Sebîlürreşâd

Dînî, ilmî, edebî, siyâsî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

Cilt 9

Sayı 209-234

05 Eylül 1912 – 06 Mart 1913

سبيل الرشاد

١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ع . اشرف اديب

عدد ٢٧ — ٢٠٩ | ٢٣ رمضان ١٣٣٠ | پنجشنبه | ٢٣ اغستوس ١٣٢٨ | جلد ٢ — ٩

سبيل الرشاد دوقوزنجى جلدينه باشلايور

عصرلرك بيغديغى باركران مصائب آلتنده ايكله‌ين ملت اسلاميه، ناشكيبانه برصبح فلاحت انفلاقنه ديده‌كشاى انتظار ايكن ، نير مشروطيت طلوع ايتمش ، قلبلرده نوشين برامید انشراح و سعادت اويانمشدى . كثيف وأزيجى بر سحابهٔ جهالت ايله قپالى اولان افق عالم اسلامده هيچ اولمزسه بر برق نور وعرفان توليد ايتمك مقصديله بزده درت سنه اول صراط مستقيم جريده‌سنى تأسيس ايتمشدك. عصرلردنبرى شرقده وبوتون جهان اسلامى‌ده حكمران اولان استبداد اداره ، ديندا شلرى بربرندن آييرمش ، قارداشلرى يكديكرينه دشمن ايتمش ، مؤمنلرى بربرلرينه بوغديرمش ، قلمرو اسلامى ديندا شقانيله صولانمش برمذبحهٔ خونينه چويرمشدى . قرآن مبينك اخوتله توصيف بيورديغى عينى دين سالكلرى بربرلرينك افكارندن ، آمالندن تماميله بى خبر قاليورلر ؛ بقا وادامهٔ شوكتلرينى بربرلرينك اخناسنده زعم ايديور واو يولده چاليشيورلردى . چونكه اسلام قصبه‌لرينى احاطه ايدن جهالت سدلرى اوقدر كثيف ، اودرجه ظلام انكيز ايدى‌كه ماوراسنده ظهور يافته اولان فاجعه‌لردن ايچنده كيلرك خبرى بيله اولميوردى . بوحال صوك عصره قدر دوام ايتدى كيتدى .

وقتاكه هندده شوكت اسلاميه منقرض اوله‌رق يرينه براجنبى حكومتى قائم اولدى ؛ وقتاكه مصرده اعرابى پاشا كبى بربدبختك چيقارديغى اغتشاش انكلتره‌نك امديايه نامزدلكنى انتاج ايتدى ؛ اوراده‌كى مسلمانلر ، كوزلرينى آچمغه ، فكرلرينى طوپلامغه مجبور قالديلر ، رابطهٔ ديانتك اهميتنى تقدير ايده‌رك مركز خلافته داها رصين ، داها اميدوار نظرلر فيرلاتمغه باشلاديلر . نه چاره‌كه كابوس استبداد له فروتابنى غائب ايدن عرش خلافت ، او قدر اوزاقلره قدر نشر شعاع تنوير ايده‌جك بر حالده دكلدى . ملت اسلاميه فلاكته ، سلطنت عثمانيه انقراضه طوغرى سوروكله‌نيوردى . بواثناده (وشاورهم فى الامر) فرمان جليلنك اجراسنه حكم قدر صادر اولدى . مسلمانلر اسباب فلاكتى تقدير ايتديلر ، عثمانليلر چشم انتباهى آچديلر . بزده عالم اسلامده اويانان نهضهٔ فكريه‌يه برمشعلهٔ تنوير آچمق ايسته‌دك . استمدادمز يالكز توفيقات سبحانيه وملت اسلاميه‌ده كوريلن تمايلات اعتلا اولمشدى .

فاطر مطلق توفيقاتنه مظهر بيوردى . ملت اسلاميه التفاتنى ابذالدن چكينمدى . بزده رهكذارمزه تصادف ايدن حائللرى برعزم متين ايله اقتحام ايتمكى نوزه آلديره‌رق ايشته درت سنه‌در بويولده بذل غيرتده بولنيورز . درت سنه‌لك قوليكسيونلرمزى تدقيق بيوره‌جق ارباب عرفانك رساله‌مزك سنه‌دن سنه‌يه عرض ايتديكى صفحات ترقى وتكاملى اعترافه مجبور اوله‌جقلرنده تردد ايتميورز. كچن سنه رساله‌مزك انتظامنى برقات داها تأمين ايتمك اساسلرينى دوشونمش ، مندرجاتنى توسيع ، محتوياتنى تنويع ايتمكى قرارلاشدرمشدق. بومقصده وصول ايچون مملكتمزك اك متبحر واك فاضل سيمالرندن مركب برهيئت تحريريه تشكيل ايده‌رك طريق مساعيمزده قطع مراحله باشلادق .

صراط مستقيم ـ سبيل الرشاد بوكون دوقوزنجى جلدك برنجى نسخه‌سنى قارئلرينك نظر عرفانته عرض ايده‌رك بشنجى سنه‌سنه كيريور . عالم اسلامك تعالى وانتباه فكريسنه چاليشمغى اك مقدس بروظيفه اولمق اوزره تلقى ايتمش اولديغمز جهتله هرتورلو فداكارلقلرى اختيار ايده‌رك بومقصد علوى‌يه دوغرى برخطوه دها آتمغه عزم ايتدك . ايكى آى مقدم هندستان، تركستان ، آفغانستان .... بلغارستان وروما نيامسلمانلرينك

حیات اجتماعی وعلمیلرینی یقیندن تدقیق ایتمك ، تعارف مسلمین اساسلرینی آتمق ، سدهٔ خلافتدن اوزاقده قالمش اولان دینداشلرك مقام معلای خلافته اولان مربوطیت دینیه ، مودت روحیه‌لرینی تشدید ایتمك اوزره برچوق فداکارلق اختیاریله اورالره قدرخصوصی مخبرلر اعزامنه تشبث ایتدك . الیوم هندستان، آفغانستان وترکستانه متوجهاً بغداد طریقیله عزیمت ایتمکده بولنان توفیق بك ایله بلغارستان مخبرمزك کوندردیکی مکتوبلر قارئین کرامك البته نظردقتلرینی جلب ایتمش اولدقلرنده شبهه ایتمیورز .

(تعارفوا ...) فرمانی مسلمانلرك بربرلریله طانیشمه‌لری ، بیلیشمه‌لری ، یکدیکرلرینك آلام ومسراتندن حصه‌دار اولملری لزومنی اخطار بیوردیغی جهتله ، بوتشبثله اوغایهٔ مبجله‌یه طوغری ایلك خطوه‌یی آتمش اولیورز . مع‌التأسف زیرلوای، عثمانی‌ده بولنان مسلمانلر آره‌سنده دخی شمدی‌یه قدر (انما المؤمنون اخوة) حکمنی تجلی ایتدیره‌جك برتعارف اساسلری قورولمامش اولدیغندن خارجده‌کی دینداشلرك احوالندن خبردار اولمق ایسته‌دیکمز کبی داخلده‌کی مؤمنلر آره‌سنده‌ده بررابطهٔ فکریه ، معین برغایهٔ ترقی وتکامله طوغری ایلریله‌مك اوزره بروحدت روحیه تأسیسنه چالیشمق ایسته‌یورز . بوده بویوك برکتلهٔ منورهٔ اسلامیه‌نك نشریات علمیه‌لرینه واسطه اولان سبیل‌الرشادك بین‌المسلمین انتشارینه وابسته‌در . فقط بوقدر بویوك برمفکوره‌یی یالکز باشمزه تأمین ایده‌میه‌جکمزی‌ده اعتراف ایتمك لازمدر .

بونی بیلدیکمز ایچون شو جهاد مقدس‌ده قارئین کرامك حس دیانت وحمیتلرینه مراجعت ایده‌رك دریغ معاونتده بولنمالرینی استرحام ایتمشدك . رجامز هرطرفدن انتظارمزك قات قات فوقنده مظهر قبول وتقدیر اولدی . (انما المؤمنون اخوة فاصلحوا بین اخویکم ....) فرمان جلیلنه رام اولان محترم دینداشلرمز رساله‌مزك نشر وتعمیمنی مقدس بروظیفه تلقی بیوردیلر . کمال من وشکرانله عرضه مجبورزکه رساله‌مزه اولجه آبونه اولان ذوات کرام ، ایکیشر اوچر ، حتی اونر ، یکرمیشر ، اوتوزر آبونه تدارکیله کتلهٔ اسلامیه‌یه برسراج تنویر اولمغه چالیشان سبیل‌الرشادی بین‌المسلمین نشره چالیشمق کبی خدمات مبجله ابذالندن چکینمدیلر .

مسلمانلرك علماً ، عرفاناً ترقیلری ، حیات اجتماعیه ومدنیه نقطهٔ نظرندن تکامللری شوکت وعظمت اسلامیه‌نك تعالیسی ، عزم وثبات ، اتحاد فکر کبی اساسلرك تأمینی سایه‌سنده میسر اوله‌جغی شبهه‌دن وارسته اولدیغی جهتله بوغایه‌یی تعقیب ایدن سبیل‌الرشاد نه‌قدر انتشار وتعمم ایدرسه بومبجل مفکوره‌یه وصولده اوقدر قولایلاشیر . لایتزلزل برایمان ، متین برقناعتله بوفکره مربوط بولنان مسلمانلرك پیامبرپسند وثباتکار برعزملرینه بویولده ابذال غیرتدن کیری طورمیه‌جقلرینه امینز . اوت ، سبیل‌الرشاد نه قدر تعمم ایدرسه مسلمانلرده بربرلرینك احوالندن اودرجه خبردار اوله‌جقلر ، ترقی وتکامله طوغری عزمکارانه چالیشمق فکری آره‌لرنده اونسبتده انتشار ایده‌جك ، تعاون وتعارف اساسلری‌ده بوسایه‌ده متین وپایدار برصورتده وضع وتأسیس ایدلمش اوله‌جقدر .

آوروپالیلر بیکلرجه لیرالر صرف ایده‌رك احوال اسلامه دائر معلومات آلمق اوزره هرطرفه هیئتلر ، مخبرلر کوندردکلری حالده مسلمانلرك کندی کندیلرینی بسبتون اونوتمش اولملری نه‌قدر آجینه‌جق برحال اوله‌جقدی . سبیل الرشاد عالم اسلامك شو احتیاجنی تأمینه چالشمق ایچون تأسیس ایدلدی . فقط تکرار ایده‌رزکه مسلمانلرك مظهر معاونتی اولمزسه‌ك بوقدر آغیر بروظیفه‌یی یالکز باشمزه یوکلنمکه دوش ضعیفمز متحمل دکلدر .

انکلتره‌ده ، آلمانیاده صرف شرقه ، مسلمانلره دائر نشر ایدیلن غزته‌لر ، رساله‌لر ، فرانسه‌ده منتظماً چیقاریلان (لاره‌وو دوموند مسلمان) عنوانلی مجموعه نظر انتباهمزی آچملیدر . اونلر صرف کندی منفعتلری اوغرنده بوقدر فداکارلقلر اختیار ایده‌رك اسلاملرك حیات اجتماعی وفکریسنی یقیندن تدقیق ایتمك ایسته‌دکلری حالده مرکز خلافتده مسلمانلرك تعارفنه خادم بر مجموعه‌نك انتشار ایده‌مامسی مسلمانلرك دنیلدیکی کبی انقراضه محکومیتلرینه دلالت ایتمزمی ؟ فقط بزصوك زمانلرده عالم اسلامده اویانان انتباه فکریدن پارلاق نتیجه‌لر چیقه‌جغنه کمال اطمئنان ایله انتظار ایدییورز . دیناً مأمور اولدیغمز وجهله سعی وثبات کوسترییلور ، نشریات علمیه‌یه دوام اولنورسه عالم اسلامك دوشمش اولدیغی غیای جهالتدن قورتیله‌رق شهراه سعادت وتکامله کیره‌جکنه شبهه ایتمه‌ملیدر .

بوکون کابوس جهالت کثیف وأزیجی ثقلتیله عالم اسلامی متصل تضییق ایدییور . مسلمانلر علماً ، ثروةً ، مدنیةً آجینه‌جق بر حالده بولونیورلر . غرب هرکون داها انصافسز بروضعیتله شرقه یوکله‌نیور ، اونی بلع ایتمك ، یوتمق ایستیور . چونکه شرقلیلر جاهل قالمش ؛ غربلیلر علم ومعرفتده ، صنعت وتجارتده اونلری فرسخ فرسخ کچمشلر .

غربلیلرك اسرار ترقیلرینی آکلامق ، آوروپا مدنیتنك نه کبی شیلرینی آلملغمز ایجاب ایده‌جکنی تعیین ایتمك ، اخلاق فاضلهٔ اسلامیه‌مز داخلنده فکراً ، صنعتاً ، تجارتاً ایلریله‌مك ایچون اقتضا ایدن اساسلری تدقیق ایتمك ، آوروپا معارف وترقیاتندن مسلمانلری خبردار ایده‌رك نظر انتباهلرینی آچمق ، شوکت اسلامیه‌نك پایدار اولمسنی تأمین ایده‌بیلمك ایچون قطعیاً لازم اولدیغنه معتقدز . بوقناعت ، بزه ، بویولده تتبعاتده بولنمق ، تدقیقاتندن رساله‌مز واسطه‌سیله عالم اسلامی خبردار ایتمك اوزره متفکر وشرق وغرب لسانلرینه واقف فاضل بر ایکی ذاتی آوروپایه کوندرمك لزومنی حس ایتدیردی . بعدالعید بومهم تشبثه کیریشه‌جکمزی قارئین کرامه تبشیر ایدرز .

سبیل الرشادك مسلکی قارئلرنجه معلومدر : سبیل الرشادك هیچ بر فرقه ، هیچ برسیاسی جمعیتله علاقه ومناسبتی یوقدر . اونك یالکز

مقدس برمفکوره‌سی واردر : سبیل‌الرشاد عالم اسلامك انتباه فکریسنه ، تعالی روحیسنه رهبر اولمق ، مسلمانلرك علم ومعرفتده ، صناعت وتجارتده ترقی وتکامللرینه ، آره‌لرنده لایتزلزل برمودت صمیمیه تأسیسنه ، مقام بلند خلافتك اعتلای شان وشوکتنه چالیشمق برامل مبجل طانیر واوبولده چالیشیر .

سبیل‌الرشادك محتویاتی ایکی قسمدن عبارت اولدیغی قارئین کرامك معلومیدر : برنجی قسم علمی وفنی اولوب محتوی اولدیغی مباحث تفسیر شریف ، حدیث شریف ، مدافعات دینیه ، فلسفه ، اجتماعیات ، فقه وفتاوی ، ادبیات ، تاریخ ، تعلیم‌وتربیه ، خطبه ومواعظ وعالم‌اسلام ایچون نافع مقالات متنوعه‌دن عبارتدر. ایکنجی قسم‌ایسه سیاسیات وحیات اسلامیه‌یه تخصیص‌ایدلمشدر. بوقسمده سیاسیات‌عمومیه ، سیاسیات اسلامیه‌دن باحث مقاله‌لر ، حیات اقوام اسلامیه‌یه دائر معلومات ، قارئین ومخبرلرمزدن ورود ایدن مکاتیب متنوعه ، مطبوعات اسلامیه ، وشئون عمومیه‌یه دائر معلومات ویریلمکده‌در . رساله‌مزه براوچنجی قسم علاوه‌سنده‌ده لزوم کوردك . بوقسمده آثار منتشره حقنده تنقید وتقریضلر بولنه‌جغی کبی اسلام تجارتکاهلری و اسلام آثار و ارباب صنایعنه دائرده معلومات لازمه درج اولنه‌جقدر . رساله‌مزك مندرجاتی وکوستریلن رغبت بزه ایلریده حجمنی تزیید ایده‌بیلمك جسارتنی ویرییور . سبیل الرشادك قارئلری نه‌قدر چوغالیرسه مندرجات وحجمی‌ده اونسبتده توسع ایده‌جکدر .

فرقان مبینك علوم وفنونك حال حاضرینه نظراً برتفسیره محتاج اولدیغی اعتراف ایتمیه‌جك برمتفکر یوقدر . رساله‌مز بویولده یازیله‌جق تفاسیر شریفه‌یه برچیغیر آچمغه چالیشیور . شمدیلك علوم وفنونه ، تاریخه ، حیات اجتماعیه ومعیشتمزه تماس ایدن بعض آیات جلیله‌نك ترجمه وتفسیرینه اعتنا ایدییور .

احادیث صحیحه‌نك تفریقیله افکار ناسده طوپلانان شبهاتی تمامیله ازاله ایده‌جك صورتده تشریحلرینه احتیاج قطعی اولدیغی جهتله ، احوال اجتماعیه وحیاتیه‌مزه تماس ایدن احادیث وسنن نبویه‌نك عیناً ترجمه و توضیحی بونلرك حیات جاریه‌یه تطبیق خصوصلرینه اعتنا ایتمکه غیرت ایدلمکده‌در .

سبیل‌الرشاد نشریاتنده ایکی‌مهم نقطه‌یی دائما نظردقتدن دورطوتمیور وطوتمیه‌جقدر: اولا متفنن کچینن کیمسه‌لرده دینه قارشی‌اویانان لاقیدی وشبهاتی اساسندن ازاله ایده‌جك ، یرینه متین ورسوخلی برعقیده اقامه‌سنه چالیشه‌جق ، ثانیاً فنون وفلسفه‌دن بی‌خبر کتله‌یی تنویر ایده‌رك سویهٔ اجتماعیه‌نك اعتلاسنه ، اخلاق فاضله‌نك تأییدینه ، جهل‌ایله توأم اولان‌تعصبك ازاله‌سنه، علم‌ومعرفتك‌انتشارینه‌صرف‌مساعیدن کری‌طورمیه‌جقدر.

سبیل‌الرشاد اجتماعیاته واخلاقیاته حصر ایتدیکی ستونلرده مات اسلامیه‌نك حیات مستقبله‌سی ایچون ناظم وظیفه‌سنی کوره‌جکدر . راحت دوشکنه اوزانمش کبی بیتاب وبیهوش قالان کتلهٔ اسلامیه‌یی ایقاظ ایده‌رك حیات علمی وصناعی‌یه سوق ایده‌جك ، ملتك حیات آتیه‌سنی برمجرای سالمه ربط ، عمومی استیلا ایدن کابوس عطالتی رفع ، موجودیت اسلامیه‌یی کمیره‌ن امراض معنویه‌یی تشریح وتداوی‌یه غیرت کوستره‌جکدر .

فلسفه قسمنده حکمت اسلامیه‌یه دائر مباحث‌مهمه‌یی انظار قارئینه عرض ایده‌جکی کبی دینی مدهش هجوملردن قورتارمق ایچون فلسفهٔ غربیه حقنده‌ده تتبعات عمیقه‌ده بولنمغه چالیشه‌جقدر . تاریخ فلسفه‌دن ، فلسفه‌نك طرز ترقی وتکاملندن ، آته‌ئیزم ، پوزیتیویزم ، سوسیالیزم ، ماته‌ریالیزم ، ده‌ترمینیزم ، اینديويدوآلیزم .... کبی صوك زمانلرده آوروپاده پك‌زیاده تعمم ایدن مسالك‌مختلفه‌دن قارئلرنی خبردار ایده‌جك ، بونلرك ظاهراً رنکین وجلادار فقط حقیقتده چوروك اولدقلرینك اوزرلرنده‌کی طلای مغفلی قازییه‌جق ، اساسلی وقطعی بولنانلریله اساسات اسلامیه آره‌سنده برتضاد بولنمدیغنی ، بولنه‌میه‌جغنی میدانه چیقارمغه غیرت ایده‌جکدر .

اك بویوك احتیاجلرمزدن اولان تعلیم وتربیه بحثنه دائر تتبعات مهمه‌ده بولنمغه‌ده عزم ایتمشدر : عالم اسلامك بوکونکی سفالت حالی‌تعلیم وتربیه خصوصنده شمدی‌یه قدر تعقیب ایدیلن اصولسزلقلرك سیئه‌سی‌اولدیغنده شبهه یوقدر . آنا قوجاغندن باشلایه‌رق مکتب ومدرسه‌لرده وبالآخره محیط اجتماعی‌ده اولاد وطنه ویریلن تعلیم وتربیه‌ده هیچ برغایه کوزه‌دلمدیکنی آکلامیه‌ن کیمسه یوقدر ظن ایدرز . بویولده اصولسز ومنفرد برطرزده ویریلن تربیه‌نك نتایج فجیعه‌سنی‌هر یرده کوردیکمز جهتله تعلیم وتربیه حقنده تدقیقات لازمه‌ده بولنمقدن کیری قالمیه‌جغز .

قارئین کرام طرفندن وقوعبولان رغبت وتشویق اوزرینه برده قسم فنی آچدق . سبیل الرشادده فنده آیریجه برقسم تخصیصی بعض سبکمغزانك فن ایله دینك قابل تألیف اوله‌میه‌جغی حقنده‌کی بی اساس قناعتلرینی چوروتمك ، حقایق مثبتهٔ فنیه‌نك اساسات اسلامیه‌یی تأیید ایتدیکنی کوسترمك کبی برمقصد علوی‌یه مستنددر . قسم فنی‌یه‌طبیعیانه ، مباحث حیاتیه‌یه ، فیزیولوژی‌یه ، حفظ‌الصحه‌یه ، طبقات‌الارضه ... دائر ایجابنه‌کوره مباحث مهمه درج ایدیله‌جکدر. فنك یکی یکی کشفیات ومخترعاتندن ، مهم وفائده‌لی تطبیقاتندن معلومات ویریله‌جك ونظریات فنیه‌یه دائر ایضاحات لازمه اعطا اولنه‌جقدر . اساسات فنیه‌دن محروم‌اولانلرده قدرت تنقیدیه بولنه‌میه‌جغی جهتله دماغلری فنی اساسلرله تنور ایدن ارباب عقیده ، اوکرندکلری یاریم یامالاق بعض مقدماته‌استناداً‌صاچمه صاپان ادعالرده بولنان کوته‌بینلرك سوزلرنده‌کی قیمتسزلکی پك قولای تقدیر ایده‌بیلیرلر . فنی انتقادلرله مدعالرینك چوروکلکنی میدانه چیقاریرلر . مقنع جوابلرله اونلری الزام واسکات ایدرلر .

اساساً حیات مادیه ایله علاقه‌دار اولان مباحث فنیه‌نك مجهول‌قالمسی مجادلات معیشت‌ایچون الزم‌اولان توازن قوایی اخلال‌ایده‌جکندن

حیات معنویه‌نك تعالیسی دائما حیات مادیه‌نك زندکی وتکملنه عرض افتقار ایدر . بونلردن یالکز بریسیله جدالکاه حیاتده تأمین مظفریت ممکن اوله‌مز . حقایق دینیه‌یه قطعی وقوفله برابر ساحهٔ فنك مناطق مستوره‌سنه نفوذ ایدیلیرسه انسانده‌کی عقیده دها زیاده رسوخ پذیر اولور . حیات مادیه‌ده مظفریت اسبابنی بزه علم وفن اوکره‌ته‌جکدر .

سبیل‌الرشادك مباحث سائره‌سی ایچون تعقیب ایدیله‌جك خط حرکت حقنده برنجی نسخه‌مزده معلومات لازمه ویرمش اولدیغمزدن بوجلدده دخی عینی اساسلر تعقیب ایدیله‌جکنی عرض ایتمکله اکتفا ایدییورز . توفیق اللهدن : اتبعون اهدکم سبیل الرشاد .

تفسیر شریف

بسم الله الرحمن الرحیم

وَاِذَا قِیلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا اَلْفَیْنَا عَلَیْهِ آبَاءَنَا اَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا یَعْقِلُونَ شَیْئًا وَلَا یَهْتَدُونَ .

ترجمه‌سی

« هم اونلره : « الله نه کوندرمش ایسه اوکا اویکز » دیندیکی زمان ، « بز ، دها ای ، آتالریمزی نه‌داوم بولدیغمز شیلره اویارز » دیرلر ؛ پك اعلا ! یا آتالری برشیئه عقل ایردیره‌مه‌مش ، طوغرو یولی سچه‌مه‌مش ایسه ، ینه‌می اویه‌جقلر ؟ »

*
* *

آیت کریمه سورهٔ بقره‌یه منسوبدر . بونکله برابر ، عینی مألی تبلیغ ایدن دیکر آیتلرده واردر . « بل قالوا انا وجدنا آباءنا علی امة وانا علی آثارهم مهتدون . وکذلك ما ارسلنا من قبلك فی قریة من نذیر الا قال مترفوها انا وجدنا آباءنا علی امة وانا علی آثارهم مقتدون . اتبعوا ما انزل الیکم من ربکم ولاتتبعوا من دونه اولیاء . » کبی

ترجمه ایتدیکمز نظم جلیلك اسلوب حکیمنه دقت اولونورسه کورولورکه : کور کورینه تقلید ایدنلری ، یعنی کوره‌نك دنیلان او « عقائد باطله خلاصه‌سنك » قوبروغنه یاپیشوب کیدنلری ؛ الله ذوالجلالك لسان شریعتله ، لسان فطرتله تبلیغ ایلدیکی حقیقتلره قارشی کوزلرینی یومرب قولاقلرینی طیقایانلری ، خلاق عظیم ، ولو عتاب ایله اولسون ، خطابه لائق کورمیورده اونلرك حالنی حکایه صورتنده بیان بویوریور .

آکلایانه بوندن بویوك عبرت ، کوره‌نکجیلر ایچونده بو قدر آغیر حقارت اوله‌ماز .

حقیقت ، کرك دینه ، کرك دنیایه عائد ایشلرده اوامر الٰهیه‌یی دیکله‌مه‌مك ؛ کندی عقلنك ، کندی وجداننك حکمنی ابطال ایله باشقه‌لرینك اوهامنه طاپینمق قدر صاچمه بر حرکت متصورمیدر ؟

امر دینی تقلید ایله قائم بیلمه‌نك سیئه‌سیدرکه : بطندن بطنه برر ایکیشر بدعت ، اوچر بشر خرافه میراث اوله اوله بوکون عقائدیمز ، طاعاتمز ، معاملاتمز عادتا خرافات مجموعه‌سی ، بدعت یغینی حالنه کلمش ! دینك شکل صحیحنی قولای قولای تخطر بیله ایده‌میورز !

بوکون بر بدعت سیئه‌یی دیندن چیقاروب آتمق ، دینك اك بویوك ارکانندن برینی ییقمق دیمکدر ؛ بلکه اوندن زیاده غلیانی موجب اولور !

کوره‌نك دینمزی تخریب ایتدیکی قدر دنیامزی‌ده ایتمشدر . ذاتاً مسلمانلقده دین ایله دنیا بربرندن آیریله‌مازکه . ایشته تاریخ میدانده طوروبور . ملت اسلامیه شریعتی صفوت اصلیه‌سیله محافظه ایتدکجه هم دینی ، هم دنیاسی معمور ایمش ؛ اوصفوتی بویله برسوری بدعتله بولاندیرنجه خسراندن خسرانه دوشمش .

نه غریبدرکه : شرقده ، غربده ، شمالده ، جنوبده ، حاصلی دنیانك هرطرفنده ، ملتك عوام قسمی « آتالریمزدن بویله کوردك » ولوله‌ اعتراضنی هرندای ارشاده قارشی اك مدهش ، اك مستحکم برسپر کبی یوکسلتیر طورورکن ؛ متفکر اولماسی ایجاب ایدن خواص طبقه‌سی آتالرندن کوردیکی ای شیلری‌ده مطلقا آتمق ، هویت ملیه‌لرینی تپه‌دن طیرناغه قدر دکیشدیرمك سوداسنده !

یکی‌یی ایلکندن ، خصوصیله لزومندن دولایی آلمق ؛ اسکی‌یی‌ده فنالغی ثابت اولدیغی ایچون آتمق کیمسه‌نك عقلنه ، دها طوغریسی ایشنه کلمیور !

دینی تقلید ، دنیاسی تقلید ، عاداتی تقلید ، قیافتی تقلید ، سلامی تقلید ، کلامی تقلید ، خلاصه هرشیئی تقلید اولان برملتك افرادی‌ده انسان تقلیدی دیمکدرکه ، قابل دکل ، حقیقی بر هیئت اجتماعیه وجوده کتیره‌مز ؛ بناءً علیه یاشایه‌ماز .

محمد عاكف

تربيه و تعليم

تعليم و تربيه پرنسيپلرى

مملكتمزده علوم ومعارفك لايقيله انتشار ايده‌مامش اولمسندن هرڪس مشتكى بولونيور . يربر مكتبلر آچيله‌رق معارف تعميم ايدلديكى تقديرده بوكونكى سفالت نهايت پذير ووطن بركلزار سعادته منقلب اوله‌جغى هركس طرفندن بر قناعت قطعيه ايله ادعا ايديليور . فقط معارف نامى آلتنده تعميمى آرزو اولنان شيلر عجبا نه‌دن عبارتدر ؟ هانكى نوع معارف مملكتى قورتاره بيلور ؟ كايشى كوزل برچوق مكتبلر كشادى . بورالرده لاعلى التعيين برچوق درسلر اوقوتديرلمسى بو مقصدى تأمين ايده بيلورمى ؟

آچيله‌جق مكتبلردن غايه نه اوله‌جغى وشاكردانك تعليم وتدريسنه باشلامه‌دن اول اونلره نه كبى شيلر اوقوته‌جغمزى ، تدريس ايده‌جكمز موادى نه وقت ونه‌قدر زمانده تعليم ايده‌جكمزى تعيين ايتمك ايجاب ايتمزمى ؟

بر هيئت مدنيه ايچنده يشايه‌جق اولان چوجقلره تعليم وتدريسى ايجاب ايدن شيلر ، انسانلرك ميراث اجتماعيسى اولان (بيلكيلر) آره‌سندن انتخاب اولونمسى بر امر طبيعيدر .

مواد تدريسيه بو بيلكيلر آره‌سندن انتخاب ايدلدكدن صوكره هر برينك نفع نسبيسى يعنى اطفالك تعليمندن مقصود اولان غايهٔ خصوصيه ايله اولان مناسبتى تعيين ايدلمك اقتضا ايدر .

بشريتك ميراث اجتماعيسى اولان بيلكيلر يالكز علوم وفنونه منحصر دكلدر . يمك ، ايچمك ، يوريمك ، قالقمق كبى اك بسيط بيلكيلردن اك يوكسك نظريات فلسفيه‌يه قدر بر نسلك اخلافنه دور ايتديكى معرفتلرك كافه‌سى ميراث اجتماعى‌ده داخلدر . شو حالده ميراث اجتماعى نامى آلتنده جمع ايتديكمز بيلكيلر مكتب ودار الفنون پروغراملرينك چيزدكلرى دائرهٔ محدوده‌يى تجاوز وعصردن عصره تحول ايدرلر .

هر نسل كندى خلفنه داها آغير بر حموله براقير . بو كون نسل حاضره انتقال ايدن حمولهٔ ميراث او قدر چوقدر كه اك عالم بر ذات بيله يالكز بر قسمك تفصيلاتنه عائد جهتلرى دكل ، بر چوق فنلرى تماماً بر طرفه براقمق مجبوريتنده بولنمقده‌در . علوم وفنونك توسع وتكثرى ، ساحهٔ اشتغالى يالكز بر ونهايت ايكى فنه حصر ايتمك وآنجق بو فنده اختصاصه چاليشمق مجبوريتنى استلزام ايديور .

فقط فنك تك بر شعبه‌سنده تخصص پيدا ايتمك ايچون ديكر شعبات فنيه‌يى اهمال ايتمك ايجاب ايتمزمى ؟

بو محذورك اوكنى آلمق وشاكردانى فنون سائره پرنسيپلرندن اولسون خبردار ايده‌بيلمك ، دورهٔ اختصاصى ممكن اولديغى قدر كيرى‌يه براقمقله ممكن اوله‌بيلور .

شورا‌سنى‌ده اونوتمامليدركه اختصاصى پيدا ايدلمك ايسته‌نيلن فنك‌ده ساحهٔ ترقى وتكاملده توسع ايده‌بيلمك احتمالى واردر .

شو حالده يالكز بو فنى تماميله الده ايتمك داها اوزون بر مدته توقف ايتمزمى ؟

بو حاله قارشى تطبيقى ايجاب ايدن اصول آشاغيده عرض اولنه‌جقدر .

تدريس اولنه‌جق فنون انتخاب ايدلدكدن صوكره شاكردانه هر فندن نه نسبتده ونه قدر شى تدريس ايدلمك ايجاب ايده‌جكى مسئله‌سنك حلى اقتضا ايدر .

بونى تعيين وتقدير ايده‌رك لازم كلن اقسامى انتخاب ايده‌بيلمك ايچون هر فنك (نفعى) نظر اعتباره آلمق لازمدر .

بر فنك تدريسندن حاصل اوله‌جق استفاده فن مذكورك عمومى پرنسيپلرى ، اوقوتيله‌جق شاكردانك غايهٔ تعلملرى ، ايچنده يشايلان وسط محيطى‌نك ايجاباتيله علاقه‌داردر .

بر فن ايله اوفى تدريسدن مقصود اولان غايه آره‌سنده‌كى نسبت دركه فن مذكورك (نفعى) تقديره خادم اولور . بو نسبت تعيين ايدلدكدن صوكره ايچنده يشانيلان جمعيتك تشكيلات واحتياجاتنه كوره تدريسى ايجاب ايدن قسمك تفريقى قولايلاشير .

فقط فائده‌لى قسملر تفريق وانتخاب اولنوركن زمان وانكشاف دماغى‌يى‌ده نظر اعتباره آلمليدر .

هر نوع تدريس زمانله مشروط ومقيددر . تعليم وتدريس نقطه‌سندن زمانك قيمتى پك يوكسكدر .

مع مافيه بو سوزله چوجوغك بوتون ساعات حياتنى اشغال ايتمك لازم اولديغى ادعاسنده بولنمق ايسته‌ميورز .

چاليشمق ايچون اقتضا ايدن زمان محدوددر . بر عائله رئيسى نصل كندى مصرفنى ايرادينه توفيق ايتمكه غيرت ايدرسه بزده هر فندن مطلوب اولان قسملرك تماميله تدريس اولنه‌بيلمسى ايچون اقتضا ايدن زمانى تقدير ايتمكه چاليشملى‌يز .

مواد تدريسيه تفريق وانتخاب ايدلديكى اثناده شو پرنسيبه رعايت ايتمك فائده‌لى نتايج توليد ايده‌بيلير :

(هر علمك تدريسى ايچون تخصيصى ايجاب ايدن زمان ، او علمك فائده‌سيله تقدير وتعيين اولنور .)

پك اساسلى اولان بو دستور درس پروغراملرى تنظيم اولنوركن هيچ بر وقت نظر اعتباردن دور طوتماملیدر . الده ايدلمسى اوزون مدته متوقف اولان بر فنك يالكز نظريات اساسيه‌سنى تدريس ايدرك اقسام فرعيه‌سنى عملى بر صورتده كوسترمك داها موافقدر .

انكليز مربيلرى بو كبى فنلر ايچون پك آز زمان تخصيص وطلبه‌يه عمومى اساسلرى كوستردكدن صوكره اقسام فرعيه‌يى پراتيق بر صورتده تعليم ايتمكى ترجيح ايديورلر . انكليز پداغوغلرينك توصيه‌لرينك توليد ايتديكى فوائد مستغنى بياندر .

شاكردانك انكشاف دماغى واراده‌سنى تأمين ايدن فنلره بر حق رجحان ويرمكى‌ده اونوتماملیدر .

معلومات بشريه‌دن چوجوغه الڭ زياده فائده بخش اوله‌جق فنونڭ تدريسی ترجيح اولنمق ايجاب ايده‌جكی عرض اولنمشدی. عجبا (فائده بخش) اولمق نه ديمكدر ؟

فائده‌لی فنوندن مقصد الڭ مهم زمانلرده الڭ چوق ايشه يارايان علملرميدر ؟

بو فائده‌نڭ تقديرنده تدريس اولنه‌جق شاكردڭ كنديسنی‌ده نظر اعتباره المق ايجاب ايتمزمی ؟

برچوجوق ايچون برنجی درجه‌ده مهم ولازم اولان شیٔ ياشامق، مسعود برحيات كچيرمك ، ثانياً همجنسيله حسن معاشرتده بولنمقدر .

شو حالده تدريس ايديله‌جك فنونڭ فوائدی‌ده بونقطهٔ نظردن تقدير ايديله‌بيله‌جكندن مكتبلرده تعليم وتدريس اولنه‌جق شيلرڭ بروجه آتی اساسلره متعلق بولنمسی ايجاب ايدر :

١ .— طوغريدن طوغری‌يه بر فردڭ محافظه و بقاسنه خادم اولان علملر .

٢ .— بالواسطه فردڭ بقا ورفاهنه خادم اولان فنلر .

٣ .— عائله تشكيل وتنظيمنه يارايان معلومات اساسيه .

٤ .— انتظام اجتماعی ومناسبت سياسيه‌نڭ محافظه‌سنی تأمين ايدن علوم .

٥ .— حياتڭ اضطراب انگيز صفحه‌لرنده انسانڭ حسيات واذواقنی اوقشايرق عزم وثباتنی تقويه ايده‌جك شيلر .

الڭ مهم والڭ اساسلی نقطه چوجوغڭ يشايه بيلمسی و محيط اجتماعی‌يه توافق ايتمسی كيفيتی اولديغندن تعليم وتدريسده بو جهتڭ دائما نظر اهميته آلنمسی لازمه‌دندر .

مكتبی اكمال ايدن برگنج بالآخره نرده وهانكی محيط داخلنده يشايه‌جق ، نه ايله اشغال ايده‌جك ، كيملرله معاشرتده بولنه‌جق !؟ ايشته بونلر تعين ايتدكدن صوكره غايه معلوم اوله‌جغندن تدريس اولنه‌جق فنونڭ انتخابی قولايلاشير . وسط محيطی ايجاباتنه توافق ايتمك ضروری اولديغندن تعليم وتربيه‌ده وسطڭ‌ده نظر اعتباره آلنماسی ممكن اوله‌من .

وسطڭ احتياج وايجاباتنه كوره تربيه آله‌ميان برگنجڭ موقع اجتماعيسی دون بردرجه‌ده قالير . تحصيلی كنديسنه پك آز براستفاده تأمين ايدر .

بربانكرڭ علم حساب وعلم حقوقڭ قسم عمليسنی بيلمه‌سی كنديسی ايچون مثلا لاتينجه ويا تاريخ بيلمه‌دن داها زياده فائده‌لی دكلميدر ؟

تعليم وتربيه‌ده رهبر اتخاذ اوله‌جق شی ، چوجوغڭ منافعی‌در. منافع مذكوره ايسه تدريساتڭ دائما ايجابات و احتياجات محيطيه‌يه موافق اولمسنی استلزام ايدر .

برمكتبه دوام ايدن شاكردان قوهٔ ذكائيه‌جه فرقلی اوله بيله‌جكلرندن پروغراملرڭ دائما وسط درجه‌ده‌كی ذكالره كوره تنظيم اولونمسی ضروريدر .

بو يولده مرتب پروغراملره توفيقاً اجرای تدريساتده بولنه‌جق معلملر ، اوصانج كتيرمكسزين برقاچ دفعه تكرار ايتمك صورتيله غبی شاكردانڭ‌ده استفاده‌لرينی تأمين ايده‌بيلورلر .

م . شمس الدين

أدبيات

ادبيات بحثلری

ايجاد ، موضوع

ايجاد فكرڭ برمجاهده‌سيدر كه كرڭ موضوع ، كرڭ موضوعه عائد توسيعات هپ اوسايه‌ده بولنه‌بيلير .

برموضوعه ظفرياب اوله‌بيلمك ، يعنی اوموضوعده مندمج معانی‌يی ، نكاتی كشف ايده‌بيلمك ايچون الڭ برنجی شرط ايجه ، اطرافليجه دوشونه‌رك موضوعی خاملقدن قورتارمق ، اوالغون برحاله كتيرمكدر. مشاهيردن بريڭ ديديكی كبی « محضا موضوع اوزرنده لزومی قدر اعمال فكر ايتمديكی ايچون برمؤلف اثرينی يازاركن مشكلات ايچنده قالير »

اديب ايچون هرشيدن اول موضوعنی ، كلمه‌نڭ بوتون معناسيله ، حس ايتمش اولمق لازمدر . أوت ، ايشڭ كوجلكی يازمقده دكل ، يازمايه باشلامازدن اول حس ايتمكده‌در . « آنجق ايی حس اولنان زمينلر ايی تصوير ايديله‌بيلير » سوزی پك قيمتلی بر دستور اديدر .

وقتيله برفلاكت كچيرمش ، برآجی كورمش اولورسكز ؛ ماضیٔ حياتكزڭ اليم برصفحه‌سی كوزكزڭ اوكندن كچر . ايشته سزڭ ايچون بوكبی موضوعلری حس ايتمك قدر قولای برشی اوله‌ماز . بناءً عليه بونلری تصوير ايتمك ايسترسه‌كز فوق العاده برصورتده موفق اولورسكز . لكن هر بويله يادآشنا بر موضوعی دكل ، انسان يابانجی برموضوعی انتخاب ايدرڭ اونی كنديسنه طوغری چكوب كتيرمك ، تمثيل ايتمك ، ايصيندرمقدر ؛ برحالده كه اوموضوع بوتون صفحاتيله كوروله‌بيلسين ، حس اولنه‌بيلسين .

اكر يازمايه باشلادقدن صوكره معنالر ، فكرلر بربرينی ولی ايتمك صورتيله قيدترتيبه كيرميورسه ،ديمك، موضوعكز هنوزسزه رام اولمامش، دها كماله كلمه‌مش. اوحالده عينی موضوع اوزرنده تكرار اعمال فكر ايتمك ، اوزون اوزادی‌يه دوشونمك اقتضا ايدر ؛ اوزمانه قدركه قريحه‌كزده برجوش وخروش باشلاسين‌ده كنديكزده برآن اول يازوب قورتولمق ايچون عادتا بر احتياج حس ايده‌سكز . أوت ، حقيقی

طلاقت ، حقیقی الهام صنعت آنجق اووقت کله‌بیلیر .

موضوعی مشیمهٔ قریحه‌ده اوزن مدت طاشیمق ، جنین ساقط کبی وقتندن اول میدانه چیقارمغه اوزونمه‌مك ، ایی یازمه‌نك الك برنجی شرطیدر . مع‌مافیه ایشه باشلامازدن اول بوقدر شرائطه انقیادهرکس ایچون قطعی دکلدر . اویله ادیبلر واردرکه ساعتلرجه ، حتی کونلرجه دوشونمه‌دن بر شی یازه‌مازلر ؛ صوکره اویله‌لری‌ده واردرکه خروشه کلمك ایچون مطلقا قلمه صاریلیرلر . مثلا مشهور روسو برنجی ، شاتو بریان ایکنجی زمره‌یه داخلدر .

بر سعی ادبینك قیمتی موضوعی انتخاب ایتدکدن صوکره بر نوزاد کامل صورتنده وجوده کتیره‌بیلمك ایچون قریحه‌ده ایجه بسله‌مکله قائمدر

ایجاد موضوعی حس ایتمکدن ، اوموضوعك حسیاتکزی ، خیالکزی اوزرنده حصوله کتیردیکی تأثراتی تماميله تبلیغ ایله‌مکدن عبارتدر .

موضوع دیدیکمز ماهیت برفکردن عبارت بسیط برشیدر ؛ اکر خیال ایله حس یتیشوب او فکرك احتوا ایده‌بیله‌جکی مناظری ، آله‌بیله‌جکی اشکالی تصویر ایدرك بساطتدن قورتارماز ، برقاچ قات بویولتمزسه ، سویله‌نه‌جك سوز ذاتاً سویلنمش دیمکدر .

بالفرض یکرمی درت ساعتدن بری قویویه دوشمش بر آدمك حالنی ، احتساساتنی تصویر ایتمك لازم کلیور . نه‌یاپه‌جقسکز : أوت ، کندیکزی او آدمك یرنده فرض ایده‌جکسکز . لکن هیچ باشکزه بویله برشی کلمه‌مش .. شیمدی اویله بر آدمك احتساساتنی نصل کشف ایتملی ؟ اویله‌یا ! ملکهٔ ایجاد بوکبی یرلرده کندینی کوستره‌جك . صنعت دیدیکمزده بوندن باشقه بر شی دکل . تعبیر معروفی وجهله باشقه‌سنك بدننه تمثل لازم .

شیمدی قویویه دوشن آدمك حالنی تصویردن اول تصور ایچون اوزون اوزادی‌یه دوشونیکز ؛ اووضعیتی اعانهٔ خیال ایله کوزیکزك اوکنه کتیروب اوخیالك اطرافنده طولاشیکز . ذهنکزه توارد ایده‌جك معانی‌یی ضبط ایدیکز . مثلا : صوغوق ، صو ، قراکلق ، تدریجی فقط مترقی برصورتده دیبه کیتمه ، ساعاتك اوزونلغی ، باغره‌جه سسك چینلاماسی ، عکس ندا ، محیطك سکون مهیبی ، قویونك اشاغیدن یوقاری‌یه قوجامان بر خونی کبی کورونیشی ، مأیوسانه استمدادلر ، تاب وتوانك کسیلمسی ، عجز متزاید ، صویك یوزنده قالمق ایچون اوغراشان فقط چبالادقجه دیبه طوغرو کیدن زواللینك بیهوده حرکاتی ، یوقاریده صاف برسما ، زمان زمان قوش سسلری ، خارجده ولوله‌دار ، لاقید برحیات ، صوکره اونلرك شو بیچاره فلاکتلرك حالیله حصوله کتیره‌جکی تضاد .. دها بوکا بکزر شیلر .

ایشته بونلرك هپسی دوشونیله‌رك ، صیره‌یه قونیله‌رق حریفك حالی تصویر ایدیله‌جك .

مسئله‌نك مهم جهتی بر وقعه‌نك بوتون مفرداتنی اینجه‌دن اینجه‌یه تصویر ایتمك دکل ، اوتصوبرده جانلی ، خصوصی بر تأثیر حاصل ایده‌بیلمکدر .

کورولیورکه صنعت تحریر مصرانه ، مستمرانه برسعی ایله‌الده ایدیلن ملکه‌دن عبارتدر . بویوك دهالر ، یوکسك قابلیتلر بومجبوریتدن آزاده اولسه‌لر بیله امین اولیکزکه اونلرده پك چوق چالشمشلردر .

موضوعك انتخابیله دستکاه تحریره وضعی آره‌سنده مقداری اشخاصه کوره دکیشن برزمان کچرکه ، احتمال ، برتشبث ادبینك الك سویلمز ، الك چکیلمز دوره‌سی بودر . بودوره‌ده تحملی ناقابل بر انتظار ، براوزونتی واردر . باقارسکز هیچ بر شی طوغمیور . آرتق مفکره‌ده هنوز وجودی اولمیان معانی‌یی چیقارمق ، دماغك بودوینموسزلغنه ، بوعطالتنه غلبه چالمق لازم کلیرکه بومجاهدهٔ عظیم ایچون تنها کزین اولمق ، بوتون قوای فکریه‌یی بر نقطه‌ده جمع ایتمك الزمدر .

دوشوندیکز ، دوشوندیکز .. لکن روح موضوعی تمثیل ایده‌جك خیال جمیل بردرلو قارشیکزده تجلی ایتمیور ! صاقین متانتکزی ، امیدیکزی غائب ایده‌رك یأسه دوشمیکز : بوکون سزدن قاچان اوخیال یارین آغوش مفکرکزه کلیر ، هم‌ده برکون اولکی مجاهدات فکریه نتیجه‌سی اوله‌رق پك صاف ، پك آچیق برصورتده متجلی اولور سزده او زمان همان قلمه صاریله‌رق نوط آلمایه باشلارسکز .

موضوعکز اعتیاداتکزدن ، محیطکزدن ، طرز تفکرکزدن نه‌قدر اوزاق ایسه عزمکز ، مجاهده‌کزده اوبعد نسبتنده فضله اولملیدر . موضوعکزی قفاکزده طاشییکز ؛ هم اوزون زمان طاشییکز ؛ دائما برابر کزدیریکز . کوره‌جکسکزکه نهایت اونی کندیکزه رام ایده‌جکسکز .

قریحه‌نك وسعتی ، سماحتی بر معتاد مجاهده ایله ، قوای فکریه اوزرنده تصرفله استحصال ایدیله‌بیلیر ؛ یوقسه راست‌کله برشی اولماز . خلاصه ، حس ایله خیالی کندینه مال ایتمك ، بونلرك اوزرنده نفوذینی یوریده‌بیلمك ایجاب ایدر . واقعا قوهٔ مخیله‌دن هپمز آزچوق نصیبه‌دارز ؛ آنجق او قوتدن آله‌بیله‌جکمز حصه‌یی بویولتمك بزه عائددر .

باقدیکزکه مخیله‌کز حرارتدن محروم .. او زمان منبهاته مراجعت ایدیکز ؛ یعنی موضوعکزله مناسبتی اولان آثاری اوقوییکز . مثلا تیاترو یازمق ، صحنه‌لر ترتیب ایتمك ، اشخاصی بربریله قونوشدیرمق ایسته‌یورسکز دکلمی ؟ مشاهیر هائله نویسانك آثارکزیده‌سنی تتبعه طالبکز . یاخود بر اورمان تصویر ایده‌جکسکز ، فقط قارشیکزده اویله برمنظره یوق . نه‌یاپه‌جقسکز ؟ ایشته بویله برتشبثی باشه‌چیقارمق ایچون قلمی اله آلمازدن اول اورمان تصویری یولنده یازلمش آثار مخلده‌یی کوزدن کچیریکز ؛ اویوشمش اولان مخیله‌کزی تتبع سایه‌سنده انتباهه کتیریکز . بواصول دائما موفقیتی تأمین ایدر .

کیم بیلیر قاچ کره باشکزه کلمشدر : حرارت حسدن ، شطارت خیالدن محروم دماغکزده الك بسیط برمعنایی ، الك ناچیز برفکری بولمقدن عاجز قالدیکزده آرتق بوندن صوکره هیچ برشی یازه‌میه‌جغم دیه‌رك بریأس عمیقه دوشدیکز ؛ آتیٔ ادبیکزدن بوسبوتون امیدی کسدیکز . اویله دکلمی ؟ حال بوکه براز صوکره ، جواریکزده یوکسلن

برترانه ، برآهنك ، یاخود پیش نظریکزده آچیلان شاعرانه برلوحهٔ تماشا بردن بره سزده برچوق خیاللر ، برچوق حسلر ، برچوق فکرلر اویاندیریورر ؛ مخیله‌کزك دمینکی اویوشوقلغی فعالیته انقلاب ایدر .

اویله‌در ؛ بزم موجودیت معنویه‌مزی تعدیل ایچون چوق زمانلر اك اوفاق برشی بیله کافیدر. لکن حسمزی تهییج ایده‌جك، خیالمزی اویاندیره‌جق منبهات آره‌سنده هیچ بری مطالعه قدر مؤثر اوله‌ماز . چونکه مطالعه بزم احتیاجاتمزه تماميله تقابل ایده‌بیله‌جکی کبی اوقویه‌جغمز آثارایچنده رهبریمز اوله‌جق، المزدن طوته‌جق صحیفه‌لر بولورز.

مترجمی
محمد عاكف

مجاهد دین دولت ، صدر شهید صقوللی محمد پاشانك یوم شهادتنه مصادف رمضان شریفك اوتجی جمعه کونی ایوبده مدفن مبارکی اوکنده اجرا ایدیلان احتفال اثناسنده علی صلاح الدین بك طرفندن اوقونمشدر :

ای سایهٔ اجلالی اولان قوم نجیبك
برشمس ایدی آفاقده کویا که رقیبك ؛
ولوال وغاده او سنك نام مهیبك
دشمنلره باران بلا اولمغه زهرین
برسیف ایدی ، طرانه‌سی‌ده رأی مصیبك .

آمال جهانکیرکه فسحتکه دنیا
طار کلمش ایدی ، چونکه فتوحاتکی جوزا
اعلا ایچون اولمشدی نکهبان معلا ؛
عرش اولمش ایکن سلم اقبالکه احری
خاك اولدی بنه جسمکه برعاشق شیدا !

خوناب شهادت سکا آرایش ایمان،
تربه‌کده فروزان اثر لمعهٔ رحمان ،
روحك‌که بقا ملکنه اولدقجه خرامان
تربه‌ك دیبور انسانلره ای صاحب اذعان
دنیالره لایق ینه دنیاده قالان شان .

برقانلی الك خنجر بیدادیکه قربان
اولدك ، نه فجاعت ! بوکا هرقلب خروشان
حسرت صاجیور : حسرت خونابهٔ وجدان ؛
پروردهٔ احسانه باقك دشمن احسان !
مجذوبه باقك قاتل خونخور نه انسان !

سن ناظم دولت ایدك ای صدر فلکجاه ،
منظومهٔ خلقتده ایسه نادر الاشباه ؛
بحریه‌ده بریه‌ده اعجازکه آکاه ،
شوقکله بزی قبرکه جذب ایلین الله
امر ایتمه‌ده امدای فواتح بزه هرکاه .

ای عنصر پاکیزه شیم ، در شهامت
دریاده بیله ایلدك ایثار جلادت ؛
دریاکه سنك فکر عمیقکدن عبارت !
ایجاد معالیده سکا قوت وهبت
بخش ایتمش ایدی طالعه‌لرك صولتی البت !

برقلعهٔ سیاره ایکن بحر ایله برده ،
روحك ینه سیاره کبی سیر وسفرده !
سن فاتح بلدان ایکن ای صدر کزیده ،
البته سلیمانلره آصفلره عمده
اولمشدی وجودك؛ اوت‌ای روح زمیده .

دشمنلری ماتمله بوغدك او دکزده ،
دریاکه سنك نقل فتوحاتکه بنده !
هر موجه‌سی برلحن طربزای کزیده
اولمشده ویرر زندکی روحکه مژده ؟
قبرکده‌کی ظلمت بزه برصبح دمیده !

علوینك شاهدی تاریخ اولان آدم
مسعود یاشار سینهٔ ماتمده دمادم ؛
هرکوشهٔ عالم سکا برمقبر خرم !
برنفخهٔ اعجاز مزارکده‌کی همدم ،
سن برقم ملهم ، بن ایسه عجز مجسم .

ای خاطره‌لر عالی ، ای فخر اکابر ،
آتیلره طوغرو سوزولن شانلی مآثر
تربه‌کده تعالی ایدییور اول وآخر !
تعداد ایده‌مز کرچه مزایاتی شاعر ،
قالدك قم دورانده فقط یاد مفاخر ،

برعمر مؤبد قازانان روح فضیلت
هابط اوله‌ماز سایهٔ ذات کبی البت
وضع ایلدیکك دهرده بنیان عدالت
برعالم عمران‌که مزارك بوکا حجت !
سن اولمدك اصلا او نه دولت ، نه سعادت !

هر طنطنه ، هر دبدبه‌نك فرش جبینی
طوپراقده‌کی جوهر ؛ اوت اولدر ثمینی
ناموس وطن نامنه صاقلارده زمینی
تقدیس ایدرز هم اوقورز سبع مثانی ؛
اخلاصمز ای دین ووطن خادمی دینی .

١٠١- رمضان سنه ٣٣٠ و ١٠ اغستوس سنه ٣٢٨

علی صلاح الدین

تاریخ

قیلیج دینی

اون برنجی باب

(ماقابی) لر

شیمدی تاریخ موسویتك بعض اك پارلاق اشخاصنه یعنی ماقابی دینیلن رؤسای عالیهٔ روحانیه‌یه قاووشیورز. (مودین) شهرنده (ماتاذیاس) دینیلن سنی یك ایلری اولدیغی حالده هنوز عنفوان شبابنده بش اوغله مالك برراهب موسوی وار ایدی . بوبش اوغلك اسملری صیره ایله ، یحیی ، شمعون ، یودا ماقابیوس ، ئه‌لازار ، یوناتان ایدی‌که : هربرینك وطن تاریخنده برونام وشان طوته‌جقلری مقدر اولمشدر . پدر متقی اولان (ماتاذیاس) اکثریا اوغللرینه ملت موسویه‌نك مرکزی اولان قدس شریف ایله مسجدالاقصانك دوچار اولدیغی خرابیتدن طولایی عرض سوز وکداز أیلر ، عبرانیلرك دوشدیکی موقع تذللدن شکایت ایدردی . حتی بوزمانلرده اختیار ، اوغللرینه ، بودرکهٔ مذلتده برحیات اولمقدن ایسه وطنلرینك مدافعه‌سی اوغرنده فدای حیات ایتمکلکك دهاشانلی اولدیغنی تلقین أیلمکی عادت ایتمش‌دی . [١]

قبل المیلاد ١٦٧ نجی سنه‌ده ماکدونیالی حکمدار (مودین) شهرینه بتپرستلرك معبودلرینه تقدیم ایدلك اوزره قربانلر کوندرمش ، آنجق (ماتاذیاس) ك افکار عمومیه اوزرنده پك‌زیاده صاحب‌نفوذ برذات اولدیغنی بیلدیکنه علامت اوله‌رق ، مشارالیهه قیمتدار هدیه‌لر ، تقدمهٔ احتراملرده کوندرمش ایدی ، فکراصلی‌ده شوایدی‌که : بویله‌صاحب نفوذ برذات حکمدار حاضرك آرزو وامالنه سرفرویه میل ایتدیرله بیلسین . مع مافیه : اختیار اصیل ، بوحرکتی عمومی برنطقنده غایت کبارانه ردایله‌دی .

« هرنه‌قدر حکمدارك تحت تابعیتنده اولان بوتون ملتلر آکا اطاعت أیلرلر وبربر جدلرینك دینلرندن آیریلیر ، او قرالك هر قوماندسنه رضا کوسترلر ایسه‌ده بن واوغللرم وقرداشلرم آنجق بابالرمزك معبدینه کیره‌جکز . الله بزی قانون دینی وعادات ملیمزی اونوتمق ذلتندن محافظه ایتسین ! کندی دین ومذهبمزدن آیرلق نامنه اولاق اوزره حکمدارك سویله‌دیکی سوزلری

[١] ژوسفوس - ١٢ نجی کتاب - سکزنجی باب

ایشیتمك ایسته‌مه‌یزکه : بز او دیندن نه صاغه صاپه‌ی یسته‌رز نه‌صوله ! »[۱]

اختیار رئیس روحانی بویله سویله‌مکده ایکن مرتد بر یهودی یکی‌دین اوزره قربانی عرض ایتمك ایچین معبد محرابنه یاقلاشمش ایدی . بوحال (ماتاذیاس) ایله اوغللرینی اوقدر متهور ایتدی‌که : ساده مرتد یهودی‌یی دکل ، حکمدارك مرخص ضابطی اولوب معیتنده‌کی عسکرلرله یکی شکل مذهبی تطبیق ومدافعه‌یه مأمور اولان (آپه‌لاس) اسمنده‌کی مأموری‌ده قتل ایتدیلر .

بومعرکه ایچنده‌معبد قارماقاریش‌اولدی . (ماتاذیاس)ایسه‌باغیریوردی : « تعقیب ایدك نی ، ای ناموسنی ویا دینی سونلر ! »

بووقعه دولاییسیله‌مشارالیه ایله‌اوغللری‌بوتون‌مال‌ومنکلرینی کریده‌براقه‌رق داغلره چکیلدیلر . بونلری همان بر چوق اهالی تعقیب ایتدی ؛ وعددلری پك سرعتله متزاید اولدی [۲]

شمدی دین‌وحریت‌اوغرنده قهرمانانه‌برمجاهده باشلامشدی،بنی‌اسرائیلك بواهل قیامی حرکتلرینی شجاعتلری درجه‌سنده صحت ومهارتله اداره ایتمکده ایدیلر . بر مدت ایچون داغلرده‌کی مواقع مستحکمه‌ده قالمشلر ، فرصت دوشدکجه شهرلر اوزرینه هجوم ایتمشلردر ؛ بووجهله بتپرست معابدینی تخریب واهالی‌یی رغمختانك اجراسنه‌اجبار ایدیورلردی. آللرینه‌دوشن بوتون‌مرتدلر مظهرمجازاة اولدیغی کبی رفته رفته، دشمنلرینك محوو معدوم قیامق‌ایسته‌دکاری شرایع موسویه صحفلرینی‌ده الده ایتدیلر . اهالینك عبادتی ایچون سیناغوغلر تأسیس‌ایلدیلر . چونکه بیت مقدس‌دشمنك یدنده بولنیوردی . بنی اسرائیل محاربلرینك عددی هرکون‌آرتمقده ایسه‌ده آرتق ماتاقیاس [عرب تاریخلرنده بوذات (میتیا) نامیله یاد اولنور] پك اختیار اولوب حرب وضربك‌ایجاب ایتدیکی فعالیتده دوچار مشکلات اولدیغندن قوماندانلغی اوغللرینك أك شجیعی (یهودایه) حواله ایلدکدن صکره ۱۶٤ نجی سال حیاتنده وفات ایتدی . بوذاتك دشمنلری قلبنده حاصل ایتدیکی خوف وخشیت اورتبه‌یه واصل‌اولمش ایدی‌که : مشارالیهك مسقط رأسی اولان (مودین) شهرنده اجدادینك مقبره‌سنه دفن اولنماسنه ممانعته جسارت أیله‌یه‌مه‌دیلر .

پدرك‌وفاتی متعاقب موقع‌حکمه‌کچن اوغلی یهودی افعالی‌ایله کوستردی‌که: کندیسی‌ده عبرانیلرك قدیم قهرمانلری داود، یوشع ، جدعون وشمعون کبی عظیم الاقتداردر .

« یهودایه برادرلری اوقدر فدا کارانه معاونت کوستردیلرکه : آنك قیلیجندن قورتیله بیلن مرتدلر اطرافه پراکنده اولوب مملکت آنلرك احوال مکروهه‌سندن قورتیلدی » [۳] . بنی اسرائیلك یکی قوماندانینك کنجلکی محاربانك شدت وفعالیتنه کری ویرمش اولقله برابر احتیاط وتدابیرندن دخی برشیٔ آکسیلمه‌مش ایدی . یهودا وجه تسمیه‌سی معلوم اولمایان (مقابی) لر سنجاغنی کشاد ایده‌رك حرب ایدیوردی . (مقابی) کلمه‌سی حقنده بعضیلری سفر خروجك بر جمله‌سنده‌کی کلماتك [اون بشنجی باب - ۱۱ نجی فقره] یعنی « می - قامو - قا - بالیم - او - یهووا » کلمه‌لرینك حروفاتندن آلنمش اولدیغنی تأمین ایدیورلرکه : بو جمله « ای رب الهلر ایچنده کیم سکا مثل اوله بیلیر ؟ » دیمکدر . بعضیلری‌ده بونك (دن) قبیله‌سنك سنجاغی اولوب ابراهیم ، اسحق ویعقوب (علیهم السلامك) ك اسملرینك اوج صوك حرفنی حاوی اولدیغی فکرنده‌درلر . اوچنجی قسم‌ده قوماندان (یهودا) نك - مثلا فرانقلرك (شارل - مارتل) ی کبی - چکیچ معناسنه اولان لقبی اولدیغنی بیان ایدرلر [۲] .

یهودی قوماندانك شجاعتی (آپوقریفا) ده شویله تعریف‌ایدلمش‌در: « بنی اسرائیلك محاربه‌لرینی شن وشاطر ایدردی. بویله‌جه قومنه بویوك شان وشرف قازاندی . بردیو کبی کوکسی زرهی کیوب مکمل حرب آلاتی قوشانیردی؛ وبنی اسرائیلی قیلیجیله محافظه ایده‌رك غوغا أیلردی. حرکاتنده حرکاتنده آسلان کبی ایدی وآرسلان کبی بوکوروردی . فاسقلری آرار ، میدانه چیقاریر ، قومنه زحمت ویرنلری یاقاردی . بونك ایچین فنالر آندن قورقار ، فاسقلر اندیشه چکردی ، چونکه : ایمان وتقوی آنك یدنده پارلامش‌دی . . . .

بوندن ماعدا یهودیه شهرلرینی دولاشوب منافقلری محو أیله‌یه‌رك غضب‌الهی‌یی بنی‌اسرائیل‌اوزرندن چویردی . »[مقابیلر - اوچنجی باب - ۲ دن ۹ نجی فقره‌یه قدر .]

مابعدی وار

مترجمی :

علی رضا سیفی

[۱] (ماقابی)لر صحفی - ایکنجی باب - ۱۹ دن ۲۲ نجی فقره‌یه ق ر .

[۲] مقابیلر - برنجی کتاب - ۲ نجی باب - فقره ۱۹ - ۲۲

[۳] ژوزه‌فوس ۱۲ نجی کتاب .

[۲] میلمنك یهودیلرك تاریخی .

افغانستانه

امیر عبدالرحمن خان

« مابعد »

(غلام حیدر خان) سرور خانك سرمقطوعنی کوردکدن‌صوکرا « عسکرم ؛ سرور خانی قتل ایتدی . سزکده عبدالرحمن خانك‌ایشنی بیتیره‌جککزی ، یاخود طوتوب طرفه کوندره‌جککزی اومارم . » مألنده (سلطان مراد) ه برمکتوب یوللادی و « عبدالرحمن خان ، بدخشانده بولوندیغی ایچین تکلیفکزك اجراسنده معذورم » جوابنی آلدی .

اصحاب مطالعه‌نك خاطر نشانی اولسه کرکدرکه : (میربابا) یی (فیض آباد) ه اعزام ایله‌مشدم . بر قاچ کون صوکرا مشار الیهه شویله بر مکتوب یازدم :

توركستان عسکرینه مراجعت ایدیکز . ایکی قوت بر آرایه کلوب اهل اسلامك ترقیسنی ایسته‌مه‌ین قته‌غن بکاریله حرب ایده‌لم. میر بابا « کندیکز فیض آباده کلوب اهالی‌یه کورونکز . بعده قته‌غنه کیده‌لم » جوابنی ویردی .

بونك اوزرینه - (رستاق) حاکمی تعیین ایتمش اولدیغم - محمد عمری بعض سرکرده وایکی بیك سواری ایله یانمه آلوب حرکت ایلیه‌رك (ارگویه) یه کلدم .

کیجه یاریسی قهوه‌جم بنی اویقودن اویاندیردی و :

— یاری چیلاق بر حریف کلمش . یانکزه چیقمق ایچین اصرار ایدییور . دیدی . چاغیرتدم . کلن آدم بر کاغد ویردی . اوقودم . شویله یازلمشدی :

بن‌که شو عریضه‌یی تقدیم ایدییورم ، افغانلی بر تاجرم . (میر بابا خان) ایله بعض سرکردکانك سزی اسیر اوله‌رق انکلیزلره تسلیم ایتمه‌یه قرار ویردکلرینی ، بوکا مکافاةً ده بدخشان حکومتك کندی خاندانلرنده قالماسنی ایسته‌دکلرینی خبر آلدم . الله عشقنه اولسون فیض آباده کلمه‌یکز .

بونی اوقویجه ذهنم پریشان اولدی . صباحه قدر دوشوندم ، طوردم . ایرکندن میرمحمدعمری وسائرسرکرده‌لری‌جلب‌ایله مکتوبی کوسته‌روب بو خصوصده‌کی فکرلرینی صوردم .

— میر بابا ، کافر نعمت بر حریفدر . افغانلی تاجرك استخبار واخباری طوغری اولا بیلیر . مطالعه‌سنده بولوندیلر . میر محمد عمر ایسه :

— میر ایله دائما آرامزده عداوت جاری اولا کلمشدر . بناءً علیه ، فیض آباده کیتمك ایچین بنی معذور کوریکز . دیدی .

— رأیکزده مستقلسکز . سز عودت ایدیکز . بن ، میر بابادن قورقادیغمی اثبات ایچین کیده‌جکم . جوابنی ویردم .

مشارالیه ، سواریلرینی آلوب رستاقی محافظه ایتمك اوزره دوندی.

احوال و حرکاتندن بی‌خبردار ایتمه‌سی ایچین‌ده (سردار عبدالله خان) ی برابر کوندردم . بعده متوکلاً علی‌الله فیض آباده عازم اولدم .

بر قاچ فرسخ طی ایده‌رك (زرکان) دینیلن طاغه یاقلاشدیغمز صیراده میر بابا قوماندانسنده اوله‌رق آلتی بیك سوارینك کلدیکنی کوردم . معیتمده کیلره :

— سز طوروك . بن ایلری کیده‌جکم. شاید بر تعرضه اوغرایاجق اولورسه‌م همان آتش ایدك . امرینی ویردکدن صوکرا آتمی سوردم. کمال احترام ایله استقبال ایتدیلر. بزمکیلرده کلوب یتیشدیلر. برلکده یورومه‌یه باشلادق .

یولده فیض آباد سواریلرینه :

— سزك غایت ایی بینیجی اولدیغکزی ایشیتمشدم . درجهٔ فروسیتکزی رأی‌العین کورمك ایستردم دیدم . سواریلر ، بکا کوروئمك ایچین آت قوشدوردیلر. او اثناده افغان لسانیله آرقه‌داشلرمه:

— میر بابانك اطرافنی احاطه ایدك . امرینی ویروب اورتامزه آلدیردم .

بو صورتله فیض آباده کلدك . قلعه‌یی تحت تصرفه آلوب کندی آدملرمدن اوتوز کیشی‌یی قاپی‌یه قاره‌قول تعیین ایتدم .

اوچ کون صوکرا غلام حیدرخاندن میربابایه بر کاغد کلدی. غلام حیدرخان ، بنی ، نیچین اسیر ایدوب‌ده نزدینه کوندرمه‌دیکنی میربابایه صورویوردی .

بخارا امیرندن‌ده ینه میربابایه بر مکتوب ایله خلعت وصیرما ایکرلی درت رأس آت ورود ایتدی .

امیر بخاراده « جنرال غلام حیدرخان بنم محبمدر. فیض آباد ولایتنی بکا تسلیم ایتمه‌یی‌ده تعهد ایله‌مشدر . بونك ایچین عبدالرحمن خانی اسیر ایدیکز . لازم کلیرسه قتلندن‌ده چکینمه‌یکزکه مشارالیه روسیه‌دن قاچدیغی جهتله قاتلی موآخذه و قصاص اولونمایه‌جقدر . » دیه یازمشدی. میربابا ؛ اللهدن زیاده رجال متموله ایله اونلرك امواله معتقد اولدیغندن امیر ایله غلام حیدرخانی ممنون ایتمك ایچین بدخشان اهالیسنی بنم علیهمه چه‌ویرمه‌یه چابالیوردی .

بر کون یانمه کلوب :

— جوارده چوق ککلك وار، آرزو ایدرسه‌کز آوه چیقالم .

تکلیفنده بولوندی . قبول ایله‌دم فقط :

— عسکر نه وقت حاضرلاناجق ؟ دیه صوردم .

— اهالی‌یه رشوت داغیتمق ایچین بکا بیك اشرفی احسان بویوروك دیدی .

— یانمده‌کی مبالغ ، انکلیزلر ایله اولاجق محاربه‌نك قارشیلیغیدر. بوندن باشقه رشوتله طوپلاناجق عسکرك بکا لزومی یوق . جوابنی ویردم . چونکه یانمده قته‌غنلیلردن اون بیك ، رستاقلیلردن اون بیك کیشی واردی . کابله کیتدیکم کبی‌ده بیکلرجه آدم بکا التحاق ایده‌جکدی . صوکرا نقد موجودم بیك اشرفیدن عبارت ایدی . میربابانك پاره طولو صاندیغی صندوقلر ایسه تفنك قورشونی ایله مالی ایدی .

خلاصه : آوه چیقمق ایچین حاضرلاندق .

مترجمی
طاهر المولوی

تراجم احوال

حبری علی افندی

علمای اعلام ومؤلفین ذوی الاحترامدن بر ذات معارفسمات اولوب کوتاهیه‌لیدر . آثارینك الك بیوکی اولان (حدیقة الفقهاء) سنك ینه کندی طرفندن یازیلان شرحنده کنیه‌سنی بویله یازیور : (ابو محمد حبری علی بن مصطفی بن پیر محمد المعروف ببلبل زاده) علی الاصول وطننده اکمال تحصیلدن صوکره استکمال فیض علوم مقصدیله سیر وسیاحت ایده‌رك (قیزلحصار) [١] ده اختیار اقامتله نشر علومه مبادرت ایلدی . بوراده مادام الحیات بو وجهله امرار اوقات ایله‌یوب (١٠٨٠) کسور تاریخلرنده دار آخرته رحلت ایتدی . فضائل علمیه‌سنه دلالت ایدن آثاری متنوع اولوب باشلیجه‌لری بر وجه آتیدر:

«١» (حدیقة الفقهاء) بر جلد کبیر اوله‌رق تألیف ایتدیکی بو اثرینی (١٠٥٢) تاریخنده (تلخیص الفتاوی والشروح) اسمیله بش جلد اوزرینه شرح ایلمشدرکه بر طاقمی مانسز کتبخانه‌سنده موجوددر . بو شرحك مقدمه‌سنده کنیه‌سنی و (قیزلحصار) ده شرح ایتدیکنی تصریح ایدییور .

«٢» (شفاء الابدان المرضی فی سر منافع القرآن الشریف والاسماء .

[١] قیزلحصار : (آفریوز) اطه‌سنك جنوب نهایتنده‌کی (قاریستوس) شهریدرکه ادارهٔ عثمانیه زماننده (قیزلحصار) نامیله توسیم ایدلدیکی (کاتب چلبی) مرحومك (جهان‌نما) اسمنده‌کی اثر مشهورینك خریطه‌سنده محرردر. صاحب ترجمه اختیار اقامت ایتدیکی (قیزلحصارك) بو (قیزلحصار) اولدیغنی تصریح ایدییور .

جغرافیون عثمانیه‌دن بعضیلری طرفندن (مغنیسا) نك‌ده (قیزلحصار) اسمیله توسیم اولوندیغی و (عینتاب) سنجاغنده ینه بو اسمله بر ناحیه بولوندیغی‌ده جغرافیا ایله متوغل ذواتك معلوملریدر .

الحسنى) : (قاضى ابوبكر نسائى) نك (الدر النظيم فى فضائل القرآن الكريم) اسمنده‌كى اثرينك شرحى اولوب نهايته لسان درربارنبوتدن شرفصادر اولان ادعيهٔ مأثوره‌يى علاوه ايتمشدر .

«٣» (هدية الحبرى فى ترجمة منهاج المحمدى) علم كلامدن باحث بر تأليف كزين اولوب بواثرى (١٠٧٢) ده تحرير ايتديكنى درميان ايديور .

«٤» (زبدة الفكر فى زيارة سيد البشر) فخر كائنات عليه اكمل التحيات افندمز حضرتلرينك زيارتلرى آدابندن وقسماً مدينهٔ طاهره فضائلندن باحثدر .

«٥» (عقود الدرية فى شرح فرائض الحبريه) علم فرائضه دائر تأليف ايتدكلرى متن متينك شرحى اولوب بر نسخه‌سى (كوتاهيه) كتبخانه‌سنده منظورم اولدى .

«٦» (نبذة المناسك) مناسك حجدن باحث بر اثر نافع المباحثدر .

«٧» (منية الصالحين) علم عقائده دائر برتأليف لطيفدر .

«٨» (شرح حديث اربعين .)

«٩» (ذخر الاخرة .)

(اسيرى) مخلصلى مخدوم فضائل موسوملرى (محمد يوسف) افنديك‌ده غيرمطبوع (محمديه) شرحى واردركه برنسخه‌سى سلانيكده مطالعه كذارم اولدى .

بروسه‌لى

محمد طاهر بن رفعت

مقالات

حق

٣

(٤) سپينوزا Spinóza ، « حق » ك بناسنى « فائدهٔ اجتماعيه » اساسى اوزه‌رينه قورويور : حق طبيعى ، هرشيئى آرزو ايتمك وهرشيئى ياپمقدر ؛ اك قوتلى اولمق شرطيله . فقط بر « حال اجتماعى » نك تكونى ؛ آنجق اشخاصك ديكر برقسم حقوقى كمال امنيتله تطمين ايده بيلمك ايچون كندى حقلرينك برقسمندن كف يدايتمه‌لريله قابلدر . « جمعيت » ك فائدهٔ مشتركه نقطهٔ نظرندن بوتون اعضاسنه تسليم وتضمين ايتديكى « حصهٔ حريت » ، « حق اجتماعى » دن عبارتدر .

بونظريه ، « حق » ك احوال مختلفه‌يه اكسا ايده بيله‌جكى مثبت شكللرى ، « ذات حق » ايله قاريشديرييور . اعتراضاته هدف اولماسى ، ايشته بوندن دولايى‌در .

هرشيدن اول اكر « حق » ، فائدهٔ اجتماعيه‌دن وآنى تأسيس ايدن « مقاولات » دن نشأت ايدييورسه بالذات بو مقاوله‌لره كوره تخلف ايتمه‌سى‌ده ضروريدر . جمعيت ، شخصه بخش ايتديكى حقوقى ، دائما تعديل ايده‌بيلير . اكر منفعتى امر ايدرسه بوحقلرى ، انتزاع‌ده ايده‌بيلير . اوحالده بونلر ، اساساً موقت شيلردر . بوندن باشقه جمعيت ، شخص حقنده عدالتسزلك كوسترمه‌مكه قادر اولامازظن ايديلير : اكر منفعت عموميه ، « بركشى‌نك خلق ايچون اولمه‌سنى » اقتضا ايدييورسه آرتق بوزوالى معصوم ، بوكا اعتراض ايچون هيچ بر « حق شخصى » يه مالك اولماياجقدر . بالذات « جمعيت » ك ، مقاولاتنده اشخاصك حقنى طانيماسى وَ آكا حرمت ايتمه‌سى لازم كله‌جكى قبول اولونابيليرمى ؟ اولونورسه بونكله برابر « اجتماعى مقاوله » لردن متقدم ومتأخر و « فائدهٔ اجتماعيه » يه قارشى مستقل اولان برطاقم حقوق طبيعيه‌نك‌ده قبول ايدلمه‌سى لازمدر .

بوندن باشقه اجتماعى مقاوله‌لرك نفوذى ؛ حق وعدالتك كندى كنديلرينى طوغوردقلرينك ادعا اولونماسنى فرض ايدر . فى الحقيقه : شخص ، بو مقاولاته بر « سبب عدالت » دكل ، آنجق بر « عامل انتفاع » بيله‌رك اطاعت ايدرسه ، اونلرى كندى منفعتنه كافى درجه‌ده موافق كورمدكجه مطاعيتنه ايمان ايده‌ميه‌جكدر . « مطلقيت » ويا « حكومتسزلك » ده افراد جمعيتى دفعةً استيلا ايدن نظريه ايشته بودر . ديكر طرفدن بونظريه‌دن شوده چيقيوركه بر جمعيته منسوب اولمايان كيمسه اوكا قارشى هيچ برحق ، هيچ بروظيفه‌يه صاحب اولاماياجقدر . اوحالده هرشئ « يابانجى » نك عليهنده اولارق وضع اولونمشدر . بونكله برابر مقاوله‌لره حرمت شرطيله جمعيته داخل اولمق ايسته‌ين برشخص ، « قوت » دن باشقه هيچ برمعين بولاماياجقدر . اويله برقوت كه‌دائرهٔ مشروعيته ادخال نه‌ده بر حق ايله تحديد ايدلمشدر .

« حق » ك مبدأى « حريت » در :

« حق » ك مبدأى ، وظيفه‌نك مبدأى اولان شئ‌در . ويقتورقوزه‌ن ؛ « وظيفه ايله حق ، قرده‌شدر ، مشترك والده‌لرى حريتدر . » ديمشدر بونظريه ؛ « خير » ، « حريت » دن تفريق اولونماق شرطيله عين حقيقتدر . فى الحقيقه « خير » ك غايه‌سى حريتى برشرط ضرورى كبى تلقى ايدر : شخصك حقيقى تكملى ، بالذات كندى طرفندن ايسته‌نيلن ويا موقع اجرايه قونولان برتكملدر . اوحالده بزه يالكز وظيفه‌مزى ياپمقده سربست بولونمق لازم دكلدر ، اونى ياپماقده‌ده سربست بولونماليز . چونكه : انسانك كندينه رغماً اجرا ايده‌بيله‌جكى هانكى وظيفه تصور اولونابيلير ؟ « خير اخلاقى » نك بوتون قيمتى ، « مسئوليت » وَ « حريت » ده تكاثف ايدر .

اوحالده شخص « خير » ياپماليدر ، وظيفه‌نك مبدأى‌ده خيرده‌در . فقط بوخصوصده سربست اولماليدر . كندينى نه‌منع ايدن بولونمالى ، نه‌اجبار . ايشته « حق » ك مبدأى‌ده بوراده‌در . خلاصه حق ، وظيفه‌مزى ياپمق اقتدارى‌در . فقط ناصل ياپيلماسى لازمسه اويله ؛ يعنى كمال سربستى ايله . ياخود (قانت Kant) ك ديديكى كبى : « حق ، شخصك مختاريتى‌در . » عينى فيلوسوفك شو قاعده‌سى‌ده بوكا منجردر : « اويله بريول طوت كه بشريت دائما ساكابرغايه كبى معامله ايتسين ، اصلا برواسطه كبى دكل . »

فی‌الحقیقه غایه‌سی کندی تکملی اولان شخص ، خارجی برغایه‌یه محکوم وفدا ایدلمه‌ملی‌در .

ینه کندیمزه کله‌لم :

غرب فیلوسوفلرینی دیکله‌مکه مجبوردق ، دیکله‌دك ؛ دیکله‌دك و آکلادق‌که حقه مختلف عدسه‌لرله باقیورلر ، وَحق الانصاف سویلیه‌لم ، بعضلری « حق » ك ، قوتك پنچه‌سنده زبون اولماسندن قورقیورلر . فلسفه‌نك غایه‌سی غرضسز ، عوضسز «حقیقته ایریشمکدر» ، هرحقیقی فیلوسوف بونکچون چیرپنیر وَ بونکچون محترم اولور . اونلر ، باغیره چاغیره طورسونلر ، بز بوکون هانکی نظریه‌نك حکمران اولدوغنی آرایالم . چوق یورولمایاجغز دکلی ؟ بوتون حادثات ، بوتون سرکذشتلرمز ، بوکون غربده ، شرقده تسلطن ایدن طریقت سیاسیه‌نك « حق، قوتدر . » دستورینه باغلاندیغنه شهادت ایدییوروَایده‌جك . بزم بوکا قیزمغه هیچ حقمز یوق . چونکه قیزمق حقمز اولابیلمك ایچونده قوتلی اولمالی‌یز . قوتلی اولمایانك هیچ برحقی یوق :

لاحول ولا قوة الا بالله .

عبداللطیف نوزاد

سیاسیات

ملاحظات متنوعه

ترك فرقهٔ سیاسیه‌سی برمملکتده فرق‌سیاسیه تشکلندن بحث‌ایدن علمای غربیون دیرلرکه : « جنسیت اوزرینه تشکیل اولنان برفرقهٔ سیاسیه مخاطره‌لیدر . بوشکلده فرقه وجوده کتورنلر دیکراجناسه‌منسوب وطنداشلرینی معارض‌ومخاصم عدایدییورلرمش کبی برفکر تولید ایدرلر . بناءً علیه شدتلی بغض وغرضی دعوت ایتمش اولورلر . کذلك برجنسدن اولان فرقه‌افرادی دیکر جنسدن اولان فرقه افرادینی بنای دولتك اساسنی دوچار خطرایدن اعدا صورتنده تلقی ایتمك ایستیه‌بیلور »

ظهور ایده‌کلن خارق‌العاده حالاته علاوةً برده « ترك فرقهٔ سیاسیه‌سی » تشکیلنه چالیشیلدیغنی آکلاشیلیور . واقعاممالك عثمانیه‌ده‌کی اقوام مختلفه‌دن بعضلرینك مسالك سیاسیه و آمال استقبالیه‌لری معلوم اولدیغندن‌بنای‌دولتی قوران‌عنصردن ماعداسی آره‌سنده قومیت‌اوزرینه فرقه‌لرتشکیلی — وحدت‌عثمانیه نقطهٔ‌نظرندن باعث‌تأسف اولمقله‌برابر — موجب‌حیرت‌دکلدر . فقط‌ترکلرایچون آیریجه‌برفرقهٔ‌سیاسیه تشکیل‌ایتمك کبی برمسلکده‌بز برفضیلت سیاسیه اثری کوره‌میورز . علی‌الخصوص ترکلر مسلمان بولنمق حیثیتیله اسلامیتك روح توحیدینه کلیاً مخالف برطرزده لوای عثمانی آلتنده‌کی دیکر اقوام مسلمه‌یه نمونهٔ افتراق عرض ایتمك کبی برضلالتی‌ده ارتکاب ایلیه‌میه‌جکلرینه قانعز . تورك فرقه‌سی‌تشکیلنه قالقیشانلرك شخصلرینی بیلمیورز . احتمالکه جمله‌سی‌ده شایان حرمتدرلر . لکن قومز آره‌سنده بویله فوق‌العاده برتحول وجوده کتورمك قدر کندیلرنده قدرت کوریورلر ایسه کندی اهمیت موقعیه‌لرینی برآز مبالغه‌لی صورتده تقدیر ایتمشلر دیمکدر . مع‌مافیه‌تشبثلری بعض کسه‌لر ایچون اغوای شیطانی‌یی دعوت‌ایده‌جك براستعدادده کوروندیکندن اوبابده بیان ملاحظه‌یه مجبوریت حس ایلدك . چونکه بزده آنا و بابا جهتیله اصلاً تورك قومندز . بناءً علیه بیلیرزکه ترکلر موقع وحق قوملرینی صیانت ایچون برفرقهٔ سیاسیه تشکیلی کبی تدابیره توسل‌ایلمه‌یی خاطرلرینه کتیرمزلر . اکر مقصد ترکلرك تربیهٔ مدنیه ، عرفان سیاسیلرینك تزییدینه ، اخلاقلرینك تنزیهنه ، صحت‌ورفاهلرینك تأمینه ، تشبثات کسبیه‌لرینك انشراحنه فلانه خدمت ایسه آنك ایچون غیر سیاسی جمعیتلر ، هیئتلر تشکیلی اولنوردی ؛ هرکسك‌ده تقدیر ومعاونتنه کسب‌نائلیت ایلردی . حاصلی بز ترکلر هرکیمك تشویق وتشبثیله اولورسه اولسون کندیمزه مخصوص بر فرقهٔ سیاسیهٔ قومیه تشکلنی ایستمزوك !

§

مسلمانلرزائرلره مهماننوازلق تحت حاکمیت افرنجده قالمش اولان بلاد بعیدهٔ اسلامیه‌دن بلاد عثمانیه‌یه وعلی الخصوص پایتخته آره صره برچوق صاحب وقع وعلم ذاتلر کلوب کیدییورلر . بونلرك کلیسی‌ده استقلال اسلامیه‌نك تمثال باقیه‌سی‌اولان دولت عثمانیه‌حقنده برحسیت بسلیورلر . بونلر مثلا بخارادن وآسیای وسطانك دیکر محللرندن نیت حج شریف ایله کلوبده عجز فقردن طولایی محتاج اعانهٔ سلطنت اولان کیمسه‌لره بکزه‌مزلر ؛ آز چوق جمله‌سنك‌ده مدار معیشتلری امیندر . مع مافیه لسان محلی‌یه غیر واقف واحوال مملکته کلیاً یبانجی اولان بومعتبران مسلمهٔ اجنبیه دخی بعض مرتبه معاونته و آثار مهماننوازی‌یه محتاجدرلر . برچوغی بورایه کلنجه اسلامیت حقنده حظ‌ومحبتی قطعیاً مفقود کسان‌ایله مملو قارشو طرف اوتللرنده امرار ایام ایدرلرده بزدن عقلی باشنده ، منور الفکر ، صاحب حمیت برذاته‌بیله تصادف ایلیه‌مزلر . هرهانکیسی مقام‌مشیخته ویا وکلای معروفه‌دن برینه برای زیارت کتمش اولسه‌اثنای‌ملاقاتده یا بزمکیلرك لسان اجانب بیلمه‌مزلکندن طولایی مکالمه اجرای سلام وبیان خوش آمدیدن عبارت اولور ویا ترجمان حاضر بولنسه بیله مصاحبت مثلا مخادنت دولتین ویا اخوت اسلامیه حقنده بعض بکلك سوزلره ، خاییده ملاحظاته منحصر قالور . بوقبیل زوار معتبرهٔ مسلمه‌نك ملتك طبقات منوره‌سی ایله هیچ برتماسی وقوعه کلمز . ذاتاً بزم طبقات معتبره‌مزی تشکیل ایدنلرك پك چوغی‌ده غربلی‌زوار اجانب حقنده بیلیشدقلری ، ادای مخادنت‌وشوق ملاقات‌کوستردکلری حالده شرقلی وعلی‌الخصوص مسلمان زوار اجانب ایله تماسدن مجانبت ایدرلریا !

زوار مسلمه معروف‌اولان جامعلری ، تربه‌لری ، موزه‌یی فلانی

زیارت ایلدکدن واوته‌ده بری‌ده تجانس سیاسیٔ ملی‌یه تماماً مخالف دورلو دورلو افکار عجیبه حس ایلدکدن صوکره اومدیغنی کورمیه‌رك وحالمز حقنده برحس تأسف پیدا ایدرك قالقار کیدر ؛ مقام خلافت حقنده اولجه بسلدیکی افکار وحسیات تزلزله اوغرار ؛ تابع اولدیغی دولت اجنبیه‌یه شدتله منقاد اولمقدن بشقه کندیسی ومنسوب اولدیغی طائفهٔ اسلامیه ایچون الی الابد بروجه تسلی بولنمدیغی حقنده قوتلی برفکر حاصل ایلیه‌رك یوردینه دونر . بورایه قدر ملت عثمانیه وخلافت اسلامیه حقنده بویوك فکرلرله کلوبده مأیوساً وبعضاً نفرتله دونن برچوق اذکیای اسلامه تصادف ایلدم .

بزقلب قزانمغه پك محتاجز . زیارتچیلرمزه تسهیلات و معاونت فعلیه ومعنویه کوستره بیله‌جك تشکیلاتمز بولنملی . بو خصوصانده شخصی مسافرپرورلکدن زیاده رسمی آثار مهمانداریتك کرامت تأثیری بولنور . اوقاف نظارتنه و مقام مشیخته بو کبی خصوصاتده مهم وظائف ترتب ایدر . نظارت اوقاف یولنه‌کیروب بو کبی ایشلرده‌ده برار کبی اوله‌جق ایدی . بیلمم‌که آچیلان چیغرده حکومت حاضره دخی دوام ایده‌بیله‌جکمی ؟ مقام مشیخته کلنجه : بز آنی بومقوله امور ایچون مع التأسف هیچ برزمان تدارکلی کورمدك .

§

کلخانه بکلری یالین آیاق ، بالدیری چیپلاق ، اوستی باشی ییرتیق

یتشدیرمیلم ومردار ، الی ویوزی کیرلی برآلای ، خیر بر آلای دکل ، براردو ، چوجقلر پایتختك ممرعام اولان محللرنده باشی بوش طولاشیورلر ، قوشوشویورلر ، سوکیشورلر ، دوکوشیورلر . یار واغیار مواجهه‌سنده برلوحهٔ ذلت وکدورت تشکیل ایدن بوچوجقلرك اکثریت عظیمه‌سی اولاد اسلامدندر . بعضلری دیلنمك ، یوك کوتورمك ، قوندره تمیزلمك کبی وسیله‌لرایله ناسی ازعاج ایدر طوررلر . بعضلری‌ده غزته صاتمق ایچون وقت بوقت ازدحاملی سوقاقلرده ، کوپروده حایقیره‌رق قوشارلرکه بوده ناموسکارانه برقاچ پاره چیقاروب قوت لایموت تدارك ایلك غیرتندن زیاده طولومباجیلغه یتشمك وآلیشمق هوس کلخانیسندن متولد برتلاشه بکزر . هیئت اجتماعیه آره‌سنده بر عنصرعطالت تشکیل ایده‌کلن بوچوجقلرك حیاتلری کندیلرینی ارتکاب جرائم ومعایبه آلیشدیره‌جق براستعداده‌در . بونلری شئوم غلیظه‌دن، پیسلکدن صیانته خادم اوله‌جق برازاوقودوب برایش ویاصنعت صاحبی ایتدیره‌جك وحاللرینه مناسب ایش بوله‌جق وبناءً علیه مملکت ایچنده یتیشوب انسانلر آره‌سنه قاریشه‌جق اولان بیکلرجه کنجی علل وعوارض بدنیه وروحیه‌دن عاری طوته‌جق غیررسمی جمعیات ومؤسسات خیریه‌مز تشکل ایده‌مدیکی کبی بومثللو وظائف تمدنیه واجتماعیه ایله مکلف بر دائرهٔ حکومت دخی یوقدر .

صوك سنه‌لرده آوروپانك ممالك مترقیه‌سنده چوجقلردن فائده‌لی ووظیفه شناس برروطنداش ، فعال برر ایش آدمی ، چیویك ومتشبث برر عسکر یتشدیرمك ایچون سمت سمت آلایلر تشکیل اولنمشدر . ابتدا انکلتره‌ده احداث ایدیلان بو « چوجق کشافلر » آلایلری نسل جدیدك اصلاحنه برهان اوله‌جق نتایج حسنه ومفیده ویردیکندن بوتشکیلات صبیانیه دیکر مملکتلرجه تقلید ایدلدی . علی الخصوص روسیه‌ده کمال اهتمام ایله تطبیق وبلاد عدیده‌یه تشمیل اولنمشدر . چوجقلر غایت ساده وخفیف اونیفورمه لابس اولدقلری حالده وقتاً بعد وقت تعلیم کوره‌رك ، اکناف واطراف قصبات وقراده کشت وکذار ایده‌رك معلومات مکتسبه‌لری حقنده ادمانلرده بولنورلر . ضابطلردن ، دار الفنون ویا مکاتب عالیه طلبهٔ ممتازه‌سندن ویا مأذونلرندن ، پاپاسلردن ، معلملردن ، طبیبلردن ، اووقاتلردن فلاندن بر چوق کنج ذاتلرده بو صبیان کشاف آلایلری ایچون اوقات معینه‌ده سرکردهلكٔ ، معلملك ، مربیلك ، رهبرلك وظیفه‌لرینی بالاختیار درعهده ایدرلر . خلقك طبقات مختلفه‌سنه منسوب چوجقلرده بویله‌جه تربیهٔ جسمانیه وفکریه کوره‌رك استقبال ایچون امتزاجلی ومتجانس برکتلهٔ وطنداشان وجوده کتوره‌جك قابلیتلری استحصال ایلرلر .

مملکتمز اوتوز بو قدر سنه بردور عطالت ومسکنت کچوردکدن صوکره انقلاب نتیجه‌سیله حریت فعالیته مالك اولمشیدی . فقط یاپیله‌جق برچوق اصلاحات مدنیه احتیاجلرینی بردن بره حس ایلدیکی کبی کندیسنی داخلی وخارجی بر چوقده مشکلات عظیمهٔ متتابعه قارشوسنده بولدی . باقه‌لم اصلاحات مدنیه واجتماعیه ایچون نه وقت بر فرصت دها بوله‌جغز .

ج ـ ش ـ ز

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هند یولنده

٦

بیروت احوال عمومیه‌سی

ریختیم انشاسی لزومی . — بیروت ایلروده اوروپانك اك محتشم بر لیمانه ، مارسیلیا کبی برشهره معادل اولمغه استعدادی واردر . بیروتك دکز کنارینی تشکیل ایدن صیغلقده قیا وطاش پارچه‌لری پك چوق ومبذول برحالده بولنوب شهره کوزل ، طبیعی بر ریختیم وظیفه‌سنی ایفا ایلمکده‌در . بیروتده برریختیم قومپانیه واداره‌سی برده قومیسری بولندیغی حالده مع التأسف ریختیمی یوقدر . بیروت قصبه‌سنه واپور تقرب ایتدیکی زمان اوزاقدن قصبه تماميله (آنفی تیاتر) شکلنده کورونیور . پك آز بر مصرفله غایت متین وکوزل برریختیم انشاسی ممکندر . انجق بو ریختیمی مسلمانلر ـ قبله یاپه‌مازلر . چونکه دها بوکبی ایشلرده بولنمه آلیشمدقلرندن هرحالده براجنبینك معاونتنه محتاجدرلر . یالکز مناسب شرائط داخلنده برلی اسلام ، خرستیان واجنبیلردن مرکب برشرکت تشکل ایدرسه ظن ایدرمکه حکومت دخی بونلره یاردم ومعاونت ایده بیلیر . تصور ایتدیکم ریختیم بیروت اسکله‌سنی تشکیل ایدن (پور) دن

اعتباراً دكز فنارى وظيفه‌سنى ايفا ايدن (مناره) موقعنه قدر تمديد ايدلمليدر. بورالرى انشام وقتلرى اهالينك مسيره يرلريدر. عربه‌لر بورايه برآز مشكلاتله آمد شد ايدر.

امور تنظيفيه وصحيه. — بيروتك يوللريله جاده‌لرى فنادر. جاده‌لرك برقسمى، الكتريقلى تراموای قومپانيه‌سى طرفندن طاشله تفريش ايدلمش ايسه‌ده تراموای خطى كچميان يرلر كاملاً توزله مستوردر. جاده‌لر صولانديغى وقت توزلر چامور حالنى اكتساب ايله يازين يياض وفاخرالبسه كينلرى ازعاج ايدر.

بيروت بلديسنك وارداتى سائر ولايات عثمانيه‌يه نسبةً پك زياده اولديغى، سنوى قرق بيك ليرا قدر مهم بريكون تشكيل ايتديكى حالده قصبه‌يه هيچ بر ايلك يايلمامشدر. دور استبدادده بلديه رئيسلرى صرف والينك اوشاغى وبلدى وارداتى انلرك خزينهٔ خاصه‌لرى مقامنده ايدى. شيمدى ايسه نحاس افندى نامنده واوته‌دن برو ... ايله معروف آدم بلدى رياستنده بولنمقده‌در. بو آدم اون پاره‌لق خدمت ايفاسنه مقتدر اولمامشدر.

اولجه فخرى بك بلدى رئيسى ايكن جداً بويوك خدمتلر ايدرك حكومت قوناغى اوكنده وقصبه‌نك اورته‌سنده كوزل وكوچوك بر باغچه تأسيس ايلمشدر. بوذات عن اصل مصرلى اولديغى حالده اوزون زماندن برى بيروته مهاجرت ايتمش واليوم اشراف محليه‌دن بولنيور.

بيروت اهاليسى خانه‌لرنده پك تميز وحسن طبيعتله ياشايوب سوقاقلرك پيسلكنه اصلا اهميت ويرميورلر. صانكه اهاليه بر تعلق وشمولى يوقمش كبى جاده‌لرك پيسلكندن شكايت بيله ايتميورلر.

بيروت خانه‌لرى آوروپا وارى آپارتمان طرزنده بنا ايدلديكى كبى تقسيمات وتفريشاتى‌ده ساده واوروپا طرزنده‌در. جاده‌لرده، سوقاقلرده كوپكلر پك پيس، چيركين بر وضعيتده بولنمقده‌درلر. بيروت صحيه مفتشى بونلرك بر قاچنى بدايةً اتلاف ايتديكى حالده اخيراً اهالينك تعصب عاميانه‌لرندن چكينمكه مجبور اوله‌رق تشبثنى اكمال ايده‌مامشدر.

بيروتده برده امور صحيه قوميسيونى واردر. اعضالرنى تشكيل ايدنلرك جمله‌سى دوقتوردر. ايچلرنده اجنبى ويرلى خرستيانلردن اولان حكيملرده واردر. قوميسيونك اعضالغنى حمية ايفا ايدن خسته‌خانهٔ عسكرى مديرى قائممقام نظمى بك پك فعال وچاليشقان برذات اولديغى كبى قوميسيونك رياستنى ايفا ايدن بيروت صحيه مفتشى بهاءالدين بك ده پك ناموسلى وفعال ذاتدر. مع التأسف بلديه دائره‌سى بو قوميسيونك مقرراتنى لايقيله قوه‌دن فعله چيقارميور. حلبده وشامده قولرا اولديغى حالده بيروتده دها زياده اثر تحفظ وتيقظلك حكمفرما اولمسى لازم كليركن بلدى طرفندن اهميت بيله ويرليور. نته‌كيم اهمال نتيجه‌سنده قولرا بيروته كلمش، برقاريه هجوم ايتمش ايسه‌ده ميقروبنك پك ضعيف اولمسى اوزرينه قارى ياقه‌سنى قورتارمش ايرتسى كونى قارى يرينه قوجه‌سى بريله قونوشديغى اثناده سكتهٔ قلبدن وفات ايتمشدر. قارىنك اقامتكاهى قوردون آلتنه آلنوب قولرانك سرايتنه ممانعت اولنمشدر. صحيه قوميسيونى طرفندن ايكى سيار طبيب تعيين ايدلوب حلبله شامدن كلن تره‌نلرك معاينه‌سنه مباشرت اولنمشدر. حمد اولسون ايكنجى بر وقوعاته سببيت ويرمكسزين قولرانك سرايتنه برمانعه چكيلمشدر.

علل وامراض. — بيروتده كوز خسته‌لغى، طوباللق علتى پك چوقدر. عينى زمانده امراض افرنجيه‌ده چوقدر. شيمديدن جدى بر صورتده بوكا برچاره دوشونولمزسه ايلروده كرك دولت، كرك اهالى بويوك برفلاكته دوچار وعظيم برفدا كارلغه مجبور اوله‌جقلردر. بوكبى امراضك اوكنه حائل چكمك ايچون هرشيدن اول فاحشه‌لرك شهر خارجنه طرد واخراج ايدلملرى مقتضيدر. فاحشه‌لر ايسه شيمديلك تماميله شهرك اورته‌سنده و(برج) تسميه ايتدكلرى برمحلده وحكومت قوناغنك يانى باشنده‌كى خانه‌لرده اقامت ايديورلر. بونلرك برقسمى معاينه‌يه‌ده اهميت ويرميورلرمش. چونكه منسوب اولدقلرى قونسولاتو مأمورلرينى نصلسه اقناع ايتمك سايه‌سنده مأمورين عثمانيه‌نك الندن قولايجه قورتيليورلرمش. بيروتده هرملتدن فاحشه‌لر وار ايسه‌ده حمد اولسون مسلمانلردن پك آز قادينلرك بولنديغنى روايت ايتديلر. يالكز انكليزلره منسوب فاحشه‌لر يوقدر، چونكه انكلتره دولتى كندى ملتنى انظار ناسده عالى كوسترمك ايچون بوخصوصه صوك درجه اهميت ويرمشدر.

امور انضباطيه. — بيروت پوليس مديرى عليهنده برچوق سوزلر سويلنيور ايسه‌ده حقيقت حالده مديرك عفيف اولديغنى عليهنده بولنانلر بيله اعتراف ايديور. پوليس مديرى ايسه، وظيفه‌سنه مداخله ايتميه‌جك اولورلرسه‌ ظن ايدرمكه‌ پك كوزل ايفاى وظيفه ايده‌جكدر. پوليس قوميسرلرى ايچنده حاجى آدم بك اسمنده برذاتك‌ده صوك درجه وظيفه‌پرور وشايان ترفيع برذات اولديغنى، كوزل ومهم خدمات ايفاسنه موفق اولديغنى ايشتدم. بوذات تام معناسيله مسلمان ووظيفه‌پرور برذاتدر. هرنه‌قدر بيروت پوليسلرى آيده درت‌يوزغروش قدرمعاش آليورلر ايسه‌ده بومبلغله صادقانه ايفاى وظيفه ايتمك كوجدر. چونكه برآشچى ايله برعربه‌جى بيله بيروتده انجق سكزيوز غروشله تأمين معيشت ايتديكى حالده تميزلكه رعايت ايتمكه مجبور اولان برپوليسه مبلغ مذكور پك آزدر. امنيت عموميه مديرى بونقطه‌يه اهميت ويروب بيروت پوليسلرينك معاشنى تزييد ايدرسه ظن ايدرم‌كه ايى برايش ياپمش اولور. انجق يرلى پوليسلر ايچنده مقتدر، عفيف، وظيفه‌شناس آدملر پك آز بولنيور. استانبولدن كلن پوليسلر ايسه لسان محلى‌يه آشنا اولمدقلرى جهتله كركى كبى ايفاى وظيفه ايده‌ميورلر. صكره بوقدر آز معاشله پوليس بولق دخى كوجدر. حالبوكه بيروت كبى برولايتك الك زياده محتاج اولديغى شى پوليس وژاندارمه‌در. حكومت انجق بووسيله ايله نفوذ اجانبه‌قارشو كنديسنى قوتلى كوستره‌بيلير.

حكومتله اهالى بيننده بر رابطهٔ قويه حصوله كتيرمكه الك زياده خدمت ايده‌جك برشى وارسه لسان عربى‌يه آشنا اولان مأمورلردر. اهالى، عربجه بيلن مأمورلره هم حرمت، همده برلا قلب ايدر. بومأمورلرك عربدن اولملرينه اهالى اهميت ويرميورلر. يالكز يتشيركه لسانه آشنا اولسون. بوصورتله اهالى وحكومت مأمورلرى بيننده هردرلو سوء تفهملر ازاله ايدلمش اولور.

بيروت افضلوه‌ر آداب عموميه‌سى: نه كبى خصوصى املر تعقيب ايتديكى كيمسه‌لر وجدانه محكوم آدملر اولدقلرندن پك آز بيلان سويلكه چاليشانلردركه كوردكلرينى كتم ايتمكه مقتدر دكلدرلر. بناءً عليه بيروتده‌كى اخلاق عموميه‌يى بن بردرلو بكنه‌مدم. بونك فاسد اولديغنه حكم ايده‌جكم. احتمالكه مطبوعات محليه ايله تعصب عاميانه‌يه طرفدار اولانلر نه بوكبى اجتهاداتمى بكنميوبده صكره‌دن عليهمه هجوم ايدرلر. فقط حق وحقيقت اويله شيلردركه هيچ برزمان كتم ايدلمز. كتم ايدلسه بيله هرحالده ايركچ ميدانه چيقار.

عيش وعشرت. — بيروت اهاليسى صوك درجه هوا، شهوت پرست وحظوظات نفسانيه‌يه منهمك بولنيورلر. علناً مسكرات قوللانمق، آفته‌لرله اوته‌ده بروده معاشرت ايتمك، بر آرابه‌يه بينوب كزمكى كار، احتمالكه سرمايهٔ افتخار عد ايدرلر. اجنبيلرك هردرلو آمال وافكار مستقبله‌سنه برزمين اولان بويله اسلامى برمملكتك يرليلرينى دها عالى بر رويه‌ده كورمك آرزو ايديوردم. چه فائده‌كه شاعرك (تجرى الرياح بما لا تشتهى السفن) ديديكى كبى انسان هرامله نائل اوله‌ميور.

فقط بيروت مسلمانلرى ايچنده يكى فكرلى كنج برطبقه وجمهور تورمكه باشلامشدركه بونلر راقى ومسكرات ايچمكدن، قهوه وبيراخانه‌لرله ميخانه‌لره اوطورمقدن صوك درجه توقى واحتراز ايديورلر. بونلر، يالكز تجارت واقتصاديانه اهميت ويره‌رك تدريجى برصورتده كندى سعادت وصلاحلرينى تأمينه چاليشمده‌درلر. پك يكى تشكل ايدن (جمعية الاخاء الاسلامى) مسكرات استعمال ايدنلرى كندى اعضاسى مياننه قبول ايتميه‌جكنى پروغراميله بياننامه‌سنه ادخال ايلمشدر. بوجمعيته حكومت ياردم ايدرسه ظن ايدرم‌كه فساد اخلاق تخملرينى تعديله هيچ اولمزسه، شيمديلك بردرجه‌يه‌قدر موفق اوله‌بيلير.

چونکه بوجمعیت سیاسیاتله اصلا اشتغال ایتمز .. رئیسی ، ناظری علمای محلیه‌دن ویك ناموسلی، محترم کیمسه‌لردن عبارت اولدیغی کبی ، کندیسنه انتساب ایدنلرك هپسی ذکی، دیندار کیمسه‌لردن عبارتدر . سبیل الرشادك کندیلرینه کوندرلسی رئیس وناظرلری طرفندن بالخاصه رجا اولندی .

افیونه کشلك وقمارجیلق . — بیروتده آفیون کشلك وقمار علتلری‌ده چوق درجه‌ده انتشار ایتمش،عمومی برخسته‌لق حالنی کسب ایتمشدر. بیروتده‌کی شدت حرارتدن قاچوب (جبل لبنان) ك مرتفع، چاملق کویلرینه التجا ایدنلرك یکانه مشغله‌سی قمار اوینامق ولهو ولعب ایله امرار حیات ایتمکدر . نیجه خانه‌لر بویوزدن سونوب کیتمش و ناپاره‌یه محتاج اولمشدر . حتی بوکونلرده تام بیروتدن مفارقت ایده‌جکم صیره‌ده غزته‌نك برنده یازلدیغنه کوره – العهدة علی الراوی ، وبالی سویلینك بوینده قالسون – قمارجینك بری کندی زوجه‌سنی رهنه قویمشدر . غزته موزعی ، غزته‌نك بومحتویاتی باغیره باغیره صاتیوردی .

ایام مبارکه اهمیتسزلکی . — بیروتده ایام مبارکهٔ اسلامیه‌نك بر قدر وقیمتی یوقدر . شنلکلر ، عایشلر یاپیلمیور ، یالکز سلاح آتیلیورکه پك فنا برخویدر. پولیسلر بوکا کوچ حال ایله مانع اولورلر. بیروتده احکام عرفیه اعلانندن اول اوته‌ده بروده ، عمومخانه ومیخانه‌لرده کیف ایچون یوزلرجه ال سلاح پاطلادیغنی نقل وحکایه ایتدیلر. فقط دیوان حربك تشکلندن صکره بوعادت مذمومه ایستر ایستمز اورته‌دن قالقمش وزوالی اهالینك یوزی کولمکه باشلامشدر. احکام عرفیه‌نك – بعض شارلاتان غزته‌لرك بیاناتنه رغماً – تجارته هیچ زیانی یوقدر. بالعکس فائده‌سی طوقوندیغنی وادبسزلره حدلرینی طانتدیردیغنی تجار بالذات بکا سویلیوب ، دوامنی تمنی ایلدیلر .

لوقانطه‌لر وتنبلخانه‌لر . — بیروت اهالیسنك چوغی ، زنکین فقیر قسم اعظمی چارشولرده یمکلرینی ییورلر . کبابجی دکانلری ولوقنطه‌لرك حد وحسابی یوقدر. قهوه‌خانه‌لر دخی دائما اهالی ایله طولودر. کون اورته‌سی وصیجاق زمانی بوتنبلخانه‌لر لبالب طولو برحالده بولنمقده‌درلر .

بولنیقه‌جیلق . — بیروت اهالیسی اك زیاده تجارت واقتصادیاته اهمیت ویردکاری جهتله سیاسیاتله پك چوق اشتغال ایتمزلر . اهالینك بوقسمی پك محدود، حتی دییه بیلیرم‌که آمال خصوصیه تعقیب ایدن کمسه‌لردن عبارتدر . شوصوك کونلرده استانبولده جریان ایدن وقایع سیاسیه‌یی هرکس تعقیب ایتمکده‌در . آژانسلر طرفندن کونده ایکی اوچ دفعه بیروته تلغراف کوندرلدیکی کبی الاحوال ایله (سوریه آژانسی) ده آیریجه استانبولده‌کی وقایعی بورایه اخبار ایتمکده‌درلر .

میسیونرلرك مساعیسی . — بیروتده‌کی میسیونرلر له رهبانلرپك ساکنانه برصورتده ایشلرینه دوام ایتمکده وصویه صابونه بیله قاریشمامقده‌درلر . مکاتب اجنبیه ایله آمال اجنبیه دخی کرك کبی عثمانلیلری حسیات صداقتدن آییروب کندیلرینه جلب و استحاله ایدییورلر .

(الاخاء الاسلامی) جمعیتی ترقی ایدوب بیویوسه بونلره کوزل بر مانع تشکیل ایده بیلیر. یالکز حکومت عثمانیه‌یی قوتاندیرمك ایچون دائما بوخصوصده حصر مساعی ایتملری ایجاب ایدر . بو جمعیتك پروغرامنه باقیلیرسه ، کوزل اسلامی شرکتلر، بانقه‌لر ، مکتبلر تأسیسنه چالیشه‌جقلری کبی ، ممالك واقطار بعیده‌یه – میسیونرلر کبی – مبشرلر دخی کوندرمك ایستدکلری آکلاشیلیر . بوکا یاردم ومعاونت نقدیه‌ده بولنمق ایچون مسلمانلر فدا کارلقده بولنملیدرلر .

قونسلوسلر . — حال حاضرده اجنبی قونسلوسلری ایچنده اك زیاده حکومت محلیه‌یه یاردم ایدن انکلیز قونسلوسیدر . بیروت قونسلوسی اولجه ازمیرده جنرال قونسلوسی بولنمش مجرب وامور سیاسیه‌ده ید طولی صاحبی برذاتدر .

امور معارف . — بیروتده برهند مسلمانی طرفندن برمکتب تأسیس ایدلك ایستنیلیور . فرانسزلرك ، روسلرك مکاتبنه باقیلیرسه برهند مسلمانك تأسیس ایده‌جکی مکتب البته مرجحدر. هیچ اولمزسه طلبه‌لره علوم دینیه‌لریله عرف وعادتلرینی اوکرتمکه موفق اولسه بویوك بروظیفه ایفا ایتمش اولور .

بیروتده‌کی مکاتبه دائر اولجه برمقاله یازمش ، برده جدول کوندرمشدم. شیمدی ایسه آیری برشی یازمق ایستمیورم . یالکز بیروتی نفوذ اجانبدن قورتارمق ایستنیلیورسه هرحالده معارف حقیقیهٔ اسلامیه‌یی ترویجه چالیشمق لازم کلیرکه اوده مکاتب اجنبیه‌یه قات قات ارجح اوله‌جق مکاتبك تأسیسیله مقصد حاصل اولور . بوارجحیتی تأمین ایتمك ایچون بزمله هم حدود اولیان وممالکمزده امال سیاسیه ومنافع دولیه تعقیب ایتمیان پورتکیز ، بلچیقا ، دانیمارقه، هولاندا وسائره کبی بی طرف وکوچوك دولتلره منسوب پروفسورلرك جلبیله بیروتده تأسیس ایدیله‌جك مکاتب عالیه ایله دارالفنونه معلم تعیین ایدللیدرکه بووسیله ایله یرلیلر چوجقلرینی اجنبی مکتبنه ویرمکدن وازکچونلر. ترکجه‌نك تعمیمی دخی بوصورتله قابل وممکن اوله‌جقدر .

بونلرك هپسندن صرف نظر بیروت اهالیسنه قانونه تابع عادل وقوتلی برحکومت عثمانیه‌یه تابع اولدقلرینی فعلاً کوسترملیدر .

اکر بودیکم شیلر یاپیلمیه‌جق اولورسه برقاچ سنه صکره بورایه‌ده خدانکرده — طرابلس کبی — اجنبی بردولت کوزدیکمکه باشلایه‌جقدر. بزایسه هرفلاکت عقبنده بردرس عبرت آلمقلغمز لازم کلیرکن مع التأسف دائما وادی لاقیدی‌ده پویان اوله کلمکی ترجیح ایدییورز .

احوال هوائیه . — بیروتك یاز هواسی غایت صیجاق ووخیمدر . هله دکز کنارنده بولنمسندن طولایی چوك درجه رطوبتلی‌در. کیجه وقتی رطوبت بوتون محیطه تأثیر واهالی‌یی دهشتلی برعصبیت ورخاوته دوچار ایدر. رطوبت اورته‌لغی اویله قاپلارکه انسانی ایصلاغشه دوندیریر . اکر جبل لبنان کبی مرتفع وسرین بریر بیروته یقین برمسافه‌ده بولنمه‌یدی بیروتده هیچ برکیمسه اقامت ایتمزدی . برکت ویرسونکه ید قاهرهٔ فطرت بیروتلیلرك بو ذوقنه‌ده خدمت ایتمش وانلره جداً اسویچره طاغلری کبی شاهق وخوش آب وهوا برجبل لبنان یاراتمشدر . بیروتدن جبله بر ساعتده کیدیله بیلیر . شمندوفر دیشلی نوعندن وغایت یواش یواش طاغلری، ذروه‌لری آشیور . بیروتلیلرك یاز اثناسنده اك زیاده یایلا اتخاذ ایلدکلری یر (عالیه) ، (عین صوفر) و (حمدان) موقعلریدر. بورایه یالکز بیروتلیلر دکل، مصرلیلر، اوروپالیلر، امریقالیلربیله یازی کچیرمکه کلیرلر. جبلك اوروپا مواقع صیفیه‌سنه نسبتله بشقه‌جه‌ده اهمیت ومزیتی واردر . اوروپانك بوکبی یرلرنده برانسان اعتدال دائره‌سنده کچنمك ایسترسه، ینه لااقل کونده براینکی لیرا مصرف ایتمکه مجبور بولندیغی حالده ، جبل لبنانده اك کوزل براوتلده اقامت ایتمك ویمك ایچمکده داخل اولدیغی حالده کونده یارم لیرادن زیاده صرف ایتمز .

§ جبل لبنان اهالیسنك معیشتی اك زیاده سیاحترله یازی کچیرمك ایستیانلردن تأمین ایدلدیکندن کندیلریچون طوغریدن طوغری‌یه بر لیمان وظیفه‌سنی ایفا ایده‌جك برلیمان آچیسنی مطالبلرینه ادخال ایتمشلردر . روایته باقیلیرسه سینابیان افندینك متصرفلغنه تعیینی کری قالمشدر . باری یرینه تعیین اولنه‌جق ذاتك تعامیله اجنبی پرست واوکبی مشربده اولمیان بریسنك نامزدلکی اجرا ایدیلیرسه نفس الامرده دها موافق اولور .. لبنانلیلرك مطالبنه کلنجه قابل اسعاف اولانلری قبول ایتمك واولمیانلرینی رد ایتمك هرحالده حکومتك الندە برشیدر. اوروپا دولتلریده بوکا اعتراض ایتمکه اوقدر صلاحیتلری اولمسه کرکدر .

بیروتدن حلبه

بیروتی ترکله حلبه کلدم . بیروتلیلر بکا قارشو چوك درجه نازکانه ومکرمانه طاورانمشلر . قلری کبی مأمورین محلیه طرفندن‌ده مظهر حرمت ومعاونت اولدم . کندیلرینه علناً تشکری بربورج عد ایدرم .

حلبه کیدن ترن کیجه وقتی ساعت اون بریچق (زوالی)ده حرکت

ایدر وجبل لبنانك مرتفع تپه وطاغلرینی کچه‌رك صباح . قیارکندن (ریاق)ه مواصلت ایدر . ریاق تره‌نلرك محل تلاقیسی ومرکز کبی بر موقع تشکیل ایدییور . حلب، شام ، مدینه وبیروتدن کلن تره‌نلر بوراده هر حالده توقف اتمکه مجبوردر . یولجیلر بوراده چیقوب یمك ایچمك وسائر استراحتلرینی استاسیون لوقانطه‌سنده تأمین ایتدکدن صکره یوللرینه‌دوام وتره‌ندن ، تره‌نه نقل مکان ایدییورلر. عینی زمانده قولرالی اما کندن کلن یولجیلر بواستاسیونده ده‌زه نفکته ، قرانتنه اولورلر . فقط ریاقدن صکره ارتفاع ، انحطاطه مبدل اولدیغی کبی یولجیلر جبل سرینلکندن محروم وممالك حاره‌نك اك شدتلی حرارتنه‌معروض قالمغه مجبور اولورلر . هله ریاقدن حلبه طوغری کیدن تره‌نلر (بعلبك) ، (عین بعلبك) ، (حما) ، (حمص) وحلبه وارنجه‌یه قدر آتش کبی صیجاق برحرارته دوچار واپچلری یانمغه باشلار . صو ایچمکدن انسان کندیسنی ضبط ایده‌من برحاله کلیر .

یمك ایچمکی اونوتور ، اویقو سرسملکنه طوتولور . واغونك ایچی جهنم کبی اولوب مشبه اوزرینه اوطورمق‌غیرقابل اولور . بن ایسه بوغوله‌جق برحاله کلدم. جاکتی ، یلکی ، چیقاروب ایصلاق مندیلمی متصل کوکسمه ، بوینمه ، یوزمه سورمکه وایاقده کزمکه مضطر قالدم . حلبه تام اقشام وقتی ساعت بدی‌ده واصل اوله‌رق طوغریجه صاحبی شاملی ومسلمان اولان وتورکجه قونوشان آمریقا هوتلینه ایندم . اثنا اه آرابه وآرقه‌داش بولدقدن صکره بغداد یولی اغستوس صیجاغنده طی اتمکه موفق اولودم .

س . م . توفیق

بلغارستانده مخابر مخصوصمزدن :

٦

قارلوه‌ده حیات اسلامیه

صوفیه‌دن عودت ایتدکدن صکره پساپورط ایچون فلبه‌ده اوچ کون دها اقامته مجبور اولدم . نتیجه‌ده ینه برمعتاد کلدی، جوابی‌آلنجه دردنجی کون قارلوه‌یه کیتمکه نیت ایتدم . قارلوه فلبه‌یه آلتمش کیلو مترو مسافه‌سی اولان بر قصبه‌در . بو قصبه‌یه ترن کیتمز ، فقط اوتوموبیل وآرابه دائما کیدوب کلیر . ارابه ایله کیتمك دها کوج اولدیغی جهتله بز اوتوموبیل ایله کیتمکه قرار ویردك . ٢٤ تموز صالی کونی علی‌الصباح ساعت زوالی بر بوچوقده حرکت ایده‌رك بشده قارلوه‌یه مواصلت اولندی . فلبه‌دن قارلوه‌یه وارنجه‌یه قدر برقاچ یرده قابلیجه وبانیولر اولوب بورالره پك چوق کیمسه‌لر کلمکده‌درلر . بز بالطبع بورالرده اکلشه‌مدك ، طوغریجه قارلوه‌یه کچه‌رك ساعت بشده مواصلت ایتدك .

دها اوتوموبیلدن اینرکن ایلك نظر دقتمی جلب ایدن شی برمیدانلقده درت‌طرفی یالدیز ایله یازیلی یوکسك برطاش اوزرنده برآرسلان هیکله‌استناد ایدن ، وصاغ النده روولور بولنوب صول ألی نطق سویلیان برخطیبك وضعیتنی اکدیران دهشتلی برانسان هیکلی اولشدر . بالآخره بونك کیم اولدیغنی تحقیق ایتدم ، بلغارستانك استقلالنه چالیشیرکن برکون صوفیه‌ده دار اغاجنه اصیلان مشهور اختلالجی « واسیلاکی » اولدیغنی اوکرندم، خاطره اولمق اوزره کندی مملکتی اولان قارلوه‌ده نامنه برهیکل دکز اولندیغی کبی بشقه یرلرده‌ده وار ایمش .

قارلوه‌یه واردیغم کبی دوغریجه « وودابات» هوتلنه اینه‌رك اوکون بعض ذوات ایله کوروشدم .

§

اهالیسی ، هواسی ، صویی ، تجارت وزراعت :

بورانك اهالیسی غایت انسانیتلی ، کوردم ، السانه‌صوك‌درجه‌یاقیندرلر ، چونکه بن یولدن‌کچرکن – دها کیم اولدیغمی آکلامادقلری ، کوروشوب طانیشمادقلری حالده – چاغیرییورلر ، اوتوروب برقهوه ایچمه‌می آرزو ایدییورلردی .

بورانك هواسی ، صولری غایت کوزلدر . بولندیغی بربالقان آنه‌کی‌اولدیغی جهتله صو غایت چوقدر ، حتی هرخانه‌نك ایچندن صو کچیور. هرأوك‌ایچنده کوزل کوزل اوزوم آصمه‌لری ، اریك ، آرمود ، الما ، جویز ، کستانه وسائر یاز میوه‌لری بولنمقده وایچه برواردات کتیرمکده‌در . حتی برحولینك ایچنده کورمش اولدیغمز بیوجك برکستانه اغاجنك سنوی بشیوز غروش کتیردیکنی سویلدیلر . بزم بیاق اریکی دیه بکنمه دیکمز طاغ اریکلری بوراده ایکی‌اوچ‌غروش ایدر، بونی‌آلوب‌خرستیانلرراقی‌یاپیورلرمش. قارلوه‌ده برشایاق فابریقه‌سی واردر . چیقاردیغی مال اکثریتله ممالك اجنبیه وبالخاصه عثمانلی الکاسنه کیتمکده‌در .

بورالرده تجارت اکثریتله « کل » جیلکدر . هرکسك کندی حالنه کوره کل باغچه‌سی واردر. وقتی کلدیکی زمان طوپلایوب یاغنی چیقارییورلر. کل یاغنك‌درهمی اون‌فرانقه قدرکیتمکده‌در. اون اون‌ایکی اوقه کل‌یاپراغندن بر درهم یاغ چیقیور . زراعت‌ده واردر . قصبه‌نك چارشیلری اوقدرمنتظم دکلدر .

بوراده ذکر ایتمکدن برکونه کندیمی آلامیه‌جغم برآجی حقیقت‌واردرکه اوده مملکتك ثروت اقتصادیه‌سی غیرمسلملرده بولنمسی کیفیتیدر . دها برنجی مکتوبمده دیمشدم‌که سیاحت ایدن انسان بعضاً پك آجی شیلره تصادف‌ایدر. حقیقةً بوراده کزنلر ایچون مسلمانلرك حالنه ، ذات ومسکنتنه باقوبده آغلامامق قابل دکلدر . روس محاربه‌سندن مقدم بورالرینك تجارتی صرف مسلمانلر الرنده بولنیورمش، هجرت زماننده بوکوزل ملکلری مجاناً بلغارلره براقوب کیتمشلر . مجاناً دیورم، چونکه‌بر ترلاینی ایچنده‌کی محصولی ایله‌برابر صاتمشلر ، آلان آدم ویرمش اولدیغی پاره‌لری ایچنده‌کی محصولدن آلمش ، بناءً علیه مجاناً برملکه صاحب اولمش . بوسا ده اولجه مسلمانلره خدمتکارلق ایدنلر افندی اولشده بالآخره ینه‌مملکتلرینه عودت ایدن مسلمانلر اوافندیلرك خدمتکاری اولشلر . آنك ایچون کرك زراعت ، کرك تجارتك اك مهملری بلغارلر النده بولنیور . آرابه‌جیلق ، بربرلك ، قهوه‌جیلك وسائر بونلره مشابه بر طاقم شایان اهمیت اولمیان صنعتلرده بزم مسلمانلرك النده بولنیور .

سزه شایان عبرت برشی دها سویلیه‌جکم . بورایه درت ساعت‌مسافه‌ده رحمانلی ده‌نیلان بر کوی وار ، آلتمش خانه قدر بلغاره مقابل ایکیوز اللی خانه مسلمانی حاوی اولان بو یرده غیر مسلملرك ا ن اون ایکی قدر دکانی ، دهشتلی مکتبلری وارده مسلمانلرك کرك دکان ، کرك مکتب نامنه آدم‌عقللی بر شیلری یوق ، هله شکر بو سنه بر مکتب یاپدیره‌بیلمشلر .

مسلمانلرك بو حالی عطالتدن بشقه نه‌یه حمل اولنه بیلیر ؟

§

بوراده‌کی مسلمانلرده‌ده تفرقه‌بلاسی :

بوراده‌کی مسلمانلر آره‌سنده اك مذموم برشی حکمفرما اولیورکه اوده تفرقه‌جیلقدر . بیلمه‌م‌که بومدهش علت ، بومزمن مرض مسلمانلرك لازم غیر مفارقی‌میدر ؟ هرنره‌یه وارسه‌ق مطلقا بومرضه تصادف ایدییورز ! بالخاصه بوراده مسلمانلرك از هرجهت کریده قالملرینه یکانه سبب بودر. بونی تصدیق ایتمه‌ین هیچ برفرد بولنمامقله برابر ینه بوحاله نهایت ویرلیور ! مسلمانلرك انتباهی بلغارستانك قطعیاً ایشه کلیور . مع مافیه دوغریدن دوغری‌یه بوانتباهه‌ده مانع‌اولامدیغندن عقیم براقق ایچون‌پك‌تولای‌واسطه‌لره مراجعت ایدییور . مثلا اره‌لرینه تفرقه القا ایدرك بوصورتله اونلری بربرینه خصم وبالنتیجه اونلرك هجرت ویکدیکرینك تشبثاتنه مانع اولمغه سبب اولیور. برذاتك افاده‌سنه کوره بو سنه بلدیه انتخابنده مسلمانلرك قانوناً درت اعضا چیقارمه‌لری لازمکلیرکن ، وطنداشلری‌اولان‌بلغارلر بالآخره بونلری بوحقدن محروم ایتمیه چالیشیرلر . بونی خبر آلان مسلمانلر کندیلری آیری‌چالیشه‌جقلرینی سویلرلر وچالیشیرلر. فقط انتخابدن برکون اول مسلمانلردن برقاچ دانه‌سنك آیریلوب بلغارلر طرفنه کچمه‌سیله مسلمانلر بتون بتون غائب ایدرك برکیشی اعضاچیقاره‌بیلیرلر. دهاصوکره‌ده: ایری‌چالیشدکزده نه‌یاپدیکز؟ دیه‌بلغارلرك هدف تحقیری اولورلر .

صکره مسلمانلرك سلامتی دوشونن برقاچ ذات برآره یه کلدرك برجمعیت خیریه آچارلر . مکتبلرك وسائر خصوصاتك ترقیسنه چالیشیرلر ، بالآخره آرایه کیرن تفرقه ایله جمعیتك اسمی جمعیت شریه اولور ، اعضالری عاطل برحالده قالیر ، اجتماع ایتمزلر . ایشته بونلرك هپسی کوستریورکه : بورا اهالیسنده برفعالیت اویانیور ؛ فقط اره‌لرنده برتفرقه چیقار ، بتون تشبثلری محو ایدر کیدر . آرتق امید نسل حاضر وآتیده‌در .

§

قارلوه‌ده آثار اسلامیه واوقاف :

بوراده مشهور روس محاربه‌سندن مقدم درت جامع شریف ایله ایکی مسجد بولنیورمش . بونلردن بریسی ـ که بالای مسجد دیمکله معروفدر ـ اثنای محاربه‌ده خراب اولمش وفقط کچن سنه‌یه کلنجه‌یه قدر مناره‌سی طوریبومش . کچن سنه پیلان موجبنجه یول اوزرینه کلدیکندن بلدیه طرفندن هدم ایدلشدر .

دیکری‌ده ـ که پوسر مسجدی دیمکله معروفدر ـ حالا موجود بولنیورسه‌ده مع التأسف محله‌ده اسلام اهالیسی قالمدیغندن قپلی بولنیور . مع هذا پیلان موجبنجه بونك‌ده قومشولرینه تقسیمی لازم کلدیکندن محکمه‌یه ویرلشدر .

دیکر درت جامع شریف حالا آچیقدر ، بونلرك اك‌مشهوری قارلی زاده علی بکك بنا کرده‌سی اولان جامع شریفدر . بوجامع تك قبه‌ایدر یوقاریسنده درت طاش دیره‌کی واردر .

قپوسی اوزرنده‌کی طاشده شویله بریازی حك ایدلشدر : « بناهذا الجامع الشریف بعون الملك المنان علی ابن قارلی الذی لالاءجم ساطان بن سلطان مراد خان فی تاریخ تسعین وثمان مأة ». دیکر جامعلرك تاریخلری معلوم دکلدر .

شوراسنی‌ده مع الاسف سویلمکه مجبورمکه : بومعظم جامع شریفده امام‌ده داخل اولدیغی حالده ایکی کشیدن فضله جماعت کورمه‌دم .

محاربه‌دن اول قارلوه طوپراغنك عشری وسائر ویرکولری تماما بوجامع شریفك وارداتی ایمش ؛ چونکه قارلوه طوپراغی کاملاً وقف بولنیورمش . بونی بالطبع متولیلر اداره ایتمکده ایمشلر . مع هذا شمدیکی حالده جامع مذکورك هیچ وارداتی یوقدر .

زیرا بووقفلرك پك چوقلری حکومت طرفندن ضبط اولندیغی کبی خان ، حمام وسائره کبی بعض املاك وقفیه‌ده متولیلر طرفندن تحویل ملك ایدیله‌رك بیع ایدلشدر . حتی متولینك احفادی اولانلرك جامع مذکوری بیله بلغارلره بیع ایتمکه قالقدیغی وفقط بلغارلرك روی رضا کوسترمدکارینی طوغریسی بوقدر جرأته شاشوب قالدم . قصبه‌نك املاك وقفیه‌سی سنوی آلتیوز فرانق وارده‌سنده ایمش .

§

قارلوه‌ده معارف :

بری ذکور ، بری‌ده اناثه مخصوص اولمق اوزره ایکی مکتب ابتدائیه ایله برذکور رشدیه‌سی واردر . ذکوره مخصوص اولان ابتدائیه ایله رشدیه‌نك هرایکیسی‌ده بربنا داخلنده بولنیور . برطرفی ابتدائیه ، برطرفی رشدیه‌در . اناث مکتبی ایکی معلمه طرفندن اداره اولنیور . رشدیه مکتبی‌ده اوچ صنفلی اوله‌رق ایکی معلم طرفندن اداره اولندیغی کبی ، ابتدائیه‌ده ایکی معلم طرفندن اداره اولنیور . رشدیه معلم اولی حکومت سنیه طرفندندر .

مکتبك اصل کندی بودجه‌سی آلتیوز فرانقدر . کری قالان مصارفات شمدی‌یه قدر بالطبع اهالیٔ اسلامیه طرفندن اداره اولنیورمش . کچن سنه ۱۰۰۰ فرانق بلدیه ، ۱۲۰۰ فرانق‌ده حکومت محلیه طرفندن ویرلشدر . ذاتاً حق ارانه‌جق اولورسه حکومت بوقدر اوقافی ضبط ایتدکدن صکره بومکتبلره باقمق وظیفه‌سیدر . فقط شمدی حق وحقوق آرانمیور !

بورالرده آثار اسلامیه‌دن قلعه ، استحکام ، قشله کبی شیلر ارانمه‌مالیدر . مسموعاته نظراً قزل‌حصار دنیلن قریه‌نك اطرافی قلعه ایمش . قارلوه‌یه درت ساعت مسافه‌ده تکیه دنیلان قریه‌نك غرب جهتنده برتربه وبونك جوارنده برمسجد ایله بر مطبخ اولدیغی ویوز سنه اول جوار قریه اهالیسی اجتماع ایدرك جمعه نمازینی بعدالادا بومطبخدن اهالی‌یه چوربا پلاو توزیع ایدلدیکنی اختیارلر روایت ایتمکده‌درلر . مع هذا مطبخ الآن موجود اولوب انهدام یوز طوتمشدر .

قارلوه قضاسنك هجرت ایدن قریه‌لری بروجه آتیدر : قرانلر ، یه‌کن اوبه‌سی ، عشقلر ، دره‌لی ، قره‌حصار ، کوسه‌لر ، کولالر ، آوجیلر ، اوچیلر ، دوغانجیلر ، مرضانلر ، کشیش محله‌سی ، منشه‌لی ، قوافالر ، صیق عمر اوبه‌سی ، مدرسلی ، داراوبه‌سی ، حمیدلی ، قدیرشیق ، بیك کوی . بوقریه‌لر کویسی ناحیه‌سنده اولانلردر . بونلرده شیمدی اسلام یوقدر . بونلرك جامعلری شمدی بعضیسی کلیسایه تحویل ، بعضیسی‌ده قنجلاریه اتخاذ ایدلشدر . منارلقلرك بعضیلری الآن محافظه اولنیورسه‌ده برچوقلری‌ده خراب ایدلشدر . فاعتبروا یا اولی الابصار !..

آق سه کیلی

احمد حمدی

دارالخلافه‌ده سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سی مدیریتنه

محترم افندم

بلاد اسلامیه‌دن هند ـ چین وترکستان روسیه‌ده بولنان مخابرلرکز واسطه‌سیله معروفکز اولان وباشلوجه دین اسلامك خادمی بولونان ذواته ارسال ایدلمك اوزره غزته‌کزك اوچ نسخه‌سنك بر سنه‌لك آبونه بدلنك بالغ اولدیغی اللی بر فرانق نام عالیکزه پوسته‌یه تسلیم وتقدیم قیلنمش اولدیغندن لطفاً ممالك مذکوره‌دن تنسیب بیوریله‌جق محللره ارسالاتکزك کیملرنامنه اوله‌جغنك ازباری واحتراماتمزك قبولی مسترحمدر .

حلب محفل عسکریسندن برقاچ ضابط

نامنه یوز باشی

نظمی

سبیل الرشاد . — اشعارعالیلری وجهله سبیل الرشاد جاوا ، چین ، وهندستانده بروجه آتی آدرسلره ارسال ایدلمه‌یه باشلانلمشدر . مسلمانلرك تنویر فکریسنه چالیشمق اك مقدس املمزدر . ابذال بیورولان توجهاته تشکر ایدرز .

۱ — جاوا بتاویا شهرنده جمعیة الخیر رئیسی سید عبدالرحمن بن محمد بن شهاب .

Batavia
Java

۲ — چین : پکینده مدرسهٔ اسلامیه

Pekin
Chine

۳ — هندستان : بومبایده حضرت امام مسجد زکریا .

Bombay
India

قنورات صوبی دانه‌لری

دون اینه کولدن شویله بر تلغراف آلدق :

درعلیه باب عالی جاده‌سنده اورخان بك خانده
محترم سبیل الرشاد ادارۀ علیه‌سنه

مرکز خلافتده ، مسلمانلر سایه‌سنده پك زنکین اولوب شمدیده قنورات صوبی دانه‌لرینی اعلان ایله مسلمانلره ییدیرمکله بالطبع پك خسیس مبلغ مقابلنده توسط ایدن صباحجی‌یه بیان نفرته وبودانه‌لرك حقیقتنی بیلدیروب مسلمانلری ایقاظ ایلیان حمیتلی مسلمانلردن محمد فوزی ایله احمد ابراهیم افندیلره محترم سبیل الرشاد واسطه‌سیله اك حار تشکرات داعیانه‌می تقدیمه مساعده بیورلمسنی استرحام ایلرم افندم .

سرای بوسنه‌لی سمیز زاده
الحاج محمد

— سبیل الرشاد —

صباح ، کتیرلمن اعلانلرك ترکیباتنی بیله‌میه‌جکی جهتله ابتداءً درج ایتمکده معذوردر . فقط حقیقت بیلدیرلدکدن صوکره ینه درج ایتمکده دوام ایدرسه اووقت — حقیقةً پك خسیس بر مبلغ خاطری ایچون — افکار عمومیۀ اسلامیه‌یه قارشی بیوك بر صایغیسزلق یاپمش اولور .

الحاج محمد افندینك غلیان حمیتی شایان تقدیردر . دینی سون آکا حرمت ایتدیرمه‌نك یولنی‌ده بیلیر . آرتق مسلمانلر اویوشقلغی ترك ایتملیدر .

مطبوعات

افغانلیلر ، ایران حدودنده

افغانستانك پایتختی اولان (کابل) ده منتشر « سراج الاخبار الافغانیه » جریدۀ اسلامیه‌سندن :

غزته‌لر ، بوکونلرده ایرانك جنوب غربی حدودنده جریان ایدن حادثاتی موضوع بحث ایدییور . بونلرك بوخصوصده‌کی نشریات متباینه‌سی ؛ برچوق روایات واشاعاتك میدان آلمسنه سبب اولویور . بعضلری دییورلرکه : « افغان حکومتی ، سیستان ولایتنی ضمیمۀ بلاد ایتمك ایچون انتهاز فرصت ایدییور . » بشریتده فرمانفرما اولان « قانون تنازع » مطابقتنه باقه‌رق بوفکری تصویب ایدنلرده وار . دوشونویورلرکه آرتق قدیم برمجدك وارثی اولان ایران ، مملکتنی محافظه ایده‌میه‌جك بردرکۀ ضعفه دوشمشدر . بعضلری‌ده افغان عسکرینك بلاد ایرانیه‌یه بلا مقاومت دخولی برچوق کیزلی شیلره دلالت ایدر دییورلر . حاصلی هرفرد ، کندی اوهام وفرضیاتی اوزرینه برچوق مطالعه‌لر بنا ایدییور .

موضوع مسئله‌یه کیرشمه‌دن اول برکره سیستان ولایتنك موقع جغرافی وتاریخیسنی دوشونمك لازمدر . بوولایت ؛ خراسانك جنوبنده کائندر . اراضیسی پك چوراقدر . نصف غربیسی ، ایرانه ، نصف شرقیسی افغانه تابعدر . (هری رود) ، (فراه رود) ، (خاش رود) و(هلمند) مشهور نهرلرندندر .

تاریخك روایتنه کوره بو ولایت ، قبل الاسلام مشهور ایران قوماندانی (رستم) ك مسقط رأسیدر ؛ اسلامیتدن صوکراده (سنجری) و (سجستانی) کبی بویوك عالملر ، مشهور ادیبلر یتشدیرمشدر . وقتیله — غزنویلر ، غوزیلر زماننده — افغانستان اداره‌سنده بولوندی . بر زمانلرده ایران دولت صفویه‌سنك اداره‌سنه کچدی ؛ افغانستان نائل استقلال اولدیغی زمان ، حوزۀ اداره‌سنه انتقال و نهایت ایران و افغانستان آراسنده تقسیم اولوندی .

افغانستانك (سیستان) ده عسکر طوپلامسنه سبب ؛ روسیه‌نك آزربایجانده‌کی حرکاتیله قافقاسیاده‌کی تحشیدات عسکریه‌سی اولدوغنه شبهه ایتمه‌ملیدر . روسلرك مشهد وسائر اسلام شهرلرنده‌کی حرکات قطعیه‌سی ، خراسان ولایتنده‌کی وضع اشغالی ؛ افغانلیلری بویوك بر مصیبته قارشی اویانیق بولونماغه مجبور ایتمشدر . چونکه بوحاللر ؛ سیستان ولایتنی‌ده عینی عاقبته دوچار اولمقله انذار ایدییوردی . بناءً علیه اوحوالیده قوتی تعبیه ایده‌رك عندالحاجه بوکوندن سیای تهدیدنی کوسترن فلاکتدن قورونمق افغان ایچون درجۀ وجوبده ایدی . ایشته برچوقلرینی افغانلیلرك حرکاتندن شبهه‌یه دوشورن ، قیل وقاله یول آچان شیء بوندن عبارتدر . افغانستانك خط حرکتی نه بویوك بروجوبك تحت تأثیرنده بولوندیغنی قارئلرمزك آکلایبشلیلری آکلار .

شئون

دارالخلافه :

بیوك بر اسلام مجاهدینك تسلیمی . — مصرك و بتون عالم اسلامك مدار افتخاری بولنان افاضلدن عبدالعزیز چاویش افندی حضرتلری توقیف ایدلمشدر . مشار الیه ، الیوم (هلال عثمانی) غزته‌سی سرمحررلکنی ایفا ایتمکده ومقالاتی جلب انظار تقدیر ایلمکده ایدی . حادثۀ توقیف حقنده آلدیغمز معلومات بروجه آتیدر : دون صباح (هلال عثمانی) اداره‌خانه‌سنه ایکی پولیس کلیر . عبدالعزیز افندی‌یی صورار . کلدیکنی آکلانجه اداره خانه‌یی محافظه آلتنه آله‌رق بکلرلر . فاضل محترم کلنجه درت پولیس ضابطه اداره‌سنه‌قدر کوتورورلر . واداره خانه‌ده بولونانلری‌ده اختلاطدن منع ایلرلر . عبدالعزیز افندی بر مدت صوکره کلیر . بر چوق ترصد مأمورلری پولیسلر وبو میانده مصردن صورت مخصوصه‌ده اعزام اولنان ایکی سویل مأمور اولدیغی حالده اداره خانه وبعده قاضی‌کوینده‌کی خانه‌سی تحری اولونور . طبیعی هیچ بر شی بولونماز . یالکز خصوصی بر قاچ فوطوغرافیا ایله بر ایکی رساله آلنیر . زواللی فاضل مصائبزده ایسه باب عالی‌یه کلوب بر آز آرامدن صوکره مصردن کلن ایکی پولیس‌ده برابر اولدیغی حالده (رومانیا) واپورینه بیندیریلوب مصره سوق اولندیغی دونکی یومی غزته‌لرده اوقوندی .

دارالخلافه دیه بورایه صیغنان وطنپرور اسلام مجاهدلرینی حمایه ایده‌مه‌مك کبی بتون افکار عمومیۀ اسلامیه‌یی رنجیده ایده‌جك بر حرکت اختیار ایدلدیکندن دولایی بتون عالم اسلام نامنه بیان تأسف وتأثر ایلرز .

داور محمد ومخدومی افندیلر . — عثمانلی هلال احمر جمعیتنك آمریقای جنوبیه‌ده‌کی شعبات رئیسی وانکلتره‌نك قاپ مستملکه‌سی اهالئ اسلامیه‌سندن

اولوب عثمانلى هلال احمرينه اون بش بيك ليراى عثمانى قدر بر مبلغ طوپلايان وعثمانليلغه اولان مربوطيت قلبيه‌لرى هردرلو تقدير وستايشك فوقنده بولنان دوربانلى داود محمد ومخدومى افنديلر بوكره جانب حجاز مغفرت طرازه عزيمت ايتمك اوزره پايتخت خلافت سنيه‌يى زيارت ايله‌مشلروكچن كون هلال احمر جمعيتى اداره‌خانه‌سنده كمال توقير واحترام ايله قبول ايدلمشلردر .

طلبهٔ علوم امتحانلرى . — حسب الموسم مدرسه‌لرك تعطيلى سببيله وشهور ثلثه مناسبتيله محال بعيده‌يه كيتمش اولان طلبهٔ علومك برچوغنك اجراى امتحانلرى ايچون منسوب اولدقلرى اخذعسكر دوائرينه جلب واعاده ايدلمرى مغدوريتلرينى استلزام ايده‌جكى نظر اعتباره آلنه‌رق موى اليهمك مداوم طلبه‌دن اولدقلرينى وتاريخ ولادتلريله معلومات لازمه‌يى محتوى اولمق اوزره يدلرينه برر وثيقه ويرلمه‌رك بولندقلرى محللرده اك يقين امتحان مجلسلرنده امتحانلرينك اجراسى ونتيجه‌نك وثائق مذكوره‌يه درج وتصديق بالتنسيب ايجاب ايدنلره تبليغات مقتضيه اجرا قلنديغى حربيه نظارتندن بيلديرلمكله مأمورين ملكيه‌جه‌ده اكا كوره معامله اولنمسى داخليه نظارتندن تعميماً ولايانه اشعار قلنمشدر .

هندستان :

عثمانليلرى اتفاقه دعوت . — سند جليل صدارتعظمايه « متينغ رئيسى يعقوب خان » امضاسيله كراچيدن كشيده قلنان تلغرافنامه‌در : « بوراده متينغ حالنده مجتمع بولنان مسلمانلر مقتضيات وطنپرورى‌يه مغاير بر صورتده حكمفرما اولان فرقه اختلافاتندن دولايى اظهار عدم خشنودى ايدر ودين مبين اسلام حرمتنه اوله‌رق نفاق واغتشاشدن مجانبت ايله رايت عثمانى اطرافنده ذات حضرت پادشاهى ايله برلشمه‌لرينى عثمانليلردن رجا ايلرلر . عكسى تقديرده هندمسلمانلرينك حسيات خير خواهانه‌لرى خلل‌دار اوله‌جقدر . »

آفريقا :

عرب مجاهدين اسلاميه‌سنك آرناوودلرى سكونه واتفاقه دعوتى . —

« آرناوود قرده‌شلريمزه آچيق مكتوب : « بسم الله الرحمن الرحيم » آرناوود قارداشلريمزدن بعضلرينك آياقلانه‌رق راحتى اخلال وعرش خلافتى اشغال ايتمكه سعى ايلمكده اولدقلرينى كمال تأسفله خبر آلدق .

عون الٰهى وروحانيت حضرت رسالتپناهيدن باشقه بر ظهيرمز اولميان شو صره‌ده سزدن بكلنن ، آنجق اشبو حرب دينى‌ده كلمة اللهى اعلا وبز قارداشلريكزى مشكلاتنه القا ايدن بر طاقم غوائلك ازاله‌سى ووصولنه ساعى اولديغمز مقصد مقدسك حيز فعله چيقماسى ايچون اظهار آثار معاونتدر . آنك ايچون سزى « ولا تنازعوا » و « انما المؤمنون اخوة كالبنيان المرصوص » آيت جليله‌لرينك احتوا ايلدكلرى اوامر الٰهيه ايله عمل ايتمكه دعوت ايديورز . الٰهك وحدانيتى ورسول كبريانك روحانيتى حقنه شو قيامدن واز كچيكز . وعاقبتى وخيم اولان شو غفلتدن اويانكزده دسائس لئيمه‌نك نتيجه‌سى اوله‌رق بلادمزه اصابت ايدن مصيبتلرى تأمل ايديكز . اكر سوزمزى اصغا ايتميه‌جك اولور ايسه‌كز سزى اللهه ترك ايدرز واليته عزيز وجبار اولان حضرت خالق اوكنده بر موقعمز اولاجقدر .

عموم مجاهدين نامنه وطرابلس اهاليسى نامنه : محمد السعدوى ، ابراهيم الشريف ، فرحات القاضى ، فرح الشريف . »

مصر :

زكاتك مجاهدينه اعطاسى . — مصر غزته‌لرنده اوقونديغنه كوره بوسنه خطهٔ مصريه‌ده بولونان بالعموم اغنيا ومتمولان ماللرينك زكاتى طرابلس غرب مجاهدلرينه تخصيص واعطا ايده‌جكلردر . « العلم » غزته‌سى بوفكرك محسناتندن باحث اوزون برمقاله نشر ايدرك بوبابده جمع اولونه‌جق مبالغك قاهره‌ده عانه قوميسيون عاليسى وزنه‌سنه تسليمى لزومنى درميان ايلمشدر .

كريد :

ظلم ، جنايت . — شهر حالك اوچنجى كونى حانيه شهرى خارجنده كى بله قايبغا موقعنده بر خرستيان ؛ جالى بابالاكى نامنده‌كى مسلمانى قورشونله الندن و اوموزلرندن فنا حالده يارالايوب قاچدى . محل جنايتده آبريق اوتى ده‌وشيرمكده بولنمش اولان برمسلمهٔ زنجيه فرياد ايتمكه باشلامش اولدقلداوكاده برقورشون آتمش ايسه‌ده اصابت مرمى ايتديره‌مشدر . « استقبال »

بلغارستان :

اسلامه تجاوز . — ماكدونياده مظالم ، ماكدونياده مظالم ديه قيامتلر قوپارانلر ، عجبا بلغارستانده مسلمانلره نه‌لر اوليور بردفعه‌ده بزى ايشيديرلرى؟ ينه جان بوغازيمزه كلديده يازمه‌دن دوراميه‌جغز . قلبه‌يه ملحق قرچه قريهٔ اسلامنده برهفته‌دنبرى اهالئ اسلاميه صوك درجه راحتسز ويزاردر . اوراده بلغار اهاليسندن برقاچ كشى اهالى‌يه تجاوز ايتمكده ايمشلر . كيجه سحور داوولى يارالامشلر ، اولكى كيجه‌ده مسلمانلر تراويح نمازندن دار قاچمشلر . شمدى بويوك اسلام كوننده رمضان داوولى براقيلماديغى كبى اهاليده‌ده دهشتلى برقورقو وار . چونكه ايچه داياقده يه‌مشلر وار . « بالقان »

تنقيد وتعريض

مدنيت اسلاميه تاريخنك خطالرى

شيمدى كلهلم مؤلفك « معاويه ، قاريلرك ، چوجقلرك قتلى ايچون امر ويردى » طرزنده‌كى سوزينه . بيلنمليدركه بووقعه ، يعنى بسر بن ارطاتك حضرت على طرفدارانه قارشى سوقى بتون تاريخلرده ذكر اولنان وقايعك اك مشهورلرندندر . بونكله برابر اونلرك هيچ برنده قاريلرك ، چوجقلرك اولديرلديكنه دائر بر روايت اولمدقدن باشقه ، يوقاريده‌كى ادعايه مخالف خبرلر واردر . مورخ يعقوبى ديوركه :

« معاويه بسر ابن ارطاتى ياخود ابن ابى ارطات عامرى‌يى اوچ بيك كيشى ايله كوندردى . كنديسنه ديدى‌كه « مدينه‌دن كچركن اهاليسنى چيقار ، قورقوت ؛ دائرهٔ اطاعتمزه داخل اولميانلرك ماللرى وار ايسه غصب ايت . مدينه‌ليلره اوظنى ويركه : مقصدك كنديلرينى اولدورمكدر ، نه ياپارلرسه ياپسونلر قورتوله‌ميه‌جقلردر . مكه‌يه كيرديكك زمان كيمسه‌يه ايليشمه . يالكز مكه ايله مدينه آره‌سنده‌كى خلقى تهديد ايت . صوكرا صنعايه كچ . زيرا اوراده بزه طرفدار اولان برجماعت واركه كنديلرندن برعريضه آلدم . » بسر يوله چيقدى . قبائل عربدن هانكيسنه راست كلدى ايسه معاويه‌نك امرينى يرينه كتيرمه‌دن كچمدى . « يعقوبى جلد ٢ صحيفه ٢٣١ »

شو عباره‌دن اكلاشيليوركه ايشك ايچنده تهديددن ، خلقى وهمه دوشورمكدن باشقه برشى يوقدر . لكن مؤلف شايان اعتماد اولان تاريخى مأخذلرك كندى ارزوسنى تطمين ايده‌مديكنى كورونجه « اغانى » يه ميل ايدرك قادينلرك ، چوجقلرك قتلى حقنده ويريلن امرى اورادن نقل ايتدى . صوكراده معاويه‌نك حلمندن ، دهاسندن

بويله برامرك صدوری اميد ايديله‌ميه‌جكنی ايلری سوره‌رك « معاويه صراحةً بوامری ويرمه‌مشدر؛ انجق بسری حركاتنده‌سربست براقشدر. بسر ايسه پك قان دوكوجی بر حريف اولديغی ايچون چوجقلری اختيارلری استثنا ايتمه‌مشدر » ديور .

يوقاريده سويله‌مش ايدك كه اغانی محاضرات كتابلرندندر . وقعه اهميتسز، روايتده لطيفه نوعندن اولور ياخود جديات ايله‌يورولان دماغی ديكلنديرمك ايسته‌نيليرسه بوكبی اثرلره مراجعتده بأس يوقدر. لكن مسئله اهميتلی ، وقعه‌ده اختلافلی اولوب ، نتيجه‌ده يا برطرفك اعتلاسنی ، ياخود ديكر طرفك انحطاطنی ايجاب ايدرسه او وقت بوكبی اثرلره مراجعت قطعياً جائز دكلدر .

قالدی كه اغانی صاحبی شيعيدر. معاويه‌يی لكه‌ليه‌جك برشی اولديمی، ايسترسه اك ضعيف ، اك اعتماد اولنماز برسوز اولسون، اونی بيك جان ايله قبول ايدر . اوت بسر بن ارطات ايكی چوجق اولدوردی ؛ لكن بوقتل ايكيی آشمدی . ارتق مؤلفك « بسر خونخوار ايدی . چوجقلری اختيارلری استثنا ايتمدی » طرزنده‌كی سوزی نرده قالير ؟ [شيخ شبلی نعمانی حضرتلرينك بسر بن ارطاتی بو صورتله مدافعه ايتمرلری پك طوغرو اولمسه كركدر]

مؤلف ديورکه : « معاويه كبی صاحی ايله ، متانتی ايله معروف اولان بر آدمك زماننده‌كی امرانك حالی بويله اولورسه، ارتق اوشدتی، اوغدارلغی ايله عبدالملكك زمانی نصل اولمق ايجاب ايدر ! حجاجك مظالمی حقنده‌سويله‌نن‌سوزلر ، ولو يوزيكرمی بيك كيشی‌يی اشكنجه‌لر التنده اولدورديكنی كوسترسون ، استغراب ايديله بيليرمی ؟ جلد ٤ صحيفه ۸۳ »

اوت ، حجاج يوز ياخود ايكی يوز بيك كيشی اولدوردی. لكن بوجنايت دولت عباسيه‌نك مؤسسی اولان ابومسلم خراسانينك‌كی يانده‌پك‌اهميتسز‌قالير. زيرا بو بريكی آلتی يوزبيك كيشی‌ا ولدورتمشدی.

مؤلف اثرنده بونی اعتراف‌ايدييور؛ شوقدر واركه سياست‌اويله ايجاب ايدردی، ديه‌قاتلی معذور كوسترمك ايستيور . بوحسابه كوره حجاج دها معذور ، دها شايان عفو اولمق لازمكلير . چونكه حجاج خالص عرب اولمق اعتباريله طبيعتده غلظت ، شدت واردی . لكن ابومسلم عجم ايدی : آغوش مدنيتده بويومش ، اخلاق كريمه ايله پرورشياب اولمش ايدی !!

مؤلف ، عبدالملك حجاجدن‌دها ظالم ايدی ، صورتنده‌كی ادعاسنه عمر ابن سعيدی اولدورمسندن بشقه بردليل كتيرميور . بوحركت برغدر اولمقله برابر المنصورك ابومسلمه يايديغنه نسبتله پك كوچوك قالير . اوابومسلمه‌كه دولت عباسيه‌نك صاحبی ، ولی‌النعمتی ايدی . اواولماسه ايدی‌عباسيلرك اسمی بيله آ كيلمازدی. كذلك ينه‌المنصورك ابن هبيره‌يه اولان غدری بوقبيلدندر . اك زياده شاشيله‌جق برشی وارايسه اوده‌شودر : مابعدی‌وار

آثار منتشره

صفحات

ايكنجی كتاب

سليمانيه كرسيسنده

صراط مستقيمده باشلايه‌رق كچنكی نسخه‌مزده بيتن بواجتماعی ، دينی منظومه كتابی شكلنده انتشار ايتدی .

هركسك اكلامسی لازم كلديكی ايچون هركسك آكلايه‌بيله‌جكی برلسان ايله يازيلان بواثر اولاخفيف ، لطيف برمقدمه ايله باشليور: اسكی كوپرو اوزرندن كچركن خليجك ، استانبولك ، يكی جامعك منظره‌سنی مجملاً تصوير ايديور . صوكره نظرلری استانبولك ، حتی بوتون عثمانليغك اك محكم ، اك محتشم آبدهٔ لاهوتيسی اولان سليمانيه جامعنه طوغری چويرييور . شادروان قاپيسندن باشلايه‌رق حولی‌يی، معبدك ايچنی، نمازينی بيتيروب تسبيح‌چكن جماعتك حالنی كوستريور.

دعانی متعاقب كرسی‌يه بوتون عالم اسلامی دولاشمش محترم برپير چيقيور : « سزه‌وعظ‌ايده‌جك دكلم،جهان توحيدك حالنی‌اكلاده‌جغم» ديه سوزه باشليور . آهنك بيانيله روحلری مسحور ايدن بواختيار اون اون بش سنه اول سيبريادن قالقوب ممالك عثمانيه‌يه كلمش . ملتی ايقاظ‌ايچون برخيلی اوغراشمش. لكن حكومتك‌تعقيباتندن‌كوز آچه مايه‌رق تكرار روسيه‌يه كچمش. اوزمانلر ايسه روسيه‌ده غايت‌دهشتلی براستبداد حكم سورييورمش . اوقدر تضيقه رغماً بواختيار مطبعه آچمش ، غزته‌لر ، رساله‌لر چيقاره‌رق مسلمانلری اوياديرمق ايچون برچوق چاليشمش . نهايت حكومت مطبعه‌سنی باصمش ، كنديسی تركستانه‌قاچمش قورتيلمش. بورالرينی روسيه‌ده‌كی مسلمانلرك احوال اجتماعيه واقتصاديه‌لريله برابر غايت اطرافلی اوله‌رق حكايه ايدييور . صوكره بخارالری ، سمرقندلری ، دها صوكره چينی ، مانچوريايی ، ژاپونيايی،كورديكی كبی آكلاتيور .

اختيار هندستانی كزركن‌استانبولده قانون‌اساسی‌اعلان ايدلديكنی خبر آليور . آرتيق اورالرده طوره‌مايه‌رق قالقوب ، بورايه كليور، حرتی عثمانليلرك نصل تلقی ايتدكلرينی ، انقلابدن نه صورتله متأثر اولدقلرينی آجی برلسان‌ايله‌سويليور. دهاصوكره‌بوتون‌عالم‌اسلامی مصاب ايدن فلاكتك‌عثمانلی آفاقنی‌ده‌تهديد ايتمك‌اوزره اولديغنی‌اطرافيله ايضاح ايدييور. بوصيره‌ده‌سويلديكی سوزلر‌جماعتی جوش‌وخروشه كتيرييور.

اختيار اونلری تسكين ايتدكدن صوكره ميدانده‌كی مرض اجتماعينك‌ماهيتنی ، ادوارينی، اصول مداواتنی برتفصيل بيلديرييور. اك صوكنده غايت مؤثر بردعا ايله كرسيدن اينيور .

اثرده بوتون عثمانليلرك ، بالخاصه مسلمانلرك كوزلرينی درت آچه‌جق انتباه لوحه‌لری طولودر . ايكی غروشه صاتيلان بوكتابدن بر دانه ايدينملرينی محترم قارئلريمزه توصيه ايدرز .

طشره ايچون يكرمی پاره پوسته اجرتی واردر .

مطبعهٔ احمداحسان وشركاسی مدير مسئول : اشرف اديب

سبيل الرشاد

سنه ١٠ ١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ٢٨ — ٢١٠ ٣٠ رمضان ١٣٣٠ پنجشنبه ٣٠ اغستوس ١٣٢٨ جلد ٢ — ٩

سبيل الرشاد ، عيد شريفى بتون مسلمان قارداشلرينه تبريك ايدر و عالم اسلام ايچون هر كونك برعيد سعادتمند اولمسنى تمنى ايلر .

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

وكاين من آية فى السموات والارض يمرون عليها وهم عنها معرضون

ترجمه‌سى

« هم كوكلرده ، هم يريوزنده نه قدر عبرتلر واردر كه ، يانى باشندن ، باشلرينى اوته طرفه چويررلرده اويله كچرلر ! »

***

آيت كريمه سورهٔ يوسفك صوڭ صحيفه‌سنده‌در . بز مسلمانلر جناب حقك وارلغنى ، برلكنى ، ازليتنى ، ابديتنى يقينى بر ايمان ايله طانيمق ايچون ؛ يرلرى ، كوكلرى ، انفسى ، آفاقى طولديران آيات الٰهيه‌يى نظر عبرتله تماشا ايتمليز ؛ اونلرك هر برنده تجلى ايدن عظمتى باشقه‌لرينك كوزيله دكل ، كندى كوزيمزله كورمليز .

« قل انظروا ماذا فى السموات والارض — اولم ينظروا فى ملكوت السموات والارض وماخلق الله من شيئ — اولم ير الذين كفروا ان السموات والارض كانتا رتقاً ففتقناهما — وآية لهم الارض الميتة احييناها — ومن آياته خلق السموات والارض — فهل ينظرون الا سنة الاولين — قل سيروا فى الارض فانظروا — وقد خلت سنة الاولين » كبى نظريمزده عالم خلقتى ، شئون انسانيتى نامتناهى بر عبرت سلسله‌سى كوستره‌جك آيات كريمه اوقدر چوقدركه : برر برر ايراده قالقيشه‌جق اولسه‌ق ، كتاب اللهك همان يارى‌يه ياقين مقدارينى نقل ايتمه‌من لازم كلير .

بر زماندن برى ، بز مسلمانلر ، جناب حقك آفاق عظمتنده اولانجه مهابتيله ، اولانجه وضوحيله پارلايان آيات بلندينى پك لاقيد ، پك سرسم بر نظرله كورمه‌يه آليشديغمز كبى ؛ كتاب اللهك يوقاريده بر قسمنى اشارت ايتديكمز او مدهش ، او عبرت انكيز خارقه‌لرينى‌ده عينى بصيرتسزلكله ، عينى تدبرسزلكله كچيورمك اعتياد مهلكنه پك قورقونج بر صورتده مصاب اولدق !

عالم اسلام ، عصرلردن بريدر ، كوكلرك ؛ يرلرك ديلندن بر شى آكلاماز اولدى ! حالبوكه هر ذره‌نك قلبنده بر منظومهٔ شمسيه مندمج اولديغنى كورن ؛ معادنك بيله بر دورهٔ تكامل كچيرديكنى جماداتك لساننده طويان عرفانى ، علماسى واردى . دست قدرتك كتاب كائناته يازديغى صحيفه‌لرى آرتيق اوقويه‌مادقدن باشقه ؛ كيجه كوندوز اوقوديغمز كتاب منزل‌ده نرده‌يسه هيچ بزه سويله‌ميه‌جك بر حاله كله‌جك !

غربك بويوكلرندن برى : « مسلمانلق ايكى عصر ايچنده عالم انسانيته صايسز هيئت شناس يتيشديرمش ايكن ، كليسانك حاكم اولديغى اون ايكى عصر ظرفنده بز بر هيئت شناس بيله چيقاره‌مادق ! » ديور .

ناصيل اولدى‌ده او شانلى ، او عرفانلى ماضى بزه وداع ايدوب كيتدى ؟ يازق بو انحطاطك اوكنه دوشوب صوكنه قدر كيده‌جكميز ؟ چوغمزك سرمايهٔ حافظه‌سى اولان شو آيات كريمه‌دن اولسون عبرت

آله‌رق کوزلریمزی آچمایه‌جقمی‌یز ؟ کندیمزه آچمایورسه‌ق ، باری ، دعوای انتساب ایله لکه‌له‌مکده اولدیغمز شو معصوم شریعته آچیه‌لم . چونکه بزم بوغفلتمزی ، بوعطالتمزی ، کتاب کاشانه قارشی بوقدر جهالتمزی کورن یابانجیلر ناحق یره او زواللی‌یی محکوم ایدییورلر . « مسلمانلری اویوشدیران ، شئون خلقته آله‌بیلدیکنه لاقید براقان سائق دینلرندن باشقه بر شی دکلدر . » دییورلر . هیهات که دین نه سویلیور ، بز نه آکلیورز !

محمد عاکف

فلسفه

اسلامده فن وفلسفه

اون برنجی عصر میلادیده ، عراقده یتیشان ارباب فن آره‌سنده ، ابن جزله کبی داها پك چوق پارلاق سیمالر کورولیور .

علی بن عیسی بونوار دماغلردندر . ابن جزله بر داهیٔ عرفان ایدی . علی بن عیسی ایسه برخارقهٔ ذکادر .

عرب فهرست نویسلری علی بن عیسی کبی برنادرهٔ کمالاتك اسمنده تردد ایتمش اولدقلری آکلاشیلیور . عینی تردد آثار غربیه‌ده مشاهده ایدلمکده‌در .

تراجم احوال کتابلرنده (علی بن عیسی) و (عیسی بن علی) نامنده ایکی اسمه تصادف اولنیور . بعضیلری بوایکی اسمك یالکز برشخصه عائد اولدقلرینی ادعا ایتدکلری حالده دیکر بعض ذواتده بونلرك آیری آیری ایکی شخص اولدقلری ادعاسنده اصرار ایدییورلر . شرق تراجم احوال مؤلفلرندن کاتب چلبی ، جمال الدین الکوفی ایله بونلردن اخذ معلومات ایدن مؤلفین غربیه برنجی رأیی التزام ایدییورلر . ابن ابی اصیبعه وفهرست مؤلفی محمد بن اسحق کبی ذوات ایسه بواسملرك آیری آیری ایکی شخصه عائد اولدقلرینی بیان ایتمکده‌درلر . جمال الدین کتابنده ، (عیسی بن علی) اسمی آلتنده یالکز برذاتدن بحث ایده‌رك بونك مشهور (حنین) ك شاکردی و (تقریرات الکحالین) عنوانلی اثرك مؤلفی اولدیغنی ذکر ایدییور .

ابن ابی اصیبعه ایسه بونامده ایکی ذاتدن بحث ایدییور . بونلردن ، کتابنك سکزنجی بابنده (علی بن عیسی) نامی آلتنده بحث ایتدیکی ذاتی سلطنت عباسیه‌نك ایلك زمانلرینه مصادف اوله‌رق کوستریبور واودورك شعشعهٔ علمیه‌سنی اعلا ایدن اعاظم اطبا صره‌سنه ادخال ایدییور . ابی اصیبعه بوذاتی مشهور (حنین) ك تلمیذی وایکی اثر مشهورك مؤلفی اولمق اوزره قید ایدییور .

اوتنجی بابده بحث ایتدیکی ذاتی ایسه عراق اطباسی آره‌سنده تعداد ایدییور ودییورکه : (علی بن عیسی) ویا (عیسی بن علی) اك مقتدر کوز طبیبلرندن اولوب (تقریرات الکحالین) نامی آلتنده شهرتشعار اولان قیمتدار کتابك مؤلفیدر . بوکتاب ، کوز خسته‌لقلریله اوغراشان اطبا آره‌سنده فوق العاده برقیمتی حائزدر . مع مافیه اثرك قسم عملیسی اقسام نظریه‌سندن داها مکملدر .

هجرت نبویه‌نك دردنجی عصری نهایتنی متعاقب ارتحال ایلمشدر . ابن ابی اصیبعه‌نك بروجه مشروح بیاناتنه کوره کحال شهیر علی بن عیسی‌یی (حنین) ك شاکردی اوله‌رق قبول ایده‌میه‌جکز . چونکه آره‌لرنده بر بچق عصر قدر برزمان کچمش اولییور . فهرست مؤلف شهیری محمد بن اسحق (عیسی بن علی) نامنده بحث ایتدیکی ذاتی (حنین) ك شاکردی وحیواناتدن استحصال اولنه بیله‌جك منافعدن باحث بر اثرك مؤلفی اولمق اوزره تصویر ایدییور .

شوحالده فهرست مؤلفنك بحث ایتدیکی « عیسی » نامنده‌کی ذاتك کحال شهیر اولمدیغنه اعتماد ایده بیلیرز . چونکه فهرست هجرت نبویه‌نك ۳۷۷ سنه‌سنه قدر اولان ذواتدن بحث ایدییور . کحال شهیر ایسه بو زماندن صوکره کلمشدر . هر حالده ابن ابی اصیبعه‌نك بیاناتی وجهله (عیسی بن علی) نامیله ایکی طبیبك وجودینی قبول ایتمك ضروریدر . زماناً مؤخر اولان وکوز خسته‌لقلرنده اختصاص تام صاحبی بولنان علی بن عیسی اون برنجی عصرك مبادیسنه طوغری عراقده شعشعه‌پاش کمال اولان اعاظمدندر . بوراده بحث ایتمك ایستدیکمزده بوذاتدر .

علی بن عیسی کحاللقده واسع بر ساحهٔ ترقی آچمشدر . اثرینی تدقیق ایدنلر ؛ بو بویوك سیمانك یشادیغی عصری نظر اعتباره آلدقلری زمان ؛ کندیلرینی حیرت وتبجیلدن آله‌میورلر . اوروپا مؤلفیندن دوقتور (لوسیه‌ن) وموسیو (Reiske) اطبای اسلامیه میاننده (علی بن عیسی) نامنده ایکی کیمسه بولندیغنی قبول ایدییور وکحال شهیره ایثار تکریمانده قصور ایتمیورلر . تقریرات الکحالین ، باشلیجه اوچ قسمه آیرلمشدر . برنجی فصل ، کوزك تعریف وتشریحنه ، ایکنجی فصل کوزده ظهور ایدن امراض خارجیه‌یه ، اوچنجی فصل کبی کوزك طبقات داخلیه‌سنه عائد امراضه تخصیص ایدلمشدر . بوفصلده (قصر البصر) حقنده مهم تدقیقات واردر .

مؤلف ، کتابك مقدمه‌سنده ، جالینوس وحنین کبی اطبانك آثارندن پك چوق استفاده ایتمش اولدیغنی اعتراف ایدییور .

کحال شهیرك بوقیمتدار کتابی (de cognition infermita - tum oculorum et curatione orum) عنوانی آلتنده آوروپا لسانلرینه ترجمه ایدلمش ودفعاتله طبع اولنمشدر .

۱۸۴۵ سنه‌سنده هیل (Hille) درسد شهرنده علی بن عیسی‌نك بومشهور کتابندن بر پارچه‌یی (Alii ben issa monitorium ocululariorum specimen) عنوانی آلتنده نشر ایتمش و اثرك متن عربیسنك‌ده بالآخره نشر اولنه‌جغنی وعد ایتمش ایسه‌ده مع التأسف بو وعدینی انفاذه موفق اوله‌مامشدر .

هیل ، بواثرینه اوزون برمقدمه ایله باشلایه‌رق بوراده امراض عینیه ومبحث تشریح ووظائف عین (ophtalmologie) حقنده بر تاریخچه یاپدقدن صوکره علی بن عیسانك کتاب اشهرینك برنجی بابنی کاملاً ترجمه ایتمش وایکنجی اوچنجی بابلرکده برر فهرستنی درج ایلمشدر .

هیل ، کحالین اسلامیه‌یه دائر اولان تدقیقاتی ووستانفلد (Wüstenfeld) دن آلمش ویك چوق یاکاشلقلرده بولنمشدر . هیلك ، اطبای اسلامیه‌نك امراض عینیه حقنده‌کی تدقیقات و تتبعات عمیقه‌لرینه تمامیله کسب اطلاع ایده‌مامش اولدیغی آکلاشیلیور . موسیو سیشل ، (Sichel) ۱۸٤۷ سنه‌سی آغستوسنده نشر ایدیلن آسیا جریده‌سنده (Le journal asiatique) هیلك خطالرینه دائر پك مهم تدقیقات وبیاناتده بولنمشدر . (تقریرات الکحالین) ك پارس ، درسد وفلورانس کتبخانه‌لرنده برر نسخه‌سی بولندیغی دوقتور لوسیه‌ن طرفندن بیان ایدیلیور . علی بن عیسی شرق اطباسی میانده برموقع ممتاز احراز ایتمش اعاظمدندر . آوروپا مدققلرینك مشارالیهك کتابنه ویردکاری اهمیت ، درجهٔ عرفانی پك کوزل اثبات ایده‌بیلیر .

اون برنجی عصر میلادیده عراقده یتیشان ارباب فن آره‌سنده داها برچوق ممتاز سیالره تصادف ایدییورز .

فقط بونلرك کتبخانهٔ جهانه آثار مهمه براقه‌دن زیاده ، تدریسات طریقیله نشریات علمیه‌یه چالیشمش اولدقلری آکلاشیلیور .

بونلر میانده تاریخ طبیعی علماسندن عیسی بن علی بن حسن العسدی نام ذاتی ذکر ایده‌بیلیرز .

عیسی بن السعدی ، تاریخ طبیعی‌نك حیوانات وبالخاصه طیور قسمنه دائر پك مهم تتبعاتده بولنمشدر .

بوذات عینی زمانده فن طبه‌ده منتسب بولنیوردی . اساساً فن وفلسفه ایله مشغول اولان علماء اسلامیه‌نك همان اکثریسی عینی زمانده طبابتله‌ده اشتغال ایتمشلردر .

ابن سینا ، الکندی ، الراضی ، الفارابی هم طبیب ، هم حکیم هم ده متبحرین علمادن ایدیلر .

اسپانیانك اسکوریال کتبخانه‌سنده و (۸۹۸) نومروده مقید اوله‌رق علی بن عیسی العسدینك برکتابی موجوددر . بوکتاب تقریباً بش یوز صحیفه‌دن مرکب وایکی قسمه منقسمدر .

برنجی قسم‌ده طیور جارحه‌دن ، اونلرك تاریخ طبیعیسندن ، طرز تربیه‌لرندن ، صورت مفصله‌ده بحث ایدلمشدر .

مؤلف اثرینی رنکین برقلمله یازمش ، تصویرات ونکات شاعرانه ایله یازیلرینه آیریجه برده قیمت شاعرانه بخش ایلمشدر . کتابك ایکنجی قسمنده ایسه اغذیه‌دن ، حفظ الصحه‌دن ، طبابت حیوانیه‌دن بحث ایدلمشدر . عیسی بن علی العسدینك بوکتابنك یازمه برنسخه‌سی‌ده انکتره‌ده بریتانیا موزه‌سنده (Musée britannique) موجود و (۱۳٦۷) نومروده مقید اولدیغی بیان اولنیور .

اثری تدقیق ایدن غرب علماسی ، مؤلفك اقتدار وتتبعاتی قارشوسنده عرض حرمتدن کندیلرینی آله‌میورلر .

عیسی بن علی العسدی ، زمانك اك ممتاز ارباب تتبعندن اولدیغی اخلافه یادکار براقدیغی بوقیمتدار کتاب پك کوزل اثبات ایتمشدر . تاریخ طبیعی علمنك تدقیقات ، تتبعات وتجاربه مفتقر برفن اولدیغی مؤلف دها اوزمانلرده تقدیر ایتمش ومساعیسنی بوخصوصه حصر ایلمشدر .

ابن سینا کبی برداهینك حاکم بولندیغی اون برنجی عصر میلادی عراق ارباب کمالی آره‌سنده بولنان (ابوالحسین عبدالله بن عیسی) یی درخاطر ایتمامك قدر ناشناسلق اولور .

بوذات هم عصر بولندیغی ممتاز سیالر قدر پارلاق برشعشعهٔ کماله مالك دکلسه‌ده (خزینة الاطبا) نامنده‌کی کتابی واطبای قدیمه‌نك مسالکی حقنده اجرا ایتدیکی تتبعاتیله اولدقجه برموقع مستثنا احراز ایده‌بیلمشدر .

شرقك سینهٔ عرفاننده یروشباب کمال اولان بوکبی پارلاق سیالر ، زنکین دماغلر بوکون باشدن باشه برفیفای جهل وسفالتدن باشقه برمنظره عرض ایده‌مین عراقی ، برشکوفه‌زار عرفان ومدنیت حالنه کتیرمشلردی .

خطهٔ عراقیه‌نك بوصونلی طاشلری آلتنده غنودهٔ رحمت اولان بوداهیلر بوکون مزارلرنده تدریسات عالیه کورولتولرینه مقابل برر نوحهٔ انقراض دیکله‌یورلر .

زیر سقف عرفانپناهنه صیغینه‌رق سنه‌لرجه جهان مدنیته حزمات معرفت نشر ایتمش آبدات عالیه‌دن ، صدای الم بخش بوم وغرابدن باشقه برسس طویمیورلر : او مدرسه‌لر ییقلمش ، بوخسته‌خانه‌لر چوکمش ، عراقی برکلزار سعادت حالنه قلب ایتمش اولان شمس عرفان مؤبداً سونمش ، قوجه‌قطعه واسع وظلام انکیز برباديهٔ وحشت حالنه کچمش !...

شمدی او مدرسه‌لرك خرابه‌لری اوزرنده او عالملرك بدبخت حفیدلرندن چلیز بربدوی اوقودیغی ماواللرله — فرقنده اولمقسزین — اسکی غمغمات تدریسیه‌یی خاطرلاتمق ایستیور . سونوك آتینك بوطالع زده اولادی پارلاق ماضینك داستان عظمتنه مرثیه‌لر تنظیر ایتمکه قالقیشه‌رق قدر ناشناس وعاطل خلفلرینه باران نفرین یاغدیران ارواح اجدادی صانکه بوصورتله اویوشدیرمغه چالیشیور . هیهات !...

م . شمس‌الدین

أدبيات

ادبیات بحثلری

تخیلی ایشلتمك

تخیله‌یی ایشلتمك ادبیاتده اك مهم برایشدر ؛ چونکه هرشی اوکا تابعدر . اوت ، ادبیات نقطهٔ نظرندن محاکمه اولنورسه ، اوقدر اهمیتی اولان ، حس بیله ، ادیب اعانهٔ خیال ایله کندیسنی متهیج ایتمکدن باشقه برشی دکلدر .

خیال نه‌در ؟ اشیایی صفحه صفحه بوتون مفرداتیله کوز اوکنه کتیره‌بیلمك ملکه‌سیدر . تخیلات ادبیه‌ده حافظه‌نك پك بویوك ، عادتا یاری یاری‌یه خدمتی واردر . مثلا آغستوس آینده قارلی برهوا تصور ایتمك ایچون نه‌یاپه‌جقسکز ؟ طبیعی حافظه‌کزه مراجعته مجبور قاله‌جقسکز ؛ وقتیله کورمش اولدیغکز اوعالمی یازمق ایچون

خاطراتکزدن ، محفوظاتکزدن استمداد ایده‌جککز . ذاتاً بزم دماغمز اولجه منظوریمز اولان اشیاءك آز چوق دوام ایتمك، یاخود ابدیاً قالملق اوزره انتقاش ایتدیکی برفوطوغرافی ماکنه‌سیدر . دماغ دائما ثروتی آرتان برخزینه‌درکه بز سرمایه‌مزی اورادن چکه‌جکز . اوحالده بوخزینه‌یی ممکن اولدیغی قدر زنکینلشدیرملیدر .

برموضوع نه‌قدر صعوبتله قابل تمثیل ایسه او موضوعی حس ایتمك ، یعنی کندینه مال‌ایتمك ایچون اونسبتده فضله برمجاهده ایستر . بناءً علیه اویله موضوعلر انتخابنه چالیشمالیسکزکه : یا وقتیله کندی باشکزدن کچمش ، یاخود ایجه نظر دقتکزی جلب ایتمش اولسون. بویله یاپارسه‌کز اوموضوعی کوزیکزك اوکنه کتیرمك سزك ایچون پك قولای اولور ؛ پك قولای حس ایدرسکز؛توسیع واکمالی‌ایچون مراجعت‌ایده‌جککز ، قوللانه‌جقکز موادکندیلکندن کلیر.

خصوصیله بوقدر آشنا برموضوعی نظر مشاهده اوکنه کتیرمك سزده اوکا قارشی برانجذاب حاصل ایدرکه او سزی تشجیع ایدر .

دیمك ، موضوع انتخابی مسئله‌سی خیلی مهمدر . هر زمین سزه کلمز . توسیع ایده‌جککز ماده قابلیت ادبیه‌کزله ، قوای ادبیه‌کزله متناسب اوللی . انسان باشه چیقاره بیله‌جکی ایشی بیلملی . فرضا ، برزمین خوشمزه کیدر ؛ اونی توسیع ایتمك ، تصویر ایتمك هوسنه دوشرز . فقط ایشه باشلانجه باقارزکه : یورومیور ، امید ایتدیکمز نتیجه‌چیقمیور! واقعا بومحرومیت موضوعی‌اطرافلیجه دوشونمکسزین ایشه‌باشلامقدن‌ایلری‌کلیرسه‌ده، چوق‌زمانلراساساً اوموضوعك‌بزم‌سویهٔ قابلیتمزدن چوق یوکسك‌اولمسندن نشئت‌ایدر. اونك ایچون حدیمزی بیلملی، عجزیمزی نظر انصافدن‌اوزاق طوتماملی‌یز. اوحالده، حقیقتی، باشمزدن کچمش ، یاخود هیچ اولمازسه مشاهده آلتنه آله‌بیله‌جکمز زمینلرده آراملی‌یز .

حقیقت ، حیات ، مشاهده هراثر ادبینك‌شرائط اساسیه‌سندندر. بوشرائطی آرارسه‌ق هرزمان بوله بیلیرز . حتی هیچ یوقدن بر موضوع ایجاد ایده‌جکمز زمان بیله ایشه طبیعیلك ویرمك ایچون حقیقت استنادکاهمز اولملیدر . یعنی حیات حقیقیه‌دن آلنمش اولوب موضوعمزی توسیعه امداد ایده‌بیله‌جك وقایعه ، احواله مراجعت ایتملی‌یز . صوکره ، کورمش اولدیغمز محیطلردن ، تدقیق ایتدیکمز شخصلردن‌استعانه ایتملی ، اونلرله اشخاص ومحیطات مخیله‌مز آره‌سنده برتطابق حصوله چالیشملی‌یز .

مثلا برحالت‌روحیه ، برشخصیت آریورسکز ، دکلمی ؟ یاقیندن طانیدیغکز آدملری آلیکز ؛ اولدقلری کبی کوستریکز ؛ یاخود برندن برچیزکی ، دیکرندن برچیزکی آله‌رق بو جزؤلردن برکل تشکیل ایدیکز. غربده‌یتیشن مشاهیرهپ بوصورتله موفق‌اولمشلردر.

حیات حقیقیه آره‌سنده بولنوب آلنمش بر حالت روحیه ادیب ایچون اویله متین براساسدرکه موضوعنی او سایه‌ده پك قولای باشه چیقاره بیلیر. برصحنه‌یی تصویر ایتمك، یاخود برطاقم اشخاصی محاوره ایتدیرمك خصوصنده صعوبته دوشدیککز زمان او حالت روحیه امداده یتیشه‌رك کوجلکی برطرف ایدر . اویله‌یا ! مادامکه میدانده شویله بر آدم وار ، مادامکه سزده اونی ایجه بیلیورسکز ؛ آرتق تصویرینه چالیشدیغکز موقعده او آدمك نه‌یاپه بیله‌جکنی، نه‌دوشونه بیله‌جکنی ، نه سویلیه بیله‌جکنی تخمین ایچون زورلق چکمزسکز . بو پك مهم برشرطدرکه دائما دقت ایستر .

صحراوی برمنظره تصویر ایده‌جکسکز اویله‌می؟ برکوشه‌یه‌چکیلوب ازبر چالیشه‌جقکزه قیره چیقیکز؛ قلمکزی حاضرلاییکز ؛ مشهوداتکزی نوط صورتیله ضبطه باشلاییکز . یوق ، حافظه‌کزه کووه‌نیرسه‌کز نوط آلمایه‌رق‌یالکز محیطکزی نافذبر نظرله تماشایه‌طالیکز.

دساس، حیله‌کار بر آدم کوسترمك‌ایسته‌یورسکز. دکلمی؟ قیتلقمی وار ؟ کوزیکزی اطرافه کزدیره‌رك بکندیککزی آلیکز !

عوام آره‌سنده محاوره‌لر یوروتمك آرزو ایدییورسکز . خلقك آره‌سنه قاریشیکز ؛ برطرفدن چکه‌سی دوشوك آدملری ، بالخاصه قوجه قاریلری دیکله‌یکز؛ برطرفدن‌ده سویله‌نن سوزلری اداسیله ، تلفظیله برابر ضبط ایدیکز .

سزه اطرافیله معلوم اولان برمحیط انتخابی مسئله‌سی‌ده قطعی ، صاغلام نتیجه‌لر ویریر . مثلا الکزده بر حکایه پلانی وار . لکن وقعه‌نك کذار ایتدیکی محیط سزه مجهول اولدیغی ایچون اوپلانی تطبیق خصوصنده مشکلات چکیورسکز . اوزمان وقعه‌یی اویله‌مخیل دکل ، لکن سزجه معلوم اولان حقیقی برمحیطه نقل ایدیکز ؛ کوررسکزکه پلانکز درحال موفقیتله تطبیق اولنمایه باشلار .

مادامکه ادبیاتده هرشیدن اول ایی حس ایتمك لازم ؛ شاید اك ایی حس ایده‌بیله‌جککز موضوع کندی شخصکز ایسه چکنمیوب کندی شخصکزدن‌ده بحث ایدیکز . ایشته برچوق مؤلفات ادبیه میدانه کتیرن راهب پره‌وونك مانون لسقوسی اك مخلد اثریدر . چونکه مؤلف اواثرده کندی سرکذشت غرامنی یازمشدر . مشهور دوده‌نك سرصنعتی، محیطی غایت نافذبرنظرله شدید برمشاهده التنده بولندیرمسنده‌در .

حقیقت ، حیات ، مشاهده ؛ ایشته صنعت ادبیه‌یه حاکم اولان اوچ اساس. بوتون‌مجاهدات‌فکریه‌بونلراوزرینه‌استناداتمك‌ایجاب‌ایدر.

اکر براثر صرف طاتلی‌طاتلی‌اوقونمق ایچون یازیلیورسه، حقیقت جریحه‌دارایدیلدیکی،یاخودتجاربله‌مشاهدات حیاتیه‌یه مغایربرشی‌یازلدیغی کبی مقصد فوت ایدلمش دیمکدر . مثلا اشخاص معروفهٔ تاریخیه‌دن برینك حیاتنی زمین اتخاذ ایتمك ایستدیکز؛ آرتق او آدمی صاغلغنده هیچ بولنمدیغی محیطلرده ، مملکتلرده کزدیروب طورماملیسکز . صوکره ، وقعه‌نك کذار ایتدیکی زمانك ، مکانك احوالیله شرائط خصوصیه‌سنی‌ده هیچ نظر دقتدن دور طوتماملیسکز .

مترجمی

محمد عاکف

« صفحات » شاعرینه

— ۱ —

« خسته قفا ، خسته قلب » توسیم ایتدیکم بزم ادبیاتك آننه عبدالحق حامد سعادتلی بر سرنوشت یازدی ، شعرك فضای شئوننه قوجه بر لوح محفوظ آصدی ، اونی بر طرفه براق ؛ اوندن صوكره ترکجه‌ده لذتله اوقودیغم بر قاچ شاعردن بری سنسك عاکف ! اوته کی ارباب قلمی انجق قرائت ایدرم ؛ حالبوکه حامدله سنی ایشتدیکم ، دیکله‌دیکم دقیقه‌لر اولور . سزلرك قلمکز دماغ وقلبکزه قولکزك اعصاب وعضلاتیله دکل ، بالذات مربوط . « بلز پاسقال » انسانی تعریف ایدرکن « متفکر بر قامش » دییور . بن ده حامدك ، سنك وَ ممائللرینك قلمنه پاسقالك نای متفکری دیه‌جکم .

« اشبر » له « صفحات » ی اوقورم ، صانیرم که حامدله عاکفك قریحه‌سی دهان اولمش برروح درده برشیلر سویلیور . سن بر پیانونك سیاه تخته‌سی آره‌سندن چیقان بیاض دیشلر کبی کیجه‌نك قاراکلقلری ایچندن ضیالری اوزانان ییلدیرملره قلمکله دوقونور ، ایستدیکك صدایی ایستدیکك ضیادن چیقارر بیوجك بر صنعتکار فطریسك .

سن دره کنارلرنده طبیعتدن کریهٔ یتیم ایچه‌رك یقیشن سازلره تماس ایدن ایرماقلر کبی هر موجهٔ خفیفك اوطبیعت ربابی اوزرنده بر موجهٔ موسیقیٔ لطیف حاصل ایدرك متمادیاً آقغه محکوم بر کوز یاشی‌سك . اویله بر کریه که منبعك کندی کهواره‌ك ، منصبك‌ده کندی مقبره‌کدر .

حامد ایسه باشقه فطرتدر ؛ قاراکلقلری هم متفکر هم متکلم قیلار . شجرلره ، حجرلره تعاطیٔ حسیات ایتدیرر . سکون مدفنده اهتزاز ، حفرهٔ ظلمتده اعتلا ، قرده نشیب وفراز ، صعود ضیاده حفرهٔ ظل کوستریر ؛ مخلوقاتی ، اوچیورسه ییلدیرم ، نادلی ، یورویورسه ، محور ارض آیاقلی‌در . خلاصه اویله برشاعرکه فسنك آلتنده بر قاچ پارچه قیل وکمیك یرینه لیل عدملر اوجار ، اهرام سرمدیتلر قیام ایدر . بعضاً اوقدر اعجوبه اولورکه شیطانه ، جنه ، پری‌یه ؛ بعضاً اوقدر متعالی کورینیورکه ، الهه‌لره بکزر . بناءً علیه اوداهیٔ شعردر ، سن شاعر صنعتکارسك . کهانتم وکهانته اعتقادم یوق که استقبالی کوره‌یم ؛ فقط اویله کورینیورکه بر ایکی عصر صوکره‌سنی ادبیاتده شکلاً ، موضوعاً حاصل ایتدیکك انقلاب ایچون اوقورلر . حامدی ایسه شکلندن دولایی دکل ، معناسندن ، شعریتندن طولایی هم اوقورلر ، هم ازبرلرلر .

اونکچون سن وَ امثال محترمه‌ك ایکی اوچ عصر صوکره آنجق ملتکزك تاریخ ادبیات کتابلرنده یاشارسکز . حامد ایسه تا کندنده الی یوم القیام معمر اولور .

حامدده حامد یوکسلیر ، سنده صنعت اعتلا بولور . خلاصه آره‌کزده‌کی فرق شودر : او ، ابداع ایدر . سن ، یاپارسك .

§

شیمدی بر آزده رکینی اولدیغك حالده تواضعاً بر ناظمی ، بر منتسبیم دیدیکك ادبیاتمزك احوال اخیره‌سندن بحث ایده‌یم ، اوندن صوکره صدد متخذمه کیره‌جکم .

« هوغو » بنم ایچون ییلدیرملردن یاپیلمش بر طاغدرکه نقدر طاش آتسه‌لر بر ذره‌سنی ییقه‌مازلر . مفکره‌م آخرته قوشمومی یاراتیلمش ، یوقسه طوپراغم مزار قدما انقاضندنمی آلنمش ، نه‌در ، هوغو یله حامد ایچون نقدر أولدی ، تفسخ ایتدی دیسه‌لر ایکیسندن‌ده کچه‌مم .

ادبیاتده بو ایکی دهایه ملاقی اولماسه‌یدم ، بلکه بو کون ادبیاتکا برشیلر سویلزدی .

هوغونك ایکی هفته ازل (انلزمان) عنوانلی بر پارچه‌سنی اوقودم که قوم دریالرنده مغروقاً أولان بر بدبخت مخیل تصویر ایدییور . فقط نه تصویر !.. انسان اوقودقجه کندی ایاقلرینك آلتنده کره‌نك بتون جاذبهٔ مرکزیه‌سنی هر ذرهٔ خاکنه جمع ایتمش بر مزارك آچیلدیغنی کورویورم وهمنه دوشر . وجودینك هر مسامندن بر صوك نفس چیقیور صانیر . مزار جاذبه دارك هر ذره‌سیله کندی خون دافعه نثارینك هر قطره‌سی آره‌سنده بر جاذبه ودافعه محاربه‌سی باشلادیغنی طویار ! . . خلاصه بو قدر جانلی بر أولوم تصویرینی آثار ادبیه صحیفه‌لرنده دکل ، اجزای جسم وروحم اولان اقربامك أولوم یتاقلرینك چارشافلری کنارنده بیله اوقومه‌دم .

بر بیچاره دوشون که بر قوم دریاسنه آتیلمش ؛ طوپراق کندیسنه هم مقتل ، هم مقبر ! محیطی هم قابض روحی ، هم زائر جسدی ! قوم موجاتی ایچنده هم جسدی هم روحی مدفون !..

بویله بر عمان ریك شهیدینه آجیمازمیسك ؟ بالطبع آجیرسك . بن ده آجیدم . فقط بن فضله اوله‌رق خطوهٔ ترقیسنی کندیسنك قاتلی اولان بوزواللی اینه بزم ادبیات میته آره‌سنده قره طالع مشابهتی ، سوء عاقبت مقارنتی بولدم‌ده دهازیاده تأثرحسلری دویدم . ادبیاتمزده طبقی او عمان ریك شهیدی‌درکه ترقی نامنه بر خطوه اتدقجه اجل قضا چهره‌لی بر مزاره کومولمش .

باق هوغونك او پارچه‌سنی (ادبیات عثمانیه) عنوانیله ترجمه ایده‌یم‌ده شو اجل قضا لوحه‌سنك بزم ادبیات منقرضه‌یی نه درجه‌یه قدر خاطرلاتدیغنی کور .

ادبیات عثمانیه

« آیاقلرنده هر آدیم آتدقجه بر آغیرلق طویار . بردنبره ایکی اوچ پارمق چوکر ، چوکر . اکلارکه بر زمین متین اوزرنده دکل ؛ اطرافنی تدقیق ایتمك ایچون طورور .

بردنبره آیاقلرینه باقار ، آیاقلری غائب اولمش ، قوملر اورتمش . آیاقلرینی قومدن چکر ، کری دونر ، او زمان دها درین کومولور . قوم طوپوقلرینه قدر چیقار . بوندن قورتیلیر ، صوله طوغرو آتیلیر : قوم یاری دیزلرینه قدر چیقار ؛ صاغه آتیلیر : قوم دیزلرینك اوستنه چیقار .

او زمان دهشتلر ایچنده قالارق اکلارلرکه بر ریك متحرك عمانه دوشمش ، آلتنده‌کی اویله بر محیط مهیب که ایچنه دوشونجه انسان یورومکدن ، بالیق

یوزمکدن عاجز قالیر . او زمان اوموزنده کی یوکی ـ قنادزده برکمی‌نك دکزه حموله آتمسی قبیلندن ـ فرلاتوب تخفف ایتمك ایستر . فقط آرتق زمانی کچمش ؛ قوم ، دیزلرینك اوزرینه قدر چیقمشدر .

باغیریر ، شاتمه‌سی [۱] ، یاخود مندیلی صاللار : قوم کندیسنی اوزنه‌بنده اعماقنه دوغرو چکر . اکر ساحل سلامت ایسه‌سز وکیمسه‌سز ، اکر طوپراق اوزاقسه ، اکر جوارده فدائی فطرت کیمسه‌لر یوقسه ، ایش ایشدن کچمش دیمکدر . اوحالده (آنلیزمان) ه محکوم .

اوت ، (آنلیزمان) ه یعنی اومدفونیت مخوفه‌یه محکوم دیمکدرکه مدیددر ، لایخطیدر ، شفاناپذیردر ، استعجال وامهال ایتمسی غیر ممکندر ، ساعتلرجه دوام ایدن ، سزی ایاق اوستنده کزرکن ، صاغ وسالم ایکن ، سربست ایکن کلیر یاقالار ، ایاقلرکزدن کاوب طوتار ، چکر ، برحالده‌که تشبث ایتدیککز هرسعی ، اظهار ایلدیککز هر استمداد سزی اونك اعماقنه برآزدها چکوب سوروکلر ، ثبات ومقاومتکزی آنیقنی تشدید ایتمکله جزالندیرمق ملکه‌سنه وطورینه مالکدر ، داغلری ، آغاجلری ، یشیل قیرلری ، صفیه‌لرك باچالرندن چیقان دومانلری ، دکزلرده یوزن صندالاردن یوکسلن یلکنلری ، اوچان واوتن قوشلرك نغمه‌لرینی ، کونشی ، کوك یوزینی سیر ایتمك ایچون زمان براقه‌رق انسانی طوپراغه دفن ایدر .

(آنلیزمان) مدوجزردن یاپیلمش برمزاردرکه یرلر دیبندن بر ری حیاته دوغرو یوکسلیر . هر دقیقه ، ثلمه‌سی ممتنع ، برکفن اورهر وکیدیریر .

زواللی ، اوتورمه‌یه ، یاتمه‌یه ، سورونمه‌یه ، چالیشیر . فقط بتون حرکاتی کندیسنی تدفین ایدر . طوغرولور ؛ چوکر ؛ بوغولدیغنی حس ایدر ، فریاد ایدر ، آغلار ، بولوطلره باغیریر ، قوللری یوکولور ، امیدی بیتر . ایشته قرنه قدر قومك ایچنده ؛ قوم کوکسنه قدر چیقار ؛ آرتق ، کندی نعشنك یم برهیکلیدر !.. ألرینی قالدیریر ، متهور آیتلر فیرلاتیر ، طرناقلری قومك اوزرنده تقلص ایدر ، بوکول بیغینه استناد ایتمك ایستر ، متهالکانه هیچقیریقلرله آغلار . قوم یوکسلیر ، اوموزلرینه واریر ، بوینه قدر چیقار : آرتق شیمدی یالکز چهره‌سی کورونور .

آغزی باغیریر ، قوم اونی‌ده طولدیریر : آرتق سکوت !...

کوزلری حالا کوریر ، قوم اونی‌ده طولدیریر : آرتق کیجه !...

صوکره آلنی غائب اولور ، برآز صاچ پارچه‌سی قوملرك اوزرنده تترر . بر أل چیقار ، قومك سطحنی دلر ، قیمیلدار ، غائب اولور .

بر انسانك مغموم برسیلنمه‌سی !..

— ویقتورهوغو —

ایشته بوپارچه بزم ادبیاتك ترجمهٔ حالیدر . ایلرله‌مك املیله آتدیغی هرخطوه کندی قانته کیردی ، برزمان کلدی کری دونمك ایسته‌دی ، اوده قابل اولامدی ، نهایت کندی مرکز ثقلنی ، کندی مزار مظلمی اولدی ، ارتحال ایتدی کیتدی .

طبیعتك محاسنه دائر بزده برشیلر یازلمشسه طبق (انلیزمان) له اولان اوزواللی‌نك مزار مقتل ـ دیدارینه نزول ایدرکن قوشلری ، بلوطلری ، یلکنلری ، اغاجلری ، قیرلری نظر احتضار ایله سیر ایتمسی کیبدرکه ادبیاتمز طبیعتك الذیروح محاسننی بوقدر میتانه نظرلرله تماشا ایتدی .

بو ، سکا کلنجه‌یه‌قدر اولوب بیتن شیلر ، سن نه یاپدك ؟ شیمدی‌ده اونی سویلیه‌جکم .

مدحت جمال

---

[۱] ادبیاتمز بوشاپقه‌یی کلاه عنعناتك ایرلری هنوز آلتندن سیلنمه‌دن قفاسنه کچیرمکله مضحکات دهردن اولشدی .

تربیه و تعلیم

مکتبلرده تدریس اولنه‌جق علومك ترتیبی

مکاتبده تدریس اولنه‌جق علوم وفنونك ترتیب وتنظیمی خصوصنده نه کبی اساسلره استناد ایدیله‌جکدر ؟ عجبا تدریس اولنه‌جق شاکردانمی ، یوقسه تدریس ایدیله‌جك شیلریمی نظر اعتباره آلمق ایجاب ایدر ؟ چوجقلرده ملکات دماغیه تمرینلر وتعلیملرله تدریجاً انکشاف وترقی ایده‌جکی جهتله بر درسك مباحثی شاکردانك ملکات دماغیه‌لرینه کوره ترتیب ایتمك پك طبیعیدر .

فقط ، فنلرك آیری آیری تنظیمی خصوصنده تدریس اولنه‌جق موادك نظر اعتباره آلنمسی داها موافق اولور .

درسلرك ترتیبنده فنون مختلفه آره‌سنده‌کی سلسلهٔ منطقی‌نك کوزه‌دلمسی ضروریدر . مثلا جبر و هندسه درسلری بهمه‌حال علم حسابدن صوکره کوستریله‌بیلور . مقدمات جبریه تدریس ایدلمه‌دن اول مثلثات تعلیمنه قالقیشیلورسه بیهوده یره طلبه‌نك دماغنی یورمقدن باشقه هیچ برفائده حاصل اولمز .

شوحالده باشقه برفنه استنادایدن بردرسك تدریسندن اول اوفنك مباحث لازمه‌سی کوسترلمش اولملیدر .

تدریساتده تکامل واختصاص تدریجی اصولنك تعقیب ایدلمسی پك چوق فائده تأمین ایدر . آنجق بوسایه‌ده شاکردانك قوهٔ دماغیه‌لری یورلمقسزین اساسلی انکشافاته مظهر اولور .

تدریساتده استنادکاه اولان لسان وقواعد لسانیه ، قرائت واملا ، مبادئ حساب کبی معلومات اساسیه تعلم ایدلدکدن صوکره دیکر فنلره کچمه‌لیدر . فقط باشلانغچده چوجوغی بوفنلرده متخصص یاپمق کبی برغایه کوزتمامك ایجاب ایدر .

شاکرده ایلك اول اوفنك یالکز معلومات عمومیه‌سی کوسترلملی‌در . ویریله‌جك معلوماتك اساسلی اولمه‌سنه‌ده اعتنا ایتمك اقتضا ایدر .

معلم شاکردانه تدریسنه یکی باشلانیلان برفنك غوامض ودقایقندن اصلابحث ایتمیه‌رك منطقی براصوله توفیقاً الك اساسلی مباحث عمومیه‌سنی کوسترمکله اکتفا ایتملیدر .

بوسایه‌ده شاکردانك رهکذار تعلمنه خفیف ، فقط امنیت بخش برضیا نشر ایده‌بیله‌جك برمنبع احضار ایدلمش اولور .

برفنی اوکرنمك ایچون اول باول اوفنك معلومات اساسیه‌سنی الده ایتمك اقتضا ایدر . بوخصوصده آنجق تکامل تدریجی اصولنك موفقیتله تطبیقی سایه‌سنده ممکن اوله‌بیلور . تکامل تدریجی اصولی تطبیق ایدلدیکی تقدیرده تدریساتده ایلریله‌دکجه شاکردانك بویوك بویوك مشکلاته معروض قالملرینه‌میدان براقیلمامش اولور .

چونکه اولجه عمومی اساسلری اوکره‌نیلن برفنك مباحث غامضه

ودقیقه‌سی بالآخره تدریجاً داها قولای وداها سریع بر صورتده تحصیل اولنه‌بیلور .

تکامل تدریجی اصولی تدریسانه فضله زمان تخصیصنی ایجاب ایدر کبی کوریلورسه‌ده اولا ضایع ایدیلن زمان بالآخره قازانلمق صورتیله بو محذورك اوکنی آلمق قابلدر .

فی الحقیقه شاکردانه ایلك سنه یکی باشلانیلان برفنك مباحث اساسیه‌سی کوسترلدکدن صوکره متعاقب سنه‌لرده اولکی عمومی قادرو تدریجاً صیقیشدیرلمق وهر سنه داها زیاده تعمیق ایدلمك اوزره فنك غوامض ومباحث خصوصیه‌سنه طوغری ایلریله‌نیرسه ؛ امین بر صورتده نهایة شاکردانی او فنده متخصص یاپه‌بیله‌جك بر درجه‌یه چیقیلمش اولور

تکامل تدریجی اصولنه ، هر فنك بر قاچ سنه تکراری کبی ظاهری بر محذور کوسترلمك قابلدر . فقط اینجه دوشونیله‌جك اولورسه ظاهراً بر محذور کورینان بو حالك بالعکس پك بیوك فوائد تأمین ایده‌جکی تحقق ایدر .

ترقی تدریجی اصولی ، معلومات اساسیه مرکزده اولمق اوزره شاکردانك بر فنده‌کی وقوفنی سنه‌دن سنه‌یه متحدالمرکز دائره‌لر شکلنده توسیع ایتمکدن عبارتدر . یعنی طلبه‌یه بر فنه دائر الك اول عمومی ، اساسلی معلومات ویریلور . معلومات مذکوره ایرتسی سنه داها مدلل اولمق اوزره توسیع ایدیلیر وفنك غوامض ودقایقنه نفوذ ایتدیره‌جك مباحث تدریس اولنور .

بو اصول سایه‌سنده فنك الك عمومی والك اساسلی قسملری هر سنه تکرر ایده‌جکی جهتله شاکردانك دماغلرنده تماميله رسوخپذیر اولور . طلبه هر سنه داها مدلل اساسلره استناداً داها واسع بر ساحهٔ ترقی‌یه طوغری ایلریلر .

بر مکتبه کیرن شاکردانك هپسی مکتبی اکماله موفق اوله‌مز . بر چوق موانع حیلولتیله اکثریسنك تحصیلی یاری یولده براقه‌رق مکتبی ترکه مجبور قالدیغی کورلمکده‌در .

تحصیلی یاری یولده براقه‌رق ساحهٔ معیشته آتیلان بویله بر کنج مجادلهٔ حیاتده مظفریتی تأمین ایده‌جك معلومات لازمه‌دن محروم قاله‌جغندن دائما مغلوبیتدن نکبته ، نکبتدن سفالته یووارلانیر . مکتب صره‌لرنده صرف ایتدیکی مساعینك هیچ بر ثمره‌سنی اقتطاف ایده‌مز .

حالبوکه مکتب تدریساتی ترقی وتکامل تدریجی اساسلرینه ابتناء ایدلمش اولورسه یاری یولده تحصیلی ترکه مجبور قالان بر شاکرد ؛ هیچ اولمازسه ، تدریسی مشروط والزم اولان فنلر حقنده عمومی واساسلی بر معلومات آلمش اوله‌رق ساحهٔ معیشته آتیلمش اولور .

طبیعی بو شاکرد مکتبی اکمال ایدن بر کنج قدر اوفنلرده وقوف ومعلومات صاحبی اوله‌مز . فقط فنون مذکوره‌نك بوس بوتون جاهلی اوله‌رق مکتبی ترك ایتمکدن ایسه آزچوق بر معلومات ایدینمش اولدیغی حالده عالم تحصیله وداع ایتمك شبهه یوق‌که داها آز ضررلی بر حالدر .

احتمالکه بو شاکرد بسیط وعمومی معلوماتندن ساحهٔ حیاتده آزچوق استفاده ایتمکه بیله موفق اولور . جمعیت بشریه آره‌سنه کور کوتوك جاهل بر کوتوروم آتمقدن ایسه آزچوق منور بر طوپال چیقارمق داها خیرلیدر .

جمعیتك روش مساعیسنه باراوله‌جق بر کوتوروم اونك آهنك ترقیسنی اخلال ایدر . فقط بر طوپال اهمیتسز معاونتلرله چاپالایه‌رق طریق تکاملده جمعیتی تعقیب ایده‌بیلیر .

لیسه تشکیلاتی اختصاص تدریجی اصولنك موفقیتله تطبیقنه پك مساعد بولندیغی جهتله پروغراملرینك بو اساسه استناد ایتدیرلمه‌سنك پك زیاده فوائد تأمین ایده‌جکی شبهه‌سزدر .

اوروپا مکتبلرنده موفقیتله تطبیق ایدیلن بو اصول سایه‌سنده حیرتبخش نتایج استحصال ایدلمکده‌در .

م . شمس‌الدین

تاریخ

افغانستانده

امیر عبدالرحمن خان

« مابعد »

افغانلیلردن بر قاچی :

— میر بابا ، سزه خیانت ایدیور . آدملرینه امر ویرمش . یارین سزی قتل ایتدیره‌جکمش . خبرینی کتیردیلر .

بونی ایشیدنجه آدملرمدن اوتوزینی یانمه آلوب طاغه طوغرو چیقدق .

یولده آدملرمه :

— دائما حاضر بولونك . بن ، سلاحمی میر بابایه توجیه ایدر ایتمز سزده نشان آلك . امرینی ویردم .

طاغك دیبنه یاقلاشدیغمز صیراده بش یوز سواری کلوب بزه التحاق ایتدی . میر بابانك پیاده‌لری حربه کیدیور کبی مسلح ایدیلر .

اطرافده ککلکه بکنزه‌ر برشی کوره‌مه‌دیکمز ایچین دونه‌جکدك . میر بابا صول طرفده کیدیوردی .

— بدخشاندن حرکت ایتدیکم اثناده بنی طوتوب انکلیزلره تسلیم ایلمك ایسته‌دیککزی ایشتمشدم . اکر بویله بر خدمتده بولونمق ایستیورسه‌کز بورادن دها ایی بر موقع بولامازسکز دیه‌رك تفنکمی کوکسنه دایادم . آرقداشلرمدن یکرمیسیده سلاحلرینی میر بابانك یولداشلرینه چه‌ویردیلر .

زواللی آدملر :

— بزی اولدیرمه‌یك ، میربابایی ایسته‌مدیكمز حالده سز زورله اونی امیر تعیین ایله‌دیكز. دیه فریاد ایتدیلر. داها زیاده اوزه‌رلرینه وارمادق. دوغ‍ی بشهره كلدك. اوچ كون‌صوكرا رستاق‌سركرده‌لرندن برنی كونده‌روب میربابایی كیجه اوطورماسنه دعوت‌ایتدم. اوچ یوز مسلح نفرله بزم قاره قوللر :

— بوقدر آدم‌ا كلیش معقول برحركت دكل. اوتوزكیشی سزكله برابر كیرسین ، میتكزك متباقیسی كری دونسون . دیه‌رك دخولنه مانع اولمش ، میربابا ، شومعامله نیزه‌ب افغانلیلره سوكدكدن صوكرا قاپی‌یی ضبط ایتمك ایچین آدملرینه وآتش بوروسنی چالمق ایچین‌ده بوریزنه امر ویرمش .

میربابا طاقیمینك برنجی قاپی‌یی ضبط ایتمه‌لری اوزرینه بزمكیلر داخله چكیلوب ایكنجی قاپی‌یی كلیدله‌مشلر .

آدملرندن بری قوشه‌رق كلدی و :

— نه‌طورویورسكز ؟ محو اولیورز دیدی .

بن ، كمرمی چوزمش اولدیغم حالده‌بول البسه ایله‌اوطورویوردم. یالكزجیبمده برروه‌لور بولونیوردی. درحال صیچرادم،یانمده‌كیلر ایله قاپینك یانه كیتدم . باقدم‌كه خارجده بش‌بیكی متجاوز مسلح آدم وار . آرقه‌داشلرمه :

— بوقدر خلق ایله محاربه ممكن دكلدر . مع مافیه بن‌دیشاری‌یه چیقاجغم . اكر طانیمازدن اول میربابانك بویندن یاقالایا بیلیرسه‌م قورتولدق دیمكدر . بوكاموفق اولامازده قتل ایدیلیرسه سزی اللهه ایصمارلادم . دیدم وقلعه قاپیسنی آچدیروب چوق‌شكر طانینمادن ایلرله‌دم . میربابانك یانه یاقلاشنجه ارقه‌طرفدن بوینی‌یاقالادم،یكمده كیزله‌دیكم رووه‌لوه‌ری شاقاغنه دایادم و :

— ایشته سوكدیكك افغانلیلردن بری‌ده بنم . چابوق قایجیكی الكدن بیراق . یوقسه رووه‌لوه‌ری بوشالتاجغم دیدم . میربابا :

— سز رووه‌لوه‌ری چكیكز ، بن قیلیجی بیراقیرم . دیه فریاد ایتمه‌یه ویالوارمایه باشلادی .

لكن بن ، بوینی قوتلیجه بوكدیكمدن قیلجینی الندن آتمایه مجبور اولدی .

— آدملركه امر ویر ، قاپیدن دیشاری‌یه چیقسینلر ، دیدم . توصیه‌می ایفا ایتدی . آدملرمه‌ده افغان لسانیله :

— قاپی‌یی‌الده ایدك . امرینی ویردم . اوندن صوكرا میربابایه :

— بن‌سزی‌دوستانه أویمه دعوت‌ایتمشدم. نیچین‌بویله دشمنجه‌سنه حركت ایله‌دیكز ؟ دیه‌رك بدخشان اهالیسنه دوندم و :

— بكامی‌معاونت ایتمك ایسترسكز ، یوقسه‌أیمده قیمیلدانامایاجق برحاله كلن بونامرده‌می ؟ دیه صوردم .

اهالی ، بكلرینك قبضهٔ اقتدارمده بولوندیغنی كورونجه :

— سزه‌مظاهرز ، دیدیلر. بونك اوزرینه‌ده دیكم امرموجبنجه داغیلوب أولرینه كیتدیلر .

میر بابایی اون نفر سواری ایله خانه‌سنه كوتوردم و :

— بكا بیسه‌جك حاضرلایك . دیدم . یمكی یه‌دكدن صوكرا قالقوب اقامتكاهمه كلدم . ایرته‌سی كونی‌ده عافیتله براویقو چكوب سلامتمدن طولایی جناب حقه شكر ایتدم .

بوراده ویریلمه‌سی لازم كلن معلوماتندركه :

میربابا ایله میرمحمدعمر ، اوته‌دنبری یكدیكری علیهنده‌بولونوردی. بونلرك اراسنی بولمق ایچین ایجه اوغراشدم . نهایت موفق‌ده اولدم میر محمد عمر ، درت بیك نفر ایله فیض آباده كلوب شهر خارجنده و (جوزن) دینیلان موقعه قوندی .

هرایكیسی‌ده ده تجدید موالاتمزدن طولایی بریرمزه بعض هدایا ویرمك املنده‌یز. مجلسمزده بولونماكزی استرحام ایده‌رز؛ مآلنده برر مكتوب كونده‌روب بنی دعوت ایتدی .

كیتدم وارالرینه اوطوردم . اوكمزده طاتلی سفره‌سیله بویوك بر كله شكری طورویوردی . بكلر ، یكدیكرینه خلعت كیدیردكدن صوكرا میر بابا :

— مادام‌كه ایكی برادر، باریشوب اًالَه ویردك ،شوبویوك كله‌یی قیرالمده آرامزده تقسیم ایده‌لم . دیدی مقصدی بكا تعریض اولدیغی ایچین :

— بوایش چوق مشكلدر . دیدم وكله شكرینك قالدیریلماسنی امر ایتدم .

برقاچ ساعت‌صوكرا اورادن چیقدم . لكن مخالفته قالقیشیرلرسه دیه‌دوشونویوردم .

مترجمی
طاهرالمولوی

قیلیج دینی

ماقابیلر

مابعد

یهودا عسكرینی برچوق تشبثات شجیعانه‌ده تجربه ایتدكدن وبر چوق شهرلری باصقین ایله ضبط ایدوب تحكیم أیله‌دكدن صوكره دشمنی ایله‌میدان محاربه‌سنده دخی تقابل ایتمكه قرار ویردی . سماریه والیسی (آپولونیوس) اولا یهودا اوستنه یورودی‌ایسه‌ده كلیاً منهزم‌اولدی‌ومقتول دوشدی . یهودا دشمن مقتولنك قیلیجنی آلوب صوكره‌كی محارباتده هپ بونی استعمال ایتمش‌در . متعاقباً مرتد یهودیلرله قوتی تقویه ایتمش اولان (سرون) نام قوماندان ماكدونیالی‌معیتی‌ایله (آپولونیوس)ك انتقامنی آلمغه كلدی. یهودانك عسكری عددجه آز ، ارزاقسز ، قوهٔ معنویه‌لری آز ایدی ؛ لكن یهودا آنلری كندی شجاعتی ایله جانلاندیره‌رق‌دشمنی قوتلی (بتهورون) بكیدنده مغلوب ایتدی .

شیمدی حكمدار (آنتیوخوس) ممالك شرقیه‌یه ، ایران اوزرینه كیتمش اولدیغندن ارض فلسطین‌ده‌كی‌امور عسكریه‌یی (لیسیاس) ه‌براقمش، فیللرله مجهز بر اردو ایله یهودیه دیارینه هجوم ایدوب قدسی تخریب ایدوب اهالیسنی اسیر وملت ودین موسویه‌یی بوسبوتون‌الغا ایتمك امرینی‌ویرمش‌دی. عمان یكی مهاجملر ارض‌فلسطین‌ده كوروندیلر . قرق‌بیك‌پیاده وبیك سواری

قوتنده اولوب ایلریلەدکجه بر چوق سوریەلیلر ایله یهودی مرتدلری ده آنلره التحاق ایدیوردی .

« شمدی یهودا ایله قردشلری کوردیلرکه : فلاکتلر تزاید ایتدی ودشمنلر حدودداخله کیروب اردو قوردیلر . یهودیلرقرالك کندی ملتلرینی بوسبوتون محو أیلەمك اوزره امر ویرمش اولدیغنی بیلیورلردی . بربرینه دیدیلرکه : هایدی ملتمزك حال خرابیسنی اعمار ایدملم وملتمز ، دینمز ایچین حرب ایدملم ! » صوکره حربه حاضرلانمق دعا واسترحام ایتمك ایچین بریره جمع اولدیلر ؛ اوکون اوروج طوتدیلر ، اسکی البسەلر کیيوب باشلرینه کول صاچدیلر ؛ البسەلرینی پارچه پارچه ایتدیلر ! یهودا آنلره دیدیکه : « سلاحلانکز وجسور انسانلر اولکز ! صباحه غوغا ایچین حاضرلانکز ، بوملتلره قارشیکه : بزی وبیت مقدسمزی تخریب ایتمك اوزره طوپلانمشلردر . چونکه ملتمزك فلاکتی ودینمزك خرابیتی کورمكدن ایسه محاربەده أولمك دها ایيدر . بونکله برابرارادە جناب اللهکدر ، هایدی یرینی بولسون ! [١] »

شیمدی دشمن ایلریلەیوردی ؛ آرەلرنده اسرایی صاتین آلمق ایچین پارەلریله کلن ، تاجرلر واسرایی باغلامق اوزره زنجیرلر واردی . دشمن جزالی کوچوك یهودی فرقەسنی خبرسز باصمق ایچین بر فرصتك موجودیتنی تفکر ایتدیکندن آنلرك اوزرینه لیلاً کیزلی یوللردن برفرقه عسکر کوندردی . لکن یهودانك جاسوسلری هر طرفده ایدیلر . یهودا معسکرنده ، مهاجملری غفلته ایلریلەمکه اقناع ایچین آتشلرینی یاناربراقەرق سرعتله ظلمت ایچندن کیدوب آیریلان فرقه سببی ایله ضعیف دوشمش اولان اصل دشمن اردوسی اوزرینه هجوم ایتدی ؛ کوردیکی مقاومت شدیدەیه رغماً مستحکم دشمن موقعنی ضبط واردوینی مغلوب أیلەدی .

یهودا شجیع اولدیغی درجەده تدبیرلی ایدی ، عسکری ده متشبث اولدقلری قدر انتظاملی ایدیلر . یهودا آنلری مغلوب دشمن اردوکاهنی یاغمالامقدن منع ایتدی ؛ شو وقته قدرکه : ایلری کیتمش اولان (غورجیاس) دشمن اردوسنك أك کزیده قسمیله ـ داغلر آرەسنده عاصی یهودیلری آرامقدن یورولمش اولەرق ـ عودت ایتدی . اوراده اردوکاهلرینك یانقده اولدقلرینی حیرتله کوردیلر . واقع اولان محاربه قیصه ، لکن قطعی ایدی . سوریەلیلر ضایعات عظیمه ایله منهزم اولدیلر . اردولرك محتویات قیمتداری عبرانیلرك ألینه کچدی ؛ بو عبرانیلر برمقابلهٔ بالمثل عادلانه اولمق اوزره کندیلرینی آلوب صاتمغه کلن اسیر تاجرلرینی اسیر صفتیله صاتدیلر . [٢]

یهودا ایله اردوی مظفری برسرور عظیم ایچنده یهودیه دیارینه عودت ایتدی . یولده أسکی دورلرده ومیریم زماننده اولدیغی کبی مظفریت واقعەلرندن دولایی جناب حقه شکرانەلر تغنی ایدییورلردی .

ایرتسی سنه اصل قوماندان لیسیاس [عربجه کتابلرنده لیشیاوس دیه محرردر] سوریەنك مرکزی اولان آنطاکیەدن ٦٥٠٠٠ کیشیلك بر اردو ایله یورودی . یهودا ١٠٠٠٠ کیشی ایله آنك پیشدار فرقەسنی منهزم ایتدی . بونك اوزرینه سوریه والیسی قطعی برمحاربەیه کیریشمكدن قورقەرق فضله عسکر طوپلامق ایچین موقعنه رجعت أیلەمش ایدی . بوندن صوکره حربه برمدت فاصله ویرلدی ویهودا ملتداشلرینه بیت المقدسی تطهیر ایتمکی تکلیف ایتدی . بنی اسرائیل عادات قدیمەلرینك برتجددینه ، عبادت اصلیەنك بویلەجه تصفیەسنه وملل اجنبیه بویوندریغندن استخلاصلرینه قارشی پك بویوك بر مسرت حس ایدەرك سکز کون بایرام ایتدیلر . بوقدیم مقابی بایرامنی شیمدی یه قدر یهودیلر (هانوقاح) یعنی ایشیقلر بایرامی دیه اجرا ایدرلر . [١]

« شیمدی اطرافدەکی ملتلر مسجدك انشا وبیت المقدسك تطهیر اولندیغنی دونجه چوق جانلری صیقیلدی . بناءً علیه : آرالرندەکی ابنای یعقوبی محو ایتمکی دوشونوب قتل عامه باشلادیلر . اوزمان یهودا (عرباتیین) دەکی (أدومیا) ده (عیساو) اوغللری ایله جنك ایتدی ؛ چونکه : آنلر بنی

[١] میلمنك یهودیلرك تاریخی ١٠ نجی کتاب .

[٢] مقابیلر — ٣ نجی کتاب و٤٢ — ٦٠ نجی فقرەلر .

اسرائیلی محاصره ایتمش ایدیلر . آنلری کلیاً مغلوب ایدوب جسارتلرینی قیردی مالالرینی آلدی . واهالی یه قارشی بر طوزاق وحقارت دیمك اولان (ثبان) اوغللرینك که دائما بنی اسرائیله پوصو قورارلردی ـ فنالقلرینی خاطرلادی آنلرك قلعەلرینی قاپادی ، أوکنده اردو قوروب هپسنی محو ایتدی وبوتون ایچندەکیلری یاقدی . صوکره (بنی عمون) ه کچوب آنجق اوراده قوماندانلری (تیموتوس) اولان چوق اهالی وقوت بولدی ؛ بناءً علیه آنلرله أك نهایت أوکنده مغلوب ایدنجەیه قدر چوق محاربەلر ایتدی وهپسنی محو ایلەدی ، نهایت ایچندەکی شهرلر ایله برابر (جزار) ی ضبط ایدنجه یهودیه مملکتنه دوندی صوکره یهودا برادری (شمعون) ه دیدی که : آدملرینی انتخاب ایت وجلیل دیارینه کیدوب اوراده کی قردشلرینی تخلیص ایت ؛ چونکه بن ایله (یوناثان) (ثلعاد) طرفنه کیدەجکز ! بویلەجه یوسف ایله آخاری یهودیه اهالیسنه قوماندان ویانه محافظلر براقدی . شمعون معیتی ایله (جلیل) طرفنه کیتدی ؛ قردشلریله برچوق محاربه ایدوب آنلری بوزدی . پتولومه شهرینك قاپیلرینه قدر قوغالادی . واوراده بتپرستلردن تقریباً ٣٠٠٠ کیشی مقتول دوشوب مالاری اغتنام ایدلدی . دیکر جهتدن یهودا ناکهان بادیه طریقیله (بصورا) شهری اوزرینه دونوب شهری ضبط ایدنجه قیلیج آغزی ایله بوتون نفوس ذکوری اعدام أیلەدی ؛ غنائمی آلدی ، شهری آتشه یاقدی . بورادن لیلاً حرکت ایدوب قلعەیه کلدی ؛ صباح اولدقده کوردیلرکه : اوراده سلاحلی وألرنده قلعەیی آلمق ایچین مردیونلر وسائر ماکنەلر بولنان برچوق آدملر وار . یهودا محاربەنك باشلادیغنی کورنجه معیتنه شویله دیدی : بوکون قردشلریکز ایچین غوغا ایدیکز . صوکره اوچ بولوك اولوب دشمنك آرقەسنه ایلرلەدی . دعالرله ندا ایتدی . او زمان (تیموتوس) ك عسکری آنك یهودا مقابی اولدیغنی اکلایوب فرار ایتدیلر . یهوداده آنلری کثرتله قتل و اعدام ایتدی . بوکون آنلردن ٨٠٠٠ کیشی اولدیرمش ایدی .

« متعاقباً یهودا (ماصفا) اوزرینه توجهله هجوم ، ضبط وایچندەکی بوتون نفوس ذکوری اعدام ، شهری ده احراق ایتدی . (قافون) شهرینی و(غالاد) دیارینك دیکر شهرینی ضبط أیلەدی . (افرون) بلدەسنه ده هجوم ونهایت تسخیر أیلەدی . بوراده ده بوتون نفوس ذکوری قیلیجدن کچیروب شهری خراب ، اموال واشیایی اغتنام ایتدی . ویهودا پرشوق ومسرت سیون [یعنی صهیون] جبلنه کیدوب رب تعالی یه شکرانەلر تقدیم ایتدی . صوکره یهودا قردشلریله کیتدی ، (عیساو) اوغللری [یعنی قبیلەسی] ایله حرب ایدوب (هبرونی) محو ، شهرلری محوایتدی . قلعەسنی ییقدی ، قولەلری یاقدی . فلسطین دیارندەکی آزوتوس قبیلەسی اوزرینه یورودی ؛ معبدلرینی ییقدی ، اویمه پتلرینی احراق ایتدی ؛ قصبەلری ده یاقدقدن صوکره یهودیه یه دوندی .. [١] »

مترجمی

علی رضا سیفی

تراجم احوال

آت پازاری عثمان فضلی ٔ الهی

مشایخ جلوتیەدن ذوالجناحین ، محقق بر ذات اولوب تفسیر (روح البیان) صاحبی شیخ (اسماعیل حقی) مرحومك مرشد مکرمیدر . برمدت مسقط رأسی اولان (شومنی) ده ، بعده (آیدوس) و (قلبه) ده ودها صوکره (استانبول) ده ارشاد وتدریس ایله مشغول اولدی . بواثناده بعض حسود وقدر ناشناسلرك سقامتیله

[١] مقابیلر — برنجی کتاب ـ یدنجی باب

(قبريس) اطه‌سی قصباتندن (ماغوسه) يه نفی ايديله‌رك (روح پاكيچون عزيزك اوقويه‌لم فاتحه) مصرعنك دلالتی اولان (۱۰۱٤) تاريخنده ارتحال ايلدی . مناقب‌صوريه وكمالات علميه‌سنك الك روحلی قسملری حقی مرحومك (كتاب الخطاب) نك (شيوخ ثلثه) بحثيله (سلسله نامهٔ جلوتی) و (تام الفيض) و (رسالهٔ خليليه) اسملرنده‌كی اثرلرنده مندرجدر .

مؤلفات عليه‌لری :

(۱) (مصباح القلب) شيخ كبير (صدرالدين قنوی) نك دقايق علم‌تصوفدن (مفتاح‌الغيب) اسمنده‌كی اثرقدسيلرينك‌شرحيدر.

(۲) (مرآت اسرار العرفان علی اعجاز البيان) : حضرت صدرالدينك لسان‌تحقيق وتصوف اوزره يازديغی‌فاتحهٔ شريفه تفسيرينه حاشيه‌در .

(۳) (تجليات برقيه) حضرت شيخ اكبرك :

لنا من امره روح وجسم
لنا من‌جوص الاشياء وطلسم
لنا فی جمع الآسماء اسم
فهذا من جنون العشق قسم

مطلعلی قصيده‌لرينك شرحيدر .

(٤) حاشيهٔ شرح فصوص الحكم

(٥) اصول فقهدن (تنقيح) حاشيه‌سی

(٦) اصول فقهدن (تلويح) حاشيه‌سی

(۷) « « (رسالهٔ امام جلدكی) حاشيه‌سی

(۸) فن آداب ومناظره‌دن (حنفيه) شرحی

(۹) (هداية المتبحرين) حكمت وكيميای عتيقدن باحث اولوب برنسخه‌سی (ازمير) ده (خاتونيه) كتبخانه‌سنده منظورم اولمشدر.

(۱۰) علم بياندن (مطول) حاشيه‌سی

(۱۱) مختصر (معانی) حاشيه‌سی

اشبو آثاردن يالكز (حنفيه) شرحی مطبوعدر . ديكرلری استانبول كتبخانه‌لرنده موجوددر . ابيات عارفانه‌لرندن :

شهود ايلردی انواری اولی الابصار اولانلر هپ
ولی اغياری منع ايلر ايدوب غيرت جلال هو

(آت بازاری) شهرتی استانبولده (فاتح) جوارنده‌كی (آت بازاری) سمتنده اقامتلرندن ناشيدر .

پيران طريقت جلوتيه‌دن (عزيز محمود هدائی) ايله (افتادهٔ بروسه‌وی) حضراتنه نسبتلری بروجه آتيدر :

سيد عفان فضلیٔ الهی ، عن الشيخ ذاكر زاده غبداه افندی ، عن الشيخ ذردار زاده احمد افندی ، عن الشيخ حضرت هدائی وعن الشيخ محمد افتاده قدس‌اه اسرارهم

بروسه‌لی

محمد طاهر بن رفعت

[illegible]

مكاتب خصوصيهٔ اسلاميه جمعيتی

سبيل‌الرشادك بلغارستان مخابری بزه بك عبرت آميز معلومات وحوادث كوندرييور . كچن مكتوبلرندن برنده بلغارستانده‌كی ، بلغار معلمين جمعيتندن بحث ايتمش ايدی . شو جمعيتك بلغار ملتنه نه‌قدر خدمت ايتمش اولديغنی دوشونويورم‌ده وطنمزده دخی بويله بر تشبثك نه عظيم استفاده‌لر ميدانه كتيره‌جكنی آكلايه‌رق بوندن محروميتمزه آغلايورم .

نه اولور ؟!... بزده‌ده مكاتب خصوصيهٔ اسلاميه اتفاق ايله بر (مكاتب خصوصيهٔ اسلاميه جمعيتی) تشكيل ايتسه وقرارلاشديريله‌جق منتظم‌ومفيد بر پروغرام تحتنده تعليم وتربيهٔ اطفاله غيرت‌اولنسه‌اميتم‌كه شو تشبثمز هيچده بوشه كيتمز... پك بيوك فائده‌لرالده ايده‌رز .. ملت‌اسلاميه‌نك استقبالی شوتشبث وبوتشبثله تنظيم‌ايديله‌جك پروغرام سايه‌سنده كندينی كوسترر .

هم ادعا ايده بيلورم‌كه بو تشبث قولای بر صورتده حيز حصوله كلور . مثلا : بو سنه درسعادتده بولنان مكاتب خصوصيهٔ اسلاميه اتفاق ايده‌رك شو جمعيتك اساس تملنی بر كره آتسه‌لر ... صكره نظامنامه‌لری، پروغراملری ايله هپسی‌ده عينی غايه‌يی تعقيب ايتسه‌لر .. امينم بر قاچ سنه صكره استانبول محيطنده شايان حيرت تبدل حصوله كله‌جكدر . شمدی جاهل ومسكين اولان ملت اسلاميه بر قاچ سنه صكره برر آتشپاره ، عينی املی ، عينی غايه‌يی تعقيب ايدر برر آرسلان ياوروسی كسيله‌جكلردر .

بوتشبث يالكز استانبوله شامل اولمقله قاله‌جق دكل ، نتيجهٔ مستحسنه‌سنی كوره‌ن آناطولی‌وروم ايلی‌ده‌كی بتون مكتبلرده طبيعتيله بواتفاقه داخل اوله‌جقلر وآنلرده عينی‌غايه ، عينی امل‌وطنپروری‌يی تعقيب ايده‌جكلردر . شوغيرتك دين مبين محمديمزه ، وطن معززمزه خدمات نافعه ابراز ايده‌ميه‌جكنی كيم ادعا ايده‌بيلير ؟ .. بن بو اعتقادده‌يم ، خواب غفلتده بولنان اولان ملت اسلاميه بوصورتله اويانه‌بيلور . باشقه درلو دكل ...

مكتبلر سايه‌سنده وطن عثمانی‌ده كوروان شوتحول عظيم آرتق هر يری ، بريرده بار اليم اسارت آلتنده ايكله‌ين ملل اسلاميهٔ سائره‌جه‌ده نظر دقتدن دور طوتوليه‌جقدر .

اتحادواتفاقك هريرده‌موجب‌سلامت اولديغی يقيناً درك‌ايديله‌جكدر.

كيم‌بيلير ؟ ... نه‌لر ، نه‌لر اميد اولنمز بومكتبلر سايه‌سنده ؟! .. عينی غايه ، عينی امل ترقی بسله‌ين ، برپروغرام تحتنده عالی فكرلرايله تجهيز ايديله‌جك اولان نسل آتی ملت اسلاميه‌نك سلامتی هانكی نقطه‌ده‌در بيله‌ميه‌جكمی ؟ ... او آتشپارهٔ جلادت بونی بيلديكی وقت اوده بزم كبی مسكين مسكينمی طوره‌جق ؟ .. أصلا ! .. اوسلامته

ايريشمك ايچون وارقوتيله چاليشميه‌جقمى ؟.. احتمالكه بركون ـ بز كوره‌ميز احفادمز كوره‌جك ـ بومظلوم ملت اسلاميه‌نك افق مقدراتنده بر كونش عرض ديدار ايدر . آرتق اومظلم دقيقه‌لره نهايت ويرير .. اسارت اجنبيه تحتنده ايكه‌ين ملت اسلاميه‌ده اوشمس حريتك بورلرى‌التنده زندكى اكتساب ايدر، يشار،ابدياً حراوله‌رق يشار ...

اميد وخيال ... پك پارلاق دكلى .. مسئلهٔ عظيمه‌يه برقاچ سوزله اوليويرمش ، بيتمش نظريله باقيورم دكلى ؟

سوكيلى قارئلرم ؛ اوت بيليورم . هپكزده بوفكرده‌سكز . بوسوزلرمه (خليا) نامى ويريورسكز . فقط دوشونميورسكزكه هپ بواوله‌ماملق فكرى ، هپ بوقورقاقلق ، هپ بوخليا دييوبده دوداق بوكو ويرمكلكدركه بزى شمدى‌يه قدر حيات تشبثيه‌يه آتيلمقدن منع ايتدى . اجنبى بويندروغى آلتنده ايكله‌تدى .

نه‌دن اولمسون ؟ !.. جناب‌حق ايستين‌قولنه ويرير . بزايسه‌ملت اسلاميه‌نك ترقى وتعاليسنى ايستيورزكه بونزد الهيده دها بيوك دها ودها مقبولدر . بزم برقنا عادتمزدها وار : ماضى‌دن عبرت آلميورزده استقبالدن ، نقطهٔ سلامتى آراركن ، كله‌جك بر تهلكه‌دن قورقيورز . تاريخلرى اوقويوروز . طارمه طاغين بولنان حكومات اسلاميه‌دن هانكى برى، بردانه‌سندن‌ماعدا بوصحنهٔ هاى‌هويده ، خريطهٔ‌عالمده،صحيفهٔ تاريخده ادامهٔ موجوديت ايده‌بيلدى ؟ اوبردانه‌كه بزز ، بزم‌دخى‌نقطهٔ سلامتى آرامديغمز تقديرده اونلركيانه ، اوچورومه يووارلانميه‌جغمز نه‌معلوم ؟.. هم‌ده اولصورتله يووارلانه‌جغزكه آرتق اسلام حكومتى نامى ، بتون صحيفهٔ تاريخدن سيلنه‌جك .. غرب طرفنده حضوز و راحتله بوسقوط مدهشمزسير ايديليركن شرق بتون‌قان آغلايه‌جق .. فقط ايواه‌كه اوجكرسوزانينى، انين ماتمى‌مدنيلره! ديكلته‌ميه‌جكلر..

نه‌اليم ، نه آجيقلى حال دكلى قرده‌شلر ؟..

نيچون بوحاللره‌سببيت ويره‌لم ، مادامكه دهاقورتيله بيلمك‌اميدى وار، نه‌دن تشبثك بيوكلككدن قورقه‌لم؟ ايشته برآوروپالى مسئله‌نك بيوكلكنى ، تهلكه‌سنى نظر اهميته آلميورده ناقطب جنوبيلره قدر كشفه كيديور ... مقصدى نه‌در ؟ عالم انسانيته بشريته ، خدمت ، برپارچه‌ده‌كنديه شرف.بزايسه ، يالكز كندى موجوديتمز ادامه‌سنى ايستيورزده نيچون اسبابنه توسل ايتميورز بيلمم ؟

هايدى براز جسارت كوستره‌لم ، ايچمزدن‌برقاچ كيشى چيقه‌لم‌ده شوتشبثى موقع فعله قويه‌لم ... موفقيتسزلكدن قورقميه‌لم . فرانسزلر (ايسته‌مك موفق اولمقدر) دييورلر. حقيقة‌ده اويله‌در . ايسترسه‌ك، مرام ايدرسه‌ك موفق اولورز . جانم دونكى، لايتمز اولان بلغارستانى كوزدن قاچيرمايه‌لم . ايشته سبيل‌الرشاد مخبرى يكرمى سنه ايچنده او معلمين جمعيتى سايه‌سنده نه‌عظيم ترقى خطوه‌لرى آتديغنى‌يازييور. ايشته او جمعيتدركه بو لون بلغارملتك سويهٔ عرفانيه كوره‌پروغراملر تنظيم ايدييور ، تلقين علم وعرفان ايليور . وايشته بوسايه‌ده‌دركه دون بزم اداره‌مزده ايكن سفيل بولونان بلغار ملتى بوكون حر ومدنى اولويور .

ذاتاً بوبزم كورله‌نمش ، پاصلانمش فكرلرمزى تربيه ايده‌جك ، بزه تهلكه‌يى احساس ايده‌جك، نقطهٔ سلامتى بيلديره‌جك مكتبدن ، علم وعرفاندن بشقه برشيميدر ؟ ! .. البته خير ...

اوحالده بزمكتب سايه‌سنده‌دركه محتاج اولديغمز سعادت وراحته نائل اوله‌جغز ، اومكاتب خصوصيهٔ متفقه‌نك براولان غايه واملرى سايه‌سنده‌دركه بزبواسارتدن ، بومسكنتدن قورتيله‌جغز .

تشبثلرك اوليه‌جغنه قانع اوليه‌لم . امثال عديده‌سى كوزمزك اوكنده طوريور. وارسون بردن‌بره حصوله كله‌سون .. بركره‌تشبث ايده‌لم، برطرفمز اكسيله‌جك دكل يا ! ..

هايدى بقالم ، اى نسل آتى‌يى دست تربيته آلان معلمين بووظيفه سزكدر. برتشبث ايله وظيفه‌كزى‌ايفا ايديكزده سنه‌لردنبرى اسارت آلتنده اينيم ، اينيم ايكله‌ين بوملت ، بومغدور ملت آرتق قورتياسين .

قاضى باشازاده

سزائى

بزده اخلاق

بزم‌قدر عنعنات‌مليه‌سى‌اونوتمش برملت‌دهابولمق‌همان‌عديم‌الامكاندر. التيوز سنه‌اول حكومتك بدايت تشكلنده‌كى افرادملتك طبايع‌واخلاقى تدقيق اولنورسه كوريلوركه بوقوم فوق‌العاده جسور اولمقله برابر متانت‌اخلاقيه‌يه صاحب وعنعنات مليه‌سنى محافظدى. برچوق‌محاربه‌لر، ممالك ضبط ايتمك ايچون‌دكل ، بلكه عثمانليلغه ، عثمانليلرك عزت نفسنه تجاوز ايدلديكى ايچون وقوعبولمشدى . ايشته‌بوطبايعده بولنان‌برملتك همان ايكى عصرده شهراه ترقى‌ده نصل خطوه انداز اولديغنى وبرچوق اقوامى انقياده مجبور ايتديكنى تاريخ پك كوزل كوستريبور . اوزمان‌دين‌مبين اسلام‌بوباشلر دوندوريجى ترقى‌يه‌مانع (!) اولمه‌مشدى. بلكه بو فتوحات عظيمه‌نك باشليجه عاملى‌ده دين مبين اسلامدى . فقط كيتدكجه اهالى بو محتشم مظفريتلرك وغنائم حربيه‌نك ويرديكى ثروت وسامانى صرف‌واستهلاك ايده‌جك يرآرايور وبونى‌ده سفاهتده بوليوردى . عثمانلى مملكتى توسيع دائره ايتدكجه سفاهت‌ده اولانجه قوتيله توسع ايدييور ، افراد ملتك يواش يواش اخلاقى بوزولمغه باشليوردى. بوسفاهت‌افراد ملتده اولديغى كبى اكابره‌ده سرايت ايتمش وحتى‌دنيايى ضبطايتمكى ايشدن‌بيله عد ايتمه‌ين پادشاهلرى‌ده يدتحكمنه آلمشدى. ايشته سفاهتك، سقوط اخلاقك باش‌كوستردكى بوزمانلرده فتوحات وترقى دورى يواش يواش‌قپانمغه وبوكامقابل انحطاط دورى آچلمغه باشلامشدى. ذاتاً «حكمت‌تاريخ» ده كوستريبوركه هرهانكى برحكومتك انقراضى مطلقا افرادينك سقوط اخلاقه دوچار اولمسنى متعاقبدر . مصريلرك ، آثوريلرك ، ايرانيلرك ، روماليلرك ،

یونانیلرك محو وانقراضی ، ساردانابال ، بالتازار ، نه‌رون کبی تاریخده نام براقان سفیه حکمدارلرك زمان سلطنتلرینی تعقیب ایتمه‌مشمیدر ؟ ایشته بزده‌ده سقوط اخلاقك ودینده‌کی مبالاتسزلغك نتیجه‌سی اوله‌رق افراد آره‌سنه نفاق کیرمش وانحطاط دوری‌ده کشاد اولنمشدی. بعض پادشاهلریمز اهالی‌یی اصلاح ایتمك ایچون جداً چالیشمشلر ، فقط موفق اوله‌مامشلردی . اولدن مجسم شجاعت واخلاق اولان یکیچریلر بالاخره یاپدقلری اخلاقسزلقلرله اسکی خدمتلرینی کاملاً اونوتدیرمشلر ودولتی اوچورومدن اوچورومه ، فلاکتدن فلاکته سوروکله‌مشلردی . نهایت سلطان محمود بونلری اورته‌دن قالدیره‌رق بردرجه‌یه قدر بو اخلاقسزلقلرك اوکنی آلمش ومملکتده بر انقلاب یاپمق ایسته‌مشدی . بودورلرده بر درجه‌یه قدر توقف ایدن انحطاط بالاخره ینه اولانجه قوتیله باشلامش وعبدالعزیزك سفاهتی یوزندن ملیونلرجه بورجه کیرن مات عبدالحمید ثانی اداره‌سنده‌ده بوسبتون بورجه باتمش ، اداره‌سزلك یوزندن عثمانلیلغی اونوته‌جق بردرجه‌یه کلمشدی . بو صوك دورلرده‌در که عنعنات ملیه اونوتلمش ، اخلاق بر لفظ بی‌معنی حکمنه کچمشدی .

ایشته بونلرك سیئه‌سی اولارق بوکون اخلاقمز فوق‌العاده سقوط ایتمشدر . « برملتك اخلاقی رغبت ایتدیکی کتابله مقایسه اولنور . » قاعده‌سنه بالاتباع تدقیق اولنورسه نظرلره پك فجیع ویأس آور منظره‌لر منکشف اولور . سنه‌لرجه تتبعك محصولی اولان بر فنی کتاب بشیوز دانه بیله صاتیلمدیغی حالده برایکی اخلاقسزك قلمندن چیقان وهله بوصوك زمانلرده پك موده اولان مصور فحشیات کتابلر بیکلرجه صاتیلیور . اهالینك بو انهماکندن استفاده ایتمك ایسته‌ین بعض آلچاقلرده بویولده یازلمش کتابلری نشردن بر آن بیله خالی قالمیورلر . دوشونمیورلرکه : بونلری اوقویه‌جق ارککلرله برابر قادینلردر ، بویله کتابلری اوقویان قادینلرکده اخلاقی بوزولور . بوکبی کتابلرك نصفی قادینلرك الندە بولندیغنی سویلرسه‌ك مبالغه ایتمه‌مش اولورز ، ظن ایدرم .

طبیعی بوسطرلرك افراد ملتك هپسنه شمولی اوله‌ماز . بوکون اهالیدن اویه‌لرینی بیلیرمکه بویله کتابلری اوقومق دکل ، حتی بونلری اوقویه‌جق قدر دوچار ذلت اولمش اشخاصك موجودیتنی قبول ایده‌من .

منافع ذاتیه‌سی ایچون ناموس وحیثیت ملیه‌یی بر طاقم حیوانی الطبیعه غزته‌لرله اایاقلر آلتنه آلانلرده نادراتدن دکلدر . مع‌التأسف ملتك کندی شرف وحیثیتیله اوینایان بوکبی غزته‌لره رغبت ایتمه‌سی ایجاب ایدرکن ینه بونلر کونده بیکلرجه نسخه صاتیورلر ، چونکه بیلیورلرکه اهالینك ذوق الله‌جغی کتاب وغزته‌لر بویولده یازلمش اولنلردر. شمدی‌یه قدر انتشار ایدن بونجه کتب ورسائل فنیه ایچنده قاچ دانه‌سی ثبات ایده بیلمشدر ؟ بونلر اغلنه‌جق هپ بر رحقیقتدر. اخلاقسزلق بوقدرله‌ده قالمیور . رمضان شریفده طاعات وعباداتله مشغول بولنلمسی اوامر دینیه‌دن اولدیغی حالده عکسی امر اولنیورمش کبی عادی زمانلرده اجرا ایدلمین نه‌قدر رذالت ، نه‌قدر اخلاقسزلق وارسه هپ بومبارك آیده اجرا اولنیور . مخدرات اسلامیه‌یه تجاوز ، انواع لعبیاته رغبت هپ بوآیده رواج بولیور . رمضان شریفده ناموسلی برقادینك جامعه کیتمسی فوق‌العاده مشکل برحاله کلیور . بیك درلو حقارته دوچار اوله‌دن سوقاغه چیقمق هان محال حکمنه کیرییور. بتون بونلر سقوط اخلاقك برتمثال مجسمی دکلیدر ؟ بو اخلاقسزلقلرله برابر دین خصوصنده‌کی مبالاتسزلق وحرمتسزلکلرده توسع ایدییور. کچن اقشام بر ارقداشم ایله برابر مشاهدی اولدیغمز برمنظره جداً یوره‌کلری صیزلانه‌جق برماهیتی حائزدی . چارشو بوینده یاتسو اذان شریفی اوقوندیغی حالده تام قارشوسنده بولنان قراءتخانه ابالب طولمش وبوکا مقابل جامع شریفده اون ایکی کشی‌دن بشقه کیمسه بولنمیوردی . قراءتخانه‌ده بولنان یوزلرجه کشی قراءتخانه‌ده اوطورمنی جامع شریفده تراویح نمازی قیلمغه ترجیح ایدییورلردی .

بزده دینده‌کی بومبالاتسزلق وحرمتسزلك ، اخلاقمزده‌کی بوسقوط ، عنعنات تاریخیه‌مزی کاملاً فراموش وارکن هرکون ، هر ساعت انقراضه طوغری قوشدیغمزدن شبهه ایتمیه‌لم . قارشومزده مدهش آغزینی آچمش ، هلالی یوتمق ایچون فرصت بکله‌مکده اولان اهل صلیبك نائل مرام اولمسی زمانینك پك یقین اولدیغنی اونوتمیه‌لم. اوروپا دینسز یاشار ، بز یاشایه‌مییز. اوروپا اخلاقسز یاشار ، بز یاشایه‌مییز . اوروپا عنعنات ملیه‌سنی اونوتور ، بز اونوته‌مییز . چونکه اونلر اهل صلیب ، بز ایسه هلالك زیرجناحنه صیغنمش برقومز .

خلیل فخرالدین

سیاسیات

روسیه‌نك شرقده کلیسا سیاستی

تقریباً ایکی عصر مقدم روس ایمپراطوری بیوك پترونك ترك ایلدیکی وصیتنامه‌سنده « استانبوله وهنده ممکن اولدیغی قدر تقرب ایتملی . زیرا بوموقعلرده حکمدار اولان حکمدار جهاندر . حصول مقصد ایچون بعض ایران ، بعضده ترکلرله حرب ایده‌رك انلرك کسب قوت ایتمسنه میدان ویرمه‌ملی . بحرسیاه حوضه‌سنك صاحب یکانه‌سی اولمق مقصدیله ، بحر بالطقده اولدیغی کبی ، ترسانه‌لر تأسیسیله روس بحریه‌سنی تحکیم ، بعده ایرانك استیلاسنه قوهٔ معظمه ایله چالیشملی. عجم کورفزینی تعقیباً ترسانهٔ جهان اولان هنده یورویوب ، مالیه‌جه محتاج بولندیغمز انکلیزلرك تحت اسارتندن تخلیص کریبان ایتمك ایچون ، اورانك ضبطنه از هر جهت غیرت ایتملی ، ترکلری اوروپا قطعه‌سندن دفع ایتمك ایچون اوستریا خاندان حکمداریسیله اوزلاشوب ، انظار غبطه‌سنی استانبولدن چویرمك ایچون یا انلری حکومات سائره‌نك بریله حربه القا ایتملی و یاخود ایلروده ینه الارندن آلنمق اوزره

اوروپای عثمانیدن برقسمنك ضبطنه ممانعت ایتاملی . روسلر و روس کلیساسی کندیلرینی مرکزاعتبارایدەرك برلشمش وحال‌اعتزالده بولنمش اولان روم کلیسالرینی مقام استناده اطرافنه طوپلایەرق انلراوزرنده عمومیتله مذهبی برحکمداراق ایچون شمدیدن احضار واو سایەده ممالك عدوده دوست قزانەرق مقصد واملە سهولتله واصل اولنه . »

شووصیتنامەنك صحیح ویا غیرصحیح اولدیغی بزم ایچون مساویدر. یالکز برحقیقت وارایسه اوده : شوصوك عصرلرده روسلرك تعقیب ایتدیکی پولتیقه بالاده ذکر اولنان وصیتنامەنك عینی‌صورتده اولدیغی‌در. روسلر اسلاو جنسنك جهانکیر اولمسی وممالك عثمانیەیی برجملەده ضبط ایتمکی عصرلردنبری ذهنلرینه یرلشدیرمش اولدقلرندن وارض فلسطین حقنده روس ایله عثمانلیلر بیننده تعاطی اولنان مقاوله نامه ینه پترونك زمان سلطنته (۱۷۱۹) مصادف بولندیغندن همان‌وصیتنامه مندرجاتنك صحیح اولدیغنه کسب قناعت ایتمکده کندیمزی حقلی کورەجکز . بومقاوله‌نامەده : « هرایکی حکومت وملته منسوب افراد مملکتین داخلنده استدکلری محللرده کمال امنیتله کشت وکذار ایده بیلورلر . روسلره ، ممالك عثمانیەده هیچ بررسم وویرکویه تابع اولمدقلری حالده ، ارض فلسطین ومقدسده حج و زیارت مساعدەسی ویرلدیکی کبی ممالك عثمانیەده مقیم روس پاپازلری فرد واحد طرفندن تعجیز وتصدیع اولنمیەجقلری » مندرجدر .

واقعا بو ـ ایلك ضربه دیمکه سزا ـ مقاوله ابتداءً پك معتدل کوریلیورسەده ، ۱۳۵ سنه صکره تکمیل روم‌اورتودوقس کلیساسنك محافظه وحامیٔ یکانەسی حقنك حکومت سنیه طرفندن قبول وتصدیقنی طلب ایتدیکی زمان ، اولانجه شدت وآجیسنی بزه حس ایتدیرمش ایدی . « فریتس لورخ » ك « سوریه و قدسده روما واورتودوقس کلیسالری » ناملی کتابنده : عثمانلی وروس مناسبات قدیمنده حلیجده مقیم روس سفیرلری باشلری بجاقلری آرەسنه صوقوله‌جقلرینی بیلدکلری ایچون عثمانلی ارزولرینك هربرینی بر معجزه دیه‌تلقی ایتدکلری حالده ، ایکنجی قاترینا زماندنبری موفقلرك صورت قطعیەده جدی مداخلەلریله باب عالیده کورونوشلری عثمانلی دیپلوماتلرینك حدتندن تیریل تیریل تترەمەلرینی باعث اولوردی .. دیور.

اون طقوزنجی عصرده « ۱۸۰۸ ـ ۱۸۲۷ » اوزمانکی پطریق پولیقارپ . آرخماندریت « آرـن » ی کلیساره پاره تدارك ایتمك اوزره روسیه‌یه کوندرر ، مومی‌الیه ۱۸۱۹ سنه‌سنده چار برنجی علکساندرس روس‌حاجیلرینك ارض فلسطینده امراعاشه واسکانلرینك تأمینی ایچون اوراده برمناستره اشد لزوم اولدیغنی سویلیەرك تشویق واوزمانکی بیروت روس قونسولوسی قسطنطین ایله روس مجلس کبیر روحانی رئیسی قونت پروتاسود دخی تشویقات مذکورەیی حمایه ایدرلر . بونك اوزرینه اوزمانه قدر روسیەدن دوکیلوب کلن وروم کلیساسی طرفندن سوء استعماله دوچار اولان مبلغی قونترول ایتمك ، بونکله برابر ارض فلسطینده روسارك مؤسسات خیریه‌یه باشلامەلری اورتودوقس جمعیت روحانیەسی طرفندن نەصورتله قبول وتلقی اولنەجغی استکشاف ایتمك مقصدیله روحانی برمرخص کوندررلر . بومرخص آرخماندریت اوربەنسکی عادی بریولجی قیافتی اکتسا ایله ۱۸٤۳ سنه‌سنده بیروته ایاق باصار . برسنه کشت وکذاردن صکره استانبوله عودت ایدەرك روم کلیساسی علیهنه اولەرق ویردیکی مفصل معلوماتك ذیلنده : « روملرك شبهەلرینی دعوت ایتامك اوزره اولا ارض فلسطینده بر برروس مکتبنك کشادینی ، برده صاحب اهل علمدن مرتب معیتیله برروس پسقپوسنك ارسالیله اوراده موجود مجلس روحانی‌یی اداره ایتمسنی ومعیتی افرادینك لسان عربی‌یی تحصیل ایله مناسب روس کتابلرینی بولسانه ترجمه واهالی‌یه مجاناً توزیع ، مع‌مافیه روسیەدن ورود ایدن مبالغك یرلی اهالی بیننده تقسیمنه نظارت ایله سوء استعمالاتك اوکی آلنمسنی ، دیکر مذهب رهبانلرینه برر نمونهٔ امثال اولەجق درجەده برمناستر عالی چکیرەرك اهالیٔ محلیەنك نظر توجهنی قزانمق وسائر مذهب میسیونرلری تشبثاتنی ابطال ایدەجك درجەده علیهنه اوغراشمق وظیفەلریله موظف اولملرینی توصیه ایدر . بونك اوزرینه درسعادت روس سفیرینك تحت نظارتنده تشکل ایدن قومیسیون برپروغرام ترتیب ایدەرك حکمنه قرار واجراسنەده مومی‌الیه آرخماندریت اوربەنسکی تعیین اولنور . هرنه قدر مومی‌الیهك تشبثاتنه روملر طرفندن ممانعت اولنمق ، برسد عظیم چکلمك خصوصنده عظیم برحرکت کورولور وبرطاقم مجادلەنك وقوعنه سبیت ویریلیرسەده بومجادله ایچروسنده روسلر تدریجاً امللرینه واصل اولمقده ایکن ظهور ایدن قریم محاربەسی کشفیاتلرینك قسماً تعطیلنه باعث اولمش ایدی .

۱۸۵۸ ده ایسقپوس « کیریلوس ناوموو » یازدیغی برمکتوبنده : « اسکندریه آنتاکیه وقدس پطریقلری روملر الندن آلنەرق روس یدینه تودیعنی تسهیل ایچون اولا بلغارلری حمایه ایدەرك جهت مالیەجه روسلره متبوع برحاله افراغ ، ثانیاً شمدی‌یه قدر روم کلیسالرینه ایدیلان معاونهٔ مالیه عرض انقیادلرینه قدر بر مدت موقته قطع ، ومصر ایله قدس اهالیسنه نسبتاً انتاکیه وجواری اهالیسی حرکتمزه پك مساعد برحالده بولندقلرندن ایشه اولا اورادن مباشرت اولنمسنی » توصیه ایدر وحرفیاً اجرا اولنەرق پك چوق موفقیتلره نائل اولورلر .

۱۸۸۲ سنه‌سنده « روس ایمپراطورلغی قدس جمعیتی » نامیله ، موجود تکمیل دیندار اورتودوقسلری حمایه ایتمك لفظ ظاهریسیله مستتر ، حقیقتده ایسه سوریه وقدسده موجود روم کلیسالرینی محوایله یرلرینه روس کلیساسنك اقامەسی وبوسایەده اولا مجالس اهالیٔ خرستیانیەیی قزانمق ، بعده ایش کماله ایردکده سهولتله مملکتی الده ایتمك فکر فاسدانەسیله روس مجلس روحانیٔ حامیسی پوبیەدونوسجف طرفندن برجمعیت تشکیل اولنور . اعضالری میاننده ایمپراطور وایمپراطوریچه وجمله منسوبین خاندان ایمپراطوری ایله سرآمدان روحانیه وجسمانیه بولندیغی کبی وکلا ومأمورین حکومتدن قسم اعظمی‌ده بولنیوردی . بوندنماعدا قدس حقنده تألیفاتده ونشریاتده بولنان صاحب اشراف

قلمدن ویا جمعیته ٥٠٠٠ آلتون روبله تبرکاً اعطا ایدن اعضانك عددی ١٨٩٨ سنه‌سنده ٤٠٠٠ ی تجاوز ایتمش ایدی . ١٨٩٣ تاریخنده ولایاتده دخی شعبه‌لر تأسیس اولنه‌رق ١٩٠١ سنه‌سنده بونلرك عددی ده اللی‌یی تجاوز ایتمش ایدی .

جمعیت مذکوره‌نك موظف اعضالری سنوی ٢٥ دیکرلری ایسه اون روبله ویرمکه مجبور اولدقلری کبی موظف اعضالردن هر کیم یکدن ٥٠٠ ودیکرلری ٢٠٠ روبله تأدیه ایتدکلری حالده سنوی حصهٔ معینه‌دن معاف طوتیلورلر . جمعیتك کندیسنه مخصوص برباندره‌سی اولدیغی کبی جمعیته اولان خدمات حسنه‌نك درجه‌سنه کوره طونج کموش والتوندن مدالیه‌لر دخی توزیع اولنور . جمعیتك واردات سنویه‌سنك مهمی اعضالردن ورود ایدن حصهٔ معینه تشکیل ایدر ؛ ثانیاً تبرکات نقدیه وهدیه‌لر ، ثالثاً بیوك پرهیزك صوك پازارنده کلیسالرده طوپلانیلان اعانه ، رابعاً دخی کلیسالر ملحقاتندن جمع اولنان اعانه تشکیل ایدرکه اون سنه ظرفنده جمع وصرف اولنان مبلغك جدولی بروجه آتیدر :

١٨٩٣ ده	٦١٤٨٢١ روبله	١٨٩٨ «	٨٣٢٩٥٢ «
١٨٩٤ «	٦٨٠٩٢٧ «	١٨٩٩ «	٩٩٥٨٣٠ «
١٨٩٥ «	٨٥٨٥٦٩ «	١٩٠١ «	٤١٩٠٤٠ «
١٨٩٦ «	٨٥٥٩٩٥ «	١٩٠٤ «	٥٩٠١٥٦ «
١٨٩٧ «	٩١٤٢٠٢ «	١٩٠٥ «	٣١٨٣٧٧ «

جمعاً یکون ، ١٠ سنه‌ده : ٧,٠٨٠,٨٦٩ روبله‌در .

واقعا جمعیت پروغرامنك مقصد اصلیسی افشا اولنمیورسه‌ده جمعیت مذکوره روس مجلس روحانیسندن ماعدا خارجیه نظارتنه مربوط بولنمسی بالاده عرض ایلدیکم وجهله نه‌فکره مبنی تشکل ایتدیکنی کمال وضوحله بزه ارائه ایلیور . هرنقدر روسلرك بوتشکیلاتی روملر طرفندن اولا دوستانه ظن وقیاس ایدیله‌رك پك آلقیشلرله قبول اولندیسه‌ده ، بعده چهرهٔ حقیقتی کوردکلرندن بینلرنده شدیدالمآل تحریری منازعه‌لرك حدوثنه ، دها صوکرا یومروق غوغالرینه سبب اولدی . بوکا مقابل روسلر اوزمانه کلنجه‌یه قدر اورتودوقس کلیسالرینه مادی معاونتلرینی قطع ایله اشبو منازعه‌یه ختام ویرمشلر و روم کلیسالرینی کندیلرینه قوزو کبی مطیع ایلمشلردی .

سوریه ولایتنده موجود عرب جماعت خرستیانیه‌لری اوزمانه قدر روم کلیسانسه مطیع بولنورلرکن ، روسلر : « روم پاپاسلری الك بیوك کلیسا مرتبه‌لرینه صعود ایتدکلری حالده ، سوریه‌ده موجود بوقدر یرلی پاپازلرك بولنمسنه رغماً ، بومرتبه‌لره صعود ایده‌میوب مادون درجه‌ده قالملری جای تفکر واشتباهدر » دیه‌رك بر طرفدن اهالیٔ محلیه‌یی تشویق ، دیکر طرفدن مرتبهٔ عالیه‌ده بولنان روم کلیساسی منسوبیننه بر معاونت نقدیه لفظیله رشوت ویررلر ؛ بوندن ماعدا تعقیب ایتدکلری هدفه بر آن اول واصل اولمق مقصدیله سوریه وقدسده موجود روم پسقلروندپوسن کندیلرینه یار ودوستلق ایدنلره خدمتلری درجه‌سنه مقابل سنوی ٣٠٠٠ الی ٤٠٠٠ روبله تخصیصات اعطا ایدرلر ایدی .

روسلرك بو تشبثاتنه روس قونسولوسلرینك دخی فعالیت جدیه‌لری انضمام ایده‌رك ولایت عثمانیه‌نك هر طرفنه سیاحتلر ایدرك بیوك رسمی اونیفورمه‌لریله کلیسالره کیدوب روس ایمپراطوری نامنه آیین اجرا ایتدیرملری ، ایراد ایتدکلری نطقلرده انجق حمایهٔ ایمپراطوری ایله شرق کلیساسنك ابقاسی تأمین اولنمش اولدیغندن ایمپراطور حضرتلرینك سوریه‌لیلره اولان فرط محبتنه بر دلیل اولمق اوزره یاغمور کبی یاغدیریلان هدیه‌لری توزیع ویکدیکرلریله بالاتحاد سائر مذهبلرك تشبثاتنه معندانه برحرکتده بولنملرینی توصیه ایده‌رك اهالینك حسن توجهنی روس لهنه قزانمه‌لری ایله روم کلیساسندن یوز چویرمه‌لرینه سبب اولمشلردی .

جمعیت مذکوره بوکا ده قناعت ایتمیه‌رك فرانسزلرك شرق خرستیانلری اوزرنده‌کی حق حمایه‌سنی ید غصبنه آلمق ایچون فرانسزلرك یالکز روما قتولکلری محافظی اولمقله انجق انلرك مملکتده ترقیسنی ارزو وحمایه ایتدکلرندن محوینه رمق قالان شرق کلیساسنك بقاسنی ارزو ایدنلر روما قتولکلرینك تشبثاتی علیهنه وار قوتلریله چالشملرینی وفکرلرینی بریره جمع ایده‌رك عاقلانه حرکتی وکوزلرینی ارض مقدسه عطف ایله ماضیده نصل ایسه استقبالده دخی شوار اضیٔ مقدسه‌نك حامیٔ مخلصی روسلر سایه‌سنده متدین صاحب مذهب کیمسه‌لرك النده قالمسنه چالشملیدر ... مآلنده نشریاتده دخی بولنورلردی .

١٩٠٦ سنه‌سنده روسیه ولایتلرنده جمعیت طرفندن ارض فلسطین اوزرینه ٢٠,٠٠٠ نطق ایراد و ١١٦١٠ دفعه متفرق نشریاتده بولنولور . « ارض مقدسدن بر چوبانسی » نامیله ٢٠٠,٠٠٠ کتاب توزیع اولنور . ایشته بوکبی نشریات وتشبثات ارض فلسطینه اولان سیاحینك عددینی سنه بسنه چوغالندی ؛ حتی ١٩٠٦ سنه‌سنده ١٠,٠٠٠ « بالغ اولمش ایدی .

بوندن ماعدا جمعیت ارض فلسطینده مکتبلر ایچون خارق العاده فعالیتلرده بولنمشدر . روسلر ایلك دفعه اوله‌رق ١٨٨٢ سوریه‌ده بر مکتب کشاد ایله تدریسه باشلادر . ١٩٠٨ تاریخنده‌یعنی یکرمی‌التی سنه صکره عددینی ١٠١ « ابلاغ ومصارفات سنویه‌سنه ١,٢٠٠,٠٠٠ روبله صرفیله (١٠,٠٠٠)« قریب طلبه تدریس اولنور .

یوقاریده دخی عرض ایلدیکم اوزره بو مداوم طلبه‌لری بومکتبلره جمعدن مقصد محضا انسانیته بر خدمت ایتمك اولمدیغی قولایجه اکلاشیلور . زیرا کندی مملکتلرنده‌کی اوقویوب یازمه بیلمیانلرك عددی مملکتمزده موجود امیلرك عددندن دون اولمدیغندن اولا کندی مملکتلرنده‌یاپدیرلمسی لازمکلان مکتبلرك مملکتمز داخلنده کشادلری انجق صاف اولان مملکتمز اهالیسنی روسلاشدیرمقدن بشقه بر شی دکلدر . اشبو مکتبلرك داخلی نظامنامه‌لرینه برعطف نظر اولنه‌جق اولورسه ایلك ماده‌سنی : « طالبین مداومین غایتله معتقدانه تربیه وتحصیل کوردیکی کبی اعتقاد صحیحه‌یه « روس کلیسانسه «

واسع بر حرمت مخصوصه ايدندكدنصكره باشهادتنامه خروج ايدن طلبه‌لر سوريه‌ده موجود ديگر روس مكتبلرينه معلملكله تعيين اولنه‌جقلردر » تشكيل ايتديكنى كورييورز . بو معلملره تاريخ تعيينلرندن اعتباراً اولا ۶۰ فرانق ماهيه بر تخصيصات ويريلير؛ درت، بش سنه صكره ۱۰۰ فرانقه ابلاغ اولونوركه سوريه كبى بر محلده بو مبلغ خاطرى صاييلور بر پاره‌در .

روسلر سنه‌لردنبرى اوغراشه‌رق ايرانده اك قديم نستوريان كليساسنى تحكمنه آله‌رق نهايت ايرانى نصل بو حاله كتورمكه سبب اولديسه اون طقوزنجى عصرك اواخرندن بر آيله اناطولينك ارمنيلر ايله مسكون محللرنده اجرا ايلديكى پروپاغاندالرده، كه سائر مذهب مسيونرلرى طرفندن بو درجه بر پروپاغاندا يابلامشدر، عينى سياستى تعقيب ايتديلر. بوده بك آز كورينه‌رك ايلك ارمنى حادثه‌سنده روس حمايه‌سنه التجا ايدن ارمنيلرى هيچ بر وجدانك قبول ايتميه‌جكى بر لسانله : « روس كليساسنه منسوب اولمديغكز حالده سزى قبول ايتمكده معذورز » ديه‌رك بو حاللرندن استفاده‌يه قالديلر و ۵۰۰۰ ى متجاوز ارمنى‌ده ناچار تبديل مذهب ايتمكه مجبور قالديلر . بعده روسيه‌ده موجود ارمنى كليسالرينك كندى مالرى اولان بتون اموال منقوله وغير منقوله ۱۹۰۳ تاريخنده ايمپراطور نامنه ضبط اولندى. شمديكى بو اتيقه‌سى‌ده شرقده موجود غرب كليسالرندن ماعداسنى كندى تحت تحكمنه آلوب انتريقه‌سنى كوزلجه چويره بيلمكدن بشقه بر شى دكلدر .

۱۹۰۲ سنه‌سنده لبنان امتيازلى ولايته روس طرفدارى بر واليك انتخابى ايچون دولتلر بيننده بيوك بر تشبثده بولندى. هرنقدر روسلر كندى آرزولرى عليهنه تجهيزات و احضارات حربيه‌ده بولنمه‌دن ژاپونلرله حرب ايتدى ومغلوبيتله نتيجه‌لندى ايسه‌ده الآن اسلاو وبيزانتين ايمپراطورلقى خلياسندن واز كچميه‌رك قطعى بر ضربه اورمق ايچون احضاراتده بولنيورلر. دوغريدن دوغرى‌يه دارالخلافه‌يه هجوم ايتمك بك ايشنه الويرمديكندن قفقاس و سوريه جهتلرندن كيره‌رك اناطولى‌يى ارقه‌سندن قاورامق ايستيور. عثمانليلرى يكدن تحت تحكمنه آله‌ميه‌جغنى عقلى كسديكندن تركلر ايله سوريه‌ليلر بيننه بر عداوت قاسى صوقه‌رق لزومى تقديرنده خرستيان مذهبنه منسوب سوريه‌ليلرى كندى باندره‌سى التنه چكمك ايستيور . روسلرك كشاف قوللرى سوريه‌نك تا جنوب جهتلرينه‌قدر صوقلدى . اوروپاده اتلريده همان كوزلرينى قيرپمه‌دن بونى نظرلريله غايت مدققانه تعقيب ايديورلر. بزده باقى قالان برشى وار ايسه اوده شو سطرلرى اوقودقدنصكره هيچ اولمز ايسه كوزيمزى بوندنصكره آچقلق زحمتنى اختيار ايتمكدر.

بوقاريدنبرى يازمقده اولديغم شو سطرلردن يكانه مقصدم، اوروپا دولتلرينك حمايهٔ مذهب خرستيانيه نامى تحتنده وطن مقدسمزه ناصل نفوذ وحلول ايتدكلرينى، خرستيان وطنداشلرمز بيننده نصل تخم فساد اككدكلرينى، بونكله‌ده داخل وطنده نه كبى منازعه و مداخله‌لره سببيت ويرلديكنى ، وطنمزه دخول ايله داخلى ايشلريمزه مداخله ايده‌بيلمك ايچون نه كبى فداكارلقلرده بولندقلرينى عاجزانه وطنداشلريمه ارائه ايله اونلرك بو فداكارلقلرينى كنديمزه بر نمونهٔ امتثال عد ايدوب بزده دخى بو كبى تشبثات فداكاريده بولنه‌رق اولا داخل مملكتده مكتبلرك ودارالحسناتك تكثيريله خارجى مداخله‌لره بر نهايت ويرمك ، بعده انلرك مملكتمز داخلنده‌كى طلبه‌لرينه مقابل ، تحت اسارتلرنده بولنان بونجه مليونلرجه مسلمانلرك تأمين حقوقلرى ايچون بزده مطالباتده بولنه‌رق، اطفاسنه اوغراشدقلرى نور اسلاميت شمعه‌سنه يكيدن غدا ويره‌رك، ملل خرستيانيه‌نك تشبثاتنه بر سد عظيم چكمك ايچون بر تشويقدن عبارتدر .

بوقاريده دخى كورلديكى اوزره بو كبى ايشلرده شهبندرلرك فوق‌العاده برارلقلرى طوقونديغندن انلرك تعيين و تخصيصلرنده محل مأموريتلرينك حال وموقعلرينه مناسب وآشنا كيمسه‌لرك تعيينه اعتنا، حتى فخرى شهبندرلرك دخى وطن وملت عثمانيه‌نك احوال داخليه‌سنه كركى كبى معلوماتى ولسان رسمىٔ تركيه آشنا اولملرى الزمدر. فخرى شهبندرلريمزك اكثريسى بو مزايايى محتوى اولمدقلرى كبى؛ بعض عثمانلى شهبندرلكى سائر حكومتلرك شهبندرلرينه مثلا بر ايتاليان شهبندرينه احاله اولنمش ، حتى عثمانلى لسانه آشنا اولمديغى كبى وطن و ملت عثمانى‌يه دخى وقوفى اولمديغندن خدمتدن وازكچملرى ، مضرتى دوقونميه‌جغنده بزى كيم تأمين ايدر ؟ هر بر ايشى حكومته عطف ايتميوب ، ملتده حكومته براستناد اوله‌رق ال برلكيله وطن ايچون فداكارلقده بولنيله‌جق اولور ايسه او وقت وطن ، وطنله برابر بزده تعالى ايدرز .

استوتغارتده اناطولى حصارلى
محمد خيرالدين

مكاتيب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هند يولنده

۷

حلب احوال عموميه‌سى

حلب ولايتنك احوال اجتماعيه‌سى ممالك عثمانيه‌نك سائر شهرلرينه هيچده بكزه‌مز . بوراسى درت يول آغزى بولنديغندن هر نوع يولجيلرك محل عبور ومروريدر . اناطولينك، عربستانك ، باديه‌نك هر طرفندن بورايه همان هر كون يكى يكى آدملر كلير وبرآز صكره كرى كيدرلر . حلبده اك زياده منتشر اولان لسان عربى اولمغله برابر سوريه وبيروته نسبةً تركجه بيلنلرك عددى پك چوقدر . اصناف مرام آكلاتمق تركجه بيلنلر ايچون قولايدر . هله بغداد شمندوفرى ختام بولدقدن صكره حلب جداً يكى ومهم بردورهٔ ترقى وتكامله كيره‌جكدر . حلبده‌كى قيافتلر البسه‌لر ايسه پك زياده جالب نظر دقتدر . انتاريلى ، عبالى ، كوفيه وعقاللى ، كيجه‌لكلى ، خرقه‌لى ،

آپانیلی ، قوشـاقلی ، صاریقلی ، سـتره پانطوللی والحاصل هرجنسد البسه وقیافتلی کیمسه‌لره مبذولاً تصادف ایدیلیر . کوردجه ، چرکس‌جه لسانلریله‌ده متکلم کیمسه‌لرك عددی آز دکلدر . زیرا بورایه کردستاندن قفقازیادن مهاجرت ایدن کورجی وچرکسلر الآن لسانلرینی محافظه ایتمشلردر. بومهاجرلر اون بیکی متجاوزدرلر . حلب تماميله بر شرق وآسیا مملکتی اولوب ، الافرانغه‌لقله فرنك آداب ومعاشرتی هنوز بورایه ازمیرده ، سلانیکده ، بیروتده اولدیغی کبی دال‌بوداق صالمامشدر .

حلب سوقاقلرنده نظافت‌وطهارتدن اثر کورلمدیکی حالده خانه‌لرنده اهالی تمیزلکه صوك درجه رعایت واعتنا ایلیورلر . مثلا بنی خانه‌سنه آقشام طعامنه مسافر چاغیران حلب اشرافندن (المکتبة‌العصریه) صاحبی (سیدعبدالودود) افندینك خانه‌سنك طیشی ومدخلی فوق‌العاده چیرکین‌وناخوش بر شی تشکیل ایدرکن ایچروسی پك نظیف ، طاهروتمیز ، شرق وعرب طرزنده مفروش ایدی . صالونی بیاض‌وسیاه سوماکی طاشلریله تفریش‌ایدلمش ، پاریل‌پاریل پارلایوردی . بزه احضار ایتدیکی یمکلر ایسه هپ حلبه مخصوص یرلی اطعمهٔ نفیسه‌سندن مرکب ایدی . بولغوردن اوتوز درلو یمك‌وکفته یاپیلدیغنی خانه صاحبی سویلدی . حقیقةً یمکمزده بونك اوچ درت درلوسی وار ایدی . حلبك نفیس یاغیله پیشرلمش اولان پیلاو وصف وتعریفدن مستغنی ایدی .

حلبده غایت‌قدیم‌واسکی‌برقلعه واردرکه الآن انقاضی‌تااوزاقلردن‌ناظرینه کورونمکده وتاریخ بناسی ایسه حضرت ابراهیمه اسناد ایدیلیور حقیقت حالده‌بانیسی مجهولدر . فقط‌بوقلعه‌نك تیمورلنك طرفندن وقتیله تخریب ایدلمش اولدیغی قیداً ثابتدر . کوندن کونه‌ده دیوارلری آشینوب ییقلمقده‌در .

برده‌حلبك‌جداً آثارنفیسه‌سندن‌عد ایدیله‌بیله‌جك(جامع‌الاموی) مسجدی کوزل و (ارابسك) طرزنده یاپیلمشدر . جامعك حاولیسی بیاض ، سیاه رنکلی مرمر طاشلریله پك دلنشین بر طرزده تفریش اولنمشدر .

حلب اشرافنك خانه‌لری‌ده پك کوزلدر . بوخانه‌لرك ایچی اسکی اندلس طرزنده انشا وتأسیس اولنه‌رق باغی ،باغچه‌لری، حوضـلری ، فسقیه‌لری‌پك مرغوبدر .

اسکینه نسبتله حلبده معارف مترقی برحالده بولنیور ایسه‌ده‌مع‌التأسف تعمیم معارفه کرك اهالی ، کرك‌حکومت چالیشمامشلردر . بونکله‌برابرمسلملرك یوزده اوتوزی اوقومق یازمقه مقتدردرلر . غیر مسلملرك ایسه یوزده قرق اوقور یازار کیمسه‌لردر .

حلبده‌کی معارف هرنه‌قدر بادئ امرده محدود کورینیورایسه‌ده‌حقیقت حالده تنویر افکاره آز چوق خدمت ایتمشدر . بوراده‌کی حکومت‌مکتبلری بر لیسه، بررشدئ عسکری، بر رشدئ ملکی ، بر دارالمعلمین ایله ١٤ اناث مکتبندن عبارتدر . اهالی طرفندن‌ده بر چوق ابتدائی مکتبلری کشاد ایدلمشدر . فقط اجنبی مکتبلری ایسه بیروتده اولدیغی کبی بوراده‌ده فوق‌العاده ومکمل‌بر صورتده‌تأسیس‌ایدیله‌رك‌اولاد وطنی کندی مؤسسه‌لرینه ـ رقیبسزلك یوزندن ـ جلبه موفق اولمشلردر . نته‌کیم حلبده فرانسزلرك، الیانسلرك ارمنی قاتولیکلرك برر مکتبلری اولدیغی کبی ، شو صوك زمانلرده آلمانلر طرفندن‌ده یکی بر مکتب تأسیس ایدلمشدر . آلیانس مکتبی جمله‌سندن ایی ومترقی برحالده‌در . ارمنی‌مکتبی ایسه اعدادی‌درجه‌سنده‌در. حاصلی حکومتمزك معارف حقنده‌کی اهمال ورخاوتی بوراده‌ده کرکی کبی کوزه چارپیور .

اصول ادارهٔ مملکت تماميله اسکیسی کبی وبلکه اسکیسندن هیچ فرقلی دکلدر . بیروت ، حلب ولایتنك طرز اداره‌سنی کورنلر بوسوزی تصدیق ایدرلر . بولندیغم هوتلده اقامت ایدن برفرانسزه « حلبی نصل بولدك ؟ » سؤالنه‌قارشو « توزدن ، طوپراقدن ، پسلکدن بشقه هیچ برشی کورمدم » جوابنده بولندی . فی‌الحقیقه بوشهرده بلدیه‌دن‌اثر یوقدر. حکومت قوناغی‌ده پك پیچسز یرده‌در . حلبده رمضان کیجه‌لری تماميله استانبول کبیدر . اهالی بوتون وقتلرینی قهوه‌خانه‌لرده ، تیاترولرده کچیریورلر . حلبده تعصب دینیه چوقدر . یعنی حس اسلامیت مسلمانلر بیننده پك ایلر . طاعات وعباداتده بیله‌رك قصور ایتمزلر . مع‌التأسف عینی زمانده بیروتده اولدیغی کبی آچیقدن آچیغه مسکرات قوللانمق وعموم‌خانه‌لره کیتمك عادت ذمیمه‌سی بوراده‌ده جاریدر . حلب اهالیسی بیروتلیلره نسبةً دها زیاده حلم وسلامت افکاره مالکدرلر . آز سویلر، چوق دیکلر کیمسه‌لره تصادف ایتدم .

حلب مصنوعات ومنسوجاتنه کلنجه ظن ایدرسه‌م ممالك‌عثمانیه‌ده برنجیلکی احراز ایده‌بیلیر . اکر حلبه اوروپادن برشی جلب ایدلمسه ، اهالی مستغنی اوله‌بیلیر . صیرمه‌لی بورونجکلی قوماشلردن طوته‌رق اك قابا بز پارچه‌لرینه وارنجه‌یه قدر حلبده نفیس صورتده قوماش طوقونمقده‌در . حلبك پرده‌لکلری ، اییکلی‌قوماشلری ، جانفسلر، چارشافلقلری ، عبالری ، یاشماقلری، آلاجه طوپلری ، یوکلی ، یاموقلی ، ایپلمه‌لی طوپلری جداً نفیس ، طیانقلی ورقابت‌قبول ایتمیه‌جك صورتده اوجوزدر. فقط مع‌التأسف اهالی‌یی ، طوقومه‌جیلری تشویق ایچون حکومت طرفندن هیچ برتشبث اجرا ایدلمیور . صوکرا اهالی ده کندی اعمال‌کرده‌لری اولان صنعتلرینك ترویجیله اوروپا واستانبول پیاسه‌لرنده صاتیلمسیچون لازم کلان تشبثده پك چوق اهمال ایدیورلر . حلب‌منسوجاتی ایچون اوروپا پیاسه‌لرنده هندستانده ، اوته‌ده بریده شعبه‌لر کشاد ایدیلیرسه ظن ایدرم‌که‌بویوك فائده وکار تأمین ایدیله بیلیر . حلبك صابون خانده منسوجات محلیه ایله تجارت ایدن (حاجی احمد محقل واخوانه) نك دکاننه بر ایکی آرقه‌داشله کیتدم . بزه صوك درجه رعایت واکرام ایتدکدن صکره حلبده یاپیلان بوتون منسوجاتی بزه برر برر کوسترمك لطفنده بولندی . بزه اعمالی حقنده مفصل معلومات‌ویردی . یاپیلان شیلراوقدر نفیس وحسن‌طبیعت دائره‌سنده یاپیلمشدی‌که ، کوز بردرلو تماشادن طویه‌میوردی . اویله نفیس وکوزل شیلر کوردم‌که اوروپاده‌بیله‌امثالی یاپیلمیور. بوکوزل شیلرك یرلی‌دستکاهلرله یاپیلدیغنه انسانك ایناتمیه‌جغی کلیر .

بو ذات شیقاغو سرکیسنه وقتیله کندی دستکاهلرنده اعمال ایتدیکی قوماشلرك نمونه‌سنی کوندرمش اولدیغندن ، مظهر تقدیر اولدیغنه دلیل‌اولمق اوزره کندیسنه شیقاغو سرکیسنك اك بویوك بر مدالیه‌سی ویرلمشدر . دور سابق حکومتی مدالیه‌یی حاجیدن آلوب اون بش سنه توقیف ایدرك اعلان مشروطیتدن صوکره کندیسنه اعاده ایلمشلردر . بو حال ایله مملکتده حرفت وصنعت ، تجارت ایلری کیدرمی ؟

برکت ویرسون کچن‌سنه نافعه نظارتنجه حلبده اك زیاده منسوجات‌اعمال ایدن تجاردن برینه ویرلك اوزره یوز لیرا مکافات نقدیه ویرلمسی تقرر ایتمش ومبلغ مذکور اك زیاده واك نفیس ایش اعمال ایتدیرن حاجی احمد محقله حکومت‌واسطه‌سیله ویرلمش ایسه‌ده ، حاجئ موی الیه مستغنی‌بولندیغی ایچون آلدیغی مکافات نقدیه ایله حلب فقراسنه کومور وسائره آلمشدر .

بکا قالیرسه حلبده‌کی صنایع ومنسوجاتی ترویج ایچون بر شرکت تشکل ایدوب معمولات داخلیه‌نك اوروپاده وسائر یرلرده نشروتعمیمنه سعی‌وغیرت اولنملیدرکه بو یوزدن مهم فائده‌لر تأمین ایدلسون .

حلب اهالیسی صوك درجه مکرم ومسافر پرور کیمسه‌لردر . بوبرایکی کون‌ظرفنده‌بکا صوك درجه اکرام ایتدیلر . بوکیجه افطار ایچون ینه‌بریره دعوتلی‌یم . بزی اوته‌یه برویه کتوروب هرشیئی کوستریورلر . ایستدیکم تفصیلاتی ویریورلر .

بیروتدن حلبه قدر تعقیب ایتدیکم استاسیونلری بروجه آتی قیداتمکی قارئین ایچون مفیدتصور ایتدیکمدن استاسیونلرك اسملرینی یازیورم .

بیروت ریختیم‌استاسیونی — اسکی‌بیروت ریختیم‌استاسیونی—الحدث— بعبدا—الجمهور — غاریا— عالیه — بحمدون — صوفر—المدیرج — المریجات — جدتیا — سعد نایل — المعلقة — ریاق — بعلبك — لبوه — راس بعلبك — قصیرقطینه — حمص — تلبیسه —کفربهم — حما — قومخانه — کوکب— ام‌الرجیم — ابوالظهور— تل‌الحین—حمیدیه — وخیمی — حلب —

حمص-بغداد شمندوفری معطل برحالده‌قالمشدر. زیرا هنوز دولت‌علیه‌نك

سیاست‌خارجیه‌سی لایقیله تعیین‌ایدلدیکی جهتله بونك‌ا کمالله اعتنا ایدلمکده‌دره. اگر انکلتره ـ آلمانیا آره‌سنده برمنازعه ورقابت دوری باشلارسه هرحالده حمص ـ بغدادشمندوفرینك امتیازی فرانسزلرویا انکلیزلر طرفندن آله‌جقدر. بوخصوصده الحاح وابرام ایتمکدن بیله چکنمیه‌جکلردر . عکس تقدیرده آلمان ـ انکلیز مناسباتی دوزکون ومناسبتلی برصورتده دوام ایدرسه اوزمان آلمانلرك بغداد شمندوفرینه فرانسه‌وانکلتره طرفندن رقابت ومزاحمت اولنمیه‌جغی طبیعیدر . یوقسه آلمانلره میدان اوقومق ایچون حمص ـ بغداد شمندوفری امتیزینی انکلتره ویا فرانسه دولتلری آلیرلرسه آلمانلرك بغداد شمندوفرینك اهمیتی قالماز . چونکه حمص ـ بغداد شمندوفری سکز یوز کیلومترو اولوب حلب ـ بغداد شمندوفری ایسه بیك سکز یوز کیلومترویی متجاوزدر. اگرحمص ـ بغداد شمندوفری‌امتیازینی انکلتره وفرانسه‌آلیرسه ، طرابلس شامی لیمان و اسکله حالنه افراغ ایله بغداد شمندوفرینك الك برنجی استاسیونی اوراسی تعیین ایدیله‌جکدر .

اون درت لیرا کوچ حال ایله برآرابه بولدم . بوکون بغداد یولنی تعقیب ایده‌جکم . شمدیلك بوقدر یتیشیر .

س . م . توفیق

بلغارستانه مخابر مخصوصمزدن :

۷

قلبه‌ده ایکی اسلام مخبرینك ملاقاتی

سبیل‌الرشادك محترم هندستان مخبری البته هندستانه مواصلت ایتدیکی کبی اوراده‌کی احواله دائر عریض وعمیق معلومات مفصله ونافعه اعطا ایده‌جکلردر . فقط « سبیل‌الرشاد » ك محترم قاره‌لری نه‌بختیارکه هندستان مخبر مخصوصی هنوز او ، اوزون یوللری قطع ایدرك هندستانه وارمقسزین بلغارستانده بولنان مخبری واسطه‌سیله اوراده‌کی انباه وحیات اسلامیه‌یه دائر بوکون بعض معلومات الده ایده‌جکلردر .

کچن کون علی‌الصباح سیاه قسلی سیاه چهره‌لی بیاض پانطولونلی بر ذات کوردم . بو ذات محترمك بو مملکت اهالیسی اولمدیغی سیماسندن نمایان اولیوردی ، انکلیزجه ، آلمانجه ، فارسیجه تکلم ایدییور ؛ فقط فرانسزجه ، تورکجه بیلمیوردی . انکلیزجه بیلن بر ذات واسطه‌سیله کوروشدك . نتیجه‌ده آکلاشلدی‌که هندستانك قالکوته شهرنده انکلیزجه اوله‌رق انتشار ایدن « همراه » غزته‌سنك مخبر مخصوصی ایمش . کندی کندیمه : تمام فرصتدر ، ایکی مخبر یکدیکریله کوروشمه‌لیدر دیدم . مع‌التأسف بزم بیلدیکمز لسانی او ، اونك‌کنی بز بیلمدیکمز ایچون مسئله کوجلشیوردی . اوکون اقشام صادیه جامعشریفی قربنده اخوت قلوبنده برلشدك . انکلیزجه وآلمانجه بیلن ایکی ذات واسطه‌سیله‌بلغارستان مسلمانلرینه عائد پك چوق معلومات آلدی ، کیجه زوالی ساعت بره قدر اوراده بولندق . شمدی‌ده صره بزه کلمشدی. وقت کچ اولدیغی جهتله ایرتسی‌کون ساعت ایکی‌یه براقدق ، ایکی‌ده قلبه کنجلرندن آلمانجه بیلن برکنج ایله برابر هوتلده بولشدق . بوکنج مخبرك اسمی عبدالرحمن ، سنی یکرمی آلتیدرکه سنده برابر بولنیوردق .

کندیسی انکلتره دارالفنوننده اکمال تحصیل ایتمش وخلیل خالد بك‌افندی حضرتلرینی پك ایی طانیور .

بر آز کوروشوب اوکون صائم اولوب اولمدیغنی صوردم . اوروجلی اولدیغنی سویلدی. بعده شوصورتله سوزه باشلدق :

بن :— افندم هندستانده بولنان اخوان دینمز حقنده ذات عالیلرندن بعض شیلر صورمق ایسترم . بونلره دائر برآزایضاحات ویررسه‌کز بنده‌کزی پك زیاده ممنون ایده‌جکسکز !

عبدالرحمن‌افندی ، متبسمانه‌غایت‌نازك بروضعیتله :— استغفراﷲ،مع‌الافتخار مملکتم حقنده بیلدیکم قدر معلومات ویره‌بیلیرم .

۱ — صوك زمانلرده بعض جرائده کوردیکمزه کوره هندستان مسلمانلرنده بیوك بر انتباه اثری ، دهشتلی بر فعالیت حس ایدلیور . کرك سیاست وکرك معارف نقطهٔ نظرندن مسلمانلرك انتباهی نه‌درجه‌ده‌در وبونلر ایچون جمعیتلر تشکل ایدییوری ؟

— أوت ! بوکون هندستان تمامیله اویانمشدر ، شمدی هندستانده ایکی بیوك جمعیت واردرکه بریسی سیاستله ، دیکری‌ده یالکز معارف ایله اشتغال ایدر .

هندستانده‌کی سیاسی جمعیتك اسمی : All India Muslem League

معارفله‌اشتغال‌ایده‌نك‌اسمی : All India Educational conference

۲ — بوجمعیتلرك صورت ومقصد تشکلری نه‌در ، اعضا میانه داخل اوله‌بیلمنك نه‌کبی شرطلری واردر ؟

— بونلرك صورت تشکلی: اولا بتون قضالرده جمعیت تشکل ایدییور. بالآخره بونلر عمومی برقونغره عقد ایدییورلر. حتی هرایکی جمعیتك کچن‌سنه‌ده برقونغره‌سی اولمشدر .

بالطبع معارف جمعیتنك مقصد تشکلی هندستانده امور معارفی اصلاح ایدرك مملکتده معارفی ترقی ایتدیرمکدر. اعضاسی میانه کرك مصر ، کرك ترکستان ، کرکسه سائریرلردن اولسون هرکس داخل اوله‌بیلیر.

سیاسی جمعیتلرك مقصد تشکلنه کلنجه: بوجمعیتك مقصدی عموم هندستان اهالیسنی توحید ایتمك ، اونلری نقطهٔ واحده‌یه طوپلامقدر ، بونك اعضاسی یالکز هندستان اهالیسندن اولمق لازمدر .

معارف جمعیتی برچوق مکتبلر ، دارالفنونلریاپمشدر ، بودارالفنونلردن الٰهیات والسنهٔ سائره ایله مشغول طلبه‌لر واردر .

۳ — بونلردن بشقه دینی هیئتلر فلان وارمیدر ؟

— أوت ! بوایکی جمعیتدن بشقه دها پك چوق هیئتلر ، متعدد مذهبلر واردر ، از جمله برندوة العلماء واردر ، غایت دهشتلی برجمعیت دینیه‌درکه مسلمانلغك ترقیسی ایچون پك زیاده چالیشیورلر .

٤ — کرك ندوة‌العلماء ، کرك‌الٰهیات مکتبلرنده‌مشغول‌اولانلر مسلمانلق حقنده نه‌کبی شیلر دوشونیورلر ، حال حاضرده‌کی مسلمانلرایله اصل مسلمانلق آره‌سنده برفرق کوریورلرمی ؟

— های! های! مسلمانلرایله مسلمانلق آره‌سنده‌بیوك فرقلرکوریورلر وهم‌ده اویله‌در : چونکه مسلمانلر ، دینك ، مسلمانلغك کوستردیکی یولدن کیدوب اورادن آیرلمه‌لردی بوکون دنیانك الک‌عزیز ، الک‌قوی برملتی‌اوله‌لری وهرکسك اونلرك اوکنده بیوك اکمه‌لری لازم کلیردی . حال‌بوکه بویله‌می ؟ بوکون مسلمانلر هریرده سفیل ، هریرده حقیردر . کرك ندوة‌العلماء ، کرك الٰهیات مکتبلرنده مشغول‌اولانلرك دوشوندکاری‌شی عقاید اسلامیه‌یه یرلشه‌ن خرافاتی چیقارمق ، اسلامیتی برطاقم خرافاتدن ، اسرائیلیاتدن قورتارمق ، انسانلری کور کورینه تقلید فکرندن واز کچیرمیه چالیشمقدر .

مثلا : اسلامیت ، هیچ بر شیئی دلیلسز قبول ایتمیك دیدیکی حالده شمدیکی‌مسلمانلر « انا وجدنا آباءنا » دیه‌رك هرشیده‌مقلد اولیورلر. بوبویله‌در ، دینلدیکی کبی هیچ سس چیقارمازلر . بویله شی اولوری اولمازی عجبا؟ دیه دوشونمزلر، فقط اونلر بویله دوشونمیورلر ، باباسندن بویله کورمشز دییورلر ، بوکبی مسائلی پك چوق تدقیق ایدییورلر ، عقله مخالف اولوب اولمدیغنی نظر اعتباره آلیرلر .

٥ — اسلاملرك اولکی شان وشوکتلرینی اعاده ایده بیلملری حقنده فکریکز نه‌در ؛ نه‌کبی شیلر دوشونیورسکز ؟

— اسلاملرك شوکت اولیه‌لرینی اعاده ایتملری ایچون هم مادةً ، هم‌ده معناً ترقی ایتملری لازمدر. اگر اسلاملر چالیشیرلرده شو ایکی قوتی برابرجه ترقی ایتدیریرلرسه اوزمان بحق بونی تأمین ایتمش‌اولورلر. یوق بویله یاپمازلرده یالکز مادةً ترقی ایتمیه باقوب معنویاتی برطرفه آتارلر ، یاخود مادیاتی ترك

ايدرك معنويات واديلرنده طولاشيرلرسه اسلاملر هيچ بر وقت موجوديتلرينى كوسترميه‌جكلردر، آرتق باطنه‌ده لزومندن فضله اهميت ويرمه‌مليز. بوكون اسلام مملكتلرينه عطف نظر ايده‌جك اولورسه‌ق كوريرزكه برطرفده صرف مادياته اهميت ويرييورلر، معنوياته نره‌ده‌سك ديييورلر؛ ديكر يرده‌ده مادياته كوز يومه‌رق معنوياته صارلمق، ظاهردن زياده باطنه اهميت ويرمك ايستيورلركه هر ايكى فكرك خطا اولديغى ميدانده‌در ، زيرا معنوياتك معاونتى اولمقسزين يالكز ماديات ايله ايش كورلديكى كبى قوهٔ ماديه اولمدن معنوياته‌ده استناد ايدلمز ؛ مع هذا برطاقم اصلسز خرافاته‌ده باغلانوب قالمق كار عاقل دكلدر ؛ هرحالده دشمنلريمزك ترقياتى نظر دقته آلمق لازمدر .

٦ — پك اعلا ، شمدى اسلاملرك استقبالى حقنده فكركز نه‌در ؟ حال حاضردن استدلال ايدرك نه كبى برحال كسب ايده‌جكنى اميد ايدييورسكز؟

— عموميتله استقبال پارلاقدر؛ چونكه هر يرده آز چوق برفكر حاصل اولمشدر. هركسده براندیشهٔ استقبال واردر. الويركه اصلى، اساسى اولميان برطاقم فكرلرى سياوب برينه طوغريلرينى يراشديرمه‌لى. بوخصوصده هر صنف خلقك جداً فدا كارلق كوسترمه‌سى لازمدر ؛ بالخاصه علما وظيفه‌سنى تقدير ايدرك اهاليى ايقاظ ايتملى، بتون مملكتلره سياحتلر اجرا ايدرك مسلمانلرى بربرينه طانيتملى ، استقبال ايچون فكر حاضرلاملى .

٧ — هندستان مسلمانلرينك مقام خلافته قارشى بيوك برمربوطيتلرى وار، دينيور. بوكا قارشى انكلتره حكومتنك وضعيتى نه‌در ؛ هند مسلمانلرينك مقام خلافته اولان بو مربوطيتلرينى كسمك ايسته‌مزمى ؟

— أوت ! هند مسلمانلرينك مقام خلافته قارشى لايتزلزل برمربوطيتلرى واردر ؛ چونكه بز يقيناً بيليورزكه عثمانلى حكومتى بر آز اثر ضعف كوستره‌جك اولورسه هندستانده انكليز تهلكه‌سى محققدر .

صوكره انكلتره هيچ ايسته‌مزكه هند مسلمانلرى مقام خلافته مربوط قالسونلر . حتى انكلتره بزه قراللق بيله تكليف ايتمشدر . بزه ديوركه : « سز ايسترسه‌كز بن سزى مستقل بر قراللق ياپه‌يم، قرالده كنديكزدن اولسون بندن كلياً آيريلك؛ فقط حكومت عثمانيه‌دن تماماً مربوطيتكزى كسمك ، علاقه‌كزى قطع ايتمك شرطيله . هم ذاتاً سزك حكومت عثمانيه‌يه مربوط اولمكزده بر معنا يوقدر ، زيرا خلافت بنده‌در ، سز اورايه مربوط اولمليسكز .....! » انكلتره دائماً هندستانده بوفكرى ترويج ايتديرمه، هندليلرك حكومت عثمانيه‌دن رابطه‌سنى كسمكه چاليشيور ، اونك تعقيب ايتديكى سياست بودر .

٨— طرابلس غرب محاربه‌سى هند مسلمانلرينه قارشى نصل بر تأثير ياپدى ، بوندن نه كبى شيلر استنتاج ايدييورسكز ؟

— طرابلس غرب محاربه‌سى هندستان مسلمانلرينك اوزرنده پك بيوك بر تأثير حاصل ايتمشدر . اونلر بورداه‌كى مسلمانلردن دها زياده متأثردر . بز بونى انتباه اسلام فكرينى أولدرمك ، مسلمانلرك قوتى قيرمق ، عالم اسلامده باشلايان اثر حياتى محو ايتمك ايچون اوروپا طرفندن متصور اولان تدبيرلرك بر مقدمه‌سى اولمق اوزره تلقى ايدييورز . اكر بومشترك تدبيرده ـ معاذاه ـ موفق اولورلرسه اسلاملرك آتيسى قرا كلقدر . مع مافيه بومحاربه‌نك اسلاملره پك بيوك برفائده‌سى‌ده اولمشدر ، اسلاملرك تيقظ وانتباهنه بيوك برفائده‌سى دوقونمشدر . بوكون ـ برحزب قليل استثنا ايدلدكدن صكره ـ هرطرفده‌كى مسلمانلر اكلامشلردركه طرابلس غرب محاربه‌سى بر مستملكه دكل ، بر اسلاميت محاربه‌سيدر . بونكله برابر حكومت عثمانيه‌نك شمدى‌يه قدر اولان بو مقاومت دليرانه‌سى‌ده اوروپاليلرى پك زياده انديشه‌يه دوشوردى . دها طوغريسى اسلاميت عليهنده پسله‌نن فكرلرك نه قدر يا كلش اولديغنى ، دوشوندكلرى شيلرك تطبيق ايديله‌ميه‌جكنى بومحاربه فعلاً اثبات ايلدى . حتى هندستان مسلمانلرى محمود شوكت پاشا ايله انور بكك مظفريت ومحاربه‌نك دوامنه دائر بر تلغراف اوزرينه عادتا شنلكلر ياپديلر . خلاصه محاربه‌نك دواى اسلاملرك عليهنه دكل، لهنه اولمشدر.

٩— حكومت عثمانيه طرابلس غربى ايتاليايه ترك ايده‌جك اولورسه هندستان مسلمانلرى اره‌سنده نصل تلقى ايديله‌جك ؟ وبونى ترك ايتمكده مهم بر محذور كوروييورميسكز ؟

— افندم دمينجك انتباه اسلامدن بحث ايتمش وبو اولمازسه اسلاملرك حياتى مشكوكدر ديمشدك. فقط بوراده اك مهم برمسئله دها واردى‌كه خاطريمه شمدى كليور . انتباه اسلام خصوصى ايچون قوتلى بر حكومت عثمانيه‌نك وجودى لازم اولمق ايله برابر شيخ سنوسى حضرتلرى‌ده بوبابده برعضو مهمدر . انتباه اسلامى حصوله كتيرمك ايچون سنوسى حضرتلرينه ايچه صارلمق ، حكومت عثمانيه ايله اونك آره‌سنده قوتلى بر رابطه‌نك تأسيسنه چالشمق، عثمانليلر ايله اونك بيننده‌كى طرق مواصله‌نك كريسى بولنه‌رق عثمانليلر اوندن بحق مستفيد اولمق لازمدر . اكر شيخ سنوسى حضرتلرندن عالم اسلام استفاده ايده‌مزسه انتباه اسلام فكرى ينه أولمش ديمكدر .

حالبوكه بوكون طرابلسى ويرمك شيخ سنوسى كبى اسلامك اك مهم برعضونى عاطل براقمق ، اسلامك اميد استقبالنى محو ايتمك ديمكدر . زيرا بوكون شيخ سنوسى حضرتلرينك عالم اسلامه اولان يولنى برطرفدن فرانسه ديكر طرفدن ده انكلتره، آلمانيا قطع ايتمشدر. شمديكى حالده آچيق يالكز طرابلس واردر . اكر طرابلس ده ايتاليايه ويريله‌جك اولورسه سنوسى حضرتلرينك هرطرفى قپانه‌رق دكيز اورته‌سنده‌كى براطه كبى صيقيشوب قاله‌جق وبناءً عليه او مهم عضودن استفاده ايديله‌ميه‌جكدر . ايشته كرك انكلتره وكرك دول سائره‌نك تعقيب ايتدكلرى سياست . هله انكلتره هيچ برزمان آرزو ايتمزكه قوتلى برحكومت عثمانيه بولنسون. مع مافيه بالكليه محو اولماسى‌ده انكلتره‌نك منافع اقتضاسنه‌ندر . بونك ايچون طرابلس مسئله‌سى غايت مهمدر . هله طرابلسى ويرمك كبى بر فكر بتون اسلاملر اوزرنده بشقه برتأثير حاصل ايده‌جكدر . بونك ايچون بن ظن ايتمم كه حكومت عثمانيه بويله برفكرده بولنسون . هم ذاتاً ايتاليا بوكا دوام ايده‌ميه‌جكدر . چونكه بومحاربه‌ده ايتاليا پك بيوك زيان ايتمشدر ، يالكز بزم ايچون ثبات لازمدر .

١٠ — افندم كرم عثمانلى حكومتنه قارشى اولان حسيات عاليجنابانه‌كزه، كرك اوراده‌كى مسلمان قرده‌شلريمزك احوالنه دائر ويرمش اولديغكز ايضاحاته قارشى عظيم تشكرلر ايدرم. يالكز برشى دها صورمق ايسته‌رم. كرچه بونى دها اول صورمق مناسب ايدى، فقط رمضان اولديغى مناسبتله ذهن طوپلو اوله‌مايور .

— اوت افندم ، بيوريكز !

— بوقاريده هندستانده‌كى جمعيتلردن ، وبونلرك قونغره‌لرندن بحث ايتمشدك. بونلر قونغره‌لرده نه كبى مقررات اتخاذ ايدييورلر، لطفاً سويلرميسكز؟

— افندم هرطرفده‌كى جمعيتك كونده‌ره‌جكى مرخصلردن عادتا برمجلس مبعوثان وجوده كليور ، اونلر بالجمله حال حاضرده‌كى احتياجات اسلاميه‌يى تدقيق ايدوب دوشونيورلر ، اوكا كوره لازمكلن قرارلرى اتخاذ وبوقرارى تطبيقه چاليشيورلر ، بوجمله‌دن اوله‌رق پك چوق مكتبلر وجوده كتيرييورلر.

١١ — هندستانده جسيم دارالفنونلر وارميدر ؟

— هندستانده اوچ دانه بيوك اسلام دارالفنونى واردر ، هله بونك برى پك بيوكدر . بونده لااقل شعبات علميه‌نك هر صنفنه منسوب اوچ بيك طلبه واردر . هند مسلمانلرينك مركز دارالفنونى تشكيل ايدييور . انكلتره‌نك « كمبريج » و « اوقسفورد » دارالفنونلرينه معادلدر. طلبه‌لر اوراده ييوب اوراده ياتيورلر . بو دارالفنون حكومتدن آيرى اوله‌رق صرف مسلمانلرك همتلريله وجوده كلمشدر .

١٢ — علوم ومعارفه قارشى قادينلريكز نه‌در ؟ بومكتبلرده اونلرده بولنورمى؟ بولنورسه نه صورتله بولنورلر ؟

— قادينلر بو مكتبلره دوام ايتمزلر . مع مافيه اونلر اولرده خصوصى تحصيل ايدرك امتحان زمانى مكتبلره كليرلر، يوزلرى مستور اولديغى حالده هيئت مميزه حضورنده امتحان اولوب كيدرلر .

— ممنون اولدم . ديمك‌كه سزده تستره رعايت ايديليور ؟

— هاى ، هاى ! تستره رعايت ايده‌ريز !

١٣ — مكاتبده طرز تدريس نه‌در ، دين ايله عصر حاضر مدنيتى حقنده نه كبى فكرلر ويررلر ؟

— مكتبلرده، باخصوص علوم عاليه تحصيلنه مخصوص مؤسسه‌لر مدنيت حاضره‌نك مفيد نقطه‌لريله دينى هم آهنك اوله‌رق يوروتورلر. نه دينى مدنيت حاضره عليهنه ونه‌ده مدنيتى دين عليهنه استعمال ايتمزلر . هم مدنى، هم‌ده متدين اولمق ايسترلر . مع‌مافيه دين‌واهل سنت مذهبى عليهنده بعض‌فرقه‌لرده ظهور ايتمه باشلامشدر . از جمله بر معتزلى مذهبى ميدان آلمقده‌در . مثلا اكابر علمادن سيد احمد خان قرآن اوزرينه بر تفسير يازه‌رق دين اسلامده معجزه وخوارق عادات كبى شيلر اولمديغنى سويليورلر .

صكره سيدجراغ على‌ده تعدد زوجاتك ، اسارتك ، طلاقك عدم‌جوازينه قائل اوليور . حقوق دول قواعدندن خارج اولان اسارتى تجويز ايتمديكى كبى بر قوجه‌نك قارينى بوشامسى ايله‌ده طلاق جائز اولماز ديور . طلاقك صحيح اولمسى ايچون قادين واركك حكومته جلب‌اولنمه‌لى، اكرمفتى سبب‌اطلاقنه دائر اركك سرد ايده‌جكى ادله‌يى اطلاقنه سبب كافى كوررسه مفتينك امرى اوزره اطلاق‌ايدر، اكر سبب كافى كورلمزسه بوش اول‌ديميله بوش اوله‌مازديه اجتهاد ايدييور ، وطلاق باينك قطعياً ممنوع اولديغنه حكم ايدييور .

ينه علمادن سيد اميرعلى ده تعدد زوجاتك عين زنا اولديغنه حكم ايدرك جناب پيغمبرى مثال كتيرنلرى شوصورتله رد ايدييور : حضرت پيغمبرك ازواج مطهراتى نكاحه عائد اولان قوانين قرآنيه شرفنازل اولمزدن مقدم تحت نكاحنده ايديلر ديور . بوسويلديكم علمالر علوم دينيه واصول فقه متخصصلريدر .

۱٤— نجبا بوفكرك واسع برمقياسده تعمم ايده‌بيله‌جكى ملحوظ ميدر، اهالينك بوفكره قارشى تمايللرى نصلدر ؟

— شمديكى حالده طرافدرلرى يوق دكل. بومذهبك‌ده‌ترويجنه چاليشانلر واردر . فقط بالطبع غايت آزدر. مع‌هذا كيت‌كيده چوغالالرى ملحوظدر . چونكه هربكى فكرك صاحبى بداية" ازاولديغى حالده صوكره صوكره‌چوغالوب كيديور .

— افندم تكرار تشكرايدرم ممنون اولدم ديه‌رك آدرسلرينى آلوب‌اللرينى صيقه‌رق ايرلدم . قلبه ، رمضان

احمد حمدى

سبيل‌الرشاد جريدهٔ اسلاميه‌سى مديريتنه

بك افندى

عالم اسلامك خادم حقيقيسى اولان محترم سبيل‌الرشاده بك ناچيزانه برخدمت ايفا ايتمك ايسته‌دم: بورا پوسته‌سنه تسليماً ايكى مجيديه تقديم‌ايتدم. بوپاره ايله التى آيلق آبونه قيد ايده‌رك اك زياده محتاج تنوير بريره محترم رساله‌كزى ارسال بيورمكزى استرحام ايدرم. بومحلك انتخابنى ذات‌عاليكزه براقدم . هرحالده ، عمومى اوله‌رق ، انتخاب ايديله‌جك محلك ، اسلامك حياتيله ، استقباليله اك زياده علاقه‌دار اولان زواللى آناطوليزده اولمسى فكرنده‌يم. اومبارك ، فقط مظلم جزؤ وطنده نور انتباهك پارلامغه‌باشلاديغنى كورمك قدر برسعادت تصور ايده‌مم .

۱ دن ۲۰۱ نومرويه قدر نسخه‌لريكز موجوددر . لكن ايكى آيدر طولاشمقده اولديغمز ايچون محترم نسخه‌لرينى كورمك ممكن اولميور . بونى سويلكدن مقصدم ، اوچ سنه‌در ايتديكم استفاده‌يه مقابل قلبمده بريكوب قالمش اولان بى‌پايان تشكراتمى ، شووسيله ايله، ذات‌عاليلرينه عرض‌ايتمكدر.

صوك بررجام دها واردركه اوده : ايلريده سبيل‌الرشادك ترقيسى اوغورنده ياپيله‌جق تشبثه اشتراك ايچون مراجعت ايديله‌جك قارئلر آراسنده بوعاجزى‌ده اونوتمامكزى عرض ايتمكدر. قيمتدار وقتكزك برقاچ دقيقه‌سنى اشغال ايتديكم ايچون عفوكزى استرحام ايلرم افندم .

اسمك جريده ايله اعلاننى قطعياً آرزو ايتمم. يالكز نره‌يه كوندرمكده اولديغكزى رساله‌كزله بيلديرمك‌لطفنده بولنورسه‌كز پك‌ممتندار اولورم‌افندم.

مترونجه : ***

سبيل الرشاد

انتباه اسلام خصوصنده‌كى همت وحميت ديندارانه‌لرى جداً شايان تقديردر . توجه عاليكزه تشكرلر ايدرز . ارزوى عاليلرى وجهله اناطوليده معمورة‌العزيز ولايتى داخلنده ملاطيه سنجاغنده اقچه‌طاغ قضاسى مفتيسى افندى واسطه‌سيله قضاى مذكور طلبهٔ علومى ايله مطالعه‌يى ارزو ايدن سائرذوات نامنه (۲۰۹ ـ ۲۳۸) ۳۰ نسخه قيد اولنوب ارسالاته باشلانمشدر .

بيروت ادخالات كمرك‌مديريتى معاينه‌مأمورلرندن بكرسامى بك‌دن آلديغمز برمكتوبده‌ده مناسب برمحله التى آى كوندرلمك اوزره اوتوز بش غروش كوندرلديكى بيلديريليور . بو آبونه‌ده ۲۰۹ نومرودن اعتباراً بغداد اعظميه ناحيه‌سى مركزنده امام اعظم جاده‌سنده كائن تربيهٔ اسلام مكتبنه قيد اوله‌رق ارسالاته باشلانمشدر . بكر سامى بكك حميت وتوجه عاليلرينه بيان تقدير ايله عرض تشكر اولنور.

مطبوعات

دارالجهادده افغانلیلر

افغانستانك (كابل) شهرنده انتشار ايدن (سراج‌الاخبار) جريده‌سنك مصر مخابرى (غلام نقشبند خان كحال افغانى) مذكور غزته‌يه يازديغى برمكتوبده شه فقره‌يى درج ايدييور :

« مصر ، شام ، بغداد ، اناطولى واستانبولده ساكن اولوب‌ده ، پادشاه محترملرينك طرابلس وبنغازى مجاهدلرينه معاونت نقديه‌ده بولونولماسى حقنده‌كى اراده‌سندن (سراج الاخبار) واسطه‌سيله خبردار اولان افغانيلر، همشهريلرمز . وطنده ماللريله مجاهدينه ياردم ايتدكارى‌حالده بز نه‌يه‌بدناً ايفاى معاونت ايتمه‌يه‌لم ؟ ديه‌رك بشر بشر ، اوتر اوتر مصرطريقيله ميدان حربه عزيمت ايله‌ديلر . بونلردن يوزاللى قدر كيمسه ايله كوروشدم . حتى انكليز جنتلمنى‌قيافتنده برگنج ايله ملاقى‌اولدم‌كه اوروپا سرپوشى آلتنده‌كى چهره‌سنده نورايمان پارليوردى . لدى‌التحقيق آكلادم‌كه افغانلى برده‌ليقانلى اولوب براى تحصيل لوندره‌يه كيتمش واكمال تحصيل ايله مصره كلمش . ايچه مقداره بالغ اولان نقديله اشياسنى معتمد برذاته توديع ايله (سلامتله دونرسه‌م آليرم ، نائل شهادت اولورسه‌م بونلرى هلال‌احمر جمعيتنه ويريكز) ديديكدن صوكرا ساحهٔ جهاده متوجهاً عزيمت ايتدى . »

هندستانده اتحاد اسلام

(تايمس)غزته‌سنده نشر ايديلن (هندستانده اتحاد اسلام عنوانلى مقاله‌ده مجملاً ديلنيوركه :

« برچوق زمانلر كاه اتحاد اسلامك مهالكى استخفاف ايدلمكله وكاه حركت مذكوره‌نك اهميتى فوق‌العاده اعظام ايدلمكله كچدى ؛ فقط بوروايات ومطالعات مختلفه توالى ايتديكى صره‌ده وخصوصيله برطاقم وقايع اخيره‌نك تأثيريله فكر مذكور نامسبوق درجه‌ده قوت، انسجام واهميت‌كسب ايتدى. پان‌اسلاميزمك باشليجه منبعى اوروپاده وبالخاصه عثمانليلرك ، مصرليلرك ، عربلرك وعجملرك زياده مقدارده مجتمع بولندقلرى پاريسده‌در . تعليمات ، معتمد آدملر واسطه‌سيله مذكور مركزدن ارسال ايدلمكده، ممالك‌اسلاميه‌ده طرفدار جمع اولنمقده‌در. سلطان عبدالحميد ومحمدعلى شاهك خلعلرندن‌صوكره

افغان امیری کندیسنی عالم اسلامك رئیسی ومجاهدی عد ایتمکه باشلامشدرکه ادعاسی من جهة حقلیدر ؛ زیرا کرك استانبولده حکمران اولان سلطان وکرك طهران تختنی اشغال ایدن چوجق فرق سیاسیه‌نك ، فاس سلطانی ایله مصر خدیوی ده فرانسز وانکلیزلرك الدهالت مقامنده قالمشلردر. امیرك برادری نصراه خان وکامل منلا لرمشار الیهی سالف الذکر طریقه سوق ایتمکده‌درلر. برمدتدن بری افغانستانده وخصوصیله خدمات عسکریه‌ده برخیلی ترك استخدام ایدلمکده ؛ وبومناسبتله کابل وقسطنطنیه بیننده مناسبات تکثر ایلمکده‌در . امیرمکه‌ده مدینه‌ده وشرق قریبك برنوع مرکزی اولان بغدادده وکیللر اقامه ایتمکده وشعبه مرکزی اولان کربلا ونجف ایله‌ده مناسباتده بولنمقده‌در. بوتشبثات واوروپادن کلن جریان ، اتحاد اسلام حسیاتنی تشدید ایلمکده‌در . آوروپا دول خرستیانیه‌سنك موجود قالان برایکی اسلام دولتنی‌ده مضمحل ایدرك ممالك مذکوره‌یی دخی ضبط ایلمك اوزره عقد وفاق ایلدکلرینه فاس ، طرابلس غرب وایران احوالیله استدلال ایدلمکده وبوکا هندستان اهالیٔ مطیعه‌سی‌ده اعتقاد ایتمکده‌در. عالم اسلامك عصبیتنی تحریك ایچون بونلردن دها مقنع دلائل سردی مشکلدر. وبو سوائقله اتحاد اسلام فکرنده مدهش بر تجدد منظور اولمقده‌در . هندستان مسلمانلری ممالك بعیده‌ده جریان ایدن وقوعاتی کمال دقتله تعقیب ایتمکده‌درلر . فاس احوالی وخصوصیله طرابلس وقایعی ١٨٩٧ ده عثمانلی یونان محاربه‌سنده اولدیغی کبی مقام خلافتك محارب بولنمسی حسبیله تأثیرات فوق العاده حصوله کتیرمکده‌در . سنوسیلرك محاربه‌یه اشتراکی حسبیله بر چوقلری آفریقادن مهدینك ظهورینه ودنیایی استیلا ایلمسنه انتظار ایلمکده‌در. پروپاغاندانك اك مهم وسیله‌لرندن بری‌ده حجدر . ایران امورنده روسیه‌یه مماشاتعزوروسلر طرفندن مشهدك طوپه طوتولمسی هندوستان مسلمانلری بیننده پك فنا تأثیر اجرا ایتمشدر . هندستان جرائد اسلامیه‌سی دائما خرستیانیتك اسلامه تجاوزلرندن بحث ایتمکده وبعض هند غزته‌لری‌ده هند مسلمانلرینك حکومت طرفندن ترك ایدلدیکندن بحث ایدرك هیجانی تزیید ایلمکده‌درلر.

کلیرته، عجمیر وشیر هند زیارتکاهلرنده افغانستاندن، حجازدن بغداددن واستانبولدن کلن ویا کوندریلن زائرلر شدتلی پروپاغاندا یاپمقده‌درلر . هند مسلمان غزته‌لری افغان امیرندن کمال حرمت وستایشله بحث ایدیورلر وسرای خلق ایله مستشارلری جهاد طرافداری کورونیورلرکه اکر برکون امیرشوق وغیرتی یکمیوب بوجریانه قاپیلیرسه نتیجه‌نك نه اوله‌جغی بیلنه‌مز .

(تایمس) غزته‌سی بومقاله‌دن بحث ایدرك دیبورکه :

« بندك محرری هندستانده وممالك شرقیه‌ده درین وکیزلی سیاسی ودینی جریانلره واقف تجربه‌دیده برذاتدر . محاکماتك صورت عمومیه‌ده مصیب اولدیغنه قائلز . ظنمزه کوره یکی پان اسلامیزم اسکیسندن فرقلیدر . اسکیدن حرکت مذکوره‌نك مرکزی استانبول ومشوق سابق سلطان عبدالحمید ایدی. حالبوکه اتحاد اسلامك صفحهٔ اخیره‌سی صورت طبیعیه‌ده کندیلکندن تحدث ایتمشدر . وشبهه‌سز دها واسع اولوب « دول نصرانیه طرفندن عالم اسلامك صوك خط مدافعه‌سی اولان اسلام دولتلری اوزرینه وقوعبولان تضییق وتجاوزدن منبعث انفعال » تعریفیله توصیف اولنه‌بیلیر. تمایلاتی بالضروره سیاسی اولمقله برابر اساسی دینیدر. هلال وصلیب بیننده‌کی مخالفتك تمادیسی کبی کورو . نمکده‌در. بوکون هند مسلمانلری چاراقطارجهانده‌کی دین قرداشلرینك احترازاتنه اشتراك ایتمکده‌درلر . وبو حالی اون بش سنه اول عثمانلی ـ یونان محاربه‌سی مناسبتیله اولدیغی کبی ارتق اهمال ایده‌میز . زیرا حبیب‌اله خان ذکی ولیاقتلی ایسه‌ده بر (بیوك آدم) اولدیغی کبی جهاد سوق واداره ایده‌جك اوصافه‌ده مالك دکلدر . فعلدن زیاده قوله مستعد کورونمکده‌در . هندستان مسلمانلرینك ایران احوالنه استنتاج صورتیله انکلتره‌نك دخی اسلام علیهنه اتفاق ایلدیکنه معتقد اولدقلری طوغرودر . وبوظنی رد ایتمك مشکلدر . بر فکر شرقده انتشار ایدرسه هیچ بر حجتله رد اولونه‌مز. مخبرمزك سیاست خارجیه‌مزده بعض تبدلات ایله تهلکه‌نك اوکنی الق خصوصنده‌کی توصیه‌سنه‌ده اشتراك ایده‌میز. هنوز مبهم وغیر معین بر تهلکه‌دن اجتناب ایچون روسیه‌دن آیریله‌رق بین الملل مناسبات سیاسیه‌مزی آلت اوست ایتمك دوغرو اوله‌ماز . »

شئون

عثمانلی ایتالیا محاربه‌سی :

طرابلس :

١٧ اغستوس . — حربیه نظارت جلیله‌سندن عثمانلی آژانسنه تبلیغ اولنمشدر : شهر حالك اون یدنجی کونی صباحی مصراطه قصبه‌سی ایله اسکله‌سی اولان قصر احمد ـ مصراطه آره‌سنده‌کی یول اوزنده مجاهدین طرفندن قوریلان پوصویه دشمنك برطابور قوتی ایله بیوك بر اوتوموبیلی تصادف ایدرك اوکله‌یه قدر وقوع بولان محاربه‌ده دشمنك استناد نقطه‌سنی تشکیل ایدن زورق نام موقعی ضبط ایدلمشدر .

درنه :

درنه‌ده ایتالیانلرك حالی . — طرابلسدن دیبا غزته‌سنه اشعار اولنیور : درنه‌ده حال وموقع الآن پك وخیمدر . جنرال ترومبینك یرینه قوماندانلغه کچن جنرال ریزولی قوهٔ عثمانیه‌نك خط محاصره‌سنی قطع ایچون برخروج حرکتی اجرا ایلمك نیتنده‌در . چونکه عثمانلی کولله‌لری شهره قدر واصل اولمقده‌در . درنه‌یه قوتلی مقدارده امداد کوندرلمکده‌در . جنرال سلجه درنه طوپجیلرینك قوماندانسی درعهده ایچون طرابلسدن شهر مذکوره حرکت ایلمشدر . بوندن بشقه اخیراً درنه‌یه بر آلای پیاده ، ایکی طابور آلپ عسکری والتی بطاریه طوب کوندلمشدر .

آطه لر دکزی :

ایتالیاده حالت روحیه‌سی . — لریوزده ایکی ایتالیان نفرینك طرابلس غربه سوق اولنمق امرینی آلنجه انتحار ایتدکلری وقالینوزده‌ده ایکی ایتالیان ضابطنك عصیان ایلدکاری محللرندن خبر ویریلیور .

انکلتره :

انکلتره وعالم اسلام . — هندستان غزته‌لرنده اوقوندیغنه کوره بومبای والیسی سیر جورج قلارق اخیراً پونا شهرنده وقوع بولان اسلام معارف قونفرانسنده ایراد نطق ایتدیکی صره‌ده دیمشدرکه : « ممالك سائره‌ده بولنان اسلاملرك مقدراتندن علاقه‌دار اولمکز طبیعیدر . فقط اسلاملرك مقدراتی انکلتره‌یی دخی نه‌درجه علاقه‌دار ایتدیکنی دائما ادراك ایتدیککزی ظن ایتیم . بز انکلیزلر ترکیه‌نك تمامیٔ ملکیسنی مدافعهٔ پك چوق قان دوکدك وپاره صرف ایتدك وبالآخره‌ده ترکیه‌نك بربحرانلی زماننده تکرار یاردم ایلدك . اونوتمایکزکه شو منحوس ولزومسز طرابلس محاربه‌سنك نتیجه‌سی ترکیه ایچون اغتشاشات واختلافات داخلیه‌دن دها آز حائز اهمیتدر . دائما خاطره کتیریکزکه انکلیز دیپلوماسیسی وانکلیز مظاهرتی اولمسه ایدی ایرانك استقلال وتمامیت ملکیه‌سی چوقدن نهایت بولمش اولور ایدی . بوکون ایرانك ترقی وتعالیسنه ومداخلهٔ اجنبیه‌دن مصونیتنه انکلتره قدر آرزوکش اولان هیچ بر دولت یوقدر . بزم امل وآرزولرمزده سزلرکینك عینیدر . حالبوکه بزسزك تماماً ادراك ایتمدیککز برطاقم مشکلات قارشوسنده بولنیورز. بناءً علیه ایجابات عصریه‌نك بزه تحمیل ایتدیکی وظیفه‌لری امکان دائره‌سنده حسن ایفا ایده‌جکمزدن امین ومطمئن اوله‌بیلورسکز . »

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی — مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ع . اشرف اديب

عدد ٢٩ — ٢١١ ‏ ٧ شوال ١٣٣٠ ‏ پنجشنبه ‏ ٦ ايلول ١٣٢٨ ‏ جلد ٢ — ٩

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

يابنى آدم خذوا زينتكم عند كل مسجد وكلوا واشربوا ولا تسرفوا انه لا يحب المسرفين

ترجمه‌سى

« اى آدم اوغللرى ، هر نماز يرى ايچون تميز لباسكزى كيينيكز ؛ برده ييكز ، ايچيكز ، يالكز اسراف ايتميكز ؛ اى بيليكز كه الله مسرفلرى سومز . »

***

اعراف سوره‌سنه منسوب اولان بو آيت كريمه‌نك نزولنه سبب اولمق اوزره ديورلركه : « بعضيلرى بيت اللهى چيپلاق طواف ايدرلر ، صوكره ، « كناهه كيردكن اوزريمزده بولنان لباس ايله اللهك حضورينه چيقه‌ماييز . » ديه صيرتلرنده‌كى اثوابى مسجدك طيشنه براقيرلردى . بنى عامر قبيله‌سى‌ده حج كونلرنده آغيزلرينه ياغلى يمك قويماز ، همان أولميه‌جك قدر برشى يرلردى . مسلمانلر اونلرى تقليد ايتمك ايسته‌ديلر . ايشته بو امر ايله نهى اوندن ايجاب ايتدى . »

اللهك كتابنه ، پيغمبريمزك سنتنه ، مسلمانلغى طوغريدن طوغرى‌يه عليه الصلاة والسلام افنديمزدن آلان اصحابك سيرتنه ، الحاصل صحابه‌يى كنديلرينه نمونه اتخاذ ايدن سلف صالحك معيشتنه باقه‌جق .. لكن ايمان ايله باقه‌جق اولورسه‌ق پك آشكار برصورتده كوروروزكه : دينمز افراطك ، تفريطك هرنوعندن ، هرشكلندن ، آسوده‌در ؛ بوتون احكامنده ، بوتون اوامرنده كمال اعتدالدن باشقه براساس كوزه‌تمه‌مشدر .

حقيقت ، مسلمانلرك اركذكلرى ايچون ، شيقلق نامنه ، جهاز قاطيرى كبى دوناتمق ، ياخود سيار برمحافيه‌جامكانى قيليغنه كيرمك نه قدر كولونج ايسه ؛ دين نامنه ، زهد نامنه‌ده ، اسكى بوسكو پاچاوره‌لر ايچنه كومولمه‌رك هم مسلمانلرى ، هم مسلمانلغى تذليل ايتمك اوقدر سفيل برحركتدر .

حضرت عمرك اصحاب آره‌سنده‌كى موقعنى هپمز بيليرز . عليه الصلاة والسلام افنديمزدن صوكره پيغمبر كلسنه امكان اولسه‌يدى : عمر كله‌جكدى . ايشته بو صحابئ معظم كونك برنده مدينه‌يى دولاشيركن ، سوقاغك كنارينه چكيلمش برآدم كوردى‌كه صيرتنه بالالتزام غايت مستكره برپاچاوره ييغينى كچيرمش ؛ ذليل بروضعيت ايله بوينى يان طرفنه اكمش ؛ ماسوايى كورمكدن متأذى اوله‌جق كبى كوزلرينى‌ده قاپامش ، طوروبور ! خليفه بونى كورر كورمز : « لا تمت علينا ديننا اماتك الله — بويله مسكين طورلرله دينمزى اولدورمه ، هى اللهك قهرينه اوغرايه‌سى ! » ديه‌رك ، النده‌كى قيرباجى حريفك اوموزينه ايندبردى .

ذاتاً عليه الصلاة والسلام افنديمزده ، قدرتى واركن لباسنه اعتنا ايتمه‌ين ، برصحابى‌يه « جناب حق ، سكا ويرديكى نعمتك آثارينى سنك صيرتكده كورمكدن خوشلانير . » بويورمشدى .

واقعا آيت كريمه‌ده « مسجد » قيدى واردركه بوندن مسجد خارجنده لباسه اعتنا ايدلميه‌جك كبى برمعنى چيقه‌بيلير . انجق آلت طرفده‌كى « قل من حرم زينة الله التى ... » آيتى ايشك اويله اولماديغنى صراحةً كوستريبور .

اسراف ايتمه‌مك شرطيله ييوب ايچمك مسئله‌سنه كلنجه ، دنياده

بوقدر صحی برقانون اوله‌ماز . بو آیت کریمه ایله « المعدة بیت الداء والحمیة رأس الدواء واعط کل بدن ماعودته » حدیث شریفی طبك خلاصه‌سیدر . نته‌کیم هارون‌الرشید زماننده یتیشن غیر مسلم برطبیب « مسلمانلق جالینوسه بر ایش براقامش ! » دیمشدر .

محمد عاکف

بسم‌الله‌الرحمن الرحیم

« قد نری تقلب وجهك فی السماء فلنولینك قبلة ترضاها فول وجهك شطر المسجد الحرام ... »

ترجمهٔ مآل منیفی

« ای نبی اجل ! امید نزول وحی منزله صیق صیق مبارك یوزکی سمت سمایه ، بارگاه اجابتمزه چویرمکده اولدیغکی – شبهه‌سزدر که – کوریبور و آرزوی وطن پرورانه‌کی بیلیورز . دعاك نزد الوهیتمزده مستجابدر . شان عظمت وکبریامزه قسم ایدرز ، که سنی مشتاق ومتحسر اولدیغك قبلهٔ ابراهیمه ، بیت مطهر ومعطرمزه چویره‌جکز . مستریح اول ! هایدی کونش جمالکی مسجد حرام جهته چویر ! »

***

سلطان اقلیم نبوت وخاتم باب رسالت « علیه‌الصلاة والسلام » افندیمز حضرتلری قبل‌الهجره « قرة عین » لری اولان فریضهٔ مقدسهٔ صلاتی قدس شریفده مسجد اقصایه متوجهاً ادایه مأمور ایدیلر. مدینهٔ منوره‌یی قدوم رسالت پناهیلریله مغبوط بلاد و امصار بویوردقدن صوکراده اون آلتی آی قادار صخرة‌اللهه دوغرو نماز قیلدیلر . بوتوجه سفهاء یهود ایچین باعث غرور و افتخار اولیوردی . دیبورلردی، که : « ایشته نبوت دعواسنده بولونان ذات » صاحب » بزم قبله‌مزه دوغری نماز قیلیور ودینمزك رجحان فضیلتنی فعلاً تصدیق ایتمش اولیور. » بوحقسز ادعا بالطبع قلب همایون رسالتپناهی‌یی رنجیده ایتمکدن خالی دکلدی . ذاتاً حب وطنله بطحایه وخصوصیله کعبة‌الله العلیایه منجذب اولان اوقلب رحمت پناه قبله‌نك تحویلی تمنیاتیله دائما وحی حقه منتظر بولونیوردی . او کونش جمال ، صیق صیق سمت سمایه تقلب ایدیبور ، امین‌الوحی‌نك مژدهٔ اجابتله نزولنی بکله‌یوردی . نهایت حضرت جبریل بوآیت جلیلهٔ اجابتی حاملاً نازل وکمال بشاشتله حضور اقدسه داخل اولدی . قاضی بیضاوی مرحوم دیبور که : « آیت جلیله علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری بنی سلمه مسجدنده جماعتله نماز قیلارکن شرف بخشای نزول اولدی. نماز ایچنده صخرة اللهدن کعبهٔ علیایه دوندیلر . ارکك و قادین صفلری یجایش موقع ایتدی. » حاصلی : تحول قبله برحادثهٔ فوق‌العاده صورتنده وقوعبولدی. حتی – امام بخاری حضرتلرینك قرآن ثانی اولان صحیحنده مضبوط اولدیغی وجهله – اوصلاة القبلتین‌ده حاضر بولونمش اولان صحابهٔ کزیندن (عبّاد بن بشر) حضرتلری ایرته‌سی صباح وقتی مسجد قبایه اوغرادی. بوحادثهٔ تحولدن خبری اولمیان قبا اهالیسنك قبلهٔ منسوخه‌یه دوغری نماز قیلمقده اولدقلرینی کورونجه یوکسك سسله کیفیتی اخبار ایتدی . اونلرده نماز ایچنده مسجدالحرامه دوندیلر .

ایشته مدینهٔ منوره خارجنده (قبلتین) عنوان مفخرتیله مشار بالبنان اولان اومقدس سجده‌کاه بنی‌سلمه قبیله‌سنك مسجدی ایدی.

ایشته سزه سلطان سریر لولاك « علیه‌الصلاة والسلام » افندیمز حضرتلرینك حب‌الوطن تجلیات قدسیه‌سندن برصفحهٔ لاهوتی! بوتون مفسرلرك «حسرت واشتیاق» ایله تفسیرده متفق بولوندقلری «ترضاها» نظم جلیلی وطن محبتنده لاهوتیتك ناسوتیته نه‌قادار ملتفت اولدیغنه ، بومحبوبیتله ناسوتیتك فخر ومباهاته نه‌درجه اکتساب حق ایتدیکنه پارلاق بردلیلدر .

ولی‌النعمت جهان انسانیت و اسلامیت « علیه‌الصلاة والسلام افندمز حضرتلری » نك لطفاً مشمول نظر محبتلری اولان کعبهٔ علیا وکذا روضهٔ مطهره ومعطره‌لری بزم ایچین نه‌در ؟ بری ایمان قادار معزز ، دیکری قرآن قادار مقدس! وطن اسلامك ، حقیقتده شهنشاهی او ! ملت حنیفك افندیسی ، ولی‌النعمت یکانه‌سی او ! وطن اسلام ، حرمین محترمینك سور شوکت واجلالی ! بیکلرله مساجدالهیه‌نك ، بیکلرله جوامع شریفه‌نك محرابلری نره‌یه متوجه ؟ مسلمان ایسه‌ك وطنمزی دینمز ، ایمانمز قادار سه‌وملم ! کعبة‌العلیانك، روضهٔ مطهرهٔ رسول کبریانك سور شوکت واجلالنی محافظه اوغرنده برجان ، بروجود اولدیغمز حالده بلاتردد فدای جان ومال ایده‌لم ! زیرا اوسورچیکنه‌نیرسه ...... !

م . فخرالدین

مدافعات دینیه

تعلم نبی ادعاسنه ردیه

مناسبتیله

سیاسیات واخلاقدن مثال اتیانده احتیاج کورولمز ایسه‌ده – چونکه هر هفته سبیل‌الرشادك ایلك مقاله‌سنی تشکیل ایدن تفسیر شریفی اوقومق کفایت ایدر – ینه برمثال ایراد ایده‌لم :

جناب پیغمبر صلی‌الله علیه وسلم افندمز حضرتلری بر حدیث شریفنده « کماتکونون یولی علیکم » بیورمشدر . سز ناصل اولورسه کز اویله‌جه تولی واداره اولونورسکز ؛ یعنی سزه کوره حکومت مأمورلری ، والیلر ، اداره مأمورلری بولونور ؛ اونلر ، سزك باشکزه کچر ، سزی اداره ایدرلر. قصوری هپ کندیکزده آرایکز ... سیاسیاتده نه مهم بر دستور حکمت اولان شو حدیث شریفك ،

غریبدرکه بر چوقلرمزك نظرنده ، بیوکلکی تجلی ایتمز ، اوروپا حکماسندن بری بویله بر سوز سویلرسه ، ها ! ایشته اوزمان اوسوز حکمت محضه اولور ، حرمتله تلقی ایدیلیر .

مثلا بو حدیث شریف ایله مونتسکیونك « هر قوم لایق اولدیغی حکومتی بولور » سوزی آره‌سنده نه فرق واردر ، مونتسکیو ، مونتسکیو اولدیغی ایچون سوزی هر مجلسده آلقیشلرله دیکله‌نیر ، اونکله استشهاد اولونور . اماماًلده بر ، بلکه اوندن دهاایی برمعنایی مفید اولان بر آیت ویا حدیث قاله بیله آلنماز . بوکبی حاللریمزه نه‌قدر تأسف ایتسه‌ك یری واردر !..

*
* *

« بیك بر حدیث شریف » صاحبی محمد عارف بك مرحومك بوکبی حاللریمزه عائد غایت حکیمانه اولان حسب حالی مسئله‌یه تعلق اولدیغندن فائده‌لی موجب اولاجغی مطالعه‌سیله عیناً درج ایتمکی مناسب کوردم :

« یکرمی اوتوز سنه‌دنبری عثمانلی ارباب قلمنك اکثریسی امتك لسان اجنبی بیلمه‌ین قسمنه وولتر ، فره‌دریق ، ژان‌ژاق روسو ، مونتسکیو وسائره کبی برچوق مشاهیرك بعض آثارینی ترجمه ایله بیلدیردیلر . اخوانمزك بیننده‌ کی قوه‌مزی تنویر ودائرهٔ معلوماتنی توسیع اساسنه مستند اولوب حکمتی هرنرده کورور ایسه‌ك آلمق وظیفهٔ دینیه ومدنیه‌مز اقتضاسندن بولوندیغی جهتله آنلرك اوبابده‌کی مساعیسنی خیر ایله یاد ایدرز. لطف ایتدیلر ، همت ایتدیلر ، برچوق مشاهیر حکما وعلمانك سوزلری ومسلکلری ایله بیلمزده‌ده اشتهارینه سبب اولدیلر . البته هرشیئك علمی جهاندن اولادر . کثرالله خیرهم .

لکن آنلرك آثارینی اوقویانلرك ایچنده دینمزك واسطهٔ تبلیغی وایمان واسلامزك مابه‌البیانی اولان لغات عربیه‌یی بیلمه‌ینلردن [۱] بعضلری ، دنیاده هردورلو معانیٔ حکمیه ومزایای منوره‌یه غرب حکما وفلاسفه‌سنك صدورینی مصدر بیله‌رك هر فضلی ، هرعلوتی ، آنلره تخصیص ایتمکه قدر چیقشدقلری جابجا نظر تأسفله کورولمکه باشلادی .

امت اسلامیه افرادندن برعاقلك ، برذکی کنجك نظر بصیرتی بودورلو برغلط رؤیتله معلول اولورسه آنك ساحهٔ اعتقاد وافکارنده ناصل مناسبتسز ومزعج شکوك وتردد وسوءظن دیکنلری بسله‌نوب کندیسنی راحتسز ایده‌جکنی باشندن کچنلر پك اعلی بیله‌جکلرندن وبابده زیاده سوز یازمغه لزوم یوقدر .

حتی احمد، محمد اسملرنده آنلر بیلیرزکه احادیث سنیهٔ سید البشردن قطع النظر ، جناب مرتضی کرم الله وجهه شوجملهٔ وجیزهٔ حکمیه ایله شومعناده ناطقه زیب کمال اولمشلر ، یاخود محققین اسلافدن فخر رازی شویله دیمش ، امام غزالی شویولده معقول بردستور درمیان ایله‌مش ، دیه آنلره مقابل عربجه‌سویله‌نلمش بعض جمل منتخبه درمیان اولونسه ، یاخودمآللری ترجمه ایدلسه ، مادامکه کلامك اصلی برمسلمه اسناد اولونیور ، هرنه‌دن ایسه مهمل ومعناسز عد اولونارق آرتق اوسوزك اومقوله‌لرك سمع قبولنده یری ، دقت وعبرته ذکری قالماز . حقسز برسوءظن !

انجق فره‌دریق ایله امثالنك برجملهٔ حکمیه‌سی ویا مونته‌سکیونك اداره‌یه، حقوقه متعلق بردستوری بونك خلافنه‌در. انلر اجلهٔ مجربیندن واعاظم محققیندن عد اولوندقلری ایچون سوزلری فنی بر دستور قوتنده تلقی اولونور .

فقیر مقدمهٔ معروضه ایله وجوندن شکایت ایتمك ایسته‌دیکم چاربقلغك باشلوجه ایکی سببدن نشأت ایتمش اولدیغنی ظن ایدییورم : آنك بریسی اقبال وادبار کبی اقوامه عارض اولان علل وقتیه وزمانیه‌دن نوبت ادبارك بزده بولونماسی ، ایکنجیسی دیانته خدمت قصدیله بعض صاف نهاد اصحاب غلو وافراطك محققین اسلامیه میانه صوقولارق بلا محاکمه بیلمیه‌رك سوزه وکتاب تألیفنه قارشماسیدر . بوایکنجی صورته کوره ناقد بصیر اولورسه تمییز حال قابلدر .

شآمت ادباره طوتولمش اولانلرك قولی سرپا حکمتی ده متضمن اولسه منظور نظر التفات اولاماز .

لکن قوت واقبال اصحابنه مستند برینك تصوراتی برازعقله ملایم ومنطقه موافق بولونسه ، درحال لزومندن زیاده آلقیشلرله قبول وتصدیق اولونمق و دکرندن چوق فضله قیمت وریلوب محفل محفل کزدیریله‌رك او قوینك علو قدری برقات دها تشهیر ایدلمك ، طبیعت بشریه‌نك مجبول اولدیغی عجائب اطوار جمله‌سندندر .

مدققین علمای اسلامیه‌دن بر فاضله منسوب بردستور حکمتك براجنبی حکیمه نسبت ایدلدیکی، ومآلی آیات قرآنیه واحادیث نبویه‌ده موجودویا آنلردن مقتبس نیجه جمل حکمیه‌یه کوز یومولوب، وولترك وامثالنك سوزلرینه، ینه مسلمانلر محافلنده استشهاد ایدلمك ایسته‌نیلدیکی کراراً کورولمش شیلردندر .

ازجمله مونتسکیونك روح القوانین اسمنده‌کی کتابنده « هر قوم لایق اولدیغی حکومتی بولور . » مآلنده سویله‌مش اولدیغی برسوز، کویا دنیاده امثالنه دسترس اولونماسی غیر قابل بردستور مهم عد اولونارق اوروپالیلردن قطع نظر ، معرض تحسین واستشهادده مسلمانلریمز عندنده دخی مجلس مجلس نقل اولونورده بوجملهٔ اصولیه‌نك دها بیك قات فوقنده پارلاق ومعنیدار برتعبیر ایله ایرادبیوریلان (کما تکونون یولی علیکم) « یعنی بولوندیغکز حاله کوره تولی واداره اولونورسکز » حدیث شریفی قاله بیله آلنماز ، وبومآله یاقین اولان (ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم) یعنی « قوم نفسلرینی تغییر ایتمه‌ینجه الله

[۱] ایشته بوبیلمه‌مزلکدن متولد خطیئاتك متضمن اولدیغی مسئولیتی دخی اصول تحصیلیه‌مزك نقصانی بیلوبده سکوت ایدنلره ویا هیچ بیلمه‌ینلره حمل ایدرز . زیرا جمله‌مز برمکتبك محصولی، براصول تحصیل پروردکانی‌یز . بری بریمزی بیلیرز. اکلامامق شرطیله سنه‌لرله صرف ، نحو ، منطق، معانی، بیان اوقومشز . عمر عزیزمزك اهمیتلی پارچه‌سندن ایچه مهم برمدتنی اوا وغورده فدا وهبا ایدوب کیتمشز . محصول نه‌در ؟ هیچ ! اللهم اصلح حال امة محمد .

اونلری تغییر ایتمز ، بوزماز » آیت کریمه‌سی هیچ بخشه قونولماز ، بویله شیلر غیرت دینیه اولماسه بیله انسانك علو جنابنه دوقونور .

مجبور تعلمی اولدیغمز لسان عربی‌یی بیلمدیکمزك بوبابده دخلی منکر دکلسه‌ده دها زیاده اوروپا اصول تربیه‌سنی تقلیداً پرور شباب وجود اولان کنجلره وهله بعض اختیارلره بیلمم نه‌دیه‌جکز ؟

فقیر ظن ایدییورم‌که بوحاللره سبب ، عصر اخیر اعتقاداتندن اولمق اوزره دین ودنیا باشقه باشقه طانمش شیلر اولمق حسیله مسلمانلرجه علمای دیندن عد اولونان ذواته مستند آثار محافل ومسامراتمزده یاد اولونمسی ، غرب عاداتنه اتباعاً عیب وصوئوق دوشه‌جکی فکرینه ذهاب اولونمقدن نشأت ایدییور ایسه‌ده ، حقیقت حال دوشونولنجه اوروپالیلرجه ایشك اویله اولماسی لازم کلیرسه‌ده او لزوم بزجه غیر مصدقدر .

چونکه غربلیلرجه دینه ودینك علماسنه متعلق آثارك اکثریا منطقله مناسبتی اولمادیغندن انلرك موقع رواجی کلیسالردر . بزم ایسه رسول اکرم ونبی محترم صلی الله تعالی علیه وسلم افندیمزك شریعت غرای احمدیه‌لرنده عقول منوره اصحابنه قارشی صاقلی کیزلی برشیئمز اولمامق جهتیله کرهٔ ارضك هرنقطه‌سی بزه کوره عبادتخانه‌در . بز ، دین ودنیایی تفریق ایتمه‌یز ، بزده دین وملت ایکیسی برشیدر ، بزده ملیت دین ایله قائمدر ، دین اولمازسه ملیتده اولماز ، ایشته بو حکمته مبنیدرکه اعاظم اسلافمزك آثارنی اوکسمزی کره کره کمال افتخارایله هریرده استشهاداً یاد ایتمکدن قورقمایز .

برده عزیزم ، شورایی شویله بیلملی‌یزکه : شرق شرقدر ، غرب غربدر . شرق غرب اولماز . غربك اصول وعاداتی شرقه کلمز ، بز اونلرك هراصول‌مدنیتی اختیار ایدرسه‌ك موانع طبیعیه‌مز جهتیله کلیاً اونلره منقلب‌اولامایاجغز واولورسه‌ك بیله بوم بوزوق برصورت کسب ایده‌جکمز درکاردر .

فرض‌محال اولارق آنلر اولاجغمزی تخیل ایتسه‌ك ، بزم یریمزی کیم‌طوتاجق؟ شوعالمده احراز ایتدیکمز برموقع سیاسی ومدنی‌یی نیچون غائب ایده‌لم ؟ آنلر آدم‌ایسه بز نه‌یز ؟ بزبزاوله‌لم ، آنلر آنلراولسونلر ، بزبزلکمز دائره‌سنده کسب کمال واقتدار ایده‌لم .

نه حاجت ، هرمنطقهٔ ارضك نبات وحیوانی کندینه کوره‌در ، هربرینك طرزپرورش ونموی باشقه‌در . بریسنده‌کی دیکرینه اویماز . زور ایله اویدورولانلرده اهل ذوق ووجدان عندنده طادسز ، طوزسز ، ککره‌مسی برشی‌اولور . هیچ قانون‌خلقتك آهنك طبیعیسندن تقلید ایله قورتولمق ممکنمیدر ؟

شوقدرکه زمانه کوره انلرك آفات سماویه وارضیه‌دن طرز تحفظیسی وبقای موجودیتلرینك اصول مدافعه وادامه‌سی نه ایسه ، یالکز آنك بزم مدنیتمزه موافق اولان یرلرینی آلارق شکل‌مخصوص وقدیممزی محافظه ایده‌لم .

(هم الرجال ، نحن الرجال) دیینلر شرقك دهاة علماسی دکلیدر ؛ هرنه ایسه کرك طالعمزك دوشکونلکندن ، کرك ناصل برمعدن کرامته مالك‌اولدیغمزی بیلمدیکمزدن ، نه‌دن‌اولورسه‌اولسون ، بوکونکی کون میدانده اولان تقاصیریمزك اکالی چاره‌سنی آرایوب بقیهٔ موجودی محافظه ایتمك ، بالعموم اخوانمزك علوهمتنه ترتب‌ایدن وظائفك اعظمندندر .

دنیاده مسلمانلق شرفنی احرازایدنلر ، یتمه‌ینلر ، برنظرفکرت ایله مشغول تتبع اولورلرسه (ان الدین عندالله الاسلام) [١] نص قرأنیسنك لدنیات شامله‌سندن فیض‌یاب کمال اولارق مسلمانلرك من حیث التوارث ناصل برجوهرکران قدره مالك اولدقلرینی اکلارلر .

لفظ جلیل اسلام داخل دائرهٔ توحید اولانلره علم اولمش‌ایسه‌ده بعدالتوحید اسلامیتدن منتظر اولان نتیجه‌ده (المسلم من سلم الناس من یده ولسانه) [٢] حدیث شریفنك‌متضمن اولدیغی معانیٔ جلیله‌یی مادام الحیات رهبرحرکات ایله‌مکدر . صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری شو آیت جلیله‌ده مذکور اولان لفظ عالیٔ (اسلام) ی بوصورتله تفسیر بیورمش اولیورلر .

برده (لاضرر ولاضرر فی‌الاسلام) [٣] حدیث‌طالیسندن او آیت جلیله‌نك معانیٔ قدسیه‌سنی استفسار ایدرایسه‌ك ، تحتندن امرمعاملات ودیاناتده بتون‌نوع بشرك‌دائرهٔ مفکره‌سنی تنویره کافی برنورحکمتك لمان ایتدیکنی کورورز . خیرالخلائق افندیمزك بو حدیث سامیسی حقوق عباد وصلاح‌سعادت حال بلادی‌زیرجناح حمایت وعنایته آلان وبین‌البشر براخوت‌عمومیه تأسیسی‌اساسنه مستند بولونان شرع‌شریف مصدقونك قواعد اصلیه‌سندن بری اولمشدر .

کذا (قل‌الله ثم استقم) [٤] دستورمختصرینك ساده‌لکی ایچنده مندمج اولان حکمت ، اویله برراْس‌المال فضیلتدرکه حسن استعمالی حالنده بتون بنی بشرك ظاهر و باطننی ، سعادت ، امنیت وتجارت رایحه‌سیله مالامال ایدر .

دریا دریا معانی‌یی ، کتاب کتاب حقایقی ، شو وجیزجمله‌لره‌درج ایله نورپاش مسامع اصحاب واحباب اولان اونبی امی افندیمز ، ضمیرهٔ بشرده مستکن خصوصیهٔ تفتیشك غایتی‌ویا کوره‌نکه اتباعك نتیجه‌سی بولونان ، حب‌خرافات ، میل‌طواغیت کبی بنی نوعمزك رهزن اجتماع وسعادتی اولان شیلر علیهنه انبیای سالفه‌نك اعصار مختلفه‌ده وحی آور اولدقلری صحف‌حقایقی اجمال‌ایتمشده بزبختیارلری نائل‌سعادت سرمدیه ایده‌جك اسبابك جمله‌سنی حاضرلایی ویرمشدر. وماینطق عن‌الهوی انهو الاوحی یوحی . انتهی »

*
* *

قران کریمده بیك آیت‌جلیله اخبارو قصصه‌یعنی‌تاریخه‌عائددر ، بیك آیت‌ده امثال وعبردن باحثدر ، احادیث نبویه ایسه بونلردن باشقه‌در .

---

[١] عندالله دین ، اسلامدر .

[٢] مسلم اودرکه الندن ودیلندن ناس سالم اوله .

[٣] ضرر ومقابله بالضرر اسلامده یوقدر .

[٤] الله دی ، صوکرده‌ده مستقیم اول .

جناب پیغمبرك اخبار بیوردیغی علوم یالکز بونلره‌می عائددر ؟ اوقدر چوق که تعریف وبیان ممکن دکل : اتحاد واتفاق ، امانت وامنیت ، نکاح وطلاق ، ثروت وتجارت ، تدبیر وترقی ، جهاد ومحاربه ، حق وحقوق ، حلم وتأنی ، سیاحت ، طب وصحت ، علم وعلما ، عهدووفا ، عیادهٔ مرض ، قتل وقصاص ، معاونت ومشورت ، محرمات ومنهیات ، وقف ووصیت ، الخ کبی هر بری بقای جمعیت ، دنیوی اخروی سعادت امر اهمنده بردستور حکمت اولان بیکلرجه ایات جلیله واحادیث شریفه موجوددر. ارتق بونلرك ، انسانلردن تعلیم وتعلم نتیجه‌سی اولماسی امکان خارجیدر. مطلقا خارق العاده ومافوق الطبیعه برحاله احتیاج درکاردرکه اوده حق سبحانه وتعالی حضرتلرینك عون وعنایتیدر ، باشقه چاره یوقدر .

ح . محمد شوکت

تربیه وتعلیم

مکتب پروغراملرینك تنظیمنده نظر اعتباره

النه‌جق اساسلر

وطنك مقدرات مستقبله‌سنی دست اهتماملرینه تودیع ایده‌جکمز کنجلرك تعلیم وتربیه‌لرینی براساس قویمه استناد ایتدیرەمدیکمز تقدیرده صرف ایدیله‌جك امکلر بیهوده یره هدر اولور کیدر .

یاکلش غایه‌لره ، اساسسز اصوللره توفیقاً تربیه ایدیله‌جك نسل ، برعنصر نافع اولمقدن زیاده ، برکتلهٔ مضره اوله‌بیلور .

مملکتك بوکونکی سفالت اجتماعیه‌سی طرز تربیه‌مزك مولودی اولدیغنی انکار ایتمك ممکنمیدر ؟

حیات آتیه‌یی امین ورصین اساسلره استناد ایتدیره‌بیلمك ایچون الك اول نظر اعتنایه آلنه‌جق شی ، مکتب پروغراملرینك تنظیم وترتیبی خصوصی اولدیغنده تردد ایدیله‌مز .

نسل آتینك تعلیم وتربیه‌سی ایچون ایلك اول اوچ شی نظر اعتباره آلنملیدر :

١ .— اوقودیله‌جق موادك انتخابی ،

٢ .— تدریساتك زمانه ، فنلر آره‌سنده‌کی مناسباته ، شاکردانك سنلرینه کوره ترتیب وتنظیمی ،

٣ .— طلبه‌یی ــ استعدادلرینه کوره ــ برویا برقاچ فنده متخصص یاپه‌بیله‌جك براصولك وضع وتطبیقی .

پەداغوژینك روحنی تشکیل ایدن شو اوچ مهم مسئله‌نك حلی پروغرام تنظیمیله نتیجه‌لنیر . تدریساتك اس الاساسی پروغرامدر . پروغراملر منتظم ومعین برغایه‌یه متوجه اولمزلر ، شاکردانك قدرت دماغیه وقابلیت ادراکیه‌لریله متناسب بولونمزلرسه فائده یرینه بویوك بویوك مضرتلر تولید ایده‌بیلیرلر .

کنج وایشلنمه‌مش دماغلر دائرهٔ ادراکلری خارجنده قارمه قاریش شیلری تنظیم واحاطه ایده‌میه‌جکلرندن استعداد وقدرت ذهنیه‌لریله متناسب اوله‌میان آغیر ومتعب بریوك آلتنده محو اولمق تهلکه‌سنه معروض قالیرلر .

مکتب پروغراملرینك یکیدن تنظیمی ویا تعدیل واصلاحی مسئله‌سی غایت مشکل وجداً دوشونیلمکه لایق برکیفیتدر :

متنوع فنونی ؛ آره‌لرنده‌کی مناسبات کوزه‌دیلك اوزره ؛ تنظیم ایتمك ، صوکره هرفنك مباحثنی اوفنه واوفنی تدریس ایده‌جکمز شاکردانه کوره ترتیب ایتمك ، شبهه یوق که واسع برووقوفه ، مدید برتجربه‌یه متوقفدر . یالکز تك برشاکرد ایچون ترتیب ایدیله‌جك درس جدولنك بیله نه‌قدر مشکل برایش اولدیغی دوشونیلورسه ، مختلف قابلیتده برسوری افراددن مرکب صنفلره ، مختلف محیطلرده یشایه‌جق شاکردلره تطبیق ایدیلك اوزره تنظیم اولنه‌جق پروغراملرك اهمیت وکوجلکی کندیلکندن تظاهر ایدر. عینی برصنف شاکردانی آره‌سنده پارلاق ذکاده طالب بولنه‌جغی کبی غبی چوجوقلرده موجود اوله‌بیلور . پروغرام ذکیلره نظراً ترتیب ایدیلیرسه استعدادی دون اولان طلبه استفاده‌دن محروم براقیلمش اولور . غبی شاکردانه کوره تنظیم ایدیله‌جك برپروغرام ایسه مستعد افندیلرك استفاده واحتیاجلرینی تأمین ایده‌میه‌جکندن پروغراملرك بالمجبوریه وسط درجه‌ده ذکایه مالك اولان طلبه‌یه کوره ترتیب ایدلملری ضروریدر. شو حالده استعدادی وسط درجه‌ده اولان شاکردانه نظراً یاپیله‌جق پروغرامده هانکی بحثلری ابقا ، هانکیلرینی اخراج ویا تعدیل ایتمك ایجاب ایده‌جکدر ؟

موادتدریسیه‌دن لزوملی اولانلری نه‌ایله ، فائده‌سز وزائد بولنانلری نه صورتله تمییز وتفریق اولنه‌جقدر ؟

صورت مطلقه‌ده شو فن ویا شو بحث لازمدر ، دیکری زائددر ، دیمك طبیعی دوغرو اوله‌مز . بوخصوصك تعیینی (غایه) نك تعیینته وابسته‌در . تك برچوجوغك مسلك آتیسنی ــ استعدادینه کوره ــ اولدن تعیین ایدرك درس پروغرامنی اوکا کوره ترتیب ایتمك بالنسبه قولای برایشدر . فقط غایه‌لك برصنفك ، بلکه برنسلك آتیسنی تعیین جداً مشکل برمسئله‌در . بردنبره بوایشه کیریشمك پك بویوك برجرأتکارلق اولور .

اوقودیله‌جق شیلردن (لازم) ویا دها دوغریسی (فائده‌لی) اولانلرده مباحثك تعیینی نه قدر کوچ برمسئله اولدیغنی پەداغوژی ایله اوغراشان ذوات پك کوزل تقدیر ایدرلر .

ساحهٔ حیاتده فائده بخش ولازم اوله‌جق شیلری کاملاً اوکرنمك هیچ برفرده نصیب اوله‌ماز ، چونکه بو امکان خارجنده‌در . دیمك که پروغرام تنظیم اولنورکن لازملی اولانلری دکل ، الزم بولنان مباحثی تحری ایتمك ، اول باول پروغرامه بونلری ادخال ایتمك اقتضا ایدییور. یالکز فائده‌لی مباحثی احتوا ایدەرك الزم بولنانلری مهمل براقان

بر پروغرام احتیاجه الویریشلی دکلدر. بویله بر پروغرامه توفیقاً اجرا ایدیله‌جك تدریساتدن امید ایدیلن نتایج استحصال اولنه‌من .

اوقودیله‌جق فنلرك الڭزیاده لازم والڭچوق فائده‌لی اولان اقسامنی تعیین ایده بیلمك کیفیتی پروغراملرك ترتیب وتعدیلنده برنجی درجه‌ده بادیٔ مشکلات اولان برمسئلهٔ مهمه‌در .

ایکنجی درجه‌ده مشکلات‌ده تدریس اولنه‌جق فنلرك کندیلرندن تولد ایدر . چونکه برفنه دائر هرکون یکی یکی اختراعلر ، کشفلر وقوعه کلیور وبونلر مباحث تدریسیه‌یی کوندن کونه تزییدایدییورلر. بوحالك ، پروغرامه دائما علاواتده بولنمق ، اولجه یاپیلان ترتیباتی متمادیاً بوزمق کبی مشکلاته یول آچه‌جغی شبهه‌سزدر .

فی‌الحقیقه فنلرك فوق‌العاده برسرعتله ترقی‌وتوسعی نتایجی اوله‌رق پروغرام ، تدریسات اساسیه ایله هرکون بیغیلان معلومات خصوصیه وکشفیات جدیده ایچون عادتا برساحهٔ جدال ورقابت اولمقده‌در .

مواد تدریسیه کیتدکجه آرته‌رق اولجه چیزیلان حدودی تجاوز ایتدیکندن تدریس ایچون تخصیص ایدیلن زمان بونلرك کافه‌سنك اوقوتدیریله بیلمه‌سنه مساعد اوله‌میور . فنك ترقیات اخیره‌سنه دائر فضله معلومات ویرلمك ایسته‌نیلورسه ، طلبه‌نك ذهنلری طولیور ، الڭزیاده لازم‌وفائده‌لی‌اولان مباحثك‌تدریسنه زمان قالمیور. مکتبلرمزده تعقیب وتطبیق ایدیلن تدریسات وپروغراملری تدقیق ایتمك زحمتنه قاتلانه‌جق ذوات ، کنج دماغلرك نه قدر مفرط بر فعالیته ، نه درجه ازیجی وفائده‌سز مشاغله معروض براقیلمش اولدقلرینی ـ یوره‌کلری یانه‌رق ـ تصدیق واعتراف ایدرلر .

موجود پروغراملرك بعض یرلری فائده تأمین ایده‌میه‌جك قدر مجمل ، بعض یرلری ایسه بالعکس لزومسز ومتعب تفصیلاتله مالی اولدقلری کبی ، فعالیت ذهنیه‌یی الڭ زیاده (حافظه) یه یوکلته‌جك برطرزده ترتیب اولنمشلردر . بوحال پروغراملر ایچون الڭ بویوك بر قصوردر. چونکه شاکردان مکتب صره‌لرنده اودرجه تعب ومشقتله اوکرندکلری مباحثی مکتبدن چیقدقدن صوکره کاملاً اونوتمق تهلکه‌سنه معروض قالیورلر .

اکمال تحصیل ایده‌رك ساحهٔ حیاته آتیلان برکنج ؛ پك آز برمدت کچدکدن صوکره ؛ مکتب صره‌لرنده دیدینه‌رك ، پیرانه‌رق اوکرندیکی شیلردن دماغنده سونوك برر ایز بیله قالمدیغنی آکلایور. اعتراف ایتملی‌درکه حیاتمزك ایکنجی دوره‌سی، زمان تحصیلده اوکرندکاریمزی اونوتمقله کچیور . یازیق دکلمی ؟ او قدر مشقتلر ، او درجه سعی وغیرتلر بو آجی نتیجه ایچونمی اختیار اولونیوردی ؟ ! . .

مکتبلرمزده شاکردانه قارمه قاریش بر چوق شیلر اوکره‌تیور وبونکله افتخار ایدییورز . فقط اونوتیورزکه ، الی‌الابد اونلرك ذهنلرنده جایکیراوله‌جق پرنسیبلری، عمومی معرفتلری ـ مع‌التأسف ـ اهمال ایدییورز . پك آز فائده‌لی بر نتیجه ایچون ، تازه دماغلری افراط درجه‌ده یورمق روامیدر ؟

مکاتبده تطبیق ایدلمکده اولان پروغراملرك حاصل ایتدکاری نتایجك بربلانچوسی یاپیلورسه ، او قدر زحمت ومشقتله اوکره‌نیلن شیلرك مکتبدن خروجی متعاقب اونوتولدقلری ، جدالگاه معیشتده بونلردن همان هیچ براستفاده ایدیله‌مدیکی حقیقت مؤسفه‌سی میدانه چیقار .

*
* *

حیات وسعادت ملتله پك دریندن علاقه‌داراولان مکتب پروغراملرینك تهذیبی ایچون، بهمه‌حال تعقیب‌ایدیله‌جك برپرنسیب‌بولنملیدر. بو پرنسیب شوایکی ماده‌ده جمع ایدیله بیلیر :

١ . — هرفنك تعلیم وتدریسی ایچون ایجاب ایدن زمان صورت قطعیه‌ده تقدیر وتعیین اولنملیدر .

٢ . — هرفنك مباحثی آره‌سنده ـ معین اولان غایه‌یه کوره ـ لازم اولمیان ویا آز فائده‌لی بولنان‌شیلر پروغرامدن طرح ایدلملیدر.

بوسایه‌ده شاکردانك‌ذهنلرینی یوران، وبالآخره اونوتیله‌جقلری جهتله هیچ برفائده‌لری اولمیان برییغین لزومسز شیلر پروغراملردن چیقارلمش اولور .

یکی برکشف ، یکی بر اختراع ایله هرکون توسع ایتمکده اولان فنلر ایچون‌ده بروجه آتی اصوللرك تطبیق ایدلمسی موافقدر :

پروغرامه یکیدن ادخال اولنه‌جق شیلره مقابل ، اسکیدن‌موجود اولانلردن لزومسز ویاآز فائده‌لی بولنانلر اخراج ایدلملیدر. بوصورتله فن مذکورك تدریسی ایچون تخصیص ایدلمش اولان زمانك تزییدینه احتیاج مس ایتمز .

لزوم وفائده‌لری مساوی کوریلن مباحثه کلنجه ، بونلردن عمومی اولانلرك ابقا ، منفرد وخصوصی بولنانلرك اخراج ایدلمسی ایجاب ایدر. مدت تدریسیه‌سی تعیین‌ایدلمش اولان برفنه یکیدن یکی‌یه کشف واختراع ایدلمش اولان بعض مباحث خصوصیه علاوه ایدلمك ایسته‌نیلورسه اولا بونلرك ـ معین غایه‌یه کوره ـ حقیقةً فائده‌دار ولزوملی اولوب اولمدقلرینی تقدیر ایتمك ایجاب ایدر .

صورت قطعیه‌ده پروغرامه ادخالی لزومی تحقق ایدرسه عینی‌فنك اولجه پروغرامده موجود اولان مباحثندن عمومی واساسی اولمیان یعنی خصوصی وفروعاته عائد بولنان قسملردن داها آز فائده‌لی کوریلن برمبحث اخراج اولنمق صورتیله موازنه تأمین اولنه‌بیلور . بوصورتله فنك تدریسی ایچون ایجاب ایدن زمانك تزییدینه لزوم قالمز .

فقط پروغرامدن اخراج اولنان قسمك یکیدن ادخال اولنه‌جغنه نسبتله داها چوق‌خصوصی (Particulières) و داها آز فائده‌لی اولمه‌سنه دقت ایتملیدر .

شاید برفنك‌پروغرامنه یکیدن بعض‌مباحث علاوه ایدلمسی‌ضروری اولور ومباحث موجوده‌نك تنقیصی موافق کوریله‌مزسه ـ طبیعی او فن کندیسی ایچون چیزلمش اولان‌قادرویی‌طاشه‌جغی‌جهتله ـ اقتضا ایدن فضله زمان دیکر فنلردن قازانلمق اوزره عمومی‌برترتیب یاپیله‌بیلیر.

آنجق بو سايه‌ده تشكيلات تدريسيه خللدن صيانت ايدلمش اولور . بو سيستمك الك بويوك فائده‌سي معلومات اساسيه (notion générale) ايله مواد فرعيه (fait particulier) قارشولاشدقلري زمان حق ترجيحك برنجي‌يه ويرلمسيدر . بو سايه‌ده شاكردان دائما اساسلي شيلري اوكرنمش اوله‌جقلردر .

م . شمس الدين

تاريخ

افغانستانه

امير عبدالرحمن خان

« مابعد »

اولجه بلخه كوندروب نشر ايتديرديكم بياننامه‌لر ، بو صيراده ضابطاندن بعضلرينك الينه كچوب « سلطان مراد ، انكليز محبيدر . بناءً عليه اونكله حرب ايتمك ايستيورز » ديه غلام حيدرخانه مراجعت اولونمش .

غلام حيدر خانه ، بو طلبك سلطان مرادك ولايتي ضبط وحركات عسكريه‌نك بني تهديده وسيله اولاجغي دوشونه‌رك برادر زاده‌سي بش طابور نظاميه ، بيك ايكي يوز سواري ، بش باطاريه طوپ ايله سلطان مرادك اوزرينه سوق ايتدي . بو عسكر ، تاليخانه واصل اولونجه سواريلر « ميرسلطان مرادي تأديب ايتمك لازمدر . چونكه بزه التحاق ايده‌رك انكليزلر ايله حرب ايله‌يه‌جك اولان عبدالرحمن خانه يول ويرمه‌مشدي » طرزنده مشاوره ايتديلر .

ميرسلطان مراد ، مشاوره‌يي خبر آلينجه ميربابا ايله مير محمد عمره برر مكتوب كوندروب « عبدالرحمن خاني داها زياده آليقومايكز . زيرا بلخ عسكري كرك سزك ، كرك بنم عليهمزه يورويه‌جكدر » ديدي . بونلردن باشقه « قطغني تشريف بويورك . قبول واستقبالكزه آماده‌يم » مآلنده اولمق اوزره بكاده بركاغد يوللادي .

ميربابا ايله مير محمد عمره كلن مكتوبلردن معلوماتم اولماديغي ايچين بو كاغدك مآلندن متحير اولدم . وقتيله بني قبول ايتمه‌ين برآدم ، ناصيل اوليورده شيمديده دعوت ايليوردي ؟

مكتوبي كتيرن ، بنم ترددمي كورونجه حقيقت حالي وميربابا ايله مير محمد عمره كوندريلن مكتوبلرك مآلني آكلاتدي .

— اويله‌ايسه يارين حركت ايده‌جكم . ديدم .

مير محمد عمر ، بنمله كلمك ايچين حاضرلاندي . مير بابا ايسه بالآخره كله‌جكني سويله‌دي . طاقيله برابر اللي آت واللي تفنك آلوب كتيرمه‌سني مشاراليهه سويله‌دم . چونكه (شهرسبز) دن اللي نفر افغانلي كلوب بكا التحاق ايتمشدي .

ايكي كون صوكرا بدخشانك (قشم) نامنده‌كي شهرينه كلدم ويول اوزرنده‌كي (جعفر) آتلي كهنه بر قلعه‌ده مسافر اولدم .

مير سلطان مرادك مرخصي داها ايله‌رو كيديلمه‌سي ايچين اصرار ايديورسه‌ده ديكله‌مه‌دم و :

— مير بابا ايله رستاق سواريلري كلوب يتيشمه‌يجه كيده‌مم . جوابني ويردم .

بو تأنيدن مقصدم سلطان مرادك دوچار نكال اولارق عقلي باشنه كلمه‌سي ايدي . آلتي كون صوكرا مشاراليهك بلخ عسكرينه مغلوب اولارق عيالي وسابق (قلاب) اميري ايله قاچديغي خبر آليندي . بوندن صوكراده فراريلرك يانمزه كلمكده اولدقلري ايشيديلدي . سردار عبدالله خاني قرق سواري ايله استقباللري ايچين يوللادم وكلدكلرنده‌ده تسلي ويروب مسند اقتداره وصولمده قطغن حكومتي ينه سزه تفويض ايده‌رم . ديدم .

بعده مشاراليهه سردارعبدالله ايله آلتي يوز سواري ترفيق ايده‌رك تاليخانه كوندردم واونلرك عزيمتندن صوكرا كندم‌ده حركت ايده‌رك واصل اولدم .

يدنجي فصل

افغانستانه تخته جلوسم سنه ١٢٩٧

باب سابقده حكايه ايديلن وقايعك اثناي جريانده (غلام حيدر خان) بلخ عسكرينك تصفيه‌سيله حربه مجبور اولمشدي . چونكه (سردار سرور خان) ي اولديرديكندن طولايي عسكرلر ، مشاراليهه عصيان ايتمشلردي .

غلام حيدر خان ، اوچ باطاريه طوپ ، اوچ بيك نظاميه سواريسي بيك رديف پياده‌سيله (تخته‌پل) ه كيتمش ، قيام ايدن عساكر ـ جدم ويدرم طرفندن بش‌سنه ظرفنده انشا اولونان ـ قلعه‌ده محصور قالمشدي .

اون ايكي ياشمده ايكن بو قلعه ايچين ايشيتديكم مذاكراتي قرق اوچ ياشنده بولنديغم شو صيراده تماميله تخطر ايتدم . اووقت : (شايد كابل الدن كيده‌رسه خاندان سلطنتي محافظه ايچين بوقلعه‌يي ياپيورز) ديمشلر وغايت صاغلام ياپمشلردي . غلام حيدر خان ، قلعه‌نك خارجنده طوروب داخلنده‌كيلره آتش آچدي . ايچريدن مقابله‌ده بولوندي . فقط ايجه سورن بو حربك نتيجه‌سنده غالب مغلوب بللي اولمادي . نهايت داخلده‌كي عسكر ، ديشاريده‌كيلره خطاباً :

— بز عاصي دكلز . لكن بزم وسزك پادشاهزاده‌كزي اولدورديكي ايچين غلام حيدر خان ايله قيزلباشلره مخالفت ايديورز . ديه باغيريشدي . بو سوزلرك اوزرينه خارجده‌كي عسكرده قلعه‌يه آتش ايتمسني براقوب غلام حيدر خان ايله قيزلباشلره حمله ايتديلر .

غلام حيدر ، ايكي يوز توابعي ايله (مزار شريف) ه طوغرو قاچدي وعسكر ، آرقه‌سندن قوو الادبغي جهتله (آبدو) كچيدندن (جيحون) نهريني كچوب بخارا طوپراغنه التجا ايتدي . عيال واموالي ايسه اسارتله عسكرك آلنه كچدي .

بنم ضابطانمدن ایکی کیشی محبسدن چیقاریلوب سرکرده تعیین ایدیلدی . قته‌غن ، شبرغان ، سرپل ، آنچه بلده‌لرنده بولونان عساکرده بو وقعه‌یی ایشیدنجه غلام حیدرخان طرفندن نصب اولونمش ضابطلری توقیف وحبس ایله‌دیلر .

بوصیراده بن ، التی‌بیك رستاقلی وایکی بیك قشملی ایله تالیخانه واصل اولدم .

(قندوز) ده‌کی عسکر ، غلام حیدر خانك برادر زاده‌سنه عصیان ایتدیکی اثناده تکمیل امرا وضابطان قاچدیغی وکندیسی یالکز قالدیغی جهتله غلام حیدرخانك برادر زاده‌سی انتحار ایده‌رك یاشامقدن قورتولدی . بعده بوتون عسکر ، نزدمه کلوب سلام واحترامده بولوندیلر . سجدهٔ شکره قاپاندم .

— الٓهی ! بوولایتی کفار الندن تخلیص ایتمه‌یه‌اونلرله همدست وفاق اولانلرك جزای سزاسنی ویرمه‌یه سن مقتدرسك دیدم .

قندوزده قالان عسکرده « هپکزی دین قارده‌شی بیلدیکم ایچین خاطرکزی استفسار ایتمك وبنم خبر سلامتمی سزه ایصال ایله‌مك اوزره سردار عبدالله خانی طرفکزه کوندردم . شیمدیلك بن براز داها بوراده اوطوروب پاره وارزاق تدارکنده بولوناجغم » مآلنده برمکتوب یازوب سردار عبداه خان ایله یوللادم .

عسکر ، عبداه خانك وروديله مکتوبمك وصولندن غایت ممنون اولوب شکرانه‌لر ایتدیلر وصلوات‌شریفه اوقویوب افغانستان مسلمانلرینك انکلیزلره غالب کلمه‌سی حقنده دعالر ایتدیلر . بعده برجوابنامه یازوب کوندردیلرکه : تالیخانه کلیشمدن طولایی تبریکی و « بزی اجنبی اياغی آلتنده ازیلمکدن محافظه ایچین سزیاه سوق‌ایتدی » مآلنی حاوی ایدی . بعدالمطالعه جناب حقه حمد وثناده بولوندم .

فیض آباد بکی (میربابا) نك ورودینه ایکی کون قدر منتظر اولدم . کلمه‌دیکی ایچین برمکتوبله سببنی استفسار ایتدم . « عسکر سزه تابع اولدی ، بنم کلمه‌مه لزوم قالمادی » دیه جواب یوللادی . بوحال کلمه‌سی ایچین تأکید یازدم . بونك اوزرینه التی‌بیك کیشی‌ایله تالیخانه کلوب بکا التحاق ایله‌دی .

* *

ایرته‌سی کونی میربابایی ، میرعمری ، میرسلطان مرادی سرکرده‌لریله چادرمه دعوت ایده‌رك :

— بنم نه‌مشکل برموقعده بولوندیغمی بیلیورسکز . جهادفی‌سبیل‌اﷲ ایچون کلدیکم حالده عسکرمك ارزاقی ـ قدر . بناءً علیه ، بوممکلتنك امرا ورؤساسی اولان سزلر ، بوخصوصده علی قدرالامکان یاردیم ایتمه‌لیسکز . کذلك اهالی‌ده خانه باشنه برقویون . برکیسه بوغدای ، یاحود آرپا ویرمه‌لیدر . بوصوك اعانه‌لری اولاجق ، بوندن بویله کندیلرندن استعانه ایدیله‌یه‌جکدر . دیدم وتکلیفاتمه ایرته‌سی کونی جواب ویرله‌سنی سویله‌یه‌رك مجلسه ختام ویردم .

(سردار اسحاق‌خان) ده برکاغد یازوب دمیمنه طرفنه حرکتکزدن بری احوالکزدن خبر آلامادم . بن بوراده مشغول ایکن سز (مزار شریف) ه کلیرده اورالرنی تحت اشغاله آلیرسه‌کز ممنون اولاجغم » دیدم . بوکاغد ، مشارالیهه (دشت ازخوی) ده واصل اولدی .

بنم ، بدخشان ایله قته‌غنه متصرف اولدیغمی خبرآلنجه درحال‌قالقوب اوچ کون ایچنده مزار شریفه کلدی . اورایه ورودینی مشعر بکا برمکتوب یازوب معیتنده‌کی عسکر ایچین پاره وارزاق ایسته‌دی .

مترجمی

طاهرالمولوی

قیلیج دینی

—

ماقابی‌لر

مابعد

طرابلس شامده تغلب ایتمش برحکمدار اولان (دیمتریوس) یهودانك کیتدکجه متزاد اولان شوکت وقوتنی استرقاب ایده‌رك عساکرکثیره ایله (نیقانور) نام قوماندانی بنی اسرائیل اوزرینه کوندرمش ودشمندن کیمسه‌یه امان ویرمه‌مه‌سنی امر ایتمش ایدی . أولجه (نیقانور) مظفر موفقیت اولدیسه‌ده نهایت (آوسی) ده شدید برمحاربه واقع اولدی . معیتنده آنجق ۱۰۰۰ کیشی بولنان یهودا معیتنی تشویق ایچین دشمنك مقداری چوقسه « معاونت‌الهیه‌نك وحقك کندی طرفلرنده اولدیغنی سویله‌یور وعلاوه ایدیوردی : « چونکه ؛ آنلر آنجق کندی سلاحلرینه وشجاعتلرینه کوکه‌نیورلر ؛ بزم استنادمز ، اعتقادمز ایسه اﷲدر ؛ اوقادر مطلق‌که : برآنده هم‌بزم اوستمزه هجوم‌ایدنلری ، هم بوتون‌دنیایی محو ایدر ! » [٢]

هرایکی طرفده پك شدتلی جنکه باشلادیلر . (نیقانور) ایله معیتندن پك چوقلری مقتول اولدی . یهودا منهزم دشمنی تعقیب ایله آنلره اصلاامان ویرمه‌دی . مظفریتنی ترامپتلر ایله کچدیکی بوتون شهرلرده اعلان‌ایدیوردی . بوحال‌بوتون یهودیه اهالیسنك تجمعنه باعث اولوب دشمن منهزمك فرارلرینه اویله شدتله هجوم ایتدیلرکه ۹۰۰۰ کیشی‌دن مرکب اردودن هیچ کیمسه صاغ قالمادی [١] . محاربه بیتوب عودت ایدرلرکن (نیقانور) ك جسد بیروحنه تصادف ایتدیلر ؛ الا به‌شکرانه‌لر تغنی ایتدیلر ، یهودا جسدك باشنك واوموزلرندن قوللرینك کسیلمه‌سنی امر ایتدی وقدس ه کتیردی . بوراده یهودا بوتون اهالی‌یی جمع ایدوب آنلره (نیقانور) ك باشنی وقوللرینی کوستردی « وفاسق نیقانورك دیلنی قوپاردیغی زمان پارچه پارچه ایدوب طاووقلره‌ویرمه‌لرنی وجنتنك‌مکافاتی‌ده بیت‌المقدس اوکنه آصمالرنی‌امرایتدی بوتون اهالی شکرانه‌لر اوقویوب کندی موقعنی تخریبدن محافظه ایدن رب عزیز وجلیل اولسون ! دیدیلر . یهودا (نیقانور) ك باشنی هرکسه قارشی معاونت ولطف‌الهیه‌یه بردلیل باهراولمق اوزره قوله‌نك اوستنه آصدی » [٢]

بوندن‌صوکره ماکدونیالیلر طرفندن بردیکر استیلا دها وقوعه کلوب بونده یهودانك برادری (العزار) مقتول اولدی ویهودا قدس سورلری آرقه‌سنده تحفظه مجبور قالدی . نهایت یهودیلرله ماکدونیالیلر آره‌سنده برصلح عقد اولندی . آنجق بوقیصه مدت دوام ایتمش ایدی .

ماکدونیالیلرك یکی بر حرکت استیلا کارانه‌لری دها کورولدی . بوکا قارشی‌ده (مقابی) لر ایله طرفدارلری برعصبیت شدیده ایله قارشی قویارق عددجه اولان نقصانیلرینی شجاعت‌ومهارت‌عسکریه‌لری تلافی وبر طاقم موفقیاته

[١] مقابی‌لر — برنجی کتاب — یدنجی باب

[٢] مقابی‌لر — ایکنجی کتاب — سکزنجی باب

مظهر اولديلر. [۱] دشمنك يهودي عسكرندن بلكه يكرمي قات فضله اولديغي بو قانلي مجادلاتدن برنده يهوديلرك حكمداري جبهۀ شجاعتي دشمن مهاجمه متوجه اولديغي حالده تلف اولدي ؛ لكن شوكت دينيه وحرت مليه اوغرنده اك عظيم شجاعتلري ، مهارت عسكريه‌يي كوسترمش ذوات آره‌سنده مؤبد وعالي بر نام قازاندي . برادرلري سمعون ايله (يوناثان) حكمدار مقتولك جسديني بالمذاكره دشمندن آلوب (مودين) ده پدرينك مقبره‌سنه دفن أيله‌ديلر . العداز ويهودا كبي (ماتاسياس) ك اوغلي (يوخنا) ده ميدان حربده ترك حيات ايتدي . صاغ قالمش اولان سمعون ايله يوناثان‌ده حرب ميدانده دكل ه‌ده نهايت سوء قصد ايله ترك حيات ايتمشلردر ، [۲] نهايت بو وجهله حكومت (يوحنا هيرقانوس) ه منتقل اولدي كه : بو ذات ممالكني توسيع وقوتي تزييد خصوصنده فوت فرصت ايتمه‌يوردي ، (اردن) يوردان نهرينك اوبر طرفنده‌كي مواقعدن (سامغا) و (مدابا) يي ضبط ايتمش ايدي؛ آنجق آني متعصب ديناداشلري ، همشهريلري آره‌سنده اك يوكسك موقع اشغاله قويان خصوصي (سيخيم) موقعني ضبط ايده‌رك بيت المقدسه قارشي رقيب بر معبد اولان (جزيرهم) ي تخريب ايتمش اولماسي‌در . معبد خاك ايله يكسان ايديلوب آك كوجوك بر نشانه‌سي براقيلمامش‌در :

« ايكي‌يوز سنه‌دن بري بومنفور مؤسسه قدس شريفه كلن ارباب دين وتقوانك انظارني راحتسز أيله‌مكده ايدي . آرتق بيت‌المقدس لايق اولديغي انفراد احترامه مظهر اولمش ايدي . سامريه‌ليلرك بومعبدي هر زمان يهوديلرك كوزينه اجدادلرينك شان الوهيتنه قارشي اظهار ايدلمش بر شريك ، براستحقار كبي چكيوردي ! وشيمدي آرتق بيت‌مقدس الهي‌نك تكرار رقيبسز صاحب ، حمايت الهيه‌نك مظهري اولمش ايديلر [۳]

(هيرقانوس) بوندن صوكره (ايدوميه) اوستنه حركت ايتدي ؛ تبعه‌سنك اسكي دشمنلرني اطاعته مجبور ، دين يهوده ادخال وممالكني تسخير ايله‌دي ، موسي‌ايله ايكي‌ملتي يكديكرينه‌اويله مزج ايلامش‌دركه : بوندن صوكره تاريخ‌ده (ايدوميه) ملت وحكومت مستقله‌سنك آيريجه ذكر اولنديغنه تصادف ايلامه‌يورز ، (هرقانوس) ٢٦ نجي سنۀ حكومتنده بوتون قواي موجوده‌سني (سامريه) الكا وشهري اوزرينه توجيه ايدوب اطرافنه سورلر ويندكار چكه‌رك شهري محاصره آلتنه آلدي ؛ برسنه دوام ايدن محاصره نتيجه‌سنده بوسبوتون آچ قالمش اولان محصورلر تسليم اولديلر ؛ شهر كلياً تخريب اولنوب اورايه صويولاري وسائر مجاري چوريله‌رك شهر ابنيه‌سنك برتكندن بيله نشانه براقيلمادي [٤]

فلسطين اهاليسنك هيرقانوس‌له ختام سلطنتنه ياقين اولان وضع وحالري ماقابلي‌لر اختلالندن اولكنه نظراً بوسبوتون باشقه ايدي .

بابل شهرينك آقار صولري كنارنده اوطوروب آغلايان اهالي (يعني بني اسرائيل) ايچلرنده حائز اهميت اولانلرينك وطنلرينه عودت ايتمه‌سنه رغماً هرطرفده نائل حريت واستقلال اولامامش ايديلر وقدس شريفده تمكن ايدوب بيت‌المقدسك تعمير وتجديدينه چاليشان كوچوك جماعت موسويه حالا ايرانيلرك نفوذ سياسيلري تحتنده بولنيورلردي . حتي مرور ايدن اولدقجه اوزون سنه‌لر ظرفنده يهوديلر احراز استقلاله تشبث ايدمه‌مشلردي . حريت مذهبيه‌لرينه صورت لازمه‌ده رعايت اولنديغي مدتجه برتابعيت سياسيه آلتنده بولنمغه رضا كوسترمشلردي . يعني نفي واسارتدن صوكره يهوديلك برمليت اولمقدن قالارق برهيئت روحانيه ، بركليسا اولمشدي ؛ آنلري يكديكرينه ربطايدن بروطن عمومي دكل ، بردين عمومي ايدي . كوكللرنده‌كي

[۱] (هوسمر) ك يهوديلرك تاريخي

[۲] بوحادثه عهدعتيق‌و(آپوقريفا) نك تعان أيله‌ديكي وقايع تاريخيه‌نك خاتمه‌سني تشكيل ايدر .

[۳] (ميلمن) ك يهوديلرك تاريخي - اوتجي كتاب

[٤] ژوسفوس - يهوديلرك آثار عتيقه‌سي - كتاب ١٣ باب ١٨

وطنپرورانه حسياتي ، ارض فلسطينك بر ارض مقدس اولديغي ، بناءً عليه ملت منتخبۀ الهيه‌دن باشقه اقوام اولامامسي ايجاب ايتديكي دوشونجه‌سندن ايلري كيتمه‌يوردي [۱] . مابعدي وار مترجمي

علي رضا سيفي

تراجم احوال

خادمي

« مولانا مفتي ابو سعيد الخادمي »

فحول علماي عثمانيه‌دن فضل وكمال ايله معروف بر ذات ستوده صفات اولوب « ۱۱۱۳ » تاريخنده (قونيه) ملحقاتندن (بخاري) الاصل اولان بويوك پدرينك اختيار هجرت ايله‌ديكي (خادم) ده تولد ايلدي. مقدمات علومي پدر عاليلري اكابر علمادن (قره‌حاجي) شهرتيله بنام (مصطفي) افنديدن بعد التعلم والد اكرملرينك تنسيبيله براي اكمال (استانبول) ه كله‌رك اوعصرك اك بنام فضلاسندن بولنان (قاز ابادي احمد افندي) دن پارلاق برصورتده اخذ اجازه‌يه موفق اوله‌رق وطننه عودتله تدريس وتأليفه باشلادي. آز زمان ايچنده افاقه انتشار ايدن صيت فضلي دولايسيله دعوت پادشاهي‌يه اجابةً ايكنجي دفعه پايتخت خلافته كلوب علماي وقت ايله برابر بالذات پادشاهده حاضر اولديغي حالده (آياصوفيه) جامع شريفنده‌كي تقرير ايلديكي فاتحۀ شريفه تفسيري جالب تقدير عمومي اولدي . وتلطيفات شهرياري‌يه مظهريتدن صوكره مطيباً مملكتنه اعزام اولندي .

مملكتنده كراراً اعطاي اجازه‌يه موفق اوله‌رق (۱۱۷٦) تاريخنده داربقايه ارتحال ايتدي . مذهباً حنفي ، طريقةً نقشبندي‌در . ديدار جناب نبي (صلعم) ايله مشرف اولديغي بر مراقبه‌سنده (ائمۀ اثني عشردن امام جعفر صادق (رضه) نسل پاكندن بولنديغي) تبشيريله مبشر اولدقري خط دست عاليلريله محرر اوراق عليه‌لرنده مسطوردر . ينه بواوراق قيمتدار آره‌سنده : (پدريمك قبر شريفنده مراقبه‌يه وارمشدم . قارشيمده تمثل ايلدي . نصيحت ايسته‌دم ؛ « ايشته بني كورويورسك يا ، ديدي ، دنيانك اسباب وعلاقندن عاري‌يم . بوعالمده اونلردن هيچ بري فائده ويرمه‌يور . معيشت خصوصنده حرص وطمع مذمومدن توقي ايدرك جناب حقه متوكل وانك احسانته قانع اول . دنياده خالق الاسبابي اونودوب احتياجكي سبب صوري اولان قوله بيلديرسه‌ك حق سني اك عادي كيمسه‌يه محتاج ايدر . اكر احتياجكي هركسدن اخفا ايله آنجاق حضرت ذوالجلاله عرض ايدرسه‌ك دنيا بيله سكا عرض روي احتياج ايدر » بيوردقلري‌ده مندرجدر .

[۱] (روما ايمپراطورلغي حكمنده يهوديلر) : مؤلفي (موريسين) .

آثار فاضلانه‌لری بروجه آتیدر :

(١) متن مجامع الحقایق فی علم الاصول [١]

(٢) شرح طریقت محمدیه

(٣) شرح بسمله [٢]

(٤) حاشیهٔ درر

(٥) شرح علی القصیدة المضریة

(٦) حاشیة علی لتفسیر سورة النبأ بیضاوی

(٧) رسالة فی حق التسبیح والتحمید

(٨) تفسیر قوله تعالی (قل اللهم مالك الملك)

(٩) تفسیر قوله تعالی (ان بعض الظن اثم)

(١٠) رسالة فی سلوك النقشبندیة

(١١) رسالة النصایح والوصایا

(١٢) رسالة الخشوع فی الصلوة

(١٣) شرح ایها الولد

(١٤) عرائس النفایس فی علم المنطق

(١٥) عرائس الانظار ونفائس الابکار

(١٦) رسالة فی ماهیة العلوم

(١٧) کشف الخدر عن حال الخضر

(١٨) رسالة فی الحدیث الضعیف

(١٩) رسالة المسواك

(٢٠) رسالة القهوه

(٢١) رسالة الدخان

(٢٢) تفسیر سورة الاخلاص

(٢٣) رسالة فی حق الاستخلاف

١١٦٠ ده وفات ایدن برادر عالیلری ابی نعیم احمد الخادمی‌نك آثارندن :

(١) رسالة فی حق الفاظ المجازیة

(٢) حاشیة علی المرآت

مخادیم فضائلموسوملرندن اولوب (١٢١٣) ده مکه‌ده ارتحال ایدن سعید خادمی‌نك آثاری :

(١) حاشیة علی تفسیر الفاتحة للبیضاوی

(٢) شرح البخاری الشریف الی النصف

(٣) شرح قصیدهٔ برده

(٤) حاشیة علی الخیالی

(٥) شرح شمائل شریفه

(١١٩٢) ده وفات ایدن عبداه خادمی‌نك آثاری :

(١) شرح مجامع الحقایق

(٢) شرح دیباجة النتایج

(٣) قصیدة الهمزیة

(٤) حاشیه علی شرح بسمله

(٥) حاشیه علی حاشیة میرابوالفتح

(١) تفسیر قوله تعالی (قدافلح المؤمنون ...)

امین بن محمد خادمی‌نك آثاری :

(١) شرح منار

(٢) حاشیهٔ قاضی میر

(٣) حاشیهٔ منتهی

بروسه‌لی محمد طاهر

ادبیات

حق

عالمك قیل وقال انکاری ،
ازیلیر پیش حشمتکده سنك ؛
ضرب دستکله صدمهٔ دهرك
صارصیلیر دهشت جفاکاری .

ای رهاکار فضل اولان قدرت ؛
فکرم ، آوارهٔ جلالکدر ،
بشریت ، لسان حالکدر .
سکا بر ترجمان اولوره حکمت » ؛

سکا مشتاقدر بوتون اعصار ،
سکا مرثیه‌لر اوقور « آثار »
ینه « امید » « سن نکهبانسك ،

ینه سندن مدد اومار انسان ،
ــ چونکه حق سك ، یگانه سلطانسك ــ
ساده ، مهجور قدرت اولما بر آن .

ع . نوزاد ایاس .

---

[١] علمای عثمانیه‌دن مصطفی بن محمد آیدینی طرفندن (منافع الدقایق) اسمیله عربی العباره شرح اولندیغی کبی شروانی احمد حمدی افندی طرفندن دخی (لوامع الدقایق) نامیله ترجمه اولنان نسخه‌لری مطبوعدر .

[٢] اون سکز فنه تطبیقاً محرر اولان بواثر قیمتدار علماء مصریه‌دن (شیخ علیش) افندی طرفندن تلخیص ایدلشدر . هرایکیسیده مطبوعدر .

« صفحات » شاعرینه

۲

اولا ادبیاته (محاورۀ طبیعیه) یی صوقان سنك قلمکدر . حالا بو وادیده سکا ثانی چیقمه‌دی . سندن اول بوقدر طبیعی محاوره‌لر ایسه کیمسه یازمه‌دی .

بکا حامدلری‌می کوستره‌جکلر ؟ حامد ، شعر محضك خارقه‌سی‌در ، فقط محاورۀ طبیعیه بحثنده قرانشکداز بر اعجوبه‌در . (اشبر) ده و (تزر) ده ، خلاصه حامدنام مستقبلشمولنه عائد اولان منظوم ومنثور برچوق آثرده محاوره نامنه موزون شانبه‌لر ، مقفا لکه‌لر پك چوقدر . انجق بو لکه‌لر قرك سیاهلقلری کیبدرکه اونك - جبال و انهاریله - بر کائنات اولدیغنه دلیلدر . چونکه قصورسزلغك برخادمی‌ده محدودلقدر . طبیعت بیله بر کلیت محیطه اولدیغی ایچون شاهقه‌لرینك اتکنه حفره‌لر صالانیر ! . . .

انجق بن حامددن بحث ایدرکن غربك مثلا (مولیه‌ر) کبی بر محاورۀ طبیعیه داهیسنی دوشونورم‌ده حامد کوزمده اونکچون کوچولور . (آنطوان آلبالا) (مولیه‌ر) ك اثرلرندن بحث ایدرکن دییورکه:

« اشخاص وقایعنك سویلدیکی سوزلر هربرینك اعماق افکارندن، هربرینك قعر موجودیتندن چیقار ، بونلر کندیلرینه سویلنن سوزلری دیکله‌مز ومخاطبلرینه جواب ویرمزلر . کندی فکرلرینی عادتا کندی عملری لاحق اوله‌جق صورتده او قدر طبیعی اولارق تعقیب وافاده ایدرلرکه (مولیه‌ر) ی اونوتدیررلر . ایشته دها . »

بزده حامد بویله‌میدر ؟ پریشانقیافت بر بدوی قیزی بیله - آثار حامدده - سوز سویلیه‌جك اولسه انسان اوچهرۀ بداوتك یانی باشنده حامد بکك (مونوقل) ایله مزین دیدار کبارینی کورور .

بیلمم‌که (شعره محاوره صوقمقده نه‌اهمیت اولورمش ؟ ادبیات صحیحه بویله شیلرله یورورمی ؟) دییه‌جك قدر عقلا فطرتلی وجواهر قیمتلی ذواتی عصر اخیرینشدیره بیلدیمی ؟ ادبیات آثارنده محاوره‌نك اهمیتی (تصویر - دسقریپسیون) مرتبه‌سنده‌در . اویله وقعه‌لر اولورکه حرکت تصویریه‌سنی ، شعرده‌کی بر قاچ شخص وقعه‌نك دوداقلرنده‌کی هرعشۀ تکلمه مدیون اولور . باخصوص برشیده‌کی قیمت ، استحصالنده‌کی صعوبتله مقایسه ایدیله‌جکسه (محاوره) بوخصوصجه‌ده دیکر ادبیات صنایعنه فائقدر . چونکه اهمیتجه هر مزیت ادبیه‌دن اول کلن (محاوره‌نویسلك) صنعتی صعوبتجه‌هپسندن صوکره کلیر . [*]

سنك (سیفی بابا) قدر طبیعی سوزلری شیمدی‌یه قدر هیچ بری سویلتمه‌دی . اما ماضی‌نك بوحرمان وخسرانی آتی تلافی ایده‌جکمش ؛ اوقدرینی بیلمم ، مشیمۀ مستقبلك اولاد محتمله‌سنه سوزم یوق ..

[*] هیچ برشی دیالوغ قدر کوچ دکلدر . ایی محاوره ، اك صوك اوکره‌نیله‌بیلن برمزیت ادبیه‌در . انطوان البالا - صنعت تحریر - ۳۰۱ صحیفه

ادبیاتك فرانسه‌ده‌کی خواجه‌لری محاوره ایچون عندالاستقرا ایکی قسم ، ایکی تقسیم قبول ایدرلر :

بری شودر : ادبی ، منتظم ، مرتب محاوره‌لر .

دیکری ده‌شوندن عبارتدر: بین‌الخلق سویلنن سوزلرك (فطوغرافیك) برتمثیل وتصویری . بوایکی قسم ایکی منتهادر . بونلر اره‌سنده تماس دکل - چونکه اوقولای ! - فقط توازن تأمینی چوق زورلی برایشدر . یعنی محاوره‌کزی هم ترتیب ایده‌جکسك ، هم کتابه اویدوره‌جقسك . هم انتظام ادبیسی اولاجق ، هم‌ینه کویا اشخاص وقعه‌ك اونی سویلیوراولاجق ! .. یعنی مرتب ومطرد اولیشنه رغماً پریشانلغه عائد برلطافت طبیعیه عرض ایده‌جك ! کوچ دکلمی ؟ ایشته بوکا بالفعل انجق سن شو جوابی ویردك :

— آرزو ایدلدکدن صوکره ، هیچ کوچ دکل !..

سوزلرمدن اشتباه ایدنلر (صفحات) ك برنجی کتابنده‌کی (حصیر) منظومه‌سنی اوقوسونلرده بردیلنجی اولدیغی زمان - محاربات عالمه قارشی اسوبجره‌نك موقعی نه‌ایسه - برسائل جنازه‌سنه قارشی‌ده معده‌سی وکیسه‌سی طولو اولان انسانلرك اوقدر بیطرف اولدقلرینی، اوأولودن نه‌قدر لاقیدانه وفقط نه‌قدر طبیعی بحث ایتدکلرینی - حصیری صاتانله آلان - آره‌سنده کچن محاوره‌دن آکلاسینلر . فقط برطاقم ذوات حقیقته قارشی مطلقا کوزلرینی - لاجل الاغماض - قپایوب اغزلرینی - لاجل الشتم - اچیق ایسترلرمش. ألدن نه‌کلیر. انسانیتك کوزنده‌کی پردۀ عمابیله تداوی ایدیلیور ، فقط وجدان بشرده‌کی ردای اغماض خسته‌لغنه علاج یوق . بیلمم انسانیت علیه حقنده‌کی بولطفی فنك کشفیات آتیه‌سندن‌می بکله‌ملی ؟ یوقسه معلوللرینك خصلتیاب انصاف اولملرندمی ؟

محاوره‌نك اهمیتی اکلاشیلدی . بونه‌دیمکدر ؟ سنك عثمانلی نظمنه محاوره‌یی صوقه‌رق حاصل ایتدیکك انقلاب کبیر اکلاشیلدی دیمکدر. شیمدی محاوره‌نك شرائطی نه‌در ؟ سن اوشرائطه نه‌قدر رعایت ایده‌بیلدك ؟ برازده بونلر اوزرنده قونوشه‌لم .

محاوره‌ده مهم شرط قیصه‌لقدر . بونی - بعض ذواتی کوردم - قاریشدیرییورلر ، قیصه‌لق برمحاوره‌نك هیئت مجموعه‌سنده اولاجق صانیورلر ؛ اویله دکل ، جمله‌لر قیصه اولاجق . چونکه هرمحاوره‌ده هرشخص کندی سویلك ایستر . بوبویله‌در . نه‌یاپملی ؟ مخاطبی اوزون اوزادی‌یه دیکلمك توکل وتحملنی هرانسان کامل ابراز ایده‌میوز . فقط بوکاده اطلاقی اوزره جاری اولاجق برقاعدۀ کلیه ماهیتی ویرمك یا کلشدر . [دمیرجیلرك تعطیل اشغالی] اسمنده منظوم بررساله‌وار؛ (قوپه) نکدر . حتی برکون سنکله برابر اوقومشدق . اون بشمی، اون سکزمی، نه‌یسه ، طویل الذیل والصحائف بررساله ! ... بویله ایکن بومنظومه‌ده (فرانسوا قوپه) اولا « غره‌و » ، صوکره « قتل »

یاپان بردمیرجی عمله‌سنی متمادیاً ومطرداً برمحکمه‌نك صالوننده حاکملره خطاب ایتدیریر . حتی منظومه عنوانندن امضاسنه قدر دمیرجی‌نك خطاباتیدر . اما دنیله‌جك‌که قویه‌نك اوشه‌رنده دمیرجی حق کلامنی جواز ادبی‌دن آلیورمش‌ده جزا محکمه‌لرنده هرمظنونه ، جنایت محکمه‌لرنده هرمتهمه قانونك اعطا وحاکمك ابراز ایتدیکی (مدافعهٔ نفس) صلاحیتندن آلیورمش . دها ایی‌یا . بنم‌ده مراسم آثارادبیه‌ده‌کی بوالجای موقع تأثیرینی آکلایمقدی .

احتمال‌که (سلیمانیه کرسیسنده) وعظ ایدن ذاتك اوزون سویلدیکنه اعتراض ایده‌جکلر بولنور . بو اعتراضات مقدره اصحابنه صورارم : محکومیت احتمالنك ایچنده ، بر هیئت مهیبهٔ حاکمه‌نك اوکنده صندالیٔ تهمتندن رعشهٔ خشیت ایچنده قالقان بر دمیرجی‌نك‌می سوزی کسیله‌مز ، یوقسه بر معبد معظم ایچنده ، برجماعت خاشعه اوکنده ، برکرسیٔ خطابت اوزرنده آلتنده شائبهٔ تهمت دکل ، عمامهٔ شریعت طاشیان بر دیانت واعظنك‌می ؟..

اما بو ذوات بوسوزلره‌ده اعتراض ایدرلرمش . شبهه یوق . بو مسلمدرکه دنیاده هرشی — برحقایق ثابتهٔ ریاضیه ، برده معارضلرمزك دهالرندن باشقه — هرشی اعتراض کتورور .

نامق کمال بکك اوغلی علی اکرم بکله برکون سنك (میخانه)‌کی اوقویوردق . ایکیمزده برقصور آرایوب بولمق ایسته‌دك . بن شعرکده نقیصه بولمقدن اظهار عجز ایتدم . اکرم بك بولدی ، میخانه قپوسنه کلن قادینك تطویل کلام ایتمسی قصوردر ، دیدی . اکرم بکك بو اجتهاد واعتقادینه اوزمان اولدیغی کبی شمدی‌ده مصراً معارضم .

واقعا لسان نظمده کمالك دیدیکی کبی (مفصلات افندی) لك تحمل ایدیلیر مصائبدن دکلدر . شعر برشیٔ سماوی اولدیغنه کوره شعرده‌کی بونقیصه‌ده آفات سماویه‌دندر. فقط انصاف ایله دوشونملی‌که سنك میخانه منظومه‌سنده سوزسویله‌ین قادین، معیشت ومعاشرتجه دون‌سویه‌لیدر. باخصوص بزم مملکت محلاتندن برینه منسوبدر . بزده‌کی (محله‌برور) قادینلرك نقدر (نطوق شیلر) اولدقلری معلومکدر . هله تکرار دوشونملی‌که زواللی قادینك برعیاش قوجه‌سی واردر ، هرکیجه زوجیت فراشنه میخانه‌لرك خاطرات ومایعاتنی طاشیوب کتیریر، قادین مادةً ومعناً آتشلر صاچان برحریفله ، یعنی برحریق خانمانسوز ایله یکوجود اولوب یاتمق مجبوریتنده‌در . بناءً علیه او قادین سویلر، چوق سویلر ، هرشی سویلر ، متمادیاً سویلر ، الحاصل سویلر ، سویلر ، سویلر ....

بیلمم اجتهادمده مخطی‌می‌یم ؟

فرانسزلرده ایی بر (وودویلیست) اولان [لابیش] ایله داهیٔ مؤبد حیات [مولیه‌ر] محاوره‌ده مقتدای منفرد ماهیتلی ایکی مثال امتثالدر . واقعا سن هنوز بزه تیاترو اثاری یازمه‌دك . فقط ایشته بر پرده‌لك تیاترولر جسامتنده واونلرك اوچ درت پرده‌لکی لیاقتنده شعرلرك وار . (صفحات) ك بوایکنجی کتابی ایسه بر فاجعهٔ منظومه ماهیتنده‌در . انجق صحنه‌سی اکسیك ، اشخاص وقعه‌سی مفقود . فقط سن مملکتك رذائلنه آیری آیری شخصیتلر ، آیری آیری ناطقه‌لر ویرمش ؛ مملکتك فجایع اخلاقیه‌سنی نطوق بر انسان کبی سویلتمشسك . آه ، بوفجایعك نه وقت دیلی طوتولاجق ؟

(سلیمانیه کرسیسنده) تصویر ایتدیکك واعظ‌که — باشنك دیشنده صاریق، ایچنده اوروپا واسیا معلومات ومشهوداتی اولدیغنه کوره — عبدالرشید ابراهیم‌در ، اوزون بر مونولوق یاپمسه‌ده، مثلا اشخاص وقعه ایله قارشیلاشوب قونوشسه — که آره‌ده سنك قلم صنعتك واسطه اولدقدن صوکره پك قولایدر — کتابك طبیعی محاوره‌لر مثالی اولان بر تیاترو ماهیتنی آلا بیله‌جك. بکا اویله کلیرکه بزده حرکتلی ، حیاتلی محاوره‌لری تیاترو صحیفه وصحنه‌لرینه‌ده سنك قلمك برکون صوقه‌جقدر. بوخصوصده ملتك استقبال قریبنده بر (مولیه‌ر)، بر (لابیش) وظیفه‌سی ایفا ایده‌جکسك .

قناعتمی صراحتله سویلدیکم ایچون معارضلرمك سینهٔ الایملرنده‌کی متداخل شتومه رخصت فوران ویرملرندن قورقولور. نه بأس وار. عادات بلده‌دندرکه بزده خلقك برقسمی یره، برقسمی‌ده راست کلدیکی هرجبههٔ جدیتپروره توکورور . جدیتی ، حقارتك اسکات ایتدیکی بر مملکتده‌یز . رذائله جهانکیرلك ، فضیلت ومتانتده شهادت رولی اصابت ایدن بویله مدهش برصحنه اوزرنده صوصمق دها مفید ایدی اما ، نه‌یسه بردفعه شق شفه ایتمش بولندق .

مدحت جمال

مقالات

ینه خبیث اثرلر حقنده

غلطه‌نك بعض مشهور سوقاقلرنده قورولمش اولان فحش سرکیلرنده وشناعت پانایرلرنده‌کی رذالت پالیاچولرینك ملون وملوث چهره‌لرینی آندیران . طاقم بویالی ورسملی کاغد پارچه‌لری ، شو یاقینلرده کتابجی ، کاغدجی ، توتونجی تنباکوجی دکانلرینك دستکاه باشلرینی پك مبذول ومردار برصورتده کیرله‌تمه‌یه باشلادی . دکانلرك موقع تشهیرندن زیاده ، الافرانغه استراحتخانه‌لرك موضع مخصوصنه آصیلمایه لایق اولان بو ایکره‌نج طومارلر ، خنفسا طبیعتلی اسافل خلقتك کوزلرینی قاماشدیروب آغزلرینی صولاندیرسه بیله ؛ وبا وقوله‌رادن داها مدهش خسته‌لقلر نشرینه خدمت ایدن کریه قوقولریله اخلاق ووجدان اربابنك معده‌سنی بولاندیروب باشنی دوندیریور.

واقعا بو هرزه‌نامه‌لر — کیجه وقتی سوقاق اورتالرینه بیراقیلوب صباحلاین تنظیفات مأمورلرینك جاروب تطهیرندن قورتولمش نجس پاره‌لر کبی — وقار وتمکین اصحابنك نفرت واستکراهندن باشقه برتأثیری موجب اولمازسه‌ده طریق حیاتك اکری بوکری طاشلری

اوزه‌رنده هنوز يورومه‌يه ابتدا ايدن چوجوقلر ايله تجربه‌سز كنجلرك يوانى كسمكدن وهيچ برشى ياپاماملريله قوندوره‌لرينى بولاشديروب اوستلرينى ، باشلرينى قوقوتمقدن خالى قالمازلر .

بناءً عليه كتاب نامنه ــ سوپرونتو كوفه‌سندن بوشالمش ، ياخود پاتلامش برمجرادن طغيان ايله‌مش كبى ــ ساحهٔ مطبوعاتى اشغال ايله‌ين بوملوثاتى آرتيق اورتادن قالديرمالى . چونكه كانه ، كچه قارئى عيبدر . بمدماده بونلرى افراغ ايدن منفذلرى ايجه طيقامالى . زيرا ملتك شعبات دماغيه‌سنه يازيقدر .

اخلاق عموميه‌يى افساد ايده‌جك آثارك منع انتشارى حقنده مطبوعات قانوننده مادهٔ مخصوصه واركن ويكى‌باصيلان اثرلردن بيلمه‌م قاچ نسخه‌سنك مطبوعات اداره‌سيله مدعئ عموميلك مقامنه وسائره‌يه تقديمى اصولدن‌ايكن عجبا بوملعون اثرلر ، باصيلوب ياييلمازدن اول مطبوعات اداره‌سنه ويريلمه‌ديمى ، يوقسه ادارهٔ مشاراليهاجه ماهيت خبيثه لرينك تدقيقنه تحمل ايديله‌مه‌ديمى ؟

هرايكى احتماله كوره بونلرك چاره‌سنه باقيق زمانى كلمش وحتى كچمشدر . تذكره‌سز اتم آتمق ممنوع اولديغى كبى آچيلمش بركاريزى ، قوقوسندن يانمه واريلميور ! ديه على حاله بيراقمقدن زياده تعفناتى منع ايچين اوزرينى قاپاتمق لازمدر .

احتمالكه ايقينه صيقينه ميدانه كتيردكارى بومكروهاتى برصنعت وداولاييسيله كنديلرينى صنعتكار صاياجق محررلرى! هركسك اجراى صنعت خصوصنده سربست بولونماسى ايجابندن بحثه قالقيشيرلر . اريادكارلره :

— أوت ، اويله‌در اما حد معروفى كچمه‌مك شرطيله . جوابنى ويريلير ودلالان محبتك بازار مخصوصنده كمال سربستى ايله اجراى صنعت ايده‌ركن برعفيفه‌نك اغفالنه تشبث ايله‌دكلرى تقديرده جزايه چارپيلدقلرى كوسته‌ريله‌رك :

— سزده كنديكزك ، ياخود متعلقاتكزدن برينك هنر وصنعتى اولان اوياز يلرى (الخبيثات للخبيثين) حكم جليلنجه كندى اراكزده وهمپايه‌لريكز ميانده اوقويوب اظهار مزيات ايديكز . فقط عموميخانه فنارلرينه بكزه‌ين اوقرمزى قابلى فحشنامه‌لريكزى باصديرمق وجلب انظار ايچين اوته‌يه بريه آصديرمقله برطاقيم صافى دلانى اضلاله قالقيشمايكز كه مفطور اولديغكز ادبسزلكك صوك درجه‌سندن‌ده اشاغى يووارلانمش اولمايسكز . دمدماتى‌خدوى تحقيره‌تردیفاً اوتامايان صورتلرينه فيرلاتيلير .

مكارم اخلاقك اتمامى ايچين بعث بويوريلان پيغمبر اكبرك امت مرحومه‌سى آراسنده بوقدر شنيع مخلوقاتك بولونماسنه انسان هم شاشييور ، هم آليقلاشيور ، هم‌ده خانه‌سى محترق اولان برينك أو ياندى اما تخته قورولرده قالمادى ! ديمه‌سنى تنظيراً واقعا اسكى تفتيش ومعاينه انجمنى ، اوقوديغى كتابلرى كوس كودوك بيراقيردى‌اما بويله محررلرك بويله اثرلرينه مساعده ايتمزدى ديه‌جكى كليور .

بى ادب تنها نه‌خودرا داشت بد
بلكه آتش برهمه آفاق زد

طاهرالمولوى

طلبه‌نك مدرسه‌لرده شكايتى :

مدرسه‌لرمز حالا بريولنه قونمدى

اعلان مشروطيتى متعاقب مدرسه‌لرمزك برحال‌مكمليت وانتظامه آله‌رق يكى بر اثر حيات كوستره‌جكنى ، حتى بو خصوصده تشكل ايدن جمعيتلر ويازيلان مقاله‌لرك آثار فعليه‌سنى كوره‌رك بختيار اوله‌جغمزى ايجه اميد ، خصوصيله بز منتسبين شدتله انتظار ايدييوردك . مع‌التأسف بو اميدلرمزك بوشه چيقديغنى كوردكجه مأيوسيتمز زياده‌لشييور . ايشيتديكمزه كوره استانبول مدارسى اصلاح و ترقيات حاضره‌يه كوره‌پروغراملرعلاوه وتكملات‌نوين‌زمانه‌مطابق فنون‌لازمه ادخال ايدلديكى حالده ؛ طشره مدارسى اسكى حال خرابيسنده دوام وعصرلرك اينديرديكى ضربهٔ المناك آلتنده ايكله‌مكده‌در . بومدرسه‌لر وقتيله كاثناته علوم وفنون صاچمش ، آغوش علم معرفتده يتيشمش فكر منورلر ، ذكاى فوق‌العاده‌لر سايه‌سنده علوم و فنونك شعبات متعدده‌سنده ابراز كمال ايله‌مش ، جديت‌تتبعات ، متانت اخلاق ومحاكات ، وسعت معلومات ، بركت تأليفات ايله شهرتياب اولمش وهر انتساب ايتدكلرى دائرهٔ معرفتده رنكين و معلا بر اتساع تجدد وتكمل ويرمش برچوق اعاظم امت واردركه بونلرك هربرى يالكز اسلاملرجه دكل ، غربك اك بيوك علما و حكماسنجه بيله بر خارقهٔ حيرت نما و دها عد اولونمقده وعالم مدنيته اهدا ايله‌دكلرى كشفيات واختراعات نافعه ايسه هرزمان لسان شكران ايله ياد ايدلمكده‌در .

ايشته اسلافمزك منبع فيض عرفان اطلاقنه سزاوار بر حالده قويدقلرى مدارسك صوك زمانلرده آلمش اولديغى حال فجاعت‌اشتمال بتون متفكرينى آغلاتمقده‌در . بو كون اوده‌مشده اوتوز كسور مدارس اولديغى روايت ايدلمكده‌در ؛ اسف ايله اعتراف ايده‌لم كه برقاچى مستثنا اولديغى حالده ديكرلرى لانهٔ بوم‌وغراب دينيله‌جك درجه‌ده خرابدر ، ايچلرنده طلبه نامنه عنكبوتلر آغ قورمقده‌در .

عجبا اسلاملرك‌شعشعهٔ‌سطوتلرى‌جهانى‌طوتماسنه ، پيشكاه‌شوكتلرى اوكنده برچوق اقوام وقبائلى كردانداده انقياد ايله‌مه‌سنه سبب‌حقيقى كيم ايدى ؟ عجبا اونلر نره‌دن اكتساب فيض عرفان ايتمشلر ؟ علم اخلاقى نره‌دن آلمشلر ؟ بز او اسلافك احفادى، خيرالخلفى دكلى‌يز؟ اجدادمزك او قدر فداكارلقلر، همتلر صرفيله بزه مؤبد بر يادكار عرفان اولمق‌اوزره ميدانه كتيردكارى، تأسيس‌ايتدكارى بومؤسسه‌لرى نيچون محافظه ايتمه‌يه‌لم ؟ عجبابزده بودارالعرفانلرى اصلاح‌واعمار ايده‌جك قدر وجدان حميت قالماديمى ؟

ای علمای اسلام ! ای مدرسین کرام !

سزلری سینهٔ فیض فشان عرفانده پرورشیاب کمال ایلیان، نیجه‌سنه‌لر شریعت غرای اسلامیه‌یی محافظه وبین الاسلام حقیقی اتحادی تأسیس ایله‌ین مدارس خراب اولویور . کندیکزه (ورثة الانبیا) عنواننی طاقمق ایچون مدارسك اصلاحنه هر کسدن اول سزاهتمام ایده‌جکسکز . شریعت غرای مطهره‌نك مدافعه ومحافظه‌سی سزك اوزریکزه واجبدر .

اکرسز بودار التدریسلری اصلاح ایله‌مز ؛ زمانمزك ترقیاتیله متناسب درسلر علاوه ایده‌رك متفنن ، عالم مدرسلر ، معلملر طوتماز ، دها طوغریسی حقیقی بردار الفنون حالنه قویماز ، ملتك رهبرسلامتی ، پیشوایان هدایتی اوله‌جق واعظلر ،مرشدلر یتیشدیرمز ایسه کز بیلکز که کیتدیکمز یول اوچورومدر . ممالکمز برظلمت جهل ایچنده پویان اولمقده ، اسلامیتك بتون احکامنه بیکانه برحالده ؛ اعدای دین مبین ایسه هر طرفدن جانوارجه‌سنه صالدیرمقده ، جکرکاهمزه قدر حلول ایده‌رك مخدرات اسلامیه‌نك ، شبان وطنك عقائدینی افساد ایچون شیطنتکارانه تدبیرلر دوشونمکده ، اللرندن کلن وسائلك هردرلوسنه تشبث ایدرك هردرلو فداکارلقدن کری قالمامقده ؛ بلاد اسلامیه‌نك هر کوشه‌سنده مکتبلر ، خسته‌خانه‌لر آچه‌رق کتابلر ، رساله‌لر ، غزته‌لر نشر ایده‌رك کنجلرمزی اغوا واضلال ،نصرانیتی ترویج . عیسویتی نشر اتمکده ایکن بزم اویومامز ، بونلرك مساعیلرینی عقیم براقه‌جق ولان مدرسه‌لرمزك آلدیغی حال اسف اشتماله سیرجی قالمامز روامیدر ؟..

آرامزده ظهور ایدن نفاق وشقاق ، اسلامیتده کوریلان عجز ومسکنتلر نره‌دن باشلایور ؟ اسباب موجبه‌سی نه‌در ؟ شبهه‌سز دینی خطالرمز دکلمی ؟ بزم کبی حرامی حلال اعتقاد ایله‌ین ؛ اوامر الهیه‌یه امتثال ، نواهیدن جتناب ایله‌مه‌ین ، اسلافنك کندیلرینه دور وتسلیم ایله‌دیکی مبانیٔ علمیه‌نك ییقیلمه‌سنه ، خراب اولماسنه راضی اوله‌جق قدر قانسزلغه کرفتار اولان بزم کبی برملت ، علماسنده‌کی احوال نالایقه‌نك اجتنابی لزومنی تلقین ایله‌مز ، هر کسده اولدیغی کبی « بنم نه‌مه لازم ؟ » دیه‌رك برطور لاقیدانه آلیرسه پك طبیعی دکلمیدرکه دائما شخصیاته ، تزویرانه قاپیلیر ، اخلاقسزلق ایچنده بوغولور ؟..

ای علمای اسلام !

شوکت سابقه کزی ، اسکی قوت وکنتکزی کوستریکز ! مدارس اسلامیه‌نك اصلاحی چاره‌لرینی دوشونکز ! یوقسه بالاده دیدیکم کبی کتدیکمز یول اوچورومدر !..

اوده‌مش منتسبین علمیه‌دن
مصطفی سطوت

حیات اقوام اسلامیه

عثمانلیلرده ایران احوالنه بیکانه‌لك

بوندن درت سنه اول فاس دولت اسلامیه‌سی طرفندن پارسه کلمش اولان سفارت فوق العاده هیئت مرخصه‌سی شهر مذکورده مقیم ایران فاضللرندن بریسی ایله کوروشمش وکسب معارفه ایتدکدن صوکره بالجمله اسلاملرك موجب حیرتی اوله‌جق بر صورت جاهلانه‌ده ایرانك قتولیك ویا پروتستان مذاهب خرستیانیه‌سندن هانکیسنه منسوب اولدیغنی مقام تحقیقده صورمشلر ایدی .

بو وقعه ، اك مؤسف حاللردن ، اك آجینه‌جق حقیقتلردن، هم ده پك آجی حقیقتلردندر . اسلاملری بوکونکی ذلته اوغراتان ، اسلام مملکتلرینی مدهش بر انقراض واضمحلاله سوروکله‌ین ، حیثیت ملیه وشرافت تاریخیه‌لرینی محو ایله خارجی تسلطلره ، اجنبی تجاوزلرینه محکوم براقان سببلرك اك رعنا بر نمونهٔ جهالت نمونی‌در . ایشته بومدهش جهالتدرکه فاسی انقراضه دوچار ایتدیکی کبی ، سائر اسلام مملکتلرینی‌ده ، جهالتلریله متناسب ، درلو درلو فلاکتلره اوغراتیور .

فاس عالم اسلامك اك مظلم برنقطهٔ یأس ونومیدیسی‌در ، احوال اسلامی تحلیله مدار اوله‌مز ... دنیله‌بیلر . فقط مع التأسف اعتراف ایتملی‌درکه عالم اسلامك مرکز عرفانی اولان درسعادتده‌خی شوعالی، خصوصیله سنین اخیره‌ده کچیرمش اولدیغی بحرانی مدار انتباه وسعادت اوله‌جق درجه‌ده بیلمیور .

طبیعی ، استانبول فاس سفارت فوق العاده‌سی قدر فوق العاده بردرکهٔ جهالتده بولونامز . مقصدمز بوباده بر مقایسه یاپمقدن‌ده بریدر . فقط شورا نی نظر تأملدن دور طوتماملی‌یزکه استانبولك‌ده کندی موقعنه مناسبت آلمایان غفلتلری واردر . مثلا شو سطرلری یازان عاجز ایرانده بویوك بر ترك عنصرینك موجودیتی،اونلرك خصوصیات احوالنی ، قفقاسیا مسلمانلرینه عائد اك ساده واك بسیط اخبارات ومعلوماتی یکی برشی کبی تلقی ایدن بعض ذواته تصادف ایتدیکم کبی ایرانه وقافقاسیایه عائد برطاقم ماصاللرده ایشیتدم .

بنجه بوحال — ایران ایله عثمانلی مملکتلری بیننده موجود مناسبات معنویه وتاریخیه نقطهٔ نظرندن — فاس جهالتنه قریب بر حال اسف آمیزدر .

**
*

ایران وعثمانلی مملکتین اسلامیه‌سی برر انقلاب یاپدیلر . انقلاب یاپدیلر دیمك ، برچوق سنه‌لردنبرو موجود اولان طرز اداره‌واصول حیاتی ییقدیلر دیمکدر . بوممالکتلرده ییقیلان ، اونك یرینه قائم اولان نه‌ایدی؟ بوتخریب وتعمیرده عجبا نه کبی برموفقیت حاصل اولمشدر ؟ — ایشته بوجهتلری بیلمك اوزره ممالك اسلامیه‌ده حالا بر تشبث

كورولمه‌مش ، بومسئله جدی بر صورتده دوشونله‌مشدر .

مخاطبم عثمانلی افكار عمومیه‌سی‌در ؛ عجبا ایران حركات احرارانه واختلالات مشروطیت‌پرور نه‌سنك نه‌اولدیغنی ، نه‌كبی صفحات‌كچردیكنی شو افكار عمومیه ، برانكلیز یاخود بر فرانسز قدر بیلیورمی ؟...

بوسؤاله « خایر » جواب منفیسنی ویرمك ایچون یكده تردد ایدلمز . زیرا عثمانلی مطبوعاتی ، نه‌اوروپا جرائد مهمه‌سی كبی طهران‌وتبریز كبی ایران نقاط مهمه‌سنده مخابرلربولوندرمش ، نه‌ده‌انكلیزمستشرق شهیری پروفسور(براوون)ك « ایران انقلابی » كبی‌قوجه بر كتاب دكل ، مختصر بررساله بیله اولسون ایران حقنده تركجه بر اثر نشر ایدیلمه‌مشدر . عثمانلی مطبوعاتنك ایران حقنده‌كی نشریاتی ؛ الك زنكین ادبیاته مالك اولان انكلیز مطبوعاتی ایله دكل ، فرانسز ، آلمان و حتی روس لسانلرنده ایران احوال حاضره‌سنه عائد انتشار ایتمش اولان كتابلرله مقایسه ایدرسه‌ك بونلرك یوزده بر مثلنه‌ده تركجه‌ده تصادف ایده‌مییز .

أوت ، عثمانلی‌یی ایرانه و ایرانی عثمانلی‌یه طانتدیران آثار — علی‌العموم ممالك‌اسلامیه وشرقیه‌یی یكدیكره بیلدیره‌جك آثار كبی — قطعیاً یوقدر . تحف دكلی‌كه شو ایچریسنده یاشادیغمز یكرمنجی عصرده ، ایران ایله دولت علیه ، یكدیكرینی ایكی عصر بوندن اول قلمه آلنان كتابلر واسطه‌سیله آكلار واوآثار عتیقه‌دن نشئت ایدن اسكی تحسسات ایله متحسس اولورلر ؟!..

* * *

یكی بر دورهٔ تجدده داخل اولان هر ملت كبی عثمانلیلرده‌ده ادبیات ، سیاسیات وسائر جهتلرجه خالی برچوق اجتماعی ، سیاسی ، علمی آچیقلر واردر . بوآچیقلردن بریسی‌ده ایران مسئله‌سنك عثمانلیلرجه مجهول قالمه‌سی‌در . ١٠ تموز انقلاب مسعودینی‌متعاقب میدان‌مطبوعاته آتیلان آثار میاننده ایران نامنه شاعر مشهور اشرف مرحومك « ایرانده یانغین وار ! » رساله‌ٔ هزلیه‌سندن باشقه بر اثره تصادف ایدیله‌میور . غزته‌لرك ایرانه عائد ویردكلری معلومات ایسه اقتباسات وترجمه قبیلندن اولوب هم‌ده پك ناقصدر .

هیچ برغزته‌ده « ایران مسئله‌سی » مسئله اولارق آلنوب تعقیب ایدلمیور . بوبابده عالم اسلام احوالیله توغل ایدن برایكی محررك آرا صره حسیات اوزرینه یازمقده اولدقلری مقالات استثنا ایدیلنجه‌جدی ومعلومات اساسیه‌یی حاوی یازیلرده یوق كبی‌در .

عثمانلی‌مطبوعاتنده مهم برآچیق تشكیل ایدن بومسئله ایله اشتغالی اهمیت مسئله نامنه عثمانلی محررین مقتدره‌سنه عاجزانه توصیه ، وبو آچیقك‌قاپانمه‌سنی اونلرك‌قدرت قلمیه‌ووسعت‌علمیه‌لرندن‌انتظارایده‌رم .

آلتی سنه‌لك بر انقلاب نتیجه‌سنده غایت فجیع بر صورتده اجنبی مداخله‌سنك قانلی‌ووجدانسوز برجلوه‌سی ایله ظهورایتمش اولان‌ایران بحران حاضری‌مناسبتیله عثمانلی افكار عمومیه‌سنك برائرتلاش وهیجان كوسترمه‌سی وایران احوالنی بیلمك اوزره مراق ایتمه‌سی طبیعی‌در . ایشته عثمانلی افكار عمومیه‌سنه برخدمت عاجزانه اولمق اوزره بوبابده بر قاچ مقاله یازمغه اقدام و بر تأثیر مأمول بخش ایده‌جكنی دخی — عثمانلیلرك ایران مقدرات فجیعنه لاقید وبیكانه قالامیه‌جقلری اساس محققنه نظراً — امید ایدرم .

رسول زاده

محمد امین

مكاتیب

بلغارستانده مخابر مخصوصمزدن :

٨

طرنوه‌ده آثاروحیات اسلامیه

طرنوه قصبه‌سی نفس‌الامرده شمالی بلغارستانك‌اك مهم قصباتندن‌اولمقله برابر بشقه‌جه براهمیتی‌ده حائزدركه : اوده شمدی‌یه قدر كچن بلغارستانك قراللرینه پایتخت اولمسیدر .

شمدی‌یه قدر بر قاچ قراله مقر سلطنت اولدیغی كبی الیوم‌ده بلغار قراللری اوراده تاج كییورلر . وقتیله كاملاً اسلام بولنان بوقصبه‌ده الیوم یوز خانه ترك ایله یوزخانه قدرده اسلام قبطیسی واردر . قصبه بو حالده بولندیغی كبی بورایه ملحق اولان قریه‌لرده دخی اسلام پك ازبرصورتده‌در .

§

مكتبلر واوقاف . — بوراك‌مكتبلری‌ده بالطبع‌مسكون‌بولنان اسلاملر ایله قیاس اولنمق لازمكلیورسه‌ده مع‌التأسف دها زیاده متدنی اولدیغی كوریلیور . چونكه طرنوه قصبه‌سنده ایكی اسلام مكتبی واردر . بونلردن بریسی ابتدائی دیكری رشدی‌در . ابتدائی درت ، رشدی بر صنفلیدر . بونلره برابر ذكور ، اناث مختلط صورتده تدریس ایدیلیور . اوچ معلم طرفندن اداره اولنمقده‌در .

اوقافه كلنجه : بلغارستانده‌كی اوقافك حقیقتی برآز تدقیق ایدیله‌جك اولورسه هركسك عقللری حیرتده قالیر ، اوقافدن چوق هیچ برشی‌یوقدر . فقط نره‌یه كتدیكی ، اوقاف نامنه نه‌كبی‌طولابلر دوندیكی ، كیملر ییوركیملر ایچدیكنه دائرده هیچ كیمسه‌نك درست برمعلوماتی یوق كیبدر . ایچه اراننه‌جق اولورسه هركسك اوقافدن بر حصه‌سی اولدیغی كوریلیور . هله حكومتك اوینادیغی رولاره هیچ‌ده عقل ایرمز . بونلری بالآخره یازه‌جغم مقالهٔ مخصوصه ایله ایضاح ایده‌جكم . طرنوی اوقاف اسلامیه‌سی یكرمی‌بش سنه‌دنبری بلدیه‌نك تحت اداره‌سنده‌بولنیورمش . بواوقافك واردات‌سنویه‌سی یكرمی بش بیك فرانق راده‌سنده اولدیغی‌حالده بلدیه طرفندن‌مكتب‌وجامعلره ایدلمن معاونت انجق بش آلتی بیك فرانق قدر برمبلغه بالغ‌اولیور!!! صكره پاره‌سزلك یوزندن اسلاملرك مكتبلری‌ترقی ایده‌میور . بعضاً‌ده‌بتون‌بتون‌سد ایدیلیور . فقط قصور ینه اسلاملرده !؟...

§

طرنوه‌ده جوامع طرنوه قصبه‌سی وقتیله اسلامیت نقطهٔ نظرندن نقدر مهم بریر اولدیغی بروجه آتی ذكر ایده‌جكم معابد ومدارس اسلامیه ایله‌ده برقات دها تظاهر ایدیور .

كوریلیوركه بوكون یوزخانه اسلامه مالك‌اولان بوزواللی اسلام‌قصبه‌سی بروقتلر حمان حمان مسلمانلرله‌طوبطلواعش . فقط نه چاره‌كه قطارتك قانونلرینه مغایر صورتده حركت ایدلدیكی ایچون بوكون كورمش اولدیغمز حال اسف اشتمالده بولنیور .

بر وقتلر نفس طرنوه قصبه‌سنده ١٦ جامعشریف ؛ ٨ مسجد ؛ ١٠ قدر مدرسه وارمشكه بروجه آتی تفصیلاتنه شروع ایدییورم :

١ — باجدارلق جامی ؛ بوجامعشریفك بناسی اخشاب ایمش ، فقط

اختاب فلان هرنه صورتله اولورسه اولسون شمدیکی حالده معبدلکدن چیقارلمش، حکومت طرفندن هدم ایدیلرك عرصه‌سی صاتیلمشدر .

٢ — قوناق جامعشریفی : بوده حکومت طرفندن هدم ایدیلرك عرصه‌سی صاتیلمشدر .

٣ — جامع کبیر : بوجامع شریف کارکیر اولارق بناقیلنمش ، بر قبه‌یی حاوی غایت مهم برمعبد ایمش . کندیسنك اهمیتی نسبتنده غایت مکمل برده کتبخانه‌سی اولوب ایچریسی آثار نفیسه ومهمه ایله مملو ایسه‌ده مع التأسف روسلرك استیلاسی زماننده بوقیمتدار کتبخانه‌ده موجود بولنان آثار نفیسه شونك بونك النه کچه‌رك یعنی اولدیغی کبی ، اوکوزه‌لم مؤسسهٔ اسلامیه‌ده بلغار حکومت مدنیه‌سی (؟؟؟) طرفندن هدم وتخریب ایدیلرك عرصه‌سنه « سوه‌تی کیریل ئی‌مه‌تودی » [١] برذکور ژیمنازیاسی (اعدادی) انشا ایدلشدر .

بو ژیمنازیایه تخمیناً بر بچق ملیون فرانق صرف اولندیغی سویلنیور . استانبولی تلرك صوك موقع اقتداره کلدیکی زمان پاپیلیه باشلامش وفقط ختامه دموقراتلر ایردیرمشلردر ، بناءً علیه بونك پك بیوك براهمیتی واردر .

٤ — سراجخانه جامعشریفی : بو جامع طوغله‌دن انشا ایدلمش واولدقجه جسامتی‌ده وار ایمش . مع هذا بونك‌ده جامع حالنده قالمسنه راضی اولمدقلری ایچون بلغارستان حکومتی طرفندن ییقدیریلوب عرصه‌سی اوزرینه مجلس اداره بناسی انشا ایدلشدر .

٥ — غازی فیروز بك جامعشریفی : بو ، برقبه‌لی والحالةهذه صاغلام بر جامعدر . فقط نه دیرسك ! بو زواللی‌ده جماعتی دکیشدیرمش ، چونکه اسکیدن معابد اسلامیه اولان بو مقدس مقام ؛ شمدی جهت عسکریه‌نك ید ضبطنه کچه‌رك جبخانه اتخاذ ایدلشدر . یتك ایتمیه‌نك مالنی ییه‌جك بولنور دیرلر ...!

٦ — بورمالی جامعشریفی : بوده امثالی مثللو حکومت طرفندن تخریب ایدیله‌رك عرصه‌سی صاتیلمشدر .

٧ — بویالی جامعشریفی : بو ، سیمن قره علی نام ذاته منسوب بیوك بر جامعدر . مع هذا حکومت طرفندن هدم ایدلشدر ، فقط عرصه‌سی الیوم بوشده‌در .

٨ — دباغخانه جامعشریفی : بونك آلتی بوزلق ، اوستی جامعدر . بوده امثالی کبی حکومت طرفندن هدم ایدلمش ایسه‌ده عرصه‌سی بوشدر .

٩ — فرنك حصاری جامعشریفی : بوده ییقیلمش وفقط مناره‌سی شرفه‌سنه قدر الآن باقی اولدیغی کبی جامعشریف یری‌ده بوشدر .

١٠ — کوپری جامعی : جمی کوچك برجامع ایسه‌ده اسلاملرك آلنده بولنه‌رق درونده ادای صلاة ایدلدیکی جهتله بالطبع قیمتی پك بیوکدر .

١١ — قایا آلتی جامعشریفی : بو ، فیضی آغا نامنده بر ذاته منسوبدر . ییقلمش ویری بوشدر .

١٢ — فیضی آغا جامعشریفی : بوجامع‌ده بلغار حکومتی طرفندن هدم وتخریب ایدیله‌رك کراسته وطاشلری لسقووه‌نسل قصبه‌سی قربنده‌کی پتروپالوف مناسترینه (بیمارخانه) نقل ایدلشدر .

١٣ — بازارلق یری جامعی : جامعلر ایچنده جداً بختیار اولان برجامع وارسه اوده آنجق بودر . چونکه وقتیله هرنصلسه ییقلدیغی حالده بوندن بکرمی سنه مقدم چار فردیناند حضرتلری طرفندن یکیدن بنا ایدلمش ، بناءً علیه الیوم درونده ادای صلاة ایدیلیور ، « یکی جامع » ویاخود « فردیناند » جامعی دینلمکده‌در .

١٤ — قاضی جامعی : امثالی کبی بوده ییقلمش ایسه‌ده عرصه‌سی بوشدر .

١٥ — زنجیرلی بیکار جامعشریفی : » »

١٦ — تکیه جامعشریفی : بوده بلغارلرك کوزینه باتمش اولملی‌که بروقتلر براسلام معبدی ، برمعبد مقدس اولدیغی حالده شمدی عسکری کلیسانه تحویل ایدلشدر .

§

طرنووه‌ده مساجد . — وقتیله طرنوواده سکز اون قدر مسجد بولنیورمش . مع هذا بوکون انجق بردانه اسلاملرك النده اولارق ایچنده ادای صلاة ایدیلیور . متباقیسی‌ده هدم علتنه قربان اولمشدر . چنکانه محله‌سی دنیلان محله‌ده‌کی ایکی مسجد ایله قایا باش محله‌سنده‌کی ایکی عدد مسجد ، عمارت مدرسه‌سی مسجدی ، قاپتو والی ابراهیم آغا مسجدی ، سوکودلك مسجدی ؛ بونلر تماماً ییقلمشلرسه‌ده عرصه‌لری بوشدر . صوکره ، چاناقلی مسجدی ایله شاملی اوغلی مسجدی ییقلمش وفقط عرصه‌لری حکومت بلغاریه طرفندن صاتلشدر . چشمه‌باشی نامنده‌کی برمسجد بالاده ذکر ایدلدیکی اوزره لله‌الحمد اسلاملرك آلنده اولوب ایچریسنده ادای صلاة ایدیلیور .

§

طرنووه‌ده مدارس . — عمارت مدرسه‌سی ، بویالی مدرسه ، قایا آلتی مدرسه‌سی ، اورته مدرسه ، قوملق مدرسه‌سی ، نامریله بنام مدارس اسلامیه تماماً ییقلمشدر . بونلرك بعضیلری غازی فیروزبکك ، بعضیلرده فیضی اغانك ایمش . بونلردن بشقه فیضی اغا مدرسه‌سی نامیله مشهور برمدرسه‌دها وارایمش‌که بوکون کلیسادر .

قاواق بابا نامنده برذاته منسوب اولان تکیه مدرسه‌سی‌ده بوکون خان اولوب درونده بلغار عائله‌لری اوطورمقده‌درلر . دها صوکره طرنویه تابع بالوان قریه‌سنده‌کی بالوان مدرسه‌سی ؛ یمن قریه‌سنده بولنان یمن مدرسه‌سی ، سوشتیه قریه‌سنده‌کی سوشتیه مدرسه‌سی‌ده ییقلمشدر .

غورنا اوره‌حوویچا ناحیه‌سنده وقتیله اوچ جامعشریف وار ایمش‌سه‌ده حکومت بلغاریه طرفندن تخریب ایدلمش ، بناءً علیه شیمدی بردانه‌بیله یوقدر . فاعتبروا یا اولی الابصار !!

شو آجی ، هم‌ده پك آجی اولان حقیقتلری یازارکن عنان بلا اختیار دیدم‌که یاربی بروقتلر معابد اسلامیه ایله محو اولان بومهم مملکتلرك بوکونکی کچیرمکده اولدقلری بوفلاکتلر نه‌در ؟ هانی یا قرآن « مؤمنلر هریرده عزیز اوله‌جقلر ، هیچ بریرده سفالت ، ذلت وحقارت کورمیه‌جکلر » دیوردی . « فلله العزة ولرسوله وللمؤمنین ... » هانی هریرده مؤمنلره نصرت ایده‌جکنی قرآن خبرویریوردی ! بوکونکی مسلمانلرك بولندیغی حال ، اخبار قطعینك تماماً عکسنه دکلی ؟...... اکر او آنده « ان الله لایخلف المیعاد » آیت کریمه‌سی خاطریمه کلمه‌مش اولسه ایدی عنان عنان دیه‌جکدم‌که قرآن کریمك وعدلری — حاشا — بوشه چیقه‌جقدر .

فقط بو آیت کریمه خاطریمه کلدیکی کبی عقلمی باشمه طوپلایه‌رق بونلرك اسبابنی ایچه‌دوشوندم . الك صوکره ینه اعتراف ایتدم‌که اسلاملره روا کورولمش والیوم کوریلن معامله‌لرك سببی ینه اسلاملردر . قرآن : « ارضه ، صالح اولان کیمسه‌لر وارث اولورلر ، برمملکتی هرکیم اعمار ایدر ، ایشنی یولنه قورسه او مملکت اونك اولور » دیه صراحةً مسلمانلره سویلیوب طورورکن ، مسلمانلره : « نفاق وشقاقدن صاقنك ، هپکز اتحاد واتفاق ایدرك مملکتکزك محافظه‌سی

[١] سوه‌تی کیریل مه‌تودی ؛ بونلر ایکی قرده‌شدرلر . بونلرك بلغارلر عندنده پك بیوك برمنزلتی واردر . چونکه بلغارلر خرستیان اولمازدن اول یازیلری فلان یوق ایمش . بناءً علیه مهم اولان شیلری چیزیلر وچه‌ته‌لرله اشارت ایدرلر ایمش . فقط خرستیانلغی قبول ایتدکاری کبی بالطبع کلیسالرده عبادت کتابلری لازم کلیور . ایشته بومشکلی بلغارلر اوزرندن کیریل ومه‌تود نامنده سلانیکلی ایکی برادر ازاله ایدیورلر ، بلغار حروفاتی ترتیب ورومیلردن کلیسا کتابلرینی آله‌رق اسلاو یانجه‌یه ترجمه ایدیورلر . بوایکی برادرلر سلانیکده طوغمشلردر . پدرلری بیزانس حکومتنك بیوك مأمورلرندن (لیو) نامنده بری ایمش .

بلغارلر بونلرك خدمتنه مقابل اولمق اوزره برچوق یرلردهناملرینه کلیسالر ، مکتبلر یاپدقلری کبی هرسنه مایسك اون برنده عموم بلغارستانك هرطرفنده غایت بیوك شنلکلر ترتیب ایدیورلر . بوندن ماعدا عموم مکتبلر طلبه‌لری طرفندن هریرده بیوك نمایشلر اجرا ایدلمکده‌در .

ایچون لازم کلن قوتی حاضرلایك ! انسانلری یشاته‌جق اولان شی علمدر ، جاهل برملت دائما انقراضه محکومدر ... » دیه باغیررکن مسلمانلر بوقانون الهیه مخالف صورتده حرکت ایدرك علمه دشمان نظریله باقارلر ، تفرقه و نفاق و شقاق کندیلرینه مخصوص بر صنعت اولق اوزره قبول ایدرلرسه البته صاحب ملك اولان ذات اجل و اعلا ملکنی او قابلیتسز کیمسه‌لردن آلوب‌ده اوملکك محافظه‌سنه قابلیتی اولانلره ویرمك خصوصنده هیچ برزمان کوجلك چکمز ، بونکله برابر اولکی‌ملك صاحبلرینی‌ده کفران نعمت ایتدکاری جهتله دها دنیاده ایکن‌اسارت بویوندوروغی آلتنده اوزون برزمان ـ سائرلرینه عبرت اولق اوزره ـ ایکلتیر . « سنت‌الله التی قدخلت من‌قبل‌ولن تجدلسنت‌الله تبدیلا »

بوقانون ازلیدن حالا عبرت آلمق ایستمیان بزعثمانلی مسلمانلری‌ده ایجه دوشونه‌لیم : اکر کوزمزك اوکنده جریان ایدن بوکبی احوال مؤسفه‌دن حالا عبرت‌آلمامقده دوام ایدرسه‌ك بوقانون‌بزم حقمزده‌ده تطبیق‌اولنه‌جقدر.

« واتقوا فتنة‌لاتصیبن‌الذین ظلموا منکم‌خاصة واعلموا ان‌الله‌شدیدالعقاب»

« ان‌الارض یرثها عبادی‌الصالحون »

« قل‌اللهم مالك‌الملك تؤتی‌الملك من‌تشاء وتنزع‌الملك ممن‌تشاء وتعزمن‌تشاء وتذل‌من‌تشاء .... »

سلستره‌ده آثار وحیات اسلامیه

سیلستره قصبه‌سی اطراف اربعه‌سی طاشدن قلعه ایله محاط بر یردر . بورانك زنکین بلغارلری بو قلعه‌نك طاشلرینی آلوب خانه ودکان یاپدیرمقده اولدقلری سویلنیور . بر چوق یرلری‌ده محبوسلر طرفندن هدم ایدلدیکی سویلنمکده‌در .

جنوبنده ایکی کیلو مترو یقیننده طاشدن معمول وآثار عتیقه عدادینه ادخال ایدلمش غایت‌مکمل برتعبیه‌سی اولوب‌مجیدیه تعبیه‌سی دینلمکله معروفدر ، الآن عسکر طرفندن محافظه اولنمقده‌در .

شمالنده دخی ترکیا حکومتندن موروث بیوك بر عسکری قیشله‌سی ایله بر دپوی موجوددر . الحالة هذه بلغارلر طرفندن تعمیر ایدیلرك ایچریسی عسکر ایله مملودر .

صوکره ، قصبه‌نك الك مشهور نهری بالطبع طونه نهریدر .

قصبه‌ده ترکیا زماننده اسلاملر طرفندن بنا ایدلمش بیوك بر خسته‌خانه اولوب بنه الیوم‌خسته‌خانه‌در. شهرمز کورك الك اورته یرنده تخته‌لی‌مدرسه‌سی دینمکله معروف وبر بچق دوقار یری حاوی حوجه‌لر نام محلده برمدرسه وار ایمش‌سه‌ده بیك سکز یوز طقسان ایکی‌تاریخنده بلغارلر طرفندن‌هدم‌ایدیلرك یرینه جسیم بر بلغار مکتبی یاپیلمشدر .

سیلستره اهالیسی عمومیتله زراعت‌ایله مشغول اولمقله‌برابر قسم‌اعظمی‌ده بالقجی وقایقجی‌لقله مشغولدر ، بوجهتله اهالینك قسم کلیسنك معیشتی طونه نهرنده تأمین اولنیور دیمکدر .

بیوك ثروته مالك اولان مسلمان پك آزدر . معمافیه تأمین معیشت ایچون یواش یواش بشقه صنعتلره‌ده صراق‌حاصل اولیور. اه‌انتباه ویرسون!

درت‌صنفلی برابتدائی ایله‌ایکی صنف اوزرینه بررشدیه واردر. ابتدائیه بلغارستان باشنده بنا ایدلمش آلتی اوطه‌یی حاوی بربنادر . رشدیه‌یه کلنجه بوآیری برمکتب بناسی اولمیوب بایراقلی مدرسه‌سی دینکله مشهور اولان مدرسه‌نك درسخانه‌لریدر . .

بوندن ماعدا چایرقپو دنیلان یرده جسیم بر مکتب بناسی وارسه‌ده مکتب تخصیصاتنك فقداننددن ناشی مسدود بولنیورمش .

برده سرای‌قپوسی دینلان‌یرده برجسیم‌مکتب بناسی وارسه‌ده‌بلغارستان طرفندن‌ضبط اولندیغی‌جهتله‌الیوم بلغارچوجقلری‌تدریس‌ایتدیریلیور. بورادهاه بلغار حکومتنه انصاف ویرسون دیه‌لمده کچه‌لم . بر مکتب بناسی‌ده عواض پاشا جامعشریفی قربنده وار ، فقط مسموعاتمه کوره منفعت پرستان اهالیدن عاکف برهان‌اغا نامنده‌بریسی ضبط‌ایتمش والحالة هذه اوته‌کی بریکی استیجار ایتمکده ایمش .

صوکره ایکی صنف‌اوزرینه برده اناث مکتبی واردر ، بومکتبلرده‌آلتی معلم ایله ایکی معلمه بولنور .

محاربه زماننده اون اوچ عدد جامعشریف‌موجودایمش. بالآخره‌درت درت دانه‌سی بلغارلر طرفندن هدم ایدیلرك یرلری میدانلق‌اولمشدر. شمدیکی حالده طقوز دانه‌سنده ادای صلات ایدیلیور. بونلرك بعضیلرینك‌بانیسی‌معلوم دیکر بعضیلرینك‌کی معلوم دکلدر .

اوقافه کلنجه : بوراده اوقاف اسلامیه پك چوق تحرانلر کچیرمش ، بوجهتله غایت تدنی ایتمش‌سه‌ده ، ایکی سنه‌دنبری منتظماً مزایده‌لر اجرا ایدیلرك وارداتی ترقی ایتدیرلمش، بوصورتله مقدما اون بر بیك فرانق واردات سنویه‌سی اولان اوقاف اسلامیه شمدی یکرمی اوچ بیك ایکی یوز اوتوز فرانقه بالغ اولمشدر .

قصبه‌نك اورته یرنده‌آثار اسلامیه‌دن کارقدیم بیوك برجبخانه‌وارسه‌ده بلغارلر طرفندن اطرافی هدم ایدلمشدر .

احمد حمدی

صوفیه مکتوبنك نواقصنی اکمال :

صوفیه‌دن کوندرمش اولدیغم مکتوبده اعدادی وسائر مکتبلره عائد بعض نقصانلر واردی ، چونکه اوراده اقامت ایتدیکمز مدت بونلری تحقیق ایتمك قابل اولمامشدی . بعضلری‌ده هیچ خاطریمزه کلمامشدی . بالآخره فلبه‌یه کلدکدن صکره تکرار صوفیه ایله مخابره ایدرك تکرار استاتستیق دائره‌سندن ایشی بالتحقیق دسترس اولدیغم معلوماتی کوندریورم :

یدی صنفلی اعدادی مکتبلری : ذکور واناث اعدادیلری آیری آیری اولوب هپسنك مجموعی ۲٤ یکرمی درت عدده بالغ اولیور .

بونلرك ۱۳ قدری لیسه‌لر اولوب بزم سلطانیلره معادل بولنیور . بو مکتبلرده : ۵۹٦ معلم ، ۱۲۱ ده معلمه واردر.

معلم ومعلمه‌معاشاتی ۲,۰۹۵,۷۸۸ ، مصارف سائره:۱,۱٦۵,۱۲۹ درـ شو حالده : اعدادیلرك مجموعی مصارفاتی « ۳,۲٦۰,۹۱۷ » ایدیور .

*
* *

دارالمعلمین ومعلمات : ۵ ذکوره مخصوص ، ٤ اناث ایچون، ۹ مجموعی . ۹۰۱ طلبه ، ۱۰٦۵ طالبات . بوراده دار المعلمینه قیزلر دها چوق دوام ایدیورلر .

۱۰۲ معلم ، ۳۲ معلمه . بونلرك معاشاتی ۳٦۹,۵۲۱ ، مصارفات سائره ۲۱۹,۹۸۹ مجموعی: «۵۸۹۵۱۰» دارالمعلمین معلملرندن ایکی دانه‌سی حکومت طرفندن اوروپایه کسب اختصاص ایچون کوندرلمشدر .

*
* *

دارالفنونده معلملری ومصارفی : دارالفنونده‌بولنان‌معلملر: پروفسور ، دوکتور ، آسیستان‌نظامی‌معاون ، خصوصی‌معاون ، فوق‌العاده پروفسورلرکه یکون ۱۰۰ دن فضله‌در .

مصارفات شو صورتله‌در :

بر پروفسورك معاشی سنوی :	۲۵۰,۲۵۲	فرانق
آسیستان ویره‌پاراتورلره :	۲۸,٦۲۱	»
خصوصی درس مقررلرینه :	۲۵,۷۳۵	»
خدمتجی وسائر مأمورینه :	۵۰,۷۳۰	»
مکتب بناسی کیراسنه :	٤٦,٦۸۰	»

تعمیراته :	۱,۰۰۰	»
قانجالاریا مصارفی وبعض شیلر طبعی ایچون :	۲۱,۲۲۷	»
مفروشات وتعمیری ، نباتات بغچه‌سی		
وقولکسیونلر ایچون :	۱۱,۳۵۳	»
کتبخانه وادوات تدریسیه :	۳۶,۶۷۶	»
طلبه ومعلملر فنی سیاحتلر ایچون :	۰۱,۵۸۸	»
خدمتجیلره یکنسق البسه :	۰۲,۸۱۰	»
مصارفات سائره :	۰۳,۰۶۰	»

یوقاریده سویلدیکمز کبی پروفسورلرك معاشات سنویه‌سی (۲۵۰,۲۵۲) فرانقدر ، فقط بالطبع بونلرك ایچنده اجنبی پروفسورلری‌ده وار ، معمافیه اجنبی پروفسورلره ؛ بلغارستان حکومتی ایله اولان قونتوراتولرینی فسخ وابطال ومذکور پروفسورلرك دارالفنونی ترك ایتمه‌لری ایچون ۶۸,۸۳۰ فرانق ویرلشدر . دیمك اولیورکه اجنبی معلملره احتیاجلری قالمامشدر .

صوفیه دارالفنونده طب فاکولته‌سی یوقدر ، بلغارلر طبابتی اوروپاده تحصیل ایتمه‌یی ترجیح ایدییورلر . احتمالکه بویله دها اوجوز کلیور .

احمد حمدی

بیروت مخابر مخصوصمزدن :

۰ هلال ،کده بردوتماسی اولسه‌یدی ...

آغستوسك اون بشی ، صباح زوالی ساعت آلتی ایدی . سوریه خریطه‌سنده برموقع لطیف طبیعی‌یه مالك اولان جبل لبنانك شواهق رایحه دارندن بوسه‌چین لطافت اوله‌رق دریای سفیدك برکنارمینا کارنده طلعتنمای معموریت اولان « بیروت » شهر شهیرینه ایصال فیض حیات ایدن نسیم دلنواز او محیط شعر انکیزی نازان نازان یلپازه‌لیوردی .

سما ، دکز مستثنا بر لون کبود نظر فریب ایله یکدیگرینی قوجاقلامش بر افق دورادوردن شعاعات زرتاریسنی ایثار ایدن خورشید عالم آرا یاواش، یاواش افق مرئی‌یه تقرب ایتمکده بولنمش ایدی .

هر طرف بر سکونت نشاط خیز سحری ایچنده غنوده ..

بردنبره « رأس » بیروت جهتندن نمایان اولان کثیف ، قسوت رسا دومانلر بولطافت شعشعه‌داری بولاندیردی . متعاقباً طبقات هوائیه‌یه نفوذ ایده‌رك ترفع ایتدکچه قویو سیاه رنکندن رفته رفته آچیق کول لونه منقلب اولان وعاقبت جوء عدمه اولاشان بودومانك زیر کثافتنده ، دکزك سطح نیلفام ساکتنده آهسته رفتار اوله‌رق لیمانه طوغری ایلروله‌ین وقلب عدونك سیاهی قطریسنه مشابه بر بویا ایله بویانمش بولنان برر سیار قلعهٔ مهیبهٔ حربیه کوروندی .

بری برینی پروا خطنده تعقیب ایدن بوموحش ، مدهش سفائن حربیه‌نك سرنلرنده کویاکه علامت فارقه‌سی اولدیغی قومك یأس واضطرابنی طرابلس غرب مجاهدینندن یدیکی ضربات مدهشه‌نك القاایتدیکی خوف ودهشتی خزینانه اعلان ایدن باندیرالری عثمانلیلغك جلادت ومهابتنه سرفرو اولمش بی حرکت قیوریم قیوریم بر وضعیت متألمانه ایله ، برلسان حال مأیوسانه ایله اظهارکدر وماتم ایدییوردی .

برر پوشیدهٔ سیاه ماتم ایله اورتونمش کبی سراپا قره‌لقلر ایچنده قالمش سفائن مذکوره بوردا نظامنده لیمانی آبلوقه ایتمشلر ایدی . مرتباتی حربه مهیا بر وضعیتده طوب باشلرنده وقلعه‌لرده مهیای خروج بولنان وبری بروپس آمیرالك ، دیکری برقونتر آمیرالك تحت قوماندا سنده بحرسفیدمزی بی محابا طولاشان ، حاکم سواحلمز اولان ایکی فرقه‌دن وآلتی قطعه‌دن عبارت بودشمن فیلوسی برکون اول « حیفا » ، « یافا » لیمانلرینه اوغرایه‌رق بر آلمان تجار واپوریله یلکن سفائنی تفتیش ایتدیکی حوادثی رسمی وخصوصی صورتده

بورایه عکس ایتمش اولدیغی جهتله خلقده اعظام ایدیله‌جك برخوف وتلاش نامشهود ایدیسه‌ده دشمنك قواعد مدنیه وحربیه‌یه یکده رعایتکار اولماسی، خصوصیله کچن ۱۱ شباط بومباردمانك خاطرهٔ فجیعه‌سی موجب اندیشه اولیوردی . معمافیه حکومت، فرقهٔ عسکریه کیجه‌دن تدابیراحتیاطیه اتخاذ ایتمش اولدیغندن کیلرك کورونمسیله برابر عساکر وپولیسلردن مرکب دوریه‌لر اسواق ومحلاتی کزمکده، خلق تطمینه وآسایشی جداً محافظه‌یه حصر غ ت ایتمکده ایدیلر .

آسایش وانتظام شهر بوصورت جدیه ایله تحت تأمینه آلنمش بولنمق حسبیله خلق آسوده برقلب ایله لیمانه ومواقع مرتفعه‌یه قوشمش ، متجسسانه دشمنك حرکاتنه وقف انظار ایتمش ایدی .

دشمن فیلوسی بروجه بالا بوردا انتظامنده‌ده لنکردن صکره استمبوطلرینی، بعض صندالارینی دکزه ایندیرمش، یکدیگریله برمخابرهٔ نمایشکاری‌یه باشلامش ایدی . بومخابره اثناسنده طوب ومترالیوز ایله مجهز اوچ استمبوطنی برر چاریك ، یارم ساعت فاصله ایله « نهر بیروت » جهتنه سوق ایتمش ایدی که بوندن مقصدی قارانته خذالرنده لنکرانداز اولان اوچ دیرکلی بوش بر « بارقو »یی تفتیش وضبطدن عبارت اولدیغی برمدت صکره ایکی استمبوطله باغلی اوله‌رق آبلوقه خطی داخلنه کتیرلمکله اکلاشیلمش ایدی . بونکلابرابر بوتفتیش وتحری کیفیتی یالکز مذکور « بارقو » یه حصر ایدلمه‌مش ایدی ، اقشام اوستی اسکندریه طریقیله کلن « لوئید » قومپانیه‌سنك « آمفیتریت » اسمنده‌کی واپورینك توقفی ایچون آمیرال کمیسندن اشارت فلامه‌لری ویریلان امری مهمسه‌میه‌رك یولنه دوام ایتدیکنی کورن دشمن بوش برطوپ انداختیله طوردیردی وایکی ساعت دوام ایدن اوزون ومدقق بر تفتیشدن صکره لیمانه کیرمسنه مساعده ایتدیکی کبی او صره‌ده استانبولدن کلن روس باندیرالی پوسته واپوری‌ده اشارت ایله طوردیره‌رق ایکی چاریك قدر بر معاینه‌دن صکره سربست براقدی .

بوتفتیشاتك اجراسی اثناسنده ایدی که ویس آمیرال کمیسندن آیریلان ومترالیوز ایله مجهز بولنوب اوکده بیاض برفلامه وآرقه‌ده ایتالیا باندیراسی طالقه‌لانان ایکی استمبوطك لیمانه طوغری ایلرولمکده اولدقلری کورولدی .

رغتیم اهالی ایله لبالب اولدیغی جهتله بر وقعه‌نك حدوثی متفکرینی اندیشناك ایدییوردی . ذاتاً دشمنك مقصدی برحادثه‌نك تکونه سببیت ویردیرمك اولدیغی کیلرده‌کی فعالیتدن ، حرکات بی پرواسندن اکلاشیلیوردی . برکت ویرسون که عثمانلیلرك متانت ولاقیه‌سی علامت تسلیم ودخالت - بیلمم تعبیر طوغریمی ؟ - اولان بیاض فلامه‌یی حاوی دشمنك اوکوچك مفرزهٔ تفتیشیه‌سنی تعرضدن مصون براقدیردی . کمال حزم ولاقیدی ایله هرکس سیرایدییور، برنظر استهزا بیله فیرلاتمایوردی .

استمبوطلر لیمانه داخل اولدقلری وقت مرتباتك چهره‌لرنده رونما اولان آثار خوف وجبانت آجینه‌جق برحالده ایدی ، سیمالرنده قان نامنه بر شی کورونمیور، قورقودن اللری آیاقلری تیتره‌یورایدی ،

دشمنك بونمایشدن‌ده مرامی رغتمده باغلی بر انکلیز ایشتبنی معاینه‌ده عبارت ایدی ، معاینه سرعتله ، تلاشله اجرا اولندی .

زوالی ساعت آلتی راده‌لرنده ایدی که یوقاروده بیان ایتدیکم «بارقو»یی یدکده آلان بر حرب سفینه‌سی بوردا نظامندن آیریله‌رق روایته کوره ردوسه کتورمش .

وقتا که کیجه اولدی ، دکزك سطح را کدنده ، قمرك انوار شعشعه‌داری آلتنده برر هیولای سیاه کبی یاتان زرهلیلر بتون ایشیقلرینی سوندورمش ، ساکت، نائم برحالده صباحی بولدیلر .

صباح زوالی ساعت یدیده قونترآمیرال کمیسندن کشیده ایدیلن براشارتی متعاقب کمیلرده غایت بطی و « رأس بیروت » ه طوغری برحرکت کورولدی . بواثناده اشارت مختلفه تعاطی اولنیور ، باجالرندن کثیف دومانلر چیقیور ، مرتبات وظیفه باشنده کورولیوردی - بوایالك مانوره‌ده ناظم وظیفه‌سنی ویس آمیرال کمیسی ایفا ایدییوردی - مؤخراً قونتر آمیرال سفینه‌سندن ویریلان براشارت اوزرینه « طورپیور » متوسط برمشی ایله ینه بوردا

نظامنده طوران دیکر کیلرك وسطندن کچه‌رك برنقطۀ مرکزیه تشکیل ایتدی . بعده ویس آمیرال کیسیله دیکرلری بونك اطرافنده برقوس چیزدکدن ومذکور آمیرال کیسی خفیف برسیر ایله ایلرولدکدن صکره « طوربیور » عینی سرعتله حرکت ایده‌رك ناظم یعنی پیشدار اولدی . دیکر درت زرهلی دخی بوردا خطنده آرقه‌سنه دوشدی . فیلو بوترتیب اوزره وسیر متوسط ایله افقه تقرب ایتدکجه جملری کوچولیور، دومانلری سطح سماده‌خفیف بلوطلرحصوله کتیریوردی‌که آرقه‌لرندن نکران اولان کوزلرده، اومحبتلی قلبلرنده اوقونان معنای بلیغ ومؤثر :

« آه ! بزده‌ده بردونمنا اولسه ایدی؛ دشمن‌دکزلرمزده بودرجه‌حاکم اولماز ،عزت نفسمز بویله منکسر قالمازدی » دن عبارت ایدی .

بیروت مخابر مخصوصکز

خیرالدین

شؤون

عثمانلی ایتالیا محاربه‌سی :

اسلام مجاهدلرینك صوك سوزی . — ١٤ ایلول ١٩١٢ تاریخیله دهیباتدن مقامات عالیه‌یه‌کیده ایدیلن تلغرافنامه‌در : «حقوق‌وطنیه‌وشاهانۀ عثمانیه‌مزه ذره‌قدر خلل ویره‌جك ـ غزته‌لرده‌اوقودیغمز ـ صلح مذاکراتی ومداولۀ افکار سیاسیه‌یی بتون موجودیتمزله رد ایدرز . دشمنك برتك شرطنی قبول ایتمیه‌جکز ، غالبیت ومظفریت متوالیه‌نك‌بزده اولدیغنه عمومك قناعتی موجود وغیر منکردر . جبین دشمن غیرت وطنیه‌مز سایه‌سنده‌بعض دکز کنارلرنده دونمناسنك حمایه‌سی آلتنده حالاً محصور ومقهوردر . وطنك سلامتی ، عثمانلیلق نام مبجلنك محافظه‌سی اوغورنده برملیونی متجاوز اسلام طرابلس غربلیلی بتون وجود ومساعیمزی ابدیاً محاربه‌یه وقف ایتدك . تك نفره وارنجه‌یه قدرتمدید محاربه‌یه عهد ومیثاق ایلدك . اه عشقنه، وطن محبتی نامنه بزی براقیکز . دشمنك بتون مساعیسنه رغماً حقوق موروثۀ عثمانیه وحقوق وطنیه‌مزی ، هیچ برخلل ایراث ایتدیرمیه‌رك ، تمامیا محافظه ییورکز . محاربه ایله مشغول‌اولدیغمز جهتله اورایه قدر کله‌مکمزه واوغراشامزه امکان یوقدر . تاریخ عثمانینك صفوتی خدانکرده لکه‌دار ایده‌جك حالك وقوعنه میدان ویرمیکز . معاهدات دولیه وقوانین مدنیه خلافنه بغیر حق تعرض ایدیلن ولایتمزك‌قورتارلمسنه وظالم دشمنمزك طردینه جهانده‌کی عموم اسلام وعثمانلیلرك وحقوق معدلتی سون دول اجنبیه‌نك بیله بذل مجهود ایلیه‌جکلری درکاردر . برعزم متین ایله تقدیم قلنان بواسترحام وطنپرورانه‌مزك قبول واجرا بیوریله‌جغنی امید وتبشیرکزه صبرسزلقله‌تضرع ایلر ونتیجۀ حسنه‌یی بکلرز فرمان .

فساطو قضاسندن : عبداه بارونی ، احمد عربی ، یوسف جریس ،عمر، احمد عربی ، عمر بن سلیم ، عمرالحادی ، احمد عزالدین ، مصطفی شاکر ، سعید بن عزت ، محمد عیاض مسعود افندی ، احمد بن محمد ، سید برقوس ، محمد بن سعید ، سلیمان سویعه ، علی شریف ، علی‌الکدانی ، سالم بن قاسم، ابوبشیر ، یحیی البارونی ، احمدالبارونی ، احمدالمکسی ، ابراهیم ابو العباس ، مسعود عابدان ، سیفان محمد ، مصطفی صافی ، محمدالسعاوی ، احمد الیان ، محمد عابدان، محمد یونس، سلیمان‌سعید ، عبداه صالح، علی آبازه،آبازه سیفان ، علی محمد ، علی صفر ، شعبان انهادی ، یونس یهلفول ، عربی احمد ، عملیش علی ، خلیل ، شیخ احمد ، درویش سلیمان ، کامی سعید ، عمر بن علی ، علی احمد ، فاضل عمر ، تاجر علی ، شفطه ، عبداه ، ابوشدره خلیفه »

طرابلسده مجاهدین اسلامیه‌نك احوالی . — صحنۀ حربدن «العلم»ك مخابری یازیور : یکرمی کون اول « غاریان »دن عزیزیه‌یه کلدم . مقصدم کچن آیده پك آز وقوعات اولدیغی ایچون عزیزیه‌ده ایر، طنطورده ، فندقده بوغشیرده بولنان مجاهدینك احوالنی کورمکدی . للّه‌الحمد جمله‌سنی آرزو ایلدیکی کبی کوردم . عددلری کافی اولدیغی کبی مسرتلری‌ده یرنده‌در .

دشمنلر حرب ایچون یکی براصول اتخاذ ایتدیلر وحالاده اونی محافظه ایدییورلر. تولولر کبی استحکامات داخلنده ـ بعض مجاهدلرك حربه دعوتلرینی ایفا ایدر حرکات متعدده‌لرینه رغماً ـ التزام سکون وراحتدر . مجاهدلرك ایتالیانلره قارشی تجاوزی برحرکتده بولنمق ایچون جسارتلری کوندن کونه تزاید ایدییور . حتی بوکونلرده استحکاماتك داخلنه کیروب اوراده‌کی حیوانلری اوکارینه سورمك صورتیله آلمغه قدر واردیلر .

کندی کوزمله کوردم : اوتوز مجاهد اوکارنده ایتالیانلردن آلدقلری درت اینك ، طقوز قیونی اوزرلرنده ایتالیان البسه‌سی ، آلرنده ایتالیان فنارلری اولدیغی حالده استحکاماتدن دونوب اردوکاهه کیدییورلردی .

بوکون سیدی عبدالجلیل‌ده خفیف برمصادمه وقوع بولارق دشمنك انهزامی وفیلونك حمایه‌سی آلتنه التجاسی ایله نتیجه‌لندی .

ایکی کون اول غاریانه مهمات حربیه‌یی حامل برچوق دوه واصل‌اولدی. بودوه‌لر اسلحه وجبخانه وسائره‌یی حامل اولدیغی حالده فیزاندن دارالحربه‌کلن برقاچ بیك دوه‌ك برقافله‌دن مفرزدر .

ایتالیانلرك مجاهدینه توزیع‌ایتمکده اولدقلری دوزمه اوراق مطبوعه‌نك احتوا ایلدیکی ذل ومسکنت عباره‌لری ، دشنك صوك درجه مضایقه‌ده اولدیغی وقوۀ معنویه‌سندن براثر قالمادیغی استدلال اولنیور . بواوراق مجاهدینك شوق و نشاطنی آرتدیرمقده ووطن معززلرینه محبت وارتباطلرینی تقویه ایلمکده‌در . »

بخارا :

امیرك سیاحتی حقنده ملاحظه‌لر . — امیر حضرتلری جنوبی بخاراده اجراایتمکده اولدیغی سیاحتدن عودت ایتمشدر . امیرك بوسیاحته برمعنای سیاسی ویرلمکده‌در. ترکستان‌چینی‌ده واقع اولان اغتشاشاتدن‌طولایی‌روسلر کرك چین ، کرك افغان حدودینه عسکر تحشید ایدییورلر . جنوبی بخاراده روس عساکری آز کورولدیکندن اشبو سوقیاتندن اورا اهالیسنك هیجان وغلیانه کله‌جکی دوشونلمش وامیر حضرتلرینك سیاحته بونقطۀ نظردن لزوم کورلمشدر ، دیه برفکر واردر .

روشوتسز برکت اولماز . — روس حکومتی ایله بخارا امارتی بیننده واقع اولان معاهده وجهله روس میرآبلری (اروا واسقا مأمورلری) هرسنه معین‌برمدت ظرفنده‌بخارا اراضیسنی‌ده‌ارواو اسقایه عهداً مجبوردرلر. فقط تقرر ایتمش برتعامل اوزره روس میرآبلری کلیتلی بررشوت آلمنجه بخارا مزارعنه صو ویرمزلر . بوسنه رشوتك تأدیه‌سنده برآز تأخیر وقوعبولدیغندن بخارا یاموق زراعتی کلیتلی خساراته‌اوغرامشدر .

بخاراده‌معارفپرورانك حمیتی . — دورت‌بش‌آیدنبری (یکی بخارا) ده نشر ایدلمکده اولان فارسی‌العباره (بخارای شریف) غزته‌سی اخیراً سرمایه‌سزلك‌یوزندن طولایی محکوم تعطیل ایکن بخارا معارفپرورانی‌طرفندن تشکیل اولونان برشرکتك حمیتی سایه‌سنده تکرار نشریاتنه باشلامشدر . غزته‌نك هرنومروسنده استانبول مخابر مخصوصی طرفندن مفصل مکتوبلر نشر ایدیلیور .

کرید :

کرید خرسز وجانیلری . — شهرحالك اون بشنده برقاچ سلاحلی

روم حانیه اووه‌سنده‌کی افسیلو قامارا موقعنه کیده‌رك واغازاده شاکر بكك چوبانلرینی باغلایه‌رق ٥٦ قویون غصب وسرقت ایتمشدر .

§ حانیه مطبعهٔ ولایت مدیری قالرکینك زوجه‌سی ، اثنه ایتامخانه‌سندن آلمش اولدیغی براوکسوز قیزی دایاق آلتنده اتلاف ایلدکدن صوکره بوجنایتی حکومته سزدیرمکسزین کومدیرمش ایسه‌ده بعده ایش قومشولر واسطه‌سیله میدانه چیقمش اولمغله قاتل قادین توقیف ایدلمشدر .

تلقین دینی مادیلری . — کریدده برچوق خرستیانك لوحهٔ خاطرلرندن (والبعث بعدالموت) عقیده‌سی سیلنمش وبویوزدن برچوق جنایات وسرقتلر وقوع بولقده بولنمش اولمغله کولره تلقین دین‌مادیلری چیقارلمسنی وه‌نیزه‌لوسك مروج افکاری اولان کریتس غزته‌سی توصیه ایدیور . « کرید ــ استقبال »

ایران :

مجلس ملینك کشادی ، عدم کشادی . — ایراندن آلنان خصوصی خبرلره نظراً ، افکار عمومیه‌ده حس ایدیلن عدم امنیت وآرا ضره اظهار اولونان شکایتلردن طولایی حکومت بر آن اول مجلس ملینك کشادینه لزوم کوریور . فقط دیکر طرفدن انتخاباتك تمامیله کندی لهنه نتیجه‌لنه‌جکندن امین اولمادیغی ایچون منفعتی تأخرده بولیور . (شوستر) مسئله‌سی وروس اولتیماتوملرندن صوکره ایران حکومتی شدتلی صورتده روس وانکلیز سفارتلرینك تحت نفوذینه کیردیکندن ، هر بر مسئله‌ده اونلرك طرز تلقیلرینی نظر اعتباره آلمق مجبوریت الیمه‌سنده‌در . انتخابات مسئله‌سنده دخی بومجبوریت بوتون عنعناتیله حس ایدیلیور . روسلر اساساً مجلس ملینك کشادی علیهنده‌درلر . انکلیزلر ایسه بالعکس مجلسك وجودینی کندی نفوذلریله اوقدرده منافی کورمیورلر . روسلر حتی محمدعلی میرزایی تکرار ایران تختنه اجلاسدن صرف‌نظر ایتمه‌مش کبی بروضعیتده‌درلر . روس محافل سیاسیه‌سنه مربوط اولان متنفذین یاقین بر زمانده محمد علی میرزانك تکرار ایرانه عودت ایده‌جکندن بحث ایدیورلر . ایشته بو صورتله ایران قابینه‌سی ایکی آتش ایچنده قالمشدر . مجلسك کشادینی محافل ملیه قارشیسنده اعادهٔ حیثیت ایتمك اوزره الزم کوریور ، عینی زمانده مجلسك « فضاه وطنپرور » اولمق احتمالندن‌ده تتره‌یور . زیرا اویله برمجلس روسلرك خوشنه کیتمیه‌جك وزوالی مملکتك باشنه یکی انتریقه‌لر آچیلماسنی موجب اوله‌جقدر .

ایرانده روس « فکر » ی . — روسلر تبریزده اجرا ایتدکلری مظالمی متعاقب «فکر» نامنده برغزته تأسیس ایتدیلر . روسلرك استیلاسی اوزرینه مقام حکومته کتیریلن مرتجع صمد خان‌ایله روس قونسولاتوسنك تخصیصاتیله نشر ایدیلن بوغزته اولجه بر ارمنینك تحت اداره‌سنده نشر اولونیوردی . آتکلاشیلان اسلام مجتهدلرینك قانلی جنازه‌لرینك عاشورا کبی بریوم مقدسده تشهیر ایدله‌سندن متولد اولان هیجان اوقدر مؤثرمش‌که روسلر مضر فاسدلرینی ستر ایتمك قصدیله نشر ایتدیرمك ایسته‌دیکلری برپاچاورانك مدیرلکی رزالتی درعهده ایدن آلچق برمسلمان بولقده اول امرده دوچار مشکلات اولمشلر . فقط برآز صوکره ایستدیکلری آلچقی بولمش و « دەرواز تانیان » اسم شومنی « میرزا حسن » امضای لئیمی ایله تبدیل ایتمشلردر .

طبیعی مکتبلره قازاقلر یرلشدیرن ، مطبعه‌لری ییقوب یاقان روسلرك غزته تأسیسی فکرینه دوشمه‌لرنده نه‌کبی بر « سائق‌مدنی » اولدیغنی آکلامق کوچ دکلدر . بونلر ایسته‌مشلرکه اجرا ایتدیکلری فعالیتدن یرلی اهالینك خوشنود اولدیغنی آوروپایه قارشی ادعا ایتسینلر وبونك دلیل مادیسی اوله‌رق « ایران افکار عمومیه‌سی ترجمانی » اولان « یرلی بر غزته‌نك اخبار ومطالعاتی باتلغراف اقطار عالمه یایسینلر . ناصل‌که روس نیم رسمی تلغراف آژانسی « آژان پترسبورغ » اویله یاپیور . طهران غزته‌سی « آفتاب » طرفندن « کفر » صورتنده اوقوتمغه لایق کوریلن بو « فکر » روس ، یاقکز ولی‌النعمتی اولان ظالملرك برمملکت اسلامیه‌یه قارشی ایتدیکلری سوء قصده نه‌کبی برلسانلقاتله تقدیرخوان اولیور . « فکر » ك صوك کلن نسخه‌لرندن برنده نفرت انکیز بویله برجمله اوقویورز :

« تفضلات الهیه وتوجهات حضرت حجت عصر عجل الله فرجه‌دن اوله‌رق « اعلیحضرت امپراطور دولت بهیهٔ روس بز اهالی‌یه قارشی رؤف ومهربان « اولدیقلری کبی عساکر ظفرنمونی دخی دیدهٔ اسلامی احیا ایدیورلر ! »

ظن ایدیله‌سین‌که تبریز بوپاچاورایه لازم کلن معامله‌یی اسیرکه‌یور . تبریزدن یکی کلن بریسیك روایتنه نظراً دورمشروطیتده نشر اولنان غزته‌لرك موزعلری « فکر » غزته‌سنك دها مساعد برشرطله تکلیف ایدیلن توزیعنی رد ایتمشلر . خالی سوقاقلرده تصادف ایدن فکر موزعلری دخی اهالی طرفندن ضرب وتحقیر ایدیلیور والرنده‌کی غزته‌لر النه‌رق یرتیلیور . وبو «صمدخان ـ روس » اداره‌سنك صفت کاشفه‌سی اولان بلامحاکمه آصلمق ، تفاسی قیرلمق ، یوزی قولاغی ، الی وایاغی کسیلمك کبی اك شدید مجازاته معروض قالمق احتمالنه رغماً جسارت اولونیور . بوخصوص ، نفرتك درجهٔ شدتنی کوستریر ، ظن ایدەرز .

« فکر غزته‌سنك عثمانلی احوالنه دائر ویردیکی معلومات تمامیله برطاقم قره خبرلردن عبارتدرکه بونی مخصوص یاپدیغی شبهه‌سزدر .

« ایرانك بوغولماسی » . — سابق ایران مالیه مشاوری آمریقالی (مورغان شوستر) ك نه‌کبی تضییقات سیاسیه نتیجه‌سنده ایراندن قالدیرلماسنی قارئلرمز خاطرلارلر . اخیراً مومی الیه (شوستر) انکلیزجه اوله‌رق ایران خصوصنده مکمل براثر نشر ایلمشدر . اثر مذکور ٤٠٠ صحیفه اولوب متعدد رسملرله مزیندر . کندی امور اصلاحیه‌سنده روس وانکلیز سیاسیلری طرفندن دوچار اولدیغی مشکلاتی سند ووثائق اوزرینه مستند اوله‌رق بربر بیان ایدیور . کتابك عنوانی «ایرانك بوغولماسی»در . فی الحقیقه بوکتابی اوقورکن انسان بوزوالی مملکت اسلامیه‌نك عالم تمدنك کوزی اوکنده ناصل ظالمانه وفجیع بر حالده بوغولدیغنی رعنا کوریور . کتاب لوندره‌ده باصلمشدر .

ایرانده حکومتك روسلره یاردانجیلغی . — طهراندن آلنان مکتوبلره نظراً ، اخیراً شاهسون اقوامی ایله واقع اولان مصادماتده روس قوای عسکریه‌سی ، متوالیاً انهزامه اوغرادیغندن ، ایران حکومتك توصیه‌سی اوزرینه روسلر حرکات تعقیبیه‌نك تعطیلنی موافق بولمش وشاهسونلرك تأدیبی خصوصنی ایران قوای داخلیه‌سنه براقمشلردر . سپهدارك تبریزه ورودیله شاهسونلره قارشی لازم کلن تدابیر اسکاتیه اتخاذ ایدیله‌جکی روسلرجه امید اولنیور .

اخطار

محترم قارئلرمز ابونه‌لرینی هپ ایلك نومرودن اعتباراً قید ایتدیردکلری جهتله سبیل الرشادك اوچ ودردنجی نسخ مطبوعه‌سی‌ده قالمادی . معمافیه سپارشك تأخر ایتمه‌مسی مقصدیله ایلك نومرودن آبونه اولانلره موجود نسخه‌لر کوندرلمکده واکسیك قالان نومرولرده آبونه صاحبلرینك آدرسلریله برابر بر طرفه اشارت ایدیلمکده‌در . بالاخره نه مقدار طبعی لازم کله‌جکی آکلاشیلدقدن صوکرا باصیلوب همان کوندریله‌جکدر .

§ مکتوبلرده امضا یاننه آبونه صره نومروسنك هرحالده یازلمسی اونوتولمامیدر . چونکه بیکلرجه ابونه ایچنده بعضاً اسملرك یکدیکرینه مشابهتی حسبیله حروف هجا ترتیبیله‌ده بولنمسی مشکل ووقت ضیاعنی موجب اولیور . بوسببله مکتوبك معامله‌سی‌ده تأخر ایدیور . اونك ایچون مکتوبلرده آبونه صره نومروسنك هرحالده اشارت اولنمسی ، امضانك آچیق ، مختلف سپارشلرك رقم صره‌سیله یازلمسی رجا اولنور .

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی   مدیر مسؤل . اشرف ادیب

سبيل الرشاد

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى، ادبى، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ٣٠ — ٢١٢ ١٥ شوال ١٣٣٠ پنجشنبه ١٣ ايلول ١٣٢٨ جلد ٢ — ٩

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

« اولا يرون انهم يفتنون فى كل عام مرة او مرتين
ثم لا يتوبون ولا هم يذكرون . »

ترجمهٔ مآل منيفى

« اونلر كورميورلرمى كه هر سنه دورلودورلو بلالره ، مصيبتلره دوچار اوليورلر ؟ صوكراده — غريبدر كه — نه نفاق و شقاقلرندن ندامت و توبه ايدييورلر ؛ نه‌ده اوزرلرندن اكسيك اولميان فلاكتلردن عبرت آليورلر . »

***

(فى كل عام) تركيب جليلنده‌كى استغراق، حقيقى دكل، عرفيدر. مصيبتلر ، نفاق وشقاقك دوامى مدتيله مقيددر . نفاق و شقاق دوام ايتدكجه بلالر مبارك .....! (مرة او مرتين) نظم كريمى (بر ويا ايكى كره) ديمك دكلدر. بلكه مراد از كثرة وتنوع مصائبدر. (يفتنون) كلمهٔ جليله‌سنك مادهٔ اشتقاقى (فتنه)در. (فتنه) محنت وبلا معناسنه‌در. (فتنه) شرك وكفر معناسنه‌ده مستعملدر . (فتنه) حيات اجتماعيه‌يى — آز چوق — اخلال ايدن اقوال وافعال مفسدت انكيزانه‌يه‌ده‌دينير. (فتنه) نك قهر وغضب الهى‌يه‌ده اطلاقى جائزدر . نته‌كيم « ذوقوا فتنتكم ....! اى عذابكم » يعنى: اى محبس جحيمه كيرمكه بحق لياقت كوسترن جانيلر! شيمدى فتنه‌كزى طاديكز! دنياده ارتكاب ايتديككز دورلو دورلو فتنه وفسادلرك جزاى سزاسنى كوريكزده فتنه‌كارلق ، فسادانكيزلك نصل اولورمش اكلايكز ! »

مسبب اولان عذاب الهى سبب اولان فتنه‌نك اسميله توسيم بويوريليور . علامه قاضى مرحوم وفاضل ابوالسعود رحمهماالله « والفتنة اشد من القتل » نظم حكيمنده (فتنه) يى « انسان دوچار اولديغى محنت . مثلا ئوز وطنندن چيقاريلمق ، ئه‌وينى بارقينى ، بوتون ماملكنى، او بابا يوردينى ، اونه اوجاغنى دشمن النه براقوب ياغمور كبى كوز ياشلرى دوكه‌رك هجرته مجبور ايديلمك . ايشته بو فلاكت قتلدن دها دهاشدر ، دها تحمل سوزدر . چونكه انسان ئولديريلمكله قورتولور . بوتون آلام جسمانيه واضطرابات وجدانيه ايكى دقيقه‌لق بر سكرات موت ايله قطعياً نهايت بولور . فقط وطندن اخراج مصيبتى اويله دكل ، او آتش هجرت قلبده يانار دورور . » ديه تفسير وايضاح ايدييورلر . بر دها تكرار ايده‌لم : قتلدن اشد اولان فتنه وطندن چيقاريلمق ، هجرته اجبار اولونمق ... اونوتميه‌لم ! ترجمه وتفسيرى صددنده بولونديغمز آيت جليله عصر سعادتده‌كى مدينهٔ منوره منافقلرى حقنده حكمت افزاى نزول اولمشدر . اوزمرهٔ شقاق ونفاقى لوم وتقريع ايدييور .

او — ايچلرندن بالاخره ايمان ايتمش اولانلر مستثنا — بدبختلرى قلبلرنده بسله‌ديكلرى نفاق ، كين وعداوت اسلاملر عليهنه فتنه‌لر اوياندير مغه ، فساد آتشلرى ياقمغه تشويق وتحريض ايدييور. صكرا او آتش فسادك آلولرنى اللهك صرصر قهر وغضبى كندى اوزرلرينه كوتوريور . اونلرى ياقوب قاووريور .

بو آيت جليله واضح برلسان حكمتله سويليور ، كه نفاق وشقاق انسانلرى مادةً معنىً قهر وتدمير ايدن اك مدهش بر مرض اخلاقيدر.

بومعنوی وروحی خسته‌لغك جمعیات بشریه آراسنده‌كی تخریبات هائله‌سی قولرادن مدهش ، طاعوندن مهلك ، وبادن بی‌اماندر .

بوخردسوز حقیقته بیكلرجه سنه‌لك تاریخ بشریتك هرصحیفه‌سی نفاق وشقاقك ، فتنه وفسادك قربانی اولمش اولان ملتلرك خون آلود برر شاهد انقراض واضمحلالی ایكن ینه نه حیرتدر ، نه حكمتدر ، نه غرابتدر ، كه امراض ساریهٔ مادیه‌دن متوحش وتخریبات خانما-نسوزندن متدهش اولوب دفع ورفعی ایچون فرط تلاش واهمیتله وسائط تحفظیه وتدابیر شدیدهٔ صحیه اتخاذ ایدن ، دائما چاره‌لر بولمغه ، علاجلر ، سه‌روملر ایجادینه چالیشان انسانلر طاعون شقاقه ، وبای نفاقه سودازده برعاشق كبی مفتون اولورلر. اوجلاد انسانیتی، اوقاتل جمعیتی قلبلرنده، دماغلرنده بسلرلر . مرض مادینك صولتندن بوتون قوتلریله آلا-یلدكلرینه دنیانك براوجندن دیكرینه قاچاركن اوندن بیك قات مدهش ، بیك قات مهلك اولان برمرض معنوینك آغوش جاذبه-دارینه (؟ !) جان آتارلر . اوكا بیله بیله تسلیم روح ایدرلر !! ایشته انسانلرده‌كی تناقض عقلی ! ضلال وجدانی ! عمای ادراكی !

فقط ای بك زواللی عقل سقیم ! سن هیئت اجتماعیهٔ ملیه‌نك نصل بركهف الامان حیات اولدیغنی بیلمم نیچین آكلامیور ، یاخود - دها دوغریسی ! - نیچین آكلامق ایسته‌میورسك ؟ سن اوجمعیتدن چیق ! اوسینهٔ شفقت پروردن آیریل ! اوآغوش وفاكستردن چكیل! برداغ باشنه كیت ! براورمان ایچنه دال ! حتی عائله‌كی‌ده برلكده كوتور ! برآغاج قوووغنده ، برمغاره ایچنده دغدغه‌سزجه، مسعودانه (؟) . بختیارانه یاشا !! نصل ... ؟ ممكن دكلدر . محالدر . بوتكلیف بی مآلدر . چونكه فقدان ادراكه دالدر . اویله‌می ؟ یردها اویله‌می؟؟ آفرین بوادراك محاله ! دیمك اوسنجه هرشیدن معزز اولان حیاتكك محافظی اوكتلهٔ اخوت ! اومحترم جمعیت ! اوسینهٔ شفقت ! اوآغوش انسانیت ! اومحو اولورسه سنك‌ده قیمتلی حیاتك ، سه‌وكیلی جانك محو اولور كیدر . یابوحقیقتی ادراك ایدیورسك‌ده سینهٔ شفقتنده افراد عائله‌كله سعادتك بوتون معناسی ایچنده یاشامقده اولدیغك او - سنجه حیاتك قادار قیمتدار ، جانك قادار معزز اولان - جمعیت حیاتی نه‌دن دوشونمیورسك ؟ اومقدس حیاتی دوشونمك عینیله كندی نوز جانی دوشونمك دكلی ؟ ایشته برداغ باشنه چكلمه‌نك ، برآغاچ قوووغنده ، برمغاره ایچنده یاشامه‌نك امكانسزلغنی ادعا ایدن وبوتكلیفك معنی ومآلسزلكنی خندهٔ استحقاف ایله اوموز سیلكه‌رك سویله‌ین سنسك !

كرچه بوآیت جلیله اون درت عصر اولكی منافقین حقنده نازل اولمشدر . فقط باق ! عبرت كوزیله باق ، كه متوالی فتنه‌لردن ، متنوع بلالردن ، مصیبتلردن ، فلاكتلردن بحث ایدیور . محشر دولوسی دوللری ، یتیملری ، یرلری صارصان ، كوكلری ایكله‌تن فریاد وفغانلری ؛ صوكرا قحط وغلالری ، طوفان نمون بورالری ، دوللو-لری ، مملكتلری آلتی اوستنه كتیرن زلزله‌لری خبر ویریور .

بونلرك هپسی (یفتنون) نظم جلیلنك مادر اشتقاقی اولان (فتنه) لفظ عامنك دائرهٔ شمولی داخلنده . كویا شمدی شرف نزول ایتمش ده بزی كوستریور . بزی لوم وتوبیخ ایدیور . بزم وصف حال فلاكت مآلمزاولیور . بزی توبه‌یه ، تذكره ، انصافه ، اخوته ، سلامته دعوت ایلیور . ویل .. اوامته ، كه جناب قرآن مبین كبی هرامری عین نعمت ، هرنهیی محض حكمت اولان برمنبع قوانین انسانیتی ، برمأخذ دساتیر مدنیتی ، برمرشد شاه راه سلامت وسعادتی اوموزندن فیرلاتوب آرقه‌سنه آتسین‌ده صوكرا ینه سلامت حال وسعادت استقبال اومسون ! اومسون ، اومسون ! !

م . فخرالدین

بسم الله الرحمن الرحیم

واعتصموا بحبل الله جمیعاً ولاتفرقوا واذكروا نعمة الله علیكم اذ كنتم اعداءً فالف بین قلوبكم فأصبحتم بنعمته اخواناً وكنتم علی شفا حفرةٍ من النار فانقذكم منها كذلك یبین الله لكم آیاته لعلكم تهتدون .

ترجمه‌سی

« هپكز بردن اللهك كتابنه صیم صیق طوتونیكز ؛ بربریكزدن آیریلمایكز؛ جناب حقك اوزریكزده‌كی نعمتنی خاطرلایكز : هانی ، برزمانلر بربریكزه دشمن ایدیكز ، اوسزك قلبلریكزی برلشدیردی ده اونك لطفی سایه‌سنده قاردش اولدیكز ؛ هانی ، برزمانلر جهنم اوچورومنك كنارنده ایدیكز ، اوسزی اورادن قورتاردی ؛ ایشته ، طوغرو یولی بوله‌سیكز دییه الله آیتلرینی سزه بویله‌جه بیلدیریور . »

*
* *

آیت جلیله آل عمران سوره‌سنه منسوبدر .

« كتاب الله هو حبل الله الممدود من السماء الی الارض - حبل الله هو القرآن . » كبی احادیث صحیحه‌یه باقیلنجه آیت كریمه‌ده‌كی حبل اللهك قرآن اولدیغی آكلاشیلیر. بوندن مقصد اسلامدر، دینلرده اولمشدر . ذاتاً بوایكی توجیه بربرندن آیری دكلدركه . اویله‌یا ، قرآن اسلامك كتابی ، اسلام ایسه اوكتابك مآل مستطابیدر .

جماعت مسلمینك بر داده پریشان ، هم عقبده محکوم خسران اولماسی ایچون هر نه صورتده ، هر نه ماهیتده اولورسه اولسون تفرقه‌یی انتاج ایده‌جك بوتون حرکتلردن نزی نهی ایدن آیت یالکز شو ترجمه ایتدیکمزدر ، ظن ایده‌دوشمیه‌لم . «واطیعوا الله ورسوله ولاتنازعوا فتفشلوا وتذهب ریحکم — وان هذا صراطی مستقیما فاتبعوه ولاتتبعوا السبل فتفرق بکم عن سبیله — ان الذین فرقوا دینهم وکانوا شیعا لست منهم فی شیئ — انما المؤمنون اخوة فاصلحوا بین اخویکم ... » کبی دها برچوق آیات شریفه ایله نامتناهی احادیث منیفه ، هپ یا عینی غایه‌یه توحدته سوق ایده‌جك بر امری ، یاخود او غایه‌دن اوزاقلاشماق حقنده بر نهیی تضمن ایدییور .

نه حاجت ! بو اوامرك ، بو نواهینك هیچ بری اولماسه ، اداسیله مأمور اولدیغمز فرائض تا چین سورلرینه یاصلانمش بر موغول ایله شارباللقانی اتکلرنده دولاشان بر آرناوود آره‌سنده اك صاغلام بر اخوت رابطه‌سی وجوده کتیره‌جك ماهیتی حائز دکلمی ؟

تاریخ اسلامه آز چوق وقوفی اولانلر انصارك مهاجرینه قارشی نه بیوك فداکارلقلر کوستردیکنی بیلیرلر . اوت ، سماحتك ، انسانیتك بو درجه‌سی اوقته قدر وقوعه دکل ، خاطره بیله کلمه‌مشدی ! حالبوکه زمان جاهلیتده بونلر بربرینك خصم جانی ایدیلر . مختلف قبیله‌لر آره‌سنده‌کی قانلی محاربه‌لر بیتمك ، توکنمك بیلمز طاقتدن دکل ایدی . نیته‌کیم اوس ایله خزرج تام یوز یکرمی ییل بربرینی بوغازلامشدی . ایشته عصرلرجه سورن بو مدهش مخاصمانه‌ خاتمه‌یی مسلمانلق ویردی . قبائل یکدیکرینه قارشی خصم جان ایکن فیض اسلام ایله بردن بره یارجان اولدی . آرتق بو تقرر ایدن صلحك ، تأسس ایدن اخوتك سایهٔ سعادتنده پك بختیار بر حیاته نائل اولان جزیرة العرب ساکنلری بت‌پرستلك لوثندن صیریله‌رق ساحهٔ نوراتوز توحیده یوکسلمك صورتیله حیات باقیه‌لرینی ده تأمین ایلدیلر .

ایشته آیت کریمه‌ده بر اسلوب امتنان ایله بیان بویوریلان ؛ هر زمان یاده آلنماسی امر اولنان نعمت بو نعمت عظمادر .

مسلمانلق عرق ، رنك ، لسان ، محیط ، اقلیم اعتباریله بربرینه بوسبتون یابانجی عنصرلری عینی ملیت آلتنده جمع ایدن یکانه رابطه ایکن ؛ هله بز عثمانلیلر ایچون دنیاده بو رابطه‌یه دزتال ایله صاریلمقدن باشقه سلامت یولی یوقکن ؛ شو صوك سنه‌لرده میدانه چیقاردیغمز قومیت ، عصبیت کورولتولرینه شاشمامق الدن کلمز ! بو قدر حکومات اسلامیه هپ تفرقه یوزندن محو اولدی ؛ هم برچوغنی کوزیمزك اوکنده قایناتوب کیتدی‌ده بز حالا انتباهه کلیورز ؛ حالاماتی نامتناهی پارچه‌لره آییره‌جق بر سیاست کودوبورز !

ای جماعت مسلمین ، عقلکزی باشکزه آلیکز ؛ غیرت قومیه‌یی برطرفه براقیکز . رابطهٔ دینی بر آز دها اهمال ایده‌جك اولورسه‌کز اپی بیلیکزکه تارمار اولور کیدرسکز . هم او پریشانلقدن صوکره بر دها دنیاده جمعیت یوزی کوره‌جککز اولمادیغی کبی ، فردای قیامتده‌ده حضور رب العالمینه چیقه‌جق یوزیکز قالمایه‌جقدر . زیرا باقیکز ، پیغمبریمز صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلری نه بویوریورلر :

محمد عاكف

حدیث شریف

قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: لیس منا من دعا الی عصبیة ولیس منا من قاتل علی عصبیة ولیس منا من مات علی عصبیة

بو حدیث شریف سنن ابی داود حدیثلرندندر . راویسی جبیر بن مطعم رضی الله عنهدر . معنای شریفی :

« عصبیت دعواسنه قالقیشان ، اونی ترویج وتشویق ایدن بزدن دکلدر . عصبیت اوزرینه قتاله کیریشن‌ده بزدن دکلدر . کذلك عصبیت دعواسی اوزره اولن‌ده بزدن دکلدر . »

« بزدن دکلدر » دیمك اولان « لیس منا » وعید شدیدینی حاوی اولان احادیث منیفهٔ نبویه بز مسلمانلرك صورت مخصوصه‌ده نظر دقت واهمیتنی جلب ایتمکه سزادر . رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزك بزدن دکلدر دیه‌جك درجه‌ده توبیخ وتقریعنه لایق اولانلر عجبا دین اسلامك دائرهٔ حفظ وامانه داخلمیدرلر ؟ دیه بحق شبهه ایدیله‌بیلیر . خصوصات سائره‌ده اولدیغی کبی دین خصوصنده‌کی جهلمزده بر درجه‌یه وارمشدرکه بو درجه شدید اولان تهدیددن بیله خبردار دکلز . انسان کتب حدیثك صحایف قدسیه‌سنی قاریشدیررکن هر آدیم باشنده اویله تنبیهلره ، اویله توبیخلره تصادف ایدیورکه مهبط وحی اولان ذات جلیل رسالت پناهینك نظام اجتماع بنی آدمی تأمین ایده‌جك کلیات وجزئیات امورك هیچ برینی اهمال ایتمه‌مش اولدقلرینی کوره‌رك وله وحیرتله قاریشیق براطمئنان ایله شعلهٔ ایماننده‌کی قوت تضاعف ایدیور . واحکام دین مبینمزك سائقهٔ نادانی ایله لایق کوروله‌یکی غفلت ونسیانه باقه‌رق عالم اسلامك بو کونکی حال پریشاندن دها دون بر درکه‌یه ناصل اولوب‌ده سقوط ایتمه‌دیکنه شاشیور .

بو حدیث شریفده موضوع بحث اولان نهی شدید وقطعی مسلمینك خانمان بقاسنی ییقمق ، بینلرنده قانلی مجادلاته یول آچمق شاننده اولان « التزام عصبیت » حقنده‌در . « عصبیت » کندی عصبه‌سنی ، اقرباسنی حمایه مقصدیله دیکر کیمسه‌لره تجاوز ایتمك معناسنه کلیر که بیهقینك واثلة بن الاسقفدن روایت ایتدیکی دیکر بر حدیث شریفده « العصبیة ان تعین قومك علی الظلم = عصبیت قومکه ظلم اوزره یاردیم ایتمه‌کدر » دیه تعریف بویورلمسی‌ده بوکا شاهددر .

دین اسلام داخل دائرهٔ نجاتی اولانلر بیننده بر مساوات تامه تأسیس ایتمشدر . بوتون مسلمانلر قارده‌شدر . لسان شریعتده نزده

« اخ » کلمه‌سی وارد اولمش ایسه مقصود اخوت دینیه‌در ، اخوت نسبیه دکلدر . دیمز بزی مساواته اودرجه آلیشدیرمق ایسته‌مشدرکه ایمانمزك کمالی نفسمز ایچون آرزو ایتدیکمز خیرات وسعاداتی بوتون مؤمن قارداشلرمز ایچون‌ده بلازیاده ولا نقصان آرزو ایتمه‌مزه تعلیق ایتمشدر . « المؤمن مرآة المؤمن » مصداق جلیلنجه بر مؤمن دیکر مؤمنك آینه‌سیدر ، عادتا نسخهٔ دیکریدر. بوتون مسلمانلرك ملیونلرجه اشباح ایچنده روح واحد اولماسی تربیهٔ اسلامیه‌نك اك بویوك غایه‌سیدر . آبا و اجدادی ، اولاد و اقاربی ، قوم و قبیله‌یی ، عنصر وملیتی دیکر مسلمینه ترجیح ایتمك حسی بو رتبه امتزاج ارواحك عجبا نره‌سنه صیغار ؟ مشارق و مغاربده ساکن اولان مسلمانلر — روح شریعته موافق بر تربیه‌لری وارسه — یکدیکرینه نظراً یالکز مسلماندرلر ، قارداشدرلر . کیمنك عرب ، کیمنك ترك ، کیمنك عجم ، کیمنك هندلی اولماسی هیچ بروجه ایله آره‌لرینه القای نفاق وشقاق ایده‌مز . هربری مسلمانلر شویله بویله اولسون دیرده هیچ بری بنم قومم شویله اولسون ، بویله اولسون دیه‌مز. کندیسی ایچون، اقارب وخویشانی ایچون ، قوم وقبیله‌سی ایچون آرایه‌بیله‌جکی سعادت دنیویه واخرویه‌نك عامهٔ مسلمینه عائد اولماسنی آرزو ایتمین مسلمان یوقدر . برمسلمان هیچ بروقتده کندی قوم و قبیله‌سنك صورت مخصوصه‌ده سعادتمند اولماسنی تمنی ایده‌مز، ایدرسه هنوز قلبی حلاوت ایماندن نصیبه‌دار اولمامش دیمکدر. وبو حدیث شریفك مضمون منیفنه نظراً اوکا عادتا مسلمان دیمك بیله جائز دکلدر .

« یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکرٍ وانثی وجعلناکم شعوباً وقبائل لتعارفوا ان اکرمکم عندالله اتقاکم = ای ناس! بز سزی ارکك ایله قادیندن یاراتدق . عددکزی چوغالتوب — محضا بربریکزی طانیاسکزدیه — سزی برطاقم شعوب وقبائله آییردق . شبهه‌سز اك کریمکز نزد الهیده اك زیاده صاحب تقوی اولانکزدر . » آیت کریمه‌سی آبا واجدادك، شعوب وقبائلك ، تخالف اقوامك نظر اسلامده‌کی وضع ومنزلتنی بزه پك صریح اولارق کوستریور . آیت کریمه‌دن آکلایورزکه بو تفرق وانقسام طانیشمق، وصلهٔ رحمه مدار اولمق ایچوندر. نته‌کیم ترمذینك ابوهریره رضی الله عنهدن روایةً تخریج ایلدیکی برحدیث شریفده : « تعلموا من انسابکم ماتصلون به ارحامکم فان صلة الرحم محبة فی الاهل مثراة فی المال منسأة فی الاثر = انسابکزه دائر صلهٔ ارحامه کفایت ایده‌جك قدر علم ایدینکز . زیرا صلهٔ رحم اهله محبته ، مالك زیاده‌سنه، اجلك کریله‌مه‌سنه سببدر . » بویوریلیورکه تعلم انساب ایله مکلفیتمز یالکز صلهٔ رحمه یارایه‌جق مقداره مقصوردر . اوزون بویلی آبا واجدادی صایوب تفاخر ایتمك ایسه مقصد شرع شریفه کلیاً مغایردر . زیرا بوتون قبائل واقوام برآنادن، بربابادن منشعب اولدیغی جهتله بینلرنده رجحان وتفاوت یوقدر . انسانلر آره‌سنده مدار امتیاز اولاجق برتفاوت حقیقی وارسه اوده درجهٔ تقواده‌در. متقی اولان کیمسه — عرب اولسون، عجم اولسون — فاسقدن ، کافردن عندالله افضلدر . ایشته اوقدر . نته‌کیم بیهقینك عقبة بن عامر رضی الله عنهدن روایت ایتدیکی برحدیث صحیحده : « لیس لاحدٍ علی احدٍ فضل الا بالدین او عملٍ صالحٍ = هیچ برکیمسه‌نك دیکر کیمسه اوزرینه فضل ومزیتی یوقدر . تفاضل یالکز دین ویا عمل صالح ایله اولور » بویورلمشدر .

حبل الهی ایله اعتصامه مانع اولان تفرقه میدان ویرمه‌مك ایچین تأسیس مساوات ایدن برمسلمی — هم عرق ویا هم نسبی اولاسندن طولایی دکل — محضا مسلمان اولدیغندن طولایی سومك، حمایه ایتمك، خیر اسلامی نفع ذاتی وقومی‌یه ترجیح ایتمك خصلت جلیله‌سنی قلبلرمزه یرلشدیرمك مقصد قدسیسیله وارد اولان احادیث شریفه او قدر چوقدرکه ذکر وایراد ایتمکله بیتیره‌میز ، یالکز حجة لوداعده ایراد بویوریلان او مشهور خطبهٔ جلیله‌نك شو فقره‌لرینی ذکر ایله اکتفا ایده‌رز :

« یا ایها الناس الا ان ربکم واحد الا ان اباکم واحد الا لافضل لعربی علی عجمی ولا لعجمی علی عربی ولا لاسود علی احمر ولا لاحمر علی اسود الا بالتقوی ان اکرمکم عندالله اتقاکم. الا هل بلغت. قالوا بلی یارسول الله قال فلیبلغ الشاهد الغائب »

معنای شریفی: « ای ناس! آکاه اولکزکه ربکز بردر. آکاه اولکزکه باباکزده بردر. بیلکزکه هیچ برعربینك عجمی، هیچ برعجمینك‌ده عربی اوزرینه، کذلك هیچ برسیاه رنکلینك سیاه اولمیانه، هیچ برسیاه اولمایانك‌ده سیاه رنکلی اوزرینه فضل ورجحانی یوقدر . مکرکه تقوی ایله اولا . اك کریمکز نزد الهیده اك تقی اولانکزدر . سویلیکز ، تبلیغ ایتدممی ؟ بوکا قارشی : « اوت ، یارسول الله » دینلنجه « اویله ایسه حاضر اولان غائب اولانه بوسوزمی تبلیغ ایتسون.» بویوردیلر. »

حدیث شریفك معناسی اوستنده. محتاج شرح وتفصیل دکلدر. عناصر حقنده‌کی سیاست شرعیه میدانده ایکن ، دینك قوامی، جمعیت اسلامیه‌نك مدار بقاسی تفرق وشقاقی نفیه مقصور ایکن برمدتدن بریدر « عرب ، ترك ، آرناود » کبی کلمه‌لرك صحائف سیاستده یر بولماسی اسلامك صوك التجاکاهی اولان وطن عزیزمزی کوزببکی کبی صیانت حسیله قلبی لرزشدار اولان بیچاره مسلمانلرك قلبنده ناصل برتأثیر براقدیغنی اوکرنمکی قارئلرمزك وجدانته ترك ایدییورز. حس ایدیندن، محبت رسولدن تبری ایتمه‌دکجه بویله بردعوای جاهلیه قیام ایده‌میه‌جکی شبهه‌سز اولان زعمای تفرق وانحلالك حالنه تأسف ایتمك خاطرمزدن کچمز. چونکه بو زعمای تفرق وانحلال ذاتاً ربقهٔ اسلامی کردن طاعتدن آتمادقجه بوملتی کوز کوره کوره حفرهٔ هلاکه سوروبه سورویه کوتورمکه چالیشمزلردی. بزم آجیدیغمز بونلرك معلومات سیاسیه‌سنه آلدانان جهلای قومدرکه بیلمیه‌رك ، آکلامیه‌رق هم دینلرندن چیقیور ، نبی ذیشانلرندن تبری ایدیور ؛ هم ده سعادت دنیویه‌لرینی محوایدییورلر . بزم آغلادیغمز بو صوك اسلام یوردینك‌ده دیکرلری کبی معاذالله تعالی انقراضه یوز طوتارق نام اسلامك دشمن آغزلرنده حقیر وذلیل اولماسی، شوکت

اسلامك بی نشان اولارق یالکز تاریخ کتابلرینك موضوعاتی میاننده قالماسیدر .

قوم وعنصر نزاعی! دین اسلامك ایشته بونك‌قدر بغض‌ایتدیکی، بوندن زیاده نفرت ایتدیکی شی یوقدر . انساب و احساب ایله تفاخر ، بر قوم وقبیله‌یه انتساب کبی عادات جاهلیه‌یی کوکندن کسمك ایچون صاحب شریعت صلی‌الله علیه وسلم افندمزك نه‌لر سویله‌دیکنی، بو جاهلانه عصبیتلر ایچون نه‌درلو غضب بویوردقلرینی بیلسه‌ك تویلرمز اوربریر. ابی بن کعب رضی‌الله عنهدن روایةً امام احمدایله ترمذینك تخریج ایتدکلری حدیث شریفده باقکز نه بویوریلیور : « اذا رأیتم الرجل یتعزی بعزاء الجاهلیة فاعضوه بهن ابیه ولا تکنوا = برکیمسه نك جاهلیت عادتی اوزره (یالفلان) دیه‌رك ، قوم و قبیله‌سنه انتساب ایده‌رك استمداد ایتدیکنی کورورسه‌کز اوکا : « باباكك بیلمم نه‌سنی ایصیر » دییکز . و بو سوزی آچیق آچیق سویلیه‌رك کنایه طریقنه صاپمیکز » حیا ونزاهتده معلم عالم اولان رسول اکرم صلی‌الله علیه وسلم افندمزجه اسلامه انتسابی براقوب‌ده قوم وقبیله‌یه انتساب ایتمه‌نك نه‌قدر چیرکین اولدیغنی آکلاییکز که بویله یاپان حریفه قارشی کنایه ایله افادهٔ مرامدن بیله بزی نهی ایتمش وحتی آبا و اجدادینی مقام تفاخرده تعداد ایدن برکیمسه حقنده کنایه‌سز اولارق بوتعبیری عیناً استعمال بویورمشلردر .

ابوهریره رضی‌الله عنه روایت ایتدیکی شو حدیث شریفده قوم وقبیله نزاعنك عاقبت فجیعه‌سنی بزه کوستریور :

« اذا قالت نزار یالنزار وقالت اهل الیمن یاقحطان نزل الضرر ورفع النصر وسلط علیهم الحدید = نزار اولادی: یتشك ای نزار اولادی! یمنلیلرده: یتشك ای قحطان اولادی ! دیدیمی همان ضرر نازل اولور. نصرت الهیه رفع اولونور . جمله‌سنده قلیج تسلیط اولونور . »

بدایت فتوح اسلامده محارباته اشتراك ایدن بنی سلیم قبیله‌سندن قبیصه نامنده برذات دیورکه : خریبه دنیلن موقعده عتبة بن غزوانك اردوسنده بولنیوردم . عتبه (اردویی طوپلامق ایچون اولاجق) « یا اصحاب سورة البقرة ! » دیه ندا ایتدی . اوته‌دن بری‌ده « یا آل شیبان ! » دیه باغیردی . بو باغیرتی‌یی طوغنجه همان اوزرینه یورودم . اوایسه مزراغنی بکا طوغرولتوب « صاوول اوکمدن !» دیدی . المده‌کی یای ایله مزراغنی کندمدن اوزاقلاشدیروب صقالنه یاپیشدم وعتبه‌نك حضورینه کوتوردم . عتبه اوآدم حقنده عمره برکاغد یازدی . جناب عمر جوابنده : « بویله جاهلیت دعواسی ایتمشکن اونی بنم یانمه کوندرمش اولیدك جلاد قارشیسنه قویوب بویونی اورردم . زیرا بوکا لایقدر . فقط مادام که حبس ایله اکتفا ایتمشسك . آرتق اولدورمه‌ده یانکه‌جاغیز . ویکیدن عهدوبیعت آلده صالیویر . » دیه یازدی .

اسلامك مؤسسلری وصف عظمتی تاریخلرده اوقودیغمز شو بنای معظمی حضرت رسول اکرمك (صلی‌الله علیه وسلم) اثرتلقینی اولان بویله برسیاستله تأسیس ایتدیلر . بزایسه حالا تورکلك، عربلق ، آرناودلق غائله‌لریله هم کندمزی ، هم کاشانی بحضور ایدیورز . الکصوك نقل ایتدیکمز حدیث شریفك مصداقنجه ، نه‌اولدیغمزی ، نه‌اولاجغمزی شاشیره‌جق‌قدر ضرره اوغرادق . نصروظفر قوقوسنی‌ده آرتق آلماز اولدق . نصر تجلی ایتسه‌بیله فائده‌سندن محروم اولیورز . انذارك صوك قسمی قالیورکه اوده متحققدر . زیرا یکدیکرمزی بوغازلامقدن چکنمیورز . جناب حق جزای عملمز اولارق سیف قهری اوزرمزه تسلیط ایتمشدر . عقلی باشنده اولانلری دوشوندیره‌جك یالکز برنقطه وار : عجبا کندی قلیجلرمز دشمن قلیجلرینك آره‌یه کیرمسنه میدان براقه‌جقمی ؟.....

احمد نعیم

فقه وفتاوی

منشأ خرافات اسلامیتك خرافات حقنده‌کی احکام ارشادیه وتحریمیه‌سی — رؤیا

امین رؤف امضاسیله آلدیغمز برمکتوبده شویولده ادارهٔ لسان ایدیلیور :

«معلوم یا بزده کوکلشمش بعض اعتقادات واردر : یولده اوکه شو چیقارسه اوغور ، بوچیقارسه مشر ؛ رؤیاده شونی کوریرسه‌ك زنکین اوله‌جقسك ، بونی کوریرسه‌ك باشنه فلاکت کله‌جك ؛ بوقبیلدن مانع تشبث وترقی شیلر . شریعت غرای احمدیه‌نك بوخصوصده‌کی نقطهٔ نظری نه‌در ؟ بویولده اباطیله اعتقادی نامی کتاب وسنتده نه کبی احکام منجیه وار ؟ بوجهتلرك ایضاحی ...... الخ »

امین رؤف بك افندیله بوبابده بزده تمامیله هم فکرز. فی‌الحقیقه اقوام سائره کبی بزده‌ده دین مبین نامنه تسجل خرافاته کچیرلمش برچوق اباطیل واردرکه انسان بونلری کوردکجه، ایشیتدکجه اغلامقمی، یوقسه کولمکمی لازم کله‌جکنی جداً تعیندن عاجز قالیور . نورحق وحقیقتله تنویر مسلك ایده‌مین ادوار جاهلیتك مواریث مشئومه‌سندن اولان برطاقم اعتقادات باطله‌نك بین‌الامم تقسیمنده مع‌التأسف بزم حصه‌مزه‌ده برچوق شیلر اصابت ایتمسی غایت طبیعی ایدی . فقط اویله اصابت که بزم ایچون محض مصیبت اولمش .

امین رؤف بك افندینك سؤالنه جواب ویرمه‌دن اول اوته‌دنبری انسانلری تأثیرینه زبون ایدن عقائد باطله‌نك منشأنه دائر برایکی سوز سویلمك ایسته‌یورز . واقعا سویلنه‌جك سوزلرك پك اوقدر صدده تعلقی یوقسه‌ده صره‌سی کلمش ایکن سویلنمسنده‌ده بر محذور اولمسه کرك . شو حالده ویریله‌جك جواب کندیلرینه، جواب مناسبتیله یازیله‌جق دیکر سوزلرده دیکر کیمسه‌لره عائد اولمش اولور .

انفسی وافاقی هردرلو حادثاتك اسباب موجبه‌سنی اکلامق حس

فطریسیله مجبول اولان انسانلر وادیٔ تدقیقاته . طوغری یولدن کیتمشلر ایسه طوغری نتیجه‌لر الده ایتمشلر ، یاکلش یولدن کیتمشلر ایسه یاکلش نتایجه دسترس اولمشلردر . فقط ایستر استفاده ایدلسون ایستر ایسلسون ، عالمده هیچ برسعی هدر اولماز ، برنقطهٔ نظره کوره هدر اولمش کبی کورینن برسعی ، دیکر برنقطهٔ نظره کوره اصلا هدر اولمامشدر . فکرمزی مؤید مثال پك چوقدر .

مثلا برزمان انسانلر معادن خسیسه‌یی آلتونه قلب ایتمك سودای خامنه دوشدیلر . خسیس معدنلری آلتونه قلب ایده‌یم دیرکن کیمیا بوته‌لرنده نیجه آلتونلری موادخسیسه‌یه قلب وتحویل ایتدیلر ! فقط بونه سعیلری هدر اولمدی ؛ محاله مصروف اولان بومساعی بوکون جهان انسانیتی آلتونلره غرق ایدن فن صحیح کیمیانك منشأ ظهوری اولدی .

کذا اوائلده آثار سفلیه‌یی مؤثرات علویه‌نك تأثیرنده ارایوب یریوزنده ظهور ایدن حادثاتك کافه‌سنی اجرام سماویه‌نك تدبیر وتصرفنه عطف ایتدیلر . بو سائقهٔ خطاآلودك دلالتنه اتباع ایله کوزلرینی فسحت‌سرای اسمانه توجیه ایده‌رك هر بری کندی حسابنه مدارنده سائر اولان ییلدیزلرك حرکاتنی تدقیقه باشلادیلر . فقط مقصد تمامیله بشقه اولدیغی ایچون تدقیقات نظریه‌لری انکشاف حقیقت قدر توسیع خیالده خدمت ایتدی ؛ تدقیقات نظریه‌لرینك تطبیقات عملیه‌سی ودیٔ خرافاته یول آچدی ؛ اودورلرك عالملری طرفندن علم نجوم نامنه لایعد خرافات مجموعه‌لری تألیف ایدلدی . بوصورتله عالم انسانیت وهم دریاسنده بوغولدی . لکن انسانلرك برچوق محاذیری متضمن اولان بومساعیلری ینه هدر اولمدی . زیرا علم نجوم کندی جنسندن دیکر برفن علوینك ، هیئت جدیده‌نك اساسنی وضع ایتدی . بوفن جلیل ده ، کندیسنی قبهٔ سما کبی تخیل اولنان فانوس نسیمینك ایچنده محبوس ظن ایدن طائر قدسیٔ فکرتی بولندیغی تنکنای اضطرابدن تخلیص ایله اکا نامتناهی برساحهٔ جولان کوستردی .

فقط چه فائده فن نجومك استحالات تکاملیه‌سی شمدیکی درجه‌یه کلنجه‌یه قدر دنیانك هر طرفنده برچوق بقایای استحالیه براقدی که بیکلرجه دست مساعی حالا انلری تمیزلمکه ، سوپورمکه موفق اوله‌میور .

کیمیای موهومك دائرهٔ خرافاتی نسبةً محدود قالمقله برابر نجومککی الا ییلدیکنه توسع ایتدی ؛ نجوم ، لایعد خرافاتك ، لایعد اباطیلك ام ولودی اولدی . لسان یونانیده حکایه ، مصال معناسنی تضمن ایدن « ایستوریا » لفظیله لسان عربده افسانه وخرافه معناسنی افاده ایدن « اسطوره » و « اساطیر » کلمه‌لرینك یونان لساننده ییلدیز معناسنی متضمن اولان « آسترون » کلمه‌سندن مشتق اولملری شجرهٔ انساب اکاذیبك کوکی علم نجوم اولدیغنه دلالت ایلمکده‌در .

حتی بزم « تاریخ » کلمه‌سی ده « ایستوریا » کلمه‌سنك محرفیدر ؛ وجه تحریفك تحریری اعلال شکلنی الاجغندن تفصیلندن صرف نظر اولندی .

علم نجوم وادیسنده ایلك خطوه‌یی آتان کلدانیلردر . بوعلم کلداندن ایرانه ، ایراندن هنده ، هنددن مصره ، مصردن یونانستانه اورادندده بتون اوروپایه انتقال ایتدی . خسوف وکسوفك منجملر طرفندن قبل الوقوع اخباری بوعلمك صحتی حقنده کیمسه‌ده شبهه براقمدی . عوام وخواص اوکبی حادثات سماویه‌نك تعیین وقتنده‌کی اصابت قطعیه‌یی کوروب نجومك مسحوری اولدی . منجملرك هرسوزی هرکس طرفندن نص منزل کبی تلقی ایدلدی . مرور زمان ایله علم نجومه حیاتك حاکمی ، ناظمی نظریله باقیلدی . منجملر حکمدارلرك مشاور خاص الخاصی اولدیلر . حکمدارلر انلرك خبر ویردکلری هر شیده تخلف ناپذیر براصابت توهم ایده‌رك ، سمای غیب هویتدن استراق سمع ایدن بر طاقم شیاطین انسك دلدادهٔ خرافاتی ، زبون تحکمی اولدیلر . هرتشبثلرنده انلردن رأی صوردیلر . حربی انلرك رأیلریله اعلان ، مبانی‌یه انلرك رأیلریله طرح بنیان ایتدیلر . منجملرك وقت مختاری معظمات اموره انحصار دائره‌سنده قالمدی . مثلا ازدواج عقدی ، ازدواجه متعلق بعض لوازمك اجراسی کبی شیلرله اثواب بیچمك ، تراش اولمق ، حمامه کیرمك ، طرناق کسمك ، سفر ویا نقل خانه ایتمك کبی ضروریاتك کافه‌سنده‌ده وقت مختار اراندی . ایش بودرجه‌یی بولدقدن صکره برچوق یالانلر ، برچوق خرافه‌لر میدان آلدی . بوافسونلری ، بوافسانه‌لری حاوی لایعد زایرچه‌لر ، تقویملر ترتیب . ملحمه‌لر بیلمم نه‌لر تألیف ایدلدی . هرکس طرفندن بوانلره کتب سماویه‌نك ذیلی ، بلکه‌ده متممی نظریله باقیلدی .

کذا علم نجومك تلقینی ایله تعمم ایدن افسانه‌لریالکز اوعلمه منحصر قالمیوب مرورزمان ایله انلردن بشقه علملر ، بشقه عالملرده ظهور ایتدی . مثلا منابع خرافاتك الك مهملرندن اولان روما « اوغور » لری ، یعنی متطیرلری بو قبیلدندر . لاتینجه بر کلمه اولان بو « اوغور » لفظیله ترکجه « اوغور » کلمه‌سی بیننده‌کی مشابهت جالب دقتدر . اوغوردن ، یاخود اوغورسزلقدن بحث ایدن بو کاهنلر قوشلرك اوچمه‌سندن ، قاچمه‌سندن ، اوتمه‌سندن ، صوصمه‌سندن برچوق احکام استنباط ایتدکلری کبی خسوف وکسوفدن ، رعد وبرقدن ، قویروقلی ییلدیزلردن ده درلو معنالر ، درلو حکملر چیقاریرلر ایدی . او زمان صحنهٔ خرافاتده الك مهم رولی اجرا ایدنده حالا او وظیفه عهده‌سندن ساقط اولمیان بوغو قوشی ایدی . لسان فارسیده بایقوش معناسنی افاده ایدن « آکور » لفظیله لاتینجه « اوغور » کلمه‌سی بیننده‌کی مشابهتده شایان ملاحظه‌در .

(بایقوشك اسم مشهوری اولان « بوم » لفظی الفاظ متوارده‌دن ، یعنی هم عربی هم ده فارسیدر)

آحووزنده « آنو » وشوبووزنده « اوکو » کلمه‌لری ده بایقوشك اسماء فارسیه‌سندندر بواسملرکده « اوغور » لفظیله مناسبتی واردر . اسکی رومالیلرك « اوغور » لردن بشقه برده « آروسپیس » لری وار ایدی ؛ بونلر معبدلرده ذبح اولنان قربانلرك احشای بطنیه‌لرینه باقوب انلردن درلو معنالر چیقاریرلر ایدی . « آروسپیس » لر احشای

حیواناتدن بشقه ارضی ، سماوی دیکر حادثاتدنده استخراج احکام ایدرلرایدی . حالا قیونلرك کورك ۤیکینه باقوب احکام چیقارمق اودورن قالمه صاحبه‌لردندر .

رومانك « سیبیل » دینیلن کاهنه‌لرینی‌ده اونوتمیه‌لم . روما خلقی دائما بوقادینلره مراجعت ایدرلر ، انلرده کشف استقباله دائر عالم غیبدن الدقلری معلوماتی تکرلهمه صورتنده ایراد ایتدکلری بر طاقم جمل مبهمه ایله مراجعتکارانه تبلیغ ایلرلر ایدی . بونلردن بری رومانك احوال مستقبله‌سنه عائد استخراجاتی حاوی بر زایرچه‌یی ایمپراطور برنجی تارکینه صاتمش ، فقط بو اثر « قاپیتول » یانغیننده یانمش ایدی .

هاتفلرك‌ده تعمیم خرافاته بیوك خدمتلری اولدی . هر هانکی برشی ایچون معبودلره مراجعت ایدن کیمسه‌لره انلرك جوابلرینی تبلیغه واسطه اولان بو آدملر ، بر زمانلر آسیای صغری ایله یونانستانده ، ایتالیاده نام ویرمشلر ، عوام وخواصی قبضهٔ تسخیرلرینه آلمشلر ایدی .

خلاصه غائبدن خبر ویرمك دعواسی انسانیت قدر قدیمدر .

دنیانك هیچ بر یری یوقدرکه اوراده بر کاهن ، بر هاتف ، بر منجم ، بر فالجی ظهور ایتمش اولمسون . بوندن طولایی ازمنهٔ قدیمه‌یی تخطئه‌یه اصلا حقمز یوقدر . ایچنده بولندیغمز یکرمنجی عصر مدنیتده بیله یوز بیکلرجه آدملرك غیبدن خبر ویرمك صنعتیله تأمین معیشت ایتدکلری کوریلوب ایشیدلمکده‌در . حتی بونلردن صادر اولان غرائبه‌بوکون اك عاقل ، اك منورلرجینلرمز بیله اینانمقدن نظرحیرتله باقمقدن کندیلرینی آلامیورلر .

ماتینه‌تیزم ، اسپریتیزم ، ایپنوتیزم ، تله‌پاتی کبی شیلر یاواش یاواش بر دور کهانت آچه‌جق کبی کورنمکده‌در . آنجق ادوار قدیمه‌ده‌کی اصول کهانتله شمدیکی اصول کهانت بیننده بر فرق وارسه اوده شمدیکی کاهنلرك دها قاعده پرورانه حرکت ایتملری ، تدقیقات واقعه‌لرندن استنباط ایلدکلری نتایجی بر فن مخصوص صورتنده تدوینه چالیشملریدر .

ایشته اقوام سائره‌نك دوچار اولدقلری علت کهانتك سرایتندن بالطبع قوم عربده محافظهٔ نفس ایده‌مدی . منشأ خرافات اولان علوم غریبه آنلر نزدنده‌ده بیوك بر رغبته مظهر اولدی . دور جاهلیتده عربستانده‌ده بر چوق کاهنلر ، عرافلر ، منجملر ، فالجیلر ظهور ایتدی . بناءً علیه عربلرده خرافات دریاسنه دالدیلر . خرافات عربیه‌نك اك مشهوری اوقلرله تفأل اصولی دیمك اولان « ازلام » در . عربلر بر ایشه تشبث ایده‌جکلری زمان ایکی اوق آلوب بونلرك اوزرینه امر ونهی متضمن ایکی کلمه یازارلر ، صکره بونلری بر قابك ایچنه قویوب لاعلی‌التعیین برینی آلیرلر ایدی . امر ویا نهی یازلمش اولان اوقلردن هانکیسی تصادف ایدرسه آنك مقتضاسی وجهله حرکت ایدرلر ایدی .

عربلرك برده « سانح » و « بارح » له تفألاری وار ایدی‌که شکل اعتباریله امین رؤف بك افندینك « یولده کیدرکن انسانك اوکنه شو چیقارسه اوغور ، بو چیقارسه مضر » سوزینك عینی ایدی . عربلر صید وشکاره کیتدکلری زمان شکار آوجینك صول طرفندن ظهور ایدوب صاغ طرفنه کچرسه اکا « سانح » دیرلر ، انکله تیمن ایدرلر عکس طرفدن ظهور ایده‌جك اولورسه اکا « بارح » دیرلر انکله تشأم ایلرلر ایدی !

رومانك « اوغورلر » ی کبی عربلرده قوشلرك ، خصوصیله بایقوشك اوتمه‌سندن احکام چیقاریرلر ایدی . بوده پك طبیعیدر . چونکه دنیانك هر طرفنده حکمفرما اولان خرافاتك منشألری بر اولمق حسبیله بونلر یا بربرینك عینی ، یاخود ملزیدر . نته‌کیم زمانمزده موجود اولان فالجی قاریلرله باشلی نته‌لر ، خدام صاحبی خواجه‌لر اسکی کاهنلرك احفاد واخلافندن بشقه برشی دکلدر .

عربلرك دها پك چوق خرافه‌لری وار ایدی . هپسنك تعدادی پك اوزون اوله‌جغندن تطویلدن احتراز اولندی .

وقتا که شمس اسلام افق بطحادن ظهور ایله ظلمت اباد ضلال آواره‌لرینه طریق حق وحقیقتی کوستردی ، بوکبی اباطیل ایله خلقی برقاندها اضلال ایدن یاوه فروشانك باشلرینه قطعی بر ضربهٔ تنکیل ایندیردی . هپسنك افکاری فاسد ، کفتاری کاسد اولدیغنی خلقه بیلدیردی .

حتی جناب حق حبیب ذیشانینك بیله امور غیبیه‌یه مطلع اولمدیغنی « قل لااقول لکم عندی خزائن‌الله ولا اعلم الغیب ولا اقول لکم انی ملك ان اتبع الا مایوحی‌الی » آیت کریمه‌سیله ناسه بیلدیره‌رك غیبه وقوف ادعاسنده بولنان هرزه وکیلارك دعوای کاذبه‌لرینی قطعی بر حکم الهیسیله ابطال ایتدی .

آیتك معناسی شودر : (یا محمد سن دی‌که : « بن سزه اللهك خزینه‌لری بنم ید تصرفمده‌در ، بن غیبی بیلیرم دیمیورم . ملکلك ادعاسنده‌ده بولنمیورم . بن انجق بکا وحی اولنان شیلرك مقتضاسنه تبعیت ایدیورم . »)

هله « وعنده مفاتح‌الغیب لایعلمها الاهو » آیت کریمه‌سی غیبدن خبر ویرمك ادعاسنده بولنانلرك لسان فضاحتلرینی سیف صارم کبی دیبندن کسوب آتدی . سورهٔ مائده‌یه منسوب اولان « یاایهاالذین آمنوا انما الخمر والمیسر والانصاب والازلام رجس من عمل‌الشیطان فاجتنبوه لعلکم تفلحون » ایت کریمه‌سیله شراب ، قمار ، اصنام منصوبه ، وتفأل سهامده تحریم بیورلدی .

تطیره کلنجه بو کلمه‌نك مادهٔ اصلیه‌سی قوش معناسنه اولان طیردر تطیر تشأم معناسنه موضوع ایسه‌ده بعضاً تیمن معناسنی‌ده افاده ایدر . عربلر بر ایشه مباشرت ایده‌جکلری زمان تفألاً بر قوش اوچوریرلر ایمش . قوش صاغ طرفه کیدرسه فال خیر ، صول طرفه اوچارسه فال شر عد ایدرلر ایمش .

ابو هریره‌دن نقل اولنان بر حدیث شریفده « لاعدوی ولاطیرة ولاهامة ولاصفر وفر من المجذوم کمافر من الاسد » بیوریلوب

سرايت مرض ، تطير ، بايقوش ويا صفرله تشأم كبي شيلرك اصلي فصلي اولمديغني ناسه بيلديرلدي . حديث شريفده‌كي « عدوى » يعني سرايت مرضك انكارى مطلق دكلدر . بونك دليلى ده حديثك نهايتنده‌كي : ارسلاندن نصل قاچارسه‌كز مجذومدن يعني مسكين علتيله مصاب اولان كيمسه‌دن ده اويله قاچيكز . امريدر . بعض امراضك سارى اولديغى فقرهٔ آتيه‌دن ده اكلاشيلير : بركون رسول اكرم افندمز حضرتلرينه بعض كيمسه‌لر كلوب « يارسول‌الله بولنديغمز محلده وباظهور ايتدى نه‌يابه‌لم ؟ » ديه‌صورديلر . جواب اوله‌رق : « اورادن تباعد ايديكز . زيرا خسته‌لرله‌اختلاطكزهلاكى موجبدر » بيورديلر .

(ان قوماً شكوا اليه صلى‌الله عليه وسلم وباء ارضهم قال تحولوا لان من القرف التلف) قرف ديمك خسته‌لرله اختلاط ديمكدر .

حالا بعض كيمسه‌لرك صفر آييله تشأم ايتملرى زمان جاهليتدن منتقل برفكر فاسددر .

فقط حديث شريفده‌كى صفر كلمه‌سنك معناسنده اختلاف واردر . بعضيلرى عربلر صفر آينك حلوليله تشأم ايتدكلرندن حديث شريفده‌كى صفر كلمه‌سى معلوم اولان صفر آييدر ديورلر . بعضيلرى‌ده صفر كلمه‌سنه برطاقم كيمسه‌لرك قارنلرنده وجودينى توهم ايتدكلرى موهوم ييلان معناسنى ويورلر . كويا بو ييلان آجيقنجه انسانك قارننى ايصيرير ايمش !

صفر كلمه‌سى ايستر او معنايه اولسون ايستر بو معنايه ، حديث شريفده ايكيسنك‌ده اصلى اولمديغنى بيان بيوريليور ديمكدر . « هامه » يه كلنجه بو كلمه يوقاريده سويلديكمز وجهله ازمنهٔ قديمه‌دنبرى صحنهٔ خرافاتده جادوى شأمت روالى ايفا ايدن مشهور آقتورك يعنى بايقو-شك اسميدر . عربلرك بوقوش حقنده غريب اعتقادلرى وارايدى . كويا مزارده ميتك كميكلرى چوريوب بايقوش اولور ايمش . بايقوش اولدقدن صكره قبردن چيقار ، بعض كيمسه‌لرك وفاتنى خبر ويرمك ايچون خانه‌سنك طامنه قونار ايمش !

ديكر اعتقاد ايسه كويا قاتلى الله كچيريلمه‌رك انتقامى آلنه‌ميان مقتولك روحى بايقوش صورتنه تمثل ايدوب : بكا صو ويرك ، بكاصو ويرك ! ديه‌فرياد ايدر ، قاتلندن انتقام آلندقدن صكره فريادينه نهايت ويررايمش .

انسانلرك حريتنى تحديد ، وهمنى تزييددن بشقه برشيئه يارامايان بوكبى اباطيلك كافه‌سنه حديث سابقله صورت قطعيه‌ده نهايت ويرلدى ، قره‌بلوط كبى مفكرلره مستولى اولان ظلال اوهام وخيالات بوصورتله دماغلردن دفع ايدلدى .

حضرت عايشه بركون رسول اكرم افندمز حضرتلرندن « كهانتك اصلى وارميدر ؟ » ديه سؤال بيورمشلر ايدى . حضرت پيغمبر : خير اصلى يوقدر بيورديلر . عربستانده صيغهٔ مبالغه ايله « عراف » دينلن برطاقم كاهنلر دها وار ايدى . رسول اكرم افندمز حضرتلرى بيوريورلركه برآدم برعرافه مراجعت ايدوبده اندن برشى سؤال ايليه‌جك اولورسه قرق كيجه نمازى قبول اولنماز .

(عن حفصة قالت قال رسول‌الله صلى‌الله عليه وسلم من اتى عرافاً فسأله عن شئ لم يقبل له صلوة اربعين ليلة . رواه مسلم)

نجومه كلنجه انك‌ده اصلى فصلى اولمديغى ودرجه درجه كفره قدر وارديغى شوحديث شريف ايله ثابتدر : عن ابن عباس قال قال رسول‌الله صلى‌الله عليه وسلم من اقتبس باباً من علم النجوم لغير ماذكرالله فقداقتبس شعبةً من السحر المنجم كاهن والكاهن ساحر والساحر كافر .

يوقاريدن برى سويلنن سوزلردن اكلاشيله‌جغى وجهله امين رؤف بك افنديك سؤال ايتديكى شيلره دائر كتاب وسنتده برشى واردر اوده بوكبى ترهاته قطعياً وقاطبةً اينانماق لازم كلديكندن عبارتدر .

اليوم برچوق كيمسه‌لرك حركات وسكناتنى تقييد ايدن اوكبى اعتقادات باطله‌نك كافه‌سى ادوار جاهليه‌يادكاريدر . بواعتقاداتك اسلاميتله اصلا علاقه‌سى ، مناسبتى يوقدر . حال بويله ايكن الك زياده حسن ظن اولنان ، علميله عرفانيله تميز واشتهار ايدن برچوق بيوك آدملرمز قولاق چينلامق ، كوز سكيرمك كبى شيلردن استنباط احكام ايله‌انلره دائر برچوق اثرلر يازمشلر ، اكثر كيمسه‌لرده بواثرلرك محتويات سخيفه‌سنه اعتقادى افراطه واريره‌رق نشوه‌لرينى ، متانتلرينى غائب ايتمشلردر .

هله اكاذيب نجومه اعتقاد شرعاً منهى ايكن ملوك اسلاميه‌دن اكثريسنك خرافات منجمينه قوت ايمان درجه‌سنده بر اعتقاد ايله معتقد اولملرى شايان حيرت ضعفلردندر .

رؤيايه كلنجه رؤيانك حق اولديغى نصوص قاطعه ايله ثابتدر . حضرت يوسفك معلوم اولان رؤياسيله جناب پيغمبرك مسجد حرامه تبشير دخوللرينى متضمن اولوب سورهٔ فتحده بيان بيوريلان رؤياى صادقه‌لرى ، بدايت نبوتلرنده التى آى قدر رؤياى صادقه ايله مظهر وحى الهى اولملرى رؤيانك اساساً حق اولديغنده قطعياً شبهه براقامق لازم كلير .

بركون جناب پيغمبر : نبوتدن انجق مبشرات قالمشدر بيورمشلر ايدى ؛ مجلس رسالتده حاضر بولنانلر مبشرات نه‌در ؟ ديه كنديلرندن سؤال ايتديلر ؛ جواب اوله‌رق : رؤياى صالحه‌در بيورديلر . ديكر برحديث شريفده رؤياى صالحهٔ نبوتك قرق التى جزؤندن بر جزؤيدر بيورلمشدر . رؤيا حقنده دها پك چوق احاديث نبويه واردر .

فقط شوراسى معلوم اولمليدركه انبيا ، اوليا واصفيانك كوردكلرى رؤيالر ايله بوغازينه قدر اداس ماسوايه باتان ، معده‌سنى حلال وحرامدن برچوق شيلرله دولدردقدن صكره فراش عطالته جان آتان كيمسه‌لرك رؤياسى بيننده حقيقت ايله خيال ارسنده‌كى فرق عظيم قدر فرق واردر . اكثريتك كوندوزكى خلياسى نه ايسه كيجه‌كى رؤياسى ده اودر . بويله رؤيالره نه اهميت ويرملى ، نه ده تعبير وتأويلى ايله اضاعهٔ وقت ايتملى . شونك بونك كورديكى رؤيالرك صدقده‌كى ضعفدن كنايه اولمق اوزره (كوريلن رؤيالر نبوتك قرق التى جزؤندن برجزؤدر) بيورلمشى ، بناءً عليه

هرحالده بر رؤيانك بزه كلنجه‌يه قدر قوتنك برچوغنى غائب ايتمسى خصوصنك غايت طبيعى بولنمسى، كورديكمز رؤيالره نه درجه‌يه قدر اعتماد جائز اولديغنى پك اعلى كوسترمكده‌در. خباياى عالم غيبى تنوير ايله صاحبنى بعض‌سرائره مطلع قيلمق خصوصنده برلمعهٔ الهيه اولمسى اقتضا ايدن رؤيانك، حصه‌منزه اصابت ايدن قسمى، اكلاشيليوركه غايت آز، غايت ضعيفدر. اولمعهٔ ضعيفه‌دن استفاده فيضى‌ده حركات وسكناتى مقتضاى شرع انوره توفيق ايدن اصفياى امته كوره اولوب بوقبه‌مسلمانلغى يالكز اسمنك بداماتنه توديع ايله اسلاميتك كافهٔ لوازمنه وداع ايدن كيمسه‌لره كوره دكلدر. رؤياى‌صادقه‌كه عالم غيبى تنوير ايدن برلمعهٔ الهيه‌در. اولمعه، ارباب زهد وتقوى ايچون بوقدر ضعيف اولورسه عبدهٔ نفس وهوى ايچون نه‌قدر ضعيف اولمق لازم كلير بيله‌مم. شوحاله نظراً اكثريت طرفندن كوريلن رؤيالرك يوزده طقسان طقوزينك حتى يوزينك حديث نفس واضغاث احلام قبيلندن اولديغنه حكمده تردد ايتمك خطا، بويله صحتى يوزده يوز مشكوك اولان شيلرله اضاعهٔ وقت ايسه سوزك قيصه‌سى شعار حمقادر. بز صدق وصوابى رؤيادن اول كندى نفسمزده آراماليز. يقظه‌ده‌كى افعال وحركاتمز بزى وادئ سلامته ايصالدن بعيد ايكن اويقوده‌كى اوهام وخيالاتمزدن كرامت وسلامت بكله‌مك كله‌نك بتون معناسيله عبثدر. دها طوغريسى رؤيا ايله خوليا ايله اوغراشه‌جق زمانلرده دكلز. عهده‌منزه ترتب ايدن الك مهم وظيفه يقظه‌ده‌كى افعالمزى تسديد ايله آدم اولمغه چالشمقدن بشقه برشى دكلدر.

هاتف غيب سعادتكن نواى حكمتى
ديكله‌منلر برحكيمك نغمهٔ ارشادينى.
حجت نحس وسعادت عدايدرلر صكره‌ده
قارغه‌نك پروازينى، يا بايقوشك فريادينى.

فريد

تربيه وتعليم

پروغراملرك تنظيمنده حكومتك حق ووظيفه‌سى

منافع عموميه‌نك محافظه ومدافعه‌سنه عائد اولان خصوصاتده انسانلر سياسى بر طاقم غروپلره آيرلمش اولدقلرندن بو هيئتلرك ذاتمانه‌لرينه (representant) يعنى حكومتلره تربيهٔ عموميه ايچون برحق تأثير ويرلمشدر.

فقط پرنسيب اعتباريله تعليم وتربيه‌دن غايه، حكومت دكل، افراد اولديغى شبهه‌سزدر.

مع مافيه حكومت افراد اوزرينه برطاقم قانونلر، اصوللر، مجبوريتلر طرح ايتمك حقنى حائزدر. نه‌وقت، هر فرد حكومته صورمقسزين ايستديكى كبى دوشونمك، اوكرنمك وحس ايتمك حقنه مالكدر. بو، هركسك حقوق طبيعيه‌سندندر.

فقط، فردلرك بوخصوصده دائرهٔ صلاحيتى ـ هيئت اجتماعيه‌نك تأمين انتظامى ايچون ـ افراد سائره‌نك صلاحيتلريله تحديدايدلمشدر. هرحالده برحكومت بوتحديد حقنه مالكدر. مع مافيه غايت ساده وبسيط اولان بو پرنسيب پداغوژى‌يه تطبيق ايدلمك ايستنلديكى زمان پك چوق مشكلات ظهور ايدييور.

تعليم وتدريس مسئله‌سيله فنى وعلمى برصورتده ايلك اشتغال‌ايدن افلاطوندن اعتباراً زمانمزه قدر كلوب كچمش اولان پداغوژى اربابنك افكار ووصاياسى آره‌سنده برنقطهٔ ائتلاف بولمق حقيقةً مشكل بركيفيتدر.

حكومتلر، افرادك تعليم وتربيه‌سنه، هيئت عموميه‌نك وبالنتيجه كنديلرينك منافع مشروعه‌سنى محافظه ايچون مداخله ايدرلر.

بومنفعت فرد ايچون اولديغى كبى حكومت ايچون‌ده اولاًيا شامق، ثانياً دوام ايده‌بيلمك خصوصنك تأميندن عبارتدر.

حكومت تأثيرات خارجيه‌يه قارشى قوتلى بولنمق، داخلاً ده ملتك حيات وسعادتى محافظه ايده‌بيلمك ايچون مملكتده متين برقوت تأمين وتأسيس ايتمك ايستر.

خارج وداخله قارشى قوى وهيبتنما كورونمك برحكومت ايچون فوق‌العاده حائز اهميت بركيفيت اولديغندن حكومتلر زيرادارەلرنده بولنان قوملرك تعليم وتربيه‌لرينه يالكز نظارت ايتمكله اكتفاايده‌منزلر. منافع وطنيه، آهنك داخلى وتهلكهٔ خارجيه‌يى نظر اعتباره آله‌رق انسال آتيه‌نك تعليم وتربيه‌سنه طوغريدن طوغرى‌يه مداخله ايده‌بيلورلر وايتمليدرلر. چونكه رفاه وسعادت عموميه بونى استلزام ايدر. شوحالده مكاتب رسميه‌ده اولديغى كبى مكاتب خصوصيه‌ده‌ده درس پروغراملرينى تنظيم وتدريساتى قونترول ايتمك برحكومتك وظائف اساسيه‌سندندر. بوسببه مبنى‌دركه هيئت اجتماعيه‌نك منافعنى افرادك منافعيله توفيق ايتمك ونسل آتى‌يى بواساسه كوره تعليم وتربيه ايتديرمك حكومتك اقدم وظائفى صره‌سنده تعداد ايدلمكده‌در.

ملتده هرفرد برقوتدر. برچوجوق تعليم وتربيه كورمز ويا بر هيئت تعليميه وظيفه‌سنى اكمال ايدرويا خود كنج دماغلرى ملتك سعادت ورفاهنى، آهنك عموميسنى اخلال ايده‌جك صورتده يا كلش يوللره سوق ايدرسه حكومت قواى مركبه‌سندن برقسمنى ضايع ايتمش اولور.

شوحال حكومتك عناصر حياتيه‌سندن بر ويا برقاچنك مفلوج قالمسنى وياخود يا كلش يوله صاپمسنى نتاج ايدر. حكومتك بوكبى بر حاله ميدان براقمامسى منافع عموميه ايجاباتندندر.

جهانده هرفرد كندى حياتنه حاكم ايسه‌ده بوخصوصده‌كى حريتى ايچنده يشاديغى جمعيتك منافع وآهنكنى اخلال ايتمامكله مقيد اولديغندن هرحكومت اداره‌سنى درعهده ايتديكى خلقى؛ اولادلرينه ابتدائى برتحصيل ويرمكه اجبار ايتمك حقنى حائزدر. حكومتك بومداخله

واجباری منطقی ومشروع برحقدر. عینی اسبابه مبنی حکومت، مستقبلده آنا اوله جق قیز چوجوقلرینکده وظائف تربیه لرینی بحق ایفا ایتمکه حاضرلانمه لرینی تأمین وتسهیل ایتمک مجبوریتنده در.

شوحالده تدریسات عمومیه یه عائد پروغراملرك ترتیب وتنظیمی مسئله سی حکومتجه اك زیاده حائز اهمیت موادden اولملیدر.

حکومت تدریسات عمومیه یی، ملتك عناصر قدرت وشوکتی محافظه وتزیید ایده جك بر استقامته سوق مجبوریتنده بولندیغندن شبان وطنك تعلیم وتربیه سنده منتظم وتمدنی بر دیسیپلین تعقیب ایدلمك اوزره اقتضا ایدر.

حکومتك موقع اجتماعی وشوکت خارجیه سی آنجق بوسایه ده مظهر تعالی اوله جقدر.

بونقطۀ نظردن پروغراملرك تنظیمنده علوم دینیه، حفظ الصحه یه واخلاق درسلرینه اعتنا ایدلمك الزم اولدیغی کبی. وطنه صداقت ومحبت کبی طوغریدن طوغری یه حکومت وهیئت اجتماعیه نك مافعیله علاقه دار اولان تدریساته ده اهمیت ویرمك قطعیاً الزمدر.

چونکه فردك بقا ومحافظۀ شخصیه سی حفظ الصحۀ بدنیه وحفظ الصحۀ اخلاقیه یه عائد تمرینات وتدریساتله تأمین اولنور.

بدن وروحمزی تأثیرات مهلکه یه مقاومت ایده جك طبیعی وثابت برحاله کتیرمك ایچون رعایت وتطبیق ایدلمسی اقتضا ایدن قواعدك هپسی (حفظ الصحه) ترکیبنك تحتنده مندمجدر.

قواعد مذکوره یی نظری برصورتده تدریس ایتمکدن هان هیچ برفائده مأمول اوله میه جغندن عملی تمرینلرله بدن وروحی امراض مدهشه یه مستعد اوله میه جق برحال زندکی یه کتیرمك لازمه دندر.

مقالات آتیه ده بوخصوصه دائر داهازیاده تفصیلاته کیریشه جکز.

م. شمس الدین

مقالات

مرمره آچیقلرنده براحتساس

خدیویه قومپانیه سنك اسماعیلیه واپوری بیزانس حوضه سنك کثیف سیسلرینی یاره رق استانبولدن، شرقك بوحاکمۀ جاذبه دارندن یاواش یاواش اوزاقلاشیوردی.

واپور دومانلرندن متحصل کثیف وهیبتلی برستره آلتنده کیزله نن سرای بورنی کچدك.

عثمانلیلغك ماضئ شعشعه دارینه بر آبدۀ ابدنمون اولان آیاصوفیه وسلطان احمد مناره لری اوسترۀ ظلالك اوته سنی بریسنی چاك ایده رك صانکه علویت اسلامیه یه بر نظیره تشکیل ایدییورلردی.

اسکدار وصالاجاغك؛ سنه لر کچدکجه کرم وسر دزمانك داها عقور، داها امانسز سله لریله دوکیله دوکیله حزن بخش وماتم نما برمنظره عرض ایدن کهنه اخشاب بنالری؛ سیم سیاه برکومه حالنده قورقونج وسفالت آلود هیئتیله تدریجاً نظردن غائب اولیوردی.

قلبده درین بریأس ونومیدی تولیدایدن بومنظره، طب فاکولته سنك، آتئ وطنی رنکارنك نورلره غرق ایتمکه چالیشان بومنبع عرفانك امید وتسلیت صاچان غرور انکیز احتشامی یانده برظل زائل کبی سونوب کیتمسه ایدی استانبوله وداع ایدنلر؛ شبهه سزکه؛ ابدی برداغ درون اضطرابیله بریأس وحرمان ایکله یه رك چکیلوب کیدرلر!.

فقط طبیه نكدر ودیوارندن طاشان کنج ووقور سسلرك تولید ایتدیکی غلغلۀ تلاطم مرمره نك فشافش امواجیله هم آهنك وفاق اوله رق. صانکه آفاقه زنده وفعال برعالمك، منور ونوار برکتلۀ شبابك پیام تسلیتی ایصال ایتمك صورتیله یأس زده قلبلره برروح انشراح بخش نفخ ایدییوردی.

ای کتلۀ شباب! سزدن، سزك اعماق روحکزدن قوپارق بدبخت وخسته وطنك اك مجرا، اك زیاده اونودلمش ازیه لرینه قدر ایریشه ن بوصدای تسلیت وامید اولمسیدی، کهنه بیزانسك های وهوی فلاکت انکیزی عشق وطنله تیتره ین قلبلرده نه کردبادلر، نه قاصیرغه لر قوپاره جقدی. سزك وقور وزنکین دماغلریکزدرکه شوماضئ برمحنی برفیجر سعادتله تعاقب ایتدیره جکدر. آناطولینك، مرحمتسز پنجه لر آلتنده بیللرجه ایکله ین بوبدبخت مادر وطنك مرمره ایله لب برلب مودت اولان ساحللرندن استقباله برچهرۀ بهیج عرض ایدن مکتبکزدرکه آفاق وطنی قاپلایان سحابۀ جهل وسفالتی ابدیاً طرد ایده جك ماهلره، آفتابلره مطلع عرفان نثار اوله جقدر.

امین اولکزکه پایتخت سلطنتدن آیریلان وطنداشلریکزك قلبلرنده کی جریحه لر، دارعرفانکزك سقف پراعتلاسندن طاشان نفحات امید ایله تسلیت یاب اولیور. بوخسته وطنك التیام ناپذیر عدایدیلن یاره لرینی آنجق سزك وسزك کبی چالشان کنج قارداشلریکزك دست اهتماماتی صاروب تداوی ایده جکدر.

واپور مرمره یه آچیلمش، آرتق استانبولك یوکسك مناره لری بیله کوزدن غائب اولمشدی. صالونه اینه رك الیمده کی کتابك مطالعه سنه قویولدم. یانمده اوطورمقده اولان برذاتده غزته اوقیوردی.

دکز یولجیلغنك بخش ایتدیکی حس احتیاج و سربستی؛ برمدت صوکره؛ بزی لاابالی برر دوست حالنه کتیرمشدی. مصاحبه پك طبیعی اوله رق معارف ومکتبلره انتقال ایتدی..

شو درت سنه ده نه یاپیلدی؟ سؤالنه قارشی برحجاب بلا اختیار باشمی ایکدم. او، دوام ایده رك دیدی که:

— « بزارمنیلر بودرت سنه ده معارف ملیه مزك ترقیسی، اناطولی وکوردستانده کی عنصرمزك تعالی وتکاملی ایچون پك چوق چالیشدق، برچوق ایشلر کوردك.

« باشلیجه ایکی هیئت تشکل ایتدی. عنصرمزك اك منوردماغلری

طرفندن اداره اولنان بو هیئتلردن بری ملتمز آره‌سنده معارفك ، دیکریده صنایع وتجارتك ترقیسنه حصر مساعی ایدییور .

« افراد ملتدن هر شخص قدرت مالیه‌سی نسبتنده بو هیئتلره ماهیه بر مقدار اعانه ویرمکی تعهد ایتمشدر .

« ان فقیرلر بیله سوینه سوینه آیده هیچ اولازسه بر غروش ویرمکدن چکینمیورلر . زنکینلرك ایسه ابراز ایتدکلری سماحتی بر لسان منت وستایشله یاد ایتمکه مجبورم .

« اعلان حریتدنبری بو هیئتلر طرفندن اناطولی‌ده ، و ولایات شرقیه‌ده ییمش سکسان قدر منتظم مکتبلر آچیلدی . برچوق صناعتخانه‌لر ، متعدد تجارت یوولری تشکیل ولندی .

« بیکس چوجقلر بو مکتبلره ، غریب یکیتلر او صناعت وتجارتخانه‌لره آلندی . بیلمقسزین ، یورولمقسزین چالیشیورلر . استقبالدن امینز !... »

اعماق روحمدن قوپان حس غبطه‌یه غلبه ایده‌مدم . یك دربندن کلن شهقات تلهف خنجر ، مه صیغه‌میوردی .

یارب ! ملت اسلامیه‌یی قاپلایان کابوس جهالتی یرته‌جق ، بو مدهش سحابهٔ عطالتی پارچه‌لایه‌جق غیور ومنور هیئتلر بزده‌ده تشکل ایتمیه‌جکمی ؟ ایده‌میه‌جکمی ؟!.. مجادلهٔ حیاتده اسباب غلبه‌یی تأمینه حصر مساعی ایدن وطنداشلرمزك غیرتلرندن اولسون بر عبرت آلمیه‌جقمی‌یز ؟

کونش ، بو نیر تابان مرمره‌نك آسمانه پیوسته اولان اوزاق افقلرینه صوك بوسهٔ وداعی فیرلاتیرکن ، بن‌ده ؛ بر قاچ دقیقه اول بو وطنداشله آره‌مزده جریان ایدن مصاحبه‌نك روحمده قوپاردیغی عجائب فیرتینه‌لری ، غبطه صرصرلری آره‌سنده قیورانیور ایکله‌یوردم .

صیریتغان دیشلرینی آچه‌رق بکا آجی آجی استهزا ایدن یأس و نومیدی‌یه ، بن بو ابدی دشمنمه غلبه ایتمکه چالیشدم . فقط افسوس ! .

فریاد بسی کردم وفریاد رسی نیست
کویا که درین فیروزه کسی نیست

م . شمس الدین

مکاتیب

بلغارستانده مخابر مخصوصمزدن :

۹

بو کونلرده بلغارلرك تعدیاتی

بوندن اول کوندرمش اولدیغم خصوصی بر مکتوبده بیرامدن صکره تکرار صوفیه‌یه ، اورادن‌ده پلونه‌یه کیده‌جکمی سویلمشدم . فقط بو کون – مع التأسف – او فکردن صرف نظر ایدرك وجهٔ عزیمتی بشقه طرفلره چویردم . چونکه : بلغارستانك شمدی‌یه قدر مسلمانلر حقنده تعقیب ایتمکده اولدیغی مسلك معلومه بو کونلرده دها زیاده اهمیت ویریلیور .

هرکجه معلوم بر حقیقتدرکه : بلغارستانك تحریکاتیله ماکدونیاده هر زمان بومبا وسائره کبی جهنم ماکنه‌لریله بر طاقم مناسبتسزلکلر ظهور ایتمکده‌در . بونك عامل یکانه‌سی بلغارستان اولدیغی حالده سیئه‌سنی زوالی حکومت عثمانیه وبالخاصه مسلمانلر کورمکده‌در .

بلغارلر بومبا آتارلر ؛ ینه عثمانلیلر ظالم ، وحشی اولورلر ، عثمانلیلرك بو ظلمندن بلغارلری قورتارمق ایچون آوروپادن استمداده قالقیشیرلر ؛ متینغلر یاپه‌رق قیامتلری قوپاررلر .

ایشته بو کونلرده بلغارلر ینه بویله بر وضعیت آلدیلر ، بونك‌ده سببی قوچانه وقعهٔ معهوده‌سیدر . قوچانه وقعه‌سی اوزرینه بلغارلر غلیانه کلدیلر ، هر طرفلرده متینغلر ترتیب ایدرك ترکیایه اعلان حرب دیه باغیردیلر ، قیامتی قوپاردیلر .

بوراده الك زیاده اهالی‌یی غلیانه کتیرنلر هر وسیله ایله مسلمانلری تحقیر ایتمکدن بر حظ معنوی دویان بعض خسیس غزته‌جیلردر . بونلر دائما جاهل اهالینك حسیاتندن استفاده ایدرك اونلری محاربه‌یه تشویق ایتمکده‌درلر . قوچانه حادثهٔ معلومه‌سی اوزرینه بلغار غزته‌لری اویله هیجان آمیز مقاله‌لر نشر ایتدیلرکه اومقاله‌لری کورنلر ، دکل بلغار ، خالص بر مسلمان اولسه بیله ینه حکومت عثمانیه‌یه قارشی کندیسنده – از اینت نامنه – ضروری بر بغض وعداوت ، بر حس انتقام دویمامق قابل دکلدر .

مثلا قوطره غزته‌سی قوچانه وقعه‌سنك فطوغرافنی غزته‌سنه کچیریور ، فقط نصل ؟ هر انسانك یورکلرینی صیزلاته‌جق بر طرزده ! اولوحه کوستریورکه ظالم عثمانلیلر (؟) وحشیلره یاقیشه‌جق بر حرکتله معصوم بلغارلری پارچه پارچه ایدییورلر ، قصابخانه کبی بلغارلر یرلره سریلمش ، سیللر کبی قان آقیور . بو غزته‌لری توزیع ایدن موزعلر سوقاقلرده بك آجی ، پك جانخراش بر صدا ایله قوشه قوشه باغیرمقده‌درلر .

دها مقاله‌یی اوقومادن اول اومصنع لوحه هر صاحب حمیتك قلبنده بر حس انتقام اویاندیرییور . بو صورتله بوراده بولنان مسلمانلره قارشی بر طاقم مظالم روا کوریلیور . بو وقعه اوزرینه معلوم الاسامی بعض غزته‌لرك نشریات نفاقجویانه‌لری اوزرینه هر طرفده میتنغلر ترتیب ایدلدی ، حتی بویوك بر میتنغده باالذات کندم‌ده بولندم . بوراده ایراد نطق ایدنلر عثمانلیلرك ظلمندن ، بلغارلرك مظلومیتندن بحث ایتدیلر ، بلغارلری بو ظلمدن (؟) قورتاره بیلمك ایچون حکومت عثمانیه‌یه قارشی اعلان حرب ایتمك لازمکلدیکنی اکلاتدیلر . اوراده بولنانلرده عموماً « ای تزز » صداسنی عیوقه‌قدر چیقاردیلر . استخبارات موثوقه‌مه نظراً – عادتلری وجهله – میتنغ اثناسنده بعض محلده مسلمانلره حقارت بیله ایدلمش . شوراسنی‌ده خبر ویره‌لم‌که میتنغ کونلری هیچ بر مسلمان طیشاری چیقه‌ماز ، میتنغجیلرك کوزلرینه کورونه‌مز . کورونورلرسه محو اولدقلری کوندر . زهی مدنیت !...

احبادن بر ذاتك افاده‌سنه کوره محله‌ده‌کی بلغار چوجقلری‌ده اسلام چوجقلرینه قارشی : یقینده هپکزی کسه‌جکز ، دیه تهدید وتخویف ایتمه‌یه باشلامشلر . مع هذا بر قاچ کون کچدکدن صوکره بلغارلرك اعلان حرب ایده‌میه‌جکلری تبین ایتمش‌سه‌ده معهود غزته‌لرك نشریات غرضکارانه‌لری مسلمانلر علیهنده پك فنا فکرلر اویاندیردی . بلغارستانده قولی ، صارقلی هرکیمی کورورلرسه عثمانلی خفیه‌سی دیه اتهام ایدرك دردست ایدوب هیچ اولازسه یکرمی درت ساعت اوا ون توقیف ایدییورلر .

کچنلرده قارلووه‌یه کتدیکم زمان بزم ایچون‌ده خیلیجه تعقیبات اجرا ایدلدیکی کبی ، اورادن مفارقت ایتدکدن صوکره‌ده تحری اولندیغمی بالآخره فلبه‌یه کلن احبادن بر ذاتدن خبر آلدم .

بودفعه‌ده صوفیه وپلونه‌یه کیده‌جکمی خبر آلان برچوق احبا قطعیاً اوطرفه کتمه‌مك حقنده توصیه‌ده بولندقلری کبی بو کونلرده درسعادتدن

بورایه عودت ایدن واستانبولده مهم برغزته ایله مناسبتدار اولان برذاتك حدودذن کچوبده بورایه کلنجه‌یه‌قدر تعقیب اولندیغنی بالذات کندندن‌اوکرندم .

٦ ایلولده عثمانلی مکتب حربیه طلبه‌لرندن برافندی‌ده کندی‌باشنه کلن برماجرایی اکلاتیوردی : بوافندی وارنه طریقی ایله صوفیه‌یه کلیور ، اورادە بونی فس ایله کوردکاری کبی همان توقیف ایدرلر ، بعده کتوروب نره‌دن کلدیکنی سؤال ایدرلر. بوافندی‌ده کندیسی بلغار تبعه‌سی اولدیغی حالده بویله تحقیر ایدلسنه جانی صیقیله‌رق « جهنمدن کلیورم » جوابنی ویریر . بالطبع بلغار تبعه‌سی اولدیغی اکلاشیله‌رق براقیلیر .

ینه عینی تاریخده ادرنه سلطانیسی مداوملرندن برافندی‌ده بروقعه اکلاتدی‌که بونلره کولمکدن زیاده‌اانك اغلایه‌جغی کلیور . چونکه‌بوافندی‌یی أبی طانیورم ، کندیسی دائما بلغارلرك الدءم مرکزنده بولنیور . کیمك مخدومی اولدیغی هرکجه معلوم . بوبویله اولدیغی حالده رمضان ایچنده بونی برقاچ دفعه استنطاق دائره‌سنه‌جلب ایدرك کیم اولدیغی سؤال ایدلمش ، الءصوکره بونك‌ده‌جانی صیقیله‌رق (عثمانلی‌خفیه‌سی‌یم) دیمش. بونك اوزرینه براقیلمش ایسه‌ده آلنده بولنان پاپورطنی‌ده اورایه براقه‌رق بردها بنی ارامیك جوابنی ویرمش .

ینه بو جمله‌دن اولمق اوزره رمضان‌مناسبتیله‌بلغارستانده بولنوب پوکره صارم بك طریقیله درسعادته عودت ایتمکده اولان برقاچ واعظ افندی‌یی‌ده تاتار بازارجق استاسیوننده عثمانلی‌خفیه‌سی دیه‌رك‌توقیف ایدییورلر. بالآخره هویتلری تحقیق ایدیله‌رك بونلرك رمضان خواجه‌سی اولدیغی آکلاشیلمش ایسه‌ده تخلیه ایدیلوب ایدلمدیکنه دائر هنوز معلومات آلهمدم .

مسلمانلرك بو حقوقنی محافظه ایده‌جك اولان الك زیاده مفتیلر ایسه‌ده پك چوق یرلرده‌کی مفتیلرك اقتدارسزلغی کندیلرینی هردرلو تشبثدن منع ایدییور .

ینه بو جمله‌دن اولمق اوزره روسجقده بولنان عثمانلی‌قونسلوسنك بلغارلر طرفندن کورمش اولدیغی حقارت‌ده بالخاصه شایان قیددر . بر ایش ضمننده عثمانلی قونسلوسی بکرشه کچمش ، بالآخره عودتنده واپوردن اینر ایتمز ژاندارمه وکمرك قولجیلری طرفندن الك عادی بر افراده بیله یاپیلمسی‌تجویز ایدلیان بعض‌حقارتلر ایدیله‌رك اوزری تحری ایدلمش ، بونك اوزرینه شهبندر بو وقعه‌یی پروتستو ایدرك محل مأموریتنی ترك ایتمشدر .

ینه بو جمله‌دن اوله‌رق فلبه جماعات اسلامیه صندق امینی حلمی بك ، فلبه‌یه کلن حمدی افندی اسمنده بر معلمده خفیه‌لك ایله اتهام اولنوب بر مدت توقیف ایدلشلردر .

حاصلی معلوماتلری هرکسجه معلوم اولان بر قاچ غزته‌جینك ولوله‌سیله اورته‌یه چیقان محاربه ... ! صدالری‌برنحران‌اقتصادی‌یه سببیت‌ویردیکی کبی ، بالخاصه‌مسلمانلره‌قارشی‌روا کورلن مظالم‌وتعدیاتك تشدیدینه‌ده سبب‌اولمشدر . بتون آغزلرده دوران ایدن سوزلرك خلاصه‌سی شونلردر : عثمانلیلر ، خط بویلرینه ، کوپری باشلرینه بومبالر یرلشدیریورلرمش ... ! ایشته زواللی مسلمانلرك خیالندن بیله‌کچمیان برافترا که مسلمانلره پك پهالی‌یه مال‌اولیور...

اوروپا نظرنده کندیلرینی مظلوم ، معصوم ، عثمانلیلری ظالم ، وحشی کوسترن بلغارلرك ظلم‌وتعدیاتنه اوفاجق برمثال اولمق اوزره بورغازده تحدث ایدن بر وقعه‌یی‌ده بورادە ذکر ایده‌جکم :

بورغازك الك کوزل‌موقعی‌اولان رنختیم بوینده‌مهم برجامعشریف‌بولنیوردی. رنختیمدن چیقلدیغی کبی کوزه چارپان بو جامعك اورادە بولنمسی بلغارلرك پك اوقدر ایشنه کلدیکی جهتله بونك بورادن قالدیریلوبده‌بشقه برطرفه نقل‌ایدلمسی واومحالك‌بلغارلره ویرلمسنه‌مقابل ۳٤۰۰ ناپولیون پاره ویره‌رك بونك‌یقیلمسی ایچون اوغراشیورلردی. چوقدن بری بوخصوصه دائر بورغاز ایله صوفیه آره‌سنده مخابرات جریان ایدییور ایسه‌ده جامعك بورادن قالدیریله‌رق بشقه طرفه نقل ایدلمسی ، وبالخاصه رمضانه یقین برزمانده بویله مهم برمعبد خانه‌یی هدم ایتمك مسلمانلر اوزرنده پك‌فنا برتأثیر براقه‌جغی ؛ لازمکلن مواقع‌مهمه‌یه بیله‌بیرلدیکی جهتله هدمندن صرف نظر ایدلشدی .

فقط کچنلرده وقوعبولان حرکت ارض طولاییله یالکز مناره‌سنده برآز سقطلق وقوعه کلدیکنی کورن بلغارلر ؛ درحال جامعشریفی قوردون آلتنه آله‌رق اهالی‌یی اورادە ادای صلاتدن منع ایدرلر .

بالآخره مفتی افندی ، اسلام مبعوثلرندن مراد بك ، اهالئ محله‌دن علی افندی نامنده اوچ کشی رمضان شریفده ادای صلاته مساعده ایدلمسی ایچون بورغازدن‌قالقوب‌صوفیه‌یه قدر کیدرك‌بر‌بوقیره مراجعت ایتمشلرسه‌ده مطلوبلری اسعاف ایدلیه‌رك کری‌یه عودته مجبور اولمشلر . رمضان شریفده تراویح نمازینی پك‌فنا برمحلده قیلدقدن صکره هیچ اولمازسه بیرام نمازینی قیلمق ایچون اولسون مساعده ویرلمسی ایچون تکرار صوفیه‌یه مراجعت ایتمشلر ، بونك اوزرینه صوفیه‌دن بورغازحکومتنه بیرام نمازی ایچون‌مساعده ایدلسنه امرویرلمش ایسه‌ده بوامر بیرامدن اول تبلیغ ایدلیه‌رك اهالی‌مکتب بناسنده صیقیشه صیقیشه صلاة عیدی ادا ایتدکدن صوکره ـ حکومت‌محلیه مسئولیتی‌اوزرندن آتمق ایچون‌ـصوفیه‌دن کلن امری مسلمانلره تبلیغ ایتمش.

طوغریسی‌یا بوآدملر تیلکیدن‌ده قورناز دکلمی ، شمدی جامعشریفك یقیلمسی ایچون هرحالده قرار ویرلدی . فقط بو ایشده بشقه برجهت دها وارکه مسلمانلره روا کوریلن مظالم تام معناسیله اورادە نمایان اولیور: حرکت ارضدن‌مقدم ۳٤۰۰ ناپولیون ویردکاری‌حالده شمدی، بو جامع نصل‌اولسه‌یقیله‌جق‌دیه‌رك ۲۳۰ ناپولیون‌ویریورلر، وجامع‌یاپمق‌ایچون لازمکلن محل ایچون‌ده اولجه نماز قیلنان بر مسجدی کوستریورلر ، ۲۳۰۰ ناپولیونه بورایه برجامع یاپك تکلیفنده بولنیورلر .

اسلاملر بوقدرعلنی برحقسزلغه قارشی بالمجبوریه رضا کوستریورلرسه‌ده بلغارلر بوقدرله‌ده قالمازلر. شمدی بوم جدك‌یرینه مسلمانلرك جامع‌یاپه‌جقلرینی طویان بلغار اهالیسی اغلیانه کلارك « حالا مسلمانلره جامعمی یاپدیرلیور ؟ » دیه‌رك اورادە بولنان تابوتی قیروب آتدقلری کبی جامعشریفك ایچنه برقاچ راق شیشه‌سی‌ده آتارلر .

بونك اوزرینه زواللی مغدور مسلمانلر بوجنایتك مسببلرینی بولدیرمق ایچون محلی حکومته مراجعت ایدییورلرسه‌ده حکومت بومتجاوزلره قارشی تحقیقات اجرا ایدرز دیه‌رك اسلاملری باشندن صاوار، اونلرده مأیوساً کیدرلر .

برمثال دها : قهوه‌نك برینده اعاظم امتدن نامق کمال مرحوم ایله شهید حریت مدحت پاشا مرحومك رسمی بولنیورمش ، بلغارلر کلارك قهوه‌جی‌یه: بونلری بورادن قالدیرك دیر. قهوه‌جی‌ده: نیچون؟ سؤالنی ایراد ایدر . بونك اوزرینه : بونلر سزك محو اولمکزه سبب اوله‌جقدر ، وذاتاً سزك کلمك زمانکزده یاقلاشدی، دیه‌رك بر طاقم تجاوزاتده بولنورلر . دها نه‌لر ، نه‌لر ....

شمدی بز ارباب انصافك وجدانلرینه مراجعت ایدرك دیورزکه: بتون اوروپایه قارشی کندیلرینی مظلوم ، معصوم کوسترن بلغارلرك معصومیتی نره‌ده؟ بلغارلرك مسلمانلره قارشی روا کوردکاری بوقدر مظالم ایله براشقیا چته‌سنك تجاوزاتی آره‌سنده نه‌فرق وار ؟

زواللی مسلمانلره هردرلو تجاوزات ، وحشت ، ظلم ، روا کورلورده مدنی اوروپا (؟) ینه سس چیقارماز . ینه بلغارلر مظلوم، مسلمانلر ظالم موقعنده کوستریلور . زهی مدنیت !!؟

عجبا اسلاملر برکلید انك‌هدمنی خیالرندن کچیره‌جك اولورلرسه‌نه‌لراولور؟ قیامتلر قوپار دکلمی ؟ بز هیچ کیمسه‌دن پروا ایتمه‌یه‌رك ایلروده دها پك چوق وثیقه‌لر ایله بلغارستانك مسلمانلره قارشی تعقیب ایتمکده اولدیغی مسلکك نه‌دن عبارت اولدیغنی، وبوندن چیقاجق اولان نتایجی انظار عامه‌یه قویه‌جغز. دنیانك هرکوشه‌سنده بولنان مسلمانلرك حالندن هرکسی خبردار ایتمکی کندیسنه بر وظیفهٔ دینیه بیلن « سبیل‌الرشاد » بوخصوصده هردرلو فداکارلغی‌ده کوزینه آلدیره‌جقدر . « وکان حقاً علینا نصرالمؤمنین»

**

ایتالیانلر ایله ملاقات

کرك صوفیه‌ده، کرك قلبه‌ده اقامت ایتدیکم مدتجه ـ اولجه‌ده سویلدیکم وجهله ـ مترهپول هوتلنده قالدم . فقط بیلمه‌م‌که تصادفیدر ، یوقسه نه‌در؟ هر ایکی هوتل‌ده ممالك عثمانیه‌دن طرد اولونان ایتالیانلر ایله مملو برحالده‌ایدی، حتی قلبه‌ده‌کی هوتلده کالدیکم صیرالرده ایتالیان غزته مخبرلری‌ده وارایدی.

بونلر ایله آره صیره بعض شیلر قونوشیور ایدیسه‌مده پك او قدر اوزون قونوشمازدم. برکون مراق‌ایدرك بونلر ایله عریض وعمیق‌کورشمك وطرابلس غرب محاربه‌سنه دائرفکرلری‌نه‌مرکزده اولدیغنی اکلامق‌ایسته‌دم. برکون باقدم که بزه قومشو اوطه‌نك اوکنده ، چیقمش غزته اوقویور، همان بن‌ده چیقوب نصل صلحه عائد برشیلر وارمی ؟ دیدم . بزم قومشو کولومسه‌یه‌رك: خایر! خایر! جوابنی ویرنجه؛ بن — بقالم نه دیه‌جك دیه ـ بزم غزته‌لر یازییور برقاچ کونه قدر صلحك اساسی قرارلاشه‌جق ، حتی بوکون بومسئله ایچون بزم هیئت وکلا اجتماع بیله ایده‌جك !.. دیدم .

بونك اوزرینه ایتالیان سوئه‌یه باشلادی . بواثناده بری دها کالدی ، اوکاده بوخبری سویلدم ، فقط او هیچ دوشونمه‌یه‌رك شمدی قابل دکل صلح اولاماز ، دها چوق وقت بوایش دوام ایده‌جکدر ، دیدی .

ایشته بونك اوزرینه آره‌مزده شویلهجه برمحاوره جریان ایتدی :

بن — سزجه نصل امید اولنیور. بو یاقینلرده دولتین آره‌سنده صلح قابلمی، دکلمی ؟

ایتالیان — بز دکل ، هرکس بیلیورکه شمدی صلح قابل دکلدر. دها بونك آره‌سی پك زیاده اوزایه‌جقدر . چونکه ایتالیانك حال حاضره‌دکی تکلیفنی قبول ایدرك صلحه کیریشمك حال حاضرده بولنان عثمانلی قابینه‌سی ایچون غیر قابلدر ، اکر بویله برصلحه کیریشه‌جك اولورسه ملتك اعتمادینی غائب ایده‌جك واحتمالکه ملت غلیانه کلرك اختلال بیله چیقاراجقدر .

ایشته بوکبی ملاحظه‌لره بناءً عثمانلی قابینه‌سی صلحه کیریشمیه‌جکدر. مع‌هذا بو قابینه‌یه ظهیر اوله‌جق برمجلس مبعوثان کلیرده اونلرقرارویررلرسه اوزمان بلکه اوله‌بیلیر . بونك غیری صلح قابل دکلدر. فقط حکومت‌سابقه موقع اقتداردن سقوط ایتمه‌یدی اوزمان دها چابوق ، احتمالکه شمدی‌یه قدر صلح اولاجقدی .

— سن نه سویلیورسك ؟ بزده اکثریتله بونك عکسی دوشنولیور. بزده اکثریت دیورکه : اکر حکومت سابقه موقع‌اقتدارده اولسه‌یدی قابل دکل صلح اولمیه‌جق، یعنی طرابلس ویریلمیه‌جکدی. فقط اونلر موقع‌اقتداردن سقوط ایدوب یرینه شمدیکیلر کالدیکی ایچون صلح اوله‌جق ، یعنی طرابلس ویریله‌جکدر . سز بونك عکسنی سویلیورسکز .

— اکر داخلده اختلال ظهوری‌ایتمه‌یه‌یدی ،حکومت‌سابقه‌موقع‌اقتداردن دوشمه‌مش اوا ه‌یدی ارادت پك چوق کچمه‌دن ایتالیا حکومتی عثمانلیلرك دیلدیکی کبی صلحه کیریشمه‌یه مجبور اولاجقدی. بناءًعلیه اوصورتله صلح قابل اوله‌رق آراسی پك اوقدر اوزامیه‌جقدی، فقط شمدی بوقابل دکلدر.

— ایتالیا حکومتنی اجبار ایده‌جك سببلر نه‌کبی شیلردی ؟

— بونك باشلیجه برقاچ سببی واردر: برکره ایتالیا افلاس ایتمك درجه‌سنه کلمشدر ، که کندیسنه بانقه‌لر بیله پاره ویرمه‌مکه باشلادیلر ، میلیونلرجه بورجه کرفتار اولدی. کرچه سزکده یوق دکل! بانقه‌لر سزه‌ده ویرمزلردی ؛ فقط سز ذاتی مصارف ایتمیورسکزکه . بزم هرشیدن فضله اوله‌رق برده اوقدر زرهلیلریمز واردرکه دکز اوزرنده کزییورلر، بونلرك هپسی دهشتلی پاره ایستیور. دها صوکره ممالك‌عثمانیه‌دن‌طرد اولنانلره‌آیده یوز طقسان ، ایکیوز فرانق قدر پاره‌ده صرف اولنیور . بونلرك جمله‌سی ایتالیان کیسه‌سندن ویریلیور . فقط سزك نه‌قدر مصارفکز وار ؟!!

برسبب دها واردرکه اوده عثمانلی عسکرنده‌کی عزم وثبات، فدا کارلق، اطاعت .

بن برایتالیان اولدیغم حالده دییورم که: دنیاده عثمانلی عسکری کبی صبرلی، عزم ومتانت صاحبی عسکر هیچ بریرده کورمدم. دکل بزده، بشقه دولتلرده بیله عثمانلی عسکرلری کبی عسکراولدیغنی سویلیورلر. بونی‌هرکس‌اعتراف‌ایدر. زیرا هیچ بریرده کورولمزکه برعسکر ایکی سنه ، اوچ ، دورت ، بش حتی ایجابنده التی ، یدی سنه عسکرلك ایتسون‌ده اختلال چیقارمسون . اکر سزك داخل ممالککزده اغتشاش چیقمایه‌رق اعلان حربدن بری‌کوستردیککز ثباتده برآز دها دوام ایدیدیکز ایتالیا عسکرنده اغتشاش محقق ایدی . ایشته بونك ایچوندرکه ایتالیا عقد صلحه مجبور اوله‌جقدی . فقط شمدی‌ایتالیا یکیدن ایدلندی. کندیسنده ظهورندن قورقدیغی برحالی سزده کوردی . بناءًعلیه قولای قولای صلحه راضی اولاماز. بونك ایچون محاربه دوام ایدر ، تاکه کندی دیدیکنی یاپدیروب طرابلسی آلنجه‌یه قدر ...

— سن نه سویلیورسك؟ عثمانلی قابینه‌سی طرابلسی ایتالیایه رسماً ترك ایتسه بیله عربلر کندی مملکتلرینی برفرد قالمانجه‌یه قدر مدافعه ایده‌جکلردر. بز بوکا تماماً قانعز . حتی بتون سوریه ومصر غزته‌لری بوکا دائر اوزون مقاله‌لر نشرایدییورلر. طرابلس وبنغازی عربلری مقدس وطنمزدن برقاریش یر ویرمیه‌جکز دیه بار بار باغرییورلر ، پروتستولر ایدییورلر .

— اکر محاربه میدانده اولان برقاچ کشی بورایه چاغریله‌جق‌اولورسه ایتالیا عربلری برکونده قانديرر . زیرا اوراده محاربه‌یی اداره ایدنلر برقاچ عثمانلی ضابطندن عبارتدر . اکر اونلر بوکون بورایه کلسونلرده باقك ایتالیا عربلره نه روللر اوینار. ایتالیا ایچون اونلری کندیسنه جلب ایتمك برکونلك مسئله‌در ، بناءًعلیه اونلر یالکز باشلرینه محاربه‌یه دوام ایده‌مزلر .

—بویله مذاکره‌دونه‌جك ضابط اساساً اورایه کیتمزدی. سینیور دوستم، ینه خولیایه داله. بومسئله‌ده مجاهدین اراسنده ایریلق احتمالی یوقدر؛ یا هپ برلکده اوله‌جکلر ، یا هپ برلکده الی‌الابد شان وشرفله یاشایه‌جقلر ...

احمد حمدی

هندستانه مخابر مخصوصمزدن :

هند یولنده

۸

حلب — بغداد یولجیلغی

۱۰ اغستوس تاریخیله (میاذین) قضاسندن انفکاکله ایرتسی کونی (صالحیه) یه واردیغمزده بوراده‌کی قوناقده بویوك برقافله‌یه راست کالدك . خانك اطرافنده (عنیزه) قبیله‌سنك برقسمی چادر قوروب اغنام‌ومواشیلریله برابر بولنیورلردی . کیجه وقتی (ابوکال) ه یتشوب صباح وقتنه‌قدر استراحت ایلدك . بوراسی قائمقاملق ایسه‌ده عمران ومدنیتدن پك بی‌بهره وبی‌نصیب برحالده‌در . صباحلین‌بورادن‌مفارقت ایده‌رك اقشامه‌طوغری (نهیه) موقعنه‌کالدك . بورادن کلیرکن یول‌اثناسنده بغداد والیسی جمال بك افندی‌یه تصادف ایتدك . مشارالیهك معیتنده اوتوز قرق قدر ژاندارمه سواری ضابطان‌ونفرلرندن‌مرکب‌برآلای‌وارایدی . ایرتسی کونی (عانه) یه‌مواصلتله قائمقامك نزدینه کیتدم . مومی‌الیه دور سابقده قسطمونی‌یه تبعید ایدلمش بولندیغندن تام منفا رفیقم ایدی . افطاردن صکره خانه‌سنه کیدوب بعض اشراف محلیه‌ایله حاکم افندی‌یه تقدیم‌ایلدی . عانه‌دن (حدیثه) یه وبورادن (بغداد) موقعنه طوغری حرکت ایتدك . حدیثه فرات نهری کنارنده وغایت ایی برموقعده بولنیورایسه‌ده بغدادی‌ده هیچ‌برشی ـ تك برفرسوده خاندن بشقه ـ یوقدر .

ایرتسی کونی صباح وقتی حرکتله، (هیت) ه ایریشدك . بوراسی‌ده قائمقاملقدر . فقط حسن طبیعت ونظافتدن اثر بیله یوقدر . بورا اهالیسی اوقدر نظافته‌رعایتسز آدملردرکه کثافت ایچون برمکافات ویرلك لازم‌کلسه

ظن ایدرمکه برنجیلکی مطلقا بوقصبه اهالیسی احرازایدر . بو قضاده چارشو نامیله برقاچ اوفاق دکان بولنمقده ایسه ده ایچنده ییه‌جکه دائر هیچ بر شی بوله‌مدق . فرات کنارنده بولنان بو ق ا آز بر همتله جنت کبی بر یر حالنه افراغ اولنه‌بیلیر . کیجه یاریسی بورادن قالقوب ایرتسی کونی ایکندی وقتی (رماوی) قضاسنه اولاشدق . بوقضایه‌برده (دلیم) قضاسی‌تعبیر اولنیور. هیئه نسبتله بوراسی عمان‌عمان پارس ولوندره‌یه بکزییوردی . هرشیدن اول اهالیسی نیم عریان اولیوب غایت تمیز وموسمه یاقیشه‌جق صورتده البسه ایله ملبس بولندقدن ماعدا ، چارشو وبازارلرنده ییه‌جکك هردرلوسی بول ومبذول ایدی .

خطهٔ عراقیه‌یی ایلروده اروا واسقا ایده‌جك اولان سد عملیاتی بورادن بدأ ایدلمش وبش آلتی ساعتلك مسافه‌یه قدر تمدید ایدلمشدر . کونده بیك قدر عمله چالیشمقده وکمال فعالیتله ایشك ایلری کتورلسنه دقت اولنمده‌در. عملیاته نظارت ایدن مهندس (سرویلیام ویلکوکس) بالذات ایش باشنده بولنوب اعطای اوامر وتعلیمات ایله اشتغال ایدییوردی . مهندسلرك اقامتی ایچون درت بیك لیرادن فضله برقیمتله یاپیلمش برده (کوشك) واردرکه بوکوشکی مهندسلر بالذات یاپدیروب ایچنده بیتوتت ایدییورلر . بوندن ماعدا مهندسلرك ییه‌جکاریله سائرمالزمه لرینی وقتی وقتنده تدارك ایتمك ایچون معیتلرینه بر استمبوط ویرلشدر .

اهالیٔ محلیه‌نك‌افاده‌سنه باقیلیرسه‌بوتون‌بو‌عملیاتك‌فائده‌سز اولدیغی‌ویاپیلان مصرفلرك‌جمله‌سنك افنا‌ایدیله‌جکی کوستریلیور ایسه‌ده، حقیقت حال بوسبوتون بشقه اولوب بوبابده ایده‌جکم تحقیقات وتدقیقات ایله عملیات مذکوره‌نك نره‌یه قدر واردیغنی آیروجه برمقاله ایله قارئین کرامه عرض ایده‌جکمی وعد ایله بوخصوصده شمدیلك دها ایلرویه کیتمکدن صرف نظرله ایدییورم .

رماوی قضاسنده کرك کبی حکومت عثمانیه‌یی تمثیله چالیشان برکیمسه وارسه اوده پولیس مأموریدر . بشقه مأمورلرك اهالی نظرنده او قدر قیمت ومزیتلری یوقدر . بوقضاده ایسه مدنیت وحسن طبیعت فرقلی ومتقدم اولدیغی کبی مرکز قضاده آیروجه‌ده بر باب رشدی مکتبی واردر . یالکز تأسف اولنورکه بورالرده اویله مقتدر ، متقن مأمورلرله معلملر هنوزده کوندرالمشدر . خطهٔ عراقیه‌یه کوندریلن مأمورلرك ـ سائرلره نسبة ـ دها زیاده ماهر ، مدبر ، عفیف اولملری لازم ایکن مع‌التأسف بوجهته او قدر اهمیت ویرلدیکی درحال آکلاشیلیور .

(رماوی) دن حرکتله ایکنجی قوناغمز اولان (قلوجه) ـ ناحیه مرکزینه ـ یه کلدك . بوراسی زراعت وفلاحته ، عمرانه او قدر قابلیتی واردرکه ، بورایی کورنلرك جمله‌سنك تحت تصدیقنده‌در . فرات صویی لایقیله اراضی‌یی اسقا وارروا ایدییور . فقط اصول فلاحت وزراعتك هنوز دورهٔ ابتدائیه‌ده بولنمسی‌یوزندن مطلوب دائره‌سنده استفاده ایدیلمامکده‌در.

قصبه فرات صوینك هرایکی طرفنده تشکیل اولندیغندن آرا یرده برده کوپری واردر. انجق صراط کوپریسی اوزرندن قولایلقله کچمك دها زیاده احتمال داخلنده‌در. اویله پریشان وبرباد برکوپری اوزرندن کچن آرابه‌لردن آیروجه بشر غروشلق بررسم میری استیفا ایدلکده اولدیغنی سویلرسه‌م تعجب اولنمامیلیدر . حالبوکه متین ومحکم برکوپری یاپیلوب بورایه برقاچ بیك لیرا مصرف ایدیله‌جك اولورسه هم عابرین ومارینك استراحتلرینی ، همده قصبه‌نك آز برزمانده فوق‌العاده برصورتده معمور اولمسنی تأمین ایدر. خطهٔ عراقیه اوقدر چوق شیلره محتاجدرکه ، بونلرك هیچ برینی هنوز حکومت یاپامدیغی کبی اهالیٔ محلیه‌یی سعی وعمله دعوت ایلمکی دخی اونوتمشدر.

اهالیٔ عراقیه‌نك تمامی دکلسه بیله ، یوز طقسان‌طقوزی هنوز مشروطیت وحریتك نه‌اولدیغنی بیلمدکلرندن، یالکز حکومتدن عدالت ومساوات بکلمکله اکتفا ایدرلر . بورالرده ایسه اجرای عدالت‌ایتمکله زوالی‌فقرالری متغلبه‌نك، متنفذانك ـ که هربری بردره بکی قدر صاحب نفوذ وقوتدر ـ شرندن قورتارمق پك قولای وآساندر . بورالرده پك‌جدی وعادل ودمیر قدر متین بر اخلاقه مالك بولنان مأمورلره احتیاج واردر . بویله مأمورلرك بر آز ـ مستبد دینمیه‌جکم ایچون ـ شدت ومتانتله متخصص اولملری لازمکلیرکه اهالی‌یی الك زیاده ممنون ایدن وحکومتك قوتی کندیلرینه کوسترن نقطه بوندن عبارتدر . خلاصهٔ کلام شونی دیمك ایسترمکه خطهٔ عراقیه‌یه آیری وشدتلی برقانون ایله [عادل وشدید] مأمورلر الزمدر . بورایه کوندریلن والیلرله ، مأمورلر ، کرك اهالیٔ محلیه‌یه وکرك قبائل مبحوثه‌یه ـ سیاست وحکمت‌حکومت نامنه ـ اوقدر یالان سویلمشلردرکه حکومت‌عثمانیه‌یی یالانجی، طولاندیریجی ، متانتسز بر حکومت حالنه کتیرمکله واهالی نظرنده آنی بو صورتله طانتدیرمغه باعث اولمشلردر . بر قاچ عائله رئیسیله کوروشدیکم اثناده باره قوتیله حکومته هرشیئی یاپدیرمه‌نك پك قولای اولدیغنی‌ووالیلرله متصرفلرك ، قائمقاملرك آغزندن او قدر یالان ایشتمشلردرکه آرتق حکومته بر درلو امنیتلری قالمدقلرینی سویلدیلر .

بورالره کوندریله‌جك مأمورلرك ، علامه ، فهامه کیمسه‌لردن اولملری اوقدر مقتضی دکل ایسه‌ده ، عفیف ومتین وصلابت وجدانیه‌یه مالك‌اولملری هرحالده مقتضیدر .

حجاج بن یوسف‌الثقفینك خطهٔ عراقیه‌یه والی تعیین ایدلدیکی عقیبنده اهالی‌یه خطاباً ایرادایتدیکی خطبه‌یی تاریخده اوقویانلر معروضات‌بیطرفانه‌مك حقیقتنی درحال ادراك وتصدیق بیورورلر .

جورده، قیفالرده حکومتی تمثیل‌ایده‌جك اولان کیمسه‌لر حال‌حاضرده ژاندارمه‌لردرکه بونلرك‌ده عددی پك قلیلدر . برقضا مرکزنده بولنان بر پولیس‌هم‌وظیفه‌سنی، همده عدلیه‌مدعی عمومیلکك وظیفه‌سنی‌ده ایفا ایده‌جك حالبوکه بررفیق ومعاونی یوقدر . بکا قالیرسه یابو قضالرده عدلیه‌تشکیلاتنه درحال مباشرت ایلی ویاخود بوکبی وظائفله متوظف بولنان مأمورین انضباطیه‌یه برر رفیق تعیین اولنملیدر .

قلوجه‌دن یوله چیقوب اغستوسك اون سکزنجی کونی اولان جمعه ایرتسی کونی ساعت ایکی الآتورقه‌ده بغداده مواصلت ایلدم .

بغداد

س . م . توفیق

سبیل الرشاد مجلهٔ اسلامیه‌سی مدیریتنه

افندم،

اعتقادمجه انتباه اسلام آثارندن اولمق اوزره شو کونلر ارا صرا ارباب خیر وحسناتدن بعض ذواتك مناسب محللره کوندرلك ایچون آبونه‌اولدقلرینی اوقومقده، بوندن طولایی سرور بی‌پایان طویمقده‌یم.

« نیکده‌ده بور قضاسنده صراف محرم افندی » نام ذات مجلهٔ اسلامیه‌مزك جداً عاشقلرندندر. « صراف » لقبی‌اولوب کندیسی فقرای‌صابرینددندر. مع‌التأسف امی اولان بوذات متدین ، سخی، محب‌علم وعلمادر . دینی‌ووطنی حقیقة سور، سومسنی‌بیلیر. کندیسی پك‌عاقل وفطین یارادلمش‌اولوب علمدن، فندن وهرشیدن بحث ایدر وایتدیرر . رشدیه‌یه مداوم براوغلی وار: نجیب. نجیب اوقور، کندیسی دیکلر . نجیب یارم اوقور ، کندیسی تمام دیکلر ، تمام اکلار . بر دیکلر ، باشقه‌لرینه اونا کلادیر . کندیسیله یارم ساعت، برساعت مصاحبت ایدن برذات‌محرم افندی‌یی علوم وفنون عالیه‌یی تماماً تحصیل ایتمش فضلادن ظن ایدر .

کندیسندن خلاصة‌الخلاصه‌بحث‌ایلدیکم بوذات الحق‌شایان تعاون‌اولدیغندن اصحاب خیر وحسناتدن احسان ایدیله‌جك آبونه‌لردن برینده موی‌الیه اعطا بویورمکزی خالصاً لوجه‌الله رجا ایدرم افندم.

صامسونده معلم

حسن روحی

حیات اقوام اسلامیه

ایران نه‌در ؟

بر قاچ زماندن برو غزته‌لرده ودیللرده بر « ایران » کلمه‌سیدر طولاشیور . هر طرفده ایراندن بحث اولنیور . تلغرافلر اوراده‌کی فجایعی اخبار ایدییورلر . « زواللی ایران » دیه هرکس تأسف ایتمکده‌در ...

بو ایران نه‌در ونه‌سیدر ؟...

عجمستان در یاد ایدیلن بو مملکت سطوت وصلابت تاریخیه‌سیله ربع مسکونه حاکم اولمش ، شرقدن : چین حدودینه ؛ غربدن : آفریقا ، مصرویونان سواحلنه ؛ شمالدن : بحرخزر سواحل‌شمالیه‌سنه وجنوبدن : هندستان ساحللرینه قدر یایلمش ایدی . حال حاضرده ایسه سطح جغرافیسی فرانسه مملکتنك اوچ مثلی [١,٦٤٥,٠٠٠] زنکین بر قطعه‌یه مالکدر . شمالدن : ارس نهری ، بحر خزر جنوبی ساحللری ، ترکستان حدودی بوینده روسیه مملکتی ؛ شرقدن : افغانستان وانکلیز بلوجستانی ، جنوبدن : بحر محیط کبیر وبصره کورفزی (خلیج فارس) غربدن : ممالك شرقیهٔ عثمانیه ایله هم حدوددر .

ایران اهالیسی باشلیجه ایکی قسمه آیریلور ، بونلردن بر قسمی فارسلر (فرسلر) ، دیکر قسمی‌ده ترکلردر . بو ایکی عنصر مهمدن باشقه : کردلر ، عربلر ، ارمنیلر ، نورلر وسائر برطاقم اوفاق عناصر واقوام دخی موجوددر . فقط بونلر نظر اهمیته آلنمیه‌جق درجه‌ده آزدرلر .

ایرانك نفوسی اون ملیونه قریب تخمین ایدیلیور ؛ بوندن اوچ ملیونه قریب بر قسمی کوچبه وعشیرت حالنده یاشار ؛ متباقی یدی ملیون اهالی زراعت وتجارتله امرار معیشت ایدرلر . محصولات زراعیه‌دن باشلیجه‌سی میوه ، برنج ، پاموق وآفیوندر . ایران تجارتی دخی شایان اهمیت بر درجه‌ده‌در : یکرمیدن زیاده ممالك اجنبیه ایله مناسبات تجاریه‌ده بولنور . ایران معمولاتندن خالی‌نك جهانجه بر موقع بلندی واردر . ایران تجارتنك سنوی ادخالات واخراجاتی ٣٧١,٤٥٦,٣٦٩ قرانلق بریکون تشکیل ایدر ، ایران مناسبات تجاریه‌سنه عائد عمومی بر ملاحظه ومطالعه‌یی مراقلیلرینه تسهیل ایچون ١٣٢٥ عثمانلی سنهٔ مالیه‌سنه تصادف ایدن (تخاقوی‌ئیل) [١] ایران سنهٔ مالیه‌سنه عائد کمرك ایستاتستیقندن بالاقتباس آتیده‌کی جدولك درجنی مناسب بولدق .

زراعت وتجارتدن ماعدا باقر ایشلری ، نساجلق ودیکر برطاقم ال صنعتلریله برابر حیوان بسلمك وچوبانلقله وقت کچیرمك دخی کوچبه وعشیرتلرك عددلری قدر قابل اهمیتدر .

[١] اسکی تورك تقویمنده سنه‌لرك بر حیوان نامنه اضافتله اسم خاصلری واردی‌که شمدیکی حالده‌ده ایران ایله افغانستان تقویملرنده بو حاله رعایت ایدلمکده‌در . (تخاقوی‌ئیل) طاووق سنه‌سی دیمکدر .

مقدار ادخالات (قران) [*]	اسامیٔ حکومات	مقدار اخراجات (قران)	اسامیٔ حکومات	مجموع ادخالات واخراجات	اسامیٔ حکومات
٢٢٦,٥٨٠,٩٨٠	روسیه	٢٦٢,٥٢٣,٠٦٤	روسیه	٤٨٩,١٠٤,٠٤٩	روسیه
١٥٣,٣٢٦,٤٦٧	انکلتره ممالکی	٤١,٨٠٣,٧٧٣	ممالك عثمانیه	١٨٤,٨٩٨,٩٤٨	انکلتره ممالکی
١٦,٩٨٩,٤٦٤	ممالك عثمانیه	٣١,٥٧٢,٤٨١	انکلتره ممالکی	٥٨,٧٩٣,٢٣٥	ممالك عثمانیه
١٣,٢٧٢,٧٨٩	فرانسه ومستملکاتی	٩,٢٨١,٨٣٠	ایتالیا	٢١,٠٢٧,٥٩٣	فرانسه ومستملکاتی
٩,٩٦٣,١٦٤	آلمانیا	٧,٧٥٤,٨٠٤	فرانسه ومستملکاتی	١٢,٠٥١,٨٩٧	ایتالیا
٧,٥٤٠,٤٦٤	آوستریا ـ مجارستان	٥,٥٩٤,٥٥٠	چین	١٠,٨٠٦,٢٨٦	آلمانیا
٤,٣٣٠,٠٩٢	بلچیقا	٤,٧٨١,١٧٦	عمان	٧,٥٤٩,٩٩٨	آوستریا ـ مجارستان
٣,٩١٥,٢٢٣	افغانستان	٢,٩٦٢,٦٤٤	افغانستان	٦,٨٧٧,٨٩٧	افغانستان
٢,٧٧٠,٠٦٧	ایتالیا	٢,٥٥٢,٩٦٧	جماهیر متفقهٔ آمریقا	٦,٠٩٤,٢٣٩	چین
٩١٦,٣٣٧	اسویچره	١,٣٧٨,٦٥٥	مصر	٥,٥٣٠,٧٩٣	عمان
٧٤٩,٦١٧	عمان	٨٤٣,١٢٢	آلمانیا	٤,٤٠١,٠١٠	بلچیقا
٦٣٤,٢٩٧	فلمنك	٢٠٣,٣٠١	مسقط	٢,٨٩٠,٢٩٩	جماهیر متفقهٔ آمریقا
٤٩٩,٦٨٩	چین	١٤٧,٥٦٤	چین	١,٣٨٢,٣٥٥	مصر
٣٣٧,٣٣٢	جماهیر متفقهٔ آمریقا	٧٠,٩١٨	بلچیقا	٩١٩,٩٢٩	اسویچره
٢٦٨,٤٦٢	اسوج	٢٨,١٢٠	زنکبار	٦٤٩,٣٥١	فلمنك
٢٢١,٠١٠	زنکبار	١٤,٠٥٤	فلمنك	٣١١,٣٨٠	مسقط
١٠٨,٠٧٩	مسقط	٩,٥٣٤	آوستریا ـ مجارستان	٢٦٨,٤٦٢	اسوج
٣,٧٠٠	مصر	٣,٥٩٢	اسویچره	٢٤٩,١٣٠	زنکبار
٣٥٠	نوروج			١٤٧,٧١٤	یونان
١٥٠	یونان			٢٥٠	نوروج

[*] قران ایکی غروشدر .

يارم ميليوندن دون بر عددى يهوديلره ، ارمنيلره وزردشتيلره چيقارلدقدن صوكره ايران اهاليسى تماميله مسلمان ومذهبجه على الاكثر شيعى درلر . اهل سنت اولانلرىده واردر .

بر آوروپالى مدققك تخمينى اوزرينه ايران اراضيسندن قسم اعظمى قابل زرع اولديغى حالده آنجق يوزده ايكى حصه‌سى زراعت ايديلير . بو اراضئ مزروعه ، جزئى بر قسمى مستثنا اولەرق ، تماميله « ارباب » ، « ملاك » و « خان » دنيلن متغلب ودره بكلرك يد انحصارنده‌در ، زراعتك بلاواسطه كندى ايدئ استفاده‌لرنده اولان مزارع على الاكثر طهران حواليسنده واقعدر ؛ زيرا بوراسى مركز حكومت اولمق حسبيله بر پارچه دره بكلر استيلاسندن مصون قالمشدر . منابع ثروتى محتكر وطمعكار دره بكلرى آراسنده تقسيم ايله تحت انحصاره آلنمش اولان بو مملكت ، بويله بر كيفيت اقتصاديه‌نك اقتضاسى اولان بر ادارهٔ سقيمه‌نك زبونى اولمشدر . بو اصول اداره دره بكلك اصولندن عبارتدر . شاه كندى محللرنده كوچك بر شاه كسيلن دره بكلرينك منافعنى مدافعه ايتمك اوزره شاهنشاه اولمش ، عادتا مملكتك بويوك فئودالى كبى تلقى ايديله كلمشدر . مملكتده طبقات ناسك ، مأمورين دولتك ؛ كذا دره بكلرينك ، مقام سلطنتك حق وصلاحيتنى تعيين ايدن وطبقات اجتماعيه‌نك يكديكرينه قارشى مناسباتنى تعيين قيلان يازيلى بر قانون ، اعلان مشروطيته قدر ، يوقدى . كوچك فئودالر (متغلبه‌لر) كندى ولايتلرنده ، بويوك فئودال (شاه) ده بوتون « ممالك محروسه » ده ايستديكلرينى ياپيورلر ايدى . خلاصه حكومت « لايسئل عما يفعل » ك تام معناسيله « اوتوقراتيك » بر حكومت ايدى .

* *
*

ايران اوچ بيك سنه‌دن زياده بر عنعنهٔ تاريخيه ايله مفتخر ممالك شرقيه‌دندر . هله افسانه‌لرده آلتى بيك ييل يشاديغى ادعاسنه‌ده تصادف ايديلير .

بو اوزون عمرنده ايران بويوك فتوحاته ، شانلى كونلره ، عظمتلى اقتدارلره مالك اولديغى كبى برچوق دفعه دهشتلى انقراضلره ، خونين هجوملره ، وخيم هزيمتلره دخى معروض قالمشدر . تاريخ تأسيسى اساطير وافسانه‌لرله محاط اولان بو مملكت دنيانك الك قديم بر تمثل تمدنى‌در . شمدى يه قدر بوراده يكرمى يه قريب سلالهٔ حكمداران سلطنت ايتمشلردر .

موقع جغرافى نقطهٔ نظرندن حدود طبيعيه‌يه مالك اولميان بو مملكت هر دائم هجوملره معروض قالمش ، كرك شرقدن ، كرك غربدن كلن جهانكيرلرك پاى استيلا وغلبه‌لرى آلتنده چكنمش ازيلمشدر . فقط بو قدر مهاجماته قارشى ، ايران ، ينه مليتنى محافظه ايتمش ؛ مادتاً مغلوب اولديغى حالده كندى فاتحلرينه بر غلبهٔ معنويه چالمش وبو سايه‌ده هر وقت غيب ايتمش اولديغى استقلالنى اعاده ايده بيلمشدر . ايرانك شو احوال روحيه‌سنه ترجمان اوله‌رق مورخين ومنقدين‌دن بعضلرى : « ايران كندى غالبلرينه غلبه چالان بر مملكتدر » ديمشلردر . بو غلبه‌نك قبل الاسلام بر نمونهٔ محتشمنى دميرجى كاوه اختلال مليسى تشكيل ايدر .

اساطير قديمه‌يه مستند شو عنعنهٔ ملى بروجه آتى تصوير ايدلمكده‌در :

« عربستان شبه جزيره‌سندن ، مسقطدن بر عنصر خروج ايتمش ؛ ايرانى استيلا ايتمش . شو مستوليان عرب ييلانه پرستش ايدرلرمش ؛ ييلان پرستلرك پادشاهى اولان ضحاك ظلم ودهشتى ايله معروف ايمش ؛ ايشته بو ظالم عدل ورأفتى ايله مشهور اولان ايران شاهى جمشيدى تختندن دويرمش ، ايرانى آتش ظلم وبيداد ايله ياقمغه باشلامشدر . قديم ايرانيلر اوكوزى تقديس ايدرلردى ؛ ضحاكك عونهٔ ضاله‌سى ايسه شو مقدس واهاليجه معزز اولان حيوانلرى هپ آلير وتلف ايدرلردى . بوندن باشقه ضحاكلر معبودلرى اولان ييلانلره كونده برر ايرانلى چوجوغنى قربان كسرلردى . هر كون قرعه اوزرينه برر ايرانلى عائله‌سى سوكيلى اولادينك اتلافيله دلخراش اوليوردى ، ظلم واعتساف حد غايه‌سنى بولمشدى . زردشت مذهبنك منسوبلرى شدتله تعقيب ايديليور ، املاكى مصادره ، اموالى تاراج ، اولاد احفادى‌ده قتل اولنيوردى .

ايشته ايرانيلرجه عيد ملى صاييلان نوروز كونى كاوه دنيلن بر دميرجينك اولجه بويوك وصوكره كوچوك اوغلنى آلەرق كوتورمشلر وييلانلر نامنه قربان اولەرق كسمشلردى . غيرتلى پدره اورولان بو ضربهٔ فجيع ايران حسيات وطنپرورانه‌سنى تحريك ايدر ؛ سوكيلى جكرپاره‌لرينك اتلافيله دلخون اولان دميرجى پيشكيرينى بر صوپا اوجنه طاقار ؛ دينى ، مليتى وناموسى تحقير ايدن ضحاك حكومتنه قارشى اعلان عصيان ايدر ؛ باشنه جانسپار بر اردو طوپلار ، سرايه هجوم ايدر ، ايران تختنك غاصبى اولان ضحاكى قتل ايله جمشيد عادلك حفيدى ، ايران تاجنك صاحب حقيقيسى ، فريدونى كندى تخت موروثنه اقعاد ايدر . او وقته قدر هنوز كنج اولان فريدون ضحاكك قورقوسندن طاغلرده ياشارمش . »

اعصار قديمه‌سنده بويله بر عنعنات قهرمانانه‌يه مالك اولان ايران بعد الاسلام دخى شانلى عنعنه‌لره مالكدر . بو دورهٔ تاريخده دخى ايران جهان اسلاميت وانسانيتده بر صفحهٔ شان وشرافت صاحبى‌در . هله اسلاميتدن صوكره ايرانك مشيمهٔ فياضندن طوغان داهيان علم وادب الى الابد ايرانك مدار فخر ومباهاتى اوله‌جقلردر .

محرريندن بريسى : « عربلر اسلاميتك مولدى ، ايرانيلر مربيسى ، تركلرده مدافعيدر » ديمش ايدى ، محرر محترم ارباب علم وتدقيقه مجهول بر حقيقتى كشف دكلسه‌ده ، ملل اسلاميه‌نك اسلاميته نه درجه‌ده علاقه‌دار اولدقلرينى تعريف ايچون پك مناسب بر تعبير بولمشلردر .

اوت ، اسلاميت وعالم اسلامك الك بيوك مربيلرى عد ايديلن رازى ، بيضاوى ، فيروز آبادى ، ابن سينا ، ابن حاجب ، زمخشرى ، غزالى كبى اسلاميتك برر ركن ركينى اولان فضلاى بنام هپ ايرانك يتشديرمش اولديغى معلملردر .

ايران تاريخ اخيرنده نادرشاه كبى بر داهيهٔ زمان دخى نظر تتبعه چارپيور . ايرانك تهلكه‌لى بر زمانى ايدى ؛ افغانلر پاى تخت مملكت

اولان اصفهانه قدر كلمشلردی . بویله وخیم برحالده خراسان طرفلرنده نادرقلی نامنده برراهزن ظهور ایدر ؛ اولجه بر كوكللو ، صكره‌سیله ایشكذار وجسور برقوماندان صورتیله مملكتی هلاك ایدن قورتارر ؛ بعده سلالهٔ صفویه‌دن صوكنجی‌سی وسوء اخلاقندن ناشی منفورملت اولان شاه طهماسبی خلع ایله اقتداری كندی الینه كچیرر وبالاخره مقام حكمداری‌یه كچه‌رك نادرشاه اولور .

نادرشاه ایرانی تحت استیلالرینه آلان اجنبیلری تماميله طرد ایدر ، فقط بونكله‌ده قالمز ، هندستانه قدر كیدر . تسخیری برچوق فاتحلره سهولتله میسر اولمیان اوزنكین قطعه‌لری ایران خریطه‌سینه داخل ایدر . برطرفدن دخی معاصری اولان بویوك پترویه اولتیماتوملر كوندرر .

برعزم آهنینه مالك اولان نادرك مزایای نادره‌سی یالكز صاحب سیف اولمه‌سیله‌ده قالمیور ایدی . اتحاد اسلامی توحید مذاهب شكلنده الزم كوره‌رك بوخصوصده كندی فكرینی عثمانلی سلطانلرندن معاصری سلطان حضرتلرینه دخی بیلدیرمش ایدی . نادر شاهه آوروپا مورخلری شرق ناپولیونی دیرلر .

* *
*

ایران ادبیاتنك شرق عالمنده ، خصوصیله جهان اسلامده‌كی موقع بلندلری دخی هیچ بروقت نظر دقت وتتبعدن دور طوتولمامليدر . فردوسیلر ، ملای رومیلر ، سعدیلر ، حافظلر یتشدیرمش اولان بومملكت او دهات قلملك یوكسكلكلری سایه‌سنده لسان فارسی‌یی احیا ایده‌رك اونی شرقك فرانسزجه‌سی موقعنه اصعاد ایتدیرمشلردر . بو بویوك ادبیاتك عثمانلی ادبیاتنه ایتدیكی تأثیر معلومدر . بروقت دولت عثمانیه‌نك محررات رسمیه‌سی فارسی اولدیغی كبی یاوز سلطان سلیمك فارسیجه انشا ایتدیكی اشعاری‌ده مشهوردر . نامق كمال بك ، تركلرك اوبویوك شاعر آتشزبانك یازیلرنده ، یونانلیلرك هومرینه مقابل اولان شهنامه صاحبی ابوالقاسم فردوسینك روحی واونك سلاست انشا ومهابت شعریه‌سی تظاهر ایتمكده‌در : نامق كمال مرحومك شهنامه‌یی ازبر بیلدیكی معروف خواصدر .

خلاصه یونانستان مدنیتی ویونان قومی آوروپا عالم خرستیانیه‌سنجه نه‌كبی برشهرته صاحب ایسه ، شرق وعالم اسلامجه‌ده ایران اویله برعنعنهٔ تاریخیه‌یه مالكدر .

رسول زاده
محمد امین

بوسنه مسلمانلری

بوسنه‌ده اوقاف اسلاميه مسئله‌سی

استانبولدن حركتمده بوسنه مسلمانلرینك احوالی حقنده یازماسنی درعهده ایتدیكم سلسلهٔ مقالاته اوقاف اسلاميه‌دن باشلایورم . چونكه اوقاف مسئله‌سی بوسنه مسلمانلرینك حیات دینیه‌سی نقطهٔ نظرندن اك زیاده اهمیت ویریله‌جك برمسئله‌در . بز اویله بر رهبانی حكومتك تحت اداره‌سنده‌یزكه ، كندیسندن تربیهٔ دینیه‌مزه خادم هیچ برحركته انتظار ایده‌میز . بوخصوصده صرف ایدیله‌جك همت آنجق كندیمز طرفندن صرف ایدیله‌بیلیر . بزم آز نفوسمز نظر اعتباره آلنه‌رق دوشونیله‌جك اولورسه بوخصوصده دهشتلی رقیبلرمزه قارشی برشی یاپامایه‌جغمز وارد خاطر اوله‌بیلیر . چونكه جزئی ثروتمز انجق قوت لایموت كچینمه‌مزه كافیدر . بناءً علیه منابع خصوصیه‌دن امور دینیه وملیه‌مزك امر محافظه‌سی ایچون بك جزئی فدا كارلقده بولنه‌بیلیر .

اكر بوسنه‌ده بوكونكی مبذولیتیله اوقاف اسلاميه بولنمامش اولسه ایدی بورا مسلمانلرینك دیانت نقطهٔ نظرندن حاللری پك پریشان اولوردی . بونك ایچون اوقاف مسئله‌سنی هرشیئه تقدیم ایتمك سببسز اولمدیغنی سزده اعتراف ایدرسكز . سزه اوقافك بوكونكی حالنی توصیف ایتمه‌دن اول حكومت طرفندن نه صورتله اداره ایدلدیكنی وبو اداره‌دن اقتطاف ایدیلن ثمراتك نه مقدارده بولندیغنی یازه‌یم‌ده اسكیسی ایله یكیسنی مقایسه ایدوب ایلكه متوجهاً حركت ایتدیكمزی آكلایه‌سكز .

حكومتك اوقاف اسلاميه‌یی نه صورتده اداره ایتدیكنی نظامنامهٔ مخصوصه‌سندن بروجه آتی اقتباس ایدییورم .

حكومت اوقاف اسلاميه‌یی ١٨٩٤ سنه‌سنه قدر موقت قانونلرله اداره ایدیلیوردی . ١٨٩٤ سنه‌سنك حزیراننده اوقافك اداره‌سیچون اساسلی برقانون ترتیب ایدلدی . بوقانونله ادارهٔ كیفیه‌یه برزنك قانونیت ویرلمش اولیوردی .

قانون مذكور موجبنجه اوقاف اسلاميه ایكی هیئت طرفندن اداره ایدیلیوردی . بونلرك بری « اوقاف اماتی » هیئتی اولوب امور اوقافده وظیفهٔ تشریعیه‌یی ایفا ایدردی . ایكنجی هیئت « اوقاف هیئت اداره‌سی » اولوب برنجیسنك مقرراتی موجبنجه ادارهٔ امور وظیفه‌سیله مكلفدر . بوایكی هیئته ، قضا اوقاف امانتلری ایله مستقل اوقاف متولیلری تابعدر .

یوقاریكی فقره ایله اوقاف تشكیلاتنك براسكلتی یاپدم . شیمدی بوایكی هیئتدن برنجیسنك نه صورتله تشكیل ایدلدیكنی تعریف ایده‌یم :

بوهیئت یكرمی براعضادن تشكل ایدر . رئیسی ایمپراطور نصب ایدر . اعضای سائره‌یی بوسنه ـ هرسك نظارتی تعیین ایدر . بویكرمی اعضادن بری اوقاف كاتب عمومیسی ، دیكری اوقاف مفتش عمومیسی ، دردی مجلس علمانك درت اعضاسی ، ایكیسی محكمهٔ تمیز شرعینك ایكی ركنی ، اون ایكیسی دخی ، اوچ سنه ایچون هرسنجاق اشرافندن تعیین ایدیلن ذواتدن عبارتدر . فقط بواون ایكی ذات مدتلرینك منقضی اولمسی اوزرینه تكرار تعیین اولنه‌بیلیرلر . « اوقاف اماتی » اعضاسی وظیفه‌لرینی بلا أجرت ایفا ایدرلر . یالكز رئیس ، مفتش وكاتب عمومی هیئت اداره اعضاسی صفتیله « اوقاف قاصه » سندن مخصصات

مخصوصه آلیرلر . اعضای خارجیه‌نك دخی هر کیدوب کلیشده خرجراهلری اوقاف قاصه‌سندن تسویه ایدیلیر .

« هیئت امانت » رئیس طرفندن لااقل سنه‌ده بر دفعه ، اوده صوك بهارده ، اجتماعه دعوت ایدیلیر . لزومی حالنده برقاچ دفعه دعوت دخی صلاحیتی داخلنده‌در .

« اوقاف امانتی » بروجه آتی اموری حل ایتمکده صلاحیتداردر .

۱ — کرك مستقل اوقاف وکرك « اوقاف احتیاط قاصه‌سنك » مالملکنی امورنافعه‌ده استعمال ایچون لازمکلان مقررات ومذاکراتده بولنمق .

۲ — شریعت محمدیه‌نك مساعد اولدیغی قدرف اوقا مستقله‌نك ویاخود « اوقاف احتیاط قاصه‌سنك » املاکی قارشولق کوستریله‌رك استقراضاتده بولنمق ویاخود اونلری دیکر برینه تملیك ایتمك ایچون مذاکرات ومقرراتده بولنمق .

۳ — وقفنامه‌لرده مندرج بولنان مطالباتك اجراسی ایچون وارداتك اصول صرف واستعمالی ایچون مقرراتده بولنمق ، وقف اداره‌سنك مصارفنه قارشیلق کوسترمك واونلری امور معارف اسلامیه‌یه تخصیص ایتمك وظائفی جمله‌سندندر .

٤ — مستقل اوقاف ایله اوقاف احتیاط قاصه‌سنك سنه‌لك موازنهٔ عمومیه لایحه‌سنی تنظیم ایتمك .

٥ — اوقاف احتیاط قاصه‌سی ایله سائر مستقل اوقافك مصارفات سنویه‌لرینی تدقیق ایتمك .

٦ — اوقاف هیئت اداره‌سیله قضا اوقاف امانتلرینك وسائر مؤسسات اوقافك طرز اداره‌سنی تحت نظارت وتفتیشنده بولندیرمق کندی وظیفه‌سیدر .

۷ — اوقاف نظامنامه‌سنك تبدیلی ایچون حکومت محلیه‌یه تکلیفاتده بولنمق دخی کندی صلاحیتی داخلنده‌در .

مابعدی کله‌جك هفته

بوسنه هرسك مخابر مخصوصکز

قولینوویچ هدایت

شؤون

عثمانلی ایتالیا محاربه‌سی :

آتیده‌کی معلومات دارالجهادده‌کی اسلام قوماندانلرینك اشعاری اوزرینه حربیه نظارتندن عثمانلی آژانسنه تبلیغ ایدلمشدر :

طرابلس غرب :

۷ ، ۸ ایلول . — دشمن بوکون علی الصباح سفائن حربیه‌سنك حمایه‌سنده اوچ الای پیاده برالای سواری واوچ بطاریه‌دن عبارت برقولیله عبدالجلیله‌دن ساحل بونجه سید بلال وجباده‌کی صیاد خورمالغنه وساحل استحکاماتك حمایه‌سنده برنجی قول جانبداری اولمق اوزره کوردیکی تضییق اوزرینه اوچ پیاده آلایی ، برآلای سواری وبش بطریه طوپه ابلاغ ایلدی . ایکنجی برقولیله معموره تپه‌سی داخل اولدیغی حالده ظنظور خورمالغنك جنوب قسمندن تعرض ایتمشدر . محاربه غروبه قدر دوام ایتمشدر . برنجی قولده حشان ومایه‌ده‌کی قوتمز ، ایکنجی قولده سابت بنی آدم قوتیله تقویه ایدیلان سانیه الغندی قوتی مقابله ایتمشدر . برنجی قوله التی یوزه قریب تلفات ویردیرلشدر . ورجعته مجبور ایدیله‌رك یالکز ساحله‌کی سیدبلال تپه‌سی دشمنك تحت اشغالنده قالمشدر . بوقولدن برملازم ، برنفری اسیر ایدلشدر . ویوزکسور تفنك ایله یکری صندق جبخانه ، اوچ استر ویراسب ا تتام اولنمشدر . ایکنجی جانبدار قوماندانك شفقله برابر بربطریه ایله اشغال ایتدیکی برتپه‌یی عسکر ومجاهدینك وقوعبولان مهاجمات شدیده‌لرینه قارشی طوپلرینك قالرینی الدرق ویکرمی جسد والتی استر لاشه‌سی براقه‌رق ترك وتخلیه‌یه مجبور اولمش ایسه‌ده یکیدن اخذ قوت ایدن دشمن تکرار تعرضه کچه‌رك طوپلرینی استرداد ایلمش وبالاخره اقشامه طوغری تپه‌یی ومواقع سائره‌یی ترك ایله‌قرق قاریش وعبدالجلیله چکیلمشدر . دشمنك اشبو قولده‌کی تلفاتی دخی بش یوز تخمین ایدلمکده‌در . بوقولدن دخی برایتالیان نفری اسیرایدلدیکی کبی پك چوق چانطه واشیا وسائره‌دن بشقه ایکی یوز اللی قدر تفنك اغتنام اولنمشدر . حشان ومایه منطقه‌سنده مه مجروحین یوزقدر وظنظور منطقه‌سنده یوزقدر شهیدایله بری ضابط سکزی نفروایکیسی رؤسای مشایخدن اولمق اوزره ایکی یوز اللی قدر مجروحمز واردر .

درنه :

۱ ایلول . — ایلولك برنجی کونی ایتالیانلر بحرله برابر مواقعمزی بیوك وکوچك چاپلی طوپلرله شدتلی بومباردمانه باشلادیلر . صباح ساعت اون بچقدن ایکی‌یه قدر دوام ایدن بومباردمانی متعاقب برلوا قدر تخمین اولنان برقوتله درنه وادیسنك شرقنده‌کی استحکاملردن ودکزدن بر قرووازورك آتشی حمایه‌سنده ایلروله‌دیلر . عین زمانده غرب جهتنده واستحکاملردن طقوز یوز مترو مسافه‌ده بولنان شید عبداه تپه‌سنده‌کی پوسته‌مز اوزرینه کذا اوچ قول ایله تعرض ایتدیلر . ایلرو قره‌قول بلوکی وقسم کلیسی ایله تقویه اولنان بو پوسته‌مز دشمنی بورادن کیرو طرد ایتدی وآلتی تفنك آلندی . کوندوز ساعت آلتی‌یه قدر دوام ایدن بو محاربه‌ده بزدن افغانلی ایکی کوکالی شهید برنظامیه وبرمحافظ نفری مجروح اولمشدر ، دشمنك دها زیاده ضایعاتی اولمسی محتملدر .

٤ ایلول . — درت ایلول صالی کونی صباحی قرله برابر ایتالیانلرك درنه‌نك اون کیلو مترو وشرقنه طوغری اشغال وتحکیمنه دوام ایتدکاری ساحل مواقعنه هجوم ایدلدی . محاربه کیجه کچ وقته قدر اون بش ساعت دوام ایتمش وایتالیان موقعنك مرکزنده‌کی تحکیمات اشغال ایدلمش ایسه‌ده بالاخره قوهٔ کلیهٔ امدادیه ورودیله برابر جناحلرده‌کی مواقعك وسفینهٔ حربیه‌نك شدتله آتشلری آلتنده تخلیه‌سنه مجبوریت حاصل اولمشدر . دشمن مدافعهٔ مطلقه‌ده قالدی . بو محاربه‌ده بزدن بر ملازم ایله نظامیه وملیس افرادندن یوز قدر شهید وبربیکباشی وبر ملازم خفیف صورتده وبرطوپجی چاوشیله نظامیه وملیس افرادندن یوز قدر مجروح واردر . مجروحین میاننده سنوسی مشایخندن سید حمیده بولنمقده‌در . ایتالیانلردن یکرمی ایکنجی الایك اونباشیلرندن اونباشی قاردینو قسطنیطو اسیر ویوز اون تفنکله بر چوق اشیا وتجهیزات عسکریه اغتنام اولنمشدر . ایتالیانلرك ضایعاتی ضابط ونفر اولارق ایکیوزدن فضله تخمین ایدلمکده‌در .

شیخ سنوسی حضرتلرینك جغبوبه مواصلتی . — « العلم » غزته‌سنك بنغازیده بولونان مخابرینك ۱۳ ایلول افرنجی تاریخنده کشیده ایتدیکی تلغرافنامه‌نك تلخیصاً ترجمه‌سیدر :

سادات سنوسیه‌نك استاد اکبری سیدی احمدالشریف حضرتلری رمضانك یکرمی آلتنجی کونی جغبوب « مواصلت بویورمشلردر . مشارالیهك مدت سیاحتلری پك اوزون سورمه‌مشدر ، اقامتکاهلری اولان « کفره » دن جماذی‌الآخرك یکرمی سکزنده حرکت ایتمشلر وشعبانك اون بشنده « جالو »یه واصل اولمشلردر .

بوندن صوکره « اوجله » ، « قطیمر » ، « شخره » موقعلرینه‌ده اوغرا

یه‌رق تمام قرق بش کونده « جغبوب » ه کله‌بیلمشلردر . بوسیاحتك نه قدر موانع طبیعیه ایچنده یاپیلدیغی وعلی‌الخصوص صو جهتنده‌کی مشکلات دوشونولورسه شیخ حضرتلرینك اسلامیت وعثمانلیلق اوغورنده نه بویوك فداکارلق اختیار بویورمش اولدقلری اکلاشیلیر .

شیخ حضرتلرینه قارشی اجرا ایدیلن مراسم استقبالیه‌یی تصویر قابل دکلدر . بو مراسم فوق‌العاده احترامکارانه وصمیمی ایدی . عربان آره‌سنده بوکبی مراسمده سلاح آتمق برعنعنه اولدیغندن برچوق قورشونلر آتیشلر وبوکا قارشی شیخ حضرتلری : « ایتالیانلرك کوکسلری بوقورشونلره دها لایقدی » بویورمشلردر . بوندن صوکره نطقلر تعاطی ایدلمش وجامع شریفده برختم قرائت ایدیله‌رك شیخ حضرتلری جدی ایله پدرلرینك مقبره‌لرینی زیارت بویورمشلردر .

شیخ حضرتلری الیوم قرق ایکی یاشنده بولونیورلر . کندیلری اورته بویلی، قره کوزلی ، بغدای چهره‌لیدر . بعضاً عربانه مخصوص البسه وبعضاً ده قیافت مصریه‌یی تلبس ایدرلر . ارقه‌لرنده ماوی قدیفه‌دن یاپیلمش واوزرینه سیم تللرله پردهٔ شریفه‌نك بعض بیتلری یازلمش برجبه بولونور، دائمی صورتده بللرنده ایکی کوچوك ماوزر روولوری واردر . آته بیندکلری وقتده صاغ طرفلرینه اکری وصوك درجه‌ده کسکین برقلیج وآرقه‌لرینه « لیل » جنسندن کوموشلی بر فرانسز تفنکی آلقده‌درلر . کندیلری تاریخ اسلامده صاحب اختصاص اولدقلری کبی احوال اسلامه متعلق بوتون وقایعه‌ده واقفدرلر . فکرلرینی هروقت غایت سلیس بر افاده ایله ایضاح بویورمقده‌درلر . دولت عثمانیه‌نك تعقیب ایده‌جکی طرز سیاستك داخلده تشرعدالت وخارجه قارشی‌ده منتظم براردو ودوننمایه مالکیت اولماسی لازم کله‌جکی فکرنده‌درلر .

محاربه حقنده‌کی فکرلرینه کلنجه ، مشارالیه نه نام وصورتله اولورسه اولسون طرابلس وبرقه‌ده ایتالیانك برحق اولمادیغی وبونك هیچ بر ایتالیان قالمانجه‌یه قدر مجاهده‌ده دوامه عربانی ترغیب وتشویق ایدییورلر .

اکر ارزو ایدیلیرسه صحنهٔ حربده‌کی قوهٔ حاضره‌نك ایکی اوچ مثلنه ابلاغی هروقت پك قولای اولدیغی حقنده تأمینات کافیه‌ده بولنمشلردر . مشارالیه ، صدراعظم پاشادن خلافت اسلامیه وحکومت عثمانیه‌نك شان وشرفیله غیرمتناسب بر معاهدهٔ صلحیه‌یه وضع امضا ایتمیه‌جکلرینی امید وانتظار ایلیورلر . شیخ حضرتلرینك بقیهٔ سیاحتی هنوز معلوم دکلدر . شیمدیلك برمدت استراحت بویوره‌جقلر، اوندن صوکره سیاحت پروغرامنی قرارلاشدیره‌جقدرلر .

یمن :

اسلام خاننلری . — یمن قوای عمومیه قوماندانی احمد عزت پاشا حضرتلرندن حربیه نظارت جلیله‌سنه مورود ۲۸ تموز ۳۲۸ تاریخلو تلغرافنامه خلاصه‌سیدر : اشقیای ادریسیه کچن چهارشنبه وپنجشنبه کونلری برطوپ دها علاوه‌سیله ازعاجاته دوام ایتمشلرسه‌ده منهزماً رجعته مجبور ایدیلرك اشقیایه مشایخدن ایکی کشی وبر طوپجی چاوشی داخل اولمق اوزره اللی قدر تلفات ویردیرلمش وامام ایله سید ادریس آره‌سنده جبل راز خوتی جماعه‌ده حرب دوام ایتمکده اولوب عرد موقعنده امام مهم برغلبه‌یه نائل اولمشدر .

مصر :

قطره‌نك مجاهدینه اعطاسی تکلیفی — « العلم » غزته‌سیله نشر اولنان بر مقاله‌ده بوتون عالم اسلامك بوسنه‌کی فطره‌لرینی طرابلس غرب‌ده اسلام اوغورینه بذل حیات ایدن مجاهدینه ویرملری تکلیف اولونمش ، بر چوق طرفلردن بوتکلیف قبول ایدیلرك فطره‌لر مجاهدینه کوندرلمشدر .

بلغارستان :

اسلامه تعرض وقتال . — زیشتوی‌دن ۹ ایلول تاریخیله بالقان غزته‌سنه شو مهم تلغراف چکیلمشدر : زیشتوی‌یه ملحق چاوش کوی اهالی اسلامیه‌سنه دون اقشام بلغارلر طرفندن بر باصقین ویریله‌رك قهر ایله مسلمان ته‌ولرینه کیرمشلردر . تلفات وجرح ایدیلنلرك ضایعاتی هنوز معلوم دکلدر . تفصیلات پوسته‌در . نظامی دائره‌سنده یازه‌بیلورسکز . سلیمان رشدی

بالقان دییورکه : ماکدونیاده اولسون ، بلغارستانده اولسون ، بربلغارك برونی قانارسه قیامتلر قوپار . فقط طویرانده دوکیلن مسلمان قانلرینی ، یاخود شمدی شو زواللی بلغارستان مسلمانلرك قانی باقالم کیم صوروب کیم آرایه‌جق ؟

افغانستان :

افغانستانده امیرینك دیندارانه برتشبثی . — افغانستان امارت اسلامیه‌سی پای تختنده نشر اولنان « سراج الاخبار » غزته‌سنك صوك کلن نسخه‌سی افغان امیری حضرتلرینك حفاظ قرآن یتیشدیرمك اوزره مهم بر تشبثده بولندقلرینی بیلدیریور . امیرك اراده‌سی اوزرینه افغانستانك اون بر شهرنده بالخاصه حافظین قرآن تدریس ایتمك ایچون برر مدرسه تأسیس ایدیله‌جك ، هرسنه بومدرسه‌لردن یتیشه‌جك ذواتك عددی ۱۱۶ کیشی‌یه بالغ اوله‌جقدر . کامل بر حافظ اولارق مدرسه‌دن مأذونیت استحصال ایدن برطلبه خزینهٔ دولتدن سنوی برمعاش آله‌جقدر . مدت تحصیلنده ایسه هر طلبه‌نك مصارفی دخی خزینهٔ دولتدن تأدیه ایدیله‌جکدر . امیر حضرتلرینك بو تشبثی ، جداً شایان تقدیردر .

ایران :

روس نظرنده شاهسونلر . — روس غزته‌لرینك نشریاتنه نظراً شاهسون طوائفی اخیراً اوچ قسمه آیریله‌رق برقسمی مغان صحراسنه ، برقسمی کویلره ، برقسمی‌ده طاغلره کیتمشلر . شاهسونلر صوك دفعه اوله‌رق روسلره قارشی متحد برحرکته قرار ویرمش ومغلوبیته دوچار اولدقلری تقدیرده‌ده عثمانلی حدودینه التجا ایتمه‌یی تحت قراره آلمشلرمش .

روسلرك شاهسونلردن آز چوق طوقات یدکاری واقعدر ، فقط بوکا آراصره روسیا مطبوعاتنك عثمانلی نامنی دخی ذی‌مدخل کوسترمکده کیزلی برمقصدلری واردر، که بوده کندیلرینك کرك آذربایجانده ، کرك قافقاسیا حدودنده تحشید ایتمکده اولدقلری قوای عسکریه‌یه زورله‌ده اولسه «محق» ! برسبب بولوب کوسترمك املندن عبارتدر .

سالارالدوله‌نك یکی ظهوری — بر زماندن بری ایزی غایب اولمش اولان سالارالدوله بردنبره ظهور ایتدی . تلغرافلر کچن هفته ظرفنده مرقومك اولا همدانی ضبط ایتدیکنی ، صوکره‌ده کرمانشاهده هزیمته اوغرادیغنی خبر ویردیلر . برآره‌لق کندیسنك دردست ایدلدیکنه دائر بر طاقم حوادث شیوع بولدیسه‌ده مع‌التأسف تأیید ایتمدی .

هاشم خان ساعدالملك حضرتلرینك ارتحالی . — اخیراً روسلرك تبریزده ایاقلاندیردقلری فجایع نتیجه‌سنده وطنندن دارالخلافهٔ اسلامیه‌یی سائر ایران ملتجیلری کبی بر مأمن اتخاذ ایدن هاشم خان ساعدالملك حضرتلری مبتلا اولدیغی خسته‌لقدن رهایاب اولامیه‌رق ارتحال دار بقا ایتمشلردر . ساعدالملك حضرتلری آلتمش یاشنده بر پیر وطنپرور ایدی . ایران مجاهدین محترمه‌سنك ایشکذار ضابطاندن اولوب دورهٔ مشروطیتده کوسترمش اولدیغی خدمات صادقانه‌سندن مستبدلرك غضبنه اوغرامش ایدی . الله رحمت ایلیه .

هندستان :

دهلی‌ده جامع ومدرسه . — هندستان غزته‌لرنده اوقوندیغنه کوره کوره دهلی شهری سکنه‌سندن حاجی عبدالرحمن افندی نام ذات هندستان حکومتنه مراجعت ایدوب انکلتره قرال وقرالیچه‌سنك هندستان سیاحت اخیره‌سی ودهلی‌نك پایتخت اولمسی خاطره‌سی اولمق اوزره شهر مذکورده برجامع شریف ایله بر مدرسه انشا ایتمك آرزوسنده بولندیغنی وبونلرك امر اداره‌سی‌ده کندی وعائله‌سی طرفندن درعهده ایدیله‌جکنی بیلدیرمشدر . مومی‌الیه بونك ایچون

حکومتدن برمحل ترك وهبه ایدلسنی طلب ایتمش وعکسی تقدیرده بومحلك بدلنی کندی تأدیه‌یه حاضر بولندیغنی بیان ایتمشدر .

آفریقا :

وادای سلطاننك مقام سلطنتدن اسقاطی . — فرانسه هیئت سفریه‌سی قوماندانی میرآلای لارغو وادای سلطانی مقامندن دفع واسقاط ایلدیکی ، مشارالیهك یرینه بردیکری تعیین اولنمیه‌جغی ایچون وادای سلطانلغی فی‌مابعد ضیاع موجودیت ایتدیکی ، قبیله رئیسی عبدالکریم مصارف عمومیه مفتشلکنه تعیین اولندیغی ۲۱ ایلولده پارسدن چکیلن برتلغرافده بیلدیریلیور .

برفرانسز هیئت سفریه‌سی قوماندانك برحکومت اسلامیه امیرینی مقام سلطنتدن اسقاطه جرأت ایده‌جك قدر قدرت کوسترمسی نه‌درجه باعث تأثر وتألم ایسه ، اسلامیته حقارت نامنه عادی برمیرآلای طرفندن اوینانان بوفاجع سیاست اویوننك کویا هیچ‌ده اهمیتی یوقمش برحادثهٔ اجتماعیه کبی مطبوعات اسلامیه‌نك ستونلری اراسنده اولدقچه کوجلکله بولونه بیله‌جك قدر اینجه حرفله واهمیتسز برستونه درج ایدلسی وبوبابده هیچ برتأسف‌بیان‌اولونمامسی اوتسبتده موجب تلهفدر .

فرض محال اولارق بر هیئت سفریهٔ اسلامیه جتینه‌یه کیتسه ده قاراداغ قرالنی اسقاط ایتسه ! .... بزجه بوننك تصویری دکل آ ، تصوری بیله محالات هائله‌دندر . چونکه بوتون خرستیانلق یانار داغلر کبی‌اوزریمزه بیقله‌یغی دقیقهٔ فلاکتدر .

لکن‌اسلاملره کلنجه‌حال بوتون بوتون عکسنه! خصوصیله بوبدبخت‌امیری اسقاط ایدن جرأت وقوتی ویرن شیلردن بری‌ده خلافت اسلامیه‌نك طرابلسده‌کی‌حال وموقع حاضری‌در .. جان ثه‌وندن ووروله‌ش اولان‌بومقدس جزء وطن صاغ اولدقجه جنوبنده‌کی وادای سلطنت محمدیه‌سی‌ده یاشامغه عهد ایتمشدی . ایواه .... اسلاملرك قانسزلغنه ! حسزلکنه ! یاشامق ایسته‌میورز والسلام !

مراکش :

فرانسزلره قارشی — مراکشده فرانسزلره قارشی لوای عصیان قالدیرمش اولانلر اوچ بویوك شیخدر . شمالده : الروغی ، شرقده : ابوحماره ، جنوبی مراکشده : الهیبا . بونلردن الك مهمی اولان الهیبا حقیقی بر مهدی وبویوك براولیانك اوغلیدر . عربلر آراسنده کشف وکراماتیله مشهوردر . اساساً اجنبی استیلاسی وعقیده‌سی علیهدارانندندر . جنوبی مراکش تمامیله اوننك اوامرینه مطیع‌در . کچنلرده مراکش شهرینی اشغال ایتمش ایدی . حال حاضرده مراکشده موجود فرانسه عسکری قرق بیکی تجاوز ایدییور . فقط بونلر اکثریتله شمالی مراکشده اوغراشیورلر . جنوبی مراکشه طوغری ایسه درت بیکدن فضله بر قوت کیتمه‌مشدر . فرانسز غزته‌لری بویله جزئی برقوت ایله الهیبا اوزرینه کیدیله‌میه‌جکنی یازیور ، بناءً علیه بوسفرك تأخیر ایدلمه‌سی لزومنی ترویج ایدیورلر .

روسیا :

مسلمانلرده انتخاب حاضرلقلری . — روسیاده دردنجی دوما انتخاباتنه باشلانمشدر . روسیا اسلاملری دخی‌دوما انتخاباتی مناسبتیله‌فعالیته باشلامشلردر . باکوده انتخاب زماننه مخصوص پروپاغاندا یاپمق اوزره (باکو حیاتی) نامنده برغزته نشر ایدلمکه باشلامشدر .

اسلام مکتبلرینه تضییقات . — (اورالسق) ده واقع تحفةالاین تحت ادارەسنده واقع قیز وارکك جوجقلره مخصوص مسلمان مکتبنده پولیس اداره‌سی طرفندن تحریات اجرا ایدیلرك « معلم‌الشریعه » ، « حساب معلمی » و « علم اشیا » کبی برقاچ درس کتابلری ضبط ایدلمشدر .

« نیژنی نووغورود » ده مسجد بناسی . — « نیژنی نووغورود » روسیانك مشهور تجارتکاهلرندندر . بوراده هر سنه بویوك عمومی بازارلر اولور . برچوق اسلام تجارلری دخی بورایه کلیرلر . ایشته بواسلام‌تجارلردن برهیئت طوپلانه‌رق فرائض اسلامیه‌یی ادا ایتمك اوزره «نیژنی»ده برمسجد انشا ایتمك خصوصنده تعاطئ آراده بولنمش وبو خصوصده مثبت برنتیجه‌یه کلدکلرندن ایلك خطوه اولارق کندی جیب فتوتلرندن اوچ بیك روبله (۳۵۳ لیرای عثمانی) اعانه‌ده بولنمشلردر .

بخارا :

امیر حضرتلرینك سیاحتی — « بخارای شریف » غزته‌سنده‌اوقوندیغنه نظراً امیر حضرتلری‌عیدفطردن صوکره یقینده روسیا ولایتلرندن « یالطه»یه کیده‌جکلرمش . آکلاشلیورکه امیرحضرتلری‌ده پدرینك اثرینه اقتفاءً هرسنه روسیه‌یی زیارتی بروظیفهٔ مخصوصه تلقی ایتمکه باشلایورلر ! ..

بخاراده معارفپرورلر . — « بخارای شریف » رفیقمز بخارا ارباب ثروتندن برینك برمدرسه انشاسی ایچون کلیتلی برمبلغ وقف ایتدیکنی خبر ویردیکدن صوکره ، واقف مومی‌الیهك حسن‌نیت وحمیتنه قارشی ابراز تشکرایدرك ، شوقدرکه‌بخاراده برچوق مدرسه‌لرك وجودیله یکی‌برمدرسه‌یه اوقدراحتیاج اولمدیغنی ، حالبوکه اصول جدیده اوزره تحصیل ابتدائی حقنده برمکتب بولنمادیغندن بوکا داهازیاده احتیاج حس ایدلدیکنی نظره آله‌رق ، واقف‌مذکوره مدرسه یاپاجغنه مکتب‌یاپارسه‌دها مناسب برایش ایشلیه‌جکنی توصیه ایدیور .

زنکبار :

زنکبارلی برمسلمانك فکری — (رحمةالله الازکیای ولی‌الخوجه) نامنده‌کی زنکبارلی بر مسلمان قاهره‌ده منتشر (العلم) غزته‌سی‌واسطه‌سیله نشر ایتمش اولدیغی غایت مفصل بر مقاله‌ده عالم اسلامك نقاط مهمه‌سنی ، علی‌الخصوص مقامات مبارکه‌یی یکدیکره ربط ایده‌جك بیوك برشبکهٔ‌حدیدیه انشاسندن بحث ایدیور . زنکبارلی قارداشمزك فکرنجه : اتحاد اسلام فکرینك فعلاً تأییدی وعالم اسلامك مادی ومعنوی تقربی ایچون مدینهٔ منوره‌دن خراسانده مشهد رضایه قدر بردمیریولی انشا ایتملی ،که بوخط‌قدس شریف ، کربلا ونجف کبی نقاط مقدسه‌دن کچملی ، خط مذکورك انشاسی ایسه بر اسلام شرکتی طرفندن یاپیلمالیدر . بوشرکتك ۱۰۰۱ متولیسی ، ۲۰ ملیون انکلیز لیراسی سرمایه‌سی وهر سهمنك‌ده برر انکلیز لیراسی قدر بر قیمتی اولملی . خط مذکورك طولی ۳۰۰۰ انکلیز میلی وعرضی ایسه ۶ قدم اولملی . یوزسهم آلان برمسلم شرکتك مدیرین احتیاطیه‌سندن عدایدلملی . شرکتك اسهامی یالکز مسلمانلره صاتیله‌بیلملی واجنبی اونلرك نزدنده رهن ایدیله‌بیلملی . عساکر اسلامیه، ملل اسلامیه ایله دکل ، اجنبیلرله اولان بر محاربه‌یه سوق ایدلدکلرنده خط مذکور اداره‌سی کندیلرینی مجاناً نقل ایتمکه مجبور اولملی . حجاز دمیریولی اعانهٔ مسلمین ایله انشا ایدلدیکندن وبو نقطهٔ نظردن عموم اسلاملرك مالی صاییلدیغندن اوده اشبو ادارهٔ اسلامیه‌یه احاله اولونمالی ، بغداد یولی‌ده تدریجاً مذکورشرکت طرفندن اله کچیرلملیدر .

نقاط اساسیه‌سی‌بروجه بالا ذکر اولونان لایحهٔ مفصله‌سنده ، رحمةالله افندی بوصورتله ۷۰ سنه صوکره عالم اسلامده موجود خطوط حدیدیه‌نك کاملاً اسلاملر الندە بولنه‌جغنی امید ایدیور .

مطبعهٔ احمداحسان‌وشرکاسی — مدیر مسؤل . اشرف ادیب

سبيل الرشاد

سنه ١٠ ◆◆ ١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى، ادبى، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ع . اشرف اديب

عدد ٣١ — ٢١٣ | ٢٢ شوال ١٣٣٠ | پنجشنبه | ٢٠ ايلول ١٣٢٨ | جلد ٢ — ٩

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

واتقوا فتنة لا تصيبن الذين ظلموا منكم خاصة واعلموا ان الله شديد العقاب

ترجمه‌سى

« برده ، بلانك اويله‌سندن صاقينيكزكه : او هيچ برزمان يالكز ايچكزدن ظالملره اصابت ايتمز ؛ صوكره ، بيلمش اوليكزكه اللهك عذابى يماندر . »

***

بو آيت كريمه « اى مؤمنلر ، الله ايله پيغمبرك سزه حيات ويره‌جك اولان دعوتنه اجابت ايديكز ... » مآلنده‌كى « يا ايها الذين آمنوا استجيبوا لله وللرسول اذا دعاكم لما يحييكم ... » آيت كريمه‌سنك آلتنده‌در ؛ هر ايكيسى‌ده سورهٔ انفاله منسوبدر . « بلادن صاقينيكز » ديمك ، او بلايى كتيره‌جك سببلردن صاقينيكز .. ديمكدركه بو سببلرك الك باشلوجه‌سى فتنه لفظنك مدلوليدر .

شيمدى ، بو ايكى آيت جليله‌دن شو حقيقت صراحةً آكلاشيليوركه : هر برى جماعت مسلمين ايچون سرمدى برحيات اولان اوامر الٰهيه‌يى يرينه كتيرميه‌جك ؛ كلديكى زمان قورونك يانده ياشى‌ده ياقوب كول ايدن صالحين مصيبتلرى باشمزه كتيرمه‌منك چاره‌سنه باقمايه‌جق اولورسه‌ق هلاكمز محققدر .

نه يابه‌لم ، قانون الٰهى بويله : قورونك يانده ياش‌ده يانيور . بش اون كيشينك اوياندير ديغى فتنه يانغينى بيكلرجه ، يوزبيكلرجه ، ميليونلرجه خانمانك كولى هوايه صاوورمقدن كرى قالميور . اوت ، بر نامردك حرصنه قوجه بر مملكت قربان اوليور ؛ بر منافقك يوزندن جماعتلر ، جمعيتلر تارمار اولوب كيديور . حكيم شاعر ضيا پاشا مرحومك ديديكى كبى ، قهار ذوالجلال ،

> بر ملكى بر حريص ستمكار ايچون يقار ؛
> بر قومى بر منافق ايله تارمار ايدر .

يارب اعلى ! بويله بر ، ايكى ، بش ، اون ، يكرمى ، اللى ، يوز .. حتى بيك ، حتى برقاچ بيك صوچلونك جزاى عملنى كريده قالان ميليونلرجه بيكناهه چكديرمك عدالت الٰهيه‌يه صيغارمى ؟ بو سؤالى عقدهٔ خاطر ايتمك بيله حرامدر . چونكه خلاق حكيم بو عالمى خلقت ايچون ، هيچ برزمان دكيشميه‌جك ، بر طاقم قانونلر وضع ايتمش ؛ او قانونلرك ماهيتنى ، ابديتنى لسان شريعتله بوتون مكلف اولان انسانلره بيلديرمش ؛ هم اونلرك بزم حياتمزه ، بزم سلامتمزه تعلق ايدن قسمنى ايجه آكلايه بيلمه‌مز ايچون غايت بسيط ، غايت واضح بر صورتده ترتيب ايله‌مش ؛ صوكره ، ينه بزم سلامتمز نزد رحمانيسنده پك مطلوب اولديغى ايچون « صاقين بو قانونلرك كوستر ديكى يولدن آيريلماييكز ، زيرا محو اولورسكز . » اخطارينى دائما تكرارده بولنمش ... آرتيق بز قالقارده اللهك اوامرينه قولاق ويرمز ؛ اللهك كوستر ديكى يولى طوتمازز ؛ بالعكس بزى هلاك اوچورومارينه طوغرو كوتورمك ايسته‌ين بر شرذمهٔ فسادك بيله بيله آرقه‌سنه دوشرسه‌ك ؛ عدالت الٰهيه ايچون بزى تأديب ايتمه‌مك قابل اولورمى ؟

« ولا تركنوا الى الذين ظلموا فتمسكم النار — ظالملره داياماييكز ، يوقسه يانارسكز » تهديدى كبى ارباب ظلمه ياقلاشمه‌دن نهى ايدن ؛

« یا ایها الذین آمنوا ان جاءکم فاسق .... » اخطاری کبی بصیرت ، احتیاط توصیه سنده بولنان آیات کریمه نه قدر چوقدر !

یازیقلر اولسون که کندیلرینك بك صاغلام مسلمان اولدقلرینه قائل اولان چوغمز بو تهدیدلردن ، بو اخطارلردن ذره جه متأثر ، حتی خبردار دکل ! حیاتلرینی بزم اولومزده آرایان یابانجی ملتلرله یابانجی حکومتلرك آره مزه سرپیشدیردیکی نفاق ، فساد ، قومیت ، جنسیت ، عرق دعوالرینی ؛ خلاصه وحدت ملیه مزی پریشان ایده جك هر درلو اسباب اضمحلال تخمللرینی بر آن اول بوتمك ، بر آن اول محصول ویره جك دوره کماله کتیرمك ایچون او قدر فعالیت کوستریبورز که : خیرینه ، حقیقی منفعتنه قارشی او قدر لاقید ، او درجه ده قالپ کورونن مسلمان جماعتلرك کندی شهرلرینه ، کندی زیانلرینه کلنجه ناصل اولوب ده بو قدر چالیشقان کسیلمه لرینه عقل بر درلو ایرمیور !

ای جماعات مسلمین ، الله ایچون اولسون کلیکز ، بو تفرقه لره ، بو قومیت ، بو لسان ، بو بیلمم نه کورولتیلرینه نهایت ویریکز . چونکه تهلکه اولانجه شدتیله هر طرفدن یوز کوسترمه یه باشلادی . عبرت آلمق ایچون ماضی یه دونوب باقمایه آرتیق نه حاجت وار ، نه ده وقت ! ایچه کورویورسکز که بو قانلی دیدی قودیلره ؛ بو صرف دیدی قودیدن چیقان قتاللره براز دها دوام ایده جك اولسه کز سزده ، سزکله برابر شو صوك حکومت اسلامیه ده – عیاذاً بالله – اولکیلرك اوغرادیغی عاقبت فجیعه یه اوغرایه جق . اللهم اهد قومی فانهم لایعلمون .

محمد عاکف

فنیات

حفظ الصحه یه دائر

میقروبلرك کشفی ، میقروبلرك اشکالی ، بنیه لری ، حرکتلری

[وما یعلم جنود ربك الا هو]

فرقان مبین

محدود ذکاسی ، نقصان حواسیله کندینی حاکم جهان عد ایدن زواللی بشر ، وجودینی کمیرن ، بدنی انواع امراضه دوچار ایدن بر جهان طولوسی موجودات عضویه نك وجودندن دها پك یقین بر زمانده خبردار اوله بیلمشدر .

اك مدهش حیوانلری ، اك مفترس قاپلانلری ، اك قوی آرسلانلری ، اك جسیم کرکدانلری بیش اجلالنده زبون براقان مغرور انسانلر ، بیلمرجه بوغیر مرئی عضویات صغیره نك مدهش هجوملرندن کندیلرینی قورتارهمه مشلر ، کمال عجز و توکل ایله قضایه رضادن باشقه برشی یاپه مه مشلردر .

اك خونین محاربادن زیاده تلفاته بادی اولان بوغیر مرئی اوردولر پر آنده یکارجه قهرمانی خاك هلاکه سرد کاری حالده جهانلری تیتره تن حکمدارلر بیله بونلرك مدهش هجوملرینه قارشی کندیلرینی مدافعه دن عاجز قالمشلردر . بو عجز ؛ اولکی قدر شدید اولماقله برابر ؛ الآن باقیدر .

اون یدنجی عصرك مبادیسنده اختراع اولنان بر آلت ، بزی باشقه بر عالمك وجودندن خبردار ایتمش ، ارباب فنی او زمانه قدر مجهول قالمش اولان بر جهان دیکر حضورنده انکشت بردهان حیرت براقمشدی .

خرده بین دیدیکمز بو آلت سایه سنده ایدی که طبیعیوندن هولاندالی (لوونهوئق) ۱۶۷۶ سنه سنده منقوعات نباتیه یی معاینه ایدرکن بونلرك ایچنده ذی حیات بر طاقم عضویات صغیره بولندیغنی کشف ایده بیلمشدی .

هولاندالینك بو کشفی ، ارباب فنه بی پایان بر ساحهٔ تدقیق و تتبع آچمش اولدی . آرتق علمای طبیعیه بو یکی عالمده کشفیات جدیده یه حصر مساعی ایتمکه باشلامشلردی . بونلرك جهان پسند مساعیلری مشهور پاستورك کشفیاتیله تتوج ایلدی . واو کوندن اعتباراً امراض منتنه نك مسببلری بو میقروبلر اولدیغی تحقق ایلدی .

باسیل (bacille) و باقتری (bactérie) اسملریله ده یاد ایدیلن بو عضویاته ؛ چیپلاق کوزله کوروله میوب آنجق خرده بینله مشاهده ایدیله بیلدکلرندن ناشی ؛ (سه دیللو) نام ذات طرفندن (میقروب) نام عمومیسی ویرلمشدر .

باقتریلر طفیلیات آره سنده حیوانات و انسانلره مستولی اولان اك مدهش و اك تهلکه لی امراضك تخمنی تشکیل ایدرلر .

باقتریلرده مانطارلر کبی مواد عضویه اوزرنده ویاذی حیات حیوانات بدنلرنده یاشارلر . مواد عضویه اوزرنده یاشایانلره ساپروفیت (Saprophyte) ، و حیوانات بدنلرنده تعیش ایدنلره ده طفیلیات (parasite) نامی ویرلمکده در .

باقتریلر علی العاده قلوروفیلدن محروم بولنیورلر . علوم طبیعیه علماسی بونلری تك حجیره لی اشنیه (algues) صنفنه منسوب نباتات بر شعبه سی میانه ادخال ایدییورلر .

نباتیوندن موسیو قوهن (chohn)، باقتریلرك قلوروفیلدن محروم اولدقلرینه باقه رق بونلری مانطارلر صنفنه ادخال ایتمکی تکلیف ایتمش ایسه ده بو تکلیف طبیعیونك مظهر قبولی اوله مامشدر .

اولکی مقاله لرك برنده بیان ایتمش اولدیغمز وجهله میقروبلر هواده ، صوده ، طبقات سطحیهٔ ارضیه ده والحاصل هر یرده مبذولاً بولنورلر . خرده بین دینیلن آلت سایه سنده درکه (عالم صغری) بی تشکیل ایدن بو مخلوقات عجیبه نك وجودندن خبردار اولیورز .

میقروسقوبلرله معاینه و تدقیق ایده رك تنفس ایتدیکمز هوای نسیمینك بی پایان مواد ایله مالامال اولدیغنی پك کوزل آکلایه بیلیرز . خرده بینلرله معاینه ایدیلن هوای نسیمینك عرض ایتدیکی منظره (شکل ۱)ده کوریله بیلیر :

خرده بینلرله تدقیق ایدیله‌جك اولورسه هوا داخلنده بولنان توزلرك، قوم، كومور، پاموق وبزقیرینتیلری، نباتات ویوجك پارچه‌لریله دری، قیل ومواد سائره انقاضندن عبارت اولدقلری وبونلرك آره‌سنده میقروبلر، اسپورلر ومانطارلرك‌ده مبذولاً بولندقلری آكلاشیلور.

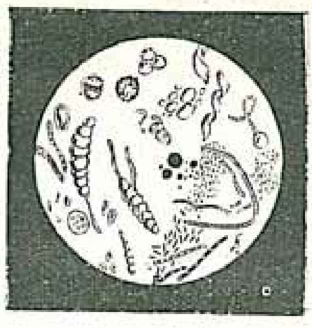

(شكل ١)
هوا داخلنده‌كی توزلر، میقروبلر، اسپورلر، مواد عضویه قیرینتیلری

میقروبلرك اشكالی. — باقتریلر باشلیجه اوچ شكلده بولنورلر:

١. — كروی، مدور ویا بیضی بر ر حجیره شكلنده بولنان میقروبلردركه بونلره میقروقوقوس (microcoques) نامی ویرلمكده‌در.

میقروقوقوسلرك بعضیلری تك ومنفرد برر حجیره حالنده، بعضیلری‌ده چیفت اوله‌رق برلشمش برشكلده بولنورلر (شكل ٢) ده كورولدیكی وجهله بل صوغوقلغی علتی تولید ایدن میقروبلر (gonocoques) بوصورتله چیفت اوله‌رق برلشمشلردر.

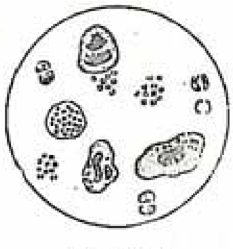

(شكل ٢)
بل صوغوقلغی میقروبلری
(gonocoques)

میقروقوقوسلردن ساپروفیت میقروبلری (سارسینلر: Sarcines) ایسه (شكل ٣) ده كورولدیكی اوزره بركومه حالنده تجمع ایتمش بولنورلر.

میقروقوقوسلرك برنوعی‌ده یكدیكریله برلشه‌رك عادتا برزنجیر تشكیل ایدرلر. (شكل ٤) ده كوریلن استره‌پتوقوقوسلر (Strepotcoques) بوصورتده بر سلسله تشكیل ایده‌جك طرزده برلشیرلر.

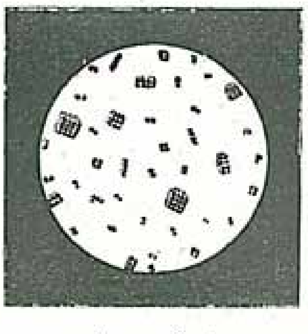

(شكل ٣)
ساپروفیت میقروبلری: sarcines

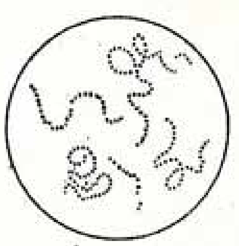

(شكل ٤)
استره‌پتوقوقوسلر

میقروقوقوسلرك برقسمی‌ده بربلته‌یمیغنی منظره‌سی عرض ایده‌جك صورتده طوپلانمش بولنیورلر.

(شكل ٥) ده كوریلن استافیلوقوقوسلر (staphilocoques) بوصورتله تجمع ایتمشلردر.

٢. — اوفاق چوبوق شكلنده بولنان باقتریلردركه بونلر باتونه (Batonnet) نامی آلتنده یاد ایدیلیرلر.

(شكل ٦) ده كوریلن باقتریلر شاربون خسته‌لغنی تولید ایدن میقروبلر اولوب اوفاق چوبوق شكلنده بولنورلر.

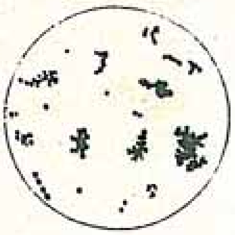

(شكل ٥)
استافیلوقوقوسلر

باتونه‌لرك بعضیلرینده اوج اوجه برلشه‌رك اوزون بر چوبوق منظره‌سی عرض ایدرلر (شكل ٧) ده كوریلن باسیللر بو نوع باتونه‌لردن عبارتدرلر.

باتونه‌لرك بر طاقملرنده اوزون ومنفرد خیط حالنده بولنورلر. لهپتوتریكسلر (Leptothrix) كبی.

٣. — ویركول شكلنده قیوریلمش حلزونی میقروبلردركه (Vibrion) نامی آلتنده یاد اولنورلر. (شكل ٨) ده كوریلن میقروبلر بو نوع ویبریونلردن عبارتدرلر.

دها اوزون اولوب حلزونواری دفعاتله كندی اوزرینه قیوریلمش اولان میقروبلره‌ده ایسپریل (Sprilles) اسمی ویرلمكده‌در.

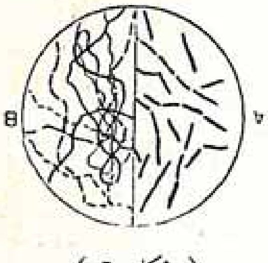

(شكل ٦)
شاربون خسته‌لغی میقروبلری

معمافیه میقروبلری شو اوچ شكلده جمع ایتمك قطعی برتصنیف دكلدر. چونكه بو شكللر ثابت دكللردر. برمیقروب تأثیرات مختلفه آلتنده شو اوچ شكلدن هر هانكی برینی آله‌بیلیر.

بناءً علیه ایلك دفعه تدقیق ایدیلن بر میقروبی كورونشنه نظراً شو صنفلردن برینه ادخال ایتمك طوغری اولمز.

میقروبلر غایتله كوچوك عضویات اولدقلری ایچون بونلرك مساحه‌سی خصوصنده واحد قیاسی اوله‌رق بر میلیمترونك بیكده بری قبول ایدلمشدر.

باقتریولوژی فننده برمیلیمترونك بیكده بری دینیله‌جك یرده بر می دینلور. (رومجه بر حرف اسمی).

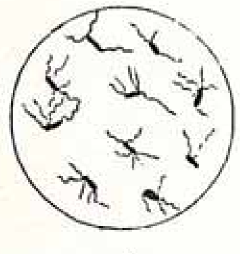

(شكل ٧)
باسیللر

مثلا ورم باسیلی بر میلیمترونك بیكده برینك ٣ الی ٦ سی قدر برطوله مالكدر دینیله‌جك یرده ورم باسیلی ٣—٦ می (mi) طولنده‌در دینلور.

باقتریلرك طوللری — علی الاكثر — عرضلرینك ٣ ویا ٤ مثلی قدر اوله‌بیلورلر.

میقروبلرك اكثریسی لوندن عاری ایسه‌لرده ایچلرنده منكشه‌وی

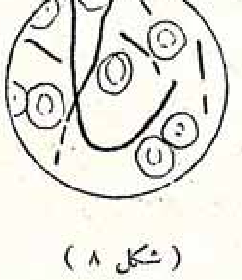

(شكل ٨)

قرمزی، ماوی، یشیل و یاخود صاری برلون عرض ایدنلرده بولندیغی باقتریولوژی اربابنك بیاناتندن آکلاشیلیور.

میقروبلرك بنیه‌سی . — باقتریلرده سائر حجیرات نباتیه کبی خارجاً بر غشاء ایله مظروف بر طاقم حجیره‌لردن عبارتدرلر .

بعضیلرنده بو خارجی ظرف شیشه‌رك عادتا بر طبقهٔ هلامیه تشکیل ایدرکه او وقت بوکا زوئوغله (zooglée) نامی ویریلیر.

خارجاً بوصورتله برغشاء ایله مستور اولان باقتری حجیره‌سنك داخلی حبوی نسجده مادهٔ مصورهٔ اولی (پروتوپلازما protoplasma) دنیلن ماده‌دن عبارت اولوب بونك قسم مرکزیسنده‌ده پك نادر اوله‌رق (نوه) مشاهده اولنمقده‌در .

پروتوپلازمایی احاطه ایدن غشانك اکثریا سللوزدن مرکب بولندیغی ارباب فن طرفندن بیان ایدلمکده‌در .

باقتریلرك حرکتی . — باقتریلردن بعضیلری برحرکت مخصوصه اظهار ایدییورلر. خرده‌بینله معاینه ایدیله‌رك میقروبلرك بوحرکتلرینی مشاهده ایتمك قابلدر .

(شکل ۷) ده کورولدیکی وجهله اهداب متهززه‌یه مالك اولان میقروبلر بوسایه‌ده تبدیل محل ایده بیلمکده‌درلر . اهداب متهززه‌دن محروم اولان میقروبلرده ایسه حرکت اثری مشاهده اولنه‌من .

بعض میقروبلرك حرکت ایتدکارینی مشاهده ایدن طبیعیوندن بعض ذوات بونلری زمرهٔ حیوانیه میانه ادخال ایتمك ایسته‌مشلرسه‌ده بوخصوصده یا کلشلردر . چونکه باقتریلرك عمومیتله اشنیه صنفنه منسوب نباتاتدن بولندقلری قطعیاً آکلاشلمشدر. باقتریلردن بعضیلرینك حرکت ایده بیلمه‌لری مجهز اولدقلری اهداب متهززه سایه‌سنده وقوعه کلمکده‌در .

مدللی : م . شمس الدین

تاریخ

افغانستانه

امیر عبدالرحمن خان

« مابعد »

بو صیراده بکلر وسرکرده‌لردن « آرزوکزه امتثالاً تهیاتده بولوندق، طرفکزه نقد اولارق اوچ یوز بیك روپیه کونده‌ردك . بزی، دشمن خارجینك الندن قورتاره‌جغکزه بناءً سزه علی قدر الامکان امداد ومعاونتدن کری طورمایاجغز. لازم اولدیغی تقدیرده تکرار پاره‌ده یوللایاجغز » دیه جوابلر کلدی .

(خان آباد) قلعه‌سیله مواقع سائره‌ده ارزاق ادخار ایتمه‌لرینه دائر امر ویردم . اسحق خانه‌ده « اون ایکی بیك دوه کونده‌ره‌جك والورسه‌کز ذخیره یوکله‌توب اعاده ایده‌جکم » مألنده بر مکتوب یازدم. بو اثناده تاشقرغان اهالیسندن (یار محمدخان) نامنده برتاجر، نزدمه کلوب بعض هدایا تقدیم ایتدی. بو قدر اهالی ایچندن برشخصك جیقوبده بکا هدیه کتیرمه‌سنه تعجب ایله‌دم. فقط چوق کچمه‌دن آکلادم که سابق بلخ والیسی (لوی‌ناب) خزینهٔ دولتدن دورت بیك روس آلتونی ، اون بیك بخارا آلتونی ، آلتمش بیك کابل روپیه‌سی و بهری یوز روپیه قیمتنده ایکی بیك ورقهٔ نقدیه آشیرمش، بر قاچ بیك اشرفی آلتونیله بو شخصه امانت براقمش، اوده مسأله‌یی بکا آکلاتمق ایچین قالقوب یانمه کلمش.

غلامم (فرامرز) ی ـ که شیمدی هرات سپهسالاریدر ـ مومأ الیه ترفیق ایده‌رك تاشقرغانه کونده‌ردم. فرامرز، کیدوب او پاره‌لری کتیردی .

*
* *

ایرته‌سی کونی، نوروزك ایلکی ایدی. امیر شیرعلی خان زماننده تورکمنلر طرفندن اسیر ایدیلمش آلتی بیك افغان قادین وقیزینك تبرکاً آزاد وتعلقاتلرینه تسلیم اولونمالرینی امر ایله‌دم .

میر بابا خان ، بو حکمی اجرا ایتمه‌یه‌رك بتم مرخصلرمی حبسه آتمش و :

— شیمدیلك بو عاجز قادینلرك اطلاقنده مسامحه ایده‌رسه‌ك عبدالرحمان خان، یاقینده انکلیزلره آچاجغی حربده اوپله صیقینتیلره اوغرایاجق که بونلر خاطرینه بیله کلمه‌یه‌جك ! دیمش . حتی بو خصوصده اصرار ایدن مرخصلرمدن برقاچنی اعدام ایتمش . ایچلرندن بری ، کندینی نهره آتوب بوغولدی ظن ایتدیرمك صورتیله حیاتنی قورتارمش. بعده درویش قیافتنه کیروب طانینمقسزین یانمه قدر کله‌بیلمش .

بوفجیعه‌یی خبر آلدیغم کبی فنا حالده متأثر اولدم. درحال میربابا ایله مشاورلرینی حبس ایتدیروب فیض آباد حکومتنه (میرمحمد عمر) ی ، (رستاق) حکومتنه ده برادرینی کچیردم واسیره‌لری بالاطلاق عائله‌لری نزدینه یوللادیغم کبی حرممك (شغنان) ده محبوس بولنان برادرلرینی‌ده قورتاروب ملتمه شوقدر برخدمتده بولونمایه موفق اولدیغمدن جناب حقه شکر ایتدم .

ایرته‌سی کون (قندوز) ه واصل اولدم. اوراده‌کی عسکر، ورودم اوزه‌رینه یوز بر پاره طوپ آتمق صورتیله مراسم اجرا ایتدیلر وکلیشمدن فوق العاده مسرور اولدیلر.

محضا بنی ممنون ایتمك املیله — اوجه علیهمده بولونمش اولان — امرادن ایکی یوزینی حضورمه کتیروب قتللری ایچین اذن ایسته‌دیلر، مطلوبلرینه رضا کوسته‌رمه‌دیکم کبی او آدملری تخلیه ایتدیردم .

برکون صوکراده طوپچیلرك رسمی کچیدینی سیر ایدییوردم که بری کلدی، سلام ویردکدن صوکرا ایاقلرمه قاپاندی. متعجبانه قالدیردم. باقدم که (ناظر حیدر)ك اوغلی (محمدسرورخان) ایمش که سمرقندده ایکن بنی براقوب کیتمشدی. مشار الیهك کلمات اعتذارینی دیکله‌دکدن صوکرا :

— سنی عفو ایتدم . دیدم .

— سزه تقدیم اولونمق اوزره کابلدن بر عریضه کتیریـیوردم . دیمه‌سی اوزه‌رینه‌ده یانمه آلوب چادرمه کیتدم .

— انکلتره سفیرینك کاغدی. دیه‌رك ویردیکی مکتوبی آچوب اوقودم که شو صورتله یازیلمشدی :

« محب محترم سردار عبدالرحمن خان ! احترامات رسمیه‌ملك

« تبلیغندن ومژدهٔ سلامتکزك تمنیسندن صوکرا عرض اولونورکه :

« انکلتره دولتی ، سالماً قطغنه ورودکزدن طولایی محظوظ اولمشدر.

« روسیه‌دن نه صورتله مفارقت ایتدیککزی وشیمدن صوکرا نه‌یولده

« حرکت ایله‌یه‌جکزی اوکرنمکله‌ده ممنون اولاجقدر . محبکز

کریفن »

بومکتوبی مطالعه ایدنجه دوشوندم، انکلیزلرله ایلك مذاکره‌مده عسکرمله مشورت ایتمکسزین جواب یازمایی موافق کورمه‌دم . چونکه برطاقم فسده‌نك « عبدالرحمن خان، مملکتی تسلیم ایچین انکلتره ایله مخابره ایدییور » دیه بر شایعه چیقارماسندن قورقیوردم . معاذالله بویله بر شایعه ، بنی محو ایتمك ایچین کافی ایدی . بوندن باشقه‌ملتمك خارجه قارشی بکانه‌درجه اقتداربخش ایله‌دیکنی‌ده اکلامق ایستیوردم. بناءً علیه چادردن چیقوب مکتوبی یوکسك سسله عسکرك مواجهه‌سنده اوقودم و :

— امرا وضابطانك بومکتوبه جواب یازمق خصوصنده بکا معاونتده بولونمالرینی آرزو ایده‌رم . زیرا یکی دوستلرمله مشاوره ایتمکسزین برایش کورمه‌سنی ایسته‌میورم . لهذا هپکز برر جوابنامه قلمه آلوب بکا کتیریکز دیدم .

ایکی کون مهلت ایسته‌دیلر ، اوچنجی کونی‌ده یوز قدر مسوده کتیروب ویردیلرکه بعضیلرینك مآلی بروجه آتی ایدی :

« ای انکلیزلر ! مملکتمزدن دفع اولوب کیدك ، کیتمه‌دیککز تقدیرده‌یاسزی‌چیقاراجغز ، یاخودبو اوغورده جانمزی فداایده‌جکز »

« سزکله مذاکره‌یه کیریشمزدن‌اول افغانستانده ایقاع‌ایتدیککز ضرر وخساری تضمین ایله‌مه‌لیسکز »

« طوپلرمزی وقلعه‌لرمزی خراب ایتدیککزدن طولایی ۵۰۰۰۰۰ روپیه تضمینات ویرمه‌لیسکز ، یوقسه (پشاور) ه قاچوب قورتولاجق بر نفر انکلیز براقمایز . نیته‌کیم اسکیدن‌ده یاپمشدق »

« ای غدار کافرلر ! هندوستانی حیله ایله آلدیکز . شیمدی‌ده افغانستانی اورایه الحاق ایتمك ایستیورسکز ، بز ، قوت کسب ایله‌دیکمز کبی سزی دفع ایده‌جکز . صوکراده سزکله حرب ایله‌مك اوزره روسیه دولتی بزه مظاهر اولاجق »

خلاصه ، بومنحرفاتی نزدمه کتیردیلر . هپسنی‌ده آواز بلندایله اوقودم . بعده :

— بن‌ده برجواب یازایم، هم بالاخره باشقه‌سیله بالمشاوره‌یازمش دیمه‌مه‌کز ایچون سزك یانکزده تحریر ایده‌یم ، دیه‌رك کاغدقلم آلدم وموافق برجواب الهام ایتمسنی‌خالق کائنات حضرتلرندن تمنی‌ایله‌یه‌رك افغان واوزبك قوملرندن متشکل یدی‌بیك عسکرله مواجهه‌سنده شوسطرلری یازدم :

« سردار عبدالرحمن خان طرفندن محب محترمی ، بویوك‌بریتانیا سفیری کریفن صاحبه سلام واحترام اهداسندن صوکرا بیان اولونورکه :

محبتنامه‌کزك وصولیله سالماً قطغنه ورودمندن طولایی بیان مسرت بویورولماسنه محظوظ اولدم . روسیه‌دن نه‌صورتله حرکت ایتدیکمی صوروییورسکز .

جواب ویره‌یم‌که روسیه دولتك تورکستان والیسی (جنرال کافمان)ك رخصتیله یوله چیقدم . مقصد یکانه‌م ایسه : ملتمی‌مشکلات عظیمه‌دن تخلیص ایله‌مکدر والسلام »

بوجوابنامه‌یی علی ملاءالناس اوقویوب :

— ناصیل بکندیکزمی ؟ دیه صوردم .

— بز ، دین ومملکتمزك محافظه‌سی ایچون سزك امرکز آلتنده جنك ایتمه‌یه حاضرز . فقط مکالمات رسمیه اصولنی بیلمه‌دیکمزدن دیله‌دیککز کبی یازمقده سزی مختار براقیورز . مادام‌که سز ، بو جوابی موافق وصحیح بولوب یازدیکز ، بزده اونك صحتنه قائلز . دیه‌رك بکا غیرمحدود براقتدار ویردیلرو سوزلرینی (پاچهاریار) نداسیله تأیید ایله‌دیلر .

جوابنامه‌یی تبییض ایتدیروب محمدسرور خانه ویردم ، مشارالیه درت کون توقفدن صوکرا قندوزدن کابله عزیمت ایتدی . بن‌ده آهسته آهسته (چاریکار) یولنی طوتدم . برطرفندن‌ده کابلده بولونان انکلیز امراسنه سزکله مذاکره‌ده بولنمق اوزره چاریکاره کلیوردم . دیه شفاهی خبرلر یوللادم .

۱۲۹۷ جمادالاولیسنده کابله کیدوب امورسلطنتی‌الده ایتمه‌مه دائر کریفن صاحبدن برمکتوب کلدی . جمادالاخره‌ده شو جوابی یازوب کونده‌ردم :

« عزیز دوستم !

انکلتره دولتندن اولدن بری‌امیدم زیاده‌در. سزك‌ده دوستلغکزك صحتنه حکم ایدییورم . افغانستان اهالیسنك عادت وطبیعتنی سز پك ایی بیلیرسکزکه برشخصه تماميله مطمئن اولمانجه اوشخصك کندی لهلرنده چالیشاجغنه اینانمازلر . بناء علیه افغانلیلر ، بنم کابله کیتمه‌مه مساعده ایتمزدن اول شوسؤالرك جوابنی آلمق ایستیورلر .

(۱) مملکتمك حدودی نره‌سی اوله‌جقدر ؟

(۲) قندهارده افغانستان حدودینه داخل اولاجقمیدر ؟

(۳) برانکلیز ، یاخود براوروپالی افغانستانده قالاجقمیدر ؟

(٤) انکلتره دولتنك بر دشمنی وارده بنی اوکا قارشی استعمال ایده‌جکمیدر ؟

(٥) انكلتره دولتی بكا وممالكتمك اهالیسنه نه‌یولده منفعت تأمین ایده‌جكدر ؟

(٦) بومنافع مقابلنده نه كبی خدمت بكله‌یه‌جكدر ؟

برمعاهده‌نامه تنظیمی ایچون بوسؤاللرك جوابنی ملتمه ویرمك ، رأی موافقتلرینی استحصال ایتمك لازمدر . شوشرطله برمعاهده‌نامه تنظیم ایدیله‌جك اولورسه بن وملتم بركون متفقاً انكلتره دولتنه خدمت ایله‌یه‌بیله‌جكمزی الطاف الٰهیه‌دن امید ایده‌رم .»

مترجمی
طاهرالمولوی

قیلیچ دینی

ماقابی‌لر

مابعد

حالبوكه (یوحنا ـ هرقانوس) ك دورهٔ حكومتنك نصف اخیرنده بوسبوتون باشقه برحاله تصادف ایدیورز . یهودیلر اللی سنه‌لك برمجادلهٔ متمادیه‌دن صوكره ساده‌جه برهیئت فنیه حالندن یكدین برهیئت ملیه شكلنه كیره‌رك ارض مقدسك حدود قدیمه‌سنه تكرار صاحب اولیور ؛ دینیله‌بیلیركه بوحكمدارك تحت اداره‌سنده عادتا حضرت داوود وسلیمان دورنده‌كی شوكت وسعادتی اكتساب ایتمشلردی . بوموفقیات ایسه‌قسماً احوال وزمانك تصادفات خصوصیه‌سنه استناد ایتمكدن خالی دكلدی . آنجق اولا استقلال دینی ، صوكره استقلال سیاسیسنی قازانمش اولان بواسرائیلیون هیئت محدودهٔ دینیه‌سنك شجاعت وثباتی هردرلو تحسین وتقدیراته كسب لیاقت ایتمشدر .

(هیرقانوس) قبل المیلاد (١٠٥) تاریخنده و ٣١ نجی سنهٔ سلطنتنده وفات ایتدی ؛ یرینه اوغلی (آریستوبولوس) قائم اولدی . بوآدمك مدت حكومتی قیصه اولمغله برابر برچوق فنالقلر یاپابیلمك ایچین كفایت ایتمشدی ؛ مثلا : والده‌سنی زندانه آتمش ، آچلقدن أولدیرمشدی . برادرلرندن اوچیده زندانه قونیلوب بری سرای دهلیزنده قتل اولنمشدی ؛ (آریستوبولوس) یاپدیغی خونریزلیجیه‌لردن متأثراوله‌رق آغزندن قان قوصمش ، قان‌دولو لكنی كوتورن خدمتجی دهلیزده برادرینك تام قتل اولندیغی نقطه‌ده آیاغی طاقیلوب دوشدیكندن ایكی برادرك قانی یكدیكرینه قاریشمشدر ؛ بوحال سرای خلقنك فریاد تأثیریله حكمدار طرفندن استخبار اولنجه اوبله مدهش برعذاب وجدانی‌یه طوتلمشدركه : همان اوراده ترك حیات ایتمشدر . مرقوم آنجق برسنه حكومت ایتدی . ژوزه‌فوسك ١٣ نجی كتابنده دینیلیركه : « ایتا خطه‌سنك بویوك قسمنی یهودیه دیارینه الحاق واهالیسنی نفی وتنكیل تهدیدی آلتنده ختانی وسائر مراسم دینیهٔ یهودیه‌یی قبوله اجبار ایتمشدر ... »

بوحكمداری تعقیب ایدن برادری (اسكندر یانوس) ده تخته‌چیقنجه كوچوك قردشنی قتل أیله‌مشدی . (غزه) شهرینی محاصره ایتدی . شهر عرض تسلیمیت ایدنجه بنی‌اسرائیل حكمداری عسكرینی غارت خصوصنده سربست براقدیغندن « مدهش برهجوم واقع اولدی ... » (اسكندر یانوس) شهری باشدن باشه یاقوب ییقمش وبرخرابه حالنده ترك أیله‌مشدر.

حكومتنك ١٨ نجی سنه‌سنده (احتمال قبل المیلاد ٨٦) « اسكندر ، Tabernacle تبعه‌سی طرفندن بیت المقدس‌ده پك‌فنابرتحقیره‌دوچار اولدی . » یعنی (منسال) بایرامنده یهودیلر عادتلری اوزره آللرنده طاشیدقلری چیچكلردن آكا آتوب كندیسنی « كوله » وسائر بوكبی مناسبتسز عنوانلرله یاد ایتدیلر . موی‌الیه بوندن زیاده متهور اولوب كندیسنه معارض بولنان تبعه‌سندن ٦٠٠٠ كیشی‌یی قتل ایتدیردی .. [١]

اسكندر عربلری مغلوب (مؤابی) لر ایله (غلادی) لری خراجكذار و (آماتوس) ی تخریب ایتدی . یالكز برآره‌لق عربستان حكمداری (عبید) طرفندن مغلوب ایدیلوب مشكلات عظیمه ایله قدسه عودت ایتدی . بوحالی (فریسی) لر طرفندن چیقاریلان وآلتی سنه دوام ایدن برعصیان تعقیب أیله‌یوب بویله‌جه ٥٠٠٠٠ یهودی محو واعدام اولندی . [فریسی‌لره عربلر « ربانیین » دیرلر. مخالف فرقه‌لری «صدوق» یعنی «قرائیین» در] .

اسكندر اولا مظهر مظفریت اولمش ایدی ؛ لكن عاصیلر موخراً سوریه حكمداری (دیمتریوس) دن امداد آلدقلرندن داغلره التجا ایتدی ؛ آنجق حسیات ملیه‌نك برانقلاب ناكهانیسی نتیجه‌سنده ملت آنك طرفنه دوندیكندن (دیمتریوس) مجبور رجعت ایدلمش ، تكرار مملكته صاحب اولان (اسكندر یانوس) مظفراً واسیر آلدیغی رؤسای اختلالیون ایله قدسه یورومشدر . « حكمدار قدس‌ده بوناره پك مدهش ظلملر یاپدی . نظارت واسعه‌سی اولان برقولده اوطه‌لقلرینه برضیافت ترتیب ایدوب حضارك أكلنمه‌سی ایچین هم مذهبی ، تبعه‌سی اولان سكز یوز یهودینك چارمیخه كریله‌سنی وعینی زمانده هپسنك اولاد وعیالنك بوغازلانماسنی روا كوردی . »

اسكندر صوك زمانلرده عیش وعشرته دالمش اولدیغندن خسته‌لانوب یكرمی یدنجی سال حكومت وقرق دوقوزنجی سنهٔ حیاتنده وفات ایتدی . یرینه زوجه‌سی آلكساندر كچدی ، بونكده وفاتنده محاربات داخلیه تكرار میدانه چیقدی .

مرحومه‌نك ایكی اوغلی ، هیرقانوس ایله اریستوبولوس تاج وتخت قوغاسنه دوشمشلردی (قبل المیلاد ٦٣)

آریستوبولوس مغلوب اولوب قدسه فرار ایتدی . قردشی آنی بوراده محاصره ایتدی . محاصره اثناسنده هیرقانوس ك طرفدارلری عونیاس اسمنده ارباب ورع وتقوادن براختیارذاته آریستوبولوس علیهنده وعظ ونصیحتده بولنماسنی رجا ایتدیلر. اختیار تردد ایدییوردی. لكن متعدد دفعه‌لر اصرار ایدلدیكندن اهالی‌نك اورته‌سنده دوره‌رق دیدیكه: « ای قادر مطلق اولان حكمدارلر حكمداری ، كه خادمین دینی معبد مقدسده شیمدی محصور بولنیورلر! سكا استرحام ایدرزكه : هرایكی طرف مخاصمیندن هانكیسی یكدیكرینك محوینی ایسته‌یور ایسه آنك عاصی عند ربانیكده قبول اولماسین ! .. » عونیاسی بونی سویلر سویلمز برطاقم یهودیلر اوزرینه هجوم ایدوب طاشلر آته‌رق أولدیردیلر [ژوزه‌فوس — ١٣ نجی كتاب — ٢٢ نجی باب].

ایكی قردشك آره‌سنده‌كی مجادله‌نك حلی ایچین روماجنرالی (پومپه‌ی) ه مراجعت اولندی . بومراجعتك نتیجه‌سی اوله‌رق پومپه‌ی یهودیه خطه‌سنه براردو صوقه‌رق قدسی ضبط ایتدی ، روما حكومتنه ربط ایله‌دی. آریستوبولوس اسیر صفتیله رومایه كوتورولوب قیصرك رومایه حاكم اولدیغی وقته قدر اوراده قالدی . قیصری موقع اقتداره كلنجه آكا سربستینی اعاده وایكی لژیون (آلای ـ فرقه) روما عسكری ترفیق ایدوب سوریه قطعه‌سنی تحت اطاعتده طوتمق اوزره كوندردی . لكن (پومپه‌ی) ك طرفدارلری پك آز صوكره مرقومی زهرله‌یه‌رك أولدیردیلر . بویله‌جه هیرقانوس ، دها دوغروسی (آنتی‌پاتر) موقع حكومتی محافظه ایتدی ایسه‌ده رومالیلره تابع برپرنس‌دن باشقه برشی دكلدی . آریستوبولوسك اوغلی (آنتی غونوس) رایت عصیانی قالدیروب غالیلی (یعنی جلیل ـ خلیل) خطه‌سنه یورودی ایسه‌ده بوراده (آنتی ـ پاتر) ك كوچوك اوغلی (هرود) طرفندن مغلوب ایدلدی. بونك اوزرینه هرودس یهودیه دیارینه رومالیلر طرفندن والی نصب اولندی . (آنتی غونوس) طوپلادیغی براردو ایله حرباً قدسه مواصلتله شهره كیردی . شهر مخالف فرقه‌لرله چالقانیوردی . وبویوك بایرام ایچین كلن اهالی‌ده مخالف فرقه‌لردن برینی التزام ایده‌رك شورش ومقاتلاتی تزیید ایتدیلر . آنتی غونوس طرفدارلری بیت المقدس ضبط ایتمش ، هیرقانوس

---

[١] ژوزه‌فوس ـ ١٣ نجی كتاب

طرفدارلری سرایی اشغال أیلەمش‌دی . وهر کون وقوعه کلن مقاتلەلرله سوقاقلر قان ایچنده ایدی . [١]

هرود مخالف فرقەلری بویله یکدیکریله چارپشمغه براقەرق دوغروجه ایتالیایه کیتدی : و (اوغستوس) ایله (آنطونی) نك دوستلغنی قازانوب (یهودیه) قرالی نصب اولندی .

یکی قرال روما عساکر معاونەسی‌نك معاونتی ایله قدس‌اوزرینه کلدی . ٦ بیك سواری ١١ آلای پیاده .وبرطاقم سوریه معاونەسی ایله شهری محاصره ایتدی . محصورلر برشجاعت عظیمه ایله مقابله ایتدیلر؛ لکن نهایت محاصرلر بوتون قوتلریله هجوم ایدوب قدسی ضبط ایتدیلر . مظفر اردو هر تصادف ایتدکلرینی قادین ،ارکك ، چوجوق ،اختیار دیمکسزین قلیجدن کچیردیلر . بوحال کرك سوقاقلرده، کرك أولرك ایچنده عینی شدت ودهشتله وقوعه کلدی . بیت‌المقدس‌ده آرتق کندیسنه التجا ایدنلری محافظه ایدەجك برملجأ عالی عد اولنمامش ایدی . « بوزمان حادث اولان پریشانیی ، قتل واشکنجه صحنەلرینی تعریف‌ایده بیلمك ممکن‌دکل‌در. فکر انتقام‌ایله جوشمش اولان عسکر شرائط انسانیەنك ذرەسنی بیله دوشونمەدیلر . [٢]

آنتی غونوس زنجیر بند اولدیغی حالده رومایه آنطونی‌یه کوتورلمش ، صوکره‌ده (هرود) لك‌رشوتلری یوزندن آنطاکیه ده باشی کسیلمش‌در. آنتی غونوس لك مقتولیتی‌ایله یوقاریدن بری کلن خاندان حکمداری منقرض اولمش (قبل‌المیلاد ٣٦)، ١٢٦ سنه حکومته صاحب بولنمش‌در.. یهودی ملته و دین‌ملیه ایتدیکی خدمتله کسب ممتازیت ایتمش‌در .

مترجمی

علی رضا سیفی

تراجم احوال

مولانا مصطفای موستاری

اصحاب‌فضیلت وابرار امتدن برذات عالی اولوب بوسنه قطعه‌سنده (یویو) لقبیله معروف ایدی . (١٠٦١) تاریخنده (موستار) ده تولد ایلیوب سن فرقه وصولنده مقدمات علومی فضلادن اولان پدری (یوسف) افندیدن بعدالتعلیم (١٠٨٨) سنه‌سنده (استانبول) ه کلەرك اوعصرك بنام علماسندن وموالیدن صالح وتیرەوی قره بکر وعرب زاده کبی ذواتدن‌اکمال تحصیل ایلەدی . بواثناده یمنی (١١٠٤) تاریخنده مملکتی مفتیسی حسن افندینك وقوع وفاتنه مبنی وطنداشلرینك دعوت والتماسلرینه تبعاً (موستار) مفتیلکنی قبول ایدەرك مادام‌العمر تدریس وتألیف ایله بالاشتغال (١١١٩) ده عازم دارجنان اولەرق (موستار) دەکی مقابر مسلمینه دفن ایدلدی . مفصلاجه ترجمهٔ حالی عربی‌العباره اولق اوزره قائن برادری اولان مدرسیندن (اوبیاچ) لقبیله مقلب ابراهیم افندی طرفندن یازلمشەرکه بروجه آتی ایکی وفات مصرعلری اوترجمهٔ حالدن منقولدر .

قد انتقل ینابیع العلوم جمعاً
ارتحل به شان الکمال ١١١٩

آثار فاضلانەلری:

(١) مفتاح‌الحصول فی شرح مرآت الاصول
(٢) رسالة فی علم‌الاداب المسمی بخلاصة الآداب
[ایلك‌مؤلفاتی اولوب هرایکیسنی‌ده اکمال تحصیلنه‌قریب تألیف ایتمشدر]
(٣) شرح‌الشمسیه فی‌المنطق المسمی بسرح الجدید
(٤) شرح علی انموذج الزمخشری فی‌النحو المسمی بفوائد العبدیة
(٥) شرح‌علی قصیدةاللامیة فی‌الکلام‌المسمی ببدر المعالی‌فی‌شرح‌الامالی
(٦) حاشیة علی شرح قصیدة اللامیه للفاضل قره‌باغی
(٧) حاشیة علی شرح الرسالة العضدیة فی‌الوضع للفاضل عصام
(٨) شرح علی‌المغنی فی‌الاصول المسمی بفتح الاسرار
(٩) شرح علی منتخب فی‌الاصول المسمی بمنتخب الاصول
(١٠) شرح علی‌الرسالة النسفیة فی‌الفرائض
(١١) رسالة فی‌الفرائض المسمی بلب‌الفرائض
(١٢) مجالس لطیفة فی‌الموعظة المسمی بنفائس المجالس
(١٣) شرح منظومهٔ شاهدی‌المسمی بحله منظومه [(١١١٠) تاریخلی مؤلف‌خطیله محرر اولان نسخه‌سی‌فضلای عسکریەدن بغدادی اسماعیل پاشا حضرتلرینك کتبخانەلرندەدر]
(١٤) شرح علی‌التهذیب فی‌المنطق‌والکلام للعلامة سعدالدین تفتازانی [اخر تألیفاتی اولوب (١١١٨) ده مؤلفدر]
(١٥) شرح لب الفرائض [دیباجەسنده دوقوز کونده تألیف ایتدیکنی بیان ایدیور]
(١٦) حاشیة علی شرح‌الاداب للفاضل‌مسعود رومی
(١٧) شرح علی رسالة السمرقندیه فی‌الاداب
(١٨) شرح کبیر علی‌رسالة خلاصة الاداب
(١٩) شرح صغیر علی رسالة خلاصة الاداب
(٢٠) شرح علی‌المنقبة فی‌الاداب
(٢١) حاشیة علی‌الفوائد المبری فی‌الاداب
(٢٢) حاشیه علی شرح العلامة فی‌الاداب
(٢٣) تعلیقات علی حاشیة شیخ الاسلام الهروی علی‌المختصر فی‌المعانی
(٢٤) شرح ایساغوجی فی‌المنطق [آثاریندن یالکز بو اثری مطبوعدر]
(٢٥) شرح علی دیباجة المختصر فی‌المعانی

بونلردن باشقا مطالعه ایتدیکی کتب متنوعەنك‌اکثرینه تعلیقاتی اولدیغی کبی اوقودیغی کتابلردن التمش کسورینی‌ده استنساخ ایتدیکی ترکەسنده کورلمشدر .

تأهل ایتمشسەده اولادی اولمامشدر. وفاتنه بادی اولان مرض صوریی تمنیسی وجهله اوچ کون دوام ایتمشدر. تربەسی الیوم‌زیارتکاه مؤمنیندر . رحمة‌اله علیه .

بروسەلی

محمد طاهر

[١] (میلمن) لك یهودیلرك تاریخی – اونجی کتاب .

أدبیات

صفحات شاعرانه

۳

شعرلرکدن بری ایچون پیس بر کلمه‌نك موجودیتی وسیلهٔ اعتراض اولمشدی؛ واقعا محاوره‌نك قبا ، سفیل ، خرج عام اولمسی ممنوعدر . [*] (هانری مونیه) کبی مزیتی یالکز هرراست کلدیکی محاوره‌یی یازمقدن عبارت قالان محررلر اوقونماز ؛ فقط بونکته‌یه دقت ایتملی ! (هانری مونیه) نك ذکری ، قیمتی انجق عوامك قبا لساننه ترجمان اولمسندن عبارت قالیور . حالبوکه بن یوقاریده ادعا ایتدیکم کبی اشاغیده اثبات ایلیه‌جکم‌که سنك (صفحات) « تشبیه » و « تصویر » کبی ایکی شعبهٔ ادبیه‌ده موفق‌در ؛ حتی برنقطهٔ نظردن منفرددر بیله .

شو (پیس کلمه) بحثی اوقاجق حجمنه نسبتله معده‌ده بیوجك دائرهٔ اختلال حاصل ایدن سینکلر قبیلندندر ، شونی حل ایده‌لم : بلاغتی الك ابتدائی قواعد ادبیه کتابلری بیله (مقتضای مقامه کوره سوز سویله‌مك) دیه تعریف ایدرلر . فرنکلر ادبیاتی ماضیمزده اولدیغی کبی نفس امارهٔ اعاظم اکلنجه‌سی اولمقدن متعالی کورن برنظرله فن اوله‌رق تتبع ایدییورلر . اویله ایکن اونلرده بوتعریفك تطبیقات متکامله‌سندن باشقه برشی کوسترمیورلر .

(واترلو) حربنده ناپولیون عسکریله انکلیز عسکری تقابل ایدرلر ، برروایتـه کوره انکلیز جنراللرندن (قولویل) ، روایت اخرایه کوره ، (فعلاند) فرانسزلره تسلیم تکلیف ایدر ، اوزمان ناپولیونك معروف جنراللرندن قامبرون :

— هاس . . . ! [**]

جوابنی ویریر .

بوپیس کلمه ، مبجل معارضلرمزك غیر نزیه ، ادبکداز وکیم بیلیر نه‌کبی صفتلرله توصیف بیوره‌جقلری بوکلمه ، (واترلو) حربندن دها زیاده شهرت قازانمشدر . حله « هوغو » حاکم اعصار آتیه اولان او طلاقتیله بوکلمه‌نك مدحنی بیتیره‌من . (قامبرون بو کلمه‌یی بر قلیچ آرار کبی آرادی) دیر . (. . روژه دولیل . . [*] مارسه‌یه‌زی نصل بر نفحهٔ الهیه‌نك کندیسنه نفوذیله بولدیسه ، قامبرونده بوکلمه‌یی او صورتله ابداع ایتدی .) دیر .

[*] انطوان البالا . صنعت تحریر . ۳۰۷ صحیفه

[**] « merd » کلمه‌سی لغةً پیس برمعنایه کلیر ایسه‌ده بوراده سلیقه اویولهٔ ترجمه‌سنی ایجاب ایدر .

[*] برضابطدرکه مارسه‌یه‌زك هم کفته‌سنی هم بسته‌سنی یاپدی . « لوور » موزه‌سنده « روژه‌دولیل‌مارسه‌یه‌زی ترنم ایدرکن » عنوانیله بر لوحه وار . ملت بویله اولور ، برده بزم حربت سـاعیلرینی وقائلرینی دوشونك ! ...

دوشـونملیدر ، هوغو : « merd » کلمه‌سی کبی « ها س . . . اورادن ! » دیه ترجمه ایدیله‌بیلن بر کلمه‌یی محصول الهام اولمقده بر ملتك (مارسه‌یز) کبی برنشیدهٔ حریتنه تشبیه ایتمشدر .

خلاصه (هرمقامك برمقالی واردر) حقیقتلرك بوقدربسیطلرینی اولسون اونوتمامه‌لی .

بومحترم معارضلره کوره عجبا جنرال قامبرون انکلیز پاشاسنه :

— محترم پاشا حضرتلری ، فرانسز اردوسـنك زمام اداره‌سنی ید دولتکزه تسلیم ایتمك ناموس چاکرانه‌مزه دوقنور .

قبیلندن تحت‌الصفر برودتلری حاوی ، وبد مستلر مجالسنده تعاطی ایدیلن کلمات خلوص آیاته مشابه برنزاکت مضحکه نمونه‌سی‌می تفوه ایتملی ایدی ؟

ایشته کوسه امامك :

« هانی برسایهٔ شاهانه چکوب هر . . . یر . » مصرعنده‌کی کلمه‌ده قامبرونك سوزی قبیلندندر . درت سنه أول سایهٔ شاهانه دیوب حریم عفتلره کیره‌ن ، جیبلره کیرن ، وجدانلره کیره‌ن ، قفالرك ایچنه کیره‌ن آللرك واغزلرك یابدیغی شیلر ... یمك دکلدی‌ده نه‌ایدی ؟ آتی‌نك وقعه‌نویسی بورذائلی یازارکن احتمال که بوقدر ملعنتلر قارشیسنده رعشهٔ عصیان کوسـترمه‌ین تاریخك اومقوا چهره‌سنه ، اوکاغد قلبنه توکورورده اورذائلی تصویر ایچون بوندن دها شنیع برکلمه آرار .

دوشون عا کف . ۳ عصرلق سـوابق فاخره و ۳ عصرلق‌ده سـوابق فاتره بزی حالا تربیه ایده‌مه‌مش . ألمزده‌کی رایت استقلالی ایسته‌سه‌لر بلکه ویره‌جکزده بوبمزده‌کی بیون‌باغی‌یی — ترك ادبدر ! — دیه ویرمه‌یه‌جکز .

§

« تشبیه » بحثنه کله‌لم . تشبیه ایچون‌ده شرائط وار : جعلی اولمایه‌جق ، ذوق سلیمه مغایر اولمایه‌جق ، « حقیقی تشبیه image vraie اولاجق . خلاصه شکل افاده‌سی برچوق ، فقط ماهیتی منفرد اولان ایکی شرط واردر . بری « حقیقی » لك . بری‌ده « شکلی نوعنه منحصر » لق . « اوریژینال » دیدکلری .

سنك ادبیاتده صنعت کاشفه‌ك « تشـبیه » جی لکدن زیاده « تصویر » جیلکدر . بونکله برابر تشبیه‌نویس شاعرلرمزدنسك‌ده . حله اوقدر اوریژینال تشـبیهلرك وارکه برمثلی اوروپا ادبیاتنده موقع لایموت قازانیر . « استبداد » عنوانلی صفحاتك برنجی کتابنده بر بدیعه‌ك وار ؛ اوراده محرر متوجدی اولدیغك شودرت مصراعك قارئی اول :

نصلسه بدرك او اقشام نکاه سیمینی ،
ترصد ایتمك ایچون صانکه اولرك ایچنی ؛
دیکیلدی صفحهٔ میناده سمت رأسمزه .
طاوانمز أولره یارب نه‌خوش برآویزه ! [۱]

سن‌ده بوراده آیی آویزه‌یه تشبیه ایدییورسك . (پاسقال)ده (لامارتین)ده ، (لوقونت دولیل)ده کونشی لامبه‌یه تشبیه ایدییورلر .

[۱] « صفحات » — برنجی کتاب — ۱۵۰ صحیفه

فقط سن قمره « آویزه » دییورسك كه شو صفت اڭ اول خاطره بر (سقف تعلق) كتیرییور ، بو خاطره كالدكدن صوكره اونی (طاوانسز أولر) . آصمقله مثالسز بر اوریژینالیته كوستریورسك. برده اونلرك تشبیهلرینه باق :

— كونش حقنده —

§ بوشعشعه‌دار ضیا ، كائناتی تنویر ایتمك ایچون قونیلمش (ابدی برلامبه) كبی ....

— پاسقال —

— آی حقنده —

§ افقه آصیلمش آلتون برلامبه كبی قیر كنار افقده صاللانیور .

— لامارتین —

— آی حقنده —

§ صاری بكزلی قیر بلوطلی تنویر ایدرك (مغموم برلامبه) كبی حزین حزین ارتجاج ایدییوردی .

— لوقونت دولیل —

« آی » یاخود « كونش » دینیجه خاطره مناسبت نور وضیا ایله مطلقا لامبه ، مشعله فلان كبی برشی كلیر . بناءً علیه نه آیه ، نه كونشه مشعل ، لامبه دیمك برتشبیه نادرالوجود صاییلامز. شیمدی اورته‌ده درت آدام وار كه ــ عاكف ، پاسقال ، لامارتین ، دولیل ــ دردی‌ده آیی لامبه‌یه بكزه‌تمش . انجق او اوچ غرب صنعتكاری تشبیهلرینه اوریژینالیته بخش ایتمك ایچون بری لامبه‌یی «مغموم» ، دیكری «زرین» بردیكری‌ده « مؤبد » صفتلریله سویله‌مش . سن ایسه اوكا هم آویزه دیمش ، هم ده اونی طاوانسز أولره آصمشسك. سنك كی « طاوانسز برأوه اصیلمق » كبی ایلك دفعه سویلنمش بر تضادی تضمن ایتدیكی ایچون اوته‌كیلرك تشبیهنه فائقدر .

« سلیمانیه كرسیسنده » ده نظر دقته ــ قارئك قلبندن نبعان ایدن كوز یاشی كبی ــ آصیلوب قالان پرلانطه‌لرك وار. اونلری‌ده كله‌جك مقاله‌مده تدقیق ایده‌جكم .

مدحت جمال

مقالات

طلبهٔ علومك شكایاتی :

مدرسه‌لرك احوالی

محترم سبیل‌الرشادك « ۷ شوال » تاریخلی نسخه‌سنده (مدرسه‌لریمز حالا بریوله قونمدی) عنوانی تحتنده برمقاله منظورم اولدی. مقاله‌یه ــ سائقهٔ مسلكله ــ كمال اشتیاقله باشلادمسه‌ده اولانجه تأثر وتلهفله بیتردم ، چونكه بو و امثالی یازیلر ــ مع‌التأسف ــ التیام ناپذیر بر جریحه‌یی قورجالامقدن ، قانامقدن باشقه برشیئه یارامیور .

أوت شیمدی‌یه قدر (اصلاح مدارس) عنوان مفخرتی آلتنده نه یازیلمادق یازیلر ، نه‌ده طولدیریلمادق ستونلر قالدی . فقط شایان تأسف كه : صوك زمانلرده « مودا » صره‌سنه كچن لاف‌زنلك ، آغز غلبه‌لكی بو اوغورده یازیلان قیمتلی یازیلری‌ده دروب طوپلایوب پانه آلدی وبناءً علیه اونلری نتیجه‌سز و صرف بر (مودا) حكمنده براقدی . نه‌یازیق !...

نتیجه‌سز دیدم . چونكه كونلرجه غزته‌لری اشغال ایدن او یازیلردن بز ؛ هیچ بر ثمره كوره‌مدك . بلكه « اسكی طاس ، اسكی حمام » اولمقده قالدق . دلیلمی ایسته‌نیور ؟

سویلنمشدی كه : طلبه‌لر ، جامعلرده دكل ، خصوصی درسخانه‌لرده تدریس اولنسون ، بوسایه‌ده آتش علم ومعرفتله چرپینان قلبلر ، سودای تحصیلله وطن واقارنی ترك ایدوب دیار غربتی اختیار ایدن او زواللی كنجلر اوقومش اولدیغی درسدن لایقیله استفاده ایتسون. جامع قپوسندن كیرنجه كورولتیدن آلیقلاشماسون . هانی‌یا !.. بو سوزلر نه نتیجه ویردی ؟

جدیتله آرزو ایدیلمشدی كه: اوجی بوجاغی اولمیان مدت تحصیلیه‌نك نهایتنده طلبه‌یه برمنفعت ، برغایه كوستریلسون . بوسایه‌ده هنوز تحصیلك ناقابل تحمل تضییق آلتندن قورتیلان او ، بیچاره‌لر برده درد معیشت اوكنده قیورانماسین . بلكه وقتلرینی تتبع و مطالعه‌یه حصر ایده‌رك برچوق آثار مفیده میدانه كتیره‌رك كنجلرك ، ابنای زمانك انظار دقت وعبرتنه وضع ایتسون. عجبا ، بوچرپینالر نه فائده ویردی ؟

قلملر یكدیكریله مسابقه ایدرجه‌سنه حایقیرمشلردی كه : دروس متنوعه برخواجه ایله دكل ، هر درس آیری آیری خواجه‌لر ــ ممكن مرتبه ــ متخصصلر واسطه‌سیله اوقونیلسون وبوصورتله مدرسه‌لریمزدن قیمتدار عضولر یتشسون . تا كه اومبارك مؤسسه‌لرك ماضیده اولدیغی كبی حالده‌ده ، استقبالده‌ده مشهر نور عرفان اولدیغی آكلاشلسون ، أوت مدرسه‌لرك فیاض بر خورشیدك مشرق لمعانی اولدیغی بتون عالمه اثبات ایدیلسون . نرده‌یا !...

موقت بر زمان ایچون هرشی سویلنیور. قلملر جوش وخروشه كله‌رك صحائف مطبوعاتی تزیین ایدییور ومشتاقین علم و فضیلته بر صباح الفیض سعادت كبی نورلر سرپه‌رك نشوه‌مند افتخار وامید ایدییور . فقط بردن بره سونوب محو اولیور . او زمانی‌ده بر زمان سكوت وسكونت تعقیب ایده‌رك او ، جانلانمق اوزره بولونان شبانی الم دریالرینه غرق ایدییور .

مصطفی سطوت افندینك (استانبول مدارسی اصلاح وترقیات حاضره‌یه كوره پروغراملر علاوه ..... طشره مدارسی اسكی حال خرابیسنده دوام ... ایلمكده‌در) سوزینه كلنجه : كندیسنی طلبنده حقلی كوردم . چونكه تعلیم وتعلمك زمانه موافقتی برطاقم دستایر وتجاربله ثابتدر. ایشته دوزی تاریخی وامثالی . اكر بو هذیاننامه‌لری ــ لسان بیلمه‌مكله ــ اربابی اوقویوب اكلایامازسه وبناءً علیه حقیقتی میدانه قویامازسه یازیق اولمازمی ؟ شبهه یوق كه : بونلری انكار قبول ایتمز برحقیقتدر .

فقط هم مسلكمزه تأمين ايده‌لم كه: استانبول مدارسی طشره‌نككندن فرقلی دكلدر. فنون جديده مسئله‌سی ايسه تماميها (تسمع بالمعيدی .....) مثلنه مطابقدر. زيرا «فنون جديده» تحصيلنه تخصيص اولونان كونده بر ساعت قدر بر زمانك نه صورتله كچديكنی وبش آلتی ايلق بر تحصيل زماننده ـ هم هفته‌ده بر درس اولمق شرطيله ـ اوچ دانه كتابت معلمی دكيشديكی وبر قسم درسك بجريكسز اللرده بولونماسی كوريله‌جك اولورسه شبهه‌سزدركه: ايشيدنكن حس اولونان لذت طويولماز اولور. هله امتحان اصولی هردرلو تعريفك فوقنده. باقكز ناصل:

تميزلر، معلملر بيوجه‌ك بر درسخانه‌يه كيره‌رك حوليده قالان طلبه‌دن برينی چاغريور. صباحدن بری آياق اوزرنده و طاشلرك اوسته‌ده دوران وبر آن اول كيرمزسه دها آقشامه قدر دوراجق اولان طلبه قوشوشيور، ايچلرندن يالكز بری موفق اولويور وبويله‌جه دوام ايديور. ايچريده‌كی تميز مسئله‌سنی ايسه هيچ صورمه. پكی، بويله‌می اولمالی؟ نيچون ايشدن اكلار مفتشلر امتحانلرده دولاشيور؟ طلبه‌نك: «يازيق بزم سعيمزه! امتحان بويله‌می اولور؟» ديه فريادينه ميدان ويرملی می؟

فقط مسلكداشلرك بو احواله قارشی يالكز ايچين ايچين اغلايه‌رق صامت وساكت دورماسی، كيمسه‌يه بث شكوی ايلمه‌مسی نی اعجاب ايديور. بكا قاليرسه: (ولا يخافون لومة لائم) سر جليلنی نظر دقت وعبرت اوكنده تجسم ايتديره‌رك حق واونی طلب يولنده هر درلو استاده قاتلانمالی، بتون طلبهٔ علوم ـ كرك طشره‌ده‌كيلر، كرك بوراده‌كيلر ـ اتفاق ايده‌رك ال برلكيله حقوق مشروعه‌مزی آرامالی، حقسزلغه قارشی سكوت ايتمه‌ملی‌يز. زيرا سويليه‌جك يرده سكوت مسكنتدر. شو قدر واركه: بتون آمال وحركاتمز حسن نيته مقرون اولسون.

ای معشر اساتيذ، ای بزه باقمغه بورجلی اولانلر! اعماق روحمزدن قوپان بر فريادله سزه خطاب ايديورز: سز ـ كه خادم شريعت، حافظ دين ديانت، امين امتسكز، بزه باقماز، بزی بو وارلاغمقده اولديغمز بو ورطهٔ هلاكدن تخليص ايتمز، زمين وزمانه موافق درسلرله تعليم ايتمزسه‌كز أمين اولكز كه دنياده، عقباده مسئول اولورسكز. بزچوق شيلر ايسته‌يورز، سز برينی ويرميورسكز، سوزلريمزی نظر اصافه آلمايورسكز. بز شمديلك كمال انين ايله:

الهی! تركنا فی قبور العطالة
وليس لنا صحت وليس مخلص
الهی! بقينا فی ظلام الجهالة
فاكرم الينا فضل علم واخلاص

ديه‌رك اشتكا ايله‌يورز. فقط اولانجه اشتهامزله تمنی ايديورزكه بزی فعلاً تكذيب ايده‌سكز.

فاتح

طلبه‌دن اوده‌مشلی

ح. فيضی

سوسلی جريحه‌لر

شو أليم سنه‌لرده دولتك روح سياسيسی خارجی وداخلی برچوق انصافسز دشمنلرك زهرلی طيرناقلريله أزيليوركن .. وبونلر ـ آز، چوق ـ أفراد ملتجه تشخيص وتعيين ايدلمش ايكن مقدس پرده‌لر آرقه‌سنده اويله پنچه‌لر وخنجرلر واركه بزه بتون واضح ويقين چهره‌سيله كوروپيور .. بوقانلی وپاصلی خيانت آلتلری، نه قدر يازيق كه، بتون ملتلرك نور حياتی وبرات مدنيتی اولان علم وعرفان، تحرير وطباعت يالديزلرينه، رنكلرينه دارلييور ... تشكيلات مشروطيه‌سی اولان دولتلرده «مطبوعات» قوتی، «تشريعی، اجرائی، عدلی» قوتلردن صوكره حيات مليه اوزرنده اك مؤثر واك محترم برقوتدر .. يكرمنجی عصرك مدنيت معنويه‌سنی بوقدر نورلرله، فيضلرله بسله‌ين وبويكسلتن .. بوكون بزده ـ أسفلرله سويليورم ـ سوء استعمال ايديلن «مطبوعات قوتی»در ...

وينه بزده هرقوتدن زياده محروم ترقی وچليز قالان برشیٔ وارسه اوده بوقوتدر.

يومی غزته‌لرده .. هركون شخصی وحرص آلود مشاتمه‌لرله، شائبه‌لرله سيسله‌نن تفكر باشلری ـ اميدلرله، هيجانلرله ـ كتبخانه جاملرينه‌قدر قالقارسه .. ينه حزين وآجی بر لطمهٔ يأس وحرمان ايله قيريليور، دوشيور ... حيات وكتابلر .. دماغنده بر غير مفارق صحيفه‌سی آچان هركس، موقر احترامه بويوك كلمه‌لری يازمليدر ..

ايشته بوقوتدركه، بوفيض وعرفان ياپراقلريدركه عثمانليلغك كنجلكنی استقباله، منور وتميز اولمسنی شدته ايستديكمز بر استقباله قوزتاريجی، ياشاتيجی نفسلريله تشييع ايده‌جك ..

بوكون كتابلر، دولتلرك اك تميز، اك مقدس رايات عرفان واعتلاسی ايكن بزده نه أليم، نه مشئوم جريانلره ـ كيرلی، فقط معصوـ واسطه اولويورلر ..

برپرده ديديكم كبی:

«اوتوز اوچ پرده‌لی بر دورهٔ سياه أيندن صوكره معتقد وشانلی اردومز اوكده چكديكی برمشعلهٔ نوار ايله بلوطلی تولوم قاراكلقلرينی دله‌رك، ييرتارق .. أسكی بيزانسك بك كيرلی وفساد آلود طانيديغمز تملری اوزرينه ـ مبجل وخيرخواه أللرله، أمللرله ـ قورولان عثمانلی دولتنك اوداغما شان وظفر نورلريله پارلايان دفتر صفحات حياتنك اك تولدوروجی وقراكلق بر ياپراغی كلدی، ييرتدی. وار اولسون. يعنی استبداد ييقلدی، بنای حريت قورولدی؛ ظلم وجهالت قاراردی، عدل وكمالات پارلادی .. تولدی وديرلدی .. وطنمزك، مثلا، بتون آثار عمران وتزيين كبی، نه معارفی، نه كمالاتی، نه علمی، وـ معنای محيطيله ـ نه ضياسی واردی ..

اوزمان بتون أكلنجه‌لريله، سفاهتلريله، فقط بتون جهالتيله وايكملكيله استانبول وبتون مملكت، سماسی اورتولو بر كيجه‌يه بكزيوردی ..

ایشته بوکان ، کتیرلن حریتی بز اویله تلقی ایدییوردق که او ، بتون بو سیاهلقلری ازه‌جك ، اریته‌جك ووطنك سمای جهلنده کومه کومه عرفان وترقی ییلدیزلری اوچاجقدی ...

لکن بز حریتی — بوقدسیت معناسیله — حقیقةً ترجمه ایده‌بیلدکمی؟.. اینجه وقورقاق: «اوت..»؛ فقط کور وجسور: « خایر..»

خایر .. چونکه بز بوحریتی وبورهایی ، شیمدی‌یه قدر اداری قیدلرله غلیان ایده‌رك طاشامیان از ماضی — انیس وعنعنه‌لی سفاهتلرمزه، اخلاقسزلقلرمزه بر مجرای مجلا اولارق قبول ایتدك ..

بوکون اسملرینی بیله یازمقدن تأدب ایتدیکم بوفساد وشناعت یاپراقلرینك هر برسطری ، یارین ایچین حیات اخلاقیه‌مزك بردرکه داها تنزل ایتسنی انتاج ایدن سوسلی بر جریحه‌در .. بوکتابلر ، سوکیلی یتیم وطنمزده — امین اولالم که — ضیا یرینه ظلمت ، حیات یرینه ئولوم نشر وایثار ایدییورلر ..

هم بونلر کتاب وصحیفه دکل ، اویله زهرلی ایکنه‌لردرکه برر طرفلری کنجلکمزك — کنج بکارمزك ، کنج قیزلرمزك — دست تلذذنده ، لکن وجدان معصوم وغافلنده ، وبرر اوجلری دولتمزك قلب مجروح وماتمنده‌در .

بونی ، بوکون دکلسه یارین ، اوزهرلی ایکنه‌لرك صوك ، سیاه قانلری — الله اسیرکه‌سین — مقبرهٔ موت واضمحلاله داملارکن آکلایه‌جغز ..

چونکه بتون انسانیتی قوانین وارادات عدل وحقیقتنه منقاد وأسیر ایدن بیوك تاریخ ، معنوی برمقدس پارمغیله ازیلمش ، پارچه‌لانمش مدنیت خرابه‌لرینی کوستره‌رك جدی ومهیکل بیسانیله بزه باغیرییور ودییورکه :

أخلاقسز برملت ، نامزد خرابدر ..

حکومتك قوهٔ اداریه‌سی بوکتابلری وبونشریات مضره‌یی منع وتنکیله صلاحیتدار دکلسه ملتك عزم ومتانت اخلاقیه‌سی بونلری رد وتزییف ایده‌جك قدر بیوك وتمیزدر ..

محترم واعظلرمز — بزمله ال اله — خلقی بونلردن تبرید ایچین ارشاداتده بولنملی ومعزز پدرلر ، وایلرده .. جمعیت بشریه‌نك — آز برزمان ایچین — کندیلرینه تودیع ایتدیکی عرفان وذکا ایجولرینی بوهوای مسموم محیطندن اوزاقلاشدیرملیدر ..

اویله دکلسه .. بوناموسلی وصاف ملتك محفظهٔ دماغ وتفکرینه فیض ونور آقیتمقله وظیفهٔ وجدانیه واجتماعیه‌سنی ایفا ایده‌جك اولان قلملرمز حالا بویله فساد وشناعت چیزکیلری قارالایه‌جق وحالا بونلره توجه والتفات تبسملری کوستره‌جك فردلرمز بولنه‌جقسه.. تاریخك دیوان اتهام ومؤاخذه‌سی قارشیسنده ، اسلاملق وعثمانلیلغك — حدید ومغبر — خطاب معنوبلری اوکنده ویریله‌جك ، یالانجی وریاکار ، جوابلر حاضرلایه‌لم ...

— ایلول : ۱۳۲۸ ، قاکایجه —

جودت فخری

رذیل اثرلر حقنده

بك چوق دفعه‌لر سویله‌نیلدی ، بیك تلهفلر، صدهزار حیفلرله حایقیرلدی که بو ملت اخلاقه ، اخلاق فاضله‌یه نائل اولمق چاره‌لرینی تحری یولنده بتون موجودیتی، اولانجه وسعت اقتدار وقوهٔ مفکره‌سنی صرف ایتملیدر . شو صوك زمانلرده پك زیاده چیغرندن چیقمش اولان اخلاق نجیبه‌مزی بتون بتون غائب اولمش کورمکدن توقی وتحاشی ایتملیدر.

اوت ، کمال تأثرله اعتراف ایتملی یزکه بوکونکی اخلاق وسویهٔ ادراك وعرفانمز بر درکهٔ سفلای هیچی‌یه طوغری سوروکلنمك استعدادینی کوستریور. نه‌دن صاقلیه‌لم! ؟ نه ایچون اولو اورته سویلیوره‌میه‌لم ! ؟ اخلاق نامنه ، عرفان واذعان نامنه تفاخر ایده‌جك، غروره‌لانه‌جق بر درجه‌ده دکلز. نه ارککلرمزده ، نه‌ده قادینلرمزده اونی دوزلتمك، متین ورصین اساسلره ربط ایتمك فکری اویانه‌مدی ، بر دیرلو اویانمق اماره‌لرینی‌ده کوستره‌مدی . بو وادیده چالیشانلرمزك، چالیشمق ایسته‌ینلرمزك تشبثات لایقه ومحقه‌لری بر دائرهٔ محدودیتده قالدی. اونلر بر طرفدن متن متین اخلاق ایچون تشمیر ساق غیرت ایتمکده‌لر ایکن دیکر طرفدن باران بلا کبی یاغدیریلان ضربه‌لر، بی‌محابا ایدیلان اعتراضلر او تملری‌ده ییقدی، خراب ایتدی . اونك ایچوندرکه بوکون المز بوکرمزده واله وحیران قالدق ودها‌ده شاشه‌جغز ودبدبنه‌جکز ! ! برکره معارفمزه باقالم، یوق . . . سویهٔ عرفانمزه کووه‌نمك ایستیه‌لم، اوده یوق . . . صنعت وتجارتمزی اله الالم، اوهیچ یوق . . . استناد ایتمکلکمز لازم کلان نقطه‌لرمز : اخلاق وعرفان . . . اوده یوقاروده سویله‌دیکمز کبی آغلانه‌جق بر راده‌ده... او حالده نه یاپملی یز؟ باشمزی طاشلره چارپه‌چارپه اولملی می یز، خیر ! ؟ بو ملت یاشایه‌جقدر ویاشامق ایچون موجودیتی محافظه ایتمکده‌در، فقط یشامق ایچونده برسائق معنوی‌یه محتاجز : ایشته اوده اخلاق. . . اوچیوز بو قدر سنه‌دنبری موجودیت مادیه ومعنویه‌سنی محافظه ایتمکده اولان بو ملت نجیبه اوچ، بش اراذلك، بش اون یارداقجینك بازیچهٔ احتراصی اولاماز ؛ احتراصات نفسانیه یولنده ، اون پاره‌لق بر استفاده اوغرنده قوجه بر ملتك ، اخلاقنی بوزمق ایچون ارتکاب ایدیلان ، ایدلمکده اولان خیانت و دنائتلره آرتق تحمل ایدیله‌مز.

§

بوکون؛ میدان استفاده‌یه وضع اولنان ، بیکلرجه لیرالر صرفیله ایادیٔ استفاضه‌یه تودیع قلنان جدی، اخلاقی اثرلر کتابخانه‌لرمزك جامکانلرنده غبار نسیانه آتلش طورییور ، کوز نورلری دوکیله‌رك وملتك استقبال عرفانی دوشونیله‌رك بونجه فداکارلقلر اختیاریله یازیلان تاریخلره ، حسی واجتماعی اثرلره ال بیله سورولمیور ، یازیق. . . او بر یانده برقاچ کروه اراذلك اوچ بش غروش قاپمق ایچون یازه‌رق

پازار سفاهته چیقاردقلری هذیانامه‌لر قاپیشیلیور، اویله بر صاتیش، بر رغبت مجنونانه‌که انسانك اخلاق نامنه، تربیهٔ مدنیه نامنه آغلایه‌جغی کلیور. بوترهاتنامه‌لر ایچون مطبوعات ستونلرنده کوریلن تلمینلر، پروتستولر کار ایتمیور. یازان، صاتان‌اوتانمیور، اوقویان اصلا . . .

اسملری ایشیدیلیرکن بیله ارباب وجدان وتربیتك یوزلرینی قیزارتان بو منحوس ومستکره رسملی کتابلرك آرقه‌سی نه وقت کسیله‌جك، یرلرینه نه‌وقت جدی واخلاقی اثرلر قائم اوله‌جق‌یاربی !؟ اخلاق عمومیه‌یه تجاوزشکلنی آلان‌بواویغونسزلقلر نه‌وقت حکومتك نظر دقت وبصیرتنه‌ایلیشه‌جك . . .

ایشته هپ دوشوندکلرمز ، بیوك بر هیجان واندیشه ایچنده بکله‌دیکمز شیلر . . .

بو کون مکتب چوجقلرندن طوتکزده‌برقسم زوبیه طاسلاقلرینه وارنجه‌یه قدر اللرنده : قانلی زفافلر، فاحشه‌لر، غجیردیلر،هیجانلی دقیقه‌لر ودها بیلمم آناختار دلیکلری فلانلر. . . حالبوکه بو کون ایادیٔ افتخارمزده برر کلدستهٔ معارف کزدیرملی یز؛ حتی کوموشلی باستونلره ، لزومسز آلایشلره مقابل‌اللرده ، قوللرمزده خزائن‌عرفان طاشیملی‌یز.بو ملتك اعلای شان‌وشرفنه یاراتملی یز. یوقسه بو خاك پاك وطنه‌مسك‌وعنبر ادب وعرفان‌تخمی یرینه ایصیرغان ذره‌لری اکرسه‌ك اسفل‌السافلین زواله طوغری کیتدیکمز کوندر. عجبا او زوالیلر، قاریوله‌ده انتظار دقیقه‌لرینی یازمق رذالتنی ارتکاب ایدن کچ بیئلر، بیلمیور واکلامیورلرمی‌که بوملت آرتق برتربیهٔ عرفان‌وکماله‌محتاجدر!! بوتلری‌درك ایتمك‌خاصه‌سنی هیچده طانمامشلرمیدرکه بر مملکتك اعتلای شکوه وشوکتی محافظهٔ حسن اخلاق سایه‌سنده‌در. بو کیلره نه ایچون اغماض عین ایدلدیکنی ، قانون مخصوصنده بویله ادانی‌یی تجزیه وتشهیره متعلق مواد مخصوصه وار ایکن دوائر عائده‌سنك نه‌دن بو خصوصده مساحه‌کارانه طاوراندیغنی آکلامق ایستیورز چونکه:

تکدیر ایله اوصلانمایانك حقی کوتکدر

قریمی
صفوتی کمال

سبیل الرشاد

قایلرینك اوزرنده آچیق صاچیق رسم بولنان کتابلرك اخلاق عمومیه‌یی برباد ایتمکدن باشقه برنتیجه ویرمیه‌جکنی آکلایان حکومتك بوکبی اثرلر حقنده تعقیبات قانونیه‌ده بولنه‌جغی خبر آلندی .

شیمدی‌یه قدر ملتك ناموسنه ، عفتنه ، هجوم ایدرك ، النده اخلاق صافیه‌سندن باشقه سرمایه‌سی قالمایان او بیچاره‌یی بوسبوتون بتیره‌جك ماهیتده برچوق اثرلر میدانه چیقدی . بونلرك حقنده آچی طاتلی برخیلی سوزلر سویلندی. کمال اسفله اعتراف ایتملی‌یزکه اوسوزلرك هیچ تأثیری کورولمدی .

کچنلرده اداره‌خانه‌مزه طشره‌دن محترم برضابط کله‌رك، یانه یاقیله شویله بروقعه اکلاتدی : «دمین کتابجیلرك برینه اوغرادم ، یکیدن نه‌کبی جدی اثرلر چیقدیغنی صوردم . کتابجی بردرین کوکس کچیردکدن صوکره : آافندیم جدی اثرلری کیم آرایورکه یازان ، باصان بولونسون؟ بزکتابجیلر آرتیق ....کبی اثرلر یازدیره‌جق آدم آرییورز! یوقسه افلاس ایده‌جکز . قارشیمده‌کی ، یانی باشمده‌کی قومشولرم بنم‌کبی دوشونمدکاری ایچون اودیدیکم کتابلردن یازدیروب‌یازدیروب بوینه صاتیورلر. بزاسکی قفالی آدملردن اولدیغمز ایچون عیبدر،ملته یازیقدر دیه‌سینك آولایوب طوریورز !... ایشته بوسوزلری سویله‌ین ناموسلی برارمنی کتابجیسی ایدی . »

محترم قارئلریمزدن بومسئله‌یه دائر یك چوق مکتوبلر آلیورز . حتی بر دانه‌سنده اوکبی اثرلرك کیملرطرفندن‌یازیلوب هانکی‌مطبعه‌لرده هانکی کتابجیلر معرفتیله باصدیرلدیغی غایت موثوق اولمق اوزره برتفصیل کوسترلمشدی . کرك او اثرلری یازان ،کرك باصان آدملری تشهیر ایتمك بزم ایچون غایت‌قولایدر . آنجق بزشیمدیلك بوواسطه‌یه مراجعت ایتمیه‌جکز . یالکز دهاناموسکارانه بر صورتده پاره‌قازانمه‌یه چالیشمالرینی کندیلرندن هم ایلك ، هم صوك دفعه اولمق اوزره رجا ایده‌جکز . انصاف ایتسینلرده هم ملتك ، مملکتك سلامتی ؛ هم کندیلرینك محافظهٔ حیثیتی نامنه‌اولسون‌بوندن‌بویله تجارتك‌شونامشروع ، شو سفیل طرزینی بیراقسینلر .

غزته‌لریمزده راست کلدکلری کتاب‌اعلانی ستونلرینه کچیرمسینلر. زیرا ، طبیعی بیلمیه‌رك ، بر سورو ملوث آثارك‌رواجنی تأمین‌ایدیورلر. أوت ، بیلمیه‌رك ایدیورلر . یوقسه هیچ بر غزته صاحب امتیازینك وجودینی تصور ایده‌میزکه بش اون غروشلق اعلان اجرتی ایچون طوتسونده منسوب اولدیغی ملتده ناموس، اخلاق نامنه نه وارسه کوکندن تمیزله‌یه‌جك بوکبی مردارلقلره دلال اولسون .

سیاسیات

حکومت عثمانیه ایله ایران بیننده

مادی ومعنوی رابطه‌لر

أوت ، تاریخی ، عنعناتی ، معنویاتی ایله بوتون شرق عالمنه مربوط اولان ایران ، دین ، جنسیت، عادات و ۳۰۰ فرسخ‌طولنده بویوك برحدود ایله ممالك عثمانیه‌یه هرمملکتدن دها زیاده مربوط در.

شرقده حسیات هنوز بویوك براهمیته مالکدر . بواهمیت مسائل سیاسیه‌ده‌ده رول‌اوینامقده‌در. فقط بوحسیاتدن باشقه ملت‌ودولتلری یکدیکرینه ربط وتقریب ایله فصل وتفریق قوتنی حائز شرائط مادیه دخی ایران ایله عثمانلی‌یی یکدیکره کاملاً مربوط قیله‌جق وبوایکی مملکت اسلامیه‌یی محبت متقابله‌یه مجبور ایده‌جك برماهیتده‌در .

ملتلری یکدیکرینه یاقلاشدیران ، بینلرینی تألیف ایدن وحسن

مناسباتلرینی تأییده خادم قیلان برقاچ اساسلر واردر :

بونلردن برنجیسی : تجارت ومنافع اقتصادیه‌در .

ایران ایله عثمانلی تجارتی ومنافع اقتصادیه‌لری نظر دقته آلنیر وبو جهانك کیفیت حالیه ومستقبله‌سی تدقیق ایدیلیرسه ایران‌بازارینك غاصب اللر انحصارینه کچمه‌سیله عثمانلی اخراجات مستقبله‌سنه وارد اوله‌جق ضربه‌لرك نه‌قدر وخیم اوله‌جغنی شمدیدن تصوره آلمامق ، بوخصوصده دور اندیشانه دوشونمه‌مك قابل دکلدر .

شرائط ودادیهٔ مللدن اشتراك دین وعادات بر عامل مؤثر عد ایدلمکده‌در :

ایام قدیمه‌ده بر اثر جهالت وغفلت اوله‌رق خودکامان‌قوم، کندی احتراصات ذاتیه‌لرینی تعقیب مقصدیله بوایکی ملتك آراسنه برچوق اختلافات مذهبیه صوقشلردر . آزیجق برحرکت ترقی پرورانه ایله شومنافرته نهایت ویریله‌بیلیر .

حال حاضرده ایسه بوایکی ملت آکلامق اوزره‌درلرکه قرآنی ، کعبه‌سی ، پیغمبری، قبله‌سی براولان‌مسلمانلر آراسنده هیچ برمباینت یوقدر . ذاتاً انقلابات اخیره آرتق اوغفلتلری میداندن قوغمقده ، احرار طرفین شوجهتی تصحیح ایچون اوغراشمقده‌درلر . بوکون ایرانده‌کی تصورات ، تخیلات ، تلقیات اون سنه بوندن اولکی کبی دکلدر . هرشیده اولدیغندن زیاده بومسئله‌ده ده برانقلابك ـ برانقلاب فکرینك ـ کسب موفقیت ایتدیکی کوریلیور .

دورهٔ مشروطیتده نشرایدیلن ایران مطبوعاتی ، ایراد اولونان نطقلر ، موعظه‌لر تدقیق‌ایدیلیرسه هپ میرزآقاخان کرمانینك‌شواشعارنده‌کی مقصد وفاجعویانه واتحاد پرورانه میدانه چیقار :

« همی خواستم تاکه اسلامیان ،
« بوحدت ببندند یکسرمیان ؛
« همه دوستی باهم افزون کنند ،
« زدل‌کین‌دیرینه بیرون کنند ؛
« سر اسلامیان رافزاید شرف ،
« نفاق وجدائی شودبرطرف ؛
« شودترك ایران وایران چوترك ،
« نماند دوئی درشهان سترك ؛
« زد لها زدایش ایده کینه زود ،
« نکویند سنی وشیی‌که بود ؟..»

اشتراك دین وعادات ؛ بو ، قوی بررابطهٔ معنویه‌در . آوروپالیلر بوندن اولدقچه استفاده ایدیورلر . ترقیات سیاسیه واجتماعیه‌لری‌ایران وعثمانلی ممالکی درجه سنده اولان دولتلر ایسه بوندن دهاسهولتله منتفع اولابیلیرلر .

توحید لسان وعرق‌دخی دولتلری یکدیکرینه ربط ایدن وسائل جدیه‌دن‌در :

ایران کتلهٔ اسلامیه‌سنك مهم برقسمنی (اوچ ملیون‌دن فضله) ترك عنصری تشکیل ایدر . شمالی ایران ، آذربایجان قسمی ، هپ ترکجه تکلم ایدرلر . ایران ترکلری عثمانلی وروس حدودلری بوینده ساکن اولدقلرندن هم قفقاسیاده ، هم ممالك عثمانیه‌ده یاشایان کندی هم جنسلریله قومشو اولدقلرندن بو مملکتلرله برچوق مناسبات تجاریه‌ده بولنیورلر . عثمانلی ولایات شرقیه‌سی اعمار ایدیلیر ، طرق ومعابر انشا ایدیلیرسه ، تجارت وصناعتده متشبث وغایت فعال اولان ایران عنصری عثمانلیلر ایله دها زیاده مناسبات مدنیه‌ده بولنه‌جق ، بو ایکی دولتك منافع مشترکه ومستقبله‌سنك تأمیننه حصر غیرت ایده‌بیله‌جکلردر .

شرائط مهمهٔ مذکوره‌دن بری‌ده مملکتلرك موقع‌جغرافیلریدر:

عثمانلی ممالك وسیعه‌سی شرقاً : بصره ، بغداد ، موصل ، وان وارضروم ولایتلری ایله اوچ یوز فرسخ ، اوزون بر خط بویونده ایران ایله هم حدوددر . بوکون ایران حکومتی هم دین وهم جنس اولدقدن بشقه تجاوزی بر وضعیت آله‌جق حالده دکلدر . بویله بر حاله کلنجه‌یه قدر عثمانلی حدود شرقیه‌سنك مهمات تدافعیه‌سی‌ده طبیعی تکمیل ایدلمش اوله‌جقدر . شمدی ایران حکومتی برنده شومملکت اسلامیه‌نی ۱۹۰۷ ائتلافنامه‌سیله کندی بینلرنده تقسیم ایتمش اولان انکلیز وروس حکومتلری برلشه‌جك اولورلرسه ، حدود شرقیه‌مزده دکل ایران سربازی روس قزاقی ایله هندستان‌سپاهیسی اخذ موقع‌ایدرسه، تورکیه‌نك وضعیت سوق‌الجیشیه وعسکریه‌سی بادئ اندیشه اولمزمی ؟ حال حاضرده حدودلرینك محافظه‌سی ایچون یوز بیکلرجه عسکر سلاح آلتنده بولوندرمق مجبوریتنده قالان بر حکومت البته‌که بوخصوصی نظر اهمال ایله کوره‌جك برحالده دکلدر . بوقدر واسع برحدودی روس وانکلیز قوای‌متحده‌سنه قارشی مدافعه ایتمك‌نه‌قدر مادی وعسکری مصارفات آلتنه کیریله‌جکنی کستدیرمك ایچون پك‌ده دوربین اولمغه لزوم یوق . بو ، برکره دوشونولدیمی : ایرانك موقع جغرافیجه عثمانلی اولکاسنه نه‌قدر مربوط اولدیغی ، بومملکتلرك مقدرات سیاسیه‌سنك یکدیکری ایچون بر حیات وممات مسئله‌سی تشکیل ایتدیکی آکلاشلمامق قابل دکلدر .

تعداد ایتدیکمز بوتون وسائلدن ماعدا افراد واقوامی یکدیکرینه صمیمی‌برصورتده مربوط قیلان‌مهم برسبب دهاوارکه، اوده : مشترك بردشمنی بولونمقدر :

قارشولرنده بردشمن‌عمومی بولوندقجه ، منافع وآمال خصوصیه ایکنجی درجه‌ده قالمیدر . آرالرنده ارث دعواسی اولان افراد عائله ویا حدود مناقشه‌سی اولان ارباب مزارع ، ترکه‌لرینك ویاخود تارلالرینك مشترك وعمومی بردشمن طرفندن غصب ایدلدیکنی کورونجه ، دشمنه قارشی توحید حرکت ایده‌رك ـ موقتاً اولسون ـ کندی بینلرنده‌کی غوغا ومناقشه‌لری ترك ایتملری مقتضای عقل وحکمتدر .

ایران وعثمانلی ممالك هم جواری خصوصی اوله‌رق برچوق منافع مشترکه صاحبی اولدقلرندن بشقه ، عمومی ومشترك دشمنلره

دخی معروضدرلر . بونلرده ، ایکی یوز سنه‌دنبری ممالك اسلامیه‌یه قارشی احتراصلر پرورده ایدن ، هرقاچ سنه‌ده برکرك ایران وکرك عثمانلی‌یه اعلان حرب ایده‌رك متوالیاً بومملکتلردن برر قطعه قوپاران وقوای مدهشه‌لریله هرایکی دولتك پایتختلرینه قدر هجوملرینی ایصال ایدن برتهلکهٔ بریه ایله ، عالم اسلامك دوستی صفتیله کچینن ، محبت و مودتی کرك ایران وکرك عثمانلی‌یه بك آغر فیأتلره صاتمش اولان دهشت بحریه‌دن عبارتدر ؛ که اونلرك متحد ومتفق بر قوت شکلنده اجرای مرام وتطبیق آماله قرار ویرملریله ارکان ممالك اسلامیه ، ایچنده بولوندیغمز تزلزلات مؤسفه‌یه اوغرادیلمشدر .

رسول زاده

محمد امین

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هند یولنده

۹

بغداد حکومتنه دائر معلومات تاریخیه

بغداد حقنده یازه‌جغم مقاله‌لردن اول بو مملکتك احوال تاریخیه‌سندن مفصل برصورتده بحث ایتمکه مجبورم. انجق بویولده قارئین کرامه بومملکتك اهمیتی خصوصنده بر فکر ویره بیلیرم . یوز اوتوز ایکی سنهٔ هجریه‌سنده عبداه السفاح طرفندن تأسیس اولنان حکومت‌عباسیه مرکزی ایچون بغداد شهرینی بنا ایدن خلفای عباسیه‌نك ایکنجیسی (ابو جعفرالمنصور) برطرفدن بغداد بناسیله، دیکرطرفدن خلافکیرلرینی محو ایتمکله اشتغال ایدرك حکومتی پك متین ورصین براساس اوزرینه بنا ایلمشدر .

بونك ابتدای حکومتی یوز اوتوز آلتی تاریخنده ووفاتی یوز اللی طقوز سنه‌سنده‌درکه ، مدت خلافتی یکرمی اوچ سنه‌در .

وفاتندن صکره اوغلی (محمدالمهدی) جالس تخت خلافت اولوب، پدری منصورك محبوسلرینی اطلاق ایله اظهار محاسن اخلاق ایتمشدر .

یوز آلتمش طقوزده محمدالمهدینك وفاتیله یرینه اوغلی (موسی‌الهادی) ومشارالیه دخی برسنه قدر خلافتده قاله‌رق وفات ایتمسیله برادرلری (هارون الرشید) جلوس ایتمشدر .

هارون‌الرشید، خلفای عباسیه‌نك ارشدی‌اولوب ، شهزاده‌لکی زماننده مهارت عسکریه وفضیلت علمیه‌سنی دائرهٔ اسلامیتك خارجنده‌کی اقوامه بیله اکلاتمش اعاظمدن‌اولمسیله، زمانی دولت عباسیه‌نك دور استیلاسی دیمکدر . حکومتی‌برطرفدن (هندستان)و (چین) ، دیکرطرفدن (قفقاس) و(ماوراء النهر) ه ایصال ایتدیردی. بوذات عالی ترقیات مدنیه وعلمیه‌یه دخی‌توسیع ملك ایتمسی قدر خدمت ایتمشدر . خلیفهٔ مشارالیه جسور ، وقور ، عالم وحلیم‌ایدی. سایه‌سنده اوج‌اعلایه یتشان خاندان (برمکی) یی ینه کندوسی محو ایلمشدر . بوقضیه‌نك اسبابی حقنده تاریخلرك بیان ایتدکاری روایات پك مختلف ایسه‌ده حقیقت حال حکومته اشتراك فکرینه دوشدکارینی حس ایتمسندن منبعث اولمشدر . مشارالیه اردوسیله برابر دولت ایرانیه ممالکندن اولان (طوس) ـ که حال‌حاضرده مشهد وخراسانده یادایدیلور ـ شهرنده ایکن وفات ایلمشدر .

یوز طقسان بر سنه‌سنده مشارالیهك وفاتی خبری مرکز خلافت اولان بغداده کلسیله یرینه اوغلی (امین) جالس تخت خلافت اولمش و یوز طقسان سکز سنه‌سنده مسند خلافتی تزیین ایدن (مأمون) الرشید برطرفدن توسع ملك ایله مشغول اوله‌رق (کرید) و (سجلیا) آطه‌لرینی و سائر ممالك مهمه‌یی پدرینك دور استیلاسنه علاوه ایلمش و دیکر طرفدن کتب یونانیه‌یی لسان عربی‌یه ترجمه ایتدیره‌رك فنون یونانیه‌نك ممالك اسلامیه‌ده نشر و تعمیمنه خدمت ایتمشدر. مشارالیه عالم ، فاضل ، مدبر برذات ایدی . (اهل بیت) ایله عباسیلر ارەسنده‌کی ضدیت ومنافرتی دخی‌حسن‌صورتله اتحاد واتفاقه‌چویردی. حتی (امام علی‌الرضا) (رضی) حضرتلرینی برمجلس عمومیده کندینه‌ولی‌عهد ایتمکله اهل بیت حقنده‌کی صفوت قلبنی اثبات ایلدی .

امام مشار الیه دها اولجه ارتحاللری ملابسه‌سیله ایکی‌یوز اون‌یدی سنه‌سنده مشارالیه مأمونك وقوع وفاتنده خلافت ایچون دعوت اولنان اوغلی‌عباس‌عموجه‌سی‌معتصمك حیاتنده خلافتی‌قبول‌ایتمیه‌جکندن‌نخله‌وقوعبولان اعتذاری اوزرینه هارن‌الرشیدك اوچنجی اوغلی بولنان مشارالیه معتصم مقام خلافته کچمشدر .

ایکی یوز یکرمی سکز سنه‌سنده ممالك‌اسلامیه‌یه تجاوز ایدن (قیصرروم) یعنی(بیزانس) حکومتی‌ایله‌محاربه‌ایدرك‌غالب‌اولمش‌و(عموریه)قلعه‌سنی‌ده‌آلمشدر.

ایکی یوز یکرمی یدی‌سنه‌سنده‌وفات ایدن‌معتصم یرینه‌اوغلی (الواثق‌بالله) خلافته کچمش وبونك دخی ایکی‌یوز اوتوز سکز سنه‌سنده وقوع وفاتی اوزرینه (المتوکل‌علی‌اه) لقبیله‌ملقب‌برادری(جعفر)تخت‌حکومته‌صعداولمشدر.

ایکی‌یوز قرق یدی سنه‌سنده وفاتیله یرینه اوغلی (المستنصربالله) وآنك آلتی آی خلافتندن صکره (المستعین بالله) خلیفه اولمشدر . ایکی یوز قرق سکز سنه‌سنده مقام خلافته کچن بوذاتك دخی اخیراً وقوع وفاتیله یرینه (المعزبالله) (سامرا)ده مقام خلافته کچدی .

معتصمك زماننده برو (سامرا)قصبه‌سی‌مرکز خلافت اتخاذ ایدیلوب وزرادن الك معتبر ومقتدر برذات دخی بغداد حکومتنه مأمور ایدلمك عادت حکمنه کیردی. بونك دخی وفاتیله یرینه (المهتدی بالله) اجلاس ایدلدی.

المهتدی دخی ایکی یوزاللی‌آلتی سنه‌سنده وفات ایدرك یرینه کچن (المعتمدبالله) وقع حکومی محافظه ایلمش ایسه‌ده بو خلیفهٔ غیورك زمانی بعض محاربات وغوائل ایله کچمشدر . ایکی یوز یتمش طقوز سنه‌سنده وقوع وفاتی جهتیله (المعتضدبالله) احمد بن الموفق مقام خلافته جلوس ایلدی. بونك زماننده شیمدیکی (نجد) سنجاغی جهتنده ظهور ایدن (قرامط)، حکومت عباسیه‌یی برزمان اشغال ایلمشدر. بونلر حجاز جهتنه پك چوق تسلط ایتمشدر.

معتضدك ایکی یوز سکسان سکز سنه‌سنده وفاتی وقوعیله یرینه اوغلی (المکتفی بالله) سریر خلافته قعود ایتدی وقرامطه ایله برآز اوغراشدی.

ایکی یوز طقسان بش سنه‌سنده بو دخی وفات ایتمسیله (المقتدربالله) ابوالفضل جعفر بن احمد المعتضد خلافته کچدی .

حاصلی خلفای مشار الیهمك خلفلری برر برر مقام خلافتی احراز واشغال ایدرك ، (المستظهر بالله) بغدادك سوریله شهرینی تعمیر ایلمشدر.

(الناصرلدین‌الله) خلفای عباسیه ایچنده معارفه ، وتعمیر ملکه خدمت ایدنلرك برنجیلرندن معدوددر . سلاطین ایوبیه‌دن (صلاح‌الدین) ایوبینك اسلامیته ایتدیکی خدماتی بو خلیفه‌نك زمانه تصادف ایلدیکی کبی ، (جنوه) پادشاهی اولان (قطب‌الدین سلطان محمد) استیلا وتسلط فکریله بغداده کلمش ایسه‌ده عسکرینك اوغرادیغی شدتلی صغوقلر وقارلر بغداده وصولنه مانع اولمشدر . عودتلری‌ده جنکیزلیلرك ظهورینه وسیلاب بلا کبی آسیایه هجوم واستیلالرینه تصادف ایدرك حکومتی (جنکیز) النه دوشه‌رك محو اولمشدر .

خیوه سلطنتی بوصورتله جنکیزلیلر النه دوشدیکی کبی ، دیکرطرفدن برچوق محالری (الناصرلدین‌الله) دولت عباسیه‌یه الحاقه همت ایلمشدر . (المستنصر بالله) زماننده بغدادده عمومی کتبخانه‌لر ، مدرسه‌لر ، دارالصناعه مثللو آثار عالیه تأسیس اولندیغی کبی ، مشارالیهك انعام واحسانلری دخی بالجمله مؤرخین طرفندن یاد وتقدیر اولنمشدر .

(المستعصم بالله) خلفای عباسیه‌نك صوکنجیسی وآلتی یوز اللی آلتی

سنه‌سنده بغداده‌کی خلافت عباسیه مستعصمك وفاتی وهلاکونك بغدادی استیلا ایتمسیله منقرض اولمشدر .

بو خاندان خلافتدن (مستنصر بالله) آلتی یوز الی سکز سنه‌سنده مصرده اثبات نسب ایدرك مصرلیلر طرفندن کندوسنه بیعت ایدلمش وعباسیلرك بوایکنجی حکومتی سلاطین عظام عثمانیه‌دن (یاوز سلطان سلیم خان) حضرتلرینك مصری استیلالری زمانه قدر برخلافت روحانیه اوزره دوام ایلمشدر .

هلاکو تخریبات واقعه‌سندن صکره بغدادی ترك ایتمش وزمام‌حکومتی (ابن‌عمران) نام شخصه تفویض ایلمشدر .

ابن عمران دنیلن آدم شیمدیکی بغداده تابع اولان خراسان قضاسی مرکزی اولان (یعقوبه) قصبه‌سنده (عامل) یعنی قائمقاملك خدمتنده بولنان ادانیدن بری اولدیغی حالده بغدادك محاصرات ومحارباتنده هلاکو اردوسنه خراسان قضاسندن ذخائر ومأکولات تدارکنجه خدمتی سبق ایتمسیله بغدادك حکومتی بوخدمتنه مکافاةً کندوسنه ویرلمشدر . بوندن صکره بغداد والیلکی وزرای تاتاریه‌دن (جوحان شمس‌الدین محمد) نام ذاته توجیه ایدیلوب بوادم هلاکونك تخریباتی علی‌قدرالامکان تعمیره سعی ایلمشدر .

بو زواللی آدم حکومت تاتاریه طرفندن برآرالق عزل وحبس ایدلمش ویرینه (عبدالملك) نامنده‌بریسی تعیین قلنمش ایسه‌ده مؤخراً اعادهٔ مأموریت ایتدیرلمش واك صکره (بایدو اوغل خان) طرفندن قتل ایدلمشدر .

بایدوخاندن‌صوکره بغدا ولایتی اطبادن وملت‌موسویه‌دن (سعدالدوله)یه تفویض ایدیلوب ، اهالی ایسه بونی هضم ایده‌مه‌ملریله آز مدت ایچنده قتل اولنمشدر .

بوندن صوکره (شکرجی محمد) بغداد والیلکنده بولنمشدر . الحاصل هلاکونك التی‌یوز اللی التی سنه‌سنده باشلایان بغداد حکومتی برطاقم نا اهل والیلر طرفندن سوء حال ایله اداره اولنه‌رق نهایت یدی یوز اوتوز سکز سنه‌سنده هلاکو حکومتندن رهایاب اولمشدر .

حکومت تاتاریه‌نك دوچاراولدیغی محاربات‌داخلیه دوامنه میدان‌ویرمیه‌رك تاریخ مذکورده بغدادده منقرض اولدقلری مثللو یدی یوز قرق سنه‌سنده اصل مقر سلطنتلری بولنان تبریزده دخی منقرض اولمشلردر .

بغداد مخابر مخصوصکز

س . م . توفیق

بلغارستانده مخابر مخصوصمزدن :

١٠

زشتوی‌ده آثار وحیات اسلامیه

زشتوی قصبه‌سی؛ وارنه ، صوفیه خطی انشاسنه قدر پك چوق زمانلر طونه ساحلنك الك معتنا برتجارتگاه اسکله‌سی ایمش . بونکله برابر بوقصبه‌یه ملحق‌اولان قریه‌لرك هربرنسده اصحاب ثروت وخیرات طرفندن انشا اولنمش پك چوق جوامعشریفه موجود اولدیغی حالده بوکون هان کاملاً دینه‌جك درجه‌ده بلغارستان حکومتی طرفندن تخریب‌اولنمشدر .

یالکز تخریب اولنمقله قالسه ، زواللی مسلمانلر بوکاده راضی اوله‌جقلر. چونکه اونلره کوره برلطفدر .

فقط ایش یالکز تخریب‌ایدلمکله براقلمیور، هم تخریب ایدیلیور، هم‌ده اونلره عائد اولان اوقاف؛ حکومت مالی‌کبی مأمور مخصوص طرفندن خزینه نامنه صاتیلیور .

بلغارستانك هرقصبه ، وقریه‌سنده بوظلم ، بوحقسز تجاوزات ، بو قانون شکنانه معاملات جاری‌اولدیغی‌حالده مقام عائدی طرفندن هیچ بردرلو سس چیقارلیور !!!

زشتوی قصبه‌سنده وقتیله اون درت جوامع ومساجد شریفه موجود اولدیغی حالده بوکون آنجق یدی عددی موجود دینه‌جك بر حالده، باقیسی تخریب ایدلمشدر.

بونلردن ایکیسی اثنای حربده هدم وتخریب ایدلدیکی کبی، قصبه‌نك الك معتنا و شرفلی بر یرنده بولنان واحسانیه نامیله بنام اولان جامعشریفده بلغار حکومتی طرفندن هدم ایدیله‌رك یرینه تیاترو بناسی انشا اولنمشدرکه : بر وقتلر آبدستسز ایچری کیرلمسنه مساعده ایدلمز ایکن بوکون ایچریسنده : قادین ارکك بوقلی ایاق دانس ایدیورده حالا اسلاملرك طوکش اولان قانلرنده بر اثر انتباه بیله حس ایدلیور .

ولیشان جامعشریفی‌ده تقریباً بوندن اون بش سنه مقدم دیوارلرینك خرابیتی بهانه ایدیلرك قومیسیون مخصوص طرفندن هدم اولنمسنه اجبار ایدلمش و بو صورتله هدم ایدیله‌رك انقاضندن محله‌ٔ مذکوره‌نك دیکر بر موقعنده کوجك بر جامعشریف انشا ایدلمشدرکه بوده خلاف قانوندر. زیرا بیك طقوز یوز طقوز سنه‌سی امضا ایدیلن پروتوقول احکامنجه عینی ماهیتی حائز بر جامع انشا ایدلمسی لازمدر .

قشله جامعشریفی دینکله معروف اولان معبد مقدسك قربنده بولنان مکتب ومدرسه ایله جامعشریفك مناره‌سی حکومت طرفندن هدم وتخریب ایدیلرك جامعشریفك بناسیله تخمیناً اوچ بیك متره مربعنده‌کی حولیسی ـ که اکثر محلی اسلام مقابری ایمش ـ عسکرلره تعلیمگاه ودپو اتخاذ اولنمشدر.

بلغارلر یالکز جامعلری ضبط ایتمکله‌ده قالمیه‌رق اسلام مکتبلرینی‌ده ضبط ایتمکده‌درلر . چونکه بوراده محاربه‌دن مقدم اسلاملر طرفندن انشا ایدلمش برمکتب رشدی وار ایمش . بو مکتب ، بلغارستانك تشکلندنبری بلدیه‌نك ألنده بولنیور ایسه‌ده بوکون بلغارلره « ژمنازیه » اعدادی اولدیغنی کمال تأسفله کوریورز.

حسن افندی مسجدی دینکله معروف اولان مسجد شریف یکرمی سنه مقدمنه کلنجه‌یه قدر حکومت بلغاریه طرفندن دپو اتخاذ ایدلمش،آندن صکره‌ده تجارت مکتبنك انشاسی اثناسنده عسکرلر طرفندن هدم ایدیلرك انقاضی آلنوب عرصه‌سی‌ده مکتب حولیسنه الحاق اولنمشدر .

بو مسجدك قربنده برده مدرسه بولنیوردی‌سه‌ده اوده امثالی مثللو تخریب اولنمشدر .

اسکی جامع شریفی‌ده صوکره‌دن یانمش، دیکر بریسی‌ده یول اوزرینه کله‌رك انهدامنه سببیت ویرمش، بو صورتله هدم ایدیله‌رك انقاضی وقفه آلنمش وعرصه‌سی بالفروخت بدلی آلنمشدر.

بعض جامعلر ییقلدیغی حالده یرینه یاپیلانلرك حکومت طرفندن یاپیلدیغی ظن ایدلسون ، یوقاریدنبری انشاایدلدیکنی سویلدیکمز جوامع شریفه‌اصحاب ثروت وحمیتك حیاتلرنده براقمش اولدقلری ثلثماللری واهالیٔ حمیتدانك اعانه‌سی ایله میدانه کلمشلردر .

زشتوی قصبه‌سنه عائد اوقاف اسلامیه‌نك واردات سنویسی ٦٥٠٠ فرانق قدر بریکونه بالغ اولیورسه‌ده بونك اوچ بیك بش یوز فرانغی ائمه ومؤذنلره ، وسائر صرفیاتنه ، باقیسی‌ده ترهیناً وقف نامنه استقراض‌اولنان اون بربیك فرانقك رأس‌المال وکذشته‌سنه ویرلکده‌در .

زشتوی‌ده اسلاملرك اوچ ابتدائی مکتبی واردر. مع هذا کچن سنه درس ابتداسنده معارف بودجه‌سنك مضایقه‌سندن ناشی بریسی قپانمش در . دیکر ایکیسی‌ده ذکور برنجی‌وایکنجی سنه‌لریله اناث اوچنجی سنه‌لره قدر شاکردان وطالبات بولنیور .

اولجه درت صنفلی برده مکتب رشدی اولدیغی حالده برقاچ سنه‌دنبری مضایقهٔ مالیه‌دن‌ناشی مقدار کافی معلم بولنمدیغی جهتله ایکی صنفه ایندیرلمشدر . مکتب رشدینك بولندیغی یرده اوچنجی و دردنجی سنه ابتدائی ذکور شاکردانی بولنمقده‌در .

زشتوی قصبه‌سنه عائد اولدرق ویرمش اولدیغم شوقدرجق معلوماتی متمم وبلغارلرك ؛ وطنداشلری اولان مسلمانلره بغیر حق روا کوردکلری مظالم وتعدیاته اوفاجق‌برلوحه اولمق اوزره بوکونلرده بوقصبه‌یه ملحق چاوش

كوی اهالیٔ اسلامیه‌سی حقنده اجرا ایدیلن وحشتلردن ده بر آز بحث ایتمك ایسترم.

اولا شوراسنی بیلمك لازمدركه : بلغارستانده مسلمانلر حقنده تعقیب ایتمكده اولدیغی بیكانه‌سیاست هردرلو وسائطه – ولوكه اك خسیس اولسه بیله – مراجعت ایدرك اونلری هجرته‌مجبور وبووسیله‌ایله اللرنده‌بولنان مال‌واملاكلرینی یوق بهاسنه ضبط ایتمكدر .

چاوش كوی اهالیسنی‌ده بو صورتله هجرته مجبور ایتمكی دوشونمش اولاللیلركه‌ذكر ایده‌جكم وحشی تصمیم ایده‌رك موقع‌فعله قویمغه موفق‌اولمشلردر.

وقعه ماه حالك طقوزنجی بازار كونی اخشام یعنی یاتسو نمازینی متعاقب ظهور ایتمشدر . مع‌مافیه دها كوندوزدن بویله مدهش بر وقعه‌نك ظهور ایده‌جكی شایع اوله‌رق اسلاملری پك دهشتلی برقورقو استیلا ایدر. چونكه بو وقعه بردنبره میدانه كلمش دكلدر، ایكی هفته مقدم كویك كنارنده‌بولنان اسلام قبطیلرندن بر قاچ خانه‌نك باشنه‌ده كلمشدی .

بلغارلر اوراده بولنان بر قاچ خانه اسلام قبطیسنه اصلی واساسی‌اولمیان بر شیئی بهانه ایدرك بر كیجه هجوم ایدرلر ، قاپو وپاجالرینی ییقارق ئه‌ولرینی تارماز ایدرلر .

نظام وانسانیتك خلافنه اوله‌رق بو زواللیلره ایدیلن ظلم وتحقیره قارشی بیكانه قالمه‌یی مغایر انسانیت تلقی ایدن مسلمانلر بو وحشتی كوی‌مختارینه عرض ایدرلر. فقط آلدقلری جواب نصل‌اولسه بكله‌نیرسكز : « بقالم سزك باشكزه‌ده نه‌لر كله‌جكدر » !!!

بوندن صكره بر قاچ كون كچر ، وقعه‌نك ظهور ایده‌جكی كیجه اسلاملر فرائض اسلامیه‌دن اولان یاتسو نمازینی ادا ایتمك مقصدیله جامعشریفه كیدرك فرائض الهیه‌یی بعدالادا بعض‌قومشولری طرفندن برهجوم ناكهانی‌یه معروض قاله‌رق سوپا وسائر شیلر ایله فنا صورتده ضرب اولنورلر .

بو حیدود ، وحشی جانوارلر بوراده بدبخت اسلاملری بر صورت غدارانه‌ده أزدكدنصكره بونكله‌ده اكتفا ایتمیه‌رك اسلام محله‌لرینه صالدیررلر، مكتبك جاملرینی قیرارلر ، ادبسزجه‌سنه بعض اسلام ئه‌ولرینه كیررلر؛ حاصلی صباحلره قدرسوقاقلرده قودورمش كوپكلر كبی‌سلاح آته‌رق زواللی‌مسلمانلری، بالخاصه قادین ، چولوق وچوجقلری خوف وهراسه دوشوررلر . بونك اوزرینه « ره‌چ » و « اوترو » غزته‌لری كبی شارلاتان ، حیدود كوروجیلر ایله بونلرك كوروكیله آتش‌آلوب اورته‌لغی یاقوب قاووران ، مدنیت وانسانیت نامنه مسلمانلره هر فنالغی یاپمقدن چكنمیان برقسم بلغارلر مستثنی اولدیغی‌حالده بالطبع حكومت محلیه وظیفه‌سنی ایفا ایدرك مجرد وقعه‌ده ذی‌مدخل اولان بر قاچ بلغاری توقیف ایدرلر .

فقط بنم اعتقادیمه‌كوره بلغارستانده یشایان، وطنلری حقنده حسن نیتدن بشقه بر حس ایله متحسس اولمیان مسلمانلره حضور وراحت براقمق ایستمیان «ره‌چ»و«اوترو» كبی‌مفسد غزته‌لر باقی اولدقجه بوكبی فنالق‌هیچ بروقت اكسیك اولمماز . بو كونلرده محاربه حاضرلقلری غایت‌دهشتلی كیدییور ، اكر كشوف قابینه‌سی استعفا ایدرسه یوزده طقسان طقوز محاربه محققدر . بوندن صكره یازه‌جغم یازیلری استانبولده یازمقلغم لازم .

اقسه كیلی

احمد حمدی

ژاپونیا مخابر مخصوصمزدن :

ژاپونیا میقادوسی موتسوهیتو

۱۶ تموز ، كیجه ساعت بری ۳۰ دقیقه كچه ژاپونیا میقادوسی (ایمپراطوری) موتسوهیتو حضرتلری ژاپونیانك پایتختی توكیوده وفات ایتدی .

موتسوهیتو حضرتلری یالكز عائلهٔ ایمپراطوری‌یی دكل ، بتون ملتنی، حتی پك چوق مسائلده دینه بیلوركه ، بتون شرقی یتیم براقدی . مشارالیهك امور اداره‌ده‌كی اقتداری ، سیاسته‌ده‌كی مهارتی ، خصوصاً حكمداران آراسنده‌كی اعتباری ژاپونیایی پك‌چوق دورلر مسعود یاشاته‌جق قدر صاغلام برتمل وجوده كتیردی ایدی. مشارالیه تخته جلوسنده ژاپونیایی آرتق یانغی قورومش سونمه‌یه میال برقندیل حالنده بولمشدی ؛ وفاتنده ایسه آنی هر نوع ترقیاتك پك یوكسك درجه‌لرینه قدر ایصال ایدوب آرتق نه روزكاره نه‌ده باشقه تأثیره قاپیلمقله قولای قولای ضیاسنی‌بیله تنقیص ایتمز بر «لوكس» حالنه قویوب براقدی .

مشارالیه ۱۸۵۲ سنهٔ میلادیسنك ۳ نجی تشرین ثانی‌سنده، تمام اوروپا دولتلرینك ، تجارت اجنبیه ایچون ، ژاپونیا قپولرینك آچیلماسنی مصراًطلب ایتدكاری بردورده دنیایه كلمشدی. ژاپونیانك‌اوكونكی حكومتی آوروپالیلرك بوطلبلرینی رد ایتمشدی .

نهایت ۱۸۵۲ سنه‌سنده پك چوق اجتهادلری تأثیرسز قالدیغندن‌آوروپا دولتلری آراسنده بعض‌لری شمس‌طالعی جبرایله تجارت اجنبیه‌یه آچدیرمق ایسته‌مشلردی . اولاً مسافه‌نك بعدیتی ، ثانیاً بعض آنتریقه‌لر سایه‌سنده بومسئله‌یه مسدود قاله‌جغی بر صره‌ده آمریقالی آمیرال (پیرری) یدی حرب كمیسی ایله (شیمورا) لیمانه ورود ایله تجارت اجنبیه‌یه قپولری‌آچمالرینی ژاپونیادن طلب ایتدی . ژاپونیالیلر جزئی برترددن صوكره آمریقا تجارتنه برقاچ تجارت‌لیمانلرینه دخول‌ایله اوراده تجارتله اشتغاله مساعده ایتمه‌یه راضی اولدی . برسنه صوكره روس آمیراللرندن (پوتیاتین) دخی عینی شرائط داخلنده برمساعده استحصال ایتدی .

اهالی وكنج میقادو بوحالدن صوك‌درجه اندیشه‌یه دوشدیلر . آوروپالیلرایله یكی‌مناسبته باشلاندیغنه جداً متأسف‌ایدیلر. مملكتك‌داخلنده‌هرطرفدن عصیان آتشلری كوروندی . ایمپراطور ایله امور اداره‌یی النده بولوندیران ومقر اداره‌سی توكیوده (او زمان « یه‌دو » دینیردی) بولنان توقوغاوا سلاله‌سی نامنده‌كی دره بكلكی آراسنده بیوك اختلافلر ظهورایده‌رك ۱۸۱۷ سنه‌سنه قدر دوام ایتدی . عاقبت كنج ومتشبث میقادونك غلبه‌سی‌ایله نهایت بولدی . قوقوغاوا دره بكلكنك عسكرینی اصلاح ایچون بولوندیریلان برقاچ فرانسز ضابطانی‌ده مملكتدن طرد وفتنه كارلرك بیوكلرندن اولدقلری اثبات اولوندی .

۱۸۶۷ سنه‌سی ۷ تشرین ثانیده میقادو اردوسی غالبیت آلایلری ایله سونیه سونیه ایمپراطورلرینی تخته اجلاس ، بتون شوغون (دره بك) لكاری لغوایله ژاپونیایی غیرقابل تقسیم‌ویالكزایمپراطوره تابع بردولت‌اوله‌رق اعلان ایتدیلر .

موتسو هیتو حضرتلرینك تخته جلوسلری ایله ژاپونیاده یكی دورهٔ سیاسی ، دورهٔ ترقی ورفاه دخی باشلایور. او كوندن اعتباراً ژاپونیا ایمپراطورلغی، اطرافنده‌كی مضراوتلردن تطهیرایدیلن برفدان كبی‌باش قالدیرییور. میقادونك جلوسی ژاپونیایی اسكی چین عادتلرندن تبعید ودورهٔ ترقی وتمدنه دخول ایچون برقپو وظیفه‌سنی كورمكده‌در .

۱۸۶۸ سنه‌سنده ایمپراطورك مشاورلرندن اوقووبو (Okubo) نام ذات صوك درجه‌اصلاحات‌طرفداری‌برذات‌اولوب، ادارهٔ عتیقه ایله تماماً قطع علاقه ایتمك ایچون ، قاچ عصرلردنبری ژاپونیا ایمپراطورلغنك پایتختی اتخاذ اولنوب كلان(كیوتو) دن(یه‌دو) [شیمدی«توكیو»] یه هجرتی‌اوراده‌یكی اصول ویكی طرز اوزره ایمپراطورلغك تأسیس اولونمه‌سنی موافق بولارق غایت اوزون ومهم برلایحه تقدیم ایدییور .

كنج‌ایمپراطور اجدادینك بیك سنه‌دن‌زیاده برمدت بلا مفارقت‌یاشادیغی (كیوتو)یی‌ترك ایدوب‌ده بردره بكلكنك مقر اداره‌سی بولنان، اوزمان پك چیركین اولان ،(یه‌دو) یه هجرتی هیچ برتورلو قبول ایده‌میه‌جكنی‌وبویله برهجرتك ، یكی براختلاله بیله وسیله اولا بیله‌جكنی بیان وبویله برحركتدن قورقدیغنی اوقوبویه سویله‌یور . لكن فكرنده مصر قالان مشاور كنج ایمپراطوری اقناع‌ایچون لایحه‌سنی دها تطویله احتیاج حس‌ایدییور. صوكره لایحه‌سنك غرب مدنیتندن بحثله اناك مفید نقطه‌لرینی مملكتده تطبیق ایچون فضانك حر اولماسی، یعنی اسكی‌ایمپراطورلق عادتلرندن تماما آزاده و یالكز میقادویی دیكله‌یه‌جك برمیدانك وجودی لازم اولدیغنی وبونك ایسه یالكز

قليج قوتی ايله ضبط اولونمش (يه‌دو) ده يا‌پيله بيله‌جكنی، اختيار وعادت پرست كبرا ايسه كيوتوده قالاجقندن بو اصلاحاته مانع اوله‌مياجقلرينی بيان ايديور . وطننی اصلاح وراه مدنيته اصعاد امل‌آمالی اولان كنج وغيور ايمپراطور بوفكردن غايت ممنون اولارق تكليفی قبول ايديور .

بوقرار كيوتو اهاليسی وسرای‌ليلر آراسنده بيوك برغليان وجوده كتيردی . عاقبت هجرت كونی كلمشدی . بيكارله اهالی سرای اطرافنده طوپلاندی. ايمپراطوری كوز ياشلرينه بوغولا بوغولا كيوتوده قالمايه دعوت ايدييورلر ، بيكلرجه سنه اجدادينك مقر حكومتی اولان ارض مقدسی ترك ايتمه‌مسنی رجا ايدييورلر، عاقبتی فنا اولاجغنی سويله‌يورلردی . لكن‌دميركبی سرت ودونمز فكرلی ايمپراطور ملتنك كوز ياشلرينی‌جهالتلرينه عطف‌ايده‌رك يوله چيقدی .

ايمپراطور كيوتودن مفارقتندن صوكرا اولا (اوساقا) شهرينه كيدوب برقاچ آی قالدقدن صوكره (يه‌دو) يه كيدوب اسمنی (توكيويه) قلب ايتدی وبرقاچ وقت‌ده اوراده قالدقدن صوكره تكرار (كيوتو)يه كلوب پرنسس (هاروووتو) (ايلك بهار پرنسسی) ايله ازدواج ايتدی . (١٣) ايلول ١٨٦٨ سنه) ازدواج مراسمندن صوكره مقر حكومتی اولان توكيويه عودت ايتدی وكيوتو ايله علاقه‌سنی بوسبوتون قطع ايتدی. توكيويه عودتله تمام يرلشنجه هان اصلاحاته باشلامق ايچون زماننك مشهور اصلاحات پرور سياسيلرندن (يفو) (اوتوبو) (ايتو)و (فوری) كبی ذاتلری كنديسنه تقريب ايدييور .

ايمپراطورك كنج وبورولمق بيلمزهوسی، مشاورلرينك دهاسی‌سايه‌سنده هركون درلودرلو اسكی عادتلره مستندقانونلراورطه‌دن قالقار ، ياواش‌ياواش توی ومهم اساسلر اوزرينه مستند بركل فدانی كبی يكی طوپراق اوزرنده صاغلام كنج ايمپراطورلغك كونشی‌طوغمه‌يه باشلا يشی كورونيوردی .

١٨٦٩ سنه‌سی كانون ثانيسنك بشنده انكلتره ، روسيه ، آمريقا جماهير متفقه‌سی آلمانيا وهوللاندا سفيرلری پايتختده كمال‌طنطنه و بدبه ايله برنجی دفعه حضوره قبول ايدلديلر . پك آز برمدت ظرفنده‌ده سفرای‌مذكوره مملكتك ترقيات وتجدداته نه‌قدر خواهش ايله‌صارلديغنی كوره‌رك حكومتلرينه كوندردكلری راپورلرده ژاپونيانك راه تجدده‌كی سرعتنی تصويرده كلمه بولامزلردی. آرادن پك آز زمان‌كچديكی حالده ايمپراطوربتون‌دول‌معظمه‌ايله پك صميمی برابطه تأسيس ايتمكه موفق اولمشدی .

١٨٧٢ سنه‌سنده غرب دولتلرينك شهزاده‌لرندن ژاپونيايی زيارت ايدنلرك برنجيسی اولمق اوزره روسيه پرنسلرندن (آله‌كسی) موتسوهيتويی زيارت وروسيه خاندانك اك بيوك نشانلرندن برينی تقديم ايتدی. برقاچ سنه صوكره‌ده پروسيا پرنسلرندن (هانری) پروسيا ايمپراطورينك كونردكی نشانی تقديم ايچون كلدی . برآز صوكره‌ده جماهير متفقهٔ آمريقا رئيس جمهوری (غرانت) توكيويه كلوب ايمپراطوری زيارت ايتدی .

موتسوهيتونك جلوسی زراعتده‌ده يكی ترقياته سبب اولدی . نفوذ سياسی‌نك شوغون (دره‌بكی)لرندن ميقادويه انتقالی ايله برابر مذكور شوغونلرك املاكی‌ده ايمپراطوره انتقال ايتمشدی . بووجهله سياسی ومالی اقتداری يدادارمسنه آلدقدن صوكره فئوداليزم زماننده اراضی‌سز قالمش فقرا زراعه ، ايشله‌يه‌بيله‌جكلری مقدارده ، اراضی توزيع اولونمه‌سنی امر ايتمكله ايمپراطور عوامك وخصوصا كويلی‌لرك وعسكر طاقمنك قلبنی كنديسنه جلب ايتمشدر . و ١٨٦٨ سنه‌سنده بر فرمان نشر ايده‌رك زراعك حقوقنی واراضی مزروعه‌نك صاحبلرينك مال مشروعی اولديغنی تصديق وتأكيد ايتمشدر. بويله‌جه بتون زراع اوفاق اراضی صاحبلری نامنی اخذ ايتمشلردر. زراعه تقسيم اولنان بواراضی‌دن برنوع بدل دخی آلنمايوب ايمپراطورك اعانه‌سی نامی تحتنده مجاناً ولكن ايشلتمك شرطی ايله بلامدت ويرلمشدر .

ايمپراطورك اك بيوك اهميت عطف ايتديكی مسائلدن بری‌ده ، داخلی اصول ادارەنك اسكی دره بكلكاری اصولندن اخراجی ايله قانونلرموجبنجه ومساوات اوزره اداره‌سی اولمشدر . ١٨٧١ تاريخنده ٨ اعضالی شورای ايمپراطوری مجلسی و ١٠ نظارتلی قابينه تشكيل اولونمشدر .

مذكور ١٨٧١ تاريخی غايت بيوك ومهم امورك مبداٴی، تاريخی‌در . سنهٔ مذكوره‌ده بودهی مذهبی دين رسمی اولارق اعلان ايدلديكی كبی، رسماً هرنوع امتيازات لغو اولنه‌رق مساوات اعلان اولنيور، ضربخانه وپوسته تأسيس اولنيور ، برنجی دمير يولينك انشاسنه باشلانيور .

١٨٧٣ تاريخنده‌ده ايمپراطورك امری ايله بيچيك آشيسی قوللانلمسی، مأمورين‌حكومتك آوروپا‌اصولنده‌البسه كيمه‌سی ،اوزون‌چين‌اصولنه‌مشابه‌صاچلرك كسيلمه‌سی ،مكتبلرك يكی‌اصولده تأسيس ومحاكمده هرنوع ضرب‌وسائربونك كبی جزالرك لغوی ، خرستيانلرك آيين دينيلرينك منع اولونمامسی امر اولونيور .

عين سنه‌ده ماليه اصلاحاتی ايچون پك بيوك غيرتلر صرف اولونيور. عينی زمانده بو بيوك تشبثلر صيره‌سنده پك چوق اوفاق اصلاحاتدن‌ده كری قالنميور. بو نوع بيوك اصلاحات پروغرامی تطبيق ايدلدكجه، اسكی اصول اداره زماندن قالمه بعض اهالينك منافعی متضرر اوليور، بكارك وآغالرك اقتداری تناقص ايدييوردی . بر كون كلوب‌ده تمام قوتدن دوشه‌جكلرينی حس ايدن مذكور طاقم حكومتك كيديشنی عوامه فنا كوسترمكده تأثير ايتمه‌يورلردی . بو حالی حس ايدن كنج حكمدار ، پك وقتنده بر فرمان نشر ايده‌رك يقين وقتده قانون اساسی‌نك اعلان اولنه‌جغنی، مملكتنده اصول مشروطيتك تطبيقنه باشلانيلاجغنی اعلان ايتدی. اصول مشروطيتك تطبيقنه ١٩٠ سنه‌سنده ابتدار اولنه‌جغی‌ده عقبنده نشر ايتديكی بر فرمان ايله تكرار تأكيد ايتمشدی.

قانون اساسی‌نك تأليف اولونه‌سی‌مشهور پرنس ايتويه (ژاپونلر بوذاتی وطنلرينك بيمارق عد ايدرلر.) حواله اولونمشدی .

١٨٨٩ سنه‌سنده ١١ شباطده ميقادو حضرتلری اصول مشروطيتك تأسسنی بر فرمانله اعلان واك اولا كنديسی قانون اساسی‌يه صادق قالاجغنه يمين‌ايتمشدر.همان‌انتخاباته ابتدار اولونمشدر. و ١٨٩١سنه‌سی‌ابتداسنده ژاپونيا مجلس مبعوثاننك برنجی اجتماعی ايمپراطور طرفندن‌كشاد اولونمشدر. (ژاپونيا قانون اساسی‌سنی يقين وقتده ترجمه ايدوب تقديم ايده‌جكم) .

متوفی وطننك موقع‌سياسيسنی پك ايی آكلاديغندن امور حربيه وبحريه‌نك‌ده اصلاح وكماله ايصالی ايچون پك چوق وقت وغيرت صرف ايتمشدر.

مجلس مبعوثان قابينه‌نك بحريه‌يی اصلاح ايچون طلب ايتديكی غايت آغير بر بودجه‌يی رد ايتديكی زمان، ايمپراطور حكومت مأمورينه بر خطابنامه نشر ايده‌رك معاشلرينك اونده برينی دونما اعانه‌سی اولارق ويرمه‌لرينی تكليف ايتمشدی.

(مذكور خطابنامه‌ده اصول مشروطيته نه قدر رعايتكار اولديغنی كوستره‌جك بر مهم نقطه‌يه تصادف اولنيور : خطابنامه‌ده كنديسنك‌ده بر حكومت مأموری اولديغنی وبناءً عليه اك اول كنديسی دونما اعانه‌سی اولارق آيلغنك اونده برينی تبرع ايتديكنی اعلان ايدييوردی).

ايمپراطورك بو تكليفی ممنونيتله‌قبول اولنه‌رق پك‌جزئی برمدت ظرفنده ژاپونيانك شاننه لايق بر اقتدارده سطوتلی بر دونما وجوده كتيرلمشدر .

عينی زمانده امور حربيه‌نك اصلاحی‌ايچون غولچ پاشا كبی برقاچ مقتدر اجنبی ضابطلری‌چاليتديرلقده، ممالك غربيه‌يه‌كروه‌كروه ضابطان‌كوندرلمكده، مملكت داخلنده طوپ وتفنك فابريقه‌لری، ترسانه‌لر وجوده‌كتيرلمكده‌ايدی. تجارت وصناعتك ترقياتنه‌ده ايمپراطور بيوك اهميت‌ويرمكده، متشبث تجاره پك بيوك اعانه‌لرده بولونمقده، تحريض وترغيب ايچون هيچ برشيئی اسيرگه‌ممكده ايدی.

بو وجهله « بيوك اصلاحات دوری » لقبنه مستحق ٢٥-٣٠ سنه‌لك ژاپونيا حيات سياسيسی آرتق قولای قولای صارصيلاجق دوره‌يی آتلاتمش دول معظمه عدادينه دخوله نامزد بولونيوردی.

(موتسوهيتو) نك دور سلطنتی ايكی پارلاق غالبيت ايله‌ده تزيين اولونيور : ١٨٩٤ سنه‌سنده ژاپون اردوسی چينی و ١٩٠٥ سنه‌سنده روسيه‌يی مغلوب ايده‌رك آرتق حقيقتاً دول معظمه عدادينه داخل‌اولمشدر.

ايشته شو قدر موفقيتلرك يگانه خادمی اولان متوفی (موتسوهيتو)

حقیقتاً ژاپونیا ایمپراطورلغینک ایکنجی مؤسسی نامنه مستحقدر. چونکه امور اداره‌ده‌کی بوکونکی مکملیت، متوالی غالبیتلر، مادی ومعنوی ترقیات وثروت عمومیه یالکز مشارالیهک نتیجهٔ سعییدر.

هر نه قدر بعض غرب سیاحلری مشارالیهه بعض اسناداتده بولونیورلر ومشروطیتله قابل تألیف اولمایان بعض اوامرینی کوستریورلرسه‌ده؛ بو نوع تعرضات یالکز غربلیلره عائد بر تعصب افترائی اولدیغنی ظن ایدیورم.

افرنجی ایلولک اون اوجنده مشارالیهک جنازه‌سی میلیونه قریب بر جم غفیر طرفندن توکیو استاسیونندن (کیوتو)ده‌کی مقبره‌سنه تشییع اولونمشدر.

توکیو: وصیده دارالفنونی طلبه‌سندن

احمد منیر

عبدالرشید ابراهیم اوغلی

مطبوعات

فرانسه - عالم اسلام و بحر سفید حاکمیتی

(پاری ژورنال) بحر سفید حاکمیتی مسئله‌سی حقنده یازدیغی اوزون بر مقاله‌ده بو حاکمیتک استحصالی ضمننده فرانسه حکومتی طرفندن شمدی‌یه قدر صرف ایدیلن مساعی ایله ارتکاب اولنان خطیئاتی تعداد ایلیور. (پاری ژورنال) بحر سفیدده الک بیوک رولک فرانسه‌یه توجه ایتمکده اولدیغی، فرانسز قراللرینک اوته‌دن بری آکلامش اولدقلرینی وبونک نتیجه‌سی اوله‌رق بتون سیاستلرینی اسلامیت جهتنه توجیه ایلدکلرینی ونته‌کیم برنجی (فرانسوا) ایله دردنجی (هانری) عثمانلی پادشاهنک دوستلغنی آرزو ایلدکلری کبی اون دردنجی (لوئی) نکده فاسه سفیرلر اعزام ایلدیکنی وحتی (ناپولئون) لکده مصر سفری اثناسنده اسلاملرک معاونتیله اسکندریه ایمپراطورلغی وجوده کتیرمکی تصور ایتدیکنی سویلدکدن صکره بحر سفیدده فرانسز حاکمیتنک بر ودیعهٔ مقدسه شکلنده حکومتدن حکومته انتقال ایلدیکنی بیان ایله دییور که:

«اجدادمز طرفندن چیزیلن یولی تعقیب خصوصنده حس ایلدیکمز آرزوی دائمی‌یه رغماً فاسده حمایه تأسیسی ایچون آفریقای وسطی‌ده بولنان الک زنکین فرانسز مستملکه‌لرندن برینک فدا ایدلمسنه رغماً فرانسه‌نک بحر سفیدده تعقیب ایتدیکی سیاستک نازک بر دوره کچیرمکده اولدیغی بدیهیدر. بو کیفیت یکرمی سنه‌دن بری سیاستاً کوسترمکده اولدیغمز رابطه‌سزلقدن ومسئلهٔ اسلامیه‌یه کلیاً عدم وقوفمزدن نشأت ایلمشدر. فرانسه طرفندن بو طریقده ایکی عظیم خطا ارتکاب ایدلمشدر: بونلردن بری استانبولده فرانسز نفوذی یرینه آلمان نفوذینک تأسسنه مساعده ایدلمسندن، دیکری‌ده ایتالیانلرک طرابلس غرب وبنغازی‌یی استیلا ایلملرینه امکان ویرمکلکمزدن عبارتدر.

فرانسه‌نک ایلک وظیفه‌سی عثمانلی دوستلغنی محافظه ایتمک اوللیدی. مقام خلافتک عثمانلیلرک النده بولندیغی اونوتململیدر. مقام خلافت معظم بر قوت تشکیل ایلکده وددرتیوز ملیونی متجاوز انسانک وجدانی اداره ایتمکده‌در. بتون خرستیانلرک انظاری (روما) یه معطوف اولدیغی کبی بتون اسلامیتک نظرلری‌ده استانبوله متوجهدر. آفریقای فرانسوی‌ده بو قانون مشترکک خارجنده دکلدر. حوالیٔ مذکوره‌ده بولنان اهالیٔ اسلامیه هر صباح وآقشام تخت عثمانیده بولنان حکمدارک دوام حیاتی ایچون دعا ایلیور.

بونی منع ایتمکی ایسته‌مک محالی آرزو ایلمک دیمکدر. برده فرانسه حق تفکر واعتقادک سربستیسنی بتون عالمه اعلان ایلدیکندن تبعهٔ اسلامیه‌نک اعتقاداتنه نه کبی براساسه مستنداً حائل اوله‌بیلیر؟ آرتق انکیزیسیون موجود دکلدر. انکیزیسیونک اجرا آت مدهشه‌سنی یکیدن تأسیس ایلمک تمنیسنده بولنانلر بونلرک خرابیندن بشقه بر نتیجه ویرمدیکنی تاریخک تدقیقیله آکلایه‌بیلیرلر.

اسلامیتده موجود اولان فوق‌العاده اساسات حسنه بو دینک فنا بولنمسنی آرزو ایلمکلکمزه مانعدر. تظاهر ایلدیکی شکل نه اولورسه اولسون هیچ بر زمان غایهٔ خیالیی‌یی اولدیرمه‌مک لازمدر.

ایتالیانلره طرابلس و بنغازیده سربستیٔ حرکت بخش ایلمک صورتیله استقبالده باشمزه مشکلات عظیمه ظهور ایتمسنه سببیت ویریورز. ایتالیا برچوق سنه‌لردنبری شدتلی ناسیونالیزم بحرانی ایچنده چیرپینیور. ایتالیا الک قوتلی دولتلرک صمیمیتی تأمین خصوصنده حس ایتدیکی تمایلات خفیه سائقه‌سیله پروسیا ایله اتفاق ایتمش وحکومت مذکوره‌یی تقلیداً ایتالیانلر برچوق حرص وطمعلره قاپلمشلردر. ایتالیا قوتنک متمادیاً تزایدینی وکندی لهنده وفرانسه ضررینه اوله‌رق اسکی روما ایمپراطورلغنی وجوده کتیرمکی تصور ایتمکده‌در. قارتاجه ومانوبا حادثه‌لرینی تعقیب ایلین کرکینلک دوره‌سنده ایتالیا مطبوعاتندن بعضلرنده کورلن مقالات بوبابده هیچ بر شبهه‌یه محل براقامقده‌در. بناءً علیه ایتالیانک آفریقاده‌کی فرانسز مستملکاتی قربنده تأسسنه مساعده ایلمک صورتیله کندیمزه غایت معجز بر قومشو حاضرلامش اولدق. ایتالیانلر تونس وجزائرک قسطنطین ولایتنی دها شدیدن طولدیرمقده و ولایات مذکوره‌ده بولنان یرلیلره برر حاکم کبی معامله‌یه قالقیشمقده‌درلر. یرلی اهالی حرکات واقعه‌دن حدتلنه‌رک بونی فرانسه‌نک ضعفنه حمل ایلمکده وطرابلسده بولنان مذهبداشلرینک ایتالیان اسارتنه دوشمک اوزره اولملرینی‌ده فرانسه‌نک خطاسنه حمل ایتمکده‌درلر.»

(پاری ژورنال) آلمانیا و ایتالیانک، فرانسه‌نک بحر سفیدده‌کی نفوذینی ازاله‌یه چالیشمقده اولدقلرینی و آلمانیانک عثمانلی بحرانندن بالاستفاده ایتالیانلر ایله اسلاملر آره‌سنده تألیف بینه سعی ایلدیکنی سویلدکدن صکره فرانسه‌نک بو رقابتلری ازاله ایچون تحت نفوذنده بولنان اهالیٔ اسلامیه‌نک جلب قلوبنه چالیشمسنی و اهالیٔ مذکوره‌یه قارشی عادلانه و مستقیمانه بر سیاست تعقیب ایدرک بونلرک عادات واحتیاجات وحقوقنه رعایت ایلمسنی توصیه ایلیور.

شؤون

بالقانلر:

فوق‌العاده مجلس وکلا. — احوال حاضره‌نک کسب ایتدیکی اهمیته مبنی اولکی کون مجلس وکلا زوالی ساعت اون بچقده فوق‌العاده اجتماع ایدرک کیج وقته قدر مذاکراتده بولنمشدر.

بلغارستان، صربستان، یونانستان حکومتلرینک حکومت عثمانیه‌یه قارشی عمومی سفر برلک قرارینی ویردکلرینه دائر سفارتلردن وارد اولان تلغرافنامه‌لر اوزرینه مذاکرات جریان ایلمش ودول معظمه‌یه بالقان احوالنک اکتساب ایلدیکی وخامتک مسئولیتی قطعیاً تورکیه‌یه توجه ایتمیه‌جکنک وتورکیه‌نک قطعیاً صلح ومسالمت طرفداری اولدیغنک تبلیغی تذکر ایدلمش وحکومت عثمانیه‌نک اتخاذ ایلیه‌جکی خط حرکت اوزون اوزادی‌یه موضوع بحث اوله‌رق ایجابات مقتضیه‌سنک ایفاسی لازمکانلره امر ویرلمشدر. بالجمله حدود عثمانینک وضعیتنه دائر حربیه نظارتنه وارد اولان تلغرافنامه‌لر مجلسده حربیه ناظری طرفندن کوریلدرک ارکان حربیه رئیسی هادی پاشایه تدابیر مقتضیه‌نک سریعاً اجراسی امر ایدلمشدر.

عمومی سفربرلك . — عثمانلی اردوسنك عمومی سفربرحالنه وضعی مجلس وكلاده تقرر ایلیه‌رك ارادهٔ سنیه‌یه اقتران ایلمشدر .

دولتلره تبلیغات . — بالقان حكومتلرینك آلدقلری وضعیت مخاصمتكارانه‌یه قارشی حكومت عثمانیه مجبوراولدیغی تدابیری اتخاذ ایتمكله برابر صوك درجه‌ده مسالمتكارانه برسیاست تعقیبی فكرنده بولوندیغی وشاید بالقان حكومتلریله برحرب مؤسف ظهور ایده‌جك اولورسه توركیه‌نك قطعیاً مسئولیت قبول ایده‌میه‌جكنی ومسئولیتك تمامیله مسببی اولان بالقان حكومتلرینه توجه ایله‌جكی بیانیله دول معظمه‌یه تبلیغات عمومیه اجرا قلنمشدر .

عموم قوماندانلق . — حال سفر بری‌یه وضع اولونان قطعاتك عموم قوماندانلغنه فریق عبدالله پاشانك تعیین ایدلدیكی خبر آلنمشدر .

وسائط نقلیه . — حكومت بتون وسائط نقلیه‌یی واز جمله عثمانلی سفائنی تحت نظارته آله‌رق بونلری سوقیات عسكریه‌یه تخصیص ایتمشدر .

بالقان حكومتلرنده عمومی سفربرلك وتحشیدات . — بلغارستان صربستان ویونانستان حكومتلری عمومی سفر برلك امرلرینی ویره‌رك حكومت عثمانیه‌یه قارشی حدودلرده تحشیداتده بولنیورلر .

واپورلره عودت امری . — عثمانلی دكزلرنده بولنان یونان وبلغار واپورلرینه همان عودت ایتملری ایچون امرلر ویریلمشدر .

رومانیانك تحشیداتی . — رومانیا حكومتی بلغارستان حدودنده تحشیداته كرمی ایله عمومی سفر برلك اعلانی قرارینی ویرمشدر .

روسیا تحشیداتی . — روسیه‌ده برقسم ردیفلرینی سلاح آلتنه آله‌رق غرب حدودینه سوقیاته باشلامشدر .

فرقه‌لرك باریشماسی

مملكتمزده‌كی سیاسی فرقه‌لرك رؤساسی برر بیاننامه یازه‌رق حكومته ال برلكیله یاردیم ایتمه‌یه قرار ویردكلرینی ؛ وطنك خارجی دشمنلرینه قارشی طورمق ایچون هیچ برفداكارلقدن كری طورمایه‌جقلرینی اعلان ایده‌حكارمش .

ذاتاً فرقه‌لردن بزده باشقه‌درلو برحركت بكله‌میوردق . سبیل الرشاد كندیسنك قطعیاً بی‌طرف اولدیغنی شیمدی‌یه قدر تعقیب ایتدیكی مسلك ایله قارئلرینه اكلاتمش ، هم او مسلكده صوكنه قدر ثبات ایده‌جكنی صیره‌سی كلدكجه سویله‌مشدر . آنجق وطنك معروض اولدیغی بویله واسع برهجوم قارشیسنده دیگر مطبوعات آرقداشلریمزكده آرتق فرقه طرفدارلغنه ، تهلكه آتلاتیجه‌یه قدر اولسون ، وداع ایتملرینی عن صمیم القلب نیاز ایدرز .

غزته‌لرك بربرلرینه قارشی قوللاندقلری آغیر لساندن خیلی اعتدال كسب ایتمش ایدی . بونكله برابر ینه آره‌ده حس انفعاله قاپیلمقدن قلملرینی بوسبتون آله‌میورلر ! كرك فرقه‌لرك ، كرك او فرقه‌لره منسوب غزته‌لرك تمامیله برلشدیكی خارج نظرنده ثابت اولور اولماز تهلكه‌نك اونده طقوزی آتلامش دیمكدر . زیرا عثمانلیلرك دشمندن بیلار ، محاربه‌دن چكینیر برملت اولمادیغی « حرب ایسترز ! » یایغاره‌لریله آوروپا آفاقنی چینلاتان دشمنلریمزجه بك معلومدر .

دشمنلریمز ـ شاید بوحاضرلقلری قورو یاطیردی دكلسه ـ

شو ظنده آلدانیورلركه : آرناوودلق قیاملری ، فرقه منازعه‌لری بزی یابانجی بردشمنك هجومنه قارشی برلشه‌میه‌جك قدر بربریمزدن آییرمشدر . هیهات ! حدودده ایلك سلاح پاطلار پاطلاماز رابطهٔ اسلامیه ایله ابدی برصورتده برلشن شو قهرمان عنصرلر ال اله ویروب صولوغی محاربه میداننده آله‌جقلردر . بزه وطنداشلق رابطه‌سیله مربوط اولان غیر مسلم عنصرلردن بكلدیكمز ، هم كمال اطمینان ایله بكلدیكمز حركتده عینی فداكارلق ، عینی فداییلكدر .

باشقه حكومتلر صلح ایسته‌دكجه صلحه طرافدار اولمق ناصیل اك صریح اوامر قرآنیه‌دن ایسه ؛ حرب آرزوسی كوسترن دشمنه قارشی حرب ایتمك‌ده كتاب اللهك احكامندندر . شیمدی‌یه قدر حرب ایچون دكل ، صلحی محافظه ایچون اردومزی تعلیم ایتدك ، تحكیم ایتدك ، لوازمنی اكمال ایتدك . اما دشمنلریمز حرب ایده‌جكمش ، پك اعلا ! دوكوله‌جك قانلردن نه حضور شریعتده ، نه‌ده حضور انسانیتده اصلا مسئول دكلز . ربنا افرغ علینا صبراً وثبت اقدامنا .

اسلام آفریقا :

شیخ سنوسی‌یه هدایای حضرت خلافتپناهی . — العلم غزته‌سنك جبههٔ حربده بولنان مخابرینك سیوه استاسیوننده كشیده ایلدیكی تلغرافنامه‌ده طرف اشرف حضرت خلافتپناهیدن سنوسیلرك شیخ كبیری الشریف احمد حضرتلرینه احسان بیوریلان وبرقلیچ ، مرصع نشان عثمانی ، آلتون ساعت وبرصندق اپك قاشدن عبارت اولان هدایای سنیه‌یی حامل هیئتك جغبوبه مواصلت ایدرك هدایایی شیخ حضرتلرینه تقدیم ایلدكلری وهدایانك شیخ حضرتلری نزدنده فوق‌العاده ممنونیت وشكرانی موجب اوله‌رق یادكار منتداری اولمق اوزره شرف همایونه الای كشیلك بویوك برضیافت كشیده ایلدیكی بیلدیرلمشدر .

مصر

حزب وطنینك پروتستوسی . — افرنجی ایلولك ۱۷ نجی كونی انكلیزلرك مصری اشغال ایتدكلری كونه تصادف ایتدیكندن حزب وطنی هیئت اداره‌سنك ویردیكی قرار اوزرینه حزب وكیلی علی فهمی بك انكلتره خارجیه ناظری « سیرادوارد غره‌ی » یه برتلغراف كشیده ایده‌رك انكلیز دولتنك خلاف تعهد اوله‌رق حالا خطهٔ مصریه‌دن چیقمادیغنی پروتستو ایتمشدر .

هندستان :

برادره غزته‌نك توصیهٔ برادرانه‌سی . — قالكوته‌ده نشر اولنان فارسی العباره « حبل المتین » غزته‌سی ، كه اك اسكی برغزته اولوب ایرانیلرجه بویوك براهمیتله اوقونیور ، صوك كلن نسخه‌لرندن برنده ممالك عثمانیه‌یه حصر ایتمش اولدیغی باش مقاله‌سنده عثمانلی سیاسیونته : ایران فاجعهٔ الیمندن عبرت آلملرینه دائر برتوصیهٔ برادرانه‌ده بولونیور ومقاله‌سنی فردوسینك بویتیله بتیریور : « ببین دوزمن راستی پیشه‌كن

توهم از چنین دوز اندیشه‌كن ! »

افغانستان :

افغانستانك خریطه‌سی وانكلیزلرك انتریقه‌سی . — « سراج الاخبار » غزته‌سی لوندره مخابر مخصوصندن آلدیغی برمكتوبه استناداً افغانستان معادننك خریطه‌سنی یاپمق اوزره جلب اولونان انكلیز مهندسلرینك حكومت مذكوره‌یه

ویردکاری خریطه‌دن باشقه کندی حکومت متبوعه‌لرینه دها مکمل دیکر برخریطه تقدیم ایتدکارینی ومکافات اوله‌رق انکلتره‌دن ۳۶ بیك انکلیز لیراسی آلدقلرینی یازییور .

ایران :

(بالمورال)ده ایرانك مقدراتی . — چند کوندن بری غزته‌لر روس خارجیه ناظری سازانوفك لوندره سیاحتی ایله مشغولدرلر. سازانوف (بالمورال)ده انکلیز قرالی حضرتلرینه مسافر اوله‌رق (سیر ادوار غره‌ی) ایله مذاکرات مهمهٔ سیاسیه‌ده بولوندی . تحت مذاکره‌یه آلنان مسائلدن اك مهمی‌ده ایران مسئله‌سی اولمشدر . معلومدرکه ۱۹۰۷ انکلیز - روس ائتلافنامه‌سی موجبنجه ایران، روس و انکلیز مناطق نفوذی دیه ایکی قطعه‌یه آیرلمشدر. حال حاضرده روس منطقه‌سی فرض ایدیلن قطعه روس عساکری تحت اشغالنده در . قزوین . اردبیل، تبریز، اورمی، خوی و مشهد کبی نقاط مهمه‌ده من حیث المجموع اون بش بیکه قریب روس عسکری وار در . عساکر مرقومه موقت اوله‌رق ایرانه سوق ایدلمش و سوق ایدیلدیکی زمان‌ده روس حکومتی طرفندن زمین و زمان مساعد اولدیغی کبی کری چاغریله‌جغنه عائد بیانات رسمیه‌ده بولونلمش ایدی. فقط بیاننامهٔ مذکوری متعاقب عساکر موجوده‌نك کری چکیلمسی شویله دورسون ، بالعکس متمادیاً قوای جدیده سوق ایدلمشدر. اره صره عساکر موجوده‌نك برقسمی کری ایستنلمشسه‌ده ، صوکره‌دن بر بهانه ایله تکرار ایکی مثلی اوله‌رق ایرانه دونمشدر. بو جهت، — هندوستانی روسلرك تقربندن محافظه ایتمك سیاستنی انکلتره ایچون حیات ومماتی سیاستی تلقی ایدن — انکلتره محافلنده عصبیتی موجب اولدیغی کبی ، دیکر طرفدن روسلرك ایران مسائلنده انکلیزلره قارشی آلدقلری بر طور لاقیدیلری دخی آیریجه انکلیز متفکرلرینی دوشوندیرییوردی . اخیراً ایران وقایعنی حاوی اوله‌رق نشر اولونان ماوی کتابه باقیله‌جق اولورسه، کوریلورکه هر دائم هر مسئله‌ده انکلتره دیپلوماسیسی روسلره قارشی سرفرو ایتمکده ، روسلرك مقاومتنه ، انکلتره نفوذ و منافعنك روسلر طرفندن امهالنه اوغرامشدر. روس وانکلیز دولتلری بیننده ایران مسائل داخلیه‌سی خصوصنه عائد تعاطی اولونان بوتون محررات رسمیه‌ده بویوك بر برودت حس ایدیلدیکی کورولیور. ایشته بو برودتك ازاله‌سی وائتلاف مذکورك دها صمیمی برطاقم اساسلر اوزرینه وضع اولونماسی ایچون (بالمورال) ده ۱۹۰۷ ائتلافنامه‌سی تعدیل ایدیله‌جکمش. عجبا بوتعدیلاك نتیجه‌سی نه اوله‌جق؟ ایرانیلر بوتعدیلدن نه بکلیه‌بیلرلر ؟

معلوم اولدیغی اوزره روسلر هرناصل اولورسه اولسون شاه مخلوع محمد علی میرزایی تکرار مقام سلطنتده کورمك ایسترلر . بونك ایچون‌ده انکلتره‌یی اقناعه چالیشیورلر . فقط انکلتره دولتی (سیر ادوار غره‌ی) ك پارلمنتوده رسماً بیان ایتدیکی اوزره بوفکرك جداً علیهنده در. صوکره انکلیزلر روسلرك شمالی ایراندن چیقمه‌سی طرفداریدرلر . عینی زمانده مجلسك وجودینی‌ده الزم کوریورلر. حالبوکه روسلر بویله دوشونمیور، اونلر مجلسی کندی منافعلریله تألیف ایتدیره‌میورلر. انکلتره غزته‌لرینك نشریاتنه باقیلیرسه بوتعدیل ایرانك لهنه اوله‌جقمش . تعدیل نتیجه‌سنده کرك روسلر، کرك انکلیزلرجه شمدیکی ایران حکومتنك معاونتنه قرار ویریله‌جکمش . بونقطهٔ نظردن برمدتدنبری پارسده بولنان ایران نائب السلطنتی ناصرالملك حضرتلرینك دخی سازانوفك لوندره‌یه کلدیکی برزمانده لوندره‌یه ساحت ایتمه‌سنی معنیدار کوریورلر .

تلغرافلر (بالمورال)ده ایرانك تقسیم ایدیله‌جکی مسئله‌سنی تکذیب ایتدکدن صوکره موسیو سازانوفك ناصرالملکك تکرار ایرانه عودتنی طلب ایتدیکنی خبر ویرییورلر، که بوده پك معنیداردر .

اعتراف ایتملیزکه برملتك کندی مقدراتی دیکر دولتلرك تصادم منافعندن بکلمه‌سی اولدقجه الیم بر وضعیت در. بقالم بو وضعیت الیمه‌یه (بالمورال) ملاقاتی نه‌کبی برألم دها ضم ایده‌جکدر؟ فقط برنقطهٔ نظره کوره احتمالکه (بالمورال) ملاقاتی ایرانك آلامنی برآز تخفیف ایلر، چونکه بوآرالق انکلیزلرك منفعتی اونی اقتضا ایتمکده‌در. عثمانلی سیاستنده واقع اولان تبدلات انکلیزلره دها بویوك قونوشمق فرصتنی ویرییورمش، دیه برفکرده وار ر .

سالارالدوله‌یه التحاق ایدن یار محمدخان . — اخیراً سالارالدوله‌یه ایران مشروطیت پرورانندن دموقرات فرقه‌سنه انتسابیله معروف اولان یار محمد خان نامنده برینك دخی التحاق ایتدیکنی یومی غزته‌لرده نشر اولنان تلغرافلر بیلدیرییور . بز بوخبرك درسعادتده بولونان ایران ملتجیلرنجه‌نه‌یولده تلقی ایدلدکنی مراق ایده‌رك تحقیق ایتدك ، نتیجه‌ده یار محمد خانك حقیقهً مشروطیت یولنده خدمات مهمه‌سی‌سبق ایتدیکنی، فقط بوصوکنجی حرکتنك مشروطیت پرورانجه هیچده تصوب ایدلمیوب ، بالعکس نظر نفرتله کورولدیکنی اوکرندك. بورادەکی ایران‌مشروطیت‌پرورلری، کرك دموقراتلر اولسون ، کرك سائرلری اولسون، سالارالدوله کبی مرتجعلرله تشریك‌مساعی ایتمه‌یی مسلك مشروطیتدن ارتداد کبی تلقی ایدوب وطنپرورلك اساسانه مغایر کوریورلر . ایران حکومت حاضره‌سنجه تعقیب اولونان سیاستی پك‌ده تصویب ایتمدکاری حالده ، کندیلریله حسبحالده بولندیغمز ایرانیلر، حکومتی ضعفه اوغراتاجق وامور داخلیه‌یی مختل ایده‌جك هرتشبث اختلال پرورانه‌یی ایی نظرله کورمه‌یور : هله سالارالدوله کبی برخائن وطنله تشریك مساعی ایدنلره لعنت اوقویورلر .

روسیا :

روسیا اسلاملرنده حسیات ملیه . — روسیادن آلدیغمز مکتوبلردن آکلایورزکه متوالیاً عالم اسلام‌اوزرینه اجرا اولونان مهاجمات نتیجه‌سی‌اوله‌رق روسیا اسلام کنجلکنده‌شدید برحس‌ملیت‌واسلامیت اویانیور.روسیا انقلابات داخلیه‌سی زمانلرنده اسلام کنجلری علی‌الاکثر انقلاب مذکورك اعلان ایتمش اولدیغی « حریت ، مساوات واخوت » افکار احرارانه‌سندن! ملهم‌اوله‌رق ملیتپرورلك و اتحاد اسلام کبی افکاری برنتیجهٔ تعصب ایدییورلر ایدی . شمدی ایسه بالعکس او افکار؛ انقلاب کونلرینه مخصوص برخیال مذهبدن عبارت اولدیغنی کوره‌رك آلدانمش‌اولدقلرینی اعتراف ایتمکده‌درلر .

بخارا.

امیرك روسیا بایرامنه اشتراکی . — بویوك ناپولیونك موسقوادە مغلوبیتنك یوزنجی سنهٔ دوریه‌سی‌اولمق مناسبتیله کچن اغستوسك ۲۷ نجی کونی بوتون روسیاده اجرا ایدیلن شنلکلره بخارا امیری حضرتلری دخی صورت رسمیه‌ده اشتراك ایلمش و بخارا قربنده واقع کاکان سراینده بویوك بر ضیافت ویرمشدر .

چین :

روسلری صوصدیرمق ایچون . — پکین‌دن روس غزته‌لرینه چکیلن تلغرافلردن آکلاشلدیغی‌وجهله پکین قابینه‌سی فوق‌العاده صورتده انعقاد ایدن برجلسه‌سنده ، چین اردوسنك روسلره قارشی قویه‌جق بر حالده اولمدیغنی‌وطیش مغولستانك‌ده بالذات غیرمنبت اراضیدن عبارت اولدیغنی نظره آله‌رق محضا روسلری‌صوصدیرمق ایچون اراضی مذکوره‌نك‌روسلره ویرلمه‌سنی اساساً تحت قراره آلمشدر. اشبو فدا کارلقله چین حکومتی روس دیپلوماسینك توجهنی جلب ایله مغولستانده یاپدیغی انتریقه‌لرندن کندیسنی واز کچیرمك‌ایسته‌یورمش . فقط زواللی چین‌غافل‌که« اشتها دیش آلتنده‌در!»

مطبعهٔ احمداحسان‌وشرکاسی مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ع . اشرف اديب

عدد ٣٢ — ٢١٤ . ٢٩ شوال ١٣٣٠ پنجشنبه ٢٧ ايلول ١٣٢٨ جلد ٢ — ٩

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

ان الذين يحادون الله ورسوله اولئك فى الاذلين . كتب الله لاغلبن انا ورسلى ان الله قوى عزيز

ترجمه‌سى

« ايى بيليكز كه ، الله ايله اونك پيغمبرينه قارشى كلنلر يوقمى ، ايشته اونلر اڭ ذليل مخلوقلر صيره‌سنده‌در . بن ده ، پيغمبرلرم ده مطلق اونلرى مغلوب ايده‌جكز ، ديه الله ازلده يازدى ؛ الله ايسه مرادندن ، قابل دكل ، دونديريله‌مين بر قادر ذوالجلالدر . »

***

صورت مجادله‌يه منسوب اولان شو ايكى آيت جليله كتاب اللهك اڭ مدهش پارچه‌لرندندر . آنجق ، اصلنده‌كى روح شدته دائر اوفاجق بر فكر ويره‌جك قدر اولسون ، ترجمه‌سنه المزده‌كى لسانك شيوه‌سى مساعده ايتميور . يوقسه ، ادبياتيله اوغراشمق سايه‌سنده عربك سليقهٔ بيانڭه الفت پيدا ايدنلر ايچون ، بو مؤيد ، بومؤكد تهديد الٰهى قارشيسنده تيرتير تيتره‌مه‌مك قابل اوله‌ماز .

اوت ، نظريمزى ماضى‌يه طوغرى چويرر سه‌ك : جناب حقك كوستر ديكى يولى طوتمايان ، پيغمبرلرك سوزينه قولاق ويرمه‌ين ملتلرك ، صوكنده ، نه آغير بر ذلته محكوم اولدقلرينى ، نه آجيقلى بر سفالت ايچنده چالقانوب كيتدكلرينى كورورز .

خاير خاير ! ماضيلرى قاريشديرمايه ، اوزاقلره كيتمه‌يه حاجت يوق . ايشته حالده نه نامتناهى عبرت لوحه‌لرى كوستروب طورويور : هانى مسلمانلرك اسكى شوكتى ، اسكى سعادتى ؟ هانى اونلرك اسكى سامانى ، اسكى عزتى ؟

بر زمانلر مركز خلافت دنيانك ملتجاسى ايكن ، نه ذلتدركه ، بوكون عادتا ملتجى موقعنده بولونيور ! بر زمانلر صيت شوكتمز جهانى تيتره‌ديركن ، نه‌رذالتدركه ، شيمدى بولغارلر بيله بزى قورقوتمق اميدينه دوشويور !

اكر عقلمزى باشمزه آلمازسه‌ق ؛ اكر كتاب اللهه درت الله صارلمازسه‌ق ؛ اكر آره‌مزده‌كى نفاقلره ، شقاقلره خاتمه ويرمزسه‌ك ؛ اكر توركى آرناووده ، عربى كرده دشمن طانتمق سياست مجنونانه‌سندن واز كچمزسه‌ك ؛ اكر مسلمانلقده عطالتك ، مسكنتك حرام اولديغنى حالا آكلامق ايسته‌مزسه‌ك ؛ اكر بو دين مبينك جهل ايله پايدار اوله‌مايه‌جغنه عن صميم القلب ايمان ايتمزسه‌ك ؛ اكر بوتون قوتمزله دشمنلريمزدن دها قوتلى اولمايه چاليشمازسه‌ق ؛ اكر مملكتمزه غربك رذائل مدنيتى يرينه فنى ، صنعتى صوقه‌مازسه‌ق ... نه‌اوله‌جغز بيليرميسكز ؟ العياذ بالله ملتلرك مسخره‌سى ، مسلمانلغك يوز قاره‌سى !

قهار ذوالجلالك دست انتقامى — حمد اولسون — آلنمزه « ضربت عليهم الذلة والمسكنة ... » نشانه‌سنى ، اواسارت ابديه ، اومحكوميت سرمديه داممغاسنى هنوز اورمادى . لكن قوانين فطرته قارشى براز دها عصيان ايده‌جك اولورسه‌ق ، اوعلامت خذلان ناصيه‌لريمزه اوروله‌جق ؛ هم فرداى محشره‌قدر سيلنمه‌مك اوزره اوروله‌جق !

أوت ، جهه‌لری اوداغ خذلان ایله‌قارارانملت ، نه‌قدرچالیشسه ، برده‌ا آسوده برچهره ایله انسانیتك حضورینه چیقه‌میور . بزیك قطعی ، پك صریح اولان بووعید الٰهینك بانقه‌لری حقنده تحققنی کوردك . کتاب‌اللهك اك آچیق معجزه‌لرندن بری شودرکه: باشقه‌لری دیدیکمز اوزوالّلی ملت اسکی خطالرینی تعمیر ، اسکی کناهلرینی تطهیر ایچون صوکره‌دن آله‌بیلدیکنه چالیشمش ، آله‌بیلدیکنه اوغراشمش ایکن ، قابل دکل ، محکوم اولدیغی خسران مؤبددن قورتوله‌مادی ؛ هم امکانی یوق ، قورتوله‌مایه‌جق .

شرقدن ، غربدن ، شمالدن ، جنوبدن، حاصلی هرطرفدن هجومه حاضر لانان تهلکۀ صریحه‌یه قارشی صبرینی ، متانتنی اله آلماسی ؛ جمله‌سنك بردن « ربنا افرغ علینا صبراً ... » ترانۀ لاهوتیٔ حماستیله حدود بوینه قوشماسی جماعت اسلامیه‌ده‌کی روح الٰهینك یأس فرسا برتجلیسیدر .

اکر یاشامق ایستیورسه‌ق بوروحی أولدورمیه‌لم . یعنی وحدت اسلامیه‌یی تارمار ایده‌جك حرکتلر شویله طورسون، تحریکاتدن بیله اللهه صیغینه‌لم . شوصوك حکومت‌اسلامیه اغیاره قارشی یکپاره‌برکتله، مرصوص بربنیان حالنده قالدقجه، بوتون دنیا برآره‌یه کلسه دوریلك دکل ، قیملدانماز بیله !

ای جماعت مسلمین ، سز نه عربسکز ، نه تورکسکز ، نه آرناوودسکز ، نه‌کردسکز، نه لازسکز ، نه چرکسسکز ! سزآنجق بر ملتك افرادیسکزکه او ملت معظمه‌ده اسلامدر . مسلمانلغه وداع ایتمدکجه قومیت دعواسنده بولونه‌مازسکز؛ قومیت غیرتنه دوشدکجه‌ده مسلمان اوله‌مازسکز . پیغمبریمز صلی الله علیه وسلم افندیمزك بیك اوچ یوز بو قدر سنه اول امتنه بیلدیردیکی بو حقیقتی خاطریکزدن چیقاردیغکز کبی دنیاکز عذاب ، آخرتکز ایسه بوسبوتون خرابدر .
واعتصموا بحبل الله جمیعاً ولاتفرقوا .

محمد عاکف

حدیث شریف

قال رسول‌الله صلی الله علیه وسلم لاتتمنوا لقاء العدو واسألوا الله العافیة فانکم لاتدرون ماتبتلون منهم واذالقیتموهم فقولوا اللهم ربنا وربهم نواصینا ونواصیهم بیدك وانما تقتلهم انت ثم الزموا الارض جلوساً فاذا غشوکم فانهضوا وکبروا

بو حدیث شریف حاکمك مستدرکنده مذکور اولان احادیث شریفه‌دندر . راویسی حضرت جابر رضی الله عنهدر .

ترجمه‌سی : « دشمن ایله قارشی قارشیه کلمه‌یی تمنی ایتمیکزده اللهتعالیدن عافیت وسلامت طلب ایدیکز . زیرا دشمنلرکزك الیله نه‌کبی ابتلالره کرفتار اولاجغکزی بیله‌مزسکز . اونلرله قارشیلاشدیغکز وقتده‌ده : « ای اونلرکده ، بزمده ربمز اولان الله عظیم الشان ! بزمده ناصیه‌لرمز، اونلرکده ناصیه‌لری سنك ید قدرت وتصرفکده‌در. اونلری خجیل و شرمسار ایده‌جك ده آنجق سنسك » دییه دعا ایدیکز . اوندن صوکره یرکزده اوطوروب ثبات ایدیکز. اوزرکزه یورودیلرمی ، همان قالقکز وتکبیر آلکز . »

ینه بوکا قریب اولان دیکر برحدیث شریفده‌ده: «فاذا لقیتموهم فاثبتوا واکثروا ذکر الله فان اجلبوا وصیحوا فعلیکم بالصمت = اونلره ملاقی اولدیغکز وقتده ایسه ثبات ایدیکز. وذکرالٰهی چوغجه ایدیکز . اونلر اکر کورولتو ، یایغاره ایدرلرسه سز سکوتی التزام ایدیکز . » بویورلمشدر .

دولت حرب آچمق اوزره‌در دینلیور . دشمنلرمز هرطرفدن هجومه حاضرلانمش ، ناموس اسلامی کسر ایده‌جك تکالیف شاقه‌ده بولونیورمش . هرکون سلاح پاطلایاجق دییه انتظارده‌یز . بویله برصیره‌ده جهادك فضائلنی، حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینك ترغیبات قدسیه‌لرینی قارئلرمزه بیلدیرمك ایجاب ایدرسه‌ده مایۀ بقاسی حب جهاد ایله یوغورلمش ، نسیم حیاتی استنشاق ایتدیکی کوندن صوك نفسنی ویردیکی آنه قدر سامعه‌سی مناقب جهادایله طولمقدن خالی قالمامش برقومه جهادك فضائلندن بحث ایتمکی زائد کورمیور، بونکله‌برابر شیمدی قابل اهمال عد ایده‌میلیورم .

بوحدیث شریفی بوکون اخوان مسلمینمزك پیش انظار عبرتنه عرضه سبب ـ طوغروسنی سویلیه‌یم ـ کچن هفته ایچنده درت بش کون کیجه‌لی کوندوزلی استانبول سوقاقلرینی چینلاتان شماته‌لر ، نمایشلر ، میتینغلردر. حکومت ادارۀ عرفیه مهرینی آغزیمزه‌باصنجه‌یه قدر هپ برآغیزدن : « حرب ایسته‌رز ! دشمنلرمز قهراولسون ! » دیدك طوردق . دشمنلرمزك مغلوبیتنی ، مقهوریتنی ، غضب الٰهی‌یه اوغراماسنی تمنی ایتمکه ؛ کیجه کوندوز بونك ایچون بارکاه احدیته کمال تضرع وابتهال ، انکسار قلب ایله عرض نیاز ایله‌مکه دییه‌جك یوق . فقط حرب ایسته‌مك ایشته کوریورسکزکه روان پاك محمدینك (صلی الله علیه وسلم) راضی اولاجغی تمنیاتدن دکلدر . بالخصوص یرلری کوکلری بربرینه قاتان بونمایشلرروح اسلامده‌کی جدیته‌هیچده موافق دکلدر . نمایش ! ایشته سزه سامعۀ اسلامك هیچده خوشلا- نمادیغی برکلمه . « نمایش » ك ضمننده آزچوق ساخته‌کارلق مندمجدر. اسلامك اك زیاده نفرت ایتدیکی شی ایسه ساخته‌کارلقدرکه دین و عقیده‌یه تعلق ایتدیکی وقتده آنی « نفاق » تسمیه ایتمشدر . تام مسلمانجه حرکت ایده‌جك ایسه‌ك یا کوروندیکمز کبی اولمالی ، یا اولدیغمز کبی کورونمه‌لی‌یز . هیچ برنقصانمز ، دشمنلرمزی امید- لندیره‌جك هیچ برعیبمز اولمادیغی زمانلرده اولدیغمز کبی کورونمه‌لی؛ فقط شارلاتانلغه، بوش بوغازلغه حمل ایدیله‌بیله‌جك افعال وحرکاتك

كافه‌سندن توقی ایتمه‌لی‌یز . قوی ، عزمکار ، ثابت قدم ، شجیع ، هیچ بر مصیبتدن ییلماز جنکاور وبهادرلر اولدیغمزی ایسه شهر قالدیرملرنده دکل ، میدان کارزارده کوسترملی‌یز .

دشمنلرمز بزی اغضاب ایچون بویله یاپوب طوررکن بزسکوتمی ایدملم ؟ دییه‌جکسکز . خیر ، سکوت ایتمیه‌لم ، فقط آنلره وقار وسکینتله مقابله ایدملم . هم امین اولکزکه طاقیناجغمز وقاروسکینت قلوب اعدایه هیچ اوممادیغکز برخوف وخشیت ویریر . هم آکلامام ، اونلرك هر یاپدیغنی یاپمغه نه‌دن لزوم کوریورز ؟ واقعا « جاهدوا المشرکین باموالکم وانفسکم والسنتکم = کفاره مالارکزله ، نفسلرکزله ، دیللرکزله مجاهده ایدیکز » دییه دکر برامر وارد اولمشدر . فقط مجاهده « دشمنلرمز قهراولسون ! » یاخود « شویله کسرز ، بویله آصارز . » دیمکله حاصل اولماز . اعدایی جداً تهدید ایده‌جك ، قلبلرینی قورقوداجق ، سوزلرمز وارسه سویلیه‌لم . یوقسه اونلره جواب ومقابله‌لرمز ، فعلمز اولسون ، میدان حربده‌کی ثبات وجلادتمز اولسون .

متینغ عقدینه فکراً مخالف دکلم . چونکه او ، ملتك غیررسمی برمجلس مشورتیدر . ملت اوراده – افراطه‌وارمامق ، دولتك سیاستنی بوزمامق ، سلامتنی تهلکه‌یه القا ایتمه‌مك شرطیله – بعض مطالبنی ، بعض آرزولرینی برشکل معینه قویارق حکومته عرض ایده‌بیلیر . لکن خطیبلرینی معنی تمدحات ایله شرعاً منهی اولان طفره فروشانه سوزلرله ، حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزك ذم ایتدیکی شقاشق خطابتله ، تشدق ذمیم ایله مجلسك جدیتنی اخلال ومجتمعلرده کولنج نمایشلرله اعلای کلمة الله اوغورنده چالیشانلری ، تجهیز جیوش ایله مشغول اولانلری بحضور ایتمه‌ملیدر . داوولرله ، زورنالرله ، بایراقلرله ، مشعله‌لرله قهرمانلغمزی اوکدرك ساعتلرجه سوقاق سوقاق طولاشه‌جغمزه ، سسمز قیصیلنجه‌یه قدر بانغیر بانغیر باغیراجغمزه ، ایش زمانیدر ، چالیشه‌لم ، تدارکلی فرض ایتدیکمز دشمنلره قارشی تدارکلی بولنمغه اوغراشه‌لم . بو ، اردومزك هر معناسنجه برجیش عسرت اولاجغنی بیله‌رك اوکا کوره حاضرلانه‌لم . جدی حاضرلق ایسه بزم بویله مالایعنیات ایله اوغراشمامزه مانعدر . خلاصه عقلمزی باشمزه آلالم . قوال اولاجغمزه فعال اولالم .

حرب ایستمه‌مك بحثنه کلنجه بوندده رهبرمز فاتحهٔ مقال اتخاذ ایتدیکمز حدیث شریف نبویدر . جهادی نمازدن صوکره افضل عادات عد ایدن « اجتنبوا الکبائر السبع الشرك بالله وقتل النفس والفرار من الزحف . الحدیث = کبائرك یدیسندن‌ده اجتناب ایدیکز : الهه شریك اتخاذ ایتمك ، قتل نفس ایتمك ، اثنای حربده فرار ایتمك .. الخ » حدیث شریفی منطوقنجه صف وغادن فراری شرك ایله ، قتل نفس ایله برابر تعداد ایده‌جك قدر برذنب عظیم عد ایدن ، حتی سالکلرینی عددلری کثیر ایکن ایکی قات ، قلیل ایکن اون قات فضله دشمنه قارشی ثبات ومقاومتی واجب قیلان بردین ایله متدین اولدیغمز حالده لقای عدوی تمنیدن عجبا نه‌دن منع اولونیورز ؟ بونك جوابی سعید بن جبیر رضی الله عنهك روایت ایتدیکی شو حدیث شریفدر : « کان النبی صلی الله علیه وسلم اذا سافر یکثر ان یسأل الله العافیة فقال له بعض اصحابه یا نبی الله تکثر ان تسأل الله العافیة ونحن بین خیرتین ان یفتح علینا واما ان نستشهد ، فقال اخشی علیکم مابین ذلك یعنی الهزیمة = نبی محترم صلی الله علیه وسلم سفره چیقدقلری زمان جناب اللهدن زیاده‌جه عافیت طلبنده بولونورلردی . اصحابندن بری : — یا نبی الله ! جناب اللهدن زیاده‌جه عافیت طلبنده بولونیورسك . حال بوکه بز ایکی شی آراسنده مخیرز : یا نائل فتح اولور ، یا شهید اولورز ، دیینجه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری : — هزیمتی قصد بویورارق — بن سزك ایچون بو ایکیسنك آراسنده‌کی شیدن قورقارم بویوردیلر . »

حاصلی شرفمزه نقیصه ویره‌جك ، شان اسلامی تذلیل ایده‌جك تکلیفلر قارشیسنده متین اولالم . ساحهٔ اسلامی ذلتدن تبریه ایده‌لم . بو تکلیفلری مجاهدهٔ لسانیه قبیلندن اولدیغی ایچون – کمال عنف ایله رد ایده‌لم . زیرا روح اسلام منافی ذلتدن متأذی اولور . بونی هیچ بر وقتده قبول ایتمز . فقط نمایشلردن‌ده واز کچه‌لم . زیرا ساخته کارلق دکلسه‌بیله ، ربم محافظ ایقسون ، شاشقینلق علامتیدر . سوقاق سوقاق طولاشه‌رق « قهر اولسون فلان ! محو اولسون فلان ! » دییه‌جکمزه اسباب غلبه‌مزی آغیر باشلیلقله تأمل ایده‌لم . چالیشه‌لم . برطرفدن‌ده دشمنك مقهوریتنی ، اسلامك منصوریتنی اوقات خمسه‌ده سجده باشنده ، منکسر برقلب ایله ، درونی نیازلرله جناب خیر الناصریندن طلب ایده‌لم . واثر جلیل نبویه اقتفاءً : « اللهم منزل الکتاب ومجری السحاب وهازم الاحزاب اهزمهم وانصرنا علیهم = ای بزه کتاب کوندرن ، بولوطلری یوروتن ، احزاب مقاتلینی قاچیران الله عظیم الشان ! اونلری منهزم وبزی اونلرك اوزرینه منصور ایت » دعاسنی ترتیل ایده‌لم . چونکه « وما النصر الا من عندالله » آیت کریمه‌سنه نظراً نصرتك نه طرفده اولاجغی معلوم دکلدر . و « انا عند المنکسرة قلوبهم من اجلی » حدیث قدسیسنه نظراً فی سبیل الله منکسر اولان قلبلردن صادر اولمش نصرت دعاسنك – سائر دعالر کبی – بارکاه قبوله قربیتی زیاده‌در . دشمنك اوزرینه میعادی کلدکجه آتیلمیه‌لم ، فقط آتیلدیغمز ، دشمنه ملاقی اولدیغمز زمانده : « فاذا لقیتم فاصبروا واعلموا ان الجنة تحت ظلال السیوف » حدیث شریفنه ایمان ایده‌رك صبر وثبات ایده‌لم . وجنتك قلیج کولکه‌لری آلتنده اولدیغنی بیله‌لم .

٢٤ ایلول ٣٢٨

احمد نعیم

مقالات

دشمنك هجومنی بكلركن ...

باشده بلغارستان اولمق اوزره بالقان حكومات صغیره‌سی بزه اعلان حرب ایده‌جكلر ! ...

بوخبر استانبولی بویوك بر هیجانه كتیردی. كچن هفته استانبوللیلر بویوك برغلیان حمیت ایچنده : طاوول زورنا ، آتشین نطقلر ، صمیمی وحار آلقیشلر و بی‌تابانه برصبرسزلقله بالقان دولتجكلرینك متحد اولتیماتوملرینی بكله‌دیلر ... كچن جمعه كونی استانبول سوقاقلری برر مشهر حماست كسیلمشدی . مختلف فرقه‌لره منسوب ناطقلر عینی بیاناتده بولونیور ، مخالف و موافق هپسی یك اوز اوله‌رق :

« یاشاسون حرب ، یاشاسون عثمانلیلر ! »

دیوردیلر . ایرته‌سی كونی ولایاتدن كلن تلغرافلر بوتون ممالك عثمانیه‌نك دخی استانبولك عصردیده میدانلرینی چینلاتان اشبو ندای حمیتله هم آواز اولدقلرینی كوستریبوردی . وظن ایده‌رم كه بوندالر یالكز ممالك عثمانیه‌یه انحصار ایتمه‌یور ، جان قولاغمله هندستان ، افغانستان ، ایران وقفقاسیا كبی ، توركستان ، بخارا ، قریم ، قزان ، مصر ، تونس كبی ممالك اسلامیه‌نك دخی مركز خلافتده ابراز اولونان اشبو هیجانلرله هم غلیان اولدیغنی واورالرده‌كی ارباب حمیتك حریم معنویتندن قوپان :

« ای عالم اسلامك صوك نقطهٔ امیدینی یدادارملرنده بولوندیران قرداشلر ، الله عشقنه ، ایجاب ایدن درایت وحمیتی اسیركه‌میكز ! »

مآلنده برصیحهٔ ایقاظ دیكله‌یورم . چونكه طرابلس غرب محاربه‌سی اوزرینه عالم اسلامده كورونن هیجان معنوی ، درسعادتده‌كی فرقه مبارزاتی اوزرینه هندستاندن چكیلن انتباه آور تلغرافلر ، ممالك اسلامیه‌دن عثمانلی هلال احمر صندیغنه كوندریلن پاره‌لر بوخصوصده بك ده نیكبین اولمایان یوركمه آز چوق برحساسیت ویرمشدر .

آه ، یدقدر تمنی ده اولسه‌یدی‌ده كچن جمعه كونی استانبولك آلمش اولدیغی اوشكل مهیبی عینیله اقطار عالمه ، خصوصیله ممالك اسلامیه‌یه كوستره‌یدم . هم آرزو ایدردم كه : حریت وائتلاف ایله اتحاد وترقی‌نك آیری آیری یاپدقلری میتینغلری برهیئت متحده شكلنده كوستره‌بیله‌یدم !...

أوت، بنجه، عثمانلیلر، بلافرق مسلك وملت، وطن مشترك بوانده یكوجود اولدقلرینی عالمه بیلدیرمك ایسته‌دكلری زمان ، یكوجودلغه ذره قدر شبهه ایراث ایدن هرشیدن صاقنملی ایدیلر .

« وطن مسئله‌سنده عثمانلیلر متفقدر »

سوزینی حریت وائتلاف ناطقه‌پردازلریله ، اتحاد وترقی خطیبلری یان یانه وبرمتینغده بیان ایتمش اولیدیلر ؛ تظاهرات ملیه‌یی معناً دوبالا ایتمش اولورلردی . بویله متحداً ، متفقاً آیریلق ، غیریلق اظهارینه میدان ویرمه‌دن اك جدی و اك صمیمی فرقه نمایشلرینك شاهد مسعودی اوله‌جغمزی‌ده البت كه امید ایدرز . سعادت مملكت ومنافع ملت ایجاب ایدركن ، بونی غیور ، وطنپرور عثمانلیلردن بكله‌مك چوق دكلدر ، ظن ایده‌رم .

*
* *

عالم اسلام اوزرینه هجوملك بری بتمه‌دن دیكری حاضرلنیور !.

مراكشك فرانسزلر النده ، ایرانك روسلر پنچه‌سنده ایكله‌دیكنی، طرابلس غربك ایتالیان شقیلرینك هجومنه معروض قالدیغنی، بوكره‌ده بالقان حكومات صغیره‌سنك بزه قارشی شیاردقلرینی واونلری شیارتان دول معظمه‌دن بعضیلرینك واقع اولان تشویقاتنی كورونجه؛ مسلمانلرك :

« عجبا بر حرب صلیب قارشیسنده‌می یز ؟... »

دیه دوشونملری طبیعیدر. بوسؤاله مثبت بر جواب ویرمك ایچون ظاهرده بر چوق اسباب ودلائل واردر. فقط ایچمزده مسئله‌نك بویله اولمیوبده دیكر سوائق باطنیه‌سی اولدیغنی سویلینلر واویله دوشوننلرده آز دكلدر.

اثبات مدعا ایتمك اوزره طرفین بر طاقم دلائل سرد ایدیور وهركس كندی نقطهٔ نظرندن حقائق سیاسیه واجتماعیه‌یی خصوصی بر صورتده تحلیل ایدیور. طرفینك دلائلنی نظر دقته آلمامق قابل دكلدر. فقط بو بویله اولمقله برابر، طبیعی عمومی بر هجوم قارشیسنده بولندیغمزی ایچمزده انكار ایده‌ن بر كیمسه‌ده یوق !...

أوت، ماهیتده اختلاف اولسه‌ده ، كیفیتده هپمزك متحد اولدیغی مدهش بر هجوم قارشیسنده‌یز ! بعضمزجه : بو، خرستیانلغك اسلامیته، بعضمزجه غربك شرقه، بعضمزجه‌ده قاپیتالیزمك فه‌ئودالیزمه قارشی بر هجومندن عبارتدر !

طبیعی بونلری آرایوب آراشدیرمق فائده‌سز دكلدر. زیرا اوزرمزه كلن بلانك نه‌دن عبارت اولدیغنی ونه كبی قوتلره مالك اولدیغنی اوكرنملی یز، كه اوكا كوره‌ده چاره دوشونه‌لم . مرض تشخیص اولونمینجه علاج تعیین ایدیله‌مز .

فقط بز اجتهادات سیاسیه‌مزده مع التأسف اختلافاتی او درجه‌یه واردیردق كه واقع اولان هجوملرك عمومنه دكل ، معین بر طاقم هیئتلرمزه قارشی اجرا ایدلدیكنه بیله ذاهب اولدق .

ایرانده بولندم : بو زواللی مملكت اسلامیه‌نك برغنته‌جیسی اولمق حیثیتیله آز چوق آلام ومسارینه اشتراك ایتدم. اوراده معارضلری ایچون « فلان فرقه سركاره كلیرسه مملكت محو اولور » دیین بر فرقه‌یی كوردم كه زمام حكومت اللرنده ایكن روسلرك تبریزده ایكنجی بر فاجعهٔ كربلا آیاقلاندیردقلرینی كوردیلر و ایران حقوق حكمرانیسنی مخل برطاقم شرائط وخیمه‌یی متضمن روس اولتیماتومنی قبول ایتمك مجبوریت الیمه‌سنده قالدیلر . ناصل كه اونلرك یرنده « فضله وطنپرور» تلقی ایدیلن دیكر ایران فرقهٔ سیاسیه‌سی اولیدی ، بوندن دها ایی بر نتیجه حاصل ایدیله‌بیله‌جكی‌ده مشكوك ایدی...

استانبوله کلدم : طوغروسی ایرانده‌کی اختلافات اجتهادیه‌نك عینیله بو اده‌ده حکمفرما اولدیغنی مشاهده ایتدیکم ایچون پك متأسف اولدم. بوراده‌کی مبارزات سیاسیه اوقدر ایرانده‌کنه بکزبیوردی‌که : «ایتالیا ، دولت علیه‌یه دکل ، معین بر جمعیته اعلان حرب ایتدی» دیه دوشوننلر بیله اولدی . صوکره بویله بر اتهام آلتنده قالانلرده : «معارضلرمز ایتالیانلرله تشریك مساعی ایتدیلر» کبی نشریاتده بولوندیلر .

بویله اختلافاتك نتیجه‌سی‌ده دولت معظمهٔ عثمانیه‌یی اوقدر ضعیف کوستردی که حتی بالقان دولتلری بیله میدان اوقومغه باشلادیلر . معلوم اولدیغی وجهله بالقان حکومات صغیره‌سنك اویوشولماز ، باریشلماز برچوق منافع متضاده‌لری واردر . بونلرك بوتون بومتباین منافع میانندن بر نقطهٔ ائتلاف بوله‌رق علیهمزه متحد بر حرکته قرار ویرمه‌لرینه کندیلرندن ، حتی صیغندقلری دول معظمه‌دن زیاده مساعده ایدن نه‌در ، بیلیورمیسکز ؟: بز وبزم اختلافات داخلیه‌مزدر ! اونلر بزی احتراصات سیاسیه ایله آلوده ، یکدیکرمزله باریشماز دشمن کبی کوردیلر ، وبو حالمزله معناً ومادةً ضعیف اولدیغمزه حکم ایتدیلر . پك آز نقطه‌لرده اویوشه بیلن بالقان دولتلرینك اتحاد عسکریسنی تحریص ایدن بزم حالمزدر .

أوت ، مرض مزمنلشمه‌یجه تداویسنه لزوم کورمه‌ین شرقیلرمز انجق شمدی آکلیورکه اختلافات اجتهادیه‌یی «بز اولماسه‌ق مملکت محو اولور» دستورینه ربط ایتمك بویوك برخطادر ؛ هم بعضاً جنایتلر قدر مسئولیتلی اولان خطالردن !

بوکوندن اعتباراً بومضر اختلافلر قالقسین وبوهفته ایچنده بذل ایتدیکمز بیانات وطنپرورانه فوق العاده مواقعده سویله‌نیلمه‌سی مودا اولان موقت سوزلردن عبارت اولمه‌سین ! چونکه بیلملیزکه بوکون جبل الطارق بوغازندن تا جیحون نهری سواحلنه قدر عالم اسلامی قانلی ضربه‌لرینه معروض قیلان حمله‌لری هر بر نقطهٔ نظردن تحلیل ایدرسه‌ك ، نهایت بزه قارشی مدهش بر هجوم اولماسی کیفیتده. ایکی رأیه‌ز اولامز . هپمز ، اشبو مهاجمات غدارانه ایله دکوز ، بومهاجملرده کیمسه‌یه رحم ومروت یوقدر ، معاذالله فرصت بولورلرسه ، هپمزی بر درجه‌ده أزه‌جك ، چیکنیه‌جکلردر ! بر زلزله ، بر طوفان ، بر صاعقهٔ آسمانی ناصل بر عابد ایله بر فاسقی تفریق ایتمزسه‌ملیتمزی ، دینمزی تهدید ایدن بو قانلی هجوملرده — اکر متحد اولمازسه‌ق — ایچمزدن فرقه آییرمیه‌رق ، هپمزی اویله أزه‌جکدر !

هجوملرك اوکنی آلمق اوزره تدابیر احتیاطیه‌دن بحث اولونور ، بوخصوصده مختلف نظریه‌لر سرد ایدیلیرسه آکلارم ، فقط مهاجمات بر امر واقع شکلنی آلنجه ، آرتق یاشامغه عزم ایتمش ملتلر ایچون یالکز برشی قالیور ، که اوده :

برفرد واحد کبی قیام ایتمك ، مهاجمینه قارشی قویمقدر !

*
* *

سفربرلك اعلان ایدلدکدن صوکره صنوف مختلفهٔ ملتده کوزوکن وطنپرورانه هیجانلر ، عثمانلیلرده بویله «برفرد واحد» کبی قیام ایتمك روحنك سونمدیکنی مع المسار کوستریور . حدوده سوق اولونان عساکر اسلامیه وعثمانیه‌نك طور دلاورانه‌سنی سیر ایدنجه انسانك قلبنه بر انشراح کلیور ؛ عثمانلی نام جلادتنی تاریخ جنك‌وغانك دیباجهٔ مفخرتی ایدن شانلی عثمانلی — اسلام قهرمانلرینك هیکل مهیب ودهاشی نظر خیالده بر رسمی کچید یاپیور ؛ سائر ممالك اسلامیه‌نك مدافعه‌سز بر حالده دشمنلر الندە ایکلیه‌رك زبون قالدیغندن حاصل اولان انکسار بر امید وافتخاره مبدل اولیور ؛ وانسانك بلا اختیار باغیره‌جغی کلیورکه :

یاشاسون عثمانلیلر ، یاشاسون عثمانلی عسکری !...

رسول زاده

محمد امین

اکر تاریخ تکرردن عبارت ایسه . . .

ایسقانیل کاغدلرندن یاپیلمش اویونجاق بنالر کبی یکدیکرینه دایانمق صورتیله طورابیلن وموجودیتلرینی سیوری‌سینکلر مثللی ویزیلتیلریله صماخ مدنیته خبر ویرن بعض حکومتجکلر ، ناصیلسه باشلرندن بویوك بر حرکته جرأت کوسته‌رمشلر .

قاره‌لرك طوپلانوب‌ده کدینك بوینه چینغیراق طاقاسنی قرارلاشدیردقلری کبی بوطاغ صیچانلری ، بو تارلا کوستبکلری ، بو آطه طاوشانلری‌ده عثمانلی آرسلانلریله اوغراشمق ایچین بینلرنده — خایر ، بینلرنده دیمه‌یه‌لم ، بلکه بونلرده بین وارمش کبی آکلاشیلیر ! — آرالرنده بر اتفاق عقد ایتمشلر .

عوعوه‌لریله بوتون اوروپایی بیزار ایتدکاری حالده حدود باشلرنده باریناجق بر این ، صیغیناجق بر قوووق تحریسندن کری طورمایان بو بالقان مخلوقاتی ، آز ایجق عاقلانه‌داورانسه‌لرده شو مجنونانه تشبثده بولونمازدن اول بر کره اولسون تاریخلرینی اوقوسه‌لر وترجمهٔ حال مقهوریتلرینی ممکن مرتبه اوکرەنسه‌لر اولمازمیدی ؟

احتمال‌که قفالرینی قاپلایان فکر عظمت ، کوزلرینی قاپایان حرص منفعت الجاسیله بوکا موفق اولامامشلردر . بز کندیلرینه بوخصوصده انسانیتکارانه بر خدمت ایفاسی ایچین تکر تکر دکل ، أل برلکی وکومه‌لر ، سورولر تشکیلی ایله اوزه‌رمزه ایتدکاری عقورانه دولانلر نتیجه‌سنده خونخوار دیشلرینك ناصیل قیریلدیغنی ، جانشکاف پنچه‌لرینك نه یولده سوکولدیکنی بروجه آتی یازییورز ..

اکر تاریخ ، تکرردن عبارت ایسه . . لطف الٓهی ایله بوسفرك‌ده بزم ایچین شانلی بر مظفریت ، اونلر ایچین‌ده قانلی بر هزیمت اولاجغنده شبهه ایتمه‌سینلر .

*
* *

هجرتك ۷۵۸ نجی سنه‌سی ایدی‌که : اورخان غازینك فرزند نجیبی ، عثمانلیلرك سردار بی عدیلی اولان غازی سلیمان پاشا مرحوم ، معیتی

تشکیل ایدن بر حزب قلیل – اشهب حماسته دار کوروین آناطولی اووالرندن – خوارقنما بر صورتده روم ایلی یه کچمش وکالیپولی، بولایر، معلقره ، ایبصاله، تکفور طاغی ساحه لرنده سمند شجاعتی اویناتمایه باشلامشدی .

واقعا بو شانلی فتوحاتك دها مبدأنده ، یعنی هنوز ۷۶۰ سنهٔ هجریه سنده ایکن او بارقهٔ جلادت، اوندن ایکی آی صوکراده اورخان غازی کبی بر حکمدار عالی سیرت افول ایتدی. فقط مراد خداوندکار مثللی بر پادشاه عالی اقتدار ، سلطنت عثمانیه اورنکنه یکی بر رونق ویروب روم ایلی فتوحاتنه دوام اولندی. چورلی ، چاتال بورغاز ، کشان ، دیمتوقه ، ادرنه بلده لری آلیندیغی کبی زغره و فلبه ده ممالك عثمانیه عدادینه کیردی .

هلال عثمانینك بالقانلره طوغرو نشر انوار ایتمه سندن – اوطرفلرده حکومت سورن – بولغارلرایله صربلر، پاراسه لر کبی خویلانیورلر، شعشعهٔ سطوتلرینی و صبح کاذب قدر پارلایان فروغ حشمتلرینی قارانلغده بیراقاجق اولان او سیارهٔ احتشامی سوندورمك ، ضیا دشمنی بولومان کوزلرینی ترویج ایچین ، انجلای معرفته هنوز مظهر اولان اوجهتلری ، ینه ظلمت آباد جهالته دوندورمك ایستیورلردی.

بر طرفدنده – حضرت عیسانك وکالت مطلقه سی داعیه سنده بولونورکن امت محمدك قتل عامیله بیله تشفی صدری ممکن اولامایان – پاپا بشنجی (اوربن) جنابلری ، یکی بر اهل صلیب تشکیلی ایچین – بدر مقدسلری اولدیغی – خریستیانلری عثمانیلر ، یعنی مسلمانلرله حربه تشویق ایدییور ، کناهلرینی چیقارمق بهانه سیله زوالی آدملرك کندیلرینی کناهه ، فکرسز باشلرینیده بلایه صوقویودی .

بو تشویق مقدس ! اوزرینه ماجار قرالی (لوئی دانژو) صربیه پرنسلری (ووقاشین) و (اوغ لی یه شا) بوسنه قرالی (تی ورتقو) بولغار چاری (شیشمان) اولاح وویووده سی (میرچه) کبی سرکرده لر برلشدیلر و ٦۰۰۰۰ کیشیلك بر قوتله عثمانلی اوردوسنه طوغرو صوقولمایه باشلادیلر .

روم ایلی محافظی (لالاشاهین پاشا) بو قارغا درنکنه ، بو قورت سوروسنه ، بو بالقان چته سنه قارشی استکشاف اجراسی ایچین ٤۰۰۰ سواریدن ، یعنی مهاجرلرك اون بشده برندن عبارت بر قوت سوق ایتدی .

بو قوتك سردار ابد اشتهاری بولونان (حاجی ایل بکی) سیلابهٔ طغیان کبی مریج اوواسنی قاپلایان دشمن قالابالغنی اوزاقدن کوردی. چونلقدن قاچمق ، تهلکه دن کری دونمك عثمانلیلرك شعار مردانکیسنه مغایر اولدیغندن حاجی ایل بکده بلا ظفر عودتی ناموس فتوتنه یدیره مه دی . بناءً علیه بکلدی .

کیجه نك ظلماتی ؛ اطرافی استیلا ایتمش ، بالخاصه متفقین اوردوکاهنه کابوس بلا کبی چوکمشدی که صدای رعدی ، بوغوق ، ضیای برقی دونوق بیراقان دمدمات موحشه وشمشمات مدهشه ایله اوورالری چین چین اوتویور ، پاریل پاریل پارلیوردی . چونکه : قهرمان حاجی ایل بکی ایله رفقای جانسپاری « الله الله » ! نداسیله دشمن اوردوکاهنه هجوم ایتمش ، اویقودن زیاده شرابك سکر مشئومیله صیزمش وبایلمش اولان دشمنك کوزینی آچمانه میدان ویرمه مشدی .

(النوم اخ الموت) سرینی یقیناً آکلایان بو قوجه اوردودن بر قاچ ساعت ظرفنده لشلر ایله چادرلردن باشقه برشی قالمادی . زیرا : طورانلر قیلیچدن ، داورانانلر مریچدن کچدی .

بو قانلی وشانلی محاربه نك وقوع بولدیغی یره ده (صرپ صیندیغی) دنیلدی . ۷۶۷

*
* *

قوصوه ماجرهٔ کبراسیده ملت معظمهٔ عثمانیه نك مناقبنامهٔ دلاورانه سنی بحق تزیین ایدن مفاخر عظمادندر که :

بر معتاد علیهزه اتفاق ایدن صربلر، ماجارلر، اولاحلر بوشناقلردن مرکب یوز بیکی متجاوز قالابالغه قارشی اللهك نصرتی ، مراد خداوندکارك شتی ، بالخاصه شهزادهییلدیریمك غیرتیله ۷۹۱ سنه سی شعبانك اون بشنجی صالی کونی قازانلمشدی . یالکز یکرمی بیك قدر زرهلی شوالیه لردن متشکل اولان بو دشمنك برقسمی ، صاعقه لر یاغدیران ییلدیریمك دهشتلی کرزیله تپه لنمش ، برقسمی ده ینه شهزاده یعقوب چلبینك خاراشکاف اولان مزراقی اوجنده جان ویرمشدی. زرهپوشی اولمایان اعدا ایسه بعضیسی یالین قیلیج صالدیران عثمانلی قهرمانلرینك پیش غضنفرانه سنده سرفرو ایتمش ، بعضیسی اوآتشین هجوملره یول ویرمك ایچین اورته یردن آریلمش ، شمشیر جلادتله باشنك قوپارلماسنی ایسته مه یلرده رشتهٔ اسارتله اللرینك باغلانمانه رضا کوسترمشدی. شیمدیکی کوچوك صربستانك او وقتکی بویوك! قرالی (لازاری) ده خاك هلاکه سریلمش و عار مغلوبیتی ، یوزینی تلوین ایدن قانیله اظهار ایلمشدی .

*
* *

بو شانلی ظفردن براز صوکرا ، یعنی ۷۹۸ سنه سنده ماجار قرالی (سیکیزموند) شدتلی بر خولیا خسته لغنه طوتولش ویکی بر اتفاق عقدیله عثمانلیلری روم ایلیدن چیقارمق وهمنه قاپیلمشدی. فی الواقع تشبثاتده بولوندی . اولاح وویووده سی (میرچه) ایله فرانسه ، آلمانیا ، باچیقا، فلمنك ، لوکسانبورغ ، اسویچره ، وندیك ، رودوس شوالیه لرندن مرکب بر جم غفیر تشکیل ایتدی .

هر بویدن ، هر صویدن ، هر ایلدن و هر دیلدن تشکل ایدن بو زرهلی اوردوسی ، طونه یی کچوب نیکبولی قلعه سنی صاردی و بر قاچ کون ایچنده او ارسلان یوواسنی تسلیم اولاجق صاندی . فقط بیلمیوردی، که او یوواده (طوغانبك) کبی بر ارسلان محافظ بولونیور ، ییلدیرم مثللی بر قهرمانده امداده کلیوردی .

قلعه پیشکاهنده سرخوشانه طفره فروشلقده بولونان متفقلر ، پك آز زمان ایچنده توزی دومانه قاتان بر فیرطینه قوپدیغنی ، کوزلر قاماشدیران شیمشکلر چاقدیغنی ، قولاقلر پاتلاتان طراقه لر حصوله

كلديكنى كوروب ايشيتديلر. چونكه عثمانلى اوردوسى كلمش ، چونكه عثمانلى قيليجى فعاليته باشلامشدى.

مصادمه‌نك بدايتنده (سيكيزموند) خفياً بر قاييغه بينوب متنكراً سياحته ! چيقدى. نهايتنده ايسه باشلرنده بورغونيا دوقه‌سى (قورقوسز ژان) اولمق اوزره بر آلاى شواليه رؤساسى اسارتله شهريار مجاهدك حضورينه چيقاريلدى.

بو مغرور جنكاورلردن بر قسمى، بر داها عثمانليلر عليهنده سلاح قوللانمامق اوزره يمين ايتدكلرى ايچين عفو اولوندى. حتى بوميانده عفو ايديلان (قونت دونه‌وه‌ر) :

— يمينكدن طولايى سنى عفو ايتمكله برابر ينه ميدان حربده قارشيمه‌چيقمق ايچين‌سكا اذن‌وريرويورم. كيت، آدام‌طوپلا، تكراركل. مساعده‌سنه ،قورقوسز ژان ايسه :

— سكا يمين ايتديرمك ايسته‌ميورم. مملكتكه كيدنجه ينه بنمله چارپيشمق فكرينه دوشرسه‌ك بلاتردد كل. بنى ممنون ايده‌رسك. چونكه بن، حرب وفتح ايچين دوغمش بر آدمم.

تكليفنه اوغرامشدى.

*
* *

بو مظفريتدن ٤٩ ييل صوكرا ، يعنى ٨٤٧ سنه‌سنده ايدى كه : پادشاه عثمانى مراد ثانى ايله ماجارستان ولهستان قرالى (لاديسلاس) آراسنده (سه‌كدين معاهده‌نامه‌سى) تنظيم اولونمش ، احكامى‌اون سنه مرعى طوتولاجغنه دائر قرآن وانجيل اوزرينه يمينلر ايديلمشدى.

توركجه وماجارجه يازيلوب تعاطى ايديلان بو معاهده‌نامه‌لرك داها تماميله مركبى قورومادن ، يعنى تعاطيسنك اون دوقوزنجى كونى لاديسلاس جنابلرى طرفندن حكملرى نقض اولونوب عثمانليلر عليهنه تشبثاته قالقيشيلدى. چونكه پاپا دردنجى (اوژه‌ن) ك ماجارستانده‌كى وكيلى قاردينال (جوليانوس چه‌زارينى).

— مسلمانلره قارشى ايديلان يمينك شريعت عيسويه عندنده حكمى يوقدر ! طرزنده‌كى افتاسى ! اوزه‌رينه آلمانلر، لهلر، چهلر وسائره‌دن مركب اولوب مشهور (ژان‌هونياد)ك قوماندا سنده بولونان كثرتلى بر اوردو ايله لاديسلاس حركت ايتدى وايلريله‌يه‌رك وارنه‌يه قدر كلدى.

مراد ثانى ، عسكريله ميدان حربه يه‌تيشدى ودشمن طرفندن حكمى نقض ايديلمش اولان معاهده ناموينى ، برمزراق اوجنه صاپلاتوب شانلى سنجاغمزك يانته ديكديردكدن صوكرا مصادمه‌يه باشلادى .

كيرودار اثناسنده (قره‌جه پاشا) كبى فدا كاربرسردار ، نائل شهادت اولديسه‌ده (قوجه خضر) نامنده‌كى بر قهرمانده قرال لاديسلاسك باشنى تاجندن ، وحتى كوووده‌سندن آييردى .

قرالك رأس مقطوعنى كورن اوردوسى ، قاچوب قورتولمقدن باشقه چاره بولامادى . ژان هونيادك تشويقات وتشجيعاتى‌ده بالطبع ديكله‌مه‌دى .

مغلوب قوماندان ايسه منهزم عسكرينه اتباع ايتمه‌يه مجبور اولدى وتعقيبنه چيقان روم ايلى بكلربكى داود پاشانك الندن كوچ ايله قورتولدى .

مفتئ ماجلكى ايله معاهده‌نامه‌يى نقض‌ايتديرمش اولان قاردينال جنابلرى ، پاپادن صاتين آلديغى‌جنته چكيلدى ! چونكه‌رفقاى اضلالى ايله زمين هلاكه سه‌ريلدى . (٧ رجب ٨٤٨)

*
* *

بوندن درت سنه صوكرا ژان هونياد ، دوچار اولديغى‌مغلوبيتك انتقامنى آلمق ايچون ينه متفقلردن براوردو تشكيل ايده‌رك قوصوه صحراسنه قدر ايندى‌يسه‌ده مقابله‌سنه كلن عثمانلى اوردوسيله اوچ كون چارپيشوب ١٧٠٠٠ مقتول ويردكدن صوكره فراره قرار ويردى. [١]

(٤ شعبان ٨٥٢)

*
* *

تلخيص واجمال صورتيله يازديغمز شو وقايعدن آكلاشيليوركه عثمانلى دولت وملتى ، « تحسبهم جميعاً وقلوبهم شتى » هيئتنده بولونان دول متفقه‌نك وقت وقت هجوم وتجاوزينه اوغرامقدن خالى قالمامش وبونلره قارشى (بنيان مرصوص) تعريف قرأنيسنه ماصدق برحركت متحدانه ايله مقابله وغلبه ايتمكدن كرى طورمامش ، هر تجاوزى دفع ايده‌رك هرسفرنده برظفر قازانمش . ايشته اودولتى ، اومعظم ملتى تشكيل ايدن قهرمان مظفر مجاهدلر بزم اجدادمز ايدى. شيمدى بزمله اوغراشمق ايچين برلشنلرده اجدادمزه مغلوب اولان متفقلرك احفاديدر .

فطرت ده‌كيشير دائما بوقان ينه اوقاندر .

حكمى ، برحكمت ايسه اجدادمزك دامارلرنده جولان ايله‌ين خون شجاعت بزه ، تيتره‌تدكلرى يوركارده طوكوب قالمش اولان خون جبانت‌ده اعدامزه ميراث قالمشدر .

بناءً عليه هرايكى قان ، خصيصهٔ فطريه‌سنى كوستره‌جك ولطف الٓهى ايله بوسفرده بزم ايچين شانلى برمظفريتى ، اونلر ايچين‌ده قانلى برهزيمتى انتاج ايله‌يه‌جكدر .

« نصر من الله وفتح قريب »

طاهرالمولوى

حرب وملت

قورقنج وولقانلر سماپايه‌داغلرك چليك‌قيالردن أورولمش باغيرلرنى آتشين ديشلريله پاره‌لايه‌رق ياقيتلرنى اوزاقلرنى آله‌ولرله صاره‌جغى، معموره‌لرى كول عمانلرينه ، كلستانلرى آتشين جويبارلرينه ، زمين ورياض بولوطلرى قان دالغه‌لرينه بوغاجغى زمان بوعزم مهيبنى طبيعته

---

[١] مرقوم ٨٦٣ تاريخنده وبالذات فاتح سلطان محمدك‌ده جريحه‌دار اولديغى بلغراد سفرنده يارالاندى و اوندن متأثراً ١٤٥٦ تاريخ ميلاديسنده وفات ايتدى .

افها ایدر ، اوقوجه جبال متسلسله تحت الارض اورولان قورقنج ضربه‌لرله صاللانغه باشلار ، اعماق ترابده فضانك بوتون یلدیرملری ، رعودی باغیریر ، محیطه برمهابت غیر طبیعیه دوشر ؛ صوكره ، أووت ، پك آز صوكره اوفوران دهاش ! آرتق دیولرك ، غول اردولرینك برذره‌سنی ضبط ایده‌میه‌جكلری اوجوشانی مهیب !

ایشته عثمانلی ملتنك صوك كونلرده‌كی تظاهرات حربجویانه‌سی اوقورقنج وولقانلرك سماپایه داغلری پارچه‌لایاجقلرینی ، او وقتك پك یاقین اولدیغنی ایما ایدن دهشت انكیز علامتلردر ؛ عثمانلیلرك ، اسلاملغك دشمنلری تیتره‌سینلر بوفوراندن ؛ اعماق ملتمزده قایناپان بركان حمیته ، دریای خونه اجرای تضییق ایلمك ایسته‌ینلر قورقسونلر بوجوشانیدن ! ! هم دین وهم حمیت اولان بویوك ملتلرك قلب مشتركنه اورولمق ایسته‌ین خیانت چكیجلری دها هدفه یاقلاشامادن اوراده قایناشان دریای آتشینده أریر وكول ، كومور اولور .

بونی تاریخ عالم قورقونچ حرفلرله تكرار تكرار یازمشدر ؛ بونی حتی كندیلرنده سنه‌لردن بری بیریكدیردكاری قوتلری پك بویوك كورن اطرافزی صارمش ، اوزاقلرمزی آلمش قان دشمنلرمز ، جان دشمنلرمز ودین دشمنلرمز بیلیور ، حس ایدیور ، حتی ملتمزك قلب عمومیسنده قایناشان عمانك چاغلتیلرینی دویبور ؛ پاره‌لایوب طاشمق ، أزوب آشمق ایچین سواحل محیطه‌یی نصل متهور ضربه‌لرله دوكدیكنی كورویور وتردد ایدیور .

لكن بزده یانده اولومك مسرت عد اوله‌جغی برقورقو وار ؛ شبهه‌لنیورز ، عجبا ایچمزده بورشك كلستان وطنی باشدن باشه یا كندیمزه ، یا دشمنلرمزه برقبرستان فسیح یاپمق ایسته‌ین مهیب ورحمیت عثمانلی ملتنك ایچنده بعض تیتره‌ین ، لكن خیانت وجبانتده قوی ألارمی واركه : قلب مشترك ملینك اوزرینه بر پنچهٔ شئامت كبی قاپانه‌رق دشمنلرمزه آنده‌كی قوت وفورانی كوسترمه‌مك ، رعد وبرق تهوری ایشیتدیرمه‌مك ایسته‌یور وبویله‌جه آنلره جسارت وتاریخ عثمانی‌یه مؤبد برذلت ویرمكه چالیشیور ؟ أكر بویله ایسه ، أكر شمس تابان ناموسمزده عقربلر برشانبه براقق ایسته‌یورلرسه ؛ تبشیر ایدرم ؛ بوجهانده ذلت وانتقام هول انكیز ملت آخرتده قهر بی‌پایان احدیت آنلره پنچه‌سنی اوزاتمشدر ؛ تیتره‌سینلر ...

تیتره‌سینلر ، بو ملتك انتقامندن كه : وقار و ناموسنی یرلره دوشورمه‌مك ایچین آیلرله محاصره‌ده قالان برقلعه‌سنه صیغنمش برایكی بیك اولاد فداكاری دشمنه عار تسلیمیتی قبول ایتمه‌مش ، سلاح طاشیمغه مقتدر اولان هركس اولا كندی چوجغنی ، همشیره‌سنی ، زوجه‌سنی كسه‌رك قره طوپراغه كومدكدن صوكره یاراملق البسه‌لرینه بورونمش ، یالین قیلیچ یوز بیك كیشیلك دشمن اردوسنه صالدیروب شهید اولمشدر ! بو آنه قدر بویله و بوندن دها عالی فیشاتلره مقابل محافظه ایدلمش ، قانلی عصرلرك یالكز قهرمانلره حرمتكار اوموزلرنده طاشینه‌رق بوكونكی اسلاملره ، عثمانلیلره تسلیم ایدلمش اولان اوخزینه اطرافنده دولاشان قره یوزلی خیرسزلرك یالكز بی حیا ألاری كیرلمیه‌جك ، بوتون اسلامیتك ، عثمانیتك ساطور عدالتی ملوث وجودلرینی‌ده تاریخك كلاب تحقیر تی آغزینه پارچه پارچه آتوب براقه‌جق در !

بوسنه ـ هرسكده آغلایان ، صربیه ، بلغارستان وحشتكاهلرنده اركلكاری شهید ، قادینلرینك عرضی هتك اولنان ، سبریا چوللرنده حیوانات وحشیه كبی دوكولن ، سوكولن ، افریقای شمالی چوللرینی كندیلرینك و دشمنلرینك قانیله صولایان بدبخت اجزا و افرادی ده داخل اولدیغی حالده بوتون هیئت مهیبهٔ اسلامیت بوكا عهد ایتمشدر..

بوكون اسپانیول وحشیلرینك بر جنت كبی بولدقلری ومكلاركبی وعدلر ویره‌رك كیردكاری قره طالعلی (اندلس) ك تاریخ انجامنی كورن اسلاملر ایچنده « اركك كبی مدافعه ایده‌مدیكك وطنك ایچین قاری كبی آغلا ! » خطابنه تحمل ایتمكی تصور ایده‌بیلن برفرد یوقدر.

بوكون یالكز عثمانلیلغك دكل ، وطنداشلر ، اسلامیتك صوك تجربهٔ طالعنی یاپیورز . بونی أك عالممزدن أك جاهلمزه قدر حس ایتمكده‌یز . عثمانلی ملتی بر آیاغنی آسیای صغرانك كنارشمالیسنه ، دیكر آیاغنی آوروپانك جنوب شرقیسنه آتمش ، قامت بلندیله اسلامیتك صوك كورشنی كورشه‌جك ؛ بیلمك ، صورمق ایسته‌رز ؛ تأیید حق وحمیتله صیقیلمش یومروغمزی طوتمق ایسته‌ین كیمدر ؟

متهور بكلر ایكن آرقه‌مزده میلیونلرجه جوجقلرك ، باكره‌لرك ، علیل اختیارلرك شهیق اندیشه‌سنی ، اذانسز قالمش مناره‌لرك انین حزیننی ، كفنسز شهیدلرك نفحات ارواحنی ، بتون عالم اسلامیتك پایهٔ احدیته یوكسلن زمزمهٔ مناجاتنی دویبورز ، نهایت ، أووت نهایت كعبة اللهدن ، روضهٔ قدسیهٔ نبیدن كان بر اثیر لاهوتی ایله احاطه اولنورز . صورارزكه : بزی بوغزای اكبردن منع ایتمك ایسته‌ین كیمدر ؟

محتضر نا امیددن آب بقایی ، محكوم جحیم مؤبددن جنان صفایی ، تشنهٔ هدایتدن راه كبریایی چالمق ایسته‌ینلری ملت بیلمك ایسته‌یور...

مقابر انبیایی قاریشدیرمغه چالیشان دشمن سونكولرینی سینه‌سنه صاپلاتمق ، كتاب الاهی چیكنه‌مك ایسته‌ین آیاقلره شهیددن قلعه‌لرله مانع اولمق ایله یاشامش ، نیچه شوكتلی عصرلر آنجق بوفیض ایله فناده بقاسرینه مظهر اولمش اولان عثمانلیلر ، اسلاملر آرتق برآدیم كری كیتمك ایسته‌میور .. چونكه آرتق آرقه‌ده دین وناموسك صیغابیله‌جكی قدر یر یوق ؛ هپمز بر اوچورومك كنارنده‌یز ؛ لباس دین وناموسی دشمن آیاقلرینه براقدقدن صوكره یارین حضور اللهه عریانی سیآت وذلتمزله‌می چیقاجغز ؟

ایلری‌یه دشمنه ؛ چونكه : ای بیلیكز :
« أوكمز دشمن ایسه آرقه‌مز دریادر ! »

۲۴ ایلول ۳۲۸ ، كوزتپه

علی رضا سیفی

تربیه و تعلیم

مکتبلرده حفظ الصحه و تربیهٔ بدنیه

نسل آتینك تعلیم و تربیه‌سی مسئله‌سی نظر اعتباره آلندیغی زمان حفظ الصحه و تربیهٔ بدنیه درسلرینك لزوم و اهمیتی اونوتماماق ایجاب ایدر . مکتبلرده ایده‌آل وطنه بدناً دینج ، فکراً منور ، روحاً فضائل نجیبه ایله پیرایه‌دار کنجلر یتشدیرمك اولملیدر . اساساً تعلیم و تربیه‌دن مقصد ده بودر . بو جهتدن مکاتب پروغراملرنده حفظ الصحه و تربیهٔ بدنیه‌یه آیری آیری ساعتلر تخصیص ایدلمسی شایان شکراندر .

فقط ، عجبا بو ساعتلردن مطلوب فوائدی تأمین ایده بیله‌جك صورتده استفاده ممکن اولیورمی ؟

کنجلکی بی امان پنچه‌لری آلتنده زبون براقان متانتسزلك ، سجیه‌سزلك ، ضعف بنیوی و خسته مزاجلق کبی علائم بارزه یوره‌کلریمزی داغدار تألم ایدرکن بویله برادعاده بولنمغه بیلمم جسارت ایدیله بیلیرمی ؟

حفظ الصحه‌نك لزوم و اهمیتی حقنده نه قدر اطناب مقال ایدلسه بجادر . قلمرو عثمانینك دکل مجرا و اوزاق محللرنده ، نفس پایتختده بیله حفظ الصحه قواعدینك تطبیقنه قارشی درین بر لاقیدی کورولدیکنی کمال تأسفله اعتراف ایتملیز . بو لاقیدی‌یه قارشی اعلا ایدیله جك صدای ایقاظ هر حالده فائده‌دن خالی اوله‌من .

کچن سنه درسعادتده ظهور ایدن قولرا آز بر مدت ظرفنده توسع ایده‌رك هرکسی تدهیش ایده‌جك قدر تلفاته بادی اولدیغی حالده اهالینك تطهیرات و نظافته اعتنا ایتمك لزومی — صور مختلفه‌ده اجرا ایدیلان پروپاغاندالره رغماً — تمامیله تقدیر ایده‌مامش اولدقلری معلومدر . علی العاده ایچلن صولری قولرا زماننده قایناتدقدن صوکره ایچمك بك او قدر مصرفلی و مشکل برایش دکلدر . الویرركه بولزوم تقدیر ایدیله بیلسون !..

مکتبلرده تدریس ایدیله‌جك حفظ الصحه درسلری شاکردانه بو خصوصده قطعی و صریح فکرلر ویره‌بیلملیدرکه هر شاکردك اعلا ایده‌جکی صدای ایقاظ و انتباه ، کندی عائله‌سنه بو لزومی تقدیر ایتدیره‌جك قدر بر تأثیر اجرا ایده‌بیلسون ! حفظ الصحه تدریساتی یالکز مکاتب عالیه‌یه حصر ایتمك ده طوغری و معقول بر اصول اوله‌من . ابتدائی و رشدی پروغراملرینه دخی حفظ الصحه درسلری علاوه ایدلملیدر . فقط بو قسم مکاتبده تدریس ایدیله‌جك حفظ الصحه بالطبع مکاتب عالیه‌ده اولدیغی کبی کوستریله‌من .

رشدی و ابتدائیلرده حفظ الصحه درسلری فنی اولمقدن زیاده عملی و تطبیقی بر طرزده اجرا ایدلملیدر . طلبه‌نك ذهننه القا ایدلمك ایستنیلان بر مسئله اوفاق اوفاق حکایه‌لر صورتنده ترتیب ایدلمش اولورسه هم داها تأثیرلی اولور ، هم ده چوجوق او شیئی اصلا اونوتماز .

کتله‌یی تنویر ایده‌بیلمك ، ماتی قاپلایان کابوس لاقیدی‌یی پارچالامق ایچون عائله‌لر آره‌سنده اوقونمق اوزره اکلنجه‌لی بر طرزده یازلمش حفظ الصحه کتابلرینك نشر و تعمیمی ده بو خصوصده درخاطر ایدیله بیله‌جك تدابیر جمله‌سندن صایله‌بیلیر . صوك زمانلرده رنکارنك رسملر ، ناشنیده اسملر آلتنده انتشار ایده‌رك مملکته واسع بر مقیاسده سفالت اخلاقیه تخملری نشر ایدن رومانلر یرینه نزاهت قلمیه‌لریله اشتهار ایتمش ارباب اقتدار طرفندن حفظ الصحه‌یه رعایتسزلك سیئه‌سی اوله‌رق عائله‌لر آراسنده ظهور ایده‌کلن آجیقلی صحنه‌لری ، مؤلم فاجعه‌لری مصور تدابیر صحیه‌یه عائد وصایای لازمه‌یی جامع عائله رومانلری یازلسه ظن ایدرسه‌م مملکته شایان تقدیر بر خدمت وطنیه ایفا ایدلمش اولور .

خلقمزده جدی و علمی کتابلردن زیاده رومان و حکایه کبی آثار مطالعه‌سنه داها زیاده بر رغبت اولدیغی قابل انکار دکلدر .

شو رغبتدن بو صورتله استفاده ایتمکه چالیشمق بك معقول و شایان تحسین بر حرکت اوله‌جغی شبهه‌سزدر . بو سایه‌ده ارباب عصمتك نجابت اخلاقیه‌لری صیانت ایدلمش اوله‌جغی کبی قواعد حفظ الصحه‌دن بی‌خبر کتله‌نك تدابیر صحیه‌یه عائد برچوق شیلره کسب وقوف ایتملری ده تحت تأمینه آلنمش اولور .

بو یولده یازلمش نافع و جدی رومانلر سفالت اخلاقیه یووالری اولان جیجیلی بیجیلی ورقپاره‌لرك ایادئ رغبتدن سقوطلرینی انتاج ایتمك کبی آیریجه بر فائده داها تأمین ایده‌جکلرینی ده درخاطر ایتملیدر .

مکتب طبیه مأذونلرینك کنج و فداکار دماغلری بو اوغورده‌ده یورولمق زحمتنه قاتلانیرسه ، جهان پسند مساعیلرینی بر اکلیل نوین ایله‌ده پیرایه‌دار ایتمش اولورلر .

*
* *

مکتبلرده حفظ الصحه ، علمی و عملی اولمق اوزره ایکی نقطهٔ نظردن تعقیب ایدلملیدر :

علمی حفظ الصحه ، شاکردانه ، وجودك نه صورتله تغذیه و تنمیه ایدیله‌جکنی ، امراض و تأثیرات خارجیه‌نك نصل و نه یولده بدنی تخریب ایتدکارینی ، ساری خسته‌لقلرك طرز انتقال و انتشارلرینی ، بونلردن تحفظ و توقی ایتمك ایچون نه یاپمق اقتضا ایده‌جکنی والحاصل بدنی زنده و صاغلام یاپه بیله‌جك وسائط و معلوماتی اوکرتملیدر .

عملی حفظ الصحه ایسه ادمانلر ، معتدل و منتظم تمرینلرله بدنه قوت و متانت ویره‌رك امراض و تأثیرات خارجیه‌یه قارشی وجودك صاغلام و مجهز بولنمسنی تأمین ایتدیرر .

عملی حفظ الصحه یعنی ژیمناستیق اعضای بدنیه‌نك تقویه‌سی ایچون یاپیلان حرکات معینه‌دن ، اصولی تمرین و ممارسات بدنیه‌دن عبارتدر .

تربیهٔ بدنیه سایه‌سنده عضلات تنمو ایدر ، مفاصل حرکات متمادیهٔ منتظمه ایله داها زیاده ایشلك بر حاله کلیر .

حركات بدنيه عينى زمانده اجهزهٔ داخليه‌نك‌ده داهافعال برصورتده ايفاى وظيفه ايتملرينى تأمين ايدر . نتيجه‌ده اشتها آچيلير ، فعل هضم داها سهولتله وقوعه كلير ، حركات تنفسيه انتظام وسرعت پيدا ايدر ، قلب‌قوتله‌نير ، دوران انتظام كسب ايدر ، كليه‌لر قاندن آيرلمسى ايجاب ايدن موادى داهازياده برفعاليت واعتنا ايله افراز ايده‌رك قانى مواد مضره‌دن تماميله تصفيه ايدرلر .

ژيمناستيق عضلاتك تقويه‌سنى موجب اوله‌جغى كبى بالجمله اعضا واجهزه‌نك انتظام وفعاليتله ايفاى وظيفه ايتملرينى‌ده تأمين ايدر .

بدنى تقويه‌وصحتى محافظه‌يه‌خادم اولان تربيهٔ جسمانيه‌نك‌مكتبلرده صورت منتظمه ودائمه‌ده تطبيقى لازمدر .

تربيهٔ بدنيه ايچون برچوق اصوللر موجود اولوب باشليجه‌لرى آلمان ، فرانسز واسوج اصولنده ژيمناستيكلردر .

آلمان اصولى ، ژيمناستيقك مؤسسى موسيوژان (Jahn) در . آلمانيالى ژانك افكارندن ملهم اوله‌رق ۱۸۱۵ سنه‌سنده ميرآلاى آموروس (Amoros) فرانسه‌ده اصولى ژيمناستيكك اساسنى وضع ايتمشدر .

عسكرلك عالى ايچون شايان توصيه اولان بواصول بالخاصه اردويه زنده ، صاغلام بنيه‌لى ، قوى كنجلر يتيشديرمك غايه‌سنه معطوف ايدى . اساسى همان عينى زمانده موسيو لينغ (Ling) طرفندن وضع ايدلمش اولان اسوج ژيمناستيقى داهامنتظم ، داها معتدل ، ودها شموللى‌اولديغى ايچون چوق كچمه‌دن هر طرفده آلمان وفرانسز اصولى ژيمناستيكلر يرينه قائم اولمشدر .

اسوج ژيمناستيقى اوزماندن اعتباراً متمادياً تعديل واصلاح ايديله ايديله نهايت بوكونكى حال مكمليته كتيريله بيلمشدر . اسوج ژيمناستيق فنى وصحى اولديغندن طبابتده ، عسكرلكده ، وبالخاصه مكتبلرده فوق‌العاده بر رغبته مظهر اولمش ، اعضا واجهزهٔ بدنيه‌نك آيرى آيرى نشو ونمالرينى تأمين ، بنيه‌لرينى تقويه ايتمكه خادم بولنديغى تحقق ايتمشدر .

اسوج ژيمناستيقى عضلاتى حيرتبخش اوله‌جق درجه‌ده قوتلى برر پهلوان ، برر قهرمان يتيشديرمكدن زياده صحت بدنيه‌لرى مكمل ، عضولرى متكامل دينچ وصاغلام برر فرد يتيشديرمشدر .

اسوج اصولى ، داها زياده فنى وصحى اولديغى جهتله مكتبلرده ژيمناستيق درسلرينك بواصوله توفيقاً تطبيق ايدلمسى ايجاب ايدر .

اساساً همان عموميتله ممالك مترقيه مكتبلرنده اصول مذكوره تطبيق ايدلمكده‌در .

انكلتره‌ده اسپور مراق عمومى اولديغندن چوجوقلر آغوش مادردن اعتباراً تربيهٔ بدنيه ممارسه‌لرينه باشلارلر . ايشته بوسايه‌ده‌دركه انكليزلر مشهور جهان اولان متانت عضليه وزندكى‌يه مالك اولمشلردر .

فرانسه بحريه‌سنده تربيهٔ بدنيه معلمى بولنان موسيوژورژ هه‌برت (Hébert) اساسى (آمورس) طرفندن قورولمش اولان فرانسز ژيمناستيقنى پك چوق تعديلاته اوغراتمش ، بوكا اسوج اصولندن بر چوق شيلر علاوه ايتمشدر .

ژوواڤيل (Joinville) ژيمناستيق مكتبنده اليوم هه‌برت‌اصولى تعقيب ايدلمكده‌در . مكتبلريمزده تربيهٔ بدنيه ممارسه‌لرى ايچون قبول وتطبيق ايديله‌جك الك ئه‌يى اصول اولجه‌ده تكرار ايلديكى اوزره اسوج ژيمناستيقيدر .

اسوج ژيمناستيقنك مكتبلريمزده تطبيق ايدلمه‌سنه قارشى الك‌بويوك مانعه اصول مذكوره‌يه حقيله واقف معلملرك ندرتى وداهادوغريسى همان همان فقدانى كيفيتى‌در .

درسعادت دارالمعلمينده سليم سرى بك طرفندن يتيشديرلمكده اولان افنديلرك استقبالده بو احتياجى قسماً تلافى ايده‌بيلملرى مأمولدر .

فقط ، بوتون اميدلرمزى محدودالعدد بو كنجلره ربط ايده‌رك مديد بر انتظارده بولنمق بوكونكى مكتبلرك احتياجنى ازاله ايده‌بيليرمى ؟ بوكونكى احتياجك ازاله‌سى ايچون مستعجلاً باشقه‌تدبيرلره مراجعت ايتمك ايجاب ايتمزمى ؟ اساساً تربيهٔ‌بدنيه ممارسه‌لرينك‌بالكز مكتبلره حصرى كيفيتى‌ده دوغرى دكلدر . خصوصى جمعيت‌وقلوبلرك بو اوغورده چاليشمه‌لرينه احتياج قطعى واردر . اسپور حياتنده‌شانلى بر ماضى ايله مفتخر بولنان عثمانليلرك بوكونكى مكتبلرى نسل حاضرى تيترتملى ، تدهيش ايتملى دكلميدر ؟ عرقك اوزون برمدتدنبرى سوروكلنمكده اولديغى انهزال وانقراضك مدهش فلاكتلر توليد ايتميه‌جكنه بزى كيم اقناع ايده‌بيلير ؟ ! بوكونك كنجلرى بو آغير مسؤليتدن حضور تاريخده پك كوچ تبريهٔ‌ذمت ايده‌بيليرلر .

فرنكلرك (بر ترك قدر صاغلام وقوتلى — il est fort comme un turc) ضرب مثلنك صحتى هيچ اولمزسه نسل آتى حقنده تحقق ايده‌بيلسون .

مكتبلرده ، عائله‌لر آره‌سنده ، محيط اجتماعيده بو غايه‌يه وصول ايچون صرف مساعى ايدلمك لازمدر .

مدللى : م . شمس الدين

تاريخ

افغانستانده

امير عبدالرحمن خان

« مابعد »

توفيق ربانى ايله اهالى ، فوج فوج كلوب مالاً وبدناً معيتمده خدمت ايده‌جكلرينه دائر سوزويريورلردى كه (پنجشير) دن چاريكاره كلديكم وقت تقريباً ۳۰۰۰۰۰ غازى بكا التحاق ايله‌مشدى . بن ، بوقدر خلقى بكا تابع قيلديغى ايچين جناب حقه حمد وثنا ايديوردم ،

اونلرده بنی مستقبل پادشاهلری طانیوب ممنون اولیورلر و :

— خالصاً‌لله معیتکزده‌انکلتره‌ایله‌حرب ایده‌جکز. دییورلردی.

بوسوزلره تشکرله برابر :

— انکلتره ایله شیمدیلك مخالفتك لزومی‌یوق. چونکه‌انکلیزلر، بنی افغانستان سلطنتنه دعوت ایدییورلر . جوابنی ویریوردم .

١٢٩٧ رجبنده کریفن صاحبدن بر مکتوب‌کلدی‌که بروجه‌آتی سؤاللرمك جوابنی حاوی ایدی :

« سؤاللرکزه قارشی هندستان دولتنك جوابلرینی سزه تبلیغ ایتمك بکا امر اولوندی .

اولا : انکلتره ولتی مساعده ایتمه‌ینجه دول سائره‌دن هیچ برینك افغانستانه حق مداخله‌سی اولمایاجقدر . افغان حکومتنك پولتیقه امورینه قاریشمایاجقلرینه دائر روس وایران دولتلری سوز ویرمشلردر . شوحالده کابل حکمداری ، انکلتره‌دن باشقه بردولت ایله پولتیقه مناسباتنده بولونامایاجقدر . اکر دول خارجه‌دن بری ، افغانستان امورینه مداخله ایدر وبومداخله حکمدار ایچین تعدی وتجاوزی موجب اولورسه انکلتره دولتی افغانستان امیرینه معاونت ولازم کلدیکی تقدیرده دولت متجاوزه‌یی دفع ایله‌یه‌جکدر . فقط بونك ایچین افغان امیرینك خارجه‌قارشی انکلتره دولتنك رأیی موجبنجه حرکتی مشروطدر .

ثانیاً : افغان مملکتنك حدودی حقنده عرض ایده‌رم‌که : انکلتره دولتنك تحت تصرفنده بولونان (پشنك) و (سیبی) دن ماعدا قندهار ولایتی‌ده مستقل برحکمداره تفویض اولونمشدر . بناءً علیه انکلتره دولتی، افغانستانك غرب وشمال طرفلرنده اولوب امیر سابق (محمد یعقوب خان) ایله قرارلاشدیریلمش اولان‌حدودك‌تجدید وتبدیلی‌حقنده مذاکره‌یه کیریشمك ایسته‌من . بونلردن غیری ممالکده انکلتره دولتی سزه اقتدار کامل‌ویریر وهرانك تصرفی حقنده سزی تأمین ایده‌من‌سه‌ده اقدام‌وغیرتکزله اوراسنی تحت تصرفکزه آلاجق اولورسه‌کز اوکاده رضا کوستریر . انکلتره دولتی ، افغانستانك‌امور داخلیه‌سنه مداخله‌ایتمه‌سنی وداخل ممالکده برانکلیز سفیری اقامه ایله‌مه‌سنی طلب‌ایتمز . یالکز ایکی دولت اراسنده تسهیل‌مخابره وتأمین مخادنه ایچین طرفندن مسلمان بروکیلك کابلده اوطورماسنی آرزو ایدر . »

بر هفته صوکرا مختصر بر جواب یازوب قندهارك افغانستاندن آیری‌طوتولماسنه راضی اولمادیغمی بیلدیردم ومتوکلاً علی‌الله‌کوهستان طریقیله چاریکاره داخل اولدم.

یانمده حدسز حسابسز مجاهدین بولوندیغندن انکلیز عسکری تلاشه دوشویور، انکلتره‌یه مخالف بولونان جوار سردارلری هرکون کلوب بکا التحاق ایدییور، بالذات کله‌مه‌ینلرده یا مکتوبله، یاخود باشقه واسطه ایله اظهار محبت وتمنیٔ موفقیت ایلیورلردی.

١٢٩٧ شعبانده چاریکارده بولونان افغان سردار وسرکرده‌لری بنی افغانستان حکمدارلغنه قبول ایله‌یه‌رك خطبه‌یی نامه اوقوتدیلر . چاریکارلیلرده : الله بزه مسلمان بر حکمدار احسان ایتدی. دییه سه‌وینديلر.

چاریکارده بوحاللر وقوع بولدیغی صیراده کابلده‌ده کریفن‌صاحب، بر مجلس تشکیل ایده‌رك انکلیز مأمورلری وافغان سردارلری حضورنده بنم موقع امارته کچدیکمی رسماً بیان ایتدی.

ینه بوآی ایچنده انکلیز عسکرینك (میوند)ده سردار محمد خان طرفندن فنا حالده بوزولدیغنه دائر کابلده مقیم‌انکلیز مأمورلرینه بر تلغراف کلدی .

کریفن صاحب ، بوخبری آلدیغی کبی بر سواری مفرزه‌سیله کابله درت فرسخ مسافه‌ده واقع (ذنه)یه کلوب بنمله کوروشدی . مذاکره‌مز اوچ کون سوردی . مشارالیه :

— مقرراتمزی بر کاغده یازوب بکا ویریکزکه اهالی‌یه کوستره‌یم . دیدم . تکلیفمی قبول ایله شویولده بر ورقه تحریرواعطا ایتدی :

«هندوستان والیسی ، انکلتره دولتنك‌دعوتی اوزرینه کابله‌عزیمتکزدن طولایی ممنوندر. آمال دوستانه‌کزه نظراً وتحت اقتدارکزده مستقل‌بردولت تأسیسندن بومملکت اهالیسنه فوائد عدیده ملحوظ‌اولماسی مطالعه‌سیله‌انکلتره دولتی ذات والالرینی افغانستان امیری طانیمقده‌در .

والی طرفندن بیانه مأذونم‌که : انکلتره دولتی ، تحت حکومتکزده بولونان بر ولایتك امور داخلیه‌سنه‌مداخله ایتمك‌وسفارت طریقیله‌مملکتکزده بر انکلیز مأموری اقامه ایلمك فکرنده دکلدر . لکن دولتین آراسنده تأمین مخادنت ایچین کابلده برمسلمان وکیل بولوندوراجقدر . ذات‌والالری، کابل حکمدارینه قارشی انکلتره‌دولتنك آلاجغی‌طوری‌تحریراً‌طلب ایتمشدیکز. کذا والی طرفندن بیانه مأذونم‌که : انکلتره دولتی،دول سائره‌نك افغانستان امورینه مداخله ایتمه‌لرینی قبول ایله‌مه‌دیکی وایران ایله روسیه‌نك مداخله‌دن محترز بولوناجقلرینه دائر سوز ویردکلری جهتله ذات والالری ، انکلتره‌دن باشقه بردولت‌ایله‌پولتیقه‌مناسباتی‌تأسیس ایده‌مه‌یه‌جککز. شایددول‌سائره‌دن بری افغانستانه مداخله ایله‌یه‌جك ومداخله تجاوز درجه‌سنه واراجق اولورسه او وقت انکلتره دولتی ظهیر ومدافعکز بولوناجقدر. مع‌مافیه سزکده دولت مشارالیهایه قارشی کمال صداقتکز مشروطدر. »

کریفن صاحب، انکلیز مأمورلرینك حرکتندن اول کابله‌کی دولتك کندیلریله وداعلاشمامی و (جنرال‌رابرتس) ایله قندهاره ، کذا (سیر دونالد استوارت) ایله پشاوره کیده‌جك اولان عسکرك سلامتی تأمین ایتمه‌می توصیه ایله‌دی.

— ایجابنه باقارز. دییه‌رك سرحده‌قدر عسکرك سالماً کیده‌جکنه دائر تأمینات ویردم و :

— جنرال رابرتس ممکن اولدیغی سرعتله قندهاره حرکت ایتسین، اوندن صوکرا بن‌ده کابله کیده‌رم ، جنرال استیوارته وداع ایده‌رم. دیدم.

١٢٩٧ رمضاننده جنرال رابرتس بر طابور عسکرله کابلدن قندهاره عزیمت ایتدی . سردار شمس‌الدین خانزاده (سردار محمد عزیز خان) ی بر قاچ مأمور ایله بو عسکرك تشییع وتسییرینه تعیین ایتدم واثنای راهده هیچ بر تجاوزه اوغرامامالری ایچین تنبیهاتده بولوندم .

بو سایه‌ده جنرال رابرتس، سالماً قندهاره واصل اولدی، سردار محمد ایوب خان‌ده رمضان صوکلرنده بوزولوب هراته فرار ایتدی.

سیر دونالد استیوارت ایله کریفن صاحب، رمضان ابتداسنده پشاوره عزیمت ایله‌دیلر . حرکتلرندن براز اول کیدوب بر چاریك قدر کوروشدم.

مصاحبه‌مز دوستانه ورسمیتکارانه جریان ایتدی. فقط سوز

آراسنده افغانستان طوپخانه‌سنه عائد اولوب او اثناده (شیربور) ده بولونان اوتوزطوپك، کذا انکلیزلرك مملکت اموالندن تحصیل ایده‌رك عسکرك ارزاق واستحکام مصرفی حسابنه کچیردکلری تقریباً ۱۹۰۰۰۰۰ روپیه‌نك بکا تسلیمیله انکلیزلرك کابلده یاپدقلری یکی قلعه‌لرك علی حاله براقیلملری قرارلاشدی. بعده مشارالیهما ایله وداع ایده‌رك آیرلدم. ایشته انکلتره حقنده‌کی تشبثم شوصورتله نتیجه‌لندی. بالاستحقاق وارثی وصاحبی اولدیغم افغانستان تختنه جلوسم وقوع بولدی.

بوندن صوکرا مملکتمك تأمین وتنظیمنه وترقی وتعالیسنه چالیشمایه باشلادم. لکن بوقولای برایش دکلدی.

مترجمی

طاهرالمولوی

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هند یولنده

۱۱

بغداد حکومتنه دائر معلومات تاریخیه

کچن نسخه‌دن مابعد

ایلخانی حکومتی . — تاتارلردن صوکرا (ایلخانی)لر بغداد ولایتنده اجرای حکومت ایدوب (شیخ حسن) ایلخانی واوغلی مستقلاً بغداد حکومتنه کچدیلر . کوله‌لری (مرجان) ایسه افندیلرینك تبریزه مسافرتلری اوزرینه داعیهٔ سلطنت واستقلاله دوشمش وبغدادده تمکن ایدرك افندیلریله محاربه ایتمشدر . نهایت مغلوب اولدقدن صوکره سلطان اویس طرفندن مظهر عفو اولمشدر .

بغدادده الیوم موجود ومشهود اولان (مرجان جامعی) ایله اوقاف عظیمه‌سی بالاده نامی یاد اولنان ذاتك احیا کرده‌سیدر . یدی یوز یتمش التی سنه‌سنده سلطان اویسك وفاتیله یرینه اوغلی سلطان حسین کچدی . بونك زماننده برچوق محاربات داخلیه حدوث ایلدی . نهایت بوذات وفات ایدوب قاردشی سلطان احمد یرینه کچمشدر . سلطان احمد غیور ومقدم اولدیغندن داخلی فلاکتلره نهایت ویروب کوچوك برادریله‌ده باریشه‌رق حکومتی تقویه‌یه موفق اولدقدن صکره سیلاب بلای تیموره اوغرامشدر .

تیمورك تورەمه‌سنه تصادف ایدن بوزمان آسیانك هرطرفی خیول تاتاریه ایله پایمال ایدلدیکی کبی سلطان احمدك حکومتی وبغدادی دخی استیلا ایلمشدر.

بو استیلا اوزرینه سلطان احمد ، مصر حکومتنه التجا ایتدی . تیمور ایسه ، (امیر مسعود) ی بغدادده ترك ایدرك آسیای صغرا ووسطانك تمامی استیلاسنه باشلادی . تیمورك مشغولیت دائمهٔ حربیه‌سندن وحکومت مصریه‌نك اعانهٔ عسکریه‌سندن بالاستفاده سلطان احمد ینه بغداده کلدرك تیمورك والیسی بولنان امیر مسعودی طرد ایدوب اسکی حکومتی تکرار آله بیلدی .

تیمور وقعه‌دن خبر آلمسیله ایکنجی دفعه اوله‌رق بغداده هجوم ایتمش وسلطان احمد ارتق طوره‌میه‌رق او وقت اوروپا وآسیا قطعه‌لرنده توسیع حکومت عثمانیه ایله مشغول اولان (ییلدیرم سلطان بایزید خان) حضرتلرینه التجا ایلمشدر . بو التجا اوزرینه سلطان بایزید ایله تیمورك ارالری آچیلمغه باشلادی .

اخیراً تیمور ، کندی حفیدی (میرزا بکر) ی بغداد وبصره والیلکنه تعیین ایتدی ایسه‌ده ییلدیرم وقعهٔ معلومه‌سندن صکره سلطان احمد ، یولی بولوب امرادن قره قویونلی دیه مشهور اولان (قره یوسف) ایله اتفاق ایدرك‌ینه بغداده کلمشلر ومیرزا بکر وسائر امرای تیموریه ایله متعدد محاربه‌لرله بغداد حکومتی اوچنجی دفعه اولق اوزره اله کچیرمشلردر. مؤخراً حکومت تیموریه‌نك دوچار ضعف اولمسی ماده‌سندن بالاستفاده آذربایجاندن دخی تیمورلیلری چیقارمق فکریله سلطان احمد وقره‌یوسف پك چوق چالیشمشلردر.

بونلرك ایکیسی آره‌سنده رقابت وعداوت حاصل اولمسیله برمحاربه‌ده سلطان احمدك بوزوله‌سی واله کچمسی جهتیله قره‌یوسف طرفندن اعدام ایله حکومت ایلخانیه‌یه ارتق خاتمه چکیلمشدر .

قره‌قیونلی حکومتی . — بووقعه‌دن صکره سکز یوز اوچ سنه‌سنده بغداد حکومتی قره‌قیونلی قره‌یوسفه انتقال ایتمش وبوذات بوتون همتی تیمورلیلرك آذربایجانده تأسیس ایتدکاری حکومتك محوینه صرف ایلمشدر . قره یوسف بغدادی مرکز حکومت اتخاذ ایتمیوب بغداد حکومتی اوغلی امیرشاه محموده تفویض ایلدی .

بونك برادری(امیر اسپار) ایله منازعه ومحاربه ایدرك سکز یوز اوتوز یدی سنه‌سنده خلافکیرلری طرفندن طوتیلوب اعدام اولنمسیله یرینه برادری (امیر شاه محمد) بغداد حکومتنه کچدی ، بونك وسلفنك برادری امیر اسپار بوقطعه‌ده محاربه ومقاتله ونهایت امیر شاه محمدی طرد ایدرك بغداد حکومتی ید ضبطنه کچیردی .

* * *

ایشته بغداد حکومتی بوصورتله سکز یوز یتمش ایکی تاریخنه دکین قره‌قیونلیلر النده اولدیغی حالده تیمورك امراسندن قره عثمانك کوله‌سی اولوب دیاربکر والیسی بولنان وآق قیونلی دنیلن (حسن طویال) ك اوزمان آسیاده حکمنی شدتله اجرا ایدن طوایف ملوکك منازعاتندن استفاده ایله حکومت تیموریه‌یی وقره‌قیونلیلر حکومتی دخی بروجه محرر سکز یوز یتمش ایکی سنه‌سنده دائرهٔ سلطنتنه ادخال ایتمشدر .

اشبو حسن طویال تواریخ عثمانیه‌ده (اوزون حسن) شهرتی آلان دیاربکر حکمداریدر . بغداد حکومتی تاریخ مذکوردن طقوز یوز اون درت سنه قدر آق قیونلیلر طرفندن اداره اولندیغی حالده (شاه‌اسماعیل) صفوینك تورەمسیله وآق قیونلیلرك ممالکنی ضبط ایتمسیله تعدیلات اخیره‌دخی داخل حساب ایدیلور ایسه آق‌قیونلیلرك جملهٔ ممالکندن بولنان بغداد حکومتی دخی تاریخ مذکورده استیلا ایلمش اولور .

شاه اسماعیل دخی بغدادك تخریباتنده هلاکو وتیمورك اوچنجیسی اولمشدر .

صفویه حکومتی . — طقوز یوز اون درت سنه‌سندن شاه اسماعیلك تاریخ وفاتی اولان طقوز یوز اوتوز سنه‌سنه قدر بغداد حکومتی شاه اسماعیلك والیلری طرفندن اداره اولنمش ایکن شاه اسماعیلك وفاتندن صکره (موصلو) قبیله‌سندن تورەمش اولان (ذوالفقار) نام شخصك (کلهر) عشیرتندن کوردیکی معاونت ومظاهرت اوزرینه شیمدیکی (لرستان) طرفلرینی استیلا ایتدکدن صوکره بغدادی دخی ضبط وتسخیر ایتمش واستقلالنی محافظه ایتمك ایچون خطبه‌یی اعاظم سلاطین عثمانیه‌دن (قانونی سلطان سلیمان خان) حضرتلری نامنه اوقوتمش وسکه ضرب ایتدیرمشدر .

بغداد حکومتنك ممالك محروسهٔ عثمانیه‌یه منضم اولمسی ایشته بووجهله ذوالفقار طرفندن سلطان سلیمان خان حضرتلرینه اولان اطاعت یوزندن حاصل اولمش وبوانقیاد ایسه سلطنت سنیه‌نك حمایه‌سیله شاه اسماعیلك خلفی اولان (شاه طهماسب) دن تخلیص حیات وحکومت ایتمك مطالعهٔ عاقلانه‌سنه مستند بولنمشدر .

بوذات غایت جسور وغیور بروالی اولمسیله بغدادك معمورینه خدمت ایتمش ایسه‌ده شاه (طهماسب) طقوز یوز اوتوز آلتی سنه‌سنده بغدادی محاصره ایتمشدر .

ذوالفقارك ایتدیکی غیورانه مقاومت ، شاه (طهماسب) ك حرکت

واقعه‌سی ایچون دائمی ندامت اولمش ایسه‌ده ذوالفقارك اغوا واطماع ایدیلان برادرلری طرفندن یتاغنده قتل واعدام اولنمسی شاه طهماسبك بغدادی استیلاسنه سبب اولمشدر .

ذوالفقار سلطان سلیمانه عرض اطاعت وانقیاد ایتدکدن‌صکره بوصورتله شاه طهماسبك تجاوزندن اخذ انتقام ایچون مشار الیه سلطان سلیمان خان حضرتلرینك ایران وبغداد سفرینی مستلزم اولمشدر .

شاه‌طهماسبك عساکر عثمانیه‌یه مقابله ایده‌مامسی جهتله‌شیمدیکی (کردستان) و(تبریز) جهتلری ممالك عثمانیه‌یه ضمیمه اولدیغی کبی بغداد شهری دخی بلا محاربه استیلا ایدلمشدر . (کلدی برج اولیایه پادشاه نامدار ۹٤۱) سلطان سلیمان خان حضرتلرینك بغدادی تشریفلرنده سویلنن تاریخدر .

طقوز یوز قرق بر سنه‌سنده بغداد حکومتی ایکنجی دفعه اوله‌رق کمال سهولتله ممالك محروسه‌یه علاوه اولنمشدر .

بغداددن بصره‌یه قدر اولان ممالك واهالی دخی بغداده اتباعاً عرض اطاعت وانقیاد ایتدیلر . سلطان سلیمان خان حضرتلری شاه اسماعیل طرفندن مباشرت اولنوب اتمام ایدلین (کاظمیه) آستانهٔ عالیسنی والیوم بو آستانه‌ده موجود اولان وایچنده جمعه‌نمازی ادا ایدلمکده بولنان جامعی بنا ایتدیردکلری کبی کربلا ونجف اشرفه کیدوب عتبات عالیاتی‌ده زیارت ایلدیلر .

شیمدیکی (حسینیه) شهری مشارالیه حضرتلرینك اثر ملوکانه‌لری و(شیخ عبدالقادر) کیلانی قدس سره العالی حضرتلرینك اوقاف موجوده‌سی ینه مشارالیه حضرتلرینك اثر مروت وعنایتلریدر.

بوندن صکره بغداد و بصره ولایتلرنده‌کی اهالی وقبائل تمامیله بغداد حکومتنه عرض اطاعت وانقیاد ایتمشلر ایسه‌ده حکومت عثمانیه بورالرده کرکی کبی تأسس ایتمشدر .

١٠١٧ سنه‌سنده بولوك باشیلرندن (احمد طویل اوغلی) محمد خروج ایدرك بغدادی ضبط ایلمشدر. مرقومك تربیه‌سنه دولت‌علیه طرفندن مأمور بیوریلان (نصوح پاشا) عسکرینی دخی رجعته مجبوراتمسیله استقلال بولمش ایکن (محمد چلبی) نامنده بر ذات طرفندن قتل ایدلمش و یرینه برادری مصطفی بغداد والیلکنده اعلان استقلال ایتمشدر .

بغداد حکومتی بونلردن تخلیصه مأمور بیوریلان چغاله‌زاده وزیر (محمد پاشا) بعض عشایر عراقیه ایله بالاتفاق مرقوم مصطفی‌یی حرباً قاچیرمش و ١٠١٩ سنه‌سنده قاضی‌زاده عالی پاشایی بغداد والیلکنه تعیین ایدرك ، بوصورتله بغداد حکومتی‌ینه اوادارهٔ عادلهٔ حکومته رجوع‌ایتمشدر.

وزرادن یوسف پاشانك بغداد والیلکی زماننده و ٢٠٣ تاریخنده بغداد یکیچریلرندن (بکر صو باشی) تغلب ایدرك والی‌یه مخالفت ونهایت محاربه‌یه مبادرتله شیمدیکی کوپری باشنده ایدیلن محاربه‌ده والینك شهید اولمسی بکر صو باشینك بغداد حکومتی ضبط ایله استقلال بولمسنه سبب اولمشدر. مرقومك خلافکیرلری حقنده ایتدیکی معاملات‌غدریه پك سوزشلی عد ایدیله‌بیلیر . بوحال سلطان مراد خان رابع حضرتلرینك‌عهدسلطنتلرینك اوائلنه مصادف ایدی .

اواثناده بغداد والیلکی سلیمان پاشایه توجیه وبغدادك تخلیصی ایچون‌ده حافظ احمد پاشا اردو قوماندانلغنه تعیین اولنمشدر . بکر صوباشی ، بونلره برطرفدن مقاومت ، دیکر طرفدن اردوی‌همایونك مهاجماتنه تحمل‌ایده‌میه‌جکی مطالعه‌سیله اووقت ایران شاهی (شاه عباس) ہ عرض انقیادو طلب امدادایله مراجعت ایتمشدر . شاه عباس‌دخی بغداد حکومتی‌الده ایتمك‌ایچون عساکر امدادیه ارسالیله بونلرك خانقینه وصولرینه قدر (حافظ احمد پاشا) ایله بکر صو باشی اراسنده وقوع بولان محارباتده غالبیت ، عاصی بکر طرفنده قالمشدر .

ایرانك‌عساکر امدادیه‌سنك‌ورودیله حافظ‌احمدپاشانك رجعتی‌لازمکلدیکنه وبغدادك ایرانیلر النه کچمسنی تجویز ایتمدیکنه مبنی وقت مرهوننده ایجابات حالیه‌یه کوره معامله اولنمق اوزره موقتاً بکر صو باشی‌یی بغداد والیلکنه بالتعیین کندیسنه او وقتك اصول اداره‌سی حکمنجه والیلك امرینی ویرمش وبغدادی ایرانیلره تسلیم ایتمه‌مك ایچون وصایای تحریریه بالاجرا کندیسی دیاربکر جهتنه عودت ایتمشدر. حافظ احمد پاشانك بوتدبیره عودتی اوزرینه فی‌الحقیقه بکر صو باشی ایرانیلری بغداده قبول ایتمدی . معاملهٔ واقعه‌سی شاه عباسك کوجنه کیدرك بالذات کلوب بغدادی محاصره ایتدی. بکر صو باشی ایلك اوکجه براز مقاومت ایتمش ایسه‌ده اخیراً کندی قتلیله بغدادك تکرار صفویلر النه‌کچمسنه سبب اولدی. شاه‌عباس‌ایسه سائرلری‌کبی بغدادی استیلا ایتدکدن‌صکره کیمسه‌یه‌فنالقی‌طوقونمدیغی اورویامؤرخینجه‌ده‌مصدقدر.

سلطان مراد خان رابع حضرتلری بغدادك تخلیصی ایچون حافظ احمد پاشا ومؤخراً خسرو پاشایی مأمور بیورمشلر وسنه‌لرله پك چوق چالیشمشلر ایسه‌ده بردرلو موفق‌اوله‌مدقلرندن ١٠٤٧ سنه‌سنده بالذات بغدادی‌تشریف ایله ایرانیلردن مملکتی کری آلمشدر .

مشار الیه حضرتلری (امام‌اعظم) و (شیخ عبدالقادر) کیلانی حضراتنك آستانه‌وقبه‌لرینی تعمیر واوقاف ووظائف‌سائره‌لرینی تحدید وتجدید بیوردقلری کبی ، ایران دولتیله‌ده بر معاهده‌نامه عقد ایدوب مظفراً درسعادته عودت بویورمشلردر .

١١٥٦ سنه‌سندن ١١٩٣ سنه‌سنه قدر بغداد ولایتی دولت علیهٔ عثمانیه جانبندن منصوب ولاة عظام طرفندن اداره اولنمقده ایدی .

بعده بغداد وبصره ولایتلری برلشدیریله‌رك کوله‌من (سلیمان پاشا) یه توجیه اولنمشدر . سلیمان پاشا کندوسی کوله اولمسیله آندن صکره ینه کوله‌منلردن بری والی اولمشدر . اووقتك ایجاباتنه کوره مقام ولایته کچنلره کوله‌منلرك صوك والیسی اولان (داود پاشا) نك عزلنه قدر سلطنت سنیه فرمان ارسالیله والی تعیینی عادت حکمنه کیرمش ایدی .

١٢٤٦ سنه‌سنده مشهور لاز (علی رضا پاشا) بغداد والیسی اولمسیله کوله‌منلری کاملاً دفع ایدرك ، آرتق بغداد ولایتی دائرهٔ انتظامه کیرمش وهیچ برصدمه‌یه اوغرامدیغی کبی کیت کیده مراتب حالیه‌یی اکتسابه باشلامشدر . .

مخابر مخصوصکز

بغداد :

س . م . توفیق

بلغارستانده مکتوبلری :

—١٢—

بلغارستان ایمپراطورلغنك (!) تأسیسی ایچون

بلغارلر ممالك عثمانیه‌ده نه روللر اوینادیلر ؟

بلغارستانده ایکی آی‌دن فضله بر سیاحت اجرا ایده‌رك اوراده بولنان اسلاملرك احوالنه وبلغارلر طرفندن اسلاملره ایدیلن مظالم ، وعثمانلیلر علیهنه چوریلن فیرلداقلره دائر ایجه تدقیقاتده بولندقدن صکره استانبوله کلدم . شمدی‌یه قدر کوندرمش اولدیغم مکتوبلر ـ اویله‌ظن ایدیورم‌که ـ بلغارلرك مسلمانلره قارشی اجرا ایتدکلری وحشتلری عالم مدنیته قارشی اثباتنه کافیدر ؛ کرك اونلری وکرك بوندن صکره نشر ایده‌جکم وثائقی اوقویانلر عثمانلیلری وحشتله اتهام ایتمك ایسته‌ین بلغارلرك ماهیت خبیثه‌لرینی اکلامقده اصلا تردد کوسترمیه‌جکلردر . أوت ! قارئین کرام کوره‌جکلرکه مدنیت غوغاسی یاپان بلغارلر مدنی دکل ، الك وحشی برحیوان مفترسدرلر . بلغارلر ایچون مسلمان أولدورمك ، اونلرك عرضلرینی پامال‌ایتمك ، الك‌مقدس معبدلره تعرض ایتمك هیچ توعنندنز . بونی شمدی‌یه قدر کوندرمش اولدیغمز مکتوبلر مع زیادة اثبات ایتدیکی جهتله بوکونکی مقاله‌مزده بحث ایده‌جکمز بوکبی شیلر دکلدر . بزبوکون عثمانلیلقله پك‌بویوك علاقه‌سی‌اولان برمسئله‌یی ایضاح ایدرك بلغارستانك ممالك عثمانیه‌ده شمدی‌یه قدر اوینامش اولدیغی روللردن وبونك نتایج حاصله‌سندن بحث‌ایتمك ایستیورز .

بوکون بلغارستان محاربه‌سندن ، ماکدونیاده‌کی بلغارلرك حقوقندن، اوراده‌کی بلغارلرك ظلم کوردیکندن ، دها دوغریسی‌عثمانلیلرك بلغارلره ظلم،

اشکنجه یاپدقلرندن بحث ایدیلیور وبالنتیجه دول معظمه‌نك مداخله‌سی طلب اولونیور . فی‌الواقع ماکدونیاده سائر وطنداشلریله برابر بلغارلرده‌دینامیت آتشلریله یاقیلیور . فقط بونلری یاپانلر کیملردر ؟ هرکسك قلبنی دلخون‌ایدن بوکبی وقایع نه کبی تشبثات سایه‌سنده حصوله کلیور ؟ ایشته بز بونلری تدقیق ایتمك ایستیورز .

معلومدرکه بلغارلرك بر اکسارخ‌خانه تشکیلاتی واردر . عجبا بلغارلر طرفندن بویله برتشکیلاتك سببی نه‌در ؟ بونك تشکیلاتی نه‌صورتله اولیور ، بونك موقع سیاسیسی نه‌در ، بوندن نه‌فائده تأمین ایدیله‌جکدر ؟

اکسارخ‌خانه ؛ بلغارلرك روم ایلیده‌کی پطریقخانه کلیسالرندن آیرلماسی بهانه‌سیله واقع اولان اختلالاری کورولتولری اوزرینه‌استانبولده براکسارخ خانه تشکیل اولنمش وروم‌ایلینك مناسب یرلرنده بلغار کلیسالری تأسیس وبلغار متره‌پولیدلکلری ومتره‌پولید وکالتلری کشاد ایدلمشدی . بلغارستانك حین استیلاسنه قدر بو اکسارخ‌خانه عموم بلغار کلیدالرینك حامیسی وآمر یکانه‌سی بولنیوردی .

بلغارستان اولنجه‌یه قدر بو عنوانی طاشیدیغی کبی بلغارستان اولدقدن صکره‌ده حالا بو صفتی محافظه ایدییوردی . حتی او قدر اهمیت ویرلدی‌که بلغارستانده بولنان ایسوه‌تی سینود مجلسی ریاستی بیله اکسارخ افندینك عهده‌سنده قالدی. شو حالده بلغار کلیسالرینه عائدامور وخصوصده سینود مجلسنك اتخاذ ایتمش اولدیغی مقررات بهمه‌حال اکسارخ‌خانه‌نك تصدیقنه وابسته ایدی. بو قدر اهمیتی حائز بولنان اکسارخ خانه ایله ایسوه‌ته سینود آره‌سنده مهم بر اختلاف ظهور ایتدیکی بوندن ایکی آی مقدم اوراق مطبوعاتده کورلشدی. دها او زمان صوفیه‌دن کوندرمش اولدیغم بر مکتوبده بو مسئله‌نك حقیقتنه دائر اوزون بر مقاله یازه‌جغمی وعد ایتمشدم . شمدی او وعدیمی ایفا ایدییورم دیمکدر.

ایسوه‌ته سینود ایله اکسارخ‌خانه اره‌سنده ظهور ایدن بو اختلافه بعض بلغار سیاسیونی‌ده اشتراك ایتمشدی . ایسوه‌تی سینود مجلسنك بوکورولتیدن مقصدی شو ایدی :

اکسارخ‌خانه‌نك وظیفه‌سی یالکز ممالك عثمانیه‌ده‌بولنان بلغار کلیسالرینك رئیسی اولارق قالمق وبناءً علیه بلغارستان کلیسالری اوزرنده‌کی آمریتی قطع ایتمك . ایسوه‌تی سینود مجلسنك بوتشبثاتی اوزرینه بلغار ملتنده‌حاصل اولان غلیان سینود مجلسی علیهنه یاپدقلری متینغ وپروتستولر ایله معلومدر . بلغار ملتنده حاصل اولان بوغلیان وپاپیلان متینغلر نتیجه‌سنده بالطبع بو مسئله‌یه قپانمش نظریله باقیله‌رق‌صورت ظاهره‌ده اختلاف رفع ایدلدی .

ایسوه‌تی سینود ایله اکسارخ‌خانه آره‌سنده ظهور ایدن بواختلافك سببی تدقیق ایدیله‌جك اولورسه نتیجه‌ده شایان اهمیت برمسئله دها میدانه چیقیور .

معلومدرکه‌روسیه امپراطوری کندیسنی – لاتشبیه – براوتودوقس خلیفه‌سی کوسترمك وبتون دنیاده‌کی اورتودوقس کلیسالرینك حامیسی صفتی الارق ممالك عثمانیه‌ده‌کی میلیونلرجه اورتودوقس واسلاو ملتلرینه حاکم اولمق وبوسایه‌ده دولت علیه‌یی تضییق ایده‌بیلمك، دها طوغریسی‌امور داخلیه‌سنه مداخله‌ایچون چاره‌لرحاضرله‌مش‌اولمق اوزره کچن سنه اکسارخ‌خانه‌نك لغویله عموم اورتودوقس کلیسالرینك پطریقخانه نظارتنه تودیعی، پطریقخانه‌نك ده بالذات روسیه امپراطورینك حمایه‌سنه ویرلمسی تکلیفنده بولندی.

روسیه حکومتی بو تکلیفی‌ده بالطبع خودبخود اجرا ایتمك ایستمز وایستمدی، بلکه بونك‌ده بر وقت مناسبنی کوزلیوب طوریوردی. وقتاکه قرال فردیناندك رسم تتوجی مراسمی‌اجرا ایدلمك ایستنلدی ، بالطبع بو مراسمه اشتراك ایتمه‌لری ایچون بتون حکمداران دعوت اولندیغی کبی بو میانده روسیه امپراطوری‌ده دعوت‌ایدلدی. فقط روسیه حکومتی بودعوته دوغریدن دوغری‌یه اشتراك ایتمه‌دی . چونکه بلغارستانك بو دعوته قارشی روسیه خارجیه ناظری روسیه‌نك بو رسمه اشتراك ایتمسی ایچون اکسارخ‌خانه‌نك لغو ایدلمسی تکلیفنده بولنیوردی .

روسیه خارجیه ناظرینك بو تکلیفنه قارشی بلغارستان جواب رد ویره‌مدیکی کبی قبول ایله‌ده قارشیلامدی . فقط روسیه‌یی‌ده کوجندرمامك ایچون اولدی اولاجقدی وعدلریله آووتولیور. ایشته اکسارخ‌خانه‌نك ایسوه‌تی سینودن قطع ارتباطی نمایشلری بو رسم تتوجك تقربی حسبیله اولیوردی.

***

اکسارخ خانه‌نك وظیفه‌سی‌نه‌در ؟ اکسارخ خانه تشکل ایده‌لیدنبری بلغار کلیسالرینی تنسیق ، وبلغار مکتبلرینی احیا ایتمکه‌چالیشیوردی. مع‌هذا اکسارخ‌خانه‌نك وظیفه‌سی یالکز بونلرده بیتمش اولمایور . بونلری‌بحق‌ایفا ایتمکله برابر عین زمانده بلغار عنصرینی حمایه (؟) ایتمك پرده‌سی آلتنده استانبولده بولنان دول معظمه سفراسی نزدنده‌ایتدیکی تشبثات غیررسمیه‌ده قالمیور. حتی روسیه حکومتنك هجوم وروم‌ایلی قطعه‌سنی استیلاسی زماننده بیله اکسارخ‌خانه دول معظمه ایلچلرینی روم‌ایلی قطعه‌سنده بلغارستانك بر حکومت تأسیس ایده‌بیلمسی خصوصنده اقناع ایده‌بیلمشدر. أوت، بوقطعه اوزرنده بهمه‌حال بر بلغارستان حکومتی تأسیس ایده‌جکلرینی دول معظمه سفراسنه سویلمش واونلری اقناع ایده‌بیلمه‌دی .

ذاتاً روسیه‌نك پیومه‌سندن‌دائما قورقان‌دول معظمه‌ایچون بوغایت‌موافق بربلان ایدی .

دیکر طرفدن اکسارخ‌خانه‌نك بوکبی حرکاتنه منندار اولان بلغارستان؛ اکسارخ خانه‌یی کندیسنه ربط ایدرك بر شعبهٔ حکومتی مقامنه قویمش بوشعبه‌نك وبوواسطه‌ایله‌اوروپای عثمانیه‌ده‌کی اومحتشم بلغار مکتبلرینك،بلغارلغه عائدخصوصات‌سائره‌نك تأمین‌ترقیسی ایچون‌حکومت‌بودجه‌سندن سنوی بش میلیون‌فرانق‌تخصیص‌ایتمشدر. فقط اکسارخ‌خانه مصارفاتی، کلیسالرومأمورینی فوق‌العاده تخصیصاتی‌بویکونه داخلدر ظن‌اولنماسون ! چونکه اونلربلغارستان بودجه‌سندن آیری برقلم تشکیل ایدرلر .

بلغارستانك بوقدر مهم برمصارفی اختیار ایله بو قدر تشکیلاتده بولنمسی البته بوشنه‌دکل ، بلغار حکومتی یاپمش اولدیغی بومصارفات وبوتشبثات فوق‌العاده‌یه مقابل ایلروده برشی بکلیورکه اوده دائما بلغار ملتنك خیالخانه‌سندن‌ایلری‌یه کچمك‌احتمالی اولمیان بیوك‌بلغارستان امپراطورلغنك‌تشکل‌ایتمسی!

ایشته بوکبی خیالر ایله ذهنلری مملو اولان بلغارستانك توسیع ممالك خصوصنده‌کی هوسات تخیل پرورانه‌سی ، اکسارخ‌خانه‌نك‌ده ینه‌بومقصدك خادمی اولمق اوزره اوروپای عثمانی بلغارلرینی مکتبلر وصور سائره ایله حاضرلامش بولنمسی؛ روسیه‌نك نظرنده برکون‌کلوب‌ده‌آلتی‌عصراولکی بلغار امپراطورلغنك وجود بولمسی احتمالاتی وبناءً علیه روسیه‌نك اوزمانکی کبی بلغار اوردوسنه ینه مغلوب‌اولمسی فرضیاتی امپراطورحضرتلرینی اندیشه‌یه دوشورمش اولملی‌که رسم تتوج ایچون وقوع بولان دعوتدن بالاستفاده اکسارخ‌خانه‌نك وجودینك‌قالدیرلمسی ایله بلغار امپراطورلغنك (؟)تشکیلی احتمالاتنك‌ده محو اولمسی‌وبناءً‌علیه بلغارستانك‌روسیه‌حکومتی دائما برحامی‌کبی تلقی ایتمسی ایستدی.حقیقةً روسیه حکومتی‌ایچون بو دوشنجه پك طوغریدر، چونکه روسیه ایسترکه بلغارستان وسائرلری‌دائما کندیسنی بر حامی، بر پدر طانیه‌رق ایسته‌دیکی پولتیقه‌یی تعقیب ایتسونلر.بونك ایچوندرکه : روسیه هیچ بر زمان بلغارستانك یکده بویومه‌سنی آرزو ایتمز. فقط بوتکلیفه قارشی بلغار ملتی‌طورمادی، متینغلر ایله قیامتی قوباردی .

***

کورلیورکه بلغارستان حکومتی تعقیب ایتمکده اولدیغی غایهٔ خیالی‌یه واصل اولمق امل خیال پسندانه‌سیله هردرلو تشبثاتدن کری دورمیور ، کندیسندن پك بیوك فدا کارلقلری اختیار ایدییور .

ممالك عثمانیه‌ده حکومتك اعدادیلرندن دها مکمل بلغار اعدادیلری ، تجارت مکتبلری وجوده کتیردیکی کبی ؛ بلغار ایله مسکون اولان الکاوفاق قصبه‌لرده‌ده حکومت عثمانیه‌نك رشدیه‌سندن دها مکمل رشدیه‌لری واردر. چونکه حکومت عثمانیه رشدیه‌لری برایکی معلم طرفندن اداره اولندیغی واکثریا بونلرك‌ده غیر مقتدر اللره تودیع قلندیغی حالده بلغارلرك‌کی متعدد ومقتدر معلملرك یدتدریسنه تودیع‌قلنمشدر.

اوردپای عثمانیده‌ٔ اك اوفاق بر بلغار کوینده بیله اعدادی تحصیلی کورمش یاخود دارالمعلمین‌دن مأذون ـ فقط بزم دارالمعلمین مأذونلری کبی دکل ـ بر ویاخود ایکی معلم طرفندن اداره اولنور منتظم بر ابتدائی مکتبی واردر .

بومعلملرك بهرینه بش ، آلتی یدی لیرا معاش ویریلیور ، بالآخره بوقدر معاش ایله‌ده براقیلمه‌یه‌رق تزیید ایدیلیور ، حتی اون لیرایه‌قدر چیقارلدیغی ده سویلنمکده‌در .

بلغارستانك کندی مملکتنده‌کی مکتبلردن بشقه برده ممالك عثمانیه‌ده بولنان بلغار مکتبلرینه صرف ایتمش اولدیغی بوقدر پاره‌لر عجبا نره‌دن کلیور؟

عجبا ، محلی وقفلرندن می؟ اهالی اعانه‌سندن‌می ؟ خایر ، خایر ! بونك هیچ بریسندن دکل . چونکه بز پك اعلا بیلیورزکه ماکدونیاده‌کی بلغارلرك وقفلری کندی کلیسالرینك اداره‌سنه بیله کافی اولمدیغی کبی برمکتب خدمه‌سی معاشنی بیله تأمین ایده‌من .

شو حالده حکومت عثمانیه‌نك تحت اداره‌سنده بولنان براولکاده ، معلمین اسلامیه‌نك بیله الامدیغی بومعاشات نه‌صورتله تدارك ایدیلیور ؟

ظن ایدرسم بوسؤالك جوابی دها مقاله‌مزك بالاسنده ویرلشدی . ماکدونیاده‌کی بلغار مکتبلرینك اداره‌سی ایچون صوفیه بودجه‌سندن سنوی بش میلیون فرانق هدیه ایدلدیکنی سویلمشدك .

دها تخفجه برشی علاوه ایده‌لم ؟ ماکدونیاده معلملك ایدن بلغارلردن حتی عموم بلغار مؤسساتی مأمورلرینك معاشلرندن توقیفات اجرا اولنور صکره بوپاره‌لرینه ماکدونیاده‌کی بلغار مکتبلرینك اداره‌سنه صرف ایدیلیر .

بلغارستان حکومتی نزدنده ماکدونیاده‌کی مکتبلر ایله بلغارستانده‌کی مکتبلر آره‌سنده هیچ برکونا فرق کوزه‌تیلماز .

ماکدونیانك اك هجری برکوینده معلملك ایتمك ایله صوفیه‌ده معلم اولمق بیننده غایه اعتباریله هیچ فرق یوقدر . مثلا بربلغار بش ، یاخود یدی سنه ترکیاده‌کی بلغار مؤسساتنده خدمت ایدر ، صکره کلیر ، سکز سنه‌ده بلغارستانده استخدام ایدیلیر . بونی متعاقب حق تقاعده مالك اولور ، بلغارستان حکومتی طرفندن تقاعد معاشی ویریلور . چونکه بلغارستان نظامنامه‌سنجه اون بش سنه خدمت ایتمشدر . اما ، بوخدمت کرك ممالك عثمانیه‌ده اولسون کرکسه بلغارستانده اولسون مادامکه بلغار مؤسساتنده ، بلغارلق غایهٔ آمالنه سبق ایتمشدر ، نره‌ده اولورسه اولسون حق تقاعده مالکدر ، چونکه کیسه هپ بردر .

ممالك عثمانیه‌ده بولنان بلغار مؤسساتنده اوبش سنه خدمت ایدن برمعلم ویامأمورلرك تقاعدیه‌سیله ؛ مدت مأموریتنی بلغارستانده ایفا ایدن برمأمورك تقاعدیه‌سی آره‌سنده هیچ برفرق یوقدر .

ایشته بونك ایچوندرکه اك مقتدر بلغار معلم ومأمورلری ماکدونیایه کیده‌رك اوراده بلغار آمالنه خدمت ایدیورلر ، مکتبلر وصور سائره ایله اهالی‌یی بلغار آمالنه تمایل ایتدیره‌رك حکومت عثمانیه‌یه قارشی هر درلو مشکلات ایقاع ایتمکدن ، ایجابنده جهنم ماکنه‌لری استعمال ایدرك اجنبی مداخله‌یه دعوت ویوسایه‌ده بیوك بربلغار ایمپراطورلغی تشکیل ایتمك فکرینی تعمیم ایتمکدن بر دقیقه بیله خالی قالمیورلردی .

* * *

شو قدرجق تفصیلاتی آلدقدن صکره اکسارخ‌خانه‌نك تقسیمات داخلیه‌سی حقنده‌ده براز ایضاحات ویره‌لم :

بوتعداد ایتدیکمز شیلردن فضله اولارق اکسارخ‌خانه بلغارلر ایچون دها پك مهم ایشلر کوریور .

استانبولده یشایانلر بیلیرلرکه شیشلیده اکسارخ افندینك مقام رسمیسی اولمق اوزره محتشم بر سرای وار . بوسرایك باغچه قپوسنده سیاه البسهٔ رسمیه‌یی حامل برنوبتجی دائمی صورتده طوریور ؛ بوسرای اتصالنده جسیم برقوناق واردرکه اوراده اکسارخ خانه مأمورلری ایشلرلر .

اکسارخ افندینك بری روحانی دیکری جسمانی اولمق اوزره ایکی مجلسی واردر . بومجلس اعضالرینك بهرینك معاشی یکرمی ، یکرمی بشرلیرادر .

بوندن صوکره اکسارخ‌خانه ؛ معارف اداره‌سی ، دائرهٔ روحانیه ، اوقاف دائره‌سی نامیله اوچ مستقل قسمه ایریلیور .

بودائره‌لرك هر برینك برر مدیری ومتعدد کاتب واوراق مأمورلری واردر . بومدیر ومأمورلرك معاشاتی‌ده سکز لیرادن یکرمی بش لیرایه‌قدردر .

بونلردن بشقه اوله‌رق اکسارخ‌خانه‌نك نظارتلرده ایشلرینی تعقیب ایتمك ایچون قپوکتخداسی نامیله ایکی مأموری دها واردرکه بونلرده حقوق مأذونلریدر .

بوتقسیماتدن صوکره اکسارخ‌خانه آلتی مترپولیدلکه آیریلیور ، مترپولید افندیلر شخصی اوله‌رق ۳۰ لیرادن آلتمش لیرایه قدر معاش آلیورلر . اقامتگاه ، دائره ، خدمه ، کاتب ... معاشاتی بوکا داخل اولمدیغی کبی آتی ، آربه‌سی موجود مترپولیدلرده واردر .

مترپولید خانه باش کاتبلری درجهٔ خدمتلرینه کوره یکرمی لیرایه‌قدر معاش آلیرلر . برمترپولیدخانه‌ده برباش کاتب ، ایکی کاتب ، براوراق مأموری ، برترجمه کاتبی موجوددر . ترجمه کاتبلری چوق کره قپوکتخدالغی وظیفه‌سنی‌ده کورورلر ؛ یعنی مترپولید خانه ، کلیسا ، مکتب ، وقف ، وسائره نه کبی ملی ایشلر وارسه اونلرك رؤیتلری ایچون مترپولیدافندی نامنه اولارق دوائر حکومتده تشبثات شفاهیه‌ده بولنور وبوایشلری تعقیب ایدرلر .

ممالك عثمانیه‌ده بولنان مترپولیدلرك اوقدر اهمیتی واردرکه حکومت عثمانیه طرفندن بلغار مؤسساتنه دائر هرنه یازیله‌جق اولورسه مطلقا مترپولید افندی‌یه مراجعته مجبوردر . مثلا : مکتب اموری ایچون ؛ نه والی ، نه معارف مدیری بلغار مکتب مدیرینه برتحریرات یازامز ؛ اکر یازاجق اولورسه تحریرات اعاده اولنور . چونکه بلغار مکتبلری بلغار مؤسساتندندر . بناءً علیه بوکبی خصوصاتده مترپولید افندی‌یه مراجعت ایتمك لازمدر .

دهاسی وار : مترپولید افندیلر آرا صیره بولندقلری شهرلرده اجنبی قونسلوسخانه‌لرینی زیارت ایدرلر ، بالطبع اکثریا سوز ملحقاتده‌کی عثمانلیلرك بلغارلره درلو مظالم اجرا ایتدکلرینه دائر اولیور ، بوصورتله عثمانلیلر وحشی ؛ بلغارلر مظلوم . عثمانلیلر قورت ؛ بلغارلر قوزی موقعنده تجسم ایتدیریلیر ، بلغارلرك آندقلری بومبالرك فاعللری ده لمانلر بیله‌بریلور .

مترپولید بویولده اولدیغی کبی مترپولید خانه باش کاتبلری‌ده قونسلوسخانه ترجمانلرینك پاره‌سز اژانسلریدر . باش کاتبلر ترجمانلر ایله هرکون ملاقات ایدرلر ، کاتبلر بلغارلرك مظلومیتنه دائر یالان یاکلش طوپلامش اولدقلری معلوماتی ترجمانلره کونی کوننه اخبارده قصور ایتمزلر .

* * *

مترپولیدلرك ؛ بلغار اولان قضالرده برده وکیلی واردر . بونلرده مترپولید افندینك امتیازاتنی عیناً حائزدرلر ، بونلرکده آیروجه معاشاتی ، برر ایکیشر کاتبلری ، دوائر مخصوصه‌لری واردر . بونلرك هپسی پك کلیتلی پاره ایله اوله‌جغنه شبهه یوقدر .

فقط ؛ ماکدونیاده‌کی بر بلغار معلمنه ویاخود بر بلغار پاپاسنه معاشاتی نره‌دن آلدیغنی سؤال ایده‌جك اولورسه‌ك ؛ مترپولیدخانه‌دن جوابنی ویرر .

مترپولید افندی‌یه بو قدر میلیونلرجه مصارفاته قارشیلق اولمق اوزره نه‌کبی وارداتکز واردر ؟ دیه صوریله‌جق اولورسه : « مصارفات عمومیه اکسارخ‌خانه‌دن کلیور » جوابنی ویرر .

عین سؤال اکسارخ افندی‌یه‌ده واقع اولورسه «افندم معلوم یا بلغارستان اوقافی مصارفات عمومیه‌نك اون بیکده بر جزئنی تأمینه کافی دکلدر .

ایشته بونك ایچون بلغارستانده بولنان بر جمعیت خیریه (؟) بزه معاونت انسانیه‌ده بولنیور ، بو پاره‌لری اونلر کوندریور » دیوب ایشك ایچندن چیقار .

کوریلیورکه بلغارستان حکومتی کندی مملکتنده اولان بیکلرجه تبعهٔ اسلامیه‌نك حقوق مشروعه‌لرینی غصب ایدرك اوقاف اسلامیه‌یی زیرادارہ‌سنه

كچيريبور، مكاتب اسلاميه‌يى پاره‌سزلك‌يوزندن محو وخراب‌ايديبور، اسلاملرك معنوياتى اولدوره‌جك هر درلو تشبثات غيرمشروعه‌ده بولنيور، ديكرطرفدن ده ماكدونيانك حياتى تأمين ايچون اوقاف اسلاميه‌دن غصب ايتديكى ميليونلرجه پاره‌يى اورايه صرف ايديبور. الك مقتدر مأمورينى اوراده استخدام ايديبور. صرف ايتديكى ميليونلر سايه‌سنده حكومت عثمانيه‌يه هر درلو مشكلاتى ايقاع وهر درلو مطالبنى ترويجه مجبورايديبور.

چونكه بلغارلرك كنديلرنجه قطعيت رياضيه‌كبى محقق برشى وارسه اوده بلغار ايمپراطورلغنى تأسيس ايتمك ايچون بهمه‌حال حكومت عثمانيه‌يه ماكدونياده ديدكارى اصلاحاتى ياپديرمقدر.

اكر بلغارلر بو قدر پاره، اختلال سايه‌سنده اوروپانك مداخله‌سى ايله ماكدونياده ايستدكلرى اصلاحاتى ياپديره‌بيليرلرسه اونلر ايچون خيالخانه‌لرنده تمركز ايدن بيوك بلغارستانك مقدمه‌سى حاضرلنمش ديمكدر. بناءً عليه بو مقدمه‌دن صكره‌ده صيرا ايمپراطورلغك (؟) اعلانه كله‌جكدر.

ايشته بلغارلرك ماكدونياده اصلاحات ايسترز فلان ديمكدن مقصدى هپ بو غايه‌يه وصول ايچوندر. بوندن بشقه هيچ برشى دكلدر. شو حالده چوقدنبرى تعقيب ايدلكده اولان بو تشبثات فوق‌العاده‌يه قارشى حكومت عثمانيه‌نك آله‌جغى وضعيتى‌ده، قارئين كرام تقديرايتمليدرلر.

احمد حمدى

صوفيه‌دن يازيليور:

احوال اخيره مناسبتيله استانبوله عودتى ايجاب ايدن بلغارستان مخابر مخصوصمز آقسه‌كيلى احمد حمدى افنديك توكيل ايتديكى ذات طرفندن دون صوفيه‌دن آلديغمز مكتوبدر:

قلبه اسلاملرينك فلاكتى

بو كونه قدر قلبه‌ده ايدم. شمدى صوفيه‌يه كچيورم. زيرا بوراده حياتدن امين دكلم. بواوچ كون ظرفنده قلبه وحواليسنده اسلاملره روا كوريلن مظالم بشرك تحملى فوقنده‌در. بونلرى تفصيلاتيله‌يازمغى بركتاب تأليفنه ترك ايديورم. بوراده يالكز وقايعك برر خلاصه‌سنى كوستره‌جكم.

ايلولك‌اون يدنجى كونى بعدالظهر اسلاملر قويون‌كبى حبسخانه‌لره طولديرلمغه باشلاندى. عسكر دوريه‌لرى طرفندن توقيف ايديلنلر حبسخانه‌يه كتوريلنجيه‌يه قدرقامچى، تفنك ديپچيكى، قيليچ آرقه‌سى وشاماردن‌ده كچيريلدى. اقشامدن توقيف ايديلنلردن يكرمى درت ساعتده ايكى‌دفعه ا كمك‌پاره‌سى‌طوپلانلديغى حالده برحبه‌بيله كتيرلمدى. يوزلرجه مسلمان يكرمى درت ساعت آچ واويقوسز عسكر قساطوره‌ليلرى تهديدى آلتنده بولونديرلدى. دفع حاجت خصوصنده كوستريلن صعوبت نتيجه‌سنده اوستنه باشنه ايدنلر بيله‌بولوندى.

چولوق چوجق سوقاقلرده، زواللى اسلام عائله‌لرى خوف وهراس ودهشت ايچنده! آغلايان، صيزلايان، آچ قالان چولوق چوجغك فغانى ديكله‌ين بيله يوق.

مفتئ بلده صفت مأموريتدن بالاستفاده موقوفيندن آزاده قاله‌رق اسلاملرى قورتارمق ايچون متصرف، موقع قوماندانى وصوفيه نزدنده مؤثر تشبثاتده بولنمش، الك صوكنده‌ده: «يا نى‌ده

قپابك، ياخود اومعصوم مسلمانلرك سربستيسنى‌اعاده ايدك، ياخودكه اونرك مجرميتنى مشعر اللرينه توقيف مذكره‌سى ويرككه هركس قباحتنى بيلسون» بوللو مدعياتى يكرمى درت ساعت نتيجه‌سنده موقوفينى تخليه‌يه موفق اولمشدر.

موقوفينك ايلك طوتولانلرندن دهم روحى، احمد فائق‌ومكتب مديرى خليل ذكى‌بكلر اولوب حبسخانه‌دن قوماندانه متعدد مكتوبلر كونده‌رك بوظلمه نهايت ويرلمسنى، هيچ اولمزسه حرب اسيرلرينه ايديلن معامله‌يه مظهر اولملرنى‌ادعا ايتمشلر. بونك اوزرينه‌ده‌قوماندان بالذات موقوف بولوندقلرى عسكرى قشله‌سنه كلمش. مومى‌اليهم بومدعياتى‌تكرارله‌ياتخليه‌ياخودمجرميت قرارلرنى ادعاايتمش، بومعامله‌نك بلغارستان ايچون برلكه اولديغى مدنيتله قابل تأليف اولمديغنى سويلمشلردر. استخبارات موثوقه‌يه‌نظرآقلبه‌ده توقيف‌اولنان مسلمانلرك عددى ۱۵۷۲ ايمش. اركلرك حبسخانه‌ده سوروندكى يكرمى درت ساعت ظرفنده عسكر اسلام اولرنى طولاشمش، صندقلرك الك هجرا كوشه‌لرنى‌بيله تحرى ايتمشلردر. تحرى‌ايديلن بوتون اسلام‌خانه‌لرنده آنجق برقاچ عدد اسكى سلاحدن باشقه برشى بولونمامشدر.

ملحقاتدن آلنان خبرلره‌كوره بومعامله قلبه‌يه ملحق اسلام كويلرينك هپسنده تطبيق اولنمش بعضيلرنده عثمانلى ا. اره‌سى‌زمانندن اسكى سلاحلر و آوتفنكلرى بولونمشدر. ضرب واشكنجه معامله‌سنك بوراده‌ده جارى اولديغنك تكرارينه لزوم يوقدر.

ايلولك اون سكزنجى كونى بلديه اتصالنده‌كى براسلام قهوه‌سنك جاملرى، قاپوسى، آلات وادواتى رديف افرادى طرفندن‌قيرلديغى كبى عين كونده‌ده مصلا جامع شريفى قپو وپنجره‌لريله ايچنده‌كى‌لوحه‌لر وقنديللر قيرلمش واتصالنده‌كى امام افنديك خانه‌سنه تجاوز اولنه‌رق اشياسى صو قيوسنه آتيلمشدر.

ايلولك ۱۹ نجى كونى كيجه‌سى دوريه صفتلى اوچ سوارى تپه محله‌سنده كوسه اوغلى احمد اغانك خانه‌سنه تجاوز ايتمش، احمد اغانك پاره كيسه‌سنى آلمقله اكتفا ايتمشدر. قارشى يقه‌ده اشرف آغانك چفتلك موقعنده‌كى بوستان، بورجاق ومصرلرى يغما ايدلمش، كلبه‌سى ياقيلمش و شرف آغاده ضرب ايدلمشدر.

ينه عينى كيجه‌ده اشرافدن حسين بكك خانه‌سنده كيجه ياريسى ايكى‌عسكر قاپوسنه كليور، قاپويى‌قيريبور. و: — هايدى بره تورك قيز قرداشنى چيقار! ديه باغيرييور. حسين بكك فغانى اوزرينه قارشو قومشوسى غرويف يتشوب قورتارييور.

۱۹ ايلول ده قارلووه‌لى ايكى اسلام كنجى قارلووه‌يه سوق اولونمق اوزره باغاچلرنى برطاليقه‌جى‌يه ويرييور. بونلرده طاليقه‌نك آرقه‌سندن كيديبور. يولده بش آلتى‌عسكر نامزدى اسلام كنجلرنى دمير كوسكى ايله‌باشندن اوريبوركه برى تهلكه‌لى صورتده اوريليور. وخسته‌خانه‌يه نقل اولنيور.

حاجى حسن محله‌سنده اختيار خليل آغا ۱۹ ايلولده اقشام

اوردی اوی . اوکنده عسکر طرفندن چیزمه ایله دوکولمش وحال احتضارده‌در .

کذا عین محله‌ده عین زمانده حاجی یشار افندی مخدومی مصطفی افندی دوکولمشدر .

قلبه‌یه ملحق واستانیچقه دیمکله معروف قصبه‌ده‌کی اسلام اولری یغما ایدلمکه باشلانمشدر . بونکله برابر حرکتم آننده نوری آغانك دکانی قیریلوبماللری یغما ایدیلیوردی . باغارلر بورا مسلمانلرینه یك فنا نظرله باقیورلر . زواللیلر اولردن چیقه‌میور . ونواله تدارکی ایچون بالمجبوریه قالپاق کیه‌رك بو صورتله عائله‌لرینه آنجق اکمك تدارك ایده‌بیلیورلر . ادهم روحی بکك قابوسنه ژاندارمه وعسکر اقامه‌ایدیلوب اختلاطدن منع ایدلمشدر . بو مناسبتله بالقان غزته‌سی‌ده تعطیل اشغال ایله‌مشدر . وسائط بولورسه‌م انشاالله جریان‌وقایعی صره‌سیله‌یازاجغم . بومکتوبمك بتون جرائد عثمانیه طرفندن نقل ودرجنی رجا ایدرم .

صوفیه : د .

حیات اقوام اسلامیه

بوسنه مسلمانلری

بوسنه‌ده اوقاف اسلامیه مسئله‌سی

٢

اوقاف هیئت اداره‌سنك صورت تشکلی ووظائفی . — اوقاف هیئت اداره‌سی بروجه آتی ذواتدن تشکل ایدر : اوقاف هیئت اماتنی رئیسی ، اوقاف مفتشی ، اوقاف کاتب عمومیسی ودیگر امور اوقافی تدویر ایله مکلف اولان ذوات . هیئت اداره‌نك عینی زمانده امانت اعضاسی اولمیان ارکانی حکومت محلیه طرفندن تعیین ایدیلیرلر . بتون هیئت اداره اوقاف قاصه‌سندن مخصصات آلیر .

اوقاف هیئت اداره‌سی بروجه آتی اموری اجرایه مجبوردر :

١ — اوقاف هیئت اماتنك مقرراتی اجرا ایتمك .

٢ — رأی‌العین بعض اوقافك املاکنی تحری وبولنانلر دفاتره وهر وقفك ماوضع لهنه صرف ایدلدیکنی تفتیش ایتمك .

٣ — قضا اوقاف امانتلرینك اجرا آتی تحت تفتیشده بولندیرمق .

٤ — هر وقفك متولیسنی ، املاکی طرز اداره ووارداتی ماوضع لهنه صرف ایدوب ایتمه‌مسی نقطهٔ نظرندن ، تفتیش ونظارت آلتنده بولندیرمق .

٥ — رئیس العلمایه مستخدمین دینیه ووقفیه‌نك نصب وتعیینی ایچون تکلیفاتده بولنمق . متولیلری اولمیان اوقافه متولی تعیینی ایچون رئیس العلمایه تکلیفات مخصوصه‌ده بولنمق وظیفه‌لری جمله‌سندندر .

٦ — متولی ودیگر مأمورین وقفیه‌نك اوزرنده وظیفهٔ تفتیشلرینی ایفا ایتمك .

٧ — اوقاف احتیاط قاصه‌سنك املاکنی اداره ، وارداتی جبایت وهیئت اماتنك قراری موجبنجه استعمال ایتمك .

٨ — سنوی موازنهٔ عمومیه لایحه‌سنك ترتیبی وسنه‌لك بیلانچونك قطعی وظیفه‌لری جمله‌سندن اولدیغی کبی اوقافك اصول اداره‌سی ایچون نظامات جدیده‌نك تنظیمی دخی وظیفه‌لری صره‌سنده‌در .

***

بوقاریکی سطرلری مطالعه بیوران ذوات کرام امور اوقافك اولدقجه یولنده تدویر ایدیله‌بیله‌جکنی ظن وتخمین ایدرلر . بن بو خطانی تعمیر ایچون برده حکومتك امور اوقافه درجهٔ مداخله‌سی صلاحیتی کوسترن مادهٔ آتیه‌یی بروجه آتی ترجمه ایده‌یم :

حکومت محلیه اوقاف اسلامیه‌یه نظارتده صلاحیتداردر . بونك ایچون کندیسی طرفندن بو خصوصده مرجع اولمق اوزره دائمی بر مفتش تعیین ایدیلیر . حکومت طرفندن تعیین ایدیلن مفتش هیئت امانتك هر اجتماعنده حاضر بولنمق وظیفه‌سیله مکلفدر . فقط صاحب رأی دکلدر . هیئت امانتك اجتماعه دعوتی ایچون اوقاف رئیسی دائما حکومت محلیه‌دن استیذانه مجبوردر .

بتون مقرراتك مرعی الاجرا اولمه‌سی ایچون حکومت طرفندن تعیین ایدیلن مفتش واسطه‌سیله حکومت محلیه‌یه عرض وقبول ایتدیرلمه‌لری لازمدر .

هیئت اداره‌نك مقرراتی مرعی الاجرا اوله‌بیلمك ایچون حکومت مفتشی طرفندن تصدیق وقبول ایتدیرلمه‌لری لازمدر . اکر مفتش آرزو ایدرسه هیئت اداره‌نك هر معامله‌سنی تعطیل ایدر وحکومت محلیه قرار اخیرینه حواله ایدر .

بوصوك مادهٔ قانونیه ایله اوقاف اداره‌سنك نقدر ضیق ومستبدانه بر تفتیش آلتنه وضع ایدلدیکی مشاهده ایدیلیر .

یکرمنجی عصرده ملته قارشو مسئول بر اداره ایله غیر مسئول بر اداره‌دن هانکیسنك شایان ترجیح اولدیغنی محاکمه ایتمك ظن ایدرسه‌م پك لزومسز اوله‌جقدر .

بو سوزلرمزه قارشو اوقاف ادارهٔ سابقه‌سنده‌ده بر نوع مسئولیت بولندیغنی ایان ایده‌جکلره شونی سویلیه‌بیلیرزکه :

— ا.ت ، اسکی اوقاف اداره‌سی‌ده مسئول ایدی . فقط اوقافی اداره ایتدیکی ملته قارشو دکل ، بلکه منفعتلرینی بزم مضرتمزده اولان حکومت محلیه ارکانی حضورنده حائز مسئولیت ایدی .

بویله بر مسئولیتك بادئ مضرت ویاخود منفعت اوله‌جغنی ارباب انصاف تقدیر ایتسون .

مقاله‌مك باش طرفلرنده منابع خصوصیه‌دن امور دینیه وملیه ایچون بر شی تأمین ایدیله‌میه‌جکنی سویله‌مشدم .

فقط بوکا سبب اوله‌رق دیدیکم کبی یالکز قلت ثروت اولمیوب بلکه بورا اهالئ مسلمه‌سنك احتیاج زمانی عدم ادراکلریدر . چونکه ثروتجه بزدن قات قات دون اولان قتولیك هموطنلرمز منافع ملیه‌لرینی

تأمين ايچون بزدن چوق فضله ابراز همت ايديورلر . فقط بو جهت بوسنه مسلمانلرينك حميتسزلكنه اسناد ايديله‌من . چونكه عثمانلى — ايتاليا محاربه‌سى اثناسنده ۲۵۰ بيك قرون مبلغى هلال احمر ايچون طوپلايان ۶۰۰ بيك نفوسلى بر ملت هيچ بر زمان حميتسز اوله‌ماز . اكر كنديسنه ملى تشكيلاتنك هلال احمر درجه‌سنده اهميتلى اولديغى ايضاح ايديله‌جك اولورسه عينى همت وحميتى كوستره‌جكى دركاردر .

بوسنه مسلمانلرينك امور مايه‌لرينه بو قدر لاقيدى ايله برابر حكومت محليه ايله همدست وفاق اولان اوقاف ادارهٔ سابقه‌سنك سيئات وسوء استعمالاتى اوقدر حدى آشدى كه اك نهايت بك لاقيد اولان بوشناقلرك بيله نظر دقتنى جلب ايلدى . سوء استعمالات هر نقدر بزى مادةً متضرر ايتمش ايسه‌ده انتباهمزه باشليجه سبب ينه اودر .

*
* *

بو ۱ — ۲ مقاله ايله « سبيل الرشاد » ك محترم قارئلرينه بوسنه‌ده اوقاف اسلاميه‌نك مختاريتدن اول نه صورتله اداره ايدلديكنى يازديغمز كبى ، كله‌جك مقاله‌ده دخى اسكى اداره آلتنده ياپيلان سوء استعمالاتى على وجه الاختصار يازه‌جغز . على وجه الاختصار دييورز ؛ چونكه على الانفراد سوء استعمالاتى تعداده باشلارسه‌ق « سبيل الرشاد » ك بتون بر نسخه‌سنى دولديره‌مق لازم . بونى ولى ايده‌جك مقاله‌لرده دخى سوء استعمالاتك موجب اولديغى حركت مليه ايله اونك موجب اولديغى فوائد ذكر ايديله‌جكدر .

بعده « اوقاف ومعارف اسلاميه مختاريتى » نظامنامه‌سى ايضاح واوچ سنه‌لك مختارى اوقاف اداره‌سنك كوستر ديكى ترقيات ايضاح اولنه‌جقدر . بوندن صوكره‌كى مقالاتم بوسنه‌ده‌كى اسلام مؤسسات صحيه وخيريه‌سنه عائد بولنه‌جقدر . مناسبت دوشدكجه ديكر همجوارمز اولان ملتلرك بو خصوصده‌كى مساعيلرى حقنده‌ده بسط مقال ايديله‌جكدر .

بوسنه ـ هرسك مخابر مخصوصكز

قولينوويچ هدايت

شؤون

بالقانلر :

بالقان احوالنك اخيراً آلمش اولديغى حاد شكلى ، بونك عمومى سفربرلكى اقتضا ايتديرديكنى ، بالقان حكومات صغيره‌سنك بزه قارشى طاقندقلرى طور تهديد آميزدن طولايى حكومت سنيه‌نك اتخاذ ايتديكى تدابير عسكريه‌نك ايلك تشبثاتنى كچن هفته يازمشدق . بو هفته ايسه استانبول باشقه بر عالم كچيردى . هركس حرب ايسته‌يور ، بتون ملت حربه حاضرلانيوردى . اهالى عادتا بر حميت مسابقه‌سنه كيريشمش كبى ابراز حماست ايتمكده ايدى . كيمى كوكللى يازيليور ، كيمى هلال احمره قيد اولونيور ، كيمى نقداً اعاناتده بولونيور فرقه‌لر باريشيور ؛ حماللر ، آرابه‌جيلر ، واپور قومپانيه‌لرى هپ حكومته مراجعت ايديور ، سفربرلك خصوصنده حكومته معاونت ايده‌جكلرينى ، هر درلو فدا كارلقدن كرى طورميه‌جقلرينى اعلان ايديورلر ؛ حميتلى اسلام قادينلرى بيله هلال احمره مراجعتله كنديلرينك خستكان ومجروحينه خدمت ايتمك اوزره ميدان محاربه‌يه كوندريله‌لرينى ايسته‌يورلر ... اويله بر جوش و روشكه دوكوندن فرقى يوق . بوتون بو مآثر حميتى بر تفصيل يازمق ايچون مع التأسف (سبيل الرشاد) ك حجمى مساعد دكل . مع مافيه بو كونلرك وقايعى تاريخى بر اهميتى حائز اولديغندن ، اونلرك اك زبده‌لرينك كونى كوننه ثبت و درجى مناسب كورولمشدر .

۱۹ ايلول چهارشنبه :

بوكون موافق ، مخالف بتون استانبول غزته‌لرى متحد اللسان اوله‌رق باش مقاله‌لرينى سفربرلكه حصر ايله عثمانليلغه شايسته برلسان حماستله حكومته ظهير اولدقلرندن ، عثمانليلرك وطن خصوصنده متفق بولوندقلرندن بحث ايتديلر .

بوكون آرتق بالقان حكومتلرى نزدنده مقيم سفراى عثمانيه‌دن ورود ايدن تلغرافلره نظراً حرب وقوعى احتمالنك محافل عموميهٔ سياسيه‌ده قوتلى كورولديكى بيلديريليور .

۲۰ ايلول پنجشنبه :

غزته‌لر دها شدتلى برلسانله ينه بومسئله‌دن بحث ايديور ، شيماريق بالقان چوجوقلرينه ايى بر درس ويرلسنى حكومتدن طلب ايديورلر . محافل سياسيه‌ده آرتق احوالك غير قابل اجتناب بر جريانه كيرديكى وحربك محقق اولديغى بيان ايديليور .

اتحاد وترقى مركز عموميسى ، حكومت حاضره ايله اولان اختلافاتى اونوته‌رق مظاهرت مسلكنى تعقيبه قرار ويرديكنه دائر بر بياننامه نشر ايديور .

يونان وبلغار واپورلرينك خارجه چيقمه‌لرى ايچون بوغاز قوماندانلرينه امرلر ويريليور .

بتون دار الفنون شعباتى ، دار المعلمين ، مهندسخانه ، تجارت كبى مكاتب عاليه طلبه‌سى پر غليان حميت ، سنجاقلرله ، ملى شرقيلرله نمايشلره باشلايور ؛ حربيه نظارتنده ، باب عاليده نطقلر ايراد ايديليور ، كمال انتظام ومسرتله سراى همايونه قدر كيديليور ، « بو حميتكارانه تظاهرات » شوكتپناه افندمز حضرتلرينى‌ده « غريق لجهٔ افتخار » ايليور ، طلبه مسرت كوز ياشلرى دوكه‌رك « ياشاسون پادشاهمز » صداسنى كوكاره چيقاريور . سفارتخانه‌لرك زيارتندن صوكرا مطبوعات اداره‌خانه‌لرينه كيديليور ، محررلر وطلبه‌لر طرفندن متقابل نطقلر ايراد ايديليور ... كيجه ياريلرينه قدر بوكون بويله سرور ونمايشلرله كچيور .

ولاياتده‌ده عينى صورتده تظاهرات وطنپرورانه‌ده بولونيلديغنه دائر تلغرافلر توالى ايديور .

۲۱ ايلول جمعه :

بوكون ايسه عثمانليغك قلب وطنپرورانه‌سى بتون قوتيله جوش وخروشه كليور . اولا حريت وائتلاف فرقه‌سنك ، صوكرا اتحاد وترقينك دلالتيله سلطان احمد ميدانده بيوك ميتينغلر عقد اولونيور ، بتون اصناف جمعيتلرى اللرنده بايراقلر اولديغى حالده آقين آقين سلطان احمد ميدانه طوپلانيورلر ، نطقلر ايراد اولونيور ، بر طرفدن حريت وائتلاف آلايله ، نمايشله سراى همايونه عزيمت ايديور ، ديكر طرفدن اتحاد وترقى طاووارله ، ملى شرقيلرله فاتحه شتابان اوليور ، تكبيرلرله تربهٔ فاتح (رحمه الله) زيارت ودور اولوندقدن صوكرا ينه نمايشلرله سراى همايونه كيديليور ، ذات شاهانه طرفندن «ملتك منصور وموفق اولسى» ايچون دعالر ايديليور ، بيكلرجه اهالى « پادشاهم چوق يشا » ترانه‌لريله اظهار حسيات وشادمانى ايديور ، بنه موزيقه‌لر وداوللرله سفارتخانه‌لرده وبك اوغلى سوقاقلرنده نمايشلر ياپيليور . بوكونده بويله بتون استانبول خلق طرفندن كيجه كچ وقتلره قدر حرب لهنده بيوك نمايشلرله ، پرغليان تظاهرات ايله كچيور .

۲۲ ايلول جمعه ايرتسى:

بوكون بالقان حكومتلرى طرفندن اعلانى بكلەنيلن حرب ينه ايدليور . هركس صبرسزلانيور . ديكر طرفدن ايسه باب عالى دول معظمه نزدندەكى سفراسى واسطەسيله دول مشاراليهمه اجرا ايتديكى تبليغاتده ، «حكومت عثمانيەنك مسلكى دائما صلحك ادامەسى خصوصنه معطوف بولنديغنى وبالقان حكومتلرينك آلدقلرى وضعيت حرب جويانەيه مقابل تحشيداته مجبوريت حاصل اولديغندن شايد دول مشاراليهم طرفندن محاربەيه مانع اولمق جهتى اختيار ايديلورايسه ـ حكومت عثمانيەجه اساساً ممالك عثمانيەنك هرطرفنده اصلاحات اجراسى مقرر اولديغنـدن ـ بالقان حكومتلرينك دولتك مسائل داخليەسنه مداخله صورتنده واقع اولەجق بياناتنه اصلا حوالهٔ سمع اعتبار ايتميەجكنى» بيلديريور .

عثمانلى ايتاليا مرخصلرى آراسنده قرارلشديريلان اساسات صلحيه ايله بالقان حكومات معلومەسنك آلديغى وضعيته قارشى حكومت عثمانيەجه اتخاذ اولنەجق مقررات حقنده مشاورهٔ خصوصيه اجراسيچون اعيان اعضاى كرامى دائرهٔ اعيانده طوپلانمقده ايسه‌ده ، فقط اكثريت حاصل اولەمديغى ايچون برقرار اتخاذ ايديلەميور .

۲۳ ايلول بازار:

بوكون دخى كچن كونلركبى افكار عموميه حرب بكلەيور . بر طرفدن سفربرلكه دخى كمال كرميتله دوام اولونيور ، ديكر طرفدن باب عاليده روسيه و فرانسه سفيرلرينك تشبثاتى اوزرينه روم ايليده اصلاحات لازمەيى تطبيق ايتمك اوزره تدابير اتخاذ اولنيور.

بوكون اجتماع ايدن مجلس وكلاده « روم ايليده اجرا ايديلەجك اصلاحاته دائر ۱۸۸۰ سنەسنده حكومت عثمانيه ايله حكومات سائره مرخصلرندن مركباً اجتماع ايدن قونغرەده اتخاذ و قبول ايديلن لايحەنك صور تطبيقيەسنه دائر اوزون مدت مذاكرات جريان ايديـيور و نتيجەده مذكور لايحەنك روم ايلى ولاياتنده آتيده درج اولنان شكل دائرەسنده سريعاً تطبيقنه قرار ويريلەرك دول معظمه وبالقان حكومتلرى نزدنده بولنان سفراى عثمانيەيه تبليغ كيفيت اولنيور:

حكومت سنيەجه روم ايلى ولاياتنده موقع اجرايه وضعى مجلس وكلاجه قرارلشديرلمش اولان اصلاحات ، برلين معاهدەسنك يكرمى اوچنجى مادەسى موجبنجه ۱۸۸۰ سنهٔ ميلاديەسنده مأمورين عثمانيه واجنبيەجه بالمذاكره احضار ايدلمش اولان وعناصر موجودەنك كافەسنه صورت متساويەده تطبيق اولنەجق پك اساسلى اصلاحاتى جامع بولنان ولايات نظامنامەسنك حاوى اولديغى موادى دائرەسنده موقت برلايحهٔ قانونيه ايله موقع اجرايه وضع اولنەجقدر.»

بوندن باشقه قوچانەده‌كى قتال مسئلەسـندن طولايى ديوان حرب عرفى طرفندن ـ مع التأسف ـ بر اسلامده اعدامه محكوم ايديلديكى مطبوعاته تبليغ اولونيور .

۲٤ ايلول بازارايرتسى :

بوكون باب عالينك دونكى مقرراتى كورن خلق بردنبره نه اولديغنى تعيين ايدەميور . حيرتدن يأسه ، يأسدن حيرته دوشيور . بركون اولكى شوق ونشئەيه مقابل بوكون بتون سيماره بر ظلمت چوكيور. ۳۳ سنه خاقان مخلوعك بيله تطبيق ايتمكه موفق اولديغى بو ۲۳ نجى مادەنك تطبيقنه قرار ويرمك مجبوريتنده بولنەجق قدر برتضييقك وقوعنى بردرلو خلق ذهننه صيغديرەميور. نهايت دارالفنون طلبەسى غليانه كليور، بيوك براجتماع ياپيور. هيجانلى برمذاكرەدن صوكرا متفقاً اتخاذ ايتدكلرى قرار موجبنجه آتيده‌كى تلغرافنامه قلمه آلنەرق مقام صدارته كشيده ايديليور :

«حضور سامئ صدارتپناهى‌يه : تأثيرات اجنبيه آلتنده واصلاحات نام مغفلانەسى ايله وطن مقدسك ضررينه وحاكميت عثمانيەنك تزلزلنه بادى اولەجق هردرلو تعهدات مشئومەيى بوتون قوتمزله رد ايدر وشان عثمانينك مؤبداً مدافعەسنى حكومتدن طلب ايله بوخصوصده كنديسنه مظاهر اولديغمزى بيان وهيجانات حميتله مجتمع اولان بيكلرجه منور كنجك دارالفنونده سريعاً جوابه انتظار ايتديكنى عرض ايلرز . عموم دارالفنون شعباتى وملكيه مهندس مكتبلرى طلبەسى »

كشيده اولنان تلغرافنامەيه برخيلى زمان جواب بكلەنيلمش ايسه‌ده هيچ برشى ظهور ايتمەيجه عموم دارالفنون متفقاً مطلبلرينى باب عاليده تكرار ايتمكه قرار ويرەرك بويوك برقافله حالنده ديشارى چيقارق باب عاليه كلنيور ، شدتلى نمايشلرده بولونليور. بحريه ناظرى چيقوب تسكينه غيرت ايديور. فقط بردرلو طلبه مطمئن اولەميور. نهايت صدراعظم پاشا تشريف مجبوريتنده قاليورلر. كوج حال ايله طلبه تسكين وتأمين اولونەبيليور. طلبه كمال انتظام ووقارله باب عاليى ترك ايديور، اوكلرنده دارالفنونه مخصوص سنجاق ووطن شرقيلرى ترنم ايتدكلرى حالده عودت ايليورلر ، يارين تكرار اجتماع ايتمك اوزره قرار ويريليور .

ديكر طرفدن ايسه حكومت روم ايلى واستانبول ولايتلريله چتالجه سنجاغى داخلنده ادارهٔ عرفيه اعلان ايديور .

۲۵ ايلول صالى:

بوكون اتحاد وترقى مخالفت بايراغنى آچيور ، طنين حكومته قارشى آتشلر پوسكوريور. موافق غزتەلر ايسه تأويل يوللرينى طوتيورلر، فقط اونلرده‌ده كيزلى بريأس ، كيزلى برانفعال حس ايديليور .

احتمال كه دونكى نمايشك تأثيريله حكومت افكار عموميەيه قارشى ايضاحات اعطاسنه كنديني مجبور كورديكندن اولمليكه آتيده‌كى تبليغاتى غزتەلرله نشر ايديور:

« مجلس وكلاجه تدقيق ومذاكره ايدلمكده اولان اصلاحات حقنده يالان يا كلش بعض ذهابلر حاصل اولديغى آكلاشلمقدەدر : اولا) اصلاحات لازمه هنوز تدقيق ومذاكره ايدلمكدەدر . ثانياً) أثناى تدقيقاتده شيمدى‌يه قدر تواريخ مختلفەده ياپيلان قوانين ونظامات ولوايحك هپسى نظر مطالعەدن كچيرلمكدەدر . ثالثاً) اصلاحات لازمەيى حاوى قلمه آلنەجق لايحهٔ قانونيەنك تنظيمنده احتياجات مملكتك وحقوق ومنافع اساسيهٔ عثمانيەنك ، خصوصاً قانون اساسى احكامنك نظر دقته آلنمسى امور طبيعيەدندر. رابعاً) ياپيلەجق لايحهٔ قانونيەنك قانون اساسيمز موجبنجه مجلس مبعوثان واعيانك نظر تدقيق وتصويبنه عرض اولنەجغى دركاردر. بناءً على ذلك ياكلش وناقص معلوماته باقەرق اهاليمزك متأثر ومتهيج اولمسنه قطعياً محل يوقدر . »

فقط خلقده‌كى غليانك تسكينى ممكن مى ؟ اويلەيه طوغرو بيك درلو روايتلر ، قيل وقاللر دورانه باشلادى . حتى بيوك نمايشلره قدر بيله واريلەجغى سويلندى . تماميله آرتق هركس درين بريأس ونوميدى دوشديكى صرەده غزتەلر قره طاغك اعلان حرب ايتديكنه دائر علاوەلر نشر ايدر ايتمز بر آن ايچنده دماغلره كشايش كلدى ، بتون يأس وكدرلر زائل اولدى ، هركس ايكى كون اولكى نشئه ايله سونمەيه باشلادى ، الندن كلن فداكارلغى ايفايه شتابان اولدى . بر ، ايكى كونلك موقت انفعاللر ، اختلافلر ينه اونودولدى. شيمدى بتون ملت يك آواز اولەرق « ياشاسون وطن ، ياشاسون حكومت عثمانيه ، ياشاسون حرب ! ... » ديه باغيريور ، كولەرك ، سونەرك وظيفه باشنه قوشيور .

۲٦ ايلول چهارشنبه:

بوكون اعلان حربدن ـ موافق ، مخالف ـ بتون غزتەلر بيان ممنونيت ايديور ، ملتى متحداً حدودده شتابان اولمەيه ؛ ظفر ، شان ، شرف احرازينه دعوت ايديورلر. بالقان حكومتلرينكده اعلان حربنه وياطوغريدن طوغرى‌يه هجوملرينه انتظار ايديليور . هركسك يوزنده برنشئه ، قلبنده برغليان وار . بتون كوزلرده نور اميد لمعان ايديور ، عسكرلر كوله كوله ميدان جهاده قوشيور ، ترنلر متصل عسكر ، مهمات طاشيور . « صباح » ك خصوصى بر منبعدن استخبارينه نظراً ، عثمانلى عسكرى قهرمان آرناوودلرله برابر ، برانه محاصرەسنى رفع ايديور ، قره طاغ حدودندن ايكى ساعت قدر ايچرى كيريورلر. عثمانليلغك ، اسلامك شانلى ، ظفرلى كونلرى حلول ايديور. ياربى ، ملتمزى اتحاد واتفاقده ثابت ، نصرت وظفرده دائم ايله . انافتحنا لك فتحاً مبينا . نصر من الله وفتح قريب .

هندستان :

هندستانده غلیان . — « آژانس رویتر » ه قالکوته‌دن یازیلیور : « بالقانلرده‌کی حال ووضعیت مناسبتیله بنغال مسلمانلری آراسنده بویوك بر هیجان حکمفرمادر . آرالرنده برچوق هندولرده بولونان جسیم براجتماعده پك شدتلی افاده‌لرله قرارلر اتخاذ ایدلشدر . خطیبلر مسلمان حکومتلرینی محو ایتمك ایچون خرستیان دولتلری آراسنده بر قومپلو موجود اولدیغنی بیان ایتمشلردر . انجیل تابعلرینك ، قرآن تابعلرینه دشمن اولدیغنی علاوه ایله‌مشلردر . و: « لکن هیچ بردولت اسلاملرك یاقدیغی آتشی سوندوره‌من . ویانه سورلری اوکنده عکس انداز اولان (الله اکبر) نداسی ینه دنیانك الك اوزاق یرلرنده ایشیدیله‌جکدر . » دیمشلردر .

ژاپونیا

ژاپونیاده بر ندای اتحاد . — ژاپونیانك پایتختی اولان (توکیو) ده انکلیزجه نشر اولنان « اخوت اسلامیه » غزته‌سی برمقاله نشر ایده‌رك عالم اسلامك حال حاضرندن بحث ایدییور . اوروپانك نه‌کبی و سائله ممالك اسلامیه‌یه هجوم ایتمکده اولدیغنی، ملل اسلامیه بیننه نفاق صوقدیغنی، اوروپا غزته‌لرینك اسلام وعالم اسلامه عائد غرضکارانه نشریاتده بولوندیغنی برتفصیل بیان ایتدکدن صوکره ، بوتون ملل اسلامیه‌یی ـ عثمانلی ، ایران ، افغان وهندستان اهالیسنی ـ اتحاده دعوت ایدیور وآوروپا مهاجمات خانه‌براندازینه قارشی اتحاد اسلامدن باشقه چاره قالمدیغنی صمیمانه بیان ایدیور ، نهایت دیورکه : « بوکون بالجمله طوائف اسلامیه ، بزه الك صوك برطریق نجات اوله‌رق باقی قالان خلافت عثمانیه‌نك احوالنی دوشونمك واجبدر ! »

مصر:

حجاج بیت الله الحرام . — سویش قنالندن بوسنه حجازه عازم اولان حجاج کرامك عددی، « العلم » غزته‌سنك قنال اداره‌سنك استاتیستیقنه استنادا ویردیکی معلوماته نظراً ، ایلولك سکزینه‌قدر ٦٥٨ کیشی‌دن عبارت ایمش‌که بونلردن ۳٤ ی مصرلی ، ٤۳۱ ی عثمانلی ، ۱۱٤ بریتانیا تبعه‌سی ، ۷۷ روسیالی ، بری‌ده فلمنکلی‌در .

افغانستان :

مشکوك برهویت . — افغان حکومتنك نیم رسمی غزته‌سی « سراج الاخبار » رفیقمزك صوك کلن نسخه‌سنده حال حاضرده شهرمزده بولونوب کندیسنی « سراج الاخبار افغانیه » غزته‌سی مخابر فخریسی دیه‌بیلدیرن محمدولیخان افندی‌یه عائدموجب حیرت وتأسف برخبر اوقودق ، که حقیقت حالك کشفنه خدمت ایتمك قصدیله عیناً ترجمه‌سنه لزوم کوردك ؛ (سراج الاخبار) ك قاهره مخابری شویله یازییور :

« هند حکومتی سرخفیه‌لرندن برشخصك افغانستان ایله هم‌مذهبلری بیننده نه‌کبی برروابط واسرار موجود اولدیغنی اوکرنمك اوزره استانبوله عازم اولدیغنی اوکرندم . بویله برتشبثك مسببی‌ده معین بروهم وخیال اولمشدر. بوشخصك اسمی محمدولیخان سید محمود اوغلیدر. فقط التباسه محل قالمامق‌اوزره‌اخطارایده‌لم که‌بوسید محمودسید محمودپاشا دکلدر. بوبرسیدمحمود‌درکه (اتك) دکزی‌ساحلنده (یاغستان) ده بولونیور... بویله‌برافغانلینك کله‌جکنی خبر آلنجه ، طوغرو شمندوفر موقفنه کیتدم . بر آز انتظاردن صوکرا قطار کلدی . مسافرلر ایندیلر . مذکور شخصی علامات مخصوصه‌سیله ، که بکا یازمشلردی ، اونلرك میاننده بولدم . ایلری کیده‌رك کندیسنی سلاملادم . باشنده شاپقه واردی . بمله اردو لسانیجه قونوشیوردی . فارسیجه ، افغانجه ، انکلیزجه وعربجه‌ده [عربی نحوی] بیلیوردی . اول امرده نه‌قدر چالشدمسه‌ده برشی کشف ایده‌مدم . مجبور قاله‌رق آرقاسندن اسکندریه‌یه کیتدم. اوراده تام یکرمی درت ساعت کندیسیله‌برابر بولندم . آرتق ارقاداشلردن بری واسطه‌سیله قفاسنی اوزوم صوییله توتسولتمکدن باشقه برچاره بولامادم . شویله‌که : « ام الخبائث » « ام المطالب » اوله‌رق نامهٔ اعمالنی آله ویردی. آکلاشلدی‌که حریف (فارن آفیس) خارجیه نظارتنده (میك ماهن) ك زیر اداره‌سنده چالیشیور . افغانستانك‌بالجمله احوالنه واقفدر ، سفیرصاحب وبیوك کوچوك هندوستانده بولنان بالجمله افغانلیلری ایجه بیلیور. مبذولانه صرف ایتمك، کندیسنی اسلام دوستلرندن کوسترمك ، بو صورتله بر طاقم اسرار الده ایتمك ایچون کندیسنه‌بر چوق پاره ویرلمشدر . شخص مذکورك نزدنده درلو درلو ملکی‌وعسکری افغان (اوقونامامشدر) لری واردی . بر قاچ صندق دخی بر البسه ایله طولو ایدی . »

بالاده‌کی مکتوبی درج ایتدکدن صوکره « سراج الاخبار » دیورکه : بو کبی ساخته‌کارلقلرك اوکنی آلمق ایچون مخبرمز افغان دولتی طرفندن غیر رسمی اوله‌رق بریسنك دائمی صورتده درسعادتده‌بولوندیرلماسنی الزم کورییور.

§ (سراج الاخبار) ك اشبو فقره‌سنی ترجمه ایتدکدن صوکره بو خصوصه عائد (یکی غزته) ده مندرج بر فقره‌یه تصادف ایتدك‌که اونی‌ده عیناً نقل ایدییورز :

« **هندستانده متینغ .** — کابلده منتشر « سراج الاخبار » غزته‌سنك قاهره‌مخابرینك ، الیوم درسعادتده بولنان هند غزته‌لری مخابری محمد ولی خان حقنده بر طاقم نشریات غرضکارانه‌ده بولندیغنی دویان هندستان اهالیٔ مسلمه‌سی « علی کهر » مکتب عالیسی مأ‌ونلرندن نوابزاده امیرالله خانك تحت ریاستنده غایت‌محتشم برمتینغ عقد ایده‌رك مخابر مومی الیهك کلیاً خلاف حقیقت اولان نشریاتی تلعین ایتدکارینی ومحمد ولی خانك معروف بر اسلام مجاهدی ومسلمانلرك امین واعتمادینی حائز بر ذات عالیقدر اولدیغنی پشاوردن علی عباس هوخدی امضاسیله مقام صدارته تلغرافله بیلدیرمشلردر . »

فقط بزجه ، محمد ولی خان افندی کندیسنی عینی زمانده افغانلی و(سراج الاخبار) اداره‌سنجه معروف بریسی کبی بیلدیرمه‌مش‌اولیدی، حقلرنده واقع اولان نشریاته پك‌ده اهمیت ویرمه‌مك قابل اولوردی. صوکره مادام‌که متینغ (نوابزاده امیرالله خان)ك تحت ریاستنده واقع اولمش ، او حالده نه‌دن مقام صدارته چکلمش تلغرافی کندیسی دکلده (علی عباس هوخدی) نامنده دیکر بریسی امضا ایدیور ؟ برده حقیقتاً بویله برمتینغ عقدایدلمشمی؟ دیه‌انسانه برتردد کلیور. ایشته محمدولی‌خان افندینك هویتی خصوصنده وجداناً بر رأی قطعی ویرمك ایچون صریح جوابلر ایسته‌ین بر طاقم سؤاللر و ملاحظه‌لر!...

§هندستانده منتشر « زمیندار » غزته‌سی‌دخی(سراج الاخبار) ك بالاده‌کی فقره‌سنی نقل ایتدکدن‌صوکره کندی طرفندن مآلاً آتیده‌کی سطرلری علاوه ایدیور :

« بوخبری (سراج الاخبار)‌ده اوقوینجه دنیا کوزمزده قارارد‌ی . تأثرمزدن آزقاله بوغولیوردق. شوآدمی بزمفرط براسلام محبی عد ایدیور، غزته‌مزه کوندردیکی مخابرات ومقالاتی ممنونیتله درج ایدیوردق ؛ مکرسه بو،شیطانی برمقصده خدمت ایدیورمش. بناءً علیه بوکوندن اعتباراً مذکور محمدولی خانك بزه کاوبده وثائق لازمه ایله کندینك بواسناداتدن مبرا اولدیغنی اثبات ایدنجه‌یه قدر اداره‌مزك کندیسیله هیچ برعلاقه‌ده بولونمیه‌جغنی اعلان ایده‌رز »

مطبعهٔ احمداحسان‌وشرکاسی — مدیر مسؤل : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ع . اشرف اديب

عدد ٣٣ — ٢١٥   ٧ ذى القعده ١٣٣٠   پنجشنبه   ٤ تشرين اول ١٣٢٨   جلد ٢ — ٩

سبيل الرشاد جريدهٔ اسلاميه‌سنك قهرمان عسكرلرمزه ارمغانى :

جنك شرقيسى

يورديكى الله‌ه براق ، جيق يوله ؛
« جنكه ! » دييوب چك كه وطن قورتوله .
بويله ميسرمى غزا هر قوله ؟
هايدى لوند عسكر ، اوغورلر اوله .

اى سورودن آرقه‌يه قالمش ييكيت !
آرقداشك كيتدى ، يتيش سن ده كيت ،
باق نه دييور جد شهيدك ؟ ايشيت :
« طورمه كيت اولادم .. اوغورلر اوله .

طورمه كيت اولادم آچيقدر يولك ..
جنكه صيغانسين اويوكولمز قولك ؛
سونكوكبى طاق ، اوك صفه كچمش بولون .
اوغورك آچيق اولسون ، اوغورلر اوله .

يرلرى ييرتان سل اولوب طاشمالى !
طاغ دييوب ، طاش دييوب آشمالى !
سن ده كى جوشقونلغه ايل شاشمالى !
هايدى كيت اولادم ، اوغورلر اوله .

يوكسله‌رك قوش كبى بالقانلره ،
اويله ساطير آت كه قودوز بولغاره :
بر دها عثمانلى‌يه كوچ صيرتاره !
كيت ده كل اولادم... اوغورلر اوله .

دشمنه چيكنتمه بو طوپراقلرى ؛
هايدى قيليجدن كچير آلچاقلرى !
لش كبى ياتسين قاره بايراقلرى !
قهرمان اولادم ، اوغورلر اوله . »

« بالقان » ى بيلدكمى نه‌در ، همشرى ؟
سوكيلى اجداديكك اك صوك يرى .
بر صله ايستردك آچوقدن برى
شيمدى تمام وقتى .. اوغورلر اوله .

بالقانك اوستنده صيزان هر پيكار
بر يا ده‌در ، طورماز ايچندن قانار !
هانكى طاشك قلبنى دشسه‌ك : مزار !
كور نه مبارك ير .. اوغورلر اوله .

اش هله بر طاغلرى اورتن قارى :
اوت دكل اونلر ، دده‌كك صاچلرى !
ديكله : شهيد سسلريدر روزكارى !
طورمه لوند عسكر ، اوغورلر اوله .

اى وطنك شانلى غزا موكبى ،
صالديريكز دشمنه آرسلان كبى .
ايشته خدا ياوريكز ، هم نبى .
هايدى كيدك ، هايدى ، اوغورلر اوله .

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

« قل ان كان آباؤكم وابناؤكم واخوانكم وازواجكم وعشيرتكم واموال اقترفتموها وتجارة تخشون كسادها ومساكن ترضونها احب اليكم من الله ورسوله وجهاد في سبيله فتربصوا حتى يأتي الله بامره والله لا يهدى القوم الفاسقين »

ترجمه‌سی

حبيبم ، اونلره‌دی كه : اگر بابالركز ، اولادلركز ، قرداشلركز ، زوجه‌لركز ، قوم وقبيله ، اقربا وتعلقاتكز ، قزانمش اولديغكزماللركز ، طورغونلغه اوغرامسندن قورقديغكز تجارتلريكز ، خوشكزه كيدن أولريكز … سزلره ، الله ايله پيغمبرندن وانك اوغورنده جهاددن زياده سوكيلی ايسه ، الله طرفندن كله‌جك بلايه انتظار ايدك ! هم أيی بيلكز كه : الله ، امرندن چيقان ملتی قورتارماز .

***

سورهٔ توبه‌يه منسوب اولان بو آيت كريمه پك زياده شايان تأملدر ؛ زيرا بو نص قطعیٔ الٰهی بز مسلمانلرك حال حاضرده كچيرمكده اولديغمز صفحات مختلفه ايله تماماً متناسب‌بتدار در .

بونكله برابر نزد الٰهيده مقبول ، دارينده مسعود اولمق نه‌يه متوقف بولونديغی‌ده بو آيت كريمه تعيين ايديبور . بو نص جليل دقتله دوشو- نيله‌جك اولورسه ، بر زمانلر شان وشوكتلری بتون دنيايی تير تير تيتره‌تمش اولان بز مسلمانلرك بوكونكی حال پريشانده بولنه‌رق هر كسك هدف تحقيری ، هر كون يكيدن يكی‌يه برمصيبته ، بر بلايه كرفتار اولمه‌مزك اسباب حقيقيه‌سی پك جلی برصورتده تظاهر ايدر . ذاتاً بز مسلمانلر قرآن كريمك احكام صريحه‌سنه مخالفت ايتديكمز ايچون دگلميدر كه : هيچ بر وقت باشمزدن بلالر ، مصيبتلر ، درلو درلو فلاكتلر اكسيك اولميور !

قرآن كريمك ، قانون فطرتك احكام لايتغيرينه بويون اكمه‌ديكمز ايچوندر كه : قهار ذوالجلال بعضلرمزی طوغريدن طوغری‌يه اجانبك دست تظلمی آلتنده ايكيل ايكيل ايكلتيور ، بعضلرمزی‌ده قحط وغلا ايله ، صاعقه‌لرله ، مدهش زلزله‌لرله ، يانغينلر ، محاربه‌لرله تربيه ايديبورده ينه بز — مع التأسف — ذره قدر اويانمه‌يورز ؛ اوسون بر اثر انتباه ، بر عبرت كورولميور !

هيچ بر كره المزی وجدانمزك اوزرينه قويوبده بو فلاكتلردن متأثر اوله‌رق قصورمزی اعتراف ، بونلرك اسباب تدافعيه‌سنی تحری‌يه شتاب ايتميورز ؛ الله‌نه بيورييور ، پيغمبر نه امر ايديبور ، قولاق ويرميورز .

مثلا ترجمه‌سی صددنده بولونديغمز شو آيت كريمه‌يه دقت ايديليرسه هر يرده مسلمانلرك ذلت ، اسارت واديلرنده يوارلانمه‌لرينك اسباب حقيقيه‌سی پك اعلا آكلاشيلمش اولور . چونكه بو نص ازلی ، انا ، بابا ، اولاد ، قرده‌ش ، قادين ، قوم وقبيله ، مال ، تجارت ومسكنه اولان محبتی ؛ الله ، پيغمبر ، دين ، وطن محبتنه ترجيح ايدوبده « دين » ك ، وطنك محافظه‌سی ايچون لازمكلن معاونتی ، مالاً ، بدناً ، قلماً ، فكراً ايجاب ايدن ياردمی ترك ايدنلر حقنده پك شدتلی بر تهديد الٰهيدر ؛ بو تهديد الٰهی ، بو عتاب ازلی‌يی تأمل ايتدكجه انسانك بتون اعصابی اهتزاز ايديبور ، روح بشر درين بر ملاحظه‌يه واريبور .

انا ، بابا ، كه انسانلرك باعث حياتی‌در ، البته بونلره قارشی هر انسانده فطری بر محبت ، دائمی بر حرمت بولنمق لازمدر . بو لزومه وجدان بشر شهادت ايتديكی كبی « وقضى ربك الا تعبدوا الا اياه وبالوالدين احسانا — ولا تقل لهما اف ولا تنهرهما » قانون فطريسی ده بو شهادتی تأييد ايدر .

انسانك اولاده ، قرده‌شه‌ده مفرط بر محبتی واردر كه بوده طبيعی برشيدر . زيرا اولاد انسانك طوغريدن طوغری‌يه كنديسندن قوپمه برجزئی اولديغی كبی قرده‌ش‌ده كنديسنك كلديكی اصلدن كلمشدر ، بو جهتله برعضوی مقامنده‌در ، خصوصيله بونلره قارشی‌ده ابراز محبت ايتمك شرع ايله مؤيددر .

انسانك زوجه‌سنه ، اقرباء ، تعلقاتنه ، قوم وقبيله‌سنه‌ده بيوك بر محبتی اولاجغی شبهه‌سزدر . چونكه بونلردن اولكيسی انسانك سر يولداشی ، ايكنجيسی‌ده من جهةٍ قرده‌شلريدر . بونكله برابر اكثريا انسانك مرفهاً يشامه‌سی اقرباء وتعلقات ، قوم وقبيله ايله‌در . ايشته بونك ايچوندر كه اونلره انسانك محبتی ضروريدر .

انسانك قزانمش اولديغی ماله ، تجارته ، مالك اولديغی مسكنلره‌ده طبيعی بر محبتی اولاجغی دركاردر . چونكه بونلر اولمانجه انسان هيچ بر املنه نائل اولاماز ، دنيا وآخرت سعادتندن محروم قالير . حتی اوز حياتنی بيله محافظه ايده‌من . مشهور كلامدر : مال جانك يونغاسيدر ديرلر . شو حالده بونلرك هپسی انسانك احتياجات ضروريهٔ حياتيه‌سندندر ، بناءً عليه بونلره قارشی ابدی بر محبتی واردر .

فقط بو تعداد ايتديكمز شيلر انسانك احتياجات ضروريهٔ حياتيه‌سندن اولمقله برابر بونلر هيچ بر وقت يالكز باشنه انسانك مادی ومعنوی سعادتنی تأمين ايده‌من . بونلرك فوقنده برشی‌دها واردر كه بشريتی مسعود ايدن انجق اودر : « دين » ، يعنی جناب حقك پيغمبرلر

واسطه‌سیله تبلیغ ایتمش اولدیغی احکام الٰهیه .

اللهی ، پیغمبری ، احکام قرآنیه‌یی قارشیمزه آلدیغمز وقت ، انا ، بابا ، اولاد قارده‌ش ..... کبی شیلرك « هیچ » دن بشقه‌نه کبی برموقعی اوله‌بیلیر ؛ ایشته بونك ایچون حکیم ذوالجلال حضرتلری دیورکه : کرچه سزده بابایه ، اولاده ، قرده‌شه ...... قارشی بر میل طبیعی بولنماق قابل دکلدر . فقط بونلره اولان میل ومحبتکز ؛ بکا ، پیغمبریمه ، تبلیغ ایتمش اولدیغم قانون ازلی‌یه اولان محبتکزدن فضله اولماسون ، دین واونك محافظی اولان وطن ایچون بونلرك هپسنی فدا ایدك ، اکر بویله یاپمازسه‌کز بن سزه یاردیم ایتمم . بوصورتله دنیاده باشکزدن فلاکتلر اکسیك اولمادیغی کبی ، آخرتده‌ده عذاب الیمدن یقایی قورتاره‌مازسکز .

أوت ، نزد الٰهیده سوکیلی اولمق ، دنیا وآخرتده سعادت وسلامته نائل اولمق ایسه‌ تیه‌نلر ، الله ، پیغمبر ، دین ، وطن محبتی هرشی اوزرینه ترجیح ایدرلر ؛ دینی ، وطنی اوغورنده باباسنی ، اولادینی ، قرده‌شلرینی ، بتون مال ومنالنی ، قوم وقبیله محبتنی ، حسنی فدا ایدرده‌ینه قلبی مستریح اولور ، چونکه اونك عندنده الك سوکیلی شی دین ، وطندر .

بر ملتك افرادی دین ، وطن محبتی هرشی اوزرینه ترجیح ایدرسه اوملت أولمز ، یاشار ، دنیاده ، آخرتده سعادت وسلامته ایرر ؛ زیرا اونلرك یاردیمجیسی الله‌در . « ان تنصروا الله ینصرکم .... ان الله لا یخلف المیعاد » اکر برملتك افرادنده دین ، وطن حسی قالماز ، بابایه ، اولاده ، قرده‌شه ، قادینلره ، قوم وقبیله ، اقرباء وتعلقاته ، مال واملاکه ، سرایلره اولان محبتی ؛ دین ، وطن محبتنه ترجیح ایدرسه ، دینی ، وطنی محافظه ایتمك ایچون مالاً ، بدناً ، قلماً ، فکراً معاونتده بولنمازسه ؛ اوملتك باشندن هردرلو فلاکتلر ، مصیبتلر اکسیك اولماز ، مصیبتك بریسی کیتمدن او بریسی یتیشیر ، الك صوکره اوملت‌ده مقبرهٔ مذلته یوارلنوب کیدر . « سنت الله التی قدخلت من قبل ولن تجد لسنت الله تبدیلا »

آقسه کیلی

احمد حمدی

اجتماعیات

محتکرلرك پنچه‌لری آلتنده قیورانان کویلیلری دوشونه‌لم

اجتماعی دردلریمز اوقدرچوق ، او قدر متنوعدرکه بونلری تکر تکر دوشونمك ایسته‌ین بصیرتکار بر دماغ بیله آتشین بحرانلر ایچنده شاشیرر قالیر .

فی الحقیقه هانکی طرفه باقیلسه‌نظره خونین بر صحنهٔ فجاعت ، سونوك بر لوحهٔ سفالت چارپار . هانکی یاره‌نك اوزری آچیلمق ایسته‌نیلسه او عضوك قانغرن حالنه کلمش اولدیغی کوریلیر . کشور عثمانینك هانکی جهتنه کیدلسه معناً ، مادةً مریض ، کوتورم بر کتله‌نك انین آلامندن باشقه آثار حیات طویلمز .

اوزاق ییللرك طوپلادیغی ییغین ییغین فلاکت مولوزلری آلتنده دیدینن بوکونکی بدبخت نسلك ، سیلابهٔ زمانك یکی یکی هجوملریله آغیر باچیقلر ، کثیف قوملرك رهکذار استیلاسنه سقوط ایده‌رك نفس واپسینی بیله راحت آله‌میه‌جق بر حاله کلمش اولدیغی مشاهده اولنور .

انسان بوحالی کورنجه ، بوفجیعه‌لره مطلع اولنجه بوطالع‌سز ملتك ازلدن فلاکته محکوم ایدلمش اولدیغنه حکم ایده‌جکی کلیر .

شانلی برملتك عجززده اولادی ، زنده ومسعود بر عرقك خسته وسفیل اخلافی کورولمك ایسته‌نیلیرسه برفیفای سفالت اولان بدبخت مملکتمزی کزملیدر .

الك بویوك شهرلردن الك کوچوك قصبه‌لره ، الك غلبه‌لك بلده‌لردن الك ایزبه کویلره وارنجیه قدر هیچ بر محل ، هیچ برقصبه ، هیچ برکوی ، هیچ برکلبه بولنمزکه اوراده اجتماعی دردلریمزدن بروبا برقاچینك بحران دوره‌سنه کیرمش اولدیغنه قناعت ایدلمسون .

بودردلر بوکوندن تداوی ایدلمز ، اویاره‌لر اهتمامکار وماهر اللرله وقتیله صارلمزسه خسته‌لق مزمن ، یاره‌ده قانغرن حالنه کیرر . صوکره‌دن قوپاریله‌جق تلاشلر ، یاپیله‌جق تدبیرلر ، ایدیله‌جك تداویلر هیچ برفائده تأمین ایده‌مزلر .

اجتماعی دردلریمز تشریح ایدلملی ، اجتماعی یاره‌لریمز چوزیلملیدرکه تداویلری اساسلی آرائیله بیلسون . کیزله‌نن برخسته‌لغك شفایاب اولمسی شویله طورسون ، بلکه مرور زمانله بوتون بوتون وخامت انکیز بردوره‌یه کیرمسی محتملدر .

موجودیتمزی کمیره‌ن ، وارلغمز بنیادینی صارصان خسته‌لقلر اوقدر چوق ، اوقدر متنوع ، اودرجه قاریشیقدرکه الك مقتدر ، الك حاذق سوسیولوغلربیله بونلری بربرلرندن ممکن دکل تفریق ایده‌مزلر .

مع مافیه بوتون بوفنالقلرك یکانه برمنبعی ، بوتون بوخسته‌لقلرك تك برسببی واردر . بومنبع قوریدیلیر ، اوسبب ازاله ایدیلیرسه خسته‌لقلرده تدریجاً شفایاب اولمق استعدادینی آله‌بیلیرلر . نه‌وت ، امراض اجتماعیه‌مزك یکانه منبعی جهل ، سفالت ملیه‌مزك سبب حقیقیسی جهل ، بوتون فلاکتلریمزك منشاء اساسیسی ینه جهلدر .

کتله تنویر ایدلدکجه ، کویلیلرك فکری آچیلدقجه ، امید فلاح بسلمك قدر عبث برشیء اوله‌مز ، کویلی‌یه ، اونك آکلایه‌جغی برلسانله هرحقیقت تکرارتکرار سویله‌نیلملی ، اخطار ایدلملی ، مضر وتهلکه‌لی یوللره صاپدیغی کورولنجه ، او کنه‌کچملی ، اویولده یوریمکدن کندیسنی منع ایتملی . کویه هرشیدن اول منتظم مکتب آچیلی . بوراره هم چوجوقلرنی ، هم بابالرنی قورتاره‌جق ، تنویر ایده‌جك فداکارمعلملر کوندرملیدر .

جهل سببیله دکلیدرکه جهانك الك منبت اووه‌لرنی ، الك محصولدار مزرعه‌لرنی ، الك فیاض نهرلرنی حاوی اولان آناطولی بوکون بر خرابه‌زار سفالت حالنده بولنیور .

جهل سببیله دکلیدرکه تجارت بحریهٔ عالمه مرکز اخراجات اولمق استعدادینی حائز اولان لیمانلریمزده عثمانلی بایراقلری یرینه اجنبی سنجاقلرینی حامل کمیلر طولاشیور .

جهل سببیله دکلیدرکه مملکتك کنجینهٔ ثروتی اولان اورمانلر اهالی طرفندن چاپیر چاپیر یاقیلیور .

ینه جهل سببیله دکلیدرکه پك چوق قیمتدار معدنلر، پك مبذول پترول منبعلری اناطولینك سینهٔ متروکنده کومولی قالیور .

ینه بو منفور سبب سائقه‌سیله دکلیدرکه بیچاره کویلیلریمز سنه‌لرجه دیدینه‌رك ، چیرپینه‌رق چالیشدقلری حالده قوت لایموتلرینی بیله تدارکدن عاجز بولنیورلر، ثمرهٔ سعیلرینی باشقه‌لرینه اقتطاف ایتدیریبورلر .

کویلیلریمزك نه اولدقلری بللیسز، تابعیتلری مشکوك ، سجیه‌لری بوزوق ، اخلاقلری رذیل بر طاقم انصافسز ارباب احتکارك پنجهٔ قهارلری آلتنده ازلمکده اولدقلری نا قابل انکار برحقیقتدر . بو منفور مسلك سایه‌سنده برچوق عائله‌لر سوندیره‌رك ، برچوق خانمانلر ییقه‌رق آز برمدت ظرفنده مال قارونه مالك اولمش، بی پایان ثروت وسامان اکتساب ایتمش نیجه نیجه دربدرلر کوستریله بیلیر .

اناطولینك الك هجری کوشه‌لرینه قدر صوقولمش اولان بو عجیب مخلوقلرك الك زیاده قازانج تأمین ایتدکلری محل ، ازمیر ولایتیدر .

اراضیسنك خداداد قدرت انباتیه‌سی ، کویلیلرینك ترویج مراملرینه مستعد برحالده بولنملری، مملکتك آوروپا ایله منتظم وسائط اشتراکه مالك بر لیمانله منتهی اولمسی کبی اسباب مرجحه ، بو کبی طفیلیاتك ازمیر ولایتنه دها زیاده بر خواهشله طوپلانمه‌سی ایچون کفایت ایتمشدر .

بو حریفلر ، کویا پرورده ایتدکلری فوق الحد محبت و صمیمیتك ایجاباتی اولدیغندن بحثله صورت حقدن کورینه‌رك کویلیلره محصول ادراك ایتمه‌دن اول بول بول پاره‌لر اقراضندن چکینمزلر .

کویلی شهره ایندیکی زمان اونی آرقه‌سنه طاقه‌رق قراص کبی شهرك الا مزین ، الا مکمل بیراخانه‌لرینه کوتورر، ایچیریر، اکلندیرر. خانه‌سنه دعوت ایدر. ضیافت ویرر . الا صدیق ، الا ایی قلبلی بردوستی اولدیغنه دائر صاف کویلی‌یه اغفالکارانه بر لسان شیطنتله تأمیناتده بولنور .

بو کبی ملعنتلرله کویلینك قلبنی تسخیر ایدر . اونا برچوق مصرف قاپولری آچار. لزوملی لزومسز پك چوق مصرف ایتدیرر. بر کویلینك ایشنه یارامیه‌جق بر چوق شیلر اشتراسنه سوق ایدر و بلا تردد بوتون بو مصرفلری تأدیه‌دن چکینمز . بوکا مقابل کویلیدن ایستدیکی شی ، فائض مرکبی‌ده اوزرینه ضم ایدلمك شرطیله محصول زماننده اودنمك اوزره برقاچ سطرلق برسنددن ، اهمیتسز برکاغددن عبارتدر.

کویلی بویله برسند ویرمکده اصلا تردد ایتمز و ایشته اوزمان ، کندینك و اولادینك وثیقهٔ فلاکتی اولان او کاغده امضا آتدیغی زمان ، کویلی کندی کندینك فتوای محوینی امضالامش اولور .

فقط زواللی کویلی بونك فرقنده بیله اولمز . بالعکس کندینك وعائله‌سنك سبب افتخاری اولان بو حریفه ابدیاً منتدار قالیر . شهرده سوردیکی ذوقلی ودلربا ساعتلرك خاطرات مسخریله پرمسرت وانشراح کویه عودت ایدر .

زواللی آدم ! صیرتلان قدر خائن ، ییلان قدر انصافسز، شیطان قدر ملعون اولان بو سفیلك شیطنتلری سنی نه فلاکتلره ، نه کردابلره سوروکله‌دیکنی فرق ایتسه‌یدك ، فرق ایده‌جك قدر عمای جهلدن قورتیلمش اولسیدك قوشه قوشه بو ملعونك دام اغفالنه دوشه‌جککه اوندن بر ییلان قدر اورکر ، برصیرتلان قدر قورقار ، برشیطان قدر نفرت ایدردك ! فقط ، هیهات !... کویه عودت ایدن بو بیچاره باغنده، ترلاسنده، باغچه‌سنده آیلرجه چالیشیر، عائله‌سیله ، چوجوقلریله برلکده دیدینیر ، اوغراشیر ، راحت وحضور یوزی کورمز . کونشك آتش حرارتی قارشوسنده یانار قاوورولور . نهایت ، بو قدر متاعب متعاقب بوتون برسنه‌لك سعیك مکافاتی اولان محصولی الده ایدر . زواللی‌نك یوزی کولمکه باشلار .

وا اسفا که چوق کچمه‌دن بو طاتلی خلیادن اویانیر، حقیقتك مرارت آلامنی طویار ، کندیسی تارلاسنده ، باغچه‌سنده چالیشدیغی، یاندیغی زمانلرده شهرده‌کی کاشانه‌سنده ، مدبدب عربه‌لر ، مطنطن قوناقلرده، اکلنجه‌لی تیاترولرده پری پیکرلرك حار ونوشین آغوشلری آره‌سنده ذوقلر ، صفالر سورمش اولان اسکی دوستنك ــ لاشه‌یه اوشمش قارتال کبی ــ باشی اوجنه دیکلدیکنی کورر. برعجز متوکلانه ایله ثمرهٔ سعینی بو حریفك دندان احتراصاتنه تسلیم ایدر . اللری قوینده خاسر وذلیل ، یالین آیاق، چیر چیپلاق چوجوقلری، یپراتمش، کونشك قارشیسنده یانمش، قارارمش پریشان زوجه‌سیله، کلبهٔ اخزانینه دونر .

مع مافیه بوتون بو محصولی او سفیل محترصه تسلیم ایتمکله برابر ینه بورجدن قورتلمش اولمز. برسنه‌لك سعیی آنجق بورجنك فائضنی قاپایه بیلمشدر. حالبوکه سنهٔ آتیه محصول زماننه قدر کویلی ییه‌جك کیه‌جك کبی مبرم احتیاجاره معروضدر. زواللی، احتیاجات مبرمه‌سنی تسویه ایده‌بیلمك ایچون چاره‌سز ینه بو دوستك کیسهٔ سماحتنه التجا ایتمکده مضطر قالیر. شهره اینر. ینه استقراض باشلار. بودفعه دوش ضعیفنه یوکله‌نن داها آغیر بر بورجك یورغونلغنی، بر ایکی کونلك شهر حیاتنك ذوق نوشینی ایله ازاله ایتمکه چالیشیر. داها زیاده اختیارلامش، داها زیاده صارصیلمش اولدیغی حالده سنده‌لیه‌رك کویینه عودت ایدر .

بو صورتله سنه‌دن سنه‌یه بورج چوغالیر . بوتون بر عائله‌نك بر سنه‌لك مساعئ متمادیه‌سی آرتق بورجك فائضنی بیله تسویه ایده‌میه‌جك بر حاله کلیر . او وقته قدر طاتلی دیللی، رحیم قلبلی، بشوش سیمالی نه‌یی بر دوست اولان حریف بردنبره ده کیشیر . صورت اکشیر. مرحمتدن اثر قالمز. معامله بارد بر شکل آلیر.

بورجلرك تماماً تسویه‌سی ایچون کویلی صیقیشدیریلیر . تهدید ایدیلیر . اسکی دوستلغه حرمةً بر آز داها پاره ویریله‌جکی وعدیله تارلانك ویا باغچه‌نك کندی اوزرینه‌دور ایدلمسی لزومی اورته‌یه آتیلیر. مع‌مافیه محبت قدیمه پایدار اولدیغندن تارلا ویا باغچه‌ده ینه کویلینك چالیشمه‌سنه مساعده ایدیله‌جکنه سوز ویریلیر.

آج وبی‌علاج قالمش ، بوغازینه قدر بورجه طالمش اولان کویلی سوق احتیاجله بالضروره دوستك بو تکلیفنه موافقت کوستریر. آباء واجدادندن میراث قالان ، او زمانه قدر بوتون بر نسلی بسله‌ین تارلایی ویا باغچه‌یی ، بو انصافسز محتکره صاتمغه مجبور قالیر. کندی حالنده ماراباجیلق ایتمکه باشلادیلر . بو اراضیدن باشقه صورتله داها چوق استفاده ایده بیله‌جکنی حس ایتدیکی کون اولکی دوستلغی ، کویلینك سنه‌لرجه اولان خدمتی آیاقلر آلتنه آله‌رق بیچاره‌یی بوس بوتون قوغار .

وقتیله ؛ باغ ، باغچه ، اراضی ، املاك صاحبی اولان بو زواللی اللری بوکرنده عائله‌سیله برابر سفیل وپریشان سوقاقلره دوشرلر ، بوتون بر عائله بو صورتله محو وخراب اولور کیدر .

نه فجیع عاقبت !...

هر کون بیکلرجه مثاللری کوریلن بو فجیعه‌لره برچاره دوشونلزسه امین اوللیدرکه چوق کچمه‌دن آناطولیده املاك واراضی صاحبی بر اسلام قالمیه‌جقدر . بو کون سفیل احتراصلر پشنده مست ومدهوش قوشانلر بوحاله برچاره دوشونمز ، کویلیلرمزك تنویرینه ، چالیشمسنه ، اونلره طوغری یوللر کوستره‌رك بوکبی سفیل محتکرلرك پنجۀ خون آشامندن قورتارمزلرسه یارین آیلدقلری زمان کندیلرنی پك فجیع ، پك دلسوز منظره‌لر قارشوسنده بوله‌جقلردر .

اووقت قوپاریله‌جق :

ایواه نه یار ، نه دیار قالدی !

واویلاسنك هیچ بر فائده‌سی اوله‌مز .

مدللی : م . شمس‌الدین

تربیه و تعلیم

تدریسات وتربیۀ اخلاقیه

بر هیئت اجتماعیه‌نك رکن اعتلاسی ، کندیسنی تشکیل ایدن فردلرك فضائل خلقیه‌جه اولان تکامللریدر . نجابت خلقیه‌دن محروم بولنان فردلر ، نه‌قدر منور ، نه درجه تحصیل کورمش ، نه نسبتده واقف صنعت بولنمش اولورلرسه اولسونلر ؛ هیئت اجتماعیه بو فردلره استناداً بر آهنك تامله تعالی وترقی ایده‌مز .

ظاهراً محتشم ودبدبه‌دار کورینسه بیله حقیقت حالده عرض ایتدیکی حشمت وقوت ظاهری وصوریدر ؛ کوریلن شی بر جلای مغفلدن عبارتدر . بویله بر هیئت ، چوریمش ، قوف وهرمدیده ، فقط اوزری بویانمش بر بنایه بکزر. وهلهٔ اولی‌ده نظر ربا ومعظم بر شکل عرض ایدر . فقط ، ایچنه کیریلوب هرطرف تدقیق ایدیلیر ، اوزرنده‌کی جلای مغفل قازیلیرسه کهنه‌لك بوتون عریانلغی ، بوتون چوروکلکی ایله میدانه چیقار .

اوزمان بو معظم بنا شدتلی بر صرصره ، قوتلی بر زلزله‌یه مقاومت ایده‌میه‌جك بر حالده چوروك وتملسز اولدیغی آکلاشیلیر . کرم‌وسرد زمانله بنیادی صارصیلان ، تمللری چوروین ، بولمه دیوارلری وضعیت شاقولیه‌لرنی غائب ایدن کهنه وعصردیده بر بنا تلوین ایدلمکله یکیلنمز. ینه شدتلی بر ریح صرصر اونی تملندن صارصار ، بلکه‌ده بوس بوتون ییقار ، خراب ایدر .

افرادی تربیه ومعلومات اخلاقیه‌یه بیکانه اولان ملتلرده عینیله بویله بر بنایه مشابهدرلر . شدتلی بر اختلاج داخلی ، قوتلی بر باد خارجی اونی صارصار ، ده‌ویرر . شو حالده هرشیدن اول ، حتی علمدن ، کمالدن ، ثروتدن ، هر شیدن اول افراد ملته فضائل نجیبۀ اخلاقیه‌نك اوکره‌تیلمسی ، تمرین ایدلمسی ایجاب ایدر .

فقط فضائل اخلاقیه نره‌لرده وکیملر طرفندن اوکره‌تیله‌جکدر ؟ وهلهٔ اولی‌ده بو سؤاله : «مکتبلرده ومعلملر طرفندن اوکره‌تیله‌جکدر.» جوابی ویریله‌جکنه امینم .

مکتب ومعلمینك تربیۀ اطفال خصوصنده اك بویوك عامللردن بولندقلرنی ایضاح واعتراف ایتمشدك . فقط چوجوغك تربیه واخلاقندن منحصراً وبرنجی درجه‌ده مسئول اولان مکتبلر دکلدر .

بر چوجوق مکتبه دوام ایده‌بیله‌جك بر سنه کلنجه‌یه قدر بوتون زمانتی آشیانۀ عائله‌ده ، آغوش مادرده کچیرر .

چوجغك ملکات روحیه‌سی هرشیئی قبوله مستعد بولندیغی بو زمانده ، آنانك ، بابانك ، همشیره‌نك وبرادرلرك ، ثروه کلوب کیدن قومشولرك ، قومشو چوجوقلرینك ، اوشاقلرك ، خدمتجیلرك ، والحاصل چوجقله تماسده بولنان هرکسك ، بو معصومك احوال روحیه‌سنه آز چوق بر تأثیری اولور .

تأثیرات مذکوره‌نك تکرری چوجوقده تمایلات اخلاقیه‌نك اساسلرنی احضار ایدر . بر چوجوغك بدناً ، روحاً تأثیرات خارجیه‌دن اك زیاده متأثر ، متضرر اولدیغی زمان بودوره‌در . مع‌التأسف چوجوغه اك آز اهمیت ویریلن ، بر انساندن زیاده بر اویونجاق ، بر اکلنجه کبی تلقی ایدیلن زمان ینه بودوره‌در .

بو دوره‌ده چوجوغك اکتساب ایده‌جکی تمایلات خلقیه بالآخره مکاتب ومحیط اجتماعیده کوستریلن اهتماملره ، پارلاق اورنکلره رغماً الی‌الابد کوکله‌شیر قالیر .

علم اخلاق علماسی ، (خویی) ، کثرت تکرار ایله حصوله کلمش بر ملکه صورتنده تعریف ایدییورلر . چوجوغك بو ملکه‌یی اکتسابه اك زیاده مستعد بولندیغی زمان ایسه عنفوان طفولیتدر .

شو حالده ، تمایلات اخلاقیه‌نك اساسلری بو دوره‌ده قورولدیغی جهتله تربیهٔ خلقیه‌دن برنجی درجه ده ابوینك مسئول اولمسی اقتضا ایدر .

چوجوق مکتبه دوام ایتمکه باشلادیغی زمانلرده بیله حیاتنك اك چوق زمانی عائله‌سی آره‌سنده کچیرر . چوجوغك ابتدائی ورشدی مکتبلرده کونده بش آلتی ساعتدن زیاده قالمسی موافق اولمدیغندن یکرمی‌درت ساعتك متباقی زمانی عائله یوواسنده کچیرمسی اقتضا ایدر. مع مافیه مکتب ومعلملرك تربیهٔ خلقیه‌یه اولان تأثیراتی‌ده آز اهمیتلی دکلدر . مکتب چوجوغه یکی یکی تمایلات ویره‌مه‌سه بیله چوجوغك اولجه اکتساب ایتمش اولدیغی فنا خویلری تعدیل ، ئه‌یی شیمه‌لری تنمیه ایده بیلیر . فقط مکتبك بو خصوصده‌کی مساعیسی مثمر ومؤثر اوله بیلمك ایچون عائله ومحیط اجتماعینك‌ده مکتبله توحید آمال ، توحید مساعی ایتمش اولمسی لازمدر .

برینك یاپدیغنی دیکری بوزارسه ، چوجوغك بر سجیهٔ ثابته اکتساب ایده بیلمه‌سنه احتمال ویریله‌مز .

*
* *

مکاتبده معلومات اخلاقیه درسلری معلومات مدنیه درسلریله برلکده تدریس ایدلمکده‌در .

عینی اصول فرانسه مکاتبنده‌ده جاریدر . فقط معلومات اخلاقیه ومعلومات مدنیه فنلری مستقل برر درس اولدقلرندن بزده تدقیقاتمزه او نقطهٔ نظردن دوام ایده‌جکز. معلومات مدنیه درسلری برچوق خصوصده معلومات اخلاقیه ایله نقاط مشترکه‌یه مالك اولدقلرینی اعتراف ایده‌رز . دروس مدنیه‌نك مملکتك تشکیلات عمومیه‌سی ، افراد ملته توجه ایدن وظائف مخصوصه‌یه عائد معلومات اساسیه‌سی ، علم اخلاقك وطنداشلق وظائفی ، وطنداشلری حکومته ربط ایدن مناسبات اخلاقیه ، افرادك حقوقی کبی اساسانه توافق ایتدیکی شبهه‌سزدر .

اساساً معلومات مدنیه ومعلومات اخلاقیه آره‌سنده‌کی شو مناسبت بونلرك بر درس صورتنده کوسترلمه‌سنه سبب اولمشدر .

فقط بز تدقیقاتمزی داها اساسلی یوریده‌بیلمك ایچون بونلردن آیری آیری بحث ایتمکی داها مناسب کوریورز.

*
* *

تدریسات اخلاقیه‌ایله تربیهٔ اخلاقیه‌نك بربرلرینه‌قاریشدیرلمه‌ملری ایجاب‌ایدر. تربیهٔ اخلاقیه، یالکز اخلاق درسلرینه دکل، تدریساتك کافه‌سنه نفوذ ایده‌بیلمه‌لیدر. تدریسات ایچون مخصص اولان زماندن تربیهٔ اخلاقیه‌یه آیریجه بر وقت تعیین ایدیله‌مز. فقط معلمینك بوتون تدریساتنه ـ کرك طوغریدن طوغری‌یه و کرك بالواسطه ـ تربیهٔ اخلاقیه اساساتی کیرملیدر.

درس زمانلرنده، تنفس وقتلرنده، هر یرده، هر آنده تربیهٔ اخلاقیه تمریناتنه دوام ایتمك اقتضا ایدر .

قرائت درسلری، طلبه‌یه ازبرلتدیریله‌جك اوفاق اوفاق منظوم پارچه‌لر دائما تربیهٔ اخلاقیه نظر اعتباره آلنه‌رق انتخاب ایدلملیدرلر . حسن خط مودللری بیله تربیهٔ اخلاقیه‌یه خدمت ایده‌بیلیرلر . هله حساب مسائلی بوخصوصده معلمه پك‌کوزل وسیله‌لراحضارندن‌کیری قالمز : فی‌الحقیقه طلبه‌نك ذهنلرینه قناعتکارلق، فکر اعتقاد ، حس مرحمت کبی مزایای اخلاقیه اساسلرینی یرلشدیرمك ایچون حساب مسئله‌لری پك موافق وسیله‌لر حاضرلار. تنفس زمانلرنده ، اویون وقتلرنده ، شاکردانك تربیهٔ اخلاقیه‌لرینه پك درین تأثیرات براقیله‌بیلیر. فقط بو تأثیراتی براقه‌بیله‌جك قدر پداغوژی‌یه وپسیقولوژی‌یه واقف معلملر، مبصرلر ایستر .

کنج‌دماغلرك‌تربیهٔ اخلاقیه‌سنده اك مؤثر عامللر، مکتب داخلنده مبصرلر ومکتب خارجنده ابوین وافراد عائله‌در .

بوخصوصده محیط اجتماعینك‌ده تأثیراتی اهمیتسز تلقی ایتمامليدر .

مکتب مبصرلری فضائل اخلاقیه‌نك برر تمثالی اولملری ایجاب ایتدیکی کبی ، شاکردانك احوال روحیه‌سنه نفوذ ایده‌بیله‌جك برنظره ، اونلرك‌قصورلرینی ـ عزت نفسلرینی زده‌له‌مکسزین ـ تعدیل‌ایده‌جك براقتدار ومزیته مالك اولملری اقتضا ایدر .

فکرمجه ، مکتبلرده هرشیدن زیاده مبصرلرك اوصاف لازمه‌یی جامع ذواتدن اوله‌بیلملرینه اعتنا ایدلملیدر .

مبصرلرك مکاتب عالیه مأذونلری آره‌سنده انتخابلری الزم ایسه‌ده مع‌التأسف شمدیلك بوحال ممکن اوله‌مدیغندن هیچ اولمزسه تدریسات تالیه‌یی اکمال ایتمش ، اخلاق و اطواری مضبوط ذوات آره‌سندن سچیلملری لازمدر .

مبصرلق پك عالی ، پك مقدس ، پك مهم بروظیفه اولدیغی‌حالده بزده اهمیتك لایقیله تقدیر ایدیله‌مه‌مسی شایان تأسفدر .

نسل آتینك تربیهٔ اخلاقیه‌سندن مسئول اولان ذواتك نه‌قدر اقتدار ومزایایی جامع اولمسی‌اقتضا ایده‌جکنی ـ غایت بسیط دوشونلر بیله ـ تقدیر ایدرلر .

مبصرلرك‌حرکاتی، شاکردانه قارشی‌اولان‌طورومعامله‌لری،اونلرك دماغلرنده پایدار ایزلر براقیرلر .

مبصر هرحرکتی ، هرمعامله‌سی ، هرسوزیله شاکرده فضائل اخلاقیه‌نك برنمونه‌سنی کوسترملیدر . شاکردان آره‌سنده حس اخوت وصمیمیتك تأسسنه ، برنجی درجه‌ده خدمت ایده‌جك مبصرلردر .

مبصر لدی‌الایجاب شاکردانك درسجه اولان مشکللرینی‌ده حل ایده بیلملیدر . طلبه ایله الازیاده تماسده بولنان مبصرلردر . شوحالده طلبه‌نك ملکات روحیه‌سنه اك‌چوق تأثیراجرا ایدنلرك‌ده ینه مبصرلر اولمسی اقتضا ایتمزمی ؟ .

مبصر ، بصیرتکار برپسیقولوغ ، تجربه‌دیده‌برپداغوغ اولملیدر .

مبصر طلبه‌نك قلبنی قیرمقسزین ، عزت نفسنی زده‌له‌مکسزین ، روحنی‌انجیتمکسزین‌قصورلرینی‌اصلاح، خویلرینی تعدیل‌ایده‌بیلملیدر.

بوده بوخصوصده دها بروقوفه، واسع برمعلوماته، ثباتكار برعزمه، اوزون برتجربه‌یه متوقفدر. اوچ، درتيوزغروش برمعاشله بوكبی اوصاف ومزایایی جامع آدم بولمق بالطبع محالدر.

مبصرلق ایچون بول تخصیصات اعطاسندن چكینمامليدر. فقط بوتخصیصاتی آلمغه بحق لايق ذوات انتخابی‌ده اك مهم بر مسئله اولدیغنی اونوتماملیدر.

مبصرلغی لايق اولدیغی درجه‌یه اصعاد ایتملیدركه ارباب فضیلت واقتدار سه‌وه سه‌وه بووظیفه‌یی درعهده ایتسونلر.

مقالات آتیه‌ده مناسبت دوشوردكجه بومهم‌مسئله حقنده‌داهازیاده تشریحاته كیریشیله‌جكدر.

م. شمس‌الدين

مدللی:

تاریخ

افغانستان

امیر عبدالرحمن خان

سكزنجی فصل: امور حكومتك تنظیمی

افغانستان تختنه جلوس ایتدكدن صوكرا وانكلیزلرك حركتلرینی متعاقب تنظیم اموره ابتدا ایله‌دم. تحت حكومتمده هر شهردن بویوك واهمیتلی اولانلره غایت دكرلی ذواتی، بلاد متوسطه‌یه اولدقچه قابلیتلی كیمسه‌لری تعیین ایتدم.

هر شهره تعیین ایتدیكم مأمورین ویاپدیغم تشكیلات شونلردن عبارت ایدی:

حاكم، كاتب، هیئت قلمیه. قاضی ومفتی. ضابطه مأموری، پولیس اداره‌سی. تجارت اداره‌سی وتجارت‌مجلسی. مملكتك واردات وكومروكلر ایله عسكری مصرفنه باقق اوزره ادارهٔ مالیه.

بالعموم ولایتده‌كی قبائل وطوائف رؤسانه امرنامه‌لر یوللایوب آسایشی محافظه ایتمه‌لری واهالی‌یه مشفقانه معامله ایله‌مه‌لری لزومنی بیلدیردم. بو صورتله حركت ایده‌رلرسه الطاف ملوكانه‌دن نائل اولاجقلرینی سویله‌دم.

روسیه‌ده بیراقش اولدیغم حرمله اوغللرم حبیب‌الله ونصرالله خانلری كتیرمك اوزره صادق آدملرمدن برینی كونده‌ردم. كذا قندهارده بولونان اقربا وتعلقاتمی كتیروب كابلده اسكان ایتدم.

(ملا عتیق‌الله صاحب زاده) نك كریمه‌سی اولان برقیز ایله‌كه والده‌سی اقربامدن ایدی — ۱۲۹۷ ذی‌الحجه‌سنده ازدواج ایله‌دم. بو ازدواج، عمجه‌م (سردار یوسف خان) ك خانه‌سنده ومشار الیهك واسطه‌سیله وقوع بولدی. چوجوقلرمك اك كوچوكی اولان (محمد عمر خان) ده بو قادیندن دنیایه كلدی. خلاصه آز مدت ایچنده والده‌می، همشیره‌می، زوجه‌لرمی، چوجوقلرمی وبوتون عائله وتعلقاتمی نزدمه جلب وجمع ایله اون ایكی‌سنه سورن آواره‌لك زحمتندن صوكرا بكا بو نعمت واقبالی احسان ایله‌ین جناب حقه حمد وثنالر ایتدم.

*
* *

مملكتده عصیان واختلال اماره‌لری پیدا اولمایه باشلادیغندن مأمورین خفیه تعیین ایده‌رك خلقك اقوال وافعالی حقنده راپور ویرمه‌لرینی امر ایله‌دم. بو سایه‌ده بكا دوست وصادق بولونانلری آكلایوب كندیلرینه دوستانه معامله ایتدم. افكار خصمانه پرورده ایله‌ینلری، فتنه وفساد محركی اولانلری‌ده سیاستكاهه كونده‌ردم.

متوفی شیر علی خانك بنده‌سی اولان بعض علما ایله عاصی سرـ كرده‌لره كندی فعللرینه كوره عقوبات شدیده اجرا ایتدیردم.

بوتون زمانمی بونلرله كچیریـور واوامر لازمه‌یی ـ باشقه‌لرینك بجره‌مه‌یه‌جكنی بیلدیكم ایچین ـ كندی الیمله یازییوردم.

اك زیاده نی دوشوندورن ایكی نقطه واردی. بری: عسكر وسائره‌نك معاش ومصرفی ایچین لازم اولان نقد پاره یوقدی. ایكنجیسی: سلاح، جبخانه ومهمات حربیه موجود دكلدی.

احتیاج اولی تأمین ایچین برضربخانه تأسیس ایتدم‌كه ال منكنه‌لریله كوموش اوزرینه سكه باصیوردی. چونكه او وقت سكه ماكنه‌لری اولمادیغندن ال ماكنه‌لریله اعمالاته مجبور ایدك. لكن حمد وثنا اولسون‌كه شیمدی اوروپا ضربخانه‌لرنده قوللانیلان ماكنه‌لره مالكیتله مفتخرم. صیراسی كلدیكی كبی بونلردن بحث ایده‌جكم.

انكلتره دولتی بكا، كلكته ضربخانه‌سنده باصیلمش براز پاره ویرمشدی. بونلری اریتدیروب یوزده التی نسبتنده باقیر قاریشدیرـ تدقدن صوكرا كابل روپیه‌سی باصدیرتدم. كوموش اشترا اولونارق یوزده التی باقیر علاوه‌سیله یكیدن سكه باصیلماسنی‌ده مأمورلرینه امر ایتدم. بوسایه‌ده ایجه برمنفعت حصوله كلدی.

حكومت سابقه زماننده بعضلرینك استقراض، بعضلرینك یغما، بعضلرینك‌ده امانت صورتیله آلدقلری مبالغك اعاده‌سی حقنده بیاننامه‌لر نشر ایتدیردم. چوقلری كتیروب تسلیم ایله‌دیلر. كتیرمه‌ ینلرك اجباری ایچین‌ده مأمورلر توظیف ایتدم.

واردات مملكتك تعیینی، بقایانك كاملاً تحصیلی ضمننده محاسبه اداره‌سی تشكیل ایله‌دم. ناكهانی بر حادثه وقوعنده آمادهٔ مدافعه بولنمق اوزره مهمات حربیه ولوازم نقلیه‌نك لزومی قدر جمع واحضار اولونماسنه امر ویردم.

ایكنجی احتیاجك تأمینی ایچین‌ده، مملكتده ماكنه بولونماسنه رغماً ممكن اولدیغی قدر ال ایله تفنك و فشنك یاپدیروب طوپ دوكدورمه‌یه، كولله اعمال ایتدیرمه‌یه باشلادم. بركت ویرسین‌كه پدرمك تحت ریاستنده و بنم نظارتم آلتنده جدمك یاپدیرمش اولدیغی ال ایله ایشله‌ین فابریقه‌لر ـ جزئی اولمقله برابر ـ حالا باقی ایدی. اونلرك اصلاح وتوسیعیله اعمالاته باشلادم.

وقتيله اهالينك حكومت سلاحخانه‌سندن يغما ايتمش اولديغى ، ياخود كنـدى مالى بولونوب‌ده صاتمق ايسته‌ديكى سلاحلرك بدلى ويره‌رك آلينماسى حقنده بر امر اصدار ايتدم . بوتدبير ايله آزمدت ايچنده ايجه سلاح ومهمات اشترا اولوندى .

متوفى شيرعلى خان امراسندن دكرلى برقاچ ذات ايله ، روسيه‌يه عزيمتمدن اول خدمتمده بولونان اهليتلى ضابطانى ايش باشلرينه كچيروب عسكرى تشكيلاتى ياپدم .

حكمدار اسبق زماننده برى براصول جارى ايدى‌كه اهالى‌يى جبراً عسكره آليرلردى . بونى قالديروب هركسـك ميل قلبيسى ايله عسـكره كيرمه‌سنى شرط قويدم . هر طرفده قيشلالر ، خسته‌خانه‌لر وعسكرى مكتبلر تأسيس ايتديردم . يولجيلرك تأمين سياحتى ايچين يوللره محافظلر اقامه ايله‌دم ، بلا خوف سير و سفر ايله‌مه‌لرى خصو-صنده مملكتمك تجارينه تأمينات‌ويروب تزييد تجارت‌ايچين تشويقاتده بولوندم .

يوللر ياپيلرى ، مسافرخانه‌لر بنا ايتمه‌لرى ، خلاصه هر وجهله يولجيلرك استراحتلرينى تأمين ايله‌مه‌لرى حقنده حكومت مهندسلرينه امرلر ويردم .

*
* *

حكومتك برشـكل صحيح انتظـام كسب ايتمه‌سى ايچين ابتداى سـلطنتمدن اعتباراً نه‌قدر ونه يولده چاليشديغمى تعريف ايله‌مكدن عاجزم . فقط افغان حكومتك بندن اولكى حالى ايله شكل اداره‌سنه دائر براز ايضاحات ويره‌يم :

فقرات مشهوره‌دندركه :

برذات ، برقاچ عمله‌چاغيرمش ، مسـوفى اجرت‌ويروب « فلان‌تاريخه قدر بكا برباغ ديكيك ، اطرافنه ديوار چه‌ويرك » ديمش . حريفلر ، پاره‌يى آلوب يمشلر ، وقت معينك حلولنده‌ده اوذاتى آلوب ايشله‌نمش براراضى‌يه كوتورمشلر ، « ايشته ايصمارلاديغكز باغ ! » ديمشلر . باغ صاحبى باقش‌كه قورو طوپراقدن باشقه برشى يوقدر .

— هانى اوزوم كوتوكلرى ؟ سؤالنده بولونمش .

— كوتوكلردن باشقه هرشى حاضر ! جوابنى ويرمشلر .

— باغك صولانماسى ايچين آرق آچيلمامش . ديمش .

— آرقدن باشقه هرشى حاضر ! مقابله‌سنده بولونمشلر .

— اطرافه ديوار چكيلمه‌مش ، تى زمينى بيله سورولمه‌مش . اعتراضنه قالقمش ، ينه :

— ديواردن ، نطسدن باشقه هرشى حاضر ! جوابنى آلمش .

ايشته افغانستان دولتى‌ده طبق بوحالده ايدى : هرشى‌حاضردى ، فقط لازم اولان هيچ برشى يوقدى .

كابل ايله شرق وجنوب حدودلرينك ترتيب و تنظيمنه باشلاديغم آنده (سردار عبداه خان طوخى) يى بدخشـان حكومتنه ، شمال وغرب جهتلرينى محافظه ايله برابر اوامر صادرهم موجبنجه حركت ايتمه‌لرى ايچين عمجه‌زاده‌م (سردار محمد اسحق خانى) ده (سردار عبدالقدوس خان) ايله تركستان ولايتنه كونده‌ردم .

مملكتمك جنوب وشرق جهتلرى‌انكليزلرك‌النده واونلرطرفندن قندهار واليسى اولان والى (سردار شيرعلى خان) ك تحت تصرفنده ايدى . برمدت صوكرا انكليزلر ، والئ‌مشاراليهى قندهاردن (كراچى) يه كوندرديلر . و ١٢٩٨ سـنه‌سى جمادى‌الاولاسى نهايتلرينه طوغرو قندهارى بالتخليه بكا تسليم ايله‌ديلر . بن‌ده اوراسنى افغانستان ولاياتى عدادينه ادخال ايتدم .

انكليزلرك والى شيرعلى خانى قندهاردن تبعيد ايتمه‌لرى اسـباب آتيه‌دن منبعث ايدى :

(١) (محمد ايوب خان) قندهاره هجوم ايتمك ايچين هرآنده تهيات لازمه وتداركات كافيه‌ده بولونمشدى . شيرعلى خانك ايسه مشاراليهه قارشى طوراجق قوتى يوقدى . ذاتاً اولجه‌ده مقابله‌ده بولونوب عدم اقتدارى بللى اولمشدى .

(٢) قندهاراهاليسيله‌سائر اسلام جماعاتى على‌شيرخانى سوميوردى . چونكه مشاراليه پك اخلاقسز برآدم ايدى . اختلال چيقاجقده بنى اولدوره‌جكلر ! ديه دائما قورقو چكردى .

(٣) قندهرك افغانستاندن آيرى طوتولماسنه بن‌ده رضا كوستر-مه‌مش وبو ماده‌يى قطعياً امضالامامشـدم . زيرا قندهار ، اجدادمك مملكتى وافغان حكمدارلرندن بعضلرينك پاى تختى ايدى .

اسـباب مسروده سوقيله شـير على خانك تبعيدى ومملكتك بكا تسـليمى اثناسنده ايجه تردد كوسته‌رمكله برابر قبول ايتدم . ترددم ايسه بعض مطالعه‌لردن ايلرى كليوردى :

اولا : بيليوردم‌كه قندهـارك تنظيم امورينه ميدان ويرمكسزين (ايوب خان) هجوم ايده‌رك بنى مقـابله‌يه وكابلدن اوزاقلاشمايه مجبور ايله‌يه‌جكدى .

ثانياً : ايوب خان ايله حرب ايچين حركت ايتديكم كبى داهـا انقلاب حالنده بولونان كابلده اغتشاش چيقاجقدى .

ثالثاً : قندهار اولمايجه افغانستان سلطنتى ، بورونسز برصورت، ياخود قابيسز برقلعه كبى قالاجقدى . بنسه اجدادمك پاى‌تختنى تصرف خصوصنده تراخى كوسـته‌ره‌جك درجه‌ده قورقاق وجرأتسز برآدم دكلدم .

بناءً عليه ايشك فوائد ومضراتنى دوشونوب موقعمك مخاطره‌لى اولديغنى آكلامقله برابرمتوكلاً على‌الله قندهارى قبول ايتدم وسردار هاشم خانى‌واليلكله اورايه اعزام ايله‌دم .

مترجمى

طاهرالمولوى

ایران تاریخچهٔ انقلابی

١

ناصرالدین شاه دوری

– میرزا تقی خانك مغدوریتی – قانون خواهلرك بابیلقله اتهامی – سفاهت واسرافات – رژی وقعه‌سی – ناصرالدین شاهك كیفیت قتلی –

هر نقطهٔ نظردن منافعلری یكدیكرینه اویان ایران وعثمانلی ممالك اسلامیه‌سنك طالعلری‌ده بردر .

تركیه‌ده مظالم حمیدی جانلر یاقاركن ، ایران دخی ناصرالدین شاه كبی بر مستبدك تحت ظلم واستبدادنده ایكلیوردی . خاقان مخلوعك مظالمی ابوالاحرار مرحوم مدحت پاشا كبی بر داهیٔ وطنپرورك تبعیدی وشهادتی ایله باشلامش ایدی . ناصرالدین شاه دخی ایران رجال وطنپرورانندن میرزا تقی خان امیر كبیرك قتلی واونك تأسیس كرده‌سی اولان شورای دولتك الغاسیله اجراآت كیفیه‌سنه كرمی ویرمشدر .

میرزا تقی خان مرحوم اصلاحات ترقی پرورانه‌سیله معروف اولان اعاظم رجالدندر. مقصدی ایرانده قانونی بر حكومت اداره‌سی وجوده كتیرمك ایدی. ایلك دفعه‌اوله‌رق اوروپاواری هیئت وكلایی تشكیل ایدن وامور دولتك اداره‌سنی آیری آیری نظارتلره تقسیم ایدن او اولمشدر . شاه مستبدك ملی وطبیعتی خلافنه اوله‌رق میرزا تقی خان اوروپایه طلبه‌لر اعزام ایدیور ، طهرانده دخی علوم جدیده‌یی تدریس ایتمك اوزره مكتبلر تأسیس ایدیوردی . حال حاضرده موجود اولان طهران « دارالفنون » ی دخی اووزیر معالی ضمیرك آثار ترقی پرورانه‌سندندر .

بوتون بو كبی اصلاحاتنك روح واساسی اولمق اوزره صدراعظم میرزا تقی خان دها بویوك بر پروژه ایله‌ده اوغراشیور دی؛ اوده كرك وطنك، كرك وطن افرادینك حقوق و وظائفنی مبین قانون مجله‌لری میدانه كتیرمكدن عبارت ایدی . امیر كبیرك مقصدی اوتوقراتیك اصول كیفیه‌سنی الغا ایتمك ، اونك یرینه قانونی بر استبداد ، ایشلك بر بیوروقراتیزم وضع ایتمك ایدی . اصل فلاكتی موجب اولان‌ده بو فكری اولدی. او بیوك وطنپرورك بو بیوك فكری هنوز كنج اولان ناصرالدین شاهه باشقه بر یولده تأویل ایدیلدی. صدراعظم، اقتدار حكمداری‌یی تقییده اوغراشمقله شخصی بر طاقم اغراض بسلیور ، دیه اتهام ایدیلدی. بونك اوزرینه شبهه‌لنن پادشاه عزلنی و (كاشان) ه تبعیدینی اراده ایتدی. صوكره ویریلن اوامر خفیه اوزرینه مسموماً قتل اولندی. (١٢٦٧ سنهٔ هجری)

* *

میرزا تقی خان امیر كبیرك قتلنی متعاقب ناصرالدین شاه بر دورهٔ وهم وجنت كچیریور. تاج وتختنك دائما ارباب « فساد » طرفندن معروض هلاك اولدیغندن قورقیور . بونك ایچونده هر دائم تدابیر تحفظیه‌ده بولنیور. بو مدافعهٔ نفسی بر چوق ارباب ذكانك قتل نفسنی، تبعید وحبسنی موجب اولیور . ارباب فضل و معارفده قانون پرستلك آملی دویوله‌رق وسائل مختلفه ایله اعدام ایدیلیورلر .

قانون یولنده شهید اولان ارباب ناموسنك حقسزجه دوكولن قانلری اهالی اوزرینه سوء تأثیر ایتمه‌سین ، دیه ناصرالدین شاه پك الویریشلی جانیانه بر اصولده بولمش ایدی : شاه بو كبی مظالمی هپ دین نامنه ارتكاب ایدیوردی . ایرانیلری كندینه مادتاً اسیر ایتمك ایچون ، شاه ، خلقك معنویاتنه اجرای نفوذ ایدن بر طاقم منافق ملالردن مظاهرت ومعاونت كوریوردی . اووقتلر ایرانده بابیلق تكثر ایتمك اوزره ایدی .

ناصرالدین شاه صورت حقدن كورینه‌رك اسلامی مدافعه ایتمك بهانهٔ ظاهریسیله بابیلره اعلان حرب ایتدی . وصنف روحانیونك كاملاً توجهنی قازانمق اوزره بابیلره قارشی غایت شدتلی طاوراندی . مذهب جدیده سالك اولانلری قتل عامه قدر واردی . رؤسای بابیه‌یی درلو درلو اشكنجه‌لرله اعدام ایتدیردی . مثلا سرآمدان بابیه‌دن سلیمان خانك بدننده موملر یاقدیره‌رق ، كندیسنی بر صورت فجیعه‌ده اولدیرتدی . بوجنایتلر عوامك آلقیشلری ایچنده اجرا ایدیلیوردی. فقط عینی زمانده اعتقادات وجدانیه‌یه قارشی اتخاذ اولونان بو كبی تدابیر زجریه‌نك نتیجهٔ منعكسه‌سی دخی كورولمكده‌ایدی: مظلومیتلری اونلره متفكرین نزدنده بر معنویت بخش ایدیوردی . فقط بابیلق تهمتیله بر چوق بابی اولمیانلرده اولدیریلیوردی . زمانك تعبیرنجه كندیلرینه « قانون خواه » نامی ویرن احراردن بر چوقلری‌ده بابی رؤساسندندر ، دیه علی ملاء الناس اعدام ایدیلیر ، اشكنجه‌لره اوغرادیلیور ایدیلر. لوئی‌لرك ، شارلرك علیهنه قیام ایدنلرك ،قانونی كلككك دشمنی اولدقلرینی ؛ سلطان حمیده قارشی حركت ایدنلرك ، شریعتی ایسته‌مدیكلرینی ؛ مقدرات مملكتی شاهلرك كیفی دكل ، قانونك تعیین ایتمه‌سنی طلب ایدنلرك‌ده بابی اولدیغنی ادعا ایتمشلر ! تحف دكلمی ؟...

دینی ، شاهلرك استبدادینه وسیله اولمق دركهٔ انحطاطندن قورتارمق، شاهلرك كیفی اداره‌لرینی قوانین مدنیه ایله تقیید ایتمك ایسته‌ین « قانون خواهلر » علی الاكثر بابیلقله متهم اولیورلردی ؛ حالبوكه ایچلرنده بابیلك جداً معارضی، فكرآ دشمنی اولانلر، مملكتك خلاصی ایچون هرشیدن اول سیاسی بر انقلابه لزوم كوردكلرندن ، بابیلكی حتی مضر بیلنلر ، اونكله مبارزه ایدنلرده آز دكل ایدی .

* *

ارباب وجدانك وجودی كبی مملكتك منابع ثروت واعتبار مالیسی دخی بویوك بر هلاكه معروض ایدی . اهالیدن درلو درلو وسیله‌لرله طوپلانان بیت المال شاهك اسرافات بوالهوسانه‌سنه صرف اولونیوردی . شاه ، اذواق باهیه‌سنك اسیری ، تمایلات غرامیه‌سنك دستكیری ایدی . اخلاق ردیئه‌دن بر شاه حصه‌سی آلان بوركك اوچ یوزلك بر قادین سوروسنه خروسلق ایدیور ایدی . براردو تشكیل ایدن سرای قادینلرینه ، اونلرك معیتنه مأمور خدام

وجاريه‌لره مخصوص اولمق اوزره بالجمله كوشك ، صيفيه وسرايلرده خصوصي دائره‌لر ياپلمش ايدى . شمديكى حالده ناصرالدين شاهدن قالمه هانكى بركوشك وسرايه باقيلبرسه ايلك نظرده كوزه چارپان اشبو حرمخانه‌لردر . سفاهت همايونك حد وغايه‌سى يوق ايدى : شاهك سوكيلى برحيوانى رجال مملكته تفوق ايدرجه‌سنه بر ترتيباته مالك ايدى . شويله كه كنديسنه مخصوص دائره‌سى، خدمه‌سى ، قره قوللرى ، كاتبلرى ، آرابه‌لرى ، اوامر وفرامينى ، عفو وقهرى اولان حضور ملوكانه‌ده شفاعت ايتمك صلاحيتنه مالك بولونان بر « كربهٔ همايونك » ، « بر برخان » نامنده بركدى نك كبرمه‌سى اوزرينه اكدار و آلام شهنشاهينك درجهٔ تأثرى روايات معروفه‌دندر . برباش وكيل قدر دبدبه وجلاله مالك اولان كدى نك طبيبلرك تداويسنه رغماً تلف اولمسى اوزرينه شاهه عارض اولان طالعينلمكى انجق « منيجه » نامنده برچوجغك محبتى تسكين ايده بيلمشدر .

ناصرالدين شاهك سفاهتنه مثال اولمق ايچون « كربهٔ همايون » حكايه‌سيله كفايت ايديورز ؛ سائر سفالتلرندن بحثه ايسه نه مقاله‌مز ، نه‌ده وقتمز مساعددر . فقط بوقدر بيلمليدركه دورهٔ ناصرى ايران تاريخنك اك مظلم بر دوره‌سيدر . بوتون ايرانده شاه وهر ولايتده دخى اوولايتك شاه مطلقى اولان دره‌بكلرى تصوره كلمه‌ين مظالم ايقاع ايديور ، رعايا ديدكلرى زحمتكشلرى « عبدزرخريد » (كوله) تلقى ايده‌رك ايستدكلرى معامله‌يى اسيركه‌ميور ، ايستدكلرى اشكنجه‌لرك تطبيقنده بر آن تردد ايتميور ايديلر؛ قوهٔ تشريعيه، اجرائيه وقضائيه‌يى اللرنده بولونديران وعينى زمانده‌ده ملاك بولونان بو دره بكلرى ، بو شهزاده‌لر ، خانلر كنديلرينى نعوذ بالله خلقك اوفاق بر ربى كبى تلقى ايديورديلر . ذاتاً اونلر شاهى « ظل الله » ، كنديلرينى‌ده او «ظل» دن برپارچه عد ايديورلر ايدى . بو الله كولكه‌سى ادعاسنه قالقيشانلر خلق اللهك باشنه جهنم آتشلرى صاوريورلرايدى . « بيار » ديدكلرى جبرى اصول اوزرينه كويلولرى كندى تارلالرنده ، باد هوا اوله‌رق ، استخدام ايديور وايستدكلرى مشاقده كنديلرينى قوللانيورلر ايدى . بر چوق دره بكلكلرنده « حق بكارت » ديه بر رسم دخى وار ايدى؛ كه بو رسمك بعض خانلقلرده زفاف كيجه‌سندن اول خان سراينه كيدوب بالذات ادا ايتمه‌سى روايتى مبالغه‌لى اولسه‌ده ، تا صوك زمانلره قدر نقداً ادا ايدلمه‌سى اصولنك بر چوق كويلرده موجود اولديغى شك وشبهه‌دن عاريدر . بو يولده واقع اولان فاجعه‌لرك تأثيراتى وبعض اوزاق ولايتلرده بر طاقم بقاياسى شمدى‌ده دوام ايديور وهر زمان (قاجار) لرك استبدادينه لعنتلر اوقوتدريور .

* * *

ابتداى جلوسنده مصارفدن فضله وارداتى حائز اولان ايران خزينه‌سنى اسراف ايده‌رك ، ناصرالدين شاه بالاخره مملكتى صاتمه‌يه تشبث ايتدى . ۱۸۹۲ سنهٔ ميلاديسنده ايران تنباكوسنى بر انكليز قومپانياسنك تحت انحصارينه ويردى . اجنبيلره ويرلمش اولان بو امتياز ايلك دفعه اوله‌رق ناصرالدين شاهه برضربه ايندرلمك فرصتنى تشكيل ايديوردى . دائمى صورتده مقام حكومتله مبارزه ايتمكده اولان روحانيون بوفرصتدن استفاده ايتديلر . او وقتك اك نفوذلى مجتهدلرندن اولوب بغداد جوارنده واقع ، سامره‌ده ساكن اولان ميرزا حسن شيرازى حضرتلرى رەژى تنباكوسنك تحريمنه فتوا ويرمه‌سيله قومپانيه عليهنه بويقوتاژ اعلان ايدلدى .

ميرزا حسن حضرتلرينك فتواسى بوتون مملكته ياييلدى . بريوم معنده بتون ايرانده ، اوفاق قصبه‌لره وارنجه‌يه قدر ، نمايشلر اولدى . قليانلر (ناركيله‌لر) ترك ايديلوب هركسده موجود اولان ناركيله‌لر بر صورت نمايشكارانه‌ده پارچه ، پارچه ايديلدى ، قريلدى . شاه بو نمايشلرك اوكنه كچمك ايستدى . طهران علماسندن بويقوتاژى ترويج ايدنلرك باشنده اولان ميرزا حسن آشتيانى‌نك نفينه اراده چيقدى . بو اراده اوزرينه اهالى غليانه كله‌رك سرايه هجوم ايتدى . سربازلرك (عسكرلرك) مسلح اوله‌رق مقابله ايتدكلرينه باقيه‌رق هيجانه كلن طهران اهاليسى سراى محافظلريله قانلى مصادمه‌لره دوام ايده‌رك ويرديكى تلفاته رغماً رجعت ايتمدى . شاهى تهديده بولونديلر . بونك اوزرينه معهود امتيازك فسخنى مبين اراده صادر اولدى . اهالى انجق اوزمان تسكين ايديله‌بيلدى . (۱۳۰۹ هجرى=۱۸۹۲ ميلادى)

«رژى مسئله‌سى» ديه مشهور اولان بووقعه ايران تاريخ انقلابنده حركت مليه‌نك ايلك خطوه‌سى كبى تلقى ايديليور . كيفيت اجراسى برطاقم دسايس سياسيه‌دن خالى قالمايان وايلك نظرده برفوران تعصب كبى نظره كلن بووقعه برچوق نواقصيله برابر مهم برتأثير براقمشدر . بركره استبدادك اساسنه برضربه اورولدى . سلطان عزيز زماننده ، روس سفيرى (ايغناتييف) ك آلت دسايسى اولان صدراعظم محمود نديمك عزلنى ايستەمك اوزره سرايه قارشى هجوم ايدن صوفته‌لر وقعه‌سنه پك مشابه اولان بووقعه آرتق استبدادك پك‌ده مدهش برقوت اولماديغنى اذهانه تلقين ايتدى وبوصورتله قانون خواهلرك تشويقات سياسيه‌لرينى تسهيل ونتايجنى تسريع ايتمش اولدى .

بوراسنى دخى نظر تدقيقدن دور طوتماملدركه مسئلهٔ مذكوره‌ده مجتهدلرك فتواسنه بويله پارلاق برموفقيت قازانديران سبب اهالينك مظالم ناصريدن بيقمه‌سى اولمشدر .

رەژى هيجانى ، اصول انقلابى بيلمه‌ين ، سياسى پيشدارلرى مفقود ومقتول اولان برملت مظلومه‌نك قيامى ايدى ، كه اسبابى كاملاً مهيا اوليدى ، دها مأمول برنتيجه ويره‌بيلير ايدى ، ايرانى صاپمش اولديغى طريق انقراضدن اووقت بيله انحراف ايتديره‌مدى .

* * *

رەژى وقعه‌سى نتيجه‌سنده نفوذ معنويسنك قرلديغنى ومطالبهٔ مليه قارشيسنده سرفرو ايتديكنه قارشى ناصرالدين ، سرتاجدارينى برقاچ سنه دها محافظه ايده‌بيلدى . ۱۳۱۳ سنهٔ هجريسى شاه تاريخ جلوسنك اللنجى سنه‌سنى تكميل ايتمك اوزره ايدى . ناصرالدين شاه كنديسنك

سریر سلطنتده حکمفرما اولدیغنک یارم عصرلق سنهٔ دوریهسنی مطنطن اولهرق ایفا ایتدیرمک ایستهیور ایدی . طهران دوائر رسمیهسی ژوبیله استحضاراتی ایله مشغول ایدی. ایکی دفعه اوروپا سیاحتی یاپهرق اوروپا تاجدارلریله کوروشن شاه ، بوکره ، ژوبیله عنوانیله اولسین ، حکمدارلری ویاخود کندی ناملرینه کوندرهجکلری بویوک ایلچیلری پای تختده کورمک ایستهیور ایدی . فقط ایرانک ایلک فدائیسی میرزا رضای کرمانینک آتدیغی انتقام قورشونی شاهک بو آرزوسنی یورکنده براقدی . طهران جوارنده واقع شاه عبدالعظیم تربهسنه کیدرکن میرزا رضا طرفندن آتیلان رهوولور قورشونی مستبدک صوک دقیقهسنی تشکیل ایلدی . (۱۳۱۳ — ذی القعده)

میرزا رضای کرمانینک عائلهسی کرمان والیسنک مظالمنه دوچار اولمش ، کندیسی دخی طهراندن عدالت آرارکن برچوق مغدوریتلره اوغرامش وصوکره مشهور سید جمال الدین افغانینک حضورینی درک ایدهرک ، اوندن کوردیکی تشویقات اوزرینه ، انتقامه قرار ویرمشدر. میرزا رضای کرمانی‌یی قارئین کرامه باشقه برمقاله ایله تعریف ایدهجکز.

رسول زاده
محمد امین

حیات اقوام اسلامیه

اناطولی مسلمانلری

اوتهدنبری آناطولی ایچنده کوی کوی دولاشهرق مملکتمزی لایقیله طانیمق ارزو ایدردم. کچنلرده مدت تعطیلیهدن بالاستفاده آناطولینک ایکی مهم ولایتنده اوفق برسیاحتده بولندم. مقصدم اناطولیده یاشایان اهالینک ماهیت روحیهلرینه نفوذ ایدهبیلمک ، قلبلرینه انکل اولان موانعی بالذات کوروب تدقیق ایلمک اولدیغی ایچون کزدیکم یرلرده کویلیلرله ممکن مرتبه مناسبت پیدا ایتمکه ، بونلرک مادیات ومعنویاتنک تشکیل ایتدیکی محیط مخصوصه ممکن مرتبه نفوذ ایلمکه چالشدم . فقط تصور ایدهمدیکم آجیقلی منظرهلر قارشوسنده بولندم ؛ طشره مأمورلرندن امید ایتمدیکم لاقیدی وجهالت کوردم. مشهوداتمی نقلدن مقصدم ناطولینک مادةً ترقی ایدهمهمسنک و معناً کوندن کونه تدنی ایلمسنک قسماً اسبابی ارائهدن عبارت اولدیغی ایچون مأمورلرندن هیچ برینک شخصنی بالطبع هدف اتخاذ ایتمیورم . فقط اناطولینک حالا حیوان معاملهسی بیله لایق کورلمیان محروم ارشاد ، سفیل کویلیلری سایهسنده معاش آلان مأمورلرمزک ولی نعمتلرینه قارشو وظیفهلرنده بودرجه تکاسل ایلملرندن متولد وبال وکناهی دوشوندکجه متفکر کچینن بو آدملرک حمیت و محبت وطنیهلرنده شبهه ایتمهمک الدن کلیور . واقعا بو مأمورلرک آز چوق اوقومش ! ! . اولان قسمنه کندی وظیفهسزلکلرینی تعداد ایدر ، بونک نه درجه حمیتسزلک اولدیغنی تشریح ایدرسهکز ، درحال سزه حکومت مرکزیهنک حقلرینی محافظه ایتمهملرینی ، مرکزه واقع اولان اشعاراتک ترویج ایدلمدیکنی اوکه سورر و قید معیشتله پک زبون و صلاحیتی پک محدود بولنان مأمورلرندن بوندن فضله ایش بکلمک عبث اولاجغنی معرض مدافعهده سرد ایلرلر . فقط وجدان، حفرهٔ اضمحلاله دوشمک اوزره اولان بر ملتک قوهٔ عمومیهسنی ادارهیی درعهده ایلیلرده فکر فداکاری کورمک ووطنک، ملتک سعادتنه خدمت یولنده مأمورلرنده، بالخاصه مأمورین ملکیهده استحقار منفعت علو خصلتی بولمق ارزو ایدییور. برطرفدن پریشان ، سفیل ، سنهلرجه ظلمک پنجهسنده قالمش اهالی ، دیکر جهتده هرشیدن اول معاشندن برقاچ پاره آرتیرهرق معزولاً و یاخود تقاعد اولارق استانبوله عودتنده کمال ذوقله یاشامقدن ماعدا برشی دوشونمین مأمورلری قارشی‌قارشی‌یه کوررده انسان بومملکتک آتیسندن نصل مأیوس اولماز؟ . . .

* * *

حیدر پاشادن ترنله حرکت ایدن برسیاح اسکیشهره قدر مناظر طبیعیهنک لطافتی قارشوسنده خوش برحیات کچیریر . قوهٔ خیالیهسی اولمیانلری ، دائما جدی دوشینلری بیله تهییج ایدن، شورادن بورادن بیلدیکی برایکی قطعه‌یی طبیعتک فیضلرینه اتحافاً ـ ویلکه مجبور ایلین بویرلرده آره صیره کسیک اولمیان واناطولینک ایچندهکی سفالتی سیاحینه تبشیر واخطار ایدن منظرهلری انسان نظر مسامحه ایله کوربیور. فقط اسکیشهردن ترن حرکت ایدوبده کرک انقره جهتنده، کرک قونیه جهتنده اووهیه دوشدیکزمی ، یارادلدیغی کبی قالمش ، بلکه کوی دنیلن کوستبک یووالرندن مرکب مجموعهلرک نظره چارپسی دولاییسیله لطافت طبیعیهسی اخلال اولنمش واسع اراضی‌یه باقه باقه نظرکز اوصانیر ، شمندوفر ایچنده صیقیلیرسکز . اناطولی محیطنک سکونت موتانیسی ، تأثیرندن اولملیکه بزم شمندوفرلرمز اوروپا وامریقا ترنلرینک منقول اولان سرعت سیرینه نظراً عربه دینهجک درجهده آهسته روش اولیور. ترن ، باخصوص بویله یکنسق برمنظره آرهسندن ، یواش یواش ایلریلدکچه عادتا یورومش قدر کندکزی یورغون بولورسکز .

قوجه‌اناطولینک پک جزئی قسمنی قطع ایلیه‌بیلن خطوط حدیدیهنک منتهالرنده یایلی دنیلن عربهلره بینهرک وسطی اناطولی‌یه دوغری یوله قویولنجه یکی ، یاخود پک اسکی برعالم ایچنده کندوکزی بولیرسکز. حیوانات بقریهسی کبی قدر کوجیلمش ، انسانلری سنهلرک بار سفالتی آلتنده فضیلت خلقیهسنی غائب ایتمکه یوز طوتمش ، علائم وجهیهلریله کاشانهدن مشتکی برطور آلمش اولان بویک اسکی دنیاده فیض طبیعت بیسله حقارت کورمکده ، محو ایدلمکه چالیشلمقده اولدیغنی فرق ایدرسکز .

کوی دینجه خاطرلره نهکلیر؟ اوروپانک ، اسویچرهنک کویلرینی کورمش، سیاحت کتابلرنده اوقویهرق معلومات ایدنمش اولانلر برده

اناطولی‌یه کیدوب‌عینی نامده اولان کوستبك یووالری !! مجموعه‌لرینی کورسونلر. اناطولی کویلری‌دینلنجه اوکنده‌خانه‌لری‌سطحنك‌بش،اون مثلی برمزارایله کاه یرك‌اوستنده ،کاه‌یرك آلتنده توصیفه امکان بولنمیان ـ کندی تعبیرلرنجه ـ طاملردن متشکل مجموعه خاطره کلمیدر. یرك اوستنده‌کیلر لاعلی‌التعیین طاش ییغینندن متشکل دیوارله اوزری طوپراقله مستورطار بریردرکه ایسترسه‌کز بوکاجانلی انسانلرك مزاری، ایسترسه‌کز حیواناتله انسانلر آره‌سنده‌مساوات اعلان اولنمش‌برملکده بوایکنجیلره مخصوص برر آخیر دیه‌بیلیرسیکز . یرلرك آلتنده‌کی سفالتخانه‌لره ایسه « این»اطلاق‌ایلیه‌بیلیرسکز. بنی،بوکبی‌عمرانسزلقدن زیاده متأثر ایدن ایکی نقطه‌درکه بوملکك آتیسی اعتباریله عمیق دوشونجه‌لره غرق ایتدی : بری بوکونکی کویلیلرك تشکلات بدنیه‌لرنده‌کی ضعف ، دیکری معنویتلرنده‌کی نقیصه ، اخلاقلرنده‌کی سقوط. ترکلرك‌وجودجه،بنیه‌جه‌عرق‌بشرك‌ارسلانی‌دینه‌جك‌درجه‌ده‌کی شهامتی دوشونیلیر ، انلرك احفادینك یوزلرنده‌کی صاریلق ، حرکاتنده کوستردکاری بطائت ومسکینلکله تجلی ایدن ضعفیت عضویه‌لری مقایسه ایدیلیرسه بو اولادك او بابالردن اولدیغنه عادتا شبهه حاصل اولیور .

کویلیلرك اخلاقلرنده‌کی سقوط دها مدهشدر ، هانکی کویه کیتدمسه اختیارلرندن شو فریادی ایشتدم : « چوجقلرمز اخلاقسز اولدی ، نه آنا ، نه بابا دیکلیور. کویمزده قتل ، جرح، امتزاجسزلق کوندن کونه زیاده‌لشیور . مربوطیت دینیه قالمادی ، خوف‌الهی آزالدی. عطالت، بالنتیجه سرقت اموری‌عادیه‌دن‌اولدی . »

محاکمك‌جرائم سجلاتیله‌تبین‌ایدن بودوشکونلك اوجاهل، اوسفیل محیطده رزالتی انتاج ایدییور . یکرمی ، یکرمی بش سنه اول بر کویلینك خاطرینه کله‌میه‌جك درجه‌ده شنیع جرائم بوکون اجرا ایدیلیور .

ایشته مادةً ، معناً بوزواللی یوردلرك‌بودرجه سقوطه اوغرامسنك وحالابویله تدنیده دوام‌ایلمسنك‌سببی حکومتك‌باقیمسزلغیدر. اناطولینك هرحالیله شمدی‌یه‌قدر بوراده یاشایان انسانلرك ایقاظ ایدلمدیکی ، حتی انسانجه معامله کورمه‌دکلری اکلاشیلیور . بوکون کویلیلرده بتون او سفالت، اوفضاحت ایچنده‌ارشادی‌قبول ایده‌بیله‌جك بر فطرت، برجوهر قالمشدر . اکر اوجوهردن استفاده ایدرك بومحیطی بوکسلته‌مزسه‌ك مملکتك آتیسندن امید کسمك لازمدر .

قیافتم آنلرك نظرلرینی اوقشایه‌جق برحالده اولمادیغی‌حالده کیتدیکم کویلرده بیوك پدرم درجه‌سنده مسن اولان زواللی عقلی باشنده کویلیلر برر برر اطرافمی آلدیلر، هیچ صورمادن بیله دردلرینی‌تشریح ایلدیلر ، بی‌پروا چارهٔ نجاتلرینی صوردیلر. هپسی حکومتدن شکایت ایدییورلردی ، دییورلردی‌که : « أوت ، بوکون سفیلز، اخلاقسزلق کویمزده تعمم ایتمشدر ، فقط بونلرك سببی حکومتدر ، مأمورین حکومتدر. جانیلری طوتمیورلر. فلانی‌اولدیرن حالا کویمزده کزییور. انك دوچار مجازات اولمادیغنی، بلکه شرینی آرتیردیغنی کورن دیکری‌ده یاپیور. اللهه عاصی اولیرز، دیه قورقدیغمزدن سسمزی چیقارمیورز. حکومت بزی دوشونملی، بز برر برر هرشیئی مرکزحکومتده تعقیب ایده‌میز. مرکزله بورانك آره‌سی قرق سکز ساعتدرکه همان هرزمان اورایه کیده‌جك ، شکایت ایلیه‌جك حالده دکلز . سنه‌لك یالکز درت آینده یوز پاره یومیه ایله چالیشان برکویلی شهره‌کیدوب کلمك مصرفنی اختیار ایده‌مز. کویمزده زنکینلرحرص‌ایله بزم مال صاحبی‌اولمقلغمزی ایسته‌میور، بزه ایسته‌دکلری کبی معامله ایدییور، اکینمزی یدیرییور، حیوانمزی الده ایتمك ایچون هرشیئی یاپیور، احتکارك ، حیله‌کارلغك انواعنی تطبیق ایلیورلر، حکومت هیچ سس چیقارمیور. بز، شهرده، حکومت دائره‌سنده انسان معامله‌سی کورمیورز . مأمورلر بزم آکلا-مادیغمز دیلله بزم یاپه‌میه‌جغمز معامله‌لرك اجراسنی تکلیف ایلیور ؛ اوزرمزه یوکلنن ویرکو آغیردر ، عسکرلك دولاییسیله چوجقلرمز چالیشه‌جق یاشده کویده قالمیور. فقط ینه حکومتمزك امرینه اطاعته بورجلیز. یالکز بیلمیز ، اللهك غضبنه‌می اوغرادق‌که حکومت بزه باقماز اولدی . »

صوکره طرف طرف کلن او زواللیلر بکا کاه ترلالرینك لایقیله محصول ویرمدیکندن بونك چاره‌سنی ، کاه کندی سفالتلرینی ، اخلاقسزلقلرینی‌ازاله ایلیه‌جك اسبابی صورییورلردی. بنی اوبله عشق ایله دیکلیورلردی‌که او صفوتده‌کی ، او صمیمیتده‌کی علویتی تجیل ایتمه‌مك الدن کلمز .

کندی کندیمه حکومتك، دها دوغریسی مأمورلرك بو بیچاره‌لرك سعادتنه ، طولاییسیله مملکتك سلامتنه بوقدر لاقید قالملرندن متأثراً بالذات مأمورین حکومتك حالنی تدقیقه عزم ایله ولایت ، لوا ، قضا مرکزنده تتبعاته قویولدم . بوکون نتیجهٔ تدقیقاتم قارشوسنده بو زواللی یوردمزك آتیسی ایچون مدهش بر بدبینی حاصل ایتدم ، او زمان آرتق « زواللی کویلیلر ؛ بو مأمورلر سزك سفالتکزکه ، کندی سفاهت وجهالتلریله مفتخردر ؛ امداد بکلمیکز.» دیدم .

سزه لاعلی‌التعین برلوا مأمورینك حالنی ایضاح ایده‌یم: « احوال اقتصادیه » جمله‌سنك معناسنی اکلامیه‌جق درجه‌ده جاهل بر متصرف، کویلیلرك جهالتندن ، سفالتندن استفاده ایله زنکین اولمش یك بیاغی انسانلردن مرکب اولان ، صرف شورادن بورادن طوپلادیغی پاره‌لر دولاییسیله اشرافدن دینیلن کیمسه‌لرله هرکون طلوع‌شمسه قدر قمارله مشغول برمحاسبه‌جی ، معتوه برتحریرات مدیری، کذلك قماره مداوم بر اوقاف مدیری ، جاهل ، وظیفه‌سی تقدیردن عاجز وعینی زمانده سفیه وقمارباز زراعت وبیطر مأمورلری ، تماميله مرتکب برلی کوچك مأمورلر .

جهت عدلیه میانسنده نادراً مأمور صفتی ویریله بیله‌جك مقتدر ذاتلره تصادف قابل ایسه‌ده اکثریت اعتباریله انلرده یا مرتکب، یا جاهلدر .

اویله محاسبه‌جی واردرکه لوانك واردات عمومیه‌سندن غافل، اویله مرکزلوایه مربوط کویلری کزمکدن صرف‌نظر، قضالرینك اسملرینی بیله مشکلاتله تعداد ایده‌جك درجه‌ده جاهل .

بومأمورلره نه‌توصیه ایتسه‌کز سزه اظهار جهل ایدر، یاخود بیان لاقیدی ایلر . مکتبسزلری حجر قدر غیر متأثر ، مکتبلیلری مملکته بیکانه واو نسبتده عاطل .

بونلرك یکانه معرفتلری اهالی آره‌سنه نفاق صوقمقدر ، کندی اعتقادلرنجه وظیفه‌لرینك حسن ایفا ی صاحبلرین خانهٔ آصفانه‌لرندن دائرهٔ حکومته کیتمك ، اوراده کاغد حواله وامضاسندن صکره اقشام عودتله اولرنده مأمورین واشراف دینلین الااخلاقسز مخلوقلرله شاقلابانلق ایتمکله حاصلدر . دائرهٔ مأموریتلرینك حدودینی کزوب احتیاج محلی‌یی اکلامق ، اکلامق ایستمك پك فضله برفعالیتدر که ـ کندی‌تعبیرلرنجه ـ مرکز حکومتك منفعتلرینی کوزتمدیکی برصیره‌ده بوکا توسل حماقت اولور .

ایش بیلمز ، جاهل ادملردن مرکب اولان اناطولی مأمورینی عینی زمانده لاقیدلکه ذاتاً سفیل وبیچاره اولان اهالی ایچون بربلا اولیور .

بوحاللر قارشوسنده انسان « یارب ، بومملکتك مأمورینه انصاف ویره‌رك ، دماغلرینه معلومات آشلایه‌رق برخارقه ، برمعجزه کوستر » دیمکدن کندوسنی آلامیور .

ایکنجی برمقاله ایله کویلرده‌کی مکتبلرله بورالرده‌کی اهالینك صورت ارشادی حقنده وارد خاطر اولان مطالعه‌یی یازه‌جغم .

استانبول سلطانیسی معلملرندن

ا . ن

سبیل‌الرشاد

سبیل‌الرشادده انشاالله بوبابده‌کی ملاحظاتی بیلدیره‌جکدر .

مقالات

مفاخر طبیهٔ اسلامیه

۱

آسیانك خاور شرقیسندن طلوع ایدن اسلامیت؛ که اساسی نوع بشری ظلام جهالتدن قورتامق ، غایه‌سی انسانیتی مدنیتك مرتبهٔ قصواسنه ارتقا ایتدیرمکدر ؛ ایشته بودین عالی برزمانلر شرقك صاف وفقط ضلالت وخیالات وادیلرنده سائر اولان فکر باطلنی تهذیب ، غربك ظلمتلر ایچنده دائر بولنان وحشیانه اطوارینی تبدیل ایلیه‌رك وضع ایتدیکی حقایق مادیه ومعنویه ، آچدیغی شهراه مدنیت ایله جهانده تبدلات عظیمه ایقاع ایلمشدر .

آنزوقت طرفنده سالکلرینی فکراً انسانیتك اوج اقباله ، طبعاً مدنیتك مرتبهٔ غایه‌سنه ایصال ایدن‌دین اسلام قطعات عالمی ثروت علمیه وانسانلری حریت فکریه ایله مشحون ایتمشدر .

ایشته بودقایق علویه‌ایله مالی اولدیغی ایچوندرکه مدنیت حاضره‌نك کسب ایتدیکی مرتبهٔ بالا هرزمانده ، هراقلیمده اسلامیتك صاچدیغی تخمك ثمرات نافعه‌سیدر .

اوت ! بوکون ممالك متمدنه ومترقیه‌نك کاشانه‌لری ، صنایعی، مادی ترقیات کونا کونی تزیین عیون ایلمکده ایسه‌ده، ترقیات اخلاقیه ومعنویه نقطهٔ نظرندن اوروپا اسلاملرك درجه‌سنه حالا واصل اوله‌مامشدر .

بوکون مدنیت حاضره‌نك موجدی اولمق ادعاسیله مغرور اولان اوروپالیلر شرقك فضائل معنویه‌سی حقنده هیچ برصورتده شق‌شفه ایتمکه مقتدر اوله‌مز . الفضل للمتقدم فحواسنجه مدنیت حاضره‌نك ، فلسفه‌نك ، اخلاقیاتك واضعلری ؛ وولترلر ، روسولر ، مونتسکیولر اولمیوب؛ ابن سینالر ، ابن‌رشدلر کبی علامه‌لر ، ابن‌خلدونلر کبی ارباب سیاستدر .

تاریخ مدنیت تدقیق ایدیلیرسه ترقیات علمیه وتجددات فکریه خصوصنده اقوام اسلامیه‌نك ابراز ایلدکلری غیرتلر بتون دهشت وعظمتیله نظرلرمزی اشغال ایدر .

جهانك انظارنده تحقق ایلمشدرکه دین‌مبین احمدینك ظهوریله انوار مدنیت نصل برقوهٔ خارقه ایله لمعه‌نثار اولمغه باشلامش ایسه عینی زمانده مسلمانلر برالده چراغ علم ومعرفت ، دیکرنده میزان عدالت اولدیغی حالده آسیادن خروج ایله اوروپا وافریقا ممالکنده حکمفرما اولان ظلمت جهل ونادانی‌یی رفع ایدرك قطعات مذکوره‌یی مستغرق انوار مدنیت ایلمشلردر .

قرون وسطی‌نك آفاقنی استیلا ایتمش اولان ظلام جهالت صرف مجاهدین شجاعت قرین اسلامیانك همتلریله قالقمش، نورعلم ومعرفت شرقك مخزن علم وعرفانی اولان « ری » ، «بغداد» ، «سمرقند» دن آسمانی سحاب کثیف جهالت استیعاب ایتمش بولنان ایتالیا ، سجلیا ، اسپانیا و فرانسه‌یه ادخال ایدلمشدر .

قرون وسطی‌ده بحر بی‌پایان جهالتده بویان اولان اوروپا، ملل قدیمه مدنیتی بقایاسندن‌ده استفاده‌نك یولنی بوله‌مامش ایدی . اقوام قدیمه‌نك آثار علمیه‌سنی بیله آنجق اسلاملر آوروپایه طانتدیلر . بیوك فره‌دریقك: «تاریخ دنیلان فن نه زماندن ابتدا ایدر ؟ »سؤاله جواباً ، برحکیم‌مورخ طرفندن: « خرافاتك مهوروندن صکرا باشلار،» دینلدیکی کبی ترقیات صحیحهٔ طبیه‌ده انجق‌ادوار قدیمه‌نك سوروکلیوب کتیردیکی خرافات طبیه‌نك نهایت بولدیغی کوندن اعتباراً ترقی‌یه یوز طوتمغه باشلامشدر .

فن مذکور نیجه عصرلر مستور بولندیغی ظلام خیالاتدن قورتیله‌رق شرق و غرب مدرسلکی عنوان فاخرینی احراز ایلمش بولنان حکما و اطبای اسلامیه‌نك دست فاضلانه‌سیله یکیدن احیا

اولنمشدر. ميلادك طقوز، اون، اون بر، اون ايكى عصرلرنده علم جليل طبابت حكماى اسلاميه‌نك همتلريله پك زياده ترقى ايدرك آفريقانك سواحل شماليه‌سيله بتون اوروپا ممالكنه انتشار ايتمشدر.

اسپانيانك اندلس حطه‌سى عربلرك فتحندن مقدم غريق ليلهٔ جهالت ايكن طارق بن زياد وموسى بن نصير طرفلرندن جابجا ركز اولنان اعلام مظفريتى متعاقب شعلهٔ علم و معرفت سراپا اسپانيا، پورتكيز، فرانسه‌ده لمعه‌نثار اولمشدر.

ازمنهٔ متوسطه‌ده اوروپا سفالت و جهالتك ماتم انكيز پوشيدهٔ سياهنه بورونه‌رك علم و فن، حرفت و صنعت نامنه حبهٔ واحده‌يه مالك اولمديغى زمانلر صنايع اسلاميه‌نك حصوله كتيرديكى آثار نفيسه ممالك افرنجيه بازارلرنده پك زياده رواجده ايدى.

شام، قرطبه، غرناطه، اشبيليه، طليطله‌نك اوانئ سيم‌وزرى، اقمشهٔ نفيسه‌سى اوروپا ممالكنك هر طرفنه سوق اولنور ايدى. شمدى اوروپا امتعه‌سى شرقده نصل رواجده، خلق بيننده نه يولده مودا ايسه ميلادك اون، اون ايكنجى عصرلرنده بلاد مذكورهٔ اسلاميه فابريقه‌لرى محصولاتى فرنك رجال و نساسى طرفندن صوك درجه مظهر رغبت اولمقده ايدى.

ايشته جهد و اقداملرى دنيايى حيرتده براقان اسلاملر فنون و صنايعده بو درجه ايلرى‌ده ايكن ممالك اجنبيه اقوامى اديان و مذاهب خرستيانيه اختلافات و منازعاتيله احتراصات سياسيه‌دن كوز آچه‌ميه‌رق جهل ونادانى ايچنده بى‌مجال قالمش ايدى.

وقتاكه مدنيت اسلاميه جانب شرقدن ناهيد فضيلت كبى طلوع ايدرك ممالك افرنجيه‌يى انوار سعادت آوريله ضيادار، بالعموم اقوام ومللِ مختلفه‌يى عدالت، حريت وجدان، امنيت مال وجان ايله بختيار، ازمنه واعصار قديمه‌نك سوروكليوب كتيرديكى انواع خرافاتله پريشان اولان فكرلرى تسكين ايدرك بلاد وامصارى معمور و آبادان ايلدى؛ غربك مفكره‌سى‌ده كشايش بوله‌رق كنديسنده (علم وفن) ه ميل وهوس اويانمغه باشلايه بيلدى.

بناءً عليه فرنكلر بوندنصكره بغداد، شام، اندلس دارالفنونلرينه اوروپادن طلبه كوندروب ترقيات علميه، صناعيه وطبيه‌دن حصه ياب معرفت اولمغه يوز طوتديلر.

ميلاد حضرت عيسى‌نك سكز يوزنجى سنه‌سندن بيك درت يوز طقسان ايكى تاريخنه قدر اقوام نجيبهٔ اسلاميه سياست عالمك فرمانفرماسى اولدقلرى كبى جهان علم وفنك‌ده يكانه حاكمى ايديلر.

قرون وسطى‌ده دكل يالكز اوروپايه، بتون عالمه بحق شان وشرف ويرن ملت انجق امت اسلاميه اولوب فن طب، ادبيات، فلسفه، جغرافيا، تاريخ، سياحات، حيوانات، نباتات، كيميا، جبر، هندسه، فن معمارى وسائره‌ده بيكلرجه متخصص ذوات يتيشه‌رك علوم وفنون مذكوره‌يى عادتا يكيدن تأسيس ايدرجه‌سنه تدوين ايتمشلردركه بونلرك حلقهٔ تدريسنده ديزچوكن اوروپا طلبه‌سى ممالك افرنجيه‌ده تسليم روح ايلمش يونان مدنيتك احياسنه باعث اولمشدر.

مدنيت اسلاميه تاريخ هجرتك يوز اوتوز سكز سنه‌سندن اعتباراً ايكى بيوك مركزه مالك ايدى كه بونلرك بريسى (بغداد)، ديكرى‌ده اسپانيانك اندلس حطه‌سنده كائن (قرطبه) بلدهٔ مشهوره‌سى ايدى. بغداد دارالفنونى بشيوز سنه چار اقطار عالمه نشر ضياى معرفت ايلمشدر.

فنون طبيه‌ده عصرمزده بيله حكمى جارى برچوق نظرياتى، امراض ساريه‌دن چيچك وقزامق كبى خسته‌لقلر حقنده الك مكمل آثارى، عمليات جراحيه‌يى، فن تداوى ومفردات طبى واويوز علتنك سببى اولان (سارقوپت) نامنده‌كى كوچك بوجكى، ورم علتنك سارى اولديغنى اطباى اسلاميه كشف ايتمشلر، هم اويله بر زمانده كشف ايتمشلردركه خرده‌بينك دكل اسمى، خيالى بيله ذهنلرده ترسم ايتمه‌مش؛ غربده عالم طبابت نامنده جدى براثر ميدانه كلمه‌مش؛ بتون اوروپانك امواج مدهشهٔ جهالت ايچنده محو ونابود اولمسنه رمق قالمش ايدى.

حكما واطباى اسلاميه‌نك آثار متروكه‌سى اوروپاده عربلرك انقراضندن صكره عصرلرجه تدريس ايدلمشدر. از جمله اندلسك شوكت وعظمت علميه‌سى اركانندن اولوب قرطبه‌نك مهد عرفاننده پرور شباب كمال اولان داهئ شهير (ابوالقاسم) ك فن جراحى‌يه دائر آثارى فرانسه‌نك (مونپليه) واسپانيا وايتاليانك برچوق دارالفنونلرنده درت يوز سنه تدريس ايدلمشدر.

سابق اطفال خسته‌خانه‌سى سرطبيبى

بكاربكلى ابراهيم

« الله اكبر! »

اسلاميت الك بيوك، الك مقدس بركلمه‌در. مسلمانلر هرامر عظيم قارشوسنده بولندقلرى زمان « الله اكبر » دير، ايشه باشلار، متوكلاً على الله ثبات ايدر، جناب واجب الوجودده بوكبى مسلمانلره قدرت صمدانيه‌سيله امداد ايدر. بزم بيلديكمز بودر هرمؤمن موحدك عقيده‌سى‌ده بودر، بيلديكى‌ده بودر.

بز نه‌ناپاليون كبى: پاره! پاره! ديه بيلورز، نه‌ده عصر حاضر دولتلرى كبى اسلحهٔ جديده ومهمات عديده‌يه بل باغلايه‌بيليرز. بزم يكانه ملجأمز، يكانه اميدكاهمز جناب رب العالمينك قدرت صمدانيه‌سى، حضرت فخر الكائنات عليه اكمل التحيات افنديمزك امداد روحانيه‌سى اوله‌بيلور. اكر بز بوكا كمال صدق وخلوص ومحبتله اعتماد ايده‌جك اولورسه‌ق ـ شبهه يوقدركه ايديورز، بوتون قلبلرمز ايله بوكا شهادت ايده‌رز ـ اوحالده ذره قدر شبهه اولنه‌مزكه نصرت الهيه‌ده بزمله‌در. اشته نص جليل قرآن:

(اذ تستغيثون ربكم فاستجاب لكم انى ممدكم بالف من الملائكة مردفين) مضمون منيفى: مادامكه سز ربكزه قارشى استغاثه ايديور، كوه‌نيورسكز؛ دعاكز مقبولدر، دشمنلركزه قارشى بن سزه روحانيت

صمدانیه‌م وکروه کروه تعاقب وتوالی ایدن ملائکهٔ مردفین ایله امداد ایدییورم .

الحمدلله عموم مسلمانلر ، یوز ملیونلرجه مسلمانلر جناب حقدن استمداد ایدییورلر . هیچ شبهه وتردد اولنه‌مزکه نصرت الٓهیه‌ده بزمله‌در . شوحالده بزم ایچون تلاش اولنه‌جق برشی یوقدر . کمال اطمئنانله وظیفه‌مزده ثبات ایده‌لم ، بزم ایچون امرالهی بویله‌در .

ای مسلمانلر ! ای جان آرقداشلری عثمانلیلر ! بز یقیناً بیلمه‌لی‌یزکه هرفرد ایچون ، هرصنف خلق ایچون هرزمانه مخصوص برر وظیفه واردر. بوکون لاف وکذاف ایله کندیمزی اغفال، اخوانمزی رنجیده ایتمك زمانی دکلدر. بوکون هرفرد عثمانی وظیفه باشنده بالفعل اثبات وجود ایده‌رك ثبات ومتانت کوسترمك زمانیدر. دشمانلرمز قارشومزه چیقمشدر . (یا ایها الذین آمنوا اذا لقیتم فئةً فاثبتوا) امر جلیلی بزه ثبات ومتانت وظیفه‌سنی تعیین ایلدیکی کبی، وظیفه‌مزی ایفا ایده‌جك اولورسه‌ق جناب واجب‌الوجود (سالقی فی قلوب الذین کفروا الرعب) نص جلیلی ایله دشمانلرمزك قلبلرینه قورقو واندیشه القا ایده‌جکنی‌ده وعد بیورمشلردر .

بوکون بزه محاربه‌یی قزانمق ایچون ترتب ایده‌جك وظیفه‌لردن بری‌ده : رجال دولتك وبالخاصه پادشاهمز افندیمز حضرتلرینك فرمانلرینه واولیاء اموره اطاعت ایتمکدر . حضرت فاروق رضی الله عنه سعد بن ابی وقاص دیار فرسه کوندردیکی زمان عساکر اسلامه خطاباً سویله‌دیکی نطقنده : (نتیجة الحرب فی السمع والطاعة) بیورمشلردر . بزه ترتب ایده‌جك وظیفه : هرکس کندی باشنه برديپلومات ومعلومات فروشلق ایتمیوب ، اولیاء اموره کمال خلوص نیت ایله اطاعت ایتمکدر . اکر بز رجال دولت وظائفنه مداخله ایتمیوب ، هرفرد عثمانی کندینه ترتب ایدن وظیفه‌ده ثبات ایدرسه قطعیاً امین اوله‌بیلورزکه نصرةالله بزم ایله‌در. عکس حالده: قهوه‌جی، بقال ، نعلبند ، بویاجی ، سوپورکه‌جیلره وارنجه دیپلومات اولورده هرکس کندی قفاسیله کیدرسه ، نعوذ بالله حالمز خسراندر .

برهفته‌در بر چوقلرمز محاربه اولمایه‌جق دیه قیامتلر قوپاردق ، شیمدی‌ده برطاقلرمز ینه عین وضعیتده محاربه اولوبده غالب کله‌جك اولسه‌ق بیله هیچ برشی قزانمق احتمالی یوقدر کبی سوزلر ایله افکار عمومیه‌یی امیدسزلکه سوق ایدییور . حالبوکه بو اندیشه‌لر تماميله بزم وظیفه‌مز خارجنده اولیاء اموره عائد مسائلدندر . حرب اعلان اولنه‌جق اما نه‌صورتله ونه‌زمان اعلان اولنور بونلری تعیین ایدن محافل وار ، آدملر وار . حرب اولوب باذن‌الله مظفر ومنصور اوله‌رق اعدالرمزك مرکزلرینه قدرطایاندقدن صوکره صلح مسئله‌سنی مذاکره ایده‌جك زمان کلورسه ، ینه رجالی مذاکره ایدر . آرتق بو مسئله‌لرده دیرکلر آراسنده حل اولنه‌مزیا .

بزم وظیفه‌مز تکرار ایده‌لم « سمع وطاعتدر » حال حاضره کوره ثبات ومتانت ، دها ایلریسنی اولیای اموره ترك ایدرك جناب حقه دعا ایتمکدر. فخر کائنات افندمز اثناء محاربه‌ده بوتون اسبابنه توسل ایتدکدنصکره‌ده (اللهم انجز ما وعدتنی اللهم آتنی ما وعدتنی اللهم ان تهلك هذه العصابة من اهل الاسلام لا تعبد فی الارض) دیه‌رك جناب الله‌ه تضرع ایدردی . بزلرکه بوکون عین حالده بولنیورز ، هیچ اولمزسه معنویاتمزی محافظه ایده‌لم ، اوشانلی معنویاتمزکه وقتیله دنیالری تیترتمشدر وحالا تیترتمکده‌در . بزم ایچون بوکون اك بویوك وظیفه بودر ، بز کندی وظیفه‌لرمزی بیلدکدن صوکره ، اولیای امورمزده وظیفه‌لرنده تردد ایتمزلر . بوکون وظیفه ثبات ومتانتدر ، ایکی هفته صوکره‌ده قلبه‌ده ثبات ایدرز . قبول ایتمزلرسه صوفیه‌ده ثبات ایدرز، اوزمان ثبات ایتمیلری ایتدیررز .... برکره (الله اکبر) ایلری آرش ! دیسونلر ، صوکره‌سی « ان تنصروا الله ینصرکم » امر قطعیدر .

عبدالرشید ابراهیم

مکاتیب

قوصوه مخابر مخصوصمزدن :

قوصوا ، جهاده ناصل « لبیك » دیور ؟

اسلام‌قوتی، عثمانلی مکنتی! بیك تورلو تجربه‌لریله هنوز بر حصهٔ قناعت ، بر حزمهٔ ایمان قازانمق ایستمه‌ین ، ابتلادن ابتلایه قوشان مسکین دشمانلرمز ؛ بو قدسی دستور آهنین سور قارشیسنده بیك برنجی دفعه اولارق ینه بر طالع‌دونه‌مك سوداسنه دوشدیلر ؛ نه اولور ، نه اولماز ! دیدیلر ، نه اولوب، نه اولمایاجغنی آنی قریب ؛ اونلره بوتون قدرت بلاغت ، سطوت فصاحتیله کوستره‌جك انشاءالله ...

صاندیلر ، یاخود قاندیلرکه مسلمانلق ، عثمانلیلق ؛ تشتت قلوب یوزندن ، آکلاشامامزلق حماسندن تام قابل هضم وبلع بر درجهٔ نضجه ایردی ؛ حمان ال اوزاتملی ، قوپارملی ، و یوتوویرملی . خایر ، آلداندیکز ، ای بالقانك طاش بینلیلری آلداندیکز ، هم یوسفر پك یامان ، پك بی امان آلداندیکز ! مسلمانلر ، بربریله غوغالی اولا بیلیرلر ، بربرلریله بوغوشه بیلیرلر ، حتی بربرلرینی بوغازلایا بیلیرلر ؛ فقط هیچ بر زمان قلبلرینك آهنك ضربانی ؛ بربرلرینی تکذیب ایتمز ؛ اونلر بره قائلدرلر ، برلك ایچون اوغراشیرلر وبردرلر ؛ هله بووحدت قدسیه‌یه پاك باقان برکور کوز کوردیلرمی اونی بوبرلك ، بوعشق احدیت اوغورنده اویله برچیقاریرلرکه .. وبوعملیهٔ حکیمانه ، ازالهٔ عما ایچون اوقدر خیر خواهانه اولورکه مصابلری‌ده جزیهٔ امانی شکرانلرله ادایه شتاب ایدرلر !

بوعاتیت شفاکار اوزاق دکلدر ؛ قلوب سلیمه ، عقول مسلمه ؛ بوکا ایمان ایدییور !

***

اوسکوبده دون ترتیب ایدیلن ، خایر کندی کندینه قاینایان ، فیشقیران احتفال معظم ملی‌یی ، سبیل‌الرشاد قارئلری ؛ یومی جریده‌لرده اوقودیلر ، بوحشر آسا هیجان قدسی زبانك غایهٔ اجتهادینی تبلیغ ایدن تلغرافنامه‌یی‌ده یوره‌کارینك اك درین برزاویهٔ تجیلنه صاقلادیلر. بونی بیلیرم ؛ فقط بومحشر عجائب ومعالینك تجیلکار برمشاهدی ؛ کوردکلرینی دینداشلرینه تلقین ایتمك

ایسته‌ین، یوره‌کنك فوران شکرانی تثبیت‌ایتمك املنه منقاد اولان هیجانکار برمطالعی صفتیله سویلیه‌جکلرم ، دیکلته‌جکلرم وار :

جمعه‌کونی نمازدن اول بوتون دکانلر قاپانمش، یاشامق ایچون اولشدی. سلطان مراد جامع شریفی، لبالب جماعتله طولشدی. حولی‌ده تاریخی‌سنجاقلر احضار ایدیلیوردی . نمازی متعاقب ، بوراده مجتمعینه وحدتك لزومی تبلیغ اولوندی ، قلبلره لاهوتی بر دعا ایله باران سکینت یاغدیرلدی . کوکلر ، منقاد خضوع اولارق درحال الله ، الله ، الله ... ندالریله سنجاقلره وضعیت عمودیه ویرلدی و بوندن صوکرا حرکت باشلادی ، آرتق جامع شریفدن اقتباس نور وقوت ایدن جمعیت ، ایلرله‌دکجه قاباریبور، بوتون سوقاقلر برسیل غلیان وهیجان ایچنده یوزویوردی، تکبیر صدالری، خدادن استعطاف عون و هدایت ایده‌رك هوانك آغوش تسلمنده انفلاق ایدییور، کورله‌یوردی . بو متحرك عظمت و احتشام ؛ تلغرافخانه‌نك اوکنده توقف ایتدی، بوتون ولایاته ، قوصوه ملحقاتنه کشیده ایدلك اوزره یازیلان تلغرافنامه ، زی علماده برذات محترم طرفندن اوقوندی وبرطوفان‌تصویب ایچنده اجنحهٔ برقه تودیع اولوندی؛ بن، بوراده سویله‌نن سوزلرك ، تبارز ایدن عواطف اصیله‌نك حضور فیض وقدسیتنده افکار وحسیاتك طلاقت هیجانه هویت معنویه‌می بوتون بوتون ترك ایتمش، برآن ، برآن مسعدت ، خایر اولادی، افاده ایده‌مه‌دم ، نا قابل تعریف برآن یاشامغه باشلامشدم . قولای قولای آغلایامم؛ بوتون هیجانلرم ، تکاثف ایدرقالیر ؛ آه بوسفرده‌بویله اولاجقدی، ایچین ایچین امن واطمئنان یاشلری دوکه‌جکدم ؛ ایکی آرناوود ، ایکی اختیار قهرمان؛ کوز یاشلری، جاذبهٔ صفوت ومردانکیسیله یرندن چکدی قوپاردی: آرتق آغلایور ، سوینه سوینه، کوله کوله آغلایوردم !

بورادن دائرهٔ عسکریه‌یه کچیلدی ، خاقك تشنکیٔ جهادی مشیر ابراهیم پاشا حضرتلرینه تبلیغ اولوندی؛ محترم پاشا، رشاشهٔ بیانلریله حرارت حسیاتی تسکین ایتدیلر . صوکرا حکومت قوناغنه توجه ایدلدی ، قلبلرك صمیمیت میلانی اورایه‌ده تودیع اولوندی .

آرتق قافله ، چارشی یولنی طوتمش ، کوپرویه طایانمشدی ؛ دمیر کوپرودن کچمك مقرردی . اضواء هیجان هرطرفه سرپیله‌جك ، صوکرا استاسیونه کیدیله‌رك قهرمان اسکوب ردیفلری تشییع اولوناجقدی؛ فقط بوندن اول برشئ یاپیلاجقدی: دشمن قونسولوسخانه‌لرینی ، او ملوث...لری آواز تحقیر وتزییفایله ییقامق، بوغونجه‌یه قدرصولامق‌لازمدی، اوده اولدی.

بن ، قافله‌دن اول استاسیونه یتشمشدم ؛ قهرمان عسکرلرمزی کومه کومه طوپلانمش ، سلاحلرینه یاصلانمش بولدم ، بو کتلهٔ نجابت آراسنده طولاشمق ، بنی اوقدر تهیید ایدییوردیکه .... سیمالر ، بهیج وپر امید ، شاطر ومنتقم. هر نفر، برمجسم « قوهٔ معنویه » . بنیه‌لرك تکامل‌لوندانه‌سیله، معنویتك اعظمیت دلیرانه‌سی‌اوقدرپارلاق برشعشهٔ فوزوظفروعدایدییورکه... توفیق حق‌ده دائما بو امتزاج عادلك ظهیری دکلی‌در ؟

عسکر ؛ قابنه صیغامیور ، او قدر تشنهٔ حربدر ، او قدر نکهبان جدالدر ؛ یالکز عسکرمی‌یا ؟ سز وظیفهٔ عسکریه‌سی اولمایان خلقده‌کی نشوهٔ جهادی ، چالاکئ همتی بر کورسه‌کز ... ساده بو کون ۱۸۰۰ کوکلی یازلدیغی ایشیدلدی. یارب ! بوتون بو موحد ومتحد قلبلرك سن‌معینی‌سك !

خلق ، استاسیونده عسکره بوتون شوقنی ، بوتون نشوه‌سنی ، بوتون عواطف‌علوجنابنی ، حمیتنی دوکدی ... عسکر ؛ بوتون بو تظاهرات سامیهٔ حمیت ایله محفوف اولارق وظیفه باشنه شتاب ایدییور :

آرش یکیتلر ، وطن امدادینه !

تکراراتمکدن اوقدر حظطویورم‌که : خلق ، ملت؛ تشنهٔ جهاددر. هله بولغارلره قارشی اویله برغیظ منتقم وارکه هان هرکس‌بووجدانی‌غلیانی تسکین ایچون اورایه قوشمق ، اوراده اولدورمك ایسته‌یور !

شمالی آرناوودلقده ۱۵دن ۷۵ یاشنه قدر قهرمان عثمانلیلغك برحمیت مسلحه کسیله‌رك حدوده شتابه حاضرلاندیغنی دون عثمانلی آژانسی ، تبلیغ ایتدی: یاشاسین قوجه عثمانلی‌آرناوودلر، صاف یوره‌كلی قهرمان مسلمانلر...

سزه اوقدر چوق یازمق ، اوقدر چوق آکلاتمق ایسته‌یورم‌که بوعشق تبلیغی نه یازسه‌م تسکین ایده‌میه‌جکم کبی کلیور ؛ شو ایکی ترکیب ، سزه بوتون مسلمانلغك ، عثمانلیلغك ترجمان فؤادی اولابیلیر:

یا کلمهٔ شهادت ، یا کلمهٔ بقا .

اوسکوب : ع . ن .

شئون

بالقانلر محاربه‌سی :

۲۷ ایلول ، پنجشنبه :

کیمسه‌نك انتظار ایتمدیکی برکستاخلقله بالقان حکومتجکلرینه اوك آیاق اولان قره‌طاغك اعلان حربی متعاقب هرکس بلغارستان ، صربستان ، یونانستانك‌ده اعلان حرب ایده‌جکلرینی امید ایتمش ، آرتق طاتلی بر جهاد وقوع بولاجغنی عثمانلی‌کوکسلرینی قاباردان برحس قبل‌الوقوع مظفریتله انتظار ایلمشدی . فقط بوکون قره‌طاغك اعلان حربندن ایکی کون کچدیکی حالده بلغاردن ملغاردن خبر یوق . بوعدم وضوح حرب ایچون چیرپینان یورکلری پك چوق صیقیور ، سیمالر هپ بوتضییق درونی‌یی کوستریبور .

قره‌طاغ حدودندن کلن خبرلر دشمنك‌عدم موفقیتنی بیلدیریبور . فقط عثمانلیلرك اصل ایسته‌دکلری بلغار محاربه‌سیدر ، که بردرلو اعلان اولنمیور .

آقشام اوزری، انکلتره ، آلمانیا وروسیه سفیرلرینك فرانسز سفارتخانه‌سنده طوپلاندقلری، احوال‌حاضره خصوصنده مهم‌برمذاکره‌ده بولندقلری خبری شایع اولیور . بو ، اذهانی دها زیاده برانتظاره معروض قیلیور . عجبا دول معظمه نه یولده برقرار اتخاذ ایده‌جك ، نه کبی برتکلیفده بولنه‌جقلر ، دیه هرکس بکله‌یور . کچ وقت عثمانلی آژانسی ، آقشام‌ساعت آلتی‌یه دوغرو مجلس وکلا نهایت بولدیغی برصراده ، آوستریا سفارتی باش ترجماننك باب عالی‌یه کله‌رك بش دولت سفراسی نامنه سفرانك اك قدملیسی اولان (مارکی پاللاویچینی) طرفندن بر نوطه ویردیکنی تبلیغ ایدیور . (بونوطه قسم مخصوصمزده مندرجدر)

بو کون باب عالی قارشیسنده یاپیلان دارالفنون نمایشنه اشتراك ونمایش مذکوری ترتیب وتشویق ایتمش اولدقلری تهمتیله بر قاچ کیشی، ازجمله‌طنین محررلرندن ایکی کیشی تحت توقیفه آلنیور.

۲۸ ایلول ، جمعه:

بو کون غزته‌لر هپ دول معظمه‌نك مسئله‌یه مداخله ایتمك آرزوسیله باب عالی‌یه ویرمش اولدقلری مشترك نوطه‌دن بحث ایدیورلر. طنین‌شدید بر لسان عتابله مداخله‌نك‌علیهنه یازیور، ۲۳ نجی ماده‌نك دیریله‌سندن‌قورقیور؛ « یارین ۶۱ نجی ماده‌نك‌ده بو ماده‌یی تعقیب ایتمیه‌جکنه وعینی حق مداخله‌نك آناطولئ شرقی حقنده‌ده درمیان ایدلمیه‌جکنه عجبا بزی کیم تأمین ایده‌جکدر ؟ » دیه اندیشه ایدیور. دیکرغزته‌لرده دولتلرك‌امور داخلیه‌مزه مداخله‌یه حقلری اولمادیغنی بیان و باب عالی‌نك کندی وظیفه‌سنی حسن ایفا ایده‌جکنی، هر درلو اجنبی‌قونترولك رد اولوناجغنی امیدایدیورلر . هرکس مضطربانه باب عالی‌نك ویره‌جکی جوابی بکله‌یور ؛ بلغارستانله کمال تهالکله انتظار اولونان حربك اعلان ایدیلوب ایدلمیه‌جکی‌ده باب عالی‌نك ویره‌جکی جوابه باغلی . بو کون جمعه اولمسی مناسبتیله باب عالی دوائری تعطیل اولدیغندن جواب ویریله‌یور . فقط برآن تعطیله اوغرامیان بر فعالیت وارسه ، اوده سوقیات‌عسکریه . هرطرفدن آقین آقین عسکرلر، کوکللیلر کیدیور . سرکه‌جی استاسیونی برمشهر حمیت تشکیل ایدیور . « پادشاهم چوق یشا .. » ادعیهٔ خالصانه‌سیله هم آواز اوله‌رق اردو عازم سمت جهاد

اولیور ، حمیتلی اهالی دخی سوکیلی اردوسنی صمیمی آلقشلر ودعالرله تشییع ایدیور .

۲۹ ایلول ، جمعه ایرته‌سی :

قابینه بوکونده دولتلره ویریله‌جك جوابك مذاکره‌سیله توغل ایدیور . عجبا بلغارستانله حرب اوله‌جقمی ، اولمیه‌جقمی ؟ دیه اذهان عمومیه حالا تردددن قورتوله‌مایور . فقط بوکون قسم مخصوصمزده عیناً درج اولنان بیاننامهٔ همایون دولتعلیه‌نك حقوق حکمداریسنی مدافعه ایتمك اوزره مهیای حرب اولدیغنی بوتون متانتیله کوستریور . اهالی سوکیلی خلیفه‌لریله هم آواز اوله‌رق شانلی عسکرلرینك ، اسلام مجاهدلرینك مظفریتی ایچون دعالر ایدیورلر .

بلغار وحشتنه اوغرایان زواللی بلغارستانده ساکن اسلام قرداشلرمزدن بیوك برقافلهٔ مظلومین بوکون استانبوله وارد اولیور .

۳۰ ایلول ، بازار :

افکار عمومیه هیجانله بکلیور : عجبا حکومت دول معظمه‌یه نه جواب ویره‌جك؟ مجلس وکلا بوکون ساعت اوچده صدراعظم پاشانك تحت ریاستنده اجتماع ایدیور. بومجلسده ویریله‌جك جوابك اساسی قرارلشدیریلدیکی روایت اولونیور . آلمانیا سفیری باب عالی‌یه کلیور ، خارجیه ناظریله بو مسئله خصوصنده کوریشیور . آوستریانك عسکری بر طاقم حاضرلقلری خبرلری کلیور. آتنه، بلغراد، صوفیه عثمانلی سفارت مأمورلرینك عودت خرجراهلرینك تسویه‌سی ایچون اوامر لازمه اعطا قلنیور . محاربه علائمی تزاید ایدیور . شایان قیددرکه محاربه علائمی تزاید ایتدکجه اهالینك شوقی آرتیور ، پرامید کسیلیور . بالقان شیماریقلرینك کستاخلغنك عثمانلی قهرمانلری ایچون محاربه‌یی براحتیاج طبیعی حالنه قویدیغی آشکار اولیور. ادارهٔ عرفیه تمایشلره مساعده ایتمه‌یور ایسه‌ده، جهاده قوشان عسکرلرك شرقیلری ، کوکللیلرك پرشطارت وهیجان سوقاقلردن آقین ایتملری عادتا باتختی تمایشلر قدر پرحیات وغلیان کوستریور .

بوکون محاربه مصارفاتی اوله‌رق آلتی میلیون لیرا قرءدی تأسیسی ایچون لایحهٔ قانونیه‌نك تنظیمی تحت قراره آلنیور .

۱ تشرین اول، بازار ایرته‌سی:

بوکون وجدانلره بر کنایش کلیور. افق سیاست توضح ایدیور. باب عالی جوابنی ویریور، دولتلرك آرزوی مداخله‌سنی رد ایدیور. بر طرفدن ده حربیه نظارتندن رسمی اوله‌رق قره‌طاغ حدودندن ایلك خبر مظفریت بروجه آتی مطبوعاته تبلیغ اولونیور :

« برانه‌ده‌کی مصادمات حالادوام ایدییور. غوسینه، پلاوا استقامتلرنده ایلریله‌مك ایسته‌ین قره‌طاغلیلر، اوراده‌کی عسکرك شدتلی مقاومتنه اوغرامشلردر. شمالدن آقووا اوزرینه ایلریله‌ین ارکان حرب بیکباشی ممتاز بك قوماندانسنده‌کی مفرزه، قره‌طاغلیلره بیوك ضایعات ویردیرمشدر. اپیك وروغوا مستحفظ افرادی برانه وغوسینه‌یه یتشمشلردر. غوسینه‌ده‌کی مصادمات موفقیتله دوام ایدییور. برانه‌یه مرتب قوای موظفه‌نك صوك اقسامی یتشمك اوزره‌در. قره‌طاغلیلرك طوزاستقامتنده ایلریله‌ین قسم کلیسی طوزده‌کی مفرزه‌نك شدت مقاومتنه اوغرامشدر . بوراده پك قانلی مصادمات وقوعه کلمش، عساکر شاهانه‌نك کوستردکلری شجاعت بیوك تقدیرلره شایان کورولمشدر. صوك آلنان خبرلره نظراً طوزده مصادمات حالا دوام ایدییور. طاغلیلرك کول ایله دکز آره‌سنده ایلریله‌ین قوتلری طرانیه جهتنده‌کی مفرزه‌مز طرفندن دفع ایدلمشدر . »

خصوصی خبرلر دخی قره‌طاغلیلرك ۱۲۰ مقتول و ۴۰۰ مجروح ویردکلرینی تأمین ایدییور.

استخبارات قلمی بر قاچ کون اول ایتالیا ایله جریان ایتمکده بولونان صلح مذاکراتنك منقطع اولدیغنه دائر نشریاتی تکذیب ایدیور !

زوالی ساعت بربچقده ذات شوکتسمات حضرت پادشاهی حربیه نظارتنی تشریف ونظارت میدانده‌کی قرارکاه عمومی‌یی زیارت بویوریورلر . عساکر شاهانه ایله تورك ، آرناؤود ، چرکس وسائر عناصردن تشکل ایدن کوکللی طابورلری ، عثمانلی اردوسنك قوماندان اعظمی قارشوسنده تچید رسمی اجرا ایدیور وخلیفه حضرتلرینك مظهر تلطیف والتفاتلری اولیورلر . موکب همایون باب عالی ، دیوان یولی جاده‌لرندن کچدیکی صره‌ده بتون اهالی صف بستهٔ احترام اوله‌رق بیوك خلیفه‌لرینی الفیشلایورلر . مظهر التفات شهریاری اولیورلر . قرارکاهدن دونرکن ذات شاهانه استاسیونی تشریف ایدییور ، محاربه‌یه کیدن عسکرلری بالذات تشییع بیوریور . عسکر « پادشاهم چوق یشا ! » باغیریورلر ...

آقشام اوزری وضعیت دها زیاده کسب وضوح ایدیور . هرکسده بر سونیچ دویولیور . بلغارستان سفیرینك باب عالی‌یه برنوطه ویره‌رك « ماکیدونیایه مختاریت ویرلینجه بالقان دولتلرینك محاربه‌یه مجبور قاله‌جقلری » یولنده بر تبلیغاتده بولوندیغی شیوع بولیور. « یکی غزته » قاپوسنده آصیلان اشبو معلوماتی پرتهالك اوقویه‌رق دفترلرینه قید ایدنلر « هابویله... » دیه یوللرینه دوام ایدیور واطوارلرندن وظیفه باشنه قوشدقلری اکلاشیلیور. آقشام چیقان غزته‌لر سفیرك بویله برنوطه ویرمدیکی، فقط صوفیه مصلحتکذارمزه بلغار حکومتی طرفندن بالقان حکومتلری نامنه بویله بر نوطه ویرلدیکی بیلدیریلیور . خلاصه بوکون هرکس سه‌وینیور . چونکه قره‌طاغ حدودندن مظفریت خبرلری کلیور ؛ دول معظمه‌یه عثمانلیلغك شان وشرفیله متناسب برجواب ویریلیور . ذات شاهانه کرك قرارکاهی تشرنفلری ، کرك استاسیونده میدان غزایه کیدن عسکرلری تشجیع ایتمه‌لریله ملته امیدلر ویریور والك نهایت بکله‌نیلن شی کسب وضوح ایدیور : بلغارله محاربه .. ذاتاً بوکون محاربه خصوصنده الك احتیاط واعتدال ایله بیان فکر ایده‌ن غزته‌لرده « آرتق ایسترسه حرب اولسون » دیه یازیورلر ایدی .

۲ تشرین ، صالی :

بوکون بتون غزته‌لر متحد اللسان اوله‌رق باب عالی‌نك ماهرانه اجرا ایتمش اولدیغی سیاستك مدیحه خوانیدرلر . آوت بوتون تمایلر واستعجاللره قارشی باب عالی متانتنی محافظه ایتمش، آراده اون کون قزانمش، میدان حربده‌کی وضعیتمزی دشمنلرمزك باغرینی دله‌جك صورتده تبدیل ایتمش ، افکار عمومیهٔ عالمه‌ده بالقان حکومتجکلرینك مقصدی اصلاحات اولمادیغنی رعنا کوسترمکله عثمانلیلرك حقلی اولدقلرینی اثبات ایلمشدر . دول معظمه‌نك مشترك نوطه‌سی، باب عالی‌نك اوکا ویردیکی جوابی ، بلغار حکومتنك مصلحتکذارمزه ویردیکی نوطه - که بوکونکی غزته‌لرده نشر ایدلمشلردر - هپ بونی کوستریور . (بووثائق تاریخیه قسم مخصوصمزده مندرجدر.) باب عالی‌نك بوحسن ادارهٔ سیاستندن هرکس متشکر بولونیور ... حتی « جنین = طنین » ده راضی ومتشکر !

بوکون حربیه نظارتی قره‌طاغ حدودی محارباتنه عائد ایکنجی تبلیغ رسمیسنی غزته‌لره ویریور . محارباتك پك قهرمانانه وخونریزانه اولدیغی آکلاشیلیور . بزمکیلر قره‌طاغ داخلنده ابراز بسالت ایدیورلر . غیور ضابطلرمزدن بیکباشی صلاح الدین وکمال بکلرله قوماندان سعدالدین بکك شهید اولملری غازیلرمزده برحس رقابت ، عینی زمانده برعزم انتقام وجلادت تولید ایدیور .

صرب حدودنده چته‌لرله مصادمات دوام ایدیور وموفقیتك دائما عساکرمز طرفنده اولدیغی خبرلری کلیور .

یونان سفیری طرفندن باب عالی‌یه توقیف اولونان یونان کمیلرینك ۴۸ ساعت ظرفنده تخلیه طلبنه دائر برنوطه ویریلیور .

بوکون ینه فوق العاده اوله‌رق هیئت وکلا باب عالیده اجتماع ایله بالقان حکومتلری طرفندن سفارات عثمانیه‌یه مشترکاً تبلیغ ایدیلن نوطه‌یه قارشی حکومت عثمانیه‌نك اخذ ایده‌جکی وضعیت حقنده مذاکره ایدییورلر ، نوطه مندرجاتنك کستاخانه اولدیغی نظره آله‌رق بویله برنوطه‌یه جواب ویرمه‌یی حکومت عثمانیه‌نك شرف وحیثیتیله متناسب بوله‌یورلر . خارجیه ناظری طرفندن اوچ بالقان دولتلری نزدنده اولان سفرامزه تلغراف کشیده ایدیله‌رك مناسبات سیاسیه‌نك انقطاعیله عودت ایتملری تبلیغ ایدیلیور .

تحت توقیفده اولان یونان کمیلرینك تخلیه ایدلمه‌سی طلب ایدن یونان

نوطه‌سنه جواب ويرليه‌جكى تحت قراره آلنيور . آتنه‌ده كريد مبعوثلرينك يونان مجلس مبعوثانه قبول اولونه‌لرى خبرى ويونان باش وكيلى «وه‌نيزه‌لوس»ك «بوندن صوكره يونان ايله كريدك يالكز بر مجلس مبعوثانى اوله‌جغنى» اعلان ايتديكنى تلغرافلر اشعار ايديور.

۳ تشرين اول ، چهارشنبه:

بو كون انقطاع مناسبات غزته‌لرله اعلان ايديلنجه هر كس آرتق بالقان احوالنك كسب وضوح ايتديكندن، آقشامه، صباحه رسماً اعلان حرب ايديله‌جكندن امين كورنيور. يالكز غزته‌لر ، نه‌دن بلغارلر تشبث حربجويانه‌لرنده تأخير كوستريورلر ؛ ديه اهاليمزله برابر مراق ايديورلر هر كس اوبله كليوركه بلغارستان سفربرلكنى لزومى درجه‌سنده بيتره‌مه‌مشدر . مع مافيه حربك محقق اولديغى آرتق وارسته شك‌در .

عجبا محاربه يالكز بالقانلره منحصر قاله‌جقمى ؟ افكار عموميه‌يى ايشته بو نقطه مراقلنديريور . روسيه تحشيداتندن ، آوستريا حاضرلقلرندن هر كس بر معنا چيقارمق ايسته‌يور . بالقان محارباتى نتيجه‌سنده بر روس - آوستريا محاربه‌سى مى اوله‌جق ، ياخود هر درلو مسائل غامضه‌ده كنديلرينه عائد اولونجه بر طريق ائتلاف بولابيلن اوروپا ديپلوماتلرى حربك اوروپايه سرايتنى منع ايده‌جكلرمى ديه دوشونيلريز ، محاربه باشلاسه بيله ديپلوماسيمزك عهده‌سنده بيوك وآغر بر وظيفه اولديغى تسليم ايديورلر . محاربه‌يى عسكر ياپه‌جق ، فقط ديپلوماتلر بيتره‌جكدر . عسكرلرمز قدر ديپلوماتلرمزده ماهر اولمليدر ، ديه غزته‌لر بيان فكر ايديورلر .

قره طاغ وصرب حدودندن بو كونكى غزته‌لرده رسمى ويا غير رسمى بر معلومات آلنمامسى انتظارى موجب اوليور .

هندستان :

سنوسيلر مصالحه‌يى قبول ايتميه‌جكلر . — « شيخ مشايخ زوايا السنوسيين احمد العيساوى » امضاسيله العلم غزته‌سنه بنغازيدن چكيلن بر تلغرافده سيد احمد الشريف حضرتلرينك ايتاليا قوماندانه كنديلرنده بولنان اسرايه مقابل اورادەكى اسرانك ترك ايدلسنه دائر وجاده بولنديغى تكذيب ايله ، اراجيفدن عبارت اولديغى بيان ايتدكدن صكره سيد احمد الشريف حضرتلرينك شو سوزلرى‌ده علاوه ايديور :

« بو بزم ايچون ممكن دكلدر، زيرا بز چوق كره‌لر سنوسى منسوبلرينى جهاد وتشويق و دشمن بى‌امانمز اولان ايتاليايى مملكتمزدن دفع ايتمك ايچون صوك نقطه‌يه قدر مجاهده ايده‌جكمزى اعلان ايتدك. بز مصالحه‌يى‌ده قبول ايده‌ميز ، هيمز شهيد اولوبده بركشى قالسه ينه وطن عزيزمزدن بر قاريش يرك صلح ايله كيتمسنه راضى اولميه‌جقدر. بناءً عليه بونك خلافنه اوله‌رق نشر اولونان شيلرك هپسى ايتاليانلر طرفندن ترشح ايدن بر طاقم اراجيفدن اولمق اوزره تلقى ايتمليدر . »

افغانستان :

افغانستانده اردوسنده ژيمناستيك . — افغان دولت اسلاميه‌سى عساكر نظاميه‌سنك احراز ايتدكلرى مهارت عسكريه‌يى اخوان دينه كوسترمك وعينى زمانده تربيه وايتام واطفال فقرا ايچون براعانه طوپلامق مقصديله مخصوص بر دائره داخلنده عسكرك ژيمناستيك اويونلرى اجرا ايتمه‌سى واهالينك معين بر پاره مقابلنده كلوبده ژيمناستيكى تماشا ايتمه‌لرى ايچون امير حضرتلرينه مخصوص بر استدعا ويردكلرينى واشبو استدعالرنك امير حضرتلرى طرفندن تقدير وتصويب اولونه‌رق تطبيق ايدلديكى (سراج الاخبار) غزته‌سنده كورولمشدر.

روسيا :

انتخابات واسلاملر . — بو كونلرده روسيا دوردنجى دوما انتخاباتيله مشغولدر . حكومت اوچنجى دومادە آز چوق حكومته مخالفت ايتمش اولان سابق مبعوثلرى تكرار دومايه انتخاب ايتديرمه‌مك ايچون درلو درلو وسائل ايله چالشمقده‌در . از جمله قانوناً حق انتخابدن محروم ايتديرمك مقصديله مشهور اوچنجى دوما اسلام مبعوثلرندن مقصودوفك ، لياقت ماليه‌يى حائز دكل ديه ، اسمنى منتخبلر ليسته‌سندن طى ايتديرمشدر . فقط اهالئ اسلاميه اشبو قراره رغماً ينه‌ده مومى اليه مقصودوفى منتخب ثانى اوله‌رق انتخاب ايتمكله حكومتك اشبو قرارينى نظر اعتباره آلمامشلردر . مومى اليه مقصودوفك بو صورتله تكرار مبعوث انتخاب اولنمسى قبول ويا رد اولونه‌جغى مسئله‌سنك‌ده دومادە حل ايديله‌جكى اميد اولونمقده‌در . مقصودوف اوچنجى دومادە مسلمان فرقه‌سنك رياستنى احراز ، وروسيا اسلاملرى منافعنك مدافعه‌سى يولنده ايراد بويوردقلرى حميتكارانه نطقلريله كسب تميز ايتمش دكرلى ذواتلردندر .

بخارا:

بخارا اسلاملرينك مهم بر تشبث تجاريسى . — بخارا اسلام تجارلرندن بر هيئت بخاراده الكتريق فابريقه‌سى تأسيس ايتمك اوزره بر شركت اسلاميه تأسيس ايتمشلردر . شوالك اون بشنده انعقاد ايدن شركا اجتماعنده سرمايۀ اساسى اوله‌رق (۲۰۰،۰۰۰) روبله (۲٤،۰۰۰) ليراى عثمانى طوپلانمش . بو مبلغ مذكور فابريقه‌يى تأسيسه كافى اوله‌جق درجه‌ده‌در . علاوه اوله‌رق (۱۰۰،۰۰۰)روبله(۱۲،۰۰۰)ليرا دخى احتياط سرمايه‌سى طوپلانيلمقده‌در. بو قاريده‌كى تشبث تجارى‌يى تبشير ايدن « بخاراى شريف » رفيقمز، آوروپا ارباب ثروتنك مؤسسات اقتصاديه وتجاريه سايه‌سنده نه‌كبى ترقياته نائل اولدقلرينى قيد ايتدكدن صوكره بخارا اسلام تجارانى شايان تبريك، تشبثلرينى بر نمونۀ امتثال بولويور . اجانبك اسير اقتصاديسى بولنديغمز بويله بر زمانده اسلاملر بيننده ظهوره كلن فعاليت اقتصاديه‌يى ترقيات اسلاميه نامنه آلقيشلايان (سبيل الرشاد) دخى بخارا الكتريق شركت اسلاميه‌سنى ازجان ودل تبريك وبونى بخارا اسلاملرينك براثر انتباهى تلقى ايدر .

ايران :

يار محمد خانك مغلوبيتى . — اخيراً سالارالدوله‌يه التحاق ايدن وبو التحاق ايران احرارنجه مسلك مشروطيتدن ارتداد كبى تلقى ايديلن يار محمد خان ويارانك ، كرمانشاه جوارنده متحشد شاهزاده فرمانفرمانك تحت قوماندانسنده اولان حكومت عساكريله سالارالدوله نامنه حرب ايتدكلرى وحكومت عساكرينك مظفريتيله نتيجه‌لنن بو محاربه‌ده بويوك بر مغلوبيته اوغرادقلرى ، يار محمد خانك‌ده قتل ايدلديكى ايران سفارتخانه‌سنه كشيده اولونان بر تلغرافدن آكلاشيلمقده‌در .

اردو مجلسك كشادينى ايستيور . — سالارالدوله ويار محمد خانى تعقيبه مأمور اولان دولت عساكرى نامنه كرمانشاهدن كشيده اولونان بر تلغرافده ارمنيلر ، بختياريلر ، نظاميلر ومجاهدلردن عبارت اولان ضابطان ورؤساسى حكومتك ويرديكى وعدينك ايفا اولونماسنى وبر آن اول مجلسك كشادينى ايسته‌مشلردر .

طهرانده مقدراتنى لوندره‌ده بكليور . — صوك پوسته ايله كلن طهران غزته‌سى (آفتاب) ك باش مقاله‌لرى (بالمورال) ملاقاتنه حصر ايدلمش. مذكور ملاقاتده نائب السلطنه ناصر الملك حضرتلريله ، ايران پارس سفيرى ومعارف ناظرى ممتاز السلطنه‌نك دخى حاضر اولدقلرينى يازدقدن صوكره ، احتمال كه ايرانك بوايكى « ممتاز ديپلوماتى » (سير ايدوواروغره‌ى) ايله (سازانوف) ى ايران منافعى واستقلالى خصوصنده دها امنيت بخش بر قرار اتخاذينه اقناع ايده بيله‌جكلرينى يأس آلود بر اميدله بيان ايتمكده‌در. بو مقاله‌لرى اوقومق حزين ، ... حزين اولديغى قدرده عبرت انكيزدر ...

وثائق تاریخیه

تاریخ حربك وثائق رسمیه‌سنی تشکیل ایده‌جك نشریاتی تثبیت ایتمك اوزره وثائق تاریخیه دیه بر قسم آچیور وبوهفته طرفنده نشر اولونان وثائقی بر وجه آتی درج ایدیورز :

بیاننامهٔ همایونه

حربیه نظارتندن بالعموم مواقع عسکریه‌یه تبلیغ قلنان بیاننامهٔ همایون صورتیدر :

دولت علیه‌مزك صلح پرورلکی جهانك معلوم ومسلمیدر . عثمانلیلر هر ملتك حقوقنه رعایت ایدرلر ؛ هر ملتك‌ده بالمقابله حقوق عثمانیه‌یه رعایت ایتمسنی ایسترلر . عثمانلیلرك هیچ بر حکومت حقنده سوء نظری، سوء نیتی یوقدر ؛ بنابرین کندی حقلرنده‌ده سائر حکومتلرك شعار مصافاته مغایر حرکاتده بولنمامالرینی طلب ایتمك حقلریدر .

عثمانلیلرهیچ برقومك سعادتنی ، ترقیاتنی اخلال ایتمامك آرزوسنده‌درلر ؛ کندیلرینك سعادتنه، ترقیاتنه‌ده دیکرلرینك حائل اولمسنی تجویز ایتمزلر.

مملکتمزك محتاج اولدیغی اصلاحاتك ، علی‌الدوام مصادف اولدیغمز غوائل عظیمه‌یه رغماً ، بحسب الامکان پی‌درپی اجراسیله اهالیمزك استکمال اسباب سعادت واستراحتنه چالشمقده اولدیغمز حالده وطن عزیزمزه کوزلرینی دیکن وترقیات تدریجیه‌مزك دوامی امل غیرمشروعلرینك حصولنی کیتدکچه دهازیاده تصعیب ایده‌جکنی بیلن کوچك قومشولرمز اصلاحات وترقیاتمزك انکشافنه مانع اولمق وغوائلمزدن استفاده ایتمك سوداسنه دوشه‌رك توحید افکار وولایات متجاوره‌مزه توجیه سودا انظار ایتمشلردر .

عثمانلیلرك جلادت عالم پسندانه‌سنه بالدفعات جلوه‌کاه اولان بلغارستان وصربستان ویونانستان وقره طاغ خیال پرستانك اقوام عثمانیه‌نك محافظهٔ وطن ایچون آلتی یوز بوقدر سنه‌دن بری فدا ایتدکاری جانلرینی دشمنلرینه نه‌قدر بهالی ویرمش اولدیغندن تغافل وممالکمزك اقسام سائره‌سندن بعید ایکی ایالتمزك بر دولت معظمه ایله بر سنه‌یی متجاوز مدتدنبری باشلی باشنه قهرمانانه حرب ایتمکده بولندیغندن‌ده تجاهل ایده‌رك سرحدلرمزه قوای عسکریه سوقنه قالقشملرینه بناءً نکهبان شجاعت عنوان مملکت وحامیٔ حمیت نشان ناموس ملت اولان عسکر اولادمك سلاح آلتنه جمعنه مجبوریت حاصل اولمشدر .

بناءً علی‌ذلك شیمدیلك برنجی وایکنجی مفتشلکارنده بولنان نظامیه ورديف ومستحفظ قطعاتنك تماما واوچنجی مفتشلك داخلنده‌کیلرك قسماحال سفر بری‌یه وضعنی اراده ایتدم .

آباء واجدادکزك ، سزك سعادتکز ایچون مبارك قانلریله یوغوردقلری ، سزك استراحتکز ایچون عزیز جانلرینی فدا ایده‌رك بو کونه قدر حفظ ایتدکاری خاك پاك وطنك مدافعه‌سی وظیفهٔ مقدسه‌سی بوکون سزه عائددر.

هر ذره‌سی آباء واجدادکزك اجزای مبارکهٔ وجودندن مرکب اولان اومقدس طوپراقلری ، آباء واجدادکزك مقبر منورلرینی دشمن آیاغی آلتنده چیکنتمه‌مك ، اولاد واحفادکزك ملك مشروعنی تجاوزاتدن محافظه ایتمك عهده‌کزه متحتم بر ذمت مقدسه‌در.

دشمنلرمز سرحدلرمزه طوپلانیورلر . بتون مقدساتمزی پامال ایتمکه ، آباء واجدادکزك میراثنی الکزدن آلمغه ، اولاد واحفادکزك سعادتنی محو ایلمکه حاضرلانیورلر . اجداد عظامکز کبی سزك‌ده کمال شجاعتله وطنی محافظه ، ناموس ملتی مدافعه ایچون حدوده همان شتاب ایله مادر وطنه اوزاتیله‌جق دست تجاوزی سیف جلادتکزله کسه‌رك شانلی آباء واجدادکزك آنلر کبی ستایش جهانه لایق خیر الخلفلری، برادرلری اولدیغکزی عالمه کوستره‌جککزدن واجداد پاکدارواحکزك داستان حماستنه مناقب مظفریاتکزی علاوه ایده‌جککزدن امینم . جناب حق سزی دائما منصور ، عثمانلیلری فتوحاتکزله مسرور ایتسون .

امضای همایون
محمد رشاد

تاریخ انتشاری ۲۸ ایلول ۱۳۲۸

* * *

قره‌طاغك اعلان حرب مخطره‌سی

قره‌طاغ حکومت قرالیه‌سنك حکومت عثمانیه ایله ظهور ایدن برچوق سوء تفهملری و اختلافاتی برصورت دوستانه‌ده حل ایتمك صرف ایلدیکی مساعیلك نتیجه‌سز قالمسندن دولایی متأسفم .

متبوع مفخم حشمتلو قرال برنجی نیقولا حضرتلرندن آلدیغم مساعده اوزرینه ذات فخیمانه‌لرینه عرض ایلرمکه بوکوندن اعتباراً قره‌طاغ حکومت قرالیه‌سی سلطنت عثمانیه‌ایله اولان بوتون مناسباتنی قطع ایله کرك عصرلردن بری طانمامش اولان کندی حقوقنی ، کرك سلطنت عثمانیه داخلنده بولونان قارده‌شلرینك حقوقنی استحصال وظیفه‌سنی قره‌طاغلیلرك سلاحلرینه ترك ایتمشدر.

استانبولدن مفارقت ایدیورم . حکومت قرالیه قره‌طاغده بولونان عثمانلی مأمورلرینه پاساپورطلرنی ویره‌جکدر .

۲۵ ایلول ، ۸ تشرین‌اول ، ۱۹۱۲ امضا : پلامناج

* * *

دولتلرك باب عالی‌یه ویردکلری نوطه

زیرده واضع الامضا اولان آوستریا ومجارستان ، انکلتره، فرانسه، روسیه وآلمانیا سفیرلری باب‌عالی‌طرفندن اصلاحات‌اجراسی حقنده علناً اظهارایدیلن امل ونیتی دول خمسه‌نك سند اتخاذ ایتدکارینی وآوروپای عثمانینك لزوم کوستردیکی اصلاحاتی وبونك اهالینك خیر ونفعی یولنده ساحهٔ فعله ایصالنی تأمیناً اتخاذی ایجاب ایدن تدابیری برلین معاهده‌نامه‌سنك ۲۳نجی ماده‌سنك و ۱۸۸۰ قانوننك روحنه توفیقاً باب عالی ایله همان مذاکره ایده‌جکلرینی باب عالی‌یه اخباره حکومت متبوعه‌لری طرفندن مأمور ایدلمشلردر .

آزادهٔ بیاندرکه اصلاحات مذکوره حکومت عثمانیه‌نك تمامیت‌ملکیه‌سنه خلل کتیرمه‌یه‌جکدر .

باللاویچنی ، ژه‌راوارد لاوتر ، بومپار ، کیرس ، وانکنهایم .

درسعادت ۱۰ تشرین اول ۱۹۱۲ـ ۱۷ ایلول ۱۳۲۸ رومی ،

* * *

باب عالینك جوابی

باب عالی بونوطه‌یه جواباً تشرینك برنده صباحلین ساعت طقوز بوچوق راده‌لرنده‌زیرده‌کی نوطه‌یی آوستریا ومجارستان سفارتنه‌تودیع ایتمشدر :

نوطه‌نك متنی

حکومت متبوعه‌لری طرفندن مأموراً آوستریا و مجارستان ، انکلتره ، فرانسه ، روسیه وآلمانیا سفیرلری حضراتی طرفندن ماه جارینك اوتجی کونی باب عالی‌یه وقوع بولان تبلیغاته جواباً زیرده واضع الامضا ذات‌حضرت حضرت پادشاهینك امور خارجیه ناظری ، سفیرلر حضراتنك‌ده باالذات مشاهده ایتدکلری وجهله ، حکومت سنیه‌نك ذاتاً آوروپای عثمانی ولایتلرینك لزوم کوستردیکی اصلاحاتی‌قبول وادخالی‌لزومنی تسلیم‌ایلمش اولدیغنی کندیلرینه تخطر ایتدیرمکله کسب فخر ایلر .

حکومت عثمانیه بواصلاحاتی هردورلو مداخلات اجنبیه خارجنده‌اجرایه عزم ایتدیکی واصلاحاتك بوشرائط دائره‌سنده اجراسی ممالك عثمانیه‌نك بوجزئنك سکنه‌سنی تشکیل ایدن عناصر غیرمتجانسه آراسنده‌قانون اساسیٔ عثمانینك روح حریت‌پرورانه‌سی داخلنده آهنك وامتزاجی تأمین ایده‌رك مملکتك سعادتنه وانکشاف اقتصادیسنه خادم اولقدن خالی قالمایه‌جغنی تحقیق ایلدیکی جهتله اصلاحات مذکوره‌یی کمال قناعت ایله نظر اعتباره آلمشدر .

شوراسی شایان قید واشارتدرکه ولایات مذکوره‌نك احوال داخلیه‌سنی اصلاح یولنده شمدی‌یه‌قدر وقوع بولان تشبثات مختلفه منتظر اولان ثمراتك

كافه‌سنى اعطا ايتمه‌مسى بوتأخرك الك باشلى سببلرندن برى شبهه يوق كه مقصدلرى نه‌دن عبارت اولديغى آشكار بولنان تحريك وافساد منبعلرندن تولد ايدن سوء قصدلرك وجنايتلرك باعث اولديغى حال تشوش واغتشاشدر .

بويله اولمغله برابر حكومت سنيه احوال مبرمه الجاسيله دول معظمه‌نك اجراسنه لزوم حس ايتدكلرى تبليغ‌نامه‌دهكى نيت دوستانه‌يى تقديرده كرى قالمامشدر . نتيجه‌سنده عالم مدنيت ايچون هردرلو وسائط ائتلافجويانه ايله اوكى آلنمق اقتضا ايدن بر طاقم مصائب عظيمه‌يى بهمه‌حال توليد ايده‌جك برمصادمه تهلكه‌سنه مانع اولمق اوزره دول معظمه طرفندن صرف ايديلن مساعى‌يه حكومت سنيه ازجان ودل اشتراك ايدر .

بونقطه‌ده حكومت عثمانيه دول معظمه‌نك چارهٔ حلنى تحرى ايتدكلرى مسئلهٔ مدهشه قارشيسنده كنديلرينك وظيفهٔ انسانيتپرورانه‌لرينى تسهيل ايده‌جك صورتده دها اول داورانمش اولديغى ظننده‌در .

فى‌الحقيقه ، حكومت سنيه برلين معاهده‌نامه‌سنك بر چوق موادينك كرك متن معاهده‌نامه‌يه ، كرك روحنه مغاير بر صورتده تطبيق وبوصورتله منافع عثمانيه بر چوق خصوصاتده اخلال ايدلمش اولديغى قاله آلنق ومذكور معاهده‌نامه‌نك ٢٣ نجى ماده‌سنك ديكر ماده‌لردن زياده نه درجه‌يه‌قدر الحالة هذه برقيمتى قالديغى تدقيق ايتمك‌ايستميه‌رك ١٨٨٠ لايحهٔ قانونيه‌سنى هيئت مجموعهٔ تاريخيه‌سيله ايلك دورهٔ اجتماعيه‌ده قانون اساسى حكومت موجبجه مجلس مبعوثانه وتصديق حضرت شهرياريه عرض ايتمكه كنديلكندن قرار ويرمشدر .

بوقانون قبول واعلان ايديلير ايدلمز مأمورين دولت عليه‌نك موشكافانه بر صورتده تطبيقنه بذل اهتمام ايده‌جكلرينه دول معظمه مطمئن اولابيلرلر .

آز چوق بر اصول دائره‌سنده ياپيلان وديكر بر طرز اداره‌يه خاص اولان اسكى اعمال وتعللاتدن حكومت مشروطهٔ حاضرهٔ عثمانيه‌نك صورت قطعيه‌ده اصلاحاته قرار ويرمش اولماديغى وماضينك خطالرينى برطرف ايتمكه غيرقادر بولنديغى حكمنى چيقارمق وبوبابده اظهار ايديلن بعض شبهه‌لرى وسيله عد ايده‌رك كرك مملكتك ، كرك اهالينك منافعيله غيرقابل تأليف باشقه تدبيرلر آرامق جداً پك حقسز اولور .

* * *

بلغارستانك نوطه‌سى

بلغارستان حكومتى طرفندن متفقلرى نامنه صوفيه عثمانلى مصلحتكذارينه توديع ايديلان نوطه‌نك متنيدر :

زيرده واضع الامضا بلغارستان حكومتى رئيس وكلاسى وخارجيه ناظرى ، تركيا مصلحتكذارندن آتيده‌كى نوطه ايله مواد ملفوفه‌سنى حكومت سنيه‌يه ابلاغ ايلمسنى رجا ايله كسب شرف ايلر :

دول معظمه‌نك آوروپاى عثمانيده وجوده كتيريله‌جك اصلاحاتى بالذات اللرينه آله‌جقلرينه دائر دول مشاراليهم نامنه آوستريا وروسيه حكومتلرى طرفندن بالقان حكوماتى نزدنده وقوع بولان تنبيه رغماً بلغارستان ، يونانستان ، صربستان حكومتلرى سلطنت عثمانيه داخلنده بولنان خرستيانلرك سفالتدن قورتارلمسى وآوروپاى عثمانيده سكون وآسايشك تمامى تأمينى وشمدى‌يه قدر باب‌عالى طرفندن اكثريا بلاسبب برطاقم معاملات ناروا وكيفيه‌يه هدف اولان بالقان حكوماتى ايله سلطنت مشاراليها آره‌سنده متين ودائمى برصلح ومسالمت تأسيسى ايچون يكانه چاره‌نك اساسلى برطاقم اصلاحاتك جداً وتماماً تطبيقندن عبارت اوله‌جغى حكومت مشاراليهايه بيانك دها مناسب اوله‌جغى مطالعه‌سنده بولنمشلردر .

بلغارستان ، يونانستان ، صربستان حكومتلرى ، حادثات اخيره‌دن دولايى بوتشبثلرينه قرمطاغك‌ده اشتراك ايدمه‌مش اوله‌سندن طولايى متأسف بولندقلرى حالده باب‌عالى‌يى دول معظمه وحكومات بالقانيه متحداً برلين معاهده‌سنك يكرمى اوچنجى ماده‌سنده مسطور اولان واهالينك مليت عرقيه‌لرى ، ولايتلرك مختاريت اداريه‌لرى ، واليلرك بلچيقالى واسويچره‌لى اولملرى ، ولايتلرك برمجلس منتخبه مالك بولنمه‌لرى ، ژاندارمه وسربستئ تدريسات ، ميليس تشكيلاتى اساسنه استناد ايدن بر طاقم اصلاحاتى احضار وبونلرى استانبولده بولنان دول معظمه سفراسى ايله حكومات بالقانيه ايلچيلرينك قونترولى آلتنده كميت متساويه‌ده مسلمان وخرستيان اعضالردن مركباً تشكل ايده‌جك برقوميسيون معرفتيله درحال تطبيقه توسل ايلمكه دعوت ايدرلر .

حكومات مذكوره اميد ايدرلركه تركيه اشبو نوطه واوكا ملفوف ايضاحنامه‌ده ذكر ايديلن موادى قبول وآلتى‌آى ظرفنده تماماً موقع‌تطبيقه وضع ايده‌جك‌ودليل موافقت اولمق‌اوزره سفربرلك‌امرينى كرى‌يه‌آله‌جقدر .

امضا : كشوف

مذكورنوطه‌يه ملفوف‌ايضاحنامه موادآتيه‌يى احتوا ايتمكده‌در :

١ — سلطنت عثمانيه داخلنده بولنان اقوامك مختاريت مليه‌لرينك اشبو حقك توليد ايده‌جكى نتايج ايله برلكده طانمسى .

٢ — عثمانلى پارلمنتوسنده هرملتك كندى مقدار موجوديتيله متناسب مبعوثلره مالك اولمسى .

٣ — خرستيانلرله مسكون ولايتلر داخلنده خرستيانلرك هردرلو مأموريتلرده استخدامى .

٤ — خرستيان جماعتلرينه عائد مكاتبك هرصورتله حكومت مكاتبى ايله مساوى طوتلمسى .

٥ — باب‌عالى طرفندن بعدما ولايتلك ماهيت عرقيه‌لرينى تغيير ايچون هيچ برصورتله مهاجر اسكانه تشبث ايدليه‌جكنك تعهد ايدلمسى .

٦ — خرستيان افرادك خدمت عسكريه‌لرينى محلنده ايفا ايتملرى وخرستيان عسكرلرينك قادرولرينك خرستيانلردن تشكيلى . قادرولر تشكيل ايدلنجه‌يه قدر خرستيانلردن عسكر آلنمامسى .

٧ — آوروپاى عثمانى ولايتنده ژاندارمه تشكيلاتنك اسويچره‌وبلچيقا ژاندارمه ضابطانى اداره‌سى آلتنده تنسيق .

٨ — خرستيانلرله مسكون اولان ولايات ايچون كذلك اسويچره‌لى وبلچيقالى واليلر تعيينى وصورت تعيينلرينك دول معظمه طرفندن تصديق وبونلرك معيتلرينه دوائر انتخابيه طرفندن انتخاب ايدلمش مجالس عموميه تعيينى .

٩ — صدارته ملحق ومقدارجه مساوى خرستيان ومسلمان اعضادن مركب برمجلس عالى طرفندن اشبو اصلاحاتك تطبيقاتنه نظارت ايدلمسى .

دول معظمه سفراسى ايله بالقان حكومتلرى ايلچيلرى بومجلسك اجراآتى تعقيبه صلاحيتدار اوله‌جقلردر .

* * *

انقطاع مناسبات

حكومت سنيه طرفندن تشرين اولك ٢ سنده دول معظمه قابينه‌لرينه تبليغ ايلديكى تلغرافكه عثمانلى آژانسى طرفندن نشر ايدلمشدر :

بلغارستان وصربستان طرفندن آوروپاى عثمانى ولايتنه سفربرلك امرينك كرى آلنمسنه دائر بزه ويرلمش اولان نوطه‌دن دول معظمه البت خبردار اولمشلردر . اشبو نوطه‌نك بزم طرفمزدن بر جوابه دكرى اولمديغى ايچون صوفيه وبلغراده‌ده بولنان سفرامزك درحال هردرلو مناسبات سياسيه‌يى قطع ايله استانبوله عودت ايلملرى ايچون تبليغات اجرا قلنمشدر . اويله ظن ايده‌رزكه محافظهٔ صلح ايچون صرف ايلديكمز مساعى دول معظمه نزدنده مظهر تقدير اوله‌جق وآوروپانك موجوديتندن تجاهل ايله دولتلرك توسطلرينى برطرفه براقه‌رق طوغريدن‌طوغرى‌يه بزه توجه ايتمش اولان بالقان حكومتلرينك دول مشار اليهمه قارشى كوستردكلرى حرمتسزلك آكلاشيله‌جقدر .

مطبعهٔ احمد احسان وشركاسى — مدير مسؤل : اشرف اديب

سبيل الرشاد

سنه ١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ٣٤ — ٢١٦ | ١٤ ذى القعده ١٣٣٠ | پنجشنبه | ١١ تشرين اول ١٣٢٨ | جلد ٢ — ٩

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

يا ايها الذين آمنوا اذا لقيتم الذين كفروا زحفاً فلا تولو-
هم الادبار . ومن يولهم يومئذ دبره الا متحرفاً لقتال
او متحيزاً الى فئة فقد باء بغضب من الله و مأويه جهنم
وبئس المصير !

ترجمهٔ مآل منيفى

اى مومنلر ! دين و وطن دشمنلريكزله ميدان حربده قار-شيلاشديغكز ، ترتيب صفوف ايدرك فى سبيل الله جهاده باشلاديغكز وقت صاقين اعدا كزه — كثرتلرى مقابله‌يى امكانسز براقه‌جق درجه‌يى بولمدقچه — آرقه‌چويرميكز ! ئولومدن قورقوب‌ده قاچيكز ، كه بيهوده‌در . او ئولوم — وقت مرهونى كلنجه — سزى اك متين قلعه برجلرى ايچنده‌ده اولسه‌كز ينه بولور آندن قاچوب قورتولمق محالدر . ايشته بو حقيقتى در پيش ايدرك مردانه ومتوكلانه ثبات ايديكز ! كمال شجاعت وقهرمانى ايله خصمكز اوزرينه صالديريكز ! هر كيم اوغزا كوننده ، او ار ميداننده — ساخته رجعت وتبديل موضع كبى لطائف الحيل مستثنا اولمق اوزره — دشمن دين ووطننه آرقه‌سنى دونوب قاچارسه اللهك قهر وغضبنه رجوع ايتمش اولور . اونك يرى جهنمدر . نه دهشتلى زندان لهيب افشاندر او !

***

(زحفاً) ، بيضاوى مرحوم بو كلهٔ جليله‌نك كثرتدن مستعار اولديغنى سويليور . (الزحف) اصلاً مصدردر . چوجق قيچى اوزرينه ياواش ياواش سورونه‌رك يورومسنه لسان عذب البيان عربده (زحف الصبى) دنيلير . (متزحفين) تأويليله طرفين صفلرندن حال اولمسى‌ده جائزدر . شو حالده معنى : « اعدا كزله قارشيلاشاراق يكديكريكزه دوغرى آغير آغير خطوه‌لرله ياقلاشديغكز وقت .... » سبكنده اولور .

اودقيقه‌ده ايكى طرف ، ئولومه دوغرى كيتمكده اولدقلرى انديشه‌سيله برطوفان هيجان ايچنده تيترلر . وجودلر ، قوت ومتانتلرينى غيب ايتمكه ، آديملر كيتديكجه آغيرلاشمغه باشلار . هر كس بربرينه صوقولير ؛ صفلر صيقيشير ؛ خطوه‌لرك بطائتندن يورويش ، تأثر انكيز برشكل مخصوص كوستير . صفلر — هيآت مجموعه‌لرى اعتباريله — صانكه يورومييورلرده قيچلرى اوزرينه سورونييورلرظن اولونور .

بوطرز رفتار ، — آتشسز ، طراقه‌سز اسلحهٔ بسيطه‌نك مستعمل بولونديغى — بزدن‌ك اوزاق برماضى‌يه عائد اولمقله برابر حالت روحيه عينيله ينه اودر . چونكه استقبالنه قوشولان ، دراغوش اولونان ، بنچه‌اشيلان ئولومدن باشقا برشى دكلدر . ايشته دنيا ايله آخرت آراسنده‌كى مسافهٔ مخيله‌نك پك قيصالديغى ، عادتا يكديكريله تماس ايتديكى اودمده‌در ، كه واهمه چيلديريور . اولانجه شدتيله عقله هجوم ايدر . صوصديرمق ، شاشيرتمق ، صاحبنى رجعته ، فراره مجبور ايتمك ايستر . انسان طوفان خيز بربحران ترددايچنده قالير . عقل ، مزيتنى اوآنده كوستير . حياتك ، حيات ناموس ، حيات شرف وحيثيت ، حيات جمعيت وملت ، حيات استقلال اولديغنى ، حيات فردك اهميتسزلكنى اكلاتمغه چاليشير . واهمه قاباروب چيربينديقجه اوكا « چيلديرمه !

ثبات ایت ! تا کهیا ظفریتله ممدوح، یا که شهادتله مستریح اوله‌سین! » دیر.

« اقول لها اذا جشأت وجاشت »
« مكانك ! تحمدي او تستريحي »
« لادفع عن مآثر صالحات »
« واحمي بعد عن عرض صحيح »

حق قبول ایتمه‌مك ، حقنه راضی اولمایه‌رق‌قان دوكمك ، قارداشنی ئولدورمك انسانلره (قابل) دن قالمه بریادكارظلم ووحشتدر. انسانك خمیرمایهٔ فطرتنده او وحشت آتشندن بردامله بولونیور . اومایه كوثر صحیح عرفان ایله ترطیب وتعطیر اولونماز ، اوقطرهٔ لهیب وحشت سوندورلمزده كندی حالنه براقیلیر ، كندی نفسنه عرض تسلیمیت واسارت ایدرسه صولتده ، وحشتده سباع مفترسه‌یی بیله كه ریده براقیر. بر وحشی‌یی آلیكز، اوكا قراواتیله، غانتیله، سیلندیر شاپقه‌سیله محتشم (!) برلباس مدنیت اكسا ایدیكز، الله‌ده بر باستون ویریكز ! فقط او ینه وحشی ، ینه خون خواردر دكلی ؟ او ینه انسانلره صالدیریر، پارالار؛ كه قادینلرك قارنلرینی یاروب جنینلرینی چیقاریر، آیاقلری آلتنده ازر ، بدبخت آناسی جان آلوب ویریركن او قانلی دیشلرینی صیریته‌رق كولر. جنین بی روحك اوزرنده خورا تپه‌ر . اویله ایسه منصفانه اعتراف ایده‌لم ، كه مدنیت، صرف مادی دكل، معنویدر. مدنیت ؛ فضیلت عرفان ، علو وجداندر. ایشته انسان او زمان شایان تبجیل حقیقی بر انسان اولور .

انسانه بو ــ معنوی وحقیقی ــ كسوهٔ زرین عرفانی اكسا ایدن آنجق (دین) در . ازلی مقبول حق اولان دین ایسه (اسلام) در. امین اولالم،كه بو دین كلمسه ایدی انسانلر بربرینی پارالامقده یرتیجی حیوانلری كچرلردی . بناء علیه سلسلهٔ حیات بشرده دها ایكنجی حلقه‌سنده قوپار كیدردی . انسانك احتراصات نفسانیه ، اغتضابات وحشیانه ومفترسانه‌سی ئوننه كچن ، او چیلغین حیوانیتك آغزینه لجام حاكمیتی طاقوب ضبط ایدن آنجق (دین) در ، (دین اسلام) در.

دین حق ، متدینلرینی بغیر حق قتل نفوسدن ، سفك دمادن شدتله منع ایدر. حتی اك عادی برحقسزلغه،برتجاوزه‌بیله قطعیاً راضی اولماز . دین حق ؛ متدینلرینی برلزوم ، برمجبوریت كورولمدیكجه حربدن‌ده زجر ایدر. هرهانكی برقول ویا فعلده شائبهٔ بیداد واردر. دین اونك علیهنده‌در . نظرنده فاعلی مسئولدر ، محكومدر جناب قرآن حكیمك مفسری اولان لسان اقدس رسالتدن حكمت افزای سنوح وصدور اولان : « لا تتمنوا لقاء العدو . فاذا لقيتموهم فاصبروا ! = شجاعت وقوتكزه مغرور اولوب‌ده دشمنله حربی آرزو ایتمیكز! فقط مجبوریت كوروب‌ده یوزیوزه كلدیككز وقتده صبروثبات ایدیكز ! ایشته او زمان خصم دین ونامو سكزله شیرانه ، قهرمانانه چارپیشوب احقاق حق وابطال باطله چالیشیكز !. بخاری ــ كتاب الجهاد . » حدیث شریفی برهان جلیدر.

كوریلیور یا ، اسلامیتده دووب دورور كن دشمنه قلیچ چكمك هم‌ده تحریماً ممنوعدر . سل سیف ایچون مطلق برمجبوریت، برلزوم ، برحكمت اولملی ! دشمن ترك سلاح ایتدیكی آنده سیف اسلام نیامنه كیرر . شو حدیث شریفی اوقویه‌لم : « صحابهٔ كزیندن (رضی الله عنهم اجمعین) مقداد بنی عمروالكندی ــ كه بدركبری حرب ابدی الاشتهارینی قازانان ارسلانلردندر ــ دییوركه : ولی النعمت جان و جهانمز علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرندن صوردم : ــ آنام بابام یولكزه فدا اولسون یارسول الله ! اعدای دیندن بریله قارشیلاشوب حرب ایتدك ؛ اثنای مقاتله‌ده برالیمی قلیجله ووروب دوشوردی ، درحال براغاجه التجا ایدرك « بن اسلام اولدم . اللهه ایمان ایتدم ، دیدی . شمدی بونی بعدالاسلام اولدوره‌بیلیرمی‌یم، نه‌بویورور- سكز ؟ ــ خایر ، ئولدوره‌مزسك . ــ پكی ولی النعمت افندمز، فقط او بنی برالدن محروم ایتدی‌ده صوكرا قبول اسلام ایتدیكنی‌ده سویلدی . ــ خایر، ئولدوره‌مزسك. اكر ئولدورورسه‌ك قاتل اولورسك. چونكه او سنی ئولدورمدن اول سنك منزله كده‌در . سنك كبی مؤمن اولدی . اسلامیتده حق حیاتی بوتون مساواتیله ، بوتون مزیاتیله ، بوتون فضائلیله اكتساب ایتدی . سن‌ده ، او اهتدا ایتمزدن اولجه بولوندیغی منزله‌ده‌سك . یعنی ئولدوردیكك حالده اوشهید اولور ، سن‌ده محكوم قصاص برجانی . بخاری — كتاب المغازی . » كرچه‌بو حادثه‌ده سلامت حیات اسلام قیدیله مقید ایسه‌ده (لا اكراه فی الدین) نظم جلیلی اعدای توحیدی سیف ایله اسلام بیننده تخییر حكم اجباریسنی رفع ایتدیكندن، شو حالده سیف اسلام ترك سلاح ایدن دشمنك تپه‌سنه قالقمیور. بلكه نیام صلح ومسالمته كیرییور .

بناءً علیه اسلامیته (قیلیج دینی) دیمك قادار غرضكارانه برافترا ، بربهتان عظیم اولاماز . حقیقت كونشدن دها بدیهی ایكن بوكا جواب ویرمك تنزلی بیله زائددر .

اسلامیت ، حقیقة الحقایق ازلیه‌یی قبول ایتدیرمكله مأموردر . رد واستكبار ایدنلردن‌ده تحفظه مجبوردر .

اسلامیت ، كیمسه‌نك حقوقنه تجاوز ، حیاتنه سوء قصد ایتمه‌مشدر . بالعكس دائما تجاوزه معروض قالمش ، دائما سوء قصد كورمشدر . جهاد ایله مأموریتی ایشته بوسببه مبنیدر . اسلامیت ، معارضلرینك مذهبلرینه ، اعتقادلرینه قارشی لاقید و غیر متنزل قالدیغی قادار ، اعداسی اوكاقاشی هیچ برزمان ومكانده لاقید بولونمامش ، بولونه مامشدر . الیوم مؤمن ومعتقدلرینی جبراً واكراهاً صلیبه سجده ایتدیرمك امالی اونلرك قلبلرنده برآتشدر ، كه دائما یانار ویاقار ، دورور .

بونلرك اسلامیته ازلی وابدی عداوتلرینی قرآن كریم بزه شو آیات جلیله‌سیله خبر ویرییور : « ولن ترضى عنك اليهود ولا النصارى حتى تتبع ملتهم = رسول محترم ! نه یهود ، نه‌ده نصاری سندن ابدیاً راضی اولمازلر ، سكا بسلدیكلری كین وعداوتلرینی ممكن دكل تسكین وانلری كندكدن ارضا ایده‌مزسین ، تا كه انلرك ملتلرینه اتباع ودینلرینه ارتداد ایتمدیكجه . » . « ولا يزالون يقاتلونكم حتى يردوكم عن دينكم ان استطاعوا = اونلر سزكله دائما محاربه ومقاتله ایدرلر .

تاسزی — اکر اللرندن کلسه — دینکزدن چیقاروب کندی دینلرینه رد ایتدیرنجیه‌یه قادار . — وتوجیه دیکرله: مجرد سزی دینکزدن چیقارمق وکندیلرینه بکزتمك ایچین » . « ان یثقفوکم یکونوا لکم اعداءً ویبسطوا الیکم ایدیهم والسنتهم بالسوء وودوا لو تکفرون = او اعدای دین حق سزه غلبه چالارلر ، سزی درزنجیر اسارت ومحکومیت ایدرلرسه علیهکزده بسلدیکلری غیرقابل تعدیل غیظ مضمرلرنی درحال اظهار ایدرلر. سزه دست وحشت وافترا سلرنی اوزاتیرلر. جبرآنه ولریکزه دالوب عرض وناموسکزی پامال حیوانیت ایدرلر . سزك اللهکزه ، پیامبریکزه ، قرآنکزه ، کعبه‌کزه ، بوتون مقدسات دینیه‌کزه آغیزدولوسی سبلر ، دشناملر استفراغ ایدرلر. و بوتون روح صلیب پرستانه‌لریله سزك کفر وارتدادکزی — آه ..! شو مسلمانلر ، دینلرنی براقوب ده بزم مذهبمزی قبول ایتسه‌لر ، بزمله برلکده صلیبه طاپسه‌لر ... دی‌یه — تمنی ایدر دوروررلر . »

ایشته بو سببه مبنی‌در، که قرآن کریم‌ده بز مؤمنلره جهادی امر ایدر. حیات حقیقیه‌مز اولان مقدس دینمزك محافظه‌سی ایچین بزی ار میدانه کوتورور. جنتك شهادت قاپیلرنی آچار. بزه ذوق فانی‌یه بدل بر نعیم ابدی کوستریر.

حتی بزه فن حربك، تعبیه‌نك لایتغیر بلانلرنی‌ده اوکرتمك لطف مخصوصنده بولونیر. ایشته ترجمه وتفسیری صددنده بولوندیغمز آیهٔ جلیله‌ده‌کی — الا متحرفاً لقتال او متحیزاً الی فئة — جملهٔ استثنائیه‌سی ! تعبیه نه قادار تجدد ایتسه ، لطائف الحیلدن بیك بدایع ایجاد اولونسه ینه ساخته رجعت وتبدیل موضع حرکتلری اساس اولاراق باقیدر. صوکراده دشمن قارشیسنده عدم ثبات وفرارك جزاسنی قهروغضبی، محبس جحیمی اولمق اوزره تعیین ایدر.

تعبیه آیهٔ جلیله‌نك ایچنده اولدیغی کبی عسکری جزا قانون‌نامهٔ الهیسی‌ده آنده . دشمن اوکندن قاچانلر قرآن کریمی ایاقلریله چیکنه‌مش اولورلر. کتاب اللهی ها دشمنه چیکنه‌تمش ، ها بالذات اوزرینه باصوب ازمش ؛ نه فرقی واردر ؟ بو کیبلرك توبه‌لری عندالله پك کوچ جای قبول بولور. چونکه جنایتلری شخصی دکل، دینیدر ، ملیدر ، قوجه بر ملتك حیاتنه سوء قصددر .

اویله‌سنك نه جنازه‌سی ییقانیر، نه‌ده نمازی قیلنیر. اللهك مقهور ومغضوب علیهی اولان برجانیٔ دین وقرآنك عاقبت حالی دنیا وآخرت خسراندن باشقا بر شی اولاماز .

حقیقی مسلمان، دشمن قارشیسندن — بیك جانی اولسه فدا ایدر ده ینه — فرار ایتمك جنایت عظماسنی ارتکابدن اللهنه صیغینیر .

***

مقالات

فرض اولان جهاد بو جهاددر

« جهاد » ك معناسی اك بیوك زحمت ومشقت دیمکدر و بو معنا اعتباریله افضل اعمالدر . « خیرالاعمال احمزها » حدیث شریفی دخی بونی تأیید ایدر.

محاربه هر نه صورتله، هر نه کبی اسبابه مبنی اولورسه اولسون، امیرالمؤمنین فرمانیله تعیین اولنمش قوماندان طرفندن مخاصمینه قارشی آچیلمش بر جهاددر، که مسلمانلر اوزرینه فرض اولان جهادده بودر. یالکز درجهٔ فرضیت‌ده عینیت وکفایت درجه‌سنده ایکی‌یه تقسیم اولنور. مدافعه‌یه کافی درجه‌ده بر سواد تشکیل ایتمك فرض کفایه ایسه‌ده، دشمن قوتی بزه تفوق ایتدیکی کبی فرض عیندر.

بو فرض، فرض قطعی اولوب هیچ بر تأویل کتورمدیکی کبی، هیچ بر کونا معذرت‌ده قبول ایتمز ؛ هر مؤمنه فرض اولور. نره‌ده بولنورسه بولنسون ، کیمك تبعه‌سی اولورسه اولسون، کلوب جهاد اردوسنه اشتراك ایتمسی فرضدر. علماء اسلامك بعض تأویللر ایله بیان معذرت ایتمه‌لری هیچ بر زمان معذرت شرعیه اوله‌مز.

اوردومزده خرستیانلرك بولنمه‌سی قطعیاً جهاده مانع اوله‌ماز. وطن اولادی هر هانکی جنس ومذهبدن اولورسه اولور، وطن حقوقنی مدافعه نقطه‌سندن بزمله براشه‌بیلیرلر. فقط جهاد ینه جهاددر.

دشمنلرمز بو کون ماکیدونیا خرستیانلری حقنده اصلاحات ایسته‌دکلری حالده ، کندی تبعه‌لرندن اولان مسلمانلری چایر چایر کسیور، فتنه ایقاظ ایتدیلر بهانه‌سیله اعدامه محکوم ایده‌رك رسماً قورشونه دیزیورلر، معصومه مسلمان قادینلرنی ، قیزلرنی طاغلره آشیرمق صورتیله تحقیر ایتدکدنصوکره وحشتلریله افتخارده ایدیورلر. مدنی آوروپا سفرا وآتشه‌میلترلری بونلری رأی‌العین مشاهده ایتدکلری حالده هیچ سسلرنی چیقارمیوب، دائما بزدن خرستیان قرنداشلری ایچون اصلاحات ایسته‌یورلر . قرال فردیناند کندیسنك خرستیانلغی حمایه ایچون میدانه آتیلدیغنی رسمی بیاننامه ایله اعلان ایدییور. بونلردن هیچ برنی آنلر کندیلری کزله‌مدکلری حالده ، بزم ایچون اغماض ایتمك نه‌دن ایجاب ایدییور ؟

بزه وطنداشلق دعواسنده بولنامالیسورلر، عینی زمانده دینداشلری اولان اعدالرمزه معاونت وبزه خیانت ایدییورلر .

نفس پترسبورغده منتشر « رەچ » غزته‌سی (دها اعلان حرب اولمه‌دن) صربیه حدودنده بولنان عساکر عثمانیه خرستیان افرادندن یدی یوز شوقدر نفرك فرار ایده‌رك صربیه‌لی خرستیان قرنداشلرینه التحاق ایتدکلرنی یازییور . بونلرك هپسنه قارشی کوزلرمزی نافله قاپامایه‌لم ، کندی کندیمزی آلداتمیه‌لم . کیمسه‌نك مقصدی اصلاحات فلان دکل ، هرکس کندی منفعتی تأمین ایچون بهانه آرایور . آراده مغدور ، مظلوم بر ملت وار ایسه ینه بیچاره مسلمانلردر .

شمدی بزم ایچون مهم اولان بر شی وار ایسه الحمدلله اورته‌ده جهاد وار ؛ بوکا شکر ایده‌لم ؛ زیرا بزم حیاتمز ، بزم سلامتمز ، استقبالمزهپ بورادە‌در . حضرت الله « ولا تلقوا بایدیکم الی التهلکة » بیورمش ، جمهور علما ومفسرین‌ده : « ای بترك‌الجهاد » دیه تفسیر ایتمشلر ، یعنی جهادی ترك ایدرسه‌کز کندیکزی تهلکه‌یه آتمش اولورسکز . پك دوغری تفسیردر. کرهٔ ارضده موجود مسلمانلرك کافه‌سی (عثمانلی مسلمانلرندن ماعدا) جهادی ترك ایتدکلری زماندن اعتباراً انقراض واسارته محکوم اولمشلردر .

بو کون جهاد اعلان اولنمه‌سی تأمین حیات دیمکدر . بویوله‌در. وبویله اولدیغنی‌ده عموم اهل اسلام حس ایتمش اولدیغنده شبهه یوقدر، اعلان حرب دها اولنمه‌دن دنیانك اك مجری گوشه‌لرنده مسلمانلره وارنجه تأثیر ایتدی ، آمریقادن کوکلیلر کله‌جکی اخبار اولندی ، ممالك عثمانیه‌نك هر طرفنده آرسلان یا ریلری حدودلره قوشدیلر ، اعیان واشرافمز کیسهٔ حمیتلرینی آچدیلر ، درتیوز سنه‌دنبری سلاح استعمال ایتمه‌مش سیبریا تاتارلرندن حتی اون سکز آدم کوکللی قید اولنه‌رق حدوده قدر کیتدیلر . موسقوه دارالفنونی صوك صنف طلبه‌سندن بویوك بر عائله‌یه منسوب عارف افندی کریمی ، مکتبنی ترك ایده‌رك اوردومزه التحاق ایتمك نیتیله دار الخلافه‌یه کلدی و بو کون‌ده حدوده کیتمك اوزره‌در .

روسیه‌دن دها برچوق دار الفنون طلبه‌سی ، هلال احمر ایچون‌ده مخدرات اسلامیه‌دن موسقوه طب فاکولته‌سی طالباتی کله‌جکی آیروجه استخبار اولنمشدر.

بونلر هپ حیاته شتاب دیمك اولوب ، مسلمانلرك‌ده اویله ظن اولندیغی کبی قورو یاتیردیلره پابوچ چیقارمایه‌جقلرینی کوستریبور .

ینه شریعت غراء مطهره‌مزك تعلیماتی ایله بزم عدالتدن بشقه برمسلکمز یوقدر، بوکره‌ده دشمانلرمزه قارشی احقاق حق ایتدکدن صوکره ینه بزمله برابر خیانت ایتمه‌یه‌رك بر وطنده یاشامق استه‌ینلره قردش نظریله باقار و حقوق مشروعه‌لرینه‌ده تماميله رعایت ایدرز . مع‌مافیه جهاد ینه جهاددر. هرمؤمن موحد مالنی، جانی فدا ایتمکدن قطعیاً چکنمز. محاربه توسع ایتدکجه، جهادك فرضیتی بوتون مسلمانلره تعمم ایدر .

شیمدیدن نتیجهٔ حربدن بحث ایتمك عبث ایسه‌ده؛نیتمز دوغری، قلبمز خالص اولدقجه اللهك نصرتی بزمله‌در . جهاد بو جهاد در . آرتق هیچ بر بهانه ایله بونك اوکنه دورلمز. جهاد بوجهاد در.

عبدالرشید ابراهیم

بالقانلیلر اتحاد ایتمش ،

عثمانلیلر سزده میدان شهامته قوشیکز !

« یریدون ان یطفوأ نور الله بافواههم »
« ویأبی‌الله الا ان یتم نوره ولوکره الکافرون. »
قرآن مبین

داها دون شانلی عثمانلیلرك سیف حماسی آلتنده لرزه‌دار هراس اولان بالقانك دربدر شمارقلری، بوکون کویا اتحاد ایده‌رك جهانی شهامت وشجاعتی قارشوسنده واله براقان برملته ، مایهٔ اصلیه‌سی خون حماسته مخمر اولان بردولته میدان اوقومق جنته طوتولمشلر !..

بلغارستانك تشویقیله صربستان ، یونانستان ، قره‌طاغ اتحاد ایتمش ، بالقانلیلرك عنعنه‌دارخاصهٔ ممیزه‌لری اولان لوله‌لر ، یاغماره‌لرله بوتون جهان انسانیته قارشی قرار اتحادلرینی مغرورانه اعلانه یلتنمشلر !

فاره‌لرك آرسلانلره میدان اوقومه‌سنی آکدیران بوکورولتیلره مقابل عثمانلیلرك وقور ونجیب تحشدلری ، بیچاره‌لری بوهیاهای سرمستیدن یقینده اویاندیره‌جقدر . احمقلر دوشونمیورلرکه نورالٰهی نفسله سوندیریله‌مز .

« سونری ، سون ! دەیی ویرمکله نور نامتناهی »
« نفسله قابل اطفامیدر جراغ الٰهی ؟ »

اسلامیتك تمثال اعتلاسی اولان هلال ، قوزغونلرك حضیض اعتراضندن پك یوکسکدر .

خلیفه اردوسی ، بوکتیبهٔ شان ؛ سرسریلر بیغیندن ، چوبانلر درنکندن بیلارمی ؟ کوکره‌مش آرسلانلر ؛ قودورمش کلبلردن هیچ چکینیرلرمی ؟ ! ...

عصرلرجه سجده‌کاه موحدین اولان واسع برقطعه‌نك ابدیاً نور توحیددن مهجور قالمه‌سنه رضای ربانی تعلق ایدرمی ؟

هیچ شبهه یوق : اسلامیتك روی ارضده استنادکاه یگانه‌سی‌اولان سلطنت عثمانیه ابدیاً پایدار اوله‌جقدر .

بالقان سرسریلری نه دولابلر چویریرلرسه چویرسونلر، اونلرك هرتورلو ملعنتلرینه رغماً دین مبینك حارس ذی‌شوکتی اولان خلافت اسلامیه‌نك فروتابی کوندن کونه آرته‌جق ، هلالك‌سایه‌کاه شان‌وشکوهی برکابن سعادته منقلب اوله‌جقدر .

بالقان چیاغینلری نه‌یی بیلسونلرکه مسلمانلر آرتق خواب غفلتدن اویاندیلر . (انما المؤمنون اخوة) سری تجلی ایتدی . عثمانلیلر یکدل ویك جان اولدیلر. تهلکهٔ وطنیه قارشوسنده فرقه مجادله‌لری‌اورته‌دن قالقدی . وطن اولادلری بربرلرینه صارلدیلر ، بربنیان مشید حالنی آلدیلر . نورالٰهی اونلرك دماغلرینی قاپلایان کابوس جهالتی تدریجاً طاغیتیور ، قلبلرینه اتحاد ، فکرلرینه اعتلا ، روحلرینه حماست حزمه‌لری ایثار ایدییور !...

آوروپانك شماريق. بالقانك دربدر سرسريلرى بو حركتلريله كندى موجوديتلرينه خاتمه چكه‌جكلردر .

آرتق عثمانليلرك اوغراد قلرى حقسز هجوملر ، معروض قالدقلرى انصافسز معامله‌لر غيرة‌اللهه طوقونه‌جق بر درجه‌يى بولدى .

حق ، آياقلر آلتنده چكنه‌نيور ، حقسزلق تقديس ايديليور . روى غبرانك بر معركهٔ ظلم و تجاوز اولمه‌سنه ميدان ويريليور . لواء محمدينك ، كرهٔ ارضده وحدانيت صمدانيه‌نك يكانه بر تمثال معالى نماسى اولان بو مقدس سنجاغك پارچالانمه‌سنه چاليشيليور !..

سفيللر ! آيةالله سزك ملوث اللريكزله يير تيليرمى ؟ خالق كائنات ، باركاه ربو بيتنه صيغينه‌رق ميدان وغايه آتيلان موحدينى مأيوس بيراقيرمى؟

امانات مقدسهٔ پيغمبرينك وارث و محافظى اولان سلطنت عثمانيه‌نك محتشم اردولرى ، دربدرلر درنكندن ييلارلرمى ؟!...

سفيللر ! تيتره‌ييكز. قارشوكزه ديكيلن بيكلرجه موحدينك شمشير حماستندن ملعون كله‌لريكزى قورتارمق ايچون قاچه‌جق ، صاقلانه‌جق دليكلر آرايكز ! معركهٔ جهاده آتيلان عثمانلى دلاورلرى قلباً ، وجداناً مظهر غلبه اوله‌جقلرينه اميندرلر.

مجاهدين: (يومئذ يفرح المؤمنون بنصر الله ينصر من يشاء وهو العزيز الحكيم.) تبشير يزدانيسنه مظهر اولدقلرينه قناعت ايتمشلردر.

نه‌وت ، بو كون ارباب توحيد وايمان نصرت الٰهيه‌نك كندى طرفلرنده تجلى ايده‌جكنه مطمئن بولونيورلر. بونك ايچون ديدار ربانى‌يه قوشار كبى ، نوشين بر انشراح قلبى ايله سه‌وينه‌سه‌وينه حربه ، معركهٔ جهاده آتيليورلر. اى كروه شقا ! اتحادكزله ، اتفاقكزله روم ايلى‌ده عثمانلى شوكتنك ، خليفه‌دولتنك افولنى احضار ايده‌جككزه‌مى قانعسكز !

بدلالر ، بيلميورميسكز ، شمدى‌يه قدر عثمانليلرك شهامت نما هجوملرندن آكلايه‌مديكزمى كه جنود موحدين ، الٰهلرينك (كم من فئة قليلة غلبت فئة كثيرة) نويد سبحانيسنه مظهر اولمشلردر.

اتفاق ايديكز ، اتحاد ايديكز ، نه ياپارسه‌كز ياپيكز ! قارشوكزه ديكيله‌جك معظم بر كتله‌نك ، محتشم بر اردونك ، يا غازى ، يا شهيد اولمق آرزوى مؤمنانه‌سيله ميدان معركه‌يه آتيلان آرسلان يوره‌كلى مجاهدينك صولتندن ينه قورتيله‌ميه‌جقسكز ! لواء محمدى ينه تعالى ايده‌جك ! عثمانلى اردوسى (وكان حقاً علينا نصر المؤمنين) كلبانكيله ينه كشور اعدانى باشدن باشه استيلا ايده‌جك ! بكله‌ييكز ! يقينده :

« طوتار دنيايى هپ كلبانك كوس نصرت آوازى »

*
* *

نه چابوق اونوتديكز ! تاريخلريكزى آچيكز . سز وقتيله‌ده عثمانليلره قارشى ينه اتحاد ايتمشديكز. بو اتحادك نتيجه‌سنى ينه سزه تاريخلريكز پك كوزل تصوير ايدر ! . . .

عثمانليلرك بويوك پادشاهى سلطان مراد اول زماننده ايدى : طبق شمديكى كبى ؛ اووقتده ؛ ايكى يوزلى بر ييلان چويرن بلغار قرالى (سيسمان) بر طرفدن خاكپاى سلطنته عرض عبوديت ايتديكى حالده ديكر طرفدن صربستان قرالى (لازارى) ايله عثمانليلر عليهنده خفى بر اتفاق عقد ايتمشدى . او زمانده ؛ طبق بو كونكى كبى ؛ ديكر بر دشمنله حرب ايتديكمزدن جسارتياب وله‌رق ، عثمانليلرى روم ايلى‌دن چيقارمق ايسته‌مشديكز .

بز اوتاريخلرده روم ايلى‌يه يرلشه‌مه‌مش ايدك . مع مافيه بويوك پادشاهمزك امريله صدر اعظم على پاشا قومانداسنده كونديريلن عثمانلى دلاورلرينك چكاچاك تيغى شاشيرتمش ، قعقعهٔ رماحى عقلكزى طاغيتمش ، معركهٔ وغانى قاپلايان زدباد توسن مجاهدين كوزلريكزى كور ايتمشيدى. داها ايلك حمله‌ده آثار هزيمت كوسترمش ، عثمانليلرك آسمانلر تيتره‌تن غلغلهٔ تهليلى قارشوسنده ديكيش طوتديه‌مه‌جككزى آكلايه‌رق قرارى فراره تبديلدن باشقه بر چارهٔ خلاص بوله‌مامشديكز!

متفق اردولريكز ؛ شيرژيان هجومنه معروض قالمش چقال‌سوريلرى كبى ؛ اولويه‌رق تارومار اولمش ، بلغار قرالى (سيسمان) ٧٩١ سنه‌سنده مجاهدين عثمانيه‌نك دست اسارتنه دوشمشدى .

متفقلردن صرب قرالى لازارى ايسه آراديغى بلاسنى قوصوه صحراسنده بولمش ، بر قهرمانك سيف مسلوليله عدم آباد فنايه يووارلانمشدى .

ملحمهٔ جدالده نه‌قدر بى‌امان ايسه‌لر ، عجزه واسرايه قارشى ده‌او درجه شفيق اولان عثمانليلر ؛ سزك كوككزى قازييه‌جق ، سزى صحنهٔ شئوندن بوس بوتون سيله‌جك بر قدرت وشوكتى حائز ايكن بوكا تنزل ايتمه‌مش ، ييلانى قوينلرنده بسله‌مكدن چكينمه‌مشلردى !؟....

نانكورلر ! بر كره بو كون بلغارستانده ، صربستانده بولنان بدبخت اسلاملره روا كورديككز ظلملرى ، دناءتلرى كوستريكز ، بر كره‌ده عثمانليلرك جهانى تيتره‌تدكلرى زمانلرده سزه قارشى كوسترمش اولدقلرى علو جناب ونجابتى پيش نظره آلكزده بر شمه انصاف و حياكز وارسه اوتانيكز ، يرلره كچيكز !

*
* *

بالقان سرسريلرى! اونوتمه‌مكز ايجاب ايدن تاريخك بو صحيفه‌لرينى درخاطر ايديكز . روم ايلى‌ده هنوز تماميله تأييد سلطنت ايتمه‌مش اولدقلرى بر دورده بيله متفق اردولريكزى تار و مار ايدن مرادلرك ، ييلديرملرك ، فاتحلرك ، سليمانلرك قهرمان اولادلرى بش آلتى عصر صوكره بو قطعه‌يى سزه تسليم ايدرلرمى؟ عثمانليلر باشدن باشه اجدادلرينك خون حماستلريله صولانمش اولان روم ايلى‌يى ، هرطاش آلتنده بابالرينك بر خاطرهٔ شهامتى كيزله‌نن سوكيلى وطنلرينك بو دلنشين پارچه‌سنى بو كون سزك احتراصاتكزه ترك ايدرلرمى صانيورسكز!

بكله‌ييكز ، تيتره‌ميكز ، قاچمغه حاضرلانمه‌ييكز ! پك كوزل طانيديغكز مرادلرك ، فاتحلرك اولادلرى دوكونه قوشاركبى ينه ميدان وغايه كليورلر .

قارشوكزده ، سزك متفق اردولركزه تقابل ايتمكه قوشيورلر. مقدس

وطنلرینی، معظم ناموسلرینی محافظه ایچون حدوده، حربه، او میدان کاروزاره شتاب ایدییورلر.

قانلریله ، جانلریله ، ناموسلرینی ، ناموس ملیلرینی ، شرفلرینی، شرف عسکریلرینی ، سزك کبی سفیل دشمنلرك رذیل تعرضلرندن قورتاره‌جقلر ! . . .

عثمانلیلر قورقونه‌در بیلمزلر، حقه حرمت ایدرلر. فقط حقسزلغه اصلا، ثروت ، اصلا تحمل ایده‌مزلر. یاشارلرسه شانلریله ، شرفلریله یاشارلر. عکسی تقدیرده اونلرك نظرنده یرك آلتیده اوستی‌ده بردر. ذلتله یاشامغه شهامتله اولمکی بیك قات ترجیح ایدرلر.

عثمان اوغوللری ظلمه نفرت ایدرلر . فقط ظالملری ازمکده وجدانی بر حظ طویارلر. صلحه مفتوندرلر، آسایشه پرستش ایدرلر. فقط سوکیلی وطنلرینی بومبالرله ، چته‌لرله بر خرابه‌زار خونینه چویرمك ایسته‌ینلره ، ناموسلری قدر معزز، دینلری قدر مقدس اولان وطنلرینه ، بو محبوبهٔ وجدانلرینه یان کوزله باقمق ایسته‌ین سفیللره باران بلا کبی کله یاغدیرمقدن چکینمزلر.

بابالرینك یوردینی ، آنالرینك یوواسنی چیکنه‌مك هوسنه قاپیلا نلرك آیاقلرینی قیرمقدن احتراز ایتمزلر .

حربی صلح ایچون ، وطنلرینی تجاوز اعدادن قورتارمق ایچون تقدیس ایدرلر. عثمانلیلرك عزت نفسلری؛ شرف عسکریلری، شهامت قومیه‌لری قدر عالیدر. بونی رنجیده ایتمك جسارتنده بولنانلرك وای حالنه !

سطوت عثمانیه ییلدیرملری دشمنلرینی هر حالده قهر ایدر و ایده‌جکدر .

*
* *

عثمانلی قهرمانلری ! ییلدیرمك ، مراد اولك ، شانلی سلیمك محترم اولادلری ! حاضر اولکز ! بویوك پادشاهمز سزی وطنك محافظه‌سنه دعوت ایدییور . خلیفهٔ رسول الله بلاد اسلامیانك تجاوز اعدادن قورتارلمسنی سزك حماستکزدن ، سزك جهانلری تیتره‌تن شجاعتکزدن بکله‌یور .

روح اقدس محمدی بالای سمادن ، قرب ملاء اعلادن سزه (انا فتحنا لك فتحاً مبیناً) مژدهٔ نصرتی تکرار تبلیغ ایدییور . ارواح شهدا عرش معظم اطرافنه طوپلانمش ، سزك شهامت هزبرانه‌کزی آلقشلامغه حاضرلانیور . اجدادکزك روحلری مزارلری باشنه اوشوشمش ، مقابر موحدینك دشمن آیاقلریله چیکننمه‌سنه میدان ویرلمه‌مسنی سزدن نیاز ایدییورلر. اسلامیت ؛ مقدسات دینیه‌نك ، معابد عالیه‌نك حمایه‌سنی سزك حماستکزدن بکله‌یور. کعبة اللهك ، مرقد پرنور پیغمبرینك ، مسجد اقصی‌نك محافظهٔ قدسیتلری سزك کسکین قیلیجلریکزه ، متین بازولریکزه مودوعدر .

آرش، ای محتشم عثمانلی دلاورلری ! آرش ایلری ! فوزوفلاح، نصرت وموفقیت سزکدر . (نصر من الله وفتح قریب) ! . . . .

پیغمبر ذیشانمزك (الجنة تحت ظلال السیوف) تبشیرینی درخاطر ایده‌رك میدان جهاده قوشیکز !

محترم مجاهدلر ، بیلیکزکه جنته ، دیدار خدایه آنجق قیلیجلریکزك کولکه‌ ‌سی آلتندن یول بوله‌بیله‌جکسکز !

روی ارضده مؤمنلر ، بالای سماده ملکلر موفقیاتکزی آلقشلامغه مهیا بولونیورلر ! بونی دوشونه‌رك وطنك حدودلرینه ، ثغور اسلامیه‌نك محافظه‌سنه قوشیکز !

ای قهرمانلر هایدی حدوده ! آرش ایلری ! صوك قراریکز یا غازی ، یا شهید ! یا اولوم ، یا وطن ! اولسون ! . . . . . .

« زینت خاك شهادت اولسون برتیغ‌زن »
« شان عثمانی‌یی دلخواه اوزره اعلا ایتمه‌دن »

[ان الذین آمنوا وهاجروا وجاهدوا فی سبیل الله باموالهم وانفسهم اعظم درجةً عندالله واولئك هم الفائزون . یبشرهم ربهم برحمة منه ورضوان وجنات لهم فیها نعیم مقیم خالدین فیها ابداً ان الله عنده اجر عظیم .] .

م . شمس الدين

٣ تشرین اول ١٣٢٨ مدللی:

ناموس غوغاسی

تاریخمز ، دقت ایله تدقیق ایدیلیرسه کوریلیرکه بو ملت ، ملت عثمانیه تا بدایت تشکلندن شوکونه کلنجه‌یه قدر دائما غوائل کوناکونه معروض قالدی . فقط هپسنده ده اویله شاهانه مظفریاتیه ، اویله شانلی فتوحاته نائل اولدی ؛ دشمنلرینی اویله بر هزیمت کامله‌یه ، اویله بر رجعت قهقریه‌یه کرفتار ایتدی‌که عثمانلیلق ، عالمده ، جسارتجه ، شجاعتجه بالا اولدی ، مستثنا اولدی . دکل یالکز دشمنلرمز ، حتی بتون عالم دیدی‌که :

« عثمانلیلرده بوقوت اسلامیه وار اولدقجه اونلر دوریلمز برقلعهٔ آهنیندرلر ، اونلرله حرب ایتمك ، — کندی تعبیرلرنجه — قمره حاولامقدن باشقه نتیجه ویرمز . »

هلالك صلیبه غالبیتی بیلدیرن بو اعتراف مع التأسف عدولرمزی، دائرهٔ سکونه ارجاع ایده‌مدی . بلکه آنلرك قلبنده عثمانلیلغه، بالخاصه هلاله قارشی اویله کین ، اویله غرض اویاندیردی‌که تسکین حرص ایچون دائما فرصته منتظر اولدیلر .

نه وقت‌که برکشمکش داخلی‌یه معروض قالدق ، دها طوغریسی نفاق ایله شقاق ایله خارجه قارشی ایفاسنه مجبور اولدیغمز وظیفه‌لرمزی اونوتدق ؛ آن انتقامك ورودینه حکم ایدن دشمنلرمز بو سوکیلی ومعزز وطنمزی چیکنه‌مکه ، انصافسزجه‌سنه پارچالامغه قالقیشدیلر .

عثمانلیلر ایسه مقدس طانیدقلری ، ده‌ده‌لرینك قانلر ، جانلر صاچه‌رق فتح ایلدیکی وطنلرینی اویله قولای ، قولای دشمن النه تسلیم ایتمك قحبه‌لکنی ارتکاب ایده‌مزلردی . ایتمدیلر ؛ هم بالعکس

اویله قهرمانانه مدافعه ایتدیلرکه اونفاق وشقاق آواننده بیله وطنلرینه قارشی ، متصف اولدقلری مزیتلرینی کوستردیلر .

بوکون ایجه دقت ایدرسه‌ك ، ینه عینی دشمنلر حیاتمزی تقصیر وموجودیتمزی تهدید ایتمك ایستیورلر . قلبی حمیت‌وطنیه ایله صیزلایان هیچ برعثمانلینك قبول ایده‌میه‌جکی تکلیفلرده بولنه‌رق حیثیتمزی چیکنه‌یور وبزی دائمی برذلت آلتنده یشامغه دعوت ایدییورلر .

یکرمنجی عصرده مدنیتدن دم اورورکن ، اوراده قادینلرمزی، قرده‌شلرمزی بوغیورلر ، اولدیرییورلر . قرون وسطی‌ده اسلامیته قارشی میدان آلان کین شیمدی ینه عینیله کندیسنی کوستریور ، «دها نه‌وقته قدر هلال آوروپا طوپراغنده ، عالم مدنیت ساحه‌سنده تموج ایده‌جك ؟» دیه بربرلرینی تشویق ایدیورلر وبر هلال وصلیب محاربه‌سی چیقارمق ایستیورلر .

عثمانلیلر شیمدی‌یه قدر ، چالیشمق لازم کان بوعصر مدنیتده صلح وسکونه نه‌درجه طرفدار اولدقلرینی اقوالیله ، افعالیله بالدفعات اثبات ایتدیلر .

فقط ناموسلرینك ، موجودیت ملیه‌لرینك محافظه‌سی ضمننده عدولرینه اصل قارشی قویه‌جقلرینی‌ده کوستردیلر .

اساساً باشقه درلو حرکت ایده‌مزلردی . شمدی‌یه قدر تکرر ایدن بونوع ازعاجلردن آرتق بیقمش اوصانمش ایدیلر . دها دون برولایتلرینی تشکیل ایدن بوشیارپقلرك ، صوك برضربه ایله موجودیتلرینه ختام ویرمك ایچون، ایتدکلری صبر حد لایقنی بولمش وکچمش ایدی .

بوندن بویله عثمانلیلق ذلت‌ایله دکل، شان ایله شرف ایله یشایه‌جق وحقوقنی پایمال ایتدیرمیه‌جکدر .

هلال ینه آوروپاده ، حتی آوروپانك کوبکنده تموج ایده ، ایده بزدن بو مظفریتلری بکلیه‌ن جناب حقه شکرانه‌لر یوللایه‌جقدر . اوت او لوای مقدس آلتنه طوپلانان اهل توحید اللهك اسم جلال وعظمتنی ظلمت شرك ایله قاراران بالقانلردن سمالره یوکسلته‌جك ، بتون اوظلام آلود اووه‌لری، وادیلری نور توحیده غرق‌ایده‌جکدر. ایشته بزم‌ایچون ظفر، شان بودر. بونکله نه‌درجه‌سوینیر، کوکسمزی قباردیرسه‌ق ، یکرمنجی عصر مدنیتده چالیشمق ایچون لازم اولان صلح وسکونی‌اخلال‌ایدنلره وایتدیرنلره‌ده اودرجه‌نفرتلر یاغدیریرز.

عثمانلیلق عالمی بوکون ، تمامیله صلح وسلم دائره‌سنده ترقی ایتمك ایسته‌یور. فقط افسوس‌که ، بزم قانمزه صوصامش اولان عدولرمز ، کوزمزی آچدیرمق ایسته‌میورلر .

آکلایه‌لم وبیله‌لم‌که بوعدولر ، بردکل ، ایکی دکل ، بتون‌عالمدر. احفادمزه بوتربیه‌یی ویره‌لم وآنلره دیه‌لم‌که :

« اولادلرمز ، شو کوردیککز شعشعهٔ مدنیت سزك کوزلرکزی قاشدیرمسون . اونك آلتنده هپ کین ، هپ غرض ، هپ لوث ، هپ ریا کیزلیدر . سن بونلری بیل وبونلره رغماً بوملتی سو ، بو دینی سو ، بومقدس ومعزز مملکتی سو » .

قاضی پاشا زاده
سزائی

نشیدهٔ حماست

قالقك ای اهل وطن بذل سروجان ایده‌لم ،
دشمن روسیه‌یی خاك ایله‌یکسان ایده‌لم ،
اوجلادتنه ایعش عالمه اعلان ایده‌لم ،
خون جوالمزی عنصر جوشان ایده‌لم ،
رایت شانمزی شهپر پران ایده‌لم .

§

آتالم تفرقه‌یی کتلهٔ بك جان اولالم ،
وطنك دردی بیوکدر اوکا درمان اولالم ،
هپمز سیل خروشان کبی پویان اولالم ،
دشمنك ساحهٔ آمالنه طوفان اولالم ،
شهدا معشرینك روحنه قربان اولالم .

§

اوحمیت دنیلن جوهرمز براکلیل ،
بوده عثمانلیلرك شانی تجیله دلیل .
یوکسلن غلغل تکبیرلر ، آواز رحیل
صدر اسلامده‌کی فیضی ایدرلر تمثیل ؛
یکزبان آیت فتحی ایده‌لم هپ ترتیل .

§

چهره‌لر قلب ایله همحال برر کاشف راز ،
جهت جامعهٔ وحدتی ایلر ابراز .
دیده‌لر شمدی سخنساز سرائر پرداز ..
یوکسلن غلغلهٔ روحلر آواز نیاز ؛
ایدییور عرش الهی‌یه دعالر پرواز .

§

چیکنیوب ریك بیابان کبی دشمنلری هپ
نه ایعش کوستره‌لم ، اکلاته‌لم انلره حرب ؛
حربدر شان حماسیمزی اعلایه سبب ،
قیلمه دشمنلره یارب بزی اهداف لهب
وطنه کوز دیکنك کوزلری چیقسون یارب ! .

§

برق خاطف کبی سرعتله کچن عمره نجات
ویره‌مز خوف وحذر امر مقدرسه ممات .
محو ایله اکلاشیلیر کاه حیاتی اثبات ! .
عزت نفس ایله قائم شرف حسیات ،
یاشامقدنسه ذلیلانه اولوم عین حیات .

§

مرد میدان شهامتده‌کی قاندر یاشاتان
قوجه برملتی هرقطره‌سی برروح روان .
جبههٔ مجد وشرف الده‌کی سیف بران ،
صیت ولوالمزه معرکه‌لر سور جهان ؛
دوکولن خون شهادتده فروزان ایمان .

علی صلاح‌الدین

— بحر احمرده قومشولرمز —

۱

ایتالیانك افریقای شرقی مستملکه‌سی

و

صومالی مملکتی

افریقانك شمال شرقی‌سنده وبحر احمر ساحلنده‌کی عربستان خطهٔ عثمانیه‌سی قارشیسنده (أریتیره) نامیله یاد اولنان مستملکه‌سی ایله یمن وحجاز ولایتلرینك موقع سیاسیلری، انضباط و آسایشی آره‌سنده او قدر مهم وقریب بر مناسبت واردرکه: شوراده بر قاچ سوز سویله‌مکی زائد عد ایله‌مه‌یورز .

فی‌الحقیقه ایتالیانلرك یکرمی اوچ ، یکرمی درت سنه اول بورالره یرلشدکلری زماندن بری عثمانلی دولتنك بحراحمرده ید یمین اجراآتی بوکولمشد ، دینیلسه سزادر. چونکه: ایتالیانلر بحراحمرك قارشی یاقه‌سنه فضولی صورتده یرلشمکله قالمامش، ودوست، ناموسلی بر قومشو اوله‌جغی یرده بحراحمرده‌کی قونطره‌باندجی، اشقیا، سرسری مراکب بحریه‌نك بوتون شبهه‌لی وقانون دولت علیه‌دن فراری عرب سنبوقلرینك حامی متغلبی کسیلمش‌در. فی‌الحقیقه ایتالیانلرك کندیلرینه بوسبوتون یاپانجی وعمومیتله اسلام اولان بو ساحلده حکم ونفوذلرینی توسیع ایله‌مك، یواش یواش کندیسنك پك ده فائده‌سز بر قومشو اولمادیغنی خرستیانلر حقنده حرکات تجاوزیه‌ده بولونسه‌لرده هیچ‌ده محبت بسله‌مه‌ین عربلره افهام ایده بیلمك ایچین بوندن سریع التأثیر ، سهل الاجرا بر مانوره‌سی یوق ایدی . مستملکانه مجاور بولنان وجوار اجنبی مستملکاتنده مسکون اهالی ایله هم‌عرق بولنان بحر احمر . طرابلس غرب ، حتی بصره کبی مواقعده بولنمش اولانلر یرلی سفائنه سوه سوه کندی سنجاغنی ، یاخود باندیراینی چکدیره بیلمه‌نك نه‌قدر مهم وصاغلام بر مقدمهٔ موفقیت ، واسطهٔ حلول وتأسس اولدیغنی پك اعلا بیلیرلر؛ بوده اوسنجاغی چکن سفائنك حقلی حقسز باشقه دولتلرك مداخلات وتعرضاتندن امین بولنه‌جغی ـ لکن بالقوه دکل، بالفعل، امثال مؤثره ایله ـ اثبات وارائه ایله اوله بیلیر . ایتالیانك کندی باندیره‌سی آلتنه التجا ایتمش سفائنی مداخلاتنه قارشی قورویه‌جغی بر حکومت اولمق اوزره بحر احمرده بر بز زواللیلر بوانیوردق ؛ اوزمانکی ذلت سیاسیمزه ، عمای تغافل وجهالتمزه قارشی‌ده بو وظیفه‌نك ایفاسی پك قولایدی . بحری نمایشلره ، شدید پروتستولره بیله پك نادر حاجت کوریلیر ، ایتالیانك بر ایماسی بحر احمر سواحلنده‌کی بحریه ، بریه قوماندانلرینی ، الك بویوك ملکیه مأمورلرینی «صیزلتی ، میدان‌ویرلدیکی» عتابیله حکومت حمیدیه‌نك شرندن تیتره‌تمکه کافی کلیردی. حالبوکه : شیمدی‌ده اولدیغی کبی اوزمانلر بحر احمرده عرب سنبوقی (یلکنلی سفینه‌سی) دیمك یا سلاح ، یا اسیر ، یا تنبا کو ، یا ریال قونطره باندجیسی وعرب کمیجیسی دیمك قچاقچیلق ایله دکز حیدودلغی حدودی آره‌سنده بر شخصیت ایدی . یمن‌ده بوقدر قانلی قیاملری بوسبوتون قانلاندیران صوك سیستم اسلحه وجبخانه هپ بو عرب سنبوقلری ایله ادخال اولنیور ، اوزون ومجهول ، مهلك حجاز ، یمن سواحلنك عربان عاصیه ایله مسکون مراکزینه راحتجه چیقاریله‌رق ایچری کوندریلیوردی. بوکا علاوتاً یکی ایتالیا مستملکه‌سی ساحلی‌ده بر آوروپا اسلحه ، مسکرات ، جبخانه دپوسی حالنه کتیرلمش ، بوتجارت بر چوق بش پاره‌سز ألاری آلتونلر ایله دولدیرمغه باشلامش‌دی. بزم عثمانلی غانبوطلری او روش آهسته‌لری ایله برابر ضابطان وافرادك غیرت ومساعیسی ایله هانکی تنباکو یوکلی ، هانکی جبخانه دولو سنبوغك بورده‌سنه یاناشمغه موفق اوله‌بیلسه‌لر دیرکنده ایتالیا باندیره‌سی دالغه‌لانیر ، اوراقدن حیله‌سی آکلاشیله‌رق طونیلوب حدیده لیمانه کتیرلسه همان بو حرکتلرندن دولایی ایتالیا قونسلوسی شخصیتنده بر دعواجی حکومتك یاقاسنی قاورایوردی. دور مشروطیتده حادث اولان معهود ایتالیان سنبوغی مسئلهٔ عجیبه‌سی‌ده بونك الك‌اهون بر نمونه‌سی اولدیغندن وذاتاً مقاله‌مزك موضوعنه مناسبتی اولمادیغندن بوبحثی براقه‌لم‌ده بر زمان یمن‌ده‌کی امام یحیی‌نك معیتنده‌کی مبا زلر ایله بحراً کچوب استیلا ایده‌جکی سویله‌نیلن وبر ایکی آی مقدمده صومالی سلطانی (دها دوغروسی صومالی قبائلی امامرندن بری) طرفندن دوچار تجاوز اوله‌جق ایکن انکلتره‌نك ممانعتیله مصون قالدیغی اوراق حوادثده اوقونان (أریتیره) مستملکه‌سنك موقعنی، وسرکذشت سیاسیه‌سنی آکلایالم :

[امام یحیی‌نك اویله اللی آلتمش بیك کیشیلك بر اردو ایله برایکی سنبوقه طولوب‌ده مقابل بحراحمر ساحلنه کچه‌بیلمسی ایتالیانك بحر احمرقوهٔ بحریه‌سی شیمدیکنك اونده بری بیله اولسه بالطبع بر خیال هیتکارانه‌در. صومالی سلطانیلرینه کلنجه بوخصوصده براز آشاغیده بحث ایده‌جکز.]

اریتیره مستملکه‌سی بحراحمرك افریقا یاقاسنده ساحلاً ۱۸° ۰۲′ عرض شمالیده کائن (قصر) بوروندن باب‌المندب بوغازنده ۱۲° ۳۰′ عرض شمالی‌ده‌کی (دمیره) بورونه قدر و ساحلك امتداد کاملی ٦۷۰ میل‌در . بوتون مستملکه‌نك مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۸۵۰۰ انکلیز میل جغرافیسنه بالغ اولور. قسم اعظمی بدوی اولان ٤۵۰۰۰۰ قدر در. حالبوکه : ۱۸۹۹ سنه‌سنده ۳۲۷۵۰۲ یرلی و ۲۰۱٤ آوروپالی تعداد اولنمش ایدی . مستملکه‌نك مهم لیمانی اولان (مصوع) سکز بیکی متجاوز نفوسه مالك اولوب بونك بیك قدری آوروپالی‌در . متباقیسی کاملاً عرب در و بومقدارلره عساکر محافظه ادخال اولنمامالی‌در . مستملکه‌نك مرکز اداره‌سی (آسمارا) بلده‌سی‌در . (أریتیره) کلمه‌سی لسان محلی‌یه منسوب اولمایوب ۱۸۹۰ و ۱۹۰۱ سنه‌لری آره‌سنده اصدار اولنان امر قرالی موجبنجه مستملکه‌یه اضافه اولنمش‌دی . صورت اداره‌سی مرکز حکومتدن نیم مختاردر . کندی بودجه‌سیله اداره اولنور .

۲ مایس ۱۸۸۹ تاریخلی (اوقا) لی عهدنامه‌سی ومتعاقبا ۱۸۸۹

ائتلافنامه‌سی نتیجه‌سنده حبشستان قرالی منلك (حمارت) ایله شما- لنده‌کی قطعه‌یی و ساحلی ایتالیا: ه ترك ایتمش ایدی. بو آره‌لق ایتالیانلر قصـاله (کساله) یی‌ده اشغال ایدوب مصر حکومتی نامنه رهن عد ایله‌دیلر (١٨٩٤ — ١٧ تموز) .

١٨٩٥ ده ایتالیا حکومتی ایله حبشستان آره‌سنده ظهور ایدن بر حرب نتیجه‌سنده ایتالیانلر (تیغره) اراضیسنی‌ده مستملکه‌لرینه الحاق ایله‌دیلر . آنجق بوموفقیاتك نشوه‌سی پك آز دوام ایتدی . چونکه : ١٨٩٦ مارتنك برنجی کونی ایتالیان اردوسی (آدوا) موقعنك شرق طرفنده جهانجه مشهور وایتالیانلرك چهرهٔ بی حیای عسکریسنده مؤبدا لکه اولان مدهش ، ذلیل برمغلوبیته دوچار اولدی. بوعجز مغلوبیت ایچنده (آدیس آبا) ده عینی سنه امضالادیغی معاهده حکمنجه (مئارب) ، (بله‌سا) ، (مونا) نهرلرینك جنوبنه دوشن بوتون اراضی‌یی حبشستان حکومتنه ترك واعاده‌یه مجبور اولدی . بو (آدوا) مظفریتی حبشستان ایچون غایت شانلی برفائدهٔ سیاسیه دها تأمین ایتمش‌درکه : بوده بعدما حبشستانك استقلال تام وحقوق کاملهٔ سیاسیه صاحبی برحکومت عد اولنماسی‌در .

اریتره مستملکه‌سی ایله خدیویت مصریه‌نك آکا متصل سودان اراضیسی بینده‌کی حدود ایسه (١٦ نیسان ١٩٠١) عهدنامه‌سی ١٨٩٨ ، ١٨٩٩ ، ١٩٠١ پروتوقوللری وسنه ١٩٠١ ائتلافنامه‌سی احکامنجه (سواکن) ك جنوبنده‌کی ساحلده سالف‌الذکر (قصر) بورونندن (برکه) یه ، بعده (قصـاله) نك ١٣ میل شرقنده (سبدرات) ن وبورادنده جنوبه دوغرو ١٢٠ میلده (آرتبارا) یه منتهی اولور .

حبشستان ایله ایتالیا وانکلتره آره‌سنده (١٥ مایس ١٩٠٢) وحبشستان ایله ایتالیا آره‌سنده (١٠ تموز ١٩٠٠) عهدنامه‌لریه اریتره مستملکه‌سنك حدودی هم سودان، هم‌ده حبشستان طرفندن دوچار تعدیل اولمش‌در .

بش آلتی سنه اول مستملکه بودجه‌سی ٩٦٠٠٠٠٠ Lire لیره [یکرمی‌بش لیره ١٢٠ غروش‌در] توازن ایتمش ایدی. نفس مستملکه وارداتی اوچ بچق میلیون ایتالیان فرانغنه بالغ اوله بیلیرسه‌ده نقصانی ایتالیا حکومتی اعطا ایدیور .

اریترانك اقلیم حاری و بالخاصـه صویك ندرتی حسبیله مزروعاتدن صورت لازمه‌ده استفاده ایده بیلمك ایچین اروا واسقا عملیاتنه لزوم کوریلیور. فی‌الحقیقه مراعی چوق‌در؛ لکن اومواقعده یاشایانلر هپ اقوام بدویه‌در. حیواناتدن دوه ، أوکوز، قویون وکچی بولنور. محصولات باشلیجه قویون آتی ، دری ، تره‌یاغ‌در. کرك مصوع جوارنده وکرك (دخلق) آطه‌جقلرنده اینجی چیقاریلیر. چیقاریلان اینجینك قیمت سنویه‌سی ٢٥٠ بیك وصـدفك قیمتی ٨٠٠ بیك ایتالیان فرانغنه بالغ اولمقده‌در.

١٨٩٨ ده هپ ایتالیا تبعه‌سندن مرکب بر اینجی صیدی قومپا- نیاسی مصوع حکومتی ایله ایتالیـانك قره صولرنده اینجی صید ایتمك ومواقع معینه‌یه اینجی استریدیه‌سی أکمك ایچین مقاوله ایتمش

مرکز مستملکه اولان (آسمارا) نك ٦ میل اوزاغنده بر زماندن بری آلتین معدنی ایشله‌دیلکه چالیشیلیور ایدی.

(مصوع) دن (آسمارا) یه ومواقع سائره‌یه عسکری شمندوفر خطوطی انشا ولنمش‌در .

بوراده عددلری ایجـه بول اولان صومالی سـلطانلرینك بعضیلرینك ایتالیا ایله‌موجود سرکذشتلرندن، سرکذشت سیاسیلرندن ده هیچ اولمازسه بر ایکی کلمه ولکن کدرله بحث‌ایده‌لم : اولاشوراسنی سـویله‌یه‌لم که : صومالی اقوام اسـلامیه‌سی افریقای شمالی‌نك بر صاحبسز کوشه‌سنده عظیم بر خطهٔ وسیعه‌یه داغنیق، قبائل متعدده منقسم‌در وصومالی اراضیسنك بر پارچه‌سی حبشستان، بر پارچه‌سی انکلـتره ، بر پارچه‌سی فرانسـه و بر پارچه‌سی‌ده ایتالیـا ألنده یاخود تحت حمـایه (؟) سـنده بولنیور . بناءً علیه هپسـنك وقایع سیاسیه‌سنی اونامرله ذکر ایتمك لازم ایسـه‌ده بز بوراده موضوعمزه کوره ایتالیایه عائد قسمنی دریش ایتدك .

١٨٨٩ سنه‌سنده صومالی سـاحلنده ٣َ٣ ،٥° عرض شمالی‌دن ٠َ٣ ،٢° عرض شمالی‌یه قدر ممتد اولان (اوبیا) صومالی سـلطانی ایتالیا تحت حمایه‌سنه داخل اولمش ایدی . بش آلتی آی صوکره‌بوحمایه دائره‌سی ٣َ٣ ،٥° عرض‌شمالی‌دن ٣َ ٠ ،٨° عرض‌شمالی‌یه قدریوقاریلره قدر توسیع ایدلمش ، بوده (مجرتین) قبائل صومالیه‌سی سلطانی ایله یاپیلان معاهده نامه سایه‌سنده ممکن اولمش‌در . بومعـاهده موجبنجه مجرتین سلطانی اراضیٔ متباقیه‌سی حقنده ایتالیانك موافقتی اولمقسزین باشقه هیچ بردولتله دوغرودن دوغرویه معـاهده یاپامامغی‌ده قبول ایتمش‌ایدی . ١٩٠١ اغستوسنده بومعاهده دیکر برعهدنامه ایله تأکید اولندی . ١٨٩٢ ده صومالی سـاحلی ١٨٠ میل داخله ممتد اولمق و (براوا) ، (مرقه) ، (ماغادیشو) و (وا ەشیخ) لیمانلرینی‌حاوی بولنمق اوزره دوغرودن دوغرویه (زنکبار) سلطانی‌طرفندن‌ایتالیایه ترك اولنمش ١٨٩٣ ده ایتالیانلرطرفندن بالفعل اداره‌سنه‌باشلانمشدر!

افریقای شرقی‌ده انکلتره ایله ایتالیا منطقهٔ نفوذلرینك حدودی (٢٤مارت ١٨٩١) ده و (٥ مایس ١٨٩٤) ده‌تعیین‌وتجدیداولندی. بوحدود (جوبا) قنالنك آغزندن ٦ نجی عرض شمالی دائره‌سنه قدر چیقوب بورادن شرقه زوایهٔ قائمه ایله قیریله‌رق ٩٥ نجی درجهٔ طول شرقی‌یه واصل‌وبعده شماله توجهله نیل‌ازرق (مائی نیله) منتهی‌اولور.

یالکز ایتالیا حکمنده‌کی‌صومالی‌خطه‌سی ١٠٠ بیك‌میل انکلیزی مربعی وسعته وتقریباً ٤٠٠ بیك نفوسه مالك‌در !

علی رضا سیفی

اجتماعيات

موسيقى — اخلاق سقوطى

سرلوحه‌مز نظرلرك دقتنى جلب ايتمكدن هيچ بر وقت خالى قالميه‌جق و: موسيقى ايله سقوط اخلاقك بربرلريله نه مناسبتى وار؟ دنيله‌جكدر. هر يرده موسيقى‌نك اخلاقك تصفيه‌سنه خدمت ايتديكى ادعا اولونوركن، سقوط اخلاق موسيقى‌ده آرامق عبث اولمازمى ؟...

اوت، موسيقى أيى اخلاقك ياراديله‌سى ايچون چوق كره مهم برمؤثر اولمشدر. مكتبلر موسيقى‌يى بر تربيه عاملى اوله‌رق قبول ايتمشدر. بو بابده موسيقى بويوك بر موقع قازانمشدر. فقط بو كون بزده‌كى موسيقى، بزده‌كى شرق وتوركولر او مزيتدن تماميله خارجدر. مملكتمزده موسيقى بو كون يوز قيزارته‌جق بر شكل آلديغنى اعتراف ايده‌لم.

مملكتك تربيهٔ عموميه‌سنى عائله‌لر، محيط طوغورور. مكتبلر افرادى، عائله‌لرك كوچوك ركنلرينى تربيه ايدر، انسان ايدر. مكتبلر بو خصوصده بويوك وقيمتلى برمؤثردر؛ مؤثردر اما محيطك، عائله تربيه‌سنك چوق كره مكتب تربيه‌سنى، تربيهٔ اساسيه‌يى‌ده اخلال أيلديكى مشاهده ايدلمشدر.

مكتبلر چاليشير؛ متمادياً برماده‌نك اصلاحى، چوجوغك تربيه‌سى ايچون متمادى غيرت صرف ايدر، يورولور. صوكرا چوجوق محيطنده راست كلديكى برشيدن، ابوينك اهمال ايله‌ديكى برماده‌دن تماميله بوزولور، مكتبك بوتون مساعيسى هبا اولور. تربيهٔ عموميه‌نك، استقبالك، حالك قهرمانى عد ايديلن مكتب مدهش براملى سقوطى قارشيسنده قالير...

بونى چوق مكتب، چوق خوجه حس ايتمز وآغلاماز، آغلايه‌ماز. فقط سعيى، فداكارلغى، محيط خصوصى‌نك قيرديغنى كوروب آغلايان‌اصيل مكتبلر، خوجه‌لرده اكسيك دكلدر.

بوكون قالقه‌لم، استانبولى، بويوك شهرلريمزى محله محله طولاشه‌لم. كويلره قدر وارەلم. نه‌لر كورور ونه‌لر ايشيديريز. كورديكلرمز آجى حقيقتلردر. اونلرك‌تدقيقنى برطرفه‌براقه‌لم. ايشتدكلرمزدن برى‌ده‌موسيقى‌در. اوموسيقى‌كه بوتون موجوديتى، بوتون ماهيتى ايله اجتماعى ياره‌لردر.

بركنج قيز، بركنج اركك چوجوق آغزى ايله باغيرير؛ برشرقى‌نك برعوام توركيسنك آلچاق وبوكسك آوازه‌لر ايله كفته‌سى قولاغمزه أريشير. آغزلرده‌كزه‌ن بوكفته‌لر، هپ سويله‌يه‌نلره اخلاقسزلق، عاديلك تعليم‌ايدر.

والده، پدر، قومشو بر توركى، بر شرقى سويلر؛ صريلدار؛ چوجوق بونى‌ديكلر؛ بوتون اينجه‌لكيله اوكره‌نير، اوده سويلر. بوشرقى‌ده كنديسنه سقوط اخلاق توصيه ايتمشدر.

بونلرى كنج قيزده سويلر. باباسنك، آنه‌سنك، خاله‌سنك، بوتون بويوكلرينك، اقرانلرينك، قريبلرينك ايشيته‌جكى صدا ايله سويلر. اونلرده ايشيتير، كمال سكونله، بلكه‌ده ممنونيتله ديكلرلر؛ آلقيشلارلر. نه‌يى آلقيشلايورلر؟ نه‌يى ديكلريورلر ؟... بو شرقيلر يوز قيزارتميورمى؟ كنج قيزى اوتاندرميورى؟... أبوين بونى ناصل ديكلريور ؟...

شو محققكه بوكون بو آچيق شرقيلره هيچ اهميت ويرلميور. بونلرى ديكلمك احوال عاديه‌دن عد اولونيور. صوكرا اوابوين باشقه خصوصاتده عصبيله‌شيور. كندى مساعده‌سيله اخلاقسزلق اوكره‌نيورده، صوكرا بو مساعده‌سنك نتيجهٔ طبيعيه‌سنه حدت ايديور، تعصب كوستريور...

بو شرقيلردن بر قاچنى تعطيل مناسبتيله استانبولده، روم ايلى و آناطولى‌نك بعض يرلرنده بولنديغم اثناده طوپلادم. بونلرى بوراده يازمقله، بو صحيفه‌لرى كيرلتمز ظن ايدرم. شرقيلرك بوتون رزيلتك افاده ايدن سطرلرينى اوقويه‌لم‌ده اوكا كوره مضرتنى تقدير ايده‌لم:

ايشته برى:

آطه‌لر ساحلنده بكليورم
يارم سنى سريعاً ايستيورم
هردائمكى يرنده بكليورم
بنى شاد ايت سوديكم باشيك ايچين
هانياده اوميس كبى ليلاقلر
صاراروب صولمق اوزره ياپراقلر
بكا مكين اولونجه طوپراقلر
بنى شاد ايت سوديكم باشك ايچين ...

برديكرى :

بويله‌ده قاش، بويله‌ده كوز
بويله‌ده كوزلر كيمده‌ده وار.
اينجه ساز، دوز راق
ناز وادا بزده‌ده وار ...

ديكرى :

الف اوستنده ميملر!
ياقدى بنى او ديللر..
بم يوره‌كده سنسك،
سنك يوره‌كنده كيملر ؟..

ديكرى :

آمان آمان فنديق
نه كوزل‌ده قيرديق
جويز ايچى بادم‌ده شام فستيق
قاره قاره قاشلر
اوزوم كبى كوزلر
اوبياض كردانى اوپه‌لى !

ديكرى :

چك دوه‌جى دوه‌لرينى يوقوشه آمان
كل ممه‌لر بربرينه طوقوشه آمان
هايدى ألما يناقلى، هايدى كيراز دوداقلى...

ديكرى :

ألمالى‌يه يانغينم آمان
جلوه‌سنه بايغينم آمان
هر حالى خوشمه كيديور.
عقلمى باشمدن آليور.
آمان كوزه‌ل ألمالى
كوكلم سكا سودالى
پك خوشمه‌ده كيتدى.
آه سنى ناصل صارمالى ؟...

ديكرى :

اوغلان يايلى، قيز ويدالى (! !)
طايانه‌ميوروم غيرى
بن عسكره كيديوروم،
حلاللاشاليم غيرى...

ديكرى :

قالدى آتشلر ايچنده بنه سودالى سرم
نره‌دن كوردى سنى قهر اوله‌سى ديده‌لرم.
كورسه‌م آزار سنم، كورمه‌سم آرتار كدرم.
نره‌دن كوردى سنى آهر اوله‌سى ديده‌لرم.

ديكرى :

سينه‌مى صد پاره قيلدى تير مژكانك همان
مرحمت قيل نازلى يارم حالم اولدى پك يمان
قانمه‌اغياره افندم، لطفنه كلدى زمان
مرحمت قيل نازلى يارم حالم اولدى پك يمان.

دیکری :

ایپك کوملك یتیشیر، اتثارینی آت ،
تنزل ایله ، کل آغوشیمه یات ! . .

داها نه‌لر، نه‌لر... دقت ایدیکز، بونلری کنج‌قیزلر، قادینلر، دلیقانلیلر سویلیور. عمومی یرلرده تغنی ایدیلیور. ایشته بزده سقوط اخلاقه چالیشان موسیقی!.. بوتون بو تعطیل سیاحتمده کنجلر آغزندن بو شرقیلری، بو بسته‌لری، بو کفته‌لری دیکلادیم . مستثنالری پك آز، پك أندر ...

بو سفیل موسیقی تربیهٔ ملیه‌مزی ئولدورویور، بوزویور. اخلاق ملیمزی اعدام ایدن بزز. خارجدن بزه بونك ایچون کلن نمونه‌لر یوقدر . بز اتحار ایلیورز. بوقادار آچیق ، صاچق شرقیلر آوروپاده‌ده یوقدر. داها آچیقلری وار ایسه‌ده عائله آره‌سنه کیره‌مز، اوسفلی یرلرده، آیاشلر آره‌سنده قالیر...

اخلاقك سقوطی، ئولمه‌سی تربیهٔ عمومیه‌یی‌ده خنجرلیور. فکر، بدن‌ده أخلاقله برابر طولاییسیله اوچورومه یورویور، هر شیء فنا بولویور ...

بز اصل بویله کوکدن بوزولان شیلری تربیه ایلمه‌لی‌یز. جبر ایله،زور ایله خلق أیی آخلاقلی ودیندار یاپه‌نك امکانی یوقدر . واسع بر پروغراملە چالیشمغه باشلامه‌لی . بویله چالیشماز ایسه‌ك هپ فلاکت ...

پولیس افندیلر سوقاقده آچیق کزه‌ن قادینلری ایسته‌دکاری قدر چویرسینلر . شیخ‌الاسلام افندی ایسته‌دیکی قدر أمر ویرسین ، بیانامه نشر ایتسین ، جزا اعلان اولونسون ، تأمین ایده‌رم‌که هیچ بونلرك بر فائده واهمیتی یوقدر.

مرض أساسلی و أیلرله‌مکده‌در . بز مرضك اصل تداویسی نه ایسه اونی دوشونمیور ، خ ته‌لی جبر ایله قورقوتیورز. بویله اوستون کوروعادی تدبیرلر ایله اسلامیتك اوغرادیغی و اوغرامقده اولدیغی سقوط اخلاق تداوی ایدیله‌مز . یوزلرجه مکتبلر، قیز مکتبلری ، عائله‌لر ، والده‌لر ، بابالر آره‌سنده وعظ ونصیحتلر ؛ انسانیتی دوشونور ، اسلامیتی دوشونور وبونلر ایچون چالیشیر قادین وارککدن مرکب جدی جمعیتلر بوایشی اصلاح ایدر.حکومت ایچین ، وطنداشلر ایچون ، علما ایچون یاپه‌جق بودر . بوشرقیلر ناصل بر اخلاقسزلق پروپاغانداسی ، پروپاغانداجیسی ایسه بز تداوجیلر اونلردن داها قوتلی پروپاغاندا تأسیس ایلمه‌لی‌یز . چارهٔ فلاح بو !..

صاقین موسیقینك لزومسزلغنی ، علی‌العموم موسیقی اخلاقسزلنی موجبدر دیدیکم آکلاشیلمه‌سین . بوتون دنیاده اولدیغی کبی محرر ناچیز بیله مکتبمده موسیقی‌یی بر اساس تربیه اوله‌رق قبول ایتدم . مکتبلرده تطبیق ایدیلن موسیقی چوجوغه ، کنجه ایی اخلاق ، متانت ، شجاعت ، وطنپرورلك ، عسکرلك حسی ، سعی وغیرت حسی ، مسلکه محبت حسی ، تعالی حسی ، دینداراق حسی ویریبور ....

فرانسزلر بوکون کندیلرینی ئولومدن ، مظلم بر استبداددن قورتاران مارسه‌یه‌زه مدیون شکراندرلر . مارسه‌یه‌ز فرانسزلره وطنپرورلك درسی ویردی ، وطنی خلاص فکری ویردی ، شجاعت ومتانت ویردی ...

بزده ده ۳۲٤ انقلاب اخیرندن صوکرا بویله وطنی شرقیلر، تربیوی شرقیلر تنظیم اولونمغه باشلادی . مکتبلره کیردی . حتی جمله‌سندن بویوك استفاده‌لر أالده ایدلدی . لکن بونلرك عددی نه بزم ایسته‌دیکمز قادار ، نه‌ده بریکی معیوب شرقیلرك وجودینی ستر ایده‌جك قادار ...

انسانلر موسیقی‌یه محتاجدرلر. حسی، اینجه‌لکی تربیه ایده‌ن، یورغونلغی، مشاغل دماغیه‌یی کیده‌رن موسیقی‌در . فقط بزه خدمت ایده‌جك بوموسیقی، دیدیکم کبی نزیه، و وطنی اولمالیدر. آه‌لر ، اوفلر ایله ایکلیه‌رك شهوت وعد ایده‌ن موسیقی پارچه‌لرینی ئولدورمکه چالیشمالی ؛ اونلرك ناظم وبسته‌کارلرینی لعنتله یاد ایلمه‌لی‌یز .

مناستر: ادهم نژاد

تاریخ

ایران تاریخچهٔ انقلابی

— ۲ —

انقلاب متفکرین ومحررلری

شیخ جمال الدین ـ میرزا ملکم خان ـ میرزا آقا خان کرمانی وآرقا- داشلری ـ اوچ غزته‌جی ـ میرزا عبدالرحیم وحاجی زین‌العابدین .

ناصرالدین شاهك بوتون شدت ومظالمنه رغماً مملکتده بر فکر تجدد وانقلاب پرورده ایدیلیوردی . شاه هر نه قدر بابیلك تهمتیله خلق اللهی کسدیرمش ، قیردیرمش ایدیسه‌ده فکر ترقیپرورانه‌یی تمامیله بتیره‌مه‌مش ، اونی جدی وفداکار مروجلردن محروم براقا- مه‌مشدی . دور ناصرینك بوتون ظلمت وکثافتلرینه رغماً آره‌صره ارباب فکر ودها برر شهاب ثاقب کبی پارلایور وافول ایدیورلردی . فقط بوتون افوللرینه رغماً ستاره‌لر کیت کیده بوللاشیور ، آز، چوق ثبات کوستریور ، ایران قدیمك افق تاریکنه نور تجدد صاچیورلردی.

سلسلهٔ مقالاتمزده اختیار ایتدیکمز اصول اختصاره نظراً بز بو «ستاره»لردن آنجق ایران انقلابنه ، افکار احرارانه‌سنه اك‌زیاده اجرای تأثیر ایتمش اولانلرینی قید ایتمك ، مجاهدات فکریه وخدمات قلمیه- لرینك اهمیتنی کوسترمکله اکتفا ایده‌جکز :

*
* *

ایران افکار احرارانه‌سنك ایلك اول میدان مجاهده‌یه آتیلان متفکرلرینك باشنده سید جمال‌الدین افغانی حضرتلری کلیور.

شیخك اتحاد اسلام فکری مروجلرندن اولدیغی معلومدر . بوفکرك صوك شکلنك مؤسسی عد ایدیلن جمال‌الدین حضرتلری ناصرالدین شاه زماننده ایکی دفعه مابین همایونده بر مقام بلند احراز ایلمش ، خیالات ترقیپرورانه‌سندن دولایی ایراندن طرد ایدلمشدر . ایلك تبعیدنی متعاقب ناصرالدین شاه آوروپاده سیاحت ایتدیکی اثناده مشارالیهله (مونیخ) ده کوروشمش ، کندیسنی مقام وکالته تعیین ایده‌جکنی وعد ایله موکب همایونیله برابر طهرانه جلب ایتمشدر . شیخ ایکنجی دفعه طهرانه کلدکدن صوکره تکرار نقض عهد ایده‌ن شاهك غضبنه اوغرامش وقتلنه ارادهٔ شاهی صادر اولمشدر . اعدامدن اول تام معناسیله عریان اوله‌رق شیخ بر قاطره بندیریله‌رك طهران سوقاقلرنده تشهیر ایدیلمشدر . فقط فرانسه سفارتنك مداخله‌سی اوزرینه قتلندن واز کچیلمش ، تکرار ایراندن تبعیدی جهتنه کیدیلمشدر .

ممالك اسلامیه‌ده داخلاً قانونی وعادل برر حکومت تأسیس ایتمك ، اجانبه قارشی‌ده متحد ومتفق بر عالم اسلام وجوده کتیرمك غایه‌سنه فداکارانه خدمت ایدن بویوك آدم ، کرك ایرانده ، کرك

ممالك عثمانیه ، مصر وهندستا » برچوق طرفدار قزانمش ایدی . فقط طرفدارانندن زیاده — دها طوغروسی طرفدارانندن دها قوتلی — دشمنلری‌ده تورەمش ایدی . بودشمنلر صره‌سنده ناصرالدین شاه ، طولاییسیله سلطان حمید اولدیغی کبی ، انکلتره دولتی‌ده وار ایدی . بوصوکنجی دشمنك تضیقی یوزندن محترم مجاهد بوتون دنیاده راحت یوزی کورەمدی . اتحاد اسلام فکرینی ترویج ایتمك اوزره عربجه نشر ایتدیکی « عروة الوثقی » نام رساله موقوته‌یی انکلیز حکومتنك تعقیبات شدیده‌سنه معروض قالدی ؛ بوندن طولایی شیخ جمال الدین غزته‌سنی نه مصرده ، نه لوندره‌ده ، نه‌ده پارسده نشر ایده بیلدی . مصرده ، پارسده دیپلوماتیك وسیله‌لرله مقصدینه دسترس اولدی . « عروة الوثقی » نك پارسده ۱۷ نجی نسخه‌سنده توقیف ایدیلمه‌سیله کنیش برنفس چکمش اولان انکلیز حکومتی لوندره‌ده دخی شیخ حضرتلرینی انکلتره حریت مطبوعاتندن تحف براینتریقه واسطه‌سیله محروم ایده‌بیلدی. شویله‌که : بوتون لوندره‌ده حروف عربیه‌یه مالك وعربجه غزته طبعنه یارارلق کوسترن بر دانه مطبعه‌وارمش. سیدك غزته‌سی‌ده اوراده طبع ایدیلمكه مجبور. انکلیز حکومتی مطبعه‌جی‌یه حلول ایدر، « عروة الوثقی » طبع ایدیلمه‌مك شرطیله مطبعه‌یه کلیتلی سپارشاتده بولنور. بو وسیله ایله اتحاد اسلام غزته‌سی‌ده تعطیله اوغرار .

بو مجاهد بی‌پروا ، حبسلره ، نفیلره ، تحقیر واشکنجه‌لره باقیه‌رق شایان تقدیر بر متانتله کندی مسلکنی تعقیب ایلمش ، فکرینك ترویجنده بر آن تکاسل ایتمه‌مشدر. حتی زندانلرده اولدیغی زمانلر بیله . مثلا نجف علماسنه یازمش اولدیغی غایت مؤثر بر خطابه‌سنی عثمانلی محبسلرینك بریسندن کوندرمش. اشبو مکتوبنده شیخ، نجف علماسنی ناصرالدین شاهك استبدادی ایله مبارزه‌یه ، بو وسیله ایله‌ده « بیضهٔ اسلامی » محافظه‌یه دعوت ایتمشدر .

جامع الازهرده اصلاحات یاپوب علوم جدیده‌یی اورایه ادخال ایدن، ناصرالدین شاهك قاتلی میرزا رضای کرمانی‌یی تشجیع قیلان، (موسیو رەنان) ك « علم واسلام » نام قونفرانسنه مقابله ایده‌رك معارضنك : « بو شیخی کوروبجه اسلام بهار تمدننك ابن سینا کبی شکوفه‌لری بیش چشممده تجسم ایدیور » یوللو قیمتدار بر احترام وتقدیرینه مظهر اولان، بالجمله آثارنده بیوك بر اسلام ممالك متحده‌سی وجهاد عمومی غایه‌سنی آتشین بر صورتده تعقیب ایدن بو اسلام مجاهد اعظمی، ناصرالدین شاهك قتل اولونمسی اوزرینه ایران حکومتنك تحریکی وسلطان حمیدك — « شاهی قتل ایتدیرن بر آدم سلطانی‌ده قتل ایتدیرر » قورقوسیله — ایچیرتمش اولدیغی « قهوهٔ شهادت » له میدان مبارزه‌دن چکیلوب دعوت حقه لبیك‌زن اجابت اولمشدر.

(۱۳۱٤ هجری)

سید هر نه قدر « افغانی » دیه ، مشهور ایسه‌ده عن اصل ایرانده همدان قضاسنده واقع اسد آباد قریه‌سندندر .

* *

ایران افکار منوره اربابنه بر روح عصیان وانقلاب نفخ ایدن ، سید جمال الدینی میرزا ملکم خان کبی بر محرر سیاسی تعقیب ایتمشدر . میرزا ملکم خان اصفهانده واقع جلفا قصبه‌سی ارمنیلرندن اهتدا ایتمش اولان یعقوبك اوغلیدر . میرزا ملکم خان دها عملی ، دها یاقین ودها قابل تطبیق بر أمل یولنده میدان مجاهده ومبارزه‌یه آتیلمش‌ده مملکتك قوانین مضبوطه‌یه محتاج اولدیغنی کندینه خاص اولان ساده ، تکلفسز ، علوی بر طرز انشای نوینله نشر وبیانه باشلامشدر .

میرزا ملکم خان فارماصونلرك تشکیلاتنه قریب « قانون‌خواه » لردن متشکل بر جمعیت خفیه دخی ترتیب ایتمشدر . جمعیت ذکوره‌نك اسمی « آدمیت » اولدیغی کبی اعضاسنه‌ده « آدم » لفظی اطلاق اولونوردی . جمعیتك نظامنامه‌سی اولمق اوزره ملکم خان طرفندن « اصول آدمیت » دیه بر رساله‌ده قلمه آلنمشدر .

میرزا ملکم خان آثار متعدده‌سی و « قانون » روزنامه‌سیله ایرانده هرکسدن زیاده بر فکر سیاسی اویاندیردیغی حالده ، غایت دیپلومات بر آدم اولدیغی ایچون اودرجه ماینك قهر وغضبنه دوچار اولمایوب هر وقت دولت مأموریتنده و اکثریا سیاسی مأموریتلرده بولنمشدر . شویله‌که ، برلین قونغره‌سنده ایران مبعوثی اولمش ، اوزون مدت لوندره سفارتنی اشغال ایلمش ونهایت درت سنه اولیسی روما سفیری اولدیغی حالده وفات ایتمشدر .

میرزا ملکم خان اسلام الفباسنك اصلاحیله‌ده اوغراشمشدر . کندیسی ایجاد ایتمش اولدیغی الفبا ایله نمونه اولمق اوزره بر قاچ کتاب دخی باصدیرمشدر . الفباسنی وقتیله عثمانلی دولتنه دخی تقدیم ایتمش ، بو خصوصده امتیاز طلب ایلمش ، فقط انجمن معارف طرفندن رد ایدلمشدر .

فارس محررین اخیره‌سی آراسنده میرزا ملکم خان طرز انشادہ مجدد عد ایدیلوب نثر ملکم نمونهٔ امتثال اولمشدر. ملکم خان معانی‌یی سجع وقوافی‌یه فدا ایدوب ، افکاری مبالغه ، الفاظ مسلسل ایچنده بوغان دهشتلی بر انحطاطه معروض قالان نثر فارسی‌یی علی العاده احیا ایتمشدر . قیصه جمله‌لر ، مبالغه‌سز . ساده مقایسه وتشبیهلردن عبارت اولان ملکم خان انشاسی ایران کنجلرنجه اك مقبول، اك مستحسن، اك مؤثر برطرز تحریر وبیاندر .

بوطرز نوین دلپسندله یازمش اولدیغی « پلتیك دولتی » ، « تنظیمات » ، « شیخ ووزیر » کبی آثاری ایران متفکرین ، محررین وانقلابجیلرینه اجرای تأثیر ایتمشدر .

*
* *

فکر انقلابك اك دهشتلی ، اك آتشین مؤثرلرندن بری‌ده عادات واخلاق رذیله‌نك ، اوهام وخرافاتك ، دین نامنه اجرا اولونان مسخره‌لقلرك ، مانع ترقی وتعالی اولان عقیده‌لرك منقد بی امانی ، میرزا آقا خان کرمانی جنابلریدر .

میرزا آقاخانك آتشین برروح پرفوران انقلابله یازلمش اولان

آثاردن یالکز ایران تاریخنه عائد منظوم ومنثور برر کتابی اخیراً طبع اولونمشسه‌ده سائر آثار منقدانه‌سی بووقته قدرطبع ایدله‌مه‌مشدر. زیرا شرائط موجودهٔ اخلاقیه‌نك تحمل ایده‌میه‌جکی برشدتله یازلمشدر. مع مافیه ، غیر مطبوع اولدیغی حالده ، استنساخ ایدیله‌رك الدن اله کزن نسخه‌لری تنبیه افکاره آز خدمت ایتمه‌مشدر . بوقدر جسورانه یازیلان آثاردن منفعتدن زیاده ضرر کلدیکنه کسب قناعت ایدنلر وارسه‌ده ، میرزا آقا خانك عظمت روحی واجرا ایتمش اولدیغی تأثیری انکار ایتمك کوجدر . دین نامنه اجرا اولونان مسخره‌لقلری تنقیدن عبارت اولان « صد فصل » ی ایله ملی حکایه‌لر وروماناردن عبارت اولان برقاچ اثری اوقومغه موفق اولدم‌ده اویله برجسارت، اویله بر روح انقلاب وعصیانی تقدیر ایتمه‌مك الدن کلدی .

میرزا آقا خان کرمانی کوزل برناثر اولدیغی قدر ایی شاعردرده ، قصائد وطنیه‌سی قسماً مطبوعدر . بوقصیده‌لرینك برنده بر سائقهٔ دوربینانه ایله ، شاعر ، ایرانك بوکونکی فلاکتنی اوزمان بیله کورمش ، دیمشدرکه :

« بایران مباد آنچنان روز بد ،
که کشور بهبیکانکان اوفتد .
نخواهم زمانی که این نوعروس ،
بیفتد بزبر جوانان روس .
بکیتی مباد آنکه : این حوردیس،
شود همسرلردی ازانکلیس . »

ناصرالدین شاهك قتلی متعاقب ایران درسعادت سفیری علاءالملکك توسطیله میرزا آقا خان کرمانی وایکی آرقاداشی - حاجی میرزا حسن تبریزی ایله شیخ احمد روحی - سلطان حمید حکومتی طرفندن ایران حکومتنه تسلیم ایدلدیلر وتحت الحفظ تبریزه کوندرلدیلر . صوکره ولیعهد سلطنت (شمدیکی شاه مخلوع) محمد علی میرزانك امری اوزرینه بواوچ مجاهدی شهید ایتدیلر . (١٣١٤ هجری)

بواوچ آرقاداش طول مدت استانبولده اقامت ایتمش وکاتبلکله کیچنمشلردر .

حاجی میرزا حسن خان ایله شیخ احمد روحی‌نك غیرمطبوع اولمق اوزره برچوق اثرلری واردر . بونلرده میرزا آقا خانك آثاری کبی اخلاقیاته دائر اولوب مظالم استبدادی تنقید یولنده یازلمشدر.

***

بونلردن دها معتدل، فقط دها مؤثر اولمق اوزره دیکر بر قسم محررین‌ده واردر، که فکر تجدد وانقلابه پك چوق خدمتلر ایتمشلردر. بونلر میاننده غزته‌جی اوله‌رق اوچ کیشی واردر : بری هندستانده کلکته‌ده نشر اولونان فارسیجه « حبل المتین » غزته‌سی صاحبی جلال الدین الحسینی‌در. بوذات ایرانیلرجه الك زیاده اوقونان صاحب عزم وثبات محررلردندر. یکرمی سنه‌دن برو نشر ایتمکده اولدیغی هفته‌لك «حبل المتین» ی ایله ایرانده ایی برجریان وجوده کتیرمشدر. ایران احرارینك اکثریسی حبل المتیندن ملهم اولمش، فکرمشروطیتی اوندن اوکرنمشلردر . حال حاضرده فارسیجه نشر اولونان غزته‌لر میاننده (حبل المتین) الك اسکی بر غزته‌در . شدتلی بر وطنپرور ، حرارتلی بر « اتحاد اسلام » طرفداریدر.

وقتیله درسعادتده نشر اولونان «اختر» غزته‌سیله، مصرده چیقان « پرورش » غزته‌لری دخی ایران دور انتباهنك برر عامل مؤثری اولمشلردر. اختری تبریزلی محمد طاهر بك ، « پرورش » ی ایسه میرزا محمد علی خان پرورش حضرتلری زیورلردی. محمد طاهر بکك غزته‌سنی سلطان حمید قپاتدی. بوذات شمدی‌ده درسعادتده بولونیور؛ وقتیله‌ده عثمانلی انجمن معارفنك اعضالرندن ایدی. میرزا محمد علی خان پرورش ایسه وفات ایتمشلردر. مرحوم غایت سحار بر قلمه مالك اولوب انشاده ارباب اقتداردن ، ثباتده اصحاب متانتدن صاییلیور. وطنك مظلومیتی ، استبدادك قساوتی ، ایرانك احتشام وسطوت تاریخیه‌سنی تصویر ایدن برچوق کوزل پارچه‌لری واردر ، که ارباب ذوقك حافظه‌لرنده منقوشدر .

***

ایران انقلابنه اجرای تأثیر ایدن محررین ومتفکرین تدقیق اولوندقده ایکی ذات دخی مدققك نظر دقتنی جلب وکندیلرینه قارشی انسانده بحق برحس تجلیل واحترام تولید ایدرلر . بونلرده تبریزلی میرزا عبدالرحیم زاده ایله مراغه‌لی الحاج زین العابدین حضرتلریدر . برنجیسنك « کتاب احمد ویاسفینهٔ طالبی » سی، ایکنجیسنك «سیاحتنامهٔ ابراهیم بك » ی صوك یاریم عصرده‌کی ایران ادبیاتنك شاهکارینی تشکیل ایدرلر . بوایکی کتاب ایرانده آثار جدیده‌دن الك زیاده اوقونان اثرلردر. « کتاب احمد » مصاحبه یوللی یازلمش علوم مختلفه‌دن معلومات ابتدائیه‌یی غایت سلیس برطرز بیانله افاده ایدر ، سه‌ویله سه‌ویله اوقونور . تعلیم وتربیه نقطهٔ نظرندن بیوك برقیمتی حائز اولان بوکتاب ایرانك سبب تنزلنی ، ممالك اجنبیه‌نك حکمت ترقیسنی واضح دلیللرله کوستریور . « کتاب احمد » ی اوقومامش بر ایرانلی‌یه آز تصادف ایدرسکز . « سیاحتنامهٔ ابراهیم بك » ایسه رومانواری یازلمش برائر قیمتداردر . ایران اصول استبدادینی، جهالتی، فساد اخلاقنی صنعتکارانه برصورتده تنقید ایدر واوروپا اصول اداره‌سی قبول اولونمینجه ایرانه نجات اولمدیغی شك و شبهه‌یه میدان براقمه‌دن قارئلرینه حس ایتدیریر. دور استبدادده ایرانه دخولی ممنوع ایدی. فقط ممنوعیتنه رغماً کتابی آز کیمسه اوقومامشدر.

کرك عبدالرحیم افندی، کرك حاجی زین العابدین افندی ایکیسنه اول برنجیسی قفقاسیاده واقع (تیمورخان شورا) شهرنده، ایکنجیسی‌ده درسعادتده بو دارفنایه وداع ایلمشلردر .

عبدالرحیم افندینك «کتاب احمد»دن باشقه علم هیئاته ، حکمت طبیعیه‌یه ، اجتماعیات و تاریخه عائد سائر اثرلری‌ده مبذولدر.

طبیعی ایران دورهٔ انقلابنك متفکر ومحررلری یالکز بونلر دکلدر. فقط بز، الك مشهورلرینی ذکر ایتدك.

رسول‌زاده

محمد امین

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هند یولنده

١٣

خطهٔ عراقیه امور زراعیه‌سی نصل احیا و اصلاح اولنور ؟

١

اجدادمزك قانیله یوغورلمش خاك پاك وطنمزی دائما پارچه‌لمغه چالیشان دشمنلردن محافظه ایتمك ایچون دکزده قوتلی بردونمایه ، قره‌ده بیوك براردویه محتاجز. اردولرمزده‌کی برقاچ یوز بیك عسکری کوزلجه بسله‌مك ، کیدیرمك ، اللرینه اك یکی طوپلر ، تفنکلر ویرمك ، اك یکی ایجاد اولنمش زرهلیلر صاتون آلمق ایچون دولت وملتمزك ملیونلرجه لیرایه احتیاجی واردر . کذلك اهالیمزی راحت یشاتمق ، قولایلقله چوق پاره قزاندیرمق ایچون ناحیه‌لره ، کویلره وارنجه‌یه قدر یاپیلمسی لازمکلان شوسه ودمیریوللری‌ده یوزبیکلرجه، میلیونلرجه لیرالر ایستر .

عجبادولتمز بوملیونلرجه لیرالری نه صورتله‌ونره‌دن تدارك ایده‌جکدر؟ دولتمز یا وارداتندن فضله اولان مصارفاتنی قپاتمق ایچون کمرکلرینك ویرکیلرینك هرسنه‌لك حاصلاتنی رهن ویره‌رك واجنبیلره یوز صوپی دوکوب بویون اکه‌رك آغیر فائضلرله اودونج پاره آلیر ، یاخود اهالینك ویرکیلرینه ضم ایدرك اونلری آغیر بریوك آلتنده براقیر ، یاخود تجارت وصنایعی، زراعتی ایلرلته‌رك آنلردن فضله واردات چیقارمغه، بوصورتله آچیغی قاپاتمغه چالشیر .

شمدی‌یه قدر دولتمزك مصارفی وارداتندن دائما چوق اولدیغی ایچون دولتمز مصرفنك فضله‌سنی اوروپالیلردن آلدیغی پاره‌لرله اوده‌مش وسنه‌لردنبری ملیونلرجه بورج آلتنه کیرمشدر .

کچن سنه دولتمزك بتون وارداتی یکرمی سکز میلیون عثمانلی لیراسی طوتدیغی حالده مصارفی اوتوز آلتی میلیون لیرایه واردیغندن بو آچیغی قپاتمق ایچون آلمانلردن اون میلیون لیرا اودونج آلمه‌یه مجبور اولمشدر.

بردولتك بورجنك چوغالمسی اعتبارینك کیت کیده آزالمسنه سبب اوله‌جغندن بالآخره قارشیلق کوستره‌جك واردات بوله‌میه‌جغمز ایچون دائما بورج ایله کچینه‌میه‌جکز کبی الله اسیرکه‌سون بورجلریمزی‌ده ویره‌میه‌جك برحاله کلدیکمز وقت خزینه‌مزده اجنبیلرك بویوندروغی آلتنه کیرر .

دولتمز اودونج پاره آلمغه موفق اوله‌مینجه یا مصرفنی صوك درجه کسمکه ، یاخود چفتجیلرك ، اصنافك صرتلرینه آغر آغر ویرکیلر یوکلتمکه مجبور اولور .

دولت مصرفنی ایندیررسه دشمنلره قارشو حاضر بولندیرمسی ایجاب ایدن ایکی اوچیوز بیك کشیلك عسکری بسله‌یه‌مز؛ بکلك کمیلر، طیاره‌لر تدارك ایده‌مز؛ شوسه‌لر، دمیریوللری یاپدیره‌ماز؛ مملکتلری اعمار ایلیه‌مز ؛ مأمورلرینه منتظماً آیلق ویره‌مز ... ایشك فنالغی استبداد دورنده اولدیغی کبی ینه فقرانك باشنه کلیر . دولت مصرفنی قیصالتمیوب‌ده ویرکیلری آرتیره‌جق اولورسه ذاتاً کلیرلری آز اولان وپك آز نفقه ایله کچنمکه مجبور بولنان رنجبرلر ، اصنافلر بو آغیر یوکك آلتندن قالقه‌میوب بسبتون ازیله‌جکلردر .

شو حالده کرك اجنبیلردن اودونج پاره آلمقله ، کرك ویرکیلری آرتیرمقله الده ایدیله‌جك واردات اهالینك ضررینه اوله‌جق وملتی سفالته طوغری سوروکلیه‌جکدر . شیمدی یالکز دولتك زراعت ، تجارت وصنایعك ایلرله‌سندن واهالینك زنکین اولمسندن قازانه‌جغی پاره قالیر . خزینه‌یه واردات کتیره‌جك صنایع اك زیاده بیوك فابریقه‌لردر . مملکتمزده دستکاهله ایشلین صنعتلر ذاتاً اصنافك قارنی زور طویور- دیغی ایچون دولته بیوك واردات براقه‌ماز . هپمزیك اعلا کوریورزکه ییه‌جکمز، کیه‌جکمز اشیانك چوغی ، حتی باشمزده‌کی فسدن ایاغمزده‌کی قوندره‌یه ، ایکنه‌دن ایپلکه قدر هپسی یاپلمش اوله‌رق اوروپادن کلیور. اوروپالیلر بزدن پاموغی، یوکی، کتنی، کنویری غروش مقابلی اوله‌رق قنطارلرله ، اینکی اوقه‌لرله آلدقلری حالده بونلری البسه وسائره حالنه کتیره‌رك مجیدیه ولیرا مقابلنده بزه درهملرله صاتیورلر . بزم بونلرك هیچ برینی یاپمق ایچون فابریقه‌مز اولمدیغی کبی یاپلسه‌ده دولتك آرتدیرمغه موفق اوله‌مدیغی کمرك رسمی بورا‌ده‌ده قالدقجه بزم فابریقه‌لرك اوروپالیلره رقابت ایتمك، اونلردن اوجوز مال صاتمق احتمالی یوقدر . بوندن اکلاشیلیورکه دولتمز شمدیکی حالده صنایعدن بیوك برواردات بکلیه‌مز . تجارته‌کلنجه : احتیاجمز نسبتنده یوللریمز، شمندوفرلرمز ، فابریقه‌لرمز ، لیمانلرمز اولمدیغی ایچون تجارت بزده اوروپایه نسبتله پك کریده قالدیغی کبی حال حاضرده موجود اولانی‌ده همان همان مع التأسف اجنبیلرك النده‌در .

شو سوزلردن آکلاشلمشدرکه اوروپالیلر تجارت و صنایعده بزدن فرسخ فرسخ ایلریده اولدقلری ایچون انلره بوخصوصده از زمانده یتشمك قابل دکلدر. آره‌مزده‌کی فرق او قدر بیوکدرکه بوکون بیله اونلر بخار قوتی براقوب الکتریق سرعتیله ایلرله‌دکلری حالده بز حالا دوه آدیمیله کیدیورز . بناءً علیه بر طرفدن مملکتمزك قابلیتی درجه‌سنده تجارت وصنایعك‌ده ترقیسنه چالشمقله برابر بودنیاده عثمانلی اوله‌رق یشامق، یعنی دشمنلره واجنبیلره اسیر اولمامق ایچون هر حالده باشلیجه زراعتك ترقیسنه بتون موجودیتمزله چالشمقلغمز اقتضا ایلر .

فقط، اوت بیوك برتأسفله‌دیینیله‌بیلیرکه: ایام عمرانده رسوم بیت المال عشر ونصف عشر نسبتنده استیفا ایدلدیکی برزمانده الّلی بش ملیون لیرا ویرن بوخطهٔ عراقیه بوکون نصف ، ثلث ، ربع ، خمس نسبتنده

استيفا ايديله‌ كلمكده اولديغى حالده نصف مليون ليرا بيله واردات ويرمديكى نظر اعتباره آلنورسه نصل بر اهالك زبونى اولديغى آ كلاشيلور.

عراق جنـاب حقك كرهٔ ارضده يراتديغى اراضئ زراعيه‌نك بر تمثاليدر. عراق دنياده آقان اك مبذول صولره ، خارق‌العاده قوهٔ انباتيه‌يه مخترعات جديده‌دن اولان هر درلو ماكنه‌لرك تطبيق وتشبثيله دنيـاده اك مساعد مستوى بر سطحه ، خفيف ميللى وتشكلات طبيعيه‌نك زراعته اك الويرشلى بر صورتده اراضيلى بر ترابه وطبقاته مالكدر. هله اقليم نقطهٔ نظرندن بلاد بارده وحاره‌نك يتشديرديكى ويتشديره‌مديكى بر چوق اشجار ونباتات مفيده وصناعيه‌نك نشو ونماسنه مسـاعد بر منطقه‌ده بولنمسى هر درلو ترقياته سبب اولان مواد ابتدائيه‌نك بر مخزنى اولديغنه شبهه كتوريله‌من .

ايشـته بو قدر خزائن طبيعيه مالك و يوز قرق بر مليون درت يوز بيك كسور دونمندن يالكز درتيوز بيك كسور دونم ، اوده غايت عادى بر صورتده زراعت ايديلوب متباقى قالان يوز قرق بر مليون دونم طوپراقلرمز صپـان دكمه‌مش ، اكيلمه‌مش بولنديغى حالده بر چوق احتياجات ضروريه‌مزى اجنبيلردن تدارك ايتمكلكمز وبونلرله كچنمكلكمز بزم ايچون يازيق ، كناه دكليدر؟ بوحال بزى آغلاتمازسه بوزمزى قزارتمزمى ؟ !

زراعتـك ممالك اجنبيه‌ده علمله ، فنله بيوك بيـوك ماكنه‌لرله ياپيـلديغى حالده مملكتمزده معلوماتسزلقدن ، عرفانسزلقدن « نوح زمانـندن قالما » آلتلرله ياپيلمسـندن ايلرى كليور . آوروپاده چيفتجيلر معمور كويلرده ، كوزل كوشكلرده اوطوردقلرى ، بول ونفيس يمكلر يدكلرى ، والحاصل پك زنكين وپك راحت كچيندكلرى حالده آجينه‌رق دينه بيليركه : كويلولرمز عادى كلبه‌لرده چريل چيپلاق بر حالده بتون سنه يوقسزلقله يشارلر ! نيچون بزم چيفتجيلرده اللريله ، صرتلريله ضعيف وجانسز (كرد) ـ زراعت ـ حيوانلريله كوردكلرى خدمتلرى جانسز ماكنه‌لره كورديره‌رك بر چوق زحمت ومشقتدن قورتولمسـينلر ؟ نيچون كوزل كينوب ايى ييه‌رك راحتجه يشاماسونلر ؟ ايشته هپ بونلر برر برر دولتك ، ملتك انظارينه وضع وعرض ايديله‌جك مواد مهمهٔ حياتيه‌دندر .

دكل مملكت عثمانيه‌نك ؛ دنيانك اك مهم وممتاز بر قطعهٔ زراعيه‌ سى اولوب عراق وجزيرة‌العرب داخل اولديغى حالده موصـل حدودندن تا بصره‌نك منتهاى حدودينه قدر اوفق دولتـلردن بر قاچ حكومت قطعه‌سنه معادل اولان بوقطعه داخلنده ترقيات زراعيه نامنه شمدى‌يه قدر نه‌ياپلدى ؟ هيچ ! حالبوكه اقليم واستعداد طبيعى نقطهٔ نظرندن بو قطعه‌نك پك مادوننده وزراعته قابل اراضينك مجموعى بو قطعه‌نك اراضيسـنه معادل كله‌ميان اناطولى وروم ايلينك همان عموم ولاياتنده ، حتى لوا وقضـالرنده بر چوق زراعت مكتبلرى ، نمـونه چيفتلك وتارلالرى ، ايپك بوجكى دارالتحصيللرى ، سـوتخانه‌لر ، هر نوع الات و ادوات زراعيـه ديولرى ، زراعت بانقه‌لرى ، باغجيلق مكتبلرى ، آيغير ده‌پولرى ، حيوا . والحاصل شـعبات زراعتك عمومنه عائد ترقياتى ؛ ، لنه‌رق حتى اوروپايه بر چوق طلبه‌لر كوندرلمشـدر . بو جسيمه‌يه ايسه نه ياپلدى ؟ ينه هيچ ! انسـانك عين‌اليقين بوحالى كوروب‌ده متأثر اولمامسى ، فرياد ايتمه‌مسى ممكن اولمايور .

ايشته دولت عثمانيه‌نك بر بودجه‌سى قدر واردات ويرمكه مستعد اولان بو قطعهٔ خارق‌العاده زراعت نقطهٔ نظرندن بويله بر يوقلق ، بر پريشانلق ايچنده يوارلنوب كيدركن بز اجنبيلره بيون اكه‌رك ، يوزصويى دوكه‌رك المزى اوزادوب حيثيت مليه‌مزى رخنه‌دار ، منافع اقتصاديه‌مزى انحصار التنه ويره‌رك پاره استقراض ايدوب واردات ويرمه‌ين ، منافع ماديه تأمين ايتمه‌ين يرلره صرف ايديورز . واصل حيات مليه‌مزى پارلاته‌جق ، ثروت عموميه‌مزى تزييد ، خزينه‌مزى زنكين ايده‌جك وبزى اجنبيلرك ربقهٔ اسـارتندن قورتاره‌جق بويله بر قطعهٔ جسيمه‌نك ترقيات زراعيه‌سنى شمدى‌يه قدر هيچ نظر اهميته المامشز . بوكا نه‌قدر تأسف ايدلسه سزادر .

مخابر مخصوصكز

بغداد :

س. م. توفيق

شؤون

بالقانلر محاربه‌سى

٤ تشرين اول ، پنجشنبه :

بوكون‌ده اوكله‌يه قدر حرب اعلان ايدلمدى . هركس انتظار ايديور. غزته‌لر (پوآنقاره) نك بر قونفرانس تشبثى خبر ويرييورلر . بوخبر اذهانى ينه مراقلانديرييور. عجبا دول معظمه مسئله‌بورادەيه كلدكدن صوكره بزى حربدن آليقويا جقلرمى ؟ دولت عليه بوقونفرانس مسـئله‌سنى نصل تلقى ايده‌جك ، ديه ينه مراقلر آرتيور . افق سياست سحابه‌دار اوليور . ديكر طرفدن ايتـاليا ايله صلحك امضـا ايدلديكنى عثمانلى آژانسى خبر ويريور . بوخبره نظراً حاكميت عثمانيه طرابلسده باقى قالمق شرطيله بر مختاريت اداره اعلان اولنه‌جق ، ذات شاهانه طرفندن بر نائب السلطان تعيين ايديله‌جك . فقط بالقانلر محاربه‌سنى بر غايهٔ ملى تلقى ايدن ، حكومت عثمانيه ايچون حيات ممات مسئله‌سى عدايدن افكار عموميه ، ديكر برزمانده اولسه‌يدى هيجانلرله تلقى ايده‌جكى بوصلح خبرينى كمال سكونت واعتدال دمله قارشيلايور . هله بوصلحك بويله غائله‌لى برزمانده وقوع بولمه‌سنك موجب ممنونيت بيله اولديغى حس اولونيور . بر طرفدن صلح ، فقط ديكر طرفدن حرب اولمق شرطيله. حكومت سنيه بوكون بلغار وصرب سفيرلرينك ؛ پاپورطلرينى كنديلرينه توديع ايديور ، بر آن اول حدود خارجنه چيقمالرينى طلب ايديور ؛ بوصـورتله بلغارستان وصربستانه قارشو حرب اعـلان اولونيور . فقط ـ نه‌دنسه ـ يونانستان سفيرينك پساپورطى ويريلمه‌يور. يونان سفيرى غريپاريس باب‌عالى‌يه كليور ، خارجيه ناظريله ملاقات ايديور. بوخصوصده بر چوق ديدى‌قوديلر چيقيور ، درلو درلو تأويلاتلر اوليور. نه‌دن يونانه اعلان حرب اولونمامش؟ ديه مراق اولونيور .

آقشام حربيه نظارتندن بلغار وصرب حدودنده اولان اردو قوماندانلرينه

هجوم امری ویریلیور . آرتق حرب باشلامشدر. بوکونده رومانیا واپوریله بلغار مظالمندن قورتولان برچوق بلغارستانلی اسلام قرداشلرمز درسعادته کلیورلر . دوچار اولدقلری تعدیاتی یانا یاقیله نقل ایدیورلر .

٥ تشرین اول ، جمعه :

بوکونکی غزته‌لر هپ حربدن وعثمانلیلغك مناقب عسکریه‌سندن بحث ایدیورلر. سیمالرده بربشاشت ، قلبلرده برانبساط دویلیور. چونکه آرتق اعلان حرب ایدلدیکنی ، عنعنات عسکرۀ عثمانیه‌دن اولان هجوم امری ویرلدیکی مژده‌سنی هرکس خبرآلمشدر . بلغارستان و صربستان سفارتلرینه تبلیغ اولونان شفاهی اعلان حرب نوطه‌سی غزته‌لرله اعلان اولونیور . عثمانلیلغك وقار وحیثیتیله متناسب بونوطه‌یی هرکس آلقیشلایور .. ایتالیانلرله صلحك قطعی اولدیغی ده بوکونکی نشریاتله آرتق تأیید ایدیور. بوغازك طورپیللردن تطهیرینی ، ایتالیانلرك تکرار استانبوله دونه‌جکلرینی وبانقودی رومانك ، ایتالیا سفارتخانه‌سنك آچیلاجغنی غزته‌لر خبر ویریورلر . طرابلس غربه مختاریت ویریلیور ، بوخصوصده ترتیب ایدیلن قانون مخصوص غزته‌لرله اعلان اولونیور ، طرابلس غربده اوقوناجق فرمان همایونده نشر اولونیور (بونلر قسم مخصوصمزده مندرجدر .) ایتالیانلرك تحت اشغالنده اولان آطه‌لرك تخلیه ایدیله‌جکی ، ایتالیانلرله تشریك مساعی ایدن شیخ ادریسك مظهر عفوعالی اولدیغی اعلان اولونیور... دون واپور بولوناديغی جهتله شهرمزده قالان بلغار وصرب سفیرلری بوکون کیدیورلر . سفارتخانه‌لرك آرمه‌لری اینیور . دیکر طرفدن یونانك‌ده متفقلرندن کری قالیه‌رق رسماً اعلان حرب ایتدیکی خبری کلیور . آقشام غزته‌لری حدودلردن مظفریت خبرلری کتیریورلر . فقط رسمی اوله‌رق هنوز برخبر یوق . ذاتاً بوقدر چابق اساسلی وجدی برحربه‌ده انتظار ایدیله‌مز .

٦ تشرین اول ، جمعه ایرتسی :

بوکون باش قوماندان وکیلی اولان حربیه ناظرینك اردوی همایونه خطاباً تسطیر بیوردقلری بیانامه نشر اولونیور. بیانامه‌ده‌کی متانت ووقار، لسانده‌کی قوت وجدیت، مراعات ایلدیکی اصول نزاکت وانسانیت تقدیراتی موجب اولیور . غزته‌لر بیانامه خصوصنده ستایشکارانه مقاله‌لر یازیورلر . بویوك هیجان وآلقیشلرله بیانامه عسکرلره قارشی اوقونیور . عسکری متخصصلرندن بعضیسنك غزته‌لرله نشر اولونان رأیلرینه نظراً بیوك برمیدان محاربه‌سنی انجق بر هفته صوکره بکلمه‌لیدر .

بوکون دارالفنون طلبه‌سندن ٤٠٠ قدر کوکللی حربیه نظارتنه کیدیورلر، طابورلره قید اولونیورلر .

٧ تشرین اول ، پازار :

بوکون غزته‌لر، قرال فردیناندك حروب صلیبیه تعصبیله یازیلان ، دینی وعرقی حسیاتی تحییقلاندیران ، « هلاله قارشی برصلیب حربی » اعلان ایدن بیانامه‌سنی نشرایدیور، وشدتلی تنقیداتده بولنیورلر. (یکرمنجی عصر مدنیتنك نمونۀ مافی‌الضمیری اولان بومهم وثیقۀ تاریخیه قسم مخصوصمزده مندرجدر) مطبوعات عثمانیه متمدن (!) خرستیان قرالنك بیانامه‌سنی اوروپاجه تعصب (!) تلق اولونان اسلام خلیفه‌سنك بیانامه‌سیله مقایسه ایدیور ویك حقلی اوله‌رق تعصبك هانکی طرفده اولدیغنی اوروپانك کوزینه صوقیورلر.

بوتون حدودلرده حرب اولدیغی رسماً اعلان اولونیور. قره‌طاغ حدودنده اوفق برقصبه اولان طوز قره‌طاغك سرعتله اعلان حرب ایتدیکندن طولایی تحکیم ایدیله‌مه‌مش اولدیغندن شانلی برمدافعه‌دن صوکره سقوط ایدییور . فقط دیکر حدودلرده عثمانلی اردوسی مظفریت قزانیور ؛ اولکی کون اوکله‌دن صوکره قرجه علینك شمالنده « آی طوغمش » و « کوسه‌لر » استقامتندن ایلرولمه‌ك ایسته‌ین بلغار قوتلری عساکر عثمانیه طرفندن دفع وطرد ایدیلدیکی، مقابل برتعرض ایله بلغارلرك خرمن تپه قره‌غولی ضبط اولوندیغی رسماً مطبوعاته تبلیغ اولنیور. ینه رسمی معلوماته کوره ، قره‌دکزده بولنان عثمانلی دونغماسی وارنه لیمانی آچیغنده تصادف ایتدیکی بلغار طورپیدولرینی لیمانه التجایه مجبور ایدییور ؛ بلغارلرك ملیس ومنتظم عسکرلرندن مرکب برقوت قرق کلیسانك شمالندن « مالقوچلر » استقامتنده حدودی کچمکه چالیشیور ، فقط عسکریمز طرفندن کری‌یه طرد ایدیلیور ، نقاط حاکمه اشغال اولونیور . صربستانك دول معظمه‌یه ویردیکی یکی نوطه مندرجاتی غزته‌لرله اعلان اولونیور. بونوطه‌ده صربستان عرق ودینداشلرینی ترك مظالمندن (!) قورتارمق اوزره سلاحه صارلمغه مجبور اولدیغنی وبومصارعه‌ده خرستیانلرك توجهندن امید وار اولدیغنی بیان ایدییور . عثمانلی آتنه سفارتی ارکانی بوکون شهرمزه وارد اولیورلر . برچوق یونان تبعه‌سی شهرمزدن دفع اولوب کیدیورلر . وارنه وبورغاز لیمانلری عثمانلی دونغماسی طرفندن آبلوقه اولونیور .

روسیاده « کیف » شهرنده آوستریا قونسولاتوسنه قارشی شدتلی بر نمایش وقوع بولدیغی ، نمایشجیلرك قونسولاتویی یغما ایده‌رك آوستریا بایراغنی یاقدقلرینی تلغرافلر اشعار ایدیور . بو خبر اهالیمزجه حربك روسیا ـ آوستریایه سرایت ایده‌جکنه ، بو ایکی دول معظمه‌نك یکدیکرلریله چارپیشاجغنه بر اماره کبی تلق ایدیلیور .

« جنین » غزته‌سی بوکون خاقان مخلوعك محاربه‌دن طولایی سلانیکدن قالدیریله‌رق استانبوله کتیریله‌جکی و بوراده تحت توقیفده بولوندیریله‌جغی قرارینه قارشی اعتراض ایدیور ، خاقان مخلوعك استانبولده بولونمه‌سنی مخاطره‌لی کوریور .

٨ تشرین اول ، پازار ایرتسی :

بوکون غزته‌لرده نشر ایدیلن خصوصی تلغرافلردن ، ادرنه طرفلرنده عثمانلی ـ بلغار حدودنده عساکر مظفرۀ عثمانیه ایله بلغار قطعات عسکریه‌سی آره‌سنده وقوعه کلن محاربۀ شدیده‌ده دشمندن درت یوز سواری عسکرینك پوصویه دوشه‌رك کاملاً تلف اولدیغی ، صرب حدودنده دشمن قطعاتنك ضایعات عظیمه‌یه اوغرادیله‌رق پوسکورتلکده اولدیغی ، « لیقه » نك ضبط ایدلدیکی ، « قورشونلی » ده محاربه دوام اولوندیغی ، یونان حدودنده دخی مختلف نقاطده مصادمه‌لر وقوعه کلدیکی آکلاشیلیور .

غیر رسمی خبرلر (پره‌وه‌زه) لیماننك یونانلیلرجه آبلوقه‌آلتنه آلندیغنی دخی بیلدیریورلر. ازمیر یولنده خط مأمورلرینك هرحالده مجازاتسز قالماسی اقتضا ایدن احاللری یوزندن برعسکری تره‌ن ایله پوسته تره‌نی بیننده مؤسف برمصادمه اولیور ، یوز قدر تلف ومجروح اولیور .

٩ تشرین اول، صالی :

بوکونکی غزته‌لر دونغمای همایونك بحر سیاهده‌کی فعالیتی حقنده رسمی معلومات نشر ایدیورلر؛ دونغمامزك وارنه لیماننده‌کی مبانئ عسکریه‌یی تخریب ایتدیکی، بومباردمانك الان دوام ایتدیکی، دشمن استحکاماتی مقابله‌سنك ضعفه اوغرادیغی بیلدیریلیور. قره‌دکزده‌کی فیلو قوماندانندن آلنان دیکر بر تلغراف دخی لیماندن چیقمق ایسته‌ین اوچ بلغار طورپیدوسنك دوچار خسار اوله‌رق لیمانه عودته مجبور ایدلدکاری بیلدیریلیور . بلغارستان حدودنده « خانلر » موقعی مقابلنده ساخته بر رجعت نتیجه‌سنده دشمنك بر کریوه‌یه دوشورولدیکی، کندیلرینه مهم برضایعات ویردیرلدکدن صوکره ایکی طوپلرینك اغتنام ایدلدیکی حربیه نظارتندن عثمانلی آژانسنه تبلیغ اولونیور. دیکر رسمی بر معلوماته کوره‌ده بوتون روم ایلی حدودنده محاربات واقع اولدیغی خبر ویریلیور. فقط بویوك میدان محاربه‌سی حالا یوق. بوکا برایکی کون دها انتظار اولونه‌جق .

بوکون انکلتره حکومتنك اعلان بیطرفی ایلدیکی آقشام غزته‌لریله اعلان ایدلدیکی کبی انکلتره سفیری سرلاوتر حضرتلری دخی خارجیه ناظرینی قوناقلرنده ملاقات ایده‌رك دولت متبوعه‌سنك بالقانلر محاربه‌سی طولاییسیله بیطرف قالاجغنی تبلیغ ایدیور .

١٠ تشرین اول ، چهارشنبه :

بویوك بر انتظارله بکلنیلن بویوك میدان محاربه‌سنك بوکونکی خبرلرله

آرتق‌باشلانمش اولدیغی تبین ایدیور. رسمی اوله‌رق عثمانلی آژانسی آتیده‌کی تلغرافی نشر ایدیور : « صربیخ دارالحرکاتنده حرکات تعرضیه‌یه ابتدار ایدن اردومز بوکون اوکله وقتی طونجه‌نك شرقنده تصادف ایتدیکی دشمنك‌قوای کلیه‌سنه تعرض ایتدی. حالا دوام ایدن شدتلی برمحاربه باشلادی. محاربه‌نك طرز جریانی اردوی همایونه موافقدر. »

عین زمانده خصوصی تلغرافلره نظراً : ماراش وجوارنده عساکرعثمانیه ایله بلغارلرك اوتوز بیك کشیلك قوتی آره‌سنده طقوز ساعت دوام ایدن قانلی بر محاربه‌ده دشمنك « واله‌لی مایقا = آمان اناجغم » فریادیله مهم بر قسمی تلف اولیور. قالانلری فرار ایدیور. تعقیب اولونه‌رق چرمین قره اغاجنده طوپجی و پیاده‌لرمز طرفندن محو ایدیلیور، بر چوق اسیر آلنیور. قرق کلیسا استقامتنده‌کی فرقه‌مزده مالقوچه‌دن دشمن اراضیسنی بش ساعت تجاوز ایدیور، ادرنه‌یی محاصره مقصدیله دشمن طرفندن کتیریلن درت محاصره و یدی سریع آتشلی طوپلری اغتنام ایدیور ، بر بیکباشی ایله بر چوق‌ده نفرات اسیر آلیور . . جسر مصطفی پاشایه مجاور قاضی‌کوینده‌ده غایت شدتلی برصورتده دوام ایدن مصادمه نتیجه‌سنده بلغارعساکری نصفنه قریب ضایعات ویره‌رك منهزماً رجعت ایدییور، بومحاربه‌ده‌ده دشمندن طوپ وخیلی مهمات اغتنام اولنیور. . طونجه نهرینك جهت غربیه‌سنده خاصکوی وکرجچی قریه‌لری جوارنده بلغارسواریسندن بر بلوك کاملاً محو ایدیلیور.. وایصال موقعنده وقوعبولان مصادمه‌ده‌ده بلغارلردن ایکی مترالیوز اغتنام ایدیلیور . صربستان، قره‌طاغ، یونانستان حدودلرنده‌ده مهم مظفریتلر توالی ایدییور .

حربك جهت عسکریه‌سی بویله هیجانلی دقیقه‌لر کچیردیکی بر زمانده شئون سیاسیه ده مراق انکیزدر . انکلتره‌دن باشقه دول معظمه‌دن هیچ بریسی اصولدن اولان بیطرفلغنی رسماً هنوز اعلان ایتمدیلر. عجبا نه‌اوله‌جق ، دیه ملاحظه‌لر، مطالعه‌لر یوروديليور. دول معظمه بیطرفلقلرینی‌اعلان ایچون، یکدیکرینه قارشی مشکوك بر طورطاقینان روسیه وآوستریایی بکلیورلرمش، اونلرده غالبا سربستیٔ حرکتلرینی محافظه ایتمك اوزره بیطرفلق اعلاننده پك ده قطعی برقرار ویره‌میورلر .

عالم اسلامده تظاهرات

پره‌توریاده :

پره‌توریا جماعت اسلامیه‌سی طرفندن هلال احمر جمعیتنه تلغرافله وملی‌بانقه معرفتیله بش‌یوز اللی انکلیز لیرالق برقطعه حواله‌نامه کشیده ایدلمش واسلامك غالبیتی عنایت صمدانیه‌دن نیاز واسترحام اولنمشدر .

آمریقاده :

آمریقاده بولنان برچوق آرناوودلر براجتماع عقد ایده‌رك ذات حضرت پادشاهی‌یه عرض صداقت ووطنداشلرینه توصیهٔ اتحادی حاوی بعض مقررات اتخاذ ایده‌رك بونلری برتلغرافله واشینغتون سفیرینه تبلیغ ایلمشلردر . سفیر مقررات واقعه‌دن طولایی کندیلرینه تشکر ایتدکدن صوکره مذکور تلغرافنامه صورتنی خارجیه نظارتنه کوندرمشدر .

انکلتره‌ده :

لوندره جماعت اسلامیه‌سی طرفندن بالقان حکومتلرینك حکومت‌عثمانیه‌یه قارشی اخذ ایتمش اولدقلری وضعیت حقنده پروتستوده بولونمق اوزره بعض مقررات اتخاذ ایدلمشدر .

قاب‌تاوریده :

مقام صدارته ١١ تشرین اول ٣٢٨ تاریخیله قاب‌تاوندن عبدالمجید خان سیرغیرو امضاسیله آتیده‌کی تلغرافنامه کشیده ایدلمشدر :

« قاب‌تاون » مسلمانلری حکومت عثمانیه‌یه قارشو اولان احساسات صمیمهٔ خیر خواهانه‌لرینی تأکیداً عرض واظهار ایدرلر ودولت علیه‌نك‌احراز غالبیت ایله شان وشرف اسلامی محافظه ایتمسنی تمنی ایلرلر، فرمان .

سرای‌بوسنه‌ده :

اسلام تشکیلات متحده‌سنك ناشرافکاری اولان زمان غزته‌سی متفق بالقان دولتلری علیهنه شدتلی برمقاله نشر ایتمشدر . بوغزته بالقانلرده مخاصمانك باشلامسنی بویوك برمسرتله آلقیشلیور وتورکیانك قومشولرینه غلبه ایده‌جك قدر قوتلی اولدیغنی‌اثبات ایده‌جك‌زمانك چوقدن حلول ایتمش اولدیغنی وبالقان حکومتلرینك بوحربنی، مسلمانلرك، اسلامیت‌علیهنه یکیدن اهل‌صلیب محاربانی آچمه‌سی نظریله باقدقلرینی وبوتون اسلاملرك اسلامیتی مدافعه ایچون قیامه حاضر وآماده بولندقلرینی بیان ایلیور .

روسیاده :

بالقان‌محاربه‌سنك اعلانی روسیا اسلاملری بیننده بیوك بر هیجانی موجب اولمشدر . برچوق روسیا مکاتب عالیه‌سنده اکمال تحصیل ایتمکده اولان مسلمان طلبه‌لری‌کوکللی اوله‌رق دارالجهاده کلمك ایچون حاضرلانیورلر. ایلك کوکللی اوله‌رق داخلی روسیا مسلمانلرندن دارالفنون طلبه‌لرندن عارف بك کریموف افندی شهرمزه واصل اولمشدر . بو حمیتلی کنجك بیاناتنه نظراً کرك قفقاسیادن ، کرك داخلی روسیادن بر چوق کوکللیلر دها کله‌جکلردر .

مصرده :

مقام ضرورتده معاونتده کوزلك نه وار؟.— بوسرنامه‌ایله‌یازدیغی مهم بر مقاله‌سنده « العلم » غزته‌سی اعلان حربی متعاقب یونانلیلرك نه کبی بر شوق وتهالکله کوکللی یازلدقلرینی واعانهٔ حربیه اولمق اوزره پاره طوپلادقلرینی مثال اولمق اوزره قید ایتدکدن صکره ، «نه‌دن بزمصرلیلر اعانه‌ده بولونمیالم ؟ » دیه مصر اسلاملرینك حسیات دینیه وحمیتلرینی تحریك ایدیور . دولتعلیه‌نك بدناً مصرلیلرك معاونته‌احتیاجی اولمدیغنی وشانلی‌عثمانلی‌عساکرینك شهاریق بالقانلیلره حقلرینی ویردیرمکده کافی کلدیکنی قید ایده‌رك، بویله‌بر زمانده دولتعلیه مصردن و بوتون اسلام قرداشلرمزدن معاونت مالیه انتظار ایتدیکنی بیان ایله : « ضرورت وار ایکن معاونت نه کوزلدر ! » دیه قارئلرینی بویله بر معاونت مؤثره‌یه تشویق ایدیور. بویله بر معاونتك نه قدر سهل‌الاجرا اولدیغنی وعینی زمانده نه قدر بیوك نتیجه‌لر ویره‌بیله‌جکنی‌ده غزته قید ایتمه‌دن کچمه‌یور. « العلم » جه هربر مصرلی بشر غروش ویره‌جك اولورسه الك آزی مصرده ١٠ ملیون اسلام‌وارکه بو یوزدن ٥٠,٠٠٠,٠٠٠ غروش طوپلانیله‌بیلیر . رفیقمز مقاله‌سنی صمیمی وحار دعوتلرله بیتریور ودیورکه : بو محاربه عالم اسلامك و بلکه بوتون شرقك مقدراتنه مربوط اولدیغندن هر اسلام ، هر شرقلی اوکا اشتراك ایتملیدر ، بر مصرلینك لزوم اشتراکنی اخطار ایتمك ایسه زائددر .

ایرانلیلر آره‌سنده :

(ترجمان حقیقت)‌ك چهارشنبه کونی چیقان نسخه‌سنده « دول معظمه‌دن برینك تشویقیله ایران دولت اسلامیه‌سی حکومت عثمانیه‌یه مشکلات چیقاراجقمش » مألنده نشر ایتمش اولدیغی برخبر شهرمزده بولنان ایرانیلر میاننده بیوك برهیجانی موجب اولور ، هان سفارتخانه‌یه قوشه‌رق، نشریات مذکوره‌نك نه کبی بر اساسه مبتنی اولدیغنی بر تلاش تحقیق ایدرلر ، سفارتخانه‌ده بویله شیئه امکان اولمادیغی، (ترجمان حقیقت) ك خلاف حقیقت نشریاتده بولندیغی تأمین وبوندن طولایی‌ده سفیرحضرتلرینك متأسف اولدیغی مراجعت ایدنلره بیان ایدیلیر ، بونك اوزرینه‌ایرانیلرکیجه‌لین (یکی غزته) ، (طنین) و(اقدام) اداره‌خانه‌لرینه کیده‌رك بویله بر حوادثك اصلی ، فصلی اولمادیغنی بیان ایتمشلردر. ایرتسی کونی‌ده غزته‌لرله بونك بر سوء تفهمدن عبارت اولدیغی بیان اولونمشدر .

§ آلدیغمز موثوق خبره کوره درسعادتده بولنان ایران تجاری اعانهٔ حربیه اوله‌رق آرالرنده پاره طوپلامغه تشبث ایتمشلر ، دها ایلك کونلرده ١٠٠ لیرا قدر بر مبلغ طوپلایه بیلمشلردر .

افریقا جهادی :

درنه‌ده :

مجاهدین محترمهٔ اسلامیه‌دن بنغازی قوماندان ومتصرفی انور بك طرفندن درنه‌دن مصر فوق‌العاده قومیسرلکنه کشیده اولنوب مصر غزته‌لرنده نشر اولونان تلغرافلرك ترجمه‌سیدر :

۸ تشرین اول . — ۸ تشرین اولده ایتالیانلر برالای واربتره عسکرندن درت طابور ایله درنه‌یه مسلط اولمق اوزره انتخاب ایتدیکمز مرکزه غرب طرفندن ودیکر برالای ایله سید عبداللهك حضیره‌سنك بولوندیغی « الحرابه » یه دیکر برجهتدن هجوم ایتدیلر . بونك اوزرینه اره‌مزده بیوك برمصادمه وقوع بوله‌رق تام اون ایکی ساعت امتداد ایتدی . بومصادمه‌ده یوزباشی رتبه‌سنده برضابط وبرنفر نظامیه شهید وبرملازم ایله برنفر نظامیه‌دن ومجاهدین عربلردن اون ایکی کشی مجروح دوشمش وبرکوچك ضابط ایله ایکی اونباشی غائب اولمشدر . نتیجه‌ده « الحرابه » موقعنی استیلا ایتمشلردر .

۹ تشرین اول . — ۹ تشرین اولده مذکور موقعی اشغال ایدن دشمنك عسکری جنوبه طوغری ایلریلیه‌رك خطرجعتمزی کسمك ایستدیلر . بوسبیله‌ده اره‌مزده بویوك برمصادمه جریان ایتمش وبوتون کون امتداد ایتمشدر . بونتیجه‌ده دشمنلر جنوبه طوغری بش کیلو مترو مسافه‌ده کائن « سفوح » ی دخی اشغال ایلدیلر .

۱۰ تشرین اول . — بوکون دشمن یکی اشغال ایلدکاری یرلردن بزه هجوم ایتدیلر . قوتلری اون ایکی طابور ، اوچ جبل بطاریه‌سی ، ایکی طابور سواری وبرطابور طوپجی ودرت طابور اریتره عسکری ایدی . اره‌مزده جریان ایدن مصادمه کیجه‌یه قدر امتداد ایلمش ونتیجه‌ده دشمن پك فنا برحالده مغلوب اوله‌رق فوق‌العاده ضایعات ویردکدن صکره استیلا ایلدکاری وطوپلرینك بولوندیغی ساحه رجعته مجبور اولمشلردر . الیمزه دوشن غنایم آره‌سنده برنجی آلایه متعلق بر طاقم اوراق ایله برچوق اسلحه واردی . یدی آلاینك اللی ایکنجی بلوکی افرادندن تری جوانی نامنده برنفری اسیر ایتدك . بومصادمه‌ده بزدن یالکز بش ضابط وایچلرنده برچاوش بولوندیغی حالده طوپجیلردن یدی نفر خفیف صورتده جرح اولونمش وملیسیه‌دن برنفر شهید اولمشدر .

دشمنك آلتی پیاده طابوری ایله ایکی بطاریه‌سی مرکزه طوغری ایلریلمك ایسته‌مشلرسه‌ده بوحالی کورونجه ذره‌قدر بر تجاوزده بولونمه‌دن کری دونمشلردر .

§ ۷ تشرین اولده ایتالیانلر بومبا ساحلنه برطابور پیاده ایندیرمشلرسه‌ده کوندردیکمز قوت اورایه مواصلت ایتمزدن اول بیله مذکور طابوری کمیلره ارجاع ایلمشلردر .

عینی کونده وایکی کون صوکره سوسه صولرنده برقاچ قروازور طورمش وساحله برچوق کولله‌لر آتمش ایسه‌ده بوکولله‌لر ذره‌قدر برتأثیر یاپمامشدر .

مصر :

شیخ عبدالعزیز چاویش . — حکومت سنیه طرفندن مصر حکومتنه تسلیمی برچوق قیل وقالی موجب اولان « الهلال العثمانی » صاحب محترمی مشاهیر ادبای عربدن شیخ عبدالعزیز چاویش حضرتلرینك مصر محکمه‌سنجه برائتنه حکم ایدیله‌رك بلاتأخیر خطهٔ مصریه‌دن چیقمق شرطی ایله سبیللری تخلیه ایدلمش وصالی کونی صباحلین درسعادته واصل اولمشلردر .

حجاج بیت الله الحرام . — « العلم » غزته‌سنك یازدیغنه نظراً ایکی هفته بوندن اوله قدر قنالدن کچمك اوزره ٤ بیك و نفس مصردن دخی ۳ بیك حجاج کرام سمت حجازه عازم اولمشلردر .

روسیا :

دوما انتخاباتی واسلاملر . — کچن نسخه‌مزده روسیا دولتنك دوما انتخاباتنده منافع ملیه‌لرینی کوزتمك اوزره چالیشان اسلاملری تضییق ایتمکده اولدیغنه برنمونه اوله‌رق محترم مقصودوفك اسمنك منتخبین لیسته‌سندن اخراج ایدلدیکنی یازمشدق ، بوکره دخی عینی تضییق نتیجه‌سی اوله‌رق انتخابات حقنده یازمش اولدیغی باش مقاله‌سندن طولایی قزانده منتشر « وقت » سرمحررینك‌ده حبس ایدلدیکی روسیا غزته‌لرنده اوقونمشدر .

ایران :

حکومتك یکی پروغرامی . — ایران حکومتی بالمورالده قرارلاشدیریله‌جق اولان روس وانکلیز نوطه‌سنك کندینه ویرله‌سنی قارشیلامق مقصدیله ایران اصلاحاتنه عائد اولمق اوزره مستقل برپروغرام ترتیب ایتمشدر . طهرانده‌کی سفیرلری واسطه‌سیله روس وانکلیز دولتلرینه تبلیغ اولنان بوپروغرام آتیده‌کی فصولی حاویدر :

۱) اسوچ ضابطانی تحت قوماندا‌سنده تشکیل اولنان ژاندارمه وپولیس واسطه‌سیله مملکتك آسایش داخلیسنك تأمینی . ۲) ایران ایشلرنده علاقه‌دار اولمیان کوچك اوروپا دولتلرینك برندن جلب اولنان ضابطان قوماندا‌سی تحتنده اوله‌رق ۲۸,۰۰۰ کیشیلك براردو تشکیلی . ۳) — دولتی منابع وارداتك تحت ضمانده ، یاقین بر زمانده ایکی ملیون روبله‌لق برآوانس آلمق شرطیله ، ۵۰,۰۰۰,۰۰۰ روبله‌لق براستقراض عقدی . ٤) — حزز دریاسنی ، بصره کورفزی ایله وصل ایده‌جك برشمندوفر امتیازینك بین‌الملل برقومپانیایه اعطاسی . ۵) — مجلس ملینك کشادی ، ایران اراضیسنك اجنبی عساکرندن تطهیری ، صمد خانك آذربایجان ایالتی امورینه قطع مداخله‌سی وشاهسون اغتشاشاتنك ایران حکومتی الیله خاتمه پذیر اوله‌سی وسائطیله حیثیت حکومتك تأمینی .

بونلره علاوةً ایران حکومتی روس و انکلیز حکومتلرندن شاه سابق محمد علی میرزانك تکرار ایرانه عودت ایده‌میه‌جکنك بالخاصه تأمینی رجا ایدیور .

طهران محاصره‌ده . — بوهفته تلغرافلر ایراندن غایت موسف برخبر کتیردیلر . شاه سابقك برادری ، شقاوتلریله شهرت بولان سالارالدوله برچوق هزیمتلردن صکره تکرار طهران جوارینه قدر کلمکه موفق اولمش و (قسطنطینوپل) آژانسنك استخباراتنه نظراً (۸۰۰) (!) سواریله طهرانی تحت محاصره‌یه آلمشدر . طهرانده ادارهٔ عرفیه اعلان ایدیلمش و شهره حاکم اولان مواقع و استحکاماته طوب وضع ایدیلمش و لوازم مدافعه‌یه توسل اولونمشدر .

وثائق تاریخیه

مختاریت فرمانی

طرابلس و بنغازی مختاریتی حقنده فرمان عالی صورتیدر :

طرابلس غرب و بنغازی اشراف و اعیان واهالیسنه توقیع رفیع همایونم واصل اولیجق معلوم اوله‌که حکومتم بر طرفدن مملکتکزی مدافعه ایچون محتاج اولدیغکز معاونت موثره‌یی ایفا ایتمك امکانسزلغنده بولندیغی و دیکر طرفدن سزك سعادت حاضره و آتیه‌کزی دوشندیکی وکرك سزلر وکرك عائله‌لرکز ایچون داعیٔ مضرات و دولتمز ایچون موجب مخاطره اولان بر حربك دوامنی برطرف ایتمك ایستدیکی جهتله مملکتکزده صلح وسعادت حالی تقریر وتجدید ایتمك امنیه‌سنه وحقوق حکمرانیمزه ابتناءً سزه مختاریت تامه بخش و اعطا ایدیبورم . مملکتکز قوانین جدیده و نظامات مخصوصه ایله اداره ایدیله‌جك و بونلرك احتیاجات وعاداتکزه موافق اولمسی ایچون احضارینه

وصايا و ارشاداتده بولنمق صورتيله طرفكزدن معاونتده بولنله‌جقدر. اعاظم رجال دولت عليه‌مزدن اوقاف همايونمز ناظر اسبق اولوب برنجى رتبه عثمانى و مجيدى نشان ذيشانلرينى حائز و حامل اولان افتخارالاعالى و الاعاظم مختار الاكابر و الافاخم شمس‌الدين بك دامت معاليه طرف همايونمزدن نزدكزده نائب السلطان عنوانيله تعيين ايدلمش و مملكتكزده‌كى منافع عثمانيه‌نك امر محافظه‌سى مشاراليهه توديع اولنمشدر. مشاراليهه توديع ايتديكم وكالتك مدتى بش سنه اولوب بو مدتك ختامنده طرف پادشاهانه‌مزدن مشاراليهك وكالتى تجديد ايديله‌جك ، ياخود خلفى نصب وتعيين قلنه‌جقدر. احكام جليلهٔ شرع شريفك مستمراً مرعيتى اقتضاى مقاصد شاهانه‌مز اولديغندن بومقصدى تأمين ايچون لازم گلان قاضى طرف شاهانه‌مزدن نصب وتعيين اولنه‌جق و قاضئ مشاراليه دخى ايجاب ايدن نواب شرعيه‌يى احكام شرعيه‌يه توفيقاً علماى محليه ميانده تعيين ايليه‌جكدر . قاضئ مشاراليهك معاشى طرفمزدن و نائب السلطان ايله ديگر بالجمله مأمورين شرعيه‌نك معاشاتى واردات محليه‌دن تأديه قلنه‌جقدر. تحريراً فى اليوم الخامس من شهر ذى‌القعدة الشريفه لسنه ثلثون و ثلثمائه و الف .

***

مختاريت قانونى

طرابلس غرب و بنغازينك مختاريت اداره‌سى حقنده قانون صورتيدر :

ماده ١ — طرابلس غرب وبنغازى قطعه‌لرينه مختاريت تامه ويرلمشدر.

ماده ٢ — طرابلس غرب وبنغازى قطعه‌لرى قوانين جديده ونظامات مخصوصه ايله اداره ايديله‌جك وبوقوانين ونظاماتك احتياجات وعادات محليه‌يه موافق اولمسى ايچون احضارنده وصايا وارشاداتده بولنمق صورتيله اهالئ محليه طرفندن معاونتده بولنيله‌جقدر .

ماده ٣ — طرابلس غرب و بنغازى قطعه‌لرينه طرف پادشاهيدن نائب السلطان عنوانيله رجال دولت عليهٔ عثمانيه‌دن بر ذات تعيين و مذكور قطعه‌لرده‌كى منافع عثمانيه‌نك امر محافظه‌سى كنديسنه توديع اولنه جقدر . نائب السلطانك مدت وكالتى بش سنه‌در . بومدتك ختامنده طرف شاهانه‌دن نائب السلطانك وكالتى تجديد ، ياخود خلفى نصب ايديله‌جكدر .

ماده ٤ — احكام جليلهٔ شرع شريفك مستمراً اجراسى ضمننده طرف همايوندن كماكان قاضى نصب اولنه‌جق وقاضئ مشاراليه دخى ايجاب ايدن نواب شرعيه‌يى احكام شرعيه‌يه توفيقاً علماى محليه مياندن تعيين ايليه‌جكدر .

ماده ٥ — قاضينك معاشى خزينهٔ جليلهٔ ماليه دن و نائب السلطانك و قاضيدن ماعدا بالجمله مأمورين شرعيه‌نك معاشاتى واردات محليه‌دن تأديه اولنه‌جقدر .

ماده ٦ — بوبابده اهالئ محليه‌يه خطاباً برفرمان عالى اصداراولنه‌جقدر.

ماده ٧ — بوقانونك اجراى احكامنه مشيخت اسلاميه ايله داخليه وماليه نظارتلرى مأموردر .

بو قانونك مجلس عمومينك اجتماعنده قانونيتى تصديق ايتديرلمك اوزره موقتاً موقع اجرايه وضعنى اراده ايدرم

فى ٥ ذى‌القعده سنه ١٣٣٠ و فى ٣ تشرين اول سنه ١٣٢٨

محمد رشاد

حربيه ناظرى — شوراى دولت رئيسى — شيخ‌الاسلام — صدر اعظم
ناظم — كامل — جمال‌الدين — غازى احمد مختار

تجارت ونافعه ناظرى — خارجيه ناظرى — عدليه ناظرى — داخليه ناظرى
مصطفى رشيد — غابريئل — عبدالحليم — دانش

اوقاف ناظرى — معارف ناظرى — ماليه ناظرى — نافعه ناظرى وبحريه ناظروكيلى
محمد فوزى — سعيد — عبدالرحمن — صالح

تلغراف وپوسته وتلفون ناظرى
صبرى

***

ايتاليا امرنامهٔ قرالبسى

ايتاليا جريدهٔ رسميه‌سنده نشر اولنمشدر :

طرابلس غرب وبنغازيده تماماً تأسيس سكون مقصديله مواد آتيه امر اولنور :

١ — كرك بالفعل محاربانه اشتراك ايتمش ويا سائر برصورتله محاربه‌دن دولايى برجرم اختيار ايله‌مش اولان بوتون طرابلس غرب وبنغازى اهاليسى ايچون كاملاً عفو عمومى اعلان ايدلمشدر .

٢ — طرابلس غرب وبنغازى سكنه‌سى اولجه اولديغى كبى بعدماده خصوصات مذهبيه‌ده سربستئ تامه مالك اولاجقلردر . جامعلرده خليفه‌لرينك اسمى ذكر اولونه‌جق وذات حضرت پادشاهى طرفندن نصب اولوناجق ذات كنديسنك وكيلى عد ايديله‌جكدر .

حقوق اوقاف كماكان محفوظ اولديغى كبى مشيخت اسلاميه طرفندن نصب ايديله‌جك قاضيلرله ، اهالئ مسلمه‌نك معاملاتنه برصورتله مداخله ايدليه‌جكدر.

٣ — ذات حضرت پادشاهى طرفندن نصب اولوناجق مأمور طرابلس غرب وبنغازى‌يى ايتاليا حاكميتنه وضع ايدن ٢٥ شباط ١٩١٢ تاريخلى قانوندن صوكره قطعهٔ مذكوره‌ده موجود اولان تبعه ومنافع عثمانيه‌نكده محافظه وظيفه‌سنى حائز بولوناجقدر .

٤ — نشر ايديله‌جك ديگر برامرنامه ايله‌ده ايچنده اعيان واشراف محليه‌ده بولونه‌جق وهر ايكى ولايتك امور اداره‌سنه عائد وعادات واخلاق محليه‌يه موافق حريتپرورانه نظامات وضع وتأسيسنه مأمور اولاجق قوميسيونك اعضاسى تعيين ايديله‌جكدر .

***

بلغار و صرب سفيرلرينك پاپورطلرينك اعطاسى

(شفاهى نوطه)

خارجيه نظارتى قلم مخصوص مديرى تشرين اولك ٤ نده صباحاين بلغارستان وصربستان سفارتلرينه عزيمت ايتمش وعثمانلى آژانسنك تبليغنه كوره ايكى سفيره تبليغات آتيه‌ده بولنمشدر :

بلغارستان (صربستان) سفارتنه

« بلغارستان (صربستان) حكومتنك عموم اردوسنى حال سفربرى‌يه وضع ايتمسى وقوتى حدود خاقانيده تحشيد ايلمسى و بتون حدود بوينده‌كى استحكامات ومواقعه هر كون هجوملر وقوع بولمسى ، حكومت عثمانيه‌نك امور داخليه‌سنه مداخله اولنمسى و بلغارستان (صربستان) حكومتنك شايان قبول اولمدقدن بشقه عقله صيغماز بر طاقم مطالبات ايلرى‌يه سورمسى حكومت عثمانيه ايله بلغارستان (صربستان) بيننده حكومت عثمانيه‌نك دائما محافظه‌سنه آرزوكش بولنديغى صلح ومسالمتك دوامنى غير قابل بر حاله كتيرمشدر .

بناءً عليه بلغارستان (صربستان) سفيرى ايله سفارت اركاننك پاپورطلرينى آلمه وقابل اولديغى قدر سرعتله عثمانلى طوپراغنى ترك ايتمكه مجبور بولندقلرى اخبار اولنور . »

***

هجوم امرى

(حكومت سنيه‌نك تبليغ رسميسى)

« دولت عثمانيه‌نك محافظه وادامه‌سنه ساعى اولديغى مسلك مسالمتپرورانه‌يه بلغارستان و صربستان حكومتلرى طرفندن عمومى سفر برلكه قيام ايله حدود عثمانيه سوق و جمع و بتون حدود بوينده‌كى قله‌لريمزه و مواقع سائره‌يه كل يوم تعرض اولنمسى و حكومت سنيه‌نك امور داخليه‌سنه مداخله‌يه و قبوله غير شايان ونامعقول مدعياته قالقيشلمسى سلطنت سنيه ايله بلغار وصرب حكومتلرى بيننده دوام صلحى درجهٔ استحاله‌يه كتيرديكندن بلغارستان و صربستان سفيرلريله معيتلرينك پاپورطلرينى اخذ و ممالك عثمانيه‌دن تباعده مسارعت ايتملرى ضمننده خارجيه نظارت جليله‌سندن مذكور سفيرلره دون تبليغات اجرا ايدلمش و كرك بلغارلره ، كرك صربستانك بر دوام اولان تعرضات و تجاوزاتنه مستعيناً باه آرتق مقابله اولنمسى ايچون اردوى همايونه اوامر لازمه ويرلمشدر . »

یونانك اعلان حرب نوطه‌سی

یونان سفیری غریپاریس طرفندن خارجیه ناظری نورادونكیان افندی‌یه تبلیغ ایدیلن نوطه‌نك متنی :

« بلغارستان ، صربستان ، یونانستان حكومتلری نامنه ویرلمش اولان متحدالمآل نوطه‌یه باب عالیجه بر جواب ویرلمه‌مش اولدیغی كبی عینی زمانده صرب مهمات حربیه‌سنك و یونان واپورلرینك توقیفی وبونلردن باشقه حكومت عثمانیه طرفندن هر درلو حقوق دول قواعدی خلافنده قطع مناسبت ایدلمش اولمسی ملابسه‌سیله احوال سیاسیه پك زیاده كسب وخامت ایتمش اولدیغندن یونانستان حكومت قرالیه‌سنك مع التأسف سلاحه مراجعت ضرورتنده قالمش اولدیغنی بیان ایلرم . » غریپاریس

*
* *

عثمانلی حربیه ناظرینك بیاننامه‌سی

عساكر بریه و بحریه باش قوماندانی بولنان متبوع اعظم وافخم پادشاهمز افندمز حضرتلرندن شرفتاق ایتدیكم امر وفرمان همایون منطوق عالیسی وجهله سزه ، یعنی شجیع عثمانلی اردوسنه بو وجهله توجیه خطاب ایدییورم :

ای ضابطان وافراد !

عصرلردنبری وطنمز ایچون بوقدر مهم برساعت حلول ایتمه‌مشدر ! كندیلریله صلح و مسالمت اوزره وحتی دوستانه یشامقدن بشقه برشی ایسته‌مدیكمز قومشو حكومتلر هر كونه قاعدهٔ عدالتی وكافهٔ حقوقی آیاق آلتنه آله‌رق واوروپا دول معظمه‌سنك نصایح واخطارات واقعه‌لرینه اهمیت ویرمیه‌رك صلح و مسالمتك محافظه‌سی امرنده‌كی مساعیمزی حكمسز براقق ایچون بزه كستاخانه میدان اوقودیلر . بتون ملت انلرك بووضع جرأتكارلرینی كمال نفرت واستحقار ایله تلقی ایتمش وبونی متجاسرلرك یوزلرینه چارپمق خصوصنی سزه تودیع ایلمشدر .

ای ضابطان وافراد ! بوحقارتك انتقامنی آلمق ودولتمزك شرف وناموسیله حقوق مقدسه‌سنی مدافعه ایتمك وشانلی عثمانلی اخلاقنك مزیاتنه خلل كلدیكنی وآنلرك عنعنات قهرمانانه‌سیله هر حال وكارده كوستردكلری شجاعت وبسالتی ووطنك سلامتی اوغرنده بی‌حد وپایان فدا كارلقلرینی تماميله محافظه ایتدكلرینی كاشانه قارشو اثبات ایتمك سزلره قالمشدر ! اجدادكزدن بر آووج شجعان وقتیله اناطولیدن روم ایلی یاقه‌سنه كچه‌رك بو اقلیم عظیمی فتح ایتمش واونلرك شانلی اولادی دخی شیمدی‌یه قدر وقوع بولان هر بر محاربه‌ده قهرمانجه حركتله بوتون جهانك تقدیر وحیرتنی جلب ایده‌رك سزلر ایچون امتثاله شایان برچوق نمونه ومثال كوسترمشلردر . قارشیكزده‌كی دشمنلر فضائل عسكریه‌جه سزك دونكزده بولندقلرندن اللهك عون وعنایتیله آنلره شدتلی بردرس ویرمك سزك ایچون وظیفهٔ حمیتدر ، مملكت سزه كوكنیور .

فقط حیاتكزی تهلكه‌یه القا ایده‌رك مدافعه ایلیه‌جككز مقصد فوق‌العاده محق ومقدس اولمقله برابر شوراسنی خاطردن چیقارمیكزكه عون حقله مغلوبیت شاننده اولمیان برشجاعتدن بشقه سزجه ابراز ایدلسی لازم كلن برنمونهٔ امتثال دها واردر . اوده انسانیته قارشو ابراز ایده‌جككز نظام وانتظام ایله آمرلركزه اطاعت مطلقه‌دن عبارتدر . بلا موجب وغدارانه قان دوكوله‌ملی ! معصوم وعاجزلره ، نسوان وصبیانه واسرایه قارشو تجویز اعتسافات ایدله‌ملی ! سلاحی اولمیان افراد اهالینك مال وجانی وهر قومك كندنجه محترم اولان مبانیٔ روحانیه‌سی محافظه ایدلملی ! آمرلرینه اطاعت ایچون سزكله حرب ایدن وكلیاً محاربه‌یی تلعین ایلیان وسزه دست مخادتی اوزاتمغی جانه منت بیلن بر طاقم اغفاله اوغرامش بیچاره‌لره مرحمت اولنملی . عثمانلیلرك الك مترقی ملل واقوام مرتبه‌سنده بولندقلرینی وحقانیت دولیه اساساتیله افكار انسانیت پرورانه‌نك نهایت‌الامر احراز غلبه ایده‌جكنه درجهٔ نهایه‌ده اعتقاد ایتدكلرینی سزی پك آز طانیان عالم مدنیته قارشو اثبات ایتملیسیكز . ای وطنك شجیع مدافعلری ! عمومی تهلكه قارشوسنده هروقتدن زیاده متحد اوله‌رق ووظیفه‌كزی بیله‌رك ایلروله‌یكز ! مارش ایلری ! بیلیكزكه جناب حقك یاردیمی ، بوتون بر ملتك روحی سزكله برابردر . ارقه‌كزده ایسه جسارتكزك مكافاتی اجرا ، احتیاجكزی تسویه ، یاره‌لریكزی ، تداوی عائله‌لركزه معاونت ایچون هر درلو فدا كارلغی اختیاره حاضر صادق ومرحمتلی یوركلر واردر . مارش ایلری ! مفاخر ظفرله والك مقدس بروظیفه‌نك ایفا واكمالیله بوتون عائله واقرباكزی وجمله وطنداشلركزی مسرور ومنتدار ایدیكز . جناب الله جمله‌مزه توفیقنی رفیق ایتسون .

فی ۷ ذی‌القعده ۳۳۰ و فی ٥ تشرین‌اول ۳۲۸ حربیه ناظری

اردوی همایون باش قوماندان وكیلی برنجی فریق

ناظم

*
* *

بلغار قرالنك بیاننامه‌سی

قسطنطنیویل آژانسی بروجه آتی تبلیغ ایتمشدر :

« یكرمی بش سنه‌لك زمان حكومتم اثناسنده دائما بلغارستانك طریق تكامله ایلرلیه‌رك ترقی وتعالی ایلمسی وسعادت ومظفریتی ایچون صرف مساعی ایلدم . بلغار ملتنك بویولده ایلرلمسی آرزوسنده بولنیوردم ، فقط شیمدی بلغار ملتنك بوحال صلح وسعادتندن فراغتله بویوك بر معمایی صورت قطعیه‌ده حل ایچون سلاحه صارلمق دوره‌سی حلول ایتدی .

ریلو ورودپ طاغلرینك آرقه جهتنده بولنان قان ودین قارداشلرمز خلاصیاب اولمامزك ۳٥ نجی سنه‌سی اولدیغی حالده قابل تحمل برحیات انسانی‌یه نائلیتله مسعود اوله‌مدیلر . بلغارستان ودول معظمه طرفندن بو نتیجه‌نك الده ایدلسی مقصدیله صرف ایدیلن بونجه مساعی بوكونه قدر توركیاده‌كی خرستیانلره حقوق بشر قواعدی آلتنده یشایه بیلمك سعادتنی بخش ایده‌مدی .

بوكونكی ساكنانه صورتده كچیرمكده اولدیغمز حیاتی بیوك بر خرستیان خلاصكارینه مدیون اولدیغمز ایچون بوبالقان اسیرلرینك صدای اشتكالری وملیونلرجه خرستیانلرك آه وانینی قلبمزی ترتمه‌مسی قابل دكلدر . اونك ایچون خلاصكارمز اولان بیوك چارك مساعیٔ مقدسه‌سنك نهایتنه قدر تعقیب اولنمسی ضمننده‌كی بیان معجزنی بلغار ملتی درخاطر ایلمیلیدر .

محافظهٔ صلح حقنده‌كی آرزولرمز توكنمشدر . شیمدی توركیاده‌كی اهالیٔ خرستیانیه‌یه دست معاونتمزی اوزاتمق ودینداشلرمزك حیات وسعادتلرینی تأمین ایچون سلاحه صارلمقدن باشقه برچاره‌مز قالمامشدر .

توركیاده‌كی آنارشی حیات ملیمزی بیله تهدید ایتدی . اشتیب وقوچانه حادثه‌لرندن صوكره حكومت عثمانیه تأمین عدالتله فلاكت زده‌لری ترفیه ایتمسی حقنده‌كی مطالبه‌لرمزه قوهٔ عسكریه‌سنی سفربرلكه دعوتله جواب ویردی . ایشته اوزون مدتدن بری محافظه ایتدیكمز صبروسكون بوصورتله دوچار تزلزل اولدی . حسیات انسانیهٔ خرستیانیه ، تحت تهدیده بولنان قرداشلرمزك معاونتنه شتاب وظیفهٔ مقدسه‌سی ، بلغارستان حیثیت وشرفی بنی وطنك مدافعه‌سی ایچون حاضرلانان اوغللرمزی سلاح آلتنه دعوت وظیفهٔ مجبره‌سنه سوق ایتمشدر . مقصدمز بویوك ومقدسدر .

دول معظمه‌نك كافه‌سندن مظهر مظاهرت وحمایه اوله‌جغمزه بیوك بر اعتمادمز اولدیغی ایچون بلغار ملتنه توركیاده بولنان خرستیانلرك حقوقنی محافظه ایچون اعلان حرب ایدلدیكنی بیان ایلر وجسور بلغار اردوسنك تورك طوپراغنه طوغری ایلرلمسنی امر ایدرم . بزمله برابر دشمن مشتركه قارشی بلغارستانك متفق اولان یونانستان ، صربستان ، قره‌طاغ ده مجادله ایتمكده‌در . صلیبك ، هلاله قارشی اولان بو مجادله‌سنده عدالت وترقی‌یی سونلرك مظهر توجهی اوله‌جغز .

بو توجهاتدن امین اولان بهادر بلغار عسكری بدر واجدادینك وخلاصكاری اولان روسك حركات قهرمانانه‌سنی درخاطر ایدرك مظفریتدن مظفریته كیتسین . ایلری ! جناب حق معینمز اولسون ! »

[بو بیاننامه قرالك امضاسنی احتوا ایتمكده اولوب آلتنده‌ده ناظرلرك امضاسی بولنمقده‌در .]

مطبعهٔ احمد احسان وشركاسی مدیر مسؤل : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

سنه ١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ع . اشرف اديب

عدد ٣٥ — ٢١٧ ‏ ‏ ٢١ ذى القعده ١٣٣٠ ‏ ‏ پنجشنبه ‏ ‏ ١٨ تشرين اول ١٣٢٨ ‏ ‏ جلد ٢ — ٩

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

أَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللّٰهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ ؛ اِنَّ اللّٰهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ . وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

ترجمه‌سى

حبيبم ، بيلميورميسك او كيمسه‌لرك حالنى؟ كه صاييلرى بيكلره بالغ اولديغى حالده ـ مملكتلرينه تجاوز ايدن دشمنك هجوميله كلسى محتمل اولان ـ ئولومدن قورقدقلرى ايچون مملكتلرينى براقوب قاچديلرده الله اونلرى ينه اولدوردى ، صكراده تكرار ديرلتدى ؛ شوراسى‌ده محققدركه : انسانلرك هپسنه اللهك احسانى پك چوقدر، لكن انسانلرك چوقلرى بو نعمتك قدرينى بيلمزلر . برده‌سز ، الله اوغورنده دشمنلريكزله چارپشك ؛ هم أبى بيليكزكه : الله هم ايشيدير، هم بيلير .

* * *

« الم تر » الم تعلم معناسنه‌در . بو صورتله ايرادينك وجهى ، محكى عنه اولان امرك وضوح وتحققده مرئى مرتبه‌سنده بولنمسيدر . « ألوف » كثرتدن كنايه‌در . « موتو » أماتهم الله بأمكان العدو ديمكدر . بونكله برابر بوراده‌كى « موتوا » ايله « احيا » كلمه‌لرى‌ده ـ آشاغيده مفصلاً ايضاح ايديله‌جكى اوزره ـ معناى طبيعيلرنده مستعمل دكلدر . «فى سبيل الله مقاتله»: اعلاى كلمة الله ، محافظهٔ وطن ، صيانت حقوق مسلمين ايچون اولان مقاتله‌دن اعمدر .

* * *

كتاب اللهك ايچنده انسان بعضا اويله پارچه‌لره تصادف ايدركه اونلرده‌كى نزاهت اسلوب ، سلاست بيان ، احتوا ايتديكى حقائق قطعيه ... لسان عذب البيان عربه وقوفى اولانلرى واله وحيران براقير ؛ درين ، درين تفكرلره سوق ايدر . ايشته ترجمه وتفسيرى صددنده بولنديغمز شو آيتلرده بو جمله‌دندر . زيرا بونلردن دها اولكى آيتلرده افراد انسانيه‌نك كندى شخصنه ، اهل بيتنه تعلق ايدن احكام الٰهيه بيان بيوريليوركن بورايه كلنجه بردن بره اسلوب دكيشيور ، شدت كسب ايديور ؛ هيئت اجتماعيهٔ بشريه‌نك موجوديتنى محافظه ، استقلالنى ادامه ، حقوق مشروعه‌لرينى صيانته ، استقلاللرينه نهايت ويرمك ايستيان متجاوزلره قارشى آله‌جقلرى وضعيته متعلق احكام ؛ دها قطعى ، دها مؤثر برصورتده تقرير وتبليغ ايديليور . ايشته بونك ايچوندركه بو اسلوب اوزره آيتك ورودى انسانده پك شدتلى بر تأثير براقيور .

أوت ، احكام شخصيه صراحةً ذكر ايديله‌جك يرلرده چوق

كره اشارتله اكتفا اولنور . چونكه شخص كنديسنه تعلق ايدن شيلري ايشلمك ايچون تأكيده حاجت كورمز ، هواى نفسانى‌يه أيى كلديكى جهتله همان اونكله عمل ايتمكه قالقشير ؛ فقط منفعت عموميه‌يه تعلق ايدن احكام بويله دكلدر . اوكى احكامى ـ پك آز كيمسه‌لر مستثنى اولديغى حالده ـ هيچ كيمسه آكلاماز ، بيلمك ايسته‌مز. بناءً عليه منفعت عموميه‌يه متعلق اولان احكام تقرير ايديليركن اونكله عامل اولميانلرك چوقلغى نسبتنده اهميت ويريله‌رك او اهميتى افاده ايده‌جك بر تأكيد ، بر صراحت قطعيه ، بر اسلوب مؤثر ايله ايراد ايتمك لازمدر ؛ كه مخاطب كوزنى آچسون ، بصيرتله استماع ايتسون . ايشته بونك ايچوندركه بو آيت كريمه‌لر پك جلى بر بيان ، غايت دهشتلى بر اسلوب ايله ذكر ايديليور .

بو اسلوب تربوى ايضاح ، قدرت فاطره‌نك بو لايتغير قانوننى هرحال و زمانه تطبيق ايتمك ايچون روح آيتله قابل تأليف اولميان بر طاقم قصص و حكاياتى، اصل و اساسى اولميان اسرائيلياتى نقل و حكايه ايده‌جك دكلز . بز ياالكز بو نص ازلى‌يى قيامته قدر توالى ايده‌جك اولان حادثات دهرك برمرآت تجليكاهى اولمسى نقطهٔ نظرندن تدقيق ايده‌جكز .

اكر فكرمزى روح آيتله براز تماس ايتديره‌جك اولورسه‌ق پك چوق حقائق اجتماعيه تجلى ايدييور ؛ نهايت علوم اجتماعيه‌نك‌ده اس الاساسى قرآن اولديغنى تصديقه مجبور اوليورز. بو صورتله فكر بشر تصديق ايدييوركه: هرعصرده كله‌جك هيئت اجتماعيه‌نك سعادت و سلامتنى تأمين ايده‌جك معارف لاتحصى‌يى احتوا ايدن بر كتاب وارسه اوده فرقان حكيم‌در .

بو آيت كريمه‌لر بزه پك بيوك بر حقيقتى، هر زمان وقوعى محتمل بر وقعهٔ مهمه‌يى خبر ويرييور؛ أولومدن قورقه‌رق مملكتلرنى دشمنه براقوب قاچان كيمسه‌لرك حالنى تصوير ايدييور ؛ مع هذا اونلرك عددنى ، ملتنى ، مملكتلرنى تعيين ايتميور. بناءً عليه سياق آيتدن متبادر اولان برحقيقت قطعيه وارسه اوده شودر :

دين ، وطن دشمنلرى ايله محاربه ايدركن دشمنك هجوم ايتمسيله كله‌جك أولومدن قورقه‌رق دشمندن پك چوق افرادە مالك اولان بر ملت ، بر اوردو تام معناسيله اظهار شجاعت ايتمز، دشمنه مقاومت ايتميه‌رك حيات شخصيه‌لرنى أولومه ترجيح ايدرلر ، دشمنك قورشونيله أولمه‌مك ايچون مملكتى ترك ايدوب دشمندن فرار ايدرلرسه الله او ملتى دشمنه تربيه ايتديرر : دشمن جسارته كله‌رك او اوردويى تعقيب وتنكيل ايدر ، بعضيلرنى اولديرر ، بعضيلرنى‌ده اسير آلير؛ بو صورتله دشمن محاربه‌ده غالب موقعنده قالير؛ قاچه‌لرى سببيله مغلوب اولانلرك استقلال مليلرنى محو ايدر ، اونلرى هر صورتله كنديسنه اطاعته مجبور قيلار ، ربقهٔ اسارتنه كچيرر . بريكيلرده پك اوزون بر زمان بو اسارت ، بو ذلت ، بو مسكنت واديلرنده يوارلنوب محو وپريشان اولورلر ؛ قاچدقلرى أولومدن دها بدتر بر مصيبت ، بر فلاكت عظمايه دوچار اولورلر ؛ عقللرى باشلرينه كلوبده استقلال مليلرنى اعاده ايدنجه‌يه قدر بو فلاكتدن قورتوله‌مازلر ...

ايشته نظم جليلده واقع اولان « موتوا » امر سبحانيسى بو حقيقتى صراحةً بيلديرييور. چونكه بورادەكى « موتوا » امرى؛ امر تكوينيدر، امر تشريعى دكلدر . أوه‌ت سنت الٓهيه بويولده جاريدر ؛ هيچ بر وقت تبدل ايتمه‌مش ؛ ايتمه‌سى‌ده ممكن دكلدر . « ولن تجد لسنت الله تبديلاً ».

روح آيتله فكرمزى تماس ايتديررسه‌ك بورادەكى موت ايله حياتك معناى حقيقيلرى مراد اولمديغى پك آشكار بر صورتده آكلاشيلير . زيرا بو نظم جليلدن، مقصد الٓهى دشمنك قورشونيله كله‌جك أولومدن قاچانلر حقنده جارى اولان سنت الٓهيه‌يى بياندر .

ذاتاً بو هر زمان كوريلان برحقيقتدركه : بر ملت دشمن ايله محاربه‌يه كيرديكى وقت دشمنه قارشى قورقاقلق كوستروب قاچارسه دشمن بوندن جسارت آله‌رق وار قوتيله فراريلرك اوزرينه هجوم ايدر ؛ اونلرى تنكيل ، قوتلرنى افنا ، استقلال مليلرنى محو وازاله ايدرك اونلرى پريشان برحاله كتيرر ، هر وجهله كنديسنك امرينه انقياده آماده قيلار. بو حاله كلن بر ملته ديرى ديمكدن ايسه « ميت متحرك » ديمك دها اولادر. ايشته بونك ايچوندركه بو حاله كلن ملتلرى، قرآن « ئولو » مثابه‌سنده عد ايدييور . بو آيت كريمه‌دەكى حياته كلنجه ؛ اوده جزاى عمللرى اوله‌رق انقراض چقورينه دوشن بر ملتك بو حال اوزره برچوق زمانلر سفالت چكدكدن صكره عقللرنى باشلرينه آله‌رق اولكى شان وشوكتلرنى، استقلال مليلرنى اعاده ايتمليدر .

حيات ايله موتك بو معنايه اطلاقى پك چوق يرلرده ورود ايتمشدر : « ثم بعثناكم من بعد موتكم .... يا ايها الذين آمنوا استجيبوا لله وللرسول اذا دعاكم لما يحييكم .... اومن كان ميتاً فأحييناه وجعلنا له نوراً يمشى به فى الناس كمن مثله فى الظلمات ليس بخارج منها ... »

ترجمه وتفسيرى صددنده بولنديغمز آيت كريمه‌ده شايان دقت وعبرت بر نقطه دها واردر: « موتوا » امرينك فا، « احيا » ايله واقع اولان خبرك‌ده « ثم » ايله عطف اولونمسى . آيت جليله‌نك بو اسلوب اوزره ورودى صراحةً كوستربيوركه : دشمنك هجوميله كله‌جك أولومدن فرار ايدنلر، قاچمق ايله يقايى قورتاره‌مازلر . بونلر قاچدقچه قورقدقلرى أولوم كنديلرى پك سريع، عبرتنما بر سير ايله تعقيب ايده‌جك ؛ هم‌ده بونلرك فرار ايتمه‌لرى ياالكز كنديلرينك أولمه‌لرينه سبب اولميه‌جق ، بلكه منسوب اولدقلرى ملتده اونلرك فرارى نتيجه‌سى اوله‌رق دشمنه مغلوب اوله‌رق پك سريع بر صورتده مقبرهٔ مذلته سقوط ايده‌جك، مدت مديده انقراض واديلرنده سرسم سرسم طولاشه‌جق ، موجوديته ايندريلن بو ضربه‌دن قورتولوب تكرار حيات بولنجه‌يه قدر پك اوزون زمانلر مرور ايده‌جك !! ..

ايشته بو آيت كريمه هيئت اجتماعيه‌نك ادامهٔ حياتى ايچون آله‌جقلرى وضعيتى تعيين ايدييور ، محاربه يرنده دشمندن قاچانلرك عاقبت وخيمه‌سنى نظر عبرتمزه قوييور .

خلاصه : هركون كوزمزك اوكنده توالى ايدن مصائب دهردن

عبرت آلميانلر ، تعقيب اولنان مسلكده‌كی خطالری تعميره چاليشميانلر ، دشمنك قورشونيله كله‌جك اولومدن قورقه‌رق فرار ايدوب ده مملكتی اعدای دين ووطنه تسليم ايدنلر ، دنياده الك مدهش بر اولومله اوله‌جكلری كبی ، حضور رب‌العالمينده‌ده بو عمللرندن طولايی رزيل ورسوای اوله‌رق الك بيوك جزايه چاربيله‌جقلردر ؛ بونده شبهه ايتمك وحدانيت الٓهيه‌ده تردده دوشمك قدر عظيم بر جنايتدر .

« قل ان الموت الذی تفرون منه فانه ملاقيكم ... اينما تكونوا يدرككم الموت ولو كنتم فی بروج مشيدة ... »

ذاتاً دنياده برملتك ناموس استقلالی، شخصيت معنويه‌سی پريشان اولمق قدر براولوم تصور اولنورمی ؟

ناموس استقلالی محو اولدقدن صكره يشامقدنسه اولمك دها اهوندر . حيات حقيقيه انجق دشمنك تجاوزندن محفوظ اولان حيات مليه‌در . بناءً عليه حقيقةً يشامق ايسته‌ينلر حيات مايه‌لرينی محافظه ايچون حيات شخصيه‌لرينی استحقار ايدرلر ؛ اونك اوغورنده مالنی، اولادينی، حياتنی فدا ايتمكدن چكنمزلر . بونك ايچوندركه بو حياتی محو ايتمك ايسته‌ين دشمنلرله جهادی جناب حق امر ايديور ؛ اوزرمزه فرض قيليور ، اوندن استنكاف ايدنلرك عذرلری يكده مقبول اوله‌ميه‌جغنی بيلديريور . « وقاتلوا فی سبيل‌الله واعلموا ان الله سميع عليم »

فی سبيل الله مقاتله ، مجاهده ؛ اعلای كلمة‌الله ايچون، مملكتك، مسلمانلرك هر طرفده ضايع اولان حقوق مشروعه‌لرينك محافظه ومدافعه‌لری ايچون آچيلان محاربه‌دن اعم‌در . چونكه مملكتك سعادت وسلامتی تأمين ايدلدكجه اعلای كلمة الله اوله‌ميه‌جغی دركاردر . بونك ايچون دشمن اولا مملكتی محو ايتمكه چاليشيور . بر كره بو مقصده نائل اولدقدن صكره تدريجاً « دين » ی‌ده آياقلر آلتنه آله‌جغی شبهه‌سزدر . شو حالده هم دين ی،هم دنيانی محافظه ايچون دشمن ايله مردانه چارپشمقدن بشقه چاره يوقدر واولاماز . بوسببدن مجاهده ، مقاتله ايله امر اولنيورز .

بوندن صكره جناب حق كنديسنك « سميع عليم » اولديغنی ذكر ايتمسيله دائما بزی مراقبه آلتنده بولندرديغنی و بناءً عليه محاربه‌دن اول لازمكلن استحضاراتده بولنميه‌رق تمام وقتنده بو امر مطلقه امتثال ايتمه‌ين قورقاقلرك عذرلری، نزد سبحانيده هيچ برزمان مظهر قبول اوله‌ميه‌جغنی ، سرد ايده‌جكلری علل واعذارك عند الٓهيده قصوردن بشقه بر شی تشكيل ايده‌ميه‌جكنی‌ده مؤكداً خبر ويريور .

« هذا بيان للناس وهدی وموعظةٌ للمتقين — وماعلينا الا البلاغ المبين — ولاتهنوا ولاتحزنوا وانتم الاعلون ان كنتم مؤمنين — يومئذ يفرح المؤمنين ... »

آقشه‌كيلی

احمد حمدی

حديث شريف

يُوشِكُ أَنْ تَتَدَاعَى عَلَيْكُمُ الْأُمَمُ مِنْ كُلِّ أُفُقٍ كَمَا تَدَاعَى الْأَكَلَةُ عَلَى قَصْعَتِهَا. قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ أَمِنْ قِلَّةٍ بِنَا يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: لَا ، أَنْتُمْ يَوْمَئِذٍ كَثِيرٌ وَلَكِنْ تَكُونُونَ غُثَاءً كَغُثَاءِ السَّيْلِ تُنْتَزَعُ الْمَهَابَةُ مِنْ قُلُوبِ عَدُوِّكُمْ وَيُجْعَلُ فِي قُلُوبِكُمُ الْوَهْنُ قَالُوا: وَمَا الْوَهْنُ ؟ قَالَ :

حُبُّ الْحَيَاةِ وَكَرَاهِيَةُ الْمَوْتِ

ترجمه‌سی

برسفره‌ده‌كی انسانلر يكديكرينی — بيورك، بيورك ديه — نصل دعوت ايديورسه، سزك اوزركزه هرطرفدن هجوم و سزی مملكتكزدن چيقارمق ايچونده بتون ملتلر ، دولتلر بربرلرينی اويله‌جه دعوت ايتمه‌لری يقيندر . بز (اصحاب) صوردق: — يا رسول‌الله! اوزمان بز يكمی آز اوله‌جغز ؟... بيورديلركه : — خاير ، خاير ! او زمان سز پك چوق اوله‌جقسكز ؛ فقط — مع‌الأسف — سيللرك اوزرنده كله‌ك كوشه‌ده بوجاقده قالان چورچوب كبی پك طاغيق بر حالده اولا-جقسكز . — بونك ايچون — دشمنلركزك قلبندن قورقو كيده‌جك ، سزك قلبكزه وهن برلشه‌جك .. — وهن نه‌در ؟ صوردق .... — حياتی يشامه‌يی سه‌ومك؛ اولومدن قورقمقدر، بيورديلر .

*
* *

مسند احمد بن حنبلده مذكور اولان شو حديث صحيح كشف استقباله دائر شرفصدور ايدن احاديث شريفه‌نك الك مهملرندن وبناءً عليه معجزات باهرهٔ جناب رسالتپناهيدندر ؛ بونكله برابر بروقتدنبری مسلمانلرك كچيرمكده اولدقلری مهلك صفحه‌لرك لدنياتی‌ده پك آچيق برلسان ايله نظر عبرتمزه عرض ايديور .

برشو حديث شريفه، برده هرطرفده بولنان مسلمانلرك باشنده‌كی قائلی فلاكتلره، صوكراده دول اجنبيه‌نك مسلمانلره قارشی آلمش اولدقلری وضعيت مخوفانه‌يه نظر امعان ايله باقه‌جق اولورسه‌ق ، بيك اوچيوز بو قدر سنه اول بر يتيم امينك لساندن صدور ايدن بوكلام بلاغت اتسامك دنيانك ديپلوماتلرينی ، بتون عقلا وحكماسنی حيرتلر ايچنده براقان پك دهشتلی برحقيقتی احتوا ايتديكنی كورور ، وبر امی‌دن — مافوق الطبيعه برقوتك ياردمی اولمقسزين — بوكبی حكمتك صدور ايتمه‌سی امكان خارجنده اولديغنی تصديق ايتمكده هيچ كوجلك چكمه‌يز . « وماينطق عن الهوی ان هو الا وحی يوحی » . بيلمم‌كه صدق نبوت محمديه‌يه بوندن دها بيوك برمعجزه ، دها قوتلی بردليل آرامغه حاجت واری ؟

بيك اوچيوز بوقدر سنه اول برامينك لسانندن شرفصدور ايدن شو كلام معجز ؛ دول اجنبيه نك مسلمانلر حقنده بسله‌دكارى امل خودپسندانه‌يى، پرده آرقه‌سنده اوينامق ايستدكارى مدهش روللرى، برزمان كلوبده پرده ييرتيله‌رق خفى امللرك ميدان علنيه چيقاجغنى، بونلرك اسباب ولدنياتنى پك كوزل خبر ويرييور .

هروقت صبراسى كلدكجه سويليور وينه سويليه‌جكزكه : بتون انسانلرك دنيوى واخروى سعادت وسلامتنى أمين ايدن بردين حقيقى‌يه منسوب اولان مسلمانلرك هر ملتدن يوكسكده بولنمه‌لرى لازمكلير كن بوكون عكسنه اوله‌رق كرهٔ ارضك هر كوشه‌سنده بولنان مسلمانلرك ذلت واسارت واديلرنده يووارلانمه‌لرينك اسبابى احكام اسلاميه‌دن پك بى خبر اوله‌رق عادتا يبانجى موقعنده بولنمه‌لريدر ؛ ظن ايدرسه‌م بونى تسليم ايتمكده هيچ برمتفكر تردد كوسترميه‌جكدر .

چونكه جناب پيغمبر « صلعم » افندمز حضرتلرينك فم سعادتلرندن شرفصدور ايدن شو حديث شريف ، برزمان كلوبده دول اجنبيه‌نك هپسى مسلمانلره هجوم وبو هجومه عادتا بربرلرنى تشجيع ودعوت ايده‌جكلرنى ، يمك سفره‌سنده‌كى كيمسه‌لرك يمكى تقسيم ايدرك بربرلرينه « بيورك ! » ديدكلرى كبى مسلمان مملكتلرنى تقسيمه چاليشه‌جقلرنى خبر ويرييور . فقط يالكز بونى خبر ويرمكله اكتفا ايدييورمى ؟ خاير ؛ عينى زمانده بونك اسبابنى و اونك ضمننده بوكبى فلاكتلردن قورتولمانك چاره‌سنى‌ده كوسترمش اوليور .

أوت ، جناب پيغمبر « ص » بوحديث شريفده دول نصارانك مسلمانلره قارشى آله‌جقلرى وضعيتى خبر ويردكدن صوكره اونلرك او وضعيته سبب اولمق اوزره‌ده ايكى شى كوستريور : بريسى مسلمانلرك طاغنيق ، پارچه ، پارچه اولمه‌لرى ؛ ديكرى‌ده بونك نتيجه‌سى اوله‌رق قلبلرينه ضعف وفتور عارض اولمه‌سى ، حيات شخصيه‌يه ــ ولوكه مسكنت ايچنده اولسه بيله ــ فضله‌جه اهميت ويره‌رك حيات حقيقيه‌دن غافل بولنمه‌لرى، حيات حقيقيه ايچون حيات شخصيه‌لرنى فدا ايتمكدن چكنمه‌لريدر .

بناءً عليه شو حديث شريف صورت قطعيه‌ده افاده ايدييوركه : بر ملت يشامق ، موجوديت حياتيه‌سنى محافظه ايده‌بيلمك ايچون وحدت مليه‌سنى محافظه ايتمك لازمدر . اكر بر ملتك اراسنده‌كى روابط اجتماعيه‌يه ضعف طارى اولور، انحلال ايدرسه او ملت طاغيلير، پارچه ، پارچه اولوب هر بريسى بر طرفده قالير ؛ سيلك اوزرنده كله‌رك هر بريسى برطرفده قالان چوپلر كبى هيچ برصورتله موجوديت كوستره‌مزلر، بونك نتيجه‌سى اوله‌رق قلبلرينه ضعف و فتور كلير ؛ اطرافلرنده آغزلرنى آچوب يوتمغه چاليشان دشمنلر بونى فرصت بيله‌رك اونلرى محو ايتميه ، خريطهٔ عالمدن وجودلرنى قالديرمغه تشبث ايدرلر . بو حقيقتى دين مبين اسلام ، پك چوق آيات كريمه و احاديث شريفه ايله بز مسلمانلرك نظر عبرتلرينه قويديغى حالده بز مع التأسف بوكبى حقايقدن غافل بولنديغمز ايچوندر كه بوكونكى حال اسف اشتماله كلدك ، بونكله برابر حالا بونلرى اكلامق ايسته‌ميورز .

« واعتصموا بحبل الله جميعاً و لاتفرقوا ــ ولاتنازعوا فتفشلوا و تذهب ريحكم ــ و لاتكونوا كالذين تفرقوا واختلفوا من بعد ماجاءهم البينات واولئك لهم عذاب اليم » الاية ــ ان الشيطان ذئب الانسان كذئب الغنم يأخذ الشاة القاصية ايا كم و الشعاب و التفرقة وعليكم بالجماعة « الحديث » .

ايشته بونلرك هپسى برملتك موجوديتنى نصل محافظه ايده‌بيله‌جكنى صراحةً كوسترن بر طاقم قوانين لايتغيردر كه بونلره مخالفت ايتمك پك وخيم حاللر انتاج ايدر .

مسلمانلر قدرت فاطره‌نك بولايتغير قانونلرينه تام معناسيله انقياد ايتدكلرى زمان اعداى دين ووطن اونلرك ــ يالكز ــ نام بلندينى ايشتمكدن بيله تير تير تترردى . تاريخ اسلامى آچوب بقاجق اولورسه‌ق بوحقيقتى پك كوزل ادراك ايدرز؛ از جمله تبوك وقعه‌سى بونك شاهد بى نظيريدر .

معلومدركه ، بروقتلر سوريه، مصر ... كبى ممالك زير اداره‌سنده بولنان « هراقليوس » مدينهٔ منوره‌يه قدر كيدرك اسلامك نبيسى ايله محاربه ايدوب اسلاميتى اورته‌دن قالديرمغه نيت ايلدى . بونى قوه‌دن فعله چيقارمق ايچون‌ده باشنه ايكيوزبيك قدر عسكر طوپلايه‌رق مدينه اوزرينه يورودى . جناب پيغمبر بونى خبر النجه اوتوز بيك صحابه ايله قارشى چيقدى ، فقط دشمن دها يولده ايكن قورقمغه باشلادى ، اسلاملرك يوزنى بيله كورمدن مملكتنه دونوب قاچدى . پيغمبرمز تبوك دنيان يره كلديكى زمان دشمندن اثر بيله كوره‌ميه‌رك كرى‌يه دوندى ، اسلاملرده‌كى قوهٔ معنويه دشمنى كرى‌يه پوسكورتدى . ايشته صحائف تاريخيه‌نك هر فقره‌سى بوكبى وقايعك بر جانلى شاهديدر .

وقتا كه اسلاملر صوكره‌دن صوكرايه احكام اسلاميه‌دن تباعد ايتمكه باشلاديلر ، ارالرنده نفاق وشقاق ميدان آلدى ؛ او كوندن اعتباراً وحدت مليه‌لرينه ضعف طارى اوله‌ق هيئت اجتماعيه آره‌سنده‌كى رابطه‌لر چوزلدى ، اسلاملرك هر بريسى بر كوشه‌ده صيقشوب قالدى . بوصورتله قلبلرينه وهن ، قورقاقلق عارض اولدى . هركس كندى حيات شخصيه‌سنى محافظه ايتمك قيدينه دوشدى . بونك اوزرينه اطرافده مترقب فرصت اولان دشمنلر كوزلرنى درت آچه‌يه ، مسلمانلرى اورته‌دن قالدرمق ايچون بر طاقم پلانلر قورمغه حاضرلانديلر ؛ هر نره‌ده اسلام حكومتى وارسه بر دسيسه ايله اونلرك موجوديتنه خاتمه چكمكه باشلاديلر . دها دون اسلامك صاغ وصول قنادلرى مثابه‌سنده اولان فاس ، ايران حكومتلرى‌ده بوفكرك اوغورينه قربان اولوب كتدكلرنى هركس بيليور . لكن بونكله ايش بتمزدى ، اسلاميتى محو ايتمك ايچون قنادلرنى قيروب‌ده وجودى صاغلام براقق طوغرو اوله‌مازدى . ايشته بونك ايچون دول نصارا يقيناً بيليورلرديكه : تعقيب ايتدكلرى غايه‌يه واصل اولمق ايچون ــ خلافت اسلاميه‌نك كوكده‌سى ، يكانه ممثلى اولان ــ عثمانلى حكومتنك‌ده

موجودیتنه نهایت‌ویرمك لازمدر ؛ بوحقیقتی ادراك ایدن دول نصارا وارقوتلرینی بورایه صرف‌ایتدیلر. نهایت بونلرك بش‌دانه‌سی حکومت عثمانیه‌یه قارشی علنا اعلان حرب‌جرأتنده بولندی ؛ ترجمه وایضاحی صددنده بولندیغمز حدیث شریفده بیان بیورلدیغی وجهله اوزرمزه هجوم ایتمك ایچون بر برلرینه دعوتیه‌لر کوندردیلر ، ممالك اسلامیه‌یی کندی آره‌لرنده تقسیمه قرار ویردیلر . ایشته هر کون ، هر ساعت کوندریلن دعوتیه‌لر ، ایدیلن مذاکره‌لر بونی پك آشکار کوستریبور ، آرتق کیزلی قپاقلی هیچ برشی قالمدی دیمکدر .

فقط بونلر بو فکرلرنده موفق اوله بیله‌جکلرمی ؟ بونی‌ده ینه حدیث شریف تعیین ایدییور ؛ اکر بز ، مسلمانلرك طاغنیق اولمه‌سندن ، آره‌لرنده‌کی صوری اختلافلردن جسارت آلان دشمنلرمزه بونك عکسنی بالفعل اثبات ایدر ، کرهٔ ارضده بولنان مسلمانلرك بر کتلهٔ موحده اولدیغنی کوسترر ، بونلرك امللرینی عقیم براقق ایچون برفرد قالمینجه‌یه قدر حیات شخصیه‌مزی استحقار ایدرك اولوم میدانینه سوینه سوینه کیدرسه‌ك — نصل که بو محاربه فکرلرنده نقدر آلداند‌قلرینی ، مسلمانلر اونلرك تخیل ایتدکلری کبی اولمدیغنی بالفعل اثبات ایتمشدر — اوزمان تعقیب ایتدکلری غایه‌یه واصل اوله‌میه‌جقلرینی درحال آکلایه‌جقلر، بوندن‌صکره مسلمانلرده برسعادت یوزی کوره‌جکلردر.

بوکون کرك عثمانلیلرك ممثلی اولان قابینه‌یه ، کرك او قابینه‌یه مظاهر اولان بتون افراد ملتك عهده‌سنه پك بیوك بر وظیفه ترتب‌ایدییور: قابینه تعقیب ایتدیکی سیاستده دائما جسارت ابراز ایدرك عثمانلیلرك تام معناسیله یشامغه نیت ایتدکلرینی وبناءً علیه بوعزملرینی هیچ برشیئك توقیف ایده‌میه‌جکنی ، اوروپالیلر طرفندن حقلرنده بسله‌نن امحای تدریجی اصولنك پك یاکلش اولدیغنی بالفعل عالم انسانیته قارشی کوستره‌ملیدر .

افراد ملته کلنجه : اونلرده هر نه‌قدر ظاهراً طاغنیق اولسه‌لرده حقیقتده بر وجود کبی اولدقلرینی ، برینك اوغرینه جمله‌سنك فدای جانه حاضر وآماده بولندقلرینی بتون دنیایه بالفعل اعلان ایتملیدر . اووقت امین اوله‌لم‌که اوروپالیلر بوچیقماز سوقاغی تعقیب ایتمکدن‌واز کچه‌جکلردر .

شو حالده مجاهده‌یه دوام‌ایده‌لم، اولومه قوشه‌قوشه کیده‌لم؛ حیات شخصیه‌مزی دکل، حیات حقیقیهٔ ملیه‌مزی دوشونه‌لم. « الحق یعلوا ولا یعلی علیه » « ولا تهنوا ولا تحزنوا ... » آقسه‌کیلی

احمد حمدی

مقالات

عثمانلیلرك بالعموم محاربانده استحقار موت ایدرجه‌سنه ابراز ایتدکلری آثار بسالت « الفضل ماشهدت به‌الاعداء » منطوقنجه اعدانك بیله مسلمیدر . اجدادیمزك محاربات سابقه‌ده کوستردکاری حماست وفداکارلقدن تاریخ کتابلرینی کوزدن کچیروب ، بعضیلرینی نقل ایتدم . مسلکلرینه توافق ایدن سائر غزته ورسائله‌نقل و درجی خصوصنده مدیرلری بولنان ذوات مختاردرلر .

بروسه‌لی : محمد طاهر

مناقب حربیهٔ عثمانیه‌دن برنبذه

— ۱ —

زماننده فوق‌العاده متانتلی اولان « هره‌که » قلعه‌سی دشمنك مرکز اجتماعی ایدی . کندیسنه کوکه‌نن وعثمانلی قیلجندن قورتیلان‌دشمندن سکز ، طقوز یوز کشی اورایه تحصن ایدرك عساکر اسلامك حرکات حربیه‌سنه مانعه‌لر پیدا ایتمکدن خالی قالمازلردی سلطان عثمان غازی ایزمیت فتحنه عزم ایلدکاری صره‌ده بریوز قدر منتخب دلاور ایله قهرمانان مشاهیردن غازی علی بکی — غزاة عثمانیه‌دن تیمور طاش پاشا مرحومك پدریدر — هره‌که‌نك ضبطنه ارسال بیوردیلر . غازیٔ مشارالیه اورایه واریر وارماز ، قلعه‌نك متانتنه ، دشمنك کثرتنه ، معیتنده‌کی بهادرلرك قلتنه باقمقسزین همان ایاغی طوزیله :

— دینی ، دولتنی سون آرقه‌مدن آیرلماز .

دیه‌رك یالین قلیج قلعه‌یه طوغری هجوم‌ایلر ، شان میدانلرنده‌کیمه‌دن کیرو قالمامغی وجائب حمیتدن بیلن عثمانلی بهادرلری دخی ارقه‌سندن ایرلمازلر ودرت ساعت ظرفنده قلعه‌یی فتح ایدرلر .

غازی علی بکك هجوم صره‌سنده صاغ کوزینه بر اوق اصابت‌ایدر . اوتمثال شجاعت ایسه کوزینه صاپلانمش‌اولان اوقی الیله‌چکوب آتار . بویله برفاجعه ایله عزمنده فتور کوسترمدکدن باشقه یاننده بولونان کنج‌برغازینك تلاشنی کورنجه :

— نولدك یکیت ! برباشه‌بر کوزالویرمزمی ؟ ایکی‌کوزی اولوبده بریله ارقه‌سنه باقمقدن ایسه برکوزله بریورك صاحبی اولوب ایله‌ری باقمق دها خیرلیدر .

سوزیله لطیفه‌سنج بسالت اوله‌رق آنی‌ده تشجیع ایدر .

— ۲ —

اصل اسمی حسین‌ایکن‌نحافت وجودیه‌سیله برابر هراوکنه کلن پهلوانی یمکده وزمام اداره‌سنی اله آلدیغی فرقه‌یی دائما غالب ایتمکده اولدیغندن دولایی بین‌الغزاة « تیمور طاش » عنوانی احراز بیورمش اولان تیمورطاش پاشا ایسه ملکمزده هرعسکرك وجودیله افتخار ایده‌جکی امرادن اولوب موقعلرینك صربلغی جهتیله ضبطلری خیلی مشکل اولان روم ایلی قلعه‌لرینی انجق شجاعتی سایه‌سنده فتح ایتدی . بوجمله‌دن اوله‌رق پرلپه قلعه‌سنه هجوم ایتدیکی صره‌ده ابتدا قلعه برجنه بایراغی النده اوله‌رق کندیسی ایپك کمند ایله چیقدی وبعدالفتح :

— برجه چیقنجه‌یه قدر چیکنه‌دیکم شهیدلرك یدیسی اقربامدن ایدی . دیمشدی.

— ۳ —

یلدیرم بایزید خان دورنده اناطولی محارباتنده‌کی عساکردن بعضیلری هجوم ایله داخل اولدقلری‌برمحله‌ده غایت کوزل بردختر تابنده اختری قید اسارته کرفتار ایدوب اموال غنیمه‌نك نخبه‌سی اولمق حسبیله تیمور طاش پاشا مرحومه تقدیم اولونور. اومجاهد ذیشان عفت نشان ایسه کویا عساکر مرقومه بومهپاره‌یی کرك شهوت الندن قورتارمق امیدیله کتیردکلرینی اشرابله اشبو طور و حرکتلرندن دولایی برصورت فوق‌العاده ده تطییب ایده‌رك درحال مزبوره‌نك زوج مشروعنی بولدیرمش وکندیسنه‌تسلیم ایتمش اولدیغی صره‌ده:

— زوجه‌کزك عرضی‌عسکریمزك‌عفتی‌سایه‌سنده‌قورتولدیغنی بیل!

سوزیله تأکید عفت ایله‌یوب خطاب ایتمشدر .

— ٤ —

یاووز سلطان سلیم خان حضرتلرینك ایتدکاری سفرلرندن برنده عسکرلره بعض مرتبه اوصانج کلوب حربدن بیقمش وبعض مرتبه یولسز حرکتلر ، مناسبتسز نمایشلرده بولونمش اولدقلرندن شهریار ظفرشعار درحال یکیچری آغاسنی جلب ایله جزای سزاسنی ویردکدن و امرای سائره‌یی حرمکاه ظفراکتناهلری اوکنه دعوت ایلدکدن صوکره :

— ایشته باقکز ، تربیه‌سزلرك بوندن بویله کوره‌جکلری معامله بودر . بن دین مبینك عزتی ایچون چالیشیورم . بویولده احرازشان و غلبه‌یه چالیشه‌جغم. احراز شان وغلبه ایسه عسکرك چوقلغنه دکل، تربیه وشجاعتنه منوطدر .

تهدید فعلانه‌سیله اردوسنده تربیهٔ عسکریه‌یی تأیید ایله‌مشدر.

— ٥ —

فاتح سلطان محمد خان حضرتلری ادرنه اردوکاهنی استانبوله نقل ایله‌دیکی صیره‌ده ایراد بیوردیغی بر نطقده :

— اولوم آدمه بر دفعه کلیر ، قورقوایسه اولوم کلنه قدر تمادی ایتدیکندن هر آن بر اولوم آجیسی حس ایتدیرر و الحاصل قورقو اولمکدن هم زور ، هم آجیدر . فقره‌سنی درمیان بیورمشدر .

— ٦ —

بلغراد محاربه‌سنده فاتح سلطان محمد خان حضرتلری یاره‌لندیغی جهتله اردوی عثمانیده بردرجه‌یه قدر بوزغونلق علامتی کورولدیکندن همان حضرت فاتح تکرار آتنی میدانه سوروب :

— عسکرلر ! دشمن مرمیاتی قورقانلره صاقلانانلره‌ایریشور . دمنجك براز صاقلانورکبی اولدم ، درحال بنی بولدی. باقك شمدی کوکسمی کریبورم ، اوکنده‌کزیبورم‌ده بکا کلیور . صانکه مرمیلرده بندن قورقیور. ایشته مرجسوردن‌ده بویله قورقارلر. اجسام علویه‌یه مواد سفلیه ایریشمز .

یولنده برخطابت بسالت انتمایله‌صاعقه‌کبی تکرار محاربه‌یه کیریشمش و شاهد دل ارای موفقیتی دراغوش‌ایتمشدر .

[دوام ایده‌جك]

بروسه‌لی
محمد طاهر

صاف درونلقمی‌در ، نه‌در ؟

آوروپاده مدنیت دیدکلری معناسز برسوز وار : «Civilisé» ... کندیلرنجه ایکی پاره‌لق اهمیت وقیمتی حائز اولمیان شوکلمه‌یی بزه او قدربیوك طانتمشلردر، که بزهر زمان بوتون حرکاتمزی بوکلمه‌یه تطبیق ایتمك سوداسنده بولنیورز . دها مختصری بوتون عمرمزی ، منافع شخصیه وملیه‌مزی شو کلمه اوغرنده فدا ایدییورز ، بیلەرك بیلمیه‌رك هپ مدنیت ، مدنیت ! اولورمی ، یاقیشیرمی ؟... دییورز .

حالبوکه او بزم خواجه‌لرمز اولان ذوات، که بزه بوکلمه‌یی تعلیم ایتمشلردر ، کندیلری بزم حقمزده ، یالکز بزم حقمزده دکل ، نزده ضعیف بولورلرسه عموماً اوضعیفلر حقنده‌جاناواردن دها وحشی اولییورلر . بو او قدر آشکار رشیدرکه بونی اثبات ایچون اهل بصیرت دلیل بیله آرامزلر . ایسترملتلر نامنه ، ایستر افراد نامنه ملاحظه اولونسون ، بو ، بویله‌در : الڭ‌متمدن انکلیزلرڭ ، فرانسزلرك هندستانده ، مصرده ، تونسده‌روا کوردکلری قوانینی ، کندیلری‌دخی همجنسلرینه ، هم‌دینلرینه قارشی‌استعمال‌اولندیغنی کوررلرسه‌قیامتلری قوپاریرلر . افراده کلنجه الڭ متمدن آدملرك حتی الڭ مشهور پروفسورلرك میانده دخی، کندی برادرینه، حتی پدرینه قارشی دنیا مالی ایچون الڭ بیوك دنائتلری ارتکاب ایدنلر یوزلرجه، بیکلرجه‌در. اکثرمدنیتی محافظه‌ایدنلرده ، مدنیتدن‌دکل ، اللرینه‌فرصت‌کچمدیکندن برفنالقده بولنه‌میورلر . بن ، بوبابده مشاهداتم اوله‌رق بیکلرجه معامله‌لر ایله مثال کوستره‌بیلورم ، فقط صحیفه مساعد دکل .

شیمدی بز ، بوکلمه‌یی او قدر بیوتمشزکه ، بتون بلیات بزه شو یوزدن کلمش وکلمکده‌در ، بز حالامدنیت دییورز : بیقلرمزی‌یوقاری چکرز مدنیت ، سفره‌لرمزده تاباق شاقردیسی مدنیت ، یا لاق چیزمه مدنیت ، توقاتلیانده دوشوب‌قالقمق‌مدنیت، دهابیلمه‌م نه هپ‌م نیت... بونلرك هپسندن اغماض ایده‌لم ، بوکون حرب زماننده دشمنلرمز بزم کوبلرمزی یاقیورلر ، قومیته‌جیلری‌واسطه‌سیله بومبالر آتدیرییورلر ، بیچاره ضعیفلرمزی آصوب کسیورلر ، بالآخره بزم تبعه‌مزدن اولنلرینی دخی پاپاسلری واسطه‌سیله اغوا ایده‌رك ، بزم علیهمزه سوق ایدییورلر . قرق کلیسا تخلیه‌سی مانده دها بلغار عسکری اورالره کلمه‌دن، قرق کلیساده ساکن‌بزم صادق! تبعه‌مز اولان‌بلغارلر، اوشاشرمه تلاش ایچنده جان قورتارمق ایچون فراره دوکلمش اهالئ مسلمه‌یی،دهاکندی‌خانه‌لرنده ایکن‌قتل‌ونهب‌ویغما ایتمکه‌باشلا قلرینی ، قرق‌کلیسایی(کندی‌روایتنه کوره)الڭ‌صوکره‌ترك‌ایتمش عسکری‌اکمك متعهدی (.....) آغزندن دیکله‌دم ، دها او دقیقه‌لرده بزم طرفدن بوخائنلره مقابل مدنیت نامنه لطف ایله معامله ایدیلیرمش . (آه مدنیت جانمزی یاقیور)

دها اوزمان قرق کلیساده بابا ، اوتوز بش بیك عسکره اکمك ویرییورمش ، بابا دییورکه : « عسکرمز او ادبسزلری تربیه ایده‌جك‌دی ، فقط یکرمنجی عصرك مدنیتی مساعد دکلمش ! »

الهی یاربی، نه قدر بصیرتسزلك ؟ بوتون سیئات بزه ینه مدنیت خلیاسیله کلییور . حرب میدانده دخی مدنیت بسله‌مکده‌یز .

بن بوراده آوروپا مدنیتدن روسلره عائد اولان برقسمنی قارئین کرامه عرض ایدرك نظر دقتلرینی جلب ایده‌جکم :

روسیه پای تختی اولان پترسبورغده منتشر نیم رسمی اولان « نوومیه‌ورمیا » غزته‌سی سرمحرری بالقان محاربه‌سندن بحث اتدیکی صیره‌ده روس عسا کرینك ضابطلرینه ونفرلرینه خطاب ایده‌رك دییورکه :

« ای خرستیانلق حامیلری ! اسلاولق وخرستیانلق اوغورنده

سزه دیيورم : بالقانده بولنان دين‌قرداشلرکزه انسانيت دشمانی اولان توركلر هجوم ايتمشلردر . نره‌ده برخرستيان كورسه‌لر اوراده كسوب قانی ايچيورلر. بوكون استانبول داخلنده خرستيان براقديلر. سزده كيديكز ، دين‌قرداشلركزه ياردم ايدكز. توركلری نره‌ده كوررسه‌كز اوراده انتقام آلكز . »

ايشته بزم خصملرمزده مدنيتك درجه‌سی .

بونی آوروپانك اك متمدن ، اك منصف بر فيلسوفی بيله اوقوديغی زمان ديه‌جكی سوز : « حرب زمانيدر اولوريا ! »

بوقدر صريح يالانلری علنا نيم رسمی غزته‌لره قدر درج ايدرلر، بزده بونلره بالمقابله همان مدنيت توصيه ايده‌رز .

بن بيله‌ميورم بوكا نه‌ديه‌لم: خرده‌بين لكميدر، نه‌در ؟ ياخود اداره مصلحتميدر ؟

بن ديمك ايسترم‌كه : بونلر هپ بزم آوروپاليلره قارشی لزومندن زياده صاف درون ، لزومندن زياده پرستش‌لكمزدن تولد ايتمش فنالقلردر .

بلغارلر كنديلری ايچون لازم اولان روسلرده تماميله اعتماد ايده‌ميورلر . بز ايسه هر راست كلن شايقالی‌يه اعتماد ايديورز . بلغارلر محاربه‌دن ايكی هفته مقدم بوتون :مندوفر خطی كندی للرينه آلدقدنصوكره بزه عائد اولان لوقوموتيفلری ، واغونلری‌ده آليقويديلر ، بزايسه سوقياته باشلادقدن صوكره كافی درجه‌ده لوقوموتيفلرمزك اولوب اولمديغنی آكلايه بيلدك ، بونی‌ده آنلرك مدنيتلرينه اعتماداً خطايه حمل ايديورز .

حالا اومدنيته ايمان واعتقاد ايديورز ، حالا اومدنيت نامنه علی‌العمياحركتده دوام‌ايديورز . بونه‌در يا‌ربی ؟ بونه‌درجه عما ؟ بصيرتمز تماميله باغلانمش . بو درجه‌ده تغافل ، بو قدرده تساهل وتكاسل ...
بن بيله‌ميورم نه كبی تعبير قوللانه‌يم ... آرتق سكوت ايده‌جكم .

عبدالرشيد ابراهيم

الف يغلبوا الفين

١٣٣١

صبر وثبات موجب ظفردر

آيات فرقانيه‌نك هر نظم بليغی يوزلرجه نكات و مضامينی ، بيكلرجه سرائر و حكمی اندماج ايله‌ديكی بالجمله اهل توحيدك تحت تسليمنده‌در .

شمس تابان اسلامك مشرق بطحادن طلوع ايله آفاق عالميانه اشعه پاش انتشار اولمغه باشلاديغی زمانده دها ديدهٔ خفاشانه‌لرنی قاماشديرمقله آتش كين و حسددن قلبلری يانه‌يانه بريان دود افشانه دونه‌ن ، بنابرين او شعلهٔ نوارهٔ توحيد و هدايتك محو و اطفاسنه چاليشان اعدای بد طينته قارشو مجاهدين كرامی تشجيع وسيل خروشان بلا كبی مدهش ومهيب اولان دشمنك اردوسی قارشوسنده موحدينك پای تمكين ومتانتلرنی تثبيت خصوصنده شرف‌نزول ايدن آيات جليلهٔ فرقانيه‌نك بر نظم دلنشين معجز بيانی ده « الف يغلبوا الفين » تسليت وتبشيرنی احتوا ايله‌ين شو منشور محتشم آلهيدر .

اوت ، هرهانكی حكومت اسلاميه‌نك ساحهٔ ترقی واقبالده خطوه‌انداز اعتلا اولمغه باشلاديغنی كورن صليبيون انواع حيل و دسايسله داخلاً غتشاش احداثنه ، خارجاً بيكلرجه موانع ومشكلات ايجادينه قويوله‌رق اندراس واضمحلاله چاليشه‌كلديكلری كبی برقاچ عصردن‌بری خلافت عظمای اسلاميه‌نی‌ده احتوا ايله‌مك صورتيله اوچيوز آلتمش مليون اهل اسلامك سرتاج افتخاری اولان . بناءً عليه‌ بتون امت ناجيهٔ احمديه‌نك قطب معظم هدايتی بولنان شو حكومت معظمهٔ عثمانيه‌نك هلال نور افشان تكبيرنی انخساف ابدی‌يه اوغراتمق فكر ابليسانه‌سيله شد نطاق وفاق ايدن صليبيون متجاوزه‌نك حقمزده نه‌كبی مكايد ، دسايس اختراع واستعمال ايله‌دكلری برچوق وقايع تاريخيه ايله مثبت والآن افعال وحركات روزمره‌سيله مشهوددر .

بوقدر سنه‌دن بری بر آتش ظلم واعتساف ايچنده يانوب قاووريلان حكومت عثمانيه‌نك اعلان مشروطيت فرداسنده عناصر عثمانيه‌نك قارداشجه‌سنه حكم سورن محادنه ومولاتی چكه‌ميان بالقان خيالپرستانی دها اودقيقه‌دن بين‌العناصر بر نائرهٔ شقاق ونفاق اشعالنه چالشدی. آسايش داخلی‌يی بوزمق واهمهٔ باطله‌سيله هر طرفه جهنمی بومبالر القانه باشلادی . فقط دها ازلدن برفطرت علويه ، برسجيهٔ خارق‌العاده‌يه مالك اولوب برشعله‌دن وواقانلر ، برعشيرتدن جهانلر تشكيلنه موفق اولان ميل معالی ايله مشتهر عثمانليلر صلح وصلاح امرمعتناسنه تمايل ايله بوقدر جنايات وحشيانه‌يه دائما صبر وسكونله مقابله ايتمك ايسته‌دی .

اما هرذرهٔ خاكی آبا واجدادمزك خون كلكون شهادتلريله مخمر ، اورمانلرده‌كی اغاجلرك هربری ، اووه‌لرده‌كی اوتلرك هر تلی يننه او محترم شهدامزك كميكلريله نشو ونما بولمقده اولديغنی دوشونه‌ن شو اولاد واحفاد ، او اسلاف مطهره‌نك ذريات طيبه‌سی اولديغی ايچون البت دلسوز وجانكداز واويلالر قوپارمقده اولان مقدس مادر وطنمزك دامن پاك عصمتی اعدای نابكارك پامال خيول ذل وحقارتی اولمامق ايچون كندی وجود آهنينلرنی سپر ايدوب ايله‌دكلری عهد وميثاق وسيله‌سيله خاك پاك عثمانی‌يه شرذمهٔ خائنهٔ اعدانی تجاوز ايتدرمه‌مك ايچون شبهه يوق كه خون نجابت وجلادتلرنی سوه سوه دوكه‌جكلردر .

نور آفتاب اسلامك اطفا و امحاسنی ارزو ايدن صليبيون اتحاد اسلام فكرنی بوس بوتون عقيم براقمق ايچون بلاسبب درتيك سنه‌لك قديم بر حكومت ايرانيه‌نك مقاسمه‌سنه ، صاحب سلطنت وشوكت برفاسك ، كندی دردیله قاووريلان بر وادای حكومتنك ، بونك كبی اقطار سائره‌ده بولنان بالجمله حكومات صغيرهٔ اسلاميه‌نك برر صورتله ضبط

واستملا کنه تشمیر ساق مکیدت ایله‌دکلری کبی بر طاقم واهی اسباب درمیانیله حدود عثمانیه‌یه ایکیده برده تحشیدقوتله میال حرب وجدال کورنمه‌لری‌ده هپ نورپاك اسلامی اطفا مقصدندن باشقه برشی دکلدر.

ای عثمانلیلق عنوان فاخریله اعلان مباهات ایدن عناصر اسلامیه! شودرت کوچك حکومتك ظاهرده روم‌ایلی‌یی پارچه‌لامق کبی بر آرزوده اولدقلری کورینورسه‌ده حقیقت حالده آلتیوز سنه‌لك برحکومت معظمهٔ عثمانیه‌نك، دها آچیغی ادیان سائره‌یه عددجه برغالبیت قاهره کوسترن دین عالئ اسلامك امحاسنه برمقدمهٔ مشئومه احضار ایدیلیور.

فقط ای قلبلری حب وطن ودین ایله مملو اولان مجاهدین کرام، امین اولیکز که اکر سز صبر وثبات ایدرسه‌کز، اثنای حربده اللرکزه دوشه‌ن دشمن دولتلرینك اختیار و درمانده رجالنه، نسوانته، اطفالنه مرحمت ایدرسه‌کز، اوجانوار خونریزلرك صبیان ومخدراتمزه ایتدکلری دنائت وفضاحتلرینه قارشو سزسجایای علویهٔ اسلامیه‌یی اظهاره غیرت ایدرسه‌کز؛ [الف یغلبوا الفین] نظم بلیغ صمدانیسنك صراحهً تبشیر ایله‌دیکی اوزره بزم طابورمزك آنلرك ایکی طابورینه، آنلرك قوای مجموعه‌سنه بزم نصف بهادرمزك غالب کله‌جکی محققدر.

ایشته‌بوندن امین اوله‌لم که مبارك وطنمزه اوزادلمق ایسته‌نیلن ایادئ تسلط مبارزین امتك حسام قاطع جهانکیرانه‌سیله کسیله‌جکدر. وبوشانلی غالبیت اسلامیه‌یه پنه شرفحلولی تقرب ایتمکده اولان سال جدید هجرینك ـ محرم‌الحرامی « الف یغلبوا الفین = ١٣٣١ » نظم جلیل قهارانه‌سی اوزره پارلاق تاریخ اوله‌جقدر. بنابرین هرمؤمن موحد مادر وطنك ناموس مبجلی وقایه‌ده یکدل ومتحد اولمالی وبراطمئنان تام ایله مظفریت قطعیهٔ قریبه‌یه ـ عون حقله ـ انتظار ایتملی‌در. (ان تنصروا الله ینصرکم ویثبت اقدامکم) فرمان تشجیع عنوان خدا مقتضاسنجه صبر وثبات ایده‌لم. زیرا صبر وثبات موجب ظفردر. والله خیرالناصرین.

کوریجه‌لی

حافظ علی

تاریخ

ایران تاریخچهٔ انقلابی

— ٣ —

دور استبدادده مأمورین ونظام.

مأموریت تجارتی وتولید ایتدیکی حقسزلقلر — نفرسز ضابطلر، آلایسز میرآلایلر — ایران قزاق لواسی.

وقایع انقلابیه‌نك تفصیلنه کیریشمزدن اول قبل‌المشروطیت ایرانده حکمفرما اولان حکومت مستبده‌نك نه کبی بر حالده اولدیغنی مختصراً اولسه‌ده قارئلرمزه آکلاتمه‌یی فائده‌لی بولدق. بوخصوصده

خطاب روح

عثمانلی دلاورلرینه

آچ دیدهٔ امعانکی أی سوکیلی ملت ...
قانه صوصامش دشمنمز ایلدی صولت
هم ویرملی بز أل أله هم ایتملی غیرت

غیرت یاراشیر بزلره عثمانلی‌یز ألبت
بایرام کونیدر کوستره‌لم هایدی مسرت

طاغلرمی طورور عزممزه مرد متینز
اجدادمزك وارثی‌یز خادم دینز
دین ووطنك حفظنه برحصن حصینز

غیرت یاراشیر بزلره عثمانلی‌یز ألبت
بایرام کونیدر کوستره‌لم هایدی مسرت

انوار شجاعت صاچیلیرکن کوزلرمزدن
دشمن شاشیریر هیئت دهشتورمزدن
قان آقسه آچیلسه یارالر هر یرمزدن

غیرت یاراشیر بزلره عثمانلی‌یز ألبت
بایرام کونیدر کوستره‌لم هایدی مسرت

ارواح اوچوشور شوق ایله فوق سرمزده
دنیا تترر پای ثبات آورمزده
یاتسه‌قده کفنسز اوله‌رق مقبرمزده

غیرت یاراشیر بزلره عثمانلی‌یز البت
بایرام کونیدر کوستره‌لم هایدی مسرت

أمین خاکی

ویره‌جکمز معلوماتدن محترم قارئلرمز جه ایران احرارینك نه‌کبی بر اصول اداره علیهنه عصیان ایتدکلری آکلاشیله‌جقدر .

۲۱۳ نومرولی « سبیل‌الرشاد » ده ایرانی تعریف ایدرکن ایران حکومت سـابقه‌سنك « لایسئل عمایفعل » ك تام معناسیله بر حکومت ظالمه اولدیغنی بیان ایلمشدك . شمدی ایسه بو حکومت ظلمه‌ده مأمورین ملکیه وعسکریه‌نك کیفیت وصلاحیتلرینه عائد بر طاقم معلومات ویرمك ایسترز :

اوروپا ملتلرینك و آزچوق اوروپا اصول اداره‌سیله تدویر اولنان اوروپالی اولمیان دیکر مملکتلرك بیلدکلری تشکیلات اداریه ایران دورهٔ استبدادینه تماماً بیابانجی بر کیفیت ایدی . بوراده نه یازیلی بر قانون ، نه‌ده معین بر اصول ونظامه تابع طوتولان مأمورین وار ایدی . « بیورو- قراتیزم » دیدکلری شیدن ایرانده بر نمونه بولامازدیکز . مستبد ایرانده‌کی مأمورین دولت صدر اعظمدن ، وزرادن طوته‌رق تا کوچك کوی آمرلرینه قدرهپسی بر مستأجرلر ایدی . مقام وزرات ، حکومت ودیکر مأموریتلر لیاقت وسبق خدمات اوزرینه مستند اولمایوب مزایده‌یه چیقاریلیور ، هرکیم فضله ویررسه او تعیین اولونیوردی . بو اصول هرنه‌قدر رسماً اعلان اولونمیور ایدیسه‌ده فعلاً تطبیق ایدیلیور ، بر چوق تعامل وسوابقه نظراً آیری آیری مأموریتلرك مقدار تقدیمیسی تعین ایدیوردی . هر بر مواد تجاریه کبی تقدیملرك پیاسه‌سنده‌ده ترقی وتنزل کیفیتی وقوع بولیوردی .

وزراء ، حکام هرنه‌قدر رسماً فرمان شاهی اوزرینه تعیین اولنیورلر ایدیسه‌ده ، حقیقتده بونلر ویردکلری پاره مقابلنده صدر اعظمك تجویزی اوزرینه مأموریتلرینی صاتین آلمش اولیورلر ایدی .

طبیعی بر چوق رقیبلره قارشی مزایده‌یی قزانمش اولان بر وزیر خساراتنك نره‌دن تضمین ایدیله‌جکنی بیلیوردی . وزیر طرفندن تعیین اولنه‌جق والیلر ، حاکملر وسائر مأمورلر دخی مأموریتلرینی « تقدیمی » مقابلنده آلمق مجبوریتنده ایدیلر . دیمك که وزیر آلدیغنی صاتیوردی . وهر بر تاجر کبی ضررینه‌ده صاتمیوردی . صوکره بر ولایتك والیلکنی آلمش اولان والی مقر حکومتنه کلدکده قضا ، قصبه وکوی مأموریتلرینی مزایده‌یه قویور ، حراج ایدیوردی . طبیعیدرکه اك صوکره بوتون بو تجارتلرك آجیسنی زواللی « رعیت » دنیلن اهالی چکیوردی . آمرینه تقدیم ایتمش اولدیغی مبلغ معین مقابلنده ولایتی اهالیسیله برابر صاتین آلمش اولان مأمور اهالی‌یی صویمغه باشلیوردی . بو صورتله سنه‌دن سنه‌یه اهالی اوزرینه تحمیل اولنان ویرکولر چوقلاشیور ایدی .

بو یله بر اصولك شاننده اولان ظلم ، تعدی ارتشا حد غایه‌سنی بولیوردی . محلی مأمورلرك ظلمندن وقوع بولان شکایتلر مرکزی مأمورلر ، وزیرلر ، حتی شاهلرجه بیله نظر اعتنایه آلنمیوردی . آلنمق‌ده قابل دکل ایدی . چونکه اهالینك منافعی کوزه‌دیله‌جك اولورسه آرتق کیمسه والی اولمق اوزره کلیتلی پاره ویرمز ، طوپدن مأموریت صاتان « تجار » لرده زیان ایدرلردی . معین بر مدت ایچون معین بر پایالتی اجاره ایتمش اولان والینك مدت اجاره‌سی انقضا ایدرسه ، یاخود وزیرك ، شاهك غضبنه اوغرایه‌رق عزل اولونورسه ، دیکر بر والینك تعیینیله سابق والی طرفندن تعیین اولنان بوتون مأمورلر یکیدن تأمین مقام ایتمك ، یعنی یکی مزایده‌یه داخل اولمق مجبوریتنده ایدیلر . بوکا کوره‌ده هر بر مأمور کندیسنی موقت عد ایده‌رك فرصتدن بالاستفاده ممکن اولدیغی قدر فضله پاره طوپلامقدن باشقه دیکر بر شی دوشونمیوردی . والیلر ، حاکملر تأمین مقام ایتمك اوزره ایالات وولایتلرجه تعیین اولونان ویرکولرك مقدارینی تزیید ایتمکه غیرت ایدیبورلردی . هر بر ولایتك رسمی ویرکوسی اولان « مالیات دیوانی » سندن بشقه برده « تفاوت عمل » نامیله غیر رسمی ویرکوسی وار ایدی . بو غیر رسمی اولان تفاوت عمل‌ییلدن ییله تزاید ایدیوردی . حتی بر چوق مرا کزده « تفاوت عمل » اصل ویرکویی قات قات کچیوردی . « تفاوت عمل » اسمندن آکلاشلدیغی کبی بر والینك تقدیم ایتمش اولدیغیله دیکر بر والینك تقدیم ایتدیکی عائدات محلیه‌نك تفاوتندن عبارت ایدی . اعلان مشروطیتدن صوکره « مالیات دیوانی » و« تفاوت عمل » نامیله‌ویرکو اصولنده موجود اولان بو ثنائیت قالدیریله‌رق ویرکولر توحید ایدلدی .

اشبو مختصر تشریحدن آکلاشلدیغی وجهله ایران مستبدلرنجه ادارهٔ مملکت آنجق جاب نقوددن عبارت ایدی . اما بو جلب نقود ، ملتی سفیل براقاجقمش ، حقوق بشریه‌دن تجرید ایده‌جکمش ، بونلری نظر اعتباره آلان یوق . ملتی سفیل براقق بلکه‌ده بر سیاست وحکمت حکومت اقتضاسندن ایدی . قاجار خاندانته منسوب شاهلردن بریسنك « بزم ادامهٔ حکومت ایتمه‌مز ایچون اون‌اوك برا کنکه محتاج اولمه‌سی پك موافقدر » دیدیکی مشهوردر .

ایشته بوتون اقتدارلری فضله پاره ویره‌رك مأموریت آلان رجال دولتك بوتون مهارتلری‌ده ممکن اولدیغی قدر اهالی‌یی فضله صویه بیلمکدن عبارت ایدی . غایه بو اولدقدن صوکره ارباب مکنت وثروتك کندی ملکیتلرندن امین اولماملری لازم کلیوردی . حقیقتاًده اویله ایدی . مختلف بهانه‌لرله اتهام اولونان تجارك املاك ونقودینك ضبط ومصادره ایدلدیکی وقایع روزمره‌دن اولدیغی کبی ، اك خفیف مجازات‌ده مصادرهٔ اموالدن عبارت ایدی . بو خصوصده یالکز اهالی دکل ، مأمورلر دخی حائز امنیت دکل ایدیلر . کوچك بر مأموردن بیوك بر والی‌یه قدر هرکس هر دقیقه‌ده کندیسندن قوتلی بریسنك غضبنه اوغرایه بیلمك قورقوسیله لرزان ایدی . حتی صدر اعظملرك بیله بو خصوصده امنیتلری یوق ایدی . چوق اولوردی که اونلرك شاه طرفندن املاکی مصادره ایدیلیوردی وبوتون امتیازلری اللرندن چیقیوردی . خلاصه هرکس دها قوتلیسنه أزیلیر ، دها ضعیفنی أزیوردی . بونك نتیجه‌سنده ایران مدهش بر طاقم فجایع ومظالمه صحنه اولیوردی .

مأموریتك واصول اداره‌نك بویله براساس اوزرینه تأسیسی وویركولرك بویله ظالمانه بر طرزله استیفاسی اهالی بیننده ، افكار عمومیه‌ده حكومته قارشی عداوتكارانه برحس تولید ایلمشدی. ایرانیلر، مشروطیتدن اول حكمفرما اولان حكومتی ، حكومت ظالمه وغیر مشروعه ، دولت مأمورلرینی‌ده ظلمه‌دن عد ایدرلردی . دولت ویركولرنی ممكن اولدقجه ویرمه‌مك وظائف مذهبیه‌دن صاییلیردی. بویله برتلقی‌یی شیعه علمای مذهبیه‌سی بالالتزام ترویج ایدیورلردی . اهالی بیننده « ایی انسان مأمور اولمز » دیه زبانزد اولان ضرب مثل ذهنلرده رسوخ بولمش ایدی .

*
* *

مملكتك امور عسكریه‌سی‌ده ایی برحالده دكل‌ایدی. «تقدیمی» ، وطنك مدافعهٔ حقوق وحدودیله موظف‌اولان بوقوتی‌ده آلت‌اوست ایتمكده ایدی . ناصرالدین شاهك اوائل سلطنتنده ایران عسكری آوستریادن جاب اولونان ضابطان واسطه‌سیله تنظیم اولونمش واوروپا واری برنظام تشكیل اولونمش ایدی . صوكره‌لری كامران میرزانك سپهسارلغی زماننده تقدیمی اصولی بورایه‌ده كیردی . ضابطلر آرتق لیاقتلری وسابقهٔ خدمتلری اوزرینه دكل ، تقدیم ایتدكلری پاره مقابلنده رتبه‌لره تعیین وترفیع اولنیورلر ایدی . خزینهٔ دولتدن كاغد اوزرنده موجود اولان یوز بیك كیشیلك بر اردونك بتون‌مصارفی‌اخذ اولونیور ، فقط حقیقتده ایسه نفرلرك عددی كوندن كونه تناقص ایدییوردی . چونكه عائدات رسمیه‌سنك برقاچ مثلنی تقدیمی ویرن ضابط كندیسنی اضرار ایتمه‌مك ایچون نفرلرك عدد حقیقیسنی عدد رسمی‌سندن آزالتمق مجبوریتنده ایدی وبوصورتله مثلا خزینهٔ دولتدن بیك‌نفرك‌معاشنی آلان‌بربیكباشی حقیقتده ایسه‌بیك‌نفره مالك دكل‌ایدی: نفرلرك شهریه‌سنی ضابطلر ویرمیور ، كندیلری درجیب ایدیورلردی.

صوكره ایش‌اوراده‌یه كلمشدی‌كه حربیه نظارتی نظامی رتبه‌لری حراجه چیقارمش برچوق‌رتبه‌لر صاتمش‌ایدی. اویله‌كه ممالك‌محروسهٔ ایرانیه‌ده نفرسز ضابطلر ، آلایسز میرآلایلرك حد وحسابی یوق ایدی . برفوج (طابور) ك قوماندانلغی آلمش اولان برصاحب منصب (ضابط) ئولور ایسه طابور باباسنك مالی ایمش كبی قوماندانلق ارثاً ولد ارشدینه انتقال ایدیوردی . قوماندانلری بشیكده اولان طابورلر وار ایدی. رسمی‌كچید تقلیدلری‌یاپیلیركن‌بلوغه‌ایرمین ضابطلرك طابورلر ، بولوكلر باشنده بولوندیغی كوروایوردی. اسكی زماندن‌بری رتبه‌لرنی محافظه ایدن برچوق « امیرتومانلر» ، « میرپنجلر » شمدی‌ده واردر. امیرتومان اون‌بیك‌عسكرك‌امیری‌دیمكدر. عصر ناصرالدین‌شاهیده رسماً یوزبیك عسكر موجود ایدی. بوصورتله بوتون ایرانده اون‌دن زیاده امیرتومان اولمامق لازم كلیركن احتمال‌كه بویله‌لرینك صاییسی یوزدن‌ده‌فضله‌در. هله‌بش‌بیك عسكرك امیری عدایدیلن میرپنجلر بلكه بش‌یوز قدردر . دها آشاغی رتبه‌لی ضابطلری صایه‌جق اولورسه‌كز نفردن زیاده ضابط‌بولورسكز. بلكه‌ده موهوم برنفره بش‌ضابط كلیر.

ایشته منافع خسیسهٔ شخصیه‌دن طولایی بویله مضحك بردركهٔ رزالته ایندیریلن ایران نظامی هرقسم مزایایه وداع‌ایدیوردی . نقاط عسكریه‌ده موجود اولان قلعه‌لر ، استحكاملر ، طوپلر ، هرسنه خزینهٔ دولتدن تخصیصاتلری آلندیغی‌حالده خراب اولیوردی . طوپلر چوریبور ، ذخیره‌لر بتیوردی .

*
* *

ناصرالدین شاه اوروپایه سیاحت ایتدیكنده قفقاسیاده روسلر طرفندن كندیسنه قارشی اجرا اولنان رسم استقبالده روس قزاق آلایی بررسمی كچیدیاپمش ، شاهك خوشنه كیتمشلردی. ایشته‌قزاقلرك قیافت ظاهریه‌سندن خوشلانان شاه همان روس رجالیله مذاكره‌یه كیریشیر و روس حكومتیله عقدایتدیكی بر مقاوله‌نامه موجبنجه روس ضابطلری طهرانده بر « ایران قزاق آلایی » تشكیلنه باشلیورلر . طهرانك مركزنده وسیع بر میدان قزاق آلاینه تخصیص اولنیور . بیوك بر قشله یاپیلیور . روس قوماندانی، روس معلم ضابطلری تحت قوماندا‌سنده تشكیل اولونان بو قزاق آلایی ایرانك یكانه معلم و منتظم قوهٔ عسكریه‌سنی تشكیل‌ایدییور. فقط روس ضابطانی تحت تربیه‌سنده تشكیل‌اولنان بوقوهٔ عسكریه بالطبع‌ایرانك مركزنده براجنبی مؤسسهٔ عسكریه‌سندن باشقه برشی اولامیور . بو خصوص تاریخ انقلابه عائد ویره‌جكمز تفصیلاتندده آكلاشیله‌جقدر . حال حاضرده دخی ایرانك یكانه قوهٔ منظمهٔ عسكریه‌سنی اشبو روس ـ ایران قزاقخانه‌سی تشكیل ایتمكده‌در .

ایران قزاق آلاینك تعریفی آیریجه بر مقاله‌یه محتاج اولدیغندن بوكره بوقدرله اكتفا ایدیورز .

رسول زاده
محمد امین

قیلیج دینی

اوچه ایكنجی باب

بیوك هرود

هرودك رقیبسز موقع حكمداری‌یه صعودی ایشته بویله اولمشدر. مع مافیه موقعی مشكل و غیرشایان اعتماد ایدی . مهارت و شدتنك صوك درجه‌سنه مراجعته مجبور اولیور، بناءً علیه : مستبدلرك دائما مراجعت ایتدكلری وسائط ظالمانه‌یه مراجعتی مشروع كورویوردی. موقع اقتداره كلیر كلمز آنتی‌غونوس طرفداری اولان رؤسای اهالی‌دن قرق بش كیشی‌یی اعدام ایدوب اموالنی ضبط ایتدی . بوندن باشقه برچوق مشاهیری دها قتل ایتمش ایدی . محضا قیصقانجلق سببی ایله حكمدار (آرستوبولوس) ك طورونی كنج آریستوبولوسی كویا قضاءً بوغدیرمش ، عموجه‌سی (یوسف) ی ، بعده سكسان یاشنده‌كی حكمدار سابق (هیرقانوس) ی قتل أیله‌مشدر . متعاقباً زوجه‌سی (مریم) دخی تیغ غدر واختیاله دوچار اولدی .

بوصوك جنایت هرودك وجداننده پك مدهش، غیر قابل التعریف بر عذاب وجدانی وجوده کتیرمش ایدی ؛ حتی اکثر زمانلر بونك الم تحملکدارینه دایانه‌مایه‌رق کوزل زوجه‌سی (مریم) ك قاننك «انتقام !» دیه باغردیغنی سویلردی [۱] . براز وقت کچمش ایدی که : قصداً بوغدیریلان برنس (آرستوبولوس)ك والده‌سی (آلکساندره) ده بو جبارك سوء ظننه قربان اولدیغی کبی دها برچوق قتل عاملرله نهایت هیرقانوس سلسلهٔ حکمدارینه‌ده خاتمه چکیلدی .

حکومتنك ۱۸ نجی هرودس قدس ده نام الهی‌یه بر معبد جدید (یکی بر بیت المقدس) انشاسی فکرینه دوشمش . بونك اسکیسندن دها معظم و محتشم اولماسنی مراد ایتمش ایدی . سکز سنه مدت بو اوزون ایش ایچین چالیشدی ونهایت معبدی نام الهیه‌یه برطاقم مراسم محتشمه ایله وقف ایله‌دی . بو حال عموم اهالی طرفندن بویوك بر مسرتله تلقی ایدلش ، حکمدارك امر دیانتده کوستردیکی بو غیرت وهمتندن دولایی حقنده برطاقم مدح وثنالر درمیان اولنمشدر . لکن (هرود) ك صوك سنه‌لری ایلك سنه‌لرکبی قدر مدهش و مؤلم بر فاجعهٔ عائله ایله قرارمش ، منزین ، عالی سرایلری تکرار ولولهٔ قتل واعدام ، نالهٔ ماتمله عکس انداز اولمشدر . [میلمنك یهودیلرك تاریخی — ژوزه‌فوس] . بو غیر طبیعی ، غیر انسانی حکمدار اوغللرندن ایکیسنی بعض خصوصاتدن دولایی اتهام ایله اعدامه محکوم ایله‌مشدی . (تیرو) اسمنده اختیار برعسکری سرکردی بوظلمه قارشی بیان مخالفت ایله‌دکلرندن مومی الیه ایله اوچ یوز طرفداری قتل اولندی ، ایکی اوغلی ده بوغدیرلدی .

قدس ده حکمدارك زرین برقرتال هیکلنی بیت المقدس بقپنه‌وضعه مساعده ایتمه‌سی اوزرینه‌اهالی آره‌سنده شدید برعصیان ظهور ایتدیسه‌ده رؤسای عصاة طوتیلوب دیری دیری یاقیلدی . هرودك اوغللرندن بری دها ، (آنتی پاتر) ، پدرینك امریله قتل ایدلدی . وعینی سنه‌ده (قتل معصومین) دینیلان حادثه‌واقع اولدی . یعنی قدسه یاقین برقریه‌ده معین برسندن آشاغی اولان چوجقلر قتل ایدلدی . هرود غایت مستکره برخسته‌لق ایله حکومتنك ۳۷ نجی سنه‌سنده بیك اضطراب ایچنده ترك حیات ایله‌دی .

مترجمی

علی رضا سیفی

[۱] ژوزه‌فوس ـ ۱۵ نجی کتاب ـ ۹ نجی باب .

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هندولنده : ۱٤

خطهٔ عراقیه امور زراعیه‌سی نصل احیا واصلاح اولور ؟

۲

عراقك ترقیاتی موجب موادی نظردقته آلمدن اقدم مضرتیله عراقی محو ایدن اوچ مضر حالك دفعی چاره‌سنه توسل اولنملیدر . بونلردن :

۱) — غرق ؛ ۲) — صوسزلق ؛ ۳) — احالات .

اولا : غرق . — عراقده‌بربلیهٔ سوزمالکوارسه‌اوده‌غرقدر . بتون سنه‌لك مساعیٔ حیاتیه‌سنی ، سرمایهٔ موجوده‌سنی ، ذخیرهٔ استقبالنی تشکیل ایدن مزروعاتنك آنی ومحدود برزمانده مدهش صولرك صولتنه معروض قالارق برایکی ساعت ظرفنده محو اولدیغنی کورن برملاك ویا برزارع محجبا نه‌حاله کلور ؟

کچن ۳۲۷ سنه‌سنده یالکز بغداد وجواریله کربلانی استیلا ایدن غرقدن تنظیم ایدیلان ایستاتستیق موجبنجه تخمیناً ۱۸۰ بیك لیرالق مزروعات خساراتی وقوعبولمشدر . ایشته بیکلرجه زراع بوبلیهٔ جانسوزه معروض اوله‌رق بونك تکرریله عراقده کوردیکمز سفالت وپریشانی جوده کلمشدر . بغدادن اوزاق چوللره کیدلسون ، شهرك بورنی دیبنده‌کی اراضیٔ واسعه نظر اعتباره آلنسون ، بوز بیکلرجه هکتار وسعتنده‌کی بو اراضینك خالی ، زرعتسز قالمسی غرقدن، غرق اندیشه‌سندن بشقه برشیمیدر ؟ ایشته الك اول بو آفت مدهشه‌نك اوکنی آلمق اقتضا ایدیور . بوکا عائد تدابیر مکمله‌نك ارائه‌سنی امور میاهیه مهندسلرینه ترك ایتمکله برابر عمومی صورتده ویلقوقس طرفندن تنظیم ایدیلان پروژه‌نك تطبیقنه دکین جداول عدیده‌نك کشادی وهرسنه ناقص ومالاتسز صورتده کویا تحکیم ایدیلان سدلر ایچون مصارفاتده فداکارلقدن چکنمامك شرطیله جدی ارباب همت واختصاصك تعیین وتوظیفی وکندیلرینه مسئولیت تحمیلی ایله بوجهتك امنیت قطعیه آلتنه الدیرلمسی لازمدر .

ثانیاً : صوسزلق . — عراقده صیرف فوق العاده مبذولیتنه قارشی بو کلمه‌نك بورایه درجی پك عیب دوشیورسه‌ده نه چاره‌که مأمورین حکومتك تدبیرسزلکی ، مبالاتسزلنی بو حقیقتی آجی بر صورتده ارباب زراعته حس ایتدیرمکده‌در . اهالینك بواحتیاجنك کندی سعی واتفاقلریله ، معاونت متقابله‌لریله دفعی متصور ایسه‌ده ؛ آنجق ینه حکومتك مبالاتسزلغیله بویان اولدقلری جهالت وعرفانسزلق ، آره‌لرنده اختلاف ومباینت افکار وجودیله مأرب شخصیه‌لرینك ترویجی کبی موانع موجود اولدیغندن مصرفسز ، مشقتسز خس کبی بر رسم استیفا ایدن حکومت منفعتجه الك زیاده علاقه‌دار اولدیغندن بو احواله بیکانه قالمیه‌جق وقالماملیدر . سکز اون سنه‌دنبری بتون بر لوا خلقنی محوو پریشان ایدن ویوز بیکلرجه ضیاع وتافه بادی اولان حاله قالمی ایچون واقعا حکومت چالشیور ایسه‌ده بونك نه وقته قدر دها اکمال اولنه‌جغی معلوم اولمدیغندن ، اوقدار اوزرنده قالمش اولان بونجه باغ وباغچه‌لری واهالینك عطشنی تسکین ایده‌جك راده‌ده بر حفریات موقته ایله ایجاب ایدن صویك جلبی ایچون فداکارلغك اجراسی هر حالده لازمدر .

حله قالندن ماعدا صوسزلقدن قاورولان كربلانك حسينيه ، ديوانيه‌نك رشاديه ، يعقوبه‌نك خالص ، بغدادك رضوانيه ، ابوغريب كبى بر چوق انهار جسيمه‌نك قوراقلقدن هر سنه يوز بيكلرجه ليرانك ضياعنه بادى اولمقده‌در . بو جمله‌دن اوناق اوزره كچن سنه خالص نهرينك صوينى تأمين ايچون اعمالى اقتضا ايدن عويجه سده‌سنك انشاسنده بر ژاندارمه قوماندانيله قائممقام آره‌سنده حاصل اولان اختلافدن طولايى نهر صو آله‌مامش وعموم حاصلات صيفيه ايله اشجار مثمره قورويه‌رق اوموسمده طوتيلان استاتستيق موجبنجه سكسان بيك ليرادن فضله ضايعات وتلفات وقوعبولمشدر .

ينه ديوانيه‌نك رشاديه قنالى اوزرنده تشويقات وترغيبات عظيمه ايله اهاليه جلب ايتديريلان يكرمى‌بى متجاوز موتورله متحرك طولومبه‌لرله برچوق اراضى زراعتندن صكره بوانهارده صولرك انقطاعى يوزندن، تخميناً اون ايكى بيك ليرالق حاصلات صيفيه قورويوب قاورلمقده‌در. ايشته بونك كبى برچوق انهار دها تعداد اولنه‌بيلور . بونك ايچون امور مياهيه مهندسلرينه اقتضا ايدن فداكارلقلرى بلا امهال بذل وكوستره‌جكلرى پلانلر موجبنجه اقتضا ايدن عمليات وحفريات سريعاً تطبيق ايدلمليدر . چونكه بو بليه‌لرك اسبابندن برى‌ده امهال وتطبيق زماننك كچيرلمسيدر .

ثالثاً : اهالات . — محاسبهٔ ولايتك فضله واردات كوستره‌جكم ديه غيرتكشلكى چوق كره دكل ، دائما اعشار نظامنامه‌سنك كوستر‌ديكى مدتى كچيره‌رك احالاتى تأخير ومحتكر ملتزملره تفويض ايله زراع اكينلرينك تارلالرده صوك بهار وقيشلره قدر قالوب انواع آفات وضررلرك وقوعيله حاصلاتلرينك كميت وكيفيتى ، فرق تدنيسى يتمزمش كبى برده ملتزملرك زواللى چفتجيلر حقنده روا كوردكلرى انواع اذيتلر واشكنجه‌لرده دائم الوقوع اولمسيدر . ايشته مضرات ثالثه‌دن بريسندن اولان بو احالاتك موقع وحاصلاتك جنس وادراكنه كوره چفتجيلرى هردرلو ضرردن وقايه ايده‌جك برموسم وزمانده اجراسى وبونك خلافنه سببيت ويرن مأمورلره — شمدى‌يه قدر كورلميان — مسئوليت ومجازاتك تطبيق ايدلمسى لازمدر .

*
* *

ايمدى مضراتك دفعنى موجب موادك ذكرندن صكره موجب عمران وترقى اولان موادى ذكر ايده‌لم :

۱ — **امنيت تقسيم اراضى ، تمليك .** — امنيت دينلنجه زراعتدن باشقه برشى خاطره كلمسون . امين اولكزكه تصور بيوريلان طوپ تفنكله وجوده كله‌جك امنيت غايت محدود وقصير بر زمان ايچون بر امنيت واسايش اولديغى، اوزاغه كيدلمسون، نفس عراقده برقاچ سنه‌لك وقوعات نظر دقته آلنورسه بوكا ايى بردليل تشكيل ايده‌بيلور . چفتيله چبوغيله كندى مالك واراضيسنده چفتجيلك ايدن هيچ بر زراعك اشقيالق ايتديكى كورلديمى ؟ خاير ! مكركه حياتى مربوط بولنديغى اراضى‌يه تجاوز ايديله ؛ اووقت اختلال حاضر . بوده بر شى دكلدر. اوحالده مملكتده برامنيت دائمه وحقيقيه وجوده كتيرمك واهاليده بروطنيت حقيقيه كورمك ايسترسه‌ك هر بر فردى ارضه مربوط ايتمليز . بو مربوطيت هر بر كويلى ويا عشيرت افرادينه مع عائله ، عائله‌سنه كوره عراقجه متعارف اولان برفدان اراضى‌يه صرف صاحب ايدلمسيدر .

زراعك مالك اولديغى وياصورت آخرله زرع واعمار ايتديكى اراضيدن بحق استفاده ايتمسى وبوصورتله كمال خواهشله اراضى‌يه مربوط اولمسى فوق العاده حائز هميت برحالده‌در. كندى نام وحسابنه چفتجيلك ايتميان بر كويلى هيچ بر وقت بتون خواهشيله چاليشماز؛ سعيك حد اعظميسنى هيچ بر وقت صرف ايله‌مز؛ زراعى دخى تكثير ايله‌مز. زراعتك صنايع مختلفه‌ده استعمال ايديلن مواد ابتدائيه‌نك قسم اعظمنى حصوله كتيرمكده اولمسنه نظراً زراعى مملكتلرك نفوسى دائما ترقى ايتمكده وبوصورتله كسب قوت ايلمكده‌در . نفوسك قسم كليسى زراعدن مركب اولان ممالكده صلح وآسايش اونسبتده تقرر ايتمش اولور. ايشته زراعمزى تكثير ايتمك ايسترسه‌ك هرحالده زراعت ايده‌جكلرى اراضى‌يه صاحب ايتمليز. جهات مذكوره اسباب مختلفهٔ محليه‌دن دولايى نظر دقته آلنميه‌رق زراعك شهرلره هجرته متمايل بولنديغى محللرده زراعتك متروك قالمسى ق تدنيسى مملكت ايچون عظيم فلاكتدر. شهرلره هجرتك تزايدى بالطبع اراضى‌يى ايشله‌ته‌جك قوتك تدنيسنى موجب اوله‌جغى كبى اراضىٔ وسيعه‌نك متروك قالمسيله دولتك متضرر اوله‌جغى وفيات استحصاليه‌نك تزايديله محصولاتك غالى فيأتله فروختنى موجب اوله‌جغى وعمليات زراعيه‌نك فنا وناقص اوله‌رق اجراسى واراضينك تدنىٔ قيمتى والحاصل محيطك احوال اقتصاديه‌سنه كوره وقوعه كله‌جك محاذير عديده‌دن دولايى مملكتده عمران وترقى مفقود وانك يرينه فقر وضرورت قائم اوله‌جغى اشكاردر .

بغداد شمندوفر انشا آتنه بردفعه مباشرت ايدلسون، معروضات سابقه تماميله وقوعه كله‌جكنه قطعياً شبهه ايدلمسون. عموم زراع دكلسه، قسم اعظمى اجير صفتيله اراضيسنده چاليشديغى ايچون اوراىى ترك ايدرك فضله قزانمق امليله شمندوفر عمله‌لكنه سلوك ايده‌جكدر . حالبوكه افراد رأساً اراضى‌يه متصرف اولسه درت بش سنه يكديكرينى متعاقب حاصلات آلمسه بيله بر سنه‌ده بونى زراعتدن تأمين ايده‌جكى اميديله قطعياً اراضيسندن انفكاك ايده‌مز . تعداد اولنان محاذيردن هيچ برى واقع اولمديغى كبى بالعكس مطلوب تماميله وجوده كلمش اولور . عشاير ونفوس غير محرره‌يه توزيع اولنه‌جق اراضيده بعض مهم نقاط نظر دقته آلنمزسه مطلوبدن تباعد ايدلمش اولور . بو نقاطك الك مهمى نفوس ومسئلهٔ عسكريه‌در . چوجوغنى آشى ايچون آشى مأمورينه كتورن بر بدوى چوجوغنك اسمنى ويرمكدن امتناعى هپ بو ايكى نقطه‌دن ايلرى كليور . يكرمى سنه صكره اولادينك عسكره آلنمسنه قورقو اظهار ايدن بر بدوى اون بش ، يكرمى ويا

اوتوزسنه‌یه قدر عسکرلکدن معافیت شرطیله اسکانه موافقت ایتمیه‌جکی پك بدیهیدر . حالبوکه آتیده تعریف اولنه‌جق شرائط داخلنده بونلری اسکانه سعی ایدلسه تصور اولنان زماندن آز برزمان ظرفنده کندیلکلرندن عسکرلکه کله‌جکلردر :

١ — بلاشرط وقید اراضی‌یی توزیع ایتمك [شمدیلك عسکرلکدن معافیت ، ارضده هرصورتله تصرف ایتمك .]

ب — توزیع اثناسنده هرکسك یدینه ـ آرقه‌سنه اراضیسنك خریطه‌سنی محتوی ـ بر طاپو ورقه‌سی ویرمك . [توزیع ایدیلان اراضی هرشخصك عائله‌سنه کوره توزیع ایدیله‌جکندن بوراده طبیعتیله بر نفوس قیدی اجرا ایدلمش اوله‌جغندن مطلوبك بر شقنه وارلمش اولور .]

ج — بغداد ولایتی دیوانیه، کربلا ، بغداد ، خراسان ، کویت کبی بش منطقه اعتباریله بو بش منطقه‌نك هر برینك مرکزنده هردرلو کوچوك آلات وادوات جدیدهٔ زراعیه‌یی محتوی برنمونه تارلاسیله بر زراعت بانقه‌سی مؤسسه‌لرینك وجوده کتیرلمسی وزراعت بانقه‌سنك زیر اداره‌سنده بر آلات وادوات زراعیه ده‌پوسی، برده حبوبات انبارینك بولندیرلمسی ، یکیدن زراعته باشلایان هر برزراعه کفالت متسلسله ایله کندیسنه لزوم کوریله‌جك آلات وادواتی برسنه ظرفنده اکوب بیه‌جکی تخمی تفریق صورتیله ویرملیدر . چونکه عشایرمز ایچنده قوت یومیسنه مالك اولیانلر یوزده طقسان طقوزی تشکیل ایدر .

تشکیل اولنه‌جق بومؤسساتی بتون زراعت فن مأمورلرینك تحت نظارت واداره‌لرنده بولندیرملی . بونلرطرفندن آلات وادوات جدیده ایله اصول زراعت وحراثت کوستریله‌جکی کبی نمونه تارلاسنده اصول جدیده وفن دائره‌سنده زراعتك وغرسیاتك اجراسی ارائه ایدیله‌جکی وهرسنه بیکلرجه اشجار مثمره و نباتات مفیده فدانلری یتشدیره‌رك اهالی‌یه مجاناً توزیع ایدیله‌جکی وبونلر میاننده بالخاصه ایپك بوجکلری بسلمك ایچون طوت فدانلری و دنیاجه اهمیت عظیمه‌سی کوریلن زیتون اغاجلرینی یتشدیره‌رك کذلك اهالی‌یه توزیع ایدیله‌جکی والحاصل یکیدن زراعته ابتدار ایله توطن ایده‌جك زراع دنیانك الك یکی طرز والك نافع اصول زراعتیله باشلیه‌جق وبوکا پك آز زمان ظرفنده الفت واستیناس حاصل ایده‌جکدر. خصوصیله اشبو زراعدن برنجی سنه‌دن بشنجی سنه‌یه قدر یالکز نصف عشر و بشنجی سنه‌دن اوتنجی سنه‌یه قدر نصف عشرله کندیلرینه قرضاً ویریلن آلات و بزورات اثمانی متقسطاً ایفا ایدیلور . اوتنجی سنه‌دن اول عموم بوقبیل زراع اولدقجه طیامه ودوشه‌لی منتظم برخانه‌یه ، باغ وباغچه‌یه ، برچوق قیون ، اینك وحیوانلره مالك و بالجمله آمال مستقبله‌سنك مطلع آفتاب واون سنه‌لك مساعیٔ جانسپارانه‌سنك مخزنی اولان ارضه بیوك برمربوطیتله باغلی اوله‌جغندن کندیسنی اوسعادته نائل ایدن حکومته دکل عسکر ویرمك ، مال ، اولاد و عیالنی قربان ایتمکدن بیله چکنمیه‌جکی آشکاردر . احتمالکه بعضلری بو مساعداتی پك افراطلی بولورلر . لکن امین اولونسونکه عراقك مجد قدیمنی اعاده ایچون بواصولدن بشقه برطریق یوقدر . بوکون تعقیب ایده‌کلدیکمز طریق نظر اعتباره آلنورسه نصل برسقوطله کیرولدیکمز اکلاشیلور .

٢ — *مرکز ولایتده برموتور دپوسی تشکیلی* . — تشکیل اولنه‌جق ده‌پو دیکر مناطقده تشکیل اولنه‌جق آلات زراعیه دپوسندن دها واسع مقیاسده بولنملیدر. بوراده عراقچه الك زیاده رواج بولوب هرخصوصده تفوق ایدن غاز موتورلردن واسع مقدارده تقسیطله اهالی‌یه فروخت ایدیلملیدر. مذکور موتورلر شوصوك زمان ظرفنده اوقدر تعمم وتوسع ایتدی‌که خارق العاده دینمکه سزادر . ٣٢٧ سنه‌سنده الك زیاده موتور ورود ایتدیکی وعددی ایستاتیستیقجه اللی ایکی اولدیغی حالده ٣٢٨ سنه‌سنك ایلك درت ماهنده ١١٧ طولومبه ورود ایلدیکی وایلولده تسلیم ایدلمك اوزره یالکز بر قومپانیه‌نك قرق درت طلومبه دها سپارش ایلدیکی نظر اعتباره آلنورسه هر حالده بو خارق العاده‌لك تسلیم ایدیلور .

تجربهٔ ثابت اولدیغنه نظراً طولومبه واسطه‌سیله وقوعبولان اسقا هر حالده اقتصادجه (کرد)لردن دها تصرفلی وسهولتلی وبرچوق تفرعات ومشاق ومزاحمدن قورتلدقدن ماعدا (کرد) واسطه‌سیله انجق یکرمی سنه‌ده غرس وتشجیری مطلوب اولان براراضی‌یی اوچ درت سنه‌ده کاملاً غرس وآز برزمان ظرفنده او باغ وباغچه‌لرك عمومی قابل استثمار برحاله کتیرلمش اولور. بوماکنه‌لرك موفقیت عظیمه‌سی حقنده شبهه کتوره‌جك عراقده کیمسه یوقدر دنیله‌بیلور .

فرات ودجله‌نك وشعبات انهارك هر ایکی یقه‌لرنده واقع بیکلرجه کرود اصحابی بوماکنه‌لرك اشترا واستعماله فوق العاده مشتاق وهوسکاردر. بوهوسکارانه حیلولت ایدن ایکی سبب واردر : بری امنیتسزلك ، دیکری فقر وضرورتدر .

شو صوك سنه‌ده دیوانیه وسماوه‌ده امنیتك تقرر ایتمسیله نه قدر مقتدر زراع وارسه هپ بوماکنه‌لرك جلبنه تشبث ایلمش وایلمکده‌در. دیوانیه قضاسنه بر بچق سنه ظرفنده بشدن یکرمی ایکی بارکیر قوتنه‌قدر یکرمی عدد غازلی موتور قورولدیغی واوراس وسماوه ایچون دها او قدر سپارش ایدلدیکی بر برهان اوله‌مزمی ؟

ایکنجیسی فقر وضرورت ،که بو الك مهم برسببدر . عراقك قسم اعظم اهالیسنی تشکیل ایدن زراع هپ بوکا معروضدر . بونلرك هر بریسی بردن بش بکره‌یه قدرانجق بر کرده مالکدر. بوصنف زراع یکدن النده هیچ بروقت یکرمی لیرا بولمدیغی ایچون طبیعی ماکنه جلب ایلیه‌مز . ایشته حکومتك الك برنجی وظیفه‌سی بوکبی زراعه یاردیم ایتمکدر .

بوخصوصده حکومت بونلره نصل یاردیم ایده‌بیلور ؟ حکومت؛ طوغریدن طوغری‌یه فائده ومحسناتی الك زیاده مشاهده واهالی استعمال ایله آلشدیغی ماکنه‌لردن بیوك برکمیت جلبیله کفالت متسلسله واوزون وعده ایله بوکبی زراعه صاتمق اوزره عرض اولنان ده‌پوی تأسیس

ایدر ویاخود اصول آتی اتخاذ ایدیلورسه دها موافق اولور ظننده‌یم:

بغدادده بو ماکنه‌لرك متعدد انواع وتجاری واردر. بونلردن دوبلکس، پلاکستون، هوروتزبی، ویکتوریا روستو بروقتور، ویزه‌ل... انواعی موجوددر. برقاچ سنه‌لك تجربه نتیجه‌سی ایله اك زیاده رغبت عمومیه (هوروتزبی) ماکنه‌سنه تمایل ایدوب شمدی‌یه قدر بغداده وارد ماکنه‌لردن یوزده سکسانی یالکز بوماکنه‌لردن، یوزده یکرمیسی دیکر نوع ماکنه‌لردن اولدیغی نظر دقته آلنورسه بالعموم اوصاف وخواص نقطهٔ نظرندن دیکر ماکنه‌لره مرجح اولدیغی ومادامکه بوقدر انواع ماکنه ارەسنده رقابت موجوددر، هرحالده مذکور ماکنه‌لرك فیآتی حد اصلیسنه واردیغی اکلاشیلور. هوروتزبی ماکنه‌سنك شوخواص ومزایاسنه علاوةً بایبی بلوك‌کری قومپانیه‌سی طرفندن قیمتك ثلثی نسبتنده پشیناً وبقیه‌سی برسنه‌یه مقسطاً ویرلمك کبی برسهولت بخش ایلسی بو ماکنه‌نك رواجنی تزیید ایلمشدر. ایشته زراعك قسم اعظمی پشیناً بو ثلث قیمتك اداسندن عاجز اولدیغی ایچون متحسرانه الی بوکری اوزرنده قالەرق مشاق عظیمه واصول عتیقه اوزرنده چوق زمانده آز فائده استحصالیله اوغراشمقده‌در. ایمدی حکومت مرکزده تشکل ایده‌جك بانقه‌نك سرمایه‌سنی دیکر مناطقده تشکیل اوله‌جق بانقه سرمایه‌سنه نسبةً اون اونبش بیك لیرا فضله‌سیله تشکیل ایدر وبوکبی زراعه ماکنه‌نك ثلث قیمتی اداره‌ایده‌جك اولورسه بوزراع النده‌بش‌پاره‌سی اولمقسزین حکومتك وقومپانیه‌نك بومساعده‌لری سایه‌سنده برماکنه‌یه صاحب اوله‌رق خطوات سریعه ایله احوال زراعیه واقتصادیه‌سنی اصلاح ایله‌مش وفابریقه‌جینك کوسترمش اولدیغی مدت داخلنده هم ماکنه‌نك، هم‌ده حکومتك حقنی ایفا ایتمش اولور. هله حکومتك زراع حقنده بوکبی لطفده بولنه‌جغنی تمین ایدن فابریقه‌جی ماکنه ایچون پشینا آلدیغی بوثلثی ربعه تنزیل وبرسنه‌لك مدتی برسنه‌اوچ آیه تمدید ایده‌جکنه تماماً امید وارم. بوراده نظر دقته آلنه‌جق مهم برمسئله واردر. اوده حکومت طرفندن سائردوائرده اولدیغی کبی قومپانیه‌لرینده مناقصه آچیق اصولی تعقیب ایدلمامیلیدر. تعقیبنه تشبث اولونسه برچوق محاذیرك تولدی نکندر: بوراده بو ماکنه‌لردن دها پك اوجوز ماکنه موجود ایسه‌ده اززمانده بوزلمسی، ایشلدلمسی صعوبتلی بولنمسی، ماکنه انواعنك تعددیله هرنوعه منسوب آیری آیری ماکینستلرك استخدامی وسائره. حالبوکه بالاده عرض اولندیغی اوزره برقاچ سنه صرفیات نتیجه‌سی بوماکنه‌لرك قیمتی حد اصلیسنه ایصال ایلدیکندن بوجهته عطف نظر ایتمه‌رك دیکر جهتدن دهابیوك تسهیلاتك طلبیله تأسس ایده‌جك بانقه ایله بوق میانیا ارەسنده بررابطه‌نك وجوده کتیرلمسی ومشترکاً سعادت اهالینك تأمیننه چالشلمسی دهابیوك فوائد تولید ایدر.

مطبوعات

دار الخلافه‌نك یومی غزته‌لری ایچنده یکانه حقیقی اسلام مدافعی اولان «هلال عثمانی» جریده‌سی تکرار انتشاره باشلادی. مجاهد اعظم شیخ عبدالعزیز چاویش حضرتلری هلال وصلیب حقنده مدهش مقاله‌لر یازییور. ایشته ۱۷ تشرین اول تاریخلی باش مقاله‌سندن بر قسمنی نقل ایدییورز. بتون قارئلرمزك، بتون مسلمانلرك دار الخلافه‌نك بویومی حقیقی اسلام غزته‌سنی منتظماً تعقیب ایتملرینی توصیه ایدرز.

اوروپا و اسلامیت...

علیهمزده‌کی پلانلر قارشیسنده

... اوروپا دولتلرینك کندیلری‌ده حکمدارلری ایله برابر اسلام عالمنك وجودینی اورته‌دن قالدیرمق ایچون علناً بیاناتده بولونیورلر؛ بو خصوصده بزه قارشی آچیقدن آچیغه دوست کورونلرله بوزمزه قارشی کوله‌رك دوستلق کوسترنلر عینی ماهیتده‌در. آه!.. بیلسه‌ك، زواللی اسلامیت بو کون نه حالده بولونیور!.. عرق علمای کرامندن بر ذاتك دیدیکی کبی «فاس ایله ایران طیر اسلامك صاغ وصول قانادلری مثابه‌سنده ایدی؛ اونی قوپاردیلر، عثمانلی عالمندن هیچ بر حرکت کورمه‌ینجه اصل وجودده بی حس قالدیغی ظننی بسله‌یه‌رك نهایت صوك ضربه‌لرینی‌ده هلال بیاض وزمین سینه‌سنه حواله ایتدیلر. قانه بویادیلر.

ایتالیا ایله صلح دها عقد اولور اولمز که اکر بعض خفی سببلر اولماسه‌یدی اسلام عالمی هیچ برزمان بو ابدی ذلته تحمل ایتمز، وخرستیان بایراقلرینك موحدین باشلری اوزرنده دالغه‌لانمه‌سنه راضی اولمازدی. ایشته بو مصالحه دها عقد اولونور اولونماز برده باقدق که انکلتره، سنوسیلکك مهدی واسلام امتلرینك کعبه‌لرندن بری اولان «کفره»‌یی استیلایه حاضرلانیور.. بونك ایچون سنوسیلرك ایکنجی مقری اولان «جغبوب»‌ی آلمه‌سی لازمکلیرکه بوصورتله انکلیز نفوذی سلومك شمالندن کفره وجنوبنه قدر امتداد ایده‌بیله‌جکدی. شمدی زواللی اسلاملر هرطرفدن خرستیان آلایلری ایله قوشادیله‌رق باشلرنده ینه صلیبی بایراقلر کولکه صالمغه باشلادیغی زمان نه یاپه‌جقلردر؟ ایتالیایه تسلیم وحکمنه رام اولمامق ایچون بربرلرینه سوز ویرن، یمین ایدنلر؛ عین زمانده شمالدن ایتالیا عسکرلری اوزرلرینه یورودیکی، شرق وجنوبدن‌ده انکلیز قطعه‌لری ایلریله‌مکه باشلادیغی زمان نه‌یاپه‌جقلردر؟..

اوروپا بوتون بوحرکاتی کلیشی کوزل یاپمیور، بالعکس بونلرك هپسی معین برپلان داخلنده، مرتبدر. بونك ایچون اولا اسلامه هرطرفدن هجوم ایتمش برر برر پریشان ایتدکدن صوکره هپسنی بردن پنجه‌سنه کچیرمکه چالشمش، آرتق بوکون اسلام عالمنك تا قلبکاهنه، اك اصلی مرکزلرینه تجاوز ایتمك اوزره بر طرفدن شیعیلك دیارینی النه کچیردیکی کبی دیکر طرفدن خلافت تختنی صارصمق، اسلامك اك متین رکننی دویرمك ایسته‌یور. صوکره آفریقا صحراسنك

واحه‌لری آره‌سنده متجدد بر اسلام كنجلكنك طلوعنی كورمكدن قورقه‌رق درحال عسكرینی طوپلایور ، سنوسی مراكزی اوزرینه یورویش ایتمك ایچون حاضرلایور .

بوندن‌اول ایسه بالقان حكومتلرینك سیاسی زنبركلرینی قورمش، اونلری آچ‌قورتلر كبی خلافتك شهامتلی آرسلانی اوزرینه صالدیرمش بونكله بزه صوك اولوملو ضربه‌لرینی اوره‌رق اوروپادن چیقمق و (حفظنا الله) دوچار اوله‌جغمزی بوتون قلبلریله آرزو ایتدكلری هزیمتدن‌صوكره فرح‌وفخور بوسفور ساحللرینه‌یایلمغی دوشونیور. روسلرك « آیاصوفیه » حقنده پرورده ایتدكلری خولیالر ایسه فاتحك معنوی امدادیله آلتون هلالك روحانی ایشیقلری سایه‌سنده عدمك اعماقنه كومولویور كیدر .

ایشته اوروپانك یكرمنجی عصر مدنیتی ایجابندن اولمق اوزره عینی زمانده آفریقا ، آسیا واوروپا مسلمانلرینك قانلری دوكولویور ، روحلری اوچورولویور .. ایشته بـه اویكرمنجی عصرك مروت ومرحمتی اقتضاسندن اولمق اوزره صربیه عسكری عثمانلی حدودنده آنسزین داخل اولدقلری كویلرده برچوق معصوم قانلری دوكمكدن استحیا ایتمیور ، پاكیزه قیزلرك عرضلرینه تسلطدن جهنمی برذوق طویویورلر . اوت ، ایشته اواوروپا مدنیتی اویله استلزام ایدییور كه بلغارستان كندی تبعه‌سی اولان‌مسلمانلره تجاوزله‌قولاقلرینی قوپارمق، بورونلرینی كسمك ، عرضلرینه كچمك ، ماللرینی صویمق ، نهایت بوتون بوعذابدن قورتولمق ایسته‌ین زواللی انسانلری مهاجرتدن منع ایتمكدن‌قورقمیور. بونلر بویله ایكن بری‌طرفده‌بزم خرستیان تبعه‌سی، آره‌مزده جانلرندن امین‌برحالده تجارت ایدییور؛ هردرلو رفاهه‌مظهر برحالده وطنك نعمتلرندن استفاده ایدییور؛ اونلردن برینه بزم طرفدن آزاجق‌سرت‌برلاقیردی‌سویله‌نسه درحال‌اوزرمزه‌كسكین‌قیلیجلر،خائن قورشونلر، مدهش دینامیتلر صاورولوب یاغمغه باشلادیغی كبی متعصب اوروپا بزه قارشی آغزندن چیقان ترهاتی، الندن كلن شناعتی یاپمقده بر دقیقه تردد ایتمیه‌جك ؛ همان عسكرلرینی طوپلایه‌رق« باربارتوركلر، وحشی مسلمانلر خریستیانلری بوغازلایورلر،كسیورلر، اولدرییورلر، باشی بوزوقلر هرطرفی خرابه‌یه چویردیلر ! » فریادیله اهل صلیب سفرلری‌تشكیل‌ایده‌جكلردر! بالقان‌حكومتلرینك انسانیت قارداشلری ملیت اورتاقلری ، منافع یولداشلری اولان زواللی تبعه‌لرینه قارشی، یوزلری قبله‌یه توجه ایتدیكندن ، قلبلری الاهی توحید ایلدیكندن باشقه هیچ برسبب اولمادیغی حالده روا كوردكلری ظلمی تجویز ایدن شی اوروپانك بابالق حسلری دكلده نه‌در ؟ .

بلغار قرالی فردیناندك عثمانلی‌دولتنه قارشی حرب اعلان ایتدیكی كون ویردیكی بیاننامه‌ده « صلیبك هلاله قارشی یورومكده » اولدیغی فكری بوتون بالقان حكومتلرینك قلبنده تاریخی بر انتقام حالنده كیزله‌نمش برشیدی ؛ بوكون اونی ظاهره چیقارمقله مسلمانلری اوروپادن‌سوپورمك(!) ایچون اللرندن نه كلیرسه هیچ بریسنی یاپمقدن چكینمه‌لرینی ، اخطار ایدییور؛ فردیناند بونلری سویلدیكی حالده اوروپا قوللرینی باغلامش ، ساكنانه دورویور ، حتی كوزلری ، سوزلری، اشارتلری ، حركتلریله اونلری تشویق ایدییور ، كیزلیجه قیشقیرتیور ، كندیلرینه عقل اوكره‌تیور ، پلان حاضرلایور ، یول كوستریور، اللرندن طوتویور .

اوروپا بلغار قرالنك سوزلرینی كمال خشوع ایله دیكله‌دیكی حالده معظم خلیفه‌مز سلطان‌رشاد خامس حضرتلری بویله بر كلامده‌بولنمش اولسه‌لردی ناصل براستقبال كوره‌جكلردی؟ اونلرك كندیلری‌متعصب اولدقلری حالده بزی‌تعصب ایله ، اونلرك كندیلری‌ظالم اولدقلری‌حالده بزی ظلم ایله اتهامدن ، وحشیلك ، باربارلق ، نیم مدنیلك كبی‌صفتلر الحاقدن كری قالمیه‌جقلری شبهه‌سزدر .

اوروپا فردینانـدك نطقنه صربلر ایله یونانلیلرك كیردكلری عثمانلی ملكنده ارتكاب ایتدكلری شنیعه‌لره قارشی ساكت ولاقید قالیركن امیرالمؤمنین حضرتلرینك وحربیه ناظرینك عثمانلی‌عسكرینه ویردكلری نطقده ضعیفلر ، اختیارلر ، قادینلر وچوجوقلره قارشی مرحمت وانسانیت، اصالت ونجابت داخلنده معامله اولنمسی لزومی بیلدیریلیور. اسلامك علوی تلقیناتنی اجمال ایدن بوبیاننامه ، نشر اولنه‌رق بتون عالمك نظرلرینه معروض قالدیغی حالده خرستیان عالمی ، بوقدرشفیق ورحیم مسلمان اساسلریله ، بلغار چارینك نه شمدیكی نه كله‌جك عالم حضورنده اوتانمه‌دن اعطا ایتدیكی جهنمی نصیحت بیننده‌كی فرقی كورمه‌مك ایچون كوزلرینی قاپایور .

ایشته بز مسلمانلرك خرستیان امتلر قارشیسنده اهمیت وحیثیتمز بودركه‌ده‌در . زیرا بز اونلر نظرنده تقسیم اولونه‌جق برمال ، توزیع اولونه‌جق براجرتدن باشقه برشی دكلز . اونلر بزم شمدی‌یه قدر بردرلو نفسمزده تدارك وتمثیل ایده‌مدیكمز مزیت ووصفلری حائز اولمدقلری حالده بز اونلرك بوحركتلری قارشیسنده ناصل بروضعیت آله‌جغز ؟.

اونلر اجتماعی برهیئتك اساسلی شرطلرندن الك برنجیلری ، شرف وعظمت‌وقدرتك عنصرلرندن‌الك‌مهملری اولان‌علم وقوت‌ایله‌جربزه‌یی بریره جمع ایتمش اولدقلری‌حالده‌بز الآن نه‌یاپیورز ؟.

حریفلر آره‌لرنده‌كی مادی ومعنوی رقابت وغرضلری‌اونوتمش، بوتون بونلری خاطرلرندن چیقاره‌رق علیهمزه اتحاد ایتمش، صفلرینی طوپلایه‌رق اوزرمزه توجه ایتمش اولدقلری حالده بز نه یاپیورز ؟.

دشمن ملتلر اوزرمزه كوپكلر كبی صالدیردقلری ، بزی‌پارچه‌لامق ایچون بوغوشدقلری حالده بزنه‌یاپیورز ! .

ملكمز ، ثروتمز ، بوتون اجنبی ودشمن اللرینه كچدیكی حالده بز بوتون دنیاده حامی‌سز ، معینسز قالمش اوكسوز برهیئت كبی نه‌یاپیورز ؟

آرتق یتیشیر ، محو اولویورز ، هلال ایله صلیب آره‌سنده عصرلردن بری دوام ایدن بوچارپیشمه‌لرده بز متمادیاً كریله‌دك .. اكر

بوندن صوکره ده فرقه اختلافلرینی براقماز ، سیاسی مسلکلرمزی اونوتماز ایسه‌ك هلاك واضمحلال اوچورومنه یووارلانه‌جغمز قطعی ومحققدر .

آرتق صوك مرحله‌مزده اولسون او اللهك غالب آرسلانی امیرالمؤمنین حضرت علی‌نك سوزینی درخاطر ایده‌لم : آدمجغزك بری امیره صورمش : معاویه‌نك عسکری باطل طرفنده ایکن ناصل اولیوده «حق»ه غلبه ایده‌بیلدیلر؟ بویوك خلیفه جواباً بویورمشلردی که: «اونلر باطل ایدیلر اما اتحاد ایتدیلر مظفر اولدیلر ، بز حق طرفنده ایدك اما تفرقه‌یه دوشدك ، مغلوب اولدق . »

ارتق المزده نه قدر ثروت، وجودمزده نه قدر قان وجان وارسه هپسنی الله اوغورنده فدا ایده‌لم؛ کورمیورمی‌یز روسیه ایله آوستریا اردولری صوك قالان اسلام هیئتی‌ده محو ایتمك اوزره محاربه میدانته شتابان اولمق ایچون حریصانه چیرپینمقده‌درلر.

دشمنلرمز قارشیسنده کلمهٔ اسلامك تأییدندن ، عثمانلی ملکنك ابدیاً ابقا سندن باشقه هیچ برغایه‌یه ربط قلب ایتمیه‌رك اتحاد ایده‌لم ؛ آره‌مزده نه قدر نفاق وشقاق وارسه جمله‌سنی ترك ایده‌رك برلشه‌لم ، یکوجود اوله‌لم : زیرا بز توحید امتی‌یز؛ جناب حق‌ده کتاب کریمنده بزه عینی شیئی امر بویورویور.. باقی الله مؤمنلرك یاردیمجیسیدر.

شؤون

بالقانلرده جهاد

۱۱ تشرین اول ، پنجشنبه :

بوکون رسمی برخبره کوره ، قومانوه حوالیسنده تحشد ایدن وغرب اردوسنه منسوب بولنان قوای عثمانیه صربستانك موراوا وادیسندن ایلریله‌ین اردوی اصلیسی اوزرینه تعرض ایدیور ؛ وقوعه کلن شدتلی محاربه‌ده ذرت فرقه تخمین اولنان دشمن اردوسی تلفات کلیه ویره‌رك قطعی بر مغلوبیته دوچار اولیور ، کاملاً رجعت ایدیور ، قوای مظفرهٔ عثمانیه‌نك دشمنی تعقیب ایلدیکی تبشیر اولونیور . بو خبر اهالی بیننده سونچلرله قارشیلانیور . مژدهٔ مظفریتی هرکسدن اول ایکنجی طبع صورتیله درج ستون ایتمش اولان «اقدام» قاپان قاپانه صاتیلیور . آقشام اوزری تقویم وقایعك رسمی بر علاوه‌سی دخی اقدامده‌کی خبری عیناً نشر ایدیور .

بوکونکی غزته‌لر آلمانیا ایله فرانسه دولتلرینك بی‌طرفلق اعلان ایتدکلرینی، ایتالیانك‌ده اعلان بیطرفی ایتمك اوزره دولتلرله مذاکره‌ده بولوندیغنی اخبار ایدیورلر . رومانیا حکومتی‌ده روسیه دولتنك آلاجغی وضعیت توضح ایتمه‌دیکندن بی‌طرفلق اعلانتی تأخیر ایدیور .

۱۲ تشرین اول، جمعه :

بعض غزته‌لرك اولجه ویرمش اولدقلری مستعجل وبر آزده مبالغه‌لی خبرلرله محاربه شاقلامش کبی او چ کون صوکره اردومزك غلبه‌ده رسمی کچیدیاپاجغی قضله برغرورله بکله‌ین افکار عمومیه بوکون بویوك برمظفریت خبرینه منتظر ایکن تبلیغات رسمیه شرق اردومزك برپلان اقتضاسی اوله‌رق طونجه شرقندن حدودی تجاوز ایدن بلغار اردوسنی آچیلمغه مجبور، دوچار توقف ودشمنه وقت غیب ایتدیردکدن صوکره، نتیجه‌سی مشکوك بر محاربهٔ قطعیه‌یه کیریشمکدن اجتناب ایله انتظار ایتدیکی تقویه قطعاتی اوزرینه منتظماً چکلدیکنی اخبار ایدیور. بو رجعت خبری عسکرلکدن آکلامیان، بوتون آرزوسی دائما هجوم ومتصل غلبه خبرلری دیکلمك اولان اهالیمز اوزرینه سؤ تأثیر ایدیور وکندیسنجه مبهم بولدیغی بو تبلیغاتدن اندیشه‌ناك اولیور. بوندن‌ده ایچمزده‌کی دشمنلرمز استفاده ایدیورلر. برآن محیطمزی کندی افساداتلرندن خالی براقیان ؛ ادجیلر علاقه‌دار اولان محافلدن آلدقلری مشئوم خبرلری بیك درلو مبالغه‌لرله نشر ایدیور ، افکار عمومیه‌یی اندیشه‌لره سوق ایدیورلر . شرق اردوسی حقنده درلو درلو مبالغه‌لرله نشر اولونان صنیعه‌لر اهالینك تلاشنه سبب اولیور ، هرکس پر تلاش شورایه بورایه صوقولیور، احوالك کنه وحقیقتی نه‌دن عبارت اولدیغنی اوکرنمك ایسته‌یور . روم ایلی ـ بلغار حدودنده ، قرق کلیسا وادرنه جوارنده‌کی محاربات وقوع بولدیغندن اورالرده ساکن مجزه‌دن اختیار ، قادین ، چولوق چوجوق مهاجرت ایده‌رك بوکون شهرمزه کلیورلر . مهاجرلرك بو صورتله ورودلرندن استفاده ایدن مشئوم آغزلر یالانلرینی حقیقته بکزه‌ده بیلمك صورتیله قوهٔ معنویه‌مزی قیرمقدن عبارت اولان مقصد جنایتکارانه‌لرینه مساعد بر شرائط بولور کبی کورینیورلر . بر طاقم غزته‌لرك اولجه ویرمش اولدقلری مبالغه‌لی مظفریت خبرلری‌ده ، شمدی حقیقتك حالا انتظار ایدیلن بر حالده اولدیغنی کوره‌ن افکار عمومیه‌مزی انکساره اوغراتقده علاقه‌دار اولدیغی هرکسجه حس ایدلیور .

۱۳ تشرین اول ، جمعه ایرتسی :

بوکون چیقان غزته‌لر دونکی تبلیغات رسمیه دن ، مشئوم آغزلرك نشر ایتمش اولدقلری یأس آور تفسیراتدن طولایی مضطرب اولان افکار عمومیه‌یی تنویره چالشیورلر. مع‌مافیه افکارك متهیج اولدیغنك حالادوام ایتدیکی علائمیله حس اولونیور. هر کس طولاشیور، تجسس ایدیور. دیکر طرفدن سرای همایونده بالذات حکومتلریله وقوع بولان محاربه‌نك صفحاتی وایجاب ایده‌جك تدابیرك صورت اتخاذ واجراسی ذات حضرت پادشاهیجه بیلنمك آرزو بیورلسی اوزرینه وسطی ساعت ایکی بچقدن صوکره عموم وکلا، اعیان وعلمانك بر قسمندن مرکب فوق‌العاده بر مجلس انعقاد ایدیور. اجتماع آلتی ساعت قدر امتداد ایدیور. مذاکرات حال حرب وسائر بعض مسائل مهمه حقنده جریان ایدیور؛ موقع حربده بولنان حربیه ناظری ناظم پاشا ایله مخابره اولنیور ، حربك صفحات وطرز جریانی حقنده معلومات آلنیور، صوك درجه‌یه قدر بذل غیرتله اتخاذ تدابیر قلنمسی وشان عسکرینك محافظه ایدلمسی قرار کیر اولیور. بوندن باشقه هیئت وکلا موقع حربده بولنان حربیه ناظری ناظم پاشادن کیج وقت تکرار تلغرافله معلومات طلب ایدیور. اردونك شمدی وضعیتی تدافعی اولدیغی وایلریده تجاوزی وضعیتده بولنه‌جغی، اردونك حالی یولنده اولدیغی قوت قلبیه ایله تأمیناً اشعار اولنیور .

یونان حدودندن‌ده موجب ممنونیت بر خبر کلیور. تبلیغ رسمی : دشمنی ایچری چکوب قهر ایتمك اوزره لوروس قطعاتنده بالالتزام جهت عسکریه‌جه بوش براقیلوب دشمن طرفندن اشغال ایدلمش اولان «قومجادیس» و «غریبوه» تپه‌لرنده تشرین اولك اوچنجی اقشامی عساکر عثمانیه طرفندن دلیرانه وقوع بولان هجوم اوزرینه کاملاً استرداد ایدیله‌رك دشمنه کلی تلفات وردیرلدیکی ، تعقیبنه شدتله دوام اولوندیغی بیلدیریلیور. یونان فیلوسنك آدریاتیك سواحلنده کشت وکذار ایده‌رك عدم موفقیتله نتیجه‌لنن بر طاقم حرکاتده بولوندیغی‌ده غزته‌لرك نشریاتندن آکلاشیلیور . قرق کلیسا محارباتنده مجروح دوشن غازیلرمزدن برمقدار بوکون شهرمزه کتیریلیور ، خسته‌خانه‌لره توزیع اولونیور . اوحوالیدن کلن مهاجرینه دخی جامعلرده یر ویریله‌رك کندیلرینه اکمك ویمك توزیع اولونیور .

۱٤ تشرین اول ، بازار :

بوکون بوتون غزته‌لر متحداً اخیراً استانبوله القا اولنان انکسار روحیه‌نك ازاله‌سنه خادم ، متانت وثباتی تلقین ایدر مقاله‌لر نشر ایدیورلر . اوکله‌دن

صوکره رسمی اوله‌رق قرق‌کلیسانك استردادی خبری ده وارد اولیور . بوخبرده قرق‌کلیسا طرفلرنده وقوعه کلن محاربه‌ده میرالای حلمی بك فرقه‌سنك پك بویوك یارارلق کوستروب کندی فرقه‌سنك موجودی نسبتنده دشمنه تلفات ویردیردیکی ، دشمنك قرق‌کلیسادن تباعد ایتدیرلدیکی ادرنه ولایتندن وارد اولان تلغرافلره استناداً بیلدیریلیور. دیکر برتبلیغ رسمیده دخی قوای عمومیهٔ عثمانیه‌نك منتظم برحالده ایلری حرکاتنه ابتدار ایلدیکی اخبار اولونیور ، ادرنه‌دن چکیلن خصوصی بر تلغرافده دشمنی مقدار کلی تلفاته دوچار ایده‌رك قرق‌کلیسایه کیرمش اولان حلمی بك فرقه‌سنك هرتعریف وتوصیف فوقنده اولان خدمات قهرمانانه‌سنك ادرنه‌ده بیوك بر مسرت حصوله کتیردیکی سویلنیلور . علاوه اوله‌رق قرق‌کلیسا منطقه‌سنده‌کی احوالك غایت مساعد برشکل آلدیغی‌ده آیریجه تأمین اولونیور . وقایعی‌دها جدیجه تعقیبه باشلایان خلق‌مستریح وممنون اولیور .

١٥ تشرین اول ، بازارایرتسی :

آلنان خصوصی تلغرافلرده ماراش موقعنده باباس تپه نام محلده تشرین اولك ١٣ نده وقوع‌بولان برمصادمه‌ده اوچ بلوك بلغار سواریسندن برینك کاملاً تلف ایدلدیکی ، دشمندن اوچ مترالیوز آلندیغی کورولیور . چوکه ناحیه‌سنده‌ده مهم‌مصادمه وقوعه کلهرك دشمنك تلفات‌کلیه‌یه دوچار اولدیغی ، فرار ایدن دشمندن برقاچ طوپله بر خیلی مانلیهر تفنکی اغتنام ایدلدیکی بیلدیریلیور. طمراش جوارنده دشمنك عثمانلی دلاورلری طرفندن محاصره‌یه آلندیغی‌ده آ کلاشیلیور . ادرنه‌نك متانتی تأمین اولونیور . هرکون اولدیغی کبی بوکون‌ده میدان حربه کلیتلی عسکر کیدیور. برطابور قدر فداکارکورد کوکللیلری مهیب برصورتده ، تمایشلرله ، ملی شرقیلرله‌حربیه‌نظارتنه کیدیورلر. روم‌ایلی‌دن کلن مهاجرینك اکثریا لزومسز یره برطاقم‌توهملره قاپیله‌رق‌اختیار مهاجرت ایتدکلری ، بعض مأمورین‌ملکیه‌نك بوکبی احوالك‌اوکنی آلاجقلرینه کندیلرینك ترك‌موقع‌ایتمه‌لریله دهازیاده موجب‌هیجان‌اولدقلری داخلیه‌نظارتجه خبر آلندیغندن ١٢ تشرین اول تاریخیله ادرنه سلانیك ، قوصوه ، مناستر ویانیه ولایتلرینه باتلغراف وقوع بولان شدیدالمآل برتعمیم نامه‌نك صورتی نشر ایدیورلر . تعمیم نامه‌ده ذل فراری اختیار ایدن مأمورین ملکیه تکدیر ایدیله‌رك خدمت موقته‌لرینی پك جزئی بربدل ایله ایفا ایدن عسکرلر فرار ایتدکلری زمان قورشونه دیزلك کبی برجزای الیمه دوچار ایدیلیرسه دولت وملتك پروردهٔ عنایتی اولوب مستوفی معاشلرله خالی ترفیه واستقبالی تأمین ایدیلن مأمورین ملکیه‌نك بلاسبب خوف وخشیته قاپیله‌رق اهالی‌یه قارشی مکلف اولدقلری وظائفی بسبتون اونوته‌رق فرار ایتملری نه‌درجه‌ده باعث خجالت ووجداناً ، قانوناً نه‌مرتبه بادیٔ مسئولیت اولدیغی میدانده اولدیغی اخطار ایدیور وبویله‌لرینك « عزل ایدلمکله برابر شدتله تجزیه ایدیله‌جکلرینك وشوخجالت انکیز حرکات منفوره‌لرینك سجل‌احواللرینه کچریله‌سنك دوائجه مقرر بولوندیغی » مقام تهدیدده بیلدیریلیور .

ایکی کوندن بری‌یکدیکرلریله‌صیق صیق کوروشن دول‌معظمه سفراسنك دون اقشام آوستریا سفارتخانه‌سنده اجتماع ایده‌رك‌اوزون مدت کوروشدکلری خبری دول معظمه‌نك محاربانی توقیف ایتمك مقصدیله مداخله ایده‌جکلری شایعه‌سنه براز قوت ویریور. فقط غزته‌لربویله‌برمداخله مسئله‌سنك اوروپاده موجود اولدیغنی ، اولورسه دولتعلیه‌نك هردرلو مداخله‌یی رد ایده‌جکنی یازیورلر . بوکونکی هیئت وکلایه ، اخیراً اردوکاهه کیده‌رك عودت ایدن صلح پاشاده اشتراك ایدیور ، اردونك وضعیت اخیره‌سی حقنده تفصیلات مکمله اعطا ایلیورلر .

١٦ تشرین اول ، صالی :

بوکون ، حربیه ناظرینك قرارکاه عمومیدن چکمش اولدیغی برتلغراف غزته‌لرله نشر اولونیور . بوتلغرافده بلغار اردولرینك تشرین‌اولك ٩ نجی کونی قرق کلیساده واقع اولان محاربه‌ده ایوجه زده‌لنمش اولدیغی جهتله هنوز اعادهٔ انتظامه موفق اولدیغندن ایلری حرکاتنه باشلایه‌مدیغی ، شرق اردوی همایوننك‌ده اوکوندن برو کیجه‌لی کوندوزلی مساعی ایله قوتلرینی تکثیر وتقویه ایتمکله اعادهٔ انتظامه چالشدیغی جهتله یقینده بیوك برمحاربه‌نك مأمول بولوندیغی بیلدیریلیور . برمانورا ایجابی اوله‌رق اردومزك رجعتی اوزرینه سرفیجه‌یی اشغال ایدن یونان‌اردوسنه اخیراً عثمانلی‌جنوب اردوسنك تهاجمی حرکات اجراسنه ابتدار ایده‌رك یونان اردوسنی سرفیجه‌ده مغلوب ایتدیکی وجنوبه طوغری تعقیب ایله قرق کچید موقعنه قدر پوسکورتدیکی وبومحاربانده الده ایدیلن یونان اسراسندن بعضیلرینك سلانیکه کتیرلدیکنی غزته‌لرك خصوصی مخابرلری اشعار ایدیور . بوکونکی غزته‌لر میدان حربدن ٩ضابطله ٢١٩ مجروحك شهرمزه کتیرلدیکنی ، بونلرك‌میاننده منسوب‌اولدیغی قطعه‌ایله حربه‌اشتراك ایلمش اولان‌ومیدان‌محاربه‌ده‌ثبات ومقاومت کوستره‌رك مجروح اولان‌شهزاده‌عبدالحلیم‌افندینك استانبوله کلدیکی‌ده یازیلیور. بوکونکی غزته‌لر ٢٤ ـ ٢٥ ایلول‌تاریخلی ادارهٔ‌عرفیه بیانامه‌سنده ذکرایدیلن منطقه‌ده کیجه‌لری وسطی‌ساعت اوندن صوکره‌سوقاغه‌چیقمه‌نك ممنوعیتی ، عینی‌زمانده عمومه مخصوص‌مواقعك مسدودبولنه‌جغی‌وسائر موادی‌مشعراولجه‌نشر اولنان موادمه‌ذیل‌اولق اوزره استانبول‌محافظلغندن‌وبرنجی‌قول اردو قوماندانلغندن بربیانامه نشر اولنیور . غزته‌لرك غیر رسمی اوله‌رق ویردیکی معلوماته نظراً قرق کلیسادن حصوله کلن خوف وخلجانه سببیت ویرن ووظیفهٔ عسکریه‌لرنده‌لیاقتسزلك کوسترن‌اللی‌اوچ قدر ضابط ونفرلرك‌حربیه‌ناظرینك امری اوزرینه دیوان حرب طرفندن محاکمه ایدیله‌رك قورشونه دیزلدکلری آ کلاشیلیور .

برایکی کوندن بری هیئت وکلاده تبدلات اوله‌جق دیه نشر اولنان مسموعات بوکون کامل پاشا صدارت آلاینك اجراسیله کسب توضح‌ایدیور. افکار عمومیه‌نك بویله مشکل برآنده هیچ احتمال ویرمدیکی بربحران وکلا موجود اولدیغی میدانه چیقیور ، استعفا ویرمیه‌جکنی دفعاتله ذکر ایتمش اولان غازی‌مختار پاشا استعفا ویریور ، صدراعظم کامل‌پاشا ایله شیخ‌الاسلام جمال‌الدین افندی نامنه تسطیر اولنان خط همایون مراسم مخصوصه ایله باب عالیده قرائت اولونیور . بوکون بلغار اسراسندن برقسم شهرمزه وارد اولیور وحربیه نظارتنده برلشدیریلیور .

١٧ تشرین اول ، چهارشنبه

بوکونکی غزته‌لر واقع اولان تبدل وکلادن بحث ایدیورلر . انکلیز سیاستنك مروجی اولان غزته‌لر بوپیر سیاستك انکلتره قراللرینك مورد الطاف واحتراماتی اولدقلرندن برلسان افتخارله ایراد مقال ایده‌رك کامل پاشانك باب عالی‌یه کیرمسیله ٣٤ سنه‌لك مدید برمدت ظرفنده منسی برحالده قالان انکلتره سیاست منجیه‌سنك دخی باب عالی‌یه داخل اولمسنی ستایشلرله آلقیلیورلر . « حق ـ طنین » ایسه بوتبدلك مملکتك بویله مشکل برآننده وقوع بولدیغنی ، اجنبی برتهلکه‌قارشوسنده‌اونودلمه‌سی الزم‌اولان‌داخلی‌احتراصات سیاسیه‌نك اونودولمادیغنه‌بردلیل مؤسف‌کبی کوریور وکامل‌پاشانك‌مقام‌صدارته کلمسنی‌اتحادوترقی فرقه‌سنك‌تهلکهٔ وطنیه‌قارشیسنده اتخاذ ایتمش اولدیغی مسلك فداکارانه‌وفراغتکارانه‌یه‌مقابل‌رقیبلرینك ، موقع اقتداره کلمك‌ایچون پك‌خطرلی دقیقه‌لردن بیله‌محترصانه استفاده ایتدکلری‌شکلنده‌تفسیرایدیور.مع‌مافیه « محاربه ان‌شاءالله عثمانلیلرك غلبه‌سیله نتیجه‌لنسون ، اوندن صوکره الله کریم ! » دیه بوبابده سویلیه‌جکی سوزلری دیکر بر زمانه تعویق‌ایدیور، بوکون ایسه‌دونکی سیاستندن آیریلیور. میدان محاربه‌دن کلن خبرلر ساحهٔ حربده‌کی وضعیتك تبدل ایتدیکنی کوستریور. شرق اردوی همایوننك تدافعی وضعیتدن‌چیقارق تهاجمی بر وضعیت آلدیغی، بوتون خط بویونجه بیوك بر محاربه باشلادیغی اردوی همایون باش قوماندانلغی وکالت جلیله‌سندن وارد اولان تلغرافلردن آ کلاشلیور. حرب دوام ایدیور؛ نتیجهٔ حرب بیوك بر انتظارله بکله‌نیلیور. محاربهٔ مذکوره‌نك ویزه ـ بابا اسکی‌ده واقع‌اولدیغی‌ده غزته‌لرك افاده‌سندن ا کلاشیلیور . اسکوب جوارنده صربلرله‌محاربه‌دوام‌ایدیور،یونانستان‌حدودنده یانیه‌ده عثمانلی عسکرینك مظفریتنه دائر خبرلر وارد اولیور .

بوكون اويله‌دن صوكرا شرق اردوسی حقنده وارد اولان رسمی خبرلره كوره : ويزه‌ده وجبهه‌ده ، ادرنه‌نك غرب جهتنده ، جسر مصطفی پاشا قولنده‌بلغارلرك پوسكوردلديكی، اهميتلی‌تلفاته دوچارايدلديكی‌اكلاشيليور، دوندن بری آتش انتظار ايله يانغنده اولان كوكلر برآز فرحلنيور . سلانيكدن خاقان مخلوعك المانيانك معيت واپوريله استانبوله كلمكده اولديغی خبرينك بيله اوقدر اهميتی ويرن يوق . بتون دوشونجه‌لر ، بتون نظرلر شرق اردوسنك موفقيتنده . چونكه بوميدان محاربه‌سنك نتيجه‌سی دولتك حيات ممات مسئله‌سی اولديغنی هركس آكلايور .

عالم اسلامده تظاهرات

هندستانده :

هندستان داخلنده دلهی مسلمانلری برمتينغ‌عقد ايدرك عساكرعثمانيه‌نك مظفريانی تمنيسنده بولندقلری كبی خاكپای حضرت خلافتپناهی‌يه برتلغرافنامه كشيده ايده‌رك عرض تعظيمات ايلمشلردر .

§ هندستان مسلمانلری نامنه «هلال احمر» اداره‌سنه چكيلن‌برتلغرافده دشمن منابعندن قرق كليسا رجعتی اوزرينه هيجان انكيز برشكلده نشر اولنان تلغرافلردن هند مسلمانلرينك فوق‌العاده انديشناك اولدقلری بيان ايديلره‌رك كنديلرينه برآن اول خبر ويرله‌سی رجا ايدلمش . «هلال احمر» طرفندن دخی قرداشلرمزك ابراز ايتدكاری تظاهرات اخوته قارشی بيان تشكر ايدلدكدن صوكره حال وموقعده بادیء انديشه برشی وقوع بولمديغی بيلديرلمشدر .

§ « بومبای » و« دهلی » ده‌كی مسلمانلر طرفندن بيوك اجتماعلر عقد ايدلمش وهلال احمر منفعتنه (۳۷۵,۰۰۰) فرانق اعانه درج ايدلمشدر .

مصرده :

مصرلی برادرلرمز بيوك برهمتله « هلال احمر » و « حرب اعانه‌سی » اوله‌رق اعانه‌لر طوپليورلر . اعانه ويرنلر ميانده (العلم) رفيقمزده ارباب حميتدن عمر طوسون پاشا حضرتلری طرفندن آلتی بيك انكليز ليراسی ويرلديكنی مع المنونيه اوقودق . بو بيوك حميتپرور ذات ايتاليا ـ عثمانلی محاربه‌سی اعلان اولونديغی زمان دخی بش بيك انكليزليراسی حرب اعانه‌سی تبرع ايتمشلردی .

§ طرابلس غرب محاربه‌سی اثناسنده مصر هلال احمر جمعيتنه طوپلانان اون التی‌بيك مصر ليراسنه بالغ اولان اعانه‌دن‌قالان مبالغك بالقان محاربه‌سی طولاييسيله اورادە تشكيل اولونه‌جق هلال‌احمر جمعيتنه دوری مقرر اولديغی وبالقان محاربه‌سی ايچون خطهٔ مصريه‌نك هرطرفندن اعانه قوميسيونلری تشكيله ابتدار اولونديغی كبی مصردن برچوق كنجلرك دخی كوكللو اوله‌رق دارالحربه عزيمت ايتمك اوزره بولوندقلری مصر غزته‌لرنده اوقونمشدر .

§ مصرلی وطنداشلرمزدن يوز اللی قدرينك اردوی همايونده كوكللی صفتيله ابراز خدمات ايلمك اوزره درسعادته متهیء عزيمت اولدقلری قاهره غزته‌لرنده اوقونمشدر . بودكرلی حميتكارلر مصرك الك معتبر ومحترم عائله‌لرينه منسوبدرلر .

§ مصرك كنج وطنپرورانندن اولوب درنه مجاهدينی ايله برابر مجاهد محترم انور بكك معيتنده پك مهم حركات وطنپرورانه ابراز ايتمش اولان قاهره‌لی محمد حلمی ، سيد شمار، قاسم باروقی، محمد درويش افنديلر كوكللی اوله‌رق بالقان حدودلرنده حرب ايتمك ايچون دارالخلافه‌يه واصل اولمشلردر .

انكلتره‌ده :

تشرين اول رومينك ۱۲ نجی كونی انكلتره‌ده اوقسفوردده شرقليلردن مركب برمتينغ عقد ايدلمشدر . متينغه سيد حيدر رضا رياست ايلمشدر ، متينغك كاتب فخريسی سيدآل عمران طرفندن كوندريلن مكتوب مندرجاتنه نظراً متينغده اتفاق آرا ايله قبول ايديلن مقررات بروجه آتيدر :

۱ — اوقسفوردده عقد ايديلن شرقليلرمتينغی توركيه‌نك، وحشی وغير انسانی برهجوم وحرب‌ايله مشغول اولديغی برصيراده‌كنديسنه حقسزيره اعلان ايديلن بوايكنجی حربه قارشی شدتله پروتستو ايدر وشدتلی حسيات نفرتی بيان ايلر . متينغ ، بيوك دولتلرك‌وبيوك مدنی ملتلرك بويله متفرد ومدنی بردولت‌اراضيسنه ديكرلرينك‌تجاوزات ظالمانه‌سی قارشيسنده اتخاذ ايتدكلری خط حركتدن دولايی‌ده متأسف ومتحير اولور . آكلاشيليوركه آوروپا طرفندن خلافت اسلاميه‌نك ضررينه متحد بر غيرت موجوددر . متينغ ، عالم انسانيتك منافی نامنه بويله محاربه‌لره وقتالره مساعده ايدلمه‌سی فكرنده اولديغنی اعلان ايلر .

۲ — متينغ تكميل حسيات خيرخواهانه وتمنيات محبانه‌سنی بی‌امان دشمنلريله وقوع بولان مخاصمهٔ حاضره‌سنده ذات حضرت خلافتپناهی‌يه وبيوك اسلام دولتنه عرض ايدر . متينغ يكيلمز عثمانلی اردوسنك قوتنه اعتماد تامنی بيان ايله عثمانلی اردوسنك شان وشرفنی تزييد ايده‌جك هرنوع موفقياتی تمنی ايلر . متينغ بالعموم مسلمينك وبالجمله شرق اقوامنك توركيه‌يه مظاهرتلرينی طلب ايدر .

۳ — بومقررات بوتون ملتلرك مطبوعاتنه كوندريله‌جك وحكومت سنيه‌يه‌ده تبليغ اولنه‌جقدر .

پاريسده :

اسلاملر ، عثمانليلغی مدافعه ايچون برلشكز . — بو سرلوحه ايله پاريسدن عموم دارالخلافه مطبوعاتنه ارسال ايدلمشدر : « بو كون ـ يعنی ۱۳۳۰ سنه‌سی شوالنك يكری سكزنجی كونی ـ پاريسده مقيم بالجمله كنج مسلمانلر عقد اجتماع ايتديلر . الك مقدس والك مشروع حقوق پايمال ايدلمك ايسته‌نيلن حكومت‌عثمانيه‌يی، بوآلتی عصردنبری‌قانك بهاسنه‌مقام خلافتی‌مدافعه ايدن بو يكانه حكومت اسلاميه‌يی ، عدالت بشريه‌نك مساعده ايلديكی مرتبه‌ده مدافعه‌يه عزم وجزم ايله چاليشمغه يمين أيلديلر .

اوروپا حكومتلرندن بعضيلرينك عصر حاضر افكار فلسفه‌سيله ووجدان انسانيت ايله قابل‌تأليف اوليان طور وحركتلری‌بزمسلمانلری‌بويكرمنجی‌عصر صليبيونه قارشی مؤلم بر صورتده صيانت نفسه ، محافظهٔ حياته مجبور قيليور .

بوكا قطعياً قانعزكه حكومت عثمانيه‌يی مدافعه ايله بر طرفدن اوروپانك پك فضولی اولارق التزام وكنديسنه استناد ايتديكی ، ديكرطرفدن پك آچيقلی بر صورتده چيكنه‌ديكی حريتی ، عدالتی انسانيتی مدافعه ايتمش اوليورز .

بومؤسف حقيقتلره ايمان‌تام ايله معتقد اولديغمز ايچوندركه دنيانك بوتون مسلمانلرينه خطاب ايديورز ودييورزكه : ماضیء مشتركمز نامنه ، وبوتون بونلرك فوقنده اولان حقوق مبجلهٔ انسانيت نامنه برلشكز ، متين ، قوی بر عزم ايله برلشكز .

أی مؤمنلر !

بو، جهان اسلاميت ايچون برامتحاندر، برهنكامهٔ جهادومبارزهٔ حياتدر. يشامق ويا اولمك ايچون آچيلمش برجهاددركه اوميدان جهادك سماسی‌يامحتشم ماضيمزدن نشان ويره‌ن بر خورشيد سعادت ايله ابدياً منور اولاجق ، ويا ـ اللهم بزی محافظه أيله ـ قبهٔ ظلامی آلتنده عيون جلادته قان آغلانه‌جق بر مزار احتضار ايده‌جكدر .

بوجهادی بز آچمادق بزه آچديلر . چونكه مسلمانز . ديمك‌كه شايان تهمت ونكبتز .

اعدام ابديمز ايچون ويرلمك ايستنيلن حكم انسانيت شكنانه‌يه قارشی برلشه‌لم ، جسارت ايله ، حماست ايله برلشه‌لم ؛ عدالت حضرت كبريايه ، روحانيت جناب پيغمبری‌يه استناد ايله برلشه‌لم‌ده اعدامزی قهر وحياتمزی، ناموسمزی قورتاره‌لم . زيرا نجاتمز ايچون بوندن باشقه چاره‌مز يوقدر.»

روسياده :

روسيا غزته‌لرينك بالقان حكومات متفقه‌سی لهنه و اسلام عليهنده‌كی

نشريات غرضكارانه‌دن، عثمانليلره قارشى ابرازايتدكلرى حسيات عداوتكارانه‌دن متأثراولان روسيه اسلاملرينك مطبوعاته كوندرمش اولدقلرى پروتستونامه‌يى (روسكيه وه‌دوموستى) غزته‌سى نشر ايتمشدر. مذكور پروتستونامه‌ده روس مطبوعاتنك بويله برلسان تعصبكارانه قوللانديغندن شكايت ايديله‌رك ۲۰ مليون روسيا تبعه‌سى مسلمانك حسيات دينيه وعرقيه‌سنك نظرمسامحه ايله كوريلمه‌سنه بيان حيرت ايدلمشدر .

مظالم صليبيه

بلغار ظلم ووحشتى

حدودلرده :

كچن كون مقر وحشت وجنايات اولان بلغارستان حدودينه يقين حواليدن آلنان معلومات بتون مسلمانلره كوز ياشلرى دوكديرمشدر. بلغارلرك ادوار اوليهٔ وحشى آكديران زبانيلكلرى بوحوالى‌يى بى‌كناه اسلامك آل‌قانلرينه بويامشدر . آغزلرندن قان قوسان بو قودورمش بلغار قاتللرى سرحدلر اوزرنده‌كى اسلام كويلرنده نه قدر بارگير بولشلرسه آلارق ، نره‌ده برسلاح كورمشلرسه چالاراق اكثريا خرستيانلرله قاريشيق كويلره قحبه حراميلر كبى كيره‌رك سنه‌لردنبرى فحش ومسكنت ايچنده تفسخ ايتمش اولان احتراصلرينى تسكين ايچون يام يامل كبى هجوم ايدرك اطرافى قانلره غرق ايتمشلردر .

موثوق ذواتدن ديكلركن انسانلغه بلغار اليله سورولن بوقانلى لكه‌لردن اوتاندق . ادبسز بلغار حيدودلرى كويلره ياقلاشينجه قريه‌ده ساكن اولان خرستيانلر استقباللرينه متحسر مسرتارله قوشارق كنديلرينه التحاق ايتمكده واسلام خانه‌لريله كسيله‌جك اشرافى ، عرضى هتك ايديله‌جك معصوملرى ، ياقيله‌جق جامعلرى ومكتبلرى كوستريرلر . بو حوالينك پك چوق يرلرنده‌كى عثمانلى كويلرنده وحشى بلغارلركويليلرى قتل واعدام، املاكنى ياغما ايتمشلردر.

قلبه‌ده :

قلبه‌دن آلنان خبرلره كوره بلغارلر قلبه‌ده‌كى اسلام معتبرانى طوپلايه‌رق امام محمد افندينك خانه‌سنه دولدورمشلر ، اوك قاپيسنه‌ده ايكى ژاندارمه ايتمشلردر ، كوچوك براودن عبارت اولان مذكور محله طيقيلان بر چوق اسلام تجارانك چكدكلرى مضايقه هردرلو تحملك خارجنه چيقمشدر. كومسه استيف ايديلير كبى بربرى اوزرينه ايتيله قاتيله زورله صوقولان بو بيچاره‌لر اكمك ويرمه‌مك صورتيله اشكنجه‌يه معروض ايدلمكده‌در .

برطرفدن بو بيچاره‌لر الك مظلوم اسيرلره ايديلن جنائى معامله‌لرله ياواش ياواش تلفلرينه چاليشيليركن ديكر طرفدن كويا قلبه‌ده‌كى قودورمش بلغارلرك قاصاطورالرندن صيانت واسلام اركاننك حياتى محافظه ماسكه‌سى آلتنده بو بيچاره‌لر الك مظلوم اسيرلره ايديلن جنائى معامله‌لرله ياواش ياواش، آچلقدن صوسزلقدن موته محكوم ايديليور . اوته طرفدن‌ده مدافعه‌سز قالمش اولان ئه‌ولرينه بلغارلر سونكولرله كيره‌رك زوجه وكريمه‌لرينك عفت وناموسلرينى لكه‌دار ايتمكه تشبث ايتمكده‌درلر .

قلبه كنجلرندن برينك خانه‌سنه بلغار يوز باشيلرندن برى كيره‌رك زوالليه اشكنجه ايتمكه ودرحال زوجه‌سنى چيقاروب كنديسنه تسليم ايتمسى زواللى كنجك كوكسنه روولور دايايه‌رق امرايدر . بر طرفدن‌ده چولوق چوجوغى قارشيسنده طوقاتلامغه باشلار. بى‌چاره كنج خانه‌سنك ارقه‌سنده‌كى پنجره‌دن كنديني خالى بر عرصه‌يه آته‌رق باشى آچيق ، يالين اياق قاچار وكنديني بكلين فلاكتى كورمه‌مك ايچون غيب اولور. بو كنج الآن بولونه‌مامشدر .

ويدينده :

ويدين بلغارلرينك وحشت وجاناوارلقلرندن ياقالرينى قورتارمغه موفق اولان بر چوق اسلام كنجلرى رومانيا طريقيله استانبوله كلمشلردر. بو كنجلردن ديكلديكمز مناقب ظلم واذا بلغارستانده حكمفرما اولان بلغار احوال روحيه‌سنى بوتون سفالت وصارتلريله كوستريور.

ويدينك بويوك تجارلرندن سعدالدين آغانك مغازه‌لرينه وقوعبولان هجوم اثناسنده يازيخانه‌سنده‌كى پاره قاصه‌سى قيريله‌رق ايچندن كويا حكومت نامنه! آلتمش بيك فرانق پاره آلينير . بو غصب كافى دكلمش كبى بر ايكى كون ايچنده عسكر ايچون ايكى بيك چوال اون احضارينه مجبور طوتيلور واك بويوك دكرمنلرك بيله بويله ايكى كون ايچنده ايكى بيك چوال اون يتشدرمسى مستحيل اولديغى هركسجه معلوم بولنديغى حالده بلغارلر سعدالدين آغايى محالى اجرايه اجبار ايلرلر ، ايكى كون صوكره بو قهار سپارش باشه چيقاريله‌مديغندن طولايى سعدالدين آغا توقيف ايديلير. دكرمنلرى، بوتون حيواناتى وعربه‌لرى غصب ايديلير ودكرمنك او وقته‌قدر چيقارديغى اونلرده يغما ايديلير.

ويدين مكتب رشديسى طلبه‌سى درس اثناسنده ايكن قرق ژاندارمه طرفندن باصيلير. بيك شتم وسله آراسنده چوجقلر سوقاغه آتيلدقدن صوكره معلملرى جاسوسلقله اتهام ايديله‌رك توقيف اولنور وحبسه سوق ايدلمزدن اول او زمانه قدر قدسيت وظائفه قرارگاه اولان درسخانه‌لرده بى‌رحمانه دوكولورلر. معلملر سونكولر آلتنده حبسه كوتوريليركن مكتبك بوتون اوراقى قاديريله‌رق حكومته ارسال ايديلير ومعلملرك جاسوسلقلرينى ! تأمين ايده‌بيله‌جك اوراق مضره تحريسنه چاليشيرلر. بش اون كون اذا وجفادن صوكره معلملردن يالكز بريسى جاسوسلقله اتهام ايديله‌رك محكمهٔ عسكريه‌يه توديع ايديلير.

ويدينك اشرافى هر درلو مظالمه معروض براقيلدقدن صوكره عسكرى قشله‌لرينه صيرتلرنده اودون طاشيمغه محكوم ايدلمشدر . كنجلرك پك چوغى برتقريب آرقه‌لرينه يوكلتيلن اودونلرى آته‌رق فرار ايتمشلر وطونه بوينده مزاحم كونا كوندن صوكره جانلرينى بوقبله‌كاه اسلامه آتمغه موفق اولمشلردر.

افريقاده جهاد :

مجاهدلرك عقد صلح ماده‌سنه جوابلرى . — بو سر لوحه ايله العلم غزته‌سى طرابلس غربده‌كى مخابرينك كوندرديكى تلغرافى نشر ايديور . تلغرافك ترجمه‌سى بروجه آتيدر : « ايتاليانلر « معموره » يه كيرمك اوزره درت آلايله سيد عبدالجليلدن چيقه‌رق بر ايلرى حركت ياپديلر . بو اثناده عربان اوزرلرينه شدتلى بر هجوم اجرا ايدلمشدر . بونك اوزرينه ايتاليانلر فنا حالده منهزم اولدلر . وبيك بش يوز مقتول وبر چوق مجروح ايله التى طوپ وبر خيلى سلاح وجبخانه براقه‌رق ساحله فرار ايلمشلردر . سيدى بلالدن دخى ايتاليانلر « جيار » ه طوغرى اوچ آلايله حركت ايتمشلرسه‌ده عربان طرفندن اوزرلرينه واقع اولان هجوم نتيجه‌سنده بر چوق مقتول و مجروح ويره‌رك ساحله فرار ايلديلر . بونلردن ايكى ضابط اسير وبر چوق اسلحه وجبخانه اغتنام ايدلمشدر . مجاهدلردن يكرمى شهيد و آلتمش مجروح دوشدى . مذكور غزته دولت ايله ايتاليا آره‌سنده عقد اولونان صلح شرائطنى نشر ايدييور وبو مناسبتله ايتاليانلر آنجق عربلرك كنديلرينه مطاوعت ايتدكلرينى كوردكدن صوكره سوغلبه‌درلر دييور .

دين مبين ايله خلافت حاضره‌نك اعلاى شانى . — انور بكك درنه‌دن بقبق استاسيوننددن ۱۶ تشرين اولده « العلم » غزته‌سنه كوندرديكى تلغرافك ترجمه‌سيدر : « بعض مصر غزته‌لرينك نم طرابلس غربده خلافت عربيه تأسيسنه ساعى اولديغنه دائر خيالخانه‌لرينك محصولى اولق اوزره واقع اولان نشرياتلرينى كمال تأسفله اوقودم . عقل ومنطقك قبول ايده‌ميه‌جكى

اشبو نشریات دین ووطنه ارتباطلری اولیان بعض مفسدلرك دماغلرنده نبعان ایدن تخم نفاقدن باشقه بر شی دکلدر . بوتون عالم بیلسون که بن هرشیدن اول مسلمانم و عینی زمانده حر بر عثمانلی یم . بکا مقصدم دین مبین ایله خلافت حاضره‌نك اعلای شانی جهتنه معطوف و منحصردر . حیاتمی آنجق بو غایه‌یه وقف ایتمشم ، بشقه هیچ بر شی دکلدر . آنك ایچون نشریات واقعه‌نك تکذیبنی رجا ایدرم . واقعا نشریات واقعه‌نك ذره قدر قیمتی یوق ایسه‌ده بوکا قطعیاً اهتمام ایدلمامك لازم کلیر . فقط وطن و اسلامی محوه واجانبه خدمته وقف ایدن ارباب غایاتك ماهیتلری معلوم اولمق اوزره اشبو تکذیبی کوندرمکه لزوم کوردم .

درنه‌ده اغتنام . — بنغازیدن کشیده اولنوب مصر غزته‌لرنده مندرج برتلغرافده ۱ تشرین اول افرنجی تاریخنده درنه شرقنده مجاهدلر ایله ایتالیانلر آره‌سنده وقوع بولان بر مصادمه‌ده اسیر ایدیلان نفرك افاده‌سندن اثنای مصادمه‌ده یاریسی بیاض ویاریسی قرمزی اوله‌رق مجاهدلرك النه کچن بایراغك اریتره عساکرینه عائد اولدیغنك استدلال اولوندیغی ، ۹ تشرین اول وقعه‌سندن صوکره مجاهدلرك ایتالیانلردن برچوق چادر ، اشیا اغتنام ایلدکلری ، ادریسیه قریه‌سنده یالکز کندیلرینك اجرا ایتدکلری مصادمه موقعنده آلتمش ایتالیان جنازه‌سی بولدقلری و شو حالده ایتالیانلرك ضایعاتنك تصور ایدلدیکندن فضله بولوندیغی بیلدیرلشدر .

بنغازی مبعوثلری . — بنغازیدن داخلیه نظارتنه کلن تلغرافنامه‌ده یوسف شتوان بك ایله عمر منصور پاشانك مجلس مبعوثان عثمانی‌یه مبعوث انتخاب ایدلدکلری بیلدیرلشدر .

مصر :

حجاج بیت الله الحرام . — (العلم) غزته‌سنك یازدیغنه کوره اشبو تشرین اولك ابتداسنه قدر بوسنه سویش قنالندن کچن حجاجك صایسی ۱۰،۰۲۱ کیشی‌یه بالغ اولمشدر ، که بونلردن ۵،۲۲۱ مصرلی ، ۴،۸۸۹ عثمانلی ، ۲۰۹ روسیالی ، ۱۷۳ بریتانیالی و ۲۹ ده سائر مملکتلیدرلر .

کفره واحه‌سنك اشغالی . — مصرغزته‌لری کفره واحه‌سنك عساکر مصریه طرفندن اشغالی متصور اولدیغنی و بو غایه‌یی حیز فعله ایصال ایتمك اوزره مصر اردوسی ضابطانندن بعضیسنك (سلوم) لیمانه کوندرلدیکنی یازییور . شیخ سنوسی حضرتلرینك باشلیجه زاویه‌سی (سلوم) ده بولنمقده اولدیغندن کفره واحه‌سنك عساکر مصریه طرفندن اشغالی — اکر طوغرو ایسه — احوال حاضره‌ده اهمیت مخصوصه‌یی حائزدر .

ایران :

نائب السلطنه‌نك استعفاسی . — بر مدتدنبری ایراندن انفکاك ایده‌رك اوروپاده اقامت ایتمکده اولان ایران نائب السلطنه‌سی ناصرالملك حضرتلرینه ایران حکومتی طرفندن « بلاتأخیر ایرانه عودت ایله‌سی و یاخود مقام نیابتدن استعفا ایله‌سی » متضمن برتلغراف چکلدیکنی ، بونك اوزرینه دخی ناصرالملك حضرتلرینك استعفا ایتدیکی کیفیتی اجنبی غزته‌لرنده کورولمشدر . نائب السلطنه ناصرالملکك خلفی اولمق اوزره آتیده‌کی اشخاص نامزد اوله‌رق کوستریلیور : عین‌الدوله (قاجار شاهزاده‌لرندن) ، مستوفی الممالك (صدر اسبق) سعدالدوله (شاه مخلوع زماننده خارجیه ناظری اولمشدر) علاء السلطنه (خارجیه ناظر لاحق) ظل السلطان (شاه مخلوعك عموجه‌سی) روس وانکلیز دولتلرینك سعدالدوله‌یی التزام ایده‌جکلرینه احتمال ویریلیور .

« وقعهٔ دلسوز طوس » . — روسلر بقاع متبرکهٔ اسلامیه‌دن اولان مشهد امام رضا رضی‌الله عنه‌ده یاپدقلری مظالمی مصور ، تبریزده ایقاع ایتدکلری وحشتلردن باعث اشبو عنوان ایله حاجی حسینقلی تبریزی طرفندن فارسی‌العباره بررساله نشر ایدلمش ومجاناً توزیع ایدلمشدر . رساله‌یه احرار ایرانیه‌نك روسلر طرفندن مصلوباً اعداملرینی مصور بر قاچ فطوغراف دخی درج ایدلمشدر .

سالارالدوله‌نك مغلوبیتی . — طهران قربنده واقع « کرج » ده سالارالدوله ایله ایران ژاندارمه‌لری میاننده وقوع بولان بر مصادمه سالارالدوله‌نك انهزامیله نتیجه‌لنمشدر . سالارالدوله یارانندن ۲۰ سواری اسیر ایدیله‌رك طهرانه کتیرلشدر . طهران حوالیسنده دخی سالارالدوله‌نك برطاقم اوفق مفرزه‌لری کورینیور . صوك معلوماته نظراً سالارالدوله طهرانك ۱۴ فرسخ یقیننده‌در . معلومات رسمیه‌یه نظراً سالارالدوله‌نك قوتی اوفق چته‌لره انقسام ایلمش ومتعدد جهتلردن اجرا ایده‌جکاری هجوملرله پایتختی تحت تهدیدده بولندیره‌جق ، صوکره دفعةً شهره داخل اوله‌جق ، موفقیت حاصل اولمدیغی تقدیرده‌ده دول اجنبیه سفارتخانه‌لرندن برینه التجا ایده‌جکمش ، الك صوك وارد اولان دیکر بر تلغرافه نظراً سالارالدوله‌نك قوتی قزوین ومازندران سمتنه چکلمشلردر . معلومات رسمیه‌یه ابتناءً سالارالدوله‌نك اوچ یوزسواریله برابر بالذات مازندرانه کیتدیکی ومازندرانده یکی مصادماته انتظار ایدلدیکی‌ده تأمین ایدیلیور .

دموقراتلرك استخلاصی . — سابق مجلس اعضاسندن وایران دموقرات فرقه‌سنك سر آمدانندن (قم) بلده‌سنه نفی اولنانلری حکومت اهالی نظرنده اعادهٔ حیثیت ایتمك اوزره طهرانه جلب ایلمش ومجلس انتخاباتی رسماً اعلان ایلمشدر .

روسیا :

روسیا استبدادی . — قفقاسیاده ، باکو کتابجیلرندن میرزا آغا علی‌زاده افندینك بش سنه مدتله سبیریایه نفی ایدلك اوزره تحت توقیفه آلندیغنی باکودن یازیلان مکتوبلر اشعار ایدیور . بو اسلام کتابجیسنك جرمی اوچ سنه اولیسی استانبولدن محضا فروخت ایچون جلب ایتمش اولدیغی تورکجه کتابلر تشکیل ایدیور . حالبوکه جلب اولنان کتابلر روس سانسورینك مساعده‌سی اوزرینه محل فروخته وضع ایدلمشدی .

چین :

چین باسه قالدیریور . — روسیا غزته‌لری پکیندن آلمش اولدقلری حوادثی بویله برعنوان تحتنده نشر ایدیورلر . بو نشریاتدن چین قابینه‌سنك روسیانك شرق قریب ایشلرنده مشغول اوله‌جغنه نظراً بر طور تهدید آمیز آله‌رق دولت متبوعه‌نك باالکلیه مغولستاندن کف ید ایتمه‌سنی ، بعدما چین امور داخلیه‌سنه مداخله ایدمیه‌جکنی تحت تأمینه آلمق مقصدیله روسیایه قارشی مشکلات آچمق نیتنده‌در .

زنکبار :

زنکبار اسلاملرنده اتحاد . — زنکبار اسلاملری میاننده موجود اولان اختلافات مذهبیه‌نك وحدت اسلامیه اساسنه مغایر اولدیغنی ، بوکبی اختلافات مضره‌نك اسلاملری نه درجه‌ده ضعیف دوشوردیکنی حس ایدن زنکبار علما وخواصی مذاهب مختلفه بیننده موجود اولان مباینتی رفع ایتمك یولنده بذل مجهود ایده‌رك کچن عید فطرده متحداً ایفای فریضهٔ صلوات ایلمشلر ومتحد اولدقلری حالده خطبهٔ عیدیه‌یی دیکلمشلردر .

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی . مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبیل الرشاد

۱۳۳۰

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — دینی ، علمی، ادبی، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

صاحب ومدیر مسئول : ع . اشرف ادیب

عدد ۳٦ — ۲۱۸   ۲۸ ذی‌القعده ۱۳۳۰   پنجشنبه   ۲۵ تشرین‌اول ۱۳۲۸   جلد ۲ — ۹

تفسیر شریف

بسم الله الرحمن الرحیم

لقد نصركم الله في مواطن كثيرة ويوم حنين اذ اعجبتكم كثرتكم فلم تغن عنكم شيئاً وضاقت عليكم الارض بما رحبت ثم وليتم مدبرين . ثم انزل الله سكينته على رسوله وعلى المؤمنين وانزل جنوداً لم تروها وعذب الذين كفروا وذلك جزاء الكافرين .

ترجمهٔ مآل منیفی

شان عظمت وجلالنه قسم ، که الله اکبر سزی بدر و خیبر کبی غزا میدانلرنده و باخاصه حنین ساحهٔ کیرودارنده اعدای توحید اوزرینه نصرت ومظفریت تامه ایله اعزاز واجلال بویوردی ؛ هانی — بیلیورسکزیا ! — او یوم حنین‌ده‌که چوقلغکز سزی مغرور ایتمشدی‌ده حربه کیرنجه نه او چوقلغکز ، نه‌ده هیچ بر مزیت وقدرتکز فائده‌ویرمدی ؛ قورقدیکز ، اللهك یری او وسعتیله برابر سزه دار کلدی ، شایان حیرت بر واهمهٔ خوف وهراس ایله دشمنه آرقه چویردیکز ، رسول ذیشانمی براقوب قاچدیکز ! صوکرا الله ، رسول محترمی ومؤمن قوللری اوزرینه سکینت ومکانت انزال بویوردی، سزك کوره‌مدیککز جنود غیبیه کوندره‌رك اعدای توحید اولان کافرلری قهر وتدمیر ایتدی ؛ ایشته بومغلوبیت ومقهوریت‌ده اوکافرلرك جزای سزالریدر .

***

« حنین » محاربه‌سی غزوات جلیلهٔ محمدیه‌نك اك مهملرندن بری اولمقله جناب قرآن حکیمده مذکور وتاریخ دین اسلامجه مشهوردر. بو خونین غزا مکهٔ مکرمه‌نك فتحنی متعاقب وقوعبولمشدر. بیت الهینك سطح معلاسی لواء الحمد رسالت پناهی‌یی (علیه‌الصلاة‌والسلام) آغوش تحسرینه آلدقدن صوکرا ایدی ، که طائف جوارنده بولونان هوازن وثقیف اسمنده‌کی ایکی متمرد قبیله‌نك حدلری بیلدیرلمك لزومی تحقق ایتدی.

فاتحان بطحادن اون ایکی بیك آرسلان حرکت امرینی آلدی ومعین جهان قیمت رسالت‌پناه اعظمی ایله یوله چیقدی. دشمنك بوتون قوتی‌درت‌بیك محاربدن عبارت‌ایدی. مجاهدین اصحابدن‌بعضیسی حائز اولدقلری اوچ مثلی تفوق عددیلرینه باقاراق غرور کتیردی ؛ و : « بز بو فائقیت مطلقه ایله قطعیاً مغلوب اولمیز. هرحالده شاهدظفر بزه عرض جمال ایده‌جکدر. » دی‌یه نصرتی کثرتلرندن ایستدی. بو حقسز غرور، بونسیان حق غیرة‌اللهه دوقوندی. «حنین» ساحه‌سنده طرفین صفلری قارشیلاشدی. حرب باشلادی. تام قیزیشدیغی بر هنکامه‌ده مجاهدین اصحابك جسارتلری قیریلدی. بر واهمهٔ مغلوبیت ذهنلرینی استیلا ایتدی . اون ایکی بیك کشی کندیلرینك آنجق اوچ‌ده بری نسبتنده اولان دشمندن یوز چویردیلر ، چیل یاوروسی کبی داغلدیلر.

قوماندان اعظم (صلی الله علیه وسلم) افندیمز حضرتلرینك نزد همایونلرنده یارغارلریله دها بر قاچ فدائیدن باشقا کیمسه‌قالمدی. ایشته او مشکل الاقتحام دقیقهٔ خطرآلودده جناب اشجع‌الرسل افندیمز

حضرتلری — رجعت دکل — ارسلانلری اوتاندیراجق بر شجاعتله دشمن اوزرینه یورودیلر ، . و :

« انا النبی لا کذب . انا ابن عبدالمطلب »

« بن ، اللهك حق پیغمبری یم . شان جلیل رسالتم یالاندن منزه ومبرادر . سز — ای اعدای دین حق ! — بیلیرسیکز ، که بن سید سادات قریش عبدالمطلبك طورونی یم . » الآن قدحمی الوطیس ! » ایشته اصل شمدی آتش حرب آلولاندی . قهرمانلق نصل اولورمش شمدی کورورسکز ! » بویوردیلر .

عم محترم نبوی حضرت عباس بن عبدالمطلب « رضی الله عنهما » فرار ایدن جیش اصحابی وظیفه باشنه دعوت ایتمك امرینی آلدی . یوکسك سسله :

— ای اللهك مؤمن قوللری ! ای شجرهٔ رضوان آلتنده رسول اللهه بیعت ایدن قهرمانلر ! دوننکز ؛ غزا میدانه جنتك شهادت قاپولری اوکنه کلیکز . اللهك رسول ذیشانی سزی وظیفه باشنه دعوت ایدییور !..

دیه چاغیردی . بوصره‌ده قلبلری سکینت الهیه ایله قابارمغه ، قوهٔ معنویه ایله تازه حیات آلمغه باشلایان اصحاب کزین درت طرفدن :

— لبیك !.. لبیك !...

ندای اجابتیله افقلری سارصاراق ، قولاقلری چینلاتاراق قوشدیلر کلدیلر . صفلرینی یکیدن ترتیب ایتدیلر . او حینده نزول ایدن ملائکه کرامده اوکلرنده صفلر باغلادیلر . فقط اونلر بوجنود غیبیه‌یی کوره‌میورلردی . حرب ، یکیدن باشلادی . اسلامك ، دین حقك غلبه ومظفریت تامه‌سی ، اعدای قرآنك محو واضمحلالیله ختام بولدی . الحمدلله علی نصرته لدینه ولرسوله .

بو آیات جلیله‌نك سبب ورودی خاص اولمقله برابر حکم منیفی عامدر . صحابهٔ کرامی بدر وخیبر کبی مواطن کثیره‌ده منصور ایدن جناب خیرالناصرین بزی‌ده طرابلس غرب ، بنغازی ، درنه کبی غزا میدانلرنده — بر آووچ اولدیغمز حالده — خوارق اعجاز نصرتیله بویوك بردشمنه قارشی منصور ومظفر بویوردی . شمدی ایسه بونسیم ظفرك وزانی تأخر ایدییور . حنین ساحهٔ حربنی تنظیر ایدییورز .

چونکه بزده مشارالیهم حضراتی کبی چوقلغمزه ، حماست وشجاعت فطریه‌مزه مغروراولدق . اعدامزی کوچك وضعیف کوره‌رك استحقار ایتدك . اوچنجی خطوهٔ صولتمزده قلبکاهلرینه کیره‌جکمزی پك بالا پروازانه برلسان عظمت وجبروت ایله سویلکدن چکینمدك . خلاصه : غالبیت ومظفریتی اللهدن دکل ، چوقلغمزدن ، کندی قوت وقدرتمزدن ایستدك . کستاخلغمز غیرة اللهه دوقوندی . « وما النصر الامن عندالله العزیز الحکیم » سری تجلیساز اولدی .

الله ، بویوریور که : « ان ینصرکم الله فلا غالب لکم وان یخذلکم فمن ذی الذی ینصرکم من بعده وعلی الله فلیتوکل المؤمنون » = اکر الله سزه یاردم ایدرسه سزه غالب کله‌بیله جك هیچ بر قوة بولوناماز . یوق اکر سزی مخذول ، مغلوب ایدرسه اوندن صوکرا سزه کیم نصرت ایده‌بیلیر ؟ مؤمنلر — بوتون قوای مادیه ووسائط لازمهٔ حربیه‌یی اعداد واحضار ایتدیکدن صوکرا انجق اللهه توکل ایدرلر . یا دیمی ، مظفریتی اللهدن ایسترلر . » بویوریور .

« وعلی الله فلیتوکل المؤمنون » جملهٔ انتهائیه‌سنك مطلق اولمدیغنه دلیل ، واعدوا لهم ما استطعتم من قوة ومن رباط الخیل ترهبون به عدو الله وعدوکم وآخرین من دونهم لاتعلمونهم الله یعلمهم = ای مؤمنلر ! استطاعت وطاقتکزك یتدیکی درجه‌ده سریعاً وعاجلاً قوة اعداد واحضار ایدیکز ؛ بالخاصه حیوان تربیه‌سنه ، بنیجیلکه کمال اعتنا واهمیتله چالیشکز . بوقوتك ، بنم وسزك دشمنلریکزی ترهیب وتنکیل ایده جك درجهٔ کماله اولمسنی امر ایدییورم . دشمنه تعرض وتجاوز ایده‌بیله‌جك درجه‌ده اعداد قوته مقتدر ایکن بونك حال تدافعیده براقلمسنی قطعیاً نهی وتحریم ایدییورم . هم « بوقوة یالکز اعدای حالکز ایچین اولمیه‌جق . اعدای استقبالکزی‌ده نظر دقته آلیکز ! اونلرك بوکونکی دوستلقلرینه باقوبده آلدانمیکز ! سز اونلری بیلمزسکز . فقط الله اونلری بیلیر . تعجیل ایدیکز ! فرصتی دشمنه قاپدیرمیکز ! » آیت جلیله‌سیدر .

ایشته کورولیور که : توکل بوتون اسباب مادیه ومعنویه‌یه توسلدن ، ایجاب ایدن (قوة) ی بوتون معناسیله اعداد واحضاردن صوکرادر . یوقسه قورو توکل دکل . اویله معناسز توکلی قبولدن ، اویله‌سنه یاردیمدن ، حمایه‌دن شان الوهیت منزه ومتعالیدر .

بز — مؤمنلر — بو آیت جلیله‌نك حکم عاجلنی انفاذ ایتدیکمی ؟ فقط شمدی بونی تنقید ایده‌جك زمان دکلدر . او وقتیله کرکدی . ال اله ویره‌رك اتحاد ایدوب اوزریمزه صالدیرمش اولان درت دشمن قارشیسنده‌یز . بوکون خلافت محمدیه‌نك حیات وممات آراسنده بولندیغنی ، درت یوز ملیونلق عالم اسلامك قبله‌کاه ایمانی اولان او مقدس مقام توحیدك تزلزل ایتمکده اولدیغنی دوشونه‌جك آنده‌یز . قلبنده ذره قدر جوهر ایمان طاشیان هر مؤمن ناموس خلافت ، حیات اسلامیت نامنه فدای جانه مجبور در . والا دعوای ایمان قورو برسوزدن عبارتدر .

دوشونه‌لم ! هم‌ده باشمزی اللریمز آراسنه آلوب دوشونه‌لم . هلاله ، یعنی توحید الهی‌یه ، قرآن کریمه قارشی تثلیث نامنه اعلان حرب ایدن دشمنلریمزك غایهٔ املی نه در ؟ آیا صوفیه جامع شریفنی کلیسایه تحویل و قبه‌سنه صلیب اعظمی طاقمق . . . !

بو مدهش مقصد در ، که دشمن قرآنی بوتون کین و غیظیله ، بوتون شوق صلیب پرستانه‌سیله اوزریمزه جانوارلر کبی صالدیرمغه تحریص ایدییور . بناءً علیه سریر خلافت محمدیه‌نك سقوط ایتمك ، سنجاغ رسول اللهك دشمن آیاغی آلتنده چیکنه‌نوب پارچه‌لانمق تهلکه‌سنده بولندیغنی تقدیر ایده‌لم .

یا روم ایلیده بیکلرجه جامعلریمزك طرافدن هدم وتخریبنه، کلیسایه، غازینویه، تیاترویه، اوریایه تحویلنه نصل تحمل ایده‌جکز؟ یا بش التی ملیون مسلمانك قتل عامنه نصل راضی اولاجقز؟ بقیة السیوفك چیریل چیپلاق هول جان ایله فرارلرینی نصل صوغوق قانلیلقله سیر ایده‌جکز؟ بوبدبختلر زه‌یه قاچه‌جق؟ هانکی طوپراغه التجا ایده‌جك؟

روم ایلی الدن کیتدکدن، مقام جلیل خلافته صلیبلی باندیرا رکز اولوندقدن صوکرا عجبا آناطولی الیمزده براقیله‌جقمی؟ روم ایلیده‌کی عوامل ومؤثرات فساد آناطولیده یوقمی؟

صاقین! صاقین! روم ایلیدن قوغولاجق قدر احتقار ایدن، آلچالان بر ملت آناطولیده دکل، حتی سوریه‌ده، حتی حرمین محترمینده بیله یاشامق حقنه مالك اولاماز. اکر اوحق حیاته مالك ایسه ایشته روم ایلی! بوکون جامعلری دشمن سواریلرینه آخور، قدمخانه اولمقده، عرض وناموس اسلام آل قانلره بولانمقده، حامل قادینلرك قارنلری یارلیه‌رق بیکناه جنینلری چیزمه‌لر آلتنده ازیلمکده اولان بدبخت روم ایلی! زواللی وطن اسلام!..

اکر حق حیاته مالك ایسه‌ك یا بو اسلام ملکنی اهل صلیب اردولرینك پنجهٔ وحشتندن قورتارالم. یا هپمز بو مقدس مقصد اوغورینه تا صوك نفریمزه قدر وطن اسلامك ایاغی اوجنده جان ویروب کفن یرینه آل قانلریمز ایچنده تجبیع، فقط شانلی بر غروب لوحه‌سی وجوده کتیره‌لم. یاخود که بو دنیادن باشقه بر عالمه، باشقا بر کره‌یه هجرته حاضرلانالم! فقط هیهات!...

یازیق عالم اسلامیته! یازیق «مسلمانم الحمد لله» دییوب‌ده سلطنت محمدیه‌نك جان آلوب جان ویرمکده ولدیغی بویله بردقیقهٔ هول انکیزدن قانی آتشلنمیه‌ن، قلبی صیزلامیان، کوزلری ایصلانمایان تولولره!

ای آناطولی اهالیٔ اسلامیه‌سی! ای اجدادلری ویانه قاپولرینه قادار دایانان، بوتون اوروپا دولتلرینی قلیچلرینه بویون ایکدیرن مسلمانلر! روم ایلی الدن کیدییور! روم ایلی شهید اولیور! روم ایلی کفنسز چیپلاق مصلا طاشنه قونیور. نمازنی قیله‌جق آنجق اجداد فاتحانك ارواح مبارکه‌سیدر. ارتق حاکمیت قرآن عالم اسلامه بوتون بوتون وداع ایدرك سدره‌یه چیقیور، اللهنه کیدییور.

ای عربلر! ای آناطولیده، روم ایلیده ملیونلرجه مؤمنلرك هادیلری اولان قهرمان عربلر، حرمین محترمین بوکون ماتملر ایچنده، ارواح مقدسهٔ انبیا روضهٔ مطهره‌یی تعزیه ایدییور. کعبهٔ معظمه‌نك سطح معلاسی، صلیبلی باندیرا کزی اندیشه‌سیله تیتره‌یور، عالم اسلامی یاردیمه دعوت ایدییور. ایشته بوکون جبریل فوق اسلامده «ان تنصروا الله ینصرکم ویثبت اقدامکم» آیت جلیله‌سنی کریهٔ تأثر دوکه‌رك اوقیور. دولت عثمانیهٔ اسلامیه‌نك ـ لاقدر الله! ـ منقرض اولمسی فلاکتی نه دیمکدر؟ حجاز خاك پاکنك، حرمین شریفینك‌ده اسارتی، اسارت ابدیه‌سی دیمکدر. قوشوکز! الله ورسول اللهه یاردیمه، دین اوغرنده، قرآن اوغرنده هپمز الله‌ویروب دشمن قارشیسنه کیده‌لم. تاچتالجه‌دن سدیر خلافته قدر بتون اوواری، طاغلری، دره‌لری طولدورملم، یکپاره بر انسان قلعه‌سی وجوده کتیره‌لم. حقوقمزی بتون غیرتیله مدافعه‌یه چالیشان حکومتمزه جانلرمزله، بتونماللرمزله ظهیر اوله‌لم. غیره لم وطنداشلرمزك واجنبی مسافرلرمزك تمامیٔ حقوقنه رعایتده‌ده قصور ایتمیه‌لم. یا ناموس خلافتی قورتاره‌لم، یاخودکه اوله‌لمده مقام اقدس خلافتك فلاکت سقوطنی کورمیه‌لم.

ای زنکین مسلمانلر! اوثروتلریکزی قاریلریکزله، قیزلریکزله، کلینلریکزله برابر دشمنه پیشکش ویرمك ایچین صاقلامیورسیکزدکلمی؟ اویله ایسه نه طوتیورسیکز؟ نه‌دوریورسکز؟ دها نه‌بکلیورسکز؟ نه‌اومیورسکز؟ بونلری میدان حمیته دوکوکز! حکومتك قوتی، زنکینلرك ثروتی، ملتك حمیتی، اردوسنك شجاعت وسطوتیدر. الله «ومن یبخل فانما یبخل عن نفسه = خسیسلك ایدن کندی نفسنه قارشی خسیسلك ایتمش اولور.» بویوریور. نه‌وقت بوکون دینك، وطنك سلامتندن ثروتی اسیرکه‌ین کندی ثوز حیاتندن اسیرکه‌مش اولور. یارین، دشمن کلوب‌ده زنجیر اسارتی بوینه طاقینجه او ثروتی کوزی اوکنده تماماً الیرده بر پاره‌سنی بیله کندینه ویرمز. اوحالده بو ثروتلرك، بو خزینه‌لرك سزجه نه فائده‌سی وار؟ بونلر بوکون سزه دوستلق ایده‌مز سه بونك جزاسی اولاراق یارین دشمنلق ایده‌جکنی شمدیدن تقدیر ایدیکز! «آق آقچه قارا کون ایچیندر» مثل حکیمانه‌سنی دوشونکز!

بوکون هرکس حالنه کوره نقداً وبدناً دینه، قرآنه، وطنه، حکومته یاردیم ایتمکله مکلفدر. نه‌دورییورز؟

ای اردوی اسلام! خلافت محمدیه‌نك ناموسی، حیات حاکمیت وسلطنتی سزك تفنکلریکزه، سزك سونکولریکزه، سزك طوپلریکزه، سزك قوة ایمانکزه استناد ایدییور. روح رسول الله سزك فوقکزده حرکتکزی خطوه خطوه تفتیش ایدییور. بوتون عالم اسلامك یاشلی آقیتان کوزلری سزه منعطف! صوك امیدلری سزك حضورکزده دیز چوکمش. «الله عشقنه! الله عشقنه! ایلری! ایلری!» دییه یالواریور!

ای اردوی اسلام! دوشونکز! دشمن اولوم دکلدر. دشمن اجل دکلدر. اصل اولوم دشمندن فرارده، مملکتی دشمنه تسلیمده‌در. دشمنده جاندر. اونده‌ده جان قورقوسی وار. اکر سز حیاتی اجدادکز کبی استخفاف، موتی دده‌لریکز کبی استحقار ایدرك دشمنکزه ارسلانلر کبی هجوم ایدر، «الله اکبر! الله اکبر!» زمزمهٔ ولوله‌داریله صالدیریرسه‌کز، شبهه‌سزدرکه، اوقاچار، وطنمزدن چیقار؛ سز اونك طوپراغنی چیکنر، باشنی ازرسکز! کوکسکز افتخار مظفریتله قابارر! آلنکز آسمان شرفه یوکسلیر. الله سزدن ممنون اولور. رسول الله سزدن محظوظ قالیر.

باقیکز! شو حدیث شریفی دقتله اوقوییکز! صوکراده وجدانکزدن یوکسله‌جك صدای ارشادی دیکله‌ییکز! «لولا ان اشق علی امتی لماقعدت خلف سریة ولوددت انی اقتل فی سبیل الله ثم احیا ثم اقتل، ثم احیا ثم اقتل = امتمه آغیر کلمسه، بکا بسلدیکلری محبت ایمانی اغلاتمسه بن هیچ بر وقت صف حربك کیروسنده بولونمق ایسته‌مم. ایسترم که صف حربك ایلروسنه آتیلوب فی سبیل الله شهید اولایم. صوکرا ینه دیریله‌یم

ینه شهید اولایم؛ ینه‌دیریله‌یم ینه شهید اولایم.» ایشته شهادتك قدر بالا‌
ترینی! قوجه‌ پیامبر اعظمی بیله کندیسنه تابورتبه‌مفتون وصالی ایدییور.
بو درت کونلك حیاتك نهایتی ئولوم دکلمی ؟

هایدی ای جیش اسلام! سزده حنین غازیلرینی تنظیر ایدیکز! اونلره عتاب ایدن قرآن سزه‌ده عتاب ایدییور. الله عشـقنه! الله عشـقنه! بو ‌مذلت اوکنده بر دکل، بیك جان اولسه ینه طاشیناز. اوتوز ملیون مسلمانی دشمنه اسیر براقه‌جق قادارده‌می حسمز یوق؟ حاشا! حاشا! اویله‌ایسه ایلری! الله ایچون، رسول‌الله ایچون، قرآن ایچون، اسلام ایچون، وطن ایچون ایلری! دشمن النده اسیرقالان یوز بیکلرجه‌قادینلری یوزبیکلرجه معصوملری قورتارمق، خلافت جلیله‌یی، آناطولی‌یی، عربستانی، حجازی، روضهٔ مطهره‌یی، کعبهٔ معظمه‌یی اهل صلیب استیلاسندن محافظه‌ایتمك، عندالله وعندرسول‌الله دنیا و آخرتده ملعون اولمامق ایچین ایلری! ایلری! الله معینمزدر ایلری!

فخرالدین

[دینك، وطن‌خلافتك محافظه‌سنی آرزو ایدن بتون اسـلام مطبوعاتنك بومقاله‌یی نقل ایتملری رجا اولنیور.]

سلیمانیه کرسیسندن

ملت مرحومه‌یه خطاباً

وقتیله اوقومیانلر شیمدی اوقوسونه :

برده استانبوله کلدم که : چارشی ، پازار
نعره‌دن چالقانیور ! اویله‌یا .. حریت وار !
غلیان کلدیمی ، منطق صاووشورمش .. طوغری :
واردی عقلندن اوکون هر کیمی کوردمسه زوری .
کیمسه فرقنده دکل ، آکلاشیلان ، یادیغنك ؛
قفالر توتسولو خلیا ایله ، کوزلر قیزغین .
صانکه زنجیرده‌کیلر هپ بوشانوب زنجیردن ،
ییقویرمشده تیمارخانه‌یی چیقمش بردن !
زورنالر شهرك اهالیسنی طاقش پشنه ؛
یدیسندن طوته‌رق تادایالك یتمشنه !
الی بایراقلی آلایلر یورویور درت کچه‌لی ؛
الك آغیر باشلیسنك بر زیلی اکسیك ، بللی !
أوتیور هر طاشك اوستنده برر دیللی دودوك ؛
دیکلیور قاپلامش اطرافنی یوزلرجه هودوك !
کیم نه سویلرسه ، همان ال اوروب آلقیشلانه‌جق ؛
— یاشاسین !
— کیم یاشاسین ؟
— عمری اولان .
— شاق ! شاق ! شاق !

نه دوائرده حکومت ، نه اهالیده بر ایش ؛
نه صنایع ، نه معارف ، نه آلیش وار ، نه ویریش .
چاملی بل صانکه شهر : ضابطه یوق ، رابطه یوق ؛
آقسه قان سل کبی بر دینه‌دیره‌جك واسطه یوق .
« ذوق حریتی اونلر دها چوق آکلامالی »
دیه ، مکتبلیلرك مکتبی تکمیل قاپالی !
علمی تضییق ایله تعلیم ، اوده بر استبداد ..
هایدی اویله‌یسه چوجقلر ، ابدیاً آزاد !
نطقه کلمش اوته‌طورسون خواجه‌لر بریاندن ..
صحنه‌دن صحنه‌یه قوشمقده بوتون شاکردان ،
کور چیبان نشترك آلتنده نصل پاطلارسه ،
هپ آغیزلر دوشیلوب ، کیمده نه‌جوهر وارسه ،
صاچییور اورته‌یه ، ایستر تمیز ، ایستر کیرلی ،
قالمیور کسه‌جکك مضمری آرتق کیزلی ؛
دالقاووق دوری دکل ، اسکی قصائد یرینه ،
ادباکز آنا عورت سوکیور بر برینه !
دورلو آدلرله چیقان نامتناهی غزته ،
آیرلق تخمنی بول بول آتیور مملکته .
ایت یتیشدیرمك ایچون طوپراغمی غایت منبت
بوله‌رق ، اکیور صالمه کزن بر سورو ایت !
یورویور دینه بش اون مسخره ، آلقیشلانیور ؛
نسل حاضر بونی حریت وجدان صانیور !
قادین ، ارکك قوشیور بورج ایدرك آوروپایه ..
بیله‌مم آسیا سزك شیقلر ایچون یکمی صایا ؟
حقه تفویض ایله اوچ دانه یتیشمش قیزنی ؛
« آنالق علمنی اوکرتمك ایچون » یالدیزینی
طاشیدانلر بیله وار پارسه یوکسونمه‌یرك ..
ایش بویوك ، اجری‌ده نسبتله عظیم اولسه کرك !

شبهه‌سز ییقدی اوخیالاری مشهوداتم ...
بن فقط کندیمی برمدت ایچون آلداتدم :
غلیاندر ، غلیان کلدیمی قالماز منطق .
صو بولانمازسه دورولماز . هله صبر ایت آزیجق ..
ایی اما ، نه‌قدر بکله‌مش اولسه‌ك ، ایشلر
اسکیسندن دها بر باد ، ایلیشمك نه کزر !
وطنك طاقتی یوقدر اوقدر اهماله :
دولو دیزکین کیدییور باقسه‌ك آ اضمحلاله !
ای جماعت ، اویانیك ، الویرر آرتق اویقو !
یوقیدر سزده وطن نامنه هیچ بردویغو ؟
دوشمه‌دن نیجهٔ خذلانه استقبالك ،
بیلیکز قدرینی حریتك ، استقلالك .
سویله‌دوب باشقه ممالکده‌کی محکومینی ..

حاكميت نه ايمش ، اوكره نيكز قيمتنى .
يوقسه ، اونسز نه شو دنيا قالير اسلامه ، نه دين ...
قوشاتير ملت محكومه‌يى خسران مبين .
مسلمانلق سزى غايت صيق ، غايت صاغلام ،
باغلامق لازم ايكن ، آكلامادم اكلايه‌مام ،
آيريلق حسى نصل كيردى سزك بينكزه !
فكر قوميتى شيطانى صوقان ذهنكزه ؟
بر برندن متفرق بوقدر اقوامى ،
عين مليتك آلتنده طوتان اسلامى
تملندن ييقه‌جق زلزله قوميتدر .
بونى بر لحظه اونوتمق ابدى خيبتدر .
آرناوودلقله ، عربلقله بوملت يورومز ..
صوك سياست ايسه توركلك ، او سياست يورومز !
سزى بر عائله افرادى ياراتمش يارادان ؛
قالديرك آيريلق اسبابنى آرتق آرادن .
سز بودعواده ايكن يوقسه ، عياذاً بالله ،
اجنبيلر اوله‌جق صاحبى ملككْ ناكاه .
ديه طورسون آنالر : « قلعه ، ايچندن آلنير »
يوق كه هيچ برايشيدن .. ملت مرحومه صاغير !
بردكل محو ايديلن دولت اسلاميه ...
كيرديلر عينى سياستله مقبره‌يه .
كيرمه‌دن تفرقه برملته ، دشمن كيره‌مز ؛
طوپلو اوردقجه يوركلر اونى طوپ سينديره‌مز .
براقيك اسكى حكومتلرى ، ميدانده كيلر
يتيشير ، شويله باقوب عبرت آلان وارسه اكر .
ايشته فاس ، ايشته تونس ، ايشته جزاير ، كيندى ،
ايشته ايرانى ده تقسيم ايدييورلر شيمدى .
ايده‌جكلر . بوده غايتله طبيعى . زيرا
ياشامق حقنى قوتلى‌يه ويرمش مولى .
مسلمان ، فرقه بلاسيله زبون برقومى ،
مدنى آوروپا اوچ لقمه ايدوب يوتمازمى ؟
اى جماعت ، يتر الله ايچون اولسون اويانك ...
سسى پك مدهش اوتر صوكره قولاقلرده چاكك !
ارضى اويناتدى يرندن ييقيليركن ايران ..
بالكه برقيل بيله اوينمه‌دى سزدن ، بونه‌قان !
هيچ صيقلمازميسكز حضرت پيغمبردن ،
كه اوزانلرده كى بر مؤمنى اينجتسه ديكن ،
قلب پاكنده طويارمش او مصيبتدن آجى ؟
سزدن البته اولور روح نبى دعواجى .
اى جماعت ، اويانك ! يوقسه ، همان كون باته‌جق .

اويانك ! قورقيورم : ليل ندامت چاته‌جق .
نه واپورلرله ترنلر سزى بيدار ايتدى ؛
نه‌ده طوپلر بو درين اويقويه بر كار ايتدى !
سزى كيم قالديره‌جق ، صوريمى اسرافيلك ؟
ايتميك .. مملكتك حالى فنالاشدى .. كليك !
كليك الله ايچون اولسون كه زمان بحرانلى ؛
يره‌نك آرقه‌سى — مولى بيلير اما — قانلى !
سزكه صوك لمعهٔ اميديسكز اسلامك ،
داياييك غيظله آرتيق مدنى اقوامك !
شيمديلك صلحه سبب اردوكزك قوتيدر ؛
برده وضعيت ملكيه‌كزك قيمتيدر .
بو تذبذبله او قوت‌ده فقط صارصيله‌جق ...
چونكه عصيانلرى باصديرمايه مأمور آنجق !
اردو مادامكه افرادينى ملتدن آلير ؛
ملتك كشمكشندن ناصيل آزاده قالير ؟
اويله‌در ، مملكتك حالى دوزه‌لمزسه اكر ،
قيشله‌لر اوله‌ره ، عسكرده اهالى‌يه دونر !
طورماسين صوكره قازان قالديره طورسون اردو ،
دشمنك صفلرى چيكنر بو مقدس يوردى !
انبيا يوردى بو طوپراق ، شهدا برجى بوير ؛
بر بيقيق تربه‌سنك اوستنه مولى تيترر !
طيشى باشدن باشه بر نسل كريمك يادى ؛
ايچى بويدن بويه ميليونلر شهيد اجسادى .
اويله مشبوع شهادتكه بو اوكسوز طوپراق :
فيشقيران اوتلرى بر صيقسه آدام قان چيقه‌جق !
بويله بر يوردى الندن چيقاران نسل سفيل ،
يرك اوستنده محقر ، يرك آلتنده رذيل !
هم وطن كيتديمى ، يوقدر سزه بر باشقه وطن ؛
چونكه ميراث يدى سائل قوغولور هر قاپيدن !
كوچبه يكن قوجه بر دولته قورمش بنياد .
جركه حالنده‌مى كورسون سزى قالقوب اجداد ؟
« جركه حالنده » .. ديدم .. قورقارم اوندن‌ده تباه :
سلطنت دوريله‌جك اولسه ، عياذاً بالله ،
اويله ايكرنج اوله‌جق عاقبتك منظره‌سى ،
كه تصور بيله وجدانلر ايچون يوز قاره‌سى !
آزيجق بيلمك ايچون قدرينى استقلالك ،
باقيكز چهرهٔ مشئومنه اضمحلالك :

ياريلوب صانكه زمين ، اوغراييورمش يربر
بيك سفيل اردوكه افرادى : بوتون عائله‌لر .

هیسی آچ ، برپاره‌لر یوق ، قادین ارکك چیلاق ؛
سوقاغك اورته‌سی أو ، قالدیرمك صیرتی یاتاق .
کزییور چیکنه‌یه‌رك بونلری ، ذلرجه کوپك ؛
صاتیلق جوهر ناموس آرییور : کار ایده‌جك !
سن ایشك یوقسه نماز قیلمق ایچون مسجد آرا ..
کیمی جاملرك آرتق قوجه‌مان براو یرا ؛
کیمنك کوکسنه حاچ ؛ بوینه طاقشلر چاك ؛
کیمی اولمش بالو ویرمك ایچون اعلا میدان !
اورویور باندو شوقارشیمده طوران منبرده ؛
او ،سزك سجده‌یه باش قویدیغکز ، مرمرده ،
دیشی ، ارکك برآلای بوقلی آیاق دانس ایدییور ..
عشوه‌لر ، قهقهه‌لر قبه‌یی کومبورده‌دییور !
حولی باشدن باشه سیکلرجه دیلنجیله طولو ..
اسکی صاحبلری ملکك قاپامشلرده یولی ،
أل آچوب یالواریورلر یکی صاحبلرینه ! [۱]
. . . . ، . . . .
. . . .
. . . .

بو سزك آغلامکز ، بکزه‌دی بردیکرینه :
أندلس ناجی ألندن آلینان بختی قاره ،
صاووشورکن ، اوکوزل ملکی ویروب أغیاره ،
طیرمانیر ، بر قایانك صیرتنه ، اطرافه باقار .
براقوب چیقدیغی جنت کبی زمرد اووالر ،
باشلار آغلامغه بیچاره‌یی هونکورهونکور !
قارشیدن والده سلطان بونی بك حقلی کورر ،
دیرکه : « چاریشمادك ارکك کبی دشمنلرله .
شیمدی هیچ یوقسه ، قادینلر کبی اولسون آغلا ! »

[۱] بر زماندن بری ایچین ایچین آغلایان جماعت بو لوحه‌نك قارشیسنده فریادینی ضبط ایده‌مدی . معبدك ایچی بر محشر کریان حالنی آلدی . او های وهوی آره‌سنده اختیارك ، بر مدت ، نه سویلدیکی ایشیدیله‌مدی . نهایت ، اوده بش اون دقیقه بکلمه‌یه مجبور اولدی .

مقالات

عثمانلی مناقب حربیه‌سندن برنبذه

پادشاه و سردارلرمز عسکره نصل قوۀ معنویه ویرییورلردی ؟

— ۷ —

محاربه‌ده دشمنك دانه‌لری اطرافه کلدکجه دهشتدن یوزی قویون یرلره قپانان عسکرلره حضرت فاتحك : « بت پرستلر ! دمیر پارچه‌سنه سجده ایدییورسکز . » خطاب عتاب آمیزی همان خطابت وحماست عسکریه‌یه عنوان اتخاذ اولونسه بجادر .

— ۸ —

عثمانلی سردارلرندن برینه « سوارینك سلاحیمی ، یوقسه آتیمی مقدمدر ؟ » دیو ایراد اولونان سؤاله جواباً « آت سوارینك جانی ، سلاح جانك محافظه‌سیدر . جان اولمانجه سلاحه‌نه لزوم قالیر ؟ » دیمش .

— ۹ —

ثانیٔ ملوك آل عثمان سلطان اورخان حضرتلرینك هنکام سلطنتنده شهزاده سلیمان پاشانك روم ایلی قطعه‌سنه صوقولوبده آق دکز بوغازینك کلیدی مثابه‌سنده اولان کلیبولی‌یی وسائر موقعلری ضبط ایدیشندن استانبول ایمپراطوری (بیزانتن) دولتنك عثمانلی النده محو اوله‌جغنی عقلی کسمکله تشبثات واقعه‌سندن برثمرۀ مفیده حاصل ایده‌میه‌جکنی ادراك ایده‌رك عثمانلیلری روم ایلی قطعه‌سندن سورمك اوزره عساکر بیشمار ایله متفقین اردوسنك کلکده اولدقلرینی مرحوم مشارالیه خبر آلمغله رؤسای عساکری طوپلایوب شووجهله برخطبۀ مؤثره ایراد ایله‌دی :

« ای مجاهدلر بویله بر اجنبی ممالکنده بزم کبی قلیل‌العدد مجاهدلرك آز وقت ایچنده مظهر اولدیغمز بونجه فتح وظفر مجرد حسن نیتمزه مکافاتٌ امداد وتوفیق الٰهی ثمره‌سی اولدیغنده اشتباه یوقدر . شمدی اوزریمزه کلن عسکر اکرچه کثرتلیدر ، دهشتلیدر ؛ لکن بزی بوآنه قدر دشمنلریمزه غالب ایدن عون ربانیدن امیدمز منقطع دکلدر . معلومدرکه املمز اعلای کلمة الله العلیا وفی سبیل الله شهادتدر . بو بزم ایچون سعادت عقبادر . شاید بوآرالقده بنم وفاتم وقوع بولورسه اولیه‌که دشمندن یوز چویره‌سکز . زیرا بیلیرسکزکه شریعت اسلامیه‌ده « فرار عن الزحف » کبائر ذنوبدندر . »

سردار مشارالیه برکون قضا اولومنه اوغرامش ومتفقین اردوسی دخی طاغلر کبی کلوب چاتمش ایدی . عثمانلی اردوسی کندیلرینك اضعاف مضاعفی اولان بو اردونك قارشیسنده هزیمته یوز طوتمش ایکن سردار مرحومك برقاچ کون اقدم ایراد ایتمش اولدیغی خطبه‌سنی نامداران رؤسا یاد وتخطر ایدرك بر غیرت فوق‌العاده اظهار ایتملریله بتوفیقه تعالی عثمانلی اردوسی مظهر مظفریت اولدقدن باشقه بو وقوعات آل عثمانك روم ایلی قطعه‌سنده تمکن وتملکنه برمقدمۀ معظمه اولمشدر .

— ۱۰ —

بیك یوز اللی سنه‌سی نمچه‌لی طرفندن محاصره‌یه آلنان بنالوقه قلعه‌سی امدادینه کیدن اردوی همایونك سردار عالی تباری بولنان ذات اردوی همایونك اون مثلی بولونان دشمن اردوسنه بربچق ساعت قدر تقرب ایدوب بالجمله عسکر وامرا ایله لازم کلنلره « آغالرم ، بابالرم ، یکیتلرم » دیه‌رك آیری آیری التفاتدن صوکره جمله‌سنه خطاباً شووجهله برخطبه ایراد ایدر :

« ای غازیلر !

بوکونده بن دخی سزکله برابر جناب باریناك برعبد عاجزییم . ایشته بوکون دین مبین یولنه قربان اوله‌جق ، ولی‌النعمتمز ، باعث استراحت واسایشمز پادشاه اسلام افندیمزك اوغورینه باش وجان فدا ایده‌جك کوندر .

دشمنه ظفر ، ثبات قدم وشدته صبر ومتانتله اوله كلديكی مجرب ومقرردر . كورەیم سزی دين محمدی يولنده نەكونا خدمت وپادشاه اوغورنده نەوجهله اظهار شجاعت ايدرسيكز ...»

بونطقك شدت تأثيريله اوكون عسكر اسلامده كوريلن شجاعت فوق‌العاده برمظفريت عظيمەيی انتاج ايله‌مشدر .

— ١١ —

قينژه قلعه‌سنك هنگام محاصره‌سنده دشمن عسكرينك كمال شدتله قلعه‌يه هجوملرينه دائر حاضرلقلر كورمكده اولديغی غازی مشهور ترياكی حسن پاشا مرحوم حس ايتمكله عموماً عسكری بريره جمله برعالی ديوان ترتيب ايدرك شومقدمات ايله مجاهدينی تشجيع ايلدی :

«ای غازيلر !

دشمنك حركاتنده هجوم امارەلری كوريليور . ماتيوسك اردوسيله برابر بورايه كليشنه باقيليرسه سردارمز يا انلرك ديديكی كبی مغلوب اولمش وياخود بنم ظنم كبی سفر موسمی كچديكندن بوقلعەيی سزك غيرتكزه امانت براقەرق مشتايه دونمش . حقيقت حال هر هانكيسی اولورسه اولسون بز بوراده سردار ايچون حرب ايتميورز . الحمدلله مسلمانز . مقابله‌مزه كلن دشمنله وظيفهٔ جهادی اجرا ايتمك اوزريمزه فرضدر . پادشاه‌قولی‌يز . ولی نعمتمز اولان خليفهٔ‌اسلامك برتلمه‌سی دكل ، بر آووج طوپراغی‌ايچون جانمزی فدا ايدەرك يديكمز اتمكی كنديمزه حلال ايتمك جمله‌مزه واجبدر . ملتمز سرحدك امنيتنی بزدن بكليور . ايكی قوم آراسنده آچيلان ميدان مبارزەنك قرارينی بزم‌غيرتمز ويرەجك . اوچ آيدر آچ قالدق ، ياصدق‌برينه‌قليچه ياصلاندق . بوقدر اخوانمز كوزمزك اوكنده شهيداولدی . ايچمزده‌يارەيمدك انسان قالمادی كله‌لر ايچنده يووارلاندق . بوقدر همتك ، بوقدر غيرتك نتيجه‌سنی بوكون‌كورەجكمز ، الحمدلله‌جمله‌كز بيليرسكزكه دشمن قارشيسنده وفات ايدنلريمز شهيد اولور ، قالانلريمز كرك دنياده وكرك آخرتده نجات وسلامت بولور . بن بودشمنك هجومنی بيليرم . بركره يوزی دونرسه‌مغلوب اولديغی كوندر . يرلريكزده ثبات ايدك ، ايلك هجومندن ييلمايك . اندن صوكره بعون‌الله نصرت‌بزمدر ...»

ديو اغلايەرق آق صقالی اوزرينه اينجودانه‌سی كبی ياش‌دوكدی وغزاة موحدينك سلامتنه خير دعالر ايله‌دی . نهايت فرداسی كونی دشمن هجومه ابتدار ايله‌دی . درت دفعه سپرلره چيقمش ايكن ينه طرد اولونديلر . يدی ساعت شدتلی بر هجومدن صوكره دشمن رجعت ايدوب عساكراسلاميه سپرلردن‌طيشاری فيرلايەرق آز برزمان‌ايچنده حسن پاشانك حضورينه روايت صحيحه اوزره اون سكز بيك كله كتيرديلر . مجروحلری بوكا قياس اولونه .

اسبق‌بروسه مبعوثی

محمد طاهر

فلسفه

اسلامده فن وفلسفه

سوريه‌نك ماضيسنه برنظر

بشريتك بعضاً تمدنی ، بعضاده خونين احتراصلرينه‌برساحهٔ‌تصادم وجدال اولان سوريه قطعه‌سی ، ترقيات فكريه وتكاملات روحيه‌نك مهد اولديغی صايليور .

عرب تاريخلرندەكی (شام) وآثار غربيه‌ده كوريلن سوريه (Syrie) اسمی ؛ قديما ؛ شمديكی‌بيروت وحلب ولايتلريله جبل‌لبنان متصرفلغنك اشغال ايتديكی اراضیٔ وسيعه‌يه اطلاق اولنوردی . آسيای صغرانك آغوش صميميسنه آتيلمق ايسته‌يورمش كبی شماله طوغری ايلريله‌مش اولان بوقطعهٔ غرباً ، شرقاً الجزيره وبرالشامك حار و آتشين واديلريله احاطه ايدلمشدر .

غرب جهتندن ايسه قرون اولی پريلرينه موعد وصال اولان آق دكزك موجات نوازشيله نوشين بوسه‌لره مستغرق اولمقده‌در . جنوب طرفلرنده ايسه طورسينا وصحرای تيهه قدر امتداد ايدر .

اسكيدنبری سوريه نامی آلتنده ياد ايديلن بوقطعه ، بعض يرلرنده اك منبت ، اك‌محصولدار اراضی‌يی ، بعض طرفلرنده چوراق وبی‌پايان قوم چوللرينی ، بعض جهتلرنده ايسه‌يوكسك وقارلرله‌مستور شاهقه‌لری جامعدر .

نهرالشريعه ، نهرالعاص ، نهر ابراهيم كبی انهارله ريان اولان سوريه ، اقاليم مختلفه‌ده نشو ونما بوله‌بيلن هر نوع نبات واشجاری يتيشديره‌بيلمك استعدادينی حائزدر . وا اسفاكه اهاليسنك جهالت وبداوتی يوزندن اك رنكين بر معموره اولمغه نامزد بولنان بوقطعهٔ بهشتی‌يك اكثر طرفلری بوكون بر خرابه‌زار سفالت ، بر فيفای عقامت حالنی آلمشدر . شرق وجنوب طرفلرينك رياح آتشينه كذركاه اولان بی‌پايان قوم چوللرينه مقابل ، شمال وغرب جهتلرنده يوكسك اووه‌لر ، منبت واحه‌لر ، دائمی قارلرله مستور تلال وجبال واردر .

بحرسفيد ورسانی ايسه‌جهانك اك‌زنكين ، اك تجارتكاه برقطعه‌سی اولمغه مستعد براقليم دلربادر .

تاريخ سوريه اهالیٔ قديمه‌سنی ، اقوام ساميه‌دن عد ايتمكده‌در . قديم سوريه‌ليلر عينی جنسدن ، عينی عرقدن اولدقلری حالده طبيعت ، طرز حيات ، صورت معيشت ودرجهٔ مدنيتجه آرەلرنده پك بويوك فرقلر اولمديغی تدقيقات تاريخيه‌دن آكلاشيليور . عينی فرقلرك بارز ايزلرينی بوكون بيله مشاهده ايتمك قابلدر . بوفرقلرك اراضی‌نك وضعيتدن ، محيط‌واقليمك تحولندن نشأت‌ايتمش‌اولدقلرينه حكم ايتمكدن باشقه چاره يوقدر .

فی‌الحقيقه حدودينی يوقاريده چيزمش اولديغمز سوريه قطعه‌سی قدرتحولات اقليميه عرض‌ايدن مملكتلر پك‌نادردر . دكز سواحلنده ياشايان انسانلر طبيعتيله تمدنه ، تجارته داها زياده مستعد بولنورلر . منبت اووه‌لرده زراعت وياچوبانلقله امرار حيات ايدن انسانلرله ، قيالقلرده مسكون جبال خلقنك ويا چوللرده طولاشان بدويلرك طبيعت ، طرزحيات ، صورت معيشتجه بربرلرندن فرقلی اوله‌جقلری شبهه‌سزدر .

محيطك طبايع اقوام اوزرينه اولان تأثيری جداً شايان اهميتدر . صوغوق وبايس بر اقليم عزم و شدتی آرتيرر ، چاليشمق آرزولری اوياندير ، مقصده وصول ايچون انسانده‌كی فكر ثباتی تقويه ايدر .

حار براقلیم ایسه بالعکس انسانه رخاوت کتیرر ، میل ذوق وعطالت تولید ایدر . طاغلق یرلرده یاشایانلر سکوتی ، ثباتکار وقناعتکار اولورلر . اووه‌لرده پرور شباب اولانلر غایت شن ، آطه‌لرده وسواحلده مسکون اولانلر ایسه جسور وفعال اولورلر .

تاریخ تمدن تدقیق ایدیلیرکن اقوامك قابلیت وتکامل مدنیسی خصوصنده تأثیرات محیطیه‌نك پك مهم برعامل اولدیغنی اعتراف ایتمه‌مك ممکن اوله‌مز .

سوریه‌نك اهالئ قدیمه‌سی حقنده تاریخ نزه قطعی وصریح معلومات ویره‌میور . سوریه‌یه دائر معلومات تاریخیه‌یی ــ کشف ایدیلن آثار عتیقه هنوز پك نقصان وغیرکافی اولدیغندن ــ آنجق کتب عبرانیه‌ده بوله بیلیورز . فقط ، آثار عبرانیه‌نك اباطیل برداستان اساطیر اولدقلری نیده اونو تمامق ایجاب ایدر .

مورخینك تخمیننه نظراً میلاد عیسی‌دن اول یکرمنجی واون بشنجی عصرلر آره‌سنده آسیا طاغلرندن غربه طوغری آقین ایدن قبائل آره‌سنده سوریه‌لیلرك منسوب اولدقلری اقوام سامیه‌ده بولنیورمش . تاریخ ، ملل قدیمه‌دن بابلیلر ، آثوریلر ، فنیکه‌لیلر ، عبرانیلر ومصریلرله اقوام حاضره‌دن یهودیلر ، سوریه‌لیلر وعربلری اقوام سامیه میانه ادخال ایدییور .

سوریه ازمنهٔ قدیمه‌دن بری پك چوق ملتلرك جدالگاه مهاجماتی اولدیغی جهتله خارجدن اورالره قوشان قوملرك اهالئ اصلیه ایله تصالبلری ، سوریه خلقنك سجایای عرقیه‌لرنجه تحولات مهمه‌یه سبب اولمشدر .

بوحال تدقیق انساب خصوصنده پك چوق مشکلاتی داعی اولمقده‌در . قدیماً سوریه‌نك شمال طرفلرنده سریانیلر ، فلسطین جهتلرنده ایسه اولا عمالقه وبعده عبرانیلرك یرلشمش اولدقلری محققات تاریخیه‌دندر .

سریانیلرله عبرانیلرك اشغال ایتدکاری محللر آره‌سنده‌کی اراضی‌ده ایسه فنیکه‌لیلرك مسکون اولدقلری معلومدر . شرقده مدنیت قدیمه اساسلرینك کلدانیلر ، فنیکه‌لیلر وآثوریلر طرفندن آتیلمش اولدیغی محققدر .

فی‌الحقیقه بشریت ، جهانده حکمفرما برقدرت عظیمه‌نك موجودیتنی ایلك اول بورالرده حس ایتمش ، اجرامك حرکاتنی بویرلردن ترصد ایتمش ، ادبیاتك ایلك سانحه‌لرینی بواقلیملرده طویمش ، اوسانحه‌لری بزه قدر نقل ایتدیره‌جك اصوللری ، حروف واشکالی ینه بودیارلرده کشف ایتمش ، تاریخك ، هیئتك ، ریاضیاتك اساسلرینی بوممکتلرده وضع وتأسیس ایلمشدر . قدیم آسیا ، مهد بشریت اولدیغی کبی عینی زمانده علوم ومدنیتك‌ده خواجهٔ اولیسی‌در .

فنیکه‌لیلرك ترقیات بحریه خصوصنده کوسترمش اولدقلری موفقیات صیدا وصور شهرلرندن چیقاریلان آثار قدیمه بوکون بزه وله بخش اوله‌جق قدر معظم ومصنعدر .

فنیکه‌لیلرك جبل طارقدن کچه‌رك امید بورنی طولاشمق شرطیله آفریقایی دور ایتمش اولدقلری ظن ایدیلیور . هرحالده اوزمانلرده بروحشت زار جهالت اولان یونانستان قدیمه ایلك جرثومهٔ عرفانی آنانرك فنیکه اقوامی اولدیغی محققدر .

فنیکه‌لیلر ، مصریلرله کلدانیلرك هیه‌روغلیف ، هیه‌راتیك وخط میخیلرنده‌کی مشکلاتی برطرف ایده‌رك کندیلرینه مخصوص بریازی ایجادینه موفق اولمشلردی .

فنیکه‌لیلرك الفباسی صوتی ویکرمی ایکی حرفدن مرکبدی . بوکونکی اقوام مدنیه الفبالرینك اساسی فنیکه الفباسی اولدیغی شبهه‌سزدر .

فلسطین طرفلرنده ساکن اولان عبرانیلر ایسه فکر وحدانیت لمعه‌لریله جهان کفروصنم پرستی‌یی ظلمات کثیفه‌دن قورتارمغه چالشمشلر ایدی .

کوریلیورکه قدیم سوریه فکر الوهیت وفکر مدنیتك الك اول شعشعه نثار تولد اولدیغی بر بقعهٔ لطیفه‌در .

خیلی زمانلر آثوریلرك ، بابلیلرك ، عبرانیلرك جدالگاهی اولان سوریه ؛ کیخسرو زماننده قسماً ایرانیلرك زیر استیلاسنه کچمشدر .

ماکدونیالی اسکندر ، مدهش بر قاصیرغه کبی اوروپادن آسیایه کچه‌رك دارا حکومتنه خاتمه ویردیکی زمان سوریه‌یی‌ده استیلا ایلمشدی .

برقاصیرغه قدر جهانی صارصان اسکندر ینه برصرصر قدرپایدار اوله بیلمش ، وفاتی متعاقب قوماندانلری آره‌سنده ظهور ایدن جدال حکومتده سوریه قطعه‌سی‌ده سلفکیلرك ید اداره‌سنه کچمشدی .

سلفکیلرك زمان حکومتنده سوریه‌ده آثار عمران وترقی یوز کوسترمش ایسه‌ده میلاددن (٦٤) سنه اول رومالیلرك مدهش ومخرب هجوملری بو حکومتی محو وسوریه‌یی بر خرابه زاره چویرمشدر .

رومالیلر زماننده ایدی که حضرت عیسی نشر دینه باشلامش وارض فلسطینده خرستیانلغك ایلك جرثومه‌لری بو صورتله آتیلمشدر .

مدللی : م . شمس‌الدین

اجتماعیات

محللکتمز و مملکتلر :

اصلاح عرق

محیطمی حسن محاکمه‌یه موفق اوله بیلدیکم آندن بری ملتم حقنده اعماق قلبمده براندیشهٔ آتشین اولوب قالمش دوشونجه‌لر صوك برقاچ کون ظرفنده یکی برنفحة الله آلهولندی .

بوراده وجدانلری یاقان سیاسیات احتراصلرندن بحث ایده‌جك دکلم ؛ بوراده مملکتمزی قاووران مرض اخلاقی‌دن بحث ایله‌مکده جسارتم یوق . لکن بردوقتور اولمادیغم حالده کچنلرده ، بدبخت آناطولی ، نك اولادینی صحت ومتانتله بویوتمش وبویله شهر تشعار

اولمش كوشه‌لرندن كچركن آرسلان كبی اسلام عنصرينك دوشمش اولديغی « ذات صحيه » نی آغلاياجق حاله كتيردی . « زيبك كبی » تعبيرنی بلند قامت مردلر ، درست اندامل ، سرباز شخصيتلر ايچين ايجاد ايتديرن اقليملرده ، يوردلرده اك منفور برجهالت ، اك منفور خسته‌لقری « قدر عمومی » حانه كتيرمش ؛ آلتمش ياشنده‌كی رديف يوز باشيسنك يانندە يكی نفر برقدمدن فضله قيصه دورويور ؛ فرنكی اك عمومی ، بناءً عليه اك توحش ايدلمه‌ين خسته‌لق . اوقدركه : مبتلاسنه صوريورمده متوكل ولاقيد « ماياسيل خسته‌لغی ! » ديوب كچيور ... حابوكه : بولنديغم اسلام كوينلدن برساعت مسافه‌ده خرستيان وطنداشلرله مسكون بركوی دها وار ، مكتبلر ، كليسالر ، متين فكرلی ، اهالی‌يه رهبرلك ايدن — حتی آوروپا دارالفنونلرنده تحصيل ايتمش — كنج معلملر ، توانا يكيتلر ، مسعود ، زنكين ، جانلی برمحيط !

شو سوزلرم ايله بيليورم‌كه : مجهول برشيئی اعلام ايتمش اولمايورم ؛ برچوق حميتلی قلبلر ، مقتدر قلملر آناطولی‌نك بوحالندن مطبوعاتده صيزلاندی ؛ روحلرمزه برطلسم الم واشتراك ايشله‌مك ايسته‌دی . لكن ، يازيق ! « كستانه‌نك چيقديغی قابوغی بكنممه‌سی » حالت روحيه‌سنه كلمش اولان قسم متفكرمزده قورقيورم‌كه : بنم كبی قابا قابا سويله‌يلری بيله آكلاياجق روش تحسس يوق .

بن شو سطرلری يازاركن اوكمده بويوك انكليز ملتنك ، اوملتندن برجزء حميتمندومتفكرك نمونه تشبثی دورويور . احوال صحيه‌سی بزدن يوز دفعه فضله اولان ، كوبليلری بزم كوبليلرمزك يانندە پروفه‌سور كچنه بيله‌جك قدر كنديلرنی قورويه بيلن ، حكومت طرفندن بزم عقالمزه كلمه‌يه‌جك وسائط و مؤسسات صحيه ايله قورونيلان بوملت ايچنده شويله برمؤسسه وار ؛ ظن ايدرم‌كه حقيقی وطنپرور عثمانليلر بونی — برعبرت اولمق اوزره — كورمكی هيچ اولمازسه — بديعهٔ صنعت عد اولنان — « جم » غزته‌نی اوقومقدن فضله زحمت عد ايتمزلر .

انكليز متفكرلرندن « هه‌نری — فورمه‌ن » ديوركه :

« بو كون انكلتره بر انتحار ملی ، بر « قتل نفس جنسی » مواجهه‌سنده بولنيور . ١٨٧٧ سنه‌سندن بری مقدار تولد برنسبت مدهشه ايله دوشيور ، بناءً عليه بر چاره ايسته‌يورز . قوله‌ده‌كی نوبتچی بويله باغيريور ؛ سبب سالف وانكليز عرقنك افريقای جنوبی حربنده دوچار اولديغی فلاكتلر [١] مسئله‌نك بوتون اهميتيله نظر دقته آلينماسنی ايجاب ايتديريور ! بو احواله قارشی وسائط وتدابير حاضرهٔ طبيه‌نك عدم كفايتنی حس ايدن متوفی (سه‌ر فرانسيس — غلتين) بر — تعبير جائز ايسه — يكی « فن اطفال » تدوين ايتمشدی وشويله تعريف ايديوردی : (عرق مستقبلك صلاحنی ياخود سقوط وانقراض صحيه‌سنی موجب اولان شرائط اجتماعيه‌نك تدقيق وتتبعی‌در) . بو ذات حقيقی بر پدر ، حقيقی بر والده كبی ، يالكز ثروت فكريه‌سنی بو مقصده فدا ايله قناعت ايتمه‌يه‌رك ثروت ماديه‌سنك بويوك بر قسمنی‌ده ترك ايله‌مش ، وبو وجهله انكليز ملتنك شرفی ، سعادتی ، عظمتی اوغرينه بويوك برنام براقمش‌در . متوفی‌نك تأسيس ايتديكی مؤسسهٔ صلاحی برچوق غزته‌لرده كورديلوب بيلديكی وجهله (اوژه‌نيق) جمعيتی تسميه ايتمه‌سنك سببندن صرف نظر بو كون لونده‌ده برمؤسسهٔ خيريه اولديغنی هر كس بيلير ؛ بن‌ده هر كس كبی بو مؤسسه‌نك مقصدينی ، غايه‌سنی اوقوديغم زمان ساده‌جه كولمش ايدم ؛ لكن اوراده چاليشان عالی ناصيه‌لری ، باپيلان ايشی ، فدا كار انكليز قادينلرينی كورديكم زمان — بد انديشلكمه رغماً — ديدم‌كه : (أوت ، انكلتره‌يه اك نافع ايش ، انكلتره‌نك اك نافع تتبعات فنيه‌سی بوراده ياپيليور .)

بناءً عليه : ملتك ، حتی بشريتك بوكبی مؤسسات مهمه‌يه قارشی استحقاراً اوموزسيلكمه‌لرينه تعجب ايتمك ايجاب ايتمز . بزی ايقاظ ايچين فلاكتلرك تمثال معينلری لازمدر ؛ تيتانيق باتمالی كه تخليصيه صندالرينك لزومی آكلاشلسين ، برانكلتره‌نك ارد‌وسی شوكتی ، شرفنی محافظه‌يه غيركافی بولنديغنی بيلمزه قويمق ايچين ايجاب ايدركه برترانسوال محاربه‌سی آچيلسين !

« ملتمزده كی شو قيدسزلغه قارشی بوايكی فلاكتی مثال كتيرديكمدن دولايی جداً متأسفم ؛ لكن ده موقراتيق اولان مملكتلرده — بالخاصه بزم انكلتره‌ده — بر فلاكت اولديمی بونلری بر مثال كتيرمك وسببی اوله‌رق « آه ، ايشته رجال حكومتمزك نظر دقته آله‌جغی مسئله ! » جمله‌سنی علاوه ايتمك عادت اولمش‌در . مؤسسهٔ مذكوره بو ذات تشبثكا انه‌يی بر طرفه آتيور ، انكليز ملتنه باغيريوركه : « بومسئله يالكز رجال حكومتك نظر دقته آله‌جغی برمسئله دكل ، بوتون افراد ملتك هر ساعت وهر دقيقه نظر دقته آله‌جغی بر مسئله ، حصوانه كنديسنك چاليشه‌جغی بر غايه‌در ! وبو غايه ايسه بويوك كوچوك ال برلكی ايله ملتك تماميت صحيه‌سنی ، متانت مليه‌يی محافظه‌يه چاليشمقده وظيفه‌دار اولمقدن عبارت‌در . پروفه سور (پيه‌رسين) ديوركه :

« تمل طاشی آنجق بودر . وآنجق بو تمل طاشی اوزرينه‌دركه : برملت بنا اولنه بيلديكی كبی ، اوملتك برزمان تأسيس ايله‌ديكی ايمپراطورلق محافظه اولنه بيلير ....! »

فی الحقيقه پروفه‌سور (پيه‌رسين) ك مساعيسنه ومواعدينه قارشی عدم اعتماد ايله ، بدانديشی ايله متحسس اولانلر شبهه‌سز ناپوليونك مشهور سؤالنی صوراجقلردر : « بو پروفه‌سور پيه‌رسين بو آنه قدر نه ياپدی ؟ وايشله‌ديكی معدن نه‌در ؟ »

اولا ايشله‌نيلن معدنه عائد برسوز : اومعدن بوتون بزدن عبارتز . هر بويوك مكتب ، هر خسته‌خانه ، هر بيمارخانه ، هر محبس ، هر مجمع مساعی ، هر عائله وهر فرد بومعدنی تشكيل ايديور ... قيصه‌جه‌سی ،

[١] زواللی آناطولی ! عنلر ، آرناوودلقلر ، بالقانلرده قار ، ياغمور آلتنده مسيلرينك ياقه‌سنه حضور الوهيتده صارلمق اوزره شهيد كيدن يكيتلر !..

سن وبن ! بشریت وبالطبع بوکا داخـلاً انکلتره بشرتی دوشونجه‌ـ لرده داخل !

پروفه‌سورك نظر دقتی برقاچ سـنه اول (بره‌دفورد) سمتنده‌کی عائله‌لرده نسبت تولید ویامقدار تولدك تنزلنه جلب ایدلمش ایدی .

پروفه‌سور دیورکه : بوسمتده آلتمش سـنه اول هرمتأهل قادین وسطی درت سنه‌ده برچوجق دوغوریرکن شیمدی اون سنه‌ده بر دوغوریور ایمش . آچیق حساب ایله صوك آلتمش سنه ظرفنده نسبت تولد نصفنه اینمش . بوراده خریطه ایله ، ستاتستیق ایله پروفه‌سورك ومعیتنده‌کی حمیتلی ذواتك واصـل اولدقلری نتائج مؤلمه‌یی حکایه‌یه حاجت یوق .. »

محرر تنـاقص‌نفوســه عائد ، مع مافیه طبیعی‌انکلتره‌یه عائد بعض معلومات احصائیه ویردکدن صوکره مختلف شهرلرده‌کی عمله حیاتنك بوکا اولان‌تأثیراتی ، عملهٔ ذ‌ـجیه‌ایله حدیدیه‌حقنده انکلتره‌پارلمنتوسنده بیان افکار ایدن محب بشریت ذواتی ذکر ایدیور .

غریب‌در ، پروفه‌سور (پیه‌رسین) عمله‌نك اختیارلغنده حکومت طرفندن کوره‌جکی معاونته عائد قانون ایچین ، اعتراضاً دیورکه : عمله‌نك محتاج معاونت اولدیغی زمان اصل چوجقلرینك هنوز کنج بولندیغی ، معیشت وتحصیلنك پدر بویوننه بار اولدیغی زمانلردر . یوقسه ذاتاً رهین‌زوال اولان ابوین چوجقلرینی تحصیلسز ، جاهل ، چاپقین ، عیاش بویوتدکدن وجمعیت بشریه‌یه بر طاقم اعضای مضره یادکار أیله‌دکدن صوکره ایدیلن اعانه‌نك نه‌فائده‌سی اولور ؟

ینه پروفه‌ســور تدقیقاتنه مســتنداً دیورکه : « ابوینك ایلك وایکنجی چوجقلری مطلقا دیکرلرندن جیلیز ، خصوصیله خسته‌لغه مســتعد بولنیورلر ؛ عجبـا نیچین ؟ عجبا بابا وآنانك جرائم صحیه‌سی بوزوالیلره‌می اصابت ایدیور ؟ فی‌الحقیقه ایلك چوجقلر ایچنــده داهیلر ، بویوك مزیتلر یوق دکل‌در ؛ یالکز بدنی خسته لقلر ایلك اولادلره دهـا زیاده مسلط . مثلا ورم ی نظر دقته آلیرسه‌ق برنجی جوجنی ایکنجی چوجغه نظراً ایکی مثـلی معروض تأثر بولدق . یعنی ملحوظ اولان ۶۶ احتماله قارشی ۱۱۲ کوریلدی . صوکره ایکنجی چوجغك ملحوظ ۶۴ احتماله قارشی ۸۰ چیقـدی . ینه غریب دکلی‌درکه : ایکنجی چوجقدن صوکره ارقام مهم بر تخالف عرض ایدیور ، حسـابا‌تمزه نظراً ۵۸ احتمال بیـلدیکمز اوچنجی چوجق‌ده آنجق ۴۰ بولدق . تدقیقاتمز بزی برعائله‌نك ۶ نجی‌چوجغنه سوق ایله‌دیکی زمان ۳۲ احتمال واردی ؛ بالفعل وبالتجربه بولدیغمز استعداد تورم آنجق ۱۲ چیقدی .

تدقیقات متمادیه ومنتظمه‌مز شـامل اولدیغی محیط وسیعده بزی جنائی ، جنتی ، وسـائر امراض اخلاقیه خصوصنده‌ده مهم نتـایجه ایصال ایتدی . عادتا آ کلادق‌که : بزم پری مصـاللرنده دائما الك کوچوك پرنسك مظهر مظفریت اولماسی [۱] خیال شـاعردن عبارت دکل‌در . بوسبوتون یکی بر « علم حیات » فنی اثبات ایدیورکه : بویوك قردشلرك کوچوك قردشلره قارشی امید موفقیتی یوق‌در ... »

پروفه‌ســور ، حتی بزه‌ده کمال صمیمیتله عائد ایســه‌ده ، تشریحی شیمدیلك ایجاب ایله‌مه‌یه‌جك برچوق مباحث درمیانندن‌صوکره یالکز انکلیزلره دکل ، بزه‌ده عبرت اولمق لازم کلنی شومعلوم سوزلری علاوه ایدیور :

« فنك اثبـات ایتدیکی وجهله ابوینك ضعفیتی ، جنتی ، تمـایلات اخلاقیه‌سی چوجقلرینه سرایت ایتدیکی کبی صحت ومتـانت وجودیه‌ده توارث ایدر ؛ ویدرلرك ، والده‌لرك خطالرینك جزالرینی حقیقتاً چو‌ـ جقلری . چوجقلرینك چ‌ـ جقلری ، چکر ! »

« فی‌الحقیقه حکومتمزك حسن‌نیتندن امین‌اوله بیلیرز ، آنجق‌شوده معلوم‌درکه : حکومتلر ایی اولدیغی حالده بیله آنجق بعض حیوانات اهلیه‌نك بالنسبه استراحتنی تأمین ایده بیلیر.. بز ، ملت ، عزت نفسمزی بیلمه‌لی‌وکندی کندیمزك‌دوای‌دردینی بولمالی‌یز ! فلا کتك‌بویوکی معلول صحی‌واخلاقی‌ابوینك بوعلتلرینی انسال حاضره وآتیه‌یه‌ده نشرایتمه‌لری وعائللرینی‌خلق‌ایله‌مه‌لری‌در . بو نتشارالیم‌قیودمزه نظراً نسل‌حاضرده یوزده‌یکرمی ایش نسبتده‌ده ؛ لکن چوجقلرمزده یوزده اللی‌اوله‌جق ؛ اوحالده شیمدیدن یوزده یکرمی‌ایشی بر فکر اصلاح ایله‌تعقیب ایتمك کرکمی ؟»

یوقاری‌ده ســویله‌دیکمز کبی مســئلهٔ اصلیه ، قسم متفکرمزی انکلیزلر کبی برملتك نصل دوشوندیکنه وکندی کندیسنی آرامق‌ـ ده‌کی سعینك بزده برعبرت تشکیل ایتمه‌سنه موقوف .

اونلر بویله چالیشیرســه بزبدبخت عثمانلیلر ، جبههٔ مسئولیتمزده فرنکیدن دوکیان میلیونلرجه قردشلرمز دوران بوهیئت غافله ، اللهه ایناتیورسه‌ق حضور الهی‌ده ، ایناتمایورسه‌ق حضور طبیعت‌وبشریتده نصل مجابسز دوریورز بیلمم ؟

حسن تحسین

عثمانلیلر ، زهیرلنیورز .

شو بولندیغمز درکهٔ سفالته بزی دوشوره‌ن اسباب پك چوقدر . اوقدر چوقکه انسان ، تشریح آلام ایچون هانکیسندن باشـلایه‌جغنی بیله‌میور ...

بوکون بزی ، طوپلریله ، تفنکلریله لرزه‌دار ؛ اختراعـلریله ، کشـفلریله واله وحیران براقان عالم مدنیت : « برملتـك اخلاقی ، اوملتك ناظم ترقیاتیدر . » دیور ، وبوسـوزیله‌ده ، پك بیـوك بر حقیقتی میدانه قویه‌رق بزلره ؛ علمجه ، فنجه ، اونلردن پك کیری قالان عثمانلیلره برچارهٔ فوز وفلاح کوسترمش اولویور .

فی‌الحقیقه ، مدهش برسـقوط اخلاقی‌یه اوغرادق ، هردرلو

---

[۱] غریب دیه‌یه‌جکم شایان دقتدرکه بزم مصاللرمزده « بر پادشاهك اوچ اوغلی وارمش... » دیه باشلار ومثلا هپسی یدی باشلی اژدری‌اولدیرمکه کیدر ، آنجق الك کوچکی فطانت وشجاعتیله موفق اولور .

وظيفه‌مزی ، محظوظات نفسانیه‌مزه قربان ایتمه‌دك ... حالبوكه ، ترقّی ، تعالی ایچون وظیفه‌نك حظوظاته تقدمی لازم ، لابد ایدی ..

لكن ، بیوك برحقیقتی اونوتیورز : معلومدركه ، ملتلرك ترقی وتعالیسی برطاقم عوامل وتأثیراته تابعدر ، بوعوامل وتأثیراتی ملتلرك یشادقلری محیط داخلنده آلدقلری تربیهٔ ابتدائیه‌دن حصوله كلیركه ، اوتربیه نه قدرجدی ، آنی ایله نه‌قدر علاقه‌دار اولورسه ملت ایچون‌ده اودرجه مثمر اولور . عكس تقدیرنده ، اوملت خرمان وخسراندن بشقه برشیٔ اله كچیره‌مز .

عثمانلیلغك حال‌حاضر اجتماعیسنه عطف‌نظر ایدرسه‌ك ، كوریرزكه اهمیت فوق‌العاده‌یی حائز بعض‌جهتلر ، مع‌التأسف‌چوغمزك نظردقتی جلب ایده‌میور . و ایشته بوفلاكتدركه دائما بزی تدنی‌یه دوغرو یلدیرم سرعتیله كوتوریور .

امین اوله‌لم‌كه ، وطن دشمن خارجی ایله اوغراشیركن ، داخلده آنی طاتلی زهیرلرله تسمیم ایدن عدولر وار ، فقط افسوس ، بونی حس ایده‌میورز .

بوعدولر ، مكتبلر ؛ نیجه آمال خائنانه‌یه بناءً تأسیس ایدیلان اجنبی مكتبلریدر . بونلردن فرانسزلر فرانسز ، انكلیزلر انكلیز ، آلمانلر آلمان آمالی ترویج ایچون چالیشیورلر ، وبونلرك ایچنده بركسوهٔ دینی‌یه برونلرده ، عثمانلیلغك ، تبدیل افكار وحسیاتنه چالیشیورلر . اوت بتون آچیقلغیله آچیقجه سویلیورم ، اسلاملری خرستیان یاپمق ایستیورلر ، اوغراشیورلر ، هم بونلری ، بوامللرینی مكتبلرنده كمال شدتله تطبیق ایدییورلر .

جناب حق طرفندن حضرت موسی‌یه طورسیناده ویریلان وبالآخره حضرت عیسی طرفندن خرستیانلره تبلیغ ایدلمش اولان اوامرعشره بلاتفریق جنس ومذهب ، خرستیانه‌ده ، مسلمانه‌ده تدریس اولنیور ؛ كلیسا اوامرندن بحث اولنیور ، وهپ بونلری ، ازبرلمكه ، اوكرنمكه زواللی مسلمانلر اجبار اولنیور . زواللی یاورولر ؛.. بوملتك یكانه امیدی اولان‌زواللی قوزولر ؛.. سزك‌ایچون نه‌فلاكت تشكیل ایدییور بونلری اوكرنمك دكلی ؟.. برپارچه اطاعتدن انحراف ایتسه‌كز ، او آلچقلرك ، اوعفریتلرك غضبی آلتنده تیتره‌رسكز ... جواب ویرمه‌ءكز ، كین ، غرض ، هپسی ، هپسی سزك اوزركزه توجه ایدر ؛ سزی متضرر ایتمك ، حتی ، حتی استقبالكزی محو ایده‌بیلمك ایچون برفرصت قاچیرلمز ... اسلام ، اسلام ایله ایكی دقیقه یالكز كوروشه‌مز ، مقتدر اولسه‌لر ، سزك خانه‌كزله اولان ارتباطكزی بتون ، بتون كسمك ایسترلر ... زواللی اسلامیت ؛.. سنك مقدراتنده بونلرده‌می یازیلی ایدی ؟.. سنی طاتلی زهیرلرله‌ده‌می تسمیم ایده‌جكلردی ، زهیرلیه‌جكلری‌ده سنی مدافعه ایده‌جك هیچ بر اهل ایمان بولنمیه‌جقمیدی ؟ اوسوكیلی پیغمبرك شفاعتندن محروم قالمامق ، جناب حقك غضبنی جلب ایتمه‌مك ایچون ، سنی قورتارمغه ، اومشركلرك ملوث اللریدر قورتارمغه‌قوشاجق براولادك ، برتك اولادك اولمیه‌جقمیدی ؟.. هیهات !...

كیمسه‌دن امید استمداد كلمز یادمه ،
ای بنم فریادرس ربم یتیش امدادمه .

*
* *

فرانسزلرك اوبیوك محرری ویقتور هوغو ، چوجقلر ایچون :
« بوكون دیرسك ووروب كچدیككز بر شاكرد احتمالكه بر بیسمارقدر . »

دییور ، وبوصورتله ، چوجقلرك نه بیوك وظیفه‌لری دوش تحملنه آلدقلرینی وحال حاضرده امیدك كیملرده بولندیغنی كوسترمش اولویور .

بزده شمدی‌یه قدرچوجقلرك بوقیمتی تقدیر ایدیله‌مدی . ابوین ، چوجقلرینك كندیلرندن پك صكره برزمان ایچون دوغدیغنی‌واونلره اوزمان ایچون غدا ویرمك لازم كلدیكنی اكلایه‌مدیلر ، اوت اكلایه‌مدیلرده ملكمزده برقاچ رشید پاشا ، برقاچ بیسمارق یتشدیره بیلمك ایچون ، چوجقلره ، یشامق ووطنی یشاتمق حسی تلقین ایتمدیلر ، بلكه مینی ، مینی جكر پاره‌لرینی اجنبیلرك دست منحوسنه ترك ایتدیلر .

عثمانلیلر ؛ آرتق باشمزی اللرمز آره‌سنه آله‌رق درین ، درین دوشونمك زمانی چوقدن حلول ایتدی . عثمانلیلغی اولدیرمك ایسته‌میورسه‌ق ، چوجقلرمزه عثمانلیلق حسی تلقین ایده‌لم . وآنلری وطن ایچون ، تهلكه‌لردن ، دونمز بریوز ، بوكولمز برقول اوله‌رق یتشدیره‌لم . زیرا ، یارین‌مقدرات ملتی ، مقدرات دینی مقدرات‌مملكتی اله آله‌رق اسلاملرك شانی ، شرفنی اعلا ایده‌جك ، آنلری‌بوبلیه‌لردن قورتاره‌جق اونلردر ، یالكز اونلردر . بتون امید سلامت اونلرده‌در .

حالبوكه اوحسی اوكا براجنبی تلقین ایده‌مز ، ایتمز ، فقط بر وطنداش ، برعثمانلی طبیعتیله بووطنه‌ربط قلب ایتمشدر . او ، اونك اضمحلالنی ، انقراضنی ایسته‌مز ...

پك ای طانیدیغمز بوآجیلری ، وطنداشلرمزی ایقاظ ایچون بوراده تكرار ایتدك . ینه باغیرییورز :

« عثمانلیلر زهیرلنیورز ؛ چوجقلرمزی استقبالده غیرقابل‌استفاده بر آلت حالنه‌قویمق ایچون‌اوغراشیورلر ، اونلرك اوكوربه‌دماغلرینی تسمیم ایدییورلر .. بوآجیلقلری حس ایده‌لم ده آرتق وظیفهٔ وجدانیه‌مزی بیله‌لم . »

قاضی پاشا زاده
سزائی

تاریخ

ایران تاریخچهٔ انقلابی

— ٤ —

مظفرالدین شاه دوری

۱

اسرافات ـ استقراضات ـ امتیازات

ناصرالدین شاهك قتلنی متعاقب ایران عنعنهٔ خاندانیسندن اولمق اوزره تبریزده بولونان ولیعهد سلطنت مظفرالدین شاه کمال سرعتله حرکت ایده‌رك پای تخته کلدی . و ۱۳۱۳ سنهٔ هجریه‌سنده ذی‌الحجه آینك ۲۵ تخته جلوس ایلدی .

ناصرالدین شاه دورینی ، ایرانك اك مظالم کار بر دور تاریخیسی ، دیه تعریف ایتدك . مظفرالدین شاه دوری ، تسلیم ایتملیدرکه ، اوقدر ظلم ووحشته مظهر اولمادی . فقط بودور دخی ایران تاریخنك اك سفیل کونلرینی تشکیل ایدر. فی‌الحقیقه مظفرالدین شاهك دور سلطنتی ایرانك اك سفیل بر دور انحطاطیدر ، دینلسه حقسزلق اولمز .

بدناً علیل ادارهٔ شخصیه‌دن محروم اولان بوزواللی شاه، اولدقجه مسرف ولاابالی ایدی . خزینهٔ دولتده مصارفاتك اوچ مثلی بر واردات بیله اولسیدی ینه شاهك اسرافاتنه کلمز ایدی . ناصرالدین شاه‌دن صوکره بویله مسرف بر اله کچن ایران خزینه‌سنك حالی دوشونولسون. ایران مالیه‌سی مظفرالدینك بر آلمق اسرافاتنه دوام ایده‌مز ایدی.

مظفرالدین شاهك اسرافات لاقیدانه‌سنی مصور پك مبذول ومشهور اولان حکایه‌لردن برقاچنی دیکلیه‌لم :

ذات شاهانه بعضاً دولتی مجوهراتك محفوظ بولوندیغی دائره‌یه کیدر، اوراده کرانبها اینجی حقه‌لرینی معاینه ایدرلر ایدی. چوق‌دفعه بویله بر مراقی‌ده ماببنجیلر طرفندن تحریك ایدیلیوردی . مابین حیله کرانی طرفندن قصداً چوروك ایپلره دیزلمش اولان اینجی سبحه‌لرك ذات ملوکانه‌جه صاچیلان دانه‌لری ایسه شاه ، ایکی پارمغی آراسنه آله‌رق ، « بو سنك ، بو سنك ، بوده‌سنك» دیه معیتده‌کیلره آتیور، صچرادیوردی .

صدراعظم طرفندن کندیسنه سنوی ۳۰ تومن تخصیص ایتمك اوزره قلمه آلنان بر فرمان صورتنك امضاسنی بکله‌ین بر مأموره ، ذات شاهانه‌لرینك: ۳۰ تومن فضله‌در، آیده ۱۰ تومن آلاجقسك،دیه بر «کیاست مالیه» ابراز ایتدکلری‌ده مشهوردر.

بوقبیل لاابالیانه اسرافاتك مصالری حدسز حسابسزدر. بردفعه‌ده خوشنه کیدن برچوجوغه قصرهمایونلرندن اك اعلاسنك اعطاسنی حاوی بر فرمانی زمانك صدراعظمی وقتده یتیشه‌رك ییرتمشدی.

مرحوم مسرف اولدیغی قدر حلیم ایدی‌ده. فرمانلرینك یرتیلماسنه، اوامرینك اجرا ایدیلمه‌مسنه قیزماز ایدی ، هر ایسته‌نیلن شیئی ویرمه‌یه مهیا اولدیغی کبی، هرایسته‌دیکنك‌ده مطلقا صورت‌پذیر اولماسی قیدنده دکل ایدی .

مظفرالدین شاهك شوارادەسزلکی واسرافندن بالاستفاده اطرافنده اولان طمعکار وخائن رجال دولت ، بادهوا ثروت صاحبی اولمق آرزوسیله شاهی اتمابذل واسرافه تشویق ایدر، ونقوددولتی برصورت جیدودانه‌ده یغما ایدرلردی .

***

مدهش بر صورتده اسراف اولونان خزینهٔ دولت آرتق هوسات ملوکانه‌یه تحمل کتیره‌جك حالده دکل ایدی . حالبوکه پاره لازم ایدی. مابینجیلر پاره تحصیلی ایچون یول آرادیلر . کندیلرنجه کلیتلی بر پاره منبعی بولدیلر : استقراض . ایشته ایلك دفعه اوله‌رق ۱۹۰۰ سنهٔ میلادیه‌سنده روسیه‌دولتندن ٪ ۲۲ملیون روبله‌لق براستقراض‌یاپیلدی. سرای احتیاجاتندن بالاستفاده روس‌دیپلوماسیسنك تشویقی اوزرینه اجرا اولونان بو استقراض :

۱ — روسلردن‌ماعدا دیکردولتلره بورجلی قالمامق اوزره «رەژی مسئله‌سندن» طولایی انکلیز قومپانیه‌سنه وارد اولان‌خساراتك‌تضمینی ایچون اشبواستقراضدن ۲ ملیون تومنك ایران حکومتنجه تأدیه‌سی .

۲ — استقراض مذکورك ۷۵ سنه ظرفنده تأدیه ایدیله‌جکی ، اون سنه‌یه قدر تأدیه اولونمدیغی تقدیرده ، اشبو قرضك تأدیه‌سندن اول باشقه بر دولتدن ایران حکومتنك استقراض یاپامیه‌جغی ؛

۳ — فارس ایالتی ایله بصره کورفزی لیمانلرندن باشقه بوتون ایران کومروکلرینك عائداتنك طوغریدن طوغری‌یه روس بانقه‌سنه کیده‌جکی ومدت استهلاکی ۷۵ سنه اولان استقراضك تقاسیط‌سنویه‌سی چیقارلدقدن صوکره فضله عائداتك ایران خزینه‌سنه اعاده‌سی ؛

٤ — مذکور کومروکلرك عائداتی استقراض معهودك تقاسیط سنویه‌سنی اوده‌میه‌جکی تقدیرده ایران کومروکلرینك روس قونترولی تحتنه آلنه‌جغی ، بونکله‌ده مقصد حاصل اولمزسه کومروکلرك روس طرفندن اداره ایدلمه‌سی ... کبی حیثیت شکن شرائط اوزرینه عقد ایدیلمشدر .

بو استقراضی متعاقب ۱۹۰۲ نجی سنهٔ میلادیه‌سنده عینی شرائطله ۱۰ ملیون روبله دیکر بر استقراض دخی عقد ایدیلدی .

بوده‌کافی کلمیه‌رك برقاچ‌سنه‌صوکره‌متوالیاً ۱۹۰٤سنه‌سنده ۱۹۰,۰۰۰، ۱۹۰۵ سنه‌سنده‌ده ۱۰۰,۰۰۰ که مجموعی ۲۹۰٬۰۰۰ انکلیز لیراسی ٪ ٦ له انکلیز هندستان حکومتندن استقراض ایدیلدی. حزز‌دکزینه دوکیلن‌شمالی‌ایران‌انهارینك صیدماهیسی انحصارنی ایدینمش‌اولان روس قومپانیاسنك ، حق امتیاز اوله‌رق ، ایران خزینه‌سنه تأدیه ایتمکده اولدیغی عائدات سنویه‌سی ، او کافی کلمزسه ایران پوسته و تلغراف اداره‌سنك عائداتی ، اوده کافی کلمزسه فارس یالتی ایله ایران جنوبی لیمانلری کومروکلری‌دخی بو‌استقراضلره قارشیلق طوتولدی. حالبوکه روس بانقچی قومپانیه‌سندن آلنان پاره قارشیلق تشکیل ایتمك ایچون

بالغاً مابلغ كفايت ايده‌جك بر درجه‌ده ايدی . فقط انكليز دوربينلكی سايه‌سنده مذكور مقاوله‌ده قيد ايتديريلن « كافی كلمزسه » قيدی تام معناسی ويوتون قوتيله اجرای تأثير ايتمكده‌در . مقاوله‌يی امضا ايدن ايران « رجال‌وسياسيونی » نك ، احتمال‌كه ، معناسزتلقی ايتمش اولدقلری « كافی كلمزسه » شمدی ايران حكومتنی منابع مذكوره‌يی ديكر بر استقراضه‌قارشيلق كوسترمكدن منع ايديور. انكليزلر ، منابع مذكوره بزم استقراضمزه قارشيلقدر ديه ، پروتستو ايديورلر .

رسماً عقد اولونان اشبو استقراضلردن باشقه مظفرالدين شاه زماننده ديكرصورتلرله دخی‌استقراضلر عقد ايدلمشدر : حساب‌جاری اوله‌رق انكليز بانقه‌سندن (بانك شهنشاهی) ٪ ٩ له ٧٠٠,٠٠٠ انكليز ليراسی . روس بانقه‌سندن (بانك استقراضی) ـ ساخته وباطل‌حسابلر داخل اولديغی حالده ـ ١٠ مليون روبله . بونلردن ماعدا ايران‌تبعه‌سی تجارندن دخی‌حدوحسابی نامعلوم برچوق‌شخصی استقراضلرايدلمشدر .

مملكتك استقلالنی تحديد ، حيثيتنی تنقيص ، شرف وناموسنی اخلال ايله تحصيل اولونان بوپاره‌لر ، همان اكلنجه‌لره صرف ايدلمش ، كيتمشدر . شويله‌كه : اوروپا سياحتنده پدری ناصرالدين شاهی تقليد ايدن مظفرالدين شاه رسماً عقد ايتديكی اوچ استقراضدن كلن‌پاره‌لری اوچ اوروپا سفرنده اسراف ايتمش ، بترمش ايدی .

معاصرلری اولان محررين‌مديحه‌سرادن بعضلری كرك‌ناصرالدين ، كرك مظفرالدين شاهلرك سياحتلرينك‌اوروپا تمدننك ايرانه جلبی‌ايچون واقع‌اولديغنی ادعا ايتمشلرسه‌ده ، بيطرفانه يوروديلن تحقيقات وتدقيقات تاريخيه شوتاجلی سياحلرك تحفه اوله‌رق ايرانه كتيردكلرينك چوجوق اويونجغی برطاقم لزومسز شيلردن خارج برشی‌اولمديغنی تسليم ايتمكدن باشقه برحكم ويره‌مز .

* *
*

استقراضلرده تعقيب اولونان « سياست ماليه » ديكرخصوصاتده‌ده جاری ايدی .

دولتی بو آغروحيثيت شكن شرائطلرله عقد اولونان استقراضلره معروض ايده‌جك قدر ضعف ماليه‌يه دوچار ايلين مظفرالدين ، پاره‌بولمق سياستی نقطهٔ‌نظرندن شرائط‌مضره‌يی حاوی برچوق امتيازات دخی اعطا ايلمشدر . بوخصوصده حتی پدری ناصرالدين شاهی‌ده كچمشدر .

انجق ٧٥ سنه صوكره ايرانه تسليم ايدلمك شرطيله انشا اولونان « انزلی ـ طهران » يولی ، كذا ٩٩ سنه‌مدتنه اعطا اولونان « جلفا ـ تبريز » شوسه‌سی امتيازينی روسلره ويرن ، ايرانده دمير يول انشا ايدلمه‌مك ايچون ناصرالدين شاهك ويرمش اولديغی تعهدی براون‌سنه دها تمديد قيلان ؛ دشمن محاربمز بولونان قره‌طاغ مساحهٔ سطحيه‌سی قدر بر اراضی‌يی شامل آذربايجان ولايتلرندن قره‌طاغده موجود بالجمله معادنك حق استفاده‌سنی ولايت داخلنده‌كی اورمانلر وانهارك استفاده ايدلمه‌مسی شرطيله روسلره توديع ايدن ؛ روسلری انكليزلره قارشی احراز موفقيت ايتديرمك قصديله ايران امتعهٔ تجاريه‌سنك بيله ضررينه اوله‌رق ايران كومروك رئيسی بلچيقالی موسيو نوزك ترتيب ايلديكی « روس ـ ايران كومروك تعرفه‌سی » كبی برچوق ايران منافعنه مضر اولان معاهداتی امضا ايليان مظفرالدين شاه اولمشدر .

ينه مظفرالدين‌شاه زماننده‌دركه ره‌ژی مسئله‌سندن صوكره‌روس پرستلكی التزام ايدن وبوپرستشی ايله مشهور اولان صدر اعظم امين‌السلطانك مساعيسی سايه‌سنده روس‌نفوذی ايران سراينی استيلا ايلمش وشمالی ايرانده واقع منابع ثروت اغلبيتله روسلرك يدانتفا نه ، حتی ـ بردرجه‌يه قدر ـ يدانحصارينه كچمشدر .

اساسی ناصرالدين شاه زماننده وضع ايدلمش وروس ضابطلری قومانداسنده تشكل ايتمش اولان ايران قزاق لواسنه دخی مظفرالدين شاه‌دور سلطنتنده امتيازات مخصوصه ويرلمشدر . حال حاضرده مذكور قزاقخانه‌نك ايران پايتختنده مسلح بروس منافعی مدافعی مؤسسه‌سی حالنی آلديغی‌ده امتيازات عهديهٔ مذكوره‌دن ايلری كلمكده‌در .

مظفرالدين دورينك ديكرخصوصاتی‌ده‌باشقه برمقاله‌مزه براقه‌لم .

رسول زاده

محمد امين

مطبوعات

اسلاملر و حرب

هندستان اكابر رجال سياسيه‌سندن امير علی حضرتلری (تايمس) غزته‌سنده بالاده‌كی سرلوحه ايله يازديغی برمكتوبده بالقان قرا‌لری طرفندن نشر اولنان بياننامه‌لرده تعصب دينی‌يه مراجعت ايدلمسی مذكورغزته‌طرفندن تقبيح اولنديغندن طولايی بيان ممنونيت ايديور و (تايمس) غزته‌سنك بو تقبيح محقنك تركيا عليهنده كرك انكلتره‌ده وكرك هندستانده صاچيلان تخم فساده رغماً انكليز افكار عموميه‌سی اوزرينه حسن تأثيردن خالی قالميه‌جغندن بحث ايتدكدن صكره ديبوركه :

« شايان تأسف احوالدن اوله‌رق بيوك بريتانيا اهاليسنك بر ربعی يعنی يوز ميليونی متجاوز قسمی دين اسلامه منسوب اولدقلری و بونلرك اك‌مقدس حسياتی كندی خليفه‌لری اولان ذات حضرت پادشاهينك نفوذ وتأثيرينك وشرف وحيثيتنك محافظه‌سنه معطوف بولنديغی وتركيايه‌قارشی وقوع بولان هر نوع حقسزلقلرك وتركيانك دوچار اولديغی فلاكتلرك كنديلری ايچون‌ده بر فلاكت تشكيل ايتديكی لايق وجهله انكلتره‌ده تعقل وتيقن اولنميور . مع‌مافيه انكلتره‌ده نيجه قادين وارككلر واردركه محاربهٔ حاضره‌يه نظر نفرتله باقه‌رق و بالقان حكومتلرينك كندی حركات حقناشناسانه‌لرينی مغدور ومحق كوسترمك ايچون خرستيانلق حسياتنه مراجعت ايتملرينی تلعين وتقبيح ايلمكده‌درلر . بويله ايكن تأسف اولنوركه شو يكرمنجی عصر اهل صليب سفرينه انكلتره‌نك‌ده اشتراكی آرزو وتشويق ايديليور . »

امير علی حضرتلری بعده روس محرره‌لرندن مادام نووبقوف طرفندن (تايمس) غزته‌سنده نشراولنان برمكتوبی موضوع بحث‌ايدوب موی‌اليهانك بوندن اوتوز بش سنه اول‌ده انكليزلرك حسياتی تركيا عليهنه چويرمكه پك چوق غيرت ايتمش اولديغنی وبودفعه دخی تكرار عين وظيفه‌نك ايفاسنه‌قرار

ویرمش کوروندیکنی بیانله مکتوبنه شو صورتله ختام ویرییور : « مادام نوبقوفك منسوب اولدیغی مملکتك برعصردن بری بوغمغه چالشمش اولدیغی برملته قارشی تثریبات حقیرستانه‌ده بولنمسی ممکن دکلدر . لکن انکلیزلر « عجبا ترکیایه راحت یشامق ایچون میدان ویرلدیمی ؟ » دیه کندی کندیلرینه سؤال ایتملیدر . ترکیا هرنه‌زمان قانون ونظام ادخالنه تشبث ایتمش ایسه روسیه آتش وقلنج ایله اوزرینه یورومشدر . ۱۸۲۹ ، ۱۸٤۹ ، ۱۸۵٦ و ۱۸۷۷ تاریخلرینی ، ۱۹۹٦ سنه‌سنده‌کی یونان تعرضنی و ۱۹۱۱ سنه‌سی ایتالیان تجاوزینی وشمدی بالقان حکومتلرینك آجدقلری « حرب مقدسی » ! وبونلردن ماعدا آره‌ده صره‌ده ماکدونیا کویلرینه صالدیریلان اختلالجی وبومباجی چته‌لرینی وبونلرك بین‌الاهالی ایفا ایتدکلری دهشت وایقاع ایلدکلری تخریباتی انکلیزلر تخطر ایده بیلورلر . »

شئون

بالقانلر جهادی

۱۸ تشرین اول، پنجشنبه :

بوکون استانبول بریوم انتظار کچیریور . هیجانسز ، ولوله‌سز؛ فقط عصبی بریوم انتظار . بابا اسکی - لوله برغوس - ویزه ساحه‌سنده باشلایان محاربه‌نك دوام ایتدیکی کچ وقت خبر آلنیور .

۱۹ تشرین اول ، جمعه :

بوکونده انتظارله کچیور . صباح وآقشام ترنلرله برچوق مجروح غازیلرمز کلیور .

۲۰ تشرین اول ، جمعه ایرتسی :

بوکون صباحلین ، غزته‌لری اوقویان‌قارئینه برانشراح کلیور . هرکسی بیوك برانتظار واندیشه‌لر ایچریسنده براقان شرق اردوسنه عائد نشراولنان تبلیغات رسمیه اردومز ایچون‌مساعد بروضعیت حاصل اولدیغنی کوستریور . باش قوماندان وکیلی ناظم پاشانك چکدیکی تلغرافدن شرق اردوسنك برلشدیکی ، پیکار حصارك استرداد، دشمنك خط رجعتی تهدید ایدیلدیکی، اردومزك ایلریلدیکی مع‌المسار اوکره‌نیلیور .

۲۱ تشرین اول ، بازار :

اردوی همایونك وضعیتنه دائر بوکونده ایی خبرلر کلیور. تبلیغ‌رسمی بابا اسکی ولوله بورغاز قوللرینك‌ده ایلریله‌مك اوزره امر آلدقلرینی اشعار ایدییور . قره طاغلیلرك اشقودره ، یونانلیلرك قره‌فریه جهتلرنده منهزم اولدقلری اخبار اولونیور .

۲۲ تشرین اول بازار ایرتسی :

بوکون استانبول هیچ‌ده انتظار ایلمدیکی برخبر ایشتمکله حزنلره طالیور . « طالع‌حربك متحول اولوب هر نقطه‌ده بردن احراز ظفر ایتمه‌نك هرزمان قابل اولمدیغی وحربی قبول ایتمش اولان بر ملت ایچون کافهٔ نتایجه کمال ثبات ومتانتله تحمل ایتمه‌نك، اونودلمسی وخیم بروظیفه اولدیغی» مقدمه‌سیله باشلایان استخبار قلمی «اشقودره ویانیه جهتلرنده‌کی عساکر عثمانیه‌نك مدافعات موقعیه کوسترمکده اولدقلرینی ، فقط ویزه ولوله بورغاس طرفلرنده بولنان شرق اردوسنك مدافعهٔ لازمه‌یی دها زیاده سهولت وموفقیتله ایفا ایده‌بیلمك اوزره چتالجه خط مدافعه‌سنه نقل موقع ایتمك تصمیمنده بولندیغنی ، منافع وطنیه‌نك صوك مرتبهٔ امکانه قدر تأمین محافظه‌سنه چالشلمه‌سی مقرر وطبیعی اولدیغنی» تبلیغ ایدیور. بو خبره قارشی؛ متانتنی محافظه ایتمکده اولان استانبول خلق بردنبره‌صوك‌درجه مکدراولیور، بوتون‌سیمالری یأس‌وکین ایله‌ممتزج‌بردوشونجه قاپلایور . وطنك، خلافتك، حتی دینك تهلکه‌ده اولدیغی کورولیور . اوکده بر ابوعبیده ، بر خالد بن ولید اولسه هرکس میدان جهاده قوشه‌جق کبی برهیجان . سما بولوطلو. فقط اویله بر بولوط که قاندن ، آلو ن عبارت . صانکه بویوك بر یانغینك آلولری کونشك اوکنه کچمش ، اونك ضیای سیمینی سیاه‌آلود برحمرته قلب ایلمش . بتون افقلر الکتریقلرله محمول. ظلمت فشان ، بوغوجی بر روزکار قلبلری یاقیور . قولاقلر بیك نوحهٔ ماتمله مشبوع . روم ایلیده ذبح ایدیلن اسلاملرك ، قارنلری زهرلی سونکولرله دەشیلن قادینلرك آوازهٔ استمدادلری تا بورالره قدر عکس ایدییور . هرکسك قلبی یاره‌لی ، دوشونجه‌سی بویوك . حکومت‌ده هر درلو تدابیر صائبه‌ده بولونمقدن کری قالمایور. ان‌شاء الله یارین بولوطلر طاغیلر ، کونش ینه نورلرینی صاچار، امیدلر سرپر. دیکرطرفدن خارجیه‌ناظرمز نورادونکیان افندی‌بوتون دول‌معظمه سفراسیله کوروشیور.

۲۳ تشرین اول ، صالی :

بوکونکی غزته‌لرده شرق اردوسنك بوتون خط بوینده مشغول مدافعه اولدیغی‌اوقونیور . باب‌عالینك سفرای‌عثمانیه‌یه تحریرات‌عمومیه کوندردیکی آکلاشیلیور. باب‌عالی‌اشبوتحریراتنده‌اعلان‌حربدن‌اول‌حکومت‌اربعه‌نك‌طوروسلکلرینی‌ایضاح‌ومحاربه‌نك‌صفحات‌حاضره‌سنی‌بیان‌ایده‌رك،«بزه‌غیرمساعدبعض‌صفحاتك ظهوریافته اولمسی، یعنی‌سوقیاتمزك هنوز اکمال‌ایدلمه‌مندن ایلری کلدیکنی» کوستره‌رك «شان وشرف وحیثیتی نامنه محاربه‌یه‌دوام ایچون سوقیاتی اکماله چالشدیغنی» بیلدیرمشدر . « انجق‌اساساً‌مسالمت طرفداری اولدیغی و اسالهٔ دمایی‌آرزو ایتدیکی جهتله صلحك اعاده‌سی جهتی قبول ایلمکده بولندیغی وبوکا برزمین موافق بولنورسه موافقت ایلیه‌جکی»ده بیان اولونیور. دولتلرك‌جوابنه انتظار اولونیور.

دول معظمه دونمالرندن برر قرووا زورك بوغاز ایچی‌صولرینه دخولنه مساعده ایدلدیکی ، بو خصوصده ارادهٔ سنیهٔ جناب پادشاهی صادر اولدیغی بیلدیریلیور. ایتالیا حکومتی‌ده داخل اولدیغی‌حالده مقداری آلتی‌یه بالغ اولان سفن مذکوره بوکون‌لیمانمزه کیرمه‌یه‌باشلایورلر. انکلیز دونماسنك حاضرلقلرینه عائدده خبرلر نشر اولونیور .

بوکون ذات حضرت پادشاهی نشان طاشنده تأسیس بیوردقلری والده خسته خانه‌سنه عزیمت بیوره‌رق مجروحین غزاتی تلطیف بیوریورلر .

بوکون ترنلرله ۷۰۰ ی متجاوزمجروح غازی‌نفر دها شهرمزه کلیورلر. قرارکاه عمومی‌یی تشریف بیورمش اولان ولی‌عهد سلطنت حضرتلری بوکون عودت ایدیورلر .

۲٤ تشرین اول، چهارشنبه:

شرق اردوسی وضعیتنده تبدل وقوع بولدیغنی غزته‌لرنشر ایدییورلر. لکن چتالجه ودها اوکارده بولونان اردونك قوهٔ معنویه‌سنك ایلشدیکنه ، دشمنله هر حالده قطعی بر محاربه دها یاپمق ایستدیکنه ، قرق، اللی بیك اسلام جنکاورك دها اردویه التحاق ایتدیکنه دائر خصوصی خبرلر یکیدن قلبلره اقیدبخش ایدییور. دیکرطرفدن‌ده غرب اردوسندن مظفریت‌خبرلری کلیور. تشرین اولك ۱۰ نده یونان اردوسنك رجعت ایتدیکی وصوروویچك استرداد ایدلدیکی آکلاشیلیور . پرلپه شمال غربیسنده دخی صربلرله اولان محاربه‌نك عثمانلیلره مساعد بر طرزده وقوع بولدیغی اخبار اولونیور . یانیه دارالحرکاتنده‌ده دشمنك بر خیلی تلفات ویره‌رك بش بیکار حوالیسنه پوسکوردیلدیکی اشعار اولونیور .

متفرق :

نجد کوکلیلری . — نجدده (آل‌السعود) قبائلندن حکومتك هر امر ایده‌جکی یره کیتمك وحربه اشتراك ایلمك اوزره نجد امراسی معرفتیله یوز قرق بیك‌مسلح‌فدائی‌جمع‌ایدلدیکی‌وبونلرك آله‌جقلری امراوزرینه نزدلرنده

بولنان برخيلى عرب آتلريله برلكده اسكندرونه واورادن درسعادته كله‌جكلرى « المقطم » غزته‌سنك اسكندريه مخابرى طرفندن بيلديرلشدر . ياشاسون مسعود آلتله اسلاميت اوغورنده جانى‌فدا ايدن مسلمانلر !..

حجاج كرام وجهاد . — اولاد عربك يالكز كنجلرنده دكل ، بتون قرق ياشنى متجاوز اختيارلرى ميانده دخى بر حماست انتقامجويانه مشاهده اولنيور. هندستان وبخارا حجاج كرامندن بر جم غفير مكهٔ مكرمه‌يه مهياى عزيمت بولندقلرى حالده بالقان حكومتلرينك دولت عثمانيه‌يه قارشى اعلان حرب ايتديكنى خبر آلملرى ايله كندى پيشوايان دينيه‌لرندن بو موقعده حج ايله جهادك هانكيسنك دها زياده افضل اولديغنى سؤال ايتمشلر، علماى موى اليهم جواباً بو صره‌ده جهادك ، حجدن دها واجب وافضل اولديغنه دائر فتوى ويرمشلردر . بو سببله مذكور حجاج سكزنجى قول اردو رياستنه مراجعت ايده‌رك كوكللى صفتيله ميدان حربه اعزام ايدلملرينى طلب ايتمشلردر. باديه اعرابندن بر جم غفيرده كوكلليلره التحاق ايتمشدر. سوريه عشايرندن (روله) عشيرتى شيخى (رشيد دوخى) كندى عشيرتندن سكز يوز مجاهد ايله ميدان حربه عزيمته قرار ويرمشدر. «المقطم»

مظالم صليبيه

بلغار ظلم و وحشتى

بلغارستاندن حياتلرينى پك كوجلكله قورتارارق رومانيايه فرارايده‌بيلمش اولان ديندا شلريمز يازييورلر: بلغارستانده يشامق فلاكتنه اوغرايان بدبخت اسلاملر آرتق صوك كونلرينى كچيرمكده ، مزار باشنده بولنمقده درلر. بوكون بلغارستانك قانلى برسلخخانه‌دن هيچ فرق يوقدر .

بلغارستانده آلتيوز اللى بيكدن زياده مسلمان بو دقيقه‌ده آه وانين ايچنده فرياد ايدوب ايكله‌مكده، عالم مدنيتك استمدادينى بكله‌مكده‌در. بوراده اسلاملره تصورك فوقنده خاطر وخياله كلمز، انكيزيسيون مظالمنه رحمت اوقوتديره‌جق مظالم ياپلمقده در . بلغارستان اهالئ مسلمهٔ مظلومه‌سى بچاق آلتنده قوربانلق قويونلركبى هر ساعت ئولوملرينى بكله‌مكده و بربرلرينه وداع ايتمكده درلر . قصبه وكويلرده اسلام قادينلرينك ناموسلرينه تجاوز ايديليور . هر كون يوزلرجه اسلاملر پارچه پارچه ايديليور.

سلستره ، قورت پيكار ، ياليپكار طرفلرنده ناموسلرينه تجاوز ايدلمدك اسلام قيزى قالمدى .

كچن‌ده پراواديده اوچ مسلمان سوقاق اورته‌سنده شهيد ايدلدى . يلونه‌ده سكز اسلامى قيون بوغازلار كبى بوغازلاديلر و جامع شريفى آتشه ويروب چاتير چاتير ياقديلر .

شمنى‌ده شوسه خطى اوزرنده پارچه پارچه ايدلمش يوزلرجه اسلام جسدلرى بولندى.

صوفيه‌دن بش اسلام اركك ايله برقادين جاسوسلقله اتهام ايديله‌رك اعدام ايدلديلر .

سراى بوسنه‌دن ممالك عثمانيه‌يه كيتمك اوزره واپوره راكب اولان اوچ مسلمانى واپورده بولنان وحشى بلغار نظاميه عسكرلرى طونه‌ده بوغديلر.

بوتون بو جنايات وحشيه حكومتك كوزى اوكنده ياپيلدى. حكومت قريباً وقوعه كلمسى پك محقق اولان عمومى بر تعرض وقتالدن اسلاملرى محافظه ايده‌ميه‌جكنى علناً سويله‌مكدن چكنمه‌يور.

ويدين مكاتب اسلاميه مديرى محمد ماهر بك قاردشمز شبهه اوزرينه توقيف ايدلدى. حضور حقده اسلام اولمقدن بشقه برجرم وجنايتى اولماديغى حالده قورشونه ديزيله‌جكى سويله‌نيور. بوجهان ذكر كنجك توقيف وفلاكتى عموم بلغارستان مسلمانلرينك قلبلرينى پارچالايور .

دول معظمه بو يكرمنجى عصر مدنيتده بالقانده‌كى بلغار وحشيلرينك ياپدقلرى جنايات وحشيه‌يه قارشى الا ن سكوت ايده‌جكميدر ؟

***

اسلام قانى ايچمك ايچون انسانلقدن تجرد ايدن مفترس بلغارلرك ظلام وحشت انكيزندن تخليص نفس ايتمك اميديله تابعيت عثمانيه‌يى حائز برچوق اسلاملر ترك دار وديار ايلمكده‌در.

اخيراً استانبوله كلن بو مغدورين اسلاميه‌دن آلديغمز معلوماته كوره فلبه‌ده كرك سوقاقلرده وكرك خانه‌لرده ايكى اسلامك كوروشمسى شدتله منع ايدلشدر. سوقاقده ايكى مسلمان بربرينه سلام ويره‌جك اولسه هر خطوه‌ده كنديلرينى تعقيب ايدن قانلى بلغاركوزلرى درحال بيچاره اسلاملرى سوء قصد ايچون سوزلشيورلر ديه‌رك توقيف ايدر. و پوليس قره‌غولنه كوتورلنجه‌يه قدر يوللرده بيك جور وجفا ايديلير.

اليوم فلبه‌ده پك چوق اسلام اصناف سونكو آلتنده جبراً وانغاريه اوله‌رق بلغار اردوسى نامنه كيجه كوندوز ايشلتلمكده‌در . كونده يكرمى ايكى ساعت چاليشديريلن زواللى اسلاملره اكمك وصو بيله ويرلمديكى كبى اكثريا بى‌تاب قالانلر دخى سونكو ايله دورتيله‌رك صوك قطرهٔ مساعيسنى ايثار ايدنجه‌يه قدر ايشلمكه مجبور ايدلديكى پك فجيع وقايع تصويريله بيلديريليور .

بواصناف اساساً قازانه‌بيلدكلرى يوميه ايله اولاد وعيالنى اعاشه‌يه مجبور ومحتاج معاونت اسلاملردن عبارتدر . بناءً عليه بونلرك بلغارلر طرفندن بلا انقطاع يوميه‌سز وا كمكسز چاليشديرلسى ، بوتون بلغارستان قحط وغلا ايچنده بوغولديغى بويله بر زمانده ، عائله‌لرينى سفالت وآچلق ايچنده پريشان قالمغه محكوم ايتمشدر .

فلبه‌دن آلديغمز موثوق خبرلره كوره بوتون بلغارستان مفتيلريله صوفيه‌ده عدليه ومذاهب نظارتندن تبليغ ايديلن امرنامه‌لرده بوندن صوكره اسلاملره هيچ بريرده تجاوز ايدلميه‌جكى وبرونلرينك بيله قنادلسنه ميدان براقلميه‌جغى ومتجاسرلرك درحال قورشونه ديزلسنه قرار ويرلديكى بيلديرلمش وبو امرنامه‌نك اهالئ اسلاميه‌يه درحال تعميمى توصيه ايدلشدر . مع‌مافيه اسلاملردن اميله بيله‌جك قان شيمدى‌يه قدر آقيتلمش اولدوغى ايچون بوامرنامه اسلاملرك احوال روحيه‌سى اوزرنده هيچ برتأثير حصوله كتيرمه‌مش وبوتون اسلاملرى بوغان يأس ونوميدى ذره قدر اكسيلمه‌مشدر .

اسلاملرى سنه‌لرجه بار سفالت واحتياج آلتنده براقه‌جق اولان وحشى ورسمى بلغار صويغونجيلقلرينى تعقيب ايدن بواستهزا آميز تسلئ حمايتكارانه‌يى متعاقب ايكنجى برامرنامه نشر اولنه‌رق محل اقامتنى ترك ايده‌جك اولان اسلاملرك اموال واملاكى غصب ايديله‌جكى وبناءً عليه هيچ برمسلمانك بولنديغى محلى قطعياً ترك ايتمه‌مسى لزومى شديداً اخطار ايدلشدر .

بوجهتلرده ارتق سلاح، صوپا قوللانه‌جق، حتى برچوجوغه چيقيشه‌جق قدرتده بلغارقالمديغى ايچون اسلاملر حقنده توالى ايدن مناقب مظالم ووحشتدن ارتق برخبر النه‌مامقده‌در .

***

قودورمش بلغارلرك حالا بيچاره، هردرلو حمايه ومعاونتدن محروم اسلاملر حقنده روا كوردكلرى مظالم آرتق هر درلو قواعد مدنيه وانسانيه‌نك فوقنه چيقيور . ياقان جامعلر ، بومبالرله تخريب ايديلن مكتبلر ، قتل واعداملر ، ياغمالر بوكون الآن دوام ايدييور . ناصلسه فرار ايده بيلمش بربلغارستان كنجندن يومى غزته‌لرك صوك دفعه آلديغى بر مكتوب ينه بتون مسلمانلره كوز ياشلرى دوكديردى .

كچن هفته جمعه نمازينى ادا ايتمكده ايكن جامع شريفه هجوم ايدن بلغارلر مفتى‌يى ضرب وتهديده باشلامشلردر . كرفتار اولدقلرى مظالمدن بيزار قالان اشراف، عسكرى قومانداننه مراجعتله بو معاملهٔ ناروانك ياپلمامسى حقنده استرحامانده بولونمشلردر . استرحامات واقعه‌يه : « بزم عسكر حدوده كيدنجه سز بوراده قالان بلغارقادينلرينى سربستجه كسمك وبوكا مماثل دوشونجه‌لريكزى، بو مقصدكزك حصولى ايچون قونفرانسلر عقد ايتديككزى خبر آلان عسكر بوش يره تهديد وضربه قالقيشماز ، چكيكز ، جزاى سزا كزدر . » سوزلريله جواب ويرلشدر . ايشته بو سوزلر نهايت بر چوباندن باشقه بر شى اولميان بربلغار ضابطى آغزندن چيقيور . بلغارلراوكارينه كلن اسلام مكتبلرينه

کیره‌رك قیز آرایورلر . آتك ، قاوون ، قارپوز دها طوغریسی بولتمسی غیر قابل برطاقم مطالباتده بولنه‌رق ضربه باشلایورلر . یاپیلان اشکنجه‌لر تحمل فرسادر . بوتون بووقایع مدهشه آراسنده الك مهم بر فاجعه واردرکه حقیقةً انسانك تویلری اوپریبور ، خانه‌لره کیرلمکه باشلانیلدیغی کونك اقشامی مفتی وکیلی اشرف افندی بالذات عسکری قیشله‌سنه سوروکلنه‌رك بر آلای وحشیلر خانه‌سنه کیرمشلر . زواللی مفتینك قیزلری ناطمه وافروزه خانملرك بلکه امداد یتشیر امیدیله تسلیم اولمالری یوزندن چکدکاری : ایانیلماز بیك درلو اشکنجه‌لر آراسنده بکرلرینی ازاله ایتمشلردر . ستار ، حاجی حسین ، حاجی محمد ، قره اسماعیل ، رازغرادلی ابراهیم و شرکاسنك هیچدن ۲۵۰۰ ناپولیون پاره‌لرینی آلمشلردر . والحاصل هیچ بر اسلام قالمامشدرکه بلغارلرك قهر وغضبندن ازیلمش اولماسون . بوتون بو وقایع زواللی کنجك مکتوبنده عینلرله تأیید وتصدیق اولونیور .

آفریقاده جهاد :

طرابلس عربلری صلحه بوبوده ایلکمیه‌جکلر . — « العلم » غزته‌سنك ۳۰ تشرین اول افرنجی نسخه‌سندن : « دون وارد اولان بر تلغراف بوتون عالم اسلام ایچون فوق العاده سرور آمیز برخبری مبشر ایدی . بو تلغرافده باشلرنده‌ قرمان‌قومانداتلر بولوندیغی حالده طرابلس غرب وبنغازیده بولونان عربلرك عیان کافه‌سی صوك نفرلری محو اولنجه‌یه قدر طرابلس غرب استقلالنی صورت قطعیه‌ده مدافعه وبوخصوصده الی‌نهایه ثبات ومتانت ایتمکه عزم وجزم ایتدکاری ، دولتین آره‌سنده عقد اولونان صلحك کندیلرینی محاربه‌ده دوام ایتمکدن اصلاً منع ایده‌میه‌جکی خبر ویرلمکده‌در . مجاهدلرك عزم وقوتلرینی وفوز عظیمه نائلیتلری حقنده‌کی امل وامیدلرینی برقاتدها تقویه وتزیید ایدن برقاچ سبب واردرکه اونلرده امام سنوسی حضرتلرینك محاربه‌ده دوام ایدلسی حقنده امر اصدار وبوخصوصده بالعموم قبائله خطاباً بیاننامه نشر ایتمسیدر . بوندن باشقه مجاهدلر ، شمدی محتاج اولدقلری ذخائر ، اسلحه ومهمات حربیه‌یه بالغاً مابلغ مالك بولنمقده‌درلر . بوتون مجاهدینك مقاتله‌ده دوامده صوك درجه اصرار ایتمکده ومصالحهٔ واقعه‌یی هیچ برصورتله قبول ایلامکده بولوندقلری وضابطاندن قسم اعظمنك حکومت عثمانیه‌نك خدمتندن استعفا ایله صوك دقیقه‌یه قدر محاربه‌یه اشتراك ایتمکه عهد ومیثاق ایلدکاری وایتالیانلرك صحنهٔ حربده اولکندن دها زیاده دوچار متاعب ومزاحم اولمقده وعسکرلرینك ایلری‌یه بر آدیم آتامامقده اولدقلری علاوةً بیلدیریلیور .

تلغرافك مندرجاتی بوندن عبارت اولوب عربلرك شجاعتندن وضابطان عثمانیه‌نك اقدام وغیرتندن اساساً بکلنن بوایدی . بوتون عالم اسلام ، طرابلس مجاهدلرینك بوعلوی ثبات واصرارینی آلقیشلایه‌جق واونلرك بواصیل حرکتلرندن فیض وجسارت آله‌جقدر . »

انور بکك تلغرافی . — بقبق ، ۱۹ تشرین اول : بعض غزته‌لرسنوسی شیخ المشایخی سید الشریف حضرتلرینك کریمه‌سیله ازدواجمی یازمش ، بویلانك تکذیبنی رجا ایدرم . انور

طوپلانان اعانه . — طرابلس غرب حرب اعانه‌سی اوله‌رق مصر اعانه قومیسیونجه ۲۴ تشرین اول افرنجی تاریخنه قدر جمع اولنان مبالغ حقنده « العلم » غزته‌سنده اخیراً نشر اولونان ایستاتستیقده اعانهٔ مذکوره‌نك (۱۰۵،۴۲۸) مصر لیراسنه بالغ اولدیغی کوسترلمشدر .

انور بکك استعفاسی . —(لیبرته) غزته‌سنك استخبارینه نظراً طرابلسده بولنمقده اولان انور بك ضابطلکدن استعفا ایلمشدر .

انور بکك غزته نشری . — « المقطم » غزته‌سنك اسکندریه مخابری یازیبور : « انور بك ایتالیانلر طرفندن طرابلس غربده انتشاره باشلایان غزته‌یه قارشی بنغازیده بر غزته چیقارمق اوزره اسکندریه‌ده‌کی احبا و اوداسندن بریسی واسطه‌سیله برمطبعه آلات و ادواتی سپارش ایتمشدر . بونك اوزرینه بوراجه ایجاب ایدن آلات و حروفات مبایعه ایدلمش وتدارك اولونان ایکی صرتب ایله یوله چیقارلمشدر . صرتبلره یول مصرافیله برابر پشین اوله‌رق برآیلق ویرلدی . بوراده انور بك حقنده درلو درلو روایتلر دوران ایدیبور . بونلردن بحث ایتمکدن شیمدیلك صرف نظر ایله مشارالیهك حسن نیت و مقصدینی تأیید ایده‌جك ظهوراته انتظار ایدیبورز . بونکله‌برابر شوراسنی‌ده سویلمکدن بزی هیچ برشی منع ایده‌مز : انور بك دولت علیه‌نك ایتالیا ایله عقد ایتدیکی صلحی عدم قبولده عربان ایله برلکده متفقدر و طرابلس غرب خارجنده‌کی مهم قبائل ایله غایت مهم بعض مواد حقنده مذاکراته باشلامشدر . »

مصر :

مبالی پروپاغانداجیلر . — « العلم » غزته‌سنك اسکندریه مخابری طرفندن اعطا اولونان معلوماته نظراً اسکندریه‌ده خریستیانلردن برمأمورك خرپ تیانلری اسلاملر علیهنه تشویق واختلاله دعوتی متضمن بربیاننامه طبع ایتمکده اولدیغی اسکندریه اعیانندن برذات طرفندن رأی العین مشاهده اولونه‌رق واقع اولان تشبثات اوزرینه مذکور بیاننامه طابعی توقیف وطبع اولونان نسخه‌لر ضبط ومصادره ومطبعه درحال سد وبند ایدلشدر .

تونس :

اجنبی معامله‌لرنده . — (بیروت) ده نشر اولنان (البلاغ) غزته‌سی تونس اسلاملرینه قارشو فرانسه حکومتك روا کوردیکی احوال متعدیانه‌دن بر نمونه اوله‌رق تونسدن آلدیغی برمکتوبه استناداً استانبوله کوندریلن مکتوبلرك آچلدیغنی سوریه جهتلرینه اولان مهاجرتك فرانسه حکومتی طرفندن تشویق ایدلدیکنی یازیبور .

روسیا :

مسلمانلره قارشی . — روسیادن بغداده برچوق اسلام اهالینك هجرت ایتمش اولدقلری ، هجرتلرینك‌ده حکومتجه کندیلرندن طلب اولنان مکلفیت عسکریه قانونه عدم رضا کوستردکلرندن وبوندن طولایی قوای مسلحهٔ حکومتله مصادمه‌یه قدر واردقلرندن ایلری کلدیکنی ونهایت فرار ایده‌رك اشبو مملکته التجا ایتدکاری (البلاغ) غزته‌سنده کورلمشدر .

هندستان :

سبب یا اجنبی تشویقی ، یا بزم مسکینلکمز . — بومبای‌دن « آژانس رویتره » یازیلیور : « هندستانده‌کی اسلام محافلنك برچوقلری تورکیه‌یه اعانهٔ حربیه اوله‌رق طوپلانیلان اوچ ملیون روپیه‌نك انشاسی تصور ایدلمکده اولان بر دارالفنونه صرف اولنمسنی ای تیورلرسه‌ده بویله بردارالفنون تأسیسی ایچون ظهور ایدن حرکتك ریاستنده اولوب‌ده الیوم موسقوه‌ده بولنان آغا خان مسلمانلری بالقان حکومتلرینه قارشی حرب ایتمکده اولان حکومت عثمانیه‌یه معاونته بذل مساعی‌یه دعوت ایدرك بر دارالفنون تأسیسی تصوری دیکر بر طرفه براقیلمسنی توصیه ایتمکده‌در . لوندره : ۴ تشرین ثانی ـ قسطنطنیویل »

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد ١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ع . اشرف اديب

عدد ٣٧ — ٢١٩   ٥ ذى‌الحجه ١٣٣٠   پنجشنبه   ١ تشرين‌ثانى ١٣٢٨   جلد ٢ — ٩

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

أم حسبتم ان تدخلوا الجنة ولما يعلم الله الذين جاهدوا منكم ويعلم الصابرين . ولقد كنتم تمنون الموت من قبل أن تلقوه فقد رأيتموه وأنتم تنظرون .

ترجمه سى

ظن ايديپورميسكز، كه محاربه‌ده صبر وثبات كوسترمدكجه، الله اوغورنده دشمنله مردانه چارپشمدقجه جنته كيره‌جكسكز ؟ حالبوكه سز ملاقى اولمازدن اول هرحالده أولوم، شهادت ايستيوردكز؛ شمدى ايسه ايسته‌مش اولديغكز شيئى يقيناً كوريپورسكزده اونى حيرتلرله قارشيلايور، اوكا يقين وارمق ايسته‌ميورسكز ؟...

***

آيت كريمه سورهٔ آل عمرانه منسوبدر. سبب نزولنى ده شو صورتله بيان ايديپورلر : حضرت پيغمبر بدر محاربه‌سنده تام معناسيله مظفر اوله‌رق عودت ايتدكدن صوكره جناب حق شهداى بدرك نائل اولديغى ثوابى خبر ويرنجه هر كس «آه بر محاربه دها اولسه‌ده شويله ياپسه‌ق، بويله ايتسه‌ك ...» ديه غرور كوستروب محاربه ميدانلرنده قانلرينك صوك داملەسنه قدر چارپشه‌جقلرى عهدنده بولنورلر؛ بالآخره «احد» غزوه‌سى اعلان ايدلنجه جناب پيغمبر بتون اصحاب كرامى جمع ايدرك مشاوره ايدر، كنديسى مدينه‌دن طيشارى چيقميه‌رق دشمنه قارشى تدافعى بر وضعيت آلنمسى طرفدارى اولديغنى سويلر؛ صحابه‌نك بيوكلرندن بر چوقلرى ده بو فكرى مصيب كوررلر؛ معهذا بر چوق صحابه، كنجلر، شهداى بدرده بولنميانلر هرحالده تجاوزى بر وضعيت آلنمسنى، «احد»ه قدر كيدلمسنى اصرار ايدرلر؛ ذاتاً شمدى‌يه قدر «آه بر محاربه .. !» ديينلر دها زياده غليانه كله‌رك باغيرپورلردى . بونك اوزرينه خارجه چيقلدى، احد دينلن موقعده محاربهٔ مشهوره وقوع بولدى؛ نتيجه‌ده اللى قدر تيراندازك سردار اعظم افندمزك اوامر جليله‌سنه مخالفت ايتمه‌لرى، بولندقلرى موقعده صبر وثبات كوسترميوب اموال غنائمه قوشه‌رق اردوى اسلامك انهزامنه سببيت ويرمه‌لريله اسلاملر مغلوب اولديلر؛ الك مشهور پهلوانلردن حضرت حمزه بو محاربه‌ده مرتبهٔ شهادتى احراز ايتدكارى كبى سوكيلى پيغمبرمزك سن شريفلرى‌ده شهيد اولمش، مبارك رأس سعادتلرى يارلمشدى .

بونك اوزرينه اردوى اسلامه ضعف وفتور عارض اولدى، جسارتلرى قيرلدى، قلبلرينى مأيوسيت استيلا ايتدى، بو يأس وفتورك ازاله‌سى ايچون «ولاتهنوا ولاتحزنوا وأنتم الاعلون ان كنتم مؤمنين ، ان يمسسكم قرح فقد مس القوم قرح مثله وتلك الايام نداولها بين الناس، وليعلم الله الذين آمنوا ويتخذ منكم شهداء ...» آيت كريمه‌لرى شرفنازل اولديغى كبى، محاربه‌يى كورمزدن اول «محاربه ايسترز! يا أولوم، يا ظفر...!» ديه باغيروبده بالفعل محاربه باشلاديغى زمان سوزلرنده ثبات ايتميينلره، دشمندن يوز چويروب اردونك انهزامنه سببيت ويرنلره خطابا ده

« ام حسبتم ان تدخلوا الجنة... » تهديد الٰهيسى نازل اولمشدر. أوت بو نص ازلى ديور كه: اى احد محاربه سندن اول « آه بر محاربه اولسه ده دشمنلر مزى شويله ياپسه‌ق ، بويله محو ايتسه‌ك » ديه‌نلر، ايشته اولجه ملاقى اولمه‌سنى آرزو ايتمش اولديغكز أولومى شمدى بالفعل كوريور، مشاهده ايديورسكز ! اولجه بونى ايسته‌ين سز دكلميديكز ؟ ياشمدى نه اوليورده سزه دهشت ويرييور ؟ ايسته‌ديككزى كورنجه سزه نيچون ضعف وفتور عارض اوليور ، نيچون مأيوس اوليورسكز ؟ ايسته‌مش اولديغى برشى ايله ملاقات انسانى نيچون يأسه دوشورسون ؟ هم بوياقشيرمى ؟ بيليكزكه سزده مشاهده ايديلن بو حالت روحيه، قولكزى تكذيب ايدييور؛ « الله اوغورنده مجاهده ايدرك أولنجه‌يه قدر صبر وثبات كوستره‌جكز » سوزلريكزك قلبكزدن اولمديغنى؛ شهادتى، جنت وجمال الٰهى ايله مشرف اولمغى حيات فانيه‌يه ترجيح ايتمديككزى اشعار ايدر. حال بوكه الله ، قوله دكل ، فعله باقار. سزدن بالفعل مجاهده، صبر وثبات كورمدكجه جنتلرينه ادخال ايتمز. قانمزك صوك دامله‌سنه قدر آقيته‌جغز ، ديوبده محاربه ميداننى براقوب قاچمقله ايسته‌مش اولديغكز مظفريت، جنتلره نائليت سزدن نه‌قدر اوزاق.

بو نص الٰهى احد محاربه‌سنده حاضر اولانلر حقنده نازل اولمش‌سه‌ده حكمى عموميدر ، بناءً عليه محاربه‌دن اول « يا أوم ، يا ظفر ..! » ديه أولوم ، شهادت تمنى ايدوب ده بالفعل حرب اعلان ايدلدكدن صوكرا فكرلرينه ضعف وفتور عارض اوله‌رق محاربه‌يه كيرمك ايسته‌مه‌ينلر ، آرزو ايتدكلرى شهادتدن فرار ايله اردوى اسلامك انهزامنه سببيت ويرنلر حقنده اك دهشتلى بر تهديد الٰهى، غايت مدهش بر توبيخ سبحانيدر . بونكله برابر سعادت دارينك اويله ظن ايدلديكى كبى قولايجه تحصيل ايديله‌ميه‌جكنى‌ده صريح بر لسان ايله اكلاتيور .

بو نظم جليل ، خالقك نه بيوك بر قانوننه ، نه قطعى بر دستورينه ترجمان اوليور . حقيقةً ، انسانلر دنياده سعادت وسلامته ، آخرتده فوز وفلاحه ايريشمك ايچون تام معناسيله مجاهده ايتمك ، تعقيب ايتديكى غايه‌يه واصل اولنجه‌يه قدر تصادف ايدلمسى ضرورى اولان مشكلاته جانسپارانه كوكس كرمك ، شدائد احواله قارشى صبر وثبات كوسترمك لازمدر . يوقسه ميدانده هيچ برشى يوق ايكن بر طاقم اميدلرله، فخر وغرورلرله، اولچوسز قنطارسز سوزلر، بى معنا ياغره‌لرله اوراده بوراده باغيرمق ، دشمنى استحقار ايدرك ياكز كندى قوتنه مغرور اولمق، فعلياته كلديكى كبى ضعف وترددده دوشمك، كورمش اولديغى جزئى مشكلاتى اقتحام ايده‌ميه‌رك ايشى يارى يولده براقوب قاچمقله ايش اولماز ، مطلوبه ايرلمز . بوقبيل كيمسه‌لر « يقولون بالسنتهم ماليس فى قلوبهم ..! » سرينه ماصدق اولورلر .

هم نه حاجت ؛ انسانلرك دنيا وآخرتده خسراندن نجاتى ابدياً كنديسنه منوط قيلنان ايمان روحك اطمئنانه ، قواى روحيه‌نك معتقداتنه كمال انقياديله مقرون اولان تصديق دكلى ؟ حالبوكه مجاهده بالنفس ، مجاهده بالمالده بونك بر جزؤندن عبارت صاييليور . بناءً عليه حقيقةً مؤمن اوله بيلمك ايچون تام معناسيله مجاهده ايتمك لازمدر.
« انما المؤمنون الذين آمنوا بالله ورسوله ثم لم يرتابوا وجاهدوا باموالهم وانفسهم فى سبيل الله اولئك هم الصادقون » .

ايش كورمك ايسته‌ينلر «قوال» اولمقدن زياده فعال، جدى اولمق لازمدر ؛ اكر انسان تعقيب ايتديكى غايه‌يه وصول ايچون تام معناسيله مجاهده ايدر، هر درلو محن ومشقته تحمل كوسترير سه مقصدينه واصل اوله‌جغنده قطعيا شبهه ايدلمه‌مليدر . چونكه قانون الٰهى بو يولده جارى اولمشدر. هر كيم مجاهده ايدر، صبر وثبات كوستريرسه نتيجه‌ده مظفريت اونكدر .

« ان الذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا . . . يا ايها الذين آمنوا استعينوا بالصبر والصلاة ان الله مع الصابرين... انما يوفى الصابرون اجرهم بغير حساب.... » الآية « افضل الاعمال الجهاد... الصبر مفتاح الفرج... من صبر ظفر ... » الحديث .

ايشته بوقدر آيات الٰهيه، احاديث نبويه صراحةً بيلديرييور كه : انسان هم دنياده، هم اخرتده فوز وفلاحه نائل اوله بيلمك ايچون مطلقا مجاهده ايتمك ، صبر وثبات كوسترمك لازمدر؛ يوقسه وقت حضرده ياغازى ، ياشهيد ديه باغيرمقله ايش اولمز . هم نه حاجت أولومى تمنى أيى برشيميدر ، بونى حضرت پيغمبر صراحةً نهى ايتمورمى ؟
« لا تتمنوا القاء العدو واسألوا الله العافية فانكم لا تدرون ماتبتلون منهم واذا لقيتموهم فقولوا اللهم ربنا وربهم نواصينا ونواصيهم بيدك وانما تقتلهم انت ثم الزموا الارض جلوساً فاذا غشوكم فانهضوا وكبروا = دين، وطن دشمنلريله قارشى قارشى‌يه كلمه‌يى تمنى ايتميكزده الله تعالى‌دن عافيت وسلامت طلب ايديكز، زيرا دشمنلركزك اليله نه كبى ابتلالره كرفتار اولاجغكزى بيله‌مزسكز ، اونلرله قارشيلاشديغكز وقتده ده « اى اونلرك‌ده بزم‌ده ربمز اولان الله عظيم الشان! اونلرى خجيل وشرمسار ايده‌جك‌ده آنجق سنسك » ديه دعا ايديكز. اوندن صوكره يركزده اوطوروب صبر وثبات كوسترك . اوزركزه يورودكلرمى، همان قالقكز وتكبير آلكز . »

شو حديث شريفى بر آز تأمل ايدنلر بونك نه بيوك بر حقيقتى احتوا ايتديكنى آكلامقده ذره قدر مشكلاته تصادف ايتمزلر. انسان هيچ بر وقت دوشمنله ملاقى اولمه‌يى آرزو ايتمه‌ملى ، فقط بر كره يوز يوزه كلديكى او زمانده قطعياً كرى‌يه دونمه‌ملى ، أولنجه‌يه قدر اوراده صبر وثبات كوسترملى. « يا ايها الذين آمنوا اذا لقيتم فئة فاثبتوا ... يا ايها الذين آمنوا اذا لقيتم الذين كفروا زحفاً فلا تولوهم الادبار ... »

خلاصه ، ترجمه وتفسيرى صددنده بولنديغمز شو آيت كريمه بتون مؤمنلره بر حقيقت قطعيه تقرير ايدييور، بالجمله مسلمانلره تنبيه ايدييور كه: قولاً بر چوق وعدلرده بولنوبده فعلياته كلديكى كبى وعدلرينى ايفا ايتميه‌نلر عندالله معاتب ، عند الناس محقردرلر . حقيقت ، آز بيچوق دوشونولورسه كورولور كه : سوزينى طوتمامق ، عهدينى يرينه

کتیرمه‌مك قدر سویمسز ، بونکله برابر مهالك بر اعتیاد اوله‌ماز . افرادی بونقیصه ایله معلول اولان جماعت ایچون هلاکدن قورتیلیش یوقدر . بویله یایمق نزد الٰهیده پك قنا برشیدر . ایشته قرآن : « یا ایها الذین آمنوا لم تقولون مالا تفعلون . کبر مقتاً عندالله أن تقولوا مالا تفعلون . ان الله یحب الذین یقاتلون فی سبیله صفاً کأنهم بنیان مرصوص = ای ایمان ایدن کیمسه‌لر ، یاپمیه‌جقکز برشیٔ نیچون سویلیورسکز ؟ سزك بویله یاپمیه‌جقکز ایشی سویله‌کز عندالله نه‌قدر چیرکین اولیور ! الله او کیمسه‌لری سور که : پارچه‌لری بربرینه قاینامش یکپاره بنایی آکدیرر صفلر حالنده فی سبیل الله غزا ایدرلر . »

آقسه‌کیلی

احمد حمدی

مقالات

صبر و ثبات دائما موجب نجاتدر

مهر منیر رسالت خطهٔ حجازده نشر نوره باشلار باشلامز اطرافه انتشار ایدن شعاعاتك خفیف حزمه‌لری دیارشامه قدر انتشار ایتمشدی. اوزمانلرده سوریه‌ده بولنان روماشرق ایمپراطوری هراقلیوس عربستانك آتشین صره‌لری شواهقندن طاشان دهشت بخش شایعه‌لرك توالیسیله متأذی اولیور ، احوالدن استدلالاً بالآخره کندی تاج وسلطنتك‌ده تهلکه‌یه معروض قاله‌جغنی حس ایدییوردی . بو اثناده مکه‌دن شامه ابن سفیان ریاستده بر کاربان کلمش اولدیغنی استخبار ایدنجه مشار الیهی حضورینه جلب ایده‌رك احوال پیغمبری حقنده اوزون اوزادی‌یه تحقیقات واستفساراتده بولنمشدی . ابن سفیان اووقت هنوز نائل هدایت اوله‌مشدی . بخاریٔ شریف مؤلف محترمی هراقلیوس ایله ابن سفیانك محاوراتنه دائر تفصیلات مهمه ویرمکده‌در : محاوره اثناسنده ایمپراطور ، ابن سفیانه آره‌ده وقوعه کلن محارباتده مکه‌لیلرکمی ، یوقسه محمدیلرکمی غلبه ایتمکده اولدقلرینی سؤال ایتمش ، ابن سفیان طرفندن (الحرب بیننا وبینه سجال = نتیجهٔ حرب آره‌مزده نوبتلشه‌در) جوابی ویرلمشدی. ابن سفیانك بو سوزی او زماندنبری بین العرب بر ضرب مثل حکمنه کچمشدر . بوکون هر عثمانلی بوضرب مثلی درخاطر ایتملیدر . مشرکین مکه ایله ریاست محمدیه‌ده بولنان موحدین اردولری آره‌سنده وقوعه کلن محارباتده طالع حرب اولجه بعضاً اونلره ، بعضاًده اردوی اسلامه توجه ایلیوردی . فقط نتیجهٔ حربك موحدین اردوسنه مساعد اوله‌جغی محققدی وفی الحقیقه اویله اولدی .

هجرت نبویه‌نك سکزنجی سنه‌سنده ایدی‌که لواء محمدی کمال شان وشوکتله مکه سورلرنده موجه نمای مهابت اولمغه باشلامش واردوی اسلام غلبهٔ کامله‌یه مظهر اولمشدی .

اولجه ایفای حج وزیارت کعبه مقصدیله مکهٔ مکرمه‌یه متوجهاً مدینهٔ منوره‌دن حرکت ایتمش اولان موحدین ، مشرکین قریشك ممانعتلری نتیجه‌سنده مکه‌یه کیره‌مامش وامر پیغمبری اوزرینه رجعته مجبور اولمشلردی . بوحال ، احوال حربیه ودقایق سیاسیه‌یه حقیله وقوف پیدا ایده‌مین بعض ذوات آره‌سنده قیل وقالی موجب اولمش ، یأس آمیز شایعه‌لره میدان آچیلمشدی .

فقط چوق کچمه‌دن ایکنجی برسفرده (انا فتحنالك فتحاً مبیناً) فرمان یزدانیسیله ارباب توحیده نصرت یزدانی تبشیر بیورولمش وآز برمهلتله فتح مکه میسر اولدیغی کبی دشمن اردولری‌ده تماماً قهر وتنکیل ایدلمشدی .

بوکون اردوی عثمانیه‌ده عینی حالده بولنیور ، بعض وقایع حربیه هیچ برزمان بزی مأیوس ونومید ایتمه‌ملیدر . قوی برایمان ، لایتزلزل براطمئنان ایله ؛ نتیجهٔ حربك بزم لهمزده اوله‌جغنه اینانملی وبویولده چالیشملی‌یز :

قطعیاً امین اولملیدرکه عثمانلی اردوسی هیچ برزمان بلغارلرك هجوملرندن ییلمز . بلغارلرك عقورانه صالدیرملرینه قارشی عثمانلی عسکرینك ابراز متانت ایده‌میه‌جکنی دوشونمك ، عثمانلیلری طانیانلرك ذهنندن بیله کچمز . چونکه بوحال جهانلری صارصان شان عسکریمز ایچون ابدی برذلدر . عثمانلی اردوسی بوکا تحمل ایتمز . بیلدیرملرك ، سلیملرك اولادلری ملحمهٔ جدالی دشمن لاشه‌لریله مالامال ایتمه‌دکجه جهاددن یوز چویرمز . دشمنی قهر وتنکیل ایتمدکجه سفردن دونمز . وطننه تجاوز ایدنلری محو ایتمدکجه ، حربدن عودت آرزولری بسله‌یه‌مز . بویله اولدیغنی بیلدیکمز ، عثمانلی دلاورلرینك ، موحدین قهرمانلرینك بوخصلت نجیبه‌یه مالك اولدقلرینه قانع اولدیغمز حالده ، هرکسك واقف اوله‌میه‌جغی بعض اسباب سائقه‌سیله دشمنك ثغور اسلامیه‌یی تجاوز ایتمه‌سندن نیچون ، نه‌وقت نیچون مأیوس اوله‌لم .

متفقین اردولرینك روم ایلی‌یه تجاوزلری ایلك دفعه وقوع بولمیور. بوکون میدان رزمده الله یولنده ، محافظهٔ وطن سوداسنده ، مدافعهٔ ناموس اوغرنده هرآن ، هردقیقه فدای جانه آماده بولنان قهرمان قارداشلریمزك اجدادی روم ایلی‌یی قاچ دفعه‌لر بوکبی متفقین درنکلرینك استیلاسندن قورتارمشلردی. باشدن باشه برداستان ظفر اولان شانلی تاریخمزی نیچون اوقومیورز . نیچون اونوتیورز . نیچون آرزومزه ، موافق نتیجه ویرمین اوفاق وقعه‌لردن هیجانه دوشیورز ؟

عثمانلیلر میدان جنك وجدالده مغلوب اولمزلر . بزی مغلوب ایدن شیٔ ، حسیاته فضله محکومیتدر .

آرزوایتدیکمز ، ایستدیکمز شیلر درعقب حاصل اولمینجه بردنبره ، درین بریأسه ، بی‌پایان برنومیدی‌یه دوچار اولیورز . بر ملت ایچون فلاکت زمانلرنده بوندن بیوك دشمن اولورمی ؟

بار مصائب وفلاکت آلتنده نه‌زیله نه‌زیله تاب وتوانی کسیلن ، شهامت عرقیه‌سیله مشتهر برعرب ادیبی :

وتجلدی للشامتین اریهم　　　انی لریب الدهر لا اتضعضع

دیمشدی. بز نیچون، بوکونکی حاله قارشی دشمنلری ممنون وامیدوار، دوستلری، محزون مأیوس براقه‌جق برطور نومیدی آلیورز.

سجایای قومیه‌مزیی غائب ایتدك ، الطاف الهیه‌دنمی امیدمزی کسدك ؟ فتور، یأس قدر برملتی محو ایدن مصیبت اوله‌مز . تاریخ بشریتده برتبدل عظیم اجرا ایدن ، فاتحك ایلك دور سلطنتده ملت عثمانیه ینه بویله برهجوم قارشیسنده بولنمامشمیدی. او زمانلرده سلطان مراد انزوایه چکیله‌رك تحت سلطنتی هنوز پك کنج اولان مخدومنه ترك ایتمه‌سنی فرصت عد ایدن اهل صلیب اوردولری روم ایلی‌یه هجوم ایتمش ، عثمانلیلری بو دیاردن سوروب چیقارمق سودای مجنونانه‌سنه قاپیلمامشلرمیدی. فقط بوهجوملره، بوعهد شکنلکلره قارشی ، مفاخر ملیه‌مزی شانلی وفوق التصور شهامتلرله ابدیاً یاشاتان اجدادیمز اصلا فتور کوسترمامش ، الی سلاح طوتان هرفرد عثمانی ناموس ملی‌یی ، وطن عثمانی‌یی قورتارمق ایچون حدود بویلرینه اوچمشدی .

عثمانلیلر جهانلری حیرتلرده براقه‌جق خارقه‌لر کوسترمکده یکتا دکللرمیدر ؟ دشمنلریمز بیله بوحقیقتی اعتراف ایتمیورلرمی ؟ بوکون بز نیچون بوخارقه‌لری کوسترمیه‌لم . بوکون نیچون، اسلافمز کبی، عزم ایله ، ثبات ایله، قهرمانانه متانتله دشمنلریمزی قهر وتنکیل ایتمیه‌لم .

بوکون وطن جداً تهلکه‌ده .

عثمانلیلر تاریخ موجودیتلرینك اك بحرانلی بر زماننی کچیریورلر . بویله برزمانده بلاتفریق هرکس ، ئه‌وت قادین، ارکك، چوجوق، اختیار هرکس الندن کلدیکی، قدرت مالیه وبدنیه‌سنك مساعد اولدیغی درجه‌ده وطنی قورتارمق ایچون چالشمغه مجبوردر .

(حب الوطن من الایمان) حکمتی اونوتمامق ایجاب ایدر. دشمن کلیور دیه وطنلرنی ، کویلرنی براقوب استانبوله قوشمق ، وظیفه باشنی ترك ایدوب بر کوشه‌یه صیویشمق عثمانلیلق شانه یاراشمز . چوجوق ، قادین واختیارلرك ، حربه قدرتلری ، محاربلره معاونتلری اوله‌میلرك چکیلمه‌سنه برشی دینیله‌من . فقط دشمن قارشوسنده چارپیشان عسکرلره بر بارداق صو یتشدیره بیله‌جك قدر بر قدرتی حائز اولانلرك اوته‌یه بری‌یه صیویشمه‌لری عفو ایدلمز بر جنایت ، اللهه ، پیغمبره ، دین مبینه قارشی عظیم بر خیانتدر . بلغار ویونان بومباجیلرینك نصل چالیشدقلرنی، هم عرقلرینك تأمین مظفریتلرینه، جانلریله ، ماللریله ، ئه‌وت بوتون موجودیتلریله نه یولده بذل مساعی ایتدکلرنی ، نه قدر وخیم تهلکه‌لره آتیلدقلرنی کوره‌رك بر عبرت وغیرت اولسون آلمیورمی‌یز ؟ چشم انتباهمزی آچمق ایچون داها نه بکلیورز . ایشته بوکون اوچورومك باشنده بولنیورز .

رضای باری‌یی جلب، روح محمدی‌یی شادان ایده‌جك آثار حیات وغیرت کوسترمزسه‌ك اوچورومه یووارلانمق محققدر. یأس ایله، بیهوده لقلقه‌لرله ، حکومتی ، وظیفه‌داران عسکریه‌یی اشغال ایده‌جك صاچمه صاپان تنقیدلرله حرب قازانیلمز .

اولا بوحربده غالب کله‌جکمزه — فقط هرفرد عهده‌سنه ترتب ایدن وظیفه‌یی بحق ایفا ایتمك شرطیله — ایمان ایتملی‌یز . ثانیاً اوفاق تفك وقعه‌لر ، خوشمزه کیتمه‌ین حادثه‌لر ، حتی وخیم فلاکتلر بای عزم وثباتمزی صارصماملیدر . بزی هیچ بر زمان یأس ونومیدی‌یه دوشورمه‌ملیدر . معناسز هیجانلر ، لزومسز تلاشلره طوتیلمق قدر مغلوبیتی احضار ایدن برحالت روحیه اوله‌من .

برسوزلریمزله، ایشلریمزله والحاصل هرحرکتمزله حدود باشنده دشمنلرله چارپیشان قارداشلریمزه نمونهٔ مردانکی اولملی کندیلرینه پیام عزم وثبات کوندرملی‌یز .

میدان جنك وجداله جنته قوشار کبی بر شوقله آتیلان عثمانلی قهرمانلری شرف عسکریلرنی، شهامت قومیه‌لرنی داستان ظفرلرنی، یقینده ؛ ئه‌وت عنایت باری ، امداد روحانیت احمدی ایله یقینده پك پارلاق موفقیتلرله‌تتویج ایده‌جکلر، بوتون کائناتی حیرتلره دوشوره‌جك خارقه‌لر کوستره‌جکلردر .

بز ، عهده‌مزه ترتب ایدن وظائفی جانسپارانه ، فقط سکونتله تلاشسز، هیجانسز برصورتده ایفایه چالیشه‌لم . قهرمان اردولریمزك لوازمات واحتیاجاتنك وقت و زمانیله تأمیننه صرف مقدرت ایده‌لم . اونلرده توفیق باری‌یه استناداً (نصر من الله وفتح قریب) کلبانکیله اعدای متفقه‌یی؛ لشکر عرمرم اولسه‌لر بیله ؛ عنایت باری ایله تارمار ایده‌جکلردر . بوکا شبهه ایتمیه‌لم :

[وسیعلموا الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون]

مدللی : م. شمس‌الدین

احکام قرآنیه‌نك ایفاسی ایچون علما دعوتنامهٔ رسمی بکله‌یور!

بز مسلمانلرده غریب برحالت روحیه واردر : کندیمزه توجه ایدن وظیفه‌یی بالذات تقدیر ایدرك ایفایه شتاب اولمق بزده هیچ کورولمه‌مشدر. وظائف اجتماعیه شویله دورسون ، وظائف شخصیه‌ده بیله بوحالت روحیه حکمراندر. چالشمق ، اسباب حیاتیه‌یی تأمین ایتمك، هرکسك طوغریدن طوغری‌یه شخصنه توجه ایدر بروظیفه‌در؛ اویله ایکن چالیشمایور ، عطالتی ترك ایتمیور ، مسکنتله ، ذلتله محو اولوب کیدیورز . وظائف اجتماعیه‌ده ایسه کندیمزی بسبتون دارایه چیقارمشز . بوحال ، کیت کیده اودرجه‌یه وارمش که وظائف دینیه‌نك بیله ایفاسنده بر دعوت رسمیه بکلیورز . ظن ایدرم ، مناره‌لرده مؤذن دعوت ایتمسه نمازی بیله اداده کندیمزی معذور کوره‌جکز. بوحالت روحیه مملکتك یالکز عوام طبقه‌سنده دکلدر؛ امتك رهبری اوله‌جق ذوات بیله ایفای وظیفه خصوصنده تبلیغ رسمی بکله‌یور .

ایشته علمای کرام ! دعوتنامهٔ رسمی تسطیر ایدلمدکجه هیچ برینك دارالجهاده عزیمتی کورولمدی ، ایشیدیلمدی، دوشونلملی، رهبر

امت اوله‌جق ذوات‌ده‌کی حالت روحیه‌یی کورملی . دشمنلر حدودی کچدی ؛ اسلام مملکتلرینی یاقدی ، خراب ایتدی ؛ بیکلرجه معصوملری اولدوروب ، محو ایتدی؛ یاپمادیغی شناعت ، اجرا ایتمدیکی فضاحت قالمادی ؛ روم ایلی‌ده یوزلرجه معبد توحید ظلمت کفر ایله طولدی ، قبه‌لرینه هلال توحید یرینه صلیب تثلیث طاقیلدی ، مناره‌لرنده اذان محمدی یرینه چاکلر چالینیور ؛ اهل صلیب اردولری بونلرله‌ده قناعت ایتمیه‌رك مرکز خلافته یورویور ، اون اوچ عصردن بری دوام ایدن خلافت جلیلهٔ محمدیه‌یی قالدیرمق ، امانات جلیلهٔ پیغمبریه‌یی محو ایتمك ، قرآنلری یاقق ایچون‌.جانوارلر کبی صالدیریور ، دارالخلافه‌نك تا قپولرینه قدر دایانیورده بزم علمای کرام میدان جهاده عزیمت ایچون دعوتنامهٔ رسمی بکله‌یور !

دیمك قرآن کریم ، ایسته‌دیکی قدر « وجاهدوا فی سبیل الله » دیه مسلمانلره خطاب ایتسون ؛ تبلیغنامهٔ رسمی اولمادقچه هیچ کیمسه کندینی بو فرمان الٓهی‌یه مخاطب عد ایتمیه‌جك ، جهادك کندیسنه فرض اولدیغنی قبول ایله‌میه‌جك . اویله‌می ؟ ای علمای دین ، سویله‌یکز ، احکام شریعت بویله‌می ؟ سز ، كه شریعت الٓهیه‌یی هیچ برلومهٔ لائمدن خوف ایتمیه‌رك حرفیاً امته تبلیغ ایله مأمورسکز ، نه ایچون ایتمه‌یور ، نه‌دن میدان جهاده عزیمت ایچون دعوتنامهٔ رسمی بکله‌یورسکز ؟ دها دشمن کله‌دن‌می قرآنك حکمی قالقه‌جق ؟ بلکه حکومت بعض اسباب سیاسیه‌دن طولایی سزی جهاده دعوت ایتمکده معذور اوله بیلیر ؛ فقط سز وظیفهٔ دینیه‌کزی تقدیر ایدرك دها حرب باشلالار باشلاماز عمومکز بردن میدان جهاده دوکوله‌رك ، باشلرکزده قرآن ، اللرکزده لوای توحید ؛ تکبیرلرله اردوی اسلامی تشجیع ایده‌جك ، کلمة اللهی اعلا ایده‌جك دکلمیدیکز ؟

سزی حکومت منع ایتمك شویله‌دورسون ، بالعکس رسماً دعوتده براز محذور سیاسی وار ظننده بولوندیغی ایچون ، بو وظیفهٔ دینیه‌کزی کندی کندکزه تقدیر ایتدیککزدن طولایی سزه متشکر قالیردی . حالبوکه سز نه وظیفهٔ اجتماعیه‌کزی تقدیر ایتدیکز ، نه فریضهٔ دینیه‌کزی ایفا ایلدیکز . اونك ایچون اللهك عندنده اك شدید بر مسئولیته دوچار اوله‌جقکز کبی ، امتك نظرنده‌ده هیچ بر موقع حیثیت و احترامکز قالمایه‌جق . بونی اولسون باری تقدیر ایدکزده هنوز وقت وارکن تلافی‌یه چالیشکز ، وظیفه‌کزی ایفایه شتاب ایدکز .

***

عثمانلی اردوسنك قوهٔ معنویه‌سی

بو محاربه مسلمانلر ایچون پك بویوك بر فلاکت اولدی ؛ فقط بر چوق حقیقتلرك اکلاشیلمسنه‌ده سبب اولدی . بزی اوروپالیلاشدیرمه‌یه چالیشان متفکرینمزك اك زیاده طوتولدقلری شی دین ایدی . بو عصرده تعصب دینی اولورمی ؟ دیه مناسبت دوشدکجه تعریضاتدن کری قالمایورلردی . صوکرا دشمنلرك دین نامنه اعلان حربلرینی ، اردولرینك اوکنده صلیب بدست پاپاسلری کورونجه نه‌قدر یاکلش دوشوندکلرینی آکلادیلر . نه چاره که بزم اردومزك روحی غائب اولمش ، شیرازه‌سی بوزولمشدی . اسکیدن اردومز « یا غازی ، یا شهید » دیر ، اعلای کلمة الله ایچون جانی فدادن ذره قدر چکنمز ، فی سبیل الله شهادتی اك بویوك بر سعادت عد ایدردی .

اونك ایچون اردوی اسلامك بو قبیل رجعتی هیچ بر زمان کورولمه‌مشدی . فقط اوزمان هر نفرك فکرنده ، حرکتنده باشقه بر غایه وار ایدی . بر چوق اقوام اسلامیه‌یی عینی سنجاق آلتنه طوپلایان و جاننی فدا ایتدیرن او غایهٔ مقدسه ایدی . بزم نفرلرمز هیچ بر زمان طوپراق قاوغاسی نه‌در بیلمه‌مش ، « تورکلك ایده‌آلی » نه‌در اکلامامشدی . هر نه زمان حربه چاغیرلمشسه « هایدی محمد ، دینك مدافعه‌سنه ! » دیه دعوت ایدیلمشدی . هیچ بر وقت او ، طوپراق قاوغاسنه چاغیریلمامش ، هیچ بر زمان اوکا « هایدی ای تورك اوغلی تورك » دینلمه‌مشدی . شیمدی اکلامدیغی بر خطابه معروض قالدی . اونك ایچون املسز ، غایه‌سز حرکت ایتدی ؛ نتیجه‌ده نه اولدیغنی اوده بیله‌مدی . اونکله برابر بتون جهان‌ده حیرتده قالدی .

جناب حقه بیکلرجه شکرکه ، متفکرین ایله افراد امت آره‌سنده آچیلان حفره‌یه ملت بتون بتونه کومولمه‌دن بو حقیقت آکلاشیلدی . اردونك شیرازه‌سی طوپلانمه‌یه ، روح قدیمی نفخ ایدلمه‌یه باشلاندی . ان شاء الله جناب حق نصرت احسان بیورور .

§ صوکرا اسلام ایچون هیچ غرور جائز اولمادیغی حالده ، پك زیاده آتیلدی ، طوتولدی . نصرت اللهدن دکل ، چوقلقدن ، یاخود فلان فلان قومدن بکله‌نیلدی .

قوص قوجه بر تورك ایمپراطورلغی ! دونکی بالقان حکومتلرینه هیچ مغلوب اولورمی ؟ دینلدی . اولمامق لازم کلیر اما ، اللهی اونودوب‌ده چوقلغه ، ایمپراطورلغه کوه‌ندیکمز ایچون الله مغلوبیت آجیسنی طاتدیردی . مع مافیه بو حقیقت‌ده اکلاشیلدی . غزته‌لرده هیچ قاله آلنمیان « عون حقله » ، « ان شاء الله » سوزلری کورولمه‌یه باشلادی . نتیجه‌ده ظفر بنه اسلامه متوجه اوله‌جغی الطاف الٓهیه‌دن مأمولدر .

***

تفرقه‌نك صوکی ممات‌در

صوکرا ملت فرقه‌لره بولوندی ، هر فرقه دیکرینك دشمن جانی کسیلدی . کیت کیده اقوام اسلامیه آره‌سنه تفرقه‌لر صوقولدی . ملت صوك درجه احتراصاته دوشدی ، پك زیاده آزغینلاشدی ؛ نه بویوك یانغینلردن متنبه اولدی ، نه زلزله‌لردن اوصلاندی ، نه‌ده امراض ساریه‌دن تدهش ایتدی ؛ او درجه‌یه کلدی که « فلانی فلان یرده کورمکدن ایسه کاووری اوراده کورمه‌یه راضی‌یم » دینلمه‌یه باشلادی ، بو حال نهایت‌الامر غیرة اللهه طوقوندی ، ملت بر جزای عمومی‌یه کسب استحقاق ایتدی ، ملت کندینی طوپلامق ایچون الله‌ده اویله بر بلا ویردی که نه فرقه قالدی ، نه احتراص ؛ نه مجلس قالدی ، نه قلوب . باقی قالان بو قبه‌ده بر خوش صدا ایمش . « ولاتنازعوا فتفشلوا وتذهب ریحکم = نزاعی ، چکیشمه‌یی براقکز ؛ زیرا صوکرا شوکتکز کیدر ، روزکارکز اسمز اولور » حقیقتی تجلیساز اولدی .

آکلاشیلان دها بر چوق حقیقتلر وار که صره‌سی کلنجه اونلرده عرض اولنور . همان جناب حق قصورلرمزی عفو ایدرك بوقدرله اکتفا ایتسون ؛ دین مبینی ، خلافت جلیله‌یی دها بیوك مصیبتلردن محافظه بیورسون . ...

عثمانلی مناقب حربیه‌سندن برنبذه

— ١٢ —

صدر اسبق رشید پاشا مرحومك موره محاربه‌لرنده دشمنك‌یاپمش اولدقلری طابیه‌لرك اخذ وضبطنه عزیمت ونیت اولونمش وهجوم واقتحامه عسکر حاضرلنمقده ایکن ارناؤود عسکری سرکرده‌لرندن « ویش واسیار » اغا عسکرك ایلریسنه چیقوب :

« عسکرلر !

بو طابیه‌لری‌المغه ، ویورویشدن یوز چویرمه‌مکه عزم‌ونیتکز وارمیدر؟ اکر صحیح نیتکز وارسه بومقصد اویله اوزاقدن تفنك‌وطبانجه آتمقله حاصل اولەماز. بومقصده انجق‌قیلنجلرمزی‌وبچاقلرمزی دشمنلرك‌قفاسنه ایرشدیرمك ایله نائل اوله‌بیلیرز. آنك ایچون ایشته‌بن تفنکنده طبانجه‌نك‌ده طاشلرینی‌آتدم وقلنجیمده چکدم. سزده بکا تقلید ایلیکز... »

یوللو ایراد کلام ایله عسکرك عروق شجاعتلرنی تهییج وتحریك و« الله الله » دیودشمنه الک‌اول هجوم ایده‌رك درحال عسکر دخی‌تعقیب ایلمکله طابیه‌لر ایله پك مشکل کورینن محللری دخی کمال سهولتله‌ضبط ایلمشلردرکه یکیتلك اولورسه بوقدر اولور . تفنك وطبانجه‌نك ترکیله بویله مردانه دشمنه هجوم ایله‌مك ملت محترمه‌مزه مخصوص برخصلت جلیله‌ٔ مقبوله اولدیغندن صره‌سنه کوره بو کبی حرکتلردن استفاده اولونمشدر .

— ١٣ —

اسلاف عظام طرفندن هنکام محاربه‌ده پك چوق کسه‌لر آچیقدن آچیغه وجودلرینی افنا وفدا ایله‌مشلردر . اکرچه بو خصوصه مثال یازمق لازم کلیرسه بو مقاله‌یه صیغمماز . تاریخلریمزك هر پارچه‌سی بویله فداکارلقلرایله مزیندر. ازجمله (قنیژه) قلعه‌سنك محاصره‌سنك اون بشنجی کونی قوشلق وقتی قلعه درونده اسیر بولنان بر اسلام نفری سردارك آتدیغی کله‌دن آچیلان دلیکی قپامق اوزره خدمته کوندرلدیکی صره‌ده جبخانه‌نك قپوسنی آچیق بولمش وشوکت‌اسلامی اعلا ایچون هرنصلسه الینه کچیره‌بیلدیکی بریانق‌فتیلی بیك قنطاردن متجاوز باروتك ایچریسنه براقه‌رق دشمندن اوچ بیکدن زیاده ادمی ایصال نار جحیم ایدوب کندیسی دخی دین ودولتی اغورنده شوقدر فداکارلغی اختیار ایله احراز سعادت اخرویه ایله‌مشدر . (مولا رحمت‌ایله‌یه) ایشته شجاعت، یکیتلك ، قهرمانلق، فداکارلق بویله اولور .

— ١٤ —

بونك دیکر برنوعی دها واردر. شویله‌که قلعهٔ مذبوره‌یی سردار محاصره ایتدیکی زمان دشمن عاجز قاله‌رق اردوی اسلامه ایلچی کوندردیلر . فقط قلعه تسلیم اولنجه‌یه قدر سرحد اسلامك مشهور غازیلرندن بچویلی « قوجه سنان » چاوش مرحومی رهن طریقیله ایسته‌دیلر .

سردار ایسه دشمنك نقض عهد ایتمك احتمالنی مطالعه ایده‌رك استنکاف ایله‌دی. بوماده سنان چاوش مرحومك مسموعی اولدقده کوکره‌مش ارسلان کسیله‌رك کمال غضبله سردار مرحومك حضورینه کله‌رك واتکنه صاریله‌رق « پاشا ، یارین اللهك حضورنده سنك بویله اتکینه صاریله‌جغم. سندن دعوی‌ایده‌جکم . سکا برقلعه ویریبولرده‌بنم کبی‌برایاغی چوقورده براختیاریمی رهن‌ایتمکه‌قیصقانیورسك؟ » دیه‌رك‌شجاعت وقهرمانلغی‌اظهار ایله‌دی.حتی‌مجلسده سرداروسائرلری دهشتدن آغلامغه باشلادیلر . سردار دخی متواضعانه : « حقك وار باباجغم . اقتضا ایدرسه بنده رهن اوله‌رق کیده‌رم. یوری حق معینمز اولسون » قولیله موافقت کوستردی . وتاریخده محرر اولدیغی‌اوزره شروط لازمه‌یه تطبیقاً (قنیژه) قلعه‌سی فتح اولوندی .

— ١٥ —

روم ایلی قطعه‌سنده بولنان مسلمانلری سوروب چیقارمق اوزره یوز بیکدن متجاوز متفقین اردوسی اون بیك قدر موجود بولونان اسلام اردوسی اوزرینه سیل بلا کبی آقین آقین کلمکده اولدقلرینی باش قوماندان لالا شاهین پاشا مرحوم خبرالمقله امرای عسکریه‌نك الك قدملی وتجربه‌لیسی اولان (غازی حاجی ایل بکی) بر مقدار عسکر ایله کشاف صورتنده ایلری کوندرر .

متفقین اردوسی ایسه روم ایلنده مقدار جزئیدن عبارت بولنان مجاهدینی هیچه صایه‌رق وعادتا مسلمان اردوسنه غالب کله‌جکلرینه کندیلرنجه یقین حاصل ایده‌رك سرمست بادهٔ غرور اولدقلری حالده (مریچ) نهری بوینه یاتمش اولدقلرینی غازیٔ مشارالیه فرصت اتخاذایتمکله ذکرآتی اسکی خدعه ایله خواب‌کران مستیده اولانلری اویارمشدر . شویله‌که کیجه‌یه قدر قطعا کندینی کوسترمیوب نصف اللیده‌موجود معیتی بولنان جزئی برعسکری کوزل ومستعد ضابطلره تقسیم ایدوب هربرقسمنی دشمنك اطراف اربعه‌سنه اوزاقدن تعیین ایده‌رك جمله‌سنك وقت معلومده صدای « الله الله » ایله دشمن اردوسنه هجوم ورجعت ایلملرینی ترتیب ایدر وحلول وقت معلومده مجاهدینك هجوم ایله (الله الله) فریادلری دشمن اردوسنی شاشیروب تا بصباح بربرلرینی قلیجدن کچیرمشدرکه محل مذکور الیوم « صرب صیندیغی » نامیله یاد اولونمقده‌در .

اسبق بروسه مبعوثی

محمد طاهر

خطبه و مواعظ

بتون مسلمانلره وارديه خطاباً

بسم الله الرحمن الرحيم

انفروا خفافاً وثقالاً وجاهدوا باموالكم وانفسكم فى سبيل الله ؛ ذلكم خير لكم ان كنتم تعلمون

ترجمه‌سى

اى اهل ايمان ! كنج ، اختيار ؛ فقير ، زنكين ؛ صاغلام ، خسته ؛ سلاحلى ، سلاحسز ؛ بنكلى ، بينكسز ؛ اولى ، بكار ... هپكز چيقك‌ده الله اوغورنده ، « دين » ك ، وطنك محافظه‌سى ايچون مجاهده ايدك ؛ بو صورتله اوغراشمق ، اكر بيليور - سه كز ، سزك ايچون دورمقدن خيرليدر .

بو آيت كريمه سورهٔ توبه‌يه منسوبدر ، انسان قرآن كريمه نظر امعان وبصيرتله بقارسه اونده‌كى هر كلمه ارباب عقولى حيرتلر ايچنده براقه‌جغنى . هم نظمى ، هم‌ده معناسى معجز اولديغنى تصديقه مجبور اوليور ؛ بو آيت كريمه‌ده‌كى « خفافا » و « ثقالاً » كلمه‌لرى بو موقعده اويله مدهش بر معنا افاده ايديورلركه بونلرك يرينه هرهانكى بر كلمه كتيرلسه قابل دكل بو معنايى افاده ايده‌مز . بونك ايچوندركه مفسرين عظام حضراتى بونلرك احتوا ايتديكى معانىٔ جايله‌يى تعيين ايتمك خصوصنده پك بيوك مشكلات قارشوسنده بولنيورلر : بعضيلرى « شباباً وشيوخاً » ديه تفسير ايديور ، بعضيلرى « فقراء واغنياء » ديه ؛ بعضيلرى‌ده « ركبانا ومشاة » ايله برقسمى « نشاطا وغير نشاط » « صحاحا ومراضا » ... ديه تفسير ايتمشلردر . بناءً عليه بونك هپسنى طوپلايه‌جق اولورسه‌ق كنج اختيار ، فقير زنكين ، حيوانلى حيوانسز ، صاغلام خسته ، سلاحلى سلاحسز ، اولى بكار ، اهل عياله باقه‌جق كيمسه اولسون اولمسون هركسك اوزرينه جهادك فرض اولديغنى كورورز .

معلومدركه بو آيت كريمه « تبوك » محاربه‌سنده نازل اولمشدى . سبب نزولى‌ده شو صورتله ايضاح ايديليور .

حضرت پيغمبر صلى الله عليه وسلم مكهٔ مكرمه‌يى فتح ايتدكدن صوكره ايدى‌كه بيزانسليلر ايله خرستيان عربلرك سوريه حدودنده عسكر طوپلادقلرى وبونلرك هراقليوسك قومانداسيله مدينه‌يه طوغرى هجوم ايده‌جكلرى خبرى اشاعه ايدلمشدى ؛ بونك اوزرينه مسلمانلر جهاد ايله امر ايدلدى . حال بوكه اوزمان مسلمانلر پك يورغون ، صيجاقلر غايت شدتلى ، وقت طار ، دشمان پك چوق افراده مالك اولديغى حالده مسلمانلر پك آز ، كذلك ارزاق خصوصنده‌ده غايت كوجلك چكه‌جكلر ايدى ؛ بونكله برابر مدينه‌نك‌ده تام يمشلرى يتيشه‌جك برزمانيدى . شو تعداد ايتديكمز اسبابدن طولايى مسلمانلر مدينه‌دن چيقوبده اوزاق يرلره محاربه‌يه كيتمكى پك ارزو ايتمديلر . بونك اوزرينه

« يا ايها الذين آمنوا مالكم اذا قيل لكم انفروا فى سبيل الله اثاقلتم الى الارض ؛ ارضيتم بالحيوة الدنيا من الآخرة فما متاع الحياة الدنيا فى الآخرة الا قليل . الا تنفروا يعذبكم عذاباً اليماً و يستبدل قوماً غيركم ولا تضروه شيئاً ؛ والله على كل شئ قدير . == اى اهل ايمان ! سزه نه اوليور كه : الله ، دين ، وطن اوغورنده دشمنلريكزله مجاهده‌يه قوشوك دنيلديكى وقت كيتمكدن امتناع ايديورسكز ؛ دشمن ايله چارپشمق ايستميورسكز ؟ يوقسه حيات دنيايى ، اذواق فانيه‌يى حيات آخرتدن ، نعم سرمديه‌دن زياده‌مى سويورسكز ؟ ! ! اكر بويله‌ايسه بيلمش اولوك‌كه اخرت نعمتلرينه ، حيات اخرويه‌يه نسبتله ؛ دنيا نعمتلرى ، حيات شخصيه هيچدر . اكر سز ، دشمنله محاربه ، مجاهده ايتمكدن قاچارسه‌كز الله دنيا و آخرتده سزه پك بيوك عذاب ايده‌جكى كبى ، صاحب اولديغكز مملكتلرى‌ده سزدن آلوب بشقه برملته ويرر . هم‌ده بو - مملكتك سزدن چيقوبده بشقه‌سنك النه كچمه‌سى - نه اللهه ، نه پيغمبره هيچ ضرر ويرمز ؛ بلكه ضرر وزياننى ينه سز چكرسكز . برده شوراسنى أيى بيلكز كه : الله هرشيئه قادردر . »

ايشته « انفروا ... » آيت كريمه‌سى‌ده بو وقت نازل اولدى . برنجى آيتده حربدن قاچانلر يالكز تهديد ايله اكتفا ايديليور . « انفروا ... » آيت كريمه‌سنده ايسه طوغريدن طوغرى‌يه هركسك جهاد ايتمسيله امر اولنيور . اولجه محاربه‌يه كيتمكدن چكينانلر بو آيت كريمه‌لر نازل اولدقدن صوكره اسلاميتك اعتلاى شان وشوكتى ايچون اموالنى صاتارق اعانه ويرمش ، بو صورتله اون بيك سوارى ، يكرمى بيك پياده واون بيك دوه‌جمنه موفقيت حاصل اولمشدى . حضرت پيغمبر بو قوتى جمع ايتدكدن صوكرا آرقه‌سنده يشيل برلباس اولديغى حالده اردونك سردارلغنى درعهده ايدرك يوله چيقمشدى . فقط يولده آتشين روزكارلردن ، بى‌پايان چوللردن ، تحملسوز بر حرارتدن ، ياقيجى بر صوسزلقدن باشقه بر شيئه تصادف ايدلمه‌مشدى . رسول اكرم مجاهدينك شوق وغيرتنى تحريك ايدرك (تبوك)ه قدر كلمش ، دشمندن - قورقوسندن كيرويه دونوب قاچديغى ايچون - اثر بيله كورولمينجه (جربا) (اذرح) ، (ايله ، آيلات) و (دومة الجندل) شهرلرينى تحت تابعيته آلمشدى .

شمدى آيتك بو صورتله نزولى وبونى متعاقب اصحاب كرامك اموالنى صاته‌رق محاربه‌يه قوشمه‌لرى كوستريوركه مجاهده ايجابنده بتون افراد ملت اوزرينه فرض عيندر ، بناءً عليه آيت كريمه‌يه منسوخ ديمكه حاجت يوقدر .

كرچه جهادك فرض كفايه اولانى‌ده واردر ، بعضيلرينك محاربه‌يه كيتمه‌سيله جمله‌سندن ساقط اولور ، جهاده اشتراك

ایتمه‌ینلر كنـاهكار اولمازلرسـه‌ده بو ، دشـمنك بلاد مسـلمینه تعرض ایتمه‌مسیله مشروطدر ؛ فقط دشـمن بلاد مسـلمینه تجاوز ، اورانی فتح واسـتیلا ایدرسـه او زماندن اعتباراً كرهٔ ارضده بولنان بتون مسـلمانلره جهاد بالاجماع فرض اولور ، بنـاءً علیه بونی ایفا ایتمه‌ینلر حضور رب العالمین‌ده مسئول ومعاتب اولورلر .

بو كون هر مسلمان ، « دین » نی ، عرضنی ، ناموسنی محـافظه ایتمك ایچون میدان مجاهده‌یه آتیلمق لازمدر ، بالفعل سـلاح آله‌رق محاربه میدانه كیتمكه مقتـدر اولانلر بالفعل محـاربه‌یه كیرملی ، بدناً مجاهده ایتمه‌لی ؛ بوكا قادر اولمیانلر مالاً معاونتده بولنمه‌لی ، هم مالاً هم بدناً مجـاهده‌یه مقتدر اولانلر هر ایكیسـنی‌ده یاپمه‌لی ، بونك هر ایكیسنه‌ده قادر اولمیانلر قلماً ، فكراً مجـاهده ایتمه‌لیدر ؛ حاصلی افراد اسلامیه وعثمانیه‌نك هر بریسی كوجی یتدیكی قدر ، الندن كلدیكی صورتده مجـاهده ایدرك صوك نفسه قدر صبر وثبات كوسـترمك اوزرلرینه فرضدر . بو آنده هیچ كیمسه طرفـندن سرد ایدیله‌جك معذرت جای قبول بوله‌ماز . « جاشدوا المشركین با موالكم وانفسكم والسنتكم ـ الحدیث »

بو كون اویله وخیم بر دقیقه‌ده بولنیورزكه : بو دقیقهٔ هول انكیزده انا ، بابا ، اولاد ، قرده‌ش ، مال واملاك ... دوشونمكه هیچ بر كیمسه‌نك حق یوقدر . بو دقیقه‌ده عموم مسلمانلرك ، بتون عثمانلیلرك دوشونه‌جكی برشی وارسـه اوده : « دین » ، « وطن » در ؛ بو ایكی كلمهٔ مقدسـه اوغورنده بو كون هرشی فدا ایدلملیدر . اكر بویله اولمازسه هم دنیاده رزیل ورسوای ، هم‌ده یوم قیامتده غضب الٰهی‌یه دوچار اولورز .

باقیكز ! حضرت قرآن نه‌دییور : « قل ان كان آباؤكم وأبناؤكم واخوانكم وازواجكم وعشیرتكم واموال اقترفتموها وتجارة تخشون كسادها ومساكن ترضونها احب الیكم من الله ورسوله وجهاد فی سبیله فتربصوا حتی یأتی الله بامره والله لایهدی القوم الفاسقین . » مآل منیفی : حبیبم ، دینك ، وطنك محافظه‌سی ایچون لازمكلن معاونتی ، مالاً ، بدناً ، فكراً ، قلماً ... ایجاب ایدن یاردیمی دریغ ایدنلره دی كه : اكر بابالركز ، اولادلركز ، قرداشلركز ، زوجه‌لركز ، قوم وقبیله ، اقرباء وتعلقاتكز ، قزانمش اولدیغكز مالركز ، طورغونلغه اوغرا - ماسـندن قورقدیغكز تجارتلریكز ، خوشكزه كیدن أولریكز ... سزلره ، الله ایله پیغمبرندن و آنك اوغورنده جهاددن زیاده سوكیلی ایسـه ـ یعنی بونلری جناب حق ورسـولندن وجهاددن زیاده سویورده هر معناسیله جهاده قوشمزسه‌كز ـ الله طرفندن كله‌جك بلایه انتظار ایدك ! هم أبی بیلیكزكه : الله ، امرندن چیقان ملتی قورتارماز . »

ای اهل اسلام ، ای معشر مسلمین !

ألمزی وجدانمزك اوستنه قویارق شو آیت كریمه‌یه دقت ایده‌لم ، بو قانون الٰهینك معنـاسنی دقتله تأمل ایده‌لم ! چونكه بو نص ازلی ، بابا ، اولاد ، قرده‌ش ، قادین ، قوم وقبیله ، مال ، تجارت ومسكنه اولان محبتی الله ، پیغمبر ، دین ، وطن محبتنـه ترجیح ایدوبده « دین » ك وطنك محافظه‌سی ایچون لازم كلن معاونتی ؛ مالاً ، بدناً ، قلماً ، فكراً ایجاب ایدن یاردیمی ترك ایدنلر حقنده پك شـدتلی بر تهدید الٰهی‌در ؛ بو تهدید الٰهی ، بو عتـاب ازلی‌یی تأمل ایتدكجـه انسـانك بتون اعصـابی اهتزاز ایدییور ؛ زیرا بو آیت كریمه بوكبی كیمسه‌لرك دنیا و آخرتده خسران عظیم ایچنده قاله‌جقلرنی آچیقدن آچیغه برلسان تهدید ایله بیان ایدییور .

شو حالده نصل اولیورده دشمن بدنام پای تخت معلای اسلامك قپـوسی اوكنـه كلدیكی حالده ، بز حالا قانمز قورومش ، حسمز غائب اولمش كبی طوریبورز ؟ نصـل اولیورده زنكینلرمز حالا كیسهٔ حمیتلرنده نه‌وارسه دوكمیورلر ؟ یوقسه بزم زنكینلرمزده فرانسه قادینـلری قدرده‌می حمیت یوق ؟ نصـل اولیورده هر الی طوتان ، هر اغزی سویلیان جهاد فی سبیل اللهه قوشمیور ؟ بو كون صوفیه‌ده بولنان مغازه‌لر ، تجارتخانه‌لر تكمیل سدایدیله‌رك محاربه‌یه قوشیورلرده بز حالا كیفمزی اجرا ایدرك صـالنه ، صالنه تجارتخانه‌لرمزه قوشیورز . نه‌دن بو قدر لاقیدسزلك ؟ آه ... بز نه‌قدر حسسز ، نه‌قدر قانسز ، بر ملت ایمشز !

ای معشر اسلام ! سز سویلیك ! اللهی ، پیغمبری ، حضرت قرآنی قارشمزه آلدیغمز وقت ؛ آنا ، بابا ، اولاد ، قارده‌ش ، مال واملاك كبی شیلرك « هیچ » دن بشقه نه كبی بر موقعی اوله‌بیلیر ؛ بو كون دشمنلرمز قرآن كریمی آیاقلر آلتنـه آلمق ایچون وطن مقدسمزه بر صـولت عقورانه ایله هجوم ایتمش ، وار قوتیله ایلرلمك ایستیور ، اكر معاذالله وطن كیدرسه ، مقبرهٔ اسلامی قره‌یوزلو دشمنلر چزمه‌لریله چیكنر - لرسه ، او زمان دین قالیرمی ، اسـلامیت پایدار اولورمی ؟ كعبهٔ معظمه‌مز اولان جامعلرمز ، مدرسه‌لرمز ، مكتبلرمز محو وپریشان اولدقدن ، كوزلرمزك اوكنده كیمیسی تیاترو كیمیسی میخانه . كیمیسی كلیسایه ، مشیخت اسلامیه‌مزده كیم بیلیر نه‌یه قلب اولندقدن ؛ او ، بزم سجده‌كاهمز اولان منبرلرده ، آبدستسز كیرلسنی تجویز ایتمدیكمز مقدس مقاملرده دانس ایدلدكدن صكره‌می كوزلرمزی آچه‌جغز ؟ اوزمان آچسه‌ق بیله نه‌فائده حاصل اولور ؟

اوزمان یوز بابامز ، بیـك قرده‌شمز ، یوزلرجـه اولادمز ، صاییسز قوم وقبیله‌مز ، میلیارلرجه ثروت وسامانمز اولسه قاچ پاره‌لق فائده تأمین ایده‌بیـلیر ؟ اك مقدس ، اك عزیز اولان « دین » ك ، جوهر ناموسك پامال تحقیر اولدقدن صكره یشامه‌نك نه فائده‌سی اولور ؟ بو كون زواللی بلغارسـتان مسلمانلرینك باشنده‌كی قانلی فلاكتلری كچیرمكده اولدقلری وخیم دقیقه‌لری كورمیورمی‌یز ؟

ایشته بونك ایچون بو آیت كریمه‌یه دقت ایتمه‌لی ، بیلنلر بیلمیانلره بونك معنـاسنی اكلاتملی‌در !

ای اهل اسلام !

بیلمش اولك‌كه : بر ملتك وطنی محو اولدقدن صـوكره یواش یواش دینی‌ده الدن كیـدر . بونك ایچـون حضرت پیغمبر باقكز

نه بيوريبور : « حب الوطن من‌الايمان ـ وطنی سومك ايماندندر ؛ ايماندن‌برجزؤدر . » فقط وطنه محبت‌ايتمك ، اغزدن «وطنمی‌سويبوردم» ديمكله اوله‌ماز ؛ قوری قوری‌يه « وطنمه محبتم وار » ديمكله حب‌وطن اولديغی تصديق اولنه‌ماز . چونكه معلوم اولديغی اوزره ايمان « اقرار باللسان ، تصديق بالقلب » دن عبارتدر . بناءً عليه قلبنده ايمان اولميان كيمسه‌نك لساناً كلمهٔ شهادت كتيرمه‌سنده اهميت يوقدر . مادامكه رسول اكرم افندمز وطنه محبتی‌ده ايماندن جزؤ قيليور ، شوحالده وطنی سومك يالكز لساناً وطنمه ، مملكتمه محبتم وار ديمكله اولماز . بلكه قلباً وطنه‌قارشی محبت بسله‌مك ، وطن حسنی قلبنك الك درين كوشه‌سنده محافظه ، وبوصورتله وطنی هردرلو تعرضدن وقايه ايتمك ، هرنه‌صورتله اولورسه اولسون دشمنك تجاوزينه ميدان ويرمه‌مك وبونك ايچون هردرلو اسباب مدافعه‌يی حاضرلامق وبالفعل مدافعات وطنيه‌ده بولنمق ايله اولور .

ای اخوان دين !

بزم ايچون ايماندن دها عزيز ، ايماندن دها بيوك ، اوندن دها قيمتلی برشی وارمی ؟ ظن ايدرسه‌م « وار » ديه‌جك بر مؤمن تصور اولنماز . چونكه حقيقةً مؤمن‌كامل‌اولان‌كيمسه دنياده انجق « دين» ی ، عرضی ، ناموسی ايچون يشار . اونك اوغورنده هردرلو فداكارلغی ، أولومی كوزينه آلير . دينه ، عرضنه ، ناموسنه قيل قدر ليكه كلمه‌مك ايچون كندی حيات شخصيه‌سنی ، اوز اولادلرينی ، قيمتلی ماللرينی فدا ايدرده ينه قلبی مسرور اولور . بناء عليه وطنه قارشی بسله‌مش اولديغی محبت‌ده بونسبتده اولمق لازمدر . چونكه جناب پيغمبر وطنی اوقدر تقديس ايتمشلركه :وطنه محبت ايتمك ايماندن جزؤدرديمشلر ؛ وطنه محبت ايتمك دينك اعظم ركنی اولان ايماندن جزؤ اولديغنی سوكيلی پيغمبرمز بزه خبر ويررسه آرتق حقيقةً مؤمن ، تام معناسيله مسلمان اولانلر ، قلبنده ايمان قوتی ؛ الله ، پيغمبر عشقی اولانلر وطنی محافظه اوغورنده مالنی ، اولادينی ، حياتنی فدا ايتمكدن نيچون چكينسنلر ؟

ای جماعت اسلاميه !

بز مسلمانلرجه پك قيمتلی اولان « دين » مزی ، عرضمزی ، ناموسمزی محافظه ايده‌جك برشی وارسه اوده انجق وطندر ؛ وطن سلامتده اولورسه ، وطنه دشمن تجاوز ايده‌مزسه ، وطنی قره يوزلو دشمانلر پيس ، ملوث آياقلريله كيرله‌تمزلرسه سوكيلی ، هرشيدن قيمتلی اولان « دين » مزده سلامت بولور ، عرض و ناموسمزده تجاوزدن مصون قالير .

ای مؤمنلر !

حس وطن‌حقنده بشقه برشی ملاحظه ايتمكه حاجت يوقدر ، بز يالكز شوحديث شريفك معنای منيفنی تماميله آكلامغه چاليشمالی‌يز ! چونكه الك عزيز ، دنيا و آخرتده بزی‌سعادته ايرديره‌جك يكانه اعتماد واعتقاد ايتديكمز برشی وارسه اوده ايماندر . حب وطن‌ده شوعزيز ايمانمزدن برجزؤدر . شوحالده بوحديث‌شريف صراحةً كوستريبوركه: وطنی حمايه ومحافظه اوغورنده نه درجه چاليشه‌جق اولورسه‌ق ايمانمزی ، دينمزی‌ده اونسبتده قوتلشديرمش‌اولورز . بو ايسه سعادت دنيويه واخرويه‌مزی‌حمايه ديمك اوله‌جغنده اصلا وقطعا شبهه يوقدر . بناءً عليه اللهنی ، پيغمبرنی ، دينی ، ايمانی ، عرضنی ، ناموسنی سوه‌نلر بوكونكی كونده وطنك سلامتی ايچون هرشيئی ، حتی‌حياتنی بيله فدا ايتمكدن چكنمه‌مليدرلر . بونك عكسنه اوله‌جق هر برحركت دينسزلكدن ، اللهه قارشی‌عصيان ايتمكدن بشقه هيچ برشی دكلدر . چونكه وطن پارچه پارچه اولوب دشمنلرك قوجاغنه دوشرسه ايشته اوزمان نه « دين » قالير ، نه « ايمان » ، نه عرض‌قالير ، نه‌ناموس ؛ بلكه هپسی‌دشمنك چيزمه‌سی آلتنده محواولوركيدر . زيرا دشمنك وطنمزه هجوم ايتمكدن باشليجه مقصدی دين اسلامی محو ايتمكدر .

بتون دشمنلرمز بو غايه‌يی تعقيب ايديبورلر . شمدی‌يه‌قدرقاچ‌دانه اسلام‌حكومتی محو ايدلمش‌سه هپ بوفكرك قربانی اولوب كيتمشلردر .

صوك زمانلرده خلافت اسلاميه‌نك يكانه ممثلی عثمانلی حكومتی اولديغی جهتله دشمنلرمز وار قوتلريله اونك اوزرينه هجوم ايتمكه باشلاديلر ، اوروپادن ، افريقادن چيقارلمسنه قرار ويرديلر . بو قرار نتيجه‌سی اوله‌رق شمدی‌يه قدر اوروپانك بر چوق يرلرندن سوروب چيقاردقلری هركسك معلوميدر . ينه بوقرارك نتيجه‌سيدركه افريقا ـ دن‌ده چيقارلمق اوزره كچن سنه غير مشروع بر صورتده ايتاليايی اوزرمزه صالديرديلر . افريقاده عثمانلی حكومتنه نهايت ويردكلری كبی اوروپاده‌كی قالان يرلری‌ده المزدن آلمق اوزره درت‌دانه كلبی ،اوزرمزه هجوم ايتديرديلر . اوروپاليلرك عثمانليلری افريقا واوروپادن‌چيقارمقدن مقصدلری يالكز توسيع اراضی ايتمكدر ظن اولنمسون ، اونلرك الك برنجی امللری اسلاميتی محو ايتمك ، قرآن كريمی آياقلر آلتنه آلمق ، كعبهٔ معظمه‌يی خاك ايله يكسان ايتمكدر .

بونی اكلامق ايچون وقتيله هر بريسی بر اسلام مملكتی اولوب اليوم تثليث پای قهری آلتنده ايكيل‌ايكيل ايكليه‌ن اسلام مملكتلرينه عطف نظر ايتمك كافيدر ؛ وقتيله يوزلرجه ولايتی مشتمل اولان اندلس دولت اسلاميه‌سی بوكون نره‌ده ؟ او قوجه اسلام مملكتنك يرنده بوكون قاچ دانه اسلام وار ؟

بروقتلر آلتيوز جامعشريف ، بش يوز خسته‌خانه ، سكز يوز مدرسه‌يی احتوا ايدن ودولت امويهٔ اسلاميه‌نك پايتخت معلاسی اولان قرطبه شهرنده ، غرناطه‌ده بوكون قاچ دانه اسلام وار عجبا ؟ حالبوكه اندلسك تسليمی كونی بيله « غرناطه » شهرنده اوچ ميليون نفوس اسلاميه بولنديغی تاريخاً مضبوطدر .

ای مسلمانلر !

بوقدر جامعلر ، بوقدر مدرسه‌لر ، ميليونلرجه مسلمانلرنه‌اولدی بيليورميسكز ؟ او بزم آبدستسزبيله كيرمكه حيا ايتديكمز جامعلر كليسايه ، تياترويه ، ميخانه‌يه تبديل ايديلدی ؛ اوقدرمدرسه‌لر حيوان

آخوری اولدی ؛ میلیونلرجه مسلمانی تدریجاً محو و پریشان ایتدیلر، رسماً وجبراً دیندن چیقاروب خرستیان یاپدیلر .

اوروپا دولتلرینك زیر اسارتنه کچن هانکی اسلام مملکتی وارکه اوراده یواش یواش اسلاملر تنصر ایتدیریلیور ؟ اوروپالیلر بر مملکتی استیلا ایدرکن حریت دینیه ، حریت مذهبیه‌یه رعایت ایده‌جکلرینی سویلرلر ، فقط صوکرا هیچ برینه اهمیت بیله ویرمزلر ، چونکه اصل مقصد اسلامیتی محو ایتمکدر .

اوقدر اوزاغه کیتمکده لزوم یوقدر ، دها بزدن هنوز آیرلدقلری جهتله موجودیتلرینه خاتمه چکیلمه‌مش اولان بلغارستان مسلمانلرینك حالنه عطف نظر ایتمکده بز ایچون پك بیوك حقایقك تجلیسنه خدمت ایده‌بیلیر ! وقتیله بلغارستانك پای تختی اولان « صوفیه » شهرنده ٣٥ جامع شریف ایله ٣٠ قدر مسجد اولدیغی حالده صوك زمانلرده انجق – اوده غایت خراب – بر جامع شریفدن بشقه هیچ برشی قالمامشدی . بونلردن بعضیلری کلیسایه تحویل ایدیلمش، بعضیلری‌ده میخانه ، تیاترو اولمشدر. بیچاره مسلمانلر نماز قیله‌جق بر بیله بوله‌میورلر، بولسه‌لر بیله سربست قیله‌میورلر ، اوك صفده نماز قیلارکن آرقه‌لرنده بلغارلر حورا تپیورلر. اونلرله استهزا ایدییورلر . بونی کیدوب بالذات کوردیکم ایچون خلافنه قطعیاً احتمال ویرمیورم . اعلان حربدنبری بلغارستانده بولنان بدبخت مسلمانلر نه حالده بولنیورلر ؟

اووحشی حیدود بلغارلر طقوز یاشنده اولوب هنوز سن بلوغه واصل اولمه‌مش اولان قیزلرك بیله ناموسنه تعرض ایتمیورلرمی ؟ مخدرات اسلامیه‌نك جوهر ناموسنی پایمال ایتمدیلرمی ؟ « اسلام قادینلرینك کنجلری قوجاغه ، اختیارلری اوجاغه » دیه شرقیلر سویلیورلرمی ؟ مقدس جامعلرمزك بعضیلری هدم وتخریب ، بعضیلری‌ده کلیسایه تحویل ایدیله‌رك قبه‌لرینك اوزرینه چاکلر آصیله‌یورمی ؟ بونلر هر کون کوزمزك اوکنده‌کی شیلر اولدیغی حالده مقصد اسلامیتی محو ایتمك دکلدر ، دیه کندمزی نصل تسلی ایدرز ؟ هر کون غزته‌لر بار بار باغیرییورلر ، مسلمانلق اورته‌دن قالقمالیدر ، دیه فریاد ایدییورلر .

بر مثال اولمق اوزره بونلردن بردانه‌سنی بوراده قارئین کرامه عرض ایتمك ایستیورم : روسیه حکومتنك پای تختی اولان پترسبورغده چیقان نیم رسمی « نوه‌یه‌ورمیا » غزته‌سنك ١٦ ایلول سنه ٣٢٧ تاریخلی نسخه‌سنده « بوداپشته » دن شویله بر تلغراف واردی :

« بوندن صکره اسلامیتی مدافعه ایتمك پك فضله‌در . او « اسلامیت » اورته‌لقدن قالقمه‌لی ، مدنیت نقطهٔ نظرندن اسلامیتك بقاسی دکرسزدر . زیرا اسلامیت مدنیتك دشمانیدر . مسلمان پادشاهلغی آرتق سقوط ایتملی (محو اولملی) زیرا بونلردن هیچ برنده داخلاً پادشاهلق دنیله‌جك برشیلر یوقدر .....! »

ای اهل قبله !

اوروپالیلرك هر درلو افعال وحرکاتی بزه قارشی نصل بر فکر بسله‌دکلرینی آشکار بر صورتده کوستردیکی ایچون بوکا دائر فضله سوزه لزوم کورمیورم ؛ بناءً علیه بز حالا پویان اولدیغمز غفلتدن اویانمز وبزم ایچون بو قدر اجرا ایدیلن حقسزلقلردن عبرت آلمازسه‌ق ملت اسلامیه‌نك آتیسندن قورقولور ، بر سنه‌دنبری مهم بر مملکتمزه هجوم ایدن بر دشمن ایله مردانه چارپیشدیغمز حالده نتیجه‌سنده – عون صمدانی ایله هیچ ده مغلوب اولمدیغمز حالده – افریقادن چکیلمه‌مزه قرار ویرلدی . بونی متعاقبده اوروپادن چیقمه‌مزه ویریلن قرار موقع تطبیقه قونولمق ایستنیور !!.

فقط امین اولیکزکه : اکر حکومت عثمانیه‌یی اوروپادن چیقاراجق اولورلرسه اوزمان آسیاده بر اقازلر ، معاذالله اسلامیت‌ده محو اولوب کیدر . چونکه بو دفعه اوروپادن چیقمه‌مز پك وخیم بر تهلکه‌یی موجب اوله‌جق، بو عادتا اسلاملرك اندلسدن چیقارلملرینه بکزه‌یه‌جکدر او زمانده اسلاملری چیقاران فردیناند نامنده بر کافر بی‌دین ایدی. بناءً علیه بو کون اوچ یوز آلتمش میلیون نفوس اسلامیه‌نك حیاتی تحت تهلکه‌ده بولنیور ، اونلرك هپسی عثمانلی مسلمانلرندن امید نجات بکلیورلردی . ایشته بونك ایچوندرکه : اوروپالیلرده عثمانلیلری محو ایتمکه چالیشیورلر . چونکه بر کره عثمانلی بایراغی آرادن قالقدقدن صوکره عالم اسلامك تام معناسیله امیدی کسیله‌جکی شبهه‌سزدر . حتی انکلیز غزته‌لری بیله عثمانلیلری محو ایتمدکجه هندستان مسلمانلرینك امیدی کسیلمز ، انکلتره حکومتنه منقاد اولمازلر دیه علناً مقاله‌لر نشر ایدییورلر . ایشته بونك ایچوندرکه بو شانلی بایراغی قوتلشدیرمکه چالیشان قهرمانلركناملری قیامته قدر تاریخك الك پارلاق صحیفه‌لرنده باقی قاله‌جقدر .

ای عثمانلی مسلمانلری !

بو دالمش اولدیغمز فنا اویقودن نه زمان اویانه‌جغز ، آرتق یتر ! بز عثمانلیلر نظر انتباهمزی آچملی‌یز ! هیچ اولمازسه ماضیمزدن ، تاریخمزدن عبرت آله‌رق روح پاك اسلافدن محجوب اولملی واسکی مظفریتمزی کوز اوکنه کتیرمه‌لی‌یز ! بیلیرزکه بو وطن عثمانینك هر آووچ طوپراغی بیکلرجه شهدا قانیله یوغرولمشدر. هپ فتح ایتدیکمز یرلر جان بهاسنه‌در، شمدی خائنانه ، مسکینانه ایدیٔ اعدایه تسلیم‌می ایده‌جکز ؟...

ذاتاً اعلای کلمة الله ایچون ، دینك ، وطنك محافظه‌سی ایچون مالمزی جانمزی فدا ایده‌جکمزه دائر جناب حق بزدن وعد آلمادیمی؟ « ان الله اشتری من المؤمنین انفسهم واموالهم بان لهم الجنة یقاتلون فی سبیل الله فیقتلون ویقتلون وعدا علیه حقا...! » آیت کریمه‌سی بو یولده ویرمش اولدیغمز وعدی کوسترمیورمی ؟ الحاصل، اویمزده بولنان کتاب مقدسده بو کبی آیات کریمه‌یی هر کون کوروب ایشیدرکن ، او کتاب مقدس بزلره خطاباً : مسلمانلغی محافظه‌یه چالشمدقجه ، آنی دشمانلرینك تجاوزندن قورتارمدقجه سزك ایچون ایکی جهانده راحت یوقدر دیه ندا ایدوب طورورکن نصل اولورده بز حالا پویان اولدیغمز غفلتدن اویانمیورز ؟...

اى عثمانلى اردوسى !

بوكون قوصوه صحراسنده دشمنك سونكولرى ، پيس ملوث چيزمه‌لرينك پاى تحقيرى آلتنده بولنان؛ دينك ، وطنك سلامتى ايچون دشمن ايله مردانه چارپيشيركن شهيد اوله‌رق برحيات جاويده نائل اولان عثمانليلرك بيوك پادشاهى خداوندكار سلطان مرادخان حضرتلرينى دوشونوك ! وقتيله اناطولى‌يى زير اداره‌سنه آلدقدن صكره روم ايلى‌يه كچه‌رك اورانك ده فتحنه مباشرت ايدن مشهور « سازلى‌دره » محاربه‌سندن صكره « ادرنه » يى فتح ايدوب آنى ايكنجى پاى تخت اعلان ايدن بو جسور عثمانلى پادشاهى بزم اجدادمزدن دكلى ؟ بزلرده او بيوك اجدادلرمزك احفادى دكلى‌يز ؟

دنيالرى حيرتلر ايچنده براقان، قيصرلرى تيرتير تتره‌دن، روم‌ايلى فتوحات مدهشه‌سنى ياپان او بيوك پادشاهمز بوكون دشمن عسكرلرينك سونكولرى آره‌سنده ، ملوث چيزمه‌لرى آلتنده آه وأنين ايدييور ، بزدن امداد طلب ايدييور؛ « اى بنم احفادلرم قوشون، بنى بونلرك الندن قورتارك » ديه فرياد وفغان ايدييور . كوزلرينى ديكمش، يولنى بوكشده يالواريپور .

اى معظم عثمانلى اردوسى ، اى عثمانليلر !

بوقدر فتوحات ايله دنيالرى يرندن اوينادان بو محترم پادشاهك ، « ميلوش قابيلوويچ » نامنده بر صربلى طرفندن قوصوه صحراسنده شهيد ايديلن بو بيوك اجدادمزك بوكون دشمنلر ايچنده بولنمسنه نصل راضى اولويورز ؟ اكر بز اونلرك خيرالخلفى اولديغمزى بالفعل اثبات ايده‌مز، او محترم شهيدك تربهٔ مقدسه‌سنى خائن ، نامرد ، جانوار دشمنلرمزك الندن قورتاره‌مزسه‌ق اونلرك احفادى اولديغمزى نصل ادعا ايده‌بيله‌جكز؟ روز جزاده اونلرك حضورينه هانكى يوز ايله‌واره‌بيله‌جكز ؟ فاتحلرك سليملرك ، مرادلرك ، بيلديرملرك ،... روحلرينى شاد ايتمك ايسترسه‌ك بومقدس وطنى مردار آياقلريله كيرلتمك ايستين آلچق دشمنلره حدينى بيلديرملز ؟ اكر بزدنيالره ميدان اوقويان ويانه قاپولرينه قدر كيدوب دايانان اجدادمزك احفادى ايسه‌ك يابرفرد قالنجه‌يه قدر بو مقدس طوپراقدن آلچق دشمنلريمزى سوروب چيقارملز ، ياخود بر مسلمان قالنجه‌يه قدر بو اوغورده شهيد اولمه‌لى‌يزده نامرد دشمنك وطنمزى چيكنه‌ديكنى بارى كوزلرمز كورمسون . بلكه اوزمان اجدادمزك حضورنده سوز سويلمكه برآز حق قزانمش اولورز . ايشته بزده سزك كبى بو وطنى مدافعه ايدركن شهيد اولدق ديمكه حق قزانير ، صوكره‌ده حضور الهيده أولنجه‌يه قدر وطنى مدافعه ايدنلره جناب حقك ويره‌جكنى وعد ايتمش اولديغى نعمتلرى طلب ايتمكه يوزمز اولور . يوق اكر كوز كوره كوره بو وطنى دشمنلره چيكنه‌تيرسه‌ك دنياده الك سفيل بر مخلوق صيراسنه كچه‌جكمز كبى آخرتده‌ده اللهك الك بيوك عذابنه معروض قاله‌جغز .

هم نه حاجت أولومدن أولومه فرق يوقيدر ؟ وطنى مدافعه اوغورنده شانلى برأولوم ايله أولمك پك چوق حياته غبطه‌فرما اولديغنى بيلميورميز ؟ بناءً عليه بو قدر مقدس ، بو درجه معزز اولان مملكتمزى محافظه اوغورنده بتون مالمزى ، جانمزى فدا ايتمك بزم ايچون ثروت صاحبى اولوبده مسكينانه ، ذليلانه يشامقدن دها خيرليدر . كوزمزك اوكنده بو قدر مخدرات اسلاميه‌نك ناموس عصمتى لكه‌دار ايدلدكدن ، يوزلرجه جامعلر كليسا اولدقدن ، ميليونلرجه مسلمانلر جبراً خرستيان ايدلدكدن صوكره يشامق « والله العظيم بالله الكريم » بزم ايچون ذلدر ، بوصورتله يشامقدن طوپراق آلتنه كيرمك بيك قات خيرليدر .

اى اردوى اسلام !

سزبوكون بالفعل ميدان حربده دشمنك قارشيسنده صف باغلامش اودشمن بدنام طرفندن دين اسلامه، حضرت قرآنه ، وطن مقدسه طوغرى وزان ايدوب كله‌جك اولان قيغلجم آتشلرينه وجودلريكزى سپر ايدييورسكز ؛ اويله‌ايسه باقكز ! محافظه‌سى ايچون جان ويرديككز حضرت قرآن سزلره قارشى نه‌ديور . « يا ايها الذين آمنوا اذالقيتم الذين كفروا زحفاً فلاتولوهم الادبار . ومن يولهم يومئذ دبره الامتحرفا لقتال اومتحيزاً الى فئة فقد باء بغضب من الله ومأويه جهنم وبئس المصير

اى مؤمنلر ! دين، وطن دشمنلريكزله فى‌سبيل‌الله مجاهده ايدركن محاربه ميدانلرنده قارشيلاشديغكز ، صفلرى ترتيب ايدرك دشمنله اوغراشمغه باشلاديغكز وقت صاقين اعداكزه آرقه چويروبده قاچميكز ! هركيم محاربه ميداننده فرارايدرسه غضب الهى‌يه مستحق اولور ؛ جناب حق دنياده اوكيلرى رزيل ورسواى ايلديكى كبى ، آخرتده‌ده عاصيلر ، جانيلر ، ايچون حاضرلامش اولديغى جهنم اتشلرى ايچنده ياقار . »

بوآيت كريمه كوستريپوركه ميدان محاربه‌ده دشمندن قورقه‌رق آرقه‌يه دونوب قاچمق الك بيوك كناه ، پك عظيم برجنايتدر . ايشته بونك ايچوندركه : حضرت پيغمبر (صلعم) برحديث شريفنده « اجتنبوا الكبائر السبع الشرك بالله وقتل النفس والفرار من الزحف » بيورمش و بناءً عليه اثناى حربده فرار ايتمه‌يى اللهه كفر ، بلا سبب انسان أولديرمكله برابر تعداد ايدرك اكبر كبائردن صايمشدر . شوحالده ميدان محاربه‌دن فرار ايدنلرك جزاسى جناب حقك برلكنى انكار درجه‌سنده شديددر .

اى اردوى اسلام ، اى « دين » ك ، وطنك مدافعه‌سى ايچون محاربه‌يه قوشان شانلى عسكر !

سز بيليكزكه : محاربه‌ده دشمنه قارشى آرقه چويروب فرار ايتمك دين اسلامى ، حضرت قرآنى آياقلر آلتنه آلوب پارچه پارچه ايتمك ديمكدر ؛ چونكه برنفرك محاربه‌دن قاچمسى مملكتك ـ معاذالله ـ دشمن النه كيرمه‌سنه سبب اولور .

باقكز ، حضرت قرآن نه ديور : « الم تر الى الذين خرجوا من ديارهم وهم ألوف حذرالموت فقال لهم الله موتوا ثم احياهم ؛ ان الله

لذو فضل على الناس ولكن اكثر الناس لا يشكرون . وقاتلوا فى سبيل الله واعلموا ان الله سميع عليم — حيثيم، بيلميورميسك اوكيمسه‌لرك حالنى، كه صاييلرى بيكلره بالغ اولديغى حالده — مملكتلرينه تجاوز ايدن دشمنك هجوميله كلسى محتمل اولان — ئولومدن قورقدقلرى ايچون مملكتلرينى براقوب قاچديلرده الله اونلرى ينه اولدوردى ، صوكراده تكرار ديرلتدى ! شوراسىده محققدركه : انسانلرك هپسنه اللهك احسانى پك چوقدر ، لكن انسانلرك چوقلرى بو نعمتك قدرينى بيلمزلر ؛ برده سز ، الله ، دين ، وطن اوغورنده دشمنلريكزله مردانه بر صورتده چارپشك ، محاربه ايدك ! هم أيى بيلكزكه : الله هم ايشدير ، هم بيلير . »

اى اردوى اسلام !

الله عشقنه ، دين، وطن حرمتنه بوكونكى كونده هپكزك كوزلرى بو آيت كريمه‌نك، بوقانون الٰهينك معناى شريفنه منعطف اولسون ! اللهك بولايتغير قانونى صراحت قطعيه ايله كوستريبوركه: دين، وطن دشمنلرى ايله محاربه ايدركن دشمنك هجوم ايتمسيله كله‌جك أولومدن قورقه‌رق دشمندن پك چوق افراده مالك اولان برملت ، بر اردو تام معناسيله اظهار شجاعت ايتمز ، دشمنه مقاومت ايتميه‌رك حيات شخصيه‌لرينى أولومه ترجيح ايدرلر ، دشمنك قورشونيله أولمه‌مك ايچون مملكتى ترك ايدوب دشمندن فرار ايدرلرسه الله او ملتى ، او اردويى دشمنه تربيه ايتديرير : دشمن جسارته كله‌رك وار قوتيله فرارى‌لرك اوزرينه هجوم ايلر ، اونلرى تعقيب وتنكيل ايدر ، بعضيلرينى أولديرر ، بعضيلرينى‌ده اسير آلير ؛ بوصورتله — دشمن — محاربه‌ده غالب موقعنده قالير ، قاچه‌لرى سببيله مغلوب اولانلرك استقلال مليلرينى محو ايدر ، اونلرى هر صورتله كنديسنه اطاعته مجبور قيلار، ربقهٔ اسارته كچيرر. بريكيلر — قاچانلر — ده پك اوزون بر زمان بو اسارت، بو ذلت، بو مسكنت واديلرنده يوارلنوب محو وپريشان اولورلر؛ قاچدقلرى أولومدن دها بدتر بر مصيبته، بر فلاكت عظمايه دوچار اولورلر، عقللرى باشلرينه كلوبده — اكر او زمانه قدر دشمن موجوديتلرينه نهايت ويرمزسه — استقلال مليلرينى اعاده ايدنجه‌يه قدر بو فلاكتدن قورتوله‌مازلر...

بناءً عليه ميدان محاربه‌دن فرار ايدوبده دشمنك جسارتنى آرتيرانلر — كرك ضابط، كرك نفر — مملكتى اعداى دين ووطنه تسليم ايدنلر، دنياده اك مدهش بر أولومله اوله‌جكلرى كبى، حضور رب العالمينده‌ده بو عمللرندن طولايى رذيل ورسواى اوله‌رق اك بيوك جزايه چارپيله‌جقلردر ؛ بونده شبهه ايتمك وحدانيت الٰهيه‌ده ترددده دوشمك قدر عظيم بر جنايتدركه : بوكا مسلمان اولان هيچ بر فرد تحمل ايده‌مز. هم نه حاجت! انسان قاچمقله أولومدن قورتوله‌بيليرمى؟ وقت كلنجه نره‌ده اولسه‌ق ينه بزى بولور. «قل ان الموت الذى تفرون منه فانه ملاقيكم... اينما تكونوا يدرككم الموت ولو كنتم فى بروج مشيدة ... »

اى محترم ضابطان عثمانيه !

سزده محاربه‌ده دشمنلرمزه غلبه ايتمك ايچون عثمانلى ضابطانه مخصوص برفضائل اخلاقيه ايله افراد عسكريه‌نك حسن ظننى قازانك؛ صاقين! سزدن ذره قدر سوء ظنى موجب افعال وحركات صادر اولماسين، چونكه بيوككاردن صدور ايدن اك اوفاق برقصور غايت بيوك كوزوكير ، بناءً عليه وطنك، دينك، قورتوله‌سى اولاالله ، صوكراده درايت وفطانتكزه ، سزك — ونكولريكزه ، توفكاريكزدن چيقاجق قورشونه باقديغى بودقيقه‌ده افراد عسكريه‌نك سوءظننى موجب اوله‌جق ذره قدر دينى برقصورده بولنمه‌مكز لازمدر؛ كه « البادى اظلم » سرينه مظهر اولمايه‌سكز !

اى شانلى عثمانلى عسكرلرى !

سزلده وظيفه‌كز ضابطانكزك ، باشكزده بولنان آمرلريكزك هرصورتله امرينه انقياد ايتمكدر . باقكز ! قرآن سزلره نه امر ايديور : « اطيعوا الله واطيعوا الرسول واولى الامر منكم ... » اللهه ، پيغمبره ، آمرلريكزه ، ضابطلريكزه ... اطاعت ايدك ! اكر سز اللهك جنتلرينه صاحب اولمق ايسترسه‌كز بهمه حال ضابطانكزه اطاعت ايدك ! أول ديدكلرى يرده أولك . اكر بويله ياپمازسه‌كز الله سزى دنياده رزيل ورسواى ايتديكى كبى ، يوم قيامتده‌ده جهنم آتشلريله ياقار ، خسر الدنيا والآخره اولورسكز .

اى اردوى اسلام !

اكر سز اعلاى كلمة الله ، محافظهٔ وطن ايچون محاربه‌يه كيرديككز وقت قرآن كريمك اوامر قطعيه‌سندن انحراف ايتمز ، دشمنه آرقه چويرميه‌رك مجاهده‌كزده عزم وثبات ايدرسه‌كز امين اولكزكه سزك بر نفركز دشمنك اون نفرينه بدل اولور . بوصورتله دشمن نه قدر چوق اولورسه اولسون سزه مغلوب اوله‌رق قاچه‌جقدر . ايشته قطعيتده شبهه‌مز اولميان قانون الٰهى بويله ديور : « يا ايها النبى حرض المؤمنين على القتال ؛ ان يكن منكم عشرون صابرون يغلبوا مائتين، وان يكن منكم مائة يغلبوا الفاً من الذين كفروا بانهم قوم لا يفقهون — يا ايها الذين آمنوا اذا لقيتم فئة فاثبتوا واذكروا الله كثيراً لعلكم تفلحون . »

آقسه‌كيلى

احمد حمدى

نشرة

« ارسلتها الجمعية الهلال الاحمر العثمانى تستنهض بها حمية حجاج بيت الله الحرام ، ونحن نستنهض بها حمية كافة اهل الوجود والايمان »

بسم الله الرحمن الرحيم

« وتعاونوا على البر والتقوى »، «ان تنصروا الله ينصركم ويثبت اقدامكم»

يا حجاج بيت الله الحرام وزوار سيد الانام

نحمد الله الذى هدانا بالدين وجعل العز بجهاد اهل الحرب الباغين

الظالمين ونصلي ونسلم على من كسرة سنة فى نصرة دين الله و مفغلت كبد عمه انتقاماً من احباء الله .

وبعد فانا اول مانطلبه من الله لكم بلوغ مأمولكم سالمين والرجوع الى اوطانكم غانمين ثم نقول لكم والحزن قد زلزل جناننا والحسرات تكاد تمنعنا كلامنا ، ابتهلوا ابتهلوا وتضرعوا الى الله القوى القدير فى ذلك المنسك القويم اول بيت اسس على التقوى والمقام المقدس مرقد علم الهدى بقلوب خاضعه وافئدة خاشعه بان يؤيد مركز الخلافة الاسلامية وحامى بيضة الشريعة المحمديه السلطان العادل سلطان البلاد والعباد وخليفة الهادى الى سبيل الرشاد امير المؤمنين « محمد رشاد » وينصر جنوده المحاربة والمرابطة فى ساحة الجلاد و حدود البلاد ، فقد تألب عليه عصب من الاعداء الذين اعتادوا ان يعملوا سراً وعلانية على زلزلة مقام الخلافة والله من ورائهم محيط ، « يريدون ان يطفوا نور الله بافواهم ويأبى الله الا ان يتم نوره »

فان اليونان والبلغار والصرب واهل الجبل الاسود اتحدوا مع بعضهم البعض واتخذوا الفساد واراقة الدماء ونهب العباد ديدنا ولم يألو جهداً فى اغواء السزج من الرعايا فى ولاياتنا الغربية وكلما رؤا الدولة الاسلامية مشغولة ببعض الخطوب يبثون عصابات الاشقياء ويقتلون الرجال والنساء والاطفال بالقنابل وينشرون فى جرائد اوروبا اعمالهم الفظيعة ويسندونها الى المسلمين املاً فى استجلاب مساعدة الدول الاوروبية على توسيع ممالكهم بانتقاص ممالكنا ، وفى هذه الايام لما وجدوا مركز الخلافة فى شغل شاغل بالمصيبة الدهماء والحرب المقيمة حرب طرابلس الغرب طمعوا واطمع اشعب فى نوال خيالهم القديم فساقوا الى حدودنا خيلهم ورجلهم واتفق اربعتهم على محاربتنا ظناً منهم ان قناتنا قدلانت وشوكتنا قد كسرت ولكن خاب ظنهم فان حكومتنا قالت

لايسلم الشرف الرفيع من الاذى
حتى يراق على جوانبه الدم

وخفت خطاها وارسلت جيوشها و فرسان الحرب الى ساحة الوغى ، و هرول المسلمون و العثمانيون الى نصرة الحق والزود عن الاوطان. وهاهم اليوم يقارعون الاعداء المحاربين وجهاً لوجه بالمدافع و البنادق و السيوف .

و لايخفاكم ان المحاربة فى هذا الزمان ليست كالمحاربة فى الازمان السالفه لاسيما و ان برد هذا الفصل بشكل جيشاً من الامراض هوا نكى من جيش العدو اللدود و حيث ان ديننا المبين يأمر بالمواساة و نبينا الكريم صلى الله عليه و آله قال «المسلمون كالبنيان يشد بعضهم بعضا » و قال صلى الله عليه و سلم « لايكمل ايمان المرء حتى يحب لاخيه المسلم كما يحب لنفسه » و قال صلى الله عليه وسلم ما معناه « المؤمنون كالجسد الواحد اذا اشتكى منه عضو تداعى له الباقي بالحمى و السهر »

وحيث ان العالم المتمدن فى اوروبا قد اتخذ عادة حسنة وهى تشكيل الجمعيات لاسعاف ومداواة جرحاء الحرب .

لاجرم ان كنا نحن اولى بهذ العمل منهم مقتضى اوامر ربنا ونصوص نبينا فاعتمدنا على الله تعالى وعلى كرم المسلمين ومن يحب على الخير من الناس اجمعين . فشكلنا هذه الجمعية وسميت بالهلال الاحمر العثمانى لتصرف قواها وعناياتها فى ارسال الاطباء والعلاجات وآلاة المداواة الى ساحة الحرب . ومن البديهى ان من يعلم ان اربعة دول تحارب دولتنا العثمانية يستطيع ان يقدر مقدار الجرحاء والمرضاء الذين يصبحون فى حاجة الى المعالجة وانه عدد غير قليل ولهذا رأينا من الواجب الدين ان لاتكونوا محرومين من الاشتراك بالمدافعة عن حياض الخلافة . وليست المدافعة منحصرة فى امتشاق الحسام بل تكون ببذل المال ايضاً كما قال تعالى « وجاهدوا باموالكم وانفسكم » وهذا المال لاستحصال وسائل رفع الآلام والاسقام عن المجاهدين فلذا ندعوكم الى بذل المال اعانة لهذه الجمعية التى اخذت على عاتقها القيام بهذا العمل العظيمة فايدته .

واعلموا ان كثيراً من الدول الاجنبية عرضوا الاشتراك فى مساعدتنا بمثل هذا العمل . وانا نعيذكم بالله و آياته ان لاتكونوا احجم منهم عن هذا العمل المبرور بل كونوا على يقين بان بذل المال فى هذا السبيل افضل من سبل كثيرة سواه فاننا نخاف ان تقاعدنا عن التناصر يحل علينا وعيده صلى الله عليه و سلم المصرح فى قوله «وحجوا قبل ان لاتحجوا » فالبدار البدار يارواد الثواب واولى الالباب الى قوله تعالى «وتعاونوا على البر والتقوى» وقوله تعالى « واحسنوا ان الله يحب المحسنين » وهذا هو القرض الحسن والله سبحانه وتعالى يقول « وبشر الذين آمنوا وعملوا الصالحات ان لهم جنات تجرى من تحتها الانهار » «ومن يقرض الله قرضاً حسناً يضاعفه له» وقال صلى الله عليه وسلم مامعناه ان الله سبحانه وتعالى يقوم يوم القيامة وحين الحساب «عبدى عبدى استطعمتك فلم تطعمنى فان عبدى المسكين استطعمك فلم تطعمه» وها نحن قد استطعمناكم لمن يجودون بارواحهم فى سبيل الذود عن هذه الدولة الباقية للمسلمين على وجه الكرة الغبراء وفى هذا فليتنافس المتنافسون والله ولى توفيقنا وتوفيقكم الى مافيه الخير لنا ولكم فى الدين والدنيا وصلى الله وسلم على نبينا وشفيعنا الذى انزل الله عليه فى كتابه المجيد « وجاهدوا باموالكم وانفسكم » وقوله تعالى « ان الله اشترى من المؤمنين انفسهم واموالهم بان لهم الجنة يقاتلون فى سبيل الله فيقتلون ويقتلون وعداً عليه حقاً فى التوراة والانجيل والفرقان ومن اوفى بعهده من الله فاستبشروا ببيعكم الذى بايعتم به وذلك هو الفوز العظيم » صدق الله العظيم والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته .

مكاتيب

سبيل الرشاد جريدهٔ اسلاميه سنه

افندم

جهاده بدناً ويا مالاً معاونت هر مسلم ايچون فرضدر . اضحيه‌ده واجب اولان اراقهٔ دم اولوب حق الهدر . بناءً عليه شو حالده هم فرضى ، همده واجبى ايفايه قدرتمز بولنماديغندن ايلروده سعهٔ حالمزده

واجبی‌ده اسقاط ایتمك نیتیله مقدم اولان فرضی ایفا ایچون تدارك ایده بیلدیکمز ایکی قربان بدلی اولان ایکی بچق لیرایی اعانهٔ جهادیه اولمق اوزره حربیه نظارتنه تسلیم ایتدك . زمان واحوال مناسبتیله اجتهادمزه پك چوق اخوانك اشتراکنه امیدوارز .

رفیقه‌سی نزهت — متقاعدیندن محی الدین

مطبوعات

ایلك قازمه‌یی پادشاهمز اورملی !

مدافعهٔ ملیه مسئله‌سی

استانبول مطبوعاتنك اکثریت عظیمه‌سی برقاچ کوندنبری « مدافعهٔ ملیه » تشکیلاتندن بحث ایتمکده اولدقلری جهتله بوخصوص طشره‌لرده دخی پك بویوك برخواهش اویاندیرمش وبویله برتشکیلات وقوعنده شهرمز وجوار قصبات وقرادن دخی پك چوق کیمسه‌لرك نقداً وبدناً همان بوامر عظیمه اشتراك ایده‌جکلری کورلمکده بولونمشدر .

اوروپاده برمؤسسهٔ عالیه‌نك وضع اساسنده حاضر بولونان قراللرك ، ایمپراطورلرك ایلك تمل برینك قازمه‌سنی کندی اللریله اوردقلری دائما کورولور . سوکیلی خلیفه‌مزك قوماندان اعظم أفندمز حضرتلرینك دخی بوتون وطنك مدافعه ، حیات ومماتنه تعلق ایدن شومسئله‌ده تأسیس ایدیله‌جك خطوط مدافعه‌استحکاماتنك ایلك قازمه‌سی یدمؤید همایونله اورولدیغی کونك هفته‌سنه قالماز چتالجه‌دن بش قات مستحکم مواقع همان انشا اولونمش کوریله‌جکدر . شهریار عالیتبار افندمز ایسه سن شاهانه‌لرینك عدم مساعده‌سنه مبنی میدان حربه کیده‌مدیلرسه بوامرمهم وعظیمی‌ایفا بویوره‌جقلرنده اصلاشبهه وترددمز یوقدر . ایش بورایه‌کلدیده بوشکله کیردیمی ؟ استانبول سورلری خارجنده کندی ارزاقیله چالیشه‌جق یوز بیکلرجه خلق موجود اوله‌جقدر .

استانبول مطبوعاتنه قارشی نصیحت ویرمك حدمزدکلدر . عجبا محاربه تاریخندن اعتباراً تعقیب ایدیله‌جك خط حرکت حقنده استانبول مطبوعات ارکانی بیننده اولسون مذاکره ایتدیلرمی ؟ شبهه‌سزکه خایر ! ..

بویله آجی وتاریخی دقیقه‌لر کچیردیکمز زمانده خلقك الك زیاده قوهٔ معنویه‌سنه خدمت ایده‌جك مطبوعاتدر . مطبوعات ارکانی دیدیکمز کبی بر کره طوپلانسه ایدی ؛ تعقیب ایدیله‌جك خطوط حرکاتی تعیین ایتسه‌ایدی ؛ شیمدی‌یه قدر یکدیکرینه مباین نشریات وحوادثله خلق بودرجه‌لره قدر سقوط خیاله اوغرامازلردی !

هیهات ! ... که اونلر آره‌سنده‌ده الآن براتحاد کوریله‌میور ؛ حالا یکدیکرینك باجاغنه ایپ طاقدن ، یالانلرینی دملەکدن ، بربرلرینه حسد ایتمکدن آصلا خالی قالمایورلر !

بوکون بالاتحاد ذات حضرت پادشاهی‌یی ، عرض ایتدیکمز مدافعهٔ ملیه مسئله‌سنه متفقاً بردعوت ، وبوکا موفقیت ؛ دنیایی بربادشاهلغه آز کورن خاقانلرمزك قبرلرنی ، امانات پیغمبری‌یی محتوی اولان مقامات مقدسه‌نك قاپیلرینی بلغار چیزمه‌لریله چکنتمه‌مه‌که سبب اولور . ومن الله التوفیق

« آناطولی سسلری »

شئون

بالقانلر جهادی

— بوهفته بردورهٔ توقف وانتظارله کچمشدر —

۲۵ تشرین اول ، پنجشنبه :

ادرنه قوای مدافعه‌سنك شانلی بر صورتده مدافعه ایلدیکی وهجوم ایدن دشمنی تارومار ایده‌رك پوسکورتدیکنه دائر رسمی برخبرنشر اولنیور . باب‌عالیده صدراعظم نزدنده عقد اجتماع ایدن امرای عسکریه‌نك حربه دوام‌ایتمك اوزره قرار ویردکلری خبر آلنیور . شرق مرتب اردوسی قوماندانی عبداه پاشا بوکون استانبوله کلیور . خارجیه ناظرینك دعوتی اوزرینه بش دولت معظمه‌نك سفراسی بوکون باب عالی‌یه کلیورلر . باب عالیدن عودتلرنده هیئت سفرا آوستریا سفارتخانه‌سنده اجتماع ایدرلر . صدر اعظم طرفندن صورت رسمیه‌ده کندیلرینه مملکتك امن و آسایشی حقنده تأمینات ویریلیور . وبدخواهانه اراجیفه اهمیت ویرمه‌نك شایان تأسف اولدیغی بیان اولنیور . فرانسه‌نك (لئون غامبه‌تا) زرهلی قرووازوری لیمانمزه مواصلت ایدیور، ۲۱ پاره طوب‌انداختیله رسم‌سلامی ایفا ایلیور. آلمانیانك (وینه‌تا) قرووازوری‌ده بوکون کلیور .

۲۶ تشرین اول ، جمعه :

بوکونکی غزته‌لر متحداللسان مدافعهٔ ملیه‌دن بحث‌ایدیور واهالی‌نك حمیت دینیه وملیه‌سنی تحریك ایدیورلر . بوکون برتبلیغات رسمیه ادرنه‌نك متانتی، ادرنه منطقه‌سنده مظفریاتك توالی‌ایتدیکنی ادرنه ولایتندن مقام سامیٔ صدارته ۲٤ تشرین‌اول تاریخیله مورود تلغرافنامه‌یه استناداً اعلان ایدیور . مناستر ولایتندن چکیلن دیکر بر تلغراف‌ده صوروویچ حوالیسنده صربلرله اولان مصادماتده عسکرلرمزك احراز موفقیت ایلدیکنی اخبار ایلیور. ناظم پاشانك ۲۵ تشرین‌اول تاریخیله چکمش اولدیغی دیکر برتلغراف‌ده بردشمن سواری کشف بلوکنك تکفور طاغنه آلتی کیلو مترو مسافه‌ده کوریله‌رك قوای عسکریه‌مز طرفندن طرد اولوندیغی بیلدیریلیور . بوکون دخی باب عالیده امرای‌عسکریه‌دن مرکب بر انجمن فوق‌العاده عقداولنیور. ایتالیا باندیره‌سنی حامل (آمانوئه‌ل فیلیبرتو) نام زرهلی ایله آوستریا باندیره‌لی (آسپرن) نام زرهلی قرووازورلری‌ده بوکون لیمانمزه کلیورلر . بوکون موقع حربده اسیر دوشن دشمنلردن برقسمی درسعادته کتیریلیور . بر چوق روسیه مسلمان کوکلیلری سیواستوپولدن واپورله شهرمزه کلیور، طوغریجه حربیه نظارتنه مراجعت ایلیورلر .

۲۷ تشرین اول ، جمعه ایرته‌سی :

ادرنه‌دن ینه مظفریت خبرلری کلیور . ادرنه والیسندن مقام صدارته کلن رسمی تلغرافلرده : « ادرنه مواقع مستحکمه‌سنك غرب جبهه‌سیله‌ماراش منطقه‌سنده ۲۵ تشرین‌اول صباح‌وسطی ساعت‌سکزدن آقشام ساعت‌بدی‌یه قدر دوام ایدن محاربه یارم ساعت فاصله‌یی متعاقب بتکرار باشلایوب کیجه صباحه قدر و۲٦ تشرین اولده دخی بوتون کون کمال شدتله دوام ایتدیکنی وماراشده عساکرعثمانیه‌نك سونکی‌هجوملرینه دشمنك مقاومت ایده‌میوب‌تلفات کلیه ویردکدن صوکره بر حال پریشانیده رجعت ایلدیکنی ، دشمندن یوزلرجه‌مانلیهر تفنکی ایله برخیلی جبخانه‌اغتنام اولوندیغی؛ غرب جبهه‌سنده‌ده شدتلی طوپ‌آتشی دشمن بطاریه‌لرینی‌سکوته مجبور ایتدیکی ، جنوب‌جهتنده دخی دشمنك تلفات کثیره‌ایله پوسکوردلدکی وبو ۲۹ ساعتلك قانلی‌محاربه‌نك جداً وحقیقةً عثمانلی تاریخنه زیب آور اوله‌جق درجه‌ده پارلاق مظفر یاتله نتیجه‌لندیکی» تبشیر اولنیور. رجال‌عسکریه بوکون‌ده‌باب‌عالیده اجتماع‌ایدیورلر .

٢٨ تشرين اول ، بازار :

بوکونکی غزته‌لرله حکومت طرفندن « عساکر عثمانیه‌نك چتالجه خط مدافعه‌سنه‌چکیلمك لزومنی حس ایله اوراده اکمال‌تحشیدات اتمکده‌بولوندیغنی وبونك پایتختك قاپوسی اوکنده برمحاربه بولاجغندن عبارت اولدیغی وبوصورتله‌ده‌هیجان وخلجانلره سببیت ویره‌بیله‌جکی نظر اعتباره آلنه‌رق هردرلو وقایعك اوکی آلنمق اوزره تدابیر ضابطه وسیاسیه اتخاذ ایدلدیکی » بیان ایدلدکدن صوکره ، آسایش‌مملکتی اخلال اتمك قصدیله بدخواهانه شایعه‌لر نشر ایدن فسده‌نك شدتلی مجازاته دوچار ایدیله‌جکی رسماً تبلیغ اولنیور و « حکومت حاضره‌نك استناد ایتدیکی سلامت وطن امل ملیسندن اخذ قوتله وفعالیت عظیمه ایله حرکته عازم وهردرلو ترددن سالم » اولدیغی اعلان اولنیور . باب مشیختدن دخی چتالجه‌ده اجتماع اتمکده بولنان افراد عسکریه‌یه آکلایه‌جقلری لسان ایله نصایح لازمه ومؤثره ایفاسیله اردوی همایونك تقویهٔ معنویاتی وافرادك تزاید شوق وغیرتلری ایچون علمادن یوز قدر نطوق ونافذ الکلم ذواتك خادم کوینه اعزاملری هیئت عسکریه‌جه بالاتخاذ ، مجلس وکلاجه تنسیب اولنان قرار اقتضاسندن اولدیغی وجهله باب فتواجه درسعادتده‌کی مدرسین کرام ایله رجال علمیه‌دن اوصاف مذکوره‌یی جامع ذواتك اردوی همایون قرارکاهنه عازم اوله‌جقلری اعلان اولنیور . علمای مشارالیهمدن اللی ذات بوکون قرارکاهه کیدیورلر . میدان حربدن پیدرپی درسعادته کلن مهاجرین آراسنده قولرا خسته‌لغی وقوع بولدیغندن بوکوندن اعتباراً پایتخت قولرالی اعلان ایدیله‌رك تدابیر صحیه‌یه توسل اولنیور . بوکون ده دول معظمه سفراسی آوستریا سفارتخانه سنده اجتماع ایدیورلر . اعیاندن مشیر فؤاد پاشا ، بحری وولی پاشالر چتالجه‌یه عزیمت ایدیورلر .

٢٩ تشرین اول ، بازارایرتسی :

تکفور طاغی جوارنده دشمنك بربطاریه‌سی دونمانك طوپ آتشیله‌محو وپریشان ایدلدیکی دونما قوماندانلغندن بیلدیریلیور . چتالجه‌یه عزیمت اتمش اولان هیئت عسکریه واعیان درسعادته دونه‌رك حال اجتماعده بولنان هیئت وکلایه داخل اولیور . حال وموقع ووضعیت حربیه حقنده ایضاحات ومعلومات ویریورلر . بوکون متارکه عقد اولنه‌جق دیه بر شایعه دوران ایدیورسه‌ده اصلسز اولدیغی معلوم اولیور .

٣٠ – ٣١ صالی ، چهارشنبه :

سلانیك والیسی درسعادته حرکت ایدییور . روم ایلی حقنده بر چوق خصوصی خبرلر آلنیور . فقط غزته‌لرده‌بوبابده برشی‌مندرج دکلدر . هرکس حیرت وانتظار ایچنده‌در . بتون امیدلر اللهه ، چتالجه اردوسنه قالمشدر .

عالم اسلامده تظاهرات

ایرانیلر آراسنده :

تجار وتبعهٔ ایرانیه‌دن مرکب تشکل ایدن قومیسیون واسطه‌سیله مجروحین غزاة عثمانی ایچون اعانه جمع ایدلمکده اولدیغی اولجه یازمش ایدك . ایران سفیر کبیری احتشام‌السلطنه میرزا محمود خان حضرتلری ولایات شاهانه کارپردازلرینه دخی تلغرافنامه‌لر کشیده‌سیله اورالرده مقیم تبعهٔ ایرانیه‌جه‌ده اعانه جمع ایدلمسنی اشعار وقویاً توصیه بیوردقلرندن بصره‌ده مقیم تبعهٔ ایرانیه‌دن درحال آلتمش عثمانلی لیراسی جمع وشهر مذکورده مقیم هلال‌احمر جمعیت محترمه‌سنه تودیع قلندیغنی بصره باش کارپردازلغندن سفارت کبرایه وارد اولان تلغرافنامه‌ده بیلدیریلیور .

§ ایران سفیر کبیری احتشام‌السلطنه میرزا محمود خان حضرتلری پنجشنبه کونی ایران مظفریه خسته‌خانه‌سنه عزیمتله تداوی ایدلمکده اولان مجروحین غزاة عثمانیه‌یی‌زیارت وبالعموم مجروحینك خاطرلرینی استفساراله وطن‌مقدسلری حقنده ایفا ایلدکلری خدمات مفتخرهٔ عسکریه‌لرینی تبریك وشکرله وسیغاره‌لر توزیعیله جمله‌سنی تلطیف بیورمشلردر .

هندستانده :

تایمس‌غزته‌سنك قولومبو مخابری سیلان اهالیٔ اسلامیه‌سنك محاربهٔ‌حاضره مناسبتیله بیوك بر میتنغ عقد ایدرك بینلرنده هلال احمر جمعیتی ایچون اون بیك روپیه اعانه طوپلادقلرینی یازیور .

§ پیشاور علماسی محلی جامع‌شریفنده محاربهٔ حاضره‌ده عثمانلی اردوسنك احراز مظفریت اتمسی ایچون ادعیهٔ مأثوره تلاوت ایلمشلردر . بعده بیوك‌بر میتنغ عقد اولنه‌رق بر هلال احمر هیئتی تشکیلی ایچون ایجاب ایدن تدابیره توسل ایدلمشدر . بوندن کلکته‌ده دخی اهالیٔ اسلامیه هلال احمر ایچون شمدی‌یه قدر اون بیك‌روپیه اعانه ویرمشدر . برقاچ کونه قدرمبلغ‌مذکورك قات قات تزاید ایده‌جکی شبهه‌سزدر . الیوم بتون هند اهالیٔ اسلامیه‌سی بالقان محاربه‌سنك بتون صفحاتنی کمال دقتله تعقیب اتمکده‌در .

قاراشی اهالیٔ اسلامیه‌سی دخی عین کونده ایکی مختلف نقطه‌ده میتنغ عقد ایدرك محاربهٔ حاضره مناسبتیله دولت عثمانیه حقنده توجهات صمیمانه اظهار اتمشلر وبعده عثمانلی سلاحلرینك مظفر اولمسی ایچون دعالر تلاوت ایلمشلردر . متعاقباً هلال احمر ایچون اعانه جمعنه باشلانمش ، ١٦٨٥ روپیه طوپلانمشدر . بو اثناده یدی یاشنده بر قزجغز پارمغنده‌کی یوزوکی‌چیقاره‌رق هلال احمره اهدا اتمشدر . « ذی محمدان »

انکلتره‌ده :

مانچستر شهبندرلکندن کلن خصوصی بر مکتوبدن مقتبس :

« مانچستر شهبندرخانه‌سی اك مشغول زیارتچیلری اك چوق بردائره‌در . دون غایت علوی بر حال قارشوسنده بولندم .

صباح شهبندرخانه‌یه کلدکده اختیار پژمرده قیافتلی یورغون بر عربك صدیون اوزرنده اوطورمش ، بکا انتظار ایلمکده اولدیغنی کوردم ، بنی وطننه اعاده ایچون کلمش بر عرب ظن ایتدم . اون میل اوته‌دن ماشیاً مانچستره کلن بو پیر محترم آلنتك تری ایله قزانمش ، اقتصاد اتمش اولدیغی ایکی انکلیز آلتونی بکا اوزاتدی وهلال احمره کوندرمکلکمی رجا ایتدی . هویتنی تحقیق ایتدم . هندستانلی بر مسلمان ایمش ...

اختیار ، خلیفهٔ معظم پادشاهمز افندیمز حضرتلرینه دعالر ایلمکه ومملکتمزك سلامتنی بتون صافیت وجدانیه‌سیله تمنی اتمکه باشلامشدر . بو هندلی مسلمانك متام خلافته قارشی بسلمکده اولدیغی حسن صمیمیت‌وابراز ایتدیکی حمیت قارشیسنده بر قاچ قطره ممنونیت یاشلری دوکدم .

روسیاده :

روسیه مسلمانلرندن یوزی متجاوز مجاهد بالقانلر حربنه اشتراك اتمك اوزره کوکللی اوله‌رق جمعه کونی سیواستوپولدن واپورله شهرمزه کلوب ، طوغریجه حربیه نظارتنه مراجعت ایلمشلردر .

خاربینده :

حمیتلی خاربین مسلمانلری کچنلرده طرابلس غرب محاربه‌سنه اعانه اولمق اوزره ٢٠٠ روبله کوندرمشلردی . بوکره‌ده خاربینك کنج ، منورعلماسندن امام عنایت‌اه افندی وطاغستانلی سید طاهر افندی حضراتنك ترغیبات دیانتپرورانه‌لری نتیجه‌سی اوله‌رق ٦٠٠ روبله جمع ایله ینه طرابلس‌غرب محاربلرینه یاخود دیکر موافق بر محله صرف اولنمق اوزره استانبوله کوندرلشدر . مبلغ مذکورك بوصره‌ده اك موافق محل صرفی روم ایلی مهاجرین اسلامیه‌سی اعانه قومیسیونه ویرمك اولدیغی دوشونیله‌رك ، شهر امانتنده منعقد مذکور قومیسیون وزنه‌سنه تودیع ومقبوضی بالاخذ خاربینه ارسال اولونمشدر .

ذبح قربان حقنده

« اضحیه‌ده واجب اولان اراقهٔ دم اولوب بوده خالص‌حق‌اه اولدیغی

جهتله بلا ذبح قربانك عینی یا بدلنی تصدق ویاخود مجاهدینك امورینه صرف ایچون اعطا شرعاً واجبی اسقاط ایتمیه‌جکندن ذبح ایدیله‌رك واجبی ادا وایفادن صوکره قربانك جلود ولحومنی واو جلود ولحومنك بدللرینی وواجب اولمیوب‌ده متوفی ابوین واقربا وتعلقاتی ایچون ویا صور سائره ایله تطوعاً ذبح ایدیله‌جك قربانلرك بدلاتنی امر خیر مذکوره اعطا ایتمك جائز ومشروع اولدیغی بو بابده افواه ناسده دائر وبعض اوراق حوادثده مبسوط بعض مقالات اوزرینه لدی السؤال فتواخانه‌دن افاده قلنمسنه ومقصد اصلی هم ذبح قرابین ایله ایفای وجیبهٔ شرعیه همده عساکر شاهانه غزاة ومجروحینه اعانه فضائلنك جمعندن عبارت اولمسنه نظراً ذبح ایدیله‌جك قرابین جلود ولحومنك بو امر خیره خرج وبر صورت مؤتمنه‌ده توزیعی ضمننده اوقاف همایون ناظری پاشا حضرتلرینك ریاستی تحتنده دوننما اعانه‌سی قومیسیونندن وباب فتوا ایله شهر امانتندن بر اعضا بولنمق اوزره بر انجمن تشکیلی ایله ایجاب حالك مذاکره‌سی مجلس وکلاجه تنسیب قلنمشدر . » « استخبارات »

وثائق تاریخیه

علمایه خطاباً جهاد بیاننامه‌سی

مقام مشیخت علیا مستشارلغندن تبلیغ ایدلمشدر :

اطرافمزی احاطه ایدن دشمنلرك عسکرلرینی تشویق وتشجیع ایچون بتون رؤسای روحانیه‌لری صلیب بدست اوله‌رق اردولرنده چالیشمقده اولدقلری حالده بزم علما طرفندن هنوز بویله بر وظیفه‌نك ایفاسندن تغافل ایدلمسی اصلا وقطعا جائز اوله‌میه‌جغی جهتله من عندالله موعود اولان نصرت ومظفریتك بر آن اول عساکر عثمانیه جانبنده نمایان اولمسی ایچون علماء کرام طرفندن دخی بو یولده بر جهاد اجراسی وذاتاً هر بری بر غضنفر اولان افراد عثمانیه‌نك قوهٔ معنویه‌لرینك تقویه واعلاسی فرض مرتبه‌سنه واصل اولمشدر .

شو وظیفهٔ مهمه ومقدسه‌یه اشتراك ایچون کندوسنده اهلیت وقدرت کافیه موجود اولان علماء دینك ایچلرندن مناسبلری انتخاب واعزام قلنمق اوزره همان باب فتواده درس وکالتنه مراجعته شتابان اولملری کمال اهمیتله اعلان اولنور . ۲۶ تشرین اول ۳۲۸

***

پایتختك تأمین آسایشی حقنده تبلیغات رسمیه

مطبوعات داخلیه مدیریتندن :

بالقان حکومات اربعه‌سیله باشلانیلان حرب مقتضای تقدیر الٰهی اوله‌رق هنوز ایلك تنلدیکی کبی قرین موفقیت اوله‌مامش وبو جمله‌دن اولمق اوزره شرق اردوسی چتالجه خط مدافعه‌سنه چکیلمك لزومنی حس ایله اوراده اکمال تحشیدات ایتمکده بولنمشدر . بو خط مدافعه پایتخت سلطنت سنیه‌نك قپوسی مثابه‌سنده اولدیغی جهتله پیشگاهنده دشمن اردوسی بولنمسی پایتختك حضور وآسایشی اعتباریله حائز کمال اهمیتدر . شمدی چتالجه‌نك صورت لایقه‌ده اسباب مدافعه‌سنی استکمال نه‌درجه شایان اعتنا ایسه پایتخت قپوسنده‌کی بر محاربه‌نك یوزده اون موفقیتسزلك احتمالی بیله او قدر جالب نظر دقت اولمق طبیعی بولندیغندن حکومت سنیه‌جه بر طرفدن کافهٔ وسائط مدافعه‌یه مراجعتده ذرتما قصور ایدلمیه‌رك حقوق ومنافع مملکتك محافظه‌سنه بذل مقدور اولنمق ، دیگر طرفدن‌ده پایتخت سلطنت سنیه‌نك محفوظیتی امنیه‌سنه معطوف تدابیر سیاسیه‌یه توسل ایتمك طریقی اختیار اولندی . بحوله تعالی پایتخت عثمانینك مصونیتی اسبابی استحصال ایدلمکده اولوب آنجق بونك برنجی درجه‌ده متوقف علیهی هرکسك کمال حضور وسکون ایله مشاغل ذاتیه‌سنه حصر افکار ایده‌رك احوال عادیه‌ده مضرتی قلیل اولان افعالدن بیله توقی ایتمسی امر مهمیدر . حال بویله ایکن مقاصد مخصوصه تعقیب ایدن بعض اشخاصك اختراع وبعض سبکمغزلرك نشر ایتدکلری یالان یاکلش شایعات ایله شهرك آسایش آتیسی حقنده‌کی امنیته ضعف طریان ایتمسی حکومت سنیه‌جه نظر مسامحه ایله کوریله‌من . حتی بو درلو اشاعات مصنعه تأثیریله اوروپا سفیرلری طرفندن دولت متبوعه‌لری تبعه‌سنه امنیت بخش اولمق اوزره درسعادت لیمانه موقتاً سفائن جلبی التماس ایدلمش وطرف حکومت سنیه‌دن کافهٔ تدابیر تأمینیه متخذ اولمقله برابر اسعاف التماس موافق کورولمشدر . مسرودات آنفه ایله تماماً آکلاشیلورکه بو کون عن قصد ویاعن جهل بر طاقم حوادث کاذبه اختراعیله تخویف قلوبه وتخدیش اذهانه چالشمق وطن عثمانی‌یه قارشی بیوك بر خیانت وبلکه بر جنایتدر . بناءً علیه استخلاص وطنی اس الحرکات اتخاذ وبتون دقت و غیرتی بو نقطه‌یه رکز ایدن حکومت حاضره بو درلو شایعاتی ایجاد وبیلیر بیلمز تکرار ونشر ایدنلر حقنده مجازات شدیده اجراسنی وهر نه نام وصورتله اولورسه اولسون تهییج اذهانی واخلال سکون وحضوری انتاج ایده‌جك بالجمله تشبثات وحرکاته قارشی تدابیر قطعیه اتخاذینی قرارلاشدیرمشدر . حکومت حاضره استناد ایتدیکی سلامت وطن امل ملیسندن اخذ قوتله فعالیت اعظمیه ایله حرکته عازم وهر درلو ترددن سالمدر . شو حقیقت عمومه معلوم اوله‌رق اوکا کوره حرکت ایدلمك وارباب مطبوعاتده غزته‌لرنده لسان جدیته یاقیشماز مقالاتدن توقی ایتمك اوزره کیفیت بیان واعلان اولنور . ۲۸ تشرین اول ۳۲۸

حریت وائتلاف قلوبلرینك اعضاری حقنده‌کی بیاننامه

آلتیوز سنه‌لك عثمانلی سلطنتنك اوروپا هیئت دولیه‌سی اعضالغندن چیقارلسی مهاجاتیله الك نازك بر دوره‌یه کیرن ومقدراتی اولا ارادهٔ الٰهیه ، ثانیاً کندی سونکوسنه استناد ایدن بو ملت معظمه‌نك افرادی آره‌سنده شو صره‌ده فرقه حیاتی تفرقه حیاتیله تفسیر ایدیله‌بیله‌جکی وبر فرقهٔ سیاسیه‌نك عوامل فعالیتندن اولان انتخابات ایله پارلمنتو مشاغلنه احوال حربیه یوزندن الحالة هذه امکان کورلمدیکی جهتله اجتهاده بدل جهاده حرمت وتسلیمیت کامله کوسترمك وضعیتنده بولندیغمزی بالقدر اقدمجه بر فرقهٔ سیاسیه تشکیلیله بزی میدان مجاهده‌یه سوق ایدن عوامل اردونك سیاسیاتدن وپولتیقه‌جیلردن (ولو یك کیچ اولسون) قورتلسی صورتیله زائل اولدیغندن جناب حقك بو ملت نجیبه‌یی محاربهٔ حاضره‌دن سلامتله چیقارمسی دعاسیله حریت وائتلافك سیاسی پروغرامی وقت مرهوننده آچیله‌جق اولان مجلس مبعوثانمزك اعضای محترمه‌سنه امانت ایدیله‌رك بو دقیقه‌دن اعتباراً مملکتده حال طبیعینك عودتنه قدر مؤسسات سیاسیه‌مزك سدیله بتون عثمانلیلرك حساسیت فداکارلرینی لازمهٔ حربك یوکسك بر پارمق ایله اشارت ایلدیکی خدمت وطنیه‌یه حصر وتوجیه ایتملری توصیه وبیان اولنور . فی ۲۸ تشرین اول ۳۲۸

حریت وائتلاف فرقه‌سی رئیس ثانیسی
صادق

ادارهٔ عرفیه بیاننامه‌سنك ایکنجی ذیلی

۱ — ۲۴-۲۵ تاریخلی اداره عرفیه بیاننامه‌سنك صوك فقره‌سی ملغادر . یعنی فرق سیاسیه قلوبلرده اجتماع ممنوعدر .

۲ — خسته‌خانه حالنه افراغ اولنان قلوبلرده مجروحینك امور صحیه‌سیله خدمتنه مأمور اولانلردن غیری کیمسه بولنمیه‌جق ، یالکز اوقات مخصوصه‌ده مجروحینی زیارته کلنلر قلوبلره کیره‌بیله‌جکلردر .

۳ — قلوبلرك امر محافظه‌سیله مکلف اولان مستخدمین ممنوعیت واقعه‌دن مستثنادر . ۳۰ تشرین اول ۳۲۸

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی — مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى، علمى، ادبى، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ع . اشرف اديب

عدد ٣٨ — ٢٢٠ ١٩ ذى الحجه ١٣٣٠ پنجشنبه ١٥ تشرين ثانى ١٣٢٨ جلد ٢ — ٩

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

يا ايها الذين آمنوا عليكم انفسكم ....

« باشقه‌لرينك حسابنى سزدن صورمازلر، سز كنديكزه باقيكز . »

مآلنده اولان شو خطاب الٓهى طوغرودن طوغرويه بز مسلمانلره عائد ايكن، يازيقلر اولسون كه، هيچ بريمز او امرى يرينه كتيرميور؛ اڭ قيمتلى زمانلريمز، او، نفسمزى مراقبه آلتنده بولونديرمقله كچه‌جك ساعتلريمز، كونلريمز، حتى عمرلريمز هپ باشقه‌لرينك خطاسنى آراشديرمقله ، باشقه‌لرينك فنالغنى صايوب دوكمكله هدر اولوب كيديور !

كرك جماعت مسلمينك، كرك او جماعتدن برفردك خيرى ايچون تكليف ايديلن ايشلره قارشى : « نه‌مه لازم ! نه اوستمه وظيفه ! » جواب مسكينانه‌سنى آتالر سوزى كبى عيناً تكرار ايديورز ؛ جنتلك وجوديمزى آزيجق يورمق شويله طورسون ، آغزيمزى بيله آچيورزده مسئله زيدك ، عمرك حركاتنى مؤاخذه‌يه كلنجه اولانجه فعاليتمزى، اولانجه طلاقتمزى صرف ايتمكدن اصلا كرى طورميورز!

يريوزينك درتده اوچ بولوكنى قاپلايان مسلمانلرك ينه درتده اوچ بولوكى هيچ بر اثر حيات كوسترميور . بو بيچاره‌لرك عالمه ، شئون عالمه آفال آفال باقان كوزلرى « نه‌كلندن خبرم وار، نه كيدندن خبرم ! » مآلنى اڭ آچيق بر بيان ايله آڭلادوب طورويور . كريده قالان اقليتك فيرىل فيرىل دونن نظرلرى ايسه باشقه‌لرينك نقائصيله اوغراشمقدن باش آلوب ده بر كره‌جك اولسون كندى محيطنه، كندى شخصنه انعطاف ايده‌ميور ! خلاصه ، اكثريت تفريطك ، اقليت افراطك قربانى اولوب كيديور .

مسلمانلق دين فطرى ، دين الٓهى ، هم اڭ صوڭ دين الٓهى اولمق اعتباريله بر دين اعتدال ايكن ناصل اوليورده بزلر هيچ معتدل برخط حركت تعقيب ايده‌ميورز ؟ بونك جوابى پك قولايدر : چونكه مسلمان نامى آلتنده‌كى جماعتك قسم اعظمى اسلامك شكل صحيحندن آله‌بيلديكنه غافل . دنياده ، عقباده بزى انسانلرك اڭ مسعودى صيره‌سنه كچيرمه‌يى كافل اولان بويله بر دينى جهلمزه قربان ايتدك ؛ حالاده ايديورز . يازيقلر اولسون .

شريعتى حال حاضرينه كتيرنجه آرتيق هيچ بريمزده انتباهدن اثر قالمادى ؛ اخلاق فاضله‌نك اسمنى بيله اونوتمق درکه‌لرينه دوشدك . اوت ، هايدى ماضيدن عبرت آلميورز ؛ چونكه كوزيمزله كورمدك . هايدى زمانمزده ، فقط باشقه اقليملرده ياشايان ديندا‌شلريمزك فلاكتندن متنبه اولميورز ؛ چونكه زواللیلرك قاينايوب كيتديكى عدم كردابلرى بزم دكزلريمزدن اوزاقده بولونيور . لكن شو بزم كندى كوزيمزك اوكنده كچن ، كندى باشمزك اوستنده دونن فجيعه‌لردن اولسون عبرت آلمق يوقمى ؟

عثمانلى مسلمانلرى پك اى بيلمليدرلركه : درت طرفدن محاط اولديغمز فلاكتده هر فردك ، اوت ، بلا استثنا هر فردك بر حصهٔ مسئوليتى واردر. اكر هر كس كرك كندى نفسنه، كرك خالقنه، كرك ديندا‌شلرينه، وطنداشلرينه قارشى ايفا ايله مكلف بولنديغى وظيفه‌لرى اهمال ايتمش اولماسه ايدى بو مصيبتلر، بو بلالر ، قابل دكل باشمزه كلميه‌جك ايدى .

باشقه‌لرينى مؤاخذه ايديورمكله كيمسه وجدانى حضورنده

مسئول اولمقدن ، محكوم اولمقدن قورتوله‌ماز. بز درت سنه اولنه كلنجه‌يه قدر كچن زمانی صوصوب اوطورمقله ؛ شو درت سنه‌یی‌ده اوطوروب متصل سویلمكله هدر ایتدك . افرادینك بوتون اعضاسی عطالته محكوم قاله‌رق یالكز چكه‌سی ایشله‌ین برملت البته یاشایه‌ماز.

بز سائر ملتلردن او قدر كری قالمش ایدك كه آره‌ده‌كی مسافه‌یی طی ایده‌بیلمك ایچون هر فرد عهده‌سنده‌كی وظیفه‌دن باشقه برده فداكارلق حسیله متحسس اوله‌جق ایدی. هیهات، بزلر او وظیفه‌یی بیله كلیاً اهمال ایتدك . بویوك ، كوچوك بوتون افرادك وظیفه‌سی مؤاخذه‌یه ، انتقاده انحصار ایتدی.

مملكتك الك حمیتلی، الك درایتلی، الك طوغرو دوشونن، الك طوغرو سویله‌ین محدود برقاچ اولادینه منحصر قالمق شرطیله مؤاخذه ، انتقاد سلامت ملتك یكانه چاره‌سی اوله‌بیلیرسه‌ده بو حق‌تعمم ایتدیكی كبی او دوا صالغین بر خسته‌لق قدر بویوك رخنه‌لر آچار. نیته‌كیم آچدی. شیمدی حیات ملتی كوكندن صارصان امراض اجتماعیه ایچنده الك دهشتلیسی مصاب اولدیغمز انتقاد خسته‌لغیدر. اسلاف « سوز آیاغه دوشمه‌سین ! » دیرلر، هم بوسقوطدن پك قورقارلرمش. آنجق اونلر بر چوق متفكر قفالری‌ده آیاق صیره‌سنده كوروررلرمش . او شدت پك فضله ایدی ؛ لكن خفتك بو قدری‌ده عینی عاقبتی حصوله كتیریر. نیته‌كیم كتیردی. شیمدی یاپیله‌جق شی بوندن بویله اولسون ، آغزیمزی دكل ، كوزیمزی آچه‌رق ، قصورلریمزی یاقیندن كوره‌رك اونلری اكماله ؛ الاهی ، عباداللهه قارشی مكلف اولدیغمز وظیفه‌لریمزی حقیله ایفایه چالیشمقدر. یأسك معناسی یوقدر.

محمد عاكف

بسم الله الرحمن الرحیم

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ ؛ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ .

ترجمه‌سی

ظن ایدییورمیسكز كه : سزدن اول كچن امتلرك دوچار اولدقلری محن ومشقته سزده مبتلا اولمه‌دقجه جنته كیره‌جك ، نائل مكافات اوله‌جقسكز؟ اونلره اوقدر مدهش مصیبتلر ، وجدانخراش فلاكتلر اصابت ایتدی ، اوقدر صارصیلدیلر كه : پیغمبرلری ، اونكله برابر بتون اهل ایمان اولانلر « نصرت الهیه نه‌زمان ایریشه‌جك ؟ » دینجه‌یه قدر ساحل سلامته چیقامه‌دیلر ؛ — ایش بودرجه‌یی بولونجه همان تبشیر سبحانی ایریشدی — : بیلكزكه نصرت الهیه یقیندر .

*
* *

« أم » زجاجك قائل اولدیغی ، شیخ محمد عبده‌نك‌ده ایضاحی وجهله استفهام مجرد ایچوندر ، بناءً علیه اضرابه حمل ایتمك پكده دوغری دكلدر؛ شوحالده آیتك ماقبلنده برمحذوف كوزتمك لازمدر . « لما » اثبات مقابلنده تأكید نفی ایچوندر. مع هذا دها برچوق توجیهاتده بولنیورلرسه‌ده الك موافق اولانی بودر . « بأساء »: نفس وبدن خارج اوله‌رق انسانه اصابت ایدن فلاكتدر : مالی غصب ایدلك ، مملكتندن چیقارلق ، حیاتی تحت تهدیده آلنمق ، منافع مساعینه ممانعت ایدلك كبی . « ضراء »: انسانك بدننه اصابت ایدن شیدر : امراضه مبتلا اولمق ، مجروح و مقتول دوشمك كبی . « زلزال » : فی‌الاصل حركت دیمكدر ، مع هذا بوراده، اوغرادیغی مدهش فلاكتلردن خوف وهراسه دوشه‌رك یورومكده و سویلمكده صوك درجه مضطرب اوله‌رق ایاغی ولسانی همان قایوب ییقلمق درجه‌سنه كلدیكی كبی ینه كندیسنی طوپلاركبی اولمق، بیوك برتهلكه‌ده بولنمق‌دركه: خندق وقعه‌سنده‌ده مسلمانلرك بو مرتبه‌ده اولدیغنی « وزلزلوا زلزالاً شدیداً » آیت كریمه‌سی خبرویرییور .

*
* *

آیت كریمه سورهٔ بقره‌یه منسوبدر ، سبب نزولنده اختلاف ایدییورلر : بعضیلری احد محاربه‌سنده ، دیكرلری خندق محاربه‌سنده ، برقسمی‌ده مكهٔ مكرمه‌دن مدینهٔ منوره‌یه هجرت ایدلدیكی زمان نازل اولدی دیورلر. مع هذا هانكی وقعه‌ده نازل اولدیغنی تدقیق ایتمكه حاجت یوقدر . بزم بو نص الهیدن اكلایه‌جغمز برحقیقت وارسه‌اوده بونك بول بول مسلمانلق دعواسنده بولنمقله همان نائل مكافات اولورز ، اعتقادنده بولنانلره قارشی برعتاب الهی اولدیغی؛ بونكله برابر اعداء دین ووطنله چارپشمقده اولان مسلمانلری اعدایه قارشی صوك نفسه قدرمقاومت ایتمه‌لری لزومنی تقریرایتمسیدر .

هجرت زماننده مسلمانلر پك چوق محن ومشقت كوردكلری كبی « احد » و « خندق » محاربه‌لرنده‌ده پك زیاده صیقلمشلردی ؛ هله « خندق » وقعه‌سنده هرطرفدن اعدای دینك هجوم ایتمه‌لری، بونكله برابر منافقلرك‌ده وعدلرنده خلف ایتمه‌لریله عساكر اسلامیه‌یه اوقدر فلاكت اصابت ایتدی ؛ فكرلری، رأیلری اوقدر تزلزله اوغرادی؛ اونلرك هیئت عمومیه‌سی اوقدر صارصیلدی كه تصویری غیر قابلدر : « اذ جاؤكم من فوقكم و من اسفل منكم واذ زاغت الابصار و بلغت القلوب الحناجر و تظنون بالله الظنونا . هنالك ابتلى المؤمنون وزلزلوا زلزالاً شدیداً . » بوقدر شدتی كورنجه مسلمانلق دعواسنده بولنان برچوق منافقلر « ماوعدنا الله ورسوله الا غروراً ... » دیه‌رك فراره بیله تصدی ایتمشلردی . ایشته بوكیلر حقنده « أم حسبتم ان تدخلوا الجنة ولما یأتكم مثل الذین خلو من قبلكم ... » عتاب الهیسی نازل اولدی . بونص ازلی ، بوعتاب سبحانی دیوركه : سزدن اول‌ده برطاقم امتلر كچدی ، آنلرده حق مدافعه اوغورنده — اعداء

دين طرفندن — بی‌نهايه مشكلاته تصادف ايتديلر، قوهٔ ماليه ونفوس عموميه‌لری پك چوق خساره اوغرادی ، مملكتلرندن چيقاريلوب حياتلری تحت تهديده آلندی، بو مدهش فلاكتلردن خوف وهراسه دوشه‌رك نه يابه‌جقلرينی شاشيرديلر؛ دشمنك قوتی هرطرفلرينی‌اوقدر احاطه ايتدی كه هيچ بر طرفدن نشانهٔ ظفر كورلمز اولدی، ايش بو درجه وخامت كسب ايدنجه اونلرك پيغمبرلری، ايلچيلريله برابر اهل ايمان اونلرده جناب اللهه ربط قلب ايدرك بارگاه الوهيته تضرع ونياز ايتمه‌يه باشلاديلر ، امان يارب نصرت الٰهيه‌كی تسريع ايت ! ديه يالوارديلر. الله‌ده اونلره نصرت ايدوب‌دين، وطن‌دشمنلرينی‌مغلوب، پريشان ، مؤمنلری غالب قيلدی. شو حالده ظن ايدييورميسكز كه سزده اونلرك كورديكی لاتحصی محن ومشقته ، تحملسوز فلاكتلره كرفتار اولوبده صبر وثبات كوسترمدكجه يالكز دعوای اسلاميتله جنته كيره‌جك، نائل مكافات اوله‌جقسكز ؟ اكر بويله ظن ايديور - سه‌كز نه قدر الدانيورسكز ! زيرا مكافات الٰهيه‌يه نائل‌اولمق، الله اوغورنده هر درلو فلاكتلره صبر وثبات ايله مقابله ايتمكله اولور. سنة الٰهيه بو يولده جاريدر ... !

دها بو مآلده پك چوق آيات سبحانيه وارد اولمشدركه بونلرك هپسی يالكز مسلمانلق دعواسنده بولنمقله نائل مكافات اوله‌جغز اعتقادنده بولنان، بناءً عليه تام معناسيله‌اللهه ربط قلب ايدرك مدافعهٔ حق يولنده مادی ومعنوی تصادف ايده‌جكی مشكلاتی اقتحام ايده - ميه‌نلر حقنده پك دهشتلی بر تهديد الٰهيدر . « أم حسبتم ان تدخلوا الجنة ولما يعلم الله الذين جاهدوا منكم ... أم حسبتم ان تتركوا ولما يعلم الله الذين جاهدوا منكم ... الم احسب الناس أن يتركوا أن يقولوا آمنا وهم لايفتنون ... ولقد فتنا الذين‌من قبلهم ...! »

اكر صفحات تاريخيه تتبع ايديله‌جك اولورسه مدافع حق اولنلر هرزمان مدهش فلاكتلر قارشيسنده بولنمشلردر؛ نيجه پيغمبران‌عظامك چارميخلره چكيلديكنی ، برچوقلرينك بيچقيلر ايله باشدن اشاغی يارلديغنی كوربيورز. صدراول‌مسلمانلری‌ده عينی‌فلاكتلری كوردكلری كبی، بوكونده دهشتلی مشكلات قارشيسنده بولنيورلر .

مع هذا بونلردن مأيوس اولمه‌ملی ، زيرا عصر اول مسلمانلرينك باشلرينه كلان فلاكتلره نسبتله بونلر هيچ ديمكدر . حقيقةً مؤمن اولوب‌ده اللهه ربط قلب ايدنلر ، دائما يورلمز برعزم ايله يورومه‌لی، حقوق مسلمينی محافظه ايچون هردرلو محن ومشقته كوكس كروب صوك نفسه قدر صبر وثبات كوسترمليدر .

أوت، بوكون‌مسلمانلرك قوهٔ‌ماليه ونفوس‌عموميه‌سی اوقدرضايعاته اوغرادی‌كه بونی تصوير ايتمك بيله امكان خارجنده‌در؛ چونكه بويله ضايعات ، بومثللو‌فلاكت يقين زمانلرده هيچ برير‌ده كورولمش‌دكلدر؛ بونكله برابر‌متفكرلرمزك فكرلری، رأيلری‌ده او قدرمتزلزل ، اوقدر مضطربدركه‌ملت اسلاميه‌يی مدهش فلاكتدن تخليص‌ايده‌رك ساحل سلامته چيقارمق ايچون هانكی مسلكه سلوك ، هانكی فكری التزام، نصل بر يول تعقيب ايدلمسی لازمكلديكنده جداً مشكلات چكيليور ؛ چونكه ملت اسلاميه‌نك سلامت آتيسی ايچون هانكی يول التزام وتعقيب ايديله‌جك اولسه‌دهاياری‌يه وارمه‌دن‌برتهلكه باش كوستريور؛ قورقونچ مانعه‌لره ، خاطر وخياله كلمه‌ين مدهش انكلره تصادف ايديليور . بناءً عليه اورادن دونه‌رك بشقه بر يولك تعقيب اولنمه‌سی تصور ايديليور . بوكره‌ده وجههٔ عزيمت بوطرفه چويريليور؛ برآز يورودكدن صوكره بويولك‌ده نهايتی بطاقلق اولديغی حس ايديله‌رك بورادن‌ده رجعت ايديليور. بونك ايچون بومسائل معظمه‌يی فصل وحل ايتمك خصوصنده عقللر واله وحيران ، فكرلر متزلزل ، متردد اولوب قاليور .

بومسائل معضله‌يی قولايجه حل ايده‌جك اسباب ايسه اردوی اسلامك تام معناسيله مظفر اوله‌رق مقدس يوردمزی چيكنه‌ين دشمنلری حدود خارجنه چيقاروب آتمقدر ؛ بوايسه يالكز قوهٔ ماديه ايله ، افرادك كثرتيله اولماز ؛ بونكله برابر قوهٔ معنويه‌دن‌ده استمداد ايتمك لازمدر . بناءً عليه بوكون بتون مسلمانلر اللهه ربط قلب ايدوب دركاه الوهيته ال آچه‌لی ، باركاه احديتدن تضرع ونياز ايله‌لی : وعد ايتمش اولديغی نصرت‌الٰهيه‌نك تعجيل وتسريعی ايچون قادر وقيوم حضرتلرينه يالوارمالی. اوزمان امين‌اوله‌لی‌يزكه من‌عندالله موعود اولان نصرت الٰهيه بر كون اول عساكر اسلاميه طرفندن نمايان اوله‌جقدر . « وكان حقاً علينا نصر المؤمنين — ان تنصروا الله ينصركم ويثبت اقدامكم . »

آقسه‌كيلی

احمد حمدی

مقالات

متى نصرالله ؟

اهل صليب اردولرينك آرناوودلقده ، روم ايليده اجرا ايتدكلری مظالم، انكيزيسيون جنايتلرينی بيله كچدی. ميليونلرجه انسان يوردندن چيقاريلدی ، يوز بيكلرجه معصوم سوقاقلره ، چامورلره دوكولدی ؛ بی نهايه عرضلر پامال ايديلدی ، بتون اسلام مال ومناللری يغما اولندی؛ چوجق ، قادين ديمكسزين اسلاملره قتل عاملر يابلدی ؛ حتی معصوملر ديری ديری كومولدی ، آچلقدن اولدورلدی ؛ ييه‌جك اكمك ، ياتاجق بر ، دفع حاجت ايده‌جك محل قالمادی . مسلمانلره قارشی اجرا ايديلن بومظالم وحشيانه اودرجه‌يه كتيرلدی‌كه مليونلرجه افراددن هيچ بر عائله بومصيبتدن آزاده قالمادی ؛ اندلس احوال فجيعه‌سنی بيله كچدی . اهل صليب اردولرينك ظلم ووحشتلرينی جرائد يوميه يازمقله توكه‌ته‌ميور، كلن مهاجرلر اكلاتمقله بتيره‌ميور . بونلری استقلالك قدرينی تقدير ايتمه‌ين عالم اسلامك انظار انتباهنه عيناً نقل ايتمك ايستردك؛ فقط نه‌چاره‌كه صحيفه‌لر محدود . جلدلرله كتابلر بيله

بونی استیعاب ایده‌مز . ایشته یکرمی برنجی عصرك قانلی چهرهٔ جلادی ! بتون کائنات کورسون .

واقعا بوقدر مظالم جزاسز قالمایه‌جق ، فقط نه چاره‌که میلیونلرجه اسلام‌سوقاقلرده، چامورلرده‌قالدقدن، یوزبیکلرجه معصوملرمحواولدقدن صوکرا . یوقسه بودرجه وحشت اونلرك‌ده یانلرینه قالماز . بوکا امین اوالی.چونکه‌عدالت‌الهیه‌بوکا مساعد دکلدر. بوقدراسلام معمورەلرینی، بیکناه معصوملری بالقان اهل صلیبنه، جانوار سورولرینه محوایتدیرن اوروپا ظن ایدرمی‌که بونك بیك قات فوقنده مصائبه دوچار اولمایه‌جقلردر ؟ انشاءاه عالم اسلام یقینده اوکونلری کوره‌جکدر .

کیم بیلیرنه‌قدر بیوك کناهلر، اوامرالهیه‌یه، قوانین فطرته قارشی نه مدهش عصیانلر ارتکاب ایتمشزکه‌بودرجه الیم برفلاکته، اونسبتده دهشتناك بر مصیبت عمومیه‌یه دوچار اولدق . تاریخلرده برقومك ، بردیارك برآنده محو اولدیغنی کوریوردقده اکلایه‌میوردق . ایشته شیمدی بتون برقطعه‌نك بر آی ایچنده افولنی ، اضمحلال الیمنی کوردك . بو ، بتون جهان ایچون ، بتون عالم اسلام ایچون نه بیوك عبرتدر ! بیلملی‌که قوانین‌الهیه مسلمانلرك خاطرشریفی ایچون‌حکمنی دکیشدیرمز .

بونی‌اعتراف ایتملی‌یزکه بزکندی افعالمزله بوحاللره کرفتاراولدق. «ان‌الله لایغیر مابقوم حتی یغیروا مابانفسهم » . بزه بیچ وکلکنی تقدیر ایتدیرن اوالهی قانونلر؛ ظالملر ، کافرلر ایچون‌ده نه مدهش حکملری محتویدر ! بز کوره‌جکمزی کوردك ، ظلمك ، وحشتك ، انکیزیسیونك انواعنه‌دوچار اولدق. شیمدی‌صره بونك مرتکبلرینه، مشوقلرینه‌کلمشدر . بوقدرمعصوملرك‌انینی فضالرده محو اولور کیدرمی ظن ایدییورسکز؟ البت بوملکك، بونکله برابر بتون کره‌لرك ، بتون انسانلرك بر صاحب حقیقیسی ، بر سلطان عظیمی ، بر حکیم عادلی ، برقاهر ذوالجلالی‌واردر. ظن‌ایدییورمیدکز کهاومالك‌الملك‌والملکوت، باربار اوروپالك جهنملرینی ینه کندیلریله طولدورمایه‌جقدر ؟ اونلری بر آنده محو ایچون‌الله اسبابنی‌ینه‌اوظالملره کندی الریله حاضرلاتمشدر. انشاءالله یارین ، یارین اولمازسه اوبرکون بهمه حال انتقام الهی‌نك دهشتنی کوره‌جکز . یوقسه هپمز حضرت موسی کبی باغیررز :

— ان هی لافتنتك !

خایر ، خایر . بزم ایچون یأس اولەماز . مؤمنلره یأس‌یاقشماز. بز قلبمزی اورحیم ذوالجلاله دوندوره‌رك تائب ومستغفر تضرع ایدەلم ، کناهلرمزك عفونی استرحام ایلیه‌لم . امین اولکزکه توجهمز تام ، صدقمز بتون اولورسه اوتواب رحیم قبول ایدر . بونلر، هپ برر جلوهٔ الهیه‌در، انتباه ایچون برر درس عظیمدر . الله ذات ذوالجلالی توحید ایدنلری محو ایده‌جك‌ده تثلیث ایدنلره‌می دنیایی براقه‌جق ؟ حاشا . عذاب‌الیم اونلر ایچون یقیندر . الویرکه بز موحد تام اوله‌لم.

ای مسلمانلر ! کلکز ، هپ براغزدن :

— متی نصرالله ؟

دیه رفع آواز ایده‌لم ؛ باقه‌لم بوجهان لایتناهی برسمیع ومجیبدن خالی‌می ؟ البته دکلدر .

...

وطن عشقی

بر والده ، تك اوغلنی — بو والده‌لرده
بیلمه‌م که نه‌دن دین ووطن عشقی زیاده ؟ —
کونده‌ردی کوکلی اوله‌رق حربه کچن کون ؛
یوق کندیسنه بر باقاجق آدمی ، اولکون ،
تیتره‌ر الی ، یوق طاقتی ، آرتق یاشی یتمش ؛
وقتیله کوکلی یازیلوب عسکره کیتمش ،
الده صوکره شهید اولمش اولان‌زوجی کوچوك بر
اولاد براقوب : « بن کله‌مم بلکه... بتیشدیر ،
بر قاوغا اولورسه بونی کونده‌ر » دیه کیتمش.

بالقان بزه حرب آچدیغنی شیمدی ایشیتمش ،
تك اوغلنه : یاوروم !... دییه‌رك آغلارایکن او
قلبنده‌کی آرزوسنی حس ایله‌ین اوغلو :
« بن آکلایورم ، آنه‌جکم ، حرب خبرندن
محزون اولویورسك؛ اونی‌طویدیده بوکون بن،
کلدم سکا ! ایشته ، وطن اولادی بو کون باق،
هپ صحنهٔ حربه قوشیورلر ، بزه طورمق...
دشمنلرك اك ایسته‌دیکی، سودیکی بر شی.
سن قالدیغمی ایسته‌مه‌یورسك صانیرم، أی
رقتلی قوأی باغری یانیق آنه‌جکم ! سن
هیچ آغلاما ، بو شانلی دوکوندر؛ پدرمدن
آیریلدیغك آنده بیلیرم آغلامایوردك ؛
کلمشدی تلاشله أوه بر کون ، اوکا صوردك :
« یاهو ! ینه باش قالدیریورمش یونان؛ اویله
حرب وارده نیچون سویله‌مه‌یورسك، نه‌یه بویله
بیچاره قادینلر کبی أوده طوریورسك ،
حالا شو سلاحی آصیلی طوردیریورسك؟!.»
بو سوزلریکه قارشی پدر : « بن ده اونکچون
کلدمدی تلاشلی یارین اولمازسه، اوبرکون...»
دیرکن نه ایچون آغلامایوردك ؟ .
— آمان اوغلوم
طورمه !... ایچریمدن سکا بن شویله دییوردم :
«کنجدر، عجبا کیتمه‌مك ایسترمی که؟!.»اوخ!سن
آرزو ایدییورمشسك اونی سویله‌مه‌دن بن !
ایتمشدی باباك ایشته بکا بویله وصیت .
ذاتاً باباك اوغلوسك اللهه امانت !
قوش طورمه همان جنك یرینه، بالقانه جان آت؛
دشمنلره عثمانلیلغی، مردلکی آکلات؛
شو یوردیمزی بولغاره چیکنه‌تمه ، جهاد ایت ؛
کیت قاوغایه ، کیت‌ده باباكك روحنی شاد ایت.
غازی اوله‌رق عودت ایده‌رسه‌ك نه مسرت !
دین ووطن اوغرنده أولورسه‌ك نه سعادت!..

آیریلمش ایدی ایرته‌سی کون والده‌سندن
بر دانه‌جك اولادی، صباح کون طوغیورکن.

کوردم او زواللی قادینی اوغلی کیدنجه
محزون...ـ ناصل اولسه بو قادین قلبی پك‌اینجه،
پك نازك اولور ـ کوزلرینی منديله سیلدی،
طاشمقده اولان یاشلرینی ضبط ایده‌بیلدی.
اللهنه أل آچمش ایدی، یالواریوردی ؛
قلبیله ، بوتون صفوت روحیله دییوردی :
ـ أل آچدم الهی سکا ، دیوانکه طوردم !
یارب ! وطنی دشمنه چیکنه‌تمه !.. اویوردم،
طورسون، وطن‌اوغرنده‌شهیداولسون‌اواوغلوم،
أل آچدم الهی سکا ، دیوانکه طوردم !

قونیه: فتحیه مدرسی

ابن‌حازم نعیم

دعا

حرب مناسبتيله

ربم ، جبينمزده وار اظلال معصيت ،
عاصی عبادكك دلی محتاج مغفرت . . .

پارلات ضيای مرحمتكله قلوبنی . .
ربم ، غريب عبادكك عفو ايت ذنوبنی . .

محراب عزتكده ايدر سجده قوللرك ؛
بيكس قالان يتيملرك ، آواره دوللرك

دور ايتمه بر نيازينی ، يا ربی ، عفوكه . . .
معبدلرك جلالتی ، غفرانی حقنه

بخش ايت هلال و قوت اسلامه اعتلا ،
ربم ، جنود خصمی خراب ايت بو ساحهده . . .

دينك بو حق حشمتی يوكسلسين ، اولسين ،
قاتللرك جبينی چامورلرده تيترهسين . . .

ربم ، صفوف دشمنی ايت قهر و پرسجود . .
ربم ، صاليوه ويرمه صاقين فرصت صعود !..

اسماعيل زهدی

خطبه و مواعظ

٢٥

الحمدلله الذی سهل عظائم الامور لاهل الفرائم . الحمدلله الذی انجدالدين بأهل النجدة اهل المكارم . الحمدلله الذی نبه العقول ليقوم العقلاء باللازم . الحمدلله الذی له الخلق والامر بيده تمام النظام . اشهد انلااله الاالله الملك الديان الذی علی دينه يغار . واشهد ان سيدنا محمدا حفظ الدين ووصی بحفظه ابناء الاسلام الاطهار . اللهم صل وسلم علی هذاالنبی مادامت السموات ومادام للدين اعوان وانصار . وعلی آله اصحاب الكمال واصحابه اهل الكلام . = امابعد فيا عبادالله = اری القلوب فی عماء والاعمال فی شقاء فتی يفيض هؤلاء العباد . اری رجال الفسوق فی السوق علی غيرحياء ومن هنا شاع الضلال وذاع الفساد . اری حانات الخمور و بيوت الفجور بين المساجد والدور كثرت و بهذا تلفت الامة وضعفت البلاد . اری الاسلام فی نزول وسواه فی طلوع فأين اهل الغيرة اين العاملون بالاحكام . قلب النظر فی الامم امةً امةً ثم عد لامة الاسلام وانظر ترالعجب العجاب . انظر لأی امة شئت تجدها فی فضة وذهب ونحن فی انفضاض وذهاب . انظر لأی ملة اردت تجدها بالعمل تزداد فی العمران ونحن بالكسل تزداد فی الخراب . تأمل تجد كل قوم فی التئام ونحن فی انشقاق وانفصام . سر فی البلاد تجدهذه الدولة تخترع فی الآلات ونحن نخترع فی القيل والقال والكذب والزور . طف علی العباد تجد تلك المملكة تفتح بالقوة البلاد ونحن نفتح بالجهل زجاجات الخمور . سح فی الاقطار تجد اساطيل الدول فی البحار تدور ونحن فی الحانات صفوف الكؤس تدور . قم الی معامل الغرب تجد القوم بالصنائع تهتم ونحن فی معامل اللهو بالنقص فی اهتمام . كنا نغار علی صوت المرأة فصرنا لانغار عليها وهی فی الطريق تتلوی وتتلون . كنا نعمل بقوله تعالی خذوا زينتكم عند كل مسجد فصرنا للذهاب للفساد نتزين وتتزين . كنا ندعوا الی الفلاح فصرنا فی معاقرة الراح ومعانقة الملاح نتفانا ونتفنن . كنا نحج بيت الله فی العمر مرة فصرنا نحج الی بلاد الافرنج فی كل عام . دينك ايها المسلم مديده لترفعه من مكان سقطته فقم وخذ بيده . دينك سالت بالمعاص جراحه فكن مرهماً لجراحه وكن سندا لسنده . دينك قل سلام علی الدنيا ان بقيت وهو باق علی انحطاطه وكمده . قم حاسب نفسك علی مامضی واتق الله يجبر ماانكسر = قام رجل الی علی رضی الله عنه وقال اخبرنا عن الفتنة وهل سألت عنها رسول الله صلی الله عليه وآله فقال رضی الله عنه لما انزل الله سبحانه قوله = الم احسب الناس ان يتركوا ان يقولوا امنا وهم لايفتنون = علمت ان الفتنة لاتنزل بنا ورسول الله صلی الله عليه وآله بين اظهرنا فقلت يا رسول الله ماهذه الفتنة التی اخبرك الله بها فقال ياعلی ان امتی سيفتنون من بعدی فقلت يا رسول الله اوليس قلت لی يوم احد حيث استشهد من المسلمين من استشهد وحيزت عين الشهادة من ورائك فقال لی ان ذلك لكذلك فكيف صبرك اذا فقلت يا رسول الله ليس هذا من مواطن الصبر ولكن من مواطن البشری والشكر وقال يا علی ان القوم سيفتنون بعدی بأموالهم و يمنون بدينهم علی ربهم ويتمنون رحمته و يأمنون سطوته ويستحلون حرامه بالشبهات الكاذبه والاهواء الساهيه فيستحلون الخمر بالنبيذ والسحت بالهدية والرباء بالبيع فقلت يا رسول الله بأی المنازل انزلهم عند ذلك بمنزلة ردة ام بمنزلة فتنه فقال بمنزلة فتنه = هذا وان فی هذا الحديث لعبرة لمن يعتبر فاعتبروا يا اولی الابصار .

علی شيخ العرب

سياسيات

عالم اسلام ودولت عثمانيه يه قارشو

انكلترهنك سياستی

چوق دفعهلر درسعادت غزتهلرينك بعضلرنده شوفقرهيه تصادف ايديورم : « انكلترهنك مقصدی دولت عثمانيهنك تماميت ملكيهسی ومحفوظيت حاكمانهسيدر » !!

بن بو یالدیزلی ، فقط پك بیوك برغرور و بصیرتسزلکله یازلمش اولان بومثللو فقره‌لره راست کلدکجه حیرتدن، فرط تعجبدن کندیمی آله‌میورم . زیرا پولتیقه عالمنجه علیهمزه چویریلان نه‌قدر سیاسی انتریقه‌لر وارسه کافه‌سی یا انکلتره‌نك کیزلی دائره‌سندن، یاخود اونك علی‌الاقل رضا وموافقتیله حصوله کلمش بولندیغندن پك زیاده امینم .

بن انکلتره ایله دولت علیه‌نك مخادنتنی، حتی اتفاق ویا ائتلافلرینی – اسلامیت نقطهٔ نظرندن – ترویج ایدنلردنم . فقط زیرده بیان ایده‌جکم بعض سیاسی نقطه‌لره نظراً انکلتره‌نك بزه قارشو هله بوکونلرده المش اولدیغی وضعیت خفیهٔ دیپلوماتیقیه طولاییسیله، بتون عالم اسلامی اجفال ، بلکه‌ده مضطرب ومکدر قیلدیغنی ارائه ایده‌جکی جهتله، کرچه اولکی اجتهادمی – خلافته‌قارشو اتخاذ ایلدیکی سیاست خفیه‌سنك تعدیلی شرطیله – دکشدیره‌مزسه‌مده ، یالکز انکلتره‌نك ملکمزك بعض طرفلرنده چویردیکی وچویرمکده بولندیغی «سیاست دینیه» انتریقه‌سنی بعض غزته‌جیلرمزه توضیح ایدوب بوندن صکره انکلتره‌یی او موقع بالا پروازانه‌یه ، ملك عثمانیانك حامیسی موقعنه اصعاد ایده‌جکلری زمان براز رویت واعتدال ایله یازملرینی توصیه ایده‌جکم .

معلومدرکه انکلتره یوز ملیونه قریب مسلمانه اعلان حاکمیت ایتمکده‌در . هرنه‌قدر بودهشتلی یکونی تشکیل ایدن مسلمانلرك ادارهٔ داخلیه‌سی لوندره‌نك تحت نفوذنه داخل اولمقده ایسه‌ده ، معناً تحت حاکمیتنه الهمامشدر . بونلر ، معنویاتلریله درسعادتده‌کی مقام معلای خلافتپناهی‌یه توجه واعلان ارتباط ایتمکده‌درلر .

انکلتره ، مسلمانلرك اشبو حالت روحیه‌لرینه واقف اولدقجه ، دهشتلی برعصبیته اوغرایور . انفعالندن ، کندینی آره صره طوته‌میه‌رق بسبللی سلطنت عثمانیه باشنه برطاقم مشاکل مدهشهٔ سیاسیه ایقاع ایدوب کوندن کونه مقام خلافتی صارصیور ، که برکون کلسونده «معاذالله» بو بیوك دشمنی ، رقیب منفورینی اورته‌دن قالدیرسون ! وتحت حاکمیتنده بولنان مارالذکر ۱۰۰ ملیون مسلمانك کرك مادةً ، کرك معناً لوندره‌دن غیری برجهته علاقه وارتباطلری قالمامسنی تحت تأمینه السون . چونکه امپراطورلق – هند امپراطورلغی – بشقه برصورتله امنیت تامه آلتنه آلنمز !

انکلتره وقتیله بو انتریقه‌لری خفی برصورتده اجرا ایتمکده ایکن بوصوك زمانلرده پك آچیق وعلنی اولان بو پولتیقه‌سنی مصر وسوریه محیطلرنده تجلی ایتدیریور .

انکلتره آلمانیادن قورقدیغی ایچون مستملکاتنی پك قوی ومتین رابطه‌لرله ، بوصوك زمانلرده رأساً لوندره‌یه باغلاتدیرلمسنه پك بویوك فعالیتلر کوستریور . فکردن دخی چیقارماملیدرکه انکلتره ، رقیب سیاسیسی اولان آلمانیادن نه قدر قورقیورسه ، «وحدت اسلامیه» فکرندن دها زیاده قورقیور . زیرا انکلتره حکومتی عالم اسلامجه بوکونلرده وحدته طوغری کورمکده اولدیغی فعالیت فوق‌العاده‌دن طولایی پك زیاده اندیشناکدر . ایشته انکلتره شمدیلك اسلاملرك ثمرهٔ مساعیسنی ، وحدته طوغری آتدقلری خطوه‌لر قارشوسنده برعدو بی امان کبی طوره‌رق ، مسلمانلری وحدته سوق وتشویق ایتمکده بولنان عامللر نه‌ایسه اونلری اورته‌دن قالدیروب محو وپریشان ایدییور . ومسلمانلری مقام خلافته ربط ایدن بواعث روحیه‌یی ازیور .

بوسببله‌درکه مصرده چیقان نه قدر مسلمان غزته‌لری وارسه – که اسلاملری دائما وحدته ومقام خلافته ارتباطلرینی تشویق ایدن حزب الوطنی غزته‌لریدر – هپسنی برطاقم واهی اسبابدن طولایی تعطیل ایتدیرمشدر .

بو سببله‌درکه دائما مصردن سوریه‌یه خصوصی آدملرینی کوندروب تورکلرك چوروك اداره‌سندن (!) انکلیزلرك ادارهٔ عادله‌ومستقیمانه‌سندن بحثله سوریه اهالیسی بیننده پروپوغاندالر چویرتیور .

بوسببله‌درکه ایتالیانی طرابلس غربك استیلاسنه ، بالقان حکومتلرینی ، ماکدونیانی تورکلرك الندن آلمسنه تشویق ایدییور ، یاخود ایتدیرییور .

بوسببله‌درکه جزیرةالعربده ، یمنی عمان، کویت وعراق جهتلرنده بعض قبیله رئیسلرینه سلاحلر توزیع ایدوب دولت علیه علیهنه اعلان عصیان ایتدیرییور . دها نه‌لر سویلیه‌یم ؟ !! ....

حتی برایکی کون اولیسی بیروته برانکلیز قروازوری کلیر . بعض تماشاکر اهالی قروازوره کیدرلر . انکلیز ضابطانندن بعضیسی برایکی مسلمان زائرلرینه شوسوألی صورارلر :

— عجبا بوراده‌کی خرستیانلرك حالی نصلدر ؟

اونلر جواباً : اییدر، دیرلر. ضابط تکرار صورار : – « اونلر فرانسه‌یی بزدن دها زیاده سورلر (!) فقط مسلمانلر ناصل بزی سومزلرمی ؟ » دیر .....

عجبا انکلتره‌نك کرك مقام خلافته وکرك مسلمانلرینه قارشو اتخاذ ایلدیکی بوغریب سیاسته مقابلةً ، بزم درسعادتده‌کی بعض مسلمان غزته‌جیلرمزك انکلتره‌یه « انکلتره دولت عثمانیه‌نك حامیسی » سوسنی ویرمکه حقلری وارمیدر ؟

انکلتره – بزم بو غزته‌جیلرمزك ادعالرینه کوره – دولت عثمانیه‌نك تمامیت ملکیه‌سنی محافظه ایتمکی درعهده ایتمش ایسه ، عجبا مصری نه ایچون شمدی‌یه قدر تخلیه ایتمیورده دولت علیه‌نك تمامیت ملکیه‌سنه رعایت ایتمك ایسته‌میور ؟ مصر ایالتی یواش یواش دولت علیه‌نك زیرحاکمیتدن تخلیص ایله ممالکنه الحاق ایتمسی عجبا اوتمامیت ملکیه‌نك مقتضیاتندنمیدر ؟

دها غریبی واردر که انکلتره حکومتی مصرده نفوذ ومراقبهٔ فعلیه‌سی آلتنه یکی برخلافتك تأسیسی ایچون بتون قوت ودسیسه‌لرینی استعمال ایلدیکنی ایشیدیورز !!

طرابلس غرب وبالقان محاربه‌لرنده‌کی مصرك بیطرفلغی اساسنی قوران انکلتره اشبو آمال سیاسیه‌سنی کمال وضوحله میدانه چیقارییور .

خاتمهٔ مقال اولەرق شونی‌ده علاوه ایدەیمکه ، آرتق بز اسلاملر وهمیاتدن حقائقه انتقال ایتمکلکمزك زمانی حلول ایتمشدر ظننده‌یم . ضررمزه کیجه کوندوز چالیشمقده اولان دوشمنلرمزك قوجاقلرینه بودرجه متعامیانه ، بوقدرده متهالکانه آتلیه‌لم . بصیرتکار طاورانەلم . غزته‌جیلرمزك بو قدر لاقیدانه حرکت ایتملری انکلیزلری پك ممنون قیلیورلر ! فقط منافع اسلامیه بزم جهلمز سایه‌سنده تارمار اولیور . الله بزم عقللریمزه بصیرت ویرسون .

یوم عرفه — بیروتده الرأی‌العام غزته‌سی صاحبی

طه المدور

مطبوعات

بوسنه‌ده مصباح جریدهٔ اسلامیه‌سی

بوسنه ـ هرسك جمعیت علمیه‌سنك ناشر افکاری اولمق اوزره بوسنه‌ده « مصباح » نامنده عربی حروفیله تورکجه وبوشناقجه‌اون‌بش کونده بررساله نشر اولونمه‌یه باشلامشدر. جمعیت مذکوره‌نك اسباب وصورت تشکلی حقنده آتیده‌کی فقرات مصباحك ملاحظاتی‌در ، که پراکنده و شیرازه‌سز علمای اسلامیه‌نك انظار انتباهنی جلب ایدر امیدیله نقلی موافق کورولمشدر :

بوسنه وهرسك جمعیت علمیه‌سی

منفرداً یاپیلامایان برچوق شیلرك مجتمعاً یاپیلمسی قابلدر . مثلا برکشینك قالدیره‌میه‌جغی برجسمی ، برقاچ کشی برآره‌یه کلوب متحداً صرف قوی‌ایدرلرسه اوجسمی ایسته‌دکلری کبی اوینادیرلر. برفکرك تعمیمی ، برغایه‌نك تعقیبی‌ده بویله‌در. افراد ، فکرومقصدلرینی‌توحید ایده‌رك متحداً اومقصدك حصولی ایچون سعی وغیرت ایدرلرسه‌موفق اوله‌جقلری محققدر. بناءً علیه اجتماعك، اتحادك لزومی عقلاً ثابتدر. دین‌مبین اسلام زیاده‌سیله عقل‌سلیمه مطابق اولمغله کرك دینی، کرکسه دنیوی خصوصاتك کافه‌سنده اتحاد واجتماعك لزومنی بیان بیورمش وکونا کون شرکتلر اصولنی وضع ایلمشدر. جمله اهل ایمانك قارده‌ش اولدیغنی ، بر مقصد اوغورنده سعی وغیرت ایلملری لزومنی درمیان ایتمشدر فقط بونکته‌نك فهم وادراکی خصوصنده عقول ، مختلفدر . طبع بشر ، محتاج ارشاد ، محتاج ایقاظ بر فطرتده یارادلمش اولمغله مرشده ، رهبره احتیاج واردر . بواحتیاجی ، ارسال رسل حکمتنی ، علمانك ورثهٔ انبیا اولمسنك کیفیتنی تدقیق ایدنلر ، تماميله آکلار .

دیمك‌که اهل اسلامه رهبر اوله‌جق ، آنلری دینی ودنیوی خصوصاتده ایقاظ‌وارشاد ایده‌جك، علمادر. علمانك بوخصوصده‌کی وظیفه‌سی ایسه غایت آغیر، فوق‌العاده مشکل اولمغله بوزمانده‌منفرداً ایفاسی، عادتا مستحیل‌اولمشدر. بنابرین علمانك برلشمه‌سی، یکوجود ویکزبان اولەرق بو آغیر وظیفه‌نك ایفاسنه شتابان اولمسی لزومی واردر.

بو لزومی ایلك اولا هند علماسی حس ایتدی ، بوندن اون سنه‌مقدم «ندوة‌العلماء» نامیله برجمعیت تشکیل‌ایتدیلر، واوطرفلرده‌کی اهل اسلامك تیقظ وانتباهلرینه پك‌چوق‌خدمت ایتدیلر وایدییورلر. بوجمعیتك‌اردو وعرب لسانیله طبع‌ایدیلیر‌مجموعه‌وکتابلری‌پك‌چوقدر. بوندن ماعدا « له‌که‌هنو » ده منتظم مدرسه‌لری وار،که بورادن چیقان طلبه ، واعظ اولمق اوزره هندستانك هرطرفنه ، حتی آفریقایه بیله کوندریلیور .

کچن سنه مصر قاهره‌ده بوکا مماثل و « جمعة الدعوة والارشاد » نامی آلتنده برجمعیت تأسس ایتدی . بوجمعیت برده « دارالدعوة والارشاد » نامیله آلتی صنف اوزرینه مرتب برمدرسه آچدی‌که بورادن چیقان طلبه‌نك برقسمی ، محتاج ارشاد اولان اهل اسلامك ارشادیله توغل ایده‌جکی کبی دیکر قسمی‌ده محتاج دعوت اولان اقوامك یانه کیدوب دین اسلامك‌فضائلنی بیلدیره‌رك نشر اسلام ایله اوغراشه‌جقدر .

بوسنه ـ هرسك علماسی ، محیط ومکان اعتباریله چوقدنبری برلشمه‌که ، یکوجود اوله‌رق چالیشمغه دیناً مجبور ایدی . زیرا مدرسه‌لریمز، مکتبلریمز، بونلرده‌کی تدریسات، زیاده‌سیله‌محتاج‌اصلاح اولدیغی کبی دها مهم برمسئله واردرکه اوده رسمی مکاتب عمومیه‌ده‌کی تدریسات دینیهٔ اسلامیه‌نك پك ناقص اولمسیدر . بو تدریسات دینیه ، اساسلی برتنسیقاته محتاجدر. بونك‌ایچون کتب ورسائل احضار ایتمك، مدارس ومکاتبمزك نقصاننی اکمال ایلەمك لزومنی ملت اسلامیه‌مزه آکلاتمق ایجاب ایدر . بو ، قولای برشئ دکلدر . بونی برایکی کشی ایفا ایده‌مز. بویله مهم برمقصدك ترویجی ، حسیات نجیبهٔ اسلامیه‌نك بین‌المسلمین نشر وتعمیمی ایچون بتون ائمه ، معلمین، مدرسین، حکام شرع‌شریف، خلاصه عموم‌علمانك چالیشمه‌سی لازمدرکه برفائده تصور اولنه بیله .

ایشته برلشمه‌نك وجوبنی درك ایدن بوسنه ـ هرسك علماسندن برقاچ ذات ، سنهٔ جاریه محرم‌الحرامنك اون دردنده ـ شهرسرایده ـ طوپلاندی . « بوسنه و هرسك جمعیت علمیه‌سی » نامیله برجمعیت تأسیسنه قرار ویردی . بونك ایچون لازمکلان نظامنامه‌نك ترتیبنی « انجمن موقته » حواله ایلدی . انجمن موقت دخی نظامنامه‌یی یاپوب لازمکلان محلده تصدیق ایتدیردی وسال‌حال عربی شوالنك‌اون آلتنجی جمعه ایرتسی کونی ایچون دعوت اولنان علماء طوپلاندی ، ایجاب ایدن « هیئت اداره » یی انتخاب ایلدی وجمعیت ، رسماً تشکل ایتدی . همان جناب واجب‌الوجود بوجمعیتی وعموم اهل اسلامی‌موفق بالخیر ایلسون .

چهرهٔ مشئوم اضمحلال

یاریلوب صانکه زمین ، اوغرابیورمش یریر
بیك سفیل اردوکه افرادی : بتون عائله‌لر ،
هپسی آچ ، برباره‌لر یوق ، قادین ارکك چپلاق ؛

سوقاغك اورته‌سی أو ، قالدیرمك صیرتی یاتاق ،

. . . .

حولی باشدن باشه بیكارجه دیلنجیله طولو ..
اسكی صاحبلری ملكك قاپامشلرده یولی ،
أل آچوب یالواریبورلر یكی صاحبلرینه !
(صفحات : سلیمانیه كرسیسنده)

سلانیكی یونان اهل صلیب اردوسی بلا حرب اشغال ایتدكدن صوكراده انتشارینه دوام ایدن بر مسلمان غزته‌سنك [١] حكومت جدیده‌یه، ملكك یكی صاحبلرینه قارشی نشر ایتدیكی استرحامنامه‌نك عیناً نقلی موافق كورولمشدر. استقلالك قدرینی بیلمه‌ینلر ، أسارتی حیاته ترجیح ایدنلر بوزواللی قارداشلرمزك دشمن الندەكی حالنی كورسونلرده یشامق ایچون اولمك لازم كلدیكنی آكلاسونلر .

یشامق كوجلشدی

« مملكتمزك هرطرفنی كزوب كوره‌نلر تصدیق ایدرلركه تجمع ایدن نفوس كثیره‌یی قطعیاً بومملكت اداره ایده‌مز . یونان، بلغار صرب عساكر نظامیه وطوبجیلری وسلاحلرینی تسلیم ایتمش اولان عثمانلی عسكرلری اوچ ولایت ملحقاتندن مهاجرت ایدوب كلن نفوس كثیره والحاصل مملكتك خارج وداخلی كچیلمز بر حاله افراغ ایتمشدر .

فرونلرده اكمك بولمق ممكن اوله‌میور . بتون فرونلرك قپولرینه روبجه بر ورقه تعلیق اولنه‌رق « عسكری‌یه عائددر » عباره‌سی بوكون مع الاستغراب مشهود اولیور . بومسئله‌یی علاقه‌دار اولانلره سؤال ایدرز ؟ بوتون فرونلر عسكره عائد اولدقدنصكره اهالی ، مهاجرین وسائره نه ایله تغذی ایده‌جكلردر . ایكی كوندنبری بالذات فرونلری كزوب اكمك آلمغه موفق اوله‌میانلر، آچ قالان عائله‌لر لایعد ولا یحصادر.

بر مسلمان غزته‌سی اولمق مناسبتیله هرهانكی بر سیبدن مضطرب اولانلر بحق اداره‌خانه‌مزه مراجعتله فریاد ایدییورلر. بزده بوزواللیلره ویره‌جك جواب ، تسلیت ایده‌جك بر نقطه بوله‌میورز .

حكومتدن چند دفعه رجا واسترحامده بولندق ، ینه رجا ایدر ونظر دقت واعتبارویلرینی جلب ایدرز. حقیقةً جامعلرده، سوقاقلرده یاتمغه محكوم بیچاره مهاجرین عائله‌لرینك حال اسف اشتماللری شایان مرحمت بر درجه‌ده‌در . بو مهاجرلر ییه‌جك اتمك وحتی دفع حاجت ایده‌جك بر محل بوله‌میورلر . معاذالله بوصورتله مملكتده بر ساری خسته‌لغك ظهوریده مستبعد دكلدر .

كرك مملكتك ، كرك‌سه عساكر متفقه‌نك سلامتی نقطهٔ نظرندن مملكتدن بوازدحامك رفعی چاره‌سنه باقیلمق، مهاجرینی یرلرینه سوق واعزام ایتمك ، عساكرك بر قسمنی مناسب محللره سوق ایله بی لزوم ازدحامك تهوینی چاره‌لرینه لطفاً همت ایتمك حكومت یونانیه‌نك وظیفهٔ مقدسه‌سیدر.

بز اویله ظن ایدرزكه حكومت بونك چارهٔ عاجلنی بوله‌جق وهر حالده سلامت عمومیه‌نك تأمینه سعی ایده‌جكدر.

[١] یكی عصر غزته‌سی

معیشت بحثنه كلنجه ، مملكتمزده موجود فرونلرك كاملاً عسكره تخصیص ایدلمسی واهالینك معیشتی خصوصنك نظر دقته آلنمامسی بالطبع انارشی‌یی موجب حالاتدندر.

معلوممدركه آچلق هیچ بر شیله قابل تداوی اوله‌مز. آچ اولان بر شخصده هر محله تعرض ایدر. مملكتك آسایشی مختل اولور . بناءً علیه حكومتك بو بابده نظر دقت علیه‌سنی جلب ایده‌رز. موجود فرونلرك بر قسمنك عسكره ، بر قسمنك‌ده اهالی‌یه تخصیص ایدلمسی وهانكیلرك عسكره، وهانكیلرینك اهالی‌یه مخصص اولدیغنك مطبوعات واسطه‌سیله عمومه اعلانیله بو حال اسف انكیزه بر نهایت ویرلمسنی تكرار علی التكرار حكومتك عدالت ومروتندن بكلرز . »

« یكی عصر »

مكاتیب

آتیده‌كی مكتوب كچن هفته چتالجه محاربه‌سندن اول خادم كویده بولنان مخبرمز طرفندن كوندرلمش اولوب مطبوعات یومیه ایله نشر ایدلمش ایدی :

علمای كرامك ورودی

ایله

اردوی عثمانی حیات نوین كسب ایتدی

مستشار مشیخت علیا طرفندن علمای اسلامه خطاباً جهاد بیاننامه‌سی نشر اولوندیغنه دائر تلغرافنامه كزی كورنلر پك ممنون وامیدوار اولدیلر. دون اقشامده علمای كرام كلدیلر. پك حسن تأثیر كوستردی. ایلریده بولنان اردویه ، فرقه‌لره عزیمت ایتدیلر . علمانك بورایه ورودی اردوی اسلامده درین بر تأثیر حصوله كتیروب قوهٔ معنویه‌یه حیات نوین بخش ایتمكه باشلادی . افراد دشمندن دونمیه‌جكلرینه ویوز چویرمك ایسته‌ینلری دشمندن اول كبرته‌جكلرینه یمین بالطلاق ایتدیلر . افراد نظرنده علمانك پك بیوك اهمیتی واردر . علمای كرام كندی اهمیتلرینی ، وظیفهٔ علویه‌لرینی تقدیر ایدرك دها بدایت حربده میدان حربه شتابان اولسه‌لر ایمش ، پك بیوك فائده‌لر ، موفقیتلر استحصال ایدیله‌جكدی. ایشته دلیلی میدانده. افراد، علمانی، اصحاب عمائمی كورنجه بتون عروق دینیه‌لری غلیانه كلدی . هركس الله اوغورنده ، اسلامیت اوغورنده جانمز فدا ، دیه باغیریور . انشاءالله اردومز یقینده نصل بر ملت اردوسی اولدیغنی كوستررز. [١] فقط كلن علما آزدر . علما یالكز حكومتك اعزامنی بكلەمه‌ملی‌در . بدننده بر آز قدرت كورن بتون علما میدان حربه شتابان اولملی‌در . اووقت اردونك قوهٔ معنویه‌سی جهانی حیرتلر ایچنده براقیر .

ذاتاً بوبابده‌كی فرضیتی هركسدن اول علما بیلیر ، وعندالله ، عندالناس هركسدن اول اونلر مسئولدر . چونكه وظیفهٔ تبلیغ اونلره عائد اولدیغی كبی؛ امته پیشوا اولمقده اونلرك وظیفهٔ مهمه‌سیدر.

[١] نصل‌كه كوستردی وانشاءاه بوندن صوكره دها كوستره‌جك .

بویله اولورسه نصرت الهیه‌دن قطعیاً امید وار اوله بیلیرز . زیرا « ان تنصروا الله ینصرکم = اکرسز اللهه نصرت ایدرسه‌کز، اوده سزه نصرت بخش ایدر . » اللهه نصرت ؛ قرآنی ، اسلامیتی مدافعه ایچون حیاتی ، مالنی ، بتون موجودیتی فدا ایتمکدر . هرکس جانی فدا ایتسه بتون امت حیاتی قازانیر . اونك ایچون علمای کرام قطعیاً اهمال کوسترمه‌ملیدر . حکومتمزك بوبابده اتخاذ ایتدیکی تدابیر؛ انشاءالله یقینده حسن تأثیرنی کوستره‌جکدر . « وما النصر الا من عندالله العزیزالحکیم» ...

شهامت اسلامیه

موطده‌کی وطنپروران امت طرفندن جریده‌مزه آتیده‌کی تلغراف چکیلمشدر :

سبیل الرشاد غزتهٔ معتبره‌سنه

« قانمز، دینمز، ایمانمز واردر. سبیل الرشاد اصحاب ایمانی دعوت ایدییور. قضامزدن موقع حربه کیدن هنوز یوزده بر راده‌سنده‌در . لله‌الحمد علل وامراضدن سالمز. ایلك اشارتده حرکته آماده‌یز. جوابکزی تلغرافخانه‌ده بکله‌یورز.   ٤ تشرین‌ثانی ۳۲۸

اشرافدن	بلدیه رئیسی	متینغ رئیسی مفتی
یعقوب ، عبدالرحمن ، علی ، امین	سلیمان	نادر احمد

سبیل الرشادده آتیده‌کی تلغرافی جواباً کشیده ایتمشدر:

شهامت اسلامیه‌کزله روح پیغمبر شاداندر. احکام اسلامیه‌یی تبلیغ، حکومتك اوامرینه انقیاد، وظیفه‌مزدر.

٥ تشرین‌ثانی ۳۲۸   سبیل الرشاد

***

دونده طاش اوجندن شو تلغرافی آلدق :

درسعادتده سبیل الرشاد غزتهٔ معتبره‌سنه

لوامز داخلندن دخی عسکر کیتمامش کیدر . حکومتمزك هر امرینه آماده بولندیغمزی دینمز، ایمانمزله عهد ومیثاق ایتدك. لله‌الحمد علل وامراضدن سالمز. جوابکزه ماکنه باشنده منتظرز .

قونیه : طاش اوجی   ۱۳ تشرین ثانی ۳۲۸   اهالئ محلیه نامنه
حاجی محمد

سبیل الرشاد

بو محترم امضا صاحبنی یقیندن طانیدیغمز ایچین تلغرافنامه‌سندن نه قدر متحسس ومتأثر اولدیغمزی تعریف ایده‌مه‌یز. اولیسی هفته حنین غزوهٔ جلیله‌سی اوزرینه یازدیغمز مقاله‌نك ــ لطف حق ایله ــ تأثیر بلیغی بوتون آناطولی اهالئ اسلامیه‌سی طرفندن متینغلر عقد اولونمق، اداره‌خانه‌مزه آتشین تلغرافلر کشیده ایدلمك صورتیله ابراز ایتدیکنی کورمکله اشك ریز شکران ومحمدت اولدق. بز شو حقیقت علویه‌یی آکلادق‌که : الله ورسول‌الله اوغرنده مال وجانی کوله کوله فدای"جانه منت بیان بویله ملیونلرجه اولاد محمدی وارکن خلافت مقدسهٔ اسلامیه بوتون شعشعهٔ شوکت واجلالیله یاشایه‌جق . قیامته‌قدر یاشایاجق. اللهم کثر عددهم وعجل مددهم لدینك وکتابك آمین!

اسلاملر دار اغاجلرنده

ماتن غزته‌سنك مصطفی پاشا مخابری ۱۷ تشرین ثانی تاریخیله یازییور :

... اوکله‌دن‌صکره ساعت ایکی راده‌لرنده دیوان‌حرب اعضاسیله یکرمی قدر ژاندارمه نفری ، اطراف خانه‌لری خلقی وحرب مخابرلری بوش قالان بر اسلام خانه‌سنك باغچه‌سنده طوپلاندیلر . بر دقیقه ظرفنده ایپلری اغاجك الك صاغلام داللرینه باغلایوب اسکمله برینه محکوملرك آیاقلری آلتنه اسکی فوچیلر قویدیلر، اکر اوفوچیلر ایله بر آز اوته‌ده تهی بر خانه‌دن بولدقلری ایپ بولنمسه ایدی باغچه‌ده بولنانلرك اعدام ایچون حاضرلق کورمکده اولدقلرینی کیمسه فکرندن کچیرمیه‌جکدی . هوا غایت کوزل ایدی ، صوك بهار کونشی بیاض شعاعاتی ایله اطراف طاغلرینی تنویر ایدوب بو فجیع وجانخراش منظره‌یه یوقاریدن ، پك یوکسکدن تماشا کر اولیور ایدی . محل مذکوردن یوز مترو اوته‌ده بیوك برجامعك بیاض مناره‌سی هوانك مائی طبقه‌لری ایچنده هیبتنما اولیوردی . مناره‌نك اوزرندن بلغار عسکری ، بیاض البسه‌لی صلیب احمر جمعیتی اعضاسی ، بلغار قیزلری بومنظره‌یی تماشا ایدیورلر، آشاغیده تجمع ایدن خلق محاربه‌دن ایلروده جریان ایده‌جك مکالمهٔ سیاسیه‌دن بحث ایدوب بو فجیع منظره‌یی نظر دقته آلمق بیله ایسته‌میورلردی. پولیس قومیسری دارآغاجنه صوك بر نظر تفتیش عطف ایتدی وهرشیئك حاضراولدیغنی کوره‌رك ژاندارمه‌لره خانه‌ده موقوف اولان محکومینك میدان سیاسته کتیریلمه‌لری امرینی ویردی. برمدت صکره احمدواسماعیلی اوزاقدن کوردم، نصل اعدامه محکوم اولانلر بونلرمیدر ؟ بسبتون لاقید بولنان، تیترمه‌ین، جزئی بر اثر هیجان وخلجان کوسترمیان بو آدملرك اعدامه محکوم اولدقلرینه ، بر آز صکره دار آغاجنه چیقه‌جقلرینه اینانمق قابلمی ؟ . احمد ایپك صاللانمقده اولدیغی آغاجه لاقید بر نظر عطف ایتدکدن صکره پارلاق کوزلرینی بزه کوستردی، هیجاندن عاری اولان بو قلبك وطن محبتی ایله مشحون اولدیغی آشکاردی . بو کوزلرك بر آز صکره ابدیاً قاپانه‌جغنه بر دورلو ایناغمق ایسته‌میوردم ، اونلرده حیات واردر ، بکا اویله کلیورکه غریب وناکهظهور برحادثه حکم اعدامك انفاذینه مانع اوله‌جقدی. ایکی دقیقه اول ژاندارمه‌لرك حکم اعدامی تبلیغ ایتدکلری زمان احمد واسماعیل یمکلرینی هنوز بیترمشلرایدی. هیچ بر هیجان وخلجان حس ایتمدیلر، هیچ بر سوز سویله‌مکسزین سیمالرنده علائم تلاش کوسترمه‌دن درحال آیاغه قالقه‌رق کلیچه‌لری اورماق ایچون اللرینی آرقه‌لرینه کوتوردیلر، شمدی آغاجه طوغری کلیورلر. یولده تجمع ایدن جمع غفیر آره‌سنده کندی یوللرینی بالذات آچدقلرینی کوردیکم زمان قلبمدن مدهش بر تأثر حس ایتدم. قانوناً اعدام قرارنامه‌سنك دیوان حرب طرفندن تعیین ایدیلن مأمور مخصوصك اوقومسی ایجاب ایدر . اعدامنامه آلتی بیوك صحیفه‌دن عبارت اولوب قرائتی یکرمی دقیقه قدر دوام ایتدی . بو اثناده بن متصل اختیار احمدك یوزینه باقه‌رق بر اثر هیجان آرامغه غیرت

ایدیور ایدم ، بو آدم ، بو دینج اختیار عمرنده قورقوحس ایتمه‌مش اولدیغی کبی شو فجیع اولوم قارشوسنده دخی هیچ تیتره‌میور ، قورقیور ، هیجان کوسترمیور ، بو درجه متانت وجسارته تصادف ایتدیکمی اعتراف ایدرم .. محکوملر اعدامنامه‌دن هیچ بر شی آکلایه‌مدیلر ، اونلر متصل اطرافه باقوب خلقك هیجانی ، تلاشنی سیر ایدرك موتی استحقار ایتدکلرنی آچیقدن آچیغه کوسترمك ایستیورلر ایدی .
نهایت اعدامنامه‌نك قرائتی ختام بولدی . او اثناده احمد دیوان حرب اعضاسنه خطاباً متین بر صدا ایله « ولمزدن اول هیچ اولمزسه صوك نمازمزی قیلمغه مساعده ایتمه‌کزی استرحام ایدرم » دیدی .

قومیسر جواباً « نه ایستیورسه‌کز سویله‌یکز ، مع‌الممنونیه قبول ایده‌جکم » دیه‌رك للرنی چوزمکه امر ویردی . او اثناده غایت مؤثر بر منظره قارشوسنده بولندم . عمرمده بویله بر منظره‌یه تصادف ایتمه‌دم والی‌نهایه بونك تأثیری باقی قاله‌جقدر . اسماعیل بر آز اوته‌ده اندیشناك بر حالده طورمش ایکن اختیار احمد دار آغاجنه یاقلاشه‌رق یری ایجه تدقیق ایدوب آغاج پارچه‌لرنی ، طوزلری بر طرفه آتدی ، اوتلری یردن قوپاردی ، بو حرکتی فوق‌العاده غریب اولوب یانمده بولنان بر اوروپالی بکا خطاباً : « عمرمده بویله منظره‌یه تصادف ایتمه‌مش ایدم ، بو اختیار بنی بهت وحیرتده براقدی » دیدی . اختیار محکومك شو حرکتی کورنلر عادی بر شیئله مشغول اولدیغنه ذاهب اوله‌جقلردی ، کویا باغچه‌ده چالشوب شمدی اوکله نمازینی قیلمغه حاضرلق کوریوردی . بو حاضرلقلری کوردکدن صکره اختیار ، ژاندارمه‌لره خطاباً :

— آبدست آلمق ایچون بکا براز صو ویریرمیسکز؟ دیدی .

ژاندارمه‌لردن بری صو کتیرمکه کیتدیکی زمان احمد تکرار نماز کاهنی تدقیق ایدرك یکیدن آغاج داللرنی طوپلامغه ، اوتلری قوپارمغه باشلادی . بش دقیقه صکره ژاندارمه برقوغه صو کتیردی . احمد هیچ بر اثر تلاش کوسترمکسزین یوزنی ، آیاقلرنی ، اللرنی دقتله ییقادی ، آغزینی چالقالادی وکندی الی ایله قوغه‌یی ژاندارمه‌یه اعاده ایتدکدن صکره نمازکاهنه عودت ایتدی ، بو دقیقه پك علوی ، پك مؤثر بر دقیقه ایدی . اختیارك بو حرکتی ، متین وضعیتی کوره‌رك هیجان وتعجبی‌ستر ایده‌میوردم . نه مقدس ، نه علوی بر منظره !.. ایشته اختیار تکرار یری تمیزلیوردی ، بتون نظرلر اوکا معطوفدی ، باغچه‌ده عمیق بر سکونت حکمفرما اولوب تماشا کران نفس بیله آلمق ایسته‌میوردی . احمد دیز چوکر ، یری اوپر ، بعده اللرنی یایه‌رق آیاغه قالقار ، تکرار زمین نیازه زانوزده اولور ، ینه آیاغه قالقار . دوداقلری آره‌سنده صوك دعایی ایدییوردی . برقاچ مترو اوزاقده عینی منظره حکمفرمادر ، اسماعیل‌ده خلقك حیرت وتعجبی قارشوسنده صوك نمازینی قیلیوردی . بو منظره یکرمی دقیقه قدر دوام ایتدی . اوزاقده ، ادرنه اطرافنده وقت وقت آتیلان طوپلرك کورولتیسی هوانك اك یوکسك طبقه‌لرینی ایکله‌تیور . احمد نماز قیلدقدن صکره ژاندارمه‌لره خطاباً :

— شمدی حاضرم ، دیدی .

بعده قوشاغنك ایچنده بر کموش ساعت ، برقورشون قلم ، بر توتون طبقه‌سی ودها سائر شیلر چیقاره‌رق ژاندارمه‌یه تسلیم ایتدکدن صکره ،

— هایدی آرتق وقت قالمادی ، بن حاضرم ، دیدی .

فقط اسماعیل هنوز نمازینی بیتیرمه‌مش اولدیغی ایچون بر آز بکله‌مکه مجبور اولدیلر . بر قاچ دقیقه صکره احمدده حاضر ایدی . ژاندارمه‌لر درحال محکوملری بیاض بزلره صاردیلر ، یوزباشی خلقاً خطاباً :

— هایدی کیده‌لم ، شمدی حکم اعدام اجرا ایدیله‌جك دیدی .

خلق درحال بر طرفه هجوم ایتدیلر . ژاندارمه آغاجدن آصیلان ایپی اختیار احمدك بوینه کچیردی . دیکر بر نفرده اسماعیلك بوینی باغلادی ، بر دقیقه صوکره محکوملرك آیاقلری آلتنده بولنان فوچیلری بر تکمه ایله اوته‌یه یووارلادیلر .

هیهات ! شمدی ایکی وجود بوشاقده صاللانیوردی !.

سبیل‌الرشاد

بتون بلغارستانی خاك ایله یکسان ایتمك صورتیله بو وحشتلرك انتقامنی آلمادقجه قیننه صوقولان اسلام قیلیجنه یازقلر اولسون ! دونکی غایداجیلره قارشی مغلوب اولدقدن صوکره بر دها اونی بلده طاشیمقدن اوتانمالی ، اونکله برابر یرلره کومولملی‌در .

هندستانه مخابر مخصوصمزدن :

هندبولنده

عراقك احیا واصلاحی حقنده

— ۳ —

٤ — مرکزده تشکیل اولنه‌جق نمونه چفتلکی دیکر مراکزده‌کی نمونه چفتلکلرندن دها واسع وهیچ اولمازسه ۱۰ـ۱۵ بیك دونم وسعتنده اولمسی وطرز جدید اوزره بخارلی متحرك فاوولر ، حراثت ماکنه‌لریله سائر ماکنه والات مهمۀ زراعیه‌نك جلب وتطبیقی .

٥ — خطۀ عراقیه‌ده صور مختلفه‌ده ایفا ایدیله کلمکده اولان اصول جبایت اوقدر عظیم ومشکل ، اوقدر آغردرکه بوسببله زراعت کوندن کونه تدنی وانحطاط ، بلکه انقراضه طوغری کتمکده وامور ومعاملات حکومتی تزیید واشکال ایتمکده اولدیغندن بهمه حال بو محاذیرك دفعی ایچون بتون بو معاملاتی توحید ایله بر قاعدۀ منتظمه تحتنه آلمق عراقك اك مؤثر مواد حیاتیه‌سندن بریدر . بونك ایچون بر صورت سریعه‌ده « قاداسترو » یعنی اراضینك مساحه‌سی اوزرینه مقطوع بر رسم وضع ایتمك ایجاب ایدر . بوکونکی اصول ایله یاپیلان جبایت ظاهراً عشر وخمس وثلث ایسه‌ده حقیقت حالده زراعك حاصلات صافیه‌سنك همان یوزده یتمش رادده‌سنده اولدیغی ادنی بر تدقیق نتیجه‌سنده آکلاشیلور . حالبوکه اراضینك قربیت وبعدیت وقوۀ انباتیه‌سنی وسائر خواص حکمیه وکمیویه وفسیولوژیه‌سنی نظر اعتباره آله‌رق مقطوع بر رسمه تابع طوتیلورسه هر نه‌قدر معین

برسطح ایچون دون برسم ویرر ایسه‌ده بواصول سایه‌سنده زراعتك عموم اراضیسنی زراعت ایتمك مجبوریتنده بولنه‌جقندن ویره‌جکی عموم رسوم حال حاضره کوره ایی بریکون تشکیل ایتمش اولور .

قاداستیرونك تطبیقه بر مقدمه اولمق اوزره هر سنه صرف ایدیلان یوز بیکلرجه غروشله مهندس وزراعت مأموریله ارباب خبره‌دن بر هیئتك تعینی ایله قضانك مکمل بر قاداسترو خریطه‌سی آلنیر واصولی دائره‌سنده اراضی قاداستیرویه ربط ومقطوع بررسمه تابع قیلنورسه هرسنه کرك اهالی‌یه وکرك حکومته برچوق مشکلاتك ظهورینه سببیت ویرن بوزرعه ومصارفات واختلاسات دائمه‌یه نهایت ویریلور وعینی زمانده بوقاداسترو حقنده هم برفکر ایدنمش وهمده دیکر محللرده تطبیق ایچون بردستور العمل اولمش اولور .

٦ — خطهٔ عراقیه‌ده متفنن چفتجی یتشدیرمك واصحاب اراضی اولادلرینی اصولی دائره‌سنده زراعتك اجراسنه آلشدیرمق ایچون موصل ، بغداد وبصره ولایتلرندن طلبه قبول ایتمك اوزره بغداد منطقه‌سنده تشکل ایده‌جك نمونه چفتلکنه مربوط ویوز اللی طلبه‌یی استیعابه کافی اوچ صنف اولمق اوزره اعدادی درجه‌سنده برزراعت عملیات مکتبنك کشادیدر .

۷ — بوخطه‌ده تعقیب اولنه‌جق ترقیات ومؤسسات زراعیه‌نك اکتشافات واختراعات اخیره اوزره اولمسنی تأمین ایچون تحصیل و تجربه کورمش ارباب فندن برقاچ ذاتی احوال اقلیمیه وجغرافیسی بو خطه‌یه پك یقین وصوك زمانده خصوصات زراعیه‌ده دنیانك اك مترقی وایلری کتمش مملکتی اولان امریقای وسطی‌یه اعزام واوراده اك الزم شعباتده پراتیك ومؤسسات مختلفهٔ زراعیه‌یی کوردکدن صوکره ینه بوراده اك اشاغی اوچ سنه خدمت ایتمك شرط اتخاذ اولنمسیدر .

۸ — منافع اقتصادیه وسیاسیهٔ عثمانیه‌یه خلل کلمامك شرطیله مملکته منافع عظیمه تأمیننه بادی خالی اراضینك مختلف شرکتلره لاجل الاعمال توزیعیدر .

۹ — زراعت سرکیسنك تأسیسی . — مترقی مملکتلرك اسباب ترقیسی اولان توزیع اعمالدن صکره دکل ، بلکه اقدم ایکی مهم نقطه واردرکه بوده تشهیر امتعه ومکافاتدر . مملکتمزده حاصلات نفیسه ومقبوله‌نك وجوده کلمامسی ، برچوق صنایع زراعیه‌مزك رواج بولمامسی هپ بوندن منبعثدر . معرفت التفاته تابعدر . مشتریسز متاع ضایعدر . بناءً علیه زراعتمزك وصنایع زراعیه‌مزك ترقیسی ایچون هرحالده بونك انظار عمومیه‌یه تشهیری ایله اك کوزل ومقبول ، نفیس ومبذول حاصلات یتشدیرنلرك مساعیٔ ممدوحه ومؤسسات مفیده وجدیده تأسیس ایدنلره مکافات اعطاسی ایچون مرکز ولایتده برقاچ موسمده کشاد ایدلمك اوزره عموم شعبات زراعیه ایچون برزراعت سرکیسنك تأسیسیدر .

۱۰ — بر دارالتحصیل تأسیسی . — موقع اجتماعیٔ اقتصادیده بیوك برموقع احراز ایدن ایك بوجکنك مهد ظهوری خطهٔ عراقیه‌در . یقین برزمانه قدر بومحصول خطهٔ عراقیه‌نك اك مهم ومبذول حاصلاتندن ایدی . بوکون ایسه آثارینه تصادف اولنه‌مامقده‌در . بناءً علیه بومهم صنعت زراعیه‌نك احیاسی ایچون یا مرکز ولایتده ویا خراسان قضاسنده برحریر دارالتحصیلی تأسیس ایلمك پك مهم ودرجهٔ الزمیتده‌در .

شئون

بالقانلر جهادی

۱ تشرین ثانی ، پنجشنبه :

برتبلیغ رسمیله بیغادوس شمالنده کائن دراغون کویی جواریله دکرمن تپه وجراح چفتلك تپه‌لرینه تحشد ایدن وبرفرقه تخمین ایدیلن دشمن عسکری اوزرینه یدی بیك بشیوز متروden طقوز بیك مترویه قدر غایت موفقیتلی غروب آتشی اجرا ایدیله‌رك کلیتلی تلفات ویردیرلك صورتیله صرتلرك آرقه‌سنه دفع وتنکیل ایدلدکاری حمیدیه سواریسی‌نك ۳۱ تشرین اول تاریخلی راپورلری اوزرینه اعلان اولونیور . بوکون قرق ضابط اولمق اوزره ۱٤۰۰ ضعفای عسکریه شهرمزه کتیریلیور .

۲ تشرین ثانی ، جمعه :

بوکونکی غزته‌لرله باب عالینك طوغریدن طوغرویه دول متفقه ایله صلح مذاکره‌سنه کیریشدیکنك محقق اولدیغی اخبار اولنیور . سلانیکك سقوطی ده انجق بوکون غزته‌لره کچیور . طورغود رئیس سواریسندن بحریه نظارتنه کلن ۱ تشرین ثانی تاریخلی تلغرافنامه وجهله دون بعدالزوال ساعت اوچده جلب کوینده بولنان دشمن قطعاتنه بومباردمان ایدیله‌رك دشمنك انهزامی رسماً بیلدیریلیور . بوکون صباح صدر اعظم حضرتلری روسیه سفارتخانه‌سنه کیده‌رك سفیر حضرتلریله یارم ساعت قدر ملاقات بیوریورلر . اسپانیا سفینهٔ حربیه‌سی (ره‌نارختا) قرووازوری دخی بوکون لیمانمزه داخل اولیور .

۳ تشرین ثانی ، جمعه ایرتسی :

رسمی اوله‌رق اشقودره والیسندن آلنان آتیده‌کی تلغراف نشر اولنیور :
(۲۲ تشرین اول تاریخنده ، قاقاریق تپه‌لرینه طوغری ایلریلین یدی طابوردن مرکب بردشمن قوتنه قطعاتمز طرفندن هجوم ایدلمشدر . دشمن بویانه نهری قارشی ساحلنه فرار ایدوب میدان حربده یوزقدر مقتول براقمش ، بتون طوپلرینی وبرچوق پیاده مهماتنی ترك ایتمشدر . دشمندن اغتنام ایدیلن اشیا آره‌سنده جنرال چورووبچك بتون اوراق ، چادیری ، قلنجی واونیفورمه‌سی بولنمشدر .) بوکون اتحاد وترقی فرقه‌سنه منسوب اولانلردن برچوغنی حکومت توقیف ایدیور .

٤ تشرین ثانی ، پازار :

اشقودره‌نك قهرمانانه مدافعه‌سنه عائد امیدبخش خبرلر کلیور . اوکله‌دن صوکره وکیجه‌لین آلنان کرك رسمی ، کرك غیررسمی خبر عساکر عثمانیه‌نك نقاط مختلفه‌ده موفقیات ومظفریاتنی تبشیر ایدیور . چتالجه خطوط استحکامیه‌سنك ایلریسنده تجاوزه تصدی ایدن بلغار عسکرینك منعی وبرچوق طوپلرینك تخریب ایدلدیکی ؛ غرب اردوسنك‌ده یونانلیلری منهزم ایتدیکی ، ناسلیچ ، قیالری استرداد ایلدیکی ، سرفیجه‌یه طوغری ایلریلدیکی ؛ اشقودره‌ده‌کی قوای عثمانیه‌نك‌ده قهرمانانه مدافعه‌دن کری طورمدیغی ، قره‌طاغلیلری کلیاتلی تلفاته اوغراتدیغی ، صوك مصادمه‌لردن برنده برچوق اسلحه ، لوازم واشیای سائره اغتنام ایلدیکی ؛ ادرنه‌نك‌ده قهرمانانه مقاومتده بردوام اولدیغی واخیراً اجرا اولنان شدتلی برهجوم حرکتیله دشمن قوای عسکریه‌سنك بیوك ضایعاته اوغراتلدیغی اشعار اولونیور . یأسه مغلوب اولان اهالیمزك سیمالرنده برپارچه لمعهٔ امید پارلایور .

۵ تشرین ثانی ، بازار ایرتسی :

مملکتك احوالنه غیر واقف وخوف وتلاشه مغلوب اولان اجانبك مراجعات خائفانه‌لرینه نهایت ویرمك وکندیلرینه قوت قلب اولمق اوزره سفارت وقونسلوسخانه‌لرینه محافظهٔ امنیت ایچون عسکر اخراجی حقنده سفارات اجنبیه طرفندن وقوع بولان التماس حکومت سنیه‌جه مجرد کندیلرینی تطمین مقصدیله ترویج ایدلمش اولدیغی بیانات رسمیه ایله آکلاشیلیور . ناظم پاشادن کلن تلغراف دونکندن دها خفیف اولمق اوزره بوکون دخی بوتون چتالجه خطی بونجه طوپ محاربه‌سی دوام ایلدیکی وبعض نقاطده ایلرولمکه تشبث ایدن دشمن پیاده‌لرینك کری پوسکورتلدیکی بیلدیریلیور .

۶ تشرین ثانی ، صالی :

خادم کونده باش قوماندان وکیلی ناظم پاشا حضرتلرینه کشیده بیوریلان تلغرافنامهٔ همایونك غازیلرمزه خطاب ایتدیکی متن تشجیع وتحسینی بوکونکی غزته‌لرله نشر اولنیور . بوکون اردوی همایون باش قوماندانلغی وکالتندن مقام سامی صدارته چکیلن تلغرافنامه‌لردن ، صباحدن برو شدتلی برصورتده اجرا اولونان طوپچی محاربه‌سنك موفقیتله دوام ایلدیکی ، خط مدافعه‌نك مرکزی ایلرو سنده‌کی دشمن پیاده‌لرینك طوپچی آتشمزك تأثیریله رجعته مجبور ایدلدکلری کبی برقسم بطاریه‌لرینك‌ده اسکات ایدلدیکی ؛ صول جناحمز مرکزینه بلغارلر طرفندن ساعت ۳ و ۳۵ دقیقه‌ده ایدیلن تعرضك دفع اولنه‌رق دشمنه یالکز اوراده ٤۰ نفر بکرمی ضابط تلفات ویردیرلدیکی وایکی میترالیوز اغتنام اولوندیغی ؛ دون دخی صاغ جناحده بولنان قطعات عثمانیه‌نك جبهه‌سنه ایلروله‌ین دشمنك تلفات کلیه ایله کرویه پوسکوردلدیکی کبی ، صباحلین مذکور قطعاتك صول جناحه طوغری ایلرولمکه قیام ایدن دشمن پیاده‌سی‌ده کذا ضایعات کلیه‌یه دوچار ایدیله‌رك دفع ایدلدیکی و بوکون‌ده طوپ محاربه‌سنك بوتون جبهه‌ده دوام ایتدیکی اخبار اولونیور .

۷ تشرین ثانی ، چهارشنبه :

بیوك چکمجه‌ده دونمای همایون قوماندانلغی وکالتندن کلن تحریراته استناداً دونمانك او طرفلرده‌کی خدمات مشکوره‌سی ومصیب انداختلریله دشمنی ازعاج ایتدیکی غزته‌لرله نشر اولونیور . حربیه ناظری ناظم پاشانك چکدیکی بر تلغرافده : بتون چتالجه خط مدافعه‌سی بونجه اوچ کوندنبری اجرا ایدلکده اولان طوپ وتفنك محاربه‌سنك دون دخی موفقیتله دوام ایده‌رك مرکزدن ایلرولمکه تشبث ایدن دشمن پیاده‌لرینك کیرو پوسکورلدیکی کبی بعض بطاریه‌لرینك‌ده اسکاتی وجناحده ایکی میترالیوزینك ضبط اولندیغی ، مرکزده کائن بر عثمانلی طابیه‌سنك‌ده دون آقشام غروب شمسله برابر برخروج حرکتی اجرا ایده‌رك طابیه‌نك قارشوسنده‌کی سپرلرنده‌کی دشمنك منهزم اوله‌رق قسم اعظمنك اتلافیله یوز تفنك ایله برخیلی مهماتك‌ده ضبط ایدلدیکی بیلدیریلیور .

۸ تشرین ثانی ، پنجشنبه :

غزته‌لرله نشر اولنان رسمی تلغرافلر اولکی کیجه دشمنك کاملاً باپاس بورغاز صیرتلرینه چکیلدیکنی وچتالجه استاسیونی جوارنده‌کی صیرتلرده دشمنك صوفیه‌ده‌کی برنجی فرقه‌سنك برنجی پرنس دو باتنبرغ آلاینه منسوب بولندیغی آپولتلرندن آکلاشیلان بش یوزی متجاوز مقتولی اولدیغی برچوق تفنك ، شاپقه وضابط قلنجی اغتنام اولندیغی وطوتیلان اسرانك افاده‌سنه کوره دشمنك اوچ کوندنبری آج اولدیغی ، عساکر همایونك قوهٔ معنویه‌سی پك ایی بولندیغی بیلدیریورلر . طورغود رئیس سواریسندن کلن رسمی تلغرافده ترقوس جوارنده دونمانك آتشی حمایه‌سنده ترقوس مفرزه‌سنك دشمنی اورمانلی ، جهتنه وقره‌بورونه‌دن اون میل شماله قدر سوردیکی خبر ویریلیور . دیکر رسمی تلغرافلردن دخی دون دشمنله جدی محاربات اجرا ایدلیوب صاغ وصول جناحلرده خفیف طوپ وتفنك آتشی تعاطی ایدلدیکی ، دشمنك خط مدافعه‌دن اوزاقلره چکلدیکی آکلاشیلیور .

بالقان حکومات متفقه‌سنك دولت عثمانیه ایله مذاکرات صلحیه‌یه کیریشمه‌سنك کندی بینلرنده تقرر ایدرك روسیانك درسعادت سفیری واسطه‌سیله باب عالی‌یه بیلدیرلدیکی وبلغارستان طرفندن بوکون قرارکاهه مرخصلر کوندریله‌جکی‌ده یازیلیور .

۹ تشرین ثانی ، جمعه :

بوکونکی غزته‌لرله بلغارستان رئیس وکلاسی طرفندن شرائط متارکه‌یی حاوی باب عالی‌یه ارسال اولنان شرائط شایان قبول کورلدیکندن واساساً شرائط متارکه‌نك مذاکره‌سنه باش قوماندان وکیلی مأمور بولندیغندن دول مخاصمه مرخصلری اجرای تعدیلاته صلاحیتدار ایسه‌لر کندیلریله بالمذاکره قابل قبول اوله‌جق شرائط متارکه‌نك قرارلشدیریله‌رق بیلدیرله‌سی ومعقول ومعتدل شرائط درمیانیله متارکه وقوعنه قدر مستنداً بتوفیقه تعالی حربه دوام اولنمه‌سنك وکالت مشار الیهایه تبلیغ ایدلدیکی رسماً تبلیغ اولنیور . دیکر رسمی بر تلغرافده دون کیجه طقوز ترقده قالیقراطیه جوارنده دونانمانك دشمنی پوسکورتدیکی بیلدیریلیور .

۱۰ تشرین ثانی ، جمعه ایرتسی :

دونکی کونده دشمن ایله صول جناحده جزئی طوپ آتشی اجرا ایدلدیکنی ، مرکزده دشمن طرفندن مکتب حربیه طابیه‌سنه تك توك انداخت اجرا ایدلمش اولدیغی واورادن مقابله اولندیغی ، صول جناحك‌ده کوندرمش اولدیغی کشف قوللری واسطه‌سیله دشمن طرفندن براقیلان برخیلی اسلحه واشیانی طوپلادیغی ، دشمنك بیوك چکمجه کوپریسنی طوپه طوتدیغی ، دونما طرفندن‌ده ایله اولونه‌رق اسکات ایتدیرلدیکنی ، خط حربك بعض نقاطنده خفیف طوپ آتشی تعاطی ایدلدیکنی مشعر حربیه ناظری ناظم پاشانك رسمی تلغرافلری نشر اولونیور .

۱۱ تشرین ثانی ، بازار :

بوکون متارکه وصلح مذاکراتنك باشلادیغی غزته‌لرله اعلان اولونیور . بلغارلر طرفندن مرخص اوله‌رق صوبرانیه رئیسی دانه‌ف ، بلغارستان باش قوماندان وکیلی صاووف ، بلغار ارکان حرب رئیسی میچفلرك تعیین ایدلدکلری ودولت علیه مرخصی اوله‌رق‌ده : باش قوماندان وکیلی ناظم پاشادن ماعدا تجارت ناظری رشید ، دولت علیه‌نك برلین سفیری عثمان نظامی پاشا وارکان حربیه رئیس وکیلی هادی پاشالرك تعیین ایدلدیکنی عثمانلی آژانسی استخبار ایله‌یور .

۱۲ تشرین ثانی ، بازار ایرتسی :

بوکونکی غزته‌لر غیر رسمی مستخبراته عطفاً یانیه وسلانیك حوالیسنده محاربانك دوام ایلدیکنی وعثمانلی بلغار مرخصلرینك صحنهٔ حربه‌واصل اولدقلرینی یازیورلر . سلانیکده یونان عساکری طرفندن اهالیٔ محلیه‌یه ظلم واشکنجه یاپیلدیغی ایچون آلمانیا طرفندن سلانیکه کوندریلان سفینهٔ حربیه‌نك قره‌یه عسکر اخراجیله آسایش بلدیه نظارت ایتمکه باشلادیغنی اخبار ایله‌یورلر .

۱۳ تشرین ثانی ، صالی :

بالقان محارباتنك ایلك کونلرنده دارالفنون طلبه‌سنك باب عالی اوکنه طوپلانوب ده « حرب ایسترز » دیه یاپدقلری نمایشی تشویق و ترتیب تهمتیله اتحاد و ترقی فرقه‌سی ارکان واعضاسی میانده اجرا اولنان توقیفات حقنده ادارهٔ عرفیه طرفندن غزته‌لرله بر بیاننامه نشر اولنیور . (وثائق تاریخیه قسمنده مندرجدر .) عثمانلی وبلغار مرخصلرینك‌ده بخشایش کونده بر چادرده اجتماع ایده‌رك مذاکرات ابتدائیه‌ده بولنورلر ، فقط بلغارلر ادرنه‌نك تسلیمنی ایسته‌یور ، عثمانلیلرده بوطلبی قطعی صورتده رد ایلیورلر . مذاکراتك منقطع اوله‌جغی سویلنیورسه‌ده جریان حال بونك پك‌ده ممکن اولمیه‌جغنی کوستریور .

عالم اسلامده تظاهرات

باكوده :

باكو عثمانلى شهبندرخانه‌سى طرفندن (هلال احمر) منفعتنه آچيلمش اولان اعانه دفترى مناسبتيله باكولى اسلام برادرلرمزك ابرازايتمكده اولدقلرى آثار اخوت وارد اولان خصوصى مكتوبلردن آكلاشيلديغى وجهله حقيقتاً شايان قيد وتذكاردر . مكتوبلرده شهبندر خانه‌جه طوپلانيلان پاره‌نك نه‌مقدار تشكيل ايلديكنه دائر صريح بررقم كوستريلميورسه‌ده هرحالده كليتلى برمقدارده پاره طوپلانلمش اولديغى تخمين ايديليور . اصل معرفت پاره‌نك مقدارنده دكل ، بومناسبتله ابراز اولنان تظاهرات معنويهٔ اسلاميه‌ده‌در . آكلاشيلان باكوده وملحقاتنده هلال احمر اعانه‌سنه زنكين ، فقرا ، كويلو ، شهرلى ، عمله ، اركك ، قادين هركس اشتراك ايتمكده‌در . مختلف اصناف اهالى طرفندن شهبندرخانه‌يه اعانه ويرمك اوزره كلن ارباب حميت طرفندن موجب تأثر بر طاقم تظاهرات واقع اوليور . فقرا ، زنكين ، اختيار ، چوجق ، قادين بريكديردكارى پاره‌لرى هلال احمره ويريورلر . هله كويلولرك ، عمله‌لرك طاقم طاقم شهبندرخانه‌يه كله‌رك آرالرنده طوپلادقلرى پاره‌لرى تسليم ايده‌رك فرط تأثرلرندن آغلامه‌لرى ، شهبندرافنديك‌ده اونلرله برابر اشكريز تأثر اوله‌لرى نه قدر بويوك ، نه قدرصميمى بر « اخوت اسلاميه » منظره‌سى تشكيل ايديور .

ايرانده :

طهرانده نشر اولنان « آفتاب » غزته‌سى بالقانلر محاربه‌سى مناسبتيله يازمش اولديغى « ايران وعثمانلى » عنوانلى برمقاله‌سنده صوك سنه‌لر ظرفنده ديناً ، تاريخاً يكديكرينه مربوط اولان بوايكى اسلام مملكتنده وقوع بولان وقايع سياسيه ميانده برمقايسه ياپه‌رق « عثمانليلرده شيخ ادريسلر وارسه بزده‌ده رحيم خانلر واردى » ديه برمشابهت نامه بوليور ، ممالك عثمانيه‌نك شمديكى حالده اوروپا دول خرستيانيه‌سى طرفندن تضييق ايدلديكى‌ده تام ايرانك روس اولتيماتوملرى زير تهديدنده أزلديكى كونلره بكزه‌ديور ؛ وصوكره بويله مشكل زمانلرده ممالك اسلاميه‌نك يكديكرينه ياردم ايتمه‌لرينك تحت وجوبده اولديغنى درميان ايده‌رك كمال تلهف وتأسفله ايرانك دوچار اولديغى فلاكت مؤسفهٔ معلومه‌سندن طولايى كنديسيله هم حدود اولان قومشو اسلام دولتنه مع‌التأسف مادةً معاونتده بولونامه‌يه‌جغنى برآوردهٔ لسان تأثر ايدرك ، معمافيه بويله برآنده بوتون ايرانيلرك معناً عثمانليلرله برابر ، اونلرك آلاميله متألم ، مسرتلريله مسرور اولدقلرينى برادرانه وصميمانه بيان ايديور .

روسياده :

روسجه غزته‌لرك « هلال » و « اسلاميت » عليهنه مفتريانه‌وعداوتكارانه نشرياتلرينه قارشى مسلمانلرك پروتستو ايده‌رك ٢٠ مليون روسيا اسلاملرى حسياتنك نظر اعتباره آلنمه‌سى لزومندن بحث ايتمش اولدقلرينى تلغرافلر خبر ويرمش ، « سبيل‌الرشاد » ده بونى درج ايلمشدى . بوكره آلديغمز روسجه غزته‌لرده پروتستونامه‌نك عينته تصادف ايدرك بروجه آتى ترجمه ايديورز :

« بالقانلرده اسلاو حكومتلرينك عثمانليلره قارشى اعلان ايتمش اولدقلرى محاربه‌دن برى ، هركون نشر اولنان روسجه مطبوعاتده ، ـ مثلا « روسقويه ساوو » كبى ـ حريت پرور تلقى اولنان غزته‌لرده بيله مخالف بشريت حسياتله تلقين اولنان بر طاقم نشرياته تصادف اولنيور .

« غزته‌لر متواليا اسكى مجموعهٔ تواريخدن برچوق عنوانلرى ميدانه چيقاره‌رق بين‌الاهالى وحشيانه حسياتى غيجقلايورلر . بالقان دولتلرينك عثمانليلره قارشى اعلان ايتمش اولدقلرى حرب ، دشمن بشريت اولان بو محررلرك قلملريله [صليب ايله هلالك تاريخى بر محاربه‌سى] شكلنه وضع اولنيور .

« روسياده هلاله احترام ايدن ٢٠ مليون اسلام واردر . بو اهالى مسلمانلره قارشى فيرلاتيلان حسيات عداوتكارانه‌يى ـــ كه هر طرفدن رد اولونه‌رق روس ملتنك قلبكاهنه صاچيليور ـــ تام بر دقتله تعقيب ايديور .

« بوتشويقات ملتك بعض طبقاتى آراسنده نه‌كبى تأثيرات اجرا ايديور ؟ عجبا بوحال ، « مؤسف بر سوء تفاهم » ديه ياد اولونان وقوعاته ميدان ويرمزمى ؟ عجبا ، بو وقته قدر صلح وصلاح ، اخوت واعتماد موجود اولان محيطلره بو نشريات ، نفرت و عداوت صوقمازمى ؟

روسيانك اساس عظمتى ؛ توراته ، انجيله ، ياخود قرآنه تابع اولانى تفريق ايتمكسزين بتون روسيا داخلنده يشايان ملتلرك متحدانه وبرادرانه يشامه‌لرنده كورديكمزدن ؛ اسلام عليهنده واقع اولان هر تعريضاتى ، باخصوص «هلال»ه قارشى محاربه ايتمك اوزره « صليب »ك دعوت اولونمه‌سنى هم مغاير حقيقت ، همده فوق‌العاده مضر بولورز .

« بزاويله تصور ايديورزكه روس ارباب معارف ومنور قسمى مسلمانلرك اسباب هيجانى تقدير ايدر وسنى اهالى بيننده منافرت دينيه توليد ايدن غيرلايق نمايشلره قارشى يوكسلتير . روس افكار عموميه‌سنه مراجعت ايده‌رك ، بززيرده وضع امضا ايدن مسلمانلر ، اونك معاونتنى بكلر واميد ايده‌رزكه ، خلقك حسيات مظلمنى عنوان يوم ايدنلرى اوتاندير . »

اركك وقادين ٣٧ امضا

چينده :

طرابلس‌غرب جهادى مناسبتيله حميت اسلاميه‌لرينى ابرازايده‌رك معاونت نقديه‌ده بولنمش اولان كاشغر اهالئ اسلاميه‌سى طرفندن بالقان محاربه‌سى اعانه‌سى اوله‌رق (اقدام) مطبعه‌سى واسطه‌سيله ٣٣٨٫٦ ليرا و ١٤ غروش حربيه نظارتنه كوندريلمشدر . اوقدر اوزاق بر محلدن بوقدر چابق براثر اخوت كوسترن كاشغرلى قرداشلرمزك اشبو تظاهرات حميتمندانه‌لرى كنديلرنده اخوت اسلاميه حسنك نه‌درجه عالى اولديغنه برهان جلى‌در . وار اولسونلر .

هندستانده :

بومبايدن « تايمس » غزته‌سنه اشعار اولنديغنه كوره هندستانك هرطرفنده تركيا حقنده اسلاملرك حسيات توجهكارانه‌سنه دائر خبرلر ورود ايتمكده‌در . هلال احمر نامنه اعانه جمعى ايچون برچوق متينغلر عقد اولنمقده‌در . سير قوريمبول ابراهيم بومبايده عقد اولنان بيوك بر متينغه رياست ايدرك مذكور متينغك انكليز بايراغى آلتنده ياشايان اقوام مختلفه آره‌سنده موجود وفاق واتحاده دليل جلى اولديغنى بيان ايتمشدر . هندولر ايله پارسيلر دخى متينغده حاضر بولنوب مبالغ جسيمه اعطا ايتمشلردر . ديكر ناطقه پردازلر محاربهٔ حاضره‌يه بالقان حكومتلرى طرفندن برنك مذهبى ويرلسندن طولايى بيان تأسفله تركيانك قدسده‌كى مسلكى ايله بالقان حكومات متفقه‌سى طرفندن تعقيب اولنان مسلكك بربرينه طبان طبانه ضد اولديغنى سويله‌مشلردر . (تايمس اوف ايندیا) غزته‌سى هند مسلمانلرينك انكلتره‌يه پك بيوك بر اعتمادلرى بولنديغنى بيان ايتمشدر . بوجمله‌دن اوله‌رق ممالك عثمانيه‌نك محافظهٔ تماميت ارضيه ايچون انكلتره‌يه مراجعت ايدلسنه متينغده قرار ويرلمشدر .

رومانياده :

دوبريجه‌نك كوستنجه سنجاغى اهالئ اسلاميه‌سى طرفندن ٣٠٫٠٠٠ فرانق راده‌سنده اعانه جمع اولونديغى كبى ، اسلام خانملرى طرفندن‌ده برچوق كوملك ، طون ، چوراب وسائره غزاة اسلاميه‌يه اهدا ايدلمشدر . اعانه درجنه دوام ايدلمكده اولديغى‌ده مستخبردر .

آلمانياده :

آلمانيانك استوتغارت شهرنده بولونان وآره صره سبيل الرشاده مهم مكتوبلر ومقاله‌لر كوندرن خيرالدين بك افندى ايله اوراده بولنان ديكربش ، التى عثمانلى طرفندن ايكى يجق ليراى عثمانى اعانه درج ايداوب جريده‌مز واسطه‌سيله هلال احمر جمعيتنه كوندرلمشدر .

قفقاسياده :

متفق بالقان اردولريله متحد خرستيان افكار عموميه‌سنك خلافت اسلاميه‌يه قارشى آچدقلرى حرب صليب قفقاسيا اسلاملرى ميانده فوق‌العاده بر هيجانى موجب اولمشدر . اشبو هيجانك بر دليل ظاهرى وسياسيسى اولق اوزره قفقاسيا ولايتلرنده انتشار ايتمش اولان آتيده‌كى انتباهنامه‌يى كلمه‌لره‌عائد جزئى بر شيوه تغييريله درج ايدييورز :

مسلمانلر ، ديندا شلر !

بوكون صحنهٔ عالمده بالجمله ملل واقوامك انظار تحقير واستهزاسى النده اسلام عالمى فاجعهٔ اليمنك صوك پردهٔ دلخراشنى غم واكدار بى نهايه ايله بتيرمك اوزره‌در .

بووقته قدر كنديلرينى متمدن عد ايدن آوروپالى يام يام‌لر اسلام عالمنك جميع اعضاسنى أزييور وهركونه تحقيردن چكينمه‌يور ايديلر . اميد وار ايديلركه ، عالم اسلامك قلبى منزله‌سنده اولان خلافت عثمانيه ناخوش انسان كبى بوقدر ضربه‌لردن صكره چار ناچار دوام ايده‌ميوب محو ونابود اوله‌جقدر . لكن اعلان مشروطيتدن صكره اونلر كنديلرينك يا كلمش اولدقلرينى ، خلافت عثمانيه‌نك يكيدن قوتلنديكنى كوره‌رك دهشته كلديلر . وعالم اسلامك كيت كيده ترقى ايده‌جكنى تيقن ايتديلر . خيال باطللرينه كوره مسلمانلر حقنده روا كوردكلرى اذا ، جفا وخيانتلرك جزاسنى طاته‌جقلرينى دوشونديلر . اوكا كوره طرابلس ، بوسنه هرسك ؛ شيمدى‌ده بالقان مسئله‌سنى چيقاروب هرطرفدن طوپلر ، تفنكلر ، بومبالر ، خنجر و نيزه‌لرينى آله‌رق عالم اسلامك قلبنه صابلاديلر ؛ اونى پارچالامق وتماماً پايمال ومضمحل ايتمك ايسته‌يورلر .

ديندا شلر ! بيليكز وآكاه اوليكزكه بزم يكانه اميدمز ويكانه چارهٔ نجاتمز تركيانك تماميت ملكيه‌سى واونك ترقيسنده‌در . اكر بز شمدى‌ده كنديمزك اولكى حسسزلكمزدن وازكچمزسه‌ك ، شمدى‌ده عقلمزى قوللانه‌مزسه‌ق ، بو يوزدن دنيانك كوزى اوكنده حق انسانيت ، اسلاميت ومليتمزى غائب ايدوب اغياره أجير ، تابع وعادتا أسير اولاجغمز شك وشبهه‌دن عاريدر .

بزم بوقدر حميتسزلك وفعاليتسزلكمزه جهالت و اويوىق دخى ديمك اولمز . زيرا بويله كورولنيلر اويويانى دكل ، اولوبى بيله آيلدير . آكلاميورز ديمك‌ده اولماز ، چونكه بونده آكلاشلماز برشئ يوق . بو خصوصده بيوكدن ، كوچوكدن ، كويلودن ، حتى بدويدن ، هركيمدن صورولسه قطعياً اسلام محو اوليور ، مسلمانلق كيديور ديه جواب ويره‌جكدر . شوراسنى‌ده بيلكزكه اخلافمز بزم بوقدر حسسزلكمزه ، بوقدر عطالتمزه لعنت خوان اوله‌جقلر وبزدن صوكره باشلرينه اوروپا وحشيلرى طرفندن نقدر ظلم وجفالر كله‌جك اولورسه ، سببى بزلر اولاجغز ، لعنتلر بزه كله‌جكدر . بو وقته قدر قرآن عظيم الشانك (واعدوا لهم ما استطعتم من قوة ومن رباط الخيل) آيت كريمه‌سنه كه بزم شمديكى حال اسف اشتمالمزى نظر اعتباره آله‌رق نازل اولمشدر اعتنا ايتميوب غفلت ايتمشز وجميع دنيا علملرندن ، جهاده حاضرلقدن وازكچمشدك . هيچ اولمازسه بو حال اسف اشتمالدن صوكره جان ومالمزى فدا ايله كنديمزى ، دين وملتمزى ورطهٔ هلاك وفلاكتدن خلاص ايده‌لم . اكر شمدى‌ده جان ومالمزى دوتونوب اوز شرف وحيثيتمز اوغورنده فدا ايتمزسه‌ك ، كله‌جكده خرستيانلره وبزلره غالب اولانلره شرفسزلك ايله ويره‌جكز . شرفسز حياتدن ايسه شرف ايله اولمك دها بيوك شرفدر . برباقيكز خرستيانلره كه اطراف عالمدن كوكلليلر ، پاره‌لر ، اعانه‌لر كونديريورلر . آمريقا كبى اوزاق برمملكتدن ايشلرندن ، كسبلرندن ال چكوب اسلامى محو ايتمك ايچون بيكلرله كليورلر . بز ايسه معاونته كيتميورز ، پاره كوندرميورز دكل ، بر برمزى تلف ايدوب ، عيش وعشرتله مشغول اوليورز . پاره‌لرمزى اونلرك فاحشه‌لرى ايچون صرف ايدييورز . خريستيانلر بو محاربه‌يه « صليب ايله هلال » محاربه‌سى اسم ويرمشلر . حالبوكه بزم جوانلرمز كنديلرينى اونلرك قادينلرينك آغوشنه آتوب وار يوقلرينى‌ده اونلرك زينتلرينه صرف ايديور ، جيبلرينه دوكيورلر . اكر بويله كيدرسه ، بز كنديمزك بى‌عارلغمزده دوام ايدرسه‌ك ، حال عكسى اولوب‌ده صوكره اونلر بزم عرض وناموسمزه ال آته‌جقلر . اى غيرتدن دم ووران كسلر . غيرتكز نره‌ده قالدى ؟ بر كله كفردن اوترى اوز دين قرداشكى اولدورمكه حاضرسك . شمدى نه‌دن اقدام ايتميورسك ؟ وغيرتكى كوسترميورسك ؟ جميع عالم بيلوركه بو محاربه‌يى خلافت اسلاميه‌يه مالك اولان توركيايه آچان بالقانك كوچوك واوفاق حكومتلرى دكلدر . زيرا شير نه قدر ضعيف اولسه‌ده چاقاللر وتيلكيلر اويله ياقين كلمكه جرأت ايده‌مزلر . بو ايشلرى ايشلين انسانيت واسلاميتك دشمنى و « ژاندارم عالم » لقبى ايله ملقب اولان شمال ... سى روسيه حكومت مستبده‌سيدركه ، هر كون نه قدر لوازم صحيه ، اطبا ، اعانه‌لر وكوكللى آديله بلوك بلوك نظاميلر كونديريور .

شو ساعتده بلغار ، صرب وقره طاغليلرك نظامى صفلرنده حدسز ، حسابسز روس ضابطلرى وطوپجيلرى مبارزه ايتمكده‌در . عثمانليلرك مغلوبيتى حقنده چكيلان تلغرافلرك اكثرى مجهولدر . بو صورتله اونلر بر طرفدن روسيه‌دن حربه كيدنلره جرأت ويرمك ، ديكر طرفدن‌ده مسلمانلرى قورقوتمق ايسته‌يورلر . عالم اسلامك باشنه كلن بلالرك اكثرينه ، بلكه‌ده هپسنه اشبو ... و ... حكومت مستبده سبب اولمشدر . ديكر مملكتلرده اسلام قرداشلرمز جان و مال وقسم ايله معاونتده بولندقلرى حالده بز روسيه مسلمانلرى نه‌دن بر جماد كبى طوكمشز ؟ .

البته مسلمان اولان كسه‌لر ، حس دين ومليتى اولان شخصلر ، بيضهٔ اسلامى دين وملتى بوقدر دوچار سفالت وكوقدر رذالت كورنجه غيرت مليه وحميت دينيه‌سى هيجانه كاوب قرآن عظيم الشانك دين احمدى و لواى محمدينك استقامت واستدامتى بولنده وارد اولان (ان الله اشترى من المؤمنين انفسهم واموالهم بأن لهم الجنة يقاتلون

فی سبیل الله فیقتلون و یقتلون وعدا علیه حقا فی التوریة والانجیل والقرآن ومن اوفی بعهده من الله فاستبشروا ببیعکم الذی بایعتم به ذلك هو الفوز العظیم) آیهٔ وافی هدایه‌سی مفادنجه جان و مالارینی دریغ ایتمزلر . ایدنلر خائن ملت ودشمن دین وبی غیرتدرلر .

ایشته کلزار وطن محو اولدی استبداد ایله — بزدن استمداد ایدر هر ذره بر فریاد ایله
پنجه‌لشمك مقتضی غدار ایله، بیداد ایله — ظلم واستبداد دوری دردیأس آیامیدر
ارقداشلر قان دوکلك ، قان دوکمه‌نك هنکامیدر .

مساوات اسلامیه‌نك مرکزی قومیته‌سی

روسیا :

مراسم وضع هلال . — « وقت » غزته‌سنك نشریاتنه نظراً اورال ولایتنده اویال بازارنده یکی بنا اولنان بر جامعك قبه‌سنه هلال وضع ایتمك مناسبتیله محتشم بر مراسم وقوع بولشدر . هلال وضع ایدلزدن اول ایکی بیك قدر حضاره قارشی محله امامی طرفندن بلیغ بر خطبه ایراد ایدلشدر.

اسلاملرده انتباه . — « روسجه » غزته‌لرك نشریاتنه نظراً روسیا اسلاملری اجرا ایدلکده اولان دردنجی دوما انتخاباتنه بیوك بر اهمیت ویریور. مسلمان پیشوالری طرفندن انتخاباتده مسلمانلرك منافعنی کوزتمك اوزره مواد آتیه اساس اولەرق قبول ایدلشدر :

۱ — مسلمانلرك بوکونه قدر دوچار اولدیغی حقسزلقدن قورتارلری ایچون طول مدت امتداد ایدن اویقودن آیلمالری و مملکتك حیات سیاسیه‌سنه اشتراك ایتملری الزمدر .

۲ — بونك ایچون ده کندی آرالرندن عزم صاحبی دینداشلرینی انتخاب ایتملیدرلرکه اونلرك دوماده‌کی متینانه مدافعه‌لری سایه‌سنده نائل مکافات اوله‌بیلسینلر . کندی دینداشلرندن انتخاب ایتمك قابل اولمدیغی تقدیرده‌ده پروغراملری روسیه‌ده ساکن اولان ملل مختلفه‌نك حقوق ملیه‌سنی تحت تأمینه الان فرق سیاسیه نامزدلرینه اعطای رأی ایتملیدرلر .

۳ — کرك افرادك ، کرك ملتلرك حریت و مساواتلری اوغورنده مجاهدات ایله حریت ادیانی تأمین .

٤ — انجق بو شرائطك تطبیقیله‌درکه مسلمانلرك عصرلردن بری دوچار اولدقلری تضییقات قالقار، مسلمان جماعتی دائرهٔ تمدنه ، ملتلرك دائرهٔ اخوتنه داخل اولور .

« ترجمان » غزته‌سی . — ۳۰ سنه‌دن بری قریمده ، باغچه سرایده اسلام محررلرندن اسماعیل بك غصپرینسکی افندینك تحت اداره‌سنده اولجه هفته‌ده بر ، بر مدت صوکره اوچ دفعه نشر ایدلکده اولان « ترجمان » غزته‌سی بعدما یومی اولەرق انتشار ایده‌جکدر. غزته روسجه قسمنی توسیع ایدرك روس غزته‌لرنده اسلاملر علیهنه اولان نشریاته قارشی مبارزه ومناقشه ایتمك أملنده‌در . .

تورکجه‌نك املاسی ایچون . — قاپقایف نامنده بریسی « ییلدیز » غزته‌سیله نشر ایتمش اولدیغی بر مقاله‌ده تورکجه املاسنك مختلف محررلر طرفندن مختلف شکلده یازلدیغندن شکایت ایدەرك بونقیصه وانتظامسزلغك الغاسی ومعین بر اصول املانك اتخاذی ایچون مسلمان علماسندن متشکل بر قونغره اجتماعنه لزوم کوریور .

ایران :

روسلرك انتریقه‌لری بردوام . — روسلر شاه مخلوع محمد علی میرزایی تکرار تخته اقعاد ایتدیرمینجه راحت اوله‌جقلر کبی کورونیور. صوك خبرلره نظراً روس سیاسی آژانلرینك تحریکیله ، فعلاً روس عساکر نظامیه‌سنك تحت تهدیدنده بولونان تبریزده ، اهالیدن برقاچ جاهلره طوپلانەرق محمد علی میرزایی ایستدکلرینه دائر قرار اتخاذ ایتمش واشبو قرارلرینی باتلغراف طهران حکومتنه بیلدیرمشلردر .

اتحاد وترحم جمعیتی . — اشبو نام ایله طهرانده بر جمعیت تشکیل اولنه‌رق یتیم وبی کس چوجقلرك امر اعاشه وتربیتنی درعهده ایلمشدر .

افغانستان :

چوره شکر افغانستانده میسیونر یوق . — اوروپا سیاسیونك ممالك شرقیه‌یی استیلا حقنده پرورده ایتدکلری آماللرینه خرستیان میسیونرلرك نه صورتله پیشدارلق ایتدکلرینه دائر یازمش اولدیغمز بر فقره‌یی پك صمیمانه وبرادرانه التفاتلرله اقتباس ایدن « سراج الاخبار افغانیه » رفیق محترمز علاوه اولەق افغانستانك اجانبه قارشی مسدود بولونمسی حسبیله اوروپا میسیونرلرندن محفوظ قالدیغنه شکر ایدییور .

افغان اردوسنك مظفریتی . — اولجه افغانستانده بر اختلال داخلی وقوع بولدیغنی غزته‌لر یازمشلر ایدی. صوك پوسته ایله کلن «سراج الاخبار» ده جنرال محمد یارخانك تحت قوماندەسنده اعزام اولنان افغان اردوسنك مظفراً کابله دوندیکنی و درزنجیر اولەرق برچوق عاصیلرك پایتخته کتیرلدیکنی اوقودق . کابل اهالیسی اردویی بیوك هیجانلرله استقبال ایلمشدر .

محمد ولی خانك مسئله‌سی . — کچنده پایتختمزده بولنان محمد ولی خان نامنده برهندلی مسلمان حقنده افغانستان غزته‌سنك نشر ایتمش اولدیغی موجب شك بر حوادثی ترجمه ونقل ایلمش ایدك . اشبو حوادث بالطبع هندستان مطبوعاتنه‌ده کچمش ، برچوق قیل وقاله سببیت ویرمشدر . هندستان غزته‌لرینك ایکی فرقه اولەرق قسماً محمد ولی خانك لهنده ، قسماً علیهنده اجالهٔ قلم ایتدیکلرینی دویان « سراج الاخبار » اشبو اختلافاته نوعما کندینك سبب اولدیغنه تأسف ایده‌رك دیورکه: « صحت اخباراته صوك درجه امین اولدیغمز قاهره مخابرمزدن آلمش اولدیغمز حوادثی، محمد ولی خانی قطعیاً طانیمه‌دیغمز حالده ، افغانستانه عائد اولدیغی ایچون ، درجنه لزوم کورمشدك . »

افغانده مطبعه‌جیلر . — هنوز دورهٔ ابتدائیه‌سنی کچیرمکده اولان افغان مطبوعاتنك یگانه ممثلی اولان « سراج الاخبار» غزته‌سی اهمیت مطبوعاتدن بحث ایدرکن افغانستان مطبعه‌لرینك تاریخنی بروجه آتی تلخیص ایدیور: أمیر اسبق مرحوم شیر علی خان زماننده بردانه آل ماکنه‌سی کتیریله‌رك پوسته پولی ودیکر بوقبیل اوراق طبع اولنیوردی . شمدی او مطبعه‌دن هیچ براثر قالمامشدر . جنت مکان أمیر عبدالرحمن خان زماننده طاش باصمه‌سی افغانه داخل اولمش ، بو مطبعه دخی اوراق رسمیه ، پوسته پولی وبوکبی مطبوعات رسمیه‌نك طبعنه منحصر اولشدر . عصر فرخندهٔ امیر حبیب‌الله خانیده ایسه طاش باصمه‌سی مطبوعات خصوصیه‌ده قوللانلدیغی کبی کچن سنه « سراج الاخبار »ی ده طبع ایلمشدر . طاش باصمه‌سنك توسعنی متعاقب همان حروفات باصمه‌سی ده افغانستانه داخل اولمش وعینی زمانده چینقوغراف ماکنه‌سی ده احضار ایدلشدر .

چین :

اوروپالیلرك چیقاردیغی مشکلات . — اوروپالیلرك ممالك شرقیه‌یی « وحشتلریله » تقبیح ایتدکلری کبی ، تمدنه داخل اولمق ایستدکلری زمانده کندیلرینه قارشی بیك درلو مشکلات چیقارملریله کوسترمش اولدقلری ایکی یوزلی پولتیقه چین حیات سیاسیه‌سنده‌ده بوتون عنعناتی ایله تکرار ایدلکده‌در. روسجه غزته‌لرك یکیندن آلمش اولدقلری تلغرافه نظراً دول معظمه سفراسی عمومی بر اجتماع عقد ایده‌رك نتیجه‌ده متفقاً بوقسر وقوعاتی تضمینات حربیه‌سی تأدیه ایدلدکجه چین مملحیه‌لرینك حکومت طرفندن یکی بر استقراضه قارشیلق کوسترلمیه‌جکی اخطار ایدلشدر .

بر ضیاع عظیم

نجفده بولونان هندستان مخابر مخصوصمز توفیق بکدن آلدیغمز تلغرافدر : « میلیونلرجه جعفری قرداشلرمزك مجتهدی بولونان آیةالله ملا عبدالله مازندرانی حضرتلری مسلمانلرك دوچار بولوندقلری حالده متأثراً وفاته بوکون مسلمانلری درین حزن و کدر ایچنده براقمشدر . ۱۱ تشرین ثانی ۳۲۸ ، نجف . توفیق . » رحمة الله علیه رحمةً واسعة

مرحومك ترجمهٔ حالی حقنده کله‌جك نسخه‌مزده تفصیلات ویریله‌جکدر .

وثائق تاریخیه

توقیفاته دائر ادارهٔ عرفیه‌نك بیاننامه‌سی

« شهر ایلول رومینك ۲٤ نجی بازارایرتسی کونی حرب ایسترز آوازه‌سیله باب عالی‌یه هجوم ایدن جم غفیر میانده دارالفنون طلبه‌سندن زیاده اتحاد وترقی جمعیتی ارکان ومرخصلرندن وسیویل قیافتلی بعض امرا وضابطاندن اسملری مضبوط برچوق کیمسه‌لرك موجود بولندیغی وبونلردن بعضلرینك [مملکتی صاتدیکز] یولنده‌کی الفاظندن شو اجتماعك محضا حقوق وطنیه‌یی محافظه قصدیله اولیوب آنجق حکومتی دوه‌یرمك ایچون براخلال ایقاعی مقصدیله ترتیب اولندیغی پولیس اداره‌سنجه یاپیلان و الیوم هیئت تحقیقیه‌جه تدقیق ایدیلکده بولنان تحقیقات اولیه اوراق مندرجاتندن مستبان اولدیغی کبی دارالحربه کوندریلن عساکر عثمانیه‌نك کرك حین سوقلرنده بوراجه وکرك مواقع حربیه‌یه مخصوص آدملر اعزامی صورتیله اوراجه [حکومت مملکتی صاتیور حرب ایتمه‌یکز] یولنده بعض ترهات مفسدانه ایله اذفال وقوهٔ معنویه‌لرینك اخلالنه چالشمش اولدیغی وجمعیت مذکوره مرخصلرندن اولوب الیوم دردست تحری بولنان وشمدیلك ذکرینه لزوم کورولمین بر شخصك باش قوماندان اقدس افندمز حضرتلریله وکیلاری حربیه ناظری و دها بعض رجال افخم علیهلرنده بومبا و صور سائره ایله سوء قصد اجراسی ایچون فدائی قید ایدلدیکی کذلك پولیس اداره‌سنك دردستنه موفق اولدیغی اشخاصك اعترافلریله میدانه چیقارلدیغی دیوان حربه مودوع اوراق مطالعه‌سندن آکلاشلمش و جمعیت مذکوره‌نك بر عضو مؤثر وعاملی اولوب باب عالی‌یه تهاجم ایدنلر میانده بولنمسنه مبنی دیوان حربه کوندرلك اوزره برنجی قول اردو قوماندانلغی جانبندن جلبی ایچون اعزام قلنان انضباط عسکری مأمورینی برصورت خائنانه‌ده قتل واتلاف ایدن احتیاط ضابطاندن یوزباشی جانبولادك حرکت جانیانه‌سی دخی تصورات وتصمیمات متجاسرانه‌یی تأیید ایتمشدر .

صرف منافع شخصیه سوقیله دشمن اردوسنك پایتخت اوکنده بولندیغی برصره‌ده معاذالله تعالی حکومت عثمانیه‌نك بقاسنی تهلکه‌یه القا ایده‌جك تشبثات خائنانه‌یه جرأتله مظنون بولنانلر حقنده مسامحه‌کارانه ومملکتك سلامتنه ودها طوغریسی حیات مماتنه تعلق ایدن بومثللو مسائل مهمه‌ده مترددانه حرکت عین جنایت واهانت اوله‌جغی شبهه‌دن بری بولندیغندن اشبو ترتیبات وتشبثاتده تأثیر ومشارکتلری اولمسی مظنون بولنانلر حکومت عسکریه‌جه بر تدبیر ابتدائی اوله‌رق تحت توقیفه آلنمشلردر .

دیوان حربك شخصیات واحتراصات ایله قطعیاً مناسبتی اولمیوب هدف انظار واجرآتی آنجق آسایش وامنیتك وسلامت مملکتك محافظه‌سندن عبارت اولدیغی جهتله توقیفات واقعه‌یی اتحاد وترقی‌یه منسوب اولانلر جلب وتوقیف اولنیورلر طرزنده تشریات ایله تغلیطه چالیشانلرك اشاعات غرضکارانه‌لرینه اصلا احالهٔ سمع اعتبار اولنمامليدر. حتی تحت توقیفه آلنانلردن حقلرنده دلائل کافیه کوریله‌میلرك ختام تحقیقاته قدر کفالته ربطیله سبیللرینك تخلیه‌سنه مسارعت اولنمسی‌ده بونك دلیلیدر. بناءً علیه افعال و حرکات شخصیه‌دن امین اولانلرك هرهانکی جمعیته و یا فرقه‌یه منسوب اولورایسه اولسون مطمئنانه ومستریحانه کندی ایشلریله ووظیفه‌لریله مشغول اولملری وچندکوندنبری تحری اولندقلری حالده بولنه‌میان مختفی ویا فراریلر دخی افسادات وتشبثات خائنانه‌ده ذی‌مدخل اولدقلری حالده بلاخوف و احتراز دیوان حربك عدالتندن امین اوله‌رق عرض تسلیمیت ایلملری لازم کلور . »

۱۳ تشرین ثانی ۳۲۸

بیان اعتذار وعرض شکران

کچن هفته عید جلیل القدر اضحی‌یه شرف مصادف اولمق مناسبتیله مجموعه‌مز نشر اولونه‌مدی . بوعدم انتشارك محترم قارئلریمزدن برچوقلرینی، دوچار تعطیل اولمش اولمق اندیشه‌سیله تلاشه دوشوردیکنی آلدیغمز متعدد مکتوبلردن آکلادق . مجلهٔ دینیه‌مز حقنده‌کی توجه عامهٔ دین پرورانه‌نك بودرجهٔ بالاترینندن دولایی‌ده جناب حقه عرض شکران ومحمدت ایتدك . رهبر یکانه‌سی یدیمین تقدیسنده طوتدیغی جناب قرأن حکیمدن باشقه‌برشی اولمیان وهردرلو تفرقه جریانلرندن بعدالمشرقین والمغربین اوزاق دوران برخامهٔ توحیدك تیریله‌میه‌جکنه سینه‌مزده‌کی ایمانمز قدر مطمئنز .

یالکز بومناسبتله شونك‌ده عرضنی لازمه‌دن عد ایدرز، که آبونه بدلاتندن برچوق مطلوبمز قالمسی بزی اولدقجه مشکل بر موقع اضطرارده تضییق ایده‌جکی طبیعی‌در . بوتون سلسلهٔ آماملزك نقطهٔ اجتماعی اولان دین وملتمزه خدمت ایسه آنجق تعاون عمومی ایله اولا بیلیر . اخوان دین بزه تسویهٔ دین وابذال معاونتده نه‌قدر کریم اولورلرسه بزده او نسبتده قوت بولور وفعالیت مادیه ومعنویه‌مزی جوشان وخروشان کورورز . عکس تقدیرده بیکلر دکل ، حتی ملیونلره مالك اولوب‌ده بواوغورده فدا ایتسه‌ك ینه کونك برنده تهی دست قالمق ، مجبور سکوت اولمق ضروریدر .

حرب حاضر یوزندن روم ایلیده بیکلرجه آبونه‌لریمزدن هنوز آبونه بدللرینی تأدیه ایده‌مه‌مش اولانلرك بوصیره‌ده تسویه ایتمك اقتدارندن محروم اولدقلرینی انکار ایده‌میز. فقط بویوزدن تولد ایدن ضررك درجه‌سنی سائر قارئین کرامزك وجدان تقدیرلرینه ترك ایدرك کرك آبونه بدللرینك سرعت ممکنه ایله ارسالنده ، کرك یکی یکی آبونه‌لر تدار کنده مضاعف لطف وهمتلرینی خدمت مقدسه‌مزك دوامی نامنه رجا ایدرز .

سبیل الرشادك ابونه شرائطی

	سنه‌لکی	آلتی آیلغی
ممالك عثمانیه‌ده	٦٥	۳٥
ممالك اجنبیه‌ده	۱۷	۹ فرانق

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی — مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ٣٩ — ٢٢١ ٢٦ ذى‌الحجه ١٣٣٠ پنجشنبه ٢٢ تشرين‌ثانى ١٣٢٨ جلد ٢ — ٩

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

ولقد صدقكم الله وعده اذ تحسونهم باذنه حتى اذا فشلتم وتنازعتم فى الامر وعصيتم من بعد ما اريكم ما تحبون منكم من يريد الدنيا و منكم من يريد الاخرة ثم صرفكم عنهم ليبتليكم ولقد عفى عنكم والله ذو فضل على المؤمنين

مآل منيفى

نام عفو وغفورينه قسم ، كه الله اكبر واجل سزه وعد ايلديكى نصرت ومظفريتى ـ احد طاغى ئوننده اذن وارادهسيله رسول جليل القدرينك تعبيه ايتديكى موضعلرى طوتارق كمال ثبات ومكانت وفرط شجاعت وبسالتله اعدا كزه سيف توحيدى صييرارق حربه باشلاديغكز وقت ـ احسان ايتدى ، مشركين قريشه پك اعلا غلبه چالمش ، دوچار قهر وانهزام ايتمشديكز . تام مظفريت قطعيه‌يى اقتطاف ايده‌جككز وقت خصمكزك ميدان حربده براقديغى اموال غنائم سزدن برقسمكزك كوزلرينى قاماشديردى . حرص وطمع دامارلرينى قابارتدى . اختلافه دوشديكز . منازعه‌يه باشلاديكز . قوماندان اعظم واقدسكزك ـ غالب ومغلوب هر ايكى حالده‌ده ـ آيريلمامكزى صورت قطعيه‌ده امر ايتديكى يرى اوسوديككز نصرته مظهر اولمشكن ترك ايله اوكاده ، بكاده عاصى اولديكز ، سزدن برقسمكز دنيايى ، غنيمتى ؛ برقسمكزده آخرتى ، رضامى ، اوابدى التفاتمى ايستدى . صوكرا الله ، يوزيكزى خصم مقهوريكزدن چويروب سزى ابتلاءً مغلوب ايتدى . قسم اوارحم الراحمينه ، كه بنه سزه آجيدى‌ده عصيانكزى عفو وصفح بيوردى . الله ، حقيقى مؤمن قوللرينه فضل عظيم صاحبيدر .

***

ترجمه وايضاحى صددنده بولونديغمز شو آيهٔ جليله‌نك سبب نزولنه كنديسى ناطق بولونيور : بدر كبراده اوچيوزاون درت شيرژيان توحيده پك فاحش بر صورتده مغلوب اولان سفهاء قريش غير قابل تسكين بر لهيب غيظ وتحنن ايچنده يانوب قهر اوليورلر ، عار وحجابلرندن ـ خصوصيله نسوان عرب قارشيسنده ـ يرلره گچيورلردى . بهمه حال بو مغلوبيتك انتقامنى آلمق ، دها دوغريسى مطلقا ، مطلقا نور توحيدى سوندورمك ... ايشته بونلرك بينلرينى كميرن ، دماغلرينى پارچه‌لايان حميت جاهليه !

سنه‌سنده ينه بر اردو تجهيز ايتديلر . دارالسلام يولنى طوتديلر . مدينهٔ منوره‌نك بر ساعت قدر سمت شماليسنده‌كى احد طاغنك نقاط حاكمه‌سنده موضع طوتديلر . جناب رحمة للعالمين (عليه الصلاة والسلام) افنديمز حضرتلرى‌ده مجاهدين اصحابلريله مقابله‌لرينه چيقديلر . جبلك پيشگاهنه مواصلتلرنده اولا ساحهٔ حربى نظر تفتيشدن گچيرديلر . اردوى همايونلرينك آله‌جغى وضعيته كوره صول جناحلرنده دشمنك خط رجعتنى تهديد ايتمكه مساعد بر موقع كشف ايدرك درحال اورايه قوتليجه بر مفرزه ترتيب واعزام بويورديلر . اردوى همايون ـ ايستر غالب ، ايستر مغلوب ـ اونقطه‌نك زنهار ترك اولونمامسى لزومنه دائر مفرزه قوماندانته امر قطعى ويرديلر .

حرب باشلادى . موعود الهى اولان شاهد نصر وظفر موحدينه عرض جمال ايتدى . طاشلرى ، اغاجلرى كنديلرينه معبود اتخاذ

ایدیلر، انسانیتلرینی جماداتك بیله دوننده کورن او بدبخت مشرکلر سیف مسلول توحید ئوکنندن ـ ظلمتك نوردن فراری کبی ـ بوتون آغیرلقلرینی براقه‌رق، اللرنده‌کی سلاحلرینی آتارق قاچیورلردی. عادتلری وجهله برلکده کتیروب‌ده احدك یوکسك برنقطه‌سنده حربی سیر ایتمکده اولان قادینلرك هول جان ایله قاچیشلری ارککلرینـك خجالت وافتضاحلرینی اکمال ایدییور، حد غایه‌سنه واردیرییوردی.

ایشته بو اثناده مذکور مفرزه افرادندن برقسمنی میدان حربده جابجا بیغیلوب قالان اشیا و اموال غنائم تحریص ایتدی. «اردومز دشمنی بوزدی، قاچیردی. میدان ظفر لواءالحمد اسلامی دراغرش ایتمکله بختیار اولدی. آرتق بزم ایچین بوراسنی محافظه ایتمك لزومی قالمدی. کیدهلم، بزده حصه‌مند غنائم اولهلم» دیدیلر. قسم دیکر ایسه باشلرنده قوماندانلریله برابر «خایر! بز، ذات اقدس جناب رسالت پناه اعظمیدن (علیه الصلاة والسلام) اردوی همایون غالب، مغلوب بوراسنی حربك نتیجهٔ قطعیه‌سنه قدر محافظه ایتمك امر قطعیسنی آلدق. ممکن دکل موقعمزی ولو بر آدیم آتمق صورتیله ترك ایله الله ورسوله عاصی اولامیز» دیه شدتله ردایتدیلر. واأسفا، که حرص غنیمتله کوزلری قرارمش، موازنهٔ ادراکلری صارصیلمش اولان معارضاره سوز اکلاتمق ممکن اولامدی. مکر بونلرك حرکتلرینی بر دشمن سواری کشـف قولی قارشـیدن ترصد ایتمکده ایمش. خالد بن ولید کبی پك ذکی وماهر بر قوماندانه مالك اولان بو دشمن سواریسی او مهم نقطه‌نك بوش قالدیغنی کورنجه درحال اردوی همایونك آرقه‌سـنه کچدی ویغما ایله مشـغول اولان غزاة اسلامه آنسزین ییلدیرم واری هجوم ایتدی.

افسوس!.. غالب ایکن مجرد سوز دیکله‌مه‌مك، امره اطاعت ایتمه‌مك یوزندن ماتم انکیز بر فلاکت مغلوبیت یوز کوستردی!

ایواه!.. سن سعادت شهید دوشدی. یازیق! جمال باکمال محمدی آل قانلره بویانه‌رق بوتون ارواح انبیا واصفیایی، بوتون سکان سموات وعلیینی کریه‌بار تأثر وتلهف ایتدی. صحابهٔ کزیندن یتمشه قریب مجاهدین بو اطاعتسزلکك قربانی اولدیلر، بی‌روح یرلره سریلدیلر. یا سـوکیلی عم محترم رسولك، جناب حمزه‌نك پك وحشیانه ومفترسـانه وقوع شهادتلری... او نه مصیبت عظما اولدی!

اسم اعظم الهی‌یه قسم ایدرم، که اوکونك بو نا مأمول فلاکتنه هرذرهٔ کائنات آغلایوردی. او مدهش قارغاشه‌لقدن فرصت بولان ملاعین قریش وجود قدسیت نمود جناب محمدی‌یه اوقلر، مزراقلر، طاشلر، یاغدیرییورلردی. یارب! نصل قییورلردی! نصل اللرینی قوروتمیور، ملعون وجودلرینی قهر وغضب ییلدیریملرکله محو ایتمیوردك؟ اصحاب کزین حضراتی اکثریتله قاچیور، هرکس جان قیدیله نه‌طرفه کیتدیکنی بیلمیوردی. جناب طلحه بن عبیدالله رضی الله عنه ولی النعمت جهان وجود افندیمزك اوزرینه قاپانمش؛ او اوقلره، اوطاشلره قارشی سپرلك وظیفه‌سنی یاپیور، او ضربه‌لری حیاتیله دفعه چالیشیوردی. هرشی اولدی بتدی. وجه مقدس صارغیلر ایچنده؛ مجاهدین

اصحاب قانلره، جریحه‌لره، ماتمله‌ره مستغرق اوله‌رق مدینهٔ منوره‌یه عودت بویوریلیوردی. اولادسز قالان یغری یانیق آنالر، قوجه‌لرندن ابدیاً محروم اولان کلینلر، قادینلر، بابالرینی غیب ایدن یتیملر رهکذار سعادتده بویونلری بوکوك، کوزلری اشك ماتم دوکه‌رك دورییورلر، غیر اختیاری ایکله‌یور، تیتریورلردی. اوف! ئه‌وت، سن‌ده آغلا! ایمانك وارسه سن‌ده بوعظیم مصیبتی ایکی قطره کوز یاشکله تعزیه ایله! دیه‌که: بو، پك اوزاق، اون درت عصرلق برماضیٔ عدم آلوده عائد بر ماجرای فلاکت! زیرا ولی النعمت ایمان واسلامك روضهٔ مطهره ومعطره‌سنده حی‌در. خصوصیله امتنك بوکونکی شومصیبتندن تأسفلر، تلهفلر ایچنده مضطربدر.

ایشته خاطر وخیالدن کچمز بوعظیم مصیبت بزه مجرد امره اطاعت ایتمه‌مك یوزندن کلدی. بو عدم اطاعت ایسه بوتون شمول معناسیله هر بریمزه عائددر. اسلامیت دعواسنده بولونان هرفردك جناب قرآن حکیمه قارشی ـ موقعنه کوره ـ شخصی، اجتماعی، سیاسی برچوق وظائفی واردر. چونکه اسلاملرك قانونی، قانون اس الاساسی آنجق اوکتاب مجیددر. مؤمنلرك مربیٔ روح ووجدانی اودر. انسـانیت اونده. جمعیت اونده. مدنیت اونده. ترقی وتجدد اونده. نصرت، سعادت اونده. هرشی اونده. شاهراه حیاتمزك مصباح نور افشانی او.

انصاف ایدهلم! شوطرابلس حربیله بومشئوم حربك آراسنده‌کی مادی، معنوی فرقلری مقایسه ایدن وجدانمزی دیکله‌یهلم! اونلر نیچین منصـور؟ بز نه‌دن مقهور؟ سببی نه؟ البته سببسز دکل. اونلر عدم ایچنده وجود کوستردیلر. بز ایسه بالعکس وجود ایچنده عدملر ایجاد ایتدك. بن، دیمك ایسته‌میورم که: سلاحسز، قوتسز دشمنه قارشی چیقیلیر. بن ادعا ایتمیورم، که صوپالرله اعدایه هجوم ایدیلیرده مظفریت قازانیلیر. قوة ایکی قسمدر: مادی، معنوی. نه روح وجودسز تجلی ایده‌ر، نه‌ده وجود روحسز یاشـار. فقط ایشته بزه طرابلس غرب مفاخر مظفریاتی غیرقابل اعتراض برصورتده اثبات ایدییور، که اولا قوة نامنه لازم اولان روح ایمان واسلامدر. دمیر پارچه‌لرندن، مواد اشتعالیه وانفلاقیه‌دن اول لازم اولان اعتماد علی الله، استخفاف حیات، استحقار موتدر.

اولا لازم اولان حب دیانت وملیت، سودای وطن‌در. بونلر اولمازسـه طوپ، تفنك، جبخانه هیچدر. اسـلامیت اس الاساسی اوزرینـه تربیهٔ فکریه وروحیه‌دن محروم اولان؛ دین، ملت وطن نه دیمك اولدیغنی بیلمین، اواسـاس جلیل القدر اوزرینه عسکرلك کورمین، اطاعت ومهارت عسکریه سوزلرینی ایشتمه‌ین بر انسانك نظرنده حیـوانی، جمادی بر حیاتدن باشـقه نه‌نك قیمتی اولور؟ بن کورییوردم: حسلی برعسـکر بلنه قدار چامور دکزینه کیرمش، طوپی قوجاقلامش چیقارمقه بوتون قوتیله چالیشیر وکوزلرندن دوکدیکی آتشین یاشلرله اللهندن استمداد ایدر، قوت ایسترکن بریده «الله ورسولی عشقنه دینك، ناموسك وارسـه کل‌ده یاردم ایت شـوطوپی دشمنه

براقیه‌لم . دوشدیکی چامورده‌ن چکوب قورتارالم ! » رجاسنه مخاطب اولان انسان قیافتلی برحیوان ، باشنی ئوته‌یه چویروب‌قاچیوردی .

درکهٔ حیوانیته دونـنده بولونان او بدبخت بیلمیورکه اودقیقهٔ فرارنده نه دینی قالیور ، نه ایمانی ، نه‌ده نکاحی . بیلمیورکه اوآنده اسلامیته ، ملتنه بولنفاردن دها دشمن ! دهاخائن ! دها مهین ! بیلمیورکه بری چیقوب ده ئولدورسه قاتلی غازی ، کندیسی مرتد حکمنده . نه جنازه‌سی ییقانیر ، نه نمازی قیلینیر ، نه‌ده مقبرهٔ اسلامه دفنی جائز دکل . زمزمله ییقانسه ینه‌مردار . کعبه‌نك ایچنه‌کومولسه ینه جیفه .

اسلامیتده عسکرلك ، عینیله اطـاعت مطلقه دیمکدر ، آمرینك براشارتنه درحال فدای جان ایله اجابت دیمکدر .

بخاری شریفك کتاب‌الاحکامنده : ذات اقدس جناب‌رسالتپناهی طرفـدن مأموراً یمن جهتنه اعزام بویورلمش برمفرزه قوماندانی معیتی افرادینك درجهٔ اطاعتلرینی اکلامق مقصـدیله جعلی برحدت کوسـتریر . اودون طوپلاملرینی ، صوکرا آتشلمه‌لرینی امر ایدر . وقتاکه اودون ییغینی آلولنیر ، سمایه دوغری ستونلر تشکیل ایدر ؛ « جناب پیامبر افندیمز بکا اطاعت ایتمکزی امر بویورمدیمی؟هایدی امر ایدییورم : شوآتشه آتیلیکز ! » دیر . افراد اصحاب یکدیکرینه باقیشیرلر. آتشه آتیلمق‌میلی کوستریلنجه « بن‌سزك درجهٔ‌اطاعتکزی تجربه ایدییورم . دیمك‌کرچکدن آتشه آتیلمکزی امر ایتسه‌م قبول ایده‌جکسکز . آفرین ! ممنون اولدم . » سـوزیله امرینك جدی اولمدیغنی آکلاتیر .

ایشته یاری جهانی سلطان توحید نام اقدسنه فتح‌ایدن قهرمانان اسلام مافوقلرینك امرینی آتشه آتیلمق رادەسنه قدر تعزیز، تقدیس ایدرلردی .

شمدی هرشی اولدی‌کیدی . برچوق اسـباب مادیه و معنویه بزی دها دونکی چوبانمزه قارشی محجوب ایتدی . معمافیـه مأیوس اولمیه‌لم . ذاتاً اسلامیتده یأسك موقعی یوقدر. اللهك رحمتندن مأیوس اولان‌مسلمان دکلدر. عالم‌اسلام ایچنده دکل‌ملکتك بربارچه‌سنی، حتی بتوننی غیب ایتمش و اوچ درت دفعه یکیدن تأسیس‌حکومت وسلطنته موفق اولمش اعاظم مجاهدین وار . تاریخ اسلام بوکبی سیوف مسلولهٔ قهر و جلال ایله افتخار ایتسـه یری واردر. بز بو آووج آچدیغمز فلاکتلردن جداً متنبه اولەرق عقلمزی باشمزه طوپلایه‌لم . ال اله ویروب اتحاد ایدرك کمال ندامتله جنـاب قرآن حکیمه انابت ایده‌لم . دورمیه‌لم . برسعی‌اضـعاف مضاعفله تلافیٔ مافاته‌چالیشه‌لم. لکن‌تکرار ایدرم : رهبر یکانه‌مز حضرت قرآن اولسون . کوکلمز نور ایمان‌ایله، دماغمز رشد وعرفان ایله دولسـون . دینمزك ، کمال اهمیتله آمر ترقی وتجدد اولدیغنی بیله‌لم . اکلایه‌لم . معـارف اسـلامیه‌یه درت ال ایله صـاریله‌لم . کویلریمزه مکتبلر یاپالم . روحمزده کونشلر دوغسون . ظلام جهالتی ابدیاً قوغسون . باقیکز او زمان عثمانلی ملتی ینه نصل دور استیلالر ایجاد ایدر ! باقیکز بوکون کندیلرینی غالب ظن‌ایدرك بزی استخفاف ایدن دشمنلریمز نصل پیش‌شوکت واجلالمزده‌زانوزدهٔ تعظیم واجـلال اولور . ایشـته او زمان جناب حق بزی عفو ایدر واوزریمزه ابواب رحمتنی آچار .

هایدی اخوان دین عموماً بالاتحاد سعی وغیرته ! « استغفروا ربکم ثم توبوا الیه ان ربی رحیم ودود . » « لاتیأسـوا من روح الله انه لاییأس من روح الله الا القوم الکافرون »

فلکدن انتقام آلمق دیمکدر اهل ادراکه ،
ایدوب‌تزیید غیرت مستفید اولمق ندامتدن .

محمد فخرالدین

حدیث شریف

ثلثة یحبهم الله عز وجل : رجل قام من اللیل یتلو کتاب الله تعالی ورجل تصدق بیمینه یخفیها من شماله ورجل کان فی سریة فانهزم اصحابه فاستقبل العدو

بو حدیث شریف کتب صحاحدن ترمذینك ابن مسعود رضی‌الله عنهدن روایت ایتدیکی برحدیث شریفدر. معنای منیفی :

« اوچ کیمسه‌یی الله تعالی عز وجل سور : بری کیجه‌لین (تهجده) قالقوب کتاب اللهی تلاوت ایدن ، بری صاغ الیله صـدقه ویروب صدقه‌سـنی صول اللندن صـاقلایان ، اوچنجیسی ده بر اردوکاهده بولونوب ده آرقاداشـلری قاچدقلری حالده دشمنی قارشـیلایارق مقاتله‌یه دوام ایدن کیمسه . »

بوحدیث شریف بر مؤمنك اولاً خالقنه ، ثانیاً ابنای نوعنـه ، ثالثاً وطننه یعنی دارالاسلامه قارشی اولان وظائفنی ایما ایدن جوامع الکلم احمدیه دندر . بر مؤمن خالقنـه ، ربنه قارشی تعظیم وعبـادتله مکلفدر . فقط عبـادات مفروضه‌سنی ادادن صوکره خواب نوشیننی ترك ایدوب کیجه یاریلرنده تهجده قالقان وکرك نمازده ، کرك‌آیریجه کتاب اللهی تلاوت ایده‌رك مناجات رحمن ایله دمکذار اولانك حالی باشقه‌در. دینمزك بنای رصینی «تعظیم لامرالله» ، « شفقت علی‌خلق‌الله» اولدیغنه‌کوره محتاجینه بذل معاونت هرمسلمك مقتضای دیانت بیلدیکی وجائبیدندر . آنجق بومعاونتی هردرلو تصنع وتفاخردن آزاده اولارق کیزلی وحسبی یاپانلر البته دیکرلرینه راجحدر. جهاد کافل بقای اسلام

اولان ارکان مهمهٔ دینندر. هرحربده مسلمینك دفع صائل ایدهجك مقداری بقیهٔ افراد مسلمین اوزرندهکی فرضی اسقاط ایدرلر.

حربه اشتراك ایدنلر دائما لا اقل ضعفلری مقدارندهکی قوتلره قارشی ثبات ومقاومتله، یااولمك یا نائل فتح اولمقله مکلفدرلر. فرار ایتمهلری اعاظم کبائردندر. مهابت اسلامی قلوب اعدایه چارهسز القا ایدهجك اولان بوحکم شرعی‌یه تبعیت ایدنلر البته بوامتك کوزبکی صاییلهجق بختیاراندندر. لکن ارقداشلرینك انهزامنه قارشی قلبنده آتش حماست دوبالا اولوبده ینه دشمنه صالدیرانلر، یااولوب رذالت انهزامك نتایجنی کورمهمك ویا صاغ قالوب نائل فتح اولمق عزم شدیدیله کندیلرنی آتشه آتانلر البته کندیلرینه بوحیات مستعاری بخش ایدن الله عظیم الشانك الـ‌سوکیلی قوللری میانته داخل اولورلر.

جاهلی وغافلی اولدیغمز شریعت مطهرهٔ احمدیه ایشته بویله‌در. دینمز صلح وسلام دینی اولدیغی حالده جهادی فرائض دینیه‌نك ایلك صفنه ادخال ایتمسی ینه اسلامك پایدار اوله‌بیلمسی ایچوندر. صاحب شریعت اسلامه اسلامدن باشقه دوست اوله‌میه‌جغنی جهاد حقنده‌کی اوامریله بیلدیردی. نته‌کیم بیك اوچیوز سنه‌لك تجربه‌ده بونی کوستردی. مسلمانلرك دنیاده دوستلری وارسه البته ینه مسلمانلردر. اوده طبیعی حال تفرقه‌ده اولمادقلری، بربرنی یمه‌دکاری زمان. بزحقایق دینیه‌نك کافه‌سندن غفلت ایتدیکمز کبی بوقدر بسیط برحرکتدن‌ده غفلت ایتمشز. هم کندی آرامزده تخم نفاق وتفرقه اکمکدن خالی قالمیورز، هم اسباب مدافعه‌مزی تهیه وتدارکدن فارغ طوریورز.

ایشته نمونه‌سی میدانده! حربدن اولکی تفاخرات مغرورانه‌مز ایکی هفته ایچنده بوتون روم ایلی‌یی دشمنك مردار آیاغنه چیکنتمکدن، ضعفامزك مال، وجان وعرضنی دشمنه غصب وهتك ایتدیرمکدن، مساجدمزه صلیب آصدیرمقدن منع ایده‌مدی. بوکون کندینی بیلن برمسلمان قیزارمه‌دن، حیا ایتمه‌دن انسانلر ایچنه قاریشوب کزه‌میور. ادرنه، اشقودره، یانیه، چتالجه مدافعاتی، اکر نصیب ایسه بوندن صوکره‌کی موفقیتلر بیله‌دونه قدر حوزهٔ اسلامه داخل اولان اکثر روم ایلی ولایتنك دوش فخرنده رایت اسلامك، سوکیلی هلالك تموج ایتدیکنی احتمال که آرتق کورمیه‌جکدر. بونك سببی؟ ... اداره‌سزلك، وقتسز تجاوز، ارزاق نقصانی، اسلحه وجبخانه فقدانی، جبانت، افراد ایله ضابطان آراسنده امنیتسزلك وامتزاجسزلق، هرنه دیرسه کز دیکز، خلاصه‌سی (واعدوالهم ...) امرجلیلنه مخالفتدن عبارتدر. بز شریعتسز مسلمان اولمق ایستیورز. شریعتسز مسلمان اولمه‌نك‌ده اك اهون عاقبتی ایشته بویله بویوك بررذالتدر.

مع مافیه بزده‌بربقیهٔ ایمان، برغیرت دین قالمش ایسه هزیمتلرمزك تفاصیل اسبابنی، بونلردن کیملرك نه راده‌یه قدر مسؤل اوله‌جغنی آتیده دوشونه‌لم‌ده بوحدیث شریف نبوی موجبنجه برحملهٔ حماست دها کوسترملم. ملك اسلامی تماماً قورتارمق میسر دکلسه بیله هیچ اولمازسه ناموس اسلامی قورتارالم. مغلوبیت حالنده بیله دشمنمزه مهلك برعنصر جلادت اولدیغمزی کوسترملم. ناموسی قورتاردقدن صوکره‌ده نشانهٔ موفقیات ومظفریات سابقه نیلری ایله کندمزی اویوتمقدن واز کچه‌لم. ادرنه‌نك، اشقودره‌نك، یانیه‌نك، چتالجه‌نك بزه اهدا ایتدیکی شانلی هاله‌لری برطرفه آتالم‌ده قرق کلیسا، قومانووا، لوله بورغاز هزیمتلری، سلانیك فاجعهٔ رذالتی بزی هرآن ایقاظ ایتسون. بوکونلرك یاد حزن افزاسی قلبمزی داغلاسون. بواسملر آکیلدقجه بینمزیانسون. بونلرك اسباب وعواملنی آراشدیروب کتابلر طولوسی وثائق طوپلایه‌لم‌ده بوونائقه اك عالملرمزدن طوتکزده اك جاهللرمزه قدر جمله‌نك سینهٔ اهتمامنده پك بویوك برپایهٔ اعتنا ویره‌لم. شبهه‌سز چوق خطالرمزی دیکمز، یورولماز برعزم وثبات ایله تصحیح ایده‌لم. کوه‌زه‌لك دوره‌سنی قاپایه‌لم‌ده آرتق ایشه باشلایالم. زیرا آرتق موضوع بحث اولان ناموسدر. بقیهٔ ملکمزله برابر الدن کیده‌جك اولان دیندر.

احمد نعیم

مقالات

حسبحال

أوت، یار جانم فخرالدین کبی، کالك او دستور حکمتی بن‌ده اخطار ایده‌جکم؛ بن‌ده تکرار ایده‌جکم:

فلکدن انتقام آلمق دیمکدر اهل ادرا که،
ایدوب تزیید غیرت مستفید اولمق ندامتدن.

ای جماعت مسلمین! شوصوك اسلام یوردینی چپ‌چوره قوشاتان قانلی فلاکتلر یوقمی؟ ایشته اونلر بزم کندی یوزیمزدن، أوت، هیچ کیمسه‌نك دکل، هپ بزم کندی یوزیمزدن میدانه کلدی. ظن ایدرم که بو حقیقتی دوشونه‌میه‌جك قدر سرسم؛ دها طوغروسی اورته‌ده‌کی فجیعه‌لرك قارشیمزه نچوب ملعون ملعون صیریتان سیمالرینی کوره‌میه‌جك درجه‌ده کور دکلز. اویله ایسه هربریمز یالکز یورکنك یاندیغنی دکل، وجداننك‌ده ندامت عذابیله قیوراندیغنی حس ایدیور دیمکدر.

اکر بوتون مسلمانلرك وجداننده‌کی بوندامت دویغوسی دیکر حسیاتك هپسنه غلبه ایتمش ایسه استقبالی اولسون قورتارمق قابلدر. یوق، حالا شونی بونی محکوم ایدیورمکله ایشك ایچندن صیریلدق ظننه قاپیله‌رق اسکی عنادیمزدن، اسکی شقاقمزدن، اسکی نفاقمزدن واز کچمزسه‌ك بوکونی دها یاریندن آرایه‌جغمزه هیچ شبهه ایتمه‌ملی‌یز.

طوتولان یولك بوکونکی اوچورومه چیقه‌جغنی بوندن سنه‌لرجه اول بزه سویله‌ینلر، هم پك قطعی سویله‌ینلر اولدی. لکن بز اونلره اینانمادق؛ نصیحتلرینه قولاق ویرمدك. حتی بیچاره‌لرك هربرینی بررصورتله اتهام ایتدك! نه ایسه، ماضی‌یی برطرفه براقه‌لم. چونکه

اولان اولدی . « قرق نصیحتدن برمصیبت یکدر » دیرلر . بز بر دکل، بیکلرجه مصیبت کوردك ؛ حالاده کوروپورز . باری بوندن صوکره اولسون کوزلریمزی آچه‌لم ؛ بوندن بویله اولسون عقلمزی باشمزه آله‌لم .

ای جماعت مسلمین ! دوکولن قانلر ، یاقیلان جانلر ، سوندورولن خانمانلر ، کول اولان سامانلر ، پایمال ایدیلان عرضلر ، آیاقلر آلتنده قالان ناموسلر ، دشمن آیاغیله چیکنه‌نن یوردلر ، سفالتلرك اك مدهشی ایچنده اولومنی بکله‌ین طوللر ، یتیملر ، قادینلر اوقدر چوق ، اوقدر چوق‌که هپسنی شویله طورسون ، بیکده برینی دوشونه‌بیله‌جك بین ایچون چیلدیرمامق قابل دکل !

آرتیق الله ایچون اولسون بر بریمزله اوغراشمقدن وازکچه‌لم . آرتیق بوفرقه‌لره ، بو ملعون تفرقه‌لره نهایت ویره‌لم . بیلیورسکزکه شرقده ، غربده ، شمالده ، جنوبده نه قدر مسلمان وارسه هپسی محکوم ؛ همده حکومتلرك اك ذلیلی ، اك سفیلی ایله محکوم ! ایشته او زواللیلرك شیمدیلك دینلرینی اولسون محافظه ایده‌بیلملری‌ده شو حکومت سایه‌سنده‌در . معاذالله بوحکومت ، بو صوك مسلمان حکومتی‌ده ییقیله‌جق اولورسه روسیه‌ده‌کی ، چینده‌کی ، هندده‌کی جاوه‌ده‌کی، الحاصل دنیانك هر یرنده‌کی یوزلرجه میلیون مسلمان آرتیق دیننه صاحب اوله‌مایه‌جق . او زمان بز یالکز کندی وبالمزی دکل، درت یوز ملیون عباداللهك وبالی‌ده یوکلنه‌جکز ! نه دنیایی کوره‌جك کوزیمز ، نه حضور رب‌العالمینه چیقه‌جق یوزیمز قالمایه‌جق!

باقیکز بر بریمزله اوغراشه اوغراشه نه حاله کلدك ! باقیکز داخلی محاربات ایله عسکریمزی نه‌حاله کتیردك ! اویله‌یا ، اللهدن صوکره یکانه استنادکاهمز اولان اوقوجه اردویی سنه‌لردن بریدر عصیان باصدیرمایه ؛ مملکتده قول قول اولمش تفرقه یانغینلرینی سوندورمه‌یه مجبور ایتمك اضطرارنده قالماسه‌یدق ، هیچ عسکریمز ایچون بویله برموفقیتسزلك تصور اولنه‌بیلیرمی ایدی ؟

ای جماعت مسلمین ! بزی دشمنلریمزك قوهٔ کلیه‌سی پریشان ایتمدی ؛ بلکه اونلرك طلیعه‌لری باشمزه بوفلاکتی کتیردی . او طلیعه نه‌ایدی بیلیورمیسکز ؟ اردولرندن — سنه‌لرجه — اول حدودیمزك داخلنه صوقدقلری تفرقه ایدی . بز کوزیمزی آچوب اونی تپه‌له‌مدکدن باشقه بالعکس بوتون قوتمزله اوکا ظهیر اولدق . کندی سونکوم‌زی کندیمزه چویردك ! بوکون بز کندیمزك ، کندی سیئاتمزك مغلوبی‌یز .

ای جماعت مسلمین ! حکومتی کندی حالنه براقیکز ، حربمی ایده‌جك ، صلحمی یاپه‌جق ، هانکیسی خیرلی ایسه اوکا قرارویرسون. یالکز ، کلیك بزلر کندی آره‌مزده ابدی بر صلح عقد ایده‌لم . یوقسه بو حال ایله یاشامه‌نك امکانی قالمادی . بر بریمزله باریشمازسه‌ق ؛ حرب خارجی بیتربیتمز داخلی محاربانه — برمعتاد — دوام ایدرسه‌ك ؛ شو فلاکتلردن‌ده عبرت آله‌رق ال برلکیله چالیشمازسه‌ق ؛ اللهك دست انتقامی اسارت ابدیه داغماسنی آلنمزه اوره‌جقدر . بوکونکی ندامتمز بزه پك اعلا مفید اوله‌بیلیر . لکن بوندن صوکره‌کی ، معاذالله صوك پشیمانلق اولورکه هیچ فائده ایتمز . ربنا آتنا فی‌الدنیا حسنة وفی‌الآخرة حسنة .

محمد عاکف

محقق ایله مقلدك محاوره‌سی

برنجی محاوره

عموم مسلمانلرك احوالی حقنده

اسلامده سلف وخلف — اصلاحات ایچون هانکیسنك مسلکنی اختیار ایتملی — انسان مدنی، انسان‌منطق — حال حاضرده مسلمانلرك بدبختلغی — بونك اوزرینه دلیل — جغرافیا کتابلریله غزته‌لرك موثوقیتی — کافرلرك روایتی — تواتر — فساد زمان وقیامتك یقین اوله‌سی — اشراط ساعت حقنده مروی اولان شیلرده شبهه — ملت اسلامیه‌نك مبتلا اولدیغی مرضك سببی شریعتی ترك ایتمك اولدیغی — مهدی چیتمدیچه مسلمانلرك غیر قابل اصلاح اولمسی فکری — قیامت نه‌زمان قوپه‌جق — مهدی‌یی انکار — اسلامك اصلاحی توحید مذاهب ایله‌در .

بو عنوان ایله نشر ایده‌جکمز سلسله مقالاتده ملت اسلامیه‌نك سعادت و سلامتی ایچون چالیشان ؛ بولندقلری شو حال اسف اشتمالدن تخلیص ایدیله‌رك اصلاح اولنمسی ایچون مبتلا اولدیغی تقالید حادثه‌دن چیقارق کتاب عزیزك ، سنت صحیحه‌نك ، سیرت سلفك کوستردیکی یوله اقتصار ، و تکالیفی تکثیر ایله اونلری اذهان بشرك قبول ایده‌میه‌جکی بر طرزده ابراز ، غلو فی‌الدین کبی خلفك زیاده ایتمش بولدیغی شیئك هپسنی حذف ایدرك دینك حال اصلی و بساطت اولیه‌سنه رجوع واجب اولدیغنه ذاهب اولان بر محقق ذی فنون ایله پك چوق زمانلردنبری ملتك مبتلا اولدیغی بلای تقلیدی محافظه ایتمك طرفداری اولوب کتاب وسنتله عمل یالکز مجتهدینه مخصوص واونلرك منقرض اولمسیله بشقه‌سنك‌ده وجودی محال اولمسنه ، کتب متأخرینك کتب متقدمین‌دن خیرلی وجمعیتلی ، تحصیل اعتباریله‌ده غایت مفید ، صوك درجه نافع اولدقلرینه معتقد اولان بر مقلد اختیار واعظك محاوره‌سنی قارئین کرامه عرض ایده‌جکز . علماً ، فناً ، فکراً یکدیکرینه طبان طبانه ضد اولان شوایکی ذاتك محاوره‌سی بز مسلمانلره پك بیوك حقیقتلر آکلاته‌جغندن اون درت اون بش قدر مقاله تشکیل ایده‌جك اولان شو محاوره‌لری نهایته قدر دقتله تعقیب ایتمه‌لری قارئین کرامه خالصانه اوله‌رق توصیه اولنور .

برکون بر آز فقه بیلوب واعظلقده کسب شهرت ایدن بر اختیار خواجه ایله علوم دینیه وفنون حاضره‌یی تماماً کندیسنده جمع ایدن، بونکله برابر سعی وغیرتی سایه‌سنده هم زنکین ، هم‌ده بیوك بر مأموریت صاحبی اولان — ذاتاً بویله اولماسه فاضل اختیار بونکله محاوره‌یه تنزل بیله ایتمزدی — کنج بر محقق بر طرفده بولنیورلردی ؛ شیخ مقلد ، کنج محققه طوغری توجه ایتدی ؛ برده باقدی‌که غایت مغموم ؛ صانکه نفسنه ، مالنه ، اهل وعیالنه بر مصیبت کلمش کبی یوزنده علائم حزن ظاهر اولیوردی . بونك اوزرینه « شیخ مقلد » دیدی‌که:

— سکا نه اولیور ؟ زیرا بوکون سنی اولکی کبی کورمیورم ؛ بن،

سنك كبی كیمسه‌لرك برطاقم شیئه اهتمام ایدوب غمناك‌اولمسنه تعجب‌ایدرم؛ حمد اولسون وجودك صاغلام ، الله علم ، ثروت، منصب كبی شیلری جمع ایتمكه‌موفق‌قیلمش، دها نه‌یه مراق ایدییورسك؟

محقق : — افندم مساعده‌كزله اسبابنی آكلاته‌یم ؛ معلومدركه بن انسانم ، حالبوكه انسان دیمك كندیسنك ؛ سعادتیله مسعود ، فلاكتیله‌متألم اولدیغی برملتك عضوی اولدیغنی بیلن اجتماعی برمخلوق دیمكدر . حالبوكه بن‌منسوب‌اولدیغم ملتی‌بتون ملتلرك‌دوننده، هپسندن بد بخت كورییورم ؛ شو حالده نصل اولورده بو قدر بد بخت، بودرجه خذلان ایچنده اولان بر وجودك اعضاسی مسعود ، مستریح القلب اوله بیلیر ؟

مقلد : — سندن بو كبی سوزلری ایشتدیكمه تأسفلر ایدرم ؛ چونكه سن بو سوزلركله هم منطقاً ، هم‌ده دیناً بیوك خطا ایتمش اولدك ! منطقاً ارتكاب ایتدیكك خطا شوكه : انسانی علماء منطقجه مجمع علیه اولان « حیوان ناطق » تعریفندن بشقه بر شی ایله تعریف ایتدك . دیناًده خطا ایتدك ؛ چونكه بتون مسلمانلری انسانلرك اك دوننده‌كوستردك . بونكله مسلمانلری غیبت ایتدیكك كبی بین‌الاسلام مجمع علیه اولان « محمد امتی خیر اوزرینه‌در » سوزینه‌ده مخالفت ایتمش اولدك .

محقق : — مقصدمز انواعك ، اجناسك ماهیتلرینی تحدیدایتمك دكل‌كه انسانك تعریف منطقیسنی ذكر ایتمكه لزوم حس ایده‌لم ؛ بز آنجق اجتماعی بر موضوعده ادارهٔ كلام ایتمك ایستیورز ؛ بناءً علیه انسان‌حقنده سویلنمش‌اولدیغم كلام عندالمنطق صحیح‌دكلسه، علوم‌اجتماعیه علماسی عندنده صحیحدر .

صوكره غیبت ایتدك دیورسك‌كه بوده دوغری دكلدر ، زیرا بن بخصوصه برانسانی ذم وتحقیر ایتمدم‌كه غیبت اولسون .

بو عصرده امت اسلامیه‌نك غایت كری ، الك‌بدبخت اولدیغی ایسه شك‌وشبهه كتورمه‌ین برحقیقتدر ؛ بوحقیقتی تسلیمده ترددكوسترنلر، احوال عالمدن هیچ‌برشیئه‌واقف‌اولمیانلر، ممالك اسلامیه‌یه كیملر حاكم اولدیغنی ، اسلاملرك دوچار اولدیغی فقر و ذلتی ، هرطرفده اونلره ایدیلن تحملسوز اشكنجه‌لری اكلامیانلردر . حالبوكه اونلر اوقدر طورمش ، او قدر كریده قالمشلركه صانكه هپسی عقل و اذعاندن محروم برسورو بهایم ، یاخود حس وشعوردن نصیبی اولمیان بریغین جماددر . اجماع نامنی وریدیكمز بر طاقم اساسسز سوزلرك خاطری ایچون محسوسات یقینیه‌یی تكذیب ایتمه‌مز منطقدن استفاده ایتدیكمز عقلك ، فكر صحیحك شاننه لایقمیدر ؟

مقلد : — سن بتون مسلمانلرك حالنی كیدوب كورمدك‌كه اونلر حقنده سرد ایتمش اولدیغك شی صحیح اوله‌بیلسون !

جائزكه بزدن اوزاق اولان مملكتلرده شوكت وسامانی برنده قوتلی‌اسلام حكومتلری‌واردر. مع‌مافیه بوسوزم‌اسلاملرك علماً ،مالاً بشقه ملتلردن اشاغیده اولدیغنی تسلیم ایتمم اوزرینه‌در؛ حالبوكه بوده طوغری‌دكلدر ، چونكه بعض‌قوملروار كه مسلمانلر اونلردن‌دهاغنی درلر . علمه كلنجه ؛ غیرمسلملرك النده‌كی شیلره علم اطلاق اولنمازكه مسلمانلرك علماً كری‌ده اولدیغنی ایلری‌یه سوره‌سین.

محقق : — علم جغرافیا ایله هرطرفه كیدن غزته‌لر كرك بلاد مسلمین، كرك بشقه‌بیلمدیكمز برچوق یرلری بزه یا‌لاق برصورتده تمثیل ایدییور ، اوقدركه دائما كوزمزك اوكنده كبی اونلردن هیچ برشی بزدن كیزلنه‌میور ، فقط بن‌سنی‌اویله‌كورییورم‌كه بورادهكی ثروت وعلم كبی كوزوكك اوكنده اولان شیئی بیله بیلمیورسك . بناءً علیه بوبابده‌سنكله‌مناقشه‌یه‌كیریشمكده معذورم؛ چونكه‌بنم‌غرضم‌مسلمانلرك الك‌بدبخت ، غایت مسكین اولدقلرینه‌دائر سنده برقناعت حاصل ایدرك بونی آره‌مزده جریان ایده‌جك مباحثه‌یه اساس وقاعده قیلمقدر .

مقلد : — صحتته جغرافیا كتابلریله غزته سوزلرندن بشقه دلیلك اولمیان‌سوزلره نصل‌اولورده‌قناعت‌ایدرم ؟ حالبوكه دلیل اوله‌رق ایراد ایتدیكك شیلرك هرایكیسی‌ده كندیلرینه اعتماد جائز اولمیان كذب محضدر ، چونكه بونلرك محل‌صدوری كفره‌در ، كافرك روایتی‌ایسه غیر مقبولدر .

محقق : — كافرك روایتی وادیٔ كفرده ، كفری اثبات ، مخالفتی ابطاله تعلق ایدن یرده مقبول دكلدر . فقط یالان سویلكده فائده اولمازده غرض ومنفعتی طوغری سویلكده اولورسه اوزمان كافرك سوزینه اعتماد اولنور.ایشته جغرافیا ایله غزته‌ده بونوعدندر ؛ چونكه‌بونلردن هم كندیسی،هم ده‌منسوب‌اولدیغی‌قوم‌فائده‌كوره‌جكدر. بناءً علیه عقل حكم ایدركه بونلری یازان كرك نفسنی ، كرك ملتنی الداتمامق ایچون دائما طوغری‌یی آرایوب بولمغه مجبوردر ؛ بونكله برابربوكبی موضوعلرده دوغرویی آرامغه مجبوراولدقلرینی بزه‌كوسترن دها بعض‌سببلرده واردر؛ مثلابووادیده یازی‌یازانلر یازدیغی شیئك‌طبع اولنه‌رق برچوق كیمسه‌لرك اوكا مطلع اوله‌جغنی وبناء علیه دوغری یازمدیغی تقدیرده السنهٔ انتقاده دوشه‌جكنی هیچ بر وقت خاطردن چیقارمه‌مازلر. مسلمانلرحقنده حاصل ایتدیكم قناعته بو ایكی وجهدن دها قوی بر دلیل واركه اوده علم یقینی افاده ایدن تواتردر ؛ چونكه الك مهم‌جغرافیالرك بوخصوصده ویردیكی‌معلومات‌ایله‌جرائدمشهوره‌نك اخباری، ممالك مدنیه‌نك عمومنده بولنان اژانس شركتلری ، تلغراف حوادثلریله متفقدولر . شوراسی‌ده معلومدركه : تواترك رواتنده دین شرط دكلدر، انجق تواترده شرطاولان ـ كتب‌اصولده كورلدیكی وجهله ـ بالغ اولان كیمسه‌ده علم یقین حاصل اولمقدر .

مقلد : — تواترده رواتك كذب‌اوزرینه اتفاق ایتمه‌مسی‌لازمدر، حالبوكه بو شرطك تحقق ایچون روایت ایتدكاری شیده رواتك بر غرض ومنفعتی بولنمامق لازمدر. علم‌جغرافیامسائلنه نسبتله‌بوشرط، ـ سویلدیكك وجهله ـ هرنه‌قدرتحقق ایدییورسه‌ده اژانسلرك،پوسته‌لرك ویردیكی معلومات‌حقنده تحقق ایده‌مز زیرا اونلرك راوی وموزعلری ایچون برطاقم سیاسی‌غرضلر واردر .

محقق : — بن اونلرك هر سویلدیکنه طوغری نظریله باقوبده اونلری هر حالده غرض و هوادن تبرئه ایتمك ایسته‌میورم ، لکن اونلرده‌کی غرضك حقیقتی کیزلیه‌جکی‌ده توهم اولنه‌ملیدر ؛ انجق اونلرك یاپا‌بیله‌جکی شی، اعتذار وتلطف کبی بعض تصرفاتدن عبارتدر ؛ ترانسوال محاربه‌سنده انکلیز رویتر اژانسنده کوردککه انکلیزلرك بوزلری بتون محوایتدیکنی خبر ویریوردی .

یالکز شرکت واحده‌یه اعتمادده بو قدر بر محذور اوله‌بیلیرسه‌ده غرضلری، سیاستلری یکدیکرینه طبان طبانه ضد اولان مختلف اژانسلرك، هرطرفه جرائد نشرایدن پوسته‌لرایله برابر متفقاً ویردیکی معلوماته نه دیه‌جکسك ؟

مقلد : — جرائدك ، فلانك صدقندن قطعاً نظر سکا قارشی شو حقیقتی تسلیم ایدییورم‌که بوکون بالجمله مسلمانلر پك فنا بر حالده‌در؛ زیرا شمدی آخر زماندر، بوکبی حاللرك هپسی ده‌قیامت‌علامتلرندندر. قیامتك قوپاجغنده ایسه هیچ شبهه اولمدیغی جهتله بو فنالقلر کوندن کونه تزاید ایده‌جك، حتی‌اوقدرکه یر یوزنده هیچ برمؤمن‌قالمیه‌جق. انجق خَیرسزلك خیرسزی‌قاله‌جق . قیامت‌ده او فنا انسانلرك اوزرینه قوپه‌جق. بناءً علیه بوکون‌مسلمانلرك‌بولندیغی حال اسف اشتماله قارشی اهتمام ایتمك ، اصلاحنه چالیشمق اونك ایچون مأیوس اولمق معناسز شیدر، چونکه بونلرحضرت پیغمبرك اخبارینك‌مصداقیدرکه ازاله‌سی محالدر.

محقق : — ایشته سنکله مذاکره ایتمك ایسته‌دیکم شیئك بعضیسی ده بودر . زیرا اخبار جرائد و جغرافیانك صحتی حقنده سنده نه قدر شبهه وارسه بنم ده بر چوق کتابلرده قیامتدن اول وقوعی روایت ایدیلن علامات قیامت حقنده‌کی شبهه‌م اوندن دها زیاده‌در . بو بابده وارد اولدیغی ذکرایدیلن اخبارك‌متون واسانیدی ، اونلردن مقبول وغیرمقبول اولانلری‌حقنده مباحثه ایتمك بو مجلسده ممکن دکلدر . لکن نصل اولورسه اولسون بولندیغمز شو حال اسف اشتمالك هپسی ایچون بر سبب اولدیغی کبی هر مرض ایچونده بر دوا اوله‌جغنی انکار ایده‌مز ! چونکه هیئت اجتماعیه‌ده اشخاص کبی بعض اسباب طولاییسیله مرضه مبتلا اولور ، مع هذا اونده حیاتدن جزئی بر اثر بولندقجه شفایاب اولمه‌سندن امید کسیلمز . شو حالده ای استاذ! عموم ملت اسلامیه‌یی استیلا ایدن مرض مزمنك اسبابی‌وچارهٔ تداویسی حقنده فکرك نه‌در ؟

مقلد : — بونك سببی عملاً ، حکماً شریعتی‌ترك ایتمکدر. بونك ایچون هیچ بردرلو علاجده یوقدر ؛ زیرا قیامت یقین‌در . بو ایسه – یوقاریده سکا سویلدیکم وجهله – انجق شرارناس اوزرینه پاطلا . یه‌جقدر ؛ شو قدرکه : هم دینی ، هم دنیایی افساد ایدن سلاطین ، حکام ؛ شریعتله حکم ایدرده انسانلری اونکله عمله الزام ایدرلرسه جریحه‌لر برآز کسب عافیت ایدر ، احوال اسلامیه برآز ایلکه طوغری یوزچوررکه بوده مهدی چیقمدقجه ممکن دکلدر . مع‌مافیه بعض صاحبا بنی تبشیر ایتدی‌که مهدی بوعصرده چیقه‌جق، قیامت‌ده اون‌بشنجی عصر اوللرنده قوپه‌جقدر. حتی بونك اوزرینه « لاتأتیکم الابغتة » آیت کریمه‌سیله‌ده استدلال اولنیور . چونکه «بغتة» کلمه‌سنك حروفی ابجد حسابیله ۱۴۰۷ یه بالغ اولیور .

برده « ان أساءت أمتی فلها یوم وان أحسنت فلها یوم ونصف » حدیث شریفی‌واردرکه اوده بردلیل دیکردر. زیرا «یوم» عنداه بیك سنه‌در. حمداولسون اسلاملر فنا کیتمدیلرده‌آنك ایچون بیکی کچدی فقط نصفنك آخرنده قیامتك‌قوپه‌جغی شبهه‌سزدر .

محقق :— مسلمانلرك ضعفنه سبب دین ایله‌عملی ، شریعتله‌حکمی ترك ایتمه‌لریدر ، سوزیکی بن‌ده قبول ایدییورم . لکن بن بونی باشقه درلو آکلایورم . شریعته رجوع ایتمك آنجق مهدی قوتیله اوله‌بیلیر بونك صحتنه معتقد دکلم ، بن‌دیورم‌که بو اعتقاد ، مسلمانلرك پك بیوك سوزکه کلنجه بونی قطعیاً قبول ایده‌مم ، چونکه دردندن، الك مهلك امراضندن‌در .

مسلمانلری اصلاح ایده‌جك برکله وارسه اوده بتون مذهب اختلافلرینی قالدیره‌رق اساس اسلامیتده اولدیغی کبی مسلمانلری بر یوله سوق ایتمکدر .

مهدی فکرندن دها غریب برشی‌وارکه اوده قیامتك زمان‌وقوعنی آیتله استدلال ایتمکدر . چونکه قرآن ایله حدیثده معلوم اولمیان بوکبی استدلالاته قطعیاً دوغری نظریله باقیله‌ماز .

[بونی متعاقب بر کون صکره ینه برلشمك اوزره یکدیکرندن آیریلوب هر بریسی مقاملرینه کیتدی] .

***

فلسفه

مهم بر سؤال

ملت اسلامیه خطاباً اوروپا علماسی طرفندن

اوروپا علماسندن بر ذات بعض‌جرائدده علمای اسلامیه سؤال آتی‌یی ایراد ایتمشدر :

« شریعت محمدیه‌نك شرایع سالفه‌یی نسخ ایتمسی ، بوندن‌صکره‌اونك هیچ بر شریعتله نسخ‌ایدیلمیه‌جکی، بونکله برابر شریعت‌محمدیه‌نك کافهٔ شرایعك ارجح وافضلی اوله‌سی نه ایله ثابت و بو بابده فنی ، عقلی دلیل نه در؟ »

جواب: [*]

هوانك غایت صاف ، جو سمانك بلوطدن خالی ، پارلاق

[*] بو جوابی ویرن ذات عبداه کویلیام افندی‌درکه کندیسی مهتدی بر انکلیزدر. بوکون یاریم عصری متجاوز برسنده بولنان بوذاتك بری احمد، دیکری محمد اسمنده ایکی مخدومی‌ده واردر . کندیسی (وسلیان) مذهبی اصحابی آره‌سنده طوغمش وپك چوق زمانلر اونلره وعظ ونصیحت ایتمشدر، اکثریا ریاضیاته اهمیت ویریور ، اوکا دائر تدقیقاتده بولنیوردی. ۱۸۸۳ده خسته‌لغه‌دوچار اوله‌رق بر سنه قدر اسیر فراش اولوب قالدی . بونك اوزرینه تبدیل هوا ایچون جنوبی اسپانیایه قدر بر سیاحت اجرا ایتدی . جبل‌طارقده وطنجه‌ده بر مقدار اقامت ایدرك اوراده ایکن مسلمانلرده کوردیکی شدت اخلاص اسلامیت حقنده تدقیقاتده بولنمق هوسنی اویاندیردی . دین اسلامده‌کورمش

اولدیغی بر کیجه‌ده یوزمزی شو فضاء لایتناهی‌یه چویروبده نظر امعان وبصیرتله باقدیغمز زمان نه کبی شیلر کورورز : وهلهٔ اولی‌ده شوفضانك الك اوزاق یرلرندن کوزلرمزده لایح اوله‌جق شی، کندیلرینه مخصوص قانون مرتبه کمال انقیـاد ایله دائمـا موظف اولدقلری وظائفی أدا ؛ وهربرلرینك اطرافنده منظومهٔ شمسیه‌مز کبی پك چوق سـیارات دور ایدن بیکلرجه شموس دکلی ؟

صکره کیجه‌نك او ، معلوم اولان مدتی منقضی اولدیغی کبی‌ده کونشك ؛ مشرق طرفندن طلوع ایدرك انسانلر اوزرینه پك‌بوکسکدن سریع برصورتده نشر ایتدیکی ضیالری ، انظار ناسه متوالیاً عرض ایتدیکی بدایع مخلوقاتی کورمیورمی‌یز ؟

کذلك عوالم علویه واجرام سماویه‌یه نسبتله انجق برذره مثابه‌سنده اولوب اوزرنده ساکن اولدیغمز شوکره‌یه عطف نظر ایتدیکمز کبی نه کوره‌جکز ؟ آغاجلر ، میوه‌لر ، چیچکلر ، دکزلر ، نهرلر ، طاغلر ، بقاع ، چقوریرلر ، صحرالر ، معادن ، طیور ، ووحوش ، حشرات ، نباتات جمادات ، برکانلر کبی بیکلرجه اشیادن مرکب برکتله دکلی؟

بونك تشکیل ایتدیکی اجناس واشکال اوقدر مختلف ، خواص واحکام اوقدر متغایر ، نفع وضرر اودرجه متباین‌درکه : عقول بشر اوقدر ترقی ایتمش ، درجات عالیهٔ کماله ایرمشکن ینه بونك کنهنی فهم ایتمکدن عاجز ، حقیقتنی ادراکدن قاصردر .

چوق‌وقت اولورکه : جو سما غایت پارلاق، هوا ساکن، طورغون برحالده ایکن بردن‌بره شدتلی روزکارلر أسمه‌که باشلار ، بوروزکارلر بلوطـلری یرندن صحرادوب اوزرمزه کتیریر ، اطرافنی یاغمورلر احاطه ایدر ، اودرجـه‌یه کلیرکه عادتا هرطرفمز دکیز حالنی آلیر ؛ اصول وقواعد فنیه دائره‌سـنده شوحادثهٔ جویه‌نك اسـبابنی تدقیق وتفحص، حصولنك علتی تفتیش ایدلدیکی کبی کوریلیورکه : شمسك حراتی کرهٔ ارضك رطوبتنه تماس‌ایدییور ، بو حرارتدن‌بالتسخن متأثر اولان اجزاء رطبه ، یعنی ابخره اعماق ارضدن جوهوایه یوکسله‌رك اوراده تضاعف ، وتکاثف ایدرك کیت کیده بلوط پارچه‌لری حالنه کلیور. بالآخره بر، باران فشان حالنی آلیور، برده ـ بتون‌اجسامده اولدیغی کبی ـ او قطعه‌لرکده بعضیسی مثبت ، برقسمی‌ده منفی‌الکتریقی حامل بولنه‌جغنده شبهه‌یوقدر. ایشته‌بونك ایچوندرکه بلوطلرك‌بربرینه طوقونملرندن هواده بر صوت حاصل اولیورکه بوکا رعد [شمشك] دیرلر .

ینه دنیورکه : شو تحولات وترکبات جویه اوزرینه ترتب ایدن غایه، انجق هر بر قطره‌سی افاضهٔ حیات‌ایله یریوزینی‌تزیین ، نباتاتی ، بونجه مزروعاتی اروا واسقا ، بتون سکان بسیطهٔ حیوانیه‌یه تازه ، تازه حیات بخش‌ایدن رحمتك حصولیدر؛ اکر بز شوفضاء لایتناهی‌ده کی عجائب وغرائبی کافی درجه‌ده بیان، صدره شفا ویره‌جك بر صورتده ایضاح ایده‌جك اولورسه‌ق مجلدات عظیمه میدانه کتیرمك لازم که‌جکندن بو قدرله اکتفـا ایدرك صدده ، مقصد اصلی‌یه رجوع ایدییورز :

بورایه قدر ذکر ایتمش اولدیغمز بونجـه مصنـوعات کونیه‌یی مشاهده ایتدیکمز زمان عجبا خاطریمزه نه‌کلیور ؟

هرشیدن اول قلبمزه خطور ایده‌جك شی ، بو بی‌نهایه مصـنوعات کونیه‌یی دریای عدمدن ساحهٔ وجوده اظهار ایدرك بونلری قوانین طبیعیه‌یه ، خللدن ، تغیردن مصون اولان قواعد فطرته منقاد قیلان، اوکا سرفرو ایتدیرن ، بونلرك هپـنی خواص وسرائر طبیعیه‌دن بر خاصه ایله ممتاز قیلان ، کذلك اونلر اوزرنده شو تأثیرات طبیعیه‌یی هرآن محافظه ایدن کیم اولدیغنی بیلمکه چالشـمق دکلی ؟ نه شبهه !

بو خواطر قلبیـه تعقیب اولنوب بالاطراف تأمل اولنورسـه قلباً ، وجداناً تصدیق، لساناً اقرار ایدرزکه‌کرك مشهودامز اولان شو مصـنوعات کونیه ، کرك مطلع اولوب ا کلامدیغمز دها پك چـوق مخلوقات سائره‌نك کافه‌سی انجق برذات واجب‌الوجودك آثار باهره‌سندن بشقه برشی دکلدر .

بو تصـدیق واذعان بزم قولاقلرمزی پك یوجه بر صـدا ایله طولدیرییور . مادی ومعنـوی بزه اکلادییور ، بیلدیرییورکه : بزم بوکائنات ، بوقدر لایتناهی آیات بینات آره‌سنده عرض اندام ایتمه‌مز

اولدیغی محسنات بونی صوك درجه اسلامیته جذب ایتدی . بالاخره اینکلتره‌یه عودتنده انکلیزجه‌یه ترجمه اولنمش بر قرآن آله‌رق تدبر وامعان ایله‌اوقودی، کرك‌قرآنی کرك‌اسلامیته دائر یازیلان مؤلفات‌سائره‌یی تدقیق ایتمکه قویولدی. نهایت قرار ویردی‌که : حق‌دین ، دین اسلامدر . بونکله برابر بوقدرله‌ده اکتفا ایتمه‌یه‌رك هر هانکی دینه‌منسوب برمدقق بولورسه ادیان‌سائره‌حقنده مباحثاتده بولنیور ، ادیان سائره حقنده تدقیقاتده بولندقجه‌دین اسلامك حق دین اولدیغنه قناعتی زیاده‌لشیوردی . بونك اوزرینه دین اسلام ایله مشرف اولمغه نیت ایلدیسه‌ده صاحب عائله اولمه‌سی کندیسیله صادی آره‌سنه‌حیلولت ایتدیکی جهتله ایش کوچلشیوردی . بونی بعض عزیز احبابی آکلادلر ، اونلرده‌ده اعتقاد تثلیثدن واز کچه‌رك مذهب‌توحیدی قبول ایده‌جکنی آکلادیر ایسه‌ده اونلر راضی اولمازلر ، شایدتثلیثی سومیورسه خرستیانلغك تثلیثی رد ایدن مذهبنی‌قبول‌ایتمه‌سنی‌توصیه‌ایدرلرسه‌ده ایکی یول اورته‌سنده طورمقدن ایسه برینی ترك ایتمك اولادر دیه جواب ویره‌رك دین اسلامی قبول‌ایده‌جکنی عائله واقرباسنه سویلر ، کلمتین شهادتینی اقرار ایدوب مسلمان اولور . بونی هر نه‌قدر استخفاف ایدن بولندیسه‌ده هیچ کیمسه‌نك لوم واستخفافنه قولاق ویرمیه‌رك کندی قومنی‌ده دعوت ایتمکدن هیچ بر وقت خالی قالمادی . بو کونه کلنجه‌یه قدر مجاهدهٔ دیانتپرورانه‌سیله پك چوق کیمسه‌لر مسلمان‌اولدیلر.

بالآخره کندیسنه اتباع ایدن مسلمانلرله سوزی برلشدیروب نمازقیلمق ایچون بر جامع‌شریف یاپدیلر . شمدیکی حالده انکلتره‌ده لیورپول شهرنده مقیم اولوب دین اسلامی نشر ایتمکه چالیشیور . بوکونه قدراسلامیت‌حقنده پك مهم اثرلر یازمشدرکه قلیچ دینی نامنده‌کی اثر مهمی ینـه بو صحیفه‌لرده علی رضا سیفی بك طرفندن ترجمه اولنمقده‌در .

فاضل محترم عبداه کویلیام افندی حقنده شو قدرجق معلومات ویرمکله (ورثهٔ انبیا اولدقلرینی ادعا ایتمکدن اصلا چکینمه‌ینلره انبیایه وارث اولمق‌نصل اولدیغنی کوسترمك ایستیورز . انکلیزجه‌یه ترجمه اولنان قرآن کریمی اوقومقله مسلمان اولان بر انکلیز علماسی اسـلامیتك علوینی بتون دنیایه آکلاتمغه چالیشیور ، اوبولده پك مهم اثرلرنشر ایدییورکن کندیلرینه ورثهٔ انبیا ، خادم شریعت سـوسی ویرن پك چوق ذوات‌ده قهوه کوشـه‌لرنده وقت کچیرمکله ورثهٔ انبیا اولدقلرینی ظن ایتدکلرینه بیکلرجه تأسف !

ا . ج

بردست قادرك ، برقدرهٔ فاطره‌نك اثری اولدیغی کبی بونلرك جمله‌سی‌ده فعال لما یرید اولان خلاق حقیقینك وجودی اوزرینه دلالت ایدن بر برهان جلیدر .

فاعل حقیقی اولان ذات اجل و اعلی حضرتلرینی بو صورتله ادراك ایتدکدن صکره حس وجدانی بزی بشقه برشیئك حقیقتی ، اوزرنده ساکن اولدیغمز ، یشادیغمز کرهٔ ارضك نه صورتله تکون ایتدیکنی تحری‌یه سوق ایدییور ، بو دفعه‌ده منحصراً فنه مراجعت ایتمك لزومنی حس ایدییورز ؛ اوت ، تشکلات عالم حقنده‌کی نظریات فنیه بزه کوستریبورکه : موجد حقیقی ، خلاق ازلی شو کره‌یی بخاردن ایجاد ایده‌رك انی مایع ناری حالنه افراغ ایلمش . کرهٔ ارض ، بك چوق زمانلر مایع ناری حالنده قاله‌رق دائما نشر حرارت ایدییوردی . بو صورتله کیت کیده بونده‌کی حرارت تناقص ایتمکه ، تناقص ایتدکجه تبرده ، تبرد ایتدکجه تکاثفه ، دها صکره قشر باغلایه‌رق تقادم ایام ایله تصلب ایتدی .

ارض بو صورتله تصلب ایتدکدن صکره اولا نباتات ، صوکره مخلوقات سائره خلق اولنمغه باشلیور ؛ بیللرك تعاقبی ، اعصارك مرور ایتمسیله مخلوقات نباتیه و حیوانیه‌ده تبدل ایدییوردی .

ارضك صلابتنك تزایدی ، حرارتك تناقصنه سبب اولدیغی کبی تناقص حرارت‌ده دائما قوهٔ انباتیه‌نك تغیر ، مادهٔ حیاتیه‌نك تبدلنه سبب اولیوردی ؛ ایشته بو تغیر طولاییسیله‌در که اصول خلقت ، قوانین طبیعت دائما اختلاف ایدییوردی .

اوت ، بو ادعا تماماً دوغریدر : حتی ارضك بدایت تکوننده‌کی مخلوقات ایچون مبدأ تکوندن برچوق عصر صکره‌کی عالمده یشامق نصل ممکن دکلسه اعصار اخیره‌ده وجوده کلن مخلوقات ایچون‌ده مبدأ تکونده تعیش ایتمك دائرهٔ امکانك خارجنده‌در . چونکه صوده تعیش ایدن مخلوقات طوپراقده ، طوپراقده‌کی‌ده صوده یشامق استعدادینی حائز دکلدر ؛ خلاصه اوقات و ازمانك تبدل ، حال و مکانك تغیر ایتمسیله طبایع مخلوقات‌ده دائما شکلاً و ماهیةً تبدل ایدییوردی .

شورا‌سی‌ده محققدرکه ، موجوداتك هر ایکی قسمی ـ نامی ، جامد ـ تکون ایتمك ، نشو و نما بولمق ، تکمل ایتمك ، بقا و فنا بولمق خصوصلرنده هر حالده بر قانون طبیعی‌یه تابعدر ؛ بنابرین شو موجوداتك خلقتده کوسترمش اولدیغی تکاملك حصولی‌ده آنی در ظن اولنمه‌ملی ، بلکه بونلرك هپسی تدریجی بر صورتده حاصل اولمشدر ؛ بونکله برابر غایهٔ کماله واصل اولدیغی کبی زوال بولمه‌سی ، بونلرده فنا عارض اولمه‌سی شبهه کتورمز امور محققه‌دندر ؛ چونکه غایهٔ کماله ایرن هرشی نهایت بولور .

بو زواله لسان شرعده « قیامت » ، اصطلاح حکماده ایسه « انقراض » تعبیر اولنور ؛ فقط زواله ، انقراضه اوغرایان هرشی صوکره‌دن ینه تکون ایدر ، چونکه هیچ برشی یوقدرکه اونك اجزاسی کلیاً منعدم اولسون ؛ انجق بزم محو اولدی ظن ایتدیکمز شیلرك یالکز شکلی تبدل ، ماهیتی تغیر ایدییور ؛ بشقه دکلدر .

برده تکون ، نمو ، مرض ، موت کبی احوال طبیعیهٔ تدریجیه حیوانات و نباتاته نصل عارض اولیورسه اویله‌جه اجرام سماویه‌یه‌ده عارض اولیور . بوکا ـ هر شیئك تدریجاً کمال بولوب صکره‌ده زواله ایرمه‌سنه ـ ارباب فن قانون تکامل نامی ویرییورلرکه فرانسزلر « ئه‌وولسیون » انکلیزلرده « ئه‌ولیش » دیورلر .

شورایه قدر بیان اولنان مواد حقنده سائل فاضلك تدقیقات عمیقه و وقوف تامه‌لری اولدیغی جهتله مسئله‌یی بوندن زیاده ایضاح ایده‌رك بحثی اطنابه لزوم کورمیورم ؛ انجق بو قدرجق اولسون بیانه لزوم حس ایتدیکم ، سائله قارشی ویره‌جکم جوابك اساس و مصلحت اعتباریله بو مسئله توقف ایتمسی ، حالبوکه متوقف علیه معلوم اولمدقجه متوقفی اثبات ایتمك‌ده ممکن اولمایه‌جغیدر ؛ بناءً علیه اصل بحثه رجوع ایدییورم .

مترجمی : آقسه‌کیلی

« مابعدی کله‌جك هفته‌یه »

احمد حمدی

مکاتیب

استوتغارت مخابر مخصوصمزدن :

اوروپا حکومات نصرانیه‌سنك باربارلغی

و

بر صدای انسانی

فرانسزلرك مشهور رومان محرری پی‌یر لوتی « Pierre Loti » کچنلرده فیغارو غزته‌سنده بالاده‌کی عنوان ایله عالم خرستیانی‌یه عاطف صدا ایده‌رك بوکونلرده عثمانلی مسلمانلری علیهنده یازیلمقده اولان نامستحق برطاقم حوادثلره قارشو انلری مدافعه و حمایه‌یه چالیشیور . محرر مومی‌الیهك بوکی مقاله‌لرندن عثمانلی و اسلامیت محبی اولدیغی آکلاشیله‌رق بك نظرده یا غلیان محبتله ، یاخود منافع شخصیه تأثیریله یازلمش اولدیغی وارد خاطر اولور ایسه‌ده ؛ پی‌یر لوتی‌یی طانیانلر مومی‌الیهك بوکی تأثیرات ایله متأثر بر وجود اولمدیغنی وزرده محرر مقاله‌سی نظر بیطرفی ایله قرائت اولنه‌جق اولور ایسه مومی‌الیهك موجود اولان یوز بیکلرجه حقیقتدن انجق بر نبذه‌سنی بو صره‌ده اوروپا نظر انصافنه وضع ایتمکله کفایت ایتدیکنی اعترافه مجبور قالور . معلوم اولدیغی اوزره ابتدای محاربه‌دنبری صوفیه‌دن صورت دائمه‌ده ورود ایتمکده اولان حوادثلر ، عثمانلیلر اثنای رجعتده تصادف ایتدکلری کویلری و شهرلری احراق و بو محلرده متمکن اهالی خرستیانیه‌یی ، ازجمله بلغارلری قادین ارکك ، چولوق چوجق جمله‌سنی قتل ایتدکلرینی اشاعه ایدییور . بوکا قارشو مومی‌الیه پی‌یر لوتی عثمانلیلری مدافعه و حمایه ایتمك مجبوریت وجدانیه‌سنده قاله‌رق آتیده‌کی مقالهٔ مهمه‌یی نشر ایتمشدر :

***

« عثمانلیلر قتل ایدییورلر ... مغلوب بر محارب علیهنده بو جملهٔ اتهام شو صوڭ کونلرده همان اوروپا غزته‌لرینڭ جمله‌سنده کوروٖنمکه باشلادی . هرنقدر صرپ وبلغار علیهلرنده دخی نادراً وغایت قپالی صورتده بوکبی اتهاماته تصادف ایدیلیور ایسه‌ده صورت تلفظی ایله غزته‌ستونلرنده ویریلان موقعلر بوحوادثلرڭ اهمیتدن عاری اولدیغنی ایما ایتدیرییور ایدی .

« عجبا کچن ۱۹۱۱ سنه‌سی تشرین اولنده طرابلس واحه‌لرنده ایتالیانلرڭ اویناقلری اویونلره بویله برجمله‌نڭ « ایتالیانلر قتل ایدییورلر » استعمالی لایق ومستحق دکلی ایدی ؟ اکر بوقتال عثمانلیلر واسلاملر طرفدن وقوعبولمش اولسه ایدی، بردرجه‌یه قدر شایان عفو کوریله‌بیلیر ایدی. چونکه ایتالیانلر اعلان عداوت ایتمه‌دن برحیدود کبی اوزرلرینه دوشمش وبویله‌جه اسلام مملکتلرینڭ استیلاسنه قالقشمش ایدی. لکن محاربه‌نڭ دوامیله ضعف وعجزلرینه اعتقاد تام حاصل ایدن ایتالیانلر نهایت ظلم ایله او بیچاره‌لری مغلوب ایتمك ایچون اورا اهالیٔ اسلامیه‌سنی قتل ایتمه‌دیلرمی ؟

« صوڭ‌چین سفرنده‌تونغ‌جو وتیه‌نسین شهرلری بوقسر عصیاننده او بیکناه ، او بیچاره اهالینڭ مسکنلری ، بتون مالملکلریله برابر محو وپریشان ایدلدکلرینی ، مالرینڭ غصب‌وغارتی ایچون اوروپالیلرڭ دیچکلر آلتنده بیچاره‌لرڭ حیاتلرینه خاتمه چکدکلرینی کندی کوزمله کوردم . اوزمان‌ده اوروپا غزته‌لری یازملی ایدیکه : « شعلهٔ مدنیتڭ تنویری ایچون اوروپالیلر شمدی اقصای‌شرقه کلدی. اوروپالیلر قتل ایدییورلر . » عجبا اوروپالیلر اوراده اجرا ایتدکلری بو قتالڭ نه‌کبی برمعذرتله شایان عفو برحال اولدیغنی ادعا ایده‌جکلر ؟ اوروپالیلرڭ چینده ایتدکلری بوکبی قتالی هونلر بیله یاپمامشدی .

« انکلیزلر خارطومده بیکلرجه بیکناه درویشلری قتل ایتدی . ترانسوال محاربه‌سنده بوئر مرکز اردوکاهنڭ برحس انسانیت ایله‌متأثر اولمه‌دن محو ایدیلیشی انکلیزلرڭ اوزرنده ابدی برقان‌لکه‌سی براقدیمی؟ بز فرانسزلر جزایری استیلا ایتدیکمز زمان قادین ارکك ، چولق چوجق دیمیه‌رك بر قسمنی قتل ، قسم دیکرینی آتشلر یاقه‌رق دومانیله بوغمادقمی ؟

« شو برر برر صایدقلرم حقیقتڭ انجق اون بیکده بریدر . اکر تاریخڭ بوقسملرینی آچه‌جق اولور ایسه‌ك بوکبی دها نیجه‌لرینڭ نظر انصافزه تصادف ایده‌جکنی کوره‌جکز . ازمنهٔ قدیمه‌ده بو قتال بشر کورکورینه بر وحشتله نه درجه دهشتله حکمنی اجرا ایتدیسه بو دیدیکمز یکرمنجی عصرمدنیتده بلکه دها مدهش حکمنی اجرا ایتمکده‌در .

« بیچاره مسلمانلر درت طرفدن علیهلرینه قالدیریلان حیدود ملتلرڭ صالیویردکلری برطاقم جنوارلری قتل ایتدکلری اکرحقیقت ایسه اوروپا مدنیتی اجرا آتنه قیاساً حد اعظمی‌اوله‌رق غایت خفیف برجزا ایله اتهام اولنملری لازم کلور .

« اوروپالی اوله‌رق پك‌چوق کیمسه‌لر طانیرو‌بیلیرم‌که اکر اونلر عثمانلیلرڭ یرنده ، بوکبی محل وموقعلرده بولنمش اولسه‌لردی حاصل اولان آزغینلقلرندن اوکلرینه تصادف ایدنلرڭ جمله‌سنی قتل ایده‌جکلرینه صورت قطعیه‌ده امینم .

« اسلاملرڭ خرستیانلره قارشو حس ایتدکلری کین وعداوتڭ مسببی ینه بز اولدیغمزا کلاشلمسی مشکل برشی دکلدر. نصل‌اولورده کوز کوره علیهلرنده بولنه‌لم ، محولرینه اوغراشه‌لم ده قلبلرنده بزه قارشی برعداوت پیدا اولمسون ؟ خرستیان نامی تحتنده یشایان بتون ملتلر اسلامیت علیهنه کرك خفی، کرکسه جلی اتفاقلر، اتحادلر یاپه‌رق کون بکون محولرینه اوغراشیور . بز فرانسزلر زواللی بیچاره‌لرڭ اللرندن جزایری ، تونسی، فاسی آلدق . اسلاملرڭ صادق بردوست ظن ایتدکلری انکلیزلر امنیتی سوء استعمال ایده‌رك مصری حیدودانه اللرندن آلدی . عجمستان ایسه همان همان خرستیان بیوندروغنه کیردی . ایتالیانلر طرابلس غرب طرفلرینی قان ایله بویادی . عصر حاضر ، مدنیته یاقشمیان برجنوارلقله بیکناه بوقدر اسلاملرڭ تلفنه سبب اولدی . خرستیانلرڭ الڭ کوچك برآدمی‌بیله اسلاملری براسیر، برکوله کبی استعمال ایتمك ایچون کندنده برصلاحیت حس ایدییور.

زواللی مسلمانلر ! سزڭ ایی کونلریکزده سزه صادق بردوست کبی کوروٖنمکه یلته‌نلر شمدی لسانلرینی دکشدیره‌رك سزی برطاقم حقسز فنالقلرله اتهام ایتمکه قالقیشدیلر ؛ سزه تأمین ایتدیکی صداقتدن دونه‌رك سزی یالکز باشکزه ترك ایلدی . اوروپا دول معظمه‌سندن بعضیلری سزڭ دوستکز اولدیغنی وانجق سزڭ صاحب شوکت‌وقدرت اولمکزه غیرت ایتدیکنی سویلرکن شیمدی هم لسانلرینی ، هم‌ده یوزلرینی چویردکدنماعدا عثمانلیلرڭ قورقاق‌اولدقلرینی‌ده‌ادعا ایتدیلر . لکن بن یالکز شو صوڭ جمله‌یه شونکله مقابله ایده‌بیلورمکه : عثمانلیلرڭ مغلوبیتلری ایله‌برابرما کدونیا وارناودلق اراضیٔ‌واسعه‌سنی دولدیران یوزبیکلرجه صرب ، بلغار اولولری بوادعانڭ عکسنی‌اثبات ایتمزمی ؟ بونکله برابرشونی‌ده اعتراف ایتملیدرکه : پلونه قهرمانلرینڭ او زمانکی شجاعت دایرانه‌سی ایله ۱۸۹۷ یونان محاربه‌سنده‌دشمنلرینی همان همان محووپریشان ایدن‌او دلاورلرڭ شجاعتنه ، الڭ نهایت‌طرابلس غربده‌بیکه قارشوبر مثابه‌سنده اولان او یاووز مجاهدلرڭ کوستردکلری اوخارق‌العاده یرارلقلره قارشی محاربهٔ حاضره‌ده کوستردکلری‌هزیمت آرتق انلرڭ‌اوعثمانلیلر اولمدقلرینی‌ادعا ایتمکده کندیمزی بردرجه‌حقلی کورر ایسه‌کده ، نظر بیقیدی ایله باقلمیه‌جق بر نقطه واردرکه اوده برشوق وشطارتله میدان حربه آتلری ودشمنه قارشو شیرانه‌کوکس ویره‌رك سوینه سوینه حرب ایتدکلری ، بونکله برابر رهبرلرینڭ کندیلرینه طبیعت ثانی اتخاذ ایتدکلری لاقیدی یوزندن بلا شکایه آجلقدن اولدکلریدر .

« شونی‌ده بلاتردد اعتراف ایتملی‌یزکه : عثمانلیلرڭ بویله برهزیمته دوچار اولملرینه سبب آنجق ینه بز اوروپالیلرز. بزده موجود بولنان

او اوهـام باطله کمال سرعتله اونلره ده سرایت ایتـدی : عسکرلرك قسم اعظمنك هرکس ایچون مقدس اولمسی لازم کلن اعتقادلرینـه خلل طاری اولدی . ضـابطلرك اکثریـسی مسلکلرینی اهمال ایده‌رك پولتیقه‌یه کیریشـدیلر . بزم اسپرتو ایسـه اوراده پك بیوك بر رول اوینادی ؛ بو هزیمتلرك بتون معناسیله تکمیل مسئولیتلری کندیلرینه عائد اولان قوماندانلرده بو مصیبته مبتلا اولمشـلردی . بوندن بشقه اعلان مشروطیتدن صوکره ارتکاب ایتدکلری برکناه دها وارکه اوده کندی رعایالرینی عسکره آلملریدر . عثمانلی اردوسنه آلنان خرستیان عسـکرلر صرب ، بلغار وروم ملتـلرندن اولدقلرندن اونلرك کندی هممذهب وملتداشلرینه قورشون آتمیه‌جقلری شبهه‌دن وارسته ایدی .

« عثمانلیلری ایچه طانیمه‌دن ، حتی ممالك عثمانیه‌ده دخی اصلا بولنمه‌دن غربی اوروپالیلرك عثمانلیلر حقنده برسوء ظن بسله‌ملری جای تعجب وتأسفدر . بونك ایچون هرکسی شونکله تأمین ایده‌بیلورم که : عثمانلی مسلمانلر دنیاعدا دنیاده دها سویملی ، تمیز یورکلی ، صمیمی و اخلاق حمیده‌یه مالك برقوم یوقدر . بونکله برابر بونلرك ایچروسندن ، بزم مکتبلریمزده تحصیل وتربیه کورمش وبزم پارس بولوارلرنده اخلاقنی واعتقادینی بوزانلری تفریق واستثنا ایتملیدر . اصل چکردك عثمانلی ، انسان نامنه لایق ومستحق انجق اونلردر . شرقده یشامش والآن یشامقده اولان اوروپالی تجار ومأمورلرك ، صفت روحانیه ایله اوراده موجود اولان میسیونرو پاپازلریمزك ، همشهریلریمزك هرهانکی برینه : شرقده موجود اقوام میاننده هانکیسنك شایان تقدیر وحرمت اولدیغنی سؤال ایده‌جك اولسه‌ق ؛ بلا استثنا ویره جکلری جوابی ، بوراده سزه عیناً بیان ایده‌یم :

« اللرنده صلیب اولدیغی حالده چاك صدالری التنده برآیین روحانی ایله محاربه‌یه کیدن وحشتلریله مشهرقبا وریا کاربلغارلرك ، وحشتلریله انلره تقدم ایدن حتی خرستیان دیمکه ناسزا صربلرك ، مقدس انجیلده بیله شایان استخفاف کوریلان قوم رومك قبالقلریله اسلاملرك حیات نجیبانه‌سنی مقایسه ایتمك اثر تجاهلدر . او قویو یشیل سروی اغاجلرنی وبیاض منـاره‌لریله جامعلرنی محیط ، صلح ومسالمتیله هرکس ایچون امین اولان او اناطولی کویلری نقدر سویملیدر ؛ شاهانه دیمکه سزا اولان نصل طبیعی بریشـایش درونده محفوظدر . آه بو آدملر ، یا زراع ، یاخود قناعتکار اوله‌رق برصنعتکاردرکه هرکون کمال شـوق ومحبتله ، کندیلرینه مخصوص برسکونتله بش دفعه ییقانیر ، اوکوزل جامعلرینه کیدرك حضـور رب العـالمینه متوجـه و متوکل اولورلر . اقشاملری ایسه یا اوهای هوی غل وغشدن عاری قهوه‌لرینه کیدر ، یاخود جدلرینك مزار طاشـلری اوزرینه اوطوره‌رق یا اجدادینك ماضیده‌کی قهرمانلقـلرندن ، یاخود استقبالده جنـاب حقك احضار ایلدیکی عمر لاینقطع تصورلرینه دوشرلر . فقیر و ضعیفلره مرحمت ، ابوینه واختیارلرینه تعظیم وحرمت ایدن بومسلمانلرکبی دنیانك هیچ برکوشه‌سنده دها بشـقه برقوم بولنمز . باربارلق ایله اتهام ایتدیکمز بواصیل انسان اولان مسلمانلره اصل بز باربار اوروپالیلر مرحمت ایدوب انلری هر ضرر وزیاندن ، هر فنالقدن محافظه ایدملی . هیچ اولمزسه باقی قالانلرینی باربارلر النه تسلیم ایتمیه‌لم . »

*
* *

ایشـته بزم باربار اولدیغمزی ادعا ایدن اوروپالیلر میاننده بویله حقیقتی کورر و اعتراف ایدر ذاتلرده بولنیور . بزم حمـایه و محافظه اولنمقلغمز ایله انسانیتك محواولنمامسی ایچون توصیه‌ده بولنیور . لکن عالمك مرحمتنه التجا وبوکبی توصیه‌لره محتاج اولمقدن ایسه باشمزه کلن فلاکتلردن متنبه اوله‌رق اصلاح نفس ایتـمك اولمزمی ؟ بزی اوروپا لیلاشدیرمغی ارزو ایدن ذاتلره مومی الیهك بو مقـاله‌سی بر عبرت اولملیدر . بز اسلاملغمزدن چیقدیغمز و اوروپا اخلاق مذمومه سـیله اخلاقلاشدیغمز ایچون فلاکتلرك بزه ورود ایتـدیکنی اکلاتیور . واقعا بوندن مقصد اوروپایه کیتمه‌مك و اوروپاده یشامامق دیمك اولمیوب انجق اورایه کیدلدیکی حالده اسلاملغی محافظه ایده‌رك مقصدك حصولنه چالشمق دیمکدر . ایچمزدن اك بیوك رجالمزدخی مدت مدیده اوروپاده بولنیورلر . لکن ملیتلرینی محافظه ایده‌رك بولنیورلر . مقصد ملتی مدنی ایتمك ایسه اوروپادن اخلاق ذمیمه‌دن ووطن ایله ملته تطبیقی غیرقابل اولان شیلردن اجتناب ایدرك ملتك احتیاجی اولان شیلری سوق ایتمك ایله اولور . والحاصل مومی الیه پی یر لوتینك شو مقاله‌سی کبی بزجه‌ده شهرتی اولان پك چوق ذواتك بوکونلرده مقـاله‌لری نشر اولندی . صره‌سی کلدکجه انتباهمز ایچون اونلری دخی ترجمه ایده‌جکم . انشاالله بو بردانه‌جکله مقصد واملم حصوله کلور . متنبه اولمقلغمز ایچون وقت غائب ایتمکه زمانمز مسـاعد دکلدر . چونکه کندینه آجیمایانه کیمسه آجیماز .

استوتغارتده اناطولی حصارلی

محمد خیرالدین

قفقاسیا مخابر مخصوصمزدن :

بالقان محاربه‌سنك باکوده‌کی تأثیراتی

عالم اسلامك صوك استنادگاهی اولان دولت عثمانیه‌نك ، ایتالیـا کبی بیوك بردولتله برسنه دوکوشدکدن صوکره ، ناکهانی برصورتده بالقان متحد حکومتلرینـك هجوملرینه معروض قالمه‌سی ، قفقاسـیا مسلمانلرینك مرکز معنویتی اولان باکوده برصاعقه تأثیری یاپدی . آراده دینداشلق ، عرقداشلق کبی قوی رابطه‌لر وار ایکن بویله بر صـاعقه تأثیری حاصل ایدن عناصر برقیـه‌نك موجود اولاجغی‌ده طبیعیدر .

زمین وزمان مسـاعد اولورسه مسلمانلغك موجودیتـه قارشی اعلان خصومت ایدن دشمنلر اوزرینه آتیلاجق قدر براثر هیجان کوسترن بورا مسـلمانلرینی روسجه پانسلاویست غزته‌لرك اسـلامیته قارشی قوللاندقلری لسان خصومت واستهزا اولدقجه اغضاب ایتمکده‌در . اشبو تأثرلرینی مسلمانلر روسیه افکار عمومیه‌سنه اعلان ایدییورلر .

مثـلا داخلی روسیه اسلاملرینك نشریات معهـودهٔیه قارشی پایتخت غزته‌لری واسطه‌سـیله نشر ایتمش اولدقلری پروتستونی بوکره باکو مسلمانلرینك (قاسپی) غزته‌سیله نشر ایلدکلری اعتراضـنامه تعقیب ایلدی . محررلر ، دوقتورلر ، حقوقشناسلر ، مهندسلر ، معلملر ، تجار وملیونرلر طرفندن امضا اولنان اشبو پروتسـتو ، کندیلرینه لیبراللق سوسی ویردکلری حالده روس حسـیات دینیه وخسیسه‌سنی عثمانلیلق ومسلمانلق علیهنه تحریك ایدن روسجه غزته‌لری « ضدبشر » عنواننه لایق کوره‌رك ، بالقان محاربانه کیدن « صلیب احمر » اطبـا وخسته باقیجیلرینه « برخرستیان، بر اسلاو، بر ئه‌لن مجروح بولوندقجه عثمانلی مجروحلرینی تداوی ایتمه‌یك » دیه خطاب ایده‌جك قدر « تشویقات شیطانیه » ده ایلری کیدن موسقوف محررلرینه بیان نفرتله ، روسیاده بولنان یکرمی ملیون مسـلمانك اهمال ایدیلیه‌جك بر قوت اولدیغنی تذکار ایدیور .

غزته‌لر واسطه‌سـیله ، قانون دائره‌سـنده ، نشر اولونان بوکبی مکتوبلر ومقاله‌لردن باشقه خفی صورتده برطاقم مهیج ورقه‌لرده نشر اولونیور. فقط بومکتوبدن مقصـد باکولیلر میـانده ابراز اولونان تظاهرات وتأثراتك عملی ومادی جهتلرینی کوسترمکدر. زیرا معلومدرکه بوکون دشمنله چارپیشـان غازیلرمز وطوغریدن طوغری‌یه دشمنك هجوملرینه معروض قالان قرده‌شلرمز ، بتون اسلاولغك ، بتون بر فوران وطرفکیرلك کوسـتردکاری بر زمانده کندی عرقداشلرینك کندیلریله هم درد بولوندقلرینی دویونجه قوای معنـویه‌لری آرتار ، شانلرندن ووظیفه‌لرندن اولان ثبات ومقاومتلرنده دها عزمکار ، دها امید وار اولورلر .

مسلمانلر طوغریسی بوقدر غیر مسـاعد شرائط تحتنده قفقاسیا مسلمانلرینك بر آن فلاکتده بودرجه برائرحماست کوستره‌جکلرینی ، غلیان حمیت ابراز ایده‌جکلرینی چوقلری أمید ایتمـه‌یوردی . ابراز اولونان حسـاسیت برچوق بدبینلری حیران ایتمکده‌در . شـمدی هرمحفلده ، هردکانده ، هرتجارتخانه‌ده وهربرکوشه‌ده انجق محاربه‌دن قونوشلیور ، سوزشلی لسانلرله آتیده‌کی سؤاللر تعـاطی اولونیور : « العیاذبالله سلطنت عثمانیـه برفلاکت قطعیه‌یه اوغرارسه ، حالمز نه اولور ؟ مسلمانلغی کیم حمایه ایدر ؟ اجانبه قارشی نه‌یوزله باقارز ؟ »

غزته اداره خانه‌لری اوکنده اویله حزین ومؤثر لوحه‌لر سـیر ایدیلیورکه ... غزته صاتیلان موقعلر کیجه سـاعت اون ایکی‌یه قدر اسلام اهالی ایله طولیور . تام برعصبیتله حوادث بکله‌نیلیور . غزته‌لر چیقیور. فقط بریأس وانکسار کتیریور. مسلمانلرك یوزینی کولدیره‌جك حوادث یوق ... ذاتاً چکیلن تلغرافلر هپ مبالغه‌لی وطرفکیرانه ... عثمانلیلغك مغلوبیتی مشعر فنـا حوادثلرك سیالرده تولیـد ایلدیکی نشئه‌سزلکی قلم تعریف ایده‌میور. توالی ایدن مغلوبیت حوادثی میاننده اشقودره ، ادرنه وسائر مظفریات عثمانیه‌یه عائدخوش خبرلر أوزرینه حاصل اولان بشاشتی سیر ایتمك نه قدر طاتلی ...

سزه برقاچ مثال مؤثر دها : فقرا برغزته موزعنه «حمیتك یوقمی، نه‌دن هلال احمره اعانه‌ده بولنمیورسك ؟ » دیه ، بریسی توجیه عتاب ایدر. بوعتابدن شدتلی صورتده قیزان موزع عصبی برصورتده جیبندن بش روبله مقابلی برشهبندرخانه مقبوضی چیقاریر: « بن حمیتسز دکلم، ایشته هلال احمره ویردیکم پاره‌نك مقبوضی! انشاءالله ینه قزانیر، ویریرم» دیه کندیسنی مدافعه ایدر .

اختیـار بر مؤذن خیلی زماندن برو بریکدیردیکی ۳۲ روبله‌سنی شهبندرخانه‌یه کتیره‌رك کمال بکله تسـلیم ، مع‌مافیه آز اولدیغنی لسـان اعتذارله بیان ایدر . شهبندر بك کندیسنه عجبا نه قدر قالدیغنی صـورونجه « ٦٠ (قاپیك) م [۱] باقی قالدی. الله کریمدر » دیر . شهبندر بك هر نه قدر پاره‌دن برحصه‌سنی کندیسنه آلیقومسنی اصرار ایدرسه‌ده ، مؤذن قبول ایتمز، همان تسلیم ایدر، کیدر .

بورا عثمانلی شهبندرخانه‌سی طرفندن « هلال احمر » نامنه بردفتر آچیله‌رق اعانه درجنه ابتـدار اولندی . بومناسبتله کرك خارجده ، کرك شهبندر خانه‌ده واقع اولان تظاهرات حقیقتاً شایان قیددر . زنکینلردن طوته‌رق فقرایه قدر قادین ، ارکك هرکس اعانه ویرمـه‌یه شتاب ایدیور . موقع اجتماعیلری اقتضـاسی ، دکل احوال عالمدن ، کندی محله‌لرندن‌ده بی خبر اولان قادینلرمز ، آنالرمز بیله آثار حیات کوسـتریورلر . اختیار قادینلر بیـك آرزو ایله سـنه‌لردنبری بریکدیردکاری پاره‌لرینی هلال احمره تبرع ایدیورلر. نفت اوجاقلرنده چالیشـان مسلمان عمله‌لر بیکلرجه روبله طوپلایه‌رق شهبندر خانه‌یه کتیریورلر . اعانه ویرمك اوزره اطرافدن کلن کویلیلر شهبندرخانه‌ده کثرت تأثرلرندن آغلایورلر ؛ شهبندر افندی، کمال بك دخی بویله بر مأثرصمیمیته قارشی تأثرینی ضبط ایده‌میه‌رك کویلیلرله برابر آغلاشیورلر. أمر معاشـلری کونده‌لکلرینه باغلی اولان مأمورین وتجارتخانه مستخدمینی دخی آیلقلرینی آلیر آلماز شهبندر خانه‌یه قوشیورلر .

برچوق کربلا ونجف زوارنی‌ده ایشیتدم‌که نیتلرندن وازکچه‌رك یولجیلغه صرف ایده‌جکلری مبالغك هلال احمره ویرلمه‌سنی ترجیح ایلمشلردر.

بوسـنه بایرامده قربان بدللرینك هلال احمره ویریلمه‌سی یولنـده بین‌الاهالی جدی بر پروپاغان واردر. برچوقلرینك بو پروپاغانه امتثال ایده‌جکلری‌ده أمید اولنیور .

خاتمه اوله‌رق بونی‌ده یازمادن کچه‌میه‌جکم که اجنبی غزته‌لرك وقوعات حربیه اوزرینه تبلیغ ایلدکلری مبالغه‌لی مغلوبیت حوادثلرندن زیاده ، حالا عثمانلی قرداشلرمز میاننده تفرقه موجود اولدیغی خبرلری بورا مسلمانلرینی دلخون ایدیور ؛ بوکا قارشی فوق‌العاده متأسفدرلر ؛ و لسـان حال ایله بوتون عثمانلی دینداشـلرینك قولاقلرینه بر ندای تضرعله ایشیتدیرمك ایسته‌یورلر که :

— آرقاداشلر، الله عشقنه ! موجودیتمز تهلکه‌ده ...

باکو ۲۹ تشرین اول .

عبدالحق

---

[۱] بر قاپیك ، بش پاره‌در .

مطبوعات

حرب حاضر ظاهراً اسلاملرك مغلوبيتنی كوستریيورسه‌ده ، حقيقت حالده مسلمانلر كنديني غالب عد ايده‌بيليرلر . اكر ظاهراً غالب كلسه‌يدك مستیٔ غالبيتله طوتديغمز يولی براقمايه‌جق ، ايچين ايچين بزی ييه‌ن امراض اجتماعيه كونك برنده بتون مسلمانلغی ، خلافتی بر آنده محو ايده‌جك ايدی . بوحرب ايسه عثمانلیلغك ، بلكه بتون عالم اسلامك انتباهی ايچون پك قيمتلی بر عامل اولدی . چوق آدملر واردر كه سوزله ، نصيحتله حقيقتی قبول ايتمزلر . ايشته بز مسلمانلر بتون امتجه بوحالده ايدك . شيمدی بوسرانجام هركسه تهلكه‌يی كوستردی ، حقيقتی آكلاتدی . هرشخص ، هرصنف افراد اسلاميه حالنه كوره بوندن حصه‌ياب انتباه اولدی . طوتولان يولك چيقماز اولديغنی حاجيسی‌ده ، خوجه‌سی‌ده ؛ عوامی‌ده ، خواصی‌ده ؛ مجددی‌ده ، متعصبی‌ده كوردی و آكلادی . ايشته اسلاميتی هيچ قاله آلمايه‌رق ، علی الاطلاق « اوروپالیلاشه‌لم » ديه ديه فنا فی الاوروپا اولان مطبوعات عثمانيه‌نك آلديغی حصهٔ انتباهك نمونه‌لری :

٦٠٤ نومرولو تصوير افكارده :

اس الاساس موجوديتی عثمانليلرك ، بر آياغنی اوروپايه آتمش اولان حاكميتلرينه مربوط اولان شرق مسئله‌سی ، عموماً خرستيان اولان اوروپا نظرنده خلاصة الخلاصه اوله‌رق هلال وصليبك جدال ونزاعندن عبارت بر ماده‌در . اوروپانك لسان علم وسياستنده دها جاری بر افاده ايله بوشرق مسئله‌سی ايچون (اسلاميتك انحطاط وارتجاعی ، خرستيانلغك غلبه وارتفاعی) صورتنده بردستور بيله وضع ايدلمش بولونيور .

اوروپاليلرك شرق وشرق مسئله‌سنی طرز تلقيلری صورت عموميه‌ده اسلاميت وعيسويتك جدالندن عبارت اولق صورتنده‌در . عوامی بو طرز تلقی‌يه سطحی برمعرفت تعصبكارانه ايله سالك ، خواصی ايسه بوتلقيات عاميانه‌دن خرستيانلغك محافظه‌سی نام وحسابنه ، فقط مقاصد خصوصيهٔ سياسيه‌يی ترويج ايله‌مك قصد وغرضی ايله استفاده‌يه منهمك بولونيورلر . اوزاغه كيتمكه نه حاجت ، دها دون بزه بالقان حكومتلری براهل صليب محاربه‌سی اعلان ايتمديلرمی ، واليوم همان بتون اوروپا بواهل صليبك تمنيات وتقديرات مظفرياتی ايله پرجوش وخروش دكلمی ؟..

برطور ريا ايله بزه دوستانه برچهره كوسترن اوروپاليلر ، تمام ملكيمزدن مختار ايدرلر ، اصلاحاتدن دملر اوررلر ، بونلرك هيچ بری طوغری دكلدر . طوغری اولان شی ، آنلرك دائما ال آلتندن اسباب ضعفمزی احضاره چالشمقده وملكمزك انقسامی قولايلغنی تأمينه يول آرامقده اولملريدر .

نه غريب !.. شو درت سنه‌لك دورهٔ مشروطيتمزده بيله داخلاً وخارجاً بزه كوز آچديرميانلر ينه بو اوروپاليلر دكلمی ؟ عجبا يمن قيامنی تشويق واحضار ايدن كيم ؟ عجبا سوريه اووه‌لرنده بزی اوغراشديران سوائق نره‌دن ؟ عجبا ايتاليا تماميت ملكيه دستور معهودينه واضع الامضای دكل ايدی ؟ بوكون بالقانلرده‌كی مصادمه‌لر ، دول معظمه‌نك شعبده بازلقلرندن بشقه برشيمی ؟..

زواللی بز ايسه حالا اصلاحات ياپه‌رق اوروپانك كوزينه كيره‌جكز ماليخولياسی ايله دمكذارز !..

اصلاحات ياپه‌جغز . او بزم اول وآخر وظيفه‌مزدر . فقط اوروپانك كوزينه كيرمك !.. براقك او ماليخولياپی .. بلكه دقت ايدك كه اوروپا سزك اصلاحات وترقيات مدنيه‌كزه مانع اولماسون ، اوككزه حائللر ديكمه‌سون .

معمافيه اوروپانك سرمستانه ادامه ايتديكی بوتعرضات‌ده من جهةٍ بزه منفعت عظيمه احضار ايليه‌جك ماهيتده‌در . بزقوميت عثمانيه وامت اسلاميه‌مزك قابليت تمدن وترقيسندن قطع اميد ايتمك شويله طورسون ، بلكه اوقابليتی آوروپاليلری كولكه‌ده براقه‌جق برشعشعهٔ بالاكير كمال ايله اظهاره ابراز اقتدار ايليه‌جكلرندن امينز .

هرحالده خلافت اسلاميه‌يی جامع اولان عثمانليلغك قابل اهمال بركميت اولماديغنك آكلاشيله‌جغی زمان اوزاق دكلدر .

***

٥٦٦٨ نومرولو اقدامده :

فرانسه مطبوعاتی ، حتی فرانسه حكومتی محاربهٔ حاضره مناسبتيله عثمانليلر ايچون ، دولت عثمانيه ايچون اك چيركين حقارتلرده بولونيورلر . باش وكيل (پوان قاره) كويا معاهداته مستنداً خرستيان وطنداشلريمزك حاميسی اولديغنی ايلری سوره‌رك شايد اونلره برتعرض وقوعه كليرسه باب عالی‌يی مسئول طوته‌جغنی رسمی ، عينی زمانده بلا لزوم علنی تقريرلرله عالمه بيلديرييور .

آلهی ! بز فرانسه عرفانيله ، فرانسه كمالاتيله پرورده اولدق ، فقط مكتب صره‌لرنده او بلند مرتبه خواجه‌لريمزدن اوكرنديكمز فرانسه نه قدر باشقه ايدی ، نه درجه عاليجناب ايدی ، غالبدن زياده مغلوبه مشفق ، منافع خسيسه‌يی دائما محقر ايدی . (صوربون) ده (لاديس) لر ، علوم سياسيه مكتبنده (صورل) لر فرانسزلغی اك موثوق تاريخی ايله ، اك حقيق عنعناتی ايله تصوير ايدركن فكريمزی ، قلبمزی تسخير ايدييورلر ، فرانسه اشتياق فرانسه محبتی ايله طولديرييورلردی .

ايشته بز فرانسه‌يی بويله طانيدق ، بويله اوكرندك ، فقط شيمدی كورديكمز ، ايشتديكمز فرانسه‌يه هيچ بكزه‌ته‌ميورز . بكزه‌ته‌مديكمز ايچون عرفاندن ، ادراكدن ، حتی انسانلقدن بيله مأيوس اوله‌رق : (وبالنفس جدی ان وهك هازل) ديورز .

فرانسه بو حياتده ، بوحالتده ايكن روا ميدركه يوزلرجه طلبهٔ عثمانيه حالا (پارس) قالديرملرنی چيكنه‌سون ، طورسون ؟

***

٢٥ نومرولو تورك يوردنده :

ايكنجی بيوك نقصانمز ، بعضلريمزك دينده مبالاتسزلغی ، چوغمزك دين شكلنده تجلی ايتديريلن قوريو تعصبيدر .. دين ، تعصب دكلدر . دين ، بر جمعيتك معنويتلرينك اك يوكسك نقطه‌سيدر .

دينسز بر فرد خصوصی حياتنده نه‌قدر بختسز ايسه ، دينده مبالاتسز بر جمعيت دها چوق بختسزلغه محكومدر . بزی مبالاتسز قيلان بر چوق مذهبی جريانلردن باشقه غربلیلاشمه‌نك‌ده بيوك برتأثيری اولمشدر . بونك قارشيسنده عوامزك دائما اوقشانان و اوقشاندقجه قباروب ياقيجی وقيريجی بر حاله كلن تعصبی واردر . بو تعصبی ، منفعتلری نامنه مرتجعلر ، مرتجعلردن قوردقلری ايچون حرتجيلر اوقشاديلر . تعصب يرينه صاغلام دينی برعقيده اولمش اولسه‌ايدی ، ينه بو قدر خسيس بر موقعه دوشمزدك .

بز ، توركلری (عثمانليلری ديمك ايسته‌يور) مؤمن ، معتقد ومتدين كورمك ايسترز ؛ اوقدركه دين واعتقاد نامنه قاريلرنی شيشيره‌نلر كيزله‌ندكلری ارتجاع موقعنده قيصيق سسلری ، يره اكيلن يوزلريله قالسينلر .

انسانيت غايه‌سی ، تفرد ايتمك ايسته‌ين بعض سيوری عقليلرك كوركور باقدقلری بر يالانجی نجردر ؛ دها يكرمنجی عصر ، بويله اصلسز غايه‌لردن بلكه يكرمی بيك عصر دها اوزاقدر ! بزه انسانيت ماصاللری سويله‌ينلر ، ذوقلرنی فدا ايده‌مينلر ، ضرورت وسفالتدن قورقانلردر . بازوسنه كووه‌نن كيمسه يوقدركه ضررلی چيقاجغنی حس ايتديكی بر اويونده قولی باغلی طورسون .

بزه بیلمیه‌رك بیوك فنالق ایده‌نلردن بر طاقی‌ده تنظیماتجیلردر . بونلر وطنلرینی ، آوروپایه بکزه‌تمکله قورتاراجقلرینی تصور ایتدیلر ؛ مملکتك اصل روحنی براقدیلرده ، غربك کوزینه کیرمك ایچون کنارلری سوسله‌مکله اوغراشدیلر . سعیلری فائده‌سز اولدی ؛ چونکه کوزه کیرمدیلر .

خطالرمز آراسنده مهم بر موقعی‌ده تقلیدجیلکمزه آییرمق لازمدر . تنظیماتجیلغمزدن بری غربی او قدر تقلیده اوزندك‌که عوامزدن ، عوامزك روحندن بسبتون آیریلدق . عوامزك یابانجیسی اولاجق قدر ده‌کیشدك . اونك ایچون عوام ، بزه حتی دشمن نظریله باقیور . بزی هیچ بکنمیور ، بزدن نفرت ایدییور .

* * *

۱۱۲۱ ثروت فنونده :

زواللی مدنیت ، بیچاره انسانیت ! سن غالبا دها چوق عصرلر بودنیاده تأسس ایلیه‌میه‌جکسك ! نه الیم انکسارخیالدرکه مدنیت وانسانیتك مؤسسلری عد ایلدیکمز ایکی بیوك ملتلر ، یعنی انکلیزلر ایله فرانسزلر بیله اساسات حق ومدنیتی اونوتدیلر ؛ صرف اغراض ملیه‌لری ومنافع خسیسه‌لری اوغورینه بزه قارشی هر درلو کذب وافترایی قبول ایدییورلر ؛ یکرمنجی عصرك پیشوای ترقیسی اولدقلرینی اونودوب قرون وسطایه لایق بیانات ونشریات تعصبکارانه‌ده بولونیورلر؛ لوندره‌ده ، پارسده مطبوعات صلیب نامنه رفع آواز ایتمکدن چکینمیور !... صوکراده (مدنیت) دن ، (انسانیت) دن دم وورییورلر! انسانیت، بتون بالقان قطعه‌سنك مذبحه‌یه دونمسنه مساعدمیدر؟ مدنیت ، مرکز مدنیت عد ایدیلن لوندره وپارسك بویوك غزته‌لرنده اهل صلیب اعلانمیدر ؟..

* * *

۱۱۳۶۸ ترجمانده :

بوکون عمان برچوق متفکرلرمز آوروپالیلاشمادقجه مدنی بر حیاته صاحب اولامایاجغمز اعتقادنده بولونیور. بو خصوصده اورته‌یه معین ومقرر برتجدد وترقی پروغرامی قونمیور ؛ حالبوکه مبهم اقنوملر اوزرینه بر جمعیتك مستقبل حیاتی بنا ایتمك قدر ضررلی بر شی یوقدر .

غربی، بعضاً بلکه بر غربلی متفکردن دها ایی طانیدیغمز اولیور، فقط کندیمزی، کندی قابلیت وماهیتمزی طانیه‌میورز.

اویله ظن ایدییورزکه بو حقیقتی هر بر سالم وجدان اعتراف ایدر.

بر ملتك اصل قوتی کندیسنده‌در. کندی قوتی طانیمیانلردرکه یاشامق ایچون باشقه‌لرینك معاونتنی دیله‌نیر. و بو یوزدن بویوك بر ملتك شرفنی کوچولتور، اونی تذلیل ایدر. حالبوکه شرفسزلك وذلت ، ملتلر ایچون محو ایله برابردر.

أوت ، آرتق یتر ! بزی سنه‌لردن بری چوروك نظریه‌لریله علملرینه قاندیرانلرك اجتماعیات وسیاسیاتمز ایچون ویردکاری وویره‌جکلری درسلری ایسته‌میورز. بز بر مسلمان تجددینی ایستیورز. غربدن چوق محتاج اولدیغمز علمی نظریه‌لری ، آنجق مسلمانلغمزك ملی تجددینه آلت اولارق قوللاناجغز.

سبیل الرشاد

ایشته مطبوعات عثمانیه‌نك بو قبیل بیاناتده بولونمسی مهم بر تحولدر . بونی‌ده وجوده کتیرن هیچ شبهه‌سز حرب حاضرده‌کی مغلوبیتمزدر . بو، عددی محدود غزته‌لردن هرشیئی اوکرنمکه محتاج اولان امت اسلامیه ایچون بویله مسلمان آغزینه یاقیشیر مطالعه‌لر ، ملاحظه‌لر ایشتمك نه قدر بیوك بر مظهریت در ! انشاءالله آرتیق حقیقت آکلاشیلمشدر . کتلهٔ امت یکرمنجی عصرك نه اولدیغنی کوردیکی کبی ، متفکرینمزده ترقی وسعادته هانکی یولدن کیدیله‌بیله‌جکنی کشف ایتمشلردر انشاءالله . مع‌مافیه آتیاً بو مسلکلرنده ثبات ایدوب ایتمیه‌جکلری حقنده هنوز قطعی براعتماد حاصل اوله‌ماز . « واذا مسکم الضر فی البحر ضل من تدعون الا ایاه فلما نجیکم الی البر اعرضتم ؛ وکان الانسان کفورا . »

شؤون

بالقان اهل صلیبنك اقتطاف ثمرات کونلری

۱۴ تشرین ثانی ، چهارشنبه :

متارکه مقصدیله طرف حکومت سنیه‌دن وبلغارستان حکومتی جانبندن تعیین اولنان مرخصلر بوکون چتالجه‌ده بالاجتماع (کمال‌نزاکتله) مذاکراته ابتدار ایتدکاری رسماً تبلیغ اولنیور .

۱۵ تشرین ثانی ، پنجشنبه :

طرفین مرخصلری بو کون‌ده مذاکراتله مشغول اولمشلردر .

۱۶ تشرین ثانی ، جمعه :

مذاکرات بو کون‌ده دوام ایدیور ؛ حسن صورتله نتیجه‌لنه‌جکنه دائر امیدلر کلیور .

۱۷ تشرین ثانی ، جمعه ایرته‌سی :

بخشایش کوینده دوام ایدن مذاکرات نتیجه‌یه اقتران ایدیور . طرفین مرخصلری صلح شرائط اساسیه‌سنی قرالشدیردقدن صوکره مذاکراته دوام ایدیله بیلمك ایچون اون کونلك بر متارکه عقدینه لزوم کوریلیور .

۱۸ تشرین ثانی ، بازار :

طرفین مرخصلری میانده قرارلشدیرلمش اولان متارکه پروتوقولی برای تصدیق عتبهٔ علیایه عرض اولنیور ، اردؤ سنیه‌سی شرفصادر اوله‌رق تجارت ناظری رشید پاشا پروتوقول صورت مصدقه‌سنی حاملاً خادم کوینه عزیمت ایدیورلر . متارکه متنی طرفین مرخصلری طرفندن متقابلاً امضا اولنمشسه‌ده بلغار باش مرخصی جنرال صاووف مذکور پروتوقولك بر دفعه‌ده متفقلرینه تبلیغ ایدیله‌رك اونلرك‌ده موافقتنه اقتران ایلمه‌سی لازم کلدیکنی درمیان ایلیه‌رك ، بو مقصدك تأمینی ایچون ۴۸ ساعت مهلت اعطاسنی ایسته‌یور .

۱۹ تشرین ثانی ، بازار ایرته‌سی :

متارکه‌نك تصدیقنی حاوی بلغراد وچتینه‌دن جواب موافقت کلیور. یالکز یونان دولتنك جوابی بکله‌نیور .

۲۰ تشرین ثانی ، صالی :

بو کون دخی بخشایش کوینده مذاکرات صلحیه‌یه دوام اولونیور .

۲۱ تشرین ثانی ، چهارشنبه :

عثمانلی آژانسنك استخبارات موثوقه وخصوصیه‌سنه نظراً متارکه‌مذاکراتی دون اقشام نتیجه‌پذیراولمش و اولبابده‌کی پروتوقول برطرفدن عثمانلی ودیکر طرفدن بولغارستان ، صربستان و قره‌طاغ حکومتلری بیننده عقدایدلمشدر. یونانستان متارکه‌یی امضاالمامشدر .

سیر ادوارد غره‌یك رصاپاسی . — قارشی‌غزته‌لرنده اوقوندیغنه کوره صالی‌کونی لوندره سفیری‌توفیق پاشا ایله انکلتره خارجیه ناظری سیر ادوارد غره‌ی آره‌سنده وقوعه کلن ملاقاتده سیر غره‌ی انکلتره‌نك پولتیقه‌سی آنجق

محافظهٔ صلح ومسالمت خصوصنه معطوف اولدیغنی، بوصره‌ده صلح صلاحك پك زیاده آرزو ایدلدیكنی، چونكه حرب حاضرك دوامی بتون آوروپایی آتشه ویره بیله‌جكنی سویلمشدر .

سبیل الرشاد

عثمانلیلر حربی كندیلری آچمدیلر . بالعكس حربدن توقی خصوصنده امكانك صوك نقطه‌سنه قدر چالیشدیلر . بو مشئوم حربك پلانلری بالخاصه بولغارستان طرفندن سنه‌لردن ، بلكه بدایت تأسسندن برو ترتیب اولونمقده ، وقت مرهونی بكله‌نمكده اولدیغی عوام سیاسیونجه بیله معلوم بر حقیقتدر .

بولغارستانك شو صوك سنه‌لرده بكله‌دیكی برشی وارسه اوده متفقلریله اتحاد ایدرك وطنمزه بردن صالدیرمق ، بزی شاشیرتوب مقصدینی بویوك مقیاسده استحصال ایتمك ایدی .

نهایت اونامأمول امله‌ده نائل اولدی . فقط سیر ادوار غره‌ی جنابلری بوقدر سودكاری صلح ومسالمتك محافظه‌سنه برآی اول البته مقتدر ایدیلر . ایسته‌سه‌یدیلر تك برسوزله حربی منع ایده‌بیلیردیلر .

حرب اعلان اولونجه تایمس ودایلی نیوز كبی بریتانیا حكومت محتشمه‌سنك ترجمان افكار وآمالی اولان غزته‌لر استاتوقونك محفوظ بولوندیغندن ، طرفین محاربلردن هیچ برینك بونی اخلال ایده‌میه‌جكندن ، ایدلسه‌نه قطعا میدان ویرلمیه‌جكندن بحث اولوندی . وقتاكه طالع حرب بزه چهرهٔ عبوسنی كوسترمكه ، درت متفق دشمنلریمز حدودلریمزی چیكنیه‌رك وطنمزك یاره‌لی سینه‌سنی چزمه‌لریله ازمكه باشلادیلر ؛ درحال لسان دكیشدی ، استاتوقو وحتی تمامیت ملكیه‌مزه استهزالر صاورولدی .

عثمانلیلره قارانلقلر ، كریه‌لر ، ماتملر یاغدیران او مشئوم كونلرده پك ساكت ولاقید كورینان بو بویوك دماغ سیاست نه اولیوركه شیمدی‌ده‌بردنبره برطوفان تلاش وهیجانه دوشیور ؛ لسان رسمی ایله سفیرمزه صلح ومسالمت امر ایدییور ؟ «حرب حاضرك دوامی بوتون اوروپایی آتشه ویره‌بیله‌جك ...» ایمش !! دیمك اوروپا صلح ومسالمتی شرقده بز او آتشه یانملی ، بز وطنمزی دونكی تابعلریمزه ترك ایدرك انتحار ایدملی ! بومی آرزو اولونیور ؟ خایر ، ذاتاً عثمانلیلرك مغلوب اولمدقلری و ناكاه یارالانان آرسلان كبی صیادلری اوزرینه قهارانه هجومه حاضرلاندیغی ایچین اولملیدر ، كه بو قدر تهدید آمیز برلسان آمریتله ولو انقراض و اضمحلال بهاسنه صلح و مسالمتك اشتراسی توصیه اولونیور .

بو ملكك ازلی بر صاحب كبریاسی واردر . باقالم اونك ارادهٔ قهر و جلالی بو آرزوی متحكمانه‌یی مروجمیدر ؟ یوقسه . . .

« و هو القاهر فوق عباده »

اسلامك علویتی بورادہ یوكسلمجك .— یمن قوماندانی عزت پاشا حضرتلری اثنای عودتنده اسكیشهرده كندیسنی زیارته كلن (حقیقت) غزته‌سی محررینه یمن احوالی حقنده شایان ممنونیت معلومات ویردكدن صكره ، سوز بالقانلره انتقال ایدنجه محررك سؤالنه ؛ عزت پاشا حضرتلری :

— های های ! اسلامیتك علویتی بوراده یوكسلمجك ، عثمانلیغك شوكت وحیثیتی بورادن اعلا ایدیله‌جكدر ، قطعیاً مأیوس اولمایكز ! عثمانلیلق پایداردر وابدیاً یاشایه‌جقدر .» جواب عالیسنی ویرمشدر .

الواح انتباه

سلانیكده أسارت بایرامی .— جرائد یومیه‌نك مخابر مخصوصلری یازیور : بو سنه اسلاملر پك چوق حزین بر بایرام كچیردیلر . بر طرفدن استیلای اجانبك ویردیكی یأس وفتوره دیكر طرفدن متمادی تعرضات التحاق ایدنجه اسلاملرك چهره‌لرنده بویله بشاشتلی كونلرده كورولسی معتاد سرور ونشئه‌دن اصلا اثر قالمامشدی . بتون جامعلر مهاجر عسكر وسائره ایله طولدیغندن بایرام نمازینی ادا ایده‌جك یالكز ایكی جامع قالدیغی جهتله مفتی بلده‌نك جماعت اسلامیه‌یی بو جامعلره ادای صلاة عیده دعوت ضمننده غزته‌لرله نشرایتدیكی فقره بو حزنی بر قات دها آرتدیردی . سوقاقلرده بایرام كونلرنده كوریلن غلبه‌لكدن اثر یوقدی . نه طوب آتیلدی ، نه رسم قبول اولدی ، خلاصه پك آجی بر بایرام كچیردك .

جامعلرك كلیسایه تحویلی .— حورتاجی سلطان جامی‌ده كلیسایه تحویل ایدلمشدر . اسماعیل پاشا سن قترین ، ایكی شرفه جامی سن میشل ، سلطان مراد جامی سن داوید اسملرینی آلمش وكلیسایه تحویل اولنمشلردر .

دولت ایكی جماعت اولیور .— سلانیكده مفتی افندینك تشبثی اوزرینه بر جماعت اسلامیه هیئتی تشكل ایتمشدر . بو هیئت مفتی افندی ، عثمان عادل ، احمد قپانجی ، بلدیه رئیسی حاجی توفیق وخلوصی بكلرله دیكر بعض ذواتدن تركب ایلمكده‌در . ایلك تشبث اولق اوزره مهاجرین اسلامیه‌یه معاونت ضمننده صرف مساعی‌یه باشلانمشدر .

عالم اسلامده تظاهرات

باكوده :

باكو رجال وعلمای اسلامیه‌سی طرفندن موسقوف غزته‌لرینك حرب حاضر طولاییسیله اسلامیت علیهنده قوللاندقلری لسان عداوت وتحقیره قارشی آتیده‌كی اعتراضنامه قفقاسیا غزته‌لری واسطه‌سیله نشر ایدلمشدر :

« بالقان یاریم آطه‌سنده ایلك طوب پاطلامه‌سیله تاریخ مبارزهٔ بشریتده یكی بر صفحهٔ خونین آچیلدی .

« بوقدر انسان تلفاتنه سببیت ویرمش اولان اشبو عظیم بالقان یانغیننده ، ملیت وجنسیت مربوطیتندن طولایی ، روس ملتی كندی همجنسی اولان بالقان ملتلرینه اظهار محبت و تمایل ایتمه‌مزلك ایده‌مزدی . طبیعی بو محبت یالكز سوزلره منحصر قاله‌یوب مادی ومعنوی تظاهراتی‌ده موجبدر . فقط جای تأسفدركه روس معارفندانك ایلك صفلرینی اشغال ایدن آدملرك میاننده بیله اویله بودالالر بولندی‌كه كندی موازنتسزلكلری نتیجه‌سنده بر طرفه محبت ابراز ایتمه‌یی دیكرطرفه وحشیانه بر شدت وحدت كوسترمكدن عبارت بیلدیلر .

« بحثمز (روسقویه‌سلووو) واونك محررلرینه عائددر . (صلیب احمر) جمعیتنه وخسته باقیجی قادینلره مراجعتله « بر بلغار ، بر یونان ، بر صرب و بر قره طاغ یاره‌لیسی صاریلمه‌مش قالنجه عثمانلی یاره‌لیلرینی صارمیك » دیه توصیه‌ده بولنان اشبو غزته‌نك نشریاتنه وجدانسزلق ووحشتدن باشقه براسم بولامیورز .

« خرستیانلرك جناب حقه ال قالدیروبده بالقان دره‌لرینی مسلمان جنازه‌لریله طولدیرمق ، بالقان طاغلرینی مسلمان قانیله بویامق ایچون دعاده بولنمالرینه خدا ناشناسلقدن باشقه بر صفت ویرمك قابلمی ؟

« مدنیته بر لكه ، برشین اولان بوكبی تمنیلره ، دعالره لسان صفوت وصمیمیت جواز ویررمی ؟

بونلرك هپسنی ، بز روسیا مسلمانلری سكوتله قارشیلادق ، تحمل ایتدك ؛ قوی ، قانلی فاجعه‌لر ، قانه صوصامش اولانلرك وجدانی بویاسین ! دیدك ؛

فقط مسئله یان یانه صلح ایله یاشایان ایکی ملتك آراسنه اختلافات دینیه صالمق رادەسنه کلنجه بالطبع آرتق دایانەمن ایدك . بالقان دولتلری محاربەسنك دینی بر طاقم تحریکاته سبب اولاجغنی کیم تصور ایدەبیلیردی ؟ طبیعی یوز سنەلردنبری روسلرله صلحاً یاشامقده اولان روسیا مسلمانلری اشبو تحریکاته قارشی لاقید قالامزلر ایدی . باخصوص که کندیلرینی ترقی پرور کوسترمك ایستەین غزتەلر واسطەسیله روسلرك الڭ ایلری کلن ارباب معارفی بیله مسلمان ملتی ، مسلمان دینی علیهنه تشویقات عداوتکارانەیه اوڭ آیاق اولدیلر .

« دینی تعصبلرك کوشەدیکی یکرمنجی عصرده ، خصوصیله یکرمی ملیون مسلمان تبعەیه مالك روسیا مملکتنده اختلافات دینیەیی بر وسیلهٔ تحریك اولەرق قوللانعەنك زمانی کچدیکنی تخمین ایتمك حقمز ایدی . مع التأسف کوریورز که کندیلرینه الڭ بویوك عنوانلر طاتمش اولان برطاقم ارباب فساد زهرلی یازیلریله حسیات مظلمەیی تحیقلایور ، عالمی ولولەیه ، هرج ومرجه دوچار ایتمك ایستەیورلر . طبیعی بز بوقبیل محررلرك نشریاتندن بالذات هیچ ده قورقمایز ، فقط قورقدیغمز بر شی وارسه اوده بویله نشریاتك غیر منتظر بر طاقم وقوعات مؤسفەیه میدان ویرەبیلمەسی احتمالیدر . بونك ایچون عدالتنەمطمئن اولدیغمز روسیه وجدان عمومیسنه ! مراجعت ایدەرك نشریات معلومەده بولنان محررلرك لایق اولدقلری جزایی کندیلرندن اسیرکەمدیکنی طلب ایدەرز . » .

§ باکو مسلمان تیاترو قومپانیەسی شهر والیسنه مراجعتله نامق کمال بکك (وطن) نام پیەسنك واردانی عثمانلی هلال احمر جمعیتنه عائد اولمق اوزره وضع صحنهٔ تماشا ایدیلەسی ایچون مساعده ایستەدیکی باکو غزتەلرنده کوریلشدر .

چین :

نانکینده نشر اسلام ومعارف جمعیتی . — نانکین دن « وقت » رفیقمزه یازیورلر : « بورا اسلاملری عدداً پکین اسلاملرندن آز دکلدرلر . مستخدملر ومعلملرك اکثری اسلاملردندر . فقط بورا اسلاملری اولدقجه مترقی درلر . صوڭ چین وقوعاتی اونلره بر آز حیات ویردی . بر آز بوندن مقدم محلی اسلام معارفمندانی معرفتیله نانکینده اسلاملر میاننده معارف و اسلامیت نشر ایتمك مقصدیله « نشر معارف واسلام » نامنده یکی بر جمعیت تشکل ایتدی . جمعیتك مقصدی رسالەلر نشر ایلمك ، احساسات ملیه ومعارف عمومیەیی توسیع ایتمك ، تعصب جاهلانه ایله مبارزه ، فقرا ومساکینه یاردم ایتمك وسائرەدر . جمعیت هنوز ابتدای تشکلنده اولدیغی حالده اسلاملره خیلی فائدەسی طوقوندی . بر قاچ مکتب دها آچیلدی . هونغو ، شانغهای ، سیچوان ودیکر چین اسلام مملکتلرنده دخی برر شعبه کشاد ایتمك آملندەدر . « نشر اسلام ومعارف » جمعیتی طرفندن نشر افکار ایتمك اوزره مرخص عمومی اولەرق نورالدین افندی انتخاب ایدیلشدر . نورالدین افندی شهرلری ، کویلری طولاشیور وشعبەلر تشکیل ایدیور . مسلمانلر جمعیتك مقصدینی حسن تلقی ایدیورلر . »

روسیا :

آثار معارف . — اخیراً روسیه اسلاملری میاننده معارفه بیوك بر انهماك کوستریلیور . قصبەلره ، کویلره وارنجەیه قدر مکتبلر آچیلیور . بوکره دخی باکو ولایتی قضالرندن قوبا حوالیسنده (لقر) قصبەسی زنکینلرندن فیض اله افندینك معرفتیله برمکتب بناسنك یاپلمق اوزره اولدیغی باکو غزتەلرنده کوریلشدر .

ایران :

سعد الدوله . — بالمورال ملاقاتنك نتیجەسنده دولت علیەیه قارشی بالقان یانغیننك قونداغی وضع ایدلدیکی کبی اولجه آتشه ویرلش اولان ایران دولت اسلامیەسنك امور داخلیەسنه کندیلرنجه متصور برشکل ویرمك اوزره دخی بعض پلانلر چیزلدی . بوپلانلرك نەدن عبارت اولدیغی کیت کیده آڭلاشیلیور . اوزرندەکی پردهٔ خفا صیریلەرق عرض اندام ایتمەیه باشلایور : ایران رجالندن اولوب مجلس ملینك ایلك دورهٔ انعقادنده مبعوث اولەرق بیوك برنفوذ کسب ایدن ، صوکره مجلسك بومباردمانی متعاقب شاه مخلوعك دعوتنه اجابتله مقام صدارتی احراز ایلین ، مشروطیتپرورانك احراز موفقیتی اوزرینه ایراندن تبعید اولنان سعد الدوله تکرار ایرانه دونەرك مقام صدارته نامزد اولیور . سعد الدولەنك طهرانه ورودینی خبر ویرن براجنبی غزتەسی ایراندن بروجه آتی بر تلغراف نشر ایدیور :

اوروپادن بورایه وارد اولان خبرلردن آڭلاشلدیغی وجهله شمدیکی حالده اوروپاده بولنان شاه سابق محمدعلی میرزانك صدر اعظمی سعد الدولەنك ایرانه عودتی بالمورال ملاقاتنده تحت قراره آلنمش ایمش . ایرانی اداره ایتمك وآسایشی تأمین ایلمك اوزره روس وانکلیز دولتلرنجه سعد الدوله یکانه برشخص اولەرق قبول ایدلمشدر . طبیعی شمدیکی ایران قابینەسی سعد الدولەنك عودتی علیهنده ایدی . صدر اعظم صمصام السلطنه انجق بورا انکلتره سفیرینك اصراریله مشار الیهی دعوت ایلدی . شمدی ، که سعد الدوله طهرانه وارد اولمشدر ، صمصام السلطنه استعفا ایتمکه قرار ویروب ، یکی قابینەیی سعد الدوله تشکیل ایدەجکدر . سعد الدوله کندیسنك روس وانکلیز طرفندن (تعیین) ایدلدیکنی کیزلەمیور . زمام حکومتك سعد الدولەنك یدینه کچمکله برچوق تبدلاته انتظار اولونیور . شایعاته کوره روس و انکلیز دولتلری ایران امور داخلیەسنه عائد اولمق اوزره یکی برپروغرام حاضرلیورلر . سعد الدولەنك نائب السلطنه تعیین ایدیلەسنه دخی احتمال قوی واردر . » سعد الدوله روسیادن کچرکن کندیسنه مخصوص برواغون تخصیص ایدیلمشدر . باکودن کچرکن‌ده « بیرژه ویا ویدەموستی » غزتەسنك مخابریله وقوع بولان ملاقاتنده : (کندیسنك تمامیله روس وانکلیز قابینەلرینك امالی اوزرینه اجرای حکومت ایدەجکنی) ؛ ومخابرك : شاه مخلوعك ایرانه عودتی احتمالنك وارد اولوب اولمدیغی حقندەکی سؤالنده : « اهالی ایستیەجك اولورسه طبیعی شاهك ایرانه کلدیلەجکنی » سویلمشدر .

ژاپونیا :

ژاپونیانك تسلیحاتی . — هرنەقدر جریدەمزك وظیفەسی عالم اسلامه عائد شئونی طوپلامق ایسەده بوتون شرقه عائد اولان وطولایسیله اسلام عالمنه مربوطیت عظیمەسی بولنان وقایع مهمەیی قید ایتمەیی‌ده موافق بولیورز . ایشته بوکبی شئون شرقیەدن بریسی‌ده ژاپونیانك تسلیحاتنه عائد روسجه غزتەلرده مصادف اولدیغمز حوادثدر :

ژاپونیا غزتەلری بوکونلرده باش وکیل مارکیز (سای اوندزی) یه بحریه ناظری طرفندن ژاپونیا قوای بحریەسنی تزیید ایتمك ایچون بر لایحهٔ قانونیه ویرلدیکنی خبر ویریورلر . یکی لایحهٔ قانونیەجه طلب ایدیلن تخصیصات ٤٠٠ ملیون ینه بالغ مهم بر یکون تشکیل ایتمکدەدر ، که آلتی سنه ظرفنده مالیه نظارتندن تأدیه ایدیلمەسی مطلوبدر . فقط مالیه ناظری (یاماموتو) نك اعتراضنه نظراً آلتی سنه مدتك اون سنەیه تبدیل ایدیلمەسی احتمالی‌ده واردر . الڭ چوق تخصیصات ١٩١٧ ، ١٩١٨ سنەلرینه عائد اولیور ، که ٦٠ میلیون یندن عبارتدر .

یکی لایحەیه کوره ژاپون قوای بحریەسی برقاچ فوق العاده بویوك فیلو تشکیل ایدەجك . بونك نه کبی برمقصده معطوف اولدیغی‌ده دولتجه برسر تشکیل ایتمکدەدر . یالکز معلوم اولان بوراسیدرکه خصوصی (دریدناوطلر فیلوسی) وجوده کتیریلەجکدرکه هیئت مجموعەسی : هر بری (٣٠,٠٠٠) اوتوزبیك طون آغرلغنده سکز دریدناوطدن بویوك سفینەلر و(٢٧,٠٠٠) یکرمی یدی بیك طون بویوك سکز زرهلی طوب چکر اولەجقدر . بودریدناوطلردن ، بیوك سفینەلردن بریسی دردست انشادر . ٢٠ دانەده تحت البحر سفینه ، براوقدرده طورپیدو کەچر انشا ایدیلەجکدر .

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد
١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ٤٠ — ٢٢٢ | ٢ محرم ١٣٣١ | پنجشنبه | ٢٩ تشرين‌ثانى ١٣٢٨ | جلد ٢ — ٩

ياحسرة على المؤمنين !

شبهه‌سزدركه ، هرشى ؛ قيمتى فقدانى زماننده حس ايتديرير . كورولمزمى: فوق‌رأسمزده نشرانوار ايدركن موجوديته قارشى لاقيد بولونديغمز وبلكه حرارتندن متأذى كورونديكمز كونش غروب ايدوب‌ده آفاق سياه پوش ماتم اولونجه فقدانى قلبمزه نصل بركابوس يأس كبى مستولى اولور ؛ نصل نور نظرمز اوكنه چكيلن پردهٔ سياهى ييرتمق، محيطمزى كوره‌بيلمك ايچين اوقوجه خورشيد جهان افروزه بدل اوفاجق بر قنديله محتاج قاليرز ؛ ايشته بوكون ارباب بصيرت جهان معنوئ فضيلت ومعرفتك كثيف بر ظلمت ايچنده قالديغنى كورمكله دلخون. چونكه اوجهانك مهرمنيرعلويتى بغتةً افول ايتدى. اوزرينه چوكن قرانلق صانكه برلباس ماتم نمون اولدى .

آه ... بوكون جهان اسلاميت، سزاوار تعزيتدر. بوكون كرسئ شريعت، محتاج تسليتدر .

حقيقت ! بوكون ، دكل مقرجليل خلافت ، دكل محيط عثمانيت، بوتون آفاق اسلاميت ايچين بر يوم مصيبت اطلاقنه شايسته‌در .

ئه‌وت ! چونكه بوكون وفات ايدن مناسترلى اسماعيل‌حق افندى حضرتلريدر . ئه‌وت ! چونكه بوكون بوفنا عالمنه كوزلرينى يوماراق ابدياً وداع ايدن برمفخرعلما ، بر پيشرو فضلا ، برمقتداى عرفادر.

افسوس ! بوكون محترم وجودى قارا طوپراقلره قاريشان ، او معزز نامنى يتيم، مسماسز براقان بر كنجينهٔ شريعت، برخزينهٔ جواهر فضيلت و يواقيت معرفتدر .

بر عالمك وفاتى يالكز جهان ناسوت انسانيتى دكل ، بلكه عالم لاهوت ملكيتى كريه‌بار تأثر وتأسف ايدر. علمانك نزد الوهيتده‌كى قدر وقيمتنك بويوكلكنه دليل شان وشرف اولارق « انما يخشى الله من عباده العلما » آية جليله‌سى كافيدر .

مآل منيفى : « جناب اللهدن — قوللرى ميانده — كمال خوف وخشيت انجق علماى دينه خاص بر مزيتدر. » [*] علم ، كه اشرف صفات الهيه‌دندر ؛ ايشته بو نور ازله بر معكس مجلا ومجلا اولان انجق صدور علما ، قلوب اصفيادر . عوام ناس اويقوده‌در؛ علما ايسه انلرك حارس وحاميسى، حافظ ونكهبانيدر. عوام‌ناس رعيه‌در؛ علماده اونلرك راعيسى‌در. عوام‌ناس عطشاندر؛ علما انلرك‌ساقيسيدر. عوام ناس امانت حق‌در ؛ علما انلرك امينلريدر. عوام اسلاميت ، طرف حقدن ، جانب رسالتدن علمايه امانتدر . « العلماء امناء الله على خلقه » حديث شريفى بو مدعامزك شاهدمعجز بيانيدر .

الويرمزمى‌كه : « علم، حيات .. جهل‌ايسه موتدر. » يتشمزمى‌كه: « علم، عزت و رفعت .. جهل‌ايسه ذلت ومسكنتدر. » بيلنمزمى‌كه : « علم ، سعادت . . جهل ايسه مصيبتدر. »

بناءً‌عليه (علما) يى تعظيم ؛ حياتى ، حيات عزوسعادتى ، حيات اقبال و اجلالى ، حيات حريت و علويتى تكريمدر .

بوكون هر مؤمن سليم الوجدانك فكرنده خيالى ، روحنده ملالى ابدياً باقى قاله‌جق اولان مرحوم مشاراليه حضرتلرى امثالى فضلا ميانده كرچكدن تميز وبلكه تفرد ايتمش دينيله‌بيلير.

حياتى علم دين وشريعته حصر ايتمش ؛ مفطور اولديغى شدت

[*] بو معنى، (العلماء) كلمهٔ جليله‌سنك (يخشى) فعلنه فاعل اولديغنه كوره‌در. برده سلطان المجتهدين، خاتم‌التابعين جناب امام اعظم حضرتلرندن منقول قرائته كوره — كه (الله) اسم جلالى (يخشى) فعلنه‌فاعل ، (العلماء) نظم جليلده مفعول صورتنده‌در — مآل عاليسى : «جناب‌حق عبادى‌ميانده اك زياده التفاتى، رضاسى علمايه مبذول ومشمولدر». ارتق علومنزلت‌علمانك درجهٔ بالاترينى — اكر ممكن ايسه — تصور اولونسون .

زکا و فرط دهاسیله بحر العلوم اطلاقنه بحق شایسته ایدی .

لسان بیانندهکی طلاقت ، خامهٔ عرفانندهکی بلاغتله مسابقت ایدییور ؛ حضور فضائل نشورنده زانوزدهٔ تعظیم اولان بیکلرجه شاکردان ایمان و ایقانی هر برندن باشقه باشقه حظ عظیم آلیور ، نه قدر نه قدر مستفید اولیوردی .

کتبخانهٔ دین اسلامه اهدا ایتدیکی مخلدات آثاری الی قیام الساعه نام فضیلت و معرفت کسترینی خیرایله یاد ایتدیرهجك ؛ « مناسترلی اسماعیل حقی » نام بلندی دنیالر دوردقجه یاشایهجقدر .

ایشته مرحوم مشار الیه حضرتلرینك او دلفریب ، اوجان پرور صدای عرفانیدرکه ، سامعهمزی چینلاتمقده ، بوتون وجودمزی لرزهناك ایتمکده اولان عکس حزنیله قلم مرکب یرینه اشك سیاه ماتم دوکیور .

او نه شئامت انکیز آن حیات ایدیکه ، جناب استادك مصیبت ارتحالی خبرینی آلدق . صانکه تپهمزده بیك یلدیرم بردن پاطلادی . نه اولدیغمزی شاشیردق ، نهیه اوغرادیغمزی بیلهمدك .

زواللی سبیل الرشاد ! سن آرتق او محترم استادك صریر خامهسنه معکس اهتزاز اولامیهجقسك . ارتق صحیفهلرك او لآلئ حکمتدن ، او سطور معرفتدن ابدیاً محروم قالهجق . سنك ایچین یکانه مدار تسلیت حضرت استادك یاد نامندن ، روان پاکنه اهدای فواتحدن عبارت اولهجق .

قارئلرینه سویله ، سرشك ماتم نمونکله خبر ویرکه : آسمان شریعتك بوضیا نثار خورشید عرفانی آرتق افول ایتدی . « فاضل شهیر مناسترلی اسماعیل حقی افندی حضرتلری » وطننك ، ملتنك بو صوك فلاکتلرینه تحمل ایدهمیهرك کیمسهیه خبر ویرمکسزین آرامزدن آنسزین چکیلوب کیتدی .

بوکون وجدان اسلامیت لسان حال ایله « یا حسرة علی المؤمنین ! » فریادیله فرقت آتشلری ایچنده یانیور ، اخوان فضلاسندن مقالات تعزیت و تسلیت بکلیور .

نتهکیم دها شمدیدن بر چوق مقالات فاضله آلمغه باشلادق . بونلری ، ورودی منتظر دیکر مقالاتی صرهسیله نشر ایدرك بویوك برفریضهٔ دینیه و وجدانیه ایفا ایتمش اولهجغز اعتقادندهیز .

ایشته سبیل الرشاد هیئت تحریریهسی بوتون تحسسات و تأثراتیله جناب استادك روح پاکنی تقدیس وعلو نامنی تبجیل و تکریم ایدرك عائلهٔ کدردیدهسنی و مخادیم کرامنی اومجروح قلبنك اك صمیمی تألماتیله تعزیهیه مسارعت ایلر . « هرکه آمد مبرود انا الیه راجعون »

رحمة الله علیه رحمة واسعة

استاد مرحومك اساس ترجمهٔ حالی ایله ال یازیسی انشاالله کلهجك هفتهکی نسخهمزده درج اولنهجنی کبی ، حضرتك فضائل و محاسنی ، مناقبی ، علم و عرفانی ، تألیفات و مجاهداتی ، خدمات اسلامیهسی ، خلاصهٔ حیات شخصیه و علمیهسی حقندهکی مشهودات ، احتساسات و ملاحظاته دائر کرك هیئت تحریریهمزك آیری آیری یازمقده اولدقلری مقالهلرك ، کرك افاضل امت ایله مستفید فضل و عرفانی اولمش قدر شناس طلبهٔ مقتدرهسی و مفتون کمالاتی اولان قارئین محترمهمز طرفندن کوندرلمش و کوندریلهجك مقالات و مکاتیبك جملهسی ان شاالله پیدرپی نشر اولونهجقدر .

روح الله روحه ابدا

عالم اسلامك بر کوکب درخشانی و کرسیٔ وعظ و ارشادك یکانه صاحبقرانی اولان استاد محترمز فاضل شهیر مناسترلی اسماعیل حقی افندی حضرتلرینك افول ناکهانیلرندن طولایی حس ایلدیکم تأثرات قلبیهیی تصویر ایدهمم . بوضیاع الیمك قلوب صافیهٔ امتده حصوله کتیردیکی تألمات عظیمه دخی تصورك فوقندهدر . (باقی همه اوست جمله فانی !)

مرحوم مشار الیه عقائد متینهٔ اسلامیه و احکام مبجلهٔ دینیهیه سنك اندازتعرض و تعریض اولان ملحدین و منافقین ایله نهایت عمرینه قدر قالاً و قلماً معارضه و مجاهدهیه دوام و براهین واضحه و دلائل قاطعه ایله خصمانی الزام ایلیهرك عصرمزده کاشانهٔ علم و عرفانك بر رکن رکینی و شریعت غرای احمدیهنك برمدافع متین و مکینی اولدیغنی بحق اثبات ایلمشدر .

صورت مفصلهده ترجمهٔ حالنی تحریر ایله نائل اجر وفیر اولهجق ذوات طرفندن علی المفردات ثبت و تعداد ایدیلهجك اولان آثار و مؤلفات علیهلری کندولرینك ترقیات حاضره و ایجابات عصریهیی لایقیله تقدیر ایدرك اول وجهله تنویر افکاره بذل ماحصل اقتدار ایلدیکنه دلالت ایدهجکندن بتون اخوان دین ایچون یکان یکان مطالعه ایدیلملیدر .

مزرعهٔ آخرت اولان شو دنیای فانیده خدمات مقدسهٔ دینیهیه وقف حیات و اخلاق فاضلهٔ محمدیه ایله تحلیهٔ ذات و صفات ایدن مرحوم مشار الیهك روح پرفتوحلرینه قارشو همیشه « روح الله روحه ابدا » دعاسنی ایراد و روحانیت استادانهلرندن استمداد ایلرم .

مستشار مشیخت علیا

سعید

* * *

مناسترلی

طلبهسی آرهسنده او کتبخانهٔ سفر بری بوتك کلهنك حوصلهٔ افادهسی استیعاب ایدردی ؛ بز ، طلبهسی ، هپمز کندیسنی آرهمزده بویله یاد ایدردك ؛ و بو تك کلهنك مواجههٔ ایرادنده هرکسك جبههٔ باطننه مآل تعظیم انطباع ایدردی .

مناسترلیی مکتب حقوقك و آیاصوفیه معبدینك کرسیلری واسطهسیله طانیدم . آیاصوفیه منبر مواعظنك اوزرنده قاعد اولان عرفان ایله مکتب حقوق کرسیٔ تدریسنك اوزرنده اوطوران ذکا آرهسنده عظیم مسافه واردی ؛ انسان مناسترلیی آیاصوفیه معبدنده دیکلهدکن سمایه یقین بر یردن کندینه سسلر کلیردی ؛ برطاقم اصوات

غريبه‌كه حفرهٔ الحاده ييلديرملر ياغديرير ، شاهقهٔ جهان اسلام اوزرندن كونشلر اشراق ايدر ؛ خلاصه آغزندن سحائب رحمت مهابت روحانيه‌سيله بر طاقم افكار عاليه معبد قاليچه‌لرينك اوزرنده اوطوران صف سامعينك جباه صامته‌سنه نزول ايلردی . حالبوكه مكتب حقوق كرسئ تدريسنده منظرهٔ بيان درحال دكيشيردی ، او بيوك عرفان عصای تواضعنه طايانه‌رق ذروهٔ كمالاتندن اينر ، تا بزم بولنديغمز زمين منحط ادراكه قدر اينر ؛ بزه اوفق تفك كلمه‌لر ، حتی بعضاً معنيدار سكوتلرله ، حتی بعضاً بر كلمه كبی شكلنه ادخار معنا ايلمش اولان پارمقلرينك اشارتلريله « وصايا » ، « فرائض » مباحثنك عقد غوامضنی چوزر ، « فرائض » مسائلنك زلف ژوليدهٔ عربه بكزه‌ين هر عقدهٔ اعمای نكاتی آره‌سندن ، هر تار تار ماری‌اوزرندن غايت سليس بر شانهٔ بيان كچيرير ، بعضاً « اصول فقه » كتابنك متين ومتعب بر تار وپود سماوی ايله اعمال ايديلن صحايف آهنينی شانهٔ افاداتنك حلال ابهام اولان ديشلريله ليمه ليمه ايدرك بتون طلبه‌سنی بررفرف شوخ حريری قارشيسنده بولنديريردی . اوزمان اوسطور غامضه ومظلمه فرشتهٔ فلسفهٔ اسلامك زلف لطيف‌سياهنی آكديرير ، وبز اونك اره‌سنده بيك شمس نهفتهٔ نكاتك حرارت و لطافت علميه‌سنی بولور ، سرمست ابديسی اولوردق .

ملكيه‌ده ، حقوقده ، طبيه‌ده ، حربيه‌ده ودها سائر برطاقم مكتبلرده‌مناسترلی‌معلمدی . اوبله ايكن ، مكتب‌حقوقده اوچ‌سنه‌متمادياً بر كون ــ خسته اولديغی زمانلرمستثنا ــ درسلرينه لاقيدلكنی ايماايدن بر تأخر دوامی كورلمزدی . تعبير جائز كورلسون ، عادتا اوروپانك بخار ايله متحرك وسائط نقليه‌سنه ياقيشان بر اطراد ورود ايله تام دقيقهٔ معينه‌سنده درسه كيرر ، صدده تماس ايتمه‌ين مباحث لاابالیانه‌يی دائما جوار وقارندن تبعيد ايدن بر جديت معلمانه وعالمانه ايله اوكونكی بحثك تقريرينه باشلاردی . و درسه كلديكی زمان آق صقالنك اوزرنده‌كی تردانه‌سيله ، اثنای تدريسده معالئ اسلامه دائر ايراد ايتديكی سوزلر اوزرينه ايچنده بر آسمان تأثر تبلر ايدن برقطره كوزياشی ينه اولحيهٔ پاك اوزرنده خاف ساف اولوردی . كيم نه‌ديرسه ديسين ، دور سابقك اوزمان بلكه بتون ممالك محروسهٔ شاهانه اهالئ صادقه‌سنجه مقبول ، حتی مأكل اولان مظالم فضيحه‌سنه عائد اولارق قلبنده بر عمان انفعال طاشييان مناسترلی ، درسده مناقب ومفاخر اسلامی ياد وتعداد ايتمك صره‌لری كلدكجه دور سابق خليفهٔ ظالمنك ايوان امينه ياريسی كوز ياشندن ، ياريسی سكوت معنيداردن معمول برطاشی سسز صداسز فيرلاتير ، واوزمان كوزلری قلبنده‌كی عمان عظيم انفعالك كردابلری كبی قاراكاق بررنك باغلاردی . بوسوزلری مبالغهٔ تلميذانه‌يه‌حمل‌ايتمه‌ييك ؛ بز ، كنديسنك لسان‌حالنه اجنبی‌اولميان طلبه‌سی ، خواجه‌مزك بونی‌اصوات والفاظ عصيان مباركی قارشيسنده چوق بولندق .

اونه مهابتلی ومحترم برتواضع ايدی . طلبه‌سی آره‌سنده مأثرسی ، آثار استعداد كوسترنلره عادتا احبامعامله‌سی ايدر ، كنديلرينی كبار برظرافتله دائما تلطيف ايلر ــ وشيمدی او كولوشی دوشوندكجه آغلايورم ــ ألنی اوپديكمز زمان حجاب متواضعانه ايله كوزلرينی قاپار ومحجوب‌برتبسم متشكرله برشی‌سويلمكسزين برچوق‌شيلر سويلردی .

اينته برهفته اول أوكدن كيدن طانيمديغم بر يشيل صاريغك ينه طانيمديغم بياض بر صاريغه « مناسترلی اسماعيل حقی افندی أولمش » جملهٔ لاقيديله وصباح‌غزته‌سی‌نك دموی‌يوزيله اقدامك اسمرولنفاوی چهره‌سنك « اوت ، مناسترلی أولمش » قيلندن بر بارده ايله غروبنی عالم اسلامه خبر ويردكلری سيارهٔ سعی وكمال ، بوقدر متواضع بر انساندی .

مكتب حقوقده بز ، برقاچ آرقداش ، اك صميمی وقدرنایاب حرمتلرمزی انجق ايكی استادك ، صدراعظم اسبق ابراهيم حقی پاشا ايله مناسترلی اسماعيل حقی افندی مرحومك درسلرنده طويمشدق . چونكه انجق‌بوايكی آدمك شخصنده برمؤلفك مترجمی‌دكل ، يوزلرجه مؤلف عالمك هضم وتمثيل وافكار مخصوصه ايله‌تزيين اولونمش‌صحايف علميه‌سنی اوقودق . حافظه‌سنك متانتنه حيراندم . طلبه‌سی ايچنده ايكی منتها اولان چوق عاطلرله چوق مقدملری اسم وجسملريله طانيمق واونلری كورديكی زمان ــ دهانی قدر نطوق اولان كوزينك معنالی نظرلريله ــ يافرط سعيلرينه معطوف برلمهٔ خنده‌دار ترغيب ، ياخود افراط عطالتلرينه عائد برشرارهٔ مغبر كوسترمك معتادی ايدی .

برهفته اول سلم اخرتك دنيايه صارقش ايلك قدمهٔ بارده‌سی كبی طوران فاتح سنك مصلاسنده برجنازه دكنكنك اوستنه اتكا ايدن عمامه ، آلتندن لايعد تلاميذ مفيده ومستفيده يتشدرمك خصوصنده ، مدارس ماضيهٔ اسلامك نورانی قبه‌لری قدر فياض ايدی .

مدحت جمال

***

بويوك معلم

ارتحال أليمنی غزته‌لرده اوقوديغم زمان اينانمق ايسته‌مديكم معلم محترممز مناسترلی اسماعيل حقی افنديك آره‌مزدن ابدياً آيرلديغنی دوشوندكجه قلبمدن برقطرهٔ خون آقديغنی حس ايدر اولدم وامينم كه بنم كبی مشاراليهی يقيندن طانيانلر دكل ، حضور عرفاننده درس اوقويان بوتون شاكردلری ، يالكز كنديسنه خاص‌برطلاقت پرحلاوت ايله ويرديكی وعظلرنده بولنان سامعين مسلمين ، نشريات عالمانه‌سندن مستفيد بيكلرجه عثمانلی قارئلری‌ده مأيوس ومكدر اولمشلردر .

رحمت حقه واصل اولان استادمرحوم ؛ يالكز صنوف علمانك دكل ، بوتون هيئت اجتماعيهٔ عثمانيه‌نك مدار افتخار وابتهاجی اولان اعاظم مملكتندن ايدی . مشاراليهك ــ پك‌سوديكی ــ بومملكته خدماتی جداً بويوكدر . قرق سنه‌دن زياده دوام ايدن مواعظ دينيه‌سی ، مكتبلرده‌كی تدريساتی ، زمانمزده‌كی زی علمادن بولنان ذواتدن

هيچ برينه نصيب اولميان بی‌نهايه نشرياتی او نام محترم ومعززه قلب عمومئ ملتده لايموت برپناه احترام ومحبت تأمين ايتمشدر .

اسماعيل حقی افندی مرحوم ؛ سوء ادارهٔ دولتك وطنی بر انقراضه طوغری كوتورديكنی يالكز آكلامقله قالميه‌رق ، يالكز متأسفانه يرنده طورميه‌رق ، برانقلاب سياسی واجتماعی ايچون بوتون عرفان وكمالاتيله چالشمش ، حياتده بونی يگانه بر غايه بيلمشدر . وعظلری ، درسلری ، كتابلری هپ بونك پارلاق برر شاهدلريدر . ايمانم قدر قانعم كه‌مسالك علميه‌ده بولنان هرفرد وطنی‌ايچون اونك كبی چالشمش اولسه‌يدی بوممـلكتده دها سريع وَدها مسعود برانقلاب وجوده كليردی !

مرحومك مواعظنده‌كی قدرت بيان وحلاوت افاده‌يی اونوتمامق بوتون قدر شناس مسلملرك بروظيفه‌سی اولمليدر . آياصوفيه‌ده‌كی معبد اسلامك قبه‌لرنده اومؤثر وطاتلی صدا حالا طنانددر .

مكاتب ملكيه ، دارالفنونك حقوق وعاليه شعبه‌لری ، مكاتب حربيه‌نك يتشديرديكی بيكارجه اولاد مملكت‌هپ مرحوم مشاراليهدن تعلم ديانت ومعرفت ايتمشلردر . كنجلرك تعليم وتدريسی خصوصنده بوممـلكتده مرحوم قدر چالشمش كيمسه كوستريله‌مز .

درت بچق سنه‌دنبری صراط مستقيم وَ سبيل الرشاد غزته‌لريله اولان نشرياتی يقين واوزاق‌عموم اقطار اسلامده اوقونمش ، اوقيمتدار مقالاتده مندرج نقاط حق وحقيقته يوز بيكارجه قارئين مسلمين جلب وجمع اولنمشدركه‌رسالتپناه افندمزك بزم ايچون الك بيوك دستوراجتماعی اولان (خيرالناس من ينفع الناس) كلام قدسيت مآله مظهر اولمشدر ايشته عالم اسلام بوضياع عظيم ايله بوكون بحق مؤلم وشايان تعزيتدر .

بز ناچيز شاكردلری ايسه اونك حضور عرفاننده كچيرديكمز هر دقيقه‌ايچون برر عصرلق حرمتله‌متحسس‌وفقط شو آن‌ارتحالنده پايانسز بركدرله مكدرز . آشيان صاحبی

احمد جودت

مطبوعات عثمانيه‌نك قدر شناسلغی !

برضياع اليم

هيئت علميهٔ عثمانيه‌نك آبروی افتخاری مناسترلی اسماعيل حقی افندی سكتهٔ قلبدن ، بوصباح ، آناطولی حصارنده‌كی ياليسنده‌ارتحال دار نعيم ايله‌مشدر . رحمة‌الله‌تعالی

مرحوم مغفوراليه ايام شبابنی تحصيل وتدقيق احكام شرايع ايله امرار ايله‌دكدن صوكرا كنزلايفنای عرفانندن پك چوق خلق مستفيض اولمشدر .

مرحوم مشاراليه بر دقيقه‌سنی بيله بوش كچيرمه‌مش ايدی . علمه درين بر عشق لاهوتی ومسلكنه برجذبهٔ سبحانی ايله مربوط ايدی . مملكتنه محبتی ، وطننه خدمتی ، برخدمت مقدسهٔ دينيه بيلير ايدی . بتون مساعی ومواعظنده بووطن عشقی بر تجلئ مخصوص ايله‌انجلاپذير اولوردی . ضياعی عالم علمئ اسلام‌وهيئت مبجلهٔ عثمانيه ايچون‌تلافی ناپذير بر ضياع اليمدر .

جنازه‌سی ، يارين آناطولی حصارنده‌كی ياليسندن مستفيد فضائل وعرفانی اولان بر جم غفيرك ايدئ احتفالی اوزرنده قالديريله‌جقدر .

ارتحالندن دولايی مشاراليهك مخادیم نجيبه‌سنی وبتون هيئت‌علميهٔ اسلاميه‌يی تعزيه ايدرز . «ترجمان حقيقت»

* * *

ارتحال مؤسف

هيئت‌علميهٔ‌عثمانيه‌نك بر ركن مهم وفاضلی ، مجلس‌اعيان‌اعضاسندن دارالفنون عثمانی تفسير شريف معلمی مناسترلی اسماعيل حقی افندی دون سكتهٔ قلبيه‌دن ارتحال دار بقا ايله‌مشدر .

جناب حق مظهر مغفرت بيورسون .

غايت‌بيوك برقيمت‌دينيه‌يی حائزاولان مواعظ متعدده‌سيله مرحوم مشار اليه افكار ناسی غايت سليم بر دائرهٔ منجيه‌يه اماله ايتمكه سعی وغيرت ايله‌مش وتدقيقات مكملهٔ شرعيه‌سنه مستفيد فيوض عرفانی اولان مستمعلرينی دلبسته وحيران ايله‌مش ايدی .

جنازه‌سی بوكون برجم غفيرك ايدئ احتفالنده اوله‌رق آناطولی حصارنده‌كی ساحلخانه‌سندن چيقاريله‌رق استمبوطله اون‌قپانه‌واورادن فاتح جامع شريفنه نقل ايديله‌رك صلات جمعه‌نك اداسندن صكره شايان بيوريلان مساعدهٔ سنيهٔ حضرت خلافتپناهی اوزرينه جامع شريف مذكور خطيره‌سنه دفنی مقرر بولونمشدر . « تصوير افكار »

* * *

بر ضياع مؤسف

اعيان‌اعضاسندن دارالفنون تفسيرشريف معلمی مناسترلی اسماعيل حقی افندی دون صباح سكتهٔ قلبيه‌دن ارتحال دار بقا ايلمشدر . نعش غفران نقشنك بوكون اناطولی‌حصارنده‌كی ساحلخانه‌سندن استمبوطله اون قپانه واورادن فاتحه نقل ايديله‌رك جمعه نمازينی متعاقب شايان بيوريلان مساعده‌سنيهٔ خلافتپناهی اوزرينه فاتح جامع‌شريفی خطيره‌سنه دفنی مقرر بولنمشدر .

اسماعيل حقی افندی مملكتمزده فيض وعرفان نامنه بر چوق اثر براقمش وخلقهٔ تدريسندن پك‌چوق ذوات يتشديرمش افاضلدن اولوب ضياع واقعی بالطبع تأسفلرله تلقی اولنه‌جقدر .

جناب‌حق افرادعائله‌سنه صبرجميل، اجر جزيل احسان‌بيورسون. « صباح »

* * *

ارتحال

مجلس اعيان اعضاسندن مناسترلی اسماعيل حقی افندی ارتحال داربقا ايلديكی مسموعمز اولمشدر. عائلهٔ كدرديده‌سنه صبر جميل واجر جزيل تمنی ايلرز . « تشريح »

ارتحال مؤسف

اعيان اعضاسندن ودارالفنون تفسيرشريف معلمى مناسترلى اسماعيل حق افندى دون صباح سكتهٔ قلبدن ارتحال دار بقا ايلمشدر .

نعشى بوكونكى جمعه كونى آناطولى‌حصارنده‌كى ساحلخانه‌سندن‌استمبوطله اون قپانه واورادن فاتحه نقل ايديله‌رك جمعه نمازينى متعاقب شايان بيوريلان مساعدهٔ سنيهٔ خلافتپناهى اوزرينه فاتح جامع شريفى خطيره‌سنه دفن ايدلمك مقرر بولنمشدر . « اقدام »

سبيل‌الرشاد

فاضل مرحوم اسماعيل حق افندى حضرتلرى ايچون ، هر برى اوقيمتلى ستونلرنده اوچر ، بشر ، يديشر سطرلق بر براقق صورتيله دنيانك هيچ برطرفنده كورولمه‌مش برفدا كارلق كوسترن مطبوعات عثمانيه‌يه بتون‌عالم اسلام‌نامنه تشكرلر اولنور !

أُدَبِيَّاتٌ

يارەسى اولمايان قوجونماسين

يار جانم خواجه فخرالدينه

اميدك هرزمان خائب ؛ نصيبك دائما نكبت ؛
حياتك چيدى خسرانلرله اى كون كورمه‌ين ملت !
نه‌دولتسز باشك وارمش ، نه‌ملعون طالعك ، حيرت !
مؤبد برحيات اوممش‌ده ايچمشدك .. فقط سير ايت :
ناصيل زهر اولدى بردن ديكديكك صهباى حريت !

مكر آلت اوست اولورمش الك معظم عرش استقلال ؛
مكر پامال ايدرمش الك بلند اقوامى اضمحلال ؛
مكر بردن أولورمش آلتى يوز ييل بسله‌نن آمال :
افقلر ، باق ، عدم رنكنده ظلمتلرله مالامال ..
نه‌بكلردك ، ناصيل چيقدك سن اى فرداى استقبال !

بو استقبالى رؤيامزده كورسه‌يدك ، ايناتمازدق !
« صباح اولمش » ديدك ، سزمكله بر آواره آيدينلق .
نه خيتدر : دكلمش فجر كاذبلر قدر صادق !
جحيمى بيك خطر قات قات‌بيغيلمش ، كل‌ده ييرتوب چيق !
الٰهى ! برايشيق كوستر ، بونالدق بوسبوتون آرتيق .

*
* *

فقط هى شاشقين ، استمداد ايچون حقدن يوزك وارمى ؟
كتاب اللهه يوكسكدن باقان كوزلرده آغلارمى ؟
محقر كورديكك قوت بوكون برباق ، محقرمى ؟
ديمزدك ، روحى قرآنك او لاقيديله مضطرمى ؟
ياسن مضطر قالير ، فرياد ايدرسه‌ك ، آلديريرلرمى !

أوت ، سن بويله برفرداى محشر خيزى اومازدك .
خبردار ايله‌ينلر اولدى ؛ كولدك . يك‌ده قورنازدك !
قودورمشدن بتر برحاله كلدك ، طورمادك آزدك !
دوشن معصومه چيقمق غير قابل بيك چوقور قازدك :
كوموب اخلاقى ، آرتيق فحش ايچون بهنامه‌لر يازدك !

اوتانمق بيلميورسين ، آ كلادق ، لكن نه ايستردك :
شو ماتدن كه لوشياتى بر « مسلك » دييوب ويردك ؟
عباداللهى صايديردك ، فقط بر يولى كوستردك ؟
كوروسه‌ك نرده بر ناموس ، فحش آباده كوندردك ؛
سزرسه‌ك كيمده نامردانه برفطرت ، قانات كردك .

*
* *

بييق قيرپيق ، صقال يونتوق‌ده طيرناقلر برر پارماق ؛
ييقانماز برصورات ؛ صول كوزده بيضى جام ، فقط پارلاق ؛
حامسز اكسه‌نك صيرتنده برياغ وار : قايار ياوشاق !
شو ، قالچينلرله قيوريق پانطالون آلتنده ، قيص قيوراق
سه‌كن عثمانلى جنتلمنده هيچ بر دويغو يوق مطلق ..
اوتانمق وير ، يتر ، قابلسه اللهم ، اوتانديرمق !

محمد عاكف

ضربهٔ ايقاظ

صوك فلاكت بزه كوستردى بوكون پك مدهش !
عبرت آميز اوله‌جق پك آجى برصورتده ؛
نه‌كوروتمز ، نه‌درين حفرهٔ مغفل وار ايمش
نه بويوك تهلكه‌لر صحنهٔ حريتده !..

اولويور بش سنه ... بز نعمت حريتدن
نه‌كبي فائده كوردك ، نه ترقى ايتدك ؟..
مشورت مملكتك لازمهٔ فيضى ايكن
اونى بز اكلامادق ، سوء تلقى ايتدك .

سنى اى دلبر حريت اوت ! اكلامادق ؛
سنى آلت ايده‌رك دورلو فنالقلره بز
وطنى ورطه‌لره بويله دوشوردك‌ده يازيق !
شيمدى آه اويله قادينلر كبى عاجز عاجز

طورييور ، بكله‌يورز برده اميد امداد
بزى محو ايلمكه اوغراشان انسانلردن .
نه بويوك ذل سكا بو ! آه خيرسز احفاد !
نه تنزل سكا بو !.. يابديغك ايشلردن اوتان !

نه‌می یابدق ؟ وطنك باغرینی آل قانلرله
بویادق ، قلبنه : جامعلره خاچلر طاقدق ؛
نیجه بیچاره قادینلر ، نیجه انسانلرله
بیکسانك یرینی ، یوردینی ییقدق ، یاقدق .

نیجه معصوم آنالر قالدی یازیق مسکنسز
نیجه عفتلری رنجیده ایداشش قیزلر !..
نیجه طول ، کیمسه‌سز ، اوکسوز ؛ نیجه معلول عاجز !..
یاد ایدلدکجه جکر پارچالانیر ، قلب صیزلار .

بزمی یابدق عجبا بونلری ؟ هپ بز یابدق :
کندیمز آیریلارق اونلری برلشدیردك ؛
متصل بر بریمزله بوغوشورکن آرتق
اونوتوب هپسنی دشمنلره فرصت ویردك .

روح حریتی بز اکلامادق ؛ برلشه‌رك
وطنك فیض وتعالیسی ناصل قابلسه
ویره‌رك أل أله انجق اونی بولمق ، بیلمك
ایچون اوغراشمق أوت لازم ایکن .. کیم نه دیسه

طویمادق ، دیکله‌مدك ؛ اونلره : « حریت وار ! »
دیه برنشوهٔ مستی ایله سوکدك ، صایدق ؛
غرض ومنفعت اوغرنده قوشارکن ناچار ،
نا امید حاله کتیردك وطنی ایشته یازیق .

بوفلاکت ، بوألیم تجربهٔ زهرآکین
ایشته برضربهٔ ایقاظ !.. اکر بز بوندن
اویانیر عبرت آلیرسه‌ق ، اوزمان بلکه امین
اولورز ، بلکه سعادتله یاشار خسته وطن !

قونیه : ابن حازم

نعیم

مقالات

محاوره

بر محقق ایله مقلد آراسنده

۲

دلیل اعتماد ، استدلالك صحیح وفاسد یوللری

قیامتك قوپه‌جغنی قرآن ایله استدلال ـ بو استدلالك طریق وابطالی ـ دلیلسز سوزك عدم قبولی ـ مسائل اعتقادیه‌ده‌کی ادله‌نك قطعیتی ـ اجتهادك منی اصول دینده اولمیوب آنجق فروعده اولدیغی ـ سلفك اجماعی قارشیسنده توقف ـ مقلدلرك اعتقادده اجتهاد ادعاسی ـ مقلدك ایماننده خلاف ـ « ان للقرآن ظهراً و بطناً » حدیثی ـ حضرت عیسی ایله معلم آره‌سنده‌کی حکایه ـ قیامتك زمان وقوعنه اوائل سوره‌ده‌کی حروفله استدلال ـ بو استدلالك بطلانی ـ تفسیرده ابن عباسدن روایت اولنان شیلرك اکثریسنك عدم موثوقیتی ـ اوائل سوردن استنباط حقنده بعض شیعه‌دن بر ایکی حکایه .

اختیار مقلد ایله کنج محقق بر کون صوکره اجتماع ایده‌جکلرینه دائر یکدیکرینه ویردکلری سوزی یرینه کتیرمك ایچون مباحثه‌یه تکرار عودت ایتدیلر ؛ شیخ محاوره‌نی آچوب مناظره‌یی طلب ایتدی‌ده دیدی‌که :

— کچن مجلسده کلامکه جواب ویرمه‌مکلکم عجزمدن ، یاخود اوسوزلریکه قناعت ویردیکمدن دکلدر ؛ آنجق اونلرك بعضیلرنده ، جواب ویرمزدن اول هر حالده استیضاحی لازم اولان ابهام و غموض کوردم ، که اوده : مسلمانلرك ضعفنه علت اولی یاخود بعضیلرینك دیدیکی کبی علت العلل انجق شریعتی ترك ایتمك اولدیغنده نه مراد ایتدیکم معنادن بشقه برشی اکلامقلغك‌در . چونکه‌بو ، اوقدر آچیق برمسئله‌درکه اکلامقده اختلافه محل اولمق قطعیاً صحیح دکلدر . برده کوریبورم‌که مهدی‌یی انکار ایدیبورسك ؛ حالبوکه بونی سندن اول ـ ابن خلدون کبی انکارینه اهمیت ویرلمه‌ین بعض کیمسه‌لر مستثنی اولدیغی حالده ـ انکار ایدن هیچ بر مسلمان یوقدر . یالکز ابن خلدونك مهدی‌یی انکار و اونك حقنده وارد اولان اسانید حدیثه طعن ایتدیکنی ... پاشا مرحومدن ایشیتمشدم ؛ ابن خلدون ایسه عالم دکل ، انجق برمؤرخ ایدی .

صوکره سن ؛ قیامتك یقین اولدیغنی ده انکار ایتدك . حالبوکه بو ، چوجقلرك ، قادینلرك بیله اکلادیغی بدیهی ، غیر قابل انکار بر مسئله‌در . برده آیتك ، حدیثك قرب قیامت اوزرینه دلالتنه ده راضی اولمیورسك ، که کتاب ایله سنتده مغیباتدن خبرلر اولدیغنی انکار ایدییورسك دیمکدر .

سرد وانیان ایتدیکك بوقدر خطا آلود سوزلر صانکه آز کلمش کبی الك نهایت غیرقابل تعمیر برکلام دها سویلدك‌که ، دکزلرك صوبی ایله تطهیر ایدلسه ینه تمیزلنمه‌یه‌جك ، اوکا کافی کلمیه‌جك . ایشته اوده « مذاهبی توحید ایدرك مسلمانلری بریوله سوق ایتملی » سوزکدر . مذاهبه منافی اولان بویولك معناسنی بن اکلامیورم . زیرا معلوم برحقیقتدرکه اهل تصوفك هپسی مذاهب اربعه‌یه تابع ایدیلر ، حتی اقطاب اربعه‌نك (رضی الله عنهم) بیله جمله‌سی شافعی ایدیلر ؛ یالکز شیخ عبدالقادر ـ اندراسه یوزطوتان مذهب حنبلی‌یی احیا ایتمك ایچون ـ بالآخره اورایه رجوع ایتدی . اکر قطب شعرانینك « بواقطاب حضراتی ، کشفلری سایه‌سنده ، عین شریعته مطلع اولدیلرده مرتبهٔ اجتهاده صعود ایدیلر » سوزنی مقام اعتراضده ئوکه سوره‌جك اولورسه‌ك بیل‌که بواعتراض سنك علیهنه حجت اولور . چونکه اونلر عین شریعته مطلع اولمه‌لریله کوردیلرکه ائمهٔ مذاهبك جمله‌سی

مصیبدرلر ، اونلرك اختلافی ایسه عین رحمتدر . بونك ایچوندرکه : بو اطلاعدن صوکره مذاهبی نه کندیلری ترك ایتدیلر ، نه ده انسانلره ترك ایله امر ایتدیلر . بناءً علیه کچن مجلسده‌کی بیاناتکك هر کلمه‌سی اوزون اوزون تشریحاته محتاجدر .

ایشته بونك ایچون کتابلره مراجعتله اونلردن نقلی دلیللر استحضار ایدرك ذهنکده یرلشوب تمکن ایدن بو شبهه‌لردن سنی قورتارمق ایچون مناظره‌نك تأخیری طرفداری اولمشدم .

محقق : — بن شو مناظره‌مزده حق و حقیقتك لایقیله ظهور ایده‌بیلمه‌سی ایچون لزومی درکار اولان بر شرط درمیان ایدییورم‌که اوده یکدیکریمزی مناقضه ، معارضه ایله دکل ؛ انجق سند قوی ، برهان جلی ایله قبول ایتمکدر . مسئلهٔ اعتقادیه اوزرینه اقامه ایدیله‌جك اولان برهان شرعی ایسه ؛ انجق نص قطعیٔ قرآنیه ، یاخود حدیث متواتر اولمق لازمدر . زیرا خبر آحاد هر نه قدر صحیح اولسه بیله دلالتی ظنی‌در ، ظن ایسه باب اعتقادده ضلالدر .

جناب حق بیوریور : « ان الظن لا یغنی من الحق شیئاً » « فماذا بعد الحق الا الضلال » درجهٔ تواتره وارمیان احادیث صحیحه ایله مسائل اعتقادیه‌ده احتجاج بالاتفاق صحیح اولمانجه سکا نه اولیورکه علمانك سوزلری ، صلحانك تبشیراتی ایله احتجاجه قالقیورسك ؟ بونلر عدم قبوله دها لایق دکلمی ؟

مقلد : — حقیقةً انکاری غیر قابل بر قول اصولی سویلدك ؛ فقط اونکله عمل مجتهدینك وظیفه‌سیدر ، بن اکلایورم که سن مجتهدلك ادعا ایدییورسك ؛ بناءً علیه بو دعوادن طولایی بن سنك دیننده قورقارم ؛ چونکه هر کیم رأینده مستبد اولورسه خطا ایدر . جناب حق « فان زللتم من بعد ماجاءتکم البینات فاعلموا ان الله عزیز حکیم » بیوریورکه پك دهشتلی بر تهدیددر .

محقق : — آیت علیهکه حجتدر ، چونکه بو آیت تصریح ایدییورکه عذاب آلهی انجق ، کندیسنه آیات بینات کلوبده اوکا امعان نظر ، اونکله عمل ایتمه‌ینلره‌در ؛ بناءً علیه بو وعید باشی بوش کزن عاطل ، جاهل کیمسه‌لره شامل اولدیغی کبی مقلدلره‌ده شاملدر . برده اجتهادی منع ایدنلر انجق فروعده منع ایتدیلر ؛ اصول دینده تقلیده کلنجه ؛ بونك حقنده سویلنن سوزلرك اك اهونی : ایماننده اختلاف واردر .

حتی بعضیلری ایماننك عدم صحتی حقنده اجماع بیله نقل ایدیورلر . مناظره ایده‌جکمز مسائلك اك اهمیتلیسی اجتهاد و تقلید بحثی اولدیغی حالده سنك دلیلسز ، تقلید ایله بنی الزام ایتمه‌ك مناظره‌دن قاچمق ، اونی ترك ایتمکدر .

مقلد : — بن ، اعتقادمده مقلد اولمدیغم کبی هیچ کیمسه‌یی‌ده اعتقاد خصوصنده تقلید ایله امر ایتمه‌م . انجق بن دیورم‌که : بر مجتهد ایچون اجتهادنده أئمهٔ اربعه ، امام اشعری ، ماتریدی ، و بونلرك اتباعی اولان علمایه موافق اولمق واجبدر ؛ اکر بویله اولمازسه کافر ، یاخود مبتدع ، یاخود ضال فاسق اولور .

محقق : — مقلد اولمدیغنی ادعا ایدوبده اجتهادده تقلیدی شرط ایدنلرك حالنه تعجب ایدرم . اکر دیندن اولمسی اوزرینه سلفدن اجماع واقع اولان دائره‌دن چیقمامق واجبدر دیمش اولسه‌یدك جداً سنی تسلیم ایدردم . چونکه عموم صدر اول رجالنك بولندیغی دائره‌دن خروجی مؤدی اولان اجتهاد ، اسلامك ماوراسنده بر اجتهاددر ؛ حالبوکه بزم کلامز دین اسلام دائره‌سنده‌کی اجتهادده‌در .

هم نه لازم ؛ بر مسئله‌ده ائمه اره‌سنده خلاف بولنمه‌سی او مسئله حقنده هیچ بر شی اوزرینه اجماع اولنمدیغنه بر دلیلدر . نه زمان‌که بویله اولورسه او مسئله‌یه نظر ایدنلره — بریسنه موافق دیکرینه مخالف اوله‌جغنی نظر دقته آلمه‌رق — کندیسنه قناعت ویرن دلیلی آلمق واجبدر . ذاتاً بر مجتهده تابع اولمق اونك دلیلنه تابع اولمق دیمکدر . حالبوکه دلیله تابع اولمسی ایچونده بوندن بشقه معنا یوقدر .

علوم دینیه ایله اشتغال ایدن چوق کیمسه‌لر واردرکه عقائدی دلیل و برهان ایله بیلیورم دعوای واهیسیله نفسنی آلداتیور . اونلر ظن ایدییورلرکه : مسائل اعتقادیه‌ده‌کی ادله‌دن کوز یومه‌رق یالکز فلان ویاخود فلانك یازدیغی کتابی اوقومقله ایماننده واقع اولان اختلافدن ، یاخود سنوسی و بشقه‌لرك مقلدك کفری اوزرینه حکایه ایتدکاری اجماعدن قورتولیورلر .

مقلد : — بن ، اجتهاد و تقلید مسئله‌سنی تحریره کیرشمزدن مقدم حساب ابجد ایله بونك امثالی اشارات قرآنیه ، اوائل سورك دلالتندن قیامتك نه زمان قوپه‌جغنه استدلال ایتمکده‌کی رأیکه واقف اولمق ایسته‌یورم . چونکه بن سنك کلام سابقکدن استشمام ایدییورم‌که سن ؛ اشارات قرآنیه و اوائل سورك دلالتنه اعتماد ، قلبلرینك نورانیتی ، صفاء باطنلری ایله بونلری قرآندن استخراج ایدن اهل کشفه مخالف اولان ظاهر پرستلردنسك .

اکر بنم سویلدیکم شو دلالتلری تسلیم ایدرسه‌ك بن‌ده درمیان ایتدیکك شرطی قبول ایدرم .

محقق : — بنم درمیان ایتدیکم شرط شو دلالتلره‌ده شاملدر ؛ بناءً علیه بونلر اوزرینه حجت اقامه ایتدیکك تقدیرده هیچ شبهه یوق که بن اوکا هر حالده سرفرو ایده‌جکم .

مقلد : — اشارات قرآنیه شو حدیث ایله ثابتدر : « ان للقرآن ظهراً و بطناً و مطلعاً » . دلالت حروفه کلنجه : بوده انبیاء سابقین عندنده معروف ایدی ؛ چونکه بن قصص انبیاده کوردم‌که حضرت عیسی علیه السلام اوچ یاشنده ، یاخود یدی آیلق ایکن والده‌سی تعلم ایچون بر معلمه کتوردی — شوراسیده خفی اولمسون‌که بشیکده ایکن تکلم ایدردی — معلم ایله حضرت عیسی آره‌سنده شو محاوره جریان ایتدی :

معلم : — ابجد دی ! عیسی : سن بیلیورمیسك ، که ابجد نه‌در ؟ معلم ضرب ایتمك ایسته‌یجه حضرت عیسی دیدی‌که : معلم افندی بنی دوکمه اکر سن بیلمیورسه‌ك بکا صورده بن سکا تفسیر ایده‌یم ! معلم : تفسیر ایت ! عیسی : (ا) آلاء الله ، (ب) بهجة الله ؛ (ج) ، جمال الله ؛ (د) ،

دین‌الله ؛ دیمکدر . هوز (ه) ، جهنمك شدتی ؛ (و) ، اهل نارك عذابی ؛ (ز) ، جهنمك زفیریدر .

حطی : « استغفار ایدنلردن کناهلر سیلاندی » دیمکدر.

کلمن ـ اللهك کلمه‌لریدرکه اونلر تبدیلی قبول ایتمز ؛ دیمکدر .

قرشت ـ اونلری جمع ایدوب حشر ایتدی ؛ دیمکدر.

معلم دیدی که : ای قادین ! چوجغکی آل . بو ذاتاً بیلیور ؛ بناءً علیه معلمه احتیاجی یوقدر .

هیچ شبهه یوقدرکه نقل ایتمش اولدیغم بو حکایه ، قبولی واجب بر تعلیم الٓهیدر .

دیمزده بونی تأیید ایدن دها بعض شیلرده وارد اولمشدر. ابن عباسدن روایت اولنیورکه (الٓم) ك تفسیرنده شویله دیمش : الألف آلاء الله واللام لطفه والمیم ملکه. (الر) (حم) (ن)ك تفسیرنده ده شویله دیور : بونلرك مجموعی اللهك « الرحمن » اسمیدر . ینه اوندن روایت اولنیورکه (الٓم) ده شویله دیمش : انا الله اعلم. ایشته بوده دلالت ایدییورکه حرف ، اوائل کلماتدن مأخوذ اولمق جائز اولدیغی کبی اورته‌سندن ، آخرندن آلمقده جائزدر ؛ ینه اوندن روایت اولنیورکه : انالالف من‌الله واللام من‌جبرائیل والمیم من محمد ؛ یعنی قرآن اللهدن لسان جبرائیل ایله حضرت محمده «ص» نازل اولمشدر. ابجد حسابنه کلنجه : اوده....

محقق : — امان براز مساعده ایتده اشارات قرآنیه وحروف مفرده‌نك دلالتی بحثندن فارغ اوله‌لم . « ان‌للقرآن ظهراً وبطناً » حدیثی، که « ظاهراً وباطناً » ده روایت اولنیور ، بونی انکار ایده‌مم که اصحاب سننْدن ابن حبان روایت ایلیور . فقط ، ابن حبان جرح خصوصنده غایت متساهل ایدی ، آنك ایچون بونك حدیث روایت ایتدیکی کیمسه‌لرك پك چوقلری مطعوندر ، بعض کیمسه‌لرده بو حدیثك موضوعات باطنیه‌دن اولدیغنی اعتقاد ایدییورلر . هم ، روایةً صحیح اولان شیئك هپسی واقع ونفس الامرده صحیح اوله بیلیرمی ؟ شونکله برابرکه علما ظاهری لفظ ، یاخود تلاوت ؛ باطنی‌ده تأویل ، یاخود فهم ایله تفسیر ایتدیلر ؟ بعض علماده ظاهر ، هلاك اولینی اخبار ؛ باطن‌ده وعظ الآخرین اولدیغنه قائلدر .

ابن نقیب‌ده « الا ان یؤتی الله رجلا فهما فی القرآن » حدیثنه اشارت ایدرك شویله دیور : ظاهر ، علمانك اکلادیغی معانیٔ الفاظ ؛ باطن‌ده اونده‌کی اسراردرکه اهل حقایقه ظاهر اولور .

حالبوکه دلالتده مضبوط اولان طریقلر بولنمدقجه بونك صحیح اولمسنه بر دلیل‌ده یوقدر . بعض علماده (حد) ی حلال وحرامك احکامی ، (مطلع) اده وعد ، وعیدی خبار ؛ یاخود حد ، جناب حقك مراد ایتدیکی معنانك منتهاسی ، مطلع‌ده کندیسیله معرفتنه توصل اولنان شیدر دیورلر . بنابرین هیچ برکیمسه دیمه‌یورکه حدیث سنك ذکر ایتدیکك معناره دلالت ایتسون . سیدنا عیسی‌نك معلم ایله اولان مکالمه‌سنه کلنجه : بوصحیح دکلدر .

***

(ایکنجی محاوره‌دن دها وار)

تاریخ

ایران تاریخچهٔ انقلابی

— ۵ —

مظفرالدین شاه دوری

۲

ولایات مهمه‌ده عدالتسزلك واهالیده‌کی عدم ممنونیتك تزایدی ـ حرکات احرارانه ـ اعلان مشروطیت ـ شاهك وفاتی وبین‌الاهالی مظهر اولدیغی محبت .

شاهك اراده‌سز لکندن نفوذ دولته عمومی برضعف طاری اولدیغی حالده تبریز وشیراز کبی ولایات مهمه‌ده دخی خصوصی برطاقم مناسبتسزلکلر اولیوردی . اووقت ولیعهد سلطنت محمد علی میرزا علی‌الاصول تبریزده حکومت ایدیور وآذربایجانك اداره‌سنی یداقتدارنده بولوندریوردی . ولیعهد شدتلی بر استبداد کوستریور ، اهالی‌یی اولمایه‌جق غدرلره دوچار ایدیوردی . مظفرالدین شاهك اسرافاتنه رغماً اوغلی محمد علی میرزا خست طبعیله مشهوردر . ولیعهدلکی زماننده بوتون مقصدی ممکن اولدیغی قدر فضله پاره بریکدیرمکدن عبارت ایدی ، تأمین موفقیت ایتمك اوزره قوللاندیغی وسائلك مشروعیتنه‌ده پك اهمیت ویرمزدی . بوندن طولایی تبریزده اجرا ایتمدك مناسبتسزلکلری قالمامشدی . حتی ولیعهد سلطنت ، تبریزك ـ بلکه‌ده عموم ایرانك ـ مهم برمرض اجتماعیسنی تشکیل ایدن غلای اسعاردن استفاده طریقنه صاپمش ، شهرك محتکرلریله کیزلی برمعامله‌یاپمشدی . محمدعلی ، محتکرلرك اهالی‌یه قارشی اجرا ایتدکلری غدردن اغماض عین ایدیور وکلیتلی بر « حق‌السکوت » ه نائل اولیوردی . شاه مخلوعك ترجمهٔ حالنی بر تفصیل یازاجغمزدن بوراده تبریزده ولیعهد اولدیغی زمانده‌کی اجرا آتنی مختصراً کچه‌جکز .

محمد علی میرزا پدری کبی علیل‌المزاج وضعیف‌البنیه دکل ، غایت سرت وشدتلی برطبعه مالك ایدی . اهالی‌یی اولدقجه تضییق ایدییوردی . کیمسه‌دن برصدا چقماسون دیه سلطان حمیدی تقلیداً تبریزده مکمل برخفیه تشکیلاتی وجوده کتیرمش ایدی . بو تشکیلات مستبدانه‌دن طولایی کیمسه ، أونده ، کندی عائله‌سی دائره‌سنده بیله ، ولی عهدك اداره‌سی علیهنه قونوشه‌مز ایدی . چونکه ولی عهده ژورنال ایدلمیه‌جکنه امنیت ایده‌مزدی . ولی عهد ایسه مفترس ، خونخوار ، سفاك ایدی . حتی احراردن میرزا آقا خان ایله ایکی آرقاداشلرینك قفالرنی بالذات کندیسنك کسدیکی مشهوردر .

ایشته اذربایجان بویله سفاك بر دماغك ادارهٔ کیفیه‌سی تحت تضییقنده أزیلیر ، دائمی بر قحط وغلا ایچنده ایکله‌یور ، ولی عهدك حمایه‌سنه صیغنان محتکرلرك ، متغلبه‌لرك پای احتراصی آلتنده خیرپالا ـ نیور ایدی .

تبریز بویله بر طالع غدارك زبونی ایکن شیراز دخی مظفرالدین

شاهك ديكر بر اوغلی (صوك حركات ارتجاعيه‌ده محمد علی ميرزايه رفاقت ايدن) شجاع‌السلطنه‌نك مظالمنه ميدان اولمشدی . قاچاريه‌دن اول حكمدارلق ايدن كريم خان زند زماننده اهاليجه صاتين آلنان چوق اراضی‌يی شاه زاده ، بو اراضی املاك ميريه‌دندر ، ديه كنديسنه تخصيص ايتمك اوزره غصب ايديوردی . مقام اعتراض وشكايته كلنلره قارشی‌ده غايت مؤثر بر جوابی واردی : ضرب وتنكيل . بو يولده جنوبی ايرانده دائمی بر قارغشالق وعدم ممنونيت حكمفرما ايدی .

مملكتك سائر ولايتلرنده‌دخی دره‌بكلری وشاهزاده‌لر ايستدكلرينی ياپيورلر ، اولمايه‌جق عدالتسزلكلرده بولنيورلر ايدی هرطرفده بر عدم ممنونيت موجود ايدی . حكومت مركزيه‌يه كيدن تظلملر سرای انتريقه‌لری سايه‌سنده شاهه‌قدر وارامايوردی . وارسه‌بيله اسباب معلومه‌سنه نظراً فائده‌سز قاليوردی . اهالی اوصانمش ، بيقمش ، عدم ممنونيت حدغايه‌سنی بولمش‌ايدی . اكثر ولايتلرده آچلق وسفالت شدت كوستريور ، صولت‌ايديوردی . فقط استمداد ايديله‌جك بر مركز قالمامشدی . شاه ذوق وصفاسيله مشغول ايدی . سرايكده پاره بولمق وبيهوده اسراف ايتمكدن باشقه بر امل ودوشونجه‌سی يوق ايدی . مابينده‌كيلرك بر استقراض ياپوبده كنديلرينه بر حصه چيقارمقدن بشقه نه‌بر تدبيرلری ، نه‌ده بر سياستلری قالمشدی . « كلستان » سراينده ، دكل شيراز ، تبريز وياديكر اوزاق ولايتلردن كلن اينلری ، نفس طهرانده يوكسلن ناله وفغانلری بيله ايشتمه‌يور ، ديكله‌مكه وقتده بولاميورلر ايدی . حال‌وموقع اويله بر شكل غريب آلمشدی كه كيمسه كندی جان ، مال وناموسندن امين دكل ايدی .

ايرانك تجار طبقه‌سی ديكر اصناف طبقاتنه نسبتله دائما محترم طوتلمشدر . مظفرالدين شاه زماننده تجار طبقه‌سی‌ده نامنون ايدی . اولاً : رسومات دائره‌سی رئيسی موسيو نوز طرفندن ، مقدما يازديغمز كبی ، روسلرله عقد ايتديكی كومروك تعرفه نامه‌سيله ايران تجارينك منافع ماديه‌سی خسارزده اولمش ايدی . ثانياً : بلچيقالی مذكور موسيو نوزك تجار طبقه‌سنه قارشی فعلاً اجرا ايلديكی بر طاقم تحقير آميز حركات تجارك عدم ممنونيتنه آز خدمت ايتمه‌دی .

*
* *

ايشته بوتون بو مناسبتسزلكلر ، بوتون بو اويغونسزلقلر قاجار سلاله‌سنك دائما ملتی قتل‌وغارتدن عبارت اولان حيدودانه پولتيقه‌سنه خاتمه چكمك فكرينی نشر ايدنلره مساعد بر شرائط حاضرليوردی . بو پروغاندايی ياپانلر مسلكلری ايجابی ممالك اجنبيه‌يه سياحت ايدن ، ممالك متمدنه تشكيلاتندن خوشلانان تجار ، ارباب سعی وعمل ايله صايبلری محدود عرفاوصميمی بر حس ديانتله متحسس دين علماسندن بعضيلری ايدی . ممالك اجنبيه‌ده نشر اولونان فارسيجه غزته‌لرك‌ده بو خصوصده بويوك بر حصه‌لری واردر . قفقاسيه توركجه اسلام مطبوعاتنك تأثيری‌ده انكار اولونامز . فارسيجه غزته‌لردن اك زياده مؤثر اولانی اك زياده يشايان ــ كچن مقاله‌مزده ديديكمز كبی ــ هندستانده نشر اولونان « حبل‌المتين »در . حبل‌المتين مسلك خارجی‌جه غايت ثباتكار بر خط حركت طرفداری اولديغی كبی امور داخليه‌يه عائد نشرياتنده او قدر استقامت كوسترمه‌مكله برابر ينه ايران استبدادی عليهنه قوللانيلان عواملك اك مؤثرلرندن بری عد ايديله‌بيلير .

١٩٠٤ سنهٔ ميلاديسنده ، موقعنك اوروپايه بعديتندن طولايی سزديرميه‌رك بر چوق ترقياته نائل اولابيلن « شمس شارق » مملكتی بوتون نورانيتيله طلوع ايلدی . « دب اكبر » ك اقصای شرق صوغوقلرنده موسم شتايی راحت راحت كچيرمك ايستديكی بر زمانده كوزلرينی قماشديردی ، عقلنی شاشيرتدی . شاعرلغه نه‌لزوم وار : هر كسك بيلديكی « روس ــ ژاپون » محاربه‌سی واقع اولدی . روسلر مغلوب اولديلر . ژاپون مظفرياتنی متعاقب روسياده اختلالات داخليه باشلادی . روسيا انقلابی ايران افكار احرارانه‌سنه وسيع بر ميدان انكشاف ويردی . ارباب انقلابك جسارتلرينی تزييد ايلدی . شمالی ايراندن قفقاسيايه بر چوق عمله كليور . يالكز باكوده اكثری عمله اولديغی حالده ٦٠ بيكه قريب ايرانلی واردر . روسياده اولان ايران تجارلری و ايران عمله‌لرينك روسيا انقلابندن متأثر اولمامالری قابل دكل ايدی . ايشته ايرانيلر ــ مركزی قفقاسياده اولمق اوزره ــ بر اختلال جمعيتی تشكيل ايتمش وفعاليته باشلامشلر ايدی . قفقاسياده وديكر روسيا مملكتلرنده عمله‌لك ايدن ايرانليلر وطنلرينه عودت ايدركن استبداد مأمورين حدوديه‌سنك چالاميه‌جغی بر ذخيره كوتوريورلردی : فكر انقلاب وحريت .

داخلی ايرانده دخی بر طاقم كيزلی قوميته‌لر تشكل ايتمش وقفقاسياده تشكيل اولونان اختلال فرقه‌سنك شعبه‌لری آزچوق تعمم ايتمش ايدی . طهرانده وتبريزده « شب‌نامه‌لر » [*] نشر ايديليور ، بو صورتله خفی قوميته‌لر اظهار وجود ايديورلردی . مذكور شب نامه‌لرده حكومتك سوء اداره‌سی تنقيد اولونيور ، سرای حشراتنك اينتريقه‌لری خلقه بيلديريليور ، ايرانك احتشام تاريخيه‌سندن ، فقط بويله كيدرسه منقرض اولاجغندن بحث اولونيور ، اهالينك حسيات وطنپرورانه‌سی قيجيقلانيوردی . كيت كيده ، شب‌نامه پروپاغانداسی توسع ايديور ، ولايته‌دخی سرايت ايليوردی .

*
* *

نهايت طهران چارشولری قپاندی ، اصناف وتجار تعطيل اشغال ايلديلر . حكومت عليهنه بيوك بر نمايش سياسی اجرا ايديلدی . انقلاب ، علائمنی كوستردی . خفی قوميته‌لر يواش يواش اثبات وجود ايلمكه باشلاديلر . طهران خلق دهشتلی بر ازدحامله سرای اوكنه كلديلر ؛ سوء اداره‌دن بيقدقلرينی بيانله عدالت طلب ايتدكلرينی بيلديرديلر . آرتق واهی بر خيال كبی تلقی اولونان مسئله القا ايتديكی بتون دهشتيله بر امر واقع ايدی . حركات احرارانه باشلامش ايدی .

---

[*] انتباه نامه‌لره ايرانده « شب نامه » ديرلر . مذكور ورقه‌لره كيجه‌لين شهر اويودقدن صوكره سوقاقلره صاپلديقندن « كيجه مكتوبی » معناسنه اولان اشبو عنوان اهالی طرفندن ويرلشدر .

وهلهٔ اولاده شو حرکتك جدیتی تقدیر ایده‌مین سرای ، صدراعظم عین الدوله‌نك شدتلری سایه‌سنده ارباب تمایشك قوهٔ جبریه ایله طاغیدلمه‌لرینی امر ایلدی . سپهدارك [*] تحت قوماندا‌سنده اولان برمفرزهٔ عسکریه تمایشجیلره قارشی آتش آچدی . اوکده کیدن و سینه‌سنی قورشونلره سپر ایلین بر سید ایله دیکر بر قاچ کیشی اولدیرلدی . تمایشجیلر طاغلدیلر . فقط بو بر انهزام دکلدی . تمایشلر ینه تکرار ایدلدی ، احرار انکلتره سفارتخانه‌سنه تحصن ایلدیلر و مستدعیاتلری قبول اولونمینجه « بست » [**] دن چقمیاجقلرینی اعلان ایتدیلر .

بست نشینلرك عددی کوندن کونه آرتیوردی . چارشولرده قپالی ایدی . شهرك حیاتی طورمشدی . نهایت اصل انتظار اولونان شئ ایستلدی : متحصنلر « مشروطیت ایسترز » دیه بیان ضمیر ایلدیلر . چوق کچمدی که مظفرالدین شاه ملتك مطالبنه تسلیم ولدی . قانون اساسی اعلانی مبین برارادهٔ صادراولدی . بویوم تاریخی ١٣٢٤ سنهٔ هجریه‌سی جمادی الاخرنك ١٤ نجی کوننه وتموز رومی‌نك ٢٣ نه مصادف ایدی .

مشروطیت ایستمك اوزره « بست » ده اوطورانلر یالکز طهرانه مخصوص دکل ایدی . تبریز ، رشت ، مشهد واصفهان کبی نقاط مهمه‌ده‌کی انکلتره قونسولاتولری دخی مشروطیتپرورانه طولوایدی . اعلان حریتی مبشر اولان ارادهٔ همایون صادر اولونجه کرك طهرانده کرك ولایتلرده‌کی متحصنلر سفارتخانه وقونسولاتولردن چیقدیلر .

شاه اعلان ایلدیکی حریتك ، تأمین ایتدیکی مجلس عدالتك نه اولدیغنی لزومنجه تقدیر ایده‌مه‌مش ایدی . هردرلو مطالباته سهولتله تسلیم اولان شاه ، ملتك مطالبنی اسعافه‌ده فضله قان دوکولمکه میدان

[*] سپهدار : اخیراً مشروطیتپرورلره التحاق ایتمش ، طهرانك فاتحلرندن عد اولونمش ومجلس طرفندن تشکیل اولونان قابینه‌یه ریاست ایتمشدر .

[**] ایرانده من القدیم بر « بست » عادتی جاری ایدی . بست دیمك بریره صیغنمق ، تحت اللفظ ترجمه ایدیلیرسه ، قپانمق دیمکدر . بست ، مملکتده قانوناً کیمسه‌نك حقوق تأمین اولونمدیغندن حکام وجبابره‌نك تعدیاتنه قارشی احتیاجات اجتماعیه‌نك تولید ایلدیکی بر وقعهٔ اجتماعیه‌در . مملکتده موجود اولان مقامات متبرکه ، علما ومجتهدینك أولری ، رجال واعیانك قوناقلری تعرضدن مصون بر مأمن ایدی . حکومتك تعقیباتندن فرار ایدن بر متهم بوکبی مأمنلردن برینه فرجه‌یاب دخول اولورسه ، اوآرتق « بست » ده‌در ، یعنی امانده‌در . اونی اورادن جبراً آلمق عنعنه حکمنی آلمش اولان عادته مخالفتدر . اکثریاده بویله برمخالفت ارتکاب ایدیله‌مز . صوکره‌لری ایرانده‌کی سفارتخانه‌لر واجنبی قونسولاتولر دخی اشبو « بست » حقندن استفاده ایلمش سفارتخانه وقونسولاتولرك مصونیتی دائره‌سنه « حق بست » ی دخی داخل ایلمشلردرکه بوصورتله برسفارتخانه برقونسولاتوده ، مقامات متبرکه ، یاخود برمجتهد مأوی قدر « بست » اولمشدر . نهایت اولجه موجود اولان « بست » اصولی کوشه‌مشسه‌ده « قونسولاتو بستاری » برشکل حقوقی آلارق اولدقچه کوك صالمش وبوسایه‌ده « بست مسئله‌سی » ایران انقلابنده مهم بررول اوینامشدر . شو اهمیت مخصوصه‌سنه نظراً مقاله‌لرمزك برنده « بست » ك ایران انقلابنده احراز ایتمش اولدیغی اهمیت وایفا ایتدیکی روللندن‌ده بحث ایده‌جکز .

ویرمه‌دن راضی اولمشدی . مجلس ملی اعلانی متعاقب حکومتجه تنظیم اولونان نظامنامهٔ انتخابات نشر ایدلدی . وهمان انتخابات باشلادی . ایران تاریخنده ایلك دفعه اعلان اولونان بو اصول انتخاب ، تاریخ عمومیده ایلك اول موجود اولان انتخابانه مشابه ، صنفی برسیستم اوزرینه استناد ایدیوردی . بوتون ایران ١٦٢ وکیل (مبعوث) کونده‌ره‌جك وهر صنف کندی مبعوثنی آیری آیری انتخاب ایده‌جك ایدی . مثلا علمای دین ، شهزادکان ، تجار ، اصناف ، وسائر طبقات ناس آیری آیری کندی مبعوثلرینی کوندریورلر ایدی . انتخاب اولونه‌جق مبعوثانك صنفی اولماسندن باشقه نظامنامه‌ده برعدم تناسب دخی کوزه‌دیلمشدی : بوتون مملکتك چیقاره‌جغی ١٦٢ مبعوثدن ٦٤ نی یالکز طهران دائرهٔ انتخابیه‌سی چیقاریور وبو ٦٤ مبعوثك موجودیله مجلس رسماً افتتاح وانعقاد ایده‌بیلیوردی . [*]

طهران انتخاباتی بتدیکی کبی مجلس مبعوثانك رسم افتتاحی وقوع بولدی . (١٨ شعبان ١٣٢٤ هجری) بو ، فی الحقیقه ایران تاریخنده مثلی کورلمه‌مش مطنطن بر کون ایدی . شاهك ، هیئت وکلا ، رجال مملکت ، علما وسفرای اجنبیه‌نك حضوریله رسم سلام اجرا ایدلمش وطوپلر انداختیله مجلسك افتتاحی اعلان اولونمش ایدی . اوکون طهران برعید ملی کچیرمش ، سوقاقلر ملی بیراقلرله دونادلش وکیجه‌لین ستون پایتخت شهر آیین اولمشدی .

مجلسك افتتاحنی متعاقب مجلس ملی طرفندن تنظیم اولنان ٥١ ماده‌یی حاوی قانون اساسی مظفرالدین شاه طرفندن امضا ایدلدی . اشبو قانون اساسی موجبنجه ایرانده تمثیل ملت اصول اداره‌سی واساسی حریتلر تأمین ایدیلیور ایدیسه‌ده حکومت ایله سلطنتك دائرهٔ صلاحیت واقتدار قانونیلری تعیین اولونمیوردی .

قانون اساسی‌نك امضا واعلانی متعاقب مظفرالدین شاه دوچار اولدیغی خسته‌لقدن رهایاب اولامیه‌رق ذی القعده‌نك نصف اخیرنده وفات ایتدی .

*
* *

وفاتنه آز بر مدت قالدیغی بر زمانده اعلان مشروطیت ایتمش اولان مظفرالدین شاه ملتك صمیمی بر محبتنه مظهر اولمشدی . مشروطیتی اعلان ایلدکدن صوکره شاه عادتاً اوروپا حکمدارلری کبی یاپا یالکز دنیله‌جك درجه‌ده بر قاچ معیتیله ساده بر صورتده طهران سوقاقلرینی طولاشیور ، چارشولره چیقیور ، اهالینك آلقشلرینه مظهر اولیور ، خیر دعا ایشیدیور وبوندن اولدقچه حظ ایدییوردی .

عوام مظفرالدین شاهی تاریخك آز یتشدیردیکی نوادردن عد ایده‌رك بیوك برقلب رؤفه مالك اولدیغنه ایمان ایدییوردی . شخصنه قارشی اهالی بیننده اطمینانلر ، ایمانلر حاصل اولمشدی . هیجان

[*] ایلك دورهٔ مشروطیتده انتخاب اولنه‌جق ١٦٢ مبعوثدن انجق ١٤٠ کیشی کلمش وبوصورتله طهران مبعوثلری مجلسك تقریباً نصفنی تشکیل ایلمشلر ایدی .

ملتك دها يوكسكى ، فوق تصور ايديله‌ميو دى . مجلس ملتك اوكنده اجتماع ايدن اهالى ميانده « زنده باد ايمپراطور آسيا » (ياشاسين آسيا ايمپراطورى) ديه باغرانلر اولمشدى .

طبيعى بوقدر سوديكى پادشاهنك اولومنى ايران اهاليسى بويوك بر تأثرله قارشيلادى . بوتون ايران شاهه نوحه‌كر اولدى . هر يرده روحِ پرفتوحنه فاتحه‌لر اوقوندى . حقنده خاطرلره كوزل خاطره‌لر نقش ايدلدى . ماتمنده صيجاق كوز ياشلرى دوكولدى .

رسول زاده

محمد امين

تراجم احوال

شيخ عبدالله مازندرانى

ايران حكومتنك تشبثات تجدد كارانه‌سنه فرصت براقميه‌رق قانلى وفجيع مظالم كونا كونيله بتون اسلاملرى داغدار ايدن ، روس حكومتنك تبريزده صلب ايتديكى علمالر ، تخريب ايتديكى خانمانلرك تاريخ حزن آلودى بو كونلره تصادف ايديور . بو هر زمان ياد اولنسه كركدر ...

ايرانيلر كچن سنه‌نك محرمنده هم امام‌لرى ، هم خانمالرى ، هم تبريزده ، رشتده صلب ايديلان پيشوالرى ايچون حزن آلود بر دورهٔ مصيبت كچيردكارى كونلرده ايدى‌كه تلغرافلر نجف علماسنك متحسسى ومجتهدين ايرانيه‌نك الك متفكرى اولان مرحوم (شيخ محمد كاظم) خراسانينك خبر وفاتنى تبليغ ايتديلر .. مشاراليه نجفدن معيتده بر قافلهٔ علما اولديغى حالده ايرانه مهياى عزيمت ايكن مجهول بر سببله فجاةً وفات ايتمش ايدى ... ايرانك موجوديت اسلاميه‌سنى برچوق تجه‌لرك حملات مهلكه‌سندن قورتارمغه چاليشان شيخ محمد كاظمك رفيق عزمكارى حياتنده اولديغى كبى كنديسندن صكره‌ده مجتهدين بنامدن (شيخ عبداه) مازندرانى ايدى ...

بوايكى ذات روسلرك ايرانه ايلك آن تجاوزندن برى ، آتينك مظلم بر مبهميتله محاط اولديغنى بيلدكارى ايچون امكان داخلنده نه يابمق لازم ايديسه ياپديلر .. وهيچ بر مساعئ انتباه كارانه‌يه مراجعت ايتمكدن كيرى طورماديلر ... فى‌الحقيقه ، نجف ناحيهٔ مقدسه‌سندن نشر اولنان متعدد فتوالرى ونصيحت نامه‌لريله ، ايستر ايرانده اولان پيروان دينيلرى ، ايستر عالم اسلامك نقاط سائره‌سنده طانيانلرى ميانده مهم بر تبدلات تجدد خواهانه‌يه سببيت ويرديلر ...

ايران تاريخ انقلابى هر نه زمان ياد اولنسه بوايكى مجدد متفكرك اسلاملرى اوروپاليلاشمق ايچون دكل؛ اسلاملاشمق وبرعلاقهٔ متين اخوتله يكديكرلرينه ربط ايتمك ايچون كوستردكارى مساعئ دور انديشانه‌لرى ظاهر اولور ...

كنديسنه مالك اوله‌ميان ، كندى هوسات نفسانيه‌سنى مغلوب ايده‌ميه‌ن ، ايرانده وخصوصيله نجف وكربلاده متمكن بر طاقم زهد وتقوى انتريقه‌لريله علمادن كچينلرك تأويلات دينيه‌يه مستنداً ايقاع ايتدكارى نفاق آميز مشكلاته رغماً بوايكى ذات مقتضيات عصرى نظر دقته الەرق ، اسلاميتك استقبالنى دوشونه‌رك مسلمانلره بر روح تجددك نفخى ايچون اللرندن كلن فداكارلقدن چكنمديلر ... فقط نه‌چاره‌كه ايرانيلر حقنده هر تجاوزى جائز كورن ، انلرك عزت نفسنى ، حقوقنى ، شرف استقلالنى ـ اوطان اسلاميه‌نك سائرلرنده اولديغى كبى ـ مشتابه عداتيمه‌ن روس وانكليز حكومتلرى ايرانك يوزينه حيات يوللرنى باغلامق و او حكومت اسلاميه‌يى جان بوله‌دن ازمكى كنديلرينه بر وظيفهٔ مقدسه ! عد ايتمشلردى ... ايرانيلرك شوق تجدد خواهانه‌لرينه بر ضربه ايندرمك ايچون ايرانيانك دكل ، بتون طرفداران ناموسك نفرتنى جلب ايدن شاه مخلوعك ايرانه عودتنى عهد ايتمشلردى ...

ايرانك مهابت سياسيه‌سنى ، يعنى روسلرك ايران امور داخليه‌سنه مداخله‌ايله ايرانك شوكت ونفوذينك كسرنى ، ايرانيلرك جبراً ارتجاعه طوغرى سوق ايتمه‌سنى ، مقدرات دينيه‌لرينه تجاوز ايلمه‌سنى ، مشهد امام رضانك تخريبنى ، عاشورا كوننده ثقةالاسلامك وبرچوق علماء عظامك صلب ايتمسنى ، حاصل كلام روسلرك ارتكاب ايتديكى بونى‌نهايه فجايعى مشاهده ايدن بو ايكى قلب ذى حيات اريمش ووجدانلرى دارالمشدى ...

ايرانك ا كثريتنى تشكيل ايدن غافللر ايسه بوايكى رهبر اصلاحك مساعئ ديانت شعارانه‌لرنى تقدير ايتمه‌مكده وايرانك اتحادو تفاقه محتاج اولديغى بر زمانده ترددلر واجتهادات دين ناميله اختلافلر كوسترمكده ايديلر ....

آرتق بوغولان بوحساس قلبلر كچن سنه وبوسنه ايرانك وبتون عالم اسلامك دوچار اولديغى اضطراباتدن مضطرب ايديلر .. شيخ خراسانى كچن سنه‌نك وقايع مصائبشحوننندن متأثراً وفات ايتديكى كبى خلفى‌ده بر كون بواضطرابات اليمه كوچوره‌جكدى .. ايشته بو كون ، اسلاميتك ماجراى حزن آميزندن دلخون اولان (شيخ عبداه) مازندرانى‌ده سلفنك انتقال ايتديكى دار بقايه كوچدى . ايرانيلرله برابر بتون حساس اسلاميانى‌ده غريق تلهف ايتدى ...

رحمةالله عليها رحمة واسعة .

ابو الفتوح

مكاتيب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هند يولنده

—١٥—

كربلا ونجف علماسى

خطهٔ عراقيه‌ده موجود اولان مذاهبك باشليجه‌لرندن برى‌ده

(جعفری) مذهبیدر . بومذهبه متمسك اولانلرك عددی میلیونلره بالغ در . هرنه قدر تحریر نفوســه نظرا ـ هنوز عراقده لایقی وجهـله تحریر نفوس معـاملهسی اجرا ایدلمامشـدر ـ بر میلیونی تجاوز ایتمیور ایسهده ، حقیقت حالدهجعفری المذهب اولانلرك عددی هرحالده تخمینی اولهرق درت میلیونی متجـاوزدر . تحریر نفوسـه داخل اولان شیعیلر، یالکز ولایت، لوا ، قضـا و ناحیهلرده رسماً اقامت وتوطن ایدنلردن عبارت اولوب، کوچبهلك وصحرانورد اولان قبائل ـ شیعی المذهب اولانلر ـ عرب هنوز تحریر نفوسـه داخل دکلدر . خطهٔ عراقیه شیعیلری ، بغداد ، کربلا ، نجف ، کاظمیه، سامرا وسائربغدادولایتنه تابع محلات ایله بصرهده متوطن بولنمقدهدرلر. بومذهب منتسـبلرندن هیچ بر یرخالی دکلدر . حتی دیهبیلیرم که خطهٔ عراقیهدهکی شیعیلرك عددوادراك نقطهسندن فوق العاده اهمیتلری واردر .

بوشیعیلرك جملهسی نجف ، کربلا وسـامرادهبولنان (ایرانی) وعلمای جعفریهنك نفوذلری آلتنده بولنمقده وتمـامیله آنلرك اوامر ونواهیلریله طاورانمقدهدرلر . شیعیلر اوزرینـه بوعلمالرك نفوذلری اوقدر چوقدرکه بوکون علمای مشارالیهم آنلری ایستدکلری کبی ـ آرزولری وجهله ـ چویرمکه مقتدر بولنیورلر .

بر شیعی ، ایسترعرب ، ایسترعجم ، کرد ، ترك هر هانکی عنصره مربوط اولورسـه اولسون ، علمای مشـارالیهمك اوامرینه حرفیاً ـ دین ومذهب نقطهسـندن ـ اطاعت ایتمکه مجبوردر . هیچ بر دین ومذهب متمسکلری کندی رؤسای روحانیهلرینه شیعیلرقدر مربوط ومطیع، حتی مقید برملت یوقدر. شیعی وجعفری عالملری، مشایخلری ـ دین شیخلری ـ عالم، متفقه بولنمقله برابر، عابد و زاهدکیمسهلردر. بو ذوات محترمه اصلا امور دنیویهیه اعتنا و اهمیت ویرمیهرك دائما تعبد وتزهد ایله خلقی هدایت وارشاده ، القای مواعظ و نصائح ایله، اشتغال ایدرلر. برجعفری المذهب عالمی مدت حیاتنده اوچ درت قات ساده ، بسیط وجزئی بر پاره ایله تدارك ایدیله بیلهجك البسه ایله تلبس وقناعت ایتدیکی کبی ، کیجه ، کوندوز یمکیده بر قاچ قاشـیق ات صویله چوربادن عبارتدر .

بومجتهدلر اکثریت آراء وسائر علمالرك تصدیقلریله پایهٔ اجتهاده واصل اولورلر . اجتهاد پایهسنهاتمش یاشندن صوکره یتشیلیر. اوزمان امور دینیه حقنده کندی نقطهٔ نظرینی یازار ومقلدلر پیـدا ایدر . مقلد ـ قافك فتحیله ولامك کسریله ـ مجتهدی تقلید وآکا تبعیت ایدن کیمسهدرکه تقلیداولنان مجتهده دخی مقلد ـ قاف ولامك فتحیله ـ دینور .

درجهٔ اجتهادی احراز ایدن مجتهدك آرقهسنده اقشام صباح نماز قیلنـدیغی کبی ، هرکون رحلهٔ تدریسـندهده یوزلرجه ، بیکلرجه طلاب تحصیل علوم دینیه ایلرلر .

مجتهدك بخنهجکی امور معـاشی (حق الامام) تعبیر ایلدکلری اطراف واکنـاف بلاد جعفریه ایله جعفری المذهبلردن کوندریلن (زکات) اموالدن حاصل اولور . فقط بوکلن پارهلر آز ظن وتخمین اولنمسون ، بالعکس هرسنه اون بیکلر و یوز بیکلرجه لیرالر تشکیل ایدر . بوپارهلر هرنهقدر مجتهده کوندریلیور ایسهده ، حقیقت حالده یالکز کندیسنه دکل، بالعموم فقرا وضعفایه، طلابه کندی معرفتیله طاغیلمق ایچون ارسال اولنور .

بو(جامع الشرائط)اولان مجتهد بواموال موجودهیی زهد وصلاح ، دیانت و ورع ایله متصف وتحصیل علوم ایله اشـتغال ایدن طـلاب علوم ایله ، صوك درجه فقرا وضعیف الحال بولنان ایتام وارامله، فقرا وضعفایه توزیع ایلر، کندی معیشتنی اداره ایدهجك قدر بر مبلغیده آیروجه کندیسنه صاقلار .

احوالی بالاده عرض وبیان اولنان بو مجتهدلرك عـددی نجف وکربلاده ، سامرادهچوق اولمیوب ، بالعکس پك محدود ومعدوددر . نجفدهکیلر ایچنده اك زیاده وسعت علم وشهرتی حائز اولان یکانه مجتهد الحاج (ملا عبدالله) مازندرانی ، کربلادهایسه (سید صدر) اصفهانی ایله (الحاج شیخ حسین) مازندرانی حایری وسـامرادهایسه (شیخ محمدتقی) شیرازی نامذواتدرکه عدلری آلتییی ، یدییی تجاوز ایتمیور. ایمدی بویدی ذاته جهان اسلامیتدهکی سکسان میلیون شیعی وجعفری ـ المذهب کیمسهلر کور کورینهمطیع ومنقاد ، مقید ومربوط بولنیورلر. بونلرك اصـدار ایلدکلری بر امر ویا برفتوایه بوتون پیرو ومعتقدلری طرفندن اطاعت ایدیلیر . بونلره ینه مرید واتباعی طرفندن کون ، هفتهیوقدرکه ، بیکلرجهمکتوبلر ، استفتانامهلر ، سؤاللر ، استیضاحلر وارد اولمسون . ورود ایدن اسئله ورسائله علماء و مجتهدین مشارالیهم حضراتی بر بر کمال تدقیق وتتبع نتیجهسنده شـافی ، وافی جواب اعطا ایدوب کندی مرید ومقلدلرینك مشکللرینی حل ایدرلر .

نجفده ، کربلاده ، بوتون عتبـاتده علمای شـیعیه وجعفریهنك خانهلری ، سلاملقلری برر محکمهٔ دعاویدن عبارتدر . بومحا کمده ، پول رسم ، احضاریهاجرتی ، قیدیه پارهسی ، مباشر واجرا مأموری معاشاتی یوقدر . مجتهد بالذات حاکم اولدیغی کبی ، اوشاغیده مباشرلك وظیفهسنی اجرا ایدر . مجتهدك نزدینه شکایت وادعا ایچون هرکون برچوق کیمسه ـ ذکور واناث ـ مراجعت ایدر ودعواسنی حل وفصل ایتدیرر .

هیچ بر مرتب ومزین محکمهیه ، مذاکره اوطهسنه مالك ـ ومحتاج ـ اولمیان بومجتهدلر یالکز دعاویٔ حقوقیهیی فصل وحله تشبث ایدوب، سائر منازعات، جزا وجنحه ایشلرینه باقمازلر . بو محکمهلرده بیع ، شراء ، ایجار ، وکالت، کفالت ، مصالحه ، رهن ، امانت ، نکاح ، طـلاق وبوکا متعلق هر نه قدر دعاویٔ فقهیـه و حقوقیه وارسـه جمـلهسی تسـویه ورؤیت اولنور . بر مجتهد طرفندن ویریلن حکم ـ که ممهور برحکمنامهدن عبارتدر ـ دیکر برمجتهد نزدنده استیناف اولنهمز . ایکنجی مجتهد ، برنجینك ویردیکی حکمی تصدیق ایتمـسه بیله ، ارتق هیچ بر کیمسـهنك اعتراضی قالهماز . چونکه مجتهدلرك

ویردکاری حکمده خاطر ، کوکله رعایت ایدلدیکی کبی ، رشوت وارتکابكده وقوعبولیه‌جغنه هرشیی قانع اولدیغندن ، محکومك کردندادهٔ اطاعت وانقیاد اولمسندن بشقه برچاره‌سی قالمز . بو مجتهد محکمه‌لری طرفندن هیچ بر رسوم طلب اولنمدیغی کبی حکم ایچون ده برشی طلب ایدلمز .

هنوز محکمه‌یه مالك بولنمیان بعض ایران قونسولوسخانه‌لرنده وقوع بولان دعاوی، بوکبی مجتهدین حضراتنه حواله ایدیلوب، ویریلن حکمی قونسلوس اجرا ایدر .

بالاده جامع الشرائط مجتهدلردن صکره ایکنجی درجه‌ده علما دخی واردرکه بونلرك‌ده حرمت واعتبارلری آز دکلدر . انجق مقلدلری یوقدر . مجتهدلر ایسه نمازلرنی ـ نجفده ، حضرت علی ؛ کربلاده ، حضرت حسین ؛ کاظمیه‌ده ، حضرت امام موسی الکاظم ؛ سامراده ، امام حسن العسکری ائمه حضراتنك مراقد شریفه‌لری مدفون بولنان (ضریح شریف) ك خارجنده‌کی محلرده قیلار ودرس وموعظه‌لرنی‌ده اوراده ایفا واجرا ایدرلر .

حال حاضرده‌کی مجتهدلر صوك درجه دیانت ومشروطیت پرور ذوات اولوب ، کرك ایران ، کرك عثمانلی مشروطیتنی صوك درجه تأیید وخلقه تبعیت ایلملری لزومنی اطرافیله تفهیم ایلمشلردر .

خطهٔ عراقیه‌ده‌کی ایران مجتهد وعلمالرینك همت عالیه و مساعئ مشکوره‌لری سایه‌سنده بوتون جعفری المذهب قبائل وعشایر مشروطیته حرمت واعتبار ایلمکده‌درلر . بونلرك تاقیناتنه وافتالرینه قارشو ، بد خواهانك تلقینات واغوالری پاره ایتمامش واك صکره کرکی کبی قبائل بیننده مشروطیت محبتی پرلشوب کوکلشمشدر. بوسنه اون تموز رسم تجیدینه اشتراك ایدن بوتون قبایل وعشایر شیخلرینك بغداد اتحاد وترقی قلوبنده بیان ایتدکاری حسیاتلری هپ بومجتهدلرله خطهٔ عراقیه‌ده موجود اولان کنج وسائر مشروطیت محبلرینك تلقیناتندن ایلرو کلدیکی هردرلو اشتباهدن ازاده‌در .

کربلا
س . م . توفیق

مطبوعات

اجنبیلر بزه درس حیات ویریور !

کچن کون اقدام جریده‌سنه بك اوغلنده مقیم فرانسزلر طرفندن متعدد امضالرله کوندریلن مکتوب حیات آموزدر :

« محرر افندی

برمدتدن بریدر ، فرانسه پولتیقه‌سی علیهنده مجاهده ایتدیککزی کورویورز . سزی اك زیاده تأثروهیجانه کتیرن شی ، خرستیانلر علیهنده ارتکاب ایدیله‌جك افعال قبیحه‌دن ترکیایی مسئول طوتمق یولنده اولان فرانسه ادعاسی اولدیغی کوریلیور .

فرانسز اولدیغمز ایچون ، کندی مملکتمز اولان فرانسه علیهنده‌کی مقالاتکزدن مکدر اولمامقلغمز ممکن اولمیور ؛ فقط هرشیدن مقدم عدالت وانصاف طرفداری اولدیغمزدن سزك بوخصوصده حقکز بولندیغنی تسلیم واعترافه‌ده مجبور اولیورز .

بز ، برچوق سنه‌دن بری ترکیاده ساکن بولنیورز . حتی ممالك عثمانیه‌یی باشدن باشه طولاشدق . تجربه ومشاهده‌مزه مستنداً شمدی علناً بیان ایتمك مجبوریتنده‌یزکه ، اوروپا سزك حقکزده حقیقةً مغایر شعار عدالت معامله ایدییور . سز ، مرد وناموسکار آدملرسکز . سز ، اجنبیلره فنالق یاپمقدن ، تجاوز ایتمکدن قطعیاً اوزاقسکز. بوکا طبیعتکز مساعد دکلدر.

بز ، صمیمی تأثراتمزله سزه بیان ایدییورزکه سز ، کندی آغوشکزده هرنوع یيلانلر بسلیورسکز ! بوسوزلرمزله ، عثمانلی تبعه‌سنك اوقسمندن بحث ایتمك ایسته‌یورزکه بونلر ، ممکن اولدیغی قدر چوق پاره قزانمق ایچون عثمانلی اولمشلردر. عثمانلی ایمپراطورلغی دوچار تهلکه اولنجه ، بونلر قلباً مربوط اولدقلری تابعیته کچرلر ، وهرنه واسطه ایله اولورسه اولسون سزه آچاجقه‌سنه اهانت ایدرلر .

بزم ترکلر [١] حقنده ، حقیقی ترکلر (یعنی حقیقی عثمانلی مسلمانلری) حقنده پك بیوك توجهمز واردر . اکر نصائح دوستانه‌مزی قبول ایدرسه‌کز سزه شونصیحتلری ویریرز :

بوندن صکره جدیتله چالیشکز ، صنایعده، تجارتده، زراعتده ترقی ایتمکه غیرت ایدیکز . حوایج ضروریه‌کزدن اولان موادی اولا کندیکز اعمال ایدیکز . سزك خرابیکزه ، باخصوص خرابئ معنویکزه عمان سبب یکانه اولان او ساخته عثمانلیلردن ، هیچ برشی صاتون آلمامق خصوصنده اتحاد ایدیکز .

حتی برکون ، آسیایه چکلمك مجبوریتنده قالیرسه‌کز ، بو اشخاصی آراکزه قبول ایتمه‌یکز .

زواللی ترکلر (مسلمانلر) ، کندی مملکتکزی کندیکز ترقی ایتدیریکز ... اکر سز ، برکون استانبولی الدن قاچیرمق مجبوریتنده قالیرسه‌کز ، نه‌قدر کیمسه‌لر، باخصوص روملر ، ـ که سزك حقکزده اوقدر تفوهاتده بولنورلر ـ سزه پك زیاده تأسفخوان اوله‌جقلردر . آنلر کندی کندیلرینه شو صورتله سویلنه‌جکلردر : « آه نره‌ده او ایی زمانلرکه ، بوراده ترکلر اجرای سلطنت ایدییورلردی . او زمانلرکه ، هرشی بزه مساعد ایدی . اوزمانلرکه ، بز ، ایستدیکمز قدر پاره قازانیوردق . »

ذکیلر، اك عقلی باشنده اولانلر، پك اعلا بیلورلرکه ، آنلر ایچون نه بلغارلرله ، نه دیکرلریله او قدر راحت ورفاه ایچنده یشامق ممکن اولمیه‌جقدر. بونلر، مملکت اصلیه‌لرینه عودت ایتمك خصوصنی‌ده اصلا خاطرلرینه کتیرمزلر. زیرا بیلیرلرکه، اوراده آجلقدن تلف اوله‌جقلردر.

حقیقتاً شایان تأسف درکه ، ایمپراطورلغکز اهالیسی یالکز ترکلردن (مسلمانلردن) عبارت دکلدر... زیرا او صورتده سزی دها ایو طانیمق ، و سزی دها چوق تقدیر ایتمك ممکن اوله‌جق ایدی .

اکر سز بدایتده ، مثلا استانبولی فتح ایتدیککز زمانلرده دیکر ملتلره او قدر امتیازات بخش ایتمه‌مش ، و مملکتکزده قالمق ایسته‌ینلرك مسلمان اولملرینی تحت مجبوریته آلمش اولسه ایدیکز، شمدی بولندیغکز حاله دوشمیه‌جك ایدیکز .

هرنه اولورسه اولسون ، بز یوکسك سسله بیان ایدییورزکه ، عالم سزك حقکزده حقسزلق ایدییور . اوروپا سزی اصلا طانیمیور و سزك حقکزده ، سزك دشمنلریکزك کاذب راپورلری، ومرویاتی اوزرینه اعطای حکم ایتمك جرأتنده بولنیور .

او قدر زماندن بری ترکیاده امرار حیات ایدن بز فرانسزلر ، سزه اك صمیمی حرمت وتوجهلرمز حقنده اعطای تأمینات ایدر، و بو کون ایچنده بولندیغکز بحران مصیبت انکیزدن ممکن اولدیغی قدر اك از ضررله تخلیص کریبان ایتمکزی صمیم قلبمزله تمنی ایلرز.

[١] اجنبیلرك « تورك » تعبیرندن مقصدلری ، عناصر غیر مسلمه‌نك ماعداسی اولان عثمانلی مسلمانلری‌در .

هامش — بو مقاله‌مزك غزته‌كزله درجنه ، و اكر ارزو ایدرسه‌كز آنك جراید اجنبیه ایله دخی نشرینه ، كمال ممنونیتله سزه اعطای مأذونیت ایدییورز .»

* * *

ایشته فرانسزلرك ساخته عثمانلی دیه توصیف ایتدیكی روملرك عثمانلیقله استهزالری وتخت عثمانی‌یه قارشی كستاخلقلری :

تخت عثمانیده پطریقاق تخلی !

رومجه « نئولوغوس » ك ۱۹ تشرین ثانی باش مقاله‌سندن :

« كرك استبداد زماننده، كرك اولیغارشی ادارەسنده دائما دوچارتجاوز وتعقیبات اولان یونان عرقنه دها مسعودانه بر استقبال تخیل ایدن شرقك بیوك رئیس روحانی وملیسی ، شرق اورتودوقس كلیساسنك سماسنده‌كی بیوك وضیادار بیلدیز ، كچن صالی كونی نابعوسم ، وفقط شانلی بر صورتده افول ایتمشدر .

زیرا بو افول ، بر طرفدن ژون تورك ادارەسنك انهدامی ، دیكر طرفدن یكی بر دور حیات كشاد ایدن احوال وشرائط فوق‌العادەنك حدوثی صره‌سنده وقوع بولمشدر . اویله احوال ووقایع‌كه بیوك رئیس روحانینك بر چوق سنه‌لردنبری ایچنده یاشادیغی ، آجیلر وامیدسزلكلردن ماعدا برشی كورمدیكی احوالدن پك فرقلیدر .

بو بیلدیز ، احتمالكه غیر قابل حصول وفقط جسور وقوتلی خیالنك خلق ایله‌دیكی طاتلی رؤیالر وامیدلر آره‌سنده سونمشدر .

بو رأس عظیم ومتفكر صوك كونلرده (رەئالیزم) دن اوزاقلاشمنی سوردی . حالبوكه ، رعیه‌سنك ، كلیسا امتیازاتنك دوچار تحقیر وتجاوز اولدیغی زمان (رەئالیزم) ی كندیلریله كوروشنلره توصیه ایدردی .

اورتودوقسلغك بو رأس مبجلی پطریقلكی زماننده بر چوق زهرلر ، آجیلر ایچمش ایسه‌ده صوك كونلرده امید ایله مالامال یكی بر عالم ایچنده یاشامق بختیارلغندن‌ده محروم قالمشدر . شیمدی‌یه قدر تاریخی وظلمدیده اولان پطریقلق تختنده اوطورانلر تعقیباتدن ، تحقیراتدن ، فلاكتلردن وتجاوزلردن باشقه بر شی كورمدیلر . حیات دنیویه‌لرنده بر شعلهٔ امید مشاهده ایتمدیلر ، فقط یوا كیم ، ولوكه نجم حیاتنك اثنای غروبنده اولسون ، لمعهٔ امیدی كورمش ، قلبی برحظ وجدانی وروحانی ایله متحسس اولدیغی حالده ترك حیات ایتمشدر . »

سبیل الرشاد

جرأتك ، كستاخلغك بودرجه‌سی دنیانك هیچ بریرنده كورولمه‌مشدر . بوسوزلری استانبولده ادارهٔ عرفیه آلتنده چیقان بر غزته یازییور . عثمانلی مسلمانلری یوقاریده‌كی مكتوبله بومقاله‌یی كمال دقت ایله اوقوملی وعبرت آلملیدرلر . بیچاره عثمانلی مسلمانلری بیك فلاكت ، بیك مصیبت ایچنده قیورانیور ؛ رومانك رأس مبجلی ایسه قلبی برحظ وجدانی وروحانی ایله متحسس اولدیغی حالده ترك حیات ایتمش ! نه طوغرو سوز ، نه آجی حقیقت ! یاشاسین اتحاد عناصر ! شاق ، شاق ، شاق .

بوحقیقتلری بوندن دها بیك اوچیوز بوقدر سنه اول بیلدیرن ایشته ایكی دستور قرآن :

۱) واعتصموا بحبل‌الله جمیعاً ولاتفرقوا ـ ولا تنازعوا فتفشلوا وتذهب ریحكم .

۲) ولن ترضی عنك‌الیهود ولاالنصاری حتی تتبع ملتهم .

فقط بز ، بولایتغیر قانونلرك، بو دساتیراجتماعیه وقوانین حیاتیه‌نك هیچ برینه رعایت ایتمدك . نظامسز ، قانونسز كائنات یاشایه‌مدیغی كبی ملتلر، جمعیتلرده یاشایه‌ماز .

قرآنی یالكز نماز ، اوروج كتابی عد ایتدك . بیكلرجه اوامر اجتماعیه وحیاتیه‌نك هیچ برینی نظراهمیته آلمادق . عاقبت ، فدمرناها تدمیرا‌ٔمرینه مظهر اولدق . متعدد دولتلر تأسیسنه كفایت ایده‌جك قدر قطعه‌لرمز افول ایتدكدن ، یوزبیكلرجه قارداشلرمز محواولدقدن صوكراده مسلمانلر اویانمایه‌جق؛ كتابنی، قانون حیاتنی آكلایوب آنكله عامل اولمایه‌جقمی؟ او، بیلیر! آرتیق هرشی آكلاشیلدی . طوپلرله، توفنكلرله بتون حقایق كسب وضوح ایتدی . بوندن اوته‌سی اضمحلال مطلقدر.

یا قرآن یاشایه‌جق ، یا ملت محو اوله‌جق !

هم شونی‌ده بیلملی كه قرآنك یشامه‌سی بزم وجودمزه متوقف دكلدر. (من یرتد منكم عن دینه فسوف یأتی الله بقوم یحبهم ویحبونه اذلة علی‌المؤمنین اعزة علی‌الكافرین یجاهدون فی‌سبیل‌الله ولایخافون لومة لائم ، ذلك فضل الله یؤتیه من یشاء ؛ والله واسع علیم .) بز دیندن یوز چویررسه‌ك الله اویله بر قوم كتیرركه كندیسی اونلری ، اونلرده معبود مطلقلرینی سورلر . بو مبارك قوم ، مؤمنلره قارشی رحیم، لكن دشمنلره قارشی‌شدیداولوب فی‌سبیل‌الله مجاهده ایده‌جك، لائمك لومندن اصلا پرواسی اولمایه‌جقدر . ایشته بو مظهریت جناب حقك عنایتیدركه ایستدیكنه ویرر . الله واسعدر، علیمدر .

شئون

بالقانلر محاربه‌سی :

متاركه عقدینی متعاقب مقدمات صلحیه ایله‌اوغراشلمش وبوهفته لوندره‌ده تشكیل‌اولونه‌جق‌مذاكرات صلحیه‌یه‌مرخص تعیینیله‌اشتغال‌اولونمشدر. دولت علیه طرفندن عثمانلی آژانسنك تبلیغنه نظراً بحریه ناظری صالح ، زراعت وتجارت ناظری رشید وبرلین سفیری عثمان نظامی پاشالر تعیین اولونمشلردر. بلغارلر طرفندن دخی باش وكیل وخارجیه ناظری كشوف ، بلغار باش قوماندانی جنرال ساووف وبلغار مالیه ناظری طودوروف تعیین‌اولونمشلردر.

عالم اسلامده تظاهرات

قفقاسیاده :

« نوویه ورەمیا »نك قفقاسیه مخابری ، بالقان محارباتنك‌قفقاسیه‌اسلاملری اوزرینه اجرا ایتمش اولدیغی تأثیردن‌بحث ایده‌رك : « بوراده بیوك‌برهیجان وار ، اراضی واملاك صاحبی وبیوك سرمایه‌دارلر، عمله‌وبتون‌مسلمان‌اهالینك اتحاد اسلام ناشرلری تحت تأثیرنده اولوب توركیه‌نك دوچار اولدیغی‌مشكلاتی روسیا دولتنك انتریقه‌سنه حمل ایله روسیا علیهنه بیوك بر جریان‌فكری، كیندار بر حس عداوت پرورده ایدیورلر » دیه‌دوائر حكومتی تیقظ‌وانتباهه دعوت ایدیور .

روسياده :

روسياده نشر اولنان بالجمله اسلام غزته‌لری قربان بایرامی مناسبتیله یازمش اولدقلری مقاله‌لرنی بالقان محاربانه حصر ایده‌رك خلافت اسلامیه‌نك بویله معروض مهاجمات اولدیغی بر زمانده ، مسلمانلره بایرام دكل ماتم لازمدر ، دیه مختلف تعبیرلرله صمیمی بر حس اخوت اسلامیه اظهار ایلكده‌درلر . انسان درونی بر آجی حسیله یازیلان بو سطرلری اوقودقجه بوتون فلاكت حاضره‌یه قارشی بر امید استقبال منبعی اولان شو «حس اخوت»ی كوره‌كله جداً تسلیتیاب اولیور .

هندستانده :

لاهور شهرنده منتشر (پیسهٔ اخبار) ك یازدیغنه كوره : دهلی، اله‌آباد ودیگر برقاچ شهر علماسی طرفندن نشر ایدلمش اولان فتوا مسلمانلر اوزرینه بیوك برتأثیر اجرا ایتمشدر. فتوا شوندن عبارتدر :

« هركيمك ذمتنده ذكات، صدقه وخيرات سائره وارسه دولت عثمانيه »
« هلال احمر جمعيتنه اعطاسی تقدیرنده ذمتنده بولنان فرائض وواجبات ساقط »
« اولور . »

بوفتوانك نشری مسلمین اوزرینه بیوك برحسن تأثیر اجرا ایتمش وحتی بعض ذوات قربان ذبح ایتمیوب بدلاتی اعانه‌یه ترك ایلمشلردر.

بو خصوصده لوندره‌ده بولنان (امیرعلی) حضرتلری طرفندن ده هندستان مسلمانلرینه خطاباً برتلغرافنامه كشیده اولنمش، بوده بیوك برحس غیرت وحمیت اویاندیرمشدر . دیگر طرفدن (آغاخان) طرفندن كشیده ایدیلن برتلغراف كذلك بیوك برتأثیر اجرا ایلمشدر .

اعانه‌یه كمال كرمی ایله دوام اولنمقده وحتی برچوق حمیتمند (هندولر) یعنی پتپرستلر طرفندن بو امر خیره اشتراك ایدلكده ووطنداشلرینك شو تشبثی مسلمانلری پك زیاده مسرور ایلمكده‌در . هندستانك وسعت اراضی وكثرت نفوسندن ناشی اعانه درج وجمعنده بعض مشكلاته تصادف اولندیغندن بعض متفكرین ورؤسای هندستان طرفندن بالجمله قرا وقصباتده اعانه قومیسیونلری تشكیلی قرارگیر اولمشدر . بوتشبثاته انگلیز حكومتی طرفندن هیچ بر ممانعت كوسترلمه‌سی موجب تشكر اولمقده‌در . برطرفدن اعانه‌یه دوام اولندیغی كبی دولت علیهٔ عثمانیه ایچون حین حاجتده براستقراض حقنده‌ده بعض تشبثات وقوع بولمقده‌در .

مظالم صليبيه

سلانیكده :

مخابر مخصوصلرك یازدیغنه كوره : [شهر داخلنده آسایش تماماً مفقود وآنارشی حكمفرمادر . واردار قپو خارجنده یكی محله‌ده اسلام قبطیلرندن برینك زوجه‌سنی جوارده‌كی مزارلقه كوتوره‌رك ناموسنی پایمال ایتدكدن صوكرا قویون كبی كسمشلر وباشی بدنندن آییره‌رق جسدی براقمشلر وسر مقطوعنی آلوب كوتورمشلردر .

ینه واردار قپو خارجنده كوریجه‌لی واسیلك خانده اقامت ایدن، كوكیلی ویكیجه اهالیسندن اولوب عسكر البسه‌سنی چیقاره‌رق حیاتلرینی محافظه ایچون اوراده یاتان اون بر كیشینك - كیجه ساعت یدیده یرلی بلغارلری اوكده اولمق اوزره بر قاچ بلغار عسكری كلرك - اوزرلرنده‌كی نقود واشیای موجوده‌یی آلدقدن صكره هپسنی باغلامشلر وصندوق پیكار موقعنه كوتوروب درلو درلو اشكنجه وعذاب ایله قتل ایتمشلردر .

بلغار مظالمی صوك درجه‌ده‌در . سلانیكك برساعت طیشاروسنده كووزنه‌یولی اسلام نعشلری ایله مالامالدر . بونلر سلانیكده بولنان مهاجرین اولوب مملكتلرینه كیتمك اوزره یونان حكومتندن آلدقلری كاغدلره استناداً یوله چیقمشلرسه‌ده اوراده بلغارلر طرفندن اتلاف اولنمشلردر .

پوروپده ایكیوز اسلام سلخخانه‌لره كوتوریله‌رك قویون بوغازلانیرجه‌سنه كسلمشدر . بو بیچاره‌لرك املاكی حقنده ایكی اوچ كیشی حضورنده كویا آلم

صاتم معامله‌سی یاپیلیور . واللرندن سند آلنه‌رق پاره‌لر یدلرینه صایلیور . بیچاره‌لر هیئت حضورندن چیقدقلرنده طیشاروده‌كی جلادلر اولا اللرندن پاره‌لری آلیر ، صوكرا سلخخانه‌یه كوتوره‌رك قتل ایدیورلر .

سیروزده قتل عام اجرا ایدیله‌رك بشیوز كشینك قانی بیهوده هدر ایدلمشدر .

سلانیكده‌كی عموم تركجه غزته‌لرك انتشاری حكومت یونانیه طرفندن منع ایدیله‌رك مطبعه‌لری اوكنه عسكر اقامه اولنمشدر .

برطرفدن كویلرینه كوندریلن اسلام مهاجرین یولده یونان ، بلغار چته‌لرینك هدف دانهٔ خیانتی اولیور ، كندیلرینه كیمسه دست معاونتی اوزاتمیور . یونان مدنیتك نه دیمك اولدیغنی ، نصل قاتل بولندیغنی یقیندن كورمك مقدر ایمش ، بوكنز بوكولمش طوریورز .

اسلام تجارتخانه‌لری الان قپالیدر .

بلغارلر اوكارنده میدانی بوش بوله‌رق وهركجه‌كاری یرلره بلای مصیبت یاغدیره‌رق جمعهٔ بالادن بدأ ایله سلانیكه قدر بالعموم معموره‌لری محو وخراب ایتمشلردر. بیكلرله نفوس اسلامی چولوق چوجوق برآراده، جامعلر ایچریسنده دیری دیری احراق بالنار ایلمشلردر .

دمیرحصار قضاسنك (پتروو) و (یترنا) قریه‌لری اهالیٔ اسلامیه‌سنی، شقیٔ مشهور صندانسكی ذكورینی برجامعه ، اختیار قادینلرله ثیبلری دیگر برجامعه طولدیره‌رق بیك بشیوزی متجاوز نفوس اسلامی‌غازله احراق ایتدكدن صكره كنج قیز وقادینلری منلك جهتنه سوق ایلمشدر .

عورتحصاری قضاسنك (كركود) قریهٔ اسلامیه‌سی ایچنده عین حالی بلغارلك منتظم عسكری اجرا ایتمش، بوراده‌ده آلتمش قدر كنج قادین وقیز مجهول برطرفه سوق ایدلمشلردر.

عورتحصارینك جسیم (قاره‌طاغ) ناحیه‌سنده‌كی اسلاملر مدهش اشكنجه‌لرله محو ایدلدیلر. صوروویچ منطقه‌سنده نه قدر قرای اسلامیه وارسه هپسی عین دهشت وفجاعتك قربانی اولدیلر . بو احوال سلانیك عموم قونسولرینك معلومیدر .

سلانیك شهری داخلنده‌ده یاپیلمادق رذالت براقیلمادی .

یونان حكومتی سلانیكی اشغالك ایكنجی كونی ٧٦٠ قدر دین عادی ایچون موقوفلردن خرستیانلری ترخیص ایتمش، مسلمانلری موقوفاً براقمشدی . بونلرك اوزرینه اوچ درت یوزده اسرای حربیهٔ اسلامیه علاوه ایدیله‌رك تمام اون كون بر درهم تعیین ویرلمه‌مش و بیچاره‌لرك اوزون كون اوزون كیجه اكمك دیه فریادلری محلامزده‌كی انسانلری حیاتندن بیزار ایتمش ، اولردن طوپلانان اكمكلر بیك مشكلات ایله بو بیچاره‌لره توزیع ایدلمشدر.

هیچ بر حقیقی یازدیرمزلر. ایشته ماكدونیایه مساوات وعدالت سوقنه قالقان متحد اوردولرك كتیردیكی مدنیت!. اكثریتی حائز بولنان نفوس اسلامی تماماً محو ایتمك ایچون یاپلمدق فضاحت و جنایت براقیورلر. یا علنی قتل عام، یاخود آجلقله ، سفالتله اتلاف ! عجبا استانبولده مقیم دول معظمه سفراسی ٢٠ نجی عصر مدنیتنده اجرا ایدیلن بو وحشتلری كوروب آكلامق ایسته‌میه‌جكلرمی ؟

آرناوودلقده :

پارسدن (نویه فرایه پره‌سه) غزته‌سنه اشعار اولنیور :

بوراده‌كی مقامات رسمیه‌یه صربلر طرفندن اشغال اولنان اراضی سكنه‌سنه صوك درجه‌ده وحشیانه مظالم اجرا اولندیغنه دائر رسمی ونیم رسمی برچوق حوادث ومعلومات وارد اولمشدر . آرناوود اهالی‌یه قارشی اجرا اولنان بومظالمك اصل صحنه‌لری اسكوب، قومانوه ووه‌رشیچا حوالیسنده‌در. واسطهٔ مدافعه‌دن محروم اسلام آرناوودلر صرب عساكری طرفندن ظالمانه قتل ایدلمش وجسدلری واردار نهرینه آتلمشدر. بر فرانسز، صربلره نه‌قدر آز مقاومت ایدلمش ایسه‌ده آنلرك قتل عاملری اوقدر شدید اولدیغنی وقتل عام ایدیلنلرك اكثریسی كندینی مدافعه‌دن عاجز كیمسه‌لر بولندیغنی رأی‌العین مشاهده ایتمشدر.

لوندره‌دن « نويه‌فرايه‌پرسه » غزته‌سنه اشعار اولنيور :

(دراج)دن « ده‌يلى تلغراف » غزته‌سنه كشيده اولنان برتلغرافنامه‌ده (پرزرين) حواليسنده صربلرك قتل عام اجرا ايلدكلرى ملتجيلرك افاده‌سندن آكلاشلديغى بيان ايلشدر.

(يانا) دن وارد اولان خبرلره‌نظراً صربلر اوراده‌كى اسراى عثمانيه‌يى كاملاً قتل ايتمشلردر. (دراج) ده‌كى اسلاملر صربلرك شهر مذكوره دخولنده عائله‌لرك محافظه ايدلسنى آوستريا قونسلوسندن رجا ايلشلردر.

چين — روسيه :

چين — روس مناسباتى . — عالم اسلام سياستى نقطهٔ نظرندن فوق‌العاده شايان اهميت وقايعدن بريسى‌ده چين ـ روس مناسبات سياسيه‌سيدر، كه صوك كونلرده غايت مراق انكيز برصفحه‌يه داخل اولقده ومحاربه اماره‌لرى ابراز ايتمكده‌در . آكلاشيلان (شرق خرسزلرى هيئت سياسيه‌سى). سوء قصدينى مملكت آسمانيدن [۱] دخى اسيركه‌مك ايسته‌ميور . چين ـ روس مناسباتى ، شرقك اك بيوك ايمپراطورلنى ودنيانك اك غلبه‌لك بر پادشاهلغى اولان بومملكتده داخلى اختلالر باشلايه‌لى برى ظهوره كلش وكنديسنى بر حيات مدنيه احرازينه عزم ايتمش اولان ـ وقتيله ملل غربيه‌نك اولديغى كبى شمدى‌ده ـ ملل شرقيه‌نك دشمن بى‌امانى وضعيتنه قويان روسيا چينده برطاقم انتريقه‌لرچويرمه‌يه باشلامشدر . كچن سنه چين مملكتى غايت مشكلاتلى برزمانده ياقالايه‌رق مغولستانه مختاريت ويرديرمه‌سيله مقدمه حاضرلامش ، بوكره دخى نو ايجاد مغولستان خانلغيله عقد ايتمش اولديغى ائتلافنامه‌سيله تحكيم موقع ايتمك ايسته‌مشدر. بروجه‌آتى درج ايتديكمز اشبو ائتلافنامه‌نك موادندن طوغريدن طوغرى‌يه مغولستانك روسيه حمايه‌سى آلتنه دخولى وعينى زمانده چين دولتنه مستقبلاً بيوك برتهلكهٔ سياسيه حاضرلنقده اولديغى آكلاشيليور .

ايشته ۱۹۱۲ سنه‌سى ۲۱ تشرين اول تاريخلى عقد اولونان **روسيا ـ مغولستان ائتلافنامه‌سنك متنى :**

« بتون مغول ملتنك كندى مملكتنك تاريخاً تأسس ايتمش اولان خصوصياتى محافظه ايلك آرزوى عموميسى اوزره چين عساكر و حكامى مغولستان اراضيسندن قوغوله‌رق ، (جبزون ـ دامبا ـ خوتوختا) بتون مغول ملتنك حكمدارى اعلان ايدلدى. بوصورتله مغولستانك چين ايله اولان مناسبات قديمه‌سى منقطع اولدى . خصوصات آنفه‌يه وعينى زمانده دخى روس ومغول ملتلرى ميانده اسكيدن برى موجود اولان مودت متقابله‌يه وروس ـ مغول تجارت متقابله‌سنك تابع اوله‌جغى انتظام و قوانينك قطعى صورتده تعيين ايدله‌سى لزومنه نظراً روسيه حكومت ايمپراطوريه‌سنك ويرمش اولديغى صلاحيتله ، سراى مشاور حقيقيلرندن (ايوان قوروستوفتسف) ومغول ملتنك حكمدارى ، هيئت حكومتى ومغول خانلرينك توكيلى اوزرينه : مغول هيئت نظارتنك رئيسى و ۱۰,۰۰۰ علمك حاميسى (ساين ـ نوين ـ خان نامنان ـ سورون) ، صلاحيت كامله ايله داخليه ناظرى (چين ـ سوزوكتو ـ سين ـ وان لاما سه رين ـ چيميت) ؛ (أرده‌نى ـ دايين ـ وان ـ خان) رتبه‌سنده (دورجژى خان)؛ حربيه ناظرى (أرده‌نى ـ دالاى ـ سزيون ـ وان هومبوسورون) ؛ ماليه ناظرى (توشه‌تو ـ سزيو ـ وان چاك ـ دورجاب) وعدليه ناظرى (أرده‌نى ـ سزيون ـ وان نامساراى) آتيده‌كى مواد اوزرينه عقد ائتلاف ايلديلر :

۱ — مغولستان ادارهٔ ممتازه‌سنك تأمين محافظه‌سى ، مغولستان ملى عسكر احضار ايده‌جكى ، چين عساكرى مغولستانده براقلميه‌جغى ، مغولستان اراضيسنك چينليلر طرفندن استعمار ايدلميه‌جكى ايچون روسيا حكومت ايمپراطوريه‌سى مغولستانه ياردم ايده‌جكدر.

۲ — مغول حكمدارى ومغول حكومتى روسيا تبعه‌سى ور وسيا تجارتنه سابق وجهله كندى ملكيتلرنده اولان اراضيدن استفاده ايتمه‌لرينه مساعده ايلدكلرى كبى ، اشبو مقاوله‌نامه‌يه ضميمه اولان راپورده ذكراولونان بالجمله امتيازات مخصوصه‌يى دخى تأمين ايده‌جكلردر .

روسيا تبعه‌سنك استفاده ايتمكده اولدقلرى امتيازات وحقوق فوقنده ديكر بردولت تبعه‌سنه بردرلو امتيازات ويريلميه‌جكى‌ده كنديلكندن آشكاردر.

۳ — ايلريده مغول حكومتى چين وياخود ديكر دولتلرله تأسيس مناسبات ايده‌جك اولورسه‌صوكره‌دن عقد اولونه‌جق معاهده‌لر روس دولت ايمپراطوريه‌سنك مساعده‌سى انضمام ايتمينجه اشبو ائتلافنامه وراپورى نقض ايده‌مزلر.

٤ — اشبو ائتلافنامه وداديه امضا ايدلديكى كوندن اعتباراً محل تطبيقه وضع اولونه‌جقدر .

ائتلافنامه‌يه ضميمهٔ تنظيم اولونوب‌ده طرفين مرخصلرى طرفندن امضا اولونان روسيه تبعه‌سنك مغولستانده‌كى حقوق وامتيازات مخصوصه‌لرينى مبين اولان راپورك برصورتى‌ده ياقينده نشر اولنه‌جقدر .

دهانيسانك ۱۳ نده ايدى‌كه روسيا خارجيه ناظرى دوما مواجهه‌سنده ويرمش اولديغى بياناتنده ، روسيا ديپلوماسيسنك چين دولتندن مغولستان استقلالنك قبول وتصديقنى طلب جهتنه معطوف اولديغى آكلاشيليوردى . خارجيه ناظرينك اشبو بياناتندن آكلاشلديغى صورتله روسيا چيندن اساساً اوچ شى ايسته‌يوردى : مغولستانده چين اداره‌سنك تأسيسندن صرف نظر ايلك ، اوراده‌كى چين عساكرينى قالديرمق ، مغولستان اراضيسنده چين تبعه‌سنك استعمارينى منع ايتمك .

بالطبع چين حكومتى اشبو مطالبى رد ايلدى . مغوللرده چينده تأسس ايدن حكومت جمهوريه‌يى طانيماديلر ، عصيان ايده‌رك چينليلرى قوغديلر ، اعلان استقلال ايلديلر . شمدى اشبو ائتلافنامه اعلان ايدلنجه چين حكومتى تهلكه‌يى تقدير ايده‌رك كندى حقوق حاكميتنى مدافعه ايتمك اوزره تشبثاته كريشدى وآرتق مغولستان مسئله‌سى روس وچين سونكولريله حل ايدله‌جكنى محتمل كوره‌رك تدابير عسكريه‌يه باشلادى .

غزته‌لرك ويرديكى معلوماته نظراً روسيا حدودينه سوق ايدلك اوزره ۵۰۰ بيك چين عسكرى تحت سلاحه آلنيور وهرطرفده روسيا عليهنه متينغلر تشكيل اولنوب كليتلى اعانه‌لر طوپلانيور وكوكلليلر قيد اولونيور . ديكر طرفدن روسلره قارشى ژاپونيا ايله چين دولتين شرقيه‌سنك دخى عقد اتفاق عسكرى ايتمش اولدقلرينه عائد برحوادث چيقمشدر ، كه بوحوادث پترسبورغ محافل سياسيه‌سنى دوشونديرمكده‌در .

روسيا ديپلوماسيسى شمدى مغولستانله عقد ايتمش اولديغى ائتلافنامه‌يى چينه تصديق ايتديرمك ايسته‌يور . بوخصوصه عائد اولق اوزره پكن‌دن (روسقويه سلووو) يه چكيلمش اولان برتلغراف اولدقچه معنيداردر . اشبو تلغرافده دنيليوركه : چين خارجيه ناظرى روسيا سفيرينك مملكتده روس عليهنده تشويقاتك آرتماسى حقنده آلمش اولديغى بر مخطره اوزرينه روسيا سفارتخانه‌سنه كلوب مديد برملاقات نتيجه‌سنده ، تأييد ايلديكى وجهله ، روس ـ مغول ائتلافنامه‌سنه چين ايچون دها آز موجب تحقير برشكل ويرله‌سى تحت قراره آلنمشدر . ائتلافنامهٔ مذكور شكل مطلوب اوزره تحرير اولندقدن صوكره چين حكومتنجه دخى تصديق ايدله‌جكمش . اشبو شكل تحرير حقنده اصرار ايدن چين حكومتى مسئله‌يه برشكل مقبول ويره‌رك افكار عموميه‌نك تسكينه موفق اوله بيله‌جكنى اميد ايتمكده‌در . مع مافيه روسلره قارشى هيجان سكونت پذير اولاميور . غزته‌لر مغولستانك چينه ۷۲۲,۰۰۰,۰۰۰ لين بورجى اولديغى وبوبورجك‌ده روسلردن آلنمه‌سى لزومنى بيان ايديورلر .

چين حكومتى (كالقان) قواى عسكريه‌سنه ۱۵ بيك عسكر دها علاوه ايلش وبرنجى ، ايكنجى ودردنجى فرقه‌لره دخى كالقانه كيتمك اوزره امر ويرمشدر .

[۱] چينليلر كندى مملكتلرينى وطن سماوى عد ايتدكارى كبى ، ايمپراطورلرينى‌ده ولد السماء اعتقاد ايدرلر .

مطبعهٔ احمد احسان وشركاسى مدير مسئول : اشرف اديب

سبیل الرشاد

سنه ١٣٣٠

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — دینی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

صاحب ومدیر مسئول : ح . اشرف ادیب

عدد ٤١ — ٢٢٣ ٩ محرم ١٣٣١ پنجشنبه ٦ کانون‌اول ١٣٢٨ جلد ٢ — ٩

تفسیر شریف

بسم الله الرحمن الرحیم

یا ایها الذین آمنوا اصبروا وصابروا ورابطوا واتقوا الله لعلکم تفلحون

ترجمه‌سی

« ای ایمان ایدن کیمسه‌لر ، ثبات کوستریکز ، هم دشمنلریکزدن فضله برثبات کوستریکز ؛ دائماده محاربه‌یه حاضر بولونیکز ؛ بونکله برابر ، اللهدن هرزمان قورقیکزکه فلاح بوله‌سیکز . »

***

بو آیت جلیله آل عمران سوره‌سنك صوکنده‌در . « اصبروا » ، « صابروا » امرلرینك نه‌اولدیغنی ایجه آکلایه بیلمه‌مز ایچون صبرك ماهیت حقیقیه‌سنی دوشونمه‌مز ایجاب ایدییور .

« والعصر » سورهٔ شریفه‌سنی تفسیر ایدرکن‌ده سویله‌مشدك : انسان ایچون اك بویوك فضیلت صبردر . ملکات اخلاقیه‌نك هیچ بری بوملکهٔ فاضله ایله بوی اولچوشه‌مز . اونك ایچون کتاب‌اللهده صبر قدر چوق ذکر ایدیلن ، صبر قدر صیق امر اولنان بر سجیه دها یوقدر . صحابهٔ کرام رضی‌الله‌عنهم افندیلریمزدن هیچ برینك سورهٔ عصری اوقومادن آرقداشنه وداع ایتمدیکی معلومدر . بونك حکمتی‌ده انسانك خسراندن یاقه‌یی قورتاره بیلمسی ایچون حقه ، صبره درت ال ایله صاریلقدن باشقه چاره اولمادیغنی بربرینه اخطار ایتمکدر .

ای اما صبر نه‌در؟ هیهات ! بز مسلمانلر صبر کلمهٔ قدسیه‌سنك مدلولنه صاحب اولمق شویله طورسون ، واقف بیله دکلز ! أوت ، صبر لفظی اکیلدیکی کبی ذهنمزی مسکنته ، مذلته یاقین برمفهوم قاپلار . بزه‌کوره صبر صورت مطلقه‌ده « قاتلانمق » دیمکدر . نه‌یه قاتلانمق ؟ هرشیئه .. دها طوغروسی قاتلانیلمایه‌جق شیلره ! مثلا ذلیل اولمایه ، حقارت کورمه‌یه ، دوکولمه‌یه ، سوکولمه‌یه ؛ خلاصه ، شرف انسانیتمزی لکه‌لیه‌جك مصیبتلرك هپسنه .

امان یاربی ! قرآن نه سویلیور ، بز نه آکلایورز! صبر قاتلانمق دکل ، کوکس کرمك دیمکدر . نه‌یه کوکس کرمك ؟ أوت ، صوکنده قاتلانیلمایه‌جق آجیلره قاتلانمق اضطرارینه محکوم اولمامق ایچون ، اوکجه‌دن هردرلو شدائده ، هردرلو مزاحمه مرججه‌سنه ، انسانجه‌سنه کوکس کرمك .

الله یولنده ، حق یولنده ، دین اوغورنده ، ملت اوغورنده راحتنی ، اویقوسنی ، مالنی ، جانی فدا ایدیویرمك یوقمی ؟ ایشته صبر بودر . یوقسه ، بوفداکارلقلرك سمتنه یاناشمایه‌رق مسکین مسکین اوطورمق ؛ صوکره‌ده حصه‌سنه دوشه‌جك رسوالغی « قدر بویله ایمش ! تحمل ایتملی .. » دییه هضمه چالیشمق هیچ برزمان صبرایله تألیف اولنه‌مز .

نه حاجت ! زمخشری کبی اکابر مفسرین ، صبره تکالیف شرعیه‌یی حقیله ادا ایتمك معناسنی‌ویرییورلر . اویله‌یا ، تکلیف کلفت ماده‌سندن کلدیکی ایچون ، شریعتك بوتون تکالیفی اوفاق ، بویوك برر فداکارلق اختیارینی استلزام ایدر . لکن برکره ، او فداکارلغك قبولی یوزندن الده ایدیله‌جك سعادتی ؛ برکره‌ده ترکی دولاییسیله باش کوستره‌جك فلاکتی دوشونملی !

شريعتك اڭ برنجى تكليفى علم دكليدر ؟ پك اعلا ! تحصيل علم ايچون آز فداكارلق، يعنى آز صبرمى ايستر ! لكن اولا علمك، كرك بو كونكى حيات فانيده تأمين ايلديكى منافعى، كرك يارينكى عمر جاودانيده ويره‌جكى موقعى دوشونورسه‌ك ؛ صوكره ، جهالتك هم دنياده ، هم عقباده نه بويوك برخجالت ، نه يامان بر رذالت ولديغنى كوز يمزك اوكنه كتيرسه‌ك : دينك او تكليفنى كلفت محض اولسه بيله ينه بيك جان ايله قبول ايتمه‌مز لازم كلزمى ؟

ايشته صبر ديمك علوم نافعه‌يى تحصيل ايچون هر درلو صيقنتى‌يه تحمل ايتمك ديمكدر؛ يوقسه جهالتك سوروكله‌يوب كتيره‌جكى ملوثات ايچنده بوغولوب كيتمك دكلدر !

صوڭ زمانلرده مسلمانلغى بتون بتون اورته‌دن قالديرمق ، ياخود اوته‌سنى برى ايده‌رك شريعتده برتجدد حصوله كتيرمك ايسته‌ينلر توره‌دى . بز بو آدملرك سويلدكلرينى ايشيتدك ؛ يازدقلرينى اوقودق . « دينى قالديرمالى ! » دينلرك دنيادن ؛ « تجدد حصوله كتيرملى » فكرينى بسله‌ينلرك‌ده دينده‌ن آله بيلديكنه غافل اولدقلرينه ايمان ايتدك .

أوت ، بو آدملر ميليونلرجه خلقك حسياتنه ، حركاتنه حاكم اولان روح ازلى‌يى كورميه‌جك قدر غفلت كوسترمه‌لردى : دينى قالديرمانك نه لزومنى ، نه ده امكاننى تصور ايده‌مزلردى . كذلك شريعتك هويت حقيقيه‌سنه دائر آزيجق معلومات ايديمش اولسه‌لردى : دينه يكيلك صوقمق شويله طورسون ، اونك اڭ اسكى يعنى اڭ صحيح شكلنه رجوع ايتمك احتياج مبرمنى كوزلريله كورورلردى .

ايشته اونلرك بو غفلتى ، بو جهالتى‌ده هپ دميندن برى اكلاتمق ايسته‌ديكمز سجيهٔ مباركهٔ صبرك فقدانندندر . اويله يا ، ديمك كه بو آدملر نه ملتى تدقيق ايده‌جك ، نه ده شريعتى اكلايه‌جق قدر فداكارلق كوسترمه‌مشلر !

برزماندن بريدر، ديللرده « قاراقتر » سوزى دولاشوب كيديور. عزم ، ثبات ، سجيه ، متانت كبى الفاظ ايله ترجمه ايديلن بو كلمه‌نك تام مقابلى صبردر . اويله ايسه آرتيق بو امته آلمان ، انكليز، فرانسز ملتلرينك اخلاقيله متخلق اولمايى توصيه‌دن واز كچه‌لم ده اوكا معالئ اسلاميه‌يى اوكرتمه‌يه چاليشه‌لم .

اڭ بويوك ، اڭ متين اخلاق حقيقى مسلمانلرده ؛ اڭ مؤيد دساتير اخلاقيه ايسه حقيقى مسلمانلقده‌در . « و انك لعلى خلق عظيم » طرزنده‌كى تكريم الٰهى‌يه مظهر اولان رسول محترم صلى الله عليه وسلم افنديمز سجاياى فاضله‌نك بر تمثال فوق الخيالى ايدى . او ذات اقدسك مكتب تربيتنده يتيشن اصحاب كرامك‌ده ناصل كامل ، ناصل مكمل برر انسان اولدقلرى هپمزك معلوميدر . بو حقيقتلرى يالكز بزم كتابلر يازميور ؛ فرنكلرك اولدقجه انصافليلرى‌ده اعتراف ايدييور ؛ « كوندوزين بوتون مالملكنى قابيسنه كلن محتاجلره ويرن محمدك (صلعم) اقشامه تك خرمادن باشقه ييه‌جكى قالمامشدى . اونى ده اڭ صوڭ كلن فقيره تصدق ايدرك كيجه‌يى عائشه (رض) ايله برلكده آچ اوله‌رق كچيردى . » دييور .

صدديمزه دونه‌لم : آيت جليله بزى صبره دعوت ايدييور ؛ هم ده دشمنلريمزك كوستره‌جكنه قات قات فائق برصبره دعوت ايدييور . بز شمدى‌يه قدر قرآنده‌كى اوامر الٰهيه‌يى ديكله‌مش ، مقتضاسنجه حركت ايتمش اوله‌يدق ، بوكون ماضيمزى حسرتله ياد ايتمزدك ؛ ناموس دينى ، ناموس شريعتى دشمنك مردار اياقلرينه چيكنتمزدك ؛ ايشته « رابطوا — حربه حاضر بولونيكز » ، « واعدوا لهم ما استطعتم من قوة — دشمنلريكزه قارشى كوجكز يتديكى قدر قوت حاضرلاييكز . » طرزنده‌كى آچيق، قطعى امرلره قولاق ويرمديكمز ايچون بوتون عالم اسلام برصحنهٔ قتال اولدى .

أوت ، قوت حاضرلامق خيلى فداكارلق اختيارينه متوقف ايدى ، حالاده اويله‌در . لكن اوقوتى الده ايتمك ايچون نه‌قدر كلفتلر ، نه‌قدر زحمتلر وارسه بزهپسنى اقتحام ايده‌جك ، هپسنه كوكس كره‌جك ايدك . زيرا قرآنك امرايتديكى صبر ايشته اوايدى . يوقسه وطن اسلامك شواليم فلاكتى قارشيسنده قولاقلريمزى صارقيدوب اوطورمق دكل !

ربنا افرغ علينا صبراً وثبت اقدامنا وانصرنا على القوم الكافرين .

محمد عاكف

أدبيات

نسلئ آتى

آتى بزه مجهول ... اوت ، آتى ، بزه كرچه
بر عمق عدم ، بر ابدى ليلهٔ هيچى ،
بر ليل مقسى كبى مظلمسه‌ده ؛ لكن
اوندن بزه بر فجر أمل طوغماسى ممكن ..
آتى بزم اشكوفهٔ آماللزى هپ
بر فجر ضيا بار ايله تابان ومذهب ،
خندان طرب ايتسين ، أوت ، بلكه‌ده مأمول؛
يبرتيلسين ، آچيلسين أوت اوسترهٔ مجهول ...
مأمول ... فقط ، اوطوغه‌جق فجر منيرك
انوار فيوضاتى ، سنك شعلهٔ فكرك .
سنسز طوغاماز افق املدن بزه بر شى .
صوڭ لمعهٔ اميديسك اى نسل جديد ، اى
شبان وطن ! سن شو بقاياى عظامك ؛
تيتره‌ر سكا ارواحى اواجداد عظامك .
حقدن بزه اى پارلايه‌جق لمعهٔ قدسى !
سنسك أوت آنجق شو ظلال غم ويأسى

سنسك سيله‌جك ، قالديره‌جق ناصيه‌لردن ؛
فردای اميدك بزه برر وزنيسك سن .
بر باق بوتون انظار توجه سكا معطوف ...
هر شی سكا .. پيمانهٔ عرفانكه مسهوف ..
ای مدرسه‌نك حجرهٔ تضييقی ايچنده
محكوم عطالت قالان ای نسل گزيده !
بو ملته سن مشعل ارشاد اولاجقسك ؛
بو ملته سن ملجأ امداد اولاجقسك ؛
سن مسكنتی ، غفلتی آرتق آته‌جقسك ؛
دينك بزه امر ايتديكنی آكلاته‌جقسك ؛
فكر مدنيی بزه تلقين ايده‌جكسك ؛
سن ملتك آتيسنی تأمين ايده‌جكسك .
خلق روح ديانتدن اوزاقلاشمش ، اونك قالق ،
هانكی حركاتی اويويور دينه بر باق !
كوستر اوكا سن حكمت تشريعنی دينك ،
اشكال حقيقيه‌سنی دين مبينك .
بر باق نه كورورسك : اومسلمان كچينلر
بر كتلهٔ جهل وعصبيت .. وسراسر
بر عجز وسفالت ييغينی : آغلاته‌جق حال..
طويمق ، اويومق ، اونلر ايچون غايهٔ آمال .
دينك يالكز اسمنی طويمش ، اوقدرجق ؛
بر بيلكيسی يوق دينه ، دنياسنه لايق .
كوستر اوكا دينك نه ديمك اولديغنی سن ؛
كوسترمك اونی بوينكه بورجدر ؛ بو وظيفه‌ك
بيلسه‌ك نه بويوكدر ، نه مقدس و نه معالی !..
شو عالم اسلامه بر آز فكر تعالی ،
فكر مدنيت ويره بيلسه بينه كافی :
نقصاننك اكمال وتلافيسنه كافی
بر دوينو ديمكدر ؛ ويره بيلسه‌ك سن اوحسله
بر روح تيقظ اوكا ، اوكتلهٔ جهله
تأمين ايديورسك ديمك آتيی ؛ فقط سن
بو غايهٔ علويه‌يی تعقيب ايده‌جكسه‌ك
اوهام وخيالات ايله امحای تفكر ،
اسرار حيات اتمه‌يه‌جك؛ فكر تنور
پيدا ايده‌جكسك . بزه بو دين مبينك
اعلاسی ايچون، باق سنك اسلاف گزينك
بيكارجه اثرلر يازارق ايله‌مش اتحاف،
البت اونی كورسون ، اوقوسونلر ديبه اخلاف .
سن حاشيهٔ منطق ايله اوغراشيوركن ،
بر غايهٔ مجهوله پشنده قوشيوركن ،
بزده نه قدر اسكی ونافع آثار
وارسه اوقومش اونلری مستشرقلر .
سن اونلری تدقيقه قويول ؛ اونلری اوكرهن ؛
شو مملكت وملته نافع نه قدر فن
وارسه اونی تحصيله چاليش ، چينه قدر كيت ؛
آچ ، فجر دماغكله شو ظلمتلری محو ايت !
قالدير شو زواللی وطنی دوشديكی يردن .
غربك اوقو ، آثار ترقيسنی ، اوكرهن ،
اوكرهن ، چاليش آرتق بو كون، آتی سكا مودوع
بيل ، هپسی ، سنك سعيكه ، عرفانكه مودوع !.

قونيه

ابن حازم
نعيم

اجتماعی دردلرمزدن :

كيفكه باق !

قرده‌شم آقسه‌كيلی احمد حمدی‌یه

شكرلی بر .. چنار آلتی .. بر آلدق ، آيلقچی ! ...
— حسن شوطاولابی وير ، باق دهمين ينيلدی حاجی ..
— أوت اونك «زاری» بيلمم‌كه هپ بوزوق‌كيديور !.
بوكونده بش كره « مارس » اولدی پك مراق‌ايديور.
— نه‌دن مراق ايده‌يم ؟ بوش بوغاز ..
— يالانمی حاجم ؟!..
— كتير شو طاولابی ديرلنمه هايدی ، چونكه آچم !..
اويونبو .. دالديمی انسان يمك ، ايچمك نرده ؟...
تمام اوتوز سنه‌لك بر اويونجيلق سرده
اولونجه ؛ بويله اولور.
— شبهه‌سز ..
— بكم بيورك .
— حسن دكيشديريوير ، زار قيريق بونكله اويون
اولورمی ؟..
— صاحی قيرقمش !..
— نه ديرسك عثمان بك ؟..
— ؟....
— آيول بوكون نه‌قادار چوق دوشونديكز ..
— ها .. شی ...
صباحلينكی حوادث براز بجمسزدی ،..
جانم صيقلدی‌ده ..
— لكن دوشونديكك شمدی ،
تحف دكلی ؟ طبيعی جريده‌در ، طولاجق !
چتالجه نرده ، بزم قهوه نرده ! كيفكه باق ...

أمين خاكی

فلسفه

اوروپا علماسنك سؤالنه جواب

٢٢١ دن مابعد

شوراسی ده محققدر که نوع انسانك مشهودمز اولان بو عالمده ظهوری شو مخلوقاتك تکون و تشکلندن صکره در، بونکله برابر موجوداتك افضلی، خلقةً، طبعاً، مادةً، معنیً اونلره مرجح اولدیغنده ده شبهه ایتمه ملیدر. هم ده مقتضای قانون تکامل ذروهٔ کماله ارتقا ایتمك جهتندن ده اکمل و اتم در؛ چونکه ظاهراً جرم صغیر اولان بو مخلوق، حقیقتده عالم کبیردر.

انسان، مجموعهٔ غرائب، جامع الاضداد، سجایای قدسیه و خصائل بهیمیه نك مرکزی، خیر و شرك محل صدوری، انسیت و وحشتك منبعیدر؛ بناءً علیه انسان هر نه قدر طبعاً مدنی اوله رق خلق اولنمش ایسه ده حیوانیتی مقتضاسی قانون طبیعی یه تابع اولمه سی ضروریدر؛ شو حالده نوع بشری شردن، فنالقدن منع ایده جك بر سائق بولنمازسه کندی باشنه حضیض ذلتدن، درکهٔ وحشتدن اوج عزته، ذروهٔ بالای سعادته عروج ایتمکه قادر اولاماز. حالبوکه انسانلر بدایت خلقتده طبق حیوانات و بهائم سائره کبی وحشت حالنده ایدی: وجودی عریان، ثیاب غفلتی اکتسا ایتمش، رفاقتنه جهل و عمایی آلمش، صباح و اخشام کزییور، یتمك توکنمك بیلمیه ن صحرالرده طولاشیور؛ حقائق اشیایی آکلامز، ایی یی کوتویی فرق ایتمز، شهوات نفسانیه یه مغلوب اولمش، اوزه یه چکه رسه اورایه کیدییور؛ کیجه یی کوندوزی یالکز کونشك طلوع و غروبندن آکلار؛ اویقو نه در، اکلاماز؛ یمك، ایچمك، قالقمق، اوتورمق نه کبی شیلر اولدیغنی ادراك ایتمزدی.

کرهٔ ارضك مواقع مختلفه سنده طولاشیور، متعدد یرلرده کزییور، مع هذا نره ده کزدیکنی، کندیسنك نه اولدیغنی، نره ده بولندیغنی ده ادراك ایده مزدی. أوت، دکزلری، قوشلری و سائر حیوانات وحشیه یی مشاهده ایدییوردی، فقط ماهیت جهتندن حیوانات ایله نباتات، نباتات ایله جمادات، جمادات ایله انسان آره سنده هیچ بر فرق کوره میوردی.

عجبا انسان او دورلرده شو فضاء نامتناهی ده هر کیجه کوزلرینه کورینن بی نهایه اجرام علویه نك تشکیل ایتمش اولدیغی او منظرهٔ عجیبه یی کوردیکی وقت خیالنده بر شی می تصور ایدردی؟ یاخود قمرك هلال صورتندن باشلیوب تکامل ایدرك بدر حالنه، بوندن صوکره بالتناقص تکرار اولکی هیئتنه عودت ایتمه سی نظر دقتنی می جلب ایدردی؟ یوقسه خسوف و کسوف حقنده امعان نظر ایدوب بونلرك ماهیتنی می تصور ایدردی؟ خایر، خایر! بونلرك هیچ بریسی اونك خیالندن کچمزدی. شو حالده او وقت انسان هانکی شیئی تصور ایدییور، نه کبی بر مسئله اوزرنده تفکر ایدییوردی؟ او زمان انسان کندیسنده اولان آچلق بلیه سنی دفع ایتمك ایچون هر تصادف ایتدیکی حیوانات ضعیفه یی پارچالایوب یمکدن بشقه بر شی دوشونمیور، کندیسندن قوی اولانلرك قارننه کیرمه مك ایچون فرار ایتمك، اونلرك پنجه سندن کیزلنمك ایچون مغاره لره، اغاج قوغوقلرینه التجا ایتمکدن بشقه بر شی تفکر ایتمیوردی. تصور و تفکری یالکز بونلرده دکلدی، بلکه بونکله برابر شهوات نفسانیه سی غلبه ایتدیکی کبی تسکین شهوت ایچون تصادف ایتدیکی کیمسه لر ایله عقد معارفه ایتمکی ده تصوردن چیقارمازدی. حاصلی احتیاجات حیوانیه یی قضا، شهوات نفسانیه سنك امرنی ایفا ایتمك ایچون یاپه بیلدیکی هر شیئی اجراده تکاسل کوسترمزدی. حتی بو اوغورده اوز قارداشنی بیله قتل ایدوب پارچه لامقدن چکنمزدی.

مادام که ایش بو مرکزده ایدی، او حالده عالم انسانیتك امر معاشنده طریق مستقیمه هدایت، حیاتی اخلال ایده جك عوارضدن صیانت، هر امور و خصوصنده، وظیفهٔ تعلیمیه ده اك دوغرو اصوله ارشاد، کندیسنك حیوانات سائره اوزرینه رجحانی بیان ایده جك ـ قانون طبیعتدن بشقه ـ دیکر بر قانونه محتاج اولدیغی بلاشبهه تحقق ایدییور؛ چونکه انسان حیوان اولدیغی جهتله دائما هواسنه اتباع، تعاطیٔ حیله، کذب، ظلم، تعدی کبی اخلاق مذمومه یه میالدر؛ بناءً علیه انسان باشی بوش براقیله جق اولورسه حال وحشتدن ابدیا آیریله ماز؛ لکن کندیسی ایچون منفعتلی اولان شیلره هدایت ایده جك بر هادی، صواب اولانلری کوستره جك بر مرشد حاصل اولورسه سجایای قدسیه سنك فضائل احتراصات بهیمیه سی اوزرینه غلبه ایتمه سیله درجات مدنیه نك ذروهٔ بالاسنه ارتقا ایده جکی محققدر.

عقل و شعوری یرنده اولان هر فرد بو مسروداتدن بلاشبهه اکلار که: انسان ایچون حال حاضرده کورمکده اولدیغمز بو قدر ترقیات عظیمه، کون بکون مشهودمز اولان اکتشافات حقیقیه، عقول بشری حیرتلر ایچنده براقان بونجه اختراعات، انسانی سائر انواع حیوانات اوزرینه ممتاز قیلان صانع مختارك آثار بدیعه سنی ادراك ایتمك مزیتی، آنجق قانون طبیعتك فوقنده بر قانون، اونك غیری بر سائق ایله حصوله کله بیلیر. ایشته بو قانونه حکما قانون مدنی، اهل شرع ده دین دیورلر.

بو قانون مدنی و دینی یی تأسیس ایتمك ایچون ده فاعل مختار حضرتلری؛ بشریتك سعادت و سلامتی ایچون چالیشه جق، وفرت عقل، جودت فکر، حسن تصور ایله بولندیغی عصرك انسانلرینه فائق اولدیغی کبی، حس وجدانی، اتباع حق، التزام حقیقتده ده اونلره رجحانی اولان بر طاقم کیمسه لری اختیار ایلدی.

ایشته بو رجال کرام کندیلرنده اولان اقتدار، کندیلرینه مخصوص استعداد ایله متناسب اولان صادق حسلری، دوغری فکرلری؛ تعبیر دیکرله اونلره بخش ایدیلان وحی الٓهی، الهام ربانی مقدارنجه، نوع بشری زمان و مکانك ایجابی، حال و مصلحتك اقتضا ایتدیکی

شیلره سوق وارشاد ایله اونلری تدریجاً حال وحشتدن تخلیص ایدرك کورمکده اولدیغمز شو حال مقبوله، اخلاق کاملهٔ مستحسنه‌یه ایصال ایتدیلر .

بورجال کرام حضراتنڭ هر بریسنه اصطلاح حکماده مؤسس مدنیت، لسان شرعده نبی اطلاق اولنور . بنـاء علی ذلك شـو حقیقت‌ده تظاهر ایدییورکه : فن ایله شرع یکدیکرینه مقـارن‌در ، یکدیکرندن افتراق ایده‌مز ، هم شریعت فنون شتی مجموعه‌سی اولدیغی کبی فنوندن تخلف‌ده ایتمز ، فن ایسه بوندن انجق برشعبه‌در .

مثلا : انسـانلری طریق هدایته سوق ، اونلره مدنیتی تأسیس وتعلیم ایتمك ایچون کلن نبی ومؤسس اولك ایفا ایتمکه چالشدیغی الك برنجی وظیفه انسـانلری عریان ، هر طرفی آچیق اوله‌رق بر یوزنده طولاشمقدن منع ، حیوانات سـائره کبی تصادف ایتدکلری هر شیئی یمکدن نهی ایتمك اولمش وبوخصوصده صوك درجه صرف غیرت ایدرك اونلری ولوکه اغاج یاپراقلریله اولسون تستره ، ینه اویاپراقلردن اکل ایتدرمکه قادر اوله‌بیلمشدر ؛ زیرا اوزمان هیچ شبهه یوقکه جمعیت بشریه لوازمات مدنیـه وضروریات انسـانیه‌نك جمله‌سندن محروم بولنیورلردی ؛ او زمان فابریقه‌لر یوق، صنایع و تجارت معلوم دکل‌که چوخه ، کتن ، ومنسوجات سـائره‌دن البسه یاپمقله امر ایتسـون !

بوندن صوکره مرور زمان ایله افکار توسع ایدرك انسانلرده تعلیم وتعلمه قابلیت حاصل اولیور ، امور حسنه‌یی معرفت ، منافعی فهم ایتمکه کسب استعداد ایدییورلر .

بونك اوزرینه کلن ایکنجی نبی — که بونك کلمه‌سنه عالم انسانی‌ده احتیـاج کوریلیور — کندیسندن اول کچن نبی‌نك وضع ایتدیکی قانونی توسیع ، اولا ادراك ایتمکدن عاجز اولدقلری اموری اونلره تعلیم ، اونلرك اکلاملری ایچون صرف ایده‌جکی سوزلری اولکیلردن دهاواسع برصورتده تلقین ایدییوردی . بو نبی‌نك دورنده بولنان انسانلر اودرجه‌یه ارتقا ایدییورلرکه نبی اولك امتنك بولندیغی حال وحشتی تخطر ایتدکجه استهزا ایله کولمکدن کندیلرینی آله‌مازلردی ؛ چونکه تکملات ارضیه ، ترقیات زمانیـه‌دن فکرلرده حاصل اولان انتباه بو نبی ثانینك برچوق احکامی تبلیغ و تلقین ایتمه‌سنه مساعده ایدییوردی .

بوندن صکره کچن مدت ظرفنده افکار بشر دها زیاده توسـع ایتمه‌سیله نبی دیکرك کلمه‌سنه انتظار اولنیور. بوزمان کلن نبی — ادراك بشرك ضعفی سببیله — اولکی نبیلرك تبلیغه موفق اوله‌مدقلری برچوق احکامی تبلیغ ایدرك انسـانلری دها زیاده ارشـاده موفق اولیور .
معهذا بو انبیـاء کرامدن هر برلرینك زماننده کندیلرینـه تبلیغ ایدیلن احکامی تلقی ایتمك ایچون فکرلرنده قابلیت واستعداد اولمیان کیمسـه‌لر یوق دکلدی ؛ بونلر تبلیغ ایدیلن احکامی قبول ایتمه‌یرك ذلت ووحشتی خوش کوریور، عناد وتمرددن مجانبت ایتمه‌یورلردی ؛ ایشته صحائف تاریخیه وکتب مقدسه‌ده کفار نامی ویریلان کیمسـه‌لر بونلردر.

دها برزمان کچدکدن‌صوکره کلن دردنجی بر نبی ایله آرتق عالم تنور ایدییور ، بو نبی انسانلره حیواناتی تقسیم ایدوب بر قسمنی ییمکه، دیکر قسمنی یمکه ، آیردیغی کبی مضر اولانلرك اولدیرلمسنی ، بونلردن هیچ برشیئه یرامیانلرك‌ده کندی حاللرینه براقیلمه‌لرینی امر ایدییور...

ایشته شو ترتیب اوزره بربرنی متعاقب نبیلر کله‌رك نوع بشری تدریجاً مشهودمز اولان ترقیات عظیمه‌یه ایصال ایتدیلر .

وقتاکه حضرت موسی‌نك قدومیله سـاحهٔ دنیا تشرف ایتدی ؛ دائرهٔ تمدن اولکی پیغمبرلرك زمانه نسبتله پك زیاده توسع ، جمعیت متمدنه‌نك افرادی‌ده تکثر ایتـدی ، مدنیت ، انتـظام ترقی ایدرك تجارتلر ، صنعتلر میدانه کلدیکی کبی ، حضرت عیسی زماننده‌ده بالطبع دها زیاده ایلری کیتدی . شـو حالده دینـه بیایرکه بو نبیلرك زمانی اولکیلره قیاس اولنماز درجه‌ده متفوق ایدی ، مع مافیه بوصورتله ترقی اولکی نبینك ناقص اولدیغنی اقتضا ایتمه‌دیکی کبی اونك شرفنی‌ده اخلال ایتمز ؛ چونکه یوقاریده‌ده سویلدیکمز وجهله انبیای عظـام حضراتی انسانلرك قوهٔ عقلیه ودرجهٔ تفهمنه مناسب اولان احکامدن بشقه‌سنی تبلیغ ایتمیورلردی. کذلك بر پیغمبرك زماننده برشیئك امری، یاخود نهیی اهمال ایدیلوبده اوندن صکره کلن پیغمبرك اونی نظر دقته آلمه‌سی نبی اولك زماننده اوشیئك مباح، یاخود حرام اولدیغنه حمل ایتمك ده طوغری دکلدر . شوحالده بونی نه‌یه حمل ایده‌جکز دیه‌جکسکز دکلمی؟

أوت، نبی اولك او مواد حقنده هیچ برشی سویله‌مسی، اوزمان اوندن دها اهم برشـیئك تبلیغی ، ضرر و زیان جهتندن اوندن دها بیوك برماده‌نك دفعی ایله مشغول اولمه‌سندن ناشیدر .

« مابعدی وار »

مترجمی : آقسه‌کیلی

احمد حمدی

مقالات

محاوره

بر محقق ایله مقلد آراسنده

« ایکنجی محاوره‌دن مابعد »

تفـسیرده ابن عباسدن روایت اولنان شیئه کلنجه : ذاتاً بونك پك چوقلری موضوعدر ، صحیح دکلدر؛ چونکه بو ، کلبی ، سدی، مقاتل بن‌سلیمان کبی حدیث وضع ایتمه‌یی کندیلرینه ایش ایدینن کذابین، وضاعین طریقیله مرویدر؛ بونی حافظ سیوطی ذکر ایتدیکی کبی شیخ الاسلام ابن تیمیه‌ده اوندن اول سویلمشدر . بلکه امام احمد بن حنبلك ـ رحمةالله ـ « ثلاثة کتب لیس لها أصل: المغازی ، والملاحم والتفسیر» قولندن یکانه مقصد، بوکبی یلانجیلرك ابن عباسدن ایتدکلری روایت، نقل ایتدکلری تفسیردر .

بعض محدثین‌ده؛ احمد بن حنبل بوسوزیله ایچنده قصص وحکایات

زیاده ، ناقلنده عدالت مفقود بولنمه‌سندن طولایی غیر معتمد اولان شو معانئ ثلاثه‌ده‌کی کتب مخصوصه‌یی مراد ایدییور دیه‌رك بونلرك تفسیرنی‌ده‌بوقبیلدن ذکرایتدیلر. حتی کلبینك تفسیری‌حقنده احمد بن حنبلدن « من اوله الی آخره کذب لا یحل‌النظر فیه » دیدیکنی‌ده نقل ایدییورلر . صکره ینه دیورلرکه تفسیرنده احادیث موضوعه نقل ایدن مفسرلرك تفسیرینك عدم موثوقیتی بالمأثور ثابتدر ؛ ثعلبی ، واحدی ، زمخشری، بیضا وینك تفسیرلری‌ده بو قبیلدندر .

قرآنی حروف ایله تفسیر حقنده نقل ثابت اولمدیغنی محدثین کرام حضراتی کتب موضوعاتده مرفوعا بیان ایدرك بونی ، ملت اسلامیه‌ده فتن وفساد واقع اولدقدن صکره مبتدعه‌نك وضع ایتدیکی شیلرله تمثیل ایتدیلر.

مثلا : « حم‌عسق » نظم جلیلنك تفسیرنده « ح » علی ایله معاویه‌نك محاربه‌سنه « م » مروانیلرك، « ع » عباسیلرك، « س » سفیانیلرك ولایتنه؛ « ق » ده مهدینك قدرتنه اشارتدر دیدیلر.

برده « ع » عذاب الله ، « س » سنت وجماعت ، « ق » ده آخر زمانده چیقه‌جق اولان فتنا برقومدر دیدیلر . علما دیورکه : بونك هپسی موضوعدر ، باطلدر .

روایةً باطل‌اولدیغنده بوقدرله اکتفا ایدرز؛ درایةً باطل‌اولدیغنه کلنجه : مقطوع اولان حدیثك دلالتی‌نصل‌صحیح اوله‌بیلیر؟ بودلالت ایچون معروف‌اولان نه بر حد واردر، نه ده رسم. زیرا هر برحرف؛ اوحرفلرك بولندیغی‌هرهانکی کله‌دن اولورسه اولسون آلنمق ممکندر؛ چونکه بونلری اخذ ایتمك ایچون نه‌وضعی ، نه عقلی ، نه‌ده طبعی هیچ بر قاعده یوقدر؛ بو صورتده بوحرفلرله ایمان اوزرینه استدلال اولندیغی کبی کفراوزرینه استدلال ایتمك‌ده‌صحیح‌اولور. بعضاً فلاحه، بعضاً‌ده خسرانه اشارت اولنور . ایشته کوریپورسك‌که بوقبیل شیلر، قرآنك آنلردن منزه اولمسی واجب اولان هذیاندندر .

مقلد : — بوایضاحاتی هم کوزل یایدك هم‌ده اصابت ایتدك . بوندن صکره اوائل سورده‌کی حروف‌دن حکم‌چیقارمق ایچون بشقه براصول دها واردرکه ، اوده شو حروفلری جمع ایدرك مجموعندن، یاخود مکرری بعدالحذف کری‌یه قالاندن کلام ترکیب ایتمکدر . بوحروفك مهمل یاخود معجمندن بر طاقم امور غیبیه استنباط ایدن انسانلر واردر ، فقط بن بوخصوصده سکا قارشی اطالهٔ کلام ایتمك ایسته‌میورم؛ چونکه سن ظنمك‌فوقنده واسع فکرلی،کنیش‌مطالعه‌لی برمدقق اولدیغك حس اولنیور . بناءً علیه بوبابده فکرك نه‌در ؟

محقق :— بوطریق‌ده اولکیلر کبی فاسددر ، بونی‌ا کلاتمق‌ایچین شامده تحدث ایدن برواقعهٔ لطیفه‌یی ذکر ایده‌جکم‌که ، اوده شودر :

بعض غلات روافض بوحروفدن مکرری بعدالحذف « صراط علی‌حق نمسکه » جمله‌سنی‌استنباط‌ایدرك بونکله حضرت‌علی‌رضی‌الله‌عنه‌نك رسالته حضرت‌محمد «صلی‌الله‌علیه وسلم»‌دن احق‌اولدیغنی‌استدلال‌ایدر. صکره بوجمله ایله استدلال ایدلدکده اولان معانئ فسادیه امرای عسکریه‌دن برینك سامعه‌سنه‌قدر کیدر. بونی ایشیدنجه آرتق نه‌یاپه‌جغنی شاشیرر، اورته‌لق کندیسنه‌طارکلیر؛ قدرت وطاقتی‌قالماز. بونك اوزرینه برحیله ایله بوجمله‌یی اهل سنت مذهبنه موافق برطرزه تحویلنی طلب ایدرسه‌ده بوکا چاره بولاماز. بالآخره بونی برذات بعض‌ذکی علمایه دلالت ایدر ، او عالم فاضل‌ده اوکا شونی یازار :

[ایشتدم‌که ؛ بعض رافضه کتاب مجیدك اوائلی‌ایله‌اوینایه‌رق کندی تخمین ایتدیکی کبی خلط ایدوب مألوفنی تغییر ، معروفنی تنکیر ایتمش؛ صکره‌ده بوندن « صراط علی حق نمسکه » عباره‌سنی استنباط ایدرك بونکله علی رضی‌الله عنه ، رسالته محمد (صلی‌الله علیه وسلم) دن دها لایقدر » فکر فاسدی ، معتقد کاسدی اوزرینه استدلال ایتمش .

اوکا قارشی جواب اوله‌رق دیرزکه : نه زمان اوائل سوری آرامزده حکم اتخاذ ایدوبده سنك زعم فاسدك وجهله اونلردن برطاقم حکملر استخراج ایده‌جك اولورسه‌ق هیچ شبهه یوقدرکه دائما اوائل سور ، اشرایه قارشی خیار امته یاردم ایدر ، مطلقا اصحاب جنت ایله اهل‌نار بینی تمییز ایدر ؛ ایشته اوائل سور ! قرآنه، اونده‌کی فصاحت وبلاغته ، اعجاز وبیانه مخاطب اولانلره لسان حال ایله سویلیورکه :

« یحق لسامعك نصرطه ناصرطه مسك علی حق
ماسی لحق کنصرطه لطه کم سی نصارحق »]

بو استنباط شیعیلر ایچون قدیمدر ، آنجق اونلردن معتدل اولانلر بونکله علی‌نك نبوته دکل خلافته احق اولدیغنی استدلال ایدییورلر . علامهٔ آلوسی‌ده « الم » ك تفسیرنده شویله دیور : « ظرائفدندرکه بعض شیعه بو حروف ایله حضرت علی کرم الله وجهه‌نك خلافته استئناس ایتدیلر : چونکه بونلرك مکرری آتیلدقدن صکره کری‌یه قلاندن « صراط علی حق نمسکه » عباره‌سی استخراج اولنمق ممکندر. ای سنی ! سن‌ده بو حروفلر ایله بولندیغك مذهبی استئناس ایده‌بیلیرسك ؛ زیرا بونلردن مکرر آتیلدقدن صکره شیعی‌یه خطاب واونی تذکیر ایده‌جك بر شی چیقارمق ممکندرکه اوده شودر : « طرق سمعك النصیحة » ایشته بو ، حرف بحرف اونلرك ذکر ایتدیکنك مثلیدر ، ایسترسه‌ك « صح طریقك مع السنة » دیرسك . ظن ایدرسه‌م بودها أیی ، دهالطیفدر » .....!

مقلد:— بونی‌ده ای‌ایضاح ایتدك! بن‌ظن‌ایتمم‌که‌حساب‌جملی بتون بتونه انکار ایده‌سك؛ زیرا بوقدیم براستعمالدر. ابی‌عالیه(رضی)عنه‌دن روایت اولنیور : بوذات‌حدیث یهود ایله استدلال ایدرك اوائل سورك اقوامك مدت واجللرینه دلالت ایتدیکنی سویلیورمش . حدیث یهودده شودر : حضرت‌پیغمبرك یاننه یهودیلر کلدیکی کبی اونلره یالکز « الم البقرة » یی اوقودی . اونلرده هپسی بوقدر ظن ایدرك « مدتی بتمش برسنه اولان بردینه نصل داخل اولورز » دیدیلر ، حضرت پیغمبر تبسم ایتدی . دیدیلرکه بشقه‌وارمی ؟ پیغمبر دیدی‌که « المص ، الر، المر» یهودیلر دیدیلرکه: هپسنی قاریشدردك، بناءً علیه هانکیسنی الاجغمزی شاشیردق .

اوائل سورده‌كی حروفدن استنباط احكامه بوحديثك دلالت ايتمسنك وجهی‌ايسه اونلرك استنباط ايتدكلری احكامی بلااعتراض اقرار ايدرك علی‌وجه‌الترتيب « المص » وسائرلرنی‌ده قرائته مجبور اولمسيله ثابتدر .

***

عثمانلی مناقب حربيه‌سندن برنبذه

— ١٦ —

حضرت فاتحك ايام سلطنتلرنده موره‌يه وقوع بولان سفرده وزير اعظم محمود پاشا طليعه فرقه‌سيله عزيمت ايلدی . لكن عساكر اسلاميه‌نك وصولندن اول فرنكلر موره‌يه چيقوب « كرمه »حصارنی تعمير وتحكيم ايتدكدن صوكره موره محافظی بولنان سنان بكك قپانمش اولديغی « كوردوس » قلعه‌سنی محاصره ايلمشلردی . سنان بك فنا حالده صيقلوب شايد برمدت دها تدافعی حركتله محصور قاله‌جق اولسه قلعه‌يی دشمنك استيلا ايده‌جكنی اكلاديغندن خدع حربيه‌يه سلوك ايله بركيجه يوز قدر گزيده عثمانلی دلاورينی بغتةً فرنكلرك قلعه خلقنك خارجه هجوم ايتمك احتمالنی هيچ بروقتده خاطرلرينه كتورمدكلری ووزير اعظم اردوسنك قريب برمحله كلديكی معلوملری اولديغی جهتله كيجه‌لين اوزرلرينه كلن عسكرك صدر اعظم اوردوسی اولديغنه ذاهب اوله‌رق بواوهام ايله يوز قدر عساكر اسلاميه‌نك مدافعه‌سنه مقتدر اوله‌ميوب منهزم وپريشان اولديلر . بوآرالق محمود پاشا دخی واصل اوله‌رق« كرمه »حصارنی بالسهوله تسخير وفرنكلری تعقيب وتدمير ايتديكندن بونلرك بقية‌السيوفی كوچ حال ايله سفينه‌لره بينوب صاووشدی .

— ١٧ —

سلطان سليمان خان قانونی حضرتلری ردوس قلعه‌سنك فتحی ايچون كليتلی عسكردن مرتب اوله‌رق قلعهٔ مذكوره اوزرينه براردو سوق بيورمشلر ايسه‌ده اخذ وتسخيری خيلی مدت اوزامش اولمسی عسكرك مأيوسيتنی موجب اولوب يولسز حركتلره تصدی ومجاسرت ايلمش اولملری انفعال شهرياری‌يی مستلزم بوله‌رق اون بش بيك عسكر استصحابيله اردی همايونلرينه التحاق وقلعهٔ مذكوره پيشگاهنی تشريف بيوره‌رق وصوللری كونی اوراده موجود عسكرلرينك اسلحه‌لرنی بعدالنزع حضور شهريارانه‌لرينه جلب ايله بالاستصحاب كتيردكلری مسلح عسكر ايله عساكر مذكوره‌نك اطرافنی قوشاتدقدن صوكره :

— اگر سز ار واركك اولمش اوله‌ايدكز ايدی سزه سلاحلريكز ايله حضوريمه كلمكه رخصت ويرر ايدم . چونكه سلاح طاشيمق انجق شجيع وجسور اركك آدملره ياراشير . سز شمدی‌يه قدر سلاحكزك حقنی ويره‌ميوب سلاح طاشيمغه لياقتسز برطاقم عورتدن قورقاق آدملر اولديغكزی حركات واقعه‌كز اثبات ايتدی . حيف سزه اولسونكه اطرافكزی بحراحاطه ايتمه‌مش وقاچمغه بريربولونمش اولسه ايدی خصمی كورمزدن اول شمدی‌يه قدر فرار ايدرديكز . سزلری تأديب وامثالكزی ترهيب ايده‌جك وجبله جزای مايليقكزی اجرا ايده‌يمده حالكزی كوريكز .

ديواول عسكره برطورمنفعلانه وغضوبانه ايله خطاب بيوردقلرنده مذكور مسلح يونان عسكر تنبيه اولوندقلری وجه اوزره درحال حامل اولدقلری پالالرنی چكوب بونلرك اوزرلرينه هجومه ايتدارده فرمان شهرياری‌يه مترقب اولمشلر واول حالده حاضر اولان وزرای عظامدن بری خداوندكار مشاراليه حضرتلرينك آياقلرينه قپانوب جرم وقباحتلرينك عفونی نياز وتمنی وارتق اوغور پادشاهيده جان فدا ايده‌رك خدمت ايليه‌جكلرينه تكفل وشهادت ايلدكده :

—آرتق جزالرينك اجراسنی شمديلك تأخير وقباحتلرينك كاملاً عفوی خصوصنی ردوس قلعه‌سنك اعدادن اخذ وفتحنه تعليق ايتدم .

ديوامر وفرمان بيورمش اولدقلرندن عساكر مرقومه برالدن همت ايله قلعهٔ مذكوره‌نك فتح وتسخيری ميسر اولمشدر .

اسبق بروسه مبعوثی

محمد طاهر

عودت و حسبحال

«حق» ، «قوت» ايسه «قوت» ده «افضليت» در .

كچن تعطيل ، اسكوبه كتمزدن اول «حق» عنوانيله يازديغم سلسلهٔ مقالاتده اوروپا خلقنك افكارنی اداره ايدن فيلوسوفلرك « حق » اوزرينه يوروتدكلری مطالعات مختلفه‌يی جمع وتلخيص ايتمش و نهايت بونلرك ايچنده « قوت » ك تحكم و تغلبنه قائل اولماياتلر بولونمقله برابر بوكون غربده ـ بالخصوص شرقه ، مسلمانلغه عائد مسائلده ـ نافذ و فيصل امور اولان نظريه ؛ « حق ، قوتدر . » دستورندن عبارت اولدوغی ايچين بزده بويله دوشونلره « حق » مزی آنجق « قوت » مزله تسليم ايتديره‌بيله‌جكمزی ، بناءً عليه قوتله‌نمك ، دائما قوتله‌نمك لازم كله‌جكنی عرض ايتمك ايسته‌مشدم . متعاقباً وقتيله ينه غربك بودستوری سايه‌سنده برهويت سياسيه قازانابيلن اوروپاده‌كی كوچوك ، فقط دردمند تعظم وتجبر قومشولرمز « حق » ديه اورته‌يه آتيلديلر ، بزده «حق» ديه فرياد ايديوردق . بزم و اونلرك دعوای حق‌خواهی‌مز ، اوروپانك وجدان سياسيسنده عكسلر بيراقيوردی .

آرتق وقتی كلمشدی ، سنه‌لردنبری شرق مسئله‌سنی حل ايتمك ايچون بر سياسی‌نك جبيرهٔ دماغيه‌سندن او برينه آتلايان وَ كيزله‌نن ، هر پناهنده ـ مدت مسافرتنه كوره ـ يال وبال ، كروفر قازانان ، جمال وكمال ايله طراوتياب اولان غربك دستور ساليده‌سی «حق = قوت » معادلهٔ عدلفرماسی اورته‌يه فيرلاتيليويردی ؛ شيمدی «حق» ديه باغيران آغزلر ، « حرب ، قوت » ديه چاغيرمغه باشلامشدی . حرب اولدی ، قوتلر ، ـ قسماً ـ چارپيشدی وَ « حق ، قوتدر . » دستوری كيم بيلير قاچ بيكنجی ، ميليونجی دفعه اولارق جای تطبيق بولدی .

*
* *

خواجه مرحومك ديديكی كبی « يورغان كتدی غوغا بيتدی . »

المزدن زورله یورغانمزی آلمق ایسته‌دیلر، اوزرمزه بردن صالدیردیلر. (یورغان بزم حقمزدر.) دییوردق ، اونلر « خایر، بزم » دییورلردی؛ دو کوشدك، بوغاز بوغازه کلدك؛ بوغازمزی صیقدیلر، بزده طورمادق.. لکن بر کره یورغانده اللرینه کچمش اولدی . شیمدی دوشونه‌جکمز مسئله : بز یورغانی ویرمیه‌جکز ، دوکوشه‌جکز دیدیکمز زمان ، بویمزی، بوسمزی، کوجمزی، قوتمزی اولچمش، دەنەمشدك ؛ کندی کندیمزه « بودونکی قابو قوللرمزه یورغانمی ؟ . برقاریشنی بیله ویرمه‌یز. اللرنده‌کی بیله بزم حقمزدر ، بزاونی کری آلمغه باقالم . » دییوردق . حسابمز یا کلشمی ایدی ؟ خایر ، بیك کره خایر ... بز « حق ، قوتدر . » دستورینی باشمزدن کان کچن دردلرله ایجه آکلامشدق ؛ دیشیمزدن ، طیرناغمزدن آرتیردیغمزی ، هله درت سنه‌دنبری، بواوغورده صرف ایتدك : عسکرمز واردی، بوعسکرك طوپی ، توفنکی ، البسه‌سی ، هرتورلو لوازمی واردی .. همان همان هیچ اکسیکی یوقدی. هله قارشیمزده‌کیلردن برقالیر یریمزمی‌واردی ؟ اوحالده بزه نه اولدی ؟ مادام‌که « قوت » مز واردی ، « حق » ده بزم اولاجقدی ، غالب کله‌جکدك . بونتیجه‌نك تخمین خلافنده چیقماسی ایکی سببدن ایلری کله‌بیلیر :

(۱) حقمز یوقمش . (۲) قوتمز یوقمش .

برنجی شق ، شایان اهمال اولمامقله برابر ، بزی پك زیاده اشغال ایده‌جك ، ترددلره دوشوره‌جك برماهیتده دکلدر . چونکه هرحالده اورته‌ده برحقمز واردی: بز ، روم ایلی‌یی قانمز بهاسنه قازانمشدق ، اکثریت نفوسی مسلمان خلق تشکیل ایدییوردی . ایی کوتو اداره ایدوب طورویوردق . کندی باشمزه براقسه‌لر ، بزی شاشیرتماسه‌لر نه‌یاپوب یاپاجق نهایت کوزل براداره قوراجقدق . هرحالده کوزمز آچیلمشدی . آه اصل قومشولرمزی بیلدیرانده بواولمادیمی یا ؟!..

حاصلی . حقمزه کیمسه‌نك دییه‌جکی یوقدی ، اوروپا بیله « سزك بوراده برحقکز یوق ، بیهوده‌قان دوکمکدنسه بورادن یاواش یاواش چکیلمه‌نك یولنه باقسه‌کز ... » سوزینی آچیقجه سویلیه‌مدی.

ایکنجی شق : ایشته بزی اصل دوشوندوره‌جك جهت بودر . « قوت » دینجه ، آکلاشیلیورکه بز ، هپ طوپلر ، توفنکلر ، درتیناوطلر ، طیاره‌لر دوشونمشز . « طرابلس غرب » ده برسنه‌دنبری، بونوع وسائط حربیه‌نك اك مکملیله مجهز براوردوینی عجزدن عجزه دوشورەن قوتی هیچ دوشونمه‌مشز .

بن ، اسکوبده قومانوادن رجعت ایدوب‌ده اسکوبده‌ده دیکیش طوتدوراماyan عسکری کوزلرمله کورنجه ؛ سقوطدن بر بچق آی‌صوکرا استانبوله کلدیکمده اونوعدن برچوق مناقب فضاحت ایله قولاغم ، قلبم دولونجه آرتق بزده‌کی یوقسوللغك مادی اولمادیغنه ایمان ایتدم .

ایشته بونکچون سوزه «حق قوت ایسه قوت‌ده اخلاقدر. » دییه باشلادم. بزده اولمایان قوت، «اخلاق» ایله تفسیر اولونان قوتدر.

آچیقجه دردمزی آکلاتاجق و دیکلته‌جك زمان بوسفرده کلدیسه آرتق قیامته قدر کلمز، بیهوده بکله‌میه‌لم. صربیه ـ مجارستان ـ رومانیا طریقیله استانبوله کلیرکن یوللرده اوروپا خلقیله اولان تماسلرم ، مشاهدات و حسیاتم ، برده کندی حقمزده بیلدکلرم ، کندمزده کوردکلرم یان یانه کلنجه : برهان حسی ایله برچوق فضائل و مکارم اسلامیه‌نك اوروپایه کچدیکنی برچوق فضائح و سیآتك‌ده بزم دیاره تهجیر ایتدیکنی آکلادم . بزی بوحاله کتیرن عوامل فلاکتك باشلیجه‌سی اخلاقسزلق اولدوغنه بخلوص البال اعتقاد ایده‌لم . « بعثت لاتمم مکارم الاخلاق » دیین پیامبر فضائلپرور، او«خلق عظیم » ؛ بوکون امتی اولمق دعواسنده بولونان شو متفسخ الاخلاق کتله‌ٔ موتی مثالی هیچ شبهه یوق قبول ایتمز . مسلمانز دییه یوق یره اللهی آلداتمغه قالقیشمایالم . قادر مطلق ، آلداتیلماز اولدیغنی ایشته بزه کوسته‌روب طورویور . پیغمبر (ان‌الله تعالی یرفع بهذاالکتاب اقواماً ویضع به آخرین ـ جناب حق، بوکتابله برطاقم اقوامی مظهر ترقی ، دیکر برطاقملرینی‌ده دوچار انحطاط ایدر .) بویورویور . بز ایکنجی طاقمدن اولاجق کبی‌یز ، بوکیدیش اونی کوسته‌ریور . شخصی فضیلتلرك اك بویوکی « معرفت نفس » در :

« من عرف نفسه فقد عرف ربه »

« رحم‌الله‌امرء اعرف‌قدره ولم‌یتعدحده »

بو خصلت ، جمعیتلر ایچون‌ده بر فضیلتدر .

بر ملت ، هرشیٔدن اول کندینی طانیمق فضیلتنی قازانمالیدر . مع‌الأسف ، بزم ایلك درکهٔ جهالتمز بورادن باشلار. آرتق ماضی‌نك مفاخری ایله اویالاندیغمز یتر. چورومش کمیکلردن امداد بکله‌مك عبیدر ، کناهدر . «زیارت قبورده کوردوکمز تکانر، بزی یولدن چیقارماسین ، اویالاماسین » حربدن صوکرا قورقولان اك بویوك فلاکت ، « سن یاپدك ، بن یاپدم. » دییه بربرمزه کیرمکدر . تالی مسببلری، اولیای امور بولسون ، اونك وظیفه‌سی بودر. ملته توجه ایده‌جك وظیفه‌ده ، کندی حصهٔ مسئولیتنی آراشدیرمق ، خطالرینی تصحیح ایتمکدر. چونکه ایشك طوغروسی ، بو فلاکتده هر فرده هیئت اجتماعیه‌ده‌کی موقعنه کوره بر حصهٔ عتاب دوشر؛ هیچ کیمسه بوندن قورتولاماز. ملت، بونی‌تقدیر ایتدیکی دقیقه‌دن اعتباراً خلاصه طوغرو یورومکه باشلامش دیمك اولور. بویله اولمازده هر فردینه « لایخطیلك » عبای برریاسنه بورونورسه‌ویل بو امته...

فخرالرسل بویورویورکه : « انما اهلك الذین من قبلکم أنهم کانوا اذا سرق فیهم الشریف ترکوه واذاسرق فیهم‌الضعیف اقاموا علیه‌الحد ـ سزدن اولکیلرك سبب هلاکی شو اولدی : ایلری کلنلردن بری خرسزلق ایتدیمی، آغزلرینی آچمازلردی ، کیمسه‌سزك بری بویله بر جرأتده بولوندومی دوچار جزا ایدرلردی. » تام بزم حالمز... سنه‌لردنبری « قانون، قانون، عدالت... » دییه فریادمزك ایشته‌روحمآلی.. فقط بز، بو فضیلت مدنیه‌یی، کندمزده ، عائله‌مزك ایچنده تطبیقه

باشلارسه‌ق خارجده‌ده بکلیه‌بیلیرز . کندمزده اولمایان فضیلتلری جمیتدن بکله‌مکه حقمز یوق.

برده هیچ ایسته‌میه‌رك ، درت سنه‌در شو مملکتی ایچین ایچین ییان بر دردہ جرکلام ایده‌جکم : بو مملکتده سیاسی فرقه‌لروارمش. بونلرك صنوف مختلفه اربابندن منسوبینی‌ده بولونویورمش . اوزاقدن سیرجیسی اولدوغم بو مضحکه‌نك بر فاجعه‌یه منجر اولاجغنه کمال ایمانم واردی . چونکه طوغروسنی سویلیه‌یم ، کندنی بك ابی طانیتان مملکتمزده بویله برشی اولمادیغنی ، بونك وطنمزه افترا اولدوغنی ظاهرده کورونن شیئلرك برر دونر دولابدن عبارت بولوندوغنی بك اعلا کسدیریوردم . حادثات ، بونی اثبات ایتدیکی ، صوك فلاکت آرتق بو دعوالرله اوغراشانلری حیایه دعوت ایلدیکی حالده عودتمده حالا پایتختده « فرقه » کلمه‌سنك افواه انامده مجال قیل وقال بولدوغنی کورمك بدبختلغنه‌ده معروض قالدم. بویله شیئلرله اوغراشان طوائف عاطله دوشونمه‌لی‌که بو قاره یوزلو اضمحلالك باش سببی ، او بی‌معنا دعوادر . حاصلی ، بوندن صوکرا اولسون آرتق هرکس وظیفه‌سی باشنه قوشمالیدر. «وظیفه» حسی بزده بك چوق حقارتلره اوغرادی؛ وبویواسزلق ، اخلاقسزلغه یول آچدی . پیغمبرمزك بویوردوغی کبی آرتق « جهاد اصغردن جهاد اکبره رجوع ایده‌لم. » الك بویوك دشمانمز اولان ویکدیکرینك والد ومولودی بولونان (سوء اخلاق وجهل) ه اعلان حرب ایده‌لم ؛ فلاح ، بو محاربه‌ده قازانیله‌جق ظفرده‌در .

عبداللطیف توزاد

تراجم احوال

مناسترلی الحاج اسماعیل حقی افندی

متقاعدین عسکریه‌دن سنجاقدار یوزباشی ابراهیم افندینك صلبندن ۱۲۶۳ سنهٔ هجریه‌سنده مناسترده تولد ایتمشدر. مقدمات علومی مناسترده ابتدائی مکتبنده وقسماً جوامع ومدارسده کوردکدنصکره درسعادته کله‌رك اولا مرحوم مصطفی شوکت افندیدن تحصیل علوم عربیه‌یه ابتدار ، بعده حضور همایون مقررلرندن تیکوشلی الحاج یوسف ضیا افندی حضرتلرندن تدرسله تکمیل نسخ ایدرك اجازتنامه اخذ ایتمش وآندن صکره فاتح جامع شریفنده تدریسه باشلایه‌رق اوچیوز سکز سنهٔ هجریه‌سی جمادی‌الآخره‌سی اواخرنده دروس مرتبه‌یی حد ختامه ایصال ایله اعطای اجازت ایلمشدر .

۱۲۹۱ سنهٔ هجریه‌سی رمضاننده طوله‌باغچه والده سلطان جامع شریفنه واعظ وشیخ تعیین اولونمش وآندن صکره معتاد اولان سلسله‌یی قطع ایدرك آیاصوفیه جامع شریفی واعظلغنه ارتقا ایتمشدر . ۲۹۲ سنهٔ هجریه‌سنده مکاتب عسکریه نظارتجه ایوب رشدیهٔ عسکریه‌سی عربی معلملکنه تعیین و ۳۰۲ سنه‌سنده مکتب حقوقده علم فقه تدریسنه مأمور ایدلمش اولوب ۳۰۷ سنه‌سی ابتداسنده عهده‌سنه مهندسخانهٔ بریٔ همایون عقائد اسلامیه معلملکی احاله ایدلمشدر . ۳۰۹ سنه‌سنده مکتب ملکیهٔ شاهانه علم تفسیر وحدیث وکلام معلملکنه تعیین ایدلمش اولوب ۳۱۸ سنه‌سنده تأسیس وکشاد اولنان دارالفنون علوم عالیه شعبه‌سی علم تفسیر شریف معلملکی‌ده علاوةً عهده‌سنه توجیه قلنمشدر. بالآخره علوم عالیه شعبه‌سنه علاوه ایدیلن حکمت تشریع درسی‌ده عهده‌سنه ویرلمشدر . ۳۲۵ سنه‌سنده‌ده مکتب طبیهٔ عسکریه عقائد دینیه معلملکنه تعیین اولنه‌رق برقاچ سنه تدریساتده بولونمشدر. ۳۲۴ ذی‌القعده‌سنده عهده‌سنه مجلس اعیان اعضالغی توجیه بویورلمشدر . اخیراً اوقاف نظارتجه تأسیس اولنان مدرسة الواعظین‌ده علم تفسیر شریف تدریسنی‌ده درعهده ایتمش ایدی .

مرحوم مشارالیه عربی وفارسی وترکجه لسانلرنده کتابت وتکلم ایتدیکی کبی بلغارجه‌ده تکلم ایدر ایدی .

عقائد اسلامیه‌یه دائر (موائدالانعام فی براهین عقائدالاسلام) ومناقب ابی‌حنیفه‌یه عائد ایکی جلددن عبارت (مواهب الرحمن)، مادیونه قارشی حقائق اسلامیه‌یی مدافعه ایچون اون سکز جزؤ اوزرینه مرتب (رسالهٔ حمیدیه) ، عقائد اسلامیه‌یه دائر (قصیدهٔ نونیه شرحی) ، نکاحه دائر (مسائل النکاح فی وسائل الفلاح) ، مختصرجه علم کلامدن باحث اولمق اوزره (تلخیص الکلام) ، « دوقتور دوزی » نك تاریخ اسلامیت نام کتابنه قارشی ردیه اولمق اوزره (حق وحقیقت) نام اثرلری تحریر ونشر ایتمشدر . رساله‌مزده و سائر بعض جرائد یومیه‌ده مختلف مقاله‌لری‌ده واردر.

اوچنجی رتبه‌دن عثمانی ومجیدی نشانلرینی حامل ایدی. مرحوم مشارالیه رتب رسمیهٔ علمیه‌دن هیچ برینی حائز دکل ایدی .

قدرشناسلق:

ضیاع الیم

اعیان اعضاسندن مناسترلی اسماعیل حقی افندی حضرتلرینك سکتهٔ قلبیه‌دن ارتحال دار بقا بیوردقلری بوهفته ظرفنده وارداولان پایتخت غزته‌لرنده اوقوندی . بو خبر مؤسف بروسه محافل علمیه‌سنده پك درین تأثر اویاندیردی. مشارالیهی طانیانلر مفتون کمالاتی، بالذات شرفیاب ملاقات اولامایانلر ایسه بالخاصه اعلان مشروطیتدن بری صراط مستقیم وسبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌لریله وقوع بولان نشریات مرشدانه‌لری حسبیله مبهوت فضل وعرفانی ایدیلر .

اسماعیل حقی افندی حضرتلری باخصوص علمای دینیه یتیشد‌یرمکده پك ممسك طاورانان عصر اخیرده یتشمش وحقایق وغوامض دینیه‌یی لایقیله تتبع وتفحص ومدنیت غربیه‌یی‌ده لازمی‌وجهله تدقیق ایتمش ارباب دهادن نادرالوجود برذات ستوده صفات اولدیغندن وفاتی عالم اسلام ایچون جداً بیوك ضایعاتندر . بروسه : « خداوندکار »

ندای تأثر [*]

ای کائنات آفلهٔ فضل ومعرفت !
ماتم طوتار : ضیاعکه .. عرفان مملکت !...
روحم ، تاثرات افولکله : زار ، زار ..
مونس نکاه فیضکك : انواری .. تابدار !..
صارصیندیلرمی هپ بومحیطك مقدری ؟..
کولدیرمیور .. خدا ؛ بومحیط مکدری !...
چشمان شوقك : افق معالی کواکبی ،
غیبوبتکله ! آغلایه‌جقدر .. هواکبی ! .
(انجم قدر مشاعل علم) لـُکه : خاطره‌ك ..
آویزهٔ سماکبی : سونمز مؤبداً !...

ناظم

[*]

أغاب العقل من بلبال بالى	ام الدنیا ارادت بارتحال
أأرض الله اهتزت ودکت	ام انکب السمآء على الرجال
أزلزلة القیمة قد اتتنا	ام الساعة قامت بارتجال
أذا البرد الشدید من هموم	أمن کافور ثلج فى الجبال
أ اعیننا تبکى بالدموع	ام السحب تقاطر بالنوال
أم الدهر قد ثکلت لشمس	غدت وقت الصباح کالهلال
أم انضمت بنا الا فلاك حتى	جنوب القطب لاصق بالشمال
أوجه الارض حفت بالظلام	ام الاعین عمى من ملال
أیرثى الناس للبدر المنیر	ثوى بالترب کالتبر الصقال
فمن حرق الفؤاد نرى جمیعا	احاط الجو ظلمات الضلال
نعم ان غابت الشمس مع البد	رحف الارض عتمات النکال
فشمس الاهتدآء والعلوم	وبدر الأتقیآء والجمال
لقدافلت (بقسطنطین) وجت	دموع الحزن من عین الاهالى
هو الفاضل معدن کل بر	هو المحمود فى کل الخصال
هو السامى الشهیر فى الدهور	هو الممدوح فى کل الفعال
اذا ماماج میم العلم منه	افاض فوه أنواع اللئالى
هو التحریر عمان المعانى	حق الاسم فى عین الجمال
فاسماعیل) حاز کل علم	بلیغا کان فى کل المقال
ولو سحبان یوماً قدرأه	لعد مثله فى کل قال
فسبحان الذى اعطاه نطقاً	فصیحا سائغا مثل الزلال
حرمنا ایها الاخوان طرا	من الدرس العلى بالنوال
فنوحوا حسرة واشکوا غراما	اصاب الکل من هجر الوصال
وقولوا جملة یارب فارحم	ب (غفران) آتى تاریخ قال

محمد نوری الماردینی

فاضل مرحوم مناسترلی اسماعیل حقی افندی حضرتلرینك یازیسی

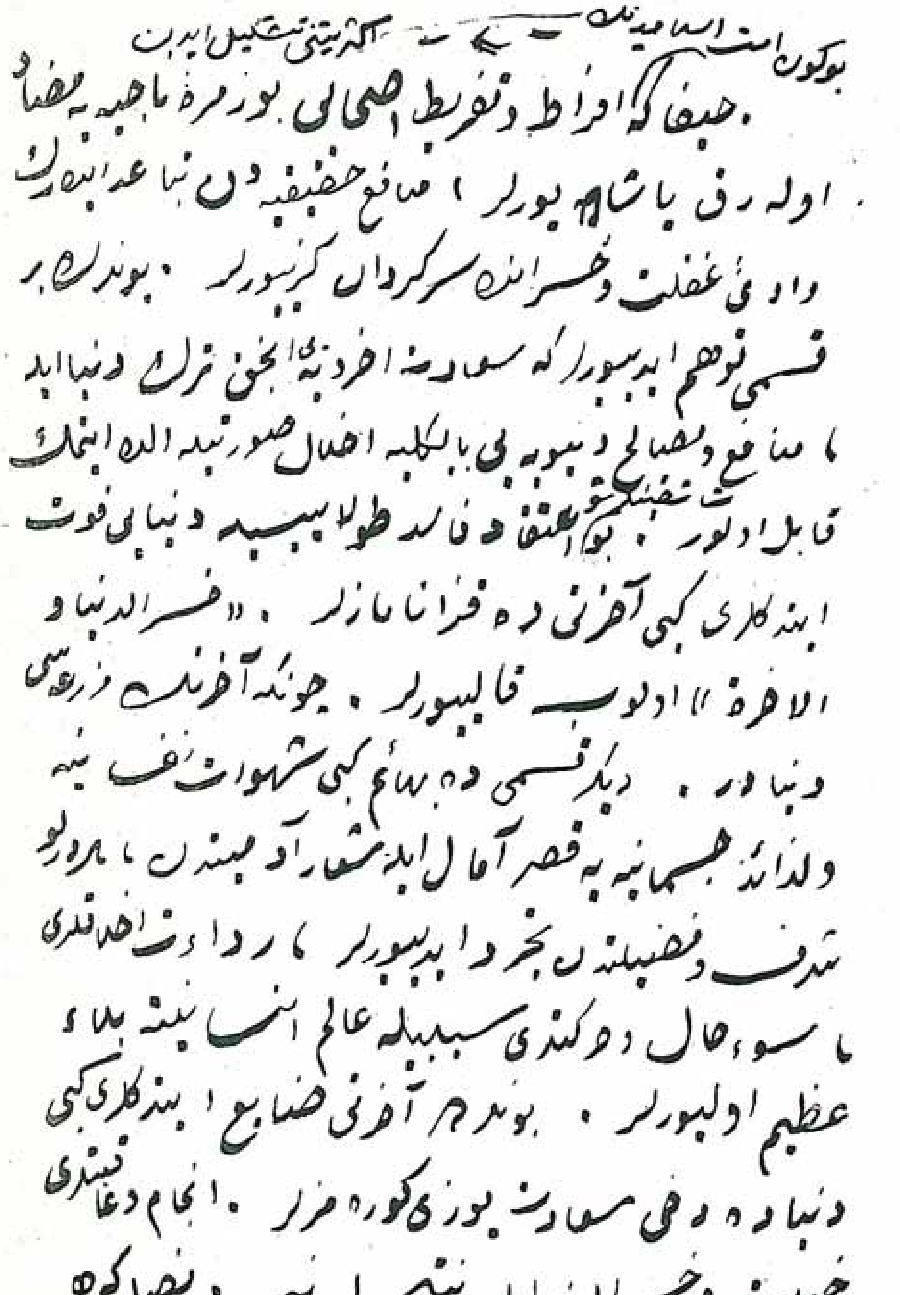
بوکون امت اسلامیه‌نك اکثریتنی تشکیل ایدن
حیفا که افراط وتفریط اصحابی بوزمره ماجبه مضاد
اوله‌رق باشلامش بولورلر ؛ منافع حقیقیه‌دن تباعد ایدنلرك
وادئ غفلت وخسرانده سرکردان کزیورلر . بونلردن بر
قسمی توهم ایدیورلر که سعادت اخرویه ایچون ترك دنیا ایله
، منافع ومصالح دنیویه‌یی بالکلیه اخلال صورتیله الده ایتمك
قابل اولور . بو اعتقاد فاسد طولاییسیله دنیایی فوت
ایدنلر کبی آخرتی ده قزانامازلر . «خسر الدنیا و
الاخرة» اولوب قالیورلر . چونکه آخرتك مزرعه‌سی
دنیادر . دیکر قسمی ده بهائم کبی شهوات نفسانیه
ولذائذ جسمانیه‌یه قصر آمال ایله شعائر دینیه‌دن ، [illegible]
شرف وفضیلتدن تجرد ایدیورلر ، رداءت اخلاقلری
وسوء حاللری سببیله عالم انسانیته بلاء
عظیم اولیورلر . بونلرده آخرتی ضایع ایدنلر کبی
دنیاده ده سعادت یوزی کوره‌مزلر . انجام کارلری
خیبت وخسران ایله نتیجه‌لنیر . نصل که هر
زمان امثالنی کورلمکده ، ارباب بصائره
عبرت تشکیل ایتمکده‌در .

فاضل شهیر جنتمصیر حاجی اسماعیل افندی حضرتلریله مناسترده مرحوم حافظ یحیی افندیدن اسکی جامعده‌کی مکتب ابتدائیده وبعده حمزه بك محله‌سنده‌کی مکتب فیضیه‌ده مرحوم دبره‌لی حاجی ابراهیم افندیدن تحصیل کورمش اولدقلریمزدن میانه‌مزده حاصل اولان محبت حقیقیه مرتبهٔ غایه‌ده ایدی . حافظ یحیی افندی مرحوم درسعادتده تحصیل کورمش اولان دباغ اسماعیل افندینك زانوزدهٔ تعلمی اولمغله قرآن کریمی تلاوتده وحسن خطده یکتا ایدی . حاجی ابراهیم افندی مرحوم ایسه ویدینلی مرحومك برنجی مجازلرندن اولمغله فضل وکمالی مرتبهٔ بالاده ایدی .

حاجی اسماعیل افندی حضرتلری حین شبابنده اسبق صلحای امتدن وحتی مظنهٔ کرامدن مفتئ اسبق مرحوم حاجی مصطفی افندی حضرتلرندن صرف ونحو کوروب دها اون سکز یاشنده ایکن مناسترده حاجی صالح جامعنده ایکندیلری روح البیاندن رمضان شریفده وعظه چیقمش وسامعینی انکشت بردهان تحسین ودعا ایتمش ، حتی هرکس ماشا الله دیه‌رك انظار فلاکت دثاردن صاقنمغه قدر وارمش ایدی .

مفتئ اسبقك ارتحالی اوزرینه حیدر غازی مدرسه‌سنه کیدوب

[*] استاذ فضائل پیرامن مناسترلی اسماعیل حقی افندی مرحوم ایچون ..

مرحوم سليمان افنديدن تدرساتده بولنديسه‌ده آنك ده ارتحالنده اوخرى مفتيسى ايكن حمزه بك محله‌سى اهاليسنك آثارحميتى اوله‌رق اعطاسنى تعهد ايلدكلرى شهرى آلتيوزغروش معاشله دبره‌لى مرحوم حاجى ابراهيم افنديك مدرسلكنه كلديكى فيضيه مدرسه‌سنده اوقوتمغه باشلاديغى جلال ، منطق ، صرف ، فقه درسلرندن فاضل شهير مرحوم تصورات درسنه اوطورمش ايدى . كندوسنك ذكاى فوق العاده‌سى مدرس ومعلمنك حلال مشكلاتلغنه بالانضمام صرف اوقويان بزم كيبلرك درسده شركا آره‌سنده بالتكون قولاق مسافرى اولديغمز سؤال وجوابلر خاطريمه كلدكجه حالا لذتياب اوليورم .

فقط دهاى محترم قابنه صيغاميه‌رق او وقت استانبولجه شهرتياب اولان شوكت افندى مرحومك حلقهٔ فاضلانه‌لرنده بولنمق شرفنه نائليت امليله دبره‌لى مرحوم كبى بر فاضل بى‌نظيرك رحلهٔ استفاضه‌سندن آيرلمق فداكارلغنه قاتلانه‌رق افاضل علمادن شريف بك مدرسه‌سى مدرسى مرحوم طالب افندى زاده عبدالرحمن افنديله برابر درسعادته كلمشلر ايدى .

محرر عاجز مكتب اعدادىٔ عسكرى‌يه بالدخول مكتب حربيه‌يه نقلاً استانبوله كلديكمده فاضل مرحومك جمعه كيجه‌لرى آره صره مدرسه‌سنه كيدردم ، اوده بعضاً مسافرةً مكتبه كليردى . هله بركيجه حضرت مهدينك كله‌جكى حقنده آره‌مزده بر بحث آچيلوب بوبابده‌كى آثارى تتبعاً فاتح جامع شريفى مؤذنلرى صباح اذانى اوقومغه باشلايجه كندمزه كله بيلدك . حتى او وقت اويوتميان مهدى مسئله‌سنه محلول نظريله باقارز ، ديه كولوشوردك .

ينه بركيجه حجره ايچنده فرانسزجه مكالمه كتابى (اوانددورفى) كورديكمده : « خواجه‌م ، بو ، نه‌در ؟ » ديدم . مرحوم مغفور : « سزك فرانسزجه بيليورز ديه جاقه ايتمكزه قارشى بن‌ده فرانسزجه اوكره‌نه‌جكم » ديدى .

مكتبدن اركان حرب يوز باشيلغيله چيقوب اوچنجى اردويه مأموريتمده فيضيه مدرسه‌سندن نقلاً شريف بك مدرسه‌سى مدرسى مرحوم حاجى ابراهيم افنديك درسنه دواملە نحو ، منطق وجزئيات ، فقه ودرت بچق سنه‌ده شرح وحاشيه‌لريله كلام وفن بلاغت اوقويوب او اثناده آره صره ياز رمضانلرنده مرحوم مشاراليه مناستره كلوب اسحاقيه جامعنده وعظ ايدردى . حسب الموسم ايكى ساعت‌قدر سورن درسلرى ازبر اوله‌رق ، فقط تدقيقات موشكافانه اجراسيله تقرير ايدر وهردرسك مؤداسى بشقه بشقه اولوردى . كورديكمز بوخارق العاده‌لك شركادن هر برلرمزى حيرتده براقير ، تقدير ودعاخوان اولوردق . حتى بر كون خواجه‌مز مرحوم دبره‌لى جامعك بر كوشه‌سنده اوطوروب ايكى ساعت قدر درس ديكلدكدن صكره « ياشاسون ياشاسون ، تقوى‌دن كيردى ، تقوى‌يى الده‌دى ، بيلديردى ، چيقدى » بيوروب كمالات وفضائل حضرتى تقدير ودعا ايلمشيدى .

والحاصل فضائلى ، محاسنى ، مناقبى ، علم وعرفانى شايان حيرت بر درجه ده ايدى . من غير حد مديريتى و رياضيه معلملكيله مباهى اولديغم مدرسة الواعظين‌ده بر سنه‌دنبرى حضرت مرحوم سيلكوتى‌يى بالالتزام مدققانه ومشكلات حلالانه قاضى بيضاوى‌يى تدريساتيله طلبه افنديلرك استفادهٔ واقعه‌لرى بقاى نامنه ورحمتله ياد اولنمسنه كافيدر .

كچن كون يرينه معلم انتخابيچون مدرسه‌مز معلمينى بالاجتماع متأثرانه اثناى مذاكره‌ده اصول فقه معلمى سابق مبعوث حمدى افندى تاريخ اديان معلمى احمد مدحت افندى‌يه خطاباً : « هر كيم انتخاب اولنورسه اولونسون ، مرحومك يرينى طوته‌جق آدم بولنماز » ديه بحق بيوك قدرشناسلق كوسترمشدر . همان جناب منان كندوسنى غريق رحمت رحمن و افراد عائله‌سيله احباسنه‌ده صبر جميل احسان بيورسون آمين .

مدرسة الواعظين مديرى اشتيب سابق
قوماندانى متقاعد اركان حرب
ميرلواسى مناسترلى الحاج

حافظ داود

مكاتيب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هند يولنده

— ١٦ —

كربلا ونجف علماسى

٢

ناظم پاشا خطهٔ عراقيه‌يه والى تعيين اولنوب ، بغداده مواصلتى عقيبنده شقاوت وعصيان ايله دولت وملتى مادةً ومعناً اضرار ايدنلرك مستحق مجازات اولوب اولمدقلرينى بوتون علماى عراقيه‌دن استفتا ايلمش وهركسدن اول علماى جعفريه دولت وملته ضررلرى طوقنان قبائل وعشائرك شدتله تأديب وتجزيه ايدلملرى لزومنه دائر فتوا ويرمشلردر . بونى خبر آلان قبائل ، ارتق اوصلو وراحت اوطوروب ، ادب وتربيه دائره‌سنده طاورانمق لازمكلديكنى كوزلجه تقدير ايتمشلردى . ناظم پاشانك زمان ولايتنده‌كى امن وآسايشك ادامه‌سى علمالرك فتواسندن منبعث اولمشيدى . چونكه كرك سنى وكرك شيعى اولان قبائل كندى علمالرينك فتوالرى بر رجل اداره طرفندن آلنديغنه واقف اولنجه ، ارتق قيپردايه‌ميه‌جقلرينى كركى كبى بيلمشلردر .

بش آلتى آى اول ايرانيلرى جهاده دعوت ايتمك وكنديسى بالذات اوكلرينه دوشمك اوزره نجفدن ايرانه حركت ايتمك اوزره بولنان مرحوم حجة الاسلام آية الله محمد كاظم الخراسانى حضرتلرى بردن بره وفات ايتمسيدى ، روسيه حكومتنك ايرانده‌كى وضعيتى بوكون بوشكل وطرزده اوليه‌جقدى .

بوذاتك ايران وعثمانلى مشروطيتنه پك پارلاق خدمتلر ايتديكنى بوكون دنيا بيلير . حتى انكلتره‌نك (كمبريج) دارالفنونى السنهٔ شرقيه پروفسور لرندن (ادوار براون) كندى تأليف كرده‌سى اولان (The Revo-lution of Persie) « انقلاب ايران » اثرنده بوذاتك برفطوغرافيله بوتون معاملات مشروطيت‌پرورانه‌سنى درج ونشر ايلمشدر . بيطرف‌بر انكليزك ثنا ومدايحنى بيله قازانان بوبويوك ذاتك وفاتى اخيراً هم عثمانلى ، هم ايرانيلر ايچون پك بويوك وفوق العاده ضايعات قبيلندن اولمشدر .

شیمدی بوذاتك هم اوغلی ، همده بوتون اعمال وافعال حسنه وخیریه‌سنده یكانه معاون ورفیق بولنان (اقا میرزا مهدی) ـ آیة الله زاده ـ بیچاره نجفده مشروطیت عثمانیه وایرانیه‌یه الك صوك ودهشتلی ضربه‌یی اورمق ایستیان برمنافقه ـ كه بو آدمك اخلاق سیئه وطبایع مستبدانه‌سیله نه‌یولده پاره مقابلنده روسیه دولتنك ایرانده‌كی پولیتقه‌سنی ترویج ایتدیكنی ، كندی پیروانی بولنان قبائل عربیه‌یی‌ده مشروطیت عثمانیه علیهنده بولندیرمغه ساعی اولدیغنی . . . ادله وبراهین قویه ومتینه ایله آیری بر مقاله‌ده بیان ایله رجال حكومتك نظر دقتلرینی جلب ایده‌جكم ـ قارشو نه‌قدر ثبات ومتانت كوستردیكی حالده ، حكومت عثمانیه طرفندن كندیسنه قورو بر التفات ایدلمامشدر .

اوت ، مرحوم محمد كاظم الخراسانی‌نك مخدومنه هر عثمانلی وایرانلی الی الابد مدیون شكراندر . وار قوتیله ، بوتون موجودیتیله كلمه‌نك بوتون معناسیله تأیید مشروطیتله ، پدرینك ـ عرب وعجم ـ اتباعنی مشروطیته بویون اكلری لزومنی بیلدیرن بو ذاته بن وبن فكرده بولنان بوتون عثمانلی قارده‌شلرم طرفندن ، محترم وبوتون مسلمانلرله عالم اسلامه ایفای خدمات جلیله ایله اشتهار ایدن سوكیلی (سبیل‌الرشاد) جریدهٔ اسلامیه‌سنك صفحاتی اوزرنده ، علنی تشكراتمی تقدیم ایدر وكندیسنی تبجیل ایلرم .

بو ذات ایله پدرینی قاندیرمق واللریله اتكلرینی اوپمك ایچون روسیه‌نك بغداد جنرال قونسلوسی بالذات نجفه كلوب ملاقات طلبنده بولندیغی حالده كرك مرحوم (آیة اه خراسانی) وكرك اوغلی (آقامیرزا مهدی) اصلا اهمیت ویرمیه‌رك ، قونسلوسله كوروشمكی بیله اسلامه ذل تلقی ایدرك رد جوابنی ویرمكده ذره قدر تردد كوسترمدیلر . فقط مع التأسف بورادن قوغیلان روسیه مأمور سیاسیسی دیكر بر اخلاقسز ، دینسز ، ایمانسز برینی بولوب كندی افكار سقیمه ومفسدانه‌لرینی آنك واسطه‌سیله ترویج ایتمكده مشكلات چكمدیلر . بو ذاتی بالاده سویله‌دیكم كبی آیری بر مقاله ایله بوتون عثمانلیلره ، مسلمانلره كوستروب لعنتلرله یاد ایتدیره‌جكم .

متاع كفری نعمت جلیل دین اسلامه ترجیح ایدن بویله برطاغی ، باغی وكافری لعنتلمه‌مك بیله آزدر . بوملعونك اسلامیته اوردیغی والآن اورمقده دوام ، اصرار وتعند ایتمكده اولدیغی ضربه اوقدر دهشتلیدركه شیمدیدن حكومت عثمانیه بونی تلافی ایتمیه‌جك اولورسه صكره خطهٔ عراقیه‌یی اجنبیلرك نفوذی آلتنده كورمك فلاكتنه اوله‌جقدر .

جعفری المذهب اولان علمالرك اولاد واحفادلری ایسه ، ایچنده بولندیغمز عصرك تربیه‌سیله متنور وشئون حاضره‌یه تماماً واقف بولندقدن ماعدا ، مستقبل ایچون كندیلرینی مطلوب دائره‌سنده شیمدیدن حاضرلامقده‌درلر . بو كنج علما زاده‌لر ایچنده اویله متفكر ومنور الفكر كیمسه‌لر كوریبورم كه جداً سنی‌، شیعیلك اختلافاتی ایلروده پك صریح وساده برصورتده حله موفق اوله‌جقلرینی امید ایدرم . احتمالكه عالم اسلامیت ایچنده سیاسی ودینی بر اتحاد واتفاقك حصولنه ده نائل اولورلر .

بو علما زاده‌لر ، یالكز علوم عربیه ودینیه‌نك تحصیلیله اشتغال ایتمیوب ، علوم وفنون جدیده‌یی‌ده اوكرنمكه اوغراشمقده‌درلر . بونلر الیوم انتباه اسلام ایچون عراق ، مصر ، ایران ، تونس وجزائر ، هندستان واوروپا غزته‌لرینه همان هركون مقاله‌لر یازوب كوندریبورلر . كربلاده ، نجفده بونلرك همفكرلری كیتدكجه چوغالمقده‌در . نجفده وكربلاده یكیدن مكاتب خصوصیه تأسیسنه‌ده موفق اولمشلردر . كربلاده‌كی « حسینیه » ، نجفده‌كی « علویه » ، كاظمیه‌ده‌كی « اخوت » مكتبلری بونلرله بوكبی ذوات كرامك محصول مساعیلری و اثر معارفپرورلری تلقی اولنمغه شایاندر . فرصت ووسیله دوشدكجه رفع شقاق ونفاقه ، جمع كلمهٔ طیبه وتوحید مسلمینه بذل همم ومساعیٔ فوق العاده ایلیورلر . بونجه همم مصروفه سایه‌سنده بوكون خطهٔ عراقیه‌ده شیعیلرله سنیلر بیننده جدی وحقیق بر اتحاد وآهنك حاصل اولمشدر دیه بیلیرم . بوبابده سنیلرده عینی زمانده چالیشمقده قصور ایتمیورلر . هله بغدادك اعظمیه ناحیه‌سنك ایلرو كلن فضیلتمند متفكرلری‌ده بوخصوصده جدی ویاردم ایتمشلردر . از جمله اعظمیه مكتبی مدرسی (سید عبدالهادی) افندینك بوبابده‌كی خدمات مشكوره‌سی هركسجه واضح وآشكاردر . جناب حق بونلرك ، بوحقیق اسلام خادملرینك مساعیٔ جمیله‌لرینی مشكور ومثمر بویورسون آمین ! بكا قالیرسه حكومت مشروطه‌مز بونلره مادی یاردم ومعاونت ایتملیدركه دولتك‌ده ملته ظهیر ومعین اولدیغی اكلاشیلسون .

جعفری وشیعی علمالرینك طرابلس غربه ایتالیان خائنلرینك تجاوزی عقیبنده بالعموم شیعیلره ، مسلمانلره خطاباً نشر ایلدكلری اوامر وفتاوی جمله‌نك معلومی اولسه كركدر . بوندن بشقه ایكی آی اول تكرار ایتالیان دشمنمزه قارشی قانلرینك صوك طامله‌سی قالنجه‌یه قدر مقاومت ومحاربه ایدلسی لزومنی متضمن فتاوی واوامر دینیه اصدار ایلدكلرندن ماعدا ، سنوسی حضرتلرینه خطاباً دخی آیروجه بربیاننامه وبرمكتوب تحریر وتسطیر ایله جمله‌سی طرفندن امضا وتختیم ایدیله‌رك طرابلسه كوكللی اوله‌رق عزیمت ایدن سابق نجف قائمقام حمیت مندی یوزباشی عزیز بك افندی‌یه ترفیقاً كوندرمشلردی . بوعاجز محرر ، عزیز بك افندی‌یه بیروتده تصادفله كندیلریله بوخصوصده آز چوق تعاطیٔ افكار وحسیاته موفق اولمشیدم . طرابلسه اولان سفرینی وقتیله سبیل‌الرشاده اخبار ودرج ایتمه‌یی نفس مصلحته مخالف بولدیغم ایچون سكوت اختیارینه مجبور ایدم . شیمدی ایسه حمد اولسون ایش ایشدن كچمش وآرتق ـ هرحالده ـ عزیز بك صوب مقصوده مواصلت ایتمش اولدیغی جهتله بونقطه‌یی نشر وافشا ایتمكده بربأس كوره‌میورم . حاصلی بوتون بووقایعی ذكر ایتمكدن مقصدم شیعی وسنی علمالرینك همت ومساعیٔ مشكوره‌لرینی بسط وایضاح ایلمكدن عبارتدر .

مقالات عاجزانه‌می اوقویان قارداشلرمك‌ده بوذوات كرام حقنده خیردعالر ایلملرینی رجا ایدرم . بكا قالیرسه بوقدرله اكتفا ایدیلمه‌ملی . بلكه استانبول واناطولیده بولنان اخوانمزك ، عثمانلیلرك تشویق آمیز وتبریكی محتوی تلغراف ومكتوبلری آره‌صیره بورا علمالرینه كوندرلملیدركه ، جمله‌مزك عینی فكرده بولندیغمزی اكلاسونلر .

هندستان مسلمانلری ، هرسنه كندی شئونات دینیه وقومیه‌لرینی تذكرله كندی نواقصلرینی اكمال ایچون ، كونلرجه تمادی ایدر برقونغره تشكیلنه موفق اولمشلردر . انكلتره حكومتی بونلره قارشو اصلا ممانعتده بولنمامشدر . بزده ـ شیعی ، سنی ـ بویله قونغره‌نك عقدینه تشبث ایدرسه‌ك ، ظن ایتمم كه حكومت عثمانیه بزی بومقصدمزدن منع ایتسون . زیرا اصول مشروطیت دائره‌سنده هرفرد ، هر عنصر ، هرملت حریت قول وفعله مالك بولندیغی جهتله كندی شئونلری حقنده تعاطی افكار ایتمك حقنه مالك بولنیورلر . هندستانده اولدیغی كبی اشبو قونغره‌نك هرسنه دیگر برمركزده اجراسی پك مناسبدر . مثلا برسنه شام شریفده ، ایرتسی سنه مكه ویا مدینه‌ده ، اوچنجی سنه كربلا ویا نجفده ، حاصلی بویله‌جه هرسنه بر یرده اجتماع ایله اتحاد واخوته ، رفع شقاق ونفاقه ، توسیع معلومات ونشر معارفه تنسیق فروعات وكتب دینیه ایله اشتغال وهمت ایده‌جك اولورسه‌ق ـ وتركی عربی ، فارسی ـ اوچ لسان ایله ایلروده انتشار ایده‌جك اولان ـ سبیل‌الرشادی كندمزه مروج افكار اولمق اوزره اتخاذ ایدرسه‌ك ظن ایدرمكه هم عالم اسلامیتك تنویرینه ، همده حكومت عثمانیه‌یه خدمت ایتمش اولورز .

حاصلی ، نه زمانه قدر قورقو ایچنده اصرار حیات ایده‌لم ، آرتق یتشیر ، آوروپا بزی ایركچ تقسیم ایده‌جكدر ـ ذاتاً تقسیم ایتمش ، حتی پارچه‌لامشدر ـ فاس ایله ایرانك انقراضی ، روسیه‌نك ایرانده‌كی تجاوزاتیله ، فرانسه‌نك فاسده‌كی وضعیتی بو معروضاتمه بر شاهد عادل تشكیل ایتمزمی ؟ الزده قالان یكانه حكومت عثمانیه وخلافت اسلامیه‌نك‌ده انقراضنه قالقیشنجه آوروپایه قارشو سس ، صدا چیقارمیه‌لمی ؟! وجدان ، اسلامیت ، انسانیت ، وطنپرورلق بونی بزه امر ایدیبوری ؟! بزده بر آز دشمنمزه میدان اوقویه‌لم . خدا بیلیركه بتون مسلمانلر بزه هر درلو یاردمدن كری قالمزلر . مسلمانلر آرتق خواب كران غفلتدن اویاندیلر . بوكون اویومیورلر . حسیاتلری اویانمش ،

نه یاپمق لازم کلدیکنی پك اعلا بیلیرلر . آرتق ، رهوال ، الجزیره ، پوتسدام ، پوربالطلق ملاقاتلرینك نه ایچون حاصل اولدیغنی بیلیرلر . بوکون کربلاده ، نجفده ، بغدادده اویله متفکر ، متبحر کیمسه‌لر واردرکه ، اوروپانك آمال ونیاتنه تمامیله کسب وقوف ایتمش ، نه یاپیلمق لازم کلدیکنی‌ده بیلیرلر . یالکز اشبو علما آره‌سنده - دیکن کبی - بولنان منافقلرك چاره‌سنه باقق بوکون هم ملت عثمانیه ، هم‌ده دولت علیه اوزرینه فرض و واجبدر . وما علینا الاالبلاغ .

کربلا س . م . توفیق

استوتغارت مخابر مخصوصمزدن :

کچنلرده پی‌یر لوتی‌نك نشریاتنی کوندرمش ایدم . بونکله برابر بوکبی نشریاتده بولنانلر پك چوق اولدیغندن طبیعی جمله‌سنك نظر عاجزی‌یه تصادفی قابل دکلدر . تصادفی اوله‌رق اوقودیغم غزته‌لر و عمومیتله آلمانلرك فکرلری پك لهمزده‌در . حتی حرب حاضرك بوصورتله نتیجه‌لنمسنه هیچ بریسنك نه عقلی ایریور ، نه‌ده فکری . عثمانلیلرك هر محاربه‌ده کوستردکاری یارارلقلرك بودفعه عکسی ظهور ایتمسی پی‌یرلوتینك یازدیغی کبی سیویلیزاسیونی کندیمزه رهبر ایتدیکمزه عطف اولنیور . محاربه‌نك جریانی دخی بزه بونی اثبات ایدییور . بونکله برابر توجه عثمانلیلر اوزرنده‌در .

بلغارلرك قوتی همان بسبتون کسر اولمش اولدیغندن اکر چتالجه جوارنده عثمانلی طرفندن برتجاوز وقوعبوله‌جق اولورسه عثمانلیلرك پك چوق قزانه‌جقلری کون کبی آشکاردر . حتی بزم بویله برتجاوزاته چالیشمدیغمزه دخی شاشیورلر . بلغارلرك محاربه‌ده اولان تلفاتی ٩٦ بیکی متجاوز اولدیغی همان محقق کبیدر . مجروح وخسته‌کانی دخی بوکا داخل ایده‌جك و ماکدونیاده قطعه‌لره کوندریلن عسکرلری دخی موجود اولان ٢٢٠ بیکدن طرح ایده‌جك اولورسه‌ق الآن چتالجه وجوارنده بولنان بلغارلرك نه مقدار عسکری اولدیغی میدانه چیقار . بوندن ماعدا بوالآن موجود اولانلر دخی اصل سن عسکریدن دون اولانلر ایله مسن اولانلردن عبارتدرکه اصل چکردك عسکرلرك قیمتنده دکللردر .

کچن هفته بورا غزته‌لرینه اوزون بر مقاله یازه‌رق نشری ایچون بر تلغراف آژانسنه ویردم . بوکون یارین نشر اولنه‌جقدر . بونده اوروپا دولتلرینك علیهمزده اولان حرکاتنی بر صورت ملایمانه‌ده تعداد ایدرك یوزیمزه کولوب برطاقم وعدلرده بولنه‌رق وقت مرهوننده بو وعدلرنی اجرا ایتمدکلرنی ، حتی برلین معاهده نامه‌سنك احکامی اجرا اولنمدیغی کبی آوستریالیلرك هرسك ایله بوسنه‌نك ضبطی زماننده متباقی آوروپاده‌کی ممالك عثمانیه‌نك تمامیٔ محافظه‌سی حقنده بر وعد ویرمش اولدقلرنی ، صوك ایتالیان و عثمانلی قونفرانسنده ایتالیانلرده بونی تصدیق و تعهد ایلدکلرنی ، حتی قبل الحرب آوروپا دولتلری یکدیکرلریله تعاطیٔ افکار ایده‌رك بالقانلرده حدودلرك محافظه‌سنی و توسیع دائره ایدیلمه‌سنی تحت قراره آلمشلر ایدیسه‌ده قرق کلیسا رجعتنك وقوعی عقبنده بونی تحت قراره آلان دولتلر بالقان کوچك حکومتلرینك بوغلبه ومظفریتی‌اوزرینه ضبط ایتمش‌اولدقلری محللری تکرار اعاده ایتمه‌لری ایچون کیمسه آنلری تضییق ایده‌من دیه شایعه‌لرك چیقیشندن توسیع دائره ایدیلمه‌مك حقنده‌کی قرارلرك یالکز عثمانلیلر حقنده اولدیغنی ، بویله اولمسه بیله عثمانلیلر بوندن بشقه برشی دوشونه‌میه‌جکلرنی ... ممکن مرتبه ایضاح ایتدم . و بونك نتیجه‌سی اوله‌رق ، دیدم‌که ، آوروپا حکومتلرینه قارشو دولت علیه‌نك تعهد ایتدیکی قاپیتولاسیونلری اورته‌دن قالدیره‌جق اولورسه ، عجبا آوروپا دولتلری نه وجدانله عثمانلیلری تعهداتنی بوزدیغی ایچون اتهام ایده‌بیلورلر ؟ کندیلری تعهدلرنی طوتمادقلری حالده ترکیه طوتمامش ، اوحالده ترکیه دخی مسئول اوله‌من . شاید اوروپالیلر طرفندن تضییق اولنه‌جق‌اولورسه‌ق اووقت بزم‌یوزیمزه‌کولنلرك دخی‌دوستمزاولمدیغنی بزه اکلاته‌جقدر . آوروپا ملتلری ایچروسنده اخلاق وطبیعتلرینك یکدیکرلرینه اولان مشابهتی ایچون غایتله متمایل بولندیغمز بر دولت وارسه اوده آلمانلردر . بونك ایچون آلمانلردن دخی پك‌چوق تحصیل ایتدك وبونك جمله‌سنه مقابل اقتصادی پك بیوك قزانج تأمین ایده‌رك تشکراتمزی ایفا ایلدك . عثمانلیلر اوروپادن طرد اولنمقده ... اکر بو مسئله حقیقی اوله‌جق اولورسه الکا بزم المزدن ، قزانج ده آلمانلر الندن چیقه‌جغی شبهه‌سزدر . اکر آلمانلر بو قزانجك تصغیرنی ارزو ایتمزلرسه ، ایی‌کونلرده دوستم دیه اوکوندیکی عثمانلیلره کوتو کونلرنده دخی النی اوزاته‌رق ، حتی الی سلاحلی اولمسنه دخی حاجت قالمه‌دن بریولنی وطریقنی بوله‌رق یاردم ایتملیدر...

بومقاله انشاالله کوزل برتأثیر یاپار . بز وطنمزدن کونلرجه بعید برمسافه‌ده بولندیغمز حالده عاجزانه‌اونك منافعنه چالیشیرکن ؛ کلزار وطنك‌هردم‌تازه‌چیکلریله تعطیرمشام‌ایدن ، هوای صافنی تنفس ایدن اولادلری حالا نفاقدن قورتوله‌مایوب بربرلریله اوغراشملری ، قلبنده ذره قدر حمیت اسلامیه ووطنیه‌سی اولان هرفرد الاله ویروب حیات ملیه‌نی‌مدافعه‌یه شتاب ایده‌جك یرده تحف‌تحف حرکاتده‌بولونملری... بیلسه‌کز بزغریب‌الدیار وطنداشلریکزی نه‌قدر مأیوس‌ومتأثرایدیور . محترم وطنداشلر! آرتق بوندن صوکراده نفاق‌وشقاقی ترك ایتمز ، ال برلکیله دینك ، وطنك مدافعه‌سنه چالیشمازسه‌ق بوجدال حیاتده‌تأمین موجودیت مع‌التأسف ممکن اوله‌مایه‌جقدر .

استوتغارت محمد خیرالدین

سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

قابلری مودت دینیه ومحبت اسلامیه ایله مشبوع اولان اوفه‌جق قصبه‌مز رؤسا واشرافی میانده محافظهٔ دین ووطن ایچون جانسپارانه ایفای وظیفه ایدن عسکر اولاد وقرداشلرینه برهدیهٔ ناچیز اولمق وبو وسیله ایله برخدمت مفتخره‌ده بولنمق اوزره اصحاب حمیت طرفندن طون ، کوملك ، پاموقلی یلك جلب وجمع ایدلمسی وکندی قربانلری

لحومنك کندی اللریله قاوورمه یاپلمسی واوز غازی اولادلرینه تقدیم قلنمسی قرارلاشدیرلمشیدی . بیرامك ایکنجی کونی ایدی ؛ قائممقام بك ، حاکم افندی و بتون اشراف قربانلری بر بر حکومت جوارنده‌کی بیکار باشنه کتیرلدی ، بر دعا ایدیله‌رك قربانلر ذبح ایدلمکه باشلاندی . هپ بر آغزدن بارکاه احدیته ایصال قلنان تکبیر صدالری وجدانی یرندن اویناندی ، تویلری اوپرتدی . ذبح ایدلدکه ، قربان اولمغه لایق اولان کندیلری ایکن من طرف‌الله بوحیوانجقلرك کندی نفسلرینه فدا و بدل اولدیغنی هرکس بیلیور . لسانلری تکبیر خوان ، کوزلری ملول ملول ذبیحه‌یه نکران ، اشك تأثر سیلان ایدییوردی . محافظهٔ دین ووطن ایچون بو حیوانجقلر کبی کندیلری‌ده اولمك ، قربان اولمق ایچون سوینیوردی . ذبح ایشی ختام بولدی ، بیوك کوچك اللر ، قوللر صیغانمغه ، برفعالیت فوق‌العاده‌ایله اتلر طوغرانمغه ، قاوورمه یاپلمغه باشلاندی . بو ایشه قائممقام وحاکم افندیلر طرفندن‌ده بالفعل اشتراك ایدلدی تمیز ونفیس اولمسنه غایت دقت ایدلدی . اوتوز ایکی ساعت غیرت اولنه‌رق اوچیوز اوتوز ایکی قیه قاوورمه احضار و تنکه‌لره قونه‌رق آغزلری لحیملندی . بونکله برابر قصبه وقرادن ٦٣٨ عدد کوملك ، ٧٣٤ عدد طون و ٢٧٩ عدد یاموقلی یلك تدارك ایدیله‌رك حربیه نظارت جلیله‌سنه تقدیم ایدلمك اوزره مقام قائممقامیدن قرمان قائممامقنه ارسال قلندی . حمیت اسلامیه‌سی جوشان ذوات قربان دریسی و اعانهٔ نقدیه جمعی ایچون قرایه شتاب ایتدیلر . بمنه‌الکریم جمع وارسالنده بونلرك‌ده آیریجه اشعار قلنه‌جغنك عرضیله اشبو ورقه‌نك جریدهٔ اسلامیه‌لرینك برکوشه‌سنه درجنی استرحام ایلرم .

موط قضاسی مفتیسی

محمد نادر

سبیل الرشاد

بز امینزکه ، رهبرلك ایدنلر اولسه ، بتون مسلمانلر حق یولنده هر درلو فداکارلقدن چکنمزلر . فقط نه چاره‌که ملته رهبر اولمسی لازم کلن علما ومفتیلر رهبره محتاج برحالده بتون مفتیلرمز مشارالیه محمدافندی حضرتلری کبی اولسه‌یدی نه‌لر اولوز ، نه‌لر یاپیله‌بیلیردی ...

الله جمله‌مزی خواب غفلتدن ایقاظ ایلیه !

سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سی اداره‌سنه

افندم

بلغارستانده کوردیکمز ظلم واعتسافات اوزرینه برقاچ ماه مقدم رومانیا طوپراغنه التجایه مجبور اولمشدق .

بوندن اون‌بش‌کون مقدم عسکری معاینه‌سی ایچون بلغارستانه کیتمشدم . بلغارلر اسلام کنجلرینی معاینه ایدوب پدرلرینك ثروتلرینه کوره ویرکو آلیرلر . بوسنه عسکری ویرکوسی کچن سنه‌لره نسبتله ایکی قات دهافضله‌در .

معاینه‌یی متعاقب تبدیل هویت ایله دین وملیتمی صاقلایه‌رق بلغارستانك برچوق قصبه‌لرینی طولاشمغه واورالرده یشامق فلاکتنه معروض قالان دینداشلریمزك حاللرینی کوزلرمله کورمکه موفق اولدم .

بلغارستان مسلمانلری بوکون اجنبی بویوندریغی آلتنده یشایان عالم اسلامك اك بیکس و اك شایان مرحمت برقسمنی تشکیل ایتمکده‌درلر .

بوزواللیلرك بو دقیقه اللهدن باشقه حامیلری یوقدر .

اوراده‌کی قرداشلریمزه ایدیلن فناقلری ، یاپیلان قتل عاملری بویله بر ستونله دکل جلدلر طولوسی یازی یازمقله بتیرمك قابل دکلدر .

بلغار وحشتی

بلغارستانك محکوم أسارتنده یشایان بیچاره اسلام قرداشلریمزه بلغارلر طرفندن ایدیلن ظلم وتعدیات آرتق تویلری اورپرته‌جك بر راده‌یه وارمشدر .

اوراده هر آن دایاغه ، تعرض وقتاله معروض بولنان سفالتدن ایکله‌ین قرداشلریمزه انسانه دکل ، وحشی حیوانلره بیله روا کورولمیه‌جك مظالم یاپلمقده‌در .

بلغارستانده سفربرلکك اعلانندن برو قتل ایدیلن معصوم و بیکناه اسلاملرك حد وحسابی یوقدر .

آغلامقدن یالوارمقدن ظالملر متأثر اولمادیلر . اسلاملره مسکون اولان کوی وقصبه‌لر بوکون برر مزارستان حالنی آلدیلر .

شهید وقتل ایدیلن اسلاملرك کیروده طول قالان عائله وچوجوقلرینك حاللرینی کورمك اك غدار قلبلری بیله آغلاتمق ایچون کافیدر .

بلغارستان مسلمانلرینك مدار افتخاری اولان ومنوراتی تشکیل ایدن بر خیلی کنجلری شبهه اوزرینه توقیف ایدیله‌رك زندانلرده دایاق وقورقو آلتنده تحجن ایتدیلر .

بلغار حیدودلری سوقاقلرده حکومتك کوزی اوکنده قافله قافله کزمکده ومال‌لریمزی یغما ایله والده‌لریمزك ، همشیره‌لریمزك ناموسلرینه تجاوز ایتمکده‌درلر .

دلی اورمان طرفلرنده برچوق بیکناه اسلاملری قورشونه دیزدیلر .

رازغراده ملحق « قالاوا » قریه‌سنده یوزدن زیاده اسلامی اوچر اوچر باغلایوب قصابخانه‌ده قیون کسر کبی کسدیلر .

پراوادی‌یه‌تابع « مرادلر » قریه‌سنده‌کی اسلام معتبراتنی غازلایه‌رق یاقدیلر .

سلستره‌ده‌کی جوامع شریفه عسکره مخصوص دوموز یاغی دپویلغنه تحویل ایدلدیلر .

کذا سلستره‌نك سطیرلی جامع شریفی مؤذنی حافظ محمدافندی‌یه بلغار نظامیه عسکرلری جامعده ، او مقام مقدسده بیك درلو اشکنجه‌لر ایدرك دین مبینمزله أکلندکدن وزواللی‌یی سونکولریله سجده‌یه یاتیرتدیروب توفك دیبیکلریله بك چوق دوکدکدنصکره مناره‌دن آشاغی آته‌رق بیچاره‌یی حیاتندن قطع أمید ایدیله‌جك صورتده جرح ایتمشلردر .

بلغارستانك هرطرفلرنده اسلامله کیجه کوندوز آنغاریا ایشلتدیرلمکده‌در .

میدان حربدن کلن بلغار مجروحلری جنرال رادقودیتمره‌نفك

أمری اوزرینه اسرای عثمانیه‌نك برچوغنی کسدکلرنی ، وقرق کلیسا جوارنده بر کوی مکتبنده اوتوز، قرقدن زیاده اسلام یاورولرینی معلملریله برلکده پارچه پارچه ایدرك اسلاملردن أبی انتقام آلدقلرینی کمال افتخار وغرور ایله حکایه ایتمکده درلر .

بلغارستانك قرا وقصباتی مجروحین ایله دولمشدر . تجارت کاملاً دورمش ، سفالت دها شمدیدن هر طرفده باش کوسترمشدر .

طالع حربك عثمانلیلره یاور اولمغه باشلامسی بلغارستانده پك فنا بر تأثیر حاصل ایتمش ودرحال محاربه علیهنده شدتلی بر جریان باشلامشدر .

۲۸ تشرین ثانی ۱۹۱۲

رومانیا : خرسوه

س .

شؤون

بالقانلر :

دوننمامزك موفقیتی . — باش قوماندانلق وکالت جلیله‌سنه دوننمای همایون قوماندانلغندن وارد اولان ۳ کانون اول ۳۲۸ تاریخلی تلغرافنامه صورتیدر : « بوکون قبل الزوال سکزی یکرمی کچه‌رك بوغازدن خروج ایدیله‌رك دشمنله تماس واقع اولدی . یدی بیك بشیوز اللی متره‌دن اوچبیك ایکیبوز متره‌یه قدر آتش تعاطی ایدلدی . ضابطان وافراد طرفندن متانت وشجاعت فوق‌العاده ابراز اولنمشدر . بربچق ساعت دوام ایدن محاربه‌ده (آوه‌روف) ه اوچ درت مرمی اصابت ایتمش وباشنده‌کی یکرمی درتلك تارت ایله سنجاق باش اوموزلغنده‌کی اون‌طقوزلق تارنده آتش کسلمشدر . دشمنك دیکر سفائنی اهمیتسز برابکی انداختدن صوکره آچلمشدر . بعده محاربه یالکز (آوه‌روف) ایله دوام ایتمش ایسه‌ده اوده دیکر سفائنی آله‌رق بیره‌جهتنه طوغری آچیلوب فرار ایتمشلردر . بحمدالله تعالی سفائنمزده برکونا خسار اولمدیغی معروضدر . »

یانیه‌ده مظفریت . — غرب اردوسی قوماندانلغندن کلن تلغرافنامه‌نك صورتیدر : « یانیه‌نك شرقنده‌کی قوندراجی وپرسقوخطنده یونانلیلرله ایکی کوندن بری جریان ایدن محاربهٔ شدیده‌ده دشمنه تلفات کلیه ویردیریله‌رك تشکیل ایدلدیکی وایکی پیاده آلایی و بر جبل بطاریه‌سی و بر خیلی اشقیادن مرکب بر دشمن قولنك دخی باباس کوپروسنده قیز اغا خانی استقامتنده منهزماً رجعت ایتدیرلدیکی کبی آیاسرانده‌یه اخراج ایدلمش اولان دشمنك قوای منتظمه‌سیله اشقیاسی و بر جبل بطاریه‌سیله بر متراییوز بلوکندن عبارت قوتلری اوزرینه طرفمزدن اجرا ایدیلن شدتلی بر تعرض ایله اشبو دشمن مفرزه‌سی ده پریشان و برچوق تلفاته دوچار اولمش وسراندوز ایله حیاره استقامتنده تعقیبنه دوام اولنمقده بولنمشدر .

مذاکرات صلحیه . — عثمانلی ودول متفقه مرخصلرندن مرکب صلح قونفرانسی بازارایرتسی کونی لوندره‌ده « سن جیمس » سراینده ایلك اجتماعنی عقد ایتمشدر . بو اجتماعده « سیرادوار غره‌ی » طرفندن بیان خوش آمدی اولنمش ومذاکرات اوزه‌رینه بر نطق ایراد ایدیله‌رك طرفین یکدیکرینه تقدیم قلنمقله اکتفا ایدلمشدر . صالی کونی مرخصلر مذاکرات صلحیه‌یه ابتدار ایتمك اوزره برنجی جلسه‌یی عقد ایلمشلردر . عثمانلی مرخصلری آلدقلری تعلیمات موجبنجه یونان حکومتی طرفندن متارکه پروتوقولی امضا ایدلدکجه حکومت مذکوره مرخصلری ایله صلح مذاکراتنه کیریشه‌میه‌جکلرینی تبلیغ ایلمشلردر . بونك اوزرینه مذاکرات صلحیه‌دن اول بو مسئله‌ٔ مستأخره‌نك تدقیقنه قرار ویرلمشدر .

مرالیبه‌ده صلیبلك رذالتلری . — اناطولی غزته‌سی مخابری یازیور : اسلامله یاپیلان حقارتلر ، تزییفلر غیر قابل تعداد و توصیفدر . بر چوق مسلمانلرك باشلرندن فسلری آلنه‌رق چامورلره آتیلیور ، نزاهت لسانیه‌مزه یاقیشمیه‌رق ذکرندن صرف نظر ایلدیکمز بر طاقم شتوم غلیظه صاورولیوردی .

بر قاچ ادبسز قشله جامعنه کیدرك بوراده ذکرندن تأدب ایتدیکمز بر صورتله پیسلدکدن و بشقه بر جامعك محرابی اوزرینه بر پوت وضع ایتدکدن صوکره تکه دنیلمکله معروف بر یرده مدفون اولان بر ذاتك صندوقه‌سنده‌کی اورتولری کاملاً آلمشلردر .

اشغالك دردنجی کوننده چارشو جامعنده مؤذن اذان اوقودیغی و بر قاچ اسلام اداء فریضهٔ صلاة ایچون جامعده بولندیغی بر صره‌ده بر قاچ کوکلی ایله یونان نفراتی جامعه کیره‌رك مؤذنی مناره‌دن ایندیرمشلردر . بونك اوزرینه اهالی پرهیجان اسبابنی صوردقلرنده اذانك خرستیانلری قتل عام ایتمك ایچون تلقیناتده بولندیغنی سویلیه‌رك جماعتی طیشاری‌یه چیقارمشلر وجامع قپولرینی قپامشلردر .

آفریقا :

انور بکك تشبثاتی . — استانبول غزته‌سنده اوقونمشدر : (روما)دن اشعار اولندیغنه نظراً انور بك (لوزان) مصالحه‌نامه‌سنی تصدیق و(بنغازی) قطعه‌سنی عساکر عثمانیه‌دن تخلیه ایتدیرمك ایچون شمدی‌یه قدر واقع اولان مساعی عقیم قالمشدر . انور بك قاهره‌یه کوندردیکی مأمورلر واسطه‌سیله ارسال ایلدیکی بیاننامه‌ده بنغازینك ایتالیانلر طرفندن اشغالنی غیر ممکن قیلمق اوزره کمافی‌السابق خارجده‌کی اسلاملرك معاونت ومظاهرت لازمه‌ده بولنمسی لزومنی اعلان ایلمشدر .

انوربك اردوی عثمانیدن استعفا ایدوب علاقه‌سنی قطع ایلمش اولدیغندن شمدی بنغازی قطعه‌سنده بر حکومت مختاریه تشکیل ایتمکده‌در . مشارالیه بنغازینك انکشاف وترقیسنی تأمین وشکل اداره‌سنی اصلاح ایچون تدابیر وتشبثات لازمه‌یه توسل وهر طرفه مأمورلر تعیین ویکی ویرکولر طرح ایلمشدر . اك صوك اتخاذ ایلدیکی تدبیر بنغازی قطعه‌سنه واقع اوله‌جق ادخالات اوزرینه یوزده اون کمرك وضعیدر .

عینی زمانده (درنه) ده‌کی ایتالیا مواقعنه هجوملر یکیدن باشلامشدر . هر کیجه ایتالیا قره‌غوللری عساکر محافظه‌یی سلاح باشنه دعوت ایتمکده‌در . مشارالیهك فوق‌العاده بر نفوذی حائز اولمسی ادارهٔ جدیده ایچون عظیم منابع واردات تأمین ایلمشدر . مصردن متمادیاً کروانلر کلیور . بر اسلام قومیته‌سی اعانات جمع ایتمکده ومتمادیاً انور بك ایله مناسباتده بولنمقده‌در .

فرمان همایونك قرائتی . — طرابلس غربدن وقوع بولان اشعاراتده کانون اول افرنجینك سکزنجی بازار کونی طرابلس غرب ایالتی نائب السلطانی شمس الدین پاشا حضرتلرینك دائرهٔ علیه‌لری بالقوننده کیفیت نصبلرینه دائر شرفصادر اولان فرمان همایونك مراسم مخصوصه ایله قرائت ایدلدیکی بیلدیرلمکده‌در . عقیب قرائتده یکرمی بر پاره طوپ انداخت اولنه‌رق مراسم لازمهٔ احترامیه ایفا اولنمشدر .

چین :

عالمه عبرت اولمرده . — چین سرآمدان احرارندن (سون ـ یات ـ سه‌ن) ك رئیس جمهور (یو ـ آن ـ شیقای) ه بر مکتوب یازه‌رق عثمانلی وقوعاتندن بر درس عبرت آلمق لازم کلدیکندن شرق قریبی تقسیم ایتدکدن صوکره اوروپالیلرك طبیعتیله شرق اقصایه‌ده ال آته‌جقلرندن ، بناءً علیه ژاپونیا ایله چینك تدافعی بر اتحاد یاپمالری لزومندن بحث ایتدیکنی موسقوف غزته‌لری با تلغراف پکین‌دن خبر آلمشلردر . سون ـ یات ـ سه‌ن مذکور مکتوبده : بز ، عثمانلیلرك بوکونکی مشکلاتمزی کندی قوای ملیه‌مزه کووه‌نه‌یوبده اوروپا موازنهٔ سیاسیه‌سندن استفاده ایتمك طریقیله محافظهٔ استقلال ایلمك أملنده اولیشمز کبی بیوك بر خطای سیاسی‌یه حمل ایله‌یور ودیورکه : اوروپا

لیلرك تأمین ایلدکاری « استاتوقو » نك حائز اهمیت اولدیغی عثمانلی وقوعاتیله ثابت اولدقدن صوکره مغوللره یکدیکرلریله اتحاد ایتمه‌مك، تجربه ایدلمش بر خطای مهلکی تکرار ایتمك دیمکدر. (سون‌یات‌سه‌ن) ه کوره اتحادمغول فکرینه (توکیو) ده‌دخی فوق‌العاده مراق‌ایدیور واظهارتوجه‌ایدیورلرمش.

تنقید وتقریظ

برلینده

تجارت وصنایع رساله‌سی

بوهفته ، بالاده‌کی عنوان ایله برلینده انتشار ایتمکه باشلایان تورکجه بر رساله‌نك ایلك نسخه‌سی اداره‌خانه‌مزه کلدی. آلوب هر طرفنی اوقودق . مسلمانلر ایچون مطالعه‌سنی پك فائده‌لی بولدق. اونك ایچون بورساله‌یی ممکن مرتبه قارئلرمزه طانیتمه‌یی بر وجیبه عد ایلیورز .

بو رساله‌نك ناشری ، ازمیرلی محمد ناجی بك . مقتدر، متفنن بروطنداشمز؛ حمیتلی ، حسن‌نیت صاحبی بر دینداشمز . بوراده چالشمش، صوکرا اوروپایه کیدوب تحصیلنی اوراده اکمال ایلمش ، شمدی‌ده اوکرندکارینی ، کوردکارینی وطنداشلرینه، دینداشلرینه بیلدیرمکه باشلایور. نه مبجل امل ، نه مقدس خدمت !

اسلاملرده‌فکرتجارتك، فکرصنایعك‌اویانمسی، تنمی‌وترقی‌ایتمسی‌ایچون‌غربك عالم‌تجارت وصنایعی‌حقنده بزه برفکرتام ویرمك مقصدیله محترم‌وطنداشمز بر چوق مصرفلره قاتلانمش ، برخیلی فدا کارلقلر اختیار ایتمش. عجبا بوخدمت تقدیر اولونه‌جقمی ؟ عجبا بوکا مقابل ، عثمانلیلر ، مسلمانلر بو رساله‌نك ادامهٔ حیات ایتمسی ، ایلرولمه‌سی ایچون معاونتده بولونه‌جق ، قدرشناسلق کوسترمه‌جکلرمی ؟ بوندن صرف نظر ، کندی استفاده‌لری ، کندی سعادتلری ایچون بونی آلوب اوقویه‌جقلرمی ؟ هیچ شبهه ایتمیزکه وطنی سون ، ملتنك ترقیسنی آرزو ایدن هرچالیشقان ذات بورساله‌یی اوقویه‌جق ؛ غربك حیرتفزا تجارت وصنایعی‌حقنده برفکرایدینه‌رك فقر وأسارتدن قورتولمق، برانسان‌کبی یاشامق ایچون یابر تجارتخانه تأسیس ایتمه‌یه ، یابرفابریقه یاپمه‌یه چالیشه‌جق ؛ کندی ایچون بو نصیب اولمازسه ، اخوانه ، وطنداشنه اولسون یاپدیرمه‌یه غیرت ایده‌جکدر .

رساله‌نك مدیری دیبورکه: « ای‌وطنداش!سنك سعادت‌واستراحتی‌تأمین ایتمك ؛ سنی‌ده غربلیلرك یوکسلدکاری مرتبه‌یه ایصال ایتمك فکریله غربك مرکزنده ، فنون وصنایعك منبعنده بو رساله‌یی نشر ایدیبورم . آبونمان اثماننك نه‌قدر آز اولدیغنه دقت ایدرسه‌ك آکلارسك‌که رساله‌م سنك پاره‌ك ایچون دکل ؛ حقیقةً سنك استراحت ، ترقی وسعادتك ایچوندر .

« ئه‌ی‌وطنداش ! سن بم‌رساله‌مه ابونه اولقله‌واونی اوقومقله ترقی ایده‌ر، یا‌خود مسعود اولوروم ظن ایتمه ...! سن هرشیئی اونوت ، نه وار ایسه اونوت ، بوتون دوست وبیلدکارینی تشویق ایت وآنلرله براوله‌رق اوفاقدن باشلایه‌رق فابریقه یاپ چالیش ... کوره‌جکسك‌که بزی مسعود وزنکین ، معزز ومقدس وطنی تخلیص ایده‌جك سن وسنك کیبلری اوله‌جقدر .

« سکا فرسخلرله اوزاق ، غربك برکوشه‌سندن سویله‌نن شو صمیمی سوزلری دیکله ، برآزده کندك ومعزز ، مقدس وطنك ایچون چالیش ! »

*
* *

نه‌صمیمی ، نه‌وطنداشجه نصیحت ! ای بیچاره مسلمان ! سنی « اوروپالیلاشدیرمه » یه چالیشانلردن شیمدی‌یه قدر بویله صمیمی برنصیحت ، بویله نوازشکار برخطاب ایشیتدکمی ؟ البت ایشتمدك . چونکه اونلرك مقصدی : سنك حقیقةً ترقی ، حقیقةً سعادتك دکل . بلکه اونلرك املی : سنك تدنی ، سنك نکبتك در. سنك بر جوهرك ، جوهر فضیلتك وار ، اونلرده ایسه بو قالمامشدر.، اونی سنده چوق کوریبورلر . سنك ده کندیلرینك بولوندیغی حضیضه سقوطنی ایسته‌یورلر . قارشوکه « مصلح » ، « مجدد » دیه چیقیورلر ؛ تقابنی قالدیرسه‌ك نه « مفسد » اولدیغنی پك عیان کوره‌جکسك .

بیچاره مسلمان ، حیرتده‌سك . تقدیر ایدیبورسك‌که قدرتجه ، قوتجه ، ثروتجه کریده‌سك ؛ ایلرولمك ، ایلروده بولونان ملتلر کبی اولمق ایسته‌یورسك . فقط سکا یول کوسترمك اوزره اورته‌یه چیقانلر ، یکانه محفوظ قالان جوهرك ، جوهر ناموس وفضیلتك بهاسنه سکا پشوالق، سکا دلالق ایتمك ایسته‌یورلر .

— عجباایمانمله ، عجبا شو اجدادمدن انتقال ایدن ا اسپارهٔ عصمتمله او اوج ترقی‌یه ایرمك ممکن اولمازمی ؟ دیبورسك .

— خایر ، دیبور ، اولماز . چونکه دین برعنعه‌درکه انسانی کری چکیور ؛ هم عنعناتی محافظه، هم ترقی نصل‌اولور ؟ عفته کلنجه: او ، بوش، اعتباری برشیدر ؛ طاش ایله الماس حد ذاتنده بردر ؛ فقط سن اوکا قیمت ویریبورسك؛اوحالده‌قادینك‌چارشافنی آتمادقجه‌دائمابوحال‌پستیده‌قاله‌جقسك!..

اوزمان یأسه دوشرسك ، حیرتده‌قالیرسك ، نومید اولورسك؛ « بن، دیبورسك ، بونلری فدا ایده‌میه‌جکم، بتون نسلم ، بتون ملتم‌محواولسه‌ده..»

حالبوکه ای جوهر ایمان وعفت صاحبی مسلمان ! یأسه دوشمه‌یه، نومید اولمه‌یه محل یوق. اونك قولالی یاقه‌لغنه ، قیرپیق بیغنه ، ملك‌کوزلکنه ، یاخود سیوری صقالنه آلدانمه. بونلر ظاهری بر دوزکون‌درکه هویت حقیقیه‌سنی کیزله‌یه‌رك سنی بند ایتمك ایچون یاپیلمش‌در. سن، اونك، نه‌دون باشلادیغی نغمهٔ عفت شکنندن متأثر اول، نه‌ده یارین باشلایه‌جغی ارتداددن یأسه دوش. سن، اونی ، اونلری سوروندکاری حضیض ضلالتده جیکنه‌یه‌رك کچ ؛ پای عزمکده سنی لیلهٔ زفاف مصالاریله، پرنفاق سوزلریله، یازیلریله صارصمق ایسته‌ین او منافقلره بر لحظه بیله عطف نکاه ایتمه‌یه‌رك یورو. اوکنده هیچ بر مانع، هیچ برحائل یوق. ایمانك برمشعل‌هدایت، ناموسك برجوهرفضیلت. بونلری ، باباکك سکا یکانه سرمایه براقدیغی بو جوهرلری محافظه ایدرك غائب اولان قدرت وقوتکی ، تجارت وصنعتکی بوله‌یه کوجك یتدیکی قدر چالیش . اوروپاده دکل ، آمریقاده اولسه آلمه‌یه شتاب ایت .

اونلر سکا « اوروپا پرست» لکدن، « اوروپالیلاشمه»دن‌بحث‌ایدیبورلر. فقط سوزلرنده، یازیلرنده نه برشمهٔ فن وصنعت وار، نه برصمیمیت وحسن نیت ! سن‌اوروپالی برتاجر ، اوروپالی برچفتجی ، اوروپالی برصنعتکار کبی اول . فقط اوروپالی بر دینسز ، اوروپالی براخلاقسز کبی اولما .

*
* *

تاجراوروپا ، صنعتکار اوروپا نه اولدیغنی آکلامق ایچون او عالم ایچنده حیات بیراتان ، اوعالمدن بیلدیکنی سکا اوکرتمك ایسته‌ین سنك کبی برایمان وعفت صاحبی قارداشکی دیکله ! باق ، غرب ملتلری کبی یوکسلمك ایچون نه ایمانکی‌یقمغه چالیشیر ، نه قارکدن ، همشیره‌کدن بحث ایدر .سکا دیبورکه:

« ئه‌ی وطنداش ! فابریقه یاپ ، چالیش ! کندك ایچون ؛ معزز ، مقدس وطنك ایچون چالیش ! . »

*
* *

بورساله‌ده، تجارته عائد فائده‌لی‌مقاله‌لردن باشقه‌علی‌العموم‌صنایعده مستعمل ماکنه‌لرك طرزاستعمالنی‌ده‌رسملرله تعریف وتوضیح ایدیور . ایلك نسخه‌سنده مندرج مقاله‌لر : تجارت بحری ـ عسکرلك نقطهٔ نظرندن طیاره‌لر ـ جوهوایه کیره‌بیلیری‌یز ؟ ـ پانامافنالی‌قاچه‌مال‌اوله‌جق ؟ ـ مسکوکات‌اسلامیه ـ اوکودیجی وپارچالایجی ماکنه‌لر : طاش قیریجیلر ، آییرمه ماکنه‌لری ، مسطوی دکرمنلر ، صپان‌دکرمنی، نقلیه ماکنه‌لری ، شکللریله برابر. نسخه‌سی اوچ غروش . ابونه‌سی :التی ایلغی ۱۵ ، سنه‌لکی ۳۰ غروش . شعبه‌لری استانبولده باب‌عالی جوارنده ابوالسعود جاده‌سنده محمود بك مطبعه‌سنده. حق محمود بك؛ ازمیرده ـ کمرالتی جاده‌سنده وطن کتبخانه‌سی .

بومفید رساله‌نك ، ایلك نسخه‌سنده اولدیغی کبی ، دائما بزه منحصراً غربك فنون وتجارتندن ، صناعتندن بحث ایتمسنی وبومسلك مستحسنده ثابت قدم اوله‌رق دوام وترقی ایتمسنی تمنی ایلرز .

مطبعهٔ احمداحسان وشرکاسی   مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

سنه ١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ٤٢ — ٢٢٤ ١٦ محرم ١٣٣١ پنجشنبه ١٣ كانون‌اول ١٣٢٨ جلد ٢ — ٩

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

فكأين من قرية أهلكناها وهى ظالمة فهى خاوية على عروشها وبئر معطلة وقصر مشيد . أفلم يسيروا فى الارض فتكون لهم قلوب يعقلون بها أو آذان يسمعون بها فأنها لا تعمى الابصار ولكن تعمى القلوب التى فى الصدور

ترجمه‌سى

« ظلمه دالدقلرى ايچون هلاك ايتديكمز نه يوردلر واركه: اوستى آلتنه كلمش ياتيور ؛ نه قويولر واركه : باشنده ، نه يوكسك قلعه‌لر واركه : ايچنده كيمسه‌لر يوق ! عجبا بونلر ير يوزنده هيچ دولاشميورمى كه : دوشونه‌جك قلبلرى ، ياخود كوره‌جك كوزلرى اولسون ؟ شو حقيقت اڭى بيلنمليدركه : كوزلر كور اولماز ؛ لكن اصل كوكسلرده‌كى قلبلر كور اولور . »

بو ايكى آيت كريمه « يا ايها الناس اتقوا ربكم ان زلزلة الساعة شيئ عظيم . » صورتنده‌كى تهديد مهيب ايله باشلايان حج سوره‌سنه منسوبدر .

كتاب للهك دويغوسزلقله ، كوركوسزلكله اتهام ايتديكى كيمسه‌لر طوغرودن طوغرويه مكه مشركلرى ايسه‌ده ؛ كوچمش ملتلرك داستان اضمحلالى ، چوكمش مملكتلرك لسان حالندن ايشيدوب عبرت آلمق احتياجى هر دورك هر طورده‌كى انسانلرى ايچون پك طبيعيدر . زيرا تاريخك بر تكرر دائميدن عبارت اولديغنه ، چونكه قانون فطرتك اصلا دكيشمديكنه يقين درجه‌سنده بر اطمينان ايدينه‌بيلمك ايچون ، عينى حركتلرك عينى عاقبتلر حصوله كتيرديكنى كورمك ، فقط كوزله كورمك ، هم پك چوق دفعه‌لر كورمك لازم كلير . بو ايسه آنجق « سيروا فى الارض » فرمان الهيسنه امتثال ايله قابل اوله‌بيلير .

لكن هيهات ! زمانمزده‌كى مسلمانلر ، حتى دنيايى دولاشسه‌لر ، كوره‌جكلرندن نه‌او كره‌نه‌جكلر كه ـ عصر سعادتده ياشايان مشركلر كبى ـ بيچاره‌لرك اصل قلب كوزلرى آله‌بيلديكنه كور ! ايشيته‌جكلرندن نه بلله‌يه‌جكلر كه ، زواللیلرك اصل جان قولاقلرى آله‌بيلديكنه صاغير !

حقيقت اويله ! ايسترسه هر آديم باشنده بيك عبرت آميز لوحه ، ايسترسه هر ذرهٔ موجودك يوركندن بيك دهشت انكيز صيحه يوكسلسين .. نظرلر ايچون سچيلمز بر قارالتيدن باشقه كوركو ، قفالر ايچون آكلاشيلماز بر كورولتيدن باشقه دويغو يوق !

يا ربى ، شواك اليم خسرانلر ، اك وخيم بحرانلر ايچنده چالقانوب طوران اسلامك انتباهى ايچون تعميق نظر ، تدقيق خبر دوره‌سى ابدياً كليه‌جك‌ده بوامتك اويانماسى صباح محشره‌مى قاله‌جق ؟

اى جماعت مسلمين ، آرتيق الله ايچون اولسون اويانيكز ؛ قلب كوزينى ، جان قولاغنى بويله صيم صيقى قاپاماييكز ! بر ملت نه حاله كليورده

طوپراقلره سريليور ؛ بروطن ناصل اوليورده آياقلر آلتنده قاليور ؛ بونى كوريكز ، آكلاييكز ! حالامى دويغوسزلق ؟ حالامى كوركوسزلك ؟ ايتميكز ! صوكره ، ثوباشمزده‌كى فلاكت‌يوقى، ايشته اوندن بدترينه ، هم الله كوسترمسين ، بيك‌قات بدترينه معروض قاله‌جغز ! اوزمان، حيات ملتدن اثرقالمايه‌جق؛ اوزمان ناموس اسلام بوسبوتون محو اوله‌جق ؛ اوزمان حرمسراى توحيدى الك‌مردار آياقلرچيكنه‌يه‌جك ؛ اوزمان ، شريعتك‌اومعصوم ناصيه‌سى كفرك ملوث اليله يرلرده سوروكلنه‌جك !

هايدى بز ، دويغوسز مخلوقلر ، بوذلتلرك ، بورذالتلرك هپسنه قاتلانه‌لم ؛ « اوچ بوچوق كونلك حياتك نه‌دكرى وار ! » ديه كنديمزه تسلى ويره‌لم‌ده جماداتك بيله‌دايانه‌مايه‌جغى خيبتلر ، خسرانلرايچنده كبروب كيده‌لم ! لكن چوجوقلريمزى ، طورونلريمزى دوشونميه‌جكمى‌يز ؟ هرحلقه‌سى بربطندن تشكل ايده‌جك اوجانلى سلسلهٔ سفالتك قيامته قدر لعنته هدف اولمايه‌ده قاتلانه‌جقمى‌يز ؟

هايدى بوكاده آلديرميه‌لم ، بوكاده قاتلانه‌لم ! هيهات ! شو « اوچ كونلك ! »حياتك آرقه‌سنده بيتمز توكنمز برحيات واركه بوكيديشله او ، بزم ايچون نامتناهى بردورهٔ عذابدن باشقه برشى اولمايه‌جق ! عجبا اوراده نه‌ياپه‌جغز ؟ دنياده ايكن حيات شريعتى ، ناموس ملتى بيله هدر ايدن بزسفيللر حضور الٓهى‌يه هانكى يوزيمزله چيقه‌جغز ؟

اى جماعت مسلمين ، كوروپورسكزكه طوره‌جق زمان دكل : چونكه زمان طورميور ! هايدى باقالم ، خسران ميندن قورتوله‌رق ياشامق، اسلامى‌ده ياشاتمق ايسته‌يورسه‌كز طورماييكز :

استجيبوا لله وللرسول اذا دعاكم لما يحييكم ...

محمد عاكف

فلسفه

سبيل الرشاده

« تربيهٔ اخلاقيه » عنوانيله بوندن دورت سنه اول انعقاد ايدن بين‌الملل قونغره ، بوسنه آغستوسده ايكنجى دفعه اولارق لاهيده انعقاد ايتدى . ايلك مجمع علميده اثبات وجود ايتمه‌مش بولونان حكومت عثمانيه‌نك بودفعه اولسون مرخص كوندرمه‌سى وشرقده تربيهٔ اخلاقيه‌نك استناد ايتديكى اساسلرى مبين برراپورك‌ده مرخصلره توديع ايدلمسى رسماً رجا اولوندى . بوطلب رسميده شرق تربيه‌سى حقنده‌كى معلوماتك وقتيله قورفولى بر يونانلى طرفندن‌يازلمش مختصر براثره منحصر اولديغى‌ده تصريح ايدلمشدى . معارف نظارتى بودعوته اجابت ايده‌جكنى بيلديردى . ومطلوب اولان راپورك احضارينى فقيره حواله ايتدى . راپورك بردرجه‌يه قدر احضارينه طرفمدن اهتمام ايدلدى ايسه‌ده قونغره‌نك ايام‌انعقادينه قريب برزمانده قابينه‌نك تبدلى اثركا كمالى‌ده، طرف حكومتدن مرخص اعزامى مسئله‌سى‌ده عقيم براقدى .

اوروپاليلره‌اوقوتمق‌ملاحظه سيله‌قلمه آلنان‌بومسودات ناتمامك‌مطالعه‌سندن بعض اخوان دينك‌ده مستفيد اولابيله‌جكى مأمول اولديغندن بونلرى عيناً (سبيل‌الرشاد)ك سينهٔ حفظ وحراستنه توديع ايديورم . قارئين كرامك ذوقنه اويغون دوشرسه مابعدينى‌ده اكماله ان شاءالله الرحمن وسيله اولور .

احمد نعيم

اخلاق اسلاميه‌نك اساسلرى

— ١ —

مدنيت غربيه‌نك اليوم حائزاولديغى موقع حاكميت آوروپا اقوامنى بوخاكدانك هرنقطه‌سنده اقوام سائره ايله ضرورى برتماس دائمده بولوندورمقده اولديغندن بين‌الملل تعارف احتياجى كوندن كونه كسب شدت ايتمكده‌در. شرقليلرك آوروپاليلرى ، آوروپاليلرك شرقليلرى كركى كبى طانيماسى خصوصنك حيات اقوامك الك مبرم لوازمندن عد ايديله‌جك دوره چوقدن برى حلول ايتمشدر . آوروپالى اولماين اقوام ايچنده مسلمان نامى آلتنده مجتمع وبحر محيط كبير ايله بحر محيط اطلاسى آره‌سنده يكپاره بر وجود كبى متمكن ويوزلرجه مليون راده‌سنده بركتلهٔ عظيمهٔ اقوام واردركه السنه والوانى وصرف محلى اولان بعض اهميتسز اعتياداتلرى اعتباريله يكديكرندن آيرى اسملرله ياد اولنمقله برابر ينه دين وآيين و ينه دينلرندن مقتبس اطوار وعادات نقطهٔ نظرندن بينلرنده پك صيق و عمومى بر رابطه موجوددر . بوكتلهٔ عظيمهٔ بشرك الك بويوك قسمى آوروپا مستعمرلرينك زير ادارهٔ حاكمانه‌سنده بولوندقلرى‌جهتله بواقوامك دينلرى قدر اخلاق وعاداتلرينك مبتنى اولديغى‌اساسلرى‌بيلمك ، اوكرنمك ينه اومستعمرلرك منافعى اقتضاسندندر .

واقعا بر عصرى متجاوز زماندن بريدر برطرفدن مستشرقلرك خزائن آثار اسلاميه ايچندن اقتباس نفائسله اوغراشماسى ، ديكر طرفدن مستعمرلرك كرك تجارت وكرك ادارهٔ مملكت كبى وسائل ايله ملل محكومه صره‌سنه كچمش اقوام ايله حال تماسده بولونماسى ، بر طرفدن‌ده آوروپا وآمريقا خارجنده نشر انجيله چاليشان دعاة دينك تدقيقات غيرتكشانه‌سى شرق ايله غرب آراسنده طولماز ظن اولونان اوچورومى ايجه طولديرمشدر .

بوعصراخيرنور ومعرفت يوروماق بيلمين مجاهدين علم وحقيقتى سايه‌سنده امر تعارفده اعصار سابقه‌يى فرسخ فرسخ كچمش اولديغندن وقتيله « سارازنلر » له « تركلر » حقنده تداول ايدن عجيب وغريب روايات بى‌معنادن اثر قالمامشدر ديه بيليرز . اوروپاليلرجه مسلمانلرك مشرك ، خصائص انسانيه‌دن محروم ، تخريب بلاد وتعذيب عباد ايله مسخر بلاى آسمانى ديه تلقى ايدلدكلرى‌زماندن [١] لله‌الحمد پك‌اوزاق بولونيورز . افكارده‌كى بوتحول عظيمك سببى هرشيدن اول فكر علمينك ، فكرتنقيدك بالجمله معلومات بشريه‌يه سارى برحاله كلمه‌سنده ، هيچ برحقيقتى دليلسز تصديق ايتمك شانندن اولميان مناهج علميه‌نك صنوف متفكرينك كافه‌سى بيننده انتشار ايله‌مش بولونماسنده آرامليدر. بز مسلمانلر عشق حقيقتله سراپا مشبوع اولان بومساعئ جليله‌نك نه‌درجه منتدار وشكركذارى ايسه‌ك، آتئ انسانيت حقنده :« قبلرمز

[١] « هانرى دوقاسترى » نك « اسلام » نامنده‌كى اثرينه باقلسون .

اودرجه‌ده لبریز املدر [٢] .

غرب متفکرینك اخلاق وعادات شرقیه‌یی تصویر ایچون وجوده کتیردکاری مجلدات عدیده‌نك تتبعی بز شرقلیلر حقنده ایی صحیح بر فکر ایدنمکه خادم اولمقده ایسه‌ده مؤلفلرك تخالف انظاری دائما بعض مهم جهاتك لایقیله تنور ایتمسنه مانع اولدیغندن بزه عائد لوحهٔ تصویرك ینه بزم المزله ترسیم ایدلمه‌سی البته فوائد عظیمه‌یی موجب اولور . بناءً علیه بو رساله‌ده ممالك عثمانیه‌ده اخلاق و آدابك وعادات ومشاربك نه شکلده ونه‌کبی اساسلره مستند اولدیغی بیان اولوناجق؛ وبوراده سرد ایدیله‌جك حقایق پك جزئی فرقلرله بوتون عالم اسلامه منطبق شیلر اوله‌جغندن بواثر ایکی باشلی بر فائده تأمین ایتمش اوله‌جقدر .

هر یرده اولدیغی کبی قواعد اخلاقیه‌یی ، واجبات انسانیه‌یی ، حیات بشری تنظیم ایدن معاملاتك قوانین ناظمه‌سنی انسانلره ایلك تعلیم ایدن دیندر . اقوامی سرمنزل سعادت وترقی‌یه ایصال ایتمك شاننده اولان بوقواعد وقوانین هانکی قومك دیننده دها مفصل وصریح ایسه اوقوم صحنهٔ شئون‌عالمده دها پایدار وعامهٔ نوع بشر حقنده دها لطفکار ایزلر براقشدر. کذلك بوقواعد وقوانین هرهانکی قومده مطلوب اولان درجهٔ سعادتی تکفلدن قاصر قالمش ایسه دینك بوجهتده‌کی نقصانی اوقومك عقلاسی ، فلاسفه‌سی اکماله چالشمشدر . افکار فلسفیه‌نك حیات اقوام اوزرنده‌کی تأثیرات عظیمه‌سی غیرمنکر اولمقله برابر انظار اهل‌تدقیقده خفی قالمایان مهم بر نقطه واردرکه اوده نظریات فلسفیه‌نك ـ عوام ناسك تکامل ذهنیسنه خادم اولدقلری حالده ـ تسخیر قلوبده ومسالك اخلاقیه‌لرینی اعماق ارواحه قدر رکز وانفاذده دین وعقیده مرتبه‌سنده اظهار حاکمیت ایده‌مه‌مه‌لریدر . نظریات فلسفیه‌نك تخالفی ایله برابر فلسفه‌نك حریت تفکر واستدلاله آچدیغی شهراه واسع بوحاکمیته طبیعتیله مانعدر . تاریخ نوع بشرك هر صحیفه‌سی بزه کوستریورکه خواص وعوامی حیران ایدن فضیلتلرك ، وله‌بخش عقول اولان اعمال خیریه‌نك ادوار انکشافی دائما عقیده وایمانك راسخ اولدیغی زمانلره تصادف ایتمش وعقایدك انفساخ دوره‌لرنده ایسه دائما رذائل وقبائح جمعیته حکمران اوله‌کلمشدر.

مبنای استقراری دین اوزرینه مؤسس اولمایان صرف عقله مستند قواعد اخلاقیه، بلله‌دکاری نظریاتك صدقنه بر ایمان قوی درجه‌سنده قائل اولان زمرهٔ متفکرین ایچون بلکه دستورالعمل اوله‌بیلیر ایسه‌ده ـ که بو زمره‌نك آزلغنه دلیل آرامق بیله زائددر ـ هوای یکروزه‌سنی بر حیات پایداره دکیشمه‌یی ایشدن بیله صایمایان عوام ناس ایچون ـ که ناسك اکثریت عظماسنی تشکیل ایدن بونلردر ـ هیچ بر وقتده واجب‌الاتباع اولمق فضیلتنی حائز اوله‌ماز. قواعد اخلاقیه‌نك الك قوی مؤیداتی دیننده‌در. وصایای اخلاقیه‌نك الك بیوك حارسی، حامیسی بر قادر مطلقك یوم آخرتده عبادینی تنعیم ویا تعذیب ایده‌جکی حقنده‌کی ایمان قویدر.

بلاد اسلامیه‌ده‌ده اخلاقك اس‌الاساسی دین جلیل محمدیدر. محاسن اخلاقك ، فضائلك علی‌الدرجات الك پست طبقاتدن الك عالی محافله قدر بالجمله صنوف خلق آره‌سنده نشر وتعمیمنه سبب اولان شریعتدر. مسلمانلر رذائل ومساویدن تخلی وفضائل ومحاسن ایله تحلی ایچون « کتاب » و « سنت »دن بشقه منبع فیض وعلمه عرض افتقار وحضرت پیغمبرك (صلی الله علیه وسلم) دست تربیتنده یتیشن اصحاب کزین ایله آنلرك پرورده‌لری اولان تابعیندن باشقه رهبرلره ، نمونه‌لره اعتبار ایتمه‌مشلردر .

هند ایله یونانك بر آرالق اسلام النه کچن متروکات فلسفیه‌لری مسلمانلرده اخلاقك سیر عمومیسنه تأثیر اعتباریله هیچ بر ایز براقامامشدر. واقعا هندك « کلیله ودمنه »سی ابن المقفعه ، افلاطون ایله ارسطونك کتب اخلاقیه‌سی فارابیلره، ابن سینالره ، ابن مسکویهلره ، طوسیلره ، ابن رشدلره بعض اثرلر القا ایتمش ایسه‌ده بونلرده‌کی دساتیر عملیه قرآن ایله حدیثك سیل خروشان وصایاسنه قارشی اثبات وجود ایده‌میه‌جك قدر روحسز کورونمش وقلوبی تربیه ایتمك خاصه‌سی یالکز منبع نبوتدن صادر اولان اوامر ونواهی ایله بونلری دستورالعمل اتخاذ ایدن ارباب فضیلت ومعرفته منحصر قالمشدر .

فی‌الحقیقه دین اسلامده‌کی حکمت عملیه‌نك محتوی اولدیغی تفصیلات خرده‌سنجانه بر نظر انصافپروری حیرته القا ایده‌جك درجه‌ده کثیردر . دین اسلام حقیقةً دین اخلاقدر . قرآنك هرهانکی آیتی تدقیق ایدلسه یا منطوقنده ، یا مفهومنده انسانلری راه هدایت وفضیلته سوق ایده‌جك ، سعادته مانع احوال وافعالدن تحذیر ایلیه‌جك ارشاداتی کشف ایتمکده کوجلك چکلمز . قرآن کریمك ارباب تتبعه کران کله‌جك ، ایچندن چیقیلامیاجق بر شیئی وارسه اوده منحصراً اخلاق و آدابه متعلق اولان آیات کریمه‌یی انتخاب وتصنیف ایتمك مشکلاتندن عبارتدر . بوده قرآندن ، دین اسلامدن الك مهم غرض وغایه‌نك تحسین وتصفیهٔ اخلاق بشر اولماسندندر . حضرت پیغمبر حقنده قرآنده وارد اولان الك بیوك ثنا وتعظیم « وانك لعلی خلق عظیم » آیت کریمه‌سیدرکه « شبهه‌سز سن محاسن اخلاقك پك بیوك بر مرتبهٔ عالیه‌سنی حائزسك » دیمکدر. حضرت رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم)ده کندی غایهٔ بعثتی « انما بعثت لاتمم مکارم الاخلاق » حدیث شریفی ایله تعیین ایدیورکه « بن آنجق مکارم اخلاقی تاملامق ایچون بعث اولندم » دیمکدر . زوجهٔ طاهره‌سی حضرت عائشه‌یه : « رسول اللهك اخلاقی بزه تعریف ایت » دنیلدیکی زمان : « اونك اخلاقی قرآندن عبارت ایدی» جوابنی ویریور .

[٢] اعلان حریتدن برقاچ آی اول قلمه آلنمش اولان بوسطرلرك اوروپا صنف متفکرینه قارشی مشبوع اولدیغی حسن ظن وصمیمیتی بوکون کندی حسابمه مهم بر مقدارده اسقوط ایتمکه مجبورم . زیرا صوك فلاکتلرمز اوروپانك مسلمانلره قارشی روی فتانتده طاشیدیغی نقاب ریایی پیرتوب آتمش واعصار اخیرهٔ مدنیتك غربلیلرك یالکز دماغلرینی تربیه ایدوب روحلرینی ، قلبلرینی قرون وسطی بیت مظلمندن تخلیص ایده‌بیلمکدن هنوز پك اوزاق اولدیغنی اثبات ایله‌مشدر .

بویله بر دعوای عظیم ایله اورتایه چیقـان بو دین ، ظهورندن مطلوب اولان غایه‌یه بر ربع عصر ایچنده واصل اولمش وتاریخ عالمده حادث اولان اك بویوك انقلابی وجوده کتیرمشـدر . قرآنك حاویٔ فضائل و ماحیٔ رذائل اولماسـندن ، او پیغمبر ذیشـانك تطبیقاتده رهبرلك ایتمه‌سندندرکه اصحابی ایچنده فضائلده هربری برقومه سرمایهٔ افتخار اولاجق بونجه اعاظم انسانیت ظهور ایتمشدر. دیمزك مبناسی، روحی اخلاق حسـنه ایله تخلقدن عبارت اولدیغی و مقصـود اولان بوغایهٔ عالیه‌یه وصوله مدار اولاجق تفرعاتك هیچ بری اهمال ایدلمه‌دیکی ایچوندرکه یر یوزنده بو قدر آز بر مدت ایچنـده بوحیرتفزا انقلاب وقوعه کلمشدر .

احمد نعیم

اوروپا علماسنك مهم برسؤالنه جواب

— ۲۲۳ دن مابعد —

مثلا : بر نبی‌نك زماننده خمرك عدم تحریمی ، ینـه نبی آخرك زماننده همشیره‌سنی نکاحدن نهی وارد اولماسی اونلرك عندنده‌شرب خمرك مقبول اولدیغنه، قیز قرده‌شنی نکاحده بأس‌اولمدیغنه‌حمل‌ایتمك‌جائز دکلدر ؛ بلکه اونلرك حقنده نهی وارد اولماسی او زمانکی انسانلرك قوهٔعقلیه‌لری بوکبی امورك مضرتنی ادراك ایتمك استعدادنده اولمدیغی جهتله او زمان حرام قیلنه‌جق اولورسه ارەلرنده برفتنهٔ عظیمه تحدث ایدرك پك چوق نزاعه ، شدتلی مقاتله‌یه منجر اوله‌جقندر ؛ ایشته بونك ایچوندرکه بونلرك حرام اولدیغی سویلنمه‌مش، اونی ایشله‌مکدن منع اولنمه‌مشلردر .

بو سوزیمزدن انبیای عظامك جمله‌سنی عرفان وفضیلت اعتباریله طراق دیشلری کبی مساوی اولدیغنی اعتقاد ایدیورز ظن ایدلمه‌سین؛ چونکه درجه ومرتبه اعتباریله بعضیسنك دیکر بعضیسی اوزرینـه افضل ومرجح اولدیغی غیر قابل انکار بر حقیقتدر ؛ زیرا زمانك تجددی انسانلرده‌اولان قوای‌مدرکه‌نك توسع وتمونه بیوك برواسطه‌در. بناءعلیه بورادن اکلاشیلیورکه دائما صوکره کلن نبیلرك اولکیلردن دها متکامل اولاجغی غیر قابل اشتباه بر حقیقت قطعیه‌در .

چوق کیمسه‌لر واردرکه کندیسنی احاطه ایدن اوهامه قاپیله‌رق شو ادعاده بولنورلر : اعصار اخیره‌ده کلن انسانلردن بعض کیمسه‌لر کوریورزکه اونلرده‌کی حماقت، بساطت عصراولده کلن بعض‌انسانلره نسبتله دها زیاده ، دها بیوکدر.

اونلره جواباً بزده دیرزکه : أوت ، بو دوغریدر ، فقط بزم ادعامزی نقض ایده‌من ؛ چونکه ، حکم دائمـا اغلبه‌در ؛ بالفرض بر بلده‌ده وحشتك حکمفرما اولماسی دیکر مملکتلرده مدنیتك عدم وجودینی نصل اقتضا ایتمیورسه بوده عینیله اوکا بکزر.

زیرا بو کون دنیاده مدنیتك ترقی ایدوب‌ده مدنیتدن محروم بر مملکتك عدم وجودی مدنیتك عمومیت اعتباریله ترقی ایتمسی دیمك اولوب ، هیچ بر طرفده وحشت قالمامشدر دیمك دکلدر . بنـاءً علیه عصر حاضرده اعصـار متقدمه‌دن زیاده وحشیلرك بولنمه‌سی هیچ‌ده بعید دکلدر .

وقتاکه وجود مقدسی‌نوع انسانك اوج بالای‌مدنیته ترقی واعتلاسنه وسیلهٔ عظمی، واسطهٔ کبرا اولان حضرت محمد (ص) مشهودمز اولان ساحهٔ عالمی تشریف ایتدیلر ؛ ـ خارق‌العاده بر سرعت برقیه ایله ـ بشرك محتـاج اولدیغی لوازم ضروریه‌یی ، مشروع بر طریق داخلنده اکمال ، مخلوقاتی مراتب سعادتك قصواسنه ایصال ایلدی .

هرکیم وجدانك قارشی‌سنه کچوبده حضرت محمد (ص) دن اولکی انسانلرك حال‌اسف اشتمالنه ، بویان اولدقلری ضلالت‌وسفاهته نظر امعـان وبصیرتله باقار ، بردە اوندن صـکره‌کی[illegible]رینه، اونك عصرنده واصل اولدقلری ترقیات عظیمه‌یه نظر ایدرسـه ایکی حال بیننده یرایله کوك آره‌سنده‌کی مسافه نسبتنده عظیم برفرق کوره‌جکی شبهه‌سزدر .

أوت ، حضرت محمد (ص) انسانلره خالقنی طانتدیروب اونلری کندیلری کبی مخلوق‌اولان اصنامه ، کونشه ، یلدیزلره ، آتشه ودها بونلره مماثل بعض‌شیلره عبادت‌ایتمکدن منع ایدوب طریق فوز ونجاته هدایت ایتدی ؛ بوخصوصده یاپیله‌جق دعوت بالطبع بعضاً لطف واکرام ایله ، بعضاً عنف وغلظتله اولیوردی . چونکه برقسم عنود انسانلر حضرت پیغمبری بودعوتدن واز کچیرمك ایچون بعضاً تهدید بعضاً‌ده اونکله محاربه ایدییورلردی ؛ حضرت پیغمبر ایسـه بونلرك بعضلرینه تشویق ، دیکر بعضلرینه‌ده تخویف وترهیب ایله کورینیور ؛ حال ومصلحتك ایجاباتی اوزره معامله ایدییوردی .

بوندن‌صکره‌پك‌از بر زمان‌ظرفنده‌انوار مدنیت‌اسلامیه‌اقطار عالمك هرکوشه‌سنده پارلامه‌یه، واردیغی‌یرلری وحشتـ‌ن تخلیصه‌موفق‌اولدی. حتی بوقدر ازبرزمان ایچنده اتبـاعنك تکثر ایتمسی ، هرطرفه نشر انوار فیوضات ایدرك مدنیتك مرتبهٔ علیاسـنه واصل اولمه‌لری بتون ارباب عقولی حیرتلر ایچنده براقیور . فقط تدقیقات عمیقه نتیجه‌سنده کوریلیورکه : بونك سببی اسلامك اوامر ونواهیسنك ایجـابات عقله موافق ، مقتضای حکمته مطابق اولمسندن بشقه‌برشی دکلدر .

ایشته هرکلمه‌سی عین حکمت اولان قرآن . هرکیم اوطرفه توجه ایدر، یاخود اونده‌کی اعجازه ، اسلوب افاده‌سنده‌کی بدایعه امعان نظر ایدرسه اوزرندن بیـك اوچیوز بو قدر سـنه مرور ایتدیکی حالده بوکون سویلنمش ، بو زمانك احتیاجی ایچون نازل اولمش اولدیغنی حکم ایتمکده مضطر قالیر . چونکه سهولتی ایله برابر بلیغ ، موجز اولمسیله برابرده تام معناسیله مرامی مفیددر؛ زمان نزولنده‌کی کلاملره لهجه و اسـلوب جهتندن نصل مطابق کوریلیوردیسه ، هر زمانکی اسلوب کلامه‌ده موافقدر؛ صنعت کتابت نه قدر ترقی ایدرسه اونك بلاغتی‌ده او نسـبتده تقدیر اولنه‌جق ، ارباب عقول ایچون مزایای قرآنیه آکلاشیله‌جقدر .

والحاصل قرآن باهرالبيانك فصاحت و بلاغتى او قدر خطبا وبلغايى عاجز ، بتون فصحانى حيرتلر ايچنده براقدينى كبى احتوا ايتديكى احكام جليله‌ده سعادت دارينى كافلدر؛ اكر قران كريمك محتوى اولديغى احكام ايله او احكامك هر برولرينك مشتمل اولديغى حكم و منافعى تدقيق ايده‌جك اولورسه‌ق اخلاقى تهذيب ايتمك ، كماله ايرمك ، يشامق ايچون بشريت نه كبى شيلره محتاج ايسه اونلرك هپسنى جامع اوله‌رق بوليورز ؛ كوريپورزكه ، دائما اخلاق حسنه ، سجاياى عاليه ، دنيا و آخرتده بشريتك سعادتنى تأمين ايده‌جك شيلرله امر ايديپور . بونى اثبات ايتمك ايچون بروجه آتى اوامر قرآنيه‌دن برنبذه ذكر ايديپورم :

عدالت ، تواضع ، حسن معاشرت ، تعاون ، حسن خلق ، مالايعنى‌يى ــ دنيا واخرته‌فائده‌سى اوله‌يان شيلرى ــ ترك ، نعمتك قدرينى بيلمك ، امر بالمعروف نهى عن المنكر ، آره‌لرنده كركينلك اولان ايكى كشى‌يى باريشدرمق ايچون چالشمق، والدينه احسان ، تحصيل معارف ايچون تشويق ، اكتساب معيشت ايچون سعى وغيرت ، خسته‌نك حال و خاطرينى صورمق ، نصيحتى قبول ايتمك ، جهلنى اعتراف ، اهل علمه احترام ، حقه اتباع ، هر اموره التزام تأنى ، بى‌كس يتيملرى تلطيف ، محتاجينه معاونت ، خيرى ، شجاعتى ، عفو واحسانى سه‌ومك ، نظافته ، طهارته اعتنا ايتمك، اولوالامره اطاعت، حيات اجتماعيه‌اوغورنده حيات شخصيه‌يى استحقار ايتمك ، حلم ، صبر ، غدر ايدوب آلدآتمامق ، سخاوت ، حقوقنى بيلمك ، مشكلات اموردده ثبات كوسترمك ، قناعت ، اماتتى محافظه ايتمك ، بيلمديكنى‌اوكرنوب بيلمه‌يه‌نى اوكرتمك ، استقامت، عفت ، صدق ، مروت ، خلوص نيت ، علوهمت ، قصورينى‌اعتراف، حق اذعان ، انصاف ايله معامله ، رأفت ، عرض وناموسنى صيانت ، خير اوزرينه دلالت ، فصل دعوا ، هزلدن مجانبت ، نفسنى تهذيبه چاليشمق ، صله رحم ، دوستلقى محافظه ، وعدينى يرينه كتيرمك ، بورجنى اوده‌مك ، بشقه‌لريله استشاره ، التزام حقيقت ، بيوكلره حرمت ، كوچكلره مرحمت‌وبونلرك غيرى برطاقم امورمستحسنه‌در.

برده اوكتاب معظمك نهى ايتديكى شيلره عطف نظر ايده‌لم .

برده اوكتاب معظمك نهى ايتديكى شيلره عطف نظر ايده‌لم :

ايشته اونلرده عالم انسان ايچون مضرتى، فنالغى تجارب عديده ايله ثابت اولان برطاقم افعال قبيحه ومساوئ اخلاقدر ؛ زنا ، لواطه ، شرب خمر ، اكل ربا ، ظلم ، غدر ، تكبر ، حسد ، بغض ، كين ، حرص ، يالانجيلق ، غيبت ، نميمه ، ارتكاب رشوت ، سوءنيت ، قتل نفس ، عناد ، والدينه عاصى اولمق، بوش‌يره چوق‌سوز صرف‌ايتمك ، فنالغه‌ميل‌ايتمك ، ريا ، قورقاقلق ، ظالمه‌توسط ، حيله ،

« صوكى كله‌جك هفته » مترجمى : اقسه‌كيلى

احمد حمدى

خطبه ومواعظ

خطبه

٢٧

الحمدلله الذى يعلم الخفى والصريح . الحمدلله الذى يجازى على المليح والقبيح . الحمدلله الذى يرأف بالمريض والصحيح . الحمدلله الذى حكم وهوالعلى الحكيم . استغفره واشهد ان لااله الاهو رب‌المواهب. واشهد ان سيدنا محمداً وسيلة المطالب . اللهم صل وسلم على هذاالنبى البهى المناقب . وعلى آله وصحبه اهل النهيج القويم . = اما بعد فيا عبدالله = لك فى كل جمعة موعظة وتذكير ولكنك لا تتعظ ولاتتذكر . تسمع الخطب وترى الخطوب فلا بالخطب ترجع ولافى الخطوب تتفكر . يموت الحى ويبلى الجديد وانت كانك ميت لاتحس ولاتتأثر. تنام وتصحو والنفس لاهية والجسم فى‌الشهوات مقيم. انت احد ابناء الاسلام فماذاقدمت من‌الاعمال اليوم الوعيد. انت احد المصدقين بيوم الأخذ بالنواصى فعلى ماذا ارتكبت والعذاب شديد. انت احد اصحاب الفكر فهاذا حاسبت نفسك قبل‌الوقوف بين يدى الملك المجيد . انت احد اهل‌التمييز فلماذا ادخلت نفسك فى‌اهل‌الجحيم. هل حسبت ان تمدد الملاهى يعد من اضاف المزايا . هل سمعت ان سالكاً فى‌طريق الموبقات لم يقع فى‌مهاوى الرزايا . هل رأيت احداً عصى‌الله ولم يسلط عليه‌انواع البلايا . هل‌ظننت ان‌التقدم يكون‌والفعل ذميم . اين اعتبارك بمن حوى مال قارون فأصبح‌القبر يحويه . اين عملك بمقتضى الايمان الذى تدعيه . اين علامة تأثير الوعظ الذى نأتيه . اين خوفك من‌الحساب الشديد والعذاب الاليم . اين‌حقوق الاسلام‌فالعمر ضاع والعمل‌قليل . اين‌حب الدين فالدين نعم‌الصاحب نعم الخليل . اين الزاد فالرحيل قرب والسفرطويل . اين‌التقوى فالحياة بغيرتقوى‌عدم. اتق‌الله فالاسلام كان يفتخر بأبطاله فصار يندب اهله . اتق‌الله فالمسلم الذى كان لاتفزعه اسود الغرب فصار فى‌الشرق ترهبه النمله . اتق‌الله فالدين شكاوبكى ولكنك من‌سوءالقلب فى‌غفله . اتق‌الله ان الله غفور رحيم = روى مسلم عن ابى هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم = بادروا بالأعمال فتناً كقطع الليل المظلم يصبح الرجل مؤمناً ويمسى كافراً و يمسى‌مؤمناً و يصبح كافراً يبيع دينه بعرض‌من‌الدنيا= صدق رسول‌الله صلى‌الله تعالى عليه وسلم.

تصحيح . — سبيل‌الرشادك ٣٨ نومرولى نسخه‌سنده‌و٧ ٢صحيفه‌ده‌كى خطبه‌ده‌كى بعض ترتيب خطالرينك شو صورتله تصحيحى رجا اولنور : ٣ نجى سطرده (والاصرويبده) ، ٨ ده (فتى‌يفيق) ، ١٥ ده (تزداد) ٢٥ده (كنا نحج الى بيت‌الله) ، ٢٧ ده (سالت‌بالمعاصى) ، ٢٦ نجى‌سطرده : (وحيزت غيرة‌الشهادة فشق ذلك على‌فقلت‌لى ابشرفان‌الشهادة من‌ورائك‌فقال).

على شيخ‌العرب

ادبیات

۹۳ فلاکتی اوزرینه ادیب اعظم نامق کمالك شاعر مغفور دلی حکمتله برابر سویلدیکی وطن مرثیه‌سی در:

وطن مرثیه‌سی

آه یاقدق شو مبارك وطنك هر یرینی
صاچدق افلاکه قدر دودینی، آتشلرینی
قپادی کوزده اولانلر چیقه‌جق کوزلرینی
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

کندیمزدن نه‌دن اولدق بو قدر مأیوس
کیدەلم دادینه الله ایچون اهل ناموس
سونیور شمع امل ایشته قریلدی فانوس
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

واردی تا کعبه‌یه زمزم کبی خوناب آقیور
یره‌کی خون شهیدانی بو حسرت یاقیور
ینه ارباب هوا سیرینه چیقمش باقیور
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

سریلوب خاك حقارتده وطن جان ویریور
یتیشك صوك نفسمدر کلیك امداده دیور
سوکیلی والده‌مز عاقبت الدن کیده‌یور
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

بو وطندر داغیدان عالمه علم وادبی
بونده‌در بیت حرم، مسجد اقصای نبی
نه بلا چکدك ایسه هپ بو وطندر سببی
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

وطنی چیکندی کچدی وطنك اغیاری
مرحمت قالدی سکا ایکی جهان خنکاری
کیدیور سوکیلی قرآنکی حفظ ایت باری
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

دوشونك روز ظهورنده‌کی شانلی دمنی
طولدوروركن شهداسی بوفنا عالمنی
طوته‌جق برچوجوغی قالمدیمی ماتمنی
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق‌ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

بسلمش کن بوقدر آدمی احسانی ایله
کیتدی بیچاره وطن اغلیه‌رق شانی ایله
یاز بومرثیه‌یی طاشه شهدا قانی ایله
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق‌ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

سیلمدك بونجه یتیمك کوزینك یاشلرینی
طاشه طوپراقلره سوردك اوکوزل باشلرینی
وطنك باغرینه اوردك وطنك طاشلرینی
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

برزمان عالم اقبالده سلطان اولدق
جامع عالم ایدك شمدی پریشان اولدق
آه برقان ایچه‌نك کیفنه قربان اولدق
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

وطنك نکبتنه، دردینه جانمی دایانور
دشمنك کورسه کوزی یاره کبی قان بوشانور
بوقدر ظلمدن انسان دکل ابلیس اوتانور
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

کیدیور آخرته آه ایده‌رك شانلی وطن
یالکز قالدی تسلی بزه برپاره کفن
حفظی اوغورنده دکزلر کبی قان دوکمش ایکن
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

عید قربانیمدر کسدیکمز قربانلر
کعبه‌یی ییقمق‌ایچونمی دوکیلور هپ قانلر
مسلمانم دیه‌نه رحم ایدییور شیطانلر
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

خون معصوم شهدایی کورك چیقدی دیزه
باقك الله ایچون انصاف ایله تاریخمزه
بوحقارت، بواذا لایق اولورمیدی بزه
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

یالکز برکوچوجك قیزلر ایمش اولادی
آنلرك قانی ایدی کریهٔ استمدادی
کیرمدی آه قولاغنه ینه فریادی
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

ای وطن کنج ایدك ایواه توکندك بندك
بزی خائنلره، نامردلره محتاج ایتدك
بونجه اوکسوزلریکی کیملره قویدك کیتدك
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

بو فلاکت یاقیشورمی یوره‌کی داغلیلره
خنجر ظلم اوریلورمی بو الی باغلیلره
تپه‌لندك بزی یارب قره‌طاغلیلره
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

ایلدك کسبمزه هپ وطنی سرمایه
بز بو خدمتله‌می کلدك بو فنا دنیایه
یوزیمز قالمدی اللهده استدعایه
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

ایشته جان ویردی وطن دینه، حریتنه
بیورك قانلی مصلایه خدا حرمتنه
حقه قارشو طوره‌لم ارکیشی نیتنه
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق‌ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

کیمدر اجلالنی، تکبیرنی آیین ایده‌جك
قبرده دیننك اعداسی‌می تلقین ایده‌جك
شو مبارك وطنی قالمدی تکفین ایده‌جك
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

نه‌مروت دیله بزدن، نه وفا امید ایت
ای وطن، پاره‌لرك تفنکنی کندك دیت
کوکسیکی باغریکی آچ محکمهٔ محشره کیت
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

وطن اولادینه موسقوف کبی رحم ایتمدیلر
خسته‌یه باقدیلر یاره‌لی‌یه کیتمدیلر
دیتدیلر اتلرینی تفتیکنی دیمدیلر
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

وار ایکن مشورته ملتك استعدادی
کیمه ویردی باقیکز دولت استبدادی
ایشته تحقیر ایدییور مقبرهٔ اجدادی
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

بولونه‌یدی سنی بزلر کبی اوج دانه سون
یوزیکه باقغه‌ده قصد ایده‌مزدی دشمن
انکی، بسله‌دیکك خلق یدی ، آه وطن
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

وطنك جوهر ناموسنی بزمی صاته‌لم
نه روا بویله جهالت دوشه‌کنده یاته‌لم
خالقه قارشو طوره‌جق کیمسه‌یه طاشمی آته‌لم
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

طویمدق کوزلریمز قان ایله اولسون طولسون
بابالر اغلایه طورسون انالر صاچ یولسون
یوزیمز یرده سورنسون باشیمز طاش اولسون
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

وطنك یاره‌لدی سینه‌سنی دشمن الی
کریهٔ ماتم ایمش طالعمز تاازلی
کربلاده دوکیلان خون شهیدان علی
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

وطن ایواه حقیر اولدی پریشان اولدی
دشمن استانبوله کیردی بو دخی شان اولدی
ممه‌سندن دوکیلان سود یرینه قان اولدی
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

بویله معصوم أوله‌نك قبری قلجله آچیلور
قبرك اوستنده‌کی طاشدن بیله قانلر صاچیلور
بویله قانلر صاچیلورکن نه‌یورکله قاچیلور
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

ای وطن ، حسرتکی عید وصال ایله بزه
باری رؤیاده کورون عرض جمال ایله بزه
سوتکی ، نعمتکی غیری حلال ایله بزه
وطنك باغرینه دشمن دایادی خنجرینی
یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی

شعر شباب [١]

«بیرادن ، فاحشه‌دن باشقه نه‌در شعر شباب ؟»
سلیمانیه کرسیسنده

حالا ینه (شهوت) ، ینه ترویج فضیحه !..
قالقمش دیمك آرتق آرادن شیمدی اوتانمق .
حالا او جنایت !.. قانایورکن وطنك، باق ،
جانکاهنه دون آچدیغمز قانلی جریحه !

ای کنج، او آقان قانلری سن دیندیره‌جك کن،
ـ بالعکس ـ اوکا بر زهر تألم صاچیورسك ؛
دشمنلره برضربهٔ قهر ایندیره‌جك کن ،
سن ملته بر دور فلاکت آچیورسك !

هر بر بزه برصحنهٔ دلسوز فجاعت ،
برچهرهٔ یأس آور غم عرض ایدییورکن ،
حالا قالمقدن دوکولن : قطرهٔ (شهوت) ؛
حالا هوساتك ایله اوغراشماده‌سك سن !

ملت قیریلیرکن ، شو وطن پارچالانیرکن ،
برحس تأثر بیله کوسترمه‌ین ای کنج !
باق یازدیغك آثاره : ناصیل پیس ، نه‌ده ایکرنج !
آرتیق او ادبسز قلمی قیر ، ادب اوکره‌ن !

بر ملتك آینه‌سی ، آینهٔ حسی ،
آهنك تسلیسی دیمکدر : ادبیات ؛
فکر بشرك مشرق ، آمالنك عکسی ،
مرآت تجلیسی دیمکدر : ادبیات .

اعصابی اویوشمش ، قورومش ملته برحس ،
بر روح تیقظ ویره‌جك کن.. بزه هیهات ،
(شهوت)، دها بیلمه‌م نه‌ملوث، نه‌قدر پیس
حسلر ویرییور شعر شباب وادبیات !..

سز یازدیکنز آرتق ادبیاتی اویونجاق ؛
بونلرسه ادب ، امت مرحومه‌یه خسران !
ملتده نه‌دین دویغوسی قالدی، نه‌ده اخلاق ،
هپ ایشته بوخائن ، بو ادبسز یازیلردن !.

قونیه ابن حازم نعیم

[١] کچن هفته (شهوت) سرلوحه‌لی برمنظومهٔ ادبیه نشر ایدن رسالهٔ ادبیه‌یه (!)

تراجم احوال

برفلاکت مشترکه

احتمالکه شوعنوانی کوروب حقیقتدن بی بهره اولانلر استغراب ایدرلر . لکن ارباب نصفت و اذعان بلا تردد تسلیم ایدرلرکه ۲۶ ذی‌الحجه سنه ۳۳۰ تاریخنه تصادف ایدن جمعه کوننده عازم باغ جنان اولان اکابر فضلادن ودهات علمای مسلمیندن عصرمزك علامهٔ یکانه‌سی فاضل شهیر محقق بی نظیر استاذ الاساتذه مولانا (مناسترلی الحاج اسماعیل حقی) افندی حضرتلرینك افول ابدیسی یالکز عائلهٔ محترمهٔ کدردیده‌سنه خاص برفلاکت اولمیوب بلکه بتون عالم اسلام ایچون برفلاکت مشترکه‌در. چونکه استاذ مرحوم علوم عقلیه ونقلیه‌یی خارقه بر صورتده جامع ومواهب الهیه وسجایای انسانیه‌یه دائر ومتعلق بولنان علوم ومعارفه کما ینبغی آشنا برفاضل دریادل اولوب اعظم بلاد اسلام ومحیط رجال علمای اعلام اولان بلدهٔ استانبولده هروجهله تفرد ایتمش برذات فضائل سمات ایدی .

نطق عالیلرنده‌کی بلیغانه نظام وتقریر وتحریرلرینك اداسنده‌کی انسجام پك‌مکمل اولدیغی کبی شیرین وهمده متین ایدی . مطلوب ومدعاسنی اثبات ایچون سوق ایتدیکی براهینی لزومی قدر ایضاح ایدر وصددن خارجه چیقمازدی . تعصب وحق‌ناشناسلقدن بغایت مجانب ایدی .

مجالس علمیه ومواعظ دینیه‌لرینه مداوم اولانلر اخلاق‌ردیه‌دن تخلی وفیوضات فضل ومعارف ایله تحلی ایدرلر ایدی . بالتصادف اوغرایان ارباب تقدیر دخی غیر اختیاری اولارق درحال قعود ایله حالنه کوره مستفید ومستفیض اولدیغی کبی قلبنده دخی اومحترم‌سیمای نوره غیر قابل تعریف برانجذاب ومحبته قالقار ایدی .

(بوعبد عاجز دخی اومجلس فیض لامعه عنفوان شبابمدنبرو دوامله بی‌نهایه‌استفاده ومسلك‌جلیل علمیه‌یه سلوك شرفنه نائل اولوب اومفسر زمانك فاتح جامعشریفنده کزیدهٔ طلبهٔ علومدن برجم غفیره کمال تحقیقات وتدقیقات وفنون شتی‌یه تطبیقات وذاتنه مخصوص‌مهابت ووقار ایله تدریس بیوردقلری تفسیر بیضاویدن سورهٔ حلیلهٔ لقمان واوائل سورهٔ جلیلهٔ نسا درسلرنده بلافوت حاضر بولنوب غوامضی حله دائر تقریرات استاذانه‌لرینی ضبط وثبت ایله علم جلیل تفسیرده برمسلك صحیح کوردیکمدن صمیمی برداعیسی اولمقله مفتخرم)

مرحوم مشارالیه حضرتلری عمرینی حیاتنی دین جلیل اسلامه خدمت وتدریس علوم شریعته حصر ایدوب مدافع دین مبین احمدی اولدیغی آثار ومقالاتیله ثابتدر. باخصوص کزیدهٔ نفائس‌اطلاقنه بحق شایان برکوهرصفا آور صدور اهل‌ایمان اولدیغی وارستهٔ عرض وافهام اولان مرحومك رسالهٔ جلیلهٔ حمیدیه ترجمه‌سی بوبابده بر برهان باهردر .

صیت فضل وکمالی دنیایی طوتمش‌اولوب محضا اثر حسد اولارق حقنده ایدیلان‌قال وقیل، شرف‌وشهرتنه نقصیه‌ایراثی‌شویله‌طورسون، جهت اخری‌ملاحظه‌سیله اربابی عندنده مزیت وعلویتنی تزیید ایلر. قال ابوالاسود الدؤلی :

حسدوا الفتی اذلم ینالوا سعیه ـ فالقوم اعداء له وخصوم

حسد علماء بیننده دها زیاده کورنمکده‌در . بناءً علیه مذهب مالکیده آنلرك یکدیکرلری علیهنده شهادتلری قبول اولنماز .

عبداله بن عباس رضی‌عنهما رب‌الناس حضرتلرینك کلماتندر : علمانك سوزلرینی دیکلیکز ، آنجق بربرلری علیهنده وقوعبولان کلاملرینه حوالهٔ سمع واعتبار ایتمیکز ، چونکه آنلرده‌کی تحاسد وتباغض هرکسدن زیاده‌در .

خلاصه استاذ مرحومك شان عالیلرینه لایق برصورتده مدح وستایشلرنده‌خامه‌ران مقال اولمق‌حدمدن خارج اولدیغنی کمال جدیتله اعتراف ایدر و (سقی‌الله مرقده شآبیب الرضوان ـ واسکنه اعلی فرادیس الجنان) دعاسیله ختم کلام ایلرم .

فاتح درسعاملرندن وفتواخانهٔ عالی مسودلرندن

شهری مصطفی صفوت

مقالات

محاوره :

برمحقق ایله مقلد آره‌سنده

۳

قیامتك‌یقین‌اولسی اعتقادینك تأثیری — عربلرك ابجدحسابنی بشقه‌لرندن آلمه‌لری — بوحسابك استعمالنده مضبوط اولان طریق — أئمهٔ اربعه‌نك تاریخی — بونك قرآنده‌بولندیغی انکار — سنی‌ایله‌شیعینك‌مناظره‌سی — کچن محاوره‌ده‌کی حدیث یهود حقنده مباحثه واونك عدم صحتی — اوائل سورده‌کی حسابی متکلمینك انکاری — سریانی وملائکه لغتی — حساب ابجدك صحتنده اتفاق — قیامت واوندن مقدم‌ظهور ایده‌جك علاماتی‌اولیائك کشفی — آخرتك‌جغرافیا وخریطه‌سی — قیامت‌وشرائطی‌حقنده‌احادیث — دنیانك عمری — عمر دنیا حقنده‌کی احادیث موضوعه ومنکره وبونی‌وضع ایدنلرك مقصدی — بوخصوصده برقاچ سوز .

اختیار واعظ ایله کنج محقق محاوره‌یه عودت ایتدیلر ؛ بودفعه هرایکیسی‌ده دلیل صحیح بولنمدقجه یکدیکرینك سوزینی قبول ایتمیه‌جکلرنده متفق بولنیورلردی. بحث ینه ، قیامتك یقین اولمسی ، وبونی اثبات ایتمك ایچون سرد واتیان ایدیلن ادله‌نك طریقلری مسئله‌سنده ایدی .

چونکه قیامتك یقین اولدیغنه ، اوندن اول‌ده بهمه‌حال «دین»ك دوچار ضعف اولاجغنه ، مسلمانلرك پارچه پارچه اوله‌رق هربری برطرفده محو اولوب کیده‌جکلرینه دائر هرعصرده وجودی اکسیك اولمیان‌جاهل‌واعظلرك‌قوپاردقلری‌فریادلر، بودالاجه‌صدالر طولاییسیله

بو مسئله مسلمانلری بك فنا بر صورتده متضرر ایدییور، انلری سعی وعملدن آلیقویوب هر درلو ذلت ومسکنته، اك بسیط، بك فنا بر معیشت حیاتیه‌یه راضی اولمقده بردوام قیلیوردی. بناءً علیه محاوره‌یه شو صورتله مباشرت اولندی :

محقق : — بن‌ده تصدیق ایدییورم که جمل حسابیه دنیلن شی قدیمدر ؛ هم عربلره بو حساب، سریانیلرله، عبرانیلردن انتقال ایتمشدر. لکن بو حسابك بعض اموره دلالتی نه عقلی‌در، نه‌ده طبیعی‌در؛ انجق مواضعه واصطلاح طریقیله‌در.

کرك عربلر، کرك بشقه‌لری ایچون هر هانکی بر کلمه‌یی آلوب اونك عدد حروفنی حساب، واونکله بر ملتك موجودیت واستقلالنك دوام و بقاسنی تحدید ایله حکم ایتمکی تصحیح ایده‌جك متفق علیه بر اصطلاح یوقدر. حتی دیه بلیرم که : لغتده کشف استقباله دلالت ایده‌جك کرك حسابی، کرك غیر حسابی رموز بیله یوقدر. نهایت بو خصوصده ممکن اولان برشی وارسه اوده بوکا دائر موضوع ومصطلح اولان بر اصول ایله بو حسابدن استفاده ایتمکدر که بو اصطلاح موضوعی بیلنلردن بشقه هیچ بر کیمسه، اونی اکلایه‌ماز.

مثلا : (ارخ) ماده‌سندن مرکب اولان الفاظ مخصوصه‌دن صکره بولنماسیله تعین ایدن بر کلمه‌دن یاخود کلامی ذکر ایدرك جمل حسابیه واسطه‌سیله عدد حروفندن حاصل اولان یکون ایله توقیتی بیلنمه‌سی ایسته‌نیلن شیئك وجوده کله‌جکی سنه‌یی بیان ایتمك کبی. بونك‌ده اویله برعباره ایله ذکر ایدلمسی لازمدر که : او عباره هر کیمه سویلنیرسه اوندن مقصود اولان معانی اکلاشیلسون. ائمهٔ اربعه (رحمهم الله) حضراتنك تاریخ تولدلری، وفاتلری، مدت حیاتلرینی بیان ضمننده بعض کیمسه‌لرك سویلمش اولدیغی ابیات آتیه‌ده بوقیلدندر:

تاریخ نعمان یکن سیف سطا . ومالك فی قطع جوف ضبطا

٨٠ ١٥٠ ٧٠ ٩٠ ١٧٩ ٧٩

والشافعی صین ببر ند . واحمد بسبق امر جعد

١٥٠ ٢٠٤ ٥٤ ١٦٤ ٢٤١ ٧٧

فخذ علی ترتیب نظم الشعر میلادهم فموتهم فالعمر

اکر ابیات سابقه‌دن مقصدك نه اولدیغنی بیلدیرن بیت اخیر اولمه‌مش اولسه‌یدی اویتلری اوقویان، ایشیدن کیمسه‌لر مقصدی تمام اکلایه مازلردی ؛ بناء علیه بو حسابك دلالتی صحیح اولاماز. صحیح اولمیان برشیئی ارباب عقولك قصد ایتمسی ایسه هیچ‌ده طوغری دکلدر ؛ چونکه بو، لغودر، باطلدر. شو حالده نصل اولورده بوکبی لغویات، باطل اولان شی کتاب الٰهی‌یه مضاف قیلنمق صحیح اولور ؟!

بو، هم علامت نقصدر، هم‌ده « طسم . تلك آیات الکتاب المبین » « حم . والکتاب المبین » نظم الٰهیسی ایله توصیف ایدیلن بیانات قرآنیه‌یه منافیدر. اکر طسم، حم، کبی اوائل سور قرآنیه‌ده بولنان شو حروفلر معما اولسه‌لردی قرآن کریمك اخص اوصافندن اولان « مبین » وصف شریفی ایله وصل اولنوب بتیشمزلردی. هم نه حاجت!

ذاتاً علم کلام علماسی‌ده قرآنده انسانلرك اکلامدیغی رموز ومعما نوعندن بر کلامك موجودیتنی انکار، وبونی نقلی، عقلی دلیللر ایله استدلال ایدییورلر.

بناءً علیه بر طاقم قصه‌کویانك، تحریف حقایقه چالیشان دجاللرك سوزلرینه قارشی « دین » ی محافظه، عقائد اسلامیه‌یی حمایه ایدن علم کلام علماسنك کلام حکمت آمیزلرینی ترك ایتمك مقلد ایچون نصل صحیح اوله‌بیلیر ؟

سکا ابجد حسابیله ویریلن حکم حقنده بعض ادبامیانده جریان ایدن بر لطیفه‌یی ذکر ایده‌جکم : (حمد) نامنده بر شیعی بغداد ادباسندن بریسیله بر مسئله حقنده مناظره‌ده بولنور ؛ (حمد) کندی دعواسنی — سنك بوقاریده قیامتك زمان وقوعنی « لا تأتیکم الا بغتةً » نظم جلیلی ایله استدلال ایتدیکك کبی — حساب ابجد، واورایه موافق اولان بعض کلمات قرآنیه ایله احتجاجه قالقیشیر. شیعی‌یه قارشی ادیب دیرکه : — بوکبی استدلالی قبول ایدییورمیسك ؟ شیعی : — اوت. ادیب : — اویله ایسه سن (کلب) سك ؛ چونکه ابجد حسابیله (حمد) ك حروفی ٥٢ اولدیغی کبی (کلب) ك ده بویله‌در. شیعی : — اسم صحیحم (احمد) در. ادیب : — اویله ایسه‌سن (اکلب) سن. بونك اوزرینه شیعی صوك درجه محجوب اوله‌رق مناظره‌یی براقیر.

کچن مجلسده یهودی حقنده روایت اولندیغنی ذکر ایتدیکك حدیثه کلنجه : بو صحیح دکلدر؛ بونی، نقل ایتدکلری شیلرك حقیقتنی تحری ایتمیه‌ن مفسرلر (ابن اسحق) ك سیری کبی غیر مقبول اولان سیر ومغازی کتابلرندن آلمشلردر. بوکبی کتابلرده‌کی شیلرك اکثریسی معتمد اولمدیغنی سکا بیلدرمشدم. بو بابده احیاء العلوم شرحنده بر فقره کوردم که خلاصه‌سی شودر :

« سهیلی دیورکه : مکرری حذف ایله اوائل سورده‌کی عدد حروف شو امتك مدت بقاسنه اشارت ولسه کرکدر. حافظ ابن حجر دیورکه : بو، باطلدر ؛ شایان اعتماد دکلدر. چونکه ابن عباس (رض) صورت قطعیه‌ده ابجد حسابندن نهی، بو حسابك بر نوع سحر اولدیغنی اشارت ایتمشدر، که بکده بعید دکلدر. زیرا شریعتده بونك اصلی و اساسی یوقدر. »

هایدی تسلیم ایده‌لم که یهودی حقنده مروی اولان حدیث روایةً صحیحدر. فقط بو صورتده یوقاریده بنم مختصراً ذکر ایتدیکم و فقط امام رازی کبی بعض متکلمین ومفسرینك تفصیلاتی وجه ایله بونی درایةً تدقیق ایده‌رز، بناءً علیه ینه سنك ذکر ایتمش اولدیغك معنایه دلالت ایتمز؛ چونکه حضرت پیغمبر (صلی الله علیه و سلم) ك اخطب ك اوغللری اولان (یاسر) ایله (حی) ه ویردیکی جوابدن مقصد عالیسی اونلرك آکلادیغی دلالتی ابطال، شبهه‌لرینی ازاله ایتمك اوله‌سی‌ده جائزدر. زیرا بیلیورایدی که اونلرك مقصدلری ستر حقیقت ایله غلط وشبهه‌ده بر قمقدی. حتی ویریلن جواب اوزرینه مقصد تلبیسکارانه‌لرینی تصریحه مجبور اولدقلرندن (حی) « قد لبس علینا أمرك یا محمد » دیمشدی.

مقلد : — سویلنمش اولدیغك شیلرك بعضیلری کندی علیهکه حجت اولیور ، که اوده « حساب جملك اصلی اولان ابجد سریانی لغتندن آلنمشدر » قولکدر . حالبوکه سریانی لغتی ، ملائکه‌نك لغتی‌در. شو حالده قرآنده لغت ملائکه‌دن بر شی بولنوبده امور غیبیه اوزرینه دلالت ایتمسی ، وبونی آ کلامقده انبیا ، اولیا کبی ملائکه‌نك کلامنی آ کلامقده کوچلك چکمین خواص امته مخصوص اولمسنده نه مانع واردر .؟ مولانا قطب الغوث شیخ عبد العزیز دباغ (قدس الله سره) دن روایت اولنیورکه : دیوان باطنی اهلی سریانی لغتندن بشقه‌سیله تکلم ایتمزلرمش ؛ چونکه بونك بر حرفی ، بالخاصه أوائل سورده بولنانلر پك چوق معنایه دلالت ایتدیکی جهتله غایت مختصردر . احتمال که بونی (الذهب الابریز) کتابنده کورمش‌سکدر !

محقق : — بن سریانی ایله ملائکه‌یی قصد ایتمیورم ؛ انجق سریانیدن مقصدم تاریخده حال وشانلری معلوم اولان بر صنف انسانلردر ؛ اونلر جمعه ایرته‌سنه ابجد ، بازاره هوز ، بازار ایرته‌سنه حطی ، صالی‌یه کلمن ، چهارشنبه کوننه سعفص ، پنجشنبه کوننه قرشت ، جمعه‌یه‌ده عروبه دیرلردی . سریان ، بو کلماتی کندیلرنجه معروف اولان حروف هجایی مشتمل اوله‌رق وضع ایتدی. عربلرده اونلردن آله‌رق لغت سریانیه‌ده بولنمیوب‌ده عربلرده اولان دیکر حروف هجادن مؤلف ایکی کلمه دها علاوه ایتدیلرکه اونلرده (ثخذ ، ضظغ)در . بونلره روادف ، یعنی لواحق نامی ویردیلر . بو حروف ایله یاپیلان حسابك مراتبنی ضبط ایتمك خصوصنده‌ده سریانیلره موافقت ایتدکاری کبی کندی لغتلرندن زیاده ایتدکاری حرفلرك هپسنی ماقبلنه یوزر عدد زیاده ایتمکله اونلرك اوزرینه‌زیاده ایلدیلر . مثلا (ث) ٥٠٠ (خ) ٦٠٠ الخ بو صورتله جمع وحساب ایتمك حرف اخیر (غ)ك اونلرجه مراتب عددك نهایتی اولان بیکه موافق کلمه‌سنه مساعد بولندی . بعض مورخلر عربلرده هفته‌نك کونلرنی سریانیلر کبی تسمیه ایدییورلردی زعمنده بولنمشلردر .

ملائکه‌یه کلنجه: بونلر بنم اعتقادیمه کوره بزدن نهان اولان عالم روحانیدرلر، بونلری مشهودمز اولان عالم مادی‌یه قیاس ایتمك صحیح دکلدر، یاخود اصولیونك دیدیکی کبی قیاس مع الفارقدر . انسانلرك علمنك احاطه ایده‌مدیکی، چالیشمه‌لریله حقیقتنه واصل اوله‌مدقلری هر شی حقنده عالم الغیب اولان جناب حقك قولندن بشقه‌سی مقبول دکلدر حال بوکه ملائکهٔ کرامك انسانلرایله بزم اکلادیغمز طرزده مکالمه، ومخاطبه‌لرینه دائر بن نص قطعی بیلمیورم .

دیوان باطنی اهلندن ذکر ایتمش اولدیغك شیئه کلنجه : اکر بکا موافقت ایدرسه‌ك شمدی اونی تدقیق ایله اوغراشمیه‌رق امت اسلامیه‌نك امراضی حقنده‌کی مفصل بحثه ترك ایدوب بورادە یالکز شو قدر سویلکله اکتفا ایده‌جکم : اونلردن ذکر ایتمش اولدیغك شی او مسائل اوزرینه حجت قطعیه ، بینهٔ شرعیه اوله‌ماز . اکر بکا مخالفت ایدییورسه‌ك سندن نص قطعی طلب ایدییورم .

مقلد : — بن ، موجود ، مشاهد اولان وقایع وشئونك اهمیتنی سندن زیاده تقدیر ایدرم ، چوق دفعه‌لر ایشتدم که شویله دیوردك : « موجوداته مطابق اولمیان ، حقیقت وقایعی تمثیل ایتمیه‌ن شیلر یالکز خیال ، نفوسك اوهام ووساوسندن بر سوسه‌درکه بونلری چیقاروب آتمق ، اهمیت ویرمه‌مك واجبدر ؛ بوکبی شیلره مبتلا اولانلرجه بونلر هر نقدر علمدن معدود ایسه‌ده نفس الامرده جهلدن بشقه برشی دکلدر. انجق نبی معصومك عالم غیبدن اخبار ایتدیکی شیلر عقلا جائز اولمق شرطیله موقع مباحثه‌یه چکه‌رك بشقه‌سنی‌ده ، اوکا قیاس ایتمکسزین طوغریدن طوغری‌یه تسلیم اولنور . »

بن بورایه نقل ایتدیکم شو سوزلریکی کندی علیهکه حجت قیله‌جغم : طلبه‌مك بریسی مکتبه کیروب تاریخ اوقومغه باشلادی ؛ تاریخه اودرجه حریص ایدی که حتی بر کون اوقدر حریص اولمه دیه‌رك اوزاق طورمه‌سنی بیله سویلدم ؛ چونکه تاریخ مطالعه ایتمك شیعیلکه ، سیدنا معاویه‌یه بغض ایتمکه مؤدی اولدیغنده قناعتم واردی. فقط سنك تاریخ ایله احتجاج ایدوب اونی عادتا فقه کبی اعتبار ایتدیکنی کوردیکمدن اوطلبه‌یی چاغروب تاریخده جمل حسابیه ایله استدلال ایدرك اصابت ایدن کیمسه وارمی ؟ دیه‌صوردم. دیدی که: اوت بعضیلری «الم. غلبت الروم» قول شریفندن ٥٨٣ ده مسلمانلرك بیت مقدسی فتح ایده‌جکلرنی استخراج ایتمشلر ودیدکلری کبی‌ده اولدی . بن بو وقعه‌یی ایشتدیکم کبی علیهکه تاریخ ایله استدلال ایتمکده خاطریمه کلدی . فقط بن امید ایدییوردم که مؤرخلرك سوزیله کندی رأیم اوزرینه احتجاج اولنمازده علیهمه چیقار . بالآخره بونی علماء حنفیه‌دن بعضیلرینه سویلدم اوذات‌ده دیدی که : « بو روایت (بحر) ده مذکور وعباره‌سی‌ده شودر.[مقلد جیبندن بر کاغد چیقاروب اوقودی که ، خلاصه‌سی شودر] : « شیخ واستاذمز ابو جعفر بن الزبیر أبی الحکم ابن برجاندن شونی حکایی ایدییوردی : ابن برجان « الم . غلبت الروم ... سنین » قولندن اوزمان نصارینك ید استیلاسنده بولنان بیت مقدسی مسلمانلرك فتح ایده‌جکلرنی ، بو فتحك زمانی ، کونی استخراج ایتمشدر . ابن برجان بیت مقدسك فتحی حقنده تعیین ایتدیکی زماندن اول وفات ایتمش سه‌ده تعیین ایتمش اولدیغی زمانده مسلمانلر فتحه موفق اولمشلردر » . بناءً علیه حساب جمله اعتماد واونکله عمل ایتمك تعین ایدییور .

محقق : — کوریورم که سن ، یکدیکریمزك دعواسنی آنجق دلیللرایله قبول ایده‌جکمزه دائر یاپدیغمز اتفاقی اونوتیورسك !

بر کتابده دعوانك ذکر اولنوب‌ده اونی علمادن برینك تسلیم ایتمسی برشی حقنده دلیل اوله‌بیلیرمی؟ (ابو الحلم) : استخراج ایتدیکی شیئه کلنجه : یوقاریده ؛ بونك ایچون دلالةً مضبوط بر وجه معروف دکلدر، دیمشدم که عینی ایله بورایه‌ده جوابدر. بناءً علیه بنی تکراره مجبور قیلمه ! اوت ، علم صحیح انجق موجوداتك اثبات ایتدیکی شیدر ، تاریخده انسانك علمندن حکایه اولنیور . فقط تاریخك بزه اثبات ایده‌جکی شی وقایع جزئیه‌در؛ بزده عقلك بخش ایده‌جکی قواعد عمومیه

ایله اووقایعه حکم ویررز . (ابی الحکم) ك روایتك صحتی تقدیرنده اونك صحتی بزه قواعد عمومیه اثبات ایتمز ، ینه او بولندیغی ابهام وغموضی محافظه ایدر ؛ بلکه اونی تصادفه حمل ایتمك دها قریبدر .

مقالد : — اولیادن کشف طریقیله ثابت اولانلره نه دیه‌جکسك ؟

« محققك جوابی کله‌جك هفته »

مسجال

نیچون بوتون سوقاقلریمز چیقماز اولمش؟

تملی مکتب صیره‌لرینك دوش متینه قورولان آرقاداشلقلری؛ سنه‌لرك ساحهٔ ریکستاننده جوشان سیل شئون اکثریتله آشیندیرامازه ناخن زمانه میدان اوقویان برمودت رصینه ایله متلاصق الفؤاد اولدوغمز بونوع آرقاداشلردن بریله کچنلرده بولوشدق ؛ مداوله‌سی معتاد اولان « ناصل اولدی ، کچمش اولسون ، هله قورتولدیکز » کبی سوزلر جوابلریله برابر برر قیغلجم کبی طوتوشوب سوندوکدن صوکرا آرقاداشم؛ یاواش یاواش صندالیه‌سنی ایلرلته‌رك باكا طوغرو یاقلاشدی، باشنی باشمه طوغرو اوزاتدی ، آغزینی قولاغمه توجیه ایتدی و بر سر تودیع ایدنلرك طور کتومنی طاقنه‌رق :

— عزیزم، دیدی، محاربه باشلار باشلاماز طانیدیغم بربولغار باكا دیدیکه : « افندی ، بو محاربه علم ایله جهل آراسنده اولیور. غلبه‌نك هانکی طرفده اولاجغنی سز تقدیر ایدیکز. » آداجغز طوغرو سویله‌مش. بولغارك اصابت حکمنی پك مدهش برصورتده تصدیق ایدن حادثاتك حضور بلاغتنده دیه‌جك برشی بولامادیغم ایچون درین برشهیق وزفیرك لرزش خسرانیله باشمی صاللادم قالدم!

بن، بوحقیقتی داها بسیط، دها ساده‌کو بر آغزدن‌ده دیکله‌مشدم:

اسکوبده شهرك برکنارنده بولنان هلال احمر خسته‌خانه‌سنك اوکنده طوروبوردم . قومانوواده بوزغون ویره‌رك دونن عسکرلردن برنفر؛ توفنکنك رفاقت امینه‌سنه یاصلانه‌رق باشی اوکده خسته‌خانه‌نك یانندن کچرکن مستخدمیندن بعضلرینك قوبودن صوچکدکلرینی کوردی، یانمزه کلدی ، صو ایسته‌دی . « بو صو ، بولانیقدر ؛ ایچری‌دن ایی صو کتیره‌یم . » دیمکه قالمادن قوغانی یاقالادی ؛ « بز چامورلو صوده ایچه‌رز ، چاموردده یاتارز، اولورزده ... هپسی بزم ایچون » یوللو برسرزنش صاووردقدن صوکره ایچمکه باشلادی . عطش انفعالی تسکین ایتدکدن صوکرا برآز سویلتمك ایسته‌دم ، « ناصل اولدی ، بونه‌حال ، بونه کلیشدر ؟ » دییه‌رك دردینی دەشمکه قویولدم :

— اونلرده ، دیدی ، « فن » وار . نه یاپدی ، یاپدی طوپلریله بزی قاووردی ؛ فن ؛ افندی، فن. هرکون یکی برایش چیقاریبورلر ؛ بزه کلنجه کویمزده بوکون شویله بویله ، یارین یامالاق ، چالیشیرز ؛ یارینه « الله کریم » دیر ، یاته قالیرز .

قونیه ولایتك « علائیه » حوالیسنده‌کی سویهٔ اندیشه‌یی صاف

بر ادا ایله تبلیغ ایدن بوسوزلرله ، بر مکتب حقوق مأذوننك آغزندن چیقان واستانبولك جوف ادراکنده انفلاق ایدن یوقاری‌کی ایکلتیلری ؛ شیمدی یان‌یانه کتیریبور و آرقاداشمك ـ بیلمم نه‌ایچین، بوقسه‌بادیٔ حجاب اولدوغندنمی اویله‌یاپدی ؟ ـ طورکتمان پذیرنده‌کی ضعف معنانی‌ده حسابه قاته‌رق وطنمزده « من الباب الی المحراب » « مدهش حقیقت » ك آرتق تمامیله مظهر اکتناه اولدوغنه قناعت ایتمك ایسته‌یورم .

***

اوت بونده کیمسه‌نك شبهه‌سی قالمادی : بوممکلت ، طوپدن ، توفنکدن ، هرشیدن اول عرفان ایستر . بز اوروپانك سطوت علمیه‌سی قارشیسنده بویله پست پایه قالدقجه دنیانك قوای مادیه‌سی الیمزه تسلیم اولونسه ینه اونلرله بوی اولچوشه‌مه‌یه‌جکز ؛ بوغولوب قالاجغز . حمداً لله مملکتمز، بوحقیقتك پیشکاهنده اولسون اختلافه‌دوشمه‌دی ، براتفاق تام ایله : « جاهلز ، اوکرنمکه احتیاجمز وار . » دیدی . لکن بوندن ایلریسی ایچون بیکلرجه باشلی اژدر اختلاف بوینی اوزاتدی : کیمی : « شونی اوکره‌نه‌لم . شویله اولالم » دییور. کیمی: « خایر ، او اوکره‌نیله‌جك شیٔ دکلدر ؛ زمانی کچدی . نجات اوبرطرفه‌در . » دعواسنی مدافعه ایدییور، کیمی: « ایکیکزده‌ده اصابت یوق. قورتولمق ایسترسه‌کز بزم سوزمزی طوتوکز. » دییه حایقیریور و بو سلسلهٔ اختلافات تسلسل وادیلرینه طوغرو یووارلانیور ، نهایت بونزاع قیل وقال آمیز هیچ بر ثمرهٔ خلاف طوغورامیور ، عقامت مطلقه‌یه محکوم قالییور .

جسم وطنك مختلف جهتلرینه ، مختلف استقامتلرده صاپلانان بو دعوالر ، ایکی محصلهٔ قوایه ارجاع اولونابیلیر : افراط وتفریط . بو ایکی قوت ، عینی درجهٔ تأثیرده اولمق اوزره مختلف جهتلرده ، فقط عینی استقامتده مملکتك روح ترقیسی اوزه‌رینه مسلط اولمشدر؛ مسلط اولمشدر دییورم ، چونکه مولود میخانیکیسی برعدم حرکتدن، برعطالتدن عبارتدر. بر آز دها آچیق سویلیه‌لم : بو ایکی قوتدن بری « دین » نامنه رفع لوا ایتمشدر. اکر مدافعه‌سنی درعهده ایتدیکی ماهیت مقدسه‌یی ایی آکلامش اولسه‌یدی، قارشیسنده‌کی مقاومته غلبه ایده‌جك وعطالت، حرکته منقلب اولاجقدی. بزده بو « فقدان ادراك » ، بو « افراط »، « تعصب » ایله افاده اولونویور.

ایکنجی قوت بوتون بوتون سرباز و معنددر : « تجدد » نامنه برنجی قوته معاکس بر وجههٔ تأثیر طوتمش کیدییور . فقط درجهٔ زندکیسی ، اوته کندن فضله اولمادیغندن ـ برکت ویرسون ـ مولد حرکت اولمایور . بو حرکت ، اعتقادمزجه برنجی‌دن آز ضررلی « منفی » اولمایاجقدر . اوحالده بزم نقطهٔ نظرمزه کوره مثبت وسالم برحرکت ، آنجق بوقوتلرك متوازی ، یك جهت اجرای تأثیر اتمه‌لریله تکون ایده‌بیله‌جکدر : نه زمان « دین » نامنه اجرای تأثیر ایدنلرله ، بره عامل تجدد » اولارق ایشه صاریلانلر بربرلرینه‌مونس

بره حد اعتدال » « یاقلاشیرلر ومشترکاً ایفای عمل ایدرلرسه اوزمان مستقیم برحرکت باشلایه‌جق و جسم وطن ؛ شهراه نجاته طوغری ایلرلیه‌جکدر وینه ایشته اوزمان : بوتون بوکونکی چیقماز سوقاقلر چیقار اولاجقدر . والاّفلا .

عبداللطیف نوزاد

اسلام دیارنده اجنبی مکتبلری
نك
تأثیرات مفسدتکارانه‌سی

حقیقی براسلامیت مدافعی اولدیغی بتون فعلیاتیله تجلی ایتدیرن محترم « سبیل الرشاد » « سزائی » امضاسیله نشرایتدیکی مقاله‌لرله اسلامیتك حقیقةً پك آجیقلی بریاره‌سی ودولاییسیله سبب سقوطمز اولان امراض اجتماعیه‌مزدن الڭ مهمی اوزرینه پارمغنی قویمش اولیور.

بوزمانه قدر مطبوعاتمزده صیحةٔ وجدانلریمزك معکسی اوله‌جق بر واسطه بوله‌مامقدن ناشی سکوت ایتمك مجبوریت الیمنده قالیوردق . اسلامیتی ، ملیتی مدافعه‌یی یگانه وظیفه بیلان محترم سبیل الرشاد صدای وجدانیمزی سمع ملته ایصال ایتمکه واسطه اوله‌جغنی ینه بومقاله‌لرله بزه اعلان ایتمش اولیور . ارتق بزده تأثرات درونیه‌مزی ملتمزك بواوبوشوقلغنه ایچین ایچین اغلامقله دکل؛ هرکسه ایشتدیرمك ایچون باغیرمقله تسکینه اوغراشه‌جغز. ظن ایدرم،که صمیمی برحسك ترجمانی اولدیغی شبهه‌سز بولنان بومقاله‌لر، بنم کبی برچوق کیمسه‌لرکده صیزلایان قابلرینی قانتمشدر .

بودینك ، بوملتك ، بووطنك پایدار اوله‌سی، بتون موجودیتلرینی بونلره حصر ایده بیله‌جك برنسل آتی یتشدیرمکه متوقفدر .

تاریخی تدقیق ایدوب کورمیورمی یز ، که برملتك یشامسی افرادینك بیلقماز براعتقاد دینیه ، صارصلماز برمتانت اخلاقیه ، هرشیئه ترجیح اولنه‌جق برمحبت وطنیه‌یه مالکیتلریله قائمدر. ینه تاریخ بزه کوستریورمی؛که بوکون کیمنك یالکز اسمی موجود، کیمنك آدی‌ده مفقود برطاقم حکومات وملل مختلفه‌نك محو و انقراضه اوغرامالرینه سبب هپ بواساسلری غائب ایتدکلریدر . زیرا : متانت اخلاقیه ودینیه‌سنی غائب ایدن برملتك مطلقا محکوم زوال اولدیغی بتون عالمجه تسلیم ایدلمش برحقیقتدر .

بوکون ، هپمزك شاهدی اولدیغی آجی بر حقیقت موجوددرکه اوده دینمزده‌کی ، اخلاقمزده‌کی ضعفدر .

امراض تشخیص ایدیلیرسه تداویسی قولایدر ، دینیور . نیچون بز بو حقیقته اتباع ایله حرکت ایتمیورز ؟ ایشته : مرضمز مرض مدهشمز ، موجودیتمزی کمیرن ، بیه‌ن یاره‌مز میدانده ؛ فقط ... بیك تأثر وتأسفله سویلیورم؛که بز ، بومرضی تداوی‌یه دکل ؛ آنی دورهٔ تداوینك خارجنه‌سوق وکلمکه چالیشیورز ؛ اولادلرمزی بومرضك مدهش برر میقروبی اوله‌رق یتشدیریورز؛ آنلره نه دین ، نه ملیت، نه وطن ، نه‌ده عثمانلیلق حسی آلمغه مساعده ایتمیورز ؛ اوحس ایله متحسس اوللرینه مانع اولیورز .

چونکه امیداستقبالمز اولان اطفالمزك یاشامق ایچون حائزاولملری ایجاب ایدن بتون حسلرینی انکشاف ایتمه‌دن بوغه‌رق یرینه کندی زهرلرینی آقیدانلری وکمال عزم وجسارتله بوخیانتلری ارتکابدن چکینمه‌ینلری کورمیورز . بونلر ، مملکتمزده اککمزله ، صوءمزله بسله‌دیکمز وبرر مؤسسهٔ علم و عرفان نامیله تأسیسنه مساعده‌ایتدیکمز اجنبی مکتبلری ، مفسده‌خانه‌لریدر . بتون موجودیتلریله علیهمزه چالیشان بودشمنلرمز ؛ دها فکر ابتدائیسی انکشاف ایتدیرمه‌دن آغوشنه آتیلان بش یاشنده‌کی زواللی معصومجغزك حسیاتی،حسیات دینیه ، ملیه و وطنیه‌سنی تبدیله یورولماز بر فعالیتله اوغراشیورلر . بونلرك ، یالکز بونکله‌ده قناعت ایلمدکلرینی ودها قاله‌قلمه آلنمیه‌جق نه کبی فجایع ارتکاب ایتدکلرینی رعنا بیلیورز .

اساساً کسوهٔلوث وریایه بوروغن بوکیمسه‌لردن باشقه نه بکله‌نیردی؟. باشقه نه‌یه چالیشه‌جقلری امید ایدیلیردی ؟ بر دفعه انصاف ایدوب زواللی معصوم یاوروجقلرمزی آغوشنه آتمقدن چکینمدیکمز بوکیمسه‌لرك ماهیتنی اوکرنمکه چالیشه‌لم ؛ مملکتلرنده‌کی موقع اجتماعیلرینی اکلایه‌لم ؛ برر مربی (!) اوله‌رق تلقی ایتدیکمز بو آدملرك کیملردن دیوشیرمه اولدیغنی کوره‌لم‌ده آتیده دینمزك ، ملتمزك ، وطنمزك یگانه مدافعلری اوله‌جق چوجقلرمزی اکا کوره بو ملوث قابلره ، بوسیاه اللره تسلیم ایتمکه‌جسارت ایده‌لم . عینی‌مؤسسه‌لرده بولنان ، فقط ، فکرابتدائیسنی ترصین ایتمش اولان‌افندیلردن‌صوره‌لم وا کلایه‌لم ؛ چوجقلر،خصوصیله الڭ کوچکلری نه‌لر یاپمغه مجبور طوتیلیور بیله‌لم .

بیلدکلرمدن شمدیلك بر قاچنی مدار انتباه اولور امیدیله ذکر ایدییورم : قاضی‌کوی‌فره‌رلرمکتبنده بولنان ، فقط تحصیل ابتدائیسنی ترك مکتبلرنده آلان دینی ، ملتی حقنده پك کوزل برفکر پیدا ایتدکدن صوکره اورایه‌کیرن برافندینك بویوك بر تأثرله‌نقل ایتدیکی، بنم‌ده اغلایه‌رق دیکله‌دیکم شوسوزلر بزلره‌نه آجی فلاکتلر کوستریبور:

«کورسه‌کز، نه آجیقلی لوحه‌لر قارشوسنده بولنیورز. بزم مکتبلرمزده خواجه‌لرمز عقائد دینیه درسلرنده عددلری صوك درجه قلیل اولان غیر مسلملره آرزو ایدرلرسه صنفدن چیقه‌بیله‌جکلرینی اخطار ایتمکی عادتا بر وظیفه بیلیرلرکن ، بوراده اکثریا صنفك قسم اعظمنی تشکیل‌ایدن اسلاملر صنفی ترك ایتمه‌مك مجبوریتنده در. اصل جان آله‌جق نقطه ایسه بو اصولك فکر ابتدائیدن محروم کوچك اسلام چوجقلرینك بولندیغی صنفلرده جریان ایتدیکی‌در؛ واللهی بن بیله پیغمبرمزی اونوتمغه، پیغمبر اوله‌رق یالکز حضرت عیسایی تخیله باشلادیغمی اولمقدن قورقیورم ؛ چونکه : پیغمبرمزك اسمنه حسرتز، حالبوکه اوچ صورتلی الهك مناقبیله قولاقلرمز دولیور »

شمدی دوشونه‌لم . کوزل بر تحصیل کوردکدن صوکره اورایه کیردیکنی سویلدیکمز برافندی بویله دوشونورسه ارتق‌او، یاوروجقلر نصل دوشنور و نصل دوشوندرلمکه محکوم ایدلمش اولور .

ینه مذکور مکتبده جریان ایدن وقعه‌لردن بری :

« عثمانلی خرستیانلرندن برچوجق باشنه فس قویه‌رق مکتبه کلیر؛ بو »

طيبى فرەرك نظر دقتى جلب ايدر؛ برلسان تزييفله چوجقدن نه وقت مسلمان اولديغى صورار (!) ... چوجق مسلمان اولديغى ايچون دكل؛ عثمانلى بولنديغى ايچون فس كيديكنى برعثمانلى‌يه ياقيشه‌جق صورتده آكلاتيرسه‌ده مكتبك مفتشلرى و مديرى طرفندن كورديكى تضييق اوزرينه فسى چيقارمق مجبوريتنده قالير و چيقارر. فقط كليسايه كيدن اسلام چوجقلرينه نه وقت خرستيان اولدقلرى صورولماز (!).... »

اى ملت ! باخصوص اى غرب تربيه‌سى آلمقله مفتخر ذوات كرام! سزه بتون صداى وجدانمله حايقيرر وسزدن صورارم كه : بر ملتك اميد استقبالى ، وارث استقلالى اولان چوجقلرنده حسيات دينيه و وطنيه ، عنعنات مليه و تاريخيه دويغوسى اويانديرلماز ؛ دها دينى ؛ دينك قدسيتى تقديردن محروم ، لسانى ، لسان مادرزادنى تكلمدن عاجز بر زواللى ، اوت! بى كناه زواللى بر ياورو جق براجنبى دست تربيتنده (!) براقيليرده اونك دينى ، اونك حسى ، اونك دويغوسى ايله مشبوع ايتديريليرسه وحدانيت الٓهيه وقدسيت پيغمبريه حقنده‌كى تميه ايدلين ذهنى فكر تثليث ايله زهرلنديريليرسه ، اسلاميت ، مليت محبتلرندن محروم اولان ، دها اسلاملغى ، مليتى اوكرتمه‌دن قويمزدن آتديغمز ياوروجغز مثلا برفرانسز ، برالمان ، برانكليز اوله‌رق يتشديريليرسه هانكى دوشونجه ايله اوغربدن الديغكز تحصيل وتربيه‌نك هانكى صلاحيتيله يشامق حقنى حائز اولديغمزى ادعا ايده‌بيله‌جكسكز ؟... بونلر ، عند عاجزانمده بوجنايتلر هپ فكر تجدد پروانه خلياسيله ارتكاب ايديليور . فقط ، تأسف ، تأسف ؛ كه وطن ايچون يتشديرمك اميديله او ، مؤسسه‌لره آتيلان بوچوجقلر بالآخره اونك باشنه برر بلاى مبرم اوله‌جق ، اونك عنعنه‌سنى ، اونك ماضيسنى ، اونك دينى اونوده‌جق ، فضله اوله‌رق آنكله‌ده استهزا ايده‌جكدر . چونكه كنديسى او حسلردن محروميت كبى بر بدبختاغه كرفتاردر .

اوت ! بنده ايسترم ؛ كه معرفت وعلم وعرفانجه بزدن فرسخ فرسخ ايلروده بولنان آوروپادن درس آله‌لم ؛ لكن ابتدا دينمزى ، مليتمزى ، وطنمزى اوكره‌نه‌لم وآنى سوه‌لم ؛ سومكى بيله‌لم ؛ غيرقابل تغيير بر رصانت فكريه ، براعتقاد دينيه پيدا ايده‌لم . يوقسه بتون اساسلريمزى ييقديرمق بهاسنه آلديغمز او ، علم ومعرفت بزى ذلت وسفالت آلتنده وطنسز ، يوردسز اوله‌رق الالهك ، پيغمبرمزك لعنت ونفرتلرى ايچروسنده براقمقدن باشقه برشيئه يارامیه‌جغنى دوشونه‌لم ؛ بش ، سكز ياشنده‌كى او معصوم ياوروجغمزى مثلا : بر فرانسز مؤسسهٔ مفسدتنه آتمقدن قورقه‌لم . عكس تقديرده بومملكتك محتاج اولديغى نسل آتى يتشديرلمه‌مش؛ بو وطن ، بو مقدس وطنمز ، ديمز اضمحلال وانقراضه سوروكلنمش اولور .

سفيل منفعتمزك حايقيرماسنه باقيه‌رق ، وجدانمزك انيننى ديكله‌يه‌لم ؛ منافع ملك وملتى منافع شخصيه‌مزه فدا ايتميه‌لم ؛ چونكه بونك نتيجه‌سى خسراندر . بويله برملت هيچ بر وقت يشامق حقنى حائز اوله‌ماز . ويشاياماز ؛ چونكه : يشاتمازلر . بز ايسه بوملتى ، ملت اسلاميه‌يى محوه ، اضمحلاله دكل ؛ بودينك نور پرتو افشانى ظلمت شرك وذلتله قراران قلبلره ايصاله چالشمقله مأمورز . فقط ، افسوس ؛ كه ايفاسنه مجبور اولديغمز بو وظيفهٔ مقدسه بزلر ، بز مسلمانلر طرفندن اجرا ايدلمدكدن بشقه آنك دهشتلى عدولرى طرفندن ياورولرمزك دماغلرينك ، قلبلرينك فكر عيسويت تلقيناتيله سياهلانديرلمسنه بيله آجينه‌جق برلاقيدى ايله باقمقدن صيقلميورز . افسوس ، ينه افسوس ؛ كه مصائبدن مصائبه ، نكبتدن نكبته ، حتى ذلتدن ذلته معروض قالديغمز حالده متنبه اولميورز . فقط ، قورقه‌لم : دورهٔ انتباهى كچيريورز .

وجدانى

مكاتيب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هند يولنده

١٧

بغداد نقيب الاشرافى حضرتلرى

خطهٔ عراقيه سائر ممالك عثمانيه واسلاميه‌دن زياده اماكن ومشاهد شريفه ومتبركه‌يه مالكدر . بورالرده وقتيله دين ومذهب نامنه تدين وىمه‌رنه خدمت ايدن ذوات كرام حضراتنك مشاهد مبركه‌لرى موجود وبوتون عالم اسلامك زيارتكاهى واقع اولمشدر . چهار اقطار جهاندن ، بالجمله عوالم ومحيط اسلاميدن بورايه براى زيارت هرسنه يوزبيكلرجه ـ شيعى ، سنى ـ زوار آقين آقين ورود ايدوب خطهٔ عراقيه ايله تبدل وعرفانسز اهاليسنك رزق ومعيشتلرينه ، رفاه وسعادتلرينه ياردم ايدرلر .

بغدادده كائن شيخ عبدالقادر الكيلانى حضرتلرينك مرقد شريفنى زيارت ايتمك ايچون هندستاندن كلن هنديلرك حد وحسابى يوقدر . بوزائرلر برابرلرنده كرك مزار شريفه وكرك پوست نشينى واولادى اولان بغداد نقيبنه برچوق هدايا ونفائس دخى تقديم ايتمكده قصور ايلمزلر . بويوزدن بغداد نقيبلرينك املاك وثروتلرى كيت كيده چوغالمش واليوم خصوصى سامانلريله نفوذلرى اوقدر بويومشدركه بونى تعريف وتصوير ايتمك ايچون ، برايكى سطر وصحيفه دكل ، عادتا بويوك بر كتاب يازمق ايجاب ايدر . بغداد نقيبنك وارداتى كونده يارم اوقه آلتونله ايكى قيه كموشدن عبارت اولديغنى بوتون بغداد اهاليسى سويليور . بوپاره‌لرك جمله‌سى نقيب افندى حضرتلرينك خصوصى صندقلرنده حفظ وادخار اولنيور .

بغداد ولايتى محيطى ايچنده هرنه‌يه كيدلسه واملاك وعقار واراضى نامنه هرنه كوزه چارپسه مطلقا يانقيب افنديك وياخود اولاد واحفاديله قارداشلرينك مالى اولديغى درحال اكلاشيلير .

بونجه واردات لاتحصادن بو آنه قدر بونجيب عائله‌نك برباب مكتب ابتدائى بيله آچمدقلرينى سويلرسه‌م ، احتمال كه ، قارئلرمز اظهار تعجب ايدرلر . حالبوكه بغداد نقيبلرى آرزو ايتمش اولسيديلر بوكون بغدادده

یوزلرجه مکتب اچدقدن بشقه برده مملکته بویوك بر دارالفنون دخی تأسیس ایده‌بیلیردی . هندستان مسلمانلرینك شیخ عبدالقادر ایله اولاد واحفادینه اولان خلوص وصداقت قلبیه‌لری اوقدر صمیمی ودریندرکه نقیبلرك امریله جانلرینی بیله فدا ایتمکدن چکینمزلر . نقیب افندیلرك نفوذی هندستانی سرتسر قاپلادیغی حالده انتباه اسلام ایله تعالئ مسلمین حقنده هندلی مریدلرینه حرف واحد بیله تلقین ایلمه‌مشلردر .

انتباه اسلامك لزومیله طرابلس وبنغازیده‌کی ایتالیان منافقلرینه قارشو بوتون مسلمانلرك محاربه ومجاهده ایلملری لزومنه دائر نجف وکربلاده‌کی علما طرفندن سنوسی حضرتلریله هندستان مسلمانلرینه خطاباً متعدد فتاوی و اوامر دینیه اصدار اولنمشیکن ، نقیب افندی حضرتلرینك بوبابده اك اوفاق برتشبثی کورولمدی .

بغداده کلن وشیخ عبدالقادر الکیلانی قدس سره العزیز حضرتلرینك مرقد شریفه‌لرینی زیارت بوتون زوار اسلامیه وهندیه طرفندن مشار الیهك حفیدی بولنان نقیب افندی‌یه کندی نذور هدایالرینی تقدیم ایدوب النی اوپمکله تبرك ایدرلر . نقیب افندینك اك عادی بر التفاتنه نائل اولان بر هند مسلمانی ، آنی مدار شرف و افتخار عد ایدرك هندستانه عودتنده هریرده وهرکسه نقل وحکایه ایلر .

کچنلرده بغدادده‌قازاندیغم برمحب ایله برابر نقیب افندی حضرتلرینك زیارت عالیلرینه شتابان اولەرق دست عالیلرینی اوپمکی کندمه بروظیفه بیلدم . حضرت کیلانی قدس سره‌نك قارشوسنده بولنان نقیب افندینك قوناغنه طوغری آرابه ایله کیتدك ، مشار الیهك النی اوپدکدن صکره مبارك آغز و دوداغندن چیقه‌جق اولان بیانات کریمانه‌دن استفاده ایتمك وایراد بیوره‌جقلری معالی وحکمیاتی لایقیله استماع ایده‌بیلمك ایچون قارشولرنده وپك یقین بر یرده اخذ موقع ایلدم . لطفاً حقمده ابراز التفات بیوران بوذات عالی‌نك یاشی آلتمشه یاقین ، شیشمان وملحم وجودلی، بللی قاشلی، قیرصقاللی وقیصه بویونلی برذات عالیدر . لسان مادرزادلری اولان عربی‌یه واقف اولمقله برابر تورکجه وفارسی لسانلرینه‌ده پك بیکانه دکلدر .

کیم اولدیغمی ، نره‌دن کلدیکمی، نره‌یه کیده‌جکمی استیضاح وجواب ویرمکلکم اوزرینه ، مشاغل کثیره‌لرینه بناءً کندیلرینه هر طرفدن کوندریلن غزته‌لری مطالعه‌یه وقتلری اولمدیغی وفقط سبیل الرشادك دینی وحقیقی بر اسلام جریده‌سی اولدیغنی ایشتدیکنی سویلدیلر . بوندن صکره استانبولك نه‌حالده اولدیغنی وسیاساتك نه‌مرکزده جریان ایلمکده‌بولندیغنی‌بندن‌صوروبجه، اوچ تموز تاریخنده‌درسعادتدن انفکاك ایتدیکمی ووقوع بولان حالرك هیچ بریسندن وقوف ومعلوماته مالك اولمدیغمی کندیلرینه عرض ایلدم . بر آره‌لق مشار الیه بر فرقه‌یی مدحه، دیکر بر فرقه‌یی ذم وقدحه مبادرتله بریسندن مغبر ودیکرندن ممنون اولدیغنی افادهٔ عالیلرندن اکلادم ، برساعت قدر حضور عالیلرنده مکث و آرام ایتدیکم حالده اوجله اومدیغم حیات علمیه وحکمیه ایله اسلامیتك شئونندن هیچ برکله ایشیتمینجه ، کندی تصورات وتخیلاتمجه یاکیلمش اولدیغمی پك کوزل اکلادم . حاصلی کمال یأس ایله مشار الیهك النی اوپوب چیقدم .

نقیب مشار الیهك امرینه تابع و اداره‌لری آلتنده رأساً اون بیك کشیدن زیاده آدم واردر. بونلرك جمله‌سی کندی زراعت و فلاحتیله امور شخصیه‌سنده قوللانیلان کیمسه‌لردرکه ایستدیکی کبی آنلری اوپروب چویرمکه مقتدر در . نقیب افندی اثنای صحبتنده حکومت عثمانیه‌نك ثباتسزلغندن کنایه اولەرق مرحوم پدرلری طرفندن وقتیله سویلنمش اولان برسوزی بکا و حضاره اکلاتدی . روش حالندن نقیب افندی‌یی حکومتدن غیر ممنون بولدم . بونك سببنی پك بیطرف کیمسه‌لردن تدقیق ایتدیکمده ، مشار الیهك الان بر آز اسکی قفایه خدمت ایتمك ایستدکلرندن مملکته نافع خدمتلر ایتمك ایستین ناظم پاشا وسلفی جمال بکلرك اجراآتندن اوقدر محظوظ اولمدیغنی بکا بالاطراف سویلدیلر . ایشته بغداد نقیبی !

س . م . توفیق

مطبوعات

فلاح هلالك ، هلاك صلیبكدر

— شمدی عثمانلیلره ترتب ایدن صوك وظیفه نه‌در ؟

— بر عزم مشکلات بر اندازانه ایله هر درلو مهلکه‌لری اقتحام ایده‌جك صورتده اظهار موجودیت وارائهٔ سطوت !..

بر تلغرافنامه ، بر سفیر حمیتسیمرمزك لسان حماستندن صادر اولان کلمات عزم پرورانه‌یی بر موسقوف غزته‌سنه ابلاغ ایلیوردی. عثمان نظامی پاشا، بر عثمانلی مرخصنه‌که صفت عسکریه‌یی حائز بیوك بر دیپلوماتدر ـ یاقیشه‌جق بر لسان ایله پارسلی بر دیپلوماته : « بز صلحی امضایه دکل ، ترکیانك محاربه‌یی مظفرانه تمدیده مهیا اولدیغنی افهام ایچون کیدیورز . » دیمشدر ، فرانسز غزته‌لری عثمان نظامی پاشانك بو قولندن ، دولت عثمانیه‌نك آلمانیا طرفندن تشجیع وتشویق اولندیغی معناسنی استخراج ایدیورلر. فرانسزلر نه‌دوشنورلرسه، نصل تفسیر وحکم ایدرلرسه دوشونسونلر ، ایستدکلری حکمی ویرسونلر. شوراسنی عموم آوروپا ایله فرانسزلرده بیلملیدرلرکه بو کون آوروپاده نهرلر کبی قان آقیتمدقجه عثمانلیلر بوقطعه‌ده اولان حقوق تملکلرندن واز کچه‌مزلر. مادامکه اك دوست کورینان واك مدنی بر چهره ایله انسانیتدن دم اوران آوروپالیلر ، اودوستلغك ، اوچهره‌نك استتار ایتدیکی ماسکه‌یی آته‌رق تعصب صلیب پرستانه‌نك ایجاب ایتدیکی سیمای اشمئزاز آلود ایله مسلمانلغی محوه شتابان اولمشلردر ؛ وبزه بر ریشخند استثقال ابرازیله مقصدلرینی آکلاتمقده‌درلر ، مسلمانلرده « البادی اظلم » قضیه‌سنی کندیلرینه اخطار ایله برابر عهدهٔ حمیت وجلادتلرینه ترتب ایدن وظائف وطنپرورانه‌یی ایفاده تردد ایتمیه‌جکلردر .

بز روم ایلنه سکسان کشیله کچدك . سکز کشی‌قالنجه‌یه قدر دشمنلرمزله صاواشمدقجه اورایی ترك ایده‌میز . آوروپالیلر اییی بیلملیدرلرکه اویور بر آرسلان اولان بو قهرمان قومی ، نا کسانه بر طاقم تهدیدلرله ایقاظ واغضاب ایده‌جك اولورلرسه بالقانلرك مناعتنه مغرور اولان سباع وحشته بارینه‌جق بر قایا قوغوغی بیله قالماز. بو کون بلغارلر راست کتوردکلری مسلمانلری قویون کبی یاتیروب کسیورلر . صرب وحشیلری چوجقلری شیشلره کچیروب آتشده یاقیورلر ؛ یونان پالیقاریالری دست ملوثلریله سلانیکده یوزلرله مسلمانك

پردۀ عصمتنی چاك ايليورلر . آوروپاليلر مدنيت پرده‌سی آرقه‌سنده‌كی صحنۀ وقوعاتده اويناتان بو هائله‌يی بر سرور شوق افزا ايله تماشا ايليورلر . يالكز اوراسنی دوشونه‌ميورلركه اكر ميدان كار وزار بر (تياترو) يعنی لعبتكاه وغا ايسه ، هر تياترووده اولديغی كبی اوراده‌ده منظره دكيشه بيلير . بو كون كنديلرينه مسرت بخش اولان افعال ظالمانه ، افعال منتقمانه‌يه منقلب اولنجه ، اوشوق ومسرتلر بر آنده زائل اوله‌رق يرينه آه ندامتلر قائم اولور . ايشته صليبك هلال ايله مجادله‌سندن حاصل اوله‌جق نتيجه بودر . چونكه هلال نورانی وروحانی بر اشارتدركه طلوعی خير ومسرته بشارتدر . صليب ايسه ظلمانی وشيطانی بر آلتدركه وجودی نكال وعقوبته علامتدر .

امين ومطمئنزكه فلاح هلالك ، هلاك صليبك‌در. تصور افكار

*
* *

بالقان اهل صليبنه انكليزلرك نصيحتی

تايمسك باش مقاله‌سندن :

« عثمانليلر تكليف اولنه‌جق شرائط معقوله‌يی رد ايده‌جك اولورلرسه اوروپاده‌كی موجوديتلرينی وبر دولت اعتباريله بتون استقباللرينی تهلكه‌يه دوشورمش اوله‌جقلردر .

متفقلر ايچون ياپيله‌جق ايلك شی ، دارالحربده موفقيتلرينی انتاج ايدن وفاق واتحادلرينی محافظه‌دن عبارتدر . آنجق بو سايه‌ده مقصدلرينی تأمين وثمرات ظفرلرينی استحصال ايده‌بيلورلر . متحداً حركت ايتدكلری حالده قزاندقلری يرلردن برفائده حاصل اوليه‌جق وتورتاردقلری ولايتلرده ذاتاً اوزون‌مدتدن بری حكمفرما اولان انارشی‌نك بشقه‌برشكلی باش‌كوستره‌جكدر.»

*
* *

مدنيت استادلرمزه كوسكونلكمز !

(اقدام) غزته‌سنك باش مقاله‌سندن :

« يازيق‌كه تركلر بو آنه قدر فرانسزجه ايله‌وفرانسه ايله مشغول‌اولمشلر. اولادلرينه فرانسزجه‌يی تحصيل ايتديرمشلر ، مكتبلرينه فرانسزجه تدريساتی علاوه ايتمشلر . برطاقم پاپاس مكتبلرينه بيله تركلر فرانسزجه اوقوتديغی ايچون كيتمشلر . هپ فرانسز مدنيتندن ، فرانسز علمندن حصه‌دار اولمغه چاليشمشلر . فرانسزجه تحصيلی ايچون اولرينه مربيه‌لر آلمشلر ، عادتا معناً فرانسه‌نك تابعی اولمشلردر . مترجملر بيله فرانسزجه كتابلری تركجه‌يه نقل ايتمشلر ، فرانسه‌نك تأثيراتی ناچوجقلردن ، قيزه‌لره وارنجه‌يه قدر ذهنلره يرلشديرمشلردر . شمدی بزم فرانسه‌دن كورديكمز معامله‌يه باقك : موسيو پوانقاره فلاكت‌ديده اولانلره فرانسه‌نك‌ياردم ايتمك عادتی اولديغنی‌سويلمش ايدی ، فقط فرانسه ارباب نشرياتندن كورديكمز يالكز اعتسافات ! .. روم‌ايلیده بتون اهل‌اسلام پاره‌لری‌آلندقدن صكره‌لاينقطع‌قتل ايديليورلرده ينه بوغزته‌لر برشی يازميورلر . استانبولده شويله بويله اوله‌جق دنياديكی زمان قوشان فرانسزلر روم ايلیده هيچ برحای كورمين بيچاره مسلمانلر ايچون نه‌دن برسس چيقارميورلر ؟ مسلمانلرك اوغرادقلری مظالمی بوكون يالكز برروايت ايتيورلر. آرتق قونسولسلرده راپورلرنی يازيورلر . بتون حقايق كوز اوكنده . روم‌ايلیده ايستاتستيق ايله ثابت اولان يوزده آلتمش درجه‌سنده‌كی‌اهالئ اسلاميه يوزده يكرمی درجه‌سنده بيله قاليه‌جق . قواله كبی دده آغاج كبی ساحللرده ، طوبران كبی شمندوفر كذركاهلرنده بولنان يرلرده قتالك بودرجه‌سی ايشله‌نير ايسه فرانسز مطبوعاتی دها ايچرولرده بولنان وعالم انسانيته سسنی هيچده ايشتديرمين مسلمانلر حقنده نه‌لر ايشلنديكنی تقدير ايده‌مزمی؟»

*
* *

صانكه افكار عموميۀ اسلاميه وار ايمش !

استانبولدن ماتن غزته‌سنه اشعار اولنيور :

« عثمانلی ايمپراطورلغنك حدود مستقبله‌سی حقنده شيمديدن تخميناتده بولنمق ممكن دكلسه‌ده ادرنه‌نك ترك‌شرطيله مصالحه‌نك خارج ازامكان‌اولديغی شيمديدن ادعا ايديله‌بيلور . ذات شاهانه ، عثمانلی مرخصلرينك عزيمتندن مقدم‌مشاراليهمی قبول ايله : « ادرنه‌نك‌حدود خاقانيمز داخلنده قالمسی آرزوی قطعی شاهانه‌مزدندر . » بيورمشلردر . ادرنه شهری ، شام ، بروسه ، بغداد كبی مقام خلافت‌عظمانك برمالكانۀ معززه‌سی اولديغندن افكار عموميۀ اسلاميه بوشهرك تركنی بردرلو هضم ايده‌مز . »

سبيل الرشاد . — ماتن غزته‌سنك مخابری بزه فضله حسن‌توجه كوسترمش . بوكيديشله افكار عموميۀ اسلاميه ! ادرنه دكل ، معاذاله كعبه بيله اهل صليبه ترك اولونسه ينه هضم ايده‌جك !..

شئون

مذاكرات صلحيه . — جمعه ايرتسی كونی وقوعبولان صلح‌مذاكراتی اجتماعنده عثمانلی مرخصلری آلدقلری تعليماته توفيقاً قلاع محصوره‌يه ارزاق سوق طلبنده بولنمشلر ، بوتكليف قبول اولنمدقجه مذاكرات اساسيه‌يه دوامده معذور اولدقلرينی بيلديرمشلردر . مرخصلرمزك بو تكليفی متفقين‌مرخصلری طرفندن شايان قبول كوروله‌يه‌رك رد اولنمش ؛ بومسئله‌نك متاركه‌پروتوقولنده حل ايدلديكندن مذاكرات صلحيه اثناسنده بونك تكرار موضوع بحث اوله‌ميه‌جغی‌ادعا ايدلشدر . بونك‌اوزرينه مرخصلرمز يكيدن باب عالی‌يه‌عرض كيفيت ايله تعليمات طلب ايده‌جكلرينی بيلديرمشلردر .

باب عالی بعدالمذاكره مرخصلرمزه يكيدن كوندرديكی تعليماتده ؛ حكومت عثمانيه‌نك يونانستانك صلح مذاكراتنه اشتراكنه موافقت كوستر ديكی وصلح ومسالمت متفقلرجه‌ده آرزو ايدلديكی تقديرده قلاع محصوره‌يه ارزاق ارساله ميدان براقلمسی انسانيتۀ ده لابد اولديغی يولنده بياناتده بولنيله‌رق ارزاق ارسالی مسئله‌سنك مذاكرات اساسيۀ صلحيه‌يه تقديماً تكرارحلنی طلب ايلملری بيلديرلمشدر .

§ عثمانلی ودول‌متفقه‌مرخصلرندن مركب صلح‌قونفرانسنك بازارايرتسی كونی وقوعه‌كلن اجتماعنده مذاكرات پك‌آز برمدت دوام‌ايتمشدر. دول‌متفقه مرخصلری بلاد محصوره‌يه ارزاق كوندرلمسی طلبنك قبول وياخود عدم قبولنی موضوع بحث ايتمك ايستمدكلرندن، عثمانلی مرخصلری طرفندن‌درميان اولنان تكليفه توفيقاً شرائط اساسيه‌لرينی بيان ايتمشلردر .

رويتر تلغراف آژانسنك تبليغاتنه نظراً متفقلر طرفندن درميان اولنان مطالبك مرمره ساحلنده واقع تكفورطاغنك شرقندن بحرسياهده‌كی‌مالاتره كورفزينه قدر تمديدايديله‌جك برخطك‌غربنده واقع (كليبولی شبه‌جزيره‌سی مستثنا قالمق شرطيله) بالجمله اراضينك وآطه‌لر دكزنده‌كی جزائر عثمانيه‌نك تركوكريد اوزرنده‌كی حقوق‌عثمانيه‌دن‌ده فراغت اولنمسنی محتوی‌بولنمقده‌در . متفقلرك شرائطی عثمانلی دلكه‌لری اوزرنده عظيم برسوء تأثير حاصل‌ايتمشدر. عثمانلی هيئت مرخصه‌سی شرائط مذكوره‌نك تدقيقی ايچون برمهلت طلب ايلملری اوزرينه قونفرانس جمعه ايرتسی كونه تأخير اولنمشدر .

سبيل‌الرشاد . — باقه‌لم خلافت جليلۀ اسلاميه ، سلطنت سنيۀ عثمانيه بوتكليفی قبول ذلتنه قاتلانه‌جقمی ؟ « الم تر الی الذين خرجوا من ديارهم وهم ألوف حذر الموت فقال لهم الله : موتوا ... »

یانیه‌ده مظفریت. — (رسمی) بش کوندن بری یانیه محیطنده جریان ودوام ایتمکده بولنان قانلی محاربه‌لرده عون وعنایت حقله بو کون صباحلین قطعاتمز قارشوسنده بولنان یونان قوتنی دفع وتشکیل ایده‌رك مانولاقس بوغازینی کچمش ودیکر جهتندن‌ده لولاچ استقامتنده کمال موفقیت ایله ایلرو-له‌رك دشمن قوتنك پوسکوردلسی صورتیله احراز غالبیت ایلدیکی غرب اردوسی قوماندانلغندن مورود ۶ کانون اول سنه ۳۲۸ تاریخلی تلغرافنامه-دن مستبان اولمشدر .

بوندن باشقه ، قطعیاً تأیید ایدن خبرلره کوره قوای عثمانیه یکی بر مظفریته دها مظهر اولمشدر . بو مظفریت غایت اهمیتلی اولوب یونانیلر فنا حالده بوزغونلق ویره‌رك چکیلمشلردر .

دونمای عثمانیه‌نك ایکنجی موفقیتی . — بازار کونی کشف مقصدیله خروج ایدن خفیف بر فیلو بوزجه آطه‌ده‌کی یونان باندره‌سنی آتشه طوتوب عثمانلی بایراغنی رکز ایتدکدن صوکرا یونان دونانماسنی‌ده مجبور رجعت ایتمش ومظفراً چناق قلعه‌یه عودت ایلمشدر . « ومالنصر الا من عندالله . »

اشقودره قهرمانلری . — اشقودره‌ده‌کی قوای عثمانیه ایلریله‌یه‌رك قره‌طاغلیلری پریشان ایتمشلردر . صربلر یونان سفائن نقلیه‌سیله دراجه قره‌طاغلیلره قوای معاونه یتشدیرمکه مجبور اولمشلردر. صربلردخی اشقودره اوکنده تلفات عظیمه ویرمشلردر . شینکیندن دراجه یالکز بر قافله‌ده ۳۵۰ مجروح سوق ایدلمشدر. آرناوودلر (اوراوه‌زربت) ده ولشده‌کی صرب عساکرینه سوق اولنان بر ارزاق قافله‌سنی ضبط ومصادره ایتمشلردر. ایلبصانده‌کی صرب قوهٔ عسکریه‌سی محل مذکوری تخلیه‌یه مجبور اولمشدر .

اشقودره قوماندانینك بیاناتی . — نویه‌فرایه‌پره‌سه غزته‌سنك استخباراتنه نظراً اشقودره قوماندانی حسن رضا پاشا لوندره قونفرانسنده شهرك تسلیمی تحت قراره آلنسه وباب عالی‌ده تسلیم ایدلمسی ایچون امر ویرسه بیله شهری ینه قره‌طاغلیلره تسلیم ایتمیه‌جکنی قونسلوسلره بیلدیرمشدر .

سبیل الرشاد . — چوق شکر اسلامك یوزینی آق ایده‌جك برقاچ قوماندانمز وار ایمش .

یکی فرقه‌لر . — مجددین فرقه‌سندن باشقه ژون تورك غزته‌سنده اوقوندیغنه کوره حقوق بشر ، اهالی ، دەموقرات ، محافظه‌کار واصلاحات عمومیه نامارنده متعدد فرقه‌لر تشکل ایده‌جك ایمش . فلاکت اخیره‌دن نه کوزل درس انتباه آلمشز ! مقصد ملتی بوتون‌بوتون اضمحلاله اوغراتمق ایسه بویله فرقه‌لر تشکیل ایده‌جکنه هیچ برقازمه ا رق برغیرت عمومیه ایله صوك قالان شوکابه‌یی‌ده یقوب ایشك ایچندن چیقمالی . بونك الك کیدیرمه یولی بودر.

جمعیت تربیهٔ اسلامیه . — مصر مجلس قوانینی اعضاسندن اولوب هلال احمر ریاستیله درسعادته کلن محمد شریعی پاشا حضرتلرینك دلالتیله ومنحصراً عناصر اسلامیه‌نك تعلیم وتربیه‌سی، تهذیب اخلاق وتنویر افکاری والحاصل اسلامیتك، عالم مدنیت وانسانیتك قصوای کماله ایصالی مقصدیله اشتغال ایتمك اوزره بر جمعیت تربیهٔ خیریهٔ اسلامیه تأسیسی مقصدیله پره‌پالاس اوتلنك بر صالوننده اجتماع وقوع بولدیغی واشبو اجتماعده شریعی پاشا حضرتلرینك دعوتی اوزرینه صدر اسبق حقی پاشا ، اعیاندن پرنس سعید حلیم پاشا ، بانق عثمانی مجلسی اعضاسندن نوری بك ، بصره والئ اسبقی ماردینی زاده عارف بك ، باش مدعئ عمومی حقی بك ، بنغازی مبعوثی یوسف شتوان بك ، شیخ الاسلام افندی زاده مختار بك ، کوملجنه مبعوث سابقی اسماعیل بك ، اسماعیل مشتاق بك ، اعیاندن شریف حیدر بك افندینك مخدوملری شریف عبدالمجید ، محی الدین وعبدالوهاب بکلر ، درویش پاشازاده احمد پاشا ، حقی بك ، امیر شکیب ارسلان بك ، نورالدین فرح بك ، کمال بك وذوات سائره حاضر بولوندیغی ، اجتماعك بدایتنده تشکیلی تصور اولنان مقصدك غایه‌سنه دائر بر نطق ایراد ایلدیکی واشبو اساس حاضرونجه متفقاً قبول اولنه‌رق بوکا کوره پروغرامی قلمه آلمق واجتماع آتیده عرض ایتمك اوزره برقومیسیون تشکیل اولوندیغی جرائد یومیه‌ده اوقونمشدر .

صیداده « نشر علم » جمعیتی . — اداره‌خانه‌مزه کوندریلن پروغرامدن آکلاشلدیغنه کوره صیداده « صیداده نشر علم » اسمنده بر جمعیت تأسس ایتمشدر. بو جمعیتك مقصدی، مکاتب ابتدائیه‌نك ترقیسنه چالیشمق و بونی تأمیناً کندی حسابنه الك یکی اصول تعلیم وتربیه‌یه کسب وقوف ایتمك ایچون دارالمعلمینلره طلبه کوندرمك اولاجقدر. بوندن باشقه وارداتی چوغالدقجه فقیر طلبه‌نك مکاتب عالیه‌یه ارسالنی ، متوسط حالده بولنانلرك‌ده امدادینه یتشمکی درعهده ایده‌جکدر. جمعیتك امور سیاسیه ایله اصلا علاقه‌سی بولونمایاجقدر.

« سبیل الرشاد » آرتق « نشر معارف » دن باشقه بر امید نجاتی قالمایان مملکتمزك هرطرفنده بو نوع جمعیتلرك تشکلنی عن صمیم القلب تمنی ایدر وکنج صیدالیلرك باشلادقلری امر مبرورده حسن موفقیتلرینه دعاخوان اولور .

تنقید وتقریض

الدین والاسلام

او

الدعوة الاسلامیة

بو عنوان ایله غایت نفیس برکتاب نشر اولنمشدر . کتابك مؤلفی (محمد الحسین آل کاشف الغطاالنجفی) در. مشارالیه شیعی علماسندندر. مسلمانلق وعقائد اسلامیه حقنده یازلان بو کتابك حائز اولدیغی قیمت واهمیتی کوسترمك ایچون یالکز برنجی جزئنك احتوا ایتدیکی مباحث مهمه‌یی یازمقله اکتفا ایده‌جکز : اولا غایت بلیغ برمقدمه ایله اسلامك ، مسلمانلرك حال حاضرینی تصویر ایدییور . شو مقدمه‌یی بش سانحه تعقیب ایدییور :

۱ — ادیان ، انتشاری علم وعمل ، سیف قلمه متوقف بولندیغی ، مسلمانلرك حال حاضرینی تمثیل .

۲ — شرف وسعادت . ۳ — شرف وسعادتی تحصیل ایتمك ایچون نصل چالیشه‌جغی . ۴ — مصنفك حالی ، چوق زماندنبری فلسفهٔ روحیه ، فنون عربیه ایله اشتغالی .

۵ — حکماء ، اونلرك مؤلفاتی ، اسلامك علوینی کوسترمك ایچون مسلمانلرك چالیشمدیغی، نصارانك آداب مناظره‌دن چیقمالری. ۲۷ صحیفه تشکیل ایدن بش سانحه‌یی اثبات صانع حقنده برمقدمه ؛ دها صوکره اثبات صانع ، توحید باری ، عدل عملی، عدل اعتقادی ، قضاء وقدر بحثی و بونك اهمیتنه دائر بر فصل مستقل ۲۲۴ بیوك صحیفه‌یی حاویدر. عباره‌سی اسلوب ادبی اوزره‌دره صیداده عرفان مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر؛ بو جزؤك فیئاتی اون ایکی غروشدر.

بز کتابی هنوز تکمیل مطالعه ایده‌مامش ایسه‌کده هر حالده کتابك دکری محتوی اولدیغی مباحثی کوزدن کچیرمکله آکلاشیلیور. بالخاصه اثبات صانع بحثنده غایت مهم تدقیقاتده بولنمه‌سی، قضا وقدر مسئلهٔ مهمنه دائر ۶۰ صحیفه تخصیص ایتمسی أثرك اهمیتنی بر قات دها آرتیرمشدر . یالکز طرز تحریری یوقاریده سویلدیکمز وجهله دینی وعملی اولان کتابلرده‌کی اصولدن زیاده ادبی کتابلرده‌کی اصوله موافقدر . انشاالله وقت بولدقجه بعض یرلرینی ترجمه ایده‌جکز . بزم علمامزکده طالمش اولدقلری خواب غفلتدن اویانه‌رق منسوب اولدقلری ملته بو کبی آثار نافعه اهدا ایتمه‌لرینی تمنی ایدرز .

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی — مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

١٣٣٠

والله يهدي من يشاء الى صراط مستقيم — دينى، علمى، ادبى، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ع . اشرف اديب

عدد ٤٣ — ٢٢٥ ‏ ٢٣ محرم ١٣٣١ ‏ پنجشنبه ‏ ٢٠ كانون‌اول ١٣٢٨ ‏ جلد ٢ — ٩

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

فلم تقتلوهم ولكن الله قتلهم و مارميت اذ رميت ولكن الله رمى وليبلي المؤمنين منه بلاءً حسناً ان الله سميع عليم .

مآل منيفى

اى مجاهدين اسلام ! بدر كبرى حربنده مشركين قريش اوزرينه احراز ايتديككز غلبه ومظفريت تامه‌كزله فخر وغرور ايدييورسه‌كز آلدانيورسكز . چونكه سز اعداكزى صرف كندى قدرت وقوتكزله ئولدورمديكز ؛ بلكه اونلرى الله — سيف قهر وجلاليله — ئولدوردى . اى نبى اجمل ! سن‌ده مبارك الكله آوچلاديغك اوقوملى طاش ياورولرينى وجوه اعدايه دوغرى آتديغك وقت كندى قدرت ومهارتكه مستند رمى اصابت صورتيله آتمش اولمدك . بلكه الله آتدى . بوده آنجق مؤمنلرى غلبه و ظفر كبى برنعمت عظمايه نائليت وآيات عظمت وكبرياسنى انلره كوسترمك لطف بى بهاسنه مظهريت حكمتنه مبنيدر . بيلمش اوليكز كه الله ، باركاه مرحمت پناهنه يوكسلن نياز واسترحاملرى ، تضرع واستمدادلرى ايشيدير ؛ قلبلرده ، وجدانلرده‌كى اسرار نيات ومقاصدى بيلير . سورهٔ جليلهٔ انفال .

*
* *

عندالله مقبول ازلى اولان دين جليل اسلام — كه مؤسس جمعيت ، معلم انسانيت ، ناظم قوانين ودساتير مدنيتدر — جناب ابى البشردن برو يكديكرينى مناقض برچوق صور واشكال اعتقاديه ايله معروض تحريف وتغيير قالدقدن صوكرا نهايت خاك پاك حجازده ، بيت الهينك حريم اقدسنده بوتون آرايش حقيقة الحقايقيله تجليساز اولدى . مافوق الادراك ، مافوق الطبيعه بر قدرت اعجاز نمون ايله تك باشلرينه ميدان دعوت وهدايته آتيلان سلطان اقاليم نبوت وخاتم باب رسالت (عليه الصلاة والسلام) افنديمز حضرتلرى مكهٔ مكرمه‌ده تام اون اوچ ييل اوغراشديلر . بونجه مهاجمات ، حتى اك يقين اقربالرندن كوردكلرى مهينانه ، نامردانه برچوق تعرضات وتجاوزاته لن يتزلزل برپاى آهنين ثبات ايله مدافعهٔ حق وحقيقت ايتديلر . اوطاشدن مصنوع ، اغاجدن معمول آلهات بى حياتلرينى بروضع شيرانه ايله تزييف ايدرك يوزلرينه چارپديلر .

بو فاتحهٔ بعثت ، طريق حقه دعوتك ، كعبهٔ حقيقته هدايتك برنجى صفحه‌سى ايدى . پادشاهلر پادشاهى والئ اعظمنه تبديل موقع ايتمسى امرينى ويردى . مدينهٔ منوره‌يه او اسرار انكيز امر الهى ايله هجرت بويورلدى .

اعداى توحيد اووجود علويتك ، اومعناى قدسيتك اوبوتون عالمره رحمتك آردينه دوشدى . عقللرنجه كويا اسلاميتى شهيد ايده‌جكلر ، مهرمنير توحيدى سوندوره‌جكلر ايدى !

ايشته بدر كبرى ساحهٔ ابدى الاشتهارى بوعقورانه صولت اشراكك مقتل قهرودمارى اولدى . « سيهزم الجمع ويولون الدبر » مژدهٔ ازليسى ايشته بوميدان كيرودارى اشارت ايدييور ، بوساحه‌يى دولدوران اجساد بى روح مشركينى كوستريوردى .

طرفين صفلرى هنوز تلاقى ايتمه‌مش ، هنوز قيلجلر چكلمه‌مش ايدى . ولى النعمت انسانيت واسلاميت (عليه الصلاة والسلام) افنديمز حضرتلرى ذات هايونلرينه مخصوص ياپيلمش اولان سايه‌كاهلرنده سجده‌يه قپانمشلر ؛ دوكولمك اوزره بولنان قانلرك ، سونه‌جك خانمانلرك ، قوجه‌سز قاله‌جق دوللرك ، باباسز قالاجق صاچى بيتمه‌مش يتيملرك

مسئولیتی کاملاً اوآزغین یوجهلره ، اوجیلغین بولهبلره ، او جنت اشراك ایله قودورمش عتبه‌لره ، شیبه‌لره عائد اولمقله برابر ینه فرط شفقت ومرحمتلری مبارك کوزلرینی آغلاتیور ، اینجی دانه‌لری کبی ایری ایری یاشلر دوکدوریپوردی .

ای ... او نه‌آن پرهیجان ایدی ! سجده‌گاه محمدی او مقدس یاشلرله ایصلانیور ، کرهٔ ارض قهر و غضب الهیدن قورقوسندن تیتریپوردی . جلال محمدی برمرتبهٔ استغراقه کلدی ، که « اللهم انشدك عهدك و وعدك ! اللهم ! ان شئت لم تعبد = یاربی نصرتکی عهد ، مظفریتی‌وعد بیوردك . ایشته بن‌بوعهدووعدکی بودقیقه‌ده کمال جدیت و اهمیتله نیاز و استرحام ایدرم . زیرا بوکون بزم مغلوبیتمز اسلامیتك ، توحیدك شهادتیدر . اللهم ! اکر معبودیت صفت ازلیه‌کك تجلیسنی ایسته‌میورسه‌ك ..... بخاری : غزهٔ بدرکبری . » دعای مستجابی مقدس آغزلرندن آتشلر ، آلولر کبی صاچیلدی . بومهیب صدای جلال ایله سراپا لرزهٔ مجسم کسیلن یارغارلری جناب صدیق اعظم (علیه رضوان الله الاکبر) (حسبك‌یارسول‌الله = امان یارسول الله کافی ! کافی !) دیمکده براضطرار روح ایچنده قالدی .

اوف ..! بیلیورمیسکز ؟ « اللهم ان شئت لم تعبد » دن مقصد عالئ محمدی نه ایدی ؟ بو ، اللهنه برامتنان‌می ایدی ؟ حاشا ! بو ، نصرت حقدن ، وعد مظفریتدن اندیشه‌میدی ؟ کلا ! بو ، روح اعظم احمدینك اویله بربارقهٔ جلالی ایدی ، که اکر حضرت نانئ بوالبشرك « رب ! لاتذر علی‌الارض من الکافرین دیاراً » شکلنده تجلی‌ایتمش‌اولایدی ارتق بلم کرهٔ‌ارض ، یالکز کرهٔ ارض‌دکل ، بوتون عوالم ، صدمات قهروجلال حق ایله نه اولوردی !

خلاصه : حربه باشلاندی ؛ جیش اسلامیتك پك شانلی برغلبهٔ قطعیه‌سیله ختام بولدی . ایشته او دقیقهٔ مظفریت ایدی ، که حیات دینك ، شوکت توحیدك ایلك تمل طاشی قوندی . بوحرب ، استقلال دینی وملیمزك ــ عادتا ــ وضع اساسی دیمك اولدی .

اویله نازك بر آن ، اوقدر خطرناك بروضعیت ، که مغلوبیت‌ده قطعی ، غالبیت‌ده .

اردوی همایونك ــ اوچیوز اون درت کشیدن عبارت اولان ــ موجودی دشمنك کثرت اسلحه‌نك مکملیتنه نظراً اویله برمیدان محاربه‌سنه قطعیاً مساعد دکلدی . بو ، انجق برپیشدار ، برطلیعه‌اوله بیلیردی . بوندن‌قطع‌نظر ، مهراسلامیت‌هنوز مهتدیلرینك ، قلبلرینی‌تنویر ایتمکده اولمسندن بویکی مؤمنلرك قارشیلرینه چیقان دشمنلری میاننده پدرلری ، برادرلری ، عموجه‌لری ، عموجه زاده‌لری ، حاصلی یقیندن ، اوزاقدن اقربالری بولونیوردی . عصبیت ملیه وعنصریه‌سیله تفردایتمش اولان برقوم افرادینك ایکی‌یه آیریلوب‌ده یکدیکرینه‌قارشی‌قلیچ‌صییرمه‌لری ، بربرلرینی ئولدیرمه‌لری ــ دوشونولسون ــ قولای بر شیمیدر ؟ برمجاهدك ، عموجه‌سنی برضربه‌ده یره سروب‌ده کوکسی اوزرینه چیقمسی ، « عموجه‌که قیپارمیسك ؟ » سؤال مسترحانه‌سنه قارشی « أوت ! چونکه سن مشرکسك . بن الحمدلله موحد ومؤمنم . آره‌مزی اسلامیت فصل ایتدی . سن لوث اشراك ایچنده قالدقجه بنم عموجه‌م اوله‌مازسك . باطلی انکار ، حقی اقرار ایدرسه‌ك ایشته اوزمان عموجه‌م ومطاعمسك . » جواب وردیکی ویرمسی ــ تصور اولونسون ــ نه قدر مشکل‌الاجرا برامردر !

ایشته بدر کبری غازیلرینك شان مجاهدانه‌لرینی اعلا ایدن ، نام جلادت وعلویتلرینی الی یوم‌القیام بوتون عالم اسلامك وجدان‌تقدیس وتکریمنده یاشاتان بوعلو حس فداکاری ، بوصدق وفا شعاریدر . بوفضیلت‌صحیحهٔ توحید پرستانه‌در ، که مجاهدین بدری نزد جلیل‌رسالت پناهیده برنجی‌صف التفات ونوازشده بولوندیریپوردی . ینه بومزیت جلیله‌در ، که « اعملوا ماشئتم فقدغفرت لکم = سز ، که بنم اوغرمده مال وجانکزی فدا ایله مبنای اسلامیتك مؤسسلری اولمق کبی ممتاز ومستثنا برخدمت درعهده وحقیله ایفا ایتدیکز ؛ آرتق ایستدیککزی ایشلیه بیلیرسکز . بن سزی مظهر عفو ومغفرت بولیوردم [۱] بخاری . » مژدهٔ الهیسنه نائلیتله مسعود وبختیار ایتدی . رضی‌الله عنهم وعن اخوانهم اجمعین .

ایشته انسانلرجه علو همتك ، فداکارلغك اقصای امکانه واصل اولمش بو عظیم النفس قهرمان شیر دللرك شو خارقهٔ مظفریتلریله جزئی افتخار ایتملری ، یاخود ــ دها دوغریسی ــ میل افتخار کوسترملری درحال بر آیت عتابك شرفنزولنی موجب اولیور .

مشاراليهم حضراتی ، که درعهده ایتمش اولدقلری بو مشکل الاقتحام وظیفه‌یی ایفا ایتمشلر . اسلامیتك یوزینی آغارتمشلر ؛ الله ورسول اللهك الك پارلاق توجهلرینه ، الك قیمتدار التفاتلرینه نائل اولمشلر ایکن ینه فخر ومباهاتدن ممنوع .

چونکه‌مؤمنلر ، خصوصیله‌مؤمن کامللریك‌اعلابیلیرلرکه : مخلوق ، افعالنده استقلال تامی یوقدر . انسان ، کاسب .. الله ، خالقدر . انسانك موفقیتی اللهك اراده‌سنه باغلیدر . مرادحق اولمینجه انسان نه‌قدر چالیشسه ، نه‌قدر چیرپینسه ، نه‌قدر دیدینسه ینه نافله . رزقی دی‌یه آغزینه قدر کوتوردیکی لقمه آنی وغیر اختیاری برارتعاش یدایله یره دوشر ؛ طوپراقلره بولانیر ، قارنجه‌لره نصیب اولور .

دشمنه‌سکز اون‌خطوه‌دن مرمی‌آتیلیر ؛ تام قلبی اوزرینه چارپار . تبدیل سیر ایله جلدی اوزرندن دولاشه‌رق آرقه‌سندن ، مدخلك حذاسنی کوستره‌رك چیقار کیدر . کویا لسان حال ایله : « اکر بونك اجلی کلمش ، بن‌ده اووظیفهٔ امانه‌یی ایفایه مأمور اولمش‌اولایدم ، ایچری

[۱] مجاهدین مشار الیهمدن حضرت صهیب حقنده لسان اقدس محمدیدن (علیه الصلاة والسلام) مسموع ومنقول اولان شو مدیحهٔ جلیله‌یی دقتله اوقویه‌لم : « نعم‌العبد صهیب ! لو لم نخف الله لم یعصه = صهیب ؛ نه ایی بر ذاتدر . « اعملوا ماشئتم ..... الحدیث » التفات صمدانیسنه نائل اولان بختیاران مجاهدین میانده بولونمقله برابر اویله شهاپقلقدن ، سرکشلکدن اوزاقدر . اللهك الك مطیع بر قولی ، رسولنك الك فداکار بر بنده‌سی اولمقله حامد وشاکردر . »

کیرر ، قلبی پارچالایوب چیقار کیدردم . لکن ایشته کوریبورسکزیا جلد اوزرندن برنصف دائره چیزوب کیتمکدن باشقه برشی یاپه‌مدم . » دیر ! انسان ، سلسلهٔ شئون وحادثاته چشم بصیرتله باقسه عبرت آله‌جق ، غریق وله‌وحیرت اولاجق نه‌حکمتلر کورور ! نه آیات قدرت وعظمت قارشیسنده بولوندیغنی اکلار !

انسانی غیای خیبت وخسرانه دوشورن غروردر . غرورك کیردیکی یرده سرور اولماز .

ایشته‌بز ! اردومزك کثرت ومکملیتنه مغرور اولدق . اوقدرکه اللهی‌اونوتدق . ایچمزده اویله‌مست می‌غرورلر بولوندی‌که « انشاءالله ! » جملهٔ شرطیهٔ تضرعکارانه‌سیله استهزا ایتدی . دها دکزی کورمدن پاچه‌لری صیغامه‌نك وسیر فی‌الخیال صورتیله سراب غروره دالمه‌نك نه‌بویوك برجنایت وجدانیه واخلاقیه اولدیغنی الله ، بزه‌کوستردی[۱] . بو ، باشقه دکل ، الا او طاشقین ، او یك شیماریق ، یك بالاپروازانه غرورمزك جزاسی اولدی . یا صوکرا چاتالجه ملحمه‌سنده‌کی او آهندلانه ثباتمز نه ایدی ! چونکه وجدانمزمنکسر ، روحمز مجروح ، باشمز سینهٔ عجزه دوغری میل ایتمش ، لسان عمومی غیر اختیاری « امان یارب ! ایشته بو دم واپسین حیاتمزدر . بزی اوتوز بش سنه‌لك آزادلیمزه رذیل ایتمه ، استانبولمزی ، درت یوز ملیونلق قوجه عالم اسلامك قبله‌کاه ایمان ووجدانی‌اولان خلافت مقدسهٔ احمدیه‌نك سریر معلاسنی دشمنه تسلیم ایتمه ! ایشته سنك حمایتکه صیغینیور ، سنك بارکاه مرحمتکه یوزلریمزی‌چویریبورز ! نصرت .. اللهمز ! مظفریت .. مدد رسمز ! » دیه کوزلریمزدن یاغمور کبی یاشلر دوکه‌مزك بر دلیل عفو ومغفرتی ایدی .

حربی بدایتدن برو بالذات تعقیب ایدنلر بو صوك غوغاده‌عسکر- یمزك کوستردیکی ثبات ومتانت قارشیسنده « عجبا بونلر قرق‌کلیساده ، ویزه‌ده‌کیلرمیدر ؟ » دی‌یه بر صیحهٔ حیرت قوپارمقدن کندیلرینی منع ایده‌مدیلر . [۲] انسانك ، میدان حربده‌کی اعتدال وسکینتی ، شجاعت وحماستی ، مرمیلرینی هدفه اصابتی کندی مالی دکل ، اللهکدر . یالکز بونلرمی یا ؟ کندیسی‌ده اونك دکلمی ؟

شمدی برده مینی مینی ، هانی او یتیم کبی جیلیز ، ضعیف قالان ، بونجه فریادلره ، بونجه ارشادلره رغماً بر دورلو انظار اهمیتی اوزرینه جلب ایده‌مین دونمامزی درخاطرایدەلم . وجود ایچنده فجیع برعدم شکلی کوسترن دکز قطعاتی نهایت بر فوران دینی وملی ایله حربه حاضرلاندیلر . امرا ، ضابطان وافراد عموماً آبدست آلارق چناق قلعه‌نك افقلرینی صارصان زمزمهٔ تکبیر و تهلیل ایله میدان حمیت وشهادته آتلدیلر . الك صمیمی بر عصمت وجدان ، برتسلیمیت روح ایله مظفریتی مشیت الهیه‌دن نیاز ایتدیلر . اکثریتك بدبینلك وامید- سزلکنه رغماً ایلك حمله‌ده منصور ومظفر اولدیلر .

قوجه‌اردومزك موفقیتسزلکنه‌قارشی برقاچ‌تکنه‌مزك شوغلبه‌سی جناب حقدن بزه اویله ستملی برمظاهرت حیات بخشادر ، که لسان ایمان وعرفان بونك حق شکرانی‌ادادن عاجزدر .

آه ... اکر دونمامزه اردومزه ویردیکمز اهمیتك بشده برینی اولسون آیرمش ، خاطری صاییلیر طقوز اون دورغود ، باربار‌وس ، صلاح‌الدین ، قلیچ آرسلان ، سلیم اول ، فاتح ، کوپریلی ، صوقوللی ، تیریاکی حسن پاشا ، سلیم‌ثالث ، کرید ، سلانیك ، قوصوه ، مناستر رزهلی وزرهلی قرووازورلری آلمش اولایدق ......!

ایواه بو بازیچه‌ده بزلر ینه یاندق !
زیرا ، که زیان اورته‌ده بیلمم نه قازاندق ؟

محمد فخرالدین

فلسفه

اخلاق اسلامیه‌نك اساسلری

— ۲ —

وظائف اخلاقیه‌دن هربرینك نظر اسلامده‌کی‌موقعنی‌تفصیل‌ایتمه‌دن اول شریعت محمدیه‌جه فضائلك ناصل برموقع بالا ومستثناده ، رذائلك نصل بر درکهٔ پستی و ازدراده طوتولدیغنی کوسترمك فائده‌دن خالی دکلدر .

اولجه‌ده سویله‌دیکمز کبی رسول اکرم‌صلی‌الله علیه وسلم وظیفهٔ رسالت ودعوتنك رکن اصلیسی‌محاسن‌اخلاق اولدیغنی « انمابعثت‌لاتمم مکارم الاخلاق » یعنی : « بن آنجق مکارم اخلاقی تماملامق ایچون بعث اولندم » حدیث‌شریفی ایله تصریح بویوردقلری کبی حسن اخلاقه ویردکلری اهمیتی الله ایله مناجات ایدرکن بیله اهمال ایتمیوب نمازك باشلانغجنده : « اللهم اهدنی لاحسن الاخلاق لا یهدی لاحسنها الا انت واصرف‌عنی سیئها لایصرف عن سیئها الا انت » یعنی : « یارب ! اخلاقك الك کوزللرینه وارمق ایچون بکا یول کوستر . زیرا الك کوزل اخلاقی بیلدیره‌جك آنجق سنسك . یارب ! فنا اخلاقی بندن اوزاق طوت . زیرا اخلاقك فناسنی بندن اوزاقلاشدیراجق آنجق سنسك » بویوروردی . چوق کره‌ده : « اللهم انی اسألك الصحة والعافیة وحسن‌الخلق » یعنی : « الهی ! سندن صحت ، عافیت (یعنی دین‌ودنیایه تعلق‌ایدن شروردن سلامت) ، برده حسن اخلاق دیله‌رم » دییه بارکاه احدیته عرض نیازایدردی . برکیجه‌ده‌تابصباح : « اللهم‌حسنت خلقی فحسن خلقی » یعنی : « الهی ! سن‌بنم خلقمی ، صورتمی کوزل‌یاراتدك . خلقمی‌ده ، سیرتمی‌ده کوزللشدیر » دییه دعا بویورمشلر . کندیسنه « یارسول‌الله ! بوتون‌کیجه دعا ونیازکهپ حسن خلقه دائر ایدی » دنیلنجه « ان‌العبدالمسلم یحسن خلقه‌حتی یدخله‌حسن خلقه‌الجنة ویسی

[۱] فرانسزلر ۱۸۷۰ سفرنده « کوکلر یره دوشسه سونکولریمزله طوتارز !؟ » درجه‌سنده بر جنت غرور کچیریرکن المانلر بالعکس تواضع ، محویت کوستریبور ، معبدلرنده اللهدن نصرت ایستیورلردی . صوکره نه اولدی ؟...

[۲] حتی براجنبی آتشه‌میلتری « چاتالجه محاربه‌سنده الله مسلمانلرله برابر ایدی . » دییور .

خلقه‌حتی‌يدخله سوء خلقه‌النار وان‌العبدالمسلم ليغفرله وهونائم » يعنی : « عبدمسلم اخلاقی كوزللشديره كوزللشديره نهايت آنی حسن اخلاقی جنته صوقار . كذلك اخلاقی چيركينلشديره چيركينلشديره نهايت آنی سوء اخلاقی جهنمه صوقار . عبدمسلمك اويله‌سی واركه اويقوده ايكن بيله نائل مغفرت اولور » بويورمشلر .

عايشه رضی‌الله عنها اخلاق رسالتپناهی‌يی كنديسندن سؤال ايدن ذاته : « سن هيچ قرآن اوقومييورميسك ؟ رسول‌الله صلی‌الله عليه وسلمك‌اخلاقی قرآندن‌عبارت ايدی. اونی قرآن كريم شوكبی آيتلريله تأديب ايتمشدر . » ديه‌رك آتيده‌كی آيات كريمه‌يی مثال اولارق ايراد ايتمشدر .

— « خذالعفو وأمربالعرف واعرض عن الجاهلين = عفوه صاريل ، اييلكی امر ايت ، جاهللردن روكردان اول . » سورهٔ آل عمران آيت ۱۹۸

— « ان‌الله يأمر بالعدل والاحسان وايتاء ذی القربی وينهی عن‌الفحشاء والمنكروالبغی = شبهه‌سز الله تعالی عدلی ، احسانی ، ياقين اولانلره عطايی امر ؛ سوزك وفعلك كوتوسندن ، كوتولكدن، تعديدن نهی ايدر . » سورهٔ نحل آيت ۹۲

— « واصبر علی مااصابك ان ذلك من عزم الامور =... برده باشكه كلن شيئه صبر ايت‌كه بوصبرك ، عزم ايديله‌جك شيلردندر . » سورهٔ لقمان آيت ۱٦

— « ولمن صبر وغفر ان ذلك لمن عزم الامور = ... دوچار اولديغی ظلمه صبر ايدوب عفوايدن‌كيمسه‌نك ايمانی ايسه دها عاليدر. زيرا بوعزم ايديله‌جك‌شيلرك الك‌مهملرندندر . » سورهٔ شوری آيت ٤١

— « فاعف عنهم واصفح ان الله يحب المحسنين = اويله ايسه سن اونلره عفو وصفح ايله معامله‌ايت. زيرا الله‌تعالی احسان‌ايدنلری سور . » سورهٔ مائده آيت ۱٦

— « وليعفوا وليصفحوا الاتحبون ان يغفرالله لكم=... برده اونلرعفو وصفح‌ايله معامله ايتسونلر. سزاللهك سزه‌مغفرت ايتديكنی ايسته‌مزميسكز؟ » سورهٔ نور آيت ۲۲

— « ادفع بالتی هی احسن فاذا الذی بينك وبينه عداوة كانه ولی حميم = يا محمد ! سيئه‌يی كنديسندن ايیسی ايله يعنی حسنه ايله دفع ايت . كنديسيله آراكزده‌عداوت اولان كيمسه برده باقارسك‌كه سكا مشفق بردوست كبی اولويرمش . » سورهٔ فصلت آيت ۳٤

— « للمتقين الذين ينفقون‌فی‌السراء والضراء والكاظمين الغيظ والعافين عن الناس و الله يحب المحسنين = ... او متقيلر ايچون‌كه يسر حاللرنده‌ده ، عسرحاللرنده‌ده انفاق ايدرلر ؛ غيظلرينی ضبط ايدرلر . خلقی عفو ايدرلر. الله‌ده ذاتاً بويله احسان ايدنلری سور. » سورهٔ آل عمران آيت ۱۲۸

— « اجتنبوا كثيراً من الظن ان بعض الظن اثم و لاتجسسوا ولايغتب بعضكم بعضاً = ظنك چوغندن صاقينكز . زيرا ظنك برطاقيمی كناهدر . برده تجسس ايتميكز . بربريكزی‌ده غيبت ايتميكز . » سورهٔ حجرات آيت ۱۲

بوتون امت محمديه‌نك هاديسی ، مقتداسی اولان ذات اقدس رسالتپناهينك متصف اولدقلری محاسن اخلاق وكمالات و لهفزايی تفصيل ايتمك بالكه بزی صددخارجنه چيقارير . بويحيی يوم‌ولادتندن دم واپسين ارتحالنه قدر بالجمله احوال وشمائلی بوتون تفصيلاتيله قيد وضبط ايدن مؤلفينه براقالم‌ده يالكز علی الاطلاق مكارم اخلاقه ترغيب وتشويق ورذائل ومساويدن تحذير وتنفير ايچون كنديلرندن منقول اولوب زيور حافظهٔ اهل اسلام اولان بعض احاديث سنيه‌يی بوراده ذكر ايتمكله اكتفا ايده‌لم :

— « حسن‌الخلق خلق الله الاعظم = حسن خلق الله تعالانك ياراتديغی الك بيوك شيدر.»

— « مكارم الاخلاق من اعمال الجنة = مكارم اخلاق جنت عمللرندندر . » يعنی دخول جنته وسيله اولان عمللردندر .

— « الخلق وعاءالدين = اخلاق دينك‌قابيدر . » يعنی بركيمسه‌ده‌كی دينك درجه و ماهيتی اخلاقنك درجه وماهيتيله متناسبدر .

— « مامن شیٔ يوضع فی‌الميزان أثقل من حسن‌الخلق لان‌صاحب حسن الخلق ليبلغ به درجة صاحب الصوم والصلاة = انسانك ميزان اعمالنه قوناجق حسن خلقدن داها آغير هيچ برشی يوقدر . زيرا حسن اخلاق صاحبی اولان كيمسه صوم وصلات صاحبنك درجه‌سنی البته بولور . »

— « رأس العقل بعدالدين التودد الی الناس واصطناع‌الخير الی كل بروفاجر = ديندن صكره عقلك باشی‌خلقه كنديی سوديرمك وهر هانكی برايی‌يه ويا كوتويه قارشی خيری ابذال ايتمكدر . »

— « عليك بحسن الخلق فان احسن‌الناس خلقاً احسنهم ديناً = حسن خلقه يابيش ، زيرا انسانلرك الك ايی اخلاقليلری ، دينی الك ايی اولانلريدر . »

— « الاسلام حسن‌الخلق = اسلام حسن خلقدن عبارتدر . »

— « ماحسن‌الله خلق عبد وخلقه فيطعمه النار = الله تعالی بر قولنك هم خلقنی ، صورتنی ؛ هم‌ده خلقنی ، سيرتنی كوزل‌ياراتوب‌ده آتشه يديرمز . »

— « كرم‌المرءدينه وحسبه حسن‌خلقه ومروءته عقله =انسانك كرمی دينيدر . حسبی حسن اخلاقيدر . مروءتی‌ده عقليدر . »

انكم لن‌تسعواالناس باموالكم فسعوهم ببسط‌الوجه وحسن‌الخلق = سز بوتون خلقه مالل‌ركزله ايلك ايتمكه يتيشه‌مزسكز . اويله ايسه كولر يوزليلكله ، حسن اخلاق ايله يتيشيكز . »

— « ان الله استخلص هذا الدين‌لنفسه ولايصلح‌لدينكم الاالسخاء وحسن الخلق الافزينوا دينكم بهما = الله تعالی بو دينی خالص اولارق كندی دينی‌قيلمشدر. حال‌بوكه دينكزه سخا ايله حسن‌خلقدن باشقه‌سی ياقيشماز . اويله ايسه سزده غفلت ايتميكزده دينكزی بو ايكی شی ايله تزيين ايديكز . »

— «احبکم الی واقربکم منی مجلساً یوم القیامة احاسنکم اخلاقاً = ایچکزدن اڭ زیاده سودکلرم، قیامت کوننده یری بکا اڭ یقین اولانلریکز اخلاقی اڭ کوزل اولانلر کزدر.»

— «اکمل المؤمنین ایماناً احسنهم خلقاً الموطؤن اکنافاً الذین یألفون و یؤلفون ولاخیر فیمن لایألف ولا یؤلف = مؤمنلرڭ ایمانجه اڭ کامللری اخلاقی اڭ ایو اولانلریدرکه بونلر کندیلریله خوش کچینیلیر، ناس ایله الفت ایدر وکندیلریله الفت ایدیلیر کیمسه‌لردر. الفت ایتمین وکندیسیله الفت ممکن اولمایانده خیر یوقدر.»

— «ان الله یحب معالی الاخلاق ویکره سفسافها = الله تعالی اخلاقڭ معالیسنی سور. بایاغیلرینی سومز.»

— «الیمن حسن الخلق = اوغورلیلق حسن خلقدن عبارتدر.»

— «لاعقل کالتدبیر ولاحسب کحسن الخلق = تدبیره بکزر عقل، حسن خلقه بکزر حسب یوقدر.»

— «ثلاث من لم تکن فیه او واحدة منهن فلاتعتدوا بشیء من عمله تقوی تحجزه عن معاصی الله او حلم یکف به السفیه اوخلق یعیش به بین الناس = برکیمسه‌ده اوچ شیئڭ هپسی و یا هیچ اولمازسه یالکز بری بولونمازسه اعمال حسنه‌سندن هیچ برینه اعتبار ایتمیکز. بو اوچ شیده: اللهڭ معصیتدن آنی منع ایده‌جك بر تقوی، سفیهه قارشی کله‌بیله‌جك بر حلم، بین الناس کندیسنی خوش کچیندیره‌جك اخلاق حسنه‌در.»

— «سعادة المرء حسن الخلق و من شقاوته سوء الخلق = انسانڭ سعادتی حسن اخلاقدر. سوء اخلاق ایسه علائم شقاوتندندر.»

— «ان المسلم المسدد لیدرك درجة الصوام القوام بآیات الله بحسن خلقه وکرم ضریبته = شبهه‌سز طوغرولغنه کیدن مسلمان حسن اخلاق وکرم سجیه‌سی سایه‌سنده دائمی صوم و صلاة ایله مشغول اولان کیمسه‌نڭ درجه‌سنی بولور.»

— «ان العبد لیبلغ بحسن خلقه عظیم درجات الآخرة وشرف المنازل وانه لضعیف العبادة وانه لیبلغ بسوء خلقه اسفل درك جهنم وانه لعابد = شبهه‌سز بر قول حسن اخلاقی سایه‌سنده عبادتی آز اولدیغی حالده درجات آخرتڭ اڭ بویوکلرینه ومنازل آخرتڭ اڭ یوکسکلرینه نائل اولور. سوء اخلاقی سببیله‌ده عابدلر زمره‌سندن معدود ایکن جهنمڭ اڭ آشاغی درکاتنی بولور.»

— «سوء الخلق یفسد العمل کما یفسد الخل العسل وحسن الخلق لیذیب الخطیئة کما تذیب الشمس الجلید = سیرکه بالی ناصل بوزارسه سوء خلق‌ده عملی اویله‌جه افساد ایدر. حسن خلق ایسه کونش قاری اریتدیکی کبی کناهلری اریتیر.»

— «سوء الخلق شؤم وشرارکم اسوأکم خلقاً = سوء اخلاق اوغورسزلقدر. اڭ کوتولریکزده اڭ فنا اخلاقلیلریکزدر.»

— «لا یزال العبد من الله بعیداً ما یسیء خلقه = برقول اخلاقنی فنالشدیردیغی مدتجه الله تعالادن هپ اوزاق قالیر طورور.»

— «ان لکل شیء توبة الاصاحب سوء الخلق فانه لایتوب من ذنب الا وقع فی شرمنه = هر شیئڭ بر توبه‌سی واردر. یالکز فنا اخلاقی اولانڭ توبه‌سی یوقدر. زیرا اوهیچ بر کناهدن توبه ایتمزکه دها فناسنه کرفتار اولماسون.»

حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلمه بری: «حسن خلق نه‌در؟» دییه صورمش. «ان تصل من قطعك وتعطی من حرمك وتعفو عمن ظلمك = سکا طاریلان کیمسه ایله کوروشمه‌ڭ، سنی محروم ایدنه عطا قیلمه‌ڭ، سکا ظلم ایده‌نی عفو ایتمه‌ڭدر.» بویورمشلر.

بری‌ده رسول الله صلی الله علیه وسلمڭ اوکنده، صاغ طرفنده، صول طرفنده طورارق آیری آیری اوچ کره: «یارسول الله، دین نه‌در؟» دییه صورمش. اوچنده‌ده: «حسن خلقدر.» جوابنی آلمش. بوکاده قناعت ایتمیه‌رك بر کره‌ده آرقه طرفنه کچوب «یا رسول الله، دین نه‌در؟» دییه صورنجه حضرت پیغمبر ذیشان آرتق آرقه‌یه دونه‌رك: «یاهو! آکلامیورمیسڭ؟ غضب ایتمه‌مکدر» بویورمشلردر.

بر دیکری‌ده: «یا رسول الله، بکا نصیحت ایت» دیمش. «اتق الله حیثما کنت = نره‌ده بولونورسه‌ڭ بولون. اللهدن قورق» بویورمشلر. «دها نصیحت ایت» دیمش. «اتبع السیئة الحسنة تمحها = سیئه‌دن صوکره همان برحسنه ایشله‌که آنی محو ایده‌سڭ» بویورمشلر. ینه: «دها نصیحت ایت» دییه استرحامده بولونجه: «خالق الناس بخلق حسن = خلقه اخلاق حسنه ایله معامله ایت» جوابنی آلمش.

کذلك: «اعمالڭ افضلی هانکیسیدر؟» سؤالنه «خلق حسندر.» جوابنی ویرمشلردر.

برکون حضور عالیلرنده برقادیندن بحث ایدیلیرکن: «هرکون اوروج طوتار، بوتون کیجه نماز قیلار. یالکز شوقدر وارکه اخلاقی فنادر. دیلیله قومشولرینه اذیت ایدر» دیمشلر. بوکا قارشی‌ده: «او قادینده خیر یوقدر. اهل جهنمدندر» جوابنی ویرمشلردر.

احمد نعیم

۴۲ نجی نسخه‌سنده‌کی ترتیب سهولری:

صحیفه	ستون	سطر			
۲۷۸	۲	۸	ایدیله‌جك	یرینه	ایدیله‌جکی
»	»	۱۰	و یوزلرجه	»	یوزلرجه
۲۷۹	۱	۲۲	اخلاقیه‌لرنی	»	اخلاقیه‌یی

اوروپا علماسنڭ مهم برسؤالنه جواب

— ۲۲۴ دن مابعد —

خدعه، مداهنه، چوق کولمك، استهزا ایتمك، سری افشا، انسانلرڭ عیبلرینی آراشدیرمق، نعمتڭ قدرینی بیلمه‌مك، عطالت، بخل، اسراف، بشقه‌سنه افتراء، مزورلك، خیانت، بورجی انکار، انسانلرڭ مالنی غیر مشروع براصول ایله آلوب یمك، بیلدیکنی اوکرتمه‌مك،

مغروراولمق ، بشقه‌سنك حقوقنی غصب ایتمك ، حق شهادتی کیزله‌مك ، یلان یره شهادت ایتمك ، بشقه‌لرك حالنی اراشدرمق ، سوء ظن ، قمار اوینامق ، تفاخر ایتمك ، طارتمش اولدیغی شیئی نقصان یاپمق ، طعامی احتکار ایدوب وقتنده دست معاونتی اوزاتمامق ، یکدیکریله دشمن اولوب محبتی کسمك ، اوته‌کنك بریکنك عرضنه ، ناموسنه سب ایتمك ، عهدی نقض ، وعدنده خلف ایتمك .

دها بونلردن بشقه قرآنده پك چوق احکام واردرکه اونلردن بعضیلری دولتك سیاستنه ، مملکتك اعمار وترتیبنه تعلق ایتدیکی کبی برقسمی‌ده تبعهٔ دولتك امن وراحتنی ضامن اولوب ، سوزدن زیاده بالفعل ، بالتجربه منافع عظیمه وفوائد جسیمه‌سی ظاهر اولان احکام جلیله‌در. کذلك قرآنده برقسم احکام دها واردرکه اونلرده تقسیم مواریثه ، هرحق‌صاحبنه حقنی ویرمکه تعلق ایدر .

والحاصل قرآن کریم بونلر وبونلره مماثل دها نیجه احکامی احتوا ایدییورکه اونلرساٸر کتب‌مقدسهٔ سماویه‌ده مذکوردکلدر. عقل واذعانه مالك اولانلر بیلیرلرکه : شریعت محمدیه‌نك بتون احکامی فکرك احاطه ایده‌بیله‌جکی نسبتده آچیق اولدیغی کبی کندیسنه اتباع ایدنلرك کافهٔ حقوقنی‌ده — حیاً ومیتاً — ضیاعدن محافظه‌ایتمکی تکفل ایتمشدر .

قرآن کریمده دها نه‌قدر احکام غامضه ، معانیٔ دقیقه واردرکه علوم وفنونك بوقدر ترقی ایتدیکی شوزمانده بیله اونلرك اوزرنده‌کی نقاب قالدیریلوبده نه اولدقلری کشف ایدیله‌میور . اکلامق شویله طورسون نظر دقتمزی بیله جلب ایتمیور . بونك باشلیجه سببی‌ایسه عقول بشرك اونلری اکلامغه کافی کلمه‌مسیدر ، مع هذا هیچ شبهه یوقدرکه : افکار بشر درجات کماله دوغری‌ترقی ایدوب علوم‌وفنونك دائره‌سی توسع ایتدکجه اونلرده انکشاف ایده‌جکدر .

مثلا کرهٔ ارضك متحرك اولدیغنی فناً اکلامق انجق ، زمانمزه پك یقین اولان برعصرده میسراوله‌بیلمشدر . حال بوکه قرآن‌کریم بوحقیقتك‌اوزرنده‌کی پرده‌یی‌بیك اوچیوز بوقدرسنه اول‌قالدیرمشدر؛ فقط اوعصرلرده اوحقیقت مکشوفه‌یی بیله کوره‌جك کوزه مالك اولمدیغمزدن پك چوق زمان کچدکدن صوکرا کوره بیلدك . صوکرا قرآن کریم حفظ‌الصحه واسبابنه مراعات جهتندن دوشونیلیرسه اونك برقانون طبی اولدیغنی ، امم ماضیه وقرون خالیه‌نك احوالی نقطهٔ نظرندن تدقیق ایدیلیرسه حقایق ایله مشحون برتاریخ عمومی اولدیغنی کورورسك . قرانی آلوب اونده اولان قصص وحکایاتی اوقو ! باق‌که اونلری نصل بلاغتك اك اعلی‌بردرجه‌سی‌اولان برطرز بدیع ، براسلوب معجز ایله ایراد ایدییور . اونده‌کی‌طرزافاده نفوس بشریه‌یه اوقدر تأثیر براقیرکه عربجه ، ترکجه ، فرانسزجه ودهاساٸر لغتلرده یازیلان رسائل اخلاقیه ، کتب تاریخیه ، روایات ادبیه‌نك هیچ بریسنده اونك برمثلنه تصادف ایده‌مزسکز . اوقدر ایجازیله برابر حقیقتی اویله تصویر ایدرکه عادتا اوحقیقت ، کوزکك‌اوکنده تجسم ایدرده اونك حکیم وعلیم برذاتدن صدور ایدن کلام معجز اولدیغنی باهراً اعلان ایدر.

قرآنده موجود اولان مباحثك قسم‌اعظمی ساٸر کتب مقدسه‌ده یوقدر، که‌بوده ضروری‌برشیدر. چونکه هیچ شبهه یوق‌که اوعصرده بونلردن دها اهم موادك بیانی ، دها الزم امورك اصلاحیله اشتغال ایدلدیکی جهتله اوعصرده بولنان‌انسانلری بوکبی مباحث ایله تکلیف ایتمك مرشدك وظیفه‌سندن دکلدی ، بلکه اوزمان بیان ایدلمش اولسه‌یدی اواحکامی هیچ بریسی اکلامازلردی .

مع هذا قرآنده‌کی مطالب عالیه ، فنون کثیره‌ده الآن هیچ کیمسه طرفندن حقیله اکلاشیله‌مامشدر ، دها پك چوق اسرار وحکم قرآنیه واردرکه مرور اعصار ایله اکلاشیله‌جقدر . یوقاریده برقاعدهٔ فنیه ذکر ایدرك سکا سویلشدم‌که : قانون تکامل تدریجیدر ، آنی دکلدر ؛ بناءً علیه شوراسی‌ده بالضروره معلوم اولمق لازمدرکه قانون تکامل‌ده بنفسه قرآن‌کبی برکتابه محتاجدر ؛ نبی اولك‌شریعتی ایکنجی بر نبی ، اونك‌کی‌ده اوچنجیسی ایله اکمال اولنوب حضرت موسی‌یه قدر بویله کلدی واونك‌کی ده شریعت عیسی ایله اکمال اولوندیغی کبی، شرایع سابقه‌نك کلیسی‌ده انجق‌حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) ك شریعتی ایله اویله‌جه اکمال اولندی .

شمدی شو تفصیلاتدن مستبان اولیورکه شریعت موسی کندندن اولکی‌شرایعدن‌ارجح ، اکمل؛کذلك عیسی‌نك‌کی‌ده شریعت موسی‌دن اکملدر. بناءً علیه شریعت محمدیه‌نك‌ده بالجمله شرایع سالفه‌دن اکمل وافضل اوله‌جغنده قطعیاً تردد کوسترمه‌ملیدر ؛ چونکه انجیلك ظهوری توراتدن صکره اولدیغی جهتله فضله اوله‌رق اونك برچوق احکامنی‌ده شامل بولنه‌جغی‌شك‌کتورمز برحقیقتدر. بونك ایچوندرکه توراتدن ارجحدر ؛ قرآنه کلنجه : اوده عینی سببدنناشی انجیلدن ارجح واکملدر .

اکر بوقضیه‌نك عکسنی آلیرده توراتك انجیله ، یاخود انجیلك قرآنه‌مرجح اولمسنی ادعا ایدرسه‌ك مرور زمان وتقادم ایام ایله عقل بشرده بر رجعت قهقری ایله دوچار تأخره اوغرادیغنه قائل اولمش اولورزکه بزدن صدور ایده‌جك بویله بر منطقسزلق‌نوع بشره قارشی بیوك بر ظلم ، عفوی ناقابل برمعصیت ارتکاب ایتمکدر. ایشته‌بورایه قدر سرد ایتدیکم اسبابدن طولاییدرکه صوکره کلن اولکنی نسخ ایدییور ؛ ینه بو قاعده‌نك ایجاباتندندرکه: شریعت محمدیه شرایع سابقه‌نك هپسنی ناسخ ، کندیسی بوندن صکره هیچ بر شریعتله منسوخ دکلدر ؛ احکامی الی‌الابد باقیدر .

چونکه برشریعتك بشقه برشریعتله نسخ ایدلمسی حوائج ضروریهٔ بشریه‌نك تکثر وتوسع ایدرك وقت وزمانه مناسب برصورتده بشرك او احتیاجنی‌دفع ایتمك ایچون او شریعتك احکامی کافی کلمه‌مکله‌اولور. حالبوکه حوائج ضروریهٔ بشریه نه قدر تکثر ایدر، نه نسبتده زیاده‌ لشیرسه ینه شریعت محمدیه‌دن دها و سارع شریعته احتیاج مس ایتمز.

قرآن کریمك احتوا ایتدیکی اقسامك بر قسمنی انظار عبرته وضع ایتدم. اکر اونلری بر آز تأمل ایدرسهك کوررزکه دائرهٔ احتیاج نه قدر توسع ایدرسه ایتسون احکام قرآنیه‌نك خارجنده قالمق ممکن دکلدر.

عقل بشر نه قدر آثار ترقی کوستروب تکمل ایدرسه ایتسون ینه شریعت اسلامیه‌نك مشتمل اولدیغی احکام جلیله‌نك حدودی خارجنه چیقه‌بیلمك احتمالی مفقوددر، بناءً علیه هرعصرده‌کی انسانلر ایچون اوکا اتباع ایتمك بر ضرورت حکمنی آلیر، عقل بشر ایچون بوندن قورتولش یوقدر.

مواد سابقه تقرر ایتدکدن صکره شوراسی آشکار ومحققدرکه: قرآن پك محکم بر نظام ربانی، ازلی بر قانون الٓهیدر. بونك ایچون هر زمان اوکا اتباع، هر یرده احکامیله عمل ایتمك داعیٔ سعادت، کافل فوز وفلاح، اونده‌کی احکامه مخالفت ایتمك‌ده خسران عظیم، ذلت ومسکنته باعث اولمقدن بشقه بر شی دکلدر؛ ایشته یوقاریدن بری بیان اولنان علل معقوله ایله اکلاشیلدی که قرآن قطعیاً بشقه بر شیٔ ایله نسخ ایدیله‌مز، اونی کتیرن ذات‌ده خاتم الانبیاء والمرسلین‌در. «والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم»

«صوك» مترجمی: آقسه‌کیلی

احمد حمدی

تربیه و تعلیم

معارف نظارتنك تعمیمی

معارف نظارتندن بالعموم معارف مدیریتلرینه تبلیغ ایدلمشدر:

مدنیت غربیه ایله مدنیت شرقیه‌مزك تاریخ تماس و تلاقیسی اولان تقریباً بر عصرلق زماندنبری حکومت سنیه‌جه غربك خزائن معرفتی دیارمزه نقل ایتمکله انجق تأمین بقا ومکنت قابل اوله‌بیله‌جکی تقدیر ایدلمش وبو مقصدی استحصال ایچون ممالك شاهانه‌نك هر طرفنده درجات مختلفه‌ده مکاتب عدیده کشاد اولنمشدر. حکومتك تأسیس ایتدیکی بو دار العلوملرك یتشدیردیکی ارباب عرفانك عددی نفس الامرده استکثار ایدیله‌میه‌جك راده‌ده بولنمقله برابر سابقه‌نسبتله حقیقةً مهم بر یکونه بالغ اولمشدر. مع مافیه شوراسی ده مع التأسف اعتراف اولنورکه ترقیٔ معارف ایچون مصروف اولان مساعی وبو مساعیدن اقتطاف ایدیلن ثمرات احتیاجات عصریه‌مزك قات‌قات دوننده وشهراه ترقی وتمدنده اوروپا اقوامی شویله طورسون دولتمزك بعض اجزاسی اوزرنده تأسس ایدن یکی قومشو دولتلرله بیله هم عنان اوله‌مزه غیر مساعد بر درکه‌ده قالمشدر. بونك اسباب اصلیه‌سی‌ده مکاتبك پروغراملرینی ترتیب ایدرکن هدف تعلیم وتربیه‌نك یاکلش انتخاب ایدلمسی وغایات تحصیلك غایهٔ آمال ملیه‌یه توفیق اولنما-مسی و مکاتبمزك اساساً وقتیله الك مبرم عد ایدیلن مأمور یتشدیرمك احتیاجی کوزه‌دیله‌رك آچیلمش بولنمسی و ممالك سائره‌ده متخذ اصوللرك مملکتك احتیاجاتنه موافقت یاخود عدم موافقتی تدقیق ایدلمکسزین قبول اولنمسی ماده‌لری اولوب بونك نتیجه‌سی اولمق اوزره مکاتبده اکمال تحصیل ایله چیقانلر کندیلرینی و اداره‌لرینی تأمین ایده‌جك بر مسلکه انتساب ایده‌مدکلری کبی معارف جدیده‌یی اکتساب ایدنلرله بوکا محتاج اولانلر آره‌سنده دخی بر عدم امنیت واعتماد حاصل اولمش و ملتك احتیاجات حقیقیهٔ دینیه و اخلاقیه‌سنی جامع بر هدف معین آرانمامسی سببیله تربیهٔ مطلوبهٔ دینیه واخلاقیه منحصراً عائله‌لرك ایادیٔ اهتمام و اعتناسنه ترك ایدلمشدر. بناءً علیه ترقیٔ معارفی بحق تأمین ایتمك اوزره تدریساتك اولاد وطنه فائده بخش اوله‌جق صورتده اجراسیله بونلرك استقبال مملکت ایچون فیضدار وروحی روح ملت ایله هم آهنك بر عنصر فعالیت اولمسی وبو عدم امنیت واعتمادك ازاله قلنمسی ضمننده لازم کلن مساعی واقداماتی ابذالده دقیقه فوت ایتمه‌مك خدمت معارفه وقف وجود ایدن بالجمله مأمورین ومعلمین ومستخدمینك دوش همت وحمیتنه مودوع وظائف مبجله‌دندر. ملتك حال وآتیسی ایله علاقه‌دار اولوب حیات وبقاسنك نکهبان یکانه‌سی بولنان بو خدمت مقدسه‌ده دامن درمیان غیرت اولمق ایچون فیمابعد کوزه‌دیله‌جك هدف اقصی دین ودنیاجه محتاج اولدیغمز علوم عصریه‌نك کافه‌سنی تدریجاً ومعقول ومنطق بر صورتده توزیع اولنمش اوله‌رق درجات مختلفه‌ده‌کی مکاتب متنوعه پروغراملرینه ادخال ایتمکله برابر مکتبلرمزی هردرلو تصنعدن خالی برر تربیتکاه حالنه قویمقدن عبارتدر. زیرا بو مملکت علمسز ودینسز پایدار اوله‌میه‌جغی کبی تقلید ایله نافع ثمره‌لر استحصال ایدیله‌میه‌جکی‌ده حقایق مبرهنه‌دندر. بناءً علیه پروغراملرمز بتوفیقه تعالی بیدرپی احتیاجات حالیه و آتیه‌مزه کوره تعدیل واصلاح ایدیله‌رك ثمرات مطلوبهٔ علمیه بخش ایدنجه‌یه قدر اولا تربیهٔ دینیه واخلاقیه‌یه کمال اهمیت وجدیتله اعتنا وقت، مسلك تعلیم وتربیه‌نك شدیدا محتاج اولدیغی وقار وجدیته قطعیاً خلل کتیرلمیه‌جك صورتده حرکت ایدلمسی، ثالثاً استاذ ومربی صفتنی حائز اولانلرك مساعیٔ فعلیه‌سی یالکز تلقینات قولیه‌یه منحصر قالمق کافی اولمدیغندن تربیهٔ دینیه واخلاقیه خصوصنده هرکسه برنمونهٔ فضیلت ومکتبلرمزك برر انموذج تربیت اولمسی کمال اهمیتله توصیه اولنور.

سبیل الرشاد

معارف نظارتنك بو تبلیغنامه‌سی — دینیله بیلیرکه — مملکتمزده تعقیب اولونمه‌سی الك خیرلی اولان تربیه وتعلیم اساسلرینك برفذلکهٔ بلیغ الاداسیدر. فی الحقیقه «بو مملکت دینسز وعلمسز پایدار اولامایاجغی کبی، تقلید ایله نافع ثمره‌لر استحصال ایدیله‌میه‌جکی‌ده حقایق مبرهنه‌دندر.» بونك بویله اولدیغنه ایمان ایتمه‌مك؛ اذعانسزلغك، بصیرتسزلکك الك بویوك نشانه‌سی اولور. شوقدرکه بو «بلاغ مبین» ایله معارف نظارتنك وظیفه‌سی ختام بولمشدر دینه‌مز. ایی دوشونلر، عینی زمانده ایی‌ده یاپمالیدرلر.

ادبیات

بزدن اولمیانلره دکل !

همدرد و هموجدانم عاکفه

چکلمش شویله تنها بریره ایام نکبتده ؛
بونالمشدم اوموت آلوده قبرستان کثرتده .
نه برهمدردوهمدم ... وارسه عزلتکاه وحدتده .
انیسی اولمینجه آدمه زندان ، جنتده .

وطن مجروح ، افقلر صارصیلیر آه مدامندن ؛
آلولر یوسکوروز ، قانلر صاچار هر برمسامندن .
اوملیونلرله اولادك : خواصندن ، عوامندن
مددیوق ... صانکه راضی جمله‌سی حالك دوامندن؟

وطن سوداسی انسانلر ایچین بر حس فطریکن ؛
او مجنونانه سودانك اسیر بی قراریکن !
اسارتمی دیدم ؟ یوق یوق مدار افتخاریکن ،
وطن ؛ ناموسی ، عرضی ، مادر شفقت نثاریکن .

وطن دیندیکجه‌روحم غشی اولور فرط غرامندن ،
جگر اووارلغندن ، کاشناتك صبح وشامندن ؛
وطن قدری نه‌در ؟ چیق خارجه باب‌السلامندن :
اوهجرانلر خبر ویرسین سکا شوکتلی نامندن .

او محنتکهده وجدانم قوبولدی شویله فریاده :
بو لاقیدی نه‌در بزده ؟ وطن چاغریرکن امداده .
وطن الدن کیدرسه یوق وطن اولاد و احفاده ؛
شرفلی برلیاقت (!) حشره‌دك لعنت‌ایله یاده .

بزمچون یوقمی اللهم اویانمق خواب غفلتدن ؟
بزمچون عبرت آلمق یوقمیدر بونجه فلاکتدن؟
بزمچون توبه ایتمك یوقمی ذلتدن ، عطالتدن ؟
قیروب ال برلکیله قورتیلوب قید اسارتدن .

دکلیدك او بزکیم طقسان اوچ حربنده قهر اولدق!
چیریل چپلاق ایدوب ترك دیار ، استانبوله دولدق!
نه آجلقلر، نه محنتلره قبرستانه یول بولدق !
بوتون ملتجه کیردك ماتمه ایواه ... صاچ یولدق .

اوروسجقلر، ویدینلر، صوفیه‌لر بولغاره مال‌اولدی؛
بویوك بربولغارستان شکلنه کیردی نه‌حال اولدی !
طوتوك کیم بوفلاکت باعث هر قیل وقال اولدی ؛
فقط بادهوا کیتدی ، بزه قانلی وبال اولدی !

او بولغار ایشته شمدی آدم اولدی چیقدی میدانه،
اوتوز ییلده ..؟ أوت ! حیرت ویریر البته انسانه .
نه ظن ایتدك ! چالیشدی اکتساب علم و عرفانه ،
یتشدی حیله‌ده ، هر ماعنده فکر شیطانه !

اوکونلرده مکر بزقالقمیشمز، کوز آچمیشمز حیرت!..
مکر ایتمش تشکل ظلمه قارشی ــ ایتمه ! ــ جمعیت :
یا عصیان عمومی (؟) یاکه استحصال حریت ؛
اکرچه اصلی وارسه دوغریسی یا پك بویوك همت!

أوت، اندیشه‌نا کم عقلمز ، اذعانمز نرده ؟
تردد ایتمه‌یمی ؟ رشدمز ، عرفانمز نرده ؟
بزی برلشدیرن ، ملت ایدن قرآنمز نرده ؟
بو قانسزلق ، بو حسسزلك ایچنده جانمز نرده ؟

کیمی دهری ، طبیعی ! بعضمز مفتون قومیت ؛
سیلنمش مرده قلبندن دیانت ، حب ملیت .
کیمی جهل وتعصبله قارارمش کوزلری : جنت..!؟
نصل ممکن اولور بونلر ایچین تشکیل جمعیت ؟

نهایت ایشته هرکس حر مطلق : بی عنان اولدی ،
یازیق بر انحلال اجتماعی ... پك یمان اولدی !
جهان کولدی بزه ، بو غوغامز اما نه شان اولدی؟
ذلیل اولدق، رذیل اولدقده اعدا کامران اولدی!!

محمد فخرالدین

مقالات

یا حسرةً بعد حسرةٍ علی المسلمین!

امان یاربی ! مسلمانلرك چله‌سی طولمق بیلمیه‌جکمی ؟ عالم اسلامك باشندن مصیبت هیچ اکسلمیه‌جکمی ؟ بریاندن وطنك الڭ قیمتلی پارچه‌لری برر برر المزدن چیقیور ؛ اوبر طرفدن ملتك الڭ کزیده اولادی آره‌مزدن چکیلوب چکیلوب کیدییور !

هانکی دردیمزه آغلایه‌لم ؟ هانکی فلاکتمزك ماتمنی طوته‌لم ؟ مناستردن اوچ بش کون صوکره مناسترلی‌یی غائب ایدن وطن عثمانی، بوکونده احمد مدحتك آرقه‌سندن آغلیور . یاحسرةً علی المسلمین ! یاحسرةً بعد حسرةٍ علی المسلمین !

مناسترلی کیم ایدی ؟ متأخرین علمانك الڭ بویوکلرندن ایدی . شو صوڭ زمانلرده شیخ محمد عبده دیار مصرڭ ؛ مولانا حسین جسر سوریه‌نك ؛ شیخ امین کردستانك الڭ بویوك حکیمی ، الڭ مشهور علامه‌سی اولدیغی کبی مناسترلی‌ده بودیارك الڭ متبحر برعالم نحریری ایدی.

مناسترلی آلتمش بش سنه امتداد ایده‌بیلن حیاتنك اللی سنه‌سنی علوم اسلامیه‌یه وقف ایتمش ؛ بوتون عمرینی اوقومقله ، اوقوتمقله کچیرمش بر وجود محترم ایدی .

مناسترلی عرفانندەکی عظمت، حافظه‌سندەکی قدرت ، محاکمه‌سندەکی اصابت ، مساعیسندەکی جدیت ، ذکاسندەکی فعالیت اعتباریله پك نادر یتیشن فطرتلرندندر . مناسترلی قدر منتظم چالشمش ؛ مناسترلی قدر چوق اوقومش ؛ مناسترلی قدر چوق اوقوتمش ؛ مناسترلی قدر زمانتی آز اسراف ایتمش اکابری ، بز ، اسلامك ، زمان جاهلیتی اولان بو دورده دكل ، ادوار ماضیهٔ معرفتمزده بیله اوقدر مبذول کوره‌میورز .

مناسترلی‌نك حجرهٔ مساعیسی پك زنکین بر کتبخانه ایدی . کیجه‌لرینی هپ اوراده اوقومقله ، یازمقله کچیرر ؛ کوندوزلرینك یاریسنی شهر کتبخانه‌لرنده ، یاریسنی‌ده مکتبلرده ، تعطیل کونلرینی ایسه جامع کرسیلرنده امرار ایدردی .

مناسترلی علوم اسلامیه‌نك هربرینه آیری آیری چالیشمش ، هم سنه‌لرجه چالیشمش ایدی. کمال امعان ایله مطالعه ایتدیکی ، کنارلرینه کندی مطالعه‌لرینی علاوه ایلدیکی نفائس معرفتك یالکز اسملرینی صایمق بیله عقللره حیرت ویرر !

مناسترلی مطالعه یاخود مناقشه ایتدیکی مباحث علمیه‌یی اومباحثك متحمل اولدیغی ، لکن هیچ برباحثك متحمل اوله‌میه‌جغی درجه‌لرده تعمیق ایدردی . اونك ایچون درسلرندن مبتدی طلبه پك اوقدر مستفید اوله‌مازدی . لکن منتهی طلبه‌ده مناسترلی کبی بر استاد محقق بوله‌مازدی . مواعظنه کلنجه ، اونلردن هم خواص ، هم عوام بویوك بویوك استفاده‌لر ایدردی .

مجلسی ایسه پك لطیف ایدی. انجق بیله‌مم ، اوقومقدن، اوقوتمقدن یورغون دوشدیکی ایچونمیدر ، نه‌در ، خصوصی محافلده سویله‌مکدن زیاده سویلتمه‌یی ایستردی . هرمسلك اربابنی حرمتله قبول ایدر ؛ هپسنی‌ده استثقال ایتمکسزین دیکلردی .

مناسترلی غرب لسانلرینه واقف دکل ایدی . لکن مصرده باصیلان آثاری برر برر تعقیب ایتدیکی ایچون ، جهان مدنیتده‌کی ترقیات علمیه‌یی ، ادبیه‌یی ، انقلابات فکریه‌یی اوواسطه ایله کونی کونه خبر آلیردی .

مناسترلی علوم اسلامیه‌نك هربرنده احاطهٔ کلیه صاحبی اولمقله برابر کندیسنك اك زیاده ذوق آلدیغی ، اك زیاده اوغراشدیغی فن جلیل تفسیر ایدی . تا ابن عباسدن زمانمزه کلنجه‌یه قدر قاچ معروف مفسر یتیشمش ایسه ، مناسترلی اونلرك هپسنی بیلیر ، هپسنی پك یاقیندن طانیرایدی.

مناسترلینك علما آره‌سنده‌کی اشتهاری بوندن اوتوزسنه اول باشلار: فلسفهٔ اسلامیه‌ده‌کی اختصاصیله بحق اشتهار ایتمش اولان مولانا حافظ شاکرافندی مرحوم ایله مناسترلی آره‌سنده برمسئلهٔ علمیه بر « عمد ، قصد » مسئله‌سی حادث اولمشدی . دعوانك ناصیل بیتدیکنی ، حقك هانکی طرفده قالدیغنی حالا بیلمیورم . یالکز شوراسی خاطرمده‌در که : اوصره‌ده بزرشدیه مکتبی صیره‌لرنده اوطوروپوردق . حافظ شاکر افندی مرحومی اووقتلر یدی یاشندن یتمشنه قدر بیلمین یوقدی . هنوز اوقدر اشتهار ایتمه‌مش براسماعیل افندینك چیقوب‌ده شاکر افندی خواجه ایله مناقشه‌یه کیریشمسی بزچوجوقلرك بیله حیرتنی ، حتی حدتنی موجب اولمش ایدی !

بز طبیعی اولا مسئله‌یی اکلامق ایجاب ایده‌جکنی اوفاجق بینمزه اوغراتمادن شاکر افندی خواجه‌یی حقلی چیقاریوردك . اقشام أوه کیدر کیتمز مرحوم پدرمله‌ده عینی مسئله اوزرینه قونوشدق . بابام بنم اسماعیل افندی مرحومه اولان هجوممی کورنجه : « اوغلم ، دها سن بوکبی مسائلی آکلایه‌مازسین . واقعا شاکر افندی یتیشمش بربویوك خواجه‌در . لکن اسماعیل افندی‌ده یتیشیور ، چونکه آله‌بیلدیکنه چالیشیور . » دیمشدی .

مناسترلینك عموم آره‌سنده اشتهارینه ایسه « رسالهٔ حمیدیه » ترجمه‌سی سبب اولمشدر . بوترجمه‌ده احمدمدحت افندینك سایه‌سنده‌در . زیرا مناسترلی مرحومی بوخیرلی ایشه‌سوق ایدن اوذاتدر ...

*
* *

زواللی مدحت ! سن نه‌قدر خیرلی ایشلر وجوده کتیردك ! نه‌قدر خیرلی ایشلره دلالت ایتدك ! سنك اللی بش ییل سورن حیات فعالیتك ملتك خیرینه عائد مشکور، مبرور خدمتلرله طولودر.

وارسین ، اوخدمتلرك شکرانه‌سی اوله‌رق بو قدر ناشناس ملت سنی تحقیر ایتسین ، ترذیل ایتسین ، تکفیر ایتسین ! خواص سنك اوبویوك نامکه تمثال جهالتلر دیکسین ؛ عوام سنك اوآچیق ناصیهٔ ایمانکه طوغرو کفرلر صاوورسون !

سن بو ملته خواجه‌لق ایتدك ؛ سن بو ملته اوقویوب یازمه‌یی اوکرتدك ؛ سن بو ملته کتبخانه‌لر طولوسی نافع آثر یازدك . ایچمزده سنك اثریکی اوقومامش ، سندن بر چوق شی اوکرنمه‌مش کیمسه یوقدر .

سنی ناصیل تجهیل ایدیورلرکه ، عمرك چالیشمقله کچدی ؟ سنی ناصیل تکفیره قالقیشیورلرکه مدافعه‌لریکی بوتون جهان اوقودی ؟

یاشك یتمش بشی بولمش ، وجودك آله‌بیلدیکنه ییپرانمش ایکن ، ملتك صلاحی ایچون ، یکرمی بشلك دلیقانلیلردن زیاده چالیشیوردك . نهایت ، کیتدك ، دارالشفقه‌ده‌کی اوکسوزلرك قوجاغنده جان ویردك . بذل ایتدیکك مساعی الله عندنده نه درجه‌لرده مشکور ایمش‌که : بویله اولیاء اللهه بیله نادر نصیب اولور ، بر خاتمه ایله حضور رب العالمینه کیتدك !

*
* *

مدحتك دارالشفقه حولیسنه چیقاریلان جنازه‌سنی اوچ درت یوز یتیم احاطه ایتمش ایدی . تزکیه وظیفه‌سنی فخرالعلماء خالص افندی حضرتلرینه تودیع ایتدیلر . برطرفدن اختیارلغی ،

ديكر طرفدن كچنده كچيرديكى خسته‌لقدن قالان درمانسزلغى سببيله آياقده طورمايه مجالى اولمايان او نحرير محترمده عصاسنه دايانه‌رق جنازه‌نك اوكنه كلدى ؛ كوز ياشلرى آره‌سنده بوغولان برسسله : « اى جماعت مسلمين ! بو آدم شهيددر . شهادتنه حضورربّ‌العالمينده بن شاهدم . » ديدى . قيصه ، لكن مؤثر بر دعادن صكره چكيلدى . بن عمرمده او قدر حزين ، اوقدر صميمى بر تزكيه كورمه‌مشدم .

لعمرى ماالرزية فقدمال ،
ولافرس يموت ولابعير ؛
ولكن الرزية فقد حر ؟
يموت لموته خلق كثير .

محمد عاكف

تربيهٔ اسلاميه جمعيتى

بومقدس جمعيت ميدانه چيقار چيقماز عالم‌مطبوعاتده دخى برموقع اشغال ايده‌رك كفتكو وديدى قوديلرده معروض اولديغى كبى ثنا وشكران ايله‌ده ياد اولندى .

هيچ شبهه يوقدركه اساس اعتباريله بوجمعيت مقدسه حقنده ذرهٔ ايمانى اولنلردن برفرد بدبين اوله‌مز . بوخصوصده سوز سويله‌مك بيله فضله‌در . فقط بر آز فكر وملاحظه‌يه مالك اولنلرده بوكبى مهم برمسئله قارشوسنده بوسبوتون « جف‌القلم » سكونده ايده‌مزلر . زيرا بومسئله نتيجه اعتباريله بوتون عالم اسلامه عائد بر مسئله اولديغى جهتله هرمؤمن موحد بويله برجمعيتك ابتداء تأسسنده غايهٔ مقصده موفقيتى اميدينى تقويه وتأمين ايده‌جك اسبابك مكمليتنى آرزو وتمنى ايدر . چونكه بيچاره مسلمانلرك بوكبى مؤسسه‌لرى تقدير ايتمكله برابر برقاچ دفعه‌لرده آغزلرى يانمش ومتشبثلرك عدم‌اهليت واهمالاتندن طولايى سعيلرى عقيم قالديغنى دخى رأى‌العين مشاهده ايتمشلردر .

ايشته شو جهتى نظر اعتباره آله‌رق اوله‌بيلوركه اشخاصه بيله اعتراض ايدنلر بولنور واحتمالكه بعض اعتراضاتنده حقلى دخى اوله بيلورلر . چونكه بوكبى جمعيتلرك مطلوبه موافق جريانى تأمين ايچون اشخاصك مادة ومعنا غايت بيوك تأثيرى واردر . بوجهت قطعيا وكيمسه‌نك خاطرى ايچون اغماض اولنه‌مز .

ظن ايدرم هرامورمزده كنديلرينه تقليدى التزام ايتمكده اولديغمز آوروپاليلركده بوكبى مؤسسه‌لرده اول باول نظر اعتباره آلدقلرى جهتلر ، بوجهتلردر . حتى ميسيونر جمعيتلرينك بيله حكمداران عائله‌لرى زير حمايه‌لرنده تأسيس اولنمه‌سى عادتا برعنعنه شكلنى آلمشدر . بوندن بشقه بوكبى عمومى جمعيتلرك ــ بلا استثنا ــ ابتداى تأسسنده مؤسسلرك شخصيله مؤسسه‌نك تأمين غايه‌سى آره‌سنده‌كى مناسبتى آرارلر ، آرامقده براص ضروريدر . بالخاصه تأثيرات معنويه دائما اشخاص ايله قائمدر . برفسلى نه‌قدر عالم اولورسه اولسون جامعلرده وعظ ايده‌جك اولورسه ، استانبول محيطنده معروف ــ واسملرى‌ده اوزرنده ــ سوروجى خوجه‌لر قدر تأثير ايده‌مز . بوحقيقتى اعتراف ايتمك ايجاب ايدر .

بن ، جمعيت مذكوره رجالى بيننده بر ايكى آدم استثنا اولنورسه ، هيچ برينى شخصاً طانيميورم . شوحالده بنم سوزلرم هيچ برشخصه عائد اولميوب يالكز مؤسسلر حقنده اهليتك لزوم وتأثيرينى عرض ايتمكدر . بونك ايچون بويله بيان مطالعه‌ده بولنمه‌يى‌ده ينه وظائف اسلاميه‌دن عد ايده‌رك جسارت ايديورم . بلكه افرادجمعيته آيروجه احترام ايتمكله برابر كنديلرينك آداب اسلاميه ايله متخلق اوله‌جقلرينه حسن ظن ايده‌رك بوجهتى نظر اعتباره آلمه‌لرينى بالخاصه تكرار توصيه ايديورم .

روح مسئله : ، مؤسسلرك مكارم اخلاقنه مربوط اوله‌جغنى انكار ايده‌جك قدر تعند تصور ايده‌مم .

بنم كبى بر عاجز بوقدر معروضاتده بولنورسه ، اصحاب اقتدار وارباب يسار دها فضله مطلوباتده بولنه‌بيلورلر . اميد ايدرزكه جمعيت رجالى دخى بوكبى بيان مطالعاتده بولنانلره « كفتكو ، ديدى قودى » نظريله باقمايه‌رق ، بالعكس سوزلرينه حوالهٔ سمع اعتبار ايده‌رك ، صواب كورولديكى تقديرده فكرلرندن دخى استفاده ايلرلر .

بن شوراده بر آز دها ايلرى كيده‌رك ديمك ايسترم‌كه : بوكون « تربيهٔ اسلاميه جمعيتى » تأسيسى ايچون تجمع ايتمكده اولان ذوات كرام افراد اعتباريله (حاسبوا قبل ان تحاسبوا) امر جليلنه بالامتثال ، هربرى شيمديدن كنديلرينى يوقلامه‌لى وبوجمعيته كنديلرى طرفندن كوستره‌بيله‌جكلرى مادى ومعنوى منفعتى دوشونه‌رك تصور ايتمه‌لى‌ده ، كنديسنده عدم اهليت حس ايدنلر بوآنه قدر مجلسلرنده مشاور صفتيله بولنمش اولسه‌ده ، بوندن صوكره دوام ايده‌ميه‌جكلرينى دها شيمديدن بيان ايتمه‌لى وچكلمه‌ليدرلر .

بن تكرار ايده‌جكم : بوكون بز ، عموما اهل اسلام و بالخاصه علمامز ، تربيهٔ دينيه‌يه صوڭ درجه‌ده محتاجز ، بو احتياجمزى صوڭ درت سنه ظرفنده كچرديكمز تجارب عديده اثبات ايتمشدر . شوحالده بومهم احتياجمزى دفع ايتمك ايچون يكانه مدار اوله‌بيله‌جك « تربيهٔ اسلاميه جمعيتى » تأسيسنه تشبث ايده‌جك ذوات كرام وحضرات عظام هيچ برنقطه‌سنده اهمال ايتميوب اسباب مكمله ايله تشبث ايتمه‌ليدر ، (باشدن صاومه) نمايشلر ، ملت اسلاميه‌نك استقبالنه سد چكر . جدى تشبثلردركه دائما ثمره‌دار اولور .

اجنبيلرى اوركتمك مسئله‌سنه كلنجه ، بو بر چهارشنبه قاريسى اولوب ينه بزم اعدامز طرفندن بزه تلقين اولنمشدر . معلومات فروشلرمزده بوكبى معناسز و منطقسز سوزلر ايله طاووق پازارنده بدستان آچمشلردر .

آه كاشكى بزده اجنبيلرى اوركوته‌جك قدر برحيثيت بولنسه ... آه جانمى فدا ايده‌ردم . اويله دول معظمه‌يى اوركوته‌جك قدر برمزيته مالك اولانلر وارايسه ، هيچ بردقيقه كيزلنمه‌سون ، چيقسون ميدانه ! برنجى مريدى بنم . آوروپاليلر بزدن قطعياً اوركمزلر ، زيرا آنلر

بزی ، بزدن دها ایی بیلورلر. « تربیهٔ اسلامیه جمعیتی » رجالنه عرض احترام و حقلرنده حسن ظن ایتمکله برابر تشبثلرنده موفقیتلرینی تمنی ایلر ، کمال متانتله ثبات ایده‌رك سعی وغیرت ایتمه‌لرینی توصیه ایدرم .

عبدالرشید ابراهیم

نه قدرده سوزجی اولمشز !

بو کونکی دوشـکونلکمز ؛ اوکونمکدن زیاده دوکونمه‌یی بزه یاقیشـیق آلدیرییور . کچنلرده سوزآراسـنده بر دفعه داها مناسبت دوشمشدی‌ده سویله‌مشدك ، ینه تکرار ایدییورز :

« معرفت نفس ؛ شخصی اولدوغی قدر اجتماعی بر فضیلتدر . » انسان ایچون برنجی قدمهٔ معرفت ، بودر . اورادن یوکسله یوکسله « معرفت رب » مقامنه قدر ایریشـمك میسر اولور . مبدأ حرکت بونقطه اولمازسه خلقت نفوسدن بری عقل و وحیك متعاضداً بشریته توصیه ایده‌کلدکلری برحقیقتہ یوز چویردیکی آکلاشـیلیر . کندی کندمزك جاهلی ایکن بردنبره مراتب عالیهٔ معرفتـه صیچرامغه قالقیشیرسه‌ق یا آیاغمز بورقولور ، یکیدن ایشه باشلامق قایغیسیله کری‌یه دونرز ؛ یاخود « بصیرت » مزی عجله‌مزك قربانی ایده‌رز ، سینهٔ نفس ناطقه‌دن دوشـوروز ؛ و بو حالده بصیرتسز بر یولجی‌نك عرضهٔ تصـادمی اولدوغی مهالك‌دن باشقه برغایه حرکت بکله‌مك حقمز اولاماز .

اوزون سـوزك قیصه‌سی بزم کبی درکهٔ اولین جهالتده بولونان جماعات ؛ اوکرنمکه ، اویانمغه نیت ایدر ایتمز ایشه کندندن باشلامالی ، ماهیت حالیه وماضیه‌سنی کوزلجه استقصا ایتملی ، « نه‌ایدم ، نه‌اولدم ، نه اولاجغم ؟ » سـؤاللرینی ، « لاریب فیه » جوابلرله حبل متین یقینه باغلادقدن صوکرا کندینه کوره بیچلمش برقافتله بصیرانه ومتبصرانه یوله چیقمالیدر .

* * *

بز بویله‌می یاپدق ، بویله‌می یاپیورزیا ؟ اصـلا . الك قارا جاهلی اولدوغمز شیٔ ، کندی هویتمزدر . بو « هویت » کلمه‌سنی ایسته‌دیککز قدر اوصاف ایله تقییدایدیکز : دینی ، ملی ، علمی ، اجتماعی ، اخلاقی هویتمز . بونلرك هپسنده ینه برنجی درجه‌ده اثبـات نادانی ایده‌جك بزز ، بززواللی عمازدکان جهلز !

بو ، ــ خلقك دیدیکی کبی ــ جیبدن چیقارمه برسوز ، بردعوای مجرد ، براسـناد مالم یکن دکلدر ؛ هر « مدرکه » نك سراپردهٔ حادثات آراسـندن پك اعلا تماشـا ایده‌بیله‌جکی برشمسپارهٔ حقیقتدر : ایچمزدن ــ هرهانکی شعبهٔ معرفتده اولورسـه اولسون ــ « برمدعیٔ اختصاصی شویله کوزلجه بریوقلاییکز : الك اوزاغی بولوندوغی شیٔ ؛ الك یاقینی بولوندوغی ماهیتدر ، بالذات کندی ، کندی خواص عمومیه‌سی‌در ؛ بردین عالمنی آکلامغه چالیشکز : الکزیاده آکلامقدن اوزاق اولدوغی ، هیچ اولمازسه عملاً متباعد دوشدیکی کندی « ماهیت دینیه‌سی » در . برسیاسیمزی اوکرنمکه اوغراشیکز : الکزیاده جاهلی بولوندوغی علم وتاریخ سیاست ؛ منسوب بولوندوغی دین وملتککیدر . برادیبمزله حسبحـال ایدیکز ، زواللی یانه یاقیله سزه کندی اعتراف ایده‌جکدر : الکزیاده‌المزدهٔ جهلی اولدوغی مسلمان ـ عثمانلی روح ادبیاتی ، فکر وحسی‌در .

بز ، بویله بوینه‌خبرمز اولمقسزین کندمزدن‌پك اوزاق‌دوشمشز ؛ سیل شئون ایچنده یووارلانیرکن اطرافدن کندمزله برابرنه کبی اوصاف وخصائل طوپارلایوب کوتوردوکمزدن‌خبرمزیوق. چونکه‌چوقدنبری « کندمزی طانیمق » فضیلتی‌ایله آرامز آچیق اولدوغی ایچین بوسجایای منضمه‌یی حس ایده‌مز برحاله کلمشز.

آرا صیره کندمزه کلدیکمز اولمامش‌دکل. فقط نه‌حالمزه باقشمز ، نه اسـتقبالمزه ؛ کوزمز هپ آرقه‌ده قالمش : سـنه‌لردنبری مناقب آبا واجدادایله مندرچوروتمشز. حال‌بوکه ــ الله ایچون اولسون سویلیه‌لم ــ اونلرك روحی بوندن ، ایچه زماندنبری ، متأذی اولمغه باشلادی . ذاتاً حقلرنده رایکان کوردوکمز نعوت شرف و نجابت ؛ پك‌ده بر معرفت متیقنه محصولی دکلدر. داها زیاده قوروتسلی‌در! نه زمان بزه برچهرهٔ انذارکوسترسه‌لر: شویله باشمزی آرقه‌یه چویره‌رك « کری‌ده آلتی یوز سنه‌لك برعمان شان و شرف وار . مزیات و فضائل قومیه‌مز ایسـه محسود اعالی و اسافلدر. نه‌غم بزه . . ابدمدت برمکنته یاصلانمشز . چیقاجق جانه اذا نه روا ! » دیمشز . حال بوکه بر آزده باشـیمزی اوکمزه اکسه‌ك‌ودرویش‌نهادده‌لرمزك‌یاپدیغی کبی‌برمراقبهٔ‌خودسنجانه‌یه طالسـه‌یدق عالم معنی ؛ بزه مشئم و درشت بریوز کوستره‌جك و چهره‌مزه ایـندیره‌جکی توبیخ سـیله‌سی ایله بر آز ایلری‌یی کورمه‌مزی توصیه ایده‌جکدی ! اسفلر اولسون‌که‌بز سیر اجدادی‌ده ایی بیلمدیکمز ایچین اونلرك یولی‌ده طوتامادق ، کنـدیمزه کوره برچیغیرده آچامادق. بوقرارسزلق ، غایه‌سزلك ــ که‌کندینی بیلمزلکك مولودیدر ــ « ایشسز » لکه ، بوده « سوزجی » لکه منجراولدی .

حقیقت ؛ اویوزدن باشیمزه اوشن سیئاآت ومصائبك الك سفیل وعلیلی ؛ « سوزجی » لك اولمشدر .

« سوزجی » لك ، عقیم ومستهلك‌ملتلرك الك‌برنجی‌والك‌فنا‌خاصیتی‌در: اونلر ، دائماسویلرلر ، سویلرلر ، دوکمازلر وطویمازلر . بوتون وصایا ، دسـاتیر حیانیه واجتماعیه هر آغزدن برحصهٔ آرام قاپمش ، فقط هیچ برشخصیتك حاکم حرکاتی اولامامشـدر : قائل ، پك چوقدر ؛ همان هرکس سویلر ، برناصح کل کسیلیر . فقط عامل ؛ پك آزدر . اسـاساً عامللر ، بو « سوزجی » لك عالمنده آغزلرینی آچمغه فرصـت بولامازلرکه ... مع‌مافیه تنزلده ایتمسه‌لر یری واردر !

ایشته بز بویله بردرده مبتلایز : درت سنه‌دنبری شفاهی وتحریری « سوزجی » لك اوغورنده صرف ایدیلن امك واکمك ؛ ایش یولنده صرف ایدیله‌یدی میدانده شوفلاکت دمزده الیمزدن طوتاجق یا فضله برقاچ مکتبمز ، یا بر ایکی فابریقه‌مز اولوردی . حال بوکه بز درت

سنه‌در همان هپ بر آغزدن باغیریور، سویله‌یورز. کویا استبداد دورنده متمادیاً « دیدی قودیجی » لق صنعتنی تحصیل ایله اوغراشمشز.

نه کوزل بویورولمش : « علامة اعراض الله عن عبده اشتغاله بما لایعنیه — اللهك کندندن یوز چویردیکنه علامت ؛ قولك هیچ بر ایشه یارامایان شیلرله ، « دیدی قودیجی » لقله اوغراشماسیدر. »

حقك بزدن یوز چویردیکنه باشقه دلیل آرایورسه‌ق اوده وار، اونی‌ده کوستردی ؛ هم کوزمزه صوقه ، صوقه ...

عبداللطیف نوزاد

حرب‌می ، صلح‌می ؟

بویله برسوأل اورتایه آتیلدیغی زمان ، عموم عثمانلی وبالخاصه مسلمانلرطرفندن ویریله‌جك جواب : (براقلیت ناقصه استثنا اولنورسه) حرب‌در . فی الحقیقه اعدامزك لونده صلح مذاکره‌سنه وقت قزانمق ایچون برخدعه اوله‌رق طالب اولدقلرینی بیلمز درجه‌ده غافل دکلز ، اعدامز اووقتی قزانمش ایسه بزده قزاندق ، هیچ فرقی یوقدر ، بلکه بزم ایچون دها زیاده منفعتدار اوله‌بیلور .

مادامکه چتالجه محاربه‌سنده طالع حرب بزه توجه ایتمشدر ، مادامکه ضایع اولنه‌جق برحیثیت وارایسه اضاعه اولنمشدر ، مادامکه بزه صوك ضربه‌نك اورولماسی ایچون‌ده قرار ویرلمشدر ، مادامکه آوروپا اعاظم رجالی حق وحقیقتی برطرف ایده‌رك بوتون موجودیتلریله هرشیئی فدا ایده‌رك بزم وجودمزی کرهٔ ارضدن قالدیرمقدن باشقه برسیاست تعقیب ایده‌میورلر ، مادامکه بوکون بزه مظاهرتلری کندی منافع سیاسیه‌لرندن بلکه کندیلری ایچون حیات مسئله‌سی اولدیغی هرنوع شبهه‌دن عاری اولان دولتلریله بزم فلاکتمز اوغورنده کندی حیاتلرینی تهلکه‌لره القا ایده‌رك وهر منفعتلرندن واز کچه‌رك سکوتی اختیار ایتمشدر ، مادامکه عموم خرستیان دولتلری بالاتفاق بو غایه‌یه قدمنهاده اولمشدر ؛ آرتق بزم ایچون بوندن صوکره الله‌دن و کندمزدن بشقه بر ظهیر تصور اولنه‌مز .

بو کون آوروپا غزته‌لری ، رسمی وغیر رسمی عصرلردنبری کیزله‌مکده اولدقلری عداوتلرینی تماميله میدانه آتدیلر ، هیچ صیقلمایه‌رق سویله‌یه‌جکلرینك هپسنی سویله‌دیلر . دها دوغریسی بز متذللانه بوزولدقجه آنلر کوکاره قدر صچرادیلر : صلیبلری نامنه سویله‌دیلر ، مریملری نامنه سویله‌دیلر ، عیسی‌لری نامنه سویله‌دیلر ؛ علناً وجهرآده سویله‌دیلر ، کیزلی ولاستیقلی اوله‌رق‌ده سویله‌دیلر ؛ بیوکی‌ده سویله‌دی ، کوچوکی‌ده سویله‌دی ؛ دیپلوماتی‌ده سویله‌دی ، شاعری‌ده سویله‌دی ؛ خواجه‌سی‌ده سویله‌دی ، شاکردی‌ده سویله‌دی ...

آرتق ایش بوراره واردقدن صوکره هیچ شبهه اولنه‌مزکه ، نتیجه‌ده نه یاپه‌جقلرینی دخی قرارلشدیرمشلردر . ویاپه‌جقلرینك نمونه‌لری‌ده میداندر : استروجه ، مدللی ، سلانیك : دده آغاج وقعه‌لری و آرناوودلقده عناصر اسلامیه یاپلمش اولان وحشتلر ، استقبالده عموم اهل ایمان حقنده روا کوریله‌جك قان دریالرینك اوفاجق نمونه‌لریدر .

شو حاللری تماميله نظراعتباردن کچردکدن صوکره بزه ایکی یول قالور : بری یهودی مسلکنه سلوك ایده‌رك هر ذلتی اختیار وهر نه دیرلرسه (ای والله) دیه‌رك اطاعت ایتمك ، دیکری‌ده تاریخ صحیفه‌لرنده آلتونلر ایله قید وضبط اولنه‌جق بر اثر براقوق نیتیله میدانه آتلمق. لکن بو صورتده عازم، فکرنده مستقل ، لاف آکلامز ، سوز دیکله‌مز ، اجنبی لسانی بیلمز ، بن ، بنم دیه‌جك بر رهبره احتیاجمز وار .

ایشته شو آدم اورتایه چیقمالی. عموم امت محمد آرقاسنده لبیك دیر، حاضر اولور. ناموسمز دائره‌سنده مردانه ئولمك ابدی بر حیاتدر. اون سنه صوکره اولمك ایله اون سنه اول اولمك آراسنده فرق یك آزدر. هر نوع اصلاحات وعد ایده‌رك صلحی اختیار ایتمك، اون سنه صوکره ئولومی، شیمدیدن قبول ایتمك دیمکدر. مؤمن موحد اولان بر دیپلوماتك، برقوماندانك صوك سوزی بودر: (الله اکبر) ای مؤمنلر! ناموس دائره‌سنده ابدی حیاتی اختیار ایدملم. ای « لااله الاالله » دینلر! الله و اعلای کلمة‌الله اوغورنده ایلری والسلام.

عبدالرشید ابراهیم

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هند یولنده

١٨

عثمانلیده مسیبات اسلامیه

بالقان حکومتلریله دولت علیه آره‌سنده حصوله کلن محاربه عادتا نصرانیتله اسلامیتك بربریله چارپشمق ایستدکلرینی آچیقدن آچیغه کوستریور . بونی بیلمیان ، آکلامیان عمان قالمامشدر . بالقان شبه جزیره‌سنده علولنان آتشك نه صورتله انطفا پذیر اوله‌جغنی هیچ کیمسه بیلمیور . بونی بیلمامکله برابر ایشك نتیجه‌سنه عمان بوتون مسلمانلر انتظار ایدییورلر .

محاربه باشلانغجنده‌کی مظفریتلرك مژده‌سی جمله‌یی شادان ومسرور ایتدیکی حالده ، صوك خبرلر هرکسی دلخون ایلمشدر . هله هندستاندن بورایه منعکس اولان (رویتر) آژانسیله هند غزته‌لرینك مندرجاتنه باقیلیرسه ، بوتون روم ایلی ولایات عثمانیه‌سنك بالقان عساکری طرفندن استیلا اولندیغنی افهام ایتمکده‌در . صربستان اردوسیله عساکر عثمانیه بیننده وقوع بولان بر مصادمه‌ده بزم آلتی بیك تلفات ویرمش اولدیغمزی مذکور غزته‌لرله آژانس نشر ایتمشلردر . بو کبی فنا خبرلرك یم متمدن وبادیه نشین اولانلر اوزرینه نه قدر سوء تأثیر حاصل ایلدیکنی تعریف ایتمکی زائد کوریورم .

فقط برکت ویرسونکه اهالینك نجابت فطریه واخلاقیه‌لریله دولته اولان صداقت وارتباطلری سوءتفهم حصولنه میدان براقیور . اشراف و اعیان محلیه‌نك سلاملقلرنده ـ که هر بری آیروجه بویوك بر مجمع تشکیل ایدییور ـ

هر آغزدن تأسف وتأثرله آه وفغان ايشيدلمكده ودولت وملته ياردم ومعاونت ايچون بر حس وشائق طبيعى حاصل اولقده‌در .

مثلا كربلاده ، حضرت حسين رضى اللّه عنه حضرتلرينك صحن شريفنده بوندن اقدم تشكل ايدن براجتماعده بيكلرجه علما ، سادات كرام ، اشراف محليه ، اهالى و بالجمله تجار و اصناف طوپلانه‌رق متعدد كيمسه‌لر طرفندن ايراد اولنان حماسى ، مؤثر ، حسى نطقلر قرائت و ايراد اولندقدن صكره امامى قارده‌شلرمزك الك محترم ونفوذلى علمالرى امضالريله بالجمله شيعيلر آغزندن عتبهٔ هايونه بر تلغراف چكيله‌رك بوتون مسلمانلرك حرب و جهاده مهيا بولندقلرى عرض و بيان اولنمشدر .

تلغرافك جوابى كمال انتظار ايله بكلدكلرى صيرالرده صدراعظم پاشا حضرتلرى طرفندن حكومت عثمانيه‌نك تشكرات صميميه‌سنك علماى مشار اليهمه عرض وتقديمى ضمننده كربلا متصرفى رشيد پاشايه طوغريدن طوغرى‌يه كوندريلان تلغراف اهالينك حسيات ديندارانه و حميتپرورانه‌لرينى بر درجه‌يه قدر تسكينه سبب اولمشدر .

بناءً عليه تبليغات مذكوره عقيبنده مادى اعانات جمعنه حكومت طرفندن تشبث اولنمش و بلدى دائره‌سنده متصرفك رياستى تحتنده تشكل ايدن قوميسيونه كمال خواهشله اهالئ محليه اعانه تقديمنه باشلامشلردر .

بو آنه قدر بغداد وملحقاتنده طوپلانان اعانانك مقدارى بويوك بر يكون تشكيل اتمشدر .

بو قدرله اكتفا ايتميه‌رك ، وسيله دوشدكجه ، زيارت كونلرى اثناسنده وهر جماعت نمازى عقيبنده دين ودولتك تعاليسيله ارسلان عسكرلرمزك مظفريت وموفقيتلرى ايچون مجتهدين كرام وعلماى اعلام طرفندن خير دعالر ايدلمكده و بو صورتله عواطف وحسيات اسلاميه‌لرينى علناً بيان بويورمقدن كرى قالمامقده‌درلر .

بغداد ، كاظميه ، كربلاده بوكبى دعالر اولنديغى مثللو نجفده‌ده بويولده دعا ونطقلر حضرت على كرم اللّه وجهه افندمزك صحن شريفلرنده ايراد اولنمشدر .

ازجمله نجفده‌كى احرار ايرانيه طرفندن شو برايكى سنه اقدم تأسيس اولنان (علوى) و (مرتضوى) مكتبلرى طلبه‌سى صورت مخصوصه‌ده وهربرى بركونده صحنه كلدرك غايت فصيح وبليغ دعالر ، نشيده‌لر ، نطقلر مذكور طلبه طرفندن قرائت ايدلش وحضارى غريق تلهف وتأثر ايلشلردر .

هله كربلاده ، بايرام كوننده ايفاى تبريكات ايچون حكومت قوناغنه كلن ايرانيلرك تأسيسكرده‌لرى اولان (حسينى) مكتبى طلبه‌سندن برى طرفندن ايراد اولنان نطق ، اوقدر حضاره تأثير ايلشيديكه ، هونكور هونكور اغلاشمشدى .

بايرامك دردنجى كونى متصرف لوا نزاكةً مكتب مذكوره كيدرك مكتب هيئت مؤسسه وتعليميه‌سيله طلبه‌يه اعادهٔ زيارت ايلش وكنديلرينه بيان تشكر ايلشدر .

كچن سنه روسلرك محرم آيى اثناسنده ايرانك الك برنجى ايالاتندن معدود اولان آذربايجانك مقر حكومتى اولان (تبريز) شهرنده كندى خونخوار ووحشى قازاقلرى واسطه‌سيله اجرا ايتدكلرى وحشت ومظالم اوزرينه بالجمله شيعيلرك مقلدى بولنان آية اللّه محمد كاظم الخراسانى حضرتلرى ، ايرانيلرى جهاده دعوت ايتمك ايچون ايرانه متهئ عزيمت بولندقلرى صيره‌ده ناكهانى برصورتده اشبو دنياى فانى‌يى تركله دار عقبايه متأثراً رحلت بويورملرينه سببيت ويرلديكى كبى ، بوسنه دخى بالقان حكومتلرينك دولت عليه‌يه قارشو اتخاذ ايلدكلرى وضعيت انتقامجويانه اوزرينه نجف مجتهدين كرامندن آية اللّه شيخ عبداللّه المازندرانى حضرتلرى بردن بره راحتسزلنه‌رق ، سلانيكك سقوطى خبرى نشر ايدلسى عقيبنده تأثرلرندن ترك جامهٔ حيات مستعار ايدرك سراى جاودانى يولنى تعقيب بويورمشلردر .

كرك مرحوم محمد كاظم الخراسانى وكرك شيخ عبداللّه المازندرانى حضراتى دائما عثمانلى وايران مشروطيتى لهنده اجالهٔ قلم ، سرد مقال ، حصر وجود وبذل نفس ايتمكله بوآنه قدركسب اشتهار وادراك مثوبات ايلدكلرى هركسك تحت تصديقنده‌در . ابناء اسلام ايله جمع كلمهٔ توحيد اوغورنده بو ذوات كرامك مساعئ حسنه‌لرى شايان تشكر وامتناندر .

[استطراد ـ سلانيكك سقوط ايتديكى خبرى كربلايه منعكس اولديغى كونده ايران تجار واحرارندن (حاجى آقا مهدى) نامنده برغيور وحميتلى ، ديندار مسلمان كندى قوناغنه كيتمش وآغلايه آغلايه ترك حيات ايلشدر .]

حاصلى دولت عليه وطولاييسيله اسلاميتك حال حاضرده دوچار اولديغى اضطراباتندن بالجمله خطهٔ عراقيه اهاليسيله شيعيلرى تعريف وتوصيف قبول ايتميه‌جك درجه‌ده متأثر بولنمقده‌در .

بوكونلرده ايسه زيارت كونلرى اولديغندن كربلا ونجف قصبه‌لرى اطراف واكنافدن زيارت ايچون ورود ايدن زوار ايله طولودر . بو سنه يالكز ايراندن سكسان بيك آدم بورالره كلمشلردر . سائر زوارله برابر جهات مختلفه‌دن كلنلرك عددى يوز بيكى متجاوزدر . خانه‌لر ، اولر ، خانلر ، چارشو و بازارلر ، سوقاقلر لبالب طولودر . هرجماعت نمازى عقيبنده عساكر عثمانيه‌نك نصرت وظفرياب اولملرينه بيكلرجه خلق وزوار طرفندن خير دعالر ايديلورلر . هركسك اعماق قلبنده معنوى و اضطرارى بركدر واردر . كيمسه‌نك يوزى كولميور . تأثر ، تحسر ، حزن وكدر جمله مسلمانلرى آغير بركابوس آلتنده ازمكده‌در .

بونكله برابر آسايش حكمفرمادر . والئ ولايت كلدى ، فرمانى اوقوندى . فرمان عقيبنده تحريرات مديرى واليك نطقنى‌ده اوقودى . هركس يكى تعيين اولنوب بغداده ـ اولدقجه ـ صلاحيتله مواصلت ايدن واليك اجرا آتنه انتظار ايديور . ايراندن برچوق جنازه‌لر دخى بورالره كتيريله‌رك برچوق دفنيه پاره‌سى كنديلرندن استحصال اولنمشدر . بوسنه ، صولرك فقداننده زراعت كركى كبى حاصل اولمديغندن آز چوق قيتلق واردر . هرشى بهاليدر .

خطهٔ عراقيه قبائلى‌ده ويركولرك آغيرلغيله كنديلرندن ايستنيلان بقايادن حكومته قارشو ناخشنود بروضعيتده بولنيورلر . حتى حكومته قارشو متحداً طاورانمغه اتحاد بيله ايتمشلردر .

بعض اراضى مسائلى اوزرينه (آل شبلى) قبيله‌سيله (بنى زرع) قبيله‌سى بيننده بويوك خونريزانه برمصادمه وقوعبولمش وطرفيندن برچوق مقتول ومجروح دوشمشدر .

بغداد واليسنك بصره‌يه ناكهانى برصورتده حركته مهيا بولنديغى شايعه‌سى بوكون نجفده دوران ايديور . بصره‌ده آسايشك مفقود برحالده بولنديغنى هركس سويليور . برقاچ انكليز حرب كميلرينك‌ده بصره كورفزينه كلديكى سويلنمكده‌در . بوشايعه‌لرك نه‌درجه‌يه قدر موثوق اولديغى بردرلو كسديريله‌مامكده وفقط هرحالده تواتردن عبارت بولنديغى مسلم بولنمقده‌در .

نجف مخابر مخصوصكز

س . م . توفيق

مطبوعات

مدنى ناموسسزلق

عثمانلى مرخصلرى ، اوروپاجه بالقانلر حربى ابتداسنده اورته‌يه چيقاريله‌رق هر حال وكارده استاتوقونك محافظه ايديله‌جكنى محتوى بولونان دستور وقراره استناداً ، اكر بز بالقانليلرك اراضيسنى استيلا ايتسه‌ايدك ، نتيجه‌ده بزم اراضئ مستوليه‌يى اشغال ايتمكلكمزه بالطبع مساعده اولونميه‌جغنى وبناءً عليه شيمدى دخى آوروپانك مقتضاى شرفى بو دستوردن ممكن مرتبه آز آيرلمقده بولونديغنى بيان ايتمه‌لرينه

قارشی ، تان غزته‌سی دیبورکه :

بونلر واهی منطقلر ! آوروپاجه اتخاذ واعلان اولونان اوقرار البته دولت عثمانیه علیهنه وبالقان اقوام خرستیانیه‌سی لهنه ایدی . البتده عثمانلیلر ، حکومات متفقه‌نك اراضیسنی استیلا اینسه‌لردی ، اورالرینی اشغال ایدوب قالمه‌لرینه مساعده اولونمازایدی . فقط قضیه برعکس اولونجه ، بالقانلیلرك اشغال ایتدکاری اراضیلره صاحب اولملری‌ده ینه آوروپانك اولجه اتخاذ ایتدیکی قرارده ضمناً مندمج وصوك یوزسنه‌لك آوروپا سیاستی اقتضاسندن ایدی . بونی عثمانلیلر اولجه بیلمه‌لی‌لر ، بناءً علیه بالقانلیلر نه‌ایسته‌یورلرسه ویرمه‌لی ایدیلر . شیمدی ایسه پك طبیعی اوله‌رق : ویل مغلوبلره !.....

عالم اسلام مزار باشنه کتیریلدی

بوسنه ـ هرسك جمعیت علمیه‌سنك ناشر افکاری اولان بوسنه‌ده منتشر مصباح غزته‌سندن :

عالم اسلام ، بیك سنه‌یه یقین برمدت طرفنده مهم ، پك مهم بر اثرحیات کوستردکدنصکره عطالته دوشدی . اولکی نشاط ، فعالیت ، عزم وجهد واجتهاد یرینه اویوشوقلق ، مسکنت ، توکل مذموم قائم اولدی . فابریقه‌لر ، معملر ، تجارت ، صناعت لفظلری اونودولدی . تنبلخانه ، سفاهتخانه آچیق مودا حکمنه کیردی . حکایات واهیه ، اختراعات مهمه یرینه کچدی . عالم نصرانیت ایسه کندینی طوپلادی . سعی وغیرت سایه‌سنده پك مهم اختراعاتده بولندی . وسائط مادیه‌ده عالم اسلامه فائق اولدیغنی آ کلادی وبناءً علیه آ کلاتمغه قالقیشدی . بو ایکی عالم آره‌سنده یکیدن مصادمات باشلادی واوچیوز سنه‌یی متجاوز وقوعبولان هر مصادمه‌ده عالم اسلام ضرر ایتمکه ، دوچار زیان اولمغه مجبور اولدی . بونی حس ایدن عالم نصرانیت ، دول نصرانیه مادی ، معنوی وسائطله اهل اسلام اوزرینه یوکلندی . آزار آزار آنی محو ایتمك ایچون لازمکلن وسائطی استحضار ایلدی . وعصرلر کچدکجه ، آوروپالیلرك تعبیری وجهله « مدنیت ایلریله‌دکجه » اهل اسلام علیهنه هجوملرده تکثر ، تشدد ایدیوردی .

ایشته دولت علیهٔ عثمانیه‌نك ، تورکیا حکومتنك دوچار اولدیغی ومعروض اولمقده بولندیغی هجوملر اهل اسلامك محوی مقصدندن ایلری کلدیکی پك آچیقدر . چونکه بتون اهل اسلامك امید نجاتی دولت علیه‌در . بتون عالم اسلامك قلبی دولت علیه‌در . مسلمانلرك مسلمان اوله‌رق بقاسی ، عثمانلی حکومتنك بقاسیله باغلیدر . بناءً علیه عالم اسلام ، عثمانلی حکومتنك ، خلافت معظمه‌نك ترقی ایتمسنی ، قوتلی اولمسنی عن صمیم القلب ایستر ؛ دولت عثمانیه‌نك معنی ، مادةً تعالی ایتمسنی آرزو ایلر . بونی بیلن ، بونك اهمیتنی تقدیر ایدن اعدای دین اسلام ، هر طرفدن ، هر جهتدن تورکیا علیهنه یوریدی ؛ آنی وسائل ترقیدن ، اسباب قوتدن محروم براقق ایچون هر کونا حیله ودسیسه‌لره صارلدی ؛ قوتسز ، ضعیف قالمسی ایچون داخلاً ، خارجاً غوائل احداثنه چالیشدی . وایشته کوردیکمز وجهله موفق‌ده اولدی .

عثمانلی حکومتنی بر طاقم امتیازلرله صارمق ـ قاپیتولاسیون زنجیرلریله باغلامق بعده تورکیا امور داخلیه‌سنه قاریشه‌رق اغوا آت ، افسادات ایله بعض اقوامی ، آنك اداره‌سندن فك ایتدیروب بو کبی موانع ترقیدن آزاده وسربست براقق ، وهر کونا ترقیلرینه سعی وغیرت ایتمك ونهایت بونلری تورکیا علیهنه مسلط ایتمك ، دول نصارانك جملهٔ مساعیسندندر . بو وحشی جانوارلر ، بو مدنی وحشیلر طرفندن بیکلرجه بیکناه اهل اسلامك قتلی ، یوز بیکلرجه مسلمانك پامال ایدلدیکنی ایشیدن وحتی کورن مدنی آوروپا دول نصاراسی ، اهمیت ویرمیور . حالبوکه دولت عثمانیه آسایش داخلیسنی آچیقدن آچیغه اخلاله چالیشوب طوتولان وتحت توقیفه قونیلان بر خرستیان ایچون قیامتلر قوپاریور . بیکلرجه صبیان اسلامیه‌نك آزلدیکی لیمانلره بر قایق بیله کوندرمکه تنزل ایتمین آوروپا دولتلری ، استانبوله قوجه قوجه زرهلیلر کوندریور . وبو تناقضلرینی طوغری کوسترمك ایچون عالمه قارشو « تورکلر بارباردر ، خرستیانلری کسه‌جکلر ، شویله یاپه‌جقلر... » دیه یایغره ایدیبورلر . حالبوکه مسلمانلر خرستیانلری کسه‌یدیلر اندلسده ، مجارستان وصربستانده اهل اسلامدن اثر قالمدیغی کبی تورکیاده‌ده خرستیاندن بر اثر قالمامق ایجاب ایده‌جکنی بیلیورلر . لکن مقصد ، اهل اسلامك استنادکاهی اولان تورکیایی محو ایتمك ، ویا هیچ اولمازسه دها زیاده ضعفه اوغراتمق اولمغله هر شیئی تجویز ایدیبورلر .

« بر مصیبت بیك نصیحتدن ایبدر دیرلر » باری بوندن صوکره اهل اسلام ، متیقظ ، متنبه اولسه‌لر ؛ نفاق ، تفرقه‌دن واز کچوب ال برلکیله خلافت اسلامیه‌نك ترقی وتعالیسی ایچون سعی وغیرت ایلسه‌لر ؛ صافدلانه ، ساده درونانه بولنمسه‌لر ؛ یالدیزلی زهرجیلرینی یوتامغه غیرت ایتسه‌لر ...

شؤون

بالقان محاربانی

مذاکرات صلحیه . — صلح قونفرانسی التنجی دفعه اوله‌رق جمعه ایرتسی کونی ساعت اون برده عثمانلی باش مرخصی رشید پاشانك ریاستی تحتنده اجتماع ایتمشلردر . عثمانلی مرخصلری بالقان حکومتلرینك مطالباتنه قارشی باب عالینك تکلیفلرینی تبلیغ ایتمشلردر . ادرنه‌یی عثمانلی حوزهٔ حکومتنده براقان بر خط حدود ، مرکزی سلانیك اولمق اوزره ماکدونیا وجنوبی ارناوودلق مختاریتی ، بولغارستانه بر مخرج اقتصادی (قواله لیمانی) ویریلمه‌سی ، تصحیح حدود ، کریدن ماعدا اطه‌لرك حاکمیت عثمانیه آلتنده قالسی . بالقان مرخصلرنجه اشبو تکلیفات قابل قبول کورلمدیکندن باب عالیدن تعلیمات ومساعدات جدیده آلمق اوزره قونفرانس پازار ایرتسنه تعلیق اولنمشدر .

پازار ایرتسی کونی یدنجی اجتماع بلغار مرخصی دانه‌فك تحت ریاستنده وقوع بولشدر . عثمانلی مرخصلری حکومت متبوعه‌لرندن انتظار ایتمکده اولدقلری تعلیماتك پك کیج کلدیکنی وشیفره‌لرك حمان قسماً غیر قابل حل برحالده بولوندیغنی بیان ایدرك اجتماع چهارشنبه کوننه تأخیر اولنمشدر .

اشقودره‌ده مظفریت . — اشقودره‌دن وارد اولان تلغرافنامه‌لره نظراً عثمانلی اردوسی یکی بر مظفریت احراز ایلمشدر . اشبو مظفریت نتیجه‌سنده محاصره‌نك رفع ایدلدیکی وقره‌طاغلیلرك قطعی بر انهزامه اوغرادیغی‌ده آیریجه بیلدیریلیور .

یانیه‌ده یونانلی اردوسنك عجزی . — یانیه‌دن وارد اولان بر تلغرافنامه‌ده یانیه جهتنده‌کی یونان اردوسی یکدیکرینی متعاقب اوغرادیغی مغلوبیتلر نتیجه‌سنده پریشان بر حاله کلمش ، آتنه‌دن تکرار قوای امدادیه طلب ایلمشدر . مذکور یونان اردوسی قوماندانی قوای امدادیه‌نك پك یقین بر زمانده ورود ایتمدیکی تقدیرده عثمانلی اردوسنه مقاومتدن بسبتون عاجز قاله‌جغنی‌ده آتنه‌یه اشعار ایلمشدر .

یانیه محاصره‌سنك رفعی . — اولکی کون یانیه‌دن مأمورین عائده‌سنه کلن بر تلغرافده یانیه‌ده ارزاق مبذول بولندیغی وعسکرك قوهٔ معنویه‌سی یرنده اولدیغی کبی خط محاصره‌نك‌ده رفع ایدلدیکی بیلدیریلمشدر .

ماللریله ، نفسلریله فی سبیل الله جهاده قوشانلر . — طربزون علما واشرافنك همات وطن پرورانه‌سیله تشکیل اولنان کوکلی طابورلرینك ایکی قافله‌ده اوله‌رق سوق ایدلدیکی و بو بابده متشکل قومیسیون رئیسی مفتی ولایت فضیلتلو احمد ماهر افندینك‌ده برلکده عزیمت ایلدیکی طربزون ولایتنك اشعارندن اکلاشلمش واخیراً مذکور طابورلر درسعادته واصل اوله‌رق موقع حربه سوق اولنمشدر . بدایت حربدن بری اعانهٔ حربیه وهدایای شتائیه تدارك واعطاسنده وهلال احمر نامنه اعانه جمعنده مأثر حمیت کارانه‌لری مشهود

نظر شکران اولان طربزون اهالیسنك برده بویله کوکلی طابوری جمیله موقع حربه سوق بولنده واقع اولان همت ومساعیلری جداً تبجیله شایان تظاهرات نجیبهٔ وطن پرورانه‌دن بولنمش اولدیغی حربیه نظارتندن تبلیغ اولنمشدر .

صلیبك رذالتلری

درامه‌ده :

درامه‌دن « ژون‌ترك » غزته‌سنه یازیلیور : بلغارلرك درامه‌یه دخولی اوزرینه ایلك یاپدقلری شی ، ایکی بیوك جامعی کلیسا حالنه تحویل ایتمکدن عبارت‌اولمشدر . بلغارلر مناره‌لری ، منبرلری تخریب‌ایتمشلر ودیوارلراوزرنده محکوك اولان آیات قرآنیه‌یی سیلمشلردر .

بلغارلر درامه‌ده عثمانلی تبعه‌سندن اولوب وقتیله ماکدونیاده حرکاتده بولنان معهود قومیته‌جی چته‌لرینه منسوب بر طاقم ملتداشلرینی بولمشلردر . بلغار اردوسی عثمانلی اراضیسنه نفوذ ایتدیکی کون بونلر اردویه ملاقی‌اولمشلر واطراف‌وجوارك ضعیف نقاطنی کوسترمك‌ایچون‌رهبرلك وظیفه‌سنی درعهده ایتمشلردر . بلغار عسکرلری خانه‌لره جبراً کیرییور ، ارکك وچوجقلری قتل ایدییور واحتراصات حیوانیه‌لرینی تسکین ایچون حرملره نفوذ ایلیورلردی . قادینلر ناموسلرینی محافظه‌یه تشبث ایتدکلری تقدیرده درحال اك ظالمانه اشکنجه‌لره معروض قالیورلردی .

مهاجریندن برینك افاده‌سنه نظراً کوزلری اوکنده زوجی ، قرداشی ویدی یاشنده چوجغی قتل ایدلمش اولان بر قادین بوحاله رغماً بو باغیلرك تکلیفات وحشیانه‌سنه مقاومت ایتمش وکندینی مدافعه‌یه چالشمشدر . قادین بر عسکر اوزرینه هجوم ایتمش وفقط عسکر حدتله کندندن کچه‌رك قادینك ممه‌لرینی‌قطع ایلمش وقارنندن‌قلنجیله قتل ایتمشدر. قادین حامل بولندیغی ایچون بلغار عسکری ایکی قاتلی‌برجنایت‌ارتکاب ایلمشدر .

لیمنیده :

قارشی غزته‌لرنده اوقوندیغنه کوره لیمنی یونان مأمورینی مذکورآطه‌یی اشغال ایتدکدن صکره مسلمان اهالی حقنده شیمدی‌یه قدر کورولمه‌مش برطاقم مظالم اجرا ایلمشلردر . اهالئ اسلامیه‌ازمیره کوندردکلری‌راپورلرده سکز یوزی‌متجاوز بیچاره‌اسلاملرك دوچار ایدیلدکاری وحشیانه اذاوجفالری آکلاتمشلردر .

سلانیك و حوالیسنده :

سلانیکدن صباح غزته‌سنه یازیلیور :

بلغار ویونان استیلاسندن صوکره بالخاصه سلانیك وملحقاتنك کسب ایتدیکی منظرهٔ فلاکت حقیقهٔ اك قاتی قلبلری آغلاده‌جق ، اك قوری کوزلره سرشك ماتم دوکدیره‌جك بر درجه‌ده‌در . بر طرفدن یانمش ، ییقلمش ، خراب اولمش آشیانلر، برطرفدن حیاتنه، مالنه ، حتی ناموس وعصمتنه تجاوز اولنمش بر کتلهٔ اولاد وطن ... ایشته هر طرفده کوره‌جککز آجی‌وفجیع لوحه‌لر .. بو مملکته مدنیت وحریت نشر ایتمك ادعاسنده بولنان مدنیتدن بی بهره قاتل اردولر ، کیرلی آیاقلر نره‌یه کیرمشلرسه اسلام نامنه نه وارسه ماله ، جانه ، ناموسه ، معابده ، بتون مقدسات ، حتی مقابره قدر ال اوزاتمقدن، آیاقلریله بونلری چیکنه‌مکدن چکینمه‌دیلر. سوزلرم مشهوداته مستند اولدیغی ایچون ذره‌جه موجب شبهه و تردد اولمامیلیدر .

§ بلغارلر نره‌یه کیرمشلرسه قتل عامی اساس مسلك اتخاذ ایتمشلردر . بونلرك بالخاصه سیروزده ، استرومجه‌ده ، قیلقشده وسلانیك کویلرنده ایقاع ایتدکلری ظلم ووحشت جداً عقللره حیرت‌ویره‌جك درجه‌ده بیوك ودهشتناكدر . ١١ تشرین اول ٣٢٨ تاریخنده اشغال ایتدکلری استرومجه‌قصبه‌سنده اسلام اوله‌رق آنجق یك جزئی کیمسه‌یی صاغ براقمشلردر . بو جنوارلر استرومجه‌یه قوماندان تعیین ایتدکلری (ژیوان) ك امریله بر کونده بش یوز طقسان بر اسلام وایکی موسوی‌یی اللرینی باغلامق وجبر چیلاق تشهیر ایدرك عمومی برکیجه‌ده قتل واقنا ایتمشلردر . کویلرده هاجی مانوف‌چته‌سی طرفندن ایکییوزی متجاوز اسلام قورشونه دیزلمشدر . رادوویشته‌ده اسلامدن ارکك اوله‌رق حیات هیچ فرد قالمامشدر . طوبرانده یالکز اشرافدن ایکییوز اسلام سونکولرله قتل ایدلمش وسیروز قتل عامنده بشیوز آلتمش قدر مسلمانك قانی آقیدلمشدر .

قریه‌لرده ، قصبه‌لرده صاغ قالان برقسم‌مسلمانلر بتون موجودلرینی فدیهٔ نجات اوله‌رق ویرمك ویاخود جبراً تنصر ایلمك‌صورتیله تخلیص‌نفس‌ایتمشلردر. یالکز استرومجه قضاسنده تنصر ایتمش درت قریه اهالیسی واردر .

بو آلچاقلر یالکز قتل عام ایله‌ده قالمیه‌رق ارککسز قالان قادین وقیزلرك ناموس وعفتلرینه تجاوز ایتمش وبونلری کویدن کویه طولاشدیره‌رق وچارشافلرینی ییرته‌رق تشهیر ایتمکدن‌ده اوتانمامش ، حتی بر چوق یرلرده اون بش ، اون سکز یاشلرنده‌کی اسلام قیزلری بو خائنلره جبراً وقهراً شراب ساقیلکی ایتمشدر .

§ بدایت حربدن بری سلانیك روم‌ایلی ایچون بردارالامان عداولنیور ودول متفقه اردولری قصبه‌لرمزی بربربر ضبط ایتدکجه اهالئ محلیهٔ‌اسلامیه فوج فوج سلانیکه کلیوردی . شهرك دشمنه تاریخ تسلیمی اولان ٢٦ تشرین اولده سلانیکده موجود مهاجرین سکسان بیکی تجاوز ایتمشدی. بو بیچاره‌لر اوته‌ده بریده کندیلرینه انجق برر ملجأ بوله‌بیلمشکن حکومت حاضره بونلرك هربرینی برر صورتله قهر ایتمك ایچون وسیله‌لر احداثندن چکنمدی . ابتداءً مهاجرینك تأمین اعاشه‌لری ایچون یومی ویرلمکده‌اولان اکمك یونانیلرك اشغالی متعاقب کسیلدی . سفالت وآچلق بوزوالیلره اویله دهشتلی برصورتده صولت ایدییوردی‌که بلیه آچلقدن اولنلری دفن‌ایتمکده بیله دوچار مشکلات اولیوردی . یومی لااقل اللی التمش کشی آچلقدن وصفوقدن اولیور وبونلره جدی برمعاونت ایدیله‌میوردی . بوقدر فلاکت آزمش کبی اخیراً حکومت یونانیه بونلری شهردن طرد وتبعیده ویبوك قره‌برون ولبت جوارنده رکز ایدیلن چادرلرده اقامه‌یه قرار ویردی . بو قرار اجرا اولندی . برقسم مهاجرین نقل ایدلمکه باشلاندی . فقط نصل!.. بوزوالیلرعادتا‌مزاره کوندریلیوردی . اوخراب چادیرلرك آلتنده اولدیرجی بررطوبت ویاقیجی برصفوق ، بوهرشیدن ، آلتدن واوستدن محروم اولان فلاکتزده‌لری برقاچ کون ایچنده اولدیرمکه کفایت ایدییوردی . برکت ویرسونکه بعض ارباب حمیت حکومت نزدنده شدتلی تشبثاتده بولنه‌رق بونقلیاتك اوکنی آلدی .

فقط بونکله فلاکت بیتمش دکلدر . شمدی زواللی مهاجرین هرکیجه شهرده بلغارویونان عسکرینك تعرضاتنه هدف اولیور . اللرنده اولان بش اون غروشی‌ده بوعسکر قیافتلی‌حیدودلر آلیور وحتی بومدنی‌شهرك کوبکنده بتون جهانك کوزی اوکنده کیمسه‌سز قادینلرك اوزرلرینه‌ده صولت اولنیور . آه‌ای مدنیت ، اکر سن هنوز وارسه‌ك ، سن اکر طوغمش وهنوز یشایورسه‌ك کل ، کور ، شرقك بواك کوزل واك معصوم خلقی کیملر اولدیغنی واصل قاتل‌وخائنلرك ویبرتیجی‌جانوارلرك‌هانکیلری بولندیغنی‌برآرا.. فقط خیر سن یوقسك ، مدنیت ، سن وجودی اولمیان برشی، برسرابسك .

§ سلانیکدن کلن یولجیلر حکایه ایتدیلر : سلانیکده قازانجیلر ایچنده پاپوجی ابراهیم اسمنده ، ناموسلی ، کندی‌حالنده ، کوربوز بردلیقانلینك برکون بربولغار ضابطی بوزواللینك دکاننه کلیر ؛ وکندیسنه غایت کوزل براسلام خانمی بولوب کتیرمه‌سنی ، ایکی کونه قدر بوامرینی ایفا ایتمدیکی تقدیرده فنا حالده پشیمان اولاجغنی سویلر واولومله تهدید ایلر . بیچاره ابراهیم ، نه‌یاپاجغنی شاشیریر ، أوینه کیدر ، اوغرادیغی فلاکته قارشی آغلامقدن باشقه چاره بولاماز . بوحالدن اندیشه‌ناك اولان زوجه‌سنه ، اقرباسنه ایشی آکلادیر . اونلرده‌آغلامغه باشلارلر . نهایت بولغارضابطنك اوتکلیف رذالت آلودینه تحمل‌ایده‌مه‌ین ابراهیم ایرته‌سی کون مطبخ بیچاغیله بوینك شاخ دامارلرینی کسمك صورتیله انتحار ایدر . لعنت ظالمره !

§ کولنیشه چایتونغ غزته‌سنك بلغار ویونان مظالمنه دائر سلانیکدن

آلدیغی اوزون بر مکتوبدن :

آیاصوفیه جامعی کلیسا حالنه تحویل ایدلمش اولوب بلغار عسا کری ایله مالامال بولنمقده‌در. شهرك باشلیجه جاده‌لرنده یونان وبلغارلر عسا کری وبر چوق کیرلی قومیته‌جیلر سوقاقلری طولدیرمقده‌در . یونان عسا کری بتون کون آرابه‌لرله ، بلغار عسا کری‌ده حیوانله کزمکده‌درلر. بلغارلر آیاصوفیه جامعنده‌کی آثارنفیسه‌یی‌ده تخریب ایتمشلردر . شهرده یغما وغارتك ، قادینلره تعرضك حد وحسابی یوقدر . بر چوق کوچك یاشده چوجقلر دخی شهید ایدلمشلردر . قادینلره وقوع بولان تعرضه یونان ضابطانی‌ده اشتراك ایتمشدر. شهرده یتمش بیك قدر بلغار ویونان بولندیغی نظر دقته آلنیرسه بو تعرضك درجه‌سی تظاهر ایلر . عثمانلی عسا کرینه قارشی تسلیم پروتوقولی احکامنه قطعیاً رعایت ایدلدیکی کبی خسته‌خانه‌لرده‌کی مجروحین طیشاری آتیلمشدر .

سلانیك قربنده واقع بر قریه‌ده بتون اهالی ، ارکك ، اختیار قادین وچوجق قتل ایدلمش ، چوجقلرك اجسادی آچیله‌رق ایچلرینه طاش ویدملك آتیلمشدر . یالکز کنج قیزلر برحیات براقیلمشدر . بو مظالمی ارتکاب ایدن بلغارلر چوجقلرك اسباب شهادتی ایچون « ایلریده بونلرده ترك (یعنی مسلمان) اوله‌جقلر » دیمشلردر .

کولنیشه چایتونغ مخابری مکتوبنه شو سوزلرله خاتمه‌وریریور : « بتون بو صحنه‌لر کوزم اوکنده تجسم ایدییور . او زمان یکرمنجی عصر ترقیده‌کی بو صلیب محاربه‌سنك هر خرستیانی حمایه دوشورمسی لازم کلدیکنی کندی کندیمه اعتراف ایلیورم . بز دهشتلی بر تعصب قارشیسنده بولنیورز. فقط بو تعصب هلال طرفنده دکل ، صلیب جهتنده‌در . »

ساقزده :

ازمیره‌مواصلت ایدن ساقز پولیس‌مأموری حکایه ایدییور : « عسا کر یونانیه انجق دونانما طوپلرینك حمایه‌سیله قره‌یه چیقه بیلمشلردر . اوزمانه قدر احتیاطلی وساکن کبی قالمش اولان جزیره‌نك عثمانلی (!) روملری قره‌یه عسکر چیقنجه‌درحال فرصتدن بالاستفاده‌مسلمانلره هجومه‌باشلامشلردر. اجرا ایتدکاری مظالم وچاپولجیلق قرون وسطی وحشتلرینه رحمت اوقوته‌جق درجه‌یه واردی . قلعه خارجنده تجاوزه اوغرامدق هیچ برمسلمان خانه‌سی قالمادی . برچوق معصوملر شهید ایدیلدی . انسانلرآز کلدی‌ده پورتقال اغاجلرینی بیله بالطه‌لرله یرلره ییقدیلر . دول معظمهٔ متمدنه ! قونسولسلری بتون بورذالتلرك ، بوظلملرك شاهدی اولمشدر . »

دده آغاجنده :

دده اغاجدن کوندریلن برمکتوبدن : دده اغاج روم الیده امثالی کورلمدك بروحشته‌معروض قالدی. ناموسنه تعرض ایدلمدك قادین، کسلمدك ارکك ، یغما ایدلمدك او ، صویولمدق اسلام قالمدی . یالکز دده اغاج وملحقاتنده شهدانك‌مقداری اوچ‌بیك‌بش‌یوز کشی‌یه بالغ‌اولدیغی قونسولسلرك رسمی راپورلریله مثبتدر . دها میدانده اولیان برچوق عائله‌لر بوحسابدن خارجدر . مأمورینی انفاریه آلدرق سوقاقلری تمیزلمك ، شمندوفرلره معدن کوری طاشیمق وسائره کبی برطاقم خدمات سفلیه‌ده قوللانیورلر . الیوم متارکه اولدیغی حالده بوحال جاریدر. اسلاملری حمایه ایده‌جك یوقدر.

مدللیده :

مدللی مکتب ابتدائی مدیری رجب ناجی وپیلمان مال مدیری حسین حسنی افندیلرك آهنك غزته‌سی محررینه قارشی بیاناتندن :

اسلاملر اك چوق تعرضلری یرلی روم ادبسزلرندن کوریورلر . یونانلیلرایسه اکثر جوامع شریفه‌یه‌تعرض ایتمشلردر . جامعلرده ، مناره‌لرده هرکون یونان عسکرلری ، یرلی روملر کورولیور . قلعه ایچنده‌کی جامع شریفده برخیلی تخریبات‌ده یاپدیلر ، لوحه‌لری ، جاملری قیردیلر . صقال شریف زیارتی یرلره آتدیلر . جامعلری کلیسایه تحویل ایتمك ایسته‌یوب بومقصدله‌جامعلره اعزهٔ‌نصارایه نسبتله برطاقم‌اسملر ، عنوانلرده ویرمشلردر.

§ مدللیدن ازمیرده « کوبلی » غزته‌سنه یازیلیور :

صارلیجه شیخی؛ هیچ برصوچی وقباحتی یوق ایکن اللری آرقه‌سنه باغلانه‌رق شهره کتیرلدی ؛ یولده یونانلیلر ، بوزوالینك صقالنی یولدیلر ، تفنك دیپجیکلریله یاشایاماز برحاله کتیردکدن صکره حبسه طیقدیلر .

اعدادی مکتبی جوارنده صحابهٔ کرامدن برذاته عائد اولدیغنه اعتقاد ایدیلن برتربه تحقیر ایدیله‌رك ییقلمش وایچنده‌کی لحیهٔ سعادت پارچه‌لاندقدن صکره، اورایه‌استاوروزدیکیله‌رك اوراسی‌اورتودوقس‌معبدی‌حالنه‌کتیرلمشدر.

اله کچیردکارینی دیجك ، سونکو ولبوطضربه‌سی آلتنده ؛ تمیل ایتمشلر، یوزلرینه توکوره‌رك اوزرلرینه بینمشلر، اختیارلرك‌صقاللرینی یولارق‌آغزلرینه استاوروز دوقوندیرمشلردر .

بویغمادن‌ووحشتدن‌صکره زواللی مسلمانلرأولوحالنده وعادتا سوروکلنه سوروکلنه مدللی‌یه کتیریله‌رك‌قارا کلق، رطوبتلی ، هواسزبریره طیقلدیلر . ارککار بوصورتله‌معامله کوردکدن‌صکره وحشت وغدرصره‌سی‌قادینلره‌کلدی . قالونیا وپولیپنیت جوارنده تکمیل قادینلر وقزلرك البسه‌سی صویوله‌رق‌آنادن طوغمه حاله کتیرلدی وصکره وحتی برحیوانلق ، قودورغان برجنوارلقله زواللیلرك ناموس وعصمت خزینه‌لرینه‌ده تجاوز ایدلدی .

حتی برچوق اسلام قزلرینی بعض خرستیان اولرینه بیله آشیردیلر . قادینلرمزی وقزلرمزی جبر چیبلاق ایلدکدن صکره تشهیر ایدلمشلردر .

آفریقا :

انور بکك آفریقاده اسلام اردوسی وحکومتی تأسیسی . — الیوم شهرمزده بولنان مجاهد محترم انور بك افندی برلینده‌کی احباسندن بر ذاته یازدیغی و برصورتی فرانقفورتر چایتونغ غزته‌سنده انتشار ایدن خصوصی بر مکتوبنده دیورکه :

« ایلك تصوراتمك خلافنده اوله‌رق مستعجلاً بنغازی‌یی ترك ایتمك مجبوریتنی حس ایلدم . چونکه بنغازیده ایکن درسعادتدن آلدیغم مکتوبلرده مملکتمه بنغازیدن زیاده اوراده خدمت ایده بیله‌جکم بیان اولنیوردی . فقط برچوق سنه‌دنبری قوماندا و اداره ایتدیکم وکندیلرینه قارشی پك عمیق آثار محبتله متحسس بولندیغم قوم عربی‌ده ایتالیانلره تسلیمه وجدانم بر درلو راضی اوله‌مدیغندن آنلرك‌ده کمال موفقیتله مقاومتده بولونملرینی تأمین ایده‌جك هردرلو تدابیری اتخاذ واستکمال ایلدکدن صکره بنغازیدن آیرلدم . بنغازیده نشر معارف تأمین ایچون بر چوق مکاتب تأسیس ایلدیکم کبی ایکی بلوك ژاندارمه وطوپجی وسواری وپیاده ومترالیوزدن مرکب بر قوهٔ عسکریه تشکیلنه‌ده موفق اولدم . اوراده قالان رفقام باشلادیغمز ایشلری ادامه ایده‌جکلردر . شیخ سنوسی حضرتلری‌ده ایتالیانلرك کوندردکاری هدایایی رد صورتیله امر جهادده دوامه عزم ایلدکلرینی‌بکیدن اثبات ایتمشلردر . »

انور بك‌طرفندن برلینده‌دوقتور(یه‌ك) ه‌کوندریلن‌مکتوبده‌مندرج‌بولنان معلومات آتیه‌ده برلین غزته‌لرنده کورلمشدر : « بن بالجمله تشکیلات مالیه‌م ایچون شهری ۹۰۰۰ لیرا مصارف ایجاب ایدییور ایدی. بو مصارفه قارشی مملکتك وارداتی ۱۰,۰۰۰ لیرادر. ساحلده‌کی شهرلر محصور بولندیغندن هر درلو مأکولات مصردن کلمکده‌در. هر آی مصردن یکرمی بش بیك لیرالق مأکولات کلیور. مأکولاتدن یوزده یکرمی بش ودیکر امتعه‌دن یوزده التی کمرك الدیغندن شهری کمرك رسومندن ۸۵۰۰ لیرا حاصلات اولیور. دوه اخراجاتنه بر رسم وضع ایلمش اولدیغمدن بوندن دخی ۲۵۰۰ لیرا واردات شهریه حاصل اولیور . (سلوم ـ بنغازی) یولنی اوتوموبیل نقلیاتنه کشاد ایتدیکمدنبری بالجمله‌مناقلات لایقیله قونترول ایدلکده وواردات تزاید ایلکده‌در . یومی احتیاجات ایچون ۱۰,۰۰۰ لیرالق اوراق نقدیه موقع تداوله وضع ایلدم . بنغازیدن عزیمتمدن مقدم ۵۰۰۰ لیرالق اوراقی کیری آلوب نقده تحویل ایتدیردم. اسکندریه‌ده‌دخی ۵۰۰۰ لیرا براقدم. بو مبلغ داد وستدی تسهیل ایچون شیخلره ویریله‌جکدر . بوندن بشقه بنغازیده حکومت وزنه‌سنده آلتون اوله‌رق ۱۰,۰۰۰ لیرا واردر. »

مطبعهٔ احمداحسان وشرکاسی — مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ٤٤ — ٢٢٦ ٣٠ محرم ١٣٣١ پنجشنبه ٢٧ كانون‌اول ١٣٢٨ جلد ٢ — ٩

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

قل اللهم مالك الملك توتى الملك من تشاء و تنزع الملك
ممن تشاء وتعز من تشاء وتذل من تشاء بيدك الخير انك
على كل شيء قدير

ترجمه‌سى

« يا محمد ، دی كه : ای ملكك صاحبى اولان اللهم ، سن ملكی ديله‌ديككه ويررسين؛ سن ملكی ديله‌ديككك النددن آليرسين؛ سن ديله‌ديككی عزيز ايدرسين، سن ديله‌ديككی ذليل ايدرسين؛ سنك الكده‌كی يالكز خيردر؛ سن، هيچ شبهه يوقدر كه، هر شيئه قادرسين. »

*
* *

الٓهى ، امريكك آواره برمحكوميدر عالم ؛
مشيت سنده ، هر شی سنده .. هيچ برشی دكل آدم !
فقط ، حالا وجود اثبات ايدر كندنجه ، هی سرسم !
بوكون ، اوچ بش قاريش طوپراقده وارلقدن اوورركن دم ؛
يارين ، طوپراق كسيلمش وارلغندن فيشقيرير ماتم !

الٓهى ، « مالك الملكم » ديبورسين .. طوغرو ، آمنا .
حقيقی برتصرف وارميدر انسان ايچون ؟ اصلا !
اكر آلمشسه برملت ، ايدوب برملكی استيلا ؛
اكر ويرمشسه برملت بوتون برملكی بی پروا ؛
آلان سنسين ، ويرن سنسين ، سنك حكمكده‌در دنيا .

الٓهى ، اك اصيل اقوامی آلچالتيرسين ايسترسه‌ك ،
ديلرسه‌ك اك ذليل اشخاصه عزتلر ويررسين‌سن !
بوخيبتلر ، بوخسرانلر بوتون سندن ، بوتون‌سندن !
ناصيل تاعرشه يوكسلمزكه مأيوسانه بيك شيون ؟
نه‌يرلر ديكليور ، يارب ، نه‌كوكلر روحم ايكلركن !

شوسس‌سز قبه‌نك آلتنده انساندن اثر يوقش !
ديبوردق : « بربوچوق ميليار ! » مكر تك برنفر يوقش !
بوحس‌سز طوپراغك اوستنده مظلومينه يريوقش !
عدالت شويله طورسون ، بويله برشيدن خبر يوقش !
بوتون بوشلقمش انسانلق : نه‌ايسترسه‌ك مكر يوقش !

الٓهى ، آلتی يوزبيك مسلمان بردن بوغازلاندی ..
ياتان جان ، ييرتيلان عصمت ، آقان سللر بوتون قاندی !
نه‌معصوم اختيارلر سونكولر آلتنده قيوراندی !
نه‌بيكس خانمانلر ايشته ، يانغين ويرديلر ، ياندی !
شوكوللنمش بيغينلر هپ برر انسان ؛ برر جاندی !

صباح الخير حريت ، الٓهى ، ايل كون اولدی ؛
قارا كلق برهزيمت هرطرفدن رونمون اولدی !

شهامت كيتدى ؛ غيرت سوندى ؛ قدرتلر زبون اولدى .
اوموجاموج سنجاقلر نه‌مدهش سرنكون اولدى !
سقوطك دهشتندن قلب رحمت ، بلكه ، خون اولدى !

اذانلر صوصدى .. چاكلر ايكله‌دوب طورمقده آفاقى .
يازيق : شرقك سماسندن هلالك كچدى اشراقى !
زمان آرتيق صليبك دور استيلاسى ، الحاقى .
فقط ، يرلرده قالمش حقلرك فرداى احقاقى،
نه طوغماز كونمش اى عاجزلرك قدرتلى خلاقى !

الٓهى ، شرع معصومك شو طوپراقلردى صوڭ يوردى ..
ناصيل تأييد قهرك الك رذيل اقوامه اوردووردى ؟
أوت ، ملتلرك الك قحبه‌سندن ، اوچ اثيم اردو ،
كلوب تاسينه‌مزدن اوردى ، سيرايت هم ، ناصيل اوردى :
كه استقبال ايچون چارپان يوركلر آ.كسزين طوردى !

تجلى ايتمدڭ بركره ، اللهم ، جمالكله ؛
شو اوچ يوز اللى ميليون روحى اولدوردڭ جلالكله !
اوطورمش اكله‌نيرلركن سنك ـ حاشا ـ زوالكله ،
نه‌در الحادى امهالك اوصامت انفعالكله ؟
نه‌در اسلامى تنكيلك بومستعجل نكالكله ؟

***

صوص اى ديوانه ! طورماز كائناتك سير معتادى .
نه صاندك ؟ فطرتك احكامى هيچ ديكلرمى فريادى ؟
بوكون سن كنديكدن اميد ايت آنجق امدادى ؛
أوت ، سن كندى اقدامكله قالدير كيت‌ده بيدادى .
جهان قانون سعيك ، باق ، ناصيل برحسله منقادى !
نه يايدك ؟ « ليس للانسان الا ماسعى » واردى !

محمد عاكف

فلسفه

اخلاق اسلاميه‌نك اساسلرى

۳

اعمال مفروضهٔ دينيه ايله اخلاقك نظر اسلامده يكديكرينه قارشى مناسباتنى توضيح ايچون تعداد ايتديكمز مثاللر كفايت ايدر. برده اصل ايمان ايله اخلاق بينده‌كى نسبتى تعيين ايده‌جك بعض امثله ايراد ايتمه‌لى‌يز كه معالئ اخلاق ايله اتصافك دين اسلامجه ناصل بر فرض متحتم اولديغى تماميله تجلى ايتسون . بناءً عليه آتيده‌كى احاديث نبويه حقنده انظار دقتى جلب ايده‌رز:

— « الايمان بضع وسبعون شعبةً فافضلها قول لا اله الا الله وادناها اماطة الاذى عن الطريق و الحياء شعبة من الايمان = ايمان يتمش بو قدر شعبه (نوع) در. افضلى (لا اله الا الله) ديمك ، ادناسى كذركاه ناسدن اذا ويره‌جك برشيئى رفع ايتمكدر. حياده ايمانك برشعبه‌سيدر. »

— « اشرف الايمان ان يأمنك الناس و اشرف الاسلام ان يسلم الناس من لسانك و يدك و اشرف الهجرة ان تهجر السيئات = ايمانك اشرفى خلقك سندن امين اولماسيدر . اسلامك اشرفى خلقك سنك ديلكدن ، الكدن سلامتده اولماسيدر . هجرتك‌ده اشرفى سيئاتى ترك ايتمكلكدر . »

— « افضل الايمان ان تحب لله وتبغض لله وتعمل لسانك فى ذكر الله عز وجل وان تحب للناس ماتحب لنفسك وتكره لهم ماتكره لنفسك وان تقول خيراً اوتصمت = ايمانك افضلى الله ايچون محبت ، الله ايچون بغض ايتمك ؛ لسانكى ذكر الله ايله چالشديرمه‌ك ؛ كندڭ ايچون هرنه‌يى سورسه‌ك باشقه‌لرى ايچون‌ده اونى آرزو ايتمك ؛ كندڭ ايچون هرنه‌دن خوشلانمازسه‌ك باشقه‌لرى ايچون‌ده اوشيئك حصولنى آرزو ايتمه‌مك ؛ برده ياخير سويله‌يوب يا سكوت ايتمه‌كدر . »

— « والذى نفسى بيده لايؤمن عبد حتى يحب لاخيه مايحب لنفسه من الخير = نفسمى يد قدرتنده طوتان الله عظيم الشانه قسم ايده‌رم كه هيچ برقول كندى نفسى ايچون ايسته‌ديكى خيرى قارده‌شى ايچون‌ده ايسته‌مدكجه ايمان ايتمش اولماز »

— « لايستكمل عبد الايمان حتى يحب لاخيه مايحب لنفسه وحتى يخاف الله فى مزاحه وجده = برقول كندى نفسى ايچون ايسته‌ديكنى قارده‌شى ايچون‌ده ايسته‌مدكجه ؛ مزاحنده‌ده ، جدنده‌ده اللهدن قورقمادقجه ايمانى كمالنى بولمش اولماز . »

— « لايستكمل العبد الايمان حتى يحسن خلقه ولايشفى غيظه وان يود للناس مايود لنفسه ولقد دخل رجال الجنة بغير اعمال ولكن بالنصيحة لاهل الاسلام = برقول اخلاقنى كوزللشديرمدكجه ، غيظنى يكمدكجه ، باشقه‌لرى ايچون كندى نفسى ايچون ايسته‌ديكنى آرزو ايتمدكجه ايمانى كامل اولاماز . اعمال صالحه ايشله‌مدن ياالكز اهل اسلامك خير خواهى اولمقله جنته نائل اولمش نيجه كيمسه‌لر واردر ! »

— « ان الرجل لايكون مؤمناً حتى يكون قلبه مع لسانه سواء ويكون لسانه مع قلبه سواء ولايخالف قوله عمله ويأمن جاره بوائقه = بر كيمسه‌نك قلبى ديليله برابر ، ديلى‌ده قلبى ايله برابر اولمدقجه ، سوزى ايشنه مخالف اولمقدن قورتولمادقجه ، قومشوسى شرندن امين اولمادقجه مؤمن اولماز . »

بوكبى احاديث شريفه‌يه عطف ايديله‌جك ادنى بردقت كوستريوركه

بزده وظائف وحقوق اخلاقیه اوامر دینیه ایله ممتزجدر ، اخلاق ایله عادتا شیٔ واحددر .

هیچ بر امر اخلاقی یوقدر که امر دینی وامر ایمانی اولماسون . ایمانك یتمش بو قدر شعبه‌سندن هر بری آکلاشیلیور که برر امر عملیدر ، برر واجب دینیدر . بر عمل لسانی اولان (لا اله الا الله) کلمهٔ طیبه‌سنی سویله‌مك نصل ایماندن بر جزء مهم ایسه ، کذرکاه ناسدن اذیت ویره‌جك بر شیئی رفع ایتمك ، مثلا بر طاش پارچه‌سنی اورتادن قالدیروب بر کناره آتمق‌ده ایماندن بر جزءدر . بر مسلمان نمازینی ، اوروجنی ، زکاتنی ، حجنی ناصل بر وظیفهٔ دینیه اولاق طانیرسه محافظهٔ صحتنی‌ده ، عائله‌سنی انفاق ایتمه‌یی ، ابنای نوعنه کولر یوز کوسترمه‌یی‌ده برر وظیفهٔ دینیه اوله‌رق بیلر . قتل نفس ، شرب خمر ، قمار ، زنا ، قذف یعنی لساناً برینك ناموسنه تجاوز ، باشقه‌سنك مالنی غصب ناصل برر معصیت ایسه ، ناصل حرام ایسه ، غیبت ایتمك ، مالا یعنی سویله‌مك ، صحته مضر بر شی یمك ، معده‌یی افساد ایتمك ، ادب وتربیه‌یه مخالف اطوار ایله کندی حیثیتنی قیرمق‌ده ، نفسنی بغیر حق اذلال ایتمك‌ده برر معصیتدر ، حرامدر .

دین اسلام انسانه یالکز خالقه قارشی مکلف اولدیغی وظائفی تعلیم ایتمکله قالمیور . حیات مادیه ومعنویه‌مزه محتاج اولدیغمز شیلرك – تعبیر معروفیله دین ودنیامزك – هر درلو دقایقنی بزه اوکرتمش بر دیندر . نماز ایله اوروجك یانی باشنده دائما ابنای نوعمزه مواسات ، صاحب حقك حقنی ادا ، بعض حقوقندن فراغتی تسهیل ایدن بر علوجناب حقنده‌کی وصایا لایعددر . قوانین مدنیه‌مزك اجرای احکامی‌ده وظائف دینیه‌مزدن بر جزء مهمدر . احوال شخصیه‌مز عقله طورغونلق ویره‌جك تفرعات وتفصیلات ایله تعیین ایدلمشدر . افراد عائله‌نك ، زوجینك ، قومشولرك ، احبانك یکدیکره قارشی حقوق ووظائفی بوتون اینجه‌لکاریله تشریح وبوتون مسلمانلر بیننده حقیقی بر اخوت تأسیس ایدلمشدر . بر مسلمان بلاد اسلامیه‌نك نره‌سنه کیتسه یبانجیلغی طویماز . بالعکس یبانجیلغی کندیسی حقنده فضله بر مواساتی جالب اولور . دائما بر فرض دینی اولارق کندیسنه معاونت ایچون اوزانان اللرك اکسیك اولمادیغنی کورور . « الله فی عون العبد ما کان العبد فی عون اخیه = بر قول قارداشنك معاونتنده بولوندقجه الله تعالی اوکا یاردیمجیدر » کبی بر وعد نبوی‌یی طویان هیچ بر مسلمان تصور ایدیله‌مزکه سفالتده قالمش بر قارداشنك تخلیصنه شتابان اولماسون .

قوای روحیهٔ انسانیه‌نك هر برینی آیری آیری امثالی غیر مسبوق بر حد کماله ایصال ایده‌جك وجه ایله تربیه ایتمکی کافل اولان بویله بر دینك یالکز باشنه بر مدنیت عظمی وجوده کتیرمه‌سی استبعاد ایدیله‌مز . فی‌الحقیقه دینمز بو مدنیتی وجوده کتیرمش ، هم‌ده یالکز باشنه ، دیکر اقوام مدنیه‌نك فلسفه‌سندن استعانه ایتمکسزین وجوده کتیرمشدر . مسلمانلر اوامر دینیه‌لرینه پك زیاده صارلدقلری ادوارده پك مشعشع بر مدنیت خیره بخش ایله عالم انسانیته خادم اولدیلر . ینه مجد سابقلرینه رجوع ایچون واجبات اخلاقیه‌لرینه قارشی طاقیندقلری طور اهمال ولا قیدیدن فراغت ایتمه‌لیدرلر .

احمد نعیم

فِقهٌ وَفَتاوىٰ

محاوره :

بر محقق ایله مقلد آره‌سنده

اوچنجی محاوره‌دن مابعد

محقق : – بو سؤاله قارشی جوابم : علمای اصولیینك « اولیادن صدور ایدن شی کندیلرینه حجت اوله‌بیلیرسه‌ده بشقه‌سنه حجت اوله‌ماز » قوللریدر . صوکره بعض شیلر حقنده اهل کشفدن نقل اولنان شیلره نظر ایده‌جك اولورسه‌ق برچوقلرینك یالان اولدیغنی کوریورز .

مقلد : – هایدی تسلیم ایده‌لم ، که سنك دیدیکك کیبدر ؛ بو صورتده کذبی ظاهر اولنلرك اونلردن اولمدیغی احتمالی واردر . یاخود بونلر صلاح حال ایله ولایتله اشتهار ایدوبده مقام کشف کامله واصل اولمیانلردن منقولدر . فقط امام شعرانی کبی (موقف) ، (جنت) ، (جهنم) مطلع اولانلر ، بونلری مشاهده ایدوب کورنلر ، کذلك شیخ الاکبر محی الدین ابن عربی کیبلر ، ظن ایتمم که ، بر شیئك وقوع بوله‌جغنی خبر ویرسونلرده صوکره وقتی کلنجه دیدکلری کبی چیقماسون !

محقق : – بز آخرتی کورمدك که شعرانینك موقف دنیلن یرك موقع جغرافیسنه ، اورانك احوالنه دائر ذکر ایتدیکی شیلری ، صراط ، میزان ، جنت ، جهنم ایچون رسم ایتمش اولدیغی خریطه‌یی اورایه تطبیق ایده‌لم ؛ بز بو کبی شیلر ایچون کتاب ، سنت ، عقل ، حکمتدن هیچ بر دلیله تصادف ایتمه‌دك . نه‌قدر شایان استغرابدر که : سزك شیخلریکزك اکثریسی دنیانك الك مشهور ، غایت منفعتلی اولان جغرافیا سندن اعراض ایدوب اونی انکار ایدییورلر ، عاملی اوندن صفو تمیه چالیشیورلرده عالم غیبدن اولدیغی جهتله کورولمك احتمالی اولمیان آخرت ایچون خریطه‌لر چیزوب جغرافیلر ترتیب ایدرك اوکا رغبت کوستریورلر ، اونی بحق تسلیم ایدییورلر .

امام شعرانینك کتابلرنده قیامتدن اول وقوع بوله‌جق فتن وملاحمه دائر ویریلن خبرلرك بعضیسی ، یاخود کلیسی شیخ محی الدین بن عربی‌نك کتابلرندن منقولدر ؛ بونك تصریحنه کوره مهدی اونك زماننده موجود ایمش . حتی آره‌لرندن جریان ایدن بر وقعه‌یی‌ده ذکر ایدییور . اوندن نقل ایتدیکی کلاملرنده اشارات ، رموزده موجوددر . او اشارات ورموزدن اشتهار ایدنلردن بری‌ده شودر : (ج ، ف ، خ) کچدکدن صکره مهدی چیقار . بو حروف ابجد حسابیله « ٦٨٣ » در . بناءً علیه

مهدینك ظهوری قرن سابعك انتهاسندن اول وقوع بوله جق دیمکدر؛ حالبوکه شمدی بز اون درد نجی عصرده بولندیغمز حالده مهدی ایله ملاقات ایتمك شرفندن حالا محروم بولنیورز . اکر بو شاهدلرله‌ده قناعت ایتمزسه‌ك بن بونی پك چوق مثاللر ایله قوتلشدیره‌جکم .

مقلد : — بن بونلرك هپسندن صرف نظر ایدرك یالکز کتب معتبره‌ده روایت ایدیلن احادیثه عطف نظر ایده‌جکم؛ کرچه بو احادیثك هپسی ، هر مسلمه اعتقادی واجب ، انکاری کفری مستلزم اوله‌جق درجه متواتر دکلسه‌ده حدیثك صحتی کندیسنجه مسلم ، دوغری اولدیغنه قلبی مطمئن اولانلره نسبتله متواتر کبی اولور؛ بناءً علیه اونلره مضمون حدیثی اعتقاددن بشقه چاره یوقدر .

سنك‌ده کتب حدیثی تکمیل مطالعه‌دن کچیردیککی ، بونکله برابر اولانلردن یالکز رواتی صحیح اولانلری قبول ایدرك اوبرلرینه اهمیت ویرمدیککی بیلدیکم ایچون امت اسلامیه‌نك آخرت کونلریله برچوق کون عمری اولاجغنی بیان ایدن حدیث شریفه مراجعته مجبوریت حس ایتدم . حین مراجعتمده کوردم‌که : ابو داود ، سعد ابن ابی وقاصدن شویله روایت ایدییور : رسول‌الله دیدی‌که : « انی لارجو ان لا تعجز أمتی عند ربها ان یؤخرهم نصف یوم » (سعد)، نصف یومك نه قدر اولدیغی صورولدیغنده بشیوز سنه دیه خبر ویردی . هر نقدر « ان اساءت امتی فلها یوم وان احسنت فلها یوم ونصف » حدیثنك تخریجنه واقف اوله مادیسه‌مده ایجه بیلیورم‌که اونی بعض علمای صالحیندن تلقی ایلشدم . مع هذا سند صحیحنی بوله‌جغمه‌ده امید وارم .

محقق : — ابوداود بعض کره ضعفادن‌ده حدیث روایت ایتدیکی واردر ؛ آنك ایچون حدیث روایت ایتدیکی کیمسه‌لرك چوغی مطعوندر . هایدی تسلیم ایده‌لم‌که بو حدیث سند اعتباریله صحیحدر ، فقط واقع ونفس الامره مخالفتنه نه دیه‌جکسك ؟ ائمهٔ محدثین نفس الامره مخالفتك علامات وضعدن اولدیغنی سویلیورلر . چونکه واقع ونفس الامره مطابق اولمیان کلام کذبدن بشقه برشی دکلدر . شان نبوت ایسه کذبدن مبرا ، بی اساس شیلری سویلمکدن منزهدر .

اکر « واقع ونفس الامره مطابق اولمامسی تأویلا ممکن اولدیغی وقت اولور ، حال بوکه بوراده تأویل ممکندر ؛ زیرا علم اصولده تقرر ایتدیکی وجهله اعداد ایچون مفهوم یوقدر . » دیه اعتراضده بولنورسه‌ك جواباً دیرم‌که : بو تأویل ، حدیث نصل روایت اولنورسه اولسون ، کندی استدلالکی ابطال ایدر .

مقلد : — صحیحین‌ده کوردیکی اوزره (پیغمبریمز) صلی الله علیه وسلم شویله بیوریبور : « اجلکم فی اجل من کان قبلکم من صلاة العصر الی غروب الشمس » حال بوکه مدت دنیا حضرت آدمدن پیغمبریمزه (ص) کلنجه‌یه قدر ۵۵۰۰ سنه اولنجه — نصلکه بو ، کتب تفسیرك بعضیلریله قصص انبیاده منصوصدر . — بونك ثلثی بیك طقوز یوز سنه‌یه یقین بر زمان اولمق لازمدر . عصر ایله مغرب آره‌سی — خصوصیله اول نهار صوم و بونك امثالی پك چوق احکامك اجراسنده اولدیغی کبی مقتضای شرع اوله‌رق صباحدن اعتبار ایتدیکمز صورتدر — ثلثدن تنقیص اولنور .

شمدی مدت دنیا ایدی بیك سنه‌در ، دیدیکمز کبی — نصلکه بو قاریده ذکر اولنان بعض کتابلرده‌ده بویله وارد اولمشدر — « ۵۵۰۰ » ، « ۱۵۰۰ » دها علاوه ایتمك اقتضا ایدرکه بوده تقریباً عصر ایله مغرب آره‌سنده‌کی مقداردر . بو صورتده مجموعی ۷۰۰۰ سنه اوله‌رق بعض نصوص ، دیکر بعضیسنه موافق کلیر . بعضاً ، یاخود چوق کره بزم تقریبی دیدیکمز شی عندالله تحدیدی اولورده او باده‌کی نصوصك موافقتی اونی تقویه ایدر . بونك ، بکا کوره ارباب مکاشفه‌دن اولمه‌سی محتمل اولان او عالم صالحك استنباطنی تأیید ایتمسی قیامتك بغتة ، یعنی ۱٤۰۷ ده کلمه‌سندن مراده اونك مقدماتی ، انتشار ضلال ، مهدی کبی علامات کبرانك ظهوری اولمه‌سی‌ده صحیحدر . شو حالده اولکی سوزم طوغریدر .

محقق : — یا استاذ ! شوراسنی ایجه بیلده معلوم اولان برحقیقتله بنی مؤاخذه ایتمه ! عصر اولده بر چوق کیمسه‌لر کندیلرینه حجت اقامه ایدیلمکسزین ، دین حق اولدیغنی غیر معتقد اولدقلری حالده کندیلکلرندن ظاهراً اسلامیتی قبول ایتمشلردی ؛ بونلرك صورت حقدن کورینه‌رك اسلامیتی قبول ایتمکدن مقصدلری ایسه عقائد اسلامیه‌یی افساد ، احکام اسلامیه آره‌سنه اساسات دینیه‌دن اولمیان بر طاقم خرافات ، اساسات شرعیه واحکام عقلیه ایله غیر قابل توفیق اسرائیلیات ادخال ایدرك ملت اسلامیه‌نك اخلاقنی آلت اوست ایتمك وبو صورتله مسلمانلر بیننده دائمی برفتنه آتشنك ایقادینه سببیت ویرمکدی . کندیلرینك موثوق ، معتمد کیمسه‌لر اولدقلرینه دائر خلقده برقناعت حاصل ایتمك ، بو صورتله مقصد مفسدانه‌لرینه واصل اولمق ایچون روایت ایتدکلری شیلری قبول ایتدرمك ایچون‌ده احکام اسلامیه‌یه تمسك ایتمك خصوصنده صوك درجه خلوصکارلق کوستریبورلردی .

بونلرك بعضیلری مسلمانلری آتش یأس ایچنده براقمق ، فتوحات جلیله ، اسلامك مجد وشرفنی محافظه ، رایت اسلامیه‌نك دنیانك هر طرفنده تموج ایله بتون دنیایه حاکم اولمسی ایچون افراد اسلامیه‌ده کوریلن همتی قیرمق ، یاخود اونلری « دین » لری حقنده بر طاقم شبهه‌یه دوشورمك مقصد ملعونانه‌سیله دین اسلامك عمری پك آز اولدیغنی ، پك یقین برزماندن صوکرا نهایت بوله‌جغنی اسلاملره تلقین ایدییورلر ، اونلری اقناعه چالیشیورلر؛ بو مقصدلرینه قولایجه واصل اوله بیلمك ایچون‌ده کتاب ، سنتدن یکی برطریق بوله‌رق ادعای باطللرینی اوصورتله استدلاله قیام ایدییورلرکه اوده یوقاریده بطلاننی بیان ایتدیکمز اصوللر .

بو خصوصده یکدیکرینه معارض پك چوق حدیثده وضع ایتدیلر .. « محدثین محققین » رضی الله عنهم حضراتنك تدقیقات دیانتپرورانه‌لری سایه‌سنده بو ساخته حدیثلرك بعضیلری میدانه چیقوب موضوع اولدقلری اکلاشیلدیسه‌ده برقسمنك رواتنده کوریلن خلوصکارلق — مع التأسف — بونلری‌ده آلداتدی ؛ راویسنده صورت

ظاهرده كوريلان ورع وتقوى حديثك موضوع اولديغنه حكم ايتمكه مانع اولدى .

موضوع ، ياخود ضعيف اولديغى تصريح ايديلنلردن بريسىده : « عند رأس المائة سنة يبعث الله ريحاً باردة طيبة تقبض روح كل مؤمن » حديثيدركه بعض محدثين باطل اولديغنى سويلدكارى كبى واقع ونفس الامر دخى صورت قطعيه‌ده بونى تكذيب ايتمشدر . ابن عدى ديوركه : « بو حديثده بعض كونا ضعف واردر ؛ لكن حاكم بونى مستدركنده اخراج وتصحيح ايلمشدر . »

ابى سعيددن مرفوعا « مسلم » ك روايت ايتديكى : « لا يأتى مأة سنة وعلى الارض نفس منفوسة اليوم » حديثى ده بو معناده‌در . جابردن اونك اوزره ايديلن ديكر بر روايتده ايسه قسم ايله تأكيد اولنيور . بو حديث تأويله دها يقين‌در ؛ چونكه علما : بونكله آره صيره موجوديتنه نهايت ويريلن ملتلر مقصوددر ، ديورلر .

باطل اولديغنى صورت قطعيه‌ده بيان ايتدكلرى حديثلردن بريده : « لا يولد بعد المأة مولود لله فيه حاجة » حديثيدر . امام احمد ديوركه : بو ، صحيح دكلدر ؛ نصل صحيح اوله‌بيليركه برچوق ائمه بوندن صوكره تولد ايتمشدر . صكره : « زينة الدنيا سنة خمس وعشرين ومأة » « ان دين النبى صلى الله عليه وسلم لا يبقى بعد وفاته الى القيامة الف سنة » حديثلرى واردركه امام نووى بونلرك باطل اولوب اصل و اساسى اولمديغنى سويليور ؛ ذاتاً بنده قيامتك زمان وقوعنى تحديد ايدن هيچ بر حديثك صحتنه معتقد دكلم .

چونكه قرآن قيامتك نه زمان قوپه‌جغنى بيلمك جناب حقه مخصوص اولديغنى تصريح ايديور : « يسألونك عن الساعة أيان مرسيها قل انما علمها عند ربى لا يجليها لوقتها الا هو ثقلت فى السموات والارض لا تأتيكم الا بغتة يسألونك كأنك حفى عنها قل انما علمها عند الله و لكن اكثر الناس لا يعلمون » اكر « بغتة » نظم جليلى ايله مقصد الٓهى قيامتك وقتنى تحديد ايتمك ، قوپه‌جغى كونى تعيين ايتمك اولسه‌يدى اوندن اول وصكره حصر ايچون برمعنا بولنمازدى . بو معناده اوله‌رق شرفنازل اولان آيات الٓهيه پك چوقدر .

صحيحين‌ده مذكور اولان حديثه كلنجه : بو ، كره‌يه قالان عمر دنيانك ، بيكلر ، ياخود مليونلرله صاييله‌جغنه دلالت ايدر . چونكه عمر دنيانك يدى بيك سنه اولمسنى تحديد ايديور ديه ذكر ايتمش اولديغمز شيلر اسرائيليادن باشقه بر شى دكلدر ؛ بناءً عليه اونلره اعتماد ايتمك جائز اولماز . آنجق بو بابده شايان اعتماد اولان شى طبقات الارض واورادهكى آثار انسانيه حقنده اجرا ايديلن تدقيقات وتتبعات علميه ايله ثابت اولان زماندركه : اوده ، بيكلرله دكل ، ميليونلرجه سنه ايله تقدير اولنيور . هم بوكا « بعثت انا والساعة كهاتين » حديثى ده منافى دكلدر . سبابه ، وسطى ايله اشارت ايتمه‌سى‌ده تقريب نسبى مراد ايدلديكندندر .

مقلد : — صحيح مسلمده مذكور اولان « لا تقوم الساعة الا على شرار الخلق » حديث شريفنه نه‌ديه‌جكسك ؟ بر بو حديث شريفه باق ، برده بوكون مسلمانلرك مبتلا اولدقلرى فساد اخلاق ، « دين » لريله عملدن اعراض ايتمه‌لرينى ملاحظه ايت ! كوره‌جكسككه بوكونكى مسلمانلر حديث شريفده بيان ايديلن شرار ناسدن بشقه برشى دكلدر .

محقق : — نيچون بونى ذكر ايديورده « صحيح مسلم » ك ابوهريره‌دن نقلاً روايت ايتديكى « لا تقوم الساعة حتى يكثر المال ويفيض حتى يخرج الرجل زكاة ماله فلا يجد أحداً يقبلها منه وحتى تعود ارض العرب مروجاً وانهاراً » ياخود « تبلغ المساكن اهاب أو يهاب » حديثنى اونوتويورسك ؟ حال بوكه اهاب ، مدينهٔ منوره‌نك خارجنده بر بقعه‌دن عبارتدر . ديمككه عمران بلده اونسبتده ترقى وتوسع ايدرك اهاب دنيلن يره قدر بالغ اوله‌جق . هانى بوكون جزيرة العربده اواستعداد كوريليورمى ؟ بو كيديشله اوله‌جغى‌ده يوق . [محققك بو جوابى اوزرينه كله‌جك محاوره‌ده بو بابده دهابعض تشريحاتده بولنه‌جقلرينى وعد ايدرك آريلوب كيتديلر .]

٥٥٥

ادبيات

صباح نمازنده ..

— حضرت فخرالدينه —

بر سس نى سحرده اويانديردى خوابدن ؛
كوكلم ، كوزم آچيلدى او علوى خطابدن .
بر سس .. الٓهيه يوكسله‌جك بر خروش روح ؛
راكد قلوبى جوشديره‌جق موجهٔ فتوح .
يارب ، نه‌در او صيحهٔ توحيد و اتحاد ؟ !
جان ، قارشيسنده ، وجده كلير ؛ جانلانير جماد !
ويرمكده كائناته او آوازهٔ نياز
بر لرزهٔ تضرع وخشيت ، بر اهتزاز .

دقتله ديكله‌دم ، او سماواتى ايكله‌دن
كلبانك عرش اعظم ايترمش مناره‌دن .
بيلمم مناره‌ميدى او علوى ستون دين
بر منبر خدامى‌كه يوقسه ؟ موحدين
اوندن كلن خطابى ايشيتدكجه ، باشقه بر
ذوق وحضور خاطر ايله ديكله مكده‌در ،
هرشيده بر سكوت وسكونتله بر حضور ..
صوصمش بتون عوالم او آوازى ديكله‌يور .
دقتله ديكله‌دم ، ديدى : هايدى عبادته ؛
هايدى فلاحه ؛ هايدى صلاح وسعادته !
دقتله ديكله‌دم ، ديور : آرتق ، يتر ، اويان !
انسان اونى دويارده اويانمازمى اويقودن ؟

قالقدم ياتاقدن ، ايتدم اجابت او دعوته ،
آبدست آلنجه قوشدم ايريشدم جماعته .
سنت بيتوب امامه ايدر ايتمز اقتدا ؛
غشى ايتدى روحمى يكيدن طاتلى بر صدا :
« الله اكبر ! .. » ايشته او آوازهٔ جلال
ويردى بوتون جماعته بر حس ابتهال .
بر اويله حس‌كه آرتيق اونوتدق علائقى ؛
بر اويله حس خوف وتضرع‌كه : خالقى
كورمكده‌يز كبى بزى بر جذبهٔ خضوع
بر رعشهٔ مخافت وخشيتله بر خشوع .
آلدى . براز كچوب يكى بر طاتلى زمزمه
يوكسلدى ، باشقه بر فوران ويردى قلبمه .
جامعده بر ايكلتى ، بر آواز لرزه‌دار :

ایتدی امام تلاوت قرآنه ابتدار .
نه‌یدی او آنده دویدیغم آثار انشراح ؟
نه‌یدی او آنده ، روحمی سرمست ایدن فرح ؟
ایتمزمی‌یم بو معبد فیاضه انجذاب ؛
روحم آلیر طورور ایکن اذواق بی‌حساب ؟
انسانه هب او یرده‌در عالمده انشراح ،
رحمت، مقارنت، شفقت، مغفرت، فلاح .

قیلدق نمازی ، أل آچه‌رق رب عزته
یالواردم ، آغلادم او قریب الاجابته :
ای کائناته بخش وجود أیله‌ین الهٓ !
بخش ایله مسلمانلره بر فکر انتباه !
محو أیله سن شو عالم اسلامی قاپلایان
دیجور یأس وقسوتی ؛ یاربی آغلایان
طوللر ایچون ، یتیم قالان یاورولر ایچون ،
رحم ایله مسلمانلری چیکنتمه بوسبوتون !
چوقدر کناهمز بزم البت ؛ فقط سنك
بیحد محیط عفویکه نسبتله ذره‌نك
اولسونمی حکمی ؟ أي بویوك الله بز سکا
کلدك ، دخالت ایلیورز باب لطفکه .
رحم أیله أی الٓهمز اوکسوز قالانلره ؛
بخش ایت ظفر، ظفر دیله‌ین مسلمانلره .
چیکنه‌تمه دین پاککی اعدای دینکه !
قیردیرمه مسلمانلریکی ملحدینکه !

قونیه : ابن حازم

نعیم

نوحه !

نه‌در بوطالع مظلم ، بونکبت ای ملت !
نه‌دن خمار دمادم بوملك ایچین عادت ؟
مآل خط سیاه جبینمزمی عجب ،
ضیاع دائمی عین اسف ایله رؤیت ؟
بواولسه کشکه‌ده ، عین اسفله باقسه‌یدق ..
کیده‌ردی پیش نظردن غشاوهٔ غفلت .
نه‌در بوغفلتمز ، جهلمز ، عطالتمز ؛
نه‌دن بومرتبه اولدق اسیر سفلیت ؟
بوکون اوتانمالی‌یز بز ، اوشانلی ماضیدن ..
بوکونکی شینه یابانجی اوشان پرسطوت .
هانی او ، اوروپانك اویدیکی درعالی ؟
هانی اوحاکم عالم اریکهٔ حشمت ؟
هانی ده‌کیزلره آمر شبیهی باربار وسك :
هانی صوقوللویه بکزر مدبر دولت ؟
هانی اوصاعقه‌لر یاغدیران سیوف غزا ؟
هانی اوکشور آلان فارسان ذی هیبت ؟
هانی او علم وادبده وحید اولان علما ؟
هانی او فن وهنرده افاضل صنعت ؟
هانی اوملك وسیع ورفاه وآسایش ؟
هانی اوقدر وشکوه ووقار وحیثیت ؟
نه‌در بوبزده‌کی درد وبلای روز افزون ؟
الٓهی ! یوقمی بزمچین نهایت خیبت ؟
نه‌اسکی‌شان ، نه‌شجاعت ، نه‌فن ، نه‌صنعت وار .·
وطنسه اولماده جیفا اجانبه قسمت !
یه‌تیشمیور ایچمزده نه‌دنسه برفاضل ؟
بلایه باق : یه‌تیشنلرده ایلیور رحلت !
وطنله برکیدییور انقراضه فکر وذکا :
افولی مدحتك ایشته بوقوله برحجت .
یازیق اومهر مسای غروب ایدوب کیتدی ؛
یرنده قالدی قاپانماز عمیق برظلمت !
چالیشدی نصف عصردن زیاده ، نشر ایتدی
جهان غفلته برچوق مآثرغیرت ،
اویاندیروب شووطنده مطالعه‌هوسی
شو خلق عاطله ایتدی حقیقهٔ خدمت .
کچیردی عمرینی یازمق ، اوقوتمق اوزره بوتون ؛
ایریدی مکتب ایچنده حیاتنه غایت .
روان پاکی بولوب التقای روحانی ،
خدا مقامنی قیلسین حدائق جنت .
دم وفاتی (غفران) ارائه ایتمه‌ده‌در ؛
١٣٣١
بونکته اولسون الٓهی بشارت رحمت.

طاهرالمولوی

تراجم احوال

شهید غیرت

— ١ —

فاضل خواجه من خالص افندی حضرتلری « ای جماعت مسلمین! بو آدم شهیددر . شهادتنه حضور رب العالمینده بن شاهدم . » دیه مرحومی تزکیه ایدرکن هیچ شبهه یوقدر که بو مملکتك بوتون خاصهٔ ایقانه، صحت نظر و امعانه مالك قلوب سلیمه سنه ترجمان اولمشدر .

مدحت؛ بوچوراق طوپراقده یتشدی ، بوچوراق طوپراغه افاضهٔ قابلیت ایچون الای بش سنه‌در چالیشدی ، هیچ طورمقسزین چالیشدی ، عشق ایله چالیشدی : دینه‌بیلیرکه بزده ، صوك زمانلرده « وظیفه » حسنی ؛ اونك قدر ایی آکلامش و ایی تطبیق ایتمش پك آز کیمسه طانمشدر .

هیچ خاطرمدن چیقماز؛ برکون مرحوم، دارالفنون کرسیسنده برمناسبتله « وظیفه ؛ ناموس دیمکدر . وظیفه‌سنی طانمایان ناموسسز دیمکدر . » دیه سوزه باشلامشدی ؛ بونی او قدر کور و حدید برسس ایله ، او قدر قطعی و مثبت بر ادای اذعان ایله افاده ایتمش ایدی که حالا اونك حلاوت طنینی ، ذوق تیقنی شبکهٔ احساساتمدن برتورلو یاقاسنی قورتاره‌مامشدر ؛ مدحت بونکله اللی بش، آلتمش بش سنه‌لك برحیات ورزشك پاك ومطرا برفذلکه‌سنی یاپمش اولویوردی : فی‌الحقیقه مرحوم؛ وظیفه‌سنی ناموسی، ناموسنی وظیفه‌سی طانیردی . بونکچوندرکه او ، اصلا بر « ناموسسز » اولامادی؛ چونکه اصلا « وظیفه » سنی تحقیرایتمدی ، اصلا « وظیفه »سندن آیرلمادی وَ نهایت اونك اوغورنده جاننی فدا ایتدی ، اونك شهیدی اولدی . کمالك بویوك برستایشخوانی، اوصاف مزایاسی اولان مدحت ؛ مشارالیهك :

وظیفه جان وتندندر مقدم
بزه افعالمزدر روح اعظم

دستور وجدان پسندینه کندی تعبیرنجه « بل باغلامشدی » .

مرحوم ، بزه خیر ایله ذکرینه وسیله اولاجق پك‌چوق فضائل اخلاقیه ، سجایای کزیده براقه‌رق کیتدی : « اثرالمرء عمره الثانی » دیرلر ، اونك برچوق ، کتبخانه‌لر طولوسی اثرلری واردر ؛ فقط بونلرك اك بویوکی ، اك ابد پیماسی او تزیه وانسانیت پیرا فطرتی‌در ، بو قبه‌ده شکران کار عکسلر تکوین ایده‌جك اولان « خوش صدا » لریدر : غیرت ، اك معند و مقاوم بر غیرت ، متین ومجادل بر خلق ، ناموس ایله مترادف برعشق وظیفه . ایشته مدحت وَ مدحتك حیات اخلاقیه‌سنی دراغوش ایدن نجیب خصلتلر ...

ابو العلاء المعری ، او حکیم النهی نوا :

اولو الفضل فی اوطانهم غرباء

دییور . مدحت‌ده بونك ماصدق حکمی اولدی . بوتون فضیلتلرینه ، مزیتلرینه ، خدا پیوند و پیامبر پسند غیرتلرینه رغماً کندی وطننده « غریب » اولدی ، « تغریب » ده ایدلدی : ادیب فطرت ادامزدا کف بك افندینك تعبیرنجه « هانیا ، زواللی حسبةً لله ، هیچ یوقدن حقارت کوردی ! » فقط پست و بی خبر محیطلردن ، بعض عرفان بیوایه‌لرندن ، متصلفیندن ، کفار نعمتدن اوزرینه صیچرایان تحقیرلره ، تزییفلره ، حتی « سوکونتو » لره ویردیکی صوك جواب پك صارم ، پك رحمانی اولدی وبلکه بو صورتله دماغلرینه ، قلبلرینه ذوق تألیهلرینی فدا ایده‌مه‌ین بعض بیچاره آغزلره بر لجام انصاف طاقه‌رق مملکته صوك بر خدمت داها کورمش ، صوك بر یادکار داها براقش اولدی : مدحت ، کیتدی ، دارالشفقه‌ده سینهٔ یتامی‌ده ، آغوش وظیفه‌ده ، کلمهٔ شهادتی ، قوت ایمانه ، صفوت قلبنه اشهاد ایده‌رك جان ویریوردی !

اوت مرحومی تحقیر ایتدیلر ، تکفیر ایتدیلر ؛ فقط بیرنجیلر ؛ مملکتی بوکونك سویهٔ معرفتنه — نه‌قدر ناچیز اولورسه اولسون — ارقا ایدنلرك الیوروللمز وداها زیاده حسبی « ایشجیسی » ، « خواجهٔ اول » ی « مدحت » اولدوغنی خاطرلامق ایسته‌مدیلر ؛ ایکنجیلر ، مغفوری دینه خیانت ایله ، کفر ایله اتهام ایتمك پشنده قوشان اوبرنوع « ایشسزلر » ایسه داهادرین بر « کفران نعمت » غیاسنه دوشدیلر : چونکه کندیلرینك ، دریغ ایمان بویوردقلری احمد مدحت قدر بو دینه خدمت ایده‌مدکلرندن متغافل داوراندیلر ؛ بونی هیچ بر کیمسه‌یی نه‌دلکیر ، نه‌ده دلسیر ایتمك ایچون دکل ، فقط « عالم دین » اولمغه نامزد کنجلرمزك حضور بصیرتنه بر تقدمهٔ انتباه اولمق اوزره عرض ایدییوردم . یوقسه بنم ایچون بواسکی دردلری دشمك ، پك تاب شکندر ، هیچ اولمازسه ناخوش بر مشغله‌در .

فی الحقیقه مغفور مشارالیه ، « مدافعه » لری ، « نزاع علم ودین » ی ، « بشائر صدق نبوت محمدیه » سی کبی اجل آثاریله « رسالهٔ حمیدیه » نك ترجمه‌سنه دلالت کبی دلائل خیراتیله بودینه محمود العواقب خدمتلر ایتمشدر ؛ انقلابی متعاقب بونلری تتویج ایده‌جك نوار وانقلابکار بر خیره داها دلیل اولمق ایسته‌دی ؛ ذکری للعالمین اولان قرآن مبینك تفسیرینه اولان احتیاج عظیمی آکلاتمق ، بوکبی معظمات مسائلده حق کلامی دائرهٔ انحصارلرینه قاپایارق « نفس متکلم وحده » کچینمك ایسته‌ینلره دردینی دیکلتمك ایسته‌دی ؛ بر معتاد تحقیر اولوندی ، تجهیل اولوندی و نهایت عربجه‌ده اثبات جهل ایتمك اوزره امتحانه دعوت اولوندی . مرحوم احتمال ایسته‌نیلدیکی قدر عربجه بیلمزدی ؛ فقط بو خود نا سنجانه دعوته تنزل اجابت‌ده کوسترمزدی !

عبداللطیف نوزاد

مقالات

غرب مدنیتنك اسلامه صولتلری

شوکت اسلامیه آثار تدنی وانحطاط کوستردیکجه غربك اوقارانلق ، اوبی معنی مدنیت صلیبیه‌سی بسلدیکی ازلی کین وغیظی بوتون بوتون فوران ایدرك اولانجه شدت تهوریله اسلامیته صولت ایدییور ؛ فرط مستی ایله موازنهٔ ادراکنی غیب ایتمش بدزبان بر سرخوش کبی آغزینه کلان اك شنیع ، اك فحش آلود تحقیرلری ، دشناملری صاوورییور .

اولا شونی سویلیه‌لم ، که : لسان مدنیت ؛ لسان ادب وفضیلت ، لسان معرفت وانسانیت ، لسان ناموس وحیثیتدر . لسان مدنیت اویله ایکرنج لوثیات کلامدن ، شرف وحیثیت انسانیتی ترذیل ایده‌جك مستکره الفاظدن متبری‌در .

مدنیت ، مادر انسانیتك بوتون اولادلرینی — بلا استثنا — تکریم وتبجیل ایدر . هپسنی آغوش محبت وشفقتنده سیان طوتار . اکر بو ادعامز بدیهی دکل‌ده نظری ایسه ایشته اونك‌ده دلیل واضحی : « ولقد کرمنا بنی آدم ..... الایة = شان عظمت وکبریامزه قسم ، که بز آدم اوغللرینی مظهر تکریم وتشریف ایتدك . » نظم جلیل صمدانیسدر .

شمدی انصاف اولونسون ، رداء مدنیته بورونمش غرب ، اوشمشعهٔ کمالات پرورانه ، اواحتشام معرفت کسترانه‌سیله برابر لسان مدنیتدن اسلامیت علیهنه چرکاب سب ودشناملر صاچیور . مسلمانلری جاهل ، عاجز ، سیف قهری آلتنده زبون کوردیکی ایچین اسلامیتك قلبنه قدر صوقولییور . اوزرینه زهرلر دوکییور . روحنی تسمیم ایدییور . ایشته غرب ادبی ! غرب نزاهتی ! صلیب مدنیتی !

اسلامیتی مدید بر دور فتوح جهانکیرانه ایچنده بوتون آرایش شوکت واجلالیله‌یاشاتمش اولان او مسعود اعصارك بویوك مسلمانلرینه ، او بختیار ماضینك حقیقی قهرمانلرینه قارشی لسان صلیب عجبا نیچین بر سکوت ابکمانه کوستریور ، نه‌دن بویله بدبد خوموردانه‌میوردی ؟ نه‌وت ! چونکه مدنیتی مادی قوتدن ، ظاهری شوکت وعظمتدن عبارت ظن ایدن صلیب ، اومدهش قوة اسلام ، او جهانی لرزه‌ناك خوف وهراس ایدن شوکت وعظمت توحید قارشیسنده دیزلرینك باغی چوزولمش ، زمین عجز ومسکنته دوشمشدی . صوکرا کلن مسلمانلر ـیاتی اونوتدیلر . حیات شوکت واجلاللرینه قارشی لاقید قالدیلر . کندیلرینی حیاتك درك اسفل حیوانیتنه آتدیلر .

صلیبیلر ایسه بالعکس بر غیرت مفرطه ایله چالیشه‌رق یوکسلمکه ، قوتجه ، یعنی قوای مادیه‌جه تفوقه باشلادیلر ، ونهایت ایشته اسلامیتی ـ جهالت ، عطالت ومسکنتلریله ! ـ ورم ایدن بزاون دردنجی عصرك مسلمانلرینی

كتاب انسانيت ومدنيتدن سيلديلر. انسانيت اونلرك! مدنيت اونلرك! حيات اونلر ! سعادت اونلرك !

بز زوالليلره ايسه حيوانيت ! وحشت ! دنيادن هجرت ! موت عمومى ! مزار فلاكت ! غياى عدم !

كچن كون « انتخاب افكار » جريدهٔ اسلاميه‌سى صاحب محترمنك « غرافيق غزته‌سنك معرفتلرى » سرلوحه‌سى آلتنده نشر ايتديكى بر باش مقاله‌يى اوقويان حقيقى مؤمنلرك ـ ذاتاً فلاكت حربك آچديغى درين، التيام ناپذير يارهايله قانامقده اولان ـ قلبلرى يكيدن صزلامغه، ايكله‌مكه باشلامشدر.

غرب مدنيتى طاعون كبى بدبخت روم ايلى‌يه مستولى اولان متفقين اردولرينك ياريم مليوندن زياده مسلمانك خون ناحقندن وجوده كتيرديكلرى قيرمزى دكيزلره ، ياقدقلرى خانمانلرينك اللهك كونشنى ستر ايدن آلولى دومانلرينه قارشى كوزلرنى يوماز، صاچلرندن سوروكليه‌رك بولغارستان ، صربستان ، يونانستان ايچرلرينه كوتوردكلرى ، جبراً وقهراً ناصيهٔ عصمتلرينه صليب تمغاسى باصاراق قرون اولى اسارتلرنى احياءً ياپلاشدقلرى ، عرض و ناموسلرنى پاىمال شهوت وحيوانيت ايتديكلرى بيكلرجه مسلمان قيزلرينك ، كلينلرينك، كنج زوجه‌لرينك دنيايى صارصان فرياد وواويلالرينه قولاقلرنى طيقار ، بوتون بوجانوارلقلرى ، بو ياميامقلرى خوش كورورلرده ينه بز اهل توحيده تعصب ، يعنى وحشت ، باربارلق ، قان ايچيجيلك اسنادندن هيچده يوزلرى قيزارماز.

بزكيملردن انسانيت ، رقت قلب ، تأثر وجدان ، تألم روح اميد ايديورز؟ صليبوندنمى؟ حق وحقيقت نامنه هيچ برشى طانميان، طانمق ايستمين بوعنديوندنمى ؟ هيهات ..... !!

بونلره (حق) ى طانيتديراجق ، (حق) ك حضور علويتنده بويون اكديره‌جك آنجق قوت وشوكتدر .

(حق) ه اسلاميتدن باشقه هيچ برحقيقت بالاختيار عرض انقياد وتسليميت ايتمز .

غرب مطبوعات مدنيه‌سنك بوشئامت انكيز شماتتلرى اوقدر ولوله‌دار ، كه ساحهٔ حربده آتيلان طوپ طراقه‌لرنى بيله باصديرييور؛ بردرجه‌ده كه سامعهٔ اسلامى ، اوغولتيلريله صاغير ايدييور .

مع مافيه عثمانلى جرانديده سكوت ايتميور . اومدنيت پرورانه شتملرك (!) ، اوانسانيت كسترانه دشناملرك (!) جوابنى ادب وناموس دائره‌سنده ويرمكه چاليشيور. فقط بونلر ميانده ـ اعتراف ايدهلم كه ـ خامهٔ توفيق الهى ممتاز ومستثنا برموقع عالئ ديانت وملتده تفرد ايدييور .

باقكز ، غرب مدنيت صليبيه‌سنك اسلاميته اسناد وافتراسندن محظوظ اولديغى تعصبى فاضل مشاراليه نه‌قدر حق كو ، نه‌قدر حق پرست بر لسان حقيقتله يوزلرينه چارپيور : « فرنكلرك اخلاق عفت براندازانه وعادات ..... شكنانه‌لرنى حسن تلقى ايدوب ده انلرى تطبيق افعال ايتمشمزدر. بزى (قان قان) اوينايه‌مامقله، قادينلرمزى مستور كزديرديكمزدن ويامقر ذكور اولان يرلرده مختلط بر حالده بولونديرمديغمزدن و زوجه‌لريمزله قيزلريمزى باولره كوتورمديكمزدن طولايى باربار ، ناقابل اصلاح عد ايدييورلر . بناءً عليه بويله بر قومك اوروپانك الك مهم بر نقطه‌سنده افساد هوا ايتمكدن باشقه مزيتى بوقدر ؛ وبناءً عليه بوقطعه‌دن دفع وطردى واجبات مدنيه‌دندر ديورلر .

« بونى آچيقدن آچيغه سويلينلر كورولديكى كبى الك جدى عد ايديلن بعض مطبوعات مهمه‌نك ابتداى حربدن برى اتخاذ ايتمش اولديغى طرز نشرياتى پك آچى بر صورتده دوام ايتمكده‌در . »

ايشته كوروليوريا : بز مسلمانلرك اوروپا ديوان عالئ (!) مدنيسى حضورنده بولونديغمز موقع جنايت ومحكوميتمز ! اكر قادينلريمزى ـ آرامزده تورهن ميسيونرشاكردلرينك تعبير فرنكانه‌لرى وجهله ـ قرون اولى چوالرندن چيقاروب نيم عريان بر لباس مدنيتله قوللريمزه طاقه‌راق (قان قان) اويونلرينه اشتراك ايتمه‌ك ناموسزلغى، فحشى ، ـ فرنكلرك كندى اصطلاحلرنجه ـ رذالت مدنيه‌يى عدم رضا وموافقت ، جبر وشدتله نفسير ايدرك باغلورويره‌رك اويونلره دعوت ايتسه‌ك ، قادينلريمزى ، قيزلريمزى آغوش شهوت وحيوانيتلرينه آتسه‌ق ايشته اوزمان اوروپا قطعه‌سنده ياشامغه لياقت كوسترمش اوله بيليرز ! فرنكلرك بزه اكسا ايتمك يستدكارى وموفق اوله‌مدقلريچين اوروپا هواى صاف (!) مدنيتنى افساد ايله اتهام ايلدكارى لباس زرين (!) ترقى وتكامل ايشته بو! نصل... لباس نزيه اسلاميتى چيقاروب سيلنديرشاپقه‌سيله ، تك كوزلكيله بو كسوهٔ مدنيته بورونه بيليرميز ؟ قوجاغمزه قينو كوپكنى آلوب قادينلريمزله قول قوله كزه بيليرميز؟؟

باشده (آياصوفيه) اولمق اوزره بوتون جامعلريمزى، اوغريب، اويتيم معابد توحيدى كليسالره تحويل وقبه‌لرى اوزرينه صليبلر ركز ، مناره‌لرينه چانلر وضع ايده‌رك تماميله اونلره بكزه‌يه بيليرميز ؟؟؟

ايشته اصل دردلرى بو ! بونلر اولمدقجه نافله ! بيك كره نافله !

بزم بو صليبيلر نظرنده الك بيوك ، الك غير قابل عفو جنايتمز ! اسلاميتمز ! ناموس عصمتمز ! مكارم اخلاقمزدر . نسوانمزك تسترى، اوورداء حريت وعصمت هجوملرينك ايلك هدفنى تشكيل ايدييور؛ قلعهٔ اسلاميتك برج ناموس وعصمتى ضبط ولندىمى ارتق قلعه اونلرك ديمكدر .

شمدى حقيقى بر مؤمن، ناموس عصمت قدرنى بيلير برموحد، طاهر النسب، ابن النكاح برانسان عاقل اولوب ده « ولن ترضى عنك اليهود ولا النصارى حتى تتبع ملتهم = يهود ونصارى سندن ابدياً راضى وممنون اولمازلر؛ تا كه اونلرك ملتلرينه اتباع، دين حقى براقوب اونلرك مذهبلرينه ارتداد ايتمدكجه ، جامعلرى ييقوب كليسا ياپمدقجه ، بوينكه صليب طاقدقجه. » ـ « ولا يزالون يقاتلونكم حتى يردوكم عن دينكم ان استطاعوا = او اعداى توحيد سزه هجومدن، سزكله مقاتله‌دن ممكن دكل واز كچمزلر؛ تا كه سزى دينكزدن ـ اكر مقتدر اوله بيلسه‌لر ـ دوندورنجه‌يه قدر. »

« ان يثقفوكم يكونوا لكم اعداءً ويبسطوا اليكم ايديهم والسنتهم بالسوء وودوا لو تكفرون » = ای مؤمنلر! دشمنلریکز سزه غلبه چالارسه در حال دوستلق ماسکه‌سنی آتار، چهرهٔ عداوتی کوسترلر؛ جلاد پنجه‌لرینی اوزریکزه اوزاتیرلر. قانلی دیشلرینی صیریتیرلر. سزه ایتمدك فنالق، یاپمدق اشکنجه وعقوبت براقمازلر. نه عرضکز قالیر، نه ناموسکز؛ نه جانکز، نه مالکز؛ نه دینکز، نه قرآنکز؛ نه جامعلریکز، نه قبرستانلریکز؛ «آه... شو مسلمانلر بزم کبی الاهك برلکنی، جناب محمدك [علیه الصلاة والسلام] رسالتنی، قرآن کریمی انکار ایتسه‌لرده بزه بکزه‌سه‌لر... ! دیه بوتون احتراص صلیب پرستانه‌لریله تمنی ایدرلر. » آیات کریمه‌سنی بوتون قوة ایمان وعرفانیله تبجیل وتکریم ایتمه‌مك ممکن می؟

ایشته بیك اوچیوز سنه اول شرف بخش نزول اولان بو آیات جلیله! ایشته اون دردنجی عصر هجری صلیبیونك تمنیلری! وحشتلری! اعتسافلری! خونخوارلقلری!

حضرت فاضلك توصیفی وجهله (چیقدیغی قابوغی بکنمین کستانه) یه بکزه‌ین میسیونر شاکردلری غربك مدنیت وحشیه وحیوانیه‌سی پرستشکارلری بکاریمز حالا عقلالامه‌یینلر! حالا فرنکلره خوش کورونمك مقصد رذیلانه‌سیله او کوزهلم دیانت مقدسهٔ اسلامیه‌مزی، او محترم ملیت ومدنیتمزی، او نجیب ونزیه، او صاف، او مقدس اخلاق اسلامیه‌مزی ذم وقدح ایتمکی کندیلرینه بر شرف، بر مفخرت، بر لازمهٔ مدنیت، بر فریضهٔ معرفت بیلسینلر دورسونلر!

اوروپا عقلاسی بزه تفسیخ ایتمش نظریله باقارلرسه — مع التأسف — اصابت ایتمش اولمازلرمی؟ ایشته وجود ملت اوزرینه سریلمش فرنکی چیبانلری! بومستکره چیبانلردن اوزوالی وجود ملت قان غرق اولماز، تفسخ ایتمزده نه اولور؟

قاریلریله برابر فرنکلشن بومدنیت غربیه فضیله‌سنه صورارز: سفاهتدن، ناموس وحیانی استخفاف وتحقیردن، قاریلرینی قرون اولی نسوانی کبی نیم عریان فرنکلره تقدیمدن باشقه نه مزیت، نه فضیلت، نه معرفت کوستریورلر؟ سویله‌سینلر! کوسترسینلر. وجود ملتده تمامیله قان غرقلشمش، کسیلوب آتیلمسی زمانی چوقدن کلوب کچمش بر عضو فرنکی دکلمی؟

بزم انکلیز قدر شوکت بحریه‌مز، آلمانیا قدر سطوت بریه‌مز اولایدی‌ده حضرت فاضلك دیدیکی کبی [۱] — عبالی کبه‌لی بولونایدق، ینه ادوار جهانکیری ایچنده شان وشوکتمزله یاشاسایدق اوزمان بو طاتلی صو فرنك پرستشکارلری نه دیه‌بیلیرلردی؟

یوقسه بزی بویله پرشوکت بحریه، بویله پرسطوت بریه‌یی اعداد واحضاردن، بوتون ملکمزك خزائن لاتفنای طبیعیه‌سی سینه‌سندن آلمقدن، وطنمزی الك کوچك کویلرینه قدر شمندوفرله تورومجك آغنه چویرمکدن، فابریقه‌لر، ترسانه‌لر، حوضلر، تونللر، والحاصل مدنیتك بوتون بدایع مادیه‌سنی وجوده کتیرمکدن دینمزمی منع ایدییور؟

[۱] نمونهٔ ادبیات: قوچی بك بحثنده.

قادینلریمزك تستریمی حائل اولیور؟ حاشا! بالعکس کمال اهمیتله امر وفرمان بویوریور. بزه — امرلرینی دیکله‌مدیکمز ایچین — ستملر، انفعالار یاغدیریور. «بلالر مبارکی !!» دییور. فقط بز آدم اولمق ایسته‌میورز. بز یاشامق ایسته‌میورز. بز بالاختیار ئولومه قوشیورز.

بر انسان انتحار ایده بیلیر؛ فقط بر ملت نصل کندینه سوء قصد ایدر اللهم؟!

محمد فخرالدين

مدللی فاجعه‌لری

— ۱ —

هلالك زیر حمایت شفقتکاریسنه کیره‌لیدنبری مطرداً ومتمادیاً کوردکلری آثار نوازش والتفات، هر آن، هر دقیقه مظهر اولدقلری مساعدتکار معامله سایه‌سنده، حر وسربست بر حیات مسعودو حشمتمون ایچنده پرورشیاب اولان مدللی اهالیٔ خرستیانیه‌سی، یونان کمیلرینك جزیره اوکلرنده کورونمسی اوزرینه او وقته قدر قابلرینك الك درین، الك قورقونج کوشه‌لرنده کیزله‌مکده اولدقلری کانون وحشت بردنبره فوران ایتمش، بر کون اول قارداش کبی کوروشدکلری، بر کون اول هر برندن آثار مودت وحرمتدن باشقه بر معامله کورمدکلری زواللی طالعسز اسلاملر حقنده؛ تاریخ بشریتك قاراکلق، وحشت نما دورلرینی بیله کولکه‌ده براقه‌جق مظالم اجراسندن کندیلرینی آله‌مامشلردر. قلبنده ذره قدر حس انسانیت، روحنده سونوك بر شعله درجه‌سنده نور عرفان ومعرفت بولنان هر انسانك ابدی نفرتله یاد ایده‌جکی خونین ودهشت انکیز صفحه‌لرك ظهورینی بر سیمای بشوشانه ایله تماشا ایدن وبو تماشادن احتمالکه درین ونوشین بر ذوق سباعانه طویان مدللی اکابر (!) خرستیانیه‌سی جهان مدنیت حضورنده — اکر وارسه — تیتره‌مه‌لی، یرلره کچملیدر.

داها بر کون اول مدللی برجلرنده تلاطم ایدن هلال، قدرت فاطره‌نك الك فیاض عواطفنه مستغرق اولان بو کوزل آطه‌یه بهشتی نورلر، حمایتکار وشفیق حزمه‌لر صاچارکن، اسلام، خرستیان هر فرد، بلا تفریق دین ومذهب قارداش کبی کچنیرکن، داها طوغریسی عثمانلی حکومتی خرستیان وطنداشلر حقنده هر خصوصده اسلاملر درجه‌سنده وبلکه دها زیاده ملطف ومساعد بر حرکت تعقیب ایدرکن، بر کون صوکره مملکت قوهٔ اشغالیه‌یه ترك وتسلیم ایدیلنجه، بر طوفان قیامت نمون قوپمش، اورته‌لق هرج ومرج اولمش، اسلاملرك مقدساتی، ماللری، جانلری، ناموسلری سرسری پالیقاریالرك بازیچهٔ هوسات واحتراصاتی اولمش، الك باربار انسانلرك، الك خونخوار جانیلرك بیله توبلرینی اورپرته‌جك تجاوزات ومظالم اسلاملر حقنده مباح کورولمش، عثمانلی حکومتنك بر آز لزومندن فضله اولان معاملات وتسهیلات لطفکاریسی، اهالیٔ اسلامیه‌نك شفیق وصمیمی معاونتلری سایه‌سنده هر بری بر قارون درجه‌سنده ثروت وسامان اکتساب

ایتمش اولان منور (!) اکابر (!) خرستیانیه بومظالمی بشاشت نمون برسیمای لاقیدی ایله وبلکه مستحسن نظرلرله تماشا ایده‌جك قدر سفیل بردرکه‌یه سقوط ایتمشلر ! شرف انسانیه‌یی ابدیاً قانلی لکه‌لرله تلویث ایده‌جك اعتسافاتی تقدیر وتشجیع ایتمکدن حیا ایتمامشلردر ! بشریت منوره ایچون بوندن داها رذیل بردنائت ، بوندن دها سفیل بر رذائت تصور اولنه‌بیلورمی ؟

یونانیلرك مدللی فاجعه‌لریله انظار مدنیه‌یه عرض ایتدکاری الواح حقیقت نمایی برسکون عمیق ایله تماشا ایدن ، صلیبك بودرجه خونین وبی‌امان مظالمه آلت ایدلمه‌سنه متحمل اولان آوروپا افکار منوره‌سی ، شان عرفان ومدنیتی نه‌مرتبه تنزیل ، نه درجه تذلیل ایتدکلرینی عجبا برآن ایچون اولسون دوشونه‌بیورلرمی ؟!..

دالبر آطه‌لرك ، سرسری موجه‌لرك آفاقه بر زمزمهٔ آهنکدار اتحاف ایده‌رك اوقشادیغی کوزل ساحللری ، بوکون بر رنك خونینه بورونمش ، ظلم آلتنده ئه‌زیلان ، قهر ایله اولدیریلن معصوملرك واویلای تظلمی ، انین تلهفی ، کرهٔ نسیمی لرزه‌دار ایتمش اولدیغی حالده آوروپانك ـ شرقه قارشی پك حساس اولان ـ باصرهٔ انتقادی ، سامعهٔ ترحمی کویا هیچ برشیٔ اولمامش کبی بوتون بونلری ابدیاً کورمه‌مك ، ایشتمه‌مك ایسته‌یور .

دون بوبدبخت طوپراقلر ، او دلنشین ساحللر سینهٔ پرطراوت وشفقتده ساکن وآسوده یاشایان وطنداشلره هر دقیقه برر بوسهٔ آمیزش وبختیاری اتحاف ایدرکن ، بوکون مفترس خائنلرك ، خونخوار حیدودلرك آقیتدقلری معصوم قانلریله ریان ، پارچه‌لادقلری طالع زده جسدلریله برمزارستان فجاعته انقلاب ایدییور. آرتق رنکین افقلرنده الحانٔ آسودکی یرینه ، ماتمزده طوللرك فریاد استمدادی ، خزینهٔ عصمتلری یغما ایدلمش محقر قیزلرك واویلای استرحامی ، اوکسوز یتیملرك کریهٔ نالانی تلاطم ایدییور .

هرطرفدن‌پیرامن عرشه‌قدر یوکسه‌لن غلغلهٔ تظلم ، برر عصمت اوجاغی اولان هراودن قوپان فریاد ترحم ، یغما وتارمار ایدلمش ، بیقلمش ، هرقولبه‌دن دربندن درینه ایشیدیلن محترز انینلرك موجات خائفی ، بزی ، زواللی بدبخت‌شرقلیلری اوزاق سنه‌لردنبری حقسزلق ایله ، ظلم ایله خرستیانلره تجاوزله اتهام ایدن جبار وعنید آوروپانك صماخ مرحمتنده ـ پك یازیق که ـ برمعکس بیله بوله‌میور . اك اوفاق بروقعه ، صرف اقتصادی برحادثه مناسبتیله مدللی اوکلرینه دونمالرینی کونده‌ره‌رك نمایشلر ، تهدیدلر ، ترضیه‌لر ، تضمینلر طلب ایدن مدنی ومتعظم آوروپا ، یکرمنجی عصر مدنیته ابدیاً شین اوله‌جق قتل عاملری لاقیدانه سیر ایدییور ، مفترس وخونخوار جنوارلرك قانلی پنچه‌لری ، بی امان وناموس‌سز اللری آلتنده پارچه‌لانان ، دیدیکله‌نن بیکلرجه معصوملرك ، ناموسلری پایمال ایدیلن طالعسز باکره‌لرك امدادینه‌شتاب ، هیچ اولمازسه بوخائن‌صیرتلانلره (آرتق‌الویرر !..) خطابی‌توجیه ایتمکی‌بیله عنعناتیله(!) بیطرفلغیله (!) متناسب کورمیور.

بالعکس مترقی آوروپانك شرقه درس مدنیت ویرن ، بوخصوصده بزی انصافسزجه ، حقسزجه اتهاملر آلتنده ئه‌زن احتراس آلود مطبوعاتی قانلی حیدودلرك آسمانلر تیتره‌تن حرکات فجیعه نمونلرینی برر داستان ظفر شکلنده تصویر ایتمکدن اوتانمیور ، حیا ایتمیورلر .

عجبا جهانده متعصبلردن ، سفیل منفعت‌پرستلردن باشقه‌برده‌حسیات عالیه ایله مشحون وجدانلر بولندیغی حقنده‌کی قناعت اساسسز وچوروکمیدر؟ عجبا بوکبی برقناعت صرف برخیال نیکبینی اثریمیدر؟! عجبا دینلدیکی کبی سفیل ومحترص آوروپا فوقنده معنویت بشریه‌نك اعلاسنه خادم ، قهر وظلمه دشمن ، عصمته حرمتکار ، فجیعه‌دن متنفر ، مدنی بر آوروپا وارمیدر ؟! وارسه شرق قربی آل قانلره بویایان ، معصوم وبیکناه اهالی‌یی یرسز ، یوردسز ، آچ ، صوسز ، براقان ظلملره ، یغمالره ، ایقاع ایدیلن فجیعه‌لره بر نهایت ویرمك ایچون ناموسکار وجدانلرده نه‌دن شمدی‌یه قدر بر بارقهٔ عصیان ، حساس قلبلرده برصرصر ترحم قوپمدی وقوپمیور؟

یوقسه بوتون روم‌ایلی واطه‌لرده‌کی طالعسز وکیمسه‌سز مسلمانلر بردانه‌قالینجه‌یه قدر بوغازلاندقدن صوکره‌می‌مدنی آوروپادن برصدای نفرت طویوله‌جقدر ! هیهات !.. ظالمی بودرجه حمایه ایدنلره مدنی نامنی ویرمك قدر شأن بشریته برشین اولورمی ؟

***

عید اضحی‌نك ایکنجی کونی ایدی ، نیرجهانتاب ، صانکه او کونك بر روز ماتم اولدیغنی آکلاتمق ایسته‌یورمش کبی افق شرقی استیلا ایدن کثیف بلوطلردن قورتیله‌مدیغندن وقت ایلریله‌مش اولمقله برابر اورته‌لق نیم مظلم بر حالده ایدی . مع مافیه سوقاقلرده فوق المعتاد تلاشلی تلاشلی اوته‌یه‌بری‌یه قوشنلردن اوکون قیامت انکیز حادثات ظهور ایده‌جکی استدلال اولنه‌بیلوردی.

فی الحقیقه آزبر زمان صوکره بو تلاشلرك اسبابی آکلاشیلدی . هفته‌لردنبری و طنداشلرك ، بی‌صبر و آرام انتظار ایتمکده اولدقلری یونان دونماسی مدللی لیمانته کلمشدی.. وطنداشلر(!) چیلغین بر نشئه وشطارتله سواحله هجوم ایدییورلر ، (زیتو !) صدالری آفاقی تیتره‌تیور ، قادین ، چوجوق ، اختیار ، عایل ، خسته هر کیم وارسه اللرنده برر یونان بایراغی اولدیغی حالده اسکله‌یه شتاب ایدییورلردی. ساعت فلاکت آن‌بآن تقرب ایدییوردی. اسلام محلاتی حذاسنه کلن برحرب سفینه‌سی طوپلرینی اسلام اولرینه توجیه ایده‌رك آتش ایتمکه مهیا بر وضعیت آلمشدی . شهرك تسلیمی حقنده‌کی تکلیف قبول ایدلمش اولدیغندن آلافرانغه ساعت دوقوز راده‌لرنده یونان عسکرلرینی حامل بر قاچ قایق اسکله‌یه یاقلاشمغه باشلادی . ساحللردن ، اولردن ، دکانلردن یوکسه‌لن زیتو صدالری کلیسالرك چان سسلریله برلشه‌رك کرهٔ نسیمی صارصارکن ، بردنبره پاتلایان دهاش سلاح سسلری اورتالغه بوس‌بوتون قیامت نمون برخشیت ویرییوردی. هر بری برر سلاح مخزنی اولان خرستیان‌اولرندن پاطلایان بوسلاحلر یونانیلرك تبریك قدومی واعلان

شادمانی ایچون آتیلیورلردی .

بومسرت و شادمانی آره‌سنده بلاحادثه یونان عسکرلری قارایه چیقدیلر. بو اثناده اعلان حاکمیت ایچون کمیلردن آتیلان طوپ سسلری، عینی زمانده زوالّی اسلاملره ساعت فلاکتك حلولی ده افهام ایتمشدی . بو آرالق قهار بر طالع سوقیله ریختم جوارنده بولنمش اولان سلاحسز بدبخت بر اسلام ، یرلی وطنداشلر طرفندن آتیلان قورشونلرله یونانیلرك تسعید قدومنه ایلك قربان وحشت اولدی. بو آندن اعتباراً آرتق دورهٔ دهشت باشلامش؛ آق دکز پریلرینه عشوه‌کاه غرام اولان بو کوزل آطه ، تویلری اورپره‌جك، روحلری تیتره‌ته‌جك ، قلبلری پارچه‌لایه‌جق ، دماغلری مفلوج براقه‌جق قورقونج و قانلی فاجعه‌لره مشهر مظالم اولمغه نامزد اولمشدر .

یونان بایراغنی حامل بر عسکر قره‌یه آیاق باصدیغی اثناده قربان غدر اولان بد بخت بر مسلمانك دوکولن خون معصومی بو دلربا آطه‌نك ، بوزمردین ساحللرك ، اوشکوفه‌دار اووه‌لرك بوندن صوکره آقیدیله‌جق بیکلرجه اسلام قانلریله بر رنك لعلکون اکتساب ایده‌جکنه دلالت ایدییوردی . فی الحقیقه بو ایلك قربان یره سرلدکدن صوکره جسارتیاب اولان، عاجز ومعصوملری پارچالامق ایچون خونین دیشلرینی صیریتان وحشی پالیقاریالر قان ایچیجی صیرتلانلر کبی اسلام محلاتنه هجوم ایدییورلر ، دهاش بر غلغلهٔ اصوات سوقاقلری طولدیر- ییوردی . طالعسز اسلاملر دهشت ایچنده نه اولدقلرینی ، نه اوله- جقلرینی بیله تقدیر ایده‌میورلردی . غلبه‌لك بر سرسری آلایی یغما وغارته قویولمشدی . ایلك حمله‌ده تلفونلر قیرلدی . اسکله جوارنده‌کی پولیس دائره‌سی یغما وتخریب ایدلدی . آلای قودورمشجه‌سنه عدلیه دائره‌سنه ، حکومت قوناغنه هجومله اوراق ودفاتری پارچه پارچه ایدرك سوقاقلره آتیورلردی . سلاح تحریسی ، تورك عسکری بولندیغی ادعاسی وسرسری یرلی وطنداشلرك رهبرلکی ایله کیرلمدك خانه ، یغما ایدلمدك او قالمدی . کیجه یاریسی اسلام اولرینه هجوم ایتمك ، قادینلرك ، چوجوقلرك واویلای استمدادی آره‌سنده خانه صاحبلرینی تفنك دیپجکلری آلتنده حبسخانه‌لره کوتورمك احوال عادیه صره‌سنه کیرمشدی .

وطنداشلر (!) یونان عسکرینی زیل زورنا سرخوش ایتدکدن صوکره اوکلرینه دوشه‌رك کیجه‌لری بلای مبرم کبی اسلام محلاتنه کوتوریورلر، و آرتق سلسلهٔ فجایع باشلایوردی. اورته‌ده برحکومت یوقدی . اسلامره روا کوریلن ظلمدن ، حقارتدن، یغمادن ، قتلدن هیچ کیمسه مسئول اولمیوردی . دیریلره یاپیلان بو قدر مظالم کافی کلمه‌مشدی . تخریبات مقابره ، تربه‌لره ، جامعلره قدر تشمیل ایدلمکه باشلادی . اصحاب کرامدن بر ذاتك مقبری اولمق اوزره طانیلمش اولان بر تربه‌یی یغما ، ولحیهٔ سعادتی پارچه‌لادقدن صوکره کلیسایه تحویل ایتدیلر .

اذان محمدی اوقونمسی منع وجامعلر سد ایدیله‌رك آناختارلری میتره‌

پولیده تسلیم اولندی. حسن حالی ، ورع وتقواسی ایله معروف اختیار بر ذاتك صاقاللری یولوندی. البسه‌لری پارچه‌لاندی. صوپالر، سونکولر آلتنده حبسه کوندرلدی. شهرده حقارت کورمدك ، حبسه طیقلمدق کیمسه قالمامشدی. وطنداشلر (!) دونکی کون مجلس اداره‌ده یان یانه اوطوردقلری اسلام اشرافنی بلاسبب وصرف تحقیر وترذیل ایتمك غیرت بیهوده‌سیله اللرینی قوللرینی باغلایه‌رق، تفنك دیپجکلری آلتنده‌سوروکله‌یه سوروکله‌یه ، کندیلرینك قاپوسنك بیله نره‌ده اولدیغنی بیلمدکلری حبسخا- نه‌لره طیقمق، جایلره مخصوص زندانلره آتمق کبی تعذیباتله ذوقیاب اولیورلردی !... بالقان متفقلرینك حرکاتنی تحسین وتشویق ایدن ، بو اتحاد وهجومی محق ومشروع کورن آوروپا افکار مدنیه‌سی ایچون نه رنکین منظره‌لر !... یکرمنجی عصرك ناصیهٔ تمدننه طاقیله‌جق نه پارلاق پرلانطه‌لر ! ...

کریدده ، ماکدونیاده شمدی‌یه قدر اسلام قانی ایچمکله وقت کچیرمش اولان بر سوری وحشیلرك ، قوهٔ اشغالیه طرفندن تسلیح ایدیلن یرلی شقیلرله برلکده اسلام کویلرینی باصه‌رق یه‌جکلرینی ، ایچه‌جکلرینی ، البسه‌لرینی حتی آرقه‌لرنده کیلرینی بیله صویمق شرطیله یغما ایتدکدن صوکره معصوم وطالعزده کویلیلری ؛ یدی یاشندن یتمش یاشنه قدر طوپلایه‌رق اللرینی قوللرینی باغلایوب تفنك دیپجکلری، قصاطوره ضربه‌لری آلتنده یالین آیاق، باش آچیق کوی کوی طولا- شدیرملری، یولده صرف بر اکلنجه اولمق اوزره ایچلرندن کوجلی قوتلی کوردکلرینی قورشونه دیزملری، و یا بوغازلاملری، اولرده قالان قادین وقیزلرك عرضلرینه تجاوز ایتملری ، باکر ومعصوم قیزلری چیریل چیپلاق سوقاقلرده طولاشدیرملری ، ایچلرندن خوشلرینه کیدنلرك ناموسلرینی پایمال ایتملری عجبا آوروپانك انتظار ایتدیکی آثار مدنیه‌دنمیدر؟

نفس مدللی قصبه‌سنده مظالمدن قورتلمش بر فرد ، تخریباتدن آزاده قالمش بر معبد ، یغمایه اوغرامامش بر خانه قالمامشدر . بونلردن برقاچنی ذکر ایدرسه‌ك دیکرلرینه دائر بر فکر ایدینمك قابل اولور . مدللی‌ده اسلاملر طرفندن انشا ایدلمش اولان (چنارلی جامعی) یونانیلر طرفندن یغما ایتدیرلمش ، قیمتدار کتب علمیه‌یی محتوی اولان کتبخانه تخریب ایدلمش ، لحیهٔ سعادت پارچالانه‌رق سوقاغه آتیلمشدر. (طورنجلی جامع) شریفنه‌ده عینی صورتله هجوم ویغما ایتمشلردر . (قلعه جامعنه) هجوم ایدن یونانیلر ، معبدده بوله‌بیلدکلری اشیایی یغما ایتدکدن صوکره مصاحف شریفه‌یی پارچه‌لامش ویاپراقلریله تفنکلرینی سیلمشلردر . مدللی‌نك اك قدیم اشرافندن اولان حلیم بکك برادرینك خانه‌سی بیله کوندوز قونسولوسلرك کوزلری اوکنده یغما ایدلمش ، او صاحبی یرندن قیملدانمیه‌جق بر حاله کلنجه‌یه قدر ضرب ایدلمشدر . متمیز بر عائله‌یه وقوعبولان تجاوزدن ، بیکسلر حقنده روا کوریلن مظالمك درجهٔ شدتنی مقایسه ایتمك ممکندر . (بره) ناحیه‌سی اشرافندن یتمش یاشنده (حسن بك) کندی آدمیله برلکده کریدلی بر پاپاس طرفندن حکومته کوتورولمك اوزره قالدیرلمش ، اثنای راهده

هرایکیسی‌ده انجیل شریفك (برقارینجه‌یی بیله اینجیتمه‌یکز !) امرینك حاملی وحضرت عیسی‌نك وکیلی اولان برروحانی طرفندن پك فجیع برصورتده بوغازلانمشلردر .

(پولیهنیت) ناحیه‌سی اشرافندن حاجی پاشا زاده‌عبدالرحمن بك ، اسماعیل‌نامنده دیکر برکنجله برلکده بوغازلانان برمسلمانك دم واپسین موتنی سیر ایتمك ایچون، بلاسبب قتل ایدلمشلردر . اسماعیلك کنج وبدبخت حرمی ، قوجاغنده یاوروجوغی اولدیغی حالده جنوار قلبلی بوخونخوارلرك آیاقلرینه قاپانه‌رق زوجنك تخلیصنی نیاز ایتمش سه‌ده مرحمتسز جانیلر بیچاره قادینی‌ده بوغازلامق وحشتنی کوسترمشلردر .

(میستیغنا) ده یغما ایچون‌عبداه‌بکك‌چفتلکنه‌قوشان‌روملر‌چفتلك کهیاسی ابراهیم اغایی پك فجیع برصورتده‌پارچالامشلردر . (آغرا)ده تحصیل علم ایله مشغول حافظ یوسف افندی ایله زوجه‌سی ، تویلری اوربرته‌جك،روحلری تیتره‌ته‌جك برصورت فجیعه‌ده‌خنجرله‌پارچه‌پارچه ایدلمشلردر .

(بالجیق) قریه‌سنده ترلاسندن عودت ایتمکده اولان ایکی چیفتجی او اثناده اوجواردن کچن یونان عسا کری طرفندن سلاح ونشان تجربه‌سی یاپمق ایچون قتل ایدلمشلردر . (کلیه) ده ارککلری باغلایه‌رق حبسه طیقدقدن صوکره قادینلره هجوم ایده‌رك عرضلرینه تجاوز ایتمشلردر . (آغرا) ده اسماعیل تکه نامنده بر ذات زوجه‌سیله برلکده بوغازلانمشلردر . (مصطفی) اسمنده بر اختیارده سونکو ضربه‌لری آلتنده تسلیم حیات ایتمشدر . جزیره‌نك اك غلبه‌لك اسلام قریه‌سی اولان (چوملك کویی) بر خانه قالمامق اوزره یغما وتخریب ایدلمش ، علمادن معروف واختیار ایکی ذات حضورنده قریه‌نك کنجلری بوغازلاندقدن صوکره کندیلرندن فدیهٔ نجات اوله‌رق ایکی بیك لیرا ایسته‌مشلردر . زواللیلر بوتون مال وثروتلری یغما ایدلمش اولدیغندن طلب ایدیلن بو پاره‌یی وره‌مدکلری جهتله اللری قوللری باغلانیله‌رق صوپالر آلتنده طاغه قالدیرلمشلردر . غایت غلبه‌لك اولان بو قریه‌ده الآن اولوم یتاغنده ایکله‌ین اوچ درت کشی‌دن باشقه هیچ بر فرد قالمامشدر .

تپلونیه ، میسه توبو کویلرنده‌ده عینی فجایع بوتون دهشتیله حکمران اولمشدر . وحشیلر (ایزبور) قریه‌سنده بر قادینك بوینده‌کی زینت آلتونلرینی کسوب آلمق ایسته‌یه‌رك خنجرله هم آلتونلری ، هم‌ده بیچاره‌نك ممه‌لرینی باربارجه بر وحشتله کسمشلردر .

*
* *

بوتون بو فاجعه‌لر اورته‌ده ایکن ، آوروپا مطبوعاتی ترکیایه مدنیت صوقمغه مأمور اولان بالقانلیلرك حرکاتنه دائر ستونلر طولوسی داستان ظفر یازمقله وقت کچیرییورلر !...

زواللی مدنیت ! بوکون سنك نامنه برافتخار وغرور اسلاملر حقنده ارتکاب ایدیلن خیانتلر ، جنایتلر ، ظلملر ، قهرلر الی‌الابد صحائف تاریخده ناقابل ازاله ملوث برلکه اوله‌رق قاله‌جقدر ..

عجبا ایکرمنجی عصر مدنیت قرون‌وسطی‌نك اهل صلیب‌دورلرینه بیه‌رلرمیتلرك تام تعصب آلودلرینه ، انکیزیسیونلرك خاطرهٔ دهشت نمونه براکلیل ظفرمی تقدیم ایتمك ایستیور ؟

منبع مظالم جمعیتلری نره‌ده ؟ شرف انسانیت آیاقلر آلتنده ئه‌زیلیور؛ عرفان اولری باصیلیور ، مکتبلر ، معبدلر یغما ایدیلیور ، انسانلر بوغازلانیور ، ناموسلر هتك اولنیور ، واویلای معصومین کنکرهٔ آسمانی تیتره‌تیور . کویا چیکنه‌نیلن ظلم ، اولدیریلن بیلان ، کائناتی لرزه‌دار ایدن صیحه‌لر ایسه برنفحهٔ استغراق بخش ایمش کبی بوتون جهان مدنیت بوفجیعه‌لرك ساکن وساکت ، برتماشا کری کبی طوربیورلر ، لاقیدانه بومظالمی سیر ایدییورلر .

بدبخت عصر مدنیت ! نسل مستقبلك حضور عدالته ، دوکولن معصوم قانلری ، هتك ایدیلن پاکر عصمتلری ایله شائبه‌دار اولان ایکرنجی تاریخکله‌می چیقه‌جقسك ! زواللی مدنیت !... ...

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هند یولنده

١٩

هندستانده حسیات اسلامیه

دون نجفدن کربلایه‌دوندم . ایران شهزاده‌لرندن اولوب آباعن‌جد بوراده اختیار توطن ایدن (مجدالعلماء) حضرتلری نزدنده بر قاچ کون ایچون مسافر اولدم ، بو عائله بوراده متوطن اولدقدن صکره تابعیت عثمانیه‌یی قبول ایدرك بر چوق املاك وعقار صاتون آله‌رق یرلیلشمشلردر . مشارالیهك هندستانده ایکی قارده‌شی واردرکه سکز سنه اول تحصیل ایچون اورایه کیتمشلردر . بونلرك بری بوصیره‌لرده برقاچ هفته وقت کچیرمك واقرباءنی کورمك ایچون بورایه کلمش واسم عالیسی (احمدخان)در . اثنای مصاحبتده‌هندستان اهالیٔ اسلامیه‌سنك عثمانلیلر حقنده‌کی حسیاتنی صوردم . بکا وافی وکافی تفصیلات ویردیلر. مسموعاتمی بروجه آتی قید ایدییورم :

— پدرمك قیز قارده‌شی ـ تیزه‌می ـ وقتیله بویوك (آقاخان) تأهل ایتمش وشیمدیکی آقاخان [سلطان محمد شاه] حضرتلری آندن دنیایه کلمشدر .

آقاخانك هندستانده ، زنکبارده ، سوریه‌ده ـ خصوصیله جبل‌عامله ده ـ مصرده برچوق مریدلری واردرکه مشارالیهه هرطرفدن هدایا ونذوروآکا مماثل شیلر همان هرکون تقدیم اولنمقده‌در .

آقاخان عائله‌سی ، نسبلری صحیح اولان ساداتدن اولوب ، مصرده سنه‌لرجه اجرای خلافت ایدن (خلفای فاطمیه) سلاله‌سندن معدود بولنیورلر .

بوعائله یوزسنه اول ایرانك (کرمان) ولایتنه تابع (محلات)شهرنده اقامت ایدرلرکن اخیراً بویوك پدرلرینك نفوذندن خوف وخشیت ایدن (فتحعلی شاه) [قاچارشاهلرندندر]مذکورعائله‌نك‌رئیسی بولنان(شاه‌خلیل‌الله)ی اولدیرمش وبوارتکابی اورتمك ایچون کندی قیزینی (عصمت‌السلطنه)یی

مقتولك اوغلى اولان (حسن‌شاه)ه كرمان واليلكيله برابر ويرمشيدى .

حسن شاه كرمان واليلكنده ايكن هم پدرينك انتقامنى آلمق ، همده سلطنتى قاجاردن كندى نامنه ـ صفويلر كبى ـ نقل ايتديرمك ايچون اعلان عصيان ايتمش واوزرينه حكومت ايرانيه طرفندن عسكر سوق اولنمشيدى . مشاراليه ايران حدودينه پك يقين بولنان (بلوجستان)ه كلمش واوزمان انكلتره ايله حال حربده بولنوب مغلوب اولان برايلرى انكليزلرله زيشديرمسيله كنديسنى انكليزلره سوديرمش وكنديسنى انكليزلردن طلب ايدن ايران‌شاهنه تسليم ايدلمامسنى تأمين ايلمشيدى .

اخيراً بويوك آقا بومبايه كلمش و مريدلرينك هردرلو محابت وياردمنه مظهر اولمشدر .

ذات عاليكز ، بومبايه كيتدكدن صكره بوعائله حقنده تحقيقات عميقه اجرا ايدوب وجريده‌كزه ايجاب ايدن معلومات مكمله‌يى ويره‌جكسكز . بنم مقصدم ايسه حال‌حاضرده‌كى آقا خانك اقتدار ووضعيت سياسيه واسلاميه‌سندن سزه بحث ايتمكدركه ، سزكده ايشكزه كانى بواولسه كركدر .

انكليزلرعندنده فوق‌العاده برصورتده نفوذ وحرمته مالك اولان آقا خان حضرتلرى هندستانده‌كى بالعموم جماعات اسلاميه‌نك رياستنى درعهده وقبول ايتمشدر . مشاراليهك هرجمعيت اوزرينه نفوذى واردر . مشار اليهك امضاسى ، خبرى اولمدقجه هندستانده هيچ برتشبث اجرا ايدلمز . بوذاتك همتى سايه‌سنده هندستانك متعدد شهر وقصبه‌لرنده مكاتب عاليهٔ اسلاميه ، جوامع ومساجد ، معابد وخسته‌خانه‌لر ، تكيه‌لر وآكا بكزر برچوق آثار خيريه انشا وتأسيس اولنمشدر .

كنديسنك عثمانليلره صوك درجه ارتباط ومحبتى واردر . بوارتباطنى بالفعل وسائل شتى اوزرينه ابرازايلمشدر . مثلا يونان محاربه‌سنده، حجاز تيمور يولى اعانانتده ، ايتاليا ـ طرابلس‌غرب محاربه‌سى اثناسنده كنديسى مبالغ كليه اعانه ويرديكى كبى آيروجه هندستاندن متعدد هلال احمر جمعيتلرى تشكيل ايتمش ومذكور جمعيات طرفندن ميدان‌حربه دوقتور، اجزا وسائر مالزمه‌يى مجروحين عثمانيه ايچون كوندرمكه وسيله اولمشدر .

شيمدى ايسه عثمانلى ـ بالقان محاربه‌سيچون عثمانليلره مبالغ عظيمه اعانه ويرمش وهندستانك برچوق شهرلرنده دفترلرينك كشادينى امر ايتمشدر . ايشته آقانك ارتباطى بوندن عبارت اولوب ، لوندره‌يه سياحت بويوردقلرى اثناده ولى عهد سلطنت يوسف عزالدين افندى حضرتلريله‌ده كورشمشدر .

محاربه باشلاديغى زمان ، بن هندستانده و بومباى شهرنده ايدم . مسلمانلر صوك درجه محزون ومتأثر ايديلر . چونكه هنوز طرابلس ـ ايتاليا محاربه‌سى صلحه مبدل اولمش وشرائط صلحيه‌نك نه‌دن عبارت اوله‌بيله‌جكنى اكلامق ايچون هركسده برمراق اويانمشيدى . شرائط صلحيه دها امضا ايدلميركن ، بردن بره حرب حاضر علائمى كورونجه باشلامسى اوزرينه هند مسلمانلرى صوك درجه قيزمغه باشلاديلر . چونكه بومحاربه‌يى اوروپانك كوشكلكيله اسلاميته اولان بغض ونفرتلرندن‌ناشى‌اولديغنى‌تخمين‌ايديورلردى . يوقسه بوقدر سريع برصورتده بالقان حكومات صغيره‌سنك دولت عليه‌يه قارشواعلان حرب ايده‌بيلملرينى‌ظن ايتمزلردى . بونكله برابرعثمانليلرك اوروپاده وقره‌ده دشمنله قارشى قارشويه كلملرينى‌هركس آرزو ايديوردى . چونكه بالنتيجه غالب ومظفر اوله‌جقلرينه دائر بوتون هندليلرده براطمئنان وقوت قلب موجود ايدى . اعلان حرب عقيبنده هند مسلمانلرنده يته امثالى نامسبوق برهيجان حاصل اولدرق ، اسكيسى كبى اعانات درجنه ، نطقلر ايرادينه ، ميتينغلر عقدينه باشلاديلر .

بومبايده ، پونه‌ده ، حيدر آبادده ، كلكته‌ده ، هندستانك همان هر طرفنده بوهيجان كورلمكه باشلادى . مسلمانلرك بوحسياتنه ، پت پرستلر هندولر ، مجوسيلر بيله اشتراك ايتديلر . عقد اولنان ميتينغلرله ويريلان قونفرانسلر پك نفوذلى‌ومحترم ذواتك رياستلرى‌التنده ايدى . بوكبى مجامعه، اجتماعلره يوز بيكلرجه خلق قوشوب كليورلردى . بكا قاليرسه بوآنه قدر هرحالده هندستانده حرب اعانه‌سنه مخصوص اولمق اوزره برمليون ليرا

طوپلانمشدر . زيرا هركس كندى كيسه‌سنك اغزينى آچوب ايسته‌كيله پاره ويريبوردى . بونى صرف اسلاميتى صيانت ومحافظه ايچون ياپيورلردى . چونكه يريوزنده مستقل بر دولت اسلاميه اولمق‌اوزره يالكز دولت‌عليه‌نك باقى قالمش اولديغنى بيليرلردى .

حتى بومباى هالنده ويريلان بيوك برقونفرانسده خطيبلردن برى : « اوروپا دولتلرى اعلان مشروطيت سايه‌سنده عثمانليلرك آز مدت ظرفنده ايلرى كيتدكارينى و يواش يواش اتحاده بوتون مسلمانلرى دعوت ايلكده اولدقلرينى آچيقدن‌آچيغه كورونجه بونى چكه‌ميه‌رك همان هركون دولت‌وملت عثمانيه باشنه انواع بلا ياغديرمغى وظيفه ايدنديلر . دور سابقده دولت عثمانيه‌نك وارداتى اون يدى مليون ليرايى تجاوز ايتمزكن، عقيب‌مشروطيتده اوتوز ميليونه بالغ اولدى . بويله‌اكله عثمانلى‌طوپراغى‌كون بكون معمورو‌عثمانلى ملتى‌ده اوسايه‌ده ثروت ومكنت صاحبى اولوب دولتلرينه مادى ومعنوى هردرلو ياردم ومعاونتدن كرى قاليه‌جقلردى . ملت ، هرشيدن اول دولته برمكمل دونمانك لزومنى‌حس ايدر ايتمز دوناما ايچون اعانه ويرمكه‌باشلاديلر . بووسيله ايله عثمانليلر آز زمان ايچروسنده برقاچ پارچه حرب كميسى صاتون آله‌بيلديلر . عثمانلى‌قواى‌عسكريه‌سى يولنه قونيلدى . اوروپايه، آمريقايه طلبه‌لر اعزام اولندى . هرطرفده بربكيلك ، برديريلك ، برنشئه ، برحركت‌علميه وادبيه كورولدى . بويله‌اكله عثمانليلر برقاچ سنه غوائل داخليه ومحاربات خارجيه‌دن امين وسالم برصورتده شهراه ترقى‌وتعالى‌يه دوام ايتمش‌اولسه‌لردى شبهه يوقدركه اون سنه صوكره ژاپونيا كبى كنديلرينى‌طويلايه‌جق‌واسكى‌زمانلر كبى اوروپايه ميدان اوقويه‌جقلردى . اوروپا ، ياخود دها طوغريسى دول مسيحيه اسلاملرك ، عثمانليلرك بويولده پك ايلرى كيتملرينى‌چكه‌ميه‌رك‌يوللرينه ، ترقيلرينه قارشو بويوك برمانع تشكيل ايتمكى نفس‌الامره ، پلانلرينه دها موافق بولديلر ؛ محاربهٔ حاضره ايله ايتاليا حربى بوفكرلرك محصولندن بشقه برشى دكلدر . » ديمشيدى .

انكليزلرك‌وضعيت‌حاضره‌لرينه كلنجه، انكلتره دولتى‌چوقجه‌اسلام‌تبعه‌يه‌مالك بويوك بردولت اولمق‌ملابسه‌سيله زير اداره‌سنده‌كى اسلاملرك حسيات‌دينيه‌لرينى جرح ايتمامك ومهما امكن فكرلرينى كنديسندن چويرمامك ايچون دولت عليه ايله باطناً دكلسه بيله ظاهراً خوش كچنمكه بر درجه‌يه قدر مجبوردر . اوت ، انكلتره دولتى بوكا مجبوردر . ديه بيليرمكه بشقه چاره‌سى‌ده يوقدر. بوسوزى شونكله اثبات ايدرمكه ، اليوم هندستان بت پرستلرى بيننده انكلتره‌نك طرز اداره‌سيله ، انكليزلرك عظمت وغرور اخلاقيه‌لرينه قارشو عظيم برحس نفرت واشمئزاز اويانمش وبوقدرله اكتفا ايدلميه‌رك ، كيت كيده بو حسيات ، خصومتكارانه بر حاله وكيفيته هر تصلسه منقلب ومبدل اولشدر .

هندولر ، بالخاصه بنغاله‌ليلر آچيقدن آچيغه انكليزلردن حظ ايتمدكلرينى اعلان وسوء اداره‌لرينى تنقيده باشلاديلر . بناءً عليه ، هرشيدن اول كندى چوجقلرينه ايستدكلرى تربيه‌يى ويره بيلمك ايچون ، خصوصى ، ملى مكتبلر آچديلر . بو كبى خصوصى وملى مؤسسه‌لرده وطنپرور معلملر طرفندن پرورشياب اولان چوجقلرده طبيعى وغايت اخلاقى بر حس وطنپرورانه ـ استقلال ـ حاصل اولمش وتوالىٔ ليال وايام ايله بو محبت وخاصيت كيتدكجه بويويه‌رك كسب قوت ايلمشدر .

پك صاغلام برتربيه وتحصيله مالك‌اولان هندولر ، آزار ، آزار منابع ثروتى الده ايتمكه و آز بر مدت‌ايچنده مال‌وثروت‌صاحبى‌اولمغه موفق‌اولديلر .

هندولر ترقى ايتدكجه انكليزلره رقابت ايتمكده قصور ايلمديلر . شعبات وفروع اموردك همان هرنقطه‌سنده انكليزلره مزاحمت ايتمكدن كرى قالمديلر . حقوق مغصوبه‌لرينى آچيق مكتوبلرله مطبوعات‌واسطه‌سيله هرفرصت‌دوشدكجه مطالبه ايتديلر . يرلى بولندقلرى جهتله ، لوندره‌دن كلن بياض انكليزلر كبى بويوك مأموريت ومقامات عاليه‌يه مأمور تعيين ونصب‌اولنمدقلرندن‌طولايى شكايت‌ايتديلر. حاصلى انكليزلرك مظالمندن ، ويركولرينك چوقجه تحصيل ايدلسندن ، هرشيدن ، هرآن وزمانده شكايت وپروتستو ايتديلر .

بونلرك مطالب وشكايات محقه‌لرينه قولاق آصميان انكليزلردن هندو

عنصری صوك درجه كوسدی ، یواش یواش حكومت محلیه علیهنده یازیلر یازمغه ، مطبوعاتلری صحیفه‌لرنده یازی یاغدیرمغه وبوندن‌ده بر فائده ترتب ایتمدیكنی كورنجه كیزلی قومیته وجمعیتلر تشكیلنه ودها صوكره ، منورالفكر ، تحصیل وتربیه كورمش ، مقتدر وفعال وقدرت قامیه‌یه مالك اولان كنجلرنی فرانسه‌یه ، اسویچره‌یه ، اوروپانك الك حر وسربست ممالكنه كوندروب اورالرده انكلتره حكومت حاضره‌سنك هندلیلرله هندستان حقنده تطبیق وتعقیب ایلكده اولدقلری وحشت ومظالمه دائر نشریاتده بولندیردیلر .

بوجریان بویودكجه بویودی . الك صوكره دهشتمون برحاله كلدی . هندستانده‌كی هندو كنجلری دینامیت وبومبا واسطه‌سیله انكلیزلری اتلافه قویولدیلر . حكومت بو بومباجیلرك حقندن كلمدی . چونكه هرنره‌ده بریسنی یاقه‌لادیسه ، ایرتسی كونی اون دانه‌سی دها چیقدی . بنغاله‌لیلر ، هندولر كوپه كوندوز انكلیز پوسته‌سنی ، پوسته‌خانه‌سنی صویدیلر . قلب آقچه اعمالنه تشبث ایتدیلر . انكلیزلرك هندستان ایچون اعمال وتخصیص ایتدكاری (بانق نوطلری) تقلید ایتدیلر . حاصلی انكلیزلرك باشنه چیقارمدق بلا ، اذا براقدیلر .

هله لوندره مجلس اعیان اعضاسندن (سیر كورزن ویلی) نامنده برانكلیز اصیلزاده‌سنی اولدیرن برهندو ، افاده‌سی مستنطق طرفندن ضبط ایدیلیركن « اوت ، بوآدمك قصوری انكلیز اولمقدن عبارت ایدی . بن ، بونی بیله‌رك ، عقلم باشمده اولارق اتلاف ایتدم . بكا غرضی ، مرضی اولمامقله برابر ، مملكتمزی بغیر حق ضبط واستیلا ایدن انكلیز عنصرندن بولندیغی جهتله كندیسنی اولدیردم . ذاتاً برانكلیز اولدیرمكی عهد ومیثاق ایتمشیدم . بناءً علیه مقصدمه نائل اولدم ، شیمدی هرنه ایسترسه‌كز یاپیكز . چونكه مستریح الخاطر وفارغ البال اوله‌رق بوجهان فانی‌یی ترك ایدیبورم . » دیمشیدی . »

انكلیزلر هرنه یاپدیلرسه بونك آغزندن برشی قاپه‌مدیلر ، شریك جرمی اكلایه‌مدیلر . بوصورتله هندستانده‌ده هركون بر ر ایكیشر انكلیز اولدیرمكه باشلادیلر . حاصلی هندستانك اولجه مقر حكومتی تشكیل ایدن (كالكوته) شهرینی انكلیزلره زندان ایلدیلر . انكلیزلرك بنغاله وكالكوته ایالتنده‌كی قوت ونفوذلری فوق العاده برضعفه دوچار اولدی . ارتق اوراده اجرای حكومت ایده‌میه‌جك برحاله دوشدیلر . ایشته انكلتره قرالی هندستانه (هند ایمپراطوری) تاجی كیمك ایچون كلدكاری اثناده ، هم هندولره برضربه اوروب حكومتی دوشدیكی كرداب ضعفدن تخلیص ایتمك ، همده ضمناً مسلمانلره برمجامله‌ده بولنمش اولق ایچون هندستانك الك قدیم ممالكندن اولوب یوزلرجه سنه هندستانك تاریخی پای تختی اولان (دهلی) شهرینی هندستان ایچون مركز حكومت اتخاذ ایتدیكنی اعلان ایلدی .

بناءً علیه انكلیزلر كندی منفعت اداره‌لرینی حال حاضره‌ده هندستانده‌كی اسلام هندلیلره خوش كچنمكده كوردكاری جهتله مسلمانلره فضله امتیاز ویرمكده وحرمت ایتمكده‌درلر . اسلاملری پت پرستلرله اتفاق واتحاد ایتمامكه تشویق وترغیب ایدیبورلر . حتی اسلاملرك عقلنه شونی صوقمشلردركه ، كونك برنده پت پرستلر انكلیزلری هندن قوغوب اعلان استقلال ایتمكه موفق اولدقلری آنده هندولر بوتون هندمسلمانلرینی كسه‌جكلرمش ! هرنه حال ایسه شمدیلك مسلمانلرك حال وموقعلری انكلیزلر عندنده متین ومحفوظدر .

بوندن بشقه دولت علیه‌نك سیاستنی هندستانده لایقیله یوروته‌بیله‌جك مقتدر ، لسان آشنا شهبندرلرك ، هندستانك متعدد شهرلرنده بولنماسی لازم ایكن مع التأسف بومبایدن بشقه بریرده بوكون دولتعلیه‌نك موظف برشهبندری یوقدر .

بوشهبندرلره بول تخصیصات ویرمك ایجاب ایدركه كندی دولتنك حیثیت وشرفنی هم انكلیزلرك ، همده هندلیلرك نظرنده وقایه ومحافظه ایده‌بیلسون . انكلتره دولتنك بغداد قونسلوسخانه‌سنه تخصیص ایتدیكی معاش وتخصیصاتك اوجده برینی دولتعلیه بومبایده‌كی شهبندرینه ویرمیور . انكلتره‌نك عراقده ، عراقه تابع لوالرده بیله برر قونسلوسی واركن ، الیوم عثمانلیلرك هندستانك الك برنجی شهرلرنده بیله مأمور سیاسیلری یوقدر .

حاصلی دولت علیه‌نك ادارهٔ سیاسیه‌سنده بویوك بویوك خطاویا كلشلر واركه ، بونلر اصلاح ایدلدكجه دولتعلیه دول سیاسیه صره‌سنه داخل اوله‌من .

هندستانه كیتدكدن صكره دهاچوق شیلره واقف اوله‌جغكز طبیعیدر . سزه تام معلومات ویره‌جك ذواته توصیه ویره‌جكم . »

٢٩ ذالحجه سنه ١٣٣٠ — ٢٦ تشرین ثانی سنه ٣٢٨

كربلا : مخابر مخصوصكز

س . م . توفیق

آفریقا :

درنه‌ده مجاهدین اسلامیه‌نك موفقیتی . — دون درنه‌دن بق‌بق طریقیله وحلب واسطه‌سیله اداره‌خانه‌مزه آتیده‌كی تلغراف چكیلمشدر :

بق‌بق ، ٢١ كانون‌اول ٣٢٨ . — وقتیله بنغازیده ایتالیانلری خروج حركتنه اجبار ایتمك اوزره شهرك جوارنده بولنان عین‌زاره صوی‌سد ایدلمشدی . بوندن متضرر اولان ایتالیانلر نهایت شهراوفرنجینك برنجی كونی خروج ایتدیلرسه‌ده ٢٨٠ قدر مقتول ومجروح وپك چوق تفنك قازمه كورك براقدقدن صوكره منهزماً فرار ایتدیلر . بزدن بش شهید یكرمی اوچ مجروح واردر . هرمجاهدینك شوق وغیرتی توصیف ایدیله‌من درجه‌ده‌در . مخبركز المهدوی درنه

سبیل الرشاد . — اللهم انصر من نصر الدین .

استوتغارت مخابر مخصوصمزدن :

سلانیكده صلیبك مظالمی

سلانیكده مقیم آلمانلردن بری وطن اصلیسی اولان استوتغارت شهرنده بر دوستنه ارسال ایلدیكی بر مكتوبی موسی الیه بوراده منتشر تاغبلات غزته‌سنه ویره‌رك انسانیت نامنه مندرجاتنك نشر اولنمسنی رجا ایدر . مكتوبه شو یولده باشلایور :

سلانیك شهر عظیمنك یونانیلر طرفندن مقاومت كورمكسزین تسلیم آلندیغنی طبیعی غزته‌لرده اوقویه‌رق معلوماكز اولمشدر . مع مافیه بوكونكی یازه‌جغم حوادث ایله دها بوكا مماثل یومیه وقوعبولمقده اولان وحشت آوروپا غزته‌لرینه هنوز اطرافلیجه نقل اولنمدیغندن معلوماتكزده دخی اولمدیغنی ظن قویسنده‌یم .

« قونیغ قارل كیمناسیوم » مكتبی صره‌لرنده اوطوردیغم ، دیكر برطاقم مشهور یونانیلرایله برابر هوراز وهومرك مدنیت یونانیه‌یی نصل عالمه انتشار ایتدكارینی تحصیل ایتدیكم اثناده درونمده حاصل اولان برحس حرمت یرینه بر كون كاوبده دكل یالكز بوآدملرك حفیدلرینه ، حتی روم نامی ایله بنام هر نسنه‌دن صوك درجه نفرت ایده‌جكمی هیچ بروقت خاطریمه كتورمامش ایدم . ایشته بونفرتك بنده نصل پیدا اولدیغنی شوراجقده سكا مختصرجه بیان ایده‌یم :

شو كچن صوك كونلرده شهرمزده اجرا اولنان قصابلغی درخاطر ایتدكجه بالذات كوردیكم شو وحشتی یازمق ایچون قلمم وشو وحشتی كوروبده وظیفهٔ انسانیت اولان معاونتی تأثیر خوف ایله اجرا ایده‌مامكدن متولد درونمده حاصل اولان برحدت شدیده بی تسكین ایچون اوالیدركه قلمم بنی آكلاتمغه اجبار ایدیبور . بو وحشتی اجرا ایدنلر علی الاكثر روملردر . خصوصیله غالب یونان عسكری – تعبیر حقیق ایله – « وحشی حیوانلر » اجرا ایدیبورلر . یالكز تركلر وموسویلر دكل ، حتی بز آوروپالیلربیله بو نظامسز وانتظامسز جته‌دیمكه سزا عسكرلرك وحشتندن امین دكلز . قرق كلیسا مظفریتی اوزرینه هركسك قلبنده حاصل اولان رغبت یرینه شمدی اكراه ونفرت یرلشدی . چونكه بلغارلركده تربیه وانتظامدن چیقدقلری هركون مشاهده اولنمده‌در . حال حاضره قدر مدنی ظننده بولندیغمز بو بالقان خرستیانلرینك بو درجه وحشیلردن دها وحشی اولدقلرینی كوردكجه انسان بونلره خرستیان ملت

دیمکه تأدب ایدییور . واقعا ضابطانك بو وحشتك اوکنه بر سد چکمکه چالیشدقلرینی ایما ایدر حرکاتی کوریلیور ایسه‌ده اجرای وحشتده محل وقعه‌دن صاووشدقلرینی‌ده کوردکجه ظاهری اولدیغنه قناعت حاصل ایدیلیور . ضابطلرکده برر برر کندی طرفندن قتل واتلاف اولندقلرینی کوروب ایشتدکجه بونلرك بیله معیتلری اوزرنده اصلا برنفوذی قالمدیغنه انسان قانع اولیور . بو حالده انسانیته نالایق شو حالاتك اوکنی آلمق ایچون بر تشبثده بولنمقده حیاتی تهلکه‌یه القا ایتمك دیمکدر . بو کروهلرك وحشتندن هیچ بر شی امین دکلدر . زیرا تلکی قدرخرسز اولدقلری کبی یالکزقان دوکمکه اولان شدت اشتیاقلرندن انسانلری اولدیرییورلر . ایشته بوکامثال اوله‌رق کوزمله کوردیکم فجیع عمومی بر روم اکلنجه‌سنی سکا نقل ایده‌یم :

بر کون بلا مقاومت تسلیم اولان مسلمان اسیرلرندن قسم اعظمی ، ساحلده مسلمانلر طرفندن دکزه آتیلان ماوزر تفنکلرینی چیقارمه‌لری ایچون ساحله نقل اولوندیلر . بیچاره‌لرك اکثریسی یوزمه بیلمدکلرندن امتناع ایتدکلرینی کوره‌ن بو باربارلر زواللیلری‌سونکو ، قصاطوره ودیچکله ایچه درین اولان دکزه سوردیلر . قصداً شو ناقابل تحمل دهاش اولومه ترك اولنان بیچاره آناوبابا اولادلرینك صورت مدهشه‌ده بوغولدقلرینی کوره‌ن شووحشی جنوارلر بر علائم مسرتله دیکر اسیر مسلمانلری بلا حس مرحمت قصاطوره‌لریله دکزه سوریورلردی . ترقی متجاوز بیچاره‌لرك شو صورت فجیعه‌ده حیاتلرینه خاتمه چکلدیکنی کوره‌ن سلانیك فرانسز قونسلوسی هر نقدر بو وحشت علیهنه پروتستو ایتدیسه‌ده بونك اوزرینه غلیانه کلان شو وحشیلرك باربارلقلرینه شمدی‌ده کندیسی هدف اولدیغنی کورونجه هیچ اولمز ایسه کندی حیاتی قورتارمق ایچون علی‌العجله قونسلوسخانه‌یه فراره مجبور اولدی .

ینه برکون اختیار برقادین نادرالامثال تصویر کبی کوزل اولان طورونی قزجغز ایله برجامعدن چیقه‌رق خانه‌لرینه کیتمکده ایکن اوزرلرینه هجوم ایدن برقاچ روم عسکرلرینك فکر غصبنه قارشو یاوروسنی محافظه ضمننده صوك درجه مدافعه‌یه چالیشان بیچاره‌قادینجغز بوخونخوار جنوارلرك قصاطوره‌لریله قانجغجه‌سنه آرقه‌سندن وورله‌رق قانلره بویانمش اولدیغی حالده یره سریلدی . بیوك والده‌سنك مدهش صورتده تلفنی کوردیکی حالده یاردیم و اعانه‌دن عاجز قالان او صاحب عصمت بیچاره قزجغز شو فاجعه‌یی بلاحس سیر ایتمکده اولان اهالیدن استمداد یوللو آجی آجی فریاد وفغانه باشلادی ایسه‌ده بویورکاری پارچه‌لایان تضرعنه قارشو جمله‌سی برر مرمر ستون ایمش کبی بلا حرکت دوره‌رق بیچاره‌نك اوجنوارلر طرفندن سوروکانورجه‌سنه کوتورلدیکنه سیرجی اولوب قالدیلر . لکن نره‌یه کوتورولدی؟ انجق جناب حق بیلور. مومی‌الیها سلانیك بیوك تجارلرندن برینك کریمه‌سی اولوب هرنقدر عائله‌سی طرفندن تحریاتده بولندیسه‌ده بیچاره‌دن شمدی‌یه قدر الآن نه‌برخبر آلنمش ، نه‌ده برنشانه کوریله بیلمشدر .

کچن بازار کونی برقاچ بلغار ضابطی چارشوباشنده بولنان برقهوه‌خانه‌ده سوقاقده دولاشان کوپکاره رووولور ایله نشان آلوب آتمق صورتیله بر اکلنجه ترتیب ایدرلر . بو اکلنجه‌ده ایکی مسلمان چوجنی صورت مدهشه‌ده یارالانیر . برده مسن آدمجغز تلف اولور . نصل عزیزم کوزل مدنی بر اکلنجه دکلی ؟ علی‌الخصوص خانه‌لر تحری اولندیغی اثناده تلف ایدیلان معصوم قادین ارکك مدافعه‌سز بیچاره‌لرك عددی الایلر تشکیل ایدر . حتی شمدی بیله شبهه‌یی داعی حرکتده بولنان برکیمسه مطلق بمطلق همده عن قریب بتون قوتیله ایمان ایتدیکی حقنه وپیغمبرینه قاووشه‌جغنی ذهننه‌قویملی . چونکه یونان وبلغار قورشونلری مسلمانلر ایچون اعمال اولنمش اولدیغندن پارمقلریده صورت دائمه‌ده تتکده بولنیور .

عزیزم ! بردفعه تفکر ایت . یومروقلرینی جیبنده صاقلامغه مجبور قالان بز ، صاحب حس وتربیه اولان کیمسه‌لر بوجنوارلقلره قارشو نصل تحمل ایدر . ایدیلان پروتستولر شمدی‌یه قدر بی ثمره قالدیغی کبی بوندنبویله‌ده عدم نفوذی مشکوك دکل ، عین حقیقیدر . چونکه‌بعدما انسان کندی حیاتندن امین دکلدر .

دون بعدالظهر خانه‌سنده اقامت ایلدیکم برچرکس فاملیاسنك کوچوك کریمه‌سی سوقاقده خانه‌سی اوکنده پیاده‌قالدیریمی اوزرنده طوب اوینامقده ایکن سریع‌السیر کلمکده اولان بریونان سواریسی قصداً حیوانی پیاده قالدیریمی اوزرینه سوره‌رك بیچاره قزجغزی حیوانك نعللری آلتنده أزر . اشته بوکبی وقوعات یومی‌یوزلرجه وقوعبولمقده‌در . بوحاله قارشو بزاجنبیلر بوراده بی نفوذواقتدار بولنیورز. اوروپا ایسه نه ایشیدییور، نه‌ده کورمکه تنزل ایدییور . »

شو صاحب وجدان بر آلمان بو مکتوبی سابق کندی مکتب رفیقنه یازییور. بو حالده بر غرض اوزرینه ترتیب اولنمش مصنوع بر حوادث اولدیغنه هیچ بر وجدان حکم ایده‌مز . بو ذات محترم‌ده بزم کبی ، انسانیتی ومدنیتی قبول ایتدرمکه بزی اجباره چالیشان اوروپالیلرك معاونتنی چاغرییور. وا اسفا که اوده بزم کبی نه ایشیدن ونه‌ده کوره‌ن اولمدیغنی اعترافه مجبور قالیور . بلغارلر هنوز چتالجه استحکاماتنه کلمه‌دن استانبولده بولنان اجنبی دوستلرمز، ظن ایتدکلری وهیچ بر وقت کورمدکلری مظالم و باربارلغمزدن خوف ایده‌رك تأمین حیاتلری ایچون منسوب اولدقلری حکومتلردن معاونت طلب ایلدیلر. هر حکومت برایکیشر زرهلیلرینی کوندردیلر . پای تختمزه عسکر چیقاردیلر . لکن دکل یالکز براجنبینك ، حتی بو مصیبتی باشمزه دعوت ایدن او بزم له‌وانتینلردن برینك بیله بورنی قانه‌مدیغنی کوردکلرنده محجوبا عسکری تکرار کمیلرینه چکمکه مجبور قالدیلر. سلانیکده وقوعبولان شو مغایرشمار انسانیت ومدنیت حاللری کوروب ایشتدکلری ، حتی کندی تبعه‌لری بیله استمداد ایتدکلری حالده عجبا حکومات مذکوره استانبوله چیقاردقلری عسکرلری شو مظالمك اوکنه برسد چکمك اوزره نیچون سلانیکه چیقارمدیلری ایچون قبللرنده بر انسانیت دویغوسی حس ایتمدیلر؟ اکر اوراده اجنبیلرك حیاتی مخاطره‌ده اولمدیغنی برمعذرت اوله‌رق بیان ایده‌جك اولسه‌لر، کندی تبعه‌لرینك یازمش اولدیغی شو مکتوب انی صورت قطعیه‌ده جرح ایدییور. استانبولده‌ده حیاتلری تهلکه‌ده دکل ایدی. انسانیت ومدنیتی اجزای خرستیانیه‌نك برر عضوی اولدیغنی ادعا ایدن عالم خرستیانیت اللرنده صلیب ، اوکلرنده راهبلری بولندقلری حالده بودفعه‌ده ترا کیاده ، ماکدونیاده وارنبودلقده تمامیله بونك عکسنی ، باربارلقله اتهام اولنان ترکلر خصوصیله اسلاملر هر یرده اولدیغی کبی حتی ١٨٩٧ عثمانلی یونان محاربه‌سی ایله بو دفعه‌ده تمام معناسیله باربارلغك عکسنی اثبات ایتدیلر. بونك اوزرینه انسانیت ومدنیتك هانکی طرفده تجمع وتمرکز ایتمش اولدیغنی بیطرف فکرلرك حکمنه ترك ایدرم .

بو ایکی ماده‌نك یالکز خرستیانلغه مخصوص بر حالت اولدیغنی ادعا ایتمك اساساً بر جهالتدر. چونکه اهل کتابك جمله‌سی بو مزیت ایله ممزوجدر. ذاتاً کتاب‌الله انسانیت ومدنیتك بین‌البشر انتشاری حقنده پیغمبرلره نازل اولمش اولدیغندن بونك انحصارینی ادعا ایتمك اللرنده‌کی کتابلری تأویل ایتمك دیمکدر . اکر اقوام خرستیانیه حال حاضرده‌کی اللرنده بولنان کتابلرینه بیله حقیله متابعت ایده‌جك اولسه‌لر اصل او زمان صلح و مسالمتك دکل یالکز اوروپاده حتی

دنیاده بیله قطعیاً تقرر ایده‌جکنده کیمسه شبهه ایتمسون. کچن طرابلس محاربه‌سنك سبب ظهوری بر ملت خرستیانیه اولدیغی کبی محاربهٔ حاضره‌نك مسببی‌ده ینه بر ملت نجیبهٔ خرستیانیه‌در. لکن شوکا ایکی کره ایکی، درت اولدیغی کبی اعتقاد ایتملی‌درکه: اقوام خرستیانیه‌نك اقوام سائره اوزرنده دین ومذهب ایله ممزوج انسانیت و مدنیت ماسکه‌سی آلتنده تطبیق ایتدکلری مظالم ومغایر انسانیت و حقانیت حاللر هیچ بر وقتده مجازاتسز قالمز وقالمیه‌جقدر. جناب حق منتقمدر.

استوتفارت محمد خیرالدین

شؤون

اسلامك قاره کونلری :

مسلمانلر جبراً قادرن یاپیلیور. — بلغار غزته‌لری بی پروا یازییور: دینه‌ونیك غزته‌سی بلغار عسکرلرینك، جمعهٔ بالاده مقیم اهالیٔ اسلامیه‌دن درتیوز یتمش کشی‌یه جبراً دین اسلامی ترك ایتدیردکلرینی یازییور. بعض غزته‌لرك روایتنه نظراً تضییقات واقعه‌یه قارشی مقاومت ایده‌میه‌رك کرهاً تنصر ایدن قادین وارککلرك اسملری دکشدیریلوب خرستیان اسملریله تسمیه ایدلشلردر. قادینلرك یوزلرنده‌کی پچه‌لر قالدیرلشدر. جامع امامی فردیناند اسمیله تسمیه ایدلش وتسمیه مراسمنده بلغار قائممقامی لانجیلوف حاضر بولنمشدر.

مذاکرات صلحیه. — چهارشنبه کونی بدنجی صلح قونفرانسی وه‌نیزه‌لوسك تحت ریاستنده انعقاد ایتدی. عثمانلی مرخصلری باب عالیدن آلدقلری تعلیماتی بالقان مرخصلرینه تبلیغ ایلدیلر: حکومت عثمانیه‌نك، ادرنه قلعه‌سی بزده قالمق اوزره ادرنه ولایتنك غربنده‌کی اراضینك متفقلره ترکنی قبول وارناوودلغی دول معظمه‌نك رأی وقرارینه ترك ایده‌رك آطه‌لردن هیچ برینك یونانستانه ویریله‌میه‌جکنی ویالکز کرید اطه‌سی حقنده باب عالی ایله دول معظمه آره‌سنده برصورت حل الده ایدیله‌جکنی بیلدیردیلر. بوتبلیغاتی متعاقب اجتماع تأخیر ایدلش، متفقین مرخصلری ٩٠ دقیقه‌لق برمذاکره‌دن صکره مذاکره صالونه کیره‌رك، باب عالی‌نك ادرنه ولایتنك غربنده‌کی اراضی‌یی ترك ایلیه‌جکی حقنده‌کی شرائطی برسند اتخاذ ایتدکلرینی وبوولایتده اجرا ایدیله‌جك تحدید حدود مسئله‌سنك یالکز بلغارستان ایله ترکیا اره‌سنده دکل، فقط ترکیا ایله متفقین اره‌سنده مذاکره‌سنی ارزو ایله‌دکلرینی بیان ایلدیلر، بوخصوص عثمانلی مرخصلری طرفندن قبول اولندی. بونك اوزرینه بالقان مرخصلری ادرنه حدودینه عائد اولان خریطه‌نك کندیلرینه ویرلمسنی ایستدیلر. باب عالیدن یکیدن تعلیمات آلنمق اوزره قونفرانس جمعه‌یه تعلیق اولندی.

§ سکزنجی قونفرانس جمعه کونی قره طاغ باش مرخصنك ریاستی آلتنده انعقاد ایتدی. قره آغاج لیمانی حذاسنه قدر ادرنه ولایتنی قطعه ایله برابر داخل ممالك عثمانیه‌ده بولوندیران بر خریطه عثمانلی مرخصلری طرفندن متفقین مرخصلرینه تقدیم اولوندی! متعاقباً بالقان مرخصلری اجتماع صالونی ترك ایده‌رك خصوصی صورتده عقد اجتماع ایدرك نتیجهٔ مذاکراتده عثمانلی مرخصلرینه براولتیماتوم تقدیمنه قرار ویرمشلردر. بر بچق ساعت صکره انعقاد ایدن جلسه‌ده بالقان مرخصلری عثمانلی مرخصلرینه بروجه آتی قطعی وشدیدالمآل بر اولتیماتوم تبلیغ ایله‌دیلر:

« بالقان مرخصلری، عثمانلی مرخصلرینك بازار ایرته‌سی کونی زوالی ساعت درده قدر نقاط آتیه حقنده قطعی بر جواب ویرملرینی طلب ایدرلر:

١ — ادرنه ولایتنك، ادرنه قلعه‌سی متفقینه قالمق شرطیله تصحیح حدودی. ٢ — جزائر بحرسفیدك متفقینه ترکی. ٣ — کرید اوزرنده‌کی حقوق حاکمیت عثمانیه‌دن فراغت. »

عثمانلی مرخصلری، تکرر مخاصماتی اخطار ایدن بو قطعی المفاد اولتیماتومه قارشی: « بازار ایرته‌سنه کیتمکه نه حاجت! بز خصوصده‌کی جوابلرمزی یارین‌ده ویره بیلیرز. » صورتنده مقابله ایتمشلردر.

طرفین آره‌سنده قرار کیر اولدیغی وجه ایله صلح قونفرانسی جمعه ایرتسنه تعلیق اولنمشدر.

§ جمعه ایرتسی کونی لوندره‌ده صرب هیئت مرخصه‌سی موسیو نوواقوویچك تحت ریاستنده انعقاد ایدن اوتجی صلح قونفرانسنده، مرخصلرمز هنوز باب عالیدن تعلیمات آلمادقلرینی بیان ایده‌رك، اجتماعك بازار ایرتسی کونه تأخیرینی طلب ایلمشلر وبالقان مرخصلری بوطلبی اسعاف ایتمشلردر.

§ رویتر تلغراف اژانسنك اخبارینه کوره بازار ایرتسی کونی انعقاد ایدن صلح قونفرانسنده عثمانلی باش دلکه‌سی رشید پاشا طرفندن شویکی تکلیفلر تبلیغ ایدلمشدر:

« ١ — حکومت عثمانیه نفس ادرنه داخل اولامق اوزره شهر مذکور شمالنده‌ده دها برقسم اراضی ترکنه موافقت ایده‌جکدر.

٢ — حکومت مشارالیها کندیسندن بشقه هیچ برآطه دها ایسته‌نیلمه‌مك شرطیله کرید جزیره‌سی اوزرنده‌کی حقوقندن‌ده فراغت ایلیه‌جکدر. »

اشبو تکلیفات جدیده‌نك تبلیغنی متعاقب عثمانلی هیئت مرخصه‌سی صالوندن طیشاری چیقمشدر. بالقان دلکه‌لری اوراده قالمشلر و اون دقیقه قدر مذاکراتده بولندقدن صوکره بروجه آتی جوابلرینی تنظیم ایلمشلردر:

« عثمانلی مرخصلرینك تکلیفلری متفقلر طرفندن کچن جلسه‌ده درمیان اولنان مطالبه توافق ایتمدیکی کبی یکی تکلیف اولنان بواساس اوزرینه اجرای مذاکراتده منجر ائتلاف اوله‌جق بر ماهیتده بولنمدیغندن بالقان حکومات متفقه‌سی مرخصلری قونفرانسی تعطیل مجبوریتنده قالدقلرینی بیان ایدرلر. »

عثمانلی دلکه‌لری صالونه عودت ایدنجه بواجتماعه ریاست ایتمکده اولان نوواقوویچ متفقلرك صورتی بالاده مندرج جوابلرینی قرائت ایدرك فی‌الحقیقه جلسه‌یی تعطیل ایلمشدر.

رشید پاشا غیرقطعی اولان بومذاکرات اثناسنده ادرنه‌یه ارزاق سوق وادخالندن بحث ایتمك ایستدیکنی، فقط جلسه‌نك تعطیلی بوکا مانع اولدیغنی سویلمشدر. بونك اوزرینه مشارالیه ویرلن جوابده بومسئله‌نك کچن جلسه‌لرك برنده موقع تذکره قونمش ومسئلهٔ مذکوره دها متارکه اثناسنده حل ایدلمش بولندیغندن قونفرانسك بونکله اشتغال ایده‌میه‌جکی تبلیغ ایدلمش اولدیغی بیلدیرلمشدر.

سبیل الرشاد

یازیقلر اولسون بزم کبی انسان دیه بر یوزنده کزن جانلی مزار طاشلرینه! یوز بیکلرجه قارداشلرمز آلمردنبری چنبر کفرك تضییق کثیفی آلتنده ایکله‌دکلری حالده امدادینه یتشمکه قدرتمز یوق. کون دوغار، ایشیمزك باشنه قوشارز؛ اقشام اولور، چورباجمزی ایچر، بالین استراحته اوزانیرز. یا او بیچاره‌لر ... قانلی کوز یاشلریله برآووچ اونلرینی قاریشدیرر، بیك تفکرله بر لقمه‌سنی اغزینه کوتوررلر. صباح اولور، بختی سیاه محیطلری کون کورمز؛ اقشام اولور، سمالرنده هیچ برهلال طلوع ایتمز. بتون نصیبلر کثیف برظلمت، اوزون برانتظاردن عبارت. بیچاره‌لر، دیکرلری کبی سزده قاچدیکز، اسلامیتك ناموسنی محافظه ایچون حیاتلرکزی فدا ایدرك، قلعه‌لره قپاندیکز. ظن ایتدیکزکه ارقه‌کزده بولنان میلیونلرجه خلق یا سزکله برابر اوله‌جك، یا سزی صلیبك ظالم پنجه‌سنه تسلیم ایتمیه‌جك! فقط هیهات!.. او میلیونلرجه توهم ایتدیککز خلق چورچوپ‌دن باشقه برشی دکل ایمش! اوت، بومیلیونلرجه چورچوپ بیغینی بجه قارداشلرینك انکیزیسیون ظلملری ایچنده بوغازلاندقلرینی، نه قدر همشیره‌لرینك ناموس وعصمتلریله برابرچامورلر ایچنده محوایلدکلرینی کوردیلر وحالا کوریورلرده ینه حیاتلرینه ضرر کلمه‌مك ایچون الاری باغلی مسکنتلرینی، مذلتلرینی ترك ایده‌مدیلر وایده‌میورلر. یاربی، جبین، حیات دوشکونی ملتلرك ناصیهٔ خسرانلرینه اوردیغك ذلت ومسکنت تغاسی نه یامان ایمش! کوردیکمز معامله‌لره وحشی قوملربیله تحمل ایتمز. یازیقلر اولسون عثمانلی‌یم! باخصوص مسلمانم! دیین هرفرده! یازیقلر اولسون طاشیدیغمز سلاحلره! یازیقلر اولان کفنلرینی باشلرینه دولایان اولولره! ایی که بولغار اصرارینی ادرنه‌یه حصر ایدییورده دارالخلافهٔ محمدیه‌یی، بوتون آناطولی‌یی‌ده ایسته‌میور. یا ایسته‌سه نه اوله‌جق؟ صدم عمومی شرفنه قربان دکلی؟ یازیقلر اولسون!... یازیقلر اولسون!.. یوق ایمش قورتاره‌جق بختی قاره مادرینی!

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی مدیر مسئول: اشرف ادیب

سبيل الرشاد

سنه ١٠ ١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ٤٥ — ٢٢٧ صفر ٨ ١٣٣١ پنجشنبه ٣ كانون ثانى ١٣٢٨ جلد ٢ — ٩

بسم الله الرحمن الرحيم

يا ايها الذين آمنوا لا تتخذوا بطانةً من دونكم لا يألونكم خبالا ودوا ما عنتم قد بدت البغضاء من افواههم وما تخفى صدورهم اكبر قد بينا لكم الآيات ان كنتم تعقلون . ها انتم اولاء تحبونهم ولا يحبونكم وتؤمنون بالكتاب كله واذا لقوكم قالوا آمنا واذا خلوا عضوا عليكم الانامل من الغيظ قل موتوا بغيظكم ان الله عليم بذات الصدور .

مآل منيفى

اى مؤمنلر! صاقين ديندا شلريكزى براقوب‌ده اعداى‌دين كزى دوست ، محرم اسرار اتخاذ ايتميكز ! اونلر سزى فساده، شقاق و نفاقه دوشورمك ، سزى ياشاتمامق ايچين اللرندن كلن هر خيانت واهانتى ياپمقده بر آن اهمال ايتمزلر . اونلر دائما سزك هلاككزى بوتون موجوديت وصميميتلريله تمنى ايدرلر. كورمزميسكز : سزه قارشى بسلدكلرى بغض وعداوتلرينى كيزله‌يه‌ميورلرده، آغيزلرندن طاشيور. ارتق روحلرينى ياقان او آتش كين وخصومتك كانون قابلرنده نه‌يمان بر لهيب دوزخى اولديغنى اسانلرندن صاچيلان قيويلجملريله تقدير ايديكز. بز، سزه شو اك واضح دلائلى بيان ايتمك لطف مخصوصنده بولونيورز. اكر سزده سوز ديكله‌يه‌جك ، ئوكود آلاجق جوهر عقل وادراك وارسه البته دين دشمنلريكزى دوست ايدينمز، آنلره توديع اسرار ايتمزسيكز. ايشته سز — اى مسلمانلر ! — او صفوت قلب ، او عصمت وجدان اصحابيسكز ، كه اونلرى سه‌ورسكز . حالبوكه اونلر هيچ‌ده سزى سه‌ومزلر . چونكه سز قوانين الهيه‌م اولان بوتون كتب سماويه‌يه ايناننير، بوتون پيامبرلرى تصديق ايدرسكز. اونلر سزكله يوز يوزه كلنجه « بزده سزك كبى بو وطنك ئوز اولاددندن، بو ملتك صادق افرادندنز. بز بونى تصديق ايدرز.» ديرلر ؛ وقتا كه آيريليز كيدرلر؛ آرديكزدن — فرط خصومت و عداوتلرندن قودورمق درجه‌سنده بر جنت تهورله — پارمقلرينى ايصيررلر . سن‌ده اونلره « آتش كين وغيظكز ايچنده چاتير چاتير يانوب كول اوليكز ! » دى. شبهه‌سزدر، كه الله سينه‌لر ايچنده‌كى اسرار حسياتى ، مقاصد ونياتى بيلير .

*
* *

مآل جليانى لسانمزه نقله چاليشديغمز شو ايكى آيت كريمه حال فلاكت مآل اجتماعى ومرض مليمزى بيان خصوصنده اوقدر علوى بر وضوح تام كوستريور ، تداوى امر اهمنده اودرجه مؤثر بردواى شافى توصيه ايديور، كه انسان عاقل همان شمدى شرف بخش نزول اولديغنه قائل اولمق ايستيور .

ايشته حقيقت ، بوتون‌قانلى ، آتشلى چخايشيله ، فرياد وواويلاسيله ميدانده ! دونه قدر وطنداش ماسكه‌سيله يوزمزه كولن ، عثمانلى ناميله مفتخر ومباهى (!) كورونن روم ايلى وآطه‌لرده‌كى يادكارلر ميدان حربده اياغمز قانجه اك مرحمتليسى اك انصافسز ، اك حسسز ، اك قانسز، اك وجدانسز برجلاد كسيلدى ؛ اك ضعيفى كيم‌بيلير قاچ بدبخت مسلمانى ياتيروب قويون كبى كسدى ! ياوروجقلرينى قوزو كبى بوغازلادى! اك ناموسليسى كيم‌بيلير قاچ مسلمان قيزينك ، كلينك ، قاريسنك عفت

وعصمتنی پامال شهوتی ایتدی ! صلیبك توحید عینه بسلدیکی آمالنك الٓمقدس‌عد ایتدیکی ایشته بو ! قیامته قدر بو ! سن براهل‌صلیبی محب ومحرم‌اسرار اتخاذ ایدرده صوکرا خنجرغدری آلتنده جکرپاره‌لرکله قیتیر قیتیر کسیلیر ، کریمه‌لرینك ، زوجه‌نك صاچلرندن سوروکلنه‌رك کوزینك‌ ئوننده نقاب‌عصمتنك پارچه‌لاندیغنی کورورسه‌ك‌هیچ کیمسه‌یه قباحت بولمه . بلاکی کندی ایاغکله آرادك ! فلاکتکی ئوز الرکله احضار ایتدك ! زواللی صاف درون مسلمان ! بوصوك مدهش فلاکتدن اولسون عبرت آل ، عقلکی باشکه دوشیرده کندی دینداشلرکدن باشقه کیمسه‌یی دوست ، محرم اسرار اتخاذایتمه ! دینکه، قرآنکه ، عرض وناموسکه ، حیاتکه دشمن اولانلردن‌صاقین!صاقین! یوقسه سنك‌ده عاقبتك بویله فجیع اوله‌جغنه شبهه ایتمه ! یاشامغی بیلمین البته ئولور .

الله ، بزه انسان ، صاحب عقل واذعان ، مسلمان دی‌یه خطاب ایدییور، ئوکود وریبور. اللهك بوکوزه‌لم نصیحتلرینی دیکله‌مدیکمز، امرلرینه ، نهیلرینه قولاق آصمدیغمز ، دوداق بوکه‌رك اوموز سیلکدیکمز ایچین باقك نه حاله کلدك !؟ ویانه سورلری دیبندن تا استانبوله قدر هرذره طوپراغی اجدادیمزك قانلریله یوغورلمش اولان یاری جهان ملکی الیمزدن چیقدی. هرپارچه‌سندن برصلیب کشوری ، برتثلیث حکومتی برخرستیان سلطنتی وجوده کتیریلدی . نهایت ایشته صوك پارچه‌یی‌ده ویردك. یوز بیکلرجه دینداشلریمزك باشلری کسیلیر ، قانلری‌دره‌لر کبی‌دوکولورکن بزقارشیدن طاشدن قاتی‌برقلب، دمیردن پك بریورك ، ئولودن صوغوق برحسسزلك ، برحرکتسزلکله سیر ایتدك دور ق. ئولنلر ینه بختیار . ایواه... بو زواللیلرك اسیر ایدیلن اسلاو نسلنه خدمته محکوم‌اولان بدبخت‌قیزلرینه ، بیچاره زوجه‌لرینه ! قارا یازیلی کلینلرینه !

وجدانکه مراجعت ایت: سنك قیزك ، قارك ، کلینك بویله جبراً آلنسه عرض وناموسك کوزینك ئوننده پامال ایدیلسه نه اولورسك؟ نه یاپارسك ؟ هیچ حمیت ویرمز ، قارشیدن باقار دوروررمیسك ؟ یوقسه سراپا آتشپارهٔ حدت وعصبیت ، حمیت وغیرت کسیله‌رك قوزنارمغه‌می‌چالیشیرسك؟ کوزل اما سن یالکز باشنه‌برشی‌یاپه‌مازسك؛ او حالده ... اوت ، اوحالده فریاد واستمداد ایدرسك دکلی ؟ ایشته او بیچاره‌لرده دنیایی صارصاجق فریاد و استمداد ایتدیلرده کیمسه امدادلرینه قوشمدی . بیلمش اولملیسین،که یارین سنك‌ده جانخراش فریادلریکی کیمسه دیکله‌میه‌جك . امدادیکه قوشمیه‌جق. انصاف ایت‌ده دوشون : پارمغی کسیلن برآدمك جانی یانمامسی ، بوتون وجودنده آجیسنی دویمامسی، اوف...! دیمه‌مسی قابلمی ؟ یاهیچ براثرحرکت وتأثر کوسترمز ،هیکل جامدکبی دورورسه اوکا نه دیرلر ؟ میت ... !

ایشته برملت بر وجوده بکزر. اعضای افرادندن هرهانکی بر عضو کسیله‌جك اولورسه آجیسنی درحال بوتون اعضا دویار ، فریاد ایدر. ایتمزسه او ملت ئولو دیمکدر. ئولونك یری ایسه مزاردر.

جناب حق کتاب مجیدنده حقیقی مؤمنلرك مدح وثناسی امرنده « والذین اذا اصابهم البغی هم ینتصرون = او حقیقی مؤمن قوللرم ، که بر قسمی دین دشمنلرینك تجاوزات باغیانه‌سنه معروض قالنجه بوتون اخوان دینلری یاردملرینه ، اخذنارلرینه قوشارلر. دشمنلرینی قهر وتنکیل ایدرلر. سورهٔ جلیلهٔ شوری. » بویوریبور. ینه قرآن حکمیدن : « تعاونوا علی البر والتقوی ولاتعاونوا علی الاثم والعدوان واتقوا الله ان الله شدید العقاب = بربریکزه بر وتقوی اوزرینه یاردم ایدیکز. اثم وعدوان اوزرینه معاونتدن صاقینیکز. اللهدن قورقوکز. بیلمش اولیکز، که اللهك عقابی پك شدتلیدر . سورهٔ جلیلهٔ مائده . »

بخاریٔ شریف کتاب‌الادبدن : « تری المؤمنین‌فی‌توادهم‌وتعاطفهم کمثل الجسد اذا اشتکی عضو. الحدیث = مؤمنلری بربرینه مودت وعاطفتده بر وجود کبی کوررسك. اعضای بدندن برینه الم اصابت ایدوب‌ده صیزلامغه ، یانمغه باشلاینجه سائر اعضای وجود نصل عینیله متألم اولور، باش آغریر، کوز اغلار، اویقوبی‌کندینه حرام ایدرسه ایشته مؤمنلرده اویله‌در. » بو بابده دها نه قدر آیات جلیله، نه قدر احادیث شریفه ایستریسکز ! بز یاشامق ، فقط انسان کبی یاشامق ایستیورسه‌ق حضرت قرآن حکیمه درت ال ایله صاریلملیم ؛ اوقویه‌لم؛ اکلایه‌لم . احکام اوامر ونواهیسنی حرز جان ایده‌لم . اسلامیت عزتدر ، ذلت دکل . شوکتدر ، مسکنت دکل . حریتدر ، اسارت دکل . حاکمیتدر ، محکومیت دکل . معرفتدر ، جهالت دکل . دنیاده ذلتی اختیار ایدوب‌ده ذلیل یاشایان ذلیل ئولور ، ذلیل حشر اولور . ذلیلارك یری جنتمی ؟ جنت‌مکان اذلامی ؟ حاشا !

« ومن کان فی‌هذه اعمی فهو فی‌الاخرة اعمی واضل سبیلاً = هرکیم بودنیاده کورایسه او آخرتده‌ده کور وسلامت یولی غیب ایتمشلرك اك‌بدبختی‌در . سورهٔ جلیلهٔ اسری . » آیت جلیله‌ده (اعمی) یی کوردیکمز کوزسزلری صانمیه‌لم . (اعمی) دن مراد ازل ، عمای بصیرت، یعنی قلبسزلك ، روحسزلق، وجدانسزلقدر . هیچ برشی بیلمز ، هیچ برشی‌دوشونمز . یالکز حیوانی برحیات ، بهیمی برموجودیت . یاشاسین‌ده ایسترسه سفاهتك ، ذلت ومسکنتك درك اسفلنده ... خالق‌طانیماز . فردای‌حشردن ، محکمهٔ کبرادن اکلاماز . کوریاشار ، کورئولور . بناءً علیه کورحشر اولونور .

فردای قیامتده کندیسنی نعمت رؤیتدن محروم بولنجه باشاجق ؛ « رب ! لم حشرتنی اعمی ؟ وقد کنت بصیراً = یارب ! بنی نیچین کور اوله‌رق حشر ایتدك ؟ حالبوکه بن دنیاده کور دکلدم ؛ کورور ایدم . » دی‌یه فریاد ایده‌جك ! ایشته آله‌جغی جواب : « کذلك اتتك آیاتنا فنسیتها وکذلك الیوم تنسی = خایر ، بلکه سن دها دنیاده ایکن کور ایدك . چونکه بزم آیات واضحاتمز سکا کوستردیکی وقت کورلکدن کلیبور ، کورمك ایستمیوردك ؛ اونلری قلبکدن سیلیور، اونوتیوردك . ایشته بوشیمدیکی کورلکك او شیارقلغنك

جزاسيدر . تمامى وتناسيكك عذابى اولمق اوزره نار جحيمده اونوديلمش كبى قالدها كلا ! »

مؤمن ايسه‌ك اللهمزه اطاعت وانقياد ايده‌لم . آيات واضحاتنى قلب كوزمزله اوقويه‌لم ، سامعهٔ روحمزله ديكله‌يه‌لم . بوتون امرلرى ، نهيلرى ، نصيحتلرى ، توصيه‌لرى بزم سعادت وسلامتمز ايچيندر . مؤمنلرك دوستلرى ، محرم اسرارلرى آنجق و آنجق كنديلريدر . بناءً عليه بربرمزه صاريله‌لم ، يك وجود اوله‌لم . دستورمز جناب قرأن حكيم اولسون . انسان كبى ياشامق ايستيورسه‌ق انسانجه چاليشه‌لم ، شوژاپونيادن عبرت آلالم عبرت ! بر نقصانى وارسه اوده توحيديدر . چاليشمق بويله اولور . ترقى بوكا ديرلر . يوقسه بزم كبى حق حياتندن ، حيات دينى واستقلال مايسندن لواء حاكميتندن ، وطنلرينه صاحب ومتصرف اولمقدن كندى اختياريله واز كچنلر مزار انقراضلرنى كندى ئوز اللريله قازارلر . اه بزه عقل سليم ، وجدان حكيم ويرسين !

محمد فخرالدين

فلسفه

اخلاق اسلاميه‌نك اساسلرى

٤

اوچنجى مقاله‌نك صوك جمله‌سندن فلسفه‌نك بوعصر عالىٔ نور ومعرفتده بحق حائز اولديغى موقع بالاى حكمرانى‌يى استخفاف معناسى چيقارلمامسنى بالخاصه رجا ايدرز . فلسفه‌نك اوروپا مدنيت حاضره‌سنى تأسيس ايتمكده نه بويوك خدمتلر ايتديكنى انكار ايده‌جك دكلز . يالكز شونى ديمك ايستيورزكه تعممى انحطاط اخلاقى‌يه باعث اولمق استعدادنى كوستروب طوران بعض مسالك فلسفيه شويله طورسون ، « وظيفه » مبدئنى عقل اوزرينه تأسيس ايله « حق ، خير ، حسن » كبى مبادئ عاليه‌يى غايهٔ كمال ايدينن نظريات سالمه بيله عامهٔ ناسك قلوبنى استيلا خصوصنده دينك كو ترديكى قدرت حاكمه ايله هنوز رقابت ايده‌مه‌مكده‌در . شومعناجه‌كه وحيه ايمان قيدندن آزاده قالمق ايسته‌ينلر ميانده قاعدهٔ اخلاقى‌يى صرف عقلدن استنباط ايله « وظيفه » و « مسئوليت وجدانيه » يى كنديلرينه — عملى اولارق — دستور حركت اتخاذ ايده‌بيلنلرك عددى هنوز پك آزدر . دين اسلام ايسه اك سالم ، اك متين بر فلسفه‌نك مبادئ اخلاقيه‌سندن هيچ برينى اهمال ايتمكسزن لوازم ومستتبعاتنك كافه‌سنى عاقل ، غنى ؛ زنكين ، فقير ؛ عالم ، جاهل ؛ وضيع ، شريف بوتون اصناف بشر آراسنده عينى قوت ونفوذ ايله نشره باشلايلى اون اوچ بچق عصر اولدى . وظائف اخلاقيه‌نك بين الاسلام دين نوياسنه بوياتماسى ماهيت عقليه‌سنى هيچ بر وقتده زده‌له‌مه‌مش وهيچ بر وقتده بين الاسلام عقل ايله دين آراسنده قورقولاجق بر جدال ومنازعه ظهور ايتمه‌مشدر .

چونكه ديمزك مبانى مبادئ عقليه‌در . دين اسلام عقلى حائز اولديغى پايهٔ رفعتدن هيچ بر وقتده تنزيل ايتمش دكلدر . پيغمبرمز صلى الله عليه وسلم : « دين المرء عقله ومن لاعقل له لادين له = انسانك دينى عقليدر . عقلى اولماياڭده دينى يوقدر . » بويوريور . عقلك حجج الهيه‌دن برى اولديغنه بوتون علماى اسلام اتفاق ايتمشلردر . بوندن طولاييدركه بزم مبادئ عقليه‌مزده عقلك ابا ايده‌جكى بر شى يوقدر . بونى آكلامق ايچون مسالك فلسفيهٔ اخلاقيه ايچنده اك سالم وروح اسلامه اك موافق بولديغمز راسيوناليستلرك مباديسنى اله آلارق بونلرك بزم مباديمزه نه‌قدر موافق اولديغنى كوسترمكى فائده‌دن غيرخالى عد ايديورز .

***

فلسفهٔ قديمه و جديده‌ده اخلاق ايچون كشف وتعيين ايديلن مبادينك اك مهمى « اختيار = Liberté » در . بومناسبتله مسلمانلرك قدره = Prédestination, préscience ايمان ايتمه‌لرى خصوصنى موضوع بحث ايتمكدن كندمزى آلاماېز .

فى الحقيقه مسلمانلر قدره ايمان ايتدكلرى ايچون دوچار مؤاخذه اوليورلر . وبوسببدن طولايى مسلمانلرده اعمالك برقيمت اخلاقيه‌سى بولونماديغنه قائل اولانلر اكسيك دكلدر . حالبوكه بز مسلمانلرك قدره نه‌وجه ايله ايمان ايتديكمز آكلاشلامامش اعتقادنده‌يز .

« مسلك جبر » ايله ترجمه ايده‌بيله‌جكمز « فاتاليسم » نظريه‌سنه مدار طعن اولاجق وجه ايله سالك اولان بعض مذاهب فلسفيه ونظريه‌يى اونودوب‌ده بولفظ ايله يالكز مدلول اسلام بيننده اوقدر شدتلى بر رابطه تصور ايتمك ونه زمان اسلام خاطره كلسه جبرى‌ده د، حال خاطره كتيره‌رك مسلمانلره برحصهٔ تشنيع چيقارمق حوصله‌مزك بردرلو آلماديغى برحقمزلقدر . اديانك هيچ برى بوبحثك غورينه وارامامش ايكن تقدير واختيار مسئله‌سنى مسلمانلر كمال جديتله موضوع بحث ايتمش ووجود صانعى مثبت اولان واولمايان اكثر مسالك فلسفيه جبرى كنديلرينه مبدأ اتخاذ ايتمشكن ادلهٔ سمعيه وعقليه‌يى آرايه كتيرن ، دين ايله فلسفه‌يى باريشديران علماى متكلمينمز ارادهٔ جزئيه‌يى اثبات ايده‌رك دعوايى بوكونكى راسيوناليست اخلاقيونك مطلوبى دائره‌سنده حل ايتمشلردر . بناءً عليه حاضر صيراسى كلمشكن مسلمانلر حقنده‌كى بويله برظن باطلى تصحيح ايتمك بزم ايچون اك بيوك وظيفه‌در .

اوحالده جمله‌نك معلومى اولسون كه مسلمانلرك قدره اولان ايمانلرى اعمال ونياتلرينك قيمت اخلاقيه‌سنى تنقيص ايده‌جك ماهيتده دكلدر . مسلمانلر هم قدره ايمان ايدرلر ، خير وشرك خالقى الله تعالى اولديغنه قائل اولورلر ؛ هم‌ده طرف حقدن كنديلرينه كوستريلن شهراه سعادت ايله طريق شقاوتدن هانكيسنه سالك اولسه‌لر كندى اختيارلريله سلوك ايتدكلرينى اعتقاد ايدرلر . بز ، طرفكيرلك شوائبندن متجرد هرفردعاقلك دقايق مابعدالطبيعه (Métaphysique) يه كيرمكسزين شويله برمحاكمه يوروته بيله‌جكنى استبعاد ايتميز : دنياده هيچ بردين

تصور ایدیله‌مز که بر طرفدن افعال بشریه‌نك لازم غیر مفارقی اولان مسئولیت (Responsabilité) وصفنی انساندن سلب ایتسونده دیکر طرفدن ینه اصدار اوامر ونواهی ایتسون . اکر انسان مسلوب الاختیار ایسه حسن تدبیر اختیاردن باشقه معناسی اولمایان قوانین واوامر دینیه نه‌یه یارار ؟ اکر انسان غیر مسئول بر مخلوق ایسه وجوبك ، حرمتك ، اباحه‌نك نه‌معناسی قالیر ؟ بر انسان مختار دکلسه آکا اباحه وحظر ناصل توجه ایدر ؟ فعلنده نه‌قیمت قالیرکه حسن وقبح ایله توصیف ایده‌بیله‌لم ؟ صالح ایله شریر بیننده نه‌فرق قالیر ؟ هرهانکی دین ، سالکلرندن مسئولیت فکرنی رفع ایدرسه قرار اعدامنی کندیسی ویرمش اولور. حال بوکه بر اعتقاداته ، عباداته ، معاملاته ، عقوباته ، اخلاقیاته دائر دین اسلام قدر اوامر ونواهیسی کثیر بر دین بیلمه‌دیکمز کبی ، حل وحرمت بیننده‌کی حدودی اونك کبی تعیین ایتمش ؛ نظام بشرك مابه القیامی اولان الك عالی والك دقیق معالیٔ احمالدن طوتکز، معیشت بشریه‌نك ناظمی اولان سلسلهٔ افعال وحرکاتك الك حقیر کورولنلرینه قدر هرشیئی نظر اهمیته آلارق « شونی یاپ ، بونی یاپمه » دیمش بر دین طانیمیورز . نفوس بشریه‌یی تهذیب ایتمه‌یی اجل مقاصد ایدینمش ، مکارم اخلاقی اتمام ایچون تأسس ایله‌مش وبوندن طولایی‌ده خاصةً انسانده قوهٔ اراده‌نك تربیه‌سنی هدف اتخاذ ایتمش بر دین ناصل اولورده انسانی مسلوب الاختیار عد ایده‌رك کندی بنیان بقاسنی تملندن ییقار ؟

اعمال ونیاتدن مسئولیتی صراحةً مشعر اولان آیات کریمه ایله احادیث نبویه پك چوقدر . مثال اولارق برقاچی حقنده جلب انظار دقت ایده‌رز :

— « فمن یعمل مثقال ذرة خیراً یره ومن یعمل مثقال ذرة شراً یره = هرکیم بر ذره مقداری خیر ایشلرسه آنی بولور ، هرکیم‌ده بر ذره مقداری شر ایشلرسه آنی بولور.» سورهٔ زلزلت آیت ۸.

— « قل کل یعمل علی شاکلته فربکم اعلم بمن هو اهدی سبیلاً = سن اونلره دی که : هر برمز کندی نیتنه ، ایسته‌دیکی یوله کوره عمل ایدر. هانکیمزك طوتدیغی یول هدایته اقرب ایسه اونی‌ده ربکز دها ای بیلیر.» سورهٔ اسری آیت ۸۶.

— « لیس للانسان الا ماسعی = انسان چالیشدیغی شیدن باشقه‌سنی بولاماز. » سورهٔ نجم آیت ۴۰.

— « من کان یرید حرث الآخرة نزد له فی حرثه ومن کان یرید حرث الدنیا نؤته منها = هرکیم حرث آخرتی ایسترسه اوکا زیاده‌سیله برابر ویریرز. هرکیم‌ده دنیا حرثنی ایسترسه اوکا اوندن ویریرز. » سورهٔ شوری آیت ۱۹.

— « وقل الحق من ربکم فمن شاء فلیؤمن ومن شاء فلیکفر = سن اونلره دی که : حقی بیلدیرمك اللهدن . ایسته‌ین ایمان ایدر ، ایسته‌ین کافر قالیر.» سورهٔ کهف آیت ۲۸.

— « من عمل صالحاً فلنفسه ومن اساء فعلیها ثم الی ربکم ترجعون = ای عملده بولونان کندی نفسنه ، کوتو عملده بولونان ایسه کندی ضررینه چالیشمش اولور. اوندن صوکره‌ده ربکزه رجعت ایدرسکز » سورهٔ جاثیه آیت ۱۴.

— « لایسأل عما یفعل وهم یسألون = الله تعالی یاپدیغندن مسئول اولماز . حال بوکه اونلر مسئول اولورلر .» سورهٔ انبیا آیت ۲۳.

— « ان الله لایغیر مابقوم حتی یغیروا ما بانفسهم = بر قوم کندیلرنده اولانی تغییر ایتمه‌دکجه الله تعالی اونلرده اولانی تغییر ایتمز . » سورهٔ رعد آیت ۱۲.

— « ذلك بان الله لم یك مغیراً نعمةً انعمها علی قوم حتی یغیروا ما بانفسهم = الله تعالی بر قومه انعام ایتدیکی بر نعمتی، او قوم کندیلرنده اولانی تغییر ایتمه‌دکجه تغییر ایتمز. » سورهٔ انفال آیت ۵۵.

برده شو احادیث شریفه‌یه باقالم :

— « کلکم راع وکلکم مسئول عن رعیته = هر بریکز چوباندر. وسوروسندن مسئولدر . »

— « من نوقش الحساب عذب (وفی روایة اخری) یهلك = هرکیم یوم قیامتده صیقی بر محاسبه‌یه طوتولورسه عذاب اولونور ، (دیکر روایتده هلاك اولور .) »

— « لاتزول قدما ابن آدم یوم القیامة عند ربه تعالی حتی یسأل عن خمس: عن عمره فیم افناه وعن شبابه فیم ابلاه وعن ماله من این اکتسبه وفیم انفقه وماذا عمل فیما علم = قیامت کوننده آدم اوغلی بش شیدن سؤال اولونمادقجه ربنك حضورندن آیرلماز . عمرندن صورولور که آنی نه ایله افنا ایتدی. کنجلکندن صورولور که آنی نه‌ایله ییپراتدی. مالندن صورولور که آنی نره‌دن قازاندی ونره‌یه صرف ایتدی. برده اوکره‌ندیکی شی ایله نه دورلو عامل اولدی دییه سؤال اولونور. »

شو آیت کریمه حقنده‌ده آیریجه جلب دقت ایده‌رز :

— « فلنسألن الذین ارسل الیهم ولنسألن المرسلین = البته کندیلرینه پیغمبر کوندردیکمز امتلری مسئول ایده‌جکمز کبی مرسلینی‌ده مسؤل ایده‌جکز . » سورهٔ اعراف آیت ۵.

کورولیورکه دین اسلام مسئولیت قاعده‌سنی غایت صریح افادات ایله غایت متین بر صورتده وضع وتأسیس ایتمشدر . بزه « طریق حق وسعادت ظاهردر . سزه کون کبی آشکار ایتدم . هانکیسنی ایسترسه‌کز اختیار ایدیکز. آکا سلوك ایدرسه‌کز نفعی سزه، آندن عدول ایدرسه‌کز ضرری ینه سزه راجعدر » دییور . هم‌ده ایشك الك جالب دقت جهتی بو مسئولیتدن کیمسه‌نك قورتولامامسیدر. عقیدهٔ اهل اسلامه کوره انبیای عظام دخی ـ بالاده‌کی آیتلردن صوکنجیسنك مفادینه نظراً ـ مسئولدر . مهبط وحی اولان ، هر امر واشارتی امتنجه مطاع اولان بر نبی ذیشان ده کرك افعالندن ، کرك وظیفهٔ رسالتی تبلیغ ایدیشندن مسئولدر . پیغمبرمز افندمز (صلی الله علیه وسلم) حضرتلری حجة الوداعده ایراد بیوردقلری اوزون خطبه‌یه آرا صیرا فاصله ویره‌رك حضورنده‌کی جماعت کبرایه : « هله سویلیك. تبلیغ ایتدممی ؟» دییه

صوريورلردی . وهردفعه‌سنده « اوت ! » جوابنی آلنجه بارگاه عزته توجیه‌خطاب ایده‌رك « شاهد اول یارب! » بویوریورلردی. مسئولیتك بوندن جلی برهانلری دها نه اولابیلیر ؟

احمد نعیم

اسلامده فن وفلسفه

سوریه‌نك ماضیسنه برنظر

روما ایمپراطورلرندن (آوغوستوس) زماننده ایدی‌که (بیت اللحم) ده حضرت‌عیسی قدم زن عالم وجود اولمشدی . اودورلرده سوریه قطعه‌سی روما ایمپراطورلری طرفندن منصوب پروكوراتورلر (والیلر) طرفندن اداره ایدیلیوردی . اهالی بووالیلرك بارگران مظالمی آلتنده قیورانوب طوریپورلردی . حضرت عیسی نشر دینه باشلادیغی زمان ، قوجه روما ایمپراطورلغی سیاسهٔ شوکت وعظمتك اوج بالاسنی کچمش ، انقراض دوره‌سنه تمایله باشلامشدی . رومانك زیر اداره‌سنده بولنان قطعاتده وبالخاصه نفس رومادە اخلاق عمومیه بوس بوتون بوزولمش ، هریرده (ئه پیكور) مسلكی چوق درجه رواج بولمشدی . [*]

روماليلرك مذهبلری قارمه قاریش بر شی ایدی . یونانیلرله اختلاطدن صوكره بونلرك عقیده وآیینلرنده كندی دینلرینه قارشدیرمشلردی . حالبوكه مذاهب یونانیه‌ده‌اك بویوك ، اك مقدس طانیلان معبودلره بیله ، اك شنیع سیئات اخلاقیه ، اك قبیح رذائل مستهجنه اسناد ایدلمش اولدیغی اساطیر یونانیه‌نك مطالعه‌سندن آكلاشیلیور . بالطبع بوكبی مذاهبه سالك اولان اشخاصده‌ده فضائل اخلاقیه بولنمز وبولنه‌مزدی .

فی‌الحقیقه روماليلرده‌ده ــ بالخاصه انقراض دوره‌لری باشلادقدن صوكره ــ هرتورلو فضائل نجیبه ، هرنوع مزایای خلقیه‌نك بوس بوتون اونودولمش اولدیغی آكلاشیلیور .

اساساً روماليلر ضبط ایتدكاری ممالك اهالیسنك معتقدات وآیینلرندن‌خوشلرینه‌كیدنلری عیناً قبول ایدرلردی. بوحال روماليلرك مذهبلرنده او درجه ضد ، او قدر مناسبتسز معتقداته یول آچشدركه بونلره اینانمقده بوكون برچوجوق بیله بحق دوچار تردد اوله‌بیلور. رومادەده عینی حال كورولمشدر : رؤسای روحانیه بیله بو غریب عقیده‌لره ، بو عجیب آیینلره اصلا اینانمامشلر، دینسزلكلرینی هر حركتلریله اعلاندن چكینمامشلردر. برآیین دینی اجرا ایدركن بونك غرابتنه قارشی كندیلری بیله كولمكدن منع نفس ایده‌مزلردی.

حضرت‌عیسی‌نشردینه باشلادیغی زمان، قوجه روما ایمپراطورلغی باشدن‌باشه دینسزلك ، اخلاقسزلق آتشی آلتنده قاورولوب‌یانیوردی.

اكثریت تبعه ؛ كه ظلم وقهر آلتنده ئه‌زیلیور ، محواولیپوردی ؛ كندیلرینه مدار تسلیت اوله‌جق بر عقیدهٔ ثابته‌دن بیله محروم ولیتیورلردی. اك زیاده ظلم وتعدی‌یه معروض قالان انسانلر ایسه اكثریتی تشكیل ایدن كتله وبالخاصه اسرا صنفی ایدی . اعتساف ومظالمك اك زیاده حكم سوردیكی قطعاتدن بریسی‌ده (سوریه) ایدی .

حضرت موسی‌نك تلقیناتندن انحراف ایتمش، یوزلرجه پیغمبرانك تاب فرسا مساعیلرینه رغماً طریق هدایته سلوك ایده‌مامش اولان بنی اسرائیل، داها اول‌اوغرادقلری‌متعدد فلاكتلره ضمیمهٔ روماليلر طرفندن‌ده پك فنا وغدارانه معامله‌لره معروض قالیورلر و بر (خلاصكاره) دورت كوزله انتظار ایدیپورلردی.

هجرت نبویه‌دن (٦٢٢) سنه اول بو خلاصكار كلمش فقط‌تلقیناتی خوشلرینه كیتمه‌مش اولدیغندن ــ دیكرلری كبی ــ بونك‌ده دشمن بی‌امانی كسیلمشلردی. ظلم وتجاوز آلتنده ئه‌زیلن یهودیلر انتظار ایتدكاری خلاصكارك حضرت داود وسلیمان كبی دشمنلرینی قهر ایده‌جكنی‌امید ایدیپورلردی. حالبوكه حضرت عیسی (صاغ یناغكزه طوقات آتانه كمال حلم ایله صول ینغكزی ده تقدیم ایدیكز. دشمنلریكزی سه‌ویكز ، سزه عداوت بسله‌ینه ایلك ایدیكز) سوزلریله اجرای نصایحه باشلامش اولدیغندن یهودیلر انكسار خیاله اوغرامشلردی. احبار یهود ایسه بو تلقیناتی منافع ذاتیه‌لرینه موافق كوره‌مامشلردی .

---

[*] ئه‌پیكور فلسفه‌سی برمسلك لاابالی تعلیم ایدر . بومسلكك مؤسسی فلاسفهٔ یونانیه‌دن (ئه‌پیكور) نامنده‌كی ذاتدر . ئه‌پیكورك سیسامده تولد ایده‌رك آتنه‌ده كسه‌نوقرات (Xénocrate) دن تحصیل ایتمش اولدیغی ظن اولنیور . قبل‌المیلاد (٢٦٣-٩٩٣) سنه‌لرنده برحیات اولان بوذات معرفت بشریه‌نك منبع یكانه‌سی احساسات اولدیغی ادعاسنده بولنمشدر . ئه‌پیكورك اخلاق بحقنده‌كی فكری شوسوزلرندن استخراج اولنه بیلور : (اخلاق ، مسعود ومختیار اولمق صنعتندن عبارتدر .) شوحالده ئه‌پیكوره نظراً (خیر) ، دائمی محظوظیت دیمك اولور . موقت وغیر پایدار محظوظیتلری ئه‌پیكور(خیر محض) عد ایتمیور. ئه‌پیكور بوتون‌معلومات‌بشریه‌نك‌حواس واسطه‌سیله قازانلدیغنی ادعا ایلمش ودیه مدركه : (عمومی فكر ، یكدیكره بكزه‌ین برچوق احساساتك برآنده تخطرندن باشقه برشی دكلدر .) .

ئه‌پیكور هرموجودك ماده‌یه ارجاع ایدیله‌بیله‌جكنی سویلر ومادەنك خلاده دائمی برحركته مالك اولان آتوملردن متشكل اولدیغنی ادعاایلردی.

ئه‌پیكوره نظراً انسانك بختیارلغی ذوق وصفادن عبارت اولوب اذواق خارجنده اولان هرشی معناسز وعبثدر : سیسامليلك اخلاق حقنده‌كی بو فكری، طلبه‌لری طرفندن پك زیاده ایلری كوتورولمش وبالآخره پك‌چوق اخلاقسزلقلره یول آچلمشدر . برحالده‌كه : ذوق وصفایه عائد اولان هر شیء انسان ایچون مباح كورولمش ، بربزم عیش ونوش ایچنده كذران ایده‌مین حیاتلر هدر عد ایدلمشدر . فضائل دینلن شیلر ، اساسسز وغافل آولامق ایچون اورتایه‌آتیلمش مبهم‌تعبیرات مثابه‌سنه ایندیرلمشدر. ئه‌پیكور، اذواق روحانی وجسمانی اولدرق ایكی نوعه آییرمش و تحصیل علوی اذواق روحانیه مسببلرندن اولمق اوزره تعداد ایلمشدی . حالبوكه ئه‌پیكورك‌خلفلری تحصیل علوی بوس بوتون برطرفه براقشلر ، سفاهتده ادبسزلك درجه‌سنه چیقمشلر ، ناموس، شرف كبی شیلری‌هیچه صایمشلر بوتون معناسیله احتساسات حیوانیه‌نك اسیری اولمشلردر . ئه‌پیكورك اخلافه انتقال ایدن یكانه اثری (مباحث طبیعیه) نام كتابنك بعض جزؤلرندن عبارتدر . ئه‌پیكور فلسفه‌سنه منسوب اولانلر ، حیاتجه برذوق ، برانشراح طویمق ایچون بعضاً فضائله‌ده مراجعت ایدلسی لزومنی توصیه ایتمشلردر. فقط بومراجعتك‌صرف حیات توشانوشجه برتحول حصوله كتیرمك غایه‌سنه مستند اولسنی اخطار ایتمكی‌ده اونوتمامشلردر .

فقط ، حضرت عیسی مغدور ، ظلم‌دیده، سفالت‌زده عوام ایچون بر رشاشهٔ تسلیت صاچشدی .

روما هیچ برزمان انسانه بر (موجود) نظریله‌باقامش ، اونی‌دائما بر (شیٔ) کبی تلقی ایلمشدی . زروهٔ حشمت وعظمتنه ، اضطرابات بشریه‌یه رحم وشفقت آثاری کوسترمامك صورتیله اعتلا ایلمشدر . روما بویوندیریغی آلتنه کیرن اقوامدن بعضیلرینك رفاه‌وسعادت‌یوزی کورملری صرف بر تصادف اثریدر . رومانك تمدنی کورونمی‌ده قصده مقارن برحرکت دکلدی . روما هیچ برزمان ایسته‌یه‌رك برحس تمدنی پرورده ایتمامشدر . بوتون حرکاتنده یکانه غایه ، استیلا، غصب وغارتدن باشقه برشیٔ دکلدی . روما هیچ بر وقت ؛ حتی انکشاف فکری‌باشلادقدن صوکره‌بیله ؛ قانون نظرنده‌بوتون انسانلرك مساوی اوله‌بیلمسی حقیقتنی آکلایه‌مامشدی .

احتراصات‌احتشام‌وتعظم ؛ آره صره ؛ رومایی مرحمتلی کوسترمش ایسه‌ده هیچ بروقت کندیسنده آثار لطفکاری تجلی ایده‌مامشدر . رومانك‌تبعه‌سنه اولان ظلم‌وتعدیسنك‌شدتی دوشونیلورسه‌خرستیانلغك اسباب انتشاری پك قولای آکلاشیلیر . خرستیانلغك ارض‌فلسطینده ظهوری دورنده‌رومانك‌دین قدیمی‌اولان‌پاغانیزم (paganisme)[*] بوس بوتون بر غرابت وضعفیت پیدا ایلمشدی . پاغانیزمه برسیستم ، بردین دیمك جائز ایسه ؛ دیه‌بیلیرزکه ؛ بوسیستم هردرلو پرنسیپدن ، هرنوع تشکیلاتدن محروم‌بولنیوردی . رؤسای روحانیه‌دن‌هربرینك آیری آیری برر معبودی واردی . هیچ بری خلقك معنویاتنه حاکم اولمق اوزره برهیئت سیاسیه تشکیل‌ایده‌مامشلردی. وظیفه‌لری آیینلره ریاستدن عبارت قالیوردی .

پاغانیزم ، بدبخت وظلم دیده‌لره تسلیت بخش اوله‌جق هیچ بر وعدده بولنه‌میوردی . او ، بوتون سعادتلرك آنجق دنیا یوزنده اکتساب ایدیلمه‌سنی توصیه ایدییوردی . آخرت حقنده هیچ بر وعد ووعیدده بولنمیوردی . انتحاری ؛ بدبختلکه قارشی ؛ جسورکیمسه‌لرك صوك مراجعت ایده‌جکلری یکانه چاره کبی توصیه ایدییوردی .

حالبوکه خرستیانلق آتشین تهیجاتی ، حار عقیده‌سیله ، حیات دنیاده مکافات ، آخرتده سعادت سرمدی ویا عذاب ابدی وعد ووعیدلریله روحلرده درین تأثیرلر براقه بیله‌جك برشکلده کلمشدی .

بوسببه مبنی‌درکه حضرت عیسی وحواریونك دعوتلرینه الك اول الك زیاده بدبخت، الك چوق ظلم‌دیده کیمسه‌لر اجابت ایتمش، خرستیانلق الك زیاده سفیل وفقیر صنوف آره‌سنده انتشار ایلمشدر .

سیاسی بر فکره مبنی خرستیانلغی قبول ایدن روما ایمپراطوری (قسطنطین) زماننددن اعتباراً دین عیسی بر قدرت قاهره اکتسابنه باشلامشدر.

قسطنطین ، مغلوب اوله‌جغنی حس ایتدیکی بر محاربه‌ده سنجاقلر اوزرینه خرستیانلغك علامت فارقه‌سی اولان (صلیبی) تعلیق ایتمك سایه‌سنده عسکرینك اکثریتی تشکیل ایدن خرستیانلرك توجهنی قازانمش ونتیجه‌ده غلبهٔ کامله‌یه مظهر اولمشدی . بونك اوزرینه قسطنطین نشر ایتدیکی مشهور (میلان فرمانی) ایله خرستیانلغی قبول ایلدیکنی اعلان ایلمشدر .

قسطنطین ایله برابر حرص جاه دوشکونلری بر چوق بت‌پرستلر ده ظاهراً ایمپراطورك بو یکی دیننه کیرمشلردی . حالبوکه بوآدملر روحاً ، قلباً هنوز بت‌پرست ایدیلر. اسکی‌عقیده‌لرینه بکزتمك ایچون خرستیانلغنه بت‌پرستلکدن بر چوق شیلر علاوه ایتمکه باشلادیلر.

خرستیانلغك روما بت‌پرستلکی ایله قاریشمه‌سنه باشلیجه ایکی سبب کوستریله‌بیلور :

برنجی‌سبب ، قسطنطین خاندانك نظریات ومنافع سیاسیه‌لری ، ایکنجی سبب‌ده یکی‌دینك انتشار ایده‌بیلمه‌سی ایچون اونی‌بت پرستلرك قبول وحسن تلقی ایده بیله‌جکاری بر شکله صوقق آرزوسیدر . خرستیانلغك روما ممالکی خارجنده اصلا حسن قبول کوره‌مامش اولمسی‌ده آیریجه جای دقتدر . اسباب حقیقیه‌نك بونلردن عبارت اولدیغی (قسطنطین)ك ریاکار ومنافقانه مسلکندن پك کوزل آکلاشیله بیلیر .

فی الحقیقه خرستیانلغك مقدس اعاظمندن عد اولنان بو ظالم حکمدار [*] دین یسوعی قبول ایتمکله برابر عینی زمانده بت‌پرستلره قارشی‌ده جبهه‌لر ، توجهلر ابرازندن چکینمه‌مش وخرستیانلغه بت پرستلك عادات‌وآیینلرندن بر چوق شیلرقاریشدیرمشدر . خرستیانلق نره‌لرده انتشار ایتمش ایسه اورا اهالیٔ قدیمه‌سنك اسکی دینلرینه عائد خرافه‌لری ، آیینلری قبول ایلمشدر . روما ویونان اساطیری ، مصر آلهه‌لری ـ یالکز اسملری دکیشمك اوزره ـ تدریجاً وکاملا خرستیانلغه کیرمشدر .

اساساً قسطنطینك ضربهٔ شمشیرندن خوفاً خرستیانلغی کرهاً قبول ایدن‌قوملر ، اسکی عقیده‌لرینی‌ده عیناً یکی دینلرینه کتیرمشلر ایدی . بالذات قسطنطین بیله عقیدهٔ اولیه‌سنی اصلا اونوده‌مامشدر . کنیسا مورخلرندن بر ذات بو حالی شو صورتله تصویر ایلمشدی : « سماڤی شبنملردن حاصل اوله‌رق کیزلی قنالرله ریان اولان صاف وبراق بر منبع ؛ مجراسی اوزون وطولامباجلی بویوك بر نهر حالنی آلدقدن صوکره ؛ بالضروره کچدیکی اراضیده‌کی طوپراقلرك رنکنی اکتساب ایده جکی کبی ؛ خرستیانلقده آره‌لرنده انتشارایتدیکی‌قوملرك معتقدات وعنعنات ماضیه‌لریله قاریشه قاریشه رونق وصافیت‌اصلیه‌سنی کلیاً غائب‌ایلمشدر) .

اصل خرستیانلقده‌وقوعه‌کلن ایلك‌تعدیلات طوغریدن‌طوغری‌یه

---

[*] پاغانیزم ، برچوق معبودلر قبول ایدن بردین، بر مذهب دیمکدر. رومالیلرك دینی کبی .

[*] قسطنطین کندی اوغلی (قیریسپوس) ی اولدیرتمش اولدیغی کبی هنوزاون ایکی یاشنده‌بولنان یکنی (پچینیاتوس) ی‌ده اعدام ایتدیرمشدر . زوجه‌سی (فاوستاین) ایسه قاینار صو ایچنه آتدیره‌رق کوزینك اوکنده بار بارانه پیشیرتمك صورتیله اتلاف ایلمشدر .

موسویتك تأثیراتندن نشأت ایتمشدر . خرستیانلق بوتأثیراتدن قولای قولای قورتیله‌مامشدر . حتی بالذات (حواریون) آره‌سنده بیله تأثیرات مذکوره حقنده مباینت افکار ظهوره کلمش اولدیغی آکلاشیلیور . حضرت عیسی‌نك ایلك شاکردلری (حواریون) تمامیله عبرانی قالمشلردی . اساساً حضرت یسوع دین موسی‌یی اتمام ایچون کلمش اولدیغنی سویله‌مشدی . بوسببدن ایلك خرستیانلر ، ختان اجراسنه ودین موسی احکامنه رعایت ایتمکه اعتنا ایلمشلردی . فقط حضرت عیسی‌دن ٤٩ سنه صوکره قدس شریفده اجتماع ایدن ایلك قونسیل بوکامعارض برقرار ویرمشدر . بونك اوزرینه اووقته قدر یهودی سیناغوکارینك تشکیلاتنه مربوط اولان کلیسا تشکیلاتی دکیشدیریله‌رك بەس بوتون باشقه برشکله قونلدی .

حواریون ؛ خرستیانلغه دخول ایچون ؛ حضرت عیسی‌یه ایمانله خرستیانیتك علامت قبولی اولان وافتیز اجراسنی کافی کوریورلردی . حالبوکه بالآخره خرستیانلغه بك چوق خرافه‌لر صوقولمشدر . خرستیانلغك ایلك ناشرلری یهودیلر اولمشدر . مع مافیه خرستیانلق یهودیلر آره‌سنده پك آز انتشار ایده‌بیلمشدر . یهودیلردن عیسویتی قبول ایدنلرك پك آز اولمسنه باشلیجه ایکی سبب کوستریله بیلیر :

اولا یهودیلرك عوام صنفی حضرت عیسی‌نك سلطنت دنیویه طلبنده اولدیغی حقنده احبار یهود طرفندن اغفال ایدلمشلردی .

ثانیاً ، آز برمدت صوکره خرستیانلق بوس بوتون باشقه برکسوه‌ نوین آلمش ، خصوصیله (عقیدهٔ تثلیث) یهودیلرك عنعنه‌لریله اصلا توافق ایده‌مامشدی . بوایکی سببه مبنی‌درکه اوزمانکی یهودیلر تعصب درجه‌سنده برغیرتله دین اصلیلرینه صارلمشلر وحدانیت الٓهیه عقیده‌سنی برعقیدهٔ ملیه کبی تلقی ایلمشلردی . پاسقالیا (Pâque) حقنده‌کی مجادله‌لر ، یهودیلكك خرستیانلغه اجرا ایتمش اولدیغی تأثیراتك صوك ایزلری کبی تلقی اولنه‌بیلور .

ازنیق (Nicée) قونسیلنك برقراری بومجادله‌یه نهایت ویرمشدی . اساساً قسطنطینك دورهٔ سلطنتندن اول ، یهودیلردن خرستیانلغی قبول ایدنلرك آرقه‌سی کسیلمشدی .

م . شمس الدین

قونیه صفحات حیاتندن :

علاءالدین تپه‌سنده

« صفحات » صاحب محترمی محمد عاکف بکه

کچنده خیلی صیقیلدم . بغمه بر عقده ..
صیقنجه قلبمی ، بر درلو أوده ، مدرسه‌ده ،
مدار تسلیه بولمازده روح بیزارم ؛
چیقار ، کدردن اوزاق بر محیط شوق آرارم .
فقط ، بو یرده ألمدن ، سموم غمدن اوزاق ،
تنفس ایلیه‌جك بر هوای صاف آرامق ،
أوت ، محالی تمنی دیمك .. بزم شهرك ،
محیطی قلبه قساوت ویرن بو کهنه یرك
نه‌دنسه موقعی وارسته هر لطافتدن ،
حیاتی اوقه ایه‌جق نشوه‌زار خلقتدن .
یوقارده بر تپه واردرکه طیرمانوب ، یالکز
اونك اسینتیلی صیرتنده ، بر هوا آلیرز .
صوغوقدی کرچه فقط باقادم ، براز تپه‌یه
چیقارده حزنمی تعدیل ایده‌ریم که دییه ،
ألمده شمسیه چیقدم ؛ آمان ، سوقاقلردن
کچیلمه‌یور ؛ نه قدر چوق چامور ! دوشن ، قالقان
آرارمیسك ؟ ! برکت ویرسین ألده شمسیه‌مك
طوتوندی یاردیمی ؛ زیرا دایاغاسه‌م ، ممکن
دکل آقان او چامورلردن اویله آتلایاماز ،
یووارلانیردم ؛ اونك ایشته یاردیمیله براز
ایلرله‌دم ، تپه‌یه چیقدم ؛ اورده صانکه هوا
آلوب فرحلانه‌جقدم ! فقط او یرده ، دها
زیاده روحمی رنجیده أیله‌ین بر حال
کورونجه طالمشم آرتق ، غریق یأس وملال :
شو یانده : جامعك آلتنده بر ساعت اوزایان
محله‌لر .. نه دیدم ؟ یوق ! او ، بر مزارستان ؛
که دار وکیر معیشتده بی‌مجال نزاع ،
یاتوب طورور ایدرك سعیه ، حسه ، فکره وداع !
سرابی دشمه‌یه بکزر شو بر بیغین طوپراق
ایچنده بر حرکت ، بر حیات شوق آرامق ! ..
او برطرفده فقط منتظم ، لطافتدار
خرستیانلره مخصوص اولان بنالر وار .
باقك ، شو ، اونلرك آنجق اعانه‌سیله وجود
بولان مؤسسه : مکتب ، ناصل حیات افزود ! ..
نه انتظام وتکمل ! .. او برآووج ملت
باقك ، ناصل چالیشوب غیرت أیله‌یور ! حیرت ! ..
نه‌دن اومثبره اولسون بزم مبانیمز ؟
یازیق ، یازیق ! « ایکی کونلك حیات فانیمز
ایچون او ، چوق بیله ! » فکریله بویله مقهورز ؛
مزاره دیپ دیری کیرمك ، کوموللك ایسته‌یورز .
نه‌در شو بزده‌کی غفلت ، نه‌در بوسفلیت ؟ ! .
شو مهد سلطنتی قاپلامش کدر ، قسوت .

بوحسبحال ایله مأیوس ایدم .. همان برآدام :
که بیلدیکم خواجه‌لردن بریدی ، ویردی سلام ؛
اوطوردی ؛ شیمدی طبیعی کلامه مجبورز :
آمان خواجه‌م ، نره‌دن بویله ؟ هیچ کوروشمه‌یورز ،
ناصلسکز ؟ کبی اوچ بش لاقیردیدن صوکره
دەشیلدی درد سیاست ، او بحثه کلدی صیره :
نه‌حوادث ، نه‌یالان ! وار یینه ؟ بن ، هیچ غزته
اوقومام ؛ هپسی یالان ! طوغروسی برقاچ هفته
چیقمادم بریره ؛ پك راحتم .. انسان نه‌قدر
اختلاط ایتمه ، او نسبتده مراق آرتار .
غزته .. چوق شکر اللهه‌که باق بونلره بن
ویرمه‌دم شیمدی‌یه‌دك اون پاره اولسون ؛ ذاتاً
اونی آلمق بیله جائز دکل .. اویله یالانه
ویرمه‌یك برپاره ؛ هم سویله‌یکزده آلانه :
آلماسین بردها ؛ زیرا او بیع ، باطلدر .
او « آزا .. نسی » نه‌در ؟ اونلری برقاچ خنزیر
کفره اویدوره‌رق صوکره‌ده آرتق یوراده
اویالانلر ، هذیانلر باصیلیرمش کاغده .
ایشته بونلر بزه هپ کوستریورکه : ساعت
پك یاقین .. ایتمه‌لی اللهه عبادت ، طاعت !
« چیقیور هرنه‌که کلمسه خبرده بر بر . »
بونلرك هپسی علامات قیامتدندر .
بوفلاکتلری ملت ، کوره‌جکدی ذاتاً :
پك یاقین ، چونکه قیامت ؛ یالکز مغربدن
طوغیویرسه‌یدی کونش ، برده ...

— خواجه‌م ، لطف ایدیکز !
اورادن طوغدی کونش چوقدن أوت ، کوزمه‌دیکز
صانیرم ؛ هم‌ده دییورلرکه : او یأجوج ، مأجوج
دابة الارض دینیلن شیلرك انواعی خروج
أیلەمش روم ایلیده ، قالمش اهالی بی‌هوش ؛
یرلر آلت ، اوست اولیویرمش‌ده قیامت قوپمش .
ایچریم تیتره‌یور — ایرکج — او بلای مشئوم ،
شو قالان یوردی‌ده چیکنه‌ر دییه پك قورقیورم !

قونیه : ابن حازم نعیم

فقه و فتاوی

محاوره :

بر محقق ایله مقلد آره‌سنده

٤

حروف ، زایرجه ، جفرده‌کی اسرار حقنده

حروف ، زایرجه ، جفرده‌کی اسرار ـ اوقورسه‌ك مسرور تجربه ایدرسه‌ك محزون اولورسك ـ اسرار حروف ؛ مسلمانلر ایله مسلمانلره مخصوص اولان اشکال حروفده‌می محصور ـ اللهك ، بعض ناسی دیکر بعضیسیله دفعی ـ خطوط عربیه‌نك اختلافی ؛ اسرار بونلرك هانکیسنده اولدیغی ـ بو اموری چیقارانلر باطنیه طائفه‌سی اولدیغی ـ اشکال وعدد حروف اوزرینه مبنی ، عقائد درزینك اصولی حقنده‌کی کشف الحقائق رساله‌سی ـ بو رساله‌ده‌کی غرائب وعجائب ـ باطنیه و صوفیه مذهبلری ـ حروفده‌کی منافی تجربه ـ حروفده کوریلن منافعك اسبابی ـ وهم ـ نفسه تأثیر ـ تاریخك فائده‌سی .

اختیار مقلد ایله کنج محقق ینه محاوره و مبادلهٔ افکار ایچون برلشدیلر ؛ کنج محقق مسلمانلرك امراض اجتماعیه‌سنه تعلق ایدن مسئله ، و بونك صورت تداویسی حقنده ادارهٔ کلام ؛ اجتهاد و تقلید خصوصنده‌کی رأیی ، اسلامیتك بر طریقدن عبارت اولوب ـ بوندن اول‌ده اشارت ایلدیکی اوزره ـ اسلامیتده اختلاف و تفرقه جائز اولمدیغنی اختیار مقلده ایضاح ایتمك ایسته‌دی . شیخ بونك فکرینی اکلانجه اوندن قاچنه‌رق همان شو صورتله سوزه باشلدی :

مقلد : — کچن محاوره‌مزده اسرار حروفی ، خسته‌لره شفا ویرمك حاجتلری قضا ایتمك خصوصنده بو حروفك یاپمش اولدیغی تأثیراتی سکا ذکر ایتمکی اونوتمشدم .

حال بوکه بو تأثیر ، واقع و نفس الامرده‌کی تجربهٔ صحیحه ایله مثبتدر . بناءً علیه بونی قطعیاً انکار ایده‌مزسك ! چونکه سن متصل سویلیورسك که علم صحیح انجق موجوداتك شهادت ، تجربهٔ صحیحه‌نك تأیید ایلدیکی شیلردن عبارتدر . ایشته (جفر ، زایرجه) ده بویله‌در ؛ زیرا علم جفر و زایرجه واسطه‌سیله علماء عارفین بر طاقم امور حقنده اخباراتده بولندقلری حالده اونلرك هپسی‌ده دیدکلری کبی ظهور ایتمشدر . کچن محاوره‌مزده بورانی سکوت ایله کچیشدیرمه‌مك سببی بونلر حقنده مضبوط طرق علمیه اولدیغنی بیلمیوردم ؛ بونك ایچون حساب جمل‌ده سویلدیکك شیئی بونلر حقنده‌ده سویله‌یورسك دیه قورقدم . فقط ، سندن آیرلدقدن صکره (زایرجه ، اسرار حروف . اوفاق) علمنده ید طولا صاحبی اولان ایکی شیخه ـ بریسی مغربلی دیکری مصرلی ـ مراجعت ایتدم ؛ اونلر بکا خبر ویردیلرکه : مغیباتی اکلامق ، مجهولاتی استخراج ایتمك ایچون بو علومه مخصوص اصول صحیحهٔ مضبوطه واردر ، بناءً علیه بو علم ، مضبوط بر قاعده‌یه مالك اولمیان حساب جمل کبی دکلدر .

محقق : ـ چوق انسانلر واردرکه : بوکبی سوزلره الدانه‌رق کتب وألسنه‌ده بو اوفاق وحروفك ؛ مجرب ، صحیح اولدیغنه دائر دوران ایدن شایعاتی تصدیق ایتدیلرده « دیربی » و بشقه‌لرینك یازدیغی شیلری بالذات کندی نفسلرنده تجربه‌یه مجبور اولدیلر ؛ فقط بوقدر تجربه‌دن الده ایتدکلری فائده‌ندر ؟ هیچ دکلی ؟ چونکه دفعات ایله یاپمش اولدقلری تجربه‌نك نتیجه‌سی ـ ضرب مثل حکمنه کیرن ـ شو قاعده‌یی وضع ایتمك اولدی : « اوقورکن فرحیاب اولور ، فقط تجربه‌یه کلدیمی حزن وماتم ایچنده قالیرسك . » أوت ، علمی تأییدایدن بر تجربه‌یه ـ مطرد اولمق ، معلوم ومعین بر سبب بولنمدقجه هیچ بر زمان تخلف ایتمه‌مك شرطیله ـ بن‌ده اعتبار ایدرم .

برده او تجربه سببیله او علمی هرکسك قولایلقله اکلایه بیلمسی لازمدر . مع هذا بز کوریورزکه : زمان کچدکجه علم نامی ویریلن بوکبی شیلر ، انسانلرك مالنی باطل بر صورتده یمکه چالیشان ؛ عددلری محدود دجاللر النده محصور قالیور .

اکر بونلره مخصوص علمه مستند بر اصول صحیح اولسه‌یدی ، علوم وفنون حقیقیه‌نك ترقی ایتمسیله بونلرده ترقی وتعالی ایدردی ؛ لکن کوریورزکه علوم صحیحه ترقی ایتدکجه بونلر تدنی ، معارف حقیقیه ایلری کیتدکجه بونلر کریده قالیور . حتی اوقدرکه اوروپا وشمالی آمریقانك برچوق یرلرنده بو مسلملر محو اولدی ؛ نام وشانی اورته‌دن قالقدی . شو حالده بونلر علم سحر ، علم طلسمك فروعندندر .

مقلد : — آرتیق صوص ! چونکه بو علوم ، حروفده اولان بو اسرار ، حروف عربیه‌نك ایچنده محصور ، مسلمانلره مخصوصدر . ایشته بونك ایچوندرکه بو علوم یالکز صلحاء مسلمین اللرنده کوریله‌بیلر ؛ بو علومدن اونلر استفاده ایدر . بناءً علیه اوروپاده بولنمامسی ، اونلرك بو علوم و اسراری انکار ایتمه‌لرندن طولایی سنك کبیلرك ده انکار ایتمه‌سی دوغری اولماز . بعض کیمسه‌لرك تجربه ایدوبده یاپه‌مدقلرینه کلنجه : بونك اسبابی شرطنه توسل ایتمه‌ملریدر ؛ زیرا بونی یاپمق ایچون یا اهلنه معلوم اولان ریاضت مخصوصه‌یی ایفا ایتمه‌لی یاخود جناب حقك بو علوم و اسراری بخش ایتمش اولدیغی شیخدن مأذون اولملی . بناءً علیه تجربه‌نك حال اطرادده بولنمه‌سی ، هیچ بر وقت تخلف ایتمه‌مسی ایچون بو سببلرك بولنمه‌سی لازمدر ایشته بو کلام ، یوقاریده سبب معلومك خارجنده تجربه‌نك عدم تخلفنه ، دائما مطرد بولنمسنك وجوبنه دائر درمیان ایتدیکك شرطه‌ده توافق ایدیور .

هم بتون بلاد اسلامیه‌ده شو تجاربك صحتنه دائر تواتر وار ؛ سن بونی انکار ایتمکه قادرمیسك ؟ بونلرك صحتنه دائر دها سویلدیکم برچوق شیلرده وار ؛ شوراسی‌ده محققدرکه : بونلرك هانکی بر مجلسده ذکر ایدلدیسه صحتنه دائر پك چوقلرینك شهادت ایتدیکنی ایشتدم : کیمی خسته‌سنك شفایاب اولدیغنی ، بعضیلری‌ده مهم برایشی کورلدیکنی ، برقسمی‌ده بلادن قورتولدیغنی اکلاتدی . ذاتاً بویله اولمسه‌یدی کائنات فساده واریردی . « ولولا دفع الله الناس بعضهم ببعض لفسدت الارض » .

محقق : ـ شیخم ! کوریورم که آیات قرآنیه‌یی موضعنك غیریسنه

وضع ایتمکدن بشقه براجتهاددە قالمدی . چونکه : « ولولادفع الله » آیت کریمه‌سی حضرت « داود » ك « جالوت » ە قارشی اولان محاربه ، و « داود » ك « جالوت » ە قارشی منصور ومظفر اولمسی سیاقنده نازل اولدی . نصل که کندیلرینه محاربه آچانلره قارشی نفسلرینی مدافعه ایتمك ایچون مسلمانلرك جهاد ایله مأذون اولملری حقنده‌ده « ولولا دفع الله الناس بعضهم ببعض لهدمت صوامع وبیع وصلوات ومساجد یذکر فیها اسم الله کثیراً » آیت کریمه‌سی نازل اولمشدی . بوراده سببك خصوصنی براقوبده عموم لفظی اعتبار ایتمك‌ده دوغری دکلدر . زیرا اسرار حروف مسئله‌سی بولندیغمز حددك خارجنده‌در ؛ شوحالده بوکا بروجه صحیح ارامق لازمکلیرسه اوده « امت » ك عقولنی ، اخلاقنی ، اعمالنی افساد ایدن بوکبی اعتقادات خرافیه‌یی بتم کیلرك دفع ایدوب آتمه‌سیدر .

بزینه موضوعه‌دونه‌لم . بو اسرار ، حروف عربیه‌یه مخصوص دیمك ، اسرارك حروف عربیه ایچون معروف اولان اشکال مخصوصه ایچنده محصور اولمسنی اقتضا ایدر ؛ حال بوکه حروف عربیه الآن بك مختلفدر : چونکه شرقده بولنان عربلرك ، ترکلرك ، عجملرك یازیسی ، غربده کیلرك یازیسنه مغایردر ؛ بوعصرده بولنان اهالینك یازیلری ایله صحابه ، تابعین زماننده متداول اولان خط کوفی آره‌سنده ایسه اشکال اعتباریله هیچ‌ده مشابهت یوقدر .

شو بدع وخرافاتك ملت اسلامیه‌ده نصل ظهور ایتدیکنی بیلنلر ، اشکال حروفه مخصوص اسرار اولدیغنی ادعا ایدنلره تعجب ایتمزلر . اکر تاریخه مطلع اولسه‌یدك عرفای امته کوره بدیهیاتدن اولان شو حقایقه قارشی اطالهٔ کلام ایتمکه‌نی براقازدك .

بومثللی بدع وخرافات ، باطنیه طائفه‌سنك فتن وفسادندندر ؛ باطنیه طائفه‌سی ایسه ملت اسلامیه آره‌سنه فتن وفساد تخمی أکن فرق ضاله‌نك اك شدتلیلرندندر . حتی اونلرك أکمش اولدیغی فساد تخمی یوزندن تحدث ایدن بلای عظیم بوکونه قدر نشو و نما بولمقده بردوامدر . بونلرك اك صوکلری‌ده (بابیه) ، (بهائیه) فرقه‌لریدر . بونلرك بدعتلری‌ده دیکرلری کبی متشابهاته ، بلکه‌ده غلات متصوفه ایله باطنیه بیننده اولان اشتباهه قارشی تصوفی ایلری کتورمك ، کیسوهٔ تصوفه بورونمکله راوج بولمشدر . ایشته بو اسرار ، صلحای امته ؛ یاخود اونلردن مأذون اولنلره مخصوصدر دیدیکك‌ده بودر .

اونلرك صاچمش اولدیغی بدع وخرافات تخمندن اصابت ایدن سربندیلر مسلمانلر آره‌سنده یاپه‌جغی قدر افساداتی یاپدی . بالذات باطنیلره کلنجه : اونلرك عندنده حروف ، حرفك اشکالی ، عددلری ، یکدیکرینه تناسبلری ، تخالفلری ، طبیعتلری ـ صوفیه مذهبنه سلوك ایدن جهلهٔ مسلمینك ظن ایتدکلری کبی ـ « دین » ك یالکز اسرار کمالیه‌سندن معدود دکل ، بلکه بونلر « دین » ك اصولندن ، قواعد اساسیه‌سندندر ؛ حتی بو قواعد و اساس اوزرینه اولان کلاملرنی بیله ـ (اسماعیلیه) فرقه‌سنك رئیسی اولان (حسن صباح) ایله دیکرلرینك یاپدیغی کبی ـ علم نجوم ، علم حساب ایله مزج ایتدیلر .

هم بن طوائف باطنیه‌یه دائر عرب تاریخلرنده تصادف ایتدیکم اخبار و روایات ایله اکتفا ایتمك‌ده ایستمه‌دم . بلکه بوندن بشقه اوروپا مورخلرینك کشف ایدوب میدانه قویدقلری شیلرك برچوقلرینه‌ده واقف اولدیغم کبی (دوروزی ، نصیریه) طائفه‌سنه مخصوص اوله‌رق یازیلان بعض کتابلرده واقف اولدیغم شیلری‌ده بوبابده‌کی تدقیقاتمه زیاده ایتدم . (دوروزی ، نصیریه) مذهبنه عائد اولمق اوزره یازیلان بوکتابلر عادتا قوقولری محافظه ایتمك ایچون یاپیلان حقه‌لر ، قیمتلی اشیا کیزلیه‌جك صندقلر کبیدر ؛ اونلره کوره بوکتابلری رؤسای « دین » دن بشقه هیچ برکیمسه‌نه‌طبع ایده‌بیلیر ، نه‌ایچنده یازیلی اولان شیلره مطلع اولا بیلیر .

مقلد : — رجا ایده‌رم ؛ شوکیزلی کتابلردن بعض شیلره بنی‌ده مطلع قیل ، کوستر .

محقق : — بوکتابلری عاریت ویرمك کبی بر سماحتی هیچ برکیمسه‌یه قارشی ابراز ایده‌مم ؛ فقط سویلدیکم سوزلرك صحتنه دائر سنده یقین حاصل ایتمك ایچون اوکتابلردن سکا برقاچ جمله اوقورم .

محققك اوقودیغی جمله‌لر کله‌جك هفته‌یه‌قالدی

***

اجتماعیات

اك مدهش مرض اجتماعی :

مسکرات ، لعبیات

« ... انما الخمر والمیسر ... رجس من عمل الشیطان فاجتنبوه لعلکم تفلحون . — قرآن حکیم .. » راقی ، شراب ایچمك ، قمار اوینامق ..! آنجق اعمال شیطانیه‌دن برطاقم مردار شیلردر ؛ بناءً علیه فوز وفلاحه ، سعادت وسلامته ایرمك ایسترسه‌کز شیطانك تسویل وتزیینی ایله حصوله کلمش اولان بومستکره شیلردر وازکچیکز ؛ بوکبی دنائت اخلاق ایله متصف اولدقجه سزك ایچون چارهٔ نجات یوقدر .

قانون فطری اولان قرآن کریمك بتون اوامر ونواهیسی تدقیق ایدیله‌جك اولورسه اونلرك نه‌قدر بیوك حکمتلری احتوا ایتدیکی اکلاشیلیر . قرآن ، بیك اوچیوز سنه اول خمری ، قمار اوینامانی ودها بونلره مماثل هیئت اجتماعیه‌نك حیاتنی تهدید ایدن بر چوق شیلری نهی ایتمش ، فوز وفلاحك بونلری ترك ایتمکده اولدیغنی پك شدتلی برصورتده بیان ایتمشدر .

حقیقة انسان برآز عقلنی باشنه آلوب‌ده دوشونه‌جك اولورسه شوایکی علتی ـ مسکرات ، لعبیات ـ امراض اجتماعیه‌نك اك مهلکلری صیراسنده کوریبور . چونکه قمار ، نیجه بغض و عداوتلر ایقاع ، نه‌قدر آدملر ، ثروتلر تلف ایتمش ، نه‌قدر خانمانلر سوندیرمشدر . عالمده نیجه بیك مفاسد وشرور تولید ایدن ام الخبائث ـ مسکرات ـ ده

نه‌قدر آلام و امراضه سبب اولمش ، نه‌قدر جانلره قیمش ، نه‌قدر عائله‌لری محو و پریشان ایلمش ، نیجه ایتام و ارامل براقمش ، نیجه انسانلری بری برینك جانته قصد ایتدیروب سوزشلی فجیعه‌لره بادی اولمشدر . بونکیچون جناب منزل القرآن ؛ قمار ایله خمرك غایت فنا اولدیغنی بیلدیردکدن صوکره امید وار فلاح و نجات اولمق اوزره انلردن تحاشی و مجانبت ایدلمسنی شدتله امر ایدییور .

وا اسفا که کیجه و کوندوز نه‌ولرنده ، اللرنده بولنان کتاب عزیز ، بو اوامر و نواهی‌یی مسلمانلره دائماً تلقین ایدوب طورور کن ؛ بو مزمن ، مهلك علته هر ملتدن زیاده مسلمانلرك مبتلا اولدیغنی کوریورز .

امین خاکی بك کیفکه باق سرلوحه‌سیله یازمش اولدیغی منظومه‌ده استانبولده بولنان خلقك حالت روحیه‌سنی پك آجیق بر طرزده تصویر ایدییوردی . نه‌قدر دوغری ! فقط بو مرض یالکز بوراده کیلره مخصوص دکل ؛ بو اویله مدهش بر مرضدر که : هر طرفده‌کی مسلمانلره سرایت ایتمش ، هیچ بریسی‌ده بو مرضدن تخلیص کریبانه موفق اولامیورلر .

اوت ، بو مرض یالکز عثمانلی مسلمانلرنده دکل ! بو کون اجنبی بیوندوریغی آلتنده ایکیل ، ایکیل ایکیله‌ین مسلمانلرده بو حالده . بوسنه « سبیل الرشاد » نامنه بولغارستان قصبه‌لرنده طولاشیر کن مسلمانلر ایله بولغارلرك حالنی تدقیق ایدییوردم . کوریوردم که بولغارلر منافع ملیه و وطنیه‌سی اوغورنده کیجه و کوندوز آله بیلدکارینه چالیشیورلر ؛ مسلمانلرده اقشامه ، صباحه قدر تنبلخانه اولان قهوه‌لرده لعبیات ایله وقت کچیرییورلر . اوراجه حال و وقتی یرنده اولوب فقط اسمنی تصریح ایتمك ایسته‌مدیکم بر مسلمانك بر کیجه‌ده قمار یولنه بر بلغارك النه اوچیوز لیرا تقدیم ایدرك قهوه‌دن چیقوب کیتدیکنی سویلرسه‌م پك‌ده تعجب ایتمیك !

دها نه‌ی وار : بر کویلی عموجه بر مرکبه اوزوم یوکله‌ترك پازاره کتیرییور ، اوراده برقاچ غروش مقابلنده اونی صاتیور ؛ پك اعلا دکلمی ؟ اوت ، چونکه تجارت ... فقط اورادن الدیغی بش اون غروش پاره‌یی نره‌یه صرف ایدییور ؟ صیرتنه ، باشنه بر ابسه‌می آلیور ؛ یوقسه هر نه صورتله اولورسه اولسون لوازم بیتیه‌سندن بر نقصانی اکماله‌می صرف ایدییور ؟ خایر ، خایر ! بونلرك هیچ بریسنه دکل . اونك صرف ایده‌جکی بر معلوم : « کوچکلر » ه ...! اوت ، بتون ناموس و عصمتی بش اون غروشه صاتوب قهوه‌لرده علی ملأ الناس اوینایان بلغار فاحشه‌لرینه ... کوندوزدن اوزوم ، یاخود قاربوز صاتیلیر . اقشام اولدیمی آرقداشنه هایدی بقالم ! نره‌یه ...؟ کوچکلره ... پاره وارمی ؟ اولمازمی ... بو کون بر یوك اوزوم صاتدم . بن‌ده بریسنه بر مرکب یوکی الما ویردم . هایدی .. اویله ایسه بر کیف یاپه‌لم ! دیه‌رك بو صورتله بر سورو کویلی طوپلانوب کیدرلر ؛ کوندوز آلدیغی بش غروشی اقشام بولغار قیزلرینك ملوث ناصیه‌سنه یاپیشدیررلر .

هیچ خاطرمدن چیقمایور : بیرام اقشامی ایدی ؛ لوقنطه‌یه کیدوب افطار ایتدکدن صوکره هوتل متره‌بولك ـ فلبه‌ده اقامت ایتدیکم یر ـ اوکنده برقاچ دقیقه قدر توقف ایدوب کلنی ، کچنی سیر ایتدم . هوتل یله قارشی قارشی‌یه بر ده قهوه ـ کوچکخانه ـ وار . کیجه‌لری طیشاریده کیلر کورمسون دیه پنجره‌سنه پرده چکیورلر ، ایچنده بلغار فاحشه‌لری اوینایور . بو اوچ دقیقه ظرفنده کوچکلره کیرن قوجه کولاهلی ، بیاض صقاللی مسلمانلرك عددی اوتوز بشه بالغ اولدی ؛ بونلر بر طرفدن کوچکلره آقین ایدییورلر کن دیکر طرفدن بلغارلر بونلر ایله استهزا ایدییورلر : « یارین باریام‌در ، باریامك شرفنه تورکلر باده‌نوش اوله‌جقلر » دیورلردی . بن بونلری کوردکجه کندی کندیمه حیرت ایدییور ، و « ان الله لا یغیر مابقوم حتی یغیروا مابانفسهم ...! » آیت کریمه‌سنی خاطرلایوردم .

فقط بیلمه‌م .. بلغارلر چتالجه‌یه کلدیکی حالده حالا استانبول قهوه‌لرنده لعبیات ایله اشتغال ایدنلره نسبتله اونلرك یاپدیغی دها اهوندر ، دیرمسیکز ؟ ظن ایتمه‌م ؛ چونکه اونلر بالذات اسارت زنجیرینك آلتنده بولنیورلر .. یا ، بلغارلر چتالجه‌یه کلدیکی زمان ؛ دکل طوپ سسی ، حتی بلغارلرك کندی سسلری بیله ایشیدیله‌جك درجه یقین اولان خادم کوینده ؛ « ویرطاولانی ، قالدیر اسقانیل کاغدینی » دیینن ارباب ایمانی (!) داره‌یامی چیقاره‌جقز ؟

زواللیلر ، مشروبات روحیه‌نك تأثیریله هر شیئی اونوتمشلرده کندیلرینی ، صوفیه ، فلبه ، وارنه اوکارنده ظن ایدرك . « کیفکه باق ! » هواسنی سویلیوب کیدییورلر .

وحدانیت الهیه‌یه اولان اعتقادم کبی اعتقاد ایدییورم که : مسلمانلری استیلا ایدن بو مزمن مرضلرك عاجلاً تداویسی چاره‌سنه کیدلمزسه پك یقین بر آتی‌ده موجودیتمز خریطهٔ عالمدن ابدیاً سیلنوب کیده‌جکدر ؛ هم بونده هیچ شبهه ایدلمه‌ملیدر .

چونکه تاریخك شهادتیله ثابتدر که مسکنته ، عطالته محکوم ، فساد اخلاقه مبتلی اولان اقوامك قوت و سلطنتلری زائل ، هیئت مجتمعه‌لری محو و مضمحل اولمشدر . شان و شوکتك بر قومك صحیفهٔ موجودیتندن طی ایدلمسی انجق فضائل اخلاقیه‌یه رعایت ایدلمه‌مسندن نشأت ایدر . فضائل اخلاقیه هر نوع سعادت و اقبالك قوهٔ موجوده‌سیدر ؛ انکله رفاه و آسایش تجلی ایدر ، انکله وفاق و اتحاد ظهور ایلر . فساد اخلاق ایسه ؛ دها ایلك هجومده افراد جمعیت بیننده‌کی رابطهٔ حب و موالاتی فك ایده‌جکندن مبتلالرینی کندی سلاحلریله اعدام ایلر . بر ملتك اخلاقی بوزولنجه اعتقادی بوزوقلغی‌ده اونی تعقیب ایدر ؛ فساد اعتقاد ایسه موجب فلاکت دارین اولور .

اخلاق ایله‌در صلاح عالم ، اخلاق ایله قائم نظام عالم

آقسه‌کیلی

احمد حمدی

خطبه ومواعظ

خطبه

الحمدلله وان اتى الدهر بالخطب القادح و اشهد ان لا اله الاالله وحده لا شريك له علم السرائر كلها وله الاحاطة بكل شيئ والغلبة لكل شيئ واشهد ان سيدنا محمداً عبده ورسوله ارسله بأمره صادعاً فأدى الرسالة والكفار لذلك كارهون اللهم صل وسلم عليه وعلى آله الذين بهم كان نصر هذا الدين وسلم تسليماً كثيراً . اما بعد ايها المسلمون الغافلون . من سار فى الارض و نظر تواريخ الامم علم انه ما انهدم بناء ملك الا لشقاق ونفاق حصل فيه او استبداد فى الرأى او اهمال فى اعداد القوة والدفاع عن الاوطان او تفويض الاعمال لمن لا قدرة له على القيام بها وبذلك يكون الجور فى الحكم والاختلال فى النظام فيحل غضب الله بالخاطئين وهو احكم الحاكمين . ايها المسلمون النائمون . لو اعتبرنا بالحوادث المبكية دماً التى احاطت بالممالك الاسلامية لعلمنا ان فينا من حاد عن اوامر الله وضل عن الصراط المستقيم ثم اتبع النفس الامارة بالسوء . ذلك بأن الله لم يك مغيراً نعمة انعمها على قوم حتى يغيروا ما بأنفسهم وان الله سميع عليم . ايها المسلمون الضاحكون . هل طاب لكم الذل وانتم ابناء الاسلام و فيكم القرآن ام اكتفيتم بالانين والاسف والخمول . هذا والله ليس هذا اليوم يوم الغفلة والفتور ولكنه يوم النهضة والانتباه لدفع ماحل بالبلاد هذا يوم التعاضد لجمع قلوب المسلمين على توحيد الكلمة التى بها يكون خلاص العباد والبلاد هذا يوم التفكر وامعان النظر فيما يلزمنا حالاً واستقبالاً للحياة الطيبة وذلك لايكون الا باصلاح النفوس والتخلق بالاخلاق المحمدية واصلاح الاعمال بالسعى المأمور به شرعاً و اتقان الصنائع والزراعة والاستعدادات الحربية براً و بحراً وقد امر الله ورسوله بذلك ومن انكر ذلك فقدخسر الدنيا والآخره هذا وحيث كان الامر كذلك فعلى العلماء الراسخين وهم روح الامة وهم — ياحسرتا ! — بقليل بين المسلمين ان يهتموا لتنبيه الغافل ويعلموا الجاهل ويحذروا جميع المسلمين سوءالعاقبة لأن الغرب اليوم بالمرصاد لبلع الشرق . لاسمح الله تعالى . والاجانب متفقين على اخذ المسلمين فى قبضتهم والحكم بهم كيف ماتسول لهم انفسهم الظالمة ومدنيتهم الكاذبة اذاً يحتم على كل مسلم ان يهتم للمدافعة عن نفسه ودينه وعرضه وماله ووطنه ويبذل جهده بكل ماامكن مادة ومعناً ويدخر ذلك ليوم تجزى فيه كل نفس بما كسبت . فمن يعمل مثقال ذرة خيراً يره ومن يعمل مثقال ذرة شراً يره . ايهاالقوم . لاحياة لمن كان عاجزا او مسكيناً او ساكتاً عن حقوقه وحقوق دينه واوطانه والعجز لايكون الامن الجبن فاتقوا الجبن . لعلكم تنصرون وتفلحون . واعلموا انالجبن هوالذى قطع روابط الامم . هو الذى يغلق ابواب الخير فى وجوه الطالبين . هوالذى يسهل على النفوس تحمل الذل والرضى بالمعيشة السفلة . هوالذى يلبس النفس عاراً لاعار بعده . هوالذى يسقط الملوك من عرش العظمة ويذهب بالدول فى وادى الانحطاط والانقراض الابدى . الجبن ، لايسكن فى قلب مؤمن يؤمن بالله ورسوله حقاً . الجبن .. سبب خيانة الخائنين فى الحروب . الجبن ، هازم الجيوش ومنكس الاعلام . الجبن هوالذى يبسط يدا المرتشى لأخذ الرشوة وارتكاب كل فظيعه فلهذا وجب الآن على ورثة الانبياء وهم العلماء العاملون ان يقوموا بالفريضة وهى : الأمر بالمعروف والنهى عن المنكر . ويعظوا الخلق على الدوام والمؤمنون بما ورثوا عن اسلافهم وبماقى قلوبهم من اثار العقائد لايحتاجون الا القليل من التنبيه . وذكر فان الذكرى تنفع المؤمنين . اخوانى انى ادعوكم للمسابقة الى معالى الامور فى الاخلاق والاعمال التى سبقنابها الاجانب والدفاع عن حوزة الاوطان وصيانة الشرف وان لم يستفزكم ذلك فليستفزكم تصور الشقاء المنتظر — لاقدرالله — الذى رأيتم بوادره ونعوذبالله ان تدرككم اواخره واعلموا ان الله فى عزة جبروته لن يدعكم على ما انتم عليه . حتى يعلم الصادقين منكم ويعلم الصابرين .

على شيخ العرب

تاريخ

افغانستانده

امير عبدالرحمن خان

دوقوزنجى فصل

هراتك افغانستانه حكومتنه الحاقى

ارلجه‌ده حكايه ايله‌مشدم كه كابل تختنه كچديكم صيرالرده قطعياً راحت ايده‌مه‌مش وكونا كون مشكلاته اوغرامقدن خالى قالمامشدم . هنوز كابلده يرلشه‌مه‌مش وتهيات لازمه‌ده بولونمامشدم كه جنكه كيتمه‌يه، هم‌ده وطنمده متمكن اولان اقوام واهالى ايله حرب ايتمه‌يه مجبور اولمشدم .

(محمد ايوب خان) انكليزلره مغلوب اولدقدن صوكرا وقتى تداركات حربيه ايله كچيرمش وباشنه خيليجه قالاباليق طوپلامشدى . بودفعه هراتدن قالقوب قندهاره طوغرى يوله‌چيقدم .

مقدماده سويله‌ديكم وجهله ار ، كچ بومخاطره‌يه دوشه‌جكمى بيليوردم . بعض حالرده مشار اليه ياردیم ايديوردى . ازجمله : اونك عسكرى ، اسلحه‌سى، ادوات و مهمات حربيه‌سى بنمكندن زياده ايدى . فضله اوله‌رقده برطاقم جاهل ملالر « عبدالرحمن خان انكليزلرك دوستيدر . اونكله حرب ايدن غازى اولور » ديه فتوى ويرمشلر وبرطاقم كيمسه‌لرى عليهمه اياقلانديرمشلردى .

محمد ايوب خانك اون ايكى بيك معلم عسكرى واردى كه ذوات آتيه‌نك قوماندا‌سنده بولونيوردى :

حسين على خان سپه‌سالار ، نائب حفيظ الله خان ، نائب سالار ، جنرال تاج محمد خان ولد ارسلان خان غلجائى ، سردار محمد حسن خان ، محمد عظيم خانك طوروني سلطان جان زاده سردار عبداه خان ، نورخان ، سردار عبدالسلام خان قندهارى ، قاضى محمد سعيد زاده قاضى عبدالسلام .

محمد ايوب خان ؛ محمد يعقوب خان زاده موسى جانى ، شيردل خان زاده خوشدل خان و بر قاچ بيك عسكرله هراتده . اقشدى .

طرفمدن هراته مأمور اولان (سردار شمس الدين) و (هاشم) خانلر ، غلام حيدر خان طوخى سپه‌سالار ، سردار خوشدل خان قندهارى زاده محمد حسن خان ، (حالا هرات واليسى بولونان) قاضى سعدالدين خان قومانداسنده اولمق اوزره يدى طابور نظاميه پياده‌سى ، ايكى باطاريه طوپ ، درت طابور نظاميه سواريسى ، يدى طابور رديف پياده‌سى ، اوچ بيك ولايتى سواريسنى ايوب خانك عسكرينه قارشى سوق ايتديلر .

١٢٩٨ رجبى صوكلرنده ايكى عسكر (كاريز) نامنده‌كى موقعده برله‌شوب شدتلى بر مصادمه‌يه باشلادى . قندهاريلر ، شجيعانه حرب ايتدكلرندن ايوب خانك سواريلرينى بوزوب رجعته مجبور ايله‌ديلر . فقط دشمن ضابطلرندن سكسان كيشى قاچوب قورتولملرينه امكان قالماديغنى كورونجه بالاتفاق بزم اوردونك قلبكاهنه هجوم ايتملريله بزمكيلر بر آووج عسكره قارشى طوراماياوب غالب ايكن مغلوب اولديلر وقندهاره طوغرو طولو دزكين قاچديلر .

بو حربده ايوب خانك امراسندن سردار عبداه خان ايله بر قاچ ضابط مقتول اولمشدى .

ايوب خان كلوب مخالفت كورمكسزين قندهاره كيردى .

بزم مأمورلردن هاشم خان ايله غلام حيدر خان (كلات) طرفنه سردار محمد حسن خانده مكه‌يه فرار ايتدى .

سردار شمس الدين خان ، قندهارده (مسجد خرقه) يه كيروب تحصن ايله‌دى . محمد ايوب خان ، مشار اليهك چيقماسى ايچين امان ويردى ، فقط مسجددن چيقار چيقماز قتل ايتدى .

خبر انهزامى آلينجه بالذات قندهاره كيتمه‌يه مجبور اولدم . بويوك مخدومم (حبيب الله خان) ى كابل حكومتنه (سپهسالار پرونه خان) ى ده عسكر قوماندانلغنه تعيين ايده‌رك يانمده (غلام حيدرخان صرخى) و (اغلام حيدرخان طوخى) ايله اون ايكى بيك عسكر اولديغى حالده يوله چيقدم . (طوخى) و (آندره) اهاليسيله طوائف سائره‌دن ده يكرمى بيك كيشى بكا التحاق ايله‌دى .

خلاصه : على العجله حركت وبرقاچ كون ايچنده (تيموريان) قلعه‌سنه مواصلت ايتدم كه بو قلعه ، قندهاردن بر فرسخلق مسافه‌ده كائندر .

محمد ايوب خان ، قندهاره ربع فرسخ بعدنده و (خيل ملاعلم) ده‌نيان موقعده بولونان اوردوسنى براقوب شهره كيتدى .

١٢٩٨ رمضانى صوكلرنده ايكى عسكر ، اسكى قندهار شهرينك قارشيسنده تقابل ايله‌دى . لكن بعض اسباب طولاييسيله محمد ايوب خانك عسكرى قوۀ معنويه‌سنى غيب ايتمشدى . چونكه : اويوب خان ، شهردن چيقوب اوكمى كسه‌جكى يره اوردوكاهه بيله كلدى . كنديسى بكا تعرض ايده‌جكى يرده موقع حمله‌يى بكا بيراقدى ، بو مناسبتله ده قورقاقلغى عسكرينه آكلاشمش اولدى . صوكراده حربك ابتداسندن صوكنه قدر اوردودن ياريم ميل قدر اوزاقده بولونان (چهل زينه) طاغنه چيقوب محاربه‌يى اورادن سيرايتدى . لدى الايجاب هجوم امرينى ويرمك ايچون ، چيقديغى طاغك ارقه‌سنه يدى بيك سوارى كيزله‌ديكى حالده قورقوسندن وشاشقينلغندن او قوتى استعمال ايله‌يه‌مه‌دى .

مشار اليهك جبانتنه رغماً سركرده‌لريله عسكرلرى ، دليرانه حرب ايتديلر . اسكى قندهار طاغنك تپه‌سنه تعبيه ايدلمش اولان طوپلرى ده اى ايش كوردى .

محاربه ايكى ساعت قدر سورديكى حالده فتح ونصرتك هانكى طرفه توجه ايده‌جكى بيلنميوردى . بزم عسكر ، صاغ وصول جناحلردن ايلرله‌يوب دشمنى بوزديلر وتعقيبه قويولديلر . قلبكاه ايسه بنم قوماندام آلتنده بولونان وحضورمله قوت قلب اكتساب ايله‌ين خاصه طابورندن بيك نفردن تشكل ايديوردى . بر آن اولدى كه بونلرده ايلرى آتيلديلر . يانمده بر كيشيدن باشقه‌سى قالمادى .

مقدما معيتمده ايكن كچنكى حربده محمد ايوب خانه تابع اولان دورت طابورده بو صيراده بنم طرفمه دونوب سلاحلرينى ايوب خان عسكرينه چه‌ويرديلر . ذاتاً بن موقع حكومته كچمزدن اول تعليم كورمش اولان عسكرك عادتى بوايدى ؛ بر محاربه‌ده هانكى طرفى غالب كوروورلرسه درحال اوكا معاونته باشلارلردى .

نهايت ايوب خانك عسكرى‌ده ، كنديسى‌ده هراته متوجهاً فرار ايتدى .

مابعدى وار

مترجمى

طاهر المولوى

مقالات

حسبحال

رمضان ملاسنك برى كويلى‌يه ، كيجه‌لرى « هم فيها خالدون » طوراقلى آيتلرله ، تراويح قيلديرمش ؛ كوندوزلرى‌ده مزراقلى ، قرق سؤال ، قره داوود كبى يانى باشنى چوقدن آلمش اثرلردن وعظ ايتمش .

لكن بايرام كلنجه هكبه‌سنى ايشله‌مه‌لى چامشيرلرله ، كيسه‌سنى فطره‌لرله ، زكاتلرله طولدورمق شويله طورسون ، جماعتك فقراى شاكرين قسمى يالكز آدمجغزك سلامتنه دعا ، اغنياى صابرين زمره‌سى ايسه سادەجه كنديلرينى دعادن اونوتماسنى رجاده بولونمش ! بلانك بويوكنه باقيك كه : بيچاره ملا او آره‌لق هكبه‌سنى‌ده چالديرمش !

شو بر آی سورن کیجه‌لی، کوندوزلی عبادتك تزد باریده تراکم ایتمش اجرینی آله‌بیلمك ایچون قیامتی بکله‌مه‌یه دكل آ، کله‌جك اوچ آیلرك ورودینه قدر بکله‌مه‌یه بیله تحملی اولمیان ملاجغز بو صایغی یوقسولی جماعتدن اوفکه‌سنی آلمق ایسته‌مش :

— « ای کویلی دایلر ! بنی بوتون رمضان چالیشدیردیکز ؛ بو کون اون پاره ویرمدکدن باشقه هکبه‌می‌ده چالدیکز. لکن ایتدیککز یانکزه قالدی ظن ایتمیکز . بن قدر کیجه‌سی تراویح قیلدیریرکن سزه آیتی مخصوص یاکلیش اوقودم. » دیمش.

کویلیلر هپ بر آغزدن : « خواجه ، دوشوندیکك شیئه باق ! سن بزه آیتی یاکلیش اوقودكسه ، بزده نمازه آبدستسز طوردق ! » جوابنی ویرمش .

*
* *

فرانسزلرك نه‌ایی کون دوستی ، نه‌مسلمان دشمنی اولدقلرینی بیکی اوکره‌نن عثمانلی عقلاسی : « آرتیق مکتبلریمزدن فرانسزجه‌یی نفی ایتملی‌یز ؛ آرتیق پارسده‌کی طلبه‌مزی کری آلملی‌یز . بویله یاپارسه‌ق انتقامیمزی آلمش ، حریفلری قهر ایتمش اولورز . » دیمه‌یه باشلادیلر. شیمدی، شو قورونتیلریمزه قارشی فرانسزلرده قالقسه‌لرده طبق دمین سویلدیکمز کویلیلر کبی بز زواللیلره دیسه‌لرکه :

« یاپدیغکز ایشه باقیکز ! بز لسانمزله سزك خیریکزه دكل ، محویکزه چالیشدق ؛ مملکتمزه کوندردیککز کنجلریکزه ایسه هیچ برشی‌اوکرتمدك ! اوت ، فسنی، هکبه‌سنی براقان‌پك‌چوق‌ اولدی . لکن بورادن ایشه یارار برمتاع کوتوره بیلن هیچ‌دینه‌جك قدر آز!»

عجبا ینه بزم عقلامز شویله بر جوابه قارشی نه دیه بیله‌جکلر ؟ ایشته بن بونی مراق ایدییورم .

محمد عاکف

ایلك وصوك امیدمز نره‌یه باغلی ؟

برسورو دولامباجلی سوزلرك آراسندن طولاشدیردقدن صوکرا :

— طوغریسی‌یا برادر ، هیچمی هیچ امیدم قالمادی ، نه‌نایسه‌ك نافله ...

دیه‌رك مشیت سمع واصغامی بر چیقماز زقاغه طایایانلره طوغروسی‌یا جانم چوق صیقیلیر اولدی. اویله‌یا ، صوك عصر ایچنده هپ اینش آشاغی کیدییورز، هپ تمه‌له‌نیورز، هپ ینوب بتیریلیورز دیه اللرمزی قولتوغمزك آلتنه قویارق ، مسکین مسکین :

« اولان اولدی ، بز بر داها بلیمزی دوغرولتاماییز ، کیده‌یم ، شویله قویتو برکناره چکیله‌یم‌ده کندی‌باشمك چاره‌سنه باقایم، غیری بوملتدن خیر کلمز . »

نقرات کدایانه‌سیله آرتق هرشیدن امیدی کسمك، یومروقلاندقجه قانبورلاشمق، قانبورلاشدقجه یووارلانمق‌می‌یاراشیر؟!.. خایر یاراشماز، فقط نه‌دنسه بعض بوقفه‌یورکلیلرك ایچین ایچین امیدلری قاورولارق کوجدن قوتدن دوشه‌جك برحاله کلیر کبی اولدقلری محسوس اولویور. حالبوکه الك بویوك فلاکتلر ، الك بویوك امیدلری طوغورور ؛ برملت، امیدیله برابر اولور ؛ امید ، یورکدن قاچدی‌ده ، یأس قورقونچ و اورکونچ چهره‌سیله تپه‌یه چوکه‌رك اعلان استقلال ایتدیمی ... ایشته او زمان حقیقةً هرشی اولدی ، بیتدی ، صوك نفس یاقلاشدی دیمك اولور . اوحالده بو « امید » دنیان شی‌ٔده‌برسر ، براکسیر وارکه انسانه‌جان‌قان ویرییور . یأس‌ده اونك یرینه قونمغه دائما مهیا بربایقوش ؛ نره‌یه ، هانکی ملتك باشنه قونارسه وای حالنه ..

*
* *

بز حمد اولسون کندمزی « امید »دن یأسك آغوشنه آتاجق بردركهٔ مصیبته دوشمدیکمز کبی اوغرادیغمز وداها اوغرایاجغمز تسلطلر ، تجبرلر نه قدر انصافسز، نه قدر یوره‌کسز اولورسه اولسون دیمزك بزه تلقین ایتدیکی قدسی واطمئنان بخش وصایا تماميله یأسه مانعدر . حتی « یأس » دیمزده بویوك بر کناهدر ؛ چونکه اللهه ، نفسه اعتمادسزلق ، « قنوط » قاپولرینی آچار ، عزت ورفعت قاپولرینی قاپار .

بزم امیدمز اصلا کسیلمه‌ملی‌در ؛ بوتون امیدلرمزك باشی «معرفت، صنعت » وبونلرك صاغلام میوه ویرمه‌لرینی تأمین ایده‌جك چلیك کبی صاف ومتین براخلاقدر ؛ اوحالده بوتون‌دیلکلرمز ، معارف‌نظارتنك اوستنه بیغلمشدر ؛ بزی ، قورتاراجق انسان کبی یاشاتاجق انسان ایچنه چیقمغه یوز کوز ویره‌جك اونظارتدر . او بزه طوغرو یوللری کوستره‌جك ، بویوللردن کچمه‌نك اصولنی ، آدیملرمزك ناصل آتیلماسی لازم کله‌جکنی آکلاتاجق ، یکی‌یکی تملر آتاجق، سعادتلر قوراجق . او اکه‌جك مملکت بیچه‌جك . معارف نظارتنك‌وظیفه‌سی هم پك نازك ، پك‌انجه ، هم‌ده پك چوقدر : نظارت ، سبیل‌الرشادك کچن هفته‌کی نسخه‌سنده منتشر « تعمیمنامه »سیله تعلیم وتربیه خصوصنده پك طوغرو، خیرلی بریول طوتمق اوزره بولوندوغنی کوستریور . سبیل‌الرشادك دیدیکی کبی اوتعمیمنامه حقیقةً انحای تعلیم وتربیه‌نك الك صاغلاملرینی جامع بر « فذلکهٔ بلیغ‌الادا » ایدی ، بر « بلاغ مبین » ایدی .

معارف نظارتی بو تبلیغنامه‌ده الك مهم اساسلره تماس ایدییور :

« مدنیت غربیه‌نك لزوم اقتباسی

حکومتجه مؤسس دارالعلوملرك یتشدیردیکی ارباب عرفانك احتیاجه نسبتله کفایتسزلکی وبوصورتله بعض‌اجزای ممالکمز‌اوزرنده تشکل ایدن یکی‌حکومتلردن بیله دون برمرتبه‌ده قالمش اولمامز ،

معارف عالمزده‌کی طورغونلغك ، ثمره‌سزلکك سببلری .

شیمدن‌صوکرا تربیه وتعلیمده یوروغه‌سی‌لازم کلن مثبت یوللر: بومملکت علمسز و دینسز پایدار اولاماز ؛ تقلید ایله‌ده نافع ثمره‌لر استحصال ایدیله‌مز .

پروغراملر ، اصلاح ايديله‌جك ؛ تربيهٔ دينيه واخلاقيه ، عرفان بناسنك تمل طاشی اولمالی .

معلملك وَ مربيلك وظيفه‌لرينی درعهده ايده‌رك عوامل اجتما- عيه‌نك اك مهم ، اك مسئوليتليسنی يوكله‌نلر ، يالكز « سوزجی » اولمامالی ، سويله‌دكلرينی كنديلری‌ده ياپمالی .

بونلر ، غايت مهم مسئله‌لردر . بالخاصه پروغراملرمزك متوجه بولوندوغی وَ بولونماسی لازم كلن غايه ، علم ودين ، تربيهٔ دينيه واخلاقيه ، معلملرك فضيلت عمليه‌سی مسائلی پك‌زياده تعميقه متحمل مباحثدندر ؛ بناءً عليه بو اساسلر اوزرينه « تشريح » قبيلندن بعض ملاحظات قاصرانه بسط وتمهيدينه غيرت اولوناجقدر .

...

مكاتيب

هندستانه مخابر مخصوصمزدن :

هند يولنده

۲۰

مؤثر بر قونفرانس

كچنلرده نجفده‌كی (مرتضوی) مكتبنده ، كچن سنه وفات ايدن مجتهد مرحوم (خراسانی) قدس سره وطاب ثراه حضرتلرينك سنهٔ دوريهٔ وفاتی مناسبتيله بر اجتماع عقد ايدلشدی . بو مجلسك تشكيلنه باشليجه مغفور مشار اليهك اك صميمی محب دوستلرندن بادكوبه‌لی الحاج ميرزا محمد رحيم حضرتلری طرفندن همت ايدلشيدی . اجتماعه كوندوزين ساعت يدی آلاتورقه‌دن اونه قدر باشلانمش وحضاری استقبال ايله مواقع مخصوصه‌لره يرلشديرمك ايچون متعدد كيمسه‌لر تعيين اولنمشيدی . كلنلره سيغاره ، چای ، شروب ، قهوه اكرام ايديلوب هركسك تشكرات عميقه‌سنی جلبه سی ايديليور ايدی .

ساعت اون راده‌لرنده مرتضوی مكتبی طلبه‌سندن بر كنج افندی طرفندن مرحومك مناقب بركزيده‌سيله مزايای علميه‌سنی حاكی فارسی العباره منثور بر نطق اوقوندی . آنی متعاقب ديكر كوچك بر افندی ، عينی مآلده بولنان بر قصيده‌يی كمال فصاحت وبلاغتله تلاوت ايدرك حضارك سامعه‌لرينی تلطيف وتشنيف ايلدی . منبر خطابته چيقان اوچنجی ذات ايسه حضرت علی افندمز كرم‌اله وجهه حضرتلرينك صحن شريفنده كوچوك چوجقلره قرآن مجيد والفبا درسلری ويرن ايرانی برذات ايدی . بوذات جداً كوزل‌وشمولی بر قصيدهٔ فارسيه اوقودی . مرحومك مزايای علميه وفقهيه‌سندن ، علم اصول وكلامده‌كی مهارت فوق العاده‌سندن ، طلاقت وفصاحتندن ، حضور فكرندن ، صفوت وسلامت قلبيه‌سندن ، سماحت وشجاعتندن ، حاصلی بوتون سجايای محموده‌سنی برر برر مدح وستايش ايتديكی كبی ، مرحوم مشار اليهك ايراندن نجفه يكی مواصلت ايدن مخدومی (حاجی ميرزا احمد) ك قدوم ومواصلتيله ، مجلسده حاضر بولنان‌ونم تام يانمده اوطوران (آقا ميرزا مهدی) حضرتلرينی‌ده بووسيله‌ايله ثنا وتحميدايدوب حضارك‌تقديرلرينه مظهراولدی .

اورته‌لق بر آز ديندكدن صوكره بو اجتماعك حصولنه چاليشان (بلبلهٔ) حضرتلری بالذات كرسیٔ خطابتی تشريف ايتدی . النده طوتديغی (نوط) كاغدلرينه پك سيره‌ك وآراصيره مراجعت ايديوردی . مشاراليه كنديسنه مخصوص بر حلاوت ادا ومتانت صدا ايله نوط طوتديغی نطق كلمه كلمه ، جمله جمله غايت فصيح و بليغانه الفاظ ايله ايراد ايديوردی . خدا

بيلير ، بكا اوزاقدن اويله كليوردی‌كه آغزندن اينجو صاچيوردی . عالم مدنيتدن ، علوم عصريه وجديده‌دن پك اوزاق ومهجور قالان نجف كبی برقصبه‌ده بويله ناطق وخطيبلرك موجوديتنه بن بردرلو اينانه‌ميوردم . زيرا بوراسی استانبول ، مصر ، اوروپا بلاد متمدنه‌سی كبی اولميوب ، پك نادر ، حتی اندر اوله‌رق بويله قونفرانسلر ويريليور . بوكا نه حاجت! دها قونفه‌رانس كلمه‌سنك معنای حقيقيسنی بيلميه‌نلر پك چوقدر . هر نه قدر قونفه‌رانسك عربجه‌سی (محاضره) وقونفه‌رانس ويرمنك‌ده قارشيلغی (القاءالمحاضرات) ايسه‌ده ، عربجه‌سنك‌ده نه‌اولديغنی بيلميه‌ن‌عوام بورالرده پك چوقدر .

حاجیٔ مشاراليه حضرتلرينك روسيه‌لی وبادكوبه‌لی بولنمسی اعتباريله ، اوروپالی اولديغی پك نظرده آكلاشيلير . بونك ايچون براوروپالی قدر عصر حاضرك شئونات مترقيه‌سنه واقف بولنديغی كبی ، علوم دينيه وفقهيه‌يی ، علم‌كلام واصولی سنه‌لرجه تحصيل ايدرك اجتهاد پايه‌سنی چوقدن احرازايلمش برذات جليل الصفاتدر .

نجف وكربلاده مقيم اولوب نشر علوم وافاضاتده بولنان اكثر مجتهدين كرامدن متعدد اجازتنامه‌لر تحصيلنه موفق اولمش واليوم كنديسی بالذات نجفده اقامتله (مرتضوی) مكتبنی تأسيس ايله مسلمان چوجقلرينك تنوير افكارينه خدمت ايتمك‌مقدس بروظيفهٔ نظيفه تلقی ايتمشدر . مكتبك مصارف تأسيسيه‌سنی كندی جيبندن تسويه ايتديكنی عرض ايدرسه‌م ، بو ذاتك نه‌درجه صاحب سماحت برذات عالی اولديغی آكلاشيلير .

بو قدرله‌ده اكتفا ايتميه‌رك ، نجفده برده كتابخانه وقرائتخانهٔ اسلام تشكيليله عالم اسلامده نشر اولنان مطبوعاتك جلبيله بورالرده اوقوتديرلمه‌سنی تأمين ايتمشدر .

مشاراليه اتحاد اسلام طرفداری‌اولوب ، بواوغورده پك‌چوق‌چاليشديغی ايچون برآرالق روسلر طرفندن پك شدتله تعقيب وتضييق اولنديغی كبی ، مسقط رأسی‌اولان‌روسيه‌يه عودت ايتميه‌رك ، اورا متنفذانيله‌ده مخابره ايتمامسی اسبابی روسلر طرفندن استكمال ايدلمشدر .

بو ذاتك پدری روسيه‌ده ثروت صاحبی اولوب ، علوم دينيه تحصيلی ايچون نجفه كلن بو چوجغنه وقتيله بر مقدار اقچه تخصيص ايلمشيدی . حاجی ميرزا محمد رحيم ايسه مقتصدانه طاورانه‌رق ، برقاچ يوز ليرا بريكديرمش ايسه‌ده اخيراً عثمانلی‌وايران انقلابات اخيره‌سی‌اثناسنده ، مشروطيت‌اوغورنده مبالغ مذكوره‌يی صرف ايتمشدر .

حاصلی مشاراليه اليوم خطهٔ عراقيه اسلاملری آره‌سنده زهد وورع وديانت وتقوی ايله طانمش عالم ، فاضل ، علوم جديده‌يه ـ لاسيما اسلامه‌تعلق ايدن اقسام وفروعه ـ واقف برذاتدر . امور سياسيه‌دن‌ده بی‌بهره ونصيب دكلدر . زيرا روسلرك ، اوته‌دن‌برو مسلمانلر حقنده‌كی سوء نيتلرينه كرك كبی پك يقيندن واقف اولوب ، ايران ايشلرنده روسلرك اوينامش اولدقلری رولارله ، چويردكلری انتريقه‌لرك حقايقنه لايقيله مطلعدر .

حاجی حضرتلرينی سوميان وياخود دها طوغريسی چكه‌ميان بعض كيمسه‌لر ، كنديسنك نجفده روسيه خفيه‌سی وروسلره ژورنال ويرمكده اولديغنی ادعا ايديورلر . بوادعالرينه دليل اولمق اوزره ، روسلر عليهنده آچيقدن آچيغه بولنان والآن روس تابعيتنی محافظه ايدن حاجیٔ مشاراليهه روسيه حكومتی طرفندن هيچ بركونا تجاوز وقوعبولمديغنی ـ يكانه شاهد اوله‌رق ـ ايلری سوريورلر . ديكرلری‌ده مشار اليهك تأسيسكرده‌سی اولان مرتضوی مكتبنك مطلقا روسلرك پاره‌سيله تأسيس واداره اولنديغنی وبونی صرف كندی سياست وپولتيقه‌لرينی ايلری كوتورمك ايچون اختيار اولنديغنی سويليورلر ايسه‌ده ، حقيقةً بوسوزلرك حقيقتدن اصلا يری اولمديغی جای تردد بيله دكلدر .

چونكه بوذات ، روسلری آچيقدن‌آچيغه تنقيد ايتدكدن بشقه ، كندی مكتبنده‌ده دائما روسلر عليهنده تلقيناتده بولنديغی نجه ثابتدر . بويله برمؤسسه روسيه پولتيقه‌سنی ترويج ايده‌ميه‌جكی جهتله روسلرده بودالاجه‌سنه هريره

وهركسه پاره ويرمزلر . روسيه پولتيقه‌سى طبيعتيله نجفده دال بوداق صالمش وبونك اسبابى‌ايسه كاغد اوزرينه‌قونيله‌ميه‌جق‌وتفصيلاتيله هركسه‌سويلنه‌ميه‌جك برشكل وماهيتده بولنمقده‌در . انشاالله ايلروده بوحقيقتى تفصيلاتيله‌درسعادتده كلديكمده‌اولارأس كارده بولنانلره شفاهاً عرض ايده‌جكم . برنتيجه‌يه دسترس اولمزسه‌م اوزمان بيلدكلرى افكار عموميه‌يه عرض ايليه‌جكم بديهيدر .

ايشته مختصراً بالاده ترجمهٔ حالنى ذكر ايتديكم ذات عالم اسلامك مجد وعظمت تاريخيه‌سنى ، وقتيله وقوع بولان فتوحات اسلاميه‌يى ، مسلمانلرك شهامت وجلادتلرينى ، عالم اسلام ممالكنى تشكيل ايدن اسكى ويكى جغرافيا بينده‌كى فرق ومباينتى ، عالم اسلاميتك تدنيسنه باعث اولان اسبابى ، آثار باهره‌لريله مسلمانلغك تعاليسنه خدمت ايدن ، فضلا ، شعرا ، حكما ، اطبا ، منجمين ، هيئيون اسلاميه‌يى ، عالم اسلاميتده تأسس ايدن مدارس عاليه‌يى ، رصدخانه‌لرى ، دارالعلملرى ، خسته‌خانه‌لرى ، حاصلى اسلاميتك عنعنات تاريخيه‌سنى بر بر وصف وتعداد ايدرك ، تاريخك اك قاراكلق ومنتظم نقطه‌لرينى كندى وقوف ومعلوماتيله - عادتا برضياى الكتريق ايله - حضاره بيان وتعريف ايتمش وآثاره دبدبه ودارات اسلاميه حقنده غايت‌مفصل‌برفكر ويرمشدر . اكصوكره خطيب مشاراليه قديم وجديد اسلاميتله مسلمانلربينده‌كى تفاوت وتباينى كوستره‌رك ، اسكيلرك نه‌قدر فعال وهمت صاحبى اولدقلرينى ، يكيلرك ايسه صوك درجه تنبل وتنپرست بولندقلرينى ، كندى آتا وبابالرندن الده ايتدكلرى علويت وشرفى محافظه ايتمكسزين جهالت يوزندن ضايع وبرباد ايلدكلرينى‌حيرت انكيز برلسان‌ايله موجود بولنانلره تفهيم ، و هيچ اولمزسه بوندن صوكره رخاوت وعطالت واديلرنده دهازياده پويان اولمامرينى سوزشلى استرحاملرله طلب ايدرك ، ختم مقال طولاييسيله دول اسلاميه‌يه ، بالخاصه دولت عليه‌يه ، عساكر اسلاميه‌نك مظفراوللرينه ، خيردعالر ايتدكدن صوكره موقع خطابتدن اينمشدر .

حاجى حضرتلرى ؛ كندى آتشين نطقيله حضاراوزرينه بويوك برتأثير اجرا ايتديكنى رأى‌العين مشاهده ايتدم . مشار اليهك بياناتِ‌حقايق‌احتواسنى اصغا واستماع ايتمك ايچون نجف مجتهدين كرام وعلماى اعلام حضراتى اختيار زحمت ايدوب محل اجتماعه تشريف بويورمشلردى .

حاجى ميرزا محمد رحيم اللى ياشنه ياقين بولنديغى حالده جوال بر فكره ، فعال بر دماغه مالكيتله كندى پايه‌سنده بولنانلره ازهر جهت تقدم ايدر ، يورغونلغك نه اولديغنى بيلمز بر ذات اولديغنى‌ده درميان ايدرسه‌م مبالغه ايتمش اولمم . حاصلى عالم اسلاميت بوكبى ذواتدن بويوك استفاده‌لر تأمين ايده بيلير ظننده‌يم .

كربلا : مخابر مخصوصكز

س . م . توفيق

قونيه‌ده شرف مقيم چلبى افندى حضرتلرينه
آچيق مكتوب

افندم

متعدد بالقانليلرله ايتديكمز حربده يارەلنوب ياخود خسته‌لنوب خسته‌خانه‌لره كلن مجروح غازيلرمزى حكومت وهلال احمر جمعيتى قابل اولديغى قدر خسته‌خانه‌لرنده وياخود خسته‌خانه حالنه صوقيلان سائر مؤسساتده قدر تداوى ايتديلر .

معلوم عاليلرى اولديغى‌وجهله اجنبى مملكتلرنده‌ده هلال احمرمز كبى صليب احمر واردر . فقط صليب احمرلرك معاونلرى هلال احمرمزك معاونلرى كبى آزدكل ، پك چوقدر . هم اونلرك معاونلرى اولدن چاليشمش يارەليلره خسته‌لره طب‌فنلرينك اك صوك اصوللرى وجهله‌باقمنى بيلير كيمسه‌لردر ، كه‌بونلرده همان‌عموميتله‌رهباندر . حالبوكه بزم‌ده برچوق طريقتلرمز واوطريقتلرده بر چوق دده‌لرى واردر . لكن دده افنديلرمز آره‌سنده يارەليلره وخسته‌لره طب فنى دائره‌سنده باقه‌جق مع‌التأسف همان هيچ بركيمسه يوقدر .

كوكل ذات عاليكزك مملكتمزده‌كى دده افنديلر آره‌سندن طب فننك خسته‌لره ويارەليلره باقمق قسمنى اوكره‌نمكه هوسلى اولانلركدن برطابور تشكيل ايدلمه‌سنه همت بيورمه‌كزى ، ياخود تكميل دده افنديلرى بويله مهم ، الزم ونسانيته خادم‌برايشه تشويق‌بيورمه‌كزى كورمك ايستيور .

باقى احتراماتمك قبولى افندم .

ع . فريد

دوه سعردده آلديغمز تلغرافدر :

درسعادتده سبيل‌الرشاد جريدهٔ اسلاميه‌سى واسطه‌سيله

صدراعظم كامل ، خارجيه ناظرى نورادونكيان پاشالر حضراتنه

اوراق حوادثده كوريلن ارمنى عناصرينك وحدت عثمانيه‌دن افرازى تمنى بالمحالدر . يوزلرجه سنه‌لردنبرو آبا واجدادلرينك‌قانلريله يوغورلمش كوردستانك عشائروقبائلنى برمنفعت اوغورنده افنا ايتمك‌ده تمنى بالمحالدر . بوقطعهٔ محروسه‌ده قرداشجه‌سنه كچنمكده اولان عناصر مختلفه‌يى كوز كوره برى برنه دشمن ايتديرمك وبوخليا اوزرينه بونجه ابناى بشرك مستقبللرينى دخى اخلال ايتمك منافئ سياست ومدنيتدر . بناءً عليه آراده‌كى برطاقم بدبينانه روايانك رد وتكذيبى عموم‌اهالى نامنه كمال تهالكله منتظردر فرمان ١ كانون‌ثانى ٣٢٨

بلديه‌رئيسى حامد | نقيب‌السيدعلى | مفتى‌خليل | دياربكر - سعرد مبعوث‌اسبقى عبدالرزاق

اشرافدن محمد | اشرافدن رشيد | اشرافدن اداره اعضاسى صدقى

مطبوعات

قلبه‌ده اسلام اسيرلرى آچ وچپلاق !

قلبه‌ده‌منتشرطونجه غزته‌سنك ٢٥ كانون‌اول سنه ١٣٢٨ تاريخلى نسخه‌سندن عيناً :

انسانيت كلمه‌سنده ياردم معناسى مندمج بولنديغى عقلاده ، نقلاده پك قولاى اثبات اولنه‌بيلير . جناب حق زكاتى ؛ اركان وقادينه فرض اولديغنى قرآن كريمنده پك چوق يرلرده بيلديريور . امر ايديور . اوزرمزه‌بورج قيليور . عجبا بونده حكمت الهى نه‌در ؟.

الله‌اعلم اسلامك‌شرطلرندن‌برى‌اولان زكاة؛ فقير وغريبك ، يتيم‌واسيرك ، عليل ومريضك ، آچلق وچيپلاقلقدن وبناءً عليه ذل وسؤالدن وحتى يأس انتحاردن واجل قضادن وقايه‌سنى تأمين ايتمك ايچون اولميدر .

بويله اولنجه بوكون بحكم‌القدر قلبه‌يه كلن اسراى اسلاميه‌نك هرنه‌قدر اوچ درت بيك راده‌سنده ايسه‌ده آنجق بيك قدرى باشدن آشاغى قدر يالكز قلبه دكل بتون بلغارستان اسلاملرينك ياردمنه محتاج اولديغى عياناً كورونمكده‌در . هرنه‌قدر بوبيچاره‌لرك بعضيلرينه قلبه اسلام اولرندن برر

ایکیشر قات چاشور ویرلدی ایسه‌ده بونلر کافی اولمدیغی کوریلیور .

هرکون ؛ قرآن کریمك بزه (انما المؤمنون اخوة) آیت جلیله‌سیله قرداشکز دیه خطاب ایتدیکی او بیچاره اسلاملردن ایکیشر ، اوچر بشر دانه‌سی اوزرلرینه اوتوزر ساتملك برر اسکی چوال اولسون بوله‌مدقلرندن أولوب أولوب کیدییورلر .

بوکا راضی اولمق ، اوچ بش غروشك بر اسلامدن طاتلی اولدیغنه قانع اولمق دیمکدر .

حکومت اتمکنی ویرییور بتاجق بر بولیور ، خسته‌لری خسته‌خانه‌یه کوندرییور . بزه یالکز محتاج اولانلرك اورتو و قسماً چاشیرلری قالیورکه بوده او درجه کوز طولدیره‌جق قدر بر یکون تشکیل ایتمز . مراد ایدیلیرسه یاپیله بیلیر .

ثروت دنیلان شی ! ایشته بویله زمانلرده صاحبنی عزیز ایلر . مشهور سوزدر (آق آقچه قره کون ایچوندر) دیرلر . انسان حیاتنده بویله قره کونلره آنجق بر کره تصادف ایلر .

ای کیسه‌سی آزچوق دین قرداشلرینه مساعد اولان اسلاملر : اموالندن، عائله‌سندن خبری اولمایان شوغریبلرك یالکز اورتو ویتدن خلاصلری ایچون برر قات چاشیره اولان احتیاجلرینی تهوین ایچون هر مسلمان آلندن کلدیکی قدر غیرت ایلسون .

جناب حق ، بی پایان اولان خزینه‌سندن ویردیکی نعمتی بوکبی فوق العاده احوالده اسیرگه‌میانلره یوز مثلنی ، بیك مثلنی ویره‌جکنی وعد بیورویور . والحاصل بز بلغارستان مسلمانلری بو مغدورینه قارشی بیکانه قالمیوب ممکن اولدیغی قدر یاردم ایده‌جك اولورسه‌ق وظیفهٔ انسانیه واسلامیه‌مزی ایفا ایتمش اولورز .

ژاپونیادن برندای اتحاد

ژاپونیانك پایتختی اولان توکیوده انتشار ایدن «اخوت اسلامیه» غزته‌سی ، اسلامك حال حاضری حقنده یازدیغی بر مقاله‌ده شویله دییور :

« اوروپا ، تورلو تورلو حیله‌لرله ، وسیله‌لرله اسلام ممالکنه هجوم ایدییور ، اسلام ملتلری آراسنه مختلف صورتلرله نفاق وتفرقه صوقویور ؛ اوروپا مطبوعاتی‌ده اسلام وعالم اسلام حقنده بول بول غرضکارانه نشریاتده بولونیورلر . »

اخوت اسلامیه غربك بوتون انصافسزجه تسلطاتنی صایوب دوکدکدن صوکرا :

« آرتق بوتون مسلمانلر ، عثمانلیلر ، ایرانلیلر ، افغانلیلر ، هندلیلر ... اتحاد ایتمه‌لیدرلر . اوروپانك اولره مسلط اولان حیدودلری آکدیران بوصولت باغیانه‌سنه قارشی بوندن باشقه چاره‌یوقدر . بوکون بوتون مسلمانلر ، یکانه باب نجاتمز اولان خلافت اسلامیه‌نك کچیرمکده اولدیغی حاللری اندیشه‌لرله تلقی ایده‌رك اونك اطرافنده طوپلانمغه چالیشمالیدر . »

دییه‌رك سوزی کسیور .

شؤون

اسلام اوروپادن چکیلیرکن :

بوکونکی حال وموقع. — یوز میلیون اسلامی ربقهٔ اسارتنده طوتان بر دولتك پایتختنده انعقاد ایتمکده اولان صلح قونفرانسی اون کوندنبری منقطع اولدیغی حالده مرخصلرمز حالا اوراده بیتکلیوب طورمقده‌در. اهل صلیب مرخصلرینك استثقاللرینه بیله معروض قالمش ایکن حالا او کعبهٔ خلاصکاریدن آیریله‌مامالری پك درین بر انجذابله اورایه ربط قلب ایتدکلرینی کوستریبور. اسلامه ، اللهدن وکندندن باشقه‌سندن مدد بکلمك یاقیشماز. یاشامق قوتی وارسه ، توفیق الهی‌ی تأمین ایتمش‌سه یاشار ؛ یوقسه محواولور کیدر . بو ، بتون ملتلر ایچون‌ده بویله‌در . سنت الهیه ، قانون فطرت بونك براوچنجی یولنی کوسترمه‌مشدر . دونکی تلغرافلر « سیر ادوار غره‌ی »‌نك خاطر شریفی ایچون مرخصلرمزك تأخیر عزیمت ایتدکلرینی بیلدیرییورلردی . بوکون بونك ، یارین اوته‌کنك خاطری ایچون کونلرکچوب‌دورییور. ادرنه ایچون ایسه‌لیت ، لعل ایله کچن هرکون ، برحیاته‌بدلدر . کون کچدکجه ایام معدودهٔ حیاتی صوك نفسه طوغرو قوشویور ! اهل صلیبك مقصدی‌ده بواولدیغی ایچون صلح قونفرانسی ، سفرا قونفرانسی دیه ملت عثمانیه وامت اسلامیه‌نك حکم اعدامنی امضالامق ایچون طوپلانان هیئتلر ایشی آیلرجه صاوصاقلادقدن صوکرا شمدی‌ده کلمه‌لرله‌اوینامغه باشلادیلر: « انقطاع » دکل ایمش‌ده « تعطیل » ایمش . اویله یا ، بتون‌اوروپا دول نصاراسی کندیلرینه ظهیر اولیورکن قورشون ، کلمه‌صرفنه ؛ جان‌فداسنه‌نه حاجت ! دول متفقه بو سیغوریطه‌لی‌هجوملریله آله‌بیلدکلرینی آلدیلر ، الهمادقلرینی‌ده دول معظمه صلحاً کندیلرینه تقدیم ایده‌جك . ایشته شیمدی دول متفقه باقی املارینك تأمین حصولنی بابالرینك ساطور سیاستلرینه ترك ایدرك کمال امن واستراحتله یان کلیورلر . بز ایسه کندی‌الرمزله‌سنك مزارملته‌حك ایتدیکمز « انا لله وانا الیه راجعون » کتابه‌سنك یشیل‌می ، قرمزی‌می دیه بویانه‌جق رنکنی تعیین ایتمکله مشغولز. مرده‌ملتلر اولورکن بیله شان ایله اولور ؛ بزایسه یاشارکن‌ده ذلت ایچنده ، اولورکن‌ده ذلت ایچنده . مسئولیتسز هیئت اجتماعیه‌نك عاقبتی بویله اولور . فریاد ازین نوع وجود عدم آلود .

بوسنه وهرسك :

بوسنه وهرسك جمعیت علمیه‌سنك مقصد ووظیفه‌سی. — نظامنامه‌سنك ایکنجی ماده‌سنده محرراولدیغنه کوره : « جمعیتك مقصد ووظیفه‌سی، بتون بوسنه ـ هرسك علماسنی یکوجود ایدرك قوای مجتمعهٔ علمیه ایله بین المسلمین معارف مقتضیه وبالخصوص معارف دینیه‌نك توسیعنه ، حسیات اسلامیه‌نك تقویه‌سنه ، وظائف دینیه‌نك اجراسی بابنده تشویقات لازمه ایفاسنه، منافیٔ اسلام حرکات واعتیاداتك منعنه ، زمان ومکان وعلی الخصوص جهالت سائقه‌سیله اهالیٔ اسلامیه آره‌سنه کیرن مضر ومستقبح بدع وعاداتك رفعنه چالیشمق وبرده شبان اسلامیه‌یه یکنسق وروح اسلامه موافق ، تعلیم وتربیه‌نك ویرلسی ، وصنف علمانك منافع وحیثیتلرینی محافظه وعلمیه‌نك لایق اولدیغی درجه‌یه تعالی ایلسی خصوصنه سعی وغیرت ایلمك‌در .

بوندن ماعدا جمعیت ، اعضاسندن فقیر اولوب بر کونا تقاعده مظهر اولامایانلرك ایتام وارامله معاونت ایده‌جکی کبی فوق العاده حاللرده بالذات بوکبی اعضاسنه‌ده دست معاونت اوزاتاجق ، علی الخصوص مکاتب خصوصیه ومکاتب عمومیه معلملرینك وبالجمله ائمه ومدرسلرك ترفیه حاللری ایچون بالجمله وسائط ایله چالیشه‌جق‌در .

جمعیت ، جمعیت علمیه اوله‌رق هیچ برفرقهٔ سیاسیه‌یه منسوب اولمامغله برابر بوسنه ـ هرسك اهل اسلامی حقنده فائده‌لی کوردیکی آراء وتشبثاتی ـ هانکی طرفدن چیقدیغنی نظر اعتباره آلمیه‌رق ـ ترویج ایتمکی وظیفه بیله‌جکدر .

ایکنجی ماده‌نك برنجی فقره‌سنده سرد اولنان مقصدك حصوله کلسی ایچون جمعیت : اولا) ناشر افکاری اولمق ، مقالات مفیده و لازمکان نصایحی محتوی بولنمق اوزره برمجموعه نشر ایده‌جك ؛ ثانیاً) دینی ، علمی کتب ورسائل طبع ونشر ایده‌جك‌در.»

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی — مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

سنه ١٠ . ١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى، ادبى، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ع . اشرف اديب

عدد ٤٦ — ٢٢٨ | صفر ١٥ ١٣٣١ | پنجشنبه | ١٠ كانون ثانى ١٣٢٨ | جلد ٢ — ٩

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

يا ايها الذين آمنوا لا تتخذوا بطانةً من دونكم لا يألونكم خبالاً ودوا ما عنتم قد بدت البغضاء من افواههم وما تخفى صدورهم اكبر قد بينا لكم الآيات ان كنتم تعقلون.

ترجمه‌سى

اى مؤمنلر! كنديكزدن بشقه‌سنى سرداش اتخاذ ايتميكز؛ اونلر سزى فساده ويرمك ، سزى محو وپريشان ايتمكده كوجلك چكمزلر ؛ اونلر دائما هلاككزى ، ضرر شديد ومشقت عظيمه ايچنده بولنمكزى تمنى ايدرلر؛ آرتيق ، سزه اولان بغض وعداوتلرينك شدتى آغزلرندن طاشان كلاملرندن اكلاشيلدى، مع هذا قلبلرنده كيزلدكلرى خصومته نسبتله بويك اهوندر؛ اكر دوشونيورسه كز ، بوحقيقتى پك چوق آيات وعلامات ايله سزه بيلدردك .

***

« بطانة » بطانة الثوب‌دن مأخوذدر ؛ وجه باطن ديمكدر. نصلكه وجه ظاهره‌ده « ظهارة » دينور . بوراده ، كنديلرينه اسرار توديع اولنه‌جق؛ ملت اسلاميه‌نك شئونى ، محافظهٔ حقوق ، دشمنلرينه مقاومتلرى خصوصنده رأيلرى وعمللريله استعانه اولنه‌جق كيمسه‌لر ديمكدر. « من دونكم » من غيركم ديمكدر. « يألونكم » الودن مشتقدر؛ ضعف وتقصير معناسنه‌در. « خبال » ك معناى اصليسى حيوانه عارض اوله‌رق اونى آلام واضطراب ايچنده براقان فساددر ؛ « مخ » ده اجراى تأثير ايدرك مصاب اولان كيمسه‌لرك اختلال شعورينى موجب امراض كبى . « عنتم » مشقت شديده ؛ « بغضاء » بغض شديد .

***

آيت كريمه « آل عمران » سوره‌سنه منسوبدر ؛ سبب نزولنده ايسه مفسرين كرام ايكى يه آيرلمشلردر. ابن اسحاق، عبد بن حميد ، علاوهٔ مفسريندن ابن جريرك ابن عباسدن روايت ايتدكلرينه كوره بو آيت جليله بدايت اسلامده ؛ اسلاميتك اك شدتلى دشمنى اولان يهوديلر ايله ، ظاهرده مسلمان كورينن وفقط نفس الامرده اسلاميتك محو واضمحلالى ايچون چاليشان منافقلر حقنده نازل اولمشدر . اجلهٔ مفسريندن امام فخرالدين رازى حضرتلرى‌ده شويله ديور : بو آيت كريمه ، مسلمانلرك دشمنى اولان عموم كافرلر ايله منافقلر حقنده نازل اولمشدر ؛ آيتك مابعدينك منافقلره مختص اولمسى اولكى آيتك عمومنه منافى دكلدر . چونكه بر آيتك اولى عام ،آخرى خاص اولديغى وقت، آخرك خصوصى اولك عمومنه مانع اولميه‌جغى اصول فقهده مصرحدر . متأخرين مفسريندن محقق شهير مصر مفتيسى مرحوم شيخ محمد عبده حضرتلرى‌ده آيتك سبب نزولى حقنده ابن جريرك قولنى اختيار ايتمشلردر .

بز سبب نزولك خاص ، ياخود عام اولديغنه باقميه‌رق يالكز آيت كريمه‌نك طرز افاده‌سنه نظر دقتى جلب ايتمك ايسته يورز .

بو نص الهى مؤمنلرى كنديلرندن بشقه‌سنى سرداش اتخاذ ايتمكدن ، امور اداره‌لرنده بشقه‌لرينه اسرار توديع ايتمكدن نهى

ايديور ؛ بونكله برابر اسرار توديع اولنمسی جائز اولميانلرك كيملر اولدیغنی‌ده «لايألونكم ... ودوا ماعنتم ... قدبدت البغضاء من افواههم وما تخفی صدورهم اكبر ...» اوصاف جليله‌سيله ايضاح بيوريور . بو اوصاف جليله ايستر بطانه‌نك صفتی اولسون ، ايسترسه مقام تعليلده بولنسون ، هرحالده اسرار توديع اولنمسی جائز اولميان كيمسه‌لری بيان ايديور .

انسان ، بوقانون ازلی‌يی تعميق نظرله مطالعه ايده‌جك اولورسه ، بتون مخلوقات اوزرنده جاری وهركسجه معلوم اولان پك بديهی برحقيقت قطعيه تقرير ايتديكنی اكلامقده هيچ كوچلك چكمز . چونكه مخلوقات اوزرنده جاری اولان اك طبيعی برقانون وارسه اوده بتون مخلوقاتك دائما هم جنسنی ، هم مشربنی ، هم مسلكنی سومسيدر ؛ هرمخلوق مطلقا كندی جنسنه ميل ومحبت ايدر ؛ بونك قدر طبيعی برشی اولاماز .

بتون مخلوقات بويله اولنجه اشرف مخلوقات اولان انسانده بوخصلتك دهازياده اوله‌جغی وارستهٔ ايضاحدر . انسان دائما هم جنسنه ، هم مذهبنه ... ميل ايدر ؛ اونلرك منافعی ايچون چاليشير . انسان هم مذهبنی براقوبده كنديسنه كلياً مغاير اولان كيمسه‌لرك آمالنه خدمت ايتمك ايچون مطلقا حيوانيت دركه‌سندن دون برمرتبه‌ده بولنمق لازمدر ؛ قانون فطرت ، ناموس طبيعت بهمه‌حال بونی ايجاب ايدر .

« سنة الله التی فطر الناس عليها لاتبديل لخلق الله ...»

ايشته بالاده‌كی آيت جليله‌نك‌ده بزه تلقين ايتمش اولديغی حقيقت بودر . چونكه بو آيت ديوركه : ای مؤمنلر ، ديندا شلريكزی براقوبده اعدای دينكزی محرم اسرار اتخاذ ايتميكز ! اونلر دائما هم جنسلرينك منافعنه چاليشدقلرندن سزی محو ايتمك ايچين اللرندن كلن هرخيانت واهانتی ياپمقدن برآن كری قالمازلر ...

حجج اجتماعيه‌نك اك قونيلرندن اولان شونص ازلی هيئت اجتماعيهٔ بشريه‌نك نه‌كبی عوامل ومؤثراتك تحت تأثيرنده ادامهٔ حيات ايده‌بيله‌جكلرينی ، نه كبی اسبابك سوقيله وادیٔ اضمحلاله يووارلنه‌جقلرينی پك صريح برلسانله ، پك قطعی برافاده ايله بيان ايديور . ياشامق ، موجوديت مليه‌سنی محافظه ايتمك ايسته‌ين ملتلر ؛ دائما قانون فطرتك ، نواميس طبيعتك احكامنه توفيق حركت ايتمكه مجبوريتنده‌درلر . قانون فطرتدن انحراف ايدن ملتلر دائما محكوم انقراضدر ؛ باقيكز مفسرين متأخريندن بتون دنياجه علم وعرفانی مسلم اولان محقق شهير مصر مفتيسی مرحوم شيخ محمد عبده حضرتلری نصل دوشونيور : [۱]

« ديورلركه : مملكت ، دولت ؛ محكم قلعه‌لرله ، مدهش استحكاملرله ، منتظم اردولرله ، صوك سيستم اسلحهٔ ناريه ايله محافظه اولنور . اوت ، بزده تسليم ايدرزكه مملكتی ، دولتی صيانت ايچون هرحالده بونلر الزمدر ؛ بونلره مالك اولميان برملت ياشامق حقنی حائز دكلدر . فقط ، شو حقيقتده اونودولمامليدركه ؛ لزومی ضروری اولان بوقلعه‌لر ، بو استحكاملر ، بو اسلحهٔ جديده كندی كنديسنه نه مملكتی محافظه ايده‌بيلير ، نه‌ده دولتی تهلكه‌دن قورتاره‌بيلير .

« بونلرك ، مملكتی ، دولتی محافظه ايده‌بيلمسی ايچون برشرط واردركه ، اوده لزومی ضروری اولان بوكبی لوازمات حربيه‌يی صلح و مسالمت زمانلرنده حسن محافظه ، محاربه زمانلرنده‌ده حسن صورتله استعمال ايده‌جك تجربه‌ديده ، رأی وحكمت صاحبی وطنپرور ذوات مقتدره ، آدم عقللی مأمورلر النده بولونديرمقدر .

« حتی بو قدرده كافی دكلدر ؛ بونكله برابر مملكتك شئوننی ، امور داخليه ، سياست خارجيه‌سنی تدوير ، رفاه و سعادت يوللرينی تأمين ، بنای ملكی قواعد عدل اوزرينه ترفيع ، رعيهٔ دولتی حدود شريعت اوكنده توقيف ، صوكره‌ده مملكتك ممالك سائرهٔ اجنبيه ايله اولان ؛ روابط سياسيه ، اجتماعيه ، اقتصاديه‌سنی مراقبه آلتنده بولنديروب آره‌لرنده اولان مناسباتی محافظه ، حتی ممالك سائره‌يه قارشی مملكتك سياستنی اك يوكسك برموقعه چيقاره‌جق ، حزم وتدبير اربابی ، مهارت ودرايت اصحابی برطاقم رجال مقتدره لازمدر .

« لكن بووظائف مهمه‌يی هركس ايفا ايده‌مز ؛ بونی ايفا ايتمك ، مقدرات ملتی دوش كفايتنه آلمق ايچون قلبی وطن محبتی ايله ، بتون اولاد وطنه قارشی شفقت ومرحمتله مملو اولملی ؛ حميت وطنيه نفسنده ضربان ايتملی ؛ مصالح ملكه تماس ايده‌جك اك اوفاق برضررله كنديسی آلمناك اولملی . اكر مملكتك امور داخليه ، سياست خارجيه‌سی كنديلرينه توديع ايديلن كيمسه‌لرده يوقاريده تعداد اولنان صفات فاضله بولنورسه اووقت وظائف مودوعه‌لرينی لايق وجهله ايفا ايدرك اونی خللدن صيانت ايدرلر .

« ايشته مملكتی ، دولتی محافظه ايده‌جك ، تهلكه‌دن قورتاره‌جق بروج مشيده ، قلاع منيعه ، قوهٔ غالبه انجق بواوصاف ايله متصف اولان رجال حكومتدر .

« هرهانكی برمملكتده بولنان حاكم ، والی ، متصرف ... ملحقاته برر مكتوب يازه‌رق اورادن هيچ زحمتسز برچوق عسكر ، اعانه ... جمع ايتمكه موفق اوله‌بيلير ؛ فقط بونی ياپمق ايچون يوقاريده تعداد ايتديكمز اوصافك بولنمسی ، كندی ضرورات حياتيه‌سی قدر مملكتك احتياجاتنی دوشونمه‌سی لازمدر . برده مملكتك امور داخليه ، سياست خارجيه‌سی كنديلرينه توديع ايديله‌جك كيمسه‌لری انتخاب خصوصنده قانون فطرته اتباع ، ناموس طبيعته مراعات ايتمك‌ده لازمدر ؛ چونكه عالم انسانی‌ده وقوع بولان هرنوع خطالرك اسبابی نظر تدقيقدن كچيريليرسه مطلقا قانون فطرتدن ميل ، مخلوقاتده‌كی سنة الٰهيه‌دن انحراف ايتمكدن بشقه برشی اولمديغی تظاهر ايدر .

« غير قابل تغير اولان قانون فطرت ، بزه كوستريوركه : برانسانك وطنه ، اولاد وطنه اولان محبتی ، شفقت ومرحمتی اوكيمسه‌نك وطنه اولان مربوطيتی نسبتنده اولور ؛ اولاد وطن ايچنده رسوخ بولمش براصله مالك ، اونلر ايله جنسيت ، مشرب ، مذهب علاقه‌سيله

[۱] تفسير القرآن الحكيم للشيخ محمد عبده جلد : ٤ ، صحيفه : ۸٤

قایناممش اولان کیمسه‌لرك وطنه‌قارشی اولان محبتی ایله بونسبتده علائق وظیفه‌سی اولمیان کیمسه‌لر البته مساوی اوله‌ماز.

« بناءً علیه مملکتده ولی الامر اوزرینه واجب اولان برشی واردرکه، اوده: ایش تودیع ایده‌جکی کیمسه، یا لایتزلزل برجنسیت ایله ولی‌الامره، مملکتنه مربوط؛ دائما اولاد وطنك سعادتندن بشقه برشی دوشونمدیکی جهتله هروجهله اونلرك حرمت ومحبتنی، توقیر واحترامنی قزانمش برکیمسه اولملی؛ ویاخود بویله برجنسیت ایله برابر ولی‌الامر اولان ذات ایله‌ده « دین »ده اجتماع ایتملی. ولی‌الامرك بوایکی کیمسه‌دن بشقه‌سنه ایش تودیع ایتمسی قطعیا جائز اولاماز. ایشته شو جامعهٔ دین وجنسیتدرکه هرمأموری منافع ملك وملته بتون صمیمیت روحیه‌سیله ربط ایدر.

« أجانبه کلنجه: اونلر صاحب ملکه نه دیناً، نه‌ده جنساً متصل، مربوط اولمدقلرندن اونلرك مملکتده بولنملری بر أوده بولنان اجیر کبیدر. بر اجیرك دوشونه‌جکی شی یالکز استیفاء اجرتدر. نه‌و برطاقم فلاکتدن مصون قالمش، یاخود سیل آلوب کتورمش، یاخود حرکت ارضدن متأثر اولمش او بونلری دوشونمز. ایشته مملکته علائق جنسیه، علائق دینیه ایله مربوط اولمیان اجنبیلرده بویله‌در. اونلر یالکز کندی منافع خسیسه‌لرینك تأمینه باقارلر؛ جنساً، دیناً مربوطیتلری اولمیان برمملکتك نه اولوب نه‌اوله‌جغنی قطعیاً دوشونمزلر، دوشونه‌مزلر. مملکت نصل اولورسه اولسون؛ فقط، ألویرکه کندیلرینك منفعتلری مختل اولماسون. اجانبك برنوده بولنان اجیره بکزه‌ملری ده وظیفه‌لرنده صادق اولملریله مقیددر؛ وظیفه‌شناس اولمیانلر ایسه براجیر قدرده بو مملکتی دوشنه‌مزلر. چونکه اونلر ایشلرینی بتیردکلری کبی دوغریجه وطن اصلیلرینه کیده‌جکلرندن دائما منسوب اولدقلری وطنك شئونتی هم جنسلرینك منافعنی دوشونورلر. بومملکت اوج عزته ترفع ایده‌جك، یاخود اسفل سافلینه؛ ذاتی بولاجق دولت، مات انقراض وادیلرنده سوروکلنه‌جك اونلر بورالرینی هیچ نظر اعتباره آلمازلر. اونلر بولندقلری یرده دائما منسوب اولدقلری ملتك منافع سیاسیه و اقتصادیه سنی تمهید و ترویج ایچون چالیشیر — نصلکه ممالك اسلامیه‌ده بولنان اجانبك حالی‌ده تماماً بویله‌در؛ کرك دوغریدن دوغری‌یه کندی منفعتلری ایچون ممالك اسلامیه‌یه قوشانلر، کرك اسلاملره خدمت ایتمك مقصدیله جلب ایدیلنلرك هیچ برینده صداقت کورلمیور؛ اونلرك هپسی دائما اسلاملری آلداتمق، اسلاملره خیانت ایتمك، اونلرك آره‌سنده فتنه وفساد قوپارمقدن بشقه هیچ برشی دوشونمزلر — بوحقیقتی کورمه‌مك ایچون کور، ایشتمه‌مك ایچون صاغیر اوللی. « افلم یسیروا فی الارض فتکون لهم قلوب یعقلون بها او آذان یسمعون بها... سیروا فی الارض فانظروا کیف کان عاقبة الاولین ...! »

ایشته تاریخ!

« هرکیم امم ماضیه‌نك احوالنی بزه تمثیل، مخلوقاتده، شئون عبادی تصرفنده جاری اولان سنة الٰهیه‌یی حکایه ایدن توارخی تتبع ایدرسه کوروركه: بر دولتك ترقی وتعالی ایتمسی دائما امور دولت وملتی؛ وطن وملته صادق افراده تودیع ایتمسی سایه‌سنده اولدیغی کبی؛ محو واضمحلال اوچوروملرینه سوروکلنوب کیتمسنده‌ده عنصر اجنبی‌نك، وطن وملته مربوطیت تامه‌سی اولمیان یبانجیلرك دولتك مهام امورنده، یوکسك یوکسك مأموریتلرده استخدام ایدلملری سبب اولمشدر. بو، هردولتده خراب واضمحلال علامتی‌در؛ خصوصیله اومهام امورده استخدام اولنان اجانب ایله دولت آره‌سنده برچوق زماندنبری منافسه ورقابت اولوب بونکله قانلری مزج اولنمش، طینتلری عجین حالنه کلمش بولنورسه اوزمان اضمحلال دها سریع اولور.

« أوت، بعض اخلاق وسجایای طبیعیه، عوارض خارجیه سببیله فساد عارض اولدیغی کبی ابنای دین وملتك حمیتنده ضعف وفتور حاصل، شفقت ومرحمتی اوزرینه نقصان طاری اولور؛ بونك نتیجه‌سی اولارق اعاظم امتك مصالح مملکته اهتماملری تناقص ایدر. اکر اولی‌الامر اولان ذات ده بونلری حقیله ایفای وظیفه‌یه سوقه قادر اولامازسه او زمان بو رجال ملت منافع خصوصیه‌لرینی فرائض عامه اوزرینه تقدیم ایدرلر، بناءً علیه امتك نظامنده خلل واقع اولارق فتنه وفساد ظهور ایدر. فقط بوصورتله حاصل اولان ضرر، مملکتك مهام امورنده اجنبیلری استخدام ایتمك یوزندن وقوع بولان ضرر وزیاندن پك خفیف، تلافیسی اوندن پك قولایدر..!

« ایشته بونك ایچوندرکه: بوکون شرق امراسنه، اونلرك ایچندن‌ده بالخاصه امرای مسلمینه تأسف ایتمك ایچون کندیمزده برحق کوریورز.

« زیرا بوکون امرای مسلمین بتون امور و خصوصلرینی؛ کتابت، اداره، حمایه کبی هرایشلرینی اجنبیلره تسلیم، بالجمله خصوصده اونلری توکیل ایتمشلردر. حتی بو قدرله‌ده اکتفا ایتمه‌رك نه‌ولرینك ایچنده‌کی خصوصی خدمتلری بیله اجنبیلره تودیع ایتدیلر. فقط، بو اجنبیلرك مملکتلرینه اولان حرص وطمعلری اکلاشیله‌رق مربیلری اولان اجانب ایله مسلمانلرك جنك ایتمك زمانی پك یقیندر. چونکه بالتجربه معلوم اولمشدرکه: بونلر دائما امانته خیانت؛ اعزاز اولندقچه اهانت، احسانه اسائت، توقیره تحقیر، نعمته کفران، لقمه‌یه طوقات، کندیلرینه مماشاة ایدنلرك اوستنه چیقمق، یافلاشمق آرزو ایدنلره قاچمق، اعتماد ایدنلره خدعه ایله مقابله ایدرلر.

ای امرای شرق، ای امرای مسلمین! نقض و تغیردن مصون اولان احکام الٰهیه ایله تدین ایده‌جك زمان حالا کلمدیمی؟ ای مسلمان امراسی! حس ووجدانکزه مراجعت ایده‌جك زمان حالامی حلول ایتمدی؟ حوادث ایامك ارشاد، مصائب زمانك دلالتیله عمل ایده‌جککز وقت کلمدیمی؟ هم کندی الیکز، هم ده اعداکزك اللریله نه‌ولریکزی تخریب ایتمکدن واز کچمك زمانی یاقلاشمادیمی؟

« ای امرای عظام؛ شوراسنی یقیناً بیلیکزکه سز اونلری نه‌قدر سوسه‌کز اونلر سزی اونسبتده تحقیر ایدرلر. « ها أنتم اولاء تحبونهم

ولا یحبونکم ...» آرتیق شمدی‌یه قدر تعقیب ایتدکاری پلانك نه اولدیغنده هیچ شبهه قالدیمی ؟. «ان تمسسکم حسنة تسؤهم وان تصبکم سیئة یفرحوا بها »

« ای امرای اسلام ! بر آزده اولاد وطن ، اخوان دینکزه طوغری مسارعت ومبادرت ایدرك اجانبه کوستردیککز توجهك بر آزینی‌ده اونلره چویرك؛ الك‌اعظم خیر ومنفعتی، الك بیوك یاردیمجی‌یی اولاد وطن ، اخوان دین ایچنده بوله‌جقسکز . آرتیق ، بوندن صوکره اولسون سنت النهیه‌یه اتباع ، صاپمش اولدیغکز کریوهٔ ضلالدن قورتولمق ، او اسفل سافلینه بر دها یووارلانمامق ایچون اوامر ونواهی سبحانیه‌ده‌کی حکمت بالغه‌یه مراعات ایدیکز ! بو فلاکتلرك اسبابنی حالا کورمدیکزمی ؟ اکلامدیکزمی ؟ حس ایتمدیکزمی؟ بوغفلت ، بو بصیرتسزلك نه زمانه قدر دوام ایده‌جك ؟ « اناالله وانا الیه راجعون »

آقسه‌کیلی

احمد حمدی

فلسفه

اخلاق اسلامیه‌نك اساسلری

٥

دین اسلامك تأسیس ایتدیکی مسئولیت — هر عقل‌سلیمك بلا تردد قبول ایده‌جکی — مسئولیت شخصیه‌در . هیچ برکیمسه دیکرك عملندن مسئول اولماز . مؤاخذه وعتابه اوغرامانز . بوندن طولاییدرکه دین‌اسلام آبا واجدادك معصیتندن‌اولاد واحفادك‌مسئول اولماسنی متضمن اولان « معصیت اصلیه Péché originel [*] نظریه‌سنی پك آچیق رد ایدیور . آتیده‌کی آیات کریمه‌یی برکره اوقویالم !

— « ولا تزر وازرة وزر اخری = کناه ایشله‌مك شانندن اولان هیچ برکیمسه دیکرك کناهنی یوکلنمز . »

سورهٔ زمر آیت ۹ ، سورهٔ فاطر آیت ۱۹ ، سورهٔ انعام آیت ۱٦٤ ، سورهٔ اسرا آیت ۲٦ .

— « قل اطیعواالله واطیعوا الرسول فان تولوا فانما علیه ماحمل وعلیکم ماحملتم وان تطیعوه تهتدوا وما علی‌الرسول الاالبلاغ المبین = سن اونلره دی‌که : اللهه و رسولنه اطاعت ایدیکز ، اکر اعراض ایدرسه‌کز رسولك امر تبلیغده کندیسنه تحمیل اولنان مسئولیت آنجق کندیسنه،امر اطاعتده ده سزه تحمیل‌اولونان‌مسئولیت آنجق سزه راجعدر . مع مافیه اکر اوکا اطاعت ایدرسه‌کز هدایتی بولورسکز . رسول ایسه سزه قاریشماز . اونك وظیفه‌سی یالکز آچیقجه تبلیغ ایتمکدن عبارتدر . » سورهٔ نور آیت ۵۳ .

— « یاایهاالذین آمنوا علیکم انفسکم لایضرکم من‌ضل اذااهتدیتم الی‌الله مرجعکم جمیعاً فینبئکم بما کنتم تعملون = ای ایمان ایدنلر ! سز کندیکزه باقیکز . سز هدایت یولنده اولدقدن صوکره ضلالتده قالانلرك صاپیقلغندن سزه ضرر کلمز . هپکزك مرجعی اللهدر . یاپدیغکز شیلری ایشته اوزمان سزه بر بر او بیلدیرر . » سورهٔ مائده آیت ۱۰٤ .

— « یاایهاالناس اتقوا ربکم واخشو یوماً لایجزی والد عن ولده ولا مولود هو جاز عن والده شیئاً = ای ناس ! ربکزدن صاقینکز . اویله بر کوندنده قورقکزکه هیچ برپدر اولادینه بدل هیچ برمکافات ومجازاته معروض قالماز . هیچ بر مولودده کندی پدرندن طولایی هیچ بر مکافات ومجازات کورمز . » سورهٔ لقمان آیت ۳۲ .

— « تلك امة قد خلت لها ما کسبت و لکم ما کسبتم ولا تسألون عما کانوا یعملون = ایشته اونلر کلوب کچمش بر امتدر . قازاندقلری کندیلرینه ، سزك ده قازاندیغکز کندیکزه‌در . اونلرك یاپمش اولدقلری شیلردنده سز مسئول اولمازسکز . » سورهٔ بقره آیت ۱۲۸ .

دین اسلام مسئولیتك برکیمسه‌دن دیکر کیمسه‌یه تعدیه‌سنی یالکز ایشلنمش عملك ، خیر وشرك باشقه‌سنه ساری اولماسنه قصر ایدیورکه بونده‌کی اصابت‌ده محتاج ایضاح دکلدر . سورهٔ نحلك ۲۷ نجی آیت کریمه‌سنده :

— « لیحملوا اوزارهم کاملةً یوم القیامة ومن اوزار الذین یضلونهم بغیر علم الاساء مایزرون = تاکه اونلر قیامت کوننده کندی کناهلرینی کاملاً یوکلندکدن ماعدا برده آکلامه‌دن ، دیکله‌مه‌دن اضلال ایتدکاری کیمسه‌لرك کناهلرینی یوکلنسونلر . بویله‌لرینك کناهی نه فنا کناهدر ! » بویوریلیور .

کذلك بر حدیث شریفده : « من سن سنةً حسنةً فله اجرها واجر من‌عمل بها ومن‌سن سنةً سیئةً فله وزرها ووزر من‌عمل بها الی یوم القیامة = هرکیم ایی برعادت احداث ایدرسه هم بوسنتك اجرینه ، هم‌ده امت آنکله عامل اولدقچه آنلرك اجری مقدارنجه اجره نائل اولور . هرکیم‌ده فنا برعادت احداث ایدرسه قیامت کوننه قدر هم کندی عملنك کناهنه ، هم‌ده آنکله عامل اولانلرك کناهنه کرفتار اولور » بویوریلیور .

دیکر برحدیث شریفده‌ده : « اذامات ابن‌آدم انقطع عمله الامن ثلاث صدقة جاریة اوعلم ینتفع به اوولد صالح یدعوله = آدم اوغلی اولدیکی وقتده عملی منقطع اولور . یالکز اوچ شیده منقطع اولماز . بری صدقهٔ جاریه (یعنی کوپرو، مسجد ، خسته‌خانه ، مکتب وامثالی

---

[۱] خرستیانلر آدم علیه‌السلامك معصیتندن طولایی بوتون بنی‌آدمك کرفتار لعنت ومستحق عذاب آخرت اولدیغنه وخالق ذیشانك عیسی علیه‌السلامك مظهرندن بوعالم کون وفساده قاریشارق کندینی صلب ایتدیرمك صورتیله ابنای آدمه فدا ایتدیکنه قائلدرلر . ایشته « معصیت اصلیه » آدم علیه‌السلامك بوتون اولادینی بلای سرمدی‌یه کرفتار ایدن زله‌سندن عبارت اولمش اولور .

خيرات) ، ديكرى كنديسندن انتفاع اولنان بر علم اوچنجيسى‌ده كنديسنه خير دعا ايدن بر ولد صالح . »

ديكر بر حديث شريفده‌ده : « الدال على الخير كفاعله والدال على الشر كفاعله = خيره دلالت ايدن كيمسه او خيرى ايشلين ، شره دلالت‌ايدن كيمسه‌ده اوشرى ايشلين كيدر. » ديبه وارد اولمشدر.

كوروليوركه كرك ذكر اولنان آيت كريمه وكرك متعاقباً ايراد ايديلن احاديث نبويه‌نك هيچ بنده باشقه‌سنك عمليله مثاب ويا معاقب اولاجغى كوستريلن كيمسه‌لر اساساً عملدن خالى دكلدرلر . هر برينك كنديلرندن باشلايوب آخره تعدى و سرايت ايدن برر عمللرى واردر . بركره كنديلرندن مسئولت ذاتيه‌لرى تحتنده صادر اولمش برر فعل خير وشر وياردر. صوكره بو فعللر برنى خيره سوق ايتمك ، برينك اكتساب ايده‌جكى خيره مانع اولمق ، برسنت حسنه ويا سيئه ابداع ايتمك ، تعليم علم ايتمك ، بعدالموت پايدار اولاجق برصدقهٔ جاريه تأسيس ايتمك ، اعمال خيريه‌سى باشقه‌لرينه سارى براولادك حسن تربيه‌سنه اعتنا ايتمك كبى شيلر اولديغنه نظراً نفع وضررلرى بالطبع چوق زمان تمادى ايديور . بناءً عليه بونفع وضرر تمادى ايتدكجه آنلره مترتب ثواب وعقابدن يعنى مسئوليتدن منشى اوللرينك‌ده حصه‌دار اولمسى پك طبيعيدر ، پك محقدر .

احمد نعيم

ادبيات

« وماظلمناهم ولكن كانوا انفسهم يظلمون = بز اونلره اصلا ظلم ايتمدك ؛ لكن اونلر ، كنديلرينه ظلم ايتديلر ، طورديلر . » فرقان حكيم

« نه يابدك ؟ « ليس للانسان الا ماسعى » واردى! »

« محمد عاكف »

نه يابدم ؟ يابديغم شيلر ، سراپا ذل وخسراندى ؛
بصيرتلر ، عقللر بر ضلال حسله طوغراندى ؛
فضائل فتنه‌لردن فيشقيران يانغينله هپ ياندى .
حقيقت ، باطلك سهباى اعدامنده صاللاندى ،
كورنلر ، باقدى كچدى ؛ حقى يوكسلمش كولر صاندى !

چاليشمق ، اولدى چوقدن هركسك مردود ومنفورى .
نيچون اوغراشملى ، تغييره امكان وارمى مقدورى ؟
يازلمش آلنه : انسان طالعك مقهور ومنذورى ؛
بو دنيا ايسته‌مزمش ، اويله چوقلق مرد غيورى ؛
نه يابسه‌ك چاره يوقمش ... بكله‌يورلر ظالبا « صور » ى !

بوتون افكارمز ، اعمالمز ديندن اوزاق دوشدى ؛
ضلالتلر ، فضاحتلرله هم اقدام اولوب اوشدى .
صداقت ، استقامت آغلامش دنيايه كوسمشدى .
تعفف ، ايكله‌مش سيماى فحشايه توكورمشدى .
عواقب بين اولان كوزلر ياشارمش، چونكه : كورمشدى !

ريالر ، مفسدتلر ، طويما بيلمز احتراصلر وار ،
وطنمش ، پك عزيزمش ... اويله شيءدن وارمى هيچ آكلار ؟
« آليرلرمش ، اولوريا ؛ ايسته‌ينلر وارسه : آلسينلر ! »
ده‌ين حاللر ، طورلر ؛ شيمدى مسكينلر له‌بر آغلار !
يتشدك بغى تأديبه نهايت اى بويوك قهار !

نه‌در حريت آكلار ظن ايدردك ملت اللهم !
دير اولدى برده‌باقدق ، دونكى ارذل « بن‌ده بر شاهم ! ».
بوكون محجوبدر يوكسلمه‌دن ، يرلرده‌در آهم !
— نه‌يوزله يالواريم انسان‌ده دير يارب عذر خواهم ! —
ناصل بن رحم وشفقت بكله‌ييم . هيهات ، كمراهم .

مكر پك دور ايمش ، بزدن اوت معناى حريت .
مكر لافدن عبارتمش ، بوتون دعواى حريت .
مكر سرسم ايدرمش بزلرى انحاى حريت .
ديمك بيهوده اولمش ، هپ بزم غوغاى حريت .
الٓهى ! قورقارم ديرلر ، بوتون اغواى حريت .

سنك قانونلرك ، سنتلرك عادلدر اى خلاق !
بوتون منقاد امرك وارلغم : پروجد واستغراق .
سنك آياتكه مرآتدر انفس و آفاق .
اولى‌الابصار ايچون يوقدر بوتون بونلرده براغلاق .
الٓهى ! اولماسين اسلام ايچين ، « محو اولمه » استحقاق !

الٓهى ! ظلمى ترويج ايلمكدن شانى برترسك ؛
ستمكارانه « مؤمندر » ديمز ، لعنتلر ايلرسك .
باق اى بيچاره ملت ، آرتيق اللهدن نه‌بكلرسك ؟
سنك اهاليتك يوقكن ناصيل طوتسون ظفر ويرسين ؟
سن اى قدرتلى اللهم بويوكسك ، عدله رهبرسك !

علم يوق ، حاكميت جهله قالمش ، شرده كوك صالمش .
سفاهت سعيى بوغمش ، اوسته‌لك باق صيت وشان آلمش .
فضيلت موقعندن دوشمش ، انسانيت آلچالمش ؛
ديانتدن، ادبدن ، دم اورانلر وارسه آبدالمش!
الٓهى ! عقل واذعان وير ، بينلر طام طاقير قالمش !

آچیلسین کوزلر آرتق ، چیقماسین یوللر عدمکاهه .
بوکون شونلردر انسانی ایدن ایصال شهراهه :
دیانت ، معرفت ، صنعت ، تنزل ایتمه‌مك جاهه ،
یاقیشماز باشقه خصلت شیمدی برقوم مدد خواهه .
زمان ، رحم ایتمه‌یور ، آلدانمایور بیك آه وایواهه .
تحملر کرك تبدیل یوقدر سنة اللهه ! [*]

[*] ولن تجد لسنة الله تبديلا .

نوزاد آیاس.

هانی یکرمنجی عصر ؟...

مدنیت زانفوجلرینه

ینه دون بر آلای « اولمغله ، بولنمغله » [۱] کبی ،
هذیانلرله یورولدمده « آمان یاربی ! .
بزه جدیتی ابراز ایده‌جك برفرد یوق
وارسه کونده‌ر کوره‌لم یوقسه کیدیش‌یك‌بوم..ق »
دیه شکوا ایدیورکن تلفون ووردی :
— آلو ...
— متصرفلغه ألقاب (!) یازه‌لمی ؟..
— یاهو ؟..
بونی کیم صوردیریور ؟..
— ا کلامدم ؟..
— کیم صوریور ؟...
— ممیز [۲] بك صوریور .
— بیلمیورم ،
طور ، طور ، طور :
متصرفلغه « رحمتلی أفندم » دیکز .

دیه‌رك ، ناقلی آصدم یرینه باق ایشمز ،
قالامش اویله‌یا!.. ألقابی(!) دوشونمك صره‌سی؟.
اولیورکن قوجه برمملکت ، ایل مسخره‌سی ...

❦

أوه کلدمی ؟ اوکون چکدیکم آلام شدید
پش چشممده ایدر هربری بر « رسم کچید »
کلدم آقشام ینه مستغرق دریای کدر ..
خواه ، ناخواه اوقودم بر ، ایکی پژمرده اثر .
بلکه تعدیل تأثر ایدرم زعمیله ...
اوقودم ؛ آکلامادم ، سودیکم آثاری بیله .

❦

— یاتسودن صوکرا کلینمز آما درلشمك ایچین
سزی . تصدیعه قرار ..
— یو ... بیورك ، خانه سزك .
بیلمه‌کز حالت روحیه‌می مجنون کبی‌یم ؛
هله آکلات باقالم واری حوادث ؟..
— آبکم ...
اونی هیچ صورمه‌یکز دوشدیکمز ، بك مهالك :
کوریش ، حفره‌یی بز کندیمز احضار ایتدك .
کولیبور آوروپا تدقیق ایده‌رك احوالی ،
ینه اوصلانمیورز ؛ حفرهٔ اضمحلالی ،
محترص ألارمزله قازیبورکن ، ألبت ،..
براقیرلرمی ؛ حاضر اورته‌ده اعلا فرصت .
— نه دیسه‌ك دوغرو برادر ! یالکز آوروپانك
بزه کوستردیکی وضعیته ، بر « قحبه قادین »
بیله ؛ مردانه دکلدر .. دیه اصرار ایتسه
بویله برحقلی سوزی رد ایده‌من برکمسه
— مشترك بر « نوطه » دوستانه ایمش (!)

— هم نه‌قادار (!) ..
بونده‌کی مقصدی اطفال سبقخوان آکلار .
قوجه بردولتی تهدید ایدیورلر رسماً
« هانی یکرمنجی عصر » ترکاره‌باربار (!) دیرکن ...

أمین خاکی

[۱] محررات رسمیه‌ده مستعمل کلماتدندر .
[۲] « ممیز » مشدد ایسه‌ده اکثر کاتبلر شده‌سز تلفظ ایدرلر .
أ . خ

مقالات

حسبحال

وقتیله کاله دیمشلرکه :

« حیاتی قورتارمق امیدیله چاریبنوب طوران ، کاه صاغنه ، کاه صولنه باش اوران شوزواللی ملت ایچون ایلریده برفلاکت محقق کورونیور . فقط عجبا اودورهٔ فلاکت نه‌وقت کلوب چاته‌جقدر ؟ »

بوسوأله قارشی کال شوحکایه‌یی سویله‌مش :

« قیرسردارینك بری‌قاریشیق بررؤیا کورمش . کیجه لدیکی‌برده کوی اوطه‌سی ایمش . صباحلین اویانمش ، اوجاق باشنده طابانلرینی قیزدیران کوی قودامانلرینه « ایچکزده دوش‌ وره‌جق آدم وارمی ؟ » دیمش . اونلرده خلیل عمی‌یی صاغلق ویرمشلر .

— ها باقالم خلیل عمی ، شونم دوشمی یوریور .

— خیردر انشاءالله .

— ربم خیرلر ویرسین . بوکیجه آلتمه برحیوان چکدیلر ، بیندم . لکن نه‌ایدی بیلمیورم . آتمی دیسه‌م ، اشکمی دیسه‌م ، قاطیرمی دیسه‌م ... سوردم کیتدم ، واقعا بریرلردن کچدم . اما فرقنده دکلم : نارلامی دیسه‌م ، چایرمی دیسه‌م ، باغمی دیسه‌م ، باغچه‌می دیسه‌م ... دیرکن قارشیمه ایکی اوچ کیشی چیقدی . بونلرکیمدی ؟ بك‌طانیه‌مادم : بیلدکمی دیسه‌م ، یابانجی‌می دیسه‌م ، خیرلی‌می دیسه‌م ، خیرسزمی دیسه‌م ، دوست‌می دیسه‌م ، دشمن‌می دیسه‌م ... اوزاقدن برقارالتی بلیردی . صانیرم بویوجك‌بریاپی ایدی . فقط ایی سچه‌مدم : خان‌می دیسه‌م ، حمام‌می‌دیسه‌م ، قیشله‌می‌دیسه‌م ، مسجدمی‌دیسه‌م ...

خلیل عمی ذمی کبی امی اولمقله برابر غایت ذکی برآدم ایمش . بو « دیسه‌م » لرك دها بك چوق اوزایه‌جغنی کورنجه طاقتی قالمامش :

— آکلادم اوغلم آکلادم . الله سنك بلاکی‌ویره‌جك . چونکه بوکیدیش اونی کوستریور ! اما بوکون‌می دیسه‌م ، یارین‌می دیسه‌م ، یوقسه اوبر کون‌می دیسه‌م .. اوراسنی کسدیره‌میه‌جکم ! دیمش . »

***

حکایه اوقدر آچیق‌که : هیچ ایضاحه تحملی یوق ؛ بزم حالمزه اودرجه‌ده اویغون‌که : دها ایسی بولونه‌ماز . أوت ، مسلکسزلکك ،

بصیرتسزلکك بو مرتبه‌سی انسانی فلاکت اوچورومندن باشقه بریره کوتورمز . قوللاندیغی واسطه‌یی ، کیده‌جکی یولی ، قارشیسنه چیقان آدمی طانیمایان ، حتی طانیمق لزومنی طویمایان ؛ راست کلن یولی طوتمقده ، راست کلن غایه‌یه طوغرو یورومکده تردد ایتمه‌ین قیر سرداری قفالی برملت ایچون عاقبت خیرلی چیقسه‌یدی ، یاکاش برایش اولوردی .

محمد عاکف

فضائل جهاد حقنده مؤلفات عثمانیه

جهاد ، که تحقق وجوبنده هرمؤمن ایچون برامر معروفدر ؛ بونك فضائلی همان هرکسجه اجمالاً معلوم حکمنده‌در . انجق غزوات وشهادته متعلق عقائد مقدسه‌نك تأثیر لاهوتیسیله حائز شرف کرانبها اولان جهاد نه کبی احوالده فرض کفایه وهانکی خصوصاتده فرض عیندر ؟ سبب وحکمتی ندر ؟ استطاعت بدنیه ومالیه‌یه مالك اولانلره امر ایلدیکی وظائف اشتراکیه ایله بوبابده کوستریله‌جك اعتنای فداکارانه‌نك تأمین ایده‌جکی محاسن ومثوبات نه‌دن عبارتدر ؟ بونلردن امتناع وتباعد وقوعی حالنده تولد ایده‌جك تأثیرات وعقوبات ، نه‌درجه‌یه قدر واره بیلیر ؟ آز چوق بواحکامه تشمیل وقوف ایدلمك الزمدر . آیات کریمه ایله ممدوح الهی واحادیث نبویه ایله مظهر تبجیل نامتناهی اولان جهاد ؛ دین ، ناموس ووطن کبی روابط معززه‌نك حفظ وتأییدینه متعلق اولدیغی ایچون اهل ایمانك اواحکامی استکناه واکتساب ایتمکدن قصر همت ایتمسی اصلا روا کوریله‌مز . مسئلهٔ جهاده دائر درمیان ایدیله‌جك بربحث ، ایراد اولنه‌جق برکلام لسان قدرت اولان آیات کریمهٔ فرقانیه‌دن اقتباس فیض ایدلمك وناشر حکمت بولنان احادیث جلیلهٔ رسالتپناهیدن استناره اولنمق صورتیله موضوع وغایه‌سنك علویتی نسبتنده مزین ومدلل اولور ایسه مقصود اولان تأثیر بلیغی حصوله کلیر . بونك خاصیت مؤثره‌سی الزیاده ایراد نطق وخطابتله تشریح مزایاسنه کیریشلدیکی وقت رونما اولور . سائر فروضات اسلامیه کبی فرض جهاد حقنده‌ده اوکرنلسی وجوب قوی درجه‌سنده بولنان معلومات ووظائف مشروعه‌نك نشر وتعمیمی نه مرتبه محسنات عالیه‌یی داعی اوله‌جغی وارستهٔ تصوردر . بناءً علیه رجال علمیه‌نك جوامعده وعظ ونصیحت اثناسنده بومبحثده مندمج احکام و دقایق قدسیه‌یی قلوب مؤمنینه نقش والقا ایده‌جك صورتده شرح وتبیین ایلملری ، اره‌ده ضره‌ده اختلاس وقت ایله بوبابده تألیف اثار ایله‌ده تعمیم فوائد ایتملری حقیقةً بروجیبهٔ حمیت ودیانتدر . کرچه حقوق دولده حقوق وایجابات حربه دائر مباحث مهمه موجود ایسه‌ده هرکسك بونلره تحصیل اطلاع ایتمسی محال ومسئله‌نك مادی ومعنوی اقسامی حقنده کتب فقهیه‌ده وبعض رسائلده مندرج ابحاث ومعلومات متنوعه ووجائب دینیه ووطنیه‌نك ادراك واحاطه‌سنه وثمرات مبجله‌سنك تأمین حصولنه حقیله خادم اوله‌جغی بربرهان ذی کالدر . خزائن اثار عثمانیه‌دن مستفید اولدیغم صیره‌ده مؤلفین عثمانیه‌مزك علوم وفنونك هر قسمنده تتبعات ونشریات ارشادکارانه‌ده بولندقلری کبی امر جهاد حقنده‌ده اجرای تعمیقات وتتبعاتدن کیروطورمامق وبوبابده‌ده اخلاقه برخیلی آثار کزیده براقمق اولدقلرینی نظر شکران ومنتله کوردم . بونلرك تدارك ومطالعه‌سی اخوان دینك تزاید استفاده‌لرینه وبومبحثده دهازیاده تنویر افکار وکفتار ایتملرینه مدار اولور ملاحظه‌سی ذهنمه تبادر ایتدی . بناءً علیه بونلرك مؤلفلریله برابر بروجه زیر عرض اسامیسنی لازمهٔ قدر شناسی اتخاذ ایلرم :

١ — (ترجمهٔ سیرکبیر) ١٢٣٨ ده (آیدین) ده وفات ایدن (خواجه منیب) افندی طرفندن ترجمه اولونان بواثرعالی وجسیمك اکثر مندرجاتی فضائل جهاد ایله بوکاعائد مواد لازمه‌دن باحث اولوب مطبوعدر .

٢ — (رسالهٔ فضائل جهاد) ٩٠١ ده استانبولده وفات ایدن (خطیب زاده محیی‌الدین افندی) طرفندن مؤلفدر .

٣ — (رسالهٔ فضائل جهاد) ٩٢٠ ده استانبولده وفات ایدن (کیرماستیلی یوسف افندی) طرفندن مؤلفدر .

٤ — (رسالهٔ فضائل جهاد) ١٠٢٦ ده حجازده وفات ایدن (مناسترلی قاضی محمود افندی) طرفندن مؤلفدر .

٥ — (رسالهٔ فضائل جهاد) ١٠٧٠ ده مصرده وفات ایدن (قونوی نوح افندی) طرفندن مؤلفدر .

٦ — (مهمات الغازی فی میادین المغازی) آلای مفتیسی (قیصریه‌لی محمد فکری افندی) طرفندن مؤلف اولوب مطبوعدر .

٧ — (رسالهٔ فضائل جهاد) ١٣١١ ده استانبولده وفات ایدن (کوموشخانه‌لی) (حاجی احمد افندی) طرفندن مؤلف اولوب مطبوعدر .

٨ — (نیل الرشاد فی امر الجهاد) : ١١٥٦ ده طریق حجده وفات ایدن (میرزازاده سالم) افندی طرفندن مطبوعدر .

٩ — (فضائل جهاد) : ١٠٠٨ ده درسعادتده وفات ایدن شاعر مشهور (عبدالباقی) افندی طرفندن ،

١٠ — (رایات النصر والارشاد) : ١٢٧٢ ده کوستندیلده وفات ایدن مفتی (محمد شمعی) اوفندی طرفندن ،

١١ — (سیف الجهاد فی نصر العباد) : ١٣١٨ ده درسعادتده وفات ایدن (ادرنه) مفتیسی (محمدفوزی) افندی طرفندن ، مطبوعدر .

١٢ — (عماد الجهاد ـ فضائل الجهاد) : (درویش علی بن مصطفای بوسنه) وی طرفندن مؤلفدر .

١٣ — (نهج الرشاد فی امر الجهاد) مفتی (احمدحنظی) افندی طرفندن مطبوعدر .

١٤ — (تشویقات الجیاد فی الغزو والجهاد) : ١١٣٠ ده وفات ایدن (عبدالرزاق بن عبدالفتاح لادقی) طرفندن ،

١٥ — (فضائل غزا ـ مناقب جهاد) علی غالب بك طرفندن مطبوعدر .

۱٦ — (کوکب المسعود فی کوکبة الجنود) ۱۲٦٤ ده وفات ایدن محافلر شیخی زاده (محمداسعد افندی) طرفندن مطبوعدر .

۱۷ — (دستورالمجاهدین لعزالدین) فریقان کرام متقاعدلرندن قیصریه‌لی (مصطفی حلمی پاشا) طرفندن مطبوعدر .

۱۸ — (تحریض المجاهدین) فضلادن حانیه‌لی (احمد) افندی طرفندن .

۱۹ — (رسالهٔ جهاد کبیر) ۱۱۵۱ ده استانبولده وفات ایدن صاحب کتبخانه (جاراه ولی‌الدین) افندی طرفندن .

۲۰ — (فضائل رمی) ابن روشن دیمکله مشهور شیخ (محمد خطیب) طرفندن .

۲۱ — (رسالهٔ ارشادیه ـ فضائل جهاد) مدحت پاشا وابوری امامی (حاجی عبدالمجید حامد افندی) طرفندن .

۱۲ — (طریقة الجهاد) ۱۷۰٦ ده وطنی اولان (موره) نك (تب ـ استفه) شهرنده وفات ایدن (آتنه) مفتیسی (پرتوی علی) افندی طرفندن .

۲۳ — (حکمة الغراء فی فضائل الغزاء) (خواجه منیب افندی) طرفندن .

۲٤ — ترغیب المجاهدین الی نکایة اعداءالدین . [عصر مجید خانیده شیخی آلای باشی امام مصطفی عاصم بن محمد] .

بروسه‌لی محمدطاهر

سیروز فاجعه‌لری

مدنی آوروپانك حق چیکنه‌یه‌رك میدانه چیقاردقلری بالقان بچلری یکرمنجی عصرده ولی نعمتلرینه ، نرونلری رحمه کتیرن ، شیطانلره بادیٔ حجاب اولان قانلی لکه‌لرله ملوث بر تاریخ ، بر تاریخ فجیعه نما عرض ایتمکله غالبا تحدیث نعمته چالیشیورلر .

مدنیتك پرستشکاری ، انسانیتك حامیٔ شفیقی ، ظلمك دشمن بی امانی اولدیغنی هر آن ، هر وسیله ایله شرقلیلره قارشی بر غرور متعظمانه ایله اعلان ایدن آوروپا ایسه بوغدارشقیلرك ملعون جنایتلرینی کورمامك ، ایشتممك ایسته‌یورمش کبی اونلرك عنید بر حامیٔ شکیمه‌داری طوریله متصل شرقه یوکلنمك ، شرقی ازمك ، هلالك شعشعهٔ بقیه‌سنی‌ده بوس بوتون سوندورمك عزم قطعیسنی کوستریور .

غربك کرسیٔ پراحتشامندن شرقه درس مدنیت ویرمك خلیاسیله دمکذار اولان ، بزی جهل ایله ، باربارلقله اتهام ایدن مدنی آوروپا (!) نك سترهٔ تمدین آلتنده نه کثیف بر غیظ تعصب بسله‌دیکنه صلیب نامنه آچیلان شو ملحمهٔ خونین پك سوزشلی بر وسیلهٔ تظاهر اولمشدر .

اویله‌یا ! درت کون اول روم ایلی‌ده ـ ینه بو قانلی شقیلرك تشویقیله ـ ظهور ایدن حادثه‌لری مسلمانلره عطف ایده‌رك بزی هر کون بر صورتله عنید وجبار برطور ایله تهدید وتضییق و مطبوعات ستونلرنده ترکلره قارشی الك غلیظ شتوملر صاوورمقله اظهار کین ایدن مدنی آوروپا ، بوکون صلیب نامنه ارتکاب ایدیلن هتك عرضلری ، قتل عاملری ، یغما وتخریبلری صموت وصبور . لال وابکم یالکز تماشا ایدییور واحتمال که بو فجیعه‌لری تماشادن ؛ تیاترو صحنه‌لرنده معصوم محبوسینی وحشی حیوانلره پارچالاته‌رق ذوقیاب اولان قرون ماضیه انسانلری قدر اولسون ؛ برحس تأثر طویمیور ، طویه‌میور . بو فجیعه‌لری تلعین ایده‌جك قدر حسیات عالیه ایله متصف اولان بر قاچ عالی وجداندن فوران ایدن صدای نفرین ایسه بالقانلیلرك داستان ظفرلری حقنده موجه‌دار اعتلا اولان غلغلهٔ شاباش آره‌سنده سونوب کیدییور .

بدبخت انسانیت ! سن یکرمنجی عصرده ؛ بیچارجه معصوم چوجوقلرك ، طالعسز کنج قیزلرك ، هرمدیده اختیارلرك صیرتلان یوره‌کلی برسوری جلاد النده پارچه‌لانمه‌سنه تحمل ایده‌جك ، نوحهٔ معصومینی طویه‌میه‌جق ، شیطانلری اورکوتن جنایتلری آلقشلایه‌جق بر درکهٔ سفیله‌یه‌می سقوط ایتملیدك ؟.. انسانیت پرور آوروپانك علوی وجدانلری نره‌ده ؟ تایمسلر ، تانلر ، فیغارولر ، دیلی میللر نیچون سکوت ایدییورلر . نیچون مظلوملری تحقیر ، ظالملری تبجیل ایتمك درکه‌سنه دوشیورلر .

عجبا ماتمزده معصوم بر کتلهٔ انسانیه‌نك انین واپسینلرینی ایشتمه‌مك ایچون صماخ مرحمتلرینی صیم صیقی قاپامقله وجدانی بر تأثر اولسون حس ایتمیورلرمی ؟ مدنیت پیشداری اولدقلرینی اعلاندن فارغ اوله‌میان بو منور (!) انسانلر انسال مستقبله نك حضور عدلنده نه‌قدر وضیع بر درکه‌یه سقوط ایتدکلرینی دوشونه‌رك قیزارسونلر !

امان یارب ! مکر حرص ، منفعت کبی آلچاق حسلر بشریتی هر تورلو مزایای نجیبه‌دن صویه‌جق قدر بر قدرت سحاره کوستره‌بیلیر ایمش !

مکر جهانه عدالت ، مساوات واخوت اساسات عالیه‌سنی تعلیم ادعاسنده بولنان بر قسم مطبوعات ، پولتیقه‌جیلغك پك سفیل احتراصلریله فضائل انسانیه و ایجابات اخلاقیه‌یی چیکنه‌یه‌جك قدر کوچوکلکلره تنزل ایده‌بیلیرمش !

خایر ، خایر ، بز بر انسان اولمق صفتیله بشریتك بو قدر ملوث چامورلره بولانه‌جغنه قانع اوله‌میور و بوکا اینانمق ایسته‌میورز . افسوس که وقوعات هر کونکی جلوه‌لریله بزم بو عقیده‌مزی صارصیور ، قوتدن دوشوریور .

مع مافیه ینه بز محترص ، منفعت جو آوروپا فوقنده حسیات نجیبه ، فضائل بشریه ایله متحلی برده متفکر آوروپا بولندیغنه قناعت ایدییورز . ایشته بو قناعتدر که بزه شو سطرلری یازدیرییور . پولاد قدر سرت ، صخور قدر بی‌حس اولان قلبلری بیله پارچه‌لایه‌جق شناعتلرله مالامال بر سلسلهٔ خونین تشکیل ایدن (سیروز) فجایعی

بویوکسك وجدانلی انسانیت پرور ارباب مدنیتك انظار تقبیحنه عرض ایدییورز .

بالقان مظالمی، بالقانلرده دوکیلن قانلری ، یاقیلان خانمانلری ، بوغازلانان معصوم انسانلری صلیبك بر مظفریتی شکلنده پرغرور آلقشلایان سفیل پولتیقه‌جیلرك بی‌حس وجدانلری بو فجیع لوحه‌لردن‌ده متأثر اولمیه‌جغنی بیلمزدکاز .

اونلر هرطرفی قاپلایان بویغین بیغین اجسادك ، نهرلر تشکیل ایدن ومعصوم قانلرینك. آچ. پریشان سوروتن بوانسان سوریلرینك منظرهٔ دلخراشی قارشوسنده ینه اصلا برحس تأثر ومرحمت کوسترمیه‌جکلردر .

چونکه کویلری، قصبه‌لری، وادیلری یایلالری طولدیران جسدلر اسلام ایدیلر . آقیدیلان معصوم قانلری، مسلمان چوجقلری، اسلام قادینلری‌در . یوقسوللقله ، آجلقله ، خسته‌لقله تلف اولمغه محکوم اولان بوبرسوری انسانلر، صلیبك ربقهٔ حمایه‌سندن‌خارج مسلمانلردر !

اونلرك یالکز مسلمان اولملری ، کندیلرینك احکام مدنیه‌دن خارج طوتلمه‌لرینه ، انسان صاییلمه‌ملرینه یکانه وقوی برسببدر .

دین عیسی‌نك تظلم نما بر تمثال شفقتی اولمسی ایجاب ایدن صلیبك ، معصوم قانلرندن متشکل حوضه‌لره آتیلمسی بیله بونلرك کین انطفا ناپذیرلرنی سوندوره‌مدی ، حالاده سوندوره‌میور !... بالقان حکومتلرینك خرستیانلرك تخلیصی (!) ایچون آچدقلری بوحرب مشئومده ارتکاب ایدیلن شناعتلر مدنیت خرستیانیه نامنه ابدی برلکه اولوب قالمیه‌جقمیدر . مدنی آوروپا کندی دینلرینك وسیلهٔ ظلم وقهر اولمه‌سنه داها نه وقته قدر تحمل ایده‌جکلردر ! بوتون انسانلره برحلم شفقتکار تعلیم ایدن ، برقارنجه‌نك بیله ایخیلتمه‌سنی اك بویوك برکناه صورتنده کوسترن حضرت عیسی نامنه ارتکاب اولنان فضیحه‌لر شبهه‌یوق‌که جزاسز قالمیه‌جق ، برکون پك مدهش برعکسی تأثیر کوستره‌جك، بوکون پیرامن عرشه قدر یوکسه‌لن واویلای‌معصومین فضاء بی‌پایان ایچنده بوش یره سونوب کیتمیه‌جکدر .

وسیعلم‌الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون !

* * *

سیروز وملحقاتنده بلغار مظالمی

بوهفته اداره‌خانه‌مزه هویتلری بزجه معلوم ظلمدیده ایکی دینداش مراجعت ایده‌رك بلغارلرك سیروز و ملحقاتنده ارتکاب ایتدکلری خونین فجیعه‌لرك نقلیله قلبلریمزی پرخون ، دماغلریمزی داغدار تألم ایلدیلر .

اك خائن صیرتلانلردن دها خونریز اولان بلغار جانیلرینك قانلی پنچه‌لرندن برتقریب قورتیلوب استانبوله کله‌بیلمش اولان بو بدبخت مسلمانلری دیکارکن اعماق سینه‌مزدن قوپان هیچقریقلری ضبط ایده‌میه‌رك ، شهقات المناکمزله اونلرك همدم اشکباری‌اولمشدق. بوخونین فجیعه‌لر اوقدر دهاش، اونسبتده سباعانه بر طرزده جریان ایتمش‌که، انسان ، وجدان ومرحمت دینیلن مزایای بشریه‌دن بتون تجرد ایتمش ، شیطان طینتلی ، ییلان قلبلی بو برسوری الحجوبهٔ مظالمله (بشر) نامی التنده برلشدیکنی کوره‌رك انسان اولدیغنه پشیمان اوله‌جغی ، انسانیت نامنه لعنتلر ، نفرتلر یاغدیره‌جغی کلیور .

وطنك بدبخت بر پارچه‌سنده، روم ایلینك زمردین بالقانلرنده ، آطه‌لرك رنکین کلستانلرنده ، اسلاملرك یکرمنجی عصرده صلیب نامنه اوغرادقلری بو مدهش قهرلر ، او بی امان ظلملر بوتون ملتك حافظهٔ انتقامنده دائما صیزلار بر جریحه حالنده قاللی وقاله‌جقدر . بوکون ملوث جامورلر التنده چیکنه‌نن ناموس ملتی بارین یوکسلتمك، یوکسلته‌بیلمك ، خونین پنچه‌لر آره‌سنده ازیلن معصوم دینداشلری، خائن جنوارلرك ملوث قوجاقلرنده‌تیتره‌ین‌مسلمان قیزلرینی‌قورتارمق، بوظلملرك انتقامنی آلمق، آله‌بیلمك ایچون‌قلبلریمز داها سریع ضربان ایتملی، روحلریمز داهاجوال وحساس‌اولملی، طمارلرمزده‌اجدادیمزك خون حماستی داها زیاده برفعالیتله جولان ایتملیدر .

یکرمنجی عصر مدنیتك بو فجیعه‌دیده بدبختلری (سیروز) استیلاسنی، سیروز قتل‌عامنی بزه شو صورتله نقل ایلدیلر :

تشرین اولك یکرمی اوچنجی صالی کونی اقشامی بلغارلرك‌سیروزه یاقلاشدقلری خبری بر سرعت برقیه ایله هر طرفه شایع اولدی . اساساً سیروز، بلغار استیلاسنه اوغرایان ملحقاتدن‌ورود ایتمش‌اولان مهاجرین ایله مالامال‌ایدی. بو خبر اوزرینه مأمورین‌ملکیه‌وعسکریه شهری ترك وسلانیکه متوجهاً حرکت ایتدیلر.

بلغارلرك طبع خونریزلرینی پك کوزل تقدیر ایدن، ملتجیلرك نقل ایتدکلری مناقب خونین ایله پردهشت وهراس اولان اهالی او کیجه‌یی قورقونج بر کابوس تلاش ایچنده کچیردیلر. ایرتسی‌چهارشنبه کونی آنات مدهشه‌یه بر صحنهٔ فجیعه‌دار اوله‌جقدی . فی‌الحقیقه او کون، قان ایچیجیلکی‌ایله‌مشهور بلغاراشقیاسندن (زانقوف) معیتنده‌کی اون بش شقی ایله سیروزه داخل اوله‌رق شهری تسلیم ایتدی . زانقوف یرلی بلغارلرله برلکده چهارشنبه ، پنجشنبه وجمعه کونلری اهالئ اسلامیه‌نك سلاحلرینی طوپلامقله مشغول اولدی. طوپلانیلان سلاحلر یرلی بلغار وروملره توزیع اولنیوردی .

تشرین اولك ٢٧ نجی جمعه ایرتسی کونی جنرال (قوواچه‌ف) اداره‌سنده اوله‌رق نودمقوزدن بشبیك بلغار عسکری شهره کیردیلر. جنرال، شهرده بولنان مستحفظ ضابطان وافراد عثمانیه‌نك حکومته جلب ایدلمسی امرینی‌وردی. بو وسیله‌ایله مسلح‌اشقیا، اسلام‌اولرینه هجوم‌ایده‌رك‌طوپلادقلری‌بش آلتی بیك‌اسلامی حبسخانه‌لره‌طولدیردیلر. بدبخت اسلاملر بوصورتله حبسخانه‌یه‌طولدیرلدقدن‌صکره ساعت سکز بچقده انسانیت ایچون ازلی برلکه‌اوله‌رق صحائف تاریخی تلویث ایده‌جك خونین صفحه‌لر باشلادی . جنرالك امریله ؛ یوزیکرمی بدبخت‌اسلام؛ اوکون حکومت ایچنده‌قورشونه دیزلدیلر . جنرال ، تویلری‌اوربرتن بوقانلی منظره‌یی برذوق سباعانه ایله تماشا ایدییور ، زمین مظالمده آل

قانلر ایچنده چیر پینان بو بدبخت شهیدلرك جان چکیشمه‌لرنی سیرایده‌رك اکله‌نیوردی . اورته‌ده هیچ بر سبب یوق ایکن مجرد یرلی شقیلرك تشویقیله ارتکاب ایدیلن بو فضیحه‌نك قربان غدری اولانلر آره‌سنده، هنوز عنفوان شبابنه طویه‌مامش، کنجلر بولندیغی کبی ، هرمدیده آق صقاللی برچوق اختیارلرده واردی . سیروزجه معروف ، صاری شعباندن غازیلیلی توتون تجاری حسین افندی ایله برادری ، مدرس امین افندی ، بربر تحسین افندی ، حاجی حسنی افندی زاده حیدر افندی کبی ذوات‌ده بومیانده زمرهٔ شهدایه التحاق ایلمشلردر .

فجایع بونکله ختامه ایرمدی . بوخونین وقعه ، بالآخره ظهور ایده‌جك اولان قانلی حادثه‌لرك برمقدمه‌سی ایدی . فی‌الحقیقه بووقعه‌دن صوکره‌درکه ابدیاً قلوب اسلامیه‌یی یاقه‌جق خونین ملحمه‌لر، انصافسز قتل‌عاملر توالی ایلمشدر. جنرالك امریله بلغار عسکری ، یرلی بلغارلر قودورمش جنوارلر کبی چارشولره، اسلام محله‌لرینه هجومه باشلادیلر. امان یارب ! اونه مدهش منظره ایدی . برقیامتدر قوپدی . زواللی اسلاملرك واویلای معصومینی کنبد آسمانی تیتره‌تیور ، جانخراش صدالر اورته‌لغه‌دهاش برغلغله صالیوردی، قوشانلر، اولنلر، دوشنلر، باغیرانلر، آل‌قانلر ایچنده‌سوروکله‌نلر، قادینلرك نوحانی، چوجوقلرك باغریشمه‌لری هیچ ، نه‌وت هیچ برشی بوقودورمش جنوارلری طوردیره‌میور ، متأثرایده‌میوردی . اونلر متصل کسیورلر،اوریورلر، اولدیریورلر ، پارچه‌لیورلر !.. وینه متصل طوغرایورلردی . آمان یارب !اونه‌حالدی ، اونه‌مدهش منظرهٔ خونین ایدی !

[بواثناده ناقل اومنظرهٔ مدهشه‌یی تکرار کوریورمش کبی برلرزهٔ نفرت وهراسله سیلکندی .. درین درین ایشیدیلن هیچقریقلر بوغازنی طیقامشدی . برفوران تلهفله طوغرولدی . مستعد سیلان اولان اشك تأثر باران مثال کوزلرندن آقیور وبزی‌ده اغلادیوردی . رعشه‌دار بر (اووف !...) چکدکدن صکره ینه سوزینه دوامله:]

نه‌وت ، بواویله مدهش برمنظره ایدی‌که یادی بیله بوکون تویلریمی اورپرتیور ، قلبمی پارچه‌لیور ، روحمی لرزه‌دار ایدییور . تاریخ بشریتك سیلنمز برلکه‌سی اولان بوکونده چارشوده ، پازارده ، خانده ، دکانده ، أوده، اوتلده اختیار ، کنج تصادف ایده‌بیلدکلری بیك ایکیوز (۱۲۰۰) اسلامی، بیك ایکیوز بدبختی برصورت فجیعه‌ده طوغرادیلر ، قتل ایتدیلر . قتل عام پك مدهش ، پك انصافسز ایدی . اولجه بلغارلر طرفندن حبسخانه‌یه طیقلمش اولانلرله اوته‌ده بریده ؛ بودوروملرده ، قویولرده ، طاوان آره‌لرنده ؛ صاقلانه‌بیلنلردن باشقه برفرد قورتیله‌مدی .

سوقاقلر ، پارچه‌لانمش ، طوغرانمش ، کسیلمش ، اورولمش ، اسلام جسدلریله لبالب طولمشدی . جنازه‌لر تمام اوچ کون سوقاق اورته‌لرنده قالدی . جانیلر آرتق اولدیره‌جك کیمسه بولامایئجه‌یه قدر جنایتلرنده دوام ایتدیلر .

فجایع بونکله‌ده بیتمه‌مشدی . سلانیکده یونانیلره تسلیم اولان افراددن اولوب مملکتلرینه عودتلرینه مساعده ایدیلن درتیوز (٤٠٠) عثمانلی عسکری ، جنرال (قوواچه‌ف)ك امریله پیاده‌قشله‌سی آرقه‌سنده ، خائنانه قورشونه دیزلدیلر . قتل عام جمعه ایرتسی کونی آقشامنه قدر بوتون انصافسزلغی بوتون دهشتی ایله دوام ایلدی .

حبسخانه‌یه طیقیلمش اولان اسلاملر محلی روم اشراف ومیتره‌بولیدینك شفاعتیله پازار کونی ساعت درتده تخلیه ایدلدیلر . قتل عامدن صوکره یغما وتخریب باشلادی . بلغار عسکریله یرلی خرستیانلر ، چارشولره آتلدیلر . اسلام دکانلرینك قاپولری قیرلدی . نه‌بولدیلرسه برجبه براقامق اوزره یغما ایتدیلر . سیروزده بشیوز قدر اسلام مغازه‌سی واردی . کافه‌سی یغما ایدلدی . یالکز بزاز محمد وتحافیه‌جی ویسل افندیلرك دکانلری یغمادن قورتوله‌بیلدیلر . محمد افندینك دکاننه قومشولری طرفندن (خاچ) قونلدیغندن وویسل افندینك دکانی‌ایسه ایچنده بولنان رومك دکانك کندیسنه عائد اولدیغنی ادعا ایتمش اولدیغندن یغمادن قورتیله‌بیلمشلردر .

دکانلر یغما ایدلدکدن صوکره یرلی خرستیانلردن هربری یاننه برقاچ بلغار عسکری آله‌رق اسلام اولرینه تعرض ویغمایه باشلادیلر. هیچ بر خانه بویغمادن قورتیله‌مامشدر . بلغار عسکرلری اولرده بوله‌بیلدکلری پاره وذی قیمت مجوهراتی آلدقدن صوکره متباقی اشیا وارزاق یرلی خرستیانلر طرفندن طوپلانیله‌رق کندی خانه‌لرینه نقل ایدلدیلر . یغما اثناسنده حبسخانه‌د چیقاریلان اشراف وعلماء محلیه‌دن برچوقلری پك فجیع حقارانه معروض قالمشلردر .

مشاهیر علمادن ، ورع واتقاسیله معروف طوپال اووه‌لی مدرس حافظ حسن افندینك خانه‌سنه کیرن شقیلر ، اوی طام طاقیر صویدقدن صوکره مجرد اسلاملرك الکبویوك عالمنه الکشنیع حقارتی یاپمق ایچون مشارالیهك صقاللرنی یولدیلر ، الیسه‌لرنی طون وکوملکه وارنجه‌یه قدر صویه‌رق انادن طوغمه چیریل چپلاق یاپدقدن صوکره دیچکلر ، توکروکلر آلتنده سوقاق سوقاق طولاشدیردیلر .

ینه علمادن چلنکرزاده عبدالله ومکتب اعدادی علوم دینیه معلمی عبدالله افندیلرك خانه‌لری یغما اولندقدن صوکره بیچاره‌لر سونکولر ، دیچکلرله بی‌تاب وتوان قالینجه‌یه قدر ضرب ایدلدیلر ، تجاوزات سباعانه‌نك انواعنه معروض قالدیلر . صاریقلری پارچالانه‌رق بوغازلرینه طاقیلدی .

الیوم سیروز سنجاغی داخلنده قتل‌عامدن قورتیله‌رق قاله‌بیلن اسلاملرده ییه‌جك ، کیه‌جك نامنه هیچ برشی قالمامشدر. هپسی آچ، صوسز ، چیریل چپلاق هرآن، هردقیقه اولومه انتظار ایدییورلر .

اشرافك چیفتلکلری یغما ایدلدی . اکثریسنك بنالرنی بیله یاقدیلر . شمدی سیروز وملحقاتنده هیچ برکیمسه نه‌فس ، نه‌ده صاریق کیه بیلیورلر. سوقاغه چیقه‌بیلنلر ، باشلرینه بلغار(شوباره) لری کیمك مجبوریتنده‌در . اشرافدن عاقل‌بك ایله مبعوث سابق ناشدبك ، دامادی جودت‌بك ، علمادن مفتی زاده اسعدبك ، روم معتبراننددن

بعضلرينك خانه‌لرينه التجا ايتمك صورتيله تخليص نفس ايده‌بيلمشلردر .

مبعوث سابق درويش بكى آرامق بهانه‌سيله اسلام محلاتنى سونكولى بلغار عسكرلرى محاصره ايتديلر . ومفتى عصام الدين افنديننك خانه‌سنى بووسيله ايله يغما ايده‌رك اشيا ونقود نامنه هيچ برشى براقمديلر .

بلغالر سيروزه كيردكلرى زمان ضابطاندن (استويه‌ف) نامنده برظالملى متصرف ياپمشلردى . بوغدار ، تمام بربچق آى اجراى مظالم ايتدكدن صوكره يرينه بلغارستانك آتنه سفير سابقى (حما مجيه‌ف) اسمنده ديكر برخائن كلدى. داها صوكره (وولقوف) اسمنده برده والئ عمومى كونده‌رلدى. اسلام اشرافى جان وماللرينك محافظه‌سى ايچون والى (وولقوف)ه مراجعت ايتدكلرى زمان كنديلرينه (جانكزى قورتارمغى دوشونيكز ، مال قايغوسى نه لازم !) جوابيله بلغارستانك تعقيب ايتديكى مسلك سياسى آكلاشمش اولدى. سيروز فجايعنى اشقيايه اسناد ايدن مدنى آوروپا حكومتلرينك قولاقلرى چينلاسون !.. جنراللر و دهاطوغريسى قرال فرديناند حكومتى روم ايلى‌ده‌كى اسلاملرى كوكندن قازيمق مسلكنى تعقيب ايتمه‌مش اولسه‌لردى اشقيا بركيمسه‌يى بيله اولديره‌مزلرى. هم نه‌لازم ، كرك اشقيا وكرك عسكره اسلاملرى قتل وماللرينى يغما ايتمكى امر ايدن بالذات آوروپانك تبجيل ايتديكى مدنيت اردولرينك قوماندانلرى، جنراللريدر ، بونلرى كوزيمزله كوردك، قولاغمزله ايشتدك!

فرديناندك اوغلى پرنس (بوريس)ك امريله براسلام كويى تماميله ياقيلدى . اهاليسى قادين، اركك چوجق بردانه قالمينجه‌يه‌قدر بارباراته بوغازلانديلر !...

(اسكى جامع) ناميله معروف سلطان مراد خداوندكار جامع شريفنك مناره‌لرى ييقيله‌رق كليسايه تحويل ايدلدى ، شمدى بو معبد قدسينك بالاى كنبدنده اذان محمدى يرينه چان سسلرى طنين انداز اوليور . ديكر جوامع شريفه‌نك كليملرى ، شمعدانلرى، كعبه اورتيلرى صوفيه‌يه كونده‌رلدى . بعضيلرينك تخته‌لرى بلغار عسكرلرى طرفندن سوكيله‌رك ياقيلدى . شمدى بوجامعلر آخور حالنه قلب ايديله‌رك ايچلرينه حيوانلر باغلانمقده‌در . مشهور (مولانا بدالدين سماوى) حضرتلرينك تربه‌سى ابدسخانه ياپيلدى . [*]

بلغار جانيلرى، ديرلرى اولديرمك، معبدلرى تخريب ايتمكله‌ده اكتفا ايده‌مديلر . مقابر اسلاميه بيله بوقابلسز باربارلرك تخريباتندن قورتيله‌مدى . مزار طاشلرى ، وصندوقه‌لر كاملاً قيرلدى. مزارلرى خاك ايله يكسان ايدلدى .

سيروزده هنوز قاچوب قورتيله‌ميان بدبخت وبيكس اسلاملرك ، اركلكرى قتل ايديلن قادينلرك احوال پرفجاعتنى سزه حقيله آكلاته بيلمك ايچون كلمه بوله‌ميورم . آچ ، صوسز، سفيل ، پريشان، هر كون هر كيجه جانيلرك هجوملرينه معروض بيكلرجه سفالت زده عائله‌لر ، بومدهش جهنمدن قورتلق، قورتارلمق ايچون تيتريورلر ، يالوا ييورلر.

هلالك زيرشفقتنده ، خدمتكارلق ، اوشاقلق ايتمكى بيله جانه منت بيليورلر. حكومتمزك كنديلرينى بلان قلبلى بوخائنلر الندن قورتاره‌رق اناطولى‌يه نقل ايتمك تشبثنده بولونمسنى آغلايه‌رق صيزلايه‌رق نيازايديورلر.

سيروز فجايعى بويله ! ماحقاته كلنجه : قضاو كويلرك برقسم اهاليسى اولجه (سيروز)ه هجرت ايتمشلردى . بوبدبختلرده سيروزده عينى فجايعه داها مدهش برصورتده معروض قالمشلردر . متصرف (استويه‌ف) ايله پوليس مديرلكنه ارتقا ايدن اشقيا رئيسى (زانقوف) مهاجرينك قصبه وكويلرينه عودت ايتملرى امرينى اصدار واعلان ايلديلر . قافلهٔ مهاجرين بلغار اشقيا وعساكرى آره‌سنده شهردن چيقاريله‌رق ميدان اعدامه سوق ايدلديلر . شهردن اوزاقلاشدقدن صوكره بو قافلهٔ محكومين ميانده‌كى اركلكلر ، چوجوقلرينك ، قادينلرينك آسمانلر تتره‌تن فرياد وفغانى قارشوسنده كاملاً طوغرانيلديلر . قادينلرله هنوز سن تميزه واصل اوله‌ميان چوجوقلرك باشلرينه خاچ قونيله‌رق تنصر ايتديرلديلر . زورله خرستيان ياپيلان بوزواللي‌لر ، الان بلغار جانيلرينك پنجهٔ خونينى آلتنده ازيليورلر. شمدى سزه قضالرك احوال فجايع نماسنه دائر قانلى وقعه‌لرى نقل ايده‌يم :

بلغارلر (پتريچ) قضاسنه كيردكلرى زمان ، حسن وآنى ، تناسب اندامى ايله مشهور بشيوز قدر باكر اسلام قيزلرينى طوپلايه‌رق حكومت قوناغنه طولديرديلر . ناموس وعصمتى جانى پنجه‌لرك خائن احتراصلرندن قورتارمق ايچون بوطالع زده قيزلردن برعفت مجسمه كنديسنى حكومت قوناغى پنجره‌سندن آته‌رق انتحار ايتدى . جوهر ناموسنك قانلى ديشلر آره‌سنده پارچالانمه‌سنى كورمكدن ايسه اولومك آغوش باردينه آتيلمغى جانه منت بيلدى ! بدبخت قيز ! بوكون پيرامن عرشه اعتلا ايدن روح عصمتك ، نوحات جانكداريله شبهه يوق عرش برينى بيله‌لرزه‌دار ايتمشدر. امين اول كه سن اولمدك! بوكون يازه‌لانمش برشير كبى قارشوسنده‌كى صانسارلره آتش كين وانتقام پوسكورن برملتك قلب احترامنده ابدياً ياشايه‌جقسك !... آنالرينك آغوش شفقتندن غصب ايديله‌رك حكومت قوناغنه جمع ايديلان بوبشيوز اسلام قزى قارداشلرينك ، بدبخت آنالرينك واويلاى انيندارى آره‌سنده (هديه) اوله‌رق صوفيه‌يه كوندرلديلر . پتريچ قضاسنه تابع بوتون اسلام كويليلرى تنصر ايتديرلديلر .

(منلك) قضاسنده‌كى بوتون اسلام كويلرى احراق ايدلدى .

---

[*] بدرالدين سماوى ترك علماسى آره‌سنده برخارقهٔ فضيلتدر . اخلافه انتقال ايدن آثار عاليه‌سى قدر كمالاتنك بيوكلكنى هرآن اثبات ايدر برر آبدات مخلده صاييلير . صوك عصرده يتيشن اوروپا حكماسنك پايهٔ عرفانه بدرالدين داها اوداورلرده ارتقا ايتمش‌دى . تلقينات عاليه‌سنى احاطه ايده‌مين تلميذانى مشاراليهك بادئ فلاكتى اولمشلردر. بدرالدين تدقيق وتتبع ايديله‌جك بردهاى كمالاتدر . شمدى‌يه‌قدر عثمانلى مورخلرينك ياكلش اتهاماتى آلتنده استحاله ايدن بوسيما ، اميداولنوركه قدر شناس ومتتبع ذواتك همتلريله رنك اصليسنده طانيله‌جقدر . بلغار شقيلرى ، مشاراليهك تربه‌سنه قارشى كوستردكلرى حرمتسزلكله علم وفنه اولان درجهٔ ارتباطلرينى اثبات ايتمشلردر . اعاظمه پرستش ايدن ، بدرالدينك افكار حكيمه‌سنى آلقشلايان آوروپا متفكرلرينك قلبلرى عجبا بوحالدن اولسون براضطراب حس ايتميه‌جكمى ؟

م . ش .

قتل عامدن قورتیلان اسلام قادین وچوجقلری بلغار خانه‌لرنده خدمتجیلك واوشاقلقله استخدام ایدیلیورلر .

قتل عامك الزیاده شدت ودهشتی (رازلق) قضاسنده وقوعه کلمشدر . رازلق‌ده ، ارکك ، قادین وچوجق نامنه هیچ بر اسلام قالمامشدر . بلغارلر بویدبختلری کاملاً جامعلره ، اولره طولدیروب صورت فجیعه‌ده احراق ایلدیلر .

(نوره‌قوب) قضاسنده ، قصبه داخلنده انجق اوتوز قدر مسلمان خانه‌سی قالمشدر . دیکرلری کاملاً یاقیلدیلر . جامعلره ایسه بومباقویه‌رق برهوا ایتدیلر . فقط نوره‌قوب کویلیلری بلغارجه ابی بیلدکلرندن بونلر قتل عامدن قورتیله‌بیلدیلر . جمله‌سی (تنصر) ایتدیرلدی . کنجلر عسکره آلنه‌رق بلغارستانه سوق ایدلدیلر . قیزلر ، یرلی بلغارلره تزویج ایدلدی . اهالیسی تنصر ایتدیریلن کویلر میاننده صاتوفجه ، پلاتینا ایله دوسپات حوالیسنی تعداد ایده‌بیلیرز .

(جمعهٔ بالا) قضاسی‌ده نوره‌قوبك معروض قالدیغی تخریباتدن قورتیله‌مامشدر .

(دمیر حصار) قضاسنه ملحق بوتون اسلام کویلری کاملاً قتل عام ایدلدیلر . اهالیسی صرف اسلامدن عبارت اولان (طوز چیلی) قریه‌سنده بوکون تك بر مسلمان قالمامشدر . بونلرك اراضی وخانه‌لری بختیار چیفتلکنده‌کی بلغارلره بخش وتوزیع ایدلدی . (وه‌تیرنا) قریه‌سنده برکونده ایکیوزاللی (۲۵۰) اسلام بوغازلانمشدر . کویده شمدی درت بش کشی قاله بیلمش واونلرده تنصر ایتمشدر . آشاغی پوروی ، یوقاری پوروی ناحیه‌لریله ، ماتیشا ، شوغووا کویلرنده‌کی اسلاملر کاملاً قتل ایدلدیلر . بوکون دمیرحصار ملحقاتنده هیچ بر اسلام قالمامشدر . یالکز پوروبلی سالم بك تنصر ایتمك وهمشیره‌سنی‌ده بربلغار اشقیا رئیسنه تزویج ایتمك صورتیله قتل عامدن قورتیله‌بیلمشدر .

کاملاً تنصر ایدن برقاچ اسلام کویلرینك امامارینی پاپاس یاپدیلر . دمیرحصارده‌کی مسلمانلر اولرینك قویولرینه آتیلمق صورتیله اولدیرلمشلردر . تحقیق ایتمك ایستیانلر ، بدبختلرك نعشلرینی بوکون بیله قویولرده بوله بیلورلر .

(زیخنه) قضاسی اهالیسنك قسم کلیسی روم ایدی . بونلرده بلغارلره باقه‌رق اسلاملری عینی صورتله بوغازلامشلر ، قادینلری وچوجوقلری خرستیان یاپمشلردر . زیخنه‌ده اون بش فرددن مرکب اولان بر عائله‌دن یالکز برکشی قاچه‌رق قورتیله‌بیلمش ، دیکرلری کاملاً غدارانه بوغازلانمشلردر . تنصر ایتدیریلن اسلاملر ، ادوار ماضیه‌نك بت‌پرست آیینلرینی آکدیره‌جق مراسمه تابع طوتیلیورلر : هانکی کوی‌قادین وچوجقلری خرستیان یاپیله‌جقسه ، اولا چارشافلری چیقاریله‌رق دجال آلاینی آکدیرر برنمایشله کلیسایه سوق اولنیورلر . مملکتك بوتون کنج واختیار بلغار ارککلری حضورنده بوقادینجغزلر آنادن طوغمه چیریل چیپلاق صویلدقدن صوکره ینه بوغلبه‌لك اوکنده پاپاسلر طرفندن زیتون یاغلی بر صویه صوقوله‌رق وافتیز آیینی اجرا ایدییورلر . بوآیینی متعاقب زواللی قادین آرتق خرستیان اولمش عد ایدلیور . وافتیز ایدیلن اسلام قیزلری خرستیان کنجلرینه توزیع اولنیور وبو صورتله صلیبك پرستشکارانی چوغالتیلیور . دوکونلرده اسلام قیزلرینه ، کنج قادینلرینه شراب ایچیریله‌رك بلغار کنجلریله (حوررا) تپمکه مجبور طوتیلیورلر . جبراً تنصر ایتدیریلن مسلمانلرك (پرهیزی) بوزماملری ایچون بلغارلر کندیلرینی کیجه یاریلرینه‌قدر صیق برنظارت تحتنده طوتیورلر .

سیروز سنجاغی داخلنده یتمش ایکی بیك (۷۲۰۰۰) اسلام واردی . یتمش ایکی بیك اسلامدن جبراً تنصر ایتدیریلنلرله برابر بوکون آنجق یکرمی بیك کشی قاله‌بیلمشدر . متباقی اللی ایکی‌بیك (۵۲۰۰۰) بدبخت بلغارلر طرفندن وحشیانه بوغازلانمشلردر .

خرستیانلغك خلاصکاری اولان بلغار جانیلرینك صلیب نامنه اجرا ایتدکلری مظالمدن ایشته برلوحهٔ فجاعت ! عالم خرستیانیت ، یکرمنجی عصرده دین نامنه روا کوریلن شوقانلی فاجعه‌لردن عجبا اوتانوب صیقلمیه‌جقمی ؟

[بوفجایعی بتون مطبوعات اسلامیه‌نك نقل ایتملری رجا اولنیور .]

شیخ‌الاسلام افندی‌زاده نظرنده

ملت اسلامیه‌نك یکانه چارهٔ خلاصی

شیخ‌الاسلام جمال‌الدین افندی حضرتلرینك مخدوم عالیلری و (تربیهٔ اسلامیه) جمعیتی کاتب عمومیسی احمد مختار بك افندی ، سلطنت عثمانیه‌نك فلاکت انقراضدن قورتیله‌رق برحیات نوین اکتساب ایده‌بیلمسی ایچون تطبیق ایجاب ایدن تدابیر صائبه‌یه عائد بو هفته اقدام غزته‌سنده بر مقاله نشر ایتمشلردر .

مختار بك افندی ، داها اول ینه اقدامده انتشار ایدن ایکی مقاله‌سیله «اوروپالیلاشمق» لزومنی ادعا ایتمش وبو یول تعقیب ایدلمدکجه بزم ایچون انقراض واضمحلالدن قورتلمق ممکن اوله‌میه‌جغنی صمیمی بر لسان تأثرله تصویر ایلشدی .

فقط بومقاله‌لرده نه‌صورتله آوروپالیلاشه‌جغمزه دائر برشی سویلنمه‌مشدی . بوهفته‌کی مقاله ، بزه بویولی ماده ماده تصریح ایدییور ، کوستریبور . مختار بکك مطالعه‌سنه نظراً ؛ سلطنت عثمانیه و خلافت اسلامیه‌نك فلاکت اضمحلالدن تخلیصی ایچون سریعاً تدابیر آتیه‌نك تطبیقی لازم ایمش . مشارالیه تدابیر مذکوره‌یی ماده ماده بروجه آتی تعداد ایدییورلر :

[اولاً — حقوق‌اساسیه متبحرین علماسندن فرانسز معلم (اسمه‌ن)، حکومات متحدهٔ آمریقا قانون اساسیسنه دائر تألیفات کزین صاحبی انکلیز (برایس) کبی اوچ درت ذات جلب ایدرك وبونلره حقوق شناس وعلمای رجال دولتدن برقاچ ذات‌ده ترفیق ایله « سلطنت مشروعه » اساسنه مبتنی وبو ملك وملتك احتیاجاتنه بحق موافق بر قانون اساسی تنظیم وتصدیق جناب پادشاهی‌یه اقتران ایتدیروب درعقب موقع تطبیقه قویمق .

ثانياً — فرانسه‌نك جزاير والیٔ سابق موسيو (ژونار) وانكلتره‌نك هندستان وقاب مسلكه‌لرى واليلكلرنده بولنمش اولان لورد (منتو) ولورد (قرومر) كبى ايكى اوچ ذات كتيروب بونلره احوال ولاياته جداً واقف ومتعدد واليلكلرده بولنمش لسان آشنا بر قاچ ذات ترفيق ايله ولايانك احوال خصوصيه‌سنه موافق و دولتك وحدت سياسيه‌سنه ادنا مرتبه خلل كتيرميه‌جك بر صورتده و (عدم مركزيت) اساسنه مبتنى برولايات قانونى تنظيم وتصديق همايونه اقتران ايتديره‌رك همان تطبيقنه مباشرت ايلمك .

ثالثاً — برنجى قوميسيونه احوال اجتماعيه‌مزه وخلقمزك درجهٔ علم وقابليتنه موافق بر انتخاب مبعوثان قانونى ايله وكلاى دولتك مسئوليت سياسيه وجزائيه‌لرينه دائر بر قانون وايكنجى قوميسيونه‌ده نصب وعزل ، ترفيع وترقیٔ مأمورينه دائر بر (statut des fonctionnaires) تنظيم وتصديق همايونه اقتران ايتديروب موقع تطبيقه وضع ايلمك .

بو اوچ قانون ، قانون اساسينك اجزاى متممه‌سندن معدود وبرمدت تطبيق اولنوب تبديل وتعديللرى لزومى بالتجربه تعيين وتحقق ايلدكجه وتعديللرينه اعيان ومبعوثانك ثلثان اكثريتيله قرار ويرلدكجه لايتغير اولمليدر .

رابعاً — حربيه وبحريه نظارتلرينى دنيانك برنجى دولت بحريه‌سى اولان انكلتره وايكنجى دولت عسكريه‌سى اولان فرانسه‌ده اولديغى كبى سيويللره توديع ايلمك ، فقط اردونك ومكاتب عسكريه‌نك تنسيق واصلاحى ايچون صلاحيت كامله ايله واردولرده بالفعل تعليم وتربيه‌يه نظارت وتشكيلاتى اجرا ومكاتبده معلملك ايتمك اوزره ايستديكى قدر اركان حربيه وصنوف مختلفه‌دن ضابط جلبنه مأذون اولمق شرطيله غايت نامدار برجنرال وبحريه ايچون‌ده عين شرائط ايله شهرتلى برآميرال كتيرمك .

خامساً — ژاندارمه‌نك اصلاح وتنسيقنى ، تعليم وتربيه‌سنى ومعيتى حقنده عزل وتبديل ، تلطيف وترفيع صلاحيتنى حائز اولمق اوزره معروف بر ژاندارمه جنرالنه توديع ايتمك وجنراله كنديسنه مربوط وتابع اولمق ومعلم ومفتش صفتيله هر ولايت مركزنده اقامت ايلمك اوزره بيوك رتبه‌ده مقدار كافى ضابط جلب ايلمك حق وصلاحيتنى ويرمك .

سادساً — نافعه وزراعت نظارتلرينه بونظارتلرك تكميل امور ومعاملاتنى تنسيق وبتون امتيازات واحالاتك شرائط ومقاولاتنى تدقيق ايلمك ، ولايات مأمورين نافعه وزراعيه‌سنك احوال واجرا آتلرينى تفتيش ايچون اعزام ايتمك اوزره لزوم كوردكلرى قدر مأمورين فنيه جلب ايده بيلمك صلاحيتنى حائز اولمق اوزره غايت شهرتشعار برر متخصص جلب ايتمك .

سابعاً — پوسته وتلغراف نظارتنى مديريت عموميه‌يه تحويل ايله بو مديريت عموميه‌يه ورسومات مديريت عموميه‌سنه صلاحيت واسعه ايله برر متخصص جلب وتعيين ايتمك وبونلره لزوم كوردكلرى قدر مأمورين فنيه جلبنه مأذونيت ويرمك .

ثامناً — آوروپاده طانلمش بيوك بر (پداغوغ) ـ تربيهٔ اطفال عالمى ـ جلب ايله ـ استانبول وولايات مكاتبنى تفتيش ايچون ايسته‌ديكى قدر متخصص كتيرمكه مأذون اولمق اوزره ـ معارف نظارتمزك باشدن باشه تنسيق واصلاحنى واصول تربيه وتحصيلمزك تبديل وتكميلنى صلاحيت كامله ايله بو ذاته ترك ايلمك .

تاسعاً — فرنكى وايصتمه كبى امراض مدهشه‌نك ازاله‌سى ونسل وعرقمزك محو واضمحلالدن تخليصى ايچون اتخاذى لازم كلن تدابيرى تعيين وتطبيق ايلمك اوزره بر هيئت طبيه تشكيل وبونك رياستنه داخليه نظارتى مشاورى اوله‌رق جلب ايديله‌جك نامدار بر اجنبى متخصصى ـ ايسته‌ديكى قدر مفتش جلبنه صلاحيتى اولمق اوزره ـ تعيين ايلمك .

عاشراً — پك بيوك وپك شهرتلى بر ماليه متخصصى جلب ايله امور ماليه‌مزك باشدن باشه اصلاح وتنسيقنى ـ ديكرلرى كبى ايسته‌ديكى قدر مفتش وشعبات مديرى جلبنه مأذون اولمق اوزره ـ صلاحيت كامله ايله بو ذاته توديع ايتمك .

احدى عشر — آوروپانك بيوك پايتختلرندن ياخود بومباى وقالكوتا كبى هندستانك بيوك شهرلرندن برنده پوليس مدير عموميلكى خدمتنى ايفا ايلمش غايت نامدار بر ذات جلب اولنه‌رق استانبول پوليسنك تنسيق واصلاحنه ـ صلاحيت كامله ولزوم كورديكى قدر مفتش ومعلم كتيرمكه مأذون اولمق شرطيله ـ مأمور وشهرمز بلديه‌سنك خدمات صحيه وتنظيفيه وسائره‌سنى ترتيب وتنظيم ايچون ينه بر چوق نقاط نظردن على الخصوص اهالينك اخلاق ، مشوارى واعتياداتى جهتيله استانبوله مشابه بولنان قالكوتا وبومباى كبى بيوك شهرلرك برينك اداره‌سنده بولنمش بيوك بر متخصصى ـ ينه ايسته‌ديكى قدر مهندسلر وسائر فن مأمورلرى جلبنه صلاحيتى اولمق ورأى وتدبيرى تماماً نافذ ومقبول بولنمق شرطيله ـ شهر امانتى مشاورلكنه تعيين ايلمك .

اثنى عشر — خارجيه وعدليه نظارتلرينه بيوك برر حقوقشناس مشاور جلب ايتمك وعدليه مشاورينك رياستى آلتنده بر قوميسيونه تجارت وحقوق وسائر قانونلرمزى احتياجات زمانه موافق بر صورتده تعديل ايتديرمك .

ثالث عشر — مشاور صدارت عنوانتى حائز اولمق ودائما صدر اعظم ايله مشاوره ومباحثه ايتمك وبتون مشاورين ومتخصصينك معاملات واجرا آتى تحت مراقبه‌ده بولنديرمق وبونلرك مطالب وتكاليفنى درجهٔ نهايه‌ده تدقيق ايدرك هيئت وكلايه عرض ايلمك اوزره پك نامدار وحيثيتلى بر سياسى جلب ايلمك .

رابع عشر — بومشاور ومتخصصلر جلب ايديلوب جمله‌سى ايفاى وظيفه‌يه باشلايه‌رق ايشلرمزى واحوالمزى تماماً آكلادقدن واحتياجاتمزى بحق تدقيق ايلدكدن صكره هر برينك ترتيب وتنظيم ايده‌جكى لايحه‌لر موجبنجه اردو وبحريه وژاندارمه وامور نافعه وزراعيه وصحيه وسائره ايچون دفعةً وعاجلاً ياپلمسى اقتضا ايدن خصوصاته صرف اولنمق اوزره ماليه مشاورينك نظارتى آلتنده ؛ اللى آلتمش ميليون ليرالق بر استقراض عقد ايدرك بو هيئت مشاورين ومتخصصينك نظارتى آلتنده بتون بولوازم وامورك تدارك وايفاسنه مباشرت اولنمق . [بويله ياپيليرسه آوروپا اللى آلتمش ميليون دكل يوز ميليون ليرا اقراض ايدر .]

شيخ الاسلام افندى زاده‌نك آوروپاليلاشمقدن مقصدلرى نه اولديغنك حقيله آكلاشيله بيلمسى ايچون ، قارئلرك بو ماده‌لرى تكرار اوقوملرينى توصيه ايده‌رز .

اويله يا ! اون سكز سنه‌دنبرى مقدرات مملكتى اداره ايدن هيئتلر آره‌سنده بولنه‌رق كمال شان وشرفله مقام فتوى‌يى اشغال ايتمش اولان بر ذاتك نجل نبيلى ايچون روح اداره‌ده‌كى فنالقلرى نه‌يدن نه‌يى‌يه آكلايه‌مامق ممكنميدر ؟ باخصوص مختار بك افندينك داها مكتب چاغنده ايكن ؛ بو بدبخت مملكتده ؛ سنه‌لرجه صره‌سيله قائممقاملق ، متصرفلق وواليلكلرده بولنه‌رق اقتدار و روتى ، تجربه ودرايتى ايله تمايز ايدن ذواتك اشغال ايده‌جكى شوراى دولت اعضالغنده بولنمش اولديغندن سوء اداره‌يى پك يقيندن كوروب تقدير ايتمش ، وبو مملكتك نيچون ونه يولده انقراضه سوروكلنديكنى پك كوزل آكلايه بيلمشدر . بناءً عليه مختار بك افندينك وطنك يكانه چارهٔ خلاصى اولمق اوزره توصيه ايتدكلرى تدابير مهمه هرحالده دقتله وتكرار تكرار اوقونلغه لايقدر . خسته آدمك تداويسى ايچون ، شمدى‌يه قدر كلوب كچمش عثمانلى سياسيلرينك ، بالخاصه درت سنه‌دنبرى مختلف لون وشكلده اورته‌يه آتيلان (بيمارق) ياماقلرينك بوله‌مدقلرى علاجك ماهيتى على العاده بر دفعه اوقومقله ممكن دكل آكلاشيله‌مز .

اقدامده‌كى مقاله‌دن مستبان اولديغنه كوره مختار بكك كشف ايتديكى (آوروپاليلاشمق) اصولنونى ، بوكون برقسمنى ايسته‌مه‌رك

ترك ایتدیکمزوطنك قسم دیکرنیده ایسته‌یه‌ایسته‌یه براجنبی مستعمره‌سی یاپمق دیمکمش ! بز ایسه ، تربیهٔ اسلامیه جمعیتی کاتب عمومیسی و شیخ‌الاسلام افندینك مخدوم عالیلری بك افندینك اوروپالیلاشمقدن مقصدلری ، اخلاق دینیه وعنعنات ملیه‌مزی محافظه ایتمك شرطیله مملکتمزده آوروپا علم وعرفانی نشره چالیشمق کبی برفکر اوله‌جغنی ظن ایتمشدك . مکرسه یا کلشمز . مشارالیهك بیاناتندن آکلادق که ، کندی مطالعه‌لرنجه « آوروپالیلاشمق » ، مقدرات مملکتی ، بومملکتله اصلا بر مناسبتی اولمیان ، بویاره‌لی وطنده یکیدن آچیله‌جق جریحه‌لردن یوره‌کی هیچ بروقت صیزلامیه‌جق اولان ، بالعکس بوراده بولندقجه مملکتك ضررینه برطاقم آمال سیاسیه تعقیب ایتملری محتمل بولنان آلای آلای اجنبیلره تودیع ایتمکدن عبارتمش !

بز آوروپا عرفانندن ، آوروپا طرز اداره‌سندن ، آوروپالی متحصصلرندن استفاده ایتمیه‌لم دیمك ایسته‌میورز . بزده ، دارالفنون کرسیلرنده ، نافعه وزراعت دائرلرنده ، پولیس وژاندارمه تنسیقنه مأمور ذوات آره‌سنده آوروپالی ارباب اختصاص کورمك ایستیورز . چونکه مملکتك بوکا قطعی احتیاجی وار . فقط ، شمدی‌یه قدر ثمیله ثمیله ، منابع حیاتیه‌سی قورومش اولان بوبدبخت وطنه سوری سوری اجنبیلر طولدیره‌رق معناً ، مادةً بر آوروپا مستملکه‌سی یاپلمه‌سنه بردلو عقل ایردیره‌میورز . برطاقملرینك بووطنده بویودکلری ، بو طالعسز وطنه مربوط اولدقلری حالده محافل اسراردولته نفوذ ایدرایتمز برچوق اهانت ارتکاب ایتدکلری حقنده بیکلرجه شواهد وارکن اجنبی برسیاسی‌یی صدارت مشاوری صفتیله باب‌عالی‌یه صوقه‌رق ، منافع خلافت وسلطنتی ، اسرار سیاسیهٔ دولتی‌بونك دست امانتنه تودیع ایتمك بیله‌میز نه فجیع نتایج تولید ایدر .

بز ، سنه‌لرجه سرای وباب عالیده مهم بررول ایفا ایتمش اولان وبودفعه اوزون مدت اوروپاده اقامت ایده‌رك پك درین و واقفانه تتبعاتده بولنمسی ایجاب ایدن مختار بکدن ، مملکت ومحیطجه شایان قبول وتطبیق وبرشیخ‌الاسلام افندینك نجل نجیبنه لایق تدابیرصائبه بکلردك !

برده ، هر دائره ایچون آوروپادن سوریلرجه فرنك جلبی توصیه ایدلدیکی حالده ، اك زیاده محتاج اصلاح اولان باب مشیختك اونوتلمسی بزه پك غریب کلیور ! عجبا شیخ‌الاسلام افندی‌زاده بورانك اصلاحی حقنده نه کبی تدابیر دوشونیورلر ؟ ..

[مختار بکك وصایاسنی مطالعه ایتدکدن صوکرا قارئلرك تفسیر قسممزده‌کی شیخ عبده مرحومك مطالعات عمیقه‌لرینی کوزدن کچیرملری توصیه اولنور .]

شئون

اسلاملك بوکونکی حال وموقعی . — نهایت اوروپا یوزنده‌کی

مدنیت ماسکه‌سی آتدی ؛ آلتندن ایکی بیك سنه‌لك ژنك ضلال وکفرله قاتمرلشمش ، ناصورلانمش اولان چهرهٔ جلادانه‌سی بتون کراهت غولیانه‌سیله کندینی کوستردی ؛ شیمدی‌یه‌قدربتون جهانده‌کی مظالم ومناقب مردم خوارانه‌سنی قید ایدن تاریخ انسانیت ، فطوغرافنی آلمق ایچون بوندن منفور ، بوندن وحشت انکیز سیمای حقیقیسنی بولاماز .

« الکفر ملة واحدة » دیدکجه کوزمزه « یکرمنجی عصر مدنیتی ! » صوقانلر ، ایشته بوکون بوهائل حقایق احوالی کوروب عبرتبین اولسونلر . مسلمانلری یکدیکرینه باغلامقده اولان یکانه رابطه‌یی ، رابطهٔ اعتصام بالقرآنی ضعیفلاتمق ، چوروتمك ایچون بزه قارشی دیانته اهمیت ویرمز کبی کورونن اوروپا ، بوکون نورالهی‌یی سوندورمك مقصدیله صلیب بایراغی آلتنده کوچوك ، بویوك باشدن اشاغی اویله برصورتده ائتلاف واتفاق ایتدیلرکه بتون کائنات تعلندن صارصیلدی ، بوتون عالم اسلام زلزله‌یه طوتولدی . آوروپانك درت کوچك وحشی حکومتی قصابلق وظیفه‌سنی درعهده ایده‌رك روم ایلی‌یی مظلوم قانلریله بویادیلر ، آتش طوفانلریله جهنملر ایجاد ایتدیلر . التی بویوك مدنی ! دولتی ایسه تمام مسلمانلر کندینی طوپلادیغی صره‌ده بوتون سیاست غدارانه‌لریله باب عالی‌یه یوکلندیلر . ایشته یکرمنجی عصره لایق بر اهل صلیب ! کورولیورکه بوتون جداللر توحید ایله تثلیثك ، نور ایله ظلمتك ، حق ایله باطلك چارپشمه‌سندن عبارتدر . نه چاره‌که مسلمانلر ، بو جدال ازلی‌یی لایقیله دریپش ملاحظه ایلمدکلری ایچون جهان ظلمت کفرك استیلاسنه معروض قالدی . مع‌هذا بوده جزای عملمز اولمق اوزره برجلوهٔ سبحانیه‌در . « وتلك الایام نداولها بین الناس » . ایام غالبیت ومغلوبیت انسانلر آره‌سنده تداول ایدوب طورمقده‌در . بوکون جهان ، اسلامیت ایچون انسانیت ایچون برلیل مظلم‌در . فقط بو قارا کلق کیجه‌نك البت بر صباح الخیری واردر . کیجه اولور ، ارض ظلمت ایچنده قالیر ؛ فقط کونش باطماز . ظلمت کفر آفتاب توحیدی امحا ایده‌مز . بو جدالده اك بویوك شرف ، نور حقیقت مدافعلری طرفنده‌در . اوحالده مسلمانلر ، اللهك کندیلرینه تودیع ایتدیکی وظیفه‌نك عظمت وعلویتنی تقدیر ایدرك آرتیق اویانسونلر ، ظلمتلری پارچالایه‌رق جهان بشریتی نور توحید ایله اولدورسونلر ، مشعشع ومنتظم بر استقباله حاضرلانسونلر .

مظفریات

آطه‌لر دکزنده . — حمیدیه قرووازوری ضابطان وافراد شجاعت نهادی بویوك برقهرمانلق کوستره‌رك تك باشنه دکزه آچلمش ، یونانلیلرك براس‌البحریسی اولان شیرا اطه‌سنی اوکنده ناکهانی عرض اندام مهابت ایدرك کور دپولرینی ، باروت والکتریق فابریقه‌لرینی بومباردمان ایله تخریب ایتمش ، ماکدونیانك قوماندانی نامنده‌کی معاون قراووزری باطیرمغه مجبور ایتمشدر . دیکر یونان اطه‌لری اوکنده‌ده بعض نمایشلر یاپدقدن صوکرا پورسعیده عزیمتله ذخیره وارزاق آله‌رق بحراحمره متوجهاً حرکت ایتمشدر.

§ برطرفدن حمیدیه اورته‌لغه دهشت صاچارکن دیکر طرفدن دونانمامز قوهٔ کلیه‌سیله بوغازدن خروج ایدرك بوزجه ایله لیمنی اطه‌لری آره‌سنده یونان دونانماسیله چارپشمش ، آوه‌روف فنا حالده زده‌له‌مش ، دشمنك بر قاچ طورپیدوسنی باطیردقدن باشقه دیکر زرهلیلرنده‌ده مهم خسارات ایقاعنه موفق اولمش ودشمن دونانماسنی مجبورفرار ایتمشدر . له‌الحمد دونانمامز اهمیتسز خساراته دوچار اوله‌رق بعض شهدا ومجروحین ایله‌سالماً چناق قلعه‌یه مواصلت ایلمشدر . الله جمله‌سندن راضی اولسون . « ولا تقولوا لمن یقتل فی سبیل الله اموات ، بل احیاء ولکن لا تشعرون . »

یانیه‌ده . — عثمانلی اژانسنك اشعارینه کوره سلانیکدن وارد اولان بر تلغرافنامه‌ده یونانلیلرك (ییزانی) ده یکی بر هزیمته اوغرادقلری بیلدیرلمکده‌در . بو هزیمت قطعیه سلانیکده بولنان بتون یونان عساکری اوزرنده فوق‌العاده بر سوء تأثیر حاصل ایتدیکی کبی صوك درجه‌ده قوهٔ معنویه‌لرینی قیرمشدر . بشنجی آلای واپورلره ارکابی امرینه اطاعت ایتمه‌مشلر ، بونك اوزرینه امر واقعك اجراسندن بالضروره صرف نظر اولنمشدر . یونان عسکری میاننده فرار ، پك صیقلاشمشدر.

آرناوودلقده . — ابتدای محاربه‌ده اهل صليب اردولرينه قارشی اميد ايدلديكی وجهله مقاومت كوسترمه‌ين آرناوودلر اجنبی استيلاسنك نه اولديغنی آڭلادقدن ؛ جانلری پراصه كبی طوغراندقدن ، خانه‌لری تخريب ، مالملكلری يغما ايدلدكدن ، اسلرينی آغزلره آلديرمدقلری عائله‌لرينك عفت وناموسلری جانوار صرب نفرلرينك پامال شناعتی اولدقدن صوڭرا عقللری باشلرينه كلمش ؛ شمدی هپسی اتحاد ايدرك عثمانلی اردو قوماندانلغنك اطرافنه قوشمشلر ، بويوك بر كتله تشكيل ايدرك هر طرفده صربلره هجوملره ، تجاوزلره باشلامشلر ، طرف طرف موفقيتلر تأمين ايتمشلردر . جناب حق ياردمجيلری اولسون .

* * *

دول معظمه‌نك مشترك نوطه‌سی. — مذاكرات صلحيه‌نك انقطاعندن بری حاضرلنمقده اولوب باب عالينك انتظار ايتمكده اولديغی مشترك نوطه ، يعنی سلطنت عثمانيه‌نك اعدامی حقنده‌كی اعلام نهايت جمعه كونی باب عالی‌يه برلكده كلن دول معظمه سفراسی طرفندن ماركی پاللاويچينی يديله سلطنت سنيهٔ عثمانيه وخلافت جليلهٔ اسلاميه‌نك خارجيه ناظری نورادونكيان افندی‌يه مراسم مخصوصه ايله تبليغ اولنمش ومتعاقباً سفيرلر باب عاليدن مفارقت ايتمشلردر . نورادونكيان افندی نوطه‌يی مستصحباً صدراعظم كامل پاشا حضرتلرينه كتورمش ، آجوب مطالعه ايتمشلر مندرجات ومضامينه بعدالوقوف مذاكراته باشلامشلردر.

جوابی نوطه . — سلطنت عثمانيه‌نك ، خلافت جليلهٔ اسلاميه‌نك وطولاييسيله بتون عالم اسلامك مقدرات آتيه‌سنه تعلق ايده‌جك اولان جوابی نوطه ، افهام غزته‌سنك استخبارات مخصوصه‌سنه كوره ، خارجيه ناظری نورادونكيان افندی طرفندن تحرير اولنوب مجلس وكلايه تقديم اولنمش ، « فرض محال اوله‌رق ادرنه ويريلسه مطالباتك ارقه‌سی النوب آلنه‌ميه‌جغنه ، نوطه‌ده عثمانلی ماليه‌سنه ايديله‌جكی بيديريلن معاونتك نه‌دن عبارت اوله‌جغنه » دائر سفرای عثمانيه واسطه‌سيله دول معظمه عندنده استفساراتده بولونلدقدن صوڭرا باب عالی جوابی نوطه‌نك متننی قرارلاشديرمشدر .

مجلس كبير امرا ومأمورين . — دول معظمه طرفندن باب عالی‌يه تبليغ ايديلن مشترك نوطه‌يه ويريله‌جكی قرارلاشديريلان جواب حقنده قونوشولمق اوزره اعيان كرام ايله علما وبعض مأمورلردن وامرای عسكريه‌دن بويوك بر مجلس دونكی كون سرای همايونده انعقاد ايتمشدر .

سبيل الرشاد جريدهٔ اسلاميه‌سی واسطه‌سيله

حضور جليل حضرت خلافتپناهی‌يه

دول معظمه طرفندن حكومتمزه وقوعبولان تضييق بتون حقوق دول و قواعد انسانيته مغايردر . بو صورتله اعدامه محكوم ايدلمك استينلن اوچيوز مليون عالم اسلامدر . هر بر امر يكزه فرمانبر قوجه بر ملت لوای اتحاد پيغمبری التنده خلافت معظمه‌نك ، سلطنت سنيه‌نك بقای حياتی ايچون فدای جانه حاضردر. ملت پای تخت سلطنت سنيه‌لرينی ، موجوديت مليه‌مزی تهديد ايدن بر صلحه غير راضيدر. اطه‌لرده روم ايلنده آقان مظلوم قانلرك هتك ايديلن عرضلرك انتقامی آلنمق زمانی آرتق كلمشدر بو وقته قدر حكومت حاضره طرفندن پك سميحانه كوستريلن صلح پرورلك مادامكه دشمن طرفندن رد ايدلمشدر آرزوی عمومينك استحصالی خصوصنك روحانيت پيغمبری‌يه استناداً عثمانلی سونكولرينه حواله‌سی فرمان اصابت بيان شوكتپناهيلرينی ، عموم ملت بنده‌لری استرحام ايليوراولبابده وقاطبهٔ احوالده امر فرمان ذات حضرت ولی‌الاعظميلرينكدر .

قبريس علماسندن رفعت ، مدرسيندن مصطفی ، انطاليه اهاليسی نامنه مدرسيندن احمد حمدی ، بلديه اعضاسندن اسماعيل حقی ، دوتما عثمانی جمعيتی رئيسی ذكی ، مدافعهٔ مليه جمعيتی رئيسی حسنی ، اشرافدن حمدی ، تجاردن عبدالنادر ، تجاردن عبدالغنی ، محمد فائق ابراهيم ، اشرافدن بهاءالدين ، شاكر ، شوقی محمد خلوصی ، احمد عارف ، امين ، حسين خيری ، اسماعيل حقی ، محمد شناسی ، احمد مختار ، سليمان فائق ، عثمان نوری ، نوری ، عبدالكريم ، محمد ، عبدالرحمن ، قدير ، احمد ، توفيق ، شوكت ، تحسين ، محمد نوری ، مظلوم ، سعيد ، شوقی ، تشويقيه محله‌سی مختاری محمد حلوه‌ی ، قزل سرای محله‌سی مختاری عبدالرحمن ، اخی قرتی محله‌سی مختاری حسن خلوه‌ی ميدان محله‌سی مختاری بكر ، جامع عتيق محله‌سی مختاری مصطفی ، چای كناری مختاری حسن ، عاشق طوغان محله‌سی مختاری طاهر ، اسماعيل ، محمد حلمی ، علی رضا ، خليل ، راسم ، دورمش ، عبدالقادر ، حقی

درسعادتده سبيل‌الرشاد واسطه‌سيله

مجلس عمومی فوق‌العاده هيئت محترمه‌سنه

ميليونلرجه مسلمانك حاميسی اولان التی يوز سنه‌لك عثمانلی سلطنتی انكليز سياستنك قربان فلاكتی اوليور . حيات و استقلالنه خاتمه ويرلمك ايسته‌نيلن شو اوكنوز ملتك مقدراتی بوكونكی مقرراتكزه باغليدر . هر بر مسلمان قلبی اكمال ناموس ايچون آتمام انفاس اختلاجيله قيورانيور. روم ايلی واطه‌لرده بوغازلانان يوزبيكلرجه مسلمانك ودشمنك اياقلری آلتنده ازيلن اجداد عظامزك انتقامنی قرآن عظيم امر ايدييور . يالكز ادرنه‌نك تخليصی ايله تأمين ايديله‌جك حيات خيالی البته حرامدر. منصوب ومأمورين ومعتبراندن متشكل مجلس عاليده حق حيات وكلامه مالك منتخب اعضای مليه‌نك عدم موجوديتی حسيله بومسئله‌ده مسئوليت ماديه ومعنويه‌نك تزايدی پك طبيعيدر. افكار عموميهٔ اسلاميه صبرسزلقله مقررات شجيعانه وناموسكارانه‌كزه منتظردر.

ادرميد ـ ٩ كانون ثانی سنه ٣٢٨ عثمانلی فابريقه‌سی صاحبی يازيجی زاده حقی

وثائق تاريخيه

دول معظمه نوطه‌سی

درسعادتده مقيم دول معظمه سفراسی طرفندن خارجيه ناظری نورادونكيان افندی‌يه اعطا اولنان فی ١٧ كانون ثانی سنه ٩١٣ تاريخلی مشترك نوطه‌نك ترجمه‌سيدر :

زيرده واضع الامضا آوستريا ـ مجارستان ، انكلتره ، فرانسه ، روسيه ، آلمانيا وايتاليا سفيرلری ذات شوكتسمات حضرت پادشاهينك خارجيه ناظری افندی حضرتلرينه تبليغات آتيه‌يی ايفايه حكومتلری طرفندن مأمور ايدلمشلردر.

دول مذكوره مخاصماته تكرار باشلانمه‌سنك اوكنی آلمق آرزوسنده بولندقلرندن وصايالرينه مخالفتله اعادهٔ صلحه مانع اولديغی تقديرده حكومت سنيهٔ عثمانيه‌نك درعهده ايده‌جكی مسئوليت وخيمه‌يه نظر دقتنی جلب ايتمكی وجيبه‌دن عد ايدرلر . محاربه‌نك امتدادی

پايتختك مقدراتنك موضوع بحث اولمسنى و بلكه مخاصماتك آسياى عثمانى ولايتلرينه‌ده سرايتنى انتاج ايدرسه بونك مسئوليتى آنجق كنديسنه عائد بولنمش اوله‌جقدر. بويله بر حال حدوثنده حكومت سنيهٔ عثمانيه دول معظمه‌نك كنديسنى احترازه دعوت ايتمش اولدقلرى واليوم دخى معروض قالمسنه محل براقمق ايستمدكلرى تهلكه‌لره قارشو وقايه ايچون مساعيلرينك موفقيتپذير اوله‌جغنه كوونه‌ميه‌جكدر. هر حالده حكومت سنيهٔ عثمانيه اعادهٔ صلحدن صكره محاربه‌نك مضراتنى تعمير ودرسعادتده موقعنى تحكيم وعمران وترقيسى اك حقيقى قوتنى تشكيل ايده‌جك اولان آسياده‌كى اراضئ واسعه‌دن استفاده ايچون اوروپا دول معظمه‌سنك مظاهرت معنويه و ماديه‌سنه محتاج اوله‌جقدر. اشبو امرالزمه تشبث و بونى حد نتيجه‌يه ايصال ايچون حكومت سنيه كذلك دول معظمه‌نك مظاهرت خيرخواهانه‌لرينك مثمر اولمسنه آنجق كرك اوروپانك وكرك دولت عليهٔ عثمانيه‌نك وقايهٔ منافع عموميه‌سى مقصديله درميان ايتدكلرى اشبو وصاياسنى حسن قبول ايتديكى تقديرده انتظار ايده‌بيلور.

بناءً عليه دول معظمه ادرنه شهرينك بالقان حكومات متفقه‌سنه تركنه وجزائر بحر سفيدك مقدراتى حقنده اتخاذ قلنه‌جق قرارك كنديلرينه توديع وحواله‌سنه موافقت ايلمسى ضمننده حكومت سنيهٔ عثمانيه نزدنده وقوع بولان وصايانى مشتركاً تكرار ايتمكى وظيفه‌دن عد ايلرلر و بو مساعداته مقابل دول معظمه ادرنه‌ده‌كى منافع اسلاميه‌نك محافظه‌سنى وشهر مذكورده بولنان جوامع شريفه‌يه ومبانى واملاك دينيه‌يه رعايت ايدلمسنى تأمينه معاونت ايده‌جكلر وآطه‌لر مسئله‌سنى دخى ممالك عثمانيه‌نك امنيت ومحفوظيتنه هيچ بر كونه تهلكه ايراث ايده‌ميه‌جك صورتده نتيجه‌لنديره‌جكلردر.

درسعادت ۱۷ كانون ثانى ۹۱۳
پاللاويچينى، جه‌رار لاوتر،
م. بومپار، كيرس، وانغه‌نهايم،
قاميللو غارونى

آثار منتشره

الهدايه

دينى ، علمى ، ادبى ، اجتماعى آيلق مجموعه

جهان اسلامك هر طرفنده فضل و عرفانيله . قيمتدار مجاهداتيله بيوك برصيت وشرف قازانان « عبدالعزيز چاويش » نام محترمنى قارئلرمز شبهه‌سز پك ايى درخاطر ايدرلر. مشاراليهك مصرده مشهر مساعيسى اولان « الهدايه » مجلهٔ نفيسه‌سنى بوراده يته‌لان عربى اوزره نشره باشلاديغنى اداره خانه‌مزه كوندريلن ۳۰ محرم ۱۳۳۱ تاريخلى جزء اولندن آكلادق . بو مجموعهٔ ثمينه ، بوصورتله دردنجى سنهٔ انتشارينى ادراك ايتمش اولويور .

عبدالعزيز چاويش حضرتلرينك رتبهٔ بلند فضيلتى عالمك مسلمى اولديغى ايچون بوواديده تطويل مقال ايلكدنسه ، « الهدايه » نك پك مهم اولان مندرجاتنى بروجه زير نقل ايتمكى ترجيح ايليورز :

اسرارالقرآن ـ ابن رشد وتعاليمه ـ حقيقة‌الدين ـ العالم‌الاسلامى ـ تيار الاستعمار ـ انباءالعالم‌الاسلامى ـ ضحايا‌المدنية المسيحيه ـ حقوف‌الامة‌الاسلامية حول الدولة العلية ـ مضار الخمور ـ الاسئلة والاجوبه ـ طرابلس الغرب والعالم الاسلامى ـ مؤتمراللوندرة ـ جمعةالتربية الاسلاميه ـ

« اسرارالقرآن » قسمى ، اون سكز صحيفه‌لك غايت محققانه و معمقانه برتفسير شريفى احتوا ايديور. فاضل محرر بنى اسرائيلك اعتقاد ، اخلاق ، واجتماعياتنى حكايه بويوران نظم جليلى بزم ايچون ارشادلرله مالامال برمنبع عبرت وهدايت اولمق اوزره تفسير ايلمشدر. « ابن رشد وتعاليمه » مبحثى ، فلسفه‌يه قارشى سوء نظرى اولان مسالك اربابنى و بونلرك نقطهٔ نظرلرينى درميان ايديور. « تيارالاستعمار فى بلادالاسلام » عنوانى الندده غايت مهم بر بحث آچيليور . بونسخه‌ده « غربى فرانسز آفريقاسى » نك فرانسز نفوذ استعمارينه ناصل معروض اولديغى ، فرانسزلرك اصول استيلاسى ، فرانسه‌نك بعدالفتح طوتديغى سياست وسائره اوزون اوزون تشريح ايديليور .

حاصلى بو مهم مجموعهٔ اسلاميه‌نك بوتون مباحثى ، پك زياده قيمتدار برماهيت تتبعيه‌يى حائزدر . عبدالعزيز چاويش نامنك يادى ، كنديسى هر درلو توصيفاتدن اغنا ايدن بو فضيلتنامه‌نك قارئلرمز جه‌ده لايق اولديغى رغبت والتفاته مظهر اولاجغنى قوياً اميد ايدر و محترم عبدالعزيز افنديك سعى جميلنده مظهر توفيقات وتسهيلات اولماسنى موفق الاموردن استدعا ايلرز.

الهدايه‌نك برنسخه‌سى ۵ غروشدر . ممالك عثمانيه ايچون سنه‌لك آبونه‌سى (٦٠) غروشدر .

Revue du Monde Musulman

پاريسده هر آى باشنده (عالم اسلام مجموعه‌سى) Revue de monde Musulman عنوانيله غايت مهم بر مجلهٔ نفيسه انتشار ايتمكده‌در .

بوبويوك مجموعه ؛ اسلامه وعالم اسلامه عائد علمى ، تاريخى ، فلسفى ، شأنى تتبعات ايله مالامالدر . اداره خانه‌مزه واصل اولان صوك نسخه‌سنده « بعض عثمانلى مطبوعاتى » عنوانلى قسم مخصوصده سبيل الرشاده برنجى مرتبه واون صحيفه تخصيص اولونارق مجموعه‌مز حقنده اوزون اوزادى‌يه معلومات ويرلمش ، ومحررلرمزدن ، مسلكمزدن ، غزته‌نك مندرجاتندن بر لسان ستايش وتقدير ايله برتفصيل بحث ايدلدكدن صوكره ديلمشدركه :

« شو برقاچ صحيفه بو مجموعهٔ مهمه (سبيل الرشاد) حقنده بزه برفكر ويره بيلير . سبيل الرشاد ، جداً شايان تدقيق وتتبع مباحث علميه‌يى محتوى اولديغى ، بالجمله ممالك اسلاميه‌ده برچوق منابع استخباراته مالك بولنديغى ايچون ، داها ايلك نسخه‌سندن اعتباراً جهان اسلامده بحق پك بويوك برشهرت وتوجه قازانه بيلمشدر . »

قارئلرمزدن فرانسزجه‌يه واقف اولانلره غريبك بومهم ثمرهٔ فيض وهمتنى توصيه‌يى وظيفه بيلير ومجموعه‌مز حقنده كوستريلن توجه وتقديره مقابل « رو وو دوموند موسولمانه تشكرلر ايده‌رز .

مطبعهٔ احمد احسان وشركاسى   مدير مسئول : اشرف اديب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانيه‌ده سنه‌لكی (٦٥) ، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبيه ه سنه‌لكی (١٧) ، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره خانه

بابعالی جاده‌سنده اورخان بك خاننده نومرو ٢٣—٢٦

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلكه موافق آثار مع‌الممنونيه قبول اولنور . درج ايديلميه‌ين يازيلر اعاده اولونماز .

سبيل الرشاد

١٣٣٠٠١٠ ١، س

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی کوسترلمك شرطيله بتون يازيلر هركسك رغبتنه طرفندن اقتباس اولونه بيلير .

§

مکتوبلرك ، امضالرك واضح و اوقوناقلی اولمسی و آبونه نمره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبيه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرينك فرانسزجه ده يازلمسی رجا اولونور .

§

اون آبونه قيد ايدن ذاته بر آبونه مجاناً تقديم اولونور .

والله يهدی من يشاء الی صراط مستقيم

دينی ، علمی ، ادبی ، سياسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ٤٧ — ٢٢٩ صفر ٢٢ ١٣٣١ پنجشنبه ١٧ كانون ثانی ١٣٢٨ جلد ٢ — ٩

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

فتلك بيوتهم خاوية بما ظلموا .....

ترجمه‌سی

« ايشته سكا ، اونلرك ، كندی يولسزلقلری يوزندن ،
ايپ ايصسز قالان يوردلری !.. »

* * *

نجنلر وارسه اسلامك شو چيكنه‌نمش ديارندن ؛
شو يوزبيكلرجه يوردك قانلی ، زائرسز مزارندن ؛
يوركلر پارچه‌لار بر نوحه ديكلر رهكذارندن .
بو ماتم ، كيم بيلير ، قاچ منكسر قلبك غبارندن
خروش ايتمكده ، صوك اميدينك صوك انكسارندن ؟

اوت ، صوك انكسارندن ، كه يوقدر جبرك امكانی :
باتوب كيتمش نظرلر بكله‌مكدن فجر نازانی !
ناصيل ، ای يولجی ، بك لعنت كلوب ازمزكه وجدانی ؟
دوداقلر ، چاك چاك اولمش ، ايچركن زهر خسرانی ،
اوزاقدن باقدی ـ قوشمق نرده ! ـ ميليونلرجه يارانی !

بو ايصسز آشيانلر برزمان غايت معززدی ؛
بوطاملر بويله بايقوش سسلرندن چين چين اوتمزدی !
شو قوربغه‌لر سه‌كن واديده جيلانلر قوشوب كزدی !
شو جوشمش ، آغلايان ايرماق نه خندان كولكه‌لر سزدی !
فقط ، بر باد نكبت آكسزين هپ قيردی ، هپ ازدی !

وفاسز يورد ! اوز اولادك ايچون اولسون ، وفا يوقمی ؟
نه‌دن قلبك قارارمش ؟ بيك اوجاقدن برضيا يوقمی ؟
الهی ، كيمسه‌سزلكدن بونالدم ، آشنا يوقمی ؟
وطنسز ، خانمانسز بر غريبم .. ملتجا يوقمی ؟
بوتون يوقلقمی هر ير ؟ باری بر « يوق ! » دير صدا يوقمی ؟

* * *

كيتمه ای يولجی ، برابر اوطوروب آغلاشه‌لم :
ألم بر يوركك كاری دكل . پايلاشه‌لم !
نه ياپوب يأسمی قهر ايليه‌يم ، بيلمم كه ؟
اويله دهشتلی محيطمده دونن ماتم كه !..
آه ! قارشيمده وطن نامنه بر قبرستان
ياتيور شيمدی .. ناصيل برلره كچمز انسان ؟
شو مزارلركه اوزانمش كيديور ، ای يولجی ،
نره‌دن باشلادی يوكسلميه ، باق ، نرده اوجی !
بو نه هجران مؤبد ، بو نه خسران مبين ..
ازيلير روح سما ، پارچه‌لانير قلب زمين !
آزاجق قورجالا طوپراقلری ، سير ايت نه چيقار :
ديجيك آلتنده ازيلمش ، پاره‌لانمش قفالر !
بره‌دن رنك هوتی اوچمش يوزلر !
كيم بيلير هانكی شناعتله اويولمش كوزلر !
« مدنيت » ديين آلچاقلغه لعنتلر ايدر

كبى يكپاره كسيلمش‌ده صيرتمش ديشلر !
سونكودن قالبوره دونمش نيجه بيكلرله بدن !
نيجه باشلر ، نيجه قوللركه جدا جسمندن !
صوكره ، ناموسنه قربان ايديلن بونجه حيات !
بشيكندن آتوب پارچه‌لانان مخلوقات !
بم بياض صاچلرى قطرانلره باتمش دده‌لر !
كوكنى بالطه‌يله قيريلمش ممه‌سز والده‌لر !
تكى بيكلرجه كسيك كوكده‌يه عائد كومه‌لر :
صاچ ، قولاق ، أل ، چكه ، پارماق .. بوتون انقاض بشر !
باقالم ، ياوروسى اوغرارمى ، دييوب ، قارنندن ،
جاناوارلر كبى شيشلرده قيزارمش نسوان !
ايشته بونلر اوفلا كتزده لردركه ، دوشون ،
قورومش اوت كبى طوغراندى بچاقلرله بوتون !
مسلمانلقلرى بيچاره‌لرك اويله بويوك
برجنايت كه : جزالر اوكا نسبتله كوچوك !

اى بوطوپراقده بررنعش پرشان بيراقوب
يوكسه‌لن موكب ارواح ! صاقين ارضه باقوب ،
صانمايك : شوق شهادتله جوشان برقان وار ..
بزده لشدن دها حسسز ، دها قوقمش جان وار !

باقايك ، هم توكوروك چهرهٔ مردارمزه !
توكوروك : بلكه براز دويغو كلير عارمزه !
توكوروك جبههٔ لاقيدينه شرقك ، توكوروك !
توشقولانسين ، كوره‌لم ، غيرتى خلقك ، توكوروك !
توكوروك ماتى آلجاقجه اوران ضربه‌لره !
توكوروك اونلره آلقيش داغيدان قحبه‌لره !
توكوروك اهل صليبك اوحياسز يوزينه !
توكوروك اونلرك اصلا كووه‌نيلمز سوزينه !
مدنيت دنيلن مسخره مخلوقى كوروك :
توكوروك ماسكه‌لى وجداننه عصرك ، توكوروك !

هله ، اعلانى زماننده شوملعون حربك ،
« بزه افكار عموميه‌سى لازم غربك ؛
اوده اللهى بيراقمقله اولور .» هرزه‌سنى
خلقه ايمان كبى تلقين ايله ، دينك سسنى
صوصدوران آبدالك ادرا كنه بول بول توكوروك !...

يڭه هجران ايله چيلغينلغم اوستنده بوكون ...
بكا وحدت كبى بر يارمساعد لازم !
آرتيق اى يولجى ، براق .. بن ، يالكز ، آغلايه‌يم !

محمد عاكف

فلسفه

اخلاق اسلاميه‌نك اساسلرى

۶

ديمزك اختياره مستند اوله‌رق تأسيس ايتديكى مسؤليت مبدئى ايشته بويله‌در . بومبدئك قدره ايمان مبدئى ايله برلكده فكرمزده جايگير اولماسى بحثنه كلنجه : بومسئله بوراده مناقشه‌سى مناسب اولمايان علم مابعدالطبيعه مسائلى عدادينه داخلدر . يالكز شوقدر ديه بيليرزكه قدرت بشريه فوقنده برقدرت حاكمه‌يه قارشى انقياد ضرورتنى حس ايتمه‌مش هيچ برقوم وهيچ برفرد ؛ بويله بر قدرتك وجودنى انكار ايتمش هيچ بردين ، هيچ برمذهب وفلسفه يوقدر . اختلاف يالكز بوقدرت قاهره‌يى تعيين ايله آكا اسم ويرمكده تجلى ايديور . بت پرست اقوامك معابيده ، موحداولان اهل اديان ايله فلاسفه‌نك قدرت فاطره‌يه ، علت اولايه ، علة العلله اسناد ايتديكنى ديكر بعض فلاسفه برمجموعهٔ شروط وعلل عاديه‌يه عطف ايتمشلردر . عجبا منكر صانع اولان «ده‌ترمينيست»لرك ، نتيجه اعتباريله ، يعنى افعال بشرك ايجادنى بشره نسبت ايتمه‌مكده ، فاتاليستلردن نه فرقى واردر ؟ آرالرنده‌كى فرق يالكز مبدأ اوله‌دكيلدر؟ ده‌ترمينيستلر يالكز برمجموعهٔ شروط ايله علل واسباب عاديه Causes déterminantes اثبات ايده‌رك اوراده قاليورلر . فاتاليستلر ايسه سلسلهٔ عللدن مبدأ اوله ارتقا ايده‌رك ، آراده‌كى لايعد وسائطى حذف ايده‌رك قدرت فاعليتى يالكز علت اولايه ، ذات بارى‌يه قصر ايديورلر . علماى اسلام ايسه نه ده‌ترمينيستلرك شروط واسباب عاديه‌سنى ؛ نه علة اولايى ، علت فاعليتى انكار ايتمه‌مكله برابر ، انسانده بر « اختيار » ، بر « ارادهٔ جزئيه » اثبات ايتمشلر وايشك غريبى بوكونكى راسيوناليستلرك ادله‌سنه قريب ادله ايله احتجاج ايتمشلردر . مسالك فلسفيه‌نك اسلام آراسنده انتشارندن صوكره واقعا بعض متكلمين اهل بدعت فاتاليستلر كبى اختيار بشرى معدوم عد ايتديلر . آنجق بومذهب بين الاسلام مقبوله كچمه‌مش ومسؤليتى اثبات ايدنلره قارشى مغلوب اولمشدر .

مسلمانلر قانون اخلاقينك ، مسؤليتك متوقف عليهى اولان اوزره بر « ارادهٔ جزئيه Liberté personnelle » نك ، برده نامتناهى عظمت وقدرت صاحبى برخالق كائناته ، ذات اجل واعلاى الهى‌يه عائد بر « ارادهٔ كليه Volonté divine » نك وجودينه وثواب وعقابك يعنى مسؤليتك ارادهٔ جزئيه‌يه ترتب ايتديكنه قائل اولمشلردر . عجبا انسانده بر ارادهٔ جزئيه‌نك ، ــ بوكونكى تعبيرات ايله ــ براختيار

اخلاقینك Liberté morale وجودینه قائل اولمقله برابر نامتناهی علم وقدرت واراده صاحبی بر صانع کائناتك ده وجودینه قائل اولان برمسلك فلسفی تناقضه دوشمکسزین قدره ایمان ایتمکی تقبیح ایده بیلیرمی ؟ بو تقبیح بو صفات الهیه نك یا عدمنه ویا محدودیتنه قائل اولمقله برابر دکلی ؟

فرانسه نك سابق انستیتو اعضاسندن « شارل ژوردن » ك [۱] آتیده کی سوزلرینی برعالم اسلامینك عادتا ترجمان افکاری اولمق طولاییسیله بورایه نقل ایتمه یی فائده دن غیر خالی عد ایدییورز :

« انسانك مختار اولدیغی یقیناً ثابتدر. زیرا بوکا وجدان شاهددر. الله تعالی نك نامتناهی صفات کامله صاحبی اولدیغی ینه یقیناً ثابتدر . زیرا عقل بونی ادراك ایدیور . بو یقین مضاعف قوهٔ عقلیه نك ایلك دورهٔ انکشافنده وحتی تأملی اعماله باشلامادن اول قلبده کمال متانتله راسخ ومتمکندر. بناءً علیه فلسفه بونلری تفکرات کونا کونیله اثبات ایتمکه محتاج اولمادیغی کبی بونلری سفسطه لریله ده توهین ایتمکه صلاحیتدار دکلدر . فلسفه نك بوتون همتی بذاتها غیر قابل رد وجرح ایکی حقیقتی نظر اعتباردن دور طوتمامغه مقصور اولمالیدر. فلسفه نك ، بوایکی حقیقتك نقصهٔ اسرار انکیز اجتماعنی کشف ایتدیکی کون عالم انسانیتك اك بویوك کونلرندن بری اولوب قالاجقدر . مع مافیه بوایکی حقیقتك کیفیت تألیفنی بیلمه مکله بونلری انکاره وعقل سلیمك کندیسنه تودیع ایتدیکی وظیفه دن انحرافه صلاحیت قازاناماز . »

اوت ، مسلمانلر ارادهٔ الهیه نك بوتون حادثات کونیه یی واومیانده مصنوع قدرت الهیه اولان افعال بشری احداثده مستقل اولدیغنه ؛ کرك کائناتی تنظیم وتدبیرایدن قوانین کلیه نك وکرك بو قوانین کلیه مقتضاسنجه تحدث ایدن جزئیات حوادثك خالقی ، مبدعی ذات اقدس باری اولدیغنه ؛ ینه اوذات اجل واعلانك نامتناهی برقدرت ایله ، نامتناهی براراده ایله فعال لما یرید معتقددرلر . بو اعتقادلرینه مخالفت ایده جك ، بونی خوش کورمیه جك وارسه اوده صانع عالمی منکر اولان فلاسفه در . بویله بر اعتقاد ایسه قدره ایمان ایله توأمدر . آندن اصلا انفکاك ایده مز . ذات باری یی بویله اعتقاد ایتمك باشقه ، « فاعل حقیقی اللهدر » دییه رك مسئولیت شخصیه یی یوق فرض ایتمك ، لوازم معیشتی تداركدن فراغت ایتمك ، کندینی تنبللکه ویرمك ، تهلکه یه قارشی مدافعه یی لزومسز کورمك باشقه در . وبینلرنده طولماز براوچوروم واردر .

غایت مشهور فلسفه لغتنامه لرندن برنده [۲] مسلمانلرك قدره مؤمن اولدقلرندن بحث ایدیلیرکن : « برمسلمان حکومتی ایام حیاتمز معدود واجل مسمایی تبدیل ایده بیله جك وسائل احتیاطیه مفقود اولدیغنه قانع اولدیغی ایچون طاعونك هجومنه قارشی مدافعه سز طاورانیر. » دینلمش که بوندن دها یاکلش بر سوز اولاماز . قرآن کریمده : « یا ایها الذین آمنوا خذوا حذرکم = ای ایمان ایدنلر ! تدابیر احتیاطیه کزی یاپیکز . » سورهٔ نسا آیت ۷۳ . دیکر بر یرنده ده : « ولا تلقوا بایدیکم الی التهلکة = کندی کندیکزی تهلکه یه القا ایتمیکز . سورهٔ بقره آیت ۱۹۱ » بویورلمشدر .

بالخاصه طاعون وجذام حقنده کی اوامر نبویه بوظن باطلی اساسندن چوروتور . بر حدیث شریفده : « فر من المجذوم فرارك من الاسد = مجذومدن ارسلاندن قاچار کبی قاچ . » دیکر برحدیث شریفده ده : « اتقوا صاحب الجذام کما یتقی الاسد اذا هبط وادیاً فاهبطوا غیره = جذام صاحبندن آرسلاندن قاچار کبی قاچینکز . او ، بر وادی یه اینرسه سز باشقه بر وادی یه اینکز . » بردیکرنده ده : « کلم المجذوم وبینك وبینه قدر رمح = مجذوم ایله آراکزده بر مزراق بویی مسافه اولدیغی حالده قونوش » بویورلمشدر . کندی قبیله لری نامنه بیعت ایچون حضور عالیٔ رسالتپناهی یه کلان هیئت مرخصه میاننده برجذاملی وارمش . هپسی برر برر بیعت ایتمشلر . جذاملی یه کلنجه اوکا حضرت پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) الی ویرمکسزین : « ارجع فقد بایعناك = سن دون ، سنکله مبایعه من حاصلدر . » بویورمشلردر . بردفعه انس بن مالك ایله برلکده بریایغی اوزرنده اوطورورلرکن حضور عالیلرینه برمجذوم کلمش . همان « یا انس اثن البساط لا یطأ علیه بقدمه = یاانس ! یایغی یی دور ، ایاقلریله اوزرینه باصماسون . » بویورمشلردر .

طاعون ایچونده : « اذا سمعتم بالطاعون بارض فلا تدخلوا علیه واذا وقع وانتم بارض فلا تخرجوا منها فراراً منه = بریرده طاعون اولدیغنی خبر آلیرسه کز طاعونك اوزرینه کیتمیکز . سز بریرده ایکن ده طاعون اولورسه طاعوندن قاچارق اورادن چیقمیکز . » بویورمشلردر . نبی محترممز (صلی الله علیه وسلم) افندمز حضرتلری اصول تحفظك اساسنی وضع ایتمکده علوم حاضره یه تقریباً اون اوچ عصر سبقت ایتمشلر دیمکدر .

احمد نعیم

[۱] C. Jourdain-Dictionnaire des sciences philosophiques, «Fatalisme.»

[۲] ictionnaire d es sciences philosophiques, art. « morale»

اسلامده فن وفلسفه

سوریه نك ماضیسنه برنظر

خرستیانلق ازرینه یهودیلکدن صوکره اك چوق تأثیراتی کوریلن مذهب ، (غنوستیسیزم) مسلکیدر . [*]

[*] غنوستیسیزم (Gnosticisme) بر مسلك فلسفیدر . بو مسلك اربابی ؛ طبیعت ، کائنات وصفات الهیه حقنده ؛ غایت مکمل و یوکسك بر معلوماته مالك اولدقلرینی ادعا ایدرلردی . غنوستیسیزم عینی زمانده هم مانیشه ئیزم وهم پلاتونیزمه قریب بر مسلکدر .

مانیشه ئیزم (manichéisme) مذهبنك مؤسسی میلادك ۲۷٤ تاریخنده وفات ایدن مانس (manes) نامنده بر ایرانلی در . بو ذات ایلك وفنالغی ایضاح ایچون ؛ زردشت کبی ، خلقتی ایکی اصله ارجاع ایلمکده در . بو ایکی اصلدن بریسی اساساً ئه یی اولان (معبود) یاخود (روح) ویاخود (ضیا) در . دیکری ایسه اصلاً فنا اولان (شیطان) یاخود (ماده) ویاخود (ظلمت) در . بو صورتله متقابل ایکی پرنسیبه ، ایکی مبادی یه ارجاع

بو مسلكك تأثيراتيله خرستيانلق (غنوستيك) برشكل آلمشدر . غنوستيك خرستيانلغى حضرت عيسى نك وفاتندن تام برعصر صوكره دورهٔ كماله كلمش وايلك درت عصر ظرفنده خرستيانيته پك درين تأثيراتده بولنمشدر .

بو تأثيرات نتيجه‌سنده خرستيانلقده يكيدن يكي‌يه وايكنجى درجه‌ده برچوق مذهبلر پيدا اولمشدر .

غنوستيك خرستيانيتى(Le christianisme gnostique)، ماژيزم (magisme) [١] مذهبنه آشيلانمش برنوع خرستيانلقدن باشقه برشى دكلدى . بومذهب طرفدارانى حضرت عيسى‌يى بذاته موجود اولان برروح ابديدن مشتق ومنتشر برذكا (intelligence) كبى اعتقاد ايديورلردى . بونلره كوره حضرت مسيح ، بشراولان عيسى دكل برذكا (intelligence) ايدى . غنوستيك خرستيانلغى اردشير بابكان زماننده ايرانده حقيقى ماژيزم (magisme) مذهبنك ظهورى اوزرينه اهميتدن ساقط اولمشدر . مع مافيه غنوستيزم ، خرستيانلغه ظن ايدلديكندن پك چوق تأثير براقمشدر . بوكونكى خرستيانلقده بيله بو تأثيراتك درين ايزلرينى كوره‌بيليرز .

خرستيانلغه اوچنجى برتأثير داها اولمشدركه بوده خرستيانيتك آفريقاده انتشارينى متعاقب وقوعه كلمشدر . خرستيانلغك بو تأثيرات تحتنده آلديغى شكله ، آفريقا خرستيانلغى ، ياخود افلاطونى خرستيانلق نامى ويريله‌بيلير ، بوشكل اسكندريه‌ده تولد ايتمشدر . تثليث و اقانيم ثلاثه كورولتيلريله بالخاصه خرستيانلغك بوشكلنده اشتغال ايدلمشدر.

تثليث (La trinité) كلمه‌سنه آثار قديمهٔ خرستيانيه‌ده تصادف ايدلمز . بوكلمه‌يى ايلك دفعه استعمال ايدن ذاتك ، مشهور اسكندريه دسپوتى تؤفيل اولمسى محتملدر .

آدريه‌ن (Adrien) زماننده خرستيانلق بوتون مصر قطعه‌سنه انتشار ايتمشدى . بوسببله افلاطون فلسفه‌سنه مربوط برچوق كيمسه‌لر خرستيانلغى قبول ايلمش اولدقلرندن يكى كيردكلرى دينه اسكى مسلك فلسفيلرندن پك چوق شيلر كتيرمشلردى . بونلر شمسدن صدور ايدن شعاعاتك ينه شمسه رجوع ايتديكى كبى كائناتده بر روح عاليدن صدور ايتمش اولديغى جهتله ينه او روحه رجوع ايده‌بيله‌جكنى ادعا ايدرلردى .

حضرت عيسى ، صورت دائمه‌ده بو روح عالى‌نك مظهر تجلياتى اولديغندن كنديسنك‌ده بر (الله) كبى تلقى ايديله‌بيله‌جكنى قبول ايتدكلرندن شخصنده بربرلرندن فرقلى اولمق اوزره روح ، جسد ولوغوس(Logos) [٢] كبى اوچ شى بولنديغنى فرض ايديورلردى.

شوحالده بونلر حضرت عيسى‌يى عينى زمانده هم (الله) وهم (انسان) اولمق اوزره اعتقاد ايديورلردى . فقط ضيا كونشه تابع اولديغى جهتله (عيسى) نك‌ده (اب) ه تابع واوندن مؤخر اولديغى قبول ايديليوردى . ميلاد عيسى‌دن ١٣٢ سنه صوكره سن ژوستين (Saint justin) ديبوردى‌كه : ضياى لاهوتى بركره عيسى‌ده قرارياب اولدقدن صوكره برداها اوندن انفكاك ايتمامش اولديغى كبى اساساً منبعندن‌ده آيرلمامشدر . ژوستين بو سوزينى شو ايكى مثال ايله توضيح ايله‌مشدر :

سن ژوستين ديبوركه : « بر آدم كندى فكرينى معين كلمه‌لرله ديكر بر آدمه آكلاتير وبو صورتله اوكا بعض افكار وملاحظات تلقين ايدر . فقط عين فكرلر سوز سويلين كيمسه‌ده ينه پايدار قاليرلر . يعنى باشقه‌سنه آكلاتلمش اولديغى ايچون فكر كنديسندن زائل اولمز . ايشته بونك كبى (اب)ك لوغوسى‌ده كنديسنده دائم وپايدار اولمقله برابر عينى زمانده (ابن) ه‌ده انتقال ايده‌بيلير .

كذلك بر لامبه ديكر برلامبه‌يى تنوير ايتمكله ضياسندن برشئ غائب ايتميه‌جكى كبى (اب)ك الوهيتك‌ده (ابن)ه انتقالندن (اب) برشى غائب ايتمز . » .

ايديله‌بيلن بالجمله مسلكلره بالآخره (مانيشه‌ئيزم) نامى ويرلمشدر. بو مسلكه كوره ضيا ، فكرى واخلاقى بوتون ئه‌ييلكلرك ، ظلمت ايسه بالجمله فنالقلرك منشائى عد اولنور .

(پلاتونيزم) مذهبنك مؤسسى ايسه حكماء قديمهٔ يونانيه‌دن مشهور افلاطون (Platon) در. افلاطون قبل الميلاد ٤٢٨ سنه‌سنده آتنه‌ده طوغمش، سوقراطك درسخانهٔ عرفاننده پروشياب اولمشدى . افلاطون فلسفه‌ده (ايده‌آليزم) مسلكنك حقيقى بر مؤسسى صاييلير. تدريساتى آتنه جوارنده آغاجلق بر محلده اجرا ايتديكندن بورايه (آقاده‌مى) نامى ويرلمش اولديغى كبى آقاده‌مى‌يه دوام ايدنلره‌ده (اشراقيون) دنيلمشدى. پلاتونيزمك اساسى (فكر) نظريه‌سيدر. افلاطونه كوره جهانده حقيقى اولان بر شى وارسه اوده (عالم افكار) در. افلاطون ديبوردى‌كه : (ناسك حقيقت ديه قبول ايتديكى شيلر ابدى فكرلرك خياليدر . علوى فكر يعنى ئه‌ييلك فكرى كافهٔ علوم وموجوداتك منبعنى تشكيل ايدر . علم حقيقى ، حواسك توهماتندن آزاده بر عقل سليمه تجلى ايدن فكرلرى بيلمكدن عبارتدر. انسان بتون افكارينى افعال اوزرينه بناء ايتمليدر. انسانك روحى ايكى بيكيرلى برعربه‌نك سوريجيسنه بكزر . عربه‌نك بيكيرلرندن برى انسانده‌كى تمايلات نجيبانه وديكرى‌ده احتراصات سفيلانه‌در. عقل بونلرى كوزلجه اداره ايدرسه منزل مقصوده سهولتله وصول ميسر اولور. عقلك ادراك ايده‌ميه‌جكى شيلرى روح ادراك ايده‌بيلير. روحك بو تجلى‌يه مظهر اولمسى عشق ايله قائمدر) . افلاطونك بو سوزلريدركه (عشق افلاطونى) ، (مثل افلاطونى) كبى شيلره يول آچمشدر. افلاطون روحك بقاسنه قائلدى. متافيزيكده‌كى (مافوق الطبيعيات‌ده‌كى) مطالعاتى هپ بو اساسلر اوزرينه ابتناء ايتمش شيلردر.

[١] ماژيزم ، بعض تدابير سايه‌سنده قوانين طبيعيه‌يه مخالف افعال حصوله كتيريله‌بيله‌جكى ادعاسنده بولنان اشخاصك مسلكنه اطلاق اولنور . قديم زردشت رؤساى روحانيه‌سى بو ادعاده ايديلر . بوسببدن كنديلرينه ماژ (Mage) نامى ويريليردى . ماژلر ، نجوم وعلوم خفيه ايله اوغراشيرلر وبونلر سايه‌سنده مافوق الطبيعه برقدرته مالك اولدقلرينى ، قوانين طبيعيه‌يى ايسته‌دكلرى كبى تغيير ايده بيله‌جكلرينى ادعا وقواى عاليه‌يى تحت حكمه آلدقلرى جهتله بونلرك معاونتلريله خسته‌لرى بيله برآنده شفاياب ايده‌بيله‌جكلرينى اعلان ايدرلردى .

[٢] لوغوس (Logos) افلاطون مسلك فلسفيسنه كوره : منبع افكار اولمق اعتباريله (الله) ديمكدر . يكى افلاطونيلر ايسه بوكلمه‌يى اوصاف وتجليات ربانيه‌دن برى معناسنده استعمال ايديورلر. كتب خرستيانيه‌ده اقانيم ثلاثه‌نك ايكنجيسنه اطلاق اولنور .

قسطنطین واخلافنك منافع سیاسیه‌پولتیقه‌لری، خرستیانلغه بت‌پرستلك قیافتی اکسا ایتمش وبوصورتله نصرانیت صنم پرست تبعه‌نك مظهر رغبت وتوجهی اوله‌بیله‌جك برشکله کیرمشدی . خرستیانلغك بوصورتله برنوع بت پرستلك آیینی حالنه کیرمسنه، حضرت‌عیسی‌نك مرتبهٔ رسالت فوقنده بردرجه‌یه یعنی الوهیته قدر چیقارلمسنه ، عقل ومحاکمه‌نك هیچ برطرزده تأویل وقبول ایده‌میه‌جکی (تثلیث) عقیده‌سنه داها اوزمانلرده معترض بولنان (آریوس) ، ازنیق قونسیلنده محکوم ونفی ایدلمشدی . ایمپراطور قسطنطین بومحکومیتی بالذات ترویج ایلمشدر .

میلادك ٤٢٧ سنه‌سنده انطاکیه‌دسپوطلغندن استانبول پطریقلکنه ارتقا ایدن (نسطوریوس) ، آثار حکمیه و فلسفیه مطالعه‌سیله بر فکر سالم ودقیق اکتساب ایتمش اولدیغندن ذات الوهیته شکل انسانی اسناد ایدلمه‌سنك شایان قبول اوله‌میه‌جغنی ادعا ایتمکه جسارت ایتمشدی. نسطوریوس ، آرسطو فلسفه‌سیله پك چوق اشتغال ایلمش اولدیغندن کلیسا اعاظمنك مافوق‌العقل ترهاتلریله استهزا ایتمکدن چکینمیوردی. بواثناده اسکندریه دسپوطلغنده بولنان وتعصب جاهلانه‌سیله مشتهر اولان (سن سیریل) ، نسطوریوسك افکار ومطالعاتی شدتله رده قیام ایتمش ، رشوت وسائره اعطاسیله ایمپراطورك بندکانی‌ده کندی طرفنه چویرمشدی. بونلرك تشویقیله اختلافك حلی ایچون ایمپراطور (تئودوس) ، افس شهرنده بر قونسیل انعقادینی امر ایتمشیدی . نسطوریوس ایله سن سیریل آره‌سنده ظهور ایدن اختلافك حلنه مأمور اولان بو قونسیل انعقاد ایتدی . فقط ، سن سیریل کندی طرفدارلرینك غیرتلریله قونسیل ریاستنه کچه‌رك عینی بر مسئله‌ده هم معارض وهم حاکم اولمق کبی غریب بر وضعیت آلمقدن چکینمدی . بویله برهیئتك نه‌یولده برقرار ویره‌سی تخمین اولنورسه قونسیل‌ده اویولده برقرار ویرمشدر . یعنی قونسیل نسطوریوسك مطالعه ومدافعه‌سنی دیکله‌مکه لزوم بیله کورمکسزین کندیسنی محکوم ایتمش، بونی متعاقب بیچاره آدم مصر قطعه‌سنك اك ھجرا برمحلنه نفی ایدلمشدر. نسطوریوسك عاقبت فجیعه‌سی اوزرینه آرتق خرستیانلقدن عقل ومحاکمه بوس بوتون قالقمش، انسانلر ایچون بیلنمه‌سی ممکن اوله‌بیلن بالجمله (حقایق علمیه) نك یالکز احادیث کنیسائیه واسطه‌سیله اوکره‌نیله‌جکی عقیده‌لری ذهنلرده تقرر ایتمشدی . سن سیریل وامثالی آباء دین؛ تقیناتنك انسانلره لازم اولان کافهٔ معلوماتی جامع اولدیغی ادعاسی اوزرینه فنون وفلسفه ایله اوغراشانلرك قفالرینی ازمك کلیسانك اك مقدس وظائفی صره‌سنه کیرمشدی . ایشته بوکبی افکار نتیجه‌سنده ایدی‌که اسکندریه دسپوطی (تئوفیل)‌ك تشویقیله مشهور اسکندریه کتبخانه‌سنك قیصرومك تخریباتندن قورتلمش اولان قسمی‌ده متعصب وجاهل اهالی طرفندن محو وتخریب ایدلمشدر . [١]

بوتاریخلرده فکر تعصب ، ظلمات جهالت خرستیانلغك استیلا ایتمش اولدیغی اولدیغی بالجمله ممالکده بوتون شدتیله حکمفرما ایدی.

م . شمس‌الدین

---

[١] دسپوط تئوفیل بالذات کندیسینك سبیت ویردیکی بر حادثه‌دن بالاستفاده بطلمیوسلرك وارث علم وحکمتی اولان غیر متنصر اهالیی ایمپراطوره قتل عام ایتدیرمشدی . یونان قدیم وبطلمیوسلرك وارث علم وحکمتی اولان وفن وفلسفه ایله اشتغالدن باشقه بر قباحتلری اولمیان بیچاره اسکندریه‌لیلر ، ایمپراطور عسکرلریله تئوفیل طرفدارلرینك مدهش‌ھجوملرندن قورتلمق اوزره پر خوف وتلاش اسکندریه‌نك (سراپیون) محله‌سنه التجا ایتمشلرسه‌ده بورا‌ده‌ده تخلیص نفسه موفق اوله‌مامشلردر . چونکه تئوفیلك تشویقیله مهاجملر طرفندن محله احراق وملتجیلر قتل عام ایدلدیلر . ایشته بوتخریبات اثناسنده ایدی‌که وقتیله قیصرك دست قدر ناشناسندن قورتیله‌بیلمش اولان بقیهٔ آثار علمیه محو ایدلمش ، بونلری جامع اولان کتبخانه‌لر یاقیلمشدی . تئوفیله خلف اولان (سن‌سیریل) دها زیاده ایلری کیده‌رك اووقتلر مصرده فن‌وفلسفه تدریسیله اشتغال ایدن (هیپارت) نامنده عالمه برقادینی‌چیریل چیپلاق ایتدیره‌رك کلیسا ایچنده پاپاسلره پارچه‌لاتدرمش ، بطلمیوسلرك بوصوك‌وارث عرفانی‌ده‌برصورت فجیعه‌ده اورتادن قالدیرتمشدی. سن‌سیریل بونکله‌ده اکتفا ایتمه‌یه‌رك هیپارتك کتبخانه‌سیله آثارعلمیه‌وحکمیه‌دن اورته‌ده بریده قالمش نه وار نه یوق کافه‌سنی‌ده طوپلادوب محو ایلمشدر . اسکندریه کوچوك کتبخانه‌سیده بواثناده احراق ایدلمشدی .

اسکندریه کتبخانه‌سنك مصرك فتحنی متعاقب حضرت عمرك امریله مصر فاتحی عمروبن‌العاص طرفندن یاقیلمش اولدیغنه دائر آوروپا مورخلری آره‌سنده برشایعه واردر . آوروپاده اشتهار ایدن بوشایعه‌نك منشائی ھجرتك ٦٢٢ تاریخنده (ملاطیه) ده تولد و ٦٨٤ سنه‌سنده (مراغه) ده وفات ایتمش اولان خرستیان رهابیننده (جمال‌الدین‌ابوالفرج بن‌تاج‌الدین هارون) نام ذاتك (تاریخ مختصرالدول) اسمنده‌کی اثری اولمسی محتملدر . فی‌الحقیقه بوکتاب خیلی زمان اول لاتینجه‌یه نقل وترجمه ایدلمش اولدیغی کبی میلادك ١٦٦٣ سنه‌سنده‌ده انکلتره‌نك (اوقسفورد) بلده‌سنده‌طبع وتمثیل ایدلدیکندن آوروپا مورخلرینك بوروایتی (تاریخ مختصرالدول)ه استناداً اورتایه آتدقلری ظن اولنه‌بیلور . فقط ، ابوالفرجك بوخصوصده‌کی روایتنه بعضیلری موثوق برسند نظریله باقه‌میه‌رق دییورلرکه : (ابوالفرج)‌ك پدری بریهودی اولوب بالآخره تنصر ایتمشدی . ابوالفرج ایسه فوق‌العاده متعصب بر خرستیان اوله‌رق یتشمش وبومذهب‌ده‌کی فرط تعصبنه‌مبنی پك‌چابوق ترقی ایده‌رك پطریقلکك بردرجه‌دونده‌کی رتبه‌یه‌قدر ارتقا ایلمشدی .شوحالده ابوالفرجك اسکندریه کتبخانه‌سنك اسلاملر طرفندن یاقلدیغی حقنده‌کی بیاناتنك بی‌طرفانه اوله‌جغنه اودرجه اعتماد ایدیله‌من. کتبخانه‌نك عمروبن‌العاص طرفندن یاقیلدیغنی ادعا ایدنلرده بوکامقابله دییورلرکه: روایت مذکوره یالکز ابوالفرجه منحصر دکلدر. ابوالفرجدن داها اول مؤلفین اسلامیه‌دن (تراجم‌الحکما) صاحبی ابن قفطی‌ده بویله بر روایت درمیان ایتمکده‌در. فی‌الحقیقه جمال‌الدین‌قفطی تراجم‌الحکماده ، فتوحات‌مصریه هنگامنده برحیات اولان یحیی غراماتیق(Jean philopon gramairion) نك ترجمهٔ حالندن بحث ایدرکن عینی روایتی سرد ایلمکده‌در . حتی ابن‌قفطی‌نك ھجرتك ٥٦٥ سنه‌سنده تولد و ٦٤٦ سنه‌سنده‌وفات ایتمش اولمسنه باقیلورسه ابوالفرجك بوروایتی تراجم‌الحکماء‌دن آلمش اولمسی احتمالی بیله قبول ایتمك ایجاب ایدر . دیمك‌که روایت مذکوره براسلام اولان جمال‌الدین ابن‌قفطی‌یه منتهی اولیور . شو حالده صحتنه اعتماد ایتمك ایچون نه‌مانع واردر؟ بوکامقابل دینیله بیلیرکه عجبا ابن قفطی بومعلوماتی نره‌دن آلمشدر . چونکه کندیسی روایت مذکوره‌یی نره‌دن آلمش اولدیغنه دائر برشیٔ ذکر ایتمدیکی کبی بوخصوص حقنده‌میدانده باشقه هیچ بروثیقه‌ده یوقدر . فتوحات اسلامیه‌دن باحث داها اسکی کتابلرده بومسئله‌یه دائر هیچ برقید بولنه‌مامسی ابن‌قفطی‌نك سرد ایتدیکی روایتك صحتنده انسانی بحق شبهه‌یه دوشورمزمی ؟ اسلام مورخلری‌نك مسلمانلرك کرك‌لهو کرك علیهلرنده اولان بالجمله وقوعاتی بلاتحریف قید ایتمش اولدقلری آثار تاریخیهٔ عربیه‌نك تدقیقیله آکلاشلمقده‌در. شوحالده

فقه و فتاوى

محاوره :

برمحقق ایله مقلد آره‌سنده

دردنجی محاوره‌دن مابعد

بونك اوزرینه محقق بربری اوستنده یرلشدیرمش اولدیغی قوطیلرك برینی آچاراق ایچندن بر رساله چیقاروب دیدی‌كه: (ایشته شو « كشف الحقائق » نامی وریلن بر رساله‌در ؛ بو رساله درزی مذهبنك اصولی حقنده یازلمشدر.) بوندن صوكره رساله‌دن برپاراق آچوب بروجه آتی قرائته باشلادی : [١] « بن ، سیرت مستقیمه‌ده سزه ذكر ایتدم‌كه : آدم صفاء، عقل‌در ؛ اونك اسمی (شطنیل ، شیطانك كی ده حارث) ایدی . انجق بونلری صورت بشریه‌نك وقت ظهورنده ذكر ایتمشیدك ،كه یتمش دوركٔ تمامندن عبارتدر . كذلك ینه سویلمش دك‌كه : (حارث) درت حرفدر . ابجد حسابیله حساب ایدلنجه (ح) سكز ، (ا) بر ، (رت) آلتی یوزدر ؛ التی یوز ساقط اولنجه اسمك مجموعندن طقوز یعنی عربجه « تسعة » قالیور ؛ حال بوكه تسعة ، یازلدیغی كبی درت حرف میدانه كلیور ، كه اونلرده (ت ، س، ع، ه) دن عبارتدر . حارث وابلیس اسملری‌ده حساب اولندیغی كبی درت حرف قالیور . چونكه حارث اسمنك بقیه‌سی طقوز، یعنی تسعة؛ ابلیس اسمنك بقیه‌سی‌ده یدی، یعنی سبعةدركه مجموعی اون‌التی ایدر . اون ایكی ساقط ؛ قالیر درت .

« ابلیسك اسمنی طولاً ، عرضاً ، مزدوجاً ، فرداً حساب ایتدیكمزده اونی‌ده درت حرف اوله‌رق بولدق ؛ همده حارثك آخرنده، تسعه‌نك اولنده اولان‌تانی ناموس ناطقه ، هرعصر وزمانده‌كی زخرفه دلیل اوله‌رق بولدق. بوده هرعصرده «ولی»نك اكسیك اولمامسی كیدر. ایشته بو سببه بناءً در ، كه اهل شرع اعدانك هپسنی سورلرده موحد اولانلردن بر دانه‌سنه اولسون محبت ایتمزلر ..!

« صوكره عقله رجوع ایده‌جك اولورسه‌ق كوریبورزكه : عقل‌ده‌ده اوچ حرف وار ، نفس‌ده‌ده اوچ حرف وار ؛ لكن ابجد كبیر حسابیله یكدیكرندن آریلیورلر . جهلهٔ شیعه عقل ایله نفسك هرایكیسنه‌ده عینی دعوت ایله نظر ایدییورلر . حال بوكه بونلر منزل اعتباریله یكدیكرندن متفاضلدر . چونكه عقل اركك ، نفس ایسه قادین منزلنده‌در ؛ اركك مفید ، قادین مستفیددر؛ صوكره ابجد كبیر حسابیله عقل ٢٠٠ ، نفس ١٣٠ در . بناء علیه « عقل » اسمی ، « نفس » اسمندن یتمش درجه زیاده‌دركه ، اونلرده توحید ایله امانتك حدودلریدر .

« بن سزه مشیت سبحانیه ایله عقلده فضله اوله‌رق بولنان یتمش حدودی تعداد وبیان ایده‌جكم،كه مخلوقاتدن هیچ برفرد اوكا شرك قوشماسون : برنجیسی (نفس) در . بونك ایچون جزیره‌لرده اون ایكی حجت؛ اقالیم سبعه‌ده‌ده یدی دعات واردر . نصلكه « علیها تسعة عشر » بیورلمشدر . ایكنجی « كلمة » در،كه بوده نفسك نظیریدر . اوچنجیسی (سابق) در ؛ بوكا یالكز اون ایكی حجت واردر. دردنجی (تالی)در،كه سابق كیدر. برده داعیٔ مطلق‌واردركه مجموعی یتمش‌در؛ حدود علویه وسفلیه‌نك هپسی بویتمشدن متفرعدر . شوحالده بونلرك جمله‌سی مولانا سبحانه طرفندن مؤید بر امام اولان، عقل‌طرفندندر. عقل ؛ مولانا سبحانه وتعالی‌نك تأییدیله ایسته‌دیكنی دركٔ مذلته دوشورر ؛ ایسته‌دیكنی‌ده اوج عزته قالدیرر؛ نصلكه قرآنده « انما امره اذا أراد شیئاً .... والیه ترجعون » بیوریلیور .

« ذكر ایتدیكمز یتمش حدود قرآنك شو آیتنده مذكور اولان ذراع سلسله‌در : « خذوه فغلوه ثم الجحیم صلوه ثم فی سلسلة ذرعها سبعون ذراعا فاسلكوه انه كان لایؤمن بالله العظیم »

« معناسی شودر : امام‌مؤیداولان عقلك ضدینی ؛ غایته بالغ‌اولوب نظری تمام اولدیغی وقت حجج عقلیه ایله طوتوكده عهدایله باغله‌یك ؛

اسكندریه كتبخانه‌سی یاقدیرلمش اولسیدی فتوحات مصریه‌دن بحث‌ایدركن مورخینك بومسئله‌یه دائرده برشیٔ سویلملری اقتضا ایدردی . اغلب احتمال ابن قفطی برخرستیان اولان (یحیی غراماتیق)نك ترجمهٔ حالنی یازمق ایچون (اسحق‌الراهب)وامثالی خرستیان مؤلفلرك آثارینه مراجعت‌ایتمش‌واورالرده بولدیغی شیئی بلا تحقیق عیناً اخذ وقید ایلمشدر . شو حالده اصل منشاء ینه غرض وتعصبه منتهی‌اولیور دیمكدر. متعصب‌برخرستیان مؤلفنك قدس‌شریف فاتحی حضرت‌عمر حقنده‌بی‌طرفانه وقرین صحت برحكم‌واسناده‌ده بولنه‌بیله‌جكنه ایناتمق قاباجه برصافدرونلق اولمزمی ؟ ابن‌قفطی ایله همعصر اولان (ابن‌اللباد عبداللطیف بغدادی)نك (الافادة‌فی‌اخبارمصر)عنوانلی اثرنده، اسكندریه‌ده‌كی (عمودالسواری)دن بحث ایدركن حضرت عمرك امریله یاقیلان كتبخانه‌نك وقتیله اومحلده بولندیغنه دائر برفقره بولنمسی مشار الیهك‌ده ابن‌قفطی‌نك روایتنه‌اساس اولان كتابی مطالعه ایتمش اولمه‌سنه حمل ایدیله‌بیلیر . هرحالده بوروایتی ایلك دفعه‌قید ایدن مؤلفین اسلامیه‌دن ابن قفطی وابن‌اللبادك عینی بر منبعدن نقل معلومات ایتمش اولدقلرینه حكم ایتمك ایجاب ایدر . بومنبعك برخرستیان مؤلفك اثری اولمسی اغلب احتمالدر . چونكه بونلردن اول كچن مؤلفین‌ومورخین اسلامیه آثارنده بوروایته دائر بركلمه‌بیله یوقدر. بوسببه مبنی ابن قفطی وابن‌اللبادك اثرلرنده بولنمسیله برابر ینه‌بوروایتك‌صحتنده تردد اولنه‌بیلیر . معمافیه ؛ مطالعات سابقه‌یه رغماً ؛ عمرو بن‌العاصك اسكندریه‌ده بعض كتابلر یاقدیغی روایتنك صحتی‌فرض ایدلسه‌بیله یونان آثارك بطلمیوسلردن قالمه كتب فنیه وفلسفیه اولمدقلری قطعیاً شبهه‌دن آزاده‌در . چونكه عمروبن‌العاص ، مصره كیردیكی زمان اوراده بطلمیوسلرك جمع‌ایتمش اولدقلری آثار فنیه‌وفلسفیه‌ـ یوقاریده ذكر ایدلدیكی اوزره ـ داهااسلامیتك ظهورندن اول تواریخ مختلفه‌ده كاملاً محو ایدلمشلردی . غربك جداً منصف وبی‌طرف مورخلری بوحقیقتی كمال سوزشله اعتراف ایتمكده‌درلر .

شو حالده روایتك صحتی فرضنه كوره عمروبن‌العاصك یاقدیغی كتابلر اولسه اولسه علم‌وفن دشمنلغی ایله معروف مقدس (!) دسپوطلرك بالآخره یازمش اولدقلری ترهات مجموعه‌لری اوله‌بیلورلر. هیچ برقیمت علمیه‌وفنیه‌یی حائز اولمدقدن باشقه حقایق علمیه‌یی‌بوس بوتون‌محو ایتمك‌ایچون‌یازلمش‌وآباء كنیسائیه‌نك فوق‌العقل‌معجزه‌لرینه حصر ایدلمش‌اولان بوكبی خرافات‌یغنلرینك اورتادن قالدیرلمسی ینه علم‌وفنه برخدمت‌عدایده‌بیلیرز. خلقك اذهانی‌عطالته محكوم ایده‌جك اولان خرافاتك رواج وانتشاری عالم‌مدنیت ایچون‌برفلاكت دكلیدر ؟ بویله برفلاكته میدان براقامق فن‌وفلسفه‌یه برخدمت اولمزمی ؟!.

م . ش

[١] بوسوزلری‌سویله‌ین، درزیلرك‌الوهیتنه قائل‌اولدقلری « حاكم‌بالله » در.

صوكراده علمانی صمت وتجریده براقان ، قائم زمان اولان علومك غوامضنه براقيك !

« دها صوكراده دعوت توحيدده يتمش كيمسه اولوب بعضيسی بعضيسنك سلسله‌سی اولان قائم الزمانك ميثاقنده سلك ايدك ! زيرا ضد روحانی ؛ شطيلك امامت وفضيلتنی اقرار ايتمه‌دی ... »

مقلد : — الويور ؛ بو كفرياتدن — كه شو شبه حسابيه‌دن بشقه هيچ بر اساسه مستند دكلدر — روحم طارالدی . آرتيق پاطلايورم ؛ هم بن كوريورم كه : بو كتابدن نقل ايتديككز شيلرك معناسی كبی الفاظی ده بوزوقدر . بيلمه‌م كه بونلرك عباره‌سنی اولسون نيچون تصحيح ايتمه‌دك ؟ صوكره ؛ اوقومش اولديغك بو شيلرده اشكال وصور حروفی اعتبار اوزرينه دلالت ايدن برشی ده يوقدر .

محقق : — بكا بو كتاب ، اخيراً حورانده تحدث ايدن فتنه طولاييسيله درزيلر ايله محاربه ايدن عساكر عثمانيه‌دن بعض ذوات طرفندن كلمشدی . بكا نصل كلدی ايسه بن ده اويله يازدم ؛ كرك املاسنده وكرك عباره‌سنده هيچ بر درلو تصحيحاتده بولنمادم . زيرا ايشتدم كه اونلرك — درزيلرك — عندنده بو غلطلر كتابك صحتنه ، اجنبی النده كچمديكنه علامت ايمش . اونلرك عداد حروف ايله برابر اشكال حروفی اعتبار ايتدكلرينه كلنجه اونی ده شمدی اكلايه‌جقسك . دكله :

[بر ياپراق دها آچه‌راق بر چوق شيلر دها اوقودی كه خلاصه‌سی شودر] : « (ا) . (ب) . (ت) (ث) ؛ هپسی بر برينه مشابهدر . شو قدر واركه : (ا) طولا ، ديكرلری عرضاً يازيليور ؛ (ا) عقله دليلدر ؛ فوقنده نقطه اولمديغی كبی آلتنده علامتده يوقدر . (ب) نفسه دليلدر ؛ عقل ايله ضد روحانی اولان نفس آره‌سنده بر حد اولديغی ايچون بانك بر نقطه‌سی واردر ؛ ضد روحانی اولان نفس امر الهی‌يه عاصی ، امامی ، هاديسی اولان عقله منافقت ايتديكندن نقطه‌سی آلتنه قونمشدر . اكر مطيع اوله‌يدی نقطه اوستنه قونوردی . نفسك ضدی دها اول بولنديغی ايچون اونك فرقه‌سی نفسك كندن چوقدر .

« (ت) كلمه‌يه دليلدر ؛ فوقنده بولنان نقطه‌لری ده كنديسندن اول بولنان ايكی حد اوزرينه دليلدر . عرضا يازلمسی ده امامی اولان عقله مطيع اولديغنه اشارتدر . ..

« بوندن صوكره حروفه ، حروفك معنالرينه رجوع ايديورز : (ج) ، (ح) ، (خ) صورتده بربولنيورلرسه ده حقيقتده آرهلرنده بيك چوق فرق واردر . چونكه (ج) شريعتك نطق ظاهرينه دليلدر ؛ ايچنده اولان نقطه ايسه ظاهرك تحتنده كيزلی اولان اساس شريعته دليلدر .

« (ح) ابجد حسابيله سكزدر ، بونك كبی قائم الزمان ده ؛ حملهٔ عرش اولان سكزك علمنی محتويدر . « ويحمل عرش ربك فوقهم يومئذ ثمانيه » بوده جناب حق توحيددر . (م) ، (و) ، (ر) ، (ز) ، (ن) شیٔ واحددن عبارتدر . لكن (م) آرقه‌سنه ، (و) اوك طرفنه طوغری مدور بر شكل آلديلر ؛ (ن) اولكی حالنی محافظه ايتدی . شو قدر كه فوقنده بر نقطه وار . (م) (محمد) صلى الله تعالى عليه وسلم ، (و) محمد (ص) ك وصيسنه ، بونلرك هر ايكيسنك شكلی ده شريعتلرينه دليلدر . صوكره ؛ ميمك شكلی آرقه‌سنه طوغری مدور اولديغی كبی شريعت ناطقده ظاهردر . واوك كی اوك طرفه اولديغی كبی شريعت اساسده باطندر .

اكر ميم ايله واوك شكلی اولمسه‌يدی شريعت ظاهره ايله شريعت باطنه بيلنمزلردی . كذلك « محمد » صلى الله عليه وسلم ايله « علی » رضی الله عنه ظاهر شريعتله باطن تأويل اولمه‌لردی ؛ بونلره ناطق واساس اسملری واقع اولمازدی .....! »

مقلد : — بو كبی هذيان سوزلرله شو حروف الك بيوك دشمانم اولدی . اكر بو حروفلرده اولان فوائد ايله بر چوق انسانلرك انتفاع ايتدكلرينه دائر بوقاريده‌ذكر ايتمش اولديغم تجارب صحيحه اولمسه‌يدی اوفائده‌نك معدوميتيله حكم اوزرينه سكا تماماً موافقت ايدردم . «جناب حق» ه حمد اولسون كه : بزی افراط وتفريطدن منزه اولان اهل سنت والجماعه مذهبندن قيلمش .

محقق : — غلو فی الديندن ، افراط وتفريطدن سالم اولان اهل حق ؛ يالكز خلفاء راشدين رضی الله عنهم حضراتنك كيتدكلری يوله سلوك ايدن سلف صالحيندن عبارتدر . چونكه بو عصرلرده كنديلرينه اهل سنت والجماعات عنوانی ويرنلرك پك چوقلری كرك باطنيلرك ، كرك باشقه‌لرينك احداث ايتدكلری بدعتلردن بقايی قورتارامامشلردر . لكن شو قدر برشی واركه : اسملر بشقه بشقه‌در . اكر باطنيلرك كلاملريله قرن رابع ودها صوكره‌كی صوفيه‌نك كلامنی مقابله ايده‌جك اولورسه‌ك ايكی كلام آره‌سنده پك آز فرق بوله‌جقسك .

بو حروفك فائده‌سی حقنده مروی اولديغنی سويلديككك تجاربه كلنجه : بوده مسلم دكلدر ؛ زيرا بعض تجربه‌لر نتيجه‌سنده كوريلن تأثيرك او حروفدن اولديغی معلوم اوله‌جق درجه‌ده متحقق ، منضبط دكلدر . بونی بالذات كندی نفسمده بن ده تجربه ايتدم ده فائده ويردی . فقط بالآخره اوفوركجيلكله ، ويرمش اولديغی نسخه وحمائللرده‌كی تأثيرك عدم تخفيله اشتهار ايدنلرله كورشدم ؛ اونلرك يازديغی شيلر حقنده اولجه آلمش اولديغم خبرلرك دوغری اولديغنی كنديلری ده تصديق ايتديلر .

بو اوفوركجيلردن بيوك برشيخ واردی ؛ جوارده بولنان مسلمان ، خرستيان هر كس بونك يانه آقين ايديورلردی : كيمی مبتلا اولديغی امراضدن شفاياب اولمق نيتيله ، كيميسی عاشق اولديغی كيمسه‌نك قلبنی كندينه جلب ايتمك مقصديله ، بعضيلری ده بشقه غرضلرله بو شيخه حمايل يازديروب كيديورلردی . شيخ ايله كورشديكم زمان بكا ديدی كه : مسلمان اولورسه ويرديكم حمايله بر آيت ، مسلمان اولمازسه شو عباره‌يی يازيورم : «سوتلی برنج وجوده عافيتدر ، سوتلی آش نه قدر صغورسه اوقدر كوزلدر . »

حالبوكه بوصورتله يازديروب كتدكلرى نسخه وحمايللردن پك چوق منفعت كوردكلرينى سويليورلردى . بونلرك سببى ايسه اوكا اولان اعتقادك احداث ايتديكى وهم در . مع هذا بو يازيلر بونلرك چوقلرينه ده فائده ، منفعت نامنه هيچ برشى تأمين ايتمز ؛ فقط انسانلر بونى اونوتيورلرده اونسخه وحمايلك عقيده تحدث ايدن فائدهٔ مطلوبه يى — ولوكه اوفائده نك حدوثى كنديلرنجه غيرمعلوم اولان سبب آخردن اولسه بيله — محافظه ايديورلر . حتى سبب ديكر ظاهر اولسه بيله اوندن تعامى ايديورلر . چونكه بونلر شووسائل غريبهٔ غيبيه يى اتخاذ ايتمه‌لريله برابر اسباب ظاهرهٔ طبيعيه‌يه‌ده تشبث ايديورلر . آنجق بونلرك ضرانه اولان حرص وطمعى ، بونلرى سببى ظاهرى‌دن غفلت ايتديره‌رك كوريلن تأثيرى اسباب طبيعيه‌يه دكل ، وسيلهٔ غريبه‌يه اضافت ايتملرينه حمل ايديور .

بعض انسانلرده واردركه : برشيئه همت قويه ، عزيمت صادقه ايله توجه ايتديكى زمان اونده بر تأثير حاصل ايده‌جك بر استعداده مالك اولديغنى ادعا ايدر ؛ هرماتده بوكروهدن برطاقم كيمسه‌لر بولنه‌رق بشريته بويوك برفتنه اولمشلردر . شوتأثير حقنده‌كى بحث (علم النفس) مسائلنك اك اينجه‌لرندن اولوب علوم فلسفه علماسندن بر قسمى‌ده بو تأثيرى انكار ايتدكلرى جهتله بو مسئله حقنده دها زياده اطالهٔ كلام ايتمكه وقت مساعد دكلدر .

مقلد :— شيمدى‌يه قدر هيچ‌ده طويماديغم برچوق شيلرى بوكون ايشتدم ؛ بن شمدى اكلادم كه : تاريخه مطلع اولان كيمسه‌لر علوم دينيه‌ده اويله شبهه‌يه دوشويورلر كه اطرافلى برصورتده تاريخه وقوفى اوليانلردن بشقه‌سى بونلرك شبهه‌لرينى دفعه قادر اولاميور . آرتيق بن اويله كوره‌ييورم كه : تاريخ اوقومه‌نك كراهتنه قائل اولان ، تاريخه كسب اطلاع ايتمك ضعف عقله بادى اولور ؛ زعمنده بولنان علما ومشايخك هپسى‌ده هرحالده ضلال مبين ايچنده‌درلر . فقط بنم ايچون شوراسى‌ده توضح ايديوركه «فلسفه» يه «منطق» ه مطلع اولانلر كبى تاريخه مطلع اولان كيمسه‌لرده قريحهٔ كامله‌يه ، عقيدهٔ راسخه‌يه مالك اوللى ؛ ياخود اخضرينك :

ممارس السنة والكتاب — ليهتدى به الى الصواب

ديديكى كبى كتاب ايله سنته ممارسه‌سى اوللى .

محقق : — [تبسم واستبشار ايدرك] جناب الله‌ه حمد اولسون كه علم تاريخك فائده‌سى اوزرينه سنى اقناع ايتدم . تاريخ ؛ عقلك غداسى ، امثلرك مربيسى ، علوم كونيه‌نك افضل وانفعى اولان علوم اجتماعيه‌نك‌ده ينبوعى‌در . سن تاريخ مطالعه ايتمك مراد ايتديكك وقت اولا مقدمهٔ ابن خلدونى اوقو ؛ ايشته بنده بردانه واردركه هديه اوله‌رق سزه تقديم ايديورم . سن بو مقدمه‌يى امعان ايله كوزدن كچير ؛ چونكه بو مقدمه ، امت اسلاميه‌نك امم غربيه‌يه قارشى افتخار ايده‌جكى آثاردندر ؛ زيرا ابن خلدونك مقدمه‌سى فلسفهٔ تاريخده ، علم اجتماع بشرى‌ده (سيولوژى) اصول سياسته‌ده ، علم تربيه وتعليم‌ده (پداغوژى) اوروپا علماسنك خواجهٔ اوليدر ، آنك ايچون بومقدمه ، اوروپانك بتون لسانلرينه ترجمه اولنمشدر . لكن اونلر بوندن استفاده ايتدكلرى علومى توسع ايتديره‌رك بنا ايتديكى قواعدك بعضيلرينى هدم ، تحكيم ايتديكى شيلرك برچوقلرينى نقض ايتديلر .

[محقق طرفندن هديه اوله‌رق تقديم ايديلن مقدمهٔ ابن خلدونى شيخ مع التشكر قبول ايدرك تكرار مباحثه‌يه عودت ايتمك ، اجتهاد وتقليد بحثنه طالمازدن مقدم جفر وزايرجه بحثنى‌ده بر محاوره‌ده بيترمك اوزره يكديكرندن آيرلديلر] .

***

ادبيات

رؤياى استقبال [*]

صباح اولمش ، كونش طوغمش . سماى يأس وشيونده
نه ظلمت وار ، نه بر سيس . . بالعكس هرشيده برخنده . .
مكدر ملتك مغبر جبين انفعالنده
صباح انشراحك لمعهٔ فياضى تابنده .

اويانمش اويقودن افراد ملت ، باشقه برغيرت ،
بر رعلوى امل اوغرنده قوشمق ايسته‌يور ، حيرت !
نه برشخصى غرض كچمكده فكرندن ، نه برشهرت :
فنالقدن اوزاق بر كتلهٔ صاف وملك سيرت .

سيلينمش ، قالمامش قلبنده لوث فتنه ؛ ذلتدن ،
اسارتدن اثر يوق ، سيلكنوب قالقمش سفالتدن ،
صاريلمش دينك احكامنه ، عجز وعطالتدن
اوزاقلاشمش ، آچيلمش فكرى ، قورتولمش جهالتدن .

حياتى آكلامش ، حريتك اذواقنى طاتمش ،
نفاق وافتراق اورته‌دن قالديرمش ، هپ آتمش ،
اوكا اك صوك فلاكتچونكه كوسترمش وآكلاتمش
كه : آيرى غيريلق بر ملته پك چوق مضرتمش .

يعنى حرمت وتقديسنه آلمش‌ده قرآنى ،
اونك احكامى اولمش رهبر آمال ووجدانى ،
احاديث نبى‌يى أيله‌مش مبناى ايمانى ؛
جهانى قاپلامش اسلامك انوار فروزانى .

جوامع ، تاحريم بابه‌دك طولمش جماعتله ؛
نظرلر منعطف غايت درين بر حس خشيتله
او يوكسك منبره ؛ بر صوت بالاى مهابتله
كلن علوى خطابى ديكله‌يور يكپاره بر كتله .

مدارس ، عالم اسلامه اولمش انجم ارشاد ؛
مكاتب ، جابجا شبانه فيض افزاى استعداد ؛
وطن ، آثار مشروطيتك فيضيله شوق آباد ؛
حقيق بر سعادتله جهان ، خندان ؛ ملت ، شاد .

نه مدهش بر تحولدر بو ! . . اى مسعود ملت ! سن
عطالت ، مسكنت ، غفلتله محكوم اسارتكن
ناصل اولمش‌ده قورتولمشسك اويله بار ذلتدن ! ؟ .
بو بر رؤياميدر ، بيلمه‌م ! . . نه حيرتبخشدر جداً ! . .

بوكون بو ، شبهه‌سز بر طاتلى رؤيادر اوت ؛ لكن
سن اى ملت ! امين اول كه يارين آرتيق سنك سعيك ،
سنك عرفان وفكر انتباهكله فقط ، ممكن
بو خلياى تسلى بر حقيقت اكتساب ايتسين .

قونيه — ابن حازم نعيم

---

[*] نه يازه‌يم ؟ آرتيق هر دقيقه بر خبر نكبت ومصيبت قارشيسنده أزيلن روحمه ، يانان قلبمه بر رشاشهٔ تسليت وسكون سرپه‌جك بو كبى رؤيالرله كنديمى آووتمق مجبوريت مجنونانه‌سنده بولونيورم .

٥ كانون ثانى ٣٢٨

خطاب و عتاب

بیلمه‌م که سرنوشت ملتده سرنه‌در ، نه ؟
حکمیله کیتمك اوزره اك صوك قالان ادرنه !
نه‌یدك مقدما بز ، سائق‌نه بویله اولدق ؟
اول تفسخ ایتدك ، حرب ایله‌دك بوزولدق .
نصرت بزه اولورکن وابستهٔ عزیمت ؛
رجعتلر اولدی آرتیق هپ قاتلی برهزیمت .
دنیایی تیتره‌تیرکن وقتیله روم ایلندن ؛
دوچار لرزه اولدق بولغارلرك ألندن .
بز برزمان قیلیچله شهراه شانی آچدق ..
نیچین بودفعه بویله آندق تفنکی قاچدق ؟
راه کذار دشمن وحشتله ظلمه یاندی ؛
تاپای تخته کلدی جند عدو دایاندی .
اولدی بوتون ممالك اسلام ایچین مهالك
اللهم! اهل دینك اولسونمی بویله هالك!
قاندن آقوب نهرلر بالقان اتكلرنده ؛
اولدی بولوط بخاری ، یارب ، فلكلركده !
یوکسه‌له‌دن سمایه بیكلرجه آه سینه ،
اتمکده‌در تکاثف یاغمور کبی زمینه !
طغیان ایدوب هلاله هپ بردن اهل ناقوس ،
وحشیجه هتك اولوندی استار عرض وناموس .
یوزلرجه اهل ایمان قالمقله بی تناصر ،
اشکنجه‌لرله ایتدی مجبور اولوب تنصر .
هپ قانلی جیزمه‌لرله مشهدلره باصیلدی ؛
جای اذانه یربر یاربی ! چاك آصیلدی !
چیقمقده بانك تثلیث برچوق مساجدکدن ؛
بیقدکمی یوقسه ، حاشا ، صنف موحدکدن ؛
اهل صلیبی قیلدك مستظهر جمالك ؛
اهل حبیبی قیلدك مستحقر جلالك .
میلیونجه مسلمانی ایتدك محاط وحشت ؛
بیچاره مسلمانلق قالدی اسیر ذلت .

کفاره حکمتکله اولدك ده سن مساعد :
دینکله اهل دینی عد ایتدیلر زوائد .
لایقمیدر هلالك نور هداسی سونسون ؟
جائزمیدر افقلر لیل ضلاله دونسون ؟
قرآنی چیکنه‌سینمی پای لئیم اعدا ؟
دوشسونمی اندراسه احکام شرع غرا ؟
کلزمی کبریای وحدتپناهه پك کوچ ،
حقنده سویله‌نیلمك ای فرد مقتدر ! اوچ !
ایتدکسه حکمتکله ارباب کفری امهال ،
ایتدکمی رأفتکله اصحاب دینی اهمال ؟
یاربی ! لطف ایت آرتیق بز بوسبوتون بونالدق :
صالدیردی هرطرفدن دشمن ، زواللی قالدق .
جوشسونمی ترحم یاربی ! حقمزده ..
غرب ایله‌مکده ایقاد ، بیدادی شرقزده ،
جبار ومنتقمسك ، عدلکله اخذثار ایت ؛
اعدای بدفعالی قهرکله خاکسار ایت ،

طرزنده ایکلیورکن قلب الم فغانم ،
دهشتلی برصدایی کوش ایتدی سمع جانم .
الهام‌حقمی، یوقسه هاتفمی ، نه‌یدی بیلمه‌م ،
لکن بیانی غایت حقلیدی ، هم‌ده محکم .
برصوت معنویدی ، هیبتله سویلیوردی :
کیمدن کیمه شکایت ایتمکده‌سك ، نه اولدی ؟
بیلمزمیسك که قطعی دستوردر بوحقیجه :
برقومی بوزماز الله ، اونلر بوزولمادقجه .
سز ایتدیکز آسرسم ! اخلاقاً استحاله .
ایشته بودر یکانه ، بادی اولان شو حاله .
لفظاً دکلی سزده هرتورلو قهرمانلق ؟
قونسه‌رده ، قونفه‌رانسده آلقیشلی شاقلابانلق !
صوك داملا چیقمق اوزره کویا که قان‌صاچان‌سز .
ایلك داملا چیقمق اوزره تر دوکه‌دن قاچان‌سز !
کورسه‌یدی سابقین اسلام ، ایده‌ردی حیرت ،

یاهو ! بو مسکنت نه ؟ هیچ یوقمی سزده غیرت ؟
معتادکز دمادم بیهوده لاف کوروکلك !
اجدادکزده یوقدی بو سزده‌کی چوروکلك !
هر فرده امر حقله مفروض ایکن چالیشمق ،
هپ عندکزده مندوب تنبللکه آلیشمق !
مبغوضکز اوامر ، محبوبکز مناهی ؛
مطلوبکز منافع ، اندیشه‌کز ملاهی .
اکثر کسانکزده مرءوی اولان حمیت ،
تشریع ایدلسه حرصك عینی چیقار حقیقت .
بر یانده بر صنف خلق باهنامه نشر ایده‌رلر ؛
کویا زوال ملکی تعجیل ایدوب کیده‌رلر .
بر یانده (لیبرپانسور) عنوانلی بر طاقم وار :
احکام دینه قارشی آچقده حرب کیندار .
بر یانده بر کروهك سعیی بوتون نفاقه ؛
اقوام دینه مانع اولقده اتفاقه .
عالملرك چوغنده وجدان دینی کهر یوق ؛
جاهللرك طوپنده اسلامدن خبر یوق .
ارباب فکرکزله ، جهالی وار قیاس ایت ؛
صوکرا نجات ملکی کیت حقدن التماس ایت !
حق وعد نصرت ایتمش ، اما که ناصرینه :—
« ان تنصروا » بویورمش قرآنده اهل دینه .
سعی ایله‌مك دیمکدر اللهه یاردیم ایتمك ؛
آنجاق بو یولده حاصل دنیاده هر بر ایسته‌ك .
یالکز دعادن اولمق توفیق غیر مثمر :
سعی اتمه‌دن ال آچمق زیرا دیلنجیلکدر .

دوچار اولونجه بویله دهشتلی برعتابه :
دوشدم خجالتمدن کرداب اضطرابه .
کوشمده چینلایوردی حالا اوصوت هیبت ..
بیتمشدی بنده اکن تعقیب وفهمه قوت .

طاهر المولوی

مقالات

نه وظیفه‌م !

— ١ —

هم‌ده استخفافکارانه برطور لاقیدی ایله اوموز سیلکه‌رك « نه وظیفه‌م! » دیوب کچیویرمك هان‌ده — باشدن آشاغی‌یه قدر — هپمزه ساری اولمش مزمن برمرض اخلاقیدر ؛ بوده عمومی دینیله‌بیله‌جك براکثریت عظیمه ایله حقوق و وظائف اجتماعیه و فرائض حیاتیهٔ دینیه وملیه‌مزه قارشی لسانمزدن ایشیدیلیر : « آدام سن‌ده ... نه وظیفه‌م ! نمه لازم ! شمدی اونیمی دوشونه‌جکم ! »

امین اوله‌لم ، که « وظیفه » نك بزدن بو فجیع استثقالی ، بو وجدانسوز تحقیری کورمکه باشلادیغی کون بزم ادبار و انحطاطه دوغرو آتدیغمز ایلك خطوهٔ سقوطمزدر ؛ ایشته بز اومشئوم دقیقه‌دن بروددر، که معناً ومادةً ازیلیورز ! کوچولیورز ! آلچالیورز! فقط شایان دقت ، بلکه سزاوار حیرت دکلمیدرکه بز « وظیفه » دن منافع شخصیه‌مزه تماس ایتمین احوالده یوز چویریرز ؛ هله اومعبودهٔ حرص وطمعمز جمال فسونکارندن رفع نقاب ایتسین ده باق .. درحال « وظیفه » نظر تقدیر (!) مزده اولانجه قیمت و اهمیتیله بویور ، کوزیمز فال طاشی کبی آچیلیر !« أوت، وظیفه‌مدر. چونکه بنم بونده منفعتم وار . وظیفه‌مه قارشی نصل کوز یومه‌بیلیرم ؟ » وظیفه، یالکز کندی چیقاری! زواللی ! زواللی !...

« وظیفه » کلمه‌سنك ترجمهٔ لغویه‌سی برقاچ قطره مداد سیاهدن عبارت ایسه تعریف فلسفیسی بر دریای معنادر .

« الفاظه صیغیشمیور معانی — دریالری آلمیور اوانی »

سن « وظیفه » یی نافذ برنظر عرفان ایله تعمیق و تدقیق ایتمش فکر حکمیدن صور ! « وظیفه » نك نصل جهان شمول برماهیتی حائز اولدیغنی سکا او لسان حکمت سویله‌سین !

اولسان حکمت ، که « وظیفه » لفظنك اشارت ایتدیکی دریای معنانك عظمت مهابتی قارشیسنده لال ومتحیردر .

وظیفه .. او بر قانوندر ؛ بر قانون عوالم شمول ، که حکمی بوتون کائناته جاری . وظیفه .. او بر روح فیاضدر ؛ بر روح ، که فیض حیات بخشاسی بوتون موجوداته ، بوتون ذراته ساری .

« وظیفه » یی ، اوروح قوانین حیاتی ، اومشاطهٔ عروس طبیعتی استخفاف ایتمك جرأتنده بولونان هرهانکی بر موجود او آنده موقع حیاتندن دوشر ، محو اولور کیدر .

جهان دینیلن شو نامتناهی فضایی دولدوران بی‌عد واحصا کره‌لرك هر بری بر وظیفه ایله موظف ؛ محرکارنده حیرت بخش عقول بر انتظام ایله لاینقطع دونیورلر .

عجبا — دوشونه‌لم ! — کونش دوغمسه وتعبیر صحیحله کرهٔ ارض ، بزی قارانلقده براقه‌جق بر نقطه‌ده توقف ایدیویرسه‌ده‌قالسه نه اولور ؟ نه اوله‌جق : محاطی بولوندیغمز هوای نسیمی دونار ؛ بزده بوز کتله‌لری ایچنده یکی مستحاثه‌لر وجوده کتیریرز !

باق ، کونش نه قدر وظیفه پرست ، که بزدن غیبوبتی — نیصه کونلرده — نهایت اون درت بچق ساعتدن زیاده سورمز ؛ شتانك اك کثیف طبقات سحابی آرقه‌سندن حیاتمزی تهدید ایدن اك مدهش برودتلر ایچنده‌ن بزه ، نورلر کوندریر ، ضیالر یاغدیریر ، حیاتلر افاضه ایدر .

نیچین ؟ انسانیت یاشاسین ...

بوتون بو اجرام نا معدوده‌نك متمادیاً دوران ایتمسی ، لاینقطع چالیشمسی آنجق انسانیتك شرف حیاتنه‌در .

ابعاد مطلقهٔ عوالمی رفرف علم وعرفانیله اك یوکسك طبقاتنه چیقاراق دولاشان ، بوتون بو کره‌لری زیارت ایدرك ماهیتلرینی ، وظیفه‌لرینی تدقیقه چالیشان ، اونلره اسملر ، عنوانلر ویرن ، خدمتلرینی تقدیر ، مساعیلرینی تبریك ایدن ، ذکای انسانیتدر .

خلقت کائناتی — جهلاً ، قولاً دکل — علماً وفناً تفکر ایدرك « ربنا ماخلقت هذا باطلاً » خطاب وجد آورانه‌سیله خالق عظمت پناهنی تسبیح و تقدیس ایدن ایشته او آرایش جهان ناسوت اولان وجود انسانیتدر ، اك بویوك ، اك مهم ، اك علوی بر وظیفهٔ عبودیتی حاملاً عالم بالای لاهوتدن بو محنتکدهٔ ناسوته ، بو ابتلا میدانه اینن ، بو سفیل طوپراقلره دوشن اودر . بوتون کائنات ، هیئت مجموعه‌سیله انسانك شرفنه یارادیلمش ، سلطان انسانیتله مفتخر ومباهی ایکن ای انسان — سویله ! — بو درجه بالا ترین بر رتبهٔ خلقتکله ، بر مزیت فطرتکله برابر حیوانات وجمادات وظیفه پرور ، سن وظیفه نا شناس ... اونلر مطیع ، سن سرکش .. بو سقوطی کندینه نصل یاقیشدیریرسین ! کندیکی حیوان وجمادك دونده کورمکه نصل راضی اولور ، نصل تحمل ایدرسك ؟

بو علوی حقیقتی لسان جلیل قرآندن دیکله‌مك ایچون کوش جانمزی شو آیت کریمه‌یه ویره‌لم : « انا عرضنا الامانة علی السموات والارض والجبال فابین ان یحملنها واشفقن منها وحملها الانسان انه کان ظلوماً جهولاً . سورهٔ جلیلهٔ احزاب . » اولا شونی بیله‌لم ، که آیت جلیله استعارهٔ تمثیلیه اوزرینه شرفوارد اولمشدر ؛ بناءً علیه ظاهر نظم کریمه باقیلوبده مجاز مقابلی اولان حقیقت عرض ، حقیقت ابا و احتمال ، حقیقت اشفاق وخوف ظن اولونمامالیدر . معقول ، محسوسه ، مخیل ، محققه تمثیل وتشبیه بویوریلیور . بو دلفریب اسلوب بلاغت جناب قرآن حکیمك مرصع ومذهب بر پوشیدهٔ بیانیدر . اصل اوبیتمك ، توکنمك شاننده منزه ومتعالی اولان جواهر کرانبهای معانی اونك آلتنده بولونیور .

حرف قرآن آمد آن، که ظاهر است — زیر ظاهر باطنی هم قاهر است
زیر آن باطن یکی باطن دکر — خیره کردداندر او فکر ونظر
توز قرآن ای پسر ظاهر مبین — دیو آدم را نبیند غیر طین
ظاهر قرآن چو شخص آدمیست — که نقوشش ظاهر و جانش خفیست

— مثنوی —

[نظم جلیل قرآن شو ظاهرده کوردیکك حروف مبانیدن اولان کلماتدن ، تراکیبدن ، جمل وفقراتدن ، سور وآیاتدن عبارتدر . بو ظاهرك آلتنده بر باطن واردر ، که ایشته اصل قاهر روح ، سحار دل اودر . یالکز اومی ؟.. اونك‌ده زیرنده بر سلطان قاهر وار ، که فکر ونظری ولهاره ، حیرتلره دوشوریر . ای اوغل ! سن صاقین قرآن حکیمك ظاهرینه باقوبده آلدانمه . زیرا شیطان‌ده جناب ابو البشرك ظاهر وجودینه باقدی‌ده قورو بر طوپراق بیغیننن عبارت ظن ایتدی . ایشته قرآن حکیمك نظم حروفی آدمك شخصیت مادیه‌سی کیبدر . نقش ، ظاهر ؛ روح ایسه خفیدر . آکلا !]

آیهٔ جلیله‌نك خلاصهٔ مال حکیمی : « بیلمش اولیکز ، که امانت کبرای صمدانیه‌مز ثقلت وعظمتده اوقدر طاقت‌سوز ، اودرجه تحمل کدازدر ، که اکر کوکلره ، یرلره ، طاغلره عقل وادراك ویروب قبولنی تکلیف ایتمش اولایدق اوخردفرسا جسامت خلقیه‌لریله ، اوعظمت قوای طبیعیه‌لریله برابر ینه قورقولرندن تیتررلر وتحملندن — اعتراف عجز وضعف ایدرك — عفولرینی نیاز ایدرلردی . انسان [١] ایسه کوچوجك

[١] آیهٔ جلیله‌ده‌کی (انسان) لفظ شریفندن مراد ، عموم افراد بشر دکلدر ؛ انبیای عظام (علی نبینا وعلیهم الصلاة والسلام) حضراتی ، اولیا واصفیای کرام کبی ذوات معصومین وعباد مخلصین بوندن مستثنادر . (انسان) کلمهٔ جلیله‌سنده‌کی حرف تعریف استغراق دکل ، جنس ایچیندر . افراد بشر ظلوم وجهول اولقده دائما بر اکثریت عظیمه تشکیل ایده‌کلکده اولدیغنه نظراً عموم مجاز طریقیله تغلیب بویورلمشدر . بو ایضاحات علم جلیل تفسیره عائد اولمقله برابر ینه اخوان قارئینجه استفاده‌دن خالی دکلدر امیدنده‌یم . چونکه فنون وفلسفه‌یه ، خصوصیله یکرمنجی عصر مدنیتك (!) عوالم طبیعتی بوتون اسرار خردفرساسیله دراغوش ایتمکه چالیشان فلسفهٔ حاضره‌سنه انتساب واختصاصی اولانلر بوندن — ابو العلاء المعری کبی — دورلو معنالر ، دورلو حکمتلر چیقارمغه قالقیشیرلرده خسران اوچوروملرندن یووارلانوب کیدرلر . فقط او مدهش سقوط ، معنوی اولدیغی ایچین مادیات ایچنده بوغولوب قالان بایغین عقللری ، بی‌هوش وجدانلری حس وادراك ایده‌مز .

قامته، ضعف وجودینه، قوتنك آزلغنه باقمیه‌رق فطرتنده‌كی استعداد مستثنا و ممتازینه كووه‌نه‌رك كمال جرأتله میدان قبوله آتیلیوردی. «بو امانت كبرانك یگانه حامل وحافظی بنم» دیه دوش مجربینه یوكلندی؛ فقط عهدنده وفا وظیفهٔ تحملی حقیله ادا ایتمه‌مكله پك بویوك بر ظلمی ارتكاب ایتدی. وخامت انجامنی، شدت مسئولیتی دوشونه‌مه‌مكله غایت عظیم بر غفلت، مضاعف بر جهالت كوستردی.»

آیهٔ جلیله‌ده‌كی (امانت) نظم كریمی نه‌در؟ أوت! (امانت)، (دین)در؛ دین، كه قانون الهیدر، انسانك عالم ارواحده (الست بربكم؟) خطاب ازلیسنه قارشی (بلی... !) دیه سجدهٔ اجابته قاپانه‌رق قبول ایتدیكی امانت كبری ایشته اودر.

جناب مسجود ازل انساندن بو جواب تصدیقی آلدقدن صوكرا قانون الهیسنی تكلیف ایتدی؛ انسانده استعدادنده‌كی قوهٔ تحمله باقاراق فرط عشق وسودا ایله یدیمین تقدیسنه آلدی. ایشته بو بر امانتدر؛ بر امانت كبرای حقدر. امانت ایسه مأمون ومحفوظدر. بو امانت كبرای الهیه‌نك حفظی ایسه احتوا ایلدیكی كافهٔ احكام اوامر ونواهیسنه چون وچراسز اطاعت وانقیاددن، حرفیاً ایفادن عبارتدر. مثلا: بر حكمدار، تبعه‌سنه بر قانون ویریر؛ اوده مراسم تكریمات وتعظیمات ایله قبول ایدرك احكامنه رعایت ایده‌جكنه مع القسم سوز ویریر. بو قانون امانت دكلمی؟ احكامنه رعایت بر وظیفه، بر فریضه دكلمی؟

حیات قانونسز اولماز اولاماز. چونكه قانون، ناظم حیاتدر. قانون ایسه وظیفه ایستر؛ اویله ایسه وظیفه عینیله حیاتدر. سن — بیلملیسین كه — وظیفه‌یی استخفاف ایله كندی قیمتلی حیاتكی، وارلغنی استخفاف ایدیورسكده خبرك یوق!...

وظیفه‌نك عینیله حیات اولدیغنی اكلامق ایچین انسانك — اوزاغه كیتمسنه نه حاجت! — كندی اعضای وجودینی تدقیق ایتمسی كافیدر. وجودینك اك بویوكندن اك كوچوكنه قدر داخلی، خارجی — هر عضوی كندی موقعنه مخصوص بر وظیفهٔ حیاتیه ایفاسیله مشغولدر. بونلردن هرهانكی بری تعطیل وظیفه ایتسه حیاتك اهنك عمومیسی — آز چوق — سكته‌دار اولور. یا بو عضو، (قلب) اولورسه...؟ زواللی آدم سكتهٔ قلبدن متأثراً وفات ایتدی. انا لله وانا الیه راجعون! كوردیكزمی؟ قلبك بر آن ایچین وظیفه‌سنی ترك ایدوب دورو ویرمسی قوجه بر وجودی نصل موته تسلیم ایدیور!

سفینهٔ وجودك باش قوماندانی اولان دماغه شدتلی بر ضربهٔ زول ایترسه ینه ایش بتدی. بویورك جنازه نمازینه!

كوز آغریر، قولاق صاغیرسه وای صاحبنك باشنه كلنلر! بردیشك چورومسی وظیفهٔ مودوعه‌سنه ختام ویرمسیدر. دیش، ترك وظیفه ایتدیكنی شدتلی تحمل‌گداز بر آغری ایله حاملنه آكلاتیر. صاغلام ایكن پك قیمتدار اولان اودیش چوروبوبده آغریلر، آغزده، یوزده التهابلر ایجادینه، بوتون وجودی آتشلری ایچنده بالقنه باشلانجه صاحبنه بلای عظیم كسیلیر؛ فراش اضطرابه دوشورور. نهایت صاحبی، چیقاروب آتارده دردندن، بلاسندن قورتولور.

طرناق.. اونكده منافع الاعضا نقطه‌سندن وجودده بر وظیفهٔ مخصوصهٔ حیاتیه‌سی واردر؛ فقط أندن آریلوب یوكسلن زائد قسمی دائما كسیلوب آتیلیر.

محمد فخرالدین

تراجم احوال

شهید غیرت

— ٢ —

مدافعه‌لرینك پك مهم بر قیمت تتبعیه‌سی واردر. بر «فاضل قاتولیك دوستی» ایله وقوع بولان دینی مناقشه‌لرینی حكایه ایدن «بشائر صدق نبوت محمدیه»ده مشارالیهك مبشر فوز وسعادتی اولابیله‌جك، روح محمدی‌یی شادان ایده‌جك مأثر خیراتندن بر مخلدهٔ نفیسه‌در. «نزاع علم و دین»؛ كندیلرندن — شفاهی، تحریری — كمال تعظیم ایله «واستاذم» دیه بحث ایتدیكی موسی كاظم افندی حضرتلرینك معاونت تحریرانه‌لریله پك قیمتدار بر مجلهٔ انتقادیه ماهیتنی اكتساب ایتمشدر. مرحومك بونلردن باشقه «ردرونان»، «بن نه‌یایم؟»، «تغلیطات والهامات»، «شوپنهاور»ك مسلك فلسفیسنه ردیه» كبی اثرلری ده واردركه بونلرده تعقیب ایتدیكی مرشدانه نقطهٔ نظرلر، دیانت پسند خدمات مشكوره‌سندندر.

بالخاصه «شوپن هاور»ك مسلكنه یازدیغی كوچوك برردیه‌ده: بونكله كنجلری «بشیر فؤاد»ك عاقبت الیمه‌سندن تحذیر ایتمك ایسته‌دیكنی تصریح ایله‌مش ایدی.

«مدحت»؛ اووسیع الانحا ساحهٔ مساعیسنی قاپلایان مجاهدات علمیه‌سندن مهم بر حصه‌یی‌ده «تاریخجی»لكه حصر ایتمشدر: «كاشانی»، هله «قرون جدیده» تاریخنی احتوا ایتمك اوزره ترتیب و پك درین تتبعات محصولی اولان عثمانلی تاریخنك ادوار اولیه‌سی ایله تتویج ایلدیكی «مفصل»ی كرانقیمت بر جوهر پارهٔ جد وهمتدر؛ مع التأسف بو كون عثمانلی كتبخانهٔ تاریخیی؛ بو صوك اثرك ناتمام قالمش اولماسنی صمیمی تأثرلرله یاد ایتمكله محكومدر.

بو بویوك قریحه‌نك زمین اشتغالاتی پك فیضناك اولمشدر؛ مشار الیه نزده صنعت تحكیه‌نك مؤسسی صایلابیلیر: «مونته قرستو»یی تنظیراً یازدیغی «حسن ملاح»[1]، «حسین فلاح» ایله همان خاطره كلیویرن «سلیمان موصلی»، «دنیایه ایكنجی كلیش»، «پارسده بر تورك» كبی رومانلری هر حالده برر اثر اصیل تتبعدر. هله «پارسده برتورك» ده‌كی وسعت احاطه، بو زمینده اجنبیلری‌ده حیرتكاری ایتمشدر. انقلابی متعاقب «ترجمان حقیقت»ده، «ژون تورك» عنوانلی بر رومانی

[1] بورومانی سكز یاشلرنده ایكن یمنده كیجه‌لری عائله آره‌سنده اوقویارق طاتلی طاتلی دیكلدیكمی خاطرلایورم!

داها انتشاره باشلامش ایدیسه‌ده دوام ایده‌مه‌دی . مشار الیهك بو وادیده‌بر چوق تجاریب قلمیه‌سی‌واردر . بونلرك اڭ بویوك مزیتلرندن بری‌ده خوشه کیتمه‌لری ، طاتلی ، طاتلی اوقونمالریدر .

عسکرلکك‌اڭ حرارتلی ستایشکارلرندن اولان مدحتك « توسال عسکری » ده بر چوق واقفانه مقاله‌لری‌ده واردر .

غیرتکار مشارالیه ، « مثنوی شریف » دن بویوك بر تبجیل واخلاص ایله بحث ایدر ، « تصـوف » ك اڭ جذبه‌دار بر کلیمی ، بر ناطقه‌سی اولان او لاهوتی ادا نوای فیض بارك رتبهٔ بلند معنویتی طاشـقین واستغراقی بر هیجان روح ایله آکلاتمق ودیکلتمك ایستردی !

فلسفه‌ده سرحد تصوفه منتهی اولان مباحث دقیقه‌یی «مثنوی»نك جوشش بلاغتیله ایضاح ایتمك میسر اوله‌جغنی سویلردی .

مدحت ، انقلابله برابر یار روانی اولان حریت فکر وعملده قاووشدیغنی کورونجه دارالفنون کرسیسنك ندای استمدادینه جان آتدی ؛ وَ چالیشدی ، چالیشدیردی ، اورادده بر تمثال وظیفه‌پروری اولارق تشخص ایتدی : مرحومك بو دورت سنه‌لك دارالفنون معلملکی ؛ حیات علمیه‌سی اوزرینه تدقیقـات عمیقه اجرا اولنورکن فضائلنامهٔ کزیننه پك زیبنده بر صحیفه علاوه ایده‌جکدر . فی‌الحقیقه مرحوم دارالفنونده تدریس اولنمغه لایق بر « تاریخ عمومی » میدانه کتیرمك ایچون وارقوت احاطه وتتبعیله اوغراشیوردی . مختلف منابع مهمه‌یه مراجعت صورتیله تدوین ایتمکه باشـلادیغی بو کزیده اثرك اتمامی ؛ خلفنك مساعیٔ قدر شناسانه‌سنی بکله‌یور .

مدحت ؛ ینه دارالفنون ساحهٔ جهادنده کتبخانهٔ عرفانمزه ـ بزم ایچون پك یکی ـ براثر داها قازاندیرمقله مشغول ایدی : تاریخ ادیان . بونلردن باشقه فرانسه متأخرین فلاسفه‌سندن اولوب کچنلرده ارتحـال ایدن مشهور ، (fouillée) نك « تاریخ فلسفه » سنی‌ده غایت واقفانه ومشرحانه بر صورتده لسانمزه نقله باشلایارق بویوك برموفقیتك داها نامزدی کتسـابی اولمش ایدی . مرحوم ؛ بو اثرك مقدمه‌سنی ترجمه ایدرکن پك‌بویوك برقدرت تعمیق وتشریح کوسترمشدر .

فرانسزجه‌یی‌پك ایی‌بیلیردی . فلسفه اصطلاحاتنه لسانمزده کوزل مقابللر بوله‌رق‌اڭ طاتلی مشاغلندن برینی تشکیل ایدردی ؛ مع مافیه بو خصوصده اشکال حس ایدیلیر ایدلمز کلمه‌یی عیناً لسانه مال ایتمك طرفداری ایدی .

مشارالیه؛ استوقهولم مستشرقین قونغره‌سنه حکومت‌سنیه نامنه اعزام اولوندوغی زمان بواوروپا سـیاحتنك خاطرهٔ تتبع ومطالعـاتی اولمق اوزره کتبخـانهٔ عثمانی‌یه « اوروپاده بر جولان » عنوانلی مهم بربویوك جلد اثر داها قازاندیرمشدر .

کندینه مخصوص سلیس براسلوبی واردی . اثرلرینی اوقویانلر، خصوصیت اداسیله استیناس پیدا ایدنلر ؛ امضاسنی کورمه‌دن اوقو- دقلری شیئك کیمه عائد اولدیغنی درحال طانیه‌بیلیرلر . بو صورتله عثمانلی تاریخ لسان‌وادبیاتنده مهم برمصلحلك وانقلابجیلق پایه‌سی‌احراز ایتمش اولویور .

مرحوم ، بوتون بوجهان پسند مجاهدات ثمینه‌سیله کندینی اوروپا عالم عرفاننه‌ده طانتمش ، اومحیط علمادن‌ده بعض مجبلر قازانمشدر ؛ نامی فرنك « قاموس الاعلام » لرینـه کچمك صورتیله مظهر تأییـد اولمشدر ؛ کندی ملتندن کوردیکی قدر ناشـناسلقلره مقابل اوروپانك کوستردیکی بوانز توجه وتقدیر ایله متسلی اولوردی !..

فاضل مرحوم ، اختیارلغنه رغماً دینج ، پك چوق کنجـلردن مقاوم وَچالیشقان ایدی : درت سنه اول بر شدتلی قار فورطوناسنده برچوق اصرار ایدلمه‌سنه مقابل شمسیه قبول ایتمیه‌رك یاقالرینی قالدیر- دقدن‌صکرا برعسکر طور مردانه‌سیله ایلرله‌یوردیکنی خاطرلایورم !

حاصـلی محترم اسـتادمز احمد مدحت ؛ بر منظومهٔ فضـائل ومزایا ایدی . بی‌کس ملتمز ؛ اوبویوك « اب معرفت » دن داهاپك چوق شیلر بکلاردی ؛ (کندی‌ده داها اون‌سنه خدمت ایتمك املنده بولوندوغنی سویلرمش .) مرحوم ، بر « حیات وظیفه » یاشـادی وَنهایت وظیفه‌سی، غیرتی اوغورنده ، شهید اولدی ؛ وَبوقدسی‌خاتمه‌یی کلمهٔ شهادتلر ، تکبیرلر ، تهلیللر ایله تزیین‌ایده‌رك ، سلیم قلبی ، محاسب وجدانی ، نظرکار عقلی ایله محفوف ارلان « نفس مطمئنـه » سی ؛ ـ راضی وَمرضی ـ ؛ اللهنه قاووشو وردی !

— الله ، اوغیور قولندن راضی‌اولسون ، قبرینی پر نور ایتسین . —

عبداللطیف نوزاد

مطبوعات

خلافت اسلامیه‌نك سقوطی دنیانك زوالی‌در

محررین اسلامیه‌دن احمد اغایف بك تصویرافکارده نشر ایتدیکی برمقاله‌سنی شو فقره ایله بتیریور :

« ملت اسـلامیه‌نك شو یکی هیئت وکلادن طلب ایده‌جکی یکانه شی : « محافظهٔ شرف وناموس » دن عبارتدر . حکومتك یکانه وظیفه‌سی کندی حیثیت وشرفنی مدافعه‌یی تصمیم ایتمش اولان ملته رهبرلك ایتمکدر .

« ملت ایسه آرتق موجودیتنی اثبات ایدنجه دینك ، ناموس وشرفنك بوتون معنویات وروحانیتنـك‌ده معرض تهلکه‌ده بولنـدیغنی البته‌که تقـدیر ایتمشدر ! بوکون یالکز ادرنه ، آطه‌لر دکل دین اسلام شریعت غرای‌محمدیه بیله تحت تهلکه‌ده‌در . بزبوکره مظفریات واستیلا ایچون دکل ، دینمزی ، شرفمزی ، ناموسمزی مدافعـه ومحافظه ایچون مجاهـده ایده‌جکز . بز بوتون جهانه خلافت اسلامیه‌نك سقوطی دنیانك‌ده زوالی اولدیغنی اثبات ایده‌جکز! اونوتمیه‌لم که درت یوز میلیون نفوسی حاوی بولنـان عالم اسـلامك بوتون انظاری بوکون بزه معطوفـدر . بوکون کوکلرده روح پیغمبر بزم ایچون دعاخواندر. بزم یکانه املمز، شرف وناموس اسلامیتك اعاده‌سی‌اوله‌جقدر. بزشیمدی‌یه قدر حیثیت اسلامیه‌یه سورلمش اولان لکه‌لری قانمزله ییقایاجغز. لازم اولورسه قادینلرمز ، چوجقلرمزده اوله‌جقلردر . جانمزی ؛ مالمزی ، بتون مالملکمزی حیثیت اسـلامیه یولنده فدا ایده‌جکز ؛ موفق اولمزسـه‌ق بیله ملت محمدیه‌نك ناموس وشرف ایله محو اوله‌بیله‌جکنی بوتون دنیایه‌اثبات ایده‌جکز . هیچ اولمزسـه اولاد و احفادمز یوکسـك ناصیه ایله استقباله

طوغری باقه‌رق بابالرینك اسلامیت یولنده آقیتمش اولدقلری قانك انتقامنی آلغله پرورشیاب اولورلر! آرتق یا معشرالاسلام ، وظیفه باشنه ! شعارمز: یا شرف ، یا اولوم‌در !»

انور بك ـ اوروپا

ویانه‌ده منتشر « نیووینه‌ر ژورنال » غزته‌سی مهم بر مقاله‌سنی شو جمله ایله بتیریور :

« بوکون عثمانلیلغك وحتی دینیله‌بیلیرکه بوتون‌اوروپانك مقدراتی‌انوربكك ید اقتدارنده‌در . »

شؤون

مظفریات حربیه وسیاسیه :

آق دکزده :

الاهرام غزته‌سنده اوقوندیغنه کوره حمیدیه قرووازوری ٩ کانون ثانی افرنجیده پورت سعید صولرینه تقرب ایتدیکی صرده ایکی‌یونان طورپیدوسنه تصادف ایدرك برینی باتیرمش ودیکرینك مهم اقسامنی تخریب ایلمشدر .

§ ١٠ کانون ثانیده بیروته مواصلت ایدرك رغمنده بیکلرجه خلق طرفندن سلاملانمش ، بر قاچ ضابط وعسکر اخراج ایتدکدن صوکرا ، اون بر بچقده بیروت لیماننددن مفارقت ایلمشدر . قهرمان حمیدیه‌نك موفقیتی‌اهالینك قوهٔ معنویه‌سی اوزرنده پك مهم بر تأثیر اجرا ایتمشدر .

§ تصویر افکارك استخباراتنه کوره حمیدیه، بیروتدن‌عودتی‌اثناسنده، یونانلیلرك درت طورپیدوسی طرفندن بر هجومه معروض قالمش وکوستردیکی صولت دلیرانه نتیجه‌سنده ایکی طورپیدویی غرق ، برینی‌ده ضبط ایلمشدر . دیکر طورپیدو پك زیاده خساره دوچار اوله‌رق فرار ایده بیلمشدر .

اسپانیانك غرورلری . — « اسپه‌چیا » زرهلیسی کانون ثانینك بشنجی جمعه ایرتسی کونی لیمنی آچیقلرنده وقوع بولان محاربهٔ بحریه‌ده عثمانلی کوله‌لرینك اصابتیله فناحالده زده‌لنه‌رك موندروس آچیقلرنده باتمش اولدیغی موثوقاً خبر آلنمشدر .

آرناوودلقده :

جاوید پاشادن وارد اولان بر تلغرافه کوره عثمانلی قوتی دشمنی دفع وتنکیل ایتمك صورتیله کوریجه‌یی استرداد ایلمشدر .

§ صباحك مخابر مخصوصی سلانیکدن یازیور : «آرناوودلرصربلیلره قارشی صورت شدیده‌ده اعلان حرب ایتدیلر . چته‌لر تشکیل ایدییورلر. آرناوودلرك طوپلری اولدیغی کبی کلیتلی مقدارده مترالیوزلری‌ده وار. صربلره دهشتلی تلفات ویردیرییورلر .

آرناوودلرك دبره ، قومانووه ، پرشتنه‌یی ضبط ایتدکاری محققدر . دوندن بری کچانیك بوغازینی طوتدقلرینی‌ده ایشیدییورز. بومسموعاتمزی ایکی کوندنبری اسکوبدن یوقاری شمندوفرلرك ایشله‌مدکاری تأیید ایدییور .

خبر آلدیغمزه کوره متروویچه خطی اوزرنده صربلرك برعسکری ترنی آرناوودلر بومبا ایله برهوا ایتمشلر. فقط بوخبر هنوز تأیید ایتمدی . »

§ « قاتارو » دن ویانه‌یه واقع اولان اشعاراته نظراً قوای عثمانیه ، اشقودره‌ده یکی برخروج حرکتی یاپمشلر وشنکینه طوغری کندیلری ایچون بر یول آچمغه موفق اولمشلردر . اشقودره قوای عسکریه‌سی ، شنکیندن بو صورتله یول بول ارزاق آلمشلردر .

§ « ویانه »دن « فوسیشه‌چایتونغ »غزته‌سنه‌اشعار اولنیور : « بار »دن « رایخشپوست » غزته‌سنه وارد اولان معلوماته نظراً « ماطیا » ده صرب عساکری ایله « مالیسور » لر ومردیتالیلر آره‌سنده غایت شدید محاربات وقوع بولمشدر . بو محاربانده یوز سکسان صرب عسکری تلف اولمشدر . صرب‌عساکرینه‌تعرض‌ایدن‌مالیسورلرك تنکیلی‌ایچون « تیران » و« قرویا » دن ایکی طابور صرب عساکری مقدار کافی جبل طوپلری ایله اعزام ایدلمشدر . مالیسورلر طاغلره چکیلوب پوصولر قورمشدر. صرب عساکری « ویتالی» یه ایلرولر ایکن « مردیتا » لیلرك قوای متحشده‌سی طرفندن احاطه ایدلمش و وقوع بولان محاربه‌ده ایکی طابور صرب عساکری وجبل طوپچیسندن ٦٠٠ عسکرتلف اولمش ومتباقیسی سلاح ومهماتی وطوپلرینك جمله‌سنی‌ترك ایدوب پریشان برحالده فرار ایلمشدر .

اوروپاده:

المانیانك اسلامه مظاهرتی . — المانیانك‌درسعادت سفیری‌بارون وانکنهایم جنابلری‌کچن‌کون حکومت متبوعه‌سندن آتیده‌کی تلغرافی آلمشدر: « المانیانك ، آسیای عثمانیه‌ده‌کی منافع عظیمه‌سنه بناءً شواثناده روسیه طرفندن باب‌عالی‌اوزرنده تضییقات اجراسنه موافقت ایده‌مز . کیفیت روسیه قابینه‌سنه‌ده تبلیغ ایدلمش‌در . »

سبیل الرشاد . — مسلمانلر ، « والقینا بینهم العداوة والبغضاء الی یوم القیامة کلما اوقدوا ناراً للحرب اطفأها الله ... » سرینك بالفعل تجلیسنی کوره‌رك عزم ومتانتلرینی تقویه وتزیید ایلسونلر .

عالم اسلامده تظاهرات :

هندستانك (لکنو) شهری اهالئ اسلامیه‌سی بر (میتنغ) عقدیله لوندره قابینه‌سنك دولت عثمانیه‌یه علیهدار بر خط حرکت تعقیب ایلسنی شدتله پروتستو ایتمشدر .

§ قالکوتادن ٢٠ کانون ثانی تاریخیله داخلیه نظارتنه چکیلن تلغرافنامه‌در : دونکی رویتر آژانسنك قابینه تبدلنه دائر ویره‌دیکی حوادث مسلمانلری تکرار امیدوار ایلمشدر. جناب حقك سزلری اسلامی مدافعه‌یه موفق بیورمسنی دعا ایلمکده‌یز. قالکوتا مسلمانلری نامنه : عارف»

§ هندستان مسلمان جمعیتی طرفندن مصارف حربیه اوله‌رق حکومت عثمانیه‌یه (١٦،٠٠٠،٠٠٠) اون آلتی ملیون فرانق تودیع واعطا ایدلمش اولدیغنی استخبارات آژانسی تأمین ایدییور.

بو مبلغ هند مسلمانلری طرفندن هر نه قدر تا بدایت مخاصمه‌ده جمع اولنمش ایسه‌ده اسقاط اولنان قابینه‌یه اعتماد وامنیت ایتمدکلرندن طولایی کوندرلمه‌مشدر.

§ رانغوندن احمد داود وملا افندی‌صباح غزته‌سنه آتیده‌کی خصوصی تلغرافنامه‌یی کشیده ایتمشدر :

« بورما اهالئ اسلامیه‌سی دولتلرك نوطه‌سنه شأن وشوکت اسلامیه وشرف وحشمت عثمانیه‌یه منافی بر جواب اعطاسنه میدان ویرلیوب بو صورتله حیثیت خلافتك مختل اولسنك منعی‌ضمننده اتخاذ اولنان غایت‌مصیب، معقول ومقبول بر تدبیردن طولایی عثمانلیلری تبریك ایدییورلر و بو مناسبتله اثنای محاربه‌ده غائب ایدیلن اراضینك‌ده امثالسز وشهرتشعار مشیر شوکت پاشا ایله غازی انور بکك سایه‌سنده استرداد ایدیله‌جکنه ، بو صورتله‌عثمانلی سلاحلرینك ناموس وشرفی اعتلا ایلیه‌جکنه امین ومطمئن بولندقلرینی بیان ایدییورلر . بو خصوصده جناب حقه دخی کمال خشوع ایله نیاز وتضرع ایلیورلر. بتون امت اسلامیه محاربه دوام ایتدیکی مدتجه دارالخلافت العلیه‌یه اعانهٔ نقدیه ارسالندن اصلا کری طورمیه‌جق ، عثمانلی هلال احمره معاونت لازمه‌یی قطعاً دریغ ایتمیه‌جکلردر. »

مظالم نصرانیه :

جبراً خرستیانه یاپمق . — جمعهٔ بالایه مربوط سیمیتلی قریه‌سنده ٧٤٠ مسلمانك اولجه بلغار اولدقلری بهانه‌سیله خرستیانلغی قبول‌ایتدکلرینه وقرینیق

اهالیسنك‌ده عین آرزوده (!) بولنملری حسبیله آنلر ایچون‌ده مراسم مخصوصه حاضرلاندیغنه دائر ق . پاولوف امضاسیله دینه‌وینك غزته‌سنه برمکتوب یازلمشدر .

بویوك برضیاع . — عثمانلی عالم مطبوعاتنه برچوق خدمات خیریه ونفیسه ایفاسنه موفق اولان ابوالضیا توفیق بك کچن کون سکتهٔ قلبدن فجأةً وفات ایدرك مفتون عرفان وفضائلی اولان بتون قلبلری دوچار حزن وکدر ایلمشدر . جناب‌حق غریق رحمت الهیه‌سی بیورسون . مخادیم کرامنه عن‌صمیم‌القلب بیان تعزیت‌ایلرز .

فاس :

فرانسزلره قارشی اعلان عصیان . — طنجه‌دن « الشعب » غزته‌سنه یازلدیغنه کوره مراکشده « شضمه » قبیله‌سنك فرانسزلره قارشی اعلان عصیان ایتمسی اوزرینه موجادور ایله طنجه آره‌سنده مرور وعبور بسبتون منقطع اولمشدر . ذاتاً قبیلهٔ مذکوره افرادی یولی بکلمکده اولدقلری جهتله کیمسه اورادن کچمکه جسارت ایده‌میور .

وثائق تاریخیه

مابین همایونده انعقاد ایدن مجلس

۱۳ صفر ۱۳۳۱ ، ۹ کانون‌ثانی ۱۳۲۸ چهارشنبه کونی طولمه‌باغچه ساحلسرای همایونی سفرا صالوننده اجتماع ایدن مجلسك مذاکراتی حقنده جرائد یومیه‌ده کورولن تفصیلاتك خلاصهٔ اقتباسی مناسب کورولمشدر :

صدراعظم پاشانك ریاستی ارادهٔ سنیهٔ پادشاهی مقتضیاتندن بولنمغله کامل پاشا مجلسه داخل اولان ذواتدن متشکل مربعك صفلرندن برینك وسطنده برموقع مخصوصده اخذ موقع ایلمشلردی . صاغ طرفلرنده شیخ‌الاسلام ، صول طرفلرنده صدرسابق سعید پاشا بولنیورلردی . حاضر بولنان اعضانك مقداری یوزه قریب ایدی .

مذاکراته وسطی ساعت بربچقده باشلانوب اولاباب‌عالی تحریرات مدیری سعید بك دول معظمه طرفندن ویریلن نوطه‌نك صورت مترجمه‌سنی قرائت ایتمش وبونی متعاقب حربیه ناظری ناظم پاشا محاربهٔ حاضره وطرفین اردولرینك وضعیتی حقنده ایضاحات اعطا ایلمشدر . بعده مالیه ناظری عبدالرحمن افندی دخی دولتك احوال مالیه‌سنه دائر معلومات ویرمشدر . خارجیه ناظری نورادونکیان افندی افاداتی قلمه آلمش اولدیغندن ، تنظیم ایتمش اولدیغی فذلکه دخی مشارالیه سعید بك طرفندن قرائت ایدلمشدر . فذلکهٔ مذکوره اوروپا سیاسیات عمومیه‌سنك صفحهٔ حاضره‌سی ودولتلردن هربرینك خط حرکتی وسفرامزه وقوع بولان بیاناتی حقنده معلوماتی حاوی ایدی .

فذلکه‌نك قرائتی ختام بولدقده کلام صره‌سیله علمادن مصطفی عاصم افندی واعیاندن داماد فرید ومشیر فؤاد پاشالر ودفترخاقانی ناظری محمود اسعد افندی واعیاندن رشید عاکف پاشا ولغوفت بك ، صدراسبق سعید پاشالر مسئلهٔ حاضره‌نك برتسویهٔ ائتلافکارانه‌سی موافق اوله‌جغی طرزنده بیان مطالعات ایلمشلردر . متعاقباً باش مدعئ عمومی اسماعیل حقی بك دوام حربی التزام ایتمش وبعض مسائل عسکریه‌دن دخی بحث ایلمش‌در ؛ موضوع بحث ایدیلن مواد حقنده حربیه ناظری ناظم پاشا طرفندن بعض جوابلر ویرلمش‌در .

ایراد اولنان نطقلرك خلاصهٔ مالی دول معظمه‌نك رضاسی دائره‌سنده برتسویهٔ ائتلافپرورانه‌یه چالیشلمق جهتنه معطوف بولنمش‌در . حضارك افکاری بومرکزده بولندیغی آکلاشلمسی اوزرینه داخلیه ناظری رشید بك وخارجیه ناظری نورادونکیان افندی بعض بیاناتده دها بولنمشلردر .

صدر اسبق سعید پاشا مجلسك برشکل رسمیسی اولوب اولمدیغنی سؤال ایلملر ، جواباً مجلسك بر ماهیت استشاریه‌یی حائز بولندیغی بیان اولنمش‌در .

مذاکره‌نك ختامنه طوغری مسئله‌نك صفحهٔ حاضره‌سنده هیئت وکلانك موافق کوردیکی تدبیر مجلسه بیان اولنمشدر که دول معظمه ایله بالائتلاف برصورت تسویه بولمق اساسنه مستند ایدی .

ذاتاً حضارك اکثریت عظیمه‌سنك‌ده مشکلات حاضره‌نك صلحاً تسویه‌سی جهتنی التزام ایلدکلری کورلکده ایدی . حضاردن برقاچ ذات مخالف رأی درمیان ایلمش‌در .

مذاکرات وسطی ساعت درتده ختام بولمش ومدعوین عودت ایتمکه باشلامشلردر .

صدراعظم کامل پاشا ایله صدراسبق سعید پاشا آل‌اله طوتوشه‌رق صالوندن چیقمشلر وصدر اعظم پاشایی سعید پاشا مردیون باشنه قدر تشییع ایلمشلردر .

مجلس طاغیلدقدن صوکره حضار دیکر صالونلره طاغیلمشلر ومذکور صالونلرده استحضار ایدلمش اولان بوفه‌لردن اندرون افندیلری واسطه‌سیله چای وسائره ایله اعزاز واکرام ایدلمشلردر .

ذات حضرت پادشاهی مجلسك دوامی مدتجه جریان مذاکراتدن منتظماً معلومات آلمقده بولنمشلردر .

§ اشبو مجلسده حاضر بولنان ذواتك اسامیسی بروجه آتیدر :

هیئت وکلا : صدر اعظم کامل پاشا ، شیخ‌الاسلام جمال‌الدین افندی ، حربیه ناظری ناظم پاشا ، خارجیه ناظری نورادونکیان افندی ، داخلیه ناظری رشید بك ، اوقاف ناظری ضیا پاشا ، مالیه ناظری عبدالرحمن بك ، عدلیه ناظری داماد عارف حکمت پاشا ، معارف ناظری داماد محمد شریف پاشا ، نافعه ناظری ضیا بك ، بحریه ناظر وکیلی مستشار رستم پاشا ، تلغراف وپوسته ناظری موسوروس بك ، صدارت مستشاری عادل بك .

هیئت اعیان : صدر اسبق سعید ، فرید ، غازی مختار ، رشید عاکف ، مشیر فؤاد ، داماد فرید ، طوپجی فریق رضا ، عمر رشدی ، آریستیدی ، حسنی ، سعید حلیم ، سلیمان ، شریف جعفر ، عارف حکمت ، عزت ، محی‌الدین ، شکری پاشالر ؛ اکرم ، حلیم ، عبدالرحمن شرف ، شریف ناصر ، علی غالب ، فائق ، لغوفت ، نوری بکلر ؛ عبدالقادر ، رضا ، آرام ، آزاریان ، ماوروقوردانو افندیلر .

[اعیاندن محمود شوکت پاشا ایله موسی کاظم ، سلیمان البستانی ، ضیاءالدین افندیلر ، محمد توفیق ، صدر اسبق حقی ، ابراهیم پاشالر ، نائل ، شریف علی حیدر ، پرنس صباح‌الدین بکلر حاضر بولونامشلردر .]

دیکر ذوات : دفترخاقانی ناظری محمود اسعد ، فتوی امینی محمد اسعد ، روم ایلی قاضیعسکری ابراهیم ادهم ، اناطولی قاضیعسکری ، مصطفی عاصم ، ماهر سعید افندیلرله دیکر بعض علما .

ارکان حربیهٔ عمومیه رئیسی عزت ، معاون هادی ، پیاده دائره‌سی رئیسی فرید ، طوپجی دائره‌سی رئیسی علی رفیق ، سواری رئیسی صبحی ، برنجی فریق عبداه ، اعمالات حربیه رئیسی ناظم ، بحریه ناظر اسبق فریق خورشید ، محاسبات دائره‌سی رئیسی احمد فوزی ، قطعات مفتشی حسنی ، بحریه محاکمات رئیسی خلیل ، مصارفات دائره‌سی رئیسی راسم ، لیمان دائره‌سی رئیسی عبدی ، بحریه ارکان حربیه رئیس وکیلی صدقی ، شورای دولت ملکیه دائره‌سی رئیس ثانیسی احمد سالم ، تنظیمات دائره‌سی رئیس ثانیسی سعید ، مالیه ، نافعه ، معارف دائره‌سی رئیس ثانیسی توفیق بکلر ، عدلیه نظارتی محکمهٔ تمیز رئیسی علی حیدر افندی ، جزا دائره‌سی رئیسی عثمان ، استدعا دائره‌سی رئیسی رشدی ، باش مدعئ عمومی اسماعیل حقی بکلر ؛ شهر امینی جمیل پاشا ، رسومات مدیر عمومیسی سری بك حاضر بولنمشلردر .

***

بیانامهٔ رسمی

پنجشنبه کونی کامل پاشا قابینه‌سی طرفندن غزته‌لره تبلیغ ایدلمشدر:

« دون سرای‌همایون ملوکانه‌ده اعیان کرام وبعض رجال‌علمیه وعسکریه و ملکیه‌دن متشکل اوله‌رق انعقاد ایدن مجلس عمومیده هیئت وکلا نامنه طرف‌سامیٔ صدارتپناهیدن وحربیه وخارجیه‌ومالیه‌ناظرلری حضراتی‌طرفلرندن ویریلن ایضاحات اوزرینه دولتك حال وموقع حاضری عریض وعمیق تذکر و کمال صفوت و صمیمیتله تعاطیٔ انظار وافکار اوله‌رق نتیجه‌سنده هیئت وکلانك نقطهٔ نظری تصویب ایدلمش ودول معظمه‌نك حسیات عدالتکارینه اظهار اعتماد اوله‌رق دول مشارالیهم طرفندن بیان ایدیلن مواعد ومعاونتك استحصال فعلیاتنه و مملکتك سلامت آتیه و منافع اقتصادیه‌سنك تأمینی اسبابنك استکماله چالیشلمسی هیئت وکلانك عهدهٔ حمیت و مأموریتلرینه تودیع ایدلمشدر . »

تبدل وکلا

مجلس وکلانك ادرنه ولایتی کاملاً بلغارلره ترك ، بحر سفیدی‌ده دولتلرك رأینه حواله‌سی حقنده‌کی نوطه‌یی قبوله قرار ویرمسی ، وبو قرارك مابین همایونده انعقاد ایدن مجلس طرفندن تصویب‌اولونمسی غلیان‌ملی‌یی موجب اوله‌رق فرداسی پنجشنبه کونی هیئت وکلا دول معظمه‌یه اعطا اولنه‌جق جوابی نوطه‌نك تحریری ایچون حال اجتماعده بولوندیغی برصره‌ده ، بعدالزوال‌ساعت اوچ بچق درت راده‌لرنده بیکلرجه خلق باب عالی پیشکاهنده اجتماع وبعض تظاهرات وطنپرورانه‌ده بولونمشلردر . بونك اوزرینه کامل پاشا قابینه‌سی استعفاسنی ویرمه‌یه مجبور اولمش ، وکیفیت استعفا مجاهد محترم انور بك افندی‌طرفندن نمایشجیلره بعدالتبلیغ خاك پای شاهانه‌یه عرض اولنمشدر. ذات حضرت پادشاهی استعفایی قبول ایدرك قابینه تشکیلنه محمود شوکت پاشایی مأمور ایلمشلر وکیفیت انور بکله برلکده باب عالی‌یه کلن باش مابینجی خالد خورشید ، سرکاتب علی فؤاد بکلر وساطتیله سابق قابینه‌یه تبلیغ ایدلمش ، متعاقباً مشارالیهما انور بکك رفاقتنده ینه سرای همایونه عودت ایلمشلردر . بالآخره ساعت سکز بچقده محمود شوکت پاشا باب‌عالی‌یه مواصلت ایتمش ، متعاقباً زیرده صورتی مندرج خط همایون باش کاتب علی فؤاد بك طرفندن بلند آواز ایله قرائت اولنمشدر .

خط همایونك قرائتنی‌متعاقب‌صدر جدید محمودشوکت‌پاشا اهالی‌یه خطاباً : « پادشاهمزك اراده‌سنه توفیقاً صدارتی شومشکل زمانده قبول ایتدم.قابینه‌یی تشکیل ایتدکدن صوکره الزدن کلدیکی قدر چالیشه‌جغز . بوآنده سزدن‌ده معاونت بکلرز. سکوتی محافظه ایدرك بورادن چکلمکزی امر ورجاایدرم.» بیورمشلردر . بونك اوزرینه اهالی کمال سکون ایله‌یرلی یرینه چکلمشلردر .

یالکز شوکا تأسف اولنورکه نمایش اثناسنده صدارت یاورلرندن نافذ بك ایله حربیه‌ناظری‌ناظم‌پاشا ، حربیه نظارتی یاوری یوزباشی‌توفیق‌افندی ، سیویل بر ذات‌ایله‌نمایشجیلردن مصطفی‌نجیب‌بك ، طرفیندن‌آتیلان قورشونلرك اصابتیله وفات‌ایتمشلردر .

§ یکی‌قابینه بروجه آتی‌تشکل ایتمشدر : صدراعظم‌وحربیه‌ناظری محمود شوکت پاشا ، شورای دولت‌رئیسی : پرنس‌سعید حلیم پاشا،داخلیه‌ناظری: حاجی عادل بك ، خارجیه ناظری وکیلی : آتنه‌سفیر سابق مختار بك، بحریه ناظری : چوروکصولی محمود پاشا ، عدلیه ناظری : استانبول والیٔ سابق ابراهیم بك ، مالیه ناظری : دیوان محاسبات رئیسی رفعت بك، نافعه‌ناظری بساریا افندی ، اوقاف ناظری: خیری بك، تجارت وزراعت ناظری : آیدین والیٔ اسبق جلال بك ، پوسته وتلغراف ناظری : اوسقان افندی ، معارف ناظری : ساروخان متصرف سابق شکری بك .

مسند مشیخت اسلامیه‌ده فتوی امینی محمد اسعد افندی حضرتلرینه توجیه ایدیله‌رك فرداسی جمعه کونی صدارت الایی مراسم مخصوصه‌سیله اجرا اولنمشدر .

بالآخره خارجیه نظارتی سعید حلیم پاشا حضرتلرینه توجیه بیوریله‌رق مختار بك ده خارجیه مستشارلغنه تعیین اولنمشدر. شورای دولت ریاستنك‌ده صدر اسبق سعید پاشایه توجیه اولنه‌جغی روایت ایدیلیور .

*
* *

صورت خط همایون

« وزیر معالیسمیرم محمود شوکت پاشا . کامل پاشانك وقوع »
« استعفاسنه وحال وموقعك مستغنیٔ ایضاح‌اولان اهمیتنه بناءً مسند »
« صدارتك مجرب‌الاقتدار برذات عهده‌سنه توجیهنه لزوم کوریلوب »
« سزك اقتدار وکفایتکز نزدمزده معلوم ومسلم اولدیغندن مسند »
« صدارت رتبهٔ سامیهٔ وزارت ومشیری‌ایله عهده‌کزه توجیه‌قلنمش »
« ومشیخت اسلامیه‌یه‌ده مناسب برذاتك انتخابی دردست بولنمشدر . »
« هیئت جدیدهٔ وکلانك تشکیلیله تصدیقمزه عرضنی اراده ایلرم . »
« همان جناب حق موفق بالخیر بیورسون آمین بحرمة سیدالمرسلین »

فی ١٥ صفر سنه ١٣٣١
فی ١٠ کانون‌ثانی سنه ١٣٢٨

محمد رشاد

صورت خط همایون

« وزیر معالیسمیرم محمود شوکت‌پاشا . دونکی‌خط همایونمزله »
« بیلدیرلدیکی وجهله مقام‌صدارت عظمایه مأموریتکز اجرا اولنمش »
« ومسند مشیخت اسلامیه‌ده اهلیت وفضیلتی جهتله اناطولی »
« پایه‌لولرندن فتوی‌امینی محمداسعد افندی‌عهده‌سنه توجیه قلنمشدر. »
« جناب حق موفق بالخیر بیورسون آمین . »

فی ١٦ صفرالخیر سنه ١٣٣١
فی ١١ کانون ثانی سنه ١٣٢٨

محمد رشاد

*
* *

بیاننامه

١٠ کانون ثانی ٣٢٨ پنجشنبه کونی باب‌عالیده اجرا اولونان نمایش اثناسنده قابینه‌نك استعفاسنی متعاقب نشر وتوزیع اولونان بیاننامه‌در:

« دولتمز طرابلس غرب‌وبنغازیده ایتالیانلر ایله شانلی‌وشرفلی برصورتده حرب ایتدیکی برصره‌ده شمالی ارناوودلقده برقاچ شریرك حکومته مخالفت مقصدیله اویاندیردیغی نائرهٔ فساد وعصیانی تسکین ایچون کوندریلن قوهٔ تأدیبیه اراسندن بعض‌ضابطانك‌علناً اشقیایه التحاق ایتمسی‌وجنوبی ارناوودلقده عینی مقصدله برطاقم حمیتسزلرك وظیفهٔ عسکریه‌لرینی ترك ایله مسلحاً طاغه‌فرار ایلمسی محاربهٔ خارجیه‌یه برده مجادلهٔ داخلیه علاوه ایتدیکی جهتله بواحوال اوزرینه سعید پاشا قابینه‌سی موقع اقتداردن چکلمکه مجبوریت حس ایتمش وظواهره‌نظراً ، عنان اداره‌یه وضع ید ایدن احمدمختارپاشا قابینه‌سنك‌مملکتده بردورهٔ سکون‌کشاد ایده‌جکنی هرکس امید ایلمش ایدی . حیفا که بوقابینه دها ایلك خطوه‌ده عاصیلره قارشی ترك سلاح ومخاصمه‌یی تحت قراره‌آلمقله دولتمزك بالقانلرده‌کی وضعیت سیاسیه‌سنی تقدیردن عاجزاولدیغنی کوستره‌جك برخطا ارتکاب ایتدی . ارباب عصیان بوخطادن بالاستفاده اولا پرشتنه‌یه ، صکره اسکوبه کیره‌رك مأمورین حکومتی طرد وتبعید کبی آزغینلقلر اظهار ایتدیکی‌حالده‌حکومت اورالرده‌کی‌قوهٔ تأدیبیه‌یی سیرجی وضعیتندن‌آیرمدیغندن بوحال خارجده قوهٔ عسکریه‌مزك ضعف وانحلالنه دلیل اتخاذ اولنمش وبالقان حکومتلرینك‌مملکتمزه معطوف اولان‌حرص واشتهالرینی برقات دهاآچمشدر.

عاصیلرك اسکوبه کیرمك اوزره بولندقلری برصره‌ده لوندره‌ده‌کی‌بلغار سفیرینك بزم اوراده‌کی سفیرمزه سویلدیکی شو : « دولت عثمانیه‌نك برقاچ

بيك عاصي‌يي تأديبدن عاجز كورنن مملكتكز ايچون مقدمهٔ فلاكت اولور » سوزي بردشمن آغزندن نادراً چيقان مؤثر وموقظ برنصيحت ايكن نظر اعتباره آلنمدقدن ؛ قه عاصيلرك اسكوبدن صكره كوپريلي‌يه اغلرنه‌ده سس چيقارلمامش ونتيجه‌ده عصاته غالب بردولت تبعه‌سنه ويريلن مساعداته مشابه وقانون اساسي احكامنه مخالف مساعدات بخش اولنمشدر .

احمدمختارپاشا قابينه‌سنك قانون اساسي‌يي اخلال ايتمسي بونكله‌ده قالميه‌رق بوعاصيلرك ارزو وطلبنه تبعاً اوتوز ميليون عثمانلينك امن واعتمادني حائزاولان مجلس مبعوثانك سد وتعطيلي جهتنه كيدلدي واك فجيع برضربهٔ مشروطيت تلقي ايدلمك لازم كلن بوحاله قارشو مملكتدن قوتلي برصداي اعتراض يوكسلمامش اولديغندن غرور وعزت نفس ملي كبي فضائلك عثمانلي قلبلرندن سيلنمش اولديغنه بوده خارجاً بيوك برعلامت اتخاذ اولندي .

ايشته احمد مختار پاشا قابينه‌سنك ، اوته‌دنبري بالقان دولتلرينه برحس حرمت القا ايدن اردومزده ضعف وتشتت بولنديغني واك مقدس حقوق ومؤسسات سياسيه‌لري آياق آلتنه آلنسه بيله عثمانلي ملتنك تأثر وتحسس آثاري كوسترمكدن عاجز اولديغني ارائه واثبات ايتمك ايسترجه‌سنه تعقيب ايتديكي سياست سقيمه بالقان اتفاقني توليد وتأمين ايتمشدر . احمد مختار پاشا قابينه‌سي اوصره‌ده ـ شايد اهانت دكلسه ـ جهانده مثلي نامسبوق برده غفلت ارائه ايتمشدر . قابينه بالقان حكومتلرينك اتفاقني بيلديكي حالده روم ايليده‌كي قطعات نظاميه‌دن يوزيكري بيك كشي‌يي بردن ترخيص ايله روم ايلي‌يي عسكردن خالي براقمشدر . استحصال مشروطيتدن صكره اك زياده تعليم وتربيه كورمش اولان بونفرات طابورلريله حربه اشتراك ايتمش اولسه‌لر ايدي پك چوق يارارلق كوستره‌جكلرنده شبهه ايدله‌مزدي . عيني زمانده حكومت بوغفلتي برده حماقت ايله ترصين ايتدي . مانوره اجراسي ايچون روم ايلي رديفلريني تحت سلاحه آلدي . بوندن قوشقولانان بالقان حكومتلري مخاصمه قپوسني آچمق ايچون استعجال ايتديلر . حتى متواتراً شايعدركه روسيه چاري محاربه‌نك ايلك بهاره تعليقني توصيه ايتديكي حالده بلغار قرالي فردينانده « ايلك بهارده تركيا رأس كارنده بوقدر عاجز برقابينه بولنه‌جغي معلوم دكلدر » ديه‌رك مخاصماتي تعجيل اسبابني احضار ايتمشدر .

اركان حربيه‌مزجه بالقان حكومتلرينه قارشو اوته‌دنبري برحرب پلاني حاضرلانمش ايكن احمد مختار پاشا قابينه‌سي بوپلاني تطبيق ايتمديكي كبي قوماندانلرده نا اهللري تعيين ايتمش وغالب كله‌جكنه دنيانك هرطرفنده امنيت واعتماد ايدلن اوردولرمزي قرق كليسا ولوله برغوس هزيمتلرينه اوغراتمشدر . كرك احمد مختار پاشا ، كرك آني استخلاف ايدن كامل پاشا قابينه‌لري مغلوبيتلرمزك اسباب حقيقيه‌سني تحري ايدرك آنلري برطرف ايتمكله مشغول اوله‌جغنه ملتك مقدراتيله اكلنيرجه‌سنه پايتختده خانه باصمق ، ارباب حميتي تحري وتوقيف ايتمك كبي ايشلري بيوك برر وظيفه بيلمشلردر .

بوقابينه‌لر، جاهل وقابليتسز قوماندانلر النده ميدان حربده‌كي اردولرمزك قابليت حربيه‌لريني نصل محو وازاله ايتمشلر ايسه بوكبي تعقيبات ايله‌ده ملتده‌كي حسيات وطنپرورانه وغليان جريجويانه‌يي اويوتديلر . عادتا محاربه ايدن عسكرله انك منسوب اولديغي ملت آره‌سنده اشتراك حسيات ، منافع متقابله مفقود ظن اولنوردي . هله كامل پاشا قابينه‌سي امور حربيه‌دن زياده عبدالحميد دورني احيا ايدرجه‌سنه خفيه وجاسوس ژورناللري ايله اشتغال ايتمشدر .

چتالجه‌ده‌كي وضعيت غالبانه‌مز نظردقته آلنمقسزين بولغارلره غايت مساعد شرائطله عقد متاركه ايدلمش اولسنه باقيلورسه كامل پاشا قابينه‌سنك منافع وطنيه وملي‌يه باقميه‌رق هرجه باد آباد مصالحه‌يه قرار ويرديكي آكلاشيليور ايدي . لوندره قونفرانسنك اوچنجي اجتماعنده ادرنه ولايتندن ماعدا بوتون روم ايلينك دشمنلره ترك ايدلسي حكومتك نيتي پك آچيق صورتده كوستردي . بالقان حكومتلري بو قدر مساعده‌كار اولان بر قابينه‌دن ادرنه ايله اطه‌لري آلامق بر خطاي عظيم اوله‌جغنه حكم ايتدكلرندن بوبابده فوق العاده اصرارده بولونديلر ولوندره‌يه كوندردكاري مرخصلرينك درايتي سايه‌سنده دول معظمه‌يي‌ده كندي امللرينه اشتراك ايتديره‌بيلديلر . دولتلرده عجز ومسكنتدن مركب اولان قابينه‌يه مشترك بر نوطه ايله ادرنه‌نك تركني توصيه ايتديلر ، اطه‌لرك حلني بزه براقمق ديديلر . كامل پاشا قابينه‌سنك فكر ومطالعه‌سي‌ده بو مركزده بولنديغي دونكي مجلس مشورتده جريان ايدن مذاكرات ايله آكلاشيلدي . كامل پاشا ادرنه‌نك تركي مجبوري واضطراري اولديغنه هركسي اينانديرمق ايچون قرارني بومجلس غيرمسئوله‌ده قبول وتصديق ايتديردي . قواعد مشروطيتله اداره اولنان، قانون اساسي‌يه مالك بولنان دولتلرده بوكبي مجلسلرك يري يوقدر . كامل پاشا قابينه‌سي ادرنه‌يي بلغارلره ، آطه‌لرك آتيسني دولتلره ترك ايتمك كبي ايشله‌يكي قتمرلي برجنايتي ستر ايتمك ايچون قانون اساسي‌يي پارچه‌لامقدن چكنميور . بوصورتله برطرفدن عثمانليلغك ايكنجي پايتختي ، بحرسفيدده‌كي حاكميت آتيه‌سني فدا ايدركن ، ديكرطرفدن‌ده عثمانلي ملتنك اك عالي برحقنه تجاوز ايدييور .

ملت عثمانيه آلتي يدي آيدر ، حقوق اساسيه‌سنه تواليا تجاوزه جسارت ايدن ، روم ايلي‌يي بي پروا تسليمدن چكنمين ، مملكتي مدافعه ايچون قواي مليه‌يي استعمال واستخدامدن قورقان برحكومته دها زياده تحمل ايده‌مزدي . وطنك آتيسي ، ملتك منافع اساسيه‌سي تهلكه‌ده بولنديغي صره‌لرده ملتك حق اختلالني استعمال ايتمسي حقوق اساسيه‌نك قواعد اصليه‌سندندر . ايشته ملت بوكون او حقني استعمال ايتديكندن كامل پاشا قابينه‌سي استعفاسني ويرمشدر . ملت عثمانيه روم ايليده‌كي حقوقندن واز كچميه‌جك وبونك ايچون هر فدا كارلغي اختيار ايده‌جكدر .

بناءً عليه مشكلات موجوده‌يي برطرف ايتمك ايچون ملتك وسائط مدافعه‌سنه مراجعتدن قورقميه‌جق وبلكه بوني مأمول ايتديكي موفقيانه اس الاساس بيله‌جك حميتلي ووطنپرور بر هيئتك رأس كاره كتيرلمسي ذات حضرت پادشاهي‌يه عرض ايدلمشدر .

تاريخ عالمده شان و شرفله يشامغه لايق اولدقلريني عثمانليلر بوندن صكره كوستره‌جكلردر . يشاسون ملت وقانون اساسي . »

* * *

مهم بر تلغراف

ادرنه‌نك بويوك وفدا كار قوماندانی شكري پاشا حضرتلري طرفندن كامل پاشا قابينه‌سنه خطاباً سقوطي كوني چكيلن تلغرافنامه‌در :

« ادرنه كبي دنيانك اك مستحكم مواقعندن معدود برشهر مقدسي دني، خونخوار بر دشمنه تسليم ايده‌جك آلچق بر قوماندان شانلي عثمانلي تاريخنده كورولمه‌مشدر . بنده بو جنايتي ارتكاب ايتميه‌جك و صوك نفريمي كندي طبانجه‌مه، كنديمي‌ده صوك قورشونمه توديع ايده‌جكم . شهرده امكان مقاومت قالمديغني كورنجه محاصره آلتنده بولنان لااقل قرق بيك بولغاري تجريد ايده‌رك عجزهٔ صبيان و نسواني قونسلوسلرك اللرينه برر بياض چارشاف ويره‌رك انلرك حمايه‌سنه توديعاً شهردن چيقاره‌جغم . شمدي‌يه قدر ياپدقلري كبي بونلري‌ده اونلرك مدنيت كوزلري اوكنده ايسترلرسه امحا ايتسونلر ... بعده طوپلريمي او مشهور عالم اولان مباني واماكن معززه‌مز ايله بلغارلر اوزرينه چويره‌جك وشهري‌ده آتشلره بوغه‌رق خرابه‌زاره دونديره‌جكم . ايچريده آتش ، طيشاروده اولوم ايچنده قاله‌جق قهرمان عسكرم ايشته او زمان ولوكه محاصري بر مليون اولسون ، آني ياره‌جق وبو صورتله يا قهرمانجه اوله‌جك وياخود مقدس پايتخت اجدادي شانله ترك ايده‌جكدر . »

مطبعهٔ احمداحسان وشركاسي مدير مسئول : اشرف اديب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥) ، التی آیلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧) ، التی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره خانه

بابعالی جاده‌سنده اورخان بك خاننده نومرو ٢٣—٢٦ .

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدیلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی کوسترلمك شرطیله بتون یازیلر هرهانکی رغزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مکتوبلرك ، امضارك واضح و اوقوناقلی اولسی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه ده یازلسی رجا اولنور .

§

اون آبونه قید ایدن ذاته بر آبونه مجاناً تقدیم اولنور .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

دینی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

صاحب ومدیر مسئول : ح . اشرف ادیب

عدد ٤٨ — ٢٣٠ صفر ٢٩ ١٣٣١ پنجشنبه ٢٤ کانون ثانی ١٣٢٨ جلد ٢ — ٩

خطبه و مواعظ

موعظه

استاد محترم محمد عاکف بك افندی طرفندن بایزید کرسیسنده

" ٢٠ کانون ثانی ، پازار ، ایکندیدن صوکرا "

اعوذ بالله من الشیطان الرجیم . بسم الله الرحمن الرحیم . ان الله و ملٰئکته یصلون علی النبی یا ایها الذین آمنوا صلوا علیه و سلموا تسلیماً . صل اللهم وسلم وبارك علی سیدنا ونبینا محمد وعلی آله وصحبه .

بسم الله الرحمن الرحیم

« یا ایها الذین امنوا استجیبوا لله وللرسول اذا دعاكم لما یحییكم واعلموا ان الله یحول بین المرء وقلبه وانه الیه تحشرون . واتقوا فتنة لا تصیبن الذین ظلموا منكم خاصة واعلموا ان الله شدید العقاب . » صدق الله العظیم .

(یا ایها الذین آمنوا) ای جماعت مسلمین ، ای اللهك دیننه ایمان ایدنلر ! (استجیبوا) اجابت ایدیکز : (لله) اللهه ، اللهك دعوتنه ؛ (وللرسول) اللهك رسولنه ، او رسول محترمك دعوتنه . (اذا دعاكم لما یحییكم) أوت ، اونلرك سزلر ایچون حیات محض اولان دعوتنه . اللهك ، رسولنك سزك حقکزده محض حیات اوله‌جق بر چوق اوامری وار ؛ اونلری ایفا ایدرسه‌کز کرك بوکونکی حیات فانیه‌کزده ، کرك یارینکی حیات سرمدیه‌کزده مسعود اولور ، راحتله ، سعادتله یاشارسکز . (واعلموا ان الله یحول بین المرء وقلبه) صوکرا بیلمش اولوکزکه جناب حق ، انسانك قلبی ایله کندی آره‌سنه کیرر ؛ یعنی مخلوقنك بوتون اسرارینه مطلع اولور . (وانه الیه تحشرون) شونی‌ده بیلکزکه ینه مرجعکز الله ذوالجلالدر .

(واتقوا فتنه) او مصیبتدن ، او فتنه‌دن ، او فلاکتدن صاقینیکزکه : (لا تصیبن الذین ظلموا منكم خاصة) او بلا ، او فلاکت هیچ بر زمان ایچکزدن یالکز صوچلی اولانلره کلمز ؛ بلکه عمومکزه بردن مستولی اولور . (واعلموا ان الله شدید العقاب) برده کوزلریکزی آچیکز ، ایی بیلکزکه : اللهك عقابی شدیددر ، مدهشدر .

بو ایکی آیت سورهٔ انفالده‌در . الله ذوالجلال بویوریورکه : بنم بوتون اوامرمده ؛ أوت ، کرك سزه قرآن ایله بیلدیردیکم ، کرك پیغمبریمك لسانیله ، سنتیله تبلیغ ایتدیکم امرلرك هپسنده سزك ایچون حیات واردر . هم ناصیل حیات ؟ بوتون معناسیله بر حیات . مفسرین عظام بوراده‌کی (حیات) ی یالکز معنویاته حصر ایتمیورلر ؛ مادیاته‌ده تشمیل ایله آیتی اوکا کوره تفسیر ایدییورلر . ذاتاً معنویات ایله مادیات بربرندن آیریلماز . بدنسز روح اولماز ، روحسز بدن اوله‌مادیغی کبی . دیمك ، اوامر الٰهیه‌نك کافه‌سنك ضمننده بزم ایچون ، بز مسلمانلر ایچون ، حیات وار . ترکنده ایسه هلاك محقق .

آرتق دوشونمه‌یه حاجت وارمی ؟ ایشته کوریبورز . عالم اسلامك باشنه کلن مصیبتلر ، بو آیتك نه قدر قطعی ، نه قدر صریح ، نه قدر

طوغرو اولدیغنی کوستردی ! شمدی‌یه قدر مضمحل اولان نه قدر اقوام اسلامیه وارسه هپ احکام الهیه‌یی ایفا ایتمه‌مك یوزندن محو اولدیلر . واقعا جناب حق « مالك الملکم » دییور ؛ بو عالمده ایسته‌دیکی کبی تصرف ایدر ؛ دیله‌دیکندن آلیر ، دیله‌دیکنه ویرر ؛ ایسته‌دیکنی اعزاز ایلر ، ایسته‌دیکنی تذلیل ایدر . بونده شبهه یوق . فقط هیچ بر قوم کوستریله‌مزکه ، کندیسی ، ذلته ، اسارته ، محکومیته استحقاق کسب ایتمه‌دن انقراضه کیتمش اولسون ؛ هیچ بر ملت کوریله‌مزکه ملکنه صاحب اولمق استعدادینی غائب ایتمه‌دن وطن‌الندن چیقمش بولونسون . جناب حقك بر طاقم قوانینی ، قوانین ازلیه‌سی واردر . اوت ، اوقانونلر ، هم ازلی‌در ، هم ابدی‌در . هیچ ده دکیشمز . جناب حق بتون حقایقی بوقانونلرنده بر بر کوسترمش ؛ متعددیرلرده متعدد شکللرده بیلدیرمشدر .

(سنة لله فی الذین خلوا من قبل ولن تجد لسنة الله تبدیلا) ـ (قل سیروا فی الارض فانظروا کیف کان عاقبة المکذبین). کزیکز دنیایی ؛ ارضه ، سمایه باقیکز ؛ مختلف قطعه‌لرده‌کی خرابه‌لری کوروکز ؛ سزدن اول کچمش ملتلرك تاریخنی اوقویکز ... کوره‌جکسکز که : هپسی عینی اسباب ، عینی شرائط تحتنده ترقی ایتمشلر ، ینه عینی اسباب ، عینی شرائط تحتنده محو اولمشلر . چونکه عینی اسباب ، دائما عینی نتایجی تولید ایدر .

اوامر الهیه دینلیمی ، هپسنك ضمننده حیات وار . حتی نفعی ایلك نظرده صرف آخرته عائد ظن اولونان بر طاقم عبادات‌مز وارکه ، اونلری‌ده تدقیق ایدرسه‌ك کوروزکه هر برنده بو دنیا ایچون ده یك چوق منافع وار . مثلا نماز ، مسلمانلره فرضدر . انسان کونده بش دفعه خالقیله کندی آره‌سنده‌کی رابطه‌یی تجدید ایدییور . دنیایه‌ده تعلق بویوك ، فائده‌سی چوق . چونکه انسانلری بر چوق منکراتدن منع ایدییور ؛ صوکرا عینی دینه تابع میلیونلرجه بشری عینی زمانلرده ، یوزلر عینی کعبه‌یه ، عینی قبله‌یه متوجه اولمق شرطیله عینی قبه‌لر آلتنده جمع ایدییور . چونکه اسلام ، دین توحیددر ، چونکه اسلام اکمل ادیان‌در . دین اسلام قدر اللهك قوللرینی توحید ایتمش ، بربرینه ایصندیرمش بر دین یوقدر .

بیلیرسکزکه : حضرت پیغمبرك بعثتندن اول « اوس » ایله « خزرج » قبیله‌لری آره‌سنده تام یوز یکرمی سنه اختلال ، قتال دوام ایتمشیدی ؛ حجاز حوالیسی مذبحه‌حالنه کلمشیدی . اسلام کلدی ؛ نفاقی ، شقاقی قالدیردی .

اسلامك تعیین ایتمش اولدیغی عبادات ایله احکام ، فردلر آره‌سنده اتحادی تأمین ایچوندر . بویله ایکن مع الاسف کوریورزکه : مسلمانلر قدر تفرقه ایچنده قالمش ؛ تشتت ایچنده بولنمش بر مات یوق ! دمین سویلدم ، (لما یحییکم ، اللهك بتون امرلرنده حیات وار . اوامر الهیه‌نك ایشته الك برنجیسی اتحاددر . (واعتصموا بحبل الله جمیعاً ولاتفرقوا واذکروا نعمة الله علیکم اذ کنتم اعداء فالف بین قلوبکم فاصبحتم بنعمته اخواناً وکنتم علی شفا حفرة من النار فانقذکم منها .) جناب حق دییورکه : هپکز بردن حبل الهی‌یه ، دینه صاریلیکز ؛ یعنی احکام قرآنیه‌دن آیریلمایکز . صاقین تفرقه‌یه دوشمیکز ؛ صوکره محو اولورسکز . اللهك اوزریکزده‌کی نعمتلرینی خاطریکزه کتیریکز . بیلیورسکزیا : هانی آره‌کزده نزاعلر ، اختلافلر واردی ، بربرکزه دشمن ایدیکز ؛ اسلام سایه‌سنده جناب حق قلوبکزی توحید ایتدی ؛ قارداش اولدیکز ... هانی تا جهنم اوچورومنك کنارینه قدر کلمش ایدیکز . الله سزی اورادن قورتاردی ...

فی الحقیقه عرقی ، لسانی ، محیطی ، عاداتی ، الحاصل هرشیئی یکدیکرینه مباین اولان بوقدر اقوامی مسلمانلق قارداش یاپمشیدی ؛ قومیتی . جنسیتی آرادن قالدیرمشدی . فقط صوك زمانلرده بز مسلمانلر بو حقیقتدن غافل اولدق . آره‌مزه نامتناهی اسباب تفرقه کیردی . براقه‌لم ممالك اجنبیه‌ده‌کی مسلمانلری ؛ عثمانلی مملکتنده بوقدر اقوام وار : اویله یا آرناوود ، کرد ، چرکس ، بوشناق ، عرب ، تورك ، لاز ... الحاصل دها برچوق قومیتلر موجود .

یك اعلا ! هپسنك بیننده‌کی رابطه نه‌در ؟ رابطهٔ دیانت ! شیمدی‌یه قدر بو رابطه سایه‌سنده قارداش کبی یاشادق . تورك تورکلکنك نه اولدیغنی بیلمه‌یوردی ؛ آرناووود قومیتدن دم اورمیوردی . ذاتاً مسلمانلقده قومیت یوقدر . حضرت پیغمبر بویوریورکه : « لیس منا من دعا الی عصبیة ولیس منا من قاتل علی عصبیة ولیس منا من مات علی عصبیة = قومیت غیرتی کوده‌نلر بزدن دکلدر ، یعنی مسلمان دکلدر ؛ قومیت سببیله اوروشانده بزدن دکلدر ؛ قومیت کوده‌رك اولنلرده بزدن دکلدر . »

واقعا سائر ملتلرده ، مثلا خرستیانلرده قومیت وار . أوت ، اونلر بو حس ایله یاشایه بیلیرلر . فقط بز یاشایه‌مایز . دین کیدرسه بزم ایچون حیات یوقدر . پیغمبر بویله دییور ، شریعتك صاحبی بویله سویله‌یور . وقایع‌ده بو سوزی تأیید ایدییور .

فلاکت حاضره‌نك نامتناهی اسبابی وارکه الك برنجیسی قومیت یوزندن میدان آلان تفرقه‌در . یالکز درت ، بش سنه‌در بو یوزدن نه حاله کلدك ؛ قومیت غیرتیله آیاقلانانلری اصلاح ایچون اردومزی یوردق . اختلالدن چیقدق اختلاله کیردك ؛ مشکلاتدن چیقدق مشکلاته دوشدك ! چونکه اجنبیلر بویله ایسته‌یور ، مملکتلرمزی المزدن المق ایچون پروغراملری بو . بر طرفدن آلیور ، متصل آلیورلر ؛ هم امین اولملی که معاذالله مملکتمزی تمامیله بتیرمه‌ینجه راحت اولمایه‌جقلردر . اجنبیلرك کندی حسابلرینه غایت الویریشلی کسدیرمه بر سیاستلری وار : هانی بر زمانلر بزم آقینجیلریمز واردی . فتح ایتمك ایسته‌دیکمز مملکتلره اردومزدن أول اونلری کوندررردك . بو آقینجیلر اومملکته کیرر ، اهالی‌یی تلاشه صوقار ، بربرینه دوشورور ، صوکره‌ده اردو کیرر ، استیلا ایدر ، ایشی بتیرردی . بو عادتا اردونك بر طلیعة الجیشی ایدی . ایشته طبق بونك کبی اجنبیلرك‌ده بوکون آقینجیلری وارکه او آقینجیلری ، او طلیعة الجیشلری : تفرقه‌در .

اوروپالیلر ضبط ایتمه‌یی قرارلشدیردقلری مملکتك اهالیسی آراسنه اولا تفرقه صوقارلر، سنه‌لرجه ملتی بربریله بوغوشدیررلر. سرسم اهالی بوصورتله یورغون دوشدکدن‌صوکرا کلوب چوللانیرلر. بو کونده ایشته بزه قارشی عینی سیاست‌قوللانیلدی. ذاتاً هریرده‌کی سیاستلری بودر. هندستانده، دها اول اندلسده، صوکرالری جزائرده، ایرانده هب بویله یاپدیلر. تعقیب ایتدکلری سیاست هب عینی سیاستدر، هیچ دکیشمز.

مسلمان اولانلر، هانی، عن صمیم القلب مسلمان اولانلر ایی بیلملی درلرکه: بو تفرقه، بو قومیت چیقماز یولدر. دین بونکله برابر کیده‌مز؛ مسلمانلق بوصورتله یاشایه‌ماز. صوکرا، دین حقنده شویله بویله دینلر؛ اوفاق تفك شبهه طاشییانلرده ایچه ذهنلرینه یرلشدیرملیدرکه: ینه بو سیاستله مملکت یورومز. بوکا آرتیق برخاتمه ویرملی در.

جناب‌حق (ولاتفرقوا) بیوریور؛ تفرقه‌یه دوشمه‌یك، فرقه‌لره آیریلمایك، دییور.

— ایی اما؛ بتون ملتلرده برچوق فرقه‌لر وار. دنیالری‌ده پك ایی کیدییور. ترقی ایدوب طورویورلر. بو فرقه‌لر هیچ‌ده اونلرك اضمحلالنه سبب اولمایور ...

أوت، لکن اونلر «فرقه»یی «تفرقه» معناسنده تلقی ایتمه‌یورلر. اونلرك فرقه حیاتی سزه — لاتشبیه — شویله تمثیل ایده‌یم: طبقی بزده‌کی مذاهب کبی. بن حنفی‌یم، سن شافعی‌سك. سکا اعتراض‌ایدییورمی‌یم؟ ایکیمزده عینی خالقه عبادت ایدیورز. ایکیمزکده قرآنمز، پیغمبرمز عینی ... ایشته اونلرده یکدیکرینه قارشی‌بونظرله باقیورلر. بزده‌ایسه بویله‌می؟ هیهات! فرقه‌جیلق تفرقه‌جیلقده قرارقیلیور. بربرمزه‌دشمن کسیلیورز. هرفرقه دیکرفرقه‌یی‌وطنك دشمنی طانیور، اونظرله باقیور. مقصدمملکتك‌سلامتی‌در؛ فلان‌فرقه‌سلامتی شویولدن‌حرکتده کورمش؛ بزم فرقه‌ده بوطرفدن کیتمکده، دییور. ایشته بوتفرقه‌لر، هپ او یوزدن اولدی. نهایت مملکت اوچورومك، هلاك اوچورومنك تا کنارینه قدر کلدی. یووارلانماسنه بك جزئی برشی قالدی. شوصوك نفسده اولسون عقلمزی باشمزه آلمازسه‌ق، ینه بویله کیدرسه‌ك — معاذالله — امیدلر بیته‌جك. ای‌جماعت مسلمین! آرتیق کوزکزی آچکز، عقلکزی باشکزه طوپلاییکز؛ زیرا تخت سلطنت تحجیردایور! بویله کیدرسه‌ك — العیاذ بالله — اوده دوریله‌جك. اکر روسیه‌ده‌کی مسلمانلر هنوز دینلرینی محافظه ایدییورلرسه؛ اکر فرانسزلرك تحت اداره‌سنده‌کی دینداشلرمز حالا تنصر ایتمه‌مشلرسه؛ اکر انکلتره، هندلی قارداشلریمزه شیمدیلك سس چیقارمیورسه ... ایی بیلکزکه هپ چوروك، چاریق ینه‌بوحکومت سایه‌سنده‌در. معاذالله بوکیدرسه هپسنك کتدیکی کوندر. بز بو سلطنتی محافظه ایده‌میورسه‌ق دوشونملی‌یزکه بزم یوزمزدن او بیچاره‌لرده محو اوله‌جقلر. اونلرك بوتون نظرلری، بوتون امیدلری بورایه معطوف ایدی. هپ بزدن برخیر بکله‌یورلردی. اما بز نه یاپه‌جقدق؟ بوتون مسلمانلری توحید ایله عظیم، جسیم برمسلمان حکومتی تشکیلی‌می؟ خایر! یالکز، بز آدم اوله‌یدق، اونلرده بولوندقلری مملکتلرده دها آسوده اولورلردی؛ اجنبیلرك اونلره قارشی معامله‌سی دها ایی‌له‌شیردی. ایشته روسیه‌دن کلنلر، ایشته هند تاندن، چیندن، مغربدن کلنلر ... هانکیسنه ایسترسه‌کز صوریکز، هپسی بویله سویله‌یورلر. بیچاره‌لرك تابع اولدقلری اجنبی حکومتلری کندیلرینه قارشی هپ‌عثمانلی سیاسه‌سنه باقه‌رق معامله‌ده بولونیورلر.

بز اوامر دینیه‌یی ایفا ایدییورز؛ فقط اونلرده‌کی مقصدی فوت ایدییورز؛ مثلا ایکندی‌ده شوجامعه طوپلاندق؛ عینی قبه‌نك آلتنده، عینی امامك آرقه‌سنده نماز قیلدق، فقط جامعدن چیقنجه ینه بربرمزه بیکانه اولیورز. عجبا بونمازلردن خالقك مقصدی نه ایدی؟ بزه بربرمزی طانیتمق؛ مسلمانلردن برجماعت، برجمعیت میدانه کتیرمك. چونکه دین جماعتله قائم‌در. جماعتسز دین یاشاماز. دینسز جماعت بلکه یاشار. اسلامك جماعته اولان احتیاجی جماعتك اسلامه اولان احتیاجندن زیاده‌در. علیه‌الصلاة والسلام افندیمز اویله بویوریور. دینك بوتون احکامنده‌کی روح: جماعته، وحدته سوق ایتمك‌در. بز بوکون، نه‌اولیور بیلمه‌یورم، الك‌متشتت ملت اولدق. ظاهراحواللرینه باقارسك، یکپاره برکتله. فقط حقیقت‌حالده قلبلری‌پریشان. کویاکه «تحسبهم جمیعاً وقلوبهم شتی» تعریف الٓهیسی بزم حقمزده! اعتصام بحبل‌الله بومی؟

صوکرا فلاکتمزك باشلیجه اسبابندن بری‌ده لاقیدلغمز اولدی. (یا ایها‌الذین امنوا لم تقولون مالا تفعلون کبر مقتاً عندالله ان تقولوا مالا تفعلون) ای ارباب ایمان یاپمایه‌جغکز شیلری نیچون سویلیورسکز؟ بو، حرکتکز عندالله فوق‌العاده مبغوضدر؛ رضای الٓهی‌یه کلیاً مخالفدر، حرامدر. (کبر مقتاً عندالله ان تقولوا مالاتفعلون. ان الله یحب‌الذین یقاتلون فی‌سبیله صفاً کأنهم بنیان مرصوص.) الله، وقوللرندن راضی اولور، اوقوللرینی سورکه دیدکلرینی فعلاً یاپارلر؛ ایشی‌سوزده براقمازلر؛ صوکرا، اونك سبیل الهیسنده جهاد ایدرلر. هم ناصیل جهاد ایدرلر؟ خصمك قارشوسنده بوتون اجزاسی یکدیکرینه برچین ایدلمش یکپاره بر بنا کبی طورورلرده اویله مردانه جهاد ایدرلر.

عجبا بز نه یاپدق؟ درت بش سنه اولنه کلنجه‌یه قدر کچن زمانمز سکون ایله کچدی. شوصوك درت بوچوق، بش سنه‌یی‌ده متصل‌سویله‌مکله کچیردك! برملت که بوتون وجودی طورورده یالکز چکه‌سی ایشلر، ابته یاشاماز. شونی بیلملی که ملتلرك حیاتنده توقف یوقدر. برملت نه‌قدر ایلری کیدرسه کیتسون؛ نه قدر یوکسکلره چیقارسه چیقسون؛ اولدیغی‌یرده طوردیمی‌محواولور. چونکه‌بوتون‌انسانیت آلابیلدیکنه پك اوزاقلرده‌کی برنقطه‌یه، برغایه‌یه دوغرو قوشوب کیدییور. بشریت جوشقون برسل کبی عمان ترقی‌یه آتیلمق ایچون آله بیلدیکنه آقیور. بوسلك اوکنه طوروله‌ماز. ایشته بزده یابوغوله‌جغز، یااوسل ایله برابر

كيده‌جكز . كوروبورسكزكه بوتون اقوام انسانيه ايلري‌يه كيديور ، يالكز بز دوريبورز . بوندن اون سنه ، يكرمي سنه ، حتى دها اول بوفلاكتي كسديرنلر ، كورنلر واردي . سوبلديلر ، قولاق ويرمدك ، آدم سن‌ده ! ديدك ! نه ايسه شيمدي « مضى مامضى » ديه‌لم . كچن كچمشدر .

فقط شوقالان حياتي اولسون قورتارەلم . اولان اولدي ، ديه يأس كتيرمك ، درت اوجني صاليويرمك عقللي ايشي دكلدر . ذاتاً مسلمانلقده بو يوقدر . (لاتيأسوا من روح الله) عنايت الهيه‌دن مأيوس اولمايكز ؛ صاقين اميدكزي كسمه‌يكز . (لاتقنطوا من رحمة الله) يأس حرامدر . اويله ايسه بوندن صوكراسي ايچون نه‌ياپمق لازم كليرسه ياپه‌لم ، آل برلكيله ياپه‌لم .

پيغمبريز افندمز حضرتلرينه بري صوردي : — اسلام نه‌در يارسول الله ؟ ...

— « الاسلام حسن الخلق » اسلام ، حسن اخلاقدن عبارتدر ، بيورديلر . ينه صوردي :

— يارسول الله ، حسن خلق نه‌در ؟

بيورديلركه : « ان تصل من قطعك وتعطي من حرمك وتعفو عن من ظلمك » يعني سكا طاريلان ، سنكله رابطه‌يي قطع ايدن آداملە باريشمالدر ؛ سني محروم براقانه بالمقابله ويرملدر ؛ سكا ظلم ايده‌نی‌ده خوش كوروب عفو ايتملدر . »

آرتيق بوندن بويله اخلاقلي اولمه‌يه چاليشه‌لم . چونكه اخلاقسز بر جماعت ياشاماز . مضى مامضى ديه‌لم ، تفرقه‌لره خاتمه ويره‌لم . چونكه عاقبتي كوردك . ابي بيلملي‌يزكه فلاكت حاضره‌ده هپمزك ، أوت ، بلا استثنا هپمزك بر حصهٔ مسئوليتي واردر . هيچ كيمسه كنديني داراييه چيقارماسون . شيمدي هركس وجدانته قارشي فلاكت حاضره‌دن مسئول اولديغني ؛ عمومك مسئوليتي ميانده كنديسنك‌ده حصه‌دار اولديغني اعتراف ايدرسه اوزمان ايش باشقه‌لاشير ؛ اوزمان ال برلكيله خسته‌لغك چاره‌سنه باقيلير . حكومت ، ملت ، اردو ... بزدن برچوق فدا كارلقلر بكله‌يور . بز بوفداكارلغي دينمزي ، وطنمزي ، كندمزي محافظه ايچون اختيار ايده‌جكز . علما علميله ، زنكينلر ثروتيله ، فقيرلر كوجلري يتديكي قدريله ، الى سلاح طوتانلر قوتيله چاليشه‌جق . بو بربورجدر . بوندن قاچمق حرامدر ، دينه خيانتدر . هرشيئي حكومتدن بكله‌مه‌ملي .

چونكه مسلمانلغك صوك اميدي اولان بوحكومت ، بو حكومت خلافت آرتق حياته وداع ايتمك اوزره . دشمن مركز خلافتدن بش التي ساعت اوته‌ده طوريبور . شيمدي‌يه قدر اونلر ناصيل چاليشديلر ، بزنه‌قدر لاقيد قالدق ، هپمز بيليورز . بونكله برابر دها اميدلر بوسبوتون منقطع اولمامشدر . دها اسلام ايچون حيات موعوددر . چاليشملي ، حكومتي ، اردوني تقويه ايتملي .

اللهم انصر الاسلام والمسلمين . اللهم افرغ علينا صبراً وثبت اقدامنا وانصرنا على القوم الكافرين . ربنا آتنا في الدنيا حسنةً وفي الآخرة حسنةً وقنا عذاب النار .

قونفه‌رانس

سياح شهير عبدالرشيد ابراهيم افندي حضرتلري طرفندن

دارالفنون صالوننده

٢١ كانون ثاني بازار ايرتسي اقشامي

افنديلر ، اون‌بش كوندن بري استانبولده يوق ايدم ، سياحتده بولونيوردم . بوكون كلدم . اثناي سياحتمده احوال حاضره‌يه دائر مشاهداتم حقنده سزه براز معروضاتده بولونه‌جغم .

كانون ثانينك اوچنجي كوني ايدي ، بورادن رومانيا واپوريله مصره حركت ايتدم . چناقلعه بوغازينه كلنجه على العجله چيقمق اوزره بزه تنبيهاتده بولونديلر . دكزه آچيلير آچيلماز ، برايچق ساعت قدر صوكرا ، يونان دونانماسنه راست كلدك . اووقت استعجالك معناسي آكلاشيلدي .

ايرتسي كون ، پيره‌يه كلديكمز زمان ، بومباكبي بر خبر بينمزده پاطلادي : كويا دونانمامز تماميله محو اولمش ! طبيعي بوخبر روملر طرفندن ويريلمشيدي . بوخبري ايشيدير ايشيتمز ، واپورده‌كي مسلمانلرك كافه‌سي اوالمش ، مزاره كيرمش كبي بر حاله دوچار اولديلر ؛ اودرجه‌كه اوكون قماره‌ده بولونان آرقداشلردن هيچ بري يمكه بيله چيقمادي . واپور هرنه قدر پيره‌ده چوق قالمادي‌يسه‌ده ، اوكله‌دن صوكرا رومانيا پيره‌ده تلسز تلغراف آلمش : خاير ، بزم دونانمايه بر شي اولمامش . مع مافيه قلبلري استيلا ايدن حزن وكدر اوقدر چوق ، اوقدر كثيف ايدي‌كه بوخبرله بيله تماماً زائل اوله‌مادي .

اسكندريه كلديكمز زمان حميديه‌نك موفقياتي تبشير ايتديلر . اخوان ، احبا ايسه كوروشور كوروشمز ، سلام كلامدن اول ، احوالدن معلومات آلمق ايسته‌يورلر ، استانبولدن تبشيرات بكله‌يورلر ايدي . حتى هيچ طانيماديغمز آدملر : — ياسيدي اشفي (اي شئ فيه) ؟ ديه صوريبورلر . برشي سويله‌مك اقتدارنده دكل ايدم . مع مافيه تبشيراتده بولونيوردم : قطعياً حكومت ادرنه‌دن ، آطه‌لردن وازكچميه‌جك ، ديبوردم . بوني بيوك تبشيرات ! ديه تلقي ايديبورديلر . چهارشنبه كوني اقشام اوزري ايدي ؛ قرق‌اللي كشيدن مركب برجمعيته دعوت ايدلمشدم . بوجمعيتده‌ده تبشيراتده بولوندم . هپ «اوله‌جق !» دن بحث ايديبوردم . قلبلري براز تطمين ايچين بويله ايجاب ايديبوردي . انشاالله حكومت صوك نفسه قدر ادرنه و آطه‌لرك محافظه‌سنه چاليشه‌جقدر . اولمازسه محاربه محققدر ، ديبوردم ...

بز بويله يوكسكلردن آتوب طوتاركن ، ساعت طقوز اون راده‌لرنده ، بريسي بر تلغراف كتيردي : حكومت عثمانيه ادرنه‌يي بلا مقاومت تسليم ايتدي !.. واي ، بونه حال ؟ بز نه سويليوردق ، تلغراف نه ديبور ! بزم سوزلر يالان چيقدي ، هم دها آغزمك صويي قورومه‌دن . بوخبر اوزرينه هركسك قنادي دوشدي . هله

هله باشی فسلی اولان ایچون سوقاغه چیقمق یوق . کیمسه‌نك یوزینه باقه‌جق حیثیتمز قالمادی . مفلوج آدملر کبی اولمش ایدك . تفصیلات المق ایچون ایرته‌سی کونکی غزته‌لره منتظر قالدق . اوراده صباحلین غزته بولونمایور ، اویله‌دن صوکرا چیقیور . صباحلین تلغرافلر انتشار ایدر . صباحکی تلغرافلر اقشامکی حوادثی تصدیق ایتدیلر . کونده اوچ ، درت دفعه تلغرافلر مصره کلیور . ایکندی وقتی ایدی بر تلغراف دها کلدی : مابینده بر « مجلس کبیر ملی » تشکیل اولونمش ، بوقدر ارکان ، شو قدر رجال وعلما حاضر اولمش ! بوراده حکومتك قرارینی تصویب ایتمشلر ! آل سکا بر یاره دها . آرتق بزم ایچون مصرده یاشامه‌نك هیچ امکانی قالمادی . دکل بیانجیلره ، احبابلره بیله کوزوکمه‌یه یوزم قالمادی . نه دیه‌جکمی شاشیردم ، عادتا خسته اولدم . بویوك فلاکتلر آتلاتدم .

آرتق یاشامه‌دن ، عثمانلیلقدن ، انسانلقدن ، هرشیدن تجرد ایتمش برحالده مسکین مسکین کوز یاشلری دوکرکن ، جمعه کیجه‌سی یاتسودن صوکرا برخبر کلدی ، استانبولده بر انقلاب اولمش . بو ، نه ؟ بعث بعدالموت می ؟ اینانه‌مدق . بولندیغم خانه صاحبی تلفونه امنیت ایده‌مدی . آژانسلره ، اوته‌یه بری‌یه آدملر کوندردی . وقت کیج اولدیغی ایچون بردنلو ایشك حقیقتنی آکلایه‌مدق . مع مافیه بو فیصیلتی بر الکتریق قوتیله بتون قاهره‌یه انتشار ایتمشدی .

صباح اولدی ؛ یوم جمعه ، مبارك بر کون ! داها تلغرافلر بیله چیقمه‌دن اول مصر قاریشدی ، الت اوست اولدی . اهالی سوقاقلره دوکولمش ، آقین آقین کیدیور ، « الله ینصر السلطان » دیه باغیریور . اللرنده بایراقلر ، چشید چشید نمایشلر . اورانك الکتریق ترامواییلری‌ده عجائبدر : بری بری ارقه‌سی صره اون دانه ، اون بش دانه کچر . هپسی طولو . اوقدر که ایچنه صیغمامش‌ده تپه‌سنه بنمشلر . بری‌ده دیره‌کنه آصیلوب قالمش ، اورادن باغیریور : الله ینصر السلطان الله ینصر السلطان ... بتون مصر اوکون بردوکون یری اولدی .

اویله‌یه یقین بزده حقیقت حالی اکلادق ، فقط اهالی دها کیجه‌دن حوادثی آلمش . چونکه تلغراف خدمه‌لری مصرلی عربلر اولدیغی ایچون حوادثی مطبوعاتدن اول مصره یایمشلر . نمایشلر اونك اوزرینه آلمش یورومش . جمعه کونی بتون عربلر بویله نمایشلر اجرا ایتدیلر . اوکون اویله‌دن اقشامه قدر بش ، التی ساعت ظرفنده لجنهٔ علیایه [*] اوتوز التی بیك انکلیز لیراسی اعانه طوپلاندی .

تحف تصادف ! حمیدیه قروازوری پورت سعیددن کلش ، او کون اوراده بولونیوردی . کوموری بتمش‌ده کومور ایسته‌مك اوزره کلمش . فقط انکلیز مأمورلری هیچ کومور ویررمی ؟ باخصوص که یونان قونسلوسی پروتستو ایتمش ؛ صوکرا خاطری قالیر . عربلر بونی ایشیدنجه اولرنده نه‌قدر کومور وارسه طوپلامشلر ، قایقلره طولدورمشلر ، حمیدیه‌نك اطرافنی صارمشلر ، متصل کومور ویریورلر . اووخ ، یاربی ، نه صمیمی منظرهٔ اخوت . اغلامامق ممکن دکل . . .

اوته‌دن برفلاح ، برکویلی طوربه‌سنه اون بیك انکلیز لیراسی طولدورمش ، حمیدیه‌یه کتیروب رؤف بکك اوکنه آتمش . [سامعین : الله راضی اولسون ، یاشاسین اخوت اسلامیه !] رؤف بك ایسه :

— افندم ، تشکر ایدرم ، فقط بزم پاره‌یه احتیاجمز یوق ، چونکه بز اولوم ایچون چیقدق . بوقدر چوق پاره‌یی‌ده باطیرمه‌نك معناسی یوق .

— خایر ، اولماز ؛ الا آلاجقسك .

دیه ساعتلرجه آدمجغز اصرار ایدر ونهایت آکلاشه‌رق اون بیك لیرایی لجنهٔ علیایه کوندررلر . اهالینك غلیانی اودرجه‌ده‌در . انکلیزلر حالك اهمیتنی تقدیر ایدرك سویشدن کومور ویره‌جکلرینی وعد ایدرلر . هایدی بتون عربلر سویشه قوشوشور ؛ کیمیسی تره‌نه بنیور ، کیمیسی یتشدیره‌یوز ؛ کیمی بیلت آلمش ، کیمی آله‌ماش ... برغلیان که لسان ایله تعریف ایدیله‌مز .

رؤف بکك بالذات کندیسندن ایشتدیکمزه کوره : حمیدیه اویله ، سیسلی هواده دکل ، بالعکس غایت پارلاق ، صاف ، براق هواده یونان دونانماسی آره‌سندن کچر ، طوغرو شیرایه کیدر .

الاتورقه ١٠ راده‌لرنده ، شیرانك اوکنه کلدیکی زمان ١٢ بیك طونلق ماکدونیا واپورینی اوراده بولور . هم نصل برحالده ؟ ایچریسی باشدن باشه جبخانه ایله طولو . هم اوقدر طولوکه دکز صو کسینی بیله آشمش . یاننده بر انکلیز واپوری‌ده وار ایمش . بو واپورك چکیلمسی ایچون حمیدیه اشارت ویرر ، انکلیز چکیلمیور . حمیدیه ایکنجی براشارت ویرر وبش دقیقه مهلت اعطا ایدر . انکلیزلر ایشی اکلایه‌رق همان بتون دیرکلره انکلیز بایراقلری طولدوره‌رق آچیلیر . حمیدیه‌ده برنجی کولله‌یی صاوورر . انکلیز کمیسنك مقصدی ، ماکدونیایی قاچیرمق ایدی . چونکه اجنبی سفارتخانه‌لری جوارنده اویله بر یر وار ایمش که ماکدونیا واپوری اورایه صوقولسه‌یمش باطیرلمسی براز مشکلاتی موجب اولورمش . انکلیز واپوری بو مقصدی تأمینه چوق چالیشمش ؛ فقط رؤف بکك عزم وجدیتی قارشوسنده موفق اوله‌مامش . حمیدیه ٢٢ کولله آتمش . یالکز ایکیسی صویه دوشمش ، یکرمیسی‌ده تماماً اصابت ایتمش . دها ایکنجی کولله‌ده ماکدونیاده یانغین باشلامش ، ماکدونیا باطدقدن صوکرا حمیدیه طوپلرك آغزینی باروتخانه‌یه چویرمش ؛ اورایه‌ده یکرمی کولله صاوورمش ، بعده دکزه آچیلمش یدی میل کتدکدن صوکرا ، دیبورلر ، باقدق بتون آطه طوتوشمش کبی دومانلر ایچنده قالمش ، یانیوردی . یولده برقاچ یونان طورپیدوسنه راست کلوب اونلری‌ده پوسکورده‌رك پورت سعیده کلمش .

رؤف بکك کندی آغزندن آلدیغمز حوادث بو . مصرلیلر بو موفقیتی‌ده خبر آلنجه دها زیاده غلیانه کلدیلر . مصرلیلرك همتلرینی تعریف قابل دکلدر . مصره کتدیکم زمان بالقان محاربه‌سی ایچون طوپلانان اعانه‌نك

[*] دولت علیه‌یه اعانه طوپلامق ایچون مصرده (لجنهٔ علیا) نامیله برجمعیت وار . بونك برچوق شعبه‌لری موجوددر . مرکزی ایسه اسکندریه‌ده‌در وعمر طوسون پاشانك تحت ریاستنده‌در . ایشته اصل « لجنهٔ علیا » بو مرکزه دیرلر .

یکونی (۳۳۲,۰۰۰) انکلیز لیراسی ایدی . بو کون ایسه محقق یاریم میلیونی بولمش، بلکه کچمش‌در. یعنی مصرك هر طرفنده غلیان وحمیت فوق العاده‌در .

ذاتاً بوتون کرهٔ ارضك مسلمانلری فعلاً وقلباً بو محاربه‌یه اشترا کده قصور ایتمدیلر . بو کون کلدم وبو کون سنغابوردن بر مکتوب آلدم . بزم حالمزه وادرنه‌نك تسلیم اولونه‌جغنه دائر یانه‌یاقیله یازییورلر ، بیان تأسف ایدییورلر . سنغابورك ، جاوانك مسلمانلری ، بورا ده‌کی مسلمان قارداشلرینه آجییورلر . آلدیغم مکتوب ایشته بو [مکتوبی اوقودی].

ایکنجی بر مکتوب‌ده ژاپونیادن . مخدوم کوله‌کز اوراده‌در ، او یازییور . توکیوده‌یدی بیك دار الفنون طلبه‌سی بالاجتماع بویوك بر متینغ یاپمشلر. اوروپانك باربارلغنه قارشی کندی حکومتلرینی عثمانلیلره مظاهرت ایتمه‌یه دعوت ایدییورلر. [آلقیشلر] وبو طلبه‌یه اللی بیك کیشی اشتراك ایدییور . وحقوق سیاسیه فاکولته‌سنه دوام ایتمکده اولان (۱۰۱) امضا ایله بزم دار الفنون طلبه‌سنه مکتوب یازییورلر . یا آلمش‌سکزدر، یا آلتی اوزره بولونیورسکز . مکتوبده ژاپونلرك معناً ومادةً عثمانلیلره معاونت واشتراك ایده‌جکلرینی یازییورلر . [وار اولسونلر .] دیمك یالکز مسلمانلر دکل ، بوتون شرق احوال حاضره‌مزدن متألم اوله‌رق بزه مظاهر اولیورلر .

برادرلر ، بو حاللری نظر اعتباره آلدقدن صوکرا برده کندی نفسمزه مراجعت ایدرسه‌ك ، کندی احوالمزی اونلرك احوالیله مقایسه ایدرسه‌ك حالمزه آغلامامق ممکن دکلدر . بو حال اسف اشتماله قارشی عجبا بز نه درجه متأثرز ؟ حالا قهوه‌لری ترك ایده‌مدك ، حالا سیغاره‌لرمزی فدا ایده‌مدك ؟ نه حالده‌یز ؟ اولوم میدر بو حال ؟ حیات میدر بو حیات؟ بزم حالمزدن بوتون دنیا متأثر ایکن بزهر شیلردن بی خبر ، نه بر تأثر ، نه بر فدا کارلق ! کأنه بز اورالرده دکلز .

ای برادرلر ، ای قارداشلر ، سزه دییورم که : بو کون سوز زمانی دکلدر . بز آ کلادق که قونفرانسلر ، بیلمم نه‌لر ، بول بول سوزلر یکدیکرمزی اغفالدر . بوش وقت کچیرییورز . بو کون سوز نمایشی زمانی دکلدر . بو کون فعلیات زمانیدر . اسکندریه‌دن عودتمده کوردم : سورو سورو روم پاپاسلری اللرنده صندیق ، قوطو قپو قپو اعانه طوپلایورلر . بزم علمامزك ایسه محاربه‌نك کلوب کچدیکندن خبری یوق . یازیق دکلمی ؟ عیب دکلمی ؟ اسکندریه که ، اونلره نسبتله ، براجنبی مملکتیدر. اوراده‌کی روملردن اعانه طوپلایورلر، ییغین ییغین پاره‌لر یونانه تسلیم ایدییورلر . بزم ایسه نه علمامزده بویله بر همت کورونیور ، نه جامعلرمزده بر موعظه سویله‌نیور. بو حالمزه تأسف ایتمیوب ده نه‌یه تأسف ایده‌لم برادرلر ؟ نه قدر طوکمشز . دشمنلر بزم بو حاللرمزی مشاهده ایدرك بوکا کووه‌نیورلر . بویوك بر فلاکت آتلاتدیغمز حالده ینه عقلمز باشمزه کلمه‌یور . مع مافیه هر نه اولدیسه اولدی ، کچن کچدی ، کچن ایچون کیمسه‌یی مؤاخذه ایتمه‌یوب یارین فعلاً چالیشملی ، قپو قپو کزه‌رك پاره طوپلاملیدر .

سرایده طوپلانان « مجلس کبیر ملی » دیدکلری مجلسده مالیه ناظریمز خزینه‌مزده برپاره یوقدر دیمش . بو خبر مصرده انتشار ایدنجه هر کس کیسه‌سنی بوشالتدی . مادام که حکومتك پاره‌سی یوق ایمش ، او حالده بو محاربه‌یی ملت یاپه‌جقدر ، دیدیلر . یعنی حکومت ، ملتك معاونتنه مظاهرتنه کووه‌نه‌رك بو محاربه‌یی باشه‌چیقاره‌جقدر . بناءً علیه ملت بو کوندن اعتباراً نه اوله‌جغنه باقمیوب کوزینی قاپایوب بوتون وارینی فدا ایتملی .

برادرلر ، شونی ده عرض ایده‌جکم که : ممالك اجنبیه‌ده‌کی مسلمانلر نه‌دن بزم ایچون بوقدر اوزولیورلر ؟ مصرلیلرك نه‌سنه ؟ دنیاده الك راحت کچینه‌ن ، الك زنکین بر ملت مصرلیلردر . اونلرده اعتراف ایدییورکه بوزنکینلك انکلیزلر کلدکدن صوکرا کلمش . بونکله برابر مصرلیلرده قطعیاً انکلیزروحی یوقدر . بالعکس مصرلیلرك الك بویوك دشمنی انکلیزلردر .

بو کوندن اعتباراً بر مسلمان کیدوب بر خرستیان قهوه‌سنده بولونمایور . خرستیان مغازه‌سندن بر شی آلمایور . شیمدی‌یه قدر مسلمان بقال بولونمازمش. بو وقعه‌دن صوکره مسلمان بقال مغازه‌لری آچمشلر . خرستیانلرله آلیش ویریشی کسمشلر .

نه‌دن بونلر بو درجه‌یه کلمشلر ؟ برادرلر ؛ بونك سببی نه‌در ، بیلیورمیسکز ؟ بو، محکومیتك تأثیریدر. اونلر محکومیتك، اسارتك، اجنبی استیلاسنك نه اولدیغنی آکلامشلر . بالذات آجیسنی طویمشلر . محکومیت، اسارت. . . بونلر او قدر آجی شیلردرکه کورمینجه انسان تقدیر ایده‌من . هندستاندن بو قدر تلغرافلر یاغدیرییورلر. نه‌دن ؟ چونکه استقلال کیتدکدن صوکرا مسلمانلرك نه حاله اوغرایه‌جغنی بیلورلر . بزم روسیه‌دن بوقدر کوکللولر کلیور . اونلری سوق ایدن، اسارتدر. بزه نسبتله، اونلرك یاشایشلری نه‌یی‌در. فقط ایلریسنی دوشنیورلر.

سزکه دار الفنون طلبه‌لری‌سکز، بو نعمت عظمانك قیمتنی تقدیر ایده‌مدیککزدن اویوشمش قالمش‌سکز . قارداشلر ، آرتیق انتباه زمانی کلدی . ال برلکیله چالیشه‌لم . سوزدن زیاده فعلیات ایله ایش کوره‌لم . استانبولده بو قدر انسان وار . هپ بردن حرکته کلسه دنیالر یرندن اوینار . بن آلتمش بش یاشنده بر آدمم. اون اوقه، اون بش اوقه‌جبخانه آرقه‌مه آلیر، چتالجه‌یه قدر کوتوره بیلیرم. بن دیمك ایسترم که هپمز بر ایش کوره بیلیرز . بو کون هر نوع فدا کارلغی التزام ایده‌جك کونمزدر ، قارداشلر . بونك ایچون رجا ایدرم ، تکرار ایده‌جکم که : چوق سوزدن ایسه آز ایش کوره‌لم . بتون اخوان هر طرفه دوکوله‌لم. وعظلر ویره‌لم. کیمیمز چتالجه‌یه کتسون، کیمیمز اعانه طوپلاسون . بتون ملت حرکته کلوب دینی ، وطنی ، ناموسمزی محافظه‌یه ال برلکیله چالیشه‌لم. « نصر من الله وفتح قریب وبشر المؤمنین یا محمد ! »

[حضرت، قونفرانسی اکمال ایتدکدن صوکره (مدافعهٔ ملیه) هیئتی طرفندن کوندریلن صندیغه ایلك اعانه‌یی آتمش، متعاقباً هیجانه کلن حضار کرام اعطای اعانات خصوصنده مسابقه ایدرجه‌سنه ابراز همت ایتمشلردر . دین ووطن یولنده چالیشانلره الله معین ونصیر اولسون !]

فلسفه

اخلاق اسلاميه‌نك اساسلرى

٧

برده حديث كتابلرندن منقول اولان شو فقره‌يى دقتله تعقيب ايده‌لم : ايكنجى خليفه عمر بن الخطاب رضى الله عنه شام اردوسنه معاونت مقصديله برمقدار عسكرله برابر چيقمش . شام اردوسنه اوصره‌ده وبا كيرمش ايمش . « سرغ » دنيلن موقعه وارنجه ابوعبيدة بن الجراح ايله آرقداشلرى كنديسنى قارشوليه‌رق وبانى خبرويرديلر. حضرت عمر برابرنده‌كى مهاجرين اولينى يانه چاغيروب بوخصوصه دائر استشاره ايتدى . برطاقى : « برمقصد مهم ايچون چيقدق . دونمك مناسب دكل . » ديديلر . ديكر برطاقى‌ده : « اصحاب رسول اللهك بقيه‌سى سنكله برابردر . بونلرى وبانك اوستنه كوتورمك مناسب دكلدر . » رأينده بولونديلر. حضرت عمر بواختلافى كورنجه: « يانمدن صاوولك ده انصارى چاغيرك » ديدى . اونلرله‌ده استشاره ايتدى. اونلرده مهاجرين كبى اختلاف ايتديلر . بوحاله بوسبوتون جانى صيقيلوب : « سزده كيدك . قبل الفتح هجرت ايتمش اولان بوراده‌كى مهاجرين قريشك اختيارلرينى چاغيرك . » ديدى . بونك اوزرينه شيوخ مهاجرين دعوت اولنديلر. بونلرايسه ايچلرنده هيچ برمخالف اولماق اوزره عودت ايتمك وبرابرلرنده‌كى انسانلرى وبا اوزرينه كوتورمه‌مك رأينده بولونديلر . بونك اوزرينه حضرت عمر ايرته‌سى كون يوله چيقاجغنى اعلان ايتدى . وايرته‌سى كون اركندن عودته طاورانلدى. ايشته اوصره‌ده ابوعبيدة : « افرارامن قدرالله = اللهك قدرندن فرارمى ايديورسك ؟ » ديه توجيه خطاب ايدنجه حضرت عمر : « اوغيرك قالها يا اباعبيدة نعم فراراً من قدرالله الى قدرالله ارأيت لوكان لك ابل فهبطت واديا له عدوتان احداها خصبة والاخرى جدبة اليس ان رعيت الخصبة رعيتها بقدرالله وان رعيت الجدبة رعيتها بقدرالله = يا ابا عبيدة ! بوسوزى سندن طوغمامش ايدم . اوت ، اللهك قدرندن فرار ايده‌رك ينه اللهك قدرينه التجا ايديورز . دوشونكه سنك بر سورى دوه‌ك اولسونده برواديه اينسون . وبو واديتك ايكى يماجندن برى اوتلاق ، ديكرى چيلاق اولسون . دوه‌لريكى اوتلاق يماجده اوتلاتيرسه‌ك سنك بوعملك اللهك قدريله دكلمى ؟ كذلك چيلاق يماجده اوتلاتيرسه‌ك ينه سنك بوعملك اللهك قدريله‌دكلميدر ؟ » جوابنى ويردى . ديركن اووقته قدر اوراده حاضر بولونمايان عبدالرحمن بن عوف چيقه‌كلدى. و « بومسئله‌يه دائربنده معلومات واردر. » ديدى . « رسول الله (صلى الله عليه وسلم) دن ايشيتدم اذا سمعتم بالطاعون ... الخ بويوردى » ديه بوقصه‌دن اول نقل ايتديكمز بالاده‌كى حديثى روايت ايتدى .

ديمك‌كه بوحديث روايت ايدلمه‌مش‌ده اولسه قدره ايمان ايله مسئوليته تعلق ايدن آيات واحاديثك مجموعندن ، تعليم ايديلن دينك روحندن استنباط ايدلمك لازم كلن نتيجه ذاتاً بواولاجق ايمش . عبدالرحمن بن عوفك حديثى روايت ايتمه‌سندن اول اسلامك الك بيوك پيشوالرى اولان حضرت عمر رضى الله تعالى عنه ايله شيوخ مهاجرينك عودت قرارينى ويرمه‌لرى بوكا دلالت ايديور . حديث شريف سابقين اسلامك ، دينك چوق آكلايانلرك زبدهٔ معلوماتلرندن مستحصل اولان اوقرارى اووقعه‌ده يالكز تأييد ايتمش اولدى .

هم نه حاجت ؟ دين اسلامك طبابته ويرديكى اهميت بوعصرك الك معظم آثارندن برى اولان اولغتنامه‌ده‌كى بواسنادى تماميله مكذبدر . مسلمانلرك طبابته ايتديكى بونجه خدمتلر ميدانده ايكن بويله برادعا حقيقةً غريبدر . كاه حضرت پيغمبره (صلى الله عليه وسلم) ، كاه‌ده اعاظم علمادن برذاته اسناد اولنان : « العلم علمان علم الابدان وعلم الاديان = علم ايكيدر : برى علم ابدان ، ديكرى علم اديان » كلامى بين المسلمين فوق العاده شايع اولمش برسوزدر . دقت ايدلملى‌كه بوكلامده علم ابدان علم اديانه بيله تقديم ايدلمشدر . وامام غزالينك بيانه كوره تحصيل واجراى طبابت فروض كفايه‌دندر .

بز غزالى‌يى براقالم‌ده‌ده‌ها صاغلام برمنبعه ، طوغريدن طوغرى‌يه منبع وحيه مراجعت ايده‌لم . آتيده‌كى حديثلر دعوامزك رد اولنماز برر برهانيدر :

— « ياعبادالله تداووا فان الله تعالى لم يضع داء الا وضع له دواء غير داء واحد الهرم = اى اللهك قوللرى ! تداوى ايديكز . زيرا الله تعالى هيچ برخسته‌لق ويرمه‌مشدركه اوكا برده درمان ويرمه‌سون ، يالكز برخسته‌لق بوندن مستثنادركه اوده اختيارلقدر . »

— « ان الله تعالى لم ينزل داء الا انزل له دواء علمه من علمه وجهله من جهله الا السام = الله تعالى هيچ برخسته‌لق اينديرمه‌دى‌كه اوكا مخصوص برده دوا اينديرمه‌سون . اودوايى بيلن بيلير ، بيلمين بيلمز . يالكز سام يعنى موت بوندن مستثنادر »

— « ان الله خلق الداء والدواء فتداووا ولاتتداووا بحرام = الله تعالى دردى‌ده ، درمانى‌ده ياراتمشدر . اويله ايسه تداوى ايديكز . شوقدر واركه حرام ايله تداوى ايتميكز . »

— « ان الذى جعل الداء انزل الدواء فجعل شفاء ماشاء فيما شاء = شبهه‌سز خسته‌لغى ياپان دوايى‌ده انزال ايده‌رك ايسته‌ديكنك شفاسنى ايسته‌ديكى شيده قيلمشدر . »

— « ماانزل الله داء الا انزل الله له شفاء = الله هيچ برخسته‌لق انزال ايتمه‌مشدركه اوكا مخصوص برده شفا انزال ايتمه‌سون . »

— « لكل داء دواء فاذا اصيب دواء الداء برأ باذن الله = هر خسته‌لغك بردواسى واردر. خسته‌لغك علاجى اله كچنجه اوخسته‌لق اللهك اذنيله شفا بولور . »

— « الدواء من القدر وقد ينفع باذن الله = دوا قدردندر . بعضاً‌ده بأذن الله منفعتى اولور . »

— «الدواء من القدر وقد ینفع من یشاء بما شاء = دوا قدردندر. جناب حق ایسته‌دیکی کیمسه‌یی ایسته‌دیکی شیله شفایاب ایده‌بیلیر . »

آرتق مسلمانلری لایقیله بیلمینلر بیلمه‌لیدرکه قدره اولان ایمانلری سائق عطالت ومسکنت دکلدر. بتون کائناتده حادثاتك برطاقم قوانین مستمره دائره‌سنده جریان ایتدیکنی، حوادث کونی طوغوران شیئك برسلسلهٔ مدید اسباب ومسببات اولدیغنی مسلمانلر بیلیرلر . واسبابنه توسل ایتمه‌دکجه هیچ برشی الده ایتمکه امکان اولمادیغنی وتخم آتمادقجه حصاد اولامیه‌جغنی بیلمه‌ین مسلمان یوقدر . دوه‌سنی مسجد شریفك طیشاریسنده باشی بوش صالیویره‌رك حضور عالیٔ رسالتپناهی‌یه کیرن معنای توکلی بیلمز براعرابی‌یه : «اعقلها و توکل = دوه‌كك آیاغنی باغلاده اوندن صوکره توکل ایت » بیوریلیور . عمر بن الخطاب « رضی‌الله عنه » «سز نه‌جیسکز ؟ » دیه صوردیغی بوشده کزن یمنلیلردن « بز متوکللرز » جوابنی آلنجه « خیر ، سز متوکل دکل ، یالانجیسکز . تخمنی یره آتوب آندن صوکره توکل ایدنه متوکل دینیر . » دییور .

دین اسلامده توکلك شرطی قوانین طبیعیه‌نك مقتضیاتنی نظر بصیرتدن دورطوتمامق، طوتدیغی تقدیرده‌ده باشنه کلن شیلردن طولایی کندینه لوم ایدوب کندی کناهنی ، تقصیرینی قدره عطف ایتمه‌مکدر. قوانین طبیعیه‌دن غفلت ایتمك ، اونلری هیچه صایمق یا مسلمانلغی بیلمه‌مکدن ، ویاعجز ومسکنتدن نشأت ایدر . حتی قوانین طبیعیه‌نك لسان قرآنده‌کی اسمی «سنة‌لله»در . بودنیاده نه علوم ، نه فلسفه اولمایدی ؛ ینه مسلمانلر کائناتده حکمفرما برطاقم قوانینك — تعبیر شرعیجه سنة الهیه‌نك — موجود اولدیغنی بیله‌جکلردی . زیرا قرآن کریمده : « سنة‌الله التی قدخلت من قبل وان تجد لسنة‌الله تبدیلاً = ایشته بو ، اوته‌دن بری کلوب طوران سنة اللهدر . یعنی اللهك عادتی‌در. سنة‌اللهك ایسه تبدیل ایدلدیکنی کوره‌مزسك ، سورهٔ فتح آیت ۲۳ » ، دیکر بریرده‌ده : « فان تجد لسنة‌الله تبدیلاً ولن تجد لسنة‌الله تحویلاً = سنة اللهك تبدیل ایدلدیکنی کوره‌میه‌جکك کبی سنة‌اللهك تحویل ایدلدیکنی‌ده کورمزسك . سورهٔ ملائکه آیت ٤١ » بویورلمشدر. هم عقیدهٔ اهل اسلامده‌کی سلامت وصافیتك، هم‌ده قرآنده‌کی ادای بدیع ومعجزك برنمونه‌سی اولوب کائناتی اداره ایدن قوانین طبیعیه‌نك ماهیتنی مبین ولان بوصوك آیت کریمه‌ اوزرنده انظار قارئینی استطراداً برآز توقیف ایتمك ایسته‌رز .

عقل بشرك یالکز باشنه ، وصایت ودلالت وحیه محتاج اولمقسزین کشف ایده‌بیله‌جکی حقایق علمیه اکرچه قرآنك موضوع وغایه‌سندن خارج ایسه‌ده کندی غایه‌سنی ترویج ایچون ایراد ایتدیکی عباراتك هر حالده یقینیات ایله چارپیشمامسی ، یقینیاتی مؤید اولاجق ماهیتده اولماسی اقتضا ایدر. بویله اولماسه قرآنه ایمان ایتمك ایچون بروجه صحیح بولوناماز. عبارات قرآنیه‌ده‌کی بوحال عجیبدرکه بیك اوچ یوزسنه‌دن بری معلومات بشریه قالبدن قالبه کیرمش، علوم تجربیه وفلسفیه بوقدر تحوله وغرامش ایکن ینه عقیدهٔ اهل اسلامی متزلزل ایده‌جك برسبب جدی و معقول بولونامقده‌در . بالعکس معلومات بشریه هرهانکی مرتبه‌ده اولورسه اولسون قرآن کریم اونلری تحصیله ، ممکن ایسه ایلری کوتورمکه مشوقدر .

ایشته بو آیت کریمه‌ده‌کی اسلوب بیانده علم ایله دین حقیقی بیننده‌کی تنازع وتعارضك آکلاشلماز برشی اولدیغنی کوستره‌جك ارشادات الهیه‌دندر . برآز تأمل ایدنجه کورورزکه :

اولاً — علوم تجربیه وثابته‌نك فرضیه حالنده اولمایان قضایاسی بو آیت کریمه‌یه نظراً شایستهٔ قبولدر. وسماوات وارض حقنده معلومات ایدینمکی امر اولان دیکر آیات عدیده‌نك دلالتیله بوعلملری اوکرنمك مسلمانلره بورجدر . زیرا آیات الهیه‌یی تفکر ایتمك فرضدر . آیات الهیه ایسه قوانین کونیه‌یی — قرآنك تسمیه‌سنه کوره سنة‌اللهی — بیلمه‌دکجه تفکر ایدیله‌مز .

ثانیاً — آیت کریمه سنة اللهده تبدیل و تحویل کوروله‌میه‌جکنی تعلیم ایدیورکه بوده علوم تجربیه‌نك موضوعی اولان قوانینك لایتغیر کورونمه‌سنی افاده‌دن باشقه برشی دکلدر . بوده کشفیات علمیه‌دن استفاده‌یه مشوقدر .

ثالثاً — آیت کریمه‌ده‌کی تکرارك براهمیت مخصوصه‌سی واردر. بو تکرار قوانین کونیه‌نك تعظیم شأننه اعتادن باشقه بزه ایکی حقیقت بیلدیریور . نکته عبارهٔ مکرره‌ده دکیشن کلمه‌لرك « تبدیل » و « تحویل » کلمه‌لری اولماسنده‌در . آیت کریمه‌نك سیاق نظم جلیلی بوکونکی قوانین کونیه‌نك دکیشوب‌ده یرلرینه دیکر قانونلرك وضع اولونماسنی، تبدل ایتمه‌سنی خاطردن سیلدیکی کبی ؛ قوانین موجوده‌نك‌ده بلا تحول ، احکامنی شاشیرمه‌دن عامل اولاجغنه اشارت ایتمکده‌درکه بویله براعتقاد ایله کشف خفایای کونه قویولان برطالب حقیقتك طویاجغی عشق واشتیاق مستغنئ تعریفدر .

رابعاً — آیت کریمه‌ده لفظ مفردایله « سنة‌الله » تعبیر ایدیلیورده « سنن‌الله » بویورلمیور . بوندن‌ده علوم جدیده‌نك شیمدی‌یه قدر بربرندن آیری ظن اولنان قوانین متفرقه‌یی قانون واحده ارجاع ایچون صرف ایتدیکی مساعینك پك محق اولدیغنی آکلایورز .

خامساً — ملاحظات سابقه‌دن دها مهم اولان ملاحظه « تبدیل ، تحویل یوقدر » دینلمیوب‌ده « تبدیل ، تحویل واقع اولاجغنی کوره‌میه‌جکسك » دینلمه‌سی حقنده‌وارد اولیورکه اوده علوم تجربیه‌یه تعلق ایدن درجهٔ یقینه عائدر . معلومدرکه بوتون حقیقی ارباب علم نظرنده علوم طبیعیه قضایاسی حقنده‌کی یقینمز یقین ریاضی قوتنی حائز دکلدر . بالاستقرا علت اوله‌رق طانیدیغمز حادثاتك بعضیلری علل حقیقیه دکلدر . علل حقیقیه اولانلرینك‌ده ضروری اولدیغنه اثبات ایده بیله‌جك برطریق علمی یوقدر . قوانین طبیعیه لایتغیر اعتبار ایدلمکله برابر بوعقیده هیچ بروقتده ضرورةً معلوم اولان حقایق متیقنه قوتنده دکلدر . بناءً علیه علوم وفنون نه قدر ترقی ایتسه ،

الواح انقلاب : مسلمانلر ، باقکزده عبرت آلکز !

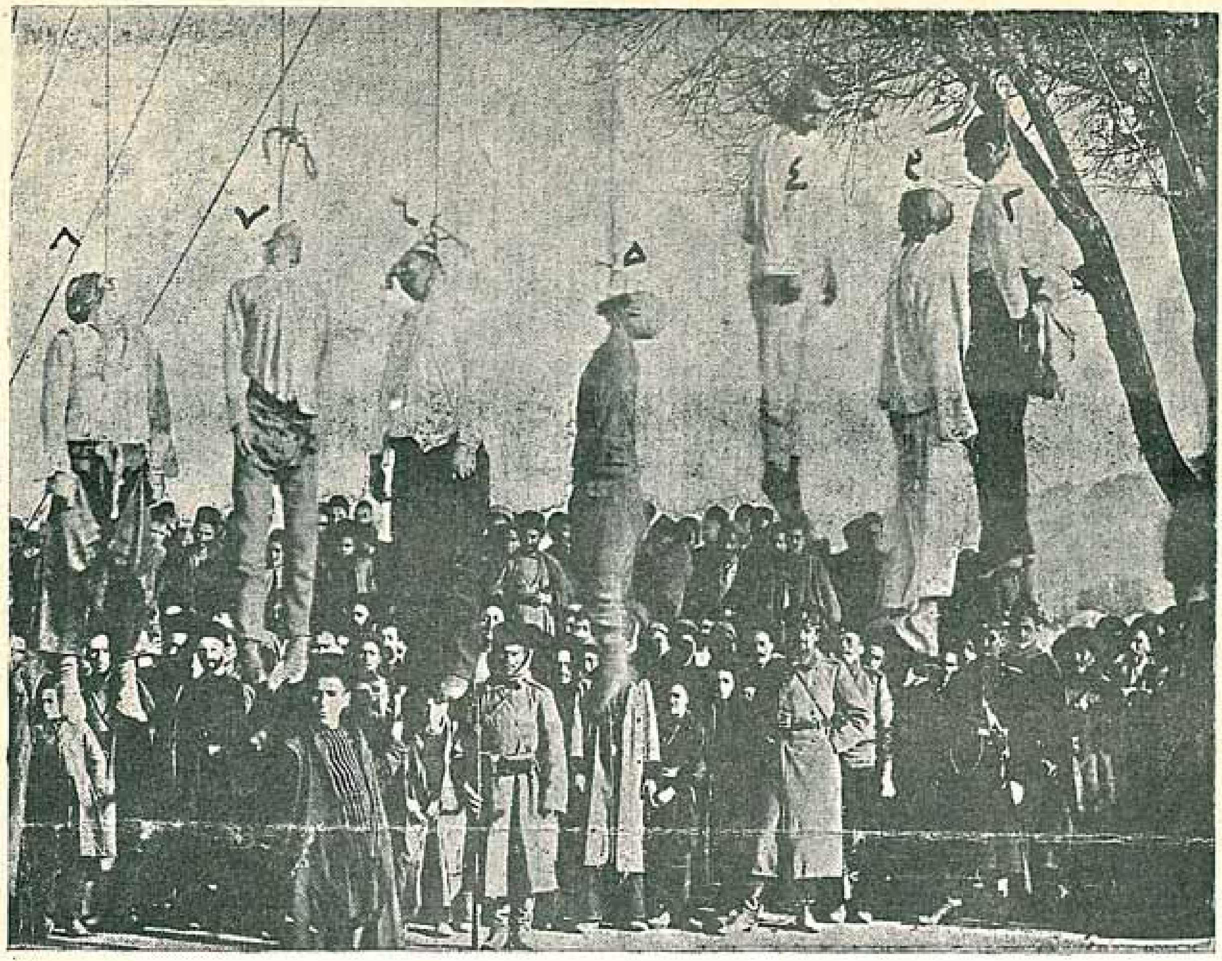

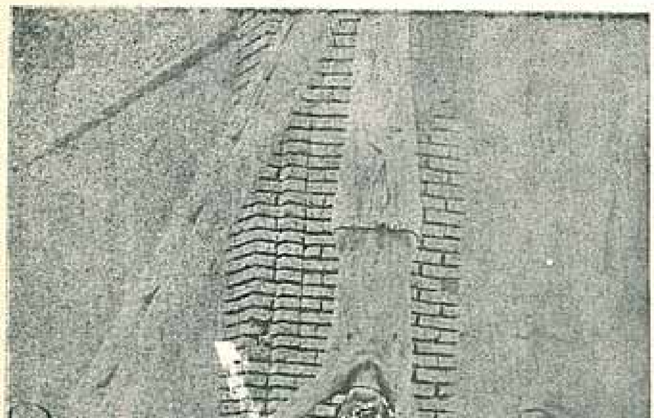

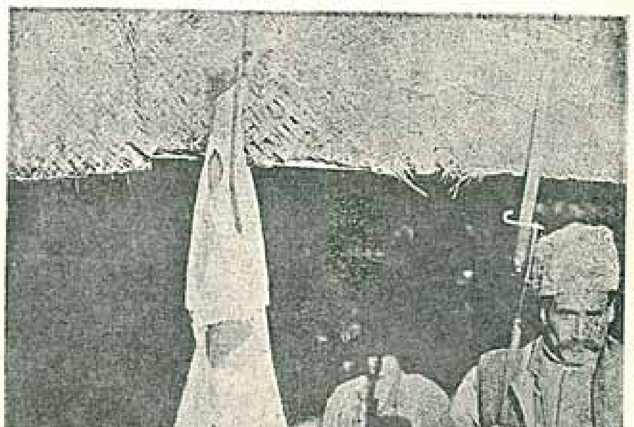

[انکلیز غزته‌لرندن عیناً آلنمشدر]

اجانبك قانلی چیزمه‌لری آلتنده ایکله‌ین بر اسلام دیارنده بدبخت مسلمانلرك معروض قالدقلری دهشتلی فاجعه‌لرك دلسوز بر نمونه‌سی!...

سبیل الرشادك ۲۳۰ نجی نومروسنك علاوه‌سی

حادثات ایچون معلوم اولان علتدن ، ویا علتلردن باشقه بر علت تصورینه امکان ذاتی دائما باقیدر . چونکه یوزده‌یوز درجه‌سنده‌کی یقین ریاضی‌یی حاصل ایتمك کرك مجموع کون وکرك ازل الآزالدن ابدالآباده قدر بوتون حادثات اوزرنده بر استقراء تام یاپمغه متوقفدر ، بونك ده محال اولدیغی بداهةً ظاهردر. بوندن طولاییدرکه علوم تجربیه‌ده علت اولارق طانمش اولان حادثهٔ متقدمه‌نك علیتنی مکذب بر حادثهٔ تالیه‌نك ظهور ایتمه‌مه‌سی حصول قناعت واطمئنانه کافی عد ایدیلیر. ینه بوندن طولاییدرکه ادیان سماویه معتقدلری علوم تجربیه‌ده وحی ومعجزه حقنده‌کی ایمانلرینی اخلال ایده‌جك بر قضیه ، بر قاعده بیلمزلر . بوتقدیرجه آیت کریمه: « سز سنت‌اللهی‌اوکرنه‌بیلدیککز قدربیلیرسکز. اوبیلدیککز مقدارده ایسه تغیر بولامازسکز . نه‌تبدیل ، نه‌ده تحویل ایدلدیکنی کوره‌مزسکز . مع‌مافیه شو کشف ایتدیککز سنتك آثار ظاهره‌سی‌ده ضروری دکلدر. خالق کائناتك آثار افعال اختیاریه‌سندن عبارتدر . بو آثارك بذاتها تغیر ایتمه‌سنه امکان واردر » کبی بر معنایی متضمن اولمش اولور .

الحاصل علم ایله‌دین صحیح دائما باریشیق‌کیدر . چونکه‌هر ایکیسی‌ده حقیقتدر . ایکی حقیقتك ایسه تعارضنه امکان یوقدر . عقلی اساسلره هیچ‌ده طوقونمقسزین وحیه، معجزه‌یه ایمان ایتمه‌نك طریقنی، امکانی دیمز بزه کوستریور و فرضیه دوره‌سنی کچمش ، تحقق ایتمش علمی اساسلرك کافه‌سنی ایمان ایله تألیف ایتدیکی کبی وظیفه و مسئولیت ، سعی وعمل اساسلرینی‌ده قدره ایمان ایله پك کوزل تألیف ایدیور .

احمد نعیم

اسلامده فن فلسفه

سوریه‌نك ماضیسنه بر نظر

سوریه قطعه‌سنده‌کی بویوك شهرلر؛ کلیسانك علم وعرفانله مملول دماغلری ازمك خصوصنده‌کی غیرتندن؛ اك زیاده زدله‌نمش اقسامدن ایدیلر. آریوس ونسطوریوسك تلقیناتیله تنور ایدن ارباب فکر، شهرلرده حکمران اولان مظالمدن ، دین نامنه اجرا ایدیلن یولسزلقلردن ، فکرلری اولدیرمك ایچون تجویز ایدیلن اعتسافلردن بیزار قاله‌رق سوریه‌نك اك مجرا محللرینه چکیلمشلر، اوته‌ده‌بریده صومعه‌لر انشاسیله بر حیات منزویانه کچیرمکه مجبور اولمشلردی.

سوریه باشدن باشه ظلمت جهل وتعصب ایچنده قاوروليوردی . اوته‌ده بریده صاقلانان بو صومعه‌لر ایسه سونوك بر قندیل قدر اولسون نشر شعاع ایده‌مبورلردی . اساساً بو صومعه‌لرده؛ علم وفندن زیاده؛ حقیقی خرستیانلق ، بت‌پرستلك تأثیراتندن آزاده بر دین کیزلنمشدی.

محتشم روما ایمپراطورلغی پارچه‌لانه‌رق شرق وغرب ایمپراطورلغی نامیله ایکی‌یه آیرلدیغی زمان سوریه قطعه‌سی استانبول ایمپراطورلغنه انتقال ایلمشدی. بو انثالرده سوریه؛ خرستیانلرك مذهب غوغالری یوزندن؛ سنه‌لرجه آل قانلره بویانمشدر.

اختلافات مذکوره‌دن استفاده ایتمك ایسته‌ین ایران ملوك ساسانیه‌سی دفعاتله سوریه‌یه هجوم ایده‌رك بورالری خونین بر میدان وغایه چویرمشلردر .

سوریه احتراصات سیاسیه ، مجادلات دینیه‌نزاعلریله چیرپینمقده، ظلمات کثیفهٔ جهل و تعصب آلتنده قیورانمقده اولدیغی بویله بر زمانده ایدی که ارض بطحی‌دن ظهور ایدن نیر اسلامیت ؛ سرعت برقیه ایله ؛ جهان ظلم وجهالتی انوار عدل ومعرفتله تنویره حاضرلانیوردی. فی‌الحقیقه چوق کچمه‌دن یعنی ارتحال نبویدن درت بش سنه صوکره؛ حضرت فاروقك زمان خلافتنده ، شهامت اسلامیه‌نك آتشین تمثالی خالد بن ولید ایله حضرت عمرك اك مدبر واك رحیم قوماندانلرندن ابو عبیده بن جراحك پیامبر پسند همتلری سوریی باشدن باشه حوضهٔ اسلامیانه ادخال ایلمشدر .

فکر توحید حزمات نواره‌سیله سوریه‌یی استیلا ایتدیکی زمان؛ قدیم بر مدنیتك مهد معالیسی اولان بو کوزل قطعه ، ـ تصور ایدلدیکی وجهله ـ مذاهب خرستیانیه نزاعلرینه بر معرکهٔ تصادم حالنده بولنیوردی.

حضرت عیسی‌نك تلقیناتندن زیاده رومالیلرله ، صنم پرست اقوام قدیمه‌نك مذاهب ومعتقداتندن ، عنعنات خرافه‌آمیزلرندن التقاط احکام ایتمکده اولان آباء کیسائیه ، خلقی ربقهٔ اسارتلری آلتنده ئه‌زه‌بیلمك ایچون علم و عرفان نامنه بر شیئی براقامغه عهد ایتمشلر ، دین یسوعی بر مجموعهٔ خرافات وغرائب حالنه صوقشلردی. حضرت عیسی‌نك تلقیناتنه تابع اولمق ایسته‌ین ذوات ایسه رفض والحاد ایله محکوم ایدیلیورلردی.

دور فاروقده دمشق شام ایالتی والیلکی معاویه‌نك برادری یزیده توجیه ایدلمشدی. یزید درایتلی بر ذات اولدیغندن آز زمانده سوریه‌ده تأسیس آسایشه موفق اولمشدی .

داماد نبوی حضرت حیدرك زمان خلافتنده شام والیسی معاویه بن ابی سفیان ادعای سلطنته قیام ایده‌رك دهای سیاسیسی سایه‌سنده امویه حکومتنی تأسیس ودمشق‌شامی مرکز حکومت اتخاذ ایتمشدی. بو تاریخدن اعتباراً سوریه فوق‌العاده بر اهمیت کسب ایده‌رك هر طرفده خرابه‌لر یرینه معموره‌لر ، منتظم شهرلر تأسس ایتمکه باشلامشدی. مع مافیه امویلر دورنده سوریه ؛ علم وفندن زیاده؛ سیاسهٔ بر شهرت شایعه‌یه مالك اولمشدر . حکومات اسلامیه آره‌سنده علوم وفنونه اك آز خدمت ایدن امویلردر. امویلر داخلی اختلاللر، خارجی فتحلر ایله اوغراشمقدن علوم و فنونك ترقیاتنه حصر همت ایتمکه وقت بوله‌مامشلردر.

عباسیلر دورنده مرکز حکومت سوریه‌دن عراقه انتقال ایتمش وجرثومهٔ علوم او دیارلرده پك مساعد بر زمین انکشاف بولمشدی .

عراقدن طاشان حزمات معرفت ، سوریه‌نك مستعد انکشاف دماغلرنده بر نهضهٔ ترقی اویاندیره‌بیلمه‌سی ایچون بر قاچ عصر انتظار ایتمك لازمدی وفی‌الحقیقه بویله اولمشدر .

دردنجی عصر هجریدن صوکره‌در که سوریه‌نك علوم وفنون نقطهٔ نظرندن پارلاق دوره‌سی باشلامش ، دمشق‌ده ، حلب‌ده ، قدس‌ده ، حما و حمص‌ده بیکلرجه دارالفنونلر اعتلا نمای کمالات اولمشدر .

بوتاریخدن صوکره سوریه بوتون معناسیله برفیضکاه کمالات حالنه کلمشدر . برحالده‌که اوفاق قصبه‌لرده تأسیس ایدیلن مدارس ومکاتب علمیه بویوك شهرلرك دارالفنونلریله رقابت ایده‌جك بر درجهٔ تکامله واصل اولمش ، اندلسدن ، عراقدن ، مصردن ، حتی ماوراءالنهردن آلای آلای ورود ایدن تشنکان معارف عطش دماغیلرینی تسکین ایده‌جك زلال عرفانی مبذولاً بودیارلرده بولمغه باشلامشلردر .

سوریه آنجق اون اوچنجی عصر میلادیده شعشعهٔ علمیه‌جه اوج کماله واصل اولمشدر. مصرده حکمران اولان (بنی‌طولون) دولتی عباسیلر زماننده برآرالق سوریه‌یه تجاوز ایلمشلردی . سوریه قطعه‌سی بالآخره فاطمیلرك الینه کچمش‌در . (آل‌حمدان)دن مشهور سیف‌الدوله زمان حکومتنده ایسه سوریه بحق مرکز معارف ومدنیت حالنی آلمشدر .

سلجوقیلرك ظهورینی متعاقب سوریه بونلرك زیرحکمنه کچمش ، برآرالقده طوائف ملوکدن بنی‌مرداس ، بنی آرتق وملوك اتابکیه بورالره تجاوز ایلمشلردی .

بوانالرده (پیه‌رلرمیت) کبی مجذوب برسرسرینك تشویقیله غربدن شرقه برسیلابهٔ تعصب آقمغه باشلامش ، سوریه قطعه‌سی اهل صلیب باربارلرینك محزب وخونین هجوملرینه معروض قالمشدی. جهل وتعصب کبی بی امان بر سائقه‌له معموره‌لره تهاجم کوسترن بو باربار یغینلری ، بیکلرجه ارباب فکرك سنه‌لرجه دوام ایدن ثمرات مساعیسنی برآنده محو و خراب ایده‌رك هر بری برخزانهٔ عرفان اولان ملیونلرجه کتابلرله مالی کتبخانه‌لری یاقشلر ، دارالفنونلری ییقمشلر ، مدارس علمیه‌یی تخریب ، معمور شهرلری خاك ایله یکسان ایتمشلردی . الك قیمتدار کتب علمیه وفنیه‌یی جامع اوله‌رق او زمانه کوره دنیانك الك زنکین برخزینهٔ عرفانی اولان مشهور طرابلس کتبخانه‌سی‌ده بومیانده اهل صلیب دربدرلری طرفندن محو واحراق ایدلمشدی .

طرابلس کتبخانه‌سی محتویاتنك ملیونلره بالغ اولدیغنی مورخین کمال تأثر وسوزشله اعتراف ایدییورلر .

قدس‌ده وسوریه‌نك ایادیٔ اهل صلیبه دوشن دیکر بلادنده یاقیلان ، محو ایدیلن کتابلر آره‌سنده پك بویوك بر قیمت علمیه‌یی حائز لایعد کتب فنیه وفلسفیه بولندیغی محققدر .

اهل‌صلیب سیلابه‌سی سوریه مدنیت ومعارفی ایچون برفلا کتدی. ملوك ایوبیه‌نك وبالخاصه شهامت وفضیلت اخلاقیه‌جه دشمنلرینك بیله مظهر ستایشی اولان (صلاح‌الدین)ك خداپسند مساعیسی ، وله‌نما قهرمانلقلری اولمسیدی سوریه‌ده اویانمش اولان‌شعلهٔ معرفت ومدنیت اهل صلیب هجوملریله بوس‌بوتون وابدیاً منطفی اوله‌جقدی .

سوریه‌ده علوم و فنونك شعشعه‌پاش اولدیغی ادواری صره‌سی کلدکجه تفصیل ایتمك اوزره ؛ تعقیب ایتدیکمز اصوله توفیقاً ؛ شمدی بشنجی عصر هجریده بوقطعه‌ده یتیشان ارباب علم ومعرفته برنظر عطف ایده‌لم :

*
* *

بشنجی عصر هجریده سوریه . — سوریه بوعصرده کوروله‌جغی‌وجه ، اعصار متعاقبه‌ده وبالخاصه آلتنجی ویدنجی عصرلرده ؛ مهم حادثه‌لره ، وخیم اختلاللره رغماً ؛ کوستره‌جکی پارلاق روللرك ایفاسنه حاضرلانیوردی .

بودورده سوریه‌ده فن و فلسفه ایله اوغراشان اکابرك بویوك ومعروف برخاندانه منسوب اولدقلری کوریلیور .

پدر ، اولاد وحفیددن عبارت اولان بوعائله فن و فلسفه وبالخاصه علوم طبیه‌ده اشتهار ایلمشلردر .

الك بویوکلری اولان (ابوحکیم ظافربن جابرالسکری) موصلده تولد ایتمشدی . مشارالیهك ٤٨٢ تاریخلرنده برحیات اولدیغی آکلاشیلیور.

موصلده مقدمات علومی تحصیل ایتدکدن صوکره او دورده مرکز عرفان ومدنیت اولان بغداده قوشمش ، دارالخلافه‌نك محیط فیاضنده ؛ زمانك الك مقتدر اطباسندن (ابوجعفر بن طیب)ك تدریساتنه مداومته باشلامشدی .

ابوحکیم عینی زمانده فلسفه تحصیلنه‌ده قویولمش ، علوم حکمیه‌ده شهرتشعار اعاظمك درسلرینه‌ده ملازمتده بولنمشدی . بغدادده اکمال تحصیل ایتدکدن صوکره سوریه قطعه‌سنه چکیله‌رك (حلب) ده اختیار اقامت ایتمش ، حیاتنك ختامنه قدر بو دیارده نشریات علمیه‌ده بولنمشدر .

ابوحکیم بر طرفدن تدریس علوم دیکر طرفدن اجرای طبابتله مشغول اولمشدر . درسخانهٔ عرفانپناهنده اکمال تحصیل ایدن ذوات میاننده پك معروف سیمالر واردر . حلب‌ده تأسیس ایتدیکی مکتب پك زیاده اشتهار ایتمشدی . الك اوزاق محللردن بیله برچوق طالبین عرفان بودارفیضك زیرسقف کمالاتنه قوشمشلردی . بومکتب کندی وفاتندن صوکره اولاد واحفادی همتلریله ینه نشریاتده دوام ایتمش‌در. ابن ابی اصیبعه اون اوچنجی عصر میلادیده حلب ده بودار عرفانك بقایای فیوضنه تصادف ایده‌بیلمش اولدیغنی سویلیور .

ابوحکیم ، متفنن بر طبیب اولمقله برابر ادبیاتده انتسابی واردی . حکمیات عالیه ایله مشحون بر چوق منظوم پارچه‌لر براقمشدر. درین برفکر حکمت تظاهراتندن اولان شوپارچه مشارالیهه اسناد ایدیلیور :

ما زلت اعلم اولاً فی اول	حتی علمت باننی لا علم لی
ومن‌العجائب ان کونی جاهلاً	من حیث کونی اننی لم اجهل

ابوحکیم ، ینیلن اغذیه‌نك معده وامعالرده معروض قالدیغی حکمی وکیمیوی تعاملاتی متعاقب نه‌صورتله امتصاص ایدیله‌رك قانه قاریشمقده اولدیغی حقنده پك مهم تدقیقات فنیه‌ده بولنمشدر. (مقالة فی ان الحیوان یموت مع ان الغذاء یخلف عوض مایتحلل منه) عنوانیله یازمش اولدیغی کتاب مشهوردر .

مشاراليهك پدری (جابر بن منصور السكری) ده موصل افاضل علماسندن ایدی . مخدومی (ابوموهوب بن ظافرالسكری) ایسه پدرینك درسخانهٔ عرفاننده پرور شباب اولمش ومنسوب اولدیغی عائلهنك صیتنه لایق بر شهرت علمیه قازانه بیلمشدر .

ابو موهوب طبابتده فوق العاده اشتهار ایتمشدی . (اختصار كتاب المسائل لحنین بن اسحق) نامنده بر كتاب تألیفنده موفق اولمشدر . ابوموهوبك مخدومی وابوحكیم ظافرك حفیدی (جابر بن موهوب السكری) ایسه پدر واجدادینكناملرینی طاشیمغه بحق اثبات لیاقت ایلمشدی .

جابرده ؛ اجداد عرفانپناهی كبی ، طبابت وفلسفهده شهرتشعار اعاظمدندر .

سوریه بشنجی عصرهجریده (السكری) عائلهسنك نشر ایتدكاری حزمات معرفتله تنور ایتمش ، اعصار آتیهده احراز ایدهجكی موقع بلنده صعوده حاضرلانمشدی . السكری عائلهسی افرادی نجابت وفضیلتك برر تمثال معالی نماسی حالنده ؛ سنهلرجه سوریهده سزاوار تقدیر وحیرت خدمات علمیهده بولنمشلردر .

م . شمس الدین

أدبيات

مناجات

— ۱ —

یوكسك دیوارلرنده ایدر سجده كولكهلر .
محرابلرنده خسته یانار مشعل كدر .
دللرده برجهان مخیل ، اوزاق ، درین ..
قندیللر اینجه ، طاتلی برر حزن كوهرین ..
كوزلرده بر دومان كبی تیترهر او بوش هوا ؛
اوزر نیاز وحزنی الٓهی براتها .
خشیتلی قبهسنده دعالر ایدر سكوت .
وارلق درینلرنده عوالمله همحدود ...

برخطبهٔ مؤثر ایدر دلده هپ فغان ،
تیترهر جبینمزده بتون صفوت وخزان ؛
بز باب رحمتكده بر عاصیٔ نادمز ،
ویر ، قالماسین بوأللر آچیق بویله ربمز .
سن قویمه بورده بزلری محزون ودلخراب !
آغلار حظیرهسنده رسولك بر اكتراب .
قبلهك صلیبه اوج تعالیٔ بی جلوهكاه ؛
باری هلالی یرده سوروندورمه ای اله !

بیت المطهركده صنملر بولورسه یر ،
چاكلر اوترسه معبدك اوستنده آه ، اكر ،
لایق اولورمی شانكه ای رب لایزال ؟
بولسونمی یرده رایت حق ذلت وزوال ؟
محو ایتمهسن او رایتی ، محو ایتمه بزلری ،
فتح ایلهسین ، هلاله اذن ویر ، دهكیزلری !
ای رب عدل وحق ، أوت ای رب آسمان ،
بر دیكله : روضهسنده رسولكدر آغلایان !..

احمد نجم الدین

اردویه خطاب !

حق دشمنی ، دین دشمنی ، عرض دشمنی ، آلچاق
بركلب عقور اردوسی برطائفهٔ خون ،
معصوم ازهرك ، طول اورهرق اللری ملعون ،
وجدانلری ملعون ، ابدیاً ، بزی بوغمق ،
محو ایلمك ایستر ؛ بتون اسلامی بیتیرمك
عزمیله كلیر : مقصدی استانبوله كیرمك !
ای عسكر اسلام ، اولو كعبهك كیدیبور آرش !
عزمكده محمد سكا ، الله سكا یولداش .

استانبوله كیرمك ... نه یامان قصدی لئیمك :
بلغار چاریغی قبر سلیمانهمی باصسون ؟
یونان حاجنی منبر ایوبهمی آصسون ؟
كچسونمی یره تربهسی فاتحله سلیمك ؟
اعدا یوزینی ذیل اماناتهمی سیلسون ؟
پیس چیزمهسنی صفحهٔ آیاتهمی سیلسون ؟
ای عسكر اسلام ، اولو كعبهك كیدیبور آرش !
عزمكده محمد سكا ، الله سكا یولداش .

انحای وطن ظلم ایله یانغین یری اولمش ،
اطرافنه فیشقرمهدهدر قانلی آلولر ؛

بیكارجه قادین ، قارنی دهشلمش یاتار ، ایكلر ؛
طاغلر ، اووالر نعش یتیمان ایله طولمش ...
حق اورمغه ، عرض اورمغه حالا صوصامش ، آچ :
حالا یورویور اوستمزه برقوجهمان حاچ !
ای عسكر اسلام ، اولو كعبهك كیدیبور آرش !
عزمكده محمد سكا ، الله سكا یولداش .

ای عسكر اسلام ، اینیور شیمدی سمادن
آواز عمر ، غلغلهٔ صیحهٔ حیدر ،
اصحاب كرامك بتون ارواحی برابر ،
تكبیر آلیور روح نبی عرش خدادن .
كوكلر یاریلوب ایكلیور ... ای عسكر اسلام ،
اور ، قیر ، یورو ، آل ... یرلرهكچسون بتون اصنام !
ای عسكر اسلام ، اولو كعبهك كیدیبور آرش !
عزمكده محمد سكا ، الله سكا یولداش .

طنین : كمال زاده

علی اكرم

منثوره :

اوكسوز جنازهلر ...

قومك قلبی كبی لكهلی ، اوقدر صوغوق ؛ قومك حیثیتی كبی چیپلاق ، اوقدر دوشكون ؛ قومك یورویوشی قدر بطی ، اوقدر رهبرسز بر سورو تابوتلر ؛ قومك قابلیت اجتماعیهسی قدرناچیز برهیئتك ، بركیت قلیله وعلیلهنك تشییع دردناكیله – ینه قومم كبی – صاللانه صاللانه كیدیبور !

بن ؛ بر « امید » ه قاووشمق املیله ، خسرانلردن قاچارق ، قوشه قوشه كلدیكم بوكور ، بو دویغوسز محیطده ؛ قاچ كرهلر ، بومنظرهنك قارشیسنده یورهكمدن قوپوب كلن طوفان طغیانی بوغمق ، اوكا دردآكلاتمق ، درد دیكلتمك ایچون اوغراشدم ، قاچ كرهلر ؛ بو فجیعهنك تضییق هول باریله قاورولدم ؛ قاچ كرهلر ؛ حساسیتمك دیزینه باشمی قویارق آغلادم ، آغلادم ، آغلادم .

أوت قومم قدر غریب ، قومم قدر اولو برسورو جنازهلر .. قوممدن بر فرقلری وار : او ، حیاتدن بیزار ، اولومه قوشویور . بونلر ؛ حیاته آتیلیورلر ، حیات ایچون اولدیلر ؛ ایشته اك بویوك قباحتلریده بو ... اونكچون ، یاشامق اوغورنده اولدوكاری ایچون مسكین قومم ؛ اونلرك آرقهسندن قوشمایور ؛ اونلری طانمایور !

* * *

بو کون، اکثریا آقین آقین مهاجرلره و هجرانلره مراولان برجاده‌دن - مفکره‌مله ال اله ویره‌رك - آقشامك اطرافه سرپه‌ك اوزره اولدوغی سکون مظلمك پیشدارلریله حسبحال ایده ایده ، سمته دونویوردم ؛ بردنبره آرقا- داشلرمك هپسی قاچشدیلر ؛.. یاپا یالکز قالمشدم ؛ اطرافمی یوقلادم : بر بن ، برده هویت حساسه‌م ، برده اسکوبده ایکن برضرب مجروحنك صوك نفسنی ویره‌رك طوپراغه قاووشدیغنی ابلاغ ایدن ماتم بوروسی ومتعاقباً محاط احتفال جنازه‌لر ؛.. باش باشه قالمشز !.. اونلر ، نچین قاچشدیلر ؛ بونلر نچون اوشوشدیلر ؟ کوزم ؛ بو سؤالمك جوابنی یاشارارق ویریبوردی :

— چیپلاق ، بوتون معناسیله چیپلاق برتابوت ... بعضلرنده کوردوکم بوروشوق قالپاقدن‌ده محروم . اطرافنده بر ایکی بوینی دوشوك ..

بو تابوتك ایچنده کیم وار ؟

— شهید !

عاقله‌م ؛ بو ها‌ئله‌نك حضور کبریاسنده بردها تتره‌دی ؛ همان حق تسلطنی قاورایارق - شوق عدالتله زیله باصوب شاهد ایسته‌ین بر حاکم طوریله - اعصابمه امر ویردی ؛ دمین یانمدن قاچیشان آرقاداشلرم‌ده کلدی ؛ صوکرا کیلرله برابر هپسی طوپلاندیلر .. شمدی برطرفدن « فاتحه » نك روح سکینت‌سازیله حسیاتمه مرام آ کلاتمغه چالیشان عاقله‌م ، اوبرطرفدن برخطیب طورینی طاقینارق حایقیردی :

— عسکر ، یوجه شهید ! اللهکه قاووشدیغك زمان قومکك قدرشناسلغنی آغلایه آغلایه ، ایکلیه ایکلیه آ کلات !..

صوکرا اطرافنه دوندی :

— سزده شاهدسکز یا ! دیدی .

مکر قولاغم‌ده بوش طورمایورمش ؛ عاقله‌مه شویله برشیلر فیصلدایورکن یاقالادم :

— خایر ، خایر .. اوکیده‌جك ، اللهنه قاووشه‌جق . فقط قومندن شکوامی ؟ اصلا !..

نوزاد آباس

مکاتیب

هندستاندہ مخابر مخصوصمزدن :

هند یولنده

۲۱

کربلاده اون کونلك محرم

کرهٔ ارضك هر هانکی نقطه‌سنده بولنورلرسه بولنسونلر، ایرانیلر ، بالخاصه جعفریلر مطلقا محرمك ایلك اون کونلرنده ماتم وتعزیه مراسمنی ایفا ایدرلر . محرم آیی بوتون ایرانیلرله شیعی المذهب اولانلر ایچون برماتم آییدر . حضرت حسین ایله اولاد وتعلقاتنك بوآی ایچنده انواع اذا وجفالرله - داعیهٔ استقلال وسلطنت ایچون - مغدوراً ، مظلوماً شهید ایدلملری کیفیتی ، تاریخ شهادتلرندن برو عالم اسلام نزدنده بویوك ومدهش ، خونریزانه بروقعهٔ جانسوز تشکیل ایتمش ووفات عالیلرندن برو مزار شریفلرینی مطاف صلحا وابرار قیلمشدر .

حضرت سیدالشهدانك کربلاده شهید ایدیلوب شیمدیکی بقعهٔ شریفه‌ده دفن اولندقلرینی تاریخ اسلام یاد ایتدیکی کبی بالجمله مؤرخینك - عرب مؤرخلرینك - ده تحت تصدیقنده‌در .

مشارالیه حضرتلرینك قبر شریفی ایرانی وهندیلر طرفندن تبرعاً وتبرکاً بوکونکی حاله قونیلوب فوق العاده برصورتده تزیین ایدلمشدر . اون کونلك محرم مراسم فوق العاده‌سنی کورمك وشهید محترم مشارالیهی بوآنده زیارت ایتمك ایچون اقطار بعیدهٔ اسلامیه‌دن شد رحال وطی منازل ایدن بیکلرجه مؤمن ، مسلم صورت مخصوصه‌ده کربلایه ورود ایدرلر .

بو اون کون ایچنده کربلا باشدن اشاغی برماتمسرا کیدر . هر یرده تعزیه ، مرثیه ، نوحه اوقونور . ارکك ، قادین چولوق چوجوق اغلار ، صیزلار . سیدالشهداء علیه سلام الله حضرتلرینك منقبهٔ جانکدازیله اوصاف جلیله‌لری مرثیه خوانلر طرفندن منظوم ومنثور اولارق غایت حزن آکین ودلسوز برادا وآهنك ایله برآوردهٔ لسان تأثر ایدیلیر . هرطرفده وهرمحلده آصیلان سیاه بزپارچه‌لری ، ایام مذکوره‌نك ، کدر ، یأس ، حزن وتأثر کونلری اولدقلرینی لسان حال ایله اعلان ایلر .

بوحالر ، فوق العاده احضاراتی کورنلرك قلبلرندن برانقباض طبیعی ، دهشتنمون برکدورت حاصل اولورکه ، حالت مذکوره‌نك رفع وازاله‌سی هیچ برصورتله قابل اولیور .

حضرت حسین رضی‌اله عنه حضرتلرینك قبهٔ شریفه‌لری اوزرنده‌ده مربع وغایت بویوك برسیاه بایراق بوآی ایچنده چکیلیر وکورنلرك آه وتحسرلرینی تزییده یاردم ایدر .

کربلانك هرمحله‌سنده موقت برتکیه قوریلوب ، انواع واشیای نفیسه ایله دوناديلوب مغرب اذانندن صکره امکنهٔ مذکوره‌ده بولندیریلان رنکا رنك ، نوع نوع لامبه‌لر ، شمعدانلر وسائر آلات وادوات تنویریه یاقیلیر واورته‌لق کوندوز کبی آیدینلانیر .

تکایا وزوایاده ، مرثیه محللرنده بولنان حضار ومستمعینه بالدرجات قهوه ، چای ، شروب ، نارکیله ، سیغاره اکرام اولندیغی مثللو بعضاً آده‌تك ویریلور .

کربلاده بولنان علما ، سادات ، طلاب علوم دینیه ، اصناف وکسبه ، اشراف محلیه هپ بلا استثنا سیاه البسه کییوب تا صفر آینك صوکنه قدر بوحاللرینی محافظه ایدرلر .

کوندوز وقتی حضرت حسینك مدفون بولندقلری محلك صحننده وقت وقت مرثیه وموعظه ترتیل وتلاوت اولندیغی کبی ، کیجه وقتی عینی محلده قوریلان تکایای متعدده تنویر واشعال اولنور ودسته دسته کوکس اورانلر ، زنجیر چالانلر کلوب ادا وایفای تعزیه وماتم ایدوب کیدرلر .

بومراسمه کربلاده اشتراك ایتمیان همان یوق کیبدر . هرکس کندی قدرنجه مادی اولسون ، معنوی اولسون بهمحال آزچوق بواساسه یاردم ایدر . بونی کندیلری ایچون بویوك برسعادت وثواب تلقی ایدرلر . مادةً یاردم ایدنلر ، دسته‌لره لازم اولان لامبه ، مشعل ، شمعدان ، سائر الات وادواتی ، یاقمق ایچون موم ، غاز ، نفت واکا مماثل مواد تنویریه‌یی ویرمکله اشتراك ایدییور . معنوی یاردمه کلنجه ، دسته‌یی تشکیل ایدنلرده قالیرکه ، بونلر بوتون کیجه‌لرینی - اون کونك محرم اثناسنده - کوکسلرینه اورمق ، نوحه وندبه اوقومق ایچون اوته‌یه بریه ، عباس وحسین حضراتنك صحنلرینه ، علما اولرینه ، اشراف محلیه‌یی تشکیل ایدن وذوی النفوذك اقامتکاهلرینه کیتمکله حاصل اولور .

دسته‌لر ، برایکی ، درت بش دسته‌دن عبارت اولمیوب یکرمی‌یی هر حالده تجاوز ایدر . کربلاده قاچ محله وارسه ، هربرندن بردسته تشکیل ایدیلوب ، کندی قارئلریله ، مشعلجیلریله ، دسته باشیلریله ، بایراقدارلریله برلشوب کوکس اوررلر . بریلر علی الاکثر عرب اولدقلری جهتله نغمه ونوحه‌لری عربی العباره ومتعدد نوا واهنکلرله اجرا اولنور .

بوندن صوکره صیره کربلا اصناف وکسبه‌لرینه کلیرکه ، بونلرده صنف صنف برر دسته تنظیم ایدرك ، صحنده وسوقاق وچارشولرده کندی کوکسلرینه اوررلر . هله بقاللر ، عطارلر دسته‌لری هرکیجه کیچ وقت وتنها زمانلرده چیقار وغایت حزین ومؤثر صدالرله منقبه‌لر اوقویوب پك حیزلی سینه‌لرینه چالارلر . کیجه‌نك سکوتی ایچنده یوزلرجه ال شاقیردیسندن متحصل اولان عکس صدا دهشتلی برصورتده طراقه انداز اولوب ، سامعین ایله ناظرینی متدهش ایلر .

دسته‌لرینه بوقدرله قالماز، اصفهاندن، کرمانشاهدن، کاشاندن، ایرانك همان هر طرفندن برای زیارت کربلایه، عتباته کلن زوار ایرانیه طرفندن‌ده آیروجه بویوك، طنطنه‌لی، دبدبه‌لی، کوستریشلی، پارلاق جوحه‌لر تشکیل اولنور. بو دسته‌لرك کندی قدرتلرینه کوره‌ده آلات وادواته مالکیتلری واردر. پنجه‌لی بایراقلر، کوموشدن معمول بر چوق جیجی بجیلر، مشعله‌لر، شمعدانلر، انواع ادوات تنویریه، حتی متحرك لوکسلر، شاللر، ایپکلی قوماشلر، کلدانلر، ساقسیلر، دها نه‌لر نه‌لر، حاصلی تعدادی ناقابل اولان بر چوق دسته‌نك مابه‌الامتیازینی تشکیل ایدن شیلردر. هر هانکی دسته‌نك بو کبی شیلره تملکی دها زیاده اولورسه، اودسته مظهر تقدیر وتحسین اولور.

کرمانشاه دسته‌سی پك تدارکلی بر دسته اولمقله برابر، کوکسلرینه پك حیزلی اوروورلر. اویله‌جه اصفهانیلر دسته‌سی‌ده سیردن خالی دکلدر. آنجق بریکیلر اوته‌کیلر قدر منتظم ومزین اولمدیغی کبی، برنجیسی کوکس اورمق ایچون صورت مخصوصه‌ده کرمانشاهدن کربلایه کلیرلر.

بو قدرله قالسه ینه‌ایی‌در، فقط‌قالماز. محرمك یدنجی کیجه‌سندن‌صوکره بو فریاد وانینلره، برده علما وطلاب دسته‌لری اشتراك ایدر. آنجق بو دسته‌لرك‌آلات وادواتی پك ساده وبسیط ایسه‌ده، سائر دسته‌لر قدر منتظم دکلدر. عاشورا کیجه‌سی (خدام) دسته‌سی‌ده دیکر دسته‌لرله چیقمغه باشلار. حضرت حسین ایله حضرت عباسك صحن وحرم شریفلرینك خدمتیله موظف اولان کلیددارلرله ـ که ایکی کلید داردر ـ خدمه‌لر، جمله‌سی‌ده سید ویشیل صاریقلی اولدقلری حالده بویوك بر دسته یاپارلر. بو دسته‌نك ـ بوتون دسته‌لره تفوق ورجحانی واردر. خلق اوزرینه‌ده دها زیاده اجرای تأثیر ایدوب، هرکسی آغلاتیر. سیدلر ایریلی اوفاقلی کوچوك بویوك، جلیل ووضیع حاصلی یوزلرجه ذوات کلید دارلردن طوتوب تاحرم شریفك سپورجی‌سنه وارنجه‌یه قدر کندی کوچوك اولاد وتعلقاتلریله اللرنده برر موم‌طوته‌رق اورته‌لرنده‌کی (نوحه‌خوان) لریله برابر بدزبان وهم‌آهنك اوله‌رق بر آغزدن اوقور وال برلکیله کوکسلرینه اوروورلر. مراسمك ختامنده‌ده ایلری کلنلرندن بری منبره چیقوب، اسلامیته، پادشاهه، ملته، زواره خیر دعالر ایتدکدن صوکره آشاغی اینر.

همان هردسته تعزیه‌وماتم مراسمنی اجرادن‌صوکره بوکبی ادعیهٔ‌خیریه‌ده بولنمقدن کری قالمیورلر. خصوصیله حال حربده بولندیغمز بر صیره‌ده بوتون آغز طولوسیله عسا کر نصرت مأثر عثمانیه ـ اسلامیه ـ نك مظفر ومنصور اولملریچون دعالر ایدیلیور. آسایشی، اورته‌لغی محافظه ایچون هر دسته ایله باشلیجه ژاندارمه وپولیس کزر. فقط ژاندارمه‌لرله پولیسلر منتظم بروضعیتده کزمیورلر. بو قصور ایسه طابور آغاسیله، پولیس قومیسرنده اولمیوب، پولیسلرله ژاندارمه‌لره عائددر. چونکه محرم آینه مخصوص اولمق اوزره موصلدن، بغداددن جلب ایدیلدکلرندن احوال محلیه‌یه‌عدم وقوفلرندن ایلری کلیر.

نم کبی، هرکسك‌ده نظر دقت وتعجبنی جاب ایدن برشی وار ایسه قادینلرك اوطوردقلری یرلرده صیق صیق وبتشیك بر صورتده ارککلرك کزملری کیفیتیدرکه، بوحالی نه پولیس، نه‌ده ژاندارمه منع ایتمیور. بالعکس ژاندارمه‌لرله پولیس افندینك بالذات قادینلره، صحن شریف کبی محترم ومقدس بریرده حرف اندازلقده بولنملری فوق‌العاده چیرکین برشی تشکیل ایتمکده‌در. هله محرمك اونجی کوننده، ولوله‌لی برزمانده حکومت دوائرینه منسوب کوچوك مأمورلر ـ بعض مبیض ومتیدلر ـ ك قادینلره کوزلریله، بوروتلریله بعض اشاراتده بولنملری اوقدر مستکره وایکرنج برشی تشکیل ایدیورکه انسانك نفرتی دکل، عادتا لعنتنی جلب ایدر. خصوصیله هرکسك قانی بیننه فیرلامش اولدیغی بر کونده‌که انسانك اختیاری النده دکلدر. معاذ اه اوفاق برکورولتی قوپسه دوحال بویوك براختلاله منجر اوله‌جغنه شبهه یوقدر. حاصلی بویله صولی، تربیه‌سز وافندی قیافتنده بولنانلرك احوال رذیله‌لری، عرب وعجم، یرلی وزوار نظرنده پك چیرکین برصورتده تلقی ایدیله‌جکی طبیعیدر.

دسته‌لر ایچنده الك زیاده جالب نظر دقت اولان (ترك) دسته‌سیدر. بونلر اوکنده بالابان بورو چالنوب، اللرنده برر اوزون دکنك بولندیغی بروضعیتله خارجدن صحنه کیررلر. اولجه اللرنده چپلاق قامه بولندیریلیوردی. فقط اون سنه اول بودسته ایله دیکر بردسته آره‌سنده چارشوده منازعه قوپمش وهرایکی طرفدن تلفات ومجروحین وقوع‌بولمسیله حکومتك مداخله‌سنی موجب اوله‌رق، الك صوکره قامه‌سز ویالکز قامه یرینه اللرینه برر دکنك طوتمغه کندیلرینه م اعده ویرلشدر. محرمك اونجی کونی صباحلین ساعت درت راده‌لرنده (خیمه‌کاه) ه ـ حضرت حسین ایله اتباعنك وقتیله چادر رکز ونصب ایلدکلری محلدرکه، مرقد شریفه پك یقیندر ـ کیدوب اوراده قفالرینی قان ایله یاروب، سلاحلرینی اللرندن آلدقدن صوکره صحنه کلیر وبرایکی کره طواف ایتدکدن صوکره صحن‌قاپولرینك بریسندن چیقوب کیدرلر.

بونلرك‌ده شایان تنقید فنا برحاللری واردرکه، کرك حکومت محلیه، کرکسه مذهب رئیسلری بولنان رؤسای روحانیه طرفندن ممانعت ایدلیور. بکا قالیرسه قصورك بویوك قسمی کندی رؤسای روحانیه‌لرنده‌در. شویله‌که قامه اورانلرك باشلرندن قان آقدیغی اثناده بونلر صحنه کیروب، خلق‌اورته‌سندن کچر، اللریله شاپیر شاپیر باشلرینه اوروب، قانلری اهالی اوزرینه صیچراتیرلر. بودسته‌نك بوحالندن متأذی اولمیان کیمسه قالماز. هرشیدن اول قامه چالمق دیناً ومذهباً شیعیلر عندنده مذموم اولدیغی حالده علما بونی‌منعه قالقیشمیورلر. بوبابده مداهنه ومرائیلك ایتدکلری آشکاردر. ثانیاً مادام‌که بونی منع ایتمك ایستمیورلر، هیچ اولمازسه، طولاشدقلرنده قفالرینه اورمامغی اخطار ایلیدرلرکه بوقدرجق اولسون انسانلرك متنفر واکراهنی منع ایتمش اولورلر.

عاشورا کونی صباحدن تامغرب‌اذانه‌قدر حسین وعباس‌حضراتنك صحن شریفلری اهالی وزوار ایله طولودر. دسته‌لر برر برر کلوب اجرای ماتم ایدرلر. هردسته‌نك نوحه ـ مرثیه ـ اوقویانلرینه اشراف محلیه ودسته‌لر طرفندن خلعتلر ویریلیر. فقط مع‌التأسف حکومت طرفندن بومظاهره‌لره، ماتملره هیچ بر صورتله اشتراك اولنمیور. کندیلرینه نه معاونت نقدی، نه برخلعت، موم پاره‌سی نامیله براعانه وتخصیصات ویرلیور.

بش میلیون برکتله‌یی تشکیل ایدن عثمانلی‌شیعیلرینه ـ عنصرینه ـ حکومت عثمانیه هیچ برشی یاپمامش ویاپمق ایستمیور. بونلره دائما یانجی برنظرله باقیور. عادتا بونلری عناصر عثمانیه‌دن صایمیور. بونلره قارشو دائما بیکانه وبرنظر بی‌قیدی ایله باقیور. بویله‌لکله کندیسنی سودیرمیور. آنلری‌ده کندیسندن صغوتیور. بوعنصردن نه اعیان، نه‌مبعوثان مجلسلرنده بر اعضا وار، نه‌ده مأمور تعیین اولنمشدر. روملردن، ارمنیلردن، بلغارلردن اعیان مجلسنده متعدی اعضالر بولندیغی حالده نمونه ایچون شیعیلردن بر اعضا یوقدر. حاصلی بو نقطه‌یه حکومتمزك پك چوق دقت ایتمسی ایجاب ایدر. بوراسی پك اینجه ومهم برموقعدر. آتیاً انکلتره وآلمانیا سیاستی ایچون خطهٔ عراقیه الك‌برنجی برجولانکاهدر. بوتون امللر، امیدلر بورالره معطوفدر. شیمدیدن بورایه عطف اهمیت لازمدر. صوکره چوغه‌مال اولور. همده ایش ایشدن کچر. شهزاده‌لرمز، وکلامز اوروپاده دکل، بکا قالیرسه عراقه سیاحت ایچون کلوب، اهالی وعشایرایله اختلاط وتماس ایتملیدرلر. اوروپا سیاحتی هر زمان الده‌در، بر یره کیتمز، قاچمز. فقط بورالرك احوالی شایان تدقیقدر. باب عالی قولتوقلرنده قورولوب خطهٔ عراقیه احوالندن بحث ایتمك طوغری دکلدر. داخلیه، اوقاف، دفترخاقانی، پوسته وتلغراف ناظرلرمز صیره ایله برر دفعه عراقه اختیار سفر ایدوب بورا احوالنی پك یقیندن تدقیق ایتسه‌لر اولمازمی؟ انکلتره ناظرلری، خصوصیله مستملکات ناظری کبی بزم نظارده سیاحتلر یاپسه‌لر فنامی اولور؟ پوسته وتلغراف اداره‌لری بورالرده او قدر فنادرکه تنقید ایچون بر ایکی صحیفه قاره‌لمق شویله طورسون، باشلیجه برکتاب یازمق لازمدر. نافعه ناظری بر دفعه عراقه واروب احوالی کورسه بیلم‌که قیامتمی قوپار. مبعوثلرمز بونی نظارمزدن ایستملی، همده رسماً تکلیف ایتملیدرلر. یوقسه‌نظارت صندالیه‌سنه کچوب قورولملی هر کس آکلار!

اوت؛ کربلاده اون کونلك محرم بویله طمطراقلی، کورولتیلی، آوازلی، ادالی کچر، بر بیانجی واجنبینك کوزینه بو منظره‌لر پك تحف ودینی تلق ایدیلیر . حالبوکه دینه هیچ بر تعلق یوقدر. هپ (Demonstration) نامی آلتنده اجرا ایدیلن شیلردر. ذاتاً اسلامیت‌ایچنه اوقدر خرافات صوقولشدر که، اساس دیانت بوغولش کیتمشدر. علما ، وعاظ ، زهاد ، عباد ، طلاب بو حاللرك اصلاحنه همت واهمیت کوسترمزلر. آنلر یالکز کندی دکانلرینك رواجنی دوشونوب زواللی مسلمانلری وادیٔ ضلالتده پویان اولمقدن منع ایتمیورلر. وجدانمه ، اللهمه قسم ایدرم‌که شیعی، سنی نه قدر علما وارسه هپ وظائف دینیه‌لرنده قصور ایتمشلر والآن ایتمکده‌درلر. یوقسه مسلمانلرك حالی بوکونه وارمازدی. جناب‌حق نزدنده قیامت‌کوننده بونلرك جمله‌سی مسئولدر. جناب حق آلدانماز، اعدل‌العادلین‌در.

یالکز نم نظر دقتمی جلب ایدن دها بر شی وار ایسه کربلاده‌کی هندیلیلرك دسته‌سیدر. بودسته حقنده نه‌یازسه‌م آزدر. مکتبلری‌حقنده اولجه نه یازدمسه ، دسته‌لری حقنده‌ده نقطهٔ نظرم عینی ا.اویدر.

خلاصه حکومت الآن‌غافلدر. نه‌یاپه‌جغنی بیلمیور. خطهٔ عراقیه اصلاحات حقیقیه ، تشکیلات ، تنسیقات ، بویوك همت ایستر، بویله‌لکله قالیرسه نتیجه وخیم اولور. صوکره‌دن پشیمانلغك بر فائده‌سی یوقدر.

کربلا : مخابر مخصوصکز

س . م . توفیق

اهل اسلامك نظر دقتنه

فریضهٔ حجی ایفا شرفنه نائل اولان بوعبد عاجز ؛ بوسنه حجاز تیمور یولنك مدینهٔ منوره‌دن شام شریفه قدر اجرا ایلدیکی حج نقلیاتنده ، ابرازینه موفق اولدیغی سرعت و انتظامی دینداشلریمك پیش انظار دقتنه وضع کندمجه بروظیفه عد ایلرم .

مدینهٔ منوره‌دن شام شریفه قدر اولان ، و بوندن اون سنه اول قرق کوندن فضله بر مدت ظرفنده ، دوه اوزرنده نیجه مزاحم ومشاقه قاتلانه‌رق ، تهلکه‌لره معروض اوله‌رق قطع اولنمقده اولان مسافه نك ؛ منتظم واغونلر دروننده ، اللی آلتی ساعت قدر بر مدت ظرفنده قطعی ؛ حقیقةً بیوك برموفقیتدر .

حجاز دمیر یولی اداره‌سی حجاج کرامه بر سهولت مخصوصه اولمق اوزره بو سفر اجرا اولنان نقلیاتده ، اوفاق استاسیونلرده بلا توقف مرور ایتدیریلن تره‌نلرله مدت سیاحتی برقات دها تنقیصه موفق اولمشدر .

تبوك قرانتنه خانه‌سنده بکله‌نیلمکده اولان بش کونلك قرانتنه ایسه ، ـ بعض نواقصه رغماً ـ هردرلو اسباب استراحتی تأمینه کافی کلمکده‌در .

الك زیاده ممنونیتمزی موجب اولان جهاتدن بری ده کرك مدینهٔ منوره‌دن وکرك اثنای راهده حجاز دمیر یولی مأمورلرندن کوردیکمز حسن معامله وانتظامدر .

ملت نجیبهٔ عثمانیه و اسلامیه نك معاونت مادیه و معنویه‌سی ایله ساحهٔ حصوله کلمش اولان بو مؤسسه نك ؛ بو صورتله کوندن کونه مظهرتکمل اوله‌رق زیارت روضهٔ مطهرهٔ جناب پیغمبرینك اجراسی خصوصنده تسهیلات کلیه‌اجراسنه‌موفق‌اولمسی ؛ هرمسلم ایچون شایان افتخار اولدیغندن خط مذکور هیئت اداره‌سنه علناً عرض شکرانی وجیبه‌دن عد ایله شوورقهٔ عاجزینك جریدهٔ محترمه‌لرینك برکوشه‌سنه درجنه مساعده بیورلمسنی استرحام‌ایلرم .

حیفا بغدادی

الحاج جمیل مذلاوی

شئون

محاربه باشلادی . — ادرنه والیسیله قوماندانندن آلنان تلغرافنامه‌ده بازار ایرتسی کونی اقشامی زوالی ساعت یدی بچقده دشمن طرفندن ادرنه قلعه‌سنك شرق وجنوب جبهه‌لرینه طوپجی وپیاده آتشی اجراسنه وشهرك بومباردمانه باشلانلمش وبعونه‌تعالی قهرمان عسکرلرمزك شدتله مقابله‌یه دوام ایتمکده بولنمش اولدیغی وداخل مملکتده سکون وآسایشك برکمال بولندیغی بیلدیرلمکده‌در .

« شنکین » ك استردادی . — اردوی عثمانی طرفندن واقع اولان ناکهانی برهجوم اوزرینه اردومز ، (شنکین) ی دشمن الندن استرداد ایلمشدر .

« لش » ك استردادی . — عثمانلی‌عسکری‌ایله آرناودرؤساسندن احسان بکك معیتنده‌کی کوکللیلر ، برابرلرنده ترك ضابطانی‌ده بولندیغی حالده ، بغتةً (لش) ده بولنان‌صرب طابورینك اوزرینه هجوم ایله‌شهری استرداد ایلمشلردر . بومجاهدلر ، صربلردن خیلی ارزاق ومهمات اغتنام ایتدکاری کبی دشمنك عمومنی اسیر ایلمشلردر . ارزاق نقلیاتنه مخصوص اولمق اوزره درت یوز عربه‌ده صربلردن ضبط ایدلمشدر . عساکر عثمانیه وآرناودلر ، صربلرك اجرا ایلدکاری مظالم ووحشته رغماً انتقام سوداسنه دوشمه‌مشلر ، مسلمانلرك مدنیت وانسانیتپرورلکلرینی کوسترمك ایچون اسرایی ترخیص ایلمشلردر .

مدافعهٔ ملیه جمعیتی . — عثمانلی اتحاد وترقی جمعیتنك دعوتیله دارالفنون قونفرانس صالوننده ٨ کانون ثانی ٣٢٨ جمعه کونی مملکتمزك هر صنف ارباب حمیتندن بر جم غفیر اجتماع ایدرك اولجه نشر وتوزیع ایدیلان روزنامه‌ده مندرج کافهٔ موادی قبول ایتمش وهیئت فعاله‌ایله اعانه درجی، کوکللی طابورلری تشکیلی، خسته‌خانه‌لرتأسیسی، افکار عمومیه‌نك‌تنویری‌خصوصلرینی درعهده ایدن هیئتلر انتخاب اولنمش . فرداسی جمعه ایرتسندن اعتباراً بتون هیئتلر اجرای فعالیته باشلامش، بر چوق موفقیات تأمین ایلمشدر .

شکری پاشایه سیف مفخرت تقدیمی . — ادرنه قوماندان محترمی‌شکری پاشا حضرتلرینه ادرنه مدافعه‌سندن طولایی آلمانیاده سورلینین شهرنده واقع « استامینیتشرون » جمعیتنك صورت مخصوصه‌ده بالاجتماع مشارالیه حضرتلرینه قارشی تقدیرات وتبجیلاتلرینی کوسترمك اوزره مرصع برسیف مفخرت تقدیمنه قرار ویرمش اولدقلری مطبوعات اجنبیه‌ده کورلمشدر .

§ دیکر طرفدن مشار الیهك فرانسه‌ده اکمال تحصیل ایتمش اولدقلری (پیریتانه دودلافله‌ش) مکتبنك اسکی شاکردان جمعیتی دخی مشار الیهه بر سیف مفخرت تقدیم ایتمك اوزره اعانه جمعنه باشلامشلردر .

اینه‌کولده اعانهٔ حربیه . — اینه‌کول قصبه‌سنده متشکل هلال احمر واعانهٔ حربیه وعساکر شاهانه‌یه هدایای شتائیه قومسیونجه قصبه ودومانج ناحیه‌سی مرکزیله انلره ملحق قرا اهالیٔ حمیتمندانی طرفندن ویریلوب جمع ایدیلان اللی بشبیك طقسان سکز غروش اوتوز بش پاره ایله التی بیك

سکسان اوچ پارچه اشیای مختلفه محال عائده‌سنه کوندردیکی اداره‌خانه‌مزه کوندریلن بر جدولدن اکلاشلمشدر. محترم اینه‌کول اهالیسنک حمیت اسلامیه ووطنیه‌لری شایان تقدیردر .

مکهٔ مکرمه دونانمای عثمانی اعانه‌سی. — مکهٔ مکرمه دن آلدیغمز خصوصی خبرلره کوره مکهٔ مکرمه امیر محترمی دولتلو سیادتلو شریف حسین پاشا حضرتلرینک نظارت‌هاشمانه‌لری تحتنده متشکل دونانمای عثمانی مکه‌شعبه‌سی طرفندن قبل‌الحج ۵۸ ,۰۷۴, غروش بعدالحج دخی ۱۲۳,۳۲۰ که جمعاً ۱,۱۹۷,۴۷۸ غروش اعانه جمع اولنمشدر. اشبومبالغ عظیمه‌نک جمعنه موفق اولان دونانما اعانه قومیسیونی اعضالری ذوات آتیه‌دن مرکبدر :

ناظر عمومی امیر مکهٔ مکرمه شریف‌حسین پاشا حضرتلری، دفتردار ولایت، امیر مکه زاده شریف علی بك افندی حضرتلری، دیکر مخدوم امارتپناهی شریف فیصل بك افندی، حرم شریف مدیری امین افندی، حنفی مفتیسی عبدالله سراج افندی، مفتاحدار بیت معظم عبدالقادرشیبی افندی، ژاندارمه قوماندان وکیلی عثمان بك، قومیسیون کاتبی روزنامچه‌جی علی‌رضا افندی .

مکهٔ مکرمه‌ده اعانهٔ حربیه . — مشارالیه شریف حسین پاشاحضرتلرینك تحت نظارت جلیلهٔ امارتپناهیلرنده متشکل قومیسیون طرفندن برماه ظرفنده جمع ایدیلن حرب اعانه‌سی (۱,۴۴۸,۸۵۵) غروشه بالغ اولمشدر . بو اعانه یالکز قبلهٔ عالم اسلام اولان مکهٔ مکرمه شهرینك اولوب ملحقات بوکا داخل دکلدر . شمدی‌ده خاندان جلیل‌رسالته منسوب بالجمله شرفاوسادات کرام ، علما ، مدرسین ، اهالی، مجاورین ، تجاروکافهٔ قبائل‌عربان شیخلریله دوه‌جیلره وارنجه‌یه قدر اعانهٔ حربیه‌یه اشتراك ایتمشلردر .

سبیل الرشاد. — غیر قابل تجزی بروجود معنوی اولان عالم اسلامك یاشامقده اولدیغی شو‌ماتم انکیز کونلرنده‌مهرمنیر اسلامك مطلع انوارفیوضاتی اولان مکهٔ‌مکرمه‌دن بواسرجلیل تعاونی ، ایلك تشبثده مهم‌برمبلغ‌طوپلاندیغنی استبشار ایتمك بزم ایچین برحیات نوینه نائلیت قدر قیمتدار برمژده‌در . بز لایتزلزل برامنیت ، براطمئنان قلب ایله امید وارزکه ، مهبط وحی‌الهی‌اولان کعبة‌الله‌العلیانك حضورعلوینده شرف خلافتك، ناموس توحیدك پامال صلیب اولمقدن محافظه‌سی ایچین‌نجل‌نجیب‌رسالتپناهی، امیرعلوشان‌حسین‌پاشاحضرتلرینك تشبث بویوردقلری بواسر اهم تعاون نورسحر کبی بتون آفاق اسلامه انتشار ایده‌جك ، انشاالله آزبرزمانده امید وانتظارك قات قات فوقنده‌مبالغ‌جسیمه طوپلانه‌جقدر .

هندستان :

تظاهرات اسلامیه . — قالکوتادن ۹ کانون ثانیده چکیلن بر تلغرافنامه‌ده اشعار اولوندیغنه کوره : مسلمانلر ، عثمانلیلر اننده بر اجتماع یاپمشلر وبو اجتماعده مخاصماتك یکیدن باشلامسنی طلب وآوروپانك سکوت غدارانه‌سنی وانکلترەنك بلغار وحشتنه قارشو کوسترمش اولدیغی لاقیدی‌یی پروتستو ایتمشلر .

§ ۳۰ کانون ثانی تاریخیله آژانس روبتره دایدن بیلدیریلیور :

« لاهور اهالیٔ اسلامیه‌سی عقد ایتدکلری بر اجتماعده انکلتره حکومتندن عثمانلیلر علیهنده اتخاذ اولنه‌جق تدابیر تضییقیه‌یه اشتراك ایتمه‌مسنی وحکومت عثمانیه‌دن شان اسلامیتی محافظه ویاخود فدای جان ایدلمسنی طلبه قرار ویرمشلردر . مقرراتك نهایتنده لاهور مسلمانلرینك عثمانلی قرده‌شلرینه خالصت قلبیه‌لری بیان ایدلمشدر .

تاریخ اسلامه آلتون صحیفه‌لر

اعیان اعضاسندن سید عبدالقادر افندی حضرتلری طرفندن اولاد اکراده خطاباً یازیلان دعوتنامه‌دن :

« وطن تهلکه‌ده‌در. دشمن دین پك یاقینده‌در . مقصدی مقام خلافته صوك ضربه‌یی اورمقدر. قلبی‌حب‌وطنله لرزان، ناصیه‌سی‌نور ایمانله‌درخشان، شجاعت و بسالتلری معروف جهان اولان اولاد اکرادك وسائر آرزوایدن وطنپروراناك (وجاهدوا ....) امر جلیلنه اتباعاً سرحده طوغری قوشاجقلرندن امینم .... »

*
* *

کردستان اشرافندن«بدرخانی آزیزی»حضرتلری طرفندن کردلره خطاباً یازیلان دعوتنامه‌دن :

وجاهدوا فی‌سبیل‌الله ...

شجیع وقهرمان کردلر! بیلکزکه مسلمانلقطایاندیغی اك متین‌دیرکاردن بری‌ده سزسکز. مسلمانلق، عثمانلیلق کردلکك‌الدن کیتمك اوزره‌بولندیغی ودین دشمنلرینك پایتخمزك اطرافنی صاردیغی بوکونلرده باباییکیت ، مرد ، آرسلان کردلر راحت دوشکنده یاتامازلر !... هایدی ، هپ برابر دینك، وطنك امدادینه قوشه‌لم ، دشمنلرمزه کردلرك نه قهرمان وطن مدافعی ، نه کوجلی قوتلی آدملر اولدیغنی کوستره‌لم ،اللهك امرینی یرینه کتیره‌لم، دین و وطن اوغورنده جهاد ایده‌لم.. یکیت کردلر، ایی بیلکزکه‌دین‌ده،وطن‌ده، تورك‌ده ، عربده ، کردده‌تهلکه‌ده‌در، هرشی‌تهلکه‌ده‌در ، قلنجلرمز بوکون‌ده شاقیردامازسه آرتق هیچ برزمان قیندن چیقامایه‌جقدر . برکره اسلامیت محو اولورسه نه کرد قالیر ، نه عرب ، نه چرکس، نه‌ده تورك !....اسلاملق ووطنمز بوکونکی صیقنتی‌یی هیچ کورمه‌مش ایدی . وطنی قورتارمق وطن اوغورنده سونه سونه دوکوشوب غازی ویا شهید اولمق هپمزك اوزرینه فرض‌عیندر. هایدی کردلر! هپ بردن کوکره‌مش آرسلانلر کبی‌دشمنلرمزه هجوم ایده‌لم . البته بویله برجهادده‌اولك دشمنك ،آیاغی‌آلتنده چیکنه‌نه‌جك عزیز وسوکیلی وطنمزك دوشکونلکنی ، اولومنی کورمکدن بیك کره خیرلیدر .

*
* *

ولایاتده مدافعهٔ ملیه تظاهراتی :

سبیل الرشاد غزته‌سی واسطه‌سیله مقام صدارته

۲۲ کانون‌ثانی ، کنج — حرب بیاننامه‌لریله نیات ومقاصدلرینی اعلام وروم ایلنده‌کی خون پاك مسلمینی اراقه ، ناموس عصمتی هتك صورتیله اظهار ایدن اعدانك صولتی ، تعبیر صریحیله صلیبك هلالی محو ایتمك املندن عبارت اولان تهاجماتی ، عالم اسلام ایچون دورهٔ انتباهك حلول ایتدیکنی اثبات ایتدی . ائتلاف مثلثك معاونتیله اسلاملره روا کوریلان مظلمه نهایت ویردیرمك ، دینمزی مقدساتمزی قورتارمق ایچون مالاً جاناً دارالحربه شتابه مهیایز . تشکیلاته مساعده بیوریلورسه صنوف مختلفهٔ عسکریه‌دن ماعدا کردستانده درتیوز قدر کوکلی طابوری احضاری تخمین اولنیور . بوکتلهٔ شجیعه‌نك برانتظام آلتنه آلنمق واحتیاجلری تهوین ایدلمك ایچون حکومتمزك رهبرلکنه مفتقردر . اکر بعدیت مسافه و موسم حسبیله درحال نقاط مطلوبه‌یه سوقی شمدیلك متعسر ایسه هروقت امرحکومته مهیا بولنه‌جق بر قوهٔ کلیه‌نك تعلیم وتربیه‌سنك عاجلاً اکمالندن متولد فوائد عظیمه مستغنیٔ عرضدر . بناءً علیه علما ، مشایخ ، رؤسانك ارشاداتی حکومتمزك رهبرلکیله طابورلرك تشکیلی وتعلیم ونواقصلرینك اکمالی وپیدرپی اراده بیوریله‌جق سمته سوقلرینه دائر مقام سامیلرینه اعیاندن سید عبدالقادرافندی‌حضرتلری واسطه‌سیله متقدم ۲۰ کانون‌اول سنه ۳۲۸ تاریخلی تلغرافنامه‌مزی ناموس عسکری وشرف ملینك اعاده ووقایه‌سیچون تجدید ایدیلن محاربه‌نك اعلانی وسیله‌سیله تکرارعرض، ایجاب ایدنلرله کردستان والیلرینه کیفیتك اراده‌سنی استرحام ایلرز .

کنج مبعوث سابق محمد، مفتی حسن ، مشایخدن عبداه ، مدرس احمد، اشرافدن محمود ، اشرافدن محمد ، اشرافدن محمد ، اشرافدن اسماعیل

۲۲ کانون ثانی ، کنج — بالقان نائرهٔ حربنك تکرار اشتعال ایده.

جکنی آژانسلر خبر ویریبور . حربك مبادیسنده بیك لیرایی متجاوز اعانه ویردیکمز کبی بوکره‌ده مأمورلریمزك برر معاشلرینی اهالیمزك برر سنه‌لك تکالیف امیریه‌سنك بر مثلنی اعانه‌یه ترك و تسویه‌یی تعهد ایده‌رك تأدیاته باشلادق . ایجاب ایدرسه خاك پاك وطنی اعدایه چکنتمه‌مك ، ناموس ملتی قورتارمق اوزره بدناً دخی ارائهٔ معاونته آماده اولدیغمزی عرض ایلر ومحترم قابینه‌نك عزم متینانه‌لریله محاربه‌یه مبادرت ایلمه‌سنی بکلرز فرمان

کنج اشرافندن مبعوث سابق محمد ، اشرافدن محمود ، مفتی محمد ، بلدیه رئیسی آصادور ، اشرافدن محمد ؛ متحیزاندن مانوئل .

۲۰ کانون ثانی قره کلیسا — وطن مقدسمزك تسلط اعداءدن محافظه واجبه‌سنك ایفاسنه عموم اهالی عشائرمز حاضردر. کوکللی طابورلر تشکیلیله موقع حربه حرکتلری ایچون حکومتك امرینه منتظرز فرمان .

بایزید مبعوثی
سلیمان سودی

وثائق تاریخیه

جوابی نوطه

۱۷ کانون ثانی سنه ۳۲۸ پنجشنبه کونی بعدالظهر خارجیه ناظری سعید حلیم پاشا حضرتلری ط . ف . ن ، دول معظمه‌نك مشترك نوطه‌سنه جواباً سفرانك اك قدملیسی اولان آوستریا ـ مجارستان سفیری مارکی پالاویچینی حضرتلرینه تقدیم اولنان نوطه‌نك صورت مترجمه‌سیدر :

« زیرده واضع الامضا خارجیه ناظری ، آوستریا ـ مجارستان ، انکلتره ، فرانسه ، آلمانیا وایتالیا سفیرلرینك شهرحالك اون یدیسی تاریخنده سلفنه تودیع ایتدکاری تقریر مشترك مفادینه اطلاع حاصل ایلمشدر .

حکومت سنیهٔ عثمانیه عقد صلحك آمال ومنافع عامه‌یه توافق ایتدیکنی تصدیقده تردد ایتمز وهیچ بروجهله سببیت ویرمدیکی برحربك ممکن مرتبه سرعتله ختامه ایردیرلمسی مناسب اوله‌جغنی تسلیم ایلر .

مارالذکر تقریرده دولتلر ، حکومت سنیه‌یه ادرنه‌نك بالقان دول متفقه‌سنه ترکی وجزایر بحرسفیدك مقدراتی حقنده قرار اتخاذی خصوصنك کندیلرینه حواله‌سی توصیه‌سنده بولنمقده فائده کورمشلردر . حکومت عثمانیه پك عظیم فداکارلقلر اختیار ایده‌رك فکر ائتلاف پرورانه‌سنك ناقابل رد وجرح دلائلنی اظهار ایتمش اولدیغنی تبیین ایتمکی وجیبه‌دن عد ایلر .

ادرنه شهری اساساً بربلدهٔ اسلامیه وترکیه‌نك ایکنجی پایتختی اولمق ودولت عثمانیه‌یه لایزال روابط ایله مربوط بولنمق حسبیله شهر مزبورك ترکی روایتی بیله بتون مملکتده اویله برحس انفعال واویله برحرکت غلیان مآل تولید ایتمشدرکه سابق قابینه مجبور استعفا اولمشدر . بونکله برابر حکومت عثمانیه افکار مصلحانه‌سنك صوك بربرهانتی ابراز ایتمش اولمق ایچون ادرنه شهرینك مریچ ساحل یسارنده‌کی قسمنی آلیقویه‌رق ساحل یمیننده بولنان قسمی حقنده دولتلرك رأینه حوالهٔ کیفیت ایتمکه میالدر . جوامع ومراقد وسائر دینی وتاریخی آبدات شهرك مریچ نهرینك ساحل یسارنده‌کی قسمنده کائن بولندیغی جهتله بوقسمنك طوغریدن طوغری‌یه زیر حاکمیت عثمانیه‌ده قالمسی حکومت سنیه ایچون اویله برواجبه‌درکه مملکتی غایت وخیم نتایج تولید ایده‌بیله‌جك برصدمه‌یه معروض براقمقسزین بوواجبه‌یی اهمال ایتمك غیر ممکندر .

جزائر بحرسفیده کلنجه: حکومت عثمانیه بوآطه‌لردن برقسمنك چناق‌قلعه بوغازینه مجاورتلری حسبیله پایتختك مدافعه‌سی ایچون لابد بولندیغی کبی آسیای عثمانینك اجزای متممه‌سندن بولنان قسم دیکرینك‌ده اناطولینك تأمین سلامتی ایچون اونسبتده لابد بولندیغنی تبیینه لزوم حس ایدر . حکومت عثمانیه‌نك بوآطه اوزرنده‌کی حکم ونفوذینی تقلیله معطوف اوله‌بیله‌جك هرهانکی برصورت تسویه بونلری ، دائرهٔ تأثیرلرینی سواحل متجاوره‌یه توزیع ایده‌بیله‌جك برر کانون فساد حالنه افراغ ایدر وبونك نتیجه‌سی اوله‌رق اوروپانك حضور وآسایشنی تهدید ایده‌کلمش وحالا تهدید ایتمکده بولنمش اولان ماکدونیانك حال سابقنه مشابه برحال فترت اشتعال تولد ایتمش اولور . اویله برصورت تسویه‌نك افکار عمومیهٔ عثمانیه اوزرنده حاصل ایده بیله‌جکی تأثیرات الیمه‌دن قطع نظر دواملی بر مملکت تأسیسی ودولت عثمانیه‌نك مکنت وعمرانینی آرزو ایتمکده بولنان دولتلرك امللرینه‌ده مغایرتی درکاردر . بناءً علیه باب عالی ملاحظات مشروحه‌نك ویرده باب عالینك اوروپا منافع عالیه‌سنه تعلق ایدر برمسئله اولمق اوزره تلقی ایلدیکی چناق‌قلعه بوغازینك تمامیت موقعیه‌سنه اعتنا اولنمق لزومنك نظر دقته آلنمسی شرطیله بالقان دولتلرینك یداشغالنده‌کی آطه‌لرك مقدراتی حقنده دولتلرجه ویریله‌بیله‌جك قراری قبول ایده‌بیلیر .

حکومت عثمانیه دول معظمه‌نك شمدی‌یه دکین کوستردیکی فداکارلقلرك وسعتنی فکر نصفت ومعدلتکاریلری اقتضاسنجه تقدیر وآتیاً بالقان متفقلری طرفلرندن درمیان اولنه‌بیله‌جك هرکونا مطالب ومدعیات جدیده‌یی باب عالینك رد ایتمکه حق اوله‌جغنی تسلیم ایده‌جکلرینه قناعتی واثقدر .

باب عالی مصائب حربك ازالهٔ تأثیراتی ومنابع ثروت مملکتك ساحهٔ استفاده‌یه وضعی امرنده‌کی مظاهرت مادیه ومعنویه‌لرینه متعلق تمایلات ومواعید خیرخواهانه‌لرینی برحس حقیقیٔ ممنونیتله سند اتخاذ ایدر . بومقصده وصول ایچون دولت عثمانیه‌نك کمال سربستی ایله سربست برکمرك تعرفه‌سی تنظیم وحقوق حاضرهٔ دول اساسنه مستنداً معاهدات تجاریه عقد ایتمك وتبعهٔ عثمانیه‌نك الیوم تابع بولندیغی وبوله‌جغی قوانین ونظامات رسومیهٔ عثمانیه‌یی اجانبه تشمیل ایتمك خصوصنده‌کی حقنی شمدیدن تسلیم وبونلرك تطبیقنه دکین کمرك رسمنه یوزده درت ضمنه موافقت ایلملری لابددر .

حکومت عثمانیه پوسته معاملاتی نقطهٔ نظرندن ایجاب ایدن اسباب سرعت ومصونیتك تجارت عامه‌یه بخش وتأمینی ایچون بالسهوله تعیین اولنه‌بیله‌جك شرائط تحتنده اوله‌رق ممالك عثمانیه‌ده‌کی اجنبی پوسته خانه‌لرك الغاسی دخی اودرجه لابد بولندیغی ویرده ممالك عثمانیه‌ده جاری عهود عتیقه اصولنی رفع ایلمك وبعدالمصالحه بومقصده وصول چاره‌لرینی متفقاً تذکر ایتمك اوزره مذاکراته کیریشمك آرزوسنده بولندقلرینه دائر دول معظمه جانبندن بیانات وقوعی مارالذکر نوطه‌لرنده مندرج مواعیدك قوه‌دن فعله ایصالنه خادم برزمرهٔ تدابیر تشکیل ایلیه‌جکی فکر واعتقادنده‌در . »

* * *

فسخ متارکه تلغرافنامه‌سی

بلغار اردوسی قوماندانی جنرال صاووفك متارکه‌نامه‌نك مفسوخیتنه دائر محمود شوکت پاشایه کشیده ایتدیکی تلغرافنامه صورتیدر :

دیمتوقه : ۱۷/۳۰ کانون ثانی ۱۹۱۳

اردوی عثمانیٔ شاهانه باش قوماندانلغی جانب عالیسنه :

لوندره‌ده‌کی مذاکراتك منقطع اولدیغنی ذات فخیمانه‌لرینه اشعار ومتارکه پروتوقولنك دردنجی ماده‌سنه توفیقاً اشبو تبلیغ تاریخندن اعتباراً درت کون صوکره یعنی رومی ۲۱ کانون ثانی‌یه مصادف بازارایرتسی کونی آقشام ساعت یدیده مخاصماته مباشرت ایدیله‌جکنی عرض ایله کسب شرف ایلرم .

امضا : بلغار اردوسی باش قوماندانی صاووف

مشیر محمود شوکت پاشا حضرتلری تبلیغات واقعه‌یه مطلع اولدیغنی جنرال صاووفه جواباً اشعار ایلمشدر .

محمد عاکف بکك ایکنجی موعظه‌سی : یارین ، جمعه‌دن صوکرا فاتح جامع شریفنده .

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی — مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

١٣٣٠

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لكی (٦٥) ، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لكی (١٧) ، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره خانه

باب‌عالی جاده‌سنده ورخان بك خاننده نومرو ٢٣—٢٦

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلكه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدیلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی کوسترلمك شرطیله بتون یازیلر هرهانکی برغزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مکتوبلرك ، امضالرك واضح و اوقوناقلی اولمسی و آبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

اون آبونه قید ایدن ذاته بر آبونه مجاناً تقدیم اولنور .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — دینی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

صاحب ومدیر مسئول : ع . اشرف ادیب

عدد ٤٩ — ٢٣١ | ٧ ربیع‌الاول ١٣٣١ | پنجشنبه | ٣١ کانون ثانی ١٣٢٨ | جلد ٢ — ٩

خطبه و مواعظ

ایکنجی موعظه

استاد محترم محمد عاکف بك افندی طرفندن

فاتح جامع شریفنده

بسم الله الرحمن الرحیم

« وان لیس للانسان الا ماسعی ... »

[کانون ثانینك یکرمی بشنجی جمعه کونی ، فاتح جامع شریفی لبالب طولمشدی . نمازی متعاقب هرکس بر تهالکله کرسی‌یه صوقولمغه باشلادی . بیکلرجه جماعت بروجد متحسرانه ایله فاضل محترمك کرسی‌یه چیقمسنه انتظار ایدیورلردی . حضرت برمدت صوکره کرسی‌ده کوروندی . بوتون سیمالر اوجهته توجه ایتدی .

استاد ، (قل اللهم مالك الملك ...) آیت جلیله‌سنی اوقودقدن صوکره پارلاق وسلیس بر لسانله ترجمه بیوردیلر . متعاقباً آیت جلیله‌نك ترجمه‌سنه عائد سبیل الرشادك ٢٢٦ نجی نسخه‌سنده مندرج شعرکزینی ترتیله باشلادیلر . فاتحك سقف لاهوتیسی آلتنده ، ادیب محترمك لسان وقارندن وجدان امته سانح اولان بوشعر حزین اوچ بیکی متجاوز موحدینه صمیمی کوز یاشلری دوکدیردی . بومنظرهٔ علوی قارشوسنده حضرت فاضل بر استغراق سماوی ایله جوشدی . بر زمان کلدی که خروشان برقلبك نوحات حزیننه منعکس اولان فاتحك عصر دیده قبه‌لری بیله کورله‌مکه باشلادی . او آنده هردرلو علائق سفلیه‌دن تجرد ایتمش اولان بیکلرجه قلب قبه‌لرده ، دیوارلرده منعکس فریاد ایله هم‌آهنك اوله‌رق :

« الٰهی آلتیوز بیك مسلمان بردن بوغازلاندی ..
« یانان جان ، ییرتیلان عصمت ، آقان سللر بوتون قاندی !
« نه‌معصوم اختیارلر سونکولر آلتنده قیوراندی !
« نه بیکس خانمانلر ایشته ، یانغین ویردیلر ، یاندی !
« شوکوللنمش بیغینلرهپ برر انسان ، برر جاندی !

واویلاسنی تکرار ایدرکن صانکه روم ایلینك ، بومعصوم اسلام دیارینك اوغرادیغی خونین منظره‌لر جماعت موحدینك پیش انظار انتباهنده تجسم ایتمشدی . جماعت آره‌سندن ایشیدیلن درین درین هیچقرقلر توالی ایدرکن حضرت :

« صباح الخیر حریت ، الٰهی ، لیل کون اولدی !
« قاراکلق برهزیمت هرطرفدن رونمون اولدی !
« شهامت کیتدی ؛ غیرت سوندی ؛ قدرتلر زبون اولدی .
« اوموجاموج سنجاقلر نه مدهش سرنکون اولدی !
« سقوطك دهشتندن قلب رحمت ، بلکه ، خون اولدی !

نوحاتیله حقیقی بوتون چیلاقلغی ایله تصویر ایدیبوردی . جماعت آرتق شهقات روحیه‌لرینی ضبط ایده‌مدیلر . روحلر ایکلر ، قلبلر تیترر ، کوزلر حزنلی یاشلر دوکرکن حضرت عاکف :

« اذانلر صوصدی ... چانلریکلدوب طورمقده آفاق !
« یازیق : شرقك سماسندن هلالك کچدی اشراق !
« زمان آرتیق صلیبك دور استیلاسی ، الحاق .
« فقط ، برلرده قالمش حقلرك فردای احقاق ،
« نه طوغماز کونمش ، ای عاجزلرك قدرتلی خلاق !

قطعه‌سنی اوقیوردی . هرکس ناسوتیتدن تجرد ایتمش ، معبدك حریم لاهوتیسنده مجروح ومقهور بروضع ندامتله شاعر محترمله یکزبان اوله‌رق :

« الٰهی ، شرع معصومك شوطوپراقلردی صوك یوردی ...
« ناصیل تأیید قهرك اك رذیل اقوامه اوردووردی ؟
« اوت ، ملتلرك اك قحبه‌سندن ، اوچ لئیم : اردو
« کلوب ناسینه‌مزدن اوردی ، سیرایت هم ، ناصیل اوردی :
« که استقبال ایچون چاربان یورکلر آکسزین طوردی .

قطعه‌سنی تکرار ایدیورلردی .

شیمدی شاعرله برابر بوتون قلوب جماعت غلیانه کلمش ؛ صانکه کوزلرنده : قانلی یاشلر ، اللرنده : جسدلری پارچه‌لانمش مظلوم اسلاملر ، قارنلری دلنمش

بیچاره قادینلر ، ایکی‌یه بولونمش معصوم چوجقلر اولدیغی حالده بارگاه‌اقدسه کلمشلر ، هپ بردن باغیریبور ، فریاد ایدیبورلردی :

« تجلی ایتمدك‌بر کره ، اللهم ، جمالکله ؛
« شو اوچ یوزاللی ملیون روحی‌اولدوردك جلالکله !
« اوطورمش‌اکله‌نیرلرکن‌سنك ـ حاشا ـ زوالکله ،
« نه‌در الحادی‌امهالك اوصامت انفعالکله ؟
« نه‌در اسلامی تنکیلك بومستعجل نکالکله ؟

شیمدی برسکوت عمیق ... جماعت، مجلسك‌روحانیتی ، شعرك‌فسونکار تأثیری آلتنده برطور استغراق آلمشلردی . برقاچ دقیقه صوکرا حضرت شاعرك ، جماعتله برابر بارگاه اقدسه عرض ایتدیکی فریاد تظلم کارانه‌سنه سماوی برصدا شوجوابی ویردی :

« صوص ای دیوانه ! طورماز کائناتك سیر معتادی .
« نه صاندك ؟ فطرتك احکامی‌هیچ دیکلرمی فریادی ؟
« بوکون‌سن کندی کندیکدن امید ایت آنجق امدادی .
« اوت ، سن کندی اقدامکله قالدیر کیت‌ده بیدادی .
« جهان قانون‌سعیك ، باق ، ناصیل برحسله منقادی !
« نه یاپدك ؟ (لیس للانسان الاماسعی) واردی !

حضرت ، معروض قالدیغمز فلاکتلرك ، اوغرادیغمز مصیبتلرك سبب حقیقیسنی تصویر ایدن بو قطعه‌یی ، جزیل ، اویاندیریجی برطور ایله ترتیل ایدرکن بوتون جماعت باشلرینی اوکلرینه اکمش ، بروضع استحیا کارانه ایله تفکره طالمشلردی .

حضرت ، قطعه‌یی اکمال ایدر ایتمز ، آیت‌جلیله‌نك جلالت‌معناسی‌حضورنده برارتعاش خضوعکارانه ایله تتره‌دی ؛ خفیف ولرزه‌دار برسله :
« اوت ، وان لیس‌للانسان الاماسعی ... واردی !»
حقیقتی‌تکرار ایتدکدن‌صوکرابروجه‌آتی‌وعظه‌باشلادیلر. اشرف ادیب]

« لیس للانسان الا ما سعی ... »

انسان ایچون نه بودنیاده ، نه اوته‌کی دنیاده کندی محصول سعیندن ، کندی قازانجندن باشقه برشی یوق . انسان نه اکرسه اونی بیچیور . اکمه‌دن بیچمك اولمیور . ایشته بو ، فطرتك برقانونی ، اللهك برقانونی ، هم‌ده لسان قرآن ایله تبلیغ ایدیلمش برقانونی در .

دیمك ، او دمینکی فریادلرك هپسی بیهوده ایمش ! اویله‌یا ، کیمه دویوره‌جقسك ؟ « یر یك ، کوك یوکسك ! » عاجزك فغاننه قارشی بوتون کائنات حسسز ، بوتون موجودات دویغوسز ! یا سن نه ایسته‌یوردك ؟ باقسه‌ك آهم عجز کدن دم اوریبورسك ؛ هم ، قوجه کائناتی کیفکه رام ایتمك امیدینه دوشیورسك !

عالم ، فضا دیدیکمز شواوجی بوجاغی اولمایان‌بوشلق ایچنده دونوب طوریبور ؛ الله ذوالجلالك ازلده چیزمش اولدیغی خط حرکتی تعقیب ایدوب کیدیبور. هیچ‌بر ذره کندی‌سیرندن، فعالیتندن کری‌طورمیور. یریورویور ؛ کوك یورویور ؛ طاغ‌یورویور ؛ طاش‌یورویور. هیچ‌بری عاطل دکل ، هپسی‌چالیشیور، هرشی‌چالیشیور!.. شوجامد کوردیکمز ، شو جانسز دیدیکمز طوپراق یارادیلیشندن بری عجبا برلحظه اولسون بوش قالمشمی ؟هیهات ! هرکون ، هرساعت ، هرثانیه بیتمز ، توکنمز انقلابلر کچیریبور : بولوطلره صوویریبور ؛ بولوطلردن صو آلیور ؛ صیرتنده‌اوتمر ، اکینلر ، آغاجلر یتیشدیریبور ؛ قارننده معدنلر بسله‌یور ، طبقه‌لروجوده کتیریبور . یاطوپراقدن‌طوغان بومخلوقات‌طوریبورمی؟ اصلا ! اونلرده آنالری کبی متصل چالیشیور . متصل بر طوردن دیکر طوره ، برحالدن باشقه حاله کچیور .

یر ، یعنی بزم دنیامز بویله . یا کوك ؟ او ، بزم دنیامز کبی میلیارلرجه دنیایی کوکسنده طاشیان کوك ناصل‌عجبا ؟ ناصل‌اوله‌جق! اوده طبقی بر کبی . أوت ، بزم پك آزینی کوره‌بیلدیکمز ، آلت طرفی‌ده تخمین ایله بولدیغمز نامتناهی عالملرك‌هپسی یارادلدقلری‌زماندن اعتباراً فعالیته کیرمشلر؛ الی‌ماشاءالله‌اوفعالیتی‌محافظه ایدوب کیده‌جکلر.

بز طوتمش‌ده مخلوقاتدن بحث ایدیبورز . خالق یوقمی ، خالق، ایشته اوده کیفیتی ، صورتی تصور ایده‌میه‌جکمز بر فعالیتله کائناتی اداره ایدوب طورویور ! « یسئله من فی السموات والارض کل یوم هوفی شأن » . الله ذوالجلال هر آن بو کائناته حیات ویریبور ؛ هر آن بر شأن ، بر حادثه وجوده کتیریبور . خلاق عظیم‌الشان قیصه ، لکن بزم تخیل ایده‌میه‌جکمز قدر قیصه ، بر آن ایچون فعالیتی بیراقسه بوتون موجودات آلت اوست اولور .

جناب حق عالمی یالکنز بر کره یوقدن وار ایتمدی . اونك‌خلق دائمیدر . أوت ، الله ذوالجلالك ایکی مختلف تجلیسی وارکه بری موجوداتی یوق ایتمکده ؛ دیکری ایسه وار ایتمکده . آنجق بوایکی تجلیٔ سبحانی آره‌سنده‌کی زمان‌مسافه‌سی بزم عقلمزله اولچوله‌میه‌جك قدر قیصه‌ده اونك ایچون نه اولیور، نه بیتیور، فرقنده اولمیورز .

شمدی ، مادامکه یرچالیشیور ؛ کوك چالیشیور؛ یرلری، کوکلری یارادان الله عظیم‌الشان ، اوفعال‌لمایرید اولان الله عظیم‌الشان یاراتمقدن بر آن فارغ‌اولمیور؛ سن نصل عاطل‌باطل اوطوریبورده حیات اومیورسك ؟ ایشته بوتون کائناتی کوردك : هیچ بر یرده ، هیچ بر ذره‌ده سکون وارمی ، عطالت وارمی ؟ اویله ایسه سکا امکسزجه یاشامق ، چالیشمقسزین نائل مرام اولمق حقنی ، بویله بر امیدی کیم ویریبور؟ مسلمانلق غالبا ؟ بلکه . اویله‌یا ، مسلمانلر اللهك سوکیلی قوللریدر ! ای‌اما ایشته کورویورسك‌که بوعالمده ، بوعالم فطرتده ، بوعالم طبیعتده هیچ سکون یوق . مسلمانلق ایسه فطرتك دینی‌در . بلکه فطرتك کندیسیدر . دین اسلام خاتم ادیاندر . بواعتبار ایله اك مکمل دیندر. (فاقم وجهك للدین حنیفا فطرة الله التی فطر الناس علیها لاتبدیل لخلق‌الله ذلك الدین القیم ولکن اکثر الناس لایعلمون .) جناب الله قرآنده صراحةً بزه بیلدیریبورکه : بو دین ، دین فطریدر ؛ دین حقیقیدر ؛ دین طبیعیدر . لکن انسانلرك چوغی بیلمیورلر ، چوغی غافلدرلرده او پاك دینك ایچنه کندیلرندن بر طاقم فطرته مغایر احکام قاریشدیرمق ایسته‌یورلر .

هپمز بیلیورز ، بدایت ظهورنده اسلام نه حالده ایدی . حجازك برکوشه‌سنده پارلایان او نور مبین یکرمی بش سنه ایچنده دنیالری طوتدی . مثلی کورولمه‌مش اولان بو سرعتك حکمتی نه ایدی ؟

شبهه‌سز دین حقیقی اولمسی ، دین فطری اولمسی . حتی شو حقیقت بو کونکی غرب حکماسنك عندنده بیله مسلمدر . اونلرده بویله سویله‌یورلر . مستشرقلر ایچنده برچوق ناموسلی آدملر وار. دییورلرکه : « باقیورز ، مسلمانلر هر طرفده عاطل ، هر طرفده غافل ؛ چالیشمایورلر . فقط افریقاده ، چینده مسلمانلق آلا بیلدیکنه ایلریله‌یور . بزم میسیونرلریمز بو قدر چالیشدقلری حالده ینه موفق اوله‌مایورلر . دوشوندك ، طاشیندق ، تدقیق ایتدك ، نهایت آکلادق که : مسلمانلق غایت فطری بر دین ایمش . »

فقط دیکرلری اویله سویله‌میورلر : « مسلمانلق ، انسانیته ، مدنیته منافی بر دیندر ، دییورلر . شاهد ایسته‌من . حقیقت میدانده . بوکون بر یوزنده ٣٥٠ میلیون مسلمان وار . بونلر مختلف قطعه‌لرده کومه کومه اوطوریورلر . هپسی محکوم ، هپسی اسیر ، هپسی جاهل . اوچ بوچوق انکلیز هندستانده بوقدر میلیون مسلمانی تحت اسارتده طوتیور ... بو ، نه حالدر ؟ درت بوچوق فلمنك جاواده یکرمی میلیون مسلمانی ایستدیکی کبی قوللانیور ؛ ایچلرندن بری سس چیقارمایور !.. اکر دینکز خیرلی بر دین اولسه‌یدی ، حالکز بویله اولمازدی !.. »

عجبا هانکیسنك دیدیکی طوغرو ؟ معلوم یا بر دینك لهنده ، علیهنده سویله‌مك ایچون اولا اونی تدقیق لازم . یوقسه یالکز اودینه منسوب اولانلرك حالنه باقمق کافی دکل . ارباب انصاف قرآنی ، حدیثی تدقیق ایدییور . بوکونکی مسلمانلرك مسلمانلقله علاقه‌سنی غایت کوشك بولیور . واقعا اویله : مسلمانلق نامنه بزده انجق برقاچ دانه شعاردن قالمش . آلت طرفی بیله‌رك ، بیلمیه‌رك قبول اولنمش بر یغین بدعت !

ای جماعت مسلمین ! بو دین ، دین عرفان ایدی ؛ حال بوکه بز بوکون ملتلرك کـ جاهلی‌یز ! بو دین ، دین شهامت ایدی ؛ دین غیرت ایدی ؛ بز ایسه شو زمانده ملتلرك اك مسکینی‌یز ! اکر دین اسلامك روحنده ـ معاذالله ـ بوکون کوزوکن فنالقلردن برداه‌سی اولسه‌یدی ، مسلمانلق بزه قدر کله‌بیلیرمیدی ؟ البت او امانت کبری چوقدن غائب اولور کیدردی . (فطرة الله التی فطر الناس علیها لا تبدیل لخلق الله ذلك الدین القیم و لکن اکثر الناس لایعلمون .) بز مسلمانلر ، بن اویله کوریورم ، الله ایله پك لاابالی‌یز ! ظن ایدییورزکه : جناب حق اوطوردیغمز یردن ایسته‌ییورمکله خاطرمز ایچون قوانین الهیه‌سنی دکیشدیرر .. زواللی بزلر ! بیهوده یره فریاد ایدوب طورویورز ! ذاتاً الله کوکده ، یرده دکل ؛ هر یرده حاضر ، هر یردن ناظر . (ونحن اقرب الیه من حبل الورید) بزه شاه داماریمزدن دها یقین .

— پك اعلا . بو دعالر نه‌در ؟ هانی بر آز اول « صلوة تنجینا » اوقودق . بونلرك اصلی یوقمی ؟ تأثیری یوقمی ؟

های‌های وار . فقط دوشونملی‌یز : دعا نه‌در ؟ دعا ، الله‌ه رجوعدر . یعنی اوامر الهیه‌یه ، جناب حقك کرك قرآنیله ، کرك پیغمبرینك لسانیله ، سنتیله ، تبلیغ ایتدیکی اوامر الهیه‌یه انقیاد ایتمه‌مك یوزندن متضرر اولان انسانلر تکرار الله‌ه رجوع ایدرسه ، الله‌ك کوستردیکی یولی طوتارسه دعا مقبول اولور . باشقه درلو قبولنه امکان یوق . (لاتبدیل لخلق الله) الله ، نیچون اسلامی کوندردی ؟ چونکه بشریتك سعادتی مطلوب الٰهی ایدی . بوندن اولده برچوق ادیان واردی . فقط اوزمانلر بشریت داها سن طفولیتده ایدی . انسانیت هنوز چوجقدی ، سن کماله ایرمه‌مشدی . بشریت برچوق ادوار ، برچوق انقلابات کچیردی . هر دوره کوره دین کوندرمك لازم کلدی . نهایت جناب حق خاتم الادیان اولمق اوزره بو دینی کوندردی که احکامنه تابع اولانلر هم دنیاده حیات طیبه‌یه ، هم آخرتده نعیم سرمدی‌یه مظهر اولسونلر . أوت ، الله بو دین مبینی بو مقصدله کوندردی . اسلام ، سعی دینی‌در ، عمل دینی‌در ، مجاهده دینی‌در . جناب حق قرآن کریمده نره‌ده « اقیموا الصلوة = نماز قیلیکز » بیورمش‌سه مطلقا آرقه‌سندن « وآتوا الزکوة = زکات ویریکز ! » دییه‌ده امر ایتمشدر . پك اعلا ! زکاتی کیم ویرر ؟ البت ثروتی اولان . ثروت نه ایله قازانیلیر ؟ طبیعی چالیشمق . . اوحالده اك بیوك عبادتی یرینه کتیرمك ایچون بیله سعی لازم . قرآن کریمك برچوق یرنده بزه اتحاد ایله اتفاق ایله ، مجاهده ایله امر بویوریلیور . کتاب الله ، حدیث هپ بزی اتفاقه ، مجاهده‌یه ، جهاده دعوت ایدییور . بو امرلر ناصل ، نه ایله یرینه کله‌جك ؟ شبهه‌سز هپ سعی ایله . اکر اسلامیتك بدایتنده کیلر ، صوکرا کیلر کبی ، بزلر کبی اولسه‌لردی ؛ اوموفقیتلر ، اوخارقه‌لر وجود بوله‌بیلیرمیدی ؟ نه ایدی اوغیرتلر ، نه ایدی او همتلر ؟ هر طرفه کیتدیلر ، فوج فوج اصحاب کرام بوتون دنیایی دولاشدیلر ، اوطورمادیلر ، طورمادیلر ، چالیشدیلر . اوسایه‌ده نه‌لر ، نه‌لر یاپدیلر !

صوکرا ، نه اولدی‌ده بو حاله کلدی عالم اسلام ؟ چینده ، هندده ، مغربده ، مشرقده ، شمالده ، جنوبده ، هر یرده کوریورسکز : مسلمانلر جمود ایچنده ، رخاوت ایچنده ، اویوشوق بر حالده ! تعارف یوق ، تحاب یوق . بربرینی طانیمازلر ، بربرینی سومزلر . شو جماعتك ایچندن هیچ بریمز بیلمه‌یزکه : دنیانك نره‌سنده نه‌قدر مسلمان وار ؟ صوکرا او مسلمانلرك عاداتی ، اخلاقی نه‌در ؛ حتی لسانی نه‌در ؟ یازیقلر اولسون بزه‌که : بربریمزی طانیمق ایسته‌دیکمز زمان بیله ینه فرنکلره ، فرنك کتابلرینه مراجعت مجبوریتنده قالیورز ! بو ، نه‌بیوك ذلتدر ؟ اکلاملی !

هانی ، مسلمانلق براخوت حصوله کتیره‌جکدی ؟ نره‌ده ؟ بوکون مسلمانلر قدر متفرق ، متشتت بر ملت وارمی ؟ هر طرفده مسلمانلق جهالت ، مسلمانلر ایسه سفالت ایچنده محو اولوب کیدییور . ایشته انکلتره‌نك زیر اداره‌سنده‌کی مسلمانلر ! هندده یوزلرجه میلیون نفوس وار . بر قسمی مجوسی ، بر قسمی مسلمان . ایکیسی‌ده عینی عرقدن ، ایکیسی‌ده عینی محیط ایچنده یاشایورلر . انکلتره حکومتی نه‌یاپیور بونلره ؟ مسلمانلره دییورکه : قربان بایرامنده اوکوز کسیك . حالبوکه مجوسیلرجه اوکوز مقدس بر حیوان . بزم مسلمانلرده انکلیزك فسادینه قاپیله‌رق مجوسیلره عناد متصل اوکوز قربان ایدییورلر . مجوسیلر بونی کورنجه کوپلره بنییورلر !

ینه عینی انکلیز طوتیور ، مجوسیلری قیزدیروب جامعلره طوموز قفاسی آتدیریور. بویله ، بویله مجوسیلری مسلمانلره، مسلمانلری مجوسیلره طوتوشدیریور . صوکرا یوق یره بربرینه دشمن کسیلن هر ایکی طرف حکومته، یعنی انکلتره‌یه مراجعت ایدییور ؛ اوده قوشوب مجوسینك‌ده حقندن کلیور ، مسلمانك‌ده ! برآرالق شیمدیکی افغان امیری حبیب‌الله خان هندستانه کیتمش ؛ حالی کوردکدن صوکره مسلمانلره دیمش‌که : — یاهو ! نه یاپیورسکز ؟ قربان ... اوت ، حنفیلرجه واجب . فقط مطلق اوکوزمی اولمق لازم ؟ کچی ، دوه قویون کسسه‌کز اولمازمی ؟ نه‌یه بویله بودالالق ایدوب‌ده انکلیزلرك اکمکنه یاغ سوریورسکز ؟ امیر مجوسیلره‌ده کیتمش ، ایشك ایچ یوزینی آکلاتمش . بردرجه‌یه قدر ایکی فرقه‌نك آره‌سنی بولمش .

چینه‌کیت. اوراده‌ده عینی! نه‌دن ؟ هپ جهل یوزندن. هیچ باشقه برشیدن دکل . چونکه نصرانیت علم ایله پایدار اولمز ؛ مسلمانلق ایسه جهل ایله بقا بوله‌ماز . اویله‌در : خرستیانلغك علمه قارشی یوزی یوقدر ، تحملی یوقدر ؛ مسلمانلق‌ده جهالته ، قابل دکل ، دایانه‌ماز.

هپمز بیلیورزکه، مسلمانلغك عصر سعادته یاقین اولان زمانلرنده شرف ، شان ، شوکت آله‌بیلدیکنه مترقی ایدی . او زمان علمجه، فنجه ، اوقدر ایلریده ایدك‌که جاهل فرنکلر تحصیل ایچون تا اوروپادن قالقوب بغداده کلیرلر ؛ علمای اسلامدن درس آلیرلردی . اندلس مدرسه‌لرنده برچوق قراللر ، برچوق پاپاسلر وقتیله اوقومشلردی . اویله‌در ، دارالعرفان ایدی اوراسی . صوکرا جهالت یاواش یاواش تعمم ایتدی. نهایت، بزده بوحاله کلدك! اکر ال برلکیله بوجهالتك ازاله‌سنه چالیشمازسه‌ق؛ محومز محقق‌در. یوقسه‌یارم تدبیرلرله ایش بیتمز.

حضرت مولانانك شویله برحکایه‌سی وار: فقیرك برینك خراب براوی وارمش؛ چولوغی، چوجوغی اونك ایچنده بارینديررمش . آداجغز هر صباح ایشنه کیدرکن اوه دیرمش‌که : ای اسکی یوردم ، صاقین بکا خبر ویرمه‌دن ییقیلوب‌ده چولوغمی چوجوغمی محو ایتمه‌یه‌سك ! برکون کلیر، باقارکه او ییقیلمش ، اوچ چوجوغنی‌ده أزمش . ییقیق یوردك خرابه‌لری اوزرینه چیقار ، بایقوش کبی اوتمه‌یه باشلار : — بکا خبر ویرمه‌دن نه‌یه ییقیلدك‌ده ، خانمانمی سوندردك ؟ بن سکا هر صباح یالوارمامشمیدم ؟ بوقدر وفاسزلق اولورمی ؟

أوده اوکا دیرکه : — بنی آزارلامه ، بن ، سکا شیمدی‌یه قدر بیکلرجه کره بوعاقبتی اکلاتدم . بنم آرتیق آیاقده دوره‌جق حالم قالمادی ، دیمك ایسته‌دم . لکن نه‌وقت آغزمی آچدمسه سن همان بر آووج چامور طیقادك . دیوارلرمده‌کی چاتلاقلر هپ برر لسان ایدی. فقط بر درلو حقیقتی آکلاته‌مدی . بنی حالمه براقدك‌که سکا حالمی سویله‌یه‌یم !.

ایشته بزم هیئت اجتماعیه‌مز ، بنیان حکومتمزده بویله‌در . نره‌سی چاتلادیسه یاماماغه باقدق : بر آووج چامور طیقادق ؛ اساسه، تمله هیچ باقمادق. نهایت برکون کلدی‌که : آ کسنزین ییقیلدی. تشکر اولنورکه کاملاً ییقلمادی . فقط ینه غفلت کوسترسه‌ك آلت طرفی‌ده ییقیله‌جقدر .

— نه یاپه‌یم ؟

یاپه‌جق شی زمان فوت ایتمیوب چالیشمق‌در ؛ اره‌مزدن نفاقی ، شقاقی قالدیرمق ، بربرمزه صاریلوب ال برلکیله چالیشمق‌در. یوقسه هیچ بر طرفدن امید معاونت بکله‌میه‌لم . برزمانلر اوروپادن سفیرلر کلیرلردی؛ جمعه سلاملغنده پادشاهك اوزنکیسنی اوپمك شرفنه نائل اولمق ایچون آیلرجه استانبولده‌دولاشیرلردی. بوکون ایسه انکلتره خارجیه ناظری مجلس مبعوثانده بزم لهمزه برکلمهٔ طیبه صرف ایده‌جکمی؛ یاخود فرانسه باش‌وکیلی بزه‌قارشی اولان خشونتنی برآز اولسون تعدیل ایده‌جکمی دیه درت کوزله باقوب امیدله‌نیورز ! اول نه ایدك ، شیمدی نه‌یز ، آکلامالی ! فقط بیهوده انتظار ! بوکون جهان ، قوتدن ، ثروتدن باشقه برشیئه بویون اکمز . اونلرك نظرنده الك حقلی : الك زنکین‌در ، الك قوی‌در . عاجزك فریادینی کیمسه دیکله‌مز . حقنه‌قانع دکل که فریادینی دیکله‌سین !

حتی مصر مفتیسی مرحوم شیخ محمد عبده حکایه ایدییور : بر آره‌لق انکلتره‌یه کیتمش. انکلیز حکماسندن مشهور اسپه‌نسر مصردن مسلمانلرك بویوك برآدمی کلدیکنی خبر آلمش . کیدوب کورمك ایسته‌مش. لکن کندیسی خسته ایمش. اونك ایچون شیخی چاغیرمش. شیخ محمد عبده‌ده قالقوب کیتمش . سپه‌نسر ، عبده‌یه چوق التفات ایتمش . براز کوروشدکدن صوکرا صورمش :

— بزم غربی نصل بولدك ؟

عبده دیمش‌که : — افندم، غربی بکا صورمایکز . اونی بن سزدن اوکرنمك ایسترم . سزده بکا شرقی صورارسه‌کز اکلاتیرم .

او وقت سپه‌نسر کمال تأثرله شوسوزلری سویله‌مش : « بوراده انسانیت مع‌الاسف هیچ قالمادی. بشریت ، بشریت متمدنه حسدن ، انصافدن بوسبوتون تجرد ایتدی . بننك حقکی غصب ایدییورم ، چونکه قوی‌یم ؛ سن ازیلوب کیدیورسین ، چونکه قوی دکلسك .. آتی‌یی پك فنا کوریيورم . بز بویله ایسته‌مدکدی. فقط بویله اولیور »

اوروپا مدنیتی برمدنیت فاضله ، برمدنیت حقیقیهٔ انسانیه دکل. فقط نه یاپیلیر ؟ اوکنه دورولماز . ما کنه کسیلمش حریفلر : اوغراشیورلر ، چابالایورلر ، مادی نامتناهی ترقیاته مظهر اولیورلر. صوکراده کلوب بزی أزییورلر ، پارچه‌لایورلر .

بیك نصیحتدن برمصیبت دها مؤثردر ، دیرلر. هایدی ویریلن نصیحتلری دیکله‌مدك .. لکن اوغرادیغمز مصیبتلر بیکی بیله کچدی. اونك ایچون باری بوندن بویله اولسون ضرریمزی تلافی‌یه چالیشه‌لم .

أوت چالیشه‌لم . فقط ناصل چالیشه‌لم ؟ بو ، غایت مهم برمسئله‌در. بوندن یوز سنه قدر اول عینی فلاکت برملتك باشنه دها کلمشیدی . او ملت‌ده حرب ایتمش ؛ پك بویوك رخنه‌لره اوغرامشدی . صوکرا عقلاسی طوپلاندیلر ؛ نه یاپه‌لم، شو مصیبتدن یاقه‌یی نصل قورتاره‌لم ؟ دییه

مشاوره ایتدیلر. حکماسی، سیاسیونی، اجتماعیونی... هر بری بر فکر درمیان ایتدی. کیمیسی : دول معظمه‌دن برینك حمایه‌سنه کیره‌لم ، کیمیسی : اتفاق یاپه‌لم ، کیمیسی اردومزی اصلاح ایده‌لم ؛ کیمیسی تجارت بحریه‌مزی ایلری کوتوره‌لم . دیدی . ایچلرنده اختیار بر آدم واردی. سوز اوکا کلدی. سن نه دیرسك ؟ دیدیلر. « محله مکتبلری یاپه‌لم !» دیدی. حضار کولدیلر. هی سرسم، محله مکتبلری‌می بو فلاکته چاره بوله‌جق ؟ !.. دییه اکلندیلر. فقط او آدم سویلدیکی سوزی بیله‌رك ، دوشونه‌رك سویله‌مش اولدیغی ایچون قالقوب مقصدینی ایضاح ایتدی : افرادی آره‌سنده معارف ابتدائیه تعمیم ایتمه‌ین ملتك نه اردوسی ، نه دوننماسی ، نه تجارتی، نه ثروتی اوله‌مایه‌جغنی ساعتلرجه آکلاتدی . فکرینی‌ده قبول ایتدیردی . چونکه باشلرینه کلن فلاکت مغلوبیتك، صرف کندی تربیهٔ علمیه‌لرینك. کندی عرفانلرینك قارشولرنده‌کی دشمندن دها اشاغی بر سویه‌ده اولماسندن نشأت ایتدیکنی دلائلیله کوستردی. بونك اوزرینه ال برلکیله چالیشدیلر . بو کونکی المانیا میدانه کلدی.

معارف، معارف ! ... بزم ایچون باشقه چاره یوق ؛ اکر یاشامق ایسترسه‌ك هر شیدن اول معارفه صاریلملی‌یز. دنیاده معارفله ، دین‌ده معارفله ، اخرت‌ده معارفله.. هپسی، هرشی معارفله قائم. بزم دینك جهالته تحملی یوق ، جاهللر النه کچنجه محو اولور .

قرآنده ، حدیث پیغمبریده نامتناهی حقایق وار . اونلر نصل میدانه چیقار ؟ علمله ، عرفانله . بوندن اوچ ، درت یوز سنه اول حقیله آکلاشیله‌میان آیات جلیله‌دن بو کون نامتناهی حکمتلر ظهور ایدییور. نه قدر مجهول حقایق بو کون انکشاف ایدییور. اکر قرآن شو کوردیکمز ملتلرك برینك النده اولسه‌یدی ؛ کورورودیکز نه حقایق چیقاریرلردی ؛ بوتون دنیایی مسلمان یاپارلردی . کندی باطل ، محرف دینلرینی نشر ایچون نصل چالیشیورلر . صوکرا بز نه یاپیورز ؟ اونلرك نصرانیتی ، انجیلی مدافعه ایچون ، ترویج ایچون صرف ایتدکلری همتك اونده برینی بز صرف ایتسه‌ك بو کون مسلمانلر بو حالده قالمازدی .

بز، « مسلمانلق » دینجه دینك شکل صحیحنی ، دور اصحابده‌کی شکلنی قصد ایدییورز . شو جهان مدنیت ، براقه‌لم پیغمبری ، عجبا ابوبکر کبی ، عجبا عمر کبی ، عجبا عثمان ، علی کبی ، یاخود دیکر اصحاب کرام کبی آدم یتشدیردیمی ؟ یتشدیره‌بیلدیمی ؟ پك اعلا . اونلر اوسیاستی نره‌ده اوکرندیلر ؟ قبل الاسلام هپسی جهالت ایچنده ایدیلر . دنیانك هجری برکوشه‌سنده اوطوریورلردی . انلری دین اسلام تربیه ایتدی. اوت ، دین اسلام ، دین اسلامك شکل صحیحی .

بو کون دینك شکل صحیحنه رجوع نصل اولور ؟ اوت ، اوده معارفله ، علمله اولور . جهالتله اولماز .

برطاقلری دییورکه : برزمان دینلر ایش کوره‌بیلیردی ؛ مثلا نصرانیت ، بوندن بیك ، ایکی بیك سنه اول انسانیت ایچون بلکه مفید اوله‌بیلیردی؛ فقط آرتق بو کون مضردر . سزك مسلمانلغکزده بویله . بوندن بیك اوچیوز سنه اول ایشه یارایه‌بیلیردی؛ فقط بو کون مانع ترقی‌در ...

بوکا جواب چوق: اوت، سزك نصرانیتکز حقیقةً مانع ترقیدر. نته‌کیم سز خرستیانلغه وداع ایتمه‌دن ترقی ایده‌مدیکز. بز ایسه عکسنه: مسلمانلغه وداع ایتدکدن صوکرا تدنی‌یه باشلادق . کیت کیده بو کونکی حاله کلدك .

مسلمانلغك احکامی فطرتك احکامی‌در . هیچ دکیشمز . فکر بشرك ترقیسی عالم فطرتده یکی برچوق حقیقتلر بولدیغی کبی عینی ترقی ایله‌دین محمدی ایچنده یکی یکی برچوق اینجه‌لکلر کورولور، اکلاشیلیر. نه ایله کورولور ، نه‌ایله اکلاشیلیر ؟ علم ایله ، عرفان ایله . بوتون اجتماعیون آرییورلر ، طارایورلر ، بزم انحطاطمزی ، انقراضمزی هپ عرفانسزلغمزده ، علمسزلکمزده بولیورلر .

بونك ایچون ارتق یاپه‌جق شی : نفاقلره ، شقاقلره خاتمه ویرمك ، ال برلکیله چالیشمق‌در . اولادیمزه اولا برمسلمان تربیه‌سی ویرملی؛ صوکره عصرك علوم نافعه‌سنی ، فنون صحیحه‌سنی اوکرتملی‌یز . هم تربیه‌یه عائله‌لردن باشلاملی‌یز ؛ بونك ایچون‌ده اولا کندیمزی تربیه ایتملی‌یز . بربرمزه قارشی مناسبتسز حرکاتی ، غلظتی ، خشونتی براقملی‌یز . عیاش بر حریفك خلقی مشروبات کئولیه‌دن منع ایتمسی ، هوساتندن واز کچمه‌ین برواعظك خلقی تقوایه دعوت ایتمسی نه‌قدر کولونج اولور، نه‌قدر مسخره اولور ! اولا کندیمز تربیه اولملی‌یز، صوکره اولادمزه دین حقنده بر فکر صحیح ویره‌رك اوقوتملی‌یز . نته‌کیم بزدن یوز سنه اول عینی عاقبتی کچیرن ملت اوقومق سایه‌سنده بو کون بوتون سیاسیات عالمه حاکم اولدی .

مسلمانلق بزه دنیا ایچون بر حیات طیبه وعد ایدییوردی . نه‌یه ویرمدی ؟ ایشته هپ بزم جهالتمز یوزندن . شیمدی‌یه‌قدر بربرمزی آکلامادق، حالاده آکلایه‌میورز . ایشته بو حال، شو منحوس فلاکتی باشمزه کتیردی . چونکه مسلمانلرك هپسی جاهل : عربی جاهل ، تورکی جاهل ، کردی جاهل ، آرناوودی جاهل ... هپسی جاهل . هپمز اغوآته قابیلیورز . عصرلر کچدی بز حالا بر آرایه کلوب‌ده بر ایش کوره‌مدك . بالعکس آیری آیری حرکت ایدرك مملکتك هر طرفنده شورشلر ، فسادلر چیقاردق . حکومت ، اردو بو فتنه‌لری باصدیرمقله یورولدی ، بی‌تاب دوشدی . حریفلرده بینمزه بیندیلر .

دونانما ایچون هرکس باغیردی : بر ، ایکی کمی آله‌لم . آلمازسه‌ق بالقان حکومتلری اتفاق ایده‌جکلر . بر قاچ کمی بو اتفاقه مانع اولور. یونانلیلر اولسون اتفاقه کیره‌مز ...

آدام سن‌ده ! دیدك؛ هیچ بلغارلر یونانلیلرله برده کلیرمی ؟ اوت سنك منطقکه باقارسه‌ق کلمه‌مك ایجاب ایده‌جك ... لکن کلدی ! هم بو کلیشدن بوتون عالم اسلامك باشنه بو قدر فلاکت کلدی . احوالدن هرکیمه شکایت ایتسه‌ك ؛ جواب حاضر :- آه بن نه‌یاپه‌بیلیرم؟

(لا یكلف الله نفساً الا وسعها) بن دیمك اوامرینه اطاعت ایدییوردم . نمازیمی قیلیوردم . استغفار ... بول بول . زكات ... اونی ده ایشته حیلهٔ شرعیه ایله فلان یولنه قویدق . حج ... واقعا كیده‌مدم ، فقط بزم سقانی بدل كوندردم . كیتدی ، كلدی . الله قبول ایتسین. اوك قاپیسنی كچن كون یشیله بویادم . وقتم اولدقجه مسلمانلرك حالنه آجیوردم . نه قدر بویله ایمش . اولوملی دنیا ...

ایشته بزم صوفیلر بویله سویله‌یور . بو طوغرومی ؟ هایدی اولوملی دنیا بویله كیده‌جك ؛ یا آخرتده نه اوله‌جق ؟ « البت بو صیقنتیلرك مكافاتنی كوره‌جكز ، یعنی جنته كیده‌جكز . » بلكه . فقط الله بویله سویله‌میور ، قرآن بویله برشیدن خبر ویرمیور ، هله حدیث هیچ بویله دیمیور .

(ام حسبتم ان تدخلوا الجنة ولما یعلم الله الذین جاهدوا منكم ویعلم الصابرین) جناب حق سزی صیقی امتحانلره چكمدكجه ، سزده صبر وثبات كوسترمدكجه جنته كیررزمی ظن ایدییورسكز ؟ یا كلیش . صوكرا حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم بیوردی كه : (لن تدخلوا الجنة حتی تؤمنوا ولن تؤمنوا حتی تحابوا) « ایمان اولمادقجه جنته كیره‌مزسكز ... » معلوم. فقط الت طرفی وار: « بر بركزی سومدكجه ده مؤمن اوله‌مازسكز. » لكن بن بتون مسلمانلری سوییوردم . قلبمده دین قارداشلریمه قارشی هیچ بغض، نفرت یوق . ایی اما محبت، شفقت كبی شیلر هپ امور باطنیه‌دندر. وجودینه حكم اولنمق ایچون خارجده آثاری ، تجلیاتی كورولمك لازم. یالكز حسیات قلبیه كافی اولسه‌یدی، جناب حق بو نمازلری ، بو اوروجلری ، بو عبادتلری امر ایتمزدی . قلباً بنی طانیك ، بو قدر كافی ! دیردی. حالبوكه بویله دكل . الله بیله احوال قلبیه‌مزی ، احوال وجدانیه‌مزی خارجی اشكال ایله كورمك ایسته‌یور .. او الله كه عالم السر والخفیاتدر .

نقل ایتدیكمز حدیث شریف كوستریور كه : بز مسلمانلر اخوان دینمزی سومزسه‌ك ایمانمز تام اولماز . ایمانمز تام اولمایجه‌ده جنت یوق ! دیمك دنیا اولمدیغی كبی ، آخرتده یوق . هم بوراده خسران ، هم اوراده خسران . ایشته نعوذبالله خسران مبین بودر .

مسلمانلر بویله متفرقمی یاشایه‌جقلردی ؟ (انما المؤمنون اخوة) هانی مؤمنلر قارداش ایدی ؟ هانی مسلمانلر خصمه قارشی بنیان مرصوص اوله‌جقلردی ؟ علیه الصلاة والسلام افندمز بویوریو كه : « دنیاده‌كی مسلمانلرك هپسی بر وجودك اعضای مختلفه‌سی كبیدر. بریسنه برالم اصابت ایتدیمی ، دیكرلری ده دویه‌جقلر. » علیه الصلاة والسلام افندمز : « دنیانك اوبر اوجنده‌كی بر مسلمانه دیكن باتسه بن اونك آجیسنی قلبمده دویارم . » بویوریور .

ایشته دین اسلام نظرنده مدنیت بو ، باشقه دكل . بز جهالتمز یوزندن دینی بو حاله كتیردك . دین ده بزی بو حاله كتیردی . اسلام بر دین مسكنت اولدی .

قناعتی ، توكلی ، صبری ... هپسنی یاكلش اكلادق . سیرت رسولی، سیرت اصحابی كوزتمز اولدق. اصحاب كرام نصل چالیشیورلردی؟ اعلای دین ایچون نه قدر مجاهده‌ده بولونیورلردی ؟ حضرت عمرك اسلامده‌كی موقعی معلوم: ایكنجی خلیفه. حضرت پیغمبرك او قدر التفاتنه مظهر اولمش كه: « بندن صوكرا پیغمبر كلسه‌یدی عمر كلیردی» بیورمشلر. ایشته او حضرت بر كون مدینه‌ده دولاشیركن باقمش : بر آدم پیرتیق پیرتیق البسه ایچنده ، بوینی بر طرفه بوكمش ، سوكلوم بوكلوم طورییور . همان قامچی‌یی حریفك اوموزینه ایندیرمش ؛ دیمش كه : (لاتمت علینا دیننا اماتك الله) « مسكین حریف ! بزم دینمزی بویله اولو شكلنه قویمه ، الله سنی قهر ایتسون . » بو دین ، دین مسكنت دكل ، دین ضرورت دكل ، دین فقر دكل .

هله توكل ... هیچ بزم اكلادیغمز ماهیتده‌می ؟ توكل ، قرآنك كوستردیكی ، حدیثك كوستردیكی توكل ، بوتون اسبابه صاریلدقدن صوكرا اولان توكلدر . نه كوزلدر سعدینك شو حكایه‌سی :

آدمجغزك بری كیجه‌یی قیرده كچیرمك مجبوریتنده قالمش . لكن ییرتیجی حیوانلردن قورقدیغی ایچون بویوك بر آغاجه چیقمش. باقمش، آغاجك دیبنده كوتوروم بر تیلكی یاتیور. بوسقط تیلكی عجبا نه‌ییور، نه ایچییور؟ دیه مراق ایتمش. بر آرالق اوزاقدن بر ارسلان كوزوكمش. اغزنده برده چقال وارمش . آرسلان آغاجك دیبنه كلمش ، چقالی پارچه‌لامش؛ ییه‌جكی قدرییمش، صاووشمش. دیركن، تیلكی ده سورونه سورونه كیتمش، چقالك بقیهٔ وجودینی یمش؛ اینه چكیلمش.

یا ، دیمك كه جناب حق عمل مانده بر مخلوقك بیله رزقنی آیاغنه كوندریور. ایشته كوتوروم بر تیلكی ! فقط ینه آج قالمیور . اویله ایسه بن‌ده آرتیق اوراده بورایه باش اورمقدنسه بر كوشه‌یه چكیلوب متوكل اوله‌یم... حریف اغاجدن اینر، براز كیدر، یولك اوزرنده بر مغاره بولور . ایچنه كیرر . بر كون بكلر، ایكی كون بكلر، كلن كیدن یوق . اوچنجی كون آجلق بیچاره‌نك ایلیكنه ، طامارینه قدر ایشله‌مش ؛ بی‌تاب دوشمش ، اویومش . رؤیاسنده بری كلمش ؛ دیمش كه : — ای بودالا ، قالق ! نه یاتیورسك ؟ وجودك صاپ صاغلام ایكن بو مسكنت نه ؟ ناصیل اولیورده كندیكی سقط بر تلكی منزله‌سنه ایندیرییورسك؟ كیت ارسلان اول‌ده بقیهٔ شكاركه‌باشقه‌لری چكنسون!»

صوكرا یاكلیش اكلادیغمز حقایقدن بری‌ده : صبر . بز ظن ایدییورزكه صبر مذلته تحمل‌در. حالبوكه صبر، قاتلانمق دكل ، شدائد حیاته كوكس كرمكدر. (یا ایها الذین امنوا اصبروا وصابروا ورابطوا واتقوا الله لعلكم تفلحون) صبر ایدیكز ، هم‌ده صبرده دشمنلركزله مسابقه ایدكز ، اونلردن فضله شدائده كوكس كریكز .

قرآنك بو حقایقنی نه ایله اكلایه‌جغز ؟ علم ایله ، عرفان ایله . بز آكلامه‌دن كیدییورز . باری چوجقلرمز آكلاسون . دیمك فلاكت حاضره‌نك اسبابنی تفرقه‌ده بولدق . تفرقه‌نك اساسی ایسه جهالت ایمش .

ای جماعت مسلمین ! بیلیورسكزكه : بوكون حرب وار ، حال

حربده‌یز ، قرنداشـلرمز ، اولادلرمز دشمن قارشوسنده جان فدا ایدییورلر . حکومتك مضایقه‌سی ایسه معلوم . هر کس الندن کلدیکی قدر غازیلریمزه معاونتده بولونملی . زنکینلر چوق ویرمکه قیه‌مادی . فقرا آز ویرمکدن صیقلدی ... اونك ایچون شیمدی‌یه قدر هیچ بر شی اولمادی . اعانه‌یه آز چوق هر کس اشتراك ایتملی‌در . اون پاره‌ده ویریلیر ، اون غروشده ویریلیر ، اون لیراده ویریلیر . هیچ کیمسه دریغ ایتمسون . ناموس اسلامی محافظه ایتمك ایچون هر کس الندن کلن فدا کارلغی یاپسون . طوره‌جق دوشونه‌جك زمانده دکلز .

اللهم انصر الاسلام والمسلمین ، الله انصر الاسلام والمسلمین ، اللهم انصر الاسلام والمسلمین . اللهم فرق جمع الکافرین . اللهم افرغ علینا صبراً وثبت اقدامنا وانصرنا علی القوم الکافرین .

تفسیر شریف

بسم الله الرحمن الرحیم

مَنْ ذَا الَّذِی یُقْرِضُ اللّٰهَ قَرْضاً حَسَناً فَیُضَاعِفَهُ لَهُ اَضْعَافاً کَثِیرَةً وَاللّٰهُ یَقْبِضُ وَیَبْسُطُ وَاِلَیْهِ تُرْجَعُونَ .

ترجمه‌سی

کیم در او آدم که : سوه سوه اللهه اودونج ویرسون ده الله ده او کا قات قات فضله‌سنی ویرسون ؟ الله هم قیصار ، هم ده بول بول باغشلار ؛ ذاتاً دونه‌جککز یرده آنجق اودر .

*
* *

اقراض لغة اودونج ویرمکدر ؛ بوراده ایسه انفاق معناسنه ، بالخاصه مجاهده ومحاربه ایچون صرف ایدلمك اوزره ویریلن پاره اولدیغنی اجلهٔ مفسریندن فخرالدین رازی تصریح ایتمکده‌در . « قرض حسن » حلالندن کندی رضاسیله سوه سوه ویرمك معناسنه کلدیکی کبی ؛ دین ، وطن اوغورنده صرف ایدیلن پاره اولدیغنده مفسرینك الك بیوکلری تصریح ایتمکده درلر .

*
* *

آیت کریمه سورهٔ بقره‌یه منسوبدر . انسان برکره بو نص جلیلك احتوا ایتدیکی معانئ دقیقه‌یی تأمل ایدرسه نه بیوك برحقیقتی تضمن ایتدیکنی بونکله برابر قرآن کریمك نه علوی بر دستور اجتماعی اولدیغنی ادراکده قطعیاً کوجلك چکمز . بوقانون الٓهی‌نك تضمن ایتمش اولدیغی حقیقت قطعیه‌یی مهما امکن افاده ایده‌بیلمك ایچون آیت کریمه‌نك نه کبی برموقعده ذکر ایدلدیکنی بیان ایتمك کافیدر . أوت ، بوندن اول ایکی آیت دها ذکر ایدیلیور که اونلرده : « الم تر الی الذین خرجوا من دیارهم وهم الوف حذر الموت . . ! » ، « وقاتلوا فی سبیل الله . . ! » آیت کریمه‌لریدر . برنجی آیتده امکانك صوك نقطه‌سنه قدر مملکتلرینی مدافعه ایتمه‌رك براقوب قاچان قورقاقلرك نه مدهش برفلاکته معروض قالاجقلری ، نه قدر فجیع برصورتده حق حیاتدن محروم ایدیله‌جکلری پك قطعی برافاده ، غایت مؤثر براسلوب ایله ایضاح ایدلدکدن صوکره ایکنجی آیت ایله‌ده بویله بر فلاکت ألیمه‌یه دوشمه‌مك ایچون دشمن ایله مردانه برصورتده محاربه ومجاهده ایدلمسی ، طوغریدن طوغری‌یه امر ایدیلیور .

فقط یالکز محاربه و مجـاهده‌یی امر ایتمکله ایش بیتمش اولا بیلیرمی ایدی ؟ قطعیاً . چونکه محاربه ایتمك ایچون ایجابات عصره کوره جبخانه ، مهمات حربیه ، البسه . . . لازمدر . بونلر ایسه مطلقا پاره‌یه محتاجدر . کرك اقوام بدویه ، کرك دول مدنیه ؛ بونلرك هر بریسی یاشامق ، ناموسنی ، شرف وحیثیتنی مدافعه ومحافظه ایده بیلمك ایچون قوتلی بولنمغه ، قوتلی بولنمق ایچونده هر حالده پاره‌یه محتاجدر . ایشته بونك ایچوندرکه : حکیم ذوالجلال حضرتلری اولکی آیتلرله « دین » ی ، « وطن » ی محـافظه ایچون محاربه ومجاهده ضروری اولدیغنی بیان ایتدکدن صوکره « من ذا الذی . . ! » آیت کریمه‌سیله‌ده پك مؤثر براسلوب ایله قوللرینی پاره ویرمه‌یه تشویق ایدییور . آیتك بو صورتله ورودی « اقراض » کلمه‌سندن مقصود اولان معنا مطلقا خیره انفاق اولمیوب آنجق ، دینی ، وطنی مدافعه ومحافظه ایچون ویریلن پاره‌لر اولدیغنی پك رعنا برصورتده ایضاح ایتمش اولیور .

هم نه حاجت ! امام فخرالدین رازی حضرتلری « اقراض » دن مراد بالخاصـه محاربه ومجاهده ایچون ویریلن پاره اولدیغنی تصریح ایتـدیکی کبی عمر بن الخطاب‌دن منقول اولان بر تفسـیره ، علامهٔ زمخشرینك بیـانـنه کوره‌ده « قرض حسن » دینی ، وطنی مدافعه ومحافظه ایچون ویریلن پاره اولدیغنی تصریح ایدلمیورمی ؟

بناءً علیه جناب حق ، بو آیت کریمه ایله محاربه‌ده موفقیاتی تأمین ؛ دینی ، وطنی دشمنك تجاوزاتندن صیانت ایتمك پاره‌یه متوقف اولدیغنی بزلره پك واضح بر صورتده بیلدیرمش اولیور . هم‌ده اویله بر اسلوب ایله بیلدیریورکه : ایماندن ذره قدر نصیبی اولانلر بونك هیبتندن هیجانه کله‌رك همتلری حرکت ایتمه‌مك ممکن دکلدر ؛ بوقانون ازلینك تضمن ایتمش اولدیغی حکم الٓهیه‌یی اکلادقدن صوکره أنده ، آووجنده بولنان مال واملاکنی دین ، وطن اوغورنده فدا ایتمه‌مك ایچون انسان مطلقا درکهٔ حیوانیتدن دها دون بر مرتبه‌ده اولملی‌در . چونکه تفصیلات آنفه‌دن مستبان اولدیغی وجهله بو آیتدن مقصد الٓهی محاربه‌ده دشمنه غالب کله‌بیلمك ، دینی ، وطنی قورتارمق ایچون مالاً فداکارلقده بولنمق لازم اولدیغنی اکلاتمق اولدیغی حالده بونی طوغریدن طوغری‌یه انفاق امر ایدن « یا ایها الذین آمنوا انفقوا . . ! » ، « وانفقوا فی سبیل الله . . ! » ، « مثل الذین ینفقون . . ! » کبی اوامر الٓهیه ایله تبلیغ ایتمیورده دها مؤثر براسلوب ایله بیلدیریور که اوده « اقراض » تعبیری‌در .

شبهه یوق که بو صورتله پاره‌یه تشویق؛ طوغریدن طوغری‌یه انفاق ایله امر ایتمکدن داها مؤثر، داها بلیغدر. زیرا « اقراض ـ اودونج » دینیلدیکی کبی بر کره خاطره کلن معناو یریلن پاره‌لر هیچ ضایع اولمه‌دن ویرن کیمسه‌یی بولاجق دیمکدر. مع مافیه بو مقامده بو قدرله‌ده اکتفا ایدلمیور؛ دین، وطن اوغورنده فدا ایدیلن پاره‌لرك؛ بشقه کیمسه‌یه دکل، آنجق جناب حقه اودونج ویرلدیکی، بونکله برابر صاحبلرینه ویردکلرینك مثلی دکل بلکه قات قات فضله‌سی ویریله‌جکی ده سویلنیور: « فیضاعفه له اضعافا کثیرة ـ ان تقرضوا الله قرضا حسناً یضاعفه لکم ـ واقرضوا الله قرضاً حسنا ..! »

طوغریدن طوغری‌یه انفاق ایله امر ایتمه‌یورك بو قدر مؤثر بر اسلوب اختیار ایدلمسنده‌کی حکمت الٓهیه‌یه کلنجه: اوده دینك، وطنك قورتارلمسی، ملت اسلامیه‌نك سلامت آتیسی ایچون آچیلان مجاهده و محاربه‌یه صرف ایدلمك اوزره یاپیلاجق فداکارلغك قطعیا ضایع اولمیه‌جغنی، هرکیم نه ویررسه مطلقا ویردیکندن داها فضله‌سنه مالك اولاجغنی انسانلرك ذهننه یرلشدیرمکدر.

بوراده خاطره کلن برشی داها واردر: عجبا بو اوغورده پاره‌لرینی صرف ایدنلرك مع زیادة کوره‌جکلری مکافات، آخرتده‌می یوقسه دنیاده‌می؟ بعض مفسرین یالکز آخرتده کوره‌جکلر دیورلرسه‌ده بو طوغری برشی دکلدر. بلکه هم آخرتده هم‌ده دنیاده اوفداکارلغك مکافاتنی مع زیادة کوره‌جکلردر. چونکه دین، وطن اوغورنده فداکارلقده بولنانلر عینی زمانده کندی نفسلرینی، کندی حیات شخصیه‌لرینی‌ده مدافعه، کندی ناموس و حیثیتلرینی‌ده محافظه ایتمش اولورلر. زیرا بر ملتك هیئت عمومیه‌سنه قارشی وقوع بولاجق تجاوزدن او ملتی تشکیل ایدن هرفرد آیری آیری متضرردر؛ فلاکت کلدیکی زمان هپسنه بردن کلیر: « واتقوا فتنة لا تصیبن الذین ظلموا منکم خاصة ..! »

اکر « سیروا ..! » امر جلیلنه اتباع ایدرك کرهٔ ارضی طولاشیر؛ ملل ماضیه‌نك تاریخلرینی کوزدن کچیرر، امم حاضره‌نك احوالنی تدقیق ایدرسه‌ك؛ کندی ملیتنی، کندی ناموس و شرفنی محافظه اوغورنده مالنی، جاننی فدا ایتمه‌ین ملتلرك نه قدر ذلیل و مقهور، نصل فجیع بر عاقبته معروض اولدقلرینی یقیناً بیلدیکمز کبی بو اوغورده مالنی، جاننی فدا ایتمکدن هیچ بر صورتله چکنمه‌ین ملتلرکده ناموس و حیثیتنی محافظه ایدرك نصل یوکسك بر موقع احراز ایلدکلرینی، نه مسعود بر حیات کچیردکلرینی البته کورورز: اولکیلر پك رذیلانه بر صورتده استقلال ملیلرینی نصل غائب ایتمشلرسه ایکنجیلرده اونسبتده موقعلرینی تحکیم ایدرك یاشامق حقنه مالك اولدقلرینی بتون کائناته اثبات ایتمشلردر. ذاتاً قانون فطرت، ناموس طبیعت‌ده بونی ایجاب ایدر؛ بونك برشق دیکرینی بولمق قابل دکلدر. « سنة الله التی قد خلت من قبل ولن تجد لسنة الله تبدیلا. »

غنی عن العالمین اولان قادر مطلق حضرتلری کندیسنی « مستقرض » مقامنده کوسترن بر اسلوب وجیز ایله بزلری اعانه‌یه تشویق ایتدکدن صوکره « والله یقبض ویبسط » بیوریور. اوت، نه قدر طوغری! الله، فطرتك لا یتغیر قانونلرینه مخالف حرکتده بولنان نیجه ملل واقوامك اللرنده اولان مال واملاکی آلارق اونلره رزق قپوسنی دارالتدیغی کبی، او قانون داخلنده حرکت ایدن ملتلره‌ده پك چوق مال واملاك، ملك ودولت احسان ایلمشدر. « ... تؤتی الملك من تشاء وتنزع الملك ممن تشاء وتعز من تشاء وتذل من تشاء ..! » . دها صوکره‌ده « والیه ترجعون » کلام بلاغت التسامیله ختم مقال ایدلمه‌سی نه قدر معنیداردر. زیرا هپمزك دونه‌جکمز بر آنجق اودر. بو رجوعی شیخ محمد عبده شویولده ایضاح ایدییور: اللهه رجوع ایکی صورتله اولور: بری دنیاده دیکری عقباده‌در. دنیاده رجوع؛ اللهك هرشی حقنده‌کی لایتغیر اولان قانونلرینه رجوع ایدرك ساحل سلامته چیقمق او قانونلر داخلنده حرکت ایتمکه متوقف اولدیغنی ادراك ایتمکدر. عقباده‌کی رجوع ایسه (یوم لا تملك نفس لنفس شیئاً والامر یومئذ لله) نص جلیلنك سری ظاهر اولمقدر.

خلاصه: جناب حق؛ ترجمه و تفسیری صددنده بولندیغمز آیت کریمه ایله دینی، وطنی قورتارمق پاره‌یه متوقف اولدیغنی، و بو اوغورده ویریلن اعانه‌لرك صرف کندیسنه ـ همده اودونج ـ ویرلدیکنی پك واضح، غایت مؤثر بر صورتده بیان ایدییور. بو بزم ایچون نه قدر بختیارلقدر؛ اکر وحدانیت الٓهیه‌یه اعتقادمز وارسه، « قرآنك الله کلامی اولدیغنی اینانیورسه‌ق، رضای باری‌یی تحصیل ایتمك ایسته‌یورسه‌ق؛ دینمزی، وطنمزی قورتارمق ایچون بوکون هرشیئمزی فدا ایتملی‌یز. اکر بویله‌یاپمازسه‌ق هم دنیاده هم آخرتده رذیل ورسوای اولاجغمزده قطعیاً شبهه ایتمه‌ملی‌یز. « لن تنالوا البر حتی تنفقوا مما تحبون ...! » ، « ها انتم هؤلاء تدعون لتنفقوا فی سبیل الله فمنکم من یبخل ومن یبخل فانما یبخل عن نفسه والله الغنی وانتم الفقراء وان تتولوا یستبدل قوماً غیرکم ثم لا یکونوا امثالکم . »

آقسه‌کیلی

احمد حمدی

فلسفه

اخلاق اسلامیه‌نك اساسلری

٨

واقعا اوروپالیلرك حقمزده سوء ظنی جالب اولان انحطاط وتدنیمز، کندیلریله مسابقه‌ده‌کی عجز عارض و موقتمز ظاهر حالده آنلره حق ویردیره‌جك کبی کورونور. وشوکت سابقه‌مزی الدن قاچیردیغمزدن طولایی بزی نقدر تعییب ایدرلرسه اعتراض ایتمك المزدن کلمز. بوکبی اعتراضات بزم ایچون بلکه مجد سابقمزه عودت ایچون بر تازیانهٔ

تشويق اولور . يالكز بو تزل وانحطاطى عقيدۀ اهل اسلامدن منبعث برامر ذاتى كبى تلقى ايدرلرسه پك زياده ياكلدقلرينى اخطاره ينه كندمزى بورجلى عد ايده‌رز . زيرا بودين ايله على وجه الكمال عامل اولانلرك ، ايى مسلمانلرك عددى غالب اولديغى مدتجه مسلمانلر ترقى ايتمش وامر برعكس اولدقدن صوكره بو عاقبت الميمه كرفتار اولمشلردر . مسلمانلر سعى وعملى ترك ايتمشلر ، توكل فضيلتنى سوء استعماله اوغرامشلرسه قباحت دينلرنده دكلدر . حضرت پيغمبر توكلى بزه بويله اوكرتمه‌مشدر . بالعكس «اعقلها وتوكل» بويورمشدر.

محقق اولان برشى وارسه اوده قدره ايمان عقيده‌سندن مسلمانلرك انكشاف مدنى وسياسى وعلمى واخلاقى اعتباريله پك چوق استفاده ايتمش اولمه‌لريدر . دولت اسلاميه‌نك برعصر ايچنده معلوم اولان درجه‌ده حدود استيلاسنى توسيع ايتمه‌سى بو ايمانك بخش ايتديكى عزم ومتانت سايه‌سنده حاصل اولمشدر . مسلمانلرك ينه بوقدر مدت ايچنده امبلك و بداوت عالمندن الك مدنى اقوامك نه‌ت حضارتنه نائليتلرى ، ينه بو سايه‌ده اولمشدر . علوم وفنونده بوكونكى اوروپا علماسنك وقتيله استادلغنى احراز ايتملرنده دخى بو مبدأ عالينك دخل كليسى اولديغنه شبهه يوقدر . هله ساحۀ اخلاقده قدره ايمانك كوستره بيله‌جكى تأثيرات خوارق نمايى كورمه‌مك نفوس بشريه‌يى پك آز تتبع ايتمش اولمق ديمكدر. سخاو ايثار، شجاعت عسكريه ومدنيه، مصائبه قارشى صبر وتحمل ، منفعتى وحتى حياتى استحقار كبى خصائل بركزيده‌يى مرتبۀ علياى كماله ايصال ايتديرمكده بويله برايمانك كوستره بيله‌جكى فوق العاده لكلرى يالكز خاطره كتيرمك كافيدر .

*
* *

فلسفه‌نك اخلاق ايچون وضع ايتديكى ايكنجى مبدئك ، يعنى وظيفه تصوريننك‌ده نظر اسلامده‌كى موقعنى تعيين ايده‌لم .

اولا شونى سويليه‌لم كه عقله نظر شريعتده حائز اولديغى موقع بالاترين احترامى هيچ بردين ويرمه‌مشدر . دين اسلامك اساسلرينى قبول كيفيتى سربست مناظره ومناقشه نتيجه‌سى اولمق آنك الك مهم اساسلرندندر . ايمان دنيلان شى برامر قلبى ايسه‌ده هرحالده استحسان عقلى ثمره‌سى اولمق ايجاب ايدر . علماى اسلامك قسم اعظمى مقلدك ايماننه پك‌ده اوقدر خوش برنظرله باقمازلر . قرآن كريمده : «لا اكراه فى الدين قد تبين الرشد من الغى = دينى قبول ايتديرمك ايچون زورلامق يوق . زيرا رشد ايله غى ، طوغرولقله اكريلك يوللرى آرتق تماماً تبين ايتمشدر . سورۀ بقره آيت ٢٥٧» ، كذلك ديكر برآيت كريمه‌ده : ليهلك من هلك عن بينة ويحيا من حى عن بينة = ... تاكه ايچلرندن هلاك اولاجق وارسه بيله بيله هلاك اولسون ، حيات بولاجق‌ده وارسه بيله بيله حيات بولسون . سورۀ انفال آيت ٤٤» بويورلمشدر .

اصول ايمانيه حقنده عقولى اقناع ايچون وارد اولان آيات كريمه‌يى غزالى يدى يوز اللتمش اوچه ابلاغ ايديور. بونلرى تعداد ايتمك اوزون كيدر . هله بركره شو احاديث نبويه‌يه باقالم : — «دين المرء عقله ومن لاعقل له لادين له = انسانك دينى عقليدر . عقلى اولميانك‌ده دينى يوقدر .»

— «قوام المرء عقله ولادين لمن لاعقل له = انسانك قوامى عقليدر . عقلسزك‌ده دينى يوقدر.»

— «افلح من رزق لباً = عقل ايله مرزوق اولان كيمسه فلاحى بولمشدر .»

— «ابن آدم اطع ربك تسمى عاقلا ولاتعصه فتسمى جاهلا = اى آدم اوغلى ! ربكه اطاعت ايت كه سكا عاقل دينلسين . اوكا عصيان‌ده ايتمه . يوقسه جاهل دييه آكيليرسك .»

— «ان الله تعالى يبغض المؤمن لذى لازبرله = الله تعالى عقلى اولميان مؤمنى سومز .»

— «ما اكتسب مكتسب مثل فضل علم يهدى صاحبه الى هدى اويرده عن ردى ولااستقام دينه حتى يستقيم عقله = هيچ برمكتسب صاحبنى هدايته واردیراجق ياخود هلاكدن قورتاراجق برزيادۀ علم قيمتنده برشى قازانماز. هيچ بركيمسه‌نك دينى‌ده عقلى مستقيم اولمادقچه مستقيم اولاماز .»

— «انا الشاهد على الله ان لايعثر عاقل الارفعه ثم لايعثر الارفعه حتى يجعل مصيره الى الجنة = الله طرفندن شوكا شاهدم كه عاقلك صوك يرى جنت اولونجيه قدر هيچ بردفعه آياغى قايمازكه الله تعالى اونى قالديرماسون .»

— «لايعجبنكم اسلام رجل حتى تعلموا ماعقدة عقله = بر كيمسه‌نك مسلمان اولماسى اوكيمسه‌نك عقدۀ عقلى يعنى درجۀ عقلى معلومكز اولمادقچه اوقدر خوشكزه كيتمه‌سون .»

— «الجنة مائة درجة تسعه وتسعون لاهل العقل ودرجة لسائر الناس الذين دونهم = جنت يوز درجه‌در . بودرجاتك طقسان طقوزى اهل عقل ايچون ، بردرجه‌ده آنلرك دوننده اولان سائر ناس ايچوندر .»

— «ياعلى اذا تقرب الناس الى الله بانواع البر فتقرب الى الله بانواع العقل تسبقهم بالدرجات والزلفى عند الناس فى الدنيا وعند الله فى الآخرة = ياعلى ! خلق الله تعالايه انواع برايله تقرب ايدرسه سن انواع عقل ايله تقرب ايت كه آنلره دنياده عند الناس و آخرتده عند الله درجات عالياته سبق ايده‌سك .»

— «ان لله خواص يسكنهم رفيع الدرجات لانهم كانوا فى الدنيا اعقل الناس كانت همتهم المسابقة الى الطاعة وهانت عليهم فضول الدنيا وزينتها = الله تعالانك برطاقم خواصى واردركه دنياده اعقل ناس اولدقلرى ايچون آنلرى الك يوكسك درجاتده اسكان ايده‌جكدر . بونلرك دنياده‌كى همتلرى طاعته مسابقت جهتنه مصروف ايدى . فضول دنيا ايله زينتى نظرلرنده حقير ايدى .»

— «الناس يعملون بالخير وانما يعطون اجورهم على قدر

عقولهم = خلق خیر ایشلرلر. آلاجقلری اجرایسه آنجق عقللرینك مقدارینه کورهدر . »

عقلك هیچ برشی ایله قابل وزن وقیاس اولمیان قیمت علیاسنی نبی مکرممز (صلی الله علیه وسلم) ایشته بو کبی سوزلرله تقدیر ایدیور. ایمانك اساسی ومستندی بزده عقلدر . کرك وجود باری یه وکرك نبی اکرم حضرت محمد صلی الله علیه وسلمك رسالتنه وتبلیغات نبویهنك طرف حقدن وارد اولدیغنه ایمان ایدن هر مسلمان هر حالده طریق استدلاله مراجعتله بو حقیقتلره قانع اولیور . استدلالاتك ضعف وقوتی ، شکل وصورتی متخالف اولسهده اساس ایمان هیچ بر وقتده برنوع استدلاله مستند اولقدن خالی قالماز .

کذلك دین اسلامده عقله غیرمنکشف اسرار ایمانیه یوقدر. هیچ بر کیمسهیه « عقلك آلسون آلماسون هر حالده ایمان ایله مکلفسك . مسائل ایمانیهیی مناقشهیه عقلك صلاحیتی یوقدر » دنیلمهمش ودنیلهمز. او درجهده که دلالت عقل ایله ، الك قطعی استدلالات ایله ارکان ایمان حقنده قناعت وجدانیه ؛ قرآنك وحی ، حضرت محمدك (صلی الله علیه وسلم) نبی مرسل اولدیغنه اطمئنان حاصل اولدقدن صوکره بیله نصوص شرعیه ایله دلیل قطعیٔ عقلی بیننده بر تعارض موجود اولدیغی کورولسه دائما نص شرعیی تأویل ایتمك جهتنه کیدیلیر. بو کبی احوالده بوتون علمای اسلامك اتفاقی اوزره اصل ایمان استدلال عقلی یه استناد ایتدیکی ایچون نصی تأویل ایله ظاهرندن متبادر اولان معنانی ترك ایتمك لازم کورولمشدر. زیرا بو تقدیرجه نصه اعتبار ایتمك اصلی فرعه فدا ایتمکدر دیورلر . دین اسلامك وظیفهٔ تمدنیهسنی او قدر سرعتله حسن ایفا ایتمهسندهکی حکمتی ؛ دول واقوام نصرانیهنك او منتظم ومعظم تشکیلات ایله او قدر فداکارلقلرله آسیا وآفریقایه سوق ایتدکلری دعاة انجیل اردولرینك [۱] مساعی ومشقتلریله هیچده متناسب اولمایان موفقیات جزئیهیه مقابل دین اسلامك تشکیلاتسز ، میسیونرسز ، پارهسز ، پولسز اولهرق انتشار سریعندهکی سری ایشته بوراده آراملیدر. بری عقلی مخاطب ایدییور ، دیکری حسی . بری دلائل منطقیه ایله اقناعه چالیشیور ، دیکری اسراردن بحث ایدیور . ینه بوندن طولاییدر که اوروپاده فلسفه ایمانی ضعفه اوغراتمش ، دینه قارشی بر عداوت بیله اویاندیرمشکن شرقده فلسفه ایله اشتغال ایدنلر ینه دین علماسی اولمش وعلم کلام فلسفه ایله هم دست وفاق اولارق حقایق ایمانیهیی تأیید ایتمشدر .

احمد نعیم

[۱] صوك یاپیلان بر ایستاتستیقه نظراً اوروپا وآمریقا میسیونرلرینك نشر انجیل اوغورنده صرف ایتدیکی مبالغ سنوی بش بچق ملیون انکلیز لیراسنی متجاوزدر .

مقالات

هر کس کندی وظیفهسنه

روم ایلی یی ، هر کوشهسنده شهامت قومیهمزك مبجل بر خاطرهسنی ، هر بقعهسنده مقدسات دینیهمزك لایموت بر آبدهسنی صاقلایان بردلربا قطعه یی ؛ باشدن باشه ، بدبخت معصوملرك کوزیاشلری ، طالعسز اسلاملرك آل قانلریله صولایان یکرمنجی عصرك قانلی جنوارلری آوروپاده بقای سلطنتمزك صوك یوردی اولان ادرنه یی ده چیکنهمك ، بو اسلام ایالیٔ ده صلیبك کابوس مظالم باری آلتنده ئهزمك ایستیورلر.

یادی ابدیاً قلبلریمزی پرخون ایدن فاجعهدار زمانلرده سلیمك ، فاتحك لرزهدار روحلرینه ؛ خدا پسند حماستلریله ؛ بر نفخهٔ امید وتسلیت اتحاف ایدن ادرنه قهرمانلرینك حیرت انکیز مقاومتلرینه رغماً بو آهنین قلعهمزیده المزدن آلمغه چالیشیورلر .

ادرنه ، خارقهنما بر بسالتله بلغار وصرب جانیلریله دیدیشیرکن دیکر طرفدن حق وعدالت نامنه هر نه وارسه آیاقلر آلتنه آلان بتون بر قطعه ، بتون بر هیئت صلیبیه ، بو قهرمانلرك شایستهٔ تکریم حماستلرینه بیله حرمت ایتمکسزین ، اجدادمزك خاطرات حزینه ، دینمزك آبدات مقدسهسنه مأمن اولان بو اسلام بلدهسنی دشمنه تسلیم ایتمهمزی ، دها آچیقجهسی انتحاره قرار ویرمهمزی مصرانه تکلیف ایتمکدن حیا ایتمدیلر .

تبلیغ بوندن عبارت دکلدی : تکلیفلرینه موافقت کوسترمدیکمز تقدیرده ؛ صوك ملاذ ملیمز اولان اناطولی وسوریهنكده تهلکهیه معروض قالهجغی تهدیدنیده ایلری سورمشلردی !.. بو صورتله او وقته قدر ظاهری بر نقاب آلتنده کیزلهدکلری احتراصات ردیئهایله لوث دار اهل صلیب تعصبنك مستکره چهرهسنی کوسترهجك قدر ایلری وارمش اولیورلردی .

بوتون بو طرز فکیریٔ تعصبه قارشی قوجه آوروپاده آنجق بر قاچ ناصیهٔ بلند اعلان عصیان ایدهبیلدی ، مع التأسف بونلرك ده صدای حق کویانهسی غلغلهٔ احتراصات آرهسنده سونوب کیدییور ، مدنیت عصریهنك کرسیٔ حشمتی اولمق ادعاسیله چیرپینان بر عتیقك بو یوصونلی قطعهسی ظالملری آلقشلایان کلبانك شاباش وتقدیر ایله طولیور . تاریخ انسانیت وعدالت ، بشریتی بو درکهلره سقوط ایتدیرن محترصلره قارشی ابدیاً لعنتلر ، نفرتلر یاغدیرهجقدر . فقط ، افسوس که . . .

فردینانداك قرون ماضیه هونیادلرینی اوتاندیران معهود اعلان حرب بیاننامهسنك مدنی آوروپانك سیمای عرفاننده بر چین جبین ، بر اشمئزاز استکراه تولید ایتمسی شویله طورسون بالعکس بعض محافلده تقدیرانه بیله مظهر اولدیغی دوشونیلورسه شویلانجی مدنیته ، بو حالی کوروب طوریرکن حالا صاچهلایان شرقلیلره سیلمم نهنام ویرملیدر ؟

مذاکرات صلحیهنك انقطاعی متعاقب جنرال (صاووف) طرفندن

بلغار اردوسنه خطاباً نشر ایدیلن و (تورکلر دکزك اوبر طرفنه قوغولملیدر) جمله‌سیله ختام بولان ملوث پاچاوره بلغارلرك طینتنده مکنوز اولان دنائتی، بزه قارشی بسلدکلری کین لایموتی بوتون جهانه اعلان ایتدی .

بز بو حقیقتی آکلامق ایچون بویله بر اعلانه محتاج دکلدك : روم ایلینك زمردین اووه‌لرینی ، شکوفه‌دار وادیلرینی، خروشان نهرلرینی، یتیم چوجقلرك ، طول قادینلرك ، آق‌صقاللی پیرلرك خون‌معصوملریله بویایان بلغار جانیلری شو اوچ درت آی ظرفنده ارتکاب ایتدکلری خونخوارلقله بونی پك فجیع بر صورتده کوستردیلر . واسع بر اسلام دیاری اولان روم ایلی‌ده بوکون دکزك اوبر طرفنه قوغیله‌جق کیمسه قالمامش اولدیغنی آوروپا حالا بیلمك ایسته‌میورسه (صاووف) پك اعلا بیلیر .

صاووف معهود بیاننامه ایله اهل‌صلیبی، عثمانلیلری استانبولدن، درتیوز میلیون اسلامك کعبهٔ توجهی اولان مقر خلافتدن طرد ایتمکه دعوت ایتدیکی شبهه‌سزدر . قلبکاهندن اوریلان بر وجودك یاشایه‌میه‌جنی طبیعی اولدیغندن بزمله برابر عالم اسلام واسلامیت‌ده کوچوب کیده‌جك !.....

پترسبورغده انتشار ایدن (رەچ) غزته‌سنك برنسخه‌سنده، روسلرك استیلا ایده‌مدیکی مقام خلافت، بلغار چاری طرفندن ضبط ایدلدیکی تقدیرده صلیب اردوسنی هانکی مقامه منسوب روحانیلرك استقبال ایده‌جکنه ؛ آیاصوفیه‌ده ایلك آیین ، رؤسای روحانیه‌دن هانکیسی طرفندن اجرا اولنه‌جغنه دائر مقامات روحانیه آره‌سنده پك خفی ومهم بر مناقشه جریان ایتدیکنه دائر وقوعبولان افشاآتی صاووف وفردیناند بیاننامه‌لرینك محافل عائده‌سنده نه قدر درین ، وامنیت بخش ایزلر براقش اولدیغنی پك کوزل اکلاتیور !!...

(رەچ) غزته‌سنك شوافشاآتی درین درین دوشونه‌لك وطنی، ناموس ملتی ، دین اقدسی قورتارمق ایچون نه عظیم فداکارلقلر اختیارینه مجبور اولدیغمزی تقدیر ایتملیز .

بوکون عثمانلی اردوسی کندیسنه توجه ایدن وظیفهٔ مقدسه‌نك ایفاسنه عزم ایتمش ، عنایت سبحانیه ایله بحق‌ده ایفا ایدییور . فقط تهلکهٔ عظیمه‌نك دفع ایدلمسی ، حرب قازانیله‌رق وطن و دینك قورتارلمسی یالکز اردونك جانسپارانه غیرتیله تأمین ایدیله‌مز .

اردو میدان معرکه‌ده دشمنله چارپیشه‌رق ، ملتك حیاتی ، وطنك استقبالی ، دولتك استقلالی ، دینك قدسیتی صیانته حصر غیرت ایدرکن ملت‌ده هر خصوصده کندیسنه ظهیر اولملیدر .

بوکونکی مدهش فلاکتدن بزی قورتاره‌جق آنجق ینه بزم غیرتمز ، بزم همتمزدر .

ملت ، (وجاهدوا فی سبیل‌الله باموالکم وانفسکم = مالکزله ، جانکزله الله یولنده جهاد ایدیکز) فرمان یزدانیسنه توفیقاً وظیفه‌سنی حقیله ایفا ایدرسه امین اولملیدرکه نصرت الٓهیه اردومزك افق شهامتنده تجلی ایده‌جکدر .

ألی سلاح طوته‌بیلان فداکاران ملت مادر وطنی دشمنك قانلی پنچه‌لرندن قورتارمغه قوشارکن ، اغنیای امت‌ده کیسه‌لرینی آچملی ، وطنك جریحه‌لرینی صارمق ایچون اقتضا ایدن مبالغی اعطادن چکنمه‌ملیدر .

دون تحت تابعیتمزده ایکن بوکون یوزمزه قارشی تحمل ناپذیر تحقیرلر،تهدیدلر صاووران دشمنلرمزدن اولسون عبرت آلملیز : صوفیه‌ده بولنان اجنبی مخبرلرك اشعاراتنه نظراً بلغارستانده اون یدی یاشندن یوقاری هیچ بر فرد قالمامش ، جمله‌سی میدان حربه قوشمشلر . زنکینلر ، قاصه‌لرینی آچه‌رق اللرنده اولانی احتیاجات عسکریه‌نك تسویه‌سی ایچون حکومتلرینه بذل ایتمشلر . قادینلر ، قیزلر کیجه کوندوز عسکره ملبوسات وسائره اعمالیله مشغول اولیورلرمش ! مخبرك بو اشعاری حربك نه صورتله ونصل قازانلمش اولدیغنی بزه پك کوزل آکلاتیور. زنکینلریمز ، تترەك اللریله کیسه‌لرینی آچمق خصوصنده تردد ایدرکن دون یوز بیکلرجه لیرالره مالك اولدقلری حالده بوکون اکمك پاره‌سی بوله‌میان روم ایلی بدبختلرینك منظرهٔ فجیعه‌سنی کوزاوکنه کتیرملیدرلر.

درامه وقواله جهتلرنده بلغارلرك اشراف ومعتبران اسلامیه‌دن یالکز نقد اوله‌رق جبراً آلمش اولدقلری مبالغك ایکیوز آلتمش بیك لیرایی متجاوز اولدیغی سلانیکدن اشعار اولنیور . حالبوکه بوبدبختلرك ناموس وشرفلری‌ده چیکنه‌نمش، أولرنده ، قوناقلرنده بولنان اشیالری یغما ، املاك غیر منقوله‌لری‌ده جبراً غصب ایدلمش اولدیغی، اکثریسنك جکرپاره‌لری کوزلری اوکنده باربارجه‌سنه بوغازلاندیغی‌ده دوشونیلور ایسه فجاعت یوره‌کلری پارچالایان بوتون دهشتیله تجلی ایدر .

وقتیله دونمایه بذل معاونتده بخل کوسترلمه‌مش، ملت آوه‌روف کبی ایکی سفینهٔ حربیه آله بیله‌جك اعاناتده بولنمش اولسه‌یدی شبهه‌یوق‌که بوکون ذلت و حقارت آلتنده أولن مسلمانلر بوفلاکتلری کورمیه‌جکلردی !

ناموسك ، دینك ، وطنك ، حیاتك ؛ بی امان مفترسلرك قانلی چیزمه‌لری آلتنده مقهور و ذلیل چیکنندیکنی کورمه‌مك ، دین و ناموسله برابر بوتون ثروت وسامان‌ده غصب ایدلدکدن صوکره بوغازلانمق سعادتنه بیله مظهر اوله‌میه‌رق أذان محمدی یرینه چان سسلری طنیندار اولان معابد قاپولرنده سورونه‌رك دشمنلردن رذیلانه اکمك پاره‌سی دیلنمك مجبوریتنده قالمامق ایچون بوکون ألمزده ، آووجمزده اولانی ویرمکده اصلا تردد ایتمه‌ملی یز . لعنت ومقهوریت ابدیه‌دن آنجق بوصورتله قورتیله‌بیلیرز .

اردو وظیفه‌سنی ایفا ایدییور ، ملت‌ده کندینه توجه‌ایدن وظائفك حسن ایفاسنه قوشمه‌لیدر .

م . شمس‌الدین

سیاسته متعلق آثار اسلامیه

بر قاچ گون اول اذکیادن بر محرر ایله گوروشدم . اسلافمزك آثاری حقنده بر مجلسده طویدیغی شیلری نقل ایتدی : گویا آثار مذکوره‌نك اك چوغی ، صرف ، نحو ، منطق ، معانی ، کلام ، فقه وبوکا مماثل فنلرك اصول وقواعدینی شرح وبیاندن و قسماً‌ده فائدهٔ نشریه خلافنده ادعا واظهار فضیلته متعلق مباحثدن عبارت ایمش ! اداره‌یه، سیاسته اجتماعیاته دائر هیچ براثرلرینه تصادف اولنمیورمش! علم احوال‌کتب ایله‌اشتغال ایتدیگم جهتله بوبابده مطالعه‌می صوردی: مستحضراتمه بناءً آثار اسلاف حقنده‌کی ظن واقعك طوغری اولمدیغنی‌وبوکا دلیل‌قطعی اولمق اوزره نتیجهٔ تتبعات حاضره‌می حاوی برجدول مدونات نشر ایده‌جکمی کندیسنه سویلدم . واقعا صحافلرده وسائر کتابجیلرده اوکبی افکاره صاپانلری الزامه مداراوله‌جق آثاره چوقلق تصادف اولنمیور . فقط برکره ارباب خیرك یادگار قیمتداری اولان حزائن نفائس اطلاقه شایان بولنان عمومی وخصوصی کتبخانه‌لره دوام وتتبعاته اقدام اولنسون ، قواعد علوم ایله برابر سیاسی ، اداری، اجتماعی هرقسمده گوریله‌جك مدونات ، فرط حیرتی‌موجب اولور . نه چاره‌که تتبعات وترقیاته خواهشکر اولانلر ایچون هر درلو آثاری تدارك ایتمك، کتبخانه‌لرده وقت گچیرمك بك‌ده ممکن اولمدیغی جهتله مؤلفات سالفه‌نك انواع و اجناسنه پیدای اطلاع بالطبع قابل اوله‌ماز؛ بوسببله اسلافك اخلافه نعم‌موروثه‌سی اولان آثار برگزیده‌لری حقنده هر کس ایچون بر فکر واسع حاصل اوله‌میور . گرچه زمانمزده اقتصادی ، سیاسی ، اجتماعی ، حقوقی ، بر چوق آثارك ساحهٔ تألیفاتی تزیین ایتمکده اولدیغی گوریلیورسه‌ده بونلر ارباب تتبعی مستفید ایتمکله برابر تزاید معلوماته، انکشاف‌افکاره خادم اولان او مثللی مدونات سابقه‌نك مطالعه‌سی‌ده آیریجه تنویر افکاری موجب اولور . ایشته ترقیجویان وطنه برخدمت ناچیزانه اولمق اوزره او محرره ویردیگم سوزی یرینه گتیرییور ، شمدی‌یه قدر فنون مبحوثه حقنده مطلع اوله‌بیلدیکم آثار اسلافك اسملرینی حاوی بر وجه‌زیر بر جدول نشر ایدییورم . اشبو فنونه متعلق اولوب دائرهٔ اطلاعمه وصولی میسر اوله‌میان دها بر چوق اثرلرك موجود اوله‌جغی‌ده شبهه‌سزدر . بونی‌ده سائر خادمین معرفت تدقیق و ارائه ایدرلرسه اخلافه برهمت معارفندانه ایفاایتمش اولورلر . جدول مذکوره‌سرلوحه اتخاذ ایتدیگم شومقاله‌جك ، درسعادتده وطشره‌ده وجودلریله افتخار اولنان حقوقیون ومتتبعینك دائرهٔ مجهولیتده قالان مؤلفات مفیده‌یی محترم (سبیل‌الرشاد) ك صحائف قیمتدارنده استفاده‌گاه انامه ارائه‌یه شوق و همتلرینی تحریك مقصدینه مبنیدر . امید ایده‌رم که ناچیزانه آچدیغمز بو چیغیرده معارفپروران وطنمزك مساعئ منوره‌لری متوالیاً انجلاپذیر اولورده مشتاق علم و عرفان اولانلرك حالاً و استقبالاً مملکتمزه نافع اوله‌جق معلوماتلری بر قات دها تزاید وتوسع ایدر . ومن‌الله‌التوفیق .

بروسه‌لی

محمد طاهر

اسامیٔ کتب	لسان	اسامیٔ مؤلفین	ملاحظات
١ ـ آراء اهل‌المدینة‌الفاضلة	(عربجه)	فارابی .	مصرده مطبوعدر.
٢ ـ الامامة والسیاسة	»	ابن قتیبه .	»
٣ ـ ترجمهٔ سلوك المالك فی تدبیر المالك	(ترکجه)	نصرت پاشا .	استانبولده‌مطبوعدر.
٤ ـ کتاب الفخری فی آداب‌السلطانیه	(عربجه)	ابن طبا طبا .	مصرده مطبوعدر.
٥ ـ عین الادب والسیاسة وزین الحسب والریاسة	(عربجه)	ابن هزیل .	»
٦ ـ سراج الملوك	»	ابی بکر طرطوشی .	»
٧ ـ الطرق الحکمیة فی السیاسة الشرعیة	(عربجه)	ابن قیم جوزیه .	»
٨ ـ احکام سلطانیه	»	قاضی ابی یعلی محمد .	یازمه‌اورته‌کویده‌خالص افندی کتبخانه‌سنده .
٩ ـ احکام سلطانیه	»	امام ماوردی .	مصرده مطبوعدر.
١٠ـ ترجمهٔ سیاسة الملوك	(ترکجه)	سلطان حمید اول زماننده ترجمه اولنمشدر.	یازمه خالص افندی کتبخانه‌سنده .
١١ـ ترجمهٔ نصاب الاحتساب	»	٩٦٧ ده ترجمه اولنمشدر .	»
١٢ـ زینة الصدارة فی ترجمهٔ آداب الوزاره	(ترکجه)	حسن‌حسنیٔ بوسنوی .	»
١٣ـ المنهج السلوك فی‌سیاسة الملوك	(عربجه)	شیخ عبدالرحمن .	مصرده مطبوعدر.
١٤ـ اقوم المسالك فی معرفة احوال الممالك	(عربجه)	تونسلی خیرالدین پاشا.	تونسده مطبوعدر.
١٥ ـ ترجمهٔ اقوم المسالك	(ترکجه)	ثریا افندی .	ملخص اوله‌رق استانبولده مطبوعدر.
١٦ـ السیاسة الشرعیة فی اصلاح الراعی والرعیه	(عربجه)	ابن تیمیة .	مصرده مطبوعدر.
١٧ـ ترجمهٔ ادب‌الدنیا والدین	(ترکجه)	برغمه‌لی جودت‌افندی .	٣ جزء استانبولده مطبوعدر .
١٨ـ مرآة العقلاء	(ترکجه)	نهالی ابراهیم افندی .	یازمه خالص افندی کتبخانه‌سنده .
١٩ـ ترجمهٔ رسالة الفراسة والسیاسة	(ترکجه)	عاکف پاشا .	»
٢٠ـ سیاسة جند الوزارة و حراسة حصن الصدارة	(عربجه)	شیخ حسن برزنجی .	شهید علی پاشا نامنه مؤلفدر . علی پاشا کتبخانه‌سنده .
٢١ـ علم‌الفراسة لاجل‌السیاسة	»	ابی‌طالب الانصاری الدمشقی .	یازمه اسعد افندی کتبخانه‌سنده .
٢٢ـ میزان‌الملوك	»	جعفر بن اسحق .	»
٢٣ـ غرة البیضاء	(ترکجه)	ابن فیروز .	»
٢٤ـ سیاسة الدنیا والدین	(عربجه)	شیخ‌سعید بن‌اسماعیل اقسرایی .	یازمه آقشهر کتبخانه‌سنده .
٢٥ـ نظام‌العالم والامم	»	شیخ جوهریٔ طنطاوی .	مصرده مطبوعدر.
٢٦ـ اکسیر دولت	(ترکجه)	ترکی .	استانبولده‌مطبوعدر.
٢٧ـ سیاستنامه	(فرسجه)	وزیرابوعلی‌حسن‌بن‌علی	پارسده مطبوعدر.
٢٨ـ مفتاح السعادة فی امورالسیاسة	(ترکجه)	مصطفی فداء افندی.	ترجمه و توسیعاً خلال ناصریدن‌منتخبدر. یازمه خالص‌افندی‌کتبخانه‌سنده
٢٩ـ مرآةالنظام فی‌دولةالفخام	»	سلطان‌محمود ثانی معاصری محمدنائلی افندی .	»
٣٠ـ تجارب الانسان	»	واحدی .	»

اسامیٔ كتب	لسان	اسامیٔ مؤلفین	ملاحظات
١ ـ السياسة‌الشرعية فی‌ازمنة‌الاخيرة	(عربجه)	خواجه محی‌الدين افندی	مصرده مطبوعدر.
٣٢ـ نظام‌الدولة	(تركجه)	دفتری محمد پاشا.	خالص‌افندی كتبخانه‌سنده .
٣٣ـ رسالة‌السياسة	(عربجه)	سلطان بايزيد ثانی نامنه مؤلفدر .	يازمه »
٣٤ـ آصفنامه	(تركجه)	لطفی پاشا .	استانبولده‌مطبوعدر.
٣٥ـ دستورالملك‌فی‌نصايح‌الملوك	»	قاضی‌فضل‌اله افندی.	٤٦ ۱ ده مؤلفدر‌خالص افندی كتبخانه‌سنده .
٣٦ـ ترجمهٔ قابوس نامه	»	مرجمك احمد .	يازمه كتبخانهٔ‌عموميده
٣٧ ترجمهٔ‌منهج‌السلوك فی‌سياسة‌الملوك	(تركجه)	كشانلی‌محيق محمدافندی	استانبولده‌مطبوعدر.
٣٨ـ اصول‌الحكم فی نظام‌العالم	(عربجه وتركجه)	حسن‌كافی آقحصاریٔ بوسنوی .	»
٣٩ـ ترجمهٔ سياستنامه	(تركجه)	شيخ الاسلام عارف افندی .	»
٤٠ـ ترجمهٔ واسطة السلوك فی سياسة‌الملوك	»	كريدی‌رحمی‌افندی.	ازميرده مطبوعدر.
٤١ـ دستورالعمل‌لاصلاح‌الخلل	»	كاتب چلبی .	استانبولده‌مطبوعدر.
٤٢ـ لايحات	»	قوچی بك ـ قوچه مصطفی بك .	»
٤٣ـ سياسة‌الشرعيه	(عربجه‌وتركجه)	قاضیٔ‌مصر جمال‌الدين افندی .	مصرده مطبوعدر.
٤٤ـ ترجمهٔ ذخيرة‌الملوك	(تركجه)	كليبوليلی سروری .	يازمه‌فاتح كتبخانه‌سنده
٤٥ـ نصايح‌الوزراء والامراء	»	دفتری محمد پاشا .	يازمه اسعد افندی كتبخانه‌سنده .
٤٦ـ البرهان فی‌فضل‌السلطان	(عربجه)	شهاب‌الدين احمدالاشرفی	يازمه كتبخانهٔ‌عموميده
٤٧ـ اصول‌الحكم فی‌نظام‌الامم	(تركجه)	طابع ابراهيم‌متفرقه	استانبولده‌مطبوعدر
٤٨ـ اخلاق السلطنة	»	طوسيه‌لی كوچك مصطفی چلبی	يازمه اسعد افندی كتبخانه‌سنده
٤٩ـ تنبيه الافهام الی مطالب الحيات الاجتماعية فی الاسلام (عربجه)		عظم زاده رفيق‌بك	مصرده مطبوعدر
٥٠ـ الناموس الاقوم لسعادة الامم	(تركجه)	عمر لطفی بك	بوأثر(تطبيق الديانة الاسلامية علی نواميس المدنية) نك توسيعاً ترجمه‌سيدر ـ طرابزونده مطبوعدر .
٥١ـ كتاب‌الاحكام‌السلطانية	(عربجه)	ابی‌الحسن علی بن‌محمد بغدادی	مصرده مطبوعدر
٥٢ـ كتاب سياسة الملوك	»	ملك اشرف نامنه مؤلفدر	يازمه خالص افندی كتبخانه‌سنده
٥٣ـ تشريفات الدول	(تركجه)	سلطان‌عبدالمجيد‌معاصری شاكرافندی	كذا
٥٤ـ ربيع الملك	»	موره‌لی پرتوی علی افندی	نور عثمانيه كتبخانه‌سنده
٥٥ـ اخلاق علائی	»	قينالی‌زاده علاءالدين علی چلبی	استانبولده‌مطبوعدر
٥٦ـ معراج الايالة و منهاج العدالة	(تركجه)	عاشق چلبی ابن تيميه‌نك سياست شرعيه‌سنك علاوه وتوسيعلی ترجمه‌سيدر . ا. ...افندی، كتبخانه‌سنده	
٥٧ـ فصول حل وعقد واصول خرج ونقد	(تركجه)	عالی	يازمه كتبخانهٔ عموميده
٥٨ـ ترجمهٔ كتاب الرياسة والسياسة ـ اخلاق نوالی	(تركجه)	(نوالیٔ آقحصاری)	يازمه كذا
٥٩ـ تقويم السياسة	(عربجه)		يازمه شهيد علی پاشا كتبخانه‌سنده
٦٠ـ تحفة الترك فی ما يجب ان يعمل فی الملك	(عربجه)	قاضی‌ابراهيم‌نجم‌الدين طرسوسی	يازمه آياصوفيه كتبخانه‌سنده .
٦١ـ علم السياسة	»	امام رازی	يازمه خالص افندی كتبخانه‌سنده
٦٢ـ اغراض السياسة فی علم‌الرياسة	(فرسجه)	كاتب سمرقندی	يازمه آياصوفيه كتبخانه‌سنده
٦٣ـ كتاب السياسة فی تدبير الرياسة	(عربجه)	احمد اليمنی	كذا
٦٤ـ نصيحة السلاطين	(تركجه)	عالی	يازمه‌فاتح كتبخانه‌سنده
٦٥ـ نصيحة‌الملوك ترغيباً لحسن السلوك	(تركجه)	صاری‌عبداله افندی	ولی‌الدين‌افندی كتبخانه‌سنده
٦٦ـ مقدمهٔ ابن خلدون ترجمه‌لری	(تركجه)	پيری زاده جودت وصبحی پاشالر	استانبولده‌مطبوعدر
٦٧ـ ترجمهٔ خراج ابی‌يوسف	»	رادوسی زاده محمد افندی	يازمه‌فاتح كتبخانه‌سنده
٦٨ـ نصيحة الملوك	»	عبد الجليل افندی	كذا

[مابعدی وار] .

مكاتيب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هند بولنده

٢٢

حرب حاضرك هندستانده‌كی تأثيراتی

عثمانلی ـ بالقان محاربه‌سی تماميله هلال‌وصليب غوغاسيدر . خرستيانلغك مسلمانلغه‌قارشو پرورده ايلديكی كين‌وخصومت بومحاربه سببيله آچيقدن‌آچيغه اكلاشيلدی . بونقطهٔ نظری اكلاميان ، بيلميان برتك مسلمان قالمامشدر ، ديه‌بيليرم . چونكه بالقان حكومتلری ، خرستيانلری ، وارقوتلرينی بازويه ويره‌رك اللرندن كلديكی قدر ـ بالقان ممالكنده ، ميدان حربده بولنان ـ مسلمانلر حقنده ايتمدك ظلم ووحشت براقمديلر . سونكولرله ، قورشونلرله ، اللرله ، ديشلرله ، ديللرله ، حاصلی بوتون قوتلرله اسلاملری كسديلر ، اولديرديلر ؛ قادينلره ، چوجقلره ، اختيارلره اصلا مرحمت ايلمديلر . پاپازلری ، دائماًمسلمانلر عليهنده عسكرلرينی تشويق وترغيب ايتمكدن فراغت ايتمديلر . خرستيانلرك نه‌درجه متعصب اولدقلرينی كائناته اثبات ايتديلر . فلاكت حاضره‌مزه متأثر ومتأسف اوليان كيمسه قالمامشدر .

هندستاندن بورايه كلنلرله صيق صيق كوروشوب هند مسلمانلرينك حقمزده‌كی حسياتلرينی استفسارواستيضاح ايتمكده‌يم . حرب حاضرك هندستانده بويوك وعظيم تأثيرات اجرا ايلديكنی هپ برآغزدن بكا سويليورلر .

عثمانليلرك مغلوبيتنی حاوی اولان تلغرافلرك هندستانه ورودی بالجمله مسلمانلری قان آغلامغه مجبور ايتمش وآنلری جامعه كيدوب فوز ونصرت دعاسنده بولنمغه مضطر براقمش اولديغنی مخاطبلرم بيان ايديورلر .

اعانه ويرمكه هركس كندی آرزو وايستكيله اشتراك ايديور . هندستانده‌كی انكليزلر بوكا اصلا ممانعت ايتميورلرمش ، بونك سببی ايسه هند مسلمانلرينك حسيات دينيه‌لرينه طوقونمغی كندی اتخاذ ايتدكلری سياست

حاضره‌یه مخالف کوردکلرندن ناشی ایمش . بالعکس هندستانده بولنان انکلیزلرده مسلمانلرله برابر مجروحین عثمانیه‌یه اعانه‌یه کمال خواهشله اشتراك ایلکده اولدقلرنی هندلی مخاطبلرم تأمین ایدیلر . بوقدرله‌ده اکتفا ایتمیوب هندوالیٔ عمومیسی طرفندن، مسلمانلرك حسیات دینیه‌لرینك بوناز‌ك صیره‌ده تخریش وتخدیش اولنمامسنه بغایت اعتنا ایدلسی لزومی اکیداً دفعاتله بربیاننامهٔ رسمی ایله اکلاتیلمشدر . محاربهٔ حاضره‌نك دینی بررنك آلمامسنه انکلیزلر صوك درجه چالیشیورلر . هندستانده انتشار ایدن انکلیزجه غزته‌لر دخی کندی دولتلریله ابنای جنسلرینك مقصدینی لایقیله اکلادقلری جهتله دائما عثمانلی عسکرلرینك شجاعت وص‌دلکلری خصوصنده مفصل مقاله‌لر نشر ایدییورلر .

هندستانك هان هرطرفنده ـ قصبه وکویلرنده بیله ـ آچیلان اعانه دفترلریله ، تشکل ایدن اعانه قومیسیونلرینه پاره درج وایصال ایلکه بالعموم هندلیلرجان آتیورلر .

مسلمانلرله برابر هندستان بت پرستلری ـ که برهمن ، هندولردن عبارتدرلر ـ دخی اعانه درج ایتمکدن چکنمیورلر . هله متینغ ، قونفرانس، پروتستولرك حدی ، حسابی یوقدر .

بومبایده تحصیل ایله اشتغال ایدن وسکز سنه‌دن بری هندستانده بولنوب ، هندلیلرك بوتون اطوار و اخلاق ، عرف وعادتلرینه لایقیله کسب وقوف ایدن کربلا اشرافندن مرحوم نظام العلما زاده (حمید خان) حضرتلرینك ـ که شو صیره‌لرده کربلایه مواصلت ایتمش وکندیسیله برابر کیجه کوندوز بولشمقده‌یم ـ بیاناتنه نظراً هند مسلمانلری فوق التصور متهیج بولنیورلر .

بوکا دلیل اولمق اوزره فخامتلو (سرآقا خان) حضرتلرینك والدهٔ عالیلری (لیدی علی شاه) حضرتلرینك اخیراً بومبایده ، بومبای اعیان واشرافنك بالجمله عائله‌لرندن مرکب براجتماعه ریاست ایدوب ایراد نطق ایلملرینی بکا حکایه ایتدیلر. اجتماع مذکور آقا خان حضرتلرینك بومبایده‌کی اقامتکاه عالیلرنده وقوع بولمرق ، نسوان اسلامیه اجتماع مذکوره با تذکره دعوت ایدلمش وبیکلرجه روپیه اعانه درج ایتمکه موفق اولمشلردر. لیدی علی شاه حضرتلری ایران شهزادکانندن ، غایت محترم ومتدین برخانم اولوب ، کمال عفتندن بوآنه قدر ، بوکبی تشبثاتده اصلا بولنمدقلری حالده ، بوکره حسیات اسلامیه‌لرینی یکمدکلرندن ایلك دفعه اولمق اوزره متینغ ونطق ایراد ایلمشلردر.

مذکور اجتماعده بومبای والیسی بولنان ذاتك ـ انکلیزك ـ حرمی دخی اثبات وجود ایتمش ومهم برمبلغ اعانه درج ایلمشدر . بو حوادث ایسه طمطراقلی ومفصل صورتده بوتون بومبای غزته‌لرینه درج ایدلمشدر .

هندلی ، بت پرستلرك حسیاتی دولت علیهٔ عثمانیه لهنده بولندیغنی حمید خان حضرتلری بکا سویلدی. حتی مسلمانلردن زیاده آوروپا انتریقه‌سندن ، مظالمندن، استیلای جهانکیرانه‌سندن بیزار اولان هندولر ، محاربهٔ حاضره‌یی برخرستیان ـ اسلام محاربه‌سی صورتنده تلقی ایلکده اولدقلرینی هند غزته‌لری عموماً یازییورلر . عثمانلی ـ بالقان محاربه‌سنك بدایتندن بوآنه قدر هندستان اوضاع اداریه و انضباطیه‌سیله ، طرز سیاستنده بویوك تحولات وتبدلات وقوع بولمش واخیراً هندستان والیٔ عمومیسنك بر بومبا ایله مجروح اولمسیله نتیجه‌لنمشدر . بومبایی آتانك کیم اولدیغی هنوز تعین وتحقق ایتمامشدر. یالکز برقاچ کیشی‌یی ظن وشبهه اوزرینه حکومت محلیه توقیف ایلمشدر. موقوفینك قسم اعظمی بت پرستلردن بولنمغله برابر ، اسلاملردن‌ده برقاچ کیشی واردر .

ایستر اسلام، ایستر بت پرستلر اولسون، هرحالده بو صیره‌ده باش والی‌یی قتل ایتمك ایچون بومبانك آتلمسنده بویوك بر معنا مندمجدر . بوندن برقاچ معنا استخراج اولنورکه ، هیئت مجموعه‌سی اعتباریله بالنتیجه انکلیزلر ایچون ایلکی احتوا ایتمسه کرکدر. اولجه انکلیزلر علیهنده هندستانده وقوع بولان یاخود دها طوغریسی ایقاع اولنان جنایات هپ هندولره منحصر اولوب ، مسلمانلر اصلا بوکبی تشبثاته اشتراك ایتمیورلردی. بو وقعه‌ده مسلمانلرك‌ده ذی مدخل بولنملرندن انکلیزلر پك زیاده اندیشه ایدییورلر. چونکه هندولرك تشبثات سیاسیهٔ فعلیه‌لرینه اولجه هیچ برمسلمان قولاً اولسون اشتراك ایتمدیکی حالده ، شیمدی بردن بره بو جنایت عظیمه اثناسنده هندوایله مسلمانك اتحادایتمسی جداً جالب نظر دقتدر. مسلمانلرله بت پرستلر آره‌سنده صورت دائمه‌ده نفاق وشقاق ایله اختلافاتك حصولنه چالیشان واك صوکرا بوکا اومدیغندن زیاده موفق اولان انکلیزلر بو وقعهٔ اخیره‌نك صورت حصول وجریانندن قورقیورلر. زیرا هند مسلمانلریله بت پرستلری بیننده بوکون اولماسه برقاچ سنه صوکره دخی بر ارتباط واتفاق حقیق قائم اولورسه ، ارتق انکلیزلرك قوجه هندستانده دیکیش طوتدیره‌میه‌جقلری بدیهیدر.

ایکییوز اون میلیون هندو ایله سکسان میلیون اسلامه طار زمانلرده عددجه برقاچ یوز بیکدن زیاده اولمیان انکلیزلرك مرام آکلاته‌بیلملری برآز کوججه کورونیور. بو ایکی عنصر بیننده دیناً ، اخلاقاً جاری اولان اختلافاتدن انکلیزلر بیوك استفاده‌لر تأمین ایدییورلردی. فقط اختلافات مبحوثه‌نك زوالیله یرینه وفاق واتحادك قائم اولمسندن البته انکلیزلر متضرر اوله‌جقلردر.

شویله که روسیه ، آلمانیانك مهاجمات آتیه‌سنه میدان قالمقسزین انکلیزلر هندستانی ترك ایدوب انکلتره آطه‌لرینه بتکرار عودت ایتمك مجبوریتنده‌درلر. انکلیزلرك ، انکلتره دولتنك قوام حیاتی ، سعادت ابدیه‌سنی ، حیات سیاسیه‌سنی تأمین ایدن هندستاندر. هندستان الده قالدقچه انکلیزلر مرفه وراحت یشارلر ، زنکین کررلر ، مغرور اولورلر . هند الدن کیدرسه انکلتره حکومتنك عظمتی افول ایدر ؛ احتمالکه مصرده وافریقاده‌کی نفوذینی‌ده آز مدت ظرفنده غائب ایدر . مصر نصلکه هندستانك آناختاری کبی تلقی اولنیورسه ، هندستانك‌ده مصر ایچون طبیعی بر آناختار تشکیل ایتدیکنی هرکس تسلیم ایدر . هندستانك انکلتره اداره‌سندن چیقمسی ، انکلتره‌نك ایران جنوبی ایله ایران کورفزنده‌کی نفوذینه خاتمه ویرمسی دیمکدر .

حاصلی، هندستانده انکلتره‌نك نفوذ سیاسی ومادیسنی تأمین ایدن بو اختلاف الیوم اتفاقه تحول ایتمکه یوز طوتمش وانکلیزلرك انظار دقتنی جالب اولمغه باشلامشدر .

هند مسلمانلری اوزرینه یالکز عثمانلیلرك، دها طوغریسی ذات حضرت خلافتپناهینك نفوذی واردرکه ، بو نفوذه هند مسلمانلری کمال صمیمیت وارتباطله مربوط بولنمقده‌درلر .

هندمسلمانلری یالکز خلیفه‌نك اوامر عالیه‌سنه مطیع ومنقاد بولنیورلر . هند ایمپراطوری اولان بشنجی جورجك مسلمانلر اوزرنده هیچ برنفوذ معنویسی یوقدر . بونفوذی دین مبین اسلامیت خلفای کرامه بخش ایتمش وحسن استعمال اولنمسنی‌ده تأمین ایلمشدر . بناءً علیه انکلتره دولتی ، انکلیز ملیتی دائما عثمانلیلرله خوش کچنوب اتحاد واتفاق ایتمك مجبوریتنده‌درلر. خلیفه‌نك براصری شویله طورسون ، اوفاق براشارتی هند مسلمانلرینی انکلتره لهنده بولندیره بیلیر . هندستانده وولقانلر، یانغینلر حاصل اولسه، خلیفه‌نك براصری جمله‌سنی سوندیرمکه کافیدر . هندلیلر نظرنده عثمانلی پادشاهی ، اسلام خلیفه‌سی غایت محترم ومقدسدر . مشارالیه حضرتلری (واجب تقلید والاطاعه) در. اوامر عالیه‌سی مطاع ومسموعدر.

بوصورتله ، بووسیله‌یی الده ایتمکله انکلتره حکومتی هرآن وزمانده هندستانه صاحب ومالك اولمغه مقتدردر . عکس تقدیرده هندستان انکلیزلرك النده قالماز .

انکلتره ، بالقان مسائلنده ، بز عثمانلیلره جدی یاردم ومعاونتده بولنملیدرکه بزده مقابلةً هند مسلمانلرینه مرام اکلاته .

کچن سنه ایران کورفزنده کائن (عمان) سواحلندن معدود اولان (دبی) ، (شارجه) ، (ابوظبی) سواحلنه عسکر چیقارمق ایستیان انکلیزلرك نه قدر بویوك مشکلاته معروض قالوب یوز ـ کسان نفر انکلیز عسکرلرینك عربلر طرفندن اولدیرلملرینه سببیت ویردکلرینه باقیلیرسه ، انکلیزلرك اوقدر زیاده نفوذه مالك اولدقلرینی اثبات ایدر .

بوکا نه حاجت ! برقاچ آی اول هندستانه برای سیاحت کیتمش اولان قادری طریقتنه منسوب برذات حقنده هند مسلمانلری نه قدر فضله حرمت ایتدکلرینی انکلیزلر رأی العین کوردکاری حالده قورقولرندن برشی سویلیه‌

مدیلر . روایته نظراً بوذاتك بومبایه مواصلتی اثناسنده بومبایده قولرا خسته‌لغی کمال فعالیتله حکمفرما اولدیغندن ، مذکور خسته‌لغك رفع وازاله‌سنه مدار اولمق اوزره قادری الطریقت اولان ذاتك آرابه ایله کزدیرلسیله تدومندن تبرك اولنمسنه بومبای مسلمانلری صوك درجه اهتمام ایتمشلردی . حاصلی ، "بونفوذمزدن کرکی الیوم استفاده ایده‌میورز ، نه‌بولده استفاده ایده‌جکمزی‌ده بردرلو بیله‌میورز . بونی لایقیله بیلسه‌ك دائما انکلیزلرك معاونتنی تأمینه موفق اولورز .

عثمانلی مجاهد وشهداسی ایچون هندستانده فاتحه‌لر اوقونمقده وروحلرینه نثار واهدا اولنمقده اولدیغنی مخاطبلرم علاوه ایلدیلر . حاصلی بزم لهمزده هندستانده هر درلو حسیات اسلامیه واردر . بزی بزم کبی سویورلر . اسلامیتك ترقی وتعالیسندن امیدوار اولملم ، مأیوس اولمیه‌لم . عقلمزی هر نه زمان دوشیررسه‌ك ینه استقبال بزم اوله‌جقدر . فقط مملکتمزك اصلاحات مادیه ومعنویه‌سندن غافل اولمیه‌لم .

مخابر مخصوصکز

کربلا : س . م . توفیق

بعض حقایق مهمه

استانبولده بولنان مصرلی برذاته قاهره‌ده‌کی دوستلرندن بریسی طرفندن یازیلان عربجه برمکتوبدن بیانات آتیه اخذ وترجمه ایدیله‌رك بورایه درج اولندی :

« بوراده حمیت اسلامیه صاحبی اولنلر سوریه وعربستان اصلاحاتی نامی آلتنده استانبول غزته‌لرینك برنده‌کی فقراته تعجب وتأسفله دقت ایلمکده‌درلر . فقرات مذکوره‌یی اوغزته اکثریت اوزره بیروتده وقاهره‌ده خرستیان سوریه‌لیلر طرفندن عربجه نشر اولنان جرائددن آلیور وآنلر اوزرینه ردیه‌لر یازمق شویله طورسون اقتباسلرنده بر طرز مروج اتخاذ ایلیور . سبحان‌الله . وحدت عثمانیه علیهنده دوندرلمکده اولان دولابلره صورت حقدن کورینه‌رك وساطت ایلینلر نه‌قدرده چوقمش . دولت عثمانیه‌نك بالقان محارباتی سببیله دوچار اولدیغی فلاکتلرندن استفاده ایتمك ایسته‌ینلر یالکز آوروپاده موجود دکلدر . شرقده دخی آمال خبیثه‌سی اویانانلر چوغالدی . مصر بو کونلرده قوم عرب حقنده تصوراتده بولنانلرك تشبثاتنه جولانکاه اولمقده‌در . بعض کیمسه‌لر مقام خلافتك بشقه یرلره نقلی سوزلریله اشغال ذهن ایلمکده وبعض کیمسه‌لرده عربستانده استقلالیتلر تشکلندن وسوریه‌ده عدم مرکزیت ودها طوغریسی مختاریت تطبیقندن بحث ایتمکده‌درلر . حقیقتی لایقیله اوکرنه بیلمش اولسه‌لر حقیقی عربلر وحتی سوریه‌نك خالص مسلمانلری بیله عربلق نامنه علناً اصلاحات طلب ایدن وبووسیله ایله تهییج افکارده بولنان بر طاقم ساخته‌کار پولتیقه‌جیلرك تشبثلرینی حکمدن اسقاط ایده‌بیلور . چونکه صورت حقدن کورینن بو یایغره‌جیلرك آثار سوء صنیعه‌لرندن ینه اسلاملر متضرر اوله‌جقدر . لکن آه جهالت وصافلق . جهالت عالمنده برمنفعتپرست مفسدتك باشنه برملیون صاف یورکلی مسلمانی اوسته‌لقلی صورتده بلالره ، فلاکتلره اوغراده‌بیلور .

مصرك عربجه غزته‌لرینك قسم کلیسی سوریه‌لیلرك تحت مراقبه وتحریرلرنده‌در . علی الخصوص اك چوق سوریلیلری بیروتلی وجبل لبنانلی خرستیانلرك النده‌در . بو خرستیان سوریه‌لیلرك برقسمی فرانسز نفوذینه مجلوب ایسه‌ده دیکر برقسمی انکلیز طرفداریدرلر . مسلمانلق وعربلق نامنه حرکت ایدن سوریه‌لی بعض مسلمان پولتیقه‌جیلر ایسه انکلیزلره زیاده جه میل کوستریورلر . معلومدرکه انکلیز رجال سیاسیه‌سی مقدملری شرق خرستیانلرینی وقایه نامی آلتنده دولت علیه‌یی «اصلاحات» طلبیله تضییق ایدرلردی . فقط بر زماندن بری بشقه بر سیاست شرقیه تعقیب ایلیورلر . شویله‌که آرناوودلره چند سنه مقدم کوسترمکه باشلادقلری معهود توجه‌کبی سوریه وسائر یرلر مسلمانلرینه دخی کوسترمك ایسته‌دکلری لاتشبیه توجهات اوسیاست نتایجندندر . یعنی عالم اسلامه وعلی الخصوص هند مسلمانلرینه کویا مسلمانلق حقنده سوء ظنلری بولنمدیغنی وحقیقتده ترکلرك مسلم وغیر مسلم کافهٔ عناصره شامل اولان « مظالم وسوء اداره‌لرینه » معارض اولدقلرینی ایناندیرمق سیاستنی التزام ایلیورلر .

اکر حقیقی عربلر ایله ترکلر بر آن اول ال برلکی ایله بو افساداتی حکمدن دوشورمکه جدی ومتمادی بر غیرت کوسترمزلر ایسه امت محمد آسیای عثمانیده دخی بیوك فلاکتلره اوغرار .

سوریه‌ده عدم مرکزیت پرده‌سی آلتنده برادارهٔ وضعنی ترویج ایدنلرك دولت عثمانیه نفوذینی حجاز ویمندن قطع ایله اوغراشان بردولته آلت اولدقلری آکلاشیلدی . فقط آکلاشیله‌میان برشی وارسه اوده خدیو حضرتلرینك سراینه مروج افکار اولدیغی معلوم بولنان المؤید غزته‌سنك ترکلره وحکومت جدیدهٔ عثمانیه‌یه قارشی آلدیغی وضعیت بدخواهانه وغرضکارانه‌در . المؤیدی اداره ایدنلر عربز دیرلر . فقط طمارلرنده برداملـه بیله خالص عرب قانی یوقدر . مسلمانز دیرلر ، لکن دولت عثمانیه‌نك شو دور مشکلاتنده کوستردکلری آثار نفاق وشقاق استقلال اسلامك اك بیوك دشمنلری انجق کوستره‌بیلورلر . اکر خدیو حضرتلری کرك بوراده‌کی مفسد مرائیلرك اغوالرینه وکرك مسلمان ملتلری پای تحکم آلتنده بولندیرمقله مشغول اولان برخرستیان دولتك تشویقاتنه ایناوبده حقیقتاً اکتساب استقلالیت وخلافتك امکاننه ذاهب اولیورلر ایسه یوز بیك کره یازیقلر اولسون . چونکه اوکبی تصوراتدن برنتیجه چیقه بیلورسه اوده علی العموم مسلمانلرك وبالخاصه ذات فخامتسمات خدیوانه‌لرینك متضرر ومأیوس اوله‌جغیدر .

خالص مصرلی مسلمانلرك دولت عثمانیه حقنده‌کی محبتلرینه رغماً درت بش آیدن بری مصر برطاقم ارباب دسائسك دولت عثمانیه وخلافت اسلامیه علیهنده‌کی نشریات واجرآتنه بر مرکز اتخاذ ایدلمشدر . حکومت جدیدهٔ عثمانیه‌نك بوحاله نظر دقتی جلب اولنور . »

شؤون

اسلامك بوکونکی حال وموقعی . — مسلمانلر انقراض یوللرینی طوتدیلر : هر شیئی براقه‌رق بربرینه دوشدیلر ، سحاب نفاق بتون آفاق مملکتی صاردی ؛ محیط خلافت أزیجی ، بوغوجی بر ظلمت ایچنده قالدی ؛

محمول شراره بولوطلر بینمزه آتش یاغدیرمق ایچون کوچك بر صدمه‌یه مترقب قالدی . نهایت بر کون سمای اسلامده بر بومبا پاطلادی ؛ روم ایلیده‌کی بوتون دیار توحید آتشلر ایچنده قالدی ؛ بو صاعقه‌نك دهشتندن تخت خلافت بیله تحیردادی ... آنجق او وقت مسلمانلر حقایق احوالی ادراك ایده‌بیلدیلر ؛ فتنه‌دن، نفاقدن توبه ایدرك قوجاق قوجاغه صارلدیلر، ال اله ویردیلر، صمیمیت قلب ایله اللهه توجه ایتدیلر ، یالواردیلر ؛ الله‌ده دعالرینی قبول بیوردی ، قلوب اسلامه سکینت وقوۀ معنویه بخش ایتدی ؛ بونك اوزرینه اسلاملر مالله، جانلریله اورته‌یه چیقدیلر ، میدان جهاده قوشه‌رق طرف طرف مظفریتلر تأمین ایتمکه باشلادیلر. شیمدی عون حقله هر طرفده اسلام اردولری ایلروله‌یور ، ظلمتلری ییرته‌رق نور توحیدی نشر ایدییورلر . « ان تنصروا الله ینصرکم ... »

وضعیت حاضرۀ حربیه .— تبلیغات رسمیه‌یه نظراً: چتالجه‌ده وضعیت حربیه‌مز پك ایيدر. کانون ثانینك یکرمی یدنجی کونی صاغ جناحمزده تبدل اولمامشدر . فقط خط مدافعه‌نك نقاط سائره‌سنده عسکرلرمز مهاجمات دلیرانه‌ده بولنه‌رق بولغارلری مقهوراً رجعته مجبور ایتمشلردر . قهرمان عسکرلریمز بولغارلرك ترك ایتدکلری مواقعی ضبط ایتمشلردر . بر مفرزه‌مز چتالجه قصبه‌سنی اشغال ایتمشدر. پاپاس بورغازك غربنده‌که صرتلر عسکریمزك سونکو هجومیله ضبط ایدلمش ، بولغارلردن یالکز اون کشی قورتیله بیلمشدر. بو اثناده بر بلغار ضابطی‌ده اسیر دوشمشدر . بیغادوس وداها بعض مواقع مهمه‌ده دشمندن آلنمشدر . تکفور طاغی طرفلرنده بولغارلر آرتیق دیکیش طوتدیره‌میه‌رق مرادلی‌یه طوغری فرار ایتمشلردر . بولایرده غایت شدتلی محاربات وقوعه کلمش وعسکریمزك مظفریتیله نتیجه‌لنمشدر . ادرنه‌ده قهرمان شکری پاشا بر خروج حرکتی یاپه‌رق بولغارلره دهشتلی تلفات ویردیرمشدر . اشقودره ویانیه قهرمانلری‌ده دلیرانه مقاومتلرنده دوام ایدییور . جناب حق نصرتی اردوی اسلامه رفیق ایتسون .

بیانامۀ مشیخت‌پناهی . — اهالیٔ اسلامیه‌نك قهوه‌خانه‌لرده لعبیات ایله افاتۀ اوقات وسائر منهیات ایله اشتغال ایلملری شرعاً هیچ بر وقت جائز اولمدیغی کبی بیلخاصه مدتدنبری غوائل حربیه ایله مشغول ومتفکر وروم ایلیده‌کی دین قرنداشلرمزك دوچار اولدقلری مظالم وتعدیات متنوعه‌نك استماع ومشاهدۀ آثاریله پك زیاده متألم ومتأثر اولدیغمز شو صره‌ده بوکبی مبالاتسزلقده بولنانلر حسیات انسانیه ووطنیه‌دن‌ده محرومیتلرینی اثبات ایلمش اولورلر .

بزم ایچون دنیا وآخرتده فوز وفلاح آنجق نفسمزی اصلاح ایله حاصل اوله‌جغندن ذکور واناث کافۀ اهالینك دائما توبه واستغفاره ملازم وفرائض دینیه‌نك تمامی محافظه‌سنه حازم وجازم اوله‌رق عبادات وطاعات وترتیل دعوات ایله امداد باری وروحانیت حضرت پیغمبرینك استجلابنه وبذل اعانات ایله‌ده عساکر عثمانیه‌نك هر نوع احتیاجاتنك دفع ورفعنه همت وغیرت ایلملری واجباتندندر ذات اقدس حضرت خلافتپناهی کیجه‌لی کوندوزه قاته‌رق بو یولده ابذال مساعیدن خالی قالمدقلری جهتله بزم‌ده اوامر الهیه‌یه امتثالاً واو اثر عالی‌یه اقتفاءً وظائف مبسوطۀ دینیه ووطنیه‌مزی حسن ایفایه اعتنا وآندن صکره‌ده من‌عندالله موعود اولان نصرت ومظفریت عظیمه‌نك ظهور وتجلیٔ آثارینه انتظار ایتمکلکمز اقتضا ایلر ومن نصر الا من عندالله .

ضیاع عظیم .— ذکای فطریسی ، تدقیقات علمیه‌سی ، طلاقت بیانی ایله بین‌العلما پك بیوك بر شهرت قزانان فاتح درسعام مجیزلرندن توقات مبعوثی توقاتلی شاکر افندی حضرتلری بغتةً ارتحال داربقا ایلمشدر . مرحوم مشار الیه بوندن درت سنه مقدم اوچیوزدن فضله طلبه‌یه اجازت ویردیکی کبی دارالفنون ومکتب قضاتده دخی معلم بولنیوردی . مرحوم مغفور بحق ورثۀ انبیا اطلاقنه سزا علماء متبحریندن اولدیغی جهتله ضیاع ابدیسندن طولایی عالم اسلامه ، بالخاصه حلقۀ تدریسنده فیضیاب اولانلره عائد کدردیده‌سنه بیان تعزیت ایلرز . مولا رحمت ایلسون

تظاهرات اسلامیه :

والپاره‌سو دارالفنونی مسلمان طلبه‌لری طرفندن آمریقا رئیس جمهوری موسیو تافته آتیده‌کی تلغرافنامه کوندلمشدر :

والپاره‌سو ٦ کانون ثانی سنه ١٩١٣ والپاره‌سو ده‌یلی ویدەت غزته‌سندن :

دولت علیۀ عثمانیه‌نك آمریقا سفیری یوسف ضیا پاشا حضرتلری واسطه‌سیله آمریقا رئیسی موسیو تافت جنابلرینه

آمریقاده‌بولنان بتون مسلمان طلبه‌لری طرفندن آرناوودلقده سلانیکده وماکدونیاده بالقان دول متفقه‌سنك عساکر غیر منتظمه‌سی طرفندن اسلام ویهودیلره قارشی یاپیلان قتل عام وبوکبی یاپیلان فنالقلرك اوکنی آلمغه لطفاً وساطت بیورملری انسانیت نامنه رجا اولنور .

والپاره‌سو دارالفنونی طلبه‌لری نامنه ایرانی

م. س. حسین خان

موستار اهالیٔ اسلامیه‌سنك معاونتی .— موستار اهالیٔ اسلامیه‌سی هلال احمر جمعیتی نامنده آره‌لرنده ٢٩,٣٩٠ قرون ، یعنی ١٣٣٠ عثمانلی لیراسی اعانه درج ایتمشلر ومجاهد محترم انور بك افندی وساطتیله مرجعنه ارسال ایلمشلردر .

هندستان مسلمانلرینك معاونتی . — موثوق بر منبعدن استحصال ایدیلن معلوماته کوره هندستان مسلمانلری حکومت سنیه‌نك اخراج ایلدیکی خزینه تحویلاتندن بر ملیون لیرالیغنی صاتون آلمغه قرار ویرمشلردر .

چین مسلمانلرینك تشبثاتی .— « الشعب » غزته‌سنه یازلدیغنه کوره

بالقان مظالمی :

نشر وثائق جمعیتی طرفندن انکلتره خارجیه ناظری سیر ادوارد غره‌یه کشیده ایدیلن تلغرافنامه صورتیدر :

«بالقان مظالمی وثائقیله نشر ایتمك اوزره تأسس ایدن جمعیتمزك اداره‌خانه‌سنه تودیع ایدیلن شهادات ووثائق اثبات ایدییور که بیکلرجه سلاحسز ، مدافعه‌سز انسانلر اشکنجه‌لرله قتل ایدلمش ، دیری ، دیری ، کومولمش ویاجبراً تنصر ایتدیرلمشدر . اوروپانك بوفجایع حقنده محافظه ایتدیکی بار بارلری تکمیل بر ملتك امحاسنه تشویق ایدیور . اوروپا مدنیتی وخریستیانلغی اکله‌یور . انکلتره‌نك سکوتی ایسه شرقده بویوك انکلیز ملتنك عدالتی حقنده منتشر بولنان فکر عدالتله بر تضاد تشکیل ایدییور . بو سببله انکلتره ملت معظمه‌سنك ممثلی صفتیله ذات عالیلرینه مراجعتله بالقان متفقلرینك مظالمی تقبیح ومیدان علانیته وضع بیورمکزی وبو صورتله اهالیٔ مغدوره‌نك حقوق مقدسه وحیاتیه‌سنی مظهر رعایت ایتدیرمکزی رجا ایلرز.»

چین :

چینده اهل اسلام نامنه ولایات سائره‌دن منتخب مرخصلردن مرکب اولمق اوزره بویوك بر هیئت تشکل ایدرك حکومتدن ، چین مسلمانلرینك امور دینیه وخصوصات شرعیه‌لرینی رؤیت ایتمك اوزره چین پایتختنده مشیخت اسلامیه تأسیسی ایله شیخ الاسلامك معیتنده بر فتوی امینی ویرده مجلس تدقیقات شرعیه وبوتون ولایات مرکزلرنده عزل ونصبلری شیخ الاسلامه عائد اولمق اوزره برر حاکم شرعی استخدامی ومسلمانلره بوتون معناسیله حریت دینیه بخش واعطاسی کبی بر چوق مواد اصلاحیه‌نك تطبیقنی مطالبه ایلمشدر .

یارین ، جمعه‌دن صوکرا ، سلیمانیه جامع شریفنده ، محمد عاکف بك وعبدالرشید ابراهیم افندیلر طرفندن موعظه ویریله‌جکدر .

مطبعۀ احمد احسان وشرکاسی مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبیل الرشاد

١٣٣٠

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥) ، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧) ، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

بابعالی جاده‌سنده ورخان بك خاننده نومرو ٢٣—٢٦

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدیلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی کوسترلمك شرطیله بتون یازیلر هرحالده برغزته طرفندن اقتباس اولونه‌بیلیر .

§

مکتوبلرك ، امضالرك واضح و اوقوناقلی اولمسی و آبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌سی‌ده یازلمسی رجا اولونور .

§

اون آبونه قید ایدن ذاته بر آبونه مجاناً تقدیم اولنور .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — دینی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

صاحب ومدیر مسئول : ح . اشرف ادیب

عدد ٥٠ — ٢٣٢ ١٤ ربیع‌الاول ١٣٣١ پنجشنبه ٧ شباط ١٣٢٨ جلد ٢ — ٩

پیغمبریمز علیه‌الصلوة والسلام افندیمزك طوغدیغی کیجه

ییللر کچیورکه ، یا محمد ،	چیکننندی حریم پاکی شرعك ؛
آیلر بزه هپ محرّم اولدی !	ناموسه یابانجی محرم اولدی !
آقشام نه کونشلی بر کیجه‌یدی ..	بیننده اوتن چالك سسندن
ایواه اوده لیل ماتم اولدی !	بیکلرجه مناره ابکم اولدی !
عالم بوکون اوچ یوز اللی میلیون	الله ایچون ای نبی معصوم ،
مظلومه یامان بر عالم اولدی :	اسلامی بیراقمه بویله بیکس ،
	اسلامی بیراقمه بویله مظلوم .

خُطْبَه وَمَواعِظ

اوچنجی موعظه

استاد محترم محمد عاکف بك افندی طرفندن سلیمانیه کرسیسنده

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

«وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَاِنَّ اللّٰهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ»

صدق الله العظیم

الله جل جلاله بیوریورکه: (والذین) او کیمسه‌لرکه (جاهدوا) مجاهده ایدرلر ، چالیشیرلر ، چابالارلر . . (فینا) بزم اوغورمزده . الله ذوالجلال اویله سویلیور : بنم اوغورمده چالیشانلر ، بنم ایچون چالیشان، چابالایان ، مجاهده‌ده بولونانلر ... نه اوله‌جق ؟ (لنهدینهم) بز اونلری مطلقا مظهر هدایت ایده‌جکز ؛ هیچ شبهه یوق ایده‌جکز . (سبلنا) کندی سبل آلهیه‌مزه ، کندی یوللریمزه . یعنی بنم ایچون چالیشانلری ، بنم اوغورمده مجاهده ایدنلری بن مطلقا مظهر توفیق ایده‌جکم . هم (لنهدینهم) صیغه‌سی تأکیددر: مطلق ایده‌جکم ، شبهه یوق . اونجاهدقولاریمی هیچ برزمان محرومیت ایچنده اولدورمیه‌جکم. (وان الله لمع المحسنین) ای مسلمانلر ، بونی بیلمش اولکزکه : الله ایییلرله برابردر . « محسن » یالکز ، احسان ایدن ، پاره ورن دیمك دکلدر ؛ ایی دیمکدر ، اییلك ایدن دیمکدر . یعنی « مسیء »ك ضدی .

ایشته آیت جلیله‌ده‌کی وعد الٓهی قطعی‌در ، صریحدر . شبهه‌یه اصلا محل یوق . جناب حقك وعد الٓهیسی خلف قبول ایتمز . (لایخلف الله وعده) ، (لن یخلف الله وعده) ... قرآنك برچوق یرلرنده مصرح . جناب حقك وعدنده هیچ خلف یوقدر . (یامن اذا وعد وفی واذا اوعد تجاوز و عفا !) اللهك وعدی ، وعد لطفی هیچ خلف قبول ایتمز ؛ وعیدی ، یعنی وعد قهری بویله دکل ؛ دیلرسه ، بلکه عفو ایدر ؛ فقط وعدینی هرحالده ایفا بیورر.

یك اعلی! مادام اویله‌در، مادام آیت کریمه: حق یولنده چالیشانلرك الله‌ذوالجلال طرفندن هیچ برزمان محروم براقلمایه‌جغنی بیلدیریور؛ اوحالده نه‌در مسلمانلرك بوحالی ؟ ٣٥٠ ملیونمی ، ٤٠٠ ملیونمی ، جهانده بوقدر مسلمان وار ؛ شرقده وار ، غربده وار ... شمالده وار ، جنوبده وار ... هپسی حرمان ایچنده یاشایورلر . نره‌یه کتدی جناب حقك وعد سبحانیسی ؟ (لنهدینهم سبلنا) نه اولدی ؟ همان همان مسلمانلر بووعد الٓهینك تحققندن امیدی کسه‌جکلر . حتی برقسمی کسدیلر ! نه‌در عالم اسلامك باشنده دونن بوفلاکتلر ؟

هانی سن الله وعدنده خلف ایتمز ، دیبوردك ؟ یك اعلی ، الله نه بیوریور : (والذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا) بزم اوغورمزده مجاهده ایدنلری بزمظهرتوفیق ایده‌جکز. شیمدی شو ٣٥٠ ، یاخود ٤٠٠ ملیون مسلمانك هپسنك وجداننه دخالتله صورارم : هانکیسی بویله برمجاهده‌ده بولوندی؟ مسلمانلق یالکز کلمهٔ شهادت ایله، یالکزبش وقت نمازایله ، یالکزعبادات بدنیه ایله دکلدر. بن بوسوزی عقلمدن ،

جیمدن سویله‌میورم ؛ باقیکز ، پیغمبریمز علیه‌الصلاة والسلام افندمز نه بیوریور : (من اصبح لایهتم بالمسلمین فلیس منهم) بر آدم که مسلمانلرك دردیله دردلنمز ؛ مسلمانلرك فلاکتندن متأثر اولماز ؛ اونلرك امدادینه قوشماز ؛ او آدم هیچ بر وقت مسلمان اوله‌ماز. مسلمانلق یالکز لفظ ایله دکلدر. صورارم: شرقده‌کی مسلمان غربده‌کینك امدادینه قوشدیمی ؟ شمالده‌کی مسلمان جنوبده‌کی دین‌قارداشنك حالندن متأثر اولدیمی ؟ لاوالله ، اولمدی. اویله ایسه عالم اسلام فلاکت اوستنه فلاکت کوره‌جکنه ، بزندن قورتولور قورتولماز باشقه‌سنه اوغرایه‌جغنه شبهه ایتمسون.

کچنده‌ده سویلدم ، بز مسلمانلر بر بریمزی ، بر بریمزك اخلاقی ، عاداتی فرنك کتابلرندن اوکره‌نیورز؛ بر بریمزدن آنجق بو واسطه ایله خبردار اوله‌بیلیورز. دیمك فرنکلرك همتی اولماسه بر اقلیمده‌کی مسلمانلر او بر اقلیمده‌کی مسلمانلر ایچون یوق حکمنده قاله‌جق ! باقیکز شو بزده‌کی همتسزلکه، شو بزده‌کی غیرتسزلکه ! صوکراده اوتانمه‌دن، صیقیلمه‌دن اللهدن توفیق ایسته‌یورز ؟ عجبا بویله بر طلب ایچون یوزیمز وارمی ؟ بز دییورزکه : مسلمانز ، او حالده الله بزه توفیق ویرملیدر. دیمك سن مسلمانلغکله اللهی منت آلتنده براقق ایسته‌یورسك ؟ نه قدر جرأت ، نه قدر حماقت ! باق الله ذوالجلال نه بویوریور : استعیذبالله (یمنون علیك ان اسلموا) یا محمد ، کلیورلر ، بر طاقملری : « مسلمانز ! » دییه سنی منت آلتنده براقق ایسته‌یورلر. اویله می ! (قل لا تمنوا علی اسلامکم) حبیبم ، اونلره دی که : هی سرسملر ، « بز مسلمان اولدق » دییه بکا منت یوکلمه‌یه قالقیشمایکز . (بل‌الله یمن علیکم) بالعکس سز، اللهه‌قارشی منتدارسکز . زیرا بو نعمتی ، بو نعمت اسلامی سزه ویرمش . اویله یا ! بر نعمتی‌ویرن‌می منت آلتنده قالیر ؛ یوقسه اونعمته مظهر اولان‌می ؟

یأسه دوشمه‌یه کیمك حقی وار ؟ کیم نه‌یاپمش که مکافاتنی بکله‌یور ؟ هانکیمز نه‌یاپدی ؟ قارشیمزده‌کی اقوام ، وظیفه حسندن باشقه بر ده فداکارلق حسیله متحسس اولدیلر . کیجه کوندوز چالیشدیلر ؛ هم ده جانسپارانه چالیشدیلر. بزده هانی سعی ، هانی مجاهده ، هانی عزم ؟ هیچ بری‌یوق ؛ هیچ برشی‌یوق ! دنیا طورمیور ، بشریت طورمیور ، بوتون ملتلر آلابیلدیکنه کیدییور ! بز اویورکن اونلر اویانیقدیلر ؛ بز اوطورورکن اونلر کیجه‌لی کوندوزلی چالیشیور دیلر .

باشمزه کلن بوفلاکتلر اولجه کورولمز برشی‌میدی ؟ والله‌دکلدی .. والله هپمز بیلیوردق . اوقدر باغیردق ، چاغیردق : دین کیدییور ، وطن کیدییور ، دیدك .. کیم دیکله‌دی ؟ هیچ بریمز آمان کیتمسین ، طوتالم ، دییه ال اوزاتدق‌می ؟ والله اوزاتمادق. فلاکت حاضره‌دن هپمز مسئولز ؛ أوت ، هم عندالله ، هم عندالناس مسئولز . ایچمزده مسئول اولمایه‌جق فرد یوق . باشقه‌لرینی مؤاخذه ایله کندیمزی قورتارمش اولامایز . جناب حق : (یا ایهاالذین امنوا علیکم انفسکم) بویوریور . باشقه‌لرینی مؤاخذه‌دن نه‌چیقار ؟

هرکس کندینی ، نفسنی مؤاخذه ایتسین ؛ هرکس کندی نفسنی مراقبه آلتنده بولوندیرسون . هرکس کندندن مسئول . طوغروسی هیچ بریمز وظیفه‌سنی بحق ایفا ایده‌مدی . اکر هرکس چالیشسه ایدی ، وظیفه‌سنی ایفا ایتسه‌ایدی ، وطن اسلام بویله پریشان‌می اولوردی ؟ بز عقلك حکمنی تعطیل ایتدك ؛ بز شریعتك سوزینی طوتمادق .. ذاتاً عقل ایله شریعت باشقه باشقه شیلر دکلکه. علم حالده بیله اویله دینمیورمی ؟ افعال مکلفین عاقل بالغ اولانلر ایچون دکلیدر؟ تکالیف الٰهیه ، بوتون عقلی باشنده اولانلره‌در. علیه‌الصلاة والسلام افندمز بیوریورلرکه : (دین‌المرء عقله ومن لاعقل‌له لادین‌له) انسانك دینی عقلندن عبارتدر ؛ عقلی اولمایانك دینی‌ده یوقدر. حدیث صحیح بو . (لایعجبنکم اسلام المرء حتی‌تعلموا ماعقدة عقله) بر آدمك مسلمانلغنی صاقین جف‌القلم بکه‌نیورمیکز؛ اولادرجهٔ عقلنی یوقلایکز باقالم . دها برقاچ حدیث شریف وارکه عبارهٔ شریفه‌سنی عیناً نقل ایده‌میه‌جکم. مآللرینی سویلیه‌یم: قیامت کونی هرکسك نزد الٰهیده‌کی مرتبه‌سی عقلی مقدارنده اوله‌جقدر . خلق عمل خیرده بولنور ؛ لکن جناب حق ثوابی قوللرینك عقلنه‌کوره ویرر. ای اما عقله بو قدر حرمت نه‌دن؟ چونکه ارباب عقلك ایمانیله سنك‌بنم ایمانم برمی یا؟ سن ، بن بابامزدن کوردك ؛ یعنی حاضر دینه قوندق . عقلا ایسه بویله دکل ؛ قفالرنده هرکون بیکلرجه قیامت قوپیور . شبهه‌لر زواللیلرك بنیان ایمانه متصل هجوم ایدیور . اوغراشیور ، بریسنی دفع‌ویریور ؛ بری دها پیدا اولیور . اونی‌ده ییقیور اوچنجیسی چیقیور . حاصلی بیچاره‌نك عمری مجاهده ایله کچیور ، هپسنی ییقوب ، یعنی حریف آلتنك تریله مسلمان اولیور . طبیعی‌درکه فردای قیامتده اونك ، الله عندنده‌کی ، پیغمبریمز عندنده‌کی موقعی سندن ، بندن چوق یوکسك اوله‌جق . هیچ بنم ایمانم ایله مثلا غزالینك ایمانی بر اولورمی ؟ البت اولماز . بن حاضره قونمشم . اوحضرت ایسه، عمرینی مجاهده ایله کچیرمش .

ایشته بزم شریعتمز عقل شریعتی‌در ، دینمز عقل دینی‌در. بزایسه عقلك حکمنی بیله تعطیل ایتدك . خیرمزه بر تکلیف واقع اولسه باقارز: شریعته موافقمی، مخالفمی؟ نعوذ بالله : بوحال شریعته نه‌بویوك بهتاندر ! شریعتك ایچنده معقول اولمایان نه وار ؟ شریعت یالکز آخرت ایچونمی ؟ اویله اولسه‌یدی ، الله مسلمانلری هیچ دنیایه کوندرمز ؛ الست بربکم امتحاننی آتلاتانلری طوغریدن طوغری‌یه جنته کچیریردی ! ذاتاً اك برنجی فلاکتمز بورادن باشلایور : دین ایله دنیایی بربرندن آییرمشز . حالبوکه بونلر باشقه باشقه شیلر دکل . ایشته‌قرآن المزده؛ ایشته علیه‌الصلاة والسلام افندیمزك بوتون سوزلری میدانده ! هپمز کوریورز ، دینی دنیادن آییرمشلرمی ؟ (ولا تنس نصیبك من‌الدنیا) (احرث لدنیاك کانك تعیش ابداً واحرث لآخرتك کانك تموت غداً) دنیا ایچون هیچ اولمیه‌جك کبی ؛ آخرت ایچون‌ده یارین اوله‌جك کبی چالیش . صوکره نمازده هر زمان اوقویورز . (ربنا آتنا فی‌الدنیا حسنة وفی‌الآخرة حسنة) یارب، هم دنیاده ایلك

ور ، هم آخرتده ایسه‌لك ور . دین . دنیادن آیری برشی دکل . دنیاسز دین طورماز . هانکی ملتك دنیاسی الندن کیتمش ایسه دینی‌ده کیتمشدر . زیرا کان ملت ارکان دینی‌ده تعطیل ایدر .

ایشته روم ایلی‌نك حالی ! دشمن غالب کلدی ، جامعلری کلیسا یاپدی ، آخیر یاپدی . مسجدبولده نماز قیل ؛ مناره‌بولده اذان اوقو ! بونکله برابر اوله‌جغه نسبتله بواولشلر برشی دکل ! اکر بز کوزمزی آچمازسه‌ق — نعوذ بالله — اسلامك دنیاده نامی بیله قالمایه‌جقدر . [حضرت ، بو جمله‌یی اوقدر غلیانله ، اوقدر تأثرله سویلدی که سلیمانیه‌نك طالغین قبه‌لرینی جوشه کتیرن سسی بوتون قلبلرده پك حزین انعکاسلر اویاندیردی . او آرالق بردقیقه قدر سکوت ایتدی ؛ باقدم ، کوزندن اوکنده‌کی تخته‌نك اوزرینه یاشلر دوکولیوردی . آرتیق کریه ایله بوغولمش برسسله دوام ایده‌رك دیدی که :] اسلامك صوك پناهی بوحکومتدر ؛ دینك صوك یوردی بوراسیدر. آه ، یاربی سن او کونلری کوسترمه ، بوده کیدرسه مسلمانلغك حالی نه‌اولور ؟ اوزمان نه نماز قالیر ، نه جامع ؛ نه ناموس قالیر ، نه عائله ؛ نه حج قالیر ، نه بیت‌الله ! . والله هپسنی چیکنرلر ، ییقارلر ... والله ییقارلر ... یوزلرجه میلیون اسلامی تحت اسارتلرنده طوتان اوحکومتلر شیمدیلك هپ بو حکومتدن بیلیورلر ؛ دییورلرکه : (مسلمانلرك میدانده بر حکومتلری وار . شاید دینلرینه ، کعبه‌لرینه هجومه قالقیشیرسه‌ق هپسی اونك اطرافنه طوپلانیرلر ، نتیجه‌سی بزم ایچون خوش کلمز .) خلافتی‌ده ویردکدن صوکره کورورسکز : شعار دیندن برشی براقیرلرمی ؟ اوزمان حدینه‌دوشسون‌ده هند ، مصر مسلمانلری ، روس مسلمانلری ، یاخود قاس ، جزائر مسلمانلری « اسلام » کلمه‌سنی اغزلرینه آلابیلسونلر : او آنده دللرینی قوپاریرلر . محقق بو ، بونلری بیلملی‌یز ، دوشونملی‌یزده نه‌ایمق لازمسه شیمدیدن یاپمالی‌یز . بویله یالکز « وطن تهلکه‌ده !.. » ، « دین تهلکه‌ده !.. » دیمکله ایش بیتمز . اوتهلکه‌نك اولا دائره‌سنی ، صوکره‌ده چاره‌سنی دوشونملی ، فلاکتی آدم عقللی حس ایتملی .

فقط بزده حس قالمامش . بزده دویغو قالمامش ! هانی حریفلك قیچنه اورمشلر ، آشاغی محله‌ده داوول چالیورلر دیمش ؛ صوکرا قفاسنه اورمشلر ، داوول غالبا بزم محله‌یه کلدی دیمش . بزده شیمدی طبقی بویله‌یز ! یانغین باجامزه صاردی ، بز حالا اویویورز ! سعدینك نه کوزل برحکایه‌سی وار :

برکیجه کاروان خلقنه قاتیشمش ، غایت واسع برچولدن کچیوردم ، پك یورغون اولدیغم ایچون برکنارده یاتدم ، اویودم . دوه‌جی کلدی : قالق ، دیدی ، کاروان کچدی ، کیتدی . سن نه یاپیورسك ؟ بنم‌ده سنك کبی اویقوم وار ؛ بن‌ده سنك کبی یورغونم . قاچ کیجه‌در کوزمه اویقو کیردیکی یوق . فقط ناصل یاتارم ؟ چول خطرلی . صاغده ، صولده ، آرقه‌ده نامتناهی مهالك وار . قالق ، کوزیکی آچ ، باق : یولده کارواندن اثر وارمی ؟..

صوکرا قالقدم ، قوشه‌رق کاروانه ییتیشدم ...

صوکرا حضرت سعدی دییورکه :

« بره خفتکان تابر آرندسر ،
نه بینند ره رفتکانرا اثر ! »

یولده اویویانلر کوزلرینی آچدقلری زمان کاروانی کوچمش بولورلر ؛ یولده کیمسه‌یی کورمزلر !

حکایه‌یی بزم حالمزه تطبیق ایدرسه‌ك کوروزکه : کاروان : اقوام انسانیه ، چولده : بوماضی عطالتدر . مادام که دنیاده بولونیورز ، بوچولی کچوب کیتمك مجبوریتنده‌یز . صیقنتی‌یه قاتلانه‌جغز . قاتلانمازسه‌ق آرقه‌دن کلنلر یولده اویویانلری أزر ، کچرلر . قانون حیات بویله‌در : دورانلر ایچون حق حیات یوق . بشریت دورمایور . دورورسه‌ك محقق أزیلیرسك !

تاریخدن مثال آرامه‌یه حاجت وارمی ؟ دونکی چوبان بولغارلر آدم اولدیلرده بزی أزدیلر . بوحریفلر اوتوزسنه اول صابی بیلمزلردی ! اوتوزه قدر ، اوده پارمقله ، کوچ صایه بیلیرلردی . حسابی یوزه قدر هیچ بری چیقاره‌مازدی ! فقط بوکون باقك نه حاله کلدیلر ! عسکری عسکرمزی پریشان ایتدی ؛ سیاسیونی سیاسیونمزی باصدیردی . معلملری بزم معلملرمزدن فضله یارارلق کوستردی . مغلوب اولان یالکز اردومز دکل . أوت ، سن بوممالکتده هانکی موقعده ایسه‌ك کندی مملکتنده سنك موقعکی اشغال ایدن بولغار سکاغالب . باقك ، بونلر اوتوزسنه ایچنده بوحاله کلدیلر . دون بر ولایت ایکن بوکون قرال اولدیلر ؛ یارین ایمپراطور اوله‌جقلر ! متبوعلرینی چکنه‌دیلر ، کچدیلر . چونکه چالیشدیلر . اوسایه‌ده انسانیته قاتیلدیلر . بزایسه اطرافی کورمه‌دك ، اویومق ایسته‌دك ، اونك ایچون چکنندك .

بزده وظیفه حسی یوق . اونلر ایسه وظیفه‌لرینی ایفا ایتدکدن باشقه فداکارلقده کوستردیلر . بنم اوبلجه ادرنه ولایتی داخلنده مأموریتم واردی . آره صیره بولغارستانه کچردم ؛ کویلرده حریفلرك نه قدر چالیشدقلرینی کوزمله کوردم . حتی برکره کویك برنده چاریقلی ، کپه‌لی بربولغار کوردم . چوبان ظن ایتدم ، لکن آز بچق قونوشدقدن صوکره حریفی پك یامان بولدم . صوکرا برمناسبتله دارالفنون مأذونی اولدیغنی اوکرندم . باقیکز تحصیل عالی کورمش برحریف چوبان قیافتنه کیریورده ، کویلیلری ارشاد ایدییور !

ایشته دشمنلریمز بویله چالیشدیلر . بز نه یاپدق ؟ هیچ برشی . بوندن صوکراده یاپمازسه‌ق یاشامق یوق .

بزی قورتاره‌جق یکانه چاره — کچنده‌ده سویلمشیدم — معارفدر ؛ معارف صحیحه‌در ، معارف حقیقیه‌در . مملکته بونی صوقارسه‌ق قورتولورز . معارف نافعه حالا مملکته کیرمدی . عوام قسمی هیچ اوقومیور ، یازمیور . اوقویوب یازانلر ایسه نه دنیایه ، نه آخرته یارار بر بیغین نظریات ایله اوغراشیورلر . اکر ال برلکیله چالیشیرسه

اميم كه قورتوله‌جغز ، يوقسه قورتولمق امكانى يوق .

اوت ، دين‌ده معارفله قائم، دنياده . دنيانك معارفله قائم اولديغى اكلاشلير . فقط دين نصل معارفله قائم اوله‌بيلير ؟ اوده پك طبيعى. چونكه انسانيت طورمايور . كوندن كونه تعالى ايدوب كيديور . حتى مسلمانلقدن اول برچوق اديان واردى . بوكون اونلر منسوخدر. فقط نازل اولدقلرى زمان اووقتكى انسانلر ايچون كافى ايدى . صوكرا ادوار دكيشدى . انسانلر ترقى ايتدى اونك ايچون هر دين يرينى كنديسندن دها مكمل بر دينه براقدى ، چكيلدى . تا مسلمانلغه قدر حال بويله ايدى . مسلمانلق خاتم الاديانדر . بوندن صوكره بر دين الٓهى دها كليه‌جكدر .

پك اعلا ! نصل اولورده مسلمانلق قيامته قدر كلوب كيده‌جك انسانلرك احتياجنه كافى كله‌بيله‌جك ؟ البت . چونكه كتاب اللهك ، احاديث رسول اللهك ايچنده هر دورده ياشايه‌جق انسانلرك احتياجنى تأمينه كافى حقايق وار . يالكز او حقيقتلر علمله ميدانه چيقار . قرآن آية الله دكلى ؟ ارض ، سماده بر رآية الله در . بزم كبى اقوام ابتدائيه طوپراقدن ساده اكين آلير ؛ بر آز دها غيرت ايدرسه صو چيقارير . اقوام متمدنه ايسه معدن چيقارير . بز صودن يالكز دكرمن ياپيورز . اونلر الكتريق استحصال ايديور . بز بولوطدن ياغمور طوپلايورز ؛ اونلر ييلديريم بيله آوليور !

ماديات بويله اولديغى كبى معنويات‌ده بويله . مترقى ملتلر نصل بو عالم خلقتده بزدن چوق ، هم قياس قبول ايتميه‌جك قدر چوق مستفيد اوليورلرسه عالم برجماعت اسلاميه‌ده كتاب اللهدن ، احاديث نبويه‌دن شمديكى جاهل مسلمانلره نسبتله نا متناهى حقائق چيقاره‌بيلير. يوقسه وقتيله ايجابى قدر تفسير يازلمش ، الوير ديه‌ميه‌جكز . اسلاف چاليشمشلر ، الله كنديلرندن راضى اولسون ، بر چوق آثار وجوده كتيرمشلر ، فقط ديمه‌مشلر كه : بو آثارمز الى يوم القيام سزه الوير. سز آرتيق چاليشماييك‌ده يالكز بزم كتابلرى اوقوييكز . .

بالعكس ديمشلر كه : سزده چاليشه‌جقسكز . هم بونلرى اوقويه‌جقسكز ، هم‌ده كندى فكركزى علاوه ايده‌رك زمانكزه كوره يكى يكى اثرلر وجوده كتيره‌جكسكز . بويله بويله صوكنه قدر كيده‌جك .

خلق خيرينى ، شرينى بيلميور . چونكه بوسبوتون جاهل . بز اوقور يازار طبقه‌ده زواللیلرى بوسبوتون معكوس يوللره سوق ايدوب طوريورز ! درت سنه‌در آياقلامان ، نهايت باشمزه بو فلاكتى كتيرن اقوامك سبب عصيانى نه ايدى ؟

هپ جهالتلرى ! قيشقيرتديلر. اونلرده نه‌ياپسون ، حقيقت حالى فرق ايده‌مدكلرى ايچون ، هر فساده قاپيلديلر . ايشته ارناوودلر ! باقيكز نه حاله كلديلر ! بزى‌ده نه‌حاله كتيرديلر ! بوده پك طبيعى‌در. بويله كيدرسه‌ك العياذ بالله اقوام سائره‌ده عينى حاله كله‌جك . هر كس فلاكتى كورسون ، عاقبتى دوشونسون‌ده اوكا كوره چالشسون .

آرتيق نفاقلرى ، شقاقلرى كومه‌لم . اسكى ياره‌لرى بردها دشمه‌يه‌لم . اوزنديكمز منازلرى تكرار اشميه‌لم . استقبالدن قطع اميد ايتميه‌لم . مأيوس اولمايه‌لم . زيرا يأس حرامدر؛ زيرا يأس اك بويوك اولومدر .

اللهم انصر الاسلام والمسلمين ، اللهم انصر الاسلام والمسلمين ، اللهم انصر الاسلام والمسلمين ، اللهم فرق جمع الكافرين ، ربنا آتنا فى الدنيا حسنة وفى الاخرة حسنة وقنا عذاب النار .

بسم الله الرحمن الرحيم

« ظهر الفساد فى البر والبحر بما كسبت ايدى الناس ليذيقهم بعض الذى عملوا لعلهم يرجعون »

مآل حكيمى

انسانلرك ، كندى نوز اللريله ياپدقلرى فنالقلر يوزندن قارالرده ، دكزلرده فساد ظاهر اولدى ، قهر وجلال صاحبى اولان الله تعالى اونلرك سعادت حياتلرينى بو صورتله افساد ايتدى . تا كه جزاى عمللرندن بعضيسنى طاتسينلر ؛ بلكه عصيانلرينه ندامت ، اللهك باركاه رحمت ومغفرتنه دخالت ايدرلر .

***

ازمنه وامكنه‌نك تأثيراتندن شانى منزه ومتعالى اولان حضرت قرآن حكيم ، جهان توحيدك اوازلى وابدى قانونى باق نه‌ديور ؟ اسلاميتله او حقيقى انسانيت ومدنيتله فخر ايدن هر عقل سليم صاحبى بدبخت وطن خلافتى ، بلكه بوتون عالم اسلامى قاپلايان آتش فتنه وفساد ايچنده چابر چابر ياناركن كتاب اللهى آچوب‌ده شو آية جليله‌يى درين بر امعان نظرله اوقوينجه نه دير ؟ صانكه شمدى جلالت بخش نزول اولمش صانيرده قارشيسنده تير تير تيتره‌ر .

أوت ، أوت ! شمدى مهابت بخش نزول اولدى . ايشته سكا خطاب ، ايشته سكا توجيه عتاب ايديور . عقلك وارسه ديكله ! فكرك وارسه دوشون ! روحك وارسه تيتره ! لسان حقيقت . (فساد) نظم كريمنى قحط وغلا ايله ، وبا وطاعون ايله ، متمادى حريق ايله ، زلزله ايله ، اعداى دين وطنك غلبه واستيلاسى ، قتل عامى ، نسوانك ناموس وعصمتى پامال اولو نمسيله تفسير ايديور. ايشته يانغينلر متمادى! ايشته زلزله‌لر متوالى ! ايشته طرابلس غرب كبى قوجه بر وطن اسلام الدن كيتدى ! ايشته روم ايلى كبى كشورلر، حكومتلر وجوده كتيره‌جك قدر بويوك بر ملك اسلام ، اعدانك پاى استيلاسى آلتنده ايكليور ، ناموس اسلام تا جان أوندن خنجر ظلم ايله وورولمش ، سينه‌سندن قانلر فيشقيريور . مخدراتمزك ، بيكلرجه زوجه‌لريمزك ، قيزلريمزك ، كلينلريمزك نقاب عفت و عصمتلرى قانلر ايچنده يوزيليور . كنديلرى ناصيه فلاكتلرينه باصيلان صليب تمغاسيله جبراً وقهراً سوروكلنه‌رك كليسالره كونوريليور . اصنامه سجده

ایتدیریلیور . ایشته آیت کریمه ! ایشته بو مظلوم قانلردن وجوده کلن دکزلر . ایشته بدبخت وطن اسلامی قاپلایان جهنمی طوفان فسادلر !

بونلرك هپسی مساوی افعال واعمالمزك جزای دنیویسیدر . بو ، برخزی الهیدر . بونك برده عذاب اخرویسی وار . جناب حق ظلمدن ، ظلمك ذره‌سندن منزه ومبرادر . بزه برقانون انسانیت ، بر دستور اخوت ومدنیت احسان بویورمش ؛ بوکا اقتدا ایدن لاجرم منهاج سلامت وسبیل‌الرشاد سعادته اهتدا ایدر . بوندن یوزچویرن‌ده اشته بزم کبی بویله زلزله ایچنده باتار ! یانغینلر ایچنده یانوب خاکستره دونر . دشمن قلنجیله پارچه‌لانیر ، قانندن بحر احمرلر ایجاد ایدر .

سبحان‌الله ! دشمنلریمز آراسنده بعض علوروح ووجدان اصحابی بزه آجیور ، ظالملریمزه لعنت خوان اولیورده بزکندی حیات دینیه‌مزه کندی ناموس استقلالمزه قارشی لاقیدلغمزی محافظه‌ده دوام ایدوب کیدییورز . نره‌یه ؟ مقبرهٔ عدمه ! مزار انقراضه ! درك اسفل ذلت واسارته ! ینه او سفاهت ! ینه او رذالت ! ینه او اخلاقسزلق ! یکدیکریمزه قارشی ذره قدر شفقت ومرحمتمز یوق . بربریمزك کوزینی چیقارمغه ، جانی آلمغه چالیشیورز ! طبق اندلس ! عینی غرناطه ! ایشته بو آیت جلیله اونلره‌ده عتاب ایدییور . حقه رجوعی توصیه ایلیوردی . فقط دیکله‌مدیلر . نهایت محو اولدیلر کیتدیلر . افرادی یکدیکرینی سه‌ومه‌ین ، بربرینه آجیمایان ، انسانیتلرینی تذلیل ، حیاتلرینی تحقیر ایدن برملته جناب حق نصل مرحمت ایدر ؟ « من لم یرحم لم یرحم = آجیمایان آجینماز ، حدیث شریف . » ای اسلامیت دعواسنده بولونان زواللی ! بونجه فلاکتلردن عبرت آلوب‌ده آزغینلقلریکه ، شیمارقانلقلریکه ندامت ، اللهك بارکاه عفوومرحمتنه دخالت ایدرمیسك ، یوقسه بومصائب سکا آز کلدی‌ده دهاسنیمی ایسترسك ؟ هنوز رجوع امکانی وارکن بو فرصتی اولسون قاچیرمازسه‌ك ینه عقللیلق ایتمش اولورسك . باق ! ینه سن بیلیرسك . جناب اللهك قهروجلالی آزغینلقلرنده اصرار ایدن انسان شیطانلرینه شهاب ثاقبلرده یاغدیریر . دنیایه کلمشه دوندریر .

محمد فخرالدین

فلسفه

اخلاق اسلامیه‌نك اساسلری

٩

بومقدماتی سرد ایتمکدن مقصدمز مسلمانلرجه وظیفهٔ اخلاقیه‌نك استنادکاهی وحی اولمقله ماهیت عقلیه‌سندن برشی غائب ایتمدیکنی آکلاتمقدر . اوت ، بزده واجبات اخلاقیه‌نك منبعی دیندر ، وحیدر . مفردات وظائفه تعلق ایدن اوامر ونواهی تعداد ایدیله‌میه‌جك قدر چوقدر . فقط برمسلمانه کوره ظاهرحالده کندندن خارج برمنبعدن صادر اولان بو اوامر ونواهی‌یه متابعت ایتمك حقیقتده ینه وظیفه تصورنی مبدأ اصلیسی اولان عقلدن اقتباس ایتمك دیمکدر . چونکه اونك فی‌الاصل مسلمان اولیشی ، ایمان ایتمه‌سی ذاتاً استدلال عقلی نتیجه‌سی ایدی . هرمسلمان وجودینه ایمان ایتدیکی ذات اجل واعلانك علیم اولدیغنی ، خالق کائنات اولمق طولاییسیله فطرت بشریه‌نك کافهٔ سرائرینه مطلع اولدیغنی ، غایات کمالیه‌سنه وصوله مدار اولاجق تربیهٔ ارادیه‌نك کیفیتنه‌ده کندیسندن زیاده مطلع اولدیغنی ، غنی عن‌العالمین اولمق حسبیله اوامرینك دائما خیره ، نواهیسنك دائما شره متعلق اولدیغنی بیلیور .

ایش بونکله‌ده قالمور . طرف شارعدن تبلیغ اولنان بواوامر ونواهینك فوائد ومضراتی‌ده تعداد ایدیله‌رك غایهٔ کماله کیبیت وصول حقنده اکثریا ایضاحات واشارات ایله شهراه قویم اهتداسی تنویر ایدیلیور . تعبیر دیکرله شریعت مطهره تکلیفاتی سرد ایدرکن او تکلیفاته انقیادده‌کی سعادت محضه ادله وبراهینی‌ده برلکده سرد ایتمکدن ، یعنی عقلك دلالتی استعمالدن خالی قالمیور . مسلم مکلف دائما واجباتك وسائل خیر ، محظوراتك ایسه وسائل شر اولدیغنه عقلاً قناعت ایدیور . مادامکه انسانه نور عقلی ویرن ؛ خیروشر ، سعادت وشقاوت ، حق وباطل ، وظیفه کبی مبادئ اول ایله عقلی تجهیز ایدن ذات باریدر . ینه او ذات بارینك بعض اوامر ونواهی ایله واجبات انسانیه‌نك تفاصیلنی کمال لطف وکرمندن بیلدیرمه‌سی ، عقلك خدمت ارشادیه‌سنی تسهیل ایتمه‌سی نه‌دن عقلی حائز اولدیغی پایهٔ اعتلادن تنزیل ایتسون ؟ بوقبیلدن براعتراضك وجه ورودینی تعیینده انسان شبهه‌سز مشکل برموقعده قالیر .

دین اسلامده واقعا غایهٔ اخلاقینك ، تعبیر دیکرله قانون اخلاقینك ، بدرقهٔ سعادت اوله‌جق قاعدهٔ کلیه‌نك ؛ نقصان واستثنا قبول ایتمز کلی وضروری برقانونك منشأی وحی منزلدر . فقط بونك بویله اولماسی « الحکمة ضالة المؤمن اخذها این وجدها = حکمت مؤمنك غائب اولمش مالیدر . آنی نره‌ده بولسه آلیر . » حدیث شریفنده‌کی ارشاد علوی‌یه تبعاً قانتك عموماً قبول اولونان : « اویله حرکت ایت که اراده‌ك تابع اولدیغی قاعدهٔ کلیه یعنی اطاعت ایتدیکك قانون برقانون کلی مبدئی صورتنده اولسون » قاعدهٔ مشهوره‌سنی قبول ایتمه‌مزه هیچده مانع دکلدر . مانع اولمق شویله طورسون ، بزم تابع اولدیغمز قانون اخلاقی‌ده ذاتاً بوندن عبارتدر دیه بیلیرز . واجبات اخلاقیه‌مزك تفرعات وتطبیقاتنه دائر اولان جزئیات اوامر ونواهی‌یی برطرفه براقه‌رق نصوص شرعیه‌دن اصل قانون کلی‌یی تحری ایدرسه‌ك بوقانونك طرف شارعدن عقول ناسه دها قولای نفوذ ایده بیله‌جك برطرز اکملده افاده ایدلدیکنی کورورز . برحدیث شریفده : « البر مااطمأن الیه القلب وان افتوك وان افتوك = بر ، یعنی ایلك ، قلبكك مطمئن اولدیغی شیدر . سکا فتوی ویرسه‌لرده خلافنه آلدیرمه ، تکرار ایده‌رمکه سکا فتوی ویرسه‌لرده خلافنه آلدیرمه . » بویوریلیور . معلومدرکه برفعلك خیر اولدیغنه قلبك مطمئن اولماسی هرحالده عقلك دلالتنه ، نور ارشادینه

وابسته‌در . دیکر بر حدیث شریفده : « البر حسن الخلق والاثم ماحاك فی صدرك وکرهت ان یطلع علیه الناس = بر، یعنی ایيلك، حسن اخلاقدر . کناهده قلبکده بر لەشوب‌ده ناسك آكا مطلع اولدیغنی ایسته‌مدیکك شیدر . » ، دیکر بر حدیث شریفده : « ما کرهت ان یراه الناس منك فلا تفعله بنفسك اذا خلوت = سندن صدورینی خلقك کوردیکنی ایسته‌مدیکك شیئی یالکز ایکن‌ده کندی کندیکه یاپمه . » بویوریلیور .

بر کره دوشونه‌لم . ناسك مطلع اولدیغنی ایسته‌میه‌جکمز شی عقلك بر قاعدهٔ کلیه اوله‌رق طانیمق ایسته‌مدیکی ، بکنمدیکی شیدن باشقه‌سی اوله بیلیرمی؟ بر معصیتك ماهیتلرینی تعیین ایدن بو قاعده‌لرك قانتك قانون اخلاقیسنه‌ده راجح اولدیغنی ینه عقلمز بزه سویلیور . زیرا قانتك سالف‌الذکر قانونی یالکز افعالمزه‌یعنی اعمال جوارحمزه شامل کبی کورونیور . بو قانون نیات ومقاصدمزی‌یعنی اعمال قلبی اهمال ایدیور . قوه‌ده قالمش ، کتم نوایادن ساحهٔ تطبیقه چیقمامش اعماله مسئولیت ترتب ایتدیکنی‌اوقدر آچیق کوسترمیور . قانتك قانونده‌کی « حرکت ایت » صیغهٔ امرینك متضمن اولدیغی معنانی نیاتمزده تشمیل ایتسه‌ك بیله حدیث شریفك طرز بیانده‌کی رجحان وکماله‌ینه خلل کلمز . زیرا بوتون انسانلری یکدیکرینه قارشی فنالق ایتمك قصدیله مشبوع فرض ایتسه‌ك ارادهٔ شر اعمال جوارح واسطه‌سیله فعلاً خارجده تجلی ایتمدکجه کیمسه‌یه بر ضرر ترتب ایتمیه‌جکندن بو حکمك قانون اخلاقی‌یی ، وظیفه‌یی یالکز اعمال جوارحك حسن استعماله قصر ایتدیکی آکلاشیلیور . حدیث شریفده ایسه خیر اولسون ، شر اولسون نیاتمزك کافه‌سندن مسئولی اولدیغمز صراحةً تبین ایدیور . بناءً علیه قانون شرعی‌یه کوره بز ساحهٔ فعله چیقمامش نیاتمزدن‌ده مسئولز . نته‌کیم قرآن کریمده : « وان تبدوا ما فی انفسکم او تخفوه یحاسبکم به الله = نفسکزده اولانی اظهارده ایتسه‌کز ، اخفاده ایتسه‌کز الله تعالی سزدن حسابنی صوراجقدر . سورهٔ بقره آیت ٢٨٤ . » ، دیکر بر آیت کریمه‌ده‌ده : « ان السمع والبصر والفؤاد کل اولئك کان عنه مسئولاً = شبهه‌سز سمع ، بصر ، قلب ، بونلرك هپسندن طولایی سوأل واقع اوله‌جقدر . سورهٔ اسرا آیت ٣٨ » دیه وارد اولمشدر .

بزجه انسانك قیمت اخلاقیه‌سی اعمالندن زیاده نیتیله‌در . پیغمبرمز (صلی الله علیه وسلم) افندمز اعمالمزك قیمتی نیات ایله اولچوله‌جکنی افهام ایچون : « انما الاعمال بالنیات = عمللرك قدری آنجق نیات ایله‌در » بویوردقلری کبی دیکر بر حدیث شریفده : « ان الله لا ینظر الی صورکم واعمالکم ولکن ینظر الی قلوبکم ونوایاکم = الله‌تعالی سزك صورتلرکزه ، عمللرکزه باقماز . قلبلرکزه ، نیتلرکزه باقار . » دیکر بر حدیثده‌ده : « نیة المؤمن خیر من عمله = مؤمنك نیتی عملندن خیرلیدر » بویوریور . قانتك قاعده‌سی ایسه دمین سویله‌دیکمز اصل قاعدهٔ کلیهٔ شرعیه‌نك بر فرعی اولوب : « ما احببت ان یفعل بك الناس فافعله بهم وما کرهت ان یفعله الناس بك فدع الناس منه = هر نه‌یی که خلق طرفندن سکا یاپلدیغنی ایسته‌رسه‌ك اونی یاپ . هر نه‌یی که خلق طرفندن سکا یاپیلدیغنی ایسته‌مزسه‌ك ، اونکله خلقی ازعاج ایتمه . » حدیث شریفنه ناظردر .

احمد نعیم

اسلامده فن فلسفه

بشنجی عصر هجریده مصر

مصرك ؛ بشنجی عصر هجریده ؛ باشدن باشه ؛ وزرا وامرانك احتراصات سفیله‌لرینه بر جدالگاه تصادم اولدیغنی کوریيورز . فی‌الحقیقه بو عصرده شخصی نزاعلر ، موقع مجادله‌لری ، پوست غوغالری مملکتی یاقوب قاوورمش ، انصافسزجه ئه‌زمشدر . مع مافیه ینه شایان شکراندرکه وزرانك مجادلات احتراصکارانه‌لری علوم وفنونك انکشاف وترقیسنه حائل اوله‌مامشدر .

سیاسی احتراصلر مصرده قوتلی ومتین بر حکومت تأسسنه مانع اولمش ایسه‌ده انکشافات علمیه‌یی تأخیر ایده‌مامشدر .

مستنصرك اوزون وفقط وقعه‌آلود اولان دور حکومتنده مقام وزارته ارتقا ایدنلر میاننده فنون وصنایعی جداً حمایه ایتمش عالی سیمالرده واردر .

نام معالی انتسابی تاریخك ابدنمون صحایفنه زینت بخش اولان مشهور (بدرالدین جمالی) بو وزیرلر آره‌سنده ممتاز بر پایهٔ عالی‌العال احراز ایتمش اعاظمدندر .

مصر ، هرج ومرج ایچنده پویان ، احتراصات شخصیه‌نك عاجز بر بازیچه‌سی حالنه کلمش اولان حکومت بی‌تاب وتوان قالدیغی بر هنکامده مستنصر ، بدرالدینی (مدبر دولت) عنوانیله مقام وزارته کچیرمشدی . بدرالدین خارقه‌نما بر دهای سیاسی ایله آز مدت ظرفنده کردونهٔ دولتی سیر طبیعیسنه ارجاع و آسایش وانتظامی اعاده‌یه موفق اولدقدن ماعدا . مصری بر کلزار معرفت حالنه کتیرمشدر .

بدرالدین ، تاریخ وفاتی اشعار ایدن ٤٨٧ سنه‌سنه قدر بوتون غیرتی علوم وفنون ، صنایع وادبیاتنك ترقیسنه حصر ایتمشدر . علما وفضلایی حمایه ، ممالك بعیده‌ده علم و عرفانلریله اشتهار ایتمش اولان ذواتی مصره جلب ودعوتله کندیلرینی انواع التفات و اکرامه مظهر ایدردی .

الازهر مدرسه‌سی داها بو دورده ثمرهٔ فیوضاتی یتیشدیرمکه باشلامشدی . فی‌الحقیقه عالم اسلامك اك بویوك واك متبحر ریاضیونندن معدود اولان ابن هیثم (الخازن) بو عصرده ازهرك زیر سقف عرفان پناهنده نشریات فنیه‌یه چالیشمقده ایدی .

ابن هیثمدن صوکره علی بن رضوان‌ده ازهرك شانی اعلا ایدن افاضلدن صاییله بیلیر . کرچه مشارالیه ابن هیثم درجه‌سنده بر شهرت اکتساب ایده‌مامش ایسه‌ده حیات منزویانه‌سنی تتبعات وتدقیقات علمیه‌یه حصر ایتمش متبحرین علمادندر . ازهرك بحق مدار مباهاتی اولان

بوايكى محترم سيما ، ذوق تتبع ، حرص مطالعه‌نك ثباتكار برنمونه‌سى كبى كوستريله بيلير .

علوم طبيعيه متخصصلرى ميانده عمر بن‌على نامنده برذاتى‌ده ذكر ايده بيليرز. عمر ، خليفه حاكم بامرالله نامنه اتحاف ايتمش اولديغى فن كحالى‌يه عائد براثريله اشتهار ايلشدر .

بوعصرده مصرده نشر وتأليف ايديلن آثار ومؤلفات مخلده ، ام دنيانك سماى عرفانى رنكارنك شعاعاته غرق ايلكده ايدى . بوكبى قيمتدار كتابلرله مالى اولان كتبخانه‌لر ايسه مصره ابدى برشهرت بخش ايلشدر .

فاطميلرك قاهره‌ده تأسيس ايتدكلرى بويوك كتبخانه ، هر برى بيكلرجه مؤلفات عاليه ايله مالى اون‌سكز قدر جسيم صالوندن مركب برمؤسسهٔ عظيمه ايدى .

معروف ذواتك خصوصى درالكتبلرى ايسه رسمى وعمومى كتبخانه‌لردن هيچده آشاغى قالميوردى . بدرالدين جمالى‌نك مخدوم وخلفى وزير (افضل)ك وفاتنده كتبخانه‌سنده بشيوز بيك جلد كتاب بولنمشدى . شايان تأسفدركه بوقيمتدار كتابلر ، بومعظم كتبخانه‌لر ايادئ تخريبدن قورتيله مامش ، اخلافه بونلردن پك آز برمقدارى انتقال ايده‌بيلمشدر . وزراء مصريه‌دن بريسى بويوك كتبخانه‌دن بردفعه‌ده يكرمى بش دوه‌يوكى كتاب قالديرمشدى . بوكتبخانه‌لرك برقسمى ده بريرلر طرفندن ياغما وتخريب ايدلمشدر . بربرلر كتبخانه‌لردن طوپلادقلرى كتابلرك مذهب ومزين جلدلرينى سوكه‌رك آلمشلر وكتابلرى براووه‌يه آتمشلردى . روزكارلر آتيلان كتابلرك اوزرلرينى قوملرله‌ستر ايده‌رك برتپه حاصل ايتمش اولديغندن بوصورتله تشكل ايدن تپه‌لره (تل الكتب) نامى ويرلمشدى .

زنكين دارالكتبلر آره‌سنده برنجيلكى احراز ايدر (اميرمباشر)ك كتبخانه‌سى‌ده بالآخره تخريب ايدلمش اولان مؤسسات ميانندەدر .

بشنجى عصرده مصرده فن طب‌ده پك‌زياده مظهر ترقى اولمشدى . رئيس الاطبا مقامنده على بن رضوان كبى آباء طب‌دن مقتدر و حاذق برذات بولنيوردى .

ابن الهيثم

ابوعلى محمد بن حسن بن‌الهيثم ، ابن سينادن صوكره اون برنجى عصر ميلاديده افاق شرقده ظهور ايدن اك پارلاق ، اك شعشعه‌دار برسماى معالى‌نثاردر .

ابن سينانك هنوز پك كنج دينيله‌جك برسنده ايكن كوسترمش اولديغى دهاى خارقه نماسى ايله قانون ، شفاء ونجات كبى مؤلفات مخلده‌سى برطرف ايديليرسه ، ابن‌هيثمى شرقك فنون شتى‌ده اك متبحر برداهيسى كبى تلقى ايده‌بيليرز .

فى‌الحقيقه ابن هيثم ، اك يوكسك موضوعلرى تدقيق ايتمش ، اك غامض مسائلى قورجالامش ، اك مغلق مباحثله دورادور مشغول اولمش برخارقهٔ فن و حكمتدر . علوم رياضيه‌ده اك يوكسك پايه‌يى احراز ايتمش‌در . علوم حكميه ، فلسفيه وطبيعيه‌ده‌كى درجهٔ تبحرى ايسه رقباسنك بيله تحت اعترافنده ايدى . بوتون بو فنلره دائر يازمش اولديغى كتابلرك عددى ايكيوزى تجاوز ايديور .

حكمت طبيعيه‌دن مبحث ضيا حقنده‌كى كتابى ، بوتون آوروپا علماسنك حيرت وتقديرينى جلب ايتمش وارباب فنى كنديسنه مديون ومنتدار براقمشدر .

بو نقطهٔ نظردن ابن هيثم ؛ برخارقهٔ فطرت اولديغنده شبهه ايديله‌مين ابن سينا كبى ؛ عالم اسلامك بحق مدار فخر ومباهاتى اولان متبحر ، جوال وزنكين دماغلر آره‌سنده ؛ دائما اك عالى واك يوكسك درجه‌ده تعداد اولنمليدر .

ابن هيثم ، بوتون شعبات معرفتى محيط بر دها ايدى . فقط نظريات طبيه‌ده‌كى وقوف كاملنه رغماً بالفعل اجراى طبابتده بولنمامش اولديغندن عمليات‌ده ابن سينا درجه‌سنده برمهارت اكتساب ايده‌مامشدر .

ابن هيثم ، بر فيلسوف ، بر حكمت شناس ، بر طبيعت عالمى و هر شيدن اول بر رياضى ايدى . مشاراليهك درجهٔ تبحر وپايهٔ كمالى لايق اولديغى درجه‌ده تقدير وتبجيل ايده‌بيلمك ايچون ، بوتون بوفنلره‌دائر يازمش اولديغى كتابلرى تدقيق ايتمك ايجاب ايدر .

ابن هيثم ، معارف اسلاميه ايچون ابدى بر شان ، مخلد بر شرف اولديغى كبى تاريخ فنون نقطهٔ نظرندن‌ده شايان تتبع بر دهاى بى‌پاياندر . بو دهاء صوك زمانده غربده ؛ شرقدن داها زياده تقدير ، داها زياده تدقيق ايدلمشدر . اولدجه اوزاق بردوردنبرى ابن‌هيثم ، آوروپا ارباب علومنك نظر دقتنى جلب ايلشدى . مبحث ضيايه عائد اولان كتابى لاتينجه‌يه نقل وترجمه ايدلدكدن صوكره ابن‌هيثمك آوروپاده‌كى شهرتى بوس بوتون آرتمش ونام ابد اتسامى تاريخ فنونك اك مهم صحايفنى اشغال ايلشدر .

فقط بو كتابك لاتينجه ترجمه‌سى (الخازن) نامى آلتنده نشر ايدلمش اولديغندن ؛ بر چوق زمانلر ؛ آوروپا ارباب فنونى ابن‌هيثمك الخازندن باشقه بر ذات اولديغى ذهابنده بولنمشلردى . صوك زمانلرده (كتاب المناظر) مؤلفى اولان الخازنك ابن هيثمدن باشقه بر ذات اولمديغى صورت قطعيه‌ده آكلاشلمش وبو خطا تصحيح ايدلمشدر . مدقق شهير موسيو شاسل (Chasles) بيله بو خطايه دوشمكدن قورتيله‌مامشدر .

ابن هيثم هجرتك ٣٥٤ نجى سنه‌سنده بصره‌ده تولد ايتمشدر . (كتاب فى تقويم صناعة الطبية) عنوانلى اثرنده هجرتك ٤١٧ نجى سنه‌سنده آلتمش اوچ ياشنده اولديغنى تصريح ايديور . مشار اليهك مصره هجرتى اسبابنه دائر مختلف روايات سرد ايدلمكده‌در :

دينيليوركه : ابن هيثم بصره‌ده ايكن واليلكه قدر ارتقا ايتمشدى . فقط ، مطالعه وتتبعات فنيه‌يه اولان فرط انهماكنه غلبه ايده‌ميه‌رك توسيع معلومات وتدقيق كائنات فكريله مأموريتدن بالاستعفا سياحته چيقمش وبو صورتله مصره كيده‌رك اوراده اختيار اقامت ايتمشدر .

ديكر بر روايته كوره ابن هيثم ، بصره‌ده بولنديغى اثناده علوم رياضيه سايه‌سنده نيلك فيضانندن استفاده اولنه بيله‌جك بر طريق بولمغه مقتدر اولديغنى ادعا واعلان ايتمش اولديغندن او زمان مصرده حكمران اولان خلفاء فاطميه‌دن (حاكم بامر الله) كنديسنى مصره دعوت ايتمش واوده بو دعوته اجابتله قاهره‌يه هجرت ايده‌رك اوراده يرلشمشدر .

روايتلر هرنه اولورسه اولسون ، تاريخاً محقق اولان نقطه ، ابن هيثمك خلفاء فاطميه‌دن حاكم بامر اللهك ايلك سنه‌لرنده (تقريباً ٩٩٦ سنهٔ ميلاديسنده) قاهره‌يه مواصلت ايتمش اولمسى كيفيتيدر. بوتاريخدن اعتباراً ابن هيثم حياتنى بوس بوتون مطالعات ، تأليفات وتدريساته حصر ايده‌رك ازهرى فيوضات عرفانيله برلاله‌زار كمالاته چويرمشدر.

جامع الازهر بوعصرده ابن هيثم ، ابن يونس كبى دهات فن سايه‌سنده جهان معرفتك يكانه بر دار الفنون عرفان نثارى حالنى آلمشدى. هرطرفدن بيكلرجه شبان معرفت ، ابن هيثمك فيوضات علميه‌سندن استفاضه مقصديله ازهرك آغوش عرفان پناهنه قوشيورلردى . ابن هيثم ، فضيلت علميه‌سى نسبتنده قناعتكار، دهاء فطريسى قدر غناء قلبه مالك افاضلدن ايدى ، غايت كوزل حسن خطى اولديغى جهتله ، تدريسات وتأليفاتدن آزاده قالديغى زمانلرده اقليد والمجسطى‌يى استنساخ ايدر وبونلرى صاته‌رق مقابلنده آلديغى ٣٠٠ آلتون ايله تأمين معيشته چاليشيردى .

ابن هيثمك عرب لسان وادبياتنه‌ده وقوف تامى واردى. لطفكار منعم ، ملتفت ، وشفيق بر ذات اولديغندن كد يمينيله قازانديغى مبالغك قسم كليسنى بيچاره‌كانه طاغيتير وبونكله ذوقياب اولوردى .

(كتاب فى تقويم الصناعة الطبيه) عنوانلى اثرنده هجرتك ٤١٧ تاريخنه قدر تأليف ايتمش اولديغى آثارك اساميسنى تعداد ايتمكده‌در.

م . شمس الدين

ادبيات

مناجات

— ٢ —

هر طاشده بر بخور ، متوكل يانار ، اوزار ؛
برعطر بردعا داغيلير لال ومحتضر .
بوكسكده برصداى حزين ايلر اهتزاز .
عمقنده قبه‌نك دويولور خسته بر نياز .
ايقاظ ايدر قولاقلرى محرق بر ابتهال ؛
برچشمهٔ خفادن آقار كهنه برملال .
براخروى تأمل ايدر قلبى هپ طواف ،
آواره غشى ايدر دلى برحزن پاك وصاف ...
برجو عرش وفرش آچيلير روحه منتهى ؛
برعالم خوارق وفردا ، كنيش ، تهى ...
كوزلر دولار سرشك تأثرله تا كهان .
بزلر، زمين أجره برر سايهٔ خزان .
كلدك حضور لطفكه يا ربى ايشته بز ،
بزلر بهارى كورمه‌مش اولاد ماتمز .
دنياده ساده غربت وحسرتله آغلاديق ؛
بيللرجه قلبمزده فلاكت قوجاقلاديق .

بز آغلاديق ، روح رسولك هپ آغلادى .
آقشاملرك كوزنده كونش قانله چاغلادى .
آرتق يتر بو ظلم وتعدى ، بو اعتساف !
آرتق يتر هلاله بو يلداى انخساف !
اى رب منتقم ، يتر آرتق يتر بو ذل .
قارشيمده اى صليب محقر أزيل، كوچول !
صوص اى كنيسه‌لرده‌كى ناقوس شرك وضال !
صوصدور او ولولاتى سن اى رب ذوالجلال .
كوكلرده نجم وماهى مظفر قيل اى جليل ،
يوكسل ، چيق أريككه اى بدر منعزل !
آرتق سرملالكه قوى تاج نوركى .
كوم مرقد ظلامه صليبك غرورنى !

احمد نجم الدين

اى شرق !

— فكر قارده‌شم م . شمس الدين بكه —

كوك ، ير ، كونش ، دوشونجه‌لى يلديزلرك بوتون
مغموم ومغترب سنى باق ديكله‌ور بوكون .
سن اونلرك حريم كبودنده چوق زمان ،
چوق اويقولرله چوقجه يورولدك برآز اويان !
هركس اوياندى ، سن‌ده اويان ، سن‌ده تتره بر ،
دنياده يوقسه برديله‌كك قوش مزاره كير !
هركس دوشوندى ، سن‌ده دوشون ، سن‌ده شكى آت ؛
عقباده وارسه بكله‌ديككك طورمه ، هايدى ، بات !
بات ، برده اورده مسخره اول ، شاد وخرم اول ،
باتمق ، اسارت ... ايشته نصيبك نه شانلى يول !
چيقماز فقط صوكنده نه دنيا ، نه آخرت ؛
« قهر اولمادر . » اوكنده جوشان قانلى عاقبت !
باق ، باشلرك اوجنده دونن « مكر دهر » . باق ،
طوت صوكرا ، جهلى ، ظلمى جهنمده ايچه ياق !

عبد اللطيف نوزاد

منثوره

واردارله آرامزده ...

قارده‌شم « طلحه » بك پك أبي‌خاطرلار؛ كچن ياز برابرجه استانبوله كلير ايكن يول آرقاداشلرمزدن بريده « واردار » ايدی .. ترەنك پنجره‌سنه دكيلوب ، بن اوكا وار ارك مناقب شعر وفلسفه‌سنی ديكله‌تيركن او ، آرا صيره جوشار ، بردنبره جريان كلامی ؛ بم ايكيده برده واردارك محصلهٔ اوصافی اولمق اوزره پنجره‌دن طيشاری‌يه اطاره ايتديكم :

— شانلی واردار !

نداسيله كسيويريردی ؛ متعاقباً بنده حايقيريردم :

— شانلی واردار !

صوكره ، بزم آلقيشلرمزه ، قصيده‌لرمزه واضح ونرمين آهنكرله ، ملايم التوالرله ، براق وزرين بر ادای طليق ايله جوابلر ويره‌رك خرامان اولان وارداره - كيم بيلير ترەنك حركتندن صوكرا قاچنجی دفعه‌در - پنجره‌دن ألمی اوزاتير ،

— اللهه ايصمارلادق واردار ؛ سنه باشنه بزی قارشيلا !

ديه‌رك وداع مصافحه‌لری اتحاف ايدردم .

كيت كيده « شانلی واردار » تعبيری ، طلحه ايله آرامزده بر تمثال تحسس ماهيتنه بوروندی . بن ، اوكا نه زمان اسكوبدن بحث ايتسه‌م او :

— شانلی واردار !

حملهٔ جوابيله بوتون ايسته‌دكلرينی آكلاتمش اولدوغنه قانع بر طور آلير ؛ بنده عينی زمزمه‌نك تكراری ايچون عمق قلبمدن براحتياجك قاينامقده اولدوغنی حس ايده‌رك :

— أوت ، آه شانلی واردار !

ديه باشمی صاللاردم ؛ بعضاً بو ايكی تر ادای متناظر ، بوتون حظ محاوره‌يی تطمين ايديويردی !

طلحه ، تعطيللك صوك هفته‌لريله برابر اسكوبه عودت ايدييوردی ؛ قومپارتيمانه كيرمش ، اونی اوغورلويودق ؛ چاك ايكنجی دفعه چالنيركن ترەنك حركتيله يوره‌كده قاليويرمه‌سندن قورقدوغم بر وديعه‌يی تسليم ايتمك ايچين آرقاداشمك الندن طوتدم :

— طلحه ديدم؛ يالكز كيدييورسك ؛ لكن طارلماسين ، اوكا چوق سلام، چوق .. بم حرارتله مصافحه‌يی اونوتمه . شانلی واردار !..

برايكی هفته صوكرا بزده واردارك رهبری شاطر وشهوارينه قاووشمش ، اونك صفوت بار ودلشكار هواسنك بخارلی قانادلری اوزرنده اسكوبه طوغرو اوچمشدق . وارداری بوسفردها كتوم وداها بليغ بولدم . او؛ باكا برچوق شيلر آكلاتمق ايسته‌يوركن زمان وحادثاتك مظلم واعتياد خراش تأثيراتی آلتنده بر تقلص ريب ايله قيورانيور ، قيورانيور ونهايت بوتون ابهاملرينی ، بوتون شكلرينی بر اميد كتومانه‌نك لفافهٔ بلورينيله اورتمك ايسته‌يوردی . اوزمان بن ، آرتق فضله اصرار ايتمه‌يور، اونی :

واردار ، سن شانلی دكليـك ؟

خطابی ايله كولدورمك ايسته‌يوردم ! چونكه ايسته‌مديكم شی ، اونك طورغونلوغی ، اونك صولوقلوغی ايدی .. بن ، واردارك ممنون برمديونی ايدم . اسكوبده حيرتزده‌سی اولدوغم منظومهٔ بدايع آراسنده ايلك بكا ألنی اوزاتان ، ايلك سرمايهٔ تحسس وهيجانی صونان اواولمشدی . بن ، هر آقشام اوستی اونك ذيل پاكی اوزرنده طولاشير؛ بوتون محيطاتك، غروبك رنك آتشينيله بويانمش جواهر شعروبداعتنی، ينه اونك ، دست شب ايله مستحضر آب ونور وضيادن مركب صبغ سماويسی ايله ييقادقدن صوكرا تملك ايدردم . آه اونك نه قدر نزيه ولاهوتی برلسانی واردی؛ بعضاً يالكز اوچمزقاليردق: واردار، قر وبن . اوزمان بن اونلرك يانده اوچونجيلكمی آكلار وايكيسنك آراسنده برسامع وضعيتنده بولونمايی ترجيح ايدردم . عصرلرك مراقب سماوی وارضيسی اولان بو ايكی وارلق ؛ بربرلرينه قمر دهوردن قوپه خاطره‌لر تقديم ايدركن بن آمادهٔ خطف واصغا بر طور آليردم ؛ بر كون قمر ، اسكندرك منقبهٔ فاتحيتنی ديكله‌تير ، او بر كون « واردار » ، فليبك ناقل سر كذشتی اولور ايدی ؛ فقط ، اونلرك الك طاتلی زمين تحكيه‌لرينی عثمانليغه عائد نعوت فتح وظفر تشكيل ايدردی . بر كيجه « قوصوا » محاربه‌سنی ديكله‌تيركن شهادت خداوندكاره كلنجه قمرك بر لرزش تلهفی متعاقب وارداره ايكی داملە كوزياشی توديع ايتديكنی كورر كبی اولدم . او زمان وارداره ، بنده ، هپ آغلامغه باشلامشدق !.؛

تشرين اولك ايكنجی هفته‌سی ايچنده ايدك ؛ واردارك يوزی شدتلی ياغمورلرله صارارده ...

ينه او هفته ايچنده : قمرك كونشله مسابقه ايدرجه‌سنه ايثار نور ايتديكی بر ليل نهار پسند .. واردار ؛ شهيق وزفيرلرينی تابش أنوار ايله ييقايور . هوا ، سرين بر ركودت ايله نازان . آفاق ، متفكر وخندان بر سيما ايله قلب محيطده‌كی اختلاج وناشكيبی‌يی ترجمه ايدييور . أنفس؛ بوتون بومعنای صمت واستغراق ؛ بر حملهٔ ادراك ايله يوتمق ايسته‌يور . كوزلر ، قولاقلر؛ «قومانووا» طرفنده بر شيلر كورويور ، اورادن بر شيلر بكله‌يور .

بو مستثنا كيجه‌ده واردارله بولوشمشدق : بن ؛ اونك بر كنارنده - سنه‌لردنبری بو كونلر ، بو كيجه‌لر ايچين چاليشديغی نهايت آكلاتا بيلن - بولغار مكتبنه طولدورولان ، سه‌ريلن مجروحلرمزك باشنده طولاشيور ، حوصله سوز ، فجاعت مآل منظره‌لريله ، اونلر ايچين حاضرلانان يوقسوللقلرله يارالانيور وامداد ، تدبيرنامنه مراجعت ايتديكم وسائلك عقامت وخسرانی ايله بوغولوب قالدقچه او ، واردار ؛ هوايه سرپديكی تسليتكار رشاشه‌لرله اعصابمه افاضهٔ قوت ايده‌رك داها اميدلی ، داها متين وامين قيورانمغه باشلايوردم .

مكر بو كيجه ، واردارله صوك حريت مشافهه‌مزی مهرله‌يورمش ! صربلر كلدكدن صوكرا اونك هركون داها زياده صاری بررنك باغلاديغنی ، فقط بوصاربلغك جوشقونلق ، طاشقينلق ايله جنبرلنمش اولدوغنی كورويور وآرتق اوكا برشئ صورمقدن جداً قورقويوردم . يالكز ديورلرديكه :

— كيجه‌لری ، صباحلری ايركندن وارداره آدام آتيورلرمش . بونلرك كوندوزين چيقارلديغی كوزلريله كورنلر وار !

تشرين ثانينك ايلك هفته‌لری اوسكوبدن ماتمين بر وداع ايله داغلانارق چيقيوردم . ترەن بزی « محمود شوكت پاشا » كوپروسندن كچيريركن همان پنجره‌يه آتيلمق ، ألمی اوزاتارق :

— اللهه ايصمارلادق ، شانلی واردار !

ديمك ايچين روحمك قايناركبی اولدوغنی طويدم ؛ كوزلرم ، بو آرزويی طوكديرمشدی : صرب عسكريله ، صرب مجروحلريله ، دشمنلرمزله دولو بر واغونده ايدك وصربستانه كيدييوردق ! واردار ، روحمی مكافاتسز براقادی ، خيالنی اعاره ايتدی ، آرتق اونكله قونوشه قونوشه كيدييوردق . ينه او ، باكا مناقب اولينی آكلاتمغه باشلامشدی . بنی اوقدر طالديردی‌كه ... نهايت ،

— عصرلر ؛ بوكونك ماتمنی باكا بوكلتمه‌مشدی ! ديه حايقيريركن تتره‌دم ؛ او برخطيب طوريله سوزنده دوام ايدييوردی ؛ بن ينه وجد واستغراق ايله ديكله‌يوردم . بردنبره برخوموردانمه قلب قولاغمی ايصيريويردی ، مكر برصرب مأموری :

— ايچكزده « فاضل » واری ؟

ديمك ايسته‌يورمش . بن ، بونك آجيسيله اوغراشيركن ، كوزم واردارك خيالنك آرقه‌سندن قوشويور ، اونی قورتارمق ايسته‌يوردی ؛ نهايت شانلی واردارم باشنی چويره‌رك باغيردی :

— آرامزده اوخائن خوموردانمه وار !

عبداللطيف نوزاد

فقه و فتاوی

محاوره :

بر محقق ایله مقلد آره‌سنده

٥

جفر — اصلی و معناسنه دائر

جفرك اصلی و معناسی ـ جفرك شیعه‌یه اضافتی ـ جعفر صادقه نسبتی انکار ـ روایت و مروی ـ باطنیه طائفه‌سی ـ آل بیتك عصمتی و بونلره عبادت ـ (حاکم) ك الوهیت ادعا ایتمسی و اسبابی ـ متکلمین، و بونلرك معتزلی‌یی رد ایدرك باطنیه وسائر فرقه‌لری براقه‌لرینك اسبابی ـ فقها آره‌سنده‌کی جدالك سببی ـ (المنار) مجله‌سی و بو مجله‌نك عندنده علما و اولیانك قیمتی نه نسبتده اولدیغی ـ جفری حضرت علی‌یه اسناد و بو اسنادك ردی ـ جفرك معنا و موضعی ـ ابن عربی‌نك ملحمه‌سی ـ تصویر وصورت ـ جفر و ملاحمك صدق و کذبی ـ امراء و ملوك عندنده جفرك اهمیت موقعیه‌سی ـ زایرجه ، رمل، مندل ، بروج .

اختیار واعظ ایله کنج محقق محاوره‌یه ، بحث سابقك مابعدینی تماملامق ایچون مباحثه و مناظره‌یه تکرار عودت ایتدیلر . اختیار واعظ بر کون اولکی محاوره‌ده کندیسنه هدیه اولارق تقدیم ایتمش اولدیغی (مقدمهٔ ابن خلدون) دن طولایی کنج محققه قارشی تکرار تشکرات مخصوصه‌سنی اعاده و فوق‌العاده بر اعتبار اظهار ایدرك بروجه آتی محاوره‌یی کشاد ایلدی :

مقلد :— هدیه اولارق ویرمش اولدیغك (مقدمهٔ ابن خلدون)ی مطالعه ایتمزدن اول برکره فهرسته باقدم ، برده کوردم که جفر ایله زایرجه‌یی اوده ذکر ایدییور . ایمدی سنده‌کی اساسلرك ، مقام استدلالده اوکه سوردیکك ماده‌لرك جنسندن بنده‌ده بولنمق و اونکله سکا قارشی مناظره ایتمك ایچون بو مقدمه‌ده اوقومش اولدیغم شیلرك ال برنجیسی شو ایکی بحث ـ جفر ، زایرجه ـ اولدی . کورییورم که : بو کتابك مؤلفی (علم جفری) انکاره میل ایدرك کتاب جفری جعفر صادق (رض) دن مذهب زیدیه‌نك ـ که شیعه‌دن بر فرقه‌در ـ رئیسی اولان هارون ابن سعید العجلی‌نك روایت ایتدیکنی ذکر ایدییور ؛ کویا جعفر صادق (رض) اولیایه وقوع بولان مکاشفه طریقیله علم غیبه مطلع اولارق عموم اهل بیته، علی‌الخصوص اونلردن‌ده بعض اشخاصه یقین برزمانده وقوع بولاجق شیلری بیان ایدییورمش . ایشته شو سوزلر ابن خلدونك‌در : « بو علوم ؛ اوفاق بر صغیر دریسنده یازلمش اولدیغی حالده جعفر صادقك یاننده بولنیوردی ؛ هارون عجلی بونی جعفر صادقدن روایت ایدرك یازدی و اسمنی‌ده اودرینك اسمیله تسمیه ایدوب (جفر) نامی ویردی . چونکه جفر ، لغتده اوفاق شیلره اطلاق اولنور . بناءً علیه جفر اونلرك عندنده بو کتابه علم اولمشدر . بو کتابده جعفر صادقدن مروی تفسیر قرآن ایله قرآنك باطننده اولان معانئ غریبه‌ده واردی » ابن خلدون بونی بویله سویله‌دکدن صوکره بو بابده‌کی روایتك صحتنی انکار ایدییور . بونکله برابر ابن خلدون ؛ جعفر صادق ایله آل بیته ـ رضوان الله تعالی علیهم ـ کرامتده اثبات ایدییور . بناءً علیه بن اکلایورم که : (علم جفر) ی انکار ایتمك خصوصنده سن‌ده ابن خلدونه تبعیت ایدییورسك ؛ مع هذا روایتك عدم صحتی ، واقع و نفس‌الامرده مروی‌نك‌ده صحیح اولمامسنی اقتضا ایتمز . (ابن خلدون)ك زایرجه حقنده‌کی کلامنه کلنجه : سندن صاقلایه‌جق حالم یوق یا ؛ بن اوراسنی اکلایه‌مدم .

محقق :— بن نه‌قدر ارزو ایدییورم که : مباحثه ایتدیکمز مسائله دائر بنم مطلع اولدیغم شیلرك هپسنی سنده کوروب مطلع اولاسك ! چونکه بویله اولورسه هم وقت ضایع ایتمه‌یز ، هم‌ده اقناع و اقتناع قولای اولور . برده سویلش اولدیغم شیلرده ابن خلدونی ، یاخود بشقه‌برینی تقلید ایدییورم ظنیله صاقین نفسنی شبهه و خلجانه دوشورمه . زیرا بن یالکز ؛ اونلرك نقل ایتدکاری شیلره باقه‌رق اوزون مدت نظر تدقیق و تفحصدن کچیردکدن صوکره کندمجه مرجح اولدیغنه قناعت حاصل ایتدیکم شیلری اعتقاد ایدرم . روایتك عدم صحتی ، مرویك عدم صحتنی اقتضا ایتمز ، سوزیکه کلنجه ؛ ظن ایدرسه‌م بوندن مقصدك شودیکدر : « روایتك صحتی عدم علم، مرویك واقع و نفس الامرده صحیح اولمادیغنی اقتضا ایتمز . زیرا واقع و نفس الامرده دوغری اولمسیله برابر شایان اعتماد بر ذات طرفندن اونی نقل و روایت ایتمکه تصدی ایدلمه‌مسی‌ده جائزدر . »

هایدی تسلیم ایده‌لم که بویله‌در ؛ فقط ، آنجق نقل طریقیله معلوم اولان شیلر حقنده روایت صحیحه بولنمدقجه اونلرك ثبوتیله حکم ایده بیلمك ممکن اولمدیغی‌ده غیر قابل انکار بر حقیقتدر ؛ ظن ایدرسه‌م بوحقیقتی سن‌ده انکار ایده‌مزسك ؛ بناءً علیه حقنده روایت صحیحه بولنمیان شیلرك ثبوتنه قائل اولمق ایچون بزه نه « دین » و نه‌ده « عقل » هیچ بر صورتله مساعده ایتمیورلر . مادام که بویله ؛ « اصل اولان عدمدر » قاعده‌سنه بناءً بوکبی شیلری انکار ایتدیکمزدن طولایی مستحق لوم اولمایز .

لوم و عتابه کسب استحقاق ایتمکده شویله طورسون بوکبی شیلری انکاری موجب تهمتلرده واردرکه اوده شو بدع و خرافاتی ایجاد و اونلره انتساب ایدن فرق شیعه‌نك سیرینه دائر تاریخك بزه حکایه ایتدیکی شیلر؛ بالخاصه مذهب باطنیه‌یی ترویج ایدن عبیدیین زماننده‌کی وقایع مدهشه‌در .

اومذهب باطنیه که : دین اسلامی پك مدهش بر صورتده صار‌صمش ، شیعه مسلمانلرینی آل بیتك عصمتنه ، اونلری بو معصومیتده انبیایه الحاق ایتمه‌لری اعتقادندن بیله چیقاروب‌ده الوهیتلرینه ، اونلره قارشی عبادت ایتدیرمکه قدر واردیرمشدر ؛ اوت، اومذهب باطنی‌درکه: شاعر معزه شو بیتلری سویلتمشدر .

أمدیرها من حیث دارلشدما . زاحمت تحت رکابه جبریلا .
ماشئت لاما شاءت الاقدار . فاحکم فانت الواحد القهار .

باقیکز که : بو کونه کلنجه‌یه قدر (حاکم) معبود صاییله‌رق دائما کندیسنه عبادت اولنیور . کچن محاوره‌مزده (درزی) دینی حقنده‌کی

رساله‌دن (لله) ك وصفی حقنده سكا ار قودیغم شیلر ایله‌ده اونلر بزم معبود بالحق طانیدیغمز (الله) ی دكل حاكم عبیدیی قصد ایدییورلر ؛ كذلك نصیریه‌طائفه‌سی‌ده اوكا عبادت ایدییور . ایشته آداملر ، جفر ایله نجوم واسطه‌سیله مغیباته دائر اخبـارانده بولنان وبوكاده اهتمام ایدنلرك الك شدتلیلرندندر.

مقلد: — هم ضال‌هم‌ده‌مضل‌اولان بوخبیثلرك خباثتلرینه قارشی علماء متكلمین‌ایله‌فقهانك سكوت ایتمه‌لرینه طوغریسی نه‌قدرتعجب ایدییورم ؛ متكلمین دائما اهل اعتزالی‌ردایدوب اونلره قارشی‌دهشتلی مقاومت كوسترمشـلردی . بونك ایچـون معتزلیلر مذهبلریله برابر منقرض اولوب كیتدیلر . حالبـوكه فقهانك هپسی‌ده اهل سـنت والجماعت‌دن اولدقلری حالده دائما یكدیكریله بوغوشوب‌دوریورلر .

محقق : — یكدیكرینه قارشی علماده كورمش اولدیغك مجادله، رد وانكارك اكثریسی؛ آتوب طوتمق‌دن نشئت ایتمشـدر . زیرا علم كلامك وجودینه باشلیجه سبب معتزله فرقه‌سی اولمشدر. بونلر سلف صالحك طالمادقلری غوامض امورك حقیقتنه كیریشدیلر، دیكرلری‌ده بونلرك آتدقلری‌سهم‌اعتراضه قارشی‌معترض‌اوله‌رق قارشیلرینه‌چیقدیلر. بوندن صوكره اهل علمك ، نظر واستدلال اربابی اولان علماء عظام حضراتنك برر برر اورته‌دن چكیلمه‌سـیله صوكره كلن مقلدلر ایچون اولكیلرك سویلدیكی كلاملرك یالكز الفـاظنی حكایه ایتمك‌دن بشقه برشی قالمیوردی ؛ مع هذا وقتك كچمه‌سیله اونلرك فائده‌سی‌ده قالمامشدی. بو مقلدلر، امام اشعری واصحابی كبی ذوات كرامدن‌صكره اورته‌یه چیقان بدع وضلالته قارشی سكوت، بونلردن سؤال ایدنلری تكفیر، تضلیل ایتمكله اكتفا ایدییورلردی . فقط بو بدع وضلالت، كسـوهٔ دیانتی بورونه‌رك نشر اولنور ؛ كندیسـنك اتباعی ، اعوانی بولنورسـه ـ اهل طریقك بدعتلری كبی ـ اوزمان اونك حقنده سوز آچمقده معذور اولدقلرینی سویلیه‌رك اونی تحریف وتأویل ایله مدافعه‌یه قیـام ایدرلردی ، بوندنه حكم برعكس اوله‌رق بو بدع وخرافاتی‌انكار ایدنلری كفر ایله تضلیل ایله‌رمی ایدرلردی. نصل‌كه بوهرصنف وهر قبیله‌ده مشاهده اولنمشدر .

[مابعدی كله‌جك هفته‌یه]

تراجم احوال

سنة الضایعات

استاد محترم توقادلی السید محمد شاكر افندینك ضیاع دلسوزی

فتنهٔ حربك النهایه‌دن متولد فلاكتك تأثیریله هرقطرهٔ خونم برر جمرهٔ دلسوز كسیلمش ، لهیب اضطراب دماغمه قدر یوكسلمش اولدیغی بر زمانده استاد نادرالامثال توقادلی شاكر افندی حضرتلرینك ضیاع آتیسی شـدتله وزان اولان برروزكار شراره افشان تأثیرینی اجرا ایلدی. سلفدن آچیلان بوشلغی طولدیره بیله‌جك خلف یتیشدیرمه‌مك ایچون عهد وپیمان‌ایتمش برعصر بخیلده شیخ پرفیضمك ساحهٔ علمدن چكلمه‌سی ، بوتون عالم اسلامیت ایچون ضایعات عظیمه‌دندر . مربیٔ روحم حضرت استاذ ایله برابر برچوق اساتذهٔ ممتازه‌نك حادثهٔ هجرتلرینه ظرف اولان شوسنه‌یه (سنة الضایعات) عنوان مشئومنی ویرمكدن كندیمی آله‌مدم . آز زمان ایچنده بو فضای خرابه‌زاردن او معمورهٔ دلربایه هجرت ایدن اعاظم علمانك هر بری ریاض العلومك الك میوه‌دار اشجارندن ایدی . هله استاذ صاحب كمالم قدر فروع وجزوعی بولنان بر شجر عمیم الأثماره آز تصادف اولنور . سلسلهٔ اساتذه‌ده كرچه مرحومه معادل ویا دها مقتدر رجال علمیه یوق دكلسه‌ده ، هیچ بری آنك قدر نشر فیضه موفق اوله‌مامشدر . مرحومك حلقهٔ تدریسنده درت یوزه قریب طلبهٔ علوم فیضیاب اولمشدركه الیوم بر چوقلری مفتیلك ، حاكملك ، مدرسلك ، معلملك كبی وظائف مهمه ایله موظف بولنمقده‌در . یالكز درسعادتده یكرمی‌بی متجاوز درسعام تلمیذی بولندیغنی سویله‌مكله استاذ جلیل القدرك نصل بر ینبوع فیض اولدیغنی آكلاتمق ایسترم . تلمیذلرینك تلامیذی‌ده داخل حساب ایدیلورسه دها بر بطن كچمه‌دن مرحومك مقدار فروعی بیكه واردیغی كوریلور . بوسلسلهٔ فروع بطناً بعدبطن تزاید وتوسع ایده‌جك وبو صورتله (استاذ البشر) نام مبجلنی آلمغه لایق اجلهٔ اساتذه عدادینه كیره‌جكدر. دین‌وملته بوقدرخادملریتیشدیرن وفیمابعدده یتیشدیره‌جك اولان بویله بر عالم دینك روان علویت نشانته دائما فاتحه اوقومق بتون ملتك وظائف وجدانیه‌سندندر .

مرحوم مسلك تدریسنك الكمسعود سالكلرندن ایدی . اقتدار علمیسنه هركس مفتون ، طلاقت لسانیه‌سنه هرفرد مجذوب ، خلاصه براستاذ ایچون لازم كلن بتون شرائطی جامع برمرشد كامل ایدی .

حظ علمیٔ ازلیسنك غایتله واسع اولدیغنه دلیل اولمق اوزره بولندیغی عصری ، متقدم عصور اعاظم مشحون مواجهه‌سنده محجوبیتدن قورتاران استانبوللی السید حافظشكری افندی حضرتلرینك اخص تلامیذندن بولنمسنی سویلمك كافیدر اعتقادندهیم . طالع ازلیسی استاذ سایه سازمی اویله براستاذ اكبرك جواهر علومنه وارث یكانه قیلمشدر. (ذلك فضل الله یؤتیه من یشاء).

بوسعادتلی طالعلرینه مقابل برده طالعسزلكی وارایدیكه ضیاع دلسوزی قدر جانخراش وجكر سوزدر . كردش فلك ، استاذ فاضلمی الی آخرالعمر فقروضرورت ایچنده یشاتدی ، ایام تحصیل‌وشهور تدریسی هپ ضیق معیشتك بار ثقیلی آلتنده كذران ایتدی. سجن ضرورتدن برمنفذ تنفس‌آچیلمق‌اوزره ایكن ملك‌الموت بنای حیاتی‌ده ییقدی . بی‌كس وبی‌وایه قالان اوچ‌درت‌دانه شیر خوار یادكار حیاتی شیخ الاسـلام افندی حضرتلرینك نظردقت وحمیتنه عرض ایله (فریاد ازین نوع وجودعدم آلود) آوازهٔ تحسر باریی تكرار ایلرم . مرحومك محصول فضیلتی فاتح درسعاملرندن

احمد شیرانی

مقالات

مسلمانلق مانع تفرقه در

قرآن كریمده‌ده حكایه بویوریلان (سیل العرم) ك طغیانیله بلدهٔ (مأرب) ك خراب اولماسندن اول ، بو آفتك ظهوره كله‌جكنی كشف ایدن (عمرو مزیقیا) قبیله‌سی خلقیله حجازه طوغرو یورویوب یاننده كیلرك برقسمی مكه‌ده یرلشمش ، برقسمی‌ده اورانك وخامت هواسنه تحمل‌ایده‌میه‌رك ـ اوزمانلر (یثرب) دەنیلن ـ مدینهٔ منوره حوالیسنه قدر ایلرله‌مشدی .

بو ایكنجی‌قسمك ریاستده (ثعلبة بن عمرو) بولونیوردی كه عمرو

مزیقیانك طورونی (عمرو بن جفنه) نك دامادی ، یعنی (قیلة بنت عمرو بن جفنةبن عمرو مزیقیا) نك زوجی ایدی .

ثعلبه‌نك وفاتنده مقامی (حارثه) نامنده‌کی اوغلنه ، اونك ده ارتحالنده یری (اوس) و (خزرج) اسمنده‌کی اوغوللرینه قالدی .

اوس ایله خزرج ، او وقته قدر ایچه چوغالان معیتلرینی آلوب یثربه یاقلاشدیلر وسکان بلده اولان یهودیلر آراسنده (ابناء قیله) عنوانیله یاد اولونمایه باشلادیلر .

بعدبعد بونلرك کثرت‌وقوت پیدا ایتمه‌سندن قوشقولانان یهودیلر، کندیلرندن حب وودادی ، حتی داد وستادی کسدیلر وضرورت واحتیاج سوقیله زبون دوشور دکلری (بنی ثعلبه) حقنده رذالت وشناعت اجراسنه‌بیله واردیلر .

نهایت (مالك بن‌عجلان) نامنده برذاتك فداکارلغی و (ابوجبیله) اسمنده برقبیله شیخنك طرفدارلغی سایه‌سنده رؤسای یهودك انف تکبری قیریلوب رأس تجبری أزیلدی .

بونك اوزه‌رینه (بنی ثعلبه) مضیق اضطرابدن قورتولوب کنیش نفس آلدیغی کبی کوندن کونه قوت وسطوتی آرتدی . محکوم ایکن حاکم ، فقط (ان‌الانسان لیطغی‌ان‌رآه استغنی) حکم جلیلنجه مظلوم ایکن ظالم اولدیلر . آرالرنده بغی وطغیان کوسته‌رنلر ظهور ایله‌دی . اولجه متفقانه داورانوب یهودیلره قارشی محافظهٔ موجودیته چالیشیرکن او ، اتفاقی تفرقه‌یه تبدیل ایتدیلر وبربرلرینك عمجه زاده‌لری ایکن یکدیکریله اوغراشمایه قالقیشدیلر .

نتیجهٔ تفرقه اولمق اوزره ایتدکلری قانلی مجادلات ، سنه‌لرجه سوردی وقادینلرینی طول ، چوجوقلرینی یتیم ، جمعیتلرینی ضعیف دوشوردی .

پدر جدا یتیملرینك ،خانه‌خراب‌زوجه‌لرینك‌انین‌نوحاتی‌طاغلری، طاشلری ایکله‌تیرکن دشمن قدیملری بولونان یهودیلرك قهقهات مسراتی وادی وبوادی‌یی چین چین اوتدوردی .

شوحال ، نجات کائنك مبدأ فیضی اولان بعثت پیغمبری دور مسعودینه قدر دوام ایتدی .

بعثك اون برنجی سنه‌سنده خزرجیلردن (ابو امامه اسعدبن زراره) (رافع بن مالك) (عوف بن حارث) (قطبه بن عامر) (عقبه بن عامر) (حارث بن عبداه بن رباب) نامنده آلتی کیشی برای حج مکه‌یه کلدی . بعدالمرفاة (منی) جوارنده و (عقبه) موقعنده هادئ خلائق علیه وآله صلواة‌الخالق افندیمزله کوروشوب اهتدا ایتدی وسابقین انصار اولمق شرفنی قازاندی .

ایرتسی ییل؛ ایکیسی اوسیلردن، اونی خزرجیلردن اولمق‌اوزره بنی ثعلبه‌دن اون ایکی ذات ، مکه‌یه‌کلدی و ینه عقبه موقعنده بیعت مشهوره وقوع بولدی .

داها ایرتسی ییل ؛ هر ایکی قبیله‌دن یتمش بش نفوس ورود ایتدی‌که ایچلرنده ایکی‌ده قادین واردی .

بونلر ، رسول اکرم افندیمزی مدینه‌یه دعوت وذات اقدس پیغمبری‌یی ، نفسلری و اولاد وعیاللری کبی محافظه‌یه چالیشاجقلرینی وعد ایلدیلر .

وقتاکه هجرت سنیه شرفواقع و بلدهٔ طیبه مطلع الانوار بدایع اولدی . نبی حکیم افندیمز ، مسلمانلرك قارده‌شجه کچینمه‌سی لازم کلدیکنی بالفعل کوسترمك ایچین (تآخوا فی‌الله‌اخوین اخوین) امر کریمیله مهاجرین کرام وانصار عظام آراسنده لله ، فی‌الله براخوت دینیه‌تأسیس بویوردی‌که حکمی (واولوا الارحام بعضهم‌أولی ببعض) آیت جلیله‌سنك نزولنه قدر توارثده بیله جاری ایدی .

بوقارده‌شلك محبتیله انصارلر ، حیرت افزافداکارلقده‌بولوندیلر، مهاجرلرده وله‌رسان برصورتده غنای‌قلب اظهار ایتدیلر . از جمله : انصار کرامدن سعد بن‌الربیع حضرتلری ، دین قارده‌شی بولونان عبدالرحمن بن عوفه :

— برادر ! بن ، مدینه اغنیاسندنم . بك چوق مالم اولدیغی کبی ایکی دانه‌ده زوجه‌م وار . مالی یاریلاشالم . حرملرمدن برینی تطلیق ایده‌یم ، عدتی بیتدیکی کبی سن آل . تکلیفنده بولوندی . عبدالرحمن ایسه :

— قارده‌شم ! الله ؛ مالکی‌ده ، اهلکی‌ده سکا مبارك ایتسین . هیچ برینی ایستمه‌مم . سن ، بکا بازار برینی کوسته‌ر ، بن ، اوراده تجارت ایده‌ر وکچینیر کیده‌رم . جوابنی ویردی .

عصر حاضر اجتماعیونسنك‌ده پارماغنی آغزنده بیراجق درجه‌ده اولان شو معیشت دادرانه، بوطرز انسانیتکارانه‌ده دوام ایدیوردی. تفرقه‌یی ایجاب ایدن حرص ومنفعت حسلری اولمش ، عصبیت — شیمدیکی تعبیریله ملیت — غیرتلری کوموامش ، فخر ومباهات یالکز اسلامه منحصر قالمشدی .

بوایسه برطاقم منافقلرك ، برطاقم منفعتپرستلرك ، برطاقم دین دشمنلرینك ، برطاقم انسانیت حیدودلرینك غیظ وعداوتنی موجب اولیور ، هربری ارتباط اسلامی کسمك (بنیان‌مرصوص) حالنده بولونان مسلمانلری یکدیکرندن آیرمق وبالنتیجه بنای دینی اندراسه اوغراتمق خیانتنه چالیشیوردی .

بوآلچاقلردن بری‌ده (شاس بن قیس) اسمنده بریهودی ایدی‌که زمانتی‌بوامل‌خائنانه‌نك‌قوه‌دن‌فعله‌چیقماسنه‌تخصیص‌ایتمش‌ودوشونجه‌سنی صرف بوملعنتك حصوله کلمسنه حصر ایله‌مشدی .

برکون‌کچدیکی بریره‌انصار کرامدن‌متشکل برجمعیتك اوطوروب یکدلانه محبت‌ایتدیکنی کورمه‌سی اوزه‌رینه بوتون چیفیطلق‌دامارلری تیتره‌دی ، تویلری اوربروب کوزلری دوندی . ولوکه قان آقیتمق صورتیله اولسون بوهیئت متحده‌یی داغیتمق ایستدی .

شیطان پسندانه برفکر ایله قوشدی . فتنه اوجاغنده بویومش چکیرده‌کدن یه‌تیشمه کنج بریهودی بولدی . بعض تلبیسات‌ابلیسانه‌یی قولاغنه فیصلادقدن صوکرا اوجمع وفاقه یوللادی .

بو كوچوك شيطان ، بويوكندن آلديغى درسه تبعاً كلدى ، افكار فاسده كبى اوراده كى ذواتك بيننه صوقولدى ، برمناسبت دوشوروب اوسيلرله خزرجيلر آراسنده وقتيله جريان ايتمش اولان مقاتلات اثناسنده هر ايكى طرفدن سويله نيلن شعرلردن اوقومايه باشلادى .

انصاريلر ، ناصيلسه بوش بولونديلر . كوللر آلتنده قالمش قيوبلجيملر كبى صحائف تاريخه دفن ايتدكلرى نار غيرت ، يهوديتك آشه له مه سيله يالادى ، نفس خبيثيله كوروكله مه سى اوزه رينه ده آلوى صاچاغى صاردى .

اوسيلردن برى : — ياللاوس !

خزرجيلردن برى ده : — ياللخزرج !

فريادينى ايديجه ، طريق توحيدك سالكى اولان اويكدل مسلمانلر ، بردن بره ايكى يه آيرلديلر وسلاحلرينى قوشانوب صفلر تشكيل ايده رك فجايع سابقه نك اعاده سنه مبادرت ايله ديلر .

يهوديتك املى حاصل اولمشدى . بر آز صوكرا اوقلر آتيلاجق ، قيليجلر صاللاناجق ، مسلمان قانى دوكولوب مسلمانلق ضعيفلاياجق ايدى !

فقط مرحمت ربانيه بوكا مانع اولدى . رحمةٌ للعالمين افنديمز ، هدايت ايمان كبى يه تيشدى وَ معيت رسالتلرنده كى مهاجرين ايله صفوف متقابله آراسنه كيروب :

(يا معشر المسلمين ! الله الله أبدعوى الجاهلية وأنا بين أظهركم بعد أن هداكم الله الى الاسلام وألفكم به وقطع به عنكم أمر الجاهلية واستنقذكم به من الكفر وألف به بينكم) خطابهٔ عتاب آميزينى ايراد بويوردى .

متصديلر ، شيطانه قاپيلدقلرينى ويا كليش بريوله صاپدقلرينى آكلاديلر . سلاحلرينى آتوب كمال ندامتله آغلاشدقدن صوكرا بربرينه آتيلوب صدق ومخالصتله قوجاقلاشديلر .

بو حادثه يى متعاقب ، شاس بن قيس ايله امثالى اهل تلبيس حقنده (يا أهل الكتاب لم تصدون عن سبيل الله من آمن تبغونها عوجاً) آيت جليله سى نازل اولديغى كبى طرف رسالتدن ده (اذا رأيتم الرجل يتعزى بعزاء الجاهلية فاعضوه بهن ابيه ولا تكنوا) تنبيهى ورود ايتدى . بو حديث شريف ، فاضل محترم احمد نعيم بك افندى طرفندن بروجه آتى ترجمه وبيان مطالعه اولونمشدر :

(بركيمسه نك جاهليت عادتى اوزره (يافلان) ديه رك ، قوم وقبيله سنه انتساب ايده رك استمداد ايله ديكنى كوررسه كز اوكا : « باباكك بيلمه م نه سنى ايصير » ديكز وبو سوزى آچيق آچيق سويليه رك كنايه طريقنه صاپمايكز .

حيا ونزاهتده معلم عالم اولان رسول اكرم صلى الله عليه وسلم افنديمزجه اسلامه انتسابى بيراقوب ده قوم وقبيله يه انتساب ايتمه نك نه قدر چيركين اولديغى آكلايكز كه بويله ياپان حريفه قارشى كنايه ايله ده افادهٔ مرامدن بيله بزى نهى ايتمش وحتى آبا واجدادينى مقام تفاخرده تعداد ايدن بركيمسه حقنده كنايه سز اولارق برتعبيرى عيناً استعمال بويورمشلردر .)　　[مابعدى ونتيجه سى كله جك هفته]

طاهر المولوى

مرجعنك نظر دقتنه

بر مدتدن بريدر غزته لرده ، قونفرانسلرده ــ اشخاص معدوده ومعينه طرفندن ــ عناصر عثمانيه آره سنده انفعالى موجب اوله جق تعبيرلر قوللانيليور ، صايغيسزلقلر ياپيليور : تورك قومنك منافع حقيقيه سنى دوشونمكدن زياده صرف برتقليد وبالكه بر حس اشتهار ايله تمجيد يلاوى كبى « تورك حكومتى ، تورك اردوسى ، بويوك تورك يوردى ، تورك خاقانى ... » سوزلرى تكرار ايديلوب طوريور . بونلر نيچون ياپيليور ، بو التزامى حركتلر نه دن توالى ايدوب دوريور؟ طبيعيدر كه بوكبى سوزلرك عناصر اسلاميه آره سنده وجوده كتيره جكى ناخوش تأثيراتى محرر بكلرك تقدير ايتملرى اقتضا ايدر ؛ يوقسه عمومى شيلره قاريشملرى مقتضاى حميتدر . هركس عقلنه أسن هرهانكى برفكرى ، بر سوزى ــ بلا تأمل ، بلا محاكمه ــ صاوورورسه جمعيت ، ملت ياشايه ماز ؛ فتنه لر ظهور ايدر ، بنيان مملكت صارصيلير ، وجود وطن انقسامه اوغرار . هركس كندى حقنه باشقه سنك تجاوزينى ايسته مديكى كبى ، كنديسى ده باشقه سنك حقوقنه تجاوز ايتمه مليدر . « تورك » نه در ؟ تورك ، « سلطنت عثمانيه ، خلافت اسلاميه » عنوانى آلتنده تشكل ايدن شركت سياسيه نك برعضويدر . هيچ برشريكك ــ ولوكه مدير اولسه ده ــ فضولى اوله رق شركتك عنوانى دكيشديرمه يه ، شركتى كندى نامنه اضافه ايتمه يه حقى يوقدر ؛ هيچ بر قاعدهٔ حقوقيه بونى تجويز ايتمه مشدر . اويله ايسه شركتك مهرينى سوء استعمال ايتمه مك مقتضاى حقوق واستقامتدر . خلافنده حركتده ــ هيچ شبهه سز ــ شركته خيانتدر . هركيم ايسترسه : « بن بر توركم » ديه بيلير ، شخصيتنه ديله ديكى شكلى ويره بيلير ، بوكا كيمسه برشى ديه مز . فقط ديكر عناصرك ده علاقه سى اولان مشترك شيلره ، مثلا « حكومت » ه ، « اردو » يه ، « يورد » ه ، « وطن » ه توركلكى اضافه ايده مز ؛ ايتمه سى اقتضا ايدر . چونكه مقتضاى حقوق ومعاشرت بودر . هم بو ، خلاف واقع اولديغى ايچون كذب صريحدر . زيرا نفس الامرده بويله برشى يوقدر . تورك حكومتى دينيور . حالبوكه حكومتى تمثيل ايدن ذوات مختلف عنصرلره منسوب كيمسه لر . صوكرا « تورك اردوسى » دينيور . بوده طوغرى دكل . لازلرى ، كردلرى ، عربلرى ... بر اهمال ايتمك ايسته يورسه ق دشمن بونلرك دهشتلرندن تتره يور . صوكرا « بويوك تورك يوردى » دينليور . بونك ده طوغرو اولمديغى ميدانده . چونكه عربى ، توركى ، لازى وسائره يى خارج براقه جق برحدود چيزه بيلير ؟ دنيله جك اولسه ؛ او زمان « يورد » ك بويوكلكى ، كوچوكلكى آكلاشيلير . مكركه خريطه تحريف اولونه ، ياخود خياله قاپيله . صوكرا عثمانلى پادشاهى كبى ، اسلام خليفه سى كبى

بویوك وحقیقی عنوانلر براقیله‌رق « تورك خاقانی » دینلیور . بیلمم که جینجه اولان بو کلمه‌نك تورکلکله نه مناسبتی وار ؟ اوچیوز اللی ملیون برکتله‌یی جناح توحیدی آلتنه المش اولان برعنوان مبجلی ، بوعنوانك تأمین ایتدیکی — هر کون بیکلرجه مثاللرینی کوردیکمز — منافع عظیمه‌یی براقه‌رق الطای ماوراسنك قوملو چوللری قدر روحسز ومحکوم عقامت بر اسمه عرض افتقار ، تقلیدده منافع حقیقیه‌یی کوره‌میه‌جك قدر کوته‌ین اولمق دیمك دکلی‌در ؟

اوحالده حکومتك ، اردونك ، یوردك‌قوبروغنه‌برده «تورك» لك طاقق — الله عشقنه اولسون سویله‌یکز — حقوقه ، معاشرته ، انصافه ، سیاسته موافق دوشرمی ؟

— اولسون ، اولماسون ، غزته بنم دکلی ، کرسیده سوزسویله‌ین بن دکلی‌یم ؟ ایسته‌دیکمی یازار ، ایسته‌دیکمی سویلرم ...

اوده جائز ؛ فقط صوکرا اوته‌دن بری‌چیقار : — مادامکه‌هرکس ایسته‌دیکنی سویلیه‌بیلیر ، بن‌ده ایسته‌دیکمی سویلرم ... فلان آدم چیلغین‌در ، یاخود خائن‌ومفسددر ، دیر .

بویله هرکس ایسته‌دیکنی سویلرسه صوکرا اوهیئت اجتماعیه‌نك حالی نه اولور ؟ اوله‌جغی ایشته میدانده : بوغاز بوغازه طوتوشور ، ضعیف دوشر ، اجنبی کلیر ، یوردی استیلا ایدر . اوزمان آیتشیر قالیرسك .

اونك ایچون غزته‌مدیرلرندن ، قونفرانس رئیسلرندن ، مدافعهٔ ملیه هیئتلرندن ، بویله شیلره اکزیاده دقت ایتمسی لازم کلن وعناصر مختلفه‌دن مرکب اولان ملتك تمثالی دیه رأس کاره کلن حکومتدن قارداشلق نامنه ، بقای‌سلطنت وخلافت نامنه ، انصاف ومرحمت نامنه ، حتی تورکلرك منافع حیاتیه‌سی‌نامنه رجا ایدرز که : ملتك یکدست‌وفاق اولمسی لازم کله‌جکی برصره‌ده انفعالی موجب حرکتلردن ، تعبیرلردن توقی ایدیلمك ایچون لازم کلنلره تنبیهات أکیده‌ده بولونلسون . زیرا ینه‌ناخوش جریانلرباشلادی . الله جمله‌مزه‌انصاف ومرحمت ویرسون ، آره‌مزده‌کی فتنه وفسادلری الفت ومحبته تحویل ایلسون ، آمین .

مكاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هند یولنده

۲۳

مدافعهٔ اسلامیت حقنده مهم براثر

اوروپا ایله بعض اوروپالیلرك عرف وعاداتی ، مشوار واطوارینی ، فلسفه — دهاطوغریسی — سفسطه‌لرینی ، کیرلی ، کاسد ، خائنسوز متاعلرینی یالدیزلرله ، شعشعهٔ ظاهرانه‌سیله بزه — زواللی جاهل ، عقلسز مسلمانلره — صاتانلرك حد وحسابی یوقدر . اوروپانك بوکبی مخرب عقاید وفساد اخلاق جالب اولان افکار سخیفه‌لرینی بزه ترجمه وتقریض ایدنلرك یکانه مقصدلری ، تألیف وتلفیق ایتدکاری کتابلری ، سوزلری بش اون پاره‌لق بر منفعت خسیسه مقابلنده صاتدیروب ، تأمین شان وشهرت ایتمکدن باشقه برشیئه معطوف اوله‌ماز .

بوفلاکت دلاللرینك چوغی دائما اوته‌ده بروده یایلی چکرکه ومنتشر میقروب کبی کزوب طورمقده واللرینه کچن هرمزخرفله ، خرفپاره‌یی ، بزه صوم آلتون وزر خالص عیار مثللو صاتمقده‌درلر .

بوکبی آثار مضره‌نك ترجمه‌سیله مطالعه‌سی یوزندن بسیط فکرلی کنجلرمزك چار چابوق آلداندقلرینه شبهه یوقدر . خصوصیله دها لایقیله کندی دیانت ومذهبنك قواعد واصول شرعیه‌سنه ، حکمیات ولدنیاتنه ، فلسفه وعواملنه واقف اولمیانلرك عقللری دها سریع برصورتده چلرلر .

بوحاللرك وقوعی یکی برشی اولمیوب تا خلفای بنی عباس زماننده برو باشلامش ویونان فیلسوفلرینك آثارینك کیت‌کیده ترجمه‌سی سایه‌سنده حاصل اولان جریان هرکسك ذهن وفکرینی چلمشدر . برکت ویرسونکه او زمانلرده موجود ونشر علوم وتنویر افکاره خدمت ایدن علمای اسلامك آثار باهره‌لریله مواعظ ونصایح مؤثره‌لری سایه‌سنده دیانت ومعتقدات‌اسلامیه خلافنه اولان آثار وافکار مضره‌نك انتشار وسرایتنه بویوك برسد چکیلوب ، بعض ساده دللرك دام غفلتنه دوشملرینه ممانعت ایدلمش وآثار مذکوره‌نك اسلامیت قواعدینه تطبیقاً نشر ورواجنه همت اولنمشدر .

شوصوك سنه‌لرده ایسه اوروپا مؤلفلرینك هردرلو مضر ومناسبتسز اثرلری السنهٔ شرقیه‌یه ترجمه ونقل ایدلدیکندن ، دین اسلامه من‌کل‌الوجوه مخالف اولان آراء وافکار سقیمه‌نك ، بیچاره مسلمانلره قبول ایتدیرلمکه بعض بدبخت سفیهلر — که آثار مذکوره‌نك مترجم وناقللریدر — کورآلت اولمشلردر .

ازجمله‌بوکبی قالب متاعلری‌بزه‌صاتوب ، بزی‌تضلیل واغوایه چالیشانلردن بری‌ده مصرده‌کی متفلسف (دوقتور شبلی شمیل) جنابلریدر . بوآدمك‌کیم اولدیغنی قارئلره تعریف وتوصیف‌ایتمکی بروظیفه‌عد ایلدیکمدن‌احوال روحیه وخصوصیه‌سیله ، مبدأ ومسلکی حقنده برایکی سوز صرف ایلمکی فائده‌دن خالی کورمیورم .

دوقتور شبلی شمیل عن‌اصل سوریه‌لی وخرستیان برکیمسه اولوب ، کچمنك ایچون دورسابقده مصره کیدوب حکمت وفلسفه داعیه‌سیله کندیسنی دوقتور وفیلسوف طانتدیره‌رق اوروپا فلاسفه‌سنك افکارینی عربجه‌یه نقل وترجمه ایله مصرده اسبوعی وشهری اوله‌رق انتشار ایدن مجلات علمیه‌وفنیه‌یه درج ایتمکله کیت‌کیده برنام وشهرت احرازینه موفق اولمشدر . شبلی شمیل هیچ بردیانتله — حتی آنا وبابالرینك متمسك‌اولدقلری نصرانیتله‌بیله — متدین ومربوط دکلدر . موی‌الیهك برکلیسایه‌کیتدیکنی هیچ برکیمسه کورمدیکی کبی ، ادیان ایله علمای دین — خصوصیله اسلام — لهنده کرك آغزندن ، کرك قلمندن تك‌برحرف چیقدیغنی‌ده کیمسه‌ایشتمامشدر .

شمیل هیچ برقیدله مقید اولمدیغندن ، کاه موسویلك وعیسویلك ، کاه اسلامیت علیهنده آله‌بیلدیکنه نشریاتده بولنمقله مشهوردر . سوسیالیستلك ادعاسنده بولنان بوآدم علناً دینسزلکله افتخارایدر وکندی معتقداتنی‌ده هرکسه قبول ایتدیرمکه چالیشیر برحریفدر . (خالف تعرف) دستورینه تمامیله رعایت ایدن شبلی شمیل کیت‌کیده دینسزلکله دکل یالکز مصرده وسوریه‌ده ، احتمالکه بوتون ممالك‌شرقیه‌ده اشتهار ایتمشدر .

انقلاب عثمانی عقیبنده بونك اعیان اعضالغنه انتخاب وتعیینی ایچون بعض مسلکداشلری طرفندن تشبث ایدلمش ایسه‌ده حمداً ثم حمداً حکومت عثمانیه رجالنك اغفاله امکان قالمقسزین دوقتورك قوبه‌سی میدانه چیقه‌رق تعییننندن صرف نظر اولنمشدر .

دوقتور شبلی شمیلك کیم اولدیغنی بو صورتله اوکرندکدن صوکره ، برآزده اخلاق وآثارینی تدقیق ایده‌جك اولورسه‌ق ، بونك نصل برکیمسه اولدیغنی کندیسیله بولوشوب کوروشه‌نلرله آثار وتألیفندن اکلایه‌بیلیرز .

شبلی‌شمیل آخرته ، جنت وجهنمه ، ثواب وعقابه ، مجازات ومکافاته‌ایناڭمز ؛ بوکون پیغمبرلری ، اولیا وعلمایی یالانجی تلقی ایدر .

وفاتندن صوکره کندیسنی تفسخ ایدنجه‌یه قدر کومه‌ملرینی یالکز توصیه ایتمکله اکتفا ایدن و بونی آچیقدن آچیغه کندی کتابلریله ، آثار قلمیه‌سیله سویلیان بر آدمك سوزلرندن ، فکرندن ، یازیلرندن استفاده ممکنمیدر ؟ حاشا وکلا ! . .

صوك آثارندن بری‌ده [فلسفة‌النشو والارتقاء] کتابیدر . بو کتابك مؤلفی ، مشهور داروین اولوب ، انسانلرك ، نوع بشرك مایمون سلاله‌سندن اولدقلرینی ادله وبراهین‌ایله اثبات‌ایتمك ایستمشدر . بویله‌جه (حلقهٔ مفقوده) یه انسانلرك منسوبیتنی ادعا ایدن بوحریف برچوق واهی وخلاف عقل ومنطق سوفسطائی دلیل وبرهان اقامه ایلمشدرکه ، تدقیق وتعمیقه بیله دکمز . انکلتره واوروپاده بیله طعن وتشنیعه مستحق اولمشدر .

زندقه‌والحاد ، جحدوانکارله صانع‌حقیقی‌وخلاق کائناتی ، ادیان‌وشرایعی ، انبیا واولیایی بوسبوتون رد ایدن (داروین) ك افکار سقیمه‌سنه بالذات اشتراك ایدن دوقبور شبلی شمیل جنابلری بو قدرله اکتفا ایتمیه‌رك اصل داروین‌دن زیاده بو فلسفه‌نك کنهنی ، حقیقتنی ، طوغریلغنی اثباته وخلق اغوا واضلاله یلتنمشدر .

(المقتطف) کبی اون بش کونده برمصرده انتشارایدن و یته‌صاحبلری خرستیان اولان بر مجله‌ده‌دخی شبلی شمیل بو وبوکا بکزر افکارینی نشرایله علمای اسلامه سویلمدك هذیان براقامشدر . علمای اسلامی‌تحمیق وآنلری مخرب انسانیت ، مضل بشر ، مرائی ودکانجیلر کبی هر برینك‌بر دکان صاحبی اولدقلرینی بیان ایله مدنیت‌وانسانیتك نشر انوارینه حیلوت تشکیل ایتدکلرینی اوتانمیه‌رق ایراد ایلمشدر .

بو حریفك آثاریله مقالاتنی کوروب اوقویانلر مع‌التأسف کندیسنی رده تشبث ایتمدکلری جهتله کوندن کونه کستاخلغیله جسارتی آرتمش وعلمای اسلام حقنده قلمنه ، آغزینه کلدیکنی یازوب سویلمشدر .

حمداً ثم حمداً شوصوك کونلرده داروین ایله شبلی شمیل کبی ملاحده وزنادقه‌نك جوابنی پك مفصل بر صورتده ویره‌بیله‌جك علمای کرام ظهور ایتمشدرکه بونلردن بری‌ده ابا عن‌جد حلیهٔ علم وفضیلت ، زهد وتقوی ایله متحلی وسنین وفیره‌دن بری بوراده نشر افادات علمیه ودینیه‌ده بولنان (ابوالمجد محمد رضا الاصفهانی النجفی) حضرتلریدرکه ، شرف بخت وطالع بکا هر جهتجه یاور اولدیغندن حضور وملاقاتلری سعادتنه نائل اولدم . مشارالیه حضرتلری ، بکا شبلی شمیل ایله ، سلام موسی نام اشخاصه قارشو سلك تحریره کشیده ایدوب المقتطف مجله‌سنه کوندردکلری بیانات عالیلرینی بکا ارائه ایتدکدن صوکرا [نقد فلسفة داروین ورد شبهات المعطلین] نامیله داروینك نشر وارتقا فلسفه‌سنك ردی حقنده تألیف ایتدکلری کتابی کوستروب مقدمه سنی‌ده لطف وعنایت ایتدیلر . کتاب مستطاب مذکور یقینده لسان عذب‌البیان عربی ایله ساحهٔ انتشاره چیقه‌جقدر . کتاب‌مذکورك انتشارندن اول محتویاتنی اهل اسلام واخوان دینه تبشیر ایتمك لازم‌کلدیکنه بناءً سبیل‌الرشاد مجلهٔ دینیه‌سنده اعلان صورتیله درج اولنمسنی مناسب کوردکدن باشقه تقریضی محتوی اولان اشبومقالهٔ عاجزانه‌مك‌ده جریده‌کزله نشر اولنمسنی آیروجه عاجزانه تصویب ایلدم .

کتاب مذکور ایکی قسمه تقسیم ایدیلرك ، برنجی قسمی داروینك ، نشو وارتقا فلسفه‌سنك دیناً وعلماً انتقاداتنی ؛ ایکنجی قسمی ایسه ، اثبات صانعیله ، متفلسفلرك اد عاسنی ، دلائل عقلیه وفنیه ایله‌پك منشیانه برطرزده عقلاً وفناً ردینی محتویدر . قارئلرك فکرینی یورمامق ایچون کتاب مذکور فصول ومقالاته‌توزیع اولنوب ، عقل ومنطقك ، نقلیات‌وحکمیاتك قواعد منبسطه‌سیله داروینك ، شبلی شمیل وامثالنك آراء سقیمه‌و افکار سخیفه‌لری برلسان ادب ونزاکتله برر برر رد وتنقید اولونمش‌وقارئینك‌تنویرافکارینه صوك درجه خدمت ویاردم ایدلمشدر . کتاب‌مذکور ، عربی‌العباره اولدیغی حالده ، هرکسك اکلایه‌بیله‌جکی بر صورتده‌الفاظ فصیحه وعبارات بلیغه‌ایله تحریر اولنمش وپك‌آچیق ، حشودن عاری اوله‌رق مطالب وغوامضك‌تحقیقاتنه کیریشلمشدر . کتابك طبعندن صوکره اشبو اثر قیمتدارك ترکجه‌یه ترجمه ایدلمسنی استانبولده‌کی علمای کرام ایله دیانت اسلامیه‌یه خدمت ایتمکی وظیفه بیلنلره توصیه‌ایدرم .

مسلمانلغك اعلای شان واحیای‌شرفی اوغورنده قلیج صاللایانلر قدر ، قلم اویناتانلرك‌ده هرحالده نائل اجروثوبات اوله‌جقلری شبهه‌دن وارسته‌در .

اشبو کتاب شریفده ، داروینله شبلی شمیلك واهی مدعیات وادله‌سی ، آیات کریمه ، احادیث شریفهٔ نبویه ، ادلهٔ عقلیه ومنطقیه ، براهین فلسفیه وحکمیه ایله رد ایدلسی خصوصنده ، مؤلف ومحرر محترم عالیسی بویوك بر اثر دهاء (علمی‌وفلسفی) کوسترمشدر . بوکبی جدی ودینی ، فلسفی آثارك ترجمه‌سیله ترکجه‌یه نقلنه وبوتون عثمانلیلری وایه‌دار استفاده ایتمکه البته اسلام پرست اولان محررین مقتدره‌مزك سعی وغیرت ابراز ایده‌جکلرینه شمدیدن امینم .

اثر مذکور دها شمدیدن بیروتده منتشر البلاغ کبی بعض جرائد عربیه ودینیه ایله مصرده منتشر (الهلال) مجلهٔ علمیه وفنیه‌سی طرفندن اعلان اولندیغی کبی هندستانده ، ایرانده ، بوتون اقطار اسلامیه‌ده نشر اولنان سائر جرائد ومجامیع علمیه طرفندن‌ده اعلان وتقریض اولنمسی مقرردر .

خلاصهٔ کلام اشبو اثر قیمتدارك مؤلف ومحرر محترمی اولان (ابوالمجد محمد رضا الاصفهانی النجفی) حضرتلرینك مساعیٔ عالیسنی بر جریدهٔ دینیه واسلامیه محرر ومخابری صفتیله عن صمیم‌القلب تبریك ایدر وکندیلری کبی علمای بنام وفضلای اسلامیه‌نك تکثر وتزاید ایلملرینی جناب واهب العطایا حضرتلرندن تضرع ونیاز ایلرم .

کربلا : مخابر مخصوصکز

س . م . توفیق

سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

بالقان محاربانك ظهوری اوزرینه قضامز اهالیٔ حمیتمندانی طرفلرندن ویریلان اعانانك‌مجموعی ٦٦٦٤٠ غروشه بالغ اولنوب بوندن اوچیوزلیراسی حربیه نظارت جلیله‌سنه وایکیوز لیراسی‌ده اضطرابات بشریه‌نك تخفیف آلامنه خادم یکانه بولنان (هلال احمر) مؤسسهٔ خیریه‌سنه ارسال اولنمش ومتباقیسی‌ده دردست تقدیم بولنمشدر . بوندن بشقه قار وقیشده سینه‌لری بر آهین کبی دشمن قورشونلرینه کریلمش اولان قیمتلی عسکرلرمزه ٩٥٥ عدد‌یوقلی خرقه ٦٦ طون ٨٥ کوملك ٢٠ جفت‌جوراب مجروحین غزات محترمه‌مز ایچون‌ده اناطولی هدیه‌سی اوله‌رق قادینلرمز طرفندن اعمال ایدیلان ١٤٠ عدد جوره منديل ٧٠ عدد ناقیه‌ده محللرینه کوندرلشدر . عثمانلیلرك بومعلوم وغنی القلب اهالیسی عثمانلی سلطنتنك تاریخ وصحیفهٔ ظفر وغالبیتنی تزیین ایده‌جك موفقیات آتیه ایچون اللرنده بولنانماللرینی بر ایکنه‌یه وارنجه‌یه قدر صرف ایدرك بودولتی معروض قالدیغی تهلکه‌دن قورتارمغه ارباب جهد وغیرت وحمیت بتون موجودیتلریله چالیشه‌جقلرینه‌ذره قدر شبهه ایدلمز . درج واعطای اعانات خصوصنده قائممقام قضامصطفی فوزی بکله مأمورین سائره واشراف محلیه‌نك اظهار ایتدکلری حمیت ومحبت‌اسلامیه ووطنیه‌نك فوق‌الامثال بولندیغنی کمال فخر ایله عرض ایلرم .

ارمناك بلدیه رئیسی

محمد رشید

سبیل الرشاد . — ارمناك‌اهالیٔ محترمه‌سنك کوستردکلری‌شوحمیت دیانتپرورانه جداً شایان‌تقدیردر . محترم قارداشلرمز وار اولسونلر .

شؤون

وضعیت حربیه . — بو هفته هوالر غیر مساعد کتدیکی جهتله مهم حرکات عسکریه وقوع بولمامشدر. چتالجه‌ده‌کی اردوی عثمانی یاواش یاواش ایلروله‌یور واشغال ایتدیکی مواقعده‌تحکیمات اجرا ایدییور. بولایر جهتنده‌ده اوفق مصادمه‌لر توالی ایدرك هوالرك دوزلمسنه انتظار اولونیور . ادرنه‌ده ایسه دشمنك اولدقجه مهم اولان بر هجومی قیریلدقدن وخیلی تلفاته دوچار ایدلدکدن‌صوکرا فاصله‌لی بومباردمانلره دوام ایله اکتفا ایتمکده ، قطعی‌هجومه جسارت ایده‌مه‌مکده‌در . فقط خائن دشمن مردلکله بر شی یاپه‌مایه‌جغنی آکلادیغنجه ینه اهل صلیب ظلم و خونخوارلغی طرتەرتی شهری، معصوملرك ، جولق‌جوجق، قادین کبی عاجزلرك صغندیغی محللری بومباردمانه باشلامش، متعدد یانغینلر ایقاع ایتمشدر. بونك اوزرینه اجنبیلر استانبولده‌کی سفارتلرینه مراجعت ایدرك شهردن چیقمق ایسته‌دکلرینی بیلدیردیلر. منسوب اولدقلری دولتلر طرفندن صوفیه‌ده تشبثات لازمه‌ده بولونلدی ، بلغارلر ایلك اوکجه امتناع ایتدکلری حالده بالاخره دول متمدنه (!) براز سسنی یوکسلتنجه مساعده ایتمك مجبوریتنده قالدیلر. بزه کلنجه ، که بو بابده اصل علاقه‌دار اولان بزز ، استحصال مساعده‌یه حاجت یوق، صره‌سی کلنجه بر تبلیغاتده بولونه‌جقلر، اولوب بیته‌جك. باقه‌لم بو خصوصده «مدافعهٔ ملیه حکومتی» منی حیثیت‌ملیه‌یی‌ناصیل محافظه ایده‌جك؟ اجنبیلر ایچون بی‌طرف برمنطقه تشکیل اولنوب اوراده قالملری ممکن اوله‌مادیغی تقدیرده باری‌قادینلرك، عاجزلرك‌ده برلکده چیقملری تأمین ایدلسه. یانیه واشقودره‌ده عون‌حقله مهم موفقیتلر استحصال ایدلشدر . یونانلیلر هجوملرنده مدهش ضایعاته دوچار اولدقلری کبی، قره‌طاغلیلرده آدام‌عقللی‌حربه دوام ایده‌میه‌جك‌درجه‌ده بوزولمشلردر. جاوید پاشا اردوسی کوریجه‌یی استردادن صوکرا شیمدی مناستری تحت تهدید وتضییقه آلمشدر. آرناوودلر هر طرفده قیام ایدرك چته‌لرله صربلری مشغول ایتمکده‌درلر . حاصلی روم‌ایلینك هر طرفی آتشلر ایچنده ، مسلمانلر هریرده اهل‌صلیب اردولریله چارپیشمقده‌در . الله معینمز اولسون .

حمیدیه‌نك آق‌دکزده جولانی . — قهرمان حمیدیه قرووازوری مصر عربلری طرفندن کمور وارزاق لازمه‌یی الدقدن صوکره‌آق دکزه آچیلمش، فورطنه طولاییسیله موقتاً مالطه لیمانته التجا ایلشدر . حمیدیه‌نك آکسزین مواصلتی مالطه‌ده‌کی یونانلیلر بیننده شدید بر هیجانی موجب اولمش، عثمانلی قرووازورینی بردفعه‌کورمك اوزره فوج فوج ساحله قوشمشلر... تلغرافلر درت یونان طورپیدوسنك مالطه آچیقلرنده طولاشدیغنی بیلدیرمشلردی . قهرمان قرووازور افرنجی ۱۷ شباط صباحی ساعت برده مالطه‌دن مفارقت ایتمشدر . یاردمجیلری الله اولسون .

کرید :

انکلتره‌نك تجاوز مفرقشکنانه‌سی . — انکلیززرهلیسنك قوماندانی، بتون دول‌معظمه‌نامنه حرکت‌ایدرك عثمانلی بایراغی‌ده داخل‌اولدیغی‌حالده بتون بایراقلری‌ایندیرمشدر.بونلرك‌یرنه‌یونان‌بایراغی‌چکلمشدر. خانیه ، ١٤ شباط .

§ « آتنه » تلغراف اژانسنه خانیه‌دن اشعار اولونیور : « پارموت اسمنده‌کی انکلیز سفینهٔ حربیه‌سنك قپودانی سوده‌یی ترك ایتمه‌دن اول‌معیتنه برمفرزهٔ عسکریه‌آله‌رق لیمان پیشکاهنده‌کی کوجك جزیره‌یه کیتمش‌ومراسم عسکریه ایله دول حامیه نامنه اوراده‌کی دول مذکوره سنجاقلریله عثمانلی سنجاغنی ایندیرمشدر . قوماندان مذکور سنجاقلری منسوب اولدقلری دولتلر قونسلوسخانه‌لرینه ویرمش وعثمانلی سنجاغنی‌ده آلمان قونسلوسخانه‌سنه تودیع ایله‌مشدر . عثمانلی سنجاغنك موجه‌دار اولدیغی قلامه‌یه درحال یونان بایراغی رکز ایدلدی . کرید والی عمومیسی موسیو دراغومیس وبرکروه خلق سوده‌یه کلمشدر . کرید اهالیسی دول حامیه ویونانستان لهنده شدید وناقابل‌تعریف نمایشلر اجرا ایدییورلر . » آتنه ، ١٥ شباط .

سوریه .

مسلمانلرك فرانسزلره قارشی نفرت وخصومتی . — شرق هیئت روحانیه‌سی کاتب عمومیسی اولوبده سوریه ومصرده‌کی فرانسز هیئتلرینی تفتیش ایدن موسیو به‌نار (فرانسز نافعه ناظری) خاطراتنی نشر ایدییور وفرانسز نفوذینك فرانسزلر ایچون غیر مساعد اولدیغنی سویلیور . شام وبیروتده‌کی‌سیاحتندن‌موسیو به‌نار مسلمانلرك فرانسز اصول تربیه‌سنی تقدیر ایتدکلرینی (!) ، فقط فرانسزلره قارشی افکار خصمانه‌ده بولندقلری، فرانسه تابعیتنده بولونمق ایسته‌مدکلری قناعتی اخذایلمشدر. بوکا سببده جزائرده‌کی مسلمانلره قارشی‌تطبیق‌اولنان طرز حرکتدر. جونکه‌جزائرلیلر هردرلو‌ویرکویه اشتراك‌ایتدکلری حالده‌جمهوریت‌فکرنده‌کی‌اساسك‌عکسی برمعامله کورمکده‌درلر.

بارس ، ١٣شباط ـ عثمانیشر لوئیدك خصوصی تلغرافی

آفریقا :

طرابلس غرب حکومت اسلامیه‌سنك ایتالیانلره اعلان حربی . — (دهبیات) دن (تایمس) غزته‌سنه اشعار اولنیور : « طرابلس مستقل حکومت اسلامیه‌سی ایتالیانلره قارشی مخاصمانه باشلامشدر. شیخ سیف‌النصر مکمل مجهز درت بیك عسکر ایله (فیزان) دن (مصراطه) برونك جنوبنده (اورفللا) قبیله‌سی اراضیسنه واصل اولمشدر . (زواره) و (عجیلات) اوکنه دخی (توارق) ممالکندن ایکی بیك مسلح عرب کلمشدر . حکومت عربیه عساکری ایتالیانلرك مواقعنه مکرراً مهاجماتده بولنوب احراز ظفر ایلمش وایتالیانلره ضایعات عظیمه ویردیرمشدر . »

عدن :

قطبه عربلرینك اشباه وقیامی . — آژانس رویتر صنعادن استخبار ایدییور: «انکلتره‌نك عدن‌اراضیسی جوارنده‌کی قطبه عربلری عصیان‌ایتمش، والی وکیلنی‌قتل وبرجوق‌مأمورینی جرح ایلمشلردر. عصیان کرك ادارەلری تأسیسنه عطف اولنیور . » لوندره ، ١٤ شباط ـ قسطنطینوپل

فاس :

طنجه‌نك وضعیت بین‌الملیه‌سی . — « تایمس » پارسدن استخبار ایدییور : « انکلتره حکومتی ، طنجه‌نك وضعیت بین‌الملیه‌سنه دائر اولان مسئله‌نك یالکز انکلتره ، فرانسه واسپانیا حکومتلری ارەسنده حل اولنمسنه راضی اولیه‌جقدر . بومسئله‌یه دائر اولان مقاوله‌نامه الجزیره معاهده‌سنه واضع‌الامضا اولانلرك کافه‌سنك نظر تصدیقنه عرض ایدیله‌جکدر. انکلتره ، فرانسه‌نك فاسی حمایه ایتمه‌سنه‌ده انجق طنجه مسئله‌سنك حلندن صوکره موافقت ایده‌جکدر . » لوندره ، ١٤ شباط ـ قسطنطینوپل

رجای مخصوص

عون‌حقله ایکی‌هفته صوکرا دوقوزنجی‌جلدك اکمالیله سبیل‌الرشادك برنجی سنه‌سی تمام اولیور . ذاتاً سنه نهایتی اولمقله حساباتی قاپاتمق لازم کله‌جکی طبیعی‌در . دیکر طرفدن زمان بحرانلی اولدیغی جهتله بوتون آلیش ویریشلرك پشین پاره‌ایله کورولمك مجبوریتی وار ، ویره‌سی‌یه ایله تدویر معاملات ممکن اولمیور . اونك ایچون هنوز تسویهٔ حساب ایتمین بایعلرله ، سپارش اولنان کتاب و آبونه بدللرینی تأدیه ایتمه‌ین محترم آبونه‌لرمزك بوهفته‌ظرفنده‌هرحالده‌حسابلرینی تماماً تسویه‌ایتملری، آبونه بدللرینی کوندرملری اخوت اسلامیه نامنه کمال‌اهمیتله‌خاصهٔ رجا‌اولنور.

مطبعهٔ احمداحسان وشرکاسی مدیر مسئول : اشرف ادیب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لكی (٦٥) ، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لكی (١٧) ، آلتی آیلغی (٩) فرنقدر .

اداره‌خانه

بابعالی جاده‌سنده ورخان یله خاننده نومرو ٢٣—٢٦

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلكه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدیلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

اخطارات

رساله‌مزدن آلنه‌جق یازیلرك شرطیله بتون ذیلر هرهانكی بر غزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مكتوبلرك ، امضالرك واضح و اوقوناقلی اولمسی و آبونه نمره نومروسنی محتوی بولنمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه ده یازلمسی رجا اولنور .

§

اون آبونه قید ایدن ذاته بر آبونه مجاناً تقدیم اولنور .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — دینی، علمی، ادبی، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در — اتبعون اهدكم سبیل الرشاد

صاحب ومدیر مسئول : ح . اشرف ادیب

عدد ٥١ — ٢٢٣ ‏ ٢١ ربیع‌الاول ١٣٣١ ‏ پنجشنبه ‏ ١٤ شباط ١٣٢٨ ‏ جلد ٢ — ٩

فلسفهٔ

اخلاق اسلامیه‌نك اساسلری

١٠

مسلمانلرك حقیقتده تابع اولدقلری دستور اخلاقی ایشته‌بودر . راسیونالیستلرجه « وظیفه ایچون ایفای وظیفه » دن معنای اخلاق وعملی نه‌ایسه مسلمانلرجه‌ده « بر واجبی اللهك امری اولدیغی ایچون اجرا ایتمك » ده‌كی معناده مآل اعتباریله اودر . حضرت رسول اكرم (صلی الله علیه وسلم) كیجه ال آیاق چكلدكدن ، هركس اویقویه واردقدن صوكره نمازده اوقدر طورورلرمش كه آیاقلری شیشرمش. زوجه‌سی عایشه (رضی الله عنها) بردفعه‌سنده : « یارسول‌الله ! كندیكی نه‌یه‌بوقدر یورارسك؟ اولمش، اولاجق كناهلرك مغفوراولمشمیدر؟ » دییه اظهار آثار شفقت ایتمش‌ده « افلا اكون عبداً شكوراً = بر عبد شكورده اولمیه‌یم‌می؟ » جوابنی آلمش. اعمال‌وافعالمزك رضای باری ایچون‌یاپلمق لازم كله‌جكی مسلمانلرك خواص وعوامنجه معلوم بر فكر مشتركدر . زیرا قرآنده سعادات دنیویه واخرویه‌نك انواعی تعداد ایدلدكدن صكره : « ورضوان من‌الله اكبر ذلك هو الفوز العظیم = « جناب حقك رضاسی بونلرك هپسندن بویوكدر . فوز عظیم ایشته بورضواندر . سورهٔ توبه آیت ٧٣ » بویوریلیور . رضوان الٰهی‌ایسه هیچ شبهه یوقدركه مأموربه اولان ، تعبیر دیكرله انسانی سرمنزل سعادته ایصال ایده‌جك اولان اعمال وافعاله وحتی خطرات قلبه ترتب ایدر . هرهانكی بر عمل خالص اولمق ایچون « لوجه‌الله » اولمق لازم كله‌جكنی بیلمین مسلمان یوقدر . حضرت عمر بن الخطاب اصحاب كرامدن صهیب رومی حقنده : « رحم الله صهیباً لولم یخف الله لم یعصه = الله تعالی صهیبه رحمت ایتسون ، ایمانی اوقدر قویدركه اللهدن قورقوسی اولماسه‌ده ، كندیسنه عذابدن امان نازل اولسه‌ده ینه آكا عصیان ایتمز . » بویوریور . آكلاشیلیوركه صهیبك اطاعتی ، عدم عصیانی صرف واجب الاتباع بیلدیكی مقام اعلای الوهیتك جلالت قدرینه احترامدن نشأت ایدیورمش . امام‌شافعی : « هیچ بر مناظره‌یه كیریشدیكمی بیلمم كه حقك خصممك یدنده ظهور ایتدیكنی تمنی ایتمیه‌یم . » دییور . كورولیوركه امام مشارالیهك مناظره‌دن مقصدی خصمی الزامدن زیاده حقیقتك تبین وظهوری ایمش . وحق یدنده ظاهر اولسه نفس‌الامرده غرض مطلوب ایله علاقه‌دار اولمیان تطمین نفس ، عجب ، خصمه تفوق كبی شوائبك آره‌یه قاریشماسندن احتراز ایدیورمش . كذلك مشهور سعدئ شیرازینك نقلنه كوره شیخ سهروردی كیجه یاریسنده‌كی عبادات ومناجاتنده : « یارب ! بنم جسدمی جهنمه آت . اوقدر بویوت كه قوللر كندن كیمسه‌یه‌اوراده یر قالمسون . » نیازنده بولونورمش . سرئ سقطی دیرمش‌كه : « وقتیله بركره‌الحمدلله دیدیكم ایچون اوتوز سنه‌در استغفار ایدیورم . بغدادده بر یانغین اولدی ایدی . بری بكا تصادف ایدوب سنك دكانك قورتولدی دیدی . بن‌ده الحمدلله‌دیدم. ایشته‌اوتوزسنه‌در بوحمدمه‌نادمم . چونكه‌او آنده‌بشقه‌سنی اونودوب كندی خیرمی دوشونمشدم . » سفیان ثوری رابعهٔ عدویه‌یه : « ایمانكك‌حقیقتی نه‌در؟ » دیه‌صورنجه‌او : « اللهك‌نه‌جهنمندن قورقدیغم ، نه‌ده‌جنتنی سودیكم ایچون عبادت ایتمش دكلم . یوقسه كوتوخدمتكاردن نه‌فرقم قالیر؟ بن اوكا محبتمدن ، اشتیاقدن طولایی عبادت ایده‌رم . » جوابنی وریور . ابو سلیمان دارانی دییوركه : « اللهك اویله قوللری واردركه آنلری نه جهنم قورقوسی ، نه جنت امیدی اللهدن غافل براقماز . یعنی اللهی تفكر بوكبی شیلری عقللرینه كتیرمز . نره‌ده

قالدی‌که دنیانی! » معروف کرخی‌یه اخواندن بری : « یا ابا محفوظ! سنی بودرجه عبادته سوق ایدن شی نه‌در ؟ » دیه صورمش . اوسکوت ایتمش . اوذات ینه اصرار ایده‌رك صورمش : « ذکر موتمی ؟ — موت دیدیکك نه‌درکه ؟ ! — قبر وبرزخ ذکریمی ؟ — قبر دیدیکك نه‌درکه ؟ ! — جهنم قورقوسیله جنت امیدیمی ؟ — بودیدیکك نه ایمش ؟ بوصایدیغك شیلرك کافه‌سی ید قدرتنده اولان ملك قادر اویله بر ذات اجل واعلادرکه اکر اونی سورسه‌ڭ شو دیدکلرینك هپسنی سکا اونوتدورر . کندیسیله آره‌کده برمعرفت ، بربیلکی ، برطانیشمه اولور « بونلرك هپسندن سنی قورتارير . » جوابی ویرمش .

انسانلرك وحیه ایمان ایتمه‌دن ، یالکز « وظیفه‌یی وظیفه اولدیغی ایچون ایفا » نظریهٔ اخلاقیه‌سی عشقیله بوراده‌یه قدر تهذیب نفسه مقتدر اولوب اوله‌میه‌جقلرینی مناقشه ایتمکسزین بونك عالم اسلامده امثالنی تعداد ایله بتیره‌میه‌جکمزی سویلیه بیلیرز . ایشك اك مهم جهتی اشارك بو دورلوسنده احراز شان و شرف ، ابقای نیك نام ایتمك غایه‌سی بیله یوقدر . زیرا مسلمانلرك مقتدا بهی اولان حضرت رسول (صلی الله علیه وسلم) اخلاصی امر ایتمش و : « یا ایها الناس اخلصوا اعمالکم لله فان الله لایقبل من الاعمال الا ما خلص له — ای ناس ! اعمالکزك لوجه الله اولماسنه ، اوکا باشقه هیچ برنیت قاریشمامسنه دقت ایدیکز . زیرا الله تعالی اعمال ایچنده خالص اوله‌رق کندی رضاسی ایچون یاپلمش اولانلرندن باشقه‌سنی قبول ایتمز . » و « ان الله لا یقبل من العمل الا ما کان له خالصاً و ابتغی به وجهه — جناب الله عملك یالکز خالص اولانی و وجه ذوالجلالی طلب ایدیله‌رك یاپیلانی قبول ایدر . » بویورمشدر .

بوسببدن طولاییدرکه اعمال صالحه‌نك خفی اولانی آچیق اولانه ترجیح ایدیله کلمشدر . زیرا عمل سر ، ریا وتصنعدن آزاده اوله بیلیر . ودرجهٔ کمال خالصیته دها یاقین اولور . صاغ الك ویردیکندن صول الك خبردار اولمامسنده‌کی ذوق وجدانی لذتی بیلمین شرقلی یوقدر دیه بیلیرز . نته‌کیم قرآن کریمده : « ان تبدوا الصدقات فنعما هی وان تخفوها وتؤتوها الفقراء فهو خیر لکم — اکر صدقاتی آچیقلار سه‌کز نه اعلی ! اکر کیزله‌یوب ده فقرایه ویریرسه‌کز سزك ایچون دها خیرلیدر . سورهٔ بقره آیت ١٧٣ » دیه وارد اولمشدر . کذلك اخلاصك اك برنجی علامتی سر وعلانیتك بر اولماسیدر دنیلمشدر . نته‌کیم حدیث شریفده : « تمام البر ان تعمل فی السر عمل العلانیة — برك تمام اولماسی آچیقده‌کی عملکی کیزلی‌ده یاپمقلغکه وابسته‌در . » دیکر برحدیث شریفده‌ده « من احسن فیما بینه وبین الله کفاه الله ما بینه وبین الناس ومن اصلح سریرته احسن الله علانیته — : هرکیم کندیسی ایله الله آره‌سنده‌کی حالی یعنی کیزلی عمللرینی دوزلتیرسه الله تعالی‌ده اوکیمسه ایله خلق آره‌سنده‌کی معامله‌دن یعنی آچیق عمللرندن متولد قالنغه محل براقماز . هرکیم باطننی ، سرینی اصلاح ایدرسه جناب حق ظاهرینی ، علانیتنی کورلندیرر . » بیورلمشدر .

احمد نعیم

اسلامده فن فلسفه

بشنجی عصر هجریده مصر

ابن هیثم

ابن هیثم فنون فلسفیه‌یی ، ریاضیات ، حکمیات (فیزیك) والٓهیاته (متافیزیك) تقسیم ایتمش ، مؤلفاتی بوفنلره حصر وتخصیص ایلمشدر . ابن هیثم « کتاب فی تقویم الصناعة الطبیه » نرنده دیبورکه : (اسامیسنی بوکتابه درج ایتمش اولدیغم آثاردن بشقه داها برچوق رسائل وکتاب تألیف ایتدم . داهازیاده‌ده تألیف ایده‌بیلیردم . فقط ، بروقتلر درعهده ایتمش اولدیغم آغیر وظائف ، داها صوکره‌ده مجبور اولدیغم اوزون سیاحت کتاب تألیفنه مساعد وقت براقمدی . عمرم کفایت ایدرسه فنون ریاضیه ، طبیعیه وحکمیه‌یه دائر داها برچوق آثار تألیفنه چالیشه‌جغم . [*]

بوکتابلرك تألیفندن مقصد ، ارباب فن وحکمت آره‌سنده برخاطره براقمقدن باشقه برشیٔ دکلدر . چونکه ارباب علم وتألیف ، نشریات علمیه‌لریله برحیات جاودانی قازانیرلر . مادةً وفات ایتسه‌لربیله اثرلری نامرلرینی السنهٔ اخلافده مؤبداً یاشاتیرلر . حالبوکه برجاهل اولدیکی کوندن اعتباراً نسیان ابدی‌یه محکوم اولور » فی الحقیقه ابن هیثم ، جهان معرفته ، فنون شتی‌یه عائد برکتبخانهٔ عرفان براقه‌رق نامنی ابدیاً یاشاتمغه موفق اولمشدر .

تألیف ایتدیکی کتابلرك یالکز اسم وعنوانلرینك تدقیقی ، مؤلفك فضای فضل وعرفانك درجه وسعتی حقنده بزه برفکر ویره بیلیر . ینه بواسامینك تدقیقی ، سکز عصر اول عالم اسلامده فن وفلسفه‌نك درجهٔ ترقیاتیله بوکونکی درکهٔ اضمحلالی آره‌سنده برمقایسه یاپمق ایچون پك زنکین برموضوع تشکیل ایدر .

انسان برکره بو اسملرك دلالت ایتدیکی مباحث عالیه وفنون متنوعه‌یی ، برکره‌ده الیوم عالم اسلامی باشدن باشه قاپلایان کابوس جهالتك درجه کثافتنی دوشوندکجه ؛ سویدای قلبدن قوپان اشکابهٔ خونینی ممکن دکل ضبطه موفق اوله‌میور ! ...

کتاب الحکماء ابن هیثمك آلتمش قدر اثرینی تعداد ایتمکده ایسه‌ده ابن ابی اصیبعه کتاب الحکماده مندرج اولمیان داها برچوق اسامیٔ کتب قید ایتمش وابن هیثمك قید اولنانلردن بشقه برطاقم اثرلری داها اولدیغنی اخطار ایتمکی‌ده اونوتمامشدر .

ابن هیثمك تألیفنه موفق اولدیغی آثاردن بعضیلرینك اسامیسنی بروجه آتی درج ایدییورز :

١ شرح اصول اقلیدس

٢ تنقید اصول اقلیدس وایلونیوس (apollonius)

---

[*] ابن هیثم بوسطرلری هجرتك ٤١٧ نجی سنه‌سنده یازمش وفی الحقیقه سویلدیکی وجهله بو تاریخدن صوکره‌ده متعدد آثار داها تألیف ایتمکه موفق اولمشدر .

تراجم احوال مؤلفلرینك بیاناتنه نظراً مشارالیه تاریخ وفاتنه تصادف ایدن هجرتك ٤٣٠ نجی سنه‌سنه قدر نشر وتألیفه دوام ایلمشدر .

٣ شرح المجسطى وتلخيصه
٤ الجامع فى اصول الحساب
٥ كتاب علم المناظر من كتابى اقليدس وبطلميوس (Ptolémée)
٦ كتاب فى تحليل المسائل الهندسية
٧ كتاب فى تحليل المسائل العددية بجهة الجبر والمقابلة
٨ كتاب فى تحليل المسائل الهندسية والعددية
٩ كتاب فى المساحة على جهة الاصول
١٠ كتاب فى حساب المعاملات
١١ تلخيص مقالات ابلونيوس فى قطوع المخروطات
١٢ الحسابات الهندية
١٣ مقالة فى استخراج السمت القبلة
١٤ رسالة الى بعض الرؤسا فى الحث على عمل الرصد النجومى
١٥ مجموعة مسائل هندسية وعددية
١٦ كتاب فى آلت الظل
١٧ مقالة فى استخراج مابين البلدين فى البعد بجهة الامور الهندسية
١٨ مدخل فى علم العدد
١٩ مقالة فى الرصدات الهيئية
٢٠ رسالة فى برهان الشكل الذى قدمه آرشمد فى قسمة الزاوية ثلاثة اقسام
٢١ رسالة فى اجوبة المسائل النظرية
٢٢ كتاب فى التركيب والتحليل العددية للطالبين
٢٣ خلاصة من كتاب ابراهيم بن ثمنان
٢٤ مقالة فى حل الاقسام المظلمة من كتاب اقليدس
٢٥ تلخيص مدخل فرفوريوس (Porphyre) وكتب ارسطوطاليس الاربعة المنطقية
٢٦ رسالة فى مقايسه العالم الاكبر والاصغر
٢٧ كتاب فى الياسات
٢٨ مقالة فى مشاكلة العالم الجزئى وهو الانسان
٢٩ مقالة فى العالم من جهة مبدئه وطبيعته وكماله
٣٠ مقالة فى البادى والموجودات
٣١ مقالة فى هيئة العالم
٣٢ مقالة فى الجواب على اعتراضات يحيى (ژان) غراماطيقوس لارسطو طاليس فى حق السماء والعالم
٣٣ مقالة فى الجواب لابى الحسن على بن العباس على افكار الراصدين
٣٤ تلخيص كتاب النفس لارسطو طاليس
٣٥ مقالة فى بطلان مايراه المتكلمون من الله لم يزل غير فاعل ثم فعل
٣٦ مقالة فى ان خارج السماء لافراغ ولاملاء
٣٧ رسالة فى تفضيل الاهواز على بغداد من جهة الامور الطبيعية
٣٨ مقالة فى الجواب على اعتراضات ابى الهاشم لكتاب ارسطو طاليس فى العالم وفى السماء
٣٩ مقالة فى ان جهة ادراك الحقايق جهة واحدة
٤٠ مقالة فى طبيعتى الالم واللذة
٤١ كتاب فى تثبيت احكام النجوم بجهة البرهان
٤٢ رسالة فى الاعمال والآجال الكونية
٤٣ رسالة فى طبيعة العقل
٤٤ رسالة فى طبيعة اللذات الثلاث
٤٥ رسالة فى اثبات الحلقة
٤٦ كتاب فى صناعة الكتابة على اوضاع الاوائل واصولهم
٤٧ مقالة فى ان فاعل هذا العالم انما يعرف ذاته من جهة فعله
٤٨ رسالة فى تلخيص جواهر النفس الكلية
٤٩ مقالة فى تحقيق رأى ارسطوطاليس ان القوة المدبرة هل من بدن الانسان فى القلب منه

٥٠ كتاب فى تقويم الصناعة الطبية
٥١ مقالة فى الجواب على احد من المعتزلة البصرة
٥٢ مقالة فى الوصايا على الكتاب
٥٣ مقالة فى ان خالق العالم يعلم باثره
٥٤ تلخيص السماع الطبيعى لارسطوطاليس
٥٥ مقالة فى عمل الرصد من دائرة افق بلد معلوم العرض
٥٦ مقالة فى تأثيرات اللحون الموسيقية فى النفوس الحيوانية
٥٧ مقالة فى ابعاد الاجرام السماوية وقدار اعظامها
٥٨ تلخيص الآثار العلوية لارسطو طاليس
٥٩ تلخيص كتاب ارسطو طاليس فى الحيوان
٦٠ مقالة فى المرايا المحرقة
٦١ مقالة فى جوهر البصر وكيفية وقوع الابصار به
٦٢ مقالة فى هيئة العالم
٦٣ كتاب فى المناظر
٦٤ مقالة فى كيفية الارصاد
٦٥ مقالة فى الكواكب الحادثة فى الجو
٦٦ مقالة فى ضوء القمر
٦٧ مقالة فى قوس القزح والهالة
٦٨ مقالة فيما يعرض من الاختلاف فى ارتفاعات الكواكب
٦٩ مقالة فى الرخامة الافقية
٧٠ مقالة فى رؤية الكواكب
٧١ كتاب فى بركال القطوع
٧٢ مقالة فى مراكز الاثقال
٧٣ مقالة فى احوال المساحة
٧٤ مقالة فى مساحة الكرة
٧٥ مقالة فى مساحة المجسم المكافى
٧٦ مقالة فى المرايا المحرقة بالدوائر
٧٧ مقالة فى المرايا المحرقة بالقطوع
٧٨ مقالة فى الاشكال الهلالية
٧٩ مقالة فى السمت
٨٠ مقالة فى التنبيه على مواضع الغلط فى كيفية الرصد
٨١ مقالة فى استخراج خط نصف النهار على غاية التحقيق
٨٢ مقالة فى كيفية الاظلال
٨٣ مقالة فى ان مايرى من السماء اكثر من نصفها
٨٤ مقالة فى اضواء الكواكب
٨٥ مقالة فى الاثر الذى فى القمر
٨٦ مقالة فى الضوء
٨٧ مقالة فى خطوط الساعات
٨٨ مقالة فى استخراج ارتفاع القطب على غاية التحقيق
٨٩ مقالة فى صورة الكسوف
٩٠ مقالة فى حركة القمر
٩١ كتاب فى السياسة
٩٢ رسالة فى الافكار لافلاطون وبقراط
٩٣ مقالة فى النطفة
٩٤ رسالة فى الصوت
٩٥ مقالة فى وصف الادوية
٩٦ مقالة فى الكيموس النافع والمضر
٩٧ شرح كتب الطبيعيات لارسطو طاليس
٩٨ مقالة فى الزمان والمكان على مذهب ارسطو طاليس
٩٩ مقالة فى تطبيقات الرصدية
١٠٠ رسالة فى اثبات النبوة

١٠١ رسالة على كتب الراوندى
١٠٢ اجوبة على المعتزلة فى صفات الله تعالى
١٠٣ رسالة فى الابعاد والجسامة الاجرام السماوية
١٠٤ رسالة فى اختلاف ارتفاع الكواكب
١٠٦ مقالة فى اصول الهندسة السطحية
١٠٧ مقالة فى البسيطة الافقية
١٠٨ رسالة فى خواص القطع المكافى
١٠٩ مقالة خواص القطع الزائد
١١٠ مقالة فى الفجر والشفق
١١١ مقالة فى تحولات المنظرية
١٢ مقالة فى المجره (كهكشان)
١١٣ رسالة فى الميزان
١١٤ رسالة فى المكان
٢١٥ مقالة فى خواص الدائرة
١١٦ مقالة فى تعيين ارتفاع القطب
١١٧ رسالة فى القطع الناقص

*
* *

شو اوڭ ون جدول، ابن هيثمك مؤلفاتندن آنجق برقسمنى جامعدر . مشار اليهك بوجدولده موجود اولان كتابلرك برقاچ مثلى نسبتنده دها بر طاقم مؤلفاتى بولنديغى ترجمهٔ حالى يازان مورخينك بياناتندن آكلاشيليور .

فى الحقيقه ابن هيثم؛ بو كتابلردن باشقه؛ متكلمين، معتزله ومنطقيونه جواباً برچوق رسائل يازمش اولديغى كبى كنديسنه ايراد ايديلن اسئلهنك حلى مبين ده بعضى آثار براقشدر . يوقاريكى جدول تدقيق اولنورسه ابن هيثمك طبابتله بالنسبه پك آز اوغراشمش اولديغى آكلاشيلور. ابن هيثم اڭ چوق رياضيات وفلسفه يله مشغول اولمشدر. حكمت طبيعيهدهكى وقوف واقتدارى ايسه برلسان تبجيل وستايشله ياد ايدلمكه سزادر .

غرب مؤلفلرندن موسيو قازيرى (Casiri) وموسيو سهديللو (Sédillot) ابن هيثمك آثارينه دائر خيلى تدقيقاتده بولنمشلردر. مشار اليهك (شرح اصول اقليدس) عنوانلى كتابندن برر نسخه بودلهين (Bodléienne) ولايد (Leyde) كتبخانهلرنده موجود ومحفوظدر . لايد كتبخانهسنده ؛ بوندن باشقه ؛ ابن هيثمك برقاچ كتابى داها واردر .

آوروپاده اڭ زياده بادئ اشتهارى اولان اثرى مبحث ضيا حقندهكى (كتاب المناظر) عنوانلى تأليف كزينيدر . بو كتاب وقتيله لاتينجهيه (الحازن) نامى آلتنده ترجمه ايدلمش اولديغندن ابن هيثم آوروپا ارباب فنى آرهسنده بو واسطه ايله اشتهار ايلمشدر. حتى بعض مؤلفلر (الحازن) ايله (ابن هيثم) ك آيرى آيرى كيمسهلر اولديغنه ذاهب اولمشلردر. موسيو ژوردن (Jourdain)، كتاب المناظرك لاتينجهيه ايلك دفعه ژهرار دوقرهمون (Gérard de Crémon) طرفندن ترجمه ايدلمش اولديغنى ادعا ايتمكدهدر. ژهرار دوقرهمون ، ابن هيثمك فجر وشفق حقندهكى رسالهسنىده (Le Crépuscule) نامى آلتنده لاتينجهيه نقل وترجمه ايلمشدر . مشاهير مؤلفيندن روژه رباقون (Roger Bacon) ، كتاب المناظرى دور و دراز تدقيق ايتمش اولديغندن، مؤلفنه قارشى حرمت وتقدير ايثارندن كنديني آلهميور.

باقونك (Bacon) معاصرلرندن پولونيالى ويتللو (Vitellot) نام ذاتك (Le crépuscule) عنوانلى اثر مشهورينى ابن هيثمك كتابندن استفاده ايدهرك يازمش اولدينى آوروپالى تاريخ فنون مؤلفلرينك تحت اعترافندهدر .

ابن هيثمك كتاب المناظرى ؛ اون التنجى عصر ميلاديده ؛ راموس (Ramus) و ريسنر (Risner) نامنده ايكى ذات طرفندن طبع وتمثيل ايدلمشيدى . موسيو مونتوقلا (Montucla) وموسيو بريسسون (Brisson) ابن هيثمك بو كتابندن بحث ايدركن ديبورلركه (مبحث ضيانك انعكاس و انكسار كبى مباحث اساسيهسنى اڭ اول كشف وايضاح ايتمك شرفى ويتللويه دكل ، متبحرين رياضيون اسلاميهدن ابن هيثمه عائددر. ويتللو كنديسندن ايكى عصر اول كلمش اولان بر اسلام مؤلفنك (ابن هيثمك) اثرينى آوروپا لساننه نقل وايضاح ايتمكدن باشقه برشى ياپمامشدر . »

آوروپالى حقيقت پرست مؤلفلردن همان كافهسى ابن هيثمك بو اثرينى لايق اولديغى درجهده تقدير وتبجيلدن كنديلرينى آلهميورلر .

موسيو شاسل (Chasles) تاريخ ترقيات فنيهدن بحث ايدركن ديبوركه : (مبحث ضيايه دائر علماى اسلاميهدن پك چوق ذوات تتبعات وتدقيقات عميقهده بولنمشلر ، بو مبحثه دائر برچوق اثرلر تأليف ايتمشلردر . بونلر ميانندە الحازن (ابن الهيثم) اڭ مشهور واڭ ممتاز اعاظمدندر . نظر تدقيقمزدن كچن اثرى مؤلفنك علم هندسه ورياضياتده يد طولى صاحبى اولديغنى اثبات ايدييور . بو كتابده اڭ زياده نظر حيرتى جالب ايدن جهت ، راصدك كوزيله ، رؤيت ايديلن شيئك موقعلرى معلوم اولديغنه كوره كروى بر آينهده نقطهٔ انعكاسك تعيينى مسئلهسنك الحازن طرفندن حل ايديلمش اولمسيدر. چونكه لدى التحليل بو مسئله دردنجى درجهدن بر معادلهنك حلنه توقف ايدر. ديمك كه داها او وقتلرده رياضيون اسلاميه علم جبر وهندسهده پك ايلرى كيتمشلردى . الحازنك بو اثرى عالم اسلام ايچون شرف بخش بر آبدهٔ فنيهدر. بز غربليلر ايچونده مبحث ضيا حقندهكى وقوف ومعلوماتمزك اڭ قديم بر منبع اساسيسى ديمكدر . (مشهور ويتللو (Le Crépuscule) عنوانلى كتابنى تأليف ايتمك ايچون الحازنك بو اثرندن پك چوق استفاده ايتمشدر .

الحازن يعنى ابن هيثمك مبحث ضيادهكى كشفيات وتدقيقاتنه دائر داها اول [*] اوزون اوزادىيه معلومات ويرمش، (كتاب المناظر) ڭ محتوياتندن لزومى درجهسنده بحث ايتمش اولديغمزدن بوراده تكرار ايضاحات اعطاسنه حاجت كورميورز. ابن هيثم ايلك دفعه اولهرق قواعد هندسيهيى قياسات منطقيهيه تطبيق ايتمك اصولنى اختراع ايلمشدر. اثرلرنده اصول هندسيه وعدديهيى جمع ايدهرك برطاقم انواع واقسامه آيرمش اولديغى

[*] صراط مستقيمك ١٦١ و ١٦٢ نومرولى نسخهلرينه مراجعت .

كبی رياضيون قديمه‌دن (اقليدس) و (آپولونيوس) كبی مشاهيرك اصوللرينی تنقيد، خطالرينی ميدانه چيقارمق كبی بر دهاء خارقه ئماده كوسترمشدر . مشاراليه اصول هندسيه وعدديه‌يی آيیرمش اولديغی اقسام وانواعی قياسات منطقيه ، تعليميه وحسيه ايله اثباته موفق اولمشدر .

مسائل حسابيه وهندسيه‌نك حل واستخراجی ايچون جبر وحساب قواعدينه برطاقم يكی اصوللر ايجاد ايدن ينه ابن هيثم‌در .

متفكرين اسلاميه‌دن ابن هيثم كبی اعاظمك علوم رياضيه‌نك تأسس وترقيسی خصوصنده ابراز ايتمش اولدقلری خدمات ، كوستردكلری موفقيات تاريخ فنونك الك پارلاق صحايفنه شرفبخش اولمقده‌در . فی الحقيقه هند اصول حسابيسی ايله ارقام هنديه‌يی آوروپاليلره طانتديران علماء اسلاميه‌در . (ابوجعفر محمد بن موسی الخوارزمی) ارقام هنديه‌يی عالم اسلامه ايلك دفعه طانتديرمقله ممتازدر . مشاراليهك (كتاب الجبر والمقابله) عنوانلی اثری‌ده علم جبرده‌كی وقوف حيرتماسنك پايدار بر شاهديدر . خوارزمی‌دن صوكره علوم رياضيه‌ده اشتهار ايدن افاضل آره‌سنده ابوكامل شجاع بن اسلم . ابوالوفاء بوزجانی ، ابوحنيفه الدينوری ، ابوالعباس سرخسی كبی اعاظم ، بلند بر ناصيهٔ عرفان عرض ايدرلر . موسی برادرلرله اندلسلی مسلمه‌نك دهالری‌ده سكوت ايله كچيشديريله‌ميه‌جك قدر پارلاقدر . فقط رياضيون اسلاميه‌نك سرنامهٔ مباهات وافتخاری ابن هيثم حضرتلريدر .

م . شمس الدين

فقه وفتاوى

محاوره :

بر محقق ايله مقلد آره‌سنده

بشنجی محاوره‌دن مابعد

فقهايه كلنجه اونلری‌ده غزالی‌دن دكليه‌لم : حجة الاسلام امام غزالی حضرتلری احياء العلومك (كتاب العلم) بحثنده ديوركه : فقهانك يكديكريله آتيشمالرينك ، مجادله ايتمه‌لرينك سببی ؛ امرايه خلفايه قربيت پيدا ايدرك پايه‌قاپمق ، منصب قضايه هجوم ايتمكدر . آنك ايچون دقت ايديلرسه محاربانك الك شدتليسی حنفيه ايله شافعيه آره‌سنده اولديغی كوريلور . چونكه رتبه ، منصب بو ايكيسنك آره‌سنده محصور ايدی .

بونكله برابر فقهانك هپسنه قارشی حقيقتی سكوت ايله كچيشديريلر ديه حكم ايتمك‌ده طوغرو اولاماز ؛ چونكه هر عصرده شبهه‌سز حقی اعلاء ، باطلی محو ايتمك ايچون چاليشانلرده اكسيك دكلدی . لكن نه چاره كه امتك اوزرينه چوكن جهالت ؛ كنديلرينه باطلی تسويل وتزيين ايديور ، اونلرده حقدن تعامی ايدرك اونی كورميورلردی . باقيكز ! سزه برشی حكايه ايده‌يم : معلومدركه چوق زمانلردنبری مصرده ماهيه اوله‌رق (المنار) اسمنده بر مجلهٔ اسلاميه انتشار ايديور . بن بو مجله‌يه آبونه اولمشدم ؛ زيرا حقائق اسلاميه‌يه عائد پك مهم نشرياتده بولنيوردی . حتی بر نسخه‌سنده مهم بر مقاله‌يه تصادف ايتدم . هانی‌يا بعض كيمسه‌لر كوريورز : يوللرده صوقاقلرده كزرلرده ، بعض كره كندی قفاسنی كسيور ، كسدكدن صوكره‌ده حالا ئولميوب وجوددن آييرلان او قفا ، كندی كندينه سوزسويلر ، صوكره قفايی تكرار وجودينه اعاده ايدرك ينه اسكيسی كبی كوسترر ؛ بعضاً اغزينك ايچنه ، كوكسنه ، قارننه كوزمزك اوكنده خنجر صاپلاديغی حالده بر داملەقان بيله چيقماز دكلی ؟ صوكره برطاقم جنجی خواجه‌لر بعض خسته‌لرك شفاياب اولمه‌سی ايچون آفسون ياپارلر ، كندی زعملرنجه شيطانلره ، جنلره ، روحانيونه يمين ويررلر ؛ صارعه أبی ايتمك ، قادينی اركگدن آييرمق ، ياخود اركگی قادينه ميل ايتديرمك ايچون برطاقم شيلر اوقورلر ، نسخه‌لر ، وفقلر ، طلسملر ياپارلر . ايشته المنار مجله‌سی بونلرك هپسنی سحر نوعندن حرام شيلر اولديغنی ذكر ايده‌رك بو بابده فقيه ابن حجر الهيتمی‌دن شويله بر فتواده نقل ايديوردی : « روحانيات ايله ، خدمهٔ ملوك جان ايله اشتغال ايتمك ؛ صحيح اولان قوله كوره سحردر . (حاكم عبيدی) — لعنة الله عليه — بی يولدن صاپيته‌رق الوهيت ادعا ايتديرن شی‌ده روحانيات ايله ، اوقومق ، يازمق ، آفسون ياپمق ايله اشتغال ايتمسی اولمشدر . »

ايشته كوريورسك‌يا ! بزم عوامك كرامت ظن ايتدكلری برچوق شيلر واردركه اونلرك هپسی سحردر . مطالعه ايتمش اولدم (المنار) مجلهٔ اسلاميه‌سی بو بابده پك زياده معلومات ويريوردی . ايسترمكه اونسخه‌يی بهمه حال بولوب بو مسائلك حقيقتنه مطلع اوله‌سك !

مقلد : — برادر ؛ سن نه سويليورسك ! (المنار) ديديكك جريده مضر بر جريده‌در ؛ اودائما علمايی ذم ايديور ، اونلره هيچ اهميت ويرميور ؛ كذلك اوليايی‌ده انكار ايديورمش . بناءً عليه بن او كبی مضر شيلری كورمك ايستمه‌م ؛ اللهه حمد وشكر اولسونكه شمدی‌يه قدر بر دفعه اولسون اوجريده‌يی نه اليمه آلدم ، نه‌ده كوردم .

محقق : — سبحان الله ! عزيزم ؛ سن كورمه‌ديكك برشيئك فنالغنه نصل حكم ايديورسك ؛ حال بوكه سن علمای (دين)‌دن بولنيورسك . سن بيلميورميسك‌كه جناب حق ، انسانلری غيبت ايدن ، اونلرك آره‌سنده نماميلق ، قوغجولق ايله كزن فسقهٔ فجره‌نك سويلدكلری شيئی تحقيق ايتمكسزين ايناتمق جائز اولمديغنی ، بو كبی خبرلرده توقف لازم كلديكنی قرآنده خبر ويريور : « ان جائكم فاسق بنبأ فتبينوا ... » بن ظن ايدرم‌كه (المنار) جريده‌سی كبی علمانك قدرينی اعلا ايده‌جك بر جريده‌دها بولنماز ؛ چونكه بو جريده امتك زمام اداره‌سنی علمانك ألنه براقيور ؛ امتك امر اصلاحنی ، تعليم وتربيه‌سنی اصلاح ايدرك اسلاميتی مجد سابقنه ارجاع ايتمكی اونلره حواله ايديور . اونك ذم ايتديكی علما ، كنديلرينك بو اصلاحاته اهل اولمدقلرينی سويله‌ينلردر .

اولیایی انکار ایتمه‌سنه کلنجه : بو هیچ بر وقت طوغری اولاماز؛ زیرا او ، اولیایی انکار ایتمیور بلکه اونلرك مدح وثناسنده مبالغه ایدرك غلو درجه‌سنه وارمقدن ، اونلرك الله ایله برابر اولدیغنی ادعا ایدرك الله‌دن بشقه‌سندن ایسته‌نیلمه‌سی جائز اولمیان شیلری اونلردن ایسته‌مکدن نهی ایدییور . اکر موضوعدن چیقماق قورقوسی اولمه‌یدی (المنار) مجله‌سنك بو خصوصده‌کی بعض فقره‌لرینی سکا اوقوردم .

مقلد :— بن ایشیدییوردم که: (جفر) سیدنا علی کرم الله وجهه حضرتلرندن آلنمش ؛ شو حالده علم جفرك واضعی ، حضرت علی‌در . حالبوکه شیخ الاکبر محی الدین ابن عربی حضرتلرینه‌ده شجرهٔ نعمانیه اسمنده بر جفر نسبت ایدییورلر . هم‌ده دییورلرکه: حضرت محی الدینه نسبت ایدیلن جفر کتابی ، قیامته قدر تحدث ایده‌جك اولان وقایع عظیمه‌نك هپسنی محتوی ایمش !

محقق : — اوت ، انسانلر ایچندن بعض کیمسه‌لرده ـ مثلا جرجانی کبی ـ وارکه سنك سویله‌دیکك کبی زعم ایدییورلر . « ابن طلحه »ده شویله دییور: « (جفر) ایله (جامعه) ایکی کتاب جلیلدر؛ اولکیسنی حضرت علی (رض) کوفه‌ده منبر اوستنده خطبه اوقورکن ذکر ایتدی ؛ ایکنجیسنی‌ده حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) قندمن علی‌یه (رض) کیزلیجه اوله‌رق سویلیوب تدوین ایدلمسیله امر ایتدی . بونك اوزرینه علی (رض) اونی حروف متفرقه ایله یازدی و بالآخره بو کتاب بین الناس اشتهار ایلدی ؛ چونکه اولین وآخرین ایچون جریان ایتمش وایده‌جك اولان وقایع مهمه بو کتابده بولنیوردی . »

بن‌ده دییورم : بونلر اویله زعم ایدییورلردی که : جفر دیمك ، صراحةً یاخود رموز طریقیله مغیباتدن خبر ویرمك دیمکدر؛ وقتاکه بو آدملر جفری علم صراسنه قویمغه قالقیشدیلر ، بو علمی مرتبه اعتباریله روحانیاتدن صوکره بولنان علم حروف و علم عددك ایچنه قاتدیلر . مع هذا وضع و تکسیرنده اختلافه دوشه‌رك کیمی تکسیر صغیر ایله کسر ایدوب جفر (جعفر صادق) معناسنه اولدیغی زعم فاسدنده بولندیلر . بعضیلری‌ده کندیسیله (وفق) لر وضع اولنان تکسیر متوسط ایله ، دیکر بر قسمی‌ده ترکیب حرفی یاخود ترکیب عددی طریقیله وضع ایتدیلر . بعضیلری‌ده جفر ایله منجملکی قاریشدیره‌رق (ملاحم) و (حدثان)ده یازیلانلرك هپسنه (جفر) نامی ویردیلر .

بوکروهدن بر قسم خلق‌ده جفرك آنجق کشف استقبال ایچون اولدیغی، رموز حرفیه ، عددیه و غیریلرینی‌ده شیخ محی الدین ابن عربی‌نك کندینه منسوب اولان جفرنده یازدیغنی ، فقط انسانلر غیبه مطلع اوله‌رق کندی شئونلرینی افساد ایتمسونلر دیه یالکز حال ابهامده براقوب نه اولدیغنی بیلدیرمیه‌رك وضع ایتدیکنی اعتقاد ایدییورلر . حقیقة ، شجرهٔ نعمانیه‌یی بن‌ده کوردم ؛ ایچی رموز ایله طوپ طولو ؛ هیچ برشی اکلاشیلمیور .

والحاصل بونلرك هپسی اصلسز شیلردر ؛ زیرا شو جفر دنیلن شیئه مخصوص ، معرفت غیب خصوصنده کندیسنه مراجعت اولنه‌جق علمه مستند براصل اثبات اولنمامشدر . اکر بوکا مخصوص علمی براصل اولسه ایدی البته ترقی ایدرده هرکس ایچون علم جفری تحصیل ایتمك میسر اولوردی . نه حاجت ! ذاتا جناب حق هیچ برکیمسه‌یه غیبدن خبر ویرمك کبی برعلم بخش ایتمه‌مشدر . یالکز بعض انبیای کرامك احوال آخرته ، ملائکه‌یه ، جنه‌دائر ویردکاری خبرلر واردرکه بونلر وحی ایله ثابت اولدقلری جهتله یالکز بونلری صورت قطعیه‌ده تصدیق وایمان ایدرز .

أوت ، شوراسنی‌ده انکار ایتمم که : بعضاً الهام صورتیله اخباراتده بولنانلرده واردر ؛ بونلر برشیئك عن قریب وقوع بوله‌جغنی خبر ویرییورلرده بالآخره سویلدکاری کبی ظهور ایدییور . لکن ، بوبك نادر وجزئیاته مخصوصدر . ایشته : « عالم الغیب فلا یظهر علی غیبه أحد الا من ارتضی من رسول ... ! » آیت کریمه‌سی بوبابده اك قوتلی بردلیلدر .

مقلد : — مقدمهٔ ابن خلدونده کوردم که : ابن خلدون ؛ شیخ الاکبر ابن عربی خاتمی‌یه منسوب اولوب ایچنده « وفق » عددیه ، رموز ملغوزه ، اشکال حیوانیه ؛ وجوددن آیرلمش قفالر ، غریب غریب تماثیل حیوانیه اولان بر ملحمه‌یه واقف اولمش . صوکره‌ده ابن خلدون بو ملحمه‌یی انکار ایدرك شویله دیور : « اغلب احتماله کوره شیخ الاکبره نسبت ایدیلن بو جفر کتابی صحیح دکلدر ؛ چونکه بو ، علمه مستند براصلدن نشأت ایتمه‌مشدر . »

بکا قالیرسه ، ـ مادام که بو کتابده صورت ، تماثیل کبی شیلر بولنیورمش ـ ابن خلدون بویله دیه‌جکنه طوغری‌دن طوغری‌یه بونك شیخ الاکبره نسبتنی انکار ایتمه‌لی ایدی . زیرا تصویر حرام اولدیغی جهتله اکابر اولیادن اولان برذاتی اوندن تبرئه ایدوب قورتارمق لازمدر .

محقق : — محی الدین ابن عربی ایله ابن خلدونك حرام اولدیغنی اعتقاد ایتدکاری صورتلر ـ انبیا ، اولیانك صورتلری کبی ـ دین ایله علاقه‌دار اولانلردر ؛ چونکه بونلر چوق دفعه‌لر تعظیم دینی ایله تعظیم اولنه‌رق کیت کیده عبادات اولنمق مقصدیله « وثن ، بت » اتخاذ اولنور ؛ حالبوکه جناب حق کندیسندن بشقه‌سنه عبادت ایتمکدن نهی ایتمشدر . بناءً علیه تصویر حقنده وارد اولان نهی ؛ بنا وزیارت قبور ؛ کذلك قبرلرك اوزرینه ، بالخاصه انبیا وصلحانك قبرلرینه مسجد یاپمق خصوصنده وارد اولان نهی کبیدر . بونلرك ده دین ایله علاقه‌سی اولدیغی جهتله یاپان کیمسه‌لره پیغمبر لعنت ایتمشدر .

« دین » ایله علاقه‌سی بولنمیوب مظنهٔ تعظیم اولمیان صورتلره کلنجه : بونلر علت نهی‌ده داخل دکلدر « صحیح بخاری » وسائر کتب احادیث‌ده حدیث « قرام » ی اوقومادکمی ؟ اکر اوقومامش ایسه‌ك بن سکا حکایه ایده‌یم‌ده دیکله ! برکون جناب پیغمبر حضرت عائشه‌نك

یانته کلشدی ؛ پرده یاقدی که حضرت عائشه‌نك یاننده رسملی بر پرده بولنیوردی ؛ هم ده کعبه‌ده عبادت اولنان صورتلر کبی دیکیلی اوله‌رق بولنیور . جناب پیغمبر بونی یرتوب آتمسیله امر ایتدی . بالآخره حضرت عائشه بونی یاصدق یاپمشدی . بونك اوزرینه صفت تعظیم زائل اولدیغندن صورتلر باقی اولدیغی حالده ینه جناب پیغمبر اونك اوستنه طایانیوردی‌ده هیچ بر شی سویلیوردی .

مقلد : — بو ، کلام فقهایه مخالف بر تعلیلدر که شیخ الاکبر محی الدین ابن عربی حضرتلری بونی سویلمکدن پك متعالیدر .

محقق : — سن بیلمیورمیسك ؟ که : شیخ الاکبر... نه فقهایه ، نه ده بشقه برکیمسه‌یه تقلید ایتمیور ! سن اونك فتوحاتی هیچ مطالعه ایتمدیکمی ؟ محی الدین ، فتوحاتنك باش طرفنده کرك معتزلی . کرك سنی ، وکرك مذاهب سائره‌دن هیچ برینه مقید اولمدیغنی تصریح ایتدیکی کبی معتزلیلرك هر سویلدکلری باطل اولمدیغنی‌ده تصریح ایدییور ؛ حتی بعض کیمسه‌لرك کندیسنی « ابن حزم » ظاهرینك مذهبنه نسبت ایتدکلرینی خبر آلنجه بونی انکار ضمننده شو بیتی انشاد ایلمشدی :

« ویعزونی الی قول ابن حزم . ولست اقول ماقال ابن حزم »

مقلد : — علم جفر واسطه‌سیله خبرویریلن شیلرك پك چوقلری صحیح اوله‌رق چیقمشدر ؛ مثلا : شیخ الاکبر محی الدین حضرتلرینك شجرهٔ نعمانیه‌سنده « اذا دخل (س) فی (ش) ؛ ظهر قبر محی الدین « س ، ش » » کیردیکی زمان محی الدینك قبری میدانه چیقار » دیه سویلمش اولدیغی شیئك صحتی‌ده بالآخره اکلاشلمشدر . چونکه سلطان سلیم حضرتلری شامه کیردیکی زمان محی الدین عربینك قبرینی میدانه چیقاروب اونی کوزل بر صورتده یاپدیره‌رق اوکا مخصوص وقفلر قویمشدر . بناءً علیه اورته‌ده بوقدرشی وار ایکن علم جفری انکار ایتمك نصل طوغری اولابیلیر ؟ وسن نه جسارتله انکار ایدییورسك ؟

[محققك جوابی وبشنجی محاوره‌نك نتیجه‌سی کلجك هفته]

ادبیات

منثوره :

مسلمانلرك بایراغی

— دین قرده‌شلرمه —

سمانك ایصسز کنیشلکلرنده اونی حیرتله سیر ایدییوردم : بوشلغك بوجاغنده نوردن یاپیلمش خنجر کبی پارلدایوردی . ییلدیزلر ، اوکا بیاض ایشیقلریله حرمتلی سلاملر کوندریور ؛ دکزلر ، آغاچلر ، داغلر... اوکنده سسسز ، سیسسز دوشونیورلردی . یوردمزك جنت کبی یشیل اووه‌لرنده قوشلر سونجلرله اوتوشمکده ایدی .

کوکك بونازلی کلیننی حیران حیران سیره دالمشیدم . پك محزون دوریور ایدی . اونی اوپمك ، قوجاقلامق ، حرمتلرمله ، محبتلرمله قوجاقلامق ایسته‌یور ایدم .. شانلی دوروشی روحمی اوقشار ؛ بم درد اورتاغمدر ؛ حزنلرمی ، کدرلرمی یوزینه باققله اونوتوردم ؛ ایشیقلریله بزی آیدینلاتان ، چیچکلرمزی ، یاپراقلرمزی کوموشله‌ین ، دویغولرمزی سوسله‌ین اودر ..

بن بویله دوشونورکن ، بردن بره کوکك هر بوجاغندن کومه کومه سیاه بولوطلر پیدا اولمشیدی ؛ ییلدیزلر ، برر برر سوندی ، اورطه‌لق یاواش یاواش قارارمه‌یه باشلادی ؛ سیاه بولوطلر سمانك بو کوزل کلیننی قارا کلغك مزارینه کومشیدی !.. آرتق قوشلر اوتمیوردی ، یشیل اووه‌لر ، زمرد آغاچلر صامان کبی صارارمش ، نازك وزملی تازه‌لر کبی صولمشیدی . شمدی اونك ماعندن شمشکلر سونمش ، کوك خوردانه‌رق آغلایور ؛ حدتندن دالغه‌لر جوشیور ، روزکارلر ایکلیوردی . برقارا کاق .. کوك قارا کلق.. هر یر محزون.. هر طرف آغلایور.. بن‌ده آغلایوردم..

آه !.. اوزماندنبری سنه‌لر کچدی . بولوطلرك صیرله‌سنی ، سوکیلی آیك الماس یوزینی تکرار کورمه‌یی ، دها یوجه کوکلره یوکسلمسنی کورمکی ایسته‌یور ، وبونی بکلیوردم . . . .

ای هلال !.. ای مسلمانلرك کیمسه‌سز قالمش ، اولو بایراغی !.. ایشته بو سنسین !.. قالق !.. یرلرده سورونمه !.. اوسیاه بولوطلری ییرت !.. کوکلره چیق ! ییلدیزلره قادار یوکسل !.. سنك اوچیوز الی میلیون اولادك وار !...

م . و .

مقالات

مسلمانلق مانع تفرقه‌در

۲

یوقاریکی حادثه ، انصار بیننده ظهور ایتمشدی که قانلی ماضیلرینك تذکاری موقت بر تفرقه‌یی موجب اولمشدی . هنکامهٔ آتی ایسه مهاجرین ایله انصار آره‌سنده وقوعه کلدی که بونلرك ماضیٔ جاهلیتده بر واز کچدیسی اولمامقله برابر حال اسلامده اخوت دینیه‌لری واردی :

هجرتك بشنجی سنه‌سی شعبانده (خزاعه) قبیله‌سنك (بنی المصطلق) شعبه‌سی اوزه‌رینه یورونولمش ، مظفر ومغتنم اولارق دونولمشدی .

بر چوق امور عجیبه‌نك آن ظهوری اولماسی اعتباریله (غزوة الاعاجیب) ده‌نیلن و بنی المصطلقك صوینه نسبت ایدیله‌رك (غزوة المریسیع) نامی ویریلن بو محاربه‌نك غالبیتی متعاقب مجاهدین اسلامدن بعضلری استراحت ایدییور ، بعضلری‌ده خدمات لازمه‌نك ایفاسنه چالیشیوردی .

حضرت عمرك خادمی اولان (جهجاه غفاری) [*] بو صیراده صو کتیرمك ایچین قویو باشنه کیتمش ، اوراده (سنان بن فروه) نامنده بریله اصلسز بر غوغا چیقارمشدی .

— بن اول چکه‌جکم ! کبی اهمیتسز بر شیدن نشأت ایدن بو غوغا ، آغیز دالاشیله بیتوب قاپانمادی . جهجاه ، حدتله‌نوب سنانك یوزینه بر طوقات ایندیردی و بورنندن قان بوشانماسنه سبب اولدی .

سنانك ، رسول الله افندیمزه عرض شکایتله احقاق حق ایتدیرمه‌سی لازم کلیرکن ، دوچار اولدیغی حقسزلغه ینه حقسزلقله مقابله ایتدی و :

[*] جهجاه غفاری ، پك‌ده خیرلی بر آدم دکلدی عصر سعادتده بویله بر فتنه حدوثنه بادی اولدیغی کبی امیرالمؤمنین عثمان بن عفان حضرتلرینك دور خلافتده اختلالجیلر میاننده بولونمش ، حتی خلیفهٔ مشارالیهك النده‌کی عصای پیغمبری‌یی چکوب آلدقدن صوکره دیزینك اوستنده قیرمق کبی بر کستاخلق کوسته‌رمشدی . بالاخره عصانك قیرلدیغی دیزنده (اکله) علتی پیدا اولوب کندیسنی دارالجزایه کوتوردی .

— یا للخزرج ، یا معشر الانصار ! دییه باغیردی . خزرجیلرك قوشوب كلدیكنی كورن جهجاه‌ده :

— یا لكنانه ، یا لقریش ، یا معشرالمهاجرین ! فریادینی ایدنجه مهاجریندن بعضلری‌ده اورایه شتاب ایتدی .

بر آن اولدی كه‌وحدت اسلامیه‌اونوتولدی . انصارلق، مهاجرلك ؛ خزرجیلك، قرشیلك ؛ قحطانیلك ، عدنانیلك حمیت‌جاهلیه‌سی میدان آلدی . بو مهلك دومان كوزلری بورونجه صفلر دیزیلوب سلاحلر چكیلدی. تمام چارپیشیله‌جغی اثناده فجرصادق هدا علیه افضل‌الصلوة واكمل‌التحایا افندیمز نور سحر كبی طلوع ایده‌رك اورتاده‌كی ظلمت ضلالی ازاله ایله‌دی و :

— ینه‌می دعوای جاهلیت ؟ تو بخنده بولوندی .

— مهاجریندن بری ، بر انصاری‌یی دوكمش ، اوده یاللخزرج ! دییه هایقرمش . دیدیلر . جناب رسول‌الله :

— براقك شو مردار كله‌یی ! دیدكدن صوكره (من‌دعادعوی‌ الجاهلیة كان محثی‌جهنم) تهدید شدیدیله بودعوت وغیرتده بولونانلرك جهنمی‌طولدورانلردن اوله‌جغنی بیان بویوردی. اصحابدن بعضلرینك:

— یارسول‌الله ! اوآدم ؛ مسلمانسه ، نماز قیلوب اوروج طوتیورسه ؟... سؤالنه‌ده :

— مسلمانسه‌ده ، نماز قیلوب اوروج طوتیورسه‌ده .

جوابنی ویردی .

ارشاد نبوی اوزه‌رینه اصحاب كرام متنبه اولدی.(سنان بن‌فرو)ده حقنی باغیشلادیغی جهتله فتنه قاپانوب نائرهٔ حرب باصیلدی . فقط آیریجه بر مناسبتسزلك شیوع وقلب نبوینك انكسارینی بادی اولدی. شویله‌كه :

سنان بن فروه (عمر وبن عمرو) ك ، یاخود (عبداه بن ابی بن سلول) ك ، ویاخود هر ایكیسنك بردن خدمتنده بولونیوردی .

عبداه بن ابی اشراف مدینه‌دن اولوب منافقلرك ریاستنه كچمش متعظم بر حریف اولدیغی ایچین خدمتكارینك برمهاجرطرفندن داياق یه‌سنی برتورلوهضم ایده‌مه‌دی . باصدریلان فتنه‌یی یكیدن اویاندیروب مسلمانلردن انتقام آلمایه ونتیجهٔ اساس اسلامی بالطه‌لامایه قالقیشدی .

یاننده بولونان هم مشربلرینه :

— بو كونكی قدر ذلته اوغرادیغمزی كورمه‌مشدم . شو بر آووچ مهاجرلر ، مملكتمزده صیقینتی اولدقلرنی اونوتوب بزی تحقیر وتذلیل ایتدیلر . توكلی (كوپككی بسله ، سنی یه‌سین) و(كوپككی بیراق ، آرقه‌كدن كلسین) دیمه‌مشلر. سز ، بومثللره اتباع ایله‌مه‌دیكز. اونلری بلده‌كزه آلدیكز ، مالكزی پایلاشدیكز ، خاطرلری ایچین محاربه‌لره كیدوب‌چوجوقلركزی یتیم براقدیكز. نهایت‌سز آزالدیكز، اونلرچوغالدی . باری شیمدن‌صوكرا اونلری انفاق واعاشه ایتمه‌یكزكه محمدك باشندن داغیلسینلر . برده مدینه‌یه كیدر كیتمز ؛ عزیز اولانلر، ذلیل بولونانلری‌طوتوب‌دیشاری آتسین! هذیاناتنده بولونمایه باشلادی.

خبیث حریف ، (عزیزا ولانلر) له نفسنی (ذلیل بولونانلر) له حاشا ذات اقدس‌رسالتی قصرایدییور وبونی طرفدارلرینه سویله‌یوب طورویوردی .

شبان صحابه‌دن (زید ابن أرقم) حضرتلری ، ایشتدیكی بو تحقیرآمیز سوزلره تحمل ایده‌مه‌دی . (ابن‌ابی) ك بوقازینه‌صاریلوب اغزینی ییرتمق ایسته‌دی. لكن حریف‌قومی آره‌سنده معتبر بولندیغی، جهتله برشی‌یاپه‌مادیغی ایچون مسموعاتنی كمال‌تأثرله رسول‌الله افندیمزه اسماع ایله‌دی .

اواثناده پیغمبرمز حضرت عمرله براغاج آلتنده اوطوریوردی. جناب فاروق ، بوادبسزلكی ایشیدنجه :

— یا رسول الله ! اذن ویر، شوحریفك بوینی اورایم. دیدی. نبی حكیم افندیمز :

— ناصیل اولور یا عمر ؟ صوكرا هركس (محمد اصحابنی اولدورویور) دیمه‌یه باشلار .

بویوردی . حضرت عمر :

— یا نبی الله ! شاید اونی‌مهاجریندن برینك اولدورمه‌سنی كریه كورویورسه‌ك برانصاری‌یه‌امر بویور، قفاسنی كسسین. تكلیفنده‌بولوندی.

جناب پیغمبر، بوكاده مساعده ایتمدی. پارلامایه استعداد كوسترن فتنه آتشنی باصدیرمق ایچین كوندوزك شدتلی صیجاغنده اوردونك حركتنه امر ویردی وكمال سرعتله یوله چیقوب ایرته‌سی صباحه قدر ده‌وه‌سنی سوردی .

(ابن ابی) ك - (یخرج الحی من‌المیت) حكمنی تمثیل ایده‌ر كبی - مؤمن مخلص براوغلی واردی . (حباب) اسمنده‌كی بوكنج ، باباسنك هذیاناتی انكسار پیغمبری‌یی موجب اولدیغی . صباحلاین قوناق یرنده اوكره‌نجه حضور نبوی‌یه كلدی و :

— یا رسول الله ! بابامك ایتدیكی كستاخلقدن طولایی اونی اولدورتمك ایسته‌دیككی ایشتدم . اویله برنیتك وارسه بكا امر ایت. یركدن قالقمازدن اول باشنی كسوب تزدكه كتیره‌یم . یالكز بوایشه باشقه‌سنی مأمور ایتمه‌كه غیرت بنوتله احتمال‌كه بن‌ده پدرمك قاتلنی اولدورور وجهنمه كیرمه‌یه مستحق اولورم . دیدی . رسول الله افندیمز ایسه :

— نه‌اویله برنیتم وار ، نه‌ده بونك ایچین كیمسه‌یه امر ویردم . پدرك آرامزده بولوندقجه بزدن رفق وآكرام كوره‌جكدر . جوابنی ویرمكله برابر باباسنه حسن معامله‌ده بولونماسنی حبابه توصیه ایله‌دی.

حباب ، نزد رسالتدن چكیلدی ، لكن مدینه قربنده‌كی (وادی العقیق) موقعنه كلینجه ایلرله‌یوب اوكده بولونان باباسنك ده‌وه‌سنی طوتدی و :

— الله‌حق‌ایچین پیغمبر اذن ویرمه‌دكجه‌مدینه‌یه كیره‌میه‌جكسك ، صوكراده رسول اللهك اعز اولوب كندیكك اذل بولوندیغنی اعتراف ایتمه‌دكجه المدن قورتولامایاجقسك . دیدی .

ابن ابی ، بونی اولا لطیفه صاندیسه‌ده اوغلنك یوزنده‌کی جدیتی کورونجه :

— اشهد ان العزة لله ولرسوله وللمؤمنین . دیمه‌یه مجبور اولدی. حبابك حرکتی (بجزاك الله خیراً) دعاسیله طرف پیغمبریدن تقدیر بویورولدی .

***

بروجه‌بالا نقل ایله‌دیکم وقایعك دقتله مطالعه‌سی ، کرك احتراص ومنفعت سوقیله ، کرك عصبیت و ملیت غیرتیله بین الاسلام تفرقه‌یی موجب اولاجق هر تورلو حسیات و حرکاتدن مسلمانلرك صاقینمالری لازم کلدیکنی بزه اولدقجه اوکره‌ته‌جك ، یاخود اونوتمشسه‌ق خاطرمزه کتیره‌جك قدر تأثیر کوستره‌جکدر صانیرم .

بناءً علیه دور ودراز مطالعات ایله مقاله‌می برقات داها اوزاتوب باش آغریتمقدنسه (وقایع مسروده‌یی نظر دقته وتنبیهات پیغمبری‌یی کوش انتباهه آله‌لم‌ده شو صیراده اولسون فرقه وقومیت تفرقه‌لرینه دوشمکدن صاقینالم) دیه‌رك سوزی کسمه‌یی مناسب بولویورم .

یالکز شونی سویله‌مه‌دن صوصامایاجغم که بن ، شیمدی سیاسی هیچ برفرقه وجمعیته منتسب اولمادیغم کبی آتیده اولمق املنده بولونمادیغمدن یازدیغم شو سطرلر ، بر جمعیتك لهنده ، یاخود بر فرقه‌نك علیهنده یازیلمش ظن ایدیلمه‌سین . آنجاق فلاکت حاضره طولاییسیله قیریلمش برقلبك ، یارالانمش برروحك عمق تأثرندن فیرلامش نوحات اضطراب تلقی اولونسون .

نیکخواه وطنی هرکیم اولورسه یارب !
عون وتوفیق مدد کارکه مظهر ایله .
نفع شخصیسنه غیرت ایدن آلچاق وار ایسه ،
اونی‌ده قهر نکالکله مدمر ایله .

طاهر المولوی

اعتراف و اشهاد

هفته‌لق رساله‌لردن برنده نشر اولونان برمقاله‌ده مسلکمزه تعلق ایدن شو :

« مفسرین عظام وفقهای کرامك کسوۀ علمیه‌لرینی تلبس ایده‌رك شوراده بوراده تخم جهالت صاچان ... » .

فقره‌سنك بزده اویاندردیغی بعض مطالعاتی انظار عمومیه‌یه عرض ایتمك ایسته‌یورز .

مقاله‌نك محرری ایله برابر هپمزك شکایت ایتدیکمز جهالت عمومیه‌نك مسلکمزده‌کی اسبابنه ارجاع نظر ایدیلنجه کوریلورکه بزده مسلك تدریسك تأسیس ایدلدیکی وقتلر عصرلرده ، مجملرده علماء محققین ایله برابر علوم وفنونك انقراض بولدیغی ادوار فترت وانحطاطه تصادف ایتمش و بونك نتایج طبیعیه‌سندن اوله‌رق وجوده کلن محدودیت علمیه ، تحصیلده انتظامسزلق ، هرفنه هوسله برابر تقلیده قناعت کبی بر طاقم عوامل تدنی اساسه صوقوله‌رق آثار مخربه‌سی مسلکك ایلك کونلرنده‌کی نشوۀ حیات وزندکیٔ شبابیله بر درجه‌یه قدر مستور قالمه‌بیلمش ، فقط زمانلر کچدکجه پك بارز صورتده علائمنی کوسترن بو حال غیر اصلی نسلدن نسله انتقال ایتدکجه اصالت کسب ایده‌رك عادت حکمنی آلمشدر .

بو اعتیاد سائقه‌سیله‌درکه صوك عصرلرك بزه پك الیم صورتلرده کندینی احساس واقتضا ایتدیرن احتیاجات مبرمه وتجددات مهمه‌سندن علمیه زمره‌سی حالا خبردار اولمق ایسته‌میور کبی طوریبور ، وحیات حاضره‌نك شرائطی استکمال ایله بولندقلری مسلك جلیله شایان بر انقلاب علمی حصوله کتیره‌رك آنی ایچون استحقاق حیات ایتمکی قیامت کبی بر فلاکت عد ایدییور .

مسلك وملتك حیاتنه سوء قصد دیمك اولان بو حال ملتزملرینك اك شدتلی صورتده مسئولیتی [و محررك حکمنجه اعدامه محکومیتی] موجب ایسه‌ده بر صنفك تکمیل افرادینی بو حالده ظن ایتمك بیوك بر حقسزلق و یا وقوفسزلق دیمك اوله‌جغندن بو ظندن ابنای جنسمزی اسیر که‌رز .

« الناس بازمانهم اشبه‌منهم با بآئهم = انسانلر پدرلرندن زیاده زمانلرینه بکزرلر » کلام حکیمانه‌سی فحواسنجه انسانلر هر نه قدر عادات وتعاملاتك تأثیرات متوالیه‌سی آلتنده اخلاق واطوارده اسلافنه بکزرلرسه‌ده زمان دیدیکمز بر طاقم تأثیرات متحوله‌یه‌ده معروض بولندقلرندن بالضروره اخلافده بشقه آثار ، بشقه استعدادلر نمایان اولور .

ایشته بز ، ملتك سلامتی کندیلرینه رهنمای سعادت اولان بتون ارباب حمیتله برابر ، اعتراف واشهاد ایدییورزکه : بو کون یشامق ایچون لازم اولان معلوماتی هر صنف کبی بزده بیلمیورز ، دنیاده بقا بولمق ایچون انجق علوم وفنون ، صنایع ، تجارت ، زراعت سیاست ، عسکرلك کبی برچوق اشکالده وارلق کوسترمکله ممکن اولدیغی حالده بزحصه‌مزه دوشن موجودیت علمیه‌یی کوستره‌میورز ؛ فقط اومعلوماتی استحصال ایده‌رك بوموجودیتی کوسترمکی ایکیوزی متجاوز بولنان معاصرلرمزدن همان هیچ بری کری قالمقسزین هپمز ایستیورز . اقرار ایدییورزکه : اوقویوب اوقوتدیغمز علملر هرنه‌دنسه کندیلرینه ویریلن امکارله متناسب ثمره‌لر ویرمدیکی جهتله ملتك شو بحرانلی زمانلرده مهم خدمتلرده بولنه‌میورز ؛ فقط شوکاده اشهاد ایدییورزکه : بو حالدن متألم ومحجوب اولمقله برابر مساعیمزك مثمر بر طرزه افراغ ایدلمسنه‌ده سد چکمیورز . اوت اعتراف ایدییورزکه : تعقیبنه مجبور طوتولدیغمز قرون وسطی محصولی اصوللرله هیچ بروقت مفسرین عظام ، فقهای کرام وسائر علمای اعلامك درجه‌لرینه یتیشه‌میه‌جکز ؛ فقط شورایه‌ده اشهاد ایدییورزکه : کندیمزك‌ده ممنون اولمدیغمز بو حاللر سعیمزك نقصانندن ، استعدادمزك فقدانندن نشئت ایتمیوب هردرلو صلاحیتك فکر تجدد وروح تشبثدن آزاده عهده‌لره

تفویض ایدلمسی یوزندن اللرمز باغلانه‌رق بسله‌دیکمز آمال ترقی واصلاحك هروقت ءامته دوچار ایدلمسندن ایلری کلمکده‌در. اعتراف ایده‌رزکه : مدرسه‌لردن یتیشه‌نلر نه لسانه ، نه علوم اسلامیه‌یه ، نه‌ده سائر فنونه لایقیله واقف اوله‌میورلر ؛ فقط شو خصوصه‌ده اشهاد ایده‌رزکه: شمدیکی پروغرام موجبنجه برازصرف ونحواوقو-قله‌لسان اوکرنمك ، براز متن وشرح کورمکله عالی‌درجه‌ده علوم اسلام تحصیل ایتمك ، سنه‌ده یدی آی وهفته‌ده بر کون اوقونمق اوزره علوم ریاضیه وطبیعیه وسائره‌یه ولو مبادی درجه‌سنده وقوف پیدا ایتمك، صوکره‌ده بونلرك هپسنی اون‌اون‌ایکی سنه‌یه صیغشدیرمق دنیانك هیچ‌برطرفنده مترقی اقوامك هیچ برنده کورلمك کولونج ایشلردندر. اعتراف ایدییورزکه: شو بی‌چاره ملت بوضرورتیله برابر یالکز استانبول مدرسه‌لرنده فنون حاضره تحصیلی ایچون آیده « ۴۰۰۰۰ » غروش ویرمکدن چکنمیور ؛ فقط بو پاره‌لرله ملتك آرزوسی وجهله طلبهٔ علومه اك مستحسن طرزده تعلیم فنون ممکن ایکن وا اسفا که چاره‌سی بولنه‌میوب طلبه تحصیلندن، ملت ارزوسندن محروم براقیلیور. اعتراف ایده‌لمکه: ملت بزدن شو دورحریتده پك چوق فداکارلقلر ، یارارلقلر بکلردی ؛ لکن شوراسنه اشهاد ایده‌لمکه : بز دوشدیکمز کرداب عقامتدن ، شو قرون وسطی پروغرامنی تعقیبدن برکره قورتاریلالم ، اووقت ملتك قلبنك اك درین کوشه‌لرنده نه‌قدر آرزوی دیندارانه ، نه‌قدر آمال ترقی پرورانه وار ایسه هپسنك استحصاله قدرت صمدانیه‌نك بزه بخش ایتدیکی قوتك مساعد اولدیغی حدودك صوك درجه‌سنه قدر چالیشیرز .

محرر افندی شورالرینی‌ده کندیلرینه اخطار ایتمکلکمزه مساعده بیورسونلرکه هرملتك رجال دیانتی عسکرلری ، عالملری ، حاکملری کبی اوملتك حسابنه یشارلر واوملته بارکران کلمزلر ، چونکه موجودیتلری او ملتك وحدت وموجودیتنه وقف ایدلمشدر ؛ وهیچ بر خواجه عسکرلکی کندیلرینك تلقی ایتدیکی کبی اعدامه محکوم اولمش کیمسه‌لرك سیاستکاهی عد ایتمز ؛ بلکه عسکرلك خواجه‌لر نظرنده ادامهٔ موجودیت ایچون خارجی تجاوزه قارشو مقاومت ابراز ایتمك وبشریتی استعدادنده مرکوز اولان تکملات روحانیه‌یه مظهر ایتمك ایچون اعلای کلمة الله اوغورنده فدای نفس ایتمکدر .

عسکر نه‌در؟ دین ودولت ، ملك وملت یولنده‌هم قانی،هم جانی فدا ایدن بر انسان !

بایزید درسعام مدرسه‌لرنده :

دارنده‌لی	آیاشلی	اشرف افندی زاده	ارمناکلی	قزانلی
محمد سعید	احمد حمدی	شوکی	مصطفی صفوتی	حارث حامد
صوفیلولی	دارنده‌لی	قره‌حصارلی	الماللیلی	اسپرلی
احمد خلوصی	خالد	عارف	محمد فخری	ادریس سعید

برقاتولیکك تجاوز بی‌ادبانه‌سی

عثمانلی مطبوعات وطلبه‌سنك غلیانی

فرانسه‌ده اکمال تحصیل ایتمکده بولونان عثمانلی طلبه‌سندن احمد ثروت بك « تصویر افکار » غزته‌سنه برمکتوب کوندرییور ؛ بومکتوبده ۷ شباط ۱۹۱۳ ده فرانسه‌نك (قله‌رمون – فه‌رران) درالفنوننده ادبیات شعبه‌سی مدیری (ده‌دویس دوده‌ژه‌ر Des degér seusise du) ك بالقانلر حربنه دائر ویردیکی برقونفرانسنده تورکلر واسلاملر علیهنده‌کی تجاوزات بی ادبانه‌سندن شوفقره‌لری نقل ایدییور :

« حیرت ایده‌لم، تقدیر ایده‌لم . انسانیت شیمدی‌یه قدر بودرجه‌علوی، مقدس ، شانلی وملی برحرب ؛ خرستیانلق عالم مدنیتی (!) بوقدر الهی ، فداکار ومعزز براهل صلیب حربی کورمه‌دی . صلیبك هلالی بوقدر شانلی بر موفقیتله تعزوب چکینه‌دیکنی هنوز بشریت سیر ایتمه‌مشدی !...

« مدنی اوروپانك ، بالخاصه مدنی فرانسه‌نك (وظیفه)سی ؛ – ترکلر غالب کلسه‌لرده ، مغلوب اولسه‌لرده – بالقان دول متفقه‌سی ایله توحیدمساعی ایتمك ، اونلرله برابر تورکلر اوزرینه یورومك ، بوآسیائی وحشی قاتللری آوروپادن قوغوب دفع ایلمك ایدی . آوروپا دیپلوماسیسی صوك زمانده بو وظیفه‌سنی تقدیر ایتدی، فقط مدنی اوروپاده یاشایان بعض باربارلرك (خطیب بوجمله ایله آلمانلری مراد ایدییور) ممانعتیله استانبولده‌کی مداخله‌سنی فعلی برصورتده نتیجه‌لندیرمه‌دی ، پك یومشاق وبجریکسز طاوراندی !..

« یونانلیلر – سلانیکه، بالقانلرده‌کی صوك کنج تورك مظالمنه منع اولان بوشهره قدر کمال شان وشرفله تورکلری تعزه‌تعزه، (!) یورودیلر. شیمدی اوراده صلیب تموج ایدییور . بلغارلر « ادرنه » ؛ اوروپا قطعه‌سنده تورلکك و اسلاملغك صوك انقاضی اولان بوشهر اوکنده خارقه (!) لر کوستریورلر ..

« اسکی تورك ؛ اجهل . تنبل، مسکین پس، شهوتپرست‌وخرسزدر. کنج ترك ایسه اجهل، تنبل ، مسکین ، کبرلی ، خرسز ، شهوتپرست وفضله اوله‌رق سرخوشدر .

« ترك ؛ آسیائی فطرتیله ، وحشی و قاتلدر .

تورك ؛ ادیان موجوده‌نك اك اشاغیلق ، اك عادی بر شکلی اولان دین اسلام ایله متدیندر .

« تورکك بر چوق قاریسی واردر. تورك قاری‌یی کوپك کبی قوللانیر ، تورکده عائله فکری ، عائله حسی یوقدر .

« تورك ؛ اولا تورك و صکره اسلام اولمسی اعتباریله ؛ مملکتنی اداره ایتمز ، مدنیتك اك آشاغی مرتبه‌سنه یتشمك، انسان اولمق قابلیت واستعدادندن قطعیاً محرومدر.

« تورك ؛ دوشونه‌بیله‌جککز بتون فنالقلری جامعدر .

« بلغارلرك ، صربلرك ، یونانلیلرك و قره‌طاغلیلرك محاربه اثناسنده یاپدقلری ادعا ایدیلن مظالم طوغرو وحقلیدر . اونلر عصرلرجه بویوندورغی آلتنده ایکلدکاری تورکلره .. چوجقلرینی ، قارده‌شلرینی ؛ همشیره‌لرینی کسه‌ن آسیا وحشیلرینه .. (بیش)ده ضرب کلسندن مدهش برقلعه وجوده کتیرن قاتللره اسکی ظلم وحشتلرینی اعاده ایتمکدن بشقه بر شی یاپمایورلر ! »

* * *

بومکتوبك انتشاری مطبوعات عثمانیه‌ده فوق‌العاده غلیانی موجب اولدی. غزته‌لرده‌متعدد مقاله‌لر یازیلدی ،هرکس برچوق‌سوزلر سویله‌دی. فقط بودرجه‌ادبدن محروم برحریفه قارشی سوزله مقابله‌ده بولونمه‌یی معناسز وکوچوکلك عد ایدن عبدالرشید ابراهیم افندی حضرتلری تصور

افکاره شو قیصه مکتوبی کوندردی وبروجه آتی تکلیفاتده بولوندی :

ملیتی تذلیل ، دینی تحقیر اولونان تورك واسلاملره

فرانسه‌نك رسمی برمأموری ، (قله‌رمون ـ فه‌رران) دارالفنونی ادبیات شعبه‌سی مدیری (دودویس ، دوده ژه‌ر) رسمی برموقعده ترکلك ومسلمانلق علیهنده آغزه آلنمیایه‌جق درجه‌ده بعض تفوهات بی ادبانه‌ده بولندیغنی محترم تصویر افکاره کوندریلن برمکتوبده اوقودم . هرکس کبی بالطبع بنده متأثر اولدم .

فقط اویله سرخوش برفرانسز کلخان بکنه قارشی سوزله جواب ویریله‌بیله‌جك کوچوکلك بولدم . اکر برآدم ایسه‌ك (یعنی حیوان دکل ایسه‌ك) اورسمی برمأمورك رسمی برموقعده‌کی تجاوزینه قارشی :

اولا — فرانسه‌ده‌کی طلبه‌لرمز فرانسه‌یی همان ترك ایدرلر ؛

ثانیاً — عموم ممالك عثمانیه واسلامیه مکتبلرندن فرانسزجه درسلری قالدیریلیر . [یرینه انکلیز ویا آلمان لسانلری کبی ملتی دهازیاده متانت فکریه ونجابت خلقیه‌یه آلیشدیره‌جق لسانلر اقامه اولنور .]

ثالثاً — جرادمنتشره کبی مملکتمزك الك‌هجری نقطه‌لرینه قدر صوقوله‌رق عروق حیاتمزی أمن فرانسز مکتبلرنده‌کی طلبه‌لرمز همان آلنیر وفیما بعد هیچ برتورك واسلام برفرانسز مکتبنه کوندرلمز ؛

رابعاً — فرانسزجه بیلن هیچ برتورك واسلام بعدما فرانسزجه قونوشمامه‌یی عهد ایدر ؛

خامساً — بعدما غزته‌لرمز (دودویس) کبی کلخان بکلرك اجدادی اولان ناپولیونلرك ویابیلمم کیملرك مزیاتندن ، بیلمم نه‌سندن بحث ایتمکدن صیقیلیر .

عزت نفسی ، ملوث چامورلر ایچریسنه آتیلمق ایسته‌نیلن برملت ، اکر یاشامق عزمنده ، حقارته مستحق اولمامق فکرنده ایسه مدنی ملتلرك الك اشاغی طبقه‌سنده بولوندیغی فرض ایدیلن چینلیلردن اولسون درس عبرت آلیر .

درت سنه مقدم توکیوده ایکن شاهدی اولدیغم بروقعه‌یی بوراده حمیت درسی اولمق اوزره ترك واسلاملرك اویوشمش قفالرینه چارپیورم :

برکون توکیو غزته‌لرندن (یاماتا) جریده‌سی فورموز آطه‌سی مسئله‌سی مناسبتیله چینلیلر حقنده تحقیر آمیز برعباره قوللانمیشدی . ایرتسی کون توکیو دارالفنونلرنده موجود اولان اون بیك چین طلبه‌سی پروتستو اولمق اوزره برکونك ایچنده کاملاً شمندوفرلره طوله‌رق ناغازاکی طریقیله چینه متوجهاً حرکت ایتدیلر . شمندوفر حرکت ایدرکن بیکلرجه چینلیلرك آغزندن چیقان (یاشاسون چین ، قهر اولسون ژاپونیا) صدای غلغله‌داری میقادو جنابلرینك سراینی بیله تتره‌تمشیدی . ایشك وخامتنی حس ایدن ژاپونیا حکومتی غزته‌یی محکمه‌یه تودیع ایتمش ، درعقب چینلی طلبه‌یه رسماً ترضیه ویرمش ، ناغازاکی‌یه طویلانان طلبه‌نك بالجمله مصارفنی درعهده ایده‌رك هپسنی معززاً تکرار توکیویه کتیرمشدی .

ایشته یاشامق ایسته‌ین ملتلر موجودیتلرینی بویله کوستررلر . یوقسه سوزله دکل .

عبدالرشید ابراهیم

بونك اوزرینه عثمانلی دارالفنون طلبه‌لری قونفرانس صالوننده براجتماع عقد ایدرك متعدد نطقلر ایراد ایلدیلر ، نتیجه‌ده « کرك خطیبك عزت نفسمزی تحقیر ایدن بیاناتندن ، کرکسه فرانسز افکار عمومیه‌سنك صوك زمانلرده ترکلك ومسلمانلغك علیهنه متوجه اسفه شایان تجلیاتندن دولایی فی مابعد بالعموم مکاتب رسمیه‌مزده تدریس ایدیلن فرانسزجه‌نك رفع والغاسی وفرانسه‌نك مرکز و ولایاتنده تحصیلده بولنان طلبهٔ عثمانیه‌نك اورادن باشقه دیاره نقل ایدلمسی ورسمی مکتبلریمزده معلملك ایدن فرانسزلره یول ویرلمسی » خصوصی عثمانلی معارف نظارتندن رجا اولوندیغی کبی ، « مهم برعلم مؤسسه‌سنك مدیری اولان بویله جاهل ونزاکتسز برآدمی رسمی ساحه‌سنده الآن محافظه ایتمش اولماسندن طولایی‌ده فرانسه معارف نظارتنه قارشی بیوك تأسفلر بیان » ایدیلدی . (ده‌دویس دوژه‌ره) یه‌ده « نزاکت ادب شرق حقنده تتبع ایتمك لزومی توصیه » اولوندی .

فقط عجبا اونلرك هپسی صابون کوپوکی کبی شرقلك‌قبهٔ لاقیدیسنده برآن ایچون یوکسلوب وصوکرا بروجه معتاد سونه‌جکمی ؟ بونی معارف نظارتنك ویره‌جکی قرار وطلبه‌نك طوته‌جغی مسلك کوستره‌جکدر !

مکاتیب

طوپراغمزده اجنبی مکتبلری

محترم سبیل‌الرشادك سوك نسخه‌لری الك کور غضبیله وطنمزك تقدیر ویلکه‌ده تشخیص ایدیله‌مامش برجریحه‌سنی تشریح ایدییوردی .

اسلام دیارنده اجنبی مکتبلرینك تأثیرات مفسدتکارانه‌سی عنوانلی مقاله‌یی اوقودیغم زمان ، روحمده اویانان انتقام ونفرت دویغولرینی تعقیب ایدن شی : ملتداشلریمه بو مؤسسه‌لرك آللی صحنه‌لرینی کوسترمك ، اولوحه‌لرك اوزرنده اوینانمش شیطنت رواللرینی ، مسعدت انکیز امللرینی تشریح وتشهیر ایتمك فکری اولدی .

رشدی تحصیلمی بیتردکدن صوکرا ، قضامزك فیض آلاجق باشقه بر منبعی بولونمادیغندن ـ آواره کزمامکلکم ایچین ـ بنی فره‌رلر مکتبنه ویرمشلردی . آلتی ، یدی یاشلرنده خرستیان آرقداشلرم بولونان صنفمك تك قسلیسی بولوندیغم زمان ، قلبمك وریدالحیاتنی کمیره‌ن اندیشه اسلامیتمك ، ملیتمك منسی قالماسی ایدی . دورت طرفك فرانسه خریطه‌سیله قاپلی ، کوزلریمك ، قولاقلریمك فرانسز منقبه‌لریله دولو اولدیغی بوتون درس وقتلرمده بیله زواللی ملیتمی ، دوشونمك ایچین شدتلی براحتیاج دویار ، بو احتیاجك آلتنده آزلبیردم . تنفس ایچین درسخانه‌دن چیقوب ینه کیردکجه تکرار ایدیلن « دعا » لری اثناسنده بن یاپ یالکز ، صیرامك اوزرینه یاصلانیر ، کوزلریمك اوکنده ، قولاقلریمك یاننده یاپیلان « مراسم » له هیچ برعلاقه‌م بولونمادیغنی کندیمه اخطار وتلقین ایتمکه چالیشیردم . بو مجادله‌لر ، بنم ایچین بر احتیاج حالنی آلمشدی .

ینه برکون معلم ، « ـ عبادتلر ، الاهه مخصوص اولدیغندن مقدس وحرمته شایاندر ؛ ایشته بونك ایچین بز دعا ایدرکن ، سنن خشوع ایله دیکلمه‌لی وبوخشوعکی کوستره‌جك بر طوّر آلملی‌سك . » دی‌یه‌رك کندی أليله قوللریمه چاپرازواری بر وضعیت ویرنجه قلبمه ، روحمه حکم ایدن اسلامیتك آغلادیغنی دویدم .

آرتق بو حاتره یاواش یاواش عصیان ایدیپوردم :

اوقودیغمز [قرون وسطی [١]] تاریخنده پیغمبریمز افندیمز حضرتلرینی یالکز قوری بر [Mahomes = ماهومه طرزنده کوردکجه بایاغی روحم صیقیلیر واو درسمزی اعاده ایدرکن [Notre-Signeur mahomes — نوتر سینیور ماهومه] شکلنده اوقوماغه قادار واریردم . بو ، صریح برحقم ایکن هرطرفدن قوپان مستهزی قاه‌قاهلر ، بنی ، ایکنجی دفعه‌سنده سکوته مجبورم ایدردی .

[1] Petis oours d'histoire ; histoire du moyen âge : por Ambroise Rendu Fils .

ایشته بویله سنه‌لرجه دیدیشدم . برمسلمان‌چوجوغنك اسلامیت‌وملیتنی بوغاجق طار وقارانلق دولامباجلره رهبرلك ایتدكاری حالده اونلره یاباتجی قالمق ایسته‌دم . بونلرك برتاریخچه‌سنی قارالاماغه زمین وزمان مساعددكیل .

* * *

هیچ شبهه یوق‌كه ، وخیم برفلاكت كچیرمكده‌یز . بردانه ده‌كیل بلكه فلاكتلرك‌انواعنی سوروكله‌یوروزده بزینه‌برصاییوروز . ایشته برنجی‌وهله‌ده كوزه چارپمایان وفقط بر كون بو ملتی قوللاناجق و تمثیل ایده‌جك معصوم دماغلرده زهیرلی ایزلر بیراقاغه چالیشان وا كثریتله‌ده موفق اولان بواجنبی مكتبلری ، بواجنبی قومپاره‌لری ، سوروكلمكده‌اولدیغمز فلاكتلریمزك باشنده صاییلماغه لایقدر . روم‌ایلیده‌وداها بیلمام‌نره‌لرده‌قانلر دوكولویور ؛ اورالرده سفالتلر تشهیراولونویور ؛ طوپراغمزه استیلا ایدیورلر . بو ، فلاكت صاییلیور وایجابنده‌هردرلومقاومت‌كوستریلیور . حال‌بوكه‌بورالرده‌اك كوچوك‌شهرلریمزه ، قصالریمزه قادار كوك صالمش اولان‌بواجنبی مكتبلرنده دماغلر ، فكرلر هدف اعتباراولونویور ؛ زهیرلی مرمیلرله‌حیاتنه صوك‌ویریلیور ؛ بوكاقارشی‌نه برتشكی ، نه‌ده‌برمقاومت ، هیچ‌برشی‌یوكسلمه‌یور .. آه ! ملتمزك بوتغافللرینی كوردكجه یأسمی اویوتمق قابل اولامیور ...

مادام‌كه بولسان وفكر استیلالری ، دینمزك ، میلتمزك علیهنه قورولمش برر صیلبی طوزاقدر ؛ بوكاقارشی‌قویمق‌بونی بوزوب ییقمق ، بودین سالكارینه ، بوملتك هرفردینه فرضدر . دوشونویورم كه : بولسان وفكراستیلالرینك معروض‌قالان موجودیتمزی ، برکون‌قورومق قایغیسنده بولوناجق اولورسه‌ق شجاعتمزك فائده‌سز ، قهرمانلغمزك عبث قالاجغنی آكلایاجغز ؛ طوپمزی ، سونكولریمزی دوشمانه قارشی ده‌كیل كندی كوكسمزه صاپلامش اولاجغز .

دینمز ، الهٰجلی حكمتیله بزه دوشمانلریمزك قوللاندیغی سلاحلرله ـ وحتی فوق‌العاده‌لكیله ـ مجهز بولونماغمزی‌امرایدیور . شیمدی‌دوشمانلریمز دماغمزه ، روحمزه چلیبالی معارف اردولریله هجوم ایتمكده . بزده اونلره معارف مدافعه‌ومقاتله ایتملی‌یز . بویله‌جه اجنبی مكتبلرینك‌قارشیسنده مكاتب‌دینیه وملیه مثله قلعه‌لر قدر رصین مسلمان مكتبلری فنی‌وصنائی هرنوع مؤسساتمدنیه بولوندیردیغمز زمان ، اونلرك ازیجی تأثیرلرندن وطنمزی قورتارمش اولاجغز .

او وقت طبیعیدركه بودین وفكر محاربه‌سنده بز غالب كلمش اولورز . اكر بزم ایچون فرانسز دیلنی اوكرنمك لازمسه ، اونی كندی مكتبلرمزده تعلیم ایتملی‌یز . ویاخود دمینجك تعریف ایتدیكم مسلمان مكتبلریمزدده دین وملیت فكری تلقی ایدلدكدن صوكرا ، اجنبی ـ میسیونه‌ر مكتبلرینه دكل ـ دارالفنونلرینه دوام وغیرتلی براهتمام سایه‌سنده اساس دویغولر محافظه اونابیلیر .

بعضاً ، آنجق ظرافت موداسنه قاپیلارق ویاخود یاكاش بردوشونشله مینی مینی یاوریجقلرك ایلك تربیه‌لرینی بویله اجنبی میسیونه‌ر مكتبلرندن‌بكله‌ین پدرلره تصادف اولونیوركه ، آز زمان ظرفنده أولادلرینی كندیلرینه (تكمل ایتمش بر بابانك دین وملیت حسلرینه) دوشمن كوره‌جك اولان یوزوالللیلر ، جداً بدبختدرلر .

بویله‌یاكلش بردوشونجه‌نك قربانی اولان پدرلر ، منسوب اولدیغی عائله ، واویله برملت خسرانه آغلاسون !.

عشاق : هندسهٔ ملكیه‌دن

م . شادی

دینه قارشی اهمال وتكاسلمز

« تصویر افكار » ك رومانیا مخابر مخصوصی عمر وصفی بكك كوندردیكی مكتوبدن :

«... كوستنجه‌یی ترك ایتمه‌دن اول برده رومانیا قرالی (قارول) طرفندن كچن‌سنه انشاسنه باشلاتدیریلان جامعی زیارت ایتمك ایستدم . جامع ختام‌بولمش . ایچنك تزییناتی‌ده جداً دلفریب . فقط خارجاً شكل معماریسی روس اسلوبنده‌كی كلیسالری آندیریور . ذاتاً كچن سنه یاپیلیركن‌ده بوكا دقت ایتمشدم . فقط شوراسی صد هزار تأسفه شایان‌كه جامعك ایچنده فرد واحد یوق . بز مسلمانلرده برزمانلردن بری‌نماز ونیازه‌قارشی برلاقیدی واركه بره‌یه‌كیدلسه ، حتی ممالك اجنبیه‌ده بیله بو حزین حال كمال‌تأسفله كوریلیور . عجبا دینك‌قوهٔ روحانیه‌سی ، اخلاق ومعنویات اوزرنده‌كی تأثیراتی هر زماندن زیاده تقدیر ایدلكده اولدیغی بوعصرده بزه‌نه اولدیكه وظائف دینیه‌مزه قارشی بودرجه مبالاتسزلقلر كوستریبورز ؟ اسلامیتك‌علویتنی ، بتون‌مؤمنینی برملت واحده‌دست بدست وفاق‌واتفاق ایتدیرمكده‌كی قوهٔ مؤثره‌سنی فضائل‌سیاسیه واجتماعیه‌سنی خرستیانلر بیله تقدیر ایدوب كاه ستایش ایله ، كاه‌ده خوف واندیشه ایله برآوردهٔ لسان ایتدكاری حالده بزم دین وملتمزه قارشی بوغفلتمز ، بواهمال وتكاسلمزك حكمتی نه‌در ؟ ایكی اوچ سنه‌در اوروپاده طولاشیورم . نره‌یه كیتدمسه ، حریت افكار كمال انتشارده بولندیغی جهتله بر خیلی نادینلره تصادف ایتدم . فقط هریرده ، اك متمدن اولان پایتختلرده بیله دینه‌اهمیت ویرنلری ، دیندار اولانلری وكویا كورینانلری دائما اكثریتده بولدم . هله حراندیشلكك اك بیوك مكان وزمینی اولمقله معروف بولنان پارسده پازار كونلری ، ـلمقك فوج فوج كلیسالردن چیقدیغنی كوردكجه و بالخاصه بو عبادت بروردهلر میانده برچوق تمیز كینمش ممتاز اطوارلی كنجلر بولندیغنی مشاهده ایتدكجه نه درجه‌لرده حیرتده قالدیغمی وعینی زمانده بزم استانبولك غافل كنجلرینك صوك سنه‌لرده‌كی احوال مخصوصه‌لرینی كوزاوكنه كتیره‌رك نه درین تأسفلر طویدیغمی تعریف ایده‌مم . هر نه حال ایسه ؛ سوزی اوزادیورم . فقط بو دین مسئله‌سی تم درت سنه‌لك حیات مشروطیتمده افكار ومطالعاتمه اك زیاده حاكم اولان ، طوتیلان یاكلش یوللردن طولایی بنی اك زیاده مأیوس ایدن بر مسئله اولدیغی جهتله بویله مناسبت دوشدكجه اوبابده‌كی دردلری دوككدن ، متألمانه برآز سویلمكدن منع نفس ایده‌مم ...»

مطبوعات

أولرینی كندی أللریله ییقانلر

« فتنه ، اویویور ؛ اویاندیرانه الله لعنتلر ایلسین »

توركلك‌وعربلق‌جریانلرینه‌قارشی‌حقیقی‌مسلمان‌عرب‌قارداشلرمز نه‌دوشونیورلر :

بوكون یونان ایله بولغار آراسنده تاریخده مثلی نامسبوق براتحاد كورویورز . بوكونك‌بوایكی متحدملتی ، نفسلرینه مسلط اولان هوای عدوانی ازدیلر ، اسكی كینلری اونوتمق ، اسكی غیظلری كومك ایسته‌دیلر ویاپدیلر ، شیمدی بومصافاتی تأیید ایتمك ایچین اوغراشیورلر .

یونان ، بولغار ... یالكز مذهب وعقیده‌ده دكل ، اخلاق وعاداتده‌ده متخاصم بولونه كلمش ایكی‌ملت . اویله ایكن بوكون كچمشی اونوتمق‌سایه‌سنده مراملرینه ایردیلر ؛ اوت ، اونلر هرشیئی ، هرشیئی اونوتدیلر ، یالكز برشیئی ، اوكلرینه‌قویدیلر ، آكدیلر : « صلیب » ی ؛ او ، اورتودوقسك ، قاتولیكك ، پروتستانك سینه‌سنده طالغالانان ، هپسنی حضورنده أكیلتن « بویوك رمز » ی !

ایشته بورمز ، بوتمثال تثلیث‌كندی باشنه یونان ، بولغار ، قاراطاغ ، صرب قوملرینی بربرلرینه‌دوكومله‌دی . پاپاسلر ؛ كندی باشلرینه اوردكاری بوكور دوكومك سیر عدوانی یالكز ـ برحكومت مدنیه اولمق اعتباریله ـ عثمانلی حكومتنه توجیه ایتدیلر ، اونلرك هدف تعدیسی ؛ توركك ، كردك ، آرناوودك ، ماكه‌دونیالینك ، روسیالینك ، عربك ، مصرلینك ، سودانلینك ، چینلینك ، هندلینك ... الخ ، ایقان‌مشتركی بولونان « وحدانیت » ك حامل وخازنی اولان بوتون مسلمان كوكسلری اولدی . چونكه (وحدانیت) ، بوتون اهل اسلامك برجامعهٔ قدسیه‌سی‌در ؛ ناصل‌كه نصاری ، رمز اكبرك (صلیب) اطرافنده عقد اتفاق وائتلاف ایدیورلر .

« بالقان اتحادی » استانبول حکومت مدنیه‌سنه دکل ، طوغرودن طوغرویه خلافت اسلامیه‌یه وبوحکومتك دیننه سالك اولانلره قارشی ترتیب ایدلدی . ایشته بونکچون متحدلر ، قلنجلرینی راست کلدکاری مسلمانك کوکسنه صاپلادیلر . متمدنلك دعواسنده اولانلرك حقوق حربی‌قواعد مصطلحه‌سندن اولان محارب وغیر محارب تفریق ایتمدیلر . اولدوروملك ایچین یالکز‌مسلمان اولمق کافی ایدی . مسلمان : ایستر ، بیچاره برقادین ، ایستر دوشکون براختیار ، ایسترسه بشیکده سود أمه‌ن دنیادن‌خبرسز برچوجوق‌اولسون . مسلمان ، ایشته اوقدر ... چونکه مقصد ؛ نظامی واصولی برحرب دکل ، بزامتك قهر وامحاسی ایدی : أکینلره مسلط اولان حشره‌لر چکرکه‌لر کبی .

ایشته بالقان اتحادی ؛ بونکچون بعض دول مسیحیه‌نك میل وعاطفتنه مظهر اولدی ، اونلردن کیزلی ، آچیق یاردیم کوردی .

بو اتحاد صلیبی‌یه قارشی براتحاد اسلامی ایله مقابله اولونماسی منطقك ایجاباتندن وقوانین عدالتك استحسان ایده‌جکی موادden ایدی . چونکه‌بوندن مقصد ، برمدافعهٔ مشروعه اولاجقدی ، مملکتلرنده امنیتله یاشایان خلقه تعرض دکل .

یونانلیلر ، بولغارلر اسکی کینلرینی اونوتمقدن کلدکاری حالده بعض سوریه‌لیلر ـ موقتاً اولسون ـ (تورك ـ عرب) کلمه‌لرندن واز کچمك ایسته‌مدیلر ؛ دها غریبی ، تورکاردن بیله برمنشأی ، اصلی آستاری اولمیان ـ اولسه اولسه هرکوکلك ایسته‌دیکنی ویرمه‌مك بر منشأ حقد اولابیلیر ـ بغضلردن دم وورانلك بولنماسیدر . حال‌بوکه بز اوبرطرفدن کوروبورزکه : سنه‌لردن بری مصری یورد ایدینه‌رك بوراده جیبلرینی‌طولدوران ، زنکینلشه‌ن برسورو یونانلیلر ، بولغارلر ؛ بوکون ، او دون کندیلرینی قاپو طیشاری ایده‌رك آج صوسز ، جیر جیبلاق غربت ایللرینه آتان‌مملکتلرینه آلتونلرله ، کوموشلرله یوکلی عودت وحقسز ، متجاوز اولدیغی پك اعلا بیلدکاری کندی اوردولرینه التحاق ایدییورلر !

اوت بزبونلری کوزمزله کوروب طورورکن دیکرطرفدن‌ده‌تورکاردن ، سوریه‌لیلردن بعضیلرینی کوروبورزکه عثمانلی وطننك بوخطرلی ، بوهروقتدن زیاده چوجوقلرینك یاردیمنه ، امدادینه محتاج بولوندیغی برزمانده اونی‌ترك ایله باشقه یرلره هجرت ایدییورلر . او عثمانلی وطنی‌که : بوکون بوتون خیرلی چوجقلرینك یاردیم ایچون باشنه اوشوشدکاری یونان مملکتی کبی وقتیله او خیرسز اولادلرینی رد ایتمه‌مشدی ، اونلری برچوق عاطفتلره ، نعمتلره غرق ایتمشدی . فقط کاشکی بووفاسز عثمانلیلرك وطنلرینی ـ کویا باشلرینه بر فلاکت کله‌جکمش ، بر بادره‌یه قاپیله‌جقلرمش‌ده نشانهٔ ذلتده اولسه نفسلرندن باشقه برشیٔ دوشونمه‌ین ضعف قلب صاحبلرینك یاپدقلری کبی جانلرینی‌قورتارمق ایچون اوزاقلاشمقدن باشقه چاره بولامامه‌لر کبی ـ براقوب قاچمش اولملریله مصیبت تمام اولسه‌یدی ، ایش بونکله قالسه‌یدی ینه اوبدر کوجه کیتمزدی ؛ بومتهجرلرك غرضلری ، اومبارك ، اودردلی عثمانلی وطنی علیهنده اجتماعلر ، قونغره‌لر تشکیل ایدنلرله تشریك عمل ، اونك کیزلی ، آشکار دشمانلرینه ؛ فتنه‌لر اویاندیرمق ، بلاد عربیه‌ده ، سوریه‌ده بصره‌ده بوکون یونانلیلرك ، بولغارلرك‌اونوتا بیلدکاری « قومیت » دعواسی‌نامنه‌یانغینلر چیقارمق خصوصنده‌یاردیم ایتمك اولیور ، ایش بوسفیل درکه‌یه‌قدروارییور .

بوحال ، ایچنده اوطوردیغی اوینی ، ایچنده‌کیلردن‌بریله اهمیتسز براختلافه دوشمك‌یوزندن کندی الیله کندی‌باشنه ییقمغه قالقشمقدن باشقه‌برشیمیدر ؟

انصاف ایده‌لم ، عجبا ایکیسی‌ده مسلمان اولان تورك ایله سوریه‌لیمی ، یوقسه یونانلی ایله بولغارمی بربرلرینه داها یاقین دوشر ؟ بعض خرستیان سوریه‌لیلر « تورك » ، « عرب » کلمه‌لرینی دیللرینه طولایوب طورویورلر ؛ بوندن مقصدلری اکثریتی حائز اولدقلریچون هر تورلو آمال صلیبیه‌نك حصولی نفوذلرینك قازانلمسنه وابسته اولان مسلمان سوریه‌لیلری‌ده کندی طرفلرینه چکمکدن باشقه برشی دکلدر . یازیق‌که بعض سوریه‌لی مسلمانلر ، بونلرك یالدیزلی سوزلرینه آلدانیورلر ، بو زواللیلر ، بویله‌لکله الالهك « انما المؤمنون اخوة » قانون نجاتکاریسندن غفلته دوشمش اولویورلر . عجبا بونلر ، بالقانلرده مسلمانلرك باشنه کتیریلن فلاکتلری طویمادیلرمی ، عجبا بونلرك پرنس عزیز پاشانك قوماندا‌سنده محاربه ایدوب‌طورمقده ایکن صفلرینی براقوب‌ده دشمانه التحاق ایدنلرك (خرستیانلرك) خائنلکلرندن خبرلری یوقمی ؟ یوقسه دولتلرك ـ عثمانلیلرك مظفر اولاجغنه یقینلری اولدیغی مدتجه ـ بو محاربه‌ده غالب کلنه برقازانج یوقدر ، بالقان خریطه‌سی‌دکیشمیه‌جکدر ده‌یوب طورورکن غلبه‌نك متحدلره توجه ایتدیکنی کورورکورمز اسکی قرارلرندن نکول ایله « غالبك هر حالده بر کاری اولمالیدر » دیمکه باشلادقلرینی ، فقط بو صوك قاعده‌لرینی تطبیقدن « ادرنه ، اشقودره ، یانیه » کبی آرسلانجه مدافعه ایدوب طورمقده اولان عثمانلی قلعه‌لرینی بیله‌محروم ایتمك ایسته‌دکلرینی ایشتمدیلرمی ؟

او حالده میدانده بو قدر دلائل انتباه وارکن بو غفلت ، بو غرور نه اولیور ؟ منفعت شخصیه‌یی تورکلك ، عربلق نامنه منفعت وطنیه‌یه تقدیم وترجیح نه اولویور ؟

آرتق مملکتلرینك اوزه‌رینه طوغرو صولت ایتمکده بولونان بوخطر عظیمی ادراك ایده‌رك اجنبیلرك وسائط افساد وحلولی اولان ارباب طمعك یوزندن وطنلرینك مضمحل وپریشان اولماسنه میدان ویرمه‌مك ، کندی اولرینی کندی باشلرینه ییقمامق ایچین کوزلرینی دورت آچمق بوکون اسلام امتنك عقلاسنه ترتب ایدن اك مهم واك مقدس بروظیفه‌در .

مصر : « الشعب »

اعتراف

بز ، اوته‌دن بری ، غرب مدنیتنك برمدنیت فاضله اولمدیغنی ، بالعکس وحشت وسفاهتدن عبارت بولوندیغنی سویلرکن ، بعض محررلرمز بزی تعصبله اتهام ایدرلردی . بز ، غربك چهره‌سنده‌کی ماسکه‌یه باقه‌رق دکل ، اصل وجه حقیقیسنه عطف نظر ایدرك اوحکممزی ویرمشدك . بوکون اومدنیت فاسده‌نك برعضوی اولان فرانسه‌یه منسوب بربوروشوق یوزلی قاتولیك چهره‌سنده‌کی نقابك اوجنی برآز قالدیردی ؛ بزه معترض اولانلرك همان هپسی اومستکره چهره‌دن اودرجه نفرت واستکراه ایتدیلرکه بزدن دها شدید برلسان استعمالنه مجبور اولدیلر . مرور زمانله بوتون حقیقتلرك تجلی ایده‌جکنه ، اعتراف اولنه‌جغنه بزم اعتقاد تاممز واردر . ایشته برقاچ پارچه نمونه :

« فرانسه ، حقیقةً ستایش اولندیغی کبی تملری صاغلام ومعظم بر هیکلمیدر ؟ اصلا ! ... سطحنك رونق وجلاسی ، اونده چلیك رصانتی وهم ایتدیره‌ن بوهیکل ، وضع غرورینك اعماقنده‌برطاقم امراض قاصمه‌نك قیرلمایه‌جق سرت دیشلریله قوف برآغاج کوتوکی کبی هر کون ایچردن کمیرلمکده‌در . بونی نادر وبویوك ذکالر بوکون رأی العین کوریور واستمداد ایدییورلر : فرانسه برآنیٔ قریبده محو اوله‌جق !

دینسزلکك روحلرده آچدیغی بی‌پایان بربوشلق ایچنده طبیعت ومحیطك مرحمتسزلکنه ، مطلق تحکمنه وهرشیئه مقابل اونلر کندیلرنده ضعفدن ، انقیاددن باشقه برشی کورمیورلر . یوکسك ومعنوی برایده آلدن محروم ، حیاتدن غیر ممنون ، حمالی ومضطرب دماغلرك حدود تفکری کوندن کونه آلچلیور ، دارالیور ، فرانسه کوندن کونه دها فضله خودکام اولیور ، منفعت وامل شخصی ، انفعالات‌نفسانیه‌نك هردرلو تظاهرینی دائرهٔ انحصارینه آلیور . تسلیتساز برمعبودك ، روحی ذوق وامید ایله طولدیران سایهٔ شفقتندن مهجور ، حیاتدن غیر ممنون ومضطرب دماغلر ، دائمی برهیجان وبحران ایله هرج ومرج اولییور . فرانسه‌ده‌حیات عائله‌نك انتظام وآهنکنه

نه قدر جوق خلل کلدیکنی متصل شکایت ایتدکلری تناقص نفوس ، فرانسه‌ده فحشك ، سفاهتك برمعیاری ، علنی براثباتیدر . آنارشیزم ، سوسیالیزم تخم مخربی ، تمو و انفلاق ایچین فرانسه هوینتدن‌داها مساعدبرزمین بولاماز، وبولامادی .

ملتلرك هیچ برزمان « الله » سز یاشایامیه‌جغنی بوندن برقاچ کون اول هایقیران کیبومك تبعه‌سی ، وقدرت شخصیه‌نك جهانده کالنه مثال اولان انکلیزلر ایچون‌ده سوسیالیزم ، برتهلکه اولا بیلیر ؛ لاکن افکار بشریه‌نك اساسات اجتماعیه ایچین حاضرلادیغی انقلاب ، مهیب عکس صدالر یاپاجق عظیم انهداملرله هرشیدن اول دینسز واخلاقسز فرانسه‌نك تملنی ییقاجاقدر .

صحنهٔ حیاتده انسانیتی بر فضیلت غایه‌سنه الك ایی سوق ایدن « دین » ك السّهی نغمه‌لرینه روحنی قاپلمش، وخودکام نفسنك بوتون انفعالاتنه ترك‌عنان ایدن برملکتدن، فرانسه‌دن فضیلت بکلمك برحقیقتك بر آن‌ایچنده‌استحاله‌سنی ممکن کورمك قبیلندن اولور .

بالقانلرده خرستیانلرك مسلمانلری قتل عام ایتمسی ، مسلمان قادینلرینك ناموسنه فرانسه‌نك ذوق حیوانیسنی جداً اوقشیبور ، چونکه فرانسه بوذوقی افریقاده پك جوق تجربه ایتدی ! خرستیان ظلمنه خرستیان انتقامی دینلرك وارلغنده فضیلت وناموس کورمکه البته حقمز یوقدر .

فرانسه تحقیراتی بزه ابذال ایتسین ، وامین اولسون‌که بو ، فرانسه سونکوسیله هرکون افریقاده پارچه‌لانان عربلرك کریان صدالرندن داهافضله بزم ایچین مؤثردر ، فرانسه ظلم وعداوتك روحمزده مدید عکس صدالرینی ایشیتمك ایچین حقیقةً بوکا احتیاجز واردی .

تصویر افکار : هاشم ناهید

معارف ناظرینه خطاباً یازیلان آچیق مکتوبدن :

« ناظر بك افندی ، لسانی وتربیه‌سی تحت تأثیرنده فرانسزلغك آمال ومنافعنه شیمدی‌یه قدر فضولی خادم اولدق.. عجبا بوندن ایتدیکمز استفاده‌نك ماهیتی نه‌در ؟ بوراسنك تأمله شایان اولدیغنی ظن ایدیبورم .

یکی‌طوغان جوجوقلرمزه ، تورکجه ایله برابر، بلکه اوندن اول فرانسزجه اوکرتدك ، فرانسز تربیه‌سی ویرمك ایسته‌دك .. مکتبلرمزك پروغراملرینه رسماً فرانسزجه‌یی ادخال ، ونه قدر زماندن بری تدریس وتعلیم ایتدك .. فرانسز دیلی‌وفرانسز تربیه‌سی تحصیل ایدیلن مؤسسه‌لرآچدق ونهایت بوتون فردی واجتماعی حیاتمزده فرانسزلغی کندیمزه پیشوا عد ایتمك ایسته‌دك . فقط عجبا فائده‌سی نه اولور ؟ »

تورك اوجاغی : — حسین راغب

سبیل‌الرشاد ـ حقیقتك شمدی‌اولسون اکلاشلمسی ینه شایان‌شکراندر.

شؤون

وضعیت حربیه . — بو هفته ظرفنده هوالرك ایی کیتمه‌مسی حرکات حربیه اجراسنه مانع‌اولشدر. بوسبیله‌شرقده وضعیت‌تبدل ایتمه‌مشدر. یالکز جناح‌جه‌نك صاغ جناح پیشدارلری براز دها ایلروله‌مشلردر. غرب اردولرینه کانجه استخبارات قلمنك تبلیغنه کوره : شباط افرنجینك یدی وسکزنده قاره طاغلیلرله صربلیلرك پاردان پولده یاپدقلری هجومده قاره‌طاغلیلر التی‌بیك صربلیلر درت بیك مجروح ومقتول براقه‌رق پوسکورداشلردر. پاروان‌پول عساکر عثمانیه طرفندن استرداد اولندیغی‌کبی هزیمت نتیجه‌سنده قاره‌طاغلیلر آرتق حرب ایده‌میه‌جك بر حاله کلشلردر .

جاوید پاشا اردوسنك کوریجه فلورینه‌یی استردادی ، پره‌سپه قصبه‌سنی اشغال ایله مناستره یوریدیکی‌ده تأید ایتمشدر . قهرمان بکر بکك قوزانه‌یی استرداد ایله یونانلیلری دهشت ایچنده براقدیغی غزته‌لر طرفندن یازلمشدر .

یانیه مدافعهٔ‌قهرمانانه‌سنده دوام‌ایدیبور، یونانلیلر عجزه‌دن، پریشانلقدن نه یاپه‌جغنی شاشرمشلردر. حمیدیه مالطه‌دن مفارقت ایله آق دکزده جولان ایدیبور؛ یاقینده موفقیته انتظار اولنیور . قره‌ده ، دکزده جناب حق معینمز اولسون.

دارالخلافه :

روس کمیجی افرادینك رذالتلری . — ژون تورك غزته‌سنده‌اوقودیغمه کوره : طوپخانه‌ده کچن هفته جمعه‌ایرتسی کونی روس کمیجی افرادی زیل زورنا سرخوش اولارق سوقاقدن کچمکده اولان ایکی اسلام خانمنه تجاوز ایتمشلردر . اورادن کچمکده اولان برذاتك مداخله‌سی اوزرینه کمیجیلر زواللینك اوزرینه‌ده جوللانمشلردر. بونك‌اوزرینه آدجغز بردکانه التجاایتمشدر. روسلر اونی تعقیب ایده‌رك اورادده دایاق آتمقده دوام ایتمشلردر . جاملر قیریلمش، برکشی‌ده یارالانمش، نهایت روس ضابطلرینك مداخله‌سی‌بورذالته نهایت ویرمشدر .

« ایرتسی پازار کونی، روس کمیجیلری عینی رذالتی تکرار ایتمشلردر . بودفعه حادثه بك اوغلنده غلطه سرایی قارشیسنده وقوعبولمشدر . سکز روس کمیجیسی ایکی کیشی‌یه تعرض ایتمشلردر. زواللیلری دوکمکه باشلامشلر. پولیسلر کوروتجه قراری فراره تبدیل‌ایلمشلردر .»

هلال احمره اعانه طوپلامق مقصدیله بك اوغلنده طولاشان ، اطوار غیرلایقه ایله اجانبه قارشی حیثیت اسلامیه‌یی تذلیل ایدن ایکی چارشافلی (!) قادینك پولیس طرفندن بحق منع اولونمسی اوزرینه تا قازاندن بورایه‌قدر پروتستو یتشدیرن « روسیه‌لی مسلمه ـ تورك قیزلرینك » چار نزدنده پروتستوده‌بولنملری امیدیله بوحوادثی‌تید ونظردقتلرینه‌عرض‌ایدیبورز .

عراق :

عراقده‌غلیانه‌حمیت. — بغداددن عثمانیشرلوئیده بیلدیرلدیکنه کوره : بولغارلرك ادرنه‌نك کندیلرینه ترکنده اصرار ایله‌ملری اهالئ عراقیه نزنده موجب حدت وهیجان اولشدر . علما ، قبیله‌لر مشایخی ، کردلر ، ردیف ونظامیه افرادی قوماندان ذکی پاشادن ذات حضرت پادشاهیدن کندیلرینك‌ده‌جناحجه‌یه اعزاملری مساعده‌سنی استحصال‌ایله‌مسنی‌رجا ایتمشلردر.»

« بحرین » ده اعانات حربیه. — « بحرین »ده حرب اعانه‌سی اوله‌رق بوآنه قدر طوپلانان اعانانك مقداری یوز بیك روبیه‌یی تجاوز ایتمشدر.دیکر طرفدن هرکون یکیدن اعانه درجنه حمیتمندان اسلام غیرت ایدیبور . قوم نجیب‌عربك‌دولتعلیه‌یه نه‌قدرمربوط‌اولدقلری بوحمیت وغیرتلرندن‌اکلاشیله‌بیلیر.

[س.م توفیق]

مسقط :

مسقطده انکلیز حرب کمیلری . — عجم کورفزی داخلنده واقع اولان (مسقط) لیماننده الیوم اللی حرب کمیسی بولنمقده‌در . فرانسه‌نك‌ده بر فیلوسنك ورودینه انتظار اولنیور . فرانسه تبعه‌سیله مسقط اهالیسی بیننده سلاح مبایعه‌سندن طولایی حاصل اولان نزاعك حل وفصلی ایچون‌بوزحمتلرك اختیار اولندیغی هر نه‌قدر روایت ایدیلیور ایسه‌ده ، حقیقت دولت علیه‌نك نظر دقتی جالب اولسه کرکدر . یوقسه انکلتره وفرانسه فیلولرینك برآرایه کتیرلسنه بوکوجوك مسئله سبب اولاماز .

[س . م . توفیق]

سوریه :

عرب قارداشلرمزك صداقت امونتارانلری . — بیروتدن یوز التمش‌ایکی امضا ایله چکیلن تلغرافدر: « بیروت اهالیسی حکومت متبوعه‌سنه قارشومحتاج عرض اولیان مربوطیتلرینی بویله بر زمانده دخی تأییداً بعض سبکمغزان طرفندن وسیله ایدینان اصلاحات مسئله‌سنی عموم ممالك عثمانیه‌یه تطبیق اولنه‌جق وجهله وقت مناسبنه انتظار صورتیله حکومت مذکوره‌نك رأی وتصویبنه‌حواله ایدرك‌مال‌وجانلریله‌صوك نفسه قدرهردرلو فداکارلقدن چکنمیه‌جکلرینی لسان صدق مفخرتله عموم نامنه عرض ایلرز . »

§ عثمانيشرلوئيده عراقدن يازيليور : « سوريه وعراق مطبوعاتی‌فرانسه وانكلتره‌نك سوريه حقنده‌كی مدعياتی ايله مشغول بولنيورلر افكار عموميه بونلرك عليهنده‌در . »

فرانسزلر جانمی ايستيور . — بيروتدن « المؤيد » غزته‌سنه يازلديغنه كوره‌بيروتده بولنان ايكی‌فرانسز زرهليسنده‌كی عسكرلر مست لايعقل اوله‌رق قره‌يه چيقوب پك مناسبتسزصورتده سوقاقلری دولاشمقده ، اهالی‌يی ازعاج ايتمكده‌درلر. اهالی بوندن صوك درجه شكايت ايديورلر .

دودويس دوده‌ژه‌ره ، كندی ملتنك رذالتی كورسون‌ده باشقه ملتلره اسناد وافترادن اوتانسون . فقط بويله‌لری ايچون حيا نه‌در ؟..

يمن :

سيد ادريسك طوب واسلحه‌يی تسليمده امتناعی . — دولت عليه ايله ايتاليا حكومتی آره‌سنده عقد مصالحه اولنمسی متعاقب نزدنده‌كی اسرا ايله ، بوتون اسلحه وطوپلری حكومته تسليم ايتمك شرطيله عفو شاهانه‌يه نائل اولان سيد ادريس كرچه اسرايی تسليمه موافقت ايلمش ايسه‌ده اسلحه ومهمات حربيه‌يی امام يحيی‌نك نزدنده دخی بوكبی طوپ واسلحه موجود اولديغی داعيه‌سيله ويرمكدن‌امتناع ايتمش ونه وقت امام يحيی‌يانده‌كی‌طوپ واسلحه‌لری تسليم ايدرسه كنديسنك اوا‌ثره اقتفا ايده‌جكنی بيان ايلمشدر .

طرابلس و بنغازی :

بنغازی صحراسنده امن و آسايش . — بنغازيده سنوسی مشايخی طرفندن بقبق استاسيونی طريقيله مصر تجاران و معتبرانه خطاباً كشيده اولنوب مصر غزته‌لرنده درج اولونان تلغرافنامه‌ده بنغازی صحراسنده امن و اسايشك فوق‌العاده شايان ممنونيت اولديغی و بالعموم اهالينك نصرت‌دين ايچون متفق بولوندقلری و بنغازی صحراسنده امنيتك منسلب اولديغنه دائر دوران ايدن شايعاتك دشمنلر طرفندن اورته‌يه سورلمش بر طاقم اراجيفدن عبارت بولونديغی كوسترلمشدر .

بنغازی حكومت اسلاميه‌سی و صوك نفسه قدر مدافعه . — درنه اردوكاهندن « المؤيد » غزته‌سنه يازلديغنه نظراً برقه‌نك بالعموم مشايخ‌واعيان و وجوهی درنه‌ده قوماندان عزيز بكك نزدلرنده اجتماع ايدرك مملكتلرينی صوك نفسه قدر مدافعه ايده‌جكلرينه دائر اولان عهد و ميثاقلرينی تجديد ايتمشلردر . مخابر بو حوادثی ويردكدن صوكرا ديبوركه : « ايتاليانلر وقتيله فيلولرينك حمايه‌سی آلتنده اشغال ايلدكلری سواحلدن بشقه شمدی‌يه قدر برقه اراضيندن بر قاريشه بيله استيلا ايتمديلر. عزيز بكك تأسيس ايتدكی حكومت اسلاميه كيتدكچه توسع ايديور . برقه‌نك هر طرفنه اكابر عربدن برر مأمور و سنوسی علماسندن برر شيخ تعيين اولندی . بوتون اهالی قوتلرينه صوك درجه اعتماد ايديورلر. جمله‌سی بر قوماندانك قوماندا‌سی آلتنده متفقاً حركت ايديليورلر . آره‌لرنده اختلاف و منازعه‌دن قطعياً اثر يوقدر . »

يكی اسلام حكومتنك فيزانده تشكيلاتی .— سنوسی مشايخندن بر ذات ، برمسئلهٔ مهمه ايچون فيزانه كيتمش و اوراده پك پارلاق برصورتده استقبال اولوندقدن صوكره دائرهٔ حكومته اينه‌رك جمع ايتديكی قبائل‌مشايخی ايله لوانك اداره‌سی‌ايچون ايجاب‌ايدن تشكيلات حقنده مذاكراتده بولونمشدر. مذاكرات نتيجه‌سنده ژاندارمه قوماندانی حاجی سنوسی افندی‌نك قوماندا‌سی آلتنده (كوايده) ، (مكارحه) ، (تواركك) قبيله‌لرندن بر الای تشكيلی ايله (سرت) جهتلرينه اعزامی قرارلاشديرلمشدر.

ايتاليا حكومتنك بشيوز دوه‌لك هداياسی .— ايتالياحكومتی مصره عربانك تمايلی تأمين‌اسبابنی استكمال‌ايتمك وظيفه‌سيله برمستشرق كوندردی. بو مأمور مصره مواصلت ايتمش و « فيوم » جهتنده‌كی قبائلی دولاشوب عربانك ايلری كلنلريله كوروشدكدن صوكره عينی‌مقصدی تعقيب ايتمك‌اوزره جنوب جهتنه عزيمت ايتمشدر . مقصدی مصر عربانندن بر هيئت تشكيل ايتمك و بو هيئتله بش يوز دوه‌يه تحميل ايده‌جكی هداياپی مستصحباً شيخ سنوسی حضرتلرينك نزدينه عزيمت ايلمكدر. بو هيئت هدايای مذكوره‌يی مشاراليه ايتاليا حكومتی نامنه تقديم و آرتق حربدن واز كچمه‌لری حقنده عربانه اوامر مقتضيه اصدارينی التماس ايده‌جكدر . بوكا مقابل ايتاليا حكومتنك هر سنه شيخ سنوسی حضرتلرينه بويوك بر جزيه تأديه‌سنی تعهد ايده‌جكی سويلنيور.

ايتاليانلرك اميدسزلك و هزيمتلری .— «المؤيد» غزته‌سنك درنه‌ده بولونان مخابری ابوالمهدوی ٧ شباطده بقبق طريقيله چكديكی تلغرافنامه‌ده ديبوركه : « ايتاليانلرك هزيمتلری يكديكرينی ولی ايديور . بونلر آرتق بر ايش كوره‌ميه‌جكلرينی اكلاديلر و اميدلرينی كسديلر. صو يوللرينی تعمير ايچون عربلره خلوص چاقمقدن باشقه بر چاره بولاماپورلر . فقط عربلر ، بونلرك اظهار ايتدكلری آثار ملايمته اهميت ويرميه‌رك كچن كون صباحه قارشی « غزايه » نامنده‌كی استحكاملرينه هجوم ايله بش نفر قتل ايتدكدن صوكره كنديلريله استحكام ايچنده‌كی عسكرلر آره‌سنده بر مصادمه وقوع بولدی . بو مصادمه‌ده ايتاليان‌عسكرلری مغلوب اولوب فرار ايتديلر. عربلر استحكامه كيروب ايتاليان بايراغنی آلدقدن صوكره قارشيلرينه بيوك برقوت كلديكندن همان اختفا ايتديلر . و ايتاليانلر استحكامه كيردكدن صوكره اوزرلرينه آتش آچه‌رق اون بش نفرلرينی قتل و ايتاليان بايراغنی حامل اولدقلری حالده يرلرينه عودت ايتمشلردر . »

مصر :

شكری پاشايه سيف مرصع تقديمی . — قاهره‌دن عثمانيشرلوئيده كشيده اولنان بر تلغرافنامه‌ده عائلهٔ خديوی پرنسلرينك ادرنه مدافعی قهرمانی شكری پاشا حضرتلرينه مرصع بر سيف مفخرت تقديمنه قرار ويردكلری بيلديرلمكده‌در . بو اغورده پرنسلردن بری ٨٠,٠٠٠ مارق قيمتنده غايت بيوك و قيمتدار بر طاش اهدا ايتمشدر .

قاهره‌ده نمايشلر .— اردوی عثمانينك موفقيتله ايلرولمكده اولمسی مصرلی قرده‌شلرمزك حسيات حميت و محبتكارانه‌لرينك غلياننی موجب اولديغندن ، مصرك منورالفكر شبابندن بر كتلهٔ معظمه ، اوكده موزيقه و اردومزك محترم قوماندانلرينك رسملری اولديغی حالده سوقاقلری طولا- شه‌رق تظاهرات وطنپرورانه‌ده بولونمشلردر . نمايشجيلر (محمد علی) ميدانه واصل اولديغی وقت پوليس ، طاغلملرينی اخطار ايتمش ، و هيئت هيچ بر حادثه وقوع بولمدن داغلمشدر .

قاهره‌ده بر فرقهٔ سياسيه .— ٢١ شباط قاهره‌دن چكيلن برتلغراف: « بوراده (عدم مركزيت ادارية عثمانيه) نامی تحتنده يكی بر ترك فرقهٔ سياسيه‌سی تشكيل ايدلمشدر . فرقه‌نك غايهٔ املی عدم‌مركزيت اداريه اساسنه معطوفدر . اصل قوميته (رفيق بك العظم)ك تحت رياستنده‌در . بری مالی ديكری اجرائی اولمق اوزره آيريجه ايكی قوميته تشكل ايلمشدر. »

ماشاءالله توركلرك فرقه تشكيلنده ، تفرقه ايقاعنده‌كی مهارتلرينه ، غيرتلرينه ديه‌جك يوق !..

مصر اشغال اردوسنك تقويه‌سی . — (قاهره)دن(نويه فرايه‌پرهسه) غزته‌سنه وارداولان معلوماته نظراً : انكلتره حكومتی‌مصرده‌كی قوهٔ اشغاليه‌يی قريباً تقويه ايده‌جكدر . انكلتره حربيه نظارتی شمديدن استحضارات لازمه‌ده بولنمشدر . عباسيه‌ده جسيم قشله‌لر انشا ايدلمكده‌در .

طرابلس — مصر شمندوفر خطی . — قاهره:ه ، مصر وايتاليا سرمايه‌دارانندن مركب اولان بر هيئت طرابلسدن مصره قدر بر شمندوفر خطی انشاسنه تشبث ايتمشدر. يوز آلتمش ميليون‌مارق مصرف ايله وجوده

کلەجك اولان بوخطك انشا آتی درت سنه امتداد ایدەجکدر، لوندره ، ٢ شباط.

فرانسه :

جزائر وتونسده اخذ عسکر معاملەسنك توسیعی. — پارسدن اشعار اولونیور . « کلەجك هفته حربیه ناظری، جزائر وتونس قطعات عسکریەسنك کوریلن مبرمیت اوزرینه ، تزییدی ویرلی اهالیدن اخذ عسکر معاملاتنك توسیعی حقندەکی تصورینی حاوی بر پروغرام تنظیم ایدوب هیئت وکلانك تصویبنه عرض ایدەجکدر . »

هندستان :

هندستانده غلیانه حسیات . بالقانلرده مخاصماتك تجدید اولنمسی حسیله هندستان اهالی اسلامیەسی میانده یکیدن شدتلی بر غلیان حسیات حصوله کلمش ، بتون انظار دقت دارالخلافة العلیه یه توجه ایلمشدر . حتی هندستانك هر طرفنده ، اك هجری کوشەلرنده بیله بالقانلرده عثمانلی سلاحلرینك موفق اولمسی ایچون جامعلرده دعالر اوقونقدەدر . بوندن بشقه زنکین فقیر ، ارکك قادین هر کس کمال خواهشله حرب اعانەلرینه اشتراك ایلکده وبویلەجه مبالغ جسیمه طوپلانمقدەدر . بو جملەدن اولمق اوزره مدارس هلال احمر هیئتنه برقاچ کون ظرفنده ١٦,٧٦٧ روپیه اعانه ویرلمش وبو مبلغك بر قسمی درحال درسعادته کوندرلمشدر .

هندستانده غلیانه افکار . — قالکوتادن نویه فرایه پرەسه غزتەسنه اشعار اولندیغنه کوره : بالقان محاربەسنك ابتداسندن بری هندستان اسلاملری آرەسنده موجود اولان غلیان الآن دوام ایتمکدەدر . بنغالەده انکلیز غزتەلرندن بریسی ، حرب حقنده مذاکره مقصدیله وقوع بولان اجتماعاتك منع ایدلمسنی وعکس تقدیرده هندستان اسلاملری آرەسنده انکلتره علیهنه شدتلی جریانلر حصوله کلەجکنی یازییور . آغا خان نامنده صاحب نفوذ بر ذات ، افکار عمومیەیی تسکین ایتمکه چالشمش ایسەده مومی الیهك مساعیسی ، اجتماعلرك عددینی تزیید ایتمکدن باشقه بر شیئه یارەمامشدر .

کیلانی زاده وهند مسلمانلری . — بغداد نقیب الاشرافی حضرتلرینك اقربا وتعلقاتندن اولوب برای سیاحت هندستانه کیدن کیلانی زاده سید ابراهیم سیف الدین افندی حضرتلری کرك بومبایده وکرك هندستانك نقاط سائرەسنده فوق العاده بر صورتده مظهر حرمت ورعایت اولمشدر. [س. م. توفیق]

هند مسلمانلری وانکلتره حکومتی . — هند مسلمانلرینك دولت علیه لهندەکی مظاهرتلرندن اندیشه ایدن هندستان والی عمومیسی ، کندی دولت متبوعەسنه کوندردیکی غایت خفی بر تلغرافده روسیەنك دولت علیەیه تجاوز ایتمامسی اسبابنك استکمالنی طلب ایلمشدر . عکس تقدیرده هندستان مسلمانلرینك یوزندن ایلروده وقوعبولەجق اولان حرکات آسایش شکنانەلرندن مسئول طوتیلەمیەجغنی بیان ایلمشدر . [س . م . توفیق]

صومال :

صومالده حرکت اسلامیه . — صومال ایالتندە کائن (واسنقال) سلطانی بالقان حکومتلرینك دولت علیەیه قارشو اولان تجاوزلرندن خبردار اولمش وبالمقابله عدندەکی انکلیزلره هجوم ایتمکی قورمشدر . مومی الیهك بو تصوری خبر آلان انکلیزلر عدنده بولندیردقلری (فوکس) نامندەکی بر حرب کمیلریله واسنقالی یی بومباردمان ایتمشلردر . [س . م . توفیق]

ژاپونیا

توکیوده « الاسلام » غزتەسی. — ژاپونیاده دین مبین اسلامك انتشارینه و بتون عالمده موجود اسلاملر آرەسنده روابط و مناسبات اخوتکارانەنك تقویەسنه خادم اولمق مقصدیله حسن هاتانو نامنده ژاپونلی بر دین قرداشمز طرفندن ژاپونیانك پایتختی اولان توکیو شهرنده (الاسلام) نامیله انکلیزجه و ژاپونجه آیلق بر غزته نشرینه ابتدار اولونمش و ادارەخانەمزه کوندریلن متعدد نسخەلری مطبوعاته ولازم کلن سائر یرلره داغیدلمشدر.

روسیه :

چارك صادقه تبعەسی صفتیله. — (تورك یوردی) عنوانلی مجموعەده اوقوندیغنه کوره : « بو سنه ، رومانوف خاندانك روسیه تخت سلطنته قعودینك ٣٠٠ نجی سنهٔ دوریەسی مناسبتیله شباطك نهایتلرینه طوغرو روسیەده یاپیلەجق بویوك شنلکلره ، بایراملره روسیەده ساکن تورکلرده، چارك صادق تبعەسی صفتیله اشتراك ایدەجکلرمش ! »

آثار منتشره

آسیا تهلکەده

اوکده وحشی بیشدارلریله اوروپا اهل صلیبنك روم ایلی یی آتشلره، یانغینلره ویرەرك شرقه طوغرو صولت ومهاجمت قوماندانی چالان ناقوس مظالمنك عکس صداری تنبەکار موجەلرله تا ژاپونیایه قدر یاییلدی ؛ ژاپونیانك ، شرقك بو بویوك هاکارینك دەء ماسنی ، سیاسیونی تفکره ، استقبال حقنده . اوروپا استیلاسنه قارشی اتخاذ تدابیره مجبور ایتدی . ژاپونلر ، مداولهٔ افکار ایتدیلر ؛ نهایت (آسیا اتحادی) نی وجوده کتیرمەیی قوردیلر. بونك اوزرینه ژاپون متفکرین سیاسیەسندن « حاتانو » نك بالادەکی عنوان ایله بر کتابی انتشار ایتدی ؛ یوز بیکلرجه نسخەسی اطرافه طاغیلدی ، برقاچ نسخەسیده ژاپونیاده بولنان عبدالرشید افندی زاده منیر بك طرفندن بزه کوندرلدی .

اثرك مندرجاتنه وقوف اولدقدن صوکرا اهمیتی نظرمزده بر قات دها بویودی. حجماً کوچك ،قیمتاً بویوك اولان شو اثردن عثمانلیلریده خبردار ایتمەیی بر وظیفه عد ایدرك ترجمه نی بوراده بولنان ژاپونیالی محمد حلمی ناقاوا ایله سیاح شهیر عبدالرشید ابراهیم افندی حضراتندن رجا ایتدك . رجامزی اسعاف ایتدیلر ، اثر ترجمه وطبع اولوندی ، بوکونده عون حقله ساحهٔ انتشاره چیقدی .

سیاسیٔ شهیر حاتانو ، بو اثرنده آسیالیلرك حقوقنه نه صورتله تجاوز ایدلدیکنی ، آسیا وقوعی ملحوظ تهلکەلری بتون وضوحیله کوستردکدن صوکرا بو تهلکەلری برطرف ایچون نه یاپمق لازم کلەجنه دار اساسلی یوللرده ارائه ایدییور. بالخاصه اوروپا مهاجماتنه قارشی آسیانك ایکی اوجنده بر سد آهنین اولان ژاپونلرله عثمانلیلرك اتحادی لزومنی ایلری سوریور وژاپونیا حکومتی شمدی یه قدر عثمانلیلرله مناسبات سیاسیەده بولنمادقلرندن طولایی تنقید ایدییور . فی الحقیقه شمس طالعه هلال شعشعەدارك ، شرقك شو ایکی نیر تابدارینك سمای شهامتنده طوپلانەجق — هندستان ، افغانستان ، چین ، عجمستان ، هند چینی ، سیام ، جاوا ، تورکستان کبی — آسیا اقوام اصیلەسی، بر رنجم درخشان حالنده اوروپانك حیات ظالمانەسنی ، ظلمتلر ایچنده ادامه ایدن محترص یراصەلرینك کوزلرینی قاشدیرەجق ، آسیالیلره کندی وطنلرنده حر ومسعود بر ساحهٔ سعادت وترقی آچەجقدر . محرر محترمله برابر بزده بونی تمنی ایدرز .

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی مدیر مسئول : اشرف ادیب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانيه‌ده سنه‌لكی (٦٥) ، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لكی (١٧) ، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره خانه

بابعالی جاده‌سنده اورخان بك خاننده نومرو ٢٣—٢٦

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلكه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدیلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

سنه ١٣٣٠

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی كوسترلمك شرطیله بتون یازیلر هرهانكی بر غزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مكتوبلرك ، امضالرك واضح و اوقوناقلی اولمسی و آبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه ده یازلمسی رجا اولنور .

§

یاره كوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — دینی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در — **اتبعون اهدکم سبیل الرشاد**

صاحب و مدیر مسئول : ع . اشرف ادیب

عدد ٥٢ — ٢٣٤ ٢٨ ربیع‌الاول ١٣٣١ پنجشنبه ٢١ شباط ١٣٢٨ جلد ٢ — ٩

حدیث شریف

قال رسول‌الله صلی الله علیه وسلم : « اذا قالت نزار یالنزار وقالت اهل الیمن یا قحطان نزل الضرّ ورفع النصر وسلط علیهم الحدید . »

ترجمه‌سی

« نزار اولادی : یتیشیك ای نزار اوغللری ! یمنلیلرده : یتیشیك ای قحطان اوغللری ! دیدیمی ، همان تپه‌لرینه فلاكت اینر ؛ همان اللهك نصرتی اوزرلرندن قالقار ؛ هپسنه بردنده قیلیج مسلط اولور . »

*
* *

اوچ بیك‌سنز قفانك دردینه ، اوچ میلیون خلق ،
باق ناصیل دوغرانیور ؟ قالق ، بابا ، قبرکدن قالق ! [*]
دیریلر قوشمادی امدادینه ، سن باری یتیش . .
آرناوودلق یانیور . . هم بو سفر پك مدهش !
تك قیغیلجیم قاباروب اویله جهنم قوصدی :
كه همان قول قول اولوب ساردی بوتون بر یوردی .
اونه یانغین كه : اوجاق قالمادی سوندیرمدیكی !
اونه طوفان كه : یاقوب ییقدی بوتون وادی‌یی !
آشنا چهره آرادم . . او ، مكر ، هیچ یوقش . .
یالكز بر قورو چول وار كه ، نه صورسه‌ك : خاموش !
آشنا چهره‌ده یوق ، هیچ برینك یادی‌ده یوق ؛
یاقیلان بونجه حیاتك ، هانی ، اجسادی‌ده یوق !
یوقلاسه‌ك كوللری ، آلتندن ، امینم ، آنجق
كومور اولمش ایكی اوچ پارچه كمیكدر چیقه‌جق !
بابا ! اك سوكیلی آننه‌ك ، او سنك اوز وطنك
اوله‌جقمیدی فدا حرصنه اوچ قالتابانك ؟
دده‌مك سوردیكی ، جان ا كدیكی طوپراق كیتدی . .
اویله بر كیتدی كه هم : بردها كلمز ابدی !
نه اولوردك بونی قالقوب‌ده كوره‌یدك عجبا ؟
« مشهد » ك بیننه خاچ صاپلانه‌جقمیدی بابا !
نه فلاكت : دونیورسین‌ده مساجد آخوره ،
خیرواتك عسكری تپسین چیقوب اوستنده هورا !
باری بر خاطره قالسه‌یدی شو طوپراقده دیری . .
بر یاریلمش ، یره كچمش شهدا تربه‌لری !
نرده اولسه‌م چیقیور قارشیمه بر قانلی اووا . .
سنمیسك ، یوقسه خیالكمی ؟ وفاسز قوصوه !
هانی بیكلرجه مفاخردی سنك هر آدیمك ؟
هانی سینه‌كده یاروب كچدیكی یول « ییلدیریم » ك ؟

[*] بابام فاتح مدرسلرندن ایپكلی خواجه طاهر افندی مرحومدركه ، بنم هم بابام ، هم خواجه‌مدر . نه بیلیورسه‌م كندیسندن اوكرندم . شعرك قولای آكلاشیلماسنه ، مرحومك‌ده رحمتله آكیلماسنه وسیله اولور ، دییه شو حاشیه‌یی یازمایه مجبور اولدم .

هانی عسکر ؟ هانی قلبنده یاتان شاه شهید ؟
آه او قربان ظفر نرده بوکون ؟ نرده او عید ؟
سویله، مشهد، اوپه‌یم سجده ایدوب طوپراغکی :
یوقیدرسنده مرادك ایکی اوچ طامله قانی ؟
آه مشهد ! اونه ؟ ساحه‌کده‌کی میخانه‌میدر ؟
قاندیلك . کورمیورم ، نرده ؟ شو پیمانه‌میدر ؟
یا حریمکده یاتان شاپقه‌لی سرخوشلر کیم ؟
یوقسه یا کیشمی ؟ خایر ، سویله‌مه ، بیلدم . . بیلدم !
باصه‌جقمیدی، فقط کوکسکه صربك چاریغی؟
سریلوب یرلره بیکلرجه شهیدك صاریغی ،
سیله‌جکمیدی الك آلچاق نفرك چیزمه‌سنی ؟
دوره‌جکمیدی کچن، اش‌کبی هرلیمه‌سنی ؟
یا شو اوچ پارچه‌لی پاراق دیکیلیرکن تپه‌که ،
نه‌یه ایندیرمدی ، کیم چیقدی بو خلقك اوکنه ؟

هانی ملتلره میدان اوقویان قوم نجیب ؟
کورمدم بر کیشی ، تك بر کیشی میدانده . . غریب !
هانی حیثیتك کولکه‌سی چیکنه‌نسه اکر ،
— اولمادن اوچ کیشنك ، بش کیشنك خونی هدر —
قهرمان غیظلی یاتیشماز ، قانی جوشقون افراد ؟
ایشته حیثیت قومیه محقر ، برباد !
هانی « نا محرمه بن سویلیه‌مم قیزلریمك ،
قاریمك اسمنی . . هم اولدوروروم ، صورمه صاقین ! »
دییه ، تحریر نفوس ایسته‌مه‌ین ارکیشیلر !
هانی ، کوسترمدیلر اسکی جلادتدن اثر ،
فحشی اعلایه قوشان برسورو نامرد اوته‌دن ،
نه سلاملق ، نه حرم دینکله‌میوب چیکنرکن !

هانی ، ای قوم اسارتزده ، مختاریت ؟
قورقارم ، شیمدی نصیبك متمادی خیبت !
هانی، ای عنصر بی رابطه، استقلالك ؟
ابدیاً ، صانیرم ، سوندی بوتون آمالك !
هانی « باشقیم » جیلرك قوردیغی یوکسك خولیا ؟
سنی بیللرجه آووتمش‌ده اومامون رؤیا
اویومشدك ... یا اویانسه‌یدك ایدرمیدی تباه
ملکی، بردن بره آفاقه چوکن قانلی صباح ؟

قاره طاغ هایدودی ، صرب اشکی ، بولغار بیلانی ،
صوکره یونان ایتی، چپ چوره قوشاتسین وطنی...
تارمار ایله‌یورسین‌ده بوتون اردومزی ،
بزی قوغسون المزدن آله‌رق یوردیمزی ..
کیمسه‌سز عائله‌لردن کیمی کیتسین بچاغه ،
کیمی بیك دورلو فجاعته چکیلسین قوجاغه ..
برینك عرضی هدر، دیکرینك خونی حلال ..
. . . .

ایشته ، ای عنصر عصیان ، بو الیم اضمحلال :
سنی تحریك ایدن اوچ بش آلیغك معرفتی !
یا نه‌دن بکله‌میوردك بورد‌یل عاقبتی ؟
هانی، ملیتك اسلام ایدی . . قومیت نه !
صاریلوب صیم‌صیقی طورسه‌یدك آملیتکه .
« آرناوودلق » نه دیمك ؟ وارمی شریعتده یری ؟
کفر اولور ، باشقه دکل ، قومنی سورمك ایلری !
عربك تورکه ؛ لازك چرکسه ، یاخود کرده ؛
عجمك چینلی‌یه رجحانی‌می وارمش ؟ نرده !
مسلمانلقده « عناصر » می اولورمش ؟ نه کزر !
فکر قومیتی تلعین ایدییور پیغمبر .
الك بویوك دشمنیدر روح نبی تفرقه‌نك ؛
آدی باتسین اونی اسلامه صوقان قالتاباتك !
شو سنك عاقبتك بیك بو قدر بیل اول ،
سکا سویلنمش ایکن طوغرومیدر شیمدی جدل ؟

***

آرتیق ای ملت مرحومه ، صباح اولدی اویان !
سکا آز کلدی اذانلر ، دییه اوتسونمی بو چاك ؟
نه عرباق، نه‌ده تورکلك قاله‌جق ، آچ کوزیکی !
دیکله پیغمبر ذیشانك الهی سوزینی .
تورك عربسز یاشاماز . کیم که « یاشار . » دیر، دلیدر !
عربك، تورك ایسه هم صاغ کوزی، هم صاغ الیدر .
ویریکز باش باشه . . زیرا صوکی خسران مبین :
نه خلافت قالیور اورته‌ده بالله ، نه دین !
« مدنیت ! » سزه جوقدن بریدر دیش بیله‌یور ؛
اولا پارچه‌لامق صوکراده یوتمق دیله‌یور .
آرناوودلر سزه عبرت اوله‌جقکن ، حالا ،
نه بو شوریده سیاست ، نه بو فاسد دعوی ؟
کورمیور کیتدیکی یاکایش یولی، ظلم، چوغکز ..
سزه رهبرلك ایدن هایدودی آرتیق قوغکز !
بونی بندن طوییکز ، بن که ، اوت ، آرناوودم ..
باشقه برشی دییه‌مم . . . ایشته پریشان یوردم ! . . .

محمد عاکف

فلسفه

اخلاق اسلامیه‌نك اساسلری

۱۱

کورولیورکه شریعت اسلامیه واجبات اخلاقیه‌یی مشکاة نبوتدن اقتباس ایتمکله بومبادینك عقلی اولماسنه ذره‌جه خلل کتیرمه‌مش، عقله مستحق اولدیغی منزل شرف و امتیازك ذره‌سنی فدا ایتمه‌مش اولیور. مسئله‌نك جهت نظریه‌سی بویله اولدیغی کبی دین اسلام بونك جهت عملیه وتطبیقیه‌سنده یعنی وظیفه فکرینك طبقات مختلفهٔ خلق آره‌سنده انتشار ایتمه‌سنده‌ده امثالسز برموفقیت اظهار ایتمشدر. بالاده بحث ایتدیکمز صهیب رومی، شافعی، سهروردی، سری سقطی، ابو سلیمان دارانی معروف کرخی، رابعهٔ عدویه کبی اعاظم رجال ونسوانك امثالی چوق اولمقله برابر بونلر مسلمانلرك اکثریت عظیماسنی تشکیل ایتمزلر. بومرتبهٔ علیای اخلاقیه‌یه وارمق ایچون نه‌قدر متین برمجاهده‌یه، نه‌قدر عالی برتربیهٔ فکریه وروحیه‌یه احتیاج اولدیغنی ایضاح ایتمك زائددر. خلقك اکثری بوغایهٔ کمالی‌یی یالکز تصور ایتمکله اکتفا ایدر. دها دون طبقه‌ده‌کی عوام ناسك فعالیاتده سائقی، نه‌قدر اولسه روز جزاده‌کی ثواب وعقاب تصوریدر، یعنی آجیقجه‌سی فکر منفعتدر.

آنجق شوراسی کمال اهمیتله اخطاره سزادرکه برکمال مجردی کندیلرینه غایهٔ عمل اتخاذ ایده‌جك قدر یوکسله‌مین بوعوام زمره‌سی بیله اعمالده اخلاصك وجوب واهمیتنی تقدیر ایتمیور دکلدر. آنلرده شوق ثواب ویاخوف عذاب ـ صرف نقصان تربیه اوله‌رق ـ وظیفهٔ حقیقیه فکرینه قاریشدیرمقدن منع نفس ایده‌مدکلری برسائق خفیدن باشقه برشی دکلدر. اوامر دینیه عمومه شامل، یعنی وظیفه کلی اولدیغی ایچون هپسنده اخلاصه برتمایل وار. غایتی بواخلاص هپسنده بالفعل موجود اوله‌میور. شریعت مطهره اکثر نفوس بشریه‌یه کوره حقایق مجرده‌یی تلقین ایتمه‌نك تربیه وتصحیح اخلاق ایچون دوای کافی اولمادیغنی نظر اعتباره آله‌رق ترغیبات وترهیبات مشخصه‌یه Concret سعادت وشقاوت اخرویه‌نك تفصیل احوالنه پك زیاده اعتنا ایتمشدر. وافعاده نفوس بشریه‌نك کمالات اخلاقیه‌یه وصول ایچون ترغیب وترهیب مادی‌یه اولان احتیاجی منکر دکلدر، زیرا بدایت امرده انسانك کندیسندن فکر منفعتی سوکوب آتماسی امکانسزدر. دیکر طرفدن ده فکر منفعت نشأهٔ اولای بشریه‌ده تربیهٔ فکریه وروحیه‌یی تسهیل ایدیور. اراده‌نك برغایهٔ قیمتداره قولایجه توجه ایتمه‌سنه یاردیم ایدیور. علم وعرفان آرتدقجه، عقل ودرایت توسع وتعالی ایتدکجه غایه‌ده یوکسلیر. غایة الغایات ایسه نهایت کافهٔ سعاداتی متضمن اولان رضای باری‌یه منجر اولور وحقیقی فکر وظیفه‌ده ایشته اوزمان تمام وکمالی اوزره بالفعل حاصل اولور. یوقسه فلسفه‌نك بزه اوکرتدیکی طرزده وظیفه فکری صرف نظری برماهیتی حائز اوله‌رق قالیروبالفعل قلبلرده یراتمز، واخلاقیونك غایهٔ خیاللرینی تعیین ایدن برتمیٔ صرف مرتبه‌سندن اوته‌یه کچه‌من.

بوندن طولاییدرکه شریعت احمدیه‌نك ناسی طریق خیروصلاحه سوق ایچون ایتدیکی خطابلرك موضوعی بری سعادت محضه‌دن، رضای حقدن؛ دیکری ثواب وعقابدن عبارت اولمق اوزره ایکی درجه‌لیدر. بدایت حالنده ایکنجی درجه‌ده‌کی خطابه مستحق اولمیان یوقدر. برنجی درجه‌دن خطابه مظهر اوله بیلمك هر حالده بویوك برمرتبهٔ کمالی احرازه متوقفدر. «الدنیا حرام علی اهل الآخرة والآخرة حرام علی اهل الدنیا وهما حرامان علی اهل الله = دنیا اهل آخرته، آخرت اهل دنیایه، دنیا ایله آخرتك هر ایکیسی‌ده اهل اللهه حرامدر» حدیث شریفی مؤمنلری غایهٔ اخلاقیلرینه کوره اوچه آییرمشدر. «اهل دنیا» تسمیه ایدیلان برنجی مرتبه‌ده‌کی انسانلرك قیمت اخلاقیه‌سی اولمادیغنه دال اولان آیات واحادیثك عددی صاییلامیه‌جق قدر چوقدر. نظر شرع شریفده قیمت اخلاقیه‌یی حائز اولانلر «اهل آخرت» ایله «اهل الله» در. اهل آخرت ایکنجی درجه‌دن مستحق خطابدر. اصل اهل کمال ایسه برنجی درجه‌ده‌کی خطاباته مستحق اولان اهل اللهدرکه اهل آخرت ایله بینلرنده: «حسنات الابرار سیئات المقربین = ابرارك حسناتی سیئاتیدر» مصداقنجه فرق عظیم واردر.

«اهل الله» و «مقربین» زمرهٔ جلیله‌سنی تشکیل ایدن بختیارلر ایمان ومعرفتده، صلاح وخیرده ترقی ایچون هیچ برحد وپایان اولمدیغنی دوشونمکدن برآن خالی قالمیان، دیدهٔ همتی احراز کمالات بی‌نهایه‌یه قصر ایدن ذوات عالیه‌در. قرآن کریمده حقلرنده: «الا ان اولیاء الله لاخوف علیهم ولاهم یحزنون = خبرکز اولسون! اولیاء الله ایچون هیچ برخوف یوقدر. حزنده نه‌در بیلمزلر.» آیت کریمه‌سی وارد اولان بو ذوات کریمه‌نك دستور حرکاتی «من استوی یوماه فهو مغبون = ایکی آنی بربرینه مساوی اولان کیمسه آلدانمشدر، مغبوندر.» اثریدر. بونلر مغبونلر زمره‌سندن قورتولمق ایچون دائما مراقبه ومحاسبهٔ نفسدن غفلت ایتمزلر، وهرآن حیاتلرنده اولکی آندن دها کامل ودها مترقی اولمغه چالیشیرلر. اویله برحرص تکملری واردرکه بی‌نهایه بیلدکلری مراتب کمالاتك هیچ بریله قانع اولمازلر. قرآن کریمده قیامت کوننه «یوم تغابن» نامی ویرلمه‌سی ایشته بوندن نشأت ایدیور. زیرا اوراده کافر، مؤمن، بروفاجر، ولی وصدیق هیچ برکیمسه یوقدرکه کندیسنی آلدانمش کورمه‌سون. هرکس کندی بولوندیغی مرتبه‌دن اعلی وارقی برمرتبه موجود اولدیغنی کوره‌جك و بو جهتدن آلدانمش اولدیغنی آکلایاجقدر

آنجق شوراسی‌ده نجای تأملدرکه حسناتده سائق عملری ثواب وعقاب اولان آخرتك مبدأ اخلاقیلری‌ده ـ مقربینك مبدئی قدر یوکسلمه‌سه بیله ـ هر حالده بعض مذاهب فلسفیه‌نك تلقین ایتدیکی مبدأ منفعتدن چوق دها یوکسکدر. اونلرله عادتا هیچ برعلاقه‌سی

یوقدر. بو، ینه راسیونالیستلرك بکنه‌بیله‌جکی بر وظیفه مبدئندن باشقه بر شی دکلدر. منفعت مبدئنی قبول ایدنلرك سائق اعمالی منفعت عاجله اولدیغی ایچون آنلرجه مأمون الغائله اولمق شرطیله هر منفعت عاجله مقبولدر وخیر مطلوبدر. منفعت اخرویه سوداسنده بولنان ـ تربیهٔ روحیه‌سی اکسیك دیدیکمز ـ بو مسلمانلر ایسه بو منفعت اخرویه ملاحظه‌سیله برابر بوتون کائناتی بر نظام بدیع ا؛ اکمل اوزره یارادان ، و بو میانده نوع بشر ایچونده سعادت دنیویه واخرویه‌سنی کافل وفطرت اصلیه‌سنه اك موافق اولان قوانینی وضع ایدن ذات اجل واعلانك امرینه انقیادی دوشونورلر که نتیجة الامرینه عملرینك مقتضیسی بر خیر محض اولمش اولور . وراسیونالیستلرك السانلری مکلف طوتمق ایسته‌دکلری مشهور قاعدهٔ کلیه‌یه تمامیله موافق حرکتده بولونمش اولورلر .

احمد نعیم

اسلامده فن وفلسفه

بشنجی عصر هجریده مصر

ابن یونس . — بشنجی عصر هجریده مصرده ظهور ایدن مشاهیر ارباب فندن بری ده (ابوالحسن علی بن سعید الصدفی) در . مشارالیه تاریخ فنونده ابن یونس عنوانیله اشتهار ایلمشدر . فن هیئت ابن یونسك تعب ناپذیر مساعی ورصداتنه ابدیاً مدیوندر . ابن یونس هجرت نبویه‌نك ٣٨٥ نجی سنه‌سنده مقام حکومته کچن ملوك فاطمیه‌دن حاکم بامرالله زماننده مصرده پك زیاده شهرت قازانمشدی . حاکم نامنه اتحاف ایتمش اولدیغی (زیج حاکمی) عنوانلی اثری هیئتشناسان جهان آره‌سنده پك معروف ، پك قیمتدار آثار مخلده‌دندر .

(زیج حاکمی) دورت بویوك جلددن مرکب بر اثر معظم اولوب معلوم اولان زیجلرك اك صحیح واك مکملی اولدیغی آوروپا هیئتشناسانی طرفندن اعتراف ایدلمکده‌در . علوم ریاضیه‌ده‌کی مهارت وملکه‌سی‌ده زماننده‌کی ریاضیونك تحت تصدیقنده ایدی . اساساً عصرمزه قدر انتقال ایده‌بیلن واقتدار ودهاسنك ابد نمون بر ر آبدهٔ قیمتداری اولان آثاری بو حقیقتك پایدار شاهدلریدر .

ابن یونس ، آوروپاده اك زیاده شهرتکیر اولان اعاظم فضلای اسلامیه‌دن بریدر . زیجی آوروپا کتبخانه‌لرینك همان اکثریسنده بر موقع احترام اشغال ایدییور . ابن یونس حیاتنی ترقیات فنیه‌یه وقف ایتمش اجلهٔ فضلادن صاییلیر . عمرینی کاملاً رصدخانه‌لرده کچیرمشدر. کیجه کوندوز (جبل مقطم) ده حرکات کواکبی رصد ایتمکله مشغول اولوردی . بر چوق آثار تألیفنه موفق اولمش ایسه ده بو کتابلردن اخلافه ـ مع التأسف ـ انجق بر قاچ عددی انتقال ایده‌بیلمشدر . چونکه وفاتنده آثارینی توارث ایدن اوغلی ، علم وعرفاندن بی‌نصیب ، سفیه ودربدر بر حایلاز چیقدیغندن پدرینك جهانلر ده‌کن کتابلرینی بر قاچ مانغر مقابلنده صابونجیلره صاتمش و بو صورتله ارباب فن نظرنده بی پایان بر قیمتی حائز اولان بو کتابلر ، قدر ناشناس اللرده محو و تلف اولمشدر . ابن یونس هجرتك ٣٩٩ سنه‌سنده ارتحال ایلمشدر . حیاتنی کاملاً مطالعات ، رصدات وتألیفاته حصر ایتمش اولدیغندن قیافتنه او درجه اعتنا کوسترمزدی . زیجی آوروپا ارباب هیئتندن آراغو ، دالامبر و فلاماریون کبی اعاظمك مظهر تقدیر وستایشی اولمشدر .

ابن یونس ، (ضرار) نامنده ملحد بر سرسرینك تلقیناتیله اولا دعوای نبوت و بالآخره داها زیاده ایلری کیده‌رك ادعای الوهیت ایده‌جك درجه‌لرده آثار جنت کوسترمش اولان (حاکم بامرالله) زماننده کلیوب‌ده قدر شناس حامئ فن و معارف بر حکمدار عارف زماننده ظهور ایتمش اولسیدی ؛ مؤلفات موجوده‌سنه نظراً ؛ جهان معرفته داها پك چوق وپك قیمتلی آثار علمیه براقه‌جغی شبهه‌سزدی . نه چاره‌که بو زنکین دهاء ، چوراق بر محیطه دوشمش ، عقیم بر زمانده یتشمش اولدیغندن مستعد اولدیغی درجه‌ده انکشاف ایده‌مه‌مشدر.

*
* *

ابن رضوان . — ساحهٔ فنده ثبات ومتانت ، عزم وهمت کبی تزلزل ناپذیر سجیه‌لرله ایلریله‌ین ذواتك نه قدر خارقه نما موفقیاته مظهر اوله‌بیلدکلرینی ابن هیثم طرفندن کتبخانهٔ جهانه یادکار براقلمش اولان قیمتدار مؤلفات عدیده پك کوزل اثبات ایدر .

بشنجی عصر هجریده نیلك ساحل رنکیننده طلوع ایدن ابن رضوان‌ده ، بو سجیه‌لری حائز دیکر بر نمونه کبی کوستریله‌بیلیر . شبهه‌سز ، ابن رضوانك ، ابن هیثم درجه‌سنده بر وسعت عرفانه مالك اولدیغنی ادعا ایده‌جك دکلز . چونکه ابن هیثم ، فرط ذکاسی ، رصانت محاکمه‌سی ، هرفنده‌کی وسعت وقوفیله برخارقهٔ فن ایدی . ابن رضوان ایچون ؛ بو خصوصده ؛ ابن هیثم هیچ بر صورتله مقیاس عد ایدیله‌مز .

فقط ، ابن رضوانك ده فقر و سفالت کبی ئه‌زیجی احتیاجلر ، پیراندیریجی یوقسوللقلر آلتنده ؛ عزم ومتانتنه بر آن خلل کلمکسزین ؛ متمادیاً چالیشه‌رق ؛ نهایت عصرینك اك حاذق بر طبیبی اوله‌جق درجه‌لره ارتقا ایتمسی ؛ البته شایان تقدیر مزیتلردندر. ابن رضوان ، تاریخ طبابتك عرض ایتدیکی سیمالرك اك نجیب ، اك عزیمکار نمونه‌لرندن بریدر . دردنجی قرن هجری اواخرنده یعنی تقریباً میلادك ٩٨٠ تاریخلرینه طوغری مصرده کائن (جیزه) قصبه‌سنده تولد ایلمشدر .

تاریخ ارتحالی هجرت نبویه‌نك ٤٥٣ نجی سنه‌سنه تصادف ایدر . مشارالیه تاریخ طبده ابن رضوان کنیه‌سیله اشتهار ایتمش ایسه‌ده اصل اسمی (ابوالحسن علی بن رضوان بن علی بن جعفر) در .

ابن رضوان ، بالذات یازدیغی ترجمهٔ حالنده سرکذشت حیاتنه دائر اولدقجه تفصیلات ویرمشدر . علم نجومده اختصاص

فوق العاده‌سی اولدیغی جهتله طوغدیغی اثناده نجومك صورت قرانی حقنده : بالاخره تدقیقاتده بولنه‌رق ؛ تولدی زماننده کونشك ، دلو برجنده ، قمرك ، عقرب ، زحلك ، قوس ، عطاردك ، جدی ، مریخ ومشتری‌نك دلو ، زهره‌نك ایسه ینه جدی برجلرنده اولدقلرینی حساب ایتمشدر . ابن رضوانك سرکذشت غریبه‌نه کندی یازیلرندن کسب اطلاع ایدییورز .

مشارالیهك پدری فورنجیلقله مشغول فقیر بر آدم ایمش . اون یاشنه قدر (جیزه) ده پدرینك نزدنده قرائت وکتابتی اوکرندکدن صوکره قاهره‌یه هجرت ایتمش واون آلتی یاشندن اعتباراً بوراده علوم طبیه وفلسفیه تحصیلنه باشلامش . ابن رضوان اولجه علم نجوم ایله اوغراشیرمش . بالذات یازمش اولدیغی ترجمهٔ حالنده دییورکه : (هرانسانك برصنعتی ، بر مسلکی اولمق ایجاب ایدر . طبابت ، هم انسانك کندی شخصی ، هم ده ابنای جنسی ایچون فائده‌لی برمسلك اولدیغندن بنده طبابته انتسابی قرارلاشدیره‌رق علوم طبیه مطالعه وتحصیلنه قویولدم . اساساً ولادتم اثناسنده کواکبك طرز قرانی‌ده بومسلکه انتساب ایده‌جکمه دلالت ایدییوردی . فقط ، صوك درجه فقیر ، وجداً بیکس اولدیغمدن تحصیل ومطالعه‌یه دوام ایده بیلمك ایچون اقتحامی مشکل موانعه معروض قالیوردم . علم نجوم تدریسیله مدار معیشتمی تأمین ایتمك چاره‌سنی دوشوندم . بو سایه‌ده ممکن مرتبه کچینه بیله‌جك قدر برشی قازانیوردم . اوتوز ایکی یاشمه قدر کیجه کوندز بو صورتله تتبع ومطالعه‌یه دوام ایتدم . بو تاریخدن اعتباراً معیشت خصوصنده آرتق مشکلاته معروض قالمدم . طبابت سایه‌سنده هرتورلو رفاهه مظهر اولمشدم . قازانجمله بول بول تأمین معیشت ایتدکدن ماعدا فضله پاره‌م بیله قالیوردی . مصارف ضروریهٔ حیاتیه‌می تنظیم ایده‌رك آرتاشه‌مدن فضله قالان مبالغك بر قسمنی فقرا وعجزه‌یه تخصیص وبرقسمنی‌ده آتیاً محتمل الظهور اولان احوال فوق العاده ایچون برطرفده حفظ ایتدم ، هرکونکی ایشلریمی تسویه وخسته‌لریمی تداوی ایتدکدن صوکره طرز تداوی وویردیکم علاجلری دوشونوروننایجنه انتظار ایدردم . اوکونکی تداویمك حسن تأثیرینی کوربرسه‌م ممنون اولور ، یاکاش برشی اولمش ایسه برداها بویله برخطایه دوشمه‌مك ایچون کوزمی آچاردم . حکماء قدیمه‌نك علم اخلاق حقنده‌کی اثرلرینی تدقیق وخلاصه ایده‌رك بش جلد کتاب یازدم . بونلردن باشقه بقراط (Hypocrate) ، جالینوس (Galiene) ، دیوسقوریدس (Dioscorides) ، روفوس (Rufus) اوریباس (Orbiase) ، بول‌ده‌ژین (Paule d'égine) ، وراضی کبی ذواتك اثرلرینی‌ده تدقیق وتتبع ایده‌رك بونلر حقنده‌ده برچوق شرحلر تألیف ایتدم .

بطلموس (Pétolémée) ، افلاطون (Platon) آرسطو طالیس (Arestote) ، آفرودی سیاس (Aphrodisias) ، تمیستیوس (Thémistius) وفارابی کبی اعاظمك کتابلرینه دائرده تألیفاتده بولندم . یازدیغم کتابلرك بعضیلرینی صاتیور بعضیلرینی‌ده حفظ ایدییوردم .)

ابن رضوانك فن طبی کیمدن تحصیل ایتمش اولدیغی معلوم دکلدر . ابن ابی اصیبعه بیله بو بابده معلومات مقنعه ویره‌میور .

ابن رضوان ، تتبع ومطالعه‌نك تدرسدن زیاده فائده‌دار اولدیغی اعتقادنده بولندیغندن مشارالیهك مبادئ طبی تعلم ایتدکدن صوکره بالآخره مطالعات وتتبعات ذاتیه‌سیله اودرجه‌یه واصل اوله بیلمش اولدیغنی قبول ایتمك مجبوریتنده‌یز . مناظرات ورديه‌لرنده کوستردیکی آمانسزلق ، راضی ، حنین وابوالفرج طبیب کبی آبای طب‌ه قارشی ایتدیکی هجوملرده‌کی شدت ، صرف ذاتی اولان تتبعات ومطالعات منزویانه‌سنك ایجابات طبیعیه‌سندن اولمسی محتملدر .

ابن رضوان ، معاصری بولنان حکما واطبا ایله هرخصوصده معارض اولدیغندن صورت دائمه‌ده کندیلریله مباحثات ومناظراتده بولنوردی . معاصرلرندن ومشاهیر اطبادن ابن بطلان ایله آره‌لرنده برچوق مناقشه‌لرکچمشدر . مناظرات مذکوره‌یه دائر برایکی‌ده رساله یازمشدر .

ابن رضوان ، خلیفه حاکمه انتساب ایتمش اولدیغندن مشارالیه طرفندن عهده‌سنه رئیس الاطبا عنوانی توجیه ایدلمشدی . کندیسی اسکی قاهره جوارنده برخانه‌ده اقامت ایدرمش . ابن ابی اصیبعه ؛ اون اوچنجی عصر میلادیده ، ابن رضوانك وقتیله اوطورمش اولدیغی بوخانه‌نك آثار باقیه‌سنی زیارت ایتدیکنی روایت ایدییور .

ابن رضوانك ایام حیاتیه‌سنه عائد صوك دورلر مشارالیهك متانت وقوهٔ دماغیه‌سنی صارصه‌جق برحادثه ایله تشوش ایتمشدر . شویله‌که :

هجرت نبویه‌نك ٤٤٥ نجی سنه‌سنده مصرده بویوك برقحط ظهور ایتمش ومتعاقباً میدانه چیقان وبا خسته‌لغی اورته‌لغی دهشت ایچنده براقمشدی . بو قورقونج وساری علت ؛ ایرتسی سنه‌یه قدر دوام ایده‌رك ؛ پك چوق نفوسك قمرعدمه یووارلانمسنه سبب اولمشدی . برحالده‌که بلا وارث وفات ایتدکاری جهتله ثروتلری بیت‌المالە قالان اشخاصك عددی سکسان بیکه بالغ اولمش ومیراثلرینه قونان خلیفه مستنصر ، پك زیاده ثروت وسامان اکتساب ایلمشدی . بو مدهش قحط برقاچ سنه دوام ایتدیکندن برا کمکك اللی آلتونه چیقمش اولدیغی وانسانلرك بربرلرینی ییدکاری مورخینك جملهٔ بیاناتندندر .

بوفلاکت اثناسنده ایدی‌که ابن رضوان‌ده یتیم وبیکس برچوجنی تحت حمایه‌سنه آله‌رق اونی آغوش سفالته دوشمکدن قورتارمشدی . نه چاره‌که فطرةً سفیل ، اخلاقاً رزیل اولان بوچوجوق ؛ حقنده کوستریلن لطفه‌اهانتله مقابله ایده‌رك ابن رضوانك اووقته قدر بریکدیرمش اولدیغی یکرمی بیك دیناری چاله‌رق فرار ایتمش وبرداها کورنمه‌مشدی . ابن رضوان بو وقعه اوزرینه ؛ فرط تأثرندن عقلنی غائب ایتمش وآز برمدت صوکره سکسان یاشنه قریب اولدیغی حالده وفات ایلمشدر .

ابن رضوانك ، ابن سینا ، راضی ، علی بن عیسی درجه‌سنده حذاقت طبیه‌سی یوقدر . ابن رضوان بونلره قیاساً ایکنجی درجه‌ده برحکیم

عد اولنه بيلور . مسلكداشلرينه ، بر چوق نصايحده بولنمشدر .
ابن رضوان طب ايله اشتغال ايدن ذواتده اوصاف آتيه‌نك بولنمسى لازم اولديغنى سويليور :

١ — طبيب فكراً وبدناً صاغلام وزنده اولملى

٢ — بدنى و لبيسه‌سنى تميزطوتملى . وقور ونظافته اعتنا كاربولنملى

٣ — خسته‌لرينك اسرارينى كتمه اهتمام كوسترملى وخسته‌لقلرينه دائر اوته‌ده بريده افشا آنده بولنمقدن حذر ايتملى

٤ — آله‌جغى اجرتى دكل ، منحصراً خسته‌لرينك شفاياب اولملرى چاره‌سنى دوشونملى وفقرانك تداويسى خصوصنده زنكينلر قدر بلكه داها زياده اعتناكار طاورانملى .

٥ — طبيب متمادياً تتبعات ومطالعه‌يه دوام ايده‌رك ؛ ممكن اولديغى قدر؛ چوق عالم ، ممكن اولديغى نسبتده هم جنسنه چوق فائده‌لى اولمغه چاليشملى .

٦ — هكيمك قلبى تميز وهردرلو احتراصات عاديه‌دن عارى اولملى . كيرديكى خانه‌لرده قادينلره ، مزينات وتجملات بيتيه‌يه قارشى انظار حريصانه فيرلاتمقدن صوك درجه اجتناب ايتملى واحتراصات سفيله‌يه مغلوب اولمامغه چاليشملى .

٧ — طبيب امين وصادق اولملى . پاره واحتراصاته مغلوب اوله‌رق هيچ برصورتله هيچ بركيمسه‌يه زهرلى معالجات ويرمه‌ملى وبوكبى علاجلرك تركيب وصورت ترتيبنى خلقه سويله‌مه‌ملى ، اسقاط جنين تشبثندن توقى ايتملى ، دشمنلرينك تداويسنده بيله دوستلرى قدر اهتمام كوسترملى‌در .

ابن رضوان، بدنى تشكيل ايدن عضولردن ، جهازلردن هربرى وظيفه‌سنى حسن ايفا ايدرسه بدنك حال صحتده اوله‌جغنى بياندن صوكره وجودك هرتورلو امراضدن مصون اولوب اولمديغنى آكلايه بيلمك ايچون نه‌صورتله معاينه‌ايجاب ايده‌جكنه دائر اوزون اوزادى‌يه تشريحاته كيريشلمكده‌در .

ابن رضوانك توصيه ايتديكى طرز معاينه ؛ طبك بوكونكى ترقياتنه نظراً ؛ اليوم اطبانك اجرا ايتدكلرى اصول معاينه‌نك همان عينى اولديغنى كوسترييور . مشاراليهك يتمش قدر تأليفاتى واردر . تأليفات مذكوره‌نك قسم اعظمى فلسفه ، وطبابته عائددر . حكماء قديمه‌دن بقراط وبالخاصه جالينوسك كتابلرينه برچوق شرحلر يازمشدر . بوكتابلردن بعضيلرى زمانمزه قدر انتقال ايده‌بيلمشدر . مذاهب ، اديان ومسالك فلسفيه حقنده‌ده متعدد اثرلرى واردر . مؤلفاتندن بعضيلرينك اسملرينى بروجه آتى درج ايدييورز :

١ . — شرح كتاب الفرق لجالينوس
٢ . — تعليق من كتاب التميمى فى الاغذية والادوية
٣ . — شرح كتاب الصناعة الصغيرة لجالينوس
٤ . — شرح كتاب النبض الصغير لجالينوس
٤ . — شرح كتاب جالينوس الى اغلوتن فى التأنى لشفاء الامراض
٥ . — شرح كتاب الاستقسات لجالينوس
٦ . — شرح بعض كتاب المزاج لجالينوس
٧ . — كتاب الاصول فى الطب
٨ . — رسالة فى علاج الجذام
٩ . — كتاب التتبع لمسائل حنين
١٠ . — النافع فى كيفية تعليم صناعة الطب
١١ . — تفسير مقالة الحكيم فيثاغورس فى الفضيلة
١٢ . — مقالة فى الرد على افرائيم وابن زرعه فى الاختلاف فى الملل
١٣ . — مقالة فى دفع المضار عن الابدان بمصر
١٤ . — انتزاعات شروح جالينوس لكتب بقراط
١٥ . — كتاب الانتصار لارسطوطاليس
١٦ . تفسير ناموس الطب لبقراط
١٧ . — تفسير وصية بقراط المعروفة بترتيب الطب
١٨ . — كلام فى الادوية المسهلة
١٩ . — كلام فى عمل الاشربة والمعاجين
٢٠ . — التعاليق الطبية
٢١ . تعاليق فى صيدلة الطب
٢٢ . تعليق من كتاب فوسيدونيوس فى اشربة لذيذة للاصحاء
٢٣ . — فوائد من كتاب فيلغريوس فى الاشربة النافعة اللذيذة فى اوقات الامراض
٢٤ . — مقالة فى الباه
٢٥ . — مقالة فى مذهب بقراط فى تعليم الطب
٢٦ . — مقالة فى الطريق الى احصاء عدد الحميات
٢٧ . — مقالة فى علاج صبى اصابه المرض المسمى بداء الفيل وداء الاسد
٢٨ . — كتاب فى حل شكوك الرازى على كتب جالينوس
٢٩ . — رسالة فى ازمنة الامراض
٣٠ . — مقالة فى الاورام
٣١ . — كتاب فى الادوية المفردة
٣٢ . — مقالة فى شرف الطب
٣٣ . — رسالة فى الكون والفساد
٣٤ . — مقالة فى سبيل السعادة
٣٥ . — رسالة فى بقاء النفس بعد الموت
٣٦ . — مقالة فى فضيلة الفلسفة
٣٧ . — مقالة فى بقاء النفس على مذهب افلاطون وارسطوطاليس
٣٨ . — مقالة فى حل شكوك يحيى ابن عدى المسماة بالمحرسات
٣٩ . — مقالة فى الحر
٤٠ . — مقالة فى بعث نبوة محمد من التوارة والفلسفة
٤١ . — مقالة فى ان فى الوجود نقط وخطوط طبيعية
٤٢ . — مقالة فى حديث العالم
٤٣ . — مقالة فى اكتساب الحلال من المال
٤٤ . — مقالة فى الفراق بين الفاضل من الناس والسديد والعطب
٤٥ . — مقالة فى كل السياسة
٤٦ . — رسالة فى السعادة
٤٧ . — مقالة فى الاعتذار عما ناقض به المحدثين
٤٨ . — مقالة فى توحيد الفلاسفة وعبادتهم
٤٩ . — كتاب فى الرد على الرازى فى العلم الالهى واثبات الرسل
٥٠ . — كتاب المستعمل من المنطق فى العلوم والصنايع
٥١ . — رسالة فى الهيولاء
٥٢ . — كمال الكامل
٥٣ . — السعادة القصوى ناقص
٥٤ . — كتاب فيما ينبغى ان يكون فى حانوت الطب
٥٤ . — مقالة فى هواء المصر
٥٦ . — مقالة فى مزاج السكر

تعداد ایدیلن شو کتابلردن باشقه بن رضوانك اوفاق تفك بعض رسائل فنیه‌سی وحکماء قدیمه‌دن بعضیلرینك مؤلفاتنه یازدیغی تعلیقات وردیه‌لرله آثار متفرقه‌سی اولدیغی تراجم احوال مؤلفلری طرفندن بیان ایدیلور .

علی بن سلیمان .— بشنجی عصر هجریده ؛ خلفاء فاطمیه دورنده مصرده یتیشان اکابر ارباب فندن بریسی‌ده علی بن سلیمان نام ذاتدر . مشارالیه هیئت ، فلسفه ؛ ریاضیات وطبابتده پك زیاده مشهوردر . خلفاء فاطمیه‌دن ، عزیز ، حاکم ، الظاهر زمانلرنده پك زیاده شهرت قازانمشدی . اخلافه یادکار براقدیغی مؤلفاتی میاننده مشهور اولانلری بروجه آتیدر :

١ .— اختصار کتاب الحاوی فی الطب
٢ .— الخواص الطبية المنتزعة من كتب بقراط وجالينوس وغيرها
٣ .— كتاب التعاليق الفلسفية
٤ .— مقالة فی ان قبول الجسم التجزأ لايقف ولاينتهی الی مايتجزأ
٥ .— تعديد شكوك تلزم مقالة ارسطوطاليس فی الابصار وتعديد شكوك فی كواكب الذنب

ابن ابی اصیبعه علی بن سلیمانك (کتاب التعالیق الفلسفیه) عنوانلی اثرینی ، ٤١١ تاریخنده حلبده یازمش اولدیغی مؤلفك خط دستیله محرر بر نسخه‌سنك مطالعه‌سنه استناداً بیان ایتمکده‌در .

ینه ابن ابی صیبعه‌نك روایتنه نظراً (الخواص الطبية المنتزعة من كتب بقراط وجالينوس وغيرها) عنوانلی کتاب درت بویوك جلددن مرکب ایمش . ابن اصیبعه ؛ بو کتابك ؛ مؤلفك خط دستیله محرر نسخه‌لرینی بالذات کورمش اولدیغنی ادعا ایدییور .

امیر محمود الدولہ ابوالوفاء مبشر بن فاتك .— ابوالوفا منسوب اولدیغی امراء مصریه آره‌سنده علم وعرفانیله اشتهار ایتمش بر سیمای نجابت پناهدر . حکمت ، فلسفه ، طب ، علوم ریاضیه و منطقده حیرتبخشا بر اقتداره مالکدی . مجلس عرفانی عرفا و فضلای عصرك ملازمتکاهی ایدی . مشار الیه ، ارباب علم و عرفانی ، اصحاب هنر وصنایعی حمایه وتشویق صورتیله فنون وصنایعك ترقیاتنه پك چوق خدمت ایتمشدر . کندیسی ده بالذات علوم حکمیه وفلسفیه تدریس ایدردی . درسخانهٔ عرفاننده پك چوق ذوات اکتساب فضل ومعرفت ایتمشدر . مشاهیر اطبادن (ابوالخیر سلامه بن حمون) ، ابن فاتکك یتشدیرمش اولدیغی فضلادن بریدر .

یازیسی پك کوزل اولدیغی ایچون حکماء قدیمه‌نك اثرلرینی استنساخ ایده‌رك کتبخانه‌سنه طولدیردی . ابن فاتك کتبخانه‌سی ؛ اوزمانده دارالکتبلری پك زنکین اولان ؛ مصرك اك مشهور کتبخانه‌لرندن بریسی ایدی .

واسع صالونلر ، متعدد اوطه‌لردن مرکب اولان بو کتبخانه ، اك نادر ، اك قیمتدار آثار ایله مالامال اولدیغندن ارباب تتبع حل مشکلات ایچون هروقت بورایه مراجعت ایدرلردی . کندیسی بوتون اوقاتنی بو کتبخانه‌ده مطالعه وتحریر آثار ایله امرار ایدر ، کیجه کوندوز بورایه قاپانه‌رق عائله‌سیله بیله پك آز مشغول اولورمش . مشارالیهك زوجه‌سی بوحالندن پك زیاده متأثر اوله‌رق کتابلره قارشی درین بر قیصقانجلق ، انطفاناپذیر بر کین بسلرمش . بوکین سوقیله زوجه‌نك وفاتنده بوتون کتابلرینی دره‌لیوب طوپلایه‌رق حوضه آتمش و بو صورتله کتابلردن اخذ انتقام ایتمش ایمش ؟ !...

ابن ابی اصیبعه (کتاب الانباء) عنوانلی اثرنده بو روایتی تصدیق وحوضه آتیله‌رق بوزولمش اولان بو کتابلردن بعضیلرینی بالذات کورمش اولدیغنی بیان ایدییور . ابن فاتکك قیمتدار اثرلرندن اکثریسنك بو حرص جاهلانه یوزندن محو وضایع اولدیغی شبهه‌سزدر . آثار متباقیه‌سندن مشهور اوله‌رق بروجه آتی بش قدر مؤلفاتی واردر :

١ .— كتاب الوصايا والامثال
٢ .— الموجز من محكم الاقوال
٣ .— كتاب مختار الحكم ومحاسن الكلم
٤ .— كتاب البداية فی المنطق
٥ . كتاب فی الطب

بشنجی عصر هجریده مصر ارباب فن وحکمتی آره‌سنده (اسحق بن یونس) ك ده مشهور سیمالردن اولدیغی آکلاشیلیور . مشارالیه علوم حکمیه ، طبیعیه ، فلسفیه وطبیه‌ده پك زیاده اشتهار ایلمشدی طبك جهت عملیه‌سنده پك چوق مهارت وحذاقتی بولندیغی مرویدر .

*
* *

ابوالقاسم عمر بن علی الموصلی .— ابن ابی اصیبعه ، عمر بن علی الموصلی‌دن بحث ایدرکن دییور که : مشارالیه موصلده تولد ایتمش مشاهیر کحالین اسلامیه‌دندر . عملیات طبیه‌ده حذاقت ومهارتیله معروف ایدی . داها موصلده ایکن طبابتله اشتهار ایلمشدی . بالآخره مصره هجرتله اوراده اختیار اقامت ایلمشدر . عمر ، خلیفه حکم نامنه (المنتخب) عنوانلی بر اثر اتحاف ایلمشدر . بو کتابده امراض عینیه‌نك صورت تداویسندن بحث ایتمش و بو خصوصده استعمال اولنه‌جق آلات ومعالجاته دائر اوزون اوزادی‌یه تشریحاته کیریشمشدر .

عمر بن علی‌نك ، پرده ایتمش اولان کوزلرده اوپه‌راسیون یاپه‌رق پرده‌لری آله‌بیلدیکی محققدر . اون دردنجی عصر میلادی اعاظمندن (نورالعیون) مؤلفی کحال شهیر صلاح‌الدین ، پرده اینن کوزلرده اجرا اولنه‌جق عملیات حقنده‌کی معلوماتی ، عمر بن علی موصلی‌نك المنتخبندن اقتطاف ایتمش اولدیغی محققدر .

عمر ، مصرده بر چوق اشخاصك کوزلرنده عملیات یاپمش وکافه‌سنده موفق اولمشدی . المنتخبده ، اوپه‌راسیون (عملیات) ایچون ایجاد وتطبیق ایتمش اولدیغی اصول حقنده واستعمال ایتدیکی آلاته دائر پك مهم ایضاحات ویرمشدر . اسپانیانك اسکوریال کتبخانه‌سنده (المنتخب) ك بر نسخه‌سی موجود و ٨٨٩ نجی نومروده مقید ومحفوظدر .

م . شمس‌الدین

ادبیات

الله !

حق آغلادی، قان چاغلادی، ظلمك یوزی كولدی،
جانلرده‌كی أك نازلی ، الك آزاده ، مقدس
حسلرده برر جان كبی سونكویله سوكولدی ،
ولحسته أذانلر كبی یوصوق یدی هرسس !

«اسلامی، صاقین طورمه، صاقین وورما، هان كس»
فرمان وحوشانه‌سی چوق بكلدی معكس !

لكن نه‌طویان اولدی ، نه بركوز یاشی آقدی ،
- كویاكه جهنم بزی دنیاده‌ده یاقدی ! -
بر عدل وحقیقت وار ایسه - وار دیبورزیا -
یانسین شو بشر قاتلی ، غدارهٔ دنیا ،
باتسین « مدنیت » دنیلن كیرلی معما ،
كلسین نه اوزاق یرده ایسه حاكم عقبا [*]

یاخود نه‌قدر عدل وترحم ، نه‌قدر حق
قهر اولمش ایسه ، حقنی ای قادر مطلق
آل، كوزلرمزله كوره‌لم ، بز كوره‌لم آه ،
یا ویر بزه بر آوروپالی وحشتی ، الله !

عبداللطیف نوزاد

[*] وجاء ربك والملك صفاً صفاً ...

صباحه قارشی ...

صباحه قارشی یامان برغریو دورا دور
قونجه ایله‌دم آرتیق وداع خواب وحضور .
صوبام هنوز یانیورمش ، اوطه‌م صیجاقجه ایدی ؛
فقط دیشارده شتانك صدای منجمدی ،
طنیف سردی ایله طوكدوروب مفكره‌یی ،
عكوس هولی ایله صارصیوردی پنجره‌یی .
شباط ایچنده‌كی بركردباد برف آلود ،
جهانی ساكن ولرزانه قارشی خشم افزود ،
قوپارماده‌یدی دمادم مهیب بر چیغلیق ؛
پینده چیغلیغینك ایلیوردی چیلغینلق !
یه‌تیشمیور كبی مدهش صسیله هایقرمق ؛
دیلردی مدت ستمله شو خلقی هپ قیرمق !
كوكندن اوینانارق صاللی ، كهنه أولرینی ،
صانیرسك اولمه‌دن اول قازاردی مقبرینی .
حزین غیجیرتیلری صاللانان بزم دارك ،
صباخ وهمنه ناخوش كلینجه دیارك ،
دیدم‌كه : تأملندن أو اویناقده بوتون ،
نه یاپمالی عجبا منع اندراسی ایچون ؟
باشم اوكمده ، أَلم لحیهٔ تفكرده ،
طوروب:ده چاره آرارکن دم تحیرده ؛
قورولدی پیش تماشایه برجسیم اوردو :
كه داخلی بوتون اقوام مسلمه‌یله طولو .
عربله ، تورك ایله ، چركسله ، لازله ، اكرادك ،
نسیجه آیری بو برچوق صنوف اجدادك ،
شو اجتماع جلیلی حقیقةً شانلی ؛
بوجمع متحدك هپ قلوبی عثمانلی .
وطن كه فیرطینه‌لردن غیجیردایوب طورویور ؛
سیول قهر وفلا كتده‌دست ویا وورویور ؛
بوجمع متحد ایشته ، بولشكر اسلام
بقای ملكه متین متكای استحكام ،
اولوب‌ده اوغراشیوردی صلیب عدوانله ..
هلالی آندیریوردی آقیتدیغی قانله .
آتش ایچنده اولورکن عدویه دهشتزا ،
چامورلو سیللر ایچنده یاتاردی بی‌پروا .
كوزنده یوقدی شوسفلی حیاته برقیمت :
شهادت اونجه غزاده نه موطلو برنعمت !
عیال وملكی بیراقش اوزاقده‌كی یورده ؛
چكوب مشقت بحد اوزون اوزون یولده ؛
فدای جانه تهالك ایله آتیلمشدی ..
اوعزمه قارشی عدونك عیونی ییلمشدی .

علو منظره رأس خیالی دوندوردی ؛
شو صحن عالیٔ وحدت ، بنی دوشوندوردی :
بوآیری آیری نهلدن ظهور ایدن افراد ،
نه‌دن بو قیشده ، قیامتده بیك یامان بیداد
اوكنده یكدل ویكدست اولوب ثبات ایدیور ؟
یولنده بر أملك هپسی اوغراشوب كیدیور .
نه‌دن چیقوب‌ده چولندن مجاهدین عرب ،
بوقارلی ساحه‌ده اولمش اسیر درد وتعب ؟
نه‌دن سواحل بحر سیاهدن بر لاز
كلوب‌ده آق دەكیزك ساحلنده معركه‌ساز ؟
نه‌دن قوشوب‌ده یه‌تیشمش سواریٔ اكراد ؟
نه‌دن چراكسه اولمش بو غیرته معتاد ؟
بویوردی صاقلامق آنجاق دوشر ایسه توركه ؛
نه‌دن اوبرلری كلش آتیلماده مركه ؟

نه‌دن ؟ دیبوب طورویورکن، ایشیتدی كوش‌سمیع،
جهانه لرزه ویریر بر صدای پاك وبدیع :
مناره‌نك اوزرندن مؤذن آكاه
دیبوردی : اشهد ان لا اله الا الله .
ندای دعوتی دینك قلوبه عكس ایتدی ؛
نه‌دن ؟ سؤالمی بر سوزله حل ایدوب كیتدی .

طاهرالمولوی

منثوره:

بیاض بایراق چكیلیركن ...

— قمر حافظه‌مدن —

صوك كونلرده زنده وپر امید شهیق وزفیرلرله اینوبٔ قاباران كوكسی ، سینه‌لرك فوران انتقامیله فیقردایان یوره‌كی ؛ بردنبره حركتنده‌كی اطراد - منظومی شاشیریویرمشدی . اوآقشام وفرداسی ، بو تحول آنیدن اوركه‌رك خسته بر طبیب شفقت بی ریاسیله اوته‌یه بری‌یه باش اوردم : نبضی بوتون ملكهٔ دقت وادرا كله دیكله‌دم ، كوكسی واضح جوابلر آلمق ایچین استنطاق ایتدم ، أعصابی درلو درلو تجربه‌لرله یوقلادم ، أعضیانك وظیفه ایله درجهٔ تقیدلرینی صوردم ... ونهایت « قلب » ایله صمیمی بر حسبحالدن صوكرا بوتون اوكره‌ندكلرمی ؛ دام شعور وتعقلدن بر مدت قورومق ، حساسیتمی موقتاً لاقید بر تماشا كر وضعیتنه محكوم ایتمك ایچین ؛ حافظه‌ملك كهف أمانته كومدم !...

ناشعور ایچنده قایوب كیتدیكنی كورن كوزلرم ؛ هرتورلو تسلیتلره ، هرتورلو تلقینات خیال پسندانه‌یه قارشی طغیان ایتمش ، برمدت اول كومدوكم آثار هزال ایله برلشه‌رك عاقله وحساسیتمه صالدیرمشدی . بن ، ثبوتك بوقدرینه‌ده قانع اولمایور ، حالا امیدلرك پیش‌وپینده طولاشییور ؛ و بوحالمله، طوغروسی، آن‌بآن ایلرله‌مكده اولان مدهش حقیقته قارشی برمغفل‌طوریی آلمش اولویوردم . فقط بواغفال وتغافل، او دقیقه‌ده بویوك براحتیاج ایدی؛ نهایت بواحتیاجك‌ده محیطك خسته‌لكلی مزاجندن طوغمه برضلال اولدوغنی دوشونه‌رك حقیقت‌ایله طوغرودن طوغرویه آكلاشمغه ، اونی بر بی طرفٔ تام ایله تدقیق وتتبع ایتمكه قرار ویردم ، هرآن ؛ بزی حسیاتمزی جهنمی آجیلرله قاووران، فقط عاقله‌منه انتباه ومتانت توصیه ایدن برعاقبته طوغرو قوشدیرییوردی !

* *

لجته ، تحقق ایتدی : خنجرقلر ؛ قهقهه‌لرله ، كوز یاشلری ؛ رحیق نشوه ایله ، انینلر ؛ استهزالرله ونهایت روم ایلینك بومسلمان شهرنده‌كی ماتم صامت ؛ دونكی وطنداشلرك سلاح سسلریله، مظفرلری استقبال ایچین ترتیب ایدیلن آلایلرك غمغمهٔ شاباش وتقدیریله بوغولویوردی . زواللی اوسكوب ! سن نه‌حزین برعاقبته‌نامزد ایمشسك؛ فقط سن قورقه، امیدسز اولما ، عصرلرك روح تربیه وتمیه‌سیله بسیلنه‌جك اولان برسطوت منتقمه ؛ بركون ینه سا كا قاووشه‌جق ، بركون ینه سنك اولاجقدر .

* *

محیطك بدبین هیجانلرینه رغماً صوك مثبت دقیقه‌لره قدر امیدسزلكله چپه‌له‌شدم . نهایت بوتون نیكبینلكلرم ، حادثاتك صوك ومفترس برحمله‌سیله مغلوب اولدی . آرتق سیكیرلرك ، دامارلرك ایچندن بوتون عصارهٔ حیاتمله ناصل بر پریشانیٔ

بوهر طرفدن قایناپان عوامل یأس وشطارت ؛ هر طرفدن دیشلرینی کوسترن آزغین وحشتلر ؛ بنی برزمرهٔ رفقا ایله برابر منحوس برالتجا کاهه چکمش کوتورمشدی .

محیطك یاغدیردیغی ضجرت وقسوتله بی‌قرار اولان زواللی آرقاداشلرم باغچه‌نك اوزته‌سنده اوزاق برنقطه‌یه بخش دقت ایده‌رك اللریله اشارتلر یاپارلرکن بنده مراقله یانلرینه صوقولدم :

— تسلیم بایراغی چکیلمش .

— أیواه ، یوره‌کم پارچه پارچه اولویور .

— آمان یاربی ، بونه‌حال ، کوزمه ایناناما‌یورم .

— جیلدیرمامق ایچین ، نه یاپمالی ؟

— یا کولملی ، یا آغلامالی !

بن ، بو کردباد حیات آراسنده کندی طوپلامغه چاپالایارق کوزی ، بوتون قوت بصریله او انصابکاه مصائبه توجیه ایتدم ، و اونی ، اوزون بر مسافه‌نك منتهاسنده ، دون نور هلالك تلاطم ایتدیکی بر ستون منخسف اوزرنده ، عدملره طوغرو تتره‌ین تمثال هبوطی کورمك ایچین ایچه خیرالا - دقدن صوکرا هیجانکار بر شهقهٔ تألم ایله ایکلادم :

— آرقاداشلر ، بنده کوروپورم ، قوجامان ، بیاض بر لکه !..

عبداللطیف نژاد

خطبه ومواعظ

بسم الله الرحمن الرحيم

« انفروا خفافاً وثقالاً وجاهدوا باموالكم وانفسكم في سبيل الله ؛ ذلكم خير لكم ان كنتم تعلمون . »

***

ای مؤمنلر ! کنجیکز ، اختیاریکز ، زنکینکز ، فقیریکز عموماً دشمنکزه قارشی‌چیقیکز ومالکزله ، جانکزله الله یولنده مجاهده ایدیکز ! سزه سویلیورم ای مؤمنلر، بوجهاد عمومی سزك ایچین هرشیدن خیرلیدر . اکر سز خیری بیلیور و آنی شردن تفریق وتمییز ایتمك ادراك واذعانه مالك بولونیورسه‌کز .

مآل حکیمی بیان اولونان بونظم جلیل ، خیرالقرون اولان عهد جلیل جناب خاتم الانبیا (علیه‌الصلاة والسلام) افندیمز حضرتلرینك آلتون قلملرله یازیلمغه الحق سزا اولان مناقب جلیلهٔ غزواتندن ، مفاخر علویهٔ مجاهداتندن ، خصوصیله - غزای بدر کبری وفتح مبین بطحا کبی - قرآن حکیمده عادتا تفصیل درجه‌سنده مذکور اولان « تبوك غزاسی » آمر اوله‌رق جلالت بخش نزول اولان آیات کریمه‌دن بریدر .

وقتا ، که هجرت سنیه‌نك طقوزنجی سالی ادراك اولوندی ، لحكمة جزیرة العربی باشـدن باشه « نارالله موقدة » وصفنه شایان بر آتشین ، خانمان سوز قحط استیلا ایتدی .

اوزمان شامده روم قیصری بولونمش اولان (هرقل) جزیرة العربك اوزرینه چوکن بو هول انکیز قضای آسمانی‌یی « مصائب قوم عند قوم فوائد ! » دستورطبیعیسنجه فرصت عدایدرك بویوك برقوتله مهجر اسلامیته یوکلنمکی تصمیم ایتدی . قیصر ، عقلنجه نور توحیدی سوندوره‌جك جهان انسانیتی باشدن باشه تثلیثك برکشور مظلمی کوره‌جك ، ناقوسلرك طنین ولوله داری آراسنده اعلان شادمانی ایده‌جکدی .

« کی بود دریا زبوزسك نجس - کی بود خورشید ازبف منطمس .
هر که برشمع خدا آرد پفو - شمع کی میرد ، بسوزد پوز او »
چون توخفاشان بسی بینند خواب - کین جهان ماند یتیم از آفتاب »

زاواللی هرقل ! هیچ - قوهٔ قدسیهٔ تثلیثیله (!؟) - کشف ایده‌میوردی ، که شامده اوچ سنه‌لکدن عبارت برعمر واپسین سلطنتی قالمشدی ! هیچ احتمال وامکان ویرمیوردی ، که بك یقین برزمانده اووسیع الانحا مالکنی بوتون خزائنیله امین الامه ابوعبیدة الجراح ایله سیف مسلول اسلامیت خالد بن ولیده (رضی‌الله عنهما) ترك ایدرك آتشین یاشلر ، بوغوجی هیچقریقلر ایچنده قاچه‌جق ، طوروس داغلرندن آشارکن اودنیا جنتی عد ایتدیکی کشور بی وفاسنی صوك دفعه کوره بیلمك خولیاسیله دونوب حزین حزین آغلایه‌رق برمدت باقه قاله‌جق !

هرقل ، اوجسیم (!) اردوسنك تشکیلیله اوغراشیرکن برقافلهٔ تجارت - صانکه بوفجیع سؤ قصدی وقتندن اول ، خبر ویرمك ایچین - شامدن مدینهٔ منوره‌یه کیدیپوردی .

سکان دارالایمان ، قیصرك حاضرلانمقده اولدیغی بومهینانه تجاوزنی استخبار ایدنجه کوکره‌دیلر ؛ قیصر ، بوروباه پسندانه تشبثیله کویا بر آرسلان سوروسنه قارشی بیق بوکدی ! قلیچ صاللادی ! هپسنی بردن بر غضب آیاقلاندیروب اوزرینه ایندیردی .

« اعباد المسیح یکون صحبی ؟ - ونحن عبید من خلق المسیحا . »

قافله‌دن ترشیح ایدن بو خبر دارالسلامه یاییلدی ؛ سمع همایون جناب رسالتپناهی‌یه (علیه الصلاة والسلام) واصل اولدی . یاران توحید حرم شریفه دعوت بویورلدی . جناب اشجع الرسل افندمز حضرتلری کمال وقاروسکینتله دوغروجه منبر همایونلرینی تشریف بویوردیلر . ایرادینه‌باشلادقلری بلیغ هوشربابرخطبه‌لریله بوتون صحابهٔ کزین غشی اولدی . ایشته بو خطبهٔ جلیله‌نك : « من جهز جیش العسرة فله الجنة . » مژدهٔ لاهوتیسی ایدی . ترکجه مآل منیفی : « هر کیم بوکون حکمفرما اولان شوقحط الیم ایچنده ، شو کابوس عسرت آلتنده نا کهانی باش‌کوسترن حرب ایچین‌عسکر تجهیز ایدرسه اونك ایچین جنت‌واردر . اونك ایچین حقه وصلت‌واردر . اونك‌ایچین‌ابدی سعادت وار ر . ایشته بو نعمت عظمایی لسان حقدن شمدیدن تبشیر ایدرم . » دیمکدر . بو مژدهٔ رسالتدن - جمله‌دن زیاده - سرمست اولان یارغاروفادارلری همان‌خانه‌سنه قوشدی . بوتون موجودی اولان

درت بيك درهم كموشى قاپوب خاكپاى رحمةٌ للعالمينه عرض وتقديم ايتدى. ذات اقدس رسالتپناهى هنوز منبرده ايديلر .

فدا كار معشوقلرينه صورديلر : « هل ابقيت لاهلك شيأ ؟ : عائله‌ك ايچين برشى آييردكمى ؟» اودنيا خزينه‌لرينه نظر استحقار ايله باقمى بيله تنزل عد ايدن صديق روحى برلسان استغنى ايله : «ابقيت لهم الله ورسوله: اونلر ايچين اللهك لطفنى، رسول ذيشانك عاطفتنى ابقا ايتدم.» جوابنى ويردى . هربرى بر جانلى توحيد الهى اولان او سابقين ايمان ، اومؤسسين بنيان اسلام نه قحطك تهديدينه ، نه‌ده ضرورتك شدتنه‌اصلا اهميت ويرمديلر، مالملكلرينى فدا ايدرك برقاچ كون ايچنده بوتون تجهيزاتيله قرق بيك — بر روايتده يتمش بيك كشيلك — بر مكمل بر اردويى جناب قوماندان اعظم (صلى الله عليه وسلم) افندمز حضرتلرينه عرض‌ايتديلر. اردوى‌همايون دارالسلامدن حركت ايتديكى اثناده جناب‌حق شاميلر اوزرينه نقاب قهر وجلالنى رفع بويوردى . هرقلك او جسيم اردوسنه مدهش بر طاعون مسلط اولدى . مقصدلرينى اونوتديلر . كندى دردلرينه دوشديلر. اردوى همايون (تبوك)ه قدر كلدى. روملرك شامده دوچاراولدقلرى طاعون، قهر الهى خبر آلندى . جناب حكم الرسل افندمز حضرتلرى بومستولى مرضك تخريباتى اثناسنده شام اوزرينه يورومه‌نك خصمه تماسك جائز اولميه‌جغى بيانيله (تبوك) ده بر قاچ كون آرام واستراحتدن صوكره عودت امرينى ويرديلر .

صحابهٔ كزيندن . قاچ ذات اردوى همايونك حين عزيمتنده بلا معذرت استبطا ايتمشلر ، كرى قالمشلردى ؛ اردوى همايون مدينهٔ منوره‌يه كيردكن بونلر رهكذارنده صف بستهٔ تعظيم اوله‌رق التفات جهان قيمت رسول كبريايه منتظر قالديلر .

ذات حضرت رسالتپناهى تام بونلرك حذالرينه كلنجه مقدس يوزلرينى چويرديلر ؛ سلام ويرمديلر ، مشاراليهم اوراجقده‌ييلديرمله وورلمشه دونديلر ، درحال ايلرى قوشوب يكى برموقع انتظارى طوتديلر . ينه سلام يوق ! ايواه !... اوچنجى برموقع انتظار . . ينه نافله ! بونلره هيچ بركيمسه‌نك سلام ويرممسى ، يوزينه‌باقماسى لزومى فرمان بويوريلدى . سكان دارالسلام بونلردن يوزچويردى .

بومقاطعهٔ اخوت وجميت تام اللى كون سوردى . قرقنجى كونى ايدى.كه طرف جليل رسالتدن «عائله‌لريله عم فراش اولماملرى» امر عاليسى حكمت امزاى صدور اولدى . ارتق دنيا اووسعتيله برابر باشلرينه دار كلمكه باشلادى . نهايت چاره دولدى ، توبه‌لرينك نزد حقده مظهر قبول اولديغنه دائر « وعلى الثلاثة الذين خلفوا حتى اذا ضاقت عليهم الارض بما رحبت وضاقت عليهم انفسهم وظنوا ان لاملجأ من الله الااليه ثم تاب عليهم ليتوبوا ان الله هوالتواب الرحيم = بلامعذرة كيروده قالوبده تبوك غزاسنه كيتمين اوچ ذاتك‌ده الله توبه‌لرينى قبول ايتدى. اونلر كيروده قالمه‌رندن وخصوصيله‌رسولك وامتك سلامى، التفاتى، هر دورلو علاقه ومناسبتى كسملرندن او درجه متأثر ومضطرب اولديلر، كه دنيا او وسعتيله برابر باشلرينه طار كلدى ؛ قرانلق ، زندان كسلدى ؛ قلبلرى هموم وغمومك شدتندن بونالدى . ارتق تماميله اكلاديلر، قناعت كتيرديلر، كه اللهك قهر وغضبندن صيغينه‌جق ينه اللهك باب مرحمتندن باشقه هيچ بر ملجأ يوق. صوكرا اخلاص‌تام ايله اللهه توبه ايتديلر ، الله‌ده اونلرى — توبه‌لرنده اخلاصلرينى محافظه ايتمك ، ثابت قدم اولمق اوزره — عفو و صفح بويوردى . بيلمش اوليكز ، كه الله ، كناهلرينه ندامت وباب مرحمتنه انابت ايدنلرك توبه‌لرينى قبولده لطفى بك مبذولدر . مرحمتى بى نهايه‌در. » بشارت الهيه‌سى عنايت بخش نزول اولدى . معروض قالدقلرى اومدهش محكوميتدن قورتولديلرده عادتا يكيدن حيات بولمشه دونديلر .

انسان ايچين — دوشونملى ! — ايچنده ياشاديغى هيئت اجتماعيه افرادينك — تا عائله‌سنه وارنجه‌يه قدر كنديسندن يوز چويرمسى ، كمال نفرتله يانندن قاچمسى قدر فلاكتلى اولور ؟

ثولوم، بومصيبت هائله‌يه نسبت، پك اهون قالير. سن بويله برنفرت عموميه‌نك ايچنده بولون ، بويله بيكلرجه اخوان جميتك ضربات تحقير وتلعينى آلتنده ازيل‌ده صوكرا ينه حضور وراحت ايچنده ياشا ! ايشته اسلاميتك تأسيس ايتديكى بنيان مرصوص جميت وملت ! ايشته اسلاميتك امر ايتديكى حميت ! استحقار مال وجان ! سابقين اولين اسلاميته بويله مال وجانلريله خدمت ايتديلر. بومضاعف علويتلريدر،كه حقيقى انسانيتى ميدانه چيقاردى . بوطاقت برانداز انه غيرتلريدر،كه افرادى يوزلرجه ميليونه بالغ اولان قوجه برملت اسلاميه ومدنيه وجوده كتيردى . مشاراليهم حضراتى هربرى — حافظهٔ امامده الى يوم‌القيام باقى قالاجق — برمنقبهٔ معالى ، برداستان مفاخر تشكيل ايدن بومال وجان فداكارلقلرينه مقابل شخصيتلرى نامنه ذره قدر بر منفعت ايستمديلر . ايستمك شويله دورسون خاطرلرينه بيله كتيرمديلر . اونلرك سلطان آمالى اعلاء كلمة الله ايدى . اسلاميتك انتشارى ، بوتون اخوان انسانيتى آغوش توحيدينه آله‌رق ظلام شرك و ضلالك محوى ايدى . جميت مدنيهٔ اسلاميه سايهٔ جلادتلرنده بويودكجه بويويور ، انسانلر ايچين اك مسعود بر ملجأ حيات ، اك جان پرور برسايهٔ امن وامان اوليوردى .

ايشته اسلاميت ، مهتدى ومؤمنلرندن دائما بونى ايستيور ، دائما بونى امر ايديور .

اونلرك مخاطب‌اولدقلرى قرآن كريمه عينيله بزده مخاطبز. اونلرك مأمور اولدقلرى احكام جليلهٔ الهيه ايله بلافرق بزده مأمور ومكلفز. براونلرك اسلاميته نه‌قدرصارلدقلرينى ، اطاعت وانقيادلرينى نه‌درجه‌يه قدر كوتوردكلرينى، برده بزم او مقدس قانون الهى يه قارشى نه‌قدر لاقيد ، نه‌قدر متباعد بولونديغمزى بى‌طرفانه ، منصفانه دوشونورسه‌ك ادعا ايتمكده اولديغمز ايمان واسلامدن نه‌قدر حظ ونصيبمز اولديغنى اكلار وكنديمزه مسلمان ديمكه اوتانيرز !

هر مؤمن اسلاميتك حفظ علوتی ، اخوان دينك صيانت حياتی ايچين مال وجانی فدا ايله مكلفدر .

امتناعی حالده اوندن آشنالغی كسمك ، يوز چويرمك ، خسته‌لغنده زيارتنه كيتمه‌مك ، وفاتنده جنازه‌ده بولونماق حاصلی اوكا بوتون معناسيله « بويقوتاژ » ياپمق هر مؤمنه فرض اولور . او نصل حيات اسلاميه ، ميليونلرجه اخوان دينك فلاكتنه اهميت ويرمز ، مالاً و بدناً معاونتی دريغ ايدرسه او اخوان دينی‌ده اونك هيئت اجتماعيه‌لری ايچنده موجوديتنه اهميت ويرمزلر ؛ اونی عدم منزله‌سنه تنزيل ايدرلر ؛ تا كه آغوش حمايه‌سنده ياشادیغی هيئت اجتماعيه‌نی استخفاف ايتمه‌مك معناسنی آكلاسين ! مالی ، جانی او جمعيته مديون اولدیغنی تقدير ايتسين ! ! راحت بونی ياپمز ، جمعيت بو وظيفهٔ مهمه‌سنی مهمسه‌مزده هر كس ايستديكی كبی ياپمغه كنديده صلاحيت كورسه او جمعيت ياشامز . برات انقراض واضمحلالنی كندی اوزاليله يا مش ، انتحار ايتمش اولور . اوروپا اقوام مدنيه‌سنك اس الاساس ترقی وتعالی ايشته بو دستور اجتماعی ومليدر .

بالقان ملتلری بزدن بو مهم دستوره توسل سايه‌سنده آيريلديلر . اولا اوفاجق بر قوت حصوله كتيرمكدن ايشه باشلاديلر . فداكارلغك اقصای امكاننده چاليشديلر . كوزلرمزك او كنده نه‌لر ياپديلر . نهايت موفق‌ده اولديلر . ياشامق فقط - اويله اسير وذليل دكل ! - حر ، مستقل بر ملت اوله‌رق ياشامق حقوق طبيعيهٔ بشريه‌نك اك مقدسيدر . بو حق استحصال ايچون انسانه هرشی مباح اولور . حتی اسلاميت بونك ايچين « الامن اكره وقلبه مطمئن بالايمان » جملهٔ جليلهٔ استثنائيه‌سيله ايمان لفظينك فداسنه قدر مساعده ايدييور . بو مساعدهٔ الٓهيه‌ده‌كی حكمتك بويوكلكنی انجق ارباب عرفان تقدير ايدر .

باقيكز ! بوكون بزم حيات حقيقيمز اولان ناموس استقلالمز ، استقلال دينی ومليمز تهلكه‌ده . دشمن خنجری تا قلبنه كيرمش ، سينه‌سندن قانلر فيشقيرييور ، جان آلوب جان ويرييور . يوز بيكلرجه اولاد اسلاميت هر درلو محروميته قاتلانمش ؛ قارلر ، بوزلر ، چامورلر ، اولوملر ايچنده دين وقرآن دشمنه كوكس كرمشلر ، هر لحظه شهادته منتظر بولونيورلرده بريدن صيجاجق اوطه‌لرنده هر درلو ذوق نعيم ايچنده ، عائله‌لرك ياننده كمال حضور وراحتله ياشامقده ، اللرينی صيجاق صودن صغوق صويه صوقمنی بويوك بر اضطراب عد ايتمكده اولان زنكينلر كويا قرآن كريمك احكام اوامر و نواهيسندن مستثنا ايمشلر كبی بالفعل حربه كيتمديكدن ماعدا بش پاره‌نی بيله قيصقانييورلر . دوكوم اوستنه دوكوم وورييورلر . بوكون اون پاره‌يه آووچ آچمقده اولان روم ايلی‌نك دونكی اون ، يكرمی ، اوتوز ، قرق بيك ليرالق زنكينلرندن اولسون عبرت آلميورلر . هله بونلر ميانده متشرع ، متدين كچينلره بيلمم نه‌ديملی ! بونلر امين اولسونلر كه جناب حق وروح رسولی كنديلرندن تماميله يوز چويرمشلر ، اسملرينی دفتر سعادتدن سيلمشلردر . بوكيلردن سلامی كسمك ، تماميله يوز چويرمك الله ورسولنك ، امت - فقط بيلمم هانكی امت ؟ ! - اوزرنده اك بويوك حقوقندندر .

هر زنكين مؤمن ايچون معيشتندن فضله ثروتی ويرمك فرضدر . ويرمزسه اسلاميته - بو حيده اعداسندن زياده دشمنلق ايتمش اولور . ناموس اسلاميتك لكه‌دار اولمسنه راضی اولمق مقتضای اسلاميتميدر . بر حكومت اسلاميه‌نك ملتندن استقراضه مجبور اولمسی قدر اغنيای اسلام ايچون يوزقاره‌سی اوله‌مز . بوپاره‌نی اقراض صورتيله دكل ، اك مهم بر فرض الهی اوله‌رق ويرمكه مجبور ايكن ، حتی اواقراضی‌ده دريغ ايتمك . صوكرا ينه كنديلرينه اسلام سوسی ويرمك ....!

« سوف ترى اذا انجلى الغبار - افرس تحتك ام حمار »

اسلاميت نه قدر عالی ايسه بز شو زمانك مسلمانلری‌ده اونسبت معكوسه‌ده سافلز . تحته بيتلری كبی دشمن اياغی آلتنده چيكنه‌نيور ، هر دورلو ذلته ، حقارته ، هر نوع ناموسسزلغه ، حتی ارتداده بيله قاتلانيورز .

بز تام معنای علويتيله مؤمن كامل اولسه‌ق اليمزدن چيقان قوجه روم ايلی‌نی بر كونده استرداد ايده بيليرز . اوده اللهك امر ايتديكی كبی بوتون استطاعت ماليه و نقديه‌مزی درحال ميدان حميته بيغه‌رق ، بر آلتون طاغی وجوده كتيرمكله اولور .

ايشته بزم كتاب اللهه دليل اعتصامز ، شاهد اتباعمز بودر . بوكون حقيقی مؤمنلر ايچين اك مهم فريضهٔ قرآنيه ايشته بودر . فقط افسوس ، كه بر غير مسلم اسلاميت شرفنه يكرمی بيك (٢٠٠٠٠) ليرايی بردن فدا ايدييورده اسلاميتی كيمسه‌يه ويرمين قورو آدلی مسلمانلر يوزينه بيله باقميور .

تعزيت سكا ای اسلاميت ! تسليت سكا ای انسانيت ! ای حقيقی مدنيت !

محمد فخرالدين

مقالات

اعتراف واشهاد مقاله‌سی مناسبتيله

ديار تارومار عثمانينك برقاچ عصردن بری معروض قالديغی خونين فلاكتلرك ، دلخراش سفالتلرك ، پك انصافسز قطع عضو عمليه‌لرينك برنجی درجه‌ده مسئوليتی اسكی ، يكی بو مملكتده متفكر كچينن طبقه‌يه عائد اولديغی شبهه‌سزدر .

بر مملكت ارباب علم و عرفانيله‌دركه حضيض سفالتدن اوج كماله صعود ايدر . ينه بو فياض وحقيقت بين ذكالرك موجات تلقيناتيدركه اويومش دماغلری بر صور انتباهله ديريلتير ، اولومدن ، انقراضك قورقونج وبی امان ديشلری آره‌سنده كميرلمكدن قورتارير .

بر ملت اعاظميله ياشار ديورلر . نه طوغری سوز !. بر ملتی

سياستده ، معرفتده ، صناعت و تجارتده ، حتى حماست عسكريه‌ده يوكسلتن ، شعشعه‌دار معالى‌يه مظهر ايدن اوملتك مربيلرى ، موقعاً كوچوك فقط ، حقيقت حالده بوتون معناسيله بويوك اولان مربيلرى ، مربئ فكريلريدر .

تاريخك مذهب صحيفه‌لرنده ابد نمون بر مفخرت حالنده پايدار اولان ادوار ماضيهٔ اسلاميه‌يه عائد شانلر ، شرفلر ، بديعه نما آبده‌لر ، مخلد مؤسسه‌لر ، وله بخش حماست وسياستلر هپ اونلرك ، ملت اسلاميه‌يه بدرقهٔ عرفان اولان او فضلانك اثر همتيدر .

سلطنت عثمانيه‌نك مؤسس عالى تبارى عثمان غازى ، ادبالى كبى بر فاضلك ارشاداتيله تنور ايتمه‌مشميدر ؟

اوفاق بردره بكلكنى برحكومت معظمه اساسلرى اوزرينه قوران مراد خداوندكارك ملهم افكارى ، قره خليل كبى برداهئ كمالات دكلميدر ؟ عصرينك اعاظم علماسندن ، بلكه ده مهرهٔ سياسيوننده اولان قره خليل مرحوم ، بنياد سلطنتى حيرتبخش بر دست مهارتله اوقدر متين ، اودرجه رصين اساسلر اوزرينه بنا ايلمشدى‌كه ، سليم ثانى دورندن اعتباراً بيكلرجه عضو مهين داخلاً ، خارجاً اواساسلرى ييقمغه چاليشدقلرى حالده ؛ بوكيمسه‌سز يورد ؛ بوش بوتون چوكمه‌دن زمانمزه قدر عثمانليلق دمغاسنى محافظه ايده‌رك كله‌بيلمشدر .

فاتحه تزلزل ناپذير اوروح جوالى ، اومتانت خارقه نمايى نفخ ايدن منلا كورانيلر ، منلا خسرولر دكلميدر ؟

حتى ، عثمانلى پادشاهلرى ايچنده آتى‌يى دوشونور بصيرتكار بردماغ ، ماضيدن عبرتبين نافذ برنظره مالكيتله ممتاز اولان ، فقط ، ـ مع التأسف ـ شمس عصر قدر بيله پايدار اوله‌مدن افول ايدن سليم اوله ، اوعلوى فكرى ، اتحاد اسلام روحنى آقيدان منبعى ، اين كماللرك دهاى فضيلتلرندن باشقه نره‌ده آرامليدر ؟

داها چوق زمان اول بوكونكى مقهوريته ميدان آچه‌جغى محقق اولان اكرى ملحمهٔ كبراسنده سلطان محمد رابعه ثبات ومتانت فكرينى القا ايدن خواجه سعد الدين دكلميدر ؟ خواجه‌نك عزم ونفوذى اولمسيدى ، عثمانلى اردوسى تلافيسى ناقابل برمغلوبيته دوچار اوله‌رق روم ايلى دها اوزمان استيلاى اعدايه اوغراميه‌جقميدى !

امت اسلاميه ؛ كرك عثمانليلر دورنده كرك ادوار اوليه‌ده ؛ بوكبى ممتاز سيمالرك حزمات فياضانه‌لريله تعالى ايتمش ، بونلرك يرينى بر طاقم مظلم وجاهل توريديلرك استيلا ايتمسى اوزرينه انقراضه يوزطوتمشدر .

عثمانلى سلطنتنك تاريخچهٔ انقراضندن اوزون اوزادى‌يه بحث ايده‌جك دكلز . يالكز شونى سويله‌يه‌لم كه بزده حقيقى عالملرك زواليله دورهٔ انقراض ده باشلامش ، ملتى آغير وكثيف بركابوس جهل و عطالت باصمشدر .

بشيكده چوجوقلره ، معتوه و متبصبصلره بويوك بويوك رتب علميه توجيه ايدلديكنى قيد ايدن مصحف تاريخ ، عين ستونلرده انقراض دولتى حاضرله‌ين مشئوم وقعه‌لرك خطوط اصليه‌سنى ده چيزمشدر . وظيفهٔ مقدسه‌لرى ، ملتى تنوير ، خلق ارشاد اولديغى حالده ، شخصلرينه عائد سفيل منفعتلر ، بياغى احتراصلرى تأمين ايچون :

هر كاركه سلطان بپسندد هنرست

ديه‌رك شريعتى مستبدلرك بازيچهٔ آمالى ، ملتى جهل وعطالتك جانلى برتمثالى حالنه كتيرنلرك سيئات افعالى بوكونكى نسلك دوش ضعيفنى ازميورمى ؟

فكرلرى اولديرن ، روحلرى سونديرن منفور دورلرى شرحه هيچده حاجت يوق . علم نامنه ترهات ، دين نامنه خرافه‌لرله هر دماغى اويوشديره‌رق مملكتى باشدن باشه برشوره‌زار جهالته دوندورنلرى بز ، اونوتمق ايسته‌سه‌ك بيله تاريخ و اخلاف لعنتله ياد ايده‌جكدر !

تاريخ اسلام وعثمانيده صنوف علميه‌نك اولكى فيض وعرفانلرينى مصور صحيفه‌لرله بوكونكى حالى مقايسه ايدن هرمتفكرك ، استقبالك خيال هول انكيزى قارشوسنده تيتره‌مه‌مسى ممكن دكلدر .

ملتك مصائبيله علاقه‌دار واوندن مسئول اولان صنوف متفكره آره‌سنده علميه صنفنك كنديلرينه توجيه ايديلن اتهاملردن بالفعل صيريلوب چيقمه‌لرى ايجاب ايدركن ساكت و لاقيد طريق سابقى تعقيب ايتمه‌لرينى كورمك اميدسزلكى آرتيران پك فجيع برحال اوليوردى .

بوسكوت ، منسوبين علميه‌نك ، مدارسك بوكونكى حالى الك ئه‌يى بر حال ، بوكونكى طرز تدريسى الك معقول ، الك طوغرى بر اصول ظننده بولندقلرى قناعتنى ويريوردى .

چونكه نقصانى بيلمه‌مك ، قصورى اعتراف ايتمه‌مك ، فائده‌سز شيلرله اوغراشلديغنى تصديقدن استنكاف ايتمك بوتون اميدلرى ييقه‌جق ، منتسبين علميه‌نك احتياجات عصريه‌يى تقدير ايده‌جك بر سويه‌ده اولمدقلرى ظننى توليد ايده‌جكدى .

سبيل الرشادك كچن هفته انتشار ايدن نسخه‌سنده مندرج كنج ، متفكر واحتياجات عصريه‌يى بحق مدرك بر قسم مدرسين كرامك امضالرينى حاوى بر مقاله ، بوتون بو ظن و قناعتلرى چوروتيور ، مأيوس قلبلره نوشين برنفخهٔ اميد صاچيور .

فى الحقيقه ، بايزيد درسعاملرندن منور بركتلهٔ علميه‌نك كوندرمش اولديغى (اعتراف واشهاد) عنوانلى بومقاله . هاى وهوى زمان آره‌سنده سونوب كيتمه‌سى جائز اوله‌ميه‌جق مهم براحتياج ملى‌يه متعلق بولنيوردى .

مدرس افنديلر بومقاله‌ده مسلكلرينك نه صورتله يابس وعقيم برحاله كلش اولديغنه دائر كوزه چارپان عواملله تماس ايتدكدن صوكره ديورلركه :

« بو اعتياد سائقه‌سيله‌دركه صوك عصرلرك بزه پك اليم صورتلرده كنديسنى احساس واقتضا ايتديرن احتياجات مبرمه و تجددات مهمه‌سندن علميه زمره‌سى حالا خبردار اولق ايسته‌ميور كبى طوريور وحيات حاضره‌نك شرائطنى استكمال ايله بولندقلرى مسلك جليله شايان برانقلاب علمى حصوله كتيره‌رك آتى ايچون استحقاق حيات ايتمكى قيامت كبى برفلاكت عدايديور . مسلك وملتك حياتنه سوء قصد ديمك اولان بوحال ، ملتزملرينك الك شدتلى

منورتده مسئوليتی موجب ایسه‌ده بر صنفك تكميل افرادينی بوحالده ظن ایتمك بیوك برحقسزلق ویا وقوفسزلق دیمك اوله‌جغندن بو ظندن ابنای جنسمزی اسیركه‌رز . »

وطنك احتیاجاتی ، وظیفه‌نك قدسیتی ، موقع اجتماعینك عهده‌لرینه‌تودیع ایتدیكی علوی فقط ، آغیرمسئولیتك ثقلتی ، استقبالك وخامتی ، حالك سلهٔ تهمتی ، ماضینك موروثات نكبتی بحق حس وتقدیرایده‌رك درخشان برجبههٔ نجیبه ایله اعتراف حقیقتدن چكینمه‌ین بومحترم سیمالری حرمتله سلاملارز .

مشاهیر ریاضیوندن بر ذات (مسئله‌یی آكلامق یاری حل ایتمك دیمكدر) سوزنی متصل تكرار ایدر طورپرمش . نه طوغری بر حقیقت ! بوكونكی سقوطك دهشتی ، تمثال عرفان اولمسی ایجاب ایدن مدرسه‌لرك حال اسف‌انكیزنی ، اكتساب علم وكمال آرزوی خدا پسندیله كویلرنی ، یوردلرنی ترك ایده‌رك بورالره قوشان معصوم ومغدور بیچاره‌لرك یوصونلی یووه‌لرده كوفلی خرافه‌لرله نصل اویوتولدقلرنی كورن ، هركون بوفجیع منظره‌لرك حساس بر تماشاكری وبلكه ـ ایسته‌میه‌رك ـ فعال برعاملی مقامنده‌بولنان زنده برروح ، دیندار بر وجدان ، منور بر دماغ تصور ایدیله‌مزكه ـ مدرس افندیلر كبی ـ صدای اشتكا و ایقاظی اعلا ایتمسون ؛ بو حقیقتلرك اعترافی لزومنی طویمسون ! كنج ومحترم مدرسلرك سودای فیض وترقی ایله تتره‌ین قلبلری ، شبهه‌یوق كه ؛ تشنیعات واتهاماته داها فضله تحمل ایده‌مزدی . اساساً تحمل كوسترمك ده بو حالی تحسین دیمك اوله‌جقدی . بوتون بو پاكلش ظنلری اساسندن ییقه‌رق ، زمانك ایجابات واحتیاجاتنه كوره مدارسك اصلاح وتنظیمنی ، درسلرك تنسیقنی ، مدرسلرك تفریقنی ، طلبه‌نك آتیاً ملته رهبر كمالات اوله بیله‌جك اساسات علمیه ایله مجهز اولمسنی ایسته‌مك قدر سلامت آتیه ایچون براعت استهلال اولورمی ؟ صوك عصرلرده ملتك فلاكت و جهالتندن مسئول اولانلر : (نه یاپه‌لم افندم ؛ ترقی نامنه آتیلمق ایسته‌نیلان هر خطوهٔ تجدد ، علمانك ممانعتنه اوغرایور ! ..) سوزلریله بارمسئولیتدن قورتیلمق ایسترلردی . بو سوزلر او قدر تعمم ایتمشدركه الآن آوروپالیلر صنوف علمیه‌یی بوتون معناسیله (نحن وجدنا آباءنا) طریقنه سالك بركتلهٔ تعصب ، هرنوع تجدد وترقی‌یه حائل برهیولای مخوف حالنده تصور ایدییورلر .

مدرس افندیلرك ؛ شوحقسز اتهاماتی رد ایده‌رك ؛ ساحهٔ ترقیده متین آدیملرله ایلریله‌مك عزمنده اولدقلرنی بتون جهانه قارشی اعلان ایدن اعتراف واشهاد مقاله‌لرنی ، معترض و بدبینلرك نظر انصافلرینه عرض ایدرز . برده مدرس افندیلرك شو اعترافلرنی اوقویه‌لم :

« ایشته بز ، ملتك سلامتی كندیلرینه رهنمای سعادت اولان بتون ارباب حمیتله برابر اعتراف واشهاد ایدییورزكه : بوكون یاشامق ایچون لازم اولان معلوماتی هرصنف كبی بزده بیلمیورز . دنیاده بقا بولمق ایچون آنجق علوم وفنزن ، صنایع وتجارت ، زراعت ، سیاست وعسكرلك كبی برچوق اشكالده وارلق كوسترمكله ممكن اولدیغی حالده بز حصه‌مزه دوشن موجودیت علمیه‌یی كوستره‌میورز . فقط او معلوماتی استحصال ایده‌رك بوموجودیتی كوسترمكی ایكییوزی متجاوز بولنان معاصرلرمزدن همان هیچ بری كیری قالمقسزین هیمز ایستیورز . اقرار ایدییورز كه : اوقویوب اوقوتدیغمز علملر هرنه‌نه كندیلرینه ویریلن امكلرله متناسب ثمره‌لر ویرمدیكی جهتله ملتك شو بحرانلی زمانلرنده مهم خدمتلرده بولنه‌میورز . »

قلبلری امیدسزلك و یأس كبی كمیریجی تأثرات آلتنده ئه‌زیلن وجدانلره شو اعتراف نه قدر نوشین بر رشاشهٔ امنیت صاچیور .

حصه‌لرینه دوشن موجودیت علمیه‌یی كوستره‌مه‌مكله معذب اولان بو دماغلر ؛ شبهه‌یوق كه ؛ علمیه‌نك اسباب انقراضی‌ده دوشونمشلر ، مدارسك احوال پر سفالتی حس ایتمشلر ، اصلاح وترقی چاره‌لرنی تحری ایلمشلردر . اوقویوب اوقوتدقلری علملرك فائده‌سزاولدیغنی آجی تجربه‌لرله تقدیر ایدن مدرس افندیلرك آرتق بو چیقمز یولی تعقیبدن واز كچه‌جكلری ، خدا پسند بر امل ، نجیب بر آرزو ایله یوردلرینك حار ونوشین اوبه‌لرنی ترك ایده‌رك مدارسه قوشان معصوم برسوری وطن اولادلرینك ؛ بوندن بویله علم نامنه وهمیات ودیدی‌قودیلرله هدر اولمه‌سنه رضا كوسترمیه‌جكلرنی امید ایدرز .

الیوم وظیفهٔ تدریس ایله مشغول اولان ایكی یوزی متجاوز مدرسین كرام ، اصول قدیمه‌نك عقامتنی ، عصر حاضرك احتیاجاتنی تقدیر ایتمشلرسه ـ كه بونده شبهه ایتمكه محل یوق ـ مسئله‌نك الك مهم والك كوج قسمی حل ایدلمش دیمكدر . بویله اولدیغی حالده الآن بو سقیم وكهنه اصولك تعقیبنه سبب نه ؟ بوكا ینه‌مدرس افندیلر جواب ویرییورلر :

« ئه‌وت ، اعتراف ایدییورزكه : تعقیبنه مجبورطوتولدیغمز قرون‌وسطی محصولی اصوللرله هیچ بو وقت مفسرین عظام ، فقهای كرام وسائر علمای اعلامك درجه‌لرینه یتیشه‌میه‌جكز ؛ فقط ، شورایه‌ده اشهاد ایدییورزكه : كندیمزكده ممنون اولمدیغمز بو حاللر سعیمزك نقصانندن ، استعدادمزك فقداننذن نشئت ایتمیوب ، هر درلو صلاحیتك فكر تجدد وروح تشبثدن آزاده عهده‌لره تفویض ایدلمسی یوزندن اللرمز باغلانه‌رق بسله‌دیكمز آمال ترقی واصلاحك هر وقت عقامته دوچار ایدلسندن ایلری كلمكده‌در . »

***

صلاحیتك هر درلوروح تشبثدن آزاده هر مدیده ، غیر متجانس ، اویوشوق دماغلره تفویض ایدلمسندن نه قدر شكایت ایدلسه بجادر .

ملت اسلامیه كرسی شهامتیله انهدامه یوزطوتمشكن باب مشیختده برروح فعالیت ، برنهضهٔ تجددوانتباه كوریله‌مامسی عاقبت بین وجدانلرده نه‌الیم بحرانلر ، نه‌خسران‌انكیز نومیدیلر تولید ایدییور .

وطنداش عنصرلره رهبراولان‌مقاملرك فعالیتیله ، ملت اسلامیه‌نك بدرقهٔ تعالیسی اولمسی ایجاب ایدن مقام عالینك لاقیدیسی كوز اوكنه كتیریلیرسه‌ایچین ایچین اشكابهٔ تأثردوكمه‌مك قابل‌اولورمی ؟ یارب ! عجبا بوزواللی ملت ، ساحهٔ ترقیده كندیلرینه فعال ، متشبث ، حقیقت اسلامیه وعلوم‌حاضره‌یه واقف احتیاجات‌عصریه‌یی‌مدرك بویوك‌دماغلی ذواتك رهبر اولدقلرنی كوره‌میه‌جكمیدر ؟

نه یاپه‌جغنی بیلن ، بیلدیكنی تطبیقه مقتدر اولان ، چالیشمه‌دن بیاغینلق كوسترمه‌ین ذواتك خارجده براقیلمسی عجبا مملكتك منافعیله قابل توفیقمیدر ؟ !

مدرس افندیلر کندیلرینه عائد برایشده صلاحیتدار طوتیلمه‌ملریده بوکا مماثل وبزه مخصوص اعجوبه‌لردندر .

فقط مسئولیتك بویوك برقسمنك صلاحیتدار مرجعه عائد اولمسی مدرس افندیلری تماماً قورتاریرمی ؟ مدرس افندیلر متحداً احتیاجات حاضره‌یه کوره برپروغرام ترتیب وایجاب ایدن کتابلری انتخاب ایده‌رك تدریساته باشلادیلرده روح تشبثدن آزاده صلاحیتدار مقاماتدن ممانعت می کوردیلر ؟

کرچه فردی تشبثلره دائر مطبوعات ستونلرنده بعض ملاحظاته تصادف ایدلدی . فقط بوتون مدرسین کرامك متحداً بو ایشی دوشوندکلرینه دائر مع التأسف هیچ برشیء ایشیدلمدی .

هرخصوصده ملته رهبر اولملری ایجاب ایدن مدرسین کرام ، عجبا نیچون ال برلکیله مدارسك اصلاحی اساسلرینی ، ودرس پروغراملرینی قرارلاشدیره‌رق اسباب موجبه‌لی برلایحه‌یه لفاً درس وکالتنه تقدیم وتطبیقنی طلب ایتمدیلر وایتمیورلر ؟!.

بر ملتك تکاملندن ، او ملته منسوب اولان هر فرد موقع اجتماعیسی نسبتنده مسئولدر .

کندی دماغلرینی — بیلمه‌یه‌رك — علم نامنه سنه‌لرجه وحیاتله اویوشمیانلردن بوکون آجی آجی شکایت ایدنلر ؛ وخامتی بیله‌رك ؛ عین یولی تعقیب ایدرلرسه نسل مستقبل حضورنده دها آغیر اتهاملرله محکوم اولمزلرمی ؟

کندیلرینه ودیعهٔ سبحانی اولان معصوم برکتله‌نك — ولوبالواسطه اولسون — معناً ، مادةً انقراض وفلاکتنه سبب اولمق خوفیله وجدان عذابلری چکن هیئت متفکره‌نك ؛ داها وقت کچمه‌مشکن ؛ متحداً احتیاجات عصریه ایله متوافق برپروغرام تنظیم ایده‌رك مرجع عائدینه تقدیم وتشبثلرندن مطبوعات واسطه‌سیله ملتی‌ده خبردار ایتملری ایجاب ایتمزمی ؟ آغیر اتهاملردن قورتلمق ایچون بوندن باشقه چاره وارمیدر ؟

م . شمس الدین

مکاتیب

ژاپونیا مخابر مخصوصمزدن :

ژاپونیا دارالفنون طلبه‌سندن عثمانلی دارالفنون طلبه‌سنه

مکتوب

برقاچ وقتدنبری وطن مقدسمزدن کلن جرائدی ژاپون آرقداشلرم افندیلره ترجمه ایدوب ممالك عثمانیه‌نك احوال حاضره‌سی حقنده حقیقی حوادث نشر ایتمه‌یه چالیشیورم . بوندن برقاچ وقت مقدمده درسعادت جرائدنده دارالفنون عثمانی‌نك خسته‌خانه حالنه افراغ اولوندیغنی ، طلبه افندیلرکده برقسم مهمنك میدان غزایه کیتدکلرینی اوقومشدم ؛ بونی‌ده حوادث صیره‌سنده سویله‌دیکم کبی بوندن برهفته قدر اقدم بومبایده منتشر انکلیزجه برغزته‌ده تلغراف حوادثی میاننده میدان حربه کیدن دارالفنون طلبه‌سی افندیلرندن برقسمنك میدان حربده شهید اولدقلرینی اوقویوب متأثر اوله‌رق ینه آرقداشلریمه نقل ایتمشدم .

طبعاً وطنپرور یاراداش کنج ژاپونیالی آرقداشلرم برقاچ وقتدنبری بنده‌کزدن عثمانلیلرك دلاورلکلرینه دائر خبرلر ایشیدوب تماماً برعثمانلی کبی میدان حرب خبرلرینی مراقله اوقومقده‌درلر . وطندن برموفقیت خبری کلدیکی زمان جمله‌سی بنی تبریکه شتاب ایدییور ؛ کذلك اسفانکیز برخبر کلسه ینه بنم کبی اونلری متأسف ایدییور . خصوصاً دارالفنون طلبه‌سندن برقسم مهمنك میدان غزاده شهادتی آنلری جداً مکدر ایتمشدی . عثمانلیلرك برموفقیتی مکتبمزده عادتا برعید اولیور .

بویله حسیاتله مشحون آرقداشلریمی بوندن برقاچ کون مقدم میدان حربه کوکللی اولارق کیتمه‌یه دعوت ایتدم . بتمام برابر کیتمه‌یه قدر راضی اولدیلر ؛ لکن او اثناده صلح خبرلرینك شیوعی بزی یولمزدن آلیقویدی . لکن بو اصیل افندیلر وطن مقدسمزه اولان محبتلرینی اظهار خصوصنده باشقه یوللره توسل ایتدیلر :

مکتبمزك امور اداره‌سنی درعهده ایتمش طلبه میاننده بیوك برشرفی حائز ومکتبك شوراسی مقامنده اولان ینه طلبه آره‌سنده منتخب « یوزبرلر » نام یوز بر اعضادن مرکب جمعیتمزه بر استدعا تقدیم ایتدیلر وعثمانلی دارالفنونك وطنلرینی حمایه یولنده میدان غزایه آتیلمه‌لرینی تبریك و شهداسنی تعزیه ایچون برمیتینغ یاپمغه ومیتینغك مقرراتنی یا تلغراف ویا یاپوسته استانبول دارالفنوننه تبلیغ ایتمه‌یه قرار ویردیلر .

تبلیغلری جمعیتمزده ممنونیتله قبول اولوندی ، مکتبك هراون بش کونده بردفعه انعقاد ایدن عمومی میتینغنده یوزبرلر جمعیتی بونی عمومه عرض ایتدی ؛ آلقشلرله قارشیلادیلر .

غایت محبت وصمیمیتله بر قاچ افندی ایراد نطق ایتدی ، نهایت بر قومیسیون انتخابی ایله وصیده دارالفنونی نامنه درسعادت دارالفنوننه زیرده معروض مکتوبی تقدیمه قرار ویردیلر .

میتینغك نهایتنده بنده‌مساعده آلوب : بتون آوروپا شوصوك محاربه‌ده عثمانلیلره قارشی سهام بلا یاغدیردیغی حالده محترم ژاپونلر وخصوصاً وصیده دارالفنونی طرفندن وطنمه قارشی بویله برصمیمیت ابرازی بنم ایچون اك بیوك مسرت اولدیغنی عرض ، وبوراده بولوندیغم مدتجه ، دولت علیه‌یه قارشی بونوع تظاهراته تصادف ایتدکجه کندیمی وطنمده کبی حس ایدر اولدیغمی بیان ایتدم . خصوصاً لابس بولوندیغم برمزی فس عثمانلیلق علامتی اولارق تلقی اولوندیغندن آرقداشلرم فسمی آلوب یوقاری قالدیره‌رق آنی تقدیس ایله ژاپون ملی مارشنی ترنم ایده‌رك طاغیلدیلر .

ایکی کون اقدم یوزبرلر جمعیتی اداره‌سندن، قومیسیونك ترتیب ایتدیکی وجمله اعضالرك یوزبر امضاسی ایله تزیین اولونمش مکتوبی آلدم ، اوقودم ؛ بردها بر ده اوقودم . مسرتمدن کوزلرمدن دامله دامله یاشلر آقیوردی . همان قوپیه‌سنی آلوب تقدیمه شتاب ایتدم . امینم که بنم کبی بوتون مسلمان وطنداشلر ودینداشلرمده مسرور اوله‌جقلردر . ایشته مکتوبك عیناً ترجمه‌سی :

⁂

«عزیز استانبول دارالفنونی طلبه‌سی آرقداشلریمز !

«١٩١٢ سنه‌سی دخی ١٩١١ سنه‌سنك منتهاسی کبی دولت علیه ایچون ینه محاربه ایله نهایت بولیور . وطنکزك طوپراغی ینه طولو کبی قورشونلر ، سیل کبی قانلرله ... ولایدر . متفق بالقان اردولرینك ظلمی عالمه یتیشدیکه ... یور .

«وطنپرورانه بعض تلغراف اداره‌لرینك کتیردیکی خبرلرك نه‌مقصدله نشر اولوندیغنی آکلادق . چونکه حقیقت مستور قالماز .

«عصرلردنبری دلاورانه محاربه ایدن سز عثمانلیلرك یالکز بوکون

مغلوبيته دوچار اوله جقرینه وخصوصاً آرالرنده دارالفنونلی آرقداشلریمز كبی عالی برملتك طبقات منوره سنه عائد افرادك بولنديغی بر اردونك انهزامه اوغرایه جغنه بزی كيمسه اقناع ایده مز.

«حوادث صحیحه دن اوله رق وطنداشلریكزدن وصیده دارالفنونی رحله لرنده بزمله برابر بولنان احمد منير ابراهيم افنديدن آلديغمز خبرلردن دارالفنونكزك وطنكزی حمایه یولنده قانی فدا ایدن عثمانليلر ايچون خسته خانه یه افراغ اولونديغنی ، سزك ايسه ميدان حربه قوشديغكزی آكلامشدق.

«بو فداكارانه حركاتكز سزك «مقدس وطن» كلمه سنی نه قدر عميق معنالری ايله درك ايتديككزی بزه اثبات ايتدی ، طوپراغی قانله يورلمش وطنمز «ياماتو» [١] نك اوغللری اولان بزلر دخی سزك وطنپرورلككزه عاشقز ؛ قهرمان عثمانلی اردوسنك قهرمان اوغللری ، هرنوع تبريكه شايانسكز.

«مع التأسف بو صوك كونلرده كلن بعض خبرلر ، عثمانلی دارالفنون طلبه سندن ميدان حربه كيدنلردن برقسمنك اوراده شهيد دوشديكنی اشعار ايديوردی. جناب حق آنلرك روحنی شاد ايتسون. مع مافيه بوندن سزك متأثر اولمایه جغكزه امينز ، زيرا سز وطن مقدسكزی حمایه ايچون هر آديمده يوزلرجه شهدانی ايبركه من برملتك اوغللری - سكز. زيرا اعصابكزده كی اصيل قان ينه اويلونه قهرمانی آسيالی عثمان پاشا قانيدر !

«ای دارالفنون اردوسی ، وطنی حربده حمایه ، صلحده نور عرفان ايله تنوير ايتمك كبی ايكی بيوك شرفی حائزسكز. سزه محبتمزی ، صميمی احتراممزی اظهار ايله ، سزی جهادكزده تبريك ايله افتخار ايلرز.

جهاد ايديكز ! جهاد ايديكز ! چونكه سايه كزده بيوك بر ملت مسعود اولاجق ؛ طاغلری ، طاشلری تقدير اوله مز كوزل وطنكز مسعود اولاجق ؛ سزده كسب حريت ايده جكسكز. اسارت باشقه لرينه ياقيشير !

«جهاد ايديكز ! جهاد ايديكز ! نامكزی سرحدلركزده آلتونلرله يازوب دشمنه قارشو قويسونلر. جمله مز قلباً سزكله برابرز.

« مجاهدلرك حامیسی جناب حق در ، جهاد ايديكز !

« صميمی محبت واحتراملريمزی تقديم ايدرز قرداشلر !

وصيده دارالفنونلی نامنه «بوزبرلر»

* *

شو صميمی مكتوبی يوز بر امضا تزيين ايديور. بتون اجانب بزی سهام بلاسی ايله أزركن يالكز ژاپونيادن بويله محبت آور بر مكتوبك غازی ومجاهدلريمزه ويره جكی قوت وروحی دوشوندكچه مسرتلره غرق اولييورم.

توكيو

احمد منير

[١] ژاپونيانك قديم واصيل اسميدر.

عيناً :

سبيل الرشاد مجموعۀ اسلاميه سنه

افندم ،

سبيل الرشاد مجموعۀ اسلاميه سنك ٥١ نجی نسخه سنده كی « اعتراف » سرلوحه لی فقره يه نظر دقتكزی جلب ايدرم : تصوير افكارده نشر اولنان « شيمديكی فرانسه » عنوانلی مقاله مك بعض پارچه لرينی ، - وقتيله سبيل الرشادی تعصبله اتهام ايدركن شيمدی بوندن پشيمان اولمش ، غرب مدنيتنك چيركينلكلرينی كورمكه باشلامش بر آدمك سوزی كبی - نقل ايديورسكز !

اولا ، حقايق دينيه يی نشره سعی ايتمكده اولدوغنی كورديكم يكانه مسلمان مجموعه سی سبيل الرشادی تقدير ايدنلردنم ،

ثانياً ، نه سبيل الرشاده تعصب اسناد ايتديكمه دلالت ايدر ، نه ده غرب مدنيتنی مطلق صورتده تقليد طرفداری اولدوغمی كوسترر هيچ بر نشرياتده بولونمادم. بن يالكز « توركيا » نك دكل ، باشدن باشه شرقك برخصوصيتی اولدوغنه ، بناءً عليه مدنيتی كندی شخصيت معنويه سنه كوره تمثيل ايتمسی ضروری بولندوغنه ده قائلم. زمان مساعد اولورده ، بالخاصه مملكتم حقنده كی افكارمی طوپلو بر صورتده كوستربلكه موفق اولورسه م بنده كی طرز تلقی داها زياده كسب وضوح ايدر. بحث ايتديكم فقره ده كی تلميحك ايلك نسخه ده تصحيح بيورلمسی رجاسيله تقديم سلام واحترام ايلرم افندم.

هاشم ناهيد

سبيل الرشاد. — اوسوزلرمزله برشخصيت معينه قصد اولونمامشدر. مملكتك منفعت ومضرتنی بك كوزل تقدير ايدن كنج محررلرمزله بزمده افتخار ايده جكمز طبيعيدر.

تلغراف :

سبيل الرشاد جريدۀ اسلاميه سنه

قنيطره ، ١٧ شباط - شام وجوهندن بعضيلری التماسيله اوچيوزيكرمی بشده شام تدقيق قوميسيونی طرفندن قنيطره مفتيلكنه تعيين ايديلن ٣٠٣ تولدلی قنيطره لی بدرالدين افندی بوكونه قدر هيچ برمدرسه ده تحصيلی ، اجازتی اولمديغی كبی خصوصی تحصيلی ده يوقدر. حتی بركوی امامی كبی برجمعه نمازينی قيلديرمغه ، عربی العباره برسطری طوغری اوقومغه اقتداری اولمديغی بتون ولايتجه معلوم وضرب مثل حكمنه كچمشدر. بويله اجهل ناسك ديناً ، سياسةً اهميتی دركار اولان قضا مقام فتوای مسلمينی اشغال ايتديرلمسی طوغريسی استنادكاه ديانتمزی اساسندن هدم ايتمك ديمك اولديغندن وذاتاً بوكون چكديكمز جاهلر هپ ديانته عدم اعتنادن ايلرو كلديكندن ، بو حالك دوامنی قطعياً قبول ايده ميز. عرض وبياندن مستغنی اولديغی اوزره مقام فتوی ، مرجع امور ديانتدر ، مأكل جهلای زمان دكلدر. هيچ بر زمان امور دينيه مزك اياقده قالديغنی كورمكه اعصابمزك تحملی اولمديغندن لطفاً مفتيلرك اصول وتعامل قديمی دائره سنده اشراف وعلمای محليه نك انتخابيله تعيين ايدلمسنه دائر مجلس وكلا قراريله تعميم وسوريه ولايتنه جواباً داخليه نظارتندن تبليغ بيوريلان ٢٧ تشرين اول ٣٢٦ و ٧٠٧ نومرولی امرنامه موجبنجه امثالی مثللو قضامز مفتيلكنه علمادن ، مرشد كاملدن برينك انتخابيله تعيين ايتديرلمسی اسبابنك استكماليله امور دينيه مزك اياق آلتندن قورتارلمسنی بز عموم قضا اهاليسی استرحام وطلب ايلرز فرمان.

وجوهدن بلديه رئيسی حاجی سليمان ، وجوهدن : سليمان ، عمر فوزی ، جمال الدين ، عبدالمجيد ، حاجی حسن ، احمد حمدی ، يعقوب ، ارسلان عثمان ، عين زيوانلی حاجی يعقوب ، مرزره احمد محمد ، محمد اسلام ، حاجی اسماعيل ، حسن ، حاجی صالح ، سعيد ، منصوره دن ذكريا ، عبدالقادر ، ادريس.

سبيل الرشاد جريدۀ اسلاميه سی اداره سنه

قنيطره ، ١٨ شباط - قنيطره مفتيسی حقنده صدارته ، مشيخته ،

داخلیه‌یه برصورتی‌ده اداره‌کزه یازدیغمز مضبطهٔ تلغرافیه‌منك علی‌الامضا عینا جریده‌کزه درجنی حمیت دینیه‌کزدن رجا ایلرز .

عبدالمجید یعقوب عمرفوزی

سبیل الرشاد . — مسئله‌نك اهمیتی درکاردر . مفتیلرك ، وظائف رسمیه‌دن باشقه عینی زمانده بوزواللی ملتك امین ودرایتلی رهبرلری اولمسی ایجاب ایدر . مرجعنك شوشکایتی کمال همیتله نظردقته آله‌رق اجرای تحقیقاتده بولونه‌جغنی امید ایدرز .

مطبوعات

بالقان مظالمی مسئله‌سی

انکلتره پارلمنتوسنده

بالقانلرده اجرا قلنان وحشت و مظالم کرك لوردلر قاره‌سنده و کرك عوام قاره‌سنده دور و دراز موضوع بحث اولمش بو بابده وقوع بولان واستیضاحلره حکومت نامنه ایضاحات ویرلشدر . بواستیضاح وایضاحاتدن شایان دقت بعض فقره‌لرك نقلی موافق کورلشدر .

لورد لامینغتونك افاده‌سندن : — ... ترکیایه هیچ‌ده طرفدار اولمیان غزته‌لردن بری برچوق محللرده هیچ کیمسه‌نك برحیات براقلمدیغی روایتلرینك منابع مختلفه‌دن تأیید اولندیغی یازمشدر . درسعادت خسته‌خانه‌لرندن برنده ایفای خدمت ایدن برقادین شویله یازییور :

حوالیٔ داخلیه‌ده اجراقلنان غصب وغارت ، شناعت وجنایتلره دائر اولان تویلری اورپرتیجی حکایات هپ صحیحدر . برعائله اعضاسندن بر قاچ کشی فراره موفق ایدلدیکی حالده دیکرلری روملرك وبلغارلرك نجهٔ ظلمنه قربان دوشمشلردر . متفقلر طرفندن کندی دینداشلری نامنه اجراقلندیغی ادعا اولنان بومحاربه ضبط اراضی واراضیده ساکن اولانلرك امحای وجودی مقصدیله اجرا اولندیغی صورت جریان حربدن آکلاشلمشدر . بناءً علیه حقیقت حالك معلوم اولمسی ایچون حکومت طرفندن قونسلوس راپورلرینك نشر ایدلمسی آرزو اولنور . بن بو وقایع وحشتکارانه‌نك هندستانده‌کی اسلاملر اوزرینه اجرا ایده‌جکی تأثیری نظردقته آله‌رق مسئله‌یی موضوع بحث ایدییورم . تأسف ایدرم‌که بزم رجال حکومتمز طرفندن شو قره کونلرنده ترکیایه قارشی هیچ برحسن توجه اظهار ایدلمه‌مشدر .

حکومت نامنه جواب ویرن ویقونت مورلی‌نك افاده‌سندن : — ... مشهوداته مستند اولمیان روایت تحقیقاته لایق اوله بیلور ایسه‌ده محترم لوردك بو بابده شدتله بیان افکار ایتمسی طرزنده‌کی حرکتنی معذور کوستره‌من .

مظالم مسئله‌سنده هندستان اهالیٔ اسلامیه‌سنك انکلتره‌یه قیدسزلق اسناد ایتدکلری ماده‌سنه کلنجه انکلتره حکومتی هندستان اهالیٔ اسلامیه‌سنك طرابلس محاربه‌سنی ، فاس ایشلرینی و بالقان محاربه‌سنی کندی دینداشلرینه تعلق جهتیله پك بیوك بر دقت ومراقی واهمیت مخصوصه ایله تعقیب ایتمکده اولدقلرینی پك اعلا بیلور وبوندن طولایی بالطبع هیچ بر شکایتده بولنه‌ماز .

لورد قرومرك افاده‌سندن : — حربك نتیجه‌سی هرنه اولورسه اولسون قورقارم‌که ماکدونیا مسئله‌سی حل اولنمیوب دائما بزی اشغال ایده‌جکدر . ادارهٔ عثمانیه‌یه نهایت ویریلن یرلرده بوقتل عاملرك‌ده نهایت بولمش اوله‌جغی امید اولنیور ایدی . فقط حال برعکس اولمشدر . ترقی وانسانیت دعواسی خرستیانلق دعواسیله برطوتق ایستینلرك امیدلری ؛ بتون بوشه چیقمشدر . بن بومسئله‌ده انکلتره حکومتنی قیدسزلقله اتهام ایتمك ایسته‌مم ، لکن مملکتمزك بعض صنفلری آره‌سنده خرستیانلرك اسلاملر طرفندن قتل عام ایدلدیکی موضوع بحث اولدیغی زمان صوك درجه آثار انفعال ابراز اولندیغی حالده خرستیانلرك اسلاملری قتل عام ایتدکلری سویلندیکی زمان صوك درجه قیدسزلق اظهار اولندیغی بیاندن ضبط نفس ایده‌مم .

لورد نیوتونك افاده‌سندن : — « ۱۸۷۸ سنه‌سنده اسلام مهاجرلرینك دوچار اولدیغی معاملاته شیمدیکیلرك‌ده دوچار اوله‌لرینه مساعده ایتمك دول متمدنه ایچون خیانت ، عار وخجالت ، شین وانکه تشکیل ایدر . »

شئون

دارالخلافه :

قهوه‌خانه‌لرده لعبیاتك منعی تشبثی . — مصائب حربیه‌دن بوتون عثمانلیلرك متأثر ومتألم بولوندقلری صیره‌ده اهالیدن بعضیلرینك قهوه‌خانه‌لرده لعبیات ایله اشتغال ایتمکده اولدقلرندن وبوحالك آداب دینیه وتربیهٔ ملیه‌مزه مخالف وبین‌الناس سوء تأثیری موجب اوله‌جغی درکار بولونمش اولدیغندن بالبحث منعی اسبابنه همان تشبث ایدلمسی لزومی مقام مشیخت علیادن داخلیه نظارتنه اشعار قلنمشدر .

عراق :

نفاقده توقی . — عراقدن بیروتده‌چیقان « الحقیقه » غزته‌سنه‌یازلدیغنه کوره بالقان محاربه‌سنده مسلمانلرك نه‌کبی حاللره کرفتار اولدیغنی کورن ابن‌الرشید ایله ابن‌السعود آرتق بوندن صوکره اتحاد واتفاقه لزوم کوره‌رك هرایکی طرفه عائد قبائلك نزدینه نصائح اتفاقجویانه‌ده بولنمق اوزره متعدد هیئتلر کوندرمشلردر .

مصر :

میسیونرلر افساداتی . — صوك کلن مصر غزته‌لرنده اوقوندیغنه‌کوره میسیونرلر مصرده ، اهالیٔ اسلامیه‌نك غلیاننی موجب اوله‌جق صورتده نشریاتده بولنمغه ، روباغاندالر یاپمغه باشلامشلردر . بوحال ، مصر اسلام معتبراننجه کمال اهمیتله نظر دقته آلنمش ومرجعنك‌ده نظردقتنی جلب ایتمك اوزره لازم کلن وسائط وتدابیره مراجعت اولنمشدر .

روسیه :

عثمانلی مجروحینه ، اعانه قومیسیوننه عدم مساعده . — شمالی روسیه ولایاتندن اولان اورنبورغ تاجرلرندن برهیئت ، روسیه داخلیه نظارتنه مراجعت ایده‌رك عثمانلی غزات مجروحینی ایچون بین‌الاهالی اعانه درجنه مساعده اولنماسنی طلب واسترحام ایله‌مشلردر . داخلیه نظارتی بومراجعتدن انجق برآی صکره ویردیکی جوابده : روسیه داخلنده‌کی عثمانلی قونسولا تولرینك ، عثمانلی هلال احمری نامنه اعانه درج ایله‌ملرینه مساغ بولندیغندن دینداشلرینه معاونت ایتمك ایسته‌ینلرك اعانه‌لرینی قونسولاتولره تودیع ایده‌بیله‌جکلرینی ، آیریجه اعانه قومیسیونلری تشکیلاتنه لزوم اولمدیغنی بیان ایتمشدر . روسیه‌نك اسلاملرله مسکون ولایات ممالکنك قسم اعظمی ایله اورنبورغده عثمانلی قونسولوسخانه‌سی بولنمادیغی نظر اعتباره آلنیرسه شو جوابك نازکانه برردن باشقه‌برشی اولمادیغی تظاهر ایدر . ذاتاً روسیه دوستمزدن باشقه شی بکلنمزدی .

صرأ تعطیل . — روس دوماسی ایکی سنه اول ، بوتون روسیه مسلمانلرینك پروتستولرینه رغماً بازار کونلری ، بلا تفریق دین ومذهب عموم روسیه‌لیلرك دکانلری قپامق مجبوریتنده بولندقلرینه دائر برقانون نشر ایتمش ایدی . روسیه مسلمانلری ، اوزماندن بری هروسیله‌دن بالاستفاده قانون مذکوری بالفعل‌ده پروتستو ایتمکدن خالی قالمیورلر . بوجمله‌دن اولارق قزان مسلمانلری کچنلرده بازار کونی دکانلری ممنوعیت قانونیه‌یه رغماً ، آچمشلردر . بونك اوزرینه قزان ضابطه‌سی بومسلمانلر علیهنده بر راپور تنظیم ایله‌مشدر . قفقاسیه‌ده منتشر تورکجه رفقامزده مطالعه اولندیغنه کوره دکانلرینی بازار کونلری ، خلاف قانون اولارق قپامامقده اصرار ایدن مسلمانلر تحت محاکمه‌یه النه‌جقلردر .

وثائق تاريخيه

تقليب حكومت تصورات وتشبثاتى

مقنده نشر اولونان بياناتهٔ رسميه

اك تهلكه‌لى زمانلرينى كچيرمكده اولان وطنك سلامت آتيه‌سى ، ناموس ملى محافظه ايچون صوك حده قدر صرف مساعى‌يى اس مقصد اتخاذ ايتمش اولان حكومته بتون اولاد مملكتك مظاهرت ايتسنه متوقف اولديغى حقيقتى فداكار وحميتپرور ابناى وطن عندنده تصديق ايديله‌رك هركسك بو مسلك مستقيمه سالك اولديغى برصره‌ده سلامت حقيقيهٔ وطنى ادراك وتفريقدن عاجز برقاچ شخصك ال آلتندن بعض كونه تصورات وتشبثات شورشكارى‌يه توسل ايلمكده بولونديغى بش اون كوندنبرى حكومتجه استخبار اولنمقده ايدى . تعقيبات وتفحصات مخصوصه نتيجه‌سنده حكومت ، تشبثات مذكوره‌يى ظاهره اخراج ايتمش ومتشبثلرينى بالتعيين اكثريسنى دردست ايلمش اولديغندن ماهيت وقعه بروجه آتى انظار عموميه‌يه وضع اولنور :

تحقيقاتك ويرديكى قناعته نظراً پرنس صباح‌الدين بك افندى حضرتلرينك كاتب خصوصيلكنى ايفا ايتمكده بولنديغى خبر ويريلن لطفى بك نام ذات مشاراليهك ساحلخانه‌سنده‌كى يازيخانه‌سنده ارضروملى صدق ، موش اشرافندن برذاتك مخدومى اولان سعيد ، آقسرايده خورخورده ساكن حسن نامنده‌كى ذوات ايله اسملرى آكلاشيله‌ميان ديگر برقاچ ذواتدن مركب تشكيل ايلديكى هيئت فعاله ايله حكومت حاضره‌يى دويرمك ايچون بعض كونه تشبثات اختلاليه‌ده بولونمنى تصور ايدرلر . عقد ايلدكلرى مجالس استشاره‌دن برنده مملكتى قورتارمق ايچون حكومتى عدم مركزيت فكرنده بولنان برقابينه‌يه توديع ايتمكدن باشقه چاره اولمديغى وشايد بويله برقابينه تشكيل ايديله‌جك اولورسه معاذاﷲ تعالى ادرنه سقوط ايتمش اولسه بيله ادرنه وجوارى برمنطقهٔ بى‌طرف عد اولنمق اوزره عقد صلح ايدلك وحكومت عثمانيه‌يه اللى ميليون ليرا اقراض اولنمق واوتوز سنه مدتله امور داخليهٔ مملكته دول معظمه طرفندن مداخله ايدلمه‌مك كيفيتلرينك تأمين اولنديغى وبناءً عليه منافع مملكته اوفق اولان بوسياستى تعقيب ايچون همان حكومت حاضره‌يى دويرمك اسلم مسالك اولديغى حاضرونه قارشى لطفى بك طرفندن درميان ايديلير ، بومقصده وصول ايچون باب عالى جوارنده بيوك براجتماع عقدى وقابينه‌نك مسلك سياسيسنك علناً تقبيحى واورادن‌ده برجم غفير ايله سراى همايونه عزيمت ايديله‌رك قابينه‌نك عزليله ديوان عالى‌يه سوق وعدم مركزيت ادارى مسلك سياسيسنى اختيار ايتمش برقابينه‌نك موقع اقتداره كتيرلمسى خصوصلرينك ذات حضرت پادشاهيدن طلب اولنمسى وبوصره‌ده بالعموم اركان حكومتله نه‌قدر رفقاى مسلك ومساعيسى موجودسه كافه‌سنك توقيفله اولدن احضار ايديله‌جك بر واپوره اركابلرى خصوصلرى تقرر ايتديريلير . يوم اختلالده توزيع ايدلك اوزره «عثمانلى ملته واردوسنه خطاب» عنوانلى بربياننامه‌نك تحرير وطبع وفرصت بولندقجه شيمديدن نشرى كيفيتلرى‌ده جملهٔ مقرراته ادخال ايديلير . حاضروندن موشلى سعيد بك ايله حسن افنديك حين دردستلرنده جيبلرنده واقامتكاهلرنده ظهور ايدن وباب عالى وجوارينى كوسترن قروكى موى اليهمانك نمايش اختلالكارى ترتيباتنك تفرعاتنى قرارلشديرمغه مأمور اولدقلرينى ارائه ايتمكده‌در . ينه حاضروندن اولوب موقوف بولنان ارضروم حريت وائتلاف قلوبى اعضاسندن اولان صدق افندى ايله قيصه‌رق بويلى ، طيقنازجه ، متناسب الاندام ، قيرپيق ، صارى بيقلى ، كوزل فرانسزجه تكلم ايدر كبار طورلى واليوم غير موقوف بولنان برذات‌دخى بياننامه‌لرك طبعى ايله اشتغال ايدرلر . بياننامه‌لر بك‌اوغلنده تونلك اوست باشنده ساكن واساساً يونان تبعه‌سندن موسيو فانتازينك متصرف اولديغى آناطولى مطبعه‌سنده طبع ايتديريلير . بياننامه‌نك طبعى جمعه كونى اقشامى ختام بولور واوكون اقشامه قدر مطبعه‌ده بولنان صدق افندى قورى چشمه‌ده پرنس حضرتلرينك ساحلخانه‌لرينه كيج وقت عزيمت ايدر بياننامه‌لرك طبعندن اوصره‌ده خبردار اولان حكومت جمعه ايرتسى كونى صورت خفيه‌ده مطبعه‌لرجه تدقيقاته توسل ايتمش اولديغندن بو تدقيقاتدن قوشقولانان مطبعه صاحبى بازار ايرتسى كونى على الصباح نسخ مطبوعه‌نك قسم كليسنى بك‌اوغلنده مارطى آپارتماننده‌كى اقامتكاهنه نقل ايدر . صدق افنديك رفقاسندن اولوب بازارايرتسى كونى حركتى مصمم بولنان ارضروم ژاندارمه ملازملكندن متقاعد مصطفى وصفى افندى‌يه‌ده موى اليه صدق افندى طرفندن سكز يوز قدر بياننامه مطبعه‌ده تسليم اولنور . ايشته حكومت مصطفى وصفى افندى يدنده‌كى بياننامه‌لرى الده ايتمك وموى اليه مصطفى افنديك حكومته براى خدمت وقوع بولان اعترافاتى ديكلمك سايه‌سنده تشبثات اختلاليه‌يى ظاهره چيقارمش وبازار ايرتسى كونى آقشامى يعنى صالى كيجه‌سى تشبثك اك فعال اعضاسندن اولديغى آكلاشيلان وحتى عندالايجاب صدراعظم پاشا حضرتلرى ودها سائر بعض ذوات عليهنده استعمال ايدلك اوزره ايران اختلالجيلرندن برينه بومبا ارسپارش ايتمك تشبثنده بولنان صدق افندى مرقوم ايران اختلالجيسى محمد على ايله برابر توقيف وموشلى سعيد وخورخورلى حسن بكلرى‌دخى الده ايتمشدر . بالاده بيان اولنان مطبعه‌ده ليلهٔ مذكوره‌ده اجرا قلنان تحرياتده بياننامه‌نك صدق افنديك خط دستيله مصحح پرووالرى وبرقاچ نسخه بياننامه الده ايدلمش واعلان حربدن برى مذكور مطبعه‌نك مواضعةً متصرفى اولديغى ادعا ايدن وفقط نظر قانونده مطبعه‌نك صاحب حقيقيسى بولنان تبعهٔ عثمانيه‌دن نيقولا لئوديدى ومطبعه‌ده طبع اولنان بياننامه‌لرى بيله‌رك موسيو فانتازينك خانه‌سنه نقل ايدن مطبعه حمالى سعيد دخى دردست اولونمشدر . مع التأسف اصل مطبعه‌نك صاحبى بولنان مرقوم فانتازى اختفايه موفق اولديغندن توقيف اولونه‌مامشدر . الده ايديلن دلائل ماديه‌يه قارشى موقوفين اعتراف جرمدن بشقه برچاره بوله‌مامشلر ويالكز سعيد وحسن بكلر تصورات اختلاليه‌ده صدق افنديك دخى مشترك اولديغى ولطفى بكك يازيخانه‌سنده‌كى مجالس مشورته داخل بولونديغى اعتراف ايلديكى حالده بياننامه‌نك طبعندن خبردار اولمادقلرينى ادعا ايلمشلر ، صدق افندى ايسه بياننامه‌لرى طبع ايتديرديكنى اعتراف ايلمكله برابر تصورات اختلاليه‌يه اشتراكنى وبومبا سپارشى كيفيتنى بالكليه انكار ايلمشدر . موى اليه صدق افنديك حافظ سامى افندى نامنده‌كى ذاتدن اتحاد وترقى جمعيتنه منسوب ذواتدن ايلرى كلنلرينك اساميسنى حاوى بر دفتر طلب ايلديكى مصطفى وصفى افندى طرفندن اخبار ايدلديكى واوچ سنه مقدم جمعيت خفيه مسئله‌سندن طولايى محكوم اولوب كچن جلوس همايونده عفو عالى‌يه مظهر اولان موى اليه حافظ سامى افندى كنديسندن بويله بردفترك طلب اولونديغى ادعا ايتديكى حالده صدق افندى بونى‌دخى كلياً انكار وحتى حافظ سامى افندى‌يى طانيمديغنى ادعا ايلمشدر . لطفى بكك بوتشبثات اختلاليه‌يه رئيس اولديغى بو درجه وضوح ايله ميدانه چيقاران بودلائل موى اليهى توقيف ايچون اقامتكاه دائميسى بولنان پرنس حضرتلرينك ساحلخانه‌لرنده تحريات اجراسنه حكومتى مجبور ايتمش وشباطك اون دردنجى پنجشنبه كونى تعريفات قانونيه‌سى داخلنده تحريات اجرا قلنمشدر . بالاده‌كى ايضاحاته نظراً اليوم متشبثلردن ارضروملى صدق ، مفتى سعيد ، خورخورلى حسن ، مطبعه صاحبى لئوديدى افنديلرله مطبعه حمالى سعيد و بومبا اعمالى مذاكراته كيريشمش اولان ايرانلى محمد على موقوف اولوب شخصى معلوم اولان لطفى بكله اسملرى وهويتلرى آكلاشيله‌ميان ديگر برقاچى حال فرارده‌درلر . موقوفين حقلرنده‌كى اوراق تحقيقيه ايله معاً بوكون ديوان حربه توديع ايديله‌جكلر وكمال سرعتله محاكمه‌لرى بالاجرا حقلرنده حكم قانون ايفا اولنه‌جقدر . غرضكارانه قيل وقاللره وبى‌وقوفانه مبالغه‌لره محل قالمامق اوزره بتون تفصيلاتيله انظار عموميه‌يه عرض اولنان ماهيت وقعه‌نك برفكر سقيم اطرافنده طوپلانمش اوچ بش كشى‌نك بى‌مغزانه دينه بيله‌جك تشبثاتندن باشقه برشى اولماديغى پوليس مديريت عموميه‌سندن توديع اولنان فذلكهٔ تحقيقيه‌نك تدقيقندن آكلاشيلديغى بيان اولنور ،

۱۷ شباط ۳۲۸

۲ — ۹ نجى جلدك صوكى

مطبعهٔ احمد احسان وشركاسى — مدير مسئول : اشرف اديب

سبیل الرشادك ۲ - ۹ جلدینك فهرستی

ا

صحیفه

ابن الهیثم ٤٣٢،٤١١
آت بازاری عثمان فضلیٔ الهی ٢٩
اجنبیلر بزه درس حیات وریبور ٠٥٧
احد محاربه‌سی ٢٢٩
احکام قرآنیه‌نك ایفاسی ایچون علما دعوتنامهٔ رسمی بکله‌یور ٢٠٠
اخلاق اسلامیه‌نك اساسلری ٢٧٨،٢٩٥،٣١٠
٤٣٩،٤٢١،٤٠٩،٠٠٠،٣٧٩،٣٥٨،٣٤٤،٣٢٧
استوتغارتده عثمانلی مدافعی ٢٧٣
اخوت اسلامیه ٣٩٤
ادرنه قوماندانتك مهم برتلغرافی ٣٧٢
ادرنه‌نك بلغارلره تسلیمی حقنده دول معظمه نوطه‌سی ٣٥٥
اردویه خطاب ٣٨٣
اسراف ایتمیکز - اسلام اعتدال دینیدر ٤١
اسلام اوروپادن چکیلیرکن ٣٤٠
اسلامده فن وفلسفه ٢٢،١٨٧،٣٢٩،٣٤٩،٣٨١
٤٠٠،٤٤٠
اسلام دیارنده اجنبی مکتبلرینك تأثیرات مفسدتکارانه‌سی ٢٨٨
اسلامك ماضیسی وحالی ٣٩٠
اسلامك بوکونکی حال وموقعی ٣٥٤
اسلامك قاره کونلری ٣٢٤
اسلامك مصاب اولدیغی فلاکتلر حقنده حسبحال ٢٣٢
اسلاملر دار آغاجلرنده ٢٢١
اسلاملر وحرب ١٩٣
آسیا تهلکه‌ده ٤٣٦
اصلاح عرق ١٨٨
اعتراف واشهاد ٤٢٩ ، ٤٤٧
اعتراف ٤٣٣
اعتصام بحبل الله ٦٢
افغانلیلر ایران حدودنده ١٨
اکر تاریخ تکرردن عبارت ایسه ١٠٥
الله (شعر) ٤٤٤
الله اکبر ١٣٤
الله ایله پیغمبرینه قارشی کلنلره دائر آیت جلیله ١٠١
الله بلاکی وره‌جك ؛ اما بوکونمی دیسه‌م ، یارینمی دیسه‌م ، اوبرکونمی دیسه‌م ... (حسبحال) ٣٤٦
اللهك سودیکی قوللر ٢٣١
« الم تر الی الذین خرجوا ... » ترجمه وتفسیری ١٦١
الواح انتباه ٢٤٣
الواح انتباه (اوروپانك آسیاده‌کی مظالمنه دائر فطوغرافلر) ٢٣٠ نجی نسخه‌نك علاوه‌سی
الهدایه مجلهٔ غراسی ٣٥٦
« ام حسبتم ان تدخلوا الجنة ... » ترجمه و تفسیری ٢١٤ ١٩٧
امیرعبدالرحمن خان ٩ ، ٢٧ ، ٤٧ ، ٧٤ ، ١٠
٣٣٥ ، ١٢٧
اناطولی مسلمانلری ١٣١
« ان الذین یحادون الله ورسوله » ترجمه وتفسیری ١
« انفروا خفافاً وثقالاً ... » آیت جلیله‌سی ٢٠٣،٤٤٥
انقطاع مناسبات ٠٤
انوربکك افریقاده اسلام اردوسی وحکومتی تأسیسی ٣٠٨
اوامر الهیه محض حیاتدر ٢٧٣
اوروپا حکومات نصرانیه‌سنك باربارلغی وبر صدای انسانی ٢٣٧
اوروپا علماسنك مهم برسؤالنه جواب ٢٦٤،٢٨٠
٢٩٧
اوروپا و اسلامیت (علیهمزده‌کی پلانلر قارشوسنده) ١٧٤
اوکسوز جنازه‌لر ٣٨٣
«أولا یرون انهم یفتنون ... »ترجمه وتفسیری ٦١
أولرینی کندی اللریله ییقانلر ٤٣٢
اهل اسلامك نظر دقتنه ٣٨٦
ایتالیا امرنامهٔ قرالیسی ١٥٩
ایتالیانك افریقای شرقی مستملکه‌سی وصومالی مملکتی ١٤٨
ایتالیانلر ایله ملاقات ٧٣
ایجاد ، موضوع (ادبیات بحثلری) ٦
ایران نه‌در ؟ ٧٥
ایران تاریخچهٔ انقلابی ١٢٩
ایران انقلابی متفکر ومحررلری ٠٥١
« ایسته‌دیککزه (محاربه‌یه) قاووشدیکز ، نه‌یه باقه‌قالمش طوریبورسکز ؟ » مألنده‌کی آیت کریمه‌نك تفسیری ١٩٧
ایشته سکا اونلرك ایب ایصز قالان یوردلری ٣٥٧
ای شرق ! ٤١٣
ایلك قازمه‌یی پادشاهمز اورمه‌لی ٢١٠
ایلك وصوك امیدلرمز تربیه باغلی ٣٢٧

ب

باباسندن بویله بولدق ٤
باشقه‌لرینك حسابنی سزدن صورمازلر ، سز کندکزه باقیکز ٣١٣
بالقان اهل صلیبنه انکلیزلرك نصیحتی ٢٩١
بزدن اولیانلره دکل ٣٠٠
بالقان محاربه‌سنك باکوده‌کی تأثیراتی ٢٣٩
بدر کبری ٢٩٣
بر فلاکت مشترکه ٢١٤
بر قاتولیکك تجاوز بی‌ادبانه‌سی ٤٣٠
برلینده تجارت وصنایع رساله‌سی ٢٧٦
بزده اخلاق ٠٣١
بشنجی عصر مجریده مصر ٢٨٣ ، ٤١ ، ٤٢
بغداد حکومتنه دائر معلومات تاریخیه ٩٤،١١٢
بغداد نقیب الاشرافی حضرتلری ٢٧٩
بلغارستان ایمپراطورلغنك تأسیس ایچون بلغارلر ممالك عثمانیه‌ده نه‌رولر اویناديلر ؟ ١١٣
بلغارستان نوطه‌سی ١٤٠
بلغارستان قرالنك بیاننامه‌سی ١٦٠
بلغارلرك تعدیاتی ٧١
بلغار وصرب سفیرلرینك پاسپورطلرینك اعطاسی ١٥٩
بوسنه‌ده اوقاف اسلامیه مسئله‌سی ٧٧،١١٧
بلغار وحشتی ٢٧٤
بوسنه وهرسك جمعیت علمیه‌سی ٢٠٩
بوسنه وهرسك جمعیت علمیه‌سنك مقصد ووظیفه‌سی ٣٤٠
بویوك معلم ٢٤٧
بویوك هرود ١٧٠
بیاض بایراق چکیلیرکن ٤٤٤
بیاننامهٔ همایون (اعلان حربه دائر) ١٣٩
بیروت احوال عمومیه‌سی ١٣

پ

پادشاه وسردارلرمز عسکره نصل قوهٔ معنویه ویریبورلردی ١٨٦
پایتختك تأمین اسایشی حقنده تبلیغات رسمیه ٢١٢
پروغراملرك تنظیمنده حکومتك حق ووظیفه‌سی ٦٩

ت

تاريخ اسلامه آلتون صحيفه‌لر ٣٨٧
تبدل وكلا ٣٧١
تخت عثمانيده پطريقلق تختى ٢٥١
تدريسات وتربيهٔ اخلاقيه ١٢٥
تربيهٔ اسلاميه جمعيتى ٣٠٢
تسلئ آتى ٢٦٢
تفرقه‌نك صوكى عمادر ٢٠١
تعلم نبى ادعاسنه رديه ٤٢
تعليم وتربيه پرنسيپلرى ٥
تورك فرقهٔ سياسيه‌سى ١٢
تقليب حكومت تشبثى حقنده‌كى بيانامه‌كى ٤٥٢
توركلك پولتيقه‌سى كودنلر حقنده برقاچ سوز ٤٠٧
توفيق، حقيق‌مسلمانلره‌در ٣٠٦
توقادلى شاكر افندى مرحوم حقنده ٤١٥
توقيفاته دائر ادارهٔ عرفيه بياننامه‌سى ٢٢٨
توكل وصبرك حقيقتى ١٩٤

ث

ثبات كوستريكز ، دائما محاربه‌يه حاضر بولو.
نكز، اللهدن قورققز. ٢٠١
« ثلثة يحبهم الله ... » حديث شريفى شرحى ٢٢١

ج

جفر — اصلى ومعناسنه دائر ٤١٤
جمال‌الدين افغانى ١٥١
جنك شرقيسى ١٢١
جوابى نوطه ٣٨٨
جهاد فى‌سبيل‌اللهك مكافاتى ٤٠٥
جهادك اهميت عظيمه‌سنه دائرآيتك ترجمه
وتفسيرى ١٢٢
چول خطرلى ، مهالك نامتناهى ٤٠٧
چهرهٔ مشئوم اضمحلال ٢١٩
حبرى على افندى ١٠
حرب ايسته‌مه‌مك حقنده‌كى حديث شريف ١٠٢
حرب وملت ١٠٧
حرب‌مى ، صلح‌مى ٣٠٠
حروف ، زايرجه، جفرده‌كى اسرارحقنده ٣٠٢
حريت‌وائتلاف قلوبلرينك انسدادى حقنده‌كى
بيانامه ٢١٢
حفظ الصحه‌يه دائر ٨٢
حق (شعر) ٥١
حق ١
حق قوت‌ايسه توت‌ده اخلاقدر ٢٦٧
حكومت‌عثمانيه‌ايله ايران بيننده‌مادى‌ومعنوى
رابطه‌لر ٩٢
حلب احوال عموميه‌سى (هنديولنده) ٣٥
حلب ـ بغداد يولجيلغى ٧٣
حميديه قهرمانى رؤف بكله ملاقات ٣١٧
حنين محاربه‌سى ١٨١

خ

خادمى (مولانا مفتى ابو سعيد) ٤٩
خبيث اثرلر حقنده ٥٢
خرافات حقنده اسلاميتك احكام ارشاديه
وتحريميه‌سى ٦٥
خطاب وعتاب ٣٦٥
خطبه ٣٣٥،٢١١،٢١٧
خطهٔ عراقيه امور زراعيه‌سى ناصل‌احياواصلاح
اولنور ١٧١ ، ١٥٤
خلافت اسلاميه‌نك سقوطى دنيانك زوالى‌در ٣٦٨

د

دارالجهادده افغانليلر ٢٩
دده‌كاندن‌هلال‌احمرطابورى‌حقنده چلبى‌افندى‌يه
آچيق مكتوب ٣٣٩
دشمنك هجومنى بكلركن ١٠٤
دشمنه قارشى دورانلرك عندالله موقعى ٢٣١
دعا ٢١٧
دليله اعتماد ، استدلالك صحيح وفاسد يوللرى ٢٥٠
دنيا كيدرسه دين‌ده كيدر ٤٠٧
الدين والاسلام اوالدعوة‌الاسلاميه ٢٩٢
دينه قارشى اهمال وتكاسلمز ٤٣٢
دور استبدادده مأمورين ونظام (ايرانده) ١٦٨
دول‌معظمه نوطه‌سى ومابينده‌كى مجلس معهود
مناسبتيله ذات حضرت خلافتپناهى‌يه ومجلسه
خطاباً آناطوليدن چكيلن‌تلغرافلر ٣٥٥
دول معظمه نوطه‌سى وباب عالينك جوابى ١٣٩
ذبح قربان حقنده ٢١١
رذيل اثرلر حقنده ٩١
روح‌الله روحه ابدا ٢٤٦
روسيه‌نك شرقده كليسا سياستى ٣٢
روسيه ـ مغولستان ائتلافنامه‌سنك متنى ٢٦٠
رؤيا ٦٥
رؤياى استقبال ٣٦٤
ره‌وو دوموند مسلمان ٣٥٦
زشتوى‌ده آثار وحيات اسلاميه ٩٥
ژاپونيادن برنداى اتحاد ٣٤٠
ژاپونيا ميقادوسى موتسوهيتو ٩٦
ژاپونيا دارالفنوننك عثمانلى دارالفنونه مكتوبى ٤٥٠

س

سبيل‌الرشادك‌طقوزنجى جلده عائدمقدمه‌سى ١
سفيل كزمه‌يكز ٤١
سلانيكده صليبك مظالمى ٣٢٢
سلستره‌ده آثار وحيات اسلاميه ٥٧
سليمانيه كرسيسنده ٢٠
سنة الضايعات ٤١٤
سوريه‌نك‌ماضيسنه‌برنظر ٢٠٥٩،٣٨٠،٣٢٩،١٠٧
سوريه‌ومصراحوالى‌حقنده‌بعض‌حقايق‌مهمه ٤٠٣
سوسلى جريحه‌لر ٩
سير ادوار غربك وصاياسى ٢٤٢
سيروز فاجعه‌لرى ٣٤٨
سيروز وملحقاتنده بلغار مظالمى ٣٤٩
شعر شباب ٢٨٣
شهامت اسلاميه ٢٢١
شهيد غيرت ٣٦٧ ، ٣١٤

ش

شيخ‌الاسلام (جمال‌الدين) افندى زاده نظرنده
ملت اسلاميه‌نك يكانه چارهٔ خلاصى ٣٥٢
شيخ عبدالله مازندرانى ٢٥٥

ص

صافدرونلقمى‌در ، نه‌در ؟ ١٦٦
صانكه افكار عموميهٔ اسلاميه وار ايمش ٢٩١
صباح غازنده ٣١٣
صباحه قارشى ٤٤٤
صبر وثبات دائما موجب نجاتدر ١٩٩
صبر وثبات موجب ظفردر ١٦٧
صفحات شاعرينه ٥ ،٢٥
صليبك رذالتلرى ٣٠٧
صوفيه مكتوبنك نواقصنى اكمال ٥٧
صوقوللى‌نك مدفننده اوقونان منظومه ٨

ض

ضربهٔ ايقاظ ٢٤٩
ضياع اليم ٢٦٩

ط

طرابلس و بنغازى مختاريت فرمان وقانونى ١٥٨
طرنوه‌ده آثار وحيات اسلاميه ٥٥
طوپراغمزده اجنبى مكتبلرى ٤٣١
ظلمه دالانلرك عاقبتى حقنده‌كى آيتك ترجمه
و تفسيرى ٢٧٧

ظ

«ظهرالفساد فى‌البر والبحر...» مأل حكيمى ٤٠٩

ع

عالم اسلامده تظاهرات ٢٢٥،٢١١،٢٥٨،٤٠٣
عالم اسلام مزار باشنه كتيريلدى ٣٠٦
عالم اسلام ودولت عثمانيه‌يه قارشى انكلتره‌نك
سياستى ٢١٧
عبرت بين اولمامق ٢١
عتبانده حسيات اسلاميه ٣٠٤
عثمانلى اردوسنك قوهٔ معنويه‌سى ٢٠١
عثمانلى حربيه ناظرينك بياننامه‌سى ١٦٠
عثمانليلرده ايران احوالنه بيكانه‌لك ٥٤
عثمانليلر زهرلنيورز ١٩٠
عثمانليلر ميدان شهامته قوشكز ١٠٤
عثمانلى‌مناقب حربيه‌سندن‌برنبذه ٢٦٧،٢٠٢،١٨٦
عراقك احيا واصلاحى ٢٢٢
عسكرلكده اطاعت مطلقه فرضدر ٢٢٩
عصبيت قوميه كورنلر بزدن دكلدر ٦٣
علمانك اردويه ورودى ٢٢٠
علمايه خطاباً جهاد بياننامه‌سى ٢١٢
عموم مسلمانلرك احوالى حقنده ٢٢٣

غ

غرب مدنيتنك اسلامه صولتلرى ٣١٥
غرور اللهه مخصوصدر ١٨١

ف

« فتلك بيوتهم خاوية بما ظلموا ...» ترجمه‌سى
وبو آيت جليله‌دن ملهم برشعر انفس ٣٥٧
فتنه ٦١
فتنه‌دن توق لزومى حقنده فرمان سبحانى ٨١
فرانسه ـ عالم اسلام وبحر سفيد حاكميتى ٩٨
فرانسزلره كوجه‌نن عثمانلى عقلاسى حقنده
حسبحال ٣٣٦
فرض اولان جهاد بوجهاددر ١٤٣
فرقه‌لرك باريشماسى ٩٩
فسخ متاركه تلغرافنامه‌سى ٣٨٧
فضائل جهاد حقنده مؤلفات عثمانيه ٣٤٧
« فكاين من قرية اهلكناها.. » ترجمه وتفسيرى ٢٧٧
فلاح هلاك ، هلاك صليبك‌در ٣٩٠
فلاكت حاضره‌دن هيمز مسئولز ٣٧٩
فلبه اسلاملرينك حركتى ١١٦
فلبه‌ده اسلام اسيرلرى آچ وچپلاق ٣٣٩
فلبه‌ده ايكى اسلام مخبرينك ملاقاتى ٣٧
« فلم تقتلوهم ولكن الله قتلهم... » تفسيرى ٢٩٣

ق

قارلوه‌ده حيات اسلاميه ١٦٠
« قد نرى تقلب وجهك ... » مأل وتفسيرى ٤٢
قربان بدلنك اعانهٔ جهاديه‌يه تركى حقنده ٢٠٩
قرض حسن حقنده‌كى آيتك ترجمه وتفسيرى ٢٩٥
قره‌طاغك اعلان حرب مخطره‌سى ١٣٩
قفقاسياده نشر اولنان جهاد بياننامه‌سى ٢٢٦
« قل اللهم مالك الملك ... » ترجمه‌سى وبو آيت
جليله‌دن ملهم برشعر انفس ٣٠٩
« قل ان كان آباؤكم ... » ترجمه وتفسيرى ١٢٢
قليج دينى ٨، ٢٨، ٤٨، ٨٦، ١٧٠
قنورات صوبى دانه‌لرى ١٨
قوصوه جهاده ناصل لبيك ديور ؟ ١٣٥
قوميت مسلمانلقده يوقدر ٤٣٧، ٢٧٤
قونفرانس : عبدالرشيد افندى طرفندن ٣٧٧
قونيه صفحات حياتندن ٣٣١

ك

كاشانه‌ده سى عمومى ٣٩٠
كلخان بكلرى يتشديرميه‌لم ١٣
كربلاده اون كونلك محرم ٣٨٤
كربلاده مؤثر برقونفرانس ٣٣٨
كربلا ونجف علماسى ٢٥٥، ٢٧١
كندكزدن باشقه‌سنى سرداش اتخاذ ايتميكز ٣٢٥، ٣٤١
كوره‌نك بلاسى ٤
كيفكه باق ٢٦٣

ل

«لا تتمنوا لقاء العدو...» حديث شريف شرحى ١٠٢
لافجيلق ٣٧٥

«لقد نصركم الله فى مواطن...» ترجمه وتفسيرى ١٨١
«ليس منا من دعا الى عصبية...» حديث شريف شرحى ٦٣
ليلهٔ مولد النبوى ٤٠٥

م

ماقابيلر ٨ ، ٢٨ ، ٨٦
متى نصرالله ٢١٥
محقق ايله مقلدك محاوره‌سى ٢٣٣ ، ٢٥٠ ، ٢٦٥
٢٨٤ ، ٣١١ ، ٣٣٢ ، ٣٦٢ ، ٤١٤ ، ٤٢٥
مابين همايونده انعقاد ايدن مجلس ٣٧٠
محتكرلرك پنجه‌لرى آلتنده قيورانان كويليلرى
دوشونه‌لم ١٢٣
محيله‌يى ايشلتمك (ادبيات بحثلرى) ٢٣
مدافعهٔ اسلاميه حقنده مهم براثر ٤٠٨
مدرسه‌لرك احوالى ٨٩
مدرسه‌لرمز حالا بريوله قونمدى ٥٣
مدللى فاجعه‌لرى ٣١٧
مدنيت استادلرمزه كوسكونلكمز ٢٩١
مدنيت اسلاميه تاريخنك خطالرى ١٩
مدنى ناموسسزلق ٣٠٥
مرمره آچيقلرنده براحتساس ٧٠
مسكرات ، لعبيات ٣٣٣
مسلمان زائرلره مهماننوازلق ١٢
مسلمانلرك بايراغى ٤٢٧
مسلمانلرك جورجوب حالنه كله‌جكى حقنده‌كى
حديث شريف شرحى ١٦٣
مسلمانلرى جهاده دعوت ١٨٣
مسلمانلق مانع تفرقه‌در ٤١٥ ، ٤٢٧
مسلمانلق ومسلمانلر ٣٩١
مشقتسز نصرت وفلاح بكلمميك ٢١٤
مصرده تظاهرات اسلاميه ٣٧٨
مطبوعات عثمانيه‌نك حرب حاضردن حصهٔ انتباهى ٢٤١
مطبوعات عثمانيه‌نك قدرشناسلغى ٢٤٨
مظالم صليبيه (بلغار مظالمى ووحشتى) ١٩٥، ٢٥٩
مظفرالدين شاه دورى ٩٢ ، ٢٥٢
معارف ، معارف !.. ٣٩٣ ، ٤٠١
معارف نظارتنك تعميمى ٩٩
مفاخر طبيهٔ اسلاميه ١٣٣
مكاتب خصوصيهٔ اسلاميه جمعيتى ٣٠
مكتب پروغراملرينك تنظيمنده نظر اعتباره
آلنه‌جق اساسلر ٤٥
مكتبلرده تدريس اولنه‌جق علومك ترتيبى ٠٦
مكتبلرده حفظ الصحه وتربيهٔ بدنيه ١٠٩
ملت مرحومه‌يه خطاباً (عاكف بكك) ١٨٤
مملكتلرينى براقوب قاچانلره دائر آيت جليله‌نك
ترجمه وتفسيرى ١٦١
مناجات ٣٨٣ ، ٤١٢
مناسترلى الحاج اسماعيل حق افندى ٢٤٦، ٢٦٩
مناقب حربيهٔ عثمانيه‌دن برنبذه ١٦٥
«من ذى الذى يقرض الله.. » ترجمه وتفسيرى ٣٩٥
منشأ خرافات ٦٥
موسيقى — اخلاق سقوطى ١٥٠
موطده تظاهرات اسلاميه ٢٧٣
مولانا مصطفاى موستارى صفحات شاعرينه ٨٨
ميدان محاربه‌دن فرار ايدنلر حقنده‌كى آيت جليله ١٤١
ميقروبلر (كشفى ، اشكالى ، بنيه‌لرى ، حركتلرى) ٨٢

ن

ناصرالدين شاه دورى (ايرانده) ١٢٩
ناموس غوغاسى ١٤٦
نداى ثائر ٢٧٠
نشيدهٔ حماست ١٤٧
نه‌نفاق براقيورلر ، نه‌فلاكتدن عبرت آليورلر ٦١
نه قدرده سوزجى اولمشز ٣٠٣
نفير عام ٢٠٣
نه وظيفه‌م ٣٦٥
نه ياپدق ؟ ٣٤٥
نوحه ٣١٤
نيچون بوتون سوقاقلرمز چيقماز اولمش ؟ ٢٨٧

و

« واتقوا فتنة لا تصيبن الذين... » ترجمه وتفسيرى ٨١
واردارله آره‌مزده ٤١٣
« واذا قيل لهم اتبعوا ... » ترجمه وتفسيرى ٤
« واعتصموا بحبل الله جميعاً...» ترجمه وتفسيرى ٦٢
« والذين جاهدوا فينا ... » موعظه ٤٠٥
« وان ليس للانسان الاماسعى... » موعظه ٣٨٩
وطن عشق ٢١٦
« وكأين من أية فى السموات...» ترجمه وتفسيرى ٢١
ولقد صدقكم الله وعده ... » ترجمه وتفسيرى ٢٢٩

ه

هانى يكرمنجى عصر ؟ ٣٤٦
هايدى بوتون مسلمانلر ، جهاده ! ٣٠٣
هجوم امرى ١٥٩
هراتك افغانستان حكومتنه الحاقى ٣٣٥
هركس كندى وظيفه‌سنه ٣٩٨
هلال احمر جمعيتنك حاجه كوندرديكى بياننامه ٢٠٨
« هلال »ك ده بردوناغماسى اولسه‌يدى ٥٨
هندستانده اتحاد اسلام ٣٩
هندستانده حسيات اسلاميه ٣٢٠

ى

« يا ايها الذين آمنوا اذا لقيتم... » مأل وتفسيرى ١٤١
« يا ايها الذين امنوا استجيبوا...» موعظه ٤٧٤
«يا ايها الذين امنوا اصبروا ...» ترجمه وتفسيرى ١٢٦
«يا ايها الذين امنوا عليكم انفسكم...» تفسيرى ٢١٣
« يا ايها الذين امنوا لا تتخذوا بطانة...» ٢٢٥، ٣٤١
« يابنى آدم خذوا زينتكم. .» ترجمه وتفسيرى ٤١
ياره‌سى اولميان قوجوغماسين ٢٤٩
« يوشك ان يتداعى...» حديث شريف شرحى ١٦٣
يا حسرة على المؤمنين (مناسترلينك وفاتى) ٢٤٥
يا حسرة بعد حسرة على المسلمين ٣٠٠
يونان اعلان حرب نوطه‌سى ١٦٠